

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XVI
F
18
NAPOLI

P. MORONI
CENTVM
RESPONSA
CENTVM QVÆSITIS.

P. ILLVMINATI MORONI BERGOMENSIS

E Strict. Obser. S. Francisci, aliàs SS. Inquisit. Consultoris.

CENTVM RESPONSA CENTVM QVAESITIS

Ex ijs, quæ illi in dies deferebantur soluenda.

In quibus non contemnendæ difficultates de Censibus, Alienatione Bonorum Ecclesiasticorum, alijsque Contractibus, Legatis, Bonis dotalibus, Hypothecis, Prælatione, de Bonis Præscriptorum, Filiorum familias, Deposito, Successionibus, Vectigalibus, Sepulturis, Quarta funerali, & concursu ad Beneficia.

NEC NON

De Statu Regularium, Reclamatione super inualiditate Professionis, Consuetudinibus, præcipuè contra Regulas Religionum, Approbatione ad Confessiones, Administratione Sacramentorum extra proprias Ecclesias, Prouisionibus Superiorum, de actibus Capitularibus, Irregularitate, Ignorantia, Scandalo, Occasione proxima, Indulgentijs, vtroq; Iubileo, Casibus tàm sæcularibus, quàm Regularibus Prælatis reseruatis, deq; potestate & modo reseruandi; aliaq; quamplurima ex S. Theol. ac vtriusq; Iuris principijs clarè, breuitèr, & dilucidè non iniucundo nec inutili legentium labore explicantur & soluuntur.

SERENISSIMO VENETIARVM PRINCIPI

FRANCISCO ERICIO

AC SERENISS. REIPVBLICÆ VENETÆ

Dicata.

NVNC PRIMVM PRODEVNT.

VENETIIS, COMBI. M. DC. XLV.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIIS.

SERENISSIMO
VENETIARVM PRINCIPI
FRANCISCO ERICIO
Ac Serenissimæ Reipublicæ Venetæ.

VÆ aliàs ad priuatum commodum responsa dedi, ad publicam vtilitatem nunc prodeunt Typis euulgata. Quibus alijs sub auspicijs, ac nomine, quam vestris, Serenissime Princeps, Serenissimaq; Respublica, nullus apud me fuit dubitationi locus: cum hoc sibi poscat omni iure, & operis argumentum, & mea natiuitas. Hac enim vestra in Inclyta Ciuitate sedem sibi posuisse Religionem, sedem sibi posuisse Iustitiam, nullus est adeo remotus terrarum angulus, quem lateat. Hac vestra in ditione subiectionis originem nancisci mihi largitus est Clementissimus Deus. Operis argumentum nil aliud est, quam Religio, & Iustitia. Quidni ergo, & Opus, & Auctor nomini vestro sit dicatus? Quibus autem fælicioribus sub auspicijs lucem subire potest meum hoc opus, quam tuis, Serenissime Francisce, qui omni virtutum genere excultissimus, vtraq; Pallade, admirabili prudentia, & fortitudine, vtens, non semel, sed decies vniuersa Veneta Militia, & Mari, & Terra summa tua cum laude, & incredibili populorum acclamatione Imperium gessisti; difficillima Reipublicæ negotia, probata fide, similiq; integritate, ad optatum exitum perduxisti, ac præclaris meritis cumulatissimus, nobilissimam tuam Familiam Ericiam, ad summum patrij honoris verticem euexisti? Quibus inquam fælicioribus auspicijs, quam tuis, qui ad Ducale solium vix sublimatus, in ipsa tui sublimatione, veluti fulgentissimum Sydus, in ascensionis suæ virtute, pestilentissimam

luem

luem longè, lateq; debacantem, fereq; totas Ausoniæ oras deuastantem, sæuissimaq; bella easdem depopulantia, ac commotas populorum animos, validissimis, ceu influentiarum radijs sedasti, fugasti, penitus eliminasti, collacrymatamq; securitatem reddidisti? Quibus tandem fælicioribus auspicijs, quam tuis, Serenissima Respublica, cuius consilio, ac viribus cæterorum iura regnorum ponderibus librata suis consistunt? cuius prouidentia, dum circumiacentes, exteriq; populi acerbissimis, varijsq; afflictantur calamitatibus, tuus lætissima perfruitur quiete? cuius religiosa pietate legitimus Christi Vicarius, Petriq; succesor Alexander III. impijssimo ausu exulare compulsus, immensis sumptibus, ac periculis Sanctæ suæ Sedi est restitutus, fidesque reddita suo decori, ac maiestati? cuius instructis copijs Ottomana Luna lacrymabili Ecclypsi non semel est obscurata: obscurataq; cornua confracta, & comminuta, tuumque Imperium ad vsque Orientis limites protelatum? cui tandem hisce temporibus Diuina fauente Clementia spondetur, eandem impurissimam Lunam Ottomanam è turpissimo vexillorum cœlo deturbandam, paludibusque submergendam, ac de ipsa gloriosum, Ericio Principe existente, triumphum esse reuehendum? Hæc omnium spes: hæc omnium vota, quæ, dum summis precibus à cœlesti numine, vt veritatem habeant, obnixè deprecor: adeò fœlicibus auspicijs, ac tam necessario titulo debitum opus, Vobisque deuotum auctorem, rogo, vt, quæ Vestra Regia est humanitas, recipere non dedignemini. Vos Deus Religioni, ac populis seruet æternum.

Dat. ex ædibus S. Bonauent. Venet. Die 3. Nouembris 1645.

Serenit. VV.

Deditissimus seruus, & subditus

F. Illuminatus Moronus.

FACVLTAS REVERENDISS. P. COMMISS. GENER.

CEntum Reſponſa Moralia à P. Illuminato Morono Bergomenſe Noſtræ Seraph. Relig. Profeſſo Concionat. ac Lect. Generali compoſita, & à Sac. Theologis ad id à Nobis deputatis examinata, diligenterq; diſcuſſa & apptobata, vt prælo mandentur, ſi ijs, ad quos pertinent, viſum fuerit, facultatem concedimus.

Dat. Romæ die vltima Menſis Februarij 1644.

Fr. Benignus à Genua Commiſs. Generalis.

NOs inſtaſcripti ex commiſſione Reuerendiſs. P. N. Benigni à Genua Commiſſarij Generalis perlegimus, ac maiori, qua potuimus, diligentia conſiderauimus Opus, inſcriptum Centum Reſponſa R. P. Illuminati Moroni Bergomenſis, vtriuſque Theologiæ, ac vtriuſque Iuris Profeſſoris, Strict. Obſer. S. Franciſci Alumni; nihilque in eo inuenimus, quod Orthodoxę Fidei, aut bonis moribus aduerſetur: Quinimo ipſum reperimus Moralis Theologiæ firmiſſimis fundamentis, Sacrorum Canonum, & Legum ſanctionibus validè munitum, optima doctrina, pari facilitate diſpoſita reſperſum, qua plures & ferè inextricabiles difficultates dilucidè in vtroque foro ſoluuntur. Quapropter iudicamus digniſſimum eſſe, vt ad publicam vtilitatem typis mandetur. In quorum fidem propria manu ſubſcribimus.

Venetijs in noſtro Conuentu S. Bonauenturæ, die 13. Februarij 1644.

Ego Fr. Thomas à Feltria ex Minoribus S. Franciſci Strict. Obſeru. Sacræ Theologiæ Lector Generalis.

Ego Fr. Ignatius à Creſpano ex Minoribus S. Franciſci Strict. Obſeruantiæ Sacræ Theologiæ Lector Generalis.

OPus, cui titulus, Centum Reſponſa P. Illuminati Moroni Bergomenſis, Strict. Obſeru. S. Franciſci, de mandato Reuerendiſs. P. Mag. Anſelmi Brixien. Ord. Prædicatorum, in toto Sereniſſimo Dominio Veneto Generalis Inquiſitoris, non ſine ingenti animi mei voluptate percurri. Nihil prorſus in eo depræhendi, quod redarguam. Multa, immo & innumera ſumma laude digniſſima, vt potè, quæ ſanam doctrinam Sanctæq; Theologiæ, Sacrorumq; Canonum doctrinæ conformia. Quare, vt Typis mandetur dignum cenſeo.

Ex noſtris Ædibus S. Nicolai Tolentinatis Ciuitatis Venetiarum Pridie Kal. Iunias Anni M. DC. XLV.

D. Benedictus Baſſus Cler. Reg. Congr. S. Theol. Profeſſor, atque Eccleſiæ Patriarchalis Examinator.

BENIGNE LECTOR.

ERrores, quos hic ſubijcio, non ſunt omnes, qui ex Componentis Typos, licet non ex ſcribentis, manu fluxerunt, ſed omnes neceſſario corrigendi: cæteros vt tua inter legendum deteget intelligentia emendet patientia. Non paucos fortaſſe reperies, temporum conditioni indulge. Maxima non plus valuit diligentia. Interpunctionibus ne fide antepoſitas, & poſtpoſitas non ſemel offendes; non difficilis tamen erit aduertentia. Hos omninò corrige, & vale.

Num.	lin.	Errores.	Corrige.
		Reſponſo I. in Summario.	
44.	2.	Nominis.	Rationis.
		In Reſponſo.	
	18.	prætenditq	prætendenteq;
18.	9.	conſiſtere.	conſiſtente
36.	2.	non ſolum cauſas	licet cauſas nō ſolū
56.	10.	ſequi.	ſequi.
		Reſponſo II. in Summario.	
5.		in foro ſint	foro conſcientiæ
		In Reſponſo.	
31.	8.	ſcriptis	ſcriptum.
		Reſponſo III. in Summario.	
13.		cauſſam	cauſſam
91.		derogetur	derogetur
111.		interno	externo
126.		detur	datur
		In Reſponſo.	
41. penul.		quan	quā
80.	1.	qui eſt	lege vbi
96.	14.	Summo Pontifici	Pontifice
116.	8.	in vtraq;	in illa.
132.	14.	pac.	pacis
164.	7.	condendo	adde leges
		Reſponſo IV. in Summario.	
6.		quid	quod
64.		præſcriptionem	præſumptionem
87.		debeatur	debeat
		In Reſponſo.	
6.	6.	ſuperaco	ſuperaddito
97.	6.	habent	adde non habent.
		Reſponſo V. in Summario.	
17.		adoor	ad
		In Reſponſo.	
11.		liberum facta eſt facultatem.	libera facta eſt facultas.
		Reſponſo VII.	
		Aduerte Lector hic eſſe duplicatum Reſponſum ſeptemum cum debeat eſſe octauum, idem	
		Reſponſo VIII. in Summario.	
29.		ſi vero exigantur	dirigatur
		Reſponſo VIII. per errorem, ſed re vera IX.	
		Reſponſo XIII. in Summario.	
10.		delecerur	declaretur
		In Reſponſo.	
4.	6.	poſterius	poſterius
11.	85.	nempe circa totum modum	dele totum.
31.	11.	reſpondeo	reſpondendo
		Reſponſo XIV.	
6. ad ſinē		ceſſet	ceſſent
		Reſponſo XV.	
8.	7.	Sempronius	Tiberius
		Reſponſo XVII.	
10.	31.	ſuſpectum eſſe admittendum	ſuſpenſum non eſſe admittendum
		Reſponſo XVIII. in Summario.	
30.		anteriori	meretrici
		In Reſponſo.	
34.	1.	cum legis	leg ſit.
		Reſponſo XXII. in Summario.	
104.		pauenit	potuit
		Reſponſo XXVI.	
32.	2.	tenetur agere	tenetur non agere
		Reſponſo XXVIII.	
118.	vlt.	etiā requireretur,	etiāſi nō requireretur
		Reſponſo XXXII.	
	5.	à ſacro	de ſacro.
		Hic per errorem omiſſum eſt Reſponſum XXXV. ideo in fine duplicabitur Reſponſum C.	
		Reſponſo XXXVI.	
25.	4.	Perez de Loca	Perez de Lato
58.	13.	excluſio	incluſio
		Reſponſo XXXVIII.	
41.	24.	fero	ferri
		Reſponſo XXXIX.	
5.	5.	nullam admittit	granam admittit
		Reſponſo XXXX.	
34.	32.	robuſta, ſed etiam robuſta	vniforme, ſed etiam robuſta
		Reſponſo XXXXVI.	
35.	12.	pro ſinum	pro nunc
		Reſponſo L. in Summario.	
19.	1.	ſatiaſit	ſitie ſit
		Reſponſo LI	
7.	13.	datur	datur
		Reſponſo LIV.	
	vlt.	iuxta conuentū non eſt	lege recta conuentionem eſt
		Reſponſo LV in Summario.	
20.	2.	familia ſanguine, iſta	lege familia, & ſanguine eſſe
		Reſponſo LVI.	
417.	1.	Sanchez	Vaſquez
		Reſponſo LIX.	
	7.	in maritum	dele
147.	5.	traſmittere	tranſmittere
		Reſponſo LX. in Summario.	
12.		niſi	dele niſi
40.		dominus	dormiens
		In Reſponſo.	
27.	8.	veritatem	veterem
		Reſponſo LXIV.	
9.	9.	debetur	dabatur
		Reſponſo LXIII. in Summario.	
112.	5.	hanc tamen	bene tamen
		In Reſponſo.	
	24.	excludantur	includuntur
	6.	renunciare	remunerare
	11.	æqualitatem cum maritus	dele cum maritus
90.	2.	merrem	marem
130.	6.	donare	recipere
		Errores.	Corrige.
	9.	cam afficere	eam afficiat
	11.	culpa ſeruare	culpa non ſeruare
224.	vlt.	amiciſſimus,	amiciſſima, Potiti
		Reſponſo LXV. in Summario.	
21.	1.	confirmare	conſirmare
89.		Seius ſoluens &c.	Seius ſoluens habebat rem cum Camilla itē ſoluta & eiuſſit liberum ſuſcepit deinde duxit Antoniā, qua mortua duxit Camillam ſan ſlignatte eo Camilla legitimetur per hoc ſubſequens matrimonium.
		In Reſponſo.	
16.	5.	accidente	occidente
51.	4.	relatum	legatum
90.	1.	ſeſſ. 24. num. 2.	ſeſſ. 24. cap. 1. n. 2.
		Reſponſo LXVI. in Summario.	
41.	1.	debitum	delictum
54.	2.	cauſs	cau
		In Reſponſo.	
	chi.	tenuit	tenuit
10.	1.	illu eſſe	illa eſt
	8.	cum ipſo	cum ergo
	8.	pauete	Patre.
41.	2.	debitum excludit	delictum excludit
42.	7.	tenuit	dele non
		Reſponſo LXVIII.	
6.	17.	cum	quia
16.	18.	quod celebrent	quod Capellani celebrent
22.	9.	aliquo quo	aliquo
31.	10.	ſi neſciente	dele
39.	2.	pro alio	per alium
		Reſponſo LXIX. in Summario.	
16.	1.	ſu	habet
		Reſponſo LXX.	
4.	10.	ſiue	ſiue
		Reſponſo LXXI. in Summario.	
26.	1.	liceat	An liceat
		In Reſponſo.	
38.	2.	ſit	adde aliud ſit, & lege ſit, ſit.
38.	2.	Oſus	Oſus
	61.	probo	improbo
	24.	in iuſtitia	ex iuſtitia
	80.	ideo cum	Ideo in primo caſu, cum
88.	15.	memet	menſis
96.	7.	Ratutans	Ratarum
97.	14.	volunt	nolunt
		Reſponſo LXXII.	
1.	7.	reſpondere	reſpondeam.
16.	19.	Meſſobrium	Maſſobrium
17.	vlt.	tum	habuit
		Reſponſo LXXIII.	
46.	4.	meitur	noitur
		Reſponſo LXXVI. in Summario.	
16.	2.	vt	&
140.	1.	commiſſio cum	commiſſione
		In Reſponſo.	
1. penul.		eadem	eaſdem
40.	9.	approbato	ſaltem approbatio
	7.	ſit eiſo	ſitſit
	42.	ſequatur	ſequeretur
65.	1.	à Subdito	à Confeſſario pro Subdito
69.	9.	&	in
81.	2.	Concilio	Concilium
89.	28.	an	&
106.	1.	vel competit	vel non competit
		Reſponſo LXXVIII.	
12.	11.	ſibi dotari.	dele ſibi
34.	2.	maritandis	dotandis
		Reſponſo LXXIX.	
38.	1.	poſſe	ſcit
		Reſponſo LXXX.	
41.	8.	ſententia	ſententiæ pena
		Reſponſo LXXXI.	
	13.	ſubdit	ſubdit
30.	2.	hoc eſt, aliquid	lege nocent, ſi aliquid non expurmatur, quod ſit.
		Reſponſo LXXXII. in Summario.	
37.	2.	ſue	ſiue
19.	1.	cognant	cognoſcant
86.	8.	Tirio	Ficto,
91.	2.	præſumptionem	præſumptiue
109.	1.	an	&
124.	7.	eſt vſ. Quod	eſt etiam, quod
		In Reſponſo.	
12.	11.	præcepto	præſcripto
54.	11.	At Tertio	Ad tertium.
70.	19.	adeat	adeat
91.	82.	habiles quia	dele quia
100.	18.	peracta	peracto
164.	8.	præſcribere	præſcribatur
122.	18.	habitum ſponſæ	habitum ſponſo
164.	8.	vires non	dele non
117.	52.	aduerſus	aduerſus
162.	1.	multis	multa
264.	8.	vires non	dele non
170.	3.	tua	dele
274.	1.	profeſſione facta	nouitiatu facti
286.	8.	inualida	inualide
	21.	reputandus	reputandus
		Reſponſo LXXXIII. in Summario.	
4.	4.	in legato &c.	lege vt in legato pietatis
		Errores.	Corrige.
		In Reſponſo.	
	9. lin. 10.	ſuadem	ſuadent
	11.	hoſpitale	hoſpitali
10.	5.	non teneri	non tenetur
16.	4.	innocentes	innocentes
		Reſponſo LXXXIV. in Summario.	
9.	1.	patres, & filij	pares, & filij
10.	8.	quod paſſe	quod poſſit
14.	1.	Loui	Loce
		In Reſponſo.	
1.	12.	ætati	ætatis
3.	1.	Iuanni	Ioanni
		Reſponſo LXXXV. in Summario.	
3.	1.	ad habetum	ad habitum
		In Reſponſo.	
8.	4.	tamiſt	fecit
13.	3.	confucere	contra
18.	5.	alios	lege nouitios
24.	4.	Pontificis	Pontifice
		Reſponſo LXXXVI. in Summario.	
106.	11.	ſuperſtites ſtatus	ſuperſtites ſtatus
		In Reſponſo.	
12.	4.	prouenit	peruenit
26.	3.	iſta habet	iſta habent
29.	8.	extenditur	extendit
29.	10.	intellige	intellige
31.	11.	reperirent	reperirentur
41.	5.	alij	alia
	ibi.	referimeur	referet tamen
	4.	decorum	duorum
51.	10.	noni	nouis
49.	6.	recurres ea	recurrere dependenter ea
84.	4.	conceſſo	conceſſa
	vlt.	propterea	propria
		Reſponſo LXXXVII. in Summario.	
19.	1.	reſeruatione	an reſeruatione
50.	1.	Aliquius	aliquius
		In Reſponſo.	
21.	2.	furtus	eiuſdem furtus
12.	7.	ſalutationibus	ſalutationibus
12.	2.	improbabale, alias	lege improbabilis eſt illo reſeruatis; alias
61.	6.	veritas	veritas
70.	9.	conformat	conformat
77.	1.	qualis ſed qualis	qualis qualis, ſed
		Reſponſo LXXXVIII.	
1.	49.	firma	firmè
		Reſponſo LXXXIX.	
16.	2.	tenuerant	tenuerant
41.	31.	peccante	peccat
		Reſponſo XC.	
14.	1.	dictum Parochi	dictum. Parochi
		Reſponſo XCI. in Summario.	
9.	4.	Quæ	Quæ
		Reſponſo XCII. in titulo.	
		Curiæ ſecularis	Curiæ ſeculari tradendi
		In Reſponſo.	
6.	3.	depoſitione	degradatione
30.	4.	excommunicatione	excommunicatione
41.	11.	requirit	requirit
		Reſponſo XCIV.	
11.	7.	omnes	omnia
18.	7.	viri	viri
		Reſponſo XCV.	
9.	2.	recipitur quomodo	receptus, quomodo
10.	7.	oppoui	oppono
15.	1.	oppoſitum	oppoſitos
28.	16.	intendendo	intendendo
36.	3.	Chriſti	Dei.
74.	10.	ſeruitate	veritate
110.	4.	occultine	occultum
137.	10.	prædicantur	prædicentur
	31.	diſpoſitionem	diſpoſitione
147.	5.	errat	erat
150.	4.	peccator	peccabit
	1.	ſunt laſiones	ſunt læſiones
192.	5.	amotio	amotis
197.	9.	factus	factis
204.	2.	iurando	iurare
		Reſponſo XCVI. in Summario.	
9.	2.	incentus	inceſtus
25.	1.	libello	libello
60.	2.	ſtatutum	ſtatum
		In Reſponſo.	
19. penul.		ſimplicius	ſimplice; ita
30.	1.	monſtram	monſtrans.
38.	5.	dicas	Dices
40.	3.	nec alij	& alij
49.	1.	ſolens	ſolent
	14.	Deum ſcit	Deus ſcit
61.	7.	ſunt tantum	ſunt tantum
	penul.	penas	penas
74.	2.	reſeruantur	reſeruantur
96.	4.	frequentes	frequentia
		Reſponſo XCVII.	
18.	1.	non eſſet	dele non
109.	31.	neq; excommunicare	dele neq;
137.	vlt.	eximeo in i denuſes eum illis factum patres eſſet nullus.	lege Laicum & concurſus per illos facta patres eſſent nulla.
154.	5.	oppoſitione	oppoſitione
		Reſponſo XCIX. el 2.	
26.	1.	Cumq; animatum eius vbi.	dele totum
75.	11.	tenuit	dele
102.	vlt.	ſanatus	ſanctus
130.	3.	ne clare vel monit.	ne clerice
		Reſponſo C.	
3.	3.	lis iuſti	lis iſta

INDEX
RERVM, ET VERBORVM.

A

a Abusus

Cauſæ

a 2 Arbi-

Non

C

Funda-

Caussa

con-

Agere

Ali-

Con-

D

An

 Diui-

Quid

Epiſco-

de

Hæredes

Irre-

Quod

ipſo

Numerus

Quartæ

Habentur

Sepul-

T

Testa-

Quid

Finis Indicis XCIX. Reſponſorum.

IN-

INDICVLVS

Eorum quæ continentur in Responso de Indulgentijs, & Iubileo.

De Indulgentijs.

De Iubileo Anni Sancti.

De visitatione Ecclesiarum.

Status Gratia.

De suspensione facultatum absoluendi.

De suspensione Indulgentiarum.

De Iubileo duarum hebdomadarum.

Absoluere,& absolutio.

Posita

.sati

An

Finis Indiculi.

Aliquæ propositiones magis communes.

In Responso XCVIII. de Iubileo.

IN SVMMARIO.

	Errata.	*Corrige.*
Num.100.	expenduntur	dele
Num.101.	Aliqui	lege. Expenduntur aliqui

IN RESPONSO.

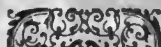
Num. 59	Lin. 17	cum commitantibus		eum comitantibus
68	6	aliaqui malè		alioquin malè
74	3	extari		exteri
86	2	etiam id		etiamsi id
113	8	dependenter tam		depeodenter tamen
169	6	& conuertatur		vt conuertatur.
188	15	ad calcem huius Responsi per extensum exaratum extendemus.		in principio huius responsi per extensum exaratum extendimus.
216	5	Alij verò negant auctores		:Alij verò oegant. Auctores
220	3	an vero talis prohibitio, sed potius quedam admonitio		an vero talis sit prohibitio, vel potiùs quædam admonitio.
244	28	Et qualitate		Ex qualitate
245	4	quia autem		qui autem
262	4	certa & sufficit		certa; & sufficit
264	17	legitimus		legimus
298	18	ex aliqua		in aliqua
391	1	aliquando legem esse latam		aliquando certum esse, legem esse latam
392	2	sed dubiti postea		:sed dubitari postea
493	3	An præter communia cum alijs religionibus, Religio vota, habeat aliquid particulare,		An præter commuoia cum alijs Religionibus vota, Religio habeat aliquid particulare
514	17	& peccata, & censuras		ad peccata, & censuras
602	6	in ipse adhæreo asserum		& ipse adhæreo, asserunt.
609	6	Summum Pontificem voluisse		Summum Pontificem noluisse

IN EPISTOLA DEDICATORIA.

Pag.2.lin. 2.	commotas	commotos
lin.23.	recipere	excipere

CENTVM RESPONSA P. ILLVMINATI MORONI BERGOMENSIS

Strictioris Obseruantiæ S. FRANCISCI Alumni.

SVMMARIVM.

1 *Proponitur casus.*

2 *Constitutiones Summorum Pontificum, quæ faciunt difficultatem.*

3 *Census est de genere emptionis, & venditionis.*

4 *In quo sita sit difficultas huius disputationis.*

5 *Pro solutione quot sunt quærenda, & quæ sint.*

6 *Iste census est ab omni labe vsuræ tutissimus in foro conscientiæ.*

7 *In foro conscientiæ non attenditur ius positiuum: sed tantùm naturale, & regulatur contractus secundùm naturalem æquitatem.*

8 *Ad iustitiam, & validitatem census ex natura rei quatuor tantùm requiruntur.*

9 *In contractibus iure naturæ vsurarijs non dispensat Summus Pontifex.*

10 *Constitutio Pij V. de censibus funditur in præsumptione fraudis.*

11 *Lex, quæ fundatur in præsumptione non obligat in foro animæ.*

12 *Attenditur veritas non præsumptio in foro animæ.*

13 *Censum constitutum, non numerata pecunia, non esse vsurarium in foro conscientiæ tenent quamplurimi Thelogi, & Canonistæ.*

14 *Refertur præcipuè sententia Martini Nauarri.*

15 *Quarè Pius V. ediderit hanc constitutionem.*

16 *Reginaldi verba asserentia Summum Pontificem non declarare vsurarium hunc contractum; sed tantùm esse præsumendum remissiuè.*

17 *Quæ traduntur seruanda tempore contractus, si non seruentur, contractus est nullus; & respondetur, & declaratur.*

18 *Quæ inducuntur pro forma contractus sunt obseruanda in vtroque foro, & debent adimpleri in specifica forma, non per æquipollentes, quia forma etiam in minima qualitate omissa reddit contractum vitiatum.*

19 *Aliquid esse de forma, & substantia rei, stat dupliciter.*

20 *Lex, quæ respicit bonum commune, obligat etiam in conscientia, & temerarium esse contrarium asserere, imò obligare, esse de fide.*

21 *Lex tripliciter potest disponere, & explicatur.*

22 *De ratione emptionis, & venditionis est, quod pretium perpetuò sit mansurum apud venditorem.*

23 *Si pretium statim redditur à venditore emptori venditio tunc nulla est, rei dominium non transfertur, & hoc secundùm aliquos in vtroque foro.*

24 *Quocunque, licet minimo tempore, pretium apud venditorem remanet, transfertur dominium, maximè si vendens, recipiens, & emens erunt distincti.*

25 *Explicatur verus modus, non fictus contractus.*

26 *Vbi est verus effectus, est vera non ficta causa.*

27 *Census constitutus in non numerata pecunia, est liber ab omni labe vsuræ, etiam in foro fori.*

28 *Explicatur constitutio Pij V. & assignatur differentia inter constituere censum, & soluere pretium census, & aliqua scitu digna traduntur.*

29 *Hæc Pij constitutio est exorbitans à iure, & ideò intelligenda, vt minus quàm fieri potest, ladatur ius naturæ, & corrigitur antiquum.*

30. 31. 32. *Respondetur triplici modo difficultati, & assignatur triplex sensus constitutionis.*

33 *Quanti facienda sit conditio numeratæ pecuniæ requisita in censu; dictum Molinæ.*

34 *Expenduntur eius verba.*

35 *In hac parte ferè nullibi est recepta ista constitutio.*

36 *Lex non est eo modo explicanda, vt pariat lites.*

37 *Cessante causa legis, cessat lex.*

38 *Contra hoc dictum cessante causa, &c. multa obijciuntur, & soluuntur, & refellitur responsio Sigismundi Scacciæ.*

39 *Explicatur decretum Concilij Tridentini sess. 25. cap. 19. de Regularibus.*

40 *Fraus non potest præsumi in solutione facta, etiam non numerata pecunia, quoties eadem pecunia extinguitur aliud debitum.*

42 *Nemo præsumitur iactare suum.*

41 *Simulatio non potest considerari, vbi actus habet fundamentum in veritate causæ antecedentis.*

43 *Solutio census facta per schedulam bancariam, exibitam in actu celebrationis contractus, æquiparatur solutioni in numerata pecunia.*

44 *Hæc constitutio non est adeò iudaicè explicanda, vt ex identitate nominis non admittat extensionem.*

45 *Multi Doctores asserunt non esse de essentia census, quod solutio fiat in actu celebrationis; sed sufficere, quod fiat ante, vel post, nec tali solutioni repugnare constitutionem Pianam.*

46 *Constitutio, cuius finis est malum vitare, illam violans*

lans non incurrit pœnam, si finis non violetur.

47 *Etiam si esset de essentia census, quod solutio fieret in numerata pecunia, adhuc non obstaret, quia est res leuis.*

48 *Nullitas census est pœna contra præsumptionem.*

49 *In iuditio aduersus præsumptionẽ datur probatio.*

50 *Vna præsumptio tollit aliam.*

51 *Iudex non alio modo debet ferre sententiam, quàm sustinendo contractum istum propter absurda, quæ sequerentur.*

52 *Remedium ad sanandum istum contractum.*

53 *Ad quid teneatur, qui censum emit, vt venderet.*

Census in soluta, non numerata pecunia.

RESPONSVM PRIMVM.

1 TItius indigens annulis, monilibus, vestibus, & alijs similibus ornamentis ad nouæ sponsæ suppellectilem constituendam, intelligens omnia ista reperiri apud Sempronium, vt ea sibi tradat, illum exorat, & pacto pretio secundùm peritorum æstimationem, mille aureorum perficitur emptio. Sed quia Titius paratam non habet pecuniam, qua statim soluat, & Sempronius is non est, qui patiatur pecuniam suam iacere torpentem; ideò, vt seruetur indemnis agitur de censu constituendo, quem etiam; quia vterque vellet carere non solùm labe, sed etiam omni suspitione vsuræ; quam non euitarent, si constituerent deducto in pactum pro pretio census, pretio ornamentorum; repugnante Piana constitutione; Ideò hoc consilij capiunt, vt Celius Titij, & Sempronij amicus emat ipse à Titio censum mille aureorum soluendo actu pecuniam, qua deinde recepta Titius soluat Sempronio mille, quæ debet in pretium monilium; aliquo deinde tempore elapso eundem censum venditurus Sempronio, & ita de facto fit. Sempronius vendit monilia Titio. Titius vendit censum Celio; & Celius rursus vendit Sempronio: at quia eadem pecunia, quæ exbursatur in pretium census, statim soluitur in pretium monilium, & vtrunque pretium est omninò idem, nempè mille aureorum. Eadem pecunia qua emitur census non numeratur, sed exhibetur in bursa, & statim etiam traditur in extinctionem debiti. Nunc orta est lis inter Titium, & Sempronium, contendente Titio, quod census sit vsurarius, prætendit que omnes fructus solutos computandos in sortem. Ideò quęritur quid Iuris, tàm in foro conscientię, quàm in foro fori.

2 Quæ † difficultatem faciunt in materia census, sunt constitutiones Martinianæ, & Calistinæ sitæ inter extrauagantes communes sub titulo emptionis, & venditionis cap. 1. & 2. sed maximè omnium Pij V. postremò ædita 29. Ian. 1569. incipit. Cùm onus, qua reuocat easdem prædecessorum suorum, dat formam contractui, reijcit aliqua pacta, & multa disponit, vt in illa videre est. Nisi enim adessent Pontificiæ constitutiones facili negotio soluerentur omnes difficultates, quæ super validitate, aut inualiditate huius contractus possent
3 oriri; † Cùm enim sit de genere emptionis, & venditionis, vt patet ex titulo, sub quo in Canonico textu collocantur constitutiones ad illum spectantes, & testantur Doctores apud Felic. de solis in suo tractatu de censibus tom. 1. lib. 2. cap. 5. num. 8. vbi habet contrarium asserere esse in reclarissima cæcutire, & sequitur Rebellus de oblig. Iust. lib. 1. quæst. 1. num. 12. & alij communiter, adaptando regulas generales emptionis, & venditionis censui, facilè enodarentur omnes quæstiones, & eius natura cognosceretur. At recensitis constitutionibus suppositis, & maximè Piana multæ in dies oriuntur difficultates propter multitudinem, & varietatem conditionum, quas in illo requirit, quæ maximè torquent Doctorum ingenia, & secundùm quas propositæ quæstionis veritas à nobis est elucidanda.
4 Difficultatis † autem nodus in eo situs est, quod, cùm Summus Pontifex iubeat creationem, vel constitutionem census esse faciendam in numerata pecunia, & ista videatur non taliter facta, subiacere pœnis in bulla expressis posset aliquis inferre. Ideò sequentia sunt
5 videnda. † 1. an ista conditio, quod census fiat in numerata pecunia sit adeò necessariò seruanda, vt illius omissione contractus reddatur nullus, & feneratitius. 2. an modus, qui præcipuè adhibitus est in hoc censu creando, nempè, quod Celius emat à Titio, & postea vendat Sempronio sit tutus. 3. ad quid teneatur Celius, qui vendens censum Sempronio se obligauit de proprio facto tantùm. Quæ omnia decidentur tàm in foro animæ, quàm in foro fori.

6 Ad † P. ergo, an scilicet hic census sit liber ab omni labe vsuræ tàm in foro animæ, quàm in foro fori. Incipiendo à securitate in foro animæ; Dico esse tutissimum, nec vlla vsuræ labe posse laborare; & probo t.
7 † in foro animæ non attenduntur iura positiua; sed tantùm Ius naturale Abbas in cap. plerique de Imm. Eccles. & regula est naturalis æquitas. Bald. in l. 1. in fin. C. de vectig. & Com. Decius in cap. quæ in Eccles. num. 44. extrà. de constit. Nauarr. Com. de vsu n. 88. vers. est tamen quæstio Scaccia de comm. §. 1. q. 1. num. 213. Cencius de Censibus p. 2. cap. 1. q. 1. art. 7. num 20. sed iste census habet omnia requisita iure naturæ, & probo.

8 Ad † validitatem, & iustitiam census quatuor tantũ requiruntur ex natura rei, quæ assignat Reginaldus. lib 25. cap. 31. num. 411. & alij ante illum, & post illũ. Primò, vt res, cuius fructus venduntur sit apud vendẽtem. Secundò, vt verè eos reddat fructus, quorum Ius venditur. Tertiò percunte re in totum, vel in partem æqualiter pereat census. Quartò, vt rei dominium inscio Domino census non vendatur, ne vel minus securè, vel maiori difficultate cogatur exigere fructus; Totidem assignat Toletus, licet fortasse non omninò easdem; vide eundem lib. 5. sum cap. 47. vbi etiam habetur earundem conditionum explicatio; Cùm ergo omnes istæ requisitæ conditiones reperiantur in nostro contractu, vt certissimum est, sequitur, quod in foro animæ sit omninò liber ab omni labe vsuræ; & tenent idem Regin. & Tolet. locis citatis; Nauarr. Comm. de vsuris a num. 84. Lessius lib. 2. de Iust. cap. 22. dub. 12. qui hac ratione probat. Vsura non est, nisi vbi ex parte rei est inæqualitas contra iustitiam, sed in censu nostro nulla est talis inæqualitas; ergo quia pecuniæ non numeratio non ponit inæqualitatem; potest quidem facere præsumptionem, in qua fundari Pianam Constitutionem asserit idem Lessius: & Sotus de Iust. lib. 6. quæst. 5. art. 1. ad Iustitiam census ex natura rei affirmat ex omnibus conditionibus, quas assignat Cœlestina, & Martiniana constitutiones illas duas tantùm requiri; Videlicet, quod pretium sit iustum, & quod venditor non cogatur ad redemptionem census.

9 Probo secundò, si contractus census creatus non numerata pecunia esset vsuratius, iure naturæ non posset in eo dispensare, quod fieret Summus Pontifex, quia non potest condere legem, vel dispensare in ijs, quæ sunt iure naturæ prohibita, vt in homicidio, adulterio, &c. & de vsuris apertus est textus in cap. super eo. de vsuris; vbi minus licere vsuras, quam mentiri docet Alex Tertius, & Nauar. sequitur Comm. de vsuris numer. 44. Cùm ergo Summus Pontifex sæpissimè dispenset contractus census fieri non numerata pecunia, & factos ita sanet, vt teneant, vt affirmat Scaccia de comm. §. 1. quæst. 1. num 213. ergo iure naturæ talis census non est vsurarius.

10 Tertiò, Piana † constitutio fundatur in præsumptione fraudis. Molina de contract. quæst. 190. Scaccia loco citato num. 213. §. confirmatur 3. Leonellus de cens.

Glos 7.

Glos.7. Lessius de Iust. lib.2. cap.22. dub.12. numer.97.
11 Sà verbo census num.2. † sed in foro conscientiæ lex,
quæ fundatur in præsumptione non obligat, si veritas
sit in contrarium Nauar.cap.si feneraueris numer.106.
quia præsumptio ipsa probatione tollitur,& de hoc ne-
minem aliter sentire testatur Menoch. de præsumpt.
quæst.31. & tradunt Bellamera,& Cepolla quos refert,
& probat Craueta in cons.258. num.13. & alij, & ratio
est, quia veritas semper præualet, & illi omnia cedunt
l. penult. §. mulier ff. de probat. & Bald. scribit in l. fi-
lium in prima lect. numer.4. ff. de his, qui sunt sui, vel
12 alieni iuris. & Paris. cons. 25. num.82. lib. 2. † & lex,
quæ præsefert præsumptionem non vendicare sibi lo-
cum in foro animæ, testatur Couarr. in cap. cùm esses
versu, sed est quæstio num. 4. in fine de test. &, quod
veritas attendatur in foro animæ, docet Abbas citato
cap. quia plerique num.18. & 22. de immun. Eccles.&
lex, quæ fundatur in præsumptione, si certum sit præ-
sumptionem non esse veram, non obligat; sed in con-
scientia veritas præualet, Felin. in cap. 1. fallent.6. sub
numer 40. de const. & quod lex positiua fundans se in
præsumptione non obliget in foro animæ, esse commu-
nem Theologorum, & vtriusque Iuris Doctorum sen-
tentiam, manifestè fatetur Ioannes de Anania cap. in
ciuitate numer.9. vers. quædam est deceptio, de vsuris.
quomodo verò, &, quando præsumptio in foro animę
seruari debeat, tradit Menoch. de præsumpt.lib.1.q.80.
per totam; sed nihil ad rem nostram, quia etiam ipse
nobiscum sentit; Cùm igitur in casu nostro contractus
census habeat omnia requisita ex natura contractus,
census etiam verus, & absq; vlla labe vsuræ in foro ani-
mæ talis erit habendus; licet non habeat conditiones
legis positiuæ ad fraudes præsumptas tollendas.
13 Hanc † sententiam sequuntur multi Theologi, &
Canonistæ, vt videre est apud DD. & apertè Emanuel
Sà verbo census, num.2. Salas de censibus, dub.1. n.7.
Salonius,& alij, & Reginaldus loco citato ita loquitur.
Itaque, qui seruatis omnibus conditionibus de iure na-
turali necessariò requisitis ad iustitiam, census potest in
conscientia esse tutus ab vsurę labe, etiamsi alias ab eo-
dem Pontifice. .i. Pio V. positas omittat (& addit eis
contraria) dummodo non repugnent iuri naturali, sicu-
ti non repugnat illa, quam proponimus, & sequutus
Nauarrum loco citato numer.106. Valent 2. 2. disp.5.
quæst. 22. par.2. & Molin de contract. disp.392. asserit
mentem Summi Pontificis esse non declarare census
contra præfatam constitutionem creatos esse re vera
vsurarios, sed tantùm inducere præsumptionem vsuræ
illis, qui eos aliter constituerent; Cùm ergo præsum-
ptio cedat veritati in foro animæ, vt supra probatum
est, liquidò apparet hunc censum in conscientia esse
14 tutum; † sed non possum non referre verba illius do-
ctissimi senis, Martini inquam Nauarri, qui in huma-
nis degens, dum ederetur ista Piana constitutio ita dè
illa ad rem nostram scriptum reliquit loco citato n. 88.
Cui (.i. Pianæ constitutioni) audio fieri fraudem duo-
bus modis, altero monstrando quandam quantitatem
pecuniæ, quam non numeratam tradit venditori cen-
sus, qui confitetur recipere integrum pretium census à
se constituti, per quod non videtur fieri satis contextui
huius extrauagantis, quæ sic habet. Rursus nisi verè in
pecunia numerata præsentibus testibus, & Notario, &
in actu celebrationis instrumenti, non autem prius re-
cepto pretio integro,& iusto, per quę significatur, quod
Notarius, & testes debent videre solui pretium integrũ
in pecunia numerata, ad quod non videtur sufficere,
ostensio, & traditio partis pecuniæ, etiam cum con-
fessione vendentis censum, quod recipit totum argen-
tum l. 1. & vlt. C. de dote cauta, non numerata, qua-
tenus probat maius esse probare solutionem factam,
numerando pecuniam realiter, quam probare, quod
pars fuit confessa eam recipisse. Videtur etiam, quod
non potest pars remittere saltem in præiuditium Fisci,
ne teneatur emptor soluere totum pretium in numera-
ta pecunia ad numeratum, vt vocant, per versiculum;
& ita: Altero modo fit, quòd emens monstrat totũ pre-
tium, & tradit illud totum numerando, ita quod No-
tarius, & testes possunt ferre testimonium de numera-
tione totius pretij, sed postea per conuentionem antea
secretò initam in absentia eorum restituit vẽdens par-
tem pecuniæ, quam prius ab emente acceperat, & de-
bebat. Harum autem cautelarum prior in foro exte-
riori videtur parum tuta, eò quod non probatur per eã
realis numeratio totius pretij, quam requirit extraua-
gans; Altera vero tutior est, nisi probari posset, quod
ante traditionem totius pretij fuit conuentum, &c.
Deinde subdit: est tamen quæstio quotidiana, an sup-
posito, quod vendens censum debeat emptori centum
antea ob aliquas causas recepta, & postea accepit illa
centum in partem pretij per alteram præfatarum cau-
telarum, an emens, tuto possit recipere in foro consciẽ-
tiæ censum ita constitutum,& solutum? & videtur quod
sic, quia verè coram Deo totum pretium soluit, tũ quia
15 magis prodest vendenti censum, &c. † tùm quia lex
fundata in pręsumptione non habet locum in foro ani-
mæ, quando veritas est contraria cap. is qui cap. tua
cum ibi annotatis de sponsal. at is rigor soluendi pre-
tium in constitutione census in pecunia videtur indu-
ctus à Pio ad præcludendas vias malis dolis, & caute-
lis, quibus ementes census malè soluebant pretium in
pannis, & alijs mercibus antea, vel tunc traditis, vel in
pecunia numerata ad ludendum, aut in alios fines va-
nos, vel malos, & ita non videtur includere quo ad fo-
rum conscientiæ illos, qui bona fide vtiliùs, vel æquè
vtiliter anticipauerunt solutionem totius, vel partis cẽ-
sus, ac si in ipsa constitutione soluerent. Hæc omnia sa-
16 pientissimus ille senex; † & Reginaldus ipse tenet Sum-
mum Pontificem præsumptiuè edidisse hanc constitu-
tionem vt infrà.
17 Sed contra prædicta aliqua possent obijci. P. † quæ
traduntur, seruanda tempore contractus, si non obser-
uentur contractus est nullus; Chacher. decis. Pedem.65.
18 numer.8. qui multos secum ducit. 2. † quæ inducuntur
pro forma contractus sunt obseruanda in vtroque foro,
quia in contractu, in quo forma non est seruata, neque
ciuilis, neque naturalis obligatio nascitur, l. 1. §. si quis ita
ff. de verb. obligat. Mantica de tacitis, & ambig. lib. 2.
tit.4. num.34. 3. debet forma adimpleri specificè, non
per æquipollentia iuxta not. per Doctores in l. 1. ff. de
lib. & posthum. Horat. Carpan. ad stat. Mediol. c.324.
n.183. & seq. 4. Forma omissa etiam in minima quali-
tate reddit contractum vitiatum, Imola, & alij in præ-
citata l. 1. ff de lib. & posthum. Butr. in cap. fin. in 6. not.
extra de test. spoliat. Decius in cap. præcedentiam de
offic. deleg. quæ omnia esse seruanda etiam in foro cõ-
scientiæ tradit Molina de contract. disp.319. n.1. in fin.
sed à Pio V. traditur seruandum in constitutione cen-
sus, quod fiat numerata pecunia, & traditur per modũ
formæ, vt fatentur Scribentes communiter; ergo iste
census, in quo talis forma non est seruata, erit nullus
etiam in foro conscientiæ. Pro responsione potest vi-
deri Mantica de tacitis, & ambiguis lib.2 tit.4. supraci-
tato, vbi multos habet casus, in quibus liciti sunt con-
19 tractus, & validi, etiamsi non sit seruata forma; † sed
ego responsionem sumo ex Scaccia loco supra citato,&
noto, quod lex tradendo formam, vel nititur præsum-
ptioni fraudis, vel disponit absq; præsumptione. Rur-
sus vel forma est de substantia rei,& eiusdem naturę, ita
vt sine illa non possit subsistere; vel non est talis: Sed
est tantùm de substantia, ex dispositione iuris. Si ea, quæ
traduntur pro forma, sunt talia, vt sine illis ex natura rei
contractus non possit subsistere, omissio talis formæ
reddit contractum nullum etiam in foro conscientię, vt
esset omissio quatuor conditionum census à nobis su-
pra numeratarum ex Reginaldo; si verò, quæ tradun-
tur pro forma, sunt tantùm de substantia contractus ex
dispositione iuris, & constitutionum in foro conscien-
tiæ, vt nunc loquimur, si omittantur, non ideò contra-
ctus redditur nullus, sed remanet validus; Cùm ergo
conditio requisita in constitutione Piana, quod census

creetur in numerata pecunia non sit forma de substantia contractus ex natura rei; sed tantùm ex iuris dispositione, sequitur, quod eius omissio non vitiet contractus, sed in foro conscientiæ sit validus, & seruandus, quæ distinctio colligitur ex ijs, quæ habent. Nauar. Scaccia & Reginaldus locis supra citatis, dum asserunt requisita in Piana constitutione esse quidem de forma, & tamen non obligare in conscientia, obligare autem, quæ requiruntur ex natura rei, quod vtique est, quia illa sunt de substantia ex dispositione iuris; ista verò ex natura rei; Sed magis apertè loquitur Scaccia vbi supra; & ita satisfit omnibus obiectis: sed magis principaliter.

20 Objicitur 2. † lex, quæ respicit bonum commune, obligat in conscientia; Garzias de contract. cap. 28. qui etiam ad hoc citat Nauar. Imò quælibet lex, si sit iusta, obligat simpliciter in foro animæ. Abbas in cap. 1. sub num. 9. Decius sub num. 62. in 2. conclusione, & sub num. 72. concl. 5. de constit. Manti. de coniect. lib. 2. tit. 14. num. 1. & 18. Sotus de Iustitia lib. 4. quęst. 5. art. 3. Nauar. Manual. cap 23. num. 40. & Salon in 2. 2. D. Tho. quæst. 5. de Domin. art. 6. testatur de communi, & sequitur Fortu. Garc. tract. de vlt. fin. Iuris Canonici, & Ciuilis num 260. illat. 16. tom. 1. & in specie de lege ciuili pulchrè concludit Feder. de Sen. cons. 21. numquid hęres num. 2. imò temerarium esse dicere non obligare etiam in conscientia, docet Sotus supra citatus num. 4. additque Salon quæst 62. art. 3. tit. an lex pœnalis. &c. esse de fide legem ciuilem obligare etiam in conscientia; ergò etiam Piana constitutio obligabit in conscientia. Supra loquuti sumus de lege tradente aliquid pro forma; Nunc de lege simpliciter imperante. Ideò re-
21 spondeo † vel lex disponit sequendo naturam rei, vel etsi naturam rei non sequatur, sequendo saltem veritatem; vel tandem sequendo præsumptionem; si disponit sequendo naturam rei, vel veritatem, concedo, quod obliget; si verò sequendo præsumptionem, nego. Nam in foro conscientiæ non attenditur præsumptio, sed rei veritas, vt satis fusè supra probatum est. Cùm ergo Piana cōstitutio fundetur in præsumptione fraudis, vt præter supracitatos tenet. ex Valentia, Reginald. vbi sup. & Summus Pontifex ipse census aliter constitutos, quā ipse præscribit, non declaret vsurarios, sequitur manifestè, quod ista constitutio non obligat in conscientia. Objicitur 3. & primo censum in specie, de quo agimus esse illicitum, quia desunt requisita iure naturæ, ideò
22 neque in conscientia esse tutum; & ita patet; † In venditione dominium pecuniæ debet transire in venditorem; de ratione enim venditionis, & emptionis est, quod pretium sit perpetuò mansurum apud vēditorem,
23 † & si per venditorem statim redditur emptori, venditio facta dicetur nulla, nec dominium erit translatū per ea, quæ tradit Fab. de Mont. tract. de emptione q. 5. sub num. 32. tom. 6. p. 1. & per legem; qui sic soluit ff. de solutionibus, vbi habetur, qui sic soluit, vt statim recipiat, non videtur transferre dominium; Cùm ergo in casu nostro solutio census ita fiat, vt statim pretium reddatur emptori; quia, licet detur tertio, re tamen vera ille tertius est emptor, quia Celius emit nominè Sēpronij; ergo iste census iure naturæ erit nullus, & ideò etiam in conscientia: ita Scaccia num. 215. cum Azor.
24 p. 3. lib. 10. c. 8. q. 2. vbi de censibus Resp. † de ratione emptionis, & venditionis esse quidem, quod pretium (quidquid illud sit, quod dicitur pretium) transeat in dominium venditoris, sed nego non transire quocunque momento temporis, quo apud venditorem remanet; nam quacunque momentanea detentione pretij dominium venditor acquirit Bart. in eadem lege. Qui sic soluit Bald. in l. si sibi pecuniam num. 1. vers. oppono; & ibi Alex. num. 5. & Decius in fin. ff. si certum petatur, Iason. in l. frater a fratre n. 7. ff. de condit. indeb. Imol. in l. si quis duos in fin. de solut. Gerard. de Petrasanta sing. 26. num. 1. quod maximè verum est in casu nostro, in quo emens, vendens, & recipiens sunt distincti, ita enim optimè obseruabat Rota in puncto coram Emin. Lancellotto 9. Decemb. 1602. in vna Romana nullitatis. Dices imo hoc non valere in casu nostro, quia licet in specie videantur esse distincti emens, vendens, & accipiens, re tamen vera non est ita; sed est tantùm quædam fictio; quia licet constitutio census sit facta à Celio, & Titio, & solutio sit facta à Titio Sempronio, re tamen vera Celius non est alius à Sempronio, quia censum emit nomine Sempronij, & Celius interuenit tantùm fictè, quia fructus census, quem emit licet specie quidem emat nomine proprio in rei tamen veritate à die emptionis percipiet Sempronius, & ideò realiter nō est distincta persona à Sempronio; Cùm ergo realiter sit idem Celius, & Sempronius non aderit in hoc contractu conditio distinctionis personarum considerata à
25 Rota. † Respondeo, concedendo quidem totum fieri vt asseritur, negando tamen ita gestū esse fictum, & simulatum, imò dico esse verissimum, & realissimum; & probo communi illo affato Theologorum, & Philoso-
26 phorum; † vbi est verus effectus, ibi est vera non ficta causa, quia fictum non potest producere verum; sed in casu nostro est verus, non fictus effectus, ergo etiam vera, non ficta causa; quod sit verus, non fictus effectus, probatur, quia verè mutantur termini, nam antea Sempronius erat debitor mille aureorum Titij, & nunc realiter tale debitum est extinctum, ergo reali causa, ergo reali solutione, & incipit esse debitor Celij, realiter ergo ex reali causa, nempè emptione census; & nisi Celius vendat censum Sempronio, Sempronius nunquā iure poterit censum exigere, ergo istæ sunt veræ causæ, quia veri effectus, quod vt planiùs fiat. Demus, quod postquam Titius vendit censum Celio, fundus super quo census est fundatus reperiatur alienus. peto ego Sēpronius, qui emit à Celio censum sibi traditum à Titio, poteritne vti anterioritate sui crediti, nempè illius contracti ex venditione monilium, &c. aduersus alios creditores Titij, vel poterit agere tantùm ex instrumēto venditionis census sibi factæ à Celio; certè instrumento hoc posteriori, nempè venditionis, ergo fuit verus contractus census, ergo verus contractus solutionis, cùm noua creetur, & vetus extinguatur obligatio. Totum hoc manifestissimè apparet in cambijs. Demus enim, quod Carolus mercator diues acceperit pro primis nundinis mille aureos à Bartholomæo, item mercatore diuite; sed tempore nundinarum Carolus non vadat ad nundinas, sed committat Bartholomæo, vt ipse sibi soluat nomine tamen ipsius Caroli; deindè eadem mille eidem Carolo soluēda committat in alijs nundinis, quis hoc damnabit? ergo multo minus illud, alia quamplurima exempla ad hoc cōducentia ex realissimis cambijs peti possunt, quibus eluditur omninò eiusmodi argumentum, ideò in hoc non immoror diutius. Ex quibus satis puto perspicuum esse censum, de quo agimus esse immunem in foro conscientiæ ab omni labe vsuræ. Nunc ad secundam propositam dubitationem accedamus; Nempè an idem contractus etiam in foro fori sit sustinendus, quæ, vt est grauior, ac difficilior, maiorem etiam exigit discussionem.

27 Dico † hunc censum etiam in foro fori esse liberum à labe vsuræ, & esse omninò sustinendum, & probo.

28 Primo, Piana † constitutio (quæ sola nunc facit difficultatem) non obligat ad solutionem pretij in numerata pecunia; sed tantùm ad constitutionem; ita enim habet. statuimus censum, seù annuum redditum creari, cōstituere nullo modo posse nisi in re immobili, &c. rursum nisi in pecunia numerata, præsentibus testibus, ac Notario, & in actu celebrationis instrumenti; non autem prius accepto integro, iustoquè pretio, &c. sed iste census est creatus in numerata pecunia; ergo iste census erit secundùm Pianam constitutionem.

Pro intelligentia istius argumenti aliqua sunt notanda. 1. aliud esse creari, & constitui censum; aliud esse solui pretium census, cùm enim contractus census sit de genere emptionis, & venditionis, vt supra probatū est, & aliud sit soluere pretium emptionis, & venditionis, & aliud constituere emptionem, & vēditionem in esse

suo, sequitur [illegible] dicendum de cõtractu census; quod autem aliud [illegible] constituere emptionem, & venditionẽ inesse suo, aliud soluere pretium, patet, cu.a venditio & emptio [illegible] inesse suo ex cõuentione de emẽda, & tradenda [illegible] pacto pretio, qua conuentione peracta rei dominium transfertur, etiam si pretium non sit solutum: soluere verò pretium est tradere aliquid æquiualens ad extinguendum debitum contractum ob emptionem, [illegible] si contractus emptionis non distingueretur à [illegible]ione pretij, sequeretur, quod res à vendente [illegible] posset repeti, & ab emente reddi, vsque dum pretium sit solutum; quod est contra praxim, & supra traditam doctrinam tradit Mantica de [illegible] lib. 4. tit. 19. [illegible] cum sequentibus, quæ à nobis subijciuntur in hoc [illegible] notabili, desumptis etiam ex Nauarr. Noto ergo [illegible] de ratione emptionis, & venditionis esse, quod fiant numerata pecunia, idest, quod conuentio rei tradendæ fiat in numerata pecunia, verbi gratia, vendo agrum, conuenio cum emptore de pretio mille aureorum, hæc est vera venditio. quia conuenio in pecunia numerata, idest quæ potest numerari, sed vendo agrum pacto, quod pro pretio mihi item detur ager, vel quid aliud simile; hæc non est venditio, quia non est pacto pretio in numerata pecunia; si tamen pacto pretio in numerata pecunia solutum postea idem pretium in alia re adhuc remanet perfecta vẽditio, quia de eius substantia non est soluere pretium in numerata pecunia, sed tantùm illud constituere; & si pretium non cõstitueretur in numerata pecunia, neque esset emptio, aut venditio, sed alius contractus per §. item pretium instit. de emptione, & venditione, & l. pretij causa C. de rescind. vendit. qui textus afferuntur à Nauar. lib. 3. consil. 1. de empt. & vendit. Cuius verba sunt. Contractus emptionis non potest esse nisi pretium constituatur in numerata pecunia, vt est textus irrefragabilis §. item pretium instit. de empt & vend. potest autem solui in alia re quàm in numerata pecunia, quod quotidie fit; & iure quidem per legem in hoc clarissimam. Pretij causa C. de rescind. vendit. Cuius summaria tàm Saliceti, quàm Bald. habent in effectu, quod contractus emptionis non irritatur, nec desinit esse talis eo, quod solutio fit in pecoribus, vel alia re, quàm numerata pecunia, & Glossa ipsius respondens ad dictum §. item pretium sic ait; potest autẽ solui in alia re quàm in numerata pecunia, quod quotidie fit, & iure quidem per l. pretij causa, &c. Et legem, quæ habet, quod pretium debeat constitui in numerata pecunia, ait esse veram quoad conuentionem, sed non quoad solutionem; quæ volenti venditori potest fieri in alia re; quod ipsũ paulò latiùs dicunt Bald. & Salicet. in d. §. item pretiũ. Vbi Iason in additionibus ad Portium id adnotauit, & totus orbis hoc seruat, quod non satis aduerterunt quidã doctissimi Theologi, qui nullam differentiam constituunt inter conuentionem de pretio, & solutionẽ eius; cùm tamen de essentia, substantia & forma emptionis sit vt pretium constituatur in numerata pecunia, de accidenti vero, [illegible] solutio fiat in illa, vel alia re, quæ creditori [illegible] hæc Nauar. ex quibus manifestissimè apparet [illegible] creare, & constituere censum, aliud soluere [illegible]sum census iam constituti. Noto 3. Summum Pontificem non dicere censum esse creandum in numerata, & soluta pecunia corã Notario, &c. sed tantùm coram Notario, & testibus esse constituen-

29 dum in numerata, & non addit soluta. Noto 4. † hanc constitutionem esse exorbitantem à iure, vt ait Cenetius de Censib. cap. 2. quæst. 1. artic. 4. n. 18. & ideò esse intelligendam, vt quamò minus fieri potest lædatur ius natu[illegible] antiquum corrigatur, cap. cum dilectus extra. de [illegible] et. iuncta l. si debitor C. de di[illegible] gnor. [illegible] maximi sunt notanda, ita placuit paulò latiùs [illegible]re, & declarare. Hinc his præmissis [illegible] modos [illegible] quibus satisfieri potest prædictæ constitutioni [illegible] etiam in foro fori.

30 P. † Summus Pontifex requirit tantùm, quod census creetur in numerata, non autem requirit, quod etiam fit in soluta pecunia, ergo iste noster census erit de rigore iuris sustinendus. cùm verè sit creatus in numerata pecunia, est enim constitutus pro pretio mille aureorũ. Dices hoc esse contra mentem Summi Pontificis: sed respondeo, imo hanc esse Summi Pontificis mentem colligi ex scribentibus in hanc constitutionem, quia ad hanc edendam motus fuit Summus Pontifex, ideo, quia ad ipsum fuit perlatum multas adhiberi fraudes in constitutione censuum, maximè, quod venderentur pro censibus panna, & aliæ merces, Ideo Summus Pontifex, vt tolleret has fraudes, stabiliuit, vt fieret census in numerata pecunia. 2. probatur, quia hæc constitutio, cùm sit exorbitans à iure, debet intelligi, vt minus lædatur ius naturæ, & corrigatur ius positiuum, quàm fieri possit; sed si aliter, quam nos tradimus intelligeretur, corrigeretur ius naturæ, & ius positiuum, quæ dicũt de ratione venditionis esse tantum, quod constituatur, non verò soluatur in numerata pecunia, ergo hoc modo est intelligenda. Dices, non tollerentur fraudes. Respondeo eas omnes, quæ hoc modo possent fieri, neque vitari, si alio modo intelligatur, vt experientia patet, maximè si exburseretur pecunia, & peracto contractu ementi iterum reddatur, est ergo intelligẽda ista constitutio, quod census creetur non mercibus, &c. sed numerata pecunia.

31 Secundus modus † quo satisfit eidem constitutioni, est, quod non solùm census debeat constitui, sed etiam solui in numerata pecunia. adhuc istud pretium est solutum in numerata pecunia, quia non dantur annuli, vestes, & similia pro pretio, sed verè creditum mille aureorum, qui vere sunt pecunia numerata, nam venditio vestium, & similium non est facta eo intuitu, vt census constitueretur, sed reuera, vt pretium solueretur, cũ autem emptor earum rerum non haberet vnde soluere tempus solutioni appositum esset elapsum, & vendens damnum pateretur, quia illa eadem esset venditurus, & ex pretio reddito percepturus; non potest dici, quod pretium soluatur in merce, sed in pecunia numerata; qui modus etiam in foro fori est sustinendus, cùm cesset fraudis præsumptio, quod militat etiam in foro fori. vt infra.

32 Tertius modus, † quo eidem constitutioni potest satisfieri est, quod iste census est factus in numerata pecunia, & pretium item est solutum in numerata pecunia, quia est creatus pro mille aureis, & pretium item est solutum, & numerata mille aureis, dati sunt enim in bursa mille aurei, [illegible] actu non sint numerati, est tamen pecunia actu numerata, idest, quæ actu numerari potest; ergo constitutioni est satisfactum per ea, quæ tradita sunt, imò hic modus est magis tutus, quàm si pecunia numeraretur actualiter, quia in numeratione potest accidere error, & in casu nostro, neque error, neq; fraus potest accedere, quia illa pecunia, quæ traditur in bursa tradita pro pretio census mille aureorum à Celio Titio, statim traditur [illegible] à Titio Sempronio in extinctionem veram, & [illegible] lem debiti mille item aureorũ, & à Sẽpronio fit absoluta liberatio debiti; qui modi omninò certè tollunt difficultatẽ, si reste perpenduntur, at si quis necdũ acquiescet et accipiet etiã sequẽtia.

33 Ludouicus Molina, qui tuetur solutionem pretij esse faciendam in numerata pecunia, tandem veritate, & necessitate compulsus disp. [illegible] numerationẽ pecuniæ non esse necessariò faciendam coram Notario, & testibus, sed satis esse, quod antea fit numerata, & pretium sit iustum; accipe eius ipsissima verba. Si autem pecunia fuerit numerata antea, atque [illegible] in præsentia tabellionis & testium tradita, non auderem condemnare contractum non solum [illegible] foro conscientiæ. sed neque in foro fori, &c. quis autem audeat dicere pecuniam non fuisse numeratam antea, & pretiũ esse iustum, cum eadem mille, quæ traduntur pro pretio census à Celio, accipiantur à Sempronio in extinctionem mille. Quanti autem facienda sit ista traditio, quod census fiat in numerata pecunia, audi eundem iustissimum, & doctissimum Molinam loco citato;

nempè disp. 390. de contract. ita fantem. Illud admonuerim, quamuis solemnitas huius clausulę ex sancto zelo statuta, ac sanctissimo Pontifici fuerit suggesta, fortasse expedire vt aboleretur; paucissimi enim sunt, qui illam seruent etiam vbi Bulla illa in multis recipitur, & seruatur; partim, quia illa sollemnitas a contrahentibus necessaria esse ignoratur, vt validus sit contractus; partim verò, quia molestissimum illis est, neque sine sumptibus fieri potest, vt pecunia sex, aut octo mille aureorum coram tabellione, & testibus numeretur, aut etiam illis tota in ipsa confectione instrumenti tradatur; Neque enim ea omnia statuenda sunt, quæ inspecta ad aliquem bonum finem iudicantur expedire, quando spectata fragilitate humana difficilè, & à paucis implebuntur, occasioque esse possunt illaqueandi conscientias, dubitandique an contractus alioqui iusti in se irriti sint cum onere restituendi, & computandi in pretium pensiones acceptas, præsertim, cùm experientia sit compertum occasione sollemnitatum eius bullæ plurimas esse ortas lites, iàm in sæculari, quàm in eccles. foro circa multos census bona fide post eam celebratos, atque in se iustos; vnde sequitur multos ob ignorantiam sollemnitatum non modicum in suis bonis pati.

34 † Ecce quomodo vir iste societatis Iesus loquatur de ista clausula, nempè, quod census fiat in numerata pecunia; expedire si tolleretur; à paucis seruari in hac parte, etiam si seruetur in aliis; inducere molestiā, & onus, licet videatur expedire non esse, tamen statuendam, ignorari à plerisque, nec iudicari necessariam, & ideò esse occasionem multorum detrimentorum; illaqueare conscientias; esse causam multarum litium, lædi ius naturale, & positiuum; quæ absque ista conditione contractum permittunt; quæ inconuenientia fortasse considerans Ludouicus de Auend. iuris Prudentiæ doctissimus in suo tractatu de censibus cap. 37. n. 31 non dubitauit asserere, prædictam conditionem non esse de forma contractus, & ideò non seruatam non inducere nullitatem census in foro fori & animæ, neque fortasse erit difficile Auendag. hanc suam sententiam tueri. Si enim licet Molinę asserere non esse de forma, quod numeratio fiat coram Notario, & testibus, quare non poterit asserere etiam Auendag. neque numerationem esse de forma, cùm sub eodem tenore verborum, & eodem modo vtrunque præcipiatur, vel statuatur? Neque fortasse validiùs argumentum habebit contra se, quam quod contrarium communiter sentiatur, sed quidquid dicant, & sentiant isti summi legum vertices, mihi satis erit ex his concludere, quod non est ita hæbraicè intelligenda ista constitutio, quin admittat explicationē alicuius ex modis supradictis.

Secundo, Principaliter probo hunc censum esse sustinendum; lex non obligat, nisi secundum quod est acceptata, & potest obligare in vna parte, & non in alia. Nauarr. man. cap. 23. num. 62. Valent. 2. 2. disp. 7. art. 5. p. 5. quæst. 4. Salas de leg. disp. 13. sectio. 1. ad fin.
35 Reginal. lib. 13. num. 163. & alij, † sed ista constitutio Piana, quod hanc partem ferè nullibi est recepta, vt testatur Molina supra citatus, & Leonellus Gloss. 7. supra, & in his nostris regionibus omnes ferè census constituuntur, vel non numerata pecunia, vel sin-merata statim reddita, vel et tantùm ostensa non tradita, nec numerata, testes adhibeantur ipsi Notarij; ergo quoad hanc partem non obligabit.

36 Tertiò, Lex † non est ita interpretanda, vt pariat, sed vt tollat lites, & discordias, non vt foueat, sed vt præcidat iniustiti & iniquitates, alioquin non esset æqua, & communitati vti; & esset contra finem ipsius legis talis interpretatio umento proemij Iustin. Instit. sed lites iniustitiæ, pe atio communitatis, &c. sequuntur ea ista onditione ita nudè explicata, vt sonat per ea, quæ ad ximus ex Molina paulo supra ergo in alio sensu est ac ipienda, ex quo talia incommoda non sequantur, quod puto non assequi admissis modis supra signatis, & confirmatur, quia si ex eo sensu, qui verè fuit intentus à legislatore sequatur inconueniens ex lege, vel alio modo, est explicanda si potest, vel omninò tollenda si non potest. D. Tho. 2. 2. quæst. 120. art. 1. in corp. Caiet. ibid. Clauis Regia lib. 5. cap. 6. num. 4. Salas disp. 21. sect. 10. num. 25. Suar. lib. 6. cap. 8. nu. 1. & cap. 9. num. 2. cùm ergo in eo sensu accepta ista constitutio pariat illa inconuenientia, de quibus supra, sequitur, quod in eo non sit intelligenda. Vnum tantùm inconueniens explicabo, quod, vt est probabilissimum, ita omninò vitandum, quod est. Omnes ferè contractus census initi, vel ob ignorantiam necessitatis huius conditionis, vel quia non est putata necessaria, vel non recepta sunt absque ista sollemnitate, & bona fide fuerunt putati veri, & validi: nunc si declararentur nulli, quod inconueniens sequeretur? quæ damna ex contractu communiter licito putato, & bona fide inito, paterentur ementes, si in sortem cogerentur computare fructus?

37 Quarto, Cessante † causa, & ratione legis, cessat etiam legis dispositio, & ipsa lex, quia cessante causa cessat effectus, l. adigere §. quamuis, ff. de iurepatr. cap. cùm cessante de appellat. Quod maximè verum est in casu nostro, etiam in foro fori, quia causa & ratio huius legis est præsumptio fraudis, cessante ergo fraude, & præsumptione fraudis cessabit etiam ista lex, quia etiam in foro fori præsumptio cedit veritati & veritas præualet præsumptioni, l. nuptura filio ff. de iure dot. l. si. in princ. ff quod metus causa, l. cum de indebito, ff. de probat. l in reb. C. de iure dot. Socin. cons. 164. col. 5. vers. sed ad hanc obiect. volum. 2. Paris. cons. 29. numer. 44. lib. 2. Roland. cons. 99. num. 11. lib. 1. Surdus cons. 7. nu. 61. & cons. 16. num. 22. & cons. 28. num. 110. Tusc. tom. 6. litt. P. conclus. 612. & ista constitutio est ædita ob præsumptionem fraudis, vt sup. dictum est; sed in casu nostro non solùm cessat status, sed etiam præsumptio fraudis, quia mille, quæ dātur pro creatione census recipiūtur in extinctionem debiti realis pariter mille. ergo, &c.

38 Sed † contra hoc dictum, quod cessante causa legis cesset lex, multa obijciuntur. Primò, l. verba, C. ad legem Iul. de adulteris, in qua disponitur, quod mulier a viro discedens ob adulterium, non possit manumittere seruos spatio sexaginta dierum, qui dantur marito ad accusandam vxorem, quæ lex includit seruos tàm præsentes, quàm absentes, & longè distantes; & tamen si vera esset ista propositio, non deberent includi sub illa lege absentes; quia cessat ratio legis, quę ideò negat mulieri seruorum manumissionem, ne ab ipsa hoc beneficio affecti taceant, & nolint testimonium ferre contra ipsam, si quid sciant dum à marito accusatur, quod videtur omnino cessare in absentibus, & longè distantibus, ergo non est simpliciter verum, quod cessante causa cessat effectus, idest cessante legis causa, cesset lex. Secundò lex prohibēs ne sine causa iuretur videtur habere pro fine vitare periurium, & in eadem præcepto prohibetur etiam iuramentum ad verum firmandum, si sit sine causa. Tertiò, ieiunium est indictum ad sedandos motus carnis, & sensus petulantiam comprimendā, & tamen ieiunij præceptum, vel lex adhuc obligat, etsi cesset huiusmodi finis, tenentur enim ad ieiunium etiā illi, qui pacatissimos habent sensus carnis. ergo non est simpliciter verum, quod cessante fine legis cesset lex. Ad istas, & omnes alias similes obiectiones breuiter respondeo, quod in his finis legis non cessat in totum, sed tantùm in partem. Ad legem verba dico, quod eius finis est prouidere, quod serui beneficio affecti à muliere non solùm non ferant testimonium de adulterio, quod fortasse de recēti commisit, verùm etiam de alio, quod fortasse remotiori tempore patrauit, & ideo licet seruus nunc absens non possit ferre testimoniū de adulterio præsenti tempore commisso, poterit fortasse de commisso annis elapsis, & ideo sub lege includitur. Ad secundum dico, non esse adæquatum finem legis prohibentis iurare euitationem periurij, sed intendere etiam euitationem iuramenti veri, si tamen sine causa, & debitis circumstantijs fiat, ne dehonoretur D.O.M. Ad tertium dico finem ieiunij non esse solùm compri-

mere

mere rebelles motus carnis; sed etiam Deum imitati incarnatum, qui nobis suo exemplo prælucens ieiunauit quadraginta diebus, &c. & etiam impellere de aliquos actus virtutis.

Obijcitur secundò, quod illud axioma habeat verum, quando causa, & finis cessat totaliter. at non sufficere, quod cesset in aliquo singulari, quia ratio legis debet attendi in sua generalitate, vt verificetur de generibus singulorum non de singulis generum Bald. l. non dubiū sub num. 7. vers. sequitur videre C. de leg. Alex. cons. 32. num. 6. lib 7. Sotus de iust. lib. 4. art. 5. num. 3. cùm igitur præsumptio fraudis cesset tantùm in casu nostro, & possit subesse alijs, videtur concludendum, quod lex nō cesset. Ad hoc argumentum soluendum multa habet Scaccia de commercijs § 1. q 1. num. 510. qui aliorum reiectis responsis ita ipse vult esse intelligendum, quod habeat verum, si finis legis non solùm cesset actu; sed etiam potentia, pro qua sua responsione multa dicit, & multa congerit exempla; sed tandem hoc modo concludit. Prohibetur armorum delatio, & finis est, ne quis offendatur; attamen, si quis deprehendatur cū armis prohibitis, licet sit homo pacificus punietur, quia licet actu cesset præsumptio, non tamen cessat potentia, cùm enim sit pacificus constat, quod neminem offendet, attamen, quia potest offendere non cessat dispositio legis; si verò deprehendatur puer cum armis nō punietur, quia non solùm cessat actus præsumptionis; sed etiam potentia; Sed pace doctissimi viri & exemplum, & doctrina mihi videntur, & ab ipso impugnata, & iuribus, & rationi contraria hoc enim est idem, quod cessare in partem, non autem in totum, quod ab ipso fuit impugnatum, sed quidquid sit de hoc, certè repugnat iuribus, & rationi; quia commune est astatum, quod impossibilium nulla est obligatio, sed quando cessat potentia præsumptionis delicti est impossibile delictum, ergo de istis nulla erit obligatio, ergo neque legis dispositio: lex enim non disponit nisi de illis, quæ possunt fieri; sed de ijs, quæ non possunt fieri non disponit; si ergo non disponit, neque obligat, sed quod nunquā obligauit non potest dici cessare ab obligatione, sed nunquam obligasse; ergo non benè asserit Scaccia; cessante potentia faciendi, quod vetitum est a lege, cessare legem, sed dicendum est in illo casu nunquam obligasse, quia impossibilia non clauduntur sub lege; quod clarum facio exemplo pueri ab ipso allato; Homo pacificus defert arma, & tamē certum est, quod neminem læder, & punietur; Puer autem defert arma, & eodem modo certum est, quod neminem læder (& non punitur, quæ est ratio disparitatis?) quia in adulto cessat quidem præsumptio, & punitur, in puero autem non solùm cessat præsumptio, sed etiam potentia, & nū punitur; quod tamen non posse dici supra mostratum est; quæ est ergo ratio? accipe, quia in adulto non cessat omnis præsumptio, quia licet sit vir pacificus adhuc potest præsumi, quod offendere velit; solus enim Deus scrutator cordium; & ideo non omnino cessat præsumptio, quod si omnino cessaret præsumptio, certè non punir[illegible] deinde adsunt duo; præsumptio, quod vel [illegible]ffendere, & iussio magistratus, vel potestatis, si probet contra præsumptionem, eamque elidat demonstrando, quod neminem voluisset offendere, adhuc erit contumax, quia non paruit. Tertio lex punit ad aliorum exemplum. Puer autem non punitur, non eo, quod non potuit lædere, sed quia legi non est subiectus; de illis enim lex non disponit, quæ igitur erit responsio? Prima. Cùm valeat argumentum a toto ad totum, ita valet argumentum à parte ad partem; quando ergo cessat finis legis in totum, in totum etiam cessat ipsa lex, cùm autem cessat in partem, in partem etiam lex ipsa cessat; & in lege, quæ nititur præsumptioni hoc maxime verū est, quia præsumptio cædit veritati etiam in foro fori, vt supra dictum est, & præsumptio tollitur veritate. Stat ergo, quod cessante ratione legis non solùm actu, sed etiam potentia non dicitur lex cessare, quia non dicitur cessare ab obligando, quod alt-

quando non obligauit, sed lex nunquam obligauit in
ijs casibus, in quibus finis cessat actu, & potentia, quia
impossibilium nulla est obligatio, ergo neque potest di-
ci cessare, sed nunquā obligasse; ad hoc autem, vt di-
catur cessare necessè est, quod potentia saltem ratio, &
finis non cesset, quia etiam de illo casu, tunc intelligi-
tur disponere, ac actu cessando, verè tunc dicitur ces-
sare ab obligatione in illo actu, de quo disponit; Quod
si cesset finis, & ratio in totum, lex tollitur in totum, si
autem solùm in partem, cessat in partem, quia est ea-
dem ratio, & valet argumentum a parte ad partem si-
39 cuti à toto ad totum; † & confirmatur ex eo, quod com-
muniter Doctores asserunt Tridentini Decretum di-
sponens regulares super inualiditate professionis ela-
pso quinquennio non esse audiendos. non includere
eos, qui dicunt de inualiditate professionis ob aliquod
impedimentum perpetuum; quia cùm impedimentum
sit perpetuum, impossibile est præsumptionem ratifica-
tæ professionis fundari, nō ergo lex cessat quando actu,
& potentia cessat finis, & ratio ipsius, sed dicitur casus
non inclusus, & lex non obligans; ex quibus patet, quod
omnes census in quibus licet possit subesse fraus, si tamē
probetur abesse, etiam in foro fori, sunt substinendi; &
in casu nostro non solùm probo non subesse frandem,
sed neq; posse subesse per ea, quæ tradit Corneus cons.
241. numer. 6. & 7. lib. 3. & Surdus apud Cencium de
Censibus p 2. cap. 1. q. 1. art. 6. num. 32. nempè. Simu-
40 latio † non potest considerari, vbi actus habet funda-
mentum in veritate causæ præcedentis, quod ideò verū
est, quia cùm effectus, vel actus, habeat esse à causa, si
causa est vera, verus etiam erit effectus; ergo etiam à
contrario licebit argumentari; vbi erit verus effectus, ibi
erit etiam vera causa, & consequenter ibi non poterit
41 subesse præsumptio fraudis, vel simulatio; † Nunc pro-
bo in casu nostro simulationem non posse considerari;
est verus effectus nempè extinctio realis debiti mille
aureorum, quod Titius contraxerat cum Sempronio,
quia verè Titius non est amplius debitor, neque Sem-
pronius creditor, ergo vera erit causa nempè solutio;
sed ijsdem mille aureis, quibus extinguitur debitū, fun-
datur census, ergo si extinctio debui est vera, vera erit
fundatio census; Cum ergo sit veritas in istis, exulabit
42 omnis simulatio, & fraudis præsumptio, † & nemo cē-
sendus est iactare suum l. cum de indebito. Versu, qui
cum soluit, ff. de probat. Menoch. de arbitr. cas. 88.
Quintò, Probo hunc censum omninò esse sustinen-
43 dum. Scaccia loco supra citato asserit † solutionem pre-
tij census factam per cedulam bancariam exhibitam in
actu celebrationis contractus esse validam, & æquipol-
lere solutioni factæ in numerata pecunia, quod firmat
Gratianus discep. for. tom. 2. cap. 87. num. 46. & sequi-
tur Cencius p. 2. cit. quæst. 1. art. 7. cap. 1. num. 14. & sæ-
piùs declarauit Rota maximè in vna Beneoent. coram
bon. mem. Eminent. Card. Pamphilio 29. Maij 1593.
si ergo valet constitutio cēsus facta solutione pretij per
cedulam bancariam, quare non valebit exhibitione
bursæ pretium continentis quo immediatè extinguitur
debitum eiusdem qualitatis cuius est cēsus nempe mil-
44 le aureorum? liceat † ergo concludere cum eodem Cē-
[illegible], hanc constitutionem non esse adeò iudaicè expli-
candam, quin admittat aliquam extensionem, ex idē-
45 titate rationi[illegible] † & num. 15. refert Doctores sustinen-
tes non esse de essentia census, solutionem fieri in actu
celebrationis contr[illegible]ctus, sed sufficere, quod sit facta
ante, vel post, nec tales solutiones repugnare huic con-
tractui ex cōstitutione Piana celebrati, quia de hac sol-
lennitate non multum est curandum si cōstet de veri-
tate pretij sine fraude soluti.
46 Vbi † constitutio continet aliquid non propter se
principaliter, sed ad euitandum aliquod malum, ita vt
euitatio mali sit finis constitutionis, si finis, ad quem
tradita est constitutio non violatur, transgressores talis
legis, seù constitutionis non illaqueantur ad pœnam,
quod verum est in vtroque foro. Abbas in cap. quo-
niam contra num. 6. not. vlt. de probat. sed ista Piana
consti-

constitutio non continet aliquid propter se, sed condita est ad curandas vsuras, & alia mala, vt supra, ergo transgressores non illaqueantur ad pœnam istius constitutionis, quæ est nullitas contractus, iuxta probabilissimam sententiam scribentium, & hoc tradentium in l.non dubium C. de legi. & in c. 2. de constitut. & nullitatem esse pœnam tutò posse defendi asserit Leonellus de censib. Gloss. 33.

47 Septimò, Dato etiá, † quod pertineret ad formá contractus, quod solutio fiat in numerata, & soluta pecunia, & esset talis sollemnitas omissa, adhuc cēsus deberet sustineri, si alioqui pretium sit iustum, quia est res leuis cuius omissio non vitiat contractum; ita Molina cũ Aluaro, Valasq. Bartolo, & alijs, quos citat, & sequitur de contract. disp. 218. & disp. 390.

Octauo, Iudices debent omninò sustinere huiusmo-
48 di census. † Nullitas huius census est pœna, vt dixi
mus supra secundùm probabilissimam sententiam, quã
totò etiam esse sequendam retulimus ex Leonello, ergo
non est subeunda nisi sequuta sententia iuxta commu-
49 nissimam sententiam; † cùm ergo in iudicio detur pro-
50 batio aduersus præsumptionem † & præsumptio vna
tollat aliam l. diuus. ff. de in integ. rest. l. quidam testamento, ff. de vulgar, & pupill substit. cum alijs iuribus
vt docet Menoc. 1. remed. re up. 5. num. 333. & 3 7
Mascard. de probat. conclus. 405. num. 5. & alij, & præ-
sumptio debet cedere veritati etiam in toto fori p l.
51 nuptura, & alij supra citat. † Iudex non debet procede-
re ad inflictionem pœnæ si de veritate euidente præ-
sumptionem constat; sed omnino contractum debet
sustinere.

52 Nono, Scaccia supra relatus tradit † frequentissimá praxim Romanæ Curiæ in h[...] censibus validandis, quæ talis ab eo describitur; si venditor census dicat de nullitate eo, quod census non sit constitutus in numerata pecunia, conuenitur ab emptore ad tribunal signaturæ gratiæ, & ibi constito de veritate pretij, & eiusdem, nullitate etiam renuente venditore sanatur in illo tribunali contractus, si in aliquo laborat, & ad illius obseruantia cogitur. Ecce quan[...] sit Romæ ista conditio; quanto ergo magis iudex debet sustinere cōtractum talibus præsidijs suffultum, si Romæ etiam omnibus de[...] sanatur, & contrahentes coguntur ad eius obseruantiam etiam inuiti; maximeque hoc a iudicibus est obseruandum, cùm cessante fine legis aliquid disponentis ad malum tollendum pœna non sit irroganda, vt supra ostensum est.

53 Ad vltimum quæsitum, † quod est ad quid tenetur in conscientia Celius Sempronio, cui vendidit censum à se emptum a Titio, & se obligauit de facto proprio. Breuiter respondeo, ex iustitia teneri [...] efficere quantum potest, vt contractus sustineatur, cùm illi constet esse legitimum, & se obligauit ex facto proprio, & tenetur pro veritate illi assistere in iudicio etiam ex charitate, quia absque suo adiutorio posset causa cadere & etiam ratione sui honoris ne videatur contractus initi fœneratitius eo adiutore.

S V M M A R I V M.

1 *Facti species.*
2 *Quæstio soluenda quæ sit.*
3 *Testamentum inter liberos valet sine sollemnitatibus.*
4 *Legata ad pias causas valent, si [...] be[...] quisita iure canonico, licet desint sollē[...]tatus.*
5 *Quod verum est etiam in foro [...].*
6 *Nam in foro conscientiæ sufficit cōstare de veritate.*
7 *An legata profana in testamento valido inter liberos sint sustinenda remissiue.*
8 *R[...]quisita ad validationem t[...]cuti patris inter liberos.*
9 *Requisita ad validationem legatorum profanorum in testamento valido patris inter liberos.*
10 *Proponitur quæstio disputanda.*
11 *Aperitur ratio difficultatis.*
12 *Scriptura reperta inter cariores res testatoris habenda est pro testamento.*
13 *Scriptura si fidem faciat aliquod esse factum, etsi illud non reperiatur, præsumitur factum, & dispositum, & est exequutioni mandandum.*
14 *Morti proximus asserens se disposuisse, dat robur schedulæ aliàs inualidæ sui testamenti.*
15. 16. *Ponderantur prædicta, & examinantur.*
17 *Assignantur coniecturæ probantes mutationem voluntatis.*
18 *Schedula manu patris, vel matris scripta reperta apud notarium, nisi sit in protocollo non facit fidem, & arguit imperfectionem voluntatis.*
19 *Ponderatur 2. ratio, & 3. num. 20. & 4. n. 21.*
22 *Ponderatur illa verba: hò disposto assai.*
23 *Exscribitur responsum cuiusdam doctissimi viri de hac re.*
24 *Exponitur eius fundamentum.*
25 *In foro conscientiæ sola rei veritas spectatur.*
26 *Nec vlla habetur ratio sollemnitatum à iure inductarum; multò minus sollemnitatum, quas sibi præfigit testator.*
27 *Contractus valet, etiam sine scriptura.*
28 *Multiplicitas actuum non præsumitur.*
29 *Verba: questo e il mio vltimo testamento, qual hò scritto di mia mano, sigillato &c. indicant non esse illud, quod quæritur.*
30 *Clausula concepta verbis præteriti temporis resoluitur aliquando in futurum.*
31 *A communiter accidentibus sumitur satis probabile argumentum.*
32 *Schedula, de qua dubitatur, an sit testamentum, potest tot adminiculis roborari, vt etiam in foro fori habeatur pro testamento.*
33 *Exemplum manu illius Notarij, qui fecit originale exemplatum facit fidem vt originale.*
34 *Expenditur responsum huius doctissimi Viri*
35 *Tota eius argumentatio in compendium redigitur.*
36 *Eius fundamentum ad trutinam reuocatur.*
37 *Genus est quædam imaginatio intellectus.*
38 *Voluntas reuocata non est ipsa vltima voluntas, sed ipsa reuocatio est vltima voluntas.*
39 *Quæ præscribuntur à testatore non sunt sollemnitates, vt illæ iuris, sed sunt cōditiones indiuiduātes.*
40 *Extante publica fama, quod testamentum sit factum, adhibita sufficienti diligentia, si non reperitur habetur vt non factum.*
41 *Explicatur ex communi vsu loquendi, quod amotio sigillorum, & incisio lini denotant mutationem voluntatis.*
42 *Iterum expenditur, quod testamentum etiam manu patris scriptum, si reperiatur apud Notarium, sed non in protocollo, est nullum respectu imperfectæ voluntatis.*
43 *Incisio lini, & ablatio sigillorum indicant testamentum nullum ex defectu perfectæ voluntatis.*
44 *Nisi sit certum, & indubium, quod schedula reperta sit eadem ad quam se refert testator, nō est acceptanda pro testamento, & est nullius valoris.*

45 Sol

45 *Sollemnitates aliæ essentiales ad validitatem, aliæ ad probandum.*

46 *Istæ essentiales ad validitatem, quia ad hoc vt valeat testamentum, debet constare esse illud, de quo loquitur Testator.*

An valeat Cedula testamentaria reperta, sed non colligata, & obsignata vt à Testatore asseritur.

I I.

1 INter Scripturas maioris momenti, quas apud se di-
ligenter seruabat D. Titius, reperta fuit quædam
Cedula testamentaria, in qua scripto hærede vniuer-
sali Domino Celio eius vnico filio, rebusque suis om-
nibus ordinatis, toto testamento manu propria scripto,
multis tàm ad profanas, quàm ad pias causas factis
legatis, tandem in calce testamenti manu pariter pro-
pria hęc ipsissima verba subdit. E questo sia il mio vl-
timo testamento, e non seruendo per testamento, ser-
ua per codicillo causa mortis; & mancando qualche
requisito per causa di questi calamitosi tempi di peste;
voglio, che nè più nè meno sia valido, come se fosse
con quelle sollennità necessarie, che imaginar si pos-
sa, & tutto il presente testamento hò fatto, & scritto
di mio proprio pugno, & sigillato con sette sigilli del-
l'arma della mia Casata con cera di Spagna, ligato
con filo di rame, e consignato in mano di Tiberio No-
taro della terra di &c. territorio di &c. Questo gior-
no 4. Ottobre 1630. Facto testamento, & peste om-
ninò sublata adhùc superuixit Dominus testator toto
integro anno, nec aliud coudidit testamentum; tan-
dem testatore mortuo Dominus Celius eius Filius non
obsignato, colligatoque testamento, sed hac testamen-
taria Cedula aperta, absque vllo signo à testatore indi-
cato reperta, cepit omni diligētia inuestigare, an etiam
indicatum testamentum posset reperire. Adit hære-
des Notarij (nam mortuus est Notarius) & quàm dili-
gentissimè perquiritur, publico præcone indicitur om-
nibus Notarijs vt si forsan apud aliquem reperiatur,
deferatur ad quos spectat, & tamen nusquam, & nus-
2 quam hoc testamentum. † Nunc petit Dominus Ce-
lius an huic Cedulę teneatur credere, eamque pro vero
testamento habere, & an teneant ea equi omnia in illa
contenta, tàm quo ad profanas, quàm quo ad pias
caussas. Aduertēdum nos hic non inducere in quęstio-
nem, an Cedula ista testamentaria, eo quod careat re-
quisitis sollemnitatibus, careat etiam efficaci virtute
3 obligandi, nam, cùm † sit testamentum Patris inter li-
beros, extra controuersiam est valere sine sollemnita-
tibus in alijs testamentis requisitis, deciditur l. hac con-
soltissima C. de testam. Nec item quærimus, an dato,
quod valeat in ijs, quæ pertinent ad liberos, valeat etiā
4 in ijs, quæ pertinent ad extraneos. † Supponimus .n.
quo ad legata pia, valere etiam in foro fori, si adsint re-
quisita Iure Canonico, etiamsi absint requisita Iure
Ciuili; quia Princeps sæcularis nullas potest præscribe-
re sollemnitates inserendas in dispositionibus ad pias
Causas, sine quibus alię dispositiones essent nullæ; ita
communiter scribentes Abbas cap. relatum el p. n. 1.
de test. Alex. cons. 4. n. 15. Vers. item non obst. Vol. 7.
Couar. eod. cap. relatum n. p. Vasquez Theologus de
testamentis cap 3. dub. 1. n. 13. Molina de iustitia
disp. 134. tom. 1. Bea. resp. Moral. p. p. cas. 53. qui di-
cuntur casus Bononienses, & hoc fauore Religionis,
& Ecclesiasticæ libertatis, cui omne statutum, seù lea
præiudicans irrita est. & illam scribentes, vel secūdùm
illam iudicantes incidunt in eacomunicationem, cap.
Graue de sentent. excommunicat. Nauar. in Manual.
5 capit. 27. numer. 120. & cap. 17. numer. 117. † In
foro autem conscientiæ, si certo sciatur, ac sine dubio
credatur ea fuisse à testatore legata, vt in casu nostro
patet, quia supponimus testamentum inter liberos va-
lere, & esse manu patris scriptum: Menoch. lib. 3. cons.
225. Couar. in cap cùm esses de testamentis n. 12. &
hoc puto omninò clarum, quia sunt in testamento va-
lido, quod si essent in testamento inualido, vtique ne-
que ista sustinerentur; ita multi, licet etiam alij, contra-
6 rium sentiant; † quo ad profana verò, posito quod te-
stamentum patris manu propria scriptum valeat, an
valerent etiam ipsa legata profana in foro fori; facilè
ea hac dubitatione nos eriperet Bartolus, & cum ipso
additionatores ad ipsum in supradicta l. hac consultis-
sima latissimè de hoc agentes, sique negatiuam par-
tem quis tueri vellet, presto haberet Auth. de test. imp.
§. nos igitur, ver. si tamen; quam perpendens inueni-
ret requiri ad validitatem legatorum, quod coram te-
stibus publicentur, sicuti requiritur quod Institutio hæ-
redis, & ea quæ pertinent ad liberos manu propria pa-
7 tris scribantur; † cùm igitur ad validitatem testamenti
inter liberos requiratur, quod manu propria patris scri-
8 batur; ad validitatem † item legatorum ad res profa-
nas requiritur, quod lingua patris coram testibus pu-
blicentur, cùm in illa lege parificentur manus, & lin-
gua, quo ad validitatem, si rectè perpendatur ille text.
& ita sentit Ruinus cons. 71. n. 12. lib. 3. & hoc requi-
ri non tantùm ad probationem voluntatis, sed ad vali-
ditatem testamenti, scribit Pereg. cons. 61. n. 9. lib. 1.
quibus, et alijs permoti Domini de Rota Romana, ita
sensere in vna de Alterijs, quæ est. 734. p. p. diuerso-
9 rum; solutionē verò istius quęstionis † an legata pro-
fana valeant in foro conscientiæ, constat pendere ex
alia, nempè an testamentum in quo deficiant sollem-
nitates à iure requisitæ valeat, si indubitanter constet
de mente testatoris, & mente disponentis; quam latè
disputant Theologi, Iurisque periti, quos allegat Mant.
de coniect. vltim. vol. lib. 2. tit. 14. qui etiam pugnan-
tes sententias refert. & latè prosequitur; neque tandem
quærimus, an posito, quod valeat ista cedula, cùm sit
scripta manu patris fauore liberorum, valeant etiam
legata sine requisita sollemnitate, nempè quod à patre
coram testibus publicentur; ea supradictis enim faci-
lè potest haberi solutio.

10 Quod † autem indagamus est; an cedula ista reper-
ta obliget non ea eo, quod desint requisita à iure, &
ideò iure ipso sit nulla, sed quia non habet signa requi-
sita à testatore, & ideò ea mente testatoris sit nulla;
11 † Cùm enim testator dicat suum testamentum esse si-
gillatum cera Hispana, colligatum filo ramineo, & tra-
ditum Notario, & talibus demonstratiuis signis nō re-
periatur, quacunque diligentia adhibita, sed tantùm
ista Cedula testamentaria; meritò nascitur occasio du-
bitandi, quod hæc sit illud ipsum testamentum à Do-
mino testatore obsignatum; sed facti pertæsum illud
reclusisse, soluisse, & ideò voluisse ostendere suam vo-
luntatem amplius non esse, quod seruetur; cùm autem
de illa constet, & in contrarium sint istæ coniecturæ,
meritò dubitat Dominus Celius filius, & hæres, quid
sibi in hac re faciendum sit. Multa enim obijciuntur
in vtramque partem. Et quod huic Cedulæ standum
sit, videtur suaderi.

12 Primò ex † illa clausula. E questo sia il mio vltimo
testamento &c. e non seruendo per testamento &c.
videtur colligi, quod sit testamentum perfectum
perfectione vltimæ voluntatis, cùm non suspendat
voluntatem vsque ad rogitum Notarij, sed ex tunc vo-
luerit valere; perinde ac si adhibitæ fuissent debitæ sol-
lemnitates, ea quo sequitur, quod cùm voluntas non sit
determinanda, seù exequenda per actum alterius vo-
luntatis, dici non possit imperfectum imperfectione
vltimæ voluntatis; vt post Bald. in Auth. & qui iurat. n.
17 c. de bon. auct. Iud. posses. tradit Menochius
de arbitr. cas. 490. & dixit Rota corā Seraph. decis.
13 inter eius impressas 623. n 8. † Secundò probatur esse
perfectū perfectione vltim. volunt. quia ista scriptura
est reperta cū alijs scripturis maioris momenti ipsius
Domini testatoris. Huiusmodi autem scripturæ ita re-
per-

pettæ præsumuntur vera instrumenta, ac valida, vt in terminis (Menochius lib. 4. præsump. 7. n. 5. & alij apud ipsum, & Gratia. discepta. for. cap. 235. n. 19.

14 Tertiò probatur, quia, quotiescunque aliqua reperitur scriptura, quæ fidem faciat, & testetur aliquid esse actum, licet, quod testatur actum, non reperiatur, debet tamen præsumi factum, & supponi, &, quod in ea præcipitur, est exequendum, l. si Titia §. vlt. ff. de verborum obligat. l. ex hac scriptura. ff. de donat. l. Ne in arbitris. c. de arbitr. Cùm ergo ista cedula testetur, & fidem faciat, testamentum esse factum, imò & demonstret, vbi sit reconditum, quomodo sit colligatum &c. vtique debemus supponere esse factum, & exequi, quod noscimus in eo ex præscriptum. Quar-

15 to † Videtur apertè colligi esse dictis testatoris morti vicini. & proximi, dum interrogatus, an vellet de rebus suis disponere, asseruit, se satis disposuisse, sed nulla alia dispositio reperitur, nisi ista; ergo ista est, quæ haberi debet, & seruari pro vltima, & perfecta voluntate dicti testatoris.

16 Quæ † quidem rationes, licet vrgere possent in simplici schedula testamenti reperti inter scripturas magis charas testatoris, non tamen videntur concludere

17 in casu, de quo nos agimus. † Nos enim non quærimus, an qualibet schedula ijs qualitatibus affecta, quæ describuntur in supradictis argumentis, sit habenda pro perfecta vltima voluntate, sed an schedula, quæ ex dictis ipsius testatoris debet esse colligata, signata cera Hispana &c. si talis non sit, etiam si reperiatur inter scripturas chariores ipsius patris, sit habēda pro vltima voluntate, & sit perfecta perfectione vltimæ voluntatis, maximè etiam, cùm asseratur tradita Notario, & nullibi repe riatur, quæ valdè inter se distant; nam schedula prima nullum habet signum, nec vllam ingerit suspitionem mutati consilij a patre, secunda verò est maximè suspecta; videtur enim Pater pertæsus prioris suæ dispositionis eam non obsignasse, & tabellioni non tradidisse, sed apud se illam solam scriptam retinuisse in memoriam eorum, quæ disposuerat, & ideò

18 supradictis rationibus posset responderi † Ad primam quod licet illa clausula non suspendat voluntatem testatoris vsque ad rogitum Notarij, & demonstret suā voluntatem non esse exequendam per actum alterius voluntatis; esto totum sit verum; Ex hoc tamen non tollitur vehemens præsumptio, quod ex eo capite, quod non reperitur tradita Notario, & quod non est obsignata &c. sed potiùs dissoluta, & sigillis sublatis, non præsumatur testator, vel mentem omninò mutasse in totum, vel saltem iam scriptis aliquod etiam fuisse additurum, quo casu non diceretur perfecta perfectione

19 vltimæ voluntatis. † Et si schedula manu patris verè scripta nullis adhibitis testibus reperiatur reposita apud Notarium, non tamen in eius protocollo, vbi cætera describi, non habet vim testamenti, neque inter liberos, & ratio est, quia testator non censetur perfectè disposuisse. Ita Iason. in Auth. quod sine n. p. C. de testam. Curtius iunior in consil. 161. & Menoch. de præs. lib. quarto, præsump. 7. n. 3. qui idem etiam consuluisse scribit cons. 42. n. 23. & ita firmasse etiam eruditissimū Cephalum consil. 409. n. 2. lib. 3. quanto magis præsumendum est nullius esse valoris, eo quod dominus testator sit censendus nō perfectè disposuisse, in ista, quæ cùm debeat esse penes Notarium, non reperitur, & cùm alijs debeat esse munita signis, ijs omnibus est destituta; Potuit enim fieri, vt schedulam istam Notario non tradiderit, nondum firmus, quod valeret, vel fortasse si tempore pestis tradiderit, mutato consilio, & tempore elapso, illam repetierit, & signis validitatis laceratis, illam apud se tenuerit, vt memoratiuam non obligatiuam eorum, quæ tunc temporis gesserat, quo multi multa disponebant, quæ eo elapso reuocabant; timore enim perterriti multa faciebant, quæ timore soluti non habebant rata.

20 Ad † secundam nempè, quod reperta inter scripturas maioris momenti est habenda, vt testamentum, pariter potest responderi; Hoc tunc valere, quando nulla alia adest rationabilis coniectura imperfectæ voluntatis, & mutati consilij, sed in casu isto videtur omninò contrarium deduci; quia illud, quod est testamentum, idest vltima voluntas testatoris, debet esse repositum non inter scripturas testatoris, sed apud Notarium, debet esse obsignatum, colligatum &c. quæ cùm nō reperiantur in ista schedula, meritò dicimus illam non esse testamentum illud, quod est perfectum perfectione vltimæ voluntatis, sed exemplum illius, vel etiam exemplar, quod tamen non indicat determinatam testatoris voluntatem, sed potiùs mutatam, quia caret dictis signis.

21 Ad † tertiam, quod quotiescunque reperitur scriptura fidem faciens aliquid esse actum, licet quod testatur actum non reperiatur, debet tamen præsumi, & supponi factum, posset item responderi istam non esse scripturam fidem facientem alicuius rei actæ, vt de se patet, sed esse schedulam ipsam testamenti vel eius exemplum; Valdè autem inter se distant, quia si esset scriptura testans vltimam dispositionem esse factam, præsumeretur facta, licet non reperiretur, & deberet valere, quia nulla, vt suppono adesset ratio coniecturandæ mutatæ voluntatis; at in casu nostro est ipsamet facta dispositio, de qua legitimè ambigitur, an testator voluerit valere. Secundò, dato etiam quod ista esset scriptura fidem faciens, testamentum fuisse factum, nō tamen tollit præsumptionem legitimam mutatæ voluntatis, vel saltem non perfectæ vt supra dictum est, & ideò neque hoc videtur probare.

22 Ad quartum † quod videlicet interrogatus morti proximus Dominus Titius, an vellet testari, respon-derit, se satis disposuisse; neque hoc probat, hanc de qua loquimur schedulam esse suam vltimam voluntatem, quia magis expressè illius aliquam mentionem fecisset; sed potiùs præsumenda sunt illa verba prolata

23 more eorum, qui nihil agere volunt. † Interrogati enim an aliquid agere velimus, tædio affecti respondere solemus, Satis egi, ita & Dominus testator censendus est respondisse; Nulla enim ratio potest assignari, quare illius schedulæ non meminisset, eamque alicui non denuntiasset, si illam voluisset valere, & erat enim aperta, & ab omnibus poterat videri, ideò etiam ipse potuisse illam prodere, ac declarare, quod vellet valere; Imò, vt erat vir prudens, & harum rerum satis peritus, & valdè diligens in curandis rebus suis; improbabile est dicere, quod cùm integrum annum pesti sublatæ superuixerit, non curauerit, intelligere an suū testamentum apud Notarium reperiretur, & si cognouisset non reperiri, aliud, si voluisset illud valere non reposuisset. Præstereà viderat eo anno, quo pesti superuixit. multas oriri lites ob testamenta illis temporibus condita, & etiam sciebat superuiuentium testamenta gaudere omnibus priuilegijs, quibus gaudent Morientium, non esse ita clarum, sed litibus implicitum; certè ergo cùm omnia ista rectè sciret, erat enim vir gnarus, soliditati suæ vltimæ voluntatis prospexisset, & vt vir prudens dubiorum, & litium causas amputasset; quod cùm nihil horum gesserit, certè putare debemus noluisse testamentum valere. Fortasse potuit schedulam illam post se relinquere non vt obligaret; sed vt admoneret filiū suæ voluntatis tunc temporis dispositæ; quapropter re ita in ancipiti versante consultus fuit doctiss. S. B. M. E. B. C. Vir vtriusque iuris peritissimus, qui in hunc modum respondit.

24 Pro decisione istius dubij, & difficultatis pleni quæsiti, præmittendum est hoc fundamentum (mea qui-

25 dem sententia) indubitatum, & firmum, † testamentum esse confectum, & extare saltem in genere; nam præterquamquod Dominus Titius in schedula hoc testatur, cùm dicit, e questo è il mio vltimo testamento: hoc idem morti proximus confirmauit, cùm item dixit, hò disposto assai, Nunc supposito, quod testamentum saltem in genere existat, & subsistat, remanet tantùm inquirendum; quod sit hoc testamentum; &

ego

ego in illam inclino sententiam, vt exhibita schedula
sit pro testamento habenda, obseruanda, & exequtio-
ni mandanda. Nam supposito, vt asseritur, quod sit
manu testatoris scripta, & inter eius chariores, & maio-
ris momenti scripturas reperta, tenetur hæres in con-
scientia illi fidem præstare plenam, & consequenter
illam exequi, vt verum testamentum, & perfectam
defuncti voluntatem, absque alio respectu, quod su-
prascriptæ desint sollemnitates, cùm sit in iure tritum,
26 & certa regula tradatur, † quod in foro animæ sola rei
veritas attenditur cap. tua nos, & cap. is qui fidem de
spons. Innoc. in cap. quia plerique de immun. Eccles.
Decius in cap. 1. de constit. in p. lect. n. 67. vers. 4. con-
clus. & in 2. lect. n. 32. & 37. cum pluribus cumulatis
per Sanchez de Matrim. lib. 2. disp. 45. sub nu. 2 & ad
rem nostram per Mant. de coniect. vlt. volu. lib. 2. tit.
14. n. 14. nec quidquam aliud curat Deus, præter te-
statoris intentionem. Bald. in l. 1. n. 66. in fin. C. de
sacros. Eccles. relatus per Manticam n. 23. & ideò quo-
cunque modo sit certus hæres de voluntate testatoris,
licet careat sollẽnitatibus, illam tenetur adimplere; &
si non adimpleat reus est culpæ, & conscientiam ha-
bet læsam, & maculatam. Abbas in cap. quia plerique
n. 42. de Immun. Eccles. Mant. eodem lib. 2. tit. 14. n.
23. Ripa l. nemo potest n. 101. de legat. 1. Nec obstat,
quod regula, & conclus. supradictæ habeant locum,
& intelligantur de testamento, quod caret sollemni-
tatibus à iure publico inductis, non autem de ijs, quæ
præfixit testator, dum dixit. E tuno il presente testa-
mento hò fatto, e di mia propria mano scritto, e sugel-
lato, vt supra sæpè dictum est, quia procedunt multo
minore dubitatione in hoc nostro casu, quam in alio;
nam cùm agitur de defectu sollemnitatum a iure pu-
blico inductarum, non solùm obstat obseruantiæ testa-
menti legislatoris potestas, sed etiam expressa eius vo-
luntas, quod testamentum non valeat conditum sine
illis solemnitatibus, & ideò neque est exequtioni man-
dandum, at in casu, in quo nos versamur, etiam suppo-
sita testatoris potestate, non tamen sumus certi de eius
voluntate, quod eius testamentum integrè perfectum,
& propria manu scriptum habeatur nullum ex eo tan-
tùm, quod desint aliquæ sollemnitates, nempè quod
non sit ligatum, obsignatum &c. imò in dubio contra-
rium est asserendum, & pro validitate iudicandum, &
27 confirmatur exemplo. † Si duo verbis perficiant con-
tractum, deinde cõueniant inter se, quod de eo forme-
tur authenticum instrumentum, non ideò, quod con-
tractus in scripturam authenticam non redigetur,
est colligendum eorum mentem esse, ex defectu ta-
lis instrumenti non durare obligationem verbis con-
tractam, neque putandum est scripturam esse de sub-
stantia contractus talis, sed tantùm ideò fuisse de illa
inter eos conuentum, non vt illa deficiente cessaret
obligatio, sed vt casu eueniente obligationis facilis es-
set probatio; si tamen contrahentes expressè non de-
clarassent sine tali scriptura contractum esse nullum.
Mantic. de tacit. & ambig. lib. 1. tit. 10. in fin. Rota
Rom. decis. 377. num. 6. p. p. diuers. & in impressis Bu-
ratti. decis. 898. num. 7. & ibi latè Additionator, quod
hic non fecit testator; Ex quibus facilè colligitur defe-
ctum obsignationis, colligationis, non obstare, quin
hoc testamentum, alioqui perfectum, sit omninò susti-
nendum; cùm prædictę non sint sollemnitates de sub-
stantia, sed tantùm ad maius robur fidei addendum, &
ad maiorem probationem quod illud sit testamentum
prędicti Domini testatoris, nec vllo modo fides po-
test deesse etiam sine illis, quia omnes fatentur esse
scriptum manu ipsius testatoris, & inter scripturas ma-
ioris momenti asseruatum. Ad illud autem; quod dici
28 posset existere aliud testamentum. † Respondetur,
tritissimam esse regulam quod multiplicitas actuũ non
præsumatur. Iason. in l. cum qui §. in popularibus n. 18.
& seq. ff de iur. iur. Felin. in c. cùm Ioannes n. 7. de fid.
instr. cũ pluribus adductis per Surdum cons. 16. n. 9. im-
press. post cons. 21. Menoch. de præs. lib. 6. præsumpt.
15. num. 1. & in casu nostro maximè verum est, cùm
sit omninò improbabile, quod si Dominus testator
aliud condidisset testamentum, hoc non fuisset lace-
raturus, cùm esset in sua manu, & tamen reperitur il-
læsum, & inter alias scripturas maximi momenti repo-
situm; nec putandum est, id obliuione contigisse, quia
patet tàm parum temporis intercessisse, quod illa non
potest præsumi, & Dominus testator supponitur vir di-
ligens, & sagax, & negotium est tantæ æstimationis,
29 & momenti. † Posset etiam probari, hanc schedulam
non esse ipsummet testamentum; sed esse tantùm al-
terius exemplum ex illis verbis. Hò fatto il presente te-
stamento, e sigillato &c. hæc enim verba hò sigillato
&c. & ligato &c. indicant tempus præteritum, quod
non potest adaptari illi, quod actualiter scribebat, quia
debuisset dicere. E questo mio testamento scritto di
mia mano sarà sigillato, e ligato; quo facilè intelligi
posset hic modus loquendi de illo, quod tunc exara-
bat, sed dicere, e sigillato &c. videtur supponere iàm
30 factum, & obsignatum aliud ab isto. † Attamen nega-
ri non potest, quin eadem clausula sub præteriti tem-
poris modo expressa aliquando resoluatur in futurum;
& patet ex communissimo vsu, quo vtimur in subscri-
bendis priuatis scripturis, v. g. In fede di che hò fatto,
& sottoscritto la presente scrittura di mia mano, & ta-
men non est adhuc subscripta, sed resoluitur in futurũ,
31 nempè subscribetur. † Et hoc argumentum à commu-
niter accidẽtibus in iure habetur satis probabile, & vti-
le, vt constat ex Euerardo in topicis iuris super hoc
loco in princ. sed admisso, quod non sit originale, sed
tantùm exemplum, licet in foro iudiciali non admit-
teretur l. 1. § sed si vnum fecerit testator ff. de bon. poss.
secundùm Zab. & ibi Glosa, & DD. in foro tamen cõ-
scientiæ vbi veritas tantùm attenditur, non autem prę-
sumptio neque sollemnitas, crederem dictam schedu-
lam, vel exemplum indubiè manu testatoris scriptum,
& clarè eius mentem explicans debere recipi, & exe-
qutioni demandari, vt verum testamentum; maximè
hoc confirmantibus verbis à Domino testatore morti
proximo prolatis nempè, hò disposto assai. quæ de alia
32 dispositione non possunt intelligi, nisi de ista; † ex
quibus adminiculis adeò roborata manet fides istius
schedulæ, vt etiam in foro fori sufficienter fortasse esset
comprobata; Nam etiam de iure exemplum concur-
rentibus adminiculis, & coniecturis probat Hostiens.
in cap. 1. de fide Instr. Menoch. cons. 924. num. 35.
Rota Romana apud Varallum decis. 234. num. 2. par.
prima, & in impressis post secundum volum. cons. Fer.
decis. 368. num 6. & coram Burat. decis. 243. n. 1. Mare-
scot. variar. resolut. lib. 1. cap. 81. num. 5. præcipuè, cùm
33 eadem manu scripta sit, qua est originale; † Sicuti
etiam exemplum ab eodem Notario, qui confecit ori-
ginale, scriptum facit eandem fidem, ac originale Bart.
in l. in fraudem §. neque instr. in princ. ff. de iur. Fisc.
cum alijs adductis per Angelum in §. nihil autem n. 4.
vers. sed tu dic Inst. de testam. ordin. Menochius
cons. 175 num 29. *Ita scripsit doctissimus, & eruditissi-*
34 *mus Vir iste;* † Cuius tamen sententiæ non omninò ac-
quiescit animus meus, nec capere possum, quomodo
rationes probent efficaciter, & responsiones eiusdem
tollant rationes in contrarium, quæ faciunt difficulta-
tem. Supponit enim fundamentum, apud ipsum indu-
bitatum, & solidum, quod apud me est incertissimum,
& labilissimum, & maximè nutat; sed vt clariùs omnia
videantur, redigamus omnem eius rationem ad for-
35 mam; & ni fallor est talis. † constat testamentum esse
factum, & existere in genere, ergo ista schedula de
qua agimus, est ipsa habenda pro valido testamento,
& exequtioni mandanda. Neque obstat, quod non sit
ligata, & sigillis obsignata, quia, cùm sint quædam sol-
lemnitates, à testatore præscriptæ ad maiorem fidem
testamenti, nihil obstat earum defectus, quin debeat
valere, & exequtioni demandari; cùm in animæ foro
non sollemnitates, sed sola rei veritas sit inquirenda.
Hæc est summa, quam expendentes.

36 Pri-

36 Primò venit in dubium, quid sibi velit dictus Dominus Consulens, dum asserit apud ipsum esse fundamentum indubitatum, & solidum, testamentum existere in genere, nam Eminentissimus Mantica de coniect. vlt. volunt. lib. prim. tit. 4. in principio sic habet. In primis admonendi sumus vltimam voluntatem reperiri in genere, vt in l. licet cum Glos. vlt. & ibi not. Bald. nu. 5. & 6. & alij C. de pactis, Bart. in Auth. si qua mulier num. 20. C. de sacros. Eccl. Angelus in l. 3. §. genera num. 2. vers. sic, & vltima voluntas ff. de acquirenda
37 possessione, & hoc quidem videtur mirabile, † quoniam genus non inuenitur nisi in imaginatione, & nūquam extra intellectum, vt scrib. Bart. in l. maxius §. duobus num. 9. de legat. 2. Bald. in l. 2. in fin. C. de neg. gest. & in l. vlt. nu. 17. C. de contrah. empt. & in Rubr. C. qui admitti n. 4. in fine; & in l. 2. nu. 9. in fin. comm. de leg. & in l. cùm incertus de leg. 1. & Lap. in allegat. 91. in fin. & Aret. in l. 2. 9. col. 5. vers. extra glosam de verb. oblig. & ibi Galiaula declarat num. 12. est enim tantùm quædam imaginatio intellectus secundū istos, quare hoc sanè intelligi debet, quod vltima voluntas reperitur in genere hoc est sub nomine generis; sed tamen illa, quæ reperitur necesse est, vt sit specialis, seu singularis alicuius hominis voluntas, quæ generaliter dicitur vltima volūtas absque alio nomine speciali, & ita loquitur, & intelligitur dicta lex licet C. de pactis, & ibi Deci. declarat nu. 12. & sic puto intelligendum esse titulum decretalium, qui inscribitur de testamentis, & vltimis voluntatibus; Deinde obseruo aliud
38 dictum eiusdem eodem loco num. 3. † voluntas reuocata non potest dici vltima voluntas, sed ipsa reuocatio est vltima voluntas. Ex quibus ad rem nostram ita mihi licet argumentari, & ratiocinari non vt arguam, sed vt veritatem inquiram istius fundamēti; quid ergo sibi vult hoc dictum, existit testamentum in genere, quod existant in vniuersali, & non in indiuiduo aliquo hoc esset contra communem Philosophorum, & Theologorum, qui negant genus posse existere à parte rei; vel quod existat testamentum sine sollemnitatibus; sed hoc etiam nos concedimus, & tamen difficultatibus præmimur; vel tandem, quod constet testamentum esse factum, sed ambigatur, quodnam sit, quia supponuntur plura, vt colligitur ex suo discursu; sed etiam ista explicatio supponit, quod controuertitur; nam supponit existere testamentum, quod est inquirendum, & est illud ipsum, quod quæritur; nam, licet reperiatur prædicta schedula, non tamen est testamentum; quia testamentum est vltima voluntas testatoris; & argumēta in contrarium adducta probant, non esse vltimam voluntatem istam, quæ in hac schedula continetur, quia, vt ex Mantica paulò supra adnotauimus, cùm testamentum vltima voluntas non sit, sed reuocatio testamenti, & mutatio voluntatis, & eius reuocatio probetur per ablationem taminei fili, sigillorum, & ex eo, quod non reperitur apud Notarium, apud quē asseritur depositum; meritò non amplius testamentum ista schedula potest dici vltima voluntas, sed reuocatio, quæ præsumitur, & quocunque modo explicetur hoc fundamentū, vel supponit, quod controuertitur, vel ad rem non facit; quia etiam nos dicimus reperiri schedulam; sed quærimus, an illa sit exequenda, quia putamus, vel non esse perfectam perfectione vltimæ voluntatis, quia cùm reperiatur sine sigillis, & alijs signis à Domino testatore appositis, meritò præsumimus illam aperuisse velut aliquid adderet, vel mutaret; vel etiam illius dispositionis omninò pertæsum, vt omninò inualidam illam reliquisse; est ergo probandum hanc esse vltimam voluntatem, nec ab illa recessisse, dissoluendo, quæ sunt obiecta, non autem immediatè, & absque vlla probatione hoc supponendo; & fortasse intelligit testamentum in genere existere, quia existit sine conditionibus indiuiduantibus à testatore appositis, & expressis; quæ tamen explicatio etiam admissa easdem patitur difficultates; nūquam enim ex hoc supponendum est esse testamentum, Ad fundamentum istud ergo potest responderi; existit testamētum in genere, idest existit quædam scriptura continens voluntatem aliquam testatoris, sed non vltimam, concedo; Existit testamentum in genere, idest quædam scriptura continens vltimam voluntatem testatoris & nego hoc enim est quod quærimus, an sit vltima, & pro tali habenda, quod non est ita solidum, & inconcussum; & ita videtur etiam neganda consequentia; & euanescit totum argumentum quo ad hanc partem. Pergit deinde Dominus consulens facta suppositione, quod verè sit factum testamētum, sed ignoretur quod sit, hunc enim puto fuisse sensum illorum verborum, esse confectum, & existere testamentum in genere; pergit inquā probare, quod ista schedula debeat haberi pro illo testamento, quod quæritur; sed antequam progrediamur, supposita antedicta explicatione, videtur Dominus consulens probasse existere in genere testamentum ex ipsamet scriptura, in qua asseritur; e questo è il mio vltimo testamento; sed ad hoc respondemus non probare ingenere esse factum, vel existere testamentum, sed probare, vel hanc numero schedulam, de qua loquimur esse testamentum, vel nullum aliud existere; loquitur enim claré; questo è il mio vltimo testamento; pronomen enim hoc est demonstratiuum, & significat illam eandem scripturam, ergo non probat in genere, sed in indiuiduo, vel nihil; ex hoc ergo non probatur fundamentum, sed potius consequentia, neque item probant dicta verba: hò disposto assai; quia communiter ita solent loqui, qui nolunt aliquid facere, & ex communiter accidentibus, vt fatetur dictus Dominus consulens, sumitur argumentum satis probabile. Nunc expendamus probationes, quibus vtitur ad cōfirmandum; hanc schedulam esse habendam pro testamento; & primò hoc asserit, quia est manu testatoris scripta; secundò quia inter eius scripturas magni momenti reposita; sed ad hæc satis superque responsum est supra, non concludere ob vehementem præsumptionem mutatæ, vel saltem non perfectæ voluntatis, quæ ex supradictis colligitur. Tertiò dicit nihil obstare, quod desit colligatio, & obsignatio &c. quia cùm sollemnitates iuris ciuilis non efficiant, quin testamentum sit validum, multò minus efficient sollemnitates iure priuato testatoris inductæ.

39 Ad quæ respondeo, has non esse solemnitates requisitas à testatore ad validitatem, vel ad maiorem fidem faciendam; sed esse conditiones appositas vt cognosceretur, an illud sit testamentum, quod ipse vult valere. Valdè autem multum distant inter se sollemnitates iuris communis, & conditiones istæ indiuiduantes, nam illæ ponuntur, & sunt inuentæ ad tollendas fraudes; vt optimè fatetur etiam Dominus consulens, & patet ex l. vlt. ad fin. de fideicom. & l. hac consult. in fin. qui testat. facere possit, & Instit. de test. paulò post ptin. & Mantic. de coniect. lib. 2. tit. 14. num. 10. istæ autem ideò apponuntur vt cognoscatur, an illud sit idem, quod signatum est; hæ enim omnes sunt conditiones ad demonstrandum, quod nam sit hoc testamentum, idest vltima voluntas, nempè, quod manu propria sit scriptum, ligatum ramineo filo, & sigillis obsignatum, & apud Notarium repositum, cùm autem nihil horum reperiatur præter scriptum, sequitur hoc non esse illud, quod voluit testator obligare; Deinde istæ non sunt sollemnitates inductæ à testatore ad tollendas fraudes, cùm enim sit propria manu scriptū, & Notario traditum, videntur cessare fraudes; sed sunt conditiones demonstrantes, quod non sit illud testamentum, quod valere debet; & istud est quoddam signum demonstrans testamentum illud, quod testatoris est vltima voluntas. Subdit etiam, questo è il mio testamento, idest perfecta mea voluntas, sed quæ est ista vltima voluntas? vtique illud testamentum, quod est colligatum, obsignatum &c. deinde à communiter accidentibus potest hoc confirmari, quia solent dicere communiter homines, condideram meum testamentum sigillis obsignatum &c. sed iàm fregi

omnia

omnia sigilla, innuentes se nolle amplius obligare; ergo hoc idem erit intelligendum dum actu signa fregit. Deindè non est probabile, hominem alioqui in suis negotijs sagacem, dum integrum annum pesti supervixit in re tanti momenti, vt est factio, & validitas testamenti eiusdem infabillibilitati non consuluisse; potuit enim toto illo tempore intelligere, testamentum illud quod penes Notarium reposuerat, amplius non extare; quod apud se habebat non esse obsignatum, vt in eo scribitur, & ideò rebus suis consulendo, vel aliud condere, vel istud obsignare, vel aliquam aliam suæ perseuerantis mẽtis in obligatione eadem prębere significationem; sed cùm nihil horum egerit, profectò dicendum est se hanc schedulam noluisse valere.

Ad illud, quod asseritur, esse tritissimam regulam, quod multiplicitas actuũ non præsumatur; Respondeo nihil esse contra id, quod in contrarium dicitur, nam, non supponuntur esse duo testamenta, sed, vel illud ipsum, quod erat obsignatum, sed postea resignatum, vel illiusmet exemplũ; ex quibus apparet non esse diuersitatem actuum, & satis probabiliter coniecturatur esse illud ipsum, quod, vel erat obsignatũ, vel designatum, quod obsignaretur, sed nunquam obsignatum, quia adhuc non esset perfectum perfectione vltimæ voluntatis, vel si fuit obsignatum, postea apertum, vtpotè testatorem pœnituerit illius dispositionis, & eam reuocauerit, sigilla, & fila raminea frangendo; quod est probabilissimum, nam tempore pestis multa fiebãt, quæ illo elapso reuocabantur.

Ad exemplum, quod affertur de contractu, posset responderi non esse simile, nam in exemplo supponitur contractus perfectus, & obligans, & quod scriptura tantùm requiratur ad fidem faciendam, sed in casu nostro non solùm non possumus supponere testamentum obligans, sed est illud ipsum quod quęrimus. Sempet, vt video, supponitur, quod est probandũ; est enim probandum hanc schedulam esse habendam pro vltima voluntate perfecta perfectione vltimæ etiam voluntatis, quod hic supponitur. Ex his patet nec fundamentum subsistere, nec rationes concludere. Quid dicendum? Ego puto, hanc schedulam non esse pro testamento habendam; & ad hoc probandum vtor fundamento omninò contrario supra examinato; & dico constare quidem testamentum fuisse factum, sed non constare existere, imò probabilissimum esse reuocatũ fuisse ex facto. Cùm enim testamentum sit vltima voluntas perfecta, & non reuocata, nos in hoc casu certè non habemus, neque perfectam, neque non reuocatam, sed habemus tantùm quandã schedulam, quã neque scimus, vnquam fuisse testamentum, quia, cùm illa schedula, quæ ex dictis testatoris est habenda pro testamẽto, debeat esse colligata, obsignata &c. & nullo modo constet hanc fuisse obsignatã, colligatã &c. meritò ingeritur suspitio, quod, etiãsi hanc dominus testator scripserit, vtpotè non bene firmus in sua deliberatione nunquam obsignauerit, & ideò nunquã habuerit vim perfecti testamenti, quia nunquam in se continuerit perfectam voluntatem, vel si aliquando fuit testamentũ, elapso tempore pestis illud omninò fregisse, & noluisse amplius vim habere. Probo autem hanc
40 schedulam non esse habendam pro testamento. † Si publica fama probetur testamẽtum esse factum, & tamen nullum reperiatur, est omninò credendum non esse factum, Bart. in l. potest nu. 26. ff. de acquir. hæred. ergo si sit fama esse factum tale testamentum, & non reperiatur, erit credendum tale testamentum non esse factum: valet enim argumentum à simpliciter ad secundum quid; cùm ergo prædicta schedula ad summum probet, aliquam dispositionem fuisse factam, quę filo ramineo debet esse colligata, & sigillis obsignata, si ista non reperiatur, credendum erit non esse factam. Dices hoc esse contra sensum, quia actu exhibetur schedula cõtinens dispositionem, ergo est factum testamentum; Respondeo hanc schedulam, quę exhibetur non esse illud quod quærimus, testamentum, quod debet esse filo ramineo colligatum; potest quidẽ esse, quod fuerit illud, sed nunc amplius nõ est, quia est diuersum in ratione obligationis; Nam, si aliquando fuit colligatum &c. erat tunc vltima, & perfecta voluntas, nunc dissolutum imperfecta. Si nunquam fuit colligatum, licet sit eadem illa schedula, quæ erat colligãda, necdum est illa, quam nos quærimus, quia cùm nunquam fuerit colligata, meritò suspicamur nunquam fuisse perfectam perfectione vltimæ voluntatis; Non est ergo illa, sed tantùm ex ista potest colligi, quod vna quæ debet obligare debet habere signa in ista expressa, quæ, cùm in ista non reperiantur, meritò dicimus non esse factam cum illis circumstantijs, quæ sunt necessariæ, & ideò simpliciter dicimus hanc, quam quærimus, non fuisse factam .i. ad obligandum.

Secundò Non est probabile Dominum testatorem, qui pesti totum annum superuixit, si voluisset hoc suũ quid quid illud sit valere, ab omni dubietate valoris non reuocasse vel nouum condendo, vel clausulam istam delendo, vel tandem hoc ipsum penes Notariũ reponendo, sed, cùm nihil horum fecerit, meritò asserimus hanc schedulam noluisse obligare.

41 Tertiò Ex † cõmuni modo dicendi colligimus amouere sigilla à testamentis significare amotionem valoris, & roboris; solent enim dicere: haueuo fatto il mio testam. sigillato; ma l'hò poi anco dissigillato, vel simpliciter: hò dissigillato il mio testamento; quo sermone intelligimus mutatam fuisse illius voluntatem, nec amplius velle suum testamẽtum valere; ergo etiã cùm hoc reperiamus dissolutum, debemus credere, noluisse amplius valere.

42 Quartò Ex † supradictis; Testamentũ manu patris, vel matris scriptum, & Notario traditũ, si in protocollo non reperiatur, nõ valet, quia reputatur non perfectũ perfectione vltimę voluntatis; quantò ergo magis hoc reputabitur imperfectũ, cùm debeat esse Notario traditum, & apud ipsum non reperiatur, debeat esse colligatum, & obsignatũ, & nusquam quidquam horum?

43 Quintò Mantica † de coniect. vlt. vol. lib. 12. tit. 1. numer. 26. asserit de mente eorum, quos secum ducit, quod si testator linum, vel signacula inciderit, vel abstulerit, vtpotè eius voluntate mutata, testamentum non valere; aliter tamen asserit esse dicẽdum, si id contigerit alia quacunque ex causa, præter mentem testatoris, & si post mortem testatoris reperiatur à testamẽto amotum sigillum, censeri amotum ab ipso testatore. Cùm igitur in casu nostro post mortem testamentum sit repertum sine lino, & sine sigillis, vtique dicẽdum est, fuisse apertum ab ipsomet testatore, quod autem subdit idemmet Mantica ibidem, hoc verum esse in testamento in scriptis; non autem in nuncupatiuo; vtique hoc maximè conuenit in casu nostro; quia nostrum hoc testamentum non nuncupatiuum; sed in scriptis est dicendum; sed quidquid sit de hoc quod tamen puto certum.

44 Sextò Probo hanc schedulam non esse sustinendã, vt testamentum ex ijs, quæ idem Mantica tradit eod. volum. de coniect. vlt. volum. lib. 1. tit. 7. num. 7. asserens hoc omnes concludere vno ore, si sit certa scriptura, ad quam se refert testator, & non sit certum, & indubiè non constet esse eandem, quæ producitur, cùm illa, ad quam se refert testator, dispositionem, quæ in illa continetur esse nullius momenti Doctores refert. Deinde subdit. Vnde Iulius Clarus consulit testatori, vt faciat per Notarium à tergo ipsius schedulæ, vel scripturæ clausæ apponi tempus, & nomina testium; ne postea contingat dubitare de identitate scripturæ, & ita dicit fuisse obseruatum ab illustri Vicecomite Senatore, & ita idem Clarus censet in quæst. 36. eodem in §. testamentum; hæc omnia Mantica; sed in casu nostro est maximè dubium, an sit eadem scriptura, ad quam se refert testator; imò fortasse clarum est non esse eandem, quia illa ad quam se refert est sigillis munita, ramineo filo colligata, in manu Notarij reposita, quorũ omnium nullũ reperitur

 in ista,

in ista, ergo, vel certè constat non esse eãdem, vel certè dubium est esse eam. sed in vtroque casu est nulla, ergo etiam ista erit nulla, ergo non obseruanda.

45 Septimò Sollemnitatum† aliæ sunt essentiales testamento, aliæ sunt tantùm probationis, Bart. in l. cum quis num. 11. C. de iur. & fact. ignor. Aretin. in l. 2. in princ. num. 4. vers. 2. quæst. de verb. oblig. sine primis, testamentum est nullum, sine secundis sustinetur si cõstet de veritate, sed in casu nostro desunt solemnitates substantiales, & de essentia; quia adhoc vt sit illud testamentum quod nos quærimus debet habere conditiones indiuiduantes præscriptas, & non habet, ergo est nullũ; quod si obijciatur, quod sup. obiectum est pluralitatem testamentorum nõ præsumi; Respondemus, vt supra, & addimus præterea nos esse certos vnum esse quod debet esse alligatũ, obsignatũ &c. quod cùm nõ reperiatur. dicimus nos nõ teneri aliud obseruare; quia ex hoc colligimus, vel illud non fuisse perfectum perfectione vltimæ voluntatis, vel quia si fuit perfectè scriptum non tamen perfectè assentiebatur factæ dispositioni dominus testator, vel si fortasse aliquando assensit mutata voluntate testamentum dissoluit, & ab eo sigilla amouit.

46 Ex † quibus vel apertè constat, vel saltem in vehemens dubium vocatur huic schedulæ non esse standũ vtporè, quia legitimè præsumitur, vel nunquam fuisse testatoris voluntas, quod obligaret, vel si aliquando fuit etiam fuisse mutatam; sed cùm in dubio nemo sit obligandus. saltem in hac parte constat dominum heredem non teneri &c. Imò cum prædicta parere possint probabilem opinionem, hæc etiam si teneatur, nullum videtur inconueniens.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur casus.*

2 *Quæstiones soluendæ.*

3 *Proponitur prima quæstio soluenda, & notatur, quod consuetudo, cùm sit quid facti, debet probari.*

4 *Non disputatur, an consuetudo sit inducta, sed supponitur, ex narratione facti propositi.*

5 *Regula Religionis dicit duo, aliqua essentialia votis, & sine quibus vota non possunt subsistere, alia non substantialia; sed veluti accidentalia.*

6 *Contra ea, quæ sunt essentialia votis, non potest dari consuetudo.*

7 *Contra non essentialia votis datur consuetudo, qua legitimè præscripta cessat obligatio Regulæ.*

8 *Quidquid potest Princeps concedere, potest & consuetudo inducere.*

9 *Consuetudo tollit omnem legem, quæ non sit ius naturale, vel diuinum.*

10 *Negari non potest, quod quotiescunque lex, quæ fertur contra priorem legem, est iusta, non sit etiam consuetudo contra eandem.*

11 *Consuetudo, licèt non possit in totum tollere ius naturale, & diuinum, potest tamen illud augere, & minuere.*

12 *Deficiente materia voti deficit votum.*

13 *Consuetudo comparatur priuilegio sine expresso consensu Principis.*

14 *Quomodo sit intelligendum illud dictum; vouete, & reddite.*

15 *Proponitur secunda difficultas, quæ est, an introducentes consuetudinem possint illa gaudere, & affirmatiuè respondetur.*

16 *Per consuetudinem legitimè introductam cessat omninò lex.*

17 *Consuetudo tantam vim habet, quantam illi intendunt tribuere, qui illam introduxerunt; & vsus illi concedit.*

18 *Respondetur cuidam obiectioni, & demonstratur non concludens.*

19 *Introducentes consuetudinem contra legem peccant, donec consuetudo sit introducta, & tamen non reportant commodum ex sua iniquitate.*

20 *Proponitur soluenda tertia difficultas, quas conditiones requirant consuetudo ad sui validitatem, & notatur, consuetudinis nomen aliquando sumi pro quid facti, aliquando pro quid iuris, & vtraque describitur.*

21 *Duplex consuetudo, præscriptiua, & legalis, & quid sit vtraque.*

Legalis nihil differt à lege, nisi tanquam tacitum ab expresso.

In iudicijs est omninò seruanda, & secundùm illam debet iudicari.

Iudex ferens sententiam contra consuetudinem, facit litem perinde suam, ac si contra ius commune pronunciaret.

22 *Ad stabiliendam consuetudinem quatuor conditiones requiruntur, & numerantur.*

23 *Prima, quod sit rationabilis, de qua nemo dubitat.*

24 *Quæ consuetudo dicatur rationabilis, referuntur varia placita Doctorum.*

25 *Statuitur, quando consuetudo dicatur rationabilis, & datur ratio dicti.*

26 *Proponitur obiectio probans non dari consuetudinem contra legem, & soluitur,*

27 *Proponitur secunda obiectio idem probans, & soluitur, & simul statuitur, præscriptionem contra legem esse cum mala fide, non sic autem est præscriptio contra iura, contra bona &c. quæ est cum bona fide.*

28 *An possit dari consuetudo contra legem naturalem, & diuinam, remissiuè.*

Nulla consuetudo potest dari, quæ foueat peccatum.

Consuetudo ratione carens nunquam habebit vim legis.

29 *Secunda conditio ad stabiliendam consuetudinem est, quod debito temporis spatio sit præscripta.*

30 *Quod tempus sit determinatum disputant Doctores; Nullo iure naturali, diuino, vel positiuo stabilitum est. Decennium probatur sufficiens pro firmanda quacunque consuetudine, contra quamcunque legem.*

31 *Non obstat, quod ad præscribendum inter absentes requiratur tempus viginti annorum, quia consensus Principis præsentialis non necessarius est; sed sufficit legalis, idest datus per legem.*

32 *Proponuntur, & explicantur aliqui textus, consuetudo debet esse inueterata.*

Inueteratum dicitur id, de cuius initio non extat memoria, & aliquando dicitur id, quod excedit hominum memoriam.

Tempus, quod excedit hominum memoriam, est paulo minus centum annis.

Consue-

Consuetudo requirit longum tempus, longum autem tempus complectitur centum annos. Explicantur prædicta.

33 *Tempus pro firmanda consuetudine incipit currere, quando fit primus actus.*

34 *Tempus decennij pro consuetudine debet esse continuum, non interruptum.*

Tempus à iure requisitum intelligitur semper continuum.

35 *Tempus tunc dicitur interrumpi in ordine ad consuetudinẽ, quando maior pars populi facit actus contrarios primis, & sufficit, quod fiat etiam vnus actus solus contrarius.*

Interrumpitur etiam consuetudo, si Princeps puniat introducentes consuetudinem.

36 *Mala consuetudo nullo temporis spatio firmatur.*

37 *Tertium requisitum ad consuetudinem est frequẽtia actuum; quot autem debeant esse, variant Doctores.*

38 *Duo non sufficiunt.*

Vt aliquid sit consuetum debet esse frequens; quod fit bis, aut ter spatio decennij, non dicitur frequenter fieri.

39 *Non est necesse actus pro consuetudine esse factos in iuditio.*

Nec releuat, quod fierent à Principe, quia Princeps condit legem, consuetudinem populus introducit.

Ex duobus actibus nõ potest apparere sufficienter consensus populi pro spatio decem annorum.

40 *Quinam actus ad consuetudinem requirantur, vt appareat populi consensus, tot erunt necessarij, quot requirentur pro habendo tali consensu, qui, cùm semper eodem modo haberi non possit, ideò quot requirantur, remittitur iuditio prudentis.*

41 *Non est necesse, quod actus sint Canonizati in iuditio.*

42 *Explicatur cap. Abbate de ver. significat. vbi deciditur insufficiens quadam consuetudo, quia in in iuditio non fuerat approbata.*

43 *Explicatur item lex cum de consuetudine ff. de lege.*

Consuetudinem esse approbatam in iuditio non requiritur ad validitatem; sed multum iuuat illam allegantem, releuat enim ab obligatione illam probandi.

44 *Quartum requisitum ad consuetudinem est, quod actus fiant à populo.*

Non per metum grauem, aut per errorem, vel ignorantiam.

Debent esse facti animo inducendi consuetudinem, quia alias non haberent vim ad inducendam consuetudinem.

45 *Consuetudines aliquando obligant ex debito, aliquando ex gratitudine, aliquando sub mortali, aliquando sub veniali, aliquando in foro conseiẽtiæ tantùm, aliquando tantùm in foro fori, aliquando in vtraque; quia*

Tantùm habet potentiæ, quantum vsui ei attribuit, & quantum introducentes volunt.

46 *Quatuor traduntur regulæ pro cognoscendo, quomodo consuetudo obliget.*

Punitio superioris aliquando est tantùm pro foro exteriori.

47 *Quando dies festi ex consuetudine obligent ex debito, vel ex deuotione.*

48 *In dubio dies festi ex consuetudine censentur ex deuotione.*

49 *Potest tamen esse, quod obseruantia diei festi sit incepta ex deuotione, & terminata ex debito, & aliquando incepta ex debito, & terminata ex deuotione, & tunc talis consuetudo obligabit sicut terminatur.*

50 *Qui ex liberalitate, vel vrbanitate præstat beneficium, vel obsequium alicui etiam longo tempore, non ideò ex necessitate remanebit obligatus semper idem præstare Consuetudo est stricti iuris.*

51 *Non extenditur de loco ad locum, neque de persona ad personam.*

52 *In probatione consuetudinis, licet testes referant de multis actibus, si tamen ex istis non deprehendatur populi consensus, nunquam iudicabuntur sufficientes ad probandam consuetudinem.*

Consensus est causa caussam consuetudinem. Ad probandam consuetudinem non sufficit testes deponere extare, quia ferrent testimonium de iure, non de facto.

Consuetudo est ius non scriptum.

Probatur consuetudo si testes deponant, actus fuentes consuetudinem esse factos talibus præsentibus. Item quod actus sint noti talibus, & talibus. Item, quod illi, qui actus fecerunt sint maior pars communitatis.

53 *Assignantur differentiæ inter consuetudinem præscriptiuam, & legalem,*

54 *Consuetudo est maximæ efficaciæ; potest quod potest Princeps, & Papa.*

Et quidquid pacto firmari potest, firmatur & consuetudine.

55 *Qualibet communitas capax legis, potest inducere consuetudinem.*

Idem possunt conuentus Religiosorum.

Vniuersitates mercatorum, & similes.

Potest à communitate induci consuetudo in fauorem priuatæ personæ, etiam in sui præiudicium.

An possit vna familia inducere consuetudinem inter domesticos seruandam, remissiuè.

56 *Corolarium ex dictis pro dominis consulentibus.*

57 *Quarta difficultas proponitur soluenda.*

58 *Nulli particulari personæ iure naturę competit ius condendi leges, quæ omnes obligent.*

Natura fecit hominem liberum.

Potestas condendi leges residet penes communitatem, ita vt ab ea auelli non possit, Potestas condendi leges per communitatem transfertur in Principem, sed statim ac est translata, non potest amplius reuocari; in communitate residet iure naturæ; at in Principe ex consensu communitatis.

59 *Duplex potestas dominatiua, & iurisdictionis; ad leges condendas requiritur iurisdictionis, ad præcepta dominatiua sufficit.*

supremo Principe in toto dominio, siue ab inferiore in sua ditione, tollit contrariã consuetudinem, item vniuersalẽ, etiam sine clausula derogatoria.

107 *Consuetudini particulari, seu statuto, quod ius commune non contineat, non derogatur legi vniuersali, nisi cum clausula derogatoria.*

108 *Princeps committens alicui facultatem iudicandi, intelligitur iuxta consuetudinem loci.*

109 *Item si mandet exactori suo compellere ad soluendum quocunque modo sibi visum fuerit debitorem vectigalium, intelligitur modo non aduersante consuetudini loci; si quæ existat pro tali casu.*

110 *Explicatur cap. vnica de cognit. feudor.*

111 *Immemoriali non derogatur nisi de immemoriali fiat expressa mentio.*

112 *Immemorialis præsumitur habere titulum iustum Habet vim priuilegij à Principe concessi.*

Priuilegio non censetur derogatum ex clausula generali generaliter derogante consuetudini.

113 *Præscriptio immemorialis non tollitur per clausulam generalem tollentem simpliciter præscriptionem.*

114 *An possit induci consuetudo, quæ a lege reprobatur, vt iniqua, ex noua caussa; affirmat Sanch. & probat.*

115 *Adnotatur, dicta de consuetudine esse vera in Principe absoluto, non de illo, qui habet potestatem tantùm ex voto, ideò limitatam.*

116 *Adnotatur, esse recolenda aliqua dicta.*

117 *Peculiare debitum obdiendi superioribus in religiosis consurgit ex voto.*

Explicatur, quomodo Religiosi teneantur obedire, vt Christifideles, & vt religiosi etiam Summo Pontifici.

118 *Duo sunt in voto obedientiæ, essentialia voto, & quæ pertinent ad perfectionem.*

119 *Religiosus ex pręcisa obligatione voti non tenetur obedire, etiam si cognoscat voluntatem superioris, nisi præcipiatur.*

Homines obligantur præcepto modo humano explicato.

120 *Disputant Doctores an Ecclesia possit pręcipere actus internos. Religiosus autem non tenetur obedire superiori interna præcipienti, Quia, vt possit præcipere, debet posse iudicare.*

121 *Nisi tamen actus internus sit ita interno copulatus, vt non possit externus esse perfectus siue interno; ideò superiori præcipienti subdito, vt Missam faciat pro aliquo, subditus tenetur sacrificium applicare pro illo.*

122 *Proponitur enumeratio resolutionum, quæ fiunt in hoc casu.*

123 *Consuetudines, quibus gaudent religiosi, si perfectè non erant stabilitæ, quando vota emiserunt, possunt tolli per superiores.*

124 *Explicatur, quomodo teneantur Religiosi isti redire ad primęuam regulæ obseruantiam.*

125 *Prædictæ consuetudines alia consuetudine, vel contraria lege tolluntur, & ibi, à quibus lex illa ferenda sit.*

Vt Religio aliquid supra regulã possit statuere, requiritur consensus singulorum Religiosorum, nec sufficit Capitulum Generale.

126 *Consuetudines perfectè introductas ante professiones an teneantur relinquere religiosi ante reformationem, & post reformationem.*

127 *Proponitur quædam opinio.*

128 *Obligatio seruandæ regulæ oritur ex voto, aduersus quod non detur consuetudo.*

129 *Suscipiens ordines sacros, quamuis intendat ad castitatem se non obligare, obligatur tamen.*

130 *Refertur secunda sententia.*

131 *Religiosi seruantes regulam collapsam, & consuetudine modificatam, quam professi sunt excusantur à peccato; & probatur.*

132 *Professi regulam collapsam à nemine possunt cogi illam relinquere, & primam assumere.*

133 *Neque necesse est quod consuetudo sit immemorialis, sed sufficit decennalis.*

134 *Neque necesse est, quod actu intenderit ad plus non se obligare, sed sufficit, quod implicite hoc intenderit professus.*

135 *Taciti, & expressi eadem est virtus: votum est priuata lex, quam sibi quisque imponit.*

136 *In hac materia duo quasi axiomata sunt. Tota obligatio religiosi ortum habet ex voto, quod est priuata lex, quam sibi quisque imponit: datur consuetudo contra regulam.*

Vota sunt consideranda iuxta mentem illius, qui illa emittit bona fide.

137 *Quod si religio reformetur, dato, quod antequam professio emitteretur religio non esset collapsa ad reformationem subeundam tenentur religiosi.*

138 *Si verò ante professionem consuetudines erant perfectè introductæ, & regula erat collapsa, vel mitigata, Religiosi non tenentur subire reformationem.*

Si tamen reformatio est necessaria pro conseruatione regulæ professæ in statu mitigato, tenentur religiosi pati illam reformationem. Possunt tamen obligari tantum ad ea, quæ necessaria sunt ad conseruationem Regulæ ne ruat in peius.

139 *Qui regulam iam reformatam profitentur, illam tenentur seruare.*

140 *Regula Generalis. Nemo potest obligari, nisi ad ea, quæ vel tacitè, vel expressè vouit; idest, quæ tacitè, vel expressè in regula continentur; idest quæ expressa sunt in ea, vel pro illius conseruatione sunt necessaria.*

141 *Tenentur religiosi obedire suis Prælatis non solùm præcipientibus spectantia ad regulam; sed etiam præcepta alijs Christifidelibus communia, vt ieiunare peruigilium, audire Missam &c.*

142 *Summus Pontifex nihil plus potest in Religiosos, quam eorum Prælati.*

143 *Proponuntur variæ obiectiones contra dicta, & primo, quod religiosi professi sunt regulam, non consuetudines.*

144 *Soluitur respondendo, quod professi sunt regulam, vt consuetudinibus modificatam.*

145 *Neque certior Regula tradi potest, quam quod lex obligat, vt est communiter recepta.*

146 *2. obiectio. Lex tamdiù durat, & consuetudo, quamdiù durat consensus illius, ad quem spectat illum præbere, vt valeat: Respondetur hoc*

verum esse, quando limitata non est potestas illius,

147 *Potest Summus Pontifex tollere quascunque consuetudines in Ecclesia, quia independenter regit, non sic in Religionibus, quia Religiosi subduntur tantùm ratione votorum, nec eos potest magis obligare, quam ipsi sponte se obligauerint tacitè, vel expreßè.*

148 *Proponitur 3. obiectio, & explicatur, quomodo religiosi sint membra religionis, & quam obligationem habeant ad regulam. Remedium traditur inducendi reformationem in Religionibus sine quærela,*

149 *Si fieret à Summo Pontifice, vel a Religione decretum, quod nemo imposterum ad habitum admittatur, nisi admißi professuri si sint regulam in sua puritate; tale decretum esset iustum, & Religiosi tenerentur sub culpa graui illud seruare.*

150 *Proponitur 4. obiectio. Qui vouet regulam, vouet etiam illa, quæ illam concernunt; Reformatio concernit, Respondetur, & explicatur, & demõstretur nihil probare hoc argumentum, si vera esset obiectio, vt traditur, sequeretur magnum inconueniens, quod non est admittendum, & explicatur, quod sit istud.*

151 *Proponitur 5. obiectio. Quod Summi Pontifices sæpissimè euulgant constitutiones pro reformationibus Religionum. Respondetur & explicatur, quomodo hoc faciant,*

152 *Proponitur 6. obiectio, quod Summi Pontifices, & Tridentinum coegerũt Moniales ad clausurã, quæ est magna austeritas supra regulam; & Pius V. coegit aliquos religiosos in Hispania relinquere propriam, & subire aliam religionem.*

153 *Respondetur his omnibus, & assignatur ratio, quare hoc factum sit.*

154 *Proponitur vltima obiectio, & respondetur nihil contra nos. Explicatur tamen, quomodo consuetudines obligent aliquando solùm in foro cõscientia, & in foro fori &c. & explicatur quomodo cognoscãtur consuetudines contra regulas esse introductas solùm quoad forum conscientiæ, non quoad forum fori.*

155 *Apponitur quædam admonitio valdè vtilis, & necessaria pro antedictis, ad quam consuetudinẽ allegantes debent maximè aduertere, ne in re maximi momenti decipiantur, ideò requiritur arbitrium boni viri.*

156 *Admonet auctor, se respondisse prout de rigore iuris putat respondendum: cæterum, quod Religiosi isti optimè facerent, si ad primæuam suæ regulæ obseruantiam redirent.*

157 *Admonet hic etiã superiores, vt recogitent, quod onus illis impositum sit inuigilandi, ne relaxationes in Religione inducãtur, quia hoc est malũ sine remedio, quod si hoc sæpè mente reuoluerent, non adeò cupidè Prælatias aucuparent, sed sibi ipsis melius consulerent,*

158 *Proponitur sextum principale quæsitum. An Religio possit tollere dictas consuetudines aliquos priuando, & respondetur cum distinctione. Quod vel priuat ob delictum, vel sine delicto; cum caussa vel sine caussa; sine caussa non potest, cum caussa potest, & ob delictum cum cognitione delicti facta ab eo, ad quem spectat.*

159 *An Religio possit eos, qui imposterum ad magisterium promouendi sunt cogere, vt his priuilegijs, & exemptionibus renuncient, si volunt ad magisterij gradum promoueri; & respondetur quod, vel habent ius ad promotionem ex iure, vel consuetudine, vel promotio pendet ex libera voluntate promouentium, primo casu, non possunt cogi, possunt autem in secundo, & redditur ratio.*

160 *Proponitur septima difficultas principalis. An supradictæ consuetudines possint aliquo modo cessare, vel tolli. Respondetur posse tolli contraria consuetudine, & contrarijs legibus modo dicto, & etiam statuto Religionis, si omnes consentiant, quia tunc renuntiant iuri suo.*

161 *Nouæ austeritates concernunt religiosos, vt singulos, non quatenus efficiunt vnum corpus.*

162 *Contra id quod diximus, poße religiosos se ipsis solis condere statutum, quo tollantur consuetudines, si omnes concurrant proponitur obiectio, quod non possint, & redditur ratio.*

163 *Quomodo priuilegium commune multis, possit ab aliquibus renunciari,, & renunciatio ista quos afficiet.*

164 *Vltimum, quod principaliter propositum est quærendum; An scilicet religio possit ipsa concedere prædictas exemptiones, & respondetur apponendo aliquas distinctiones; concluditur optimum esse nunquam concedere.*

Adhortatio ad legendum tractatum asceticum R.P. Iulij Negronij è Societate Iesu, de cura minimorum, vtpotè valde neceßariũ superioribus.

165 *Hactenus tradita hoc numero compilantur breuiter, & resolutoriè.*

166 *Breuiter narratur quoddam spectaculum, quod in Cronicis D. Dominici relatum est, quod si attẽtè recolerent magistri, certè valdè terrerentur.*

De consuetudinibus contra regulas, & Constitutiones Religiosorum Regularium.

I I I.

1 IN † religione sancti N. magistri in sacra Theologia, ex consuetudine diutina obtinuerunt aliqua priuilegia, exemptiones, & præeminentias, quæ nunc Religio conatur abrogare; consuetudine se tuentur prædicti magistri: Quæsitum fuit, Quid iuris in hoc facto.

Quia in facti spetie non apponitur caussa, quare Re-
ligio prædictas exẽpt. conetur abrogare, & hoc facile
ex eo posset oriri, vel ꝙ putet, de istis non posse dari cõ
suetudinem, vel consuetudinem non esse inductam,
2 ideò † trademus, 1. An ista consuetudo possit induci 2.
an inducta possint gaudere, qui illam induxerunt 3.
Quas conditiones exigat consuetudo, vt sit valida, &
robur habeat; quibus præiactis veluti fundamentis,
aliqua alia scitu digna adnotabimus, deinde quæremus 4. An dato quod nundum sit perfectè introducta, possit impediri, ne introducatur. 5. An si perfectè sit introducta, possit omninò tolli, & in totum abrogari 6. An saltem in partem, idest priuando aliquos. 7. An ista consuetudo alia consuetudine tolli, vel se ipsa vel

aliqua

aliqua de caussa possit cessare 8. An istæ exemptiones
possint religiones concedere, & agemus de eo, quod
circa hoc possunt superiores locales, Prouinciales, Ge-
nerales, & Capitulum.

3 Ad 1. An consuetudo permittens aliquas exem-
ptiones, vt supra, possit induci in Religione. Nota. 1.
quod, cùm consuetudo sit quid facti cap. 1. de Coost.
in 6. debet probari. l. 1. quæ sit longa consuetudo. &
ibi Gloss. & Bald. in 1. not. Bartol. in l. præscriptione
nu. 11. & seq. si contra ius, vel vtilit. publ. & in l. de
quibus in prima lectura num. 7. ff. de legat. Mantic.
4 decis. 8. num 4. † Ao ergo sit legitimè inducta coosue-
tudo, hoc nihil ad me in præsenti: sed viderint Patres
ipsi ex infra dicendis applicando conditiones requi-
sitas, quas infra suo loco trademus.

5 † Noto. 2. Regulas Religionum dicere duo; Aliqua
essentialia statui religioso, & quædam adiuncta statui;
essentialia sunt ea, quæ pertinent substantialiter ad tria
vota, vt est castitas, quæ non admittit declarationem:
obedientia, de cuius substantia est, quod nihil fiat,
nisi vel de tacita, vel expressa volũtate superioris, quod
autem omnia fiant de expressa, hoc non est essentia-
le: Paupertas, quæ de sui essentia dicit abdicationem
dominij, quod autem in communi aliquid possidea-
tur, vel etiam, quod aliquid in particulari habeatur,
de consensu tamen superiorum, nummos expendere
&c. hoc non est essentiale voto Paupertatis, sed est,
veluti quid adiunctum; est enim perfectionis opus,
ista non facere, vel non habere, non essentiale; sed
essentiale, vel substantiale abdicatio dominij, & pro-
prietatis in particulari, & nihil agere independenter
vel contra voluntatem superioris. Castitas religiosa
non habet latitudinem, videndus est Sanchez lib. 6.
sum. cap. 2. num. 26. Lezan. in sum. quæst. Reg. part. 1.
6 cap. 7. num. 18. contra † Regulam, vt dicit essentialia
votis, nulla potest dari consuetudo. Contra verò Re-
7 gulam, vt dicit non essentialia † Dico posse dari con-
suetudinẽ, qua legitimè posita cessat obligatio Regu-
læ, & ipsa præualet. Quod possit dari consuetudo con-
tra Regulam, vt dicit pertinentia ad vota, sed non
substantialiter probo.

8 Primò † Quidquid potest princeps cõcedere, potest
& consuetudo inducere. l. si quisquam ff. de diuersit.
& temp. præscript. & lib. 1. C. de feud. limit. aetiolo-
gia est, quæ princeps potest, potest & consuetudo.
cap. super quibusdam §. præterea de verb. significat.
Cin. l. 1. C. de emancip. Henrich. Boich in cap quan-
to de iure iur. dist. 2. Missing. Cent. 4. sing. obser. 24.
sed Summus Pontifex multis religionibus concessit
multa priuilegia relaxantia paupertatem, & alias ob-
seruantias, ergo hoc potest, & consuetudo. Minor est
per se manifesta, non refero factum, sed vnusquisq;
potest ex se recolere.

9 Secundò † Consuetudo tollit omnem legem, quæ
non sit ius naturale, vel diuinum, quæcumq; illa sit, si-
ue Ecclesiastica, siue ciuilis. cap. licet ex quadam, de
test. & latè probat Sanchez de Matr. lib. 7. disp. 4. n. 14.
vbi asserit, consuetudine tolli impedimenta dirimen-
tia Matrimonium; sed Regula continens ista non es-
sentialia votis, est lex humana a fundatoribus religio-
num promulgata, & a Sũmo Pontifice approbata, er-
go & consuetudo potest istam tollere: minor patet,
quia non est ius naturale, nec diuinum, ergo positi-
uum, si esset diuinum non confirmaretur a Summo
Pontifice.

10 Tertiò Ex Sanchez loco citato de Matr. † Negari
non potest, quod quotiescumq; aliqua lex, quæ fertur
contra priorem legem est iusta, non sit iusta etiã con-
suetudo cõtra eandem legem; ergo si Summus Ponti-
fex iustas leges potuit condere regulas relaxantes, hoc
potuit etiam consuetudo. Videantur constitutiones
Patrum Conuentualium S. Francisci.

11 Quartò consuetudo † licet non possit in totum tolle-
re, & abrogare ius naturale, & diuinum, potest tamen
illud augere, vel minuere. Innocent. in cap. fin. de
consuet. receptus a Panormit. Rocho de Curte, &
alijs, ergo potest & minuere regulas Religionum.
5. Lex iurata tollitur per contrariam consuetudinem
passim fateotur Doctores, & experientia docet, ergo
& regula voto firmata potuit consuetudine tolli: est
enim eiusdem virtutis vinculum, iuramentum, &
votum.

12 Sextò Deficiente materia voti deficit votum, ergo
& deficiente regula, quæ est lex positiua, & materia
voti per consuetudinem contrariam, deficiet votum.

13 Dices consuetudo non potest comparari priuilegio
sine expresso Principis consensu. Respondet Suarez
lib. 8. de leg. cap. 7. num. 6. Hoc esse contra commu-
ne Iuristarum axioma, & nostram propositionem
probat absolutè veram.

14 Dices secundò † Extare dictum vouere, & reddite.
Respondeo hoc probare, esse peccatum violare votũ,
dum viget eius obligatio, at non prohiberi, quin
contraria consuetudo possit induci. Deinde reddunt
vota secundum quod in regula seruata repeniunt. Po-
test ergo introduci consuetudo.

15 Secundum; quod quærendum proponebatur est,
an consuetudine introducta possint frui, qui illam in-
troduxerunt; & videtur dicendum non posse.

Primò quia ex sua iniquitate commodum reporta-
rent, quod est contra axioma cõmune; sed dicendum
gaudere, & posse frui; probatur.

16 Primò † Per consuetudiuem legitimè introductam
lex cessat omninò; ergo illa introducta possunt gau-
dere, etiã qui introduxerunt, quia nihil potest amplius
obstare. Confirmatur, quia, vel consuetudo est iam in-
troducta ab illis, qui actus legi contrarios fecerunt,
vel non, si est introducta, ergo iam lex cessauit; & om-
nes consuetudine regentur, vel non est introducta,
& nemo illa poterit vti, sed adhuc lex prior domina-
bitur.

17 Secundò † Consuetudo tantam vim habet, quan-
tam illi intendunt attribuere, qui illam introducunt,
& vsus illi attribuit, ita Doctores, quod dictum cano-
nizauit sæpius & Rota, quis autem dicat introducen-
tes consuetudinem non intendere, quod tantam vim
habeat, vt se ipsos prius ab obligatione legis, deinde
eximat alios? & vsu ita receptum est; & vbi lex non di-
stinguit, neque nos distinguere debemus, cùm ergo
leges loquentes de consuetudine asserant, ipsa posita
legem cessare, non est cur nos non intelligamus re-
spectu omnium, cum respectu omnium illæ lo-
quantur.

18 Quidam dicebat consuetudinem non induci ab il-
lis, qui actus contrarios faciebant in Religione, &
ideò illos non posse gaudere tali consuetudine; at il-
los, qui talem vsum postea reperiebant, profitentes
iuxta illum excusari. Miratus sum hominem, qui ali-
quid, se scire profitebatur, vt, quod prius dixerat, nem-
pe introducentes consuetudinem, consuetudine non
posse vti, defenderet, hanc propositionem ex suo ore
elabi permisisse, quã puto nullo modo posse defendi;
sequeretur enim professionẽ posse emitti validam nõ
iuxta regulam, sed iuxta abusus, quo quid absurdiùs?
Lex enim non amittit suam vim per abusus, sed per le-
gitimam consuetudinem, si ergo legitima consuetudo
non est introducta, Regula non amittit suam vim, er-
go Regula adhuc retinet ius, quod qui vult profiteri
teneatur profiteri iuxta præcepta. constitutiones &c.
quas ipsa continet, quod si fortasse ignorantia inuin-
cibili (quam nescio an possit dari in facto) à peccato
excusari posset, certè non alio modo tutus esset, qui
ita profiteretur, si enim statum religionis cognosceret,
& adhuc professionem emitteret animo seruandi a-
busus, certe maximam iniuriam inferret religioni, &
in foro fori saltem posset cogi regulam seruare, quia
non posset præsumi de illo, nisi, quod regulam in sua
puritate professus sit, cùm illam ita vigere cognouerit
In foro autem conscientiæ, si cognoscebat regulam
adhuc vigere, tamen vouendo intendebat ad aliud nõ
se

se obligare, quam ad id, quod supposito abusu ibi seruabatur, certè tenebitur, vel in illa religione permanere puritatem Regulæ seruendo, vel aliam assumere, in qua seruatur regula talis, quam ipse intendit vouere, quod si neutrum præstare vellet, profectò non esset tutus in conscientia. Respondeo ergo esse impossibile defendere illud dictum.

Ad rationem dubitandi initio propositam. Respon-
19 deo Primò. † Quod si illud argumentum aliquid probaret, nimis probaret; probaret enim non solùm introducentes consuetudinem contra Regulas, & vota religionum in non essentialibus non gaudere consuetudine, sed neminum eandem introducentem cum peccato, quod non est dicendum. Secundò hoc est præcipuum in consuetudine, vt ex longo vsu tollatur lex, ne peccata multiplicentur. Tertiò Non reportarent consuetudinem introducentes beneficium ex sua malitia; sed ex lege statuente; non enim ex eo quod peccant formaliter eximuntur ab obligatione legis, sed quia lex concedit, quod positis requisitis ad consuetudinem, ipsa consuetudo inducatur, & obligatio legis cesset, ita est satisfactum cuidam scrupulosę dubitationi.

Ad Tertiū quas conditiones requirat consuetudo, vt faciat cessare legem, vel vt alio modo obliget. No-
20 to † consuetudinem aliquando sumi, vt quid facti, & vt quid iuris. Vt quid facti significat frequētiam actuū, vel frequentem vsum, & ita sumitur in cap. 1. de constit. in 6. & in cap. Mos dist. 1. Vt quid iuris definitur ab Isidoro relato in cap. consuetudo dist. 1. Quod sit ius quoddam moribus constitutum, quod pro lege suscipitur, cùm deficit lex, & ita sumitur in cap. vlt. de consuet. definitur etiam quod sit ius nō scriptum, quod ex longo, & continuo vsu ortum est, & istam definitionem communiter recipiunt iuristę in rubri. de con-
21 suet. & in l. de legibus ff. de legibus. † Duplex est autem consuetudo præscriptiua, & legalis. Præscriptiua est, quæ requiritur ad præscribendum, de qua infra trademus aliquos textus esse explicandas. Legalis est, quæ inducit, & facit legem omninò obseruandā, text. in l. omnes populi ff. de iust. & iur. & Doctores ibi & in l. de quibus & l. ius singulare eodem tit. text. in §. ex non scripto. Instit. de iur. nat. gente & ciuili Cassanæus Rub. 4. §. 24. in verbo. & qui ne sunt pares nu. 6. Alex. cons. 42. volu. 1. Neque differt a lege, nisi tāquam tacitum ab expresso, Misinger. centur. 4. obs. 41. num. 16. estque in iudicijs accuratè attendenda & obseruanda, & secundùm illam debet omninò iudicari, adeo vt iudex iudicans contra consuetudinem litem perinde faciat suam, ac si contra ius commune pronunciaret per text. in cap. venientes de iur. iur. & in cap. 3. de eo qui mitt. in poss. text. in l. An in totum C. de æd. si priu. text. in l. 1. & in l. præses. C. de seruit. & aqu. text. in Auth. iubemus in fine, ibi sententiam legibus, & moribus consonantem. C. de iud. Gloss. ibidem num. 2. Salicet. nu. 1. Iason in l. de quibus num. 7. ff. de legib. & Gloss. in tit. de pace constant. § sententiæ quoque in verbo secundùm leges Bart. Bald. & Doct. in l. fin. C. de pæna iud. qui mali iud. De ista cōsuetudine, videlicet de legali nobis est sermo in p̄sēti.

22 Quatuor † requiruntur conditiones ad stabiliēdam consuetudinem ex communi Doctorum sententia. I. Quod sit rationabilis. II. Per multos annos obseruata. III. Quod sit vsu frequentata. IIII. Quod scientia populi introducta, ita Zasius post Bartol. in d. l. de quibus Panormi. & alios canonistas in cap. vlt. de consuet. & hanc esse magis receptam opinionem asserit Decius cons. 489. num. 25.

Prima ergo conditio requisita ad consuetudinem
23 est, quod sit † rationabilis, & merito, quia, cùm consuetudo sit lex, vt supra diximus, & lex debeat esse sancta; tex. in l. quod non ratione ff. de legi. & in cap. fin. § fin. de consuet. & ibi Glossa in verbo rationabilis, merito etiam consuetudo debet esse talis. Hoc puto certum; difficultas est,

24 Quæ † consuetudo dicatur rationabilis, cùm in hoc assignando maximè discrepent Doctores. Nam Glossa proximè allegata tradit, illam consuetudinem dici rationabilem, quæ à iure non reprobatur, irrationabilem, quam iura reprobant. Alij considerantes finem legum Canonicarum, quod sit fælicitas æterna Ciuilium, bonum publicum, eas consuetudines statuunt rationabiles, quæ hos duos fines respiciunt. Alij asserunt illam consuetudinem rationabilem, quæ non est inductiua peccati, ita Gail. lib. 2. obser. 31. num. 12. Alij distinguentes de consuetudine, contra, & præter legem, consuetudinem præter legem, vtpotè, quæ nulli iniuriam facit, statuunt semper esse rationabilem, quia bono communi videtur expedire, & conueniunt omnes, contra legem autem, quando sit rationabilis, relinquunt iuditio prudentis viri, Menoch. de Arbit. centur. 1. casu. 82. Glossa cap. 1. de constit. in 6. Alij, vt Nauar. lib. 3. cons. 7. num. 3. in priori æditione in 2. autem cons. 3. num. 3. tit. de Censib. supplem. Gabriel. 4. dist. 1. num. 3. dub. 6. volunt consuetudinem esse rationabilem, quoties iuri naturali, vel diuino non repugnat; & esse irrationabilem, si iuribus dictis repugnet, licet bono publico conueniat. Alij hanc regulam firmant, quod tunc consuetudo sit rationabilis, quoties, si de eadem ferretur lex, esset iusta, & rationabilis, etiam nulla præcedente consuetudine, & de hoc Sanchez de Matr. lib. 7. disp. 4. nu. 14. asserit non esse dubitandum, & ratio est, quia Consuetudo est lex, sufficit ergo ea honestate vestiri, qua lex ipsa vestitur. Bald. in l. non omnium in prin. ff. de leg. & l. 1. §. Initum n. 1. ff. de postul. & facit etiam lex prospexit. ff. qui, & à quibus manum. lib. non fient Tiraquel. in præfat. tract. de vtroque retract. num. 75. multa ad hoc allegans volunt Consuetudinem tunc esse rationabilem, & iuri naturali non repugnantem, quoties illam introducentes, vel illam seruantes existimant esse bonam, & suis moribus conuenientem, hoc pro ratione statuentes, licet aliquam iniquitatem contineat. Si plura quæris adeas Glossam in cap. fin. de Consuet. Panormit. ibi. num. 5. Menochium de Arbitr. lib. 2. cent. 1. cas. 82. & alios.

25 Ego puto † consuetudinem tunc esse rationabilem, quoties de eadem re, de qua introducta est consuetudo, posset ferri lex. Si quæras qua honestate sit vestienda lex, dico ea honestate, vt sit de re honesta & reipublicæ conuenienti.

26 Contra illud tamen, † quod diximus, dari consuetudinem contra legem, quæ illam tollat, videtur vrgere. Vel lex, contra quam præscribitur, est iusta, vel non. Si est iusta, ergo iusta esse non potest consuetudo illā tollēs, alioqui idē esset iustū, & iniustū, vel essent iustę duæ leges contrariæ, & aliquando contradictoriæ. Si est iniusta, ergo non est amplius lex, & se ipsa cessat, neque opus est consuetudine, quę illam tollat. Respondeo legem, quoadusquè durat, semper esse rationabilem; consuetudinem autem semper esse irrationabilem, quoadusquè perueniat ad legitimū tempus præscriptioni affixum; ideò, qui consuetudinem legi contrariam tentant introducere, toto tempore quo tentant, semper peccant, at elapso termino præscripto ad inducendam, & stabiliendam præscriptionem contra legem, tunc lex incipit esse non expediens Reipublicæ, ne peccata multiplicentur, ideò leges statuerunt, vt elapso statuto tempore lex cederet consuetudini. Vide Suarez de leg. lib. 7. cap. 18. num. 24. Castropalr. de Consuet. punct. 2. §. 1. n. 2.

27 Dices secundò. † Consuetudo non potest dari contra legem, quia præscriptio daretur cum mala fide. Respondeo in hoc differre præscriptionem à Consuetudine, quod præscriptio, vt dicit ius alterius sibi acquirere non admittit malam fidem. Consuetudo aut vt plurimum malam fidem supponit, & præcipuè cùm est contra legem, & ideò in eius præscriptione non requiritur bona fides.

28 An † possit dari consuetudo contra legem naturalem,

lem,&diuinam. Vide Panormitanum relatum ab An-
gelo Theologo verbo Conſuetudo num. 3. Certè nul-
la conſuetudo poteſt dari, quæ foueat peccatum 8.
diſtin. capit. Quæ contra. Nec ratione carens vn-
quam habebit vim legis. Secunda conditio requiſita
29 ad ſtabiliendam conſuetudinem eſt, † quod debito
temporis ſpatio ſit præſcripta, per text. in cap. fin. de
Conſuet. Gloſſ. ibidem in verbo legitimè, text. in l. diu-
turna ff. de legi. Nam, quotieſcunque de conſuetudi-
ne fit mẽtio, ſemper intelligitur de præſcripta per tex.
in cap Cumana de elect. & l. de quibus §. 1. ff. de leg.
Alex conſ. 136, num. 16. volu. 1. & in hoc omnes con-
30 ueniunt. † ſed quod tempus ſit iſtud, quod requiritur,
hoc eſt valdè cõtrouerſum. Ergo ſic ſtatuo, nullũ extare
textũ, nec iuris ciuilis, nec canonici hoc determinantẽ;
patet ex toto titulo de conſuetudine; Nec minus Iure
naturæ poſſe determinari, vt de ſe patet, quare Me-
noch. de Arbitr. lib. 2. cent. 1. Caſ. 83. num 6. Cotaſius
in l. de quibus num. 8. ff. de leg. Cuiaci. lib. 2. obſer.
cap. 1. & multi Theologi Medini. q. 97. artic. 3. §. ſed
dubitatur, Sotus de Iuſt. lib. 1. quæſt. 7. artic. 2. Vaſquez
1. 2. diſp. 177. cap. 5. Leſſius de Iuſt. lib. 2. cap. 6. dub. 14.
Baſilius de Leone de Matr. lib. 6. cap. 5. num. 9. & alij
aſſerunt, eſſe arbitrarium. At ego alia via incedens,
puto tempus decennij ſufficere ad firmandam con-
ſuetudinem, tam contra, quam præter legem, Ducor,
quia conſuetudo debet præſcribere ergo aliquo tem-
pore ad præſcribendum requiſito; præſcriptionem au-
tem iſtam cùm nemini damnũ inferat, & ſit res merè
fauorabilis, puto decennalem eſſe ſufficientẽ ad fir-
mandam conſuetudinem, ſiuè præter, ſiue contra quã-
cumque legem, ſiue canonicam, ſiue ciuilem, Con-
cluſio eſt Maſcard. de probat. concluſ. 424. num. 24.
Suarez de legib. lib. 7. cap. 8. num. 7. iuncto cap. 15. nu.
5. & cap. 18. num. 2. quod autem ad ſtabiliendam con-
ſuetudinem ſufficiat decennium probatur. Iura ad hũc
effectum requirunt tantum præſcriptionem longi tẽ-
poris. C. quæ ſit longa conſuetudo, in rubro. & nigro,
& argumento. l. 2. C. de ſeruit. Longum autem tempus
dicitur decennium. l. vlt. C. de præſcript. long. tempo.
§. 1. inſti. de vſucap. maximè in re nulli damnoſa, ſed
omninò fauorabili.

31 Neque obſtat † quod ad præſcribendum inter ab-
ſentes requiratur tempus viginti annorum, ideò. cùm
in conſuetudine præſcribatur contra Principem, qui
legem tulit, ſaltẽ in illis locis, vbi Princeps nõ eſt præ-
ſens, vel qui legem tulit, ſed eſt abſens, requiruntur vi-
ginti anni pro illa firmanda. Reſpondeo hoc argumẽ-
tum ſupponere, quod nos apertè negamus, nempè
requiri præſentialem aſſenſum Principis, cùm nos aſ-
ſeramus ſufficere legalem. In cap. enim vlt. de conſuet.
decernitur, quod conſuetudo legitimè præſcripta ſit
ſeruanda, ergo hic eſt expreſſus neceſſarius conſen-
ſus. fruſtra igitur requiritur ab alijs præſentialis. Lex
autem eſt, vbi dominatur, & ibi præbet aſſenſum.

32 Sed dices [illegible] to firmanda conſuetudine videtur re-
quiri, quod ſit [illegible]eterata ex l. de quibus ff. de leg. Inue-
teratum autem eſt illud, de cuius initio non extat me-
moria, l. vlt. C. quæ ſit longa conſuetudo; & aliquando
dicitur, quod excedit hominum memoriam, l. hoc
iure §. Ductus aquæ ff. de aqua quotid. & æſti. Tem-
pus autem, quod excedit hominum memoriam, eſt
paulominus centum annis; Crauet. de antiq. tempo.
2. par 4. par. prim. num. 2. Curtius iunior conſ. 158. nu.
16. Aliquando requiritur longum tempus vt cap. vlt.
de Conſuet. ſed longum tempus complectitur cen-
tum annis, l. vlt. C. de ſacros. Eccleſ. Ergo non decem
anni, ſed longius tempus requiritur ad conſuetudi-
nem firmandam Reſpondeo nullos ex prædictis tex-
tibus quidquam decidere de præſcriptione requiſita
ad conſuetudinem legalem, Cùm ergo ad præſcri-
ptiones. quæ nulli nocent, & etiam ad illas, quæ non
ſunt contra Eccleſiam, vt eſt præſcriptio conſuetudi-
nis, quæ inducitur contra legem Eccleſiæ, quia fit de
aſſenſu ipſius Eccleſiæ, tali conſuetudini præbetis aſ-
ſenſum expreſſum in citato cap. vlt. de Conſuet. ſuffi-
ciat decennium, vt ſupra probatum eſt, reſtat, quod
maius tempus ad hunc effectum non ſit deſideran-
dum.

33 Petes † quando incipiat currere hoc tempus, & ſu-
mat initium conſuetudo: Reſpondit Bartol. in dict. l.
de quibus num. 15. Iaſon ibidem num. 33. & alij à tem-
pore primi actus, qui fit ad inducendam conſuetudi-
34 nem. † Debet autem hoc tempus eſſe continuum, &
non interruptum, quia tempus à iure requiſitum intel-
ligitur de continuo, non de interrupto. Lappus Alleg.
35 47. Nauar. conſ. 87. nu. 1 de Reg † Tunc autem tem-
pus iudicatur interrumpi ad effectum, de quo agimus,
cùm à maiori parte communitatis fiunt actus contra-
rij illis, quibus intenditur conſuetudo, & dicitur inter-
rumpi, etiamſi vnus tantùm actus contrarius fiat Ab-
bas in cap. vlt. de Conſuet. num. 19. Item interrumpi-
tur conſuetudo, ſi Princeps puniat intendentes illam
introducere, quia tunc deficit aſſenſus Principis ne-
ceſſario requiſitus; Suarez de legib. alias referens loc.
cit. nu. 15. Ad conſuetudinem ergo inducendam ſuf-
ficit decennium; & hoc ſequentius ſtipulantur Do-
ctores Miſſinger. cent. 6. obſer. 41. nu. 9. Iaſon in l. de
quibus nu. 4. ff. de leg. hanc eandem fatetur eſſe com-
munem ſententiam; idem aſſeruit Monach. de iure
patr. lib. 1. num. 17. & Gloſſ. in cap. fin. de conſ in 6. &
videtur conforme legibus; nam in Rubri. ff. de legib. &
in Rub. C. quæ ſit longa conſuetudo eadem conſuetu-
do appellatur diutina, & longa; longum autem, &
diutinum decennio concluditur. Inſtit. de vſucap. in
prin. Bartol. in d. l. de quibus 2. quæſt. in prin. verſ. 3.
videamus Bald. Angel. & Fabi in §. Ex non ſcripto
Inſtit. de iure nat. gent. & ciuil. Innocent. in cap. Quid
per nouale. de verb. ſignif. & Panorm. in cap. vlt. de
36 Conſuet. vbi aſſerit de communi. † Mala autem con-
ſuetudo nullo tẽporis ſpatio firmatur, text. in §. Nulla
ſacro liceat Auth. Vt iudi. ſine quoq. ſuffr. ad idẽ
eſt textus in l. quod non ratione ff de legib. & Docto-
res plenè in l. de quibus, & cap. fin. de Conſuet. citatis.

37 Tertium † ad cõſuetudinem requiſitum eſt actuum
frequentia. Quot autem, & quales actus debeant eſſe
38 diſputant Doctores. † Duo actus non ſufficiunt, quia
adhoc, vt aliquid dicatur conſuetum, requiritur, quod
ſit frequens, quod autem fit bis, aut ter, non dicitur
frequens ex l. Item apud Labeonem §. aliud eſt ff. de
39 iur. iur. † Non tamen requiritur, quod actus ſint facti
in iuditio, quia conſuetudo inducitur à populo cum
conſenſu Principis in lege expreſſo, ex quo apparet im-
pertinens, quod actus ſint, vel non ſint iuditiales. Imò
nec quidquam referret, quod iſti actus eſſent à Prin-
cipe ſupremo, quia, ſi quid operatur ſuprema auctori-
tas, id poteſt eſſe ad legem, non ad conſuetudinem.
Probatur 2. duos actus non ſufficere, quia tempus re-
quiſitum ad conſuetudinem firmauimus eſſe decẽniũ,
duo autem ſoli actus non videntur reſpondere longi-
tudini temporis, vt dicantur frequentes. Tertiũ. Actus
requiruntur, vt ex illis appareat populi conſenſus: quo-
modo autem toto decennio ex duobus tantùm actibus
probabitur conſenſus?

40 Quot etiã neceſſarij. † Reſpondeo de hoc non poſ-
ſe tradi certam Regulam; ſed iudicio prudentis viri
eſſe relinquendum. Cùm enim iſti actus requirantur,
vt ex illis eliciatur populi conſenſus, tot erunt neceſſa-
rij ad conſuetudinem inducendam, quot ad conſenſũ
exprimendum. Quia autem populi conſenſus non sẽ-
per eodem modo exprimitur, & non eodem modo
ſemper colligitur; ſed diuerſimodè; ſequitur, quod
hoc iudicare in foro animæ arbitrio boni viri, in foro
fori autem, iudicis, relinquitur, ita Menoch. de Arbit.
lib. 2. cent. 1. caſ. 84 n 4. Suarez. de legib. cap. 11. & ex
Theologis Baſilius de Leone de Matr. lib. 6. cap. 6. n. 1.
in fine, & alij.

41 Non eſt tamen neceſſe, † quod conſuetudo ſit ca-
nonizata in iuditio, licet hoc multi aſſerant auctori-
tate Gloſſæ in c. Abb. de verb. ſignif. & l. de quibus ff.

de leg.& l. cùm de consuetudine eodem tit. quia con-
trarium est frequentiùs receptum, vt testatur Panor.
in cit. cap. vlt. num. 16. de consu. Rochus de Curte ibi-
dem in §. requisit. allegans Anto. de Butr. idem tenet
Faber. in cit. § Ex non scripto Guidopap. cons. 132.
& ratio potest esse, quia consuetudo non differt a le-
ge, nisi tamquam tacitum ab expresso; sicut ergo lex
inducitur absque actu iudiciario, ita & cõsuetudo iux-
ta Bart. & alios in d. leg. de quibus, & d. cap. fin. &
Socin. cons. 99. lib. 1. Deinde tacitus populi consensus
caussat consuetudinem, consensus autem iste potest
colligi, & declarari per actus extraiudiciarios, ac per
iudiciarios. d. l. de quibus, & l. si seruus plurium §. vlt. &
l. Nundinis ff. de leg. 3. & l. cùm de Lenionis §. Asi-
nam ff. de fundo inst. leg. ideò videtur impertinens
requirere actus iudiciarios.

42 Dices in cap. † Abbate de verbor. signif. dicitur in-
sufficiens consuetudo quædam, eo quod non fuerit in
iuditio approbata, ergo, vt sit sufficiens, requiritur
talis approbatio: Resp. 1. ibi non esse sermonem de
consuetudine legali; sed de præscribente. 2. dato, quod
esset sermo de legali, nihil obstare, quia quæ ibi refe-
runtur, sunt à parte allegata, non à Papa confirmata:
3. Ibi non decidit, quod ad valorem consuetudinis re-
quiratur, quod sit approbata in contradictorio, sed,
quod, vt valeat in hoc casu, cùm sit quid facti, pro-
bandum est extare; aliud est autem, vt consuetudo
probet in hoc facto, quod sit probanda inducta, aliud,
quod, vt valeat ad probandum, sit probata in iuditio
contradictorio.

43 Neque obstet † l. cùm de consuetudine ff. de leg.
in qua habetur, ab allegante consuetudinem primo
inspiciendum esse, an in contradictorio iuditio firma-
ta sit; Respondetur enim hoc non requiri, tamquam
quid necessarium ad validitatem consuetudinis; sed
vt quid vtile demonstrari illam allegapti; cùm enim
allegans teneatur illam probare, cùm sit quid facti,
ideò admonetur, vt aduertat, an aliquando fuerit in iu-
ditio probata, quia sic probatam producens releuabi-
tur ab onere illam probandi: sufficienter enim pro-
batum erit existere, si in iuditio probata demonstra-
bitur.

44 Quartum requisitum est, † quod actus fiant à po-
pulo ex scientia, non per metum grauem, aut per er-
rorem, vel ignorantiam: quotiescumque enim talis est
error, metus, ignorantia &c. vt tollant consensum, non
introducitur consuetudo ad quam maximè requiritur
consensus d. l. de quib. & iuxta Gloss. in c. vlt. de consu.
& Rom. cons. 168. n. 5 Fab. in cit. § Ex non scripto. n. 7
& ratio est, quia, cũ consuetudo sit tacitus populi con-
sensus. l. sed ea ff. de leg. dato errore, metu &c. in popu-
lo excluditur consensus. l. Si per errorẽ ff. de iurisd. omn.
iudi. cũ similibus, & actus facti pro inducenda cõsue-
tudine, nõ solum debent esse voluntarij; sed requiritur
preterea necessario vt sint facti, mente eandẽ inducẽ-
di consuetudinem, & ratio manifesta est, quia, cùm
consuetudo sit lex, & lex non possit habere vim, & ef-
ficaciam nisi legislator intẽdat ferre legem; ita neque
consuetudo valebit, nisi actus ex mente fiant, vt con-
45 suetudo inducatur. † Hinc etiam fit, quod consuetu-
dines aliquando obligant ex debito; aliquando ex gra-
titudine, aliquando sub mortali, aliquando sub veniali,
aliquando in foro conscientię tantùm, aliquando tan-
tum in foro fori, & aliquando in vtroque. Cùm enim
tantùm habeat potentiæ, quantum ei vsus attribuit, &
quantum intendunt illam introducentes, hinc nasci-
tur ista varietas obligandi: sed dices, quando obligant
sub mortali, quando sub veniali, &c.

46 † Quatuor traduntur Regulæ à Theologis ad hoc
dignoscendum; quarum vnaquęque, etiamsi sola cõ-
currat, erit maximum argumentum istius obligatio-
nis. P. si consuetudo sit rei grauis, & difficilis, serue-
turque communiter à populo, est signum, consuetu-
dinem esse ex debito, & obligare sub mortali, non
enim solet communitas in his conuenire, nisi se sentiat
obligatam. 2. Si viri timorati male sentiant de illis, qui
consuetudinem, non seruant, vel populus de illis scan-
dalum sumat. Tertia si Prælati, vel superiores puniant
consuetudinem violantes. Aduerte tamen hic, quod
superiores aliquando puniunt tantùm in foro exterio-
ri, non autem in interiori, vt v. g. si optimè sciant ali-
quid à communitate agi, & id fortasse etiam ipsi
agant, dissimulent, nihil dicant, & tacitè assentiantur,
attamen si aliqui denuncientur, eòs puniant, tunc si-
gnum est obligere tantùm in foro fori, non in foro
conscientiæ. 4. si materia consuetudinis, & illius ob-
seruatio valdè conferat Reipublicæ: Quælibet ista-
rum maximè confert ad cognoscendam obligationẽ,
& quanto plures simul conueniunt, erunt tanto maius
47 argumentum. † Ex his colliges, quando dies festi de
48 consuetudine obligent sub mortali &c. † Scies tamen
quod in dubio præsumendum est, consuetudinem es-
se ex deuotione, non ex obligatione. 1. quia, quæ sunt
facti non præsumuntur. 2. lex non præsumitur, sed de-
bet probari. 3. Nemo præsumitur velle sibi imponere
49 onus † Potest tamen esse, quod consuetudo sit ince-
pta ex deuotione, & continuata ex obligatione, quo
casu quando erit legitimè præscripta obligabit ex de-
bito, non ex deuotione. Item potest esse incepta ex
obligatione, & terminata ex deuotione, & ex deuo-
tione obligabit, cùm erit legitimè pręscripta. Suarez
de legib. lib. 7. cap. 14. num. 6. Salas disp. 19. sect. 11.
50 sub num. 92. † Qui tamen ex vrbanitate, aut liberali-
tate præstat beneficium, vel obsequium alicui etiam
longo tempore, non inde ex necessitate remanebit
obligatus idem semper præstare Menoch. de Arbitr.
lib. 2. cent. 5. cas. 494. num. 4. & probatur l. creditores
C. de pignor. l. ciuil. C. de furtis & cap. potuit de loca-
51 to. † Consuetudo est stricti iuris tantùm habens po-
testatis, quantùm vsus ei tribuit l. quod verò contra, &
l. quod non ratione ff. de leg. Bald. in cap. 1. num. 4. in
fin. Qui feud. dar. poss. Ripa. l. centur. num. 91. ff. de
vulg. subst. Socin. iun. cons. 101. num. 13. lib. 2. & debet
probari in casu, de quo agitur Castrens. cons. 340. ad
fin. lib. 2. Ripa respon. lib. 2. cap. 25. num. 17. Purpur.
cons. 512. num. 9. & 10. Crauet. cons. 24 num. 20 Ne-
que extenditur de loco ad locum, neque de persona
ad personam l. 3. §. Si quis hoc interdicto & ibi Bart.
de itin. actuque priuat. l. ius singulare & l. quod vero
contra ff. de leg. Bart. in cap. 1. num. 9. de feud. capit.
Decius cons. 483. numer. 22. Purpurat. cons. 522.
num. 11.

52 In † probatione consuetudinis, licet testes referant
de multis actibus, si tamen ex istis non deprehenda-
tur populi consensus, numquam iudicabuntur suffi-
cientes ad probandam consuetudinem iuxta Bartol.
in d. l. de quibus vers. prim. videamus, Angel. ibidem
dicit tacitum consensum esse caussam caussantẽ con-
suetudinem. Neque satis est ad eam probandam testes
deponere illam extare, quia tali casu ferrent testimo-
nium de iure, non de facto, testis autem debet testifi-
cari de facto, non de iure; in facto enim consistit pro-
batio consuetudinis, ipsa autem consuetudo est ius nõ
scriptum iuxta Cynum in l. 2. vers. sed quæro. C. quæ sit
longa consuet. & ibi Albericus num. 59. & Bartol. in d.
l. de quibus vers. sed quid si testes; Probatur autem, si
testes producti deponant, talem actum, qui fauet con-
suetudini, factum esse talibus, & talibus præsenti-
bus. Item, quod talibus, vel talibus notus sit hic actus.
Item quod ijdem, qui actus fecerunt sint maior pars
populi: ita Alberic. l. 2. C. quæ sit longa consuet. Bartol.
Angel. Zasius &c. d. l. de quibus.

53 Differt consuetudo legalis à præscriptiua, quod le-
galis requirit consensum plurium; Præscriptiua autem
perficitur solo consensu vnius, & de ista est intelligen-
dum cap. 1. de præscript. in 6. Vbi Episcopus antea
obligatus in coercendis subditis procedere cum con-
silio capituli, ab hac obligatione se exemit cap. Non
est; de consuet. in 6. Ad validitatem tamen consuetu-
dinis legalis non requiritur consensus tertiæ partis
com-

communitatis; sed sufficit maioris partis, illud autẽ est spetiale in aliquibus electionibus, vt l. quod maior ff. ad municip. & cap. 2. de his quæ licèt à ma. par. capituli, vt requiratur consensus tertiæ partis.

54 Est † consuetudo maximè efficatiæ; põt enim quidquid potest Princeps, & cætera, quæ initio dicta sunt & etiam præterea consuetudo, & longa obseruantia æquiparatur veritati. Alex. cons. 24. num. 14. cum seq. vol. 5. Curtius Iun. cons. 106. num. 38. vol. 3. & quidquid pacto firmari potest, potest & consuetudine induci, text. singul. in l. vlt. & ibi annotant Bartol. Bald. Salicet. & Doctores C. de fideius. & est glossa ordina. in l. non solùm §. final. verbo Hæredes in princ ff. noui oper. nunc.

55 Quælibet † cõmunitas, cui lex imponi potest, potest consuetud. inducere, quia communitas inducit legem non sua potestate, sed consensu Principis, vel illius, ad quem spectat legem ferre. Vnde Conuentus Fratrũ, & Monialium validas inducunt consuetudines, quibus se eximunt à legibus, quibus tenentur. Item communitates, vel vniuersitates mercatorum, & cæteræ similes; & potest à communitate induci in fauorem etiam personæ particularis, etiam in sui præiuditium, Coccina decis. 400. num. 3. An autem vna familia possit facere consuetudinem seruandam inter domesticos discrepãt Doctores: pugnantes sententias vide apud Gabriel. comm. concl. lib. 6. de consuet. conclus. 5. n. 1. & seq.

56 Ex his † ita positis facile erit iudicare, an consuetudo sit, nec ne legitimè introducta. Volui breuiter ista recensere, vt domini consulentes possint statuere, an sit introducta asserta consuetudo; quod facient applicando hanc theoricam praxi. Videbunt autem primo, an dicta consuetudo sit contra essentialia votis, & concludent de istis nullam dari contrariam consuetudinem, dabitur autem contra cætera omnia; deinde ex traditis iudicabunt, an sit introducta solùm quoad forum animæ, an etiam quoad forum fori, & an quoad vtrunque; tandem & sit legitimè introducta, si nulla ex traditis conditionibus requisitis desideretur.

57 Quartum propositum quærendum est. An consuetudo nundum legitimè introducta, sed adhuc (vt ita dicem) in fieri possit impediri. Pro intelligentia huius, & aliorum quæsitorum sunt aliqua valdè vtilia prænotanda.

58 Primò, † Iure naturę nulli particulari personę competit ius leges condendi, quæ alias obligent, quia natura fecit hominem liberum, sed ista auctoritas competit tantùm communitatibus, idest pluribus familijs vnitis: eo enim ipso, quod simul vniuntur ad habitandum, ne inter ipsas sit perpetua confusio debent regi, nec possunt regi, nisi legibus, ergo ista communitas habet potestatem condendi leges; quæ potestas ita residet penes communitatem, vt à nullo possit tolli ab ea, & in his ferè omnes conueniunt; ideò in l. 1. ff. de constit. princip. & l. 1. §. Nouissimè ff. de orig. vir. vt tradunt Doct. ibi, & canonistæ in cap. per venerabilem Qui filij sint legitimi, deciditur, quod potestas Regis est à communitate. Verum tamen est, quod statim ac illam communitas transtulit in Regem, eam non potest amplius reuocare, sed Regi tenetur obedire; quia sic tradita deinde est a Deo; vt Paulus ad Rom. Qui potestati resistit die ordinationi resistit. Talis autem potestas non residet in Principe iure naturæ, sed consensu communitatis eum in illum transferentis.

59 Duplex † est potestas, dominatiua, & iurisdictionis. Ad leges condendas nõ sufficit dominatiua, sed bene ad præceptum, ad leges condendas requiritur potestas iurisdictionis, idest gubernatiua Reipublicæ, & communitatis perfectæ, non imperfectæ, qualis est spetialis alicuius domus, ferè omnes Doctores Bartol. in l. omnes populi ff. de iust. & iur. in 1. quæst. & in l. imperium ff de iurisd. omn. iud. num. 8. & canonistæ communiter in cap. Ecclesia Santæ Mariæ de constit & cap. solitæ de maiorit. & obed. & D. Thom. communiter receptus quæst. 90. art. 3.

60 Differt † autem potestas dominatiua à potestate iurisdictionis. 1. Ex obiecto, nam iurisdictionis respicit communitatem perfectam, ad cuius gubernationem ordinatur; dominatiua autem imperfectam, aut partes illius, vt domus, vel personarum domus, vt coniugis, filiorum, seruorum &c. 2. differt fine; dominatiua enim respicit bonum, & vtilitatem imperantis tantùm, vel personæ, cui præceptum imponitur: At iurisdictionis respicit bonum, & vtilitatem communitatis, vt sic, & vt spectat ad bonum regimen. 3. differt origine: Nam potestas iurisdictionis residet in communitate iure naturæ, & in Principe ex consensu communitatis, vt supra dictum est: dominatiua autem, quæ est eadem, ac dominij, aliquando iure naturæ, per naturalem originem, vt in patre respectu filij, aliquando iure naturæ, sed supposito aliquo contractu, vt in marito respectu vxoris in ordine ad gubernationem domus, & custodiam personæ, aliquando iure gentium, & ciuili, vt in domino respectu serui in bello capti: aliquando pacto, promissione, vel contractu, vt cum quis se vendit in seruum aut votum obedientiæ emittit. 4. differt in modo cogendi subditos, quia dominatiua non punit pœna sanguinis, sed tantùm aliquo moderato supplicio. Iurisdictionis autem etiam sanguine punit, si ita est necesse ad bonum regimen.

61 Hanc † vtramque potestatem habent Prælati Religionum, dominatiuam videlicèt, & Iurisdictionis, & istam quasi episcopalem, ita Doctores communiter in clem. 1. de reb. Eccles. non alien. verbo proprij & sumitur ex c. Abbate de Priuil. in 6. Quod verum est tàm de Prouincialibus, quàm de Generalibus, qui habent iurisdictionem quasi episcopalem; non habent omninò episcopalem, quia episcopus se solo potest condere leges pro sua diœcesi, non sic autem Generalis pro tota Religione, nec Prouincialis pro sua prouincia, sed requiritur assensus capitulorum Generalis, vel prouincialis respectiuè. Quàm auctoritatem habeant guardiani, quo iure, & an veniant nomine prælatorum vide Roderiquez, & alios de hoc agentes. Roderiquez to. 5. qq. reg. 17. per totam vbi de Generali, Prouinciali & Guardianis latè, quæ non expendo, quia ad me nunc non spectat.

62 2. Noto Generales, & Prouinciales, Capitulum Generale, Prouinciale, & à fortiori multo minus inferiores nihil posse circa ius commune, & circa proprias constitutiones à Sede Apostolica ob bonum cõmune approbatas, quia inferior nihil potest in superiorem. Quod si confirmatæ sint in fauorem statuentium, cùm habeant quandam rationem priuilegij ab illis liberè
63 possunt recedere priuilegiati. † In casibus autem leuibus, & in quibus, esset nimis durum semper recurrere ad capitulum, seù superiores de licentia interpretatiua, vel de consuetudine videtur hoc illis esse permissum, Medina. 1. 2. quæst. 97. art. 4. conclus. 3 Miranda Manual. Prælat. tom. 1. quæst. 30. art. 11. Quæ spectant ad totam religionem ad Generalem cum Capitulo Generali spectat statuere, quæ ad Prouinciam ad Prouinciale cum Capitulo suo, quæ ad Conuentum ad Priorem cum suo item Capitulo, quæ enim omnes tangunt ab omnibus approbari debent.

64 Noto 3. † Consuetudinem nullam habere vim, nisi de consensu illius, ad quem spectat legem ferre, vt supra dictum est. Ex quo sequitur quod consuetudo legitimè introducta sit lex illius, ad quem spectat leges ferre, & ideò sine eius item consensu non potest auferri.

65 Noto 4. † superiores quoscunque Religionum, imò, neque Papam quidquam posse circa religiosos, nisi quatenus, per vota se illis subdiderunt. Cùm enim in tantum sint Religiosorum superiores, in quantum religiosi voto se illis obstrixerunt, sequitur, quod superiores nihil possint amplius quam vota illis permittãt, Sanchez alios referens in sum. lib. 6. c. 1. à n. 8. & c. 2.

66 n. 2. † Subditi tenentur obedire suis prælatis, ita tamẽ, vt prius Generali, deinde Prouinciali, postremo superiori Conuentus, quia inferioris potestas non potest

se exten-

se extendere aduersus superiorem; esset enim iniquum
præceptum, ita Castropalt. de Relig. de voto obed.
disp.4.p 2.n.1. & Suarez tom.3. de Relig. lib.10. cap.
67 11.n.6.& seq. † Summus Pontifex habet potestatem
obligandi religiosos ad obseruantiam regularem non
solùm ex iurisdictione à Christo illi tradita, sed etiã
ex voto obedientiæ, non tamẽ vltra quam voto se ob-
strinxerunt, prima pars est Soti. lib.7.de iust. quæst.3.
ar.1.Nauar.in sum.cap 12.n.76.Suarez loco cit. n.13.
& Sanchez lib.6. sum.cap.1. nu.8.secunda patet ex di-
68 ctis. † Episcopus ex vi voti nihil potest in exemptos.
In aliquibus tamẽ habet eos subiectos, vt in librorum
impressione, in audiendatum confessionum, & offi-
cij prædicandi licentia, in obseruatione festorum, &
censurarum, in assistentia ad publicas processiones,
in componendis controuersijs de præcedentia locorũ;
in punitione publicè delinquentium, & in exploratio-
ne voluntatis puellæ professuræ. Ad hæc tamen men-
dicantes, & qui priuilegijs mendicantium gaudent, nõ
potest cogere per censuras, vt constat ex eorum priui-
legijs, nisi in casibus expressis in Tridentino, videli-
cet cùm celebrant in oratorio priuato absque licentia,
& horis non debitis, & admittunt superstitiones in
celebratione vt sess.22. de vitandis, & obseruand. in
celebrat. Missæ Quando tentant impedire clausuram
monialium sess.25 capit.5. de Regula: vel cùm nolunt
restituere bona nouitijs resipiscentibus eadem sess. c.
decimo sexto, In alijs autem supra numeratis casi-
bus potest procedere alijs pœnis arbitrarijs. Glossa,
Hostiens. Ioan. Andr. & alijs in capit. primo, de Pri-
uileg. in 6. & firmat Sanchez de matr. libro septimo,
disput.23. numero 23. & Barbos. de pot. Epis. 3.part.
alleg.78. num.25.

69 Noto † 5. Superiores quoscunque non posse præ-
cipere suis subditis, quæ absolutè sunt extra Regulam
doctè, & pluribus firmat Nauar. c.23. n.39.& in com.
de Reg. Sanchez lib.6.cit.cap.2.n.15.& alijs apud Ca-
stropal.loco cit. p.4.& est expressè D.Bernardi lib.de
præcept & dispens.c.7. D Tho.2.2. quæst.104. ar.4.ad
3. Ratio fundamentalis est. Quia superior non potest
obligare Subditos suo præcepto, nisi iuxta id, quo se illi
se voto subdiderunt; Ista enim religiosorum subiectio
est voluntaria; cùm ergo religiosi se voto obstrinxerint
tantùm in ijs, quæ sunt secundùm regulam, necessariò
sequitur vlterius non posse obligari, & hinc deducitur
superiorem non posse obligare, nisi ad ea quæ sunt ex-
pressè, vel tacitè in regula; hæc enim in regula conti-
nentur; cum taciti, & expressi sit eadem virtus. Re-
gula expressa de reg iuris & ibi glossa & l. cum quid
70 ff. si certum petatur. † Dices in aliquib. Regulis est ex-
pressum, quod religiosi obediãt suis prælatis in ijs, quæ
non sunt contraria Regulæ, & animæ, ergo &c. Re-
spondeo Religiosum per illa verba non se obligasse
indifferenter, nec indiscriminatim suam volunta-
tem in voluntatem superioris transtulisse, sed tan-
tùm iuxta Regulam, Castropalt. vbi supra part. 4. nu-
mero 3.

71 Quod † si quæras quæ sint illa, quæ tacitè sub regu-
la continentur. Respondeo esse illa, quæ moraliter iu-
dicantur necessaria ad obseruantiam eorum, quæ sunt
expressa in Regula D. Thom.in 2. dist.44. quæst.2.ar.
3. & ibi Durand. quæst.4. n.5. Siluester verbo Religio
6.quæst.6. Lessius lib.2.cap.41.dub.9.n 77. Sanchez lo-
co cit.cap.2.n 9.& alij. Quæ autem iudicentur morali-
ter necessaria ad status assumpti obseruantiam, non est
facile definire, ideò remittitur iudicio prudentis viri
decidendum. Quare ex dictis supra colligitur, subdi-
tum nõ teneri obedire superiori nouas austeritates præ-
cipienti; quando, nec tacitè, nec expressè sub regula
72 continentur. † In dubio tamen præsumptio stet pro
superiore præcipiente, constat enim de voto obedien-
tiæ emisso.

73 Comprehenditur sub regula iusta punitio ob illius
transgressionem; est enim necessaria ad conseruatio-
nem regulæ, Sanchez nu.45. Ieiunium; teclusio in ali-
quo loco; & aliæ penitentiæ, si iudicentur necessariæ
ad euitandum lapsum in peccatum, ad obseruantiam
votorum, & statuta religionis; & superior poterit inhi-
bere egressum è Conuentu ad hunc effectum, ita San-
chez, Lessius, & alij.

74 Hinc † potuit imponi Monialib. perpetua clausura,
vt castitatis votum perfectè seruaretur, possunt etiam
ob bonum publicum imperari aliqua ieiunia, & aliquę
aliæ pœnitentiæ Lessius, Sanchez, & alij, & ista certa
75 sunt. † Dubia verò, an ex vi Regulę superiores possint
iubere missiones ad Indos, vel ad alia loca ad conuer-
sionem animarum, quod intelligo de illis religiosis,
qui ad hoc expressè non se obligant ratione suarum
constitutionum: & distinguendum censeo. Vel habẽt
Religiosi illi Conuentus in illis regionibus, vel non, si
habent Cõuentus certè possunt illùc destinare, & mit-
tere suos subditos Prelati religioni ad habitandũ. An
autẽ cum obligatione procuradæ salutis animarum, pu-
to non posse ex generali obligatione regulæ, quia est
difficillima, & maximis periculis exposita, ad similia
autem nemo tenetur ex generali promissione ita igi-
tur statuo, vel Religiosi sunt ex illis, qui incumbunt sa-
luti animarum, vel non, de secundis certum est non
teneri, quia nullo modo, neque generaliter ad hoc se
obligarunt, de primis etiam dico nõ teneri ratione ad-
ducta. Si tamen in partibus illis sint cænobia, tenentur
subditi illùc ire ad habitandum, quia ad hoc se exten-
dit obligatio voti obedientiæ.

76 An † autem possit prælatus imponere obligationem
cum periculo vitæ, vt v.g. assistendi infirmis peste, vel
alio morbo contagioso laborantibus, Puto distinguẽ-
dum; Vel loquimur de obligatione cum periculo vitę
in commodum, & vtilitatem religionis, vt in proposi-
to exemplo assistendi laborantibus morbo pestilentia-
li, & laborantes sint religiosi, vel de eadem, non in
cõmodum religionis, vt si laborantes sint exteri; Præ-
terea vel loquimur de religiosis, qui ex instituto ha-
bent intendere saluti proximorum, vel de illis, qui tan-
tum sibi ipsis. Vel vltimo loquimur de assistentia ad
salutem animarum, vel ad seruitium corporis his ita
positis.

Dico religionem posse imperare quibuscunque re-
ligiosis assistentiam infirmis etiam cum periculo vitæ,
tàm pro salute corporis, quàm pro salute animæ, si in-
firmi sunt Fratres eiusdem religionis, pater, spectat ad
bonum regimen, & ad conseruationem religionis re-
ligiosos mutua sibi obsequia præstare, & in necessarijs
succurrere. Suarez tom.4. de Relig. tract.8.lib.2.cap.9.
n.19. Sanchez loc. cit. n.56 Rodeiquez to.3.quæst.31.
77 art.3. † Debent tamen superiores maximè considera-
re qualitates personarum, quæ deputantur seruitij, &
illarum quarum seruitijs sunt deputādæ, non enim de-
bet superior iniungere viro delicatæ complexionis, &
valdè docto assistentiam alicui personæ illiteratæ, &
cæteris similibus circumstantijs, & qualitatibus, quan-
do alij reperiuntur, qui id munus præstare possunt;
est enim hoc rationi dissonum, & ideò tale man-
datum non obligaret, Roderiquez vbi supra art.vlt. &
Sanchez num.57.

Si agitur de officijs spectantibus seruitium corporis,
vt sunt cibaria ministrare &c. & infirmi non sunt reli-
giosi; sed exteri, nulli regulares tã Monaci.quã alij ad ea
78 possunt obligari cum periculo vitæ, † Quia ex charita-
te nõ obligantur magis, qua m clerici seculares. Neque
ex voto, quia institutum religionis non est seruire cor-
porali saluti proximorũ. Si verò agitur de officijs spe-
ctãtibus salutem animarum, tunc solùm videntur pos-
se obligari, cùm vrget salus proximorum, vt quando
non adest Parochus, vel alius Clericus secularis, etiam
mercede conductus ab episcopo, qui eis possit, aut
velit in talibus ministrare. Prius enim tentandum est
subsidium per seculares, & religiosi tantum in subsi-
79 dium, & defectum illorum; Imò † non caret probabi-
litate, neque cùm non adsint seculares Clerici, vel Pa-
rochi, qui inseruiant, regulares teneri, quia licet ex
instituto

instituto habeant esse coadiutores Episcoporũ,& Pa-
rochorum in procuranda proximorũ salute, hoc est
intelligendum seruato charitatis ordine, qui est, quod
nemo teneatur proximorum saluti consulere cum pe-
riculu suæ vitæ;si tamen valdè expediret bono nomini
Religionis religiosos assistere peste laborantibus,Ca-
stropal. putat certum posse, & debere superiorem tali
casu,quo notabiliter expediret bono nomini Religio-
nis, imperare talem assistentiam, & subditum teneri
obedire, vide Castropali.loc.cit.
80 His ita † prænotatis, veniendo ad solutionem diffi-
cultatis propositæ, quæ est. An Superiores Religionũ
possint impedire consuetudines nundum perfectè in-
troductas cõtra Regulam, quam subditi professi sunt.
Respondeo posse,& probatur.1.Quia consuetudo nũ-
dum præscripta, nullā habet vim, ergo potest à quocũ-
que superiori, siue conuentus, siue Prouinciæ, siue Ge-
rali respectiue ad suos subditos impediri. 2. Quilibet
dictorum habet ius, imò tenetur efficere, vt promissa
regula seruatur, ergo & impedire contrarias consuetu-
dines.3. Subditus votum emisit de seruanda regula, vt
reperit seruatam iuxta iam introductas cõsuetudioes,
ergo ad illam tenetur, ergo ad illam potest, & debet
cogi; non potest autem, nisi impediendo istas consue-
tudines, ergo istas poterunt impedire superiores.4.In-
ducens consuetudinem contra regulam peccat; Supe-
rior autem tenetur impedire peccatum subditi, ergo &
istas consuetudines quæ fouent peccatum.
81 Sed pone, † quod in aliqua Religione subditi nitan-
tur introducere consuetudinem actibus requisitis; sed
nundum tamen sit elapsum requisitum tẽpus pro illa
stabilienda, & superiores ferant legem illi contrariam,
sed nullam addant Clausulā derogatoriam cõsuetudi-
nis, dicendũ erit ne talem legem obstare tali consue-
tudini noo introductæ? Ratio difficultatis est, quod, vt
lex tollat consuetudinem introductam, necesse est in
illa fieri mentionem derogationis talis consuetudinis,
82 † quia licet lege vniuersali, quæ manifestè sit contra-
ria consuetudini item vniuersali, consuetudini dero-
gatur absque vlla mentione derogationis, & absque
vlla Clausula derogante consuetudini, vt communiter
receptum est,& testatur Panor.cap.fin.de consuet. nu.
24. Azorius tom.1.lib.5.cap.16.quæst.7.& alij, & ratio
est clara, quia consuetudines Generales non censen-
83 tur ignoratæ à Principe, vt cap.1. de constit. in 6. † at
consuetudini particulari alicuius particularis loci, vel
conuentus, neque statuto, quod ius commune non
contineat, non censetur derogatũ lege vniuersali, nisi
de tali statuto, vel consuetudine fiat specialis mentio,
vel saltem apponatur Clausula Generalis in lege, non
84 obstante quacumque consuetudine, † quia speciales
consuetudines Princeps præsumitur ignorare, ideò nõ
85 potest præsumi velle illis derogare, † maximè cũ de-
rogatio consuetudinis obstet iuri communi ex l. mini-
me ff. de legibus, quo sensu verum est illud tritum, &
commune dictum, quod consuetudines faciunt silere
leges Principum, Menoch.de Arbitr.l.1.quæst.71.n.9.
86 Imò multi Doctores sentiunt probabile, † consuetu-
dini speciali non derogari, etiam lege speciali, vt con-
suetudini alicuius Prouinciæ, vel Ciuitatis lege facta à
Principe, vel superiore pro eodem loco, vel Prouin-
cia, neque putant inconueniens, quod lex nullum pa-
riat effectum. Suarez de legib.lib.7.cap.20.n.15. Ema-
nuel Sa verbo lex nu. 19.& ratio desumitur ex eodem
cap.1.de constit. in 6.ibi. Non enim censetur deroga-
ta consuetudo specialis Generali lege, quia præsumitur
Princeps ignarus talis consuetudinis.
Neque obstat si dicas cap.1. de constit.in 6. esse in-
telligendum tantum de consuetudine præscripta, quia
Suarez lib.7.de leg.c.20 n.12. putat posse extendi ad
quamlibet, etiam non præscriptam, dummodo sit ra-
tionabilis, & honesta, & tanto tempore firmata, vt pro
illa possit Princeps ferre legem, & probat 1. quia in di-
cto capite primo solum fit mentio de rationabili con-
87 suetudine, & nihil de præscriptione, ergo frustra ista
requiritur 2. † lex semper præsumitur ferri iuxta con-
suetudioem patriæ, & non contra 3. Si sciret legislator
talem consuetudinem extare in patria, fortasse contra-
rium disponeret, vel saltem illam legem non ferret.
88 Sed probabiliùs † puto cũ Castrupalt.tract.3.qui est
de consuet.disp.3. punt.5 §.1.n.8.dictam consuetudi-
nem nundum legitimè præscriptam debito tempore
tali lege tolli, & prædictum cap.1.de constit. in 6. esse
89 intelligendũ de sola consuetudine præscripta.1.† Quia
talis consuetudo nundum habet vim legis, ergo neque
tribuit facultatem illa vtendi, ergo adueniẽte lege cõ-
traria, ista debet seruari, non autem consuetudo, quæ
90 non excusat subditos à legis obseruatione. 2. † Sola
consuetudo legitimè præscripta præualet aduersus le-
gem latam, ergo sola etiam impedit obligationem fe-
91 rendæ. 3. † Derogari dicitur propriè aliquod ius, ex
consuetudine autem non præscripta nullum resultat
92 ius, ergo neque indiget derogatione.4.† Consuetudo
non potest introduci resistente Principe, ergo resisten-
te Principe sua lege isti initiatæ consuetudini, sed non
perfectæ ea noo poterit perfectè introduci, sed tolla-
93 tur.5. † legem impediri consuetudine est quid odio-
sum, & in detrimẽtum Principis, ergo non debet ex-
tendi, sed restringi, ergo non ad omnem consuetudi-
nem; sed tantum ad præscriptam.6. cõsuetudo est stri-
cti iuris, stricteque interpretanda Rota in nouissimis
par.2 apud Farin decis.202.n.4. ergo de sola præscri-
pta illud cap. est intelligendum 7. Ex Mascardo, qui
94 hanc sententiā eruditè probat. † Cùm de consuetudi-
ne est sermo, est intelligẽdus de præscripta, iuxta Gloss.
in c.Mos dist. 1.& text.ibi,& idem tradit Bald.in c.1.de
feud.cognit.col.1. vbi reddit rationem, quia consuetu-
do antequā sit præscripta dicitur voluntas, vel conatus
illā introducendi, ideò appellatione consuetudinis nõ
venit intelligẽda, sed tantũ præscripta, ita Castropalt.
loc. cit. Ad ratiooes io contrarium. Ad c.1.de constit.
Dico ibi tradi quomodo consuetudo tollat legem, &
ibi expressè non haberi, quod debeat esse præscripta;
hoc tamen colligitur ex verbo rationabili, quia posita
lege promulgata, talis consuetudo non est amplius ra-
tionabilis, quia nõ potest seruari sine peccato, nec ex-
pedit bono communi; ita Castropalt. addo ego cum
Menochio, quod, quando est sermo de consuetudine,
intelligendus est de præscripta. Deinde io illo capite
agitur de derogatione, non derogatur autem, vbi non
est quæsitum ius, cũ ergo consuetudo nnodum præscri-
pta nullum ius habeat acquisitum, ideò neque de illa
ibi est sermo, nec illi regula de ea est intelligenda, &
ita satisfactum est etiam primæ rationi dubitandi.
Ad 2. rationem. Quod leges ferantur iuxta consue-
tudinem patriæ non contra. Respondeo hoc item ve-
rum esse de consuetudine introducta, non autẽ de non
introducta, nihil enim de ista ad legislatorem spectat.
Ad 3. Quod sit dubium, an legislator, si talem con-
suetudinem sciret initiatam, talem legem ferret, dico
esse æque dubium, an etiamsi sciret, attamen eam esset
laturus, ita in casu nostro certi sumus tulisse, & ideò
præsumendus esse habuisse rationem statuendi.
95 † Consuetudini immemoriali non derogatur etiam
cum Clausula, Non obstante quacumque consuetudi-
ne, sed vt tollatur est addendum etiam immemoriali,
ita Doctores apud Castropalt.loc.cit. Remanet ergo,
quod superiores possunt impedire cõsuetudinem nun-
dum introductam, & quod illā possunt tollere per le-
gem contrariam, etiamsi non addatur Clausula qua-
cumque consuetudine non obstante.
96 Sed hic oritur aliud dubiũ. † Quid si Religiosi ten-
tent introducere aliquā consuetudinem contrariā, vel
legi Ecclesiasticæ, vel constitutioni approbatæ à Sũmo
Pontifice? Prædicta videntur vera de cõsuetudine, quæ
inducitur vel non contra legẽ, vel si contra aliquā legẽ
contra latam ab iisdem, à quibus posterior lex sine de-
rogatione consuetudinis fertur; sed quid si consuetudo
tentetur cõtra legẽ Sũmi Pontificis, & lex cõtraria fe-
ratur a superioribus religionis inferioribus Sũmo Põ-
tifici? Videtur dicendũ, talem legem non obstare. quia
ad stabiliendā consuetudinẽ requiritur cõsensus illius,

cuius est lex; ergo etiã illa idẽ debet obstare, ne indu-
catur,non ergo sufficit, quod obstent inferiores Sũmo
Põtifici, quod vrget.etiãsi in lege esset addita Clausu-
la,Non obstante quacũque consuetudine,quia tali cõ-
suetudini obstare ad tales superiores non spectat. Di-
co tamen adhuc impediri tali lege,& tolli, quia, licet
97 ad istas consuetudines stabiliendas requiratur assen-
sus Pontificis,& ad tollendas,eiusdem lex: † Ad impe-
diendum tamen, ne inducantur sufficit dissensus etiã
inferiorem superiorum, quia cùm lex adhuc sit in suo
robore, & habeat vim obligandi, & eius obseruandæ
cura ijsdẽ inferioribus superioribus sit demandata, se-
quitur, quod consuetudines eidem contrarias possint
impedire, imò debeant poterat quidem deduci solu-
tio ex dictis;sed libuit addere in gratiam cuiusdam,qui
contendebat non ita claré posse.

Quintum dubium est. An posito, quod consuetudo
sit legitimè introducta, possit per dictos superiores tol-
li. Priusquam accedam ad solutionem istius quæsiti in
spetie, tradam quid in hoc sentiam in genere. An sci-
licet, & quomodo introducta consuetudo possit tolli.
Quod autem possit tolli quælibet consuetudo, patet
manifestè, & infra immediatè, dum tradam modos,
quibus cessat,vel tollitur consuetudo.

98 Dico † ergo 1. Consuetudinem aliquando cessare
se ipsa nulla alia lege eam tollente, vel consuetudine
impellente,quod fit, vel quando incipit non esse ratio-
nabilis, damnosa bono communi, vel fouere pecca-
tum &c. Ratio est manifesta. Quia cõsuetudo, vt obli-
get debet esse rationabilis, & item debet esse rationa-
bilis,vt præscribat contra priorem legem,vt ex traditis
manifestum est. Non esset autem talis in casibus enu-
meratis, ergo non haberet vim, ergo cessaret. 2.
Consuetudo est lex ergo quibus rationibus cessat lex,
ijsdem cessabit & consuetudo; cessat autem lex ratio-
nibus suptadictis.

99 Dico 2. † Quascumque consuetudines posse tolli
alia contraria consuetudine; hoc est certum, & indu-
bitatum, & ratio est,quia per quas caussas res consti-
tuitur, per eas & dessoluitur, cùm ergo consuetudo
constituatur consensu communitatis ab eadem com-
munitate dissentiente poterit dissolui, colligitur ex l.
pacta nouissima.C.de pactis.& l.2.C.de inoff. dot.tra-
dunt Suarez de legib.lib.7. cap.20.num.19.Salas disp.
19.sect.13.num.99.qui alios referunt.

100 Vt † autem vna consuetudo aliam abroget, debet
esse primæ apposita contrariæ.& si prior est vniuersa-
lis,Vniuersalis debet esse etiam posterior Si verò par-
ticularis est prior, particularis esse debet etiam poste-
101 rior. † Particularis non tollit vniuersalem vniuersa-
liter,sed tantum in eo loco, vbi est inducta contraria.
Quia cõsuetudo non inducit ius,nisi vsu & facto; ideò
102 non inducit ius nisi sit vsu,& facto contraria † Ne-
que consuetudo posterior tollit priorem, nisi sit præ-
scripta eodem spatio temporis, quod fuit requisitum
ad stabiliendam priorem, quod nos asseruimus supra
respectu omnium esse decennium. In sententia verò
aliorum obseruandum erit, an consuetudo sit contra
Ecclesiam &c. & tunc erit tempus consuetudini præ-
scribendum. Quia cùm vtraque consuetudo sit lex,&
suam efficaciam habeat ex cap. vlt. de consuet. tit. &
ex cit.leg de quibus ff.de leg.ad vtramque eædem re-
quiruntur conditiones,vt valeat.

103 Aduerte † tamẽ,quod consuetudo derogans legẽ,
aliquando cõsistit in facto positiuo, aliquãdo in omis-
sione facti positiui. In facto positiuo v.g.nulla existit
obligatio audiendi Sacrum aliquo die, populus, vel
ob receptum beneficium, vel alia de caussa audiendo
Missam tali die inducit cõsuetudinem obligantem ad
illam audiendam. In omissione v.g. existit obligatio
audiẽdi Sacrum inducta perfectè,& tollitur per actus
contrarios vt v. g. ad effectum tollendæ obligationis
populus omittit sacrum audire, ista enim omissio est
quædam consuetudo, vel non vsus,vel dessuetudo. Ad
abrogandam legem consuetudine, dessuetudine, vel
non vsu necessario requiritur violatio legis consuetu-
do seu non vsus illi contrarius; quapropter si casus le-
gis non accidat,nunquam lex derogabitur non vsu, &
hoc est quod iurisperiti dicunt dessuetudine, seu non
vsu abrogante legem non venire actus negatiuos, sed
priuatiuos, quia non veniunt actus,qui legi non oppo-
nuntur, sed potius illi, qui sunt oppositi. Ita Azorius
to.1.lib.5. cap.4.quæst.7.Salas disp.19. sect.20. n.114.
Suarez lib.7.c.5.n.14.& cap.18.n.7. Mascardus verbo
consuetudo conclus.424.sub nu.3. & alij ab istis relati.

104 Dico 3. † Consuetudinem legitimè præscriptam
rationabilem &c. posse abrogari lege expressa, & de
hoc nemini potest esse dubium, cũ sit decisum in c. 1.
de constitut. in 6. & cap. Cùm consuetudinis de con-
suetudine, & ratio est, quia tota vis consuetudinis,&
eius efficacia pendet ex voluntate saltem tacita legis-
latoris, ergo, si legislator voluntate consuetudini re-
sistat, nullam efficaciam, aut vim habebit. 2. Legem à
se latam alia lege potest legislator abrogare, ergo etiã
consuetudinem,quæ est quædam lex: Neque enim ra-
tionabile esset auctoritatem superioris coarctari, vt nõ
possit consuetudinem tollere,si ita videat expedire. Vt
autem scias quando lex tollat consuetudinem.

105 Nota † quod nulla consuetudo cẽsetur lege subla-
ta, si cùm lege possit aliquo modo compati, etiam si
verba legis essent restringenda, quia legum correctio
est vitanda quantum fieri potest, l. præcipimus. C. de
appellat. & legislator in hoc casu censetur se confor-
mare moribus subditorum, potius quam illis resistere
est text.in cap.Erit autem lex dist.4.ibi.Secundùm pa-
triæ consuetudinem, & ita Doctores.

106 Nota 2. † Quod lex vniuersalis tollit consuetudi-
nem æquè vniuersalem illi oppositam,licet in lege nul-
la sit facta mentio de consuetudine, & in lege nõ fue-
rit apposita Clausula derogatoria consuetudinis,quod
verum est,siue lex procedat à supremo Principe,vt est
Summus Pontifex,Rex.Respublica non agnoscens su-
periorem,siue ab Episcopo, Gubernatore, vel quocũ-
que alio. Quicumque enim ille sit, qui legem fert vni-
uersalem comprehendentem totam suam ditionem,
eo ipso abrogat consuetudinem legi appositam, est
communis sententia, quam tradit Panorm. cap.fin.de
consuet.n.24.Sotus disp.19. sect.13. Suarez lib.7. c.20.
n.7.& alij, & sumitur clarè ex cap. 1. de const. in 6. &
ratio est, quia consuetudo vniuersalis non præsumitur
ignorata à Principe,vt dicitur in cit.c.1.ergo,cũ legem
condit.intelligitur velle omninò tollere consuetudinẽ.

107 Noto 3. † Consuetudini particulari alicuius loci,
vel statuto,quod ius commune non contineat non cẽ-
seri derogatum lege vniuersali, nisi consuetudinis, &
statuti illius fiat mentio specialis,aut saltem non appo-
natur in lege,seu constitutione vniuersali Clausula de-
rogatoria cuiusuis statuti, & consuetudinis contrariæ
cõstat ex cit.c.1.de cõst.in 6.vbi assignatur, ratio quia
S.Põtifex, & quilibet alius Princeps probabiliter præ-
sumitur ignorare speciales cõsuetudines, & statuta itẽ
specialia singulorum locorum,ex quo satis bene infer-
tur, cũ præsumantur ignorare, illis nolle derogari cũ
non exprimitur maximè, quia derogationi cõsuetudi-
num obstat ius commune l.maximè ff.de leg.& in hoc
sensu Menoch.de Arbitr lib.1.quæst.71.n.9 asserit ha-
bere verum illud axioma cõsuetudo Principum leges
108 facit silere, vbi etiã subdit; † Quod si Princeps com-
mittat alicui potestatem iudicandi, intelligitur com-
mittere iuxta consuetudinem loci, & ea salua præci-
109 pua lege municipali. † Item, si mandet exactori suo
compellere debitorem vectigaliũ quocumque modo
sibi visum fuerit, numquam censetur velle derogare
consuetudini, & legi municipali, si quæ existit seruan-
da in exigendis vectigalibus,& tributis,& ita est intel-
ligendus text.in c.vnica de feud.cognit.in quo Ober-
110 tus hoc modo scribit Anselmo filio suo. † Legũ Ro-
manorum non est vilis auctoritas; sed non adeo vim
suam excedunt,vt vsum vincãt,aut mores, idest parti-
cularum Prouinciarum,cùm ipsæ vniuersales sint,aut
etiam est intelligendus non vincere vsus, aut mores,
qui sunt titulo præscriptionis comparati.

111 No-

111 Noto 4. † Consuetudini immemoriali non censeri derogatum per Clausulā Generalem, non obstante
quacumque consuetudine; sed vt tollatur lege, requiritur, quod de immemoriali fiat expressa mentio, vt, nō
obstante quacumque consuetudine etiam immemoriali, vel aliquo alio simili modo ita Tiraquel. de vtroque retract. tract. 2. §. 1. Gloss. 2. num. 25. Couar. varia.
lib. 3. cap. 13. num. 5. Suarez loco cit. num. 18. Salas. dis.
112 19. cit. sect. 11. sub num. 95. & ratio est. † Quia immemorialis præsumitur habere titulum iustum, habet
enim vim Priuilegij à Principe concessi, Mascard. de
probat. conclus. 429. a num. 3. ex l. hoc iure §. ductus
aquæ ff. de aqua. quotid. & æsti. & cap. super quibusdā
§. Præterea de verb. signific. Deci. cons. 11. num. 9. Abbas cons. 71. vol. 2. & alij. Priuilegio autem non censetur derogatū ex Clausula generaliter derogante consuetudini, ergo neque consuetudini, quæ est quoddam
113 priuilegiū † Item præscriptio immemorialis non tollitur per Generalem Clausulam tollētem simpliciter
præscriptionem, ex l. 3. § ductus aquæ ff. de aqua quot.
& æstin. ergo neque consuetudo item immemorialis.
114 An autem † quando lex reprobat consuetudinem,
vt iniquam, & eidem derogat in futurum, possit ex
noua caussa induci consuetudo aduersus talem legē
sic improbantem, disputat Sanchez de more suo lib.
7. disp. 4. nu. 14. & asserit frequentem, & verissimā sententiam affirmare, quam etiam probat egregiè text.
in l. si hominem ff. mandati. vbi deciditur, Generalem
procuratorem posse reuocare ea, quæ sunt a domino
specialiter prouisa existēte iusta caussa reuocandi, quā
legem exponunt Bartol. ibi Abbas cap. At si Clerici §.
de adulterijs nu. 9. de iud. & ibi addition. ad Felin. n. 3.
quando caussa est noua vel antiqua verosimiliter non
cogitata, & constat ex tex. ibi. Nisi iustam caussam
habuerit, veluti, si postea compererit, eum falsas rationes confecisse, auctores pro hac sententia refert
idē Sanchez loc. cit. & respondet eis, quæ obijciuntur.
115 Hæc quomodo † possit tolli cōsuetudo à Papa respectu omnium fidelium, à Principe supremo, Republica, vel quolibet alio respectu suorum subditorū.
Nunc deueniendo ad solutionem propositæ difficultatis, quæ est, an cōsuetudo legitimè introducta à Re-
116 ligiosis pòssit tolli, & omnino abrogari; † Pro solutione sunt recolenda, quæ diximus initio, videlicet, quod
non potest dari consuetudo contra essentialia votorū,
posse autem respectu aliarum rerum, quæ non sunt
essentialia, Deinde recolendum est etiam, quod iam
117 diximus videlicet; † Peculiare debitum obediendi
suis prælatis consurgere in Religiosis per solum votū
obedientiæ; Religiosi enim per obedientiæ votum
tantum imponunt sibi specialem obligationem; quāuis enim habeant Generalem obligationem, vt fideles
Christi sunt, qua tenentur obedire in ijs, quæ spectant
ad Religionem Christianam &c. at vt Religiosi sunt
non posunt compelli, nec tenentur obseruare nisi illa, ad quæ se sponte per vota adstrinxerunt, & licet superiores habeant iurisdictionem in eosdē suos subditos, non habent tamen, nisi in ordine ad compellendos eos seruare, quæ liberè Deo promiserunt; Imò neque Summo Pontifici, vt Religiosi sunt tenentur obedire, nisi iuxta formam emissorum votorum; subduntur quidem illi, vt Christi fideles in omnibus, quæ ad
rectam gubernationem spectant communem omnibus, at vt Religiosi non posunt cogi, nisi iuxta promissa in Regula; vide Sanchez opere morali. lib 6.
cap. 2. n. 2. & ratio est; quia status Religionis est status perfectionis, ad quem nemo potest cogi cùm sit
status consilij, ideò ad plus non posunt cogi, quam liberè se deuinxerint obseruare; Obligantur autē Sūmo Pōtifici, vt supremo omnium Religionū Generali.
118 Deinde † supponendum, Aliud esse debitum obedientiæ, aliud perfectionē obedientiæ. Ad perfectionem obedientiæ spectat Religiosum obedire in omnibus licitis, quamuis ea non posint præcipi, ad eandem perfectionem pertinet obedire voluntati superiorum quoquomodo cognitæ, etiam si superior nullo
modo intendat præcipere, sed solum sibi carum esset,
quod intendit exequtioni mandari, & perfectus obediens solis nutibus superioris ducitur, docet D. Benedictus in Regula sua, & eius verba refert D. Thom. in
2 dist. 44. quæst. 2. art. 3. sed ne aliqui fallantur qui spirituales se se iactant, & dicūtur; sed magis spiritu ambitionis, quam Dei aguntur; aduertant, hanc alacrē prōptitudinem perfectæ obedientiæ requiri in exequendis mandatis, & in exercitio quotidiano Monasticæ
vitæ, in hoc enim debent se exhibere alacres, & prōptos non considerantes, quare præcipiatur, cui incumbat onus exequendi, sed cæca obedientia, in voluntatis superiorum exequtionem toto affectu ferri; In arduis autem, & difficillimis, vt in regiminibus asumendis expectare superioris præceptum optimum est. An
autem res ita se habeat, consideret vnusquisque apud
se, & recogitet, quam longè vagetur ab illo scopo, ad
quem collimare deberēt omnes rationes Religiosorū.
119 † Est etiam aduertendum, subditum Religiosum,
quoad præcisam status obedientiæ obligationem, non
teneri obedire superiori; licet norit eius volūtatē esse,
vt aliquid faciat; sed opus est, illud ipsum esse præceptum. D. Thom. de verit. quæst. 13. art. vlt. arg. 3. iuncta
eius solutione Siluester verbo obedientia, fine, & verbo præceptum quæst. 2. Vasquez 1. 2. quæst. 95. art. 3.
disp 155. ad finem, qui addit, neque teneri Religiosum
obedire, etiam si norit actū intellectus superioris imperantis, nisi etiam voce sit expressus, quia homines
obligantur præcepto modo humano explicato, & in-
120 tellecto; † & licet disputent acriter Doctores, an Ecclesia possit præcipere actus internos, vt sunt quidam
modi actuum externorum, v. g attentionē in auditione
missæ, & officio diuino, non tenetur tamen subditus
obedire prælato, quoad actus merè internos, quia vt
prælatus possit præcipere, debet posse iudicare, & ad
id cogere, quod præcipit, vel interdicit; excedit autem
omnem humanam potestatē iudicare de internis, &
ad illa cogere. D. Thom. 2. 2. quæst. 104. art. 5. corpore
121 † Intellige tamen, nisi actus internus ita externo sit
copulatus, vt externus non possit perfici sine interno,
vt v. g. superior iubet sacrificiū pro aliquo offerri, subditus tenetur habere intentionem illud applicādi iuxta præceptum superioris, quia alias non esset sacrum
fieri pro tali, quod est imperatum.
122 Tandem † aduertendum, quod consuetudines, de
quibus agimus, & quas supponimus rationabiles, & legitimè præscriptas, vel sunt contra aliquod ius, vel pręter ius; si contra ius, vel Pontificium, vel tantum Religionis, & si Religionis, vel confirmatum ab eodem
Summo Pontifice in gratiam Religiosorum, vel in bonum commune, vel non confirmatū Pręterea vel consuetudines illæ sunt contra illa, quæ explicitè sunt in
regula expresa, vel quæ tantum implicitè continentur: Si verò sunt præter ius, vel de ijs tantum. de quibus
potest statuere solus Summus Pontifex, vel sola Religio, vel Religio, sed dependenter à cōfirmatione eiusdem Summi Pontificis; vltimo vel consuetudines sunt
inductæ, & perfectè stabilitæ antequam Religiosi illi,
qui eis gaudent professionem emitterent, vel sunt stabilitæ ab illis ipsis, qui eisdem gaudent. De singulis est
inquirendum, & licet optimè sciam, pressius potuisse
omnia supradicta tractari, & ad minorem numerum
reduci, attamen, vt omnibus, quæ postulata sunt, satisfaciam, libuit singillatim quæsita, singillatim pertractare; vt debito meo satisfaciam.
123 Dico 1. † Si consuetudines illæ, quæcumque illæ
sint, introductę sunt ab illis Religiosis, qui ijs gaudent,
nec erant perfectè stabilitæ, antequam vota emitterent, posunt, abrogari. & tolli; probatur. Quia Religiosi illi vouerunt illam regulam, ergo ex voto illam
tenentur obseruare, ergo posunt etiam cogi. Dices
posita consuetudine non teneri Regulam obseruare. Respondeo non teneri eo quod iuxta consuetudinem aduersus illam viuentes non peccent

actu, & concedo, non tenentur si pristinæ obseruantię
reddatur, & nego; ideò etiam possunt cogi, cùm enim
vouendo iuxta illam iurisdictioni suorum Prælatorum
etiam iuxta illam se subiecerint, possunt prælati suam
iurisdictionem in illos iuxta eandem exercere, & ideò
eos ad pristinum statum reducere. Deinde consuetu-
do tamdiù durat, quamdiù durat consensus illius, qui
debet præstare, ergo si iste cesset, cessabit & consue-
tudo. Nec iniuria infertur quia coactio non excedit
promissionem, & obligationem susceptam.

115 Dico 2.† Consuetudines prędictas tollunt, & abro-
gant. Primo contraria consuetudine ij, qui primam in-
duxerunt, patet ex dictis, videlicet consuetudinem
alia consuetudine tolli, & abrogari. 2. abrogant easdē
etiam illi, ad quos spectat cōtrarias leges ferre, si enim
consuetudines inductę sunt contra ea, de quibus Sum-
mus Pontifex disposuit, vel ad ipsum solum spectat di-
sponere, tolluntur solum legibus contrarijs ab eodem
Summo Pontifice latis, si verò inductæ sunt contra
ea, de quibus statuit Capitulum Generale, ad ipsum
etiam spectat sua lege eas tollere, & ita deinceps. Ra-
tio est, quia consuetudo est lex, quæ habet vim ex con-
sensu illius, ad quem spectat legem condere, vel le-
gem abrogare, ergo est lex illius, cuius consensus re-
quiritur ad eius validitatem, ergo etiam ad ipsum
spectat consuetudinem dictam abrogare: & in hoc
quælibet religio debet consulere sua priuilegia, & se-
cundùm illa se gerere. Multæ enim sunt Religiones,
quibus Summus Pontifex concessit, vt se ipsis possint
statuta, & leges pro tota Religione condere. Quæ ta-
men concessio ita est intelligenda, vt numquam Ca-
pitulum Generale totum simul cum Generali quid-
quam possit statuere, quod sit supra Regulam, & om-
nes obliget, sed requiritur consensus omnium; quia
quæ omnes tangunt ab omnibus approbari debent,
quod maximè verum est, cùm agitur de noua obliga-
tione inducenda, Sanchez cit. cap. 2 num. 19. qui Do-
ctores hoc tradentes citat.

126 Si verò † consuetudo erat perfectè inducta, ante-
quam Religiosi illi professionē emitterent, Sanchez.
cit. cap. 2. duo quærit. Primum An professi regulam,
quæ iam sit consuetudine relaxata, sed nundum re-
formata, teneantur illa seruare, prout est in sua pri-
mæua institutione. Secundum. Ad quid teneantur ea
reformata, quæ, licet ex præmissis facile possent ex-
pediti, lubet tamen in vtraque aliquantulum immo-
rari,

127 Et † quoad primum quæsitum, an professi regulā
consuetudine relaxatam, tenentur seruare illam, vt
erat in suo primo instituto, affert sententiam Maio-
ris, in 4. dist. 38. quæst. 20 toto arg. 2. contra. 1. conclu-
sionem, & Cordubæ in exposit. Reg. D. Fran cap. 10.
quæst. 15. punct. 1. cum ea tamen limitatione, quam
ibi ponit Corduba, qui volunt Professos regulam con-
suetudine collapsam, teneri eam seruare in suo pristi-
no rigore, quamuis tempore professionis habuerint
expressam intentionem non aliter se obligandi, quam
præscribat illa regula sic collapsa consuetudine: du-
128 cuntur. 1. † Quod obligatio seruandæ regulæ a Sum-
mo Pontifice confirmatæ oriatur ex voto, aduersus
quod tanquam obligans iure naturali diuino nulla da-
129 tur consuetudo, quantumuis longæua. 2. † Suscipiens
ordines Sacros quamuis intendat expresse nō se obli-
gare ad castitatem, tenebitur tamen ad illam, velit,
nolit, vtpotè statui illi annexam; ergo eodem modo in
voto, de quo nunc est quæstio.

138 Alij † tamen sentiunt, professos Regulam relaxa-
tam non teneri in foro conscientiæ, quando, vel ha-
buerunt limitatam intentionem profitendi solum re-
gulam ita collapsam, vt seruabatur, quando professi
sunt, sed si professi sunt nihil cogitando de tali limita-
ta intentione, iam ita seruatur regula à tempore, cuius
initij non extat memoria, & pristinus Regulæ status
abijt in dessuetudinem, quia ex tam longæua consue-
tudine præsumitur iusta caussa seruandi regulam tali
modo; ita docent Abbas cap. super eo num. 5. de Re-
gula: & cap. Deus qui nu. 13. de vita & honest. Cleric.
& cap. cùm ad Monasterium nu. 18. de stat. Monach.
Felin. cap. cùm ad concupiscentiam nu. 12. de const.
Decius cap. Ad nostram in noua æditione num. 21. &
22. de Appellat. & ibi Præposit. numer 9. Rosella ver-
bo Religio. 2. num. 11. Siluester item verbo Religio
3. quæst. 12. Pro responsione recolenda est distinctio
posita in principio dum ageremus, An possit dari con-
suetudo contra Regulam distinguentes de Regula,
vt dicit essentialia statui, & non essentialia; qua posi-
ta.

131 Dico † posita legitima consuetudine excusati om-
nes Religiosos à peccato seruantes regulam ita col-
lapsam, vel modificatam; est expresse Sanchez loc. cit.
num. 26. & probatur. Quia legitima consuetudine pos-
sunt introduci illa, quæ non sunt aduersa substantiali-
bus ipsis votis, ergo legitima consuetudine cessant illæ
priores constitutiones, vel leges, & earum loco succe-
dunt consuetudines, quæ postea sunt licitæ, & hone-
stæ, his ita positis subsummo, Religiosi isti non profi-
tentur priorem illam regulam, sed aliam diuersam, &
laxiorem, ergo secundùm istam viuentes sunt in statu
salutis, licet non ita altæ perfectionis; probatur conse-
quentia, quia non obstat quin sint in statu salutis, quia
primæuam regulam non seruent, quia legitima con-
suetudine cessans amplius nō obligat, nec refert, quod
dispensatione, vel consuetudine cesset. Neque item
obstat quod sit laxior, quia ad hoc, vt quis in aliquo
statu saluetur sufficit seruare, quæ à sua Regula quam-
uis non austera præscribuntur, quod certum est. An
autem requiratur, quod consuetudo sit immemorialis,
vel quod possessi sint hac expressa intentione ad plus
se non obligandi, de his dicam in sequenti tertia pro-
positione.

132 Dico 2. † Non solum esse tutos viuentes in Reli-
gione cum priuilegijs, exemptionibus, & consuetudi-
nibus legitimè præscriptis, si fuerint legitimè præscri-
pta ante emissionem professionis; sed nec etiam posse
cogi à Prouinciali, Generali, Capitulo Generali, nec
ab ipso Papa ad illa relinquenda: Hæc manifestè de-
ducitur ex ijs, quæ iam supra tradita sunt, nempè Re-
ligiosos à nemine posse cogi ad obseruantias aliarum
rerum præter illas, ad quas se voto obstrinxerunt,
quia neque Generalis neque Papa maiorem habent
auctoritatem, vel potestatem in Religiosos, quam illis
per vota sit attributa; ergo neque ad plura quam vo-
uerint poterunt adstringi, Castropal. loc. cit. tract. 16.
disp 4. par. 12.

133 Dico 3. † Non est necesse, quod consuetudo sit
immemorialis; est expresse Sanchez loco, & num. ci-
tato, & ratio est, quia, vt consuetudo tollat legem con-
trariam, etiam Ecclesiasticam, sufficit, quod spatio de-
cem annorum sit præscripta, ergo frustra requiritur,
quod sit immemorialis sublata, ergo lege per consue-
tudinem cessat etiam obligatio, & consequenter pec-
catum in transgressione; dictum est Sanchez loc. cit.
num. 41.

139 Dico 4. † Non esse necesse, quod actu, qui pro-
fessionem emittit, intendat non se obligare ad pri-
mæuam regulæ obseruantiam, sed tantum in quan-
tum est in vsu, sed sufficit etiam, quod implicitè hoc
intendat, ita vt, si interrogaretur, an velit obligari
ad regulam primæuam, responderet se nullo modo
velle, sed intendere profiteri illam regulam, vt in
vsu est; est supra citatorum Doctorum in secunda sen-
135 tentia relatorum, & ratio est. 1. † Quia taciti, & ex-
pressi eadem est virtus, & votum est lex priuata,
quam sibi quisque imponit, ergo sicuti lex non ad
plus obligat, quam intendat illam ferens, neque vo-
tum plus obligabit, quam intendat, qui illud emittit;
ergo neque poterit cogi ad maiorem obseruantiam,
quia potestas tota superioris cuiuslibet in religionibus
est respectu voti, neq; iurisdictio cēsetur tradita nisi ad
effectum, vt exigatur obseruantia emissorum votorū;
&

& in his omnibus manifestè cōcordat Castropal. tract. 16. qui est de voto Relig. disp. 4. punt 4. per totum, qui
136 ad probandas suas conclusiones his † duobus quasi axiomatibus perpetuis vtitur, modo dicto contra regulam potest induci consuetudo. Vota non emittuntur semper a Religiosis iuxta rigorem primæuæ institutionis regulæ, ergo non possunt ad illam cogi, quia nemo potest cogi ratione subiectionis votæ vltra, quā intenderint se obligare.
137 Hæc dicta sunt de Religione nundum reformata; † At si reformetur, & Religiosis proponatur obseruanda, quid dicendum? Sanchez plures refert sententias loco cit. a nu. 31. & sequent. quas apud ipsum videre poteris. Ego pro resolutione

Dico 1. Si regula nundum erat consuetudine, vel dispensatione legitimè ablata cùm professio emissa est, sed adhuc vigebat, Religiosi tenentur ad reformationem subeundam, & de hoc Sanchez asserit, nullam esse dubitationem, & supra probatum est, & ratio conuincit, quia si prius tenebantur obseruare regulam, supponimus enim tunc non esse ablatam legitima consuetudine, vel dispensatione, ergo multo magis tenebuntur post reformationem.

Quod si regula legitima cōsuetudine iam erat abolita cùm est emissa professio, & proponitur reformata.
138 Dico 2. † in ea professionem emittentes non teneri ad reformationem, & ratio est, quia ex voto solùm possunt obligari ad obseruandam regulam quatenus viget, non quatenus abolita est, & possunt obligari tantum ad obseruanda, quæ promiserunt; sed promiserunt obseruare regulam consuetudine mitigatam, ergo ad illam solùm possunt cogi, ita Castropal. loc. cit. num. 11.

Dico 3. Si reformatio iudicatur moraliter necessaria ad conseruationem Regulæ in statu mitigationis, quem professi sunt, tenentur illam subire, & perferre v. g. Qui professi sunt regulam iam consuetudine mitigatam, si aliquam reformationem non patiantur, Regula etiam à statu, in quo reperiebatur, dum professio emissa est, decidet, & in peius ruet, tunc reformationem tenebuntur subire necessariam pro conseruatione Regulę in statu, in quo professio emissa est; & probatur, Quia quilibet Religiosus potest obligari ad obseruanda ea, quæ necessaria sunt ad conseruationem Regulæ in eo statu, in quo erat, quando illum professus est, ergo, si reformatio est moraliter necessaria pro tali conseruatione, ad illam tenebitur, vtpotè racite comprehensam sub Regula. Non obligantur tamen ad statuta, quæ moraliter necessaria non sunt pro tali conseruatione, quia sub voto, nec tacitè, nec expressè continentur. Quod si ad ista posent obligari, posset etiam obligari ad assumendum statum altiorem eo, quem professi sunt, ita idem Castropalt. eodem loco.
139 Dico 4. † Qui profitentur Regulam iam reformatam, ad illam tenentur, quia illam vouerunt; & de hoc non potest esse dubium.
140 Regula † est ergo Generalis, quæ ex dictis colligitur. Nemo potest obligari, nisi ad ea, quæ tacitè, vel expressè professus est. Quæ autem tacitè contineantur in Regula, patet ex dictis, nēpe quæ, licet in Regula non exprimantur, attamen saltem in vniuersum continentur in ea, tamquam necessaria ad sui conseruationem in statu, in quo professio emissa est, vt sunt mutua obsequia, & ea quæ pertinent ad transgressionum pœnas, diximus supra.
141 Tenentur † etiam Religiosi obedire suis Prælatis, non solùm præcipientibus particularia Religionis, sed etiam iubentibus præcepta omnibus Christianis communia, vt ieiunare diebus ab Ecclesia indictis, Sacrum audire diebus festis &c. ita Sanchez loco cit. num. 10. ex Caiet. 2. 2. quæst. 186. artic. 5. circa solutionem ad primū, & colligitur ex D. Tho. ibi. Vnde optimè Durandus 2. dist. 44. quæst. 4. num. 5. dixit pertinere ad regulam non solùm pœnas a prælato iniunctas pro transgressione Regulæ, sed etiam pro alijs delictis consurgentibus ex transgressione cuiuscumque iuris, ideò Religiosos teneri in omnibus istis obedire.
142 Dico † vltimo Summum Pontificem nihil amplius posse in Religiosos, quam possit Prælatus Conuentualis, Prouincialis, Generalis, vel Capitulum Generale. Ratio est, quia Religiosi, neque Sūmo Pontifici alio vinculo tenentur obedire, quam eo quo tenentur obedire alijs suis superioribus, & hoc est votum, tenentur quidem illi præstare obedientiam, vt Christifideles in omnibus, in quibus tenentur & alij fideles Christi, at vt Religiosi eidem tantum subduntur, quatenus eorum votum se extendit, ita tenetur asserere Sanchez, & apertè dicit loco cit. num. 22.

Sed contra dicta hactenus multa posent obijci, quę hùc soluenda reieci, ne illa cogeret repetere, istis enim solutis, omnia antedicta vindieabuntur a contradictionibus, & confirmata remanebunt.
143 Obijcitur ergo primò † Religiosi isti, quando professionem emiserunt, non professi sunt consuetudines; sed Regulam, ergo ad illius obseruantiam possunt cogi, nec eos excusare possunt consuetudines. Respondeo imò eos Religiosos non esse professos Religionem, & Regulam in primæua sui obseruantia, sed vt erat consuetudinibus mitigata, & vt erat com-
144 muniter recepta, & ratio est, quia † lex non obligat, nisi vt est communiter acceptata, Nauar. in sum. cap. 23. Valent. 2. 2. quæst. 10. artic. 4. par. 5. subdens vix
145 tradi posse aliam regulam vniuersalem. † Neque probabile est admittentem nouitium ad professionem alio modo intendere illum admittere, quam iuxta regulam communiter obseruatam. Nec aliam intentionem habere potest, qui illam profitetur. Si enim non illam ita mitigatam, sed arctiorem intenderet profiteri, talem sibi quæreret, & esset nimis magna confusio in eodem Conuentu reperiri, qui duobus distinctis modis, & ambobus licitis tenentur viuere.
146 Obijcies secundò. † Consuetudines in tantum habent vim, & pro eo tempore durant, quo durat consensus illius, ad quem spectat consentire, & tunc cessant, quando iste consensus cessat, ergo quotiescumque cessabit consensus Principis, idest Summi Pontificis, Capituli Generalis, vel cuiuslibet alterius, qui illum tenetur præbere, quod potest esse nouas condendo leges consuetudinibus contrarias, cessabunt consuetudines. Respondeo antecedens verum esse de illis legibus, quæ Summus Pontifex condit independenter ab aliorum voluntate, & de consuetudinibus, quæ introducentur contra leges eodem modo latas, cùm enim consuetudines introducuntur contra leges, quas ferre ad solum Principem, vel Summum Pontificem spectat, ad ipsum etiam solum spectabit illa reuocare, at de illis, quæ ex solo suo iusto beneplacito non pendent, sed etiam ex aliorum consensu, non est eodem modo loquendum. Cùm ergo Regulæ Religionum sint leges non solius Summi Pontificis; sed requiratur, & maximè consensus Religiosorum, ad illas enim tenentur ex voto, quod est priuata lex, quam sibi quisque imponit, ex hoc sequitur, quod sine eorum consensu consuetudines, quæ sunt quædam leges, ad quas voluntariè se obstrinxerunt, nec alio modo in ijs subdantur Summo Pontifici, nisi per votum,
147 eædem non possint tolli sine eorum consensu. † Potest quidem Summus Pontifex tollere quascumque consuetudines in Ecclesia inductas, si ita ei expedire videatur ad bonum regimen, quia eius iurisdictio est immediatè à Deo in omnes Christifideles, at non sic in Religionibus, quia Religiosi non subduntur illi, nisi quatenus dirigendi in eo statu, quem assumpserūt, qui cùm sit cum talibus consuetudinibus, sequitur, quod illas non possit tollere. Argumentum ergo probaret, si Summus Pontifex posset auferre suum consensum à consuetudinibus, quod quia non potest, ideò argumentū non procedit; esset ergo prius probandum, posse Summū Pontificē tollere suū consensū à consuetudinibus, quod nos negamus, eū non possit obligare

nisi ad ea, quæ vouerũt Religiosi ipsi. Ad argumentũ igitur in forma. Ergo quotiescumque cessabit consensus Summi Pontificis Generalis &c. cessabit etiam cõsuetudo concedo totum. Sed subsumendum, est. At cessat per dispositionem nouã, & tunc respondeo negando hanc subsumptionem; dicendo hoc non posse fieri. quia ad hoc Pontificia potestas non se extendit, quia hic agimus de votis, quę limitatam ei tradunt potestatem.

148 Obijcies 3. Religiosi eo ipso, quod professi sunt regulam sunt effecti eius membra, ideo etiam cum proprio dispendio tenentur procurare eius bonum, & cõseruationem: Euidens autẽ est, quod reformatio maximè spectat ad bonum, & ad conseruationem Religionum, quia, nisi reformentur, relaxantur, ergo ad illam tenentur. Respondeo hoc argumentum probare, quod nos supra diximus, teneri scilicet Religiosos ad reformationem moraliter necessariam pro conseruatione Religionis in statu, in quo eam professi sũt. Nec quidquam aliud potest probare, si enim effecti sunt membra illius religionis, quam professi sunt, ergo illius sic mitigatæ, si ergo, vt membra tenentur curare conseruationem religionis professæ, ergo sic mitigatæ. Quod si velimus gratis cõcedere aliquid probare, statuant Religiosi illi, vel Summus Pontifex, ne quisquá imposterum recipiatur, qui regulam in sua puritate non profiteatur, certique eis Cõuentus assignentur, in quibus cum alijs, qui eodem viuendi genere vti volũt, conuiuant, hoc modo introducetur reformatio, & nemini vis inferetur, & cessabunt quærelæ eorum, qui laxatam Religionem professi sunt.

149 Quod † si huiusmodi decretum fiat vel à Summo Pontifice, vel à Capitulo Generali si ad illud spectare potest, dubio procul illud Religiosi tenebuntur sub grauis peccati reatu obseruare; licet enim habeant ius ipsi viuendi secundùm emissam professionem, non tamen habent ius impediendi, quod reformatio non inducatur quoad alios in ea Religione, & cùm magnum bonum impedirent, & resisterent ordinationi in re valde graui, sequitur etiam, quod grauiter peccarent.

150 Obijcies 4. † Qui vouet regulam, vouet etiam, quę implicitè continentur in regula, & quæ ad eam concernunt; Reformatio autem maximè concernit regulam, quia experientia compertum est, quod religio, & regula, quæ non reformatur quotidie in ruinam, & maiorem relaxationem tendit; ergo Religiosi tenentur subire reformationem. vt ista euitentur. Respondeo hoc argumentum nihil amplius probari quam probet antecedens; ad summum enim probat teneri Religiosos ad reformatiooem pro conseruatione regulæ, quam professi sunt, quod si aliquid amplius vellemus probare, nimis profectò probaret. Nam si vera esset illa propositio, quod, qui profitetur regulam, profitetur simul ea, quæ continentur in regula, & ideò etiã eius reformationem, quæ maximè spectat ad regulam, sequeretur, quod Religiosi, qui viuunt in Religionibus iuxta regulas mitigatas, & non reformentur, essent in statu damnationis, quia ex voto, vt probat illud argumentum, tenentur ad reformationem, & illam non subeunt ergo, sequitur, sunt in statu damnationis, quod est nimis duram, cùm a Summis Pontificibus Religiones illæ sic mitigatæ tolerentur, & a tota Ecclesia. vt tutæ cognoscantur; multi eas ingrediantur, & nemo damnat de statu malo. Respondeo ergo argumento; qui profitetur regulam, profitetur etiam ea, quæ maximè spectãt ad illam. concedo; sed reformatio maximè spectat ad illã, quidquid sit de hoc, quod non concedo, nisi in casu quo periculum esset relaxationis, & ideò moraliter necessaria esset reformatio, sed transeat, ergo &c. Concedo etiam istud. Sed addendum est, isti Religiosi non profitentur primæuam austeritatem regulæ, sed consuetudine, vel dispensatione mitigatam, ergo vouent etiam quæ ad conseruationem istius, vt talis est, maximè spectant, non autem quæ spectant ad primæuam institutionem, & ita omnia ista argumenta eodem vitio laborant.

151 Obijcies 5. † Summi Pontifices sæpissimè suis cõstitutionibus, & decretis religionibus reformationem indicunt, iubentque multa ad ipsam tendentia, ergo possunt ipsi reformationes imperare, ergo & Religiosi tenentur exequi, quod Summi Pontifices præcipiant reformationes, patet ex eorum constitutionibus, & & iteratis decretis. Respondeo constitutiooes, & decreta illa arguere affectũ paternum, exprimunt. n. suis constitutionibus quod maximè cupiunt, non verò imperium, quia excederent suam potestatem. Cùm enim cupiant omnes Religiosos esse vndequaque perfectos, ideò non desistunt summæ perfectionis viam eis demonstrare, quam tamen ab illis intendunt liberè acceptari. Quod si recusant, eos non cogunt; multa etiam statuunt; vel quia supponunt necessaria pro cõseruanda Religione in statu, in quo reperitur, & multa, vel quia Regulam nundum per consuetudinem iudicent omninò sublatam, vel quia saltem maximè dubitant, quod dubium si verè existat tenentur Religiosi constitutiones illas acceptare, vt supra tradidimus ex Sanchez.

152 Obijcies 6. † Summi Pontifices coegerunt moniales omnes ad clausuram seruandam licet religionem professę essent sine tali obligatione, & austeritate, quę certè maxima est, & omnes fuerunt coactæ illam seruare. Insuper coegerunt aliquos religiosos proprium institutum deserere in quo professi erant, & aliud subire, vt fecit Pius V. qui iussit omnes Franciscanos Conuentuales, vel claustrales in Hispania degentes è suis Conuentibus eijci, & transire ad aliquem Ordinem mendicantium, qui erat multo arctior sua professione; patet in bulla edita anno 1567. Ergo Summi Pontifices possunt reformare. Respondeo primo maximè dubitatum fuisse tunc temporis de validitate illius decreti, tum quia ille status, quem cogebantur assumere, erat multo arctior sua professione, tum quia sententia lata esset inaudita parte, nec citata in eius tamen præiuditium, quod est cõtra ius naturæ, & ideò excedens Pontificiam potestatem, vt constat ex cap. 1. de concess. præbend. ibi. Nec nos contra partẽ inauditam aliquid possumus definire, & Clem. 2. de sent.

153 & re iudic. §. cæterùm vers. sed hæc prædicta. † Sed ego respondeo. 2. † Moniales potuisse cogi ad clausuram, vtpotè necessariam pro conseruãda puritate castitatis, & integritate votorum essentialium, quæ non erant satis tuta permissa vagatione, & hoc potuit fieri, quia cùm profitendo regulam, professę fuerint simul obseruantiam eorum, quæ sunt necessaria pro conseruatione votorum saltem essentialium, & clausura tũc fuerit ad hoc necessaria, sequitur potuisse cogi ad illã. Respondeo 3. Pij decretum etiam fuisse iustum, quia illa religio debuit esse ita collapsa, vt in ea vota essentialia non seruarentur, ideò Religiosis iniunxit, vt aliquam aliam Religionem ingrederentur, quod potuit fieri etiam inaudita parte secundùm Doctrinã Baldi, & Nauar. quos refert Sanchez nu. 44. quia cùm illi religiosi professi essent vota substantialia, necesse erat, vt illa seruarẽt, cùm autem non possent in propria Religione, iustum fuit, vt ad aliquam aliam transirent, in qua seruarẽt. Nec fuit illis illata iniuria, quia ad vnam non fuerunt arctati; sed data fuit facultas, vt quam vellent assumerent ex mendicantibus. Temporibus Diui Caroli, cùm adeo relaxata esset Religio Humiliatorũ, nec sancta Sedes vellet diutius durare, concessit Religiosis illis facultatem, vt proprias domos possent repetere, quod à multis factum est, & eorum cænobia alijs religiosis fuerunt attributa; & nunc temporis multi Patres Benedictini, ideò quod ob varia infortunia, & calamitates monasteriorum redditus decreuerint, vt non possint ad familiæ sustentationem satis esse, de S. Sedis consensu, patrum, vel parentum suorum lares repetierunt.

154 Dices vltimo in Religione, de qua agimus sunt

quidem

quidē aliqua legitimè præſcripta, quia ſuperiores omnes vident & nō ſolum tolerāt, ſed ēt volunt dictos patres ijs vti, ſed aliqua non ſunt omninò præſcripta, quia licèt ſciant, & tolerent, ſi tamen tempore viſitationis de ijs denuncientur, vel accuſentur, contra eos iuridicè agunt, & comperta veritate, puniunt delinquentes, ergo non eſt inducta conſuetudo. Reſpondeo hoc argumentum nihil eſſe contra ea, quæ a me dicta ſunt.
Non enim ego intendo probare eſſe inductā cōſuetudinem, vt initio adnotaui; ſed ſuppono eſſe legitimè introductam, vt mihi in facti ſpetie propoſitum eſt. Attamen vt fatear quid etiam de hoc ſentiam. D ̇.o quod conſuetudo illa fortaſſe erit inducta legitimè, & præſcripta quoad forum conſcientiæ, non quoad forum fori, quod poteſt eſſe; ſicuti enim poteſt dari lex, quæ obliget tantùm in foro fori, & non in foro conſcientię, vel in foro conſcientię non in foro fori; ita poteſt dari etiam conſuetudo ex ſupra adnotatis; cùm enim conſuetudo tantam vim habeat, quātam ei vſus attribuit, poteſt eſſe, quod vſus attribuerit vim conſuetudini aduerſum regulam in foro conſcientiæ, non in foro fori, quod videtur eſſe in caſu noſtro dum aſſeritur ſuperiores ſcire, & tolerare, nec quamquā punire, quod indicat conſenſum, quoad forum conſcientiæ, ex eo autem, quod in viſitatione delatos, vel accuſatos puniant, quod pertinet ad forum exteriùs demonſtrat quoad
155 hoc conſuetudinem nundum plenè inualuiſſe, † ſed
de hoc non poteſt dari certa regula, cùm enim conſuetudo ſit quid facti, qui illam allegant, debent etiam probare in foro fori, in foro conſcientiæ diligentiſſimè debent conſiderare, an concurrant omnia tradita requiſita, & ita decernere. Neminem tamen, conſulerem ſuo iuditio fidere, ſed vellem alienum arbitrium, quod eſſet prudentis, & timorati viri, conſulere. Cę-
156 terū † ſupradicta omnia ſic vellem acciperent Religioſi, vt de rigore iuris dicta. Optimè tamen facerent ſi momentaneum hoc, & leue vitæ noſtræ conſiderantes ad primæuam ſuæ regulæ obſeruantiam redirent.
157 Ex † his etiā colligent ſuperiores, quod onus illis ſit impoſitum, dum gubernationis regimen aſſumunt. Recogitent, quæ obligatio illis iniuncta ſit inuigilandi, ne conſuetudines prauæ inducantur, dico prauas, quæ cōtra proprium inducuntur inſtitutum, & quam ſeuerè teneantur punire omnes ſuæ regulæ tranſgreſſiones, ex actibus enim neglectis conſurgunt conſuetudines regulam relaxantes, quæ, vt ſunt ſtabilitæ, non amplius poſſunt exterminari, vndè iure optimo irremediabile male dicuntur, & huius mali origo, & cauſſa eſt Prælati vecordia, & negligentia, de qua exactiſſimam reddet rationem ante ſeueriſſimum iuſtiſſimi iudicis tribunal, quod certè, ſi animo diligenter reuoluerent religioſi non adeò cupidi eſſent Prælationum, & ſi ad eas aliquando cogerentur, nulla eſſet actio ſubditorū, quam ad exactiſſimam regulæ trutinam non examinarent, totiſque ueruis contenderent, ne vel minima relaxatio, quæ ſemper eſt maximum malum, induceretur; & ſemper præ oculis haberent ſe de concreditis ſibi ouibus rationem redituros. Ne ergo tam diſtrictè iudicentur inuigilent pro conſeruatione ſuæ regulæ, & quantum poſſunt licèt coactione non poſſint, precibus, & exemplo reformationem ipſi inducant, quod ad hoc eſt præſtantiſſimum remedium præeuntes enim ſuperiores vix fieri poteſt, quod ſubditi non ſequantur, maximè ſi in manſuetudine illis miniſtrent. quæ tamen debet eſſe non minus demiſſa, ſed quæ prælatum deceat.
158 Sextum † quæſitum propoſitum eſt; An ſaltem in partem poſſint tolli dictę conſuetudines, ideſt priuando aliquos, & eis inhibendo, ne illis poſſint vti. Ad quod reſpondeo diſtinguendo. Vel hoc fit cum cauſſa, vel ſine cauſſa. Si fiat cum cauſſa, puto omninò certum poſſe fieri. Quod ruſus poteſt fieri ob delictum illius, qui talibus exemptionibus fruitur, vel alia de cauſſa. Si gaudens iſtis conſuetudinibus, ijs eſt priuandus ob delictum, ab eo priuabitur, qui de delicto cognoſcet, ſi ob aliam cauſſam, cauſſa erit conſideranda, an ſit ſufficiens, deinde ſufficienti reperta, per eum priuabitur, ad quem de iure ſpectat. Sine cauſſa autem nemo iſtis conſuetis exemptionibus, & priuilegijs poteſt priuari. 1. Quia nemo ſine cauſſa priuandus eſt iure quæſito. 2. Prædicti religioſi habent ius viuendi ſecundùm regulam, quam vouerunt conſuetudine ſtabilitam, nō ſunt ergo priuandi ſine cauſſa ſua facultate, & libertate. 3. Superioribus non eſt conceſſa facultas aliquid agendi iniuſtè, ergo neque ſubditum priuandi ſine cauſſa iure quæſito.
159 Hoc † oritur dubium incidens. Quid dicendum in hoc caſu. Quidam Religioſus in dicta religione, in qua magiſtri dictis priuilegijs, & exemptionibus gaudent, nundum aſſequtus eſt gradum magiſterij, & nunc petit admitti, Religio proteſtatur, ſe magiſterij gradum illi non eſſe collaturam, niſi ijs exemptionibus, & priuilegijs, quibus magiſtri gaudent, pænitus renunciet, poteſt, ne ad hoc religio cogere iſtū religioſum, & tenetur religioſus renunciare? Hoc dubium poteſt fieri, de illis, qui profeſſi ſunt regulam cum talibus exemptionibus, & poteſt etiam fieri de illis, qui nundum regulam profeſſi ſunt, ſed impoſterum profitebuntur, quod eſt idem ac dicere. An religio poſſit ſtatuere, ne illi, qui impoſterum ingredientur religionem talibus exemptionibus gaudeant; & de hoc ſecūdo nulla apud me eſt difficultas, quin poſſit fieri, Nullum enim eſt ius quæſitum illis, quia nundum ingreſſi ſunt, & Religio habet ius condendi, quas vult leges pertinentes ad primæuam regulæ obſeruantiam ſeruandas ab illis, qui impoſterum ingreſſuri ſunt, patet ex ſupradictis, & ex cōmuni ſententia Doctorū aſſerentium religiones pro ingreſſuris poſſe reformari, Imò ſanctiſſimè facerent ſi hoc agerent; Maior autem eſt difficultas de primo. An ſcilicet, qui iam profeſſi ſunt regulam cum iſtis conſuetudinibus, poſſint cogi illis renunciare, ſi velint magiſterij gradum conſequi, quia videntur iam acquiſiuiſſe ius ad illum.
Reſpondeo tamen diſtinguendo, vel huiuſmodi cōſuetudinibus gaudent, independenter ab actu, qui ſit voluntariè exercendus à religione, ad hoc, vt illis fruātur; vel dependēter ab aliquo ſimili actu Religionis v. g. licèt religioſi ſint viri doctiſſimi nū tamē tenetur Religio illis gradum magiſterij conferre, ſed pro ſuo beneplacito confert; Vel perfecto curriculo ſtudiorum tenetur, ſi talē religioſum idoneum reperiat ad magiſterium admittere, & idem dico de alijs caſibus, videlicet aliqui Patres elapſo tanto tempore a profeſſione ſtatim dicuntur Patres, & ijs priuilegijs gaudent, vel ijs non gaudent, niſi prius ad aliquē gradum, ad quē nō tenet religio eos euehere, ſed ſi euehit liberè & ſponte euehit; dico ſi religioſo iſto, qui profeſſus eſt regulā cōperit magiſteriū, vel gaudere ijs priuilegijs, & exēptionibus, primo modo, Religio non poteſt eum adigere, vel cogere ad renuntiandum, ſed tenetur eum pro magiſterio probare, & ſi idoneum reperiat illum admittere; quia ad hoc illi eſt ius quæſitum ex conſuetudine, vel ex ſtatuto. Si verò ſecundo modo puto religionem poſſe eum cogere renunciare, quia cùm non teneatur illi magiſterium conferre, vel ad officium, vel ad Prę-laturam euehere, niſi volens & lubens, poteſt quaſcunque conditiones, & pacta apponere licita tamen, & honeſta, vt ſunt iſta, quibus religio ſuo priſtino obſeruantiæ ſplendori redditur.
160 Septima † difficultas erat an dictę cōſuetudines poſſint aliquo modo ceſſare, vel tolli. Reſponſio patet ex ſupradictis poſſe tolli per contrariam conſuetudinem, poſſe tolli per contrarias leges modo tamen ſupra dicto, poſſunt tolli etiam ſimpliciter contrario ſtatuto, ſi tamen omnes religioſi conueniant, non autem aliter per Generalem, Capitulum Generale, vel alios, ſed omnes debent conſentire qui regulam eo modo mitigatam profeſſi ſunt. Quia quæ omnes tangunt ab omnibus approbari debent, & tradunt Angelus Silueſter,
161 Corduba & alij, quos refert, & ſequitur Sanch. † tra-

dent.s

dentes istas nouas austeritates concernere religiosos, vt singulos, & non quatenus vnum corpus efficiunt, quæ ratio militat in hoc casu nostro. Ex quibus etiam colligitur posse quidem Capitulum Generale statuere ea, quæ pertinent ad religiosos, vt vnum corpus efficiunt, non autem de ijs, quæ concernunt religiosos, vt singulos, ad ista enim Capitulo generali non est concessa facultas, sed vt obligent debent ab omnibus approbari. suppone semper illud fundamentum, Quod religiosus nō potest obligari nisi prout voto se adstrinxit, & non ad plura.

162 Dices † consuetudines istas esse leges, ad quas stabiliendas, cùm requiratur consensus illius, ad quem spectat eisdem validitatem tribuere, sequitur etiam, quod sint illius leges, ergo sine illius assensu non poterunt tolli, igitur, & si conueniant omnes, quod est necessarium, non tamen sufficit nisi etiam accedat consensus Principis, qui licet ad consuetudinem sufficiat, qui datur ex lege, vel Canone; ad legem tñ requiritur expressus, alias non valebit, ergo vt istæ consuetudines tollantur, non sufficiet statutum à religiosis solis, licet omnibus factum, sed requiritur præterea assensus, vel Pontificis, vel illius, ad quem spectat, vt supra.

Respondeo consuetudines posse esse inductas, vel ad bonum publicum, vel ad bonum priuatum: si inductæ sint ad bonum publicum, non possunt tolli per solos religiosos, quia cùm illas professi sint in bonum publicum, vt tollantur indigent aliqua dispensatione, & simpliciter lex à supremo Principe confirmata, non potest tolli, nisi de eiusdem expresso consensu, quia ex confirmatione facta à summo Principe gaudet auctoritate illius, & reputatur ac lex illius; Dominicus c. 1. in princ. num. 11. de filijs Prælat. in 6. Botus de Synodo p. 2. art. 4. nu. 12. Angelus verbo beneficium nu. 22. Siluester eodem verbo 3. quæst. 9. num. 13. Armilla ibidem num. 27. Tabiena. & alij, quos refert, & sequitur Sanchez de matr. lib. 8. disput. 17. nu. 30. si verò sint in fauorem priuatum religiosorum, habent rationem priuilegij, cui possunt renunciare, quando eis libuerit iuxta commune dictum, quilibet potest renunciare iuri suo. Quomodo autem hoc sit intelligendum

163 vide Doctores agentes. An quando † priuilegium est commune multis, possit ab aliquibus renunciari, apud quos reperies posse, si sit separabile, idest possit ab aliquibus renūciari sine præiuditio aliorum. & nisi priuilegium concessum particularibus inuoluat commodum publicum, & reliqua vide apud eosdem Doctores, qui communiter hoc tractant. Cùm ergo istæ consuetudines sint in fauorem priuatum, & non in bonum publicum imò contra ipsum, vtpotè, quæ contra primæuā Regulæ obseruantiam præscripserunt, poterunt renūciari, ab omnibus, & à singulis, & renunciatio respectiuè afficiet eos qui renunciant, & hoc omnibus modis fieri potest, ius statuendo, vel simpliciter renunciādo, quia sub hac conditione videtur consensisse Princeps, vt tandiù consuetudines, vel priuilegia durent, quamdiù voluerint priuilegiati? Et aliud est condere leges, aliud renunciare fauoribus.

164 Ad vltimū, † quod proponebatur quærendum. An dictas exemptiones possint concedere superiores locales Prouinciales, Generales, vel Capitulum Generale? Respondeo, vel hoc fit leges condendo, quæ vniuersaliter obligent omnes, vel tantùm in aliquo particulari casu, alicui particulari personæ indulgendo; si faciendum sit condendo, quæ omnibus talia priuilegia indulgeāt, vel concessiones illę sunt contra regulam à Summo Pontifice approbatam, vel contra aliquas Apostolicas constitutiones, vt illas, quos edidit Clemens VIII. & approbarunt eius successores Paulus V. & alij, vel contra nihil huiusmodi; si sunt contra dicta, nemo potest concedere, nisi Summus Pontifex, à quo habent vim, & cuius dicuntur contrariæ leges, quia inferior in superiorem, nec par in parem habet imperium, & si relaxent regulam indigent aliqua dispensatione, Si verò non sunt huiusmodi, poterit de illis statuere quilibet superior respectiuè ad suos subditos considerata tamen prius facultate, quam habet, an ad statuendum se extendat; poterit certè Capitulum Generale cum Generali de his statuere, si tamen Religioni conducere re bene perpensa fuerit iudicatum. Quod si non statuendo, sed tantùm aliquid alicui indulgēdo faciendum sit, puto hoc posse, quia in istis casibus videtur superioribus concessum leges interpretari, cùm res sint parui momenti, nimis enim durum esset pro quacumque re leui ad Generale Capitulum recurrere. Medina 1. 2. quęst. 92. art. 4. conclus. 3. Miranda 2. tom. Manual. Prælat. quæst. 30 art. 11. debent tamen omnes considerare suas constitutiones, & videre quæ illis facultas attributa sit. Ego tamen nemini consulerem huiusmodi exemptiones concedere, quia à minimis ad maxima peruenitur; quantique facienda sint minima doctissimè, & eruditissimè tradit Iulius Negronius è Societate Iesu in suo ascetico tractatu, quem de cura minimorum edidit, dignum profectò, quem diù, noctuque terāt religiosi tàm superiores, quàm subditi, vt ea lectione excitentur ad ea tanti facienda, quantum opus est.

165 Ex traditis † puto, satis esse factum propositis dubitationibus; distinguentes enim regulam in ea, quæ spectant ad essentiam votorum, & in ea, quæ ad illam nō spectant, respondendo primæ dubitationi, diximus contra substantialia votorum nō posse dari consuetudinē, dari aūt aduersus alia; ad secundū pariter resoluimus, cōsuetudinib. illi posse frui non tantū, qui illis introductis profitentur, sed etiā illi, qui introduxerunt, & qa posset dubitari, an sint inductæ consuetudines illæ; respondendo 3. difficultati tradidimus quatuor requisita ad validitatem cōsuetudinis, quibus explicatis cōsiderauimus consuetudines, vt nundum perfectè inductas, & respondendo 4. quæsito; diximus illas posse impediri à quocumque superiore, deinde gradum facientes ad iam introductas distinguendo diximus, vel esse introductas post emissam professionem, & soluēdo quintam difficultatem diximus religiosos posse cogi à superioribus respectiuè ad primæuam obseruantiam regulæ, si verò erant perfectæ introductæ consuetudines nō posse amplius tolli, vbi multa notatu digni, & ista diximus de omnibus religiosis, postea descendendo ad particulares, an saltem isti possint aliquo casu priuari illis consuetudinibus distinguendo; respondimus 6. difficultati, videlicet; si religiosi iam erant in possessione illorum non possunt priuari, si verò non erant in possessione, vel erant immitendi iure ipso, vel aliquo actu libero, si iure ipso non possunt non immitti, si verò dependenter ab aliquo actu libero, possunt impediri; semper tamen antequam professionem emittant, possunt cogi his renunciare; Addidimus pro responsione ad 7. Has consuetudines alijs consuetudinibus, & alijs modis posse tolli, & cessare. Tandē pro complemento tradidimus. An similes exēptiones posit religio concedere, & soluendo 8. asseruimus, si sint contra regulam confirmatam, vel contra Apostolicas constitutiones, vel quid simile nō posse; si verò contra nihil huiusmodi, & non relaxent disciplinam posse concedi; Non esse tamen consulendū quid minimum esse permittendum in religione.

166 Vellem † tamen meminissent Patres illi, vel Magistri, qui istis gaudent exemptionibus illius horrendæ visionis, quæ in Chronicis Diui Dominici habetur, quæ sub obtutu cuiusdam deuoti religiosi posita fuit, & repræsentata conspectui. Instabat vir iste maximo affectu orationi, & inter noctis silentia in Ecclesia vigilans oculis corporeis, magnam Patrum cateruam conspexit processionaliter incedentem, quam admirans, statim est sequutus, multosq; inter illos cognouit, quos fortasse socios habuerat. processere illi Patres ad refectorium, quod vt fuerunt ingressi ex ordine recumbentes, vnus accepto constitutionum libro suggestum ascendēs cæpit clara, & intelligibili voce Regulæ obligationes pronunciare, hoc modo, tenentur Fratres

Choro

Choro interesse;exceptis magistris nostris. Teneantur Fratres communi mensa vti,exceptis magistris nostris. Teneâtur vnà simul omnes orationi insistere;exceptis magistris nostris, omniaque explicans, quibus tenentur religiosi singulis oneribus addebat, exceptis magistris,quibus omnibus expletis horrêda voce subiunxit: & qui hæc omnia præstabunt, vitam æternam consequentur,exceptis magistris nostris. Hæc nô dormiens sed vigilans nô actus in exstasim; sed oculis corporeis vidit deuotus ille religiosus, & ad nostrum documêtum monumentis voluit consignata; meditentur & paueant qui exemptionibus fruuntur.

S V M M A R I V M.

1 *Factum tale.*
2 *Quot quæstiones disputandæ, vel soluendæ.*
3 *Qui fructus ad vsufructuarium pertineant, & qui ad proprietarium.*
4 *Fructus pendentes sunt pars fundi.*
5 *Fructus intelliguntur deductis expensis.*
6 *Quid intelligitur etiam defructibus debitis Ecclesijs.*
7 *Limita in decimis, vt ibi.*
8 *In testamentis, standum est dispositioni testatoris in ijs, quæ legibus non repugnant.*
9 *Nemo potest facere, quin leges habeant locum in suo testamento.*
10 *Limita in ijs,quæ leges disponunt perviam iurisdictionis vt ea, quæ pertinent ad validitatem, in ijs autem, quæ disponunt interpretando voluntatem testator non tenetur stare, sed pro suo libito potest contra leges disponere.*
11 *Cùm testator non disposuit de modo tenendo in exequtione suæ voluntatis ille eligendus, qui iudicatur aptior.*
12 *Verba testatoris maximè consideranda.*
13 *Sæpè decipimur ea non ponderando habent enim in se magnum pondus.*
14 *Etiam in minimo verbo consistit magnus effectus.*
15 *Cùm est interpretanda mens testatoris, recurrendum est ad tenorem testamenti.*
16 *Maximè distant inter se legatum pro maritandis virginibus, & pro maritandis fœminis.*
17 *Legatum pro maritandis fœminis non debetur viduis.*
18 *Legatum pro maritandis virginibus non patitur commutationem cum alio pio opere, nisi de plenitudine potestatis Summi Pontificis.*
19 *Legatum factum pro maritandis puellis nomine proprio expresso, debetur etiam monasterium intrantibus, si non exprimatur nomen, non debetur, & redditur ratio.*
20 *Legatum factum ex affectu particulari personæ personam sequitur.*
21 *Ex coniecturis colligitur mens testatoris excludendi à legato Matrimonij Monasterium intrantes.*
22 *Dispositio testatoris de re legata in casu non sequuti effectus, tollit omnem suspitionem alterius voluntatis.*
23 *Legatum pro virginibus maritandis debetur etiã illi, quæ nupsit, si tamen mortuus est vir antequam cognoscatur, & est virgo.*
24 *Quid nomine Ecclesiæ Parochialis intelligatur; an Ecclesia, vel Parochus.*
25 *Quid hoc referat.*
26 *Nomine Ecclesiæ Parochialis non intelligitur Parochus, sed Ecclesia.*
27 *Legatum debetur ei, cuius contemplatione factum est.*
28 *Legatum factum Parocho debetur Ecclesiæ, & quomodo possit dignosci,quod legatum sit factum intuitu Parochialis Ecclesiæ.*
29 *Legatum Ecclesiæ intelligitur Parochiali, nisi aliud constet.*
30 *Quomodo sint expendenda legata Ecclesijs.*
31 *Legatum pro alimentis pauperum spectat honorem Dei, & loci.*
32 *Et quilibet de populo admittitur ad illud petendũ.*
33 *Legatum factum pauperibus, intelligitur de pauperibus loci.*
34 *Quod secundùm aliquos limitatur, nisi pauperum electio data sit exequtori, quod displicet.*
35 *Quid intelligatur testatorem concedere exequtori, dum concedit electionem.*
36 *Coniectura de quibus pauperibus intelligat testator.*
37 *Argumentum à caussa cessante valet.*
38 *Legato paupertas subleuatur non ditatur.*
39 *Exequtor legati sine facultate eligendi pauperes tenentur dare pauperioribus;cum facultate potest eligere, quos vult pauperes.*
40 *Exequutor eligens pauperes satisfacit, si ei commissa sit electio, & gratificans non peccat.*
41 *Nemo præsumitur pauper; sed debet probari.*
42 *Quem quisque se facit talem se debet probare.*
43 *Suam intentionem, quisque probare debet etiam fundatam in negatiua.*
44 *Æstimare qui sit pauper valdè difficile, cùm paupertas, & diuitiæ æstimantur secundùm locorum consuetudinem.*
45 *Arbitrarium censetur communiter æstimare quis sit pauper.*
46 *Ad iudicandum quis sit pauper non solùm inspicitur quantùm habeat; sed etiam, an illud, quod habet, sit sufficiens ad id de quo agitur.*
47 *Puella licèt viuat propria arte, vel industria, attamen dicitur pauper ad effectum lagati obtinendi, nisi habeat quibus dotetur.*
48 *Quilibet dicitur pauper in ijs casibus, quos leges expresserint.*
49 *Dicitur pauper, qui non solùm non habet vndè viuat; sed etiam, qui non habet quomodo viuat secundùm statum.*
50 *Ex qualitate personarum æstimatur paupertas.*
51 *Pauper dicitur, qui non habet centum aureos, vel saltem quinquaginta.*
52 *Pauper dicitur, qui ostiatim victum quærit.*
53 *Item qui publica fama pauperes habentur.*
54 *Quid in praxi huius casus seruandum sit.*
55 *Concurrentibus ad legatum illis, qui verè habent omnia requisita, sunt anteferendi illis, qui habent tantùm secundùm latam interpretationẽ.*
56 *Verba in legatis, & testamentis admittunt latam interpretationem.*
57 *Natiuæ item, & originariæ quæ sint.*
58 *Quid significet dictio. De, Paulus de Castro &c.*

59 *Habi-*

59 *Habitatorum appellatione veniunt etiam famuli, etiam in statuto.*

60 *Ciuitatis appellatione in fauorabilibus veniunt suburbia. Natus in suburbijs, & in continentibus dicitur natus in ciuitate; in materia indifferenti nomine ciuitatis venit territorium, castra, & villæ, maximè in beneficijs, vt in dote.*

61 *Quid intelligatur per verba homines de communi.*

62 *Domicilium originis immutabile, nec recusando amittitur.*

63 *Qui sint forenses, & qui incolæ, quid domicilium.*

64 *Vt quis dicatur habere domicilium decem anni requiruntur ad tollendam præscriptionem non ad rei veritatem; sed sufficit animus morandi.*

65 *Animus commorandi requiritur ad acquirēdum, & ad perdendum domicilium.*

66 *Natus in loco, in quo non habet mater animum morandi, cuius sit.*

67 *Quomodo domicilium ad Sacramenta ad matrimonium &c. requiratur remissimè.*

68 *Satisfit propositæ dubitationi.*

69 *Verba etiam in testamentis sunt restringenda secundùm mentem testatoris.*

70 *Vulgo concepta, & exposita an sint illius loci, in quo exponuntur ad effectum consequendi legatum: vide distinctionem.*

71 *Ius accrescendi in legatis.*

72 *Legata ob caussam non iterabilem non admittunt ius accrescendi.*

73 *Huiusmodi legata non possunt nec replicari, nec multiplicari.*

74 *Maximè legatum alimentorum, quia nemo potest habere duos ventres.*

75 *In legatis alimentorum inesse censetur taxatiua; in taxatiuis autem non datur ius accrescendi.*

76 *Legans alimenta æstimatur nolle legatarium habere plusquam alimenta.*

77 *Quod caussa dotis datur, videtur esse ob caussam non iterabilem, & limitatam, ideò videtur non admittere ius accrescendi.*

78 *Legatum dotis non est simile legato alimentorum.*

79 *Legatum dotis, etiam constante matrimonio, potest augeri.*

80 *Ius accrescendi est quidem inductum à lege; sed ex præsumpta voluntate.*

81 *Vbi legatarij non sunt coniuncti re, & nomine non datur ius accrescendi.*

82 *Cessante caussa; cessat legatum, & euanescit,*

83 *Cessante caussa finali cessat legatum.*

84 *Tunc cessat caussa finalis legati, quando cessat titulus, pro quo factum est legatum.*

85 *Legata facta ob caussam, caussa non sortiente suum effectum, censetur adempta ex mente legantis.*

86 *Caussa finalis, & titulus legati matrimonij, est vt matrimonium sequatur.*

87 *Legatum pium, si non habet suum effectum, in aliud opus pium est expendendum.*

88 *Quod debeatur expendi in opus pium magis simile. Sed respondetur num.98.*

89 *Tridentini locus sess.25. cap.8. de reform. declaratur num.100.*

90 *Multi Doctores asserunt legata in opus simile esse expendenda, qui declarantur num.99.*

91 *Respondetur prædictis, in primo astruitur omnes fundari in præsumpta voluntate testatoris.*

92 *Voluntas testatoris seruanda est, si verba aliquo modo, saltem impropriè possint deseruire.*

93 *Cùm testator clarè disponit, non est opus coniecturis.*

94 *Odia restringenda in pœnis non facienda extensio.*

95 *Quid sit pœna.*

96 *Si voluntas testatoris tacita, & verosimilis potest colligi ex dispositione, habetur pro certa, & expressa.*

97 *Quilibet priuatur faciliùs iure quærendo, quam quæsito.*

98 *Respondetur primæ rationi.*

99 *Respondetur secundæ.*

100 *Expenditur locus Tridentini.*

101 *Ius nouum est interpretandum, vt quantò minus fieri potest corrigatur antiquum.*

102 *Ex onere iniuncto legato colligitur voluntas testatoris.*

103 *Explicatur, quæ dicantur forenses, vel de communi secundùm consuetudinem loci.*

104 *Vna pars testamenti explicat aliam.*

Legatum pro Maritandis Virginibus.

IIII.

1 PResbyter † Emanuel Taettus propria manu scribens suum condidit testamentum, in quo vniuersalem instituit hæredem omnium suorum bonorum communitatem oppidi N. sub his expressis verbis. Instituisco mio herede vniuersale il Commune di N. con carico, & obligo di esseguire precisamente tutta la volontà mia, douendo gli huomini del Conseglio di detto Commune, che si trouaranno eletti di anno in anno, affittare, e tener conto delli miei beni, e dispensarli come di sotto giustamente nelle loro figliole, caricando le loro conscienze, se giustamente non eseguiranno quanto da me più à basso stà ordinato, pregandoli per amor'di Dio, e di dette vergini sue figliole essere buoni esequtori di quest'offitio, e santa opera. Deindè condit etiam legatum huiusmodi. Voglio che gl'affitti ouero entrate, che si cauaranno dalli miei beni che si trouaranno nel territorio di N. sijno dispensate in maritar quattro pouere putte vergini, e d'honore della terra di N. e di quella natiue, e che non sijno, nè che saranno forastiere ogni anno in infinito, quali s'habbiano à maritare anco nella detta terra di N. & in quelli del detto Commune, & non fuori di detta terra; e se quelli huomini, à quali toccarà esseguire detta mia dispositione ò altri controueniranno à questo mio espresso volere, priuo esse putte del detto legato per quell'anno, lasciando quest'entrata per quell'anno alla Chiesa Parochiale; lasciando à quelle putte vergini lire cento per cadauna per sua dote, e più, e meno secondo gl'affitti, & entrate che si cauaranno proportionatamente; e tutto ciò voglio che vaglia finito l'vsufrutto dame lasciato à N. come di sopra nel detto testamento; Nunc finitur vsusfructus, & multi sunt fructus collecti, & multi pendentes; ideò sequentia proponuntur soluenda.

2 P. cuius † sint fructus collecti, & cuius pendentes. 2. qui modus seruandus in electione dictarum virginum matrimonio collocandarum. 3. an viduæ sint capaces huius legati, & vtrum, quæ monialium Monasterium ingrediuntur. 4. quid nomine Ecclesię Parochialis intelligatur, Parochus ne, an. verò Ecclesia ipsa. 5. quid nomine pauperum virginum intelligatur. 6. quid per

illa

illa verba, natiue, e che sijno del Commune di N. che
non sijno, nè saranno forastiere. 7. dato casu, quod nō
ex malitia, fraude, vel alia culpa ministrorum, vel ho-
minum Communitatis; sed ex eo tantùm, quod qua-
tuor virgines non reperiantur maritandæ, quid de red-
ditibus, qui ad illas, quæ desiderantur essent tribuen-
di, est agendum, cùm de istis nihil disponat dominus
testator: sed tantùm in casu culpæ dictorum homi-
num illos pro illo anno adiudicet Parochiali Ec-
clesię.

3 Ad primum † respondeo fructus collectos viuente
vsufructuario, vel ab ipsomet, vel ab alio eius nomi-
ne esse eiusdem vsusfructuarij, vel cuius ipse voluerit,
quia eorum verè est dominus; pendentes verò, idest nō
collectos viuente vsufructuario, pertinere ad hæredē
proprietatium, idest ad illum, ad quem spectat hære-
ditas finito vsufructu, nec in istis, quidquam iuris ha-
ber vsufructuarius, vel eius hæredes, l. si fur. & l. de-
functa ff. de vsufruct. legat. l. si vsufructuarius messem.
ff. quemad. vsufr. amitt. & § is vero. Instit. de rerum di-
uis. Cassanæus in consuet. Burg. Rub. 5. § 7 in fi. Auen-
dag. respons. 5. num. 7. ex ista conclus. Mantica de tacit.
4 lib. 5. tit. 11. num. 7. † ratio est, quia fructus pendentes
sunt pars fundi, l. fructus pendentes de rei vendicat.
cum alijs similibus iuribus, & Doctoribus, quos citat, &
sequitur Menochius de arbitr. lib. 2. cent. 3. casu 256.
5 num. 5. † Est tamen aduertendum, quod fructus intel-
liguntur deductis expensis, l. si à patre §. vlt. ff. de petit.
hæred. & l. fructus in princip. ff. de impens. & reb. dot.
& ibi Doctores, & ideò sunt compensandæ expensæ
6 illi, qui eas fecit; † quod est intelligendum etiam de ijs,
quæ debentur Ecclesiæ; nam etiam illi fructus intelli-
guntur, debiti prius deductis expensis, & ratio est, quia,
cùm nullum reperiatur fauore Ecclesiæ priuilegium,
subintrat regula communis legis fructus superatæ: vt
obseruat Tiraquell. de retract. legn. §. 15. glos. 1. nu. 3.
Fagundex in 5. præcepto lib. 1. cap. 2. n. 18. & patet ex
capit. grauis de restit. spoliator. & illud intelligi vult.
7 Glos. † quod non est absolutè verum, de decimis. Nam
decimæ, aut sunt prædiales, aut personales; si perso-
nales debentur deductis expēsis, si verò prædiales de-
bentur nullis deductis expensis. quia prædiales de-
bentur quodammodo iure naturæ, & ideò etiam se-
cundùm naturam nominis debentur .i. non deductis
expensis; prædiales debentur quodammodo ciuiliter,
& ideò etiam nomen intelligitur ciuiliter .i. deductis
expensis. Doctores ad hoc vide apud Barbosam de
offic. & potest. Paroch. lib. 3. cap. 28. numero trigesi-
moseptimo.

8 Ad † 2. dico in ijs, quæ pertinent ad electionem vir-
ginum, esse omnino standum dispositioni testatoris,
tàm quoad modum, quàm quoad tempus, & omnia
alia, quæ ab ipso præscribuntur; nam, licet voluntas
testatoris non sit seruanda in ijs, quæ sunt contra le-
ges, generaliter tamen in alijs est seruanda §. vltim.
Instit. de leg. In §. disponit Authent. de nupt. haben-
tur hæc verba. Disponat testator, vt dignum est, & sit
lex eius voluntas, quæ etiam ita demum dominatur
si sit legitima, & l. cum quæstio in fin. C. de legat. dici-
tur Toties igitur secundùm voluntatem testatoris quis
facere compellitur, quoties contra legem nihil est fu-
turum, & ad litteram in l. quis eum de condit. & de-
monstr. & ibi Bart. Socinus sen. &c. & vulgo traditum
9 est † neminem posse facere, quin leges habeant suum
locum in testamento, l. nemo potest de leg. 1. neque
priuata testatoris dispositio potest generalem legis, vel
Canonis dispositionem, seù constitutionem immutare
cap. requisisti de test. seder. de seruis in cons. 13. nu. 6.
10 † quæ tamen omnia sunt intelligenda, quando lex
disponit aliquid per viā iurisdictionis, nō per viā inter
pretationis voluntatis defuncti; nā quādo disponit per
viam iurisdictionis, nempè apponendo solemnitates,
sine quibus testamentum non valeat, contra istas le-
ges nihil potest voluntas testatoris. Petrus de Matthe.
in repet. l. si filium nu. 50. C. familiæ herciscun. quando
autem disponit interpretando, vel respicit tenorem
testamenti, ad istam non tenetur testator, sed volun-
tas dominatur, Mant. de coniect. lib. 3. tit. 3. num. 16.
cùm ergo nullo modo legibus repugnet ista voluntas
testatoris, erit omninò seruanda; in eo autem dequo
ipse non disponit, nempè quando plures virgines
concurrunt ad dotis beneficium, & sunt plures qua-
tuor; sed tamen non est certum, quæ prior earum sit
connubio iungenda, imò dubium quæ sit iungenda, &
si tantùm quatuor extraherentur fieri posset, quod le-
gatum non haberet suum effectum; ideò putarem ego,
hoc modo esse procedendum, vt in libro exciperen-
tur, & inscriberentur nomina omnium virginum, quæ
ad beneficium concurrunt, deindè tempore opportu-
no exscriberentur ex libro in schedulis; omnes illæ
schedulæ nomina omnium virginum sigillatim, con-
tinentes immitterentur in vrnam, & omnes per ordi-
nē extraherentur, & si primæ quatuor ordine extractæ
nubant, admittantur ad beneficium legati; si verò illæ
non nubant, & ex illis quatuor vna tantùm non nubat,
succedat quæ quinto loco est extracta; si duæ succedāt
quinta, & sexta; si tres, quinta, sexta, & septima, &
ita deficientibus aliquibus, aliæ per ordinem succe-
11 dant, vt mens testatoris omninò impleatur; † quia,
cùm testator non disposuerit de modo, qui tenendus
est in exequtione suæ voluntatis, illius electio fieri po-
test, qui magis aptus iudicatur ad exequtionem dictæ
voluntatis; id enim præsumitur sensisse, vt sua disposi-
tio habeat effectum; Bartol. in l. quintus la 2. §. 1. n. 3.
ff. de auro, & argento leg. 1. Mant. lib. 3. de coniect. tit
3. num. 17.

12 Ad 3. † an huius legati sint capaces viduæ; Respon-
deo, quod verba testatoris sunt maximè consideranda
§. nos igitur in authen. de test. fid. quem textum notat
13 etiam Bald. in cap. 1. nu. 3. de feud. guar. † sæpè enim
decipimur non ponderando verba testamentorum,
quæ in se magnum habent pondus, Bocr. in decis. 155
num. 22. & Tiraquel. in l. si vnquam in verbo libertis
14 num. 9. de reuoc. donat. † cùm etiam in minimo ver-
bo consistat magnus effectus, Castrens. in l. vlt. nu 2.
in fin. de indict. viduit. tollend. Curtius Sen. in cons.
45. in princip. & Iason in l. si ancillas num. 4. de legat.
15 † &, quando agitur de interpretanda voluntate te-
statoris, recurrendum est ad tenorem testamenti, Pau-
lus Castrensis in cons. 177. nu. 1. circa medium vol. 2. &
Crot. in l. re coniuncti num. 179. de leg. 3. per dictum
§. nos igitur in Authen. de restit. fideicom. & hoc puto
maximè verum in casu nostro; vbi testator apertè lo-
16 quitur † asserit enim pro maritandis virginibus, nō au-
tem fœminis, quæ maximè distant inter se vt infra; Di-
co ergo viduas non esse capaces huius legati: quia ex
repetitione frequenti qualitatis virginitatis apertè col-
17 ligitur enixa testatoris voluntas; & etiam, † quia, est si
legatum esset factum pro maritandis fœminis, adhuc
tamen non deberetur viduis, per l. Boues §. hoc sermo-
ne, dum nupta erit, intelligitur de primis nuptijs ff. de
verb. signif. & tener Sanch. de matrimonio li. 7. disp. 9.
num. 54. ergo multo minus debebitur viduis factum
pro maritandis virginibus, nam in primo modo le-
gandi excluduntur tantùm ex vno capite, nempè, ex
illa panicula pro maritandis, quæ est interpretanda
de primis nuptijs, nuptiæ autem viduarum sunt secun-
dæ, & ideò legati non sunt capaces; in 2. autem, idest
in hoc nostro excluduntur ex duplici capite, & quia
dicitur pro maritandis, quod intelligitur de alias non
nuptis, & pro virginibus, sub cuius nominis appella-
tione non possunt venire viduæ.

18 Et Lara † de Anniuersarijs lib. 1. ca. 21. asserit lega-
tum pro maritandis virginibus non pati commutatio-
nem cum alio quocunque pio opere, nisi id faciat
Summus Pontifex de plenitudine potestatis; ergo
multo minus potent dari auctoritate propria exequto-
rum testamenti viduis, sed de hoc latiùs infra, cùm à
nobis excutietur septimum quæsitum; Nunc progre-
dior ad alteram partem huius tertij; nempè, an hoc

legatum

legatum possit dari virginibus, quæ ingrediuntur Mo-
19 nasteria Monialium;& absolutè dico non posse;† quia
licèt ex præsumpta voluntate testatoris legatum factũ
Catherinæ, Paulæ, vel alteri expresso nomine proprio
puellæ, pro illis maritãdis, possit illis dari, etiãsi Mona-
steria ingrediantur; hoc tamen non conceditur, secũ-
dùm veriorem sententiam, si legatum sit factum puel-
lis eorum nomine proprio non expresso; sed tantùm
puellis in genere. & ratio est, quia cessat præsumptio
voluntatis testatoris, in qua fundantur leges, quæ pri-
mũ determinant; Putant enim legatũ factũ virgini pro-
prio nomine expresso, esse factum, vt talis illa virgo ex
particulari affectu, quo eam prosequitur testator illud
20 beneficium consequatur; & ideò † debet sequi per-
sonam, cuius intuitu factum est, quemcumque statum
Matrimonij eligat, siue ille sit spiritualis, siue sæcularis;
at in legato facto pro maritandis fœminis in genere,
videtur cessare talis præsumpta testatoris voluntas, &
remanet sola dispositio matrimonij, quod est intelli-
gendum de corporali, non de spirituali, non enim te-
stator disponens habuit affectum cuiquam puellę par-
ticulari, sed statui matrimonij, ideò non debetur Mo-
nasterium intrantibus, Sanch. de matrimonio lib. 1.
21 disp. 33. num. 29. sed quidquid sit de istis, † certè in
casu nostro non potest deberi Monasterium intranti-
bus. quia si debetur, certè ex præsumpta testatoris vo-
luntate, quæ maximè in testamentis est spectanda, vt
supra; sed in hoc casu est omninò contraria ob circum-
stantias, & qualitates additas matrimonio, cum mona-
catu omninò incompossibiles, vt quod virgines illæ
nubant iuuenibus eiusdem loci non nubant extra ter-
ritorium, ergo nullo modo legatum potest dari mona-
sterium intrantibus; & confirmatur hanc esse mentem
testatoris, quia pœnam apposuit aliter facientibus,
22 quàm ipse testator disposuit; † Pœna autem apposita
legato adimit omnem præsumptionem aliter inter-
pretandi voluntatem disponentis, Sanchez loco cit. &
Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 148. num. 7.
23 † addo tamen, quod si aliqua pulla fuisset nupta, & ea
intacta, antequam cognosceretur, vir eius decederet,
itaut adhuc virgo permaneret, esset capax istius be-
neficij dotis, quia verificantur verba legati, nempè,
quod detur virginibus maritandis Ripa. Rubr. C. de
secundis nuptijs.

24 Ad † 4. quid videlicet nomine Ecclesiæ Parochialis
intelligatur; An Ecclesia ipsa, an verò Parochus; hoc ma-
ximè refert scire; quia si nomine Ecclesiæ non intelli-
gitur Parochus, sequitur, quod ipse nollo modo potest
quidquam de legatis alienare, vel expendere, per Au-
thent. licentiam. C. de Sacros. Eccles. & tradit Alciatus
de præsump. Reg. 1. præsump. 28. num. 1. quem sequi-
tur Menoch. in simili tractatu lib. 4. præsump. 112.

26 Respondeo † ergo nomine Ecclesiæ non intelligi
Parochum; sed ipsam eandem Ecclesiam curatam, &
legatum esse expendendum secundùm indigentiam
eiusdem Ecclesiæ, Menoch. loco citato, & Mascard.
de probat. conclus. 968. in qua per totam agit de hac
27 materia: † Ratio est, quia legatum ei debetur, cuius
contemplatione factum est, cùm ergo hoc manifestè
constet esse factum contemplatione Ecclesiæ, ideò
etiam ei debetur; imò multoties legata fiunt Parochis,
quæ, cùm sint facta intuitu Ecclesiæ, non Parochis; sed
28 Ecclesijs debẽtur † legata autem facta Parochis cen-
sentur esse facta intuitu, & contemplatione Ecclesiæ,
quando non apparet aliqua particularis ratio, qua mo-
tus testator legare voluerit Parocho, vt si esset consan-
guineus; vel ei singulari amicitia coniunctus; Neque
sufficeret, quod expresso nomine proprio Parochi,
eidem legaret, vt ei legatum iudicaretur, nisi concur-
rerent aliæ coniecturæ; quia enim tunc Ecclesiæ de-
beretur vt v. g. si R. Paulo Parocho Ecclesiæ S. Mariæ
legaretur, nisi concurrerent coniecturæ probantes in-
tuitu illius legatum esse factum, ei non deberetur, sed
Ecclesiæ intuitu cuius videtur esse factum, dum dicitur
Parocho Ecclesiæ Sanctæ Mariæ &c. vide præcitos
29 DD. † Cui autem Ecclesiæ debentur legatum factum
Ecclesiæ non expresso nomine tituli, vt Parochiali S.
Mariæ &c nisi aliud coniecturæ suadeant, intelligitur
de Parochiali, ita Bart. & alij ad l. quæ conditio §. cum
ita ff. de condit. & demonst. & ibi Socin. asserit esse
communem opinionem, quam etiam approbat Abbas
cons. 90. num. 5. lib. 2. & in c. iudicante in fin. de test.
& ibi Imola, & Barba. & Alex. cons 213. num. 2. lib. 6.
30 & alij. Aduerte † tamen, quod ista legata sunt expen-
denda in vtilitatem Ecclesiæ, non in subleuamen ali-
cuius particularis, vt si esset deputati alij redditus ex ali-
qua pia dispositione ad paramenta comparanda, non
possent ista substitui, & illa pro libito expẽdi, sed ita de-
bent expendi, vt sint in vtilitatem, & decorem Eccle-
siæ vltra iam determinata.

31 Ad 5. † quæ virgines intelligantur nomine paupe-
rum virginum visum est quid nomine virginum; nunc
quid nomine pauperum. Est ergo aduertendum, quod
legatum pro alimentis pauperum non solùm videntur
spectare honorem Dei, sed etiam loci illius, l. si quid &
l. Ciuitatibus, & vtrobique notat Bartol. de legi. 1. ex
quo etiam secundùm eundem deducitur, quod & sin-
32 dicus loci, & quilibet ex populo † admittũtur ad petẽ-
dum tale legatum, §. si autem qui hoc facere iussi sunt
33 in fin. in Auth. de Eccles. num. 4. & 6. † Quod lega-
tum, etiam si testator non exprimat, intelligitur de
pauperibus, qui in eo loco commorantur, in quo testa-
tor habuit domicilium, quia maiorem affectionem ad
eum locum habuisse creditur, l. si quis ad declinandam
§. vbi autem, & l. nulli §. sin autem persona de episcop.
& cler. l. quæ conditio §. vlt. de condit. & demostr. glo.
est singularis in cap. si pater in verbo pauperes de test.
in 6. & cæteri apud Mant. de coniect. lib. 8. tit. 5. num.
34 2. quod tamen limitandum est secundùm aliquos, † ni-
si testator dederit executori testamenti facultatẽ pau-
peres eligendi, quia tunc non teneretur eligere paupe-
res domicilij testatoris, ita Ioann. Andr. Dominicus
Lappus, & Franc. in d. cap. si pater de test. in 6. & fuit
dictum coram D. M. Bub in Romana dotis de S. Mat-
thæis die 17. Decemb. 1584. in versu hinc videmus, a
qua tamen limitatione recedit Couar. in cap. cum tibi
num. 14. de test. n. 14. & ratio est, quia mens testatoris
ex affectu etiam à legibus intelligitur, quod sit de pau-
peribus domicilij, & ideò dando facultatem eligendi
35 pauperes, † videtur quidem remittere eius arbitrio
qualitatem paupertatis, & personæ, ita vt ad ipsum
spectet iudicare, quę sit pauper & in pari casu pauper-
tatis etiam eligere, quam maluerit, semper tamen
eiusdem loci domicilij. Addit tamen Mantica ibidem
36 n. 2. ex coniecturis aliquando colligi † testatorem non
sensisse de pauperibus domicilij; vt si multum tem-
pus incoluit vnam ciuitatem, vel oppidum ibique ma-
iorem partem habeat suarũ fortunarum, & postea alio
37 domicilium transtulerit, † vbi breui tempore moratus
moriatur; tunc esset intelligendus de pauperibus prio-
ris domicilij, dicto §. argumento à cessante ratione,
quam glos. adducit in d. cap. si pater; & specul. de Inst.
edit. §. nunc verò aliqua.

38 Aduertendum † est etiam, quod, si quis relinquat suũ
patrimonium inter pauperes distribuendum, non po-
test ex eo alicui erogari, nisi quantum sufficiat ad
subleuandam paupertatem, neque est transcenden-
da mensura distributionis, vt sentit Bald in repet. l. 1.
num. 31. de Sacros. Eccles. & expressit in cons. 162. nu.
2. volum. 5. Paupertas enim est subleuanda, non di-
tanda.

39 Tandem † obseruandum est, quod si legatum sit
factum pauperibus, & non detur electio executori, est
intelligendum de pauperioribus, & illis omninò est
dandum, sin autem sit factum pauperibus, & paupe-
rum electio detur executori &c. tunc non est necessa-
riò dandũ pauperiorib. sed potest dari cuique paupe-
ri, primam partem probat. l. si quis ad declinandam §.
vbi autem de epis. & cleric. §. si quis in nomine magn.
Dei in Authen. de Eccl. tit, Bald. hoc tradit in specie
in l.

in l. cum mulier numer. 3. ad fin. de Donat. ante nupt.
secundum verò Bart. l. vnum ex famil. §. 1. in fin. de
leg. secundo, Bald. in l. cum quidam in fin. de leg. 2.
40 † & in hoc casu datur locus gratificationi; neque pec-
cat, qui vnum pauperem alteri præfert. Idem Bald. in
rep. leg. 1. numero 31. versic. item quæritur de Sacro-
sanct. Eccl. & si data sit alicui facultas eligendi paupe-
res quibus hæreditas debeat restitui, is poterit eligere
minus pauperes, quia sufficit, eos esse pauperes, licet
non sint pauperiores, Bald. in leg. id, quod pauperi-
bus numero 33. de Episc. & Cler. Bened. Capra con-
sil. 54. numero 15. & ita dictum fuit coram B. M. Bu-
balo. in Rom. dotis de Mattheæis die 17. Decembr.
1584. Mantic. vbi supra lib. 8. tit. 5. num. 4. & 6. quod
est maximè notandum.
41 Vltimò † addo quod nemo præsumitur pauper pro le-
gato consequēdo, sed paupertas debet probari quia est
fundamentum suæ intentionis; nam, vt eleganter di-
stinguit Accursius in l. si verò §. qui pro rei, cui astipu-
42 lantur, & ibi scriptores ff. qui satidat. cogan. † Cùm
quis, se diuitem dicit, paupertas præsumitur, cùm au-
tem pauperem se esse affirmat, vt aliquid consequa-
tur, nequaquam pauper existimatur, nisi id proba-
tionibus perspicuum reddat, quam sentētiam compro-
barunt Bald. in l. 4. C. quan. fis. vel priuat. Innoc. & alij,
43 Masc. de probat. concl. 1159 n 5. † quia fundamentum
suę intētionis quisque probare tenetur, etiam si sit fun-
data in negatiua, Afflict. decis. 377. qui etiam allegat
Abbat. in cap. bonæ de elect. Alex. cons. 392. volum.
1. & alij apud eundem Mascard. ibid. num. 6.
44 Nunc † videamus, quæ virgines dicantur pauperes.
Hæc res est valdè difficilis; cùm enim ex regionum,
personarum, & temporum qualitate æstimentur
diuitiæ, idcircò valdè difficile est, huius rei trade-
45 re regulam certam, & generalem; † quapropter
nunc magis communiter determinare, quis sit diues,
vel pauper, relinquitur arbitrio boni viri vel iudicis
decidendum, qui inspecta qualitate personæ iudicat
diuitem, aut pauperem, & hanc esse communem sen-
tentiam asserunt Doctores apud Menochium de arbit.
libro secundo, cent. prima, cas. 65. & Mascardum
de probation. conclus. 1159. cùm ergo sit difficile de-
terminare, & iudicis arbitrio relinquatur aliqua pu-
to vtile adnotare ex eodem Mascardo, & Menochio,
quibus informatus Iudex rectè iudicet, quis sit pauper,
aut diues.
46 Primò † ergo debet inspicere Iudex, non solùm
quantum habeat in bonis ille, de cuius paupertate
agitur; sed etiam, an illud, quod habet sit suffi-
ciens ad id, de quo agitur: verbi gratia factum est lega-
tum pro alimentis scolarium pauperum, scola-
ris, qui habet tantùm centum, dicetur pauper,
quia centum non sunt sufficientia ad studium; fa-
47 ctum est item legatum pro maritandis pauperibus †
puellis, quædam puella viuit propria industria, sed
non habet vnde dotetur, dicetur pauper vt consequa-
tur legatum, ratione dicta, Mascard. ibi numero 9.
& 38.
48 2. Debet † aduertere, quod relinquitur arbitrio
Iudicis decidendum, quis sit pauper in ijs casibus,
in quibus non est in iure expressum vel mens testato-
ris, vel disponentis, non est ex se manifesta, nam
si est manifesta mens testatoris, semper debet esse
lex in ijs, quæ sunt disposita in tenore testamenti,
ita idem Mascard. num. 12.
49 3. Ille † dicitur pauper, qui non solùm non ha-
bet vndè viuat, sed etiam qui non habet, quomo-
do secundùm dignitatem suam, & gradum viuere
50 possit. Nam, † cùm ex qualitate personarum pau-
pertas æstimanda sit, vt tradunt Doctores in l. si con-
stante ff. solut. matrimon. nobilis, qui habet ducen-
ta, vel quadringenta, non dicetur diues, quæ ta-
men, si haberet rusticus, esset diues. Idem Mascard.
numero 14. & Menochius de arbitr. casu 65. qui eru-
ditissimè de hac materia ibi.
51 4. Dicitur † pauper, qui non habet centum au-
reos, vel saltem quinquaginta numero 15. 5. Item
52 dicitur † pauper, qui non habet vndè soluat certum
53 debitum respectu cuius contenditur. † 6. qui ostia-
tim victum quærit, & discalceatus, squalidusque,
pannis obsitus incedit probatur pauper. 7. reputatur
pauper, qui publica fama dicitur pauper. 8. dicitur
pauper, qui non habet bona, nec artem, ex qui-
bus se alere possit, quod si habeat artem, vel con-
sanguineos, qui eum alere teneantur, non dicetur
pauper, limita tamen in puella, quæ licet habeat
artem, nisi habeat vndè dotetur, dicitur pauper ad
effectum consequendi legatum datis. Multa alia ha-
bent Mascardus, & Menochius locis citatis, sed
ad rem nostram hæc satis esse puto, vt sufficienter
executores possint informari, quæ sint verè paupe-
res, ne errent in electione. Quoad praxim verò in
54 † casu nostro, cùm electio non detur executoribus,
videtur concludendum legatum deberi prius paupe-
rioribus, ita vt pauperiores prius sint in vrnam im-
mittendæ, & per ordinem extrahendæ, deindè
minus pauperes; sed re vera ita non est agendum ex
mente expressa testatoris, qui vult omnes pauperes
virgines sorte esse extrahendas; ergo non intelligit,
quod prius debeant beneficium consequi pauperio-
res; sed prioritatem concedit sorti, quæ enim prio-
res fuerint extractæ, illæ etiam priores, non pau-
periores legatum obtinebunt; Neque in hoc puto
ita strictè esse procedendum quin idem legatum pos-
sit etiam aliquando dari virginibus, licet non sint
adeò strictè pauperes, v. g. si non reperirentur qua-
tuor virgines, quæ in rigore essent pauperes, puto,
55 quod † antelatis verè pauperibus, si adhuc super
essent dotes, posset dari illis, quæ non essent adeò
pauperes, seruata tamen mente testatoris, quod
etiam istæ extraherentur sorte non tamen concurren-
do cum verè pauperibus, quia istis sine dubio de-
betur, sed tantùm inter se de prioritate, ita vt, quę
priores fuerint extractæ, priores etiam legatum con-
sequantur, & hoc ex mente testatoris, qui vult om-
ninò hoc legatum habere effectum; sufficit ergo,
quod saltem lato modo possint dici pauperes, vt in
56 hoc casu admittantur; † nam verba in testamentis,
& legatis admittunt latam interpretationem, vt
sustineantur, Mantic. de coniect. lib. 7. titul. primo,
numero 22.
Ad 6. quid intelligendum sit per illa verba. Na-
57 tine, che sijno del Commune di N. che non sijno
nè saranno forastiere. † Ad primum, quæ dican-
tur virgines natiuæ; Natiuæ autem, siue origina-
riæ dicuntur, vel à natiuitate propria, vel à natiuita-
te paterna, l. assumptio §. primo, ff. ad municip. man-
do: ad regul. decima sexta Cancellar. quæstio. 40.
Campanil. in diuers. iur. Rubr. nona, capit. octauo,
numero octauo, appellatione ergo orginariatum ve-
niunt, non solùm quæ sunt natæ; sed etiam, quo-
58 rum parentes nati sunt in loco; Quod si diceret Vir-
gines, quæ sint del loco N. tunc intelligerentur,
non solùm natiuæ, sed etiam habitatrices; quia li-
cet locus appositus ad demonstrandum, intelliga-
tur de originali, text. in leg. prima, ff. de tut. & cu-
rat. dand. ab ijs, & ibi Bartol. & ideò dicimus Ange-
lus de Clauasio, Thomas de Aquino; verùm tamen
est etiam, quod dictio, De, per sæpè importat non
solùm originem, sed etiam domicilium, Surd. de-
cis. 129. numero 15. & ideò intelligerentur non so-
lùm originariæ virgines, sed etiam quæ haberent do-
micilium. Originariorum nomine veniunt qui na-
ti sunt in loco, leg. prima, & tertia, Cod. de incol.
libro decimo, leg. 1. ff. ad municipal. Ioseph. Ludo-
uicus decision. 3. numero 15. Riccius Prax for. Eccl.
59 decis. 298. n. 1. † Habitatorum autem nomine veniunt
etiam famuli, qui in domibus dominorum commo-

rantur ad seruiendum ; & ideò statutum loquens de habitaioribus, eos etiam includit, Batt. consil.42. volumin.1. quem refert Bonacos. de famulis quæst.237.

60 † Ciuitatis appellatione, in fauorabilibus veniunt suburbia, Crauet.consil.297. numeru 1. Abbas consil. 52.lib.2. vbi habet, quod natus in continentibus, & suburbijs dicitur natus in ciuitate. Tuscus littera C, conclus.280. num.6. Gratian. disceptat. forensi tom.5. capit.893. num.35. vbi etiam habet, quod in materia indifferenti, & non odiosa appellatione ciuitatis venit ciuitas cum territorio, & tom.2. cap.217. post Alciat. de statut. quæst.177. part.2. ait, quod castra, & villæ veniunt sub nomine ciuitatis, maximè in beneficijs, in quibus verba sunt latissimè interpretanda ; Idem sentit Vincentius de Franchis decis.129. Item licet nomine ciuitatis non veniat territorium secundùm naturam, & proprietatem sermonis ex adductis per Glossam in capit. Ego Ludouicus 63. distinct. tamen vbi non constat de mente, quia in vniuersalibus fit larga interpretatio; appellatione ciuitatis venit etiam territorium maximè fauore dotis, Bald. consil. 357.num.1. Tuscus loco citato numer.9. & 10. in his tamen maximè spectanda est intentio disponentis, seù testatoris.

61 Ad † 2. quid sit intelligendum per illa verba : del Commune, dico hoc esse additum ad explicationem
62 antecedentis, nempè natiuæ. seù originatiæ. † nam, cùm domicilium originis sit immutabile, l. assumptio ff. ad municipal. ibi neque recusando quis patriam, ex qua oriundus est, possit mutare, idem habetur l. origine C. de municip. lib.10. & ratio est, quia tale domicilium originis est quid naturæ, idest quod à natura habetur ; naturalia autem sunt immutabilia ; ita Menochius alios referens lib.6. præsump.42. num.4. sequitur, etiam quod si quis alio transferat domicilium habitationis, non ideò amittat domicilium originis ; Ideò testator, quia in ijs virginibus, quibus vult legatum dotis tribui non solùm requirit domicilium originis, sed etiam habitationis, ideò addidit etiam illa verba : del Commune.

63 Ad 3. † quid intelligatur per illa verba ; che non siano, nè saranno forastiere ; hoc non potest ita facile determinari ; nam si agatur de ordinibus suscipiendis, requiritur tantùm, vt quis possit ab Episcopo ordinari, quod, vel habeat in Diæcesi illius Episcopi, à quo vult ordinari, vel domicilium habitationis, vel beneficium, vel quod ex illa diæcesi sit oriundus ; si enim aliquod horum trium habeat, sufficit adhoc, vt possit ordinari capit. cum nullus de temp. ordin. in sexto, nota tamen, quod domicilium habitationis non acquiritur per quamcunque habitationem, sed requiritur habitatio vna cum animo ibi perpetuò manendi, & licet leges videantur decernere eum, qui per decennium inhabitauit esse reputandum incolam, hoc tamen est tantùm præ-
64 sumptiuè ; † præsumit enim lex, quod, qui per decennium habitat, habeat animum, vel habuerit perpetuò habitandi. Cæterùm requiritur in entio, patet ex leg. nihil interest ff. de capt & postlimit. reuers. ibi. Neque enim satis est corpore domum suam redijsse, si mente alienus est ; & ita docent omnes, quos refert, & sequitur Sanchez de matrimonio libro tertio, disput.23. numero primo, ex quo colligitur ; non esse necessè habitare per decennium in aliquo loco, vt ibi quis acquirat domicilium habitationis, sed tantùm ad tollendam præsumptionem. Cæterùm, statim ac quis incipit habitare animo perpetuò manendi, statim acquirit domic. patet ex l. domic. ff ad munic. ibi domic. re, & facto transfertur, iuncta Gl. verbo domicilium, vbi ait, facta subintellige, ex animo; nam hæc duo sunt necessaria, Menoch. de arbitr. libro secundo, cent. prima. cas.86. numero secundo, & alij apud Sanchez loco citato
65 numero tertio, † Hinc etiam fit, quod sicut ad constituendum domicilium requiritur animus, & habitatio, ita ad illud deperdendum requiratur desertio loci ; nec sufficit animus deserendi ; ratio est, quia per quas causa res nascitur, per eas & dissoluitur capit. primo, de regulis iuris ; Cùm ergo ad acquirendum domicilium animus requiratur, & habitatio, ad amittendum etiam requiritur animus non habitandi, & loci desertio.

66 Sed, † quia diximus domicilium originis sufficere ad hoc vt quis possit ordinari, oritur dubitatio huiusmodi. Anna, dum Neapoli moratur cum suo viro, vel concipit, & parit, vel etiam profecta grauida parit ibi, & domicilium habet Romæ ; tempore labente natus puer cupit, & petit ordinari à Neapolitano Archiepiscopo ; quia cùm ibi sit natus ; intendit se ibi habere domicilium originis ; quid Iuris ? Respondeo non posse ordinari, quia ad domicilium originis non est satis ibi esse natum, vbi parentes domicilium non habent, sed ibi habitant tantùm ad tempus ob aliquam causam. Dicetur autem originarius illius loci, in quo parentes domicilium habitationis sortiebantur, quia fingitur ibi natus ; quod videtur apertè probari ex l. filios C. ad municip. libro decimo, leg. ciues in fin. Cod. de incolis, ibi, vndè, cùm profectus est peregrinari videtur, & mulier, quæ habuit animum reuertendi fingitur semper fuisse in loco, ad quem intendebat reuerti, & ita ibi peperisse, Mascardus de probation. conclusion. 807. numero tertio, & alij apud Sanchez, vbi supra numer. tertio, & verè nullo modo potest dici ibi aliquod habere domicilium, quia cum tribus modis acquiratur natura, legum dispositione, & animo, & voluntate ibi permanendi, vbi habitat, vt tradit Menochius de arbitr. casu 85. in principio, nullo horum modorum potest dici, quod iste filius vbi nascitur habeat domicilium ; non desunt tamen qui aliter sentiunt.

67 Quod † verò domicilium requiratur, vt ibi possint sumi sacramenta, & contrahi matrimonia, videa apud Sanchez loco citato. Sed ad propositum nostrum ille dicitur forensis, eo quod in loco non sit natus, nec habeat in eo domicilium, vel longo tempore non habuerit, veluti decem annis, quod intellige ad tollendam præsumptionem, nam ad rei veritatem non requiritur decennium, vt supra dictum est ; Dicetur etiam forensis, qui natus est in aliquo loco ; si casu ibi natus est. Vide Mascard. eadem conclusion. 807. per totam, dicitur etiam forensis, qui licet aliquando domicilium habuerit in aliquo loco, illud tamen transtulit in alium animo semper ibi permanendi, colligitur ex dictis.

68 Nunc † respondeo ad quæstionem ; cùm testator requirat illas virgines esse natiuas debent esse originariæ idest natæ ipsæ, vel earum parentes ex eo loco ; Cùm dicat quod non sint forenses intendit, quod ibi habeant domicilium, iuxta superius tradita ; dum addit postremo, quod neque erunt forenses, excludit eas virgines, quæ, licet aliquando habuerint domicilium in illo loco, alio tamen transtulerunt ; neque hic facienda est interpretatio
69 † ampliando, sed potiùs restringendo, quia hæc est mens testatoris his verbis expressa, & quotiescunque disponens restringit, etiam nos restringendo debemus interpretari, Bald. in leg. vltim. numero primo, de posthum. hæred. institution. Quin etiam verba generaliter prolata ex verosimili mente testatoris restringuntur ad rationabile cogitatum, leg. cum vir ; & ibi Imola numero secundo, & Socio. Sen. numero tertio, de condit. & demonstr. Bald. in leg. precibus numero 44. ad finem de impuber. & alij instit. per legem si quis ita §. penultim. ff de instit. tutel. Mantic. de coniectur. libro 3. titul. 4. numero 13.

70 Sed † hic non ab re quæritur, an vulgo conceptæ, & exposi-

expositæ sint capaces huius legati, ratio dubitandi est, quia huiusmodi virgines præsumuntur natæ, & habētur vt naturales illius patriæ, in qua exponuntur ita Lara de Anniuersatijs lib.1.cap.21. & cùm præsumēdum sit testatorem voluisse disponere secundùm leges. Mantica de coniectur.lib.6.tit.6.num.2. debemus concludere testatorem voluisse in legato comprehendi etiam istas virgines, cùm etiam de iure comprehendantur. Pro responsione, dico aliud esse aliquam virginem esse originariam, aliud non originariam, aliud non esse forensem sicuti memini me in simili dixisse, dum quærerem, an expositi possint ordinari; Cōsideraui.n aliud esse, esse legitimum, aliud, esse illegitimum, aliud esse, non esse illegitimum, dixi enim legitimum esse illum, de cuius legitimis natalibus constat, illegitimum illum, de cuius natalibus illegitimis constat, non illegitimum censeri illum de cuius natalibus nec legitimis, nec illegitimis constat, & ita cum Sanctarello dixi hūc esse non illegitimum, qui quidem excluditur à beneficijs, quibus gaudent legitimi, non comprehenditur in pęnis indictis illegitimis, & gaudet omnibus priuilegijs, gratijs, &c. in quibus non exprimitur pro requisito, quod sint legitimi nec excluditur ab ijs, à quibus excluduntur illegitimi, ita dico in casu nostro, expositi non sunt natiui, neque forenses, sed sunt non forenses, excluduntur igitur à beneficijs, quæ requirunt esse natiuum, non tamen excluduntur ab ijs, à quibus excluduntur forenses, gaudent omnibus illis, quibus gaudent personæ loci, dūmodo non requiratur, quod sint natiuæ, licèt excludantur forenses, sunt.n nō forenses. Deinde pōdero aliud esse expositas censeri illius patriæ, in qua exponuntur, aliud esse, censeri illius loci, in quo pariter exponuntur in territorio Brixiensi dicentur Brixienses, in Bergomensi Bergomenses, si exponantur in aliqua villa, in aliqua terra non dicentur illius terræ. Ratio disparitatis, vel differentiæ est, quia facilè præsumitur expositos in dięcesi, in territorio esse natiuos illius difficilè est enim, & fortasse improbabile deferri filios ex vna dięcesi ad aliam, at experientia compertum est ferè semper, vel saltem vt plurimum filios vnius villæ exponi in alia, vt ab alienis, vel alantur, vel aliquo modo expositis subueniatur, ac etiam vt dedecus, quanto magis fieri potest exponentes arceant a seipsis. Expositi ergo in hospitalibus, & in prouincijs, quorum patrum nomina ignorantur, & sunt vulgo concepti, reputantur illius dięcesis, in qua exponuntur, vt supra, concedo illius terræ, nego, quia cessat præsumptio, quæ dicta sint ad maiorem claritatem. Certè ad legatum, de quo nūc agimus nunquam admitterem expositos in hospitali, qui sint vel vulgo cōcepti vel vulgo nō concepti. ratio est, quia, licèt præsomātur esse illius patriæ, in qua exponuntur, nō ideò sequitur, quod sint censendi natiui alicuius terræ in particulari; erunt quidem capaces legatorum, quæ fiunt illis, qui sunt de tali prouintia, vt si legatum fiat Brixiensibus, Bergomensibus &c. at si fiat illis, qui sunt ex aliqua terra, villa, & oppido, expositi in hospitalibus Ciuitatis nequaquam sunt admittēdi, quod si requiratur in legato qualitas natiuitatis, neque admitterem, quia qualitas, in qua quisque fundat suam intentionem est probanda, vt supradictum est; Cùm ergo ista qualitas natiuitatis requiratur, & non possit probari, vtique reijcientur à legato. De vulgo autem conceptis, expositis in illo loco, in quo est factum legatum, pariter dico in rigore non esse admittendos ad legatum, quia non possunt probare qualitatem requisitam natiuitatis, deinde cessat præsumptio; Non negarem tamen piè etiam puellis expositis in loco posse dari, si tāmen aliæ non reperirentur, quæ habeant requisitas cōditiones; Quod si in legato requireretur tantùm, quod non essent forenses, vel extraneæ, multo faciliùs ita expositis legatum impertirem; At in nostro legato requiritur, quod sint natiuæ, quod non sint, nec fuerint forenses, ex dictis ergo colligitur mēs testatoris, quæ omninò est seruanda vt supra, & etiam responsio ad totum hoc quæsitum, quæ dicantur virgines natiuæ, non forenses &c. quod tale est. Virgines istę debent, vel ipsæ, vel eorum patres esse natæ in loco, vel in districtu illius loci, & debeat ibi habere domicilium, vt non dicantur forenses, hæc est expressa testatoris voluntas, quæ in tenore testamenti est seruanda vt supra dictum est, & qualitates requisitæ in legato, in quibus quisque fundat suam intentionem, sunt probandæ. Fateor tamen, quod si non sint tot virgines quæ sufficiant ad præscriptum numerum, quod ex benigna æquitate possunt admitti, etiam illę, quæ licèt non sint natiuæ, habent tamen domicilium in illo loco, quia saltem præsumptiuè possunt reduci, semper tamen sunt præferēdę, quæ omnes habent veras qualitates non habentibus, post omnes autem, etiam expositæ in loco, nunquam tamen vuulgo conceptæ, & expositæ in hospitali, quin exeo, quod essent vulgo conceptæ gauderent fauore, & beneficio, quo non gaudent ipsę legitimæ. Datur autem istis, non autem viduis, aut monasterium intrantibus, quia istæ aliquo modo comprehenduntur in legato, illæ autem nullo, viduæ nullo modo possunt dici virgines, monasterium intrantes, quia ex præsumpta, imò ex clara legantis mente excluduntur, dum vult dictas virgines nubere hominibus eiusdem loci, vel territorij, quod de monialibus non potest verificari vt supra.

Ad 7. quid faciendum de redditibus in casu, quo
vacantibus omni culpa hæredibus, adhuc tamen non
reperiuntur quatuor virgines maritandæ, cùm hoc
casu nihil disponat testator. Pro huius dubitationis
responsione posset dici primo, quod sunt distribuendi
inter illas, que nubunt per ius accrescendi, quod videtur
admittendum in hoc legato, cùm virgines istæ
sint coniunctæ re, & nomine, vt patet in verbis; voglio
siino spese le mie entrate; ecce quomodo sunt
coniunctæ re, in maritar quattro pouere putte, ecce
71 quomodo sunt coniunctæ nomine; † ius autem accrescendi
in eo consistit, quod deficientibus aliquibus
ex collegatarijs legatum accrescat alijs, & ita in casu
nostro, cùm non repetiantur quatuor, sed tantum tres,
vel duæ virgines totum legatum istis æqualiter distribuēdum
est, Bart in suo cons. 174. incipit Facinus vendidit
lib.1. & idem Bartol. cum Angelo & Floriano
in leg. Dominus fructuario §.1. ff. de vsufructus Alex.
in l. qui filiabus §.1. de leg. 1. Ripa in l. re coniunct. n.
70. de leg 3.
72 Quod si quis obijciat † legata ob causam non iterabilem
non admittere ius accrescendi, vt legatum
pro alimentis, & casus est singularis in leg.
Dominus §. primo iuncta glossa ibi communiter recepta
ff. de vsufructu, & probatur ex leg. penult.
73 §. primo. ff. ad legem falcid. † neque huiusmodi legata
posse vel replicari, vel multiplicari leg. ali-
74 menta §. Basilicæ de aliment. leg. † ea ratione,
quia, cùm nemo habeat, vel possit habere duos
stomachos, vt dixit Baldus in Capitulo Bonæ el
3. numero quinto de election. & election. pot. vnde
Alciatus in dicta lege re coniuncti numero 48.
eleganter scribit; Pluris esse alimentandos cæte-
75 ros, quod alicuius portio defecerit, † in legatis
enim alimentorum censetur inesse taxatiua, & in
legatis taxatiuis cessat ius accrescendi ex voluntate.
leg. Lucius §. quæ habebat ff. ad Trebell. Mantica de
76 coniect. lib. 10. tit. 3. numer. 24. † ex quo fit quod testator
legans alimenta videtur nolle legatarium ha-
77 bere plusquam alimenta, † eodem modo, cùm causa
dotis videatur esse limitata, & ita iterari, & multiplicari
non possit, non videtur admittendum
ius accrescendi, sed deficiente conditione in vna
legatum euanescit, leg. sancimus Cod. de nupt. §. sed
hoc præsenti in Auth. de sanct. Episc. Bart. in l. titio
centum §. Titio genero nu. 7 de condit. & demonstr.
78 † Respondetur tamen, vt de facto respondet Bald. in
Cons. 174. volum. 1. legatum dotis non esse simile le-
79 gato alimentorum, † quia legatum dotis, etiam con-

ſtante matrimonio poteſt augeri §.eſt, & aliud genus,
Inſtitut. de donat. quod non admittitur in legato vſuſ-
fructus, & licet Baldus dubitet in l.Dominus §. per fi-
deic. ff. de vſufructu, inclinat tamen in eam partem,
quæ in dote admittit augmentum, ex quibus videtur
concludendum ius accreſcendi in noſtro caſu debe-
re admitti, quod etiam probatur ex mente teſtatoris.
80 Nam, licet ius accreſcendi ſit inductum à lege,
eſt tamen inductum ex præſumpta mente teſtatoris,
Bart. in leg. ſi in teſtamento nu.3. de vulga ſub. Alex.
ibidem num.4. Iaſon. num.5. & alij apud Mantic. de
coniectur. libr.3. titul.12. numer.2. tunc ergo maximè
dandum erit, cùm de teſtatoris mente conſtabit;
Nunc ergo probo, mentem teſtatoris eſſe, quod in
hoc caſu detur ius accreſcendi. Teſtator virgines pri-
uat legato eo anno, quo conditiones ab eo requiſitæ
per homines communitatis non fuerint ſeruatæ, &
illud Eccleſiæ adiudicat, ergo à contrario eas non
priuat, quando ſeruatæ fuerint requiſitæ conditio-
nes, ergo datur ius accreſcendi inter illas, & proba-
tur quia legato non priuat illas virgines, quibus eſt tri-
butum contra ſuam mentem, quia ipſo facto ſunt pri-
uatæ, diſponeret enim bis de eodem; priuat, ergo
eaſdem filias, quibus accreſceret, & hoc in pœnam,
quia eorum parentes (ita enim loquitur etiam teſta-
tor) exiſtunt trangreſſores ſuæ voluntatis, ſi ergo
eas priuat in caſu tranſgreſſionis, admittit in caſu, in
quo non eſt tranſgreſſio; ergo hoc caſu datur ius ac-
creſcendi; Quibus tamen, & alijs facilè reſpondeo
nullo modo poſſe in hoc legato admitti ius accreſcē-
di, quia expreſſa eſt mens teſtatoris in contrarium, &
ratio eſt, quia licèt ex præcitatis verbis teſtamenti vi-
deantur prædictæ virgines eſſe coniunctæ re, & no-
mine in legato; non eſt tamen ita, imò re ſunt di-
ſiunctæ, licet nomine coniunctæ, vbi enim magis
expreſsè loquitur de dote virginibus tribuenda, ita ha-
bet (laſciando à quelle putte vergini cento lire per
ciaſcheduna) ex quo manifeſtè apparet non eſſe con-
81 iunctas re, † quo caſu non datur ius accreſcendi,
Iaſon in l. re coniuncti numer.105. de leg 3. qui refert
Bartol. Baldum, Nicolaum de Neap. Angelum, Ra-
phaelem, Cumanum, & Caſtrenſem omnes in leg.
huiuſmodi §.quibus, &c. de leg.1. & ſubdit neminem
vſque ad ipſum de hoc dubitaſſe, Mantic. de coniect.
lib.10. tit.3.nu.29.
82 Poſſet reſponderi ſecundo, † quod cùm ceſſante
cauſa ceſſat legatum, & euaneſcat, hoc caſu rema-
neat apud hæredem. ex leg. alumnæ §. titia ff. de ad-
min. leg. & lege titia ff. de ann. leg. quod ceſſet legatū
83 probatur † quia ceſſante cauſa finali legati ceſſat etiā
legatū, l. cū tali § falſam cauſam, de condit. & demon-
84 ſtrat. & alijs iuribus, † tunc autem ceſſat cauſa finalis
legati, quando ceſſat titulus, propter quem legatum
factum eſt, vt in legato dotis, quod factum vt aliquę
dotentur, ſi ceſſat ratio dotis, ceſſat cauſa finalis do-
tis, cùm ceſſet titulus propter quem legatum factum
eſt, Bald. leg.1. num.12. de fal. cauſ. ad leg. & legata fa-
85 cta ob aliquam cauſam, ſi † cauſa non habeat ſuum
effectum, vel ſortiatur ſuum finem cenſentur adem-
pta tacita voluntate l.2. de his, quæ ſub modo; concor-
dat Alex. l.ti donat. num.23. C. de collat. quotieſcun-
86 que ergo, legatum dotis nō ſortitur † ſuum effectum,
ceſſat, & euaneſcit, Maſcard. de prob. concluſ. 1256.
n.7. videtur ergo concludendum quod debeatur hæ-
redibus. & apud ipſos remanent; Attamen omninò
87 eſt dicendum neque apud ipſos debere remanere, †
quia hoc eſt legatum pium, cùm ſit legatum dotis pro
maritandis virginibus pauperibus, & tale ab ipſomet
teſtatore appellatur. Legata autem pia, ſi non poſſunt
habere ſuum effectum, vt à teſtatore diſponitur, in
aliud opus pium ſunt expendenda, Angelus verbo le-
gatum, nu.8. qui hoc aſſerit etiam de legato dotis; ſed
in quod opus pium erit expendendum? Aliqui dixe-
runt debere eo caſu admitti ad legatum viduas; ratio-
88 nes quibus adducebantur ſunt. P. † quia legatum quo-
tieſcunque non poteſt ſortiri ſuum effectum ex præ-
ſumpta voluntate teſtatoris, debet expendi in aliquod
opus pium magis ſimile, ſeruata quātò magis fieri po-
teſt mēte teſtatoris, Molina to.1 de Iuſtit. tract.2. diſp.
249.§. quando aliquid à teſtatore, Fagundex in ſimili
lib.6. cap.5. nu.12. Sanch. tom.2 conſil. mor. lib.4. cap.
89 2. dub.6. nu.2. † 2. quia ita diſponit Tridentinum ſeſſ.
25. de reformat. cap.8. his verbis, quod ſi hoſpitalia hęc
ad certum peregrinorum, aut infirmorum numerum,
aut aliarum perſonarum genus ſuſcipiendum fuerint
inſtituta, nec in loco vbi ſunt dicta hoſpitalia ſimiles
perſonæ, aut pauperes reperiantur, mandat adhuc vt
fructus illorum in alium pium vſum, qui eorum inſti-
tutioni proximior ſit, ac pro loco, & tempore vtilior
conuertantur, prout ordinario; cum duobus de capi-
tulo; qui rerum vſu peritiores ſint, per ipſum diligendi,
magis expedire viſum fuerit, niſi aliter forte etiam in
hunc euentum in eorum fundatione, aut inſtitutione
fuerit expreſſum, quo caſu, quod ordinatum fuerit ob-
ſeruari curet Epiſcopus, aut ſi id non poſſit, ipſe prout
ſupra vtiliter prouideat, cùm ergo virgines non extа-
bunt, quibus legatum tribuatur, erunt admittendæ vi-
duæ, quia in tali caſu hoc pium opus videtur proximius
90 illi, quod fuit inſtitutum à teſtatore. 3 quia ita ſentiunt
Sanchez de matrim. lib.7. diſp.91. num.57. Guttierez
pariter de matrimonio cap.121. num.7. Fagundex ſu-
pra cap.5. num.42. Bariola in Afforis. verbo legatum
pro maritandis, Nald num.42. & Ghilin. nu.21. & hoc,
quia talis præſumitur mens teſtatoris, in qua etiā fun-
datur diſpoſitio Concilij ſupra adlata; quæ tamen ra-
tiones in noſtro caſu non videntur concludere.
91 Primo, † quia omnes nituntur præſumptæ volunta-
ti teſtatoris, vt ex ipſis patet, at in caſu noſtro nulla
alia poteſt præſumi voluntas teſtatoris. P. ex Lara in
Anniuerſar. lib.1. cap.21. Legatum pro maritandis vir-
ginibus non patitur commutationem cum alio opere
pio; niſi id faciat Romanus Pontifex de plenitudine
poteſtatis, ergo nullam admittit aliam præſumptam
voluntatem teſtatoris, quia, ſi aliquam admitteret, nō
indigeret pro commutatione abſoluta poteſtate Pa-
92 pæ. 2. † Voluntas teſtatoris ſeruanda eſt, ſi verba aliquo
modo poſſunt deſeruire ſaltem impropriè, & ſecun-
dùm latam ſignificationem, alioquin diſpoſitio red-
ditur inutilis. l. in ambiguo de rebus dubijs, & ibi Bart.
dum reſpondet ad legem non aliter de leg 3. Alex. cōſ.
139. nu.5. vol 6. per leg cogi. §. ſi generaliter ff ad Tre-
bell. Ruinus conſ.29. nu.11. vol.2. & conſ.177. nu.11.
eod. vol. quod conſilium fuit requiſitū, vt in eo reſpon-
deret ſecundùm ſuam legalem conſcientiam, & idem
ſæpiſſimè tradit in alijs reſponſis, vt refert Mantica
de coniect. lib.3. tit.3. Pœna ſumo pęnam vt infra ad-
iuncta legato ſi non ſeruetur, tollit præſumptionis fun-
damentum, & ex qualitate pęnę arguitur interpre-
tatio verborum. Ludouis. deciſ. 384. numer. 3. Cùm
enim teſtator, vel legans apponat pœnam priua-
tionis legati, ſi aliter fiat, quàm ab eo diſpoſitum
eſt, videtur præcludere aditum ad quaſcunque
alias præſumptiones ſuæ voluntatis, maximè ſi le-
gatum alteri adiudicetur; videtur enim hæc eſ-
ſe mens legantis, ſi mea voluntas exequutioni
93 non tradatur, legatum Eccleſiæ adiudico; &
tunc, cùm teſtator diſponat, nullus eſt locus co-
niecturis leg. hæredes palam §. primo, de teſtamen-
tis. In caſu autem noſtro legans diſponit hoc mo-
do; E ſe quelli huomini à quali toccarà eſſeguire
detta mia diſpoſitione, ò altri contrauerranno à que-
ſta mia diſpoſitione, & eſpreſſo volere, priuo det-
te putte del legato per quell'anno, laſciando quell'
entrate, per quell'anno, alla Chieſa Parrochiale;
ergo hoc legatum non admittit aliam præſumptam
voluntatem. Sed dices legatarium diſponere tan-
tùm in caſu, quo exequutores non ſeruauerint eius
voluntatem, dando alijs, quàm à ſe preſcriptis;
hoc enim ſonant illa verba; contrauerranno alla
mia diſpoſitione, quæ requirunt actum poſitiuum,
quo

quo contrau eniatur ; at in caſu noſtro non eſt talis
actus poſitiuus , ſed merè forruito accidit , quod
virgines non reperiantur , ergo , licèt in primo
caſu , quo actu executores contrauenirent , non
admitteretur alia præſumpra voluntas ; non tamen
tollitur , quin poſſit præſumi in hoc ſecundo :
at dico idem omninò eſſe diſpoſitum in ſecundo ,
quod , & in primo ex mente legantis ; nam ideò
legans diſponit in primo caſu , quod virgines pri-
uentur legato , & illud adiudicat Eccleſiæ , vt om-
nimò eius voluntas ſortiatur effectum à ſe intentum ,
& non ſortiendo legatum tribuendum vult Eccle-
ſiæ ; ergo etiam in ſecundo caſu legatum paritee
erit tribuendum Eccleſiæ vt eius voluntas ſeruetur ;
Cùm enim legans maximam ſuſpitionem fraudis
habeat, vt patet in obſecratione quam facit homini-
bus , qui pro tempore exequtores exiſtent , & hanc
maximè tollere ſatagat . Cùm multæ poſſint ſubeſ-
ſe hoc caſu , quo dicimus ſine culpa non reperiri
virgines ; multis enim modis fieri poſſet , quod vir-
gines non reperirentur , apparentur & quidem ſine
culpa , re tamen vera aliqua ſubdoloſè latente frau-
de , ideò , vt omnibus fraudum modis aditum pre-
cludat , cenſendus eſt diſpoſuiſſe , quod quotie-
ſcunque non reperiuntur virgines legatum Eccleſiæ
tribuatur , & expreſsè quidem in caſu contrauen-
tionis, at in caſu non contrauentionis tacitè , & ex
præſumpta voluntate , omni tamen caſu virgini-
94 bus legatum non detur , Eccleſiæ tribuatur: † Dices
pœnas ſunt reſtringenda, neque in pænis facienda eſt
95 extenſio. Reſpondeo. Primo † hanc non eſſe pœnam;
Nam pœna ſupponit aliquem priuari aliquo iure quæ-
ſito,vel querendo;ſed in caſu noſtro iſtæ virgines non
priuantur iure quæſito vel quærendo , non querendo
quia non ſunt habiles ad hoc legatum habendum , cũ
non habeant requiſitas conditiones,non quæſito, quia
etſi fuiſſet datum tamen aliquod Ius illis nundum eſſet
quæſitum; quia illis non debetur, ergo iſta non eſt pœ-
na , ſed eſt quædam continuata diſpoſitio, cuius verus
hic eſt ſenſus; Volo virgines , quibus hoc legatum eſt
tribuendum, eſſe natiuas terræ N. honeſtas non fo-
renſes &c. quod ſi eius modi non extiterint legatum
96 Eccleſiæ adiudico. 2. † dico , quod voluntas etiam
tacita teſtatoris, quæ verbis non ſit expreſſa eſt am-
plectenda, ſi ſit veriſimilis, & poſſit colligi ex ijs, quæ
teſtator diſpoſuit , & tunc habetur pro expreſſa, l. iam
hoc iure de vulg. & pupill. ſubſtit. Gloſſ. in l. tale pa-
ctum ff. de pactis, quæ iura ita intelligit Bald. in l. vni
in fin. de ijs , qui ante ap. tab. & ſequuntur alij apud
Mantic. de coniect. libr. 3. tit. 3. numero 10. colligitur
autem mens teſtatoris , quod non ſolùm velit lega-
tum tribui Eccleſiæ , quando eius voluntas non ſer-
uatur, ſed etiam quando non poteſt ſeruari ; quia
etiam quando non poteſt ſeruari ſi in aliud opus im-
penditur adhuc eius voluntas non ſeruatur , ergo ad
97 huc debetur Eccleſiæ . † Deinde faciliùs quis priuatur
iure quærendo, quam quæſito, ergo ſi priuat illas qui-
bus iam decretum eſt legatum, quæ , quodammodo
licet improprie videntur aliquod ius ſaltem apparen-
ter acquiſiſſe, multo faciliùs priuabuntur .i. iudican-
dus eſt teſtator nolle dari illis , quæ requiſita ha-
bent ; Aufertur ergo ab illis, quæ requiſita habent ,
& adiudicatur Eccleſiæ, ergo multo magis non dabi-
tur illis , quæ eaſdem conditiones non habet. 3. te-
ſtator non dixit , quod legatum detur Eccleſiæ quo-
tieſcunque dabitur puellis non habentibus requiſita
ab ipſo , ſed ſimpliciter dixit quotieſcunque in diſtri-
buendo dicto legato eius mens non ſeruabitur, nec
exprimit ſiue fuerint , ſiue non fuerint quatuor virgi-
nes maritandæ cum debitis conditionibus ; ergo eius
mens eſt etiam , quod detur Eccleſiæ etiam ſi nullæ
ſint filiæ maritandæ ; probatur , quia etiam quando
nullæ ſunt filiæ habentes debitas conditiones, ſi ali-
quibus daretur, adhuc eius mens non ſeruaretur, ergo
ſemper vult dari Eccleſiæ , quia ſemper daretur fi-
lijs non habentibus requiſita ſiue exiſterent , ſiue non
exiſterent habentes requiſitas conditiones ; Vltimo
adiudicatio legati facta Eccleſiæ tollit omnem aliam
præſumptam voluntatem , ideò puto ſimiliter debe-
ri Eccleſiæ.
98 Ad ea, † quę adducuntur in contrarium; Dico ad pri-
mum , Doctores illos fundari in præſumpta volunta-
te teſtatoris ; Ideò non puto eſſe regulam omninò
ſequendam ; ſed puto neceſſarium conſiderare , quæ
ſit mens præſumpta teſtatoris , etſi de illa conſtar in
illud legatum eſſe inſumendum , quia voluntas te-
ſtatoris quanto magis fieri poteſt eſt ſeruanda, quod ſi
de illa non poteſt conſtare , neque erit neceſſarium,
in hoc caſu expendere in res proximiores ex præſum-
pra voluntate teſtatoris , quia talis voluntas non po-
teſt pręſumi , & ideò exequtores expendent in ea ,
quæ magis in domino videbuntur expedire in vtilita-
tem Eccleſiæ .
99 Ad † 2. dico Doctores non aſſerere, quod legatum
pro maritandis virginibus , ſi virgines non reperian-
tur , debeat dari viduis ; ſed dicere tantùm legatum
factum pro fœminis, vel mulieribus maritandis ; Val-
dè autem inter ſe diſtant lègatum pro maritandis vir-
ginibus , & pro maritandis mulieribus , vel fœmi-
nis , quia ſub primo nullo modo poſſunt comprehen-
di aliæ quam virgines , neque de plenitudine po-
teſtatis Apoſtolicæ , niſi diſpenſando , ſub alio au-
tem poſſunt aliquo modo comprehendi verba im-
propriando: videte Sanchez de matrimonio libro 7.
diſput. 91 . & Manticam apud ipſum : non loquuntur,
ergo Doctores in caſu noſtro .
100 Ad Concil. Trid. † Reſpondeo. Primo diſponere in
caſu particulari hoſpitalium ; quotieſcunque enim
agitur de hoſpitalibus , monaſterijs, & Eccleſijs, agi-
tur de locis , quorum cura immediatè ſubijcitur Pa-
pæ , Epiſcopis &c. ideò particulariter de illis diſponi-
tur , & multa in iſtis conſiderantur , quæ non con-
ſiderantur in alijs, Mant. de coniect. lib. 4. tit. 5. num.
5. per totum ; hoc autem legatum eſt exequendum ab
exequtoribus teſtamenti , ideò non videtur militare
illa diſpoſitio . Præterea dico ſi benè conſideretur
etiam illud eſſe potius arbitrarium ; maximè, ne hoc
iure nouo corrigatur antiquum , in quo pariter eſt ar-
bitrarium. l. legatum ciuitati de vſufruct. leg. Clem.
contingit de religioſis domibus, quid tandem ſentiant
Doctores ſupra dictum eſt . Cùm ergo legatum non
admittet aliam præſumptam voluntatem teſtatoris ,
niſi quod detur Eccleſiæ , Eccleſiæ erit tribuen-
102 dum. Dices ex onere iniuncto legato colligi for-
tiſſimum argumentum ad habendam voluntatem te-
ſtatoris , leg. proculus ff. de vſufructuar. leg. Socin.
conſil. 181. num. 42. volum. 1. & alij, ergo ex eo, quod
legatum eſt ad maritandas virgines colligitur , quod
mens teſtatoris fuerit , quotieſcunque non poteſt
inſumi in maritandis virginibus , quod expenda-
tur in maritandis mulieribus . Reſpondeo verum eſ-
ſe quotieſcunque poteſt aliquo modo in illum ſen-
ſum interpretari legatum , at quotieſcunque non
poteſt talis interpretatio fieri , debet potius legatum
fieri caducum ; cùm autem legata pia non poſſint
fieri caduca , ſed in aliud opus pium ſint expenden-
da , vt ſupra probatum eſt , nullaque poſſit dari pręſ-
ſumpta voluntas teſtatoris , niſi quod detur Ecleſiæ ,
in caſu noſtro Eccleſiæ dandum erit , in alijs autem
caſibus liberum erit exequtori, prout in domino vide-
bitur illa legata expendere iuxta ſuperius tradita, & in
caſu noſtro puto omninò certum deberi Eccleſiæ ;
quia mens teſtatoris eſt , quod illæ virgines omni-
nò maritentur , & ne talis eius mens poſſit defrauda-
ri adiudicat Eccleſiæ , & non vult alteri dari, quia
hoc modo tollitur omnis præſumptio fraudis , quia
ceſſat omnis ratio intereſſe priuati ; ideò puto cer-
tum quotieſcunque Virgines illæ cum omnibus cir-
cumſtantijs non maritentur ſemper deberi Eccleſiæ .
Addo etiam , quod ea , quæ dicta ſunt explican-

do, quæ dicantur virgines oriundæ, vel natiuæ, ex oopido, non forenses, esse dicta, prout de iure, at ex mente testatoris in hoc legato strictiùs est loquendum, nam in illo oppido, vel terra de qua loquitur testator, non dicuntur forenses illi tantùm qui non habent domicilium; sed etiam illi, qui habent iam per multos annos, & sunt veteres incolæ; semper dicuntur forenses quoad vsque sint effecti de corpore communis, quod fit, dum per consilium aggregantur communitati, & vt sunt è corpore communis, ita dicuntur homines communitatis, & quod ista sit mens testatoris, colligitur ex tenore testamenti ipsius, in quo volens particulari priuilegio afficere filias, quæ ex suo sanguine descendunt, admittit ad legatum filias cuiusdam Thesauræ, licet nupserit forensi. Maritus autem Thesauræ quamplurimis ab hinc annis est incola istius oppidi, de quo agimus, & tamen dicitur à testatore forensis, ergo nomine forensium intelligit testator non illos tantùm qui non habent domicilium, sed prætetea etiam eos, qui licèt habeant domicilium, attamen non sunt de corpore communitatis, vt est Maritus Thesauræ, qui licèt sit incola dicitur forensis ad effectum istius legati, quia non est de corpore communitatis, quod autem vna pars testamenti declaret aliam, docet Mantica de coniect. libro 3. titul. 9. numero tertio, & alij apud ipsum.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur factum.*
2 *Regula Iuris, quod dignior pręcedat explicatur.*
3 *Dignior est, qui vtitur iure proprio, & habet dignitatem ex persona propria, quã qui ex aliena.*
4 *Dignior est, qui dignitatem habet naturalem, & perpetuam, quam qui habet tantùm temporalẽ.*
5 *Prior temporem potior in iure.*
6 *Duplex ordo temporis, & qualitatis. In præcedendo nulla habetur ratio ordinis temporis, sed tantùm qualitatis, nisi sit inter habentes eandem dignitatem, vel parem.*
7 *Multa notatu digna in materia præcedentiæ; in ista plumbeo pede est incedendum, est magni pręiuditij, non potest super illa fieri concordia nisi de licentia superioris &c. vide ibi.*
8 *In materia præcedentiæ standum est statutis particularibus, licet contra ius commune.*
9 10 *Vna, & eadem persona ob diuersos respectus potest censeri duplici iure; ideò Parochus aliquando præcedit canonicis.*
11 *Regularis curam exercẽs subditur episcopo in ijs, quæ pertinent ad curam, non sic in ijs, quæ pertinent ad vitæ suæ rationem.*
12 *Iura plurium deuenientia in vnam personam retinent singula suam naturam; Ideò Vicarius, & Canonicus diuerso iure censetur.*
13 *Maior dignitas non consideratur, nisi sit ordinata ad actum de quo agitur.*
14 *Ideo Cardinalis Vicecancellarius non præcedit in Capella.*
15 *Antiquior nulla habita ratione dignitatis extraneæ præcedit etiam de iure communi; & contrarium priuilegium est strictè interpretandum.*
16 *Est regula perpetuò vera, quod in collegiatis antiquior semper præcedit, nisi rationem suam excedat, & explicatur.*
17 *In materia pręeminentiarũ tunc recurritur adunc ius commune, quando deficit particulare, quod si hoc extat, illi est standum.*
18 *Standum est consuetudini iuri communi etiam repugnanti in materia præeminentiarum.*
19 *Dignitas extranea à Collegio qualiscunque illa sit nihili penditur.*
20 *Signa collegialitatis quæ sint, & aliqua recensentur.*
21 *Vbi nulla communicatio in muneribus, & emolumentis, ibi nulla Collegialitas.*
22 *Ex separatione dignitatis e collegio colligitur dignitas non collegialis.*
23 *Consuetudo in honoribus, & præeminentijs est seruanda.*
24 *Quæ consuetudo Ecclesiarum sit seruanda.*
25 *Debet esse præscripta spatio quadraginta annorũ.*
26 *Debent probari actus facti animo inducendi consuetudinem.*
27 *Consuetudo præcedendi est imperscriptibilis, estq; omninò extirpanda, nec quidquam operatur.*
28 *Quæ sunt facultatis non inducunt consuetudinem restrictiuam liberæ potestatis.*
29 *Quilibet potest recuperare ius, & possessionem suæ præcedentiæ amissæ.*

Capellanus titulatus postremus omnium aliorum residentium manualium petit præcedentiam.

V.

1 IN Ecclesia † Parochiali N. oppidi diæcesis Bergomensis cum assensu, & interuentu Parochi erecta est collegialis residentia manualis idest sacerdotum ad nutum amouibilium, ob cuius bonum regimen aliqua condita sunt statuta, & hoc pręcipuè videlicet. Nulla in præcedendo habeatur ratio dignitatis, vel personæ, sed tantùm antianitatis, & temporis electionis, dempta tamen persona Parochi, cui primùs omninò decernitur locus. Numerus Sacerdotum erectione fuit tantùm octo, qui vt faciliùs posset augeri, liberam facto est facultatem cuicunque, vt soluta certa summa pecuniæ, possit dictæ residentiæ addere alium, qui nomine soluentis, & suorum successorum, vel hæredum intersit. Soluit pactam pecuniam Sempronius, & addit residentem nomine suo Presbyterum Antonium, qui eo quod habeat capellaniam in titulum, & beneficialem, cæteri verò omnes residentes sint manuales contendit sibi deberi præcedentiam in Choro in residentia: negant manuales capellani, nec obstare titulum affirmant. Quæsitum est quid Iuris.
2 Consultus N.V.I. † doctissimus in hac causa ita respondit. In hac materia præcedentiæ notissima iuris regula est, quod dignior debet præferri. l. 1. ff. de albo scriben. Decius in cap. sanè A. 2. num. 12. verbo sed habito respectu ff. de off. deleg. Purp. in l. 1. nu. 632. versu, & quod cæteros. ff. de officio eius cui mand. est: Nauar. cons. 8. de maior. & obed. Menochius cons. 257. num. 3. & 9. Rota coram Seraphin. decis. 1223. nu. 2. & alijs
3 decisionibus infra citatis. † Dignior autem est is qui iure proprio vtitur, & ex persona propria dignitatem habet, quam qui habet per alium, Bart. in l. quod Principi in fin. de leg. 2. Decius l. 217. ff. de reg. iuris, Menoch. cons. 51. nu. 28. & cons. 32. nu. 123. cum pluribus alijs cumulatis per Gonzales ad 8. regulam Cancellar.
4 Glossa 5. §. 9. nu. 103. & 104. † Prętereà dignior est, & præcellit, qui dignitatem naturalem, & perpetuam habet ei, qui temporalem tantum obtinet, l. nemo Cod. de offic. mag. Io. Andreas in cap. pen. de off. deleg.

leg.in 6. Felinus in Rub.de maior. & obed.numet.10.
versu, quia est potestas. Boer.de ordin.grad.vtriusque
fori numer.21. & de Auct. mag. cons. n.70. Menoch.
cons.51.nu.17.& 52.num.127.& cons 257.& per con-
sequens rectores, & beneficiati, & titulati, cùm ex
proprio iure, & perpetuo obtineant dignitatem, di-
gniores, & præstantiores sunt capellanis manualibus,
qui ex aliorum concessione temporalem, & depen-
dentem habet dignitatem, & ita proculdubio debent
eisdem præferri, & præcedere, vt in terminis nostris
decisum fuit per Rotam Romanam in vna admissio.
14. Iulij 1614. coram Pamphilio, quæ etiam in gradu
appellationis coram b.m. Domino Vbaldo confirma-
ta fuit.

Nec obstat, quod in proposito casu dicti capellani
amouibiles multo ante existant in dicta ecclesia, &
ideò videantur præferēdi dicto Rectori iure antiani-
5 tatis, & prioritatis temporis, † per regulam prior tem-
pore potior in iure, quæ procedit etiam in materia
præcedentiæ, vt patet ex leg.1. C. de Cons.libr.12. &
leg.1.C.de Præp.Sacr.cubi: eodem lib.& Doctores in
l.cum quid ff.si certum petatur, cum alijs adductis per
Menoch.cons.51.nu.39. Nam respondeo, quod prio-
ritas temporis prælationem habet in iure cæteris pa-
ribus, vt bene declaret Cagnol.in l. quoties vtriusque
nu.1.ff.de Reg.Iur. & in specie præcedentiæ, Cephal.
cons.615.nu.25. Cassanæ.Cath.glor. Mund.p.7.cons.
46. in princip. nam vt benè idem Cassanæ. par.1. cons.
6 78. † duplex ordo consideratur, ordo temporis, & or-
do qualitatis, & subdit posteriorem esse potiorem pri-
mo, & vbi habet locum ordo qualitatis, non curari
de ordine temporis per text. in d.leg.1. C. de Cons in
fin. & l.1. in fin. Cod qui accus. pos. Lucas. de Pen.in
Rub. Cod. vt dign. ordo seru. Rebuffus in d.l.1. C.de
Cons.vbi habet, quod ordo temporis seruatur tantùm
inter existentes in dignitate æquali, non autem inter
inæquales dignitate, & idem Cassan.in 4. par. Cons.
43. in fin.iterum affirmat, quod ordini temporis præ-
feratur ordo qualitatis, & rursus par.7. sub Cons.46.
vers. & hic ordo, dicit, quod ordo temporis est vlti-
mus, & de eo non curatur, vbi habet locum ordo qua-
litatis, & proinde dignior præferri debet ei, qui mi-
nus dignus est, licet prior sit tempore, vt est Glos.in
Cap.placuit in verbo præposuimus, & ita etiam sensit
Rota in dicta admissionis coram Pamphilio, & Vbal-
do; vbi licet in eo casu vtraque prærogatiua concur-
reret, & temporis, & qualitatis; attamen nulla prorsus
habita est consideratio temporis, sed ex sola præstan-
tia qualitatis censuit esse præcedendum; quapropter
ita statuendum est etiam in casu nostro, nimirum Re-
ctori beneficij titulati deberi præcedentiam a Ca-
pellanis amouibilibus, & manualibus.

Quibus tamen non obstantibus non recedo a mea
sententia, quæ fuit, & est Rectorem beneficij debere
sedere in Choro post omnes alios capellanos, etiam
manuales illo anteriores tempore, & istos illi debere
præcedere in omnibus actibus collegialibus, i. quos fa-
ciunt collegialiter, & qui pertinent ad residentiam;
pro qua conclusione

7 Noto † primo in materia præeminentiarum esse in-
cedendum plumbeo, vt aiunt, pede, est enim res ma-
gni præiuditij, nec super illa potest fieri concordia si-
ne superioris licentia Seraph.decis.22.nu 2. & nullam
admittit extensionem, est enim odiosa, vt dictum fuit
in vna Asten. sedis 27. Feb.1589. coram Gypsio, &
multa habet priuilegia; nam ius prælationis non amit-
titur eo non vtendo, aut etiam patiendo aliquem præ-
cedere, Gratian.discept.for.cap.298. imò tali iure, nec
tacitè, nec expressè potest renuntiari, vt in puncto de-
cidit Decianus cons.21.num.74. lib.1. licitumque est
armata manu ei resistere, qui ius præcedendi infrin-
git, Bal.in lege obscurare §. antequam in fin.ff. de off.
proc.Menoch.cons.257.nu.55.lib.3. & datur actio in-
iuriarum aduersus eum, qui non patitur similem ho-
norem decerni Gerard.singuli 33. Cassanæus in Cath.
consil.38.p.1.consil.29.& passim dantur remedia pos-
sess.Bald.in cap.licet casu 19.n.6.

8 Noto 2. in materia præeminentiarum leges muni-
cipales omninò esse seruandas l.1.ff. albo scriben. ita
vt, licet de iure communi ille debeat præcedere, qui
primus assumptus est ad officium, Franch. decis 144.
Puteus decis.140. Alex.in l. fin §. in comparatione C.
de iure delib. est tamen legi municipali omninò stan-
dum, si statuat contrarium.

9 Noto 3. † vnam, & eandem personam posse cen-
seri duplicis iuris ob diuersos respectus, qui in ea con-
siderantur, Rota in vna Præemin. 16. Decembris
1585.corā Seraph.l.miles §. pro parte de leg.2. Glos.
in cap.quæritur 2.quæst.7. Abbas in cap.sanè, & ibid.
Decius in 3.not. de offic.deleg.alijque permulti, quos
adducit Man. de recuperand. remed. 1. numer.36.
10 & Grat. disceptatio.for.c.111.nu.13. † ideò Parochus
in ijs, quæ pertinent ad suum officium vt leuandi fu-
nera mortuorum, administrandi sacramenta, & cæte-
ris huiusmodi præfertur canonicis; in ijs verò quæ per-
tinent ad diuinum cultum, vt canere in choro, incede-
re in processionibus sanctissimi Sacramenti in eius-
dem die festo, & in Litanijs maioribus Canonici Paro-
chis pręcedunt, censentur n. iuris Clericorum in ijs,
quæ pertinent ad cultum diuinum, Parochorum au-
11 tem in ijs, quæ pertinent ad proprium officium; † &
Regularis curam animarum exercens in ijs, quæ per-
tinent ad curam subditur Episcopo, in ijs verò, quæ
ad suæ vitæ rationem spectant, ab illo est omninò exē-
ptus, & subditus suo Prælato, Trid. sess.25. cap.11. de
refor. & Canonicus aliàs exemptus à iurisdictione
Episcopi, etiam per concordiam, si tamen exercet cu-
ram animarum eidem subditus non obstante concor-
dia, Rota in vna Burg.Concord.14. Ian.1594. coram
Seraph., ex quibus patet, quod vna persona pluribus
12 iuribus censetur, ratio autem est, † quia iura plurium
deuenientia in vnam personam, retinent singula suā
naturam, & quatenus persona eligitur ad vnum ex il-
lis, quorum iura sustinet, illius curā exercet, nec consi-
derari potest, vt sustinens iura alterius, & ita Vicarius,
qui simul est & Canonicus, quādo interuenit in Cho-
ro, vt Canonicus sedet in suo stallo, extra Chorum
verò in ijs, quæ pertinent ad officiū Vicariatus omnes
alios præcedit, Negusant.in suis responsionibus, & di-
scep.cap.349.

13 Noto 4. † Ius præcedendi non competere ex eo tā-
tùm, quod aliquis habet maiorem dignitatē, seu pręe-
minentiam, sed requiri præterea, vt illa dignitas sit
ordinata ad illum actum, pro quo tractatur de præc e-
14 dendo; Ideò inter Cardinales † in Concistorio in ca-
pella antiquior præcedit vicecancellarium, pœniten-
tiarium, & camerarium, quia istæ dignitates non sunt
ordinatę ad illum actum; In Cancellaria autem, in pę-
nitentiaria, & in Camera isti pręcedunt antiquiori, ita
fuit decisum in vna Romana Pręemi. 16. Decembris
1585. Coram Seraph. & suæ decisionis hanc afferunt
rationem Domini de Rota, quod idcircò dicti Emi-
nentissimi Cardinales nullam sortiuntur prærogati-
uam in ijs, quæ spectant ad Collegium Cardinalium,
etsi habeant dicta officia, quia non sunt officia col-
legij Cardinalium; his iactis fundamentis puto facilè
stabilire veritatem nostri dictis; nempè dictum bene-
ficiatum extra collegiatam, nullam sibi posse vindica-
re præcedentiam à cęteris Capellanis, licet Manualib.

15 Probatur primo de iure communi, & proprio re-
sidentiæ istius Senior debet præcedere nulla habita
ratione dignitatis, vel personæ extraneæ qualitatis
affectæ; ergo non beneficiato extra collegiatam resi-
dentiam, sed antiquiori debetur præcedentia, quod
de iure debeatur, patet ex dicti, & patebit ex infra di-
cendis; quod adeò verum est, vt si quis habeat contra
illud priuilegium sit strictissimè inter præstandum, &
sufficiat si in aliquo possit verificari, quia, cū materia
præeminentiarum sit odiosa, minus quam fieri potest
debet lædi ius cōe. Puteus dec.140.& alij apud ipsū, &
in istis

in iſtis eſt ſeruandus ordo,l. vt gradatim ff. de muner.
& honor.& firmat Neguſ.vbi ſupra.Et Melchi.lother.
16 de re benefi.lib.1. quæſt.16. num.42. † aſſerit eſſe re-
gulam perpetuò veram, quod in collegiata antiquior
ſemper debet præcedere; modo rationem ſuam non
excedat, quod eſt intelligendum,quãdo collegium eſt
compactum diuerſis perſonarum ordinibus,vt Subdia-
conoium,Diaconorum, & Presbyterorum, quia tunc
Presbyter, etiam iunior debet præcedere Diacono re-
ſpectu ordinis,vt in ſuo ordine quiſque antiquior ſem-
per præcedat, rationem huiuſmodi aſſignat idem
Lotherius loco citato, & ita de iure communi anti-
quior præcedit; ſecundum leges autem reſidentiæ,
quas ſupra diximus omninò ſeruandas pariter mani-
feſtum eſt; iſta enim ſunt præciſa verba ſtatutorum
reſidentiæ illius. Il Curato habbia il primo luogo
in Choro, in proceſſione &c. li reſidenti poi più vec-
chi di elettione il ſecondo, douendoſi hauer riguardo
ſolo alla prerogatiua della elettione non dell'età, ò
17 dignità trà loro in tutte le coſe. † Cùm ergo in mate-
ria præcedentiæ collegialis ſeruanda ſit iuris commu-
nis, & collegialis ſtatuti diſpoſitio,Seraph. deciſ. 644.
ſecundùm quam regulam etiam ipſe iudicauit, & de
iure communi (vt idem Seraph.ibidem teſtatur) & de
iure particulari huius reſidentiæ antiquior, non di-
gnior debeat præcedere, ſequitur, quod non additus
nouus titulatus, ſed antiquior illo Manualis debeat
præcedere. Imò etiam, ſi Ius commune eſſet contra-
rium, adhuc diſpoſitioni particulari collegialis ſtan-
dum eſſet,Seraph. deciſ. 404. quia circa leges inſtitu-
tionis beneficiorum ius multum fauet voluntati fun-
datoris Lother. lib.2.quæſt.32. Adeò vt Epiſcopus res
Eccleſiaſticas ſubijciat ſeruituti; & ſi fundantor diſpo-
nat beneficia conferri pueris, quod iuri communi re-
pugnat, eius tamen lex eſt toleranda, vt fuit dictum
in vna Granatenſ.Capellaniæ.
18 Secundò probatur principaliter † ſolutio] omnium
difficultatum in materia præcedentiæ collegialis peti-
tur à conſuetudine, etiamſi repugnet iuri communi,
multæ ſunt adhoc deciſiones Rotæ; & in terminis ter-
minantibus præcedentiæ cõtrouerſæ inter nutu amo-
uibiles, & Rectores perpetuos,decidit Seraph. deciſ.
964. cùm ergo talis conſuetudo vigeat, ab iſta non eſt
recedendum. Tertiò licet in eadem perſona conſide-
rentur plures qualitates, & plura iura retineant ſuam
naturam; Attamen ea tantum conſiderantur in illis,
quæ faciunt ad munus, pro quo eligitur, vt ſupra dictũ
eſt;licet ergo in Capellano addito duo iura concurrant
nempè beneficij titulati, & reſidentiæ, non eſt in eo
conſiderandum ius tituli,quia de eo non agitur,neque
ad illud aſſumitur, ſed tantùm ius reſidentiæ, in quam
cooptatur; ius autem reſidentiæ eſt, quod antiquior
in reſidentia præcedat.
19 Quartò † Qualitas extranea à Collegio, qualiſcun-
que illa ſit,nihili pẽditur in perſona reſpectu Collegij,
Lotherinus lib.1.quęſt.16. num.59. nimis enim exor-
bitat à Iure, qualitatem extraneam à Collegio nocere
collegis in articulo pręcedentiæ, Lotherin. ibid.alios
referens; cùm igitur iſte titulus beneficialis nõ ſit titu-
lus collegialis; ſequitur, quod illius nulla ſit ratio ha-
benda; quod autem non ſit collegialis titulus. Probo
ex ijs quæ habet Seraph. deciſ. 716. quæ omninò eſt
20 videnda. † Signa Collegij tendunt omnia ad aliquam
communionem, & communicationem munerum,
onerum,& emolumentorum, Io. And. in c. cùm olim
21 de ſent.in re iud.& ibi Ancar. Abbas,& Imola. † ſiue
enim Collegium dicatur à colligando,ſiue colligendo,
vtique vbi nulla prorſus adeſt communicatio, fieri nõ
poteſt, vt ibi aliqua colleglalitas conſiderari poſſit.
Seraph. vbi ſup.num.8. Cùm ergo nouus iſte reſidens
reſpectu ſui tituli nullo modo communicet cum Col-
legio,quia nec in oneribus,nec in emolumentis com-
municat ratione ſui tituli; non in emolumentis, quia
emolumenta ſui beneficij non deſumit ex maſſa re-
ſidentię, non in oneribus, quia onus benefitiale eſt
Miſſam celebrare, quod nullo modo cõuenit reſi-
dentiæ, eſt ideò concludendum nullo modo commu-
nicare cum reſidentia, eſt ergo iſta dignitas extranea,
ergo non conſideranda.
22 Præterea † ex diuiſione, quæ fieri poteſt dignitatis
à reſidentia demonſtratur, quod dignitas non eſt col-
legialis ad effectum præcedendi; idem Seraph. Sed
iſta dignitas non ſolum eſt ſeparabilis, ſed actu ſepa-
rata, ergo non eſt collegialis; quod autem ſit actu ſe-
parata patet, quia talis gradus non eſt in corpore re-
ſidentiæ, illi autem gradus, qui non ſunt in collegia-
tis, ſunt extranei à collegiatis, vt patet ex dictis.

Ad ea, quæ poſſent obijci in contrarium,licet ex di-
ctis ſatis reſponſum ſit, tamen ad omnia ſingillatim
etiam reſpondemus. Ad primum igitur, nempè, quod
dignior præferri debet, Reſpondemus,hoc eſſe intel-
ligendum, primo in ijs, quæ pertinent ad ſuam digni-
tatem. Secundò ſi loquimur de collegio, quando Col-
legium eſt compactum diuerſis ordinibus,vt ſupra di-
ctum eſt, in alijs autem noſtram regulam eſſe perpe-
tuò veram,vt loquitur Lotherius.

Ad ſecundum quod habens dignitatem præferatur
non habenti;reſpondemus hoc verum eſſe ſi dignitas
ſit collegialis, ſi verò ſit extranea nullam diximus in
collegio eius eſſe habendam rationem.

Ad Tertium quod habens dignitatem ſub eodem
tecto eſt præferendus illam non habenti; Reſponde-
mus, quod ſub eodem tecto non intelligitur in eadem
Eccleſia,ſed in eodem Ordine; quia ſi Epiſcopus ſit,[&
Canonicus habet ſub eodem tecto,in eadem Eccleſia
dignitatem Epiſcopalem,& Canonicalem;attamen,ſi
in Choro conueniat vt Canonicus nullam habet præ-
cedentiam vt Epiſcopus.
23 Ad Quartũ † quod conſuetudo Eccleſiarum eſt ſer-
uanda in honoribus,& præ eminentijs,cùm ergo con-
ſuetudo aliarum Eccleſiarum ſit contraria,erit ſeruan-
da, Abbas in cap.auditis in 3. not.de elect. & tradunt
DD.in cap.ſtatuimus de Maior.& obed.Bald.in l.ob-
ſeruare §. antequam ff.de off.proc.& in cap.cùm olim
de conſuet. quem refert, & ſequitur Ruinus conſ. 19.
num 6. lib.1. Purpura. conſ 540.num. 11. Reſpondeo
1.negando talem conſuetudinem.2. dico non ſentire
Doctores, quod deducitur; nam iſti non ſentiunt,
24 † quod ſit ſeruanda conſuetudo Eccleſiarũ.1.aliarum
ab ea, de qua agitur; ſed conſuetudo earum Eccleſia-
rum ipſarum, de quibus agitur, v. g. agitur de pręce-
dentia in Eccleſia Sancti Martini, Sancti Stephani,
Eccleſiarum iſtarum eſt ſeruanda conſuetudo non
25 aliarum † alleganti autem hanc conſuetudinem in-
cumbit onus eam probandi,cùm ſit quid facti,l. in bel-
lo §. factæ ff. de capt.l.1. C. de prob. l. de quibus ff. de
leg. Deinde eſſet probãda conſuetudo præſcripta ſpa-
tio quadraginta annorum,Purpur. in l.prim.num.100.
ff. de off. eius qui eſt Andreas Siculus conſ. 5. lib. 2.
26 † Præterea deberet probari quod actus eſſent facti eo
animo, & fine, vt conſuetudo induceretur, quia, cùm
poſſint fieri ex gratia, vt ſupra dictum eſt, debet
probari finis, ne detur proprij iuris renunciatio, De-
cius in cap. cùm acceſſiſſent colum. penult. ante fin.
verſu, & hoc comprobatur de conſtit. Dato etiam,
quod talis adeſſet conſuetudo, nihil operaretur, cùm
ſit contra ius, & imperſcriptibilis ſecundùm Abbatem
27 conſ.21.num.4.& 5. † & talis conſuetudo eſt omninò
interpretanda vtpotè nata ex quadam vecordia, vel
ſtultitia,vel ambitione. Idem Abb. per text.in cap. le-
gimus in princ. 93. diſt. 5. Nec quidquam operatur,
28 † quia,quæ ſunt facultatis non inducunt conſuetudinẽ
reſtrictiuam liberæ poteſtatis, Abb. in cap. Ex parte
29 Aſten.num.7.in vlt. not.de conceſſ. præb. † Tandem
vnuſquiſque poteſt recuperare ius ſuum, & poſſeſſio-
nem pręcedentię,ſi fortè ſui maiores perdidiſſent,non
enim fuit ſuum ius dependitum, vt in ſpecie concludit
Bald. conſ.382. lib.2. Purp. conſ. 540. num. 19. lib. 2.
Menoch.conſ.902.num.78.lib.10. &c. ex quibus pro-
bata remanet noſtra opinio.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Casus proponitur.*

2 *In quo sita sit difficultas huius casus, & quot quæstiones disputandæ.*

3 *Donans, vt debito satisfaciat, si tantundem recipiat, non liberatur à debito.*

4 *Donans ingerit in Donatarium obligationem naturalem ad antidora, ad quæ tenentur, etiam Ecclesiastici, & quæ sint antidora.*

5 *Non est satis gratus, qui aliquid amplius non rependit, quam accipit.*

6 *Solutione debiti obligationem ingerere repugnat iustitiæ.*

7 *Satisfactio debet ita fieri, vt damnum passus remaneat illæsus.*

8 *Quod naturam sequitur, non est per accidens.*

9 *Quæ differentia sit inter has duas quæstiones.*

10 *Donans, etsi nihil recipiat, nec dum satisfacit debito.*

11 *Consensus est de substantia contractus, dicitur simul sensus, debet esse simultaneus.*

Quod hodie donatur, si cras acceptetur, nisi mens donantis perseueret, non est dandum a donante.

12 *Donatarius si erret in causa donatio, non intelligitur facta.*

13 *Conuentio alia tacita, alia expressa.*

14 *Conuentio tacita alia ficta, alia præsumpta; tradens cautionem debitori non potest amplius repetere; recipiens vsuras pro tempore futuro non potest repetere capitale, & si debitum sit insolidum recipiens partem à correo debendi videtur conuenire, vt fiat diuisio; Inuecta in Domũ censentur obligata pro pignore locatori; stipulatione facta causa dotis Dos non potest repeti, & habetur pro pacto expresso, & euanescit stipulatio nisi nuptiæ sequantur: Creditor defuncti non agens contra hæredem, sed contra emptorem hæreditatis, si intentet postea actionem contra hæredem, hæres potest se tueri exceptione taciti pacti. Conducens Domum, agrum &c. si finito tempore locationis non discedat, videtur integrè denuò con-*

15 *ducere. In tacita conuentione non requiritur præsentia.*

16 *Ficta conuentio quæ sit, & quid differat à præsumpta.*

17 *Super eo, quod est certum fingitur.*

18 *Super incerto præsumitur.*

19 *Propositum tacitum, idest quod est in mente vnius tantum contrahentium, dicitur abortiuum, neque habetur pro expresso.*

20.21 *Duo corolaria ex dictis.*

22 *Actus non intenduntur, vltra quam geruntur.*

23.24 *Rationes probantes nostram conclusionem.*

25 *Legans in testamento satisfacit debito.*

26 *Legatum est quædam donatio.*

27 *Debitum aliud necessarium, aliud voluntarium.*

28 *Donatio est erogatio proprij patrimonij.*

29 *Satisfit præcepto adimplendo, quod præcipitur sine intentione satisfaciendi, imò cum intentione non satisfaciendi.*

30.31.32 *Explicatur quomodo hoc dictum sit intelligendum, quod num. 29. propositum est.*

33 *Respondetur difficultati primæ.*

34 *Respondetur secundæ difficultati de confessario.*

35 *Traditur Doctrina pro solutione.*

36 *Resoluitur tota quæstio.*

Petrus donat, vt satisfaciat debito.

V I.

1 PEtrus † ex delicto, vel alio modo debet Paulo centum; cui debito vt satisfaciat ex consilio confessarij largitur eidẽ Paulo adamantem valoris item cẽtum. Paulus verò putans reuera donari adamantem, non verò dari in compensationem debiti donat etiã ipse Petro equum eiusdem valoris; quæritur an Petrus, qui donauit adamantem, & in compensationem accepit equum tali dono satisfecerit suo debito. In terminis istis puto in hoc facto non multum inesse difficultatis; maius esset dubium, an donans satisfaceret, si nullam reciperet compensationem; ideò duo sunt vi-
2 denda. † Primò an Petrus donãs vt debito satisfaciat, recipiens tantundem à Paulo cui donauit, suo debito satisfaciat. Secundò, an si idẽ Petrus donet, & nihil accipiat saltem hoc casu liber sit ab oblígbtione debiti, quibus consequens erit videre, an Confessarius ita cõsulens rectum dederit consilium, & an Pænitens tale consilium exequens sit tutus in conscientia.
3 Ad primũ † dico Petrum donantem, & tantundem recipientem non esse liberum ab obligatione item soluendi iterum debitum suum; Ita Sanchez tom. 1. in decalog. cap. 13. lib. 1. nu. 11. quod dicere tenentur multo fortiùs, qui asserunt neque satisfacere, quando nihil redonatur, quos infra citabo.
4 Probatur primo, † quia satisfactio debet esse ad æqualitatem, est enim actus iustitiæ commutatiuæ, quæ ius suum vnicuique tribuit, l. Iustitia ff. de Iust. & iur. & instit. eodem titulo in princip. at in casu nostro non est ad æqualitatem, quia donans donando ingerit in donatarium obligationem naturalem ad antidora, quæ secundùm Diuum Thomam loco infra citando consistunt in triplici gradu gratitudinis. Primò beneficium acceptum compensare. Secundò laudes, & gratias agere. Tertiò pro loco, & tempore secundùm facultates retribuere, ita S. Doctor quæst. 107 art. 6. in 2. 2. & donatarius ad ista tenetur. l. sed & si §. consuluit ff. de petit. hęred. & ista obligatio est naturalis, Gloss. in cap cum in officijs in verbo Donatarius; de testam. & ideò ab ista obligatione neque Ecclesiastici eximuntur, Nauar. in apologia de redditibus Ecclesias. quæst. 1. Moni. 36. & Glos. manifestè in cap. Ecclesiasticis 12. quæst. 2. & tenemur ad antidora saltem subuentali. D. Thom. 2. 2. quæst. 107. art. 3. ergo satisfactio non est facta ad æqualitatem, quia ex satisfactione, vt esset ad æqualitatem nulla deberet oriri obligatio. Donatarius autem ex dono maiorem contrahit obligationẽ, quam ex debito, ita D. Thomas 2. 2. quæst. 106. art.
5 6. vbi † habet, quod non est satis gratus, qui rependit tantundem ei, à quo recepit; sed tenetur aliquid amplius reddere; quam Doctrinam ex Aristotele se de-
6 sumpsisse profitetur, † est autem contra Iustitiam solutione debiti obligationem transfundere. Probatur se-
7 cundò † vt satisfactio sit ad æqualitatem, debet damnum illatum resarciri tali modo, vt, qui damnum passus est, remaneat illæsus, alioqui non erit actus iustitiæ; sed non remanet illæsus, quia ex modo, quo datur, tenetur iterum dare, imò actu dat, ergo satisfactio ista non est ad æqualitatem; quod autem ex modo, quo datur accipiens teneatur etiam ipse dare, patet, quia obligatio ad antidora sequitur ex donatione. Dices hoc esse per accidens, & præter intentum donantis,
Re-

8 Reſpondeo negando eſſe per accidens,† quia, quod
naturaliter ſequitur, non dicitur per accidens; obliga-
tio autem ad antidora,ſequitur donũ naturaliter; Ne-
que item refert,quod hoc non intendat donans; quia,
quod naturaliter ſequitur, intentione contraria non
poteſt impediri, & huic dicto puto neminem contra-
dicturum.

Maior difficultas eſt in ſecundo quæſito, nempè,an
debens centum, ſi centum donet, etiam ſi nihil reci-
piat in redonationem, vel ob gratitudinem,ſatisfaciat
ſuo debito, & maneat liber ab onere reſtituendi.

9 Hoc,† quod nunc quærimus, diſtat ab eo, quod iam
tradidimus, quod in eo, quod iam tradidimus denuò
accipit tantundem, ac donauit, in ſecundò verò nihil
recipit, ſed ingerit tantum in donatarium obligatio-
nem ad antidora, ideò,cùm nihil recipiat, videtur ſa-
tisfacere, attamen quia obligationem importat dona-
tario,videtur non iuſtè ſatisfacere, quia remanet inę-
qualitas,quæ ſatisfactionem impedit.

10 In hac quæſtione non conueniunt Doctores;† Ego
puto non ſatisfacere donando obligationi,quam con-
traxit ex furto, vel alio modo damnum inferendo,
ſed, quia præcipuum contraſentientium fundamen-
tum eſt iſtud. Donans,licet donare ſimulet, re tamen
vera intendit ſatisfacere, ergo ſecundùm veram in-
tentionem reputandus eſt ſatisfeciſſe,non verò ſecun-
dùm fictam donaſſe, nam in contractibus vera inten-
tio eſt inſpicienda, ideò ad examinationem iſtius me
confero.

11 Noto primò † conſenſum eſſe de ſubſtantia.l. prima
ff. de contrah. empt. l. conſenſus ff. de act. & oblig.
eſtque neceſſarius in omnibus conuentionibus, l. 1.
paulo poſt principium,& §. 1. ff.de pactis,l.non omnis
in princip.ff.ſi certum petatur; & hic conſenſus debet
eſſe ſimultaneus, quia conſenſus dicitur ſimul ſenſus,
& copula animorum, Bald.in cap. cum conſuetudinis
num.6.de conſuet.& ideò non poteſt dici conſenſus,
ſi ex interuallo adhibetur, Bald.in l.abeo num.2. quo.
& quand. Iud. Vnde ſi quid eſt tibi datum hodie, & tu
non acceptas,ſi cras poſtea acceptas qui dedit tibi po-
teſt diſſentire, & in ſpecie donatio non ſubſiſtit ſine
conſenſu l. abſenti in princip. ff. de donat. l. in omni-
bus.& l.obligationum ſubſtantia §.1.ff.de act. & obli-
12 gat.& ſi donatarius errat † in cauſa,quia credat aliam
cauſam ſubeſſe, quam donationis, donatio non intel-
ligitur,quia deficit conſenſus, Veluti, ſi ego pecuniam
tibi quaſi donaturus dedero, tu quaſi mutuũ accipias,
nec donatio,nec mutuum intelligitur,l. ſi ego ff. ſi cer-
tum petatur,Alex.conſ.14.num.13. Mant. de tacit. &
ambi.lib.13.tit.6.num.2.

13 Noto ſecundò † nos poſſe conuenire tacitè. & ex-
preſsè, conuentio expreſſa dicitur cum verbis, aut lit-
teris panſcentium animus exprimitur; nam verba ſunt
earum, quæ ſunt in animo paſſionum notæ,l Labeo §.
idem tubero de ſupellect. leg. & litteris conuentio ex-
primitur, quoties per litteras conſenſus declaratur,ve-
luti per Epiſtolã inter abſentes,vt in l. Labeo in princ.
ff de pactis, & l. conſenſu ff. de act. & obligat. & pla-
cuit non minus valere,quod ſcriptura,quam,quod vo-
cibus lingua figuratis, ſignificatur,l. etiam figura ff. de
act.& oblig. Tacita conuentio dicitur,quæ neque ver-
bis, neque litteris eſt expreſſa, & intelligitur, quando
neque ſpecialibus, neque generalibus verbis & eſt ex-
preſſa,vt explicat Bart.in l.prętor in pter.de noui ope-
ris nunciat.& l. 1.num.7. cum ſeq. de vulg. ſubſt. & ſe-
quitur Purp.conſ. 10.num.7.

14 Noto tertiò † quod etiam tacita conuentio diſtin-
guitur in duas ſpecies, quarum vna dicitur præſumpta,
altera ficta; præſumpta eſt,quæ coniecturis colligitur,
ficta autem, quæ fingitur a lege interueniſſe, multa
proponuntur exempla tacitę conuentionis à lege prę-
ſumptæ à Mant. de tacit. & ambig. lib. 1. tit. 5. per to-
tum, vt, ſi ego reddam debitori meo cautionem, di-
cimur inter nos conuenire tacito conſenſu, ne pete-
rem,eique profutura eſt tacitæ conuentionis exceptio,
l. Labeo ff. de pactis. Si quis pro tempore futuro à de-
bitore recipit vſuras tacita conuentione videtur inter
eos actum, ne eo tempore poſſit repetere, l. qui in fu-
turum ff. de pactis. Si creditor cui à pluribus debetur
(qui dicuntur correi debendi) ſi ab vno recipiat par-
tem debiti, licet alias debitum eſſet ab omnibus inſo-
lidum perſoluendum, tacitè videtur conueniſſe, vt in-
ter omnes fiat diuiſio debiti,nec quiſquã eorum poteſt
conueniri, niſi pro ſua virili parte l. ſi creditores C. de
pactis, qui vrbanam habitationem conducit, etiam-
ſi nihil ſpecialiter dixerit, inuecta tamen & illata in
domũ videatur pignori obligaſſe locatori, l. etiam qui
in princ. ff. de pactis, ſi ſtipulatio ſit facta cauſa dotis
videtur tacitè actum, & tale pactum habetur pro ex-
preſſo, vt ante nuptias dos peti non poſſit, & nuptijs
non ſequutis ipſo iure ſtipulatio euaneſcit dict. l. item
quia §. 1. ff. de pactis. Si hæres vendat hæreditatem,
& creditor non agat contra hęredem vendentem pro
ſui debiti ſolutione, ſed contra emptorem, videtur ta-
citè conuenire, ne agat contra hæredem, & ideò, ſi
agat poteſt ſe tueri exceptione taciti pacti leg.2. C. de
pactis. Qui conducit domum &c. ſi finito tempore
locationis non diſcedat, tacito conſenſu videtur ex in-
15 tegro conduxiſſe; nam & Dominus, † ſi patitur colo-
num in fundo eſſe, ex integro locare videtur,l. qui ad
certum ff.locati.& cond. in tacita autem conuentione
non requiritur præſentia lib. 2. & l. ſi creditorem, &
16 Bart. vtrobique C. de pactis; ficta † autem à lege tacita
conuentio eſt, quæ fingitur à lege,eſt autem differen-
tia inter tacitam fictam & tacitam præſumptam con-
uentionem,quod contra fictam non datur, neque ad-
mittitur probatio.Bald.in Auth. ſed iam neceſſè verſu
4. quæritur de donat. ant. nupt. ſed contra præſum-
ptam recipitur l. optionem de contra. ſtipul. & l. nu-
17 ptura in fin. ff. de iure Dot. † nam ſuper eo, quod eſt
certum fingitur, ſuper eo autem, quod eſt incertum
præſumitur Gloſ. in l. vnic. §. accedit in verbo, præſu-
matur de rei vxo. act. Alia eſt etiam differentia inter
tacitam, & expreſſam conuentionem, quia expreſſa
tollit obligationem naturalem, & elidit ciuilem, ſed
tacita non tollit naturalem, quia contrahitur per ex-
preſſum conſenſum, non per tacitum inductum a le-
ge, Mantica alios referens vbi ſupra num. 20. & 21.
Aduertendum tamen eſt, quod, licet ex pacto tacito
nulla oriatur obligatio, tamen propter pactum oritur,
vt dictat æquitas naturalis, ex qua quis naturaliter
obligatur; Vnde quoties exceptio pacti conceditur
apparet perimi, vel elidi naturalem obligationem, &
ita non videtur differentia inter exceptionem taciti,
& expreſſi pacti, quia eadem eſt veritas taciti, & ex-
preſſi l. cum quid ff. ſi certum petat. quæ ſententia etiã
dicitur probabilior; Ab Alciato. vide Manticam, vbi
ſupra.

18 Noto 4. † propoſitum tacitum, quod eſt retentum
in mente dici abortiuum, & ideò non habetur pro
expreſſo,l. ſi repetendi C. de condit. ob cauſam. Vn-
de conſtat eum, qui dedit ea ſpe, quod exiſtimaret ſe
remuneratum iri ab eo,qui accepit,repetere non poſſe
opinione fruſtra deceptum,l.dedi §. ſi quis in fin. ff. de
condit. ob cauſ. dũmodo tamen non ſit expreſſum per
ignorantiam, ſocordiam, vel imprudentiam, quia in
hoc caſu habetur in conſideratione, non verò in pri-
mo; vt etiam quando quis per errorem ſoluit indebitũ,
l.is qui commodatum §. vlt.ff. commod. & toto tit.de
19 condit.Indeb. † Illud etiam propoſitum dicitur abor-
tiuum, quod in mente vnius tantum contrahentium
agitur; aliud autem eſſet dicendum ſi ab vtroque con-
trahente tacitè fuiſſet intellectum, quia tunc habetur
pro expreſſo, l.1. §. vlt. ff. de condit. ob cauſ. Mant. vbi
ſupra num. 25.

Ex dictis præcipuè ex eo,quod conſenſus ſit de ſub-
ſtãtia quarumcunque donationum,etiam in ſpecie, &
conuentionum, & quod conſenſus debeat eſſe ſimul-
20 taneus,† colligo ego debere eſſe tàm in dante, quàm
in recipiente; in dante dandi, eo modo quo recipitur,
in

in recipiente, recipiendi eo modo, quo datur; Vnde si dans intenderet donare, & recipiens mutuo accipere nullus esset contractus ex defectu consensus. Hic autem consensus potest esse expressus, fictus, aut præ-
21 sumptus iuxta superius tradita; † quod si vnus habeat intentionem satisfaciendi debito, alter autem recipiēdi in donum, & donans, licet habeat intentionem satisfaciendi, verè tamen verbis exprimit se donare; tunc & eo casu dico, si postea talem suam intentionem patefaciat donatario, donationem non esse veram donationem, & donatarium, nisi donum bona fide consumpserit, & in aliquo sit factus ditior, teneri reddere, quia donatio fuit nulla defectu consensus, vel eam admittere in computum, & extinctionem debiti. Si autem donatarius hoc ignorat, talis intentio nihil releuat, & donans adhuc tenetur satisfacere debito. Pro maiori declaratione considero præterea in quolibet donante, seu contrahente duplicem intentionem alteram, quam actu quis potest habere, & alteram, quam debet habere, intentio, quam quis actu habet, potest esse iniusta, quam verò debet habere semper est iusta, v.g. In Petro dicente se vendere Antonio adamātem, te vera tamen intendente mutuare; duplex intentio potest considerari, nempè, quam actu habet, & quam habere debet, quam actu habet, illa est iniusta, subest enim fraus huic venditioni, dum simulans vendere, intendit tantum mutuum dare, quam verò debet habere illa est iusta, & est illa, quam debet habere vendendi, illa prior omninò reijcitur vt iniusta, ista verò secunda debet omninò admitti, & patet in eo, qui extrema necessitate laborat, & aliquid surripit etiam ab inuito. Iste inuitus habet quidem intentionem contrariam ablationi, & nullo modo consentit, attamen ista reijcitur, & illa, quam iustè debet habere, admittitur, nempè quod debet velle pauperi illi proprijs rebus subuenire, ita, & in alijs contractibus, cùm naturale sit, & secundùm omnem æquitatem, vendentem, donantemque debere habere intentionem vendendi, donandi &c. ista omninò est admittenda, & contraria reijcienda, fauet maximè illud, quod supra diximus, propositum mente retentum non habendum in consideratione, quod, si aliquando est verum, maximè verum est in donatione, quæ, cùm pariat obligationem ad antidora, & ista obligatio resideat in animo grato, semper supponitur adesse, & posita quacunque compensatione nunquam tollitur, quia, quanto magis quisque compensat, qui compensationem recipit, tanto maiorem obligationem contrahit, ex quibus probo meum dictum.

Simulans donare cum intentione satisfaciendi habet intentionem iniustam, ergo est reijcienda. Antecedens patet, quia intendens debito satisfacere maiorem obligationem ingerit in donatarium, quam sit donum, vt patet ex supradictis, ergo ista intentio est iniusta, iusta enim intentio est illa, qua quis vult ad æqualitatem satisfacere, non autem solutione debiti acquirere creditum, ergo ista est reijcienda, iusta autem erit, qua intendit donare, quia res est ad æqualitatem; Si enim donat, donatarius remanet obligatus, vt naturaliter debet ad antidora, nec ex dono quidquam amplius potest prætendere donans, vt sit iustus; quia donationi correspondet obligatio ad antidora, & si quid amplius prætenderet, iniustè prætenderet, quia prætenderet, quod non debetur, intentio ergo satisfaciendi, vtpotè iniusta, quæ intendit plusquam debeatur; intendit enim satisfacere, & obligare ad antidora, est omninò arcenda, & admittenda iusta, quæ est donandi. Dices donantem non intendere obligare ad antidora; Iam responsum est, hoc nihil referre, quod ipse intendat, quia obligatio naturaliter nascitur ad antidora, Mant. de tacit. lib. 13. tit. 24. num. 4. & hæc obligatio est naturalis, idem Mant. ibid. tit. 44. num. 2. cùm ergo naturaliter nascatur, non potest impediri intentione aliena. Si ergo donatarius recipit animo recipiendi dono, quod donatur, & ideò remanet obligatus ad antidora, quæ est propria obligatio & naturalis, quam parit donum, debet etiam donans habere intentionem donandi, vt sit iusta, & si aliam habet reijcitur, & subintrat illa, quæ tradita est à nobis
22 supra. Probatur etiam, quia † duplici titulo traditione vnius rei non potest satisfieri. Dices, actus non intenduntur vltra, quam geruntur l. vlt. ne vxo. pro Marit. & l. 1. §. si quis hoc interdicto, & ibi Bart. num. 2. de itin. actuq; priua. Idem Bart. in l. cum duobus §. Papinianus in fin. ff. pro Socio. & in l. Titium, & Mæuium §. altero, num. 6. ff. de admi. tut. Roman. cons. 291. num. 5. & seq. & alij, ergo cùm iste intendat tantum satisfacere, non est extendendus eius actus vlterius ad aliam obligationem; Respondeo hoc esse verum in actibus voluntarijs, non verò in naturalibus, quæ pendent à voluntate non sunt extendenda, quæ verò naturaliter operantur, à voluntate non regulantur. Respondeo 2. non extendi vltra intentionem si sit iusta.

23 Aperiretur † ostium fraudibus; si quis enim peccatum non timeret, & fortasse etiam peccatum timens posset ditari rebus alienis; furetur quis mille alicui prædiuiti, deinde, vt suæ satisfaciat obligationi, donet illi aliquid valoris mille, finaliter quidem, & per se, vt debito satisfaciat, per accidens tamen sperans etiā se aliquid accepturum pro dono; Addo furetur iste prædiuiti animo tali, nempè, surripiam diuiti, qui vt est diues est etiam gratissimus, vt debito satisfaciam donabo, tantundem fortasse recepturus; furatur; donat animo finaliter satisfaciendi, & per accidens erit, si recipiat, quia hoc tantum per accidens intendit; attamen recipit qui ludus erit iste? Dices animum illum esse iniustum: at omne iniustum non obligat ad restitutionem nisi à parte rei sit læsio, si ergo à parte rei ista satisfactio est sufficiens, nihil releuat animus quoad obligationem restitutionis, & ita non erit simpliciter verum, quod nemo ex sua fraude commodum debet reportare, si quid aliud objicias idem erit soluendum, si concedas donatione posse satisfieri.

24 Vlterius † probo donantem satisfacere debito, & si intendat satisfacere non donare. Per aduersarios intentio satisfaciendi debito simulata donatione, licet à donatario non acceptetur titulo satisfactionis, sed donationis, sufficit ad extinctionem debiti; ergo etiam donatarius recipiens donum titulo donationis, & animo contrahendi debitum ad antidora, satisfacit dono, ergo in donante adhuc remanet obligatio ad solutionem debiti; si verum est, quod asserunt contrarium nostro dicto tuentes, quod donans animo satisfaciendi satisfaciat debito, quare recipiens donum animo contrahendi obligationem ad antidora non satisfacit dono? imò magis proprium est obligatione ad antidora satisfieri dono, quam dono satisfieri debito vt de se patet, si ergo recipiens donum contrahit obligationem ad antidora satisfacit debito, quod respondet dono, nec dono alia debetur obligatio, nec aliam potest ingerere quam ad antidora, ergo adhuc remanet debitum soluendum donanti vero debitori; Nisi diceres intentionem donantis satisfacere; quod apud me esset omninò nouum, satisfactio enim penditur ad æqualitatem dati, & accepti non intentionis dantis alioquin citò debita soluerentur.

25 Sed contra † dicta posset objici. Primò quod, si debitor ex suo vltimo testamento leget alicui centum, cui item centum debet suæ satisfacit obligationi. l. si cum dotem §. si patre ff. soluto Matrimonio, idque probatur in Auth. Præterea. Vnde vir, & Vxor. & l. huiusmodi §. cum pater de leg. 1. & l. cum pater §. qui in vita eod. tit. sed legatum est quædam species do-
26 nationis; † nam legatum est quædam donatio à testatore relicta ab hærede præstanda, leg. legatum est ff. de leg. 2. & Gomez variar. 1 cap. 12. nu. 15. Bartol. & communiter Doctores, ergo sicuti satisfacit in legato, debet posse satisfieri etiam donatione. Respondeo P. maiorem non esse veram simpliciter,

sed

27 sed esse distinguendum de debito, † aut enim loqui-
mur de debito necessario, vel de voluntario, si loqui-
mur de debito voluntario, falsum est legatum intelli-
gi relictum in satisfactionem talis debiti, § ex con-
trario Instit. de leg. l. 1. §. primum itaque versi scien-
dum de rei vxo. act. leg. creditorem de leg. 2. & Cor-
neus asserit in hoc conuenire omnes consil. 257. nu-
mero 20. in fin. volum. primo si autem debitum sit ne-
cessarium, tunc intelligitur legatum esse relictum
animo compensandi, ita intelliguntur obiecta iura à
Doctoribus apud Mant. de coniect. lib. 10. tit. 2. num.
2. Aduerte autem, quod licèt omne debitum sit neces-
sarium, quia obligatio est iuris vinculum, quo necessi-
tate adstringimur, vt Instit. de oblig. in princip. quod
tamen attinet ad propositum, illud dicitur debitum
necessarium, quod habet initium, & causam necessa-
riam; veluti, cum quis sine facto suo obligatur lege, vt
leg. obligamur §. lege ff. de acti. & oblig. leg. qui libe-
ros ff. de ritu nupt. l. vltim. Cod. de dote promis. & ita
in specie intelligit Bald. in l. si vxor num. 4. de bonor.
auct. Iud. possid. vbi debitum necessarium in proposito
appellat, quod ex necessitate legis inductum est; vo-
luntarium autem dicitur, quod habet initium, & cau-
sam voluntariam, quia descendit ex contractu, vel
quasi, quamuis postea sit necessarium iuxta leg. sicut
Cod. de actio. & oblig. & leg. in commodato §. sicut
ff. commod. Mantica vbi supra, quotiescunque ergo
debitum habet initium à lege, legatum in dubio cense-
tur relictum creditori in compensationem, & hoc est
debitum necessarium, non sic autem, quando debi-
tum non habet initium à lege tunc non iudicatur re-
lictum in legati compensationem, & hoc est debitum
voluntarium. Respondeo, quod legatum non est
donatio ex natura rei, sed ex legis dispositione, quia
28 ex natura rei † donatio est erogatio proprij patri-
monij, quæ nullo cogente imperio, sed ex mera libe-
ralitate proficiscitur, & secundùm propositũ donato-
ris nullo casu ad eum reuerti debet, quæ descriptio
colligitur ex l. 1. in princip. ff. de donat. & tradit Ang.
in consil. 254. numer. 3. quam Io. Andreas in rub. de
donationibus sic breuiter perstringit vt sit quædam li-
beralitas, quæ nullo iure cogente exercetur, & colli-
gitur ex l. donat. ff. de donat. & leg. donari de reg. Iuris.
Respondeo 2. dato etiam, quod tamen negamus,
quod legato soluerentur debita, adhuc non esset mi-
rum, quia ita consuetudine inductum est, vt ex legato
nulla inducatur obligatio ad antidora, & legatarius
vt plurimum conqueritur de modicitate legati. Re-
spondeo 3. legatarium si satisfaceret legato non esse
mirum, quia decedens è vita nullam se accepturum
compensationem pro certo habet, multum igitur in-
ter se distant legatum, & donatio, ex quibus patet non
valere argumentum.

29 Obijcitur 2. ad impletionem præcepti sufficit in-
tentio faciendi, quod præcipitur; neque enim requiri-
tur intentio satisfaciendi præcepto, verbi gratia præ-
cipit Ecclesia auditionem Missæ diebus Dominicis,
& festis, pro adimplendo isto præcepto non requiri-
tur ista intentio, volo audire Sacrum, vt satisfaciam
præcepto, sed tantum ista: volo audire Sacrum. Imò
secundùm alios, etiam si haberem intentionem con-
trariam adhuc satisfacerem, verbi gratia habeo qui-
dem intentionem audiendi Sacrum, sed nõ habeo in-
tentionem satisfaciendi præcepto, imò habeo con-
trariam, nolo satisfacere præcepto. Prima pars colli-
gitur etiam ex D. Thom. 2. 2. quæst. 104. artic. 5. potest
quispiam actum virtutis implere non attendendo ad
rationem præcepti, pro secunda parte videndi sunt re-
centiores Theologi, qui de hoc satis diffusè, ergo etiã
qui debet centum sufficit si det centum licèt non ha-
beat intentionem satisfaciendi, ita Suarez de sacram.
disput. 8. sect. 3. Vasquez part. 2. quæst. 100. art. 9. num.
5. circa expositionem articuli, Azor. part. 1. lib. 7. cap.
2. quæst. 6. Sanch. oper. mor. lib. 1. cap. 13. num. 9. Va-
lent. 1. 2. disp. 6. quæst. 2. punct. vltim. Salas de leg. disp.
9. sect. 2. num. 33. qui alios refert. Respondeo P. ar-
30 gumentum aliquid probare, † & militare in alijs vir-
tutibus, at in materia iustitiæ nihil probat, quia cùm
iustitia dictet esse seruandam æqualitatem, & donan-
do, vt satisfiat non seruatur æqualitas vt supra, sequi-
31 tur, quod argumentum non probet. 2. † Respondeo
etiam secundùm citatos Doctores, satisfit præcepto
sine intentione illi satisfaciendi, imò, demus etiam cũ
intentione non satisfaciendi, at si idem opus applice-
tur determinatè pro satisfactione vnius præcepti eo-
dem opere non potest alteri satisfieri, quia opus satis-
facit præcepto pro quo applicatur, cùm igitur in casu
nostro donans donando applicet donum virtuti libe-
ralitatis, non potest eodem satisfacere iustitiæ. Dices
obstare intentionem, quia licèt simulet donare, inten-
dit verè satisfacere, at iam satis responsum est nullam
esse habendam rationem huius intentionis, quia men-
te retentum est abortiuum, estque talis intentio iniu-
sta, fraudum altrix, & insufficiens vt supra.

32 Respondeo 3. † hoc fortasse esse admittendum, cũ
quis debitis incertis pressus aliquam elargitur Eccle-
siæ eleemosinam absque vllo onere iniuncto, eandem
non largiturus si teneri se obligatione restituendi in-
certa cognosceret, ideò enim donat, quia nescit, quod
si sciret, non donaret, sed de hoc particularis instituen-
tur disputatio.

Nunc in casu nostro dicimus, argumentũ non con-
cludere, quia non est eadem ratio iustitiæ in qua est
seruanda æqualitas, & aliarum virtutum, deinde,
quia res pro illa re satis fuit, pro qua applicatur, sed
applicatur liberalitati, non iustitiæ, dũ tradens signifi-
cat, se donare, ergo &c. & tandem, quia donatarius
donum recipiens contrahit obligationem ad antido-
ra, ergo satisfacit debito, quod secum fert naturaliter
donum ergo non est ablatum debitum ex iustitia, quia
vna, & eadem res duplici officio non potest fungi, &
creandi, & extinguendi debitum.

33 Dico ergo ita donantem non satisfacere debito ex
iustitia, nisi tamen donatarius cognosceretur illius na-
turæ esse, & conditionis, quod certo sciretur nullam
ex dono ad antidora esse contracturum obligationẽ,
si quis enim talis existeret, non repugnarem ei donan-
do satisfieri etiam debito ex iustitia, quia seruaretur
æqualitas, at, quotiescunque donatarius, vel obliga-
tus existit ad antidora (& semper præsumitur talis,
nisi constet contrarium) vel aliquid redonet, nullo
modo potest dono tali, satisfieri debito, quod si nul-
lus alius superesset modus (quod ferè puto impossi-
bile, non enim desunt modi quibus secreta potest fieri
restitutio) tunc melius esset aliquo modo fieri restitu-
tionem, quam nullo; Ex quibus facilè colligitur non
esse consulendum hunc modum restituendi a Confes-
sarijs pœnitentibus, quia est insufficiens, nec tollit obli-
gationem.

34 Quid dicendo de eo, qui iam satisfecit ex consilio
confessarij, donauit enim putans bona fide satisfa-
cere, & credidit confessario, nec alias donasset, nisi
credidisset satisfacere, si iterum soluit patitur ipse
damnum, si non soluit non est ad æqualitatem
satisfactum, vt patet ex supradictis, quid agen-
dum?

Dico apud me certum esse, si tantundem redo-
netur nullo modo esse satisfactum, & donantem
vt satisfaciat debito, si postea, tantundem reci-
piat adhuc teneri pro debito, quia, licèt dederit cen-
tum, vt satisfaceret occultè; apertè tamen significauit
donatario se donare, & donatarius putat se dono ac-
cipere, vt pro dono par pari referat, cùm sciat se ad an-
tidora teneri centum redonat, & ita dono, quod de
sui natura non satisfacit debito, sed ingerit obligatio-
nem ad antidora non est satisfactum, ideò adhuc re-
manet in donante obligatio ad debitum, & quod di-
co de toto, idem dico de parte, qui ergo debet cen-
tum, & donat centum, si postea recipiat quinquagin-
ta, ad alia quinquaginta certò puto teneri, etiamsi id

præ-

præstet ex consilio confessarij; consilium enim confessarij non potest parere satisfactionem, tota ergo difficultas erit, quando pœnitens ex consilio confessarij donat, vt satisfaciat, non donaturus, nisi confessarius consuleret, & donando non satisfacit debito, nec donatarius quidquam redonat; quid adhoc dicendum, vt pœnitens ex consilio confessarij damnum non patiatur, & creditori satisfiat.

35 Respondeo † primo, si pœnitens cognoscebat imperitiam confessarij, & ad illum accessit, ad nihil tenetur confessarius, sed pœnitens donatarius tenetur ipse satisfacere, ratio est, quia damnum patitur volens; cùm enim cognoscat imperitiam confessarij, & ad illum accedat sibi imputet si confessarius eum decipit, ita Lessius loco infra citando; ex quo datur intelligi quam malè faciant, qui confessarios indoctos, quærunt, suum enim malum spirituale, & temporale sæpissimè experiuntur. Si verò pœnitens bona fide accedat ad confessarium, & verè putet esse sufficientem. Respondeo secundò vel confessarius adhibuit debitam diligentiam in consilio prudenter dando, vel non. Si adhibuit debitam diligentiam, neque confessarius, neque pœnitens ad quidquam tenentur, quia confessarius dedit prudenter consilium, & pœnitens pariter sequutus est; Si verò debitam diligentiam non adhibuit, tenetur ipse confessarius satisfacere, quia verè est causa illius damni; si verè hoc consulat; si tantùm hortatur, vel subdubitans loquatur, non tenetur confessarius; sed pœnitens, quia non ex consilio confessarij operatur. Certè si confessarius sequitur probabilem opinionem tutus est; si autem illius rei de qua consilium dat est parum peritus, & petens consilium scit eius insufficientiam, confessarius, & consulens petenti consilium ad nihil tenetur, quia pęnitēs sciens, & volens patitur damnum; quod si consilium fit in præiudicium, & damnum tertij, nisi restituat, qui eiusmodi petit consilium, tenetur confessarius, vel consilium dans, quia eius prauo consilio est causa illius damni. Nec refert, quod confessarius, vel consultor inculpabiliter ignorauerit veritatem, quia nemo debet se immiscere in dandis consilijs de rebus, quas non intelligit; vnde latam culpam committit; & ideò obligatur ad restitutionem, ita Lessius de iust. & Iur. lib. 2. capitul. 7. dub. 7. numer. 33. & sequentibus.

36 Difficultati Respondendo dico; hunc modum satisfactionis, vel restitutionis non esse consulendum, si alia via, vel modo est possibilis restitutio, vel satisfactio; quod, si aliter fieri non possit, melius est aliquo modo fieri, quam nullo; hæc enim debet esse etiam donatarij certa intentio; si tamen tantundem, vel pars reddatur, partem, vel tantundem tenetur iterum reddere donans iuxta supra tradita; & si nihil reddatur, & ad antidora remaneat obligatus donatarius, eodem modo se gerere debet donans erga donatarium; & ita si quid præbeat donatarius ratione doni accepti, idem, vel simile reddat donans; Post factum, puto si aliter potest fieri satisfactio, non esse satisfactum ob rationes adductas; Si hoc ex consilio confessarij factum est, si ineptitudinem confessarij nouerat pœnitens sibi imputet, & soluat, si non nouit, & confessarius est in culpa, quia consilium dedit de ijs, quæ non intelligebat, satisfaciat ipse iuxta tradita, si prudenter egit, neuter tenetur, nec confessarius, nec pœnitens.

SVMMARIVM.

1 *Proponitur casus.*
2 *Responsum N. Theologi.*
3 *Lex pœnalis extenditur ad casum, adquem, si non extenderetur esset frustratoria.*
4 *Quæ fiunt paulo ante, vel paulo post, fieri censentur in eodem actu.*
5 *Alius modus respondendi quæsito.*
6 *Confessarium vnica tantum vice confessiones excipientem verè dici patrem, probatur ex cap. omnes.*
7 *Vera solutio difficultatis.*
8 *Confessarius, quod attinet ad præsens, considerari potest in triplici statu.*
9 *Hic non agimus de casu, qui pertinet ad Sacræ Inquisitionis tribunal, sed vt reseruatur Episcopo, & maxima est differentia.*
10 *Sacerdos semel, aut iterum excipiens confessionem mulieris, quæ illius curæ non tradat, nec illam Sacerdos recipiat, si postea actus cum illa inhonestos habeat, non incurrit reseruatum; si reseruatio cadat super patre, & filia spirituali.*
11 *Verba sunt intelligenda secundùm vsitatum modum loquendi.*
12 *Quis dicatur pater secundùm vsitatum modum loquendi.*
13 *Quare comprahendatur in bulla contra sollicitantes, qui paulo ante, vel paulo post confessionem sollicitat, non autem in reseruatione, qui eodem modo habet actus inhonestos.*
14 *Aliud est prohibere actum fieri in tali loco, aliud cum tali persona.*
15 *Mulier, licet longo tempore Sacerdoti confessa, si asserat se nolle amplius illi confiteri, vel de facto discedat ab eo animo non reuertendi ad ipsum, non est amplius filia spiritualis, nec confessarius pater spiritualis.*
16 *Gubernatores, & Senatores dicuntur Patres ob curam Ciuitatis.*
17 *Parochus renuntians beneficio statim desinit esse parochus.*
18 *Explicatur cap. omnes, quod supra obijciebatur.*
19 *Particula, ita, non dicit omnimodam similitudinem.*
20 *Ex datione aliorum Sacramentorum à Baptismate non oritur cognatio spiritualis impediens, vel dirimens Matrimonium.*
21 *Ad spiritualem cognationem contrahendam requiritur intentio eiusdem cognationis contrahendæ, vel saltem subeundi officium susceptoris ex Sanchez.*
22 *Quare vnico actu generans dicatur pater, non verò vnico actu regenerans.*
23 *Textus Cap. non debet, probat mulierem sua confessam peccata non dici filiam spiritualem.*
24 *Explicatio legis facta à legislatore quando obliget.*
25 *Hostiensis, & cæteri Doctores recesserunt ab explicatione constitutionis factæ ab Innocentio IV. & ab eodem explicatæ.*
26 *Si mulier confessarij curæ se committat, & illam suscipiat confessarius, & postea cum illa actus habeat inhonestos, incurrit reseruatum, etiam si vnica tantum vice illi confessa sit.*

27 *Pariter incurrit, & si illius se curæ non committat, at longo tempore sit confessa.*

28 *Ratio istius vltimæ conclusionis, cum differentia notabili.*

Confessarius quando dicatur Pater ad effectum incurrendi casum reseruatum.

VII.

1 EMinentissimus † Cardinalis Magalottus, Episcopus Ferrariæ in sua diœcesi sibi reseruauit quamliber obscænitatem Patris spiritualis cum filia spirituali. Titius Sacerdos, non tamen Parochus, semel, aut bis excepit confessionem Emiliæ, & postea non multo interiecto tempore inhonestos actus cum illa habuit. Quæritur an inciderit in reseruatum.

2 Huic dubitationi † nō infimę notæ Theologus, Publicusque Sacræ Theologiæ professor sub hac distinctione respondit; aut ly, non multo interiecto tempore, habet moralem coniunctionem cum præterita cōfessione, ita vt moraliter dici possit filia spiritualis; aut talem non habet coniunctionem, in primo casu asserit incurrere, in secundo verò negat. Primum probat, P. quia includitur etiam in bulla contra sollicitantes. Rodriquez qq. reg. tom. 1. quæst. 59. num. 4. & tom. 2. quæst. 27. artic. 1. & 3. & in sum. cap. 207. num. 1. Henriquez lib. 6. cap. 17. num. 4. Graff. de reseruat.
3 cap. 12. num. 1. Secundò quia † lex quantumuis pœnalis extenditur ad actum, ad quem, si non extenderetur, redderetur frustratoria, Felinus cap. translato
4 num vlt. de constit. Tertiò quia idem † moraliter æstimatur fieri aliquid in eodem actu, & paulo ante, vel paulo post iuxta doctrinam Bart. in l. penult. §. militis ff. soluto Matrim. Abbas in cap. Ecclesiæ not. 3. de Immun. Eccles. Secundum item probat; quia neque includitur in bulla contra sollicitantes, Graff. part. 1. de Cas. lib. 2. cap. 18. num. 16. Nauar. cons. 2. de heret. lib. 5. tit. 7. vtrum inquisitores, &c. Vult ergo definitionem istius quæsiti esse eodem modo tradendam, ac traditur de sollicitantibus.

5 Alij † fortasse, vt Dominicus cap. fin. nu. 3. in fin. de cognat. spirit. in 6. Francus ibidem in fin. Paludanus in 4. dist. 42. quæst. 1. art. 2. ad 8. Turrecrem. D. Thomas, & alij nulla adhibita distinctione affirmarent, incurrere, & sufficere, quod sit excepta confessio; potestque ex eorum principijs ita probari.

6 Confessarius † etiam vnicam tantùm confessionem excipiens, verè dicitur pater spiritualis; & pœnitens, quæ vnica tantùm vice confitetur sua peccata, verè dicitur filia; ergo includuntur in reseruato. Antecedens patet ex cap. omnes 30. quæst. 1. vbi habetur ex Simmaco omnes, quos in pœnitentia suscipimus, ita filij nostri sunt, vt in baptismate suscepti; cùm ergo illi, quos suscipimus in Baptismate verè sint filij, etiamsi vnico tantùm actu de baptismate suscipiantur, eodē modo verè erunt filij, quos in Sacramento pœnitentiæ vnica tantùm vice suscipimus; & Canon habet omnes, quos in pœnitentia &c. at qui totum dicit nihil excludit. Pręterea illa particula, ita, dicit similitudinem; sicut ergo in baptismate vnico actu contrahitur cognatio spiritualis, & semel contracta nunquam dissoluitur; ita in pœnitentia, cùm eodem modo sint filij, vnico actu contrahetur spiritualis cognatio, & semel contracta nunquam dissoluetur, erunt ergo verè filij, vel filiæ & ideò pater, quod in reseruato includentur, tandem vnico actu generans phisicè dicitur pater naturalis, ergo & vnico actu regenerans spiritualiter dicetur pater spiritualis. Vltimo ita se explicauit Eminentissimus; Asseruit enim, se ita intelligere hunc casum; ex quo videtur cessare omnis difficultas, cùm ille ipse, qui legem tulit, eam etiam explicet, neque vlla potest esse melior explicatio, quam conditoris, cap. per venerabil. qui filij sint legitim. Mant. decis. 49. num. 13.

Ego tamen, vt quod sentio, ingenuè fatear in ea sum sententia, vt putem Titium semel, aut bis confessionem Emiliæ excipientem, & postea inhonestos actus cum illa habentem non incidere in reseruatum; puto prætetea considerationem propinquitatis, vel longinquitatis temporis ad hāc quæstionem esse omninò impertinentem.

8 Pro explicatione noto Confessarium, † quoad præsens attinet, in triplici statu posse considerari. Primò vt excipit semel, aut bis confessionem Emiliæ, non cogitans, an iterum sit reuersura, neque excipiens illam in suam pœnitentem. Secundò vt excipit bis, aut etiam tantùm semel eiusdem Emiliæ confessionem; sed ipsa Emilia profitetur, se eligere Titium in suum Cōfessarium, & Titius recipit illam in suam pœnitentem. Tertiò vt excipit confessiones Emiliæ semper, & quotiescunque confitetur ipsum Titium adit Emilia, & hoc, licet verbis non exprimat tradere se ipsam curæ Titij.
9 † Aduerte tamen lector me hic nullo modo agere de casu sollicitationis, qui pertinet ad Tribunal Sacræ Inquisitionis; sed de casu in his terminis Episcopo reseruato.

10 His positis dico: † si Titius semel tantum, aut bis excepit confessionem Emiliæ, nec Emilia se tradidit curæ Titij, nec Titius eam in suam curam suscepit, hoc casu non incurri reseruatum; & probo.

Primò Titius Sacerdos, & confessarius in hoc casu verè non est pater spiritualis, neque Emilia est filia spiritualis, ergo ab his non incurritur reseruatio, quæ ligat patrem, & filiam spiritualem, vt patet ex tenore reseruationis: Antecedens patet, quia nemo appellat patrem spiritualem, vel filiam spiritualem ex vnica
11 tantùm confessione; † verba autem sunt intelligenda secundum vsitatum modum loquendi. l. librorum §. quod tamen vbi Bart. ff. de leg. 3. l. labeo. ff. de suppellect. leg. l. cum de lanionis §. item versu optimum ff. de fund. inst. l. cum autem C. de donat. ante nupt. Mant. de coniect. vlt. volunt. lib. 3. titul. 8. num. 1. & Suarez de leg. lib. 7. cap. 17. num. 5. Salas disp. 21. sect. 3. num. 4. & pater, secundùm communem modum loquendi, non dicitur ille, qui vna tantùm vice, vel
12 etiam altera rectè gerit negotium, † sed qui continuam curam habet rerum, vel personæ, & huiusmodi nomina petunt exercitium, Sanchez de Matrim. lib. 7. disp. 91. num. 32.

Ad rationes in contrarium, ad illas, quæ adducuntur pro prima opinione dico. Parum vrgere, quia argumentum procedit in dispari causa; ideò negatur consequentia; qui enim paulo ante confessionem, vel paulo post sollicitat, includitur in bulla contra solllici-
13 tantes; † quia prohibita est sollicitatio facta in confessione, quæ autē paulo ante, vel paulo post confessionem fiunt, censeatur fieri in confessione, & in casu nostro non prohibentur actus in confessione, sed ge-
14 sti à patre, & filia spiritualis; † Pater autem, & filia spiritualis non dicitur talis ex eo, quod paulo ante, vel paulo post confessio antecesserit, vel subsequuta sit; ideò neque ex hoc potest deduci difficultatis solutio;
15 quod vt planum fiat accipe sequentia. † Emilia sua confessa est peccata cuidam Sacerdoti spatio trium annorum, seque illius Sacerdotis curæ spirituali demandauerat; si intra id tempus aliqua inhonesta committat cum illo Sacerdote, incidet ne Sacerdos in reseruatum? Vtique est enim pater, estque verè filia, at si elapso illo tempore renunciet Sacerdos curæ, quam sumpserat animæ Emiliæ, vel Emila alium sibi eligat in Cōfessarium, & tertio, vel quarto postea die eadem inter se peccata committant, incident ne in reseruatum? nequaquam; non enim sunt amplius pater, vel filia, ergo ista denominatio non ex vicinitate

tate temporis, vel longinquitate pendet, sed ex susce-
16 pta, vel renuntiata cura 2. † homines, qui ad guberna-
tionem continuam Ciuitatis sunt electi, vel qui spe-
cialem illius curam gerunt, dicuntur patres, non sic
autem, qui non habent specialem curam, etsi ali-
quando quid præstent ad vtilitatem eiusdem, & Se-
natores durante officio dicuntur patres, at eo expleto
17 etiam denominationem illam amittunt. 3. † Simpli-
cius hora 21. diei lunæ est Parochus, hora 21. cum di-
midia suæ Parœciæ renunciauit, & peccat cum Lucia,
quæ erat eius parochiana. 4. hora 21. Lucia pariter
erat nupta, 21. cum dimidia moritur maritus, & pec-
cat; quis dicat hanc esse adulteram, vel illum esse Pa-
rochum, ergo istæ denominationes non insurgunt ex
temporis vicinitate ad actum, sed ex actibus, vel offi-
cio.

Ad secundum argumentum. Respondeo legem
non esse frustratoriam, sed verificari, vt infra a nobis
tradetur.

18 Ad argumenta † secundæ sententiæ, quæ magis vi-
dentur vrgere; ad primum, quod desumitur ex capite
19 omnes, Respondeo † illam particulam, ita, non dice-
re omnimodam similitudinem; quia si diceret omni-
modam similitudinem, diceret etiam, quod, sicuti, qui
suscipit in Baptismate euadit pater, & qui suscipitur
euadit filius per spiritualem cognationem Matrimo-
nium dirimentem, ita etiam, qui suscipit in confessio-
ne, quod tamen est contra textum in cap. fio. in fin.
de cognat. spirit. in 6. vbi habetur; Ex datione verò
aliorum Sacramentorum non oritur cognatio Spiri-
tualis, quæ Matrimonium impediat, vel dissoluat.
20 † Similitudo ergo consistit in hoc, quod sicut ille, qui
suscipit in baptismate nullam contrahit Spiritualem
cognationem, nisi habeat intentionem subeundi onus
susceptoris saltem, vti tradit Sanchez de Matrim. lib.
7. a disp 54. ad 62. cum Doctoribus, quos citat, &
21 sequitur, † ita etiam, qui suscipit in pœnitentia est pa-
ter, & pœnitens filius, vel filia, si confessarius habeat
implicitam, vel explicitam intentionem subeundi
onus susceptoris, quia, sicuti non est pater suscipiens
de Baptismate, vel filius, vel filia susceptus, vel su-
scepta, nisi suscipiens de Sacro fonte habeat talem in-
tentionem, ita neque suscipiens in pœnitentia erit
pater sine eadem, quod videntur sonare etiam verba
textus, omnes, quos in pœnitentia suscipimus. 1. in no-
stram curam, ita filij nostri sunt, vt ex Baptismate su-
scepti. idest, vt sunt etiam illi, quos de Sacro Baptis-
matis fonte leuamus subeuntes onus susceptoris. 1. in
nos transferentes curam, & solicitudinem eorum,
quos leuamus.

22 Ad † illud autem, quod dicitur sicuti, qui vnico actu
generat dicitur pater phisicè, ita etiam, qui vnico actu
regenerat moraliter, vel spiritualiter erit pater. Re-
spondeo esse disparem rationem; nam vnico actu ge-
nerans producit filium phisicè, & ideò necessariò ge-
nerans dicitur pater; denominatio autem paternitatis
in spiritualibus attenditur penes curam, & sollicitudi-
nem, quam quisque subit pro salute alterius, & ideò,
cum ista desint, deest etiam fundamentum denomi-
nationis, neque dicuntur tam benè regenerari, qui
per Sacramentum pœnitentiæ Deo reconciliantur, &
qui Baptismatis vnda lustrantur; &, quod Mulier, quæ
sua peccata confitetur Sacerdoti non sit filia spiritualis
23 optimus textus cap. non debet 30. quæst. 1. † Vbi ha-
betur, quod si Episcopus, vel Sacerdos commisceatur
cum muliere, quæ illis sua sit confessa peccata, pœni-
teant, quomodo de filia spirituali, ergo si debent pæ-
nitere, quomodo de filia spirituali, verè non est filia
spiritualis; diceret enim textus pæniteat Episcopus
quindecim annos, Presbyter duodecim, quia cum filia
spirituali commiscuit se, & vel quid simile; at cum per
similitudinem proferatur pœna, excluditur identi-
tas.

24 Ad vltimum, quo dicitur † Eminentissimũ ita suam
mentem explicasse, Respondeo; vel suam mentem ita
explicauit per modum legis, & vt legislator, vel per
modum expositionis, & vt Doctor; Si primo modo ex-
plicauit assero, & ego omnem difficultatẽ esse subla-
tam, si verò secundo modo; dico non referre, & posse
à tali explicatione recedere; Sanchez de Matrimonio
lib. 2. disp. 14. num. 5. § & ad caput &c. & standum est
verbis legis secundùm interpretationem iuris, etiamsi
25 legislator extra legem dicat se aliter intellexisse, † &
quidem à Papa Innocentio IV. declarante suam men-
tem in constitutione antea à se facta recessit Hostien-
sis, & eum eo alij Doctores. Vide lib. 6. de concess.
præb. cap. 1.

26 Dico 2. † Si Titius excepit etiam tantum semel cõ-
fessionem Emiliæ, & ipsa curæ spirituali Titij se tradi-
dit, & Titius eam suscepit, vel etiã, si exhibuerit seipsũ
Titius Emiliæ in patrem spiritualem; & ipsa accepta-
uerit, si postea aliquos habeant inter se actus inhone-
stos, incurrit confessarius, & filia spiritualis reserua-
tum, quia verè dicuntur pater, & filia, & patet ex su-
pradictis.

27 Dico 3. † qui ex consuetudine excipit confessiones
alicuius Mulieris, vt si Titius ex consuetudine soleat
excipere confessiones Emiliæ, & habeant inter se in-
honestos actus, isti includuntur in reseruatione; pa-
tet, quia ex tali consuetudine verè dicitur pater spiri-
tualis, & filia item spiritualis; ergo casus est reserua-
tus.

28 Ob: Confessarius hoc † casu, nullam habet intentio-
nem subeundi onus patris spiritualis, ergo neque verè
erit talis; ergo neque casus erit reseruatus. Ad hoc re-
spondeo quod licet non exprimat verbis talem inten-
tionem exprimit facto, dum ex consuetudine Emiliæ
confessiones excipit, deinde ex illa consuetudine, siue
habeat, siue non habeat talem intentionem, consurgit
tamen denominatio patris; communiter enim, qui ex
tali consuetudine excipit, confessiones, dicitur pater
spiritualis, quod sufficit ad incurrendam reseruationẽ,
in qua non est necessè contrahi spiritualem cognatio-
nem, qua Matrimonium vel impediatur, vel dissolua-
tur, vt in suscipiente in Baptismate; sed sufficit, quod
dicatur verè pater, vt dicitur, qui curam alicuius habet
vt supra, & patet ex communi vsu loquendi.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur factum.*
2 *Quæstiones dissoluendæ.*
3 *Capellanus ad laicalem Capellaniam electus Epi-
scopo non tenetur se præsentare, neque Episcopus
in talibus Capellanijs potest se immiscere.*
4 *Capellania dotata de bonis laicalibus, & fundata
irrequisito Episcopo, & absque illius dependen-
tia est merè laicalis.*
5 *Cùm in dispositione requiritur, quod eligatur Ca-
pellanus qui celebret, aliqui sentiunt debere esse
actu Sacerdotem.*
6 *Qualitas adiuncta verbo debet regulari secundùm
tempus verbi.*
7 *Quotiescunque in fundatione requiritur quod eli-
gatur ad Capellaniam Sacerdos, requiritur quod
sit actu Sacerdos; quomodo autem hoc intelliga-
tur, habes num. 13. & 17.*
8 *Quæcunque pacta, & conditiones apponantur in
fundationibus beneficiorum, vel Capellania-
rum, sunt seruanda.*
9 *Si in dispositione requiratur, quod Capellanus ce-
lebret Rota videtur sentire, quod debet esse Sa-
cerdos; quomodo sit intelligenda, vide num. 27.*
10 *Contrarium veriùs, & defenditur sequentibus
numeris.*

11 *Capellaniæ, & maximè laicales non habent annexum onus residendi, ideò per alios potest eis satisfieri.*

12 *Varij modi apponi consueti in fundatione Capellaniarum, vel obligationum celebrandi.*

13 *Si in fundatione requiratur, quod eligatur Sacerdos, sufficit, quod actu, vel aptitudine sit Sacerdos.*

14 *In dispositionibus explicandis standum est statuto, & consuetudini.*

15 *Si in dispositione habetur, quod Capellanus celebret, nec ideò debet esse actu Sacerdos.*

16 *Maximè considerandum est an verba requirentia qualitatem Sacerdotij, respiciant electionem, an verò exequtionem, estque maximum discrimen inter istos modos.*

17 *Explicatur, & probatur tradita differentia. Nomine Sacerdotis intelligitur etiam, qui intra annum potest promoueri.*

18 *Proximè accingendus pro accincto habetur.*

19 *Dispositio hominis est intelligenda iuxta legis dispositionem.*

20 *Prouidendus de beneficio Sacerdotali sufficit de iure, quod infra annum possit promoueri.*

21 *Si dispositio habet, quod non eligatur, qui non sit Sacerdos, non sufficit; quod eligendus possit ordinari infra annum, sed debet actu esse Sacerdos.*

22 *Si in dispositione dicatur, eligatur Sacerdos, vel Capellanus, nec ideò Capellania est Sacerdotalis.*

23 *Dictio vel, aliquando stat declaratiuè, aliquando alternatiuè, cùm stat declaratiuè, requiritur, quod sit posita inter duas particulas idem significantes, vel inter duo idem significantia.*

24 *Si verba importantia qualitatem Sacerdotij referantur ad exequtionem, sufficit, quod eligendus ad Capellaniam sit in ætate quatuordecim annorum, incedat in habitu, & tonsura.*

25 *Quod maximè verum est, si Capellania sit merè laicalis, imò ad istam neque requiritur alia ætas.*

26 *Respondetur primæ rationi positæ in principio.*

27 *Respondetur decisioni Rotæ in principio positæ.*

28 *Si in dispositione requiritur, quod Capellanus per seipsum celebret, nisi aliqua speciali ratione sit electa persona, adhuc per alium potest satisfacere.*

29 *Si obligatio Capellaniæ sit quotidiana, cùm onus celebrandi iniungitur Sacerdoti, v. g. eligatur Capellanus, qui quotidie celebret admittit exemptionem, si verò diriguntur ad altare vel Ecclesiam, v. g. celebretur quotidie ad altare, vel in Ecclesia Sancti Francisci nullam admittit exemptionem. Sacerdos tamen obligatus celebrare quotidie potest aliquoties vt quater, sexties, & etiam fortasse sæpius pro anima sua, suorum parentum, vel alicuius arctissimi amici celebrare.*

30 *Capellanus infirmitate detentus, si per annum deseruierit, per mensem, & si non celebret, potest percipere eleemosinam; si per annum non seruierit, per aliquos dies.*

31 *An oneri celebrandi sit annexum onus applicandi sacrificium, colligitur, vel ex dispositione, vel ex qualitate stipendij.*

32 *In dubio præsumitur onus applicandi.*

33 *In Oratorijs Confratrum non solet esse obligatio applicandi.*

34 *Obligatus celebrare in vna Ecclesia, si alibi celebret, peccat, sed non tenetur iterum celebrare, vel restituere.*

35 *Ordinatus ad titulum Capellaniæ si diutiùs infirmitate detineatur, percipit eleemosinam, licet obligatio celebrandi sit quotidiana.*

36 *Signa ex quibus cognoscitur, quod Capellania sit manualis.*

37 *Prouisus de Capellania, quæ non sit Beneficium Ecclesiasticum, non tenetur ad diuinum officium.*

Capellania fundata de Bonis laicalibus sine scientia Episcopi.

VII.

1 ADmodum † Reuerendus D. G. C. instituit in Ecclesia parochiali R. duas Capellanias sub his conceptis verbis. Voglio, che i scudi quattromila sijno per la fundatione di due Capellanie, acciò del reddito di quelli si mantenghino due Capellani, quali sijno obligati à celebrare quotidianamente, applicando perpetuamente il sacrificio secondo la mia intentione; e li detti due Capellani sijno eletti, vno della Magnifica Communità della Terra &c. e l'altro del Signor G. S. e voglio, che le Capellanie sijno à
2 modo di Iuspatronato. † Ex qua dispositione oriuntur sequentes difficultates 1. An Capellani electi vt supra teneantur se præsentare Episcopo, & an Episcopus possit, se aliquo modo immiscere in istis Capellanijs. 2. An eligẽdus ad dictas Capellanias debeat esse actu Sacerdos, vel saltem infra annum ordinandus, vel sufficiat esse Clericum, in habitu incedente & tonsura, & 14. annum attingentem, qui alium eligat ad Missas celebrandas 3. An ita electi sint ad nutum amouibiles, 4. An Capellani isti ex onere Capellaniæ recitare teneantur Diuinum Officium; ita vt si eligatur Clericus, qui per alium satisfaciat, teneatur ipse ad pensum Diuini Officij.

3 Ad primum Respondeo † Capellanum electum ad supradictam Capellaniam nullo modo teneri se præsentare Episcopo, nec in ijs, quæ ad dictam Capellaniam spectant posse Episcopum aliquo modo se immiscere, sed quidquid spectat ad dictas Capellanias à solis laicis patronis, inscio Episcopo potest tractari, & expediri, probatur hac vnica ratione. Istæ Capellaniæ sunt merè laicales, non Ecclesiasticę, sunt enim constitutæ de bonis laicalibus, sine vlla scientia Episcopi, & absque vlla dependentia ab illo; ergo electus non tenetur se pręsentare Episcopo, nec Episcopus in illis se potest immiscere; Nam laicales non pertinent ad Episcopum, ita Guido Pap. quæst. 187. nu. 2. Tolosan. cap. 11. nu. 10. ad fin. versu si verò, quos sequitur Gonzales ad 8. Reg. Cancell. Gloss. 5. num. 28. 29. & 35. Monet. de decim. cap. & quæst. 9. nu. 21. & plures refert Garzias de benef. part. 5. cap. 2. à num. 12. & Petrus Gregor. in Institut. rei benef. cap. 12. quos refert, & sequitur Barbosa de officio, & potestate Episcopi par. 3. alleg. 157. num. 142.

5 Ad secundum aliqui † respondent, eligendum ad istas

istas Capellanias debere esse actu Sacerdotem Barb. cons. 33. Incipit scripsit Psalmista num. 6. & 7. Rochus de Curt. De Iure patr. verbo honorificum num. 21. Decius cons. 129. num. 5. Lamberti, de iure patron: lib. 2. part. 1. quæst. 7. punt. art. 27. oum. 1. & seq. Ripa in l. ex facto num. 31. ff. de vulg. Perez in l. 1. tit. 6. lib. 1. ordi. col. 246. versu notabile est, Guttierez. cons. 1. nu. 11. & iterum cons. 2. Spino in specul. Glos. 4. princ. oum. 68. cum seq. qui asserit de iure communi posse sustineri, quod sufficiat eligere eum, qui possit infra anoum ordinari; at ratione dispositionis testatoris requiri, quod sit Sacerdos actu, quia requiritur quod actu celebret, & probatur.

6 Primò qualitas † adiuncta verbo debet verificari, & regulari secundùm tempus verbi, l. in delictis §. si extraneos ff. de noxal. l. Titius ff. de test. milit. Cùm ergo testator requirat, quod Capellani celebrent actu, debent etiam esse actu Sacerdotes.

7 Secundò quotiescunque † in fundatione præcipitur, quod eligatur Sacerdos, non potest eligi, qui non sit Sacerdos Gloss. in cap. Si eo tempore de rescript. in 6. Rolandus à valle cons. 47. num. 59. lib. 1. Lamb. vbi supra; sed ex hac dispositione præcipitur, quod eligatur Sacerdos, quia, licet non exprimatur nomen Sacerdotis, intelligitur tamen tacitè, dum dicitur, quod celebret; non potest enim quis celebrare, nisi sit Sacerdos; Cùm igitur expressè velit testator Capellanum celebrare tacitè vult esse Sacerdotem, eadem autem est virtus taciti, & expressi.

8 Tertio quæcunque † pacta, & conditiones apponantur io fundatione Capellaniæ, vel beneficij, illæ sunt ad vnguem obseruandæ ex vulgatis iuribus, l. ex traditionibus ff de pactis, Rolaod. cons. 62. num. 14. vol. 1. & in concessione feudi, Peccius cons. 88. num. 16. & 17. vol. 1. & in terminis nostris, præced. cons. num. 1. & 2. sed in fundatione huius Capellaniæ testator apposuit pactum, quod Capellanus celebret, idest, quod sit Sacerdos; ergo debet esse Sacerdos.

9 Quartò † ita fuit decisū per Dominos de Rota Romana in vna Roman. Capellaniæ 19. Martij 1586. coram Pamphilio.

10 † Quibus tamen non obstantibus puto contrarium magis esse verum, nempè dictam Capellaniam non esse Sacerdotalem, quæ scilicet necessario requirat, Clericum, qui de illa prouideri debet, esse Sacerdotē, sed sufficere, quod incedat in habitu, & tonsura, qui postea alium deputet, vt oneribus Missarum satisfaciat, quotidie celebrando, ita Lappus allegat. 35. num. 2. & allegat. 117. Card. in cap. de multa propè finem, versu quæro si habeas de præb. Felin. in cap. Cùm omnes ante numerum 33. versu, & hoc procedit. Decius ibi in 2. lect. ante fin versu sed quando non esset necessaria de const. Ferrett cons. 112. D. Carolus in princip. lib. 1. Sà in suis afforis. verbo beneficium nu. 28. & verbo Residentia oum. 12. Azor. par. 2. lib. 3. cap. 8. quæst. 5. ad finem, Barbosa de officio, & potestate Episcopi alleg. 24. num. 43. ad medium, vbi
11 ex † eo quod eiusmodi Capellani non tenentur residere, colligit suum dictum.

12 Sed ne quis in errorem labatur, † Noto varias modos apponi in fundatione Capellaniarum, quibus Capellani obligantur celebrare; qui etiam modi, vel referuntur ad electionē Capellani vel præscribunt qualitates, quas deber habere Capellanus eligēdus, vel referunnr ad exequtionē operis, & oneris Capellaniæ, idest præscribunt qualitates Capellaniæ, vt quod sit quotidiaoa, quod sit Manualis &c. nullo habito respectu ad Capellanum eligendum; Clarius infra totum explicabitur. Modi igitur, qui apponuntur in fundationibus Capellaniarum, sunt multi, neque omnes ego recensebo; sed tantum aliquos ad instar quorum cæteri cognoscentur. Aliquando ergo exprimitur in testamentis, quod eligatur Sacerdos, qui quotidie celebret, aliquando autem; eligatur Cappellaous, qui quotidiè celebret, & aliquando eligatur Sacerdos, vel Capellanus, qui qootidie per seipsum celebret; Aut eligatur Capellanus, vel Sacerdos, qui per seipsum, vel per aliū celebret. Qui modi in dispositionibus possunt considerari, vel in ordine ad electionem, vel in ordine ad exequtionem si considerantur in ordine ad electionem, idest quatenus positi sunt à testatore in testamento ad demonstrandum, quis debeat esse eligendus.

13 Dico quod, † quotiescunque habetur iste modus dicendi. Eligatur Sacerdos, vel eligatur Presbyter, deber esse actu Sacerdos eligendus, quod si addetur etiam, qui celebret, & ita disponatur, eligatur Sacerdos, vel Presbyter qui celebret, clarior erit dispositio, & eligendus debet omninò esse Sacerdos; & ratio est, quia hæc videtur esse meas disponentis, quæ censenda est conformari dispositioni iuris, ita docet Mandos. tract. annal. num. 8. Decius in cap. cum in cunctis §. inferiora num. 22. de Iudic. & cons. 129. incipit pro tenui num. 5. Rebuffus in repet. cap. extirpandæ §. qui verò not. 2. de præb. Spino de test. Gloss. 4. num. 67. Guttierez cons. 1. num. 11. & cons. 2 per totum Garzias de Benef. par. 7. cap. 1. à num. 58. Moneta de commut. cap. 10. num. 145. Campan in diuers. Iuris can. Rubri. 7. cap. 6. num. 10. quod est intelligendum etiam quan-
14 do consuetudo † vel statutum habet, quod prouisus de Capellania sit Sacerdos, etiamsi in dispositiooe dicatur tantum, quod eligatur Capellanus, & non dicatur, quod sit Sacerdos, adhuc enim eligendus debet esse Sacerdos, Zecchius de Repub. Eccles. de beneficiarijs nu. 4. notab. vlt. Tuscus Practi. cooclu. littera B. concl. 57. Quod si in dispositione dictum sit, eligatur Capellanus, non est necesse, quod sit Sacerdos, etiam si addatur; Eligatur Capellanus, qui celebret; licet aliqui sentiant, quod debeat esse Sacerdos, qui est eligendus, quia demonstrat onus, non signat qualitatem,
16 Sed cùm supra diximus † verba constitutionis Capellaniæ aliquando referri ad electiooem, aliquando ad exequtionem; hic modos ponamus vtriusque, Verba institutionis, quæ feruntur in electionem sunt huiusmodi. Eligatur Sacerdos; quæ verò feruntur in exequtionem sunt huiusmodi; eligatur Capellanus, qui celebret. In primo enim casu qualitas Sacerdotij requiritur in electione, & ideò eligendus necessario debet esse Sacerdos; in secundo verò non requiritur in electione; sed tantum demonstrat onus, quod est iniunctum electo.

17 Dico ergo † si in fundatione ita disponatur. Eligatur Sacerdos, vel Presbyter, necessariò, eligendus debet esse Sacerdos, imò debet esse actu Sacerdos ratio est quia ista est mens disponentis mens autem clara testatoris, & disponentis est omninò Seruanda, & ita tenent Mandosius in tract. annal. num. 8. Decius in cap. cùm in cunctis §. inferiora num. 22. de Iudit. & cons. 129. incipit pro tenui num. 5. Rebuff in repetit. cap. extirpandæ §. qui vero not. 2. de Preb. Spino de test. Gloss. 4. num. 67. Perez l. 1. versu notabile etiam est dubium tit. 6. lib. 1. ordinat. Guttierez cons. 1. n. 11. cons. 2. per totum, Garzias de benef. par. 7. cap. 1. à nu. 58. Moneta de commutat. cap. 10. ou. 145. Campanil. in diuers. Iuris canon. rub. 7. num. 10. & regula est sæpiùs canonizata in Rota, quod, quando verba respiciunt actum præsentationis, vt præsentetur Presbyter, tunc præsentandus debeat esse actu Sacerdos. Intellige tamen, quod actu Sacerdos intelligatur etiam ille, qui licet tunc, cùm præsentatur oon est actu Sacerdos, infra annum tamen debet ordinari Sacerdos;
18 quia proximè † accingendus pro accinto habetur, &
19 etiam, quia dispositio hominis est † intelligenda iuxta dispositionem iuris, ex Bartol. in l. hæredes mei §. cum ita num. 4. ff. ad Trebell. Afflictus decis. 44. nu. 20. Decianus cons. 18. n. 20. lib. 1. ex dispositione autem
20 Iuris sufficit, quod prouidendus de † beneficio, quod habet annexum Sacerdotale beneficium, infra annum possit insigniri ordine requisito, per cap. cùm in cunctis de elect. & Clem. Generale; de ætat.

& qualitat. & Trident. sess. 22. de reformat. cap. 4. & sess. 24. pariter de reformat. cap. 12. Ita teneat contra alios Lambert. de Iure patron. prim. par. lib. 2. fol. 79. quæst. 7. princ. art. 27. à num. 1. Rolandus conf. 49. num. 6. vol. 1. Spino in specul. test. Gloss. 4. princip. num. 68. Flaminius de resig. lib. 3. art. 9. nu. 3. Ceuall. comm. contra communes quæst. 693. num. 9. cum seq. Gerunda de priuilegio: seu exempt. explicat. nu. 1172. Gonzal. ad reg. 8. cancellariæ Gloss. 5. in princip. num. 74. & à num. 104. qui etiam affert decisionem Rotæ, Gratian. disceptat. forens. cap. 133. num. 2. cum seq. Quaranta in summa Bullar. par. 2. verbo seruitium Capellaniæ, Perez de Lara de Capellan. lib. 2. cap. 5. num.

21 16. † quod tamen verum est, si testator requirat presbyteratum per verba affirmatiua, seu mixta incipiendo ab affirmatiuis; si verò vtatur, vel incipiat à negatiuis, tunc debet esse actu Sacerdos; Verum item est, quod præsentandus debet esse actu Sacerdos, cùm disponitur, quod eligatur, vel præsentetur Sacerdos, nec sufficit, quod intra annum possit ordinari, si ita dispositionem interpretetur statutum, vel consuetudo, & hæc, quando qualitas Sacerdotij requiritur in præsen-

22 tatione, vel in electione; Si verò dicatur eligatur † Sacerdos, vel Capellanus, qui celebret; Variant Doctores, an necessariò debeat esse Sacerdos eligendus, vel præsentandus; Aliqui contendunt debere esse actu

23 Sacerdotem, † quia illa particula, vel, asserunt, stare declaratiuè; Capellanum, vel, idest Sacerdotem; & quod dictio, vel, stet declaratiuè, tenent Curtius iunior conf. 145. num. 12. Bart. per text. ibi in l. vbi pactum num. 1. C. de transact. Bald. in cap. Pastorali post num. 3. de concess. possess. Bellam. conf. 96 num. 16. vol. 1. Rebuffus in l. 37. in fin. versu notatæ ff. de verbor. signifi. Ofasc. decis. pede. 89. num. 4. Menoch. conf. 347. num. 19. & alij, sed ego puto, non esse necessarium, esse Sacerdotem, quia particula, vel, stat alternatiuè, vt significare docent Doctores in cap. inter cæteras de rescriptis; neque stat declaratiuè, nisi quando est posita inter duas dictiones idem significantes, seu inter duo idem significantia.

24 Si verò † dispositio non referatur ad electionem, vel præsentationem, sed qualitas Sacerdotij requiratur tantum in exequutione; vt si dicatur eligatur Capellanus qui celebret, vel eligatur, vel præsentetur Sacerdos qui celebret, tunc Capellania non est actu Sacerdotalis; sed sufficit, quod eligendus incedat in habitu, & tonsura in ætate 14. annorum est contra Perez l. 1. Gloss. 2. versu notabile etiam est dubium tit. 6. lib. 1. ordinat. Quintanad. Ecclesiast. lib. 4. num 67. Guttier. conf. 1. num. 11. & conf. 2. num. 15. Roderiq. qq. regular. to. 2. quæst. 122. art. 2. ad finem asserentes esse actu Sacerdotalem, & contra Spino de test. Gloss. 4. num. 68. Ceuallos citata quæst. 693. num. 6. Parlado. diff. 120. à num 14. asserentes non actu, sed aptitudine esse Sacerdotalem. Nostra tamen sententia vera est, & quia de isto modo disponendi est quæstio. Ideò

Probatur primò, quia disponentes quando volunt Capellaniam esse Sacerdotalem, imponunt, quod eligendus sit Sacerdos. Secundò eligendo non Sacerdotem satis fit menti disponentis, quæ est quod eligatur, vel præsentetur Capellanus. Tertiò disponens censendus est se conformare dispositioni iuris, nisi aliud expressè demonstret, & nisi consuetudo sit in contrarium, Bald. in l. Precibus num. 44. C. de impub. Aymon. conf. 25. nu. 15. Roias de success. cap. 30. à num. 11. Guttieres conf. 18. num. 7. Mohedan. decis. 18. de causis possess. Cæsar de Grassis decis. 1. num. 3. & 2. num. 7. de iure patronat. Puteus decis. 197. de Iure autem communi huiusmodi Capellaniæ conferuntur Clericis 14. annum attingentibus, & incedentibus in habitu, & tonsura, quia sunt veluti beneficia simplicia, quæ nullam requirunt personalem residentiam, ad quæ obtinenda sufficit Clericatus cum tonsura, & ætas 14. annorum iure nouo Concil. Trident. sess. 23. cap. 6. de reformat. & ad ista de iure antiquo satis erat ætas septem annorum, Gloss.

25 penult. in cap inordinata de rescript. in 6. † imò ætatem 14. annorum non esse necessariam in Capellanijs, quæ sunt fundatæ sine Episcopo, vel superioris licentia, eu auctoritate, in quibus succedunt Clerici de parentela, vel conferuntur à patronis laicis, refert decisum Gonzales ad 8. reg. Cancellariæ Gloss. 5. num. 27. & ad Capellanias constitutas sine auctoritate Episcopi posse præsentari merè Laicos, censerique merè Laicas, docet ex alijs Barbosa in additionibus ad allegat. 70. part. 3. de offic. & potest. Episcopi num. 33. Cùm ergo talis sit nostra Capellania, non solum non est Sacerdotalis, sed potest conferri etiam merè Laico.

Tandem de omnibus Capellanijs supradictis respondit Sacra Congregatio Concilij interpretum hoc modo in vna Pistoriensi. Item Episcopus non potest compellere obtinentem Capellaniam vt ipsemet celebret, licet in eius fundatione disponatur, quod Capellani celebrent, vt alias declarauit; Item. Si fundatio Capellaniæ esset sub his verbis, quod Capellanus debeat celebrare diuina officia die, noctuque, sicut cæteri Capellani faciunt. An iste debeat esse Presbyter, Congregatio censuit ex his verbis positis in fundatione huius Capellaniæ nõ inferri necessario, quod Capellanus debeat esse Presbyter, quia istis oneribus Missarum &c. rectè per substitutum satisfit. Referuntur ex Quaranta verbo seruitium Capellaniæ; nec obstant quæ in principio in oppositum adducta sunt.

26 Ad P. † respõdetur, qualitatẽ adiunctam verbo debere verificari secundũ tẽpus verbi, esse verum, si qualitas respiciat præsentationem, vel electionem, non verò, si exequutionem, quam regulam sequitur Rota in decidendo, vt visum est, & refert Barbosa de offic. & potest. Episcopi par. 3. alleg. 24. num. 29. Cùm ergo in casu nostro significet exequutionem, non electionem non est attendenda. Secundò dico verificari, quia non exigitur, quod eligatur Sacerdos, sed Capellanus, eligitur Capellanus, qui celebrat per se, vel per alium iuxta dispositionem iuris, ad reliqua ex istis patet.

27 Ad decisionem † Rotæ allegatam dico nihil facere contra nos; nam anno 1589. 23. Ianuar. Domini ab illa recessere, cùm iterũ ageretur de eadem causa, de qua actum fuerat 19. Maij 1588. eius verba sunt. Domini, attenta resolutione Illustrissimorum Dominorum Sacri Concilij Interpretum in causa Pistoriensi, quod præsentandus non debeat necessario esse Presbyter, eo quod in fundatione dicatur Capellanum debere celebrare Diuina officia, quia iuxta Lappi allegat. 35. nisi expressè caueatur, quod per seipsum hoc agat, satis censetur prouisum voluntati testatoris, si per alium diuina officia celebrare faciat, ad regulam, qui per alium &c. recesserunt à resolutis, & dixerunt Capellaniam non esse Sacerdotalem, quia ex verbis fundatoris nõ adstringitur Capellanus ad deseruiendũ Capellæ in Diuinis Officijs, & ad Missas celebrandas per seipsum, & cùm simus in beneficio simplici, in quo ex Generali quadam totius orbis consuetudine non requiritur residentia, vt post Cardinalem, tradit Imola in cap. final. nu. 9. de Cler. non resid. sufficit, quod deseruiat per alium, & pluries hoc tenuit Rota; vt in vna Luccana Capellaniæ 12. Decemb. 1593. in qua hoc extat memoratu dignum; Quod quidquid fortasse alias dixisse licuit, hodie nullo modo videtur hæsitandum stante declaratione Sacræ Congregationis; sequitur Gonzal. ad 8. reg. Canella. Gloss. 3. num. 82. & extat etiam alia declaratio facta in vna Tirasonensi Capellaniæ 9. Iulij 1603. Coram Sacrat.

28 Supposito, † quòd Capellania aliqua sit Sacerdotalis, quia in fundatione disponitur, quod eligendus, vel præsentandus sit Sacerdos; & ideò non Sacerdos, iuxta tradita, non possit eligi, si præ-

præterea addatur, quod per se ipsum celebrat. v.g. ita
formetur dispositio. Eligatur sacerdos, qui per se ip-
sum celebret potest ne per alium satisfacere? respon-
deo; vel illa particula per se ipsum, ponitur, ideò, quia
ratione bonitatis personæ electæ, vel alterius circum-
stantiæ disponens vult ab eo celebrari, & tunc dico,
omninò per se ipsum tantùm sacerdotem debere ce-
lebrare, si verò nullo particulari respectu id est addi-
tum, non improbabiliter posse defendi puto etiam per
alium posse satisfieri, ad regulam, qui per alium facit.
Si verò addatur per se ipsum solum, non per alium,
vel quid simile, puto per se ipsum teneri satisfacere,
quia, vbi est clara mens disponentis, tollitur ratio ali-
29 ter interpretandi eius dispositionem. † Si verò in di-
positione addatur, celebret quotidie per se ipsum po-
terit ne aliquando vacare? Videtur esse claram hanc
dispositionem nullam admittere vacationem, quia
mens disponentis est clara, quod quotidie celebretur.
Attamen puto diligenter esse consideranda verba di-
spositionis; nam si hoc modo formetur eligatur sacer-
dos, qui quotidie celebret; non obstante, quod in di-
spositione dicatur, quod quotidie celebret, puto ad-
huc posse dari aliquam vacationem ob honestatem,
& reuerentiam; potest enim fieri, quod aliquando sa-
cerdos non sit debitè dispositus; eo tamen die, quo
ad suum altare non sacrificat, non potest in alio sacri-
ficare; quando enim est dispositus ad Missam facien-
dam, illam tenetur facere in altari, ad quod obligatur,
& vacatio conceditur ob reuerentiam, & honestatem;
si verò obligatio dirigitur ad altare, v. g. volo, quod
quotidie Missa dicatur ad altare Sancti Francisci, San-
cti Rocchi &c. aut ita. Volo, quod mei hæredes te-
neantur quotidie facere celebrare Missam ad altare
Sancti Francisci, tunc dispositio nullam admittit va-
cationem, & quando deputatus sacerdos non potest
supplere debet per alterum satisfieri, & ad hoc tenen-
tur hæredes; ratio est quia in loco nulla potest contin-
gere indispositio vt in Capellano. P. docet D. August.
relatus de consecrat. dub. 2. cap. quotidie, Abbas in c.
significatum de præbendis; & cap. consuluit de celeb.
Missar. Siluester verbo Missa 1. quæst. 7. §. vlt. Tabienn.
eodem titulus nu. 44. Armilla nu. 28. & alij apud Fra-
xinell. de obligat. sacerdot. sect. 4. conclus. 3. §. 2. n. 2.
Secundo docet Nauarrus tom. 1. consil. 6. nu. 3. lib. 3.
de præben. & alij apud eundem Fraxinell. §. 3. & ra-
tio istius est, quia cùm vsus omittendi sacrum semel in
hebdomada originem traxerit ex capite significatũ vbi
id conceditur ex caussa honestatis, & maioris deuo-
tionis, sequitur, quod cessante hac caussa, cessat etiã
concessio, quæ dependet ex illa; ad quod debent ad-
uertere sacerdotes; Non est tamen negandum sacer-
dotem obligatum quotidie pro alijs celebrare, posse
aliquoties in anno vt quater, vel sexties, & fortasse
etiam sæpiùs, pro se ipso, vel pro aliquibus sibi valdè
coniunctis, ad specialem aliquam gratiam obtinen-
dam, vel pro anima sui patris, vel matris, vel carissi-
mi sui amici, vel benefactoris celebrare; quia probabi-
liter præsumi potest in disponente ista intentio, esset-
que nimis graue onus, si obligationem naturalem, &
charitatem in se ipsum, in parentes, & maximè
coniunctos, & benefactores dispositio talis omninò
30 adimeret. Scot. quod lib. 20. & ibi Lichetus † Quod si
sacerdos obligatus celebrare quotidie infirmitate deti-
neat, & diutius abstineat à celebratione, eleemosina
careat; quod si per annũ saltẽ celebrauerit, & verè per
mensem infirmitate fuerit impeditus Episcopi iudicio
integram eleemosinam percipiet. Conc. prouinciale
Mediolanense 7. tit. de Missis §. sacerdos qui Missas.
31 Quando † autem obligatus celebrare teneatur ap-
plicare sacrificium, colligitur vel ex mente expressa,
cui standum est, vt si disponens dicat pro anima sua,
pro salute sua &c. vel etiam ex qualitate stipendij, si de
mente non constet, attenta tamen ratione tempo-
rum, quando Capellania fundata est; nam vno tem-
pore Capellania cum redditu triginta aureorum fert
onus applicationis, quæ alio tempore fundata illud
32 non substinet, neque cum redditu quadraginta. †
In dubio præsumitur Capellania cum onere applican-
33 di; † Quod tamen onus, nisi expressè indicetur, non
est iudicandum impositum sacerdotibus, qui celebrãt
diebus festis in Oratoris Cõfratrum, quia censentur id
facere tantùm, vt illud commodum habeant; limita
tamen, nisi ex qualitate eleemosinæ colligeretur exi-
gi etiam applicationem, quia tunc puto omninò ap-
34 plicationem esse faciendam ad mentem ipsorum. †
An autem celebrare obligatus ad vnũ altare, vel in vna
Ecclesia satisfaciat celebrando in alia, alibi fortasse di-
cetur; pro nũc sufficiet hæc distinctio, vel obligatio ce-
lebrandi est magis principaliter; ad honorẽ altaris, vel
Ecclesiæ, vel ad cõmoditatem, populi. & tunc puto nõ
satisfieri alibi celebrãdo; vel est magis principaliter pro
salute animæ, & tunc puto satisfieri, quando autem sit
magis principaliter pro vno, vel pro alio hoc colligitur
& dispositionibus; & peccabit mortaliter nõ celebrã-
do in loco designato, quando tenetur magis principa-
liter altari, Ecclesiæ, & ad partem redditus tenebitur
correspondentis obligationi locali, quod si obligatio sit
tãtùm pro cõmoditate populi, qui alibi celebrat tene-
tur restituere totũ, quando verò pro anima; ad nihilominus
satisfecit animę suffragijs ideò non tenetur, nõ satisfa-
cit loco ideò restituat. Doctores refert Diana de ce-
lebrat. Miss. res. 29.
35 Tandem † si Capellanus infirmitate detentus esset
ordinatus ad Capellaniam vt ad titulum patrimonij, &
non haberet aliunde, vnde aleretur; puto, licet diutius
ægrotaret, fructibus Capellaniæ non esse priuandum.
36 Ad 3. difficultatem, † Nempè, an prouisus de dicta
Capellania possit ad nutum amoueri à Patrono? Re-
spondeo, ex verbis institutionis colligi esse Capella-
niam Manualem, & ideò de illa prouisos posse amo-
ueri, nam verba dispositionis non sonant, quod Ca-
pellaniæ administratio tribuatur Capellanis; sed pa-
trono. Ecce verba: Acciò del reddito di quattro milla
scudi si mantengano due Capellani, i quali siano
obligati &c. 2. disponens, nisi clarè constet contra-
rium, videtur se conformare consuetudini Ecclesiæ, in
cuius fauorem disponit, Bald. in l. precibus n. 44. C. de
impub. Aymo cons. 25. nu. 15. Royas de successi. c. 30.
à n. 11. Guttier. consil. 18. nu. 7. Moheda. decis. 18. de
causs. poss. &c. vt supra; In prædicta autem Ecclesia
omnes aliæ Capellaniæ sunt Manuales. 3. electus, &
prouisus de tali Capellania non potest ordinari ad eius
titulum, ita Gonzales Gloss. 5. cit. num. 31.
37 Ad 4. † An de tali Capellania prouisus teneatur per-
soluere diuinum officium dum non est sacris initiatus.
Respondeo non teneri; quia non est beneficium Ec-
clesiasticum, ita Gonzales loc. cit. num. 30. & instruct.
conscient. p. 2. c. 93. Spin. de test. Glo. 4. prin. n. 42. post
Nauar. quem allegat, & ita videtur quæsitis satisfactũ.

S V M M A R I V M.

1 *Facti species.*
2 *Dies festos debere aliquos indicis, est de iure diuino, quod verò tales, & tales de iure Ecclesiastico.*
3 *Festum diei dominicæ potest ab Ecclesia in alium transferri.*
4 *Determinare dies festos spectat ad Ecclesiam, & ad sæculares, sed diuersi mode, vt indicuntur in honorem Dei, & pertinent ad religionem, Ecclesiæ, vt in ciuilem honorem, ad sęculares.*
5 *Violans dies festos indictos ab Ecclesia peccat cõtra religionem; indictos autem à sæculari non itẽ.*
6 *Dies festos in toto orbe indicit, & abrogat Summus Pontifex, & Concilium generale; in sua autem diœcesi Episcopus cũ populo de iure cõmuni, de cõsuetudine tamen Episcopus cum Capitulo.*

7 Diffi-

7 *Difficultates ſoluendæ.*
8 *Licentia laborandi diebus feſtis à ſæculari ſolo indictis ab eo eſt petenda ſolo, non ab alio.*
9 *Violantes dies feſtos ab Eccleſia indictos puniuntur tàm à ſæculari, quàm Eccleſiaſtico, & datur præuentio fori.*
10 *Obtenta ab Eccleſiaſtico licentia laborandi diebus feſtis ab Eccleſia indictis, licet pro eorundem obſeruantia à ſæculari fuerit addita pœna, nec ab eo obtenta licentia, neque tamen qui laborat poteſt puniri; ſi tamen ſæcularis pœnam indicat, vt ÿdem dies feſtis obſeruentur, eo modo, quo ab eo poſſunt præcipi non obtinentes facultatem laborandi, etiam ab ipſo poſſunt puniri.*
11 *Licentia laborandi diebus feſtis eſt concedenda in ſcriptis ab Epiſcopo, vel à deputatis ab illo; Nec ſpectat ad Archipresbyterum illam concedere, ſed ad Vicarium, etiam forenſem.*
12 *Quædam opinio, quæ non probatur.*
13 *Reſpondetur 3. difficultati*
14 *Conſuetudo determinat, quando incipiat, & deſinat dies, ſi tamen ſit rationabilis.*
15 *Quando feſtus dies incipiat, vel deſinat, declarare ſpectat ad illum, ad quem ſpectat indicere.*
16 *Pro licentia laborandi in die feſto nihil poteſt exigi, ſi labor eſt omninò neceſſarius, ſi adſit aliqua diſpenſatio, poteſt, quod tamen exigitur eſt impendendum ab eo cui conceditur licentia in aliquod opus pium.*
17 *Ex dictis colligitur reſponſio ad dicta.*

Magiſtratus ſæcularis quoad obſeruantiam dierum feſtorum puniens violantes.

VIII.

1 MAgiſtratus † ſæcularis indixit pœnam duode-
cim aureorum qualibet vice ſoluendorũ à vio-
lantibus obſeruantiam dierum feſtorum. Titius, facul-
tate obtenta ab Epiſcopo, vel alio Eccleſiaſtico, ad quẽ
ſpectat, ſub initiũ noctis diei feſti incipit laborare; de-
fertur ſæculari poteſtati, vel magiſtratui, q̃ ad exactio-
nem pęnę indictę procedit, eo quod non petita ab ip-
ſo facultate laborauerit, obſtat Epiſcopus, & Eccleſia-
ſticus, minatur cenſuras, ſi vlterius procedatur aſſerens
non teneri laicum à laico magiſtratu talem petere fa-
cultatem. Addit Titius ſe non violaſſe diem feſtum
cùm laborare inceperit ſub initium noctis diei: quæri-
tur quid iuris.
2 Quod † aliqui dies ſint feſti, hoc eſt de iure diuino;
ſabbata ſanctifices; quod autem tales, & tales dies ſint
feſti, hoc eſt, quid morale, eſtque de iure poſitiuo, ita
vt alio iure, vel conſuetudine legitimè introducta, poſ-
3 ſit fieri, quod dies † Dominicus in alium diem transfe-
ratur; communiter docent Doctores contra Angelũ,
4 & Siluestrum; † hos autem dies determinare ſpectat
ad Eccleſiaſticos, & ſæculares; ſed diuerſimodè; Eccle-
ſiaſtici enim determinant dies feſtos, vt ſacros, & prę-
cipiunt in ijs Miſſę auditionem, & alia opera religionis
ad cultum Dei ſpectantia; laica autem poteſtas nõ po-
teſt quid ſacrum, vel religioſum præcipere, c. cum lai-
cis de rebus Eccleſiaſt. non alienand. & c. deuouimus
de Iudit.; ſed poteſt dies feſtos indicere prætextu ciui-
lis honoris, vel alio titulo: & tunc non præcipit actus
religionis &c ſed tantùm, vt à ſeruilibus operibus ab-
ſtineatur, & forenſib. & ciuilibus negotijs ceſſetur: po-
teſt etiam tranſgreſſoribus irrogare pęnam, quia legiſ-
5 lator eam poteſt indicere ſuam legẽ violantibus. † Eſt
autem differentia, quod violãtes dies feſtos ab Eccle-
ſiaſticis indictos peccant contra religionem, violant. n.
honorem Dei, violantes autẽ indictos à ſęcularibus nõ
item, vide Siluestrũ verbo Dominica. Emanuel Sà ver-
bo feſtum, Azor to. 2. lib. 1. c. 26. Suarez. de Relig. to. 1.
6 tract. 2. lib. 2. c. 11. poſſunt † autem ex Eccleſiaſticis in-
dicere, & abrogare dies feſtos, S. Pontifex, Concilium
generale in toto orbe chriſtiano; in ſua autem diœceſi
Epiſcopus cum conſenſu cleri, & populi, Sanchez in
opere morali lib. 2. c. 43. n. 11. Suarez vbi ſupra Clauis
Regia lib. 7. c. 3. n. 16. Sà verbo feſtum, Angelus verbo
ferię n. 5. & alij, & habetur in c. pronuntiandũ. de con-
ſecr. diſt. 3. quod ab aliquibus nimis extorquetur, dum
conantur aſſerere non requiri conſenſum populi, con-
ſtruentes hoc modo, indicti ab epiſcopo, ſimul cum
populo obſeruentur; ſed vide lector manifeſtam fieri
vim textui. Ecce verba feſtiuitates, quas ſinguli in ſuis
Epiſcopatibus ſimul cum populo collaudauerint; vt
clarè loquitur. Verùm tamen eſt, quod cõſuetudo ob-
tinuit, ſolùm Epiſcopum cũ clero hoc poſſe, Azor. 2. p.
lib. 1. c. 26. poteſtque, & nouos dies feſtos indicere, &
indictos abrogare; Intellige tamen indictis à ſe, non à
Papa, vel alio ſuperiore, quia eorum legibus nõ poteſt
derogare. His præmiſſis pro ſolutione facti præmiſſi,
ac propoſiti videndum eſt.
7 P. An † magiſtratus ſæcularis poſſit indicere pœnam
non ſeruantibus dies feſtos. 2. an obtenta licentia ab
Epiſcopo, vel alio Eccleſiaſtico, ad quem ſpectat dare,
niſi etiam petatur à ſęculari laborãdi in die feſto, poſſit
ſęcularis procedere ad exactionem pœnæ. 3. An Epi-
ſcopus dato, quod magiſtratus ſæcularis procedat ad
exactionem pęnę, poſſit contra ipſum procedere per
cenſuras &c. 4. quando incipiat dies feſtus, & quan-
do finiatur; an à primis veſperis, an à media nocte, vel
à principio noctis.
8 Sed † antequam vlterius procedam vnum annoto,
vt puto indubitatum, nempe, quando dies eſt indictus
feſtus à ſolo magiſtratu ſæculari, non autem ab Eccle-
ſiaſticis, ſi qui reperiantur ſine debita facultate vio-
lantes, quam ſæcularis magiſtratus debet impertiri,
ab eodem magiſtratu eſſe puniendos, nec in iſtis
poſſunt Eccleſiaſtici aliquo modo ſe immiſcere:
ratio eſt quia ſunt quædã feriæ à ſeculari poteſtate in-
dictæ, earum ergo etiam obſeruantiæ exactio ad ſecu-
lares pertinet. Tota ergo difficultas eſt de feſtis ab Ec-
cleſia indictis, quia eorũ obſeruatio ad religionẽ perti-
net, circa quã nihil videtur poſſe ſęcularis magiſtratus.
9 Ad † primum ergo dico tàm ſęculares, quàm Eccle-
ſiaſticos poſſe procedere cõtra violantes dies feſtos ab
Eccleſia indictos, patet ex conſtitut. Pij V. incipit: cùm
primũ, ſub dat. Romę kal. April. 1566. ibi. Qui verò in
diebus præfatis opus aliquod illicitum feciſſe depre-
henſus fuerit pręter diuinam vltionem, & amiſſionem
animalium, quibus ad vecturã vtetur, etiam graues pę-
nas incurrat arbitrio noſtro, ſeù vicarij noſtri in Vrbe,
in alijs autem locis arbitrio ordinariorum, vel aliorum
magiſtratuum, ita vt præuẽtioni locus ſit &c. licet er-
go punire violantes dies feſtos tàm ſęcularibus, quàm
Eccleſiaſticis, & in iſtis puniẽdis datur præuentio fori,
& hoc procedit, cũ nulla habita facultate ab Eccleſia-
ſtico deprehenduntur dies feſtos violare, & nulla eſt
impoſita pęna à magiſtratu ſæculari.
10 Ad ſecundum, † an habita facultate laborandi ab
Eccleſiaſtico, non à magiſtratu ſæcularis, ſi quis labo-
rare deprehendatur, poſſit a ſeculari puniri.
Ad hoc reſpondeo, vel magiſtratus ſæcularis nullam
pœnam indixit laborantibus die feſto, vel aliquã pę-
nam indixit; ſi nullam pœnam indixit, puto nullo mo-
do poſſe puniri laborantem, ab eo nõ habita facultate,
& puto in hoc caſu procedere tradita per Duardum in
bullã Cœnæ lib. 2. c. 17. q. 3. & 4. Bellet. diſquiſ. cleric.
p. 1. tit. de fauore clericali reali §. 5. n. 89. Homobo. de
bonis exam. Eccl. p. 3. trac. 15. c. 7. q. 17. reſp. 3. vel pęnã
indixit ſæcularis, vel magiſtratus, & hoc adhuc in du-
plici caſu; vel dies feſtus, qui violatur eſt indictus ab
Eccleſia, & pœna addita à poteſtate, vel & dies indi-
ctus à

ctus à magistratu sæculari, & pariter pœna indicta; si dies est indictus festus, & pœna simul adiuncta à seculari magistratu, puto quacunq; facultate habita ab Ecclesiastico, violantem huiusmodi festũ diem à magistratu, & potestate secularis posse puniri; ratio est, quia obseruantia horũ festorum, sicuti nõ spectat ad Ecclesiasticũ indicere, ita neq; ad illũ relaxare, sed sicuti totum pertinet ad sæculares, ita etiã ad ipsos spectat facultates concedere. & violantes punire; tota difficultas est, quando dies festus est indictus ab Ecclesia, & pęna addita à seculari, an tali casu, si quis deprehendatur à laica potestate violare diem festum, possit ab eadem puniri ad pęnam, licet obtinuerit facultatem laborãdi ab Ecclesiastico, sed non à sæculari, in qua re duo sunt decidenda. P. an pęna possit imponi. Secundò an posito quod pęna nõ sit imposita à seculari ab eo possit puniri, & de secundo non est dubium meo iudicio, quia cùm obseruantia diei festi quatenus ab Ecclesia pręcipitur, spectet ad religionẽ, circa quam nihil potest magistratus secularis, vt supra dictum est, sequitur etiam, quod facultas laborandi illis diebus sit tribuenda ab eo, qui potest indicere, & indixit vacationẽ: Cùm igitur facultas laborãdi sit habita ab eo, ad quẽ spectat concedere, nec quidquam possit circa ea, quæ pertinẽt ad religionem, secularis, sequitur, quod non possit punire cũ, qui cum tali facultate laborat. Ad primũ dico; vel pęna à magistratu seculari est imposita, vt dies festus seruetur, quatenus ab Ecclesiastico est pręceptus, vel quatenus præcipitur ab ipsomet sæculari eo modo quo supra diximus ab eo posse pręcipi; si primo modo, violans diem festum absq; licentia magistratus secularis habita tamẽ licentia ab Ecclesiastico, à seculari nõ potest puniri, quia ad ipsũ non spectat indicere obseruantiã talis festi, ergo neq; ipsã relaxare, ergo neq; punire; & licet in supradicta constitutione secularib. concedatur punire violantes, hoc tamẽ semper verum est, dũmodo facultas laborandi ab Ecclesiastico nõ sit obtenta, nec eius potestas vlterius extenditur; si autẽ pęnã indixit, vt dies festus ab Ecclesia præscriptus seruetur, etiam, quatenus à se ipso præcipi põt, tũc puto posse procedere ad pęnã, si quis deprehẽdatur laborare habita facultate ab Ecclesiastico, & non ab ipso seculari; quia relaxare obseruantiã diei festi, vt ab Ecclesia pręcepti pertinet ad Ecclesiasticũ, quia etiã ad ipsũ pertinet indicere, & tunc reddit tutum laborantẽ à peccato; at relaxare eandem obseruantiã, vt à seculari pręcipitur ad secularem etiam spectat, & nisi ab eo facultas obtineatur, ab eo punietur, nec est nouum aliquid puniri duplici pœna; vt accessus ad monasteria monialium punitur, & pęna spirituali ab Ecclesiastico & corporali à seculari, & si quis deprehensus fuerit ad crates monasterij, licet munitus facultate Ecclesiastici; punitur à seculari. Effringentes Ecclesias puniuntur excommunicatione, & suspenduntur à sæculari; & ita de similibus. Ratio autem est, quia ad illum spectat obligationem tollere, ad quem spectat imponere, nec obligatio, quæ imponẽda est auctoritate sæculari potest tolli ab Ecclesiastico, nec à sæculari quæ ab Ecclesiastico, ergo ab Ecclesiastico.

11 Licentia † laborandi diebus festis ab Ecclesia indictis est concedenda ab Episcopo, & quando ipse non potest adiri à deputatis ab ipso, estq; in scriptis danda, vt declarauit Sacra Cõgregatio 21. August. 1615. quod si quæratur an eadem facultas sit concedenda ab Archipresbytero, vel à Vicario etiam forensi; eadem Sacra Congregatio 18. Nouemb. 1597. dixit pertinere nõ ad Archipresbyterũ, sed ad Vicarium ẽt foreosem.

Dices in c. irreligiosa de cõsecrat. dist. 3. cura obseruantiæ dierum festorum committitur Sacerdotibus, & iudicibus; Respondeo caput illud nihil habere magis, quam habeat constitutio Piana, vtrobiq; .n. seculari, & Ecclesiastico conceditur facultas puniendi violantes dies festos, nisi tamen ab Ecclesiastico facultatem laborandi obtinuerint, qua tamen obtenta nihil potest secularis. Videãtur de his rebus Couar. varia. lib. 4. c. 19. Fagundex in præcept. Eccl. lib. 1. &c. Nouissimè ẽt Barb. de officio, & potestate Episcopi lib. 3. alleg. « 5. n. 32. ad 43. & de officio Parochi cap. 16. per totum &c.

12 Vnum addam, † cùm in c. irreligiosa committatur tã seculari quã Ecclesiastico obseruantię dierũ festorũ cura, quatenus etiam indicuntur ab Ecclesia, non improbabiliter posse defendi, si iudex secularis pro iniuncti muneris exequtione pęnam aliquam indicat, posse transgressores punire ad pęnã, licet fuerit ab Ecclesiastico obtenta facultas, quia cùm vtriq; committatur cura obseruantiæ, cũ pœna sit iodicta à sæculari eius etiã relaxatio ab eo est obtinenda; Ego tamen nõ recederem à traditis supra, quia omnia, quæ conceduntur secularibus pro tueoda obseruantia dierũ festorum, sunt ad tollẽdos abusus &c. sed nullus potest culpabilis abusus esse vbi est licẽtia Ecclesiastici, ad quẽ spectat cõcedere eã, ergo neq; debet esse pęna; potest ergo punire, vbi non coocessa facultas, & vbi est cõcessa nõ põt.

13 Ad † tertium patet responsio ex dictis; si enim secularis punit in casibus non permissis potest contra ipsum procedi; si autem in casibus permissis non potest

14 Ad † quartum, quãdo incipiat, & desinat dies festus; Aloysius Riccius in praxi p. 4. resp. 384. nu. 1. vult incipere a media nocte pręcedentis diei ad mediam subsequentis, & iure cõmuni alios à vesperis ad vesperas, vt patet manifestè ex c. 1. de ferijs omnes dies Dominicos à vespera in vesperã cũ omni veneratione decernimus obseruari; et de consecr. c. pronunciandũ dist. 3. Ego tamen puto, cùm hoc sit determinandum de iure positiuo, standum esse cõsuetudini, quę est optima legum interpres de consuet. c. cùm dilectus l. si de interpretatione ff. de legib. donec aliud declaretur Panor. in c. 2. de ferijs vbi est textus expressus, Tabienna verbo ferię §. 46. Siluest. verbo Dominica q. 2. D. Tho. 2. 2. q. 81. n. 2. & tex. expressus etiam in c. vtinam 76. distin.

Quod tamen iuxta Siluestrum est intelligendum de consuetudine rationabili, vt videre est loco citato; nam alias non valeret: nam si consuetudo ioduceret quod tota nocte laboraretur; ita vt mane somno fessi missis, & alijs, exercitijs sacris nõ possent intendere, profecto non teneret, quia esset irrationabilis.

15 Ad † quem autem spectat declarare, quãdo incipiat, & desinat dies festus: dico, quod ad illum, ad quẽ spectat indicere; Illius enim declarare; cuius est & condere legem: si verò dies festi indicuntur ab Ecclesiastico, ab eo etiam est declarandum principium illius, & finis; si verò à sæculari iuxta tradita, ab eo pariter huius determinatio spectanda erit.

16 Pro † Coronide addo solutionem huius quæsiti, an concedens facultatem laborãdi dieb. festis, possit aliquid exigere. Respondeo aut licentia, quæ conceditur est omninò necessaria, quia adest omnimoda caussa illã cõcedendi, vel habet annexã aliquã dispensationẽ, eo quod non subsit omnimoda caussa; in 1. casu nihil potest exigi; in 2. verò potest aliquid; quod tamẽ est in aliquod opus piũ impendendũ, caueat tamen licentiã concedens ne ipse aliquid accipiat, ne subeat censurã vendendi illam facultatem, sed iniungat impetrãti facultatẽ, illud, quod decernit impedi ab ipso in aliquod pium opus, Barb. de officio, & potestate Parochi c. 16. à 17. n. 6. Colligẽdo ergo supradicta, & respondẽdo quęsito. Assero Episcopũ posse procedere contra secularẽ potestatem, cùm contra laborantem, habita tamen facultate ab Ecclesiastico, procedat secularis ad punitionem sibi indictam, quia illa pęna à sæculari indicta est, vt dies festi non violentur; non dicuntur autem violari cũ est impetrata facultas ab Ecclesiastico, ergo neque à seculari potest procedi ad pœnam; si autem pœna apponitur alio titulo, nẽpè vt dies festus seruetur, vt à sæculari potest indici; tunc puto nõ solũ requiri facultatẽ ab Ecclesiastico, sed etiam à laico, etiamsi dies festus sit etiam indictus ab Ecclesiastico, quod si indictũ sit tantùm à sæculari potest laborans puniri, etiamsi obtinuerit licentiam ab Ecclesiasticis.

SVM-

S V M M A R I V M.

1 *Factum quod proponitur examinandum.*

2 *Regulares ſunt exempti à iuriſdictione Epiſcopi, & quomodo limitandum num.8.*

3 *Cura animarum in Eccleſia regulari confertur à regularibus tantùm.*

4 *Sacerdotes ſiue Regulares, ſiue ſæculares electi ad curam amnimarum in Eccleſia regulari debent præſentari Epiſcopo, & ab eo, vel ab eius vicario examinandi ſunt.*

5 *Tales Curati tenentur ire ad Synodum, & ad congregatione menſtruas.*

6 *Epiſcopus in iſtis Eccleſijs poteſt viſitare oleum infirmorum, Paramenta, Vaſa Sacra, Sacram Euchariſtiam, & quidquid pertinet ad curam.*

7 *Colligitur reſponſio ad quæſitum.*

8 *Regulares conferunt curam ſed de conſenſu Epiſcopi, Et Curati ſubdũtur Epiſcopo in ijs, quæ ſpectant ad curam animarum ex Tridentino, & Doctoribus allatis à Barboſa ad idem caput 2. ſeſſ.25. & ſeſſ.7. cap.13.*

Regulares Curati in proprijs Eccleſijs.
X.

1 QVidam † regulares ex onere annexo Eccleſijs eorum tenentur animarum curam exercere, huic oneri, vt ſatisſaciant, vnum diligunt ex ſuo ordine, cui officium curæ demandant, iſtiq; alterũ ſacerdotem ſæcularem ſubſtituunt, qui ea præſtet, quæ præſtare non vult regularis, & hunc pro libito, & ponunt, & amouent; Neuter tamen nec ſæcularis, nec regularis ad hanc curam deputatus vult ſe præſentare Epiſcopo pro examine confeſſionum, nec, vt ab eo curæ præficiatur: quæritur quid Iuris?

2 Prætendunt † iſti non teneri præſentari Epiſcopo, quia regulares ſunt exempti à iuriſdictione Epiſcoporum; Cùm ergo iſta cura ad regulares pertineat nihil
3 illi erit cum Epiſcopo, † 2. quia iſta cura confertur à regulari, ergo nihil in illa poteſt Epiſcopus.

4 Ego † tamen breuiter, quia res eſt ſatis clara ita reſpondeo. Regularis, vel ſæcularis, qui Eccleſiæ curatæ regulari præficitur nũquam verè erit Curatus, niſi præſentetur, & ab Epiſcopo examinetur; ratio eſt manifeſta, quia in ijs, quæ pertinent ad curam animarum ſubſunt etiã regulares omnimodę iuriſdictionis Epiſcopi, nec quiſquam ſiue ſæcularis, ſiue regularis etiã ad nutum amouibilis poteſt tali Eccleſiæ deputari, niſi de cõſenſu Epiſcopi, & præuio examine faciendo per ipſum, aut eius Vicarium, ita decreuit Trident. ſeſſ.21. cap.11. & ita tenent Piaceſius p.2. cap.3. nu.46. Gonzales ad 8. reg. Cancell. Gloſſ.5. §.3. num.34. & quos refert Barboſa ad Trident. ſeſſ.25. cap.11. num.26. qui referunt ita deciſum eſſe à Sacra Cõgregatione. Imò idem Barboſa in tractat. iuris Vniuerſi Eccleſ. lib 1. c. 49. numer.141. aſſerit hoc idem ſtatuiſſe Clementem VIII. & citatur Franciſ Leo. Theſ. for. Eccleſ. p.1. cap.8. num.2. & idem repetit num.145. & in Collect. ad Trident. Barboſa ſeſſ.25. cap.16. num.24. Aldan in comp. Cano. reſ. lib.2. tit.5. num.7. aſſerit eſſe conforme iuri communi in cap. per exemptionem de priuil. & ita nouiſſimè etiam fuit deciſum in vna Caputaque: 23
5 Iunij 1629. † Imò tales curati tenentur ire ad Synodũ,
6 & ad congregationes menſtruas. † Poteſt etiam Epiſcopus Eccleſias regularium viſitare in ijs, quæ pertinent ad curam animarum, Sacramentorum adminiſtrationem, quomodo ſeruetur oleum infirmorum, fons Baptimalis, paramenta Eccleſiæ &c. Barb. tract. Iuris Eccleſiaſt. lib.1. cap.43. num.138. & generaliter omnes Parochi prouiſi ab anteceſſore Epiſcopo de Parochiali poſſunt à ſucceſſore Epiſcopo iterum examinari rationabili cauſſa ſuperueniente Doctores refert Barboſa in Collect. ad Trident. ſeſſ.7. ca.13. n.11.

7 Ex quibus † apertè colligitur reſponſio ad quæſitum; nempè Sacerdotem tam ſæcularem, quàm regularem præficiendum Eccleſiæ curatæ regulari eſſe præſentandũ Epiſc. ab eo examinãdũ, vel ab eius Vicario, nec poſſe præfici, niſi de eiuſdem Epiſcopi conſenſu.

8 Ad rationes † initio propoſitas reſpondetur eſſe limitandas; licet enim ſint exempti regulares à Iuriſdictione Epiſcoporum, ſubduntur tamen in multis, vt videre eſt apud doctores, & præcipuè Barboſam de poteſtate, & officio Epiſcopi, qui p.3. alleg.105. exactè colligit caſus, in quibus regulares Epiſcopis ſubdunt, & vnus eſt iſte noſter, vt clarè conſtat ex Triden. ſeſſ. 25. cap.11. cuius verba ſunt. Nec ibi .i. in Eccleſijs regularium aliqui etiam ad nutum amouibiles deputentur, niſi de eiuſdem conſenſu, ac præuio examine per eum, aut eius vicarium faciendo &c.

S V M M A R I V M.

1 *Factum Verba Concil. Tridentini, quæ faciunt difficultatẽ. Refertur ſententia cuiuſdam iuri docti.*

2 *Fieri inualida, & nullo modo fieri parificantur.*

3 *Acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis.*

4 *Renũciatio ſequuta profeſſione nulla, eſt nulla quoq; talis renuntiatio facta reſpectu talis profeſſionis. ſi talis profeſſio erit nulla, nulla erit etiam renunciatio, quæ ab initio non ſubſiſtunt, tractu temporis non validantur.*

6 *Exponĩt ſent. Auctoris, q talis renũciatio teneat.*

7 *Contractus conditionatus eſt validus, & irreuocabilis vſque ad purificationem conditionis, quæ purificata tranſit in abſolutum.*

8 *Non minor oritur obligatio, in ſpe ex contractu cõditionato, quam oriatur in re ex abſoluto.*

9 *Ratio finalis Tridentini, quare declaret inualidam omnem renunciationem non factam intra bimeſtre a profeſſione, nulla alia eſſe poteſt, niſi quia eſt irreuocabilis.*

10 *Expenditur locus Concilij, & ex eo pluribus probatur poſita aſſertio.*

11 *Licet aliqui reuocet in dubium an contractus conditionatus ante cõditionis euentum ſit reuocabilis, omnes tamen concludunt purificata conditione, & non reuocato contractu tranſire in abſolutum.*

12 *Aſſignatur abſurdum, quod ex contraria aſſertione ſequitur.*

13 *Tempus profeſſionis computatur de momento ad momẽtum, & ſi quod deeſt, profeſſio eſt inualida.*

14 *Ex modo loquendi Sacræ Congregationis colligitur manifeſtè, quod conſiderat tempus, vt exactis, decem menſibus nouitiatus, non autem, vt ſuperſunt duo tranſigendi: decernit enim, quod profeſſio facta elapſis decem menſibus valet, licet vltra annũ per aliquot mẽſes profeſſio differatur.*

15 *Explicatur illud axioma. Acceſſoriũ ſequitur naturã ſui principalis remiſſiuè, & ſoluitur obiectũ.*

Renuntiatio facta à Nouitio intra Bimeſtre, ſi poſtea profeſſio emittatur inualida, & poſt biennium ratificetur, ſed non renunciatio. An valeat. XI.

1 CArolus † in congregatione Canonicorum regularium S. Saluatoris ſtatuto tempore à Sacro Conc. Trid. ideſt bimeſtre ante profeſſionẽ facit ſuam renũciationem deinde emitit profeſſionem, ſed inualidã, eo quod non fuit receptus iuxta conſtitutionem felic. recordat. Clem. VIII. elapſo biennio ratificat profeſſionem, ſed non renunciationem; Nunc moritur eius

frater,

frater, cumque sit in religione succedendi capaci, petit hæreditatem, dicens præfatã renunciationem esse nullius valoris. Contendunt valere ceteri, ad quos spectaret hæreditas, moritur enim intestatus prædictus frater Caroli, quæritur quid Iuris.

Hæc facti species delata fuit cuidam vtriusque Iuris consultissimo, & respondit prædictam renunciationem nullo modo posse sustineri, sed esse omninò irritam. Ducebatur his rationibus.

P. Concilium irritat omnes renuntiationes non factas intra bimestre ante professionẽ sess. 25. c. 16. de regularibus hæc verba; nulla quoq; renuntiatio, aut obligatio antea facta, etiam cum iuramento, vel in fauorẽ cuiuscunque caussæ piæ valeat, nisi cum licentia Episcopi, seù eius Vicarij fiat intra duos menses proximos ante professionem, & non alias intelligatur suũ effectũ sortiri, nisi sequuta professione, aliter verò facta, etiã si cùm huius fauoris expressa renunciatione, etiã iurata sit irrita, & nullius effectus. Cùm ergo ista non sit facta intra bimestre ante professionẽ, sed ab ipsa ad professionem validam duo intercesserint anni, sequitur, quod sit inualida.

2 2. Fieri† inualidè & nullo modo fieri, parificãtur, quia, quæ ritè non fiunt, pro non factis habentur. Hippolit. in l. de vnoquoq; n. 120. ff. de re iudicata & singul. 431. Tiraq. de retract. lin. ag. §. 1. Gl. 50. n. 31. Perez lib. 3. ordinat. lib. 1. tit. 3. cùm ergo professio sit inualida, idem est, ac si non esset facta, ergo nõ potest verificari, quod professio sit facta intra bimestre ante professionem, quod petit Concilium, ergo est irrita.

3 Accessorium † sequitur naturam sui principalis, l. accessorium de reg. iur. in 6. sed professio, quæ est principale est nulla; ergo etiam accessorium, quæ est renunciatio facta intuitu professionis.

4 Renuntiatio, † nulla sequuta professione, est nulla, cùm fiat respectu alicuius professionis, ergo etiam talis renũciatio facta respectu talis professionis erit nulla, si talis professio non sequatur; Cũ igitur ista renunciatio sit facta respectu professionis, quæ elapso bimestri debebat fieri, & nõ sit facta validè, sequitur, quod etiam

5 renunciatio non sit valida † quod si dicas validari professione facta elapso biennio. Contra, quia, quæ ab initio nõ subsistunt tractu temporis non validantur, l. 1. §. puberis ff. com. c. placuit de conuer. coniug. ergo cùm renunciatio facta aliter quã Conciliũ disponit, sit nulla ab initio, quacunq; alia actione non potuit validari. Hæ sunt rationes, quibus ductus I. C. iste hanc suã statuit conclusionẽ, quæ tamen non ita meum conuincũt intellectũ, vt libens in contrarium non habeã sententiã.

6 Dico † primo prædictam renunciationẽ de iure esse validam, & ad mentem Concilij sustinendã, ita tenent Sanch. in opere morali to. 2. li. 7. c. 5. Armendã lib 7. de regul. n. 18. Bartholomęus de Vecchi. disp. 8. dub. 9. n. 5. Barb. lib. 1. Iur. Eccl. vniu. c. 42. num. 154.

7 Probo 1. † De iure esse validam. Contractus conditionales sunt irreuocabiles vsque ad conditionis euentum, seu purificationem, qua eueniente contractus postea transit in absolutum, colligitur ex l. potior in prin. verbo, videamus ff. qui pot. in pign. & tenent Siluest. verbo donatio 1. q. 15. Reginal. li. 25. n. 62. Less. 2. de iust. c. 18. n. 118. Rebellus lib. 2. de matrim. q. 14. n. 6. Azorius 3. p. lib. 11. c. 8. q. 4. Sanch. de matr. lib. 5. disput. 6. n. 8. & Molin. de contract. disp. 285. conel. 4. qui asserit hoc transire nemine reclamante; & probatur, quia ex contractu conditionali non minor oritur obligatio in spe, quã ex absoluto in re; si ergo absolutus simpliciter obligat, obligabit etiam conditionatus vsque ad euẽtum conditionis; igitur, cùm renunciatio sit cõtractus conditionatus, nempè, si professio sequatur, irreuocabilis erit vsq; ad conditionis euentum. i. vsque ad pro-

9 fessionem. Probo † etiam esse sustinendum ad mentẽ Concilij; nulla alia ratio potest assignari conueniens quare noluit Tridentinum ratam haberi renunciationẽ duobus tantùm mensibus immediatè ante professionem, non autem alijs decem mensibus prioribus nouitiatus, nisi hæc vna, nempè quod est irreuocabilis, & ideò voluit præcedere decẽ menses, vt maturè perageretur; alioquin si posset reuocari, quare non relinquit in libertate nouitij, vt statim in ingressu religionis possit per renunciationem disponere, sicut potest etiam per testamẽtum, profectò hoc cõuiuenit ideò esse, quia factæ non potest penitere; Ideò sufficiens tempus ad deliberandũ vult præcedere, posset enim fieri, si renũciatio fieret statim in ingressu, quod postea factæ nouitium pæniteret, & cùm non possit ab illa recedere, daretur occasio exeundiã conuentibus, & religionem deserendi, cùm ergo sit irreuocabilis, nec istis inconuenientibus detur occasio, optimè fuit consultum, vt non prius, quam decem mensibus elapsis posset fieri,

10 2. Probatur † ex verbis ipsius Concilij statim in principio positis ibi. Nulla quoque renuntiatio, aut obligatio antea facta. Ecce quomodo mens concilij non est præcisè, quod renuntiatio fiat intra bimestre ante professionem. i. quod non maius tempus labatur quam duo menses, sed ne antea fiat, id est ne minus spatium labatur, quam duo menses, ideò dicit, antea facta. 3. Probatur, si professio emittatur post multos menses ab elapso anno probationis, & renũciatio sit facta intra illud spatium, quod erat bimestre ante professionem talem renuntiationem adhuc valere affirmat Armend. supra loco cit. n. 22. & refert ita decisum, ergo nullam habet rationem Concilium, quod sequatur, vel non sequatur professio ad hoc vt renuntiatio sit valida, sed respicit tãtùm quod sit facta intra illud tempus; imò addit valere renũciationem factam intra id tempus, licet professio emittatur ante sextum decimum annum, ergo Concilium non curat, quod validè, vel inualidè professio emittatur.

11 4. † Assumendo maiorem primi argumenti, irreuocabiliter hoc modo argumentor; licet fortasse dubiæ quæstionis sit, quod aliquis contractus cõditionatus nõ adimpleta conditione possit reuocari, & aliqui sentiant posse, quod ego nullo modo admitto, attamen secundũ omnes indubitati iuris est, quod, nisi antequam cõditio purificetur, talis contractus reuocetur, conditione purificata nullo modo amplius possit reuocari; sed transeat in absolutum, & obliget vt absolutus, ergo cùm ista renunciatio, de qua loquimur nunquam fuerit reuocata, & sit purificata cõditio, id est sequuta professio, vtique sequitur, quod transierit in contractum absolutum, & vt absolutus obliget.

12 5. Sequeretur absurdum, quod, si nouitius faceret renuntiationẽ prima die, qua incipit bimestre ante professionẽ, & deinde aliquo accidenti professio per octo, vel decem dies differretur illa renuntiatio non esset valida quippe quæ non esset facta intra bimestre; nec valet dicere, quod tẽpus, quod interlaberetur esset mini-

13 mum, quia tempus hoc professioni † assignatũ computatur à momento ad momentum; & tamen praxis cõmunis est, quod huiusmodi renuntiationes valeant, ergo sufficit, quod sint factæ elapsis decem mensibus nouitiatus.

6. Concilium decernens inualiditatem renuntiationis asserit simpliciter hoc esse non sequuta professione, ergo non debemus non coarctare, non sequuta professione statim post bimestre, sed sufficit, quod aliquando sequatur, siue sit antequam finiatur bimestre, siue postquam est expletum, nihil refert; sufficit, quod intra illud bimestre fiat renuntiatio, & postea aliquo tempore sequatur professio.

14 7. Bartholomæus Vecchius loco supra allegato refert fuisse decisum à Sacra Congregatione in hæc verba. Renuntiationem factam post decimum nouitiatus mensem ex quacunque causa contigerit professionem protrahi suo valore non deficere, ex qua duo colligũtur, primum rationem haberi ante actorum decem mẽsium, 2. nihil curari, quod statim sequatur vel non sequatur professio, sed sufficere, quod aliquando sequatur Nunc ergo ad rationes in cõtrarium; & ad primam respondeo. Renuntiationem esse factam intra bimestre, nec requiri

requiri ad hoc vt valeat, quod valeat etiam professio, sed sufficit quod, quæ est inualida aliquando vel ratificetur, vel iterum emittatur validè.

15 Ad † secundum nempè, quod accessorium sequitur naturam sui principalis multa essent dicenda. Videantur Soci. Reg. 5. Puteus decision. 1. numero 2. libro 1. Menoch. consil. 58. numero 13. cum sequent. Surdus de alimen. titul. 9. quæst. 31. numero octauo, cum sequent. & decision 88 numero 10. Tuschus tomo 1. littera A, conclus. 76. Franc. Leo. Thesaur. for. Ecclesi. part. secunda, capitul. 16. numero 70. Anton. Monach. Bonon. decision. 27. numero 4. & decision. 28. numero 56. Pichard. ad § si quis alium nu. 31. Instit. de inutilib. stipul. Marc. Ant. variar. resol. lib. 1. resp. 72. num. 6. sed breuiter respondeo prim. axioma esse verum, quando accessorium venit in necessariam cõsequentiam principalis, l. 2. ff. de iurisd. omn. iud. Federicus de Senis cõs. 163. in princ. versus in contrar. & cons. 186. in Princip. Aymon de antiq. temp. p. 4. in princ. n. 64. cum seq. Villag. in tract. de extens. legum rubr. de extensione legis correct. n. 17. in 9 Fallent. Tuschus litt. A, conclus. 77. n. 1. at nõ vbi militat diuersa ratio, & in separatis Alex. cons. 4. circa primum n. 5. lib. 1. Brunot. à Sole in locis communibus verbo accessorium. Tusch litt. A, concl. 76. n. 36. & concl. 39. n. 4. Franc. Mol. de ritu nupt. lib. 1. comp. 12 nu. 22. sed quidquid sit, ecce quomodo argumentum nihil probat. Accessorium sequitur naturã sui principalis; sed professio secunda est valida, ergo etiam renuntiatio, quæ per aduersarium esset accessorium, ad principale, nempè professionem est valida.

Ad 4. respondeo non constare renuntiationem esse factam respectu professionis emittendę tantùm elapso biennio, sed ex eiusdem tenore haberi manifestè esse factam respectu professionis simpliciter, non talis, vel talis; Cùm ergo Concilium sit intelligendũ de quacunque professione, vt supra probatum est, licet loquatur tantùm sub hoc termino intra duos menses ante professionem, sequitur quod eodem modo sit intelligenda etiam dispositio. Præterea certum est renuntiationem obligare vsque ad purificationem conditionis, & nisi reuocetur, & transire in contractum absolutum, cùm ergo constet non esse reuocatam, & sit sequuta professio, sequitur quod valeat, quod autem professionis huius tantùm respectu sit facta renũtiatio, hoc nullo modo constat, imò præsumptio est in contrarium, quod sit factam respectu cuiuscunque professionis, quia, cùm debeat fieri ad mentem Concilij, & Concilium intendat, quod fiat respectu cuiuscumque professionis, sequitur necessaria præsumptio, quod sit facta respectu cuiuscunque confessionis. Ad confirmationem respondeo. Renuntiationem nunquam fuisse inualidam, licet inualida fuerit professio, sed semper in suo robore permansisse, nec illam infirmauit professionis inualiditas, omnia patent ex supradictis.

S V M M A R I V M.

1 *Factum proponitur.*
2 *Verba Concilij.*
3 *Quot quæruntur.*
4 *Omnes tàm sæculares clerici, quàm regulares, & monaci tenentur accedere ad processiones.*
5 *Et nisi accedant possunt ab Episcopo compelli.*
6 *Omnes Clerici diœcesani, etiamsi habeant tantùm beneficium simplex, vel obtineant officium in Ecclesia possunt compelli.*
7 *Non possunt compelli, qui nullius diœcesis sunt.*
8 *Possunt compelli Sacerdotes, etiã Religionis Hierosolimitanæ, si Ecclesijs inseruiant.*
9 *Canonici, & quilibet alij sacerdotes obtinentes officia, vel beneficia tenentur accedere.*
10 *Qui verò, nec officium, nec beneficium obtinent; non possunt compelli.*
11 *Confraternitates possunt vocari; sed compelli non posse, resoluitur veriùs.*
12 *Benedictini, Cistercienses, & Cartusiani non tenentur, quia viuunt in strictiori clausura, cęteri cõsulant sua priuilegia.*
13 *Quæ sint processiones, ad quas accedere tenentur regulares ex mente Barbosæ.*
14 *Quot sint quærenda in hoc facto.*
15 *Regulares nõ tenẽtur accedere ad processiones, nisi quib. assistit Episcopus, debentq; esse pro re graui, publica, & quibus interesse adsit consuetudo.*
16 *Explicatur, & probatur pręcedens assertio.*
17 *Ad hoc vt Regulares teneantur accedere ad processiones debent vocari.*
17 *Quod si vocati renuant, expenditur an per Episcopum possint cogi per censuras.*
19 *Resoluitur posse comminare, non autem sententiam ferre.*
20 *Tenentur accedere in numero decenti, & cõsueto.*
21 *Debent ire ad Cathedralem.*
22 *Indicere, & dirigere processiones pertinet ad Episcopum, & eo absente, ad eius Vicarium de consensu Capituli.*
23 *Capellani deseruientes Ecclesijs regularibus, & exemptis tenentur accedere.*
24 *Si tamen in ciuitate reperiatur habens plebens extra ciuitatem non potest compelli.*
25 *Non posse introduci consuetudinem non eundi ad processiones vbi detur probari.*
26 *Priuilegia non amittuntur per non vsum.*
27 *Priuilegia tolluntur præscriptionem.*
28 *Quæ sunt facultatis non inducunt consuetudinem restrictiuam liberæ potestatis.*
29 *Consuetudo inducitur actibus factis animo eam inducendi; & derogandi legi.*
30 *Resoluitur verè posse introduci.*
31 *Conciliaris dispositio non est priuilegium; sed dispositio iuris.*
32 *Consuetudo tollit legẽ, dicitur forma, & quasi alterum Ius naturale, & proinde omnia potest.*
33 *Consuetudine introducitur, quidquid priuilegio potest concedi.*
34 *Et quidquid statuto.*
35 *Ad inducendam consuetudinem non accedendi ad processiones requiritur, quod regulares vocentur, & vocati renuant, nec eant.*

Regulares quoad processiones.
XII.

1 QVidã regulares ex ijs, qui ad processiones tenentur accedere iuxta decretum Tridentini sess. 25. c. 13. de regul. non accesserunt ad eam, quæ dicitur Litaniarum maiorum: vult eos compellere Episcopus etiã censuris; negant regulares simpliciter, in hoc casu se esse parituros; quia ad hanc non tenentur accedere, neque ad alias accedent, nisi vocentur, etiamsi alioqui de iure teneantur, quia consuetudo iam est introducta in contrarium; quæritur quid iuris.

2 Quia in hac re verba Concilij sunt expendenda, ideò subijciuntur, & sunt. Exempti autem omnes tam clerici sæculares, quàm regulares quicunque, etiam Monachi ad publicas processiones accedere compellantur, ijs tamen exceptis, qui in strictiori clausura perpetuò viuunt.

3 Pro

3 Pro cuius † capitis explicatione quæremus. Primò
qui teneantur ad Processiones accedere. Secundò quę
4 sint Processiones publicæ. † Quoad primum patet ex
verbis tenen accedere omnes Clericos, tam Sæcula-
res, quam Regulares, quoscunq; etiam Monachos,
& denique Regulares omnes quantumuis exemptos;
refert decisum Armenda in addit. ad recopit. leg. Na-
uar. libr. primo tit. 14. cap. 28. nu. 15. Rodriquez quæst.
reg tom. 3. quæst. 36. artic. 1. Cochier. de iurisd. ordin.
in exemptos par. 2. quæst 45. num. 109. Copin de Sacr.
polit. lib. 2. tit. 6. num. 28. Francis. Leo. thes. for. Eccles.
5 part. 4. capit. 2. numer. 143. & † nisi accedant, possunt
compelli; patet ex eodem textu, quem citant Zero-
la praxi Episcopali part. 1. verbo Processiones §. 2. Ro-
driquez vbi supra, Stephanus Gratian. Decis Marchie.
232. Fuscus de visit cap. 15. numer. 53. libr. 2. Mar. An-
6 ton. variar. lib. 1. cap. 103. numer. 16. † & hoc verum
est etiam in Clericis omnibus diæcesanis quantum-
uis exemptis, si aliquod beneficium, licèt tantùm sim-
plex, in diœcesi obtineant, Aloysius Riccius in Col-
lect. refert decisum part. 4. collect. 882., & si non ha-
bent beneficium, sufficit, quod tantùm officium obti-
neant: in Ecclesia, Balb. decis. 339. part. 2. resoluit ta-
men non comprehendi eos, qui sunt nullius diæcesis,
vel extra ciuitatem in locis, in quibus habent plebem,
7 Francis. Leo dict. prima parte cap. 8. num. 19. † Neque
Immunitates Religioni Hierosolymitanæ concessæ
eximunt Sacerdotes illius ordinis, si Ecclesijs inser-
uiant, quia ad has Processiones compellantur, Ar-
menda refert decis. loco citat. numero quinto, & nu-
9 mero 13. † Eidem obligationi subd. Canonicos, &
alios Presbiteros beneficia, vel officia Ecclesiastica
10 obtinentes apertè tradit † numer. tamen 12. dicit à
Sacra Congregatione fuisse decisum, Sacerdotes nul-
lum officium, aut beneficium Ecclesiasticum obtinen-
tes in Ciuitate, vel dięcesi non esse ab Episcopo com-
pellendos ad dictas Processiones accedere. Sicuti neq;
possunt cōpelli, qui in strictiori clausura degunt ita rex.
Neq; illi, qui à Ciuitate distant per dimidium miliaris,
decisum refert Armend. loc. cit. n. 14. Ricc. dec. 308. in
praxi fori Eccles nu. 3. Item si ex priuilegio habeant,
quod non teneantur idem Riccius eadem res. 308. n.
11 4. † An autem possint ab Episcopo compelli Con-
fraternitates laicorum accedere ad dictas Processio-
nes, posse, refert deci um Papiæ. Mar. Antonius var.
lib. 1. resol. 93. & potest probari, quia licèt huiusmodi
Confratres non subdantur, Episcopis quoad tempora-
lia, subduntur tamen quoad Spiritualia, Nauar. cons.
3. de foro comp. Tiraqu. de priuileg. piæ causæ in præ-
fatione vers. Item relictum fratrnitatibus. Sayrus de-
cis. quinta de offic. ordin. Leo fori Eccles. part. 1. cap. 8.
numer. 18. & part. 2. cap. 29. numer. 22. Mar. Anton. di-
cto lib. primo res. 66. At multo veriùs est posse quidem
inuitare, sed non compellere, prout referunt declata-
tum Leo thes. part. 1. cap. 8. numer. 18. Riccius dict. re-
sol. 308. num. 5. Campan. in diuisi. Iur. rubric. 12. capit.
53. numer. 122. Vgolinus de potestate Episcop. capit.
11. numer. 6. & secundùm istam opinionem rescripsis-
se Sacram Congregationem testantur, Marc. Antoo.
Genuens. in prax. Archiepisc. cap. 63. numer. 7. Gratia.
March. decis. 132. no. 6., Carolus de Grassis de effect.
Clericat. effect. 1. numer. 613. Et Ratio est, quia licèt
Episcopo in aliquibus subdantur iuxta dispositionem
Trident. sess. 21. capit. 8. & 9. de reformatione, Si ha-
beant oratoria Episcopi auctoritate fundata; non ta-
men gaudent priuilegio fori, nec ei subduntur, sicut
personæ Ecclesiasticæ, vt optimè obseruar Bobadilia
in sua polit. lib. 2. cap. 18. num. 288. & maximè doctiss.
Lother. in suo verè aureo tractat. de re benefic. libr. se-
12 cundo quæstion. 10. num. 52. è Religiosis Regulari-
bus non tenentur accedere Benedictini, & Cister-
cienses, nec non & Cartusiani, quia in strictiori clau-
sura viuunt. Cæteri consulant sua priuilegia.
13 Quæ autem intelligantur Processiones, de qui-
bus loquitur Concilium, Barbosa longum texit ca-
thalogum de potestate Episcopi parte tertia allegat.
78. numero primo, & dicit nomine publicarum Pro-
cessionum intelligi, quæ fiunt in Litanijs maioribus,
& minoribus, vel pro bono publico, imminente
peste, vel aliquo alio flagello, in aduentum Epi-
scopi, in sollemnitate Sanctissimi Corporis Christi,
& aliæ, quæ ab Episcopo, vel eo absente ab eius
Vicario Generali indicuntur. Non publicas verò
Processiones resoluunt esse illas, quæ fiunt à Capi-
tulis, & Clericis tantùm, etiam Cathedralium
ob aliquas causas; Prosper. de August. in addit.
ad Quarant. Verbo præcedentia, Riccius in praxi
fori Eccles. resolut. 308. numer. 7. & in decision.
Curiæ Neapolitan. Archiepisc. parte quarta decis.
379. numero tertio, Vgolinus de offic. Episcopi
cap. 20. §. 2. n. 6. Camp. in diuers. rub. 12. cap. 13. n. 118.
14 Nunc his præmissis hæc remanent decidenda.
Primò An Regulares teneantur accedere ad Pro-
cessiones Litaniarum maiorum. Secundò An de-
beant vocari, & nisi vocentur, an teneantur
accedere. Tertiò An vocati, & non acceden-
tes possint per censuras ab Episcopo compelli.
Quartò An possit introduci consuetudo non ac-
cedendi ad Processiones illas, ad quas de iure
tenentur.
15 Quoad Primum; Dico in primis Regulares non
teneri accedere ad processiones, quæcumquæ illæ
sint, nisi ad illas, quibus assistit Episcopus. Itaq;
tantùm in Cathedralibus, & in ipsis locis, in qui-
bus adesse contigerit Episcopum, possunt compel-
li adesse Regulares, & istæ Processiones etiam de-
bent esse pro re graui, & publica, & consuetæ ad
quas accedant, ita resoluunt Fuscus pract. Episco-
pi verbo Processiones tom. 1. & Pater Villalobos 2.
part. Summæ tractat. 35. difficult. 5. quos refert Hie-
ronym. Rodriquez in Comp. quæstion. reg. resolut.
118. numero quarto ad finem, & probantur singu-
16 læ partes. † Pro quo noto Processiones dici con-
suetas de iure, & de facto, de iure tenentur Re-
gulares accedere ad Processiones, ad quas de iu-
re consueuerunt accedere. i. ad illas, quæ in iure sunt
expresæ, & à consuetudine approbatæ. De facto
consuetæ dicuntur, quæ licèt in iure non sint ex-
presæ, tamen per consuetudinem sunt introdu-
ctæ, de istis secundis idest de consuetis ex facto
infra; Nunc loquor de consuetis secundùm iura,
quo supposito. Probo nunc primò Regulares non
teneri accedere nisi ad Processiones publicas pro
re graui, & ad quas contigerit accedere Episco-
pum. Quod non teneantur nisi pro re graui t[illegible]
rus est apertus in Capit. Nimis praua de excessi-
bus Prælatorum: Quod autem non teneantur ni-
si ad Processiones, quibus Episcopum adesse con-
tigerit, resoluit Pater Villalobos vbi supra cum
Tusco, & refert Hieronymus Rodriquez dicta
resolut. 118. numero quarto, ex quo deducit idem
Villalobos numero quarto, & tenet Rodriquez in
addition. summæ tom. 4. capit. 105. numer. ad fi-
nem, quod Priores, vel Archipresbyteri Ecclesia-
rum Collegiatarum, aut Parochialium in oppidis, vbi
non resident Episcopi non possunt compellere Reli-
giosos ad Processiones prædictas, Neq; Litanię maio-
res sunt ex illis, quæ connumerantur in iure ad quas
tenetur accedere populus, nec Abbas eas enumerat ca-
pit nimis preuar. numer. 3. de excessibus Prælatorum,
& licèt Barbosa eas referat, & pro se citet Prosperum
de August. verbo præcedentia ad Quarantam, si ta-
men attentè legatur ibi non reperiuntur. Cùm
igitur non probetur, neque dicendæ sunt esse
inter illas, ad istas ergo non tenentur accedere
Regulares; Quæ verò dicantur Processiones con-
suetæ de facto vnusquisq; decernant secundùm lo-
cum, & tempus, in quibus inciderit consultatio,
cùm enim hoc pendeat ex facto nō potest dari cer-
ta regula, sed erit seruanda consuetudo, vbi de

facto fuerit introducta. Ad hoc igitur vt processiones sint tales, quod ad illas compelli possint regulares accedere, requiritur, quod sint consuetæ .i. vel in Iure recensitæ vt consuetæ, vel de facto introductę,& valida consuetudine firmatæ, quod sint pro re graui, quod fiat in Cathedralibus, ad eas accedat Episcopus. Quod autem non teneatur accedere nisi ad Consuetas, patet ex declaratione Pij V. apud Bullam quæ quoad hoc non est reuocata per Gregorium XIII. qui reuocauit tantùm concessa à Pio V. contra tenorem Tridentini, non autem concessa contra declarationes eiusdem, qualis est ista, ita Hier. Roderiq. loco cito n.1. Ad hoc igitur, vt processiones sint tales, quod ad eas teneantur accedere Regulares debent esse publicæ, idest pertinentes ad omnes, consuetæ, ad quas accedat Episcopus cum Capitulo, pro re graui; & inter consuetas, de Iure, .i. quæ recenter in Iure vt consuetæ non enumerantur Litaniæ maiores, sed tantùm illæ, quæ præcedunt Ascentionem, An autem sint consuetæ de facto, vnusquisque apud se recogitet.

17 Ad secundum † An debeant vocari ad hoc, vt accedere teneantur. Resoluunt omnes communiter, non teneri, nisi vocatos accedere, & est apertus textus Cōcilij, & ita communiter tenent Doctores, qui de hac re agunt.

18 Quoad tertium; † An vocati, & non accedentes possint compelli per censuras; Variæ sunt Doctorum sententiæ. Asserunt Perez de Lara de Anniuersarijs, & Capell.p.1.cap.24.nu. 14. Zerola p.1. Verbo processio §.1. vers. ad secundum, Cenedo Canoni. quæstio li.1. q.16. num.16. S. Igado de protect. regi. tom.2. cap.9.num. 109. Riccius in praxi fori Eccles. res.18. nume.5. & 6. & resol.210. num.1. vers.2. Barbosa ad Trident. sess. 25. capit.13. num.20. & de potestate Episcopi alleg. 78.num 25. in 3.p. Negat Henriquez lib.7. capit.25. num 57. Roderiquez in Summa 1. part.capit.74.num. 1. Sanchez fusè disputat, & Doctores refert, & asserit non posse, de matrim. lib 7. disput.33. numero 23. decisum refert multoties à Sacra Congreg. Card. Quaranta sum. Bull. verbo Præcedentia in fine, & videtur probari, quia regulares ab Episcoporum Iurisdictione sunt omninò exempti, nec illis subduntur, nisi in casibus in iure expressis, & eo modo, quo exprimitur; cùm ergo Tridentinum hic Regulares Episcopis non subdat, vt possit eos censuris compellere, sequitur quod non possit, præsertim quia Concilium quando Episcopis huiusmodi facultatem concedere vult, de ea meminit expressè, vt in tribus casibus videlicet sess.25. cap.16. vbi conceditur Episcopis vt possint compellere censuris exemptos ad restituendum omnia bona nouitijs exeuntibus à Religione; & cap. 3. de Regul. datur ijsdem facultas ad compellendum moniales omnes ad obseruantiam clausuræ excommunicando rebelles, & inobedientes. & vlt. sess.22. decreto de obseruandis, & euitandis in celebratione Miss. cōceditur eisdē Episc. facult. as procedendi per censur. contra exemptos celebrantes in oratorio priuato ab Episcopo non approbato &c. Cùm ergo hoc ibi nō exprimat, neque est intelligenda habitatalis facultas

19 † Ego iterùm, dum aliquid certius habeatur à Sacra Congregatione, cui credo standum esse, cùm constat de eius declaratione, puto esse respondendum sicuti eadem Sacra Congregatio respondit Episcopo Vercellens. sub die 20. Maij 1616. Posse quidem Episcopum pœnas intimare exemptis; sed penis eos non posse punire; quod si facta pœnarum intimatione non paruerint, totum esse eidem Sacræ Congregationi deferendum; Et ideò eidem Episcopo mandauit reuocare pœnas quas regularibus imposuerat, quia regulariter nullam iurisdictionem in regulares habet Episcopus; Ita decisum refert Barbosa tract. Iuris vniuersi Ecclesiast. lib.1. capit.43. numero 163. Qua responsione videtur satisfieri dispositioni Concilij asserendo posse compelli regulares pœnis comminatis, non inflictis, & ita etiam sunt intelligendæ Sacræ Congreg. de-

20 clarationes in contrariū adductæ † Tenentur autem regulares accedere in numero decenti, debito, & Consueto ex Sacra Congreg. in vna Castellæ. & Legionen. 30. August. 1601.

21 † Qui tenentur interesse processionibus, tenentur

22 accedere ad Cathedralem: Seraphin. decision.15. † Indicere autem processiones, & quo sint dirigendæ ordinare pertinere ad Episcopum, & eo absente ad eius Vicarium de consensu capituli, asserit Barbosa ad Concil. loco cit. numero 44. & de potestate Episcopi

23 part.3. allegat.78. n. 4. † Ad processiones teneri accedere etiam Capellanos deseruientes in Ecclesijs regularium, & exemptis, refert decisum Riccius dicta collect. 882. & Salgad. de protect. regia tomo primo,

24 part. secunda, capit. nono, numero 105. † Qui vero extra Ciuitatem haber plebem, si tempore processionum reperiatur in Ciuitate, non potest ad eas compelli; sed cum sua plebe suas debet facere. Franciscus Leo vbi supra.

25 Ad 4. † An possit introduci consuetudo nnn adeundi videtur dicendum non posse; & potest probari. Primò.

Quia hoc est priuilegium concessum Cathedralibus, ergo licet Cathedrales non vocent & ideò Regulares non eant non ideò videtur posse introduci cō-

26 suetudo, † Quia priuilegia per non vsum non amittuntur. Bald. in leg. omnes populi ff. de iurisd. omn. iudic. & in leg. Generaliter. Cod. de Episcop. & Clericis. Bartol. in leg. prima, Cod. de his qui sponte mun. & alij apud Suarez libro octauo, de leg. capit.29. ergo licet, non vocentur regulares, & non vocati non accedant, non ideò inducitur consuetudo, quia ex eo, quod non vocentur, Episcopi non amittunt suum ius vocandi, quod si vocentur, & non eant, neque possunt

27 quidquam facere, † quia priuilegia tolluntur præscriptione, quæ supponit bonam fidem, quæ nunquam

28 dari potest, quoties vocantur. † 2. Quæ sunt facultatis non inducunt consuetudinem restrictiuam liberæ potestatis. Abbas in capit. ex porrę Astensis numero 7. in vltim. notab. de concess. Præben. ergo ex eo quod non vocauerint, non amittunt ius vocandi, cùm vocare sit facultas.

29 3. Consuetudo † inducitur actibus factis animo inducendi consuetudinem, & derogandi legi. Siluest. Verbo Consuet. numero quarto, Sotus de Iustit. libr. primo, quæst.7. artic. secundo, Rebellus part. prima, libro primo, quæst. quinta, numero 27. Menochins de arbitr. casu 494. Vasquez, Salas, & alij, quos refert Bonacina de leg disp.1. quæst. prima, punct. numero 18. Quis autem dicat Episcopum, non vocare exemptos ad processioues, vt induceat consuetudinem eos non vocandi.

30 His † non obstantibus puto posse introduci consuetudinem ab exemptis non accedendi ad dictas processiones.

31 Pro hac veritate firmanda suppono, † P. hoc non esse priuilegium concessum Cathedralibus, quod exempti adeant processiones, sed esse metam dispositionem, Ius, & legem Concilij; patet ex textu, vbi à pertè colligitur in nullius fauorem concedi. Hoc supposito Probo Primo.

32 † Consuetudo tollit leges, vt communiter Doctores, & dicitur forma, & quasi alterum Ius naturale, & proinde omnia potest Bald. consil.433. colu.4. versic. 10. prob. lib.3. Sur d. de alimen. artic.1. numer.7. Tuschus

33 tomo 2. littera C, conclus. 856. numero 16. † & consuetudine potest introduci, quidquid potest priuilegio concedi, Oldrad. consil. 172. in princ. & consil. 46. in fine. & consil 254. numero quinto, Anchar. consil. 50.

34 Bald. consil.49. libro primo, † & eadem inducitur quidquid induci potest stante Lappus allegat.43. in fine Franciscus in capit. vnico §. statuimus in fine de Cleric. non resid. lib 6. Federic de. Sen. consil.17. numero 3. versu præterea, & consil. 277. numero primo circa finem versu 2. probatur; sed per leges, per statutum, per

per priuilegium potest concedi, quod exempti non possint compelli accedere ad processiones, vt de se patet; potest enim Summus Pontifex hoc totum facere concedendo, vel confirmando, igitur etiam consuetudine potest introduci derogando priori legi, simile priuilegium concessum fuerat ante Tridentinum à Sixto IV. in duabus suis bullis, vt refert Hieronym.

35 Rodriquez loco citato numer. quarto Verum † tamen est, quod ad hoc vt consuetudo contraria possit induci debent vocari, si enim vocati renuant accedere, tunc consuetudinem inducunt secundùm regulas præscriptas ad consuetudinem inducendam, oportet ergo, quod vocentur, & non accedant, quia, nisi vocentur, licèt non accedant, non inducitur consuetudo, quia lex hoc totum poscit quod vocentur, & compellantur; debet ergo contra vtrumque introduci consuetudo. Ad Rationes in contrarium.

36 Ad Primam iam responsum est non esse priuilegium, sed esse meram legem, & iuris dispositionem, sed maioris explicationis gratia addo, quod etiam si esset priuilegium adhuc posset amitti, & contra illud præscribi, Suarez lib.18. de leg.capit.34. numero 15. & alij, quos ipse refert, sed negamus absolutè hoc esse priuilegium, sed dicimus esse Conciliarem dispositionem, quæ tollitur contraria consuetudine vt supra dictum est, si ergo non vocauerint non amittunt ius vocandi, quod probat argumentum, sed si vocauerint, & exempti non adiuerint, tunc per contrariam consuetudinem tollitur obligatio, nec requiritur spatium quadraginta annorum, sed sufficit, quod aliquoties fuerint vocati, & non accesserint, Hieronym. Rodriquez loco citato numero quarto in princip. Ad id, quod additur priuilegium tolli præscriptione, leges verò consuetudine. Hoc requirit longam escussionem, sed quia non est huius loci, in hoc non immoror. Respondeo non hic agi de priuilegio, sed de lege, & Canone concilian.

Ad secundum respondeo probare, quod non vocando non amittunt ius vocandi, non autem quod vocando si non adeant non inducatur consuetudo cōtraria, & idem probat.3. Et animus inducendi consuetudinem, non eundi consideratur in exemptis, animus verò non vocandi in Episcopis, sed hoc parum refert, vt patet ex dictis. Quod Episcopi non vocent, supponimus hoc non esse animo inducendi consuetudinem non vocandi, sed quod exempti vocati non adeant præsumimus esse animo inducendi consuetudinem non accendi, & ita patet facilè responsio ad obiecta.

SVMMARIVM.

1 *Proponitur factum.*
2 *Quot quæstiones sint disputandæ.*
3 *Nemo fit irregularis, nisi occidendo peccet mortaliter.*
4 *Necessaria defensio cum moderamine inculpatæ tutelæ excusat a mortali.*
5 *In foro conscientiæ statur tam pro se, quam contra se dicto confitentis.*
6 *Ictuum multiplicitas non defensionem, sed vindictam arguit.*
7 *Genus armorum significat differentiam animorum.*
8 *Qui confitetur homicidium, debet probare, se fecisse ad sui defensionem.*
9 *Probationes debent esse concludentes, & certæ.*
10 *Probat autem fecisse in sui defensam, qui probat se fecisse insultatum.*
11 *Quidquid facit insultatus, præsumitur facere ad sui defensam.*
12 *Probato insultu occisor euadit pœnam homicidij.*
13 *Etiam si non probetur defensio.*
14 *Permittitur enim aggressio occidere aggressorem ad sui tuitionem.*
15 *Occidens aliquem se defendendo non dicitur committere maleficium.*
16 *Aggressor magis videtur occidi a se ipso alium insultando, quam ab aggresso illum occidendo.*
17 *Pœna etiam euaditur, si probetur parata offensio, licèt non sit sequuta. Non enim est æquum expectare offendi, vt possit se ipsum defendere.*
18 *Si probetur insultus, non est neceße probare, quod aliter non potuerit euadi, sed sufficit probare præparationem, & locomotionem.*
19 *Inuasus an teneatur fugere, Respondetur distinguendum.*
20 *Occidens ob defensionem rerum suarum non fit irregularis.*
21 *Occidens positum in insidijs, vt interficiat, dicitur occidere ad sui defensionem.*
22 *Item qui interficit illum, qui manus prius ad arma admouit, & dicitur probata necessaria defensio. Iusta item dicitur defensio ex terrore armorum.*
23 *Quod si non constat, quis sit aggressor, sed dubitatur, dubium tollitur ex qualitate personæ; vir bonæ famæ præsumitur aggressus, & si duo reperiantur occisi, nec constet, quis eorum fuerit aggressor, rixosus præsumitur aggressor.*
24 *Quid sit moderamen inculpatæ tutelæ; Nam tutela culpabilis non excusat.*
25 *Inculpatæ tutelæ circa tria consistit, circa modum, circa tempus, & circa causam, & quid sit vnumquodque istorum cum suis limitationibus, & ampliationibus, si probetur defensio, dicitur etiam probata necessaria defensio.*
26 *Ex qualitate pœnæ, colligitur qualitas delicti.*
27 *Clausula, si, & in quantum importat conditionem.*
28 *Quæ sit differentia inter istas clausulas, si, & in quantum de iure potest, si & in quantum de iure debet, remissiuè.*
29 *In dubio quilibet se debet gerere vt irregularis.*
30 *Pœna est duplex. Altera, quæ tantum punit, Altera quæ respicit etiam salutem Animæ.*
31 *Episcopus potest dispensare in omnibus irregularitatibus prouenientibus ex delicto occulto, excepto homicidio voluntario, & non deductis ad forum contentiosum.*
32 *Dispensationem super irregularitate proueniente ex homicidio ad sui defensionem, Tridentinum*

vult eſſe committendam Epiſcopo, loci ordinario &c. & explicatur quomodo idem Tridentinum ſit intelligendum n.37. Quomodo aliquid ſit publicum, & notorium in ratione facti, & in ratione delicti, eodem num.32.

33 *Quomodo delictum dicatur deductum ad forum contentioſum, explicatur.*

34 *Delictum adhuc dicitur occultum, ſi ſententia abſolutoria ſit ſequuta, etiamſi obtenta medijs iniquis.*

35 *Delictum deductum ad forum contentioſum ſi infra annum non expediatur, & iudicium taceat, non dicitur amplius deductum ad forum contentioſum, ſed derelictum.*

36 *Etiam ſequuta ſententia condemnatoria, non dicitur amplius deductum ad forum contentioſum, & hoc requiſitum non obſtat, quin Epiſcopus poſſit ſuper irregularitate ex tali delicto prouenientem diſpenſare.*

37 *Explicatur textus Concilij numero 32. propoſitus.*

38 *Non poſſe Epiſcopus diſpenſationes ſuper his irregularitatibus committere eius Vicario Generali videtur probari.*

39 *Conſtitutio in vna parte declaretur, limitatur, reſtringitur ab alia.*

40 *Ex eo, quod factum eſt, arguimus quid aliquis fecisset.*

41 *Diſpenſare eſt quid maius in Eccleſia, quam abſoluere, quod tamen infra reprobatur.*

42 *Poteſt veriùs Epiſcopus ſuo Generali Vicario committere huiuſmodi diſpenſationem.*

43 *Expenditur rectè textus Concilij, qui obijciebatur.*

44 *Nec talis commiſſio requirit ſpeciale mandatum, ſed generale ſufficit.*

45 *Poteſtque vna vice concedere ad omnes actus, nec requiritur quod concedatur toties, quoties.*

46 *Poteſtque Epiſcopus in huiuſmodi diſpenſationibus quidquid poteſt in omnibus alijs rebus, quæ illi competunt iure ordinario.*

47 *In dubio nunquam debet Epiſcopus in foro fori ferre ſententiam, quod reus ſis irregularis, ſed debet declarare non incurriſſe. Imò ſi adſit vrgens cauſa tenetur diſpenſare, & niſi diſpenſet, peccat.*

Sacerdos percuſſus percutientem percutiens, & interficiens an Irregularis.

XIII.

1 TItius † Sacerdos à Sempronio inuaditur, & bis fuſte capite cæditur, percuſſus decidit in terram, & cadens ſecum trahit Sempronium percuſſorem, brachio inuicem complexi, alter alteri vulnera interre tentat, at Sacerdotis terrum certiorem manum delatum ignotis vulneribus ſexto ictu percuſſorem poſterius. Res tota Epiſcopali curiæ defertur. Acta conficiuntur tandem ſententia hæc ſacerdoti infligatur pœna teneatur videlicet animarum curam ſubire, vbi ab Illuſtriſſimo, & Reuerendiſſimo Epiſcopo, vel eius Vicario per biennium illi fuerit imperatum. Interim ab altari abſtineat, donec à Summo Pontifice, ſi & quatenus opus fuerit diſpenſetur. Super hoc
2 tria quæruntur. † Primo an Titius in ſoro interiori ſit irregularis. 2. An ſaltem in exteriori talis ſit præſumendus 3. An dato quod aliqua irregularitate ſit irretitus, poſſit ſecum diſpenſare Epiſcopus, vel ex mandato generali eius Generalis Vicarius.

Quoad primum Reſpondeo inſpecta facti ſerie, Titium Sacerdotem non eſſe cenſendum irregularem.
3 Probatur primo † Irregularis ex homicidio voluntario nemo efficitur, niſi homicida occidendo peccet mortaliter, ita Sayrus de cenſ.lib.7.cap.5.numer.5. & omnes illi, quos ipſe citat, præter quos idem ſentit Suarez de cenſ.diſput.40.ſect.3. num.19. Conineh de Sacramentis diſputatione 18.dub.2.numer.13. Filliuc. tract.20. capit.3. à numer.58. vſque ad 64. Villalobos tract.21.diff.22.numer.8.& 14.Nauar.capit.27.numer.249. Sotus de Iuſt.libr 5. quæſt.1.artic.2. Auila part.7. diſput.2.dub.3.Salomeus 2.2.quæſt.64. numer.8. controuerſ.4.ad finem, Sanchez de Matrimon.libr.nono diſput.22.numer.8.& 14. & ſi quid obijcitur in contrarium illud ſoluit Suarez loco citato. In hoc caſu non apparet Sacerdotem peccare mortaliter, ergo &c. Minorem probo, & ſimul concluſionem.

4 2. Hic † eſt neceſſaria defenſa cum moderamine inculpatæ tutelæ, ergo non adeſt peccatum mortale. ergo neque irregularitas. Antec. patet, quia Sacerdos percuſſus percuſſit ergo eſt defenſa, quod ſit neceſſaria patet ex depoſitione teſtium aſſerentium, quod niſi Sacerdos inuaſorem occidiſſet, futurum erat, vt ipſe occideretur. 1. Conſequens patet, quia defenſio cum moderamine inculpatæ tutelæ, & neceſſaria excuſat a peccato ſecundum omnes. Secundum patet ex ſeipſo, & ex diſcurſu.

5 3. Et puto in foro conſcientiæ non pati oppoſitionem † confitenti in foro conſcientiæ pro ſe, & contra ſe ſtandum eſt, ſed Titius Sacerdos ingenuè fatetur, ſe adeò mente fuiſſe alienatum duplici illo ictu, vt ſui non eſſe compos ad diſcernendum quid ageret, aſſeritque non deliberatione ſe vulneraſſe, ſed naturali inſtinctu ductum vim vi repellendo occidiſſe, & à menſis alienatione in ſe reuerſũ non intellexiſſe quid egiſſet, ergo non poteſt eſſe irregularis, quia homicidium non fuit voluntarium, & hoc puto certum.

Ad ſecundum. An videlicet ſaltem in foro externo ſit præſumendus irregularis, videtur probari eſſe præſumendum. Primo conſtat de homicidio etiam ex confeſſione rei. 2. Homicidium eſt pœna mulcta, cùm ergo adeſt exceſſus defenſionis, & inculpatæ tu-
6 telæ. † 3. Multiplicitas ictuum non defenſionem, ſed
7 vindictam arguit. 4. † Genus armorum ſignificat differentiam animorum, nam percuſſus baculo ſtilo occidit, & indicat exceſſum, ex Græueo, quem refert, & ſequitur Barboſa de offic. & poteſtate Epiſcopi alleg. 39.num 58.

Attamen dico etiam in foro fori non eſſe præſumendum irregularem, & probo etiam in foro fori probata eſt defenſio neceſſaria, ergo non eſt præſumenda Irregularitas. Quod ſit probata defenſio patet ex teſtium depoſitione.

Dices fortaſſe, eſſe quidem probatam defenſionem quia percuſſus ſe defendit percutiendo, ſed non eſſe probatam neceſſariam defenſionem, antequam reſpondeam libet aliqua adnotare ad totam materiam valde ſpectantia.

8 Qui † dixerit, ſe occidiſſe aliquem, verum eſt, quod debet probare, ſe feciſſe hoc ad ſui defenſionem, quia præſumptio eſt contra occidentem l.7. C.ad leg. Corneliam de ſicar.l.ſi non conuitij C. de iniur. teſte Alciato de Præſump.reg 3. præſumpt 9.numer.7. Carer. in pract. crimin. circa num. 132. verſic. ſed quæro, Hercul.de caut. de non offen.cap.3.numero 28.
9 Cepola conſil.28. num 4. † & probationes debent eſſe concludentes, & certę, vt aſſeruit Bald. per illum text.

text.in leg. prima in princip.ff. quod metus causa. Pro-
10 batur † autem ex eo, quod apparet aggressorem
insultasse occisorem Grammat. consil. 18. Saluatoris
Mundi ex vulgari Bartol.& Florent. Doctor. in leg.15.
§.cum anetes ff. si quadrup.pau.fecit, quod etiam an-
tea obseruauerat Glossa in Cap.si proso diens, in ver-
su secularium de homicidio, & latè consuluit idem
Grammat.consil.29. incomprehensibilis ferè, per to-
tum, Bartol. qui id vna mente omnes scribentes tene-
21 re testatus est consil.1.numero 19.& ratio est † quia,
quidquid facit insultatus, præsumitur facere ad de-
fensionem suam, non ad vindictam, Alex. consil.
29.numer.4.libr.1. & consil.109. numer.2. eodem lib.
Decius etiam in consil.459.numer.2. & 4. quod etiam
firmat Caretius in sua praxi criminal.§ crimen nu-
mero 126. & alij, ex quo deducitur, quod probato
12 insultu † Insultatus occidens euadit pœnam homici-
dij ex leg. si certus §. si vnus ff. ad syle, & dixit Fe-
linus in Capit. significante el secondo numero 13.ver-
su. Sed istis non obstat de homicidio vbi reiectis obie-
13 ctis firmat; † quod sufficit probare aggressionem
ad euadendam pœnam, etiam si non probetur defen-
14 sio † permittitur enim aggresso aggressorem pro sui
tuitione occidere impunè, vt habentur in Capit. di-
lecto in princip. de sent. excommunic. libr.6. capit. si-
gnificasti el secondo de homicidio; cuius ratio assi-
15 gnatur, † quia occidens aliquem se defendendo non
dicitur maleficium committere, ita Baldus leg. data
opera colum.4.Codic. qui accusare non poss. Abbas in
Capit. Clerici el primo de vita, & honestat. Cleric.
Caretius in praxi crimin. §.6. column. secunda nu-
mero 27. versic. primo Mar. consil.81. num.11.Gram.
dicto consil.29 numer 12. & sequ. Blancardus in pra-
xi criminal.in §. Iuris permissione numero 5. & alij as-
16 serentes aggressorem magis videri occidi à se ipso
insultando, quam ab aggresso, illum occidendo pro
17 sui defensione, seu tuitione. † Imò eandem pœnam
euadit occidens, si probat occisum præparatum ad
offensam, licèt nondum offenderit, Baldus in leg.
lege in lect. antiqua ff.loc.asserens ita fuisse practica-
tum, & refert Iason in leg. vt vim column. 2. numer.9.
ff. de iust.& iure, vbi hanc partem cēsuit humaniorem
quia nō est æquū, quod insultatus expectet, quod vul-
neretur, sed debet ipse incipere admenare, vt decla-
rant Bartol. & omnes in leg. prima Codic. vnde vi, &
idem tenuit Bart. in consil.190. pro faciliori numer.4.
lib.3. ex mente omnium scribent. Vnde si quis stri-
cto ense, vel cultello contra me veniat, & ego occi-
dam eum, probato, quod stricto ense vel cultello con-
tra me venerit, dicar probasse, quod occiderim ad
mei defensionem, & excusabor à pœna homicidij se-
cundùm Bart.in leg.sed & si quemcunq; in princip.per
illum tex ad leg. Aquiliam, sequitur Alex. consil. 109.
column.3. numero secundo volum.1. Nec refert pro-
18 bare, quod euadere † aliter non potuerim, quia satis
est probare præparationem,& loco motionem,ex quo
lex præsumit insurgentem cum ense, vel cultello velle
omninò occidere per leg.is, qui cum telo Cod.ad leg.
Corn. de Sicar.& probauit Bart.consil.16. num.primo
volum.2.
19 † An autem inuasus, si potest, teneatur fugere, &
non fugiens, si occidat, an incurrat pœnam homicidæ,
latè tractat Mascardus de prob. conclus. 131. à nu.
13. vsque ad 22. vbi resoluit contrarietates concilians
distinguendo, aut violentia infertur circa res ad earū
occupationem, & tunc non debet quis fugere, quia
fuga secum trahit periculum ipsarum rerum, sed pro
illarum defensione licèt occidere inuasorem, & tunc
occidens dicetur occidisse ad sui defensionem, vide
limitationes ibi numero 19. ad medium allatas el Cla-
20 ro, † quæ an verè sint de Iure Canonico, Mascardus
negat cum Felino, quem refert, & sequitur loco cita-
to num. 19.ad finem. Alij autem affirmant non incur-
ri in irregularitatem ob homicidium patratū ad con-
seruandas res suas, vel honorem suum. Couar. Clem.
si Furiosus 3.part.§.vltim.Pet.Nauar.lib. 2.de rest.cap.
3.nu.418.Lessius de Iust.lib.2.cap.9. dubij nu.37. Sua-
rez tom.5.disp.46.sect 2.a num.4. Sayrus lib.6.cap.12.
num.22.Coninch.disput.18.dub.9.num.80.& 88. Nec
obstat Capit.interfecisti, nec cap.significasti de homi-
cidio. Quia intelliguntur de occidente cum peccato
mortali, seu non seruato moderamine inculpatæ tu-
telæ. Nec quidquam contra facit Clem. si furiosus;
nam ibi decernitur neminem esse irregularem, qui oc-
cidit ad vitæ suæ defensionem; Quod autem sit irre-
gularis, qui interficit ob rerum suarum defensionem
non statuit, & irregularitates non incurrunt, nisi in Iu-
re expressæ.

Si verò molestia infertur circa personam, aut fu-
ga importat periculum vitæ, vel salutis, & tunc quis-
que debet suam salutem tueri per legē sciētiam si quę-
cunq; aliter ff.ad leg. Aquiliam, vel importat pericu-
lum honoris, & idem etiam dicendum est, quia quili-
bet tenetur tueri suum honorem, quod intelligendum
est etiam si aggressus posset fugere sine periculo, sed
non sine dedecore, Tiraquel.in tract. de nobil. c.20.n.
63.64. 65. & hoc extendit ad quemcunque aggres-
sorem, siue sit nobilis, siue ignobilis ex eo quod fugere
semper est ignominiosum.
21 Dicitur † etiam quis ad defensam occidisse, si pro-
betur occisum fuisse in insidijs, & expectasse, vt in-
terficeret illam, à quo fuit occisus, ita sentire omnes
Doctores testatur Placa lib.1. de lictorum cap.21.num.
13. quem ad hoc citat Iulius Clarus in praxi §. homi-
cidium versu potest etiam homicidium, quod tamen
22 ipse limitat vt apud ipsum videre poteris. Dicitur †
etiam ad sui defensionem facere, qui interficit illum,
qui prius posuit manus ad arma, nam ex illo actu cen-
setur prouocator, & actor. Blanc.in pract.crim.§.3. &
Cæpolla consil.28. num.5.7.9. Qui enim manus ponit
ad arma semper dicitur habere præsumptionem Iuris
contra se, vt pulchrè Aret.consil.34. visis dilig.colum.
1. vers.2. & ex ista præsumptione dicitur probata ne-
cessaria defensio, quia non est expectanda percussio,
vt Bald.in l.1.num,17.Cod.vnde vi. & Cæpolla consil.
28.num.10. Bart.latè cons.101.num.1.& seq.& cons.
1.num.18 vbi propè infinitos numerat, & terror amo-
rum sufficit ac iusta dicitur defensa, Aret.in tract.ma-
lef.in verbo, & dictus Titius se defendendo colum.2.
versu dixi, quod licitus, quod etiam extenditur vt pro-
cedat in eo, qui habet ensem sub brachio expectans
aduersarium, qui illàc transiturum sit, si ensem contra
istū euaginet, vt licitè interficiatur, & dicitur interfectus
ad defensionem Bar. dicto consil. 101. num.10 per Ce-
pollam dicto consil.28,num.7.& alios per eum allega-
tos.
23 Quod † si dubitetur, quis fuerit aggressor in rixa
ad effectum, vt occidens dicatur occidisse ad sui de-
fensam, dic quod si probetur bona vita occidentis, &
quod sit homo pacificus, videtur probatum, quod sit
insultatus, quia homo bonæ famæ semper præsumitur
insultatus, colligitur ex contex.leg.non omnes §.a Bar-
baris ff. de re milita. & de hoc scripserunt Io. Faber,
& Flor.in dict. leg.15. §. cum arietes ff. si quodruples
pau.fer.dic.& contra qui repertus est occisus, si probe-
tur, homo rixosus, præsumitur prior insultasse, & ideò
licuisse se opponere Io. de Amic. consil.23. numer.6.
latè scripsit alios referens, & si duo reperiantur occisi
& ignoratur, vter prior fuerit aggressor, præsumen-
dum est omninò contra magis rixosum per text.in leg.
non omnes §. a barbaris ff. de re milit. quod verissi-
mum putant multi apud Mascardum loco citato nu-
mero 46.
24 Hæc quoad defensam, & necessariam defensam,
sed quia ab Imperatoribus Diocletiano, & Maxi-
miano sancitum est, vt non solùm requiratur,
quod homicidium fiat ad defensionem, sed etiam
quod fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, leg.
prima Codice vnde vi, & à Vulpiano responsum
est leg. tertia §. cùm igitur ff. de vi, & vi armata,

ideò viso qualis sit detentio, superest videndũ quid sit moderamen inculpatæ tutelæ, vel quod sit homicidiũ cũ moderamine inculpatę tutelę, quod est dicere quod homicidium sit commissum se defendẽdo, modo supra explicato, sed quod ista defensio sit talis, quod in ea nõ sit commissus excessus, qui sit culpabilis; nam defensio culpabilis non est permissa, Bald. dict. l. 1. n. 3. C. de Confes. & nu. 4. concludit defensionem veram, & moderatam esse quanta expedit, & ideò non plus facere, quam oportet, nec aliter, quã Iudex iudicabit varijs cir-
25 cũstantijs. † Moderamen autẽ circa tria consistere considerarunt scribẽtes videlicet circa modum se defendendi, circa tempus, & circa causam defensionis, quod etiam probarunt auctoritate glossę l. 1. Cod. vnde vi, & dixit Blancardus in pract. crimin. in 3. p. defensionis nu. 2. & sequ. Clarus dict. §. Homicidium ver. scias tamen. & alijs. Hoc moderamen circa modum se defendendi, consistit in hoc, quod si armis vis inferatur eodem genere armorum vis repellatur, ideò si quis pugnis tantum aggreditur, qui pugione percuteret non diceretur seruare moderamen, sed pugnis est resistendum per gloss. in leg. 1. in verbo moderamine C. vnde vi, & per tex. in l. 3. §. cum igitur ff. de vi, & vi armata, & Doctores apud Mascardum vbi supra nu. 32. Quod tamen non procedit, quando quis aliter se defendere non potest; nam eo casu licebit aggresso armis etiam inæqualibus se defendere, vt communiter Doctores in l. is, qui aggressorem C. ad l. Corneliam de Sicarijs, nam curare non debemus æqualitatem armorum vbi necessitas euitari non potest, vt dixit Bald. in rep. leg. 1. num. 13. Cod. vnde vi. Necessitas enim facit excusabile quod alias non esset excusabile, l. qui potuerit ff. de manumiss. test. ideò si aggressus ense redigatur ad periculum vitæ, si aliud genus armorum non habeat, quã sclopetum, quod pistolam vulgus dicit, si ea interficit, dicitur se tueri cum moderamine &c. Hoc enim casu licere debet vnicuique, audaciam aduersarij reprimere, & eius aggressionem præuenire potiùs, quam tardè à plaga accepta vindicari. Quia vt Imperatores Valentinianus, Theodosius, & Arcad. dixerunt in leg. vnica Cod. quãdo vnic. sine iud. se vinc. melius est occurrere in tempore, quam post exitum vindicare. Vide Mascard. num. 38. & 39. Hoc tamen limitatur nisi habens sclopetum illud teneret absconditum, vt dolo aduersarium traheret ad pugnam, quia hoc casu non excusaretur, cùm possit euitare, & non euitat. Addit Mascardus, quod neque excusaret illum, qui haberet ensem, & sclopetum, si ense abiecto, sclopeto interficeret. Sed ego puto nimis durum hoc ita simpliciter dictum aggressus enim potest se defendere meliori modo, quomodo enim aggressus scire potest aggressorem esse solum, & simile armorum genus non habere, potest etiam fieri, quod aggressor sit peritus in arte gladiatoria, & multa, alia possunt concurrere etiam per ipsum Mascardum conducentia, & quod sit robustior animo, &c.

Quoad secundùm, nempè quod temporis æqualitas seruetur, est intelligendum, quod subitò adortus, subitò se defendat, nam si post spatia aliquot, & interualla homicidium contingit, vindicta, & non defensio est æstimanda, leg. nullos Cod. de Iudæ. & Cælici, cui concordat Cap. porro iuncta glos. 2. de diuort. ad idem est tex. l. 3. §. cum qui ff. de vi, & vi armata. Illico ergo & pęne e vestigio, atque in ipso primo aggressoris furore interficere fas est; Verum tamen est, quod defensio dicitur facta incontinenti, & non ex interuallo si antequam deueniatur ad aliquos actus extraneos, sed in aggressu ipso, & in pugnæ continuatione homicidium fit commissum, l. si ex plagis §. tabernarius ff. ad leg. Aquiliam, & scripsit Barr. in dict. l. 1. vers. circa hoc C. vnde vi, vbi etiam Alex. & Abbas in Cap. olim col. 4. num. 10. de restit. spoliat. Blancard. eadem 3 part. defens. num. 6. quod adeò verum est vt occisor teneatur probare defensionem factam fuisse incontinenti, & non ex interuallo, alioqui non defensio, sed

vltio præsumeretur, vt latè probat Carer. in dict. §. circa num. 109. ex traditis per Angelum in tract. malefic. in verbo dictus Titius sé defendẽdo col. 3. vers. aduertas, iudicare autem quando sit ad vindictam, vel ad defensam idem Angelus relinquendum asserit arbitrio Iudicis, si inuasor post illatum vulnus statim aufugiat, & percussus accepto vulnere fugientẽ prosequatur, non dicitur incontinenti inuasus occidere, vt ad necessariam defensam, sed ad vindictam, Bald. in dict. l. 1. in repet. num. 28. n. 10. C. vnde vi, qui citat Cynum, Aret. quod tamen limitandum est nisi fugiens, haberet animum iterum percutiendi inuasum, licèt fugiat, vel si percussor post percussionem staret, quia præsumitur velle iterum percutere, Mascard. num. 47. loc. cit. si tamen percussus percussorem insequeretur fugientẽ, & occidat esset puniendus non pœna ordinaria, licèt non occidat cum moderamine inculpatæ tutelæ, quia insto dolore, & accepta percussione commotus præsumitur occidisse, ideò mitius est puniendus Abbas in cap. 1. de iniurijs, Decius in l. 1. num. 11. vers. & licèt ff. de Iust. & iure. Circa tertium modum, nempè circa tertium modum, nempè circa causam, moderamen consistit, quod fiat ex causa defensionis, vt videlicet occidens faciat ad defensionem, non ad vindictam, l. sciendum §. qui cum aliter ff. ad leg. Aquiliam, Bart. in dict. l. 1. C. vnde vi, quod intellige quoad peccatum non irregularitatem, quia quocunque animo fiat homicidium irregularitas non incurritur, nisi concurrat cætera requisita. Tandem Iudicis arbitrio remittitur iudicare, an homicidium sit commissum cum moderamine inculpatæ tutelæ, & ad defensionem, qui considerratis qualitate armorum, & personarum causæ, & reliquis circumstantijs statuet, quod iustum videbitur, Abbas in dict. cap. olim col 6. num. 16. de rest. spoliat. Menochius de arbitrat. cas. 277. num. 5. quibus ita adnotatis. Respondetur facilè obiectis.

Ad 1. Respondeo constare de homicidio, sed de homicidio facto ad necessariam defensionem cũ moderamine inculpatæ tutelæ, vt ex adnotatis patet, deinde etiam respondeo, quod probata defensione est etiam simul probata necessaria defensio, patet ex annotatis, & docet Farin. in pract. criminali quæst. 125. num. 428. §. limita 2. Clarus item in pract. crim. §. homicidium num. 26. Imò asserint Farinacius se nunquam in iudicando ab hac sententia esse recessurum.

26 Ad 2. Nego homicidium esse punitum, vt voluntarium, sed pœna est inflicta, vel ob vagationem temporе inconuenienti, vel ob delationem armorum; denique dico pœnam homicidij non esse conuenientem delicto, quod irregularitatem inducit, patet, quia sententia habet, quod sacerdos inseruiat illi loco, ad quem destinatus fuerit ab Episcopo pro cura animarum, imponere autem obligationem deseruiendi curę animarum non est pœna debita delicto inducenti irregularitatem, & præterea subdinit quod teneatur impetrare dispensationem, si, & in quantum opus fuerit,
27 quæ clausula † importat conditionem, quæ nihil ponit inesse, Riccius in praxi for. Eccles decis. 517. numer. 1. alias decis. 413. num. 1. Cauaier. decis. 11. nu 41. & decis. 28. num 16. & 20. part. 3. & decis. 32. nu 9. par. 5. Marta de clausi. par. 1. clauf. 362. nu. 1. in vltima impressione,
28 apud quem etiam reperies num. 3. † quæ sit differentia inter hæc, si, & in quantum de Iure potest, & si & in quantum de Iure debet, an importet etiam admissionem, quatenus admissioni de Iure sit locus, & retectionem, quatenus de iure non est admittendum, Roman. consil. 501. num. 4. & sequ. Socinus iun. cons. 18. nu. 14. & 15. lib. 1. Marta de claus. part. 1. clauf. 152. in vltim. impressione. Maranta de ordine iudiciar. par. 5. §. appellatio num. 200. Menochius cons. 174. nu. 32. & alij, ergo ex ista clausula nihil certi potest deduci cũ ergo irregularitas de iure non inducatur, vt probarum est, nec ista clausula potest declarare inductam, sed potius, cùm irregularitati de iure hic non sit locus, etiam ista clausula reijciet vt dictum est.

Dices

Dices ex hoc modo dicendi saltem resultat , quod
iudex fuerit dubius , dum asserit irregularitatis dispen-
29 sationem esse obtinendam quatenus , † sed in dubio
quilibet se debet gerere, at irregulares ex Cap. signifi-
casti , & ex Cap. ad audientiam el 2. de homicidio , &
asserunt multi Doctores , ergo & iste censendus est ir-
regularis, cùm ex sententia resultet dubium . Respon-
deo distinguendo minorem in dubio quilibet censen-
dus est irregularis, in dubio iuris, vel in dubio facti : In
dubio iuris tam in foro animæ , quam in foro fori ne-
mo se debet gerere vt irregularis: ita communiter Do-
ctores, Rebellus 1. part. de oblig. iustit. lib. 1 . quæst. 2.
sect. 2. Sayrus lib. 6. cap. 2. num. 16. Suarez tom. 5. disp.
40. sect. 5. num. 18. Nauar. cap. 27. a nu. 193. Aula part.
7. disp. 2. dub. 5. conclus. 5. Couar. Clem. si furiosus par.
2. initio num. 3. Valent. tom. 4. disp. 7. quæst. 19. part. 2.
Coninch disp. 18. dub. 2. num. 21. sa verbo Irregularitas
num. 4. & alij . In dubio facti iterum distinguo , vel
loquimur in foro animæ , & debet qui dubitat se ge-
rere vt irregularis, & talis est iudicandus, vel loquimur
in foro fori , & multi Doctores asserunt non esse iudi-
candum vt irregularem, Valerus in diff. vtriusq; fori
verbo irregularitas differentia 5. Laiman distinguit ali-
ter, vel loquimur inquit de dubio homicidij liciti , vel
illiciti , si dubium sit de homicidio licito , idest de ho-
micidio ad defensam asserit neminem esse iudicandū
irregularem; In dubio autem homicidij illiciti vult esse
iudicandum, ita lib. 1 . sum. tract. 1. cap. 5 n. 39. in fine,
ex quibus patet responsio . Sed ad hoc propositum nō
pigebit referre quod dixerint aliqui summi Doctores
de dubio irregularitatis , & suppono nullam incurri ir-
regularitatē nisi sit expressa sufficienter in iure ex Cap.
Is qui de sent. excom. in 6. vbi habetur irregularitatis ,
cùm id non sit iure expressum , laqueum non incurrit ,
propter quem textum hoc communiter admittunt
Doctores . Deinde noto doctrinā Innocentij in Cap.
ad audientiam de homicid. videlicet. Quod iudex ne-
minem debet in dubio iudicare irregularem quam ta-
men propositionem ita simpliciter prolatam non ad-
mittit Abbas in idem Cap. licèt asserat communiter
citari pro notabili ; sed putat esse distinguendum hoc
modo, aut agitur in foro fori, idest contentioso , de ir-
regularitate ad pœnam infligendam pro irregularita-
te contracta ; aut agitur in foro pœnitentiæ ad pœni-
tentiam iniungendam in salutem animæ . In 1. casu
admittit doctrinam Innocentij. in secundo verò illam
reijcit , & vult tutiorem partem esse eligendam . Hanc
distinctionem non admittit Nauar. Cap. si quis autem
de pœnit. num. 35. vbi conatur ostendere mentem In-
nocentij, & Nauarrum sequitur Couarruuias tradentē
distinctionem iuris , & facti: supra etiam explicatam.
Sed doctrina Innocentij , & Abbatis si rectè explice-
tur est valdè vtilis, & consideranda , quæ vt rectiùs in-
telligatur, suppono , quod tunc etiam fuerit constans
omnium sententia , in dubio iuris neminem esse iudi-
candum irregularem ; restat ergo quod illi Doctores
quærant veritatem de dubio facti , vultque Innocētius
in tali dubio neminem à iudice esse iudicandum irre-
gularem , quam generalitatem Panormitanus hac di-
stinctione viens explicat , vel sumus in foro contentio-
so, vel in foro pœnitentiali.
30 Nam † & pœna est duplex , altera qua salutem ani-
mæ respicit , qualis est prohibitio celebrandi , promo-
tio ad ordines &c. altera, quę salutem animæ non con-
cernit , vt priuatio beneficij iam obtenti : potest enim
irregularis retinere beneficium donec per sententiam
priuetur argumēto Capitis minor. dist. 50. & Trid. sess.
14. cap. 7. de reformat. in foro igitur contentioso , vbi
agitur de imponenda pœna, quæ animæ periculum nō
concernit verissima est sententia , & doctrina Inno-
cent. & Panormitani . Non enim iustum est, vbi dubi-
tatur de irregularitate , quod certa pœna infligatur nē-
pè priuationis beneficij &c. repugnat enim naturali
æquitati incertę culpæ irrogari certam pœnam, vbi ve-
rò agitur de pœna concernente salutem animæ debet
iudex iudicare irregularem , & puto Panormitanum
vocasse istam pęnam pęnitentiam , & forū, in quo im-
ponitur pęnitentiale. Vide Toletum lib. 1. suæ institut.
cap. 52. in fine.

Ad 3. de multiplicitate ictuum , & qualitate armo-
rum patet responsio ex supra traditis , cùm ageremus
de requisitis ad defensam, & ad moderamen inculpa-
tæ tutelæ . Quia aliter non poterat se defendere, supe-
rest soluenda 3. difficultas proposita . An dato , quod
Titius aliqua irregularitate detineatur , possit in hoc
casu secum dispensare Episcopus , & eius Vicarius
Generalis ex generali mandato , & quid in dubio ir-
regularitatis, nempè si dubitaretur, an sit irregularis.

Et quoad 1. quæsitum , an Episcopus dato , quod
Titius aliqua esset irretitus irregularitate, posset Episco
pus secum dispensare, posset aliquis arbitrari non pos-
31 se . His rationibus, † Episcopus potest dispensare tā-
tùm in irregularitatibus ex delicto occulto prouenien-
tibus, & non deducto ad forum contentiosum, sed ho-
micidium, de quo agitur , est publicum , & deductum
ad forum contentiosum, ergo &c. Quod sit publicum
patet, quia à toto oppido, in quo patratum est, scitur, &
deductum est ad Curiam Episcopalem, & super eo la-
ta est sentētia, ergo &c. hoc totum patet ex dispositio-
ne Concilij Trident. sess. 24. cap 6. liceat &c. 2. Idem
Concilium sess 14 cap. 7. de refor. vbi disponitur quod
super irregularitatibus ex homicidio ad defensam pa-
trato dispēsatio committat loci ordinario , aut ex cau-
sa Metrapolitano , seu viciniori Episcopo , si ergo est
committenda dispensatio, ipso iure non competit, ergo
sine commissione non potest dispensare.

His tamen non obstantibus dico, posse Episcopum
dispensare super hac irregularitate absque vlla com-
missione , & probo potest Episcopus dispensare super
irregularitatibus prouenientibus ex delicto occulto, &
non deducto ad forum contentiosum , sed hoc homi-
cidium non voluntariū est huiusmodi, ergo &c. maior
est clara ex Cap. citatis Tridentini . Minor probatur,
respondeo duabus factis obiectionibus, & ad primam
iam probatum est hoc delictum nō esse voluntarium ,
sed necessarium , vtpotè factum ad defendendum se
ipsum cum moderamine inculpatæ tutelæ; Nunc pro-
32 bo esse occultum , pro quo adnoto † aliquod duplici-
ter posse esse publicum vel notorium , quod pertinet
ad rem nostram, potest dici notorium , & publicum in
ratione delicti , & in ratione facti , dicitur aliquod
esse publicum , vel notorium in ratione facti , quando
inspectante populo , & coram multitudine delictum
patratum est , hoc enim delictum esse cōmissum om-
nes sciunt, & vident , publicum autem, & notorium
in ratione delicti illud dicitur, quod non solum constat
esse factum, sed publicum , & notorium est esse com-
missum cum culpa , & constat non solùm esse factum,
sed etiam factum illud, esse tale, quod sit culpabile, &
delictum ; licèt enim constet , & sit notorium homici-
dium esse commissum , sed non constet illud homici-
dium fuisse culpabile , nunquam dicetur notorium , &
publicum in ratione delicti , nunc ad rem nostram ad
irregularitatem incurrendam non sufficit homicidium
esse publicum, & notorium in ratione facti, sed præte-
rea requiritur quod sit publicum etiam in ratione deli-
cti. i quod tale publicè cognoscatur, quod sciant occi-
sorem occidendo peccasse mortaliter, ita Emanuel Sà
verbo Episcopus num. 3. Rodriquez in sum. par. 1. cap.
276. num. 3. Henriquez lib. 14. cap. 20. num. 4. Sayr. de
Censuris lib. 7. cap 3. num. 13. Sanchez de matrim. lib.
8. disp. 34 num. 56. Riccius praxi fori Eccles. resol. 450.
num. 5. in 2. editione, Vgolin. de Cens tab. 1. cap. 13. §.
7. sub num. 4. Camp. in diuersorio Iuris Can. rubric. 7.
cap. 5. numer. 3. & alij. Cùm igitur constet in foro fori,
& in foro conscientiæ , homicidium hoc non esse pu-
blicum in ratione delicti, sed tantùm in ratione facti,
sequitur , quod super irregularitate ex eo proueniente
possit dispensare Episcopus virtute facultatis sibi
traditæ in conciliari dispositione.

Ad secundam partem obiectionis, nempe quod de-
lictum sit deductum ad forum contentiosum pariter
33 respondeo, delictum fuisse quidem deductum† ad fo-
rum contentiosum at nunc, quia est sequuta sententia
amplius non est deductum, cùm iudicium iam sit ab-
solutum, eatenus enim Episcopus non potest dispen-
sare, quatenus delictum est deductum ad forum con-
tentiosum. i. quatenus non est sequuta sententia; In no-
stro casu est sequuta sententia, & homicidium rema-
net occultum in ratione delicti, ideò potest Episcopus
dispensare, Candelab. Aureum tit. de excom. num. 42.
Sà verbo Episcopus nu 34. Rodriquez par. 1. cap. 167.
Vega sum. part. 2. cap 15. casu 2. Graffius decis. part. 1.
lib. 1. cap 13. num. 42. & cons. tum. 2. sub tit. de homici-
dio cons. 20. num. 20. Suarez de cens. disp. 41. sect. 2. nu.
6. Sayr. eodem tract. li. 7. c. 7. n. 12. Campanil. vbi supra
rub. 11. c. 23. n. 144. Sanch. de matr. li. 2. disp. 37. n. 12.
& in Decalog. li. 2. c. 11. nu. 2. & iterum de matrim. li. 8.
disp. 34. n. 57.
34 Addo † posse dispensare Episcopum, etiam si sentē-
tia absolutoria, qua mediante delictum adhuc rema-
net occultum, esset obtenta medijs deprauatis, ita
Suarez loco citato num. 6. Henriquez libr. 4. cap. 20. §.
4. Sanchez de matrim. lib. 2. disput. 37. num. 12. in fine,
& lib. 8. de matrim. disp. 34. nu. 57. Camp. in diuer. iur.
rub. 7. cap. 5. nu. 8. & rubr. 11. cap. 23. nu. 144. vbi etiam
35 addit, quod incepto iuditio, † licèt nō finiatur, eo quod
accusator taceat per annum adhuc potest Episcopus
dispensare, & dispensatum ordinare, quia delictum
non dicitur, amplius deductum ad forum contentio-
sum, sed iuditium derelictum, allegat alios præcipuè
Glossam verbo obrepsit in Cap. tantis 81. dist. & Cap.
Omnipotens Deus de accusat.
36 Dices nō est sequuta sententia absolutoria, sed con-
demnatoria in casu nostro: Iam ad hoc supra respon-
sum est, sed addo, quod pertinet ad præsens dubium,
posse adhuc dispensare Episcopum, quia re vera iam
non est amplius deductum ad forum contentiosum,
sed ipsa sententia licèt condemnatoria terminatum,
Henriquez lib. 14. cap. 7. num. 5. Auila de cens. part. 3.
disp. 2. dub. 7 & par. 7. disp. 10. dub. 7. Sanchez decalog.
lib. 2. cap. 11. nu. 21. Reginald. lib. 30 tract. 2. nu. 29.
Ad secundam obiectionem, nempe dispensationem
super irregularitate ob homicidium patratum cū mo-
deramine inculpatæ tutelæ debere committi Episco-
37 po, & ideò illi non competere de iure; † Respondeo
Concilium esse intelligendum de dispensatione ob
homicidium publicum, non autem occultum, ad hoc
ergo, vt Episcopus non possit dispensare, requiritur,
quod sit notorium, excessum defensionis, & inculpa-
tæ tutelæ fuisse peccatum mortale, alioqui, si de hoc
non constet, adhuc poterit dispensare.
An verò possit Vicarius Generalis, vt tota res abso-
lutè habeatur, videbimus ista 1. An facultatem dispen-
sandi possit illi concedere Episcopus. 2. Dato quod pos-
sit an dicatur concedere ex Clausulis generalibus in
mandato generali. 3. An saltem per clausulam specia-
lem in mandato generali. 4. An possit tantùm delega-
re toties quoties. 5. An hoc 4. modo possit alijs à Vica-
rio Generali, delegare: De hac facultate latè disputat
Sanchez de matrim. lib. 2. disp. 40. num. 17. & Barbosa
aliqua habet de potestate Episcopi alleg. 39. num. 10.
& ad Trident. sess. 24. cap. 6. nu. 54. Ego breuiter.
38 Ad 1. † videtur vrgētissimis rationibus probari Epi-
scopum non posse delegare facultatem hanc dispen-
sandi suo Vicario Generali 1. ex contextu Concilij ita
ponderando; vbi agit de facultatibus dispensandi, has
solis Episcopis attribuit, nec quidquam dicit de Vica-
rio, vbi verò decernit de facultate absoluendi à reser-
uatis etiam Sedi Apostolicæ, Episcopis hanc concedit
tantùm in diœcesi, sed cum facultate delegandi specia-
liter suum Vicarium, & tandem vbi de absolutione ab
hæresi illam Episcopo tantùm concedit priuatiuè
quoad omnes alios, ita, vt neminem possit delegare.
Cùm ergo Concilium cōcedens Episcopo facultatem
absoluendi à reseruatis exprimat hoc posse delegare
Vicario, & hoc non faciat vbi agitur de facultate di-
spensandi, sequitur ex mente Concilij hanc non esse
delegabilem, quia expressio in 2. manifestè arguit ex-
39 clusionem in primo. † Confirmatur, quia constitutio
in vna parte declaratur, vel suppletur, vel limitatur, ac
restringitur ab alia l. vnica in princip. de inoff. dot. 2.
40 † Probatur. Quia si hoc voluisset Concilium nempè
facultatem dispensandi extendi saltem per delegatio-
nem ad Vicarium Episcopi, hoc expressisset sicuti fecit
in casu absolutionis; argumento textus in l. vnica §. sin
autem ad deficientes Cod. de caducit. tollend. cùm er-
go hoc non præstet, dicendum est hoc noluisse.
Assignatur etiam congrua ratio, quare Concilium
concedat Episcopo facultatem dispensandi, & non
eius Vicario, concedat autem Vicario absoluendi fa-
41 cultatem, † quia dispensare est quid maius in Eccle-
sia, quam absoluere, & frequentiores sunt casus abso-
lutionis, quam dispensationis, & ex stilo Curiæ dispen-
sationes vniuersaliter nō delegantur, sicuti solent casuū
absolutiones, & in illis maximus habetur personatū de-
42 lectus † Attamen adhuc sentio facultatē dispensan-
di esse ab Episcopo delegabilem, quia competit Epi-
scopo auctoritas ista dispensandi iurisdictione ordi-
naria, ergo est delegabilis, quod illi competat iurisdi-
ctione ordinaria; patet ex Concilio si hoc modo rectè
perpendatur.
43 In 3. parte vbi agitur de absolutione ab hæresi, †
statuit Concilium Episcopum debere per se ipsum pri-
uatiuè quoad alios absoluere, in 2. vbi agitur de abso-
lutione à casibus reseruatis, hanc committit Episcopo,
& eius Vicario specialiter delegādo, superest igitur di-
cendum, quod in 3. vbi agitur de dispensationibus fa-
cultas, quæ conceditur Episcopo, cùm non sit limitata
liberè cōcedatur absque vlla restrictione, & ideò pos-
se ab Episcopo in generali mandato delegari suo Vi-
cario, quia vna pars constitutionis explicat, declarat,
& restringit aliam vt supra dictum est. Ex quibus etiā
responsum est primis duabus rationibus, quibus oppo-
sita sententia videbatur probari.
Ad 3. quæ superest soluenda. Quidquid sit de illa
propositione quod maius sit in Ecclesia dispensare,
quam absoluere. Dico in casu nostro maius esse ab-
soluere, quam dispensare, cùm agatur de absolutione
à casibus in Bulla Cœnæ, quæ vix solet concedi, & ta-
men dispensationes committuntur multis vniuersitati-
bus. Neque valet dicere absoluere, est maius, quàm
dispensare, quia simpliciter non est vera, nam absolu-
tio ab hæresi est absolutio, & tamen est quid maius,
quam dispensare in voto non ludendi. ergo nō est sim-
pliciter vera, non est ergo consideratio facienda sim-
pliciter, sed relatiuè. i. in ordine ad id ad quod cōcedi-
tur, & dispensatio, & absolutio. Deinde Vicarij solent
esse maximę litteraturæ, & prudentiæ, quæ maximè
requiritur in dispensationibus, est ergo ista facultas
illis. Quod autem non delegatur absolutio ab hæ-
resi, quidquid sit de hoc, sed dato, quod sicut di-
citur, sit verum. quod non assero, adhuc adest maxima
differentia, quia hæc absolutio habet maximum respe-
ctum ad auctoritatem, quæ est in Episcopo, non in Vi-
cario, posito ergo quod possit delegare.
44 Ad secundum, † quo quæritur, an requiratur specia-
lis facultas, Rebuffus in praxi benefic. tit. de forma
Vicariatus num. 179. & seq. Ibroz de Vicario Episcopi
lib. 2. quæst. 19. num. 2. & quæst. 179. nu. 1. & quæst. 180.
num 2. & quæst. 184. num. 1. Vgolin. de potestate Epi-
scopi. cap. 4. §. 7. nu. 2. Narbona de Appellat. à Vicario
ad Episcopum part. 1. n. 209. asserunt Vicarium Gene-
ralem nec posse absoluere, nec posse dispensare sine
speciali mandato, & probant ex Concilio supra cita-
to, quod asserunt hoc requirere. 2. in Generali manda-
ro ista non veniunt Cap. penult. de Pœnitentia in 6. &
faciunt quæ habet Campanil. in diuers. iur. rub. 11. cap.
23. numer. 148. sed consequenter loquendo ad tradita.
Dico nō requiri speciale mandatum, sed sufficere Ge-
nerale

nerale

nerale quia ista competunt Episcopo iure ordinario, & ideò. Ad 1. quod adducitur in contrarium dico hoc non habere Concilium, vt supra visum est.

Ad secundum dico ista venire; Nec quidquam contra nos habet caput illud citatum, cùm ibi tantum habeatur, quod si Episcopus concedat facultatem eligendi confessarium; electus nihil potest circa reseruata, quod valde diuersum est ab eo, de quo nos quærimus, vt patet.

45 Ad tertium. † An possit delegare generaliter ad omnes casus, an verò tantum toties quoties contingat. Henriquez lib. 14. de Irreg. cap. 19. in fine, & lib. 6. de pœnit. cap. 14. iuncto commento littera O. negat posse Episcopum delegare ad omnes casus ductus istis rationibus. Primò quia Concilium requirit. Secundò quia eligitur personæ industria. Ego tamen puto contrarium, quia cōpetit iure ordinario, nec eligitur personæ industria, quia cuicunque Episcopo hæc facultas conceditur, & consequenter eligitur persona incognita, quo casu non potest eligi industria, Iason. in l. more maiorum num. 65. ff. de Iurisd. omni. iud. Lopez leg. 47. in fin. tit. 18. part. 1. Menochius de Arbitr. lib. 1. quæst. 64. nu. 17. Nec ibi vlla fit mentio delegationis.

46 Ad quartū † quid dicendum sit simul, cum alijs dubitationibus, dico Episcopum in hac dispensatione committendo posse quidquid potest in alijs, quæ eodem iure ordinario illi competunt, siue speciali mandato, siue in generali sine specialibus clausulis; & non solum Vicario, sed etiam alijs posse delegare, non solum toties quoties, sed generaliter ad semper.

47 Quid † autem in dubio agere debeat, nempè cùm dubitatur, an quis sit irregularis, nec ne; Nunquam in foro fori debet proferre sententiam contra reum; ita intelligendum est cap. Ad audientiam de homicidio & cap. significasti el 2. eodem tit. ita Emanuel Sà verbo dispensatio num. 1. & 2. asserit debere Episcopum declarare non incurrisse, & ideò dispensare, qui etiam addit, quod si adsit vrgens causa dispensandi, & non dispenset, peccat.

S V M M A R I V M.

1 *Ponitur casus.*
2 *Sententia D. Thomæ.*
3 *Quid dicendum.*
4 *Qui non potest peccare venialiter, neque potest mortaliter.*
5 *Non est verum quem possit peccare venialiter, & non mortaliter.*
6 *Ratio quare non possit peccare venialiter, qui non potest etiam mortaliter.*

Cui danda extrema Vnctio respectu ætatis.

XIV.

1 PVer † nundum excedens septennium infirmatur ad mortem, quæritur, an extrema vnctione sit inungendus.

2 D. Thomas † in addit. ad 3. partem quæst. 32. nu. 4. & Sotus Bellar. & alij asserunt non solere dari nisi in ætate, quæ requiritur ad communicandum sufficere tamen ætatem sufficientem ad peccandum, ita etiā
3 Sà verbo extrema vnctio num. 2. Dico † non esse dandam extremam vnctionem nisi illis, qui possunt peccare mortaliter, ijs autem, qui ita non possunt peccare
4 non esse dandam; ratio † est quia qui nō potest peccare mortaliter, nec potest peccare venialiter, ideò non
5 est danda extrema vncto. † Neque verum est quod
6 quis possit peccare venialiter, & nō mortaliter. † quia, qui potest peccare venialiter debet scire se deflectere à tramite virtutis, quod, vt sciat, debet eundem tramitem virtutis cognoscere; sed qui scit operari secundùm virtutem, & cognoscit non ab illa se deflectere, potest peccare mortaliter, ergo qui potest peccare venialiter, potest etiam mortaliter. Cùm ergo istud Sacramentum sit institutum ad tollendas reliquias peccatorum, per se; & ad tollenda venialia, & ad robur acquirendum contra tentationes; quæ omnia cessat in eo, qui non potest peccare mortaliter, ergo illi non est danda, Ad hoc enim hoc Sacram. institutum est.

S V M M A R I V M.

1 *Factum proponitur.*
2 *Intentio, quam potest habere, qui tenet quidem filium, sed non intendit contrahere cognationem spiritualem.*
3 *Onera, quæ, subit leuans de Sacro fonte.*
4 *Qui intendit leuare de Sacro fonte, subire munus patrini, & cognationem contrahere absque dubio sit compater, & cognationem spiritualem contrahit.*
5 *Qui tamen intendit tantum leuare de Sacro fonte; sed excludit intentionem subeundi onera, & fieri compater, nullam contrahit cognationem.*
6 *Ex consensu oritur obligatio.*
7 *Actus agentium non operatur vltra intentionem Agentium.*
8 *Quantumcunque intendat quis vouere, nisi etiam simul intendat se voto obligare, nunquam voto obligabitur.*
9 *Procurator alieno nomine filium leuans nullam cōtrahit cognationem, quia necessaria ad contrahendam non intendit.*
10 *Actus operantur vltra intentionem operantium, vbi dolus interuenit.*
11 *Supradicta propositio limitatur in Sacramentis, & affertur manifesta instantia.*
12 *Verificatur maximè in ijs, quæ pendent à libera potestate.*
13 *Intendens contrahere cognationem spiritualem, sed non subeundi onus patrini, nec contrahit, nec subit.*
14 *Fundamentum contrahendæ cognationis spiritualis est intentio subeundi onus patrini.*
15 *Qui intendit leuare filium, & onus patriui subire, licet postea intendat non contrahere cognationem spiritualem, adhuc illam contrahit.*
16 *Qui vult antecedens, necessariò vult etiam consequens, si consequens necessariò sequatur.*
17 *Qui vult ciuilitatem, vult etiam onera ciuilitati adnexa.*
18 *Etiamsi onus non sit notum, vel cognitum.*
19 *Respondetur obiectioni, & materia elucidatur.*
20 *Respondetur directè quæsito.*
21 *Cognatio spiritualis est impedimentum dirimens.*
22 *Etiamsi maritus contrahat cognationem spiritualem, non tamen contrahit vxor, & è contra.*
23 *Patrinus, & matrina nullam inter se contrahunt spiritualem cognationem.*
24 *Ad hoc vt insurgat cognatio spiritualis requiritur, quod in vna parte sit paternitas, vel maternitas spiritualis, vel naturalis, ideò consurgit inter patrem, & mattem naturalem, & patrem, & matrem spiritualem, & filium leuatum.*

25 Mor-

25 *Mortuo filio leuato, adhuc durat spiritualis cognatio.*

26 *Explicantur, quid significent illa verba, leuare de Sacro Fonte, & quomodo debeant verificari.*

27 *Patrini designati à parentibus debent esse tantum duo, ijque diuersi sexus.*

28 *Si nulli à parentibus designantur, plures possunt esse compatres.*

29 *Imò, si ab ipsis parentibus plures designentur, verè sunt patrini, Nam dispositio Concilij est tantum, quando duo à parentibus eliguntur.*

30 *Tres difficultates soluuntur posita sententia negantium fieri compatres, qui tangunt, & leuant plures, quam duo.*

31 *Plures admissi validè admittuntur, & omnes fiunt compatres.*

32 *Actus contra legem factus non tenet; explicatur.*

33 *Plures, qui admittit non peccat mortaliter.*

34 *Venialiter peccat, quia agit contra dispositionem Concilij.*

35 *Patrini à parentibus designati, si leuent filium inuito parocho, fiunt compatres, & explicantur verba Concilij.*

36 *Si nulli designantur à parentibus, & duo designātur à Parocho, si alij leuent, non fiunt compatres, & quare.*

37 *Episcopus non potest dispensare, vt loco duorum diuersi sexus, admittantur duo patrini eiusdem sexus.*

28 *Illi sunt patrini, qui tenent vbi conficitur Sacramentum.*

39 *Non procurator, qui leuat, sed ille, cuius nomine procurator leuat, fit cognatus spiritualis.*

40 *Si nomine totius Ciuitatis leuetur infans, non ille solum, qui leuat, sed tota Ciuitas fit cognata, & si quis de Ciuitate cum leuato vult contrahere, indiget dispensatione.*

41 *Confirmatus, & Baptizatus potest esse patrinus in Baptismo, & Confirmatione, & non Baptizatus non potest esse in Baptismo, & non confirmatus in Confirmatione.*

42 *Eodem die in confirmatione nemo potest tenere, nisi duos, nisi cum viro probo dispenset Episcopus: Non debet tamen esse idem compater in Baptismo, & Confirmatione.*

Intendens non contrahere compaternitatem leuando filium è Sacro Fonte Baptismatis an fiat compater.

X V.

1 ARdet amore Cleliæ Tiberius, nec quidquā aliud cogitat quam modum explendi sua desideria, id suspicatur Seius Cleliæ maritus, & putans se nactum esse certissimam occasionem tollendi omnem spem Tiberio, cùm Clelia sit grauida illum inuitat ad leuādum è Sacro Fonte partum qui nascetur. Acceptat Sempronius licet hilari fronte animo tamē inuito, sed ne augeantur suspiciones acquiescit animo tamen firmus, accidat quidquid potest, data opurtunitate non veriturum, nec vinculum affinitatis; Attamen vellet omninò tali vinculo se liberare, sed cum nulla arte possit dum ad Ecclesiam pergit filiū leuaturus ita secum fatur, & Deo protestatur; Coactus hoc exequor officium, nullum tamen intendo ex hoc contrahere impedimentum, quod me à concepto proposito possit retardare leuat postea filium, & confirmata valetudine surgente à lecto Clelia, quod fuerat electum ad impediendum contulit ad celeritatem executionis pessimi desiderij Tiberij, qui ex compaternitate putans sibi licere magis frequēter inuisere Cleliam, nullam sinebat præterire occasionem, vnde ex frequenti collocutione fuit medium ad finem quod fuit electum vt impedimentum. Nunc Tiberius accedit ad Confessarium, vt sua fateatur peccata, sed cum Patrini cum matrina copula sit reseruata, ideò Confessarius in hoc casu dubitans, petit quid sibi agendum sit. Auget difficultatem, quod licet Titius non intenderet contrahere cognationem; intendebat tamen Clelia mulier.

2 Pro solutione noto Caium † triplicem posse habere intentionem, scilicet vel subeūdi munus patrini spiritualis; sed nullam contrahendæ cognationis; vel nec contrahendæ cognationis, nec vllum subeundi munus patrini, vel subeundi munus patrini, & contrahendæ affinitatis. † Duo enim sunt onera, quæ subit leuans

3 de Sacro Fonte Baptismatis; alterum curam gerendi filij, quem leuat, & ex hoc dicitur patrinus, alterum, quo illi prohibetur contrahere Matrimonium, & dicitur affinis spiritualis; Potest ergo habere intentionem alterum subeundi, & alterum respuendi, & potest habere intentionem vtrumque respuendi, vel vtrumque subeundi, & ideò triplicem intentionem in leuante de Sacro Fonte possumus considerare; secundum quas.

4 Dico † Primò si leuans de Sacro Fōte habet intentionem subeundi munus gerendæ curæ filij, & contrahendæ cognationis spiritualis, nulla est dubitatio, quin verè ad vtrumque teneatur, & quin peccando cum commatre peccatum sit reseruatum, est enim verè affinis. Nihil enim repugnat, quin affinitas contrahatur.

5 Dico † Secundò si leuans de Sacro Fonte intendit quidem materialiter tantum leuare filium de Sacro Fonte; sed excludit tamē omnem intentionem nō solum contrahēdæ affinitatis; sed etiam obligationis curæ gerendæ filij; Tunc ea intentione leuans nec efficitur patrinus, nec vllam contrahit affinitatem.

6 Patet † Primò quia ex consensu oritur obligatio, l. 1. & l. in omnibus ff. de act. & obligat.

7 Probatur secundò. Actus † agentium non operatur vltra intentionem eorum, l. Non omnes ff. si certum petatur, l. in agris ff. de acquæ rerum dominio, Bellam. cons. 33. num. 28. Cùm ergo Caius nec consentiat, nec intendat subire onus patrini, nec affinitatem contrahere, vtique nullum horum contrahet.

8 Tertiò † quantumcunque quis intendat vouere vtique voto se non adstringit, nisi etiam intendat se voto obligare, Sanchez de Matrim. lib. 1. disp. 9. num. 1. & lib. 4. sum. cap. 27. num. 1. & Doctores ab eo relat; Ergo similiter, quantumcunque quis intendat leuare de Sacro Fonte, nisi etiam intendat subire onus patrini, & affinitatem contrahere, nullum horum contrahit.

9 Quartò † Procurator, qui alieno nomine suscipit de Sacro Fonte quantumcunque intendat leuare, nullam tamen contrahit cognationem, nec vllum onus patrini. Sà verbo Matrimonium tit. de impedimentis Matrim. num. 5. Gallettus in Margarita verbo cognatio, Rebellus de iust. oblig. part. 2. lib. 3. quæst. 6. num. 2. Varallus decis. 147. par. 3. Marc. Ant. Variar. lib. 1. resolut. fin. num. 25. Leo thes. for. Eccles. par. 2. cap. 9. num. 63. Sellus in select. can. cap. 76. num. 25. qui etiam testatur ita fuisse decisum in vna Trident. 16. Maij 1630. & alij quamplures. Ergo neque qui intendit leuare nisi etiam intendat contrahere cognationem, & subire onus patrini contrahet, vel subibit.

10 Dices, † licet verum sit intentionem agentis regulare omnes actus ad finem agentis, vt supra dictum est; attamen hoc verum non est, vbi interuenit dolus; quia

quia hoc interueniente actus extenduntur etiam vlt.a
intentionem agentium, Ancaranus cons. 333. ad dub.
4. & 5. versu secunda regula. Ergo, cum in casu nostro
adsit dolus, actio leuantis de Sacro Fonte extendetur
vltra eius intentionem.
11 Respondeo † hoc non habere locum, vbi agitur
de Sacramentis, Patet, quia Sacerdos, etiam si dolo-
sè, tamen non intendat absoluere, verè non absoluit:
si non habeat intentionem baptizandi, licet dolosè;
tamen non baptizat, & in terminis nostris Geminia.
cons. 110. num. 5. vers. quandocunque, & consil. 130.
vers. & si interueneriı asserit leuantem puerum de Sa-
cro Fonte, si habet intentionem non contrahendi co-
gnationem, non contrahere; & statur iuramento as-
serentis & dicto nu. 5. extendit etiam ad religionem
dicens quod si assumens habitum religionis proteste-
tur, se nolle profiteri, licet habitum assumat, nullo mo-
do obligari, Tusch. tom. 4. litrera I. conclus. 269. num.
9. cum seq. Gomez cons 110. nu. 5. vers. Quandoque
12 & cons. 130. vers. sed si interueniat; † supra dictum
axioma maximè verificatur in ijs; quæ pendent à libe-
ra potestate, vt est subire munus patrini, Socinu. reg.
10. Alex. cons. 146. in caussa num. 10. lib. 5. Mantic.
decis. 267. num. 13.
13 Dico 3. † Qui intendit quidem contrahere cogna-
tionem spiritualem; sed nullo modo intendit subire
onus patrini, immo hoc expressè non vult subire; nec
onus patrini subit, nec cognationem contrahit, licet
14 hanc intendat. † Quia fundamentum cognationis est
paternitas spiritualis, ergo cum paternitas spiritualis
non contrahatur, quia non intenditur, nec cognatio
contrahetur, quia non adest fundamentum. Et con-
firmatur, quia, licet quis intendat contrahere cogna-
tionem sponsi cum Berta, & intendat illam nolle ha-
bere pro sponsa, nullam certè contrahet cognationē
ex tali intentione, quia requiritur prius, quod sit spōsa,
dein de cognata; ita & in casu nostro requiritur prius
quod quis velit esse pater spiritualis, & inde postea ori-
tur vinculum cognationis.
15 Dico 4. † Qui intendit leuare de Sacro Fonte, & su-
bire onus patrini spiritualis, licet postea intendat, &
nolit contrahere cognationē spiritualem, istam tamē
contrahit non obstante tali intentione; In hoc omnes
non conueniunt; nam aliqui sentiunt nobiscū, vt Ho-
stiensis, Rosella, Tabiena, Angelus, Siluester, Armi-
la, Ledesma, Emanuel. Sà & multi alij dum agunt de
Imped Matrim. Alij verò dissentiunt vt Dominicus
cons. 130. num. 1. & cons. 110. nu. 56. Philippus Probus
in additioni. ad Monacum de dispens. Impub. num. 6.
& alij. Ego tamen probo meum dictum.
16 Qui † vult antecedens necessariò, vult etiam conse-
quens, si consequens necessariò sequatur. Alex. cons.
17 157. colum. 3. nu. 14. lib. 2. † Vbi habet quod qui vult
ciuilitatem, vult etiam onus adnexum ciuilitati, &
18 cons. 158. circa primū in principio lib. 5. † hoc dicit es-
se verum etiam si consequens non sit notum, vel co-
gnitum, cum ergo ex dispositione Sacrorum Canonū,
& Tridentini, præcipue sess. 24. de refor. de Matrim.
cap. 2. sit consequens adesse patrini contrahere co-
gnationem, sequitur, quod qui vult esse patrinus, ne-
cessariò contrahat etiam cognationem, & confirma-
tur, quia intendens contrahere cum Berta, & illam si-
bi in vxorem copulare quantumcunque intendat non
contrahere cum Camilla sorore Bertæ affinitatem, il-
lam tamen contrahit, quia necessariò sequitur ex Ma-
trimonio vnius sororis vinculum affinitatis cum alia
sorore. ergo eodem modo, qui vult fieri cōpater etiāsi
nolit cognationem spirituale, necessariò adstringetur
vinculo eiusdē cognationis, quia necessariò sequitur.
19 Dices † Qui leuat de Sacro Fōte intendens leuare
materialiter tantum, .i. absque vlla alia obligatione
compaternitatis, nullam contrahit cognationem; ergo
nullam etiam contrahet cognationem, licet intendat
fieri compater. Respondeo cognationem spiritualem
non oriri ex eo, quod leuatur filius de Sacro Fonte; sed
ex eo quod sit compater; compaternitas enim est fun-
damentum cognationis, ideò nihil mirum, si illam non
contrahit, qui non intendit fieri cōpater, licet leuet de
Sacro Fonte, & contrahat, qui illā paternitatē intendit.
20 Ad quæsitum † ergo directè Respondendo dico. Si
Caius intendebat fieri compater, licet nollet spiritua-
lem cognationem contrahere, illam tamen contraxit,
quia necessario sequitur; Si verò intendebat leuare
quidem de Sacro Fonte, sed nullum patrini onus subi-
re, nec vlla cognatio orietur. Si hoc intendebat, sed ni-
hil eorum vult quæ cognationē possunt parere, adhuc
nullam cognationem contrahet, & ita in casibus, in
quibus affinitas spiritualis non contrahitur, neque in-
curret casum reseruatum, in quibus verò cognatio cō-
trahitur, casus etiam erit reseruatus. Quæsitum præte-
rea est à me, vt sequentibus breuiter responderem,
quod feci libētet, vt maximè ad praxim cōducibilia, &
21 Primò † quod impedimentū sit cognatio spiritua-
lis; an impediens tantum Matrimonium, vel etiam di-
rimens. Respondeo esse dirimens. Ita decisum est in
cap. 1. de cognat. spirituali in 6. & cap. Veniens eodem
tit. & in alijs textibus, quæ supponit Tridentinum
sess. 24. cap. 2.
22 Secundò cùm † Maritus, & vxor sit vna caro, quæri-
tur, an contrahente cognationem spiritualem marito
contrahat etiam vxor, & vice versa contrahente vxo-
re contrahat etiam maritus. Respondeo quidquid
fuerit de iure antiquo, nunc de iure nouo ex Bulla Pij
V. incipit illius vicem &c ædita anno 1566. non con-
trahere.
23 Tertiò an † Patrinus, & matrina leuantes de Sacro
Fonte aliquem contrahant inter se aliquam cognatio-
nem spiritualem. Respondeo non contrahere. Ratio
24 est, semper memoriæ mandanda. † Adhoc vt consur-
gat cognatio spiritualis requiritur ex vna parte adesse
paternitatem spiritualem, vel naturalem, vel natura-
lem, vel maternitatem item spiritualem, vel naturalē
ideò non consurgit cognatio, nisi inter patrem, &
matrem naturalem, & patrem, & matrem spiritualem
& inter filium leuatum.
25 Quartò an † mortuo filio, vel filia de Sacro Fōte le-
uato, vel leuata inter compatres, & commatres extin-
guatur cognatio spiritualis. Respondeo non extingui,
sed adhuc durare.
26 Quintò quid † intelligendum sit per illa verba (le-
uare de Sacro Fonte) an sufficiat quod infans teneatur
ab obstratrice, & tangatur a patrinis; An verò sit neces-
se, quod in vlnis teneatur ab ipsis patrinis. Respondeo
requi, quod teneatur in vlnis ab ipsis patrinis, aliter
nulla orietur cognatio. Et vbi viget cōsuetudo bapti-
zandi non ablutione, sed trina mersione, necesse est
statim post mersiones infantem suscipi à compatre de
manu Sacerdotis, quod si prius à Sacerdote tradatur
obstetrici, deinde ab obstetrice compatri nihil sit. Re-
quiritur enim quod compater recipiat, suscipiat, te-
neat, & leuet de Sacro Fōte, quæ non verificantur ni-
si sumat de manu Sacerdotis post mersionem, & nisi
teneat dum abluitur infans.
27 Sextò certum † est duobus ijsque diuersi sexus desi-
gnatis patrinis à parentibus filij leuandi, si alij simul
cum illis ad Fontem accedant, & tangant quod non
fiunt compatres possunt enim esse tantum duo. Quid
28 autem dicendum † est si à parentibus nulli designen-
tur, & plures tangant. Rursus, si plures quam duo de-
signentur à parentibus, an omnes contrahant cogna-
tionem spiritualem, & fiant compatres. Ratio difficul-
tatis est. Quia Concilium videtur nolle admitti plures,
quam duos; ne multiplicentur cognationes spirituales.
Respondeo tamen cū infra citandis Doctoribus verè
omnes fieri compatres, & inter omnes oriri cognatio-
nem spiritualem, quia dispositio conciliaris est tan-
tum, quando duo à parentibus sunt designati, quod re-
liqui qui tangunt non fiant compatres; in casibus au-
tem supra dictis nulli sunt à parentibus designati, ergo
non militat conciliaris dispositio. Non est autem, re-

cedendum à iure antiquo, nisi contrarium sit expres-
sum in nouo, l. præcipimus C. de appellat. & casu omis-
sus in iure nouo censetur relictus dispositioni iuris an-
tiqui l. commodissime ff. de lib. & posthum. in Trident.
autem nihil noui disponitur, vt patet ex supradictis;
Quod autem iure antiquo cótraherent omnes cogna-
tionem spiritualem, patet ex cap. fin. de cognat. spiri-
tuali in 6. & ita tenet Rebellus de obligat. iust. part.
2. in appen. ad 4. lib. numero 95. Qui etiam refert de-
cretum Sacræ Congreg. super hoc, & Reginal. libro
31. numero 153. & Nauar. sum. latin. cap 22. num. 39.
& plurimi.
30 7. An admittentes plures compatres, quam duos,
validè admittant; & posito, quod validè admittant, an
saltem peccent, & quo peccato peccent. Hoc quæsi-
tum non militat in nostra sententia, qui asserimus non
repugnare dispositioni Concilij, quod plures admittã-
tur, sed militat in sententia eorum, qui asserunt repu-
gnare Concilio, quod plures, quam duo admittantur;
supposita ergo istorum sententia, quod repugnet Con-
31 cilio plures quam duos admitti: † Respondeo, si ad-
mittantur validè adhuc admitti, quia, licet actus con-
tra legem factus regulariter non teneat, nec valeat, l.
32 Non dubium C. de leg. † excipitur tamen vbi lex actũ
non tollit & pœnam extrinsecam addit; quæ potest cũ
actus valore consistere; & valor actus non respicit fa-
uorem illius, cui pœna imponitur, vt bene tradit Bart.
communiter receptus l. Prętor ait numero 3. de Noui
operis Nunciat. An autem peccent mortaliter, affir-
mat Barbosa de offic. & potestate Episcopi allegat. 30.
num. 44. & alij, quos ipse citat; rationem assignant,
quia talis admissio est contra dispositionem Concilij
in re graui, nempè in multiplicatione cognationis spi-
33 ritualis. † Ego tamen puto esse respondendum negati-
uè cum Sanchez de matrim. lib. 7. disp 57. num. 1. Ra-
tio est, quia Concilium, si hoc prohibet, nõ magis pro-
hibet, quam iure antiquo fuerit prohibitum in capit.
Non plures de consecrat. dist. 4. & cap. fin. de cognat.
spirituali, sed illis iuribus nõ erat prohibitum sub mor-
tali. P. Quia ita sentiunt Additio. ad Gloss. Ioan. Andr.
Dominicus, Ancharanus, Rosella, Soto, & alij quos re-
fert & sequitur Sanchez loco citato. 2. Quia res non vi-
detur tanti momenti vt debeat vetari sub mortali. 3. Ita
videtur vsu receptum. Quod autem Concilium non in-
tendat maiorem obligationem, quam inducant vete-
res Canones; patet ex illis verbis (iuxta Sacrorum Ca-
nonum dispositionem) est tamen probabilis senten-
tia affirmantium, quod licet multi tangant, duo tan-
tùm contrahant.
34 Addendo † tamen ad supra dicta remanet dicen-
dum peccare tantum venialiter, qui plures admittit,
quia legi non paret in re parui momenti supposita ta-
men nostra sententia, qua dicimus non aduersari di-
spositioni Concilij, quod admittantur nulli harum du-
bitationum datur locus, quia validè & licitè fieri sup-
ponitur.
35 8. Si † parentes duos designent patrinos, qui debeãt
infantem de sacro Fonte leuare, & eos nolit admittere
Parochus, at ipsi etiam inuito Parocho leuent infan-
tem, erunt ne vere patrini? Difficultatem hanc exci-
tant verba Concilij sess. 24. cap. 2. vbi videtur requiri,
quod patrini à parentibus designati admittãtur à Pa-
rocho, cùm ergo isti non admittatur à Parocho, vi-
detur sequi, quod verè non sint patrini: Respondeo
tamen esse verè patrinos; verba autem illa Concilij nõ
sunt addita ad conditionem statuendam, sine qua pa-
trini verè non sint patrini; sed ad monendum Paro-
chum de suo officio, ita vt sit sensus, quod Parochus
teneatur admittere, quos parentes designauerunt pa-
trinos, & si quo modo Parochus hoc debet scire, hoc
est vt sciat patrinos describere in libro baptizatorum.
36 9. Defertur † infans baptizandus ad Ecclesiam nul-
lis à parentibus designatis patrinis, duo designat Pa-
rochus masculum, & fœminam, ad hos designatos ad-
iunguntur alij, qui etiam ipsi infantem tangunt, erunt
ne omnes verè patrini? Ratio difficultatis est, quia cum
supra diximus, omnes contrahere, quotiescunque
tangunt, & duo non sint designati à parentibus vide-
tur sequi, quod, licet duo designentur à Parocho, non
tamen designentur à parentibus omnes contrahat spi-
ritualem cognationem, & verè sint cõpatres. Respon-
deo tamen non contrahere. Ratio est, quia dum Pa-
rochus designat, designare videtur loco parentum; cũ
enim ad ipsum spectet, Conciliarem dispositionem
habere suum effectum, & ad ipsum pertineat efficere,
quod omnia fiant ad mentem Concilij, cum parentes
nullos elegerint, pertinet ad Parochum officium exe-
qui, quo posito videtur sequi tangẽtes præter designa-
tos non fieri compatres.
37 10. Potest ne † Episcopus dispensare, vt loco viri, &
fęminæ requisitæ à Concilio parentes admittant vel
duos viros, vel duas fęminas, ita vt etiam requirente
Concilio, quod duo diuersi sexus eligantur, possint ad-
mitti duo eiusdem. Respondeo ex Rebello, vbi supra,
non posse, & refert num. 89. ita fuisse decisum à Sacra
Cong. & ratio videtur in promptu; quia inferior nihil
potest in legem superioris.
38 11. Domi † baptizatur infans; deinde in Ecclesia fiũt
consuetæ cerimoniæ quis erit verè compater, qui te-
net domi, vel qui in Ecclesia? Regula generalis, erit ve-
rè compater, qui tenet vbi Sacramentum conficitur,
cùm ergo domi conficiatur, verè cõtrahit affinitatem,
qui domi tenet.
39 12. Quis verè erit compater, & cognationem spiri-
tualem contrahet, qui nomine procuratorio de sacro
Fonte leuat, vel ille, cuius nomine procurator leuat?
est valdè controuersa ista quæstio. Non enim videtur
contrahere procurator, quia is à parentibus non eligi-
tur, neque designatur. Neque videtur contrahere qui
mittit; quia verè nec leuat, nec suscipit; ex consuetudi-
ne tamen Ecclesiæ ille verè sit compater, & spiritua-
lem cognationem contrahit, qui procuratorem mittit,
& secundùm hanc consuetudinem decidisse Sacram
Congregationem, testatur Sà verba matrimonium tit.
de impedim. num. 5. Rebellus loco cit. part. 2. lib. 3. q.
6. num. 12. Marchus Ant. variar. resolut. lib. 1. resolut.
fin. casu 25. Coninch. de Sacra disput. 42. num 40. Leo
thes. for. Eccles. p. 2. cap 9. numer. 63. cum sequenti, &
ita sensisse etiam Rotam Romanam referunt Varal-
lus p. 3. decis. 147. Riccius in praxi for. &c. resol. 630.
in 2. edit.
40 13. A Titio ciue leuatur nomine totius ciuitatis in-
fans de sacro Fõte, anne qui leuat tãtũ, vel omnes ci-
ues contrahent, ita vt adueniente occasione contra-
hendi matrimonium cum aliquo ciue, sit impetranda
dispensatio ab vnoquoque, an verò tantùm à leuante?
Resp. ab omnibus; ciuitas enim est quoddam nomen
fictum, re autem verè nihil est aliud quã ciuium vni-
tas. Cùm ergo nomine ciuitatis leuatur, leuatur nomi-
ne Ciuium. An autem sit impedimentum dirimẽs spi-
rit. Respondetur esse dirimens Sanchez de matrim.
lib. 7. disp. 54. nu. 3. Sà verb. impedimentum dirimens
§. cognatio spiritualis.
41 14. Qui possunt esse patrini? Resp. in Baptismate, &
Confirmatione debere esse baptizatum; & confirma-
tum; nec in Baptismate potest esse non baptizatus, Ne-
que in confirmatione non confirmatus. Ætas autem
requisita est, quod sit rationis capax. & cognoscat onus
quod subit. Potest esse etiam Hæreticus. Quia nullibi
reperitur exclusus Ego autem puto non esse admitten-
dum, quia cùm ideò dẽtur patrini vt in fide instruant,
vtique in Hæretico cessat iste finis; Religiosi non ad-
mittuntur; Ex cap. Placuit 16. quæst. 1. & capit. Non
licet Abbati de cens. dis. 4. Attamen si suscipiant fa-
ctum tenet, quia non irritatur.
42 15. In confirmatione quot possunt suscipi? Resp.
eo die quo Episcopus confirmat neminem posse tene-
re nisi duos ad Confirmationẽ, ita in Pontificali. Quod
si ille, qui vult tenere sit vir probus, & in eo cessat prę-
sumpta malitia, potest Episcopus permittere, quod
teneat

teneat etiam plutes, quam duos]. Non tamen debet esse idem, qui tenent in baptismate, & in confirmatione ex vniuersali consuetudine Ecclesiæ cap. in Cathechismo de Consecrat. dist. 4. Camerota de Confir. relatus a Barbosa de potestate Episcopi allegat. 4. numero 52.

SVMMARIVM.

1 *Proponitur factum.*

2 *Videtur non comprehendi.*

3 *Ille non dicitur damnatus de crimine, contra quē lata est sententia inualida.*

4 *Ille non dicitur damnatus, contra quem lata est sententia condemnatoria in contumaciam.*

5 *Isti tales confessi, etiam post libelli oblationem non veniunt appellatione condemnatorum.*

6 *Statuta debent propriè intelligi.*

7 *Vehementer suspectus de hæresi non est formaliter hæreticus, quia suspectus nec profert, nec credit propositionem formaliter hæreticam; sed tantùm suspectam, & paratus est corrigi. Hæreticus autem, vel credit, vel profert hæresim formaliter, & illi pertinaciter adhæret.*

8 *Statutum excludens ciues sine caussa à consequutione officiorum, & munerum suæ Ciuitatis est iniustum.*

9 *Ciuitas non potest facere statutum in præiudicium particularium.*

10 *Nec potest statuere super iuribus singulorum, sed tantum super iuribus vniuersitatis.*

11 *Solius est Principis tollere ius alterius, quod tamen neque ipse potest sine caussa.*

12 *Ad hoc, vt statutum in præiudicium singulorum valeat, necesse est, quod singuli consentiant de quorum præiudicio agitur.*

13 *Vel ciuitas debet habere iura regalia, & Principis, & debet statuere in bonum publicum, & ad scandalum tollendum, quia nemo sine culpa punitur.*

14 *Ad directionem humanorum actuum satis est moralis certitudo.*

15 *Statutum non debet exigere, plusquam postulet ratio boni communis.*

16 *Statutum tollens sine caussa ius competens ciuibus est iniustum.*

17 *Lex debet esse rationabilis, honesta, & omnibus communis.*

18 *Iniquum est priuare ciuem electione passiua ad munera, & ad officia suæ Ciuitatis sine caussa.*

19 *Iuditium auctoris de hoc statuto.*

20 *Statuta regulariter ad vnguem, & ad litteram prout iacent accipienda sunt, ita vt generaliter scripta, generaliter etiam accipienda sint.*

21 *Non expressa statuti ratione magis verba sunt consideranda, quam ratio.*

22 *Opinio statuentium pro ratione habenda,, & si in specie aliquam iniquitatem contineat.*

23 *Statutum in specie continens aliquam iniquitatem fieri potest, vt statuentium moribus consentaneum sit, licet alioqui iniquum.*

24 *Vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus.*

25 *Quod statutum non dicit nec nos dicere debemus.*

26 *Dispositio etiam odiosa in aliqua parte si emanet in fauorem publicum, tota dicetur fauorabilis.*

27 *In interpretatione dispositionum etiam odiosarium, & priuilegiorum etiam alteri nociuorum est facienda interpretatio secundùm quod verba sonant, Nam si legem, & statutum condens aliud voluisset dicere, sciuisset & alia verba inuenire.*

28 *Statutum sicut cæteræ dispositiones etiam odiosa debent intelligi secundùm communem modum loquendi.*

29 *Publico iuditio damnari est per sententiam diffinitiuam à iudice qui est publica persona secundùm allegata, & approbata condemnari.*

30 *Iudex etiam in caussa sanguinis iuxta Diuum Thomam tenetur ferre sententiam iuxta ea, quæ sunt in actis probata, nec potest vti scientia priuata.*

31 *Consiliarij sunt personæ publicæ, & exequtores statutorum non cognitores causarum & asseritur cap. Pastoralis de offic. deleg.*

32 *In statutis non habet locum fictio.*

33 *Si statuto caueatur, quod conuictus de certo crimine debeat puniri certa pœna, in illo non includitur qui deficit in purgatione, licet puniatur vt auctor sceleris.*

35 *Damnare est rem sine remedio subleuandi, tormentis, seu ignominiæ sententialiter deputare, reprobare verò est rem rationibus euidentibus ream facere.*

36 *Ille dicitur verè comdemnatus, qui ritè de aliquo crimine est damnatus.*

37 *Sententia est iusta, quæ procedit à persona publica seruato iuris ordine.*

38 *Illi verè non dicuntur damnati, qui rationibus non sunt conuicti, & crimen non est probatum, sed sunt expediti in contumaciam.*

39 *Aliud est damnari de hæresi, aliud de suspitione hæresis; suspitio hæresis probatur plenè, semiplenè, & leuiter, & est delictum particulare distinctum ad hæresi. Non sic dicitur suspectus de homicidium semiplenè probatur sicuti etiam hæresis dicitur plenè, & semiplenè probata.*

40 *Nemo in foro Conscientiæ punitur sine culpa Theologica, In foro fori sufficit legalis, & præsumpta.*

41 *Consiliarij sunt personæ publicæ, & ideò debent vti publica scientia, nec possunt vti priuata in ijs, quæ spectant ad officium publicum, maximè quando statutum dat formam actioni.*

42 *Statutum ob bonum publicum directè excludit damnatos culpabiliter de homicidio proditorio, & per accidens damnatos etiam inculpabiliter.*

Statutum puniens damnatum de homicidio proditorio quando habeat locum.

X V I.

1 INter † statuta Ciuitatis N. hoc atiam obseruare iu-
re iurãdo se obstringũt Ciues Qui crimine hæresis,
diuinæ, humanæue Maiestatis læsæ, vel furti, vel pro
aliqua falsitate, assassinio, aut homicidio proditorio
commisso publico iudito coodemnati essent, vel in
futurum condemnabuntur, eligi de consilio prohi-
bentur. Hi enim omnes ob officij dignitatem, & pu-
blicam vtilitatem ab huiusmodi officio prohibiti sunt
ita statutum. Nunc io facti contingentia. Dominus
N. illius Ciuitatis Ciuis ob homicidij proditoriè com-
missi imputationem publico iuditio ad septem annos
fuit damnatus carceribus durioribus; est tamen con-
stans omnium opinio, quod de tali delicto, idest ho-
micidio sit omnino innocens, itaque re vera est. Ex-
pleto tempore septemnij, quo carceribus fuerat de-
stinatus reuersus in patriam petit eligi de Consilio,
cum certum sit eũ culpa vacare, & constet, à quo ta-
le homicidium fuerit commissum, ideò illi ad quos
spectat electio, petunt an citra ius iurandi violatio-
nem possint illum admittere.
2 Videtur † dicendum posse admitti, vtpote qui non
sit in statuto comprehensus. Primò quia non est dam-
3 natus de homicidio proditorio, cum † ille non dica-
tur damnatus, contra quem est lata sententia inuali-
da, l. 4. §. condemnatum & ibi Bart. ff. de re iud. &
& idem Bart. in l. non putaui §. Nam quæuis ff. de
4 † Hinc non dicitur condemnatus, qui per sententiam
in contumacia fuit damnatus, vt per Bald. in l. tran-
5 sigere C. de transact. Paul. Castr. consil. 196. & † isti
tales confessi etiam post libelli oblationem non ve-
niunt appellatione condemnatorum in statutis, quæ
debent propriè intelligi. Bart. in l. 1. C. de Confess.
6 Secundò † sententia condemnatoria iniusta non
parit obligationem saltem naturalem, tex. in Clem. Pa-
storalis §. vt igitur & in cap. fin. de sent. & re iud. in 6.
tex. l. 4. §. Condemnatum ff. eodem tit. & ita ex-
pressè. Bart in l. ab eo num. 4. C. quomodo, & quan-
do iudex idem in lib. 1. num. 24 ff. de condit. indeb.
Doct in l. Iulianus verum debitorem ff. eodem. Gaill.
lib. 2. de pace public. cap. 8. num. 7. Tertiò probatur
7 N. non posse dici damnatum de homicidio; † vehe-
menter suspectus de hæresi non dicitur hæreticus,
quia est paratus corrigi. & hæreticus pertinaciter ad-
hæret suo errori 24. quæst. 1. dixit Apostolus ex cap.
Qui in Ecclesia, & Glossa ibidem, & eadem Glossa in
cap. Nec licuit 17. dist. & text. planus in cap. Hæc est
fides. 24. quæst. 1. & in cap. Damnatus de sum. Trinit.
in verbo pertinaciter; qui autem damnatur, vt suspe-
ctus non dicitur damnatus de hæresi; ergo eodem
modo, qui damnatur vt suspectus de homicidio non
damnatur de homicidio. Dominus autem N. non est
damnatus de homicidio proditorio, vt patet ex sen-
8 tentia. Quartò † Si statutum comprehenderet hunc
casum indigeret correctione, vt iniustum, excluderet
enim ciuem à consequutione officiorum, & munerum
suæ ciuitatis sine causa, & excluderet innocentem,
& cognitum innocentem; egeret autem correctione,
9 quia † Ciuitas non potest facere statutum in præiu-
10 dicium particularium; † sicut nec potest statuere su-
per iuribus singulorum, sed tantum super iuribus vni-
uersitatis, vt est Glossa singularis in l. 4. C. quæ sit lon-
ga Consuetudo, & in cap. cum omnes de constit. fa-
11 cit lex, id quod nostrum ff. de reg iuris. † Nam solius
est principis tollere ius alterius, quo tamen nec ipse
potest sine causa, vt notatur in cap. Quæ in Ecclesia-
rum de constit. & in l. fin. C. si contra Ius vel publi-
cam vtil. & in Clem. Pastoralis de re iud. vnde ad
12 hoc † vt tale statutum valeat necesse est, quod om-
nes consentiant, de quorum præiuditio agitur Clem.
1. de cens. cap. ad hoc de offic. Archid. facit, quod
in titulo notatur, & legitur io cap. Pastoralis de re-
script. & cap. fin. de feri. & quod tradit Abbas in
cap. Nec minus num. 10. de Immun. vel Ciuitas de-
bet habere iura regalia, & principis, & condere
tale statutum ob bonum publicum, & ad tollendum
scandalum, & supradicta confirmantur, quia ne-
mo sine culpa punitur 56 dist. cap. satis peruersum,
& de constitut. cap. Cognosceotes & per alia
iura. 5. Consiliarijs, ad quos spectat electio, aper-
tissimè constat de innocentia N. ergo possunt illa
14 scientia vti, ergo possunt eligere † cum ad directio-
nem humanorum actuum satis sit moralis certitudo. 6.
excludere istum N. ab officio Consiliarij esset voca-
re in discrimen eius existimationem, quia exclude-
retur vt damnatus de homicidio proditorio, & verè
15 est innocens. 7. statutum † non debet postulare plus-
quam exigat ratio boni communis, sed ratio boni
communis non plus debet postulare quam rem pu-
blicam, vel Ciuitatem regi, & gubernari à probis vi-
ris, ergo non debet excludere eum, si sit probus, & sit
16 honestus, alioquin † esset iniustum, vtporè, quod
tolleret Ius competens ciui, & hoc sine causa, quod
sapit iniustitiam, ex quo redditur nullum, Abbas in
cap. cum omnes num. 2. de constitut. vbi relata sen-
tentia Vincentij, & aliorum asserentium statutum
æditum in odium particularium valere, sed posse per
contradictorium reuocari, subdit quod ista Doctrina
17 esset notabilis, nisi de veritate esset suspecta, † quia
lex debet esse rationabilis, honesta, & omnibus
communis, dist. 4. cap. erit autem lex; ideò Bart. in
l. omnes populi ff. de Iust. & iure absolutè asserit;
quod statutum continens iniquitatem est absolutè
nullum, idem tenet Felinus in idem cap. cum om-
18 nes, & communiter Doctores; † quis autem dubi-
tet esse iniquum priuare hominem electione passiua
ad munera suæ Ciuitatis, & patriæ?
Quibus tamen non obstantibus puto prædictum
19 † Dominum N. non posse eligi à prædictis consilia-
rijs in Coosiliarium suæ Ciuitatis, & si eligerent non
satisfacerent præstito iureiurando de statuto seruando
quia illud non seruarent.
20 Probatur 1. † Statuta regulariter ad vnguem, & ad
litteram, prout iacent accipienda sunt, vt generа-
liter scripta, generaliter quoque accipienda, & intel-
21 ligenda sint, adeò † vt non expressa statutorum ra-
tione, magis verba consideranda sint, quam ratio text.
in l. prospexit ff. qui, & à quibus manu. Bal. in l. ma-
ximum vitium num. 15. C. de lib. præter. Alex. cons.
196. num. 2. volum 6. Perpensis; & in consil. 32. num.
5. volu. 7. Clarissime Domine Bartol. in l. omnes Po-
22 puli num. 34. & 16. ff. de iustit. & iure; † quia opinio
23 statuentium pro ratione habenda est, † & si in specie
iniquitatem aliquam contineat, fieri quippe potest vt
statutum moribus statuentium consentaneum sit licet
alibi iniquum foret, ad hoc allegant omnes dictam l.
prospexit num. 1. Bald. in l. non omnium nu. 1. ff. de le-
gibus tex. in §. ius Ciuile; Institut. de Iure natur. gent.
24 & Ciuil. † & vbi lex non distinguit, nec nos distin-
guere debemus, vulgata l. de pretio ff de public.
Pulchra Iasoo in l. dubium Cod. de leg. nu. 18. text. in
25 l. fraudem §. fin. Bald. nu. 1. ff. de milit. testam. † &
quod statutum non dicit, nec nos dicere debemus, text.
notab. in l. Si verò negotiũ §. de viro ff. soluto Matr. &
l. 3. ff. de off. præsidis text. in l. si seruũ §. prætor ait. ibi
dixit Prætor ff. de acquirenda hæreditate, Gaill. lib. 2.
obseruat. 33. à nu. 1. ad 3. Cum ergo statutũ hoc gene-
raliter loquatur de damnatis iudicio publico, nec di-
stinguat

stinguat de damnatis iustè, vel in iustè, generaliter erit intelligendum; quod maximè verùm est in statuto nostro, quod est fauorabile respectu Ciuitatis, & ideò etiam latè interpretandum; quod sit fauorabile patet ex verbis eiusdē ibi. (Hi omnes ob officij dignitatem, & publicam vtilitatem ab huiusmodi officio prohibiti sunt) maximè enim decet Ciuitatum gubernatores non solum omni culpa vacare; sed etiam omnis bonæ famæ priuilegio esse ornatos, quod autem totum statutum sit fauorabile Merlin. de legit. lib. 3. tit. 1. quæst. 2. num. 28. allegans decisionem Rotæ Romanæ in vna Pheiem. Pen. 24. Ianuarij 1578.
26 vbi dicitur † quando dispositio est odiosa; sed emanat ad fauorem publicum, tunc tota materia dicitur fauorabilis. Imò Dominus N. veniret sub hac statutaria di-
27 spositione, etiamsi statutum esset odiosum, † quia in interpretatione dispositionum etiam odiosarum; & priuilegiorum etiam alteri nociuorum est facienda interpretatio secundùm quod verba sonant; nam si aliud statuens, vel legem condens voluisset, verba accomodata potuisset inuenire, & eis vti sciuisset. text. apertus in capite ad audientiam de decimis ibi; nam si intelligeremus de noxalibus, de noxalibus, vbi ponimus de laboribus, poneremus; Cum ergo statutum dicat damnatos iudicio publico de istis siue merito, si-
28 ue immeritò dānatis intelligere debemus; † quia statutum debet intelligi iuxta communem modum loquendi, sicut & cæteræ dispositiones etiam odiosæ, l. labeo ff. de suppellec. legat. & l. librorum §. quod tamen, Cassius de leg. 3. & l. eum de lanionibus §. asinam ff. de fund. instru. & inst. leg. & præsertim in materia statutorum notat Bart. in l. omnes populi ff. de iustitia & iure, & facit, quod notatur in capite ex literis de sponsal. Cum ergo communi vsu loquendi ille dicatur damnatus de homicidio, contra quem lata est sententia ordine iuris seruato, vtique Dominus N. taliter sententiatus cadet sub dispositione statutaria &c.

Secundò probatur, & meo quidem iudicio satis va-
29 lidè. † Statutum vult, quod damnatus publico iudicio arceatur ab officijs; quid est autem publico iudicio damnari, nisi per sententiam definitiuam à iudice, qui est persona publica secundùm allegata, & probata condemnari, ergo nihil refert quod reuera sit innocens, vel nocens in casu de quo agimus, quia hoc est damnari, vel liberari iudicio priuato non publico, patet per ea, quæ communiter traduntur à Doctori-
30 bus; † quod & si iudex sententia priuata cognoscat aliquem esse innocentem, si tamen ex actis resultet, quod sit nocens, si velit iudicare, quod non potest ex scientia priuata sententiam ferre; sed tenetur ex publica, nempè ex illa, quæ ex actis resultat, & D. quidē Thomas sensit hoc etiam in causa mortis ita 2. 2. quæst. 67. art. 2. in alijs autem causis communiter hoc afferitur. Videatur Couar. 1. vari. cap. 1. num. 6. Salon. & Arag. vbi D. Thom Petrus Nauar. lib. 2. cap. 3. nu. 161. Reginal. lib. 21. num. 3. Sà verbo Iudex, & alij; Cum ergo statutum velit excludi damnatum publico iudicio vtique intendit excludere damnatum iuxta allegata, & approbata non iudicio particulari, & priuato.

31 Tertiò † probatur principaliter. Cōsiliarij sunt executores tantum statutorum, non autem eorum interpretes, neque interpretes sententiarum superiorū iudicum, ergo tenentur exequi dispositionē statuti prohibentis admitti damnatos publico iudicio de homicidio proditorio, nec possunt iudicium publicum interpretari; ita habetur cap Pastoralis §. quia verò de off. & potest. iud deleg. ibi; quia verò sæpe contingit, quod executio sententiæ ordinario demandatur quæsiuisti an si ipsam ininstam esse agnouerit debeat eam executioni mandare, an sit et potius subsistendum; Attenderitis itaque, quod non cognitio, sed executio tātum demandatur eidem; respondemus, quod cum ordinarius teneatur obsequi delegato, & si sciat sentētiam illam esse iniustam exequi, nihilominus tenetur eandem nisi apud eum efficere possit, vt ab hoc onere ipsum absoluat tenentur ergo consiliarij. Dominum N. ab officio excludere, nec possent illum admittere.

32 Quartò † Fictio non habet locum in statutis, l. 4. §. Hæc verba ff. neg. gest. & not. in cap. Nostra de iu-
33 reiurandum. † Vnde, si statuto caueatur, quod conuictus de certo crimine debeat puniri certa pœna, in illo non includitur, qui deficit in purgatione, licet puniatur vt auctor sceleris. Abbas in cap. Iusiur. num. 6. de simon. quia iste verè non dicitur conuictus, sed tantum interpretatiuè, vt notat Gloss. in cap inter in fine de Purgat. Canon. Hic autem sensus interpretatiuus non admittitur in statutis, ergo neque ista interpretatio, quod damnatus de homicidio intelligatur, tantum damnatus, quia commisit delictum, cum
34 sit quædam interpretatio. † Licet enim statuta recipiant omnes limitationes, & interpretationes iuris, & improprias, & strictas, at quando disponunt in materia iuris non deflectendo à dispositione eiusdem, pœnas alleuiando, vt in cap. cum dilectus, & in cap. Ad audientiam de Cleric. non resid. & facit quod notat Cynus in l. Quicunque C. de seruo fugit. hoc non militat in casu nostro, cum simus potius in terminis oppositis.

35 † Quintò probatur; damnare ex Abbate in cap. damnamus desum. Trinit. & fid. Cathol. not. 1. est rem sine remedio subleuandi tormentis, seu ignominiæ sententialiter deputare. Reprobare verò est rem ra-
36 tionibus euidentibus reum facere, † & is dicitur condemnatus. l. 4. §. condemnatum ff. de re iud. & l. rei
37 capitalis in fin. ff. de pœnis, † iure autem quis condemnatur, cum seruato iuris ordine condemnetur;
36 † & sententia dicitur iniusta, quæ non verificatur ex actis, Ludouis decis. 1. cum annot. Beltram. num. 4. 6. & 7. & decis. 264. num. 4. & decis. 330. num. 3. Ex quibus certe colligitur manifestè Dominum N. non esse admittendum. Super est respondendum ijs, quæ obijciebantur in principio, ideò ad singula. Ad primū dico verè esse damnatum de homicidio proditorio, vt satis supra probatum est. Neque sententia est inua-
37 lida, † sed valida, & iusta, quippe quæ procedit à persona publica, iuditio publico, seruato iuris ordine, ideò nihil contra nos, quod obijcitur, quod militat tantum,
38 quando sententia est inualida; † reliqui verò non dicuntur verè damnati, qui non rationibus sunt conuicti, & crimen non est probatum; sed in contumatiam sunt expediti: vide supra quid sit damnare. Ad 2. quo dicitur sententiam iniustam non parere obligationem, dico esse iustam. vt supra. An autem reus illam teneatur pati; & in ciuilibus an possit vti compensatione non est huius loci inuestigare. Sunt quædam communia apud Doctores. Nobis satis est dominos consiliarios illam exequi tenere, vt visum est supra.

39 Ad 3. Respondeo nihil esse ad rem, † aliud est enim damnari de hæresi, aliud de suspitione hæresis sunt enim duo ista distincta delicta, & plene probatur quis suspectus de hæresi, & semiplene, & leuiter Hæreticus autem nunquam probatur nisi formaliter hæreticus; idest vt pertinaciter adhærens falsæ opinioni contra fidem; Homicida autem non, damnatur de homicidij suspitione, Sed de homicidio non plene probato; constat enim homicidium esse commissum; sed probationes non sunt sufficientes ad conuincendum, in primo autem casu non constat de hæresi. Sed tantum de suspitione hæresis, & hic est communis modus, quo vtuntur homines ad significandum aliquem esse punitum ob crimen homicidij non plenè probatum, dicere est damnatus in insulam, est relegatus ob homicidium &c. Secundo respondeo. Hanc obiectionem, vel nimis, vel nihil probare. Si currere debet omnimoda paritas, quod homicida proditorius debeat puniri, non vt suspectus vt ita dicam de homicidio, sed vt homicida for. disponeret quod

à diuersis insumantur in commodum populi, & pos-
sint etiam insumi in opus pium, vt Ecclesiæ restaura-
tionem, Tabernaculi erectionem &c. puto enim Con-
fessarium rectè agere vtrunque. Sed intentum meum
3 est quærere † An illa quinquaginta iam tradita in
eleemosinam possint computari in satisfactionem
4 necessarij debiti † maximè autem differt hoc quod
nunc quærimus ab eo, quod iam quæsitum est. An vi-
delicet donãs centum in satisfactionem aliorum cen-
tum, quæ debet, satisfaciat, quia donans in donata-
tarium ingerit obligationem ad antidora, quod non
accidit cum datur Eleemosina Ecclesiæ, vel alteri pio
loco. Vide quod diximus de hoc alias, & intelliges ex
his, quæ nunc dicimus, quæ sit differentia inter vtrun-
5 que † Hanc quæstionem tractant Lopez de contract.
lib. 2. cap. vlt. prope finem, Lessi. de iust. & iure lib. 2.
cap. 3 1. num. 21. Sanchez, & alij quos suppresso nomi-
ne ipse citat lib. 1. in Decalog. cap. 13. num. 11. qui
etiam negatiuam partem docet nempè eleemosinam
iam traditam titulo gratuito donationis non posse sa-
tisfacere, pro necessario debito restitutionis, & pro-
6 bat. † Quia in materia iustitiæ commutatiuæ eadem re
nemo potest duobus titulis satisfacere. Dum enim ti-
tulo donationis aliquid alteri trado, à me in donata-
rium transfero dominium, & eo titulo res fit aliena; cũ
ego fit aliena, ego non possum amplius de illa dispo-
nere. Et si cum alio contraxero debitum quinquagin-
ta, vel centum aureorum non potero eadem re satisfa-
cere; ita & in præsenti, cum a se rei abdicauerit Do-
minium Caius tradẽdo titulo eleemosinæ, non potuit
eadem re satisfacere obligationi restitutionis, cum iam
res illa sit effecta aliena, & ideò non amplius in eius
dispositione sit.

7 Pro solutione istius difficultatis propositæ. † Noto
primo, quod, licet concederemus non posse dari igno-
rantiam de vsura vt sic, potest tamen dari de tali, vel
tali contractu, quod sit vsurarius, & ita iuxta proba-
8 bilissimam sententiam. † potest concedi mercatori il-
lud lucrum, quod ex inito contractu licitè exercito
illi potest obuenire, vel quod ex alio percepisset, quod
peregisset, si peractum cognouisset vsurarium, & ita
restituendum tantum erit in casu nostro, quod Caius
exegit supra iustum pretium, non autem totum illud,
quod acquisiuit. Noto secundo acquisita esse incer-
ta; nescitur enim à quo lucrum sit exactum; conue-
niunt enim ad emendum & diuites & pauperes, &
9 indigenæ, & aduenæ. Noto 3. † Restitutionum incer-
torum, dummodo fiat ad æqualitatem, posse fieri ab
ipsomet qui restitutioni est obnoxius, nec teneri sum-
mam restitutionis conferre in capsulam quæ ab ali-
quibus Episcopis exponitur cum inscriptione, Capsu-
la restitutionum incertorum quæ omnia sunt proba-
bilissima, & à summis viris tradita, in quibus non im-
moror diutiùs, quia nõ præcipue spectantia ad meum
propositum, cum nullum horum sit à me in præsenti
quæsitum. Ad propositum ergo accedens soluendo.
10 Dico posse † Confessarium computare quinquagin-
ta à Caio titulo eleemosinæ Ecclesiæ, vel alteri piè
donata in satisfactionem eorum, quæ tenetur tradere
ob male aquisita per vsuram, nec esse obligandum
Caium ad totum persoluendum, sed tantum ad par-
11 tem quæ superest soluenda. Probatur 1. † Satisfa-
ctio, quæ fit ad æqualitatem & ei cui est facienda li-
berat ab omni onere iustitiæ, quæ respicit æqualitatem
in persona læsa; sed satisfactio per eleemosinam de
qua nunc agimus est facta ad æqualitatem, vt suppo-
nitur, & cui de iure est facienda cum incerta pauperi-
bus, vel locis pijs &c. sint distribuenda, ergo liberat ab
13 omni alio onere restituendi. 2. † Probatur in restitu-
tione incertorum duo possunt considerari, quod male
acquisitis se expoliet, qui illis factus est diues, & quod
talis expoliatio fiat in salutem animarum eorum, qui
damnum passi sunt. Hoc est in caso nostro; Quia Caius
expoliat se male acquisitis, deinde hoc fit in salutem
animarum illorum, qui damnum passi sunt; quia illud
beneficium, quod sibi ex iam tradita eleemosina con-
tingere potest, hoc totum tribuit illis ipsis, quibus dã-
num intulit, ergo &c. Nemo autem negabit Caium
13 posse cedere. † illud totum boni, quod sibi ex elee-
mosina obuenire posset, cum nullam inuoluat contra-
dictionem, & multos id egisse compertum sit, neque
puto reuocandum hoc in dubium à mediocriter eru-
dito Theologo; sicuti enim potuisset Caius dum pri-
ma vice eleemosinam dedit illam in satisfactionẽ sui
debiti applicare, ita & nunc quidquid ex illa fructus
sibi contingit, potest alteri applicare, & ita satisfacere.

Remanet soluendum quod initio proposuimus pro
contraria sententia. Nempè quod nemo potest ea-
dem re in materia iustitiæ commutatiuæ duobus titu-
lis satisfacere; Nẽpè titulo gratuito donationis, & ne-
cessario restitutionis io casu nostro. Ad quod respon-
14 deo. † eadem re non satisfieri duplici titulo, sed eadẽ
re vnico tantum titulo; semper enim Caius tenetur
ad eleemosinam faciendam, quod autem sit debita,
nihil aliud importat, quam applicatio quod totius fru-
ctus, qui Caio deberetur si esset gratuita, applicetur dã-
num passis, cum sit debita; hoc autem fieri posse apud
me certum est; & ideò hoc modo posse satisfieri non
ambigo, quod certè non posset si restitutio esset certæ
personæ facienda; nisi tamen & ipsa fructus erogatæ
19 eleemosinæ optaret sibi applicari. † Hùc spectat,
quod debitum etiam certæ personæ soluendum, si ad-
hibita sufficienti diligentia debitor fecit, quantum in
se est, & non potuit creditori soluere, vel quia non re-
periebatur, vel ob aliam causa, qua posita probabiliter
credebatur futurũ non esse vt illi posset solui si in elee-
mosinam erogetur debiti summa; & postea creditor,
cui posset solui, compareat, debitor amplius non te-
neatur soluere, & multa alia similia. Facta est ergo
16 † eleemosina, & ita debito ad æqualitatem satisfa-
ctum, quod sit gratuita hoc dicit fructum ad me spe-
ctare, quod sic debita hoc dicit pertinere ad damnum
passo, cum ergo fructus eleemosinæ mihi applicatus
possim alteri cedere, vtique etiã sequitur, quod elee-
mosina gratuito facta; possit reddi debita. Stat ergo,
quod, quando erogatur alicui Ecclesiæ eleemosina in
Ecclesiam irreuocabiliter transfertur dominiũ, quod
autem factam meo nomine velim ad alium pertinere
hoc meæ est libertatis. Nec ideò vel reuoco dominiũ,
vel nouo indigeo. Sed sufficit fructus applicatio.

S V M M A R I V M.

1 *Factum proponitur.*
2 *Omnis suspensionis violatio inducit peccatum, sed non omnis, irregularitatem, sed illa tantum, qua violatur suspensio à Diuinis ordini adnexis.*
3 *In Prælato duplex consideratur iurisdictio in habitu & in actu.*
4 *Quæ prohibeat, suspensio ab officio.*
5 *Suspensio fertur per modum pœnæ, & per modum Censuræ.*
6 *Modus cognoscendi, quando feratur; vt pœna, quando vt Censura.*
7 *Respondetur, & probatur responsio.*

Admissus ad Confessiones audiendas quoad existit superior, si suspendatur, & audiat an fiat irregularis.

XVIII.

1 CArolus Episcopus nullũ ad Cõfessiones audiẽdas
admittit, nisi præuio exactissimo examine. Acce-
dit admittendus Frater Paulus, & audito ab Episcopo,
quod sit superior sui Conuentus, nullo examine ad-
mittit, dum extiterit superior dicti conuentus, & non
vltra. Tẽpore visitationis suspenditur à maioribus suis

superioribus ad tres menses & interim Vicarius sub-
stituitur. Excipit nihilominus Frater Paulus confes-
sionis, quæritur an validè, cum fuerit admissus tantum
donec, & vsquequo superior extiterit; & an suspensus
excipiens confessiones fiat irregularis.
In re satis clara non multum mihi est immorãdum,
2 ideò aliquibus adnotatis breuiter respondebo. † Noto
1. Ergo omnem quidem violationem suspensionis esse
peccatum, sed non omnem inducere irregularitatem,
sed illam tantum qua violatur suspensio à Diuinis or-
dini adnexis. Nauar. conf. 39. n. 7. de temp. ordin. quod
refert ex Innoc. c. 1. de Sent. Excom. in 6. & Felin. in c.
Apostolicæ de Excep. & Imola in Clem. 2. colu. 7. de
3 ætate, & qualit. Noto 2. † In Prælato duplicẽ conside-
rari iurisdictionem, alteram quasi in habitu, quæ con-
fertur deputãdo talem personam ad tale ministerium,
cum deputatio fit ab habente potestatem; Alteram
quasi in actu quæ consistit in vsu, & exercitatione ha-
bitualis. Prima remanet apud Prælatum quacunque
posita suspensione, secunda per suspensionem impe-
4 ditur. † Noto 3. Quod suspensio ab officio prohibet
quidem administrationem temporalium, quæ com-
petunt ratione dignitatis, at non impedit exequtionẽ
eorum, quæ sunt ordinis. Abbas in cap. dilectus de
5 consuet. † Noto 4. Suspensionem posse ferri per mo-
dum pœnæ, & per modum Censuræ. Si violetur illa,
quæ fertur per modũ Censuræ vtique incurritur irre-
gularitas. Non autem ita si violetur quæ fertur per mo-
6 dum pœnæ. † Modus autem dignoscendi quando
suspensio feratur per modum Censuræ, vel pœnæ est
iste. Si feratur suspensio ad limitatum tempus est per
modum pœnæ, quæ cum debeat proportionari culpæ,
ideò ad determinatum tempus fertur. Si verò nulla tẽ-
poris præscriptione feratur, erit per modum Censuræ,
quæ cum sit medicina eousque durat, quo cognosca-
tur sanitatem attulisse, 2. quæ fertur nulla præuia mo-
nitione est per modum pœnæ; non enim est necesse
admonere pænitentem pœnæ irrogandæ; quæ ve-
rò fertur per modum Censuræ requirit præuiam
administrationem, vt possit ferre contra contuma-
cem. 3. Suspensio lata per modum pœnæ elapso tem-
pore ad quod fuit lata cesset absque vlla alia actione.
Lata verò per modum Censuræ tollitur per absolu-
7 tionem. Vide Filliucium de suspensione. † Nunc dire-
ctè respondendo dico. Dictum Patrem Paulum licet
suspensum à Priorani validè excepisse confessiones, &
illas excipiendo nullam irregularitatem contraxisse.
Propositio duas habet partes. Nempè Patrem Paulum
validè excepisse confessiones, & nullam irregularita-
tem contraxisse eas excipiendo. Primum ita probo.
Adhuc verè est Prior sui conuentus; Nam constitui-
tur prior, quando deputatur ad ministerium sui prio-
ratus ab habentibus potestatem illum deputandi, &
licet nullus vnquam actus prioratus exerceret, adhuc
esset prior, ergo adhuc perseuerat facultas excipien-
di confessiones illi concessa, vt Priori. Secundum
quod nullam contraxerit irregularitatem pariter pro-
bo. Quia ista est suspensio à iurisdictione quæ non
impedit exercitium eorum, quæ sunt ordinis, ergo
neque potest eius violatio inducere irregularitatem,
Secundò ista suspensio est ad tempus ergo per mo-
dum pœnæ ergo non inducit irregularitatem, quia
Violatio suspensionis tantum quæ est censura inducit
irregularitatem, vt patet ex supra annotatis, & ita pu-
to sine hæsitatione dicendum.

S V M M A R I V M.

1 Proponitur factum.
2 Tria pro solutione proponuntur: consideranda.
3 Reseruatio nihil est aliud quam demptio, & limitatio, facultatis facta a superiore habente ad id
4 facultatem in inferiorem, † estque strictè interpretanda, vt infra, nec admittit argumentum à pari, vel à maiori ad minus.
5 Reseruatio vel fit in ordine ad habentem facultatem ordinariam, vel delegatam; quid sit, vide hic.
6 Reseruatio respectu habentis potestatẽ ordinariam est odiosa; respectu habentis delegatam non sic, & si fiat reseruatio quæ non sit, in bonum publicum respectu habentis facultatem ordinariã est nulla, nisi abusus sequeretur per accidens.
7 Nemo sine causa priuandus est iure suo.
8 Respectu habentis facultatem delegatam potest fieri reseruatio quorumcunque casuum.
9 Nunquam tantũ debet superior reseruare sibi casus, nisi sint in vtilitatem Spiritualem suorum subditorum.
10 Episcopus concedens totam suam facultatem non est putandus concedere casus reseruatos. In generali concessione non veniunt specialiter concedenda, nisi tamen de reseruatis se explicet, vel aliàs habeatur facultas.
11 Parochus in sua Paræcia potest sibi reseruare casus, dum assumit confessarium sibi socium.
12 Reseruatio potest esse odiosa respectu illius qui debet absoluere, & respectu peccati à quo est absoluendum,
13 Explicatur vtrunque.
14 Traditur differentia.
15 Aliud est loqui de priuilegio simpliciter, aliud de concesso in lege, & quod sit vtrumque.
16 Si quæratur an habens potestatem ordinariam absoluendi &c. à reseruatis, interpretatio erit latè facienda, si verò de habente delegatam strictè.
17 Ignorantia potest esse vel de peccato vel de reseruatione peccati.
18 Ab excommunicatione reseruata Episcopo verb. grat. Brixiensi non potest absoluere Sacerdos Bergomensis, licet in sua diœcesi non sit reseruata, potest autem à peccato, & quare.
19 Quia videlicet excõmunicatio afficit pænitentem, reseruatio autem peccati confessarium.
20 Opinio cuiusdam coetrici soluentis hoc dubium.
21 Impugnatur talis solutio.
22 Si accessus ad moniales sit reseruatus, & nesciatur, & accedens non malo fine accedat, non erit reseruatus, si reseruationem ignorat, non quia ignorat reseruationem, sed quia non peccat, nec accedendo, nec præceptum non accedendi transgrediendo.
23 Traditur regula seruanda in hac materia.
24 Reseruatio non afficit pænitentem, sed confessarium.
25 Ignorãtia reseruationis excusat à contumatia, sed non efficit quod actio peccaminosa mortalis non sit reseruata.
26 Committens cognitum reseruatum in sua diœcesi non ideò tollitur, quin possit absolui in aliena diœcesi, vbi non est reseruatum.
27 Confessarius putans aliquod peccatum esse reseruatum licet verè non sit, & si intendat absoluere a non reseruatis non absoluit ab illo, quia explicitè intendit illud excludere,

28 Con-

28 *Confessarius potest iure penitentiæ adstringere penitentem ad iterum confitenda peccata semel confessa, sed quomodo hoc sit intelligendum, vide infranum. 32.*

29 *Non potest superior delegare facultatem absoluendi à reseruatis cùm onere quod pœnitens se illi præsentet.*

30 *Redditur ratio quare hoc non possit fieri.*

31 *Potest tamen in absolutione ab excommunicatione: tale onus iniungi, quia est in iure expressum, & ratio dictat.*

32 *Confessarius potest iniungere pœnitenti onus iterum confitendi peccata iure pœnitentiæ si sit hoc in præseruationem, non autem in satisfactionem, & in quam præseruationem vide.*

33 *Soluitur tota difficultas, & respondetur directè quæsito.*

34 *Reseruatio in odium peccati est odiosa, & ideò strictè interpretanda.*

Ignorantia reseruationis an excuset.

XIX.

1 PEtrus † accedit ad monasterium quarundam monialium, ibiq; cum aliquibus illarũ inhonestos habet sermones, & tactus turpes; estq; Episcopo reseruatum vtrunque; tam videlicet accessus ad monasteriũ, quam sermones, & tactus turpes. Sed Petrus reseruationem ignorat. Accedit ad Confessarium, qui cum nõ habeat facultatem absoluendi à reseruatis, illum absoluit imposito onere se præsentandi confessario facultatem habenti. Quæritur; An sint reseruata illa duo, & posito quod non sint reseruata an Petrus teneatur se presentare.

2 Pro † solutione & elucidatione. Noto 1. Hic tria queri. primum, an ignorantia reseruationis excuset in ijs que intrinsecè non sunt mala, sed tantùm quia prohibita. Secundum, an excuset in ijs, quæ sunt intrinsecè mala. Tertium An absolutus à confessario, qui putat se non posse absoluere à reseruatis; quia putat esse reseruata, quæ verè non sunt, & ideò potest absoluere, sit absolutus, an verò teneatur se presentare Addam preterea. An, si Confessarius petat facultatem absoluendi pœnitentem à reseruatis, & illam obtineat à superiore cum hoc tamen onere, quod se præsentet eidem superiori, tale onus sit exequendum.

3 Noto † 2. Reseruationẽ nihil aliud esse quam ablationem, demptionem siue limitationem iurisdictionis factam in inferiore Sacerdote à superiore ad id potestatem habente, Suarez tomo 5. in 3. part. disput. 29. sect. 1. Sanchez de matrim. lib. 2. disp. 32 n. 18. ad medium Filliuc. tract. 7. cap. 10. princ. Reginaldi libro 1. cap. 11. num. 126. Capeauil. de reseruat. quæst. 2. p. 1.
4 & aliorum communis. † Estque strictè interpretanda, sed modo infra explicando, nec admittit arg. à maiori ad minus, nec à pari.

5 Noto 3. † Reseruationem posse considerari factam, vel in ordine ad habentem ordinariam potestatem absoluendi, vel in ordine ad habentem delegatam, v.g. in ordine ad Parochum, qui habet potestatem ordinariam absoluendi ab omnibus casibus, nisi eos sibi reseruet Episcopus, vel in ordine ad simplices Sacerdotes, quibus nullo modo competit ius excipiẽdi confessiones, nisi quatenus eis ab Episcopo demandatur, nec habent territorium, vel subditos, in
6 quos spiritualem exerceant iurisdictionem. † Respectu prior. nẽpè Parochor. reseruatio potest dici odiosa illis enim adimit debitam facultatem, & respectu istorum est strictè interpretanda. Imò neque fieri potest reseruatio valida, nisi vel ipsi aliquod delictum cõmiserint, ratione cuius tali facultate priuentur, vel reseruatio sit necessaria ob cõmune bonũ diœcesis, & si aliter fiat reseruatio respectu istorum est nulla, quia
7 † Sine caussa nemo priuandus est iure suo. Imò Parochus hic, & nunc cognoscens reseruationem non esse in vtilitatem subditorum suorum, potest liberè absoluere, & nisi absoluendi facultate sit priuatus ob suum delictum, & nisi per accidens sequatur abusus, nam si esset ex malitia aliquorum hoc non esset attendendum, ita Angelus verbo casus reseruat, qui citat Panormitan. in capit. Quod dilecto de Consang. & affi-
8 nit. & in c. etsi Clerici de iudic. † Respectu verò non habentium facultatem absoluendi ordinariam potest Episcopus reseruare sibi omnes casus, quos vult quia liberum est ei, iurisdictionem talem qualem illi placet eis impertiri, Sotus in 4. dist. 18. c. 5. quem refert
9 & sequitur Regin. & alij. † Nunquam tñ deberent superiores reseruare sibi casus nisi sint in spiritualem vtilitatem suorum subditorum, quia talis potestas est illi tradita in salutem suarum ouium, Trid. sess. 14 c. 7.
10 † Neque Episcopus concedens totam suam facultatem intelligendus est concedere facultatem absoluendi à reseruatis, quia in generali concessione non veniunt specialiter concedenda, Nauar. in Manual. cap. 27. num. 261. Zechi. de reser. in princ. Obse. 1. Gamba rept. de Reseruat. cap. 2. numer. 22. Barbos. de potest. Episcopi allegat. 52. limita tamen nisi concederet suam facultatem circa reseruata, vel illi, cui talis facultas conceditnulla alia posset concedi, nisi illa quæ per-
11 tinet ad reseruata, quia omnem aliam haberet. † Etiã curatus in sua Parœcia potest sibi reseruare casus, licet consuetudine sit effectum, vt tali iure sibi competenter non vtantur; quis enim neget Parochum assumentem sibi socium ad audiendas confessiones tempore aliquarum solemnitatum posse illi conferre illam tãtùm facultatem, quæ sibi magis expedire videbitur. Ita Caprauille de reser. loco citat. Suarez. & Reginald. Respectu ergo illorũ quibus non competit de iure absoluere reseruata nullo modo potest dici odiosa reseruatio.

12 Noto 4. † Reseruationem non solùm posse esse odiosam respectu illius, qui debet absoluere, sed etiam respectu ipsius peccati. Potest enim fieri reseruatio ob bonum regimen, & ob salutem animarum, vel in odiũ ipsius peccati, Sed dices quæ est reseruatio ob bonum publicum, & in odium peccati, & quæ differentia inter vtranque.

13 Ad † Primum dico, quod reseruatio, in qua prius actio prohibetur; deinde subiungitur reseruatio, ista fit in odium peccati; vt est motus proprius Sixti V. contra male promotos, vbi prius damnatur mala promotio, deinde subditur reseruatio, quasi in detestationem talis malitiæ reseruetur peccatum. Reseruatio verò, quæ fit in bonum publicum, & ob salutem animarum est illa, qua præmissa actus prohibitione, vel detestatione peccatum reseruatur, vt est Homicidium, incestus &c. huiusmodi solita reseruari in tabellis Episcopalibus.

14 Ad secundum dico † Quod inter vtranque reseruationem ista est differentia quod reseruatio facta in odium peccati est odiosa, non sic verò facta ob bonum publicum; Quæ sunt valdè conformia illis quæ tradit Glossa in proemio Clem. verbo. de cætero in
15 illa verba Hæc vera, nisi dicas, vbi habet, † Aliud esse loqui de Priuilegio simpliciter dato, aliud de priuilegio in lege concesso. Ita ego dico aliud est loqui de reseruatione simpliciter lata, aliud loqui de reseruatione in lege inserta. Prima reseruatio, cum sit in bonum commune, erit fauorabilis. 2. verò cum sit facta in lege. & lex sit pœnalis, quia est facta in odium peccatõ, reseruatio etiam erit odiosa vtpotè penalis quia sequitur naturam legis, quæ item est pœnalis, ita in-
16 nuit Sanchez loco citato de matrimonio. † Quotiescumque ergo quæstio erit, an Sacerdos, cui iure ordinario competit absoluere à reseruatis possit absoluere re-

re reſpectu ſuæ facultatis, talis quæſtio admittet latam interpretationem, Si autem quæſtio erit de facultate Sacerdotis,cui competit delegata erit ſtrictè interpretatio faciẽda. Si vero dubitatio ſe teneat ex parte peccati, nempè an tale peccatum ſit reſeruatum interpretatio erit late facienda,niſi reſeruatio ſit in odium peccati, quia talis reſeruatio eſt in fauorem animæ.

17 † Noto 5. Pænitentem ſe poſſe habere dupliciter ad ignorãtiam. Vel ignorat acceſſum ad monaſteria monialium eſſe peccatum , vel ſcit eſſe peccatum , ſed ignorat eſſe reſeruatum ; &, quod dico de acceſſu ad monaſterium, dico de quocunque alio peccato. Scit homicidium eſſe peccatum , ſed neſcit eſſe reſeruatum . Neſcit adulterium eſſe peccatum, nec ſcit eſſe reſeruatum ; ſcit eſſe peccatum , neſcit tamen eſſe reſeruatum; neque mireris me dicere reperiri homines, qui neſciant adulterium, eſſe peccatum, quia hoc apud me eſt certiſſimum cum, multos tali laborantes ignorantia reperirem.

18 Noto † 5. Irretitũ excommunicatione reſeruata, v. g. Epiſcopo Brixienſi, ſi accedat ad Confeſſarium approbatũ in diœceſi Bergom. & non habentẽ facultatẽ abſoluendi à reſeruatis, non poſſe ab eo abſolui; Si verò accedat irretitus peccato reſeruato, ſed ſine excommunicatione adnixa etiam ſi non habeat facultatem abſoluendi à reſeruatis adhuc, tamen validè & licitè 19 abſoluit ratio communiter redditur iſta, † quia excõmunicatio afficit pęnitentẽ cum.n. ſit contra eum lata eam quocunq; ſe confert ſecum defert affectam qualitatibus ſuis. Reſeruatio autem non afficit pęnitentem , ſed Confeſſarium, ideò licet facultas abſoluendi à talibus peccatis ſit dempta Sacerdotibus ſubditis Epiſcopo Brixienſi non eſt tantùm dempta Sacerdoti Bergomati; & cum excommunicatio afficiat pęnitentem cum ſuis qualitatibus,ideò non poſſit abſoluere , poteſt à peccato, quia non eodem modo afficit.

20 Difficultati † reſpondet quidam neotericus diſtinguendo hoc modo. Vel ignorantia eſt de pręceptis naturalibus, vel diuinis vt homicidij,adulterij &c. vel de præcepto humano, vt eſſet delatio armorum,colloquutio cum monialibus, extractio frumenti è ſtatu &c. & huic ſecundæ parti diſtinctionis aliam ſubiungit hoc modo, vel iure humano prohibita ignorantur à perſona ruſtica, & idiota, vel à perſona ciuili, & ingenij perſpicacis:& his poſitis diſtinctionibus ita reſpondet. Si ignorantia ruſtici & idiotę eſt de præceptis iure poſitiuo vt acceſſus ad monaſteria monialium, tunc dicit ignorantia à reſeruationis excuſare. Si verè ſit perſonę perſpicacis ingenij,& ciuilis de iiſdẽ pręceptis,tũc vult reſeruationem afficere; Ignorantiam autem reſeruationis peccatorum iure naturali, vel diuino prohibitorum, nec ruſticum,nec ciuilem,nec idiotam,nec ingenioſum vult excuſare. Vult ergo iſte pater Ruſticũ ignorantem reſeruationem homicidij adulterij &c. reſeruatione affici non autem, ſi ignoret reſeruationem acceſſus ad monaſteria,& his ſimilia, Ciuilem verò & ingenioſum nulla hac ignorantia excuſari.

21 Quæ tamen diſtinctio vt à me fuit viua voce confutata, ita neq; in ſcriptis poteſt eſſe probata. Non enim capio, quomodo ignorantia ruſtici habeat hoc priuilegium, quod non concedatur etiam ignorantiæ perſonæ ciuilis. Vel enim ignorantia vtriuſque nempè tã ciuis, quàm ruſtici eſt inculpabilis, Vel culpabilis vel vnius tantùm culpabilis, alterius verò inculpabilis. Si ignorantia vtriuſque eſt culpabilis non video quare nõ mereatur etiam vterque eãdem pęnam Si vtraque eſt inculpabilis, quare vnam ſequitur reſeruatio, altera remanente illæſa. Si vna eſt culpabilis, & altera inculpabilis non ergo ex eo , quod vnus ruſticus ſit, alter verò ciuilis; Sed, quia alter eſt in culpa. alter autem non, reſeruatione afficitur. Iſta fortaſſe poſſent conſiderari ſecundùm præſumptiones fori externi, at in foro animæ quomodo poſſint practicari certè non capio. Neque vnquam audiui in foro conſcientiæ ratione qualitatis tantùm naturalis excuſari, nec item quia talis puniri, vbi res ponderantur ſecundum eſſe 22 non ſecundum præſumptiones † Verum quidem eſt, quod ſi ignorantur prohibitũ eſſe acceſſura ad monaſteria monialium, Si quis non malo fine accedat licet ſit reſeruatus acceſſus, non affici reſeruatione,ſed non ideò quia neſcit acceſſum eſſe reſeruatum; Sed ideò , quia acceſſus,cum non ſit peccaminoſus,niſi quia prohibitus,cùm neſciatur prohibitus,ideò neque erit peccaminoſus, & ideò neque reſeruatus ; quia tantùm peccata mortalia ſolent reſeruari, at ſi optimè ſciatur prohibitus, licet neſciatur reſeruatio, puto omninò eſſe reſeruatum, & reſeruationem afficere.

23 Hæc † igitur regula ſtatuitur; Quotieſcunque actio reſeruata eſt mortaliter peccaminoſa, & talis cognita, licet neſciatur reſeruata;reſeruatio tamen afficit delinquentem, ſiue ille ſit ruſticus, ſiue ciuis, ſiue hæbetis , ſiue perſpicacis ingenij,ſiue res ſit prohibita iure naturali, vel tantum iure poſitiuo.

Primò Quia in omnibus eſt eadem ratio , vt ſupra probatum eſt; ergo ſi in vno afficit reſeruatio afficiat 24 etiam in alijs. † 2. Reſeruatio non pęnitentem ſed afficit confeſſarium, cui dempta eſt facultas abſoluendi à tali peccato. ergo cum talis qualitas ſit conſideranda reſpectu confeſſarij ad nihil erit conſideratio ignorantiæ reſeruationis in pœnitente, dempta eſt enim confeſſario facultas abſoluendi à tali peccato; Sed verè in confeſſione tale peccatum ſubijcitur clauibus, ergo non poteſt abſolui,nec quidquam demit de malitia ta-

25 lis peccati,vt ſic ignorantia reſeruationis † poteſt fortaſſe excuſare à contumatia, & ideò ab excommunicatione, quia cum neſciatur reſeruatio, neque dicetur contumax, qui præceptum tranſgreditur. Sed hoc non eſt quod reſeruatur ſed ipſummet peccatum,ne tamen frequenter committatur. 3. Principalis ratio illius eſt, quia eſt pœna, ſed ſupra probauimus reſeruationem non eſſe pœnam, ideò iuxta ſupradicta hic etiam eſt

26 ſtatuendum. † 4 Committens reſeruatum in vna diœceſi cognitum à committente reſeruatum non tollit quin ſi trãſerat ſe ad aliam diœceſim,in qua non ſit reſeruatum, poſſit a quolibet abſolui, ergo ſcientia peccantis, & pęnitentis nihil confert ad abſolutionem ; Sed tantùm facultas non impedita confeſſarij, ergo neque conferet ignorantia . Nihil ergo in pęnitente conſiderandum reſpectu ignorantiæ. Sed tantùm in confeſſario reſpectu facultatis ſuæ; Reſeruando enim Caſus Epiſcopus diſponit ne confeſſarius ab illis abſoluat ob bonum publicum, & ideò talis diſpoſitio eſt interpretanda, vt aliæ leges, & ita ſatisfactum eſt primis duobus quæſitis, decernendo ignorantiam reſeruationis peccati, ſiue illud ſit malum ex ſui natura , ſiue tantùm quia prohibitum non excuſare à reſeruatione. Dummodo reſeruatum ſit cognitum peccatum modo explicato.

Ad 3. An ſcilicet qui non abſoluit , quia putat eſſe reſeruatum , ſi id , quod putat reſeruatum verè non ſit reſeruatum ; abſoluat etiam ab iſto

27 † Breuiter reſpondeo quia res videtur ſatis clara non abſoluere . Ratio eſt quia licet intendat abſoluere ab omnibus non reſeruatis, excipit tamen iſtud, quia putat reſeruatum, neque eius intentio abſoluendo ad hoc ſe extendit imò hoc excludit vtpotè apprehenſum vt incapax ſuæ abſolutionis . Dices implicitè intendit abſoluere ab omnibus non reſeruatis. ergo etiam ab hoc reſpondeo licet implicitè intendat abſoluere ab omnibus non reſeruatis, explicite excludere hoc cogitatum reſeruatum ; Si tantùm dubitaret de reſeruatione, & intenderet abſoluere ſi non eſt reſeruatum , vel alio modo extenderet ad hoc etiam ſuam intentionem abſoluendi , profectò eo caſu putarem pœnitentem fore abſolutum, ſed poſita excluſione, vt eſt præciſè in noſtro caſu, puto nullo modo abſoluere.

Ad 4. An Superior poſſit delegare facultatem abſoluendi à reſeruatis cum onere , quod pœnitens ſe præſentet coram ordinario, videtur dicendum

poſſe

28 posse. † Quia Confessarius potest iniungere pęnitentiam, qua pœnitens teneatur peccata semel confessa
iterum confiteri ergo etiam Superior poterit delegare
facultatem absoluendi cum hoc onere. Qui de hoc
multa cupit videre adeat Ioannem Sancium in suis
selectis disp. 12. num. 13. Ego breuiter sic puto respon-
29 dendum † non posse superiorem concedere facultatem absoluendi à reseruatis cum onere, quod pęnitēs
se præsentet illi. Ratio est quia vel hoc onus imponitur, vt se præsentet extra Confessionis Sacramentum,
30 vel in Sacramento Confessionis. † Si extra Sacramentum hoc esset immutare naturam Sacramenti, quod
institutum est tantùm ad forum interiùs, si in Sacramento, hoc nulla alia ratione potest esse, nisi quia non
sit sufficienter absolutus pœnitens prima absolutione
ex delegata facultate sibi impertita, quod non potest
esse, quia supposita facultate concessa non video, quo-
31 modo non sequatur absolutio. † Bene tantùm hoc fieri poterit circa absolutionem ab excommunicatione
eùm possit impertiri ad reincidentiam, nisi se præsentet ex Cap. eos, de sententia excommunicationis in 6.
32 Ad rationem initio propositam. † Respondeo vel
pœnitentia iterum confitendi peccata iam confessa iniungitur à Confessario in præseruationem, vel in satisfactionem, quatenus est opus meritorium, si in satisfactionem puto non posse Confessarium iniungere, quia
est res nimis dura, & possunt alia æquę bene iniungi;
nisi tamen pœnitens acceptet; Si autem iniungitur in
præseruationem si nullum aliud præstantiùs sit remedium puto posse iniungi, & pœnitentem teneri acceptare, sed si aliud subsit remedium, puto non posse.
Neq; enim Sacramentum Confessionis ad ista munera est institutum sed ad animas purgandas a peccatis.
An item possit iniungi Confessio peccati præteriti si
quis in idem peccatum labatur. Respondeo eadem
distinctionem. Plura qui capit adeat Sancium supracitatum.
33 Tandem ad solutionem quæstionis propositæ. Respondeo, vel Petrus accedens ad Monasterium Monialium sciebat accessum esse prohibitum sub mortale,
vel nesciebat inuincibiliter; Si hoc sciebat incurrit etiā
reseruatum. Si nesciebat esse reseruatum, vel accedendo peccat mortaliter, quia animo prauo accedit, vel
non peccat mortaliter, quia ad sua peragenda accedit;
Si primo modo accedit adhuc incurrit si 2. modo non:
semper autem incurrit verba obscena, & tactus inhonestos habens cum monialibus, quia ista semper suppono mortalia. Si autem sint ex leuitate eodem modo quo supra de accessu erit dicendum.
34 Quod si reseruatio sit in odium peccati: Cum legis
pœnalis, ignorantia etiam à reseruatione excusabit.

S V M M A R V M.

1 *Factum proponitur.*
2 *Quædam diuisiones ponuntur.*
3 *Episcopus, & Curatus potest extra dięcesim audire Confessiones.*
4 *Sine strepitu in aliena dięcesi potest exerceri iurisdictio.*
5 *In Cap. Omnes vtriusq; sexus conceditur illimitata facultas.*
6 *Sacerdos delegatam habens facultatem illam non potest excedere.*
7 *Delegatus non potest excedere fines mandati.*
8 *Delegati facultas audiendi Confessiones, nisi limitetur se extendit etiam extra dięcesim.*
9 *Non obstante clausula in dięcesi tantùm posita, & facultate audiendi Confessiones possunt Regulares audientes ex Clem. Dudum, audire etiam extra.*
10 *Approbationem tantùm non iurisdictionem accipiunt ab Episcopo, qui ita approbantur.*
11 *Regulares delegatas considerent suas facultates.*

Confessarius quoad Confessiones excipiendas extra dięcesim, in qua est approbatus.

X X.

1 FRanciscus Sacerdos approbatus à suo Episcopo
ad excipiendas confessiones existens in aliena
diæcesi reperit quosdam suæ dięcesis, qui cupiunt illi
2 confiteri sua peccata quęritur an possit. Noto primo
vel iste Sacerdos est sæcularis, vel regularis. 2. Vel est
Curatus, vel non Curatus. 3. Si est Regularis, vel est
præsentatus ex Clementina Dudum de sepulturis & ex
illa approbatus audit confessiones. vel illas audit tan-
3 tùm, vt delegatus Episcopi. His suppositis. Dico Episcopus, & Curatus possunt etiam extra diæcesim audire confessiones suorum subditorum, & eos absoluere.
4 Ratio est, quia in aliena dięcesi exercent quidem iurisdictionem, sed sine strepitu, & figura iudicij, quod
certè possunt in suos subditos, argumento Cap. vltimi,
de offic. & potest. legat. 2. Quia in Cap. Omnes vtrius-
5 que sexus. † Conceditur, quod quilibet possit confiteri
proprio Sacerdoti, & nulla loci sit limitatio, ergo vbiq;
possunt eos absoluere, quod idem est intelligendum
de omni habente potestatem ordinariam.
6 2. Dico † si Sacerdos habet tantùm facultatem delegatam non potest excedere limites suæ concessionis,
7 quia † Delegatus non potest excedere fines mandati
per iura vulgata, & firmat Ludouis. Decis. 518. num. 2.
8 † Verùm tamen est, quod nisi in concessione expressum sit, quod audire possit Confessiones in diæcesi
tantum potest illas audire etiam extra diæcesim. Quia
hoc venit in generali concessione, nec indiget speciali, in vtraq; enim est eadem ratio, nec maior est fauor
in vna, quam in alia. Si tamen exprimat, concessionis
tenor non erit extendendus.
9 3. † Regulares si sint pręsentati, & Confessiones
excipiant ex Clem. Dudum etiam si Episcopus apponat in concessione clausulam, In diæcesi tantùm. Adhuc possunt excipere Cōfessiones subditorum Episco-
10 pi extra diæcesim; † Quia ab Episcopo accipiunt tantùm approbationem, nō verò iurisdictionem eo enim
ipso, quod ab Episcopo recipiunt approbationem, possint omnium Confessiones excipere cum illimitatam
11 iurisdictionem à Papa habeant. † Quod si Confessiones audiunt tantùm, vt delegati considerent suas facultates, neq; illas excedant. In his consentiunt, Sotus in dist. 18. num. 3. Suarez disp. 25. sec. 1. num. 17. Reginaldus lib. 2. num. 93. Sanchez de matr. lib. 3. disp. 14.
nu. 2. Konich. & alij.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur casus.*
2 *Quot, & quæ quæstiones disputandæ.*
3 *Pęnitens potuit considerari, vt publicus peccator, & vt peccator secretus.*
4 *Publicis peccatoribus tenentur, tam regulares, quam sæculares Confessarij præbere schedulas testatrices Confessionis.*
5 *Peccatum publicum cadit sub publica censura.*
6 *Pertinet etiam ad externam gubernationem.*
7 *Parochus publico peccatori etiam deferenti schedulas, non tenetur statim ministrare Sacramenta, sed debet fungi officio suo.*
8 *Quomodo Parochi se debeant gerere cum peccatoribus publicis.*

9 Pa-

9 *Pœnitentibus non publicis peccatoribus non tenentur Regularis tradere schedulas.*
10 *Constitutio Sixti IV.*
11 *Priuilegia nihil de nouo concedere est inconueniens.*
12 *Extrauagans. Inter cunctas Benedicti XI.*
13 *An isti Extrauaganti sit derogatum.*
14 *Pœna statuta à Leone X. contra impedientes priuilegia concessa fratribus a Sixto IV.*
15 *Episcopi nihil possunt contra priuilegia Regulariū, & pœnæ contra aliter facientes.*
16 *Lex prohibens rem minimam sub magna pœna non est timenda.*
17 *Pœna debet proportionari delicto.*
18 *Clausula ista, instis de causis animum &c.*
19 *Superiori etiam non recognoscenti alium superiorem asserenti, se facere aliquid ex insta causa, non creditur, nisi constet de illa, quando id non potest facere sine illa.*
20 *Onera non sunt imponenda sine causa.*
21 *Decretum latum à non habente potestatem non potest obesse.*
22 *Neq; Confessarij non priuilegiati non tenentur dare schedulas pœnitentibus.*
23 *Schedula ex laudabili consuetudine non iniuria petitur; sed ad illam ostendendam subditus non est cogendus.*
24 *In foro iudiciali creditur homini tantùm contra se; In foro autem animæ creditur pro se, & contra se.*
25 *Bona, quæ potest percipere subditus ex Confessione facta Parocho.*
26 *Quomodo sit intelligendum. Agnosce vultum pecoris tui.*
27 *Bonacina quomodo intelligendus.*
28 *Refertur Barbosa de officio Parochi.*
29 *Nemo præsumitur malus, nec immemor salutis suæ.*
30 *Nullum adest præceptum obligans ad Confessionem tempore Paschatis.*
31 *Durandus asserit non esse certum extare præceptū annuæ Confessionis.*
32 *An Confessio annua pertineat ad regimen externum.*
33 *An annua Confessio sit facienda ex vi consuetudinis.*
34 *Absurda, quæ sequuntur, ex schedulæ delatione.*
35 *Nouum esset præceptum constituendum.*
36 *Ecclesia non potest facere nouam materiam Sacramentorum, determinat tantùm circumstantias. Expenditur Cap. Omnis vtriusq; sexus.*
37 *Aliquæ Religiones tenentur ad Confessionem etiā venialium peccatorum.*
38 *Ordinationes Episcoporum quid possint.*
39 *Inferior nihil potest in legem superioris.*
40 *Decretum Cardinalis Cornelij Senioris in prima Synodo Bergomensi.*
41 *Decretum aliud reuocans illud primum in 2.*
42 *Afferuntur aliæ determinationes Prouinciales, & Synodales.*
43 *Verba generalia sunt restringendas secundùm potestatem loquentis.*
44 *Verba generalia sunt interpretanda, ita, vt non tollatur ius tertij.*
45 *Bartholomæi Medinæ dictum notabile de schedula.*
49 *Quid dicendum de consuetudine.*
47 *Consuetudo videtur inducta ex eo, quod aliquid fit.*
48 *In ijs, quę sunt facultatis, non inducitur consuetudō restrictiua liberæ potestatis.*
49 *Consuetudo non præsumitur.*
50 *Actus, qui adducuntur ad probandam consuetudinem, debent probari facti animo illam inducendi.*
51 *Axioma; In ijs, quæ sunt facultatis non inducitur consuetudo restrictiua liberæ potestatis limitatur.*
52 *Priuilegia concessa vniuersitati non amittuntur per actus contrarios factos à subditis.*
53 *Actus particularium non nocent vniuersitati.*
54 *Actus, qui adducuntur ad probandam consuetudinem, debent probari gesti ad finem inducendę consuetudinis.*
55 *Pœnitens, qui flexis genibus dicit Parocho, se nullum habere peccatum, satisfacit omni suæ obligationi, & Parochus tenetur ei ministrare Eucharistiam in Paschate, etiamsi esset elapsus integer annus, ex quo pœnitens non est confessus.*
56 *Soluitur quædam leuis obiectio.*
57 *Referuntur pœnæ, quas incurrunt Parochi cogentes suos subditos deferre schedulas remissiuè ad num. 14. & 19. ex quas incurrunt cogentes eosdem iterum confiteri, quæ hic apponuntur extensa.*

Tempore Paschatis Parochi a communicaturis schedulas confessionis expetunt.

XXI.

1 TEmpore Paschatis multi vtriusque sexus Christi Fideles Confessarijs è Religione Sancti Francisci, vel Dominici sua peccata confitentur, deinde iuxta præceptum Ecclesiasticum, Parochos adeunt Sacra reficiendi Eucharistia. Sed a Parochis Confessionis schedulæ expetuntur, quas, quia non exhibent a Sacra communione arcentur, non aliter admittendi, nisi vel schedulas deferant, vel iterum peccata confiteātur. Quæritur quid iuris.

2 Vt clarè, & dilucidè in enodatione istius quæsiti procedamus, sequentes quæstiones dissoluemus. 1. An Regulares teneantur tradere schedulas confessionum testatricis ijs, qui sua sunt confessi peccata. 2. An saltem teneantur Sacerdotes Confessarijs Sæculares. 3. Quid si adsint synodalia vel prouincialia decreta, vel aliæ admonitiones in Calendarijs. 4. Quid de consuetudine. 5. An pœnitens, ad omnes lites dirimendas si flexis genibus aliqua fateatur peccata suo Parocho, vel etiā ei tantùm dicat, nihil me mordet, qum statim possum Sacram sumere Eucharistiam, satis superq; satisfaciat, & Parochus vlterius requirens schedulas iniquè agat. 6. Quas pœnas Parochus incurrat, si iterum confiteri compellat iam fratribus prædictis confessos, vel arceat à Sacra Communione ob schedulam non delatam.

3 Ad primam ergo accedens soluendam, Noto ex D. Thom. quodlibet 1. quæst 6. num. 12. pœnitentem posse considerari in duplici statu, vel vt peccatorem publicum, vt publicum vsurarium, publicum concubinarium, &c. vel vt peccatorē quidem, sed tamen, non publi-

publicum, & scandalosum, sed talē quales sunt homines communiter. Hac suppositā distinctione. Dico
4 pœnitentibus in primo statu existentibus, nempe publicè excōmunicatis, publicis vsurarijs, publicis concubinarijs, & cæteris huiusmodi publicis peccatoribus, omnes Confessarios tam Sæculares, quam Regulares teneri illis exhibere schedulas testatrices factæ confessiones.
5 Ratio est. Quia, † qui publicè deliquit, debet etiam publicè de pœnitentia docere, vt possit sine scandalo
6 communicare, † & cum publicè peccauerit, & peccata publica cadāt sub Ecclesiastica disciplina, & pertineant ad externam gubernationem, de illorū emen-
7 datione debet constare. † Imò addo, quod Parochus non tenetur, imò non debet publico peccatori statim Sacramentum Sanctissimum exhiberi, et si confessio-
8 nis factæ schedulam deferat; † sed debet inquirere de emendatione, cui, nisi sit perfecta, ex in cuncto sibi onere, incumbit, opportunis remedijs, ac medicinis ad integram sanitatem subditum reducere quo in munere, se debet ostendere pientissimum Patrē, & peritissimum Medicum, non præcipitanter, sed cunctanter agendo, non ex proprio cerebro, sed ex libris modum petendo; non enim nimia austeritas, & peruicax cerebro sitas, sed dulcis humanitas durissimos etiam peccatores emollit, & eorum corda scindit ad pœnitendum, nec pastor clamorosis vocibus, sed leni sibilo oues ad caulam perducit aliàs verberibus cædens in exilium, & dispersionem acturus. Publicis ergo peccatoribus, schedulæ sunt dandæ sine discrimine ab omnibus Confessarijs, tam Regularibus, quam Sæcularibus, & de his nulla est difficultas. Tota quæstio est de peccatoribus non publicis, an etiam istis teneātur Regulares tradere dictas schedulas, & pœnitentes confessi teneantur ostendere Parochis, & nisi ostendunt possint legitime à Sacra Communione arceri. Et primo videbimus, an teneantur Regulares; postea etiam, an saltem teneantur sæculares. Quoad Regulares ergo.
9 Dico † eos nullo modo teneri tradere prædictas schedulas ijs, qui sibi confitentur, nec illi, qui Regularibus prædictis confitentur, tenentur eas ostendere Parochis, & Parochi denegātes communionem prædictis, eo quod schedulas non ostendant, iniquè agūt, & contra iustitiam. Hanc conclusionem probo nunc tantùm ex priuilegijs insertis tamen in corpore iuris, præfatis Religionibus cōcessis, infra theologicis etiam rationibus probaturus, dum agam de Confessarijs sæcularibus.
10 Probo ergo 1. ex † constitutione decantatissima Sixti IV. incipit Regimini vniuersalis Ecclesiæ. §. Præterea vbi habentur hæc formalia verba. Præterea, quia parochialium Ecclesiarum Rectores præfati erga illos, qui dictis Fratribus eorum peccata confitentur, persæpe se reddunt in exhibitione Eucharistiæ, & extremæ vnctionis difficiles, concedimus iisdem Fratribus Ordinis Minorum, & eisdem personis eis confessis, quibus Rectores præfati sine rationabili causa denegauerint, siue malitiosè distulerint Eucharistiæ, seu Extremæ Vnctionis Sacramenta ministrare (super quo eorundem confessorum assertioni stari debet) illas petentibus possint impunè exhibere. Vbi obseruandum est quod illud verbum Confessorum, non significat illum, qui excipit peccatorem confessiones, sed illum, qui peccata confitetur, ita vt sit sensus standum esse assertioni eorum, qui confessi sunt pro decidendis difficultatibus, & quæstionibus, quæ super administratione dictorum Sacramentorum possent oriri: neq; dicendum est illud, Confessorum, significare eos, qui peccata audiunt, quia priuilegium hoc Fratribus, & pœnitentibus concessum nihil habere particulare, quia etiam ante illud credebatur assertioni eorū, qui peccata audierant, ne ergo omninò sit superfluum
11 † sed aliquid de nouo concedat, quod requiritur l. 3. in princip. ff. de iur. iur. l. si quando ff. de leg. 1. l. fin. ff. ne quid in loco public. Cap. si Papa in fine de priuileg. in 6. Cap. si a Iudice de appellat. item in 6. & quodcunq; verbum etiam minimum debet operari, Rolād. cons. 1. num. 122. & 123. Ang. cons. 10. num. 11. & seq. etiam in odiosis, & pœnalibus, Crauet. consil. 294. num. 4. in princip. Bec. Cons. 21. num. 25. Tuschus littera S. conclus. 895. num. 25. & littera V. conclus. 85. num. 18. & verum est etiam in priuilegijs, Romanus cons. 180. nu. 5. vbi postillator in verbo priuilegijs, Crauet. cons. 84. num. 12. Roland. cons. 61. num. 17. lib. 3. & alij, ne ergo detur hoc inconueniens, quod verba sint superflua, & nihil noui inducant, hoc modo verbum, Confessorum, est explicandum, sed textum magis apertum proferamus, eumq; in corpore iuris insertum.
12 Probo 2. ex extrauag. † Inter cunctas Benedicti XI. sub tit. de Priuileg. in qua ita habetur Sacerdotes ipsi taliter confessis, & absolutis adstricti sint ministrare Eucharistiæ, & extremæ vnctionis Sacramentum. Super confessione autem facta Fratribus prædictis, cū de confitentis solius præiuditio, si falsum dicat agatur, in iuditio animæ, siue in pœnitentiæ foro stabitur simplici verbo illius, qui Sacramenta petit prædicta, & dicit Fratribus se esse confessum, ex quibus verbis manifestè colligitur, quam inepte loquuntur illi Parochi, qui asserunt, se non teneri Sacramenta prædicta ministrare: legant attentè, & verborum istorum vim percipiant, maximam enim esse reperient; Sacerdotes sint adstricti, taliter confessis ministrare sacramenta; Ecce strictam obligationem; super Confessionem autem facta &c. stabitur simplici verbo illius, qui Sacramenta petit; Ecce quomodo non schedulis, sed verbis solis est credendum in iuditio animæ, & pœnitentiæ foro, idest non de peccatis publicis, & scandalosis, sed de ijs tantum, quæ suam occulta; & in foro animæ expedienda.
13 Dicet aliquis; ista † extrauagans est sublata, eiq; per Clementinam Dudum de sepulturis est derogatū; ergo malè a nobis adducitur ad comprobandum nostram doctrinam. Respondeo, istam extrauagantem, non esse omnino sublatam neq; in totū reuocatam, sed illā esse tantum in parte reuocatā, idest quoad ea tantum priuilegia, quæ sunt recensita in eadem Clementina; Dudum testatur summator in hæc verba Hæc extrauagans dat Prædicatoribus & minoribus multa priuilegia circa tria, videlicet circa prædicationes, confessionum auditiones, & sepulturas, &c. & licèt sit reuocata per Clementina; Dudum de sepult. multa tamē notatu digna in ea repeiuntur, quæ non sunt reuocata. Cum ergo huic extrauaganti non sit in totum derogatum, & ea tantūm reuocata sint censenda, quæ sūt expressa in Clement. Dudum, profectò sequitur, hoc, de quo nunc agimus, priuilegium non esse reuocatum, cum in dicta Clement. Dudum nulla de eo sit facta mentio. Remanet ergo ex priuilegijs certum, Regulares nec Franciscanos, nec Dominicanos teneri schedulas prædictas conficere, nec pœnitentes exhibere, sed a Parochis ad Sacramentum Eucharistiæ sine contradictione admittendos esse.
14 Considerent etiam diligenter Parochi, † quid agāt, dum eos, qui prædictis Religiosis confessi sunt, compellunt dictas schedulas deferre, quia hoc modo Regularia priuilegia violantes statutas pœnas effugere nō possunt, quas in eos inflixit Leo X. in sua constit. incipit. Exponi nobis in ista verba; Parochialium rectoribus, & alijs quibuscunq; sub excommunicationis latæ sententiæ, ac priuationis earundem Ecclesiarum, & omnium aliorum Ecclesiasticorum beneficiorum, quę pro tempore obtinent, nec non inhabilitatis ad illa, & ad alia in posterum obtinenda eo ipso per contrafacientes incurrendis pœnis, ne eosdem Fratres contra ipsorum priuilegia molestare præsumant, aut personis quibuslibet Ecclesiasticis in genere, vel in specie, directè, vel indirectè aliquid inhibeant, præcipiant, aut aliàs ordinent, vel statuent, quominus Fratres prædicti Ordinis, & illorum domus professionis, priuilegijs, & gratijs eis concessis liberè vti possint. Quæ profe-
ctò

ctò ſi matura conſideratione perpenderent, non adeò
præcipitanter agerent.
15 Adducunt aliqui Parochi ad ſui excuſationem, †
quod Epiſcopi edicto ſancitum ſit, vt, ſi quis Regularis
Confeſſarius auditæ confeſſiones fidem pœnitenti non
dederit, ipſo facto ab audiendis confeſſionibus ſuſpē-
ſus ſit. Hoc tamen, nec credo factum, nec puto facien-
dum; ſcio enim Epiſcopos, & eorū Generales Vicarios
in iſtis ſtatuendis lentè feſtinare, & plumbeo incedere
pede; ſunt enim optimè conſcij, quæ illos maneat pœ-
na, ſi quid contra Regularium priuilegia moliantur,
non enim ſemel tantùm viderunt, ſed ſæpiùs, quid
contra ipſos Leo X. in præcitata conſtitutione decre-
uerit, ſi ea lædant, interdictum ab ingreſſu Eccle-
ſiæ, & ſuſpenſionem a regimine, ſeu adminiſtratio-
ne fulminans. Et præterea, ſi quid agerent, nihil
agerent; Cùm inferior nihil poſſit in factum Superio-
ris. Imò fortaſſe talis pœna, ſi ſtatueretur etiam con-
tra Confeſſarios Sæculares, non eſſet magnifacienda,
quia cum iſtæ ſchedulæ ad nihil deſeruiant, vt infra
16 patebit, † tale præceptum cadens ſub re nullius mo-
menti, & grauem pœnam inducens meritò cenſere-
tur iniuſtum, & non timendum. Non enim dicere-
tur rationabile illud præceptum, quod pro re leui ma-
17 gnam induceret pœnam, † cum pœna debeat propor-
tionem delicto leg. reſcriptum ff. de his quibus vt in-
dig. L. Paulus, & leg. beneficio, & vtrobiq; Bart. ff. ad
leg. Aretin. conſil. 14. numero quinto. Quod ſi huiuſ-
modi leges, vel præcepta euulgarent Epiſcopi, quibus
Regularium priuilegia læderentur, Regulares poſ-
ſent petere ſibi ſuccurri per ſuos conſeruatores, vt eis
conceditur a Leone prædicto citata conſtitutione §.
Quamobrem nos qui &c.
18 Dices † edictum Epiſcopi erit cum clauſula iuſtis
de cauſis animum noſtrum mouentibus, qua edictum
19 iuſtificabitur. Reſpondeo ex Nauar. lib. 3. conſil. †
56. ſuperiori etiam alium ſuperiorem non cognoſcen-
ti non credi, ſi dicat, ſe facere aliquid ex iuſta cauſa,
niſi conſtet de illa, ſi id, quod agit, ſine illa cauſa age-
re non poteſt; & hoc probat etiam in Com. de ſpol.
20 † Nec onera ſunt imponenda ſine cauſa, neq; ſunt
21 ſubeunda, niſi cognoſcantur iuſta. † Et tandem tale
decretum non obligaret Regulares, contra eorū enim
priuilegia nihil poteſt Epiſcopus, vt ſupra dictum eſt.
Nunc ad ſecundam quæſtionem.
22 Dico † ſuppoſita facta diſtinctione in principio,
ne Confeſſarios ſæculares, vel Regulares, abſtrahen-
do a quibuſcunq; priuilegijs, & ſiſtendo in ſola ratio-
ne theologica teneri tradere pœnitentibus confeſſis
dictas ſchedulas. Hæc concluſio eſt D. Thomæ quod-
libet. 1. quæſt. 6. num 12. Armillæ Verbo Confeſſio Sa-
cramentalis num. 36. Abbatis, Ianduni, Io. Andreæ,
& aliorum ſcribentium ſuper Cap. ſicut in expoſitione
primæ gloſſæ. de ſent. excom. Nauar. in §. Sacerdotes,
de pœnit. diſt. 6. nu. 85. Emanuelis Sà verbo Parochus
num. 7. vbi ita ſcribit contra illos Parochos, qui con-
23 ſuetudinem allegant. † Parochus ſubdito affirmanti,
ſe crimina confeſſione expiaſſe, debet credere, ſche-
dula ex conſuetudine non iniuria petitur, ſed ad eam
oſtendendā ſubditus cogi nequit. ſequuntur multi alij.
24 Ratio autem D. Thomæ eſt iſta. † In foro iuditiali
homini contra ſe creditur, ſed non pro ſe; in foro au-
tem pœnitentię homini creditur pro ſe, & contra ſe,
deinde ſubdit Sanctus Doctor. Eſt ergo diſtinguen-
dum, quod dupliciter ſit impedimentum, quo aliquis
à perceptione Sacramenti Euchariſtiæ impeditur, ſi
enim ſit impedimentum ad forum iuditiali pertinens
puta excommunicatio, non tenetur Sacerdos ſuo ſub-
dito credere, quem excommunicatum nouit, niſi ei
conſtet de abſolutione, ſi autem ſit impedimentum,
quoad forum pœnitentiæ, ſcilicet peccatum, tenetur ei
credere, & iniuſtè agit, ſi deneget ei Euchariſtiam,
qui perhibet, ſe eſſe confeſſum, & abſolutum ab eo,
qui abſoluere potuit vel auctoritate Apoſtolica, vel
auctoritate Epiſcopi: deinde ſubiungit, demonſtrans,
quod facilè poteſt eludi iſta cautela ſchedulæ hac ra-
tione, ſi tibi confiteretur, poſſet dicere, quæ vellet, &
ei crederetur, ergo etiam de hoc ſibi debet credi,
nempe quod ſit confeſſus.
25 Obijcit ſibi D. Thomas ibidem. Videtur, quod †
Sacerdos Parochialis non habeat credere ſuo ſubdito
dicenti, ſe alteri eſſe confeſſum, vt propter hoc ei det
Euchariſtiam: frequenter enim ſola confeſſione con-
teruntur, qui prius contriti non fuerant: ſed Sacer-
dos debet ſubditum ſuum, quantum poteſt, ad bonum
inducere, ergo videtur, quod ab eo expetere debeat,
quod ſibi confiteatur, & ibi loquitur de Parochis. De-
inde ſibi ipſi etiam reſpondet hoc modo. Dicendum,
quod illud bonum, quod in confeſſione homines con-
ſequuntur, iam conſequutus eſt ille, qui ſe confeſſum
dicit, ſi verum dicit, ſi autem falſum dicit, pari ratio-
ne poſſet falſum dicere confitendo. Nec poteſt ali-
quis alicuius hominis auctoritate compelli ad con-
fitendum peccatum, quod alteri, qui abſoluere
potuit, confeſſus eſt, & confeſſio peccatorum, quod-
dam ſacramentale eſt diuino imperio ſubiacens, non
humano. Expendant ſumma attentione iſta Sanctiſ-
ſimi Doctoris verba illi Parochi capitones, qui ob
non delatas ſchedulas pœnitentes iterum confiteri
compellunt, non aduertentes bene, ne an malè agant,
dummodo ſuas iniuſtas exequantur voluntates obij-
cit ſibi 2. idem Sanctus Doctor illud prou. 27. vbi pa-
26 ſtoribus dicitur, † Diligenter agnoſce vultum peco-
ris tui, ſed hoc nullo modo poteſt meliùs fieri, quam
per confeſſionem, ergo debet ab eo exigere, quod
ſibi confiteatur. Reſpondet item ſibi ipſi, quod ſpi-
ritualis paſtor vultum pecoris ſui debet diligenter
agnoſcere conſiderando exteriùs vitam, actiones, &
mores eius, per modum verò confeſſionis non poteſt
diligenter ſcrutari, ſed oporteat, quod credat, quæ ſi-
bi à ſuo ſubdito dicuntur, & caueant Parochi, ne hu-
iuſmodi dogmata in vulgus diſſeminent, quod vide-
licet media confeſſione cognoſcat vultum pecoris ſui,
quia profectò illam redderent ex difficili odioſum. Imò
ſi fieri poſſet, neque deberent recordari eorum, quæ in
Sacramento confeſſionis audierunt, & nunquā debe-
rent ex eorum ore finere labi iſta perniciosiſſima ver-
ba. Audiui in confeſſione. Mihi in confeſſione nar-
ratum fuit, ſed potius ita compoſite, & prudenter de-
berent loqui, vt ne verbum quidem facerent de audi-
tis confeſſionibus, & ſi quis accederet rememoratu-
rus aliqua ex ijs, quæ pœnitens confeſſus eſt deberent
oſtendere ſe omninò obliuos omnium in confeſſione
auditorum, vt neceſſaria ſecuritas confirmetur impœ-
nitente, & quando de ſuis pœnitentibus loquuntur de-
bent caſtigate loqui nec eos deprimentes, nec multū
extollentes, niſi ea ſit fama ſanctitatis, vt omnibus ſit
nota.
27 Bonacina ipſe, quem † pro ſe iactant Curati, nobiſ-
cum ſentit, de Sacram. diſput. 5. quæſt. 5. ſect. 2. punct.
vult. nu. 36. Qui licèt addat, vbi adeſt laudabilis con-
ſuetudo ſchedulas deferendi, eſſe deferendas, eſt
intelligendus iuxta tradita ab Emanuel Sà ſupracit.
poſſe peti, & ſi defferantur accipi, cęterum de-
ferre neminem poſſe cogi: Sed quid de con-
ſuetudine ſit dicendum infra videbitur.
28 Tandem pro ſe † afferunt Parochi Barboſam
de offic. Parochi capit. 19. a numero 30. ad 34.
qui ita loquitur. Parochus credere debet Paro-
chiano fide digno dicenti, ſe ſaſſum eſſe ha-
benti legitimam licentiam ipſum abſoluendi, atq;
ita debet illi miniſtrare Euchariſtiam, vt tradunt
Gabriel in 4. diſtin. 17. quæſt. 2. articulo tertio
dub 1. Angelus verbo Confeſſio 3. numero 32.
Bonacina de Sacram. ſupra & alij quos refert San-
chez de Matrimonio libro tertio diſput. 37. nu-
mero primo; excipientes tamen, quando Paro-
chus haberet probabilia ſigna mendacij. Sic etiam
quando confeſſio pertinet ad externam Eccleſiæ
gubernationem, vt Confeſſio annua, non eſt
Paro-

Parochus adhibiturus fidem dicenti ſimpliciter ſe pręceptum impleuiſſe, niſi illud legitimè probet, vt reſtatur vſus Eccleſiæ, & Silueſter &c. Sed etiam ad iſtum reſpondeo, eſſe intelligendum de publicis peccatoribus, & excommunicatis; non verò de alijs peccatoribus, quorum correctio non pertinet ad externam Eccleſiæ gubernationem, quod, ſi intelligat de omnibus, non video quare concedat aliquando eſſe credendum, non verò ſemper. Si enim ſchedulæ exiguntur, vt cogatur pænitens præmittere confeſſionem ſumptioni Euchariſtiæ ob reuerentiam, quare hoc non ſemper? Si autem exiguntur ad tollendas fraudes, & ne communiter inconfeſſus, quare qui non vult cõfiteri, non poteſt etiam in confeſſione mentiri? ex quibus patet hanc cautelam eſſe omninò inutilem, vt infra latius. Conuincunt ergo rationes Diui Thomæ, nec ab illis eſt recedendum. Sed alijs etiam rationibus probo, &

29 1. Nemo † eſt præſumendus ſalutis æternæ immemor, & mendax leg. vlt. Cod. ad leg. Iulian. repet, Bart. per illum text. in l. rationes in princ. Cod. de probation. & in l. admonendi num. 27. ff. de iureiur. Caſtrenſ. conſ. 301 nu. 4. lib. 1 Abbas in capit. 2. numer. 9. de fide inſtr. Socin. Senior conſ. 161 numero 3. lib. 2. Crauet. conſ. 158. numero 7. & conſ. 275. numero 5. Mantica deciſ. 363. numero 5. & valet etiam in damnũ tertij. ergo multo minus quis erit præſumendus immemor ſalutis æternæ, adeò, vt velit ſumere Euchariſtiam cum conſcientia peccati mortalis, ergo illi eſt credendum, & qui non credet ſe eſſe confeſſum dicenti; iniuſtè aget; præſumeretur enim ſacrilegus. Neque eſt eadem ratio de Euchariſtia; quia ex eo, quod quis nolit communicare tempore Paſchatis, nulla oritur ſuſpicio ſimilis antedictæ; ſed ad ſummum, quod illud bonum nolit agere; ex præſumptione autem, quod quis communicet in mortali, ſequitur conceptus, quod ille taliter communicans ſit ſacrilegus.

30 2. Nullum † eſt præceptum obligans ad confeſſionem tempore Paſchatis, ſed præcepto confeſſionis annuæ poteſt ſatisfieri quocunque anni tempore: Doctores refert Diana part. quarta, reſolution. 206. ergo neque pœnitens poteſt compelli eo tempore ſchedulas teſtatrices ſatisfactæ ſuæ obligationis deferre, cum nulla adſit, vt patet ex capit. omnis vtriuſque ſexus de pæni. & remiſſ. vbi præſcripto tempore Cõmunionis, illud confeſſionis liberum relinquitur.

31 3. Durandus † fatetur quidem Eccleſiam poſſe ferre præceptum annuæ confeſſionis, ſed eſſe latum affirmat, non eſſe certum, ſed eſſe valdè probabile eſſe tantùm conſilium; ſi ergo pęnitens poteſt ſequi, quam vult opinionem dummodo non ſit improbabilis, vel ab Eccleſia reiecta; ſi vel hanc durandi, quam nundum reiecit Eccleſia, vel illam aliorum Doctorum, quod non ſit tempus Paſchatis determinatum, pænitens ſequatur, quis eum arguet, vel coget ſchedulas, deferre? cum ſequatur vel communem opinionem Doctorum, vel ſaltem ab Eccleſia non reiectã.

32 Dices hoc quidem verum † eſſe in his, quæ pertinent ad forum interius, at in ijs, quę pertinent ad externam Eccleſiæ gubernationem nõ ita eſſe procedendum: ſed ego non video, quomodo poſſit cadere ſub externa gubernatione annua confeſſio tempore Paſchatis, ad hoc enim, vt quis poſſit cogi ad confitendum, debet probari peccaſſe; quomodo autem, vel quo iure probabitur, vel poterit probari, quem peccaſſe, niſi ſit publicus peccator? ergo publica tantùm peccata cadent ſub præcepto externæ gubernationis. Non adeſt præceptum confeſſionis tempore Paſchatis faciendæ, ergo neque poteſt eſſe obligatio ſchedulæ deferendæ; Neq; præceptũ Eccleſiæ obligat, niſi adſit materia neceſſaria ideſt peccatum mortale, vt infra probabitur, & peccatum mortale quem habere, nec poteſt, nec debet Eccleſia probare, niſi ſit publicum, quomodo ergo confeſſio peccatorum nõ publicorum reducetur ad externam gubernationẽ.

Dices Suarez. tomo quarto, in 3. parte diſput. 36.
33 ſect. 3. aſſerit, † Paſchale tempus ex communi fidelium conſuetudine eſſe determinatum, ad impletionem præcepti annuæ confeſſionis: Quod dictum Suarez ego ita accipio vt ſit quidem determinatum id tempus ad ſatisfaciendum præcepto, vt illo non confitentes, peccent, vt præcepto annuæ confeſſionis non ſatisfacientes, & hoc nullo modo puto, vt verò tali tempore confitentes ſuæ obligationi ſatisfaciant, & concedo. Non eſt ergo iſta conſuetudo inductiua obligationis confitendi tali tempore, ſed declaratiua executæ obligationis, quæ ſemel in anno eſt tollenda; & hoc eſſe veriſsimum probo ex communi vſu fidelium; qui non putant, ſe nouo peccato adſtringi, niſi Paſchatis tempore confiteantur, neque de iſto quiſquam ſe accuſare ſolet. Conſuetudo autem habet ſolum tantum potentiæ, quantum ei vſus tribuit; & nihil amplius leg. quod verò contra, leg. quod non ratione ff. de leg. Bald. in capit. 1. numero 11. qui feud. dare poſſ. & in leg. vltim. numero 19. Cod. commun. vtr. iud. Curt. Sen. conſilio 11. numero octauo, Socin. iun. conſil. 101. numero 13. & ſequent. libro ſecundo, quod ſi Suarez aliter intelligit debet probare hanc conſuetudinem ſpecialiter in caſu de quo agitur; nec ſufficit probatio generalis Paulus Caſtrenſ. conſil. 340. ad finem lib. 2. Crauet. conſ. 96. num. 4. Purpur. conſil. 253. num. 18. Mantica deciſ. 159. num. 4. debebit ergo probare, non ſolum extare conſuetudinem confitendi tempore Paſchatis, vt ſatisfiat præcepto Eccleſiaſtico confeſsionis annuæ, ſed ita eſſe inductam, vt alio tempore non poſsit ſatisfieri, quod certè nunquam probabit, cum vſus ſit omninò contrarius, ideò enim fideles confitentur tempore Paſchatis, quia tali etiã tempore ſunt cõmunicaturi q; ſi ceſſaret iſte finis, ceſſaret etiã iſte vſus, & ſenſum puto veriſsimũ, quia actus meræ facultatis excludunt omnem iuris neceſsitatem gloſſ. & Doctor. in l. ſolent §. fin. ff de offic. Proconſ & in l. cum in rem verſ. ff de vſur. gloſſ. verbo temporis in cap. cum Eccleſia ſutrina, de cauſſa poſſ. Giranda de priuileg. explic. nu. 278.

34 Probo ad nihil † valere iſtam ſchedularum delationem, nec eſſe admittendam ex abſurdis. P. Pænitens adit confeſſarium, illique dicit in confeſsione, ſe habere vnicum filium, vel vxorem à ſe vnicè dilectos, & affectum quidem aſſerit eſſe venialiter culpabilem, non autem mortaliter, neque alio ſe peccato ſentire inquinatum, & de illo inordinato affectu, ſe non poſſe dolere, inſtare tamen tempus Paſchalis communionis; quid faciet confeſſarius tali caſu? dabit ne tali pęnitenti ſchedulam confeſsionis, vel non dabit, ſi dabit, quia credit illum nullum aliud habere peccatum, quare etiam non credit aſſerenti ſe eſſe confeſſum; Deinde, ſi dabit hac eadem confeſsione vtetur alter, & alter, & ita omnes inconfeſsi accipient ſchedulas confeſsionis, ſi non dabit & Parochus perſiſtat in ſua determinatione illas extorquendi, vel denegandæ communionis, quomodo vir ſine peccato communicabit? fortaſſe tenebitur committere mortale, vt teneatur conteri, & confiteri, vt ſchedulam recipiat?

35 Dices † Eliceat actum contritionis, vel attritionis alicuius præteriti mortalis, vel venialis, & illud contritum, vel attritum confiteatur. Ego, vt verum fatear, non capio adeſſe præceptum eliciendi actum contritionis, confitendi peccata iam confeſſa aut venialia, quæ non ſunt materia neceſſaria confeſsionis, ad hoc vt poſsit habere ſchedula; o quãtę virtutis eſt iſta ſchedula, quæ poteſt materiam confeſsioni non neceſſariam facere neceſſariam. Venialia enim non ſunt materia neceſſaria confeſsionis, Suarez. diſput. 36. ſect. 2. Azorrius 1. part. cap. 2. quæſt. 3. Nugn. in addit. quęſt. 6. artic 3. dub. 2. & art. 6. difficult. 1. & alij, & probatur ex Tridentin. ſeſſ. 14. de Sacram. Pœnit. cap. 5. cuius verba ſunt venialia, quibus à gratia Dei non excludimur,

mur, & in quæ frequentiùs labimur quamquam rectè,
& vtiliter citra omnem præsumptionem in confessio-
ne dicantur, quod piorum hominum vsus demon-
strat, taceri tamen citra culpam, multisq; alijs re-
medijs expiari possunt,

Neque preceptum Ecclesiæ facit venialia esse ma-
teriam necessariam confessionis primo. Quia Capit.
Omnis vtriusque sexus &c. non potest verificari de ve-
nialibus, ergo neque de illis est intelligendum, quod
non possit verificari de venialibus patet, quia præ-
cipit confessionem esse faciendam omnium peccato-
rum, quis autem dicat omnia venialia esse confiten-
da, si ergo omnia venialia non sunt confitenda, ergo
venialia non veniant sub præcepto, quia peccata, quæ
fiunt sub præcepto, omnia sunt confitenda. Neque
36 ad hoc obligat præceptum annuæ confessionis, † quia
præceptum annuæ confessionis determinat tantùm
tempus, quo debet exequutioni mandari præceptum
diuinum, nempe semel in anno, patet ex Tridentin.
loco supracit. in ista verba. Neq; enim per Lateranense
Concilium Ecclesia statuit vt Christi fideles cõfitean-
tur, quod iure diuino institutum esse intellexerat, sed
vt præceptum confessionis saltem semel in anno ab
omnibus & singulis, cùm ad annos discretionis per-
uenissent, impleretur. Cùm ergo præceptum diui-
num non obliget ad confessionem venialium, vtique
neq; obligabit præceptum annuæ confessionis. Tan-
dem Ecclesia non potest facere materiam necessa-
riam Sacramentorum, quæ non est, ergo neq; venia-
lia, quæ non sunt, poterit facere materiam necessa-
riam confessionis, estq; nimis durum obligare ad eam
venialium confessionem, ad quam non obligauit idem
ipse Sacramentorum auctor Deus.

Secundum inconueniens. Peregrinus, vel soluen-
di causa votum, vel alia de causa adit ædem Laure-
tanam, cumq; tempus suæ commorationis ibi sit
hæbdomada maior, sua fatetur peccata animo sa-
tisfaciendi debito annuæ confessionis. Non petit
schedulam; Domum reuertitur; Parochialem Ec-
clesiam communicaturus accedit, arcebitur, quia
schedulam non defert, vel cogetur iterum confi-
teri? Adde schedulam petijt, obtinuit, sed ami-
sit, quid agendum hoc casu? repellere a com-
munione? quam iniquum. Ad iterandam con-
fessionem cogere? quam durum. Crederet ergo;
quare ergo non creditur etiam asserenti se esse
confessum legitimo Confessario? En quæ neces-
sitas schedulæ? sed vrgentiùs.

Tertium inconueniens. Duo socij, fortasse cri-
minum, socij etiam in decreto non confitendi, vnus
alteri auditæ confessionis, schedulam tradit fingens se
esse Mediolanensem Confessarium, & alter alteri se
esse Cremensem demonstrans. Parocho hoc figmen-
tum ostenditur, vel etiam quilibet sibi ipsi hanc sche-
dulam fingit; quid aget Parochus? an ne omnium
Confessariorum nomina habet descripta, an ne om-
nium characteres cognoscit? Ad quid ergo istæ sche-
dulæ? Credat ergo dicenti, se esse confessum. Multa
alia possent adduci nõ minora istis, sed ista sufficiant.

Dices in † aliquibus Religionibus tenentur Reli-
37 giosi ad confessionem venialium; ergo venialia
veniunt sub præcepto. Respondeo cadere sub præ-
cepto non ex eo, quod sint materia necessaria
confessionis, sed quia ita per constitutiones ordi-
num est statutum, ad quarum obseruationem li-
berè se obligant, qui ad perfectionem rendere
conantur, at in casu nostro non est eadem ratio.
Deinde illi obligantur, quia lex obligans est cla-
ra, sed in casu nostro potiùs est in contrarium,
priori responsio est vera.

Nunc ad tertiam quęstionem soluendam accedens,
quæ est de obligatione, quam pariunt monitiones in
Calendarijs impressæ, & decreta synodalia, vel pro-
uincialia.

38 Dico † istam obligationem posse considerari, vel
respectu Regularium exemptorum, vel respectu sæ-
cularium Confessariorum. Si consideretur iuxta Re-
gularium priuilegia, dico esse nullius valoris per-
sæpiùs iam dicta, quia inferior nihil potest in supe-
rioris Leges, & concessiones, cum ergo è Summo-
rum Pontificum concessionibus habeant Regulares
priuilegia, eis non possunt inferiores derogare ni-
39 hil enim † potest inferior in Legem Superioris, ma-
xime si agatur de priuilegijs exemptis personis con-
cessis. Ideò Eminentissimus, idemq; Prudentissimus
Cardinalis Cornelius Senior Ecclesiæ Bergomensis
Episcopus, cum in sua synodo prima anno 1568.
ædita, titulo de Sacramentis à proprio Parocho su-
mendis, Capit. 29. decreuisset in hæc verba: Paro-
40 chi verò, † subditos suæ Paræciæ, qui sibi confessi
non fuerint, eos ad Communionem non admittant,
nisi priùs per schedulam propria manu alicuius Con-
fessarij ad id munus admissi conscriptam, & con-
fessos, & absolutos fuisse docuerint, in Synodo po-
stea secunda, titulo de Parochianis proprio Sacer-
doti non confessis corrigens supradicta ita statuit.
Cæterum, quia in prioribus nostris constitutioni-
bus Synodalibus cautum fuerat, eos, qui pro-
prio Sacerdoti confessi non essent, ab illo ad
Communionem admittendos non esse, nisi per sche-
dulam alicuius Confessarij, per nos ad id mu-
nus admissi, & approbati, se confessos, & ab-
solutas esse docuerint, Accidit verò & plerisque
qui Regularibus confitentur, vt ab illis schedu-
lam huiusmodi, vel propter frequentiam confiten-
tium habere non possit, &, si alicui pro Sacra-
mento Communionis assumendo cum reliquis in
Ecclesia genuflexo a Parocho, eo quod sche-
dulam non ostendat, Communio denegetur, id
absq; pœnitentium scandalo transire non potest,
idcircò constitutionem ipsam eatenus moderan-
do, omnes, & singulos Parochos monendos pu-
tauimus, vt qui ex Parochianis sibi non confes-
sis, notoriè criminosus non sit, tametsi alijs se
confessum per schedulam non docuerit, illi ta-
men Communionem non denegent; quem verò
notoriè criminosum, aut aliàs aliquo graui pec-
cato affectum, & incorrigibilem esse cognoue-
rint, eum aliquot diebus ante Communionis diem
paterne admoneant, vt omnino confiteatur, &
a Confessario schedulam, vt præmittitur habeat,
aliàs ad Communionem non accedat, quia reij-
citur. Vt sunt sanctissima ista verba, vt moni-
tum animarum salute plenum, vt iustissimum de-
cretum, certè, vt à Zelantissimo Episcopo ædi-
tum, ita in omnium Parochorum animis perpe-
tuo inserendum.

42 Dices non † ita decretum est in Concilio Prouinc.
Mediol. 4. part. 2. tit. de his, quæ pertinent ad Pœna
Sacram. admin. sed omnino aliter, nam ita legitur Cõ-
fessarius quicunq; sit, etiam Regularis, ne auditæ
Sacræ Confessionis testimonium scriptum, aut im-
pressum, manu sua, quoque sigillo signatum sibi con-
fessis dare omittat tantùm in Pascha. Respondeo
hanc monitionem esse intelligendam de scandalosis,
publicis, & incorrigibilibus pœnitentibus, non ve-
rò de alijs, iuxta supra tradita. Nam verba legis ista
sunt accipienda, vt aliquid operentur, quia, licèt ver-
ba generalia generaliter sit intelligenda, leg. 1. §. quod
autem ff. de aleato: leg. in fraudem & ibi Bald. ff.
de testamen. milit. cum alijs, debent tamen li-
mitari ad habilia leg. vt gregatim in princip. ff.
de man. & honor. leg. prima in princip. Cod. de
Sacros. Ecclesijs, Crauet. consil. 256. nu. 8. Meno-
chius remed. adipisc. 4. numer. 755. & alij, ideò
tantùm de publicis peccatoribus illud decretum
est intelligendum, vt aliquid valeat, & ita sta-
tuit etiam Illustrissimus & Reuerendissimus Ma-
tinus

rinus Georgius Episcopus Briximæ ita disponens
titul. de Pœnitentia. Cum Parochus iustam de
aliquo suspicandi causam habebit, verè ne con-
fessus sit, vel quia inimicitias ille cum aliquo ge-
rat, vel in concubinatu diu versatus sit, vel si-
milem aliam ob causam, et facilè ne credat,
se esse confessum affirmanti, nisi scriptum osten-
derit confessarij manu signatum, qui id testatum
faciat.

Dices vltimo Illustrissimum & Reuerendissimum
Ioannem Baptistam Milanum, olim Bergomi Epi-
scopum in admonitionibus, quas tertiæ synodi ad-
iunxit vulgari idiomate, ita disposuisse. Auuerten-
do ciascuno, che hauerà confessato i suoi peccati ad
altro confessore approuato, che al suo proprio Paro-
cho, e Curato, non sara ammesso al Sacramento
della Communione senza la fede della confessione,
& assolutione sottoscritta dal Confessore che l'haue-
rà vdita, e conferta l'assolutione, e cosi comman-
diamo alli Parochi, e Curati in virtù di santa vbedien-
za che non li ammettino. Idem omnino statuit etiam
Illustrissimus, & Reuerendissimus Emus in sua Sy-
nodi Decreto 14. de Sacramento Pœnitentiæ ad de-
cretum seu admonitionē Illustrissimi Milani se refe-
rens: Ex quibus vides colligi ineuitabilem consequen-
tiam, quod schedulæ sint deferendæ, quia imponitur
onus schedulæ deferendæ subdito, cui potest Episco-
pus imperare, non verò Regulari, qui priuilegio se
potest tueri, & ideò, cum subditus schedulam non
deferet, a sacra Communione arcebitur. Sed adhuc
respondeo, quoad Regularium pœnitentes nihil va-
lere istas dispositiones, quia priuilegium concessum
Regularibus est etiam concessum eorum pœnitenti-
bus, vt videlicet pœnitentibus ipsis credatur asseren-
tibus, se Fratribus esse confessos, cum ergo priuilegia
Papæ non possit tollere Episcopus, neq; poterit hoc
condere statutum, vt ergo aliquid valeat, erit inter-
pretandum de publicis incorrigibilibus, & scandalo-
43 sis pœnitentibus, quia verba sunt restringenda † se-
cundum potestatem loquentis, Oldrad. consil. 159.
versic. circa 3. Gemin. consil. 67. numero 3. Butr. consil.
29. & alij cum ergo Episcopus tantùm circa dictos pę-
nitentes habeat facultatem, de his tantùm erit inter-
pretanda eius definitio, & eodem modo, dico vni-
uersaliter esse intelligendam de solis publicis pecca-
44 toribus, † quia verba sunt ita interpretanda, ne tolla-
tur ius tertij: Oldrad. cons. 268. numero quinto, Anchar.
consil. 361. Iura plena & cęt. Cùm ergo pœnitentes,
qui non sunt publici peccatores, nec scandalosi ha-
beant ius, quod sibi credatur, & D. Thomas, vt su-
pra, asserat Parochum iniustè agere, qui illi non cre-
dit dicenti, se esse confessum, sequitur certè esse dicen-
dum dispositionem de istis non esse intelligendam,
sed tantùm de illis, qui non habent ius, vt sibi creda-
tur, quales sunt publici peccatores, vt supra sæpiùs di-
ctum est.

Tandem Naldus in sua summa refert Bartholo-
45 mæum Medinam asserentem, † quod si quis malè
confiteatur, & ideò absolutionem non recipiat, po-
test tamen petere schedulam confessionis à Confessa-
rio. Quid si hoc sciatur à pęnitentibus? vtiq; schedu-
larum vsus erit abusus. Maneat ergo; neq; Regula-
res, neq; Sæculares Confessarios teneri schedulas tra-
dere, neq; pœnitentes eas deferre, Parochos verò te-
neri sine illis Sacramentum Eucharistiæ dare.

46 Ad quartum, quod quærebatur. An scilicet saltem
cōsuetudine induci possit ista obligatio tradendi sche-
dulas, quod est idem ac dicere, an ex eo, quod tanto
tempore, quod ad consuetudinem inducendam requi-
ritur, sint traditæ dictæ schedulæ, ex ista consuetudi-
ne oriatur obligatio eas tradendi. De hoc potest esse
duplex quæstio, vna, an de facto talis consuetudo sit
inducta: Altera an saltem possit induci, & quoad
primam.

Dico de facto consuetudinem non esse inductam.
Quia licèt aliquando dictæ schedulæ ab aliquibus fue-
rint traditæ, semper tamen dictum fuit hoc esse con-
tra priuilegia, & fieri ad tollendas vexationes pęniten-
tibus à Parochis inflictas. 2. Semper aliqui, imò mul-
ti in vnaquaq; Religione fuerunt, & sunt, qui acriter
& restiterunt, & resistunt. 3. Consuetudo cum sit fa-
cti debet ab illo, qui eam allegat probari, Mantica, qui
multos allegat: decis. 8. num. 5. Parochis ergo incum-
bet onus probandi, talem consuetudinem extare.

47 Dices probari † consuetudinem ex eo, quod sche-
dulæ fiunt. Respondeo ex hoc non bene inferri con-
suetudinem. Cum enim Regulares imò etiam Sæcula-
res confessarij, vt probatum est non teneantur dictas
schedulas facere, sequitur, quod earundem factio
48 sit liberæ facultatis. † In ijs autem, quæ sunt facultatis
non inducitur consuetudo restrictiua liberæ potestatis
49 Deinde actus, qui producuntur ad probādam † con-
suetudinem, debent probari facti animo inducendi
eandem consuetudinem, & se obligandi. Tannerus in
part. 2 disp. 5. quæst. 7. dub. 1. nu. 19. Henriq. lib. 7. cap.
13. num. 9. Montesinus in p. 2. tom. 2. tract. de leg. disp.
50 23. quæst. 13. num. 222. & alij communiter. Nec † ista
præsumuntur, sed debent probari.

51 Dices verum quidem esse in ijs, † quæ sunt meræ
facultatis non induci consuetudinem restrictiuam li-
beræ potestatis, attamen etiam esse verùm, quod hæc
ppositio limitatur duobus modis primo in casu, quo
aliquid solet fieri longo tempore ab aliquo, qui postea
nolens in illis actibus perseuerare alio instante cogi-
tur continuare, tunc enim inducitur consuetudo restri-
ctiua liberæ facultatis, ita obtemperando, quia appa-
ret, quod ille, qui cogit facere, vtitur iure suo, & talis
actus tunc non est merè gratuitus, sed veræ seruitutis,
text. in Cap. Abbate de verb. signific. 2. lo casu, quo
aliquid fiat in fauorem Ecclesiæ, tunc enim etiam in
actibus meræ facultatis inducitur consuetudo in futu-
rum, & facit ad hoc. Capit. Ex parte, de Censibus, &
quod ibi notatur, & Cap. Ex parte Astensis de conces-
sione Præb. quod valde notandum aduertit Abbas
Cap. suam nobis nu. 9. de Simon. Cum ergo ista sche-
dularum traditio sit in fauorem Ecclesiæ, & post lon-
gam contradictionem tandem Regularis eas tradant
eis, qui sibi cōfitentur, videtur cōsuetudo inducta suffi-
ciens ad obligandū. Respondeo primam limitationem
non habere locum in casu nostro, imo facti veritatem
esse omnino in contrarium, quia, si quando schedulæ,
vel ab inaduertentibus, vel ab ignorantibus priuilegia
sunt traditæ, statim ac ea cognouerūt, ampliùs illas tra-
dere noluerunt, &, qui contrarium dicit, id debet pro-
bari; secundam verò limitationem dico pariter cessare
in casu nostro. Non enim est in fauorem Ecclesiæ
schedulas deferre. Quæ enim vtilitas ex illis Ecclesię
potest prouenire, maxime, cum supra demonstratum
sit esse potiùs quandam futilem & inanem diligen-
tiam.

Ad secundam dubitationem, quæ est, an consuetu-
do saltem possit induci. Respondeo, quod vel loqui-
mur, an possit induci, quoad Regulares, vel quoad
sæculares. Quoad Regulares dico non posse induci,
52 † quia priuilegia concessa vniuersitati non amittuntur
53 per actus subditorum. Neque † actus particularium
personarum nocent vniuersitati, text. in Cap. Acceden-
tibus. De priuileg. Gloss. ibidem in verbo renunciasse,
Innocent. similiter nu. 7. in fin. Iason in leg. fin. n. 58. ff.
de constit. Prin. Natta consil. 160. nu. 46. incipit. in cau-
sa quę agitur, cum ergo per actus subditorum non pos-
sint amitti priuilegia, certè sequitur, quod non possit
dari contraria consuetudo, quæ per actus contrarios
debet introduci. Quoad sæculares verò, puto equidem
posse, si tempus debitum, & cætera requisita interce-
dant, vt ipsi sæculares Confessarij teneantur sche-
dulas dictas conficere, quia nihil repugnat, quin possit
introduci. Quoad sęculares verò pęnitētes puto omni-
no contrariū esse dicendū, videlicet nō posse, quia cum
54 actus ad cōsuetudinē necessarij sint probādi gesti ani-

mo se obligandi quis vnquã dicet velle quemquã suis actibus induci consuetudinem, vt sine causa ei non credatur, vt reputetur immemor salutis suæ, vt non habeatur verax, ista enim omnia sequuntur ad schedulæ delationem, quæ, cum ideò deferatur è pœnitente, vt sibi credatur, sequitur certe, quod suo simplici dicto non creditur, & tamen vt sibi credatur habet ius, & si non creditur, talis actus est iniustus, ex D. Thoma, ex quibus conficitur, quod nemo potest præsumi ista agere, dum in sui præiuditium hæc sequentur. Poterit ergo introduci consuetudo quod confessarius teneatur illas facere non verò, quod pœnitens teneatur illas ferre ob rationes assignatas,

55 Ad quintam difficultatem, videlicet, an pœnitens si flexis genibus ante Confessarium, ad tollendas omnes lites, aliqua confiteatur peccata, & vt communiter dicitur, reconcilietur, satisfaciat, & Parochus teneatur ei præbere Eucharistiam. Respondent Suarez de Pœnit. disput. 36. sect. 2. num. 9. Coninch. de necessit. Confess. disput. 5. dub. 5. num. 52. Facundex in præcep. Ecclesiæ Præcept. 2. libr. primo cap. 3. num. 9. quod pœnitenti dicenti suo Parocho se nulla habere peccata mortalia tenetur illi credere, & ei sacram Eucharistiam exhibere, & Suarez subdit, quod, etiamsi esset elapsus integer annus, ex quo pœnitens non est confessus, & assereret se habere tantum venialia, & peteret communionem, deberet admitti, vbi habet hæc verba ipsissima, fides esse adhibenda nisi contrarium constasset euidenter, quia nulla est assignabilis ratio, quare non sit credendum. Cùm enim schedulæ istæ requirantur, vt certa fides habeatur de confessione, & maior non possit haberi, quam si actu confiteatur certè sequitur postulationem, & schedulæ delationem omninò superfluere.

56 Dices fortasse † quod delatione schedulæ habetur plena fides omnia peccata esse confessa; sed quæso, quis dixit Parocho, vel ex quo colligit omnia peccata esse confessa? Nonne potuit pœnitens dimidiatum tantum fecisse confessionum, vel etiam nullam, & tamen schedulam diferre, vt supra probatum & demondratum est? si ergo crederet schedulæ falsæ, quare magis non credit confessioni, quæ fit actualiter. Ego vt verum fateat puto hanc schedularum delationem esse potius aliquem prætextum ad fines quos sibi præfigunt Parochi, quam saluti necessariam diligentiam & discordiarum fomitum quam charitatis effectum.

57 Ad vltimum tandem quæsitum, quæ videlicet pœna sit debita Parochis, qui suos subditos, vel alios, qui iam confessi sunt Regularibus, iterum cogunt confiteri, vt sumant sacram Communionem. Respondeo ex Constitutione Sixti IV. concipit regimini sub num. 50. Talem esse denunciandum officio Sanctæ Inquisitionis, & contra eum, vt contra suspectum de hæresi esse procedendum. Ideò debent summopere inuigilare Confessarij, ne quemquam illorum, qui iterum confiteri compulsi sunt absoluant nisi prius compulsores officio Sanctę Inquisitionis denuncient Ioannes de la Cruz de statu Relig lib. 2. cap. 6. dub. 1. conclus. 3. Hunc errorem disseminauerat olim Ioannes de Poliaco, & ideò illum Ioannes vigesimus secundus Romam vocauit, & compulit retractare. Vide extrauagan. vas electionis de hæret. inter communes, pęna ergo illorum qui confessiones iterare compellunt est ista eorum verò qui cogunt schedulas deferre vtpote priuilegiorum violantium supra descriptæ sunt sub nu. 14. & cęt.

* * *

SVMMARIVM.

1 *Proponitur casus.*
2 *Restruntur rationes operariorum.*
3 *Subduntur rationes mercatorum.*
4 *Impugnationes operariorum.*
5 *Iustificationes mercatorum.*
6 *Admonitio ad lectorem, ne facilè respendeat audita tantum vna parte.*
7 *Quid sit agendum vniuersaliter.*
8 *Quæ sint facienda pro solutione.*
9 *Aliud pro alio inuito creditore non potest solui.*
10 *Maxime vera est tradita regula, cum quis vult adstringere alium ad aliquid sibi dandum ex oblatione.*
11 *Excipitur Ecclesia quæ sit debitrix.*
12 *Contractus manifeste vsurarius nulla consuetudine potest cohonestari.*
13 *Nec quidquam potest circa istum sæcularis, vel Ecclesiastica potestas, & verum est etiam de Iudæis, & alys nationibus.*
14 *Si quandò in vsuris dispensat Deus, hoc facit vt Dominus omnium.*
15 *Referuntur verba Emanuelis Sa, quod contractus non manifestè vsurarius non est condemnandus sua enim potestate videtur supplere Respublica, si quid deest.*
16 *Contractus, qui sapit vsurariam prauitatem, ex consuetudine reputatur licitus dictum Bartoli.*
17 *Consuetudo habet constituere probabile dubium iuris.*
18 *In dubio vnusquisque sequitur opinionem, quam putat probabilem, dum videt communiter recipi.*
19 *Qui fecerunt contractus, qui communiter putabantur liciti, & impune consueuerunt fieri putantes communiter bona fide esse iustos; non sunt arguendi peccati mortalis.*
20 *Variant etiam Doctores in decernendo hunc contractum esse vsurarium.*
21 *In varietate opinionum potest quilibet sine scrupulo sequi quam vult opinionem.*
22 *Potest etiam adhærere consuetudini, quæ est optima legum interpres.*
23 *Fundans se in opinione alicuius viri pij, & eruditi excusatur à peccato transgressionis legis.*
24 *Consuetudo est tantæ auctoritatis, quantæ vnus, & alter Doctor, & fortasse maioris.*
25 *Consuetudo excusat à pœna.*
26 *Non est reputandus vsurarius, qui facit actum communiter reputatum licitum, licet in veritate sit vsurarius.*
27 *Qui errans in intelligentia Iuris Canonici aliquid facit, non peccat.*
28 *Neque peccat iudex errando in subtilitatibus iuris.*
29 *Qui ratione naturali ductus putat, in diuinis patrem esse maiorem filio, non peccat, dummodo*

modo sit paratus credere quidquid credit Ecclesia.

30 *Licet consuetudo non possit tollere ius naturale, potest tamen illud minuere, vel augere.*

31 *Errans circa ius dubium non peccat.*

32 *Errans circa contractum, de quo dubitatur, an sit vsurarius, non peccat, intellige inter Doctores.*

33 *In dubio vnusquisque sequitur, quam vult, opinionem.*

34 *Ignorantia, quam nulla praecedit ad vertentia excusat.*

34 *Ignorantia iuris non frequentati est probabilis.*

36 *Errens bona fide in apicibus iuris excusatur.*

37 *Ius, per quod prohibetur contractus communiter reputatus licitus & approbatus, necessario debet esse obscurum.*

38 *Ignorantia iuris naturalis, vel diuini non excusat quomodo sit intelligendum.*

39 *Vsura est prohibita iure diuino.*

40 *Dicens vsuram licere est haereticus.*

41 *Ignorantia iuris naturalis, vel diuini clari non excusat, dummodo de illo habeatur cognitio.*

42 *Constat quidem vsuram esse prohibitam, at hunc contractus esse vsurarium potest esse dubium.*

43 *Consuetudo non potest tollere ius naturale, vel diuinum quomodo sit intelligendum.*

44 *Consuetudo potest efficere, quod probabiliter non cognoscatur hoc vel illud esse contra ius naturale, vel diuinum.*

45 *Caussa propter quas potest augeri pretium rerum. Prima est multitudo emptorum; copia pecuniae; & penuria mercium. 1.*

46 *Affectus ad rem, qui est pretio aestimabilis. 2.*

47 *Lucrum cessans vel damnum emergens. 3.*

48 *Vendens mense Decembri triticum, quod erat seruaturus in mensem Maium, quo tempore solet carius vendi, auget pertium cum suis aduertentijs necessarijs.*

49 *Seruaturus triticum ad mensem Maium potest pacisci de pretio tunc currente, & quomodo.*

50 *Vendens merces alicubi, quas alio esset translaturus, potest augere pretium & quomodo.*

51 *Debet admoneri emptor de hoc augmento.*

52 *Vendere credita pecunia est augmenti pretij caussa. 4.*

53 *Pretium iustum rei venditae credita pecunia est illud, quod vsitatur.*

54 *Res venditur carius credita, quam numerata pecunia.*

55 *Periculum amittendi pretium rei est caussa. 5.*

56 *De hoc augmento est admonendus emptor.*

57 *Limitatur tamen necessitas huius monitionis.*

58 *Periculum debet esse verum, & probabile, non imaginarium.*

59 *Mercator augens pretium ratione periculi, quod tamen non patitur, illud tamen recipit licite si tamen periculum fuit verum.*

60 *Licite emuntur chirographa continentia debita dubia minori pecunia, quam valeant.*

61 *Licite emuntur minoris etiam si sint sine periculo.*

62 *Modus vendendi, vel emendi est caussa augmenti. 6.*

63 *Modus emendi sub hasta non habet pretium determinatum.*

64 *Pretium iustum est totum illud, quod potest extorqueri dum venditur sub hasta.*

65 *Expenssa facta pro habenda re est causa. 7.*

66 *Mercatoris est tàm damnum quàm lucrum.*

67 *Anticipata solutio auget pretium ad summum, intra latitudinem tamen iusti.*

68 *Non est tamen improbabilis excessus, si ad sit consuetudo.*

69 *Consuetudo dat pretium rebus.*

70 *Pretium non potest augeri ex eo, quod res vendantur extraneis.*

71 *Neq; ex eo, quod res sit maximè vtilis emptori.*

72 *Neq; minoris iusto pretio potest res emi ab vno paupere.*

73 *Si indigentia emendi esset vniuersalis, possent res emi minoris; vide ibidem rationes istius, & differentiam à superiore casu.*

74 *Pretium eo modo, quo est pactum est soluendum.*

75 *Beneficia non conferatur in inuitos.*

76 *Contractus censentur facti secundum consuetudinem.*

77 *Res à mercatore ratione mercaturae carius venditur, quam à non mercatore.*

78 *Expensae in alendis animalibus &c. includuntur in mercatura.*

79 *Quid sentiendùm in veritate de hoc modo agendi & reprobatur.*

80 *Traditur modus, quo se gerere debent mercatores cum operarijs.*

81 *Contractus secundùm quod putatur licitus, vel illicitus obligat ad restitutionem.*

82 *De acquisitis bona fide, sed actu verè vsurario quid sentiendum, variae sententiae; prima nihil posse retineri ex illo.*

83 *Ex actu non peccaminoso consurgit obligatio restituendi.*

84 *Rem alienam bona fide emens non pecco, cognoscens alienam tenor restituere, etiam si pretium mihi non reddatur.*

85 *Qui locare putat, & re vera mutuat, cognito errore tenetur reddere lucrum, quod per locationem acquisiuit.*

86 *Qui mutuando putat se aliquid posse recipere, recipiendo non peccat, receptum tamen tenetur restituere, cum errorem cognoscit.*

87 *Recipiens aliquid, vt debitum, re vera non debitum cognitum non debitum tenetur reddere, nec peccasset accipiendo pecearet retinendo.*

88 *Rem minoris emens iusto pretio putato iusto non peccat, cognoscens tenetur restituere.*

89 *Refertur sententia asserens ex hoc lucro posse tantum retineri, quantum alio, vel simili iuste fuisset lucratum.*

90 *Obligatio restitutionis non consurgit, vbi non est peccatum in hoc contractu non est peccatum, & probatur.*

91 *Res, quae caret culpa non debet in damnum vocari.*

92 *Ex mutuo nihil lucri potest percipi, potest ex lucro cessante, & damno emergente.*

93 *Bona fides prodest possidenti.*

94 *Statuitur tantum lucri posse acquiri an contractu vsurario, sed bona fide putato licito, quantum ex eodem esset perceptum, si licitè fuisset factum.*

95 *Adducuntur rationes hoc probantes.*

96 *Expenditur dictum Lessij.*

97 *Quilibet est præsumendus consentire in lucro liciti contractus, non tamen in excessu, & illicito.*

98 *Quæ intentio requiratur ad instificandum contractum.*

99 *Contractus celebratus in vno genere, si in illo non potest rectificari, si sit bona fide celebratus, degenerat in alium, in quo facilius potest rectificari.*

100 *Dans bona fide mutuo suo colono centum, vt rectè colat agrum, reducitur ad locationem operum, vel venditionem.*

101 *Ad æqualitatem sufficit consensus etiam tacitus, ideò qui furatus est centum, si putet rationabiliter ex tacito consensu sibi relinqui, non obligatur reddere.*

102 *Ne consurgat obligatio restitutionis sufficit læsum non esse inuitum quin res restituatur.*

103 *Quod quisque consentiat in lucrum licitum ex venditione est quodammodo adnexum venditioni.*

104 *Verba generalia in contractibus à notarijs apponuntur potius ex consuetudine, quam de partium consensu.*

105 *Consensus quem nos ponimus ex facto est.*

106 *Ad iustitiam contractus nihil relenet, quod titulus sit cognitus in genere, vel in spetie, modo adsit æqualitas.*

107 *Mercatores debent sincere considerare, qua fide ista egerunt, & secundùm illam determinandum est.*

108 *An iste modus agendi sit adeò malus, vt de eo non possit dari bona fides,*

109 *Expenduntur singillatim, quæ possunt facere difficultatem, & concluditur quod potest dari.*

110 *Tandem traditur, quid resolutiuè sit dicendum.*

Mercatores cum operarijs contendunt de modo solutionis.

XXII.

1 QVidem mercatores conducunt operarios pacta mercede in numerata pecunia, qui postea tempore solutionis non pecuniam; sed frumentum, vinum, & alia huiusmodi tradunt in solutionem, quæ, cum, vt plurimum operarijs non sint necessaria, coguntur ea vendere magno damno, quia, cum à mercatoribus carissima emant, vili postea pretio vendunt, & multoties ijsdem mercatoribus. Quæritur an ista solutio sit licita, & simul totus contractus.

2 Pro maiori claritate † libet hic referre rationes, quas adducunt operarij suæ quærelæ, & eas, quas adducunt mercatores ad excusandum suum factum. Inquiunt operarij. Pacti sumus pretium in numerata pecunia; soluite etiam in numerata pecunia. Respondent mercatores, se quidem conuenisse in numerata pecunia, idest se tradituros illis singulis diebus. v. g. quinquaginta solidos, sed tamen se non obligasse, tradere illis aurum, & argentum, ideò etsi soluant etiam mercibus nullam eis inferre iniuriam, maximè, quia vino, & frumento quotidie indigent, & quod ab alijs empturi sunt, possunt ab ipsis accipere in solutionem pacti prætij suorum laborum. Quod verò velint ab ipsis emi vel in solutum accipi ista; hoc modo cohonestant. Primo; quia, si ipsi in negotio non continerent operarios, fame perirent, eorum enim regio est sterilis, nec aliud est negotiũ, in quo possint operarij se ipsos exercere, ideò mercatores, vt plurimum eos retinent conductos, etiamsi eorũ opera non indigeant, & merces, quæ fabricantur, multo tempore remanent inuenditę & implicata pecunia in illis iacet inutilis, vt autè operarijs aliquam lucri occasionem præbeant merces faciunt fabricare, quas aliàs non facerent; ideò eis etiam iustum videtur, vt, quod lucrum alijs in emendo frumento vino, & alijs præstare deberent, eis impendant. Deinde asserunt hunc modum solutionis esse antiquissimum, & vsitatissimum, & omnes mercatores prædecessores ita semper consueuisse, & tunc etiam ita agi inspectantibus parochis nec prohibentibus confessarijs. Quibus tamen operarij re- 4
spondent. Ad primum quidem, quod, licet conuentio non sit facta de soluendo pretio in aureo, & argento, communis tamen vsus est, vt, quoties conuenitur de pretio aurei, dimidij aurei, quinquaginta solidorũ &c. solutio etiam fiat in aureo, & argento, nisi partes contrahentes aliter consentiant; ideò in pecunia numerata, soluta debent satisfacere. Deinde, quod si vellent mercatores operarijs satisfacere mercibus, deberent eas tradere honesto pretio, non autem excessiuo & supra rigorosum, qui modus solutionis non est opus charitatis, vt mercatores iactant; sed potius iniquitatis, neque hoc est eos à famis nece eripere; sed vsuris iugulare; & si eos exercent ex charitate, charitatis signa exhibeant in honestate pretij. Ad secundum, videlicet, quod hic modus sit antiquissimus &c. Non negant operarij; sed asserunt tamen esse etiã antiquissimam famam in suis regionibus, quod omnes; qui ita soluerunt, sint tamquam vsurarij inferno, & hunc morem semper fuisse detestatos omnes viros probos, Concionatores in suggestis, & Parochos in colloquijs familiaribus, & eosdem operarios de hoc semper fuisse conquestos; & concludunt operarij, quod, si cum mercatoribus pro suis laboribus conueniunt de pretio quinquaginta solidorum, verbi gratia, si soluantur in mercibus, neque remanent quadraginta, & ita istud non est iustum, nec conuentum pretium. At mercatores ad hoc iustificandum ita respondent. Primo se operarijs promittere quinquagita supposito modo solutionis, qui nisi supponeretur, certè non paciscerentur de quinquaginta. 2. Quia, vt plurimum anticipata pecunia soluunt stipem, ad quod non tenentur, ex qua solutione duæ oriuntur rationes, quibus pretium potest licite diminui, altera est periculum fugæ, quia, cum operarij sint pauperrimi, accepta stipe aliquando fugiunt, & Mercatores hoc damnum subeunt; & hoc periculum est vniuersale, secunda est, ratio lucri cessantis, & interdum etiam damni emergentis, quia, vt eis antecipate soluant pecuniam, quam in negotiatione implicarent cum lucro, eis tribuunt in subsidium, imò aliquando præ manibus pecunias non habentes coguntur eas sumere sub vsuris. 3. ratio principalis est, quia rogati eos ad operandum conducunt. Ad illud verò, quod operarij dicunt, mercatores supra rigorosum pretium res illis vendere, vel in solutum tradere; Respondet, pretium augeri ratione mercaturæ, deinde, quia cum vino, & frumento eorum regio omnino careat, nec illa ferat, vt illuc aduehantur, coguntur mercatores alere equos, & mulos, & famulos conducere, qui merces aduehant ideò ob istas rationes, se pretia alterare; maximè quia merces illæ è regionibus longinquis ad alpestria loca ducuntur; & tandem concludunt, se hoc modo agere, quia approbatus

fuit

fuit a N. Doctissimo Theologo, qui auditis rationibus
decreuit factum licere. His tamen adhuc respondent
operarij. Ad primum, quod Mercatores clare loquan-
tur, neque se cum tantum supputent; paciscantur de
pretio, & liberam relinquant solutionem. Imò addunt
in huiusmodi pretio magnū adesse abusum, quia mer-
catores inter se conueniunt, ne vnus pretium augeat,
nec alio modo soluat, quod, an eam redoleat chari-
tatem, quam profitentur, relinquunt cogitandum di-
screto viro. Ad secundam, quod verum quidem est,
quod anticipatam solutionem accipiunt, sed hoc ex
eo prouenit, quia vsuris suis mercatores reddunt sem-
per egentes operarios; & debitis sibi obstrictos, ex quo
fit, vt illis semper teneantur seruire, nec sint liberi ad
locandas suas operas alijs, quod maximum est onus.
Ad periculum fugæ respondent, quod soluant in pe-
cunia, non in mercibus, quia hoc modo non indige-
bunt operarij anticipata stipe, per quam etiam ratio-
nem respondent ad secundum tegumentum iniquita-
tis. Ad 3. rationem principalem pariter respondent,
se eos rogare vt conducant, sed modo honesto. Nec
quidquam valet ratio mercaturæ, quæ nunquam dat
ius augendi pretium supra rigorosum, nisi alia ratio
accedat, quia mercatura vt sic habet tantum tria pre-
tia, videlicet, infimum, medium, & supremum, vel ri-
gorosum, nec aliud pretium cognoscit mercatura:
Quod verò animalia nutriant, famulos conducāt &c.
Hæc necessario insunt lucro mercaturæ. Nec quis-
quam potest vendere merces pretio rigoroso, & dedu-
cere præterea etiam in computum pretij expēsas, quæ
fiunt in animalibus, & famulis. Nec mirari se virum
alioqui doctissimum approbasse, quæ ab ipsis dicebā-
tur, quia non nouit, quæ possunt responderi. Nunc ista
omnia exhibeantur, deinde responsum attendatur.

6 Hæc omnia † volui hic texere humanissime lector, vt
tuis subijcerem oculis. quam facile sit decipi illum cō-
sulentem, qui de contractibus decernit in facti con-
tingentia non auditis ambabus partibus, sed vna tan-
7 tum informante. † Pro solutione ergo istius facti pri-
mo notabo difficultates soluendas. 2. Vniuersales do-
ctrinas tradam 3. Ad propositum factum elucidan-
dum me conferam.

8 † Tria ergo mihi videntur in proposito præcipue
quærenda. 1. An possit vnum pro alio solui. 2. Quid
possit consuetudo in contractibus. 3. Quibus de cau-
sis possit augeri pretium supra rigorosum, & aliqua
etiam alia addam de pretio vsu frequentiora.

Ad primum ergo An vnum pro alio solui possit non
consentiente eo, cui facienda est solutio.

9 † Regula est, quod aliud pro alio solui non potest,
l. 2 §. mutui datio ff. si certum petat. & l. eum a quo
10 C. de solutio. † quæ maximè locum habet, cum quis
ex oblatione vult alium adstringere ad aliquid si-
bi dandum, vel faciendum, tunc enim debet fieri in
eadem specie, in qua fuit contracta obligatio, l. si rem
§. vlt. cum l. seq. ff. de pignor. act. l. item liberatur §. 1.
ff. quibus mo. pig. vel hypo. sol. Practica papiens. in
forma respons. libelli in actione hypot in verbo sa-
tisfacere num. 2. Mantica decis. 1. num. 7. & solutio fa-
cienda est in ea re, de qua conuentum est. nec in alia
fieri potest, non consentiente creditore instit. quib.
11 mod. tol. oblig. §. 1. † Excipitur Ecclesia, quæ sit de-
bitrix Auth. Hoc ius. C. de Sacros Eccles.

12 Ad secundum, quid possit consuetudo. † Dico,
quod vel manifeste patet contractum esse vsurarium,
vel non manifeste patet. Si manifeste patet, nulla con-
suetudine potest cohonestari quia non solum potestas
sæcularis, sed neque Ecclesiastica quidquam potest
13 circa istud † quod verum est etiam de Iudeis & alijs
infidelibus, vt bene Couarr. lib. 3. var. cap. 1. num. 8. &
14 text. insignis in cap. super eo de vsur. † quod, si aliquā-
do in illa Deus dispensauit, hoc fecit, vt dominus om-
nium, vt bene Couar. loco cit. Si verò non patet ma-
15 nifeste contractus esse vsurarios; Emanuel † Sà verbo
contractus num. 4. ita habet, contractus, qui commu-
niter fit, & est vtilis Reipublicæ, condemnari non de-
bet, nisi aperte constet esse illicitum, cum præsertim
Respublica illa potestate, quem habet in bona cōmu-
nia, credenda sit supplere, si quid alioqui desit tali cō-
tractui, & citat Siluestrum verbo contractus num. 8.
16 † Bartolus in l. quis sit fugitiuus §. apud labeonem ff.
de ædil. ædict. habet, quod contractus, qui sapit vsu-
rariam prauitatem, ex consuetudine reputatur licitus,
17 & ratio est, quia † consuetudo habet constituere pro-
18 babile dubium iuris. cap licet, de spons. duorum. † In
dubio autem vnusquisque sequitur opinionem, quam
putat probabilem, dum videt communiter recipi hoc
idem probat Nauar. lib. 5. cons. 4. tit. de vsuris qui re
pro vtraque parte disputata ita concludit. Quare om-
nibus præfatis pro vtraque parte perpensis videtur re-
19 soluendum, † quod qui hactenus fecerunt aliquos cō-
tractus, qui communiter putabantur liciti, & consue-
uerunt impune fieri, credentes eos bona fide esse iu-
20 stos, non sunt arguendi saltem peccati mortalis, † &
probatur; quia variant etiam Doctores inter se. in de-
21 cernendo, qui cōtractus sint vsurarij, † & quilibet po-
test sequi, quam vult opinionem sine scrupulo; ergo
22 † potest etiam adhærere consuetudini, quæ est opti-
23 ma legum interpres. 2. † Fundans se in auctoritate
vnius Doctoris pij, & eruditi, excusatur à peccato trās-
gressionis legis; ita colligunt Abbas Alexand. & Imola
24 ex cap. Capellanus de fer. iuncta Glossa. † At consue-
tudo est tantæ auctoritatis, quantæ vnus, & alter Do-
ctor, & fortasse etiam maioris arg. l. 2. C. quæ sit lon-
25 ga consuetudo; vnde & † consuetudo excusat etiam
à pœna secundum duos Glossas à multis putatus sin-
gulares in cap. Cum venerabilis; de consuet. & in cap.
Denique dist. 4. 3. ex citata lege Quis sit fugitiuus &c.
vbi textus habet, qui facit aliquid, quod publice puta-
26 tur iustum, non censeri male facere; † vbi Bartol. de-
terminat, non esse dicendum vsurarium illum, qui fa-
cit actum, qui communiter æstimatur licitus, quamuis
in veritate sit vsurarius, quem multi sequuntur, & ibi,
27 & etiam alibi. 4. † Qui, errans in intelligentia iuris ca-
nonici aliquid facit, non peccat, Innoc. in cap. Per tuas.
28 2. de Simonia; † vnde neque peccat iudex errans in
subtilitatibus iuris Bald. in l. ab eo Codice quomod.
29 & quand. iudex. † Imò, qui ratione naturali du-
ctus credit patrem in diuinis esse maiorem filio, nec
etiam peccat, modo implicite credat quidquid San-
cta credit Ecclesia. Innocent. in cap. firmiter num. 7.
30 de sum. Trin. & fide Cathol Addo, quod. † licet con-
suetudo non possit abrogare ius naturale, vel diuinum,
potest tamen illud minuere, vel augere, idem Innoc.
in cap. fin. de consuet. receptus à Panormit. Rocho
31 de Curte &c. † Tandem nec errans circa ius dubium
peccat ex Ioanne Andr. in cap. 1. de Postul. Prælat.
32 in 6. communiter receptus, & in casu nostro, † errans
circa contractum, de quo sit dubium inter Doctores
an sit vsurarius, non peccat. Card. in Clem. 1. §. fin. op-
33 pos. de vsur. & ratio est, † quia in dubio vnusquisq. po-
test sequi, quā vult opinionē, & ignorantia, quam nulla
34 † præcessit aduertētia, excusat, vt sanior fert sententia.
35 † Et ignorantia iuris nō frequentati est probabilis Io.
Monach. in c. ignorantia de reg. iur. in 6. & text. in l. si-
36 de iussor. §. Quædam ff. mandati † ait errantem bo-
na fide in apicibus iuris excusari; sed sic est, quod, cum
aliquis contractus communiter [illegible] etur pro licito, &
37 vsitatur; tamen est illicitus necesse est, † ius per quod
probatur illicitus, esse obscurum, vel infrequenta-
tum, vel subtile, vel de apicibus iuris, ergo, qui talem
contractum exercet, videtur tutus.

38 Dices † ignorantia iuris humani certe excusat, vt
plurimum, at ignorantia iuris naturalis, vel diuini ne-
minem videtur excusare 1. quæst. 4. cap. Turbatur §.
39 Notandum. † sed vsura est prohibita iure diuino Cle.
1. ibi contra iura diuina, & humana, de vsur. & iure
naturali probat D. Thom. 2. 2. quæst. 78. articul. 1. post
40 Arist. 2. Polit. adeò vt † dicens vsuram licere sit hære-
ticus Clem. 1. in fin. de vsur, ergo &c. Respondeo

† Igno-

41 † Ignorantiam iuris clari non excusare, dummodo de
illo habeatur cognitio. At quando est obscurum, vel
dubium, vel infrequentatum, vel si frequentatum, eo
modo, quo nos vtimur ab aliquo Doctore explicatum,
excusat; Imò etiam ignorantiam iuris diuini ad sum-
mam Trinitatem pertinentis excusare, supra proba-
42 tum est ex Innocentio III. † Respondeo constate; qui-
dem esse prohibitam iure naturali, & diuino, at, hunc
contractum esse vsurarium, non constat. Potest autem
simul stare, quod quis sciat vsuram iure diuino natu-
rali, & positiuo esse prohibitam, & tamen nescire
hunc numero contractum esse vsurarium, imò potest
esse, & de facto maxima est concertatio inter Docto-
res, an aliqui contractus sint vsurarij.

41 Dices 2. † Cõsuetudo nõ potest tollere ius naturale,
vel diuinum cap. Quæ contra 8. dist. & cap. fin. de
consuet. vt etiam nos supra concessimus asserẽtes pos-
se tantum minuere, vel augere, sed non omninò tol-
lere. Respondeo concedendo consuetudinem non
posse tollere, vel abrogare ius naturale, neque diui-
num, & ideò posita quacunque consuetudine adulte-
rium semper erit illicitum, blasphemia detestanda.
44 † Attamen potest consuetudo efficere, ne hoc, vel il-
lud cognoscatur probabiliter esse contra idem ius na-
turale, vel diuinum; qua ignorantia posita trangressio
excusatur, & ista quoad consuetudinem cohonestan-
tem contractus.

Hunc ad caussas ob quas potest augeri pretiũ etiam
45 supra rigorosum. † Prima est multitudo emptorum,
& copia pecuniæ, & mercis penuria Couarr. 2. vari.
cap. 3. num. 5. Medina quæst. 31. vers. similiter Lessius
46 lib. 2. cap. 21. dub. 11. † 2. Affectus ad rem, qui, cum
sit pretio æstimabilis, potest esse caussa, quod pretium
augeatur. Hinc gemmæ, & statuæ antiquæ, & pictu-
47 ræ maximo pretio interdum emuntur. † 3. est lucrum
cessans, ratione cuius potest res carius vendi. verb. gr.
48 † Quis est seruaturus triticum ad mensem maij, quo
tempore solet carius vendi, illud tamen vendit mense
Decembri, quo vilius emitur, & hoc in gratiam illius,
qui emit; tunc potest ratione istius sperati lucri pretiũ
augeri, in quo tamen pretio constituendo habenda
est ratio pretij currentis, periculi, quod posset pati, cu-
49 stodiæ, & incertitudinis incrementi. † Item, qui vere
triticum est seruaturus vsque ad mensem Maij, in gra-
tiam alicuius vendit mense Nouembri, potest pacisci
cum emptore, quod eo pretio frumentum censeatur
emptum, quod valebit mense Maij. Couar. 3. variar.
cap. 3. num. 6. Lessius lib. 2. cap. 21. dub. 4. Qui tamen
contractus ita debet fieri, vt non sit in electione ven-
dentis statuere, quẽ diem voluerit totius mensis Mar-
tij; sed, vt possit quidem eligere præsentem diem, &
suo tritico statuere pretium, quo illo die venditum est,
vel alium quem maluerit ex futuris, sed ex preteritis
diebus nullum potest eligere, vt secundum pretium,
quo tali die venditiones factæ sunt frumẽti valor esti-
metur. Ratio est, quia non potest plus lucrari, quam
si in id tempus venditionem frumenti reuera distulis-
set. Cum ergo eo casu deberet aliquo determinato die
vendere, & nunquam die præterito, sequitur, quod ne-
que in casu nostro electio diei aliter possit fieri, vt iu-
stitia seruetur; habenda prætetea etiam erit ratio peri-
culi, & expensarum, quæ faciendæ essent, vt supra etiã
50 dictum est. Ita † si quis esset delaturus sericas telas,
vel alias merces in oras longinquas, vbi maximum
lucrum esset faciendum, & merces Venetijs Bergomi,
vel alibi venderet in gratiam alicuius, detractis peri-
culis, & expensis potest sibi lucrum statuere ad mo-
dum illius, quod fecisset, si in illas longinquas oras di-
51 ctas merces vexisset. † puto tamen quod deberet ad-
moneri emptor de isto augmento prætij, ob istã ratio-
nem lucri cessantis facti, & quod dico de lucro cessan-
te, eadem ratione dico etiam de damno emergente.
52 4. † est quia res venditur credita, non numerata pe-
53 cunia, communiter autem res venditur † carius cre-
dita, quam numerata pecunia, quod si petas quodnam
sit augmentum pretij rei, quæ venditur credita pecu-
nia supra illud, quo venditur numerata. Respondeo
esse illud, quo communiter a tali modo vendentibus
illæ res venduntur, illud autem habetur pro iusto pre-
54 tio, quo res communiter solet vendi, † Venduntur
autem merces carius credita, quam numerata pecu-
nia. Couarr. 2. variat. cap. 3. num 6. Sotus de iust. lib. 6.
55 quæst. 4. Molina & alij † 5. Est periculum amittendi
totum, vel partem pretij, vel subeundi expensas pro
pretio recuperando, quæ pericula cùm sint pretio æsti-
mabilia, sunt etiam caussa sufficiens alterandi pretiũ,
56 † puto tamen etiam de isto pretij augmento esse ad-
monendum emptorem; vt, si forte alium haberet ven-
ditorem, qui hoc periculum non timeret, non coga-
tur pati illud augmentum pretij, quod posset euitare.
57 † nisi tamen vendens esset certus, quod etiam facta
monitione adhuc tamen emeret, & multo magis ven-
ditor non teneretur hanc præmittere monitionem, si
emens talis esset, qui ægre ferret talem monitionem, &
qui non obstante, quod euidens esset periculum amis-
sionis pretij; attamen cogeret mercatorem tradere
merces pretio currenti; in his enim, & similibus casi-
bus puto non esse necessarium præmittere monitio-
58 nes. † Verum tamen est, quod periculum debet esse
verum, & probabile; non fictum, & nulla ratione pu-
59 tatum. † Sed quid si mercator pretium mercium au-
xit ratione periculi, & postea nullum damnum patia-
tur, poterit ne illud augmentum retinere? Respon-
deo vel re vera suberat periculum; vel nullum erat
periculum, quando initus est contractus; si vere sub-
erat periculum, licet damnum non sequatur, potest re-
tinere augmentum, quia verè se exposuit periculo
amittendi; si verò non suberat periculum, neque pote-
rit retinere augmentum. In augendo autem pretio ha-
benda est ratio periculi, & certitudinis, vel incertitudi-
nis eiusdem; secundum enim quod periculum est ma-
gnum, vel paruum, magis probabile, vel minus pro-
babile, ad ratam, pretij est faciendum augmentum.
60 † Hinc iustificatur contractus emptionis chirografo-
rum, quæ si contineant periculum, possunt tanto mi-
noris emi, quanto maius est periculum, vt si chirogra-
fum contineat creditum centum aureorum, potest emi
pretio octoginta, vel nonaginta, & interdum pluris,
& minoris iuxta probabilitatem, & quantitatem peri-
culi, & in hoc conueniunt Doctores: Difficultas est, an
liceat dicta chirographa minoris emere, etiã si nullum
periculum contineant; Affirmantes, & negantes offert
Lessius de iust. lib. 2. cap. 2. dub. 8. qui affirmant, ratio-
nem reddunt, quia illa chirographa fiunt materia em-
ptionis, & venditionis, & ideò possunt minoris emi,
& etiam, quia minus valet pecunia absens, quam præ-
sens; qui negant pariter rationem reddunt, quia in ista
emptione non seruatur æqualitas. Elige quod placet
62 vtrunque enim dictum puto probabile. † 6. est modus
vendendi, vel emendi. Si res offeratur emenda, mino-
ris emitur, quia merces vltroneæ vilescunt; si res ad
minutum vendantur, carius vendentur; si in magna
quantitate ementur, viliori pretio emuntur, ita enim
63 fert consuetudo. † Venditio sub hasta (idest all'in-
canto) non habet modũ determinatũ, aliquando enim
64 carius, aliquãdo vilius emitur. † Pretium iustum istius
venditionis sub hasta, est totum illud, quod potest ex-
torqueri absque vi, & fraude Molin. de contr. disp.
349. Garzias Gomez & alij. Ea vero, quæ exponun-
tur ludo fortunæ, al lotto, non possunt æstimari plu-
ris, quam valeant, habita tamen ratione expensa-
rum, & si quid est aliud considerebile, quia nullus est
titulus, quo maius lucrum possit fieri Molin. disp. 509.
Sà verbo venditio num. 15. Garzias de contract. cap.
65 44. num. 5. & 7. & alij. 7. † Expensæ, quæ fiunt pro
habenda re in gratiam alicuius; v. g. quis cupit habere
aliquas merces, quæ simpliciter cõsideratæ non multũ
valent; sed ratione expensarum, quæ necessario fiunt
vt habeantur, potest augeri earum pretium ad æquali-
tatem expensarum; dummo tamen fiant in gratiam
emen-

ementis , & non possint alio modo haberi Quod si
mercator ipse multas expensas faciat ; sed non in gra-
tiam alicuius, & illæ merces possint haberi pretio mi-
nori,& absque computatione expensarum ; tunc illas
non potest computare, & si tales expensas fecit debet
66 sibi imputare.† mercatoris enim tàm est damnum pa-
67 ti, quàm lucrari 8. † est solutio anticipata, ratione
cuius res venduntur minori pretio , quam fiant pecu-
nia præsenti , vel numerata , seu credita . ratione ta-
men anticipationis non possunt res emi viliori pretio ,
quam sit infimum : ita Lessius & testatur de commu-
ni, nisi tamen addatur anticipatæ solutioni damnum
68 emergens, vel lucrum cessans, † At ego non putarem
improbabile posse emi etiam pretio minori , quam sit
69 infimum, si talis sit consuetudo, quæ pretijs dat regu-
lam, & sicuti hac ratione augetur pretium rei venditæ
credita pucunia,ita poterit minui,si ematur anticipata:
quod , si talis vsus non adsit, puto non posse minoris
emi res iusto pretio, quia videtur quædam species vsu-
ræ; nisi enim alius intercedat titulus , vt lucri cessantis,
vel damni emergentis , videtur quoddam genus mu-
tui ista anticipeta solutio , & ideò pretium non debet
esse minus, quam illud, quod continetur intra letitudi-
nem iusti si plura cupis , vide Lessium libr. 2. capit. 21.
70 dub. 7.† Non potest tamen augeri pretium ex eo,quod
res vendātur extraneis,ita Cordub. de contract. quæ. 15.
Molina disp. 346. Sà verbo venditio nn. 18. Lessius lib.
71 2. cap. 21. dub. 4. nu. 30. † Neque ex eo,quod res sit ma-
ximè vtilis emptori , quia venderetur , quod alienum
est ita Senior Nauar. cap. 27. numer. 83. & recentior.
Nauarra libr. 3. capit. 21. num. 24. Reginaldus Lessius
72 & alij † Neque minoris possunt emi res , quam sit iu-
stum pretium à paupere, qui paupertate pressus cogi-
tur vendere, quia nulla adest ratio istam emptionem
cohonestans, indigentia enim vnius pauperis non suf-
73 ficit ad pretium iustificandum , † quod si indigentia
vendendi esset vniuersalis argueret paucitatem em-
ptorū,& copiam mercis , quę possunt esse causæ alte-
rationis pretij. His præhabitis nunc me confero ad ex-
pendendas rationes adductas, tàm pro mercatoribus,
quàm pro operarijs , expendendo singulas secundùm
se, non in ordine ad istum contractum , deinde resol-
uendo dicam, quod sentio de toto isto facto .

74 Ad Primam † igitur rationem adductam ab ope-
rarijs, quod videlicet pretium est pactum in numera-
ta pecunia , ideò etiam in numerata est soluendum ;
iam responsum est,ita regulariter esse agendum. Quod
verò respondent mercatores . Non releuat, quia pre-
tium verè est pactum in numerata pecunia . Nec quis-
quam potest cogi emere ab aliquo , quia est obligatio
iniusta , &, si aliqua re indigent operarij , non tenetur
75 mercator illis inuitis prouidere,† Non enim beneficia
conferuntur in inuitos Prima autem ratio,qua merca-
tores conātur probare operarios debere emere ab ip-
sis non admittitur 1. quia nō arguit,quod teneātur,ne-
que quod possint cogi 2. necessitas , in qua dicuntur
constituti operarij , non facit, quod possit pretium di-
minui simpliciter. Si tamen ob necessitatem nulli re-
perirentur operarij, qui spontè se offerrent, hæc esset
maior ratio. Item si verum esset , quod in gratiam ope-
rariorum mercatores merces fabricarent,quæ in ven-
ditæ diù iacere , esset etiam iusta causa pretij dimi-
nuendi ob lucrum cessans, vel damnum emergens;sed
debet esse in gratiam operariorum , & ad eorum peti-
tionem . Quod autem hic sit mos antiquissimus solu-
tionis secundùm rei naturam puto etiam esse licitum:
& si talis esset vsus , vt mercatores , paciscentes cum
operarijs de pretio sui laboris in numerata pecunia, &
solutio fieret in mercibus, puto verum, quod hic mos
esset seruandus , quia ita videtur esse contractum inter
76 partes. † Contractus enim censentur facti secundùm
vsum, & consuetudinem, Mysing. in suis singul. obser-
uat. 82. num. 1. & ratio est, quia, si solutio esset facien-
da in numerata pecunia, diminueretur de pretio ope-
rum , quod non fit , cum intendatur in constitutione
pretij operum lucrum mercis in solutum dandæ;et hoc
secundùm naturam rei, & supponendo , quod omnia
ritè fiant; & ideò puto hoc audito non repugnare con-
fesarios quin huiusmodi contractus fiant . Ad alias ra-
tiones mercatorum. Dico ratione anticipatę solutionis
pretium non posse diminui , nisi intra latitudinem iu-
sti, nisi adsit consuetudo , quæ optimè consideranda
est, an sit iusta ; si enim proueniat ex pacto inito inter
mercatores,quod operas conducat non maiori pretio,
quam inter illos pactum sit,hæc non est consuetudo ;
sed detestabile monopolium; & ideò pretium non le-
gitimat. Esset autem considerabilis illa fugæ ratio , si
esset vera, quia ratione periculi pretium accipit dimi-
nutionem,vel alterationem, vt supra; & iusta etiā esset
illa lucri cessātis,& dāni emergētis iuxta tradita supra;
& iusta pariter esset si rogati mercatores in negotio
cōtinerent operarios,quia merces vltroneæ vilescunt.

77 † Item pretium merciū potest augeri ratione mer-
caturæ, potest enim res vendi à mercatore pluris , quā
vendatur à non mercatore Medin. quæst. 31. de restit.
Lessius. lib. 2. cap. 21. dub. 4. num. 24. & alij ; ratio est ,
quia officium mercaturæ est pretio æstimabile . Ex eo
autem, quod mercator tenetur alere equos conduce-
re operarios, & famulos pro aduehendis frumento, &
78 vino , non licet augere pretium ; † si enim mercator
vult vendere huiusmodi merces pretio currenti in ali-
quo loco, tenetur illas aduehere illuc , & ideò neces-
sariæ erunt prædictæ expensæ, quod, si computantur ,
erit iniusta computatio , & pretium non erit iustum ,
nam iustum pretium est , quod in tali loco currit , at
quod in tali loco currit , inuoluit illas expensas ; ergo
iterum non sunt computandæ .

Neque aliter puto respondisse Theologum illum ,
quem pro se citant mercatores. Non examino respon-
siones operariorum, quia ex dictis possunt cognosci .
manifestiùs expendentur in sequentibus ideò respon-
79 dendo simpliciter † Dico hunc modum agendi mihi
nullo modo placere; sed videri iniustum, & illicitum ,
& sapere vsuram licet , palliatam varijs prætextibus .
Nullo ergo modo hic modus est permittendus in po-
80 sterum , sed Mercatores debent cum operarijs paci-
sci apertè, &, si in aliquo repugnant, non possunt id ,
contra eorum mentem ad praxim deducere,quia cum
vltro citroque debeant obligari , & debent etiam om-
nes scire,ad quid obligentur,neque maior potest indu-
ci obligatio quā à partibus intendatur. Si ergo conue-
niunt in numerata pecunia , in numerata pecunia de-
bent soluere . Si in numerata pecunia conueniunt ,
& de consensu partis soluunt in frumento vino &c.
vel etiam, si conueniunt in mercibus , & in mercibus
soluant, debet semper mercium esse iustum pretium .
Si pretium anticipate sit soluendum , & adsit lucrum
cesans vel damnū emergens, Si subsit periculum amis-
sionis potest fieri computatio modo tamen supra tra-
dito , & ita de reliquis, & hocquoad illud quod impo-
sterum est agendum .

Maior est difficultas de preterito . An scilicet mer-
catores sint obligandi ad restitutionem omnium , quæ
lucrati sunt an tantùm partis,& quomodo in hoc se ge-
rere debeant .

81 Et primo dico , † quod si Mercatores hunc contra-
ctum nouerunt vsurarium in totum, vel in partem, te-
nentur in totum, vel in partem iuxta id,quod illicitum
cognoscebant modum agendi , restituere lucrum v.g.
cognoscebant esse vsuram, augere pretium ob solutio-
nem anticipatam, quia verè nullum inde patiebantur
damnum, & putabant reliquas partes esse licitas , ad
restitutionem lucri respondentis illi augmento pretij
tenentur , si etiam aliquas alias partes item vsurarias
agnoscebant, ad restitutionem etiam illius , quod illo
titulo lucrati sunt, tenentur: & hoc est certum,quia ac-
quisita per vsuram cognitam, non possunt retineri: ita
communiter nemine discrepante .

82 Tota difficultas † est de acquisitis, per actum verè
vsurarium , sed bona fide gestam credendo non esse
vsura-

vsuratium, an taliter acquisita sint restituenda. Qua in
re sunt variæ Doctorum sententiæ. Aliqui enim di-
xerunt, omne luctum factum contractu vsurario, sed
non cognito vsurario esse restituendum, ita Lessius lib.
2. cap. 20. dub. 12. qui dicit esse etiam aliorum recen-
tiorum, quorũ nomina non exprimit, est etiam Ema-
nuelis Sà verbo vsura num. 8. & 9. quos sequitur Bo-
nacina de contract. disp. 3. quæst. 3. punct. 15. num. 9. &
ita probant, præcipue Lessius.

83 Primò ex actu † nõ peccaminoso potest oriri obli-
gatio restitutionis, v. g. Rem aliquam bona fide emo
84 † ab eo, qui non est Dominus non pecco emendo,
attamen statim ac cognosco Dominum rei, illi teneor
tradere, quod suum est etiam si mihi pretium non sol-
uatur, argumento l. si mater & l. si mancipium. C. de rei
85 vendi. Nauar. in manut. cap. 17. num. 2. † Secundò qui
aliquid accommodat alicui, & aliquid accipit pro illa
accomodatione bona fide non putans se male agere;
non peccat accipiendo, si tamen cognoscat hoc esse
vsurarium, peccaret retinendo, ideò tenetur restituere;
86 eodem modo † qui putasset, se aliquid locasse, & re
vera mutuauisset, recipiendo pretium locationis non
peccaret, peccaret autem retinendo, si cognosceret
esse mutuum, argumento l. 1. ff de condit. sine caus.
87 Tertiò † Recipiens aliquid tanquam sibi debitum,
quod tamen verè non sit debitum, non peccat reci-
piendo, peccaret autem retinendo statim ac cogno-
scit sibi non esse debitum toto tit. de condi. indeb.
88 Quartò † Emens rem minoris, quam sit iustum pre-
tium, putans tamen esse iustum, non peccas, teneris
tamen cognita inæqualitate pretij illam æquare; etiam
si alio contractu, quem fuisses initurus, nisi rem illam
emisses, idem lucrum facturus fuisses, ergo eodem mo-
do etiam acquisita per vsuram sunt restituenda licet
sint acquisita bona fide.

89 Alij verò asserunt † posse tantum lucri sibi retine-
re de illo contractu vsurario celebrato, quantum ac-
quisiuisset, si alium licitum celebrasset, & probant.

90 Primò quia † obligatio restitutionis non obligat ni-
si sit peccatum; sed in hoc lucro non est peccatum, er-
go neque est restituendum, quod non sit peccatum pa-
tet, quia non est in faciendo, ob bonam fidem, qua fit,
neque in retinendo, quia nõ est rationabiliter inuitus,
qui dat lucrum, vt infra, debet enim emens rationa-
biliter intendere, quod vendens id acquirat, quod li-
cite potest, ergo iste contractus erit licitus. Secundò
91 † Res, quæ caret culpa, non debet in damnum voca-
ri. cap. 2. de const. cum igitur iste contractus careat
culpa, non debet in damnum vocari. Vocaretur, autẽ,
si taliter contrahenti non liceret retinere illud lucrũ,
quod licite acquisiuisset contractu licito, quem fecis-
92 set. Tertiò ex mutuo nihil potest † percipi lucri ra-
tione mutui, potest autem ratione lucri cessantis, vel
damni emergentis, l. 1. cum Glossa & ibi adnot. C. de
sent. quæ pro eo, quod inter; ergo etiam ex venditione
poterit percipi aliquod lucrum ratione lucri cessantis,
93 vel damni emergentis. † Quartò Bona fides prodest
possidenti, ergo lucrum factum bona fide poterit reti-
neri. Nauar. lib. 5. cons. 4. de vsur. vbi additionator ha-
bet hoc esse ratione lucri cessantis, vel damni emer-
gentis.

94 Ego puto † mercatores, qui hoc modo negotiati
sunt, videlicet contractu vsurario, sed putato bona fi-
de iusto & licito, tantum posse lucrari & sibi retinere,
quantum lucrati fuissent, si eundem contractum rite,
& sine vsura celebrassent, ita sensere multi viri docti,
quos suppresso nomine commemorat Lessius supraci-
tatus, & probatur rationibus supra adductis pro secũ-
da opinione, quæ licet loquatur de eo, quod posset ac-
quiri alio contractu, quem inijsset mercator, si factum
95 cognouisset illicitum, † multo magis probant, si bene
expendantur etiam de eodem, quia si alium contra-
ctum celebrassent, maius fortasse lucrũ fecissent mer-
catores, quam fecerint in celebrato, in quod locum
censentur rationabiliter consentire illi, qui cum mer-
catoribus contraxerunt: vel fortasse minus, neque vlla
adest ratio sufficiens; quare illo maiori sint priuandi
mercatores, cum in id debeant rationabiliter putari
contrahentes consentire; illud ergo, ex contractu illi-
cite celebrato, debent & possunt sibi retinere, quod
lucrati fuissent, si rite fuisset celebratus, quod autem hic
modus sit licitus probo. P. Non tenentur restituere ra-
tione contractus, neque ratione detentionis, ergo
nullo modo tenentur restituere, ergo possunt sibi re-
tinere, non peccant contrahendo, quia contractus est
bona fide initus, nec tenentur restituere, quia bona fi-
des virtualiter includit titulum iustum, arguit enim
contrahentes ita esse dispositos, vt, si cognoscerent de-
fectus contractus, eos tollerent, & iustũ celebrarent,
& ita contractus etiam vsurarius; sed bona fide initus
potest iustificari; quia est æqualitas in materia, quia
potest in ea inueniri iustum, & quia in eo latet titulus
iustus, secundum quem contrahentes censentur age-
re, & adest recta intentio. 2. Quia nulli fit iniuria, non
infertur iniuria formalis, quia vterque contrahens in-
tendit licite contrahere, neque materialis, quia in ma-
teria reperitur iustus titulus, qui simpliciter intelligitur
96 volitus. † Neque puto esse multum considerandum,
quod adducit Lessius videlicet, quod, qui emit rẽ alie-
nam bona fide, licet non peccet emendo, tenetur ta-
men restituere cognitam alienam, quia sumus in dispa-
ri casu; quia in detentione lucri potest consentire con-
trahens, qui dat occasionem lucri alteri contrahenti,
qui lucrum percipit, agitur enim de re sua; & ideò po-
test intendere illud ab alio acquiri, at in venditione rei
alienæ non potest consentire, quod dominium trans-
feratur, imò nõ potest transferre; est ergo valde dispar
ratio; imò emens, verb. grat. aliquas merces à ven-
dente vsurario, qui tamen intendat celebrare contra-
ctum iustum, debet habere intentionem, quod ven-
dens acquirat, quod licite potest acquirere, est ergo
vera doctrina Lessij, sed non facit ad limitandum no-
stram propositionem, quia non loquimur de acquiren-
da re aliena, sed de retinendo lucro, quod acquiritur
ex contractu, v. g. ex rei venditione, & potest iustè ac-
quiri. Nec multo minus quod 2. loco obijcit, nempè, si
quid vendatur supra rigorosũ pretiũ bona fide, statim
cognita malitia contractus excessum esse restituendũ,
97 † quia nemo tenetur, neque debet iudicari consen-
tire in excessu pretij, quod tamen potest fieri in pre-
tio honesto, in hoc enim potest supponi intentio emẽ-
tis. Imò hoc probat nostrum dictum, quia sicut in cõ-
tractu, ex quo maius lucrum est acquisitum, quam iu-
stitia permittat, potest retineri iustum reddito aug-
mento iniusto, quia contractus est initus bona fide, eo-
dem modo in nostro casu poterit retineri iustum lu-
crum, reddito, quod est iniustum. Neque puto requiri
98 intentionem contrahendi eo meliori modo, quo po-
test, quia sufficit intentio quam emens debet habere,
quod vendens acquirat, quidquid licite potest, & hanc
nemo est, qui non habeat, statim enim, intendit quod
emens acquirat, id quod iuste potest, subintelligitur
iusto titulo, & ita habet intentionem sufficientem ad
legitimandam detentionem illius lucri, quod iuste ex
99 contractu percipi potest † & sicut dicimus, quod vnus
contractus celebratus in vno genere, si in eo nõ possit
rectificari, & bona fide sit celebratus rectificatur in
alio, in cuius naturam faciliùs degenerat, vt si dominus
daret mutuo suo colono centum aureos, vt rectè suum
agrum excoleret, quia sub his terminis est vsurarius,
cum sit bona fide initus, degenerat in venditionem, &
emptionem operum, ad quam faciliùs reducitur, &
quæ fuisset celebrata, si iniquus fuisset cognitus prior
contractus; & sufficit ad æqualitatem consensus taci-
tus, vel expressus, si quis enim alteri furetur cẽtum, quæ
sibi relinqui ex tacito consensu rationabiliter putat,
quis hunc ad restitutionem obligabit, ergo neque in
nostro casu magis expressus consensus requiretur, Ta-
100 citi etiam & expressi eadẽ est virtus, † deinde quid
refert ad obligationẽ restitutionis, quod actu, habitu,
vel

vel virtute sciam dominum consentire in detentione
rei, sufficit, quod non sit inuitus, non est autem inuitus
quocunque modo consentiat. Tandem dico rationa-
biliter supponi consensum in lucrum iustum, de quo
103 supra, & irrationabiliter denegari. † Quia quilibet
debet supponi, quod aliquid emens, consentiat ven-
dentem acquirere iustum lucrum, neque potest sup-
poni nolle illud lucrari, quia lucrũ iustum est necessa-
rio quodammodo adnexum venditioni; & ideò ratio-
nabiliter præsumitur consensus ementis in illud.

Neque video quid probet ratio adducta a Bonaci-
na de contract. disp. 3. quæst. 2. part. 15. ad finem 2. pro-
104 positionis. † Quod videlicet, verba generaliter pro-
lata. vt omni meliori modo, voluntariè &c. quæ adhi-
beri solent à notarijs secundum formas eis consuetas
nihil operētur, quia proprio marte & ex consuetudine,
& stilo potius, quam ex partium consensu, & intentio-
ne apponuntur, ideò nullius sunt valoris. Sanchez de
Matr. disp. 27. num. 6. Couar. rubri. de rest. par. 2. nu. 13.
Rebell. oblig. par. 2. lib. 18 quæst. 12. nu. 4. & alij. Non
105 video inquam, quid probet; † quia non fundamus
nos nostram rationem in præsumpta volũtate ex ver-
bis, sed ex facto ipso illam colligimus. Dicimus enim
inesse ipsa natura contractui consensum liciti lucri,
quia hoc est de consueta natura venditionis; præsumi-
mus enim, idest, dicimus inesse, non quia hoc colli-
gamus ex aliquo signo: sed quia hoc dictat consueta ra-
tio contractus, & secundũ Valent. etiam ab ipso Les-
106 sio laudatum. † ad iustitiam, seu æqualitatem con-
tractus perinde est siue titulus sit cognitus, aut volitus
in specie, siue in genere, modo extet, & exigatur æqui-
ualens, ita Valentia loco citato. His ita positis venien-
do ad decisionem quomodo se gerere debeant mer-
catores circa lucrum factum.

107 Dico primò, † quod debent optimè cõsiderare, &
sincerè iudicare, an verè in his agendis habuerint bo-
nam fidem, vel dubiam, vel malam, si habuerint bo-
nam fidem dico posse eos retinere quidquid contra-
ctu eodem licitè celebrato lucrati fuissent, si dubiam
fidem, vel malam dico teneri restituere, quia contra-
ctus est illicitus, nec habet titulum bonæ fidei, quo pos-
sit cohonestari lucrum, ideò non potest retineri.

108 Quod si petas, † an partes istius modi agēdi in hoc
casu, prout exponitur, possint cohonestari saltem ap-
parenter, ita vt possit de illis dari bona fides, cùm iam
dictum sit, quod si consideretur simpliciter, sit omni-
nò vsurarius. Responde reassumēdo omnes partes ita.

109 Quoad † illas duas partes primas, nēpè, quod pa-
ciscentes in pecunia, soluant in merce, & quod velint
mercatores, quod operarij merces ab ipsis accipiant
in solutum, posse aliquo modo de istis dari bonam fi-
dem, quia mercatores possunt credere sibi licere, eo
quod augeant pretium operum ob hunc respectum,
quod alioqui minuerent, addita præterea vsitata con-
suetudine. Neque releuant rationes pro operarijs ad-
ductæ in contrarium, quia licet efficiant verè, quod
modus sit iniquus, non tamen adeò clare conuincunt,
quin possit in mercatoribus superesse bona fides,
& licet Curati, & Prædicatores contra huiusmodi con-
tractus loquuti sint, attamen tempore paschatis ad cō-
fessiones, & communiones admittebũt, ex quo potue-
runt colligere, parochos detestari, vt minus bonos, nō
vt absolutè malos. Ex quo possunt colligere Parochi
quale sit eorum onus, & quorum malorum sit caussa
eorum tolerantia; suppono tamen mercatores verita-
tem expressisse confessarijs, & nihil malitiosè reticuis-
se eorum, quæ factum possunt vitiare. De illo verò,
quod dicitur pretium pactum quinquaginta solidorũ
reduci ad quadraginta solidos, licet hoc directè sit cō-
tra iustitiam habet tamen quandam apparentem ra-
tionem, nempè, quod ideò quinquaginta promittunt,
vt eo modo soluant, supposito enim modo solutionis
vsitato conueniunt de tali pretio. Quod verò operarij
semper conquesti sint, non arguit hoc, quod necessa-
rio mercatores cognouerint, vel contractum vsurariũ,
vel operarios non liberè consentire, sed potius ex illis
querelis, poterunt arguere desiderium, vel quod pre-
tium augeretur operum, vel quod minueretur mer-
cium, sine tamen illatione, quod consueto modo agē-
tes vsurariè agerent, eo magis, quod mercatores sol-
uentes pretium operum anticipate, & addito periculo
fugæ possunt licitè augere pretium, vt dictum est, con-
cludo ergo, quod potest in hoc casu dari bona fides,
an autem re vera mercatores bona fide egerint pro se,
& contra se standum est in iuditio animæ.

110 Resoluendo igitur † totũ ita concludo. De cætero
nullo modo hunc modum agendi esse permitten-
dum, & Curatos non debere admittere tempore Pa-
schatis ad Sacramēta hoc modo negotiantes, ne talis
modus transeat in consuetudinem, & concionatores
apertè debent detestari clare loquentes non exagge-
rando; sed docendo, vt maiorem fidem habeant eo-
rum verba. De præterito autem videndum est, an ta-
liter negotiantes fuerint in bona, dubia, vel mala fide,
si in bona fide permittendi sunt retinere illud lucrum,
quod si iustè contraxissent, acquisiuissent. Si verò in
dubia, vel mala cogendi sunt restituere iuxta ea, quæ
communiter traduntur de bona, mala, & dubia fide,
quoad restitutionem, quæ hic suppono ex Doctoribus,
qui diffusè de istis tradunt multa, qui sunt videndi.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur factum discutiendum.*
2 *Eleemosina est debita ex charitate.*
3 *Iure naturæ pariter est debita.*
4 *Est debita ex iustitia.*
5 *Est debita sub mortali.*
6 *Est debita tam impio, quam homini iusto.*
7 *In contrarium videntur esse loca scripturæ.*
8 *Statuitur exstare præceptum de danda eleemosina tam malo, quam bono.*
9 *Qui non pascit esurientem illum occidit.*
10 *Tempore necessitatis omnia bona communia quomodo intelligendum. Vide infra.*
11 *Egentibus licet tempore necessitatis, non competat actio contra diuites, possunt tantum implorare officium superioris.*
12 *Explicantur textus qui videntur denegare eleemosinam pauperi malo, & adferuntur alij textus explicantes.*
13 *In triplici statu potest considerari extrema necessitas.*
14 *Iuxta diuisionem traditam triplicis status necessitatis, respondetur quæstioni propositæ.*
15 *Nomen eleemosina significat dare sine spe restitutionis, estque opus misericordiæ ad releuandam indigentiam hominis ex compassione, & propter Deum.*
16 *Charitas obligat ad faciendum cum proximo, quod rationabiliter nobiscum fieri vellemus.*
17 *Extrema necessitas est vltra quam alia nõ datur.*
18 *Expenditur cap. Si quis de furtis, & aliud de verborum significatione nempe exijt.*
19 *Soluuntur duo dubia practica.*

Recipiens Eleemosinam an possit obligari reddere.

XXIII.

1 Titius deperditæ vitæ, suorumque bonorum dila-
pidator ludendo, liguriendo omnes suas faculta-
tes

tes prodegit, ita vt non solum cogatur mendicare ad victum quotidianum, Sed eo calamitatis peruenit vt nec vllum reperiat, qui illi iam extreme indigenti opē ferre non recuset. Vnus Sempronius spondet se illius præsentem necessitatem subleuaturum; Si tamen vicissim iureiurando firmato pacto promittat, si ad pinguiorum fortunam deueniat, redditurum quidquid in sui subsidium fuerit ab eo insumptū. Acceptat Titius, & spondet vel nummis, vel operas locando si vnquā licebit satisfacturum Nunc elapso tempore necessitatis factus potens ad satisfaciendum, & operas locando,& nummis soluendo vtrunque renuit asserens tale pactū initum fuisse nullum,& contra rationem. Nunc quæritur an tale pactum potuerit inire Sempronius,& an Titius teneatur seruare.

2 Videtur neutrum licere Pr. † Sempronius tenetur exhibere ex præcepto charitatis subsidium Sempronio extreme indigendi largiendo eleemosinam, ergo non potest illam in pactum deducere. Quod teneatur dare eleemosinam extreme indigenti, patet ex præcepto
3 naturali † Quod tibi ius fieri alteri feceris, & ex iure diuino, Deutero. 15 Præcipio tibi, vt aperias manum fratri tuo egeno & pauperi.

Ecce præceptum de danda eleemosina;& Ecclesiast.
4 † 4. eleemosinam pauperis ne de fraudes, redde debitum, Ecce quomodo non potest deduci in pactum, vt reddatur,cum sit debitum quod datur,expende verba; Ne defraudes: Redde debitum;& in lege noua
5 Math. 25. † Esuriui, & non dedistis mihi manducare,
6 ideò mancipantur æternis tormētis. Lucæ 10.† Narrato subsidio præstito Samaritano Saluator subdit Vade,& tu fac similiter; vbi videmus exhibitam eleemosinā sine pacto retributionis;deinde & tu fac similiter, ergo præcipit eodem modo dare, & Paulus ad Timoteum 1. Præcipe diuitibus huius sæculi facile tribuere, & de Ecclesiasticis extat Cap. Fratrem nostrum. 80.dist.vbi habetur: Episcopum habere vacuum nomen Episcopi. Si aliorum indigentiam non reputat suam, & largam manum non habeat, vt subueniat; Sed in proprijs indigentijs non admittitur pactum retributionis. Quæ tamen non videntur concludere obligationem dandi eleemosinā hominibus malis, sed tantum probis, per hæc quæ sequuntur. Nam Eccles. 12. dicitur
7 † Desudet eleemosina in manu tua quousque reperias iustum, cui des,& iterum, da iusto, & ne dederis impio. Ex quibus, & alijs similibus videtur extare præceptum dandi eleemosinam. Sed bonis non malis, iustis non impijs. Pro solutione difficultatis statuo, vt certissimū
8 fundamentum,† extare præceptum de eroganda eleemosina tàm corporalis, quàm spiritualis, tàm malis, quàm bonis, quod fundatur in illo axiomate à naturali charitate dictato. Quod tibi vis fieri alteri feceris, dicitur enim alteri tàm bono quàm malo, & optimè probat locus Euangelij de Samaritano videtur enim ex verbis Christi;Vade, & tu fac similiter, colliter deduci inde eleemosinam tàm bono, quàm malo esse erogandam; Hùc spectant etiam quę habentur in Sacris
9 Canonibus.85. cap Pasce, ibi.† Quisquis enim pascēdo hominem seruare poteras, si non pauisti occidisti. Non enim dicit sanctum, non iustum, sed hominem, & 14. quæst.5.capit. Immolans. Panis egentium vita pauperis est, qui defraudat illud homo sanguinis est. Multa notat Abbas cap.1. num.8.de Empt. & Vendit. & cap. Si verò de iureiurand. multi alij extant,textus, & multa Doctores, ex quibus colligitur præceptum eleemosinæ dandæ egeno tàm bono, quàm malo esse naturale, diuinum. & Ecclesiasticum. Deinde addo,
10 † quod tempore necessitatis omnia sunt communia ff. ad leg. Rhodiam de iactu.l.2.§. Idē etiam. Etsi quis tali tempore alienum capit excusatur à furto, vt legitur,& notatur in cap.Si quis propter necessitatem,de furtis. de consecra. dist.5.cap. Discipulos. & text. est notabilis cum Glossa in cap. sicut 47. dist. Vbi con-
11 cluditur. † quod licet egenubus non competat actio contra diuites ad victualia, possunt tantùm implorare officium superioris, vt eos compellant. Vide Abbat. cap.Placuit de empt. & vend. Danda est ergo eleemosina tàm bonis quàm malis, nam omnes sunt proximi,& Dominus facit oriri Solem super iustos,& peccatores. Qui cum eleemosina ipsis non erogatur, possunt implorare iuditium, vt sibi tribuatur, & si se soli accipiant, excusantur à furto, cum omnia sint communia;Ideò videtur concludendum propositum pactum non esse admittendum Vide Medinam C.de eleemos.
12 q.7.sunt autem & alij † ad ea autem quę videtur probare eleemosinam malis non esse dandam. Respondeo,non ibi esse sermonem, quod simpliciter non detur eleemosina malis,sed malis,qui eleemosinis inuitati enutriuntur, otio torpentes. Audi cap. Fratrem nostrū supracit. Peccatoribus tamen dare prohibemus, non quia homines sunt, sed quia peccatores sunt, Si ergo non prohibent dare, vt homines sunt, ergo illis dandum, vt tales sunt, ergo vt possint viuere; prohibetur autem dare, vt peccatores sunt, ergo vt desinant esse peccatores, quod videtur probari cap. Non omnes 5. quæst. 5. Vtilius esurienti panis tollitur, si de cibo securus iustitiam negligit, quam esurienti panis frangitur, vt iniustitiæ seductus aquiescat. & D.Hieron. Da pauperibus non locupletibus, non superbis, quo ne cessitas sustentetur non quo augeantur opes,& vitia. Quid ergo dicendum in casu nostro, cum de danda eleemosina etiam malis extet præceptum, & eleemosina sit gratis danda, cum tempore necessitatis sint omnia communia, & eleemosina sit opus misericordiæ.

13 Ad hoc noto. † quod in triplici statu potest considerari egenus, & pauper. P. ita extreme indigens, vt hic & nunc versetur in necessitate extrema, & nulla subsit spes melioris fortunæ, & peruenendi ad statum meliorem simpliciter. 2. vt extrema necessitate ita laboret hic & nunc, vt quamuis non habeat in bonis, si tamen euadit illud periculum, spes magna est melioris status. vel 3. vt hic & nunc extrema necessitate ita laboret, vt hic & nunc vita eius versetur in extremo periculo vitæ,si tamen ex illo euadat in nulla est extrema necessitate constitutus,imò diues,& valde locuples est. Exemplum primi est incurabili infirmitate, & egestate labo, ans. Exemplum secundi est infirmitate non incurabili, sed egestate extrema depressus. Exemplum 3. est v.g. mercator diues à latronibus vndique vallatus, qui ab eorum manibus nullo modo potest se eripere, nisi soluendo mille numos v.g. quos tamen apud se non habet, habet tamen & multo plures domi. illis tamen nullo modo potest adiuuari.

14 His ita positis. † dico, si extrema egestas sit de primo genere, quod pauper nec actu habeat, nec subsit spes habendi qui potest illam subleuare, teneri nullo addito pacto dare & si addatur nonvalere. Si autē egestas sit de 2. vel de 3 genere, aut gradu, puro non teneri subuenire sine tali pacto. Tenetur quidem extremæ indigentiæ subuenire, sed potest addere pactum retributionis si quando dabitur facultas. Hęc propositio duas habet partes, quas ambas probo,& primo primā, nempè, quod si nulla subsit spes, teneatur subuenire sine pacto.

Quia adest præceptum erogandi eleemosinam sine
15 spe retributionis. vt indicat nomen † eleemosinæ,quæ est tribuere sine pacto recipiendi; est que opus misericordiæ ad releuandam indigētia hominis ex compassione, & propter Deum, & demonstrant adductæ auctoritates,ergo obligat saltem in hoc casu.

Secundum partem videlicet quod in alijs duobus casibus teneatur quidem subuenire indigenti, sed non sine spe retributionis, sed deducendo in pactum retri-
16 butionem pariter probo. P. Quia † Charitas obligat ad faciendum cum proximo quod nobiscum fieri vellemus rationabiliter, sed sicuti rationabile est nobis subueniri in nostris necessitatibus, ita est rationabile deducere in pactum retributionem, quando est possibilis, ergo eadem est obligatio faciendi cum proximo
17 2. † Illa est extrema necessitas vltra quam alia dari

non

non potest, ergo qui ita est in necessitate, vt tamen subsit spes retributionis, non est talis, vt vltra non sit alia cum sit etiam quæ nullam habet spem melioris fortunæ. Si ergo ista non est extrema necessitas, neque vr-
18 get præceptum in ea 3. Probatur. Ex cap. † Si quis de furtis iuncta glossa. Nam in textu habetur si quis propter necessitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, vestem, vel pecus, peniteat hebdomadas tres, & si reddiderit non cogatur ieiunare, & glossa habet illud pæniteat esse intelligendum de necessitate non extrema. Quomodo ista sibi cohæreat necessitas famis nuditatis, & quod non sit extrema, quæ ergo erit extrema; Ista certè erat extrema, quia famem alio modo depellere, nec nuditatem operire poterat, & ideò pro eo tempore erat extrema, at quia famem passus poterat dato tempore ablata compensare, ideò non erat simpliciter extrema, ideò Glossa asserit non esse extremam necessitatem, & elicitur hæc doctrina ex textu si expendatur diligenter. Nam pro ablatione nullam iniungit pœnitentiam, sed tantum iniungit, quia non reddidit, ergo signum est, quod non peccavit auferendo, peccat autem retinendo, quia licuit accipere, non licet tamen retinere, quia factus est potens reddere 4. Probatur ex cap. Exiit de verb. significat. Vbi habetur, quod Fratribus minoribus tunc demum licet de alienis viuere, quando nec per obligationes sponte factas, nec per mendicationem, nec per laborem manuum vitæ suæ possunt necessaria ministrare ergo non licet de alijs viuere quotiescunque alio modo potest sibi quisque consulere. Inter modos autem, quos tenetur experiri in necessitate constitutus, est etiã obligatio ergo qui obligatione potest sibi subuenire, non potest de alieno viuere ergo & qui dat, potest ad obligationem compellere alioquin si nollet se obligare cum teneatur sibi imputat si suæ non subuenitur necessitati.

19 Ex quibus† infertur quosdam pauperes, qui secundũ qualitates aliquorum temporum asserunt se non posse viuere, nisi aliena surripiendo, Si quando datur facultas satisfaciendi pro ablatis non esse absoluendos nisi satisfaciant. Et ita est intelligendum, quod tempore necessitatis omnia sunt communia, vt possint quidem capi; sed tamen animo reddendi.

Sed quid dicendũ de paupere qui necessitate præssus petit sibi subueniri, & nullo addito pacto subuenitur eius necessitati, si ad meliorem peruenerit fortunam, tenebitur reddere. Respondeo si libere, & absque vllo pacto datur ei, puto non teneri, quia datum est censendum pro eleemosina. Si addatur pactum, vt supra erit respondendum.

SVMMARIVM.

1 *Factum proponitur.*
2 *Duplex iustitia. Quæ est generalis virtus, & quæ est specialis & quid sit vtraque.*
3 *Modi quibus Religiosus potest acquirere extra religionem, & quomodo acquisita sint dispensanda, siue moriatur intra clustrum, siue extra.*
4 *Si acquisiuit contra iustitiam commutatiuam, quæ specialis est Virtus sunt acquisita dispensanda, vt traditur etiam de secularibus, & alijs qui male acquirunt.*
5. 6 *Si acquisiuit contra iustitiam, quæ est Virtus generalis, si non moritur in conuentu pertinet ad Sede Apostolicam si autem in conuentu, in quo viuitur iuxta puritatem regulæ nihil pertinet ad Monasterium. Si verò vtitur priuilegijs secundum ista erit dicendum quia licet alij religiosi acquirunt monasterio non sic autem Franciscani secundum puritatem regulæ viuentes.*
7 *Debitis Religiosi mortui extra conuentum Sedes Apostolica tenetur satisfacere.*
8 *Qui sentit cõmodum, debet sentire etiã incõmodũ.*
9 *Idem dicendum etiamsi moriatur in Religione, si ei sint bona acquisita.*
10 *Respondetur rationibus quæ incontrarium adducuntur. Ius assistit obligationibus actiuis, & resistit passiuis ex cap. Non liceat 12. quæst. 2.*

Aquisita à Regulari extra monasterium, & eiusdem debita ad quos pertineant.

XXIV.

1 FRater † Musca è Religione S. Francisci è strictiori obseruantia degens extra conuentum sine legitima suorum superiorum licentia acquisiuit centum aureos nũmos, quos in numerata pecunia habet apud se, nescio quo casu moritur, & Syndicus cõuentus illos centum capit, sed interim reperit eundẽ Frattem Muscã qui post se reliquit centum quos lucratus est reliquisse etiam sexaginta debiti, ques soluere tenetur aliquibus personis Quæritur cui debeantur centum acquisiti, & cui incumbat onus soluendi sexaginta debiti. Suppo-
2 no vt rem certissimã, & clarissimã † duplicem dari iustitiam; Alterã, quæ generalis est Virtus, quæ cũ omnes virtutes complectatur, ideò dicitur omnis virtus, & est illa, qua homo dirigitur ad Deũ, & diuinæ legi, quæ est regula humanæ bonitatis, cõmensuratur quaq. se talẽ præstat homo, qualẽ se prebere debet erga Deũ. Alterum particularẽ, qua teste Aug. 19. de Ciuit. Dei c. 21. Voluntas inclinatur ad dandum vnicuique, quod suũ est, & dicitur ab Ambros. prim. off. c. 24. Virtus vnicuique suum tribuens, & à Vulpiano Cõstans, & perpetua voluntas ius suũ vnicuiq. tribuendi Harũ diffinitionũ latissimas explicationes tradunt vtriusq. viris tam Ciuilis, quam Canonici interpretes de Iustitia, & iure
3 agentes. Noto præterea quod Frater † Musca vel acquisiuit illos centũ contra iustitiam tantũ; vt generalis est virtus, vel contra iustitiam vt est specialis. Deinde vel Frater Musca moritur extra Religionem; vel illis centum acquisitis sponte vel coacte redit ad Religionem, & in conuentu moritur. His positis.
4 Primò Dico † si Frater Musca acquisiuit illos centũ contra iustitiã, quæ est particularis virtus, vt per vsurã, furto, vel alio modo simili, tunc acquisiti non possunt retineri, sed de illis agendum est, ac si essent acquisiti à mere laico, & sæculari. Si enim scit cui damnum, sit illatum ei facienda est restitutio; si verò nesciat id, quod de incertis de his etiam disponendum erit.
5 Secundò Dico † si Frater Musca non acquisiuit cõtra iustitiam specialem, sed tantum contra Generalem idest existendo in statu Apostasiæ, extra obedientiam suorum Prælatorũ, negotiando cõtra decreta Sacrorũ Canonũ, &c. tunc, vel Frater Musca moritur in cõuentu, & cõuentus viuit secundũ puritatem regulæ omnia respuens priuilegia, & Pontificias concessiones, nihil omninò pertinet ad monasterium, quia licet alij Religiosi regulariter iuxta doctrinam Innocẽtij cap. Cum olim 3. de Priuileg. contrahendo vtiliter quærant suo monasterio siue ordini siue contractus fiant nomine proprio, vel monasterij seu ordinis vel impersonaliter, vt tradit Nauar. in cap. Non dicatis nu. 12. post. Bald. in l. seruum G. de pactis Frater tamẽ minorita viuens secundum puritatem regulæ est incapax omnis dominij bonorum pecuniarũ &c. iuxta cap. exiui §. Ad hæc de verb. signif. & de his est loquendũ iuxta Nauar. doctrinam lib. 3 cons. tit. de testa. cons. 8. num. 3. Si verò vtantur priuilegijs, & Apostolicis concessionibus, pertinent ad monasteriũ ex constit. Leonis X. quã refert Roderiq. qq. reg. to. 1. q. 3 c. [n. 11.] Eruntque recipiendi iuxta modum ab expositoribus Regulæ traditum, quique est seruandus in vsu similium Priuilegiorum.

6 Tertiò dico ſi Frater † Muſca moritur extra conuentum ab illo acquiſita pertinent ad Sedem Apoſtolicam, ita definiuit Pius IV. & Gregorius XIII. relati ab eodem Rodriquez ibidem.

7 Ad † ſecundam dubitationem nempè quis teneatur ſatisfacere deb.to contracto à Fratre Muſca. Reſpondeo ſi moritur extra Religionem, & bona perueniant ad Sedem Apoſtolicam, ad eandem etiam pertinere
8 debiti ſolutionem. Quia † qui ſentit cõmodum debet ſentire etiam incommodum, ſi moritur in Religione nullis vtente priuilegijs, eadẽ ipſa bona acquiſita erunt ſubiecta obligationi debiti contracti. Si verò moriatur in Religione vtente priuilegijs, Maior eſt difficultas, quia monaſterium non teneri ad ſolutionem debiti contracti licet ſuccedat in bona eiuſdem Fratris Muſchæ videtur probari, primo quia ius commune aſſiſtit obligationibus actiuis, & reſiſtit paſſiuis religioſorum etiam extra monaſteria degentium, ideſt decernit validos contractus religioſorum in fauorem conuentus, & inualidos factos in detrimentum, ergo licet ſuccedat in acquiſita non tenebitur ad damna 2. cap. Non liceat 12. quæſt. 2. dicitur, quod, qui emit rem Eccleſiæ ſine debita ſolemnitate, non poteſt repetere pretium, niſi ſit conuerſum in vtilitatem monaſterij ſuæ Eccleſiæ. Silueſter verb. Alienatio nu. 14. & in c. 1. de depo, ex eo quod pecunia non eſt conuerſa in vtilitatẽ monaſterij, vel Eccleſiæ Pontifex non vult decernere, quod Eccleſia teneatur ſatisfacere, ergo neque in præſenti caſu conuentus tenebitur, cum pecunia non ſit expenſa in vtilitatem conuentus.

Ego tamen puto Conuentum, qui ſuccedit in bona Religioſi, teneri etiam ad debita ſoluenda, niſi tamen debita excedant ſummam bonorum, in quæ ſuccedit. Quia qui ſentit commodum debet ſentire etiam incõmodum, ita tenet Leſſius lib. 2. de iuſt. cap. 41. dub. 11. num. 90. apud quem multa habes de acquiſitis à Religioſis.

Ad obiecta ad primũ reſpondeo ius aſſiſtere obligationibus actiuis, & reſiſtere paſſiuis, quando paſſiuæ ſunt in detrimentum rerum ipſius monaſterij, quod non eſt in caſu noſtro, quia nullum damnum patitur monaſterium, imò ſentit commodum, & concedo ſuo delicto non poſſe Religioſũ inferre damnũ rebus cõuentus cap. delictũ de reg. Iur. in 6. Delictum perſonæ non eſt in damnũ Eccleſiæ conuertendum, neque eodem modo poſſe cõtractũ illi nocere, quia Monachus non poteſt diſtrahere, quæ ſunt cõuentus, at in noſtro caſu non diſtrahuntur bona conuentus, ſed ſatisfit bonis acquiſitis ab eodemmet Fratre, qui etiam debita contraxit, & eſſet valde iniquum potuiſſe lucrari, & in damnum aliorum eius lucrum pertinere ad Conuentum.

Ad ſecundum itẽ reſpondeo, ita intelligendum de eo caſu quo diminutionem capiunt bona conuentus, non verò quando eiſdem bonis poteſt ſatisfieri, ita vt bona acquiſita Fratris etiam debita compenſent.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur factum.*
2 *Ponitur explicatio modi petitionis facultatis abſoluendi.*
3 *Si exprimitur aliquid quo finaliter mouentur ſuperior concedere pro vno nõ conceſſurus pro alio obtenta facultate non poteſt vti confeſſarius pro alio.*
4 *Si autem quæ exprimuntur pro vno inſunt etiam alteri & finaliter ſunt ſufficientia ad mouendum pro vtroque, pro vtroque poteſt vti.*
5 *Non mens ſupplicantis ſed concedentis eſt attendenda, quæ non menti; ſed verbis ſupplicantis conformatur.*
6 *Non releuat, quod nomen vnius ſit expreſſum, & abſolutio impendatur alteri, quia error perſonæ non nocet.*
7 *Quotieſcunque expreſſa in impetratione verificantur de duobus pro duobus valet obtenta facultas non collectiue tamen ſed diſtributiue.*
8 *Confeſſarius petens facultatem pro reſeruatis poteſt vti pro ſe ipſo.*
9 *Gratia facta & facienda quæ ſit, & quomodo ſit interpretanda.*

Facultate abſoluendi à reſeruatis pro vno obtenta, abſoluitur alter.

XXV.

1 CArolus vt ſua fateatur peccata † Confeſſariũ adit, eique ſuam aperit conſcientiam, ſed aliquibus reſeruatis impeditus abſolutionem differt, Confeſſarius, quouſque facultatem à ſuperiore obtinuerit quã obtinet, ſed quia Carolus amplius non redit, & alter pænitens iiſdem reſeruatis eſt implicitus, Confeſſarius obtenta facultate pro Carolo in beneficium iſtius ſecundi vtitur. Quæritur an bene.

2 Reſpondeo † vel Confeſſarius petit facultatem abſoluendi à reſeruato nulla expreſſa qualitate perſonæ reſpectu cuius motus ſuperior talem impertitur abſoluendi licentiam; Vel aliquam, vt hanc obtinant exprimit.

3 Si aliqua † exprimit quæ inſunt perſonæ, pro qua petitur, quæ non inſunt alteri in cuius beneficium abſolutio impenditur, & illis finaliter non tantum impulſiue ſit motus ſuperior ad concedendum, abſolutio impertita eſt nulla ratione defectus iuriſdictionis in abſoluente non enim habet facultatem pro tali perſona
4 † Si verò expreſſa pro vna perſona inſunt etiam alteri; licet non pro iſta ſit petita facultas, virtute tamen obtentæ facultatis bene vterque abſoluitur, Neque obſtat, quod mens petentis facultatem feratur in Caro-
5 lum. † Quia non mens ſupplicantis, ſed mens concedentis eſt attendenda, quæ verbis ſupplicantis ſe conformat. Iaſon. l. Gallus in 1. lect. § idem credendũ ff. de lib. & poſth. Suarez de Matri. regis Angli. dub. 5. num. 28. Gutierez Pract. lib. 3. quæſt. 18. nu. 42. Sanchez de Matr. lib. 8. diſp. 21. nu. 31.

6 Imò † puto etiamſi nomen Caroli ſit expreſſum in petitione facultatis, neque hoc quidquã releuare, quia neque releuat in ſupplicationibus diſpenſationũ, licet enim diſpenſatio ſit obtenta expreſſo nomine Petri, poteſt tamen deſeruire etiamſi non ſit Petrus ſed Paulus pro quo ſupplicatur. Sanchez vbi ſupra nu. 38.

7 Addo † præterea quod quotieſcunque expreſſa pro Carolo militant etiam pro alio, & ſit idem finis concedendi pro vno, qui eſt etiam pro alio licet fortaſſe alia ſit maior ratio impulſiua in vno, quam in alio, adhuc puto facultatem conceſſam valere, quia eandem ſuperior conceſſiſſet. Ita Sanchez in ſimili de Conceſſione diſpenſationum; & confirmatur ex eo, quod communiter practicatur. Quia ſi quis indigens abſolutionis facultate à reſeruatis paſſiua, & petat actiue, verb. gratia. Petrus Confeſſarius indiget facultate abſolutionis à reſeruatis, qua ipſa poſſit abſolui, cum aliquibus reſeruatis detineatur. Si petat facultatem hoc modo, eſt quidam, qui habet reſeruata, & vellet confiteri ideò peto facultatem, ea poteſt ſecure vti, vt cõmuniter Doctores, etiamſi ſcribus Superior concederet pro vno, quam pro alio. Dummodo tamen ſit conceſſurus pro vtroq. Tandẽ iſta eſt gratia non facta, ſed facienda. Gratia facta eſt, quãdo pœnitens petit facultatem eligendi ſibi Cõfeſſariũ, à quo poſſit abſolui, & eſt ſtricte interpretanda, eſt. n. facta quia concedit ſuperior, quod poſſit abſolui. Gratia verò facienda eſt quando

quando Confessario ipsi tribuitur facultas, & ista est late interpretanda. Cum ergo ista sit gratia facienda erit etiam late interpretanda vt Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 2. num. 1. ergo extendetur ista facultas &c.

SVMMARIVM.

1 *Factum proponitur.*
2 *Quæ pro solutione sint videnda.*
3 *Prima opinio sistendo in ratione Theologica.*
4 *In confessione Confessarius scita detegens peccat, quia publicat secreta.*
5 *Ex auditione confessionum non debet Confessarius amittere ius suum.*
6 *Audita in confessione potest Confessarius reuelare, si sciat etiam extra confessionem.*
7 *Confessarius tenetur tantum ratione secreti nō reuelare scita in confessione.*
8 *Confessarius ex confessione sciens aliquem habere ensem paratum in sui necem, vel sciens aliquem non esse Sacerdotem potest vti tali scientia pro suo bono regimine.*
9 *Scientia habita in confessione non solum est in Confessario vt Deus est, sed etiam vt homo intellige vt ibi.*
10 *Non redditur odiosa confessio ex tali vsu scientiæ ex parte Confessarij; sed ex malitia pœnitentis.*
11 *Quoties alicuius rei potest esse duplex causa, altera licita, illicita altera, semper debet supponi licita. His omnibus respondetur num. 29. vsq. ad 35. & explicatur.*
12 *Refertur secunda sententia.*
13 *Confessarius ex cap. Si Sacerdos habitam scientiā in confessione habet vt Deus.*
14 *Sigillum Confessionis obligat ad secretum etiam respectu pœnitentis.*
15 *Licet aliquando reuelare ea quæ sub secreto naturali habentur etiam addito iuramento celandi, Sed nunquam habita in confessione.*
16 *Per Confessionem nec acquirit nouum, nec amittit ius suum antiquum Confessarius.*
17 *Claudius Aquauiua prohibuit ne in sua Religione superiores vterentur hac scientia.*
18 *Admisso vsu scientiæ habitæ in confessione esset intolerabile decretum Tridentini de reseruatis.*
19 *Refertur 3. sententia.*
20 *Refertur 4. quæ est Nauarri communiter reprobata.*
21 *Statuitur sententia auctoris per tres conclusiones num. 21. 23. & 28. vide ibi.*
22 *Pœna suspensionis contra eligentes indignum.*
24 *Nemo tenetur ad executionem illius præcepti cuius medium est arduum, & perdifficile. Impossibilium nulla est obligatio; & valde difficile, & impossibile æquiparantur; ideò qui vouit castitatem, & duxit vxorem, potest votum implere ingrediendo religionem; non tamen tenetur.*
25 *Vsus scientiæ Confessionis est pro foro animæ.*
26 *Est ad modum iudicij, ideò sine salute animæ & forma iudicij non licet scientia confessionis vti.*
27 *Finis & media debent proportionari numeris nu. 28. 29. ad 34. respondetur obiectionibus factis supra num. 4. 5. 6. &c.*
35 *Aggreditur disserere, quid dicendum supposito decreto Clementis VIII. Supponitur nullo modo esse reuocandum in dubium quin potueri fieri quia non solum mala, sed etiam quæ habent tantum in se periculum licite prohibeutur.*
36 *Supposito decreto quæ sint quærenda.*
37 *Expenduntur verba decreti.*
38 *Verbum Caueo demonstrat monitionem.*
39 *Verbum mando non significat præceptum contrarium tamen infra.*
40 *Sententia auctoris.*
41 *Regula dignoscendi quando decretum sit præceptiuum.*
42 *Verbum mando intelligitur de coactione positum in dispositionibus de sua natura præceptiuis importat iussionem.*
43 *Et communiter vsurpātur pro eodem præcipio, & mando.*
44 *Important præceptum.*
45 *Differentia inter præcipio, & mando.*
46 *Multoties verba exhortatiua inducunt præceptum.*
46 *Quotiescunque materia est præceptiua verba legis vel Canonis impropriantur & important præceptum. Ideò rogo significat præcipio, & idem significat etiam hortor.*
47 *Quod verum est etiam de verbis importantibus consilium reuerentiæ.*
48 *Verbo mandare aliquando vtimur causa vrbanitatis.*
49 *Sumitur verbi significatio à congruentia personæ.*
50 *Qui dicantur superiores, & qui ad superioritatem euecti.*
51 *An Custodes & vocales possint dici superiores vel euecti ad superioritatem.*
52 *Superioritas duplex temporalis, & spiritualis rursus spiritualis duplex Politica & Economica.*
53 *Electores possunt considerari initialiter & complectiue & quid hoc sit, & quando sint censendi iuris vniuersi, & quando priuati.*
54 *Capitulum nihil est aliud quam capitulariter congregari Patres. Datur superioritas Politica in Religionibus.*
55 *Dictio quicunque facit venire maiora expressis ideò in Tridentino sub illis verbis quicunque regulares veniunt etiam regulares ordinum militantium, & in materia etiam odiosa comprehendit maiora expressis estque ita præguans, & ampla vt includat etiam eos, qui vere tales non sunt sed tantum impropriè tales sunt, vel dici possunt, quod verum est etiam in materia odiosa.*
56 *In quibuscunque dispositionibus attendēda est potius mens disponentis quam verba dispositionis.*
57 *Vbi est eadem ratio ibi est eadem iuris dispositio.*
58 *In Lege vel dispositionibus potest fieri duplex extensio necessitatis & congruitatis vel congruentiæ quid sit vtraque & quando locum habeat.*
59 *Finis legis non cadit sub lege.*
60 *Explicatur quomodo sit intelligendum hoc dictum finis legis non cadit sub lege.*

Regularis Superior habitum dignum extra Confessionem & in Confessione indignum excludit à dignitate,

XXVI,

1 FRater † Seuetus Confessarius in Religione Sancti N.multos Fratres quos extra confessionem reputabat dignos omnium dignitatum suæ Religionis in confessione eos cognoscit indignos. Custos prouinciæ ad Capitulum Generale, aut Vocalis conuentus ad Prouinciale electus audit istos proponi ad varias dignitates dubitat an istis debeat suo voto refragari,vel suffragari. Ideò petit quid agendum.

2 † Solutio istius difficultatis potest peti vel sistendo tantum in rationibus, & auctoritatibus Theologicis, Vel supposita etiam Constitutione Sanctiss.Patris Clementis VIII. ædita 1594. die 26. Maij Incipit Sanctissimus Dominus noster. Vtroque ergo modo tractabitur,& primo sistendo tãtum in rationibus, & auctoritatibus Canonicis, hæc quæstio est grauissima. Sunt enim plures inter se dissidentes Doctorum opiniones,& vnaquæque suas habet rationes,& patronos.

3 Prima Alensis 4. † p.quæst.78.art.1. memb.2. ad 8. Suarez de Euch quæst.80.art.6.disp.67.fin 3. Sanchez de Matr.lib.3.disp.16.nu.2, & aliorum apud ipsum asserentium licere vti scientia habita in confessione ad externam gubernationẽ quãdo tamen effici possit absque periculo detectionis cõfessionis, vel fractionis sigilli, vt v. g. in gratuitis, idest in illis rebus,in quibus Sacerdos habet liberã facultatem, quod est idẽ ac dicere in ijs rebus, in quibus nulla requiritur causa pro illis denegandis, sed sufficit mera voluntas, vt in concessione gratuita; potest enim eligere,& non eligere, & est meræ electionis,& nõ electionis,& nullã causã tenetur reddere; tunc asserunt posse iure vti scientia confessionis,quod si non sit gratuita,sed includendus, ad dignitatem, à qua excluditur; habeat aliquod ius, tunc & eo casu negant posse vti tali scientia quia exclusionis est reddenda ratio. Concedunt tamen si aliquam possit reddere causam exclusionis talẽ, quæ non sinat reuocari in dubium secretum confessionis, quod tunc liceat confessionis scientia vti,quod si nõ sufficiat ad tollendam omnem suspitionẽ nullo modo admittunt, quia secretum confessionis omni diligentia est seruandum etiam à suspitione fractionis non dicam à fractione. Probatur quod liceat vti tali scientia.

4 Primò Ex cap. fin 6. quæst.2. vbi † reprehenditur. Episcopus eo quod publicè vitauerit quendam, qui sibi soli in secreta confessione crimen fuerat fassus ergo à contrario sensu non delinqueret secreto vitans,& secreto vtens scientia confessionis.

5 Secundò Confessarius † non audita cõfessione posset in gratuitis eligere,& non eligere,amouere, & non amouere, ergo hoc debet posse etiam audita confessione, non enim æquum est ideò Cõfessarium amittere suam libertatem,quia audit cõfessiones, sicuti enim per confessionem nouũ ius non acquirit in foro externo, ita neque per eam,quod habet, non debet amitte-
6 re. Et confirmatur primo † Quia ideò licet Cõfessario detegere crimen etiã in confessione auditum, si etiam alia via sibi est cognitũ,quia confessio non priuat iure, quod ante confessionem habebat; idem dicito de auditis in cõfessione,si postea extra confessionẽ sciantur, ista enim eadem ratione possunt detegi. Dices posset conqueri penitens de Confessario putans eum tali sciẽtia vti in istis casibus. Respondeo hoc non releuare. Quia,si pœnitens non fuisset sua peccata illi Confessario fassus,immerito conquereretur; si illi gradum, vel dignitatem gratuitã non contulisset,ad hoc enim nullo iure tenetur, ergo immerito etiam post confessionem conquæritur, cum habeat Confessarius eandem libertatem. Præterea si hoc concederetur, daretur locus fraudi. Quia sciens se aliqua macula inquinatum,ideò à dignitate excludendum posset electoribus sua fateri crimina,& ita eos obligare ad non vtendum sua libertate,& ita sua fraus illis patrocinaretur, quod est contra communem regulam, & contra bonum regimen, principaliter probatur,

7 Tertiò † Confessarius tenetur tantũ ex obligatione secreti tegere confessionem, & illam non reuelare,ergo si illam tegit, & non reuelat poterit vti scientia in illa habita.

8 Quartò si † Caius haberet apud me depositum ensem,& ego in confessione cognoscerem eum tali ense vsurum ad necem meam,possem ei illum denegare,& non tradere etiam petenti; quod tamen non possem si hac scientia vtens secretum violaretur ergo &c.

Item si Titius mihi confiteretur, se non esse Sacerdotem, & tamen confessiones audiret,possẽ tali scientia habita in confessione vti, imò & deberem ad directionem meorum actuum.

9 Dices † Confessarius scientiã ex confessione habet vt Deus, ergo illa non potest vti ad directionẽ humanorum actuũ. Respondẽt quod,licet Confessarius cognoscens peccatum in confessione illud cognoscat vt Deus, est tamen necessario admittendum esse illam scientiam in Cõfessario, vt in homine,& ex hoc capite potest dici humana, & secundum hoc potest illa vti Cõfessarius ad directionem humanorum actuum, dũmodo id fieri possit sine alterius iniuria, vel præiuditio,& cessante iusto, & rationabili scandalo, quæ omnia supponuntur ab his Doctoribus.

10 Dices secundò detegitur † aliquo modo confessio, & aliquo modo redditur odiosa;Quia licet in inclusione,vel exclusione in gratuitis nulla alia requiratur causa quam ipsa eligentis vel excludentis voluntas; Pœnitens tamen sciens eligentẽ ea scire in confessione quia ipse dixit,& nullam aliã habere causam, merito suspicatur,hoc esse ex scientia confessionis,& ideò redditur exosa. Ad hoc respõdetur nihil obstare, quia totũ hoc est ex defectu pœnitentis, non ex actione confessarij,
11 probatur dupliciter.† Quia,cum alicuius actionis duplex potest assignari causa, altera licita, illicita altera, semper debet supponi licita; Quia quilibet est reputandus bonus, nisi cõstat esse malum, cum ergo pœnitens possit cogitare inclusionem,vel exclusionem prouenire ex libertate eligentis, quæ est licita, debet ex illa supponere actum non ex scientia confessionis,quę est illicita causa.2. Respondẽt vti tali scientia non est illicitum, & ideò immerito conqueri; & ideò hoc tribuendum vitio pœnitentis non Sacerdotis suo iure vtentis.3. Dicũt illam querelam pœnitentis esse potius sui intellectus opus, & machinationem, quam quod habeat causam ex actione Confessarij.

12 Tandem † probatur principaliter. Reseruatio casuum est introducta in Ecclesia Dei, vt ex cognitione peccatorum Superiores sint prudentiores in regimine, ergo potest Confessarius vti scientia confessionis ad bonum regimen. Secunda sententia docet nullo modo licere vti scientia habita in confessione extra confessionem, & Confessarium ita se gerere debere, ac si nihil omninò sciret; hanc tenent Armilla Bannes, & alij apud Suarez loc cit.idem docet Tuschus littera C. concl.686,& 687. Menochius li.6. Præsumpt.95.& de Art. lib.2.cent.5.casu.414.Coninch disp.9.dub.1.vers. sequitur vli & alij apud Fagundex. in Præcept. Eccles.

13 Primò † probatur ex c.Si Sacerdos de off.ord. vbi licet determinatio nihil faciat ad rẽ;multũ tñ facit ratio, quæ pro determinatione affertur; Nõ licere remouere à communione, quem scit esse reum in confessione; quia non vt iudex scit, sed vt Deus, ergo tali scientia extra confessionem non est vtendum.

14 Secundò † Sigillum confessionis non solum obligat ad secretum respectu aliorũ, sed etiam respectu ipsius pœnitentis ita vt de auditis in cõfessione extra confessionem, neque cum ipso pœnitente loqui fas sit,nisi adhoc ipse pœnitens facultatem faciat, & neque possum non solum loqui, sed neque crimen exprobare, nec

nec obijcere, nec ad memoriam reuocare, quamuis enim propriè hæc non possint dici sigilli fractio, est tamen quædam veluti reuelatio confessionis, & sigillum offenditur, vt docet Sotus 4. dist. 18. quæst. 4. num. 6. vers. Quod si sisceris, & alij idē tradunt apud Sanchez loco citato dicentes; Neque confessario qui errauit in confessione, licere conuenire pœnitentem, vt erroris eum reddat certiorem, sed prius teneri petere licentiam, & obtinere, vt possit tuto loqui de auditis in confessione.

15 Tertiò † Quamuis in aliquibus casibus liceat reuelare ea, quæ sciūtur, sub præcepti naturalis sigillo, licet sint grauia, & magna, & sit præstitum iuramentum de eis non reuelandis, habita iuramenti dispensatione, nunquam tamen fas est sigillo confessionis tecta retegere, & rationem reddit Medina C. de confessione quæst. de his, quæ à Sacerdote celanda sunt §. Inde vltra sequi videtur. Ne confessio reddatur onerosa, &
16 odiosa prosequendo ita loquitur. Similiter † vitandū est quidquid eā odiosam, vel onerosā reddere potest, quamuis propriè fractio sigilli non sit, & nihil confessionem ita difficilem, onerosam, & odiosam redderet, quam si pænitens intelligeret, posse confessarium ob solius confessionis notitiam ipsum priuare ordinibus, Eucharistia, officijs honorificis, negare suffragia ad obtinenda officia, vel beneficia, quæ ab hominibus maximi fiunt ergo hoc posse cōfessarium nullo modo est concedendum, ne retrahantur pænitentes à confessionibus territi hac libertate, quam intelligent habere Confessarios. Quod maximè timendum est vbique sed præcipue in religionibus, vbi si hic timor vires acquireret Confessionum vsus profectò tolleretur; Neque valet dicere hoc esse vertendum culpæ pœnitentis, qui peccauit, quia confessarius vtitur iure suo, Quia vtrumque est falsum licet enim peccauerit pœnitens, non tamen amisit ius ad obtinendum honorem, beneficium, dignitatem, quia confessarius nullum acquirit ad eum excludendum; per confessionem enim nullum maius acquirit ius confessarius, quam prius haberet: Sed non habebat antea ius excludendi pœnitentē ab illa dignitate, quia illud peccatum commiserat, ergo neq. potest acquirere post confessionem, licet .n. vera sint ista, potest Cōfessarius pro libito eligere, & excludere, non est tamen vera ista potest excludere ob peccatum, quia iam illa libertas, & indifferentia determinatur ad vsum medio habito in confessione, & pœnitens merito suspicatur confessarium vti illa sciētia, quia cum nullam habeat causam illum excludendi præter notam in confessione; profectò quilibet prudens non stulte suspicabitur potius agere agentem ex causa, quam temere, & ita rectè veniet in suspitionem confessarij, quod tali scientia vtatur, quod potest reddere exosam confessionem, & isti conceptus methaphisici sunt potius chimæræ, & entia rationis, quam realia, quibus intellectus hominis accomodetur. Omnis ergo suspicio tollenda. Neque absurdum putarem Confessarium priuare se sua libertate, & indifferentia, quam habebat ad eligendum, & excludendum, & optimum esse putarem determinare se ad eligendum ob vnum istum effectum, ne reddatur onerosa confessio, intellige tamen dictam nisi alia subsit causa extra confessionem nota.

17 Quartò † Sapientissimus, & Prudentissimus ille Claudius Aquauiua Societatis Iesu Præpositus Generalis præcepit Confessarijs, & Doctoribus, omnibusque suæ Societatis, ne contraria scientia vterentur, eamque docerent. Dices ea cautela hæc practicabitur doctrina, vt à pœnitente non possit sciri, eius vsus. Respondeo ad reddendam exosam confessionem non esse necesse scire, quod de facto quis vtatur scientia habita in illa, sed satis esse scire, quod confessarius tuta conscientia illa possit vti.

18 Quinto si † ista sententia esset vera, esset nimis intollerabile Decretum Tridentini sess. 14. de Sacr. Pœnit, in quo habetur Sacerdotes, cum nihil possint in casibus reseruatis, id vnum pænitentibus persuadere nitantur, vt ad Superiores pro beneficio absolutionis accedant; Quis enim vellet accedere, si Superiores tali sciētia possent vti, dum agitur de collatione beneficiorum, & aliarum dignitatum. Profectò illud decretum cito esset inane, vt igitur possit sustineri, concedamus tali scientia habita in confessione non posse confessarium vti.

19 Tertia sententia fuit † asserentium non solum posse, sed etiam debere Confessarium excludere ab officijs, dignitatibus &c. quos nouit esse indignos scientia habita in confessione.

20 Quarta est Nauarri infracitandi. † Non solum teneri Sacerdotem Confessarium vti scientia habita in confessione, sed præterea incurrere pœnas in Sacris Canonibus constitutas contra eligentes indignos, Si eligat indignum, quia noluit vti scientia habita in confessione. Hæc tantum sententia communiter ab omnibus reprobatur, ideò deueniendo ad solutionem iam implexæ quæstionis incipiendo ab extremis.

21 Primò dico † Confessarium eligentem ad officium, beneficium &c. eum, quem ex sola scientia in confessionem habita scit indignum, & alia via putat dignum nullas incurrere pœnas, quæ est suspensionis in cap. Cum in cunctis §. final. de electione. Hoc adnotauit primo Paludanus, deinde probauit Adrianus, vt videre est apud Nauar. in cap. Sacerdos nu. 147. & nu. 148. de Pænit. dist. 6. Ratio est quia pœnæ inflictæ contra non facientes aliquid, quod si fieret illicitum esset, nō ligant; quia lex etiam pœnalis non est vinculum iniquitatis. Non ligant ergo pœnæ inflictæ contra eligentes indignos, tales tantum cognitos ex scientia confessionis alioquin reputatos dignos, quia si illos non eligerent illicitum facerent, hoc totum patet ex se, & in probationibus secundæ sententiæ, & infra etiam magis.

Objicit Nauar. citatū cap. Cum in cunctis de elect.
22 iuncto alio cap. nempè † Cum Vitonienſis in quibus imponitur pœna suspensionis cōtra eligentes sciētur indignum, Sed qui scit in confessione, quem esse indignum & illum eligit, eliget indignum, ergo &c. Responsio patet ex ratione supra allata. Nempè quod pœna imponitur eligenti indignum scienter i. si sciat indignum tali scientia, qua possit vti. Hæc doctrina Nauarri non solum reprobatur ab ijs, qui sustinent non licere vti hac scientia, sed etiam ab alijs, qui illius casum concedunt.

23 Secundò † Dico. Nō vtens scientia habita in confessione in non eligendo, vel in non amouendo aliquem ab officio, nullo modo peccat; est contra Adrianum, Nauar. & alios apud Sanchez lib. 3. disp. 36. num. 6. asserentes conscium indignitatis alicuius ad officia, beneficia &c. licet talis scientia sit ex confessione, teneri vti illa, & negare ordines, Eucharistiam, beneficium &c. quoties ista teneretur negare, si indignitatem illam sciret extra Confessionem. Probatur dictum.

24 Primò † Nemo tenetur ad executionem illius rei, cuius medium est valde arduum, & perdificile. Cum ergo sit valde arduum, & perdifficile vti scientia confessionis ad excludendum aliquem ab officio beneficio &c. & etiam exponere se magnis periculis, vt fatentur etiam Doctores contrarium sentientes ergo. Nemo tenebitur vti tali scientia; Quia impossibilium nulla est obligatio, & valde difficilia impossibilibus equiparantur ideò secundùm receptissimam sententiam; qui vouit castitatem, & duxit vxorem, potest implere votum ingrediendo religionē ante consummationem; adhoc tamen non tenetur, quia est medium valde difficile; Cogitet autem apud se quilibet prudens, qua diligentia, qua circumspectione quibus circumstantijs vti debet confessarius, vt tute ista scientia vtatur, & iudicet postea an de re tam difficili, & periculosa in damnum præcipuè talis Sacramenti, vt est confessio, sit statuendum præceptum.

25 Secundò † Sacramentem Confeſſionis eſt ideo inſtitutum. vt ex ſcientia in illo habita curentur animæ in foro interno, ergo Cõfeſſarius illa vtens in foro externo,& non in foro animæ tranſgreditur limites illius inſtitutionis.

26 Tertiò † Confeſſionis tribunal eſt inſtitutũ ad modum iudicij,in quo cõueniunt iudex reus, & accuſator ideſt Confeſſarius,vt iudex pænitens,vt ſui accuſator, & reus;ergo Confeſſarius ſcientia in illo habita non poteſt vti niſi in actu iudicij.

27 Quartò Finis , † & medium debent ſibi proportionari.Cum ergo vel correctionis fraternæ præceptum, vel diſtributionis officiorum benefici &c. æquitas ſit ordinis naturalis, & pertineat ad Politicam Reipublicæ gubernationem etiam medium debet eſſe tale,non ergo eſt vtendũ ſcientia habita in Confeſſione ad iſta peragenda , cum ſit mediũ altions ordinis,ita D.Tho. 4.diſt.21. quæſt.3.art.1.quæſt.1.ad 3. Paluda 4.diſt.18. quæſt. 8. articul. 1. num. 20. Silueſter Confeſſio 3. quæſt. 15.

28 Quintò Dico ; † Confeſſarius in ijs rebus , quæ ex confeſſione didicit quæque pœnitentem pudore ſuffundere , vel eidem damnum inferre , vel a Confeſſione retrahere poſſunt ita ſe debet gerere , ac ſi nihil ſciret, licet illa facere , & non facere ſint meræ libertatis,& nullam cauſam motiuam requirant, ne reddatur confeſſio odioſa,vel oneroſa; Non licebit ergo remouere ab officio, vel beneficio etiam manuali , & ad nutum amouibili,negare Euchariſtiam,vel ſuffragium ad beneficium &c. ex ſola ſcientia habita in confeſſione . Iſta enim & ſimilia ſunt veluti quædam obiectiones,& exprobationes tacitæ peccati,& iſtam partem tuetur Armilla. Verbo confeſſio num.7. & alij, & probatur argumentis ſuprafactis pro ſecunda ſententia .

Poteſt tamen vti tali ſcientia in ijs , quæ nec damnum, nec confuſionem in pænitente , nec odium , vel difficultatem ad confeſſionem ſunt paritura;v.g.Confeſſarius nouit in confeſſione parari ſibi inſidias ad mortem, poteſt ſe domi continere , vel arrepta aliqua occaſione à tali loco diſcedere ; Cognouit parari inſidias honeſtati alicuius ſuæ conſanguineæ &c poteſt illam a loco amouere , & alio tranſmittere , aliquam cauſam ſimulando , & etiam illam egredi è domo prohibere aſſerens mulieribus honeſtis non licere vagari &c. dummodo non ſit periculum ex his , quod quis ſuſpicetur ob audita in confeſſione fieri , quod difficile poteſt eſſe, dum cauſa aliqua facti poteſt reddi. Et hoc probant rationes primæ ſententiæ.

Ad illa verò,quæ in contrarium adducuntur ad primum Reſpondeo Cum Gloſſa ibidem verbo.Sibi ſoli
29 † illum textum non loqui de Confeſſione Sacramentali, ſed de ſecreto naturali ; quod indicant illa verba , Sibi ſoli , ad quid enim adderentur, ſi text. loqueretur de Confeſſione Sacramentali ; certum eſt enim iſtam fieri ſoli Sacerdoti ſuperfluerent,ergo illa verba,quod non eſt admittendum, & confirmatur,quod hic ſit verus ſenſus, quia agitur de ijs,quæ poſſunt, vel non poſſunt probari , quod pertinet ad forum exterius . Dolet enim Epiſcopus , quod ſibi non creditur & tamen non doleret ſi ea , quæ audiuit in confeſſione produxiſſet , quia producta ex confeſſione nihil probant, & probatur inſuper . quia ſi quid ſcitum in confeſſione reuelaret,puniretur quia ſiue vitando,ſiue reuelando proderet peccatum confeſſum ; eſſet manifeſta fractio ſigilli .

30 Ad ſecundum facile reſpondetur. Non † enim contendimus nos , quod amittat ſuum ius , quod tamen optimum eſſet ſi fieret, vt ſupradiximus. Sed intendimus ſolum, quod eum, quem non eſſet excluſurus ſine ſcientia confeſſionis , hac poſita non excludat ; quia æquum non eſt , quem puniri ob occultum delictum , & incognitum,vt homini,& multo minus licebit,ſi publicis ſuffragijs agatur , vel aliqua alia publica actione repellatur ; eſſet enim maxima admiratio videre expulſum ab honore,ab officio , ab Euchariſtia hominẽ alioqui communi hominum ſenſu probum exiſtimatum ſi abſque vlla cauſa fieret,& maxima illi inferretur iniuria , quod iniquum eſt procedere ex tam Sancto Sacramento,vt eſt confeſſio: & ita ſatisfactũ eſt etiam omnibus confirmationibus , dum concedimus non amittere ius, quod antea habebat eligendi, & non eligendi : negando tantum quod nouum acquirat vtendi videlicet ſcientia habita ex confeſſione ; Quia nimis durum eſt ex eo quod pænitens tam fideliter,& ſincerè aperit ſecreta ſua Cõfeſſario, quod ſuo enſe infideliter confodiatur à Confeſſario ipſo . Sancta non tam
31 impiè ſunt tractanda.† Neque hoſtium aperitur fraudibus , quia ſi aliunde ſciatur indignitas pænitentis . quam ex confeſſione nihil releuabit ipſum ſua aſtutia, nec aperietur via fraudibus iuxta cap. Si gratificanti : qui Matrim. accuſ. poſſ. l. in fundo in fin. ff. de rei vendicat.

32 Ad 3. Non † ſolum tenetur agere illa , quibus actu ſciuit reuelatio ; ſed etiam , quæ ſcita poſſunt pandere reuelationem 2. Non ſolum tenetur non reuelare cõfeſſionem, ſed etiam ex ſcientia in confeſſione habita nihil agere , quod damnum pænitenti inferat , quod alias non erat inferendum etſi enim non violetur cõfeſſio,quia non reuelatur;violatur,tamẽ & maximè infertur iniuria , quia damnum patitur pænitens ex eo , quod faciendo actum virtutis ſua facta panduntur.

Ad 4. patet reſponſio ex dictis in vltima noſtra aſſertione, & etiam ad id quod ſubditur in confirmatione.

33 Ad id verò, † quod reſpondetur in prima obiectione ſibi facta. Nempè quod in Confeſſario eſt quidem ſcientia confeſſionis quatenus Deum repreſentat, attamen non poteſt negari , quin ſit in eo aliquo modo humano . Reſpondeo nihil ex hoc concludi quia eſt tali modo in eo,vt in iſtrumento , & ſicut inſtrumentũ non poteſt ſe ſolo agere , ſed debet eleuari a ſua cauſa principali ad agendum, ita neque Confeſſarius poteſt vti ſcientia habita in confeſſione , niſi quatenus operatur , vt Deus , quia inſtrumentum ſe ſolo non operatur;Deinde ſi Confeſſarius vtatur iſta ſcientia non detegendo, non damnum inferendo &c. non repugno quin ea poſſit vti,quia neque homini,neque Deo ſit iniuria , ob quam cauſam vetitum eſt tali ſcientia vti neque adeſt ratio , quare poſſit reddi grauis , vel odioſa confeſſio.

Nec maiorem habet difficultatẽ,quod dicitur quod pœnitens debet ſupponere fieri à Cõfeſſario id, quod fit ex cauſa licita , nempè ex propria libertate , quia cum aliquid poteſt eſſe à cauſa licita , & illicita debet præſumi ex licita; Quia præter iã dicta addimus, quod hic nulla eſt cauſa operandi . Libertas enim eſt veluti principium operandi, quod ab aliqua cauſa debet determinari; cum ergo nulla alia ſit quam ſcientia habita in confeſſione, vtique ab iſta rectè concludetur fluere operationem,neque probabile eſt quemquã ſine cauſa
34 velle alteri nocere. † Præterea , vt dictum eſt ſufficit ſcire , quod tali ſcientia vti poſſit Confeſſarius ad reddendam confeſſionem exoſam . Neque valet , quod inſuper dicitur vz. quod non Confeſſario , ſed pœnitenti eſt imputandum , quod priuetur electione,beneficio &c. quia hoc meretur eius peccatum . Reſpondetur enim hoc quidem mereri peccatum,ſed pœnam non eſſe infligendam à Cõfeſſario , quia eo modo peccatum neſcit quo eſt puniendum ; ſcitur enim peccatum,vt abſoluatur;non vt puniatur in foro externo, ſcitur vt pœnitens ſubleuetur, non vt deprimatur . Nunc ad ſecundam difficultatem . Quid dicendum ſuppoſito decreto Concilij.

35 Suppono † contra aliquos nullo modo eſſe reuocandum in dubium , an debuerit fieri hoc decretum , quo prohibetur vti ſcientia ex confeſſione habita à regulatibus meriti , vel demeriti alicuius in electionibus ad officia, dignitates &c. & excluſionibus ab ijſdem. Nam cum nõ ſolum poſſint prohiberi illa quæ ſunt de

ſe

ſe mala, ſed etiam illa quæ licet de ſe mala non ſunt maximum tãtùm periculum mali ſecum ferre poſſunt, quis neget poſſe prohiberi vſus ſcientiæ habitę in confeſſionibus ad actus alios quam ad confeſſionis directionem, & perfectionem neceſſarios, cum maxima ſecum ferat pericula, & magnum dedecus, & odium tam pio, & neceſſario Sacramento poſſit afferre Sanctiſſimo, ergo hoc decretum ſtatuit Sanctiſſimus Clemens VIII.

36 Hoc ergo ſuppoſito. Pro explicatione quæremus P. An hoc decretum ſit præceptiuum vel tantùm hortatiuum. 2. Quid nomine ſuperiorum ſit intelligẽdum. 3. Concludemus an Cuſtodes electi pro Generali Capitulo, & Vocales pro Capitulo Prouinciali veniant hoc loco; ſub nomine ſuperiorũ, vel ad ſuperioritates euectorũ. Quoad primũ ſunt conſiderãda verba decreti quę ſunt tam ſuperiores pro tempore exiſtẽte quam Confeſſarij, qui poſtea ad ſuperioritatis gradum fuerint promoti caueant diligẽtiſſime, ne ea notitia quã de aliorum peccatis in Confeſſione habuerunt ad externam gubernationem vtuntur (& in fine) Atq; ita per quoſcumq; Regulares Superiores quicunq; illi ſint obſeruari mandauit. Non obſtantibus &cęt. & inter omnia, verba iſta maxime conſideranda ſunt. Caueant diligentiſſime. Mandauit ita obſeruari per quoſcũq; &c. Quicunq; illi ſint, ex quibus videtur concludi non
38 eſſe præceptum, ſed conſilium. † Nam verbum caueant demonſtrat monitionem non iuſſionem, & itẽ
39 in vltima clauſula vtitur, † verbo mandauit, quod itẽ non præceptum, ſed conſilium importat, Silueſter verbo præceptum quæſt. 2. Armilla eodem verbo quæſt. 7. aſſerentes quod ad præceptum importandum requiratur iſta verba; Mandando præcipimus, in virtute Sanctæ Obedientiæ, verbum autem mandamus ſimpliciter prolatum negant inferre præceptum, & probant ex Cap. Mandaſtis. 2. quæſt. 4. vbi Summus Pontifex reſpondens Epiſcopis cauſam ſuæ vocationis requirentibus ita dicit: mandaſtis vt ſcriberem vobis & Cap. Guiliſarius 23. quæſt. 4. pariter Summus Pontifex aſſerit Guliſarium ſibi mandaſſe, vt ad ſe veniret pacifice, quis autem dicat Epiſcopos, vel Guliſarium præcipere Summo Pontifici ergo mandare non importat præceptum, ergo nullo modo in hoc decreto eſt præceptum.

40 Abſque dubio † tamen eſt dicendum hoc decretum eſſe præceptiuum, probatur ergo ex regula quam
41 ipſemet Silueſter tradit loco citato. † Nempe. Si verba ſunt præceptiua, & indicatiua v.g. Præcipimus iubemus, mandamus præcipiendo per obedientiam, in virtute obedientiæ ſanctæ, vel aliquo alio ſimili modo eſt præceptum, argumento Capit. quod præcipitur 14. quæſt. 1. Quod intelligendum eſſe tradit, etiamſi materia non ſit præceptiua, niſi probabiliter aliter cõſtat de mente, & intentione Legiſlatoris. Si autem verba ſunt imperatiua, & in materia non neceſſaria, nec multum ponderoſa non important præceptum, vt ſunt illa; Si quis te percuſſerit in vna maxilla, præbe illi & alteram, hoc.n. eſt conſilij 23. quæſt. 1. paratus in materia autem ponderoſa, & neceſſaria etiam imperatiua ſunt præceptiua. Textus in Clem. Exiui de verb. ſignif. Item vouere, & reddite. Vouere eſt Conſilij, quia non in materia neceſſaria, Reddite autem præcepti. Quia materia ponderoſa, & neceſſaria. Cùm ergo iſtud verbum caueant in præſenti decreto ſit in materia graui ponderoſa, & neceſſaria vt ſupra, & tenetur Confeſſarius ad fidelitatem pęnitenti ſeruãdum honorem Sacramento, & ſecretum ſigillo quam ſi non præſtant maxima inde ſequuntur damna, ergo erit præceptum.

42 2. Verbum mando debet intelligi de iuſſione non de admonitione, Seraphin. deciſ. 1212. num. 2. & poſitum in diſpoſitionibus de ſua natura præceptiuis, vt eſt iſta importat iuſſionem, & præceptum, iuxta text. in Cap Eam te de reſcript. cum ibi traditis per Felin. nu. 9. Imò verba iſta præcipio, & mando communiter
43 44 vſurpari † pro eodem, † præceptumq; importare tradunt D. Antonin. 2. part. 2. titol. 4. capit. 2. gloſ. 3. & artic. 3. tit. 16. cap. 1. gloſ. 9. in fine Butrius in Cap. Nam concupiſcentia tamen fin. de conſtit. vbi Alex. de Nouo num. 24. Felinus nu. 5. & 7. Caſtro lib. 1. de leg. pœn. cap. 5. docum. 4. Sanchez in Decalog. lib. 6. cap. 4. num. 35. & Suarez lib. 3. de legib. cap. 15. num. 9. vbi reprobat Silueſtrum. Cùm ergo hoc verbum communiter vſurpetur præceptiuè, maxime in hoc decreto, vbi eſt in materia ponderoſa, graui, & ad decus Sacramen-
45 torum maximè ſpectante † Annoto tamen hic obiter differentiam ex Felino loco citato inter mandare, & præcipere quod licèt vtrumq; importet præceptum, mando tamen ſecundum Gloſſa in l. Sæpe ff. de off. Præſid. importat quidem neceſſitatem, ſed non adeò præciſam quin poſſit per alienum auxilium expediri, at præcipio operatur, quod per ſe ipſum, non per alium quod pręcepitur ſit exequendum, ita vt ſi cauſa committatur per verbum. Mando, poſſit alteri delegari, at ſi per Verbum Præcipio etiam in materia in qua poterat iudex procedere vt ordinarius, ſit delegatus, quia cõmiſſio ſit alio modo quam ineſſet. Vide Gloſſam, & Doctores in Cap. Cùm aliquibus in verbo facultatem de reſcript. in 6. & gloſ. penult. in Cap. Liceat. Vbi bonus text. de offic. ord. & text. in Cap. Graue eodem tit. cum concordatis, & hic Ref. in Rubrica de act. mand. in libellis Iuris Canonici nullam admittat differentiã, aſſerit tantùm Felinus communiter teneri.

46 Ad rationes in contrarium. † Ad 1. Dico ſatis probatum eſſe in hoc decreto eſſe formam præceptiuam: Nec quidquam refert S.P. vſum eſſe verbo, caueant. Quia multoties vtitur verbis exhortationem pręſerentibus ad inducendum præceptum, quia quotieſcunq; materia eſt præcepti verba Legis, vel Canonis qualiacunq; illa ſint impropriantur, & important præceptum ita Felinus loco citato Cap. Nam concupiſcentiam numer. 3. de conſtit. & patet ex cap. Rogo. 11. quæſt. 3. vbi Gloſſa, & Archid. aſſerunt. Rogo importare præceptum, & in Cap. Reuertimini 16. quæſt. 1. iuncto dicto Archid. exponentis Hortor. 1. præcipio, facit Cap. 1. in verbo Hortamur de teſtam. & Gloſſa in Clem. in eodem verbo de teſtam. & in Cap. ſicut inquit in eodem verbo 11. quæſt. 7. Bonus text. in Clem. Exiui verſu Item quia de verb. ſignifi. & notat Archid. in Capit. Ignorantia 38. diſt. & Gloſſa in Cap. Notum 11. quæſt.
47 1. † Quod verum eſt etiam de verbis denotantibus conſilium reuerentiæ, vt per Gloſ. in Cap. Ad aures de ætat. & qualit. in verbo Conſulis cum concordatis, datis a Felino, vt apud ipſum loco citato.

48 Ad † Textus verò quibus probatur mandare non importare præceptũ, patet reſponſio ex ſe ipſis. Quis.n. vnquam dicat inferiores mandare. i. præcipere Summo Pontifici, exponuntur ergo, vt dicta talia verba non in propria ſignificatione, ſed vrbanitatis gratia, vt etiam explicat Suarez loco citato de Legibus num. 9. ſumitur ergo verbi ſignificatio à congruentia perſonæ loquen-
49 tis; eſt ergo præceptiuũ hoc decretum. † Nunc ad ſecundum quæſitum gradum faciens. Nempè quæ perſonæ comprehendantur. Cùm S.P. dirigat ſuum decretum ad Confeſſarios, qui actu ſuperiores ſunt dum Confeſſiones excipiunt, & ad illos qui actos ſuperiores non ſunt, ſed poſtmodum ad ſuperioritatis gradum ſunt euecti eſt inquirendum, qui ſint ſuperiores, & qui
50 dicantur ad ſuperioritatis gradum euecti. † Certum eſt dici Superiores, Generales, Vicarios Generales, Prouinciales, Deffinitores, Rectores, Præpoſitos, Guardianos, Vicarios, & quoſcunq; alios, qui alijs quoquomodo præſunt, & euectos ad gradum Superioritatis, qui ad gradum Generalatus, Vicariatus Generalis, Prouincialatus &c. ſunt aſſumpti, ita colligitur ex Trident. ſeſſ. 54. cap. 11. de Refer. & ſeſſ. 25. cap. 2. de regula, & Monialibus, & ita communiter intelliguntur, & ideò omnes iſtos hac ſcientia non poſſe vti cer-
51 tum eſt ad externam gubernationem. † Difficultas eſt de ijs, quos dicunt vocales Conuentus, vel cuſtodes, & horũ ſimilibus, & ratio eſt quia iſti nullo modo ſe im-

miſcent

miscēt in regimine, vel gubernatione Religionis; Sed eorum officium tātum est interesse capitulo Generali, vel Prouinciali ad electionem Generalis, vel Prouincialis, ad creationem vocalium .i. Sacerdotum cooptādorum in numerū eorū, qui vocem habent in religionē actiuā, & passiuam. Nam apud aliquas Religiones statutū est sanctissimè, & maxima vtilitate, si fideliter practicaretur, quod nullus Sacerdos habeat actiuam, vel passiuā vocem in capitulis &c. nisi à Capitulo Generali, ad hoc specialiter sint admissi. O quam salubre decretum, sed vtinā iustè seruaretur de illis, ergo patribus, qui eliguntur ad hæc, & similia peragēda interfaturi, est præsens difficultas, an comprehendantur sub nomine superiorum, vel ad superioritatem euectorū cum nullam superioritatem videantur habere, ideò de istis est dubitatio, & ratio est quia nullam videntur habere superioritatem, nec regimen, sed esse priuatæ personæ. Attamen dicendum omninò hos etiam cōprehendi. Pro quo

52 Noto † p. ex Rodriguez tom. 3. qq. reg. quæst. 19. a. 3. in principio superioritatem esse duplicē, Spiritualē, & temporalem; Spiritualis pertinent ad Regimē rerū Spiritualiū; Temporalis verò ad gubernationem Tēporalium. Rursus temporalis diuiditur in Politicam, & Economicam. Politica quę versatur circa regimē Reipublicę, Economica circa familiam, Qui omnes gradus superioritatis sunt in Religione & iuxta istos limitatur obedientia, quæ communia esse, & à Doctoribus communiter tradi asserit, & citat loca vbi de his agatur. Vide apud ipsum.

53 Noto † 2. Personas, quæ accedunt ad electiones faciendas, posse considerari in duplici statu, vt videlicet sunt Petrus, & Paulus electus, qui mittatur ad Capitulum vel Generale, vel Prouinciale, aut vt sunt Petrus, & Paulus actu interessentes electionibus, quos dicere poterimus electores initiatiuè, seu inchoatiuè, & completiuè. in p. casu dicimus eas esse personas iuris particularis, & priuati, in 2. verò iuris vniuersalis, & communis, in p. modo nō sunt euectę ad superioritatem, in 2. autem sunt; ideò si quid eis obijcitur ante factā electionem, v. g. quod sint irregulares, suspensi, electores tenentur se purgare, si autem ista obijciatur facta electione, electio valet, & sustinetur certè quia p. modo considerantur, vt priuati iuris, ideò vt priuatæ personæ censentur; ideò censuris irritiatæ inhabiles ad electiones. 2. verò considerantur iuris vniuersalis, ideò nō amplius censuris irritiræ, & ideò eorum acta sustinentur, & hoc est etiam quod Doctores dicunt, vel dicere intendunt, dummodo iuris priuati modo vniuersalis esse affirmant electores .i. initiatiuè, & completiuè. Nūc probo meam conclusionem vz. istos comprehendi.

1. Dum actu eligunt electores dicuntur iuris vniuersalis, & ideò non amplius priuati, ergo Superiores, vel ad Superioritatem euecti; ergo isti comprehenduntur in decreto, & confir. Quia non eligunt vt subditi, quia subdito ius istud non competit, ergo eligunt, vt superiores; & vt habentes aliquod ius disponendi circa illos, quos eligunt, vel excludunt.

54 2. Capitulum siue Generale, siue prouinciale nihil est aliud, quam electores capitulariter congregati capitulum ergo cum sit supra omnes alios superiores, cum ea quæ in illo decernuntur, non possint ab alijs superioribus inferioribus infringi, erit in gradu superioritatis; ergo electores ipsi ibi ad eligendum electi erunt, etiam ad gradum superioritatis euecti.

3. Datur superioritas Politica, quæ consistit in bono regimine Reipublicę, & ad hanc pręcipuè spectat cōstituere rectores, & gubernatores, & alios gradus distribuere, ita Philosophi morales cū Aristot. & Theologi cum D. Thoma 2. 2 quæst. 6. num. 1. & ista residet in Principe, & Magistratibus, quos ad superioritatis gradus esse euectos nemo negabit, cum ergo ista superioritas sit etiam in Religione, & pertineat ad electores de quibus agimus, vtique erit dicēdum esse euectos ad superioritatem

55 4. Probatur ex illa clausula, atque ita seruari mandauit per quoscunque superiores quicunque illi sint, est obseruanda illa reduplicatio, quoscunque superiores, & quicunque illi sint, ampliat maximè hanc dispositionē. Nam dictio quicūque facit venire maiora expressis Felinus in cap. de quarta num. 15. de Præscript. Gomezius ad Regulam de triennali. quæst. 2. Vers. tamē his, Crescentius Decis. 1. de Priuileg Cęsar de Grassis decis. 1. num. 5. & 6. & decis. 2. numer. 3. 4. & 5. cum allegatis per ipsum. Vnde Gonzalez ad 8. reg. Cancellar. gloss. 8. nu. 61. asserit sub illis verbis sess. 27. c. 15. de regula. Quicunque Regulares comprehendi regulares ordinum militarium, & etiam in materia odiosa cōprehendi maiora expressis cap. solitæ. Vers. Quodcunque ligaueris, & ibi Abbas notab. vlt. de maior. & obed. Auth. quicunq; C. de Sacros. Eccles. Clem. 1. in fine de sent. & re iudic. Gloss. in extra. execrabilis §. porro verbo ad quēcunque & in §. Nos itaque verbo cuicunque de Præben. Ioannis 22. Decius cons. 113. viso tenore num. 4. Felin. supracit. num. 15. Gigas de pensio. quæst 87. num. 1. & seq. Puteus decis. 204. num. 3. p. 4. Cresseni. decis. 1. num. 1. 3. 4. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. glossa 7. num. 20. cum seq. & plenissimè Mandosius in additione ad Roman. cons. 31. in glos. verbo Quicunque vbi 13. bonas illationes cumulat, & limitationes alias ad suum propositum, dictio quicunque præterea est tam ampla, & ita prægnans, vt includat etiam, qui verè non sunt superiores, sed tantum impropriè tales dici possunt, Bald. in l. Quæcunque C. de ser. fugit. Alex. cons. 17. num. 6. & seq. lib. 6. Tiraquel. vbi supra num. 22. Decis. Pedemont. 102. num. 4. Honded. cons. 76. nom. 16. lib. 2. Seraph. decis. 980. n. 8. Rota decis. 781. num. 10. p. 1. diuers. & est optima decis. Lancelloti impressa penes Picum ad statutum vrbis decis. 2. vbi plura ponit de vi, & efficacia istius verbi Quicunque, & dicit locum habere etiam si alias materia esset odiosa, & strictè interpretanda, Ludouis. Decis. 267. cum additionibus Oliuerij, ergo etiam isti ex virtute istius dictionis. Quicunque, licet fortasse non ita rigorosa venirent, sub nomine superiorum, includuntur.

56 5. In † quibuscunque dispositionibus attendenda est potius mens disponentis, quam verba dispositionis, Non enim mens verbis, sed verba menti sunt accomodanda; & illi debent deseruire, cap. In his de verborum signif. cum ijs quæ ad hoc communiter à Doctoribus allegantur, sed mens disponentis est quod omnes illi, qui aliquo modo se ingerunt in gubernatione religionis, & ad quos pertinent electiones includantur, ergo minor probatur, & simul cum illa tota cōclusio.

57 6. Vbi † est eadem ratio, est etiam eadem iuris dispositio, l. illud vbi Gloss. ff. Ad l. Aquiliam l. Non possunt ff. de legat cap. Translato de constit. cum ibi notatis; sed in casu nostro est eadem ratio, quare superiores, quibus demandatum est regimen religionis hac scientia non vtuntur, acquare non vtantur electores in capitulis, vt de se patet, ergo erit eadem dispositio. confirmatur ista ratio, quia duplex legis extentio fieri potest. ex identitate rationis, Necessitatis alteram, alteram congruentiæ.

58 † Extensio necessitatis ex identitate rationis est illa, quando lex extenditur ad aliquos casus, ad quos si non extenderetur, esset contra iustitiam, prudentiam, vel rationem, ex quo patet hoc genus extensionis esse introductum ad euitandam fraudem, vel circumuentionem, quæ posset fieri in legē iniustitiam, vel absurditatem, vt ex text. in capit. cupientes de elect. in 6. vbi Canon præcipiens accessum ad Curiam extenditur etiam ad prohibitionem recessus ab ea, quia nisi hic prohiberetur posset eludi lex, dum aliquis accedens ad Curiam statim etiam recederet, ad hoc inconueniens vitandum sit ista extensio. Extensio verò congruentiæ est illa, quæ fit non ex necessitate, sed quia verba legis facilè admittunt illam ex-

tensio-

tensionem, ita Suarez de legib. lib. 6. cap. 3. & 4. per totum; Extensio necessitatis non solum sibi vindicat locum in fauorabilibus; Sed etiam in quantumuis odiosis. Ex quo posset deduci legem prohibentem, Superiores non posse sibi alios reseruare casus, quam præscriptos prohibere etiamne reseruẽt sub Censuris, vel Censuræ quod in effectu est idem, quia facilè lex eluditur reseruando Censuras, cum non possunt casus. Extensio verò congruentiæ habet locum in fauorabilibus, & maxime in ijs quam respiciunt fauorem animarum, & talis lex dicitur antonomasticè fauorabilibus, Suarez vbi supra cap. 4. num. 1. in fine. Extensio necessitatis facillimè fit vbi saltem in aliqua latissima significatione casus, ad quem fit extensio potest comprehendi sub verbis dispositionis, & mens legislatoris semper est præferenda quibuscunq; verbis, etiamsi illis sit contraria, Dynus in Cap. fin. de reg. iur. in 6. Oldradus cõs. 130. num. 3. Rota decis. 537. num. 10. par. 1. recentior. Nec obstat Cap. Porto de Priuileg. vbi dicitur, quod à verbis non est recedendum, nec à tenore priuilegij, quia respondetur hoc verum esse, quoties mens disponentis non est alia, & extensio facienda aliter non cogat; latissimè respondet Tiraquel. l. Si vnquam verbo Libertas num. 55. & 56. Cod. de rescind. donat. & Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 1. nu. 11. Cum ergo hic concurrat extensio necessitatis, & congruitatis ista in fauorem animæ, Cum. n. sit res plena periculi animarum vti scientia habita in confessione erit maximè fauorabilis animæ prohibitio illius vsus; Illa verò, vt seruetur iustitia, ne damnum inferatur iniustè, & ob alias rationes, quas prudens se solo cognoscit erit facienda extensio. Sed posset aliquis obijcere.

59 Finis † legis non cadit sub lege, sed quod vocalis, vel Custos supradictus non vtatur scientia confessionis est potius finis legis, quam ipsius legis dispositio, ergo non cadit sub lege, ergo non includentur. Respondeo primo. Ex probatis constare clarè includi in verbis dispositionis, & in ipsa dispositione per rationes supra adductas, quibus probatum est venire sub nomine Superiorum, & hanc esse mentem legislatoris. Respondeo 2. Duplicem esse finem, quod attinet ad præsens institutum. Vnus est finis, quem inducere intendit lex, Alter ad quem lex intendit inducere, Sanchez lib. 1. in Decalog. cap. 14. num. 4. Prior finis nempè quam lex intendit inducere ab Adriano in 4. vbi de Confess. quæst. 5. dub. 4. ad finem ex solutione ad tertium argumentum alijs verbis explicatur hic modus, dum asserit aliud esse considerare voluntatem, & intentionem legis, qua intendit obligare ad aliquid, tanquam ad materiam præcepti, hic ẽst, de quo præceptum inducitur, secundus verò ob eodem ibidem pariter explicatur, quod sit voluntas, & intentio legis, qua intendit aliquid, vt finem materiæ illius præcepti, & hic est ad quem præceptũ inducit. Alij autem priorem appellant finem intrinsecum pręcepti, seu legis secundum autem extrinsecum. Sumiturq; ista destinatio ex D. Thom. 1. 2. quæst. 100. num. 9. ad 2. & 2. Sent. dist. 28. quæst. vnic. num. 3. Corpore & 3. dist. 36. quæst. vnic. num. 6. Corp. finis de quo lex intendit præceptum inducere, qui etiam dicitur intrinsecus estq; ille, qui demonstratur per verba legis caditq; sub lege, finis verò, seu intentio, ad quam intendit lex, per præceptum inducere, qui etiam dicitur finis extrinsecus estq; ille qui non manifestatur per verba legis, sed tantùm intenditur a lege, vt ad illum inducat non cadit sub lege e. g. finis intrinsecus ieiunij est abstinentia à cibis, maceratio verò carnis, & refrenatio sensus est finis extrinsecus ideò iste secundus non cadit sub lege, cadit autem primus, ex quo etiã fit, quod ille qui habet sensus edomitos, nec habet carnem rebellem, adhuc tenetur ieiunare, quia hic finis non cadit sub lege eodẽ modo. Casuum reseruatio est finis intrinsecus, quare casus reseruentur. i. ne Confessarij facultatem habeant absoluendi ab illis. Extrinsecus autem in Decreto Clementinę VIII. Ne autem plures possint reseruari quam ab ipso decernitur est ne laqueus animabus inijciatur &c. in proposito nostro finis legis est ne Confessarij vtantur scientia habita in Confessione, & hic cadit sub dispositione. Extrinsecus autem ne Confessio reddatur odiosa: Nos hic loquimur de fine intrinseco, ideò est extendendus, & limitandus secundum naturam legis. Cùm ergo à nobis supra probatum sit hoc decretum, in rigore esse intelligendum de vocalibus, & Custodibus, vt supra, & si quis contrarium contenderet saltem includi reductiuè, secundum superius tradita; remanet conclusum.

60 Omnes † Superiores, & ad superioritatem euersos, Inter quos connumerãtur Vocales, & Custodes Capitulares tali scientia non posse vti, & si vtantur contrauenire huic decreto, & peccare mortaliter, vt pote cõtra præceptum Summi Pontificis in re graui.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur factum.*

2 *Cognoscere de laudabili consuetudine in Spiritualibus spectat ad Episcopum.*

3 *Ad laudabiles consuetudines seruandas, etiam Laicos cogit Episcopus.*

4 *Decisio propositi quæsiti pendet ex decisione an laudabilis consuetudo introducta sit.*

5 *Viceparochus de quo hic agitur, ad aniuersaria vt vocetur, nullum habent ius.*

6 *In ijs quæ sunt meræ libertatis non datur consuetudo restrictiua liberæ facultatis. Nec in actibus facultatiuis datur manutensibilis possessio, nõ obstante lapsu cuiuscunq; temporis, limita tamen vt ibi.*

7 *Quæ requirantur ad hoc, vt actus dicatur facultatiuus.*

8 *Parochus tenetur gratis ministrare Sacramenta, mortuos sepelire &c. & aliquid extorquere pro his actibus est Simonia.*

9 *Est Simoniacũ recipere pro administratione Sacramentorum pro benedictionibus &c. specialiter aliquid temporale non autẽ recipere respectu laudabilis consuetudinis. i. sponte introductæ.*

10 *Sudariola in Baptismo, Ceræ in sepulturis huius consuetodinis gratia licite accipiuntur.*

11 *Quæ requiratur, vt inducatur consuetudo aliquid recipiendi in spiritualium datione.*

12 *Quod ea, quæ inducunt consuetudinem fiant sponte vel coacte à iudice, vel ob tuendam pacem, si fiant per decennium in quibus contradicitur cõsuetudo introducitur.*

13 *In actibus mere facultatiuis requiritur quod fiant spontè, & liberè quando non fiunt quia contradicitur.*

14 *Si dum præstatur res spiritualis, vel sacra aliquid contra voluntatem extorquetur est Simonia.*

15 *Parochi exigentes scutum ab ijs, qui mortuorum cadauera deferunt ad aliorum Ecclesias Simoniace agunt, nec possunt se tueri consuetudine, quia semper contra voluntatem illud extorserũt.*

16 *Cera &c. licitè accipiũtur, quia à sponte dantibus est introducta consuetudo, aduerte tamen ex decreto Sacræ Congregationis, quod nõ potest quidquam peti, nisi quod sponte datur, neq; quoad Candelas.*

17 *Possũt recipi ratione consuetudinis si laudabiliter*

sit

sit introducta, quia ad hoc videntur dantes libere se voluisse obligare.

18 *Rationes quare ad hanc consuetudinem inducendam sufficiat decennium.*

19 *Posita laudabili consuetudine aliquid recipiendi datur actio ad illud.*

20 *Ex annua datione nulla oriri potest consuetudo, afferuntur aliqua, & explicatur quomodo sit intelligendum quod nos dicimus.*

21 *Affertur textus reprobans accipere ob dationem rei spiritualis, & confirmans posse recipi ratione laudabilis consuetudinis.*

22 *Ponitur solutio totius difficultatis cum suis rationibus.*

23 *Quid sit confraternitas, vt dicitur locus pius, & ratione cuius aniuersaria celebrantur.*

Vicecuratus per decennium vocatus ad anniuersaria an possit eo tempore elapso amplius non vocari.

XXVII.

1 SYndici confraternitatis Santissimi Sacramenti cõsueuerunt per decennium, & vltra vocare ad celebrationem quorundam anniuersariorum, ad quæ ex legato tenentur, Parochum precipuè & vice Parochũ semper, alios verò Sacerdotes non semper eosdem. Hoc anno, qua de causa nescio, vocauerunt quidem Parochum, non autem Viceparochum. conquestus est iste asserens sibi inferri iniuriam; attamen Syndici nullo modo volunt eum interesse. Quæritur an teneantur eum vocare.

2 † Suppono quod licet ista controuersia sit inter laicos, & Ecclesiasticos, eius tamen decisio spectat ad Episcopum non ad Curatos, vel quoscunque alios.
textus, & Abbas in cap. Ad Apostolicam de Simonia.
Vbi deciditur spectare ad Episcopum terminare omnes controuersias de huiusmodi consuetudinibus (hæc
enim est de consuetudine) Nam per verbum (Per
Episcopum) colligitur cum Doctoribus, quod cognoscere an consuetudo sit laudabilis, spectar ad ipsum
Per alia verò verba nempè veritate cognita &c. apertè
mõstratur Episcopalis iuris esse etiam laicos compellere ad tales consuetudines cognitas laudabiles obser-
3 uandas. † Ex quo etiam singulariter colligitur Episcopum vindicare sibi iurisdictionẽ in laicos, sicuti enim
iudex potest cognoscere, an sua sit iurisdictio, cap. super litteris de rescript. & in l si quis ex aliena ff. de iud.
ita Episcopus potest cognoscere de hoc fudamẽto suæ
iurisdictionis, nempè an coosuetudo sit laudabilis, &
cognita laudabilitate, & rationabilitate eius, eosdem
laicos ad obseruãtiam compellere. Sicuti si laici committaot Sacrilegium, vel peccent in Ecclesia Abbas
vbi supra num. 3. pro solutione.

4 † Scias hunc Viceparochum esse ex illis, quos sibi socios adiunguntur Parochi ad subleuandos suos
labores; non esse necessarios Viceparochos, sed ad libitum Parochorum electos totum enim munus Parochiæ est impositum ipsi Parocho, ipse autem hunc sibi
assumit socium, quare non ex vi officij quidquam ad
5 illum spectat † sed si quod ius habere potest, illud debet habere acquisitum ex laudabili cõsuetudioe. Nulla ergo videtur inducta &

6 P. † Ex ijs quæ sunt meræ facultatis, nulla inducitur consuetudo Abbas in cap. Quoniam de vita & honest. Cleric. & cap. Ioannes in fine de Cleci. coniung.
& cap. Suam nobis, & in cap. Ad Apostolicam in fine
de Simonia & in cap. Abbates in Gloss. in Versu Aliacenses Monachi de verb. signif. Idem Abbas in cap. ex
parte num. 7. de concess. Præbet Decius cons. 175. nu.
6. Vers. Præterea; Ripa in capit. cum Ecclesia sutrina
num. 44. & seq. de caus. poss. & prop. Mantica decis. 10.
num. 12. vbi habet, quod quæ sunt facultatis non inducuntur consuetudinem restrictiuam liberæ facultatis.
Rota decis. 778. nom. 5. 1. parte diuers. & decis. 536 n.
4 2. p. recẽt. Nec in huiusmodi actibus facultatiuis datur possesio manutenibilis. Rota decis. 555. sub num. 1.
part. 1. in recent. & hoc procedit non obstante quocunque lapsu temporis, etiam immemorabilis. Surd.
post alios cons. 127. nu. 28. in fine Quod tamen procedit, quando clare constat materiam esse facultatiuã.
alias manutentio non est ita de facili denegãda, vt autem acquiratur possesio, & inducatur consuetudo. seu
præscriptio in facultatiuis requiritur, quod præcedat
prohibitio, seù contradictio cum subsequuta acquiescentia. Castrus in l. Qui luminibus num. 2. ff. de seruit. Vrba. præd. Seraph. decis. 1086. num. 1. Rota decis. 530. num. 2. & 3. part. 2. recent. Quod non est io ca-
7 su nostro † Imò est materia mere facultariua, quia ad
hoc, vt non sit facultatiua, requiritur primo quod precedat titulus, quia tunc actus sequens præsumitur factus in vim tituli ad exclusionem actus voluntarij. Menoch. de præsumpt. lib. 6. Præs. 67. Nullus autem titulus potest præsomi. 2. quod adsit pluralitas actuum
per longum temporis interuallum factorum, quod nõ
potest conuenire in casu nostro. Vide reliqua ad hoc
spenctantia in Annotationibus ad decis. 162. Ludouisij, quas subtexuit Beltraminus, quæ non sunt ad rem
nostram; ergo in istis non potest dari fauorabilis consuetudo pro Viceparocho.

8 2. In † cap. Suam nobis de Simon. arguitur Sacerdos,
quia pro sepultura, & pro benedictionibus nuptiarum
aliquid extorquebat à suis Parochianis, & ad satisfactionem decernitur, quod sit compellendus, cum ministrare Sacramenta, mortuos sepelire, & alia huiusmodi gratis præstare teneatur Parochus, vt notat. Abbas ibi, ergo multo magis reprehendendus Viceparochus, qui velit cogere Syndicos ad se vocandum illius
lucri causa.

9 In † contrarium autem est, quod vz. possit introduci laudabilis consuetudo id quod tradit idem Abbas vbi supra asserens, quod, licet extorquere aliquid
à Parochianis ratione administrationis Sacramentorum sepulturæ &c. sit vetitum, & Simoniacum, quia
pro re Sacra, vel Religiosa exigitur temporale capit.
suam nobis & ibi Doctores de Simonia; recipere tamen à spontè dantibus non vetantur Parochi, & cęteri Sacerdotes, imò in Sacris Canonibus permittuntur accipere, & hoc modo ista receptio est licita, &
in illa potest oriri laudabilis consuetudo, si per decennium actus sint continuati, quia dantes illis actibus videntur quodammodo se velle obligare, & huiusmodi
consuetudines laudantur. & præcipiuntur obseruari in
10 Sacris Canonibus, vt apud eundem Abbatem, † vt videlicet dẽtur sudariola in Baptisino. Candelę in benedictionibus &c. & ad hoc facit Caput Ex parte de
censibus & quod ibi notatur & cap. Ex parte Astensis
de concess. Præben. quæ deligentissimè sunt obseruanda, vt asserit Abbas in cap. Suam nobis num. 8. de Simonia; Ex quibus etiã capitibus colligitur secũdũ Ab-
11 batem quomodo † in spiritualibus inducatur consuetudo P. si constabit aliquem solitum fuisse aliquid tradere Ecclesiæ, vel Sacerdotibus, & si desistat, & redargutus ex eo quod destitit, prosequatur tradere;
colligitur animus inducendæ consuetudinis, si per de-
12 cennium perseuerat. 2. † si quis consueuit dare aliquid,
quando sua fatetur peccata, vel quando simile quid
recipit à Sacerdote, vt benedictionem &c. si itidem
per decennium perseuerat, censetur inducta consuetudo, quia iudicatur voluisse se obligare ad illud tradendum pro salutè animæ suæ, de Pœnitent. distint. 1. capite Medicinam 3. simpliciter quando
aliquid datur alicui Ecclesiæ temporeque sufficienti
ad consuetudinem inducendã perseueretur iudicatur
id fecisse ad illam inducendam. Nec refert an ista-

fiant

13 fiant a † compulsò à iudice, vel extraiudicialiter, vel ob bonum pacis, quia quocunq; modo fiant sufficiūt, (si fiant tanto tempore, quod requiritur ad consuetudinem) ad eam inducendam; Optimus tex. & fortassè singularis in Cap. Abbate de Consuet. Ex quibus sic formatur argumentum ad probandum dari consuetudinem laudabilem. Per decennium, & vltra consueuerunt vocare sponte, & liberè Syndici Vicecuratos ad ista officia celebranda, ergo est introducta laudabi-
14 lis consuetudo. † Dixi sponte, & liberè, vt innuerem, quod si coacte, & contra voluntatem aliquid præstatur à Parochianis est Simonia, si datur propter Spirituale, vel Religiosum ex iuribus citatis, & ideò, cùm fundamentum talis consuetudinis, vel præscriptionis sit vitiosum, quia tale principium est vitiosum, & Simoniacum, non potest esse initium laudabilis consue-
15 tudinis, vel præscriptionis. † Ex quo possunt intelligere Curati, & Parochi, qui se tuentur introducta consuetudine, an licitè possint extorquere à Parochianis illud scutum, quod ab inuitis exigunt, quando cadauera mortuorum inferūtur in Ecclesias aliàs à Parochialibus. Cum.n. Parochiani nunquam sponte dederint, sed semper dolentes, & coacti, cum ratione sepulturæ id non possint exigere, quia esset Simoniacum, nec ratione consuetudinis, vel laudabilis præscriptionis, quæ nunquam potuit introduci, cum principium sit vitiosum, & ideò repugnans in hac materia, sequitur certè hoc ab illis agi iniustè, & esse potius quoddā genus vectigalis, quod corporibus ab eorū Ecclesijs alio transferendis imponunt, quod an liceat videant ipsi. Nō puto eos esse dicturos recipere illud ratione quartæ funeralis, quia repugnaret Pontificijs constitutionib. præscribentibus, ex quibus sit deducenda quarta, & nullibi reperiatur decretum hoc scutum pro quarta, imò multoties maior est sumptus, quem faciunt hæredes soluendo scutum, quam in comparanda tota cera,
16 qua decoratur, & associatur funus, † Ceram autem, & si quid aliud sponte datur, possunt licitè recipere, & si sponte datur tanto tempore, quod ad consuetudinem inducendam sufficiat, possunt etiam postea licitè petere, & exigere, quia non est magnum, nec mirum, si metuntur temporalia ab eo, qui seminat Spiritualia Cap. Si Episcopus de offic. ordin. in 6. & Cap. Quoniā eodem titulo, sed non eodem libro. Dices quomodo licèt exigere ratione consuetudinis, non autem ratio-
17 ne dationis rerum spiritualium. † Respondeo semper prius spiritualia esse præstanda, postea temporalia exigenda etiam ratione consuetudinis, ideò non est tardandum sepulturæ officium, non differendæ benedictiones ex eo quia non soluitur id, quod ex consuetudine debetur, sed ista prius sunt præstanda, deinde exigendum, quomodo autem potest exigi. Respondeo Non posse exigi ratione dationis Sacrosancti officij sepulturæ, benedictionum &c. quia hoc est Simoniacū, quia res temporales non possunt exigi pro spiritualibus iuribus vulgatis, possunt autem recipi à sponte dātibus titulo eleemosinæ, possunt etiā exigi ratione consuetudinis introductæ, per actus merè voluntarios, quia hic nulla intercedit Simonia, quia dando tanto tempore Parochiani, & alij sæculares videntur se voluisse obligare, imò per allegata iura censentur obligati ad semper dandum quousq; a Sacerdote, Parocho, vel quicunq; ille sit tale ministerium exhibetur ratione ergo illius obligationis sponte inductæ videntur recipere, & exigere, quod nullo modo est Simoniacum, exigitur enim non ratione illius dationis rei spiritualis, sed ratione spontaneæ obligationis inductæ. Ad
18 hanc autem consuetudinem † inducendam puto sufficere tempus decennij. P. Quia ista consuetudo non est contra, sed potius secūdū ius vt citat: Cap. ad Apostolicam de Simonia. 2. Ista consuetudo adstringit non Ecclesiam, sed Laicos, inter quos indistinctè procedit consuetudo decennij, vt communiter notatur in leg. de quibus ff. de legib. Imò etiam de Iure Canonico videtur etiam sufficere decennium, cum sit. pia, & Iuri Canonico fauorabilis. Glossa notabilis in Cap. fin. de
19 consuet. in 6. † Posita autem laudabili consuetudine datur actio ipsi in cuius fauorem est introducta ad eius obseruationem. Ita cum Hostiens. Abbas in Cap. suam nobis nu. 6 de Simonia.
20 † Dices contra hoc est quod legitur, & annotatur in l. 1. C. de seruit & aqua, quod ex annua datione gratis facta nulla consuetudo introducitur, & Bartolus in l. Cum in rem verso. ff. de Vsuris ait, quod si per decennium singulis annis rusticus Domino suo deferat par Caponum nullo intercedente pacto, sed mera sua liberalitate, nulla inde consurgit obligatio, nec vlla oritur consuetudo, qua possit in posterum adstringi ad Capones deferendos, & Innocentius in Cap. Bonæ el 2. de Postulat. Prælat. dicit quod licet per multas vices in domo nostra quis hospitetur, & à nobis recipiatur, etiamsi id fiat millies non ex hoc inducitur consuetudo qua cogamur eum recipere inuiti: & Cynus in l. 1. & 2. Cod. quæ sit longa consuet. addit quod licet quis per multos annos frequenter molendinum alicuius, & ex sua frequentatione multum lucri afferat Domino, nunquam ex horum actuum frequentatione consurget consuetudo obligans ad perseuerandum. Et hoc habetur veluti pro axiomate irrefragabili. Respondetur in istis & similibus, Nullam esse rationem ex qua possimus colligere animum agentis esse se velle obligare ad illa. In casu autem nostro est Labor Sacerdotis, Pietas causæ, & fauor animæ dantis, ideò hic præsumitur introducta consuetudo non in illis. Dices qui eleemosinam tribuit per decennium questuantibus alicuius Religionis, dicetur ergo introduxisse consuetudinem illis dandi. Respondeo hoc non sequi, quia dū eleemosinam dat petenti videtur intendere subleuare præsentem, vel imminentem necessitatem petentis, non autem astringere se ad semper dandum. Quod si quis decennio integro singulis hebdomadibus aliquid tribueret, semper idem non repugnarem introduci talem consuetudinem. Vide ad hoc Sanchez tom. 2. de tribus vocis. Subsumendo breuiter ita dico.
21 In Cap. Ad Apostolicam † de Simonia fiunt querelæ contra Clericos, quod extorquerent quæ dari consueuerunt illis à Laicis pro benedictionibus nuptiarum & ibi respondet S.P. Clericos esse cohibendos ab illicitis, & Laicos esse cogendos ad seruandam laudabilem consuetudinem, ergo in ijs quæ sunt meræ libertatis datur consuetudo restrictiua liberæ facultatis, quia & quæ dabantur pro benedictionibus erant meræ libertatis, & S.P. asserit consuetudinem esse seruandam illa dandi, quæ dare consuetudine erat inductum, & applicando communem doctrinam proposito nostro ita formatur argumentum. Per decennium, & vltra consueuerunt Syndici vocare Viceparochos ad ista funeralia peragenda, vt supponitur ergo in eorum fauorem est introducta consuetudo, vt vocentur etiam in posterum. 2. Quotiescumq; per decennium aliquid datur gratuito, & datio non est pura. i. sine aliquo respectu, sed est relata ad aliquem finem tunc est signū volentis inducere obligationem in fauorem animę suę Sed vocatio Viceparochorum non est pura, sed habet dignos respectus, nempe quia Sacramenta administrāt, quia animarum curam habent, quia cætera onera sustinent ergo potest esse introducta consuetudo ergo etiam isti sunt semper vocandi. Ad ea quæ sunt adlata in contrarium ex dictis patet responsio cum.n. dicitur in ijs quæ sunt libertatis non admiti consuetudinem restrictiuam facultatis respondetur; Hoc verum esse in pure facultatiuis, non autem in ijs, quæ habent aliquos respectus. Deinde aliud esse dicendum respectu pietatis, quia ad hæc censetur se obligare agens in fauorem pietatis, & in salutem animæ suæ &c. vt supra dictum est. Soluendo quæstionem.
22 Dico donans aliquid in administratione Sacramentorum, vel aliquid agens non meræ libertatis, vt vocare ad anniuersaria si hoc agat nomine proprio non alieno in fauorem pietatis, vel Ecclesiæ per decen-

decennium sine interuptione, censetur agere animo inducendi consuetudinem, & tempore ad consuetudinem lapso censetur inducta, hoc probant rationes pro secunda sententia adductæ Si verò donās aliquid, vocans ad anniuersaria &c. hæc & huiusmodi non facit nomine proprio, sed alieno absque speciali mandato sui principalis, cuius nomine agit hoc casu puto non induci consuetudinem, quia animus principalis non potest supponi quod est fundamentum inducendæ consuetudinis, quia sine tali mandato non possunt imponere onera suo principali. Ideò cū Syndici Scolarum Confraternitatum, vel Ecclesiarum non agant proprio nomine Ecclesiæ ex continuata vocatione, nō censentur habere animum obligandi, quia æquiparantur tutoribus, & tutores curant vtilia pro suo minori agere, & inutilia illi prætermittere, vocare autem magis vicecuratos, quam alios non est vtile Confraternitatibus imò onerosum: ideò censendi sunt non habuisse animum inducendæ huius consuetudinis onerosæ. Deinde ista vocatio ad Anniuersaria respectu Cōfraternitatum est pura non respectiua, nullam enim habet relationem ad perceptionem Sacramentorum acceptionem benedictionem &c. Quæ schola, vt est lo-
23 cus pius non percipit † Non enim ista præstat vt est quædam hominum congregatio seù adunatio, sed vt est quidam locus pius in quo congregantur, & ratione cuius frequentati gaudent multis bonis, & hoc puto verum.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur textus explicandus, & difficultas circa ipsum.*
2 *Quæ pertinent ad ministrum.*
3 *Quæ ad subditum.*
4 *Adnotatio continens finem propter quem additus est iste paragraphus.*
5 *Ex non seruata forma non resultat nullitas actus nisi addatur clausula irritans secundum Hostiensem.*
6 *Mitius agitur cum lege quam cum ministro legis.*
7 *Aliter Abbas, traditur eius doctrina.*
8 *Quod vna via negatur, non est alia concedendum.*
9 *Non potest homo auferre facultatem datam à lege.*
10 *Facultas autem censetur data secundum modum vel ab homine, vel à lege prescriptum.*
11 *Limitata causa limitatum producit affectum.*
12 *Ablatiuus absolutus importat conditionem.*
13 *Conditio importat formam.*
14 *Ex non seruata formæ, resultat nullitas actus.*
15 *Explicatur cap. 1. sess. 14. Trid. de matrim.*
16 *Quare oblatiuus absolutus aliquando non importat formam.*
17 *Approbatio faciendi in diffinitori pertinet ad formam.*
18 *Forma substantialis nihil est aliud, quam ordinata series rem deducens ad substantiam.*
19 *Excedens limites suæ facultatis agit, vt priuata persona.*
20 *Dictio nisi postposita affirmatiuæ negat negatiuæ affirmat.*
21 *Opinio Hostiens. num. 5. proposita hic refellitur.*
22 *Refellitur etiam eiusdem ratio num. 6. ad lata.*
23 *Regula ratihabitio, & dicitur quod*
24 *Valet quando, quod debet ratum haberi, actum est nomine illius, qui debet ratum habere.*
25 *Quæ sunt de forma debent interuenire eo tempore, quo actus producitur.*
26 *Quæ sunt nulla per ratihabitionem non possunt validari quia non habent principium conseruabile, & possunt valere tamen ex nunc, nō ex tunc.*
27 *Ratificatio debet fieri cum omnibus illis solemnitatibus quibus actus inualidi. Nihil est aliud quam nouus actus.*
28 *Consensus requisitus à non habente interesse dicitur de forma actus.*
29 *Quomodo differunt fieri in diffinitori à diffinitoribus &c.*
30 *Consensus dicitur à con & sensus, qui debet aliquid agere de consensu debet simul sentire.*
31 *Consensus alius tacitus, alius expressus, & quis vterque.*
32 *Consensus expressus dicitur multis modis.*
33 *Quibus modis inducatur consensus tacitus.*
34 *Consensus potest præstari per æquipolens.*
35 *Quomodo cognoscatur consensus formalis .i. quando consensus est de forma.*
36 *Quoties requiritur semper est de forma, vt consensus mariti in actis mulieris, proximioris in actis minoris &c.*
37 *Consensus est de iure naturali gentium, neque potest suppleri per Principem.*
38 *An semper consensus sit necessario sequendus.*
39 *Regulariter gesta sunt valida licet non præcedat, vel in actu ipso interueniat sed tantum sequatur consensus, non tamen est verum quoties consensus est de forma.*
40 *In casu necessitatis non requiritur consensus qui commodè haberi non potest.*
41 *Res aufertur à verò domino ob publicam vtilitatem.*
42 *In casu necessitatis tutor potest administrare bona pupilli non facto inuentario.*
43 *Irrationabilis taciturnitas habetur pro consensu, & si adesset periculum scandali etiam contradictio.*
44 *Traditur vniuersalis regula de consensu.*
45 *Ex hac regula deducitur quod iudex potest compellere maritum ad consentiendum vxorē facere, quod non posset sine eius consensus.*
46 *Si iusta subest causa non consentiendi nemo potest consensum supplere.*
47 *Semel datus consensus non reuocatur.*
48 *Delegatus potest committere vices suas alteri etiam colligæ, licet non sit apposita clausula in delegatione, quod si ambo explicatur num. 57.*
49 *Non refert quod aliquid fiat per æquipollens explicatur num. 57.*
50 *Quæ sunt de forma essentiali non possunt suppleri per æquipollentia.*
51 *Lex non est explicanda modo, quo reddatur elusoria.*
52 *Et tollatur finis, pro quo lata est.*
53 *Quod vna via negatur, alia non est permittendū.*
54 *Consensus formalis semper est expressus, nec sufficit tacitus.*
55 *Requisita ante actum vel in actu requirantur tanquam forma, & acta aliter sunt nulla.*

56 Expli-

56 Explicatur locus Tridentini.
57 Aliud est agi aliquid à delegatis, aliud cum cognitione causæ.
58 Conditio, & forma sunt necessario seruanda in faciendo, & exprimenda in dicendo.
59 Omissio formæ operatur, quod acta sine nulla nec ciuiliter, nec naturaliter obligent.
60 Multum refert quod tradita pro forma fiant per æquipollentia.
61 Non fit per æquipollens quod debet fieri per plures delegatos, si fiat per pauciores.
62 Quid differat formam esse inductam inutilitatem publicam vel priuatam.
63 Pluralitas iudicum pertinet ad vtilitatem publicam.
64 Cui iuri possit quisque renunciare latè traditur.
65 Satis est satisfacere menti legislatoris.
66 Consensus potest prestari per nuncium per Epistolam per procuratorem.
67 Actus iudicialis non indiget solemnitatibus.
68 Etiam cessante ratione ob quam forma est inducta, adhuc forma est seruanda.
69 Ad hoc vt aliquid dicatur factum à definitorio, ab vniuersate à Consilio &c. debet vniuersitas communis &c. congregari more solito, & ibi fieri decisio.
70 Homines in platea congregati alicui rei assentientes non dicuntur assentiri, vt vniuersitas sed vt singuli.
71 Si statutum requirit tempus, & tu serua tempus.
72 Acta à definitoribus extra definitorum in præsẽti casu sunt nulla.
73 Respondetur aliquibus obiectis.
74 Emens Bouem à verò domino animo emendi à non verò domino efficitur dominus.
75 Quæ alias de iure insunt expressa non important formam.
76 Quando deliberate est procedendum non sufficit rem ita esse.
77 Data certa forma agendi illa non seruata actus corruit.
78 Respondetur aliquibus obiectis.
79 Quomodo aliquid exprimatur, quod de iure inest, & quomodo aliter exprimatur quam iure ipso inest.
80 Expressio illius quod inest nihil operatur.
81 Forma alio modo expressa quam insit reddit actum conditionalem.
82 Multa aduertenda circa id, quod dicitur, quod expressio illius, quod iure inest nihil agat.
83 Respondetur tripliciter argumentis.
84 Præter, vel contra agere æquiparantur quando traditur pro forma modus agendi.
85 Vt acta collegialiter valeant duæ partes extribus debent conuenire.
86 Ex duabus antem quæ conueniunt maior pars debet consentire, vt acta valeant.
87 Nisi adsint propriæ constitutiones quæ omninò seruandæ sunt.
88 Causa defertur ad tribunal secundum consuetudinem fori.
89 Vno non vocato si detineatur vt non possit vocari vel interesse, acta sine illo valida sunt.
90 Nisi omnes, ad quos spectat, vocentur acta sunt nulla.
91 Aliqui limitant.
92 Respondetur obiectioni factæ.
93 Non sufficit pro causa approbare voluntatem ministri.
94 Affertur ratio.
95 Causa debet esse rationabilis.
96 Aliud est probare causam aliquid faciendi, aliud consentire, quod aliquid fiat.
97 Vbi requiritur ad aliquem actũ alicuius præsentia, non valet, si fiat in eius absentia.
98 Gesta sine illius præsentia, qui debet pro forma actus interesse dicuntur gesta oculte.
99 Hinc matrimonium contractum sine presentia Parochi est nullum.
100 Præsentia Parochi in matrimonio requisita non potest suppleri per æquipollens.
101 Vani capitis est putare nõ posse superiorem in ijs, quę pertinent ad suum officium, præcipere sine causa cognitione, & eiusdem expressione facta subdito.
102 Subditus qui à superiore rationem præcepti exigit stulte agit.
103 Acta à superioribus intelliguntur gesta cum consensu fratrum, quorum interest consentire.
104 Limita nisi rationabiliter reuocetur in dubium interuenisse consensum.
105 An solemnitas extrinseca sit præsumenda interuenisse in actu; an sit probanda; potest videri præsumenda.
106 Multi multa dicunt.
107 Quilibet habet ius ad sciendum, an illa quæ aguntur pro suo interesse sint acta, vt agi debent.
108 Regulariter solemnitas extrinseca nõ præsumitur.
109 Aliquando præsumitur ob antiquitatem tẽporis.
110 Longum tempus in proposito censetur decennium.
111 Varij modi dicendi de probatione causæ, & quomodo differant.
112 Quãdo præscribitur aliquid faciendum ex causa, causa illa probanda est.
113 Ex eo quod dicitur causa suspicionis probata colligitur, quod iuridice sit probanda.
114 Explicatur cap. 7. Trid. sess. 14. de refor.
115 Explicatur lex cum ij ff. de transactio..
116 Quando aliquid est faciendum arbitrio iudicis intelligitᷣ faciẽdũ causa cognita, iudicialiter vt ibi.
117 Beneficium appellationis non datur, quia res sit magna, vel parua, sed fundatur super iniustitia sententiæ, & iniquitate iudicis; alioquin potest appellari etiam super Gallina.
118 Varij modi dicendi quando aliquid est faciendum cum consilio.
119 Quando consilium tantum petendum, & quando etiam sit sequendum.
120 Cui aliquid est commissum faciendum cum consilio alterius, potest alterum delegare.
121 Necessitas petendi consilium non tollit facultatem delegandi.
122 An idem possit quando in commissione dicitur super quo tuam oneramus conscientiam.
123 Legatum factum Clæliæ si nupserit cũ consilio Caij

si Cains moriatur ante nnptias an debeatur.

124 *Expenditnr à contrario sensu lex cum tale §. rescriptum ff. de condit. & demonstr.*

125 *Conditio inntilis idest non honesta reijcitnr, vtilis verò & honesta debet adimpleri; Conditio consilij in Matrimonio est honesta, conditio verò consensns est inhonesta, tollit enim libertatem, quia pendet ab alieno consensu.*

126 *Ex forma mandati, vel legati consilium est sequēdum, ille qni debet dare dat malum, est ne sequendum?*

127 *Consilium debet esse iustum, & rectnm, qni obligat ad consilium obligat ad iustnm, & rectum.*

128 *Si consilinm pertinet ad inditium, potest etiam ferri sententia contra consilinm, si non est iustam secundnm Hostiens. Abb. aliter.*

129 *Executor legati negligens exequi amittit ins exeqnendi, ideò ad Episcopum deuoluitur. Sed qnia executor debet exequi cum consilio alterins, quæritur an etiam Episcopus.*

130 *Licet recedatur à persona, non tamen receditnr à forma legati.*

131 *Causa expedienda committitur Episcopo, & qninqne Canonicis, an isti quinque possint eligere vnū solum ex ipsis, qui nomine omnium expediat cnm Episcopo.*

132 *Reqniritnr in expedienda re consilium 4. tres tantum adhibentnr an expeditio teneat.*

133 *Qui petit tempus ad deliberandum debet obtinere.*

134 *Consilium non est dandnm, vel nimis propere ne præcipitanter, vel nimis tarde ne extra tempus.*

135 *Consiliari; non possunt renunciare beneficio petendi tempus.*

136 *Tempore egemus, vt mature aliquid definiamns.*

137 *Quare ferens consensnm si absit non vitiet actum, vitiet autem qui dare debet consilium.*

De Actu faciendo in definitorio.

XXVIII.

1 SAnctissimus Dominus Noster Vrbanus VIII, ad bonum regimen Fratrum San. Francisci strictioris obseruantiæ anno 1624. edidit constitutionem, quę incipit Romanus Pontifex, in qua prærer alia hoc etiā legitur. Porro fratres reformatos ab eorum Conuentibus, nisi ex causa in definitorio illius Reformationis, vel ab eodem Protectore probata remoueri minimè
2 posse. † Circa cuius constitutionis clausulæ elucidationem sequentes proponuntur dissoluendæ difficultates P. An non obstante dicta clausula si minister aliquem fratrem amoueat non cognita causa amotionis in definitorio; validè amoueat. 2. Quid si post amotionē sequatur causæ cognitio in definitorio, an ratificetur, & valeat amotio. 3. An etiam in casu necessitatis sit causa amotionis probanda in definitorio. 4. Quid possit agere minister, dum causam amotionis proposuit probandam in definitorio, & definitores nec probant, nec reprobant, & an tacitus consensus sufficiat. si Minister semel congregatis in Definitorio definitoribus ab illis obtinuit suas vices, & voces, & vt velint à se omnes causas esse probatas, quas ipse probauerit an hoc sufficiat. 6. An amouendus possit renuntiare huic beneficio, quod videlicet causa sua prius probetur, quam amoueatur, vt sine renunciata cognitione causæ validè amoueatur. 7. An habito consensu definitorū, sed non in definitorio quo causa amotionis probatur an validè minister possit amouere. 8. quid si in definitorio congregatis definitoribus exponat Minister se habere legitimam causam amouendi, tamen non exprimat, sed tantum asserat esse legitimam Si hoc definitores probant, an sufficiat ad validam amotionem. 9 Tres vocat definitores tantum minister, eosque in definitorio congregat quarto non vocato, si isti approbent causam an sufficiat. 10. Definitoribus in definitorio congregatis exponit minister pro causa amotionis se hoc desiderare, an hoc a definitoribus probatum sufficiat ad amotionem. 11. An tribus definitoribus in definitorio causam amotionis probantibus, si quartus assensum præbeat extra definitorium an suffi-
3 ciat. Et ista quoad ministrum amoturum † quoad subditum verò amouendum tria etiam quęrenda veniunt P. An subditus cui est intimata discessio, teneatur statim parere, an verò debeat illi prius constare de causæ probatione. 2. Non solum debeat constare de probatione causæ, sed præterea causa ipsa debeat cognosci. 3. An si sentiat se esse grauatum possit appellare à grauamine Quibus expeditis, quia aliquando ad aliquid agendum requiritur consilium. De consilio etiam quomodo debeat interuenire, breuiter dicemus. Quod licet ad rem nostram in pręsenti non sit, est tamen valde necessarium ad multa alia similia.

4 † Ad primum ergo soluendum acendens aliqua lubet prius adnotare, & primo. dico, quod ab his omnibus quæsitis possemus nos expedire, asserendo dictam clausulam amplius non obligare, quia, cū in illa constitutione addita fuerit, ne liceret pro suo arbitrio ministris amouere à conuentibus, & in ijsdem collocare, quos vellet pro libito, vt tātū iuxta suum beneplacitum fierent electiones, tunc enim mos erat in Religione eligendi vnum in singulis conuentibus, qui ipsius conuentus nomine esset interfuturus Capitulo Prouinciali, & electioni ministri futuri; ideò qui tunc erat minister, vt electio futuri ministri esset pro suo libito, à Conuentibus alios amouebat, alios in ijsdem collocabat quoadusque electio vocalis interfuturi Capitulo Prouinciali, esset futura iuxta suam voluntatem, & consequēter etiam electio futuri ministri, ideò ne omnia pro suo libito peruerteret hac constitutione cautum erat, ne solus posset amouere à Conuentibus fratres, quos definitores in formatione familiæ collocauerant. Nunc ergo cum electio istius vocalis sublata sit omninò videtur etiam cessare hęc dispositio, quæ ob id fuerat ędita; attamen, quia de hac mente Sanctissimi non constat explicitè, ideò multi volunt adhuc esse in robore suo, ideò vt istis satisfiat propositis difficultatibus erit respondendum, semper tamen mihi durum visum est, quomodo illi, qui contendunt adhuc perseuerare hanc prohibitionem, possint defendere libertatem tam necessariam in ministro vt est amouere fratres a Conuentibus iuxta exigentiam, esse ademptam, multoties enim expedit aliquem amouere, & causam amotionis non expedit definitoribus propalare, & quomodo tueantur facultatem adeò necessariam sine causa esse ademptam. Non enim video, quid referat religioso magis in hoc, quam in illo conuentu commorari, nisi aliquid subsit, quod non est tolerandū; ista ergo probatio causæ nisi adsit finis supradictus; nescio quomodo esse possit necessaria, sed quicquid sit de hoc; deueniendo ad solutionem primi quæsiti.

5 Hostiensis vult esse speciale, † quod ex non seruata forma resultet nullitas actus, quando forma traditur per arbitrium, vt in capit. cum olim. de arbit. & etiam cum traditur ab homine, vt in cap. cum in veteri de elect. quia, quando forma præscribitur à iure non resultat nullitas actus, nisi ius procedat ad eius nullitatem, & in capit. Quia propter & in capit. Ne pro de-
6 fectu de elect. & secundum ipsum, ratio est † quia mitius agitur cum lege, quam cum homine, & ministro

legis

legis vt in l. Celsus ff. de Arbitr. & secundum istum Doctorem In proposito nostro esset dictum, quod minister validè amoueret non probata, vel cognita caussa in definito, quia ista forma traditur à lege.

7 Abbas alio modo distinguit in c. In veteri electione videlicet vel ille, cuius consensus requiritur est capax illius officij, quo fungitur qui tenetur petere, & obtinere consensum, vel eiusdem non potest esse particeps. v.g. Sempronius est constitutus tutor alicuius pupilli cum hoc tamen, quod in expediendis eius negotijs hoc faciat de consensu Caij, & Caius etiam potest esser tutor tunc Sempronius nihil potest agere in expediendis negotijs pupilli nisi de consensu etiam Caij, rursus idem Sempronius est constitutus tutor eiusdem pupilli cum hoc tamen quod in exequendis eius negotijs nihil agere possit nisi de consensu Fratris minoris ordinis Sancti Francisci; Et iste Frater minor non potest esse tutor, & ideò incapax eiusdem officij, & tunc Sempronius validè exequitur sine tali consensu, & per ipsum acta valida erunt, & sustinenda. Ratio est quia si nihil posset tutor sine istius fratris consensu esset etiam frater tutor, quod tamen illi est prohibitum, & sequeretur inconueniens, videlicet quod illi concederetur vna via, quod alia ei denegaretur, con-
8 cederetur † enim ex dispositione testamenti, quod lege denegatur, quod est contra regulam. Quod vna via de regul. iur. in 6. essent .n. fratres indirectè tutores. Bartol. in leg. 1. §. si plures ff. de exercit. art. Deinde subdistinguit hoc modo, quando ille, qui aliquid est acturus tenetur petere; & obtinere consensum ab eo qui est particeps istius officij, tunc vel talis obligatio iniungitur ei ab homine, idest homo obligat eum ad habendum talem consensum, & ipse alias habet facultatem idem faciendi à lege sine tali consensu, & tunc
9 talis obligatio non necessitat † Quia non potest homo auferre facultatem datam à lege vt in l. Titium, & Meuium in prine. ff. de administr. tut. & facit capit. Tua de test. vel obligatio habendi consensum iniungitur ab homine, vel à lege, & negotia expediturus habet facultatem expediendi tantum ab homine, & tunc necessario est habendus consensus ad actus validita-
10 tem † Quia facultas agendi data semper intelligitur secundum modum, vel à lege, vel ab homine præscriptum, & ita secundum hanc doctrinam minister validè neminem posset amouere, nisi causa cognita in definitorio, & ibidem probata, quod est idem ac dicere cum consensu definitorum collegialiter congregatorum, quia cum definitores sint capaces ministerij, & minister amouendi, vel collocandi facultatem habeat à Summo Pontifice, qui illam ei præbuit in confirmatione Regulæ, sequitur manifestè, quod dum etiam ipse requirit definitorum consensum sine illo validè nihil possit in hoc minister. Multa alia valdè vtilia habet Abbas, ad hoc propositum in c. cum olim de Arbitris.

Ego dico Ministrum nec validè, nec licite vllum posse amouere à conuentu, in quo est collocatus, vel à Capitulo Prouinciali, vel confirmatus à dieta .i. à definitoribus simul cum eodem ministro ad hoc congregatis, & hoc supposito quod paragraphus iste sit in suo robore, & ei non sit derogatum, & probo.

11 P. † Limitata causa limitatum producit effectum l. in agris ff. de acqui. rerum domi. & l. cancellauerat. de ijs quæ in test. del. Mantica decis. 232. num. 9. cum ergo auctoritas ministri ad amouedum sit limitata ad aeptobationem definitorij, nisi limitatum etiam non poterit producere effectum, quod est non posse amouere sine tali approbatione.

12 2. † Illa clausula causa cognita est ablatiuus absolutus, qui importat conditionem. l. à testatore ff. de condit. & demonstr. l. si debitor §. 1. ff. quibus modis pignus vel hypot. solut. Bart. in l. 1. in 3. quæst. ff. de con-
13 dit. & demonstr. Ludouis. decis. 492. nu. 7. † conditio autem formam importat l. qui hæredi & l. Meuius ff. eodē, & docet Bald. Auth. matri, & Auiæ n. 3. C. quando mulier tut. offic. fun. pos. Felinus c. cum dilecta n. 6. versu secundum signum de rescript. cum alijs, quos ci-
14 tat Sanchez. de matrim. lib. 3. disp. 5. num. 2. † forma autem, si non seruetur, resultat nullitas actus. cap. cum dilecta de rescript. vbi latissimè Felinus à num. 6. vsque ad 14. cap. Si cui de non Sacerdotali de Prebe. in 6. Tiraquel. de retract. consanguinit. §. 36. Gloss. 2. à nu. 26. Gonzalez ad 8. reg. Cancellar. Gloss. 4. num. 137. ergo etiam minister amouendo sine probatione caussæ in definitorio nulliter amouebit, quia formā traditam in amouendo non seruat. dices Ablatiuus absolutus nō semper importat conditionem, & formam necessario
15 seruandam ad actus validitatem, † patet ex Trid. sess. 24. c. 1. de matrim. vbi Ablatiuus absolutus, denunciationibus factis, non importat formam necessario seruandam, valida enim sunt matrimonia, etiam non præmissis denunciationibus, vt testantur Doctores apud
16 Sanchez loco supra allegat. Respon. † Semper ablatiuum absolutum de sui natura importare formā, quod autem hic non importet non est ex eo, quod ex sui natura non importet, Sed quia exprimitur, quod alias de iure inerat, Nā ex Lateranensi Conc. antea ēt requirebatur ad matr. denunciationes præmitti cū tn̄ Lateran. non requireret necessario faciendas; hinc ideò est etiam, quod in Trident eodem modo tantum requiruntur; quia expressio conditionis, quæ tacitè inest nihil operatur sub quocunque verborum tenore feratur, quod maximè verum est in casu nostro cum Tridentinum explicans se inhærere vestigijs eiusdem Sacri Lateranensis Concilij videat velle se illi conformare. Præterea etiam, dum agit de præsentia Parochi necessaria ad validitatē subdit clausulam irritantem si fiat sine illa, quod non facit in omissione denunciationum, quod annuit mentem Concilij esse non recedere à dispositione Lateranensis, quæ erat tantum ad bene esse non ad necesse esse.

Dices 2. hoc verum est de forma substantiali, non autem de accidentali, qualis est ista. Non enim pertinet essentialiter ad amotionem à conuentu, cognitio causæ amotionis. Respond. & simul probo.

17 3. Approbationem esse faciendā in definitorio. pertinet ad formam essentialem facultatis amouendi à Conuentu, ergo illius omissio reddit nullum, quidquid
18 agitur sine illa, † forma autem substantialis nihil est aliud, quam ordinata series rem ad substantiam deducens, ita post Bald. tradit Decius l. hac consultissima n. 10. C. qui testamentū facere possunt causæ autē approbatio &c. est talis series, ideò rectè concludimus esse formam substantialē non accidentalē. Si ergo minister amoueret sine approbatione causę facta in definitorio
19 excederet limites suæ facultatis, † & ageret tm̄ vt priuatus, vt bene Menochi. de recuperāda Rem. 8. 13. 17.

20 4. Ex illa dictione nisi quæ talis est naturæ vt si postponatur affirmatiuæ neget, si verò negatiuæ affirmet. i. quando postponitur affirmatiuæ, relinquit potestatem faciendi in omnibus casibus, præter quam in excepto, quando verò postponitur negatiuę, tollit potestatem faciendi, nisi in excepto; ergo tollitur facultas amouendi fratres à suis conuentibus quocunque alio modo, quam causa probata in definitorio vel à protectore, ita Dynus de dictione, nisi, in Regula Peccatum, quæ simul cū sequente optimè facit ad propositū.

21 Ad illud verò, quod asserit Hostiensis; videlicet quod ex non seruata forma actus nullitas non resultet, nisi in casibus specificatis. Dico esse omninò contra mentem Glossæ in cap. Nouit de his, quæ fiunt à prælat. vbi habetur Episcopum agentem sine consensu capituli inutiliter agere, quia agit contra dispositionem iuris, & tamen ibi non est apposita clausula irritans, sicuti neque in l. Non dubium C. de legibus, & in reg. Quæ contra ius de regul. iur. in 6. & 10. distin.
22 capit. Vides, † Ad eiusdem autem motiuum respondemus non esse verum; imò esse verum contrarium; Quia quoad nullitatem actus durius agitur

cum lege, quam cum ministro legis, vt notat Bart. in l.
Amplius ff. Rem rat. hab & allegatur bonus textus in
l. Si libertas ff. de iure patr. Vbi alienatio facta in frau-
dem legis est ipso iure nulla; Si autem fiat in fraudem
hominis, venit reuocanda. Idem videtur sentire In-
nocen. in cap Raynaldus de testamenti.

Nunc deueniendo ad 2. Nempe si minister aliquem
de facto amoueat, & postea congregatis definitori-
bus in definitorio sequatur causæ probatio, an facta
amotio sit valida, videtur dicendum esse validã per re-
23 gulam † Ratihabitio retrotrahitur, & mandato com-
paratur l. vlt ad macedon. Mantic. decis. 13. num. 11.
24 Attamen dicendum non valere † Quia illa regula ra-
tihabitio &c. intelligitur, quando illud, quod est actũ,
actum est nomine illius, qui debet ratum habere, aliter
non parit effectum. cap. cum quis de sent. Excommu-
nis lib. 6. l. 1. §. deiecisse & sequet. ff. de vi & vi arma
Mantica decis. 218. num. 5. & 6. 2. Approbatio causse
est de forma amotionis, vt supradictum est, & infra-
25 dicetur, † quæ autem sunt de forma debent interue-
nire in tempore, quo actus producitur inesse Bald. in l.
obseruari §. fin. num. 3. ff. de offic. Proconf. Butrius in
capit, cum consuetudinis numer. 20. de consuet. Felin.
cap. cum dilecta de rescript. Ludouis. decis. 396. num.
26 7. † 3. Acta non seruata forma sunt nulla, vt supra. ra-
tihabitio autem non potest conualidare, quæ sunt nul-
la quia non reperit principium conseruabile Bald. in l.
fin. num. 2. C. ad Vellea. Abbas in cap. ad id in p. not.
nu. 1. de sponsalibus Potest tamen valere ex nunc non
vt ex tunc Glossa in c. edoceri de rescript. & in cap. 1.
Ne sede vacante, quam communiter sequuntur Do-
ctores. Socin. cons. 92. numer. 11. lib. 3. Rota sæpius
27 apud Ludouis. dicta decis. 396. num. 11. † dummodo
tamen ratificatio fiat cum omnibus illis solemnitati-
bus quas requirit consensus, quia ratificatio actus in-
ualidi nihil est aliud quam nouus actus l asse toto ff. de
hęred. instit. l. obuenire solet ff. de verb. signif. Ludouis.
vbi supra num. 10. 4. Mysing. Cent. 2. obser. 33. num. 2.
secundum Bart. in l. Si quis mihi bona §. Iussu ff. de ac-
28 quir. hæred. asserit † quod si consensus requiratur ab
eo, qui nullum habet interesse in consentiendo sem-
per videtur requiri pro forma ideò precedere actum,
vel tempore actus interuenire debet, l. quid ergo in
principio ff. de his qui not. infam. cum ergo definitores
nullum habeant interesse in consentiendo eorum
consensus erit de forma, & ideò actum debet præce-
dere.

Ad 3. Aliqua vrget necessitas amouendi, nec pos-
sunt tã cito cogi definitores pro amotionis causa pro-
banda, minister, ne scandalum, vel qui simile oriatur,
amouet, an licite: Hic placet aliqua de consensu adno-
tare. & P. in constitutionibus ad regulares pertinen-
tes varios inserere modos loquendi ad hoc proposi-
29 tum spectantes † Aliquando dicitur aliquid esse faciẽ-
dum à definitoribus aliquando in definitorio, aliquã-
do de consensu definitorum aliquando cum consensu
definitorũ, aliquando causa probata in definitorio, quę
omnia important consensum definitorum, & quan-
do hoc modo aliquid est faciendum, talis actus non
dicitur liber. Abbas per text. ibi in capit. final. nume-
ro 3. de potest. prælat. c. Quæ in Ecclesiarum de con-
30 stitut. † Consensus enim dicitur a Con quod est simul,
& sensus, quasi sit simul sensus, quia, si aliquid est
agendum cum consensu alterius, vnus debet sentire
cum alio alias non est consensus, & deficiente consen-
su actus non valet capit. primo, §. Consensus 29. quę-
stio. prima, Hostiensis in capit. cum olim numero 4.
de Arbitr. & ibidem Ioann. Andr. numero decimo,
Imola numero 7. Butrius numero 14. Abbas. numero
4. Bartol. in leg. 1. §. si plures numero 7. ff. de exercit.
act. vbi omnes communiter Albericus in l. quidam
decedens §. Papinianus ff. de administr. tut. numero 7.
Bald. in leg. final. numero 3. Cod. ad Macedonia-
num, & alij.

31 Noto 2. † Consensum alium esse expressum alium
tacitum. Consensus tacitus est ille, qui verbis non
exprimitur, sed ex factis resultat. Expressus verò qui
verbis exprimitur. Glossa in Clem. sæpè §. final. in
verbo non contradicentibus vers. secundo nota casum
de verbor. signific. Castrens. in leg. si conuenerit post
numerum 6. Versu ego limito hoc verum ff. de iuris-
32 dit. omn. iudic. † Consensus expresus dicitur multis mo-
dis vide Bart. in l. 1. numer. 7. Versu ad quod sciendum
ff. de vulgar. & pupil. Tiraquel. de legibus Conubi
gloss. 7. à numero 76. vsque ad numer. 205. vbi expres-
sit tresdecim modos cõsensus expressi, & singulos ele-
33 gãter declarat. † Modos autem quibus inducitur con-
sensus tacitus vide per glossam verbo facto procura-
re in cap. dilecti de Appell. vbi omnes Tiraquel. de iu-
re constituti 3. part. limitat. 30. numero 12. Mascard.
de probat. Conclus. 416. & 417. Eo autem ipso, quod
quis patitur, & facile potens non contradicit cense-
tur consentire, quia paria sunt; Caputaquens decis.
216. numero 6. parte 1. Puteus decis. 181. sub num. 2.
& decis. 190. numero 4. lib. 3. Rota decis. 16. numero
4. de renunciat. in antiquis. Regula Qui tacet. 42. de
reg. Iur. in 6. Mascardus de probat Conclus. 1356. ver-
34 bo Taciturnitas & alij † & consensus potest præstari
per æquipollens, sufficit enim quod de illo quocunque
modo constet. Caputaq. decis. 216. numero 5. parte
1. Puteus decis. 100. numero 6. & 7. lib. 2. Neque est
necesse ad præstandum consensum dicere Auctorita-
tem, & consensum impartimur Abbas in c. 3. n. 2. de pa-
ctis.

35 Noto 3. † Ad cognoscendum, quando consensus sit
formalis, & requiratur pro forma, post multa signa
tradita per doctores ea est firma omnium sententia,
tunc demum censeri consensum requisitum pro for-
ma, quando est inductus in fauorem publicum, & non
propter fauorem illius personæ, quæ debet consenti-
re; quod si requiratur tantum propter fauorem priua-
tum illius personæ, quæ debet consentire, minimè
erit consensus formalis, seu auctorizabilis ita Bart. in
l. 1. §. ad si Filius num. 2. & 3. ff. de legat. 3. quem ibi om-
nes communiter sequuntur Romanus consil. 54. in-
cipit. Visis circa id numero 3. & per totum vbi eius
additionator, Butrius in cap. cum consuetudinis num.
24. & 25. de consuet. & alij Gonzalez ad 8. reg. Can-
cellar. Gloss. 47. num. 30. & Bald. in l fin. §. necessitate
num. 16. C. de bonis quæ liberis & in l. 1. numer. 45. C.
qui admitti cum pluribus alijs adductis per Menoc. de
36 præs. lib. 6. pręs. 34. n. 12. & 13. † asserunt, quod, quando
requiritur consensus, semper præsumitur de substan-
tia actus, & ideò quilibet actus mulieris, aut filij,
aut minoris, vel alterius similis personæ, qui debet
celebrari cum consensu mariti, patris, consanguinei,
vel alterius, si celebratur sine tali consensu est ipso
iure nullus Tiraquel. cum alijs de legibus Connubijs
Glossa 4. numero secundo, per totum, & per totas
Glossa 5. 7. Menochius vbi supra numero 14. 15. & 16.
37 Addo † quod consensus est de iure naturali gentium,
& neque per Principem potest suppleri Abbas in ca-
pit. cum vicesimum numero decimo secundo de offic.
dulegat. Achilles decision. octaua numero secundo de
Priuileg. Rota decision. 438. libro tertio parte tertia,
diuers. An autem semper consensus sit sequendus
38 † dic, quod, aliquando consensus accipitur pro
Consilio capit. 1. & 2. 64. distin. Hostiensis in capit.
cum olim numero septimo. de arbitr. & Abbas ibi-
dem numero quinto, & tunc non est necessario se-
quendus, reliqua vide apud Bartol. leg. prima, §. si
plures numero septimo, ff de exercit. act. & Abbat. in
capit. cum olim numero quinto, de arbitr. & Butri. ibi-
dem sub numero decimo quinto, versu Quandoque
exigitur, vt aliquid fiat de consensensu, & Imol.
sub numero octauo. versu 2. casu; & videbis, quæ dif-
ferentia sit inter agere de consilio, & cum consilio
Nunc ad difficultatem procedendo.

Videtur

Videtur dicendum. Data necessitate non posse quẽ
amoueri. Quia ex traditis approbatio causæ dicit con-
sensum definitorum, sed consensus neque per principẽ
potest suppleri, cum sit de iure naturali gentium, vt su-
pra dictum est ergo neque poterit per ministrum 2.
Consensus, & approbatio causæ est deforma, vt supra
39 si autem forma non adsit, actus est nullus. † Imò licet
regulariter actus sit validus, etsi consensus nõ præce-
dat, aut sit simultaneus, sed tamen sequatur iuxta Bart.
in l. Si quis mihi bona § Iussum nu. 5. Iasonem ibidem
post alios n. 41. & seq. ff. de acquiend. hæred. per text.
in l fin. C. ad Macedon. cap. Cura. cap. suggestũ cum
silibus de iure patro. Rotã sæpius, & alios apud Gõza-
les loc. cit. nu. 33. hoc tamen non est verũ, quoties Con-
sensus formalis requiritur; quia tunc, cum actus à prin-
cipio fit nullus, non potest conualescere per subsequẽ-
tem consensum; vt apud eundem Gonzalez asserunt
Doctores, quos ipse & citat longa manu, & sequitur er-
go multo minus actus valebit, si nullus sit cõsensus, vel
causæ approbatio, cum neque valeat etsi sequatur.

Puto tamen dicendum posse, & debere amouere
etiam sine consensu definitorum, & sine causæ pro-
batione, si graue scandalũ immineat, nisi amoueatur,
ita respondet Felinus in cap. Cum accessissent n. 32. de
40 constit. asserens † in casu necessitatis nõ requiri con-
sensum, qui commode haberi non potest, & approbat
dictum Innocentij in cap. Nisi cũ pridẽ, de renunciat.
qui dicit licere transferre Episcopũ inuitum ob pericu-
41 lum scandali. 2. † Res aufertur à verò dominio, etiam
inuito ob publicam vtilitatẽ l Venditor § si constat ff.
comm. præd. 3 probat text. elegans l. Tutor, qui reper-
42 torium ff. de administr. tut. † vbi tutor non confecto in-
uentario potest administrare bona pupilli, quod alias
cessante necessitate non posset; multa alia adhoc pro-
bandum adducit, & pro eodẽ citat Abbatẽ, & in casu
nostro puto certum. Quia illa constitutio est ædita ob
bonum regimen, & ad scandala tollenda; non ergo est
concedendum, quod per illã scandala foueantur est. n.
ædita ne ministri pro libito amoueant, vt electiones
secundũ eorum volũtates fiãt cessante ergo ista causa
illa constitutio amplius non obligat. Quod si quis vr-
geat, vt in principio dictum est, hanc constitutionem
esse æditam non ob illum respectũ, sed simpliciter ob
bonum regimen, adhuc respondeo, si minister in casu
necessitatis, & scandali non posset amouere, non esset
ædita ob bonũ regimẽ. Ad omnia ergo quæ obijciũtur
respondeo nullo modo cõsensũ requiri, neq; causę ap-
probationẽ, sed istũ casũ esse per Epichesiã exceptum.

Ad 4. Quid aget minister si congregatis definitori-
bus, & causa amotionis proposita definitores nihil ve-
lint decernere, sed interrogati taceãt. Respondeo pri-
mo. Vel causa amotionis est periculũ scandali, vel alia
43 magna necessitas vera; & tunc dico. † Si absq. ratio-
nabili causa nolunt respondere approbando, vel im-
probando, eo casu eorum taciturnitatẽ haberi pro as-
sensu. Imò si esset periculũ scandali etiam eorum con-
tradictio reputaretur pro assensu; quia non esset ratio-
nabilis. Abbas in cap. Quoniam nu. 11. de Vita, & ho-
44 nest. Cleric. Rom. cons. 366. † Vniuersaliter loquen-
do, vel ille, qui tenetur præstare consensum habet iu-
stam causam non præstandi, vel nullam habet; si nullã
causam habet, potest per iudicẽ compelli ad præstan-
dum consensum, vel suppleri eius cõsensus cap. Nullus
& ibi Abbas de iure patron. Bart. & l. Si cum dotem §.
eo autem tempore n. 2. & Bald. n. 11. in 4. notab. & Ca-
strens. n. 11. ff. Solut. Matr. Corn. cons. 167. n. 2. Mant.
decis. 238. nu. 9. Quod si habeat iustam causam, potest
pariter per superiorem, vel iudicem compelli ad illam
declarandam, qua cognita deuenitur ad actũ, vel con-
sensus, vel dissensus, & causa probatur vel legitima, vel
non legitima, si autem adhuc eam aperire recusat su-
perior ipse eius consensum supplebit. In casu nostro.
Si vnus, vel duo difinitores sine causa recusarẽt cõsen-
tire, cæteri definitores causam amotionis approbabũt,
vel reprobabunt simul cum ministro. Si causam iustã
habebit non consentiendi illam aperiet, & ab alijs de-
finietur, an sit sufficiens; illa enim exposita deuenietur
ad votum etiam aliorũ definitorũ, & ministri. Quod si
illã recuset aperire, cæteri procedẽt simul cũ ministro,
& definient l. Cum non solum §. Necessitatẽ C. de bo-
nis quæ li. cap. Nullus in fine, & ibi Gloss. fin. & omnes
de iure patr. Abbas cons 65. Quidam Rainerius in 5.
dub. li. 2. Felinus in cap. Cum Venerabilis n. 33. versu.
Etsi Episcopus iniuste recusat de exceptio. Corsetus in
45 suis singula verbo. Consensus † Ideo & iudex potest
compellere maritum ad consentiendum, quod mulier
possit facere, quæcunque facere non poterat sine eius
consensu, vel licentia, etsi recusat sine causa, potest ipse
iudex præstare l. 57. Tauri quæ est l. 4. tit. 3. lib. 5. reco-
pila vbi omnes scribent; Si tantum adest iusta causa nõ
consentiẽdi, nemo potest supplere cõsensũ Abbas in c.
46 Licet n. 9. de regula † etsi quis cõpelleretur, esset locus
appellationi. Potest ergo ille definitor, vel definitores
cõpelli ad declarandã causam suæ denegationis, non
tamen potest cogi ad præstandũ consensum, causa au-
tem denegationis consensus examinabitur ab alijs de-
finitoribus, quod si omnes consentiant in denegando,
minister non poterit compellere, Si verò nemo velit
exponere suam causam, sed omnes taceant, nihil di-
cendo, nec allegant causam suæ taciturnitatis, erit in-
iusta actio; & minister procedet ad amotionem prout
47 in domino sibi expedire videbitur. † Quod si definito-
res aliquãdo causam approbauerint, deinde nolint es-
se approbatam, si prior approbatio fuit valida, & ni-
hil superuenit, non datur locus variationi. Caputa-
quius post alios decis. 54. nu. 3. & 4. & per totum part. 1.

Ad 5. An videlicet minister obtenta facultate à de-
finitoribus in definitorio congregatis amouendi, quos
velit, se solo, & approbandi causas, quia suas vices illi
committunt, an valide amoueat. Videtur dicendum
valide amouere primo ex cap. Quamuis de off. & po-
48 test. deleg. Vbi clare habetur. † Quod si Pontifex cõ-
mittat cognitionem alicuius causæ duobus, potest qui-
libet eorum vices suas alteri delegare, etiam si delega-
tus sit collega, neque sit apposita clausula, quod si am-
bo non poteritis, ita textus cum Glossa ergo etiam in
casu nostro cũ caussæ cognitio sit delegata ministro, &
definitoribus, poterunt definitores delegare vices suas
49 ministro. 2. † Non refert, quod aliquid fiat per æqui-
pollentia l. Gallus §. Quod si tantum ff. de lib. & posth.
& l. Certum ff. si certum petatur & l. 2. ff. de instit. &
subst. sub condit. fac. & cap. licet ex quadam de testi-
bus, & cap. Tua de consang. & affinit. 3. Ex multorum
sententia si causa cognosceodi cõmittatur alicui, alias
potestatẽ habenti illam cognoscendi, & addatur for-
ma ista non est necessario obseruanda, cum ergo mi-
nister habeat facultatem cognoscendi causas amotio-
num Fratrum, etiamsi addatur forma ista non erit ne-
cessario seruanda.

Dico tamen. Hoc nullo modo posse fieri; Sed toties
quoties talis amotio est facienda, approbatio causæ re-
quiritur facta in definitorio, & sine ista omnis amotio
50 est nulla, & probo. P. † quæ sunt de forma essentiali
non possunt per æquipollentia suppleri, sed debent
præcise, & punctualiter obseruari. Glossa in Clem. 1.
in Versu Tertio de vita, & honest. Cler Bart. in l Non
sunt liberi. ff. de statu hom. cũ concordantibus addu-
ctis per Alexand. in lib. 1. Sub nu 8. Vers. Et ex prædi-
ctis ff. de lib. & posth. cum autem ista sint de forma
essentiali vt supra dictum est, sequitur quod per æqui-
pollentia nõ poterunt suppleri. Ludouis decis. 518. n. 3.
51 2. † Lex nõ est eo modo interpretanda, vt careat effe-
ctu pro quo lata est, & tollatur finis intrinsecus legis,
ne reddatur elusoria l. 1. §. vlt. & seq ff. de Calu. l. 2.
§. sed quia vertatur de iura. calumn. & cap. Si Ciui-
52 tas de sent. excommunicationis † & verba legis cum
effectu sunt accipienda. l. 1. §. Hæc verba quod quisq.
iur. & l. penult. §. docere. Ne quis eum qui in ius voc.
est, vi exim. esset autẽ elusoria ista lex, quia mens Sũmi
Pontificis est quod minister se solo nõ possit amouere

53 &c. †Quod vna via negatur, altera via noo debet per-
mitti per iura vulgata, premitteretur autem ministro
se solo amouere, si permitteretur definitores cedere
illi ius suum. Quod illi est denegatum ex constit. Imò
neq; sufficeret approbatio tacita causæ amotionis; sed
requireretur expressa, quia talis approbatio est de for-
54 ma, argumento eorum quæ dicuntur de consensu. †
Quod quotiescunq; requiritur pro forma noo sufficit
tacitus, sed requiritur expressus, Cap. Cum ab vno iun-
cta Glossa verbo maodantibus, Gemin ibi num. 2. de
re iudic. in 6. Abbas in Cap. dilecti: num. 10. de arbitr.
Card. quæst. 11. num. 2. in fine. & nu. 3. Put. decis 282.
num. 3. lib. 3. Tiraquel. de leg. Conn. Gloss. 7 à num. 5.
ad 15.

55 4. Quando lex requirit aliquid fieri ante actum ip-
sum, vel in ipso actu, requirit tanquam formam, & acta
contra illam ipso iure sunt nulla, Anth. hoc ius porre-
ctum C. de Sacross. Eccles. & in l. Cum hi §. Si prætor
ff. de trans. & in l. hac consultissima in princ. Cod. de
test. & Gloss. in Capit. Dudum de elect. & Castrens.
cons. 71. & consensus requisitus certo tempore nunquã
retrotrahitur, Bald. in l. fin. sub num. 2. Cod. ad Vellia.
56 Ludouis. decis. 395. nu. 13. & ex Conc. Trident. † Con-
sensus requisitus in matrimonio præsente Parocho, si
eo absente detur, nihil valet, cum ergo requiratur pro
forma approbatio causæ in definitorio a definitoribus
facienda nulla erit quælibet ab alio facta.

57 Ad ea, quæ in contrarium adducta sunt. Ad primũ.
Respõdeo aliud esse delegare causę cognitionem ali-
cui, aliud requiri cognitionem causæ ad aliquid fa-
ciendum; Prima est delegatio, & sic delegatus potest
58 alium delegare. 2. est † conditio, & forma, quæ neces-
sario est exprimenda in dicendo, & seruanda in fa-
ciendo, quod dixit Innocentius in Cap. 2. de consuet.
& summe ponderat Oldradus cons. 130. incipit omissa
facti prolixitate, & probat textus in Cap. sicut de elect.
& Bald. in Auth. quæ supplicatio. Cod. vt lite penden-
59 te † & omissio formæ operatur, quod actus nec ciui-
liter, nec naturaliter obliget Bart. in l. 1. ff. de condit.
indeb. & Bald. in l. si creditor. C. de fideiussionibus ad-
dit, quod vbi apponitur aliquid loco formæ, ibi intelli-
gitur quod non erat aliter facturus, & in casu nostro
manifestè repugnat intentioni legis, quæ fraudaretur
suo fine.

60 Ad secundũ Resp. multũ referre, dum aliquid tradi-
tur pro forma substantiali, quod fiat, per æquipollen-
tia, vt pulchre Bald. in l institorem ff. si certum petatur,
& in l. 2. Cod. de Bono possess. secundum tabul. & in
cap. 1. §. Sacramentum de consuet. rest. feud. & in l. in
bonæ fidei. C de rebus credit. & iureiur. & ad hoc fa-
cit, quod notatur in Cap. penult. de iur. iur. & in Cap.
Ad audientiam de appellat. & in l. fin. §. Omnem, &
quod notat ibi Bart. & Bald. C. de administ. tut. Præte-
rea si definitores delegarent voces, & vices suas mi-
nistro approbatio causæ non fieri per æquipollentia,
quia plurium iudicium est certius iuditio vnius. Imò
non æquipolleret menti legislatoris, sed potius con-
trariaretur.

61 Ad tertium, vel omnino negatur, quod forma non
sit seruanda ab eo, qui alias habet facultatem agendi,
vel explicatur de forma non substantiali, quia substan-
tialis semper est seruanda.

Ad sextum principale quæsitum. An huic formæ
possit per partes renunciari, v.g. minister aliquem à lo-
co vult amouere, amouendus consentit, quod amouea-
tur causa suæ amotionis non probata, an validè amo-
62 ueatur resoluendo breuiter. † Dico vel ista forma est
inducta in fauorem publicum, idest ne amoueatur vo-
calis ad libitum ministri, vt sequatur libera electio, tũc
non potest per partes isti formæ renunciari, & ita in-
63 telligitur Cap. Cum dilecta de rescriptis. † Ad vtilita-
tem autem publicam pertinet pluralitas iudicum Ab-
bas & Cap. Prudentiam num. 19. ad finem de off. deleg.
vel est inducta in fauorem, vel vtilitatem priuatam, vt
v.g. sic talis Sacerdos amoueatur, ne illi iniuria infera-
tur, & tunc potuit renunciare iuri suo, idem Abbas in
eodem Cap. Prudentiam, & ita communiter, sequen-
do ergo meum principium, quod est quod ista consti-
tutio sit ædita in fauorem publicum, sequitur etiam
quod huic formæ non possit renunciari.

64 Vt scias autem, quando quisq; suo iuri possit renun-
ciari, accipe sequentia ex eodem Abbate Cap. Si dili-
genti nu. 4 sub versu. Sed ad verificatiooem istorum
de foro competenti. Aut ius, cui renunciatur est na-
turale, aut est positiuum; iuri naturali nemo potest re-
nunciare. l. Iura sanguinis ff. de reg. iuris, ideò quocun-
que aliquis pergat, & mutet domicilium iuribus san-
guinis, & Patriæ nunquam poterit renuntiare idem de
iure agnationis, vt per l. ius agnationis. ff. de pactis, &
ratio est. Quia iura naturalia sunt immutabilia. 5. dist.
in principio. An autem possit renunciari iuri diuino,
dic vt legitur, & notatur in Cap. in his dist. 11. & in cap.
fin. de consuet. Iuri verò quæsito per ius gentium, quod
largo modo dicitur naturale, quasi naturali ratione in-
ductum, potest renunciari; Nam potest quis renuncia-
re dominio rei suę, vt in leg. si quis §. differentia. ff. de
acquir possess. & Cap. super hoc de renunciat. cum ibi
notat. & sic hæreditati paternæ. Cod. de repud. hæred.
quæ tamen debetur filijs ex quodam naturę instinctu,
vt notatur in reg. Indultum de reg. iur. 10 6. Quod ta-
men limita, vt notatur in Cap. 2. de pactis in 6. & in l.
fin. Cod. eodem situ. Secundo casu principali, qui est
de iure positiuo, aut ius istud positiuum statuit certam
formam in actibus humanis inducẽdam, aut alio mo-
do disponit. Primo casu vt iuri disponenti, quod testa-
mentum fiat cũ certo numero testium, quod pactum,
& stipulationes certo modo fiant nemo potest renun-
ciare. l. Nemo potest ff. de leg. 1. l. Contra iuris ff. de pa-
ctis, facit Capit. Cum esses cum ibi notat de test. & in
Cap. Quia propter de elect. Secundo casu quãdo alio
modo disponit, tunc aut concernet publicam vtilita-
tem, & tunc ei non potest renunciari. l. ius publicum ff.
de pactis, & Cap. Si diligenti de foro comp. aut con-
cernit priuatam vtilitatem, & tunc vel concernit vtili-
tatem priuatam, & simul etiam publicam, vel priuatã
renunciantis, & priuatũ tertij, vel tantũmodo priuatã
renunciantis. Primo casu vel vtilitas priuata potest se-
parari à publica & tunc renuntiatio iuris priuati tenet,
non verò publici vt not. in l. Iurisgent. §. Si paciscar. ff.
de pactis. & optimè facit tex. Cum ibi notatis, in Cap.
Cum venissent de Instit. Si verò non potest separari,
non valet, vt in l. de die ff. de pact. do. iuncta. l. 1. ff. so-
lut. mat. & quod notatur in Cap. Cum venissent. & in
Cap. Sicut de iur. iur. Quando verò continet vtilitatem
renunciationis, & alterius tertij priuati, tunc dicen-
dum, vt in præcedenti, vel potest separari, vel non.
Si potest separari, valet, sed non quantum attinet ad
præiudicium tertij vt Cod. res inter alios acta per
totum, & in Cap ad Apostolicam de reg. & l. 1. Cod. de
Comm. rer. aliq. Si autem non potest separari, non va-
let. l. 1. 2. 3. & 4 ff de lib. cau. & facit, quod notatur in
cap. 2. de iur. iur. & in Cap. Cum venissent de Inst. Ter-
tio casu quando continet tantum vtilitatem priuatam,
& tunc vel illud ius est introductum principaliter in
fauorem renunciantis, vel est introductum principa-
liter in odium alterius, & secundario resultat in fauo-
rem renunciantis. Primo casu adhuc vel ille fauor est
inductus in fauorem renunciantis ob eius imbecillita-
tem, & tunc illi non potest renunciari, & facta renun-
ciatio non valet, vt not. ff. de minori l. Si Iudex circum-
uento, & facit, l. Si mulier. Cod. ad Vellen. ff. de Noua-
lib. l Doli §. diuersum, vel non est inductus ob imbe-
cillitatem; Sed ob aliam rationem, & tunc, si renun-
ciatio est contra bonos mores, vel inducit ad peccan-
dum. & non valet, vt in leg. Alia §. eleganter ff. soluto
matrim. & l. conuenire ff de pact. doct. Si verò non est
contra bonos mores, nec inducit ad peccandum tunc
iuris renuntiatio valet, vt in Cap. ad Apostolicam de
reg. & leg. Si quis in conscribendo C. de pact. Quando
verò ius est inductum in odium alterius, & tunc vel
renun-

renunciatione iuris cessat odium , vt valet l.fin. C.ad
Macedon. Vel non cessat, & non valet, & l. tamen C.
adMacedon. vide reliqua apud Abbatem vbi doctissi-
mè, & plenissimè loco citato, sed ista sufficiunt ad
præsens institutum nostrum.
65 Ad † Septimum principale. An videlicet causa pro-
bata à definitoribus, sed non in definitorio, licitè pos-
sit procedere minister ad amotionem illius, quem in-
tendit amouere , videtur dicendum posse; Quia tunc
videtur satisfactum menti legislatoris, quæ est, ne mi-
nister solus amoueat , quod verò tali, vel tali modo ,
vel tali, vel tali loco causa probetur , nihil videtur re-
leuare ad finem à lege intentum, ergo approbatio cau-
sæ sufficit etiam extra definitorum facta. 2 Idem sen-
tire videtur Glossa in cap.1.de Rebus Eccles.non alien.
66 Verbo tractatus in 6. 3. † Consensus potest præstari
per Epistolam, per Nuntium, & per procuratorem .
Glossa verbo oportet, in l. Si eum dotem §. Si patri
ff solut matrim. l consensu ff. de actio; & oblig. l. t. in
fine ff.de contrahen. empt.leg.Si quis mihi bona §. Iu-
stum ff.de acqui. hæred. & Clem.1. §. verum de Hæ-
ret. Tiraquel.de leg.Connubial.Gloss 6. num.20. cum
sequent. vbi multa doctissimè tradit ad rem facientia,
ergo multo magis valebit consensus oretenus datus li-
67 cet non in loco 4. † Actus Iudiciales nō indigent istis
solemnitatibus, Bald. in l quædam in 2. lect.num.1. ff.
de eden.in cap.Quoniam contra num.9.de probat. vbi
Felinus, Coccina decis.88. num.8.
Dico tamen non posse ministrū procedere ad amo-
68 tionem, & probo † etiam cessante ratione, ob quam
forma est inducta adhuc forma est seruanda Aret.in l.
2. col.5. vers. Tu autem aduerte vbi testatur de com-
muni ff. de vulg. & pupill. Tiraquel.cessante caus.Mā-
tica de coniect. lib.4. tit.1. num.23. & dixit Rota in
vna Veronen.monasterij S. Zenonis 18. Maij 1575.
Coram bon.mem. Clem.8. Ludouis. 518.num.4. cum
ergo sit de forma actus, quod causæ cognitio fiat in de-
finitorio etiam si cesset ratio, ob quam inducta est, de-
69 bet seruari talis forma.2.† Ad hoc vt actus dicatur ge-
stus à c. Definitorio ab vniuersitate requiritur ꝙ mo-
re solito congregetur Capitulum, definitores, Vniuer-
sitas & ibi fiat decisio de explicatione actus. Abbas c.
cum omnes num.7.& idem sentiunt multi quos secum
ducit additiona.ad Abbatem in idem cap.cum omnes
de constit.sub num.7. verbo præstari. & ratio est, quia
nulla esset differentia inter acta collegij, & singulorū
glossa notab. in l.sicut.ff.Quod cuiusque vniuers. quæ
70 dicit, † quod si homines ciuitatis essent in vna platea,
& aliquid facerent · taliter acta non dicerentur facta
ab vniuersitate, sed à Singulis; quod verum est , etiam
si non adderetur quod fiant collegialiter vel in defini-
torio; necessario .n hoc intelligit subesse; Sed acta à sin
gulis vt singulis nō valēt, quia vt singuli nō habēt iuris-
dictionem , ergo &c.3.Innocentius supra relatus di-
cebat, quod forma debet obseruari in faciendo, & ex-
primi in dicendo,& Bald. in l omnes populi ff. de iust.
& iur.assent, quod à forma nunquam est recedendum
71 vnde † si statutum requirit tempus,& tu obserua tem-
pus, ergo & si requirit locum , & tu obserua locum est
ergo in definitorio dandus consensus , & approbatio
72 etiam facienda, vt valeat † Quia extra illud facta non
valeret vtpote facta à singularibus personis. ca.Quæ in
Ecclesiarum de constit. Glossa cap. final. de Sortil. &
cap.1.de rebus Ecclesias. non alienand.in 6.Gonzales
adreg.concel. Gloss.37.num.23.24.25.
73 Ad † obiecta iam ad primum responsum, est, quod
etiam cessante ratione, ob quam forma inducta est ad
huc forma est seruanda.Ad 2. dico Glossa aliter senti-
re in cap.cum omnes de constitut. quam sequitur In-
noc.in c.in Genesi,& in c.auditis de elect.& Io.Calde
& Abbas citato c. cum omnes,& alij. Ad 3. Non nego
consensum posse præstari per Epistolam &c.nisi sit de
forma actus, quod aliter præstatur, vt in casu nostro,&
eodē modo respōdeo ad 4.Nō requiri ad actus iuditia
les istas solemnitates, nisi requirantur pro forma.

Ad 8. principale quæsitum Videlicet congregatis in
definitorio definitoribus, Si minister alleTat, se habe-
re sufficientem, & legitimam causa amouendi à con-
uentu fratrem, illam tamen non exprimat,& definito-
res assentiātur amotioni an talis amotio sit valida sup-
posito quod vera adsit causa amouendi? quod possit
procedi ad amotionem videntur facere, quæ sequun-
tur. P.subest causa sufficiens,& consensus definitorum
datus in definitorio, quæ videntur requisita, ergo vali-
de minister procedit ad amotionem, Neq; obstat, quod
causa non sit cognita à definitoribus per regulam in l.
74 † Regula. in principio. Versu qui ignorauit. ff. de iu-
ris, ff facti ignorant. quæ habet quod emens bouem
à vero domino animo tamen emendi à non vero do-
mino, efficitur dominus, & ratio assignatur , quia plus
est in re, quam in estimatione mentis; ergo cum subest
causa, nihil refert, quod talis , vel non talis reputetur ,
dato ergo consensu poterit minister amouere, etiamsi
dans consensum putaret non subesse causam dummo-
do re vera subsit 3. Ista clausula , causa probata , inest
iure ipso & de iure Nemo enim debet quemquam
amouere ab vno loco, & ad alium transferre, nisi cau-
sa amotionis subsit & si aliter ageret , stulte ageret
75 † Quę autem de iure in sunt non important forma, vel
conditionem, nec eorum expressio quidquam opera-
tur, & ideò eius omissio nō vitiat actum Sanchez alios
referens de matrimonio lib.3.disp.33.n.3.ergo etiam-
si minister procederet ad amotionem etiam sine co-
gnitione , & approbatione facta in definitorio validè
procedet Respondeo tamen non sufficere , quod cau-
sa amotionis subsit , & ꝙ in amotionē consentiant de-
finitores; Imò si subsit causa, & causa amotionis in de-
finitorio sit probata, & definitores consentiant omnes
quod amotio sit facienda , adhuc tamen minister po-
test amouere, & non amouere Rursus si causa amotio-
nis probetur.& à definitoribus habeatur pro sufficien-
ti imò necessaria, & velint amotionem fieri , & mini-
ster renuat.ex vi istius cōstitutionis nihil horum tene-
tur agere minister. Ex ipsa enim nihil iuris habent, vel
acquirunt definitores. Sed omnis libertas amotionis
residet in ministro. Qui quidem non potest amouere,
nisi causa probata , at ista probata siue consentiant in
amotionem , siue ab amotione dissentiant definitores
amouere, vel non amouere, spectat ad ministrum, con-
sensus igitur definitorum requiritur in approbatione
causæ amotionis non verò in amotione , & iste cōsen-
sus, qui in argumentis supra adductus, est potius licen-
tia amouendi, quæ concedi videtur ministro, qua non
indiget , quam approbatio causæ , quæ necessario re-
quiritur . Nunc probo non sufficere .
76 † P. Quia quotiescunque deliberate est proceden-
dum, non sufficit rem ita esse l. eum qui duobus § fi-
lius familias ff. acquirenda hæreditate Oldrad. cons.
41. nu.1.ergo non sufficit causam vere subesse, sed de-
77 bet à definitoribus probari in definitorio. 2. † Quan-
do datur certa forma agendi ea non seruata actus cor-
ruit cap.cum dilecta de rescriptis ibi Processus ipsorū
contra nostri formam rescriptis irritum decenimus &
inane,& c. Venerabili de offic. deleg. ad fin. ibi Quo-
rum processum cassauimus , quia Abbas contra nostri
mandati tenorē processit, & fines mandati diligenter
obseruandi sunt l. diligenter ff mandati l si procura-
torum C. de procur.
78 Ad ea, † quæ in cōtrarium adducta sunt; ad primum
concesso, quod subsit causa sufficiens,& quod in amo-
tionem consentiant definitores; non ideò est satisfa-
ctum ordini præscripto a Sum. Pontifice, qui est, quod
causa probetur in definitorio, qui modus traditus est
pro forma , vt supra dictum est. Ad 2. pariter respon-
deo totum illud verum esse; Sed nihil contra nos pro-
batet quidem aliquid si requireretur consensus defi-
nitorum at nihil probat , cum requiratur causæ appro-
batio; assensus enim si detur existimando causam non
subesse, quæ requiritur ad assensum peccatur quidem
assensū præbendo erit tamē validus, si verè causa sub-
sit, hic

fit, hic autem non requiritur consensus, vt supradictū est, sed probatio causæ, quæ nullo modo potest dari, nisi præcedat cognitio, voluntas.n.non potest velle aliquid, nec intellectus percipere, vt probabile, quod prius non nouit; debet igitur minister causam exponere, & definitores probare. Ad 3. Respondeo. Clausulam illam non inesse eo modo quo exprimitur.

79 Pro explicatione noto † esse varios modos dicendi in hac materia quoad rem nostram tres assigno, potest.n. aliquando dici Fratres nō amoueantur, nisi subsit causa. Aliquando non amoueantur nisi causa cognita, aliquando etiam addendo in definitorio, vt Fratres non amoueantur, nisi causa cognita in definitorio, accipe etiam aliud exemplum, Aliquando Summus Pontifex dispensando ita dicit. Dispenses cum N. Si preces veritate nitantur aut si res ita est; aliquando dicit. Dispenses cum N. Si preces veritate niti repereris vel si rem ita se habere ex actis tibi cōstiterit. Aliquando beneficium conferas Antonio, si dignus extiterit. Aliquando autem. Si dignum repereris. Illi modi dicendi. Si preces veritate nitantur, si res ita se habet, si est idoneus insunt iure ipso. Beneficium.n. non esse conferendum, nisi digno, iure ipso inest, & ita de reliquis. Si preces veritati niti, vel non ita esse &c.non iure ipso insunt. Non.n.iure ipso inest, quod per causæ inquisitionem cognoscam aliquem esse idoneum &c. sed sufficit, quod sit idoneus, Priores ergo illi modi dicendi, qui iure ipso insunt, etiamsi exprimantur, non

80 important formam. † Quia expressio illius, quod iure inest, nihil operatur. Cap. significasti de elect.l.3.ff. de leg.1.l. Conditiones quæ extrinsecus ff. de Condit. & demonst. & talis expressio est potiùs quædam admonitio, & ea omissa actus non irritatur, nisi irritatio exprimeretur & optimè docet Glossa Clem.1. de offic. deleg. verbo repererit, vbi Cardinalis quæst. 13. Imola num. 20 & 21 Bonf.num. 6. Archidiac Cap. Dudum 18.quæst. 2.vers.in 1. Glossa Innocentius.Cap.prudentiam num.9.vers. & si contrarium de off.deleg.& cap. fin. de præsumpt. in initio vbi Abbas nu.16. Imò nu.7. vers.circa quintum Felin.nu.29 Nauarr. Summa cap. 27.num 37.dicens esse receptissimum Couar.Cap Alma mater.1.p.§. 9. num 8. de sent. excommun. dicens esse omnium. Posteriores verò modi dicendi quibus aliquid requiritur quod iure non inest, vel si iure inest, alio modo requiritur quam inest, vt v g. Idoneitas, quod requiratur in eo, qui debet promoueri ad beneficiū, & veritas, quod reperiatur in precibus hoc iure inest, & ideò & si exprimatur, non inducit formā quod verò inquiratur de idoneitate debeat constare de veritate precum hoc non inest, sed hic modus nempè, quod debeat constare de veritate, quæ ipso iure inest, non inest ipso iure. Ideò isti modi expressi inducunt formā necessario seruandā, secundū Card Clem. 1.de Concess. præbend. Bonifacius Clem. 1. de offic.

81 deleg.n.36. & ratio est † quia quando forma alio modo exprimitur, quam insit iure communi, dispositio redditur conditionalis, & actus etiam est conditionalis, ita alios citans, & hoc colligens ex Capit. dilecta de rescript. iuncta Glossa. Verbo Iuris Couar.Cap. Alma mater §.9.nu.8. de sent excomm. qui omnino videndus est Felinus dict. Cap fin.nn.33. & Cap. Cum dilecta de rescrip. & plenè Abbas in dicto Cap. dilecta nu.12. de rescriptis & licet ista sufficerent pro eliciendà responsione ad illud quod obijciebatur, ad plenissimam tamen intelligentiam, accipe etiam sequentia.

82 Aut exprimitur, quod de necessitate inerat, & tunc expressio nihil operatur, & ita sunt intelligenda not.in Cap. Significasti de elect. & in Cap. ad audientiam eodem tit.& in Cap. Olim el primo de rest. spol. & plene per Bart.l.3. de leg.1. Aut exprimitur, quod inerat ex sola voluntate, & tunc superior concipit mandatum, nouum ad hoc vide bonam Glossam iuncto text. in Cap. Cum aliquibus de rescript.in 6. exemplum sit. Papa mandat beneficium conferri Titio. Si Episcopus beneficium conferat Titio, non auctoritate Episc. illud confert, sed auctoritate Papæ, quia licet ipso iure insit, & insit de necessitate Episcopum conferre beneficium non tamen tenetur conferre Titio, nisi ex voluntate; nam in conferendo videtur habere liberam voluntatem, vt notatur in Cap. relatum de præb. & ideò tunc non exprimitur, quod de iure inerat ad id quod notat Glossa in Clem. 1. de iurepatr. quandoque exprimitur quod inerat de honestate, & tūc expressio inducit nouam formam, & ita potest intelligi Cap. Venerabili de off. delegat. Quandoq; verò exprimitur, quod inerat de iustitia, vt in l.1.C. de Appellat.& tunc est dubiū an expressio inducat formam. Tu pro resolutione dicito. Aut id quod exprimitur sapit instructionem causæ, & non inducit nouam formam, sed est potius quædam commonitio, & instructio, & in hoc casu est intelligendus Innocent. in Cap. Prudentiam de off. deleg. aut concernit modum procedendi, & tunc inducit nouam formam; vide quod legitur, & not.in Cap. Ex insinuatione de rescript. vbi quæritur quid operatur illa clausula præuia ratione procedas. Abbas habet multa alia Cap. dilecto, citato, de rescript.n. 12. & ibi Francus in additionibus. Ex quibus elicitur triplex responsio.

83 Primo † quod illud, quod inest, alio modo exprimitur, quam insit, & hoc casu inducitur noua forma. 2. exprimitur modus, quo datur ordo procedendi, qui debet esse causa probata. datur.n.modus, quo minister debet procedere ad amotionem Fratrum ab vno Cōuentu, vt transferat ad alium, qui etiam modus inducit formam. 3. Exprimitur quod inerat ex sola voluntate, & ideò datur nouum mandatum quę responsiones patent ex supra dictis, & ita satisfactum est argumentis.

84 † Neq; refert, quod agatur præter vel contra formā, quia vbi aliquid datur pro forma, præter, & contra formam facere æquiparantur Glossa in Cap. Si cui de elect. Abbas in Cap. Causam quæ de sent. & re iudicata, & Felinus eodem Cap. Non ergo potest minister amouere quemlibet Fratrem à suo Conuētu, licet subsit causa, & definitores, videntes subesse illam nō probant, quia nesciunt, quæ sit, & consentiunt amotioni; sed debent inquirere causam, & illam postea probare.

Ad 9. Principale. Si quatuor sunt definitores, & tres tantū vocet minister 4. non vocato, si tātum tribus vocatis causa probatur in definitorio, possit minister procedere ad amotionem, licet quartum non vocaue-

85 rit. † Supponendum, quod vt acta sint valida duæ partes ex tribus Collegij, Capituli. definitorij, &c. debent interuenire, communis conclusio est Legislatarum, & Canonistarum, vt in l. Nulli ff. quod acc. vniuers. no: l.

86 Nominationum. Cod. de decur.lib.10. † Ex his autem duabus partibus, quæ interueniunt maior debet consentire, vt actus valeat, ita debet intelligi lex. Quod maior ff ad municip.& cap. 1. de his quæ fiunt à maior. p.Cap. hoc sentit Glossa in l.aliud §.refert. ff. de reg. iur. & eadem in l. Nulli ff.quod cui vniuers.& Bart. in leg. omnes populi ff. de iust. & iure Innocentius in cap. 2.

87 de Noui operis nunciat, & hoc de iure communi, † cæterum si adsint propriè consuetudines illis omninò standum est. In casu ergo nostro debent interuenire duæ partes de iure communi ex tribus definitorij pro approbanda causa amotionis, & in approbatione debet consentire maior pars, si autem alicubi adsit statu-

88 tū, vel consuetudo illi stādum est, † quia causa defertur ad tribunal secundū consuetudinem fori Abbas in Cap. licet ex suscepto n. 12. de foro compet.

89 † Respondeo ad quæsitum vnum certū esse, si, qui non vocatur, ita est absens, vel ita detinetur, vt etiam vocatus nō possit accedere, quod sufficit assensus maioris partis eorum, qui sunt congregati, adhoc tamen, vt possit definitorium, congregari, requiruntur duæ partes ex tribus, aliter congregatio non erit capitularis, vel collegialis; difficultas est, quando quis potest adesse, & non vocatur, & videtur dicendum sufficere, quia vno prætermisso adhuc cōueniunt duæ partes ex tribus, quod satis esse diximus de iure communi.

90 Respondeo tamen non satis esse † Quia tres non cō- stituunt

stituunt definitorium, & omnes sunt vocandi, & si vnus non vocatur, electio est nulla,& actus sunt nulli, quia non seruatur forma præscripta,quæ est quod causa probetur in definitorio, cum ergo definitoriũ constet ex quatuor defintoribus, omnes sunt vocãdi quia persona omnium quattuor est de necessitate ad cõstituendum definitorium Gloss. 2. in fine in cap. Causam
91 de off. deleg. & approbat Abbas ibidem nu. 6. † Aliqui tamen limitant hoc verum esse, quando non vocati præsentia requiritur in fauorem publicum, secus autẽ cum in fauorem priuatum, quia hoc 2. casu volunt acta valere, licet contemptu, postea possit prosequi suum contemptum, vt in cap. Sicut de elect. vbi Canonicus contemptus potest ratificare electionem, factam in eius absentia, quod tamen Abbas loco citato non admittit, in casu nostro, cessat omnis difficultas, quæ tantum potest esse, quando præsentia non requiritur, vt forma, & vt conditio, in nostro verò casu est de forma, & conditione, vt supra, 2. Si talis causæ probatio admitteretur, daretur locus fraudi. Quia cum difinitores debeant esset quattuor verb. grat. tres debent conuenire, vt sit maior pars quod si vnus non vocetur, sufficient duo, & ita non erit probata in definitorio, quia in definitorio tres debent concurrere, vt fiat approbatio, minister posset vti hac fraude, vt sibi morem gereret, & pro libito amoueret. Præterea vbi est iudicum pluralitas, ibi longius abest suspicio fraudis.
92 Ad † rationem in contrarium respondeo id esse verum, vel quoties, qui debet interesse, vocatus non accedit, vel quoties non potest interesse, cæterũ semper debet vocari, vt definitorium sit perfectum.

Decima difficultas est, An definitoribus approbantibus pro causa amotionis beneplacitum ministri abs-
93 que alia causa, amotio si fiat, sit legitima. † Ad quam responsum fuit à quodam homine quod talis amotio valet primo. Quia in hac constitutione requiritur tantum quod causa amotionis sit approbata in definitorio cum ergo voluntas ministri sit probata in definitorio, vtique amotio erit valida. 2. Si Princeps rogaret ministrum, vt aliquem à Conuentu amoueret, & talis voluntas in definitorio exposita si approbatur, erit valida amotio, ergo etiam, si probatur pro causa voluntas ministri, amotio erit valida. Respondeo ta-
94 men non valere. † Quia vna via concederetur ministro, quod altera ille negatur; Negatur enim illi, quod pro suo libito possit amouere, ideò requiritur, quod causa probetur in definitorio, quod si permitteretur definitoribus probare pro causa eius voluntatẽ, vtique illi hac via concederetur, quod alia negatum
95 est 2. † Probatio causæ debet esse rationibilis; Quæ autem ratio potest esse in probatione illius voluntatis ministri pro causa amotionis, imò est irrationabilis, Quia Summus Pontifex supponit ministrũ velle amouere, & ne pro suo beneplacito amoueat, vult causam amotionis probari in definitorio, ergo ista non est legitima ergo alia est probanda etsi ista probetur, non erit sufficiens, sensus enim mentis Summi Pontificis est iste. Si minister vult aliquem à loco suo amouere, hoc non possit, nisi causa probata in definitorio; Ecce quomodo supponitur volũtas ministri, pro cuius executione requiritur causæ probatio, ergo debet esse alia, quam voluntas, & definitores voluntatẽ ministri pro causa probantes, dicerentur potius voluntati ministri consentire, quam causam amotionis probare, & non seruaretur forma tradita, ex quo resultat nullitas actus, vt pluries dictum est.
96 Ad primum ergo respondeo. † Non probari causam amotionis, sed assentiri definitores voluntati ministri, quod est contra id, quod lex intendit primario vt dictum est. Ad Secundum dico esse disparem rationem. Nam voluntas Principis potest esse causa amotionis, vt de se patet, neque ista est contra mentẽ legis. Voluntas autem ministri est contra mentem legis, quod probetur pro causa amotionis. Quod si voluntas ministri alicui causæ rationabili niteretur, iam non probaretur pro causa sua voluntas, sed alia ratio, qua eius voluntas mouetur si tamen explicata probaretur.

Ad vltimum principale quæsitum ex ijs, quæ spectant ad ministrum, estque vndecimũ in ordine, quod est ex tribus definitoribus in definitorio congregatis approbantibus causæ amotionem, si quartus extra definitorium pariter approbat, an sufficienter causa dicatur probata, vt possit Religiosus valide amoueri; Bre-
97 uiter respondeo negatiue. Ratio est † Quia vbi requiritur alicuius præsentia ad certum actum, non valet, quod agitur in eius absentia, Si præsentia de necessitate requiratur. Neque obstat limitatio Hostiensis, quæ & rejcitur ab Abbate infra, nec ad rem nostram quidquam facit. Gloss. 2. in fine in cap. Causam de off. deleg.
98 & Abbas ibidem nu. 6. & † actus gestus sine præsentia illius, cuius requiritur pro forma, dicitur occultus, & clandestinus licet alias publicè fiat. text. in l. Sciant omnes vbi Barr. num. 1. Ioann de platea, & omnes notant. C. de his, quæ ex public. ratione mut. pecu. accep. Corsetus in suis singul. Verbo occulto. Iason. §.
99 Item si in fraudem num. 4. Inst. de act. † Hinc nemo ambigit, nunc, quod Matrimonium sine præsentia Parochi contractum sit nullum; Tridentinum enim decernit Parochi præsentiam pro forma esse necessariã. sess. 24. de Refor. cap. 1. vers. Qui aliter quam præsen-
100 te Parocho † & ideò nullatenus per æquipollens potest suppleri, vt sæpe declarauit Sacra Congregatio Concilij, & Rota decis. 643. nu. 1. & 606. part. 1. diuersę & alias sæpius. Gonzalez ad 8. Reg. Cancell. Gloss. 48. num. 29. ad 31. apud quem vide multa de præsentia.

Nunc venio ad solutionem eorum, quæ pertinent ad subditum, quorum primum est. An subditus, cui intimata est à ministro discessio à suo Conuentu, teneatur statim parare, an verò debeat illi prius constare de causæ suæ amotionis probatione: certum est, & vt verbis Innocẽtij vtar in cap. Ad aures de tempore or-
101 dinandorum. † Vani capitis est existimare Superiorem nõ posse præcipere sine causæ cognitione, & eiusdem expressione facta subdito, quod dictũ signat Ab-
102 bas vt notabile in cap. Si quando de rescript. † hinc stulte agit subditus, qui à superiore exigit causã, vel rationem præcepti in ijs, quæ spectant ad suum officium
103 & Gloss. in cap. †, Ea noscitur de ijs, quæ fiũt à Prælatis ait esse præsumenda vel (vt ipsa loquitur) intelligenda gesta cum consensu suorum Fratrum, quorum consensus, nisi interuenisset, acta deberent cassari, & cum Glossa multi transeunt, vt Federicus cons. 207. Com-
104 postell. in cap. Cum dilectus de consuet. † qui tamen limitat, nisi reuocetur in dubium, an consensus interuenerit, quo casu non vult pro consensu esse præsumẽdum sed probandum esse interuenisse. Cardin. cons. 118. Alex. cons. 1. lib. 4. Feder. cons. 240. & plures alij apud Additionnato. ad Abbatem in cap. citat. Ea noscitur sub nu. 9. versu interuenisse. Attamen sicuti certissimum puto primum dictum, ita valde dubito de secundo, pro cuius solutione esset explicãda illa celebris quæstio. An solemnitas extrinseca præsumatur. Cum enim probatio causæ requisita, ad amotionem sit extrinseca solemnitas necessario est permittendum, an
105 ista præsumatur. † Pro quo videtur dicendum non præsumi, quod videtur etiam probare textus apertus in l. Quæcunque §. fin. ff. de public. vbi habetur, quod in contractu minoris non præsumitur voluntas, seu auctoritas tutoris, nisi probetur, & idem probat textus & Bartolus in l. Sciendum ff. de verb. oblig multi multa
106 dicunt; breuiter; † Aut contradicitur ab ijs, ad quos spectat consentire asserendo se nunquam consensisse, & tunc onus probandi incumbit Prælato; Dummodo contradictio fiat debito tẽpore per ea quæ tradit Abbas cap. 2. de his quæ fiunt a Prælato; vel contradicitur ab extraneo idest ab eo, ad quem non spectat dare cõsensum, & tunc, vel contradictio fit antequam actus demandetur executioni; & onus probandi interuenisse

se

se solemnitatem extrinsecam pertinet ad Prælatum,
107 etiamsi sufficiat tacitus cõsensus. † Quia quilibet habet ius ad sciendũ an ea, quæ agũtur sint acta prout agi debent, & debet doceri de validitate actus argumento cap. Causa de Iudic. & ex eo, quod notat Glossa in cap. 1. de Elect. in 6. & facit lex Prætor edixit ff. de iure iur. Si verò non opponitur, præsumitur consensus tacitus, & ita potest intelligi textus, & Glossa cap. Ea noscitur de his, quæ fiunt à Prælat. at vbi requiritur consensus expressus nunquam præsumitur, ita Abbas
108 cit. cap. ea noscitur. † Resolutiuè dic in casu nostro solemnitates extrinsecas regulariter nõ præsumi text. in l. Sciendum ff. de verb. oblig. Gaill. lib. 2. obser. 41. num. 4. & dicit ita sentire communiter Doctores ibi, & approbat Dynus prout refert, & sequitur Cynus in l. 2. num. 6. C. de rescind. vend. Salicet. ibidem num. 15. Bald. in l. Si duo patroni §. Idem Iulianus in princ.
109 ff. de iureiur. † Præsumitur aliquando sed ob antiquitatem temporis, ob difficultatem probationis text. in l. Filius familias C. de pet. hæred. Ang. ibi num. 2. text. in l. Qui in alieno §. sed etsi de acq. hæred. Imol. ibi num. 2. cum seq. & similiter Roman. nu 3. vtrobique exemplis declarant, & alij quamplures apud Gaill. lib.
110 2. obser. 71. num. 7. † Longum autem tempus in hoc proposito intelligitur spatium decem annorum. Glossa in l. Si filius familias. C. de Petit. hæred. Butri. in cap. illud colu. pen. in fin. vers. & quod decẽ anni, & Imola nu. 13. versu quod autẽ dicatur de Præsumpt. Felin. in cap. Sicut num. 35. de re iudic. Respondendo igitur.

Dico neminem posse amoueri, nisi constet de probatione causæ facta in definitorio. Quia solemnitas extrinseca non præsumitur, & quilibet habet ius sciendi an ea, quæ gesta sunt sint gesta prout gerenda sunt, cum agitur de proprio interesse, vt patet ex supra dictis, ergo cum approbatio causæ sit solemnitas extrinseca, & agatur de interesse illius, qui amouendus est, habet ius petendi, quod prius doceatur de interuentu huius extrinsecæ solemnitatis.

111 Ad † Secundum, an videlicet sufficiat fieri probationem in definitorio, an etiam causa sit cognoscenda ordine iudiciario. Respondeo aliud esse causam approbare; Aliud causam cognoscere, aliud causam probare. Approbare causam, est causam vel iudicialiter, vel extraiudicialiter, vel quoquomodo cognitam, seu propositam ratam habere cognoscere causam, est de causa seu iuditialiter, seu extraiuditialiter inuestigare. Probare verò causã potest dicere, & ratam habere, & simul causam testibus, seu alijs modis probare. In nostra constitutione non dicitur causa cognita, sed causa probata, & vt verum fatear, causa probata in definitorio puto nihil aliud sibi velle quam quod causam à ministro propositam in definitorio absque alia inquisitione definitores probent, & videtur manifestè colligi ex addito nempè causa in definitorio, seu ab eodem protectore probata; cum enim verba sint in eadem clausula, & vtroque modo regantur dicendũ est etiam eandem habere significationem, nimis autem durum esset, quod pro amouendo vno Religioso à suo Conuentu, protector teneatur acta cõficere; ergo eodem modo dicẽdũ erit, quod neque in definitorio eadem acta sint conficienda. Attamen, si quis persisteret dicendo, quod hæc clausula probata causa importet causæ cognitionem, quod tamen puto omninò dissonum à conuenientia. Supposita hac explicatione quã iterum dico me non admittere.

Dico, quod causa esset iuditialiter probanda, & Probo primo. Quia ibi datur forma iuditij, nempè causa
112 probata. † Quia quotiescunque aliquid præscribitur faciendum ex causa illa probanda; est tradunt Bart. l. item si suspectus §. fin. ff. de Procurat. Alciatus alios referens de Præsumpt. Reg. 3. Præsumpt. 9. num. 27. Cepha. cons. 421. num. 62. vol. 3. & alij apud Sanchez de Matr. lib. 3. disp. 8. num. 3. Secundò Amotio fratrum spectat ad forum exterius, ergo etiam probatio causæ eiusdem amotionis ad idem pertinebit, alioquin inter vtrumque nulla erit differentia. Tertiò Ex eo, quod di-
113 citur † causa suspitionis iudicis probata. Gloss. in l. Itẽ si suspectus citata, & ibi Bart. dicunt causam suspitionis esse iuditialiter probandam, ergo etiam hic cum dicatur causa amotionis probata, iuditialiter erit probãda.
114 Quartò † Probatur ex Concilio Triden. sess. 14. cap. 7. de reformatione, vbi habet, probatis precibus iuditialiter ergo etiam hic dum dicitur probata causa in-
115 telligendum erit iudicialiter. Quintò † videtur clare probari ex l. Cum ij ff. de transact. §. vult igitur iuncto principio eiusdem legis, vbi videtur apertè dici, quod quandocunque aliquid remittitur prudentiæ iudicis exigitur causæ cognitio. Nam in principio illius legis ita habetur. Solet igitur Prætor interuenire, & inter consentientes arbitrari an transactio admitti debeat, & §. Vult igitur ita habet. Vult igitur oratio apud Prætorem de istis quæri in primis de causa transactionis, deinde de modo, tertio de personis transigentium, ita Bart. eodem §. num. 1. Anton. ibi, & alij, quos refert, & sequitur Menochius de arbitrarijs lib. 1. quæst. 19. vbi
116 docet † quod cum aliquid arbitrio iudicis est faciendum, debet intelligi fieri causa cognita, & statim n. 3. 4. 5. docet causæ cognitionẽ versari in citatione adhibenda, & litigantium iure exaudiendo, & ordine iuris seruãdo, ergo cũ causæ probatio committatur prudentiæ definitorum, erit causa tractanda seruato iuris ordine.

Ad Tertiũ & vltimũ quæsitum. An videlicet si subditus se sentiat grauatum, ex tali amotione, quia causa non sufficiẽs sit probata pro sufficienti possit appellare. Respondeo supposito, quod res sit tractanda iu-
117 ridicè quod potest appellare. Ratio est quia † beneficium appellationis non datur, quia res sit magna, vel parua, quia potest appellari etiam super Gallina; Sed fundatur super iniustitia sẽtentiæ, & iniquitate iudicis vt in cap. de appellationibus tit. de appellat. & in cap. cordi eodem tit in 6. & concordat tex. 1. ff. de appellatio. Si verò quis amoueretur à loco, & causa non esset necessario cognoscenda iuditialiter, non posset subditus appellare à præcepto amotionis per ea quæ supra dicta sunt; nẽpè quia superior non tenetur reddere rationem subdito de ijs, quæ spectãt ad suũ officiũ, & esset hoc vani capitis tentare, sed posset quidem appellare à grauamine, si ex amotione inferretur iniuria, quia inde nasceretur scandalum, vel quia electio esset facienda aliter ex sua amotione, quam fieret si non amoueretur, vel ob alias similes causas, & hoc de iure, cæterum Religiosus nunquam potest errare obediendo, & ita expedita sunt, quæ pertinent ad istam clausulam. Nunc explicando ea, quæ pertinent ad clausulã de Consilio, vt si diceret Summus Pontifex de Consilio, cum Consilio, vel habito Consilio &c. breuiter sic resoluendo.

118 Noto † primò aliud esse dicere, quod aliquid fiat de Consilio, secundùm Consilium, habito Consilio, & cum Consilio, vel iuxta Consilium; & si dicatur iuxta, vel secundùm Consilium, tunc Consilium est sequendum, & secundum Cynum in l. id quod pauperibus C. de Episcopis & Cleric. idem est dicendũ, quando dicitur de Consilio, secus autem si dicatur cum Cõsilio. Hoc tamen non approbat Io. And. in reg. Nullus ex cons. de reg. iur. in 6. & Bart. & alij. Angelus Theologus. Verbo Consilium ait esse recurrẽdum ad mentem mandantis. Multa habet Gonzales ad 8. reg.
119 Cancell. Gloss. 46. per totam. † Breuiter dic. Ex Gemin. in cap. 1. ne Sede vacante. Aut imponitur Consilium petendum ab eo, à cuius potestate depẽdet principaliter actus; Vt quod Clericus non conueniatur coram alio Episcopo sine Cõsilio proprij, & tunc Consilium significat assensum, est enim omninò sequendũ, & iste est casus cap. 1. de foro compet. cum Glossa. Si verò actus non dependet ab eo, à quo Consilium est petendum; Sed tunc simul cum alijs debet conuenire ad consulendum; tunc distingue, Vel per alia iura decernitur, quod in illis casibus, de quibus Consilium est petendum, sit etiam sequendum, & tunc clarum est,

quod,

quod, qui tenetur petere tenetur etiam ſequi patet
hoc ex Cap. Studeat. 50. diſt. in quo requiritur conſiliũ
aliorum Epiſcoporum in depoſitione Sacerdotis, quod
tamen eſt ſequendum per Cap. Si autem Presbiter. 15.
quæſt. 7. vel non conſtat per alia iura, quod ſit ſequen-
dum, & tunc ſubdiſtinguit, vel Conſiliũ eſt petendum
a participe officij, & tunc non ſolum eſt petendum,
ſed etiam ſequendum concluſio eſt in Cap. Venerabili
de off. deleg. vel eſt requirendum ab eo, qui licet non
ſit particeps officij habet tamen ius in re, de qua eſt pe-
tendum conſilium, & tunc etiam qui tenetur petere,
pariter etiam tenetur ſequi, v. g. mandatur alicui proui-
deri de Eccleſia requiſito conſilio patroni, conſilium
tunc importat neceſſitatem, quia patronus habet ius
in tali prouiſione, dictum eſt. Io. Andreæ in Cap. dile-
ctus de off. leg. vel eſt requirendum à non habente ius
& tunc habenda eſt ratio materiæ, ſuper qua iniungi-
tur petendum conſilium v. g. ſi detur alicui conſilium,
ne ordinetur propter irregularitatem hoc eſt conſilium
neceſſitatis, & ita procedit textus in Cap. Ad aures de
ætate, & qualit. & ita illud intelligit. Io. Andreas in di-
cta regula Nullus. Si verò ex materia colligatur, quod
non ſit neceſſitatis, ſed conuenientiæ, tunc neceſſariò
non eſt ſequendum. Cap. cum in veteri, de Elect. Cap.
Olim de Arbitr. Ex quibus intelliges quid ſibi velit
quod ſolet dici conſilium eſſe voluntatis, Præceptum
neceſſitatis 14. quæſt. 1. cap. quod præcipit. & quod in
dubijs debet homo requirere conſilium 16. quæſt. 2. c.
viſis: & diſt. 20. cap. vlt. & 9. quæſt. 3. cap. Excellentiſſi-
mis, ex quod merito arguitur, qui conſilia ſapientum,
& recta ſuadentium non vult recipere. 84. diſt. cap. 1. &
etiam id quod ſolet dici. Qui etiam ex neceſſitate te-
netur petere conſilium, non tamen ex neceſſitate tene-
tur ſequi, text. in cap. 1. de Monach. & in cap. de vete-
ri. De elect. Pro complemento ſubijciam ſolutionem
ſequentium dubiorum.

120 P. † Cõmittitur Epiſcopo Bergomẽſi v. g. vt cogno-
ſcat, & ſententiam ferat in cauſis vertentibus inter Ca-
pitulum S. Alexandri, & S. Vincentij. Cum cõſilio Ab-
batis S. Benedicti, poteſt ne alium delegare tam ad co-
gnitionem, quam ad ſententiam ferendam. Reſpon-
121 deo poſſe. † Quia neceſſitas petendi conſilium non
tollit facultatem delegandi. Ex capit. cum in veteri, de
elect. & elect. poteſt. & ibi Abbas nu. 3. Maior difficul-
tas eſt an poſſit delegare, quando aliquid committitur
cum clauſula, ſuper quo ſuam oneramus conſcientiã.
Aliqui dicunt poſſe, & ita volunt intelligi clauſulam
illam tuam oneramus conſcientiam non in cauſa ex-
pedienda, ſed in eligendo, qui expediat.

122 Ego tamen puto † ita eſſe dicendum, vel committi-
tur aliquid tantum exequendum, vt quãdo Papa com-
mittit conferas beneficium Titio, & tunc puto poſſe
alteri delegari collationem &c. Vel non ſolum com-
mittitur exequutio, ſed etiam cauſæ cognitio, & tunc
puto eſſe electam perſonæ induſtriam, & ideò alteri
non poſſe committi, vt ſi Sũmus Pontifex committat
Epiſcopo Bergomenſi conferes beneficium S. Pan-
cratij Sacerdoti digno, quia debet probare, & inueni-
re Sacerdotem dignum puto perſonæ induſtriam eſſe
electam, & ideò non poſſe committi tam cum clauſu-
la ſuper quo ſuam conſcientiam oneramus, quam ſine
illa capit. 15. in de offic. de leg. in 6.

123 2. In teſtamento Sempronij reperitur iſta clauſula.
Lego Cleliæ mille ſi nupſerit cum conſilio Antonij
eius patrui, moritur Antonius, cuius cõſilium eſt habẽ-
dum, & ideò adueniente tẽpore nuptus Cleliæ dubitu-
tum, an ei ſit dandũ legatum, cum non poſſit haberi cõ-
ſilium Antonij eius patrui iã defuncti. Qui diceret nõ
124 deberi; probaret a contrario ſenſu † ex l. cum tali §.
Reſcriptum de condit. & demonſt. in qua ita habetur.
Si conditio (ſi cũ cõſenſu Titij: aliqua nupſerit) appone-
tur licet Titius viuo teſtatore decedat, nõ amittitur le-
gatũ, & ratio eſt, quia ea cõditio inutilis eſt ergo à con-
125 trario ſenſu † cõditio Cõſilij, quæ eſt vtilis, & honeſta,
ſicuti inutilis eſt, & nõ ſeruãda illa cõſenſus. ſi deficiat,
126 legatum, non debebitur. † Conſenſus. n. obeſt liber-
tati matrimonij, non vero conſilium, quod poteſt ha-
beri, & poſtea etiam non mandari executioni, quod
non eſt de conſenſu; ita tenet Suarez lib. 3. part. tit. de
caſamientos lib. 2. num. 13. Alex. Dec. & Felinus quos
refert, & ſequitur Molin. lib. 2. de Primog. cap. 13. nu.
40. & 41. Qui excipit primogenia Hiſpaniæ ex præ-
ſumpta voluntate inſtitutorum. Sed verius eſt non
amitti quoties per legatarium non ſtat quominus con-
ditio impleatur, vt in caſu propoſito, quo obijt ille, à quo
conſilium erat petendum, nec ſtat per legatarium
quominus conſilium petatur, hoc latè probat, & de-
fendit Mantica de coniect. vlt. vol. lib. 11. tit. 18. num.
11. Nec obſtat lex in contrarium adducta. Nam illa
loquitur, quocunq; modo conditio deficiat, etiam ex
culpa legatarij, & ideò innititur defectui valoris cõdi-
tionis, ſi. n. valida eſſet, deficiens culpa legatarij, lega-
tum annullaret.

126 3. † Quæritur ſi tale ſit conſilium, quod ex forma
mandati ſit ſequendum, & ille, qui dare debet conſi-
lium, dat malum, tenetur ne ille, qui legatum conſe-
qui debet, ſequi illud mandatum; Nemo. n. tenetur ſe-
qui conſilium non bonum, tam ſi ſit neceſſarium, quã
127 ſi tantum ſit vtile. Ratio eſt † quia conſilium impor-
tat, quod ſit iuſtum, vt ex l. Titium, & Mæuium ff. de
admin. tut. & notat Bart. in l. 1. §. ſcilicet ff. de exerc.
128 & † quando conſilium pertineret ad iudicium iux-
ta Hoſtienſ. poſſet ferri ſententia contra conſilium
ſi non eſſet iuſtum, quod tamen non admittit Abbas,
niſi de æquitate, & niſi periculum eſſet in mora, quia
tali caſu etiam de rigore iuris poſſet ferri ſententia,
etiamſi requireretur conſenſus.

129 4. Titius diſponit in ſuo vltimo teſtamento, quod
ſui teſtamenti executores diſtribuant mille aureos pau-
peribus de conſilio Abbatis S. Benedicti, exiſtit negli-
gens executor per annum, nec diſtribuit Legatum,
quare deuoluitur ad Epiſcopum eius executio; quæri-
tur an etiam Epiſcopus teneatur ſequi Conſilium, vel
ſaltem petere ab Abbate ſupradicto. Reſpondetur te-
130 neri petere † Quia licet ſit receſſum à perſona, non
eſt tamen receſſum à forma Legati. Sed forma Lega-
ti eſt, quod Legatum habeat executionem cum conſi-
lio Abbatis, ergo eo modo eſt exequendum iuxta ſu-
perius tradita. Caſus eſt in Cap. Dura verbo iuxta pre-
ſcriptam formã. De crimine falſi Clem vnica de ſup-
plẽda neglig. Prælat. Abbas in Cap. Publicato de elect.
Quod verum eſt in omnibus caſibus, etiamſi commit-
tatur aliqua cauſa expedienda cum conſilio alicuius,
& ille, cui committitur, deleget, adhuc delegatus te-
netur ad conſilium ad quod tenebatur primus, cui facta
fuit commiſſio; quia ſemper, licet recedatur a perſona,
non receditur à forma, quod ſemper eſt obſeruandum.

131 5. † Cõmittitur Epiſcopo Bergomenſi ex. gr. quod
cauſam matrimonij Cleliæ expendiat, cum Con-
ſilio quinque ſuorum Canonicorũ. Poſſunt iſti quinq;
Canonici committere ſuas vices vni tantum eorum.
Reſpondeo vel hoc Conſilium eſt datum pro forma
mandati, vel non eſt pro forma mandati. Si eſt pro
forma, non poſſunt, ſed eſt exequenda forma ad vn-
guem; Si non eſt pro forma, poſſunt, facit text. Cum
in veteri, & ibi Abbas de elect.

132 6. † In ſententia ferenda requiritur Conſilium 4.
Canonicorum, tres ſuum Cõſilium exponunt, ſed quar-
tus non exponit, poteſt ne procedi ad ſentẽtiam quar-
to inaudito. Reſpondeo ſi quartus petat tempus ad
133 † deliberandum, quod tamen debet eſſe honeſtum
arbitrio boni viri, qui arbitrabitur ſecundum arduita-
134 tem negotij, eſt ei concedendum. † Non. n. Conſi-
lium eſt dandum vel nimis præcipitanter, ne ſit impru-
dens, vel nimis moroſe, ne ſit extra tempus, leg. quod
dicimus, & l. ratum ff. de ſolut. & facit text. in Cap. de
135 cauſis de off deleg. & † cæteri non poſſunt renuncia-
136 re huic tempori introducto ad fauorem omnium. †
Nam tempore agemus, vt maturè aliquid definiamus.
50. diſt. cap. Ponderet. Neque valet dicere, quod ſi
tres

tres consentiant, & vnus dissentiat potest ferri senten-
137 tia, ergo etiam si tres Consilium protulerint. † Quia est dispar ratio. Nam qui Consensum tenetur ferre, eo lato nihil amplius illi remanet faciendum, neque suo consensu quidquam iuuamenti potest conferre causæ quartus, si tres consenserint, quia maior pars concludit. At in Consilio, Non ita; potest enim ille quartus adeo salubre Consilium date vt alios à sua sententia dimoueat, & iudex alijs spretis hoc sequatur. Hoc igitur distat, & ideò nō est eadem ratio. Hæc dicta sunt vtpotè vsu frequentissima, & sæpissime à me postulata.

S V M M A R I V M.

1 *Casus proponitur.*

2 *Error personæ non tollit validitatem Sacramentorum præter Matrimonij.*

3 *Minister Sacramenti ne erret, debet dirigere suam intentionem in personam præsentem, vt si erret speculatiue, non erret practice.*

4 *Episcopus quamuis protestetur se nolle ordinare excōmunicatos, nec Clericos alienæ diœcesis tamen si præsētentur, & Episcopus agat circa illos, quæ agere debet, vere sunt ordinati non obstante illa protestatione.*

5 *Ratio differentiæ quare Sacerdos errans in persona non absoluat, est quia errat circa materiam, & putat esse vnam, & est alia.*

6 *Error personæ in Confessione est si putaret absoluere fœminam, & esset vir, attamen intentio ferretur ad obsoluendum peccata confessa ab illa muliere putata viro.*

7 *Episcopus licet protestatur, se nolle ordinare excommunicatos, & extraneos à sua diœcesi, quandò tamen repræsentantur, actu intendit ordinare, quem habet præsentem, ideò valet ordinatio & tenet, non autem esset ita si actu haberet hanc intentionem; nolo ordinare hunc, si non est meus subditus. Confessarius intendit absolutionem cadere super peccata non præsentia.*

Confessarius absoluendo errat in persona.

XXIX.

1 CAius, & Sempronius omni vitiorum genere, inquinati, & in patrandis criminibus sæpissime socij, nunc etiam socij in expiatione eorūdē vterq. adit Confessarium, suaque illi aperit peccata. sed non vterque eadem omnia, sed multa etiam valde differentia, & multa reseruata, quare non potest statim eos absoluere, sed prius cogitur impetrare facultatem pro reseruatis, ideò illos admonet, vt tertio die pro absolutione ad se accedat; elapso triduo non simul ambo sed vterque separatim, & primus accedit Sempronius, quem modo Confessarius putat esse Caium, & illum absoluit, deinde accedit Caius, quem putat, Sempronium, illumque pariter absoluit. Nunc detecto errore, quia cognoscit vtrumque valde differentia habuisse aliqua peccata, dubitat an rectè absoluerit, & valde ideò querit, quid agendum.

2 Pro solutione istius quæsiti multi multa dixerunt. Aliqui dicebant absolutionem tenere, quia error personæ non tollit validitatem Sacramenti, præter Matrimonij, vt Sotus in 4. dist. 1. quæst. 5. num 8. Siluest. verbo Baptismus 3. quæst. 15. Tabiena eodem tit. 6. num. 12. Sayrus de Sacram. in gen. lib. 2. cap. 4. quæst. 6. Reginald. lib. 26. num. 42. Henriq. lib. 1. cap. 10. nu. 6. Toletus lib. 2. cap. 20. ad fin. Graffius 2. part. lib. 1. cap. 3. num. 33. Victor. de Bapt. quæst. 34. Vinald. cap. 5. num. 22. Vasq. 3 p. quæst 63. disp. 138. cap. 6. nu. 92.

3 & alij quamplures † & ratio est quia etsi minister speculatiue erret, tamen practice non errat, cum dirigat, & dirigere debeat intentionem suam in præsentem

4 personam ne irritum faciat Sacramentum. 2. † Quamuis Episcopus protestetur se nolle ordinare Clericos alienæ diœcesis, & excommunicatos, attamen si accedant, remanent ordinati; ergo eodem modo licet Cōfessarius non intendat absoluere Caium, sed Sempronium, absoluit Sempronium, quem habet præsentem. Aliqui aliter. Sed ego breuiter.

5 † Respondeo absolutionem non valere. Ratio est. Quia Confessarius non habet sufficientem intentionē ad absoluendum, quia cum Sacramentum pænitentiæ exerceatur per modum iudicij; Iuditium debet fieri de cognitis delictis, & absolutio debet cadere super cognita materia. Confessarius autem nō intendit absoluere Sempronium a peccatis, quæ ipse confessus est, & quæ in illo cognauit, sed ab illis, quæ confessus est Caius. ideò absolutio non valet, quia deficit necessaria intentio. Deinde absolutio debet cadere super materia proportionata intentioni, hic autem materia non est proportionata intentioni, quia intendit absoluere à peccatis, quæ non habet Caius, & non intendit absoluere ab ijs, quæ habet, ideò nō valet. Ad ea quæ adducuntur in contrarium.

6 Dico hic non esse errorem personæ, sed materiæ. Si enim Confessarius intenderet absoluere illum, qui statim confessus est, & putaret esse fœminam, & esset homo certe absolutio teneret, sed si haberet hastiam ceræ, putans esse farinæ, vtique non conficeret, quia errat in materia, eodem modo qui absoluit, & intendit absoluere peccata Caij, & sunt peccata Sempronij errat in materia incapaci illius absolutionis ideò non tenet absolutio.

7 Ad id quod dicitur de Episcopo ordinante: pariter est valde dispar ratio, quia Episcopus, licet protestatus sit se nolle ordinare; hic & nunc tamen intendit ordinare quem habet præsentem quod si actu haberet istā intentionem non intendo ordinare excommunicatū licet intendam ordinare; quem habeo præsentem, vtique non ordinaret. Eodem modo Confessarius nō intendit absoluere, quem habet præsentem, sed eum qui est absens, quia non dirigit absolutionem in eum, qui subijcit peccata absolutioni. Item si iudex, confectis actis duorum reorum fert sententiam de crimine vnius non quem intendit condemnare, vel absoluere; sed illum cuius acta iudicat; condemnat, vel absoluit, ita & Confessarius, non absoluit vel condemnet, quem habet actu præsentem sed debet absoluere, vel condemnare illum cuius acta intendit iudicare, cum autem non possit, quia absolutio non confertur in absentem, fit quod sit nulla.

S V M M A R I V M.

1 *Casus proponitur.*

2 *Mercis præcium alias iustum & quacunque intentione non euadit iniustum.*

3 *Solutio difficultatis.*

4 *Ad hoc, vt sequatur obligatio compensandi damnum, actio debet illud efficaciter produxisse.*

5 *Intentio mala non producit obligationem ad damnum, sed opus est posse producere, & actu producere.*

Epistola damnum inferens, an teneatur resarcire.

XXX.

1 † CAius aromatarius multas adduxit merces, quos quia difficile potest vendere, componit Epistolam,

liam, in quæ fingit nũciari breui futurum esse, vt maxima caritas aromatum inducatur, vel quia pyratæ prædati sunt aliquas naues similes merces aduehẽtes, vel alio ficto casu, deinde illam proicit Titius illam rapetit, cumque item sit aromatarius intelligens Caium esse in portu, & multas habere similes merces ipsum adit, & rigoroso prætio illas emit, quas tamẽ nõ emisset nisi illam Epistolam reperisset. Breui post tẽpore non solum non superuenit caritas, sed maxima abundantia. Quæritur an Caius ad aliquid teneatur.

2 † Vnum certum est ratione contractus Caium ad nullam teneri restitutionẽ, quia licet merces vendiderit rigoroso prætio, non excessit tamen limites honesti, cum autem quis vendit rem pretio iusto, ad nullam tenetur restitutionem in omnium sententia. Quod potest esse dubium, est an teneatur ad damnum sequutum ex eo, quod ipse Epistolam illam proiecerit, qua lecta inductus fuit Titius ad emendum Rebellus de obligat. iust. par. 2. lib. quæst. 7. num. affert pugnantes sententias, & earum auctores, & sectatores.

3 † Ergo puto ad nihil teneri. Ratio est. Quia illa Epistola non ex rei natura apta est producere hunc effectum, nempè, quod Titius emat, sed hoc est per accidens, per se enim apta est tantum reddere certiorem de eo, quod agendum est, vel quod futurum est ergo neque ex illa potest oriri obligatio compensationis

4 probatur. Consequentia, † quia ad hoc vt oriatur talis obligatio; actio debet esse talis, vt ex sui natura, nõ per accidens sequatur effectus. Emptio enim ista est potius attribuenda nimiæ inconsiderationi mercatoris, quam efficaciæ Epistolæ. Non enim debet vir prudens statim visa Epistola, vel audito nuntio decernere suas actiones, sed prudenter prius pensare, & si hoc non agit, debet sibi imputare.

Dices qui aduertit ex aliqua actione alteri damnum sequuturum, tenetur debitam adhibere cautionem, ne sequatur at iste non solum cautionem, non adhibuit, ne sequeretur, sed diligentiam adhibuit, vt sequeretur ergo &c. Respondeo. Distinguendo vel damnum sequitur ex natura actionis, vel non sequitur ex natura actionis, si sequitur ex natura actionis, tenetur adhibere diligentiam, ne sequatur, & si non adhibet, tenetur resarcire damnum, quod sequitur, etsi illud non intendat, nisi tamen iure suo vtatur, quia iure suo vtens, nulli facit iniuriam. Lessius de Iust. lib. 2. cap. 9. dub. 16. nu. 114. quod si ex natura actionis damnum non sequatur, etiam si damnum intendas ad refactionem non teneris.] Vnde si quis furatur thesaurum Petro putans dolore moriturum, nõ censetur homicida, nec fit irregularis. Qui sciens duos esse inter se rixatos, tertius quidẽ qui cum altero illorum simultates exercebat, illum interficit, Si ille, cum quo interfectus rixatus est, à satellitibus capiatur, & multa damna patiatur interfector ad nihil tenetur.

Dices secundò mala intentio tua cum damno sequuto te obligat, ita Sotus, & Corduba apud Lessium loco citato num. 113. Respondeo intentionem non posse obligare quemquam ad restitutionẽ, patet quia etsi ego maxime gaudeam quod aliquis occidatur nõ tamen ad satisfaciẽdum teneor; requiritur ergo actio, ergo debet actio esse sufficiens ad obligandum, ergo efficax causa damni cum enim, intentio non causet damnum, neque intentio potest obligare ad damnum resarciendum, & ratio est, quia intentio non potest facere, vt opus externum magis sit damnosum, aut noxium, vel magis violet æqualitatem, quam ex se sit aptum violare ergo si ex se non sit iniustum, nec sufficiens ad damnum inferendum, neque tale erit respectu intentionis, cum ergo illa Epistola sit potius occasio, quam causa damni, sequitur quod neque respectu intentionis fiat causa, sed semper remanebit tantum occasio neque poterit vnquam parere obligationem satisfaciendi, quia non potest efficaciter producere, vel inferre damnum.

S V M M A R I V M.

1 *Casus proponitur.*
2 *Hæres institutus ad tempus, nisi alius sit scriptus post illum, sublato vitio tẽporis manet institutus.*
3 *Maximè nisi adsit aliqua taxatiua.*
4 *Et nisi aliter suadeat attenta mens testatoris.*
5 *Aliud est hæreditas, aliud bona hæreditatis.*
6 *Tripliciter quis potest institui hæres, & quomodo, & omnes modi explicantur.*
7 *Hæres per quamcunque cessionẽ nunquam transfere onus soluendi legata in alium, quia nunquam desinit esse hæres.*
8 *Hæres vniuersalis tenetur soluere legata, si nullus alius sit scriptus, & si alius sit scriptus, quomodo procedendum.*
9 *Hæres partialis euadit vniuersalis, si alius non sit scriptus, & ratio dicti.*
10 *Licet in dubio contractus debeat valere non tamẽ omni meliori modo.*
11 *Ex pretij quantitate colligitur qualitas cõtractus.*
12 *Et ex eodem pretio colligitur mens contrahentiũ.*
13 *Eodem modo ex quantitate pretij colligitur quid veniat in emptione.*
14 *Casus præsens resoluitur.*

Vendens hereditatem suam per decennium quid vendat.

XXXI.

1 CAius ab Antonio † in suo testamento instituitur hæres per decennium in certa parte suorum bonorum, quã partẽ hæreditatis pacto pretio Caius vendit Sẽpronio, at quia in testamento Antonij multi sunt legatarij, audita hac venditione adeunt Sempronium, vt legatorum partẽ, quæ venditæ parti respõde, soluat. Negat Sẽpronius soluere, quia ipse non est hæres, & negat Caius, quia est tãtum hæres partialis asserẽs ad hæredem partialẽ non pertinere solutionem legatorum, res ad iudicem defertur, ideò producitur testamentum, in quo nullus alius hæres reperitur scriptus præter Caiũ partialẽ, & vniuersalis, nullus est scriptus, quare iudicãdus asseritur vniuersalis ideò sequẽtia proponuntur soluenda. 1. An Caius vendens hæreditatem transferat onus soluendi legata in ementẽ. 2. An hæres partialis teneatur soluere legata, & quæ. 3. An posito, quod nullus alius sit scriptus hæres vniuersalis, partialis euadat vniuersalis. 4. An ex eo, quod iste partialis vendidit suam hæreditatem non solum sit dicẽdus vendidisse tertiam partem, sed etiam quidquid isti tertiæ adiungitur. Pro solutione.

2 † Noto hæreditatem nõ posse dari ad tempus; imò sublato vitio temporis manet institutio l. Hæreditas ex die ff. de hæred. instit. §. Hæres pure instit. eodem.

3 † propterea hæreditate data quoad hæres vixerit, vel similibus verbis, quãdo non est datus hæres post mortem, censetur perpetuo hæres, maximè quando nulla est adiecta taxatiua, vt latissime alios congerens explicat, & probat. D. Sil. Aldob. cons. 17. à num. 20. ad finem

4 † nisi aliter suadeat attenta mens testatoris, quæ sit veresimilis. Parisius cons. 69. num. 4. Aret. cons. 11. sub num. 7. & seq. Natta cons. 570. num. 12 in fine. Ludouis decis 102. num. 2. & 3.

5 † Noto prætetea ex Accursio aliud esse hæreditatem, aliud bona hæreditatis in rigore. Nam hæreditas est ius percipiendi bona.

6 † Noto vlt. Aliquem posse instituti hæredẽ vniuersalem omnium bonorum, vel partialem aliquorum, quod potest esse dupliciter, vel in dimidia, tertia vel quarta parte hæreditatis. Vel in illo agro, in illa Villa,

in illis agris in illis villis determinando, quæ illa sint ita vt institutus in 3.4. vel alia par. nihil habeat determinatum, institutus verò in agro habet determinate, quod ad ipsum spectat. Nunc deueniendo ad solutionem quæsitorum. Respondeo.

7 † Ad Primum Caium non transtulisse onus soluendi legata in ementem hæreditatem per quacunq; cessionem, quia nunquam potest desinere esse heres, & ideò onus soluendi legata semper remanet apud ipsū, debet ergo legatarius conuenire Caium hæredem, vt sibi legata soluantur, deinde Caius conueniat illum, cui vendidit hæreditatem, & in quem transtulit omnia iura tam actiua, quam passiua suæ hæreditatis in l.2. de hæred. vel act. vendit.

8 † Ad Secundū dico Heredē vniuersalem teneri soluere legata, si nullus sit scriptus hæres, quod si alij etiā sint scripti hæredes. Vel sūt heredes alicuius partis determinatę, vt alicuius agri in indiuiduo, vel in 3.&4.p. Si hæres est secundo modo, tenetur soluere legata ad ratam hæreditatis, quia vere est hæres partialis & ideò ad ipsum etiam spectat partiale onus hæreditatis. Si vero sit hæres p. modo nihil tenetur soluere, quia est potius legatarius. quam hæres per iura vulgaria, & ita communiter Doctores.

9 † Ad Tertium patet responsio ex adnotatis, vbi diximus, quod hæres partialis, si nullus alius sit scriptus, euadit vniuersalis, ne testator decedat partim testatus, & partim intestatus, cū ergo tempus rejciatur ab hæreditate, nec alia sit cō-ectura in presēti casu, qua liceat conijcere, ad quem alium voluerit testator deuolui hęreditatem, fiet certe, vt reiecta temporis limitatione, hæres particularis euadat vniuersalis, & semper non tantum pro tempore patet ex dictis.

10 Ad † Quartum, & vltimum videtur dicendū in hoc casu venditionis hæreditatis deberi quidquid pertinet ad hæreditatē Quia hæreditas est ius succedendi. cum ergo sit venditū ius succedendi, vtiq; dicendū videtur deberi ementi quidquid pertinet ad hæreditatē, at in contrarium est, quod, etiā in dubio contractus debeat intelligi, quod valeat l. quoties de verbo oblig. & l. quoties de reb. dub. nō tamen debet intelligi, vt valeat omni meliori modo Iason in d.l. Quoties num.4. de verb. oblig. & in l. plane §. si duobus n.8. de legat.1. Mantic. decis.4.n.6, Respondeo p.1. Caium nō vendidisse hæreditatē, quidquid illud sit, quod nomine istius hæreditatis intelligigatur, quia illā vendidit tantum vt ad ipsū pertinebat per id tempus Respondeo. 2. An in venditione veniat, quidquid fructus potest contingere hæredi toto decennio hoc est decidendum ex pretij quantitate. Si enim pretium istius hęreditatis est talle, quod etiam fortuita possint censeri fuisse intenta, dicendum

11 erit † deberi etiam fortuita si verò aliter ex pretio colligitur, aliter etiā erit dicendum quia ex quantitate

12 pretij colligitur qualitas contractu, & mens contrahētium Glossa in l.1. §. Qui superficiem in verbo agendo

13 ff. de superfici † Decius cons. 110. sub nu.5. Paris. cons. 64 n.44. lib 1. & ex quantitate pretij colligitur quid veniat in emptione, vt late Mant. de tacitis, & ambig lib. 4. tit.9.n.8. & seq. Menoch. de Præsumpt. lib.3. Præs. 73. Surd. cons. 13. num.37.

14 Resoluendo † casum nostrum dico. Caium partialem hæredē euadere vniuersalē, & ipsum teneri ad solutionem legatorum, & quia ex quantitate pretij etiā colligitur non vendidisse, nisi id quod initio cōtractus extitit non tenetur reddere quod ad ipsum peruenit Legata verò si fructus tantum hæreditatis vendidit, totam hæreditatem. soluere ad ipsum spectat, Si verò spectat adhuc ad ipsum, sed potest postea contra emptorem, nisi agere aliter inter ipsos sit conuentum.

S V M M A R I V M.

1 *Casus ponitur.*
2 *Caius, & Sempronius incurrunt pœnas.*
3 *Videtur incurrere etiam suadens & probatur numero 4. 5. 6.*
7 *Videtur non incurrere assignantur rationes.*
8 *Assignatur finis intrinsecus huius prohibitionis.*
9 *Ficte agere, & non agere paria sunt.*
10 *Resoluitur ratio, quæ videtur vrgere.*
11 *Supposita ignorantia suadens non in currit.*
12 *Ad incurrendas censuras requiritur contemptus.*
13 *Ad incurendas alias pœnas sufficit non fuisse adhibitam necessariam diligentiam.*
14 *Limitatur in pœna non petendi debitum ob copulam cum coosanguinea coniugis, & ob baptismum datum filio sine necessitate, vbi requiritur ignorantia affectata.*
15 *Resoluitur dubitatio.*
19 *Respondetur ijs, quæ videntur esse contraria.*

Ex Duello suaso, non vt pugnetur, sed vt pax ineatur, an inde excommunicatio.

XXXII.

1 CAius, & Sempronius adeo capitali odio se prosequuntur, vt potius quam odium vitā sit extinguenda Pacis nullum remedium, nisi descendant ad singulare certamē Ideò Seius vtriusq; amicus illud suadet, eo tamen animo, quod statim ac ad pugnam descenderint, ibi reperiantur duo in artē gladiatoria peritissimi, qui etiam primum ictum certissimè impediant; suadet autem, non vt duellum sequatur, sed vt lites dirimantur, & pax ineatur. Decernitur dies, indicitur locus, designantur arma, statuto tempore ad cōdictum descendunt, gladios euaginant, ictus librāt, sed non fulminant, quia illi in arte peritissimi medij sistuntur, consuetisque verbis animos demulcent, & nullus sequitur ictus, quod etiam antea vt certissimum habebatur. Caius tamen, & Sempronius descenderunt vere animo pugnandi: & pugnassent, nisi medios se dedissent illi gladiatores. Quæritur An ex isti omnes vel aliquis aliquam incurrerit excommunicationem.

2 Breuiter resoluendo dico Caium, & Sempronium incurrisse excommunicationem & alios pęnas in constitutione Gregorij XIII. contentas. comprehenduntur enim sub illis verbis etiam si pugnā ob aliquod impedimentum non commisissent, ad locum accessissent pugnaturi, & per eos non stetisset quominus pugnarent. Cum ergo Caius, & Sempronius descenderint pugnaturi, & per eos non steterit quominus pugnauerint, sequitur certe, quod legē illam violauerint, & pęnas contra violatores indictas, incurrerint. Nec quidquam releuat, quod Seius ita rem disposuerint, vt omninò duellum non esset sequuturum, quia hoc nō facit quin ipsi vere non descēderint pugnaturi, nec per ipsos stetit, sed per alios, quin pugnauerint, si ergo descēderunt parati, nec per illos stetit, quin pugnauerint, imò pugnassent, nisi fuissent impediti certe ex his concluditur violatio constitutionis prædictæ, & consequēter incursus in pęnas, & hoc puto satis clarum maior difficultas est de Seio, an etiam iste duellum suadens, easdem vel alias pęnas incurrerit, & videtur dicendū incurrisse. P. Quia, si incurrit descendens ad duellum suasus, debet etiam incurrere suadens cum eadem pęna sit statuta in consulentem, ac in suadentem, vt patet ex contextu constitutionis, non enim est maior ratio de vno, quam de alio.

4 2. † Etiam probatur, prohibibetur dellum, vt tollatur pessimus abusus, quod arma sint iudices litiū, duellum enim initur in defectu, probationem, & volunt sortes armorum decidere veritates controuersiarum, quod, quam sit incoueniens, de se patet, sed in hanc prohitionem peccat suadens duellum, licet non ineatur, quia iam illud suadet vt medium proportionatum, ad lites & cōtrouersias decidēdas ergo incurrit pęnas.

5 Ter-

5 Tertiò † incidũt in pænas deſcendẽtes, vt pugnent, etiamſi initæ ſint pactiones de dirimẽdo duello, ergo etiam qui ſuadet, etiãſi idem propoſitũ habeat; verba conſtitutionis ſunt clara. Decernentes iiſdem pænis decreto, & conſtitutionibus teneri eos, inter quos pactiones initæ ſint de dirimendo certamine.

6 Quartò ex eadẽ Clem. §. † Quiq. alij; vbi hæc apertiſſima verba habentur. Quiue alijs ad ſingulare certamen publice, vel occulte ineundũ, vel ad prouocandũ aliquem ad pugnam &c. auxilium, conſilium, operam, vel fauorem præſtiterint, ſiue id ſuaſerint, vel mandauerint, quiq. in præmiſſis, vel eorum aliquo ſe quomodolibet immiſcuerint, etiamſi neque pugna aliqua, neque certamẽ, aut effectus nec acceſſus aut actus ad pugnam proximus, neque aperta, & expreſſa prouocatio ſubſequta fuerit nihil ominus cenſuris, & pænis omnibus in præſenti, & in alijs conſtitutionibus & decreto contentis ſubiacere &c.

7 In contrariũ † tamen eſt quod deſcendens pugnaturus in duello ſi per ipſum non ſtat quo minus ſequatur, pænas incurrit, ergo, ſi per ipſum ſtat, quod non ſequatur, non incurret, ergo non incurrit neq. conſulens ſi per ipſum ſteterit quod non ſequatur.

8 Secundò † finis intrinſecus legis iſtius eſt tollere duella, ne ſequãtur mortes, & interitus corporũ & animarum. Quæque (inquid Clemens VIII.) inuenta, atque introducta ſunt, vt ea cruenta corporũ morte animarum etiam ſimul interitus & pernicies ſequatur. Sed iſtud duellum, quod ſuaſum eſt, non tendit ad mortẽ corporum, ex qua ſequatur interitus animarum, ergo hoc non prohibetur, quia illa tantum per legem prohibentur, quæ cadunt, ſub fine intrinſeco legis, qui eſt ille, qui in lege exprimitur.

9 Tertiò † ficte agere, vt nõ agere paria ſunt, ergo etiã, qui ficte ſuadet duellum idem facit, ac ſi non ſuaderet, ſuadet enim, quod non eſt ſequturum, ſicuti etiam qui ficte agit actum ſimoniacum non incurrit pænas inflictas contra ſimoniacos ergo non incurret, neque qui fictum duellum ſuadet.

10 Dicet † aliquis has rationes non militare, quia licet vere non ſint pugnaturi deſcendentes, ſuadetur tamen acceſſus ad pugnam qui eſt prohibitus, ergo ſaltem ex hoc capite incurrent ſuadẽtes illum. Reſpondetur tamen, quod prohibetur acceſſus ad locũ animo pugnãdi, quod ſi duo accederent animo non pugnandi certe non incurrerent, quod, ſi non incurrunt, qui accedunt animo pugnandi ſi per ipſos ſtat, quin pugna ſequatur, multo minus incurrent, qui accedunt animo non pugnandi, ergo neque incurrũt, qui ſuadent acceſſum ad locum animo, quod pugna non ſequatur, imò etiam certi quod pugna non ſequatur.

11 Pro ſolutione † Dico primo, Quod, ſi iſte ſuadens duellum probabiliter putabat, ſe talem excommunicationem non incurrere, imò etiã ſi adeſſet aliqua culpabilis, etiam mortaliter ignorantia, nõ ideò eſſet putandus excõmunicatione teneri, ſed requiritur ignorantia craſſa, & ſupina, nam cenſuræ contẽptum requirũt Nauar. cap. accepta, de reſt. ſpol. oppoſ. 81. illat. 9. n. 35. & cap. Cum contingat cauſſa 14. nullit. remed. 2. n. 7. & tenet Sanchez multis relatis de Matr diſp. 32 nu. 30. & ſeq. li. 9. & ſequitur Caſtropal. p. 1. tract. 2. diſp. 1. punc. 18. n. 2. de libert. & illius imped. & præcipua ratio deſumitur ex cap. 2. de Conſtit. in 6. vbi Pontifex excuſat ignorantes à pænis latis per ſtatuta ordinariorũ, ergo iſta ignorantia debet eſſe mortaliter culpabilis, alioqui nihil decerneret Põtifex, in quo poſſet eſſe difficultas, cum certum eſſet etiã extra illud decretũ ignorantiam mortaliter non culpabilem excuſare à cenſuris, & à qualibet pæna, cum excuſet à peccato. Quæ doctrina
12 vt eſt vera de cenſuris & irregularitate † quæ requirũt contemptum legis, ita non puto admittendam in alijs
13 pænis, ad quas incurrendas † ſufficit, non fuiſſe adhibitam ſufficiẽtem diligentiã, quia de iſtis nihil eſt ſpecialiter diſpoſitum, vt eſt de Cenſuris, & irregularitate, vt ſupra dictum eſt. Excipè tamen etiam ab hac regu-
14 la, † Pænam impoſitam coniugibus non petendi debitum ob copulam, cũ conſanguineis ſui coniugis habitam, & etiam pænam non petẽdi debitum cũ abſq. neceſſitate alter coniugus Baptizauit filium, vel leuauit à Sacro Fonte, in quibus duobus caſibus requiritur neceſſario ſcientia delicti, nec ſufficit ignorantia craſſa, ſed neceſſario debet eſſe affectata; primũ probatur ex cap. 1. de eo qui cognouit conſanguineam, ibi. Si quis cum filiaſtra ſua ſcienter fornicatus fuerit, neq. à matre debitum petere, neq. filiam vnquam habere poteſt vxorem, & ſecundum item probatur, ex cap. Si vir. de cognat. ſpirit. ibi. Si ex ignorantia factum eſt, eos ignorantia excuſare videtur, & optimè probat Sanchez non quamcunque ignorantiam ſed affectatam eſſe intelligendam à num. 47.

15 Ad † ſolutionem dubij de conſulente, mihi videtur conſulentem duellũ modo ſupra tradito peccaſſe quidem ſed non incurriſſe pænas, quod peccauerit patet quia fuit cauſſa peccati acceptantis duellum niſi velimus dicere conſuluiſſe minus malũ. Sed de hoc alias. Quoad pænas non incurrerit, probo.

Primò quia conſulens duellum incurrit excõmunicationem ſi per ipſum non ſteterit, quia ſequatur ergo ſi per ipſum ſteterit non incurrit, ſtat per conſulentem, quin ſequatur ergo pænas non incurrit.

Secundò ſuadens vulnerare clericum, ſi omnia parentur &c. dummodo tamen percuſſio non ſequatur non incurritur excommunicatio ergo eodem modo etiam in duello alias rationes vide ſupra.

16 Ad ea, † quæ in contrariũ adducebantur. Ad primũ dico non eſſe eandem rationem nam deſcendens procedit animo pugnandi & per ipſum non ſtat, quin pugnetur, conſulens autem conſulit duellum, ſed animo, ne ſequatur, & per ipſum conſulentem etiam ſtat quin ſequatur.

Ad ſecundum dico. Non eſſe finem intrinſecum illum, quia non exprimitur, ſed eſſe extrinſecum, qui nõ attenditur. Addo præterea conſulentem non intendere, quod arma ſint iudices, quia non intendit duellum ſequturum.

Ad tertium Reſpondeo pactiones illas ſupponere, quod duellum ſequatur, nos ſupponimus non eſſe ſequturum.

Ad Quartum dico totũ eſſe verũ, ſi per ipſos conſulentes non ſteterit, quin ſequatur, quod ſi per ipſos ſteterit non incurrunt. Hæc tamen ita accipe vt factum excuſes non vt faciendum conſulas.

S V M M A R I V M.

1 *Factum proponitur.*
2 *Quid ſit inquirendum.*
3 *Quæ innoluantur in hoc facto.*
4 *Qui vouit, votum tenetur exequi ſecundum mentem, qua vouit.*
5 *Votum eſt lex priuata, quã quiſque ſibi imponit.*
6 *Hæres ex voto communitatis non tenetur ad vota perſonalia; ſed ad realia, vt repreſentans perſonam hæredis.*
7 *Votum reale, licet etiam ipſum ſit perſonale, quia cadit tamen ſuper rem, tranſit ad hæredes.*
8 *Intellige, quod tranſeat iuxta vires hæreditatis.*
9 *Hæres non obligatur ad vota, neque realia, niſi adita hæreditate, illa enim nõ adita non tenetur.*
10 *Hæres neceſſarius ex voto ex pijs legatis detrahit legitimam quia ſibi prius à patre debitam.*
11 *Non detrahit hæres non neceſſarius neque Falcidiam neque Trebellianicam.*
12 *Votum communitatis de feſtis diebus ſeruandis, vel eſt auctoritate Epiſcopi firmatum, vel non; Si non eſt firmatum non obligat ex*

vi voti; potest tamen in ratione contractus qui tacite initur cum successore.

13 *In dubio quomodo votum sit interpretandum.*

14 *Hoc votum non posse dispensari respectu eorum qui emisserunt videtur probari.*

15 *Ex voto acquiritur ius Ecclesiæ, quæ potest pro executione inuocare officium iudicis, vt cogat vouentem exequi.*

16 *Promissio, & donatio facta piæ caussæ etiam non acceptata, & in absentia obligat.*

17 *Votum stipulatione Notarij cēsetur esse acceptatum fauore piæ caussæ.*

18 *Votum acceptatum non potest transferri in alium pium vsum secundum aliquos.*

19 *Potest secundum alios de cōsensu illorum, ad quos spectat, & in quorum fauorem factum est.*

20 *Nisi in vtilitatem illiusmet loci, in cuius fauorem factum est secundum alios.*

21 *Si votum non est factum determinato loco, vt Ecclesiæ Parochiali S. Mariæ &c. sed Sanctis vt Diuæ Magdalenæ, D. Carolo &c. potest de illo disponere pro libito Summus Pontifex etiam contra voluntatem vouentis.*

21 *Non solum à Summo Pontifice; sed etiam ab alijs prælatis posse fieri asserunt alij, etiā irrequisitis illis, ad quos spectat, & sine consensu Ecclesiæ.*

23 *Vota fiant immediate Deo. Ecclesia verò pauperes &c. designantur, vt materia circa quam.*

24 *Ante acceptationem non competit ius ad rem, sed tantum vtilis actio implorandi officium iudicis.*

25 *Ex promissione, & donatione non acquiritur ius pio loco, nisi sit acceptata, probabilius asseritur.*

26 *Votum non acceptatum potest commutari, si verò sit acceptatum non potest. Acceptatio autem fauore piæ caussæ potest fieri a quocunque.*

27 *Votum non acceptatum à quo possit commutari.*

28 *Propositum, seu promissum non infringitur ab eo, qui illud in melius commutat.*

29 *Illud dicitur melius in materia voti, non quod est simpliciter tale, sed omnibus pensatis, hic, & nūc.*

30 *Habens facultatē cōmutādi, habet etiā dispēsandi.*

31 *Votum communitatis seruandi dies festos non cōfirmatum ab Episcopo non obligat successores, confirmatū obligat non vt votū, sed vt præceptū.*

32 *Ad processiones obligantur non ex voto, sed vt statuto, si potest statuere communitas etiam non confirmato ab Episcopo.*

33 *Respondetur difficultati.*

34. 35 *Satisfit duabus instantijs.*

Vniuersitatis votum ab aliquibus particularibus petitur dispensandum.

XXXIII.

1 PEste vicinas oras depopulante, Oppidi N. illius maior pars, quia seruata in gratiarum actionē voto Deo nūcupato, & a publico Notario in autētici instrumenti formā redacto, libera se mente deuinxit, habere festū diē Sancti Rochi, S. Mariæ Magdalenæ, & Trāslationis reliquiarum Sanctorum N. N. effecturāque, vt ijsdem diebus Missa solemnis à Parocho, pro tempore existente decantetur in honorem dictorum Sanctorū, & processiones, vel supplicationes publicæ habeantur; insuper quandam pecuniæ quātitatem oblaturam, erogandam in ijs rebus, quibus maximè indige-
bat illa Ecclesia, & hoc vltimū tantū ad viginti annos
futuros, & non vltra Instrumento peracto omnes se
subscripserunt & Parochus primus, voluit etiam præ-
terea hoc voto etiam posteros esse deuinctos. Nunc
aliqui ex istis qui se subscripserunt, volunt quidē om-
nia exequi, sed non in eodē loco, nec in eadē Ecclesia;
petunt secum super hoc dispensari, & locū cōmutari.
2 † Quæritur An, & à quo hoc sit faciendum.
3 Multa inuoluit hoc votum, † aliqua perpetua, vt
Missarum celebrationē, supplicationes &c. aliqua ad
tempus, vt erogationem eleemosinæ, & quia intra hoc
tempus viginti annorum possunt ex hac vita migrare
aliqui ex ijs qui votum emiserunt; quæritur, an eidem
obligationi teneantur hæredes, aliqua adimplendo ab
ipsis tantum vt eandē eleemosinæ erogationem, & ali-
qua, quæ trāsmittuntur etiam ad successores, vt Missas
decantādas, supplicationes agendas, festos dies seruā-
dos, ideò de singulis agemus, & quia potest cōtingere
quod aliquando incidat aliquod dubium circa horum
obseruantiam addemus quid eo casu sit agendum.
4 Certum † est eos omnes qui votū emiserunt teneri
ad ea seruanda, quæ vouerunt, eo modo, quo intende-
5 runt se obligare, nec magis, nec minus, † quia votū est
lex priuata, quā quisq. sibi imponit, ita cōmuniter San-
chez alios referens lib. 4. in præcept. cap. 11. n. 2. & 31.
& si moriantur illi, qui vota emiserunt obligatio voti
partim expirat, & partim remanet, loquor nunc respe-
ctu heredum vt repræsentantium personam defuncto-
rum, non vt sunt partes communitatis, quia sub hac
consideratione infra agemus. Hæres ergo non tenetur
6 ad partē voti personalis, vt ad † processiones, ad Mis-
sas audiendas, & cætera huiusmodi. ratio est quia ma-
teria voti personalis est actio, seu officium personale
quod non transmittitur ad hæredes, & ita tenent com-
muniter Doctores. Ad partem verò voti realis statim
ac hæreditatem adijt, salua tamen legitima portione,
hæres tenetur, ita Suarez lib. 4. c. 11. nu. 6. Nauar. cap.
12. nu. 54. Siluest. verb. votum 2. quæst. 11. Sanchez lib.
4. cap. 15. nu. 15. Lessius & alij communiter. Ratio est
quia hæres quoad hoc repræsentans personam vouen-
tis dum adit hæreditatem censetur in se obligationē
soluendi omnia debita realia defuncti, quale est votū
7 † quia licet obligatio voti sit personalis, attamen quia
tale votum cadit supra rem aliquā defuncti, quæ trāsit
ad hæredes, sequitur etiam quod ad hæredes transit
obligatio voti, Azor. lib. 11. cap. 15. quæst. 15. Siluest.
verb. votum 2. quæst. 11 Sanchez loc. cit. nu. 25. & 26.
8 & alij † Intellige tamen iuxta vires hæreditatis, si enim
hæreditas non est sufficiens, hæres non tenetur ad
vota soluenda, etiamsi inuentarium non confecerit,
quia ea quæ à legibus decernuntur ex non cōfecto in-
uentario; fundantur in præsumptione, quæ non habet
locum in foro animæ vt alias dictum est. Sanchez lo-
9 co cit. nu. 37. † Dixi addita hæreditate, quia ante adi-
tam hæreditatem hæres non tenetur soluere vota. Sā-
10 chez alios referens loc. cit. nu. 35. † Dixi etiam salua
legitima intelligens de legitima filij, quæ cum sit debi-
ta a patre filio non potest grauari nec pater potest di-
sponere neque ad opus pium in eius præiudicium.
Couar. cap. si hæredes nu. 9. de test. Sanchez de Matr.
lib. 6. disp. 36. nu 6. alios referens, & probat illud Aug.
cap. fin. 17. quæst. 4. Quicunque vult exhæredato filio
hæredem facere Ecclesiam quærat alterum qui susci-
piat non Augustinum, imò Deo propitio neminem in-
ueniet. Hæres tamen non necessarius non potest de-
trahere a votis vel legatis pijs, trebellianicam vel fal-
cidiam, Auth. similiter. C. Ad legem Falcidiam, sed hic
est quædam obligatio personalis, & quædam realis ra-
tione Missarum; nam votum emittitur de assistendo
Missæ; & de faciendo illam celebrare; assistere Missæ
certe est votum personale, & votum faciendi illā cele-
brare est reale, ex quo videtur inferri quod transmitta-
tur etiam ad hæredes, ita vt hæredes tenebuntur sol-
uere duplicem partem stipendij vnam vt hæredes, al-
teram vt repræsentantes propriam personam in com-
muni-

munitate. Quãdo enim maiores illi, quos pro nũc sup-
ponimus transmittere hæreditatẽ ad successores, emi-
serunt hoc votum celebrationis Missæ in perpetuum,
videntur obligasse etiam se ipsos ad expensas. sed puto
contrarium esse dicendum, nempè esse quidem reale
hoc votum faciendi celebrare Missam, sed non trans-
mitti ad hæredes nomine, proprio sed istã obligatio-
nem simul cum vita vniuscuiusque finiri ex coniectu-
rata mente vouentium, quia cum votum sit lex priua-
ta quam sibi quisque imponit, non est dicendum quẽ-
quam voluisse magis se obligare quam coniiciatur ex
sua voluntate; Voluntatem autẽ vouentiũ fuisse quod
talis obligatio cum eorum vita finiretur, patet quia idẽ
votum nolunt transire ad successores, ex quo colligitur
quod totam obligationem in eos refundunt, quod si à
successoribus votum reiiciatur, votum euanescit, quia
vlterius se noluerunt obligare vouentes, sed posteros.
Dixi votum euanescere si posteri illud nolunt recipe-
12 re. † Quia vel hoc votum communitatis est factum si-
ne assensu Episcopi, vel cum, illo si est factum sine as-
sensu Episcopi, nullo modo obligat, nec potest obli-
gare successores, quia votum est actio personalis, Re-
ligionisque obligatio, & quædã lex priuata pendens à
voluntate & consensu emittentis, vnde fit quod sit im-
possibile aliũ obligare obligatione Religionis, potest
quidem ratione rei quæ transit io successorem, ratione
contractus, qui tacitè initur dum succeditur in hæredi-
tate soluendi omnia debita. sed alias non potest, ita D.
Thom. Abbas, & alij apud Suarez lib. 4. c. 9. num. 1. si
verò sit emissum cum consensu Episcopi ob rationem
allatam, neq; obligat vt votum, sed ad summum vt sta-
tutum ratione successorum, & ideò si in illud transgre-
dientur non violatores voti, sed eiusdem decreti di-
centur ita Suarez. lib. 4. c. 9. n. 10. & 11. Sanch. lib. 4. c.
15. n. 19. Vasq. 1. 2. disp. 167. n. 34. & disp. 177. nu. 22. fa-
ctum autem cum consensu Episcopi an obliget infra.
13 † Quod si vouentes ipsi dubitent an voto sint adstri-
cti seruare festos illos dies nõ solum in loco, sed vbi lz.
terrarum existant, tunc votum cũ sit quædã lex priuata
q̃ sibi quisq; imponit obligatio ex volũtate vouẽns erit
elicienda, quod si ex hac non poterit haberi. sed adhuc
remaneat, dubium erit interpretandũ vt testamentum
solet interpretari, quod in dubio iuxta leges est inter-
pretandum, vt latè firmat Mantic. de coniect. lib. 2. tit.
6. n. 1. & quod ita etiã in voto sit dicendũ Sotus de Iust.
lib. 7. q. 2. ar. 2. dub. 1. & lib. 8. q. 1. ar. 7. dub. 1. Nauar. in
sum. c. 12. n. 63. & alij nunc ad propositam difficulta-
tem soluendam accedens.
14 An † scilicet possit fieri dispensatio, vel cõmutatio in
hoc voto. Dico hoc posse resolui aut intuitu ipsorum
vouẽtium, aut intuitu successorum, de vtrisque agemus,
& primo ratione & intuitu vouentium, quod non pos-
sit fieri, videtur probari his rationibus.
15 Ex † voto est acquisitum ius Ecclesiæ, ergo beneficiũ
voti non potest ab ea transfieri; quod sit acquisitum ius
patet, quia Ecclesia, in cuius fauorem votum est emis-
sum, potest inuocare officium iudicis, vt compellat vo-
uentem ad exequtionẽ voti. Neq; soluitur hæc ratio di-
16 cendo quod votũ non sit acceptatum. primo † quia
vniuersaliter promissio & donatio facta in absentia, &
absq; acceptatione fauore piç causç valet, & ex ea causa
pia acquirit ius Bart. in l. Illud n. 6. C. de sacros. Eccles.
Rosella Angel. Siluester verbo Pollicit num. vnico 2.
17 † maximè in casu nostro, quia votũ est instrumẽto sti-
pulatũ per notarium, qui fauore piæ causæ acceptauit;
potest enim notarius pro illa stipulari. Gab. de verb.
18 oblig. concl. 3. n. 95. vbi textus & Doctores cumulat. †
cum ergo sit acceptatum non videtur posse ad alium
locum transferri ob ius quçsitum. & hoc tenent D. An-
tonini 2. p. tit. 11. c. 1. § vlt vers. de temporali substantia,
Rosella votum. 5. n. 6. quem refert Siluest. votum 4. q. 7.
19 dict. 4. qui asserunt † hoc non posse fieri nisi cum cõsen-
su illius, in fauorem cuius votũ est emissum: Sarmiento
de reddit. Eccles. p. 4. c. 3. n. 3. & 4. & ẽt in defenso. eius-
dem partis 1. monito. 7. asserit hoc non aliter posse fie-
20 ri, nisi in vtilitatem illiusmet Ecclesiæ, † in cuius fauorẽ
21 votum est emissum, quod † si sit emissum nõ determi-
nate in fauorem alicuius loci, sed tãtũ in honorem ali-
cuius sancti vt S. Francisci, S. Magdalenæ &c. tũc vult
Pontificem habere arbitrium disponendi de illa re, ẽt
contra voluntatem vouentis, quia iam est Deo dicata,
ideò nihil amplius de illa ad vouentem, &, cum nulli
sit determinata, pertinet ad Pontificem determinare.
22 Sed Angelus † votum 3. n. 26. Siluester votum 4. q. 7.
& Sanchez multos citans lib. 4. c. 41. nu. 7. illos sequens
dicunt posse fieri cõmutationem, & dispensationem in
his votis à prælatis Ecclesiæ absq; consensu eorum, ad
quos spectat, & in cuius fauorem votum est factum.
Probant. Quia.
23 Huiusmodi vota † fiũt principaliter Deo, & in eius ho-
norem, ergo Deo acquiritur obligatio. Ecclesia verò &
pauperes designantur vt materia circa quam cultus est
Deo exhibendus, cũ ergo Deus vbiq; colatur, & Põtifex
sit Vicarius Dei poterit eligere, quẽ voluerit locum ad
cultum Dei tali voto exhibẽdum, et hoc potest etiam,
quilibet alius eius locum tenens vt Episcopus; & ista
24 est prima ratio. † 2. verò est, quia ante acceptationem
non competit ius ad rem loco, in cuius fauorem votũ
est emissum, quia non competit aliquod ius compellẽ-
di per modum actionis eum, qui votũ emisit ad exe-
qutionem, sed tantum vtilis actio implorandi officium
iudicis, vt ipse compellat Angel. votum 3. n. 26. Siluest.
votum 2. quæst. 19. Sanchez hos sequens lib. 4. c. 11. n. 19.
25 ergo in his potest dispensari, & commutari. 3. † Quia
probabilius etiã assentitur ex donatione, & promissione
facta pio loco, non acquiri ius, nisi acceptetur, & est
cõmunis sententia Doctorum, & ita puto esse dicendũ
quod si votum sit acceptatum.
26 Dico tunc non posse dispensari, nec commutari, &
quia à Deo, nec à Sanctis vota possunt acceptari, suffi-
cit quod vel ministri, vel sacerdotes deputati, vel alij
nomine sanctorum acceptent, & ista acceptatio fauo-
re piæ causæ potest à quolibet fieri, Bald. in l. Illud in 1.
col. in fin. C. de Sacros. Eccles. & ibi Paulus de Cast.
Felin. in Proœmio decret. in verbo Gregorius col. 7. re-
fert & sequitur Angelus in §. cum autem col. 2. Inst de
act. & alij apud Gabriel lib. 3. de verb. oblig. conclus. 1.
num. 72. & ratio est quia illi est ius acquisitum, ideò ab
illo non potest inuito auferri.
27 Dices † quando per votum nulli est ius acquisitum,
per quem potest fieri commutatio. Respondeo quod
vel commutatio fit in melius vel in equiualens, vel
in minus; si fit in melius, quilibet potest proprium votũ
non acceptatum commutare; Ratio desumitur ex cap.
28 Peruenit. de iuram. vbi habetur quod † propositũ, seu
promissum non infringitur ab eo qui in melius illud
commutat. ita tenent Nauar. cap. 12. n. 75. Henriq. lib.
7. cap. 30. n. 3. Lessius lib. 2. cap. 40. nu. 87. & alij quam-
29 plurimi † Illud autem dicitur melius in præsenti ma-
teria, quod omnibus pensatis Deo est gratius, vnde fit,
quod licet oratio simpliciter sit melior ieiunio, fieri ta-
men potest, quod aliquando ieiunium sit melius vt si
quis vouit recitare Rosariũ B. V. si vouens agitetur sti-
mulis carnis. & præstantius remedium experiatur ie-
iunium, hoc erit melius. Lessi. loc. cit. dub. 16. in 3. edit.
vers. melius Sanch. sup. c. 56 n. 6. Suarez li. 6. c. 19. n. 21.
& alij. Quod verũ est etiam de voto reali, potest. n. etiã
hoc propria auctoritate cõmutari in personale, dũmo-
do sit Deo gratius. & nõ sit factũ fauore loci pij, & ab eo
acceptatum, Suarez. lib. 6. cap. 19. nu. 16. Sanchez loco
cit. num. 22. Lessius & alij si verò commutatio fit in-
euidenter æquale, probabiliter etiam potest defendi
cuilibet competere ius cõmutandi. quia nulla infertur
iniuria Deo, ita Roderiquez. 2. p. cap. 110. conclus. 4.
Henriq. lib. 5. de pœnit. cap. 20. nu. 4. Lessi. lib. 2. cap. 40.
dub. 16. num. 105. Sà verb. votum num. 10. Sotus lib. 10.
quæst. 4. art. 3. Sanchez. lib. 5. capit. 19. num. 9. & alij
dixi ineuidenter æquale, quia in dubio nõ posset, quia
certum est votum esse adimplẽdum, & certum est etiã
in minus bonum non posse quemlibet commutare, in

dubio ergo melior est voti conditio. vniuersaliter autē dispensare & commutare potest in votis non acceptatis & non reseruatis, Non solum S. Pontifex cui nulla potest esse reseruatio, sed quilibet habens ordinariam potestatem. & etiam omnes alij quibus à Sūmo Pontifice vel ab Episcopo. vel ab alio facultatem ordinariam habente facultas cōcessa sit, siue per Priuilegium siue alio modo patet ex communi praxi Ecclesiæ.

30 † Aduerte autem quod qui habet facultatem dispēsandi, habet etiam commutādi. Ratio est quia cui cōpetit maius competit etiam minus Suarez. lib. 6. c. 12. n. 10. vers. hęc posterior sentētia Lessius lib. 2. c. 4. dub. 11. nu. 94. & in 1. edit. Siluest. Clauis Regia Reginald. & alij & etiam qui habet facultatem commutandi habet etiam dispensandi Sanchez li. 14. c. 53. nu. 4. Ratio est quia licet facultas dispensandi sit aliquo modo maior quam commutandi quia in dispēsatione tollitur omninò votum in commutatione autem tantummodo vna materia alteri subrogatur, manente tamen semper eadem obligatione voti; attamen facultas commutandi supponit in commutāte maiorem scientiam & cognitionem, vt valeat discernere quæ materia sit apta pro commutatione facienda; & ideò qui reputatur habilis ad commutandum rectè iudicatur etiam ad dispensandum, ita multi & apud Sanchez supra, & apud alios, & ista dicta sint quoad eos qui votum emiserunt respectu eorum obligationis & dispensationis. Respectu verò successorum, quos etiam suo voto intendunt obligare.

31 Dico † successores non posse obligari ad festos dies agendos ex vi voti emissi à communitate suorū antecessorum, sed tantum ex vi cuiusdem decreti si ab Episcopo sit firmatum, & ideò si sit firmatum indiget dispensatione, non quatenus votum, est quia nunquam successores obligantur voto a suis antecessoribus etiam eorum nomine emisso, vt Suarez lib. 4. cap. 9. num. 6. Sanchez loco cit. cap. 15. nu. 19. Vasquez 1. 2. disp. 167. nu. 34. & alij; nisi ab ijsdem acceptetur. Verum tamen est, quod si votum sit auctoritate Episcopi firmatū, successores tenentur vel votum acceptare, vel saltem obseruare id quod communitas vouit, & si non acceptāt, licet non obseruando non peccent contra votum. peccant tamen contra præceptum superioris percipientis obseruari rem illam promissam, ita idem Suarez eodem cap 9. nu. 10. & 11. Sanchez, & alij requiritur autem auctoritas Episcopi, quia populus ex se non potest obligare successores ad seruandum, vel acceptandum votum cum materia voti sit spiritualis. Voto ergo nullo modo tenentur successores si sit à communitate factū sine consensu Episcopi, si verò sit eiusdem auctoritate stabilitum, nec dum tenentur ex vi voti, sed ex vi eiusdem decreti, quo casu Episcopus dispensat non solum cum caussa, sed etiam sine caussa, quia non dispēsat in voto sed in statuto a se confirmato. Sicut ergo potest Episcopus dispensare in obseruantia aliorum actum à se indictorum ita potest etiam in istis. Dices in hoc voto non solum concurrit consensus populi vt aliquid per modum legis statuentis, sed modo speciali à Religionis virtute præcedente. Respondeo etiam in indicendis alijs festis requiri eundem populi consensum, & Cleri. cap. Conquestus de ferijs, qui certè debet esse ex religione & tamen in istis dispensat Episcopus, etiam sine caussa, ergo etiā in isto de quo loquimur, ita Suarez loc. cit. nu. 2. & Sanchez eodem 4. li. 41. n 2. 3. 4. Ad Processiones tenentur ex vi statuti non voti, si cōmunitas habeat potestatem statuendi. ergo censetur statuere dum intendit obligare successores.

33 Nunc † ego deueniendo ad solutionem propositæ difficultatis. Dico posse Episcopum, & quemcunque alium habentem facultatem commutare hoc votum. Neque obstat quod sit à communitate, idest ab omnibus simul emissum, quia nec ideò est quidquam amplius quam votum.

34 Dices † esse instrumento firmatum, & ideò à notario nomine talis Ecclesiæ acceptatum, quo casu cum eidem Ecclesiæ sit ius acquisitum, non potest à quoquam, vt supra dictum est, dispensari, vel commutari. Respondeo non quotiescunque votum à Notario stipulatum est instrumento, semper ideò acquiri ius Ecclesiæ, sed debet adesse specialis clausula acceptationis, quæ si non adsit nihil releuat stipulatio instrumenti; non est factum ad obligandum subditos, vel communitatem ad obseruandum votum in tali loco vel tali modo; sed est factum tantum ad attestandum posteris votum esse emissum, quod si esset factū in fauorem Ecclesiæ videlicet vt attestarentur eorum obligationes erga Ecclesiam, & Notarius fuisset stipulatus vtique ius Ecclesiæ fuisset acquisitum, quod nō est in casu nostro, vt patet ex inspectione instrument.

35 Instabis. † Parochus subscribens ipse, acceptauit nomine suæ Ecclesiæ: Respondeo eodem modo quo supra non subscripsisse fauore suæ Ecclesiæ, sed ad attestandam suam obligationem prout in instrumento continetur. Ad cætera verò quæ sunt in contrarium patet responsio ex dictis. Nam. Ad primum dico ius sufficiens non esse quæsitum loco. Ad illud verò quod subditur ex promissione non acceptata acquiri ius piæ caussæ hoc negatur cum communiori sententia. Ad 2. Dico votum non esse firmatum instrumento in fauorem Ecclesiæ; sed tantum ad posterorum memoriam, & ideò nihil contra nos.

S V M M A R I V M.

1 *Factum discutiendum proponitur.*
2 *Quot & quæ sint quærenda.*
3 *Ex quorū intelligētia pendeat solutio difficultatis.*
4 *Referuntur verba Constitutionis Pij V. ad rem facientia.*
5 *Referuntur duæ declarationes Sacræ Congregationis.*
6 *Santij dictum de Constitutione Gregoriana allata.*
7 *Hæc difficultas acerrimè fuit agitata in Hispanijs.*
8 *Regulares non habēt iurisdictionem audiendi confessiones ab Episcopis, sed per Clementinā. Dudū.*
9 *Approbatio Episcopi nihil est aliud quam testimonium authenticum, quo approbatus declaratur idoneus ad exeipiendas confessiones, verbi Dei prædicationem &c.*
10 *Hoc testimonium Episcopi non est gratuitum, sed debitum ex iustitia, ita vt requisitus Episcopus non possit non approbare præsentatum si idoneū reperiat, & si approbationem neget grauiter peccat.*
11 *Si oriatur difficultas circa approbationem inter Episcopum & regulares, est dirimenda per arbitrium iudicis.*
12 *Sine causa non potest Episcopus reuocare approbationem.*
13 *Non potest intelligi quod stante eadem sufficientia reuocetur approbatio illius intuitu data.*
14 *Regularis per approbationem habet ius acquisitum ad audiendas confessiones.*
15 *Approbatio non est gratuita, sed necessaria.*
16 *Semel tamquam idoneus approbatus, non est tamquam indignus reijciendus.*
17 *Approbatio Episcopi est tamquam iuridica sententia transiens in rem iudicatam.*
18 *Sine caussa ius quæsitum non potest tolli, & si tollatur inualidè tollitur.*
19 *Pius V. successori Episcopo concedit quod possit examinatos examinare denuo ob animæ suæ quietem.*

20 *Ne-*

20 *Neque eum caussa potest idem Episcopus qui approbauit approbationem reuocare.*

21 *Licet aliqua simpliciter considerata videantur pugnare inter se quando relatiuè ad alia possunt concordari non dicuntur pugnantia.*

22 *Sacra Congregatio Concilij quoties declarat, sẽper declarat ad mentem Concilij nisi aliud insinuet.*

23 *Quæ possunt conciliari non debent dici pugnantia.*

24 *Probatur conclusio ex Sacræ Congregationis declarationibus, & Constitutione Pij V. & eorum verus intellectus exponitur.*

25 *Clementina Dudum non est per Concilium reuocata etiam per ipsum Sancium; sed tamen per Concilium approbationi est data forma examinis; vnde approbatio quæ per ipsam erat irreuocabilis, remanet eadem.*

26 *Additum sequitur suum subiectum, nisi ea ratione addatur vt mutet.*

27 *Functus suo officio nihil amplius habet quod agat.*

28 *Repertus simpliciter idoneus non est limitatè admittendus.*

29 *Nisi tamen esset admissus sine examine quia potest examinari.*

30 *Item admissus potest iterum examinari, si in examine Episcopus muneri suo non satisfecit, & detegatur insufficientia examinati.*

31 *Respondetur ijs quæ vt inconuenientia adducit Sancius.*

32 *Si approbatio posset reuocari, non aliter esset reuocanda quam in causa cognita & probata.*

33 *Reuocatio pertinet ad forum exterius.*

34 *Concludit causam huius reuocationis non esse sufficientem.*

Episcopus sine causa reuocat approbationem Confessionum concessam Regulari.

XXXIV.

1 EMinentiss. Cardinalis N. Episcopus N. audiens Fratrem Muscam esse delatum ad officium S. Inquisitionis de turpi colloquio habito cũ eius filia spirituali in Confessario, mandat suo in spiritualibus Vicario Generali, vt statim illum à Confessionibus audiendis suspendat. Exequitur Vicarius Interim officio sanctæ Inquisitionis vocatus Frater sistitur, acta conficiũtur, cumq; ex illis pęnæ iuridicæ non detur locus, pro nunc impunè dimittitur, & quia confessionum audiendarum munere esse priuatum illi cedit in magnum dedecus, cum alioqui apud omnes sit vir bonæ famæ & æstimationis, obnixe rogat Eminentissimum vt sibi audiendarum Cõfessionũ facultatem ablatam velit restituere.
2 Negat Eminẽtiss. ideò Fr. Musca quatuor obijcit Episcopo. P. Illum non posse suspendere Regulares ab officio Confessionum audiendarum siue id tentet per ablationem facultatis, siue per reuocationem approbationis nisi subsit causa. 2. Imò hoc nõ posse neq; cum causa. 3. Si posset cum causa quod tamen negatur, causa esset iuridicè probanda. 4. Hanc quam prætendit non esse causam sufficientem. Quare idem Eminentiss. non minus recti & iusti tenacissimus quam suę auctoritatis tuendæ & conseruãdę studiosissimus nolẽs tamen illius seruãdæ causa alteri iniuriam inferre, vt mihi, quid sentirem, sincere apertem, mandauit, & in hunc modum pro veritate scripsi.

3 Solutio istarum difficultatum pendet ex Clem. Dudum de sepult. relata inter extrauag. & ædita a Clemẽte V. Ex extrauag. super cathedram à Bonifacio VIII. ibidem & extrauagant. Frequentes inter communes à Ioanne XXII. & extrauag. Inter cunctas à Benedicto XI. quam licet Sancius dicat esse reuocatum in suis select. disp. 48. eiusdẽ tamen extrauag summator negat esse verum in totum, sed tantum in illis, quæ sunt expressa in Clem. Dudum &c. imò addit cõtinere multa notatu digna &c. Ad hoc est etiam videndum & maximè considerandum decretum Concilij Trid. sess. 23. cap. 15. & Constitutio Pij V. ædita Romæ 22. Aug.
4 1571. incipit Romani Pontificis † cuius verba, quæ faciunt ad nostrum propositum sunt ista. Declaramus decretum Concilij Tridentini de approbatione Regularium quorumuis ordinum etiam mendicantium, etiã sub Regulari disciplina viuentium etiam si sint Doctores aut in Theologia, aut de Superiorum suorum licẽtia graduati vel promoti vel à suis Magistris Generalibus, vel Prouincialibus Ministris Sæcularium Confessionibus audiendis expositi. Volumus tamen eos, qui semel ab Episcopo, in ciuitate & diæcesibus suis pręuio examine approbati fuerint ab eodẽ Episcopo iterum non examinari, ab Episcopo autem successore pro maioris conscientiæ suæ quiete examinari de nouo po-
5 terunt. † Cui sunt addendæ duæ declarationes Emin. Cardinalium Trid. interpretum quæ sunt sequentes, & prima ita habet mendicantes semel examinati, & idonei reperti pro confessionibus audiendis non debent iterum ab eodẽ ordinario, nec etiam per successorem examinari hanc referunt Zerola in praxi Episcopor. verbo Confessores vers. 2. & in praxi Pęnit. c 16. quæst. 2. § 5. & Barbosa ad Concilium sess. 23. cap. 15. num. 6. Secunda verò est quę sequitur idest congregatio Concilij censuit Regulares ad audiendas confessiones Sæcularium in Ciuitate & Diæcesi semel ab Episcopo præuio examine approbatos iterum ab eodem Episcopo non esse examinandos. Cæterum ab Episcopo successore posse vtique examinari iuxta constit. S. Memoriæ Pij V. quæ non est reuocata a Gregorio XIII. per reductionem priuilegiorum ad terminos Concilij Tridentini. Hanc refert Quaranta verbo Confessor. Constitutionem Gregorij XIII. hic non pono per extẽsũ quia nimis prolixa, & habetur apud Quarantam verbo Priuilegia Regularium.

6 † Displicet maximè Sancio constitutionem Pij V. non esse reuocatam sed quia videt nimis clarè loqui decretum Sacræ Congregationis asserentis non esse reuocatam, conatur multis modis probare esse reuocatam. Primo inducẽdo hoc esse dictum Quarantæ, apud quem tamen nihil simile reperies; nã verbo Conciliũ Tridentinum habet tantum quod per constitutionem Gregorij est reducta ad terminos Tridẽtini, quod valde distat abesse reuocatam & verbo Confessor apertè habet non esse reuocatam. Secundo Metaffisicãdo exponit illud dictum Sacræ Congregationis, vt dicendo quod non est reuocata, velit esse intelligendam quod sit reuocata, sed quidquid ipse dicat tu tene nõ esse reuocatam, quia possunt esse reducta priuilegia Regularium ad terminos Tridentini illa remanente in suo robore vt infra manifestè patebit.

7 Hæc difficultas fuit agitata in Hispanijs vbi multa fuerunt adducta coram Sacra Maiestate Philippi IV. pro Regularibus contendentibus non posse Serenissimum Infantem ipsos semel examinatos iterum examini subijcere Doctores de hac re agentes apud ipsum Sancium potest videre citata disp. 48. per totam qui tamen cautè legendus est, quia ex suis principijs multa supponit, quæ tamen maximè dubia sunt nunc ad solutionem propositarum difficultatum propius accedens aliqua notabo, &

8 P. Regulares non habere ab Episcopis facultatem, & iurisdictionẽ audiendi Confessiones, sed immediatè per Clementinam Dudum de sepult. quæ nõ est reuocata per Tridentinum, sed tantum data quędam forma ita agendi, vt ibi legitur Menochius de arbitr. casu 465. & Sancius ipse.

9 2. Ap-

9 2. Approbationem Episcopi nihil aliud esse quam authonticum testimonium quo approbatus declaratur
idoneus, cui munus audiendi confessiones, seu prędicā-
10 di verbum Dei committatur. † quod testimonium nō
est gratuitum, sed actus iustitiæ, quem Episcopi ex offi-
cio debent impendere, ita vt requisitus Episcopus non
possit non approbare præsentatum, nisi reperiat insuf-
ficientem, & negans approbationem grauiter peccat
ita Konich. de sacr. disp. 8. dub. 7. & Suarez de pœnit.
disp. 28. per totam sect. 7.

11 3. Si oriatur † aliqua difficultas circa approbationem
inter Regulares & Episcopum, esse per iudicis arbitriū
dirimendam, hoc probat & firmat Menochius loco su-
pracitato. Quibus præmissis.

12 Ad primam difficultatē. † An scilicet possit Episco-
pus sine causa reuocare approbationem datam Regu-
laribus. Dico non posse. Nec intelligo quomodo ap-
probatio sine causa possit reuocari, potest quidem tol-
li iurisdictio sine causa, sed quomodo possit approba-
13 tio hoc non capio. Nescio † quomodo sufficiens ad ali-
quid agendum & approbatus sufficiens permanente
eadem sufficientia possit declarari non sufficiens, vel
approbatio reuocari maximè in casu nostro, in quo ap-
probatio est actus necessitatis non libertatis.

14 1. Probo tamē † P. Regulares per approbationē ha-
bent ius acquisitum ad audiendas, confessiones ergo
approbatio sine causa nō potest reuocari, quia si reuo-
cetur, priuarentur iure quæsito quo non debent pri-
uari sine causa, quia nemo sine causa est explicandus
iure suo quæsito.

15 2. † Approbatio non est gratuita sed necessaria, &
debita ex iustitia, patet ex supradictis ex Menochio, &
alijs, & præterea quia si qua lis oritur inter Episcopum
& regulares, hæc est per iudicem dirimēda, ergo com-
petit ex iustitia approbatio cum ad eam per iudicem
possit compelli: argumento Glossæ §. ac deinde verbo
exigit in clem. dudum de sepult. & Cardinalis in verbo
extra Ciuitates q. 6. Vitalian. num. 9. ergo sine causa
non est reuocanda.

16 3. † Ex c. Accepimus de ætat. & qualit. vbi habetur
eum, qui semel tamquam idoneus approbatus est, non
esse tamquam indignum reijciendum sine causa, ergo
approbatus ab Episcopo tamquam dignus ad confes-
siones audiendas, non debet reijci sine causa.

17 4. † Ista approbatio est tamquam iuridica sententia
debita ex iustitia quę transit in rem iudicatam, ergo
non potest sine causa reuocari.

18 5. † Et probo non solum non posse reuocari appro-
bationem, sed præterea si reuocetur reuocationem es-
se nullam sine causa ius quæsitum non potest tolli, & si
tollatur inualidè tollitur, sed per approbationē est ius
quæsitum regularibus ad confessiones audiendas, ergo
sine causa non potest tolli.

19 6. † Pius V. concessit Episcopis succedentibus de
nouo in Episcopatum, vt pro maiori animæ suæ quiete
possint iterū examinare, examinatos, ergo dico, ego pri⁹
non poterat, quia nunc conceditur, nec potest sine cau-
sa, quia conceditur pro maiori animæ suæ quiete, ergo
debet ex causa agitari, & moueri ad iterum examinan-
dum; ergo Episcopus qui semel examinauit si appro-
bationem retractat inualidè retractat, quia non potest
iterum examinare, & successor neque potest nisi
cum causa. Nunc accedens ad solutionem secundæ
difficultatis.

20 Dico Episcopum † nō posse neque cum causa appro-
bationem datam reuocare. Ad probandam hanc asser-
tionem, vtar præcipuè decisionibus & decretis Sacræ
Congregationis, quæ non solum nō esse pugnantia in-
ter se, vt dicit Sancius, sed optimè cōuenire reperientur
si rectè expendantur, ad quod tacio tria fundamenta
21 † Primum quod ea, quæ sunt tradita respectu diuerso-
rum, licet pugnare videantur inter se simpliciter consi-
derata, non dicentur pugnare inter se relatiuè consi-
22 derata respectu eorum ad quæ traduntur. 2. † funda-
mentum est quod Sacra Congregatio quoties aliquid
decernit nisi aliud addat intelligitur decerne in vim
Concilij, quia ad hoc & non ad aliud est instituta, imò
quidquid decernit habet aliquem respectum ad Con-
23 cilium. 3. † fundamentum est, quod quoties possunt de-
clarationes conciliari, debent ad concordiam reuoca-
ri, quæ fundamenta puto à nemine esse oppugnanda,
ex quibus conficio rationem cōcludentem quod pro-
24 posueram. Istę † declarationes non sunt inter se pu-
gnantes & ex illis resultat quod approbatio facta ab
Episcopo pro audiendis confessionibus à Regularibus
est irreuocabilis, ergo sunt seruandę quod nō pugnent
inter se probo, quia sunt respectu diuersorum; quod ex
illis resultet quod approbatio sit irreuocabilis respectu
regularium pariter probo, quia vtraque decernit quod
non possint iterum examinari, & hoc est ad mentem
Concilij, quia cum Sacra congreg. mentem cōcilij de-
claret, & declaret non esse iterum examinandos, sequi-
tur hoc esse ad mentem concilij & in hoc vtraque cō-
uenit quod verò vna neget, altera affirmet posse eosdē
Regulares per successorem examinari hoc est, quia
quæ negat, fundat se in dispositione Concilij, quæ est
quod approbatio sit irreuocabilis, ideò neque per suc-
cessorem potest iterari examinatio; quæ verò affirmat
non ad mentem Concilij loquitur, sed ad mentem Cō-
stitutionis Pij V. quæ non est reuocata, vt ex eadē de-
claratione patet, patet ergo quod non sunt pugnantes,
& quod ex istis declarationibus resultat quod appro-
batio ad mentem Concilij est irreuocabilis absolutè,
quod si Regulares per successorem possunt examinari
hoc non est ex dispositione Conciliari sed ex constit.
Pij V. ergo & sine causa, & cum causa est irreuoca-
bilis, excepto casu constitutionis Pij, ex quibus constat
immerito Sancium mirari quod quindecim doctissimi
viri asserant approbationem esse irreuocabilem, cum
re vera talis sit.

25 2. † Probatur quia Clem. dudum de sepult. neque
per ipsum Sancium est reuocata, sed illi tantum est ad-
dita obligatio examinis; Sed pręsētatio Regulariū corā
Episcopo facienda pro approbatione ad Cōfessiones,
est irreuocabilis, vt ēt per ipsū ergo ēt examinatio super
addita erit irreuocabilis, & cū causa, sine causa, & q a talis
26 erat etiam præsentatio. Additum † enim sequitur suū
subiectum, quando ea ratione non additur vt mutet.

3. Episcopus est tantum veluti dans testimoniū suf-
ficientiæ pro approbatione nomine Concilij cum Iu-
27 risdictio detur ex Clem. dudum, ergo † functus suo of-
ficio nihil habet amplius quod agat, quia dans testi-
monium ad vnum actum functus suo officio nihil ha-
bet amplius quod agat.

28 Addo † nō posse Episcopum eum quē reperit simpli-
citer idoneum approbare tantum ad tempus, vel cum
aliquibus circumstātijs, quia tenetur ex iustitia appro-
bare, ergo si simpliciter reperit idoneum debet simpli-
citer approbare.

29 Limito tamen † in approbato & nō examinato, quia
approbatum, & nō examinatum potest vocare ad exa-
men, quia examen & approbatio illi mandatur à Con-
cilio.

30 Limito etiam † in examinato, & approbato quando
in examine defuisset obligationi suæ, ita vt quia exa-
minauerit nimis remisse cognoscat, postea nō esse ido-
neum quia detectus error esset tollendus.

31 Ad † illa verò quæ deducit Sancius tamquam in cō-
uenientia facilè respondetur ex conciliatione declara-
tionum sacræ Congregationis, & ex Constitutione Pij
V. quam ostendimus non esse reuocatam, & præterea
etiam assignando maximam differentiam inter Con-
fessarios sęculares, & regulares, quia iurisdictio sęcula-
rium pendet ab Episcopo, Regularium verò à dicta
Clementina, ita vt secundū hanc sint ab Episcopo om-
ninò exempti: Deinde regularis habent multa priui-
legia quæ non habent sæculares.

32 Ad † Tertium quæsitum dato, & nō concesso quod
approbatio esset ex causa reuocabilis causa deberet
probari. Probatur quia reuocatio esset faciēda ex causa

vt pa-

vt patet ex Cap. Accepimus de ætate & qualit. ergo ex causa probata. Probatur ista conseq. Ex l. cum zz.ff. de transact. §. vlt. igitur iuncto principio eiusdē legis vbi hęc videntur apertè decidi ita enim habet; lex. solet igitur prætor interuenire, & inter consentientes arbitrari an transactio admitti debeat &c. deinde subdit, vult igitur Oratio apud prætorem de istis quæri, in primis de causa transactionis, deinde de modo, tertio de personis transigentium, quod si quæras in quo consistat causæ cognitio. Respondet Menochius de Arbitr. lib. 1. q. 19. n. 3. 4. & 5. in citatione adhibenda & litigātium iure exaudiendo qui sunt actus iudiciales Cum ergo reuocatio si fieri posset, non posset fieri sine causa & quotiescunque aliquid cum causa est faciendum sit faciēdū causa iuridice probata profecto fit quod si reuocatio posset fieri deberet fieri causa iuridice probata.

33 2. † Reuocatio pertinet ad forum exterius, & versatur in adimendo iure quæsito, ergo debet fieri causa iuridice probata. 3. si aliqua lis oritur in approbatione per iudicem est dirimenda ergo causa probata.

34 Ad † quartam denique difficultatem. An scilicet causa sit sufficiens. Breuiter respondeo ex dictis causa probata in tribunali Sanctę Inquisitionis nō est reperta sufficiens ad pœnam in illo tribunali, ergo non est sufficiens, neq; in tribunali Episcopi. 2. Non est causa probata, ergo neq; sufficiens in tribunali Episcopi ad puniendum enim acta ab Episcopo sunt conficienda. 3. Posset etiam esse quod ex qualitate criminis augeretur inhabilitas ad pœnam suspensionis ab audiendis confessionibus, sed quia de criminis qualitate mihi non constat hoc expendendum relinquo criminalistæ.

S V M M A R I V M.

1 *Clausula testamenti expendenda proponitur.*
2 *Quæ difficultates sint soluendæ.*
3 *Menti testatoris quæ ex verbis colligitur standum est.*
4 *Verba testatoris sunt accipienda secundum communem modum loquendi.*
5 *Si ista deficiat, secundum regulas iuris.*
6 *Quomodo procedat nostra difficultas.*
7 *In hoc casu vocatus intelligitur quod debent esse de familia legentis non legatarij.*
8 *Idem in simili dispositione dicendum de beneficijs & Capellanijs.*
9 *Ampliatur & dilatatur dicta conclusio.*
10 *Quid significēt ista nomina Familia, genus & stirps* 11. *Quid familia.* 12. *Quid genus.* 13. *Quid stirps.* 14. *Quid linea.* 15. *Quid Domus.* 16. *Quid consors.* 17. *Quid parentes.* 18. *Quid agnatio.* 19. *Quid cippus.* 20. *Quid descendentia ibi multa tradita sunt multum conducibilia ad tollendas difficultates Legatorum.* 21. *Cōcurrentibus multis de familia, vel descendentia videtur dicendum nullam esse habendam rationem proximitatis, ex l. vnum de familia.*
22 *Si Legatum sit dandum ex iuris dispositione & sit vocatus vnus de familia, sufficit esse talem ad obtinendum legatum nisi alius cum illo concurrat, quo casu proximior est præferendus.*
23 *Vocato vno paupere de familia si duo reperiantur vnus pauper, & proximior alter pauperior & remotior proximior præfertur.*
24 *Supradicta sunt ex iuris dispositione, quod si aliter de mente constet, illi omnino standum est.*
25 *Intellectus ad legem, Vnum de familia, vbi etiam habetur quid possit commissarius in his casibus si ei sit data electio.*
26 *Si vocetur pauperior de familia non est habenda ratio proximitatis, sed paupertatis.*
27 *Quando agitur de proximitate consanguinitatis secundum quod ius sit facienda computatio secundum ciuile vel canonicum.*
28 *Quid hoc referat.*
29 *Si vocatio sit facta non limitata ad certum gradū, & agatur de successionibus ad exclusionem alicuius seruanda est dispositio iuris ciuili.*
30 *Quod verum est etiam in legatis pijs, & Capellanijs, & cæteris huiusmodi.*
31 *Si vocatio sit facta ad certum gradum, neq; agatur de exclusione alterius, seruatur ius canonicum.*
32 *Parentela si est probanda ad certum gradum, probatio debet esse specifica, quod si ad nullum gradum sit coarctata sufficit probare aliquam consanguinitatem, etiāsi nullus gradus distincte probetur, & ad hāc probationem sufficiunt communis reputatio, & fama inditia, & etiam coniecturæ.*
33 *Si duo concurrant alter ex masculina, alter ex linea femina, quis præferendus remissiuè ad numerum 36.*
34 *In Legatis pijs non succeditur per repræsentationem; sed quilibet ex propria persona.*
35 *In Legatis pijs non agitur de conseruanda agnatione.*
36 *In Legato talibus verbis concepto vt eiusdem possit æque esse particeps tam descendens ex femina, quam ex masculo, si duo concurrant, vnus tantum latere coniunctus, alter ex vtroq; coniunctus ex vtroq; est præferendus in eodem gradu.*
37 *Si duo concurrant alter coniunctus ex latere masculino, alter ex feminino nulla datur prelatio, sed ex alijs circumstantijs res est determinanda vt ibi.*
38 *Si duo concurrant vnus coniunctus ex vtroq; latere sed remotior, alter in vno tantum sed proximior hic præfertur licet secus sit in successione hæreditaria, & ab intestato.*
39 *Septima difficultas enodatur.*
40 *Non plus iuris potest esse in caussato, quam in potentia caussante.*
41 *Quilibet actus caussatus reguletur a sua caussa.*
42 *Ex infecta radice non producuntur nisi fructus infecti.*
43 *Pater illegitimus non potest dici de familia.*
44 *Nulla consequentia potest esse legitima ex illegitimo nascendi principio.*
45 *Legitimus ex patre illegitimo est capax dignitatum &c.*
46 *Nepos legitimus ex patre spurio potest institui hæres ab auo, & à quocunq; alio.*
47 *Quomodo masculus descendens ex femina admietatur ad maioratum licet femina excludatur.*
48 *Proponitur octaua difficultas.*
49 *Pater & filius illegitimi non dicuntur de familia.*
50 *Inspecto iure naturæ bastardi, & spurij dicuntur procedere ex sanguine, & de parentela.*
51 *Natura magis inspicitur quam dispositio iuris.*

52 Iure

52 *Iure naturali inter nothos , & legitimos nulla est distinctio.*
53 *In proposito casu maxime est spectanda mens testatoris vel disponentis.*
54 *Et quid in similibus sit actum.*
55 *Concurrentibus legitimo ex patre legitimo & illegitimo vel filio illegitimi legitimus præfertur.*
56 *Alia sunt verba iuris alia naturæ, & quæ.*
57 *An parentela sit verbum iuris vel naturæ.*
58 *Si dispositio sit concepta verbis naturæ non solum, potest sed debet dari legatum etiam illegitimus.*
59 *Si verò sit concepta verbis iuris, non datur.*
60 *Deficientibus legitimis etiam in hoc casu admittitur ad exclusionem extraneorum.*
61 *Soluitur nona difficultas & materia illegitimorum.*
62 *Illegitimi sunt de parentela ex parte matris.*
63 *Et succedunt nisi sint ex dannato coitu.*
64 *Mater semper est certa.*
65 *Concurrant cum vocatis ad legatum de parentela matris.*
66 *Respondetur toti difficultati remissiuè.*

Legatum dandum vni de familia, & alteri de stirpe.

XXXVI.

1 SEmpronius in suo testamento condit infrascriptum Legatum. Item salue le predeite cose, vuole, ordina, e commanda il sudetto testatore che sijno dati cẽto scudi all'anno a Scio, e doppo la sua morte vuole che sijno spesi cinquanta in maritare vna figlia pouera della sua famiglia, e gl'altri cinquanta in mantenere à studio vn figlio della sua descendenza. Quo posito singulis annis multæ oriuntur difficultates ideò istæ proponuntur soluendæ.
2 1. Cum dicatur legatum esse expendendum in collocanda vna de sua familia in matrimonium, & illud, de sua, possit referri tam ad Legatarium quam ad legantem testatorem, de cuius familia & descendentia debeant esse filia & filius an testatoris, vel Legatarij. 2. Quid sit intelligendum per illa verba, della famiglia, e descendenza. 3. Cum vocetur ad legatũ tantum vnus de familia vel descendentia satis sit beneficiandos esse, de familia & descendentia an verò sit seruandus aliquis ordo proximitatis. 4. Dato quod proximior sit beneficio afficiendus secundum quod ius sit facienda cumputatio graduum secundum ius ciuile, vel Canonicum. 5. Quomodo sit probanda parentela, & descendentia. 6. Concurrentibus duobus vno ex linea masculina sed remotiori & altero ex fœminina sed proximiori quis sit præferendus. 7. An natus legitimè sed ex patre illegitimo sit Capax legati. 8. An natus illegitimè ex patre legitimo item si capax. 9. An si admittantur possint concurrere cum legitimis in eodem gradu.
3 † In primis noto, quod si mens testatoris ex verbis aliquo modo in testamentis & legatis potest colligi, illi omnino standum est, per ea quæ communiter traduntur à Doctoribus, & nos pluries in hoc opere diximus.
4 † Pro qua habenda verba sunt interpretanda secundũ communem modum loquendi Cap. Cum dilectus de consuet. l. si de interpretatione & l. minime ff. de leg. Rom. cons. 271. nu. 4. Crauet. consil. 101. nu. 3. Mantica
5 decis. 129. num. 3. † & si iste deficit, secundum regulas iuris quibus iudicatur se voluisse conformare. l. Gallus §. quidem rectè cum ibi not. ff. de libr. & posth. Alex. cons. 55. num. 2. lib. 4. Iason in l. 1. num. 45. versu confirmatur. ff. de vulg. & pupilli Socinus in l. Cum accus. nu. 95. ff. de condit. & demon. Ludouis: decis. 56. num. 5. &
6 † secundum hunc tertium modum erit resolutio nostra; supponimus enim, quod mens testatoris nõ sit expressa neq; per communem vsum ipsius testatoris, qui omnino est seruandus. Paulus de Castro in l. quo loco §. 1. circa princ. ff. de hæred. instit. Paris. consil. 19. num. 167. decis. consil. 42. num. 32. lib. 1. vel communem vt supra recurrendum est ad iuris dispositionem, secundum quam testator videtur se conformare vt dictum est.
7 Ad 1. ergo difficultatem soluendam. An sit intelligendus beneficiatus de familia testatoris an legatarij. Maxima de hac quæstione est disputatio inter Doctores. Magis tamen communiter cui etiam ego adhæreo est quod intelligatur de familia testatoris ita Menochius de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 88. qui secum ducit quadraginta alios Doctores, rationes pro hac sententia, qui cupit, adeat eundem Menochium in suo consil. 124. in primo dub lib. 2. nu 30. 31. 32. 33. 34. Hic enim videtur à testatore magis dilectus quam ille qui est de
8 familia legatarij: † idem dicendum est etiam de Capellanijs. Nam si testator instituit Capellaniam & ad illam primo loco vocauit, v.g. Celium, & postero vnũ de sui familia intelligitur de familia non primo vocati, sed ipsius testatoris Garzias de benef. p 7. cap. 15. num.
9 19. † quæ sententia multo magis habet locum quandò testator per fideicommissum substituit eos, qui erunt ex suo sanguine, & generatione fratres suos consobrinos, affines & tandem extraneos. Hic sanè ordo dicitur successiuus sicuti in casu maioratus qui non differt à fideicommisso egregiè scripsit Celsus Hugo in cons. 120. num. 8. & num. 14. Nam illa verba ex suo sanguine & generatione significant descedentes Isernia & cap. 1. nu. 3. de successione feudi. Cornæus consil. 190. nu. 3. libr. 3. deinde vocauit transuersales nempè fratres qui dicuntur ex linea masculina; postea voluit admitti consobrinos, & ita lineam fœmininam cum consobrini sint sororum filij §. quarto gradu Instit. de Gradib. Tunc enim attenditur proximitas respectu testatoris non verò grauati vltimo loco, quando testator distinxit masculos à feminis quia voluit masculos descendentes succedere, exclusis feminis, quas tamen voluit admitti mortuis masculis, atq; ita quãdo testator transit à masculis ad feminas & sic ad personas minus dilectus, ita in spetie Decianus in consil. 21. num. 6. libr. 3. ex Mantica de coniect. lib. 8. cap. 12. num. 31. propè finem. Ratio Deciani est, quia sicut testator dilexit primo masculos vocatos ita præsumunt dilexisse omnes eorum descendentes æqualiter de gradu in gradum, secundum ordinem successionis ab intestato; quando autem defecerunt illi omnes quos primo dilexit, & sit transitus ad alium statum personarum, tunc considerari non potest proximitas præcedentis status, gradus prædilecti, sed res reuertitur ad considerationem personæ testatoris, & consideratur quos prædilexerit ipse testator in substitutione huius noui status, nõ quos prædilexerit vltimus defunctus prioris status, quia iam prorsus est exstinctus. Habet etiam locum prædicta sententia quando testator voluit fideicommissum esse perpetuum, & succedi in infinitum. Quæ tamen non habet locum quando testator vsus est aliquo verbo significante spectandam esse proximitatem vltimi possessoris v.g. di dixisset substituo Caium, & omnes eius descendentes. Nam illud pronomen eius quod significat personam Caij significat testatorem voluisse quod attendi debeat proximitas eiusdem Caij Mantica vbi supra nu. 31. Neq; pariter habet locum prædicta communis sententia respectu eius qui est ex linea per quã fideicommissi successio gradatim decurrit, qui etsi est proximiori vltimo defuncto & remotior quoad testatorum attamen vltimi defuncti proximitas attenditur quæ omnia tradit Menoch. dict. lib. 4. præsumpt. 88. à nu. 25 ad 36.
10 Ad secundam difficultatem prius explicabo quid sit genus, familia, stirps, Domus. Cippus linea vel agnatio descendentia deinde subiungam quid hic intelligatur.

11 gatur. † Incipiendo à familia. Dico quod aliquando dicitur in genere aliquando in spetie. Familia dicitur in spetie, quæ continet tantum descendentes ab ipso testatoce; In genere, quæ comprehendit alios vt agnatos & ita transuersales.l. Pronunciatio §. Familiæ ff. de verbor. signif. & ibi Alciatus, & reliqui & Menochius consil.233.nu.15.lib.3. In dubio autem an sit vocata familia in genere vel in spetie præsumitur vocata in spetie, & ita solum descendentes ab ipso testatore Socin.Sen.Cons.249.num.11.lib.2. Paris.consil.1.nu.59. lib.3. & sub nomine familiæ admittuntur etiam fœminæ.l.vlt. Cod.de verb.signific. Ang.consil.191. in fine Corn. consil.230. num.11.lib.3. Ideò priuilegium concessum familiæ comprehendit etiam feminas nuptas Menoch lib.4. Præsumpt.88.num.4. & Reb.in.l. Pronnciatio §. Mulier autem de verb.oblig. qui loquitur etiam de descendentibus, nisi existat statutum quo feminæ excludantur existentibus masculis, nam eo casu non veniunt fœminæ donec masculi existunt ita Cephal. Consil.251.num.38.lib.1.& plures refert Menochius consil.197.num.38.lib.1. asserentes fœminas excludi etiam à nomine familiæ, quando testator reliquit fideicommissum pro familiæ conseruatione, quia fœminæ non conseruant familias Gabr.consil.132. num. 28.libr.1. qua ratione excluduntur etiam Monachi, & Religiosi. In fauorabilibus nomine familiæ veniunt etiam vxores vt si quis relinquat Cassio alimenta pro se, & sua domo censentur relicta alimenta etiam pro vxore. In odiosis verò non venit vt si princeps suo decreto statuat vt tota domus lentulorum exulet non intelligitur inclusa in hoc decreto vxor Alber.l. Pronunciatio. §. Familiæ ff.de verb.signific. & ibi Rebuff.

12 Genus nihil differt à familia vt dixit Ripa in leg. Ex facto in princ nu.6. ad Trebell. & apertius Bald. in repet. Cap. si pater de test.in 6. docuit quod illi dicuntur ex genere qui sunt de agnatione, & Castrensis.l.1.ff.de Probat. vult posse sumi dupliciter largè & strictè. Large sumptum genus includit totam parentelam strictè Agnationem Tiraquel in tract. retract. consang. §.1. Gloss.9. num.241. Generationis nomine tradit contineri natos, & descendentes ex feminis; &, quod relictum illis de generatione debetur etiam cognatis, & sic descendentibus ex feminis respondit Crauet.consil. 580.nu.1. Quæ ergo dicta sunt de familia, & infra dicentur de agnatione omnia etiam pertineat ad Genus, Menochius cons.233 nu.20.& 21.

13 Stirps propriè dicitur incipere ab ipso patre testatore ita probat.l.Si quis ex suo in princ Cod.de inoffic. test. & ideò quando testator vocat stirpem vel statuit bona conseruari in stirpe dicendum est cõtineri tantum à se descendentes. ad rem tradunt Imol.in leg.Ex facto §.Si quis rogatus ad Trebell. Philip.Fran.in Cap. Si pater num.227. de test.in 6.& alij apud Menoch.loco cit.præsumpt.88.nu.9. An nomine stirps veniunt feminæ late explicat.Paris.cons.35.col.1.lib.3.

14 Linea dicitur dupliciter vel effectiuè, vel contentiuè. Effectiuè dicitur illa cuius origo & caussa efficiens est ipse testator pater; atq; ita comprehendit tantum descendentes ab ipso patre contentiuè autem sumitur sub qua pater ipse continetur quæ comprehendit non solum ipsum patrem & eius descendentes sed etiam transuersales ista Menoch. multos referens cons.233.n. 18.lib.3. In dubio in odiosis nomine lineæ venit tantũ effectiua atq; ita intelliguntur tantum descendẽtes, non autem transuersales Bald. in consil.421. lib.1. Anchar. cons.95.num.7.& alij apud Menoch.cit. præsumpt.nu. 11. linea propriè est quæ recta est non quæ collaterali, seu transuersalis Ruinus cons.98.nu.4.lib.1. Dec.cons. 479. nu.4. & 5. Quod tunc maximè verum est quando additur pronomen ipsius veluti si dicatur. Quod conseruetur hæreditas in linea ipsius testatoris quia illud pronomen ipsius, significat personaliter Gabriel cons. 132 nu.2. alios referens.

15 Domus, quando significat familiam, (nam alios etiã habet significatus) vt quando testator instituit vel substituit domum, vel reliquit domui, censentur vocat omnes qui sunt de familias, vt si vocentur ad hereditatem omnes de lentulis censentur vocan omnes de illa familia, Bart.in l. vnic.num.4. Cod. de cond.& procur.præd.fisc.lib.11. Calcan.cons.8.num.3.& alij, & copiose Socin. iunior consil.94. nu.9.lib.1. & ita quando testator reliquit alimenta Caio & omnibus de sua domo intelligitur legasse Caio & omnibus qui sunt de sua domo tam fœminis quam masculis tam legitimis quam naturalibus limita tamen, quoad naturales vt infra.l. Cum auus in princ. vbi Glossa & Doct.ff.de.alim. Quod si dispositio respiciat nobilitatem aut aliam qualitatem tunc appellatione Domus intelliguntur omnes, qui ferunt eadem arma, & insignia ita de hoc interrogatus respondit Alex.cons.213. num.3.lib.6. Calcan. cons.8. num.6. & 7. verum quoad successiones in fideicommissis datur certus ordo inter eos qui sunt de domo atq; ita qui eadem ferunt insignia, & arma, vt proximiores admittantur ita Corneus cons. 216. lib.2. & quando agitur de conseruatione Domus seu agnationis etiam feminæ continentur sub nomine Domus ita Molina lib 3.de Primog.cap.4.nu.11.

16 Consortes: hoc nomen significat omnes illos qui sunt ex eadem familia, & agnatione seu parentela ita Salicet.in l Dudum. C. de contrah.empt.quem sequutus est Gozad.cons.79. num.4. qui respondit fideicommissum restituendum consortibus pertinere ad omnes qui sunt de familia exclusis feminis si relictum sit pro conseruatione familiæ ita etiã respondit Ruinus cons. 24.nu.5 & nu.7.lib.2.

17 Parentela. Hoc nomen significat, secundum vulgarem hominum appellationem, eos, qui sunt ex eadem agnatione, & familia abunde explicat Tiraquel.in tract. de retract. consanguin. §.1. Glossa 8.num.1. qui scripsit idem de; hoc nomine parentela, quod etiam sensit Gozad.cons.79. num.4. & 5. Parentela præsupponit agnationem, vel cognationem, vel saltem affinitatem. Cap. Parentelæ 35. quæst.5. & ideò conuenit agnatis, cognatis, & alijs simili sanguine coniunctis, vt scribunt Ang.cons.278.colum.1. versi.verum Aret.in l Cum quidem §. quod dicitur nu.3. versu vnde licet ff.de acquir.hæred. & alijs plures apud Menoch. dicta præsumpt.88.nu.18. Tiraquel.in tract. retract. conan. §.1.gloss.8.nu.1.& 2. ostendit ex multis iuribus hoc nomen parentes comprehendere omnes coniunctos sanguine & ibidem habet etiam parentelam accipi pro agnatione & cognatione, & ille dicitur de parentela alicuius qui illi aliquo modo sanguine est coniunctus, non autem dicitur si nulla exter coniunctio licet sint eiusdem cognominis.

18 Agnatio. De agnatione tres sunt assignandi casus. 1. quando sit mentio de agnatione habito respectu ad testatorem, vt v.g. Testator dixit. Bona conseruentur in mea agnatione hoc casu propriè continentur transuersales agnati, vt puta frater ipsius testatoris vel fratris filij: vel reliqui & ratio est quia non potest propriè intelligi de filijs, nepotibus, & alijs ab ipso testatore descendentibus, cum ij relatione habita ad ipsum testatorem non dicantur agnati sed descendentes, quo casu, loquuntur Mantic. de Coniect.lib.8.tit.12 nu.12. vers.sed ergo subsisto, & Decian.cons.86.nu.29.lib.3. vnde minus bene Ruinus consil. 153. num.10.lib.2. dixit quod si testator disponit quod bona sua remancãt in sua agnatione, continentur tantum à se descendentes. Verius est enim comprehendi etiam transuersales, qui tamen solum post descendentes admitti debẽt. Secundus casus est, quando testator vocauit agnationem habita relatione & respectu ad personam filiorũ suorum vt si dixit conseruentur bona mea in agnatione filiorum meorum, hic casus intelligitur propriè de filijs & descendentibus qui inter se dicuntur agnati.l. penult.ff. vnde legit.& instit. de legit. agn.tut. in princip. & institut. de legit. agnat. success. in princip. illis verbis sunt autem agnati cognati per virilis, sexus cognationem coniuncti, quasi à patre connati

veluti

veluti frater; fratris filius nempè ex ao Item patruus fratris filio & inuicē is illi agnatus est. Item fratres patruelis. Probationē huius destinctionis vide apud Menoch, cit. præsumpt. 88. num. 19.5. Nunc duorum casuū Tertius casus est, quando testator simpliciter, & absolute vocauit agnationem. Vt si dixit Bona conseruentur in agnatione Hoc casu intelligitur tam de propria ipsius testatoris idest de trāsuersalibus, quam de illa filiorum quo casu intelligendus est Ancar. cons. 94. col. penult. versu ex hoc cum dixit agnationis nomen & vocabulum esse latissimum, & ob id differt à linea, differt etiam à nomine, familia, secundum Decian. cons. 86. num. 29. lib. 3. quia nomen agnationis non reperitur in specie sicut nomen familiæ vt supra dictum est.

Si ergo vocabulum familiæ late sumatur idem erit familia quod agnatio & domus, non autem si strictè & in spetie, Agnatio enim & domus latum nomen tantū non autem strictum & in specie habent. Nomen verò familiæ obtinet vtrunque si ergo nomen familiæ late & in genere sumitur idem erit quod agnatio & domus secus verò si strictè & in specie.

19 Cippus Hoc nomen est vulgare potius rusticorum quam aliorum. Angel. & Castren. in l. vult. ff. de verb. signific. accepitur pro ipsa familia sed non omnes qui sunt ex ea familia & qui ferūt eadem arma & insignia continentur, sed solum illi qui sunt fundamentum & stabilimentum. (vt vulgo dicitur) domus & familiæ vt respondit Corn. in cons. 26. num. 5. Quare idem Corn. cons. 53. num. 5. & 6. lib. 1. Franchus in cap. si pater nu. 207. & 228. de test. in 6. Gozad. cons. 79. num. 6. Paris. consil. 51. num. 29; 32. & 36. lib. 3. responderunt quod quando testator vult bona sua peruenire ad cippum suum intelligitur quod masculi tantum succedant exclusis feminis, quæ cippum idest agnationem conseruare non possunt.

20 Descendentia. descendētiū † nomine ex proprietate sermonis veniūt qui descendūt ex sanguine ita vt si dicatur Relinquo centum successoribus descendentib. sine copula, quia si adderetur copula, videlicet successoribus & descendentibus alius esset sensus, sine copula illud verbum successoribus qualificatur per illud descēdentibus ad successores tantum descendentes ex sanguine Coccina decis. 127. num. 12. 13. 14. descendentium nomina ex proprietate Sermonis veniunt etiam feminæ Bart. & alij in l. Gallus §. etsi à parente ff. de lib. & posthum. Paris. cons. 72. num. 7. lib. 4 Alex cons. 160. num. 2. lib. 2. estque hoc nomen descendētes collectiuum, & de sui natura comprehendit omnes descendentes in infinitum §. 1. Auth. de hæred. ab intest. veniunt l. fin. Cod. de suis & legit. hæred. latè Mantic. de Coniect. lib. 8. tit. 12. & si per statutum excludentur descendentes à fæminis non ideò excluduntur fæminæ quia ipsæ sunt agnatæ, licet non descendentes ab ipsis Ludouis deci. 293. n. 19. licet enim sint de agnatione non tamen illam conseruant sed finitur in illis idem Ludouis. ibidem num. 23. est autem probanda descendentia per gradus distinctos c. licet ex quadam, ibi per gradus singulos ext. de test. Innocen. in c. series in fine & ibidem Bald. num. 3. eodem tit. Decius qui testatur de communi cons. 322. nu. 4. ita vt si probatio deficiat in vno gradu tota probatio destruatur Rota coram Litta in vna Parm. Prior. 12. Ian. 1550. puto tamen ad assequendum beneficium legati sufficere probare descendentiam ab eo qui vltimo loco legatum obtinuit, sicut de patrono ad præsentandum dicitur quod sufficit probare descendentiam ab vltimo patrono qui præsentauit. Ludouis. decis. 349. numer. 1. & in annot. numero 6.

21 Ad † tertium quæsitum an videlicet concurrentibus multis ex familia, & descendentia sit seruandus aliquis ordo in conferendo legato ita vt proximior sit admittendus an verò sufficiat esse de descendentia & familia. & videtur dicendum sufficere esse de familia per l. vnum de familia §. si de falcidia ff. de leg. 2. sed ego distinguo.

Vel legatum est conferendum secundum iuris dispositionem vel ad beneplacitum illius qui legatum dat ita vt electio libere in illum sit collata. Deinde vel testator vocauit ad legatum vnum de familia, vel vnum de familia pauperem vel vnum proximiorem de familia pauperem.

22 Si legatum † est dandum secundum iuris dispositionem & vocatus sit ad legatum vnus de familia, sufficit esse talem, & si duo reperiantur propinquior est præferendus. Gutierez Canon. qq. lib. 2. cap. 11. num. 36.
23 Perez de loca lib. 2. cap. 2. à num. 7. † & si vocatus sit
vnus pauper de familia consanguineus, & reperiantur duo consanguinei, vnus pauper sed magis propinquus, & alter pauperior sed magis remotus in gradu magis propinquus est præferendus quia verificantur verba legati quod detur pauperi & saluatur prædilectio quia magis propinquus censetur semper prædilectus. Peralta ad l. vnum ex familia §. si de facildia ff. de legatis secundo; quæ omnia probantur ex l. Peto §. fratres & l. cum ità §. in fideicommisso ff. de leg. 2. & l. fin. C. de verb. signific. & l. 1. C. de secund. nuptijs ibi Gradibus
24 seruatis & ibi Doctores † aduerte me loqui ex dispo-
sitione iuris nam si aliud ex mente testatoris colligatur
25 illud omninò est seruandum † Ad l. vnum de familia
&c. Respondeo ibi esse datam electionem hæredi vel Commissario, quo casu potest ipse quem velit eligere vt si testator dixit relinquo centum dāda pauperibus meis consanguineis à meo hærede vel commisso, tunc non tenetur hæres vel commissarius eligere proximiorem vel pauperiorem sed datur locus gratificationi, Item etiam si testator dixit relinquo centum pauperibus meis consanguineis quæ illis dabit meus hæres vel commissarius hoc etiam casu videtur data electio. & commissarius potest eligere quem velit dūmodo sit pauper & cōsanguineus testatoris nec tenetur habere respectum proximioris secus autem si non sit data electio quia semper magis propinquus est eligendus Glossa ad l. vnum in ex familia §. si de falcidia verbo vni ff. de leg. 2. Tiraqtel. de retract. legal. §. 1 r. Gloss. 4. num. 2. & Gloss. 6. num. 7. Mantica de coniect. lib. 8. tit. 12. num. 15. Grassus de success. §. fideicom-
26 missum quæstio. 16 alios referens † Quod si vocatur
vnus de familia pauperior, non est habenda ratio gradus consanguinitatis, sed paupertatis, quia verbum pauperior determinat consanguineum, vt supra dictū est de descendentibus.

27 Ad quartam diffi cultatem † nēpe in eligēdo magis propinquo ad legatum obtinendum quo iure sit vtendum in facienda graduū computatione Canonico ne an verò ciuili. Multum autem refert, quod fiat computatio secundum Canones vel lege Ciuiles, quia fieri potest, vt aliqui collaterales secundum computationē canonicam sint in eodem gradu cum testatore, qui sint in diuerso secundum computationem ciuilem. quia secūcundum computationem canonicam in linea collateralium inæquali quoto gradu remotior distat à stipite communi. toto distant inter se vel sibi attinet, secundū verò regulas ciuiles in linea inęquali collateraliū quot sunt personæ dempto stipite, tot sunt gradus, si ergo vnus est in 2. cum 4. gradu consanguinitatis alter in 3. cum 4. secundum computationem canonicam factā à remotiori vt in c. fin. de consang. & Aff. vterq; est in 4. gradu consanguinitatis & secundum computationem ciuilem vnus est in 6. alter 7. gradu vt patet ex regulis positis in arbore & ex ijs quæ tradunt Doctores.

29 Nūc † dico quod vel vocatio est facta absq; vlla limittatione graduū vel ad aliquam graduum limitationē, v. g. testator vocauit ad legatum suos descendentes nulla facta expressione graduum, vel vocauit vsq; ad tertiū vel quartum gradum si ergo vocatio sit facta primo modo, & agatur de successionib. ad exclusionem alicuis est omninò seruandū ius Ciuile nā quoad successiones & earum materiam seruāda est in vtroq; foro computatio ciuilis non canonica Gloss. in §. Hactenus Instit. de gradibus & in l. Iurisconsultus verbo,

item

item liberi vbi Bart.§. fin. ff. eodem Imola in Rub. ff.
ſolut.matrimon.numer.6. Alex.in leg.fin. Codic. vnde
legitim.num.7.Bartol.conſil.214.lib1.bal.Salicet. Alex.
Iaſon.num.2.& alij in leg.fin. Cod. de ſucceſſor.edict.
Felin.in Cap. ex litteris nu.4.de conſtit. Guliel. Bened.
in Cap. Raynutius de teſt. verbo Vxorē nomine Ade-
laſiam num.85.Sanchez de matr.lib.7. diſput.50.num.
308.† Et quamuis in Legatis Beneficijs & Capellanijs
non ſuccedatur iure hæreditario & ſucceſſionis meræ
non poteſt tamen negari, quin vbi conſanguinei vo-
cantur ſit materia ſucceſſionis ſaltem aliquo modo, &
ad inſtar, & in quacunq; materia vbi agitur de proxi-
mitate, & conſideratione propinquioris procedit ſine
dubio computatio legum ciuilium etiam in ſoro Ec-
cleſiaſtico & in terris Eccleſiæ, & ratio eſt, quia com-
putatio Canonici non eſt data ad cognoſcendam pro-
ximitatem in concurſu ſed gradus ad matrimonia. At
computatio Ciuilis non ſolum eſt inuenta ad cogno-
ſcendos gradus ſed etiam proximitatem in concurſu
proximiorum, & in terminis pro eleemoſina danda
& memoria perpetua pro fęminis conſanguineis pau-
31 peribus tenet Azeuedo conſil.24 nu.57. † Si verò vo-
catio ſit facta vſq; ad certum gradum nō ad excluſio-
nem alterius vt ſi pauperes conſanguinei ſint vocati ad
legatum vſq; ad quartum gradum vel quintum &cęt.
omnino puto eſſe faciendā computationem ſecundum
ius Canonicum ex communi vſu, & modo loquendi
qui eſt ſeruandus Conar lib.3.variat.cap.5.nu.1.Man-
tica de coniect.lib.2.tit.8.Maſcard.concluſ.1129.num.
15.Gutier.Can.quæſt.lib.1.cap.21.a nu.3. Bar.conſ.13.
lib.2 Felin in Proem. Decr.nu.6.qui ex nu.3. plura ad-
ducit, ex quo poſtea & alijs Parlad.diff.109.§.3.a num.
15. & ita in concurſu conſanguineorum ſemper ius
Ciuile eſt attendendū In matrimonio autē vbi nō eſt
cōcurſus ſed cōſideratur excluſio vſq; ad certū gradū,
& in legatis vt ſupra admittitur computatio Canonica.
32 Ad quintam difficultatem. Quomodo ſit proban-
da parentela. Reſpondeo quod vel vocatus eſt quis
tantum in genere. vt ſi dicatur lego centum meis con-
ſanguineis, vel eſt in aliquo determinato gradu, tv le-
go centum meis conſanguineis vſque ad 3. vel 4. gra-
dum. Si primo modo ſit concepta vocatio ſufficit pro-
bare aliquam conſanguinitatem etiam ſi nullus gradus
diſtinctè probetur Aochar. conſil.52. nu.7. Alex.conſ.
82.libr.1. Fulg.184. num.1. ſufficit autem ad proban-
dam conſanguinitatem in genere communis reputa-
tio & fama & probatur per indicia & coniecturas Ma-
ſcard. concluſ.409. Rota ſæpius, & percipue in vna
Pacent. Capellan. coram Penna 15 Nouembr.1593.
in qua fuit dictum quod ad probandum quem eſſe de
genere progenie, vel proſapia ſufficiunt indicia, & prę-
ſumptiones ſeu cōmunis reputatio. Si verò vocatio ſit
facta ad determinatum gradū requiritur probatio ſpe-
cifica Anch.eadē conſ.52 n.7.&8.Alex.conſ.52.lib.1.
33 Ad ſextā videlicet concurrentibus duobus ad legi-
tum ex linea maſculina altero ex fœminina quis ſit
34 præferendus. Reſpondeo primo † quod in legatis
pijs non ſuccedirur per repreſentationem, ſed quili-
bet ſuccedit ex ſua propria perſona facit quod tradit
Couar. practic. cap.38. numer.4. & Mantic.de coniec-
35 cturis lib.6.tit.6.a nu.20 & lib.8.tit.13 † 2. Quod cum
in legatis pijs non agatur de conſeruanda agnatione
ratio iſtius conſeruandæ non erit cauſſa ſufficiēs quod
vnus alteri præferatur leg. Maximum C. de lib. præ-
terit.cum alijs iuribus ſimilibus 3. Suppono quod vo-
catio ad legatum ſit concepta talibus verbis quod eiuſ-
dem legati ſint capaces etiam deſcendentes ex fœmi-
36 nis his ita poſitis. † Dico primo, quod ſi concurrant
duo alter coniunctus tantum ex latere vno alter
verò ex vtroq; ſed vterq; in eodem gradu coniunctos
ex vtraque latere eſt præferendus, vtpote prædilectus;
cenſetur enim potentius habens duas qualitates quam
vnam tantum, & ita habens duas qualitates ſanguinis
magis dilectus quam habens vnam tantum. † 2. Si
concurrent duo in eodem gradu alter ex linea ma-
ſculina & alter ex fœminina nulla detur prælatio
ſed legatum eſſe conferendum illi qui magis di-
gnus legato iudicabitur vel quia magis egenus vel
quia ſit in aliquo periculo maiori vt fœmina nu-
bilis vel ex aliqua alia circunſtantia vel ſortes erunt
adhibendæ vel dantur locus gratificationi ita vt
commiſſarius poſſit ipſe eligere quem voluerit &
ſecundum Deum magis expedire videbitur quia
cum non ſit ſpectanda ratio conſeruationis con-
ſanguinitatis vel agnationis vt dictum eſt ad alia
eſt recurrendum quę prudentem virum poſſint mo-
uere, Perez de Lara lib. 2. cap. 2. numer. 33. &
cap. 3. vbi de cauſſis prælationis, Zeuallus quęſt.
38 265. à numer. 24 † 3. Si duo concurrant vnus
coniunctus ex vtroq; latere ſed remotior & alter
tantum ex vno ſed proximior hic poſterior eſt
præferendus licet ſecus ſit in ſucceſſione hæredi-
taria ab inteſtato vt ex Auth. Ceſſante Authent.
poſt fratres Cod. de leg. hæred. & ibi Doct.
39 Ad ſeptimum an natus legitime ex patre ille-
gitimo ſit capax huius Legati. Quod non ſit ca-
40 pax videntur facere. P. † Quia non plus iuris po-
teſt eſſe in cauſſato quam in potentia cauſſæ in-
fluentis Bald. ex leg. 1. num.2. & 3. ff. de ſenat.
Caſtrenſ. in leg. Gallus §. Nunc de lege Velleia:
num. 16. Alex. num. 3. Iaſon. nu. 16. eum ſeq.
ff. de lib. & poſthu. Gabriel titul. de fideicom.
concluſ. 6. ex num. 1. ſed pater illegitimus non
poteſt ſuccedere vt in ſeq. quæſito probabitur er-
41 go neq; filius, & Confic. primo. † Quia quili-
bet actus cauſatus regulatur à ſua cauſſa Socin.
conſil. 24. num. 14. volum. 1. & plene Surdus
deciſion. Mantua. 217. numer. 3. & per totum &
42 Confir. 2. † Quia ex infecta radice fructus non
producuntur non infecti Alex. conſil 174. numer.
1. libr. 5. Cap. Vulnerato. 1. quæſt. 11. Anchar.
conſil. 339. numer. 6. idem in Cap. ſi beneficia
nu. fin. 8. not. de præbend. in 6. & Probatur.
43 2. Sicut pater non poteſt dici de familia, nec venit
admittendus, vt in mediate quæſtione ſequenti pro-
babitur ita neq; filius ex eo procedens, vel ex auo pari-
ter illegitimo, licet legitimus, non poteſt item dici de
44 familia. † Quia nulla conſequentia poteſt eſſe legiti-
ma ex illegitimo naſcendi principio.leg.fin. Codic. de
nat.liberi Alex. conſil.174. ſub nu.2. & 6. lib.5. Decius
conſil. 365. ergo Sicuti pater & filius illegitimi non
poſſunt ſuccedere cum non ſint de familiā & ideo non
verificentur verba teſtatoris, ob eandem rationem
neq; ſuccedet filius legitime natus ex patre auo vel
alio illegitimo. Quod verò ſit capax videtur probari.
45 Primo Ex Cap. Nunquam cum ſimilibus 58. diſt.
Quia cum iſte verè ſit legitimus eſt capax & habilis
ad quæcunque beneficia dignitates & honores quam-
uis deſcendat ex patre ſpurio & illegitimo ergo etiā
46 admittendus ad hoc legatum. 2. † Nepos legitimus
poteſt legitime inſtitui hæres tam ab auo quam à
quocunque alio licet ſit natus ex patre ſpurio Gloſſ.
Verbo aperimus in leg. fin. Codic. de natur. lib. Alex.
in leg. Gallus §. ſi quid 15. numer.8. Iaſ. numer.24.ff.
de libr. vt poſth. Couar. ad 4. decret. 2. part. capit. 89.
5. num. 13. Peleotius in tract. de nothis, & ſpurijs cap.
53.num.1. & per totum ergo erit etiam iſte admitten-
47 dus ad hoc legatum † 3. Maſculus deſcendens ex fę-
mina admittitur ad primogenituram & maioratum
niſi agatur principaliter de conſeruanda agnatione
quamuis fœmina ſit excluſa & vocetur dumtaxat
maſculus & fundatur diſpoſitio in maſculinitate
Decius conſil. 303. numer. 6. Rubeus conſil. 22.
numer. 12. Molin. de Primog. libro tertio capit.
5. numer. 48. Mannca de coniect. vltim. volunt.
libr. 8. tit. 18. numer. 53. & 54. & libr. 8. titol.
14. num. 6. & 7. ergo etiam in caſu noſtro fi-
lius legitimus ex patre ſpurio vel illegitimo non
excluditur ſed eſt admittendus ad legatum, licet
non habeat ius ſuccedendi in maioratu vel Primo-

3 *Quod verum est, nisi constat de enixa mente testatoris in contrarium, quod velit esse vsufructuariam.*
4 *Præsumptio cedit claræ menti testatoris, & lex decernens mulierem constitutam vsufructuariam intelligi alimentariam fundatur in præsumptione.*
5 *Voluntas testatoris totum facit.*
6 *Vna præsumptio tollit aliam.*
7 *Præsumptio spetialis tollit generalem.*
8 *Præsumptio spetialis potentior est generali.*
9 *In claris non est opus coniecturis.*
10 *Præsumptio nihil operatur vbi veritas apparet.*
11 *Muliere existente vsufructuaria filij deducunt legitimam.*
12 *Pater enixa sua voluntate non potest grauare legitimam filij.*
13 *Legitima non datur iudicio Patris, sed legis dispositione.*
14 *Imo est debita iure naturæ.*
15 *Debetur filijs loco alimentorum quæ sunt debita iure naturæ.*
16 *Pater legitimam filijs non relinquens dicitur potius Pater filiorum mortuorum, quam viuorum.*
17 *Instituto hærede extraneo, & vsufructuaria vxore vxori debetur integer vsusfructus.*
18 *Cessante fauore liberorum à proprietate verborũ non est recedendum.*
19 *Instituto hærede filio, & extraneo vsusfructus respondens hæreditati filij illi debetur, respondens hæreditati extranei debetur vxori vsufructuariæ institutę.*
20 *Qualitas priuilegij mutatione personæ, quæ est alterius conditionis, mutatur.*
21 *Vulgariter substitutus filio tenetur præbere totũ vsufructum vxori relictæ vsufructuariæ.*
22 *Substitutus pupillariter, si vxor sit simpliciter instituta vsufructuaria, intelligitur tantum alimẽtaria. Si verò sit instituta donec & quousq; caste vixerit pro primo anno legatum est purum, pro reliquis conditionale, & ibi subditur ratio quare in hoc secundo casu debeatur solus vsufructus non vero primo.*
23 *Dicta intelliguntur, quando vxor est instituta sine vlla conditione.*
24 *Si verò sit instituta sub conditione, donec honeste vixerit, donec cum filijs permanserit, vel legatum est alimentorum, vel vsufructus de vtroq; vide ibi.*
25 *In legato conditionis casualis, quocunq; modo deficiat conditio, legatum corruit.*
26 *Fallit in legatis alimentorum.*
27 *Omnes cõditiones in legato appositas debet adimplere vxor, vt sit legati capax.*
28 *Si tamen adiecta sit conditio morandi cum filijs, vel in domo mariti, & honeste vel commodo non possit, poterit mutare habitationem.*
29 *In dubio, an legatum alimentorum sit relictum in fauorem legatorum, vel aliorum, censendum est in fauorem legatarij, & ideò perpetuum.*
30 *Refertur statutum Bergomense disponens de vsufructu vxorum.*
31 *Testamentum est explicandum iuxta dispositionẽ statuti.*
32 *Tantum operatur statutum in territorio statuentis, quantum lex vniuersalis vbiq;*
33 *In territorio statuentis statutum est lex ciuilis.*
34 *Cessante causa finali statuti cessat etiam statuti dispositio, siue priuatam, siue publicam concernat vtilitatem.*
35 *Quæ ab initio non subsistunt tractu temporis non firmantur.*
36 *Quæ fiunt contra legem vel statutum sunt nulla, etiam si à statuto non annullentur.*
37 *Clausula non possit censetur annullans, sed vide infra quomodo hoc sit intelligendum num. 47.*
38 *Clausula, valeat tantum, est irritans, quia taxatiua, tantum, importat formam.*
39 *Et Rectores non possunt aliter ferre sententiam.* 40. *Quam iuxta statuta, quia iurant illa seruare, & adest clausula in fine irritans secus gesta.*
41 *Verba statuti sunt interpretanda quam strictissimè, & quam latissimè fieri potest etiam vsque ad verborum impropriationem, vt vitetur correctio iuris communis, & sufficit, quod verba non sint inania, & superflue posita.*
42 *Vt habeatur congrua interpretatio statuti recurrendum esse ad causam finalem, ob quam statutum conditum est.*
43 *Cessante causa finali legis, vel statuti in totum cessat ipsa lex vel statutum licet enim cessante causa fiendi non cesset effectus, cessat tantum cessante causa essendi, & ibi explicatur dictum illud. Quæ ab initio non subsistunt &c.*
44 *Statutum ita est explicandum, vt ex generalitate explicationis non sequatur absurdum, Iniquitas, aut læsio iuris tertij, quia tunc generalitas illa recipit explicationem à iure communi, & ita debet intelligi, vt quoad fieri potest minus lædatur ius commune: Nulla enim dispositio ita debet intelligi, vt inducat absurdum; & generalia statuta sunt reducenda ad id, quod est rationis, & omnia statuta recipiunt interpretationem per pactum rationis & ita debent explicari vt à sapiente non possint reprehendi; Imo statutum potius est reputandum superfluum, quam quod ex illo indebite quis damnum patiatur; & communiter dici solet statuta non esse iudaice explicanda.*
45 *Nimis iniquum est priuare sine causa aliquem facultate disponendi de rebus suis prout illi libet, & talis dispositio esset iniqua.*
46 *Et factum à Ciuitate non habente iura regalia esset nullum, quia talis Ciuitas non potest priuare suos ciues rebus, quæ illis competunt, vt priuatis personis, neq; valeret, etsi esset confirmatum*

est, & ideò non solum alimenta sed integrum, & formalem vsufructuum omnium bonorum habebit, & in eo à filijs hæredibus turbari non debet Alexan. consil. 56. num. 2. & 57. num. 1. vol. 3. & x14. num. 13. vol. 6. vers. Decius. consil. 454. num. 1. 5. Castren. consil. 218. quos refert & sequitur Gaill. lib. 2. obseru. 144. nu.
5 5. † Nam voluntas defuncti totum facit vt dicit text. In leg. ex facto §. Cum hæc ita. Versu & facit ff. de hæred. inst. & in leg. in conditionibus primum locum ff. de condit. & demonstrat. text. not. in leg. Cum virum
6 Cod. de fideicommiss. † & vna præsumptio tollit aliam text. Cap. In litteris de præsumpt. Glos. ibidem in verbo existimari text. in leg. diuus ff. de in integr. restitut. Bart. ibidem num. 3. Alex. consil. 124. num. 11. volum. 6. text. in leg. Cum de indebito vbi Bartol. num. 1. ff. de
7 Probat. dicit. † Quod præsumptio specialis tollit generalem, & ideò ab illa generali præsumptione, quod ex coniecturata mente testatoris fauore filiorum, Legatum vsufructus vxori factum restringatur tantum ad alimenta, receditur, quando specialiter in testamento
8 de alia testatoris voluntate apparet; † quia præsumptio specialis potentior est generali text. in leg. Cum
9 de indebito supracit. Imò † in claris non est opus coniecturis text. in leg. ille, aut ille. §. Cum in verbis ff. de
10 legat. 3. Decius consil. 454. † & præsumptio nihil operatur, vbi veritas apparet in contrarium text. in leg. Qui ad certum ff. locan Dec consil. 442. num. 25. Ce-
11 phal. consil. 148. num. 32. volum. 1. † Verum tamen est, quod est detrahenda legitima pro filijs, quibus pleno iure absq; alio onere debetur, hoc est cum pro-
12 prietate & vsufructu, neq; † pater potest enixa sua voluntate vxori & multo minus extraneo legare vsum-
13 fructum legitimæ filiorum, † quæ non debetur iudicio patris, sed ex legis prouisione text. in §. 1. In Auth. de trient. & semiss. & text. in § 1. verb. Primum Auth.
14 de hæred. & Falcid. † Imo iure naturæ est debita
15 text. in l. Cum ratio in princip. ff. de bon. dam. & in §. Primum itaq; Authen. de hæredit. & Falcid. text. not. in l. Scripto ff. vnde liber. † Debetur enim liberis loco alimentorum, quæ naturali iure sunt debita text. in leg. prima §. Ius naturale ff. de iustit. & iure & §. primo Institut. de iure naturali gent. & Ciuili text. in §. prohibemus. vers. vnde enim Auth. de trien-
16 te & semiss. † aliter dicitur non viuorum sed mortuorum filiorum patet tex. & casus in termin. in §. Prohibemus Authen. de trient. & semiss. & ex Auth. nouissima Gloss. Ibi in verbor. Nec vsufructum. Cod. de inoffic. test. test. text. in l. Quoniam in prioribus. Cod. eodē Bart. in leg. vxori meæ nu. 3. ff. de vsu & vsufr. leg. Decius expresse consil. 590. num. 8. Cast. consil. 459. nu. 2. volum. 2. Ales. consil. 29. num. 2. volum. 4. Iason. in leg. extraneum num. 6. in prima limit. Cod. de hæred. in-
17 stit. † Quod si hæres institutus sit extraneus, mulieri relictæ vsufructuariæ totus, & integer debetur vsufru-
18 ctus † hoc enim casu cessat testatoris præsumpta voluntas fauore liberorum, proinde à proprietate verborum non est recedendum videlicet quod in legato vsufructus comprehendantur tantum alimenta Bart. in leg. Titia cū testamento §. fit ff. de leg. 2. & commu-
19 niter Doctores. Si verò † Vxore relicta vsufructuaria omnium bonorum testator instituisset hæredem filiū & extraneum, vxor quoad partem extranei rectè exigeret totum & formalem vsumfructum, quia quod fauore liberorum introductum est ad extraneum extendi non debet. Bartol in leg Titia cum testamento §. fin. numero nono ff. de leg. 2. & facit text. in leg. Hac consultissima §. ex imperfecto. C. de testamen. ex regulariter priuilegium personale non extenditur ad extraneos hæredes text. in leg Quia tale ff. solut. matr.
20 & in Cap. Priuilegium de reg iur in 6. † & qualitas priuilegij mutatione personæ, quæ est alterius conditionis, mutatur, & per consequens priuilegium amittitur text. not. in leg. licitatio, alias, locatio §. fin. ff. de public. & vectig. & in cap. 1. de iure patron. in 6. Gloss. ibidem in verbo semestre Bart. in leg. Quia tale per totam Iason. in leg. etsi contra tabulas num. 6. ff. de vulg. & pu-
21 pilla. † Ex hoc colligitur quod vulgariter substitutus filio tenetur præstare vxori integrum vsumfructum cum
22 sit extraneus † quoad substitutum pupillariter variant Doctores communiter tamen approbatur distinctio Bartol. in dicta l. Titia cū testamento §. fin. num. 11. vel vxor est relicta simpliciter Domina vsufructuaria, vel donec, & quosq; caste vixerit, & primo casu legatum dicitur purum & intelliguntur relicta vxori tantum alimenta, in 2. autem dicitur annuum, & consequenter plura legata pro primo anno purum pro sequentibus conditionale censendum est, & à substituto debetur integer vsusfructus. Ratio est quia in persona substituti censetur diuersum legatum, & ideo cum sit extraneus merito ad integrum vsumfructum tenetur Iason prolixe in vtrāq: partem de hac re in l. & si contra tabulas ff. de vulg. & pupill. Poterit tamen hæres etiam extraneus institutus de legato vsufructus omnium bonorum detrahere falcidiam. Hæc. n. ad ipsum spectat reliquum vero vsusfructus ad vxorem Bart. in dicta leg. Titia cum testamento §. fin. num. 7. Constit. consil. 459. super. num. 2. circa finem per text. in leg. omnium leg. 1. ff. de. vsufructu, quod si filij sint instituti hæredes & mater vsufructuaria omnium bonorum licet filijs viuentibus possit habere tantum alimenta ijs tamen mortuis matri superstiti debetur totus vsusfructus nec ab hæredibus potest molestari, sed deducta tantum legitima, in qua non potest vxor institui vsufructuaria reliquorum omnium bonorum, matri, & vxori debetur integer vsusfructus Bart. consil 56. numer. 3. Alex. dict. consil. 56. num. 2. Bald. in dict. leg. Titia cum te-
23 stamento § fin. circa medium ff. de leg. 2. † Quod intelligendum est quando vxor est instituta vsufructuaria omnium bonorum sine vlla conditione. At quid dicendum si institueretur sub conditione, v. g. si in domo mariti cū eius filijs caste vidualiter, vixerit mortuis
24 liberis debetur ne vxori vsufructus. † Breuiter distinguendum est, vel legatum est vsufructus, vel est legatum alimentorum, primo casu morte eius, cum quo morandum fuit, vel in cuius persona conditio impleri deberet legatum extinguitur, vt notant Doct. in leg. 1. Cod. de leg. Decius dicto consil. 610. in 2. casu iterum est distinguendum, vel legatum alimentorum est relictum principaliter in fauorem legatarij, vel in fauorem liberorum, cum quibus vxor morari debet, primo casu valet legatum etiam deficiente conditione secundo vero corruit, quia cessat ratio finalis, qua motus
25 fuit testator ad tale legatum faciendum. † Regulariter. n. in conditione casuali, quocumq; modo deficiat, conditio, legatum corruit text. in leg. 1. §. sin autem. C.
26 de Caduc. tollen. Socin. Sen. conf. 44. n. 3. volum. † In legatis tamen alimentorum fallit ista regula, quia morte eius, cum quo morandum fuit non extinguitur legatum text. in leg. 1. Codic. de leg. Gloss. not. ibidem in verb. post mortem text. item notab. in leg. Caio §. Imperator ff. de alim. & ciba: leg. & tract. in leg. annua. ff. de annu. legat. Supradicta autem distinctio probatur per tex. singularem in leg. illis liberis. ff. de condit. & demonstr. Gloss. communiter approbata in dicta leg. 1. C. de legat. Bart. Bald. & alij ibidem & Decius Cons. 6x0. dicit communem, & ita omnes
27 tenere Ancharan. Cons. x37. num. 1. † & pluribus conditionibus appositis omnes debet seruare vxor, vt legati fiat capax textus elegans in leg. si hæredi plures ff. de condition. institut. & leg. cædere diem §. vbi sub conditione ff de verbor. signific.
28 † si tamen commode in domo testatoris vel honeste cum liberis morari nequeat, potest licitè mutare habitationem, Baldus in Authent. hoc locum numero tertio Codic. si secunndo nupserit, & Doctores passim, & facit tex. in leg. Qui concubinam §. Vxori ff. de leg. 3. & leg. repreben-
29 denda Codic. de institut. & substitut. † in dubio autem an legatum alimentorum relictum sit in fauorem legatarij, vel aliorum, censendum est legatum

alimentorum esse relictum in fauorem legatarij, &
ideò reputandum est perpetuum l. cibaria illis liberis &
Glossa in l. 1. C. de legat. In casu ergo nostro cum sit
institutus extraneus mortuis filiabus totus vsusfructus
debetur Dominæ Cæciliæ illumque debet assume-
re plenum in præiudicium extraneorum hæredum.
Bald. cons. 50. par. 5 tit. de vsufruct. Canc. 2. Gaill. lib. 2.
obser. 144. num. 7. Borgninus qui plures alleg. de vsu-
fruct. mulier. relict. sub num. 41. & Ludouis. cum addit.
Beltra. decis. 160. Carpan. ad stat. Mediol. lib. 1. c. 315.
num. 8. Neque habenda est ratio conditionum, cum
mens testatoris sit expressa in contrarium vt infra; &
in casu nostro hoc maximè verum est, quia, cum Do-
mina Cæcilia re sit coniuncta, & verbis cum filiabus,
& Domino Laurentio, per ius accrescendi, vel saltem
non decrescendi ad exclusionem quotumcunque suc-
cedit in vsufructu; textus in term. l. 1. ff. de vsufr. accres.
§. Quoties vsusfructus legatus est propter quem textum
Doctores hanc sequuntur sententiam vt communem,
& ita respondit Ang. cons. 159. nu. 2. Vasq. de succes.
creat. lib. 1. ,10. nu. 128. Cephal. cons. 126. num. 7.
lib. 1. quod verum est non solum quando collegatarius
non potuit assequi beneficium, vsusfructus, sed etiam
quando effectiue assequutus est, & postea moritur; ita
Doctores citati. Vide etiam Mant. de coniect. vlt. volu.
lib. 9. tit. 7. per totum. Si ergo præsens difficultas esset
soluenda ex principijs iuris communis, facilis esset so-
lutio ex præmissis, sed cum extet particulare statutum
Ciuitatis Bergomensis, & mens testatoris etiam faciat
difficultatem, & statutum & mens testatoris legi sint
præferenda, & statutum, ergo & mens testatoris sunt
expendenda, & primo statutum. Extat ergo Bergomi
tale statutum collat. 6. c. 22. ita disponens. Maritus ha-
bens vxorem dotatam, & filium, vel filiam vnum vel
plures ex ea, non possit ei relinquere nisi alimenta &c.
post hæc subiungit & in casu, quo maritus faceret, &
relinqueret vxorem suam dominã, massariam, & vsu-
fructuariam vel dominatricem in domo omnium bo-
norum, quod tunc intelligatur reliquisse solum alimẽ-
ta, & valeat tale legatum quoad alimenta tantum et si
contrafactum fuerit, seu mulier contra dicta fecerit,
vel venerit, non valeat, nec teneat. Ex qua dispositio-
ne videtur omninò dicendum. Dominæ Cæciliæ ni-
hil præter alimenta posse competere ita ratiocinan-
do.

31 P. † Testamentum est explicandum iuxta disposi-
tionem statuti Ludouis. decis. 464. nu. 8. Viuius decis.
221. quod est seruandum, etiamsi sit in damnũ alicuius
talis eius interpretatio, l. prospexit ff. qui & à quibus
Alex. cons. 101. num. 15. vol. 3. Nata cons. 49. num. 13.
& plures alij apud Tiraquel. l. si vnquam verbo Liber-
32 tas num. 4 C. de reuoc. donati. † tantum enim opera-
tur statutum in territorio statuentis, quantum lex vni-
33 uersalis vbique, Surdus decis. 138. num. 17. † Cum in
territorio statuentis sit lex ciuilis, idem Surdus 540. nu.
3. ergo dispositio testamenti, quod Domina Cæcilia sit
Domina vsufructuaria &c. erit intelligenda, quod sit
tantũ alimentaria existentibus filijs fœminis. Sed, quia
huic rationi facile respondetur. Quod videlicet di-
spositio statuti sit vera existentibus viuis filijs fœminis,
vel masculis, vtpote horum contemplatione factum
34 non autem istis mortuis † cum cesset ratio eiusdẽ sta-
tuti, quæ est fauor filiorum, qui eorum morte expirat,
& ideò cessat etiam statuti dispositio, quod verum est
tam si statuti dispositio respiciat publicam vtilitatem
quam priuatam, Io. de Imola cons. 87. Versu præterea
secundò Tuschius littera C. conclus. 202. num. 32. quia
inquam hoc modo soluitur, quod scilicet mulier non
possit esse vsufructuaria existentibus filijs, sed eorum
morte vsufructum integrum acquirat. hoc secundo
52 modo ex statuto formatur argumentum. † Quæ ab
initio non subsistunt tractu temporis non firmantur,
vulgatis viribus. Sed institutio vxoris vsufructuariæ est
36 nulla ab initio. † tum quia illa, quæ fiunt contra legẽ
vel statutum sunt nulla, etiamsi à lege, vel statuto non
annullentur, l. Non dubium in princ. C. de legib. Vbi
Bart. num. 2. Versu tu videris. Bald. nu. 1. vers. Quidem
seruauit, & num. 2. Versu nota 4. Castrens. nu. 2. vers.
& 3. Iason. num. 17. in 8. notab. Suarez Theologus in
tract. de legib. lib. 5. cap. 25. num. 1. & 2. & cap. 27. nu. 2.
Salas in simili tract. quæst. 96. tract. 14. disp. 15. sect. 8.
37 num. 6. † tum etiam & maximè in casu nostro, quia
in statuto præcitato adest clausula irritans, expressè
non possit Gloss. cap. Non potest de reg. iur. in 6. ver-
bo. Non potest. Bernar. reg. 487. Bart. l. Mæuius §. duo-
bus colu. 8. vers. 3. quæro nu. 20. ff. de leg. 2. Roland.
cons. 2. num. 40. lib. 4. Paris. cons. 58. num. 35. lib. 4.
Tiraqu. de iure mari. Gloss. 4. num. 1. & 11. Hippolitus
cons. 65. num. 17. volu. 1. Molin. de Primo. lib. 2. cap.
11. num. 11. cum alijs sequentibus. Præterea clau-
38 sula. † Valeat tantum; & alia, & si contrafactum fuerit,
non valeat, nec teneat, sunt clausulæ irritantes, Taxa-
tiuæ enim formam important, & eorum transgressio
vitiat actum. Felinus in cap. Ex parte nu. 7. de Constit.
decis. cons. 19. n. 19. vol. 2. Gonz. ad 8. Reg. Cancell.
39 Gloss. 43. num 26. 3. † Omnia gesta contra statutum
Bergomense ex clausula in calce libri statutorum ap-
posita sunt ipso facto nulla, & inualida, quæ apertè lo-
40 quitur, nec indiget explicatione. † Nec ipsi Domini
Rectores possunt aliter iudicare, quam sit in statuto
expressum; iurant enim in ipso ingressu regiminis se
omnia Ciuitatis statuta esse seruaturos. Præterea idem
statutum est à Serenissimo Principe confirmatum, &
ideò nullus inferior in illud quidquam potest, maximè
stante decreto irritante apposito. Vide Gabriel. de
Clausul. consul. 3. à num. 20.

Quibus tamen non obstantibus puto dicendum
mortuis filiabus, vel filijs integrum, & formalem vsum-
fructum deberi Dominæ Cæciliæ. Quia statutum non
obstat, & probo.

41 P. † statuti verba sunt interpretanda quam latissi-
mè, & quam strictissimè fieri potest, etiam vsque ad
verborum impropriationem, vt iuris communis vite-
tur correctio, cap. Cum dilectus de consuet. vbi ob hãc
causam. Electio exponitur cõfirmatio, & sufficit quod
verba non sint inaniter, & superfluè posita, quod opti-
mè probat Bart. l. 4. §. Prætor ait ff. de dam. infe. Ab-
bas in cap. Cum dilectus nu. 6. ad finem de consuet.
Ioan. de Auanc. cons. 72. num. 2. Alex. cons. 52. circa
princ. volu. 1. & in cons. 83. n. 6. volu. 2. Suur. in l. Om-
nes populi nu 107. de iust. & iure. Riminal sen. in cons.
43. num. 13. Ruinus cons. 169. num. 8. lib. 3. tenuit Rota
apud Mant. decis. 98. nu. 2. & Ludouis. decis. 398. nu. 4.
& alias sæpè. Cum ergo de iure communi etiam vi-
uentibus filijs, si sit institutus hæres extraneus, totus, &
plenus vsufructus debeatur mulieri institutæ vsufru-
ctuariæ, satis erit, quod statutum operetur, quod vi-
uentibus filijs vsufructus istis reseruetur, & matri ali-
menta debeantur tantum; ita reliquis se confirmando
iuri communi, nempè, quod demortuis filijs vxor re-
licta vsufructuaria plenum, & integrum capiat vsum-
fructum.

42 Et confirmatur. † Quia congrua interpretatio sta-
tuti, vt habeatur; recurrendum est ad causam finalem,
ob quam conditum est, l. vlt. ff. de hæred. instit. Alex.
cons. 48. num. 10. lib. 6. Manric. decis. 59. num. 6. cum
ergo causa finalis sit fauor filiorum, secundũ istum præ-
sens etiam statutum erit interpretandum. Cum ergo
istis demortuis nullus sit eorum fauor, nulla etiam erit
statuti dispositio.

43 Secundò probatur † Cessante fine legis, vel statuti
in totum cessat etiam ipsa lex, vel statutum, licet enim
cessante causa fiendi non cesset effectus, cessat tamen
cessante causa essendi. Bald. in l ad comparandas n. 4.
C. mandati, & in l patre furioso in prim. lect. in princ.
& in 2. in fine. De his qui sunt sui, vel alie. iur. Ripa in
l. 1. num. 3. in fine de leg. 1. Manric decis. 131. num. 5.
Cum ergo causa essendi, & finalis istius statuti sit fa-
uor liberorum, hoc in totum cessante eorum morte
cessabit etiam, imò tolletur omninò, imò nunquam fuit

de

de illis dispositum, statutũ.n.nunquã potuit intelligi de illis, ad quos eius ratio finalis non extenditur; cum ergo eius ratio finalis nempè fauor filiorum non extendatur post eorum mortem, neque statutum disponit de eo tempore, disponit enim pro eo tantũ quo viuunt, Ex qua ratione pro nunc deducetur responsio ad argumentum contra factum Quæ à principio non subsistunt, tractu temporis &c. respondetur enim dato & non concesso, quod statutum esset irritans de quo infra latius, adhuc tamen nihil esset contra nos, quia statuti dispositio limitatur ex causa finali, vt supra visum est, ex causa enim finali desumitur optima interpretatio ; cum ergo causa finalis sit tantum fauor liberorum, etiamsi statutum prohibeat vxorem institui vsufructuariam non extendetur vltra quam extendatur idem fauor, nec irritatur simpliciter institutio vsufructus; sed tantùm ratione, & respectu filiorum, quo cessante cessat etiam dispositio, & talis institutio non est nulla respectu aliorum; Sed erit valida; sensus enim statuti esset existentibus filijs non possit institui vsufructuaria vxor & si instituatur censeatur tantum alimentaria liberorum fauore , respectu verò aliorum nihil disponit remanet ergo quod cessante omninò causa prohibitionis, cessat etiam prohibitio, imò nunquam de hoc statutum disposuerit cum non cadat sub eius fine. Sed de hoc infra.

44 3. Probatur † statutum ita est explicãdum, vt ex generali intellectu non sequatur absurditas, iniquitas, aut læsio iuris tertij, quia tunc generalitas illa à iure communi interpretationem recipet, & ita intelligi debet, vt quoad fieri potest minus ius commune corrigatur text. in capit. cum dilecta §. Quia nobis. Glossa ibi verbo Nec iuri: de rescript. & l. 2. C. de noxal. act. Glossa notabilis in capit. statutum. Verb. Numerandum de Præben. in 6. Bart. in l. Omnes populi ff. de iust. & iur. Alex. cons. 106. num. 5. volum. 5. & consil. 107. num. 4. eodem volu. per leg. quod verò ff. de leg. Curt. sen. cõs. 35. num. 15. Socin. Senior cons. 31. num. 1. volum. 1. & Curt. iun. cons. 207. num. 9. volum. 3. vbi dicit communem. Brunus in tract. statut. art. 12. numer. 12. vbi dicit quod nulla dispositio ita debet intelligi, vt inducatur absurdum Iason in l. Non dubium, num. 37. C. de leg. vbi dicit, quod generalia statuta restringenda sunt ad id quod est rationis, & quod omnia statuta recipiant interpretationem per punctum rationis. Nat. in tract. statut. quæst. 4. num. 126. 142. & 150. & statuta intelligenda sunt, ne quis indebite damnum patiatur Doctores in l. 2. C. de noxal. act. Alex. consil. 101. num. 15. volum. 3. & alibi sæpè, & consil. 106. num. 9. volum. 5. dicit verba statuti esse impropriãda ad hoc vt absurditas & læsio iuris tertij vitetur per text. in cap. cum dilectus supra cit. & Natta in tract. stat. supr. quæst. 4. nu. 147. & Socinus cons 84. num. 5. volum. 1. asserunt statuta ita esse intelligenda, ne à sapiente reprehẽdi possint Imò statutum potius superfluum iudicari debet , quam quod ex eo alicui indebite damnum inferatur Cephal. cons. 247. volum. 2. Bald. in cap. 1 §. inuestitura num. 4. de noua form. fidel. Iason. in l. Iustitia numero 11. ff. de inst. & iure, vnde illud vulgatum; statuta non esse iudaicè intelligenda, hoc est captiosè, & fraudolenter , & cum iniuria alterius. Gaill. lib. 2. obseru. 33. à num. 4. Sequeretur autem absurdum , quod hæredes extranei præferrentur vxori. Sequitur iniquitas & læsio iuris tertij , quia mulier instituta vsufructuaria extraneis institutis hæredibus deber habere plenum vsumfructum , & tamen ab ea auferretur sine causa, imò contra mentem testatoris & dispositionem iuris communis , & si statutum debet recipere interpretationem per punctum rationis hoc ita est interpretandum , vt exclusa ab vsufructu vxore propter filios, ei debeatur exclusis extraneis hæredibus vtpote prædilecta.

45 4. † Nimis iniquum est priuare Dominum facultate disponendi de rebus suis prout illi libet sine causa, imò talis dispositio esset iniqua. Cap. in nostra de iniurijs & dam. dat. ad quod etiam aducitur Glossa singularis l. 3. C. quæ sit longa consuetudo, & ca. cum omnes de constit. Quod non solum in foro fori, sed etiam in foro animæ verum affirmat Angelus verbo statutum num. 8. ergo Cum testator disponat , quòd vxor sit vsufructuaria , extantibus filijs intelligerur tantum alimentaria, his demortuis erit effectiue erit effectiuè intelligenda, quod habeat plenum vsufructum, vt pro libito possit disponere testator , cum nulla sit causa priuandi
46 cum libertate sua † & statutum tali facultate priuans esset nullum, vtpote conditũ à ciuitate; quæ non habet iura regalia , & ideò quę non potest condere statuta , quæ priuent suos ciuis iuribus sibi competentibus , vt priuatis ciuib. ; Sed tantum illa, quæ publicum concernunt interesse; illud enim pertinet ad supremam Principis potestatem Abbas in capit. in nostra de Iniur. & Damn. dat. & Clem. Pastoralis de re iudicata.

Quod si dicas hoc statutũ valere, licet sit in præiudicium ciuium, quia est cõfirmatum à Serenissimo Principe Respondeo nũquam censeri confirmata illa statuta , quibus propria auctoritas subditis Ciuitatibus communicetur Gabriel. lib. 6. conclus. 1. num. 35. quia regalia non veniunt in concessione generali.

47 5. Probatur Acta † contra legem , Canonem , vel statutum prohibentia, non ideò censeatur nulla , quia sunt contra tales dispositiones, si facultas agendi illa , quæ sunt prohibita sit in agente indepẽdẽter à lege argumento capit. dilectus el 2. de Præben. & Gloss. sing. in Clem. 1. de iure patro. quæ citatur ab Angelo Theologo Verbo Consilium. 3. etiamsi statutum prohibeat actionem per verba non possit non valeat &c. ita Bonacina de leg. disp. 1. quæst. 1. punct. 8. numer. 12. §. Præter dictos, vbi Doctores sentiẽtes refert, sed facultatem instituendi vxorẽ vsufructuariam nõ habet maritus à lege; ergo neque institutio talis vsusfructus erit nulla licet sit cõtra statutum vetans & prohibens; quod tradit etiam Gloss. ad Reg. 64. de reg. iuris in 6. Quæ contra ius &c. dum ait hanc regulam habere locum in ijs, quæ de iure sortiuntur effectum , & docet Fælinus in cap. Rodulphus §. vlt. sub num. 24. de rescriptis Illa autem quæ de iure sortiuntur effectum , sunt quæ possunt fieri, quia à iure facienda conceduntur vt alienatio bonorum Ecclesiasticorum &c. si ista prohibeãtur etiam cum solis verbis, non possit , non valeat &c. ista sunt nulla. Quia eorum factio pendet a lege, & ita est intelligendum cap. Nouit de ijs quæ fiunt à Prælatis . Cætera verò quæ fiunt etiam sine legis permissione. nec habent factionem à lege, idest fiunt, quia lex dat factionem licet prohibeantur vt supra, acta non censentur irrita.

48 6. † Etiamsi si verba statuti essent importantia latam sententiam , important tantum ferendam , si per sequentia verba appareat ita esse intelligenda , puta quia post verba indicantia latam sententiam addantur verba significantia ferendam , vt causam perdat , intelligantur, habeatur, sit &c. huiusmodi; Felinus in Cap. Rodulphus §. vltimo numero 24. de rescript. & Archidian. Cap. Inolira 11. quæst. 1. ergo & nostrum statutum non erit irritans, quia per huiusmodi verba importantia ferendam sententiam conditum est, videlicet vt intelligatur reliquisse tantum solum alimenta, non valeat , non teneat , sit irritum &c. ergo aliter factum ab initio subsistit donec per sententiam contrarium declaretur.

7. Dato & non concesso , quod statutum omninò contra nos esset, adhuc tamen plenus vsufructus
49 Deberetur Dominę Cæciliæ. † Legatum annuum vsufructus non est vnum , sed plura. Menochius de præsumpt. lib. 4 præsumpt. 132. & lib. 4. præsumpt. 139. nu. 77. & 78. qui multos refert, & sequitur, vbi autem versamur in annua obligatione in principio cuius libet anni conditio purificatur, & noua nascitur obligatio l. Nec semel ff. quando dies leg. cedat. l. Pater seuerinã ff. de condit. & demonstrat. l. Senatus §. final. ff. de donat. causa mort. Castr. in l. Si ficum §. stipulatio sub num. 1.

num. 1. vers. & sic de singulis ff. de verb. oblig. Socinus cons. 81. num. 5. lib. 3. Natta cons. 543. num. 5. Parisius cons. 95. num. 44. lib. 2. Surdus cons. 223. num. 5. & in tract. de alim. tit. 9. quæst. 6. num. 3. & decis. cons. 273. num. 10. Gomez var. tom. 2. cap. 11. num. 44. Rota in Ianu. legat. 20. Iunij 1620. coram Buratto, cum ergo singulis annis noua nascatur obligatio, in principio anni, quo mortuæ sunt filiæ, noua nascetur etiam obligatio pro Domina Cæcilia, & sic legatum vsusfructus integer debebitur. Hæc sunt quibus cogor huic parti assentiri. Ad opposita facile respondetur. Ad illa quæ primo loco obijciebantur, quod testamentum iuxta statuti dispositionem sit explicandum. Dico primo. Si sit iustum, & æquum secundo dico etiam à nobis explicari testamentum iuxta statutum; dicimus enim existentibus filijs fœminis vxorem esse tantum alimentariam etiam institutis hæredibus extraneis quod de iure communi non esset dicendum. Nec vlterius debet extendi statutum, ne egrediatur limites fauoris contemplatione cuius conditum est, quod est bonum filiorum.

Ad secundum. Respondeo primò statutum non esse irritans, per ea, quæ supra adducta sunt, vt sit æquũ, & iustum, etsi quæ sunt verba, quæ irritationem saperent, vel essent impropriandа, vel tollenda per tradita cumulate supra. Secundo, quia statuti interpretatio optima est quæ sumitur à fine eum ergo finis sit fauor filiorum non debet vltra extendi; dato ergo & nõ concesso, quæ esset irritum adhuc esset tale tantum respectu filiorum cum illos tantum respiciat. Tandem cum legatum vsusfructus sit annuũ singulis annis nouam parit obligationem, & ideò semper debetur ex quibus & ex supra traditis aperte colligitur rationes nihil valere. Et patet solutio ad Tertium.

Nunc superest videndum quæ sit mens Domini testatoris, an voluerit Dominam Cæciliam vxorem tantũ alimentariam an verò vsufructuariam, & videtur probari quod ex eius mente debeat esse tantum alimentaria.

50 Primò † Dominus testator præfert Dominum Laurentium Fratrem in hæreditate filiabus proprijs, ergo dicendum est secũdũ hanc prædilectionem præferre etiam eundẽ vxori in vsufructu, ita Mantic. de coniet. lib. 9. tit. 7. n. 15.

Secundò Dominus testator legat singulis annis Dominæ Cæciliæ eius vxori 25. aureos, ergo non in-
51 tendit illam esse vsufructuariam, † quia esset inconueniens, quia cum legatum 25. aureorum non possit solui ex redditibus, quia vsusfructus iam ad illam pertinet, esset soluendum ex capitali, quod est inconueniens. Michael Graff. de success. §. legatum quæst. 36. num. 2. & 3. Couar. var. res. lib. 2. cap. 12. num. 7. ergo legatum
52 esset nullum quod non est admittendum. † quia in testamento nemo præsumitur actum frustratorium fecisse l. 1. in fin. ff. de municip. l. vnica C. de thesau. lib. 10. Surdus cons. 307. Actus enim frustratorios lex abhorret l. Hæc stipulatio ff. vt leg. Sub fideic. nomine cau. Surd. decis. 260. num. 5. cum sequet. & decis. 276. numero 4. cum sequent. & consil. 345. num. 18. ergo ex mente testatoris colligitur, quod sit tantum alimentaria, & etiam.

53 Tertiò † colligitur ex eo quod Dominus testator prohibet, ne Domina Cæcilia possit habere capitale suæ dotis. Ad quid enim hoc, si totus vsusfructus ad illã
53 spectat. † Referet autem si erit tantum alimentaria, quia exhibitis illi alimentis totus vsusfructus remanet penes hæredem. In contrarium tamen est.

54 Primò † Dominus testator vult Dominã Cæciliam eius vxorem simul cum suo fratre, & filiabus conuiuentem esse vsufructuariam omnium bonorum. Si verò recedat à Domino Laurentio assignat pro alimentis septuaginta aureos, ergo dum primo loco instituit vsufructuariam in secundo alimenta assignat, manifeste colligitur quod aliquid amplius in prima dispositione intendit quam in secunda. Si manserit cum Domino Laurentio sit vsufructuaria si non manserit sit tantum alimentaria.

55 Secundò † quando vuult simul viuere Dominã Cæciliam cum Domino Laurentio, & illam instituit vsufructuariam prohibet ne dotem possit habere, cum verò extra consortium Domini Laurentij considerat manentem concedit quod præter alimenta possit dotem habere siue in numerata pecunia, siue in stabilibus ergo signum est quod in primo legato, cum sit maius onus, debet esse etiam maior honor, per regulam. Conditio in legato ex parte grauati ad releuandum & ex parte honorati ad onus intelligenda est, & ista indicant differentiam legati.

56 Tertiò † Dominus testator vult Dominũ Laurentiũ fratrem teneri ad reddendam qualem, qualem rationem suæ administrationis. Peto cui tenetur cum ipse sit hæres? Certe nulli nisi si quis sit institutus simul cũ eo vsufructuarius ergo Domina Cæcilia erit vsufructuaria. vt sit aliquis cui ratio reddatur, quia filijs assignata est dos congrua, & determinata. Nunc ad ea quæ obiecta sunt.

57 † Ad primum dico esse claram mentem testatoris, nec opus esse coniecturis ad eam eliciendam a. Re-
58 spondeo † Non esse bonum argumentum à prædilectione in hæreditate ad prædilectionem in vsufructu, quia hæreditas defertur non solum ratione prædilectionis, sed conseruationis familiæ, quod non militat in vsufructu, & ius commune alio modo procedit, nã quando Pater filijs prædiligit extraneum in hæreditate, non decernit esse etiam prædilectum ratione vsufructus respectu vxoris, sed putat mulierem extraneo esse prædilectam, & vult terminum, vsufructuaria, esse intelligendum non solum pro alimentaria sed pro vere vsufructuaria, & illi decernit totalem vsumfructum vt supra hic ergo modus argumentandi non valet, quia non procedit à paritate rationis, & iuris communis dispositio refragatur.

59 Ad † secundum admisso antecedente nego consequentiam. Respondeo enim hoc esse onus additum hæredi honorato in hæreditate, & vsufructu. Siue ergo hoc legatum soluatur ex redditibus vsusfructus, qui pertinet ad Dominum Laurentium, vt vsufructuarium simul cũ Domina Cæcilia, siue ex proprijs bonis ipsius Domini Laurentij quod videtur velle Dominus testator, dum hoc onus vult transire etiã ad hæredes ipsius Domini Laurentij; hoc nullum est inconueniens, cum quælibet persona in testamento honorata possit etiam in testamento grauari l. Ab eo C. de fideicom. l. Si fuerit ff. de leg. Vel tandem quod inconueniens esset, si de capitali hæreditatis solueretur; Nonne potuisset Dominus Io. Andreas præter vsum fructum suorum bonorum legare suæ vxori trecenium aureos pro vna vice tantum soluendos? Si hoc totum simul potest, quare non potuit per partes legando 25. in singulos annos? quorum solutione antequam perueniatur ad summam trecentum aureorum labentur saltem duodecim anni; quibus non multo longior erit vita Dominæ Legatariæ. Nec desũt causæ istius legati, vt obligatio conuiuendi cum Domino Laurentio cum suis filiabus, non transeundi ad secunda vota, non habendi suam dotem & plures aliæ, quas prudens potest cogitare. Neque ista ergo est coniectura releuans in contrarium.

Ad Tertium Respondeo potius ex hoc colligi quod sit vsufructuaria quia non posse habere dotẽ est onus vt supradictum est, ergo debet etiam magis honorari, cui hoc imponitur. Valde autem multum refert hæredi non posse Dominam Cæciliam extrahere suam dotem, quia cum sit simul vsufructuarius gaudebit fructibus dotis simul cum illa. Deinde est magnum incõmodum statim extrahere Capitale totius dotis alicuius summæ, vt est illa Dominæ Cæciliæ Ista ergo coniectura potius adiuuat nostrum intentum, & destruit contrarium, quam quod stabiliat aduersariam opinionem. Remanet ergo probatum quod institutis hæredibus

dibus extraneis superstitibus filijs sit tantum alimentaria mater, ijs autem demortuis totus vsufructus plene ad eam deuoluatur. Hoc autem casu verba illa Domina, & vsufructuaria fauore liberorum explicantur, alimentaria ex præsumpta testatoris mente liberorum fauore, quasi maritus vellet vxorem esse domi suæ in eadem præeminentia & in eodem statu, in quo erat antequam maritus moreretur, ne à liberis post mortem suam contemnatur. Hoc autem verbum Domina, à testatore prolatum, etiam extraneo instituto non cõcludit dominium bonorum; sed vt supra quandam præeminentiam; non enim est verisimile maritum voluisse, mulierem habere Dominium, & proprietatem bonorum, ex quo alium hæredem instituit, & maximè
60 si filij sint instituti; hos enim Patrem † Cariores habere vxore textus declarat in l. Auctissimi. C. de fideicom. & in l. Cum auus ff. de condit. & demonstr. Rom. cons. 118. num. 2. Præterea Doctores dicunt communiter quod ex communi vsu loquẽdi mariti appellant vxores Dominas, & ita etiam vocantur in iure l. Titia §. Qui Marco ff. de annui. legat. & l. 1. ff. de rerum amot. & facit ad idem text. in l. 1. §. si vit. ff. ad Senatus C. Sil. Gail. lib. 2. obs. 144. num. 3. Concludo ergo quod de iure communi. Vxor instituta vsufructuaria liberis autem hæredibus, istis superstitibus intelligitur tantum alimentaria. Ex statuto autem non solum institutis hæredibus filijs, sed etiam extraneo. At ex enixa testatoris voluntate, quæ facit totum in casu nostro etiam existentibus filijs erit semper vsufructuaria, quia statutum non annullat factum, & si factum annullaret, quod omninò negamus, hoc esset tantum respectu filiorum, & ideò hoc tantum valeret istis superstitibus at istis demortuis, legatum esset in suo robore, & vsufructus plenus deberetur Dominæ Cæciliæ, & ita sentio.

S V M M A R I V M.

1 *Clausula, in qua est difficultas proponitur.*
2 *Ratio dubitandi, quia nomine filiorum non veniunt nascituri.*
3 *Si tamen addatur dictio vniuersalis omnis &c. veniunt etiam nascituri.*
4 *Verba generalia referuntur etiam ad futura.*
5 *In testamentis magis attenditur mens, quam verba testatoris.*
6 *Pro saluãda mente testatoris licet recedere à propria significatione verborum.*
7 *Voluntas est regina, ideò obtinet primum locum, & verba illi famulantur.*
8 *Non secundum verba, sed secundum mentem est iudicandum.*
9 *Amor non fertur incognitum.*
10 *Filij non nati sunt incogniti.*
11 *Expenditur quomodo filij non nati non sint cogniti, & an possit amor ferri in illos.*
12 *A diuersis non fit illatio.*
13 *A diuersitate legati concluditur diuersa mens legantis.*
14 *Testator præsumitur magis diligere iam natos, quam nascituros.*
15 *Dilectio potest terminari ad personas, quia sint ipsę tales, vel quia sunt ex tali sanguine ex tali familia.*
16 *Affectio sanguinis, & animæ redemptio tam militat erga nascituros, ac erga natos.*
17 *In claris non indigemus coniecturis.*
18 *Testator disponens secundum affectum est intelligendus de eo, qui est eo tempore, quo disponit.*
19 *Exponitur textus l. vnicæ §. sin autem C. de caducitate tollenda, ad hoc propositum.*
20 *Lex disponit standum verbis testatoris non coniecturis.*
21 *Verba non sunt mutanda, quia si aliud testator dicere voluisset, illud certe sciuisset.*
22 *Miles ignorans se filium habere, si scribat alios hæredes, censetur noluisse filium excludere.*
23 *Miles tamen sciens se filium habere, & alios scribens hæredes censetur illum excludere.*
24 *Verba prolata à statutarijs, sunt interpretanda secundum apices iuris, prolata ab indoctis secundum communem vsum loquendi.*
25 *Cum interpretatio verborum potest fieri ex iure, & ex communi modo loquendi est facienda ex communi vsu.*
26 *Vna clausula declarat aliam.*
27 *In testamentis non est recedendum à proprietate verborum, quando alius non est mos loquendi eiusdem testatoris.*
28 *Verba importantia legatum, vt lego, Reliquo &c. important institutionem hæredis si talis sit modus loquendi testatoris.*

Legatum omnibus filijs fratris ob beneuolentiam an includat nascituros.

XXXVIII.

1 DOminus Raphael in suo testamento ita legauit.
Primò Item esso Signor testatore lascia che sijano dati à tutti i figliuoli del Signor Giacomo suo fratello nati è che nasceranno di legitimo matrimonio da esso per l'amore che le porta, & in salute dell'anima sua scudi mille, e trecento d'oro. Secundò Itẽ vuole esso testatore, che sijno dati, e consegnati à tutti i figliuoli, e figliuole del Signor Marsilio pure suo fratello, scudi quattrocento d'oro, e questa è la mente di detto Signor testatore, per salute dell'anima sua, e per la beneuolenza, che haue à detti sue nipoti. Ex quibus oritur difficultas an secundum legatũ debeatur etiam illis filijs qui post conditum testamentum nascentur dicto domino Marsilio. Nam primum deberi patet ex verbis ipsius testamenti.
2 † Ratio dubitandi est, quia nomine filiarum ex iuris dispositione non veniunt posthumi. l. Qui filiabus ff. de leg. 1. quam explicat Simon de Pretis de interpret. vlt. volunt. fol. 376. num. 6. Peregri. de fideicom. art. 22. nu. 11. Fusar. de substit. quæst. 318. nu. 16. Tuscus littera P. conclus. 452. nu. 1. vbi nu. 2. post Alex. cons. 37. in fin. num. 19. vers. vltimo non obstat lib. 6. declarat vt procedat in dispositione de præsenti secus de futu-
3 ro, vel in futurum euentum. Attamen † quoties verbo Filijs additur aliqua dictio vniuersalis vt in proposito, Tutti, quæ æquiualet, Omni tunc videtur esse indubitati iuris quod in dispositione veniant etiam nascituri idem Simon de Pretis fol. 515. n. 106. & Pereg. d.
4 art. 22. nu. 8. & ratio est † quia verba generalia referuntur etiam ad futura l. Cũ pater §. filiæ tuæ ff. de leg. 2. vbi Bart. ex quo fit vt sistendo in rigore iuris, dicendum esset hoc legatũ deberi etiam nascituris. At quia
5 in testamentis † magis est attendenda testatoris mens & voluntas quam legum dispositio. Mant. de coniect.
6 lib. 3. tit. 3. nu. 9. † & pro saluanda testatoris voluntate licet etiam recedere à propria, verborum significatione idem Mantic. ibidem & firmat Castrens. cons. 264.
7 lib. 2. & ratio est quia † voluntas & mens testatoris est regina Roland. cons. 35. nu. 3. lib. 3. & ideò vt regina obtinet primum locum & verba illi famulantur Rota decis. 663. apud Farin. part. 2. recent. ideò nos istam dilligen-

8 diligenter in vestagari debemus, † & secundum illam
clare cognitam non secũdum verba iudicare l. Labeo
in fi. ff. de suppell. leg. l. Nominis; & rei §. verbum ff. de
verb. signific. Scacia de appellat. quæst. 4. nu. 21. An-
char. consil. 219 n. 5. & latè Tusch. litt. M, conclus. 119.

Pro habenda igitur mente testatoris aliqui ponde-
rant illa verba (Per la beneuolenza che haue alli pre-
deti suoi nepoti) & ex hoc concludunt legatum non
9 deberi nascituris & hoc modo ratiocinantur † Amor
non fertur in incognitum. arg. l. Papinianus §. 1. ff. de
hæred. instit. facit text. in l. si fuerit cum l. sequent. ff. de
leg. 3. Alex. in l. Gallus num. 2. ff. de lib. & posthu & l. 2.
C. de hæred. inst. Ang. cons. 78. num. 2. Bald. in l. Lu-
cius ff. de hæred. inst. & l. qui filiabus ff. de leg. 1 & ea
omnia quę ponderat Mascard. de prob. conclus. 156.
10 nu. 23. & 24. † sed filij nundum nati non sunt cogni-
ti ergo neque possunt esse dilecti. Cũ igitur hoc lega-
tum sit factũm ob dilectionem & dilectio non possit
cadere in non natos sequitur quod à legato non nati
11 cẽseantur exclusi † Quę tamẽ ratio meo iuditio nõ pro-
bat neque secundum veritatem neque in pręsenti casu.
Non secundum rei veritatem quia vel ista ratio intẽ-
dit quod dilectio non possit fieri in omninò nõ cogni-
tum, & hoc modo verum quidem dicit, sed non est ad
rem nostram quia de filijs nõ natis potest dari cogni-
tio; vel intẽndit quod dilectio non feratur nisi in obie-
ctum oculis corporeis cognitum quod videtur suppo-
nere vt aliquid probet, & hoc est falsum. Quia diligi-
mus Deum quã tamen nullus hominum vidit, diligimus
sãctos, ita & filij nascituri licet hoc modo in cogniti pos-
sunt tamen diligi vt germina & propagines familiæ vt
ex eodem sanguine. vt filij fratris & multis alijs respe-
ctibus & ita secundum veritatem non verificatur sim-
pliciter. multo minus in proposito casu quia idem ipse
testator asserit se relinquere etiam nascituris ob eandẽ
dilectionem. ergo in hoc casu ex mente disponentis di-
lectio fertur etiam in nascituros. Hanc difficultatem
prævidit etiam qui hanc considerationem fecit & vt
illam vitaret ita dixit quod in primo casu amor fertur
etiam in nascituros quia ita mentem suam expressit te-
stator non verò in secundo quia nihil dixit quæ ratio
destruit omninò primum quia manifestè supponit di-
dilectionem vt sic posse fieri in non natos. Erat igitur
hoc modo facienda argumentatio amor vel dilectio
non fertur in non natos nisi de illis fiat expressa men-
tio ergo &c. & erat probandũ illud antecedens. quod
ego puto simpliciter falsum quia ex coniecturis etiam
potest colligi quod dilectio feratur etiã in nascituros
licet non exprimantur Nec item valet quod subdit vi-
delicet quod in vno legato intelligantur quidem etiã
non nati ratione dilectionis non verò in secundo. quia
de illis fit expressa mentio in illo, non verò in isto quia
12 cum sint diuersa † a diuersis non fit illatio l. Papinia-
nus exuli ff. de minor l. inter stipulantem §. sacram ibi
sed hæc dissimilia sunt ff. de verb. oblig. l. naturalem
§. nihilominus ff. de acquirend. posses. Lancello. de at-
test. part. 2. cap. 12. in limit. 2. n. 2. Paris. cons. 18. num.
16. volum. 1. Socin. sen. cons. 18. nu. 41. volum. 1. Ant.
Mona decis. Bon. decis. 6. n. 5. &c. Cũ ergo sit diuersum
primum à secundo legato ex istis non fit illatio. sed ne-
que hoc saluat quia argumentum procedit à natura di-
lectionis quæ sit, quod non feratur in incognitum, non
verò quod ab vno legato deducatur illatio ad aliud.

13 Alia etiam † fit consideratio ad exclusionem non
natorum à legato. nempè diuersitatis legati, cum enim
in vno legẽtur mille & trecenti aurei in alio verò tantũ
quatuor centum volunt hinc colligi quod in isto tenu-
iori non includantur nascituri. quod confirmatur ex
14 doctrina Menoch. lib. 4. Præsumpt. 89. num. 78. † Te-
statorẽ videlicet prosequi maiore dilectione iam na-
15 tos quam nascituros † Quæ tamen considerationes li-
cet fortasse multum valerent alibi hic parum vigent
quia dilectio testatoris non terminatur ad aliquas præ-
cipuas qualitates filiorum existentium sed tantum quia
eos amat vtique ductus affectus sanguinis cum omnes
æqualiter afficiat beneficio, quod est signum non mo-
neri aliqua particulari eorum qualitate, deinde relin-
16 quit in redemptionem animæ suæ † quæ duo motiua,
nẽpè affectus sanguinis quia videlicet sunt filij fratris
& redemptio animæ militant æqualiter tam in natis
quã in nascituris. Quod autem pinguius sit vnum quam
aliud legatum est quia plures sunt filij ex vno quam ex
alio fratre deinde mercaturam exercuit simul cum illo
quorum filijs pinguius legatum est relictum quod po-
tuit esse sufficiens causa diuersitatis.

Nec sufficiens est coniectura ex Menoch. quia cũ in
iure habeamus quod nomini, filiorum, si addatur dictio
vniuersalis. Omnis, Tutti, comprehenduntur etiam na-
17 scituri non videtur posse aptari huic casui præsenti
quia cum simus in clara dispositione iuris, non indige-
mus coniecturis l. continuus ff. de verb. oblig. l. Pediculis
ff. de auro arg. leg.

18 Insuper etiam cõcedo quod dum agitur de affectu
testatoris de eo sit intelligenda dispositio, quia erat tẽ-
pore dispositionis; sed non est hoc probandum, erat
autem probandum, quod affectus testatoris esset tan-
tum erga præsentes quia illa propositio affectus testa-
toris tempore testamenti est ita intelligẽda quod affe-
ctus non extẽdatur vltra id quod poterat testator vel-
le tempore testamenti, sed tempore testamenti poterat
amare & diligere nascituros ideò nõ bene ex hoc in-
fertur nascituros esse excludendos. Quod igitur di-
cendum.

Ego licet istis rationibus non mouear ad assentien-
dum quod excludantur à legato nascituri cum de illis
non sit facta mentio alijs tamen rationibus puto non
deberi & assentior conclusioni licet non conueniam
assignandis rationibus suppono ergo quod testator in
vno legato fecerit expressam mẽtionem de nascituris
in alio verò non, & nunc probo in illo in quo non
fecit expressam mentionem nasciturorum licet addi-
derit vniuersalem. Tutti nec ideò illos velle vocare ad
legatum & hoc modo probo.

19 P. Ex text. † in l. vnic §. sit autem. C. de caducit. tollẽd.
ibi Nam si testator volebat nulla erat difficultas cum
20 ijsdem ea disponere † cum ergo lex disponat esse stã-
dum verbis testamenti non verò coniecturis alijs cum
testator facile potuisset aliter disponere si voluisset, di-
cendum erit cum dominus legans facile potuisset vo-
care etiam nascituros vt fecerat prius in primo legato
& non fecerit standum esse eius dispositioni non alijs
coniecturis.

21 2. Ex † c. ad audientiam de Decimi ibi mandamus
quatenus non permittas hoc fieri, nã si intelligeremus
tantum modo de noualibus vbi ponimus de laboribus
do noualibus poneremus ergo dispositio est intelligẽ-
da prout iacet ergo etiam in casu nostro vbi testator
disponit de omnibus filijs etiam nascituris de illis etiã
est intelligendus vbi verò disponit tãtum de omnibus
filijs non commemorando nascituros de illis non est
intelligendus.

22 3. Ex † ll. sicut certi & l. si cum in vtero de test. muli.
vbi dicitur quod hoc iuris est, militem, qui ignorans
est, filium se habere, & propterea alios scribentem hæ-
redes noluisse filio adimere hereditatem qui verosimi-
liter si filiũ se habere sciuisset per eñ alios à sua hæredi-
23 tate excludi voluisset, † ita pariter certi iuris est militẽ
qui sciẽ filium se habere & alios scribit hæredes intelli-
gi filium tacitè exhæredare quoniam si eum sibi suc-
cedere voluisset instituere sciuisset ex quo sciebat se il-
lum habere, ad idem est lex fin. ff. de hæred. inst. Ex
quibus Barr. multa corolaria deducit in Auth. Ex causa
C. de lib. preter: & in l. filio præterito ff. de inuest. test.
ergo cum etiam testator sciuisset nominare nascituros
vt nominauerat in primo legato & non nominauerit
dicendum est eos voluisse excludere.

24 Dices licet non expressè eos nominauer nomina-
uit tacitè nascituros cum addidit vniuersalem particu-
lam. Tutti Respondeo quod hoc verbum non est pro-
latum à statutario sed ab homine qui licet esset rerum
agenda-

agendarum peritissimos, apices tamē iuris nec de no-
mine sciebat, cum ergo verba prolata ab indoctis sit
interpretanda secundum communem vsum loquendi
l Cum autem C. de donat.ante nupt.à statutarijs verò
& iuris peritis secundum consuetudinem iuris perito-
rum l.Cum delanionis §. Asinam ff. de fund. instr Ro-
manus cons.4. Mantica de Conject.lib.3. tit.8.num.1.
Sud. cons.313. num 87. Gonzales ad 8.Reg.Gloss.11.
num.63. cum ergo ista verba profe raotur ab indocto
& legum inscio erunt interpretanda secundum com-
munem vsum loquendi. Quis enim vnquam dicat ho-
mines indoctos scire hanc differentiam quod nomine
filiorum non veniant nascituri, veniant autem si adda-
tur dictio vniuersalis Tutti? Certè nemo hęc dicet, di-
cendum est ergo, quod testator hac dictione tutti vo-
luerit exprimere quod communiter exprimitur, vide-
licet si additur (filijs etiam nascituris) eos etiam com-
prehendi, si verò addatur tantum filijs, intelligi tantū
de existentibus & natis, quod puto certum in hoc casu
cum testator vtrobiq; apponat vniuersalem tutti, tam
in primo quam in secundo legato, maximè etiam quia
25 † cum interpretatio verborum potest fieri ex iure, &
ex communi vsu loquendi est facienda secundum cō-
munem vsum loquendi omissa illa quæ potest dari ex
iure l. si stipulatio ista §. hi quoque ff. de verbor. obli-
gat. & colligitur ex Gloss. & ibi not. per Bart.& notat
expresse Innocent. cap. cum clamor & cap.cum cauf-
sam de test. & certè verba sunt interpretanda secun-
dum vsum disponentis l.cum alimenta, in princ. vbi
Bart.ff. de alim. & cib. leg. Corneu. consil.69. num.5.
volum.1. Surd. cons.319. num.7. Mart de clauf.par.4.
clauf 29. num 4. & interpretatio vniuersalis Tutti, de-
26 bet sumi ex alio legato vbi etiam ponitur † quia vna
clausula declarat aliam l. qui filiabus §. si seruus plu-
rium ff de leg. 1. l.quæsitum §. Papinianus quoque ff.de
fund. instr, l. quamuis ff. de fideicom. Ceuall comm,
contra comm. conclus.905. num.20. cum ergo in pri-
mo legato illa vniuersalis Tutti supreflueret, vel voca-
tio nasciturorum si testator illius virtutem sciuisset
dicendum est non sciuisse, & secundum hoc regulan-
dum est cum intelligendum secundum legatum Ne-
27 que obstat † quod in testamentis non sit recedendum
à propria verborū significatione l Non aliter in princ.
de leg.3. & l.si alij de vsufruct. leg. quia hoc verum est
28 quando alius non est mos loquendi testatoris, † quia
tali casu etiam verba significantia legatum vt Relin-
quo Assigno important institutionem hæredis. C. fa-
miliæ hercifcund. l.Quoties & Gloss ordin. Remanet
ergo quod legatum vbi facta est expressa mentio na-
sciturorum illis debeatur, vbi verò non est facta neque
debeatur nec obesse vniuersalem dictionem Tutti. His
positis argumenta in principio proposita possent ali-
quo modo diseruire vt rationes quare in vno exclu-
dantur, in altero verò includantur licet fortasse etiam
essent valdè leues.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur factum.*
1 *Ratio difficultatis.*
3 *Hæc habent difficultatem solum interris in tempo-ralibus & spirituales, Ecclesiæ subiectis secundum citatos doctores secundum quas sunt intelligenda infra dicenda.*
4 *Hæbreorum caussæ tam spirituales, quam temporales non ad Summum Pontificem sed ad sæcularem potestatem spectant.*
5 *Ioannis Azorij dictum.*
6 *In hæbreos nihil potest summus Pontifex nisi illi sint subiecti in temporalibus.*
7 *Dictum Pauli. Nihil nobis de ijs qui foris sunt.*
8 *In Sacris Canonibus nulla reperitur potestas competens Papæ in hæbreos & infideles.*
9 *Papa Hæbræos & infideles non potest excommunicare, Non enim sunt baptizati.*
10 *Papa cognoscit quale sit delictum cognitionem commitsit sæculari potestate.*
11 *Ob crimen hæbræorum committit Christianis ne cum illis communicent.*
12 *Carpitur ob ijsdem Doctoribus dictum Abbatis.*
13 *Neque subditur Papæ Hæbræus vel infidelis etiā peccans contra ius naturæ.*
15 *In casu negligentiæ, & in delictis contra fidem iudicandis rectè agit Papa contra dictos.*
15 *Delicta hæbræorum spectantia ad forum sæculare secundum leges ciuiles, spectantia ad Ecclesiasticum secundum ius Canonicum semper tamen punit iudex sæcularis.*
16 *Aliter sentit Felinus, si delictum sit mere Ecclesiasticum vult cognoscere Ecclesiasticum iuditem & si non possit ipse exequi committere sæculari exequtionem.*
17 *Si Delictum si sit mere sæculare sæcularis iudex cognoscit secundum eundem.*
18 *Si delictum sit in xii fori datur præuentio.*
19 *Doctrinam Felini aliqui non admittunt.*
20 *Pro salutione propositæ difficultatis quæ sint videnda.*
21 *Eleemosina non est opus spirituale.*
22 *Potest tripliciter considerari elemosina, & explicantur omnes.*
23 *Actus elicitiue ab vna virtute potest esse imperatiue ab alia.*
24 *Elemosina aliquando est actus Iustitiæ aliquando liberalitatis.*
25 *Ad caussam piā requiritur quod fiat pauperi propter Deum & si alterum desit non est caussa pia.*
26 *Eleemosina à lege imperata est potius taxa.*
37 *Eleemosina imperata à Charitate est opus pium à Iustitia legali, omnis.*
28 *Fauor pietatis non prodest hæbræis.*
29 *Hæbræi ad pios vsus relinquere non possunt sed de eorum relictis iudicatur vt de prafanis.*
30 *Priuilegium seu concessio generalis nunquam derogat spetiali. 31. Spesies semper derogat generi siue præcedat siue sequatur. 32. Priuilegium vel facultas non censetur concessa in præiudicium tertij nisi spetialiter exprimatur. 33. Rescriptum non tollit priuilegium nisi in rescripto fiat spetialis mentio.*
34 *Princeps concedens etiam motu proprio & ex certa scientia non potest tollere ius quæsitum nisi graui caussa.*
35 *Priuilegium concessum vel specifice confirmatum Ciuitati ad modum statuti cum principi se subdit nisi ex magna caussa non potest derogari. 36. Concessio in præiuditium tertij est strictè interpretanda & vt minus lædatur ius tertij etiamsi facta sit fauore pietatis. 37. Priuilegium secundum non deragat primo nisi de eo sit facta expressa mentio. 38. Quomodo sit intelligenda ista concessio. 39. Gratia facta est strictè interpretanda.*
40 *Respondetur quæsito.*

De

De Priuilegio confirmato à Summo Pontifice.

XXXIX.

1 HÆbrei Ferrariæ † commorantes vnuſquiſque
ſecundum ſuarũ facultatum quantitatẽ tenentur
certam pecuniæ quantitatẽ in ſuorum pauperũ miſerijs
ſubleuandis erogandam conferre. An autẽ iſta collatio
ſit iuſte facta ex antiquo Ciuitatis ſtatuto à Clemente
VIII. Sanctiſs. confirmato ſpectat cognoſcere ad Iudi-
cem ſapientũ, qui ſi reperiat deficere ad defectus ſup-
plementum eos cõgit. Nunc iidem hæbrei à Sanctiſs.
2 Vrbano VIII. nunc regnante † obtinuerunt vt in pijs
& ſpiritualibus cauſis Epiſcopo ſint ſubiecti. Quare
nunc Epiſcopus contendit non amplius ad ſæcularem
magiſtratum prædictam cognitionem ſed ad ſe ipſum
pertinere aſſerens illud eſſe opus pium, & ſpirituale
quippe quod reducitur ad eleemoſinam cum ſit factũ
pro ſubleuandis pauperum miſerijs, & ideò venire in
ſua conceſſione. Ideò quæritur quid iuris an ſcilicet
talis cognitio ad Epiſcopum an verò ad ſæcularem
magiſtratum pertineat.

3 Noto primo † In terris pleno iure idest in ſpirituali-
bus, & temporalibus Sũmo Põtifici ſubiectis hic caſus
nullã admittit diſputationem quia cũ ſit dominus ab-
ſolutus poteſt cuicunque vult cognitionem cauſſarum
quarumcunque hæbreorum demandare. In terris au-
tem ſibi in temporalibus non ſubiectis ſecundum in-
4 fraſcriptos Doctores inutiliter agitaretur. † Quia legi-
mus Iudæorum vel hæbreorum iudex tam in ſpiritua-
libus quam in temporalibus ſicut & omnium aliorum
infidelium eſt poteſtas ſæcularis, vt in terminis deci-
dit cap. Gaudemus de diuortijs, & late proſequuntur
Alexan. l. Titia col. 3. verſ. Vel ſecundo ff. ſolut. Matr.
Ancharan cap Ad ea quæ in 5. part. de reg. iur. in 6. So-
cinus volu. 1. conſ. 71. per totum & conſ. 72. cuiuſcun-
que auctoris illud ſit, & conſ. 119. volum. 4. Maranta
5 in ſua pract part. 4. diſt. 11. num. 67 & † Azorius ipſe
inſtitution. Moral. part. 1. lib. 8. cap. 22. excipiens ali-
quos caſus, vt videre eſt apud ipſum qui de iure nul-
lam in hæbreos Epiſcopo concedit Iuriſdictionem &
illa, quam Epiſcopis tribuit non poteſt intelligi niſi in
terris in temporalibus, & ſpiritualibus ſubiectis Sum-
mo Pontifici cum ſt quam habent ex eius conceſſione
6 habeant. † In hæbreos autem nihil poteſt Sũmus Pon-
tifex extra ſuum ſtatum temporalem iuxta citatos Do-
7 ctores. Cum aperte dicat Apoſtolus. † Quid nobis de
8 ijs qui foris ſunt, & probant. † Quia in Sacris Cano-
nibus nulla reperitur talis poteſtas competere Papæ
neque quoad punitionem ſpiritualem neque quoad
9 temporalem † non quoad ſpiritualem quia eos cenſu-
ris non poteſt afficere, quia cenſura requiret ſubie-
ctum baptizatum vt ex communi Theologorum &
Canoniſtarum nec eos poteſt priuare communione
fidelium cum hoc munus Papa cõmittat ſæculari po-
10 teſtati: † & ad Summum patet ex Sacris Canonibus
quod Papa cognoſcit de delicto & poſtea executio-
nem committat ſæculari principi, & in iſtius defectũ
poſtea Epiſcopo, cognitio autem Pontificis eſt in ijs
rebus quarum deciſio ad ipſum ſpectat, quod patet ex
11 cap. Poſt miſerabilem de vſuris † vbi Summus Ponti-
fex non hæbreos punit, ſed præcipit tantum Chriſtia-
nis ne communicent cum hæbreis vbi non ſatis bene
12 loquutum aduertunt ibi Panormitanum num. 4. † vbi
habet Pontificem indirecte excõmunicare hebreos,
quia iubet Chriſtianas cum illis non communicare
quia non eſt excommunicare, quia excommunicatio
eſt pæna priuans ſubiectum communione, & vt pæna
debet excommunicato infligi non verò alijs. Sed quid-
quid ſit dato etiam quod indirecte excommunicaret
hæbreos vel iudæos aperte demonſtrat ſe nihil in eos
poſſe quia non eis præcipit cum alijs non communi-
care ſed alijs ne cum ipſis communicent, & ſi quid in
eos poſſet illis præciperet ex quo capite etiam colli-
13 gunt Papam † neque poſſe quidquam in iudæos etiam
ſi delinquant contra ius naturæ quia ibi agitur de vſu-
ris quæ iure naturæ ſunt prohibitæ, & tamen hæbreos
contra illas peccantes vſuras exercentes non punit ſed
tantum Chriſtianis interdicit ne cum illis communi-
cent & hanc pænam committit ſæcularibus princip-
bus exequendam, cognoſcit ergo Papa tantum ex hæ-
brei contra ius naturæ Eccleſiaſticum, & diuinum an
peccauerint, deinde puniendos remittit poteſtati ſæ-
culari, & in caſu negligentiæ tantum tunc indirecte
ne fides aliquod damnum patiatur Eccleſiaſtica po-
teſtas ſupplet pro ſæculari vt in citato cap. Poſt miſe-
rabilẽ, & in cap. Poſtulaſti de Iudæis vbi cum Iudæus
clericum percuſſiſſet aſſerit Papa ſæcularem poteſta-
14 tem illum debere punire pæna pecuniaria, † & in ca-
ſu negligentiæ ſæcularis Eccleſiaſticam vocat, & mul-
to minus admittunt hæbreos ſubdit Papæ in quæſtio-
ne, an ſit, ex eo quod Epiſcopus cognoſcat an hæ-
brei peccauerint contra ius naturale vt in caſu citato
vſuræ quia hoc non competere Papæ aſſerant non ex
eo quod iudæi illi ſubdantur, ſed quia deciſio illarum
quæſtionum ad illum ſpectat nulla habita ratione
contra illas peccantium ſed tantum ratione materiæ
circa quam fertur deciſio, ad Papam enim pertinet
decidere an vſurarius ſit nec ne contractus facta
verò in vniuerſum hac declaratione ad ſæcularem
poteſtatem aſſerunt poſtea ſpectare decidere in ſin-
gularibus caſibus & delinquentes punire nec quid-
15 quam amplius ex textibus colligi, † ita vt in crimi-
nibus ad ſæculare forum pertinentibus procedat ſæ-
cularis poteſtas ſecundum leges ciuiles in pertinen-
tibus ad Eccleſiaſticum ſecundum Eccleſiaſticas San-
ctiones ſemper tamen eadem poteſtas ſæcularis pro-
cedit, quod ſi in eorum lege ſit taxata pæna pro deli-
ctis ſecundum illam ſunt iudicandi niſi crimen com-
miſſum ſit in odium Religionis vel tangat perſonas
Chriſtianas quia hoc caſu vel ſecundum leges Eccle-
ſiaſticas vel Ciuiles affirmant eſſe puniendos, ita ex
citatis Doctoribus poſſet reſponderi.

16 Felinus alio † modo decernit hanc rem tribus con-
cluſionibus abſoluens, in cap. Poſtulaſti in fine de Iu-
dæis. Primò vel crimen eſt omninò Eccleſiaſticum, &
cognoſcit iudex Eccleſiaſticus, & ſi ipſe executionem
non poteſt facere mandat ſæculari. & iudicat ſecun-
17 dum legem moſaicam 2. † Vel delictum eſt mere ſæ-
culare vt homicidium, vel aliud ſimile, & pertinet ad
18 ſæcularem. † Vel 3. eſt mixti fori, & datur præuen-
tio, addit tamen quod ſi iudex Eccleſiaſticus nimis re-
miſſe agat puniendo quod poteſt ſæcularis iterum co-
19 gnoſcere, & punire. † Non admittunt tamen aliqui
hanc Doctrinam dicentes Sacros canones nõ remit-
tere laico vel ſæculari iudici cauſſam cognitam, pu-
niendam, ſed cognoſcendam, & puniendam, & ſub-
dunt aperte loqui Paulum. Quid nobis de ijs qui foris
ſunt, & rationem conuincere quia dicunt non poteſt
iudex Eccleſiaſticus punire hæbreum vel iudeum pæ-
na Eccleſiaſtica quia illa non eſt capax Iudæus neque
temporali quia in temporalibus illi non eſt ſubiectus
nec pro crimine ſpirituali pæna tẽporali quia ad ipſum
nõ ſpectat ex D. Paulo ergo nullo modo poteſt punire
Reſtat ergo quod iudicet, & puniat ſæcularis ſecundũ
leges delicto conuenientes; quod ſi ſecundũ Eccleſia-
ſticas ſit iudicandum, & in aliquibus deficiant ad Se-
dem Apoſtolicã pro deciſione habenda non quatenus
ad hæbreũ ſpectat, ſed quatenus talis materia eius deci-
ſioni ſimpliciter ſubiecta eſt; hac verũ habita ſæcularis
punit hæbreum à ſe iudicatum. Sed hæc dicta ſint re-
ferendo aliorum placita. Sed quia ſumus in caſu ver-
ſante in foro Eccleſiaſticæ ditioni in temporalibus &
ſpiritualibus nihil ad nos hæc determinare ad alia er-
20 go conuertemur, & videdum. † Primò an iſta cauſſa
eleemoſinæ ſit ſpiritualis. Secundò an ſit pia. Tertiò
an conceſſa à Clement. VIII. ſint reuocata per hanc
conceſſionem factam non Epiſcopo ſed Hæbreis ab
Vrbano VIII.

Quoad

Quoad primum ergo an ista sit caussa spiritualis: Dico absolute non esse caussam spiritualem. P. Quia eleemosina ista si recte consideretur (quæ tamen in rigore iuris non est eleemosina vt infra) non est opus
21 spirituale ergo neq. caussa ista erit spiritualis. † Quod eleemosina non sit spiritualis probatur ex Turrecremat. de Pœnit. dist. 1. cap medicina §. Ad primum nu.
22 2. vbi habet eleemosinam posse considerari † tripliciter id est secundum sui substantiam. 2. vt ex charitate imperatam. 3. vt imparatam ab alijs virtutibus. Secundum sui substantiam nullum habet affectum, nisi corporalem in quantum scilicet habet supplere corporis defectus proximorum. 2. modo imperata à charitate, & tunc producit effectum spiritualem, nempè salutem animæ ex opere ipso, vel quatenus opus ipsum mouere potest recipientem ad orandum pro dante. S. Doctor Angelicus. 2. 2. quæst. 32. a. 3. modo vt imperata à iustitia ita aperte habet in cap. Quamobrem de Pœnit. dist. 5. num. 4. Vbi sibi ipsi obijciens ait. Si dicas quod cum satisfactio sit actus iustitiæ per consequens eleemosina quæ ponitur satisfactionis pars erit
23 actus iustitiæ sibi ipsi respondet. † Nihil prohibere actum qui est proprius vnius virtutis elicitiue, attribui alicui alteri virtuti sicut imperanti, & ordinanti ad finē suum, & ita eleemosina vt ordinatur ad satisfaciendū pro culpa imperatur à iustitia vt verò dirigitur ad placandum Deum habet rationem Sacrificij, & est imperatiue à latria. Et quod maxime ad rem nostram fa-
24 cit cap. Qui vult de pœnit. dist. 3. † affirmat eleemosinam aliquando esse actum Iustitiæ aliquando liberalitatis. Ex quibus ita forma argumentum. Ista eleemosina non est actus imperatus à charitate, nec est defectus ad salutem animæ vt iniungitur faciendus ab Hæbræis secundum eorum leges, nec vt à statuto imperata prætendit religionem, sed tantum subleuamen miseriarum aliorum hæbreorum, ergo non est quid spirituale sed mere temporale quia taliter imperata nullum effectum spiritualem intendit. Quod ista eleemosina taliter imperata non referatur ad aliquem affectum spiritualem, patet, quia est imperata à iustitia legali tantum secundum substantiam, statutum enim istam imperans, intendit tantum quod pauperum miseriæ subleuentur siue id fiat à charitate imperante siue dirigente nihil ad ipsum, intendit tantum dationem eleemosinæ quod est eleemosinam secundum substātiam nullo habito respectu ad alios effectus qui si adiungantur hoc erit præter intentionem statuti. Quod autem hoc tantum intendat pater quia hæbrei coguntur ea mittadere quæ coactio significat imperari à iustitia legali, & politica vt respicit politicam gubernationem, vt siue fiat cum charitate vel sine charitate nihil ad legem imperantem; tantum intendit quod eleemosina tribuatur, & corpus subleuatur, quę excludunt vt intentam omnem spiritualitatem ergo ista eleemosina est quid mere corporale ergo nullo modo pertinebit ad Episcopū, Cum ergo eleemosina sit imperata à statuto nec statutum aliud intendat quam corporale beneficium, vt probatum est, & hoc modo imperata dicatur imperata tantum secundum substantiam qui modus perse consideratus excludit omnem spiritualitatem vt probatum est, sequitur quod cognitio istius caussæ non pertineat ad Episcopum quia non spiritualis est.
25 Quod † verò neque sit pia probo. P. Ad hoc vt caussa dicatur pia duo requiruntur vnum quod fiat pauperi. Alterum quod fiat propter Deum ita vt si horum alterum desit caussa non dicatur pia Bald. l. illud num. 1. C. de Sacros. Eccles. Panormit. in principio decreti. parte quæ incipit Gregorius diuiditur num. 26. & 27. Felinus ibidem parte quæ incipit Gregorius Episcopus num. 25. Tiraquel. de Priuileg. piæ caussæ in præfatione num. 3. qui tota illa præfatione videndus est, sed ista eleemosina non est indicta in honorem Dei nec in salutem animæ ergo non est caussa pia, minor supra
26 probata est † 2. Ista in rigore non est eleemosina sed potius quædam taxa seu onus impositum diuitibus secundam æs & libram, & secundum quantitatem suorum facultatum, ne pauperes hæbræi cogantur men-
27 dicare à Christianis. † 3. Eleemosina quę est opus piū debet esse imperata à charitatem, non verò à iustitia, quia tunc incipit esse onus impositum, hoc ergo cum sit tale non erit opus pium.

Dices Hebræi hanc eleemosinam facientes possunt illam dirigere ad honorem Dei, & salutem animarū, ergo erit opus pium. Respondeo hic non considerari eleemosinam vt ab Hæbræo vel iudeo fit, sed vt à statuto imperatā, cum ergo statutum illam imparet non in ordine ad Deum, nec ad salutem animæ; sed tantū ad corporalem vtilitatem, si etiam quod sit imperata tantum secundum substantiam non verò vt pietatem vel spiritualitatem concernens. Non vtor alijs ratio-
28 nibus vt l. Non erit §. Diuus de iure iur. vbi Gloss. † Fauor pietatis non prodest iudæis, vere enim iudæi eum sint in superstitione improbata non possunt frui ijs priuilegijs quæ lex indulget ab Christi amore pie distribuentibus, neque pariter alia propositione à Lader-
29 tio adducta videlicet. † Hæbræi, cum extra vnitatem Ecclesiæ sint ad pios vsus relinquere non possunt. Sed de eorum legatis vt de profanis iudicandum est idem tenet Bart. ab eodem Ladertio relatus cons. 128. Quia hæc & similia non faciunt ad nostrū propositum quia eum Summus Pontifex hębreis cōcedat quod in caussis spiritualibus, & pijs sub dantur Episcopo, concessio est intelligenda non in rigore secundum nostrum modum loquendi, sed secundum quod res se habet. Vocat enim Sūmus Pontifex opus pium, & spirituale opus ab hæbræis factum ad modum spiritualium, & piorum operum quæ faciunt Christiani. Vnde necessarium est probare tantum attenta natura operum vt puto me fecisse. Ex his duobus ergo capitibus nempè quod ista taxa imperata à statuto vel eleemosina lato modo sumpta non sit opus nec pium nec spirituale remanet conclusum quod nihil in illa possit Episcopus virtute dictę concessionis. Superest tertia difficultas, an per concessionem factam hæbræis hoc ius sit ablatum à sęculari magistratu, & etiam ad hoc responden-
30 do, dico non esse ablatum, & probo. † P. Quia ista cōcessio facta hæbræis est generalis, vt patet legenti cōcedit enim generaliter quod caussæ spirituales & piæ hæbræorum iudicentur ab Episcopo. Priuilegium autem siue rescriptum generale nunquam derogat pri-
31 uilegio vel concessioni speciali. † quia species semper derogat generi siue precedat siue sequatur. Abbas cap.
32 Sicut Romana nu. 14. de rescript. 2. † Priuilegium vel facultas non censetur concessa in præiuditium tertij, nisi de hoc fiat spetialis mentio l. Nec auus. C. de man-
33 cip. liber. 3. † Rescriptum non tollit priuilegium nisi in rescripto fiat spetialis mētio priuilegij cap. Cum ol-
34 dinem de rescript. 4. † Princeps non potest tollere ius quæsitū tertio nisi graui de caussa, & manifesta, quod intelligitur etiamsi contrarium esset concessum motu proprio & ex certa scientia Panormita. in cap. certifi-
35 cati num. 9. de rescriptis. † 5. Priuilegio vel concesso in fauorem Ciuitatis vel specifice confirmato ad modum statuti, cum Ciuitas se illi subdidit non potest amplius derogari not. in cap. 1. de probat. Abbas in cap. Nonit. de Iudic. Bart. in l. Hi qui ff. de iur. immu. & in l. quod semel ff. de decret. ab ordin. faciet. & in l. Omnes populi ff. de iust. & iure, & alijs nisi tamen ex magna
36 caussa. † 6. Concessio facta in præiuditium tertij: est stricte interpretanda Abbas in cap. 2. de Decim. vt minus quam fieri possit lædatur ius tertij idem in cap. Dilecto num. 2. & 4. de verb. signifi. etiam si sit facta concessi ex caussa pietatis, idem in cap. Cum dicat
37 num. 3. de Eccles. ædifi. † 7. Priuilegium secundum non derogat primo nisi de primo sit facta expressa mē-
38 tio cap. Veniens de Præscript. † Est ergo ista concessio explicanda vt intelligatur de alijs caussis pijs, & spiritualibus cum in concessione de ista non sit facta mentio, & si de hac intelligeretur esset in præiuditiū magi-

N stratus

stratus sæcularis, cui huius caussæ cognitio per specialē
concessionem fuit confirmata à Clemente VIII. cum
39 ciuitatem ingressus fuit. † & cum ista cōcessio sit gra-
tia facta, non facienda est stricte interpretāda, & cum
lædat ius manicipale idest statutum Ciuitatis sufficit
quod in aliquo verificetur late Sanchez de Matrim.
lib. 8. disp. 2.

40 Dico ergo † Cognitionem caussæ spiritualis vel piæ
Hæbræorum de iure communi non spectare ad Epi-
scopum neque ex concessione quia hoc opus non est
pium neq. spirituale, & si esset pium & spirituale quod
tamen negatur nec dum veniret in hoc concessione.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur factum.*
2 *Quot sint quærenda.*
3 *Verba reseruationis,*
4 *Quæ veniant sub reseruatione,*
5 *Non incurrit qui abortum studiose non procurat, & quid sit studiose procurare.*
6 *Excommunicatio reseruata contra abortum procurantes est moderata.*
7 *Quando fætus censeatur animatus,*
8 *Abortus est vnus ex casibus propter quos Ecclesiasticus traditur curiæ sæculari, aliqui alij referuntur, reliqui remissiue.*
9 *Reseruatio excommunicationis vt incurratur requiritur procuratio abortus.*
10 *Obtinens facultatem absoluendi à casibus &c. quos sibi Episcopus reseruat vel Episcopo in synodo &c. reseruatis non potest ab isto absoluere.*
11 *Imò neque obtinens facultatem absoluendi à reseruatis simpliciter.*
12 *Quæ speciali indigent concessione non veniunt in generali.*
13 *Procuratio abortus fætus etiam inanimis est casus reseruatus. Animati excommunicatio reseruata.*
14 *Quomodo intelligendum, quod reseruatio supponit effectum.*
15 *Alloqui moniales, & accedere ad monasteriū, quid.*
16 *Accessus ad monasterium est reseruatus etiā quoad exemptas, non verò alloqutio.*
17 *Ad irregularitatē ex delicto requiritur culpa mortalis.*
18 *Pœna debet proportionari delicto.*
19 *Ad irregularitatē requiritur animus, & effectus.*
20 *In dubio iuris nemo censendus irregularis.*
21 *Lex non obligat nisi sufficienter sit promulgata.*
21 *Sufficienti adhibita diligentia pro dubio tollendo si adhuc perseueret lex non est sufficienter promulgata.*
23 *Irregularitas debet vel imponi vel indicari à textu.*
24 *Irregularitas si debita adhibita diligentia ex textu non eruatur non est sufficienter proposita.*
25 *Si dubium non potest tolli debita adhibita diligentia. Ignorantia tunc dicitur inuincibilis.*
26 *Differentia dubbij. An Canon contineat irregularitatem, & an supposita irregularitate in Canone talis casus inducat irregularitatem.*
27 *In dubio melior est conditio possidentis non solum in materia iustitiæ sed etiam aliarum virtutum.*
28 *Dubium facti excusat à pœna & maxime ab irregularitate dempta illa homicidij.*
29 *Homicidium aliud voluntarium aliud casuale quid & quotuplex vtrumque & quando inducant irregularitatem.*
30 *Dans operam rei illicitæ debita adhibita diligentia irregularitatem, non incurrit etiamsi sequatur homicidium.*
31 *Dans operam rei illicitæ potest peccare, & tamen non incurrere irregularitatem.*
33 *Expenditur Caput Tua nos de homicidio.*
33 *Expenduntur verba Clerici dicta pharmacopolæ, & illa asserta intentio.*
34 *Homicidium directe, & conditionate volitum quid sit.*
35 *An Clericus præbens potionem cum isto animo interuenga ciò che vuole mandaro à Roma saltem peccet.*
36 *An, si credat irregularitatē induci ex veniali, peccans venialiter irregularitatem incurrat.*

Clericus præbens somniferum mulieri prægnanti sequuto abortu an sit irregularis.

X L.

1 QVidam Clericus flagrantissimo amoris igne exæ-
stuans ob quandam mulierem maritatā, cū nul-
lum suppetat remedium illius potiendæ, decernit
quod si non potest cum vigilanti suas explere cupidi-
tates illas saltem explere cum sopita, cogitat ergo de
somnifera potione illi danda, rem cum ancilla com-
municat, a qua omnis sua diligentia promittitur. Adit
farmacopolam sibi amicissimum rem exponit, potio-
nem petit, subdens, quod caueat in illa conficienda
ne sit nimis vehemens quia mulier cui est danda, est
prægnans, cui respondet pharmacopola, cauere ne
abortum faciat esse sui officij, subdit tamen interroga-
gās an sit robustæ vel debilis complexionis, cui Cleri-
cus hæc formalia respondit. Cosi cosi, credo che sia
di buona complissione) quo dicto hunc conceptum si-
bi videtur formare in sua mente. A sua posta intra-
uenga ciò che vuole se si disperdera mādarò à Roma
per i necessarij ricapiti; hæc apud se cogitans nihil ta-
men dicens pharmacopolę, paratam potionem ac-
cipit, ancillæ defert, Ancilla Dominæ propinat quæ
putans esse quoddam genus vini illam bibit, qua hau-
sta non dormit, & ars Clerici deluditur, at tertio ela-
pso die abortum facit similem tamen antea etiam præ-
buerat, quæ neque somnum induxit nec abortum cau-
sauit. His Clericus tricis implicatus quia abortus est
casus reseruatus in diœcesana synodo, & etiā ex Apo-
stolicis constitutionibus, & præterea etiam cum ex
abortu sequatur irregularitas quærit. Primò an reser-
uatum incurrerit. 2. An excommunicationem. 3. An
irregularitatem.
3 Pro solutione primi. † Verba reseruationis sunt ista
Qui studiose abortum procurauerit consuluerit, ope-
4 ram ne præstiterit. † Ex quibus tria genera persona-
rum incurrere manifestum est: Primum, Procurantes
abortum. 2. Consilium dantes. 3. Opem præstantes,
In nostro casu Clericus si reseruatum incurrisse dicen-
5 dus est ideò erit quia procurauit. † Sed puto omninò
dicendum non incurrisse quia non potest dici studio-
se procurasse abortum procurare enim abortum est il-
la agere quæ ordinantur ad abortum illum intenden-
do, imò neque sufficit agere aliqua quæ possunt abor-
tum efficere sed ea intentione sunt agenda vt abortus
sequatur vt dicatur procuratus quod si addatur etiam
studiose quod est data opera eo fine ea intentione cū
diligentia; ex quibus clare patet hunc Clericū non in-
currisse reseruatum quia nō egit animo neque studio
procurandi abortum sed suis satisfaciendi voluptati-
bus

bus principaliter tamen intẽdens immittere soporem
in illam mulierem, & ideò puto omninò dicendum
non esse hunc casum reseruatum.

6 † Quoad secundum an incurrerit excommunicatio-
nem. Sixtus V. ædidit constitutionem Romæ die 16.
Nouemb. 1588. Incipit effrenatam &c. in qua contra
procurantes abortum multas pænas inflixit, tam spi-
rituales quam temporales, & corporales, vt videre est
in illa.

Hanc constitutionem moderanit Gregor. XIV.
sed solum in parte videlicet quoad absolutionẽ à pec-
cato, & excommunicationem reseruatam ordinario
in foro conscientiæ tantum quando abortus est fætus
animati, remanentibus tamen omnibus alijs pænis
priuationis inhabilitatis degradationis traditionis cu-
riæ sæculari, & præuentionis vt in ea legitur, in suo ro-
bore, quando verò abortus est fætus non animati: ea
constitutio Sisti tollitur in totum, & reducitur ad ter-
minos iuris communis, vt cap. sicut el. 2. cap. si aliquis
de homi. vbi Gloss. Abbas Felinus & Doctor. text. in
cap. quod verò cum seq. 32. quæst. 2. Couar. in Clem.
si furiosus in 2. part. § 3. de homic. & non facit irre-
gularem. † Si quæras quando fætus sit animatus. Re-
spondetur in masculo post quadraginta in fæmina
post octoginta dias, & ex Burgas: in tract. de Irreg.
part. 6. tit. de venific. sub num. 14. & in mare, & in fæ-
mina anima iudicatur infusa si lineamenta omnium
8 membrorum fætus habebit. † Abortus fætus animati
est vnus ex casibus in quibus persona Ecclesiastica po-
test tradi curiæ sæculari, alius est personæ item Eccle-
siasticæ exercentis crimen sodomiticum traduntur
etiam curiæ sæculari qui non promoti ad ordines Mis-
sas tamen celebrant, & pænitentiæ Sacramentum mi-
nistrare præsumunt ex Const. Clem. VIII. Reliquos
casus refert Clarus in pract. crimin. quæst. 36. & an iu-
dex Ecclesiasticus teneatur sequi acta confecta à iudi-
ce Ecclesiastico an verò possit noua conficere idem
Clar. quæst. 96. & Carol. de Crass. de eff. cler. eff. 1 à
num. 828. ad 834. Nunc ad propositum.

9 Dico neque † excommunicationẽ incurrisse. Hæc
enim est lata contra procurantem abortum, hic verò
non est procuratus abortus; sed potius adhibita est di-
ligentia, ne sequeretur, patet ex verbis Clerici ad phar-
macopolam quibus monebat, vt caueret abortum
quia mulier erat prægnans quæ omnia expressius pro-
babuntur cum de irregularitate. Interim quoad abso-
lutionem quando Excommunicatio incurritur reser-
10 uata. † Aduertat confessarius quod si obtineat facul-
tatem ab Episcopo absoluendi à casibus, & censuris
quos sibi reseruauit, vel sibi reseruatis, in synodo vel in
Concilio prouinciali vel à iure communi, non potest
absoluere ab ista excommunicatione, ratio est mani-
festa qui nullo ex istis modis est Episcopo reseruata.
11 † Imò etiam si generaliter obtineat facultatẽ absoluẽ-
di à censuris Episcopo riseruatis neque ob id puto pos-
12 se absoluere † quia quæ spetiali indigent concessione
non veniunt in generali, cum ergo ista concessio spe-
tialiter sit facienda vt patet ex constit. Greg. (ad hos
casus spetialiter per loci ordinarium deputatus) Ne-
que regulares circa hoc quidquã possunt virtute suorũ
priuilegiorũ cum per Sixtum illis fuerit derogatum, &
Greg. concessionẽ limitatam fecerit ad eos qui ab Epi-
scopis fuerint spetialiter deputati. Caute ergo in istis se
gerant confessarij nec se in his ingerant nisi de habi-
ta facultate constet sibi manifeste quia ista est funda-
13 mentum validæ absolutionis † est etiam aduertenda
differentia inter reseruationem Casus quam facit Epi-
scopus, & reseruationem censuræ quã facit Papa Epi-
scopo. Ad incurrendam enim reseruationem casus
sufficit studiosa procuratio abortus inanimati quæ in-
curritur etiam si effectus abortus non sequatur ad in-
currendam verò excommunicationem reseruatum
non sufficit procuratio abortus inanimati sed requiri-
tur quod fætus sit animatus. Absolutionem potest im-
partire, & delegare Episcopus.

14 † Dices & in hoc multi decipiuntur; reseruatio sem-
per intelligitur effectu sequto, ideò qui procurat occi-
dere clericum, & non occidit reseruationem non in-
currit, qui adit monasteria monialiũ vt illas alloqua-
tur si vere non alloquitur, pariter non incurrit reserua-
tionem, ergo eodem modo, qui procurat abortum, nisi
sequatur non incurret reseruationem eodem modo si
sit reseruata copula carnalis, actus non completus non
censetur reseruatus, & qui rem quidem habet cũ mu-
liere sed non consumat non censetur incurrisse reser-
uatum; eodem modo videtur dicendum in casu pro-
posito. Respondeo concedendo omnia antecedentia
negando tamen consequentiam Reseruatio semper
intelligitur completo cum effectu actu reseruato hoc
verum est, sed valde refert considerare qui actus sit re-
15 seruatus. † Nam si reseruatus sit accessus ad monaste-
ria monialium qui accedit incurrit reseruatum licet
non alloquatur, si verò sit reseruata colloqutio non in-
curritur accedendo, sed requiritur alloqui, est reserua-
ta copula carnalis qui habet rem cum muliere non
consumando non dicitur habuisse perfecte rem cum
muliere sed tantum initiatiue ideò non dicitur incur-
risse reseruationem at si esset reseruatus quilibet actus
impudicus certe licet non consummaret reseruatum
incurreret. Sufficit ergo ad reseruationem quod ver-
ba verificentur secundum suam proprietatem, cum er-
go in proposito nostro reseruata sit procuratio abortus
cum effectu dicetur actus completus quotiescunque
procuratus fuerit abortus siue sequatur siue non. Quæ
omnia sont manifesta ex tabellis reseruationum.

Eodem modo reseruatur accessus ad monasteria
monialium, & pariter reseruatur colloqutio cum eis-
16 dem † qui accedit ad monasteria monialium etiam
exemptarum incurrit reseruationem quia effectus est
completus in loco subiecto ordinario reseruanti nam
accessus perficitur antequam monasterium ingredia-
tur qui verò cum monialibus exemptis loquitur non
incurrit reseruatum quia colloqutio in effectu non est
sequta in loco reseruanti subiecto. Intellige tamen de
Episcopo vel alio inferiore Papa reseruãte quia si Pa-
pa reseruat vbique ligat, quia ratione illius nullus est
locus exemptus.

Nunc ad tertiam difficultatem an videlicet dictus
Clericus incurrerit irregularitatem. Pro solutione.

17 Noto primò. † Ad incurrendam irregularitatem ex
delicto, non loquor de alijs. tantum de illa quæ con-
trahitur ex delicto, requiritur culpa Mortalis .i. vt illa
actio propter quam irregularitas incurritur sit pecca-
minosa mortaliter, ita Nauar. in sum. cap. 27. num. 249.
Sotus de Iust. lib. 5. quæst. 1. art. 1. Auila. part. 7. disput.
2. dub. 3. Salon 2. 2. quæst. 64. artic. 8. contr. 4. ad fi-
nem. Sanchez de Matrim. lib. 9. disp. 32. Suarez de
18 cens. disp. 40. sect. 3. num. 19. & alij, & ratio est † Quia
pæna debet proportionari delicto cap. Fælicis de pæn.
in 6. Cum ergo Irregularitas sit grauissima pæna, de-
bet etiam infligi ob graue delictum, quod ab aliquibus
habitur adeo pro indubitato vt putent pro veniali nõ
19 posse ferri irregularitatem. † Noto 2. Irregularitatem
non incurri ob actum internũ sed requirit actum sub-
sequtum simul cum animo; vterque enim cõsideratur,
& actus, & animus, ita vt si actus non sit sufficiens ad
irregularitatem neque ideò sit sufficiens per animum.
Abbas in cap. significasti el. 2. in princ. de homicid.
20 Noto 3. † In dubio iuris nemo censendus est irregula-
ris. Est autem dubium iuris quando dubitatur an sub
talibus verbis legis illa irregularitas, de qua agitur, con-
tineatur, & ratio est, quia possessio stat pro liberrate.
21 † Lex enim nõ obligat nisi sit sufficienter promulgata
nec per subditum stat quo minus sufficienter promul-
22 getur; † dubitanti autem ob legis obscuritatem an
sub illa contineatur pæna irregularitatis & debita di-
ligentia adhibita ad eruendam veritatem ex legis
obscuritate, si adhuc perseueret dubium illa lex non
est sufficienter promulgata vel proposita ergo ne-
que obligabit, ita Rebellius part. prima de obligat.

Iust lib. 1. quæst. 2. sect 2. Sairus lib. 6. cap. 2. nu. 16. Suarez disp. 40. sect. 5. nu. 18 Nauar. in sum. cap. 27. nu. 193. Couar in Clem si furiosus par. 1. initio nu. 3. & alij. No-
23 to 4. † Irregularitatem nisi adsit textus expressus illam
24 imponens, & indicans non esse asserendã † dum autẽ
adhibita debita diligentia adhuc remanet dubium an
25 in textu contineatur, nõ est sufficienter indicata † Tã-
dem si sit dubium de aliqua re, & debita adhibita diligentia dubium nõ potest expelli; quæ remanet dicitur ignorantia inuincibilis quæ excusat à pœnis ita supraci-
26 tati Doctores & infra etiam videbitur. † Aduerte tamen pro dictorum intelligẽtia aliud esse dicere. An in verbis legis sit pœna irregularitatis, aliud An in lege quæ manifestam includit irregularitatẽ includatur casus particularis v. g. lex est lata tam obscuris verbis vt recte cõsiderata & ad legum trutinam expensa adhuc remaneat dubium an irregularitatem cõtineat, & hoc est quærere an verba legis irregularitatem contineãt. Quando verò lex est clara, & clare irregularitatẽ continet sed dubitatur an sub illa particularis casus contineatur & hoc est quod sibi vult secũda pars distinctionis. In primò casu non constat sufficienter an lex sit lata ideò possessio stat pro libertate nec quisquam in tali casu erit censendus irregularis ob adlatas rationes.
27 † In secundò autem cum possessio stet pro lege censebitur irregularis secundũ Regulam quod in dubio melior est conditio possidentis quę non solum verificatur in materia institiæ commutatiuæ sed & aliarum virtutum Sotus de iust. lib. 7. qu. 3. art. 2. Sanchez de Matr. lib. 1. disp. 9. Salas 1. 2. quæst. 21. tract. 8. disp. vnic. sect.
28 17. num. 152. Noto 4. † Dubium facti excusare à pœnis incurrendis, & in spetie ab irregularitate dein pta illa quæ est ex homicidio, ita vt qui dubitauerit se aliquem mutilasse vel quid aliud simile fecisse non debet reputare se irregularem, si verò dubitet se occidisse debet se putare. Quia cum versemur in odiosis est facienda restrictio per regulã odia restringenda quod verò in dubio homicidij debeat quisque putare se irregularem videtur decisum in cap. Ad audientiam & in cap. significasti de homici: qui textus cum loquantur tantum de dubio homicidij ad alios casus non sunt extendendi, ita Sanchez in sum. lib. 1. cap. 10. num. 48.
29 Suarez disp. 40 sect. 6. num. 13. & alij. † Noto 5. Homicidium aliud esse voluntarium, aliud casuale. Rursus Homicidium voluntarium aliud est absolute directe & formaliter in se volitum; Aliud indirecte & secundum quid: voluntarium simpliciter est illud quod immediate, & directe intenditur & actio ad illud ordinatur vt qui ense aliquem petit, & occidit sclopulo laxata rota pilam emittit, & eneeat hoc dicitur simpliciter & directe volitum. Homicidium verò indirecte volitum est illud quod non intenditur, actio tamen, quæ fit est talis quæ de sui natura homicidium solet causare, vt qui vulnus in capite infligit animo tamen solum volnerandi non occidendi. Suarez disp. 44. sect. 1. n. 4. Homicidium autem casuale, aliud est omninò & simpliciter casuale; Aliud non omninò & simpliciter casuale. Simpliciter & omninò casuale est illud quod neque in se neque in caussa est volitum directe vel indirecte vt homicidium cõmissum in ebrietate non præuisum quod non est volitum in se quia ebrietas tollit vsum rationis, non in caussa quia non præuisum, & nihil minus volitum, quam non præuisum. Quod si fuit præuisum ante ebrietatem & adhibita item fuit debita diligentia ne sequeretur, vt auferendo arma &c. non censetur volitum sed casuale si verò non est adhibita debita diligentia ad præcauendum homicidium v. g. præuidens ex non amotis animis posse in ebrietate sequi homicidium, nisi amoueat tunc censetur voluntarium in caussa, & licet huiusmodi homicidia sint casualia quia non intenta in se sunt tamen indirecte volita quia volita in causa dum præuisa non est amota, quod si non fuit pręuisa non dicitur voluntaria, vt si videat quidam arma & præuideat ebrietatem, nisi etiã præuideat ex armis inferendum homicidium etiamsi sequatur non dicetur volitum etsi arma non fuerint amota quia non præuisa vt caussa homicidij. Suarez disp. 45. sect. 6. nu. 1. Molina to. 4. tract. 3 disp. 71. & 77. Homicidium autem quod neque in se neque in caussa est volitum non inducit irregularitatem, ex cap. Lator & ex cap. dilectus de homici. & ratio est quia homicidium non est mortaliter peccaminosum, Quod autem non est omninò casuale sed volitũ in caussa quia præuisum, & non impeditum vt supra inducit irregularitatem.

30 † Noto 6. Dantem operam rei illicitæ & periculosæ homicidij si debita adhibeatur diligentia etiamsi ex illa actione sequatur homicidium non ideò incurrere irregularitatem Nauar. de rest. lib. 2. cap. 5. n. 362. Lessius de Iust. lib. 2. cap. 9. dub. 15. Salon 2. 2. cit. contr. 3. Suarez loc. cit. n. 4. Layman lib. 3 sect. 5. tract. 4. cap. 10. nu. 13. qui vltimus habet hæc formalia verba. Neque referre videtur vtrum aliquis operam dederit rei licitæ vel illicitæ, cum etiam comparatione illicite operãtis, homicidium fortuitum esse possit si de tali euentu vel nunquam venit in mentem vel etsi cogitauerit tamen morali certitudine sibi persuasit procul abesse periculum & ratio est quia adhuc non est voluntariũ. Aduerte autem quod potest quis peccare ex eo quod dat operam rei illicitæ quia dum illam exercet illam vult, & tamen licet peccet agendo ex tali actu non cõtrahatur irregularitas quia talis actio vel nõ est præuisa vt occasio homicidij vel si præuisa ad illã præcauendam fuit adhibita debita diligentia ne homicidium sequeretur. His præiactis fundamentis puto non difficile respondere propositæ difficultati.

31 Dico ergo † Clericum præbẽdo somniferum vt putaretur muliere peccasse mortaliter, ob talem finem, at non peccasse mortaliter præbendo illud somniferum licet sit sequtus abortus, & ideò neque incurrisse irregularitatem. Primum est de se manifestum. Secundum autem cum sua sequela probo. Abortus seu homicidiũ si sequatur ex actione etiam illicita, & periculosa homicidij, si debita sit præmissa diligentia non est peccatum mortale ex supra notatis nec induciti irregularitatem pariter ex dictis ergo iste Clericus licet dederit operam rei illicitæ & sit sequtus abortus nã ideò peccauit mortaliter peccato homicidij quia debitam adhibuit diligentiam, & cum non peccauerit mortaliter neque incurrisse irregularitatem dicendus erit, & patet ex dictis. Quod autem adhibuerit diligentiam patet quia pharmacopolæ dixit, vt aduerteret & caueret ne sequaretur abortus quia mulier erat grauida, & à pharmacopola accepit responsum assecurationis ergo debitam adhibuit diligentiam. Nec puto vlteriori indigere probatione quam posita & illa quæ ex dictis potest deduci. Punctus erit soluere sequentes difficultates.

32 Dices ergo primò † In cap. Tua nos de homici: Monachus exercens chirurgiam adhibita diligentia secundum artem aperuit postema in gutture mulieris, & quia inde sequta est mors monachus declaratur irregularis ergo ex actione illicita etiam adhibita diligentia si sequatur mors incurritur irregularitas, & textus videtur hoc clare conuincere. Respondet primo. Lessius de Iust. lib. 2. cap. 9. num. 15. Monacum illum fuisse declaratum irregularem ex præsumptione quod non fuerit peritus in arte, & ideò licet sibi videretur canonice operari re tamen vera à peritis fuit rapertum ignauiter fuisse operatum. Respondeo secundo Sanchez de Matrimonio lib. 9. disp. 32. num. 15. & alij; hoc esse spetiale, & à regula generali exceptum.

33 Dices 2. † Illa verba, quibus clericus respõdit pharmacopolæ interroganti an mulier prægnans esse validæ complexonis; videlicet Cosi cosi credo di si. indicant se non adhibuisse debitam diligentiam, quibus si addantur alia quæ in mente sua dixit nempè Intrauẽga ciò che vuole mandaro à Roma &c. videntur omninò concludere non sufficientẽ fuisse adhibitã diligẽtiam,

tiam, & consequenter clericum incurrisse irregulari-
34 tatem. † Respondeo primo dupliciter posse intendi-
homicidium simpliciter,& conditionate;simpliciter &
absolute intenditur homicidiũ,quando talis actio agi-
tur quæ absolute intendit homicidiũ & media adhi-
bentur apta ad illud exequendũ; Conditionate quãdo
directe non intenditur homicidiũ, sed tamen fit actio
periculosa homicidij,quod tñ ne sequatur debita adhi-
betur diligentia. Prima intentio homicidij, cum effe-
ctu sequto inducit irregularitatem: Secunda verò ne-
quaquam,etiam si superaddatur illa intentio(intrauen-
ga ciò che vuole mandaro &c.) quia non ex hoc tol-
litur quin debita sit adhibita diligentia monendo
pharmacopolam vt cauent ob abortu, ex quo etiam
colligitur quod non erat intentus, cum ergo ex parte
clerici debita sit adhibita diligentia,ne sequatur abor-
tus, nec somniferum est per se institutum ad abortum,
sequitur quod per quæcunque verba vel per quoscun-
que conceptus quos clericus in sua mente formare po-
test nunquam efficiet, quod sufficiens diligentia non
fuerit adhibita, nec talis discursus vllo modo augebit
efficaciam illius caussæ, & potest quidem illo cõceptu
peccare peccato mentali homicidij, at nunquam effi-
ciet quod tale homicidium etiamsi sequatur sit indu-
ctiuum irregularitatis, sed requiritur præterea quod
actio sit de se sufficiens ad homicidij effectum, quod
non potest esse in casu nostro quia clericus adhibuit
diligentiam sufficientem ne poculum somniferũ es-
set fætui lætale. Respondeo 2. Neque illa verba (Cosi,
cosi;credo che sia di buona complessione) quidquam
faciunt neque simpliciter neque in casu proposito.
Non in casu proposito, quia re vera mulier illa asseri-
tur a fide dignis non solum robustæ sed etiam robustę
complexionis. Neque simpliciter in quocunque ca-
su quia sunt verba exprimentia quid medium inter va-
lidam & infirmam complesionem, & illud;credo di
si, indicat sibi non constare ex quibus pharmacopola
debet colligere mediocritatem nõ validitatem com-
plexionis, & credibile est etiam hunc formasse con-
ceptum quia re vera potionem adeo leuem præbuit vt
neque somnum induxerit. Remanet ergo quod licet
clericus operam dederit rei illicitæ non sufficient; ad
homicidium, nõ fit irregularis; imò etiamsi fuisset suf-
ficiens ad homicidium quia debitam adhibuit diligẽ-
tiam ne sequeretur,neque ex hoc capite potuisse in-
currere. Nec quidquam releuat ille conceptus quia
nullo modo potest reddere caussam efficerem vel suf-
35 ficientem quæ de se non est talis. † Sed quætes an
Clericus propinans potionem mulieri cum ista ani-
mo,succeda ciò che vuole mandaro;à Roma, peccet
mortaliter. Respondeo. Vel Clericus cogitabat tunc
exponere se alicui periculo peccandi mortaliter, vel
hoc non cogitabat. Si cogitabat vel putabat expone-
re se periculo peccandi mortaliter,licet opus in se non
esset mortale esset tamen ex eo quia cogitans expone-
re se pericolo peccandi, se exposuitate, & ideò decre-
uit mittere Romã pro absolutione dispensatione &c.
si opus esset sin autem non putabat exponere se peri-
culo peccandi. Dico ex illa actione in se considerata
neque peccasse: Ratio est quia potio volita cum debi-
tis diligentijs ne sequatur abortus non est peccamino-
sa mortaliter, ergo neque potest esse volita mortaliter
& sicut in se licet homicidium vel abortus sequatur
non est mortale peccatum ita neque volita licet dubi-
tauerit inde sequi posse abortum vel homicidiũ, quia
ad summum hoc est dare operam rei illicitæ, & peri-
culosæ quod non esse mortale supra diximus, si debita
fuit adhibita diligentia ne periculũ sortiretur effectũ
cum ergo hic debitã supponamus diligẽtiam illa ver-
ba, segua ciò che vuole, videatur facere hunc sensum
debita est adhibita diligẽtia à me nõ est intẽtus abor-
tus per se sequatur quidquid sequi potest per accidens
potionem volo propinare. Ad illud vero, mandaro
à Roma. Dico posse saluari, si forrasse Clericus pu-
tasse irregularitatem posse contrahi sine mortali,& de
illa sola cogitauit, quod si aliam habuit intentionem
de hoc iudicandum est secundum illam ego loquar
tantum secundum naturam facti. Ratio ergo est ista
approbatio abortus illis verbis non potest esse nisi vt
sequi potest,sed non potest sequi ex natura actionis vt
peccaminosę mortaliter vt supra dictum est,ergo neq.
eius approbatio potest esse peccaminosa mortaliter.
probat enim vel potius non curat quod sequatur, quia
non potest dici intentus abortus ex actione talibus
diligentijs vallata, quod est velle actionem pericu-
losam, & illicitam sed debita diligentia à periculo ser-
uatam. Patet ergo predictum Clericum non incurris-
se neque reseruationem casus, neque excommunica-
tionem, nec etiam irregularitatem;super est satis leuis
obiectio sed in gratiam amici soluenda.

Clericus ex dictis si putabat se exponere periculo
peccandi mortaliter præbendo potionem peccabat
mortaliter ergo etiam ex illa actione effectus est irre-
gularis, cum irregularitas ex homicidio contrahatur
ex actione mortaliter peccaminosa. Respondeo,non
satis esse quod actio sit putata peccaminosa mortali-
ter sed re vera debet esse talis ad pænas incurrendas,
quæ non infliguntur ob mentis conceptum vel cona-
tum sed ob effectum sequtum.

36 Secundò † si putauit ex actu etiã venialiter pecca-
minoso posse contrahi irregularitatem vtique dicen-
dum erit contraxisse. Respondeo neque hoc sequi.
Quia neque qui putat aliquid agendo se esse excom-
municatum,nisi re vera sit talis;cogitatio excommuni-
cationem non inducit. Prætera. Inflictio pænarum non
pendet à voluntate sed à lege, peccatum autem à vo-
luntate cum ergo Doctores asserant a lege non infligi
pænam vtique potest delinquens illam sequi senten-
tiam iuxta ea quæ traduntur de electione opionis.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur casus discntiendus.*
2 *Duplex lucrum ex eadem re non potest haberi, & quomodo hoc intelligendum num.20.*
3 *Vnus potest representare duas personas.*
4 *Res possunt emi nomine proprio pecunia aliena, & fiunt ementis.*
5 *Limita in emptis pecunia Ecclesię quia fiunt ipsius Ecclesię.*
6 *Idem dicendum de pecunia pupilli.*
7 *Idem de pecunia militis.*
8 *Et de emptis à marito vel vxore pecunia sibi ab altero illorũ donata quę enim tali pecunia emuntur non ementis fiunt sed illius cuius pecunia emuntur.*
9 *Limita tamen supradicta nisi talis pecunia esset alteri admista, quia tali casu aliter est dicendum vt hic asseritur.*
10 *Emens alieno nomine & mandato aliquam rem, ea intentione vt res fiat mandantis mandatarius non potest excedere fines mandati, & si excedit tenetur de omni excessu.*
11 *Si mandans rem aliquam emi & statuat pretium rei an possit lucrari aliquid mandatarius.*
12 *Mandatarius sua industria aliquod aquirens vel respectu personę suę an possit retinere.*
13 *Mandatarius quid possit lucrari re aliena ex spetialissima industria vt si habeat in mandatis quod res vendat in nundini Bergomi, intelligens pluris vendi Brixię si illuc trasmittat, & quid requiratur.*
14 *Mandatarius emens à se ipso res mandantis*

an licite agat, & quid possit lucrari.

15 *Quid agendum cum sartoribus qui emunt res pecunia aliena, sed ex aliqua circumstantia minoris emunt, quid possint retinere.*

16 *An mendatarius teneatur emere rem sibi à mandante commissam ab eo mercatore, à quo scit minoris esse empturum respectu propriæ personæ, an satisfaciat emendo à quocunque, & quando teneatur.*

17 *Emptio rei propriæ non valet per textum l. suæ rei, & l. Si ea emptione. §. rei suæ ff. de contrah. empt.*

18 *Quomodo sit intelligendum quod emptio rei suæ non valet, & explicantur dictæ leges.*

19 *Tribus dictis P. Nomine mandantis potest mandatarius emere à se ipso. 2. Potest emere nomine proprio merces septem, & vendere decem si sit iustum pretium. 3. Emens nomine proprio potest lucrari si vendat ementi & emendo à se ipso nomine mandantis potest lucrari quod moris est.*

20 *Respondetur explicando quomodo ex eadem re duplex lucrum non possit reportari.*

21 *Satisfit toti difficultati explicando modum istius negotij.*

Mercator à se ipso nomine alieno emit, & lucratur an licite.

X L I.

1 Titius † Romæ Mercator lanæ scribit Scio item
mercatori lanæ Ianuæ dans illi in mandatis vt
centum pondera lanæ emat præfigens tamen pretium
decem aureorum in singulo pondere, & ne excedat.
Scius adhibet diligentiam, vt lanam inueniat, & nulli-
bi reperit emendam minori pretio decem aureorum
vt habet in mandatis, sed casu offendit quendam
alium mercatorem petit an venalem habeat lanam, &
responso accepto quod habet paciscuntur inter se de
pretio septem tantum aureorum in singula pondera.
Scius cognoscens euidens lucrum lanam non nomine
Titij sed suo proprio emit, quam postea à se ipso emit
nomine Titij & Romam trasmittit pretio tamen de-
cem aureorum vt ab alijs mercatoribus communiter
venditur insuper etiam, retinet duo in singula centum
quæ solent dari illis qui negotiantur ex commissione.
Quęrit nunc Scius an lucrum quod facit in lana, & in-
super an simul etiam illud quod sibi retinet ex nego-
tiatione ex commissione sit iustũ, & quomodo in hoc
se gerere debeat vt sit tutus in conscientia.

2 Videtur † non posse habere duplex lucrum. Quia
ex eadem re non potest prouenire duplex lucrum vel
enim Scius emit nomine Titij, & non potest iterum
vendere Titio, quia iam nomine illius res est empta,
& hoc casu illi competunt duo in singula centum sed
non potest habere illud lucrum quod est a septem vs-
que ad decem. Vel emit nomine proprio, & vendit
postea Titio, & hoc casu potest habere lucrum à se-
ptem vsque ad decem sed duo in singula centum non
potest retinere quia non emit ex commissione Titij
sed nomine proprio. Pro solutione.

3 Noto 1. † Vnum negotiatorem posse representare
duas personas, ita vt eadem persona possit emere a se
ipso nomine Titij, & vendere sibi ipsi nomine alieno
& omnes alios similes cõtractus exercere. Vna enim
persona potest duplicis iuris censeri respectu diuerso-
rum l. Miles §. pro parte de leg. 2. Gloss. in cap. Quæri-
tur 2. quæst. 7. Abbas in cap. Sane, & ibidem Decius in
4. not. de off. deleg. & alij multi quos citat Menochius
de recupe. Rem. 1. nu. 36. & Gratian. cap. 111. num. 13.
discept. for. & in terminis nostris Rota in vna Camb.
Coram Sacrato die 2. Iunij 1615. in hæc verba.
Licet Cardinalis vere non receperit ipse pecunias ad
cambium à mercatoribus sed recepit mutuo, & dedit
illis facultatem, & mandatum recipiendi quantitatem
sibi mutuatam ad cambium ab alijs, vel à se ipsis (Ecce
casum) quod de iure fieri potest. Rota Ianuensis, decis.
32. nu. 30. Versu, & pro maiori, & nu. 4. & decis. prim.
num. 17. Simon de Prettis cons. 151. num. 58. & 59. Lu-
pus de vsuris com. 1. num. 62. Nauar. de vsur. cons. 31.
& fuit dictum in caussa Romana seu Florentina camb.
12. Ian. 1615. Coram Dunezet, & merito quia dum il-
le qui habet in mandatis recipit litteras à se ipso re-
presentat personam mandantis ad not. ad l. etsi præter
ff. de off. eius Signorol. cons. 64. num 21. de Prætt. eo-
dem cons. citato num. 6. Dum verò dat repræsentat
propriam personam, ita in casu nostro. Dum ex per-
sona Titij emit à se ipso Scius representat personam
Titij dum ipse vendit sibi ipsi representat propriam
personam vendens ergo est Scius emens est Titius re-
presentatiue. quod de iure fieri posse testatur supradi-
cta decisio & assentiuntur Doctores, & quotidiana ex-
perientia nundinarum cõprobatur. Nullum enim est
genus cambiorum hisce nostris temporibus magis fre-
quentatum illo quod hoc modo fit.

4 Noto 2. Posse emi merces & quamcunque aliam
rem pecunia aliena, & si emens intendat tam lucrum
quam damnum, & tam damnum quam lucrum ad se
pertinere sit verus dominus rei, licet pecunia qua
5 emit sit aliena ex l. Si ex ea C. de rei vendicat. † li-
mitatur tamen in emptione quæ fit ex pecunia Eccle-
siæ, quia quod tali pecunia emitur nõ ementis, sed ip-
sius sit Ecclesiæ, cuius pecunia res emitur cap. 1. & 2.
6 duodecima quæst. 3. † Idem dicendum de emptione
facta pecunia pupilli, & minoris l. 2. quando ex fact. tut.
7 † & de emptis pecunia militis, l. Sicut proponis, de rei
8 vendicatio, & de emptio. † à marito vel vxore de pe-
cunia sibi ab altero eorum donata si efficiatur non sol-
uendo qui dono accepit l. vxor marito ff. de donat. in-
ter viri, & vxorem, quæ enim tali pecunia emuntur, nõ
9 illius qui emit sed fiunt illius cuius pecunia emitur. † li-
mita tamen prædicta omnia, si pecunia non fuerit al-
teri pecunię, mixta, quia si pecunia Ecclesię fuit mixta
cum alia vel ementis vel alterius vt pupilli, pecunia si
misceatur cũ pecunia tutoris, illis casib. res emptę mix-
tis pecunijs transeunt in dominium ementium etiamsi
emens sit fur & latro. l. Si alieni nummi ff. de solut. Ita
Angelus theolog. verbo empt. num. 12. Siluest. eodem
verbo. quæst. 22. Rebellus de oblig. lib. 12. quæst. 4. n. 12.
10 & Regnald. lib. 25. nu. 345. Noto 3. † Qui rem alie-
no nomine, & mandato ita emit vt res empta statim
fiat mandantis, mandatarius non potest trasgredi mã-
datum quod habet, & si excedat tenetur de excessu, &
ideò si Titius committat centum pondera lanę emen-
da decem aureis in singula pondera si pretium decẽ
mandatarius excedit tenetur de excessu l. mandati C.
mandati, & l. diligenter ff. mandat. Molina disp. 552.
11 de iust. & iur. nu. 1. & alij. † Si verò mandans, manda-
tario imponat vt decem insumat in singula pondera,
& res possit emi pretio, septem, etiam apud alios mer-
catores tunc mandatarius tenetur emere pretio septẽ
non verò decem, quia pretium decem à mandante est
appositum vt non illo maius sed vt illo minus; nisi ta-
men omnes illas merces quæ venduntur tantum sep-
tem, nomine suo & animo quod damnum, & lucrum
æque ad se pertineat emeret, & reliquarum currens
prætium esset decem nec apud alium mercatorẽ eas-
des merces pretio septem posset habere, quia tenetur
rem bene agere mandantis, & quotiescunque potest
sine suo præiuditio, & non incommode illi afferre ali-
quod lucrum ratione mandati ad illud tenetur. Molina
disp. 361. Reg. lib. 10. nu. 608. & lib 23. n. 217. Rebellus
par. 2. lib. 9. quæst. 18. sect. vlt. nu. 37. Lessius lib. 2. c. 21.
12 dub. 18. Azorius 3. part. lib. 8. cap. 23. quæst. 8. † limita

etiam

etiam, nisi mandatat ius rē minoris emeret vel ea spetiali sua industria vel ex eadem pluris venderet, quam vendant vel emant alij mandatarij quia tunc potest sibi retinere quidquid lucratur vel ratione spetialis industriæ vel ratione cuiuslibet alterius respectus, vt quia ob spetialem affectum quo ementes vel vendentes vendunt illi vel ab alio emunt, vel quia miseratione moti aliquid de pretio remittunt vendendo, vel carius emendo, vt etiam mandatarius aliquid hauretur, nulli enim fit iniuria quia supponimus pretium esse idem omnino quod esset à quocunq; alio mandatario, & iure optimo excessum sibi retinet quia non ratione mercis sed personæ illud lucratur. Quod verum est nisi mandans aliquid amplius isti mandatario solueret vt istum eacessum ipse haberet, videlicet quia scit illum emere aut vendere maiori lucro quā emant aut veudent alij mandatarij ideò plus illi tribuit vt illum augmentū sibi accrescat quia tunc non possit mādatarius sibi retinere quid quam.

13 † Multo magis potest sibi retinere mandatarius lucrum quod ea re sibi commissa percipit ea sua spetialissima diligentia vt si v.g. mercator mandat suo commissario suas merces vendi Bergomi in nundinis ipse autem intelligens maius fore lucrum si mittat Brixiam, eas illuc mittit, quod lucratur supra illud, quod Bergomi lucraretur, totum sibi potest retinere, si tamen periculum quod ex itinere potest pati ad se spectare intendat, & expensas sibi computet tenebitur ergo computare Domino mandanti pretium quod in nundinis Bergomi currebat, eacessum verò quod Brixiam eas adducendo lucratus est potest sibi retinere ita Reginald. loco cit. nu. 317. & Molina disp. 363. vbi citat Sil-
14 uestrum & alios. † Si verò mandatarius habeat in mandatis vt rem vendat viginti, & hoc sit intra latitudinem iusti pretij, & emat à se ipso eodem pretio, & prætium soluat mandanti, quidquid deinde sua diligētia acquirat ad se pertinebit: ratio est quia vt mandatarius vēdens rem mādantis pretio à se taxato quod est intra latitudinem iusti non illi facit iniuriam, & potest à se ipso emere vt supra dictū est sequitur quod effectus Dominus quidquid acquirit sibi acquirat, Lessius lib. 2. cap. 21. dub. 18. num. 137. Siluest. verbo empt.
15 quæst. 24. & alij: † Ex dictis colliges quomodo sit agēdum cum fattoribus qui res vel emunt minoris quam alij emerent vel pluris vendunt ex sua industria vel ab effectū ad personā vel alia ratione spectante ad perso-
16 nam fattoris posse videlicet illud sibi retinere. † Neq; admitto doctrinā asserentiū mandatariū qui reperit in vna officina merces pretio viginti pretio currenti, illas repertutus in alia pretio tantum decem & octo, habita ratione personæ mandatarij teneri emere in secunda officina, quia mandanti tenetur tantum de diligentia mandatarij non verò talis personę & ideò neque illam tenetur adhibere limita tamen, vt in casu supradicto nisi mandans mandatario maius exhiberet stipendium ob istas suas qualitates vel diligentiam.

17 Dices probans, quod mandatarius non potest emere à se ipso: Emptio rei propriæ non tenet neq; valet ex leg. suæ rei, & leg. si ex emptione. §. rei suæ ff. de con-
18 trah. di empt. ergo neq; ista emptio valebit. † Respōdeo casum illius legis esse valde differentem ab eo de quo nunc agimus, nam ibi lex decidit quid si res mea sit penes alium, & egò illā emam sciens siue ignorans esse meam emptio non tenet sed possum semper à vēditore pretium repetere, quia iniquum est me soluere pretium rei meæ. In casu autem nostro longe aliter res se habet. Nam non ego nomine meo emo rem meam sed ego nomine alieno, quod supra posse fieri probatum est, & ideò cessat etiam ratio legis quod sit iniquum me soluere pretium rei meæ, non enim ego nomine meo sed ego nomine alieno soluo, quod non est iniquum quia eodem modo pretium rei à me ipso nomine alieno recipio ac reciperem à quocunq; alio. Lea ergo loquitur quando pretium soluo rei meæ cum damno meo. His positis fundamentis facilè puto posse satisfieri quæsitus.

19 Dico ergo, Scium posse emere à se ipso nomine mandantis: 2. posse emere nomine proprio lanam quę valet septem aureos & postea vendere mandanti decem: 3. Ratione istius contractus vt mandatarium posse retinere duo, vt moris est in singula centum. Primum patet ea decisione Rotæ supra allata & ea communi vsu mercatorum. Secundum probo, quia Commissarius ipse est mercator, nec habet in mādatis emere magis ab vno quam ab alio, ergo potest emere etiā a se ipso, nec facit iniuriam mandanti quia rem illi vēdit iusto pretio, neq; tenetur tradere illi lanam quam pretio singulari reperit nempè septem in singula pondera, cum ea suo officio teneatur tantum prouidere mandanti merces currenti pretio, nec vlla est assignabilis ratio, quare lanā illam teneatur emere potius pro mandante, quam pro se ipso. Hoc enim Commissarij, vel mandatarij nomen non importat: Tertium pariter probo quia si emisset à quocunq; alio mercatore posset illa duo in singula centum retinere: ergo etiam ipsemet à se ipso. Vbiq; enim est eadem ratio.

20 Ad illud verò quod in principio obijciebatur nempè neminem posse respectu eiusdem rei lucrati duobus titulis. Respondeo esse omnino falsum. Quia vendens rem alicui suspecto de fuga potest lucrari respectu mercaturæ & respectu periculi, vt communiter fatentur Doctores Sà verbo venditio num. 3. Nauar. de rest. lib. 3. cap. 2. nu. 98. Medina. Cod. de reb. rest. quæst. vlt. & alij, & in proposito. Si quis mercator accederet ad Scium & ab illo peteret lanam, quam Scius venderet & ea venditione lucraretur deinde ei committeret vt Romam mitteret nonne posset etiam hoc lucrū percipere? quare ergo non poterit etiam in casu nostro. Tandem si mandatarius lanam emeret ab alio mercatore nonne mercator vendens posset lucrari ea venditione? nemo negabit, & mandatarius nonne posset sibi retinere pretium debitum officio commissionis etiam hoc concedetur; quare ergo emens à se ipso vt mandatarius non poterit lucrari ratione sui officij, & vendens nomine proprio non poterit pariter lucrari ratione mercaturæ. Cum idem possit sustinere personam duorum vt supra iam satis dictum est.

Remanet ergo, quod idem mercator potest emere à se ipso nomine mandantis potest emere ab alio viliori pretio nomine proprio, & vēdere mandanti pretio maiori potest emere à se ipso nomine mandantis & vt vendens potest lucrari ratione mercaturæ ergo vt emens potest lucrari vt mandatarius ob negotium gestum.

S V M M A R I V M.

1 *Clausula testamenti, & tenor epistolarum quæ sunt fundamentum difficultatis.*

2 *Soluere legata ex bonis hæreditatis non pertinet ad vsumfructuariam sed ad hęredes.*

3 *Honoratus in vno potest grauari in alio.*

4 *Expenduntur per multa legati, & epistolarum verba.*

5 *Nemo est censendus prędiligere vxorem suam diuitem, animę suę.*

6 *Anima cęteris omnibus est præferenda.*

7 *Ad hæc vt quis teneatur ad exequutionem operis pij sufficit quod de obligatione illi constet in foro conscientię.*

8 *Litteris propria manu disponentis scriptis creditur ad pias caussas.*

9 *Legata quæ non annuatim, sed vnica tantum vice soluuntur non ad vsumfructuariam sed ad hęredem spectat.*

10 *Secun-*

10 *Secundum opinionem testatoris eius] voluntas exponenda est.*
11 *Debita sunt soluenda ab hęrede.*
12 *Quomodo colligatur aliquem esse institutum exequutorem legati vel testamenti.*
13 *Rasolutio totius difficultatis.*
14 *Responsetur aliquibus obiectis.*

An Missa sit instituenda ex vsufructu, vel hæreditate expenduntur legatum & Epistolæ.

XLII.

1 POst hæredis institurionẽ clausula institutionis Capellanię hæc est. Lascio per ragione di legato in rimedio dell'anima mia in caso che le cose mie,& i miei negotij vadino prosperi, come spero nel Sig. le debba dare felice progresso che pagan prima tutti i debiti e legati d'ogni sorte, e ritrouandosi dinari di sopra piu che la Signota N. mia moglie possa se a lei parera di farlo, dare scudi mille, e quattrocento che doueranno essere posti à censo ouero doueranno essere inuestiti in buona propneta per fare celebrar vna Messa, all'Altare di N. e questo parendo a detta mia moglie di farlo; ma non possa essere astreta a ciò da alcuno, ne obligata solo in tanto in quanto parera a lei di farlo. His dispositis in testamento se contulit negotiationis caussa in longinquas regiones, vbi recolens quod disposuerat dictæ suæ vxori duas dedit epistolas, quarum renor quod ad hoc spectat est; pnmæ. Auisandoui, che nel mio testamento se bene ho detto voler la Messa cola conditione, se i negotij passano bene. Hora vi dico, che m'intendo che la Messa sia posta in buona forma, e questa mia volontà preuaglia à tutti i lassiti, e gli heredi habbino poi patienza di pigliar l'auuanzo, e se non hauerete altro buon mezzo, assegnate al Capellano i beni di N. che saranno a bastanza: Secundæ verò epistolæ est: Vi replico il gia scritto. Voglio che il lasso della Messa preceda à tutti gli heredi. Non ho saputo ben mettere il testamento, e pricio lo replico. Nunc venit casus quod Domina N. vxor legatarij & vsufructuaria in exequutionem volũtatis mariti vult Missã instituere & fundare Capellaniam & oritur difficultas stãte hac dispositione ex quibus bonis, vsufructuariæ, an verò hæredum sit instituẽda ac fundanda.

2 Er videtur colligi ex dispositione legati esse fundãdam ex bonis vsufructus non hæreditatis 1. Quia vsufructuaria non potest soluere legata ex bonis hæreditatis, sed ista soluere pertinet ad hæredem Couar. var. res. lib. 2. cap. 2. nu. 7. Cum ergo imponatur vsufructuariæ quod instituat Capellaniam, vtiq; intelligendũ erit de proprijs bonis, idest vsufructus, non verò de bonis hæreditatis, cum in illis nullo modo possit se immiscere. Et facile potest esse quod honorata de toto vsufru-
3 ctu grauetur in institutione capellæ † quia in vno honoratus potest in alio grauare. l. ab eo. C. de fideicom. l. si facit & l. si sic ff. de leg. 3.

4 2. Verba illa. Se cosi le parera &c. Non possa essere astretta, directa in Dominam vsufructuariam significant summam libertatem, quæ omnino esset superflua si ex bonis hæreditatis Capellania fuisset instituenda, cum hoc vergeret in damnum hæredum, non vsufructuariæ, dicendum est ergo quod legans intendit fieri ex bonis vsufructus, sed quia inuitam non vult grauare vxorem, ideò hanc illi dat summam libertatem. Deinde quomodo possent verificari illa verba, Non possa essere astretta, si ex bonis hæreditatis fuisset instituenda certè nõ hęredes illum cogen: qui etiam ea inuiti soluunt quæ tenẽtur soluere legata, & cum ad vxorem vsufructuariam nihil de hæreditate, neq; apparet quorsum ista libertas, ergo dicendum, quod instituenda sit ex bonis vsufructus.

3. Illa verba. Se i miei negotij andaranno bene non possunt verificari de Capitali, sed tantum de vsufructu, nam quidquid emolumentu ex negotijs percipitur totum spectat ad vsumfructum ergo si vult haberi respectum ad bonum exitum negotiorum, & hic spectet ad vsumfructum vtiq; dicendum est quod intẽdat grauare vsumfructum hac institutione Capellaniæ.

Quod si dicas ex bis non bene inferri, testatorem velle agrauare vsumfructum, ita vt de eo sit instituenda Capellania, quia dicta possunt intelligi etiã de hæreditate; Nam licet etiam de hæreditatis bonis instituatur Capellania, adhuc de vsufructu vxoris detrahitur, quia hæreditatis diminutione diminuuntur etiam reditus & ita etiam vsufructus. Respondetur hoc
5 non esse dicendum ex duplici capite. † Primo Quia hoc modo prædilexisset vxorem non inopem sed diui-
6 tem animæ suæ quod absurdum. † Quia anima cæteris omnibus est præferenda. l. Sancimus. C. de Sacrosf. Eccles. & Cap. Cum infirmitas de pęnit. & remission. 2. Quia dato quod vxorem in hoc animæ prædilexisse, certe si intendisset grauare hæreditatem, saltem post mortem vxoris debuisset absolute & absq; depẽdentia cuiuscunq; voluntatis cogere hęredes ad institutionem; quod cum non fecerit, necessario videtur dicendum velle institui Capellaniam ex vsufructu, & ideò cum maxime diligeret vxorem, nolle eam grauare nisi assentientem. Quod etiam cõfirmatur quia vsufructus erat pinguis, hæreditas tenuis, quia maior redditus huius vsufructus erat ex ramnifodinis, ex quibus ab Imperatore ad decenniũ conductis per id tempus percipiebãtur fructus ex illo negotio, decẽnio verò elapso insumpti nummi in illis conducentis non amplius ad hæredes pertinebant, sed illud capitale extinguebatur reliquum verò hæreditatis inter multos diuidendum erat satis tenue, & ideò colligitur quod potius vsumfructum quam hæreditatem voluerit grauare. Quod etiam probatur. 4 Ex Epistolis, vbi habetur; auuisandoui, che nel mio testamento se ben ho detto voler la Messa cola conditione se i negotij passaranno bene; hora vi dico che m'intendo che la Messa sia posta in buona forma e questa mia volonta preuaglia à tutti i lassiti e gli heredi habbino patienza, di pigliar l'auuanzo, ex quibus talis conficitur ratio. In primo casu, videlicet si negotia fæliciter succedent non addidit ista verba, e gli heredi habbino patienza, sed tantum in secundo, vbi absolute vult Missam institui quocunq; modo res negotiorum si habeãt ergo signum est, quod in casu felicis successus negotiationis non intẽdit grauare hæredes, sed tantum in casu quo res male se habeant. 5. Sunt adeò clara verba testamenti vt videantur auferre omnẽ dubitandi occasionem; ita enim habet, in caso, che i miei negotij vadino prosperi come spero nel Signore lascio che pegan i debiti &c. ritrouandosi dinari di sopra più &c. ergo manifeste colligitur, quod in casu fęlicis euentus negotiorum vult grauare vsumfructũ in casu verò infelicis exitus vult grauare hæredes & hoc est, quod scribit in Epistolis, & ita cum testamentum nõ sit reuocatum solemniter habebit hoc modo suum effectum, & mulier admonita per Epistolas poterit cogere hæredes in casu infælicis euẽ-
7 tus ad institutionem quia † cum institutio Capellaniæ sit opus pium sufficit constare de mente testatoris ad obligandum in conscientia Couar. Cap. Relatum nu. 8. Vasquez in opus: de test. cap. 13. & alij communiter Nihil igitur aliud important epistolæ nisi declarationem mentis testatoris in casu quo res non prospere se habeant remanente testamẽto in suo robore si prospree succedant. 6. Tandem videtur probari. Quia testamentum solemne debuisset reuocari per aliud testamentum vel saltem per codicillos explicari, quia epistolæ vxori scriptæ non datur fides, quod cum non fecerit dicendus est permanere in testamentari dispositione. Si enim voluisset grauare hæredes ad hæredes non ad vxorem scripsisset vel codicillos condidisset.

Dices in testamento [reliquit] omnimodam libertatẽ

vxori

vxori Missam instituendi ideò etiam illi significat de quibus bonis velit prouideri. Respondetur tamē quod libertas concessa mulieri testamento est ampla quoad instituendam & nō instituendā Capellaniam; sed coarctata & restricta ad casum quo res prospere succedant. At in testamēto nullam habet libertatem in casu quod negotia prospere procedant disponendi de bonis hæreditatis in institutione dictæ Capellaniæ.

8 Dices 2. constare hoc posse ex litteris quibus est credendum ad pias caussas cum constet esse scriptas manu propria testatoris. Ad hoc etiam respondetur dupliciter. 1. Ex litteris nihil haberi, nisi quod in casu mali euētus negotiorum hæredes Capellaniam ex hæreditatis bonis patiantur institui, nihil autem in casu quo res prospere succedant. 2. Respondetur duo & hoc casu posse considerari vnum quod Missa sit instituenda estq; ista institutio pia caussa, quod alterū sit instituenda ex bonis vsufructus vel hæreditatis hæc est quæstio profana, & ideò licet teneantur hæredes credere epistolis, quod in casu infęlicis euentus negotiorum ex bonis hæreditatis teneantur instituere ipsi Capellaniam, non tamen tenerentur credere epistolis, etiamsi dicerent quod etiam in casu prosperi euentus ex iisdem bonis teneantur instituere cum in testamēto sit expressum contrarium neq; constet esse reuocatum. Possunt enim præsumi illæ epistolæ importunis precibus extortæ si enim contra testamentum voluisset grauare hæredes epistolas ad eos direxisset.

Hæ sunt rationes quibus probatur pertinere ad vsufructuariam instituere Capellaniam, sed aliæ sunt quæ pariter probant spectare ad hæredes.

9 1. Legata quæ non annuatim sed vna vice tantum soluenda sunt non ad vsufructuarios sed spectant ad hæredes Couarr. lib. 2. var. cap. 2. nu. 7. & alij communiter: sed hoc legatum institutionis Capellaniæ non est annuum sed vna vice soluendam ex verbis testamentis, che si debbano impiegar mille e quattro cento scudi, ergo ab hæredibus non ab vsufructuarijs erit soluendum.

2. Verba secundæ epistolæ sunt clarissima. Voglio che il lasso della Messa preceda à tutti gli heredi, non ho saputo ben mettere il testamento. Ecce quomodo onus reijcit in hæredes, & derogat testamento quotiescunq; autem constat de mente testatoris illa omnino sequenda est per ea quæ communiter tradunt Do-
10 ctores † & secundum opinionem testatoris eius voluntas intelligenda est, Bald. in l. vlt. §. 1. num. 22. Cod. comm. de leg. Ludouis: decis. 544. num. 32. cum ergo ex epistola eius manu scripta cui standum est ex supradictis cum sufficiat scire mentem testatoris, & testes nō adhibeātur ad obligandum sed tantum ad probandum quod a testatore dispositum est ad pias caussas.

4. Ex illis verbis pagati i debiti &c. ritrouandosi dinari di sopra piu &c. Vbi aperte colligitur dominum legantem velle Missam institui ex iisdem nummis ex
11 quibus vult debita solui. † sed debita sunt soluenda ab hęrede. l. Hęres in omne ff. de acquir. her. & ita communiter ergo legatum institutionis Missæ erit exequēdum de bonis hæreditatis.

Neq; relevat quod scribat vxori nō verò hæredibus qui vxor est veluti exequutrix huius vltimæ voluntatis domini testatoris & ideò illi scribit, & dat in mandatis quæ habeat agere confectum autem testamentum potest testator explicare etiamsi nouū testamentū non condat & ad caussas pias sufficit quod constat de eius voluntate, vt sæpius dictum est. Cum ergo ex litteris manu sua scriptis cōstet se velle institui Missam ex bo-
12 nis hæreditatis ex illis itaq; erit instituenda, † quod autem sit instituta legati exequutrix Domina vsufructuaria patet ex serie testamenti, & per ea quæ ponderat Ludouis: dict. decis. 544. Quid in hac re dicendum.

Ego vt rectè sententiam meam feram suppono primo Dominum testatorem fuisse sanum & absque vlla infirmitatem ex quo infero potuisse sperare quod multum lucri adferret negotium tempore vitæ suæ. Secundo obseruo illum modū dicendi solutis debitis si nummi superetint possit dare scuda 1400. &c. quod significat esse extrahenda e capitali negotiationis quia damnū erat pertinens ad capitale, lucrum vero ad vsumfructum.

13 Nunc dico Capellaniam esse instituendam ex nummis negotiationis si qui superetint solutis debitis ante omnia alia legata, quod debeat institui ex bonis ex negotio extractis patet ex testamento, quod ante omnia alia legata patet ex epistolis quibus est fides adhibenda quia legata nulla indigent solemnitate neq; vt instituantur, neq; vt tollantur sufficit enim quocunq; modo sciri testatoris seu legantis voluntatem, semper tamen institutio Capellaniæ est facienda de bonis quæ pertinet ad hæredes & vsufructus ad legatarias, quod si ex negotio non supererunt nummi assignanda erit proprietas ab ipso testatore nominata, & si ista vel non sufficiet vel erit ad alium vsum implicata, alia bona erunt oneri Capellaniæ subijcienda, semper tamen ex illis quorū proprietas ad hæredes ex fructus ad vsufructuarias spectabunt. Hoc videntur probare rationes superpositæ, & posito quod Domina N. vxor sit electa exequutrix vt constat ex tenore testamenti, istius piæ dispositionis cessant omnia obiecta in contrarium.

14 Ad ea verò quæ dicebantur, quod institutio Capellaniæ est caussa pia ad quem vero spectet illā dotare esse caussam profanam. Respondeo testatorem esse Dominum suorum bonorum & posse disponere prout sibi magis libuerit, & totum hoc esse caussam piam volo Capellaniam institui de talibus bonis neq; est necessarium reuocari testamentum vel noua facere codicilla sed sufficit quocunque modo sciatur legatum esse factum vel esse reuocatum quæ infra latius patebunt in simili legato, à patre reuocato.

Ad illud quod dicebatur legata esse sumēda de manu hæredis. Respondetur verum esse idest quod legatarius non potest propria auctoritate legata sumere vel 2. Quod legata sunt sumēda de manu hæredis nisi legatis exequendis sit datus exequutor quia tali casu pertinet ad exequutorem legata exequi.

Reliqua facili soluentur adhibita distinctione tradita, & ita sentio pro veritate.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur factum.*
2 *Quadam obseruatio.*
3 *Bona filij familias quadruplicia, & quæ.*
4 *Bona castrensia quæ sint. 7. Et quæ reducantur ad hoc genus peculij.*
6 *Quid sit peculium quasi castrense. 7. Et quæ reducantur ad istud.*
8 *Donata filio familias militi aduocato &c. ad quod genus bonorum reducantur.*
9 *Quid si donans protestetur se dare, vt fiant castrensia ista protestatio efficit, quod vsufructus non acquiritur patri, & redditur ratio.*
10 *Vitiato expresso non vitiatur tacitum.*
11 *Quomodo differant aliquid esse aptum, & posse esse aptum in proposito eorum, quæ donantur.*
12 *Libri donati à patre filio nundum doctori sed studenti non fiunt de castrensibus, vel quasi.*
13 *Erunt tamen, si fuerit Doctor, nec possunt reuocari.*
14 *Libri donati a patre filio studenti, si, ante mortem patris filius fiat magister, vel doctor fiunt filij.*
15 *Quod sit peculium aduentitium.*
16 *Quæ bona reducantur ad istud.*
17 *Quæ sint bona profectitia.*

18 *Acqui-*

18 *Acquisita ex pecunia patri sublata occulte ad quæ bona reducantur.*
19 *Quædam difficultas contradicta.*
20 *Acquisita ex cultura agri paterni, & pecunia &c. cuius sint.* 21. *Et quid si filius lucretur sine suo labore.* 22. *Resoluitur hoc quæsitum.*
23 *Bona dotis acquisita a filio ob mortem vxoris, ad quæ bona reducantur.*
24 *In dubio acquisita a filio an præsumantur ex industria, an ex bonis patris.*
25 *Acquisita a Clerico filiofamilias ad quod genus bonorum reducantur.*
25 *Quod ius habeat pater in bona castrensia filij.*
27 *Quomodo filius possit de istis testari, & an valeat testamentum patre præterito, & quid de testamento patris prætérito filio.*
28 *In bonis aduentitijs quid iuris habeat pater.*
29 *Quid de bonis filij emancipati.*
30 *Quid iuris habeat pater in peculio profectitio.*
31 *An fructus peculij aduentitij percepti à filio patre viuente, eo mortuo sint conferendi cum alijs fratribus.*
32 *Vsufructuarius non transmittit fructus ad hæredes.*
33 *Pater à filio non exigens fructus sibi debitos censetur remittere, nec potest amplius repetere.*
34 *Et ista est quædam remissio lucri, quæ fit de die in diem, & valet ab initio.*
35 *Remittenti ius suum non est amplius dandus regressus.*
36 *Ista remissio vsufructus non est donatio; sed quædã iuris renunciatio, & ideò non indiget confirmatione morte intercedente, sed statim valet.*
37 *Peculium aduentitium licet pertineat ad patrem, illud tamen non potest alienare, & si alienet vel reddat deterius agit filius ad vtrunq;*
38 *Sola patientia patris permittentis filio percipere fructus sufficit ad eum liberandum, & ad inducendam remissionem, intellige de perceptis.*
39 *Tacitus consensus restringitur ad actum factum.*
40 *Si tamen consensus feratur in plenum dominium intelligitur etiam de futuris.*
41 *Repudiante patre hæreditatem filio delatam & acceptante filio fructus fiunt filij.*
42 *Resoluitur dubitatio.*
43 *Quæ bona sint conferenda in diuisione, quæ fit inter fratres.*
44 *Quid de lucro filij.*
45 *Quomodo sit facienda diuisio inter fratres.*
46 *Diuisionis caussa est præcedens communio.*
47 *Quid sit societas.*
48 *Contrahitur societas solo consensu, neq; requiritur scriptura.*
49 *Quotuplex sit societas.*
50 *Maxime refert cognoscere, quæ sit societas contracta.*
51 *Mortuo socio societas vel finitur etsi contrariam pacto esset expressum.*
52 *Societas re, & verbis contrahitur, & eodem modo continuatur.*
53 *Quid seruandum in fraterna societate.*
54 *In dubio, an societas sit vniuersim omnium bonorum, vel particularis, præsumitur particularis.*
55 *Etsi fratres post mortem patris viuant in communione bonorum, & negotij non ideò censentur in communione vniuersim omnium bonorum.*
56 *Etiamsi pater disponeret, quod in communione bonorum, & negotio viuant fratres.*
57 *Frater qui nupsit potest in diuisione extrahere quid quid occasione dotis illarum est.*
58 *Omnia mobilia, & immobilia, torques, aurum argentum &c. potest extrahere.*
59 *Debet tamen constare de identitate, quia nisi probetur identitas, præsumitur pluralitas.*
60 *Potest etiam extrahere omnia donata coniugi tempore nuptiarum, Filijs tempore Baptismi &c. At tenetur maritus fratribus de eo, quod pro illis redonatum est.*
61 *Fructus dotis non repetit maritus.*
62 *Expensa facta à fratre, vt matrimonium suum sortiretur effectum, vel ad sustinendas inimicitias illius caussa contractus sunt reficienda societati.*
63 *Quæ vestes debeantur, quæ non.*
64 *Expensa facta in infirmitatibus vxoris occasione partus, & Baptismi nisi sint magnæ spectant ad fraternam.*
65 *Expensa funeris vxoris spectãt ad maritum, & eo mortuo ad filios, & tandem ad hæredes.*
66 *Frumentum à fraterna datum pro seminando fundo dotis, licet fructus pertineant ad fraternam an sit restituendum in diuisionem, & quæ ratio sit habenda in vltimo anno.*
67 *Talea, agrarium, & campaticum spectant ad fraternam.*
68 *Expensæ in itineribus voluntarijs in ludis &c. si magnæ sint spectant ad illum qui eas fecit.*
69 *Expensæ facta in plantandis vitibus in fundis dotalibus pertinent ad fratrem, cuius est vxor, si de recenti sint plantatæ, si multum temporis intercessit æstimantur vites tempore diuisionis.*
70 *Diuisio fructuum facienda est ad ratam temporis.*
71 *Expensæ facta à patre, dum viueret, in ornamentis sponsæ ad quem pertineans.*
72 *Pecunia data à patre filio pro studijs an sit imputanda.*
73 *Item expensæ, vt fiat eques melitensis, vel alterius ordinis.*
74 *Expensæ prædictæ sunt debitæ non donatæ.*
75 *Fratres defuncto patre an teneantur subministrare expensas pro complendis initiatis studijs.*
76 *Si quando filius teneretur fratribus pro armis & libris, non teneretur reddere, sed tantum soluere pretium secundum æstimationem temporis, quo fit diuisio.*
77 *Frater mortuo patre negotiationi exponens paternas pecunias cui lucretur.*
78 *Societate finita, si quæ adhuc remaneant indiuisa, lucrum inter fratres diuidetur.*

Acquisitum ex fratris industria durante communione an sit cum fratribus diuidendum.

XLIII.

1 CArolus adhuc patre viuente nihil secum deferens ex ijs, quæ patris, vel matris sunt, nec cuiusquam alterius, sed pauper, &, vt dicam, nudus, & omni domestico

mestico

meſtico auxilio deſtitutus Venetias proficiſcitur, ibi,
ſuis laboribus, & induſtria eam pecuniæ quantitatem
lucratur, quæ ſatis eſt ad emendum quoddam officiũ,
quod dicitur communiter (di ſenſaria) quod exercens
breui temporis ſpatio multas facultates comparat. Hoc
audito fratres domi, in ſua paupere torpentes aliena
induſtria, & labore ſperantes ditari, fratrem adeunt,
petentes acquiſita per eum ſecum diuidi, cum inter
ipſos nulla facta ſit bonorum diuiſio, ſintq; in com-
munione omnium bonorum. Negat Carolus aſſerens
illa eſſe bona ſua ſola induſtria parta, ideò non cum
illis communicanda. Quæritur quod iuris in hoc.
2 Pro ſolutione aduertendum eſt, an iſta diuiſio pe-
tatur à patre ipſo viuente, vel petatur a fratribus mor-
tuo patre. Rurſus ſi petatur à fratribus mortuo patre,
an petatur diuiſio eorum, quæ frater acquiſiuit mor-
tuo patre, vel eo viuente. Hæc ad infra dicenda ſunt
maxima obſeruanda. Vt autem propoſita difficultas
quæ frequens eſt plane habeatur.
3 Noto. Bona filiorum eſſe in quadruplici differentia.
Alia enim ſunt caſtrenſia, alia quaſi caſtrenſia, alia
aduentitia, alia profectitia Gloſſa in l. cũ oportet, ver-
bo exceptis caſtrenſibus Cod. de bonis quæ liber. quæ
bona ſolent etiam dici peculium filiorum, quaſi ſint
puſilla pecunia, ſiue puſillum patrimonium. l. Depoſiti
4 ff. de peculio. † Peculium caſtrenſe dicitur illud, quod
à parentibus aut cognatis, aut alijs donatur degenti in
militia, vel quod ipſe filius familias acquiſiuit in mili-
tia, quod niſi militaſſet, non fuiſſet acquitus, nã quod
etiam non militando fuiſſet acquiſitus non dicitur pe-
culium caſtrenſe. l. caſtrenſe ff. de pecul. caſtrenſ. cum
5 ibi not. † Ad hoc peculium reducitur quidquid eſt ac-
quiſitum in bellis tam maritimis, quam terreſtribus,
tam à ſeruis, quam a Dominis, & nomine militum ve-
niunt etiam Gubernatores ciuitatem Caſtellorũ exer-
cituum &c. l. vlt. Cod. de caſtrenſ. pecul. lib. 12. ex l. 1.
§. Item in nauarcho ff. de bonor. poſſ. Computatur etiã
inter bona caſtrenſia quidquid acquirunt filij eo quod
verſentur in famulatu, vel in palatio regio, & quidquid
detur a patribus filijs, vt inſumatur in ſeruitio Princi-
pis, vt quidquid ludendo, & negotiando filij acquirũt,
ex bonis caſtrenſibus computatur inter bona caſtren-
ſia, v.g. filius militando acquirit mille, deinde domum
reuerſus ludo, vel negotio illis mille alia mille lucra-
tur, ista etiam inter caſtrenſia computentur. l. pater mi-
liti §. ſi ſeruus ff. de caſtrenſi peculio vbi habetur quod
ſi ſeruus ſpectat ad caſtrenſe peculium filij, & aliquid
acquirat, illud cedit caſtrenſi peculio.
6 Peculium quaſi caſtrenſe dicitur illud, quod acquirit
filius familias ex artium liberalium profeſſione, ex pu-
blico munere, aut ex functione aliqua, ex cauſarum
patrocinijs, & Sacerdotiorum prouentibus, ita Docto-
res in l. fin. C. de aduocat. diuerſ. iud. l. Cum oportet. C.
de bonis quæ lib. l. Cum antiquis Codic. de inoff. teſt.
Huiuſmodi ſunt bona, quę acquirunt filij familias exer-
centes munus tabellionatus, iudicis, medici, & qui do-
cent aliquã ex ſeptem liberalibus diſciplinis, aut Theo-
7 logiam, ius Pontificiũ, vel ciuile, aut medicinam: † Ad
huiuſmodi bona ſpectat etiam ſtipendium, quod ac-
quireret, qui ob bonum publicum doceret artem nau-
ticam vel equæſtrem &c. Si ſtipendium e publico eſſet
conſtitutum, requiritur enim, quod ſtipendium ſit pu-
blicum, & cauſſa publica leg. vlt. vlt. Cod. de inoff. teſt.
Hinc fit, quod acquiſita per carpentarios, lapicidas,
fabros lignarios, & ferrarios, & alios huiuſmodi arti-
fices, qui laborant quidem in rebus publicis, & com-
munitatis, & etiam habent ſtipendium a communita-
te, non connumerantur inter bona quaſi caſtrenſia,
quia deeſt cauſſa publica. l. quod officium ſit publicum
Salicetus aſſerit, quod acquiſita per ingeniarios com-
munitatum, & aliorum Dominorum ſint computanda
inter caſtrenſia ob leg. fin. Cod. de inoff. teſt. ita Ange-
lus Theolog. verb. Peculium num. 6. habetur etiam pro
caſtrenſi quidquid acquirunt aduocati aduocando li-
cet ſalarium non ſit ex publico, & detur à clientibus,
quia cauſſa eſt publica, & ſtipendium clientum ſucce-
dit in locum ſtipendij publici. l. fori tui. Cod. de aduoc.
diuer. iud. Idem dicendum etiam de relictis iiſdem ad-
8 uocatis pro emendis libris, idem Ang. nu. 7. † An verò
ad huiuſmodi bona pertineant, quæ donantur filio fa-
milias aduocato, militi, vel aliud publicum officium
habenti ſine expreſſione cauſæ ob quam illa donantur
Reſpondetur, quod aut donantur apta eorum officijs,
vt militi, arma, equus, &c. aduocato libri &c. & tunc in
dubio dicẽtur pertinere ad caſtrẽſia, vel quaſi caſtren-
ſia, Bart. in tract. de duob. fratr. & probatur ex l. miles
§ præcipue & leg. caſtrenſe ff. de caſtr. pecul. Aut do-
nantur non apta, vel non neceſſaria officio, & tũc nec
9 erunt caſtrenſia, nec quaſi caſtrenſia, † & hoc verum
eſt etiamſi donans proteſtetur donando ſe dare vti ſint
caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia: l. ſi forte ff. de caſtren.
pecul. & ibi diuus, & leg. 1. Cod. eodem tit. & Bartol.
in tract. de duob. fratr. aſſerit, quod talis expreſſio nun-
quam faciet illa bona eſſe caſtrenſia, quæ vere talia
non ſunt, quia hoc non poteſt eſſe, niſi ex diſpoſitione
legis, & vim legi non poteſt dare priuatus; efficiet ta-
men illa expreſſione, quod vſusfructus illorum bonorũ
non acquiretur patri, quod poteſt facere donans vt. C.
10 de bon. quæ liber. † & ideò licet vitietur expreſ-
ſum, quod eſt, quod illa bona fiat caſtrenſia, non
vitiatur tacitum, id eſt illud, quod tacite ineſt, id eſt
quod vſusfructus ad patrem non ſpectet. leg. 1. ff. quib.
mod. pig. vel hyp. ſolut. & leg. ſi forte ff. de caſtren. pe-
culo; Erunt tamen caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia etiãſi
illa quæ donantur non ſunt neceſſaria, ſi tamen ſunt
apta officio, ſi ille, cui donantur, non eſt alio modo
notus, niſi propter officium, vt militiæ, & aduocationis
&c. ſi vero donẽtur noto ex alijs capitibus, niſi expreſ-
ſe dentur propter officium nunquam erunt caſtrenſia,
vel quaſi. l. ſi milit. ff. de caſtrenſ pecul. & notat. Bart. in
11 leg. ſi ficte ff. eodem. † Nota autem differre aliquid
eſſe aptum, & aliquid poſſe eſſe aptum, equus eſt aptus
militiæ, ſeruus poteſt eſſe aptus. Quæ verò neq; poſ-
ſunt eſſe euadunt caſtrenſia, vel quaſi, ſi ea mente de-
tur, vt illa vendantur, & emantur arma libri &c. & iſta
mens exprimatur, & ea lege dentur. Ad peculium
quaſi caſtrenſe reducuntur etiam illa, quæ filius fami-
lias ex propria parſimonia, vel principis aulæ inſer-
uiens, vel ex eiuſdem principis liberalitate acquiſiuit. l.
12 Cum multa, Cod. de bonis quæ lib. † Ex dictis colli-
gitur quod libri empti à patre, & donati filio ſtudenti
vel ſcolari, licet expreſſerit ſe donare, non computantur
inter caſtrenſia, vel quaſi, ratio eſt quia conditio per-
ſonæ hoc non patitur, nam ſcolares, & ſtudentes non
gaudent priuilegijs, quibus gaudent magiſtri & Do-
ctores. l. 1 in fin. Cod. de ſtat. lib. & facit, quod notatur
13 in l. fin. Cod. de iuris. omn. iud. † quod ſi erat aduoca-
tus, vel Doctor, & ei donare expreſſit, computabun-
tur inter quaſi caſtrenſia leg. 1. Cod. de conſtit. pecul.
& leg. Caſtrenſ. ff. eodem, & eo modo donata non poſ-
14 terit reuocare. l. ſi filius. C. familiæ herciſcun. † ſi tamen
pater donet filio ſtudenti libros &c. & filius ſtudens
antequam pater moriatur fiat Doctor, vel aduocatus,
computantur in quaſi caſtrenſia bona, quia tunc quaſi
cæpit militare. l. ſiue emancipatis filijs. C. de donat. &
l. Donationes in concubina §. pater ff. eadem.
15 † Bona aduentitia, vel peculium aduentitium eſt il-
lud, quod filius familias aliunde, quam ex re patris, vel
propter patrem conſequitur, ſed vel ſui ipſius gratia,
vel à matre eiuſq; genere aut alijs quibuslibet cauſſis,
non reſpectu patris, per donationem acquirit. l. cum
oportet. C. de bon. quæ lib. & ibi Gloſſa, & Bart. inter
iſta bona numerantur ea omnia, quæ filius habet aliũ-
de, quam à patre, aut proxime cauſſa patris, dummo-
16 do caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia non ſint. † Ad bona
aduentitia reducuntur, ea quæ quis ſuo labore, vel in-
duſtria, vel fortuna, vel iure hæreditario, vel à matre
vel ab auis maternis, vel ab amicis, vel à cõſanguineis,
vel ab alijs filius familias lucratur, modo ſibi non ad-
ueniant reſpectu patris, & modo ea non lucretur ex
bonis

bonis patris à se administratis, vel ex eiusdem pecu-
nijs.
17 † Bona tandem profectitia vel peculium profecti-
tium est illud, quod bonis patris, eiusue caussa, vel no-
nomine, vel occasione ad filium familias proficiscitur
Gloss. in l. Cum oportet C. de bonis f. lib. sed dubitatur
18 primo. † An illud, quod acquirit filius ex pecunia
oculte sublata à patre, sit computandum inter bona
aduentitia, vel profectitia. Bonacina de contractibus
disp. 2. quæst. 10. punct. 1. num. 1. §. difficultas est; dicit
reduci ad aduētitia, & teneri quidem filium sic nego-
tiantem patri compensare; sed proprietatem ad filium
qui negotio acquisiuit pertinere: & reddit rationem
quia quidquid acquirit fur ex pecunijs furto sublatis si-
bi acquirit, nec domino tenetur compensare, nisi lu-
crum cessans, aut damnum emergens, eodem modo
19 filius; † Mihi autem videtur idem omninò dicendum
de pecunia publice, & sciente patre, ac de oculte, &
eo inscio negotiationi exposita; neque videtur par ra-
tio de fure, & de filio, quia fur nullam habet obligatio-
20 nem alteri acquirendi, vt habet filius. † Propono er-
go ista Filius exponit negotiationi pecuniam patris. &
lucratur, excolit agrum patris, & lucratur; filius locat
agrum patris, & lucratur, dat pecuniam patris alicui ne-
gotiatori, & ipse nihil operatur, & lucratur, quod in his
& similibus est dicendum. Angelus Theolog. verbo
Peculium num. 11. Bart. in l. oportet. C. de bonis quæ
lib. Gomez ad leg. 29. Tauri num. 24. & alij dicunt non
esse eodem modo de omnibus supradictis casibus de-
21 finiendum; sed distinguendo ita determinant. † Aut
lucra sunt tantum ex re patris, vt ex locatione vel ex
pecunia alicui mercatori credita, non à se ipso nego-
tiata, & hoc casu volunt acquisita reduci ad bona pro-
fectitia, quia nihil in eis laboris, vel industriæ ponit fi-
lius, si verò filius suo labore, & industria acquirat, vt
agrum excolando, pecuniam negotiando, volunt ac-
quisita esse partim profectitia, quatenus sūt è re patris,
partim aduentitia, quatenus procedunt ex labore, &
industria filij. Glossa in l. Cum oportet. C. de bon. quæ
lib. Azo, speculator, & alij, quos refert Siluester verbo
Peculium 2. quæst. 12. asserunt semper pertinere ad
profectitium. Nauar. in Manual. cap. 17. num. 161. &
244. aliter loquitur; videlicet, aut filius particulari di-
ligentia bona patris administrat, & pactum init cum
patre de stipendio, & tunc acquisita sunt censenda per-
tinere ad peculium aduentitium, aut ordinario labore,
& diligentia bona patris exercet, & pactum non init,
& indicādus est id facere pietate, & amore patris iux-
ta id quod habetur in l. Nisi enius ff. de neg. gest.
22 † Ego puto cum Siluestro loco citato Azorio part. 2.
lib. 2. cap. 23. quæst. 6. §. Communis sententia, & alijs
hoc modo esse distinguendum. Aut filius est in domo
patris, & cum illo habitat, & ex illius bonis sustentatur,
& eo casu, si quid ex bonis patris lucratur, totum per-
tinet ad peculium profectitium; Aut non est in pote-
state patris, aut est extra domum eiusdem patris, & nō
alitur à parentibus, sed sua industria lucratur, susten-
tatur, & alitur, & tunc suo labore, & industria acquisi-
ta pertinebunt ad peculium aduentitium, quamuis ex
bonis vel pecunia patris prouementia; Ratio est, quia,
sicut in primo casu damna pericula, & expensæ perti-
neant ad patrem, æquum est ad ipsum etiam pertinere
lucrum, & emolumenta; ita in secundo cum damna
pericula, & emolumenta spectent ad filium, æquum
est etiam spectare lucra, & emolumenta ad ipsum;
intellige tamen semper detracto lucro cessante, vel
damno emergente.
23 † Bona dotis quæ filius ex morte vxoris lucratur se-
cundum Bartolum erunt aduentitia, si filius solus sine
patre sustinet onera Matrimonij, & solum de lucro, &
industria sua, si verò onera sustinet pater, si in totum,
erunt profectitia in totum, si tātum in partem, in partē
erunt aduentitia, & in partem profectitia l. sed & si
quis ff. de vsufruct. l. Si Sextius §. fin. ff. de stip. ser.
24 † Vtrum autem acquisita per filium familias in du-
bio sint præsumenda acquisita ex bonis patris, an ex
propria industria, & ita an sint iudicanda profectitia,
vel aduentitia: Respondit Bartolus in tract. de duob.
frat. quod aut ex illa acquisitione resultat suspicio deli-
cti in filio, quia nulla alia ratione potest supponi fa-
cta, nisi ex delicto, vt puta ex furto in filio, & fornica-
tione in filia. & in his casibus supponitur acquisitio fa-
cta ex bonis patris, vt euitetur suspicio delicti, l. Quin-
tus ff. de donat. int. vir & vxo & l. si vxoris nomine ff.
eodem, aut potest euitari suspicio, & ita censentur ac-
quisita industria filij; parsimonia & c. ita dictis legibus.
Quod si nec euitatur, nec oritur suspicio delicti, recur-
rendum est ad coniecturas ex Bald. in l. Cum oportet.
num. 5. C. de bon. quæ lib. vt v. g. An filius sit industrio-
sus. si filius seorsum à patre habitet, si existens in pos-
sessione filius probet etiam se fuisse industriosum, bo-
na iudicabuntur aduentitia. Crauet. cons. 129. Roland.
cons. 4. num. 6. lib. 2. Mascard. de prob. conclus. 1159.
num. 1. cum sequent. Nam probata industria cum pos-
sessione peculium præsumitur aduentitium Bald. in
Auth. ex testamento. in 11. quæst. C. de collat. Alex.
cons. 171. col. 2. lib. 3. Crott us in l. frater à fratre num.
319. ff. de Cond. indeb. Mascard. de prob. conclus. 221.
Menoch. lib. 3. præsumpt. 50. Quæ præsumptio est iu-
ris, & transfert in aduersarium onus probandi con-
trarium Rolandus late firmat. cons. 90. num. 6. lib. 2.
25 † Quod si quæres inter quæ bona connumerētur ac-
quisita à Clerico filio familias. Respondet Couart. se-
cundum communem sententiam, quam habet de test.
cap. Qui nos. num. 1. Quod omnia bona, quæ impu-
tantur filio familias laico inter aduentitia computan-
tur clerico inter castrensia Innocent. Hostiens. Anto.
Cardin. Abbas Imola Ancaranus in cap. Quia nos de
test. Paulus Barb. in l. Sacrosāctæ, & in Authent. Pres-
biteros de Episc. & Cler. & proinde quidquid acquirit
Clericus post susceptos ordines ex officio suo, ex red-
ditibus sui beneficij, vel aliunde quam ex bonis Eccle-
siæ pertinent ad bona castrensia vel quasi castrensia
Auth. Presbiteros part. C. de Episc. & Clerie. Quæ ta-
men acquisiuit Clericus ante ordines susceptos, sunt
eiusdem generis, ac bona aliorum filiorum.
Viso quæ sint ista bona, sequitur considerandum,
quid iuris habeat, & potestatis filius familias, in vno-
26 quoque genere illorum; & P. † Quod bona castren-
sia, vel quasi castrensia. Dico patrem nihil iuris, vel
potestatis in illis habere, neque quoad proprietatem,
neque quoad vsumfructum, sed tam proprietatē quam
vsumfructum esse penes filium ita vt filius familias ra-
tione illorum bonorum sit censendus paterfamilias
non filius, & hoc tam iure veteri ff. quam nouo Auth.
& Codicis. l. 1. §. vlt. ff. ad senatus cons. macedo. & l. nō
oportet. C. de bonis quæ lib. l. vlt. C. de inoff. test. Auth.
vt liceat Matri, vel patri. collat 8. Vnde filius familias
pro suo arbitratu potest de his statuere, & vt pater fa-
milias de illis testari. l. penult. C. Qui testa. fac. pos. nec
post obitum patris quidquam ex prædictis cogitur cō-
municate cum fratribus l. vlt. C. de collat. & l. Cum an-
tiquis C. de inoff. test. l. Cum oportet. §. 1. C. de bonis
quæ lib. l. filius familias C. familiæ hercis.
27 † Verum tamen est, quod licet iure veteri Digestor.
& Cod. liberum fuerit filio familias præterire, & ex
hæredare patrem in testamento, quod faciebat de bo-
nis castrensibus, vel quasi castrensibus; nec pater po-
terat aliquo iure dicere de nullitate, vel allegare testa-
mentum nullum l. vlt. C. de inoff. test, quod tamen pa-
ter, licet esset miles non poterat cum filio, quia illum
non poterat sine debita & expressa caussa exhæreda-
re, vel præterire, etsi testaretur de bonis castrensibus,
vel quasi castrēsibus, nisi testaretur iure militari, idest,
vel dum in militia ipsa versaretur, vel intra annum à
militia expleta l. Papinianus §. Papinianus, & l. si insti-
tuta §. de Inofficioso ff. de inoff. test. Iure tamen nouis-
simo verius est (licet hoc eodem iure aliqui etiam idē
concedant) & magis communiter receptum, testamē-
tum filij familias, vel militis de bonis castrensibus, vel
quasi

... si castrensibus esse nullum, vel inofficiosum, si in ... ascendentes, & descendentes prætereantur contra iura, & leges, vel exheredentur, ita Bart. in Authen. Ex caussa. C. de lib. præt. quem ibi cæteri præcipue Alex. Iason. & alij sequuntur: Ad leges quæ in contrarium adducuntur. Respondetur in illis concedi quidem facultionem testamenti filiosfamilias de relictis boni, non tamen permitti, quod ascendentes, vel descendentes prætereantur, vel exhæredentur contra iura.

In bonis aduentitijs iure veteri digest. patet habebat plenum dominiū; hinc est ad ipsum pertinebat & proprietas, & vsusfructus, vt dicitur inst. per quas pers. nob. acquir. §. 1. sed iure nouo Codicis & Auth. proprietas pertinet ad filium, & solus vsusfructus remanet penes patrem, de quo tamen filius non potest testari viuente patre. l. non solum. l. cum oportet. C. de bonis quæ lib. l. Res quæ ex. l. quidquid. C. de bonis mater. & Cap. licet pater de sepult. in 6. † Quod si pater filium emancipauerit, dimidia pars vsusfructus pertinet ad patrē inst. per quas pers. nob. acq. si patre superstite filius moritur, & filios post se non relinquat, totum peculium aduentitium pertinet ad patrem, si verò filius post se relinquat loco patris succedunt; si verò pater moriatur ante filium bona aduentitia desinunt esse peculium, & in totum pertinent ad filium, nec tenetur deferre ad collationem inter fratres.

In peculio profectitio nihil iuris habet filius, sed proprietas & vsusfructus pertinet ad patrem, inst. per quas pers. nob. acq. §. 1. l. pater ff. de acq. hæred. l. Cum oportet. C. de bonis quæ lib. & l. quodcunque ff. de verb. oblig. quare post mortem patris huiusmodi peculium communicatur cum fratribus, & cum illis diuiditur.

Sed dubium est, quod si pater viuens permittit filiū percipere fructus peculij aduentitij, qui ad ipsum patrem spectant, an mortuo illo sint imputandi. Respondeo fructus deberi tantum patri viuenti, & si moriatur fructibus non perceptis nihil ex ipsis debetur hæredibus, vel alijs fratribus, † quia vsufructuarius nō transmittit fructus ad hæredes si non sint percepti, nec illos facit suos. l. si fur, & l. Defuncta ff. de vsufruct. leg. l. si vsufructuarius messem ff. quemad. vsuf. amitt. & ... ... de ... diuis. §. is verò, & docet Cassanæus in consuet. Burg. rub. 6 §. ... in fine Auend. resp. 5. n 7. Aceuedo li. 5. recop. tit. 1. l. 4. n. 56. quos refert, ac sequitur Sanch ... de matr. lib. 7. disp. 89. n. 40. † Imo adhuc viuens cum nihil à filio vnquam petit, eique liberam relinquit administrationem censetur tacitè remittere, l. Procula ff. de probat. cum ... ibi not. l. fin. C. de reuocanda donatione. Neq, prædictos fructus potest repetere, nec veniunt conferendi in diuisione, ita Menoch. consil. 282. n. 1. 2. & 3. 5. lib. 3. † vbi scribit quod ista dicitur quædam remissio lucri ad patrem spectantis, quæ remissio dicitur fieri de die in diem, & valet ab initio, idē affirmat etiam Castrens. in. l. cum oportet § fin autem res. C. de bon. quæ liber n. 4. Bald. in Auth. ex test. nu. 9. C. de collat. Alex. consil. 38. n. 3. in fin. lib. 5. Corne. consi. 285. nu. 4. lib. 1. Iacob a S. Georgio in. l. frater à fratre n. 31. ff. de condit. indeb. Paris. consi. 36. n. 10. 14. 15. 16. lib. 1. & secundum hanc opinionem sententiam tulisse Mediolanensem Senatum, testatur Menoch. consi. 284. n. 36. n. 38. lib. 3. † remittentibus verò suas actiones non est ... ius da ndus regressus. l. quæritur §. si venditor ff. de ... ædil. edif. l. Auxilium ff. de minor. l. Iuregentium ff. de ... §. si pacisca. & l. si tibi §. 1. C. de pactis & l. Post... & l. si quis. † Hæc tamen remissio fructuum nō ... donatio patris in filium quia tum fructus de iure se... ...tur dominum, & spectant ad eum, ad quem res ... spectat, consequenter spectant ad filium, quapropter, etsi pater ob patriam potestatem in filium, possit ... percipere illos fructus, si eos tamen non percipiat non ... donare; sed non vti iure suo, quæ omissio ... iuris non sapit donationem; vel si sapit ... talis, quæ indigeat aliqua confirmatione mortis ... ed ... quia statim habet effectum, & ab initio est efficax, Corneus consil. 79. in fin. lib. 1. Anchar. consil. 176. nu. 3. Contra hunc dictum videtur excludere Mangil. de imput. quæst. 45. nu. 21. Ego tamen a dictis non recedo cū Menoch. dict. consi. 282. nu. 35. Hoc tamen aduentitiorū peculium, licet pertineat ad patrem,

37 dum viuit † nullo tamē modo illud potest alienare, vt plenè tradit Menoch. consi. 279. nu. 33. & 34. lib. 3. vbi etiam habet, quod filius potest illud repetere ab emptoribus, vel tertijs possessoribus, & si eo pater male vteretur, vel deterius redderet, filius in diuisione ager uersus fratres, vel alios hæredes pro refectione damnorum, vt late per Mangil. de imputat. quæst. 44.

38 An autem sola patientia patris, vt filius percipiat vsumfructum aduentitiorum sufficiat ad liberandum filium, qui illum percipit, & inducat remissionem; Respondeo quod sic quantum ad præteritum tempus, nō verò quoad futurum & ratio est, quia ista patientia

39 est quidam consensus tacitus, † & consensus tacitus restringitur ad actum factum non vltra, Decius in l. nō vult hæres esse n. ... ff. de reg. iur. & fructus futuri dicuntur quid diuersum à perceptis, Anchatan. consil. 176. n. 3. vbi dicit quod pater potest in futurum prohibere, ne filius ... percipiat, sequitur Menoch. lib.

40 3. præsump. 19 ... & 93. † quod si pater consensisset filio in plenum vsumfructum, traheretur talis consensus etiam ad tempus futurū, per ea quę tradit Menoch.

41 consi. 212 † & ... quando pater repudiauit hæreditatem filio delatam, vel dixit nolle illam acquirere, & filius adeat, & fructus pertinet ad ipsum, sui sunt, neq; filius cogetur reddere patri ... eam volenti, Mangil. de imput. quæst. 45. num. 1 ...

42 His ita positis ... respondetur Carolum nihil teneri dare fratribus, aut etiam ipsi patre de illis, quæ modo supradicto acquisiuit, quæ .n. acquisita sunt absq; vllo peculio patris, ... sola industria & diligentia Caroli, & ideò sequitur, quod sint computanda in peculiū castrense vel quasi castrense, quæ omnia pertinent ad filium quoad dominium, & quoad vsumfructum, nec quidquam spectat ad patrem, & ita pater quod neq; tenetur illa conferre in diuisione, quæ fit inter fratres: Sed quæ erunt conferenda, & quæ vnicuiq; fratrum imputanda. Ho... ... dum hæc scriberem me quæsitia fuit nom... ...dem Caroli de quo supra vt quomodo inter ... facienda diuisio constaret.

43 Ideo dico ex bon... ...bus, quasi castrēsibus, vel aduentitijs, neq; qu... ...tatem neq; vsumfructū frater, qui acquisiuit ... cum alijs fratribus conferre, patet ex dictis: Peculium profectitium, quoad proprietatem est conferendum, quoad fructus viuente patre secundum Bartolum in l. 1. §. Nec castrense nu. 5. ff. de collat. bon. si pecunia patris lucratus est filius fine suo labore, vel onere, pertinet ad patrem, si autem ex pecunia patris aliquid est lucratus suo labore, & industria vel ex bonis, quæ sibi obuenerunt intuitu patris, quod tribui potest pecuniæ patris, vel bonis caussa patris acquisitis vult pariter esse profectitium, quod verò respondet diligentiæ filij aduentitium, & in dubio quid sit maius an illud, quod est tribuendum pecunię, an diligentiæ, asserit consuetudine esse inductum, vt pro medietate pertineat ad pecuniam, & pro alia medietate ad diligentiam. Secundum autem nostrum dictum vel filius simul viuit cum patre vel non, estq; determinandum iuxta supradicta. Quod si filius negotietur nomine patris lucrum pertinet ad patrem, ita Ripa in l. ad quartam nu. 109. ff. ad legem falcidiam, Romanus consil. 469. Aug. consil. 77. Socin. Sen. consil. 92. num. 15. vers. Aliquando pater vult, & allegat rationē quia filius agit, vt negotiorum gestor patris, & pater tenetur institoria, vel exercitoria actione, quo casu filius debet habere salarium tanquam negotiorum gestor, sicuti quilibet alius, quod secundum nos intellige, quando filius simul cum patre non viuit, quo casu etiam pater simpliciter tradens pecuniam filio censetur illam tradere in peculium non administratorio nomine, mortuo verò patre filius confert tantum

peculium profectitium secundum proprietatem, non
vero secundum vsumfructum iam receptum quia vsu-
fructuarius non transmittit ad hæredes & censetur pa-
ter remisisse. Quod de aduentitio puto certum, quia
proprietas pertinet ad filium; de vsufructu verò pro-
fectitiorum, cum etiam proprietas pertineat ad patrem
posset esse aliqua maior ratio.
45 De reliquis bonis, cum ideò inter fratres sit facienda
46 diuisio quia adest communio quædã † diuisionis enim
caussa & fundamentum est cõmunio. l. 1. & 2. ff. famil.
hercis. Paris. consil. 16. n. 46. & seq. lib. [illegible] Ludouis: decis.
308. num. 1. ideò videndum, quæ communio, vel so-
47 cietas sit inter fratres. † Societas er[illegible] secũdum Azo-
nem in sum. titulo pro Socio, est duorum pluriumue
conuentio contracta ad commodiorem vsum, & ad
vberiorem quæstum faciendum. leg. si non fuerit §. ple-
48 riq; ff. pro socio. † Contrahitur aut[illegible] [illegible]tas solo con-
sensu, nec requiritur scriptura; vnde si meus socius ad-
miserit aliquem in s[illegible]etatem, quem noluerit esse meũ
socium, erit socius illius solius tantum, & non meus. l.
qui admittitur ff. pro socio; contrahitur ad tempus de-
terminatum & dum viuunt socij, & sub conditione vt.
leg. 1. ff. eodem & leg penult. C. eod[illegible]; societas verò,
quæ nunquam finiatur, sed duret in p[illegible]petuum, non
potest contrahi. leg. Nullum ff. pro socio.
49 Dupliciter potest contrahi societas. Vniuersalis,
& omnium bonorum, vel ad aliquod, vel aliqua tan-
tum bona, ad aliquam vel ad aliquas negotiationes
particulares. In societate omni[illegible] [illegible]onorum efficiun-
tur communia omnia, & quæcunque, quæ acqui-
runtur societate durante, siue fi[illegible]t ex negotiatione,
siue ex [illegible] editario iure, [illegible] vel dona-
tione. & etiam castrensia, vel [illegible] [illegible]strensia, quæ
possent spe[illegible]re ad aliquem [illegible] [illegible]luta societa-
te omnia inter socios societa[illegible] [illegible] sali veniunt di-
uidenda æqualiter inter omn[illegible] si aliter inter eas non
sit conuentum, si verò aliqu[illegible] [illegible]tum sit secundum
pacta, & [illegible]uentiones erit [illegible] diuisio. Et suffi-
cit ad fran[illegible] [illegible]cietatem ineu[illegible] exprimere quod sit
vniuersim omnium bonoru[illegible] [illegible] titulo quæsi-
torum non au[illegible]em est nec[illegible] [illegible]ere, quod sit vni-
uersim omnium bonorum, ta[illegible] [illegible], quam fu-
turorum &c. Ad iustitiam hu[illegible] [illegible]us societatis non
requiritur, quod omnes socij [illegible] æqualiter, sed
erit iusta, etiam si quis in soci[illegible] [illegible]ffe[illegible]rat multa, al[illegible]s
verò pauca, licet addatur pa[illegible], quod in fine diui-
sio fiat æqualiter, quia vnius [illegible] [illegible]nia potest compẽ-
sare excessum bonorum alterius [illegible] & fieri etiam potest
vt casu, vel aliquo alio modo, vt [illegible]qua, insperata hæ-
reditate, donatione, &c qui in principio pauca con-
tulit reperiatur in fine plura contu[illegible]sse, quam qui mul-
ta in principio, quæ omn[illegible] habentur. leg. 3. §. Cum
specialiter & leg. 5. & leg. si frater §. idem Pomponius
& leg. societatem vniuersorum ff. pro socio & instit. de
societ. in princ. & consentit [illegible]omez tom. 2. variar. cap.
3. 2. & 3. & communiter Doctores; societas particularis
non habet determinatas regulas, quia pendet ex par[illegible]-
tium conuentione, & pa[illegible]s, quæ in ipsa apponunt[illegible],
& omnia illa pacta, & conuentiones possunt apponi,
quæ videntur contrahentibus, dummod[illegible] non rep[illegible]u-
gnent bonis moribus, & [illegible]ispositioni iuris. Si addatur
hoc pactum huic socie[illegible]; Vt quidquid alicui socio iu-
sta hæreditate aduenerit totum fiat cõmune socijs in-
telligitur nomine iustæ [illegible]reditatis, quidquid ab inte-
stato obuenit non verò ex testamento. l. 3. §. de illo ff.
50 pro soc. † maxime autẽ refert cognoscere cuius generis
sit societas, an vniuers[illegible]is omnium bonorum, an ve[illegible]
particularis tantum a[illegible] [illegible]rum. Nam in vniuersali om-
nium bonorum, sicut [illegible]pi[illegible] le incrementum, & lucru[illegible]
ita & amissiones & dan[illegible]a veniunt imputanda, ita vt
quid alicui sociorum [illegible] adiudicatum in compensa-
tionem alicuius iniuriæ, quam passus sit, sicut in societa-
tem est conferendum, ita si quis sociorum ob aliquod
delictum iniuste condemnetur, damnum quod patitur
pertinet ad societatem. Si verò iure quia cul[illegible] vere
admisit ad reum etiam solum non ad societatem p[illegible]
net damnum, & ideò si socius teneatur comparere [illegible] in
iudicium, & non compareat, ex quo condemnetur sua
culpa, damnum, quod patitur, ad ipsum specta[illegible], non ad
societatem, habetur expresse. l. si fratres alias l. Papin. §.
vlt. ff pro socio, idem dicendũ de expẽsis factis in me
retricibus &c. vtrũ autem ex bonis societatis vniuer
sim omnium bonorum possint dotari filiæ socij, [illegible]si de
hoc expressa fuerit conuentum, res est dubia, verũ ta-
men est, quod cum. l. Socius pro filia ff p[illegible] soci[illegible] di-
cat hoc licere, si expresse sit conuentum, videtur a cõ-
trario colligi non licere, cum de hoc expresse non est
51 conuentum, † mortuo socio societas finita est, licet in
societatis cõtractu hoc etiam sit additum, quod morte
ali[illegible]iuus socij societas non finiatur, quia hoc pactum
est nullum per legem. Nemo. l. adeò. l. verum §. in Hæ-
redem. l. nulla ff. pro socio. Quod si adhuc viuentibus
so[illegible]ijs tempus societati effixum expiret, & ijsdem so-
cijs scientibus, & non contradicentibus ea, quæ ad so-
cietatem pertinent, communi nomine gerantur, so-
cietas adhuc censenda est continuare, & censetur re-
nouata, ratio est, quia societas solo consensu contrahi-
tur, & sufficit quod cõsensus sit facto expressus, cum de
[illegible]us essentia non sit scriptura. l. ita quæritur §. qui im-
p[illegible]to ff. pro socio, & tradit Aluarus Valas. cons. [illegible]. & 63
52 [illegible]uod autem sicut societas contrahitur [illegible], & verb[illegible]
[illegible]dem modo continuetur. leg. societatem ff. pro so[illegible]io.
[illegible]uod autem sicut in societate omnium vniuersi[illegible] [illegible]o-
norum omnia bona per quemcunq; socium acquisita
sunt omnibus socijs sunt communia, pau[illegible] c[illegible] [illegible]is e[illegible]
[illegible]p[illegible]is, ita etiam omnia damna, [illegible] amissi[illegible]ne[illegible] [illegible]uæ [illegible]
sunt ex delicto dolo, vel culp[illegible] al[illegible] cuius ex socijs te[illegible]
est in l. Omne alienum c[illegible] [illegible] [illegible]seq. & in l. cum d[illegible]
[illegible]us §. quidam ff. pro so[illegible]io Petru[illegible] de Vb[illegible] in tra[illegible]
du[illegible]bus fratribus p. 6. nu. 1. & p. 8. sub nu. 1. ve[illegible] [illegible] .ca[illegible]
[illegible]ocin. consil. 291. nu. 1. lib. 2. Imola late cons. 92. [illegible]
Crauet. cons. 245. nu. 5. vbi etiam habet quod [illegible]
in contrarium non valet Ludoui. in su[illegible] con[illegible]s. 5, n.
53 89. † In continuatione autem fratern[illegible] seu fraterna
societate, vel societate particulari alio modo procedi-
tur ad text. & l. si fratres §. si quis ex socijs & in leg. veræ
societatis. leg. si vnus & si quid vnus & l. socium §. 2. n.
& leg. seq. ff. pro socio.
54 In dubio autem an societas sit vniuersim omnium
bonorum, an verò particularis, est cen[illegible] en[illegible]da par[illegible]cula-
ris, & excludenda vniuersalis, quia [illegible]m iudex [illegible] po-
test absolute excludere omnem oblig[illegible]nem, abs[illegible]lu-
te debet saltem includere tantum m[illegible] [illegible], & [illegible] [illegible]lu-
dere maiorẽ, & etiam maius præiud[illegible] [illegible] [illegible]uia [illegible] so-
cietas particularis secum afferet minore[illegible] [illegible]ẽ,
& minus præiudiciũ ideò ista in[illegible]ludenda & ex[illegible]en-
da illa vniuersam omnium bonorum, q[illegible]æ maiore[illegible]
b[illegible] obligationẽ, & maius [illegible]ffert præiud[illegible] [illegible]um tex[illegible]
Arianus ff. de act. & oblig. & in term[illegible]nis tenet Ca[illegible]
nus ad statuta Mediol. lib. 2. [illegible]ap. 48 [illegible] nu[illegible] [illegible] Alex. in
cons. 76. n. 1[illegible] lib. 4. & comm. t[illegible]netur. Ex [illegible]. patet
quæ differentia sit inter societatẽ vniuersim o[illegible]niu[illegible]
norũ, & particularem, sequitur ergo videndum quæ [illegible]
cietas sit illa fratrum communiter viuentium, & d[illegible]
de quid in diuisione [illegible]ndum.
Plures fratres defun[illegible]o patre retinentes paternam
hæredit[illegible]tem in commu[illegible]ione, & viuendo omnes si-
mul censeatur viuere nõ in s[illegible]ciet[illegible]te [illegible] [illegible]ium vniuer-
sim bonorũ, sed in particulari vitæ & fructuũ, & [illegible]
tiationis, si tamen negotiũ pa[illegible] [illegible] f[illegible] tri[illegible] iis vna sit [illegible]
tinuatum videtur definiunt Alex. Cons. 24. nu. 6. lib. 1.
Peregr. decis. 90. nu. 1. & seq. Menoch. de arbitr. lib.
cas. 127. nu. 15. Alex. consil. 16 col. fin. lib. 6. Mantic. de
tacit. & ambig. lib. 6. tit. [illegible]. vers. [illegible] vbi habet quod ex re-
tentione hæreditatis indiuisæ, & fruc[illegible]uum commu-
nione nunquam censetur inducta vniu[illegible]s[illegible]is societ[illegible]
neq; etiam proprietatum, nisi manifeste consta[illegible] de
animo talis societatis contrahendæ, nempe v[illegible]iuer-
salis Carpa. ad stat. Mediolan. libr. 2. [illegible]ap. 28[illegible]. nu-
mero 25. Quæ pariter neque cen[illegible]setur ind[illegible]cta
etiamsi

56 † etiamsi pater testamento iuberet filios simul viuere,
& habitare in communione Alex.cons.73.art.6.l.4.&
ratio est, quia inde facile posset sequi magna inæquali-
tas, & magnum inconueniens. Nam, si vnus frater for-
te fortuna duceret vxorem valde diuitem, & cum do-
te valde excedente suum statum, sequeretur magna
inæqualitas respectu prolis nasciturae, si dotem cum
fratribus deberet communicare, vel illam non posset
ducere ad vitandam inæqualitatem, quod est incon-
ueniens; adde quod durante Societate vnus socius nu-
bendo magnam acquirens dotem, tenetur eum fra-
tribus diuidere qui possent expectare tempus finitæ,
societatis, & postea vxores ducere, & nihil cum alio
fratre communicare quod est inconueniens. & maxi-
ma inæqualitas nullo modo admittenda l. illud C. de
Collat. l. fin. C. commu. vtriusq. iud. est ergo societas
particularis.

57 Ex qua, † Si vnus fratrum nupsit, potest & debet ex-
trahere omnia bona, & omnes nũmos, & omnia, quæ
occasione dotis, & vxoris acquisiuit, Carpan. vbi supra
num. 234. debet tamen constare esse cum fratribus
communicata, idest simul cũ alijs bonis societatis po-
58 sita vt possint extrahi idem Carpa.num. 238. † Debet
item frater, qui vxorem duxit habere omnia, & cuius-
cunque generis mobilia, & immobilia, monilia, tor-
ques, vestes, telas & omnes alias res, quæ intuitu vxo-
59 ris domum ingressæ sunt † debet tamen constare de
identitate istarum, idest debent probari eædem, quæ
ab vxore delatę sunt, quia nisi probetur identitas ioca-
lium monilium &c. præsumitur pluralitas, idest non
censentur eædem Alex.cons.134. nu.3. volu.2. Bart. &
Imol.l.is qui reus ff.de pub.iud.Crauet.cons.112 nu.3.
& cons.198.num.4.Alciat.cons.403.Menoch.cons.21.
60 num. 34. † Potest etiam frater, qui vxorem duxit ex-
trahere omnia, quæ donata fuerunt coniungi tempo-
re nuptiarum, & quæ donata fuerunt filijs tempore
Baptismi, quia præsumũtur data intuitu vxoris, mariti,
vel filij, non verò fraternæ ideò debent esse solius ma-
riti Perg.decis.140.sub.n.6.Clarus in §.Donatio quæst.
10.vers.sed nec aliquod Lappus in rub.ad cap. Per ve-
stras de donat.inter vir. & vxorem. §. 45. & præcipue
& 2. limit.Menoch.de Præs.lib.3. præsumpt.26. & de
arbitr.lib.2.cas.118. Tenetur tamen frater coniunga-
tus cõpensare Societati fraternæ, quidquid insumpsit
donando ijs, qui sponsæ, vel filijs item donauerunt,
quia iustum est, vt sicut dona ad ipsum solum spectãt,
ita etiam expensæ illi soli imputentur argumento cap.
Qui sentit commodum, & cum sit particularis Socie-
tas quidquid vnusquisque frater expendit pro suo par-
ticulari interesse illi ad debitum debet imputari. Puto
tamen etiam probabile esse habendam rationem eo-
rum qui donant, & secundum istam esse præsumen-
dum ratione cuius donatur, fraternæ, an verò sponsæ,
an solius fratris sponsi solius, vt alias dixi, quo casu ex-
pensæ factæ in redonando erunt imputãdæ fratri spõ-
so, si dona ad ipsum pertinere præsumentur, vel socie-
61 tati; si ad ipsam. † Fructus dotis a marito non possunt
prætendi, sed communicantur cum alijs fratribus, cum
sit communio vitæ, & fructuum, quod fortius esset di-
cendum, si Matrimonium esset contractum, dura-
ret tempore, quo esset vetitũ à testatore ne fratres pos-
sent diuidi, & huius maxime habenda est consideratio
Carpa.supra.lib.2.cap.483.nu.121. & 136. & ratio est,
quia sicuti fraterna sentit incõmodũ alimẽtorũ, debet
etiam sentire cõmodũ reddituũ, deinde, licet ex simul-
tanea habitatione nõ contrahatur societas quoad ca-
pitale, stabilia, & proprietatem, inducitur tamẽ quoad
fructus, & expensas vitæ idem Carpan. ibidem n.137.
Mantic.de tacit.lib.6.tit.2.nu.5. & tit.3.num.12. vbi in
terminis de fructibus bonorum aduenticiorum, idem
sentit Alex.cons.49.nu.6.lib.1.Expensæ factæ à fratre,
qui duxit vxorem, vt Matrimonium sequeretur, quæ-
cunque illæ sint, tam factæ ante Matrimonium con-
tractum, quam post. v. g. donata aliquibus, vt operam
suam adhiberent, vt Matrimonium suum sortiretur
effectum, vel insumpta in sustinendis inimicitijs ob
Matrimonium contractis, fratri coniugato imputan-
tur facit tex.in l.cum duobus § per contrarium & §.fin.
ff. pro Socio Petrus de Vbaldis de duob. fratr. part. 6.
num.23.argumento l.Adeo §.quod in alea ff.pro socio.
63 † Ad expensas vestium, & monilium nuptialium, &
aliorum, exceptis vestibus quibus sponsa vtitur diebus
ferialibus, & etiam festiuis conuenientibus suo statui
ordinario, & non magni pretij, tenetur frater sponsus
fraternæ, de exceptis verò tenetur fraterna fratri; pri-
mum probat instit.de societ. & ratio est quia, cum sint
expensæ voluntariæ fratris, & nihil conferant ad so-
cietatẽ ideò neq. societati, sed fratri sunt imputãdæ, de
Vbaldis, l.c. p.6.n.21.Surd.de alim.tit.1.quæst.85.n.2.
quare verò Societas teneatur ad vestes feriales, & fe-
stiuas condecentes est, quia pertinent ad alimenta.
Quæ verò sint vestes, ad quarum expensas teneatur
Societas, & teneatur frater relinquitur arbitrio iudicis
64 Menoch. de arbitr.lib.2. Casu 218. num. 4. † Expensæ
factæ in infirmitatibus mulieris, medicorum, medici-
narum, item expensæ partus, obstetricum &c. item ex-
pensæ factæ in recipiendis illis, qui patrini, & matrinę
baptismo debent assistere, nisi sint excessiuæ omnes
fraternitati adscribentur item omnia quæ reducuntur
ad alimenta, & sunt necessaria, vt mulier condecenter
statui alatur. Surd.de alim.tit.4.quæst.5 num.1.& seq.
65 Expensæ factæ in funerali vxoris, pertinent ad mari-
tum, qui est hæres vxoris, quia expensæ funerum per-
tinẽt ad hæredes, & si maritus mortuus sit pertinẽt ad
filios, qui pariter sunt hæredes, textus apertus in l.Im-
pensa ff.de relig. & sump. fur. Peregrin. de Vsufruct.
66 sub. num. 216. † Si pro seminandis bonis stabilibus
vxoris idest quæ pertinent ad dotem frumentum est
desumptum ex fraterna, licet fructus debeantur fra-
ternæ, attamen frater in diuisionibus tenetur illud cõ-
pensare fratribus sicuti facit vsufructuarius finito vsu-
fructu domino proprietario text. in terminis l. item Si
fundi §. Viminarias. ff. de vsufruct. & quemad. quis-
que vtatur; est tamen habenda ratio vltimi anni, an vi-
delicet fructus sint diuisi, & sementis non extracta;
expensæ factæ in ædificijs, si sint modicæ pertinent ad
societatem, cum parum pro nihilo reputetur l. Scio ff.
de in integ.rest. Si verò sunt magnæ, pertinent ad fra-
trem, qui est dominus. Quæ autem sint expensæ mo-
dicæ, vel magnæ arbitrabitur iudex; in terminis Menoch.
67 de arbitr.casu.127.num.10. & 11. † Taleas, agrarium,
vel Campanicum &c. spectant ad societatem frater-
nam l quęro ff.de vsufr.leg.Clarus in §.legatum quęst.
37.num. 11. vbi dicit id procedere in omni possessore
percipiente fructus.

68 † Expensæ item factæ in itineribus voluntarijs, &
quæ nullo modo spectant ad vtilitatem Societatis, quę
item sunt factæ respectu inimicitiarum, si quæ contra-
ctæ sint propter Matrimonium, imputantur fratri, nõ
societati, & omnes etiam illæ, quæ nõ sunt vel propter
societatem, vel ad societatem; sunt adscribendę illi qui
facit.text.in l.3.§. vlt.cũ Gloss.ibi.ff. de mun. & honor.
item expensæ factæ in ludis pertinẽt ad illum, qui eas
fecit.text.in l. Adeo §. quod in alea ff. pro Socio, si ta-
men sunt magnæ, quia si sunt moderatæ, & animi gra-
tia computantur in Societate. Felic. de societ. cap. 26.
num.2. & 4. Quæ autem sit magna quantitas arbitra-
bitur iudex Menochius Casu 127. num. 10. & 11.
69 † Expensas factas in vitibus plantandis in bonis do-
talibus ex pecunijs fraternæ, si sunt magnæ, debet
compensare frater, ad quem spectant bona dotali-
tia, quod si à tempore plantationis ad diuisiones
multum intercessit sunt æstimandæ secundum tem-
pus diuisionum. Roland. cons. 28. num. 4. & de
cõmuni testatur Menoch. de recup. remed. 15.n.155.
70 † Diuisio fructuum facienda est ad ratam temporis,
quo fiunt diuisiones, si enim hodie verbi gratia, ces-
sat onus Societatis alimentandi, eidem etiam socie-
tati debet hodie cessare vtilitas fructuum text.in l. Di-
uortio in princ. ff. soluto Matrim. de Vbald. de duob.

71 fratr.part. 1 1. num.41. † Si filius duxit vxorem viuen-
te patre, qui ornamenta pro ſponſa emerit, niſi aliter
in teſtamento diſponat, non ſunt huiuſmodi expenſæ
computandæ filio coniugato ab alijs fratribus Bald. in
l.ſi is ff.ſolut.matr.de conſumptis loquor, nec poſſent
dicere alij fratribus ego quoque vxorem ductã,& tan-
tundem expendam, ita communiter & tex.in l.3. §. fi-
lius ff.de muner.& honor. & ita per Gloſſa in l.ex par-
te §.filius ff.familiæ hercii.de extantibus autem, vt ſunt
veſtes, & alia ornamenta, ſi ſunt neceſſaria ad quoti-
dianum vſum, & non ſunt precioſa non conferuntur
ſed ſunt vxoris, & in principio tenuit donatio inter ſo-
cerum, & nurũ l.ex annuo ff.de donat.int.vir. & vxor.
& l.ſi doſ. cum ſua Gloſſa.ff ad l.falcidiam, ſi verò nõ
ſunt neceſſaria ad quotidianum vſum & ſunt prætio-
ſa,tunc illa qualia ſunt debent conferri.l.illud veſtimẽ-
tum ff.de pecul. nec poteſt dici, quod morte patris ſit
confirmata donatio, quia illa non præſumuntur dona-
ta, & illa verba. Domina, maritus donet tibi hanc ve-
ſtem, coronam torquam &c. ſonant ad vſum, non li-
beram donationem.l. mortis in fin.ff. de donat.int.vir.
72 & vxor. † De pecunia autem data à patre filio fami-
lias pro ſtudio dicit Bart.in tract.de duob.fratr.quod,ſi
apud patrem nihil erat,quod eſſet proprium filij,vt bo-
na caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia, tempore diuiſionis
poſt mortem patris non imputabitur, quia præſumitur
pater donaſſe.l.qui pater.ff.familiæ hercii, ſi verò ali-
qua bona erant apud patrem, quæ eſſent filij,vt caſtrẽ-
ſia, vel quaſi caſtrenſia, tunc, niſi aliud conſtet, præſu-
mitur pater dediſſe filio adminiſtratorio nomine, de il-
lis,quæ ad filium ſpectant. & ſic cõputantur faciunt no-
tata ad l.fin. C. de dotis pro Angelus autem Theolo-
gus verbo peculium nu.18.conſiderat, quod aut pecu-
nia datur pro cauſſa neceſſaria, vel pro voluntaria, ſi
pro cauſſa neceſſaria videtur dare in compenſationẽ
ſi verò pro voluntaria cenſetur donare, ſicut qui legat
alicui, quando neceſſitate iuris legat, videtur dare in
compenſationẽ.l.ſi cum dotem § ſi pater ff. ſolut.matr.
ſi verò leget ex libera voluntate cenſetur donare.l.vni-
ca §.ſciendum.C.de rei vxor.act. ſed quidquid dicant
alij, ego puto expenſas ſtudiorum, nec in legitimam
imputandas,nec in diuiſione eſſe cõferendas, quia di-
cuntur effectæ de iuribus quaſi caſtrenſibus, & digni-
tas doctoratus eſt perſonalis,nec ceſſibilis,ex quibus ef-
ficitur, quod neq; expenſæ ſtudiorum & laureæ docto-
ratus, ita concludit Bald. conſ.21.in prin.lib.1.& conſ.
347.lib 2.Tuſchus expenſæ ſtudij concluſ.639.per totã
vbi num.7.poſt Bald.conſ.359.circa fin.lib.3. extendit
etiam ad veſtes, quas pater fecit filio, & concluſ.640.
ex ſententia Fulgoſij tradit, quod iſtæ expenſæ cenſen-
tur paterna pietate factæ honore nedum filij, ſed etiã
proprio,nam honor filij eſt patris, & ideò nec imputa-
ri, nec conferri probant etiam Salicet.in l. Omnimo-
do §. imputari nu.3. verſ. ſi expendit in Doct.C.de in-
offic.teſt. & ſequitur Ripa in l. quintam n.166.ff. ad.l.
73 Falcidiam† vbi extẽdit prædicta procedere etiam in
eo,quod pater expendit pro filio, vt fiat eques meliten-
74 ſis vel alterius ordinis† nec iſta eſt donatio,ſed potius
debitum,cum pater teneatur alere filium ideò data ob
ſtudium videntur debita, vel quia pater poteſt cogi ad
ſubminiſtrandas expenſas ſtudij filio per tex.in leg. de
bonis §.non ſolum ff.de Carbon.edict. vt concludit vi-
tali in tract de collat.tcſol.5.in fin. & Rebuff.de priui-
leg.ſcholar.priuil.53. quod licet ab aliquibus coarcte-
tur tantum ad ſtudia grammaticæ vt per Rebuff. loco
cit.nu.3.attamen, quando filius eſt perſpicacis ingenij
& pater diues poteſt iudex illum cõpellere ad ſubmi-
niſtrandas huiuſmodi expenſas pro ſcientijs legalibus,
& quibuſcunq; alijs ita Riminald.in l.ſi donatione col.
penult.C.de collat Rebuff. dict.priuileg.53.vbi probat
eſſe communem & veram inquiens n.9.quod anathe-
matizandi ſunt parentes illi, qui tales expenſas filijs de-
negant & hanc opinionem, quod parentes poſſint co-
gi firmat Rota in vna Roman.alim.5.Iunij corã Man-
tica,& maxime hac verum eſt, ſi pater incepiſſet expẽ-
dere, quia eſſet compellendus proſequi vſq; ad finem
ob bonum publicum Bald. in ſua margarita verbo fi-
lius queſt.24.Deci. conſil.177.Menoch.conſil.689.nu.
10.lib.7.intelligo niſi pater habeat bona caſtrenſia vel
quaſi quæ ſint filij, quia eo caſu currit quod ſupradi-
ctum eſt ex Bartol.libri a patre empti, & traditi filio nõ
imputantur filio,ſi tamen Lauream conſequatur;alij ta-
tamen tenent etiam non conſequuta laurea doctora-
tus, vt non ſunt imputandi in legitimam nec etiam in
diuiſione conferendi, quia cenſentur a patre donati
Mercurialis de legit.lib.2. tit.2. quæſt.22. per totam de
iſtis expenſis, vbi num.43. habet. Quod ſumptus facti
viuo patre, & libri empti, & traditi nec ſunt imputan-
di in legitimum, nec conferendi in diuiſione, idem af-
firmat de debito facto rationabiliter a filio ſtudente,
viuo patre, quod eo mortuo a ſocietate fratrum ſit ſol-
uendum etiam ſi filius laureolam doctoratus non ſit
aſſequutus num.14.15.&c.
75 An autem fratres teneantur defuncto patre ſi filius
ſtudens ſua ſtudia non compleuerit expenſas ſubmi-
miniſtrare; Licet Dinus apud ipſum aſſerat, bene tamẽ
ipſe negat cum Bartol.leg.1.§. nec caſtrẽſe ff.de collat.
bon.ſed dices Pater poteſt cogi ad expenſas.quas filius
familias facit in ſtudijs, vt ſupradictum eſt,& hæres te-
netur ad ea omnia,ad quæ tenebatur ille, cuius eſt hæ-
res, quia factum initiatum à defuncto eatenus obligat
hæredem, quatenus ipſe defunctus obligabatur,de ne-
ceſſitate.l.ſi filius ff. de munerib. & honor.l. Honores
§.his qui.ff.de cur. Reſpondetur eſſe diſparem rationẽ
quia viuẽte patre filius nullorum bonorum eſt Domi-
nus,illo mortuo eſt dominus illorum bonorum,quæ ad
ſe ſpectant in bonis patris, quare de illis poteſt diſpo-
76 nere; vnde non eſt eadem ratio, † Aduerte tandem,
quod ſi ſequaris ſententiam, quod in aliquo caſu libri
ſint conferendi, hoc debet fieri ſecundum æſtimatio-
nem, quam habent tempore diuiſionis & nunquam
poteſt compelli tradere libros ſed ſufficit, quod confe-
rat æſtimationem, quod priuilegium debetur etiam
armis, non enim miles poteſt compelli conferre arma,
ſed ſufficit quod conferat æſtimationem, de vtriſque
Ripa l.in quartam num.178.ff.ad leg.falcid.Romanus
77 poſt alios conſil.101. num.12. & alij † mortuo patre ſi
vnus fratrum hæreditaria pecunia negotium gerat, &
lucretur, ſi communi nomine negotium gerit, lucrum
enim commune, ſi verò nomine proprio etiam lucrũ
erit proprium, Bald. in l.ſi patruus. C.commun. vtriuſ.
iud. & leg.Titium & Meuium.§.alterum de adminiſtr.
tuto: At ſi non conſtat quo nomine ſit geſtum viden-
dum, an ſit continuatum negotium iam inceptum, &
ſolitum cum alio fratre, & videtur communi nomine
feciſſe.l.Nam & ſeruus §.ſi verò ff.de neg.geſtis, ſi no-
uum negotium inſtituit, præſumuntur negotium gere-
re nomine proprio, niſi aliud ex libris vel alio modo
appareat, Bartol.in dict.lege ſi patruus, C.commu.vtr.
Iud. Socinus multis conatur probare pecunia propria
auctoritate à filio patri ſubſtracta quidquid deinde lu-
cratur totum eſſe filij ita in conſil.92.nu.18.lib.1. Ego
puto teneri eodem modo, quo de pecunia à patre da-
ta ob poteſtatem, quam habet pater in filium,quia fiũt
patris omnia quæ acquirit filius de bonis profectitijs,
nec debent eſſe melioris conditionis furtiua pecunia
acquiſita,quam à patre data, Socinus tamen contrariũ
tenet & cum illo multi alij.
78 Societate finita adhuc tamen durat in rebus non di-
uiſis, ita vt lucrum, & damnum ex ipſis ſit commune,
Rumus conſil.77.ſub num.5.lib.4.Ludouis: deciſ. 502.
numer.5.

S V M M A R I V M.

1 *Factum proponitur.*
2 *Reſponſio viri, V.I. Doctoris.*
3 *Sine occulte ſi manifeſte conditio non ſeruetur Lega.*

Legatum eſt reſtituendum.

4 *Illa voluntatis interpretatio eſt reÿcienda per quam diſpoſitio redditur innutilis.*

5 *Opinio contraria reputatur vera.*

6 *Aliud eſt legare puellæ, ſi virgo permanſerit aliud ſi non nupſerit.*

7 *Aliud legare puellæ, ſi permanſerit virgo, aliud ſi permanſerit in ſtatu virginitatis.*

8 *Status pertinet ad libertatem, ſiue ſeruitutem ſiue in ſpiritualibus, ſiue in ciuilibus.*

9 *Spiritualis libertas & ſeruitus attenditur ſecundũ id, quod agitur interius & exterius, & primo modo ſubijcitur Deo. 2. Eccleſia.*

10 *Ex dictis aliqua colliguntur.*

11 *Reſpondetur difficultati.*

12 *Probatur reaſumendo antedicta.*

13 *Sequentia determinantur per præcedentia.*

14 *Clauſula præcedens eſt maioris efficaciæ ad ſequentia, quam ſequens ad præcedentia.*

15 *Reſpondetur obiectis.*

Legatum ſub conditione vt filia viuat in habitu aſſumpto Sanctæ Vrſulæ an amittatur ob fornicationem.

XLIV.

1 SEmpronius in ſuo teſtamento Cleliæ filiæ ita legat.
Item laſcio per ragion di legato à Clelia mia figlia,
che ſia vſufructuaria tutto'l tempo di ſua vita di tutti i
miei beni, ſe eſſa perſeuereta nel ſtato di virginità da
lei eletto nell'habito oue ſi ritroua, e più duppo eſſere
viſſuta, come ſopra honeſtamente nell'habito nel quale
ſi ritroua ſotto gli occhi de fratelli di me teſtatore
poſſa diſponere di tutti i mobili di caſa. Clelia in ſacti
contingentia non ſemel, ſed ſæpius eſt lapſa, & à quodam
carnaliter cognita, ideò quærit an vtrunq; legatũ
2 amiſerit. † Et quidẽ vir doctiſſimus ſentiebat vtrunq;
eſſe amiſſum, illiuſq; reſponſi verba ſunt ſequentia.
In hac difficultate nihil releuat, quòd copula fuerit,
3 vel nõ fuerit occulta; quamuis enim occulte † non ſeruetur
conditio a teſtatore in legato, vel teſtamento appoſita,
adhuc legatum eſt reſtituendum per ea, quę tradit
Sãch. de matr. lib. 7. diſp. 9 t. n. 4. quod aſſerit eſſe dictum
omniũ vno excepto, nullo modo audiendo. Remanet
ergo tantũ videndum, an appoſita conditio deficiat,
& reſolutiue reſpondeo (inquit ipſe) deficere.
Quia nulla alia poſſit aſſignari ratio, quare nõ deficiat,
niſi iſta, quod voluerit teſtator prohiberæ filię tranſitũ
ad nuptias, non vero lapſum carnis, quia ſi concedatur
teſtatorem voluiſſe prohibere lapſum carnis, ſtatim
etiam neceſſario concedendum eſt defeciſſe conditionem,
quia de lapſu nimis aperte conſtat. remanet ergo
dicendum, vt ſaluetur, quod non defecerit conditio
quod teſtator voluerit tantum prohibere tranſitum
à ſtatu in quo filia eſt Vrſulinarum ad ſtatũ matrimonij,
ſed neq; per hoc ſoluatur quia ſi hanc fuiſſe mẽtem
teſtatoris diceremus conditio eſſet inutilis, conditio
enim excludẽs nuptias, vt inutilis reijcitur a legato,
& tanquã cõtra bonos mores habetur pro nõ adiecta,
Sanchez de matr. lib. 1. diſp. 33. n. t. & diſp. 34. n. 30. eſt
ergo fatendum conditionem eſſe intelligendam, vt excludat
copulã, non vero tranſitum ad nuptias, vt ſuſti-
4 neatur. † quia illa interpretatio voluntatis eſt reijcienda
per quam actus redditur inutilis. ſi per aliam poteſt
ſuſtineri. l. quoties & l. vbi ff. de reb. dub. Bart l. Cum
Senatus ff. eodem, & hanc eſſe mẽtem teſtatoris aperte
colligatur (inquit idem) ex illis verbis legati, videlicet
& iui viuerà honeſtamente ſotto gli occhi de miei fratelli.
Vult ergo vitam non ſolum eſſe celibem, ſed etiã
caſtam. Quamobrem cum Clelia conditionem non
adimpleuerit tenetur hæredibus à die quo conditio
deſijt reſtituere legati, & ita ſentio.

5 †Huic tamen ſententię nõ omnino acquieſcit meus
intellectus, qui aliquibus rationibus in contrariam ſententiam
mouetur pro qua firmanda aliqua præmittenda
duxi notanda valde vtilia.

6 †Noto ergo 1. Aliud eſſe legare puellę, ſi nõ nupſerit,
vel niſi nubat aliud eſſe legare ſi Monaſterũ intrauerit,
ſi permanſerit virgo, vel ſi caſte vixerit &c. Primũ Legatũ
inuoluit conditionẽ, quæ præſumitur in odiũ matrimonij,
& ideò multi aſſerunt diſpoſitionẽ cum tali
conditione eſſe inutilem, neq; ſeruandam, multi tamẽ
etiam contrarium ſentiunt apud Couat. lib. 1. var. c. 19.
num. 10. vbi fuſe de hac materia. Secundum autem legatum
non inuoluit conditionem in odium matrimonij,
ſed in fauorem virtutis, ideò non eſt inutilis, neque
reijcienda, taliſq; diſpoſitio omnino ſuſtinenda idem
Couat. loco cit num. 19.

7 † Noto 2. aliud eſſe legare puellæ ſi permanſerit in
ſtatu aſſumpto caſtitatis virginitatis &c. aliud legare,
ſi permanſerit virgo. caſta &c. ſi caſte vixerit &c. licet
enim vterque iſte modus legandi ſit in fauorem virtutis,
non in odium matrimonij, cum virtus ſuadeatur,
& matrimonium directe non prohibeatur, ſuadetur. n.
ſtatus virtutis, & nuptię non prohibentur, attamen etiã
inter ipſas magna eſt differentia. Nã poteſt aliquis eſſe
caſtus eſt virgo, & tamen non eſſe in ſtatu caſtitatis,
vel virginitatis, & e contra poteſt quis eſſe in ſtatu caſtitatis,
& virginitatis, qui tamen non ſit caſtus, neq; virgo.
Pro maiori intelligentia iſtius notandi.

8 Noto 3. Ex D. Thom. 2. 2. quæſt. 183. n. 1. corpore &
quæſt. 184. ſtatum proprie pertinere ad libertatem, vel
ſeruitutem ſiue in ſpiritualibus, ſiue in ciuilibus ſecundũ
perſonæ conditionem, & id ſolum videtur ad ſtatum
hominis pertinere, quod reſpicit obligationem perſonæ,
prout ſcilicet aliquis eſt ſui, vel alieni iuris. Ad ſpiritualem
verò libertatis vel ſeruitutis ſtatum requiritur
obligatio, vel abſolutio cũ certa ſolemnitate emiſſa
ex quibus ſanctus Doctor angelice colligit nihil prohibere
quominus aliqui ſint in ſtatu perfectionis. & non
ſint perfecti, & aliqui ſint perfecti qui non ſint in ſtatu,
quia non ex eo quis dicitur eſſe in ſtatu perfectionis,
quia habet actum dilectionis perfectæ, ſed ex eo quod
cũ aliqua ſolemnitate obligauit ſe perpetuo ad ea, quæ
ſunt perfectionis ita quæſt. 184 n. 4. corpor.

9 Noto. 4. ex eodem ibidem ſpiritualem libertatẽ, vel
ſeruitutem poſſe attendi in homine dupliciter vel ſecundum
id, quod agit interius, & quia Deus intuetur
cor, inde eſt, quod ſecũdum internam hominis diſpoſitionem
conditio ſpiritualis ſtatus accipitur in ordine
ad diuinum iuditium, vel 2. modo, ideſt ſecundum ea,
quæ exterius aguntur, & hoc modo accipitur in ordine
ad Eccleſiam, & quia homines vident tantum, quæ
patent, ideò ſecũdum hoc, ſtatus ſpiritualis, prout ex eo
conſurgit Eccleſiæ pulchritudo, humano iuditio ſubijcitur,
quod eſt maxime conſiderandum in caſu noſtro,
vt determinare poſſimus an refert ad pręſentis dubij
ſolutionem, quod lapſus Cleliæ ſit publicus, vel ſecretus.
Cum enim ſtatus, vt ſpectat ad pulchritudinem
Eccleſiæ humano ſubijciatur iuditio profecto maxime
habenda erit ratio an lapſus ſit publicus vel priuatus,
vt de eo iuditium humanum poſſit ferre ſententiã. Secundum
enim illud quod agitur interius diuino ſubijcitur
iuditio ſeruitus, vel libertas humana; ſecundum
verò quod exterius, humano; iuditium autem humanum
non iudicat de occultis.

10 Noto. 5. colligẽdo ex dictis diſcrimẽ inter iſtos modos
legandi. Lego puellæ ſi permanſerit virgo, & lego
puellæ, ſi permanſerit in ſtatu virginitatis. Lego puellę
ſi permanſerint caſta. Lego puellæ ſi permãſerat in ſtatu
caſtitatis. Ad verificandã enim cõditionem primę
diſpoſitionis requiritur actualis caſtitas, ad verificandã
vero illũ ſecũdæ requiritur tantũ permanẽtia in ſtatu
virginitas enim ſi ſecundum propriam ſignificationẽ

sumatur, amittitur per vnicum actum fornicationis, adulterij &c. status verò non ita. Vnde Moniales, etiā si peccēt contra vota status, non ideò dicuntur amittere statum, nec sunt obligandæ post lapsum cum alijs monialibus conuiuentes ad restitutionem expensarum, alimentorum, quod certè essent, si statum amitterent cum simul cum eo amitterent etiam ius simul viuendi. Ita & virgines Sanctæ Vrsulæ, licet peccent contra virginitatem, non tamen amittunt statum virginitatis, Neq; Vrsulinæ, quæ in clausura viuunt amissa virginitate à Conuentu expelluntur, neq; censentur amisisse statum, quod in fortioribus terminis militat, si cum Sanchez sentiamus nomine virginitatis votæ intelligi castitatem.

31 His ita prænotatis puto non esse difficile respondere propositę dubitationi, & puto asserendam Cleliam nullo modo teneri restituere legatū, sed tuta conscientia posse illud retinere, quod ita probo.

32 Dispositio Legati est adimpleta, & successiue adimpletur a Clelia, ergo potest retinere beneficium dispositionis, dispositio est, quod Clelia perseueret in statu assumpto virginitatis in habitu sanctæ Vrsulæ, in statu isto Clelia perseuerat, vt patet ex supradictis, ergo ei debetur beneficium legati. Perseuerat autem in statu assumpto licet peccauerit contra virginitatem, quia aliud est permanere virginē, aliud in statu Virginitatis, & potest aliquis iuxta iudicium Ecclesiæ esse in statu virginitatis, licet virginitatem amiserit, & aliter cognoscat Deus. Sed status vt spectat ad pulchritudinē Ecclesię nō diuino sed humano subditur iuditio, quod circa occulta non fertur, & confirmatur ex verbis testatoris vbi habet, nel stato di virginità da lei eletto nell'habito &c. ergo intelligit de statu vt spectat ad pulcritudinem Ecclesiæ, non verò vt diuino subijcitur iuditio. Et simpliciter est in statu, licet non sit virgo ergo &c. Idem puto dicendum etiam de secundo. vbi disponitur, quod, essendo vissuta come sopra honestamēte nel habito oue si ritroua sotto gli occhi de fratelli possa disponere de mobili &c quia honeste vixit in statu asūpto in habitu, nō.n. requirit honestatē simpliciter testatoris, sed honestatē status, idest vt pertinet ad iuditiū Ecclesię sicuti ergo potest esse in statu Virginitatis in habitu S. Vrsulæ licet non sit virgo ita etiā honeste dicitur vixisse in statu licet non honesta quoad virtutē, dispositio autē ista secunda debet Regulari secundum primam cum hoc manifeste asserat testator illis ver-
33 bis, essendo vissuta come di sopra honestamēte † quia sequentia sunt determinata per antecedentia l. Auio in fin. ff. de condit. & demonstr. l. filium. ff. communia de l.
34 & tradit Bartol. dicta lege Auia † & Clausula præcedens est maioris efficaciæ ad restringenda sequentia, quam sequens ad præcedentia, Bart. l. si quis ff de l. 3. Ex quibus pater illud verbum honeste esse explicandū relatiue ad statum & ad habitū maxime stantibus verbis testatoris, sara vissuta honestamente nell'habito &c.

35 Ad ea quę obijci possunt in contrarium. P. Ad rationem Domini consulentis initio propositam. Dico non concludere, quia defecit in enumeratione. Nam aut supponit non posse fieri legatum, nisi in odium nuptiarum, vel nihil concludit. Potest ergo fieri dispositio, nō solum, quod puella non nubat, sed etiam quod Monasterium ingrediatur, quod extra Monasterium castę & honeste viuat, quod viuat in statu castitatis, aut virginitatis, quæ cum sint in fauorem virtutis non sunt cōtemnendæ similes dispositiones, & si seruentur merito conferunt ius ad beneficium propositum.

Sed dices pręterea status, virginitatis nō potest esse, nisi adsit Virginitas, quomodo ergo quis potest esse in statu vnius virtutis, qui illam virtutem in illo statu nō potest excolere, sed virginitas semel amissa nunquam potest iterum haberi, ergo neq; qui illam amisit potest dici esse in statu virginitatis. Respōdeo 1. iuxta doctrinam communem, Regulam Sanctæ Vrsulæ, vbi loquitur de virginitate esse intelligendam etiam de castitate, ita vt amissa virginitate teneantur sociæ S. Vrsulæ ad castitatem Resp. etiam 2. Non valere amisit virginitatem, ergo nō potest esse in statu virginitatis. Nam ista verba hoc important, sunt in eo statu in quo excolitur, vel solet excolli virginitas, qua amissa in eo statu excollitur castitas, præterea status potest esse sine virtute, vt Religiosus etsi inhoneste viuat, attamen etiā pro illo tēpore quo viuit inhoneste, dicitur esse in statu castitatis, & honestatis. In eo statu deberent excoli illæ virtutes quę nisi excolantur, attamen non ideò status amittitur, sed si ista videntur difficilia tene cū prima responsione. Ego tamen puto omnes probabilis & veras, & ita concludo. Clelia etiam amissa virginitate adhuc est in statu virginitatis, ergo est capax legati, ergo ad restitutionem non tenetur.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur casus.*

2 *Quoddam supponendum.*

3 *An hæreditas possit non acceptari in fraudem creditorum secundum leges fori.*

4 *Fraudes neq; in foro fori, neq; in conscientiæ permittuntur.*

5 *Lex permittens venditiones cum læsione citra dimidium nulli facit iniuriam.*

6 *Adferuntur quidam textus probantes.*

7 *Non fraudantur creditores, cum quid non acquiritur a debitore.*

8 *Ius acquirendi hæreditatem non est in bonis nisi acceptetur.*

9 *Mortuo patre filio etiam ignoranti acquiritur hæreditas limita vt ibi.*

10 *Idem dicendum de Legatis.*

11 *Repudiatio legati non est dimiautio hæreditatis.*

12 *Forum fori, & forum animæ pari passu incedunt nisi forum fori nitatur præsumptione.*

13 *Homo cedens bonis, & ingrediens religionem si debita supersint non tenetur exercere artem.*

14 *Pro soluendo ære alieno non libera persona, sed bona sunt obligata.*

15 *Iudex non cogit acceptare hæreditatem, vt debitis satisfiat.*

16 *Qui tenetur ad finem tenetur ad media.*

17 *Filius parentibus maxima egestate pressis tenetur subuenire etiam artem exercendo.*

18 *Cedens bonis non ab obligatione soluendi sed tantum à carcere liberatur.*

19 *Respondetur soluendo difficultatem.*

20 *Succedens hæreditati repudiata tuto succedet & ad nihil tenetur.*

21 *Repudians hæreditatem remouet tantum impedimentum.*

22 *Cedens bonis, quando teneantur soluere debita & quomodo.*

23 *Cedens bonis quid possit sibi retinere.*

24 *An requirantur solemnitates Canonum ad non acceptandam.*

25 *Expenditur textus quoad repudiationem Legatorum.*

26 *Peccet Prælatus repudians sine caussa.*

27 *An sicuti potest non acceptari ita potuit renunciari.*

28 *Acquisitio & aditio momentanea non consideratur remiss. num. 31.*

29 *Qui vult aliquid censetur velle quidquid est necessarium ad effectum illius.*

30 *Adi-*

30 *Aditio tacita operatur ac si esset expressa.*
31 *Exponitur, quomodo momentanea non veniant in considerationem.*

Decoctioni proximus, vel decoctus renunciat hęreditatem, vel legatum in fraudem creditorum.

X L V.

1 Titius † cognoscens ex negotiorũ suorum statu se
iam decoxisse & breui futurum, vt bonis cedere
sit compellendus, attamen si hæreditatem acceptaret.
quæ illi defertur, aut legatum non repudiaret, posset
facile creditoribus suis satisfacere; Ipse nihilominus
potius eligens ditare consanguineos, quam sua soluere
debita hæreditatem, vel legatum non vult acceptare,
ideò consanguineis defertur,& ditantur,creditorũ de-
bita remanent insoluta; ex quo magnum oritur da-
mnum. Quæritur an in vtroq. foro tute possit fieri ista
repudiatio renunciatio vel non acceptatio.
2 Initio † huius difficultatis aduertendum est aliud
esse. Nunquam acceptasse hæreditatem, Aliud acce-
ptasse, aliud statim acceptatem repudiare, vel renun-
ciare in fauorem alicuius Nam in primò casu hæredi-
tas, vel legatum nunquam fuit, neque per breue in-
stans in potestate non acceptantis, in secundo verò,
cum supponatur acceptata, fieri non potest quin etiam
concipiatur affecta de iure renunciantis, licet hoc sit
breuissimo tempore, ideò de vtroque; & primo.
3 An † non acceptans hæreditatem, vel legatum in
fraudem creditorum in foro fori sit tutus. Videtur di-
cendum non esse, neque licere, legatum, vel hæredita-
tem in fraudem creditorum non acceptare.
4 † P. Quia neque in foro fori fraudes possunt per-
mitti, cum enim leges sint sanctæ non possunt esse in-
iustæ, essent autem si fraudes permitterent. Licet enim
permittant venditiones sustineri etsi læsio sit vltra di-
midium hoc statuunt ob publicum bonũ, & ne litibus
5 palatia repleantur. † nec videtur cuiquam inferri in-
iuria, cum illud sit pretium taxatum. In præsenti au-
tem casu est mera fraus destituta omni honestate etiã
apparenti, ideò videtur omninò non esse permitten-
da.
6 Dicendum † tamen in foro fori istam hæreditatis,
vel legati non acceptationem, vel recusationem lice-
re, estque manifeste per leges permissa. Probatur ex
lege. Qui autem versu proinde ff. quæ in fraud. credit.
ibi. Proinde,& qui repudiauit hæreditatem, vel legiti-
mam, vel honoratiam, vel testamentariam, non est in
ea caussa vt huic ædicto locum faciat. Noluit enim ac-
quirere, non suum proprium patrimonium diminue-
te,& paulo inferius §. sed & illud; illis verbis: sed & il-
lud probandum est si legatum repudiauit cessat ædi-
7 ctum; quod Iulianus quoque scribit: & regula. † Non
fraudantur 177. ff. de reg. iur. Non fraudantur credi-
tores, cum quid non acquiritur à debitore sed cũ quid
8 diminuitur de bonis. † Tandem ius adeundi hæredi-
tatem non est in bonis nostris, antequam acceptetur.
l. pretia rerum ff. ad l. Falcidiam. Nulla igitur potest es-
se fraus, cum nihil subtrahatur, quod creditoribus sit
debitum; per quæ etiam patet solutio ad ea, quæ ad-
ducebantur in contrarium. Asserimus enim nullam
posse subesse fraudem: sed contra obijcitur.
9 P. † saltem hoc non est asserendum in hæredibus
suis, vt in filio familias, quia mortuo patre etiam filio
ignorante ipsi hæreditas est acquisita l. Nolentibus &
l. Si fratres, ibi, statim &c. C. de iur. deliber. l. Qui sunt
in potest. ff. Si quis omiss. caus. & l. in suis ff. de suis &
leg. hæred. & tenet Archat. cons. 101. & alij, ergo Sal-
tem iste non poterit repudiare hæreditatem, cum sit
illi acquisita etiam ignoranti mortem patris. Respon-
detur tamen etiam istam posse non acceptare, quia illi
est acquisita, si acceptet, ita vt illa acquisitio sit reuo-
cabilis,& quasi sub conditione, si hæres acceptauerit,
& nisi hæres voluerit repudiare, illa igitur acquisitio,
quæ fit suis heredibus, hunc parit effectum, quod si hę-
reditas acceptetur, acceptatio retrotrahitur ad tem-
pus acquisitionis, & si repudiatur repudiatio, vel non
acceptatio pariter retrotrahitur, & fingitur non fuisse
10 acquisitum dominium. † Quod dicendum est etiam
de legato; Nam illud, quod in specie consistit, à morte
testatoris transit in dominium legatarij, nec ad id ex-
pectatur aditio hæreditatis l. A Titio ff. de furt. l. 1. §.
sed vtrum ff. si quid in fraud. patr. & verum est etiam
postquam cessit dies legat. vt docet Couar. 4. Decret.
11 part. 2. cap. 7. §. 1. nu. 12. † & tamen repudiatio legati
non est diminutio patrimonij, quia acquisitio talis le-
gati est imperfecta, & reuocabilis ante acceptationẽ,
& sub tacita conditione, nisi repudiectur; ideo, cum re-
pudiatur, est ac si legatum non fuisset quæsitum vt be-
ne docet Glossa d. l. Qui autem verbo legatum, & ibi.
Bart paulo post prin. ff. Quæ in fraud. credit. Iason inst.
de act § Item si quis l num. 121. & fuit ante responsum
Iurisconf. l. 1. versu vtrum autem ff. si quid in fraud.
patr. ibi. Quamuis enim legatum retro nostrum sit, ni-
si repudiectur, attamen cum repudiatur retro nostrum
non fuisse palam est.
Secundò obijcitur. Non licet in foro conscientiæ
talis repudatio, ergo neque in foro fori, quia eodem
modo se habent, nisi forum fori fundetur in præsum-
ptione, quod in hoc casu non facit. Pro solutione vi-
dendum an hoc liceat etiam in foro conscientię,& di-
co, istud licere, posse dicere duo, an liceat, ita vt factũ
valeat, at an liceat idest possit fieri sine peccato, &
quoad primum dico licere, idest factũ valere, quia ista
repudiatio non est alienatio, vel donatio, quæ tamquã
facta in fraudẽ possit reuocari; sed est tantũ quædã non
acquisitio, quod est illud quod decidit l. Qui autem ff.
quæ in fraudem credit,& regula. Non fraudetur ff. de
Reg. iur. Quoad secundum autem An scilicet ille, qui
iam se cognoscit decoctum, vel breui futurũ vt deco-
quat, nec sua bona sufficere ad satisfaciendum debitis
ob fideiussiones, ob delicta, ob cõtractus, vel alio mo-
do contractis,& hæreditas, vel legatum sit illi lucrosũ,
illudque acceptaret, nisi in tali esset statu, at quia est in
tali statu vtitur remedio repudiationis, ne hęreditatem
illam, vel legatum debitores accipent, & suis debitis
tali modo, modo satisfiat, ipse repudiat vel renunciat,
vt tali hæreditate alij ditentur, an inquam iste peccet
ita faciendo,& teneatur illum acceptare, vt possit satis-
facere. Et non peccare, & licite repudiare videntur
probare sequentia.
12 Primò adlata ratione, † nempè quod forum animæ
conformatur foro fori, nisi istud nitatur præsumptioni
Sotus de iust. lib. 4. quæst. 5. art. 3. Couar. cap. Cum es-
ses nu. 7. de test. Ledesm. 2. part 4. quæst. 18. art. 1. dob.
12. & alij. Cum ergo liceat in foro fori, vt supradictũ,
est, licebit etiam in foro conscientiæ 2. Multi Docto-
res ijque non contemnendi apud Sanchez de Matr.
lib. 6. disp. 4. nu. 9. §. Tertia &c. asserunt debitorẽ pos-
se vti hoc remedio in isto casu, quod non dicerent nisi
fieri etiam posset sine peccato, cũ agant de rebus ani-
mæ, in quo foro id possumus, quod iure possumus. 3.
Paludanus 4. dist. 38. quæst. 3. art. 2. num. 25. & Angel.
13 Verbo Religiosus num. 7. † docent Religiosum ce-
dentem bonis suis & ingredientem Religionem non
teneri exercere artem pro satisfaciendo suis debitis,
quando bonis cedendo, omnibus non satisfacit, &
D. Thomas 2. 2. quæst. vlt. art 6. ad Tertium vniuersa-
14 liter docet † personam liberam non esse obligatam
pro ære alieno soluendo, sed eius bona ergo ex his in-
fertur, quod nemo tenetur acquirere vt satisfaciat, quã-
15 do acquisita non sufficiunt. † 4. Si debitor cui defer-
tur hæreditas, & illam vult repudiare, à creditoribus
coram iudice conueniatur, vt illum cogat acceptare,
absoluetur à petitione, ergo etiam in foro conscien-
tiæ,&c.

Pecca-

Peccare verò & teneri acceptare suadent sequen-
16 tia. P. † Qui tenetur ad finem, tenetur etiam ad media sine quibus finis haberi non potest, sed iste talis tenatur soluere, ergo tenetur etiam ad media sine quibus, non potest soluere, quod in præsenti est acceptare legatum, vel hæreditatẽ; Confirmatur quia qui tenetur audire sacrũ, tenetur se conferre ad Ecclesiam. Qui tenetur ingredi Religionẽ, tenetur petere, vt admittatur, ergo & qui tenetur soluere tenetur etiam hęreditatem acceptare. Præterea mulier quæ tenetur adire Ecclesiam, vt sacrum audiat, si non potest adire, quia caret vestibus tenetur illas quærere, si commode potest habere, vt præcepto satisfaciat, ergo etiam iste tenetur
17 acceptare hæreditatem, vt satisfaciat. 2. † filius habens parentes pressos maxima egestate, quique sibi ipsis alimenta non possint quærere, si aliquam calleat artem, tenetur illam exercere, vt eos adiuuat, quod si facere recuset, peccat mortaliter, ergo à fortiori peccabit debitor non acceptans hæreditatem, cum ipse creditoribus satisfacere teneatur ex iustitia, filius verò patri teneatur præbere alimẽta tantum ex charitate, vel pietate erga parentes. Quod si dicas hoc argumentum non probare quia est valde dispar ratio; Cum filius iure naturæ semper teneatur alimẽta præstare patri indigenti, debitor verò non teneatur nisi suppetant facultates. Respondet Sanchez vbi supra esse friuolã solutionem, & falsum fundamentum, quod assumit nempè debitorem non teneri soluere, nisi extantibus facultatibus & illis cessantibus ab obligatione liberari, quia, inquit ipse, etiam debitor, qui nunc non potest soluere quia magna egestate premitur si ad pinguiorem fortunam perueniret neque teneretur, si verum esset quod cessantibus facultatibus cessaret etiam obligatio soluendi. 3. Qui videt fame pereuntem & spiritum emittentem, & illi non subuenit peccat mortaliter, & etiam, si occasionem datam illum à necessitate liberandi illam recuset, ergo à forciori peccabit debitor cum ille teneatur tantum ex charitatem iste verò ex iustitia. Quod si dicas neque istud argumentũ stringere quia fundatur in extrema necessitate quæ præualet vinculo etiam iustitiæ commutatiuæ, quia si tibi ex Iustitia debeo centum, & videò pauperem extreme indigentem, non tibi debitum soluere, sed pauperis necessitatem prius teneor subleuare. Respõdebit fortasse valere in hoc quod oblatam occasionem subleuandi tenetur acceptare, & ita erit eadem ratio quod sicut deficientibus meis facultatibus non eximor ab obligatione succurrendi extreme indigenti, ita etiam cessantibus meis facultatibus non eximat ab eadem obligatione acceptandi occasionem, quæ mihi se offert satisfaciendi debitis meis. 4. Grauissimi Doctores videntur sentire quod debitor non valens suis facultatibus debita soluere teneatur aliquam artem non inconuenientem exercere vt satisfaciat. Vide Sanchez lib. 6. de Matr. disp. 4. num 9. §. Quarto: Tandem videtur esse dilictum contra charitatem, qua quisque tenetur vitare damnum proximi, maxime cum illud nostra caussa patitur, in hoc casu autem creditor patitur damnum caussa sui debitoris, & facit iacturam sui
18 crediti. † 5. Cedens bonis non liberatur ab actione sed tantum à carcere tex. in §. fin. Instit. de actio. vt in l. is qui ff. de cessio. bono. & ideò potest conuenire super requisitis post cessionem deducto ne egeat text. in d. §. fin. & in d. l. is qui & l. Cum & filij familias C. de cessio. bono. & ex l. Ex contractu C. de bo. Aut. ved. poss. Couar. lib. 2. Variar. cap. 1. num. 4. & 5.

19 † Ego puto vtranque sententiam probabilem vt tutiorem tamen consulerem non repudiationem quod tamen si consilium petens non acquiesseret, & vellet omninò repudiare, non damnarem iniquitatis, tutius consulerem, probabile autem non damnarem.

20 † Posito tamen quod repudians hæreditatem non solum peccaret contra charitatem sed etiam contra iustitiam, succedens tamen in repudiata hæreditate vel legato tuto possideret, & absque vllo scrupulo peccati. Quia nihil accipit à repudiante, non est particeps repudiationis, & etiamsi esset iniusta, nec ad illã quidquam contulit, vt optime tradit Couar. 4. decret par. 2. cap. 7. §. 1. num. 10.

21 † Nam repudians teste moder. Paris. in cons. paris. tit. 1. §. 1. Gloss. 3. quæst. 1 nihil aliud agit, quam tollere obstaculum, quo alter impediebatur, ne succederet, & ne hæreditas ad ipsum deuolueretur.

22 † Cedens bonis non potest cogi ad soluendum etiã si peruenerit ad pinguiorem fortunam nec potest in carcerem trudi vt soluere cogatur nisi acquisierit superflua ad sustẽtationem sui, & suorum ita disponente l. 1. C. qui bonis cedere poss. & l. qui bonis ff. de cessi. bono. & Inst. de actionibus §. vlt. Gomez 2. varia. cap. 11. nu. 5. vbi egregie de hac re affirmat de communi cessione bonorum non liberari cedentem ab obligatione satisfaciẽdi; sed tantum illam obligationem pro tempore consopiri, & illum etiam sequuntur multi Theologi, Salon, Aragon Valentia. P. Nauar. Clauis regia lib. 10. tract. 5. cap. 7. num 4. Lessi. lib. 2. cap. 16. dub. 3. & alij.

23 Potest † item cedens bonis abscondere & retinere aliqua necessaria ad moderatam sui & suorum sustentationem iuxta suum statũ, ita Rebellus de rest. quæst. 12. sec. 4. Lessius loco cit. num. 45. P. Nauar. lib. 4. cap. 4. num. 60. & alij contra Medinam C. de reb. rest. quæst. 3. caus. 3. & alios. Quod verum est etiamsi bonorum cessio sit facta petrã percutiendo, vel alio modo ignominioso licet per istos modos non absoluatur ab obligatione satisfaciendi debitis, vt docet Couar. 2. var. cap. 1. num. 6. Less. loco cit. num. 49. & alij licet non desint oppositum sentientes idest per illos ignominiosos modos cedendi tolli obligationem satisfaciendi.

24 Ex † dictis potest solui illa quæstio; An stante cap. sine exceptione 12. quæst. 2. & cap. Cum Apostolicam ad finem. De his quæ fiunt a prælat. quibus alienatio bonorum Ecclesiasticorum prohibetur; possit nihilominus solus prælatus se solo repudiare hæreditatem Ecclesiæ suæ delatam; sed nundum acceptatam & respondetur posse ex l. Qui autem ff. quæ in fraud. credit. & l. Si sponsus in fin de donat. inter virũ & vxo. Quia hæc repudiatio non est alienatio, cum nundum sit acquisita; Iura autem poscunt solemnitates in alienatione, non in repudiatione, ita Corneus cons. 11. nu. 2. lib. 3. Phanutius de lucro dotis Gloss. 8. nu. 17. & 18. vbi multos refert & Io. Lupus Rubr. de Donat. § 47. num. 5. Seraphinus de Priuileg. iuram. Priuileg. 71. num. 32.

25 Maior † autem est difficultas de legato propter textum & suum rationem in l. Magis puto §. Si pupillus vers. fundum ff. de reb. eor. ibi. fundum autem legatũ repudiare pupillus sine prætoris auctoritate non potest, esse enim & hanc alienationem, cum res sit pupilli, nemo dubitat vbi Glossa verbo pupilli recognoscẽs hanc difficultatem opponit legem si sponsus ad finem ff de donat. inter vir. & vxorem. vbi permittitur repudiatio legati per maritum facta, vt in eo succedat vxor, nec reputetur alienatio, nec donatio inter coniuges, & respondet aliud esse in eo casu, quia donationes inter coniuges non ita amare tractandæ sunt, ex quo videtur sentire, in alijs casibus repudiationem legati esse alienationem, & in terminis requiri solemnitates docet Bal. l. Paulus Alex. Aret. Roman. & alij quos sequitur Mincacha de success. lib. 3. § 27. nu. 23. & Angelus Theolog. verbo Alienatio num. 16. Puto tamen verius contrarium. Potest enim prælatus solus sine solemnitatibus repudiare legatum relictum Ecclesiæ. Nam & l. Qui autem ff. quæ in fraudem credito permittitur repudiatio legati cuius iam cessit dies & valida est in fraudem creditorum, & tamen omnis alienatio facta in fraudem creditorum reuocatur l. 1. & apertius l. 3. in fin ff quæ in frau. cred. ibi. Omninò qui aliquid fecit vt desinat habere, quod habet ad hoc ædictum pertinet ergo repudiatio legati non erit alienatio, & consequẽter fieri poterit sine solemnitatibus,

ita

ita sentiunt Bartol. Bald. sibi cõtrarius Lappus, Anton. Felinus, Ripa & alij quos refert Sanchez supra num. 12. Ad legem magis puto Respondet Abbas cap. Tua nos num. 9. de ijs quæ fiunt a prælat, Loqui de pupillo carente administratione, quod non militat in prælato qui habet administrationem, & asserit vocari illã repudiationem, alienationem improprie, sed melius respondet Anton. Gomez. to. 2. var. cap. 14. nu. 14. Minori non solum prohiberi alienationem, & dilapidationem bonorum, sed etiam omissionem lucri; quare cũ repudiatione legati amittatur lucrum, talis repudiatio certo modo appellatur alienatio. Prælatus autem Ecclesiæ indicta est solemnitas seruanda tantum in alienatione, non autem in non acquisitione, ex quo aperte colligitur posse prælatum sine solemnitatibus requisitis in alienatione repudiare legatum.

26 † Peccaret tamen prælatus sine caussa repudians, & teneretur supplere de proprijs. Quia ex officio, & consequenter ex iustitia tenetur bene gerere res suæ Ecclesiæ, non tamen incurreret pænas contra alienantes quia repudiatio vere non est alienatio. Competit tamẽ Ecclesiæ beneficium restitutionis in integrum, Non tamen contra aliam Ecclesiam, cui iam illud legatum esset delatum, vel etiam hæreditas, quia potior est cõdirio Ecclesiæ possidentis, ita Sanchez l. c. Vnde recte respondi Abbatissæ cuiusdã monasterij cui legatũ erat factum cuiusdam petiæ terræ infructuosæ, & quæ antequam reduceretur ad culturam magnas requirebat expensas, vt tale legatum repudiaret vtpote inutile suo conuentui, & addidi nõ teneri ad solemnitates in alienationibus requisitas.

27 Alia † grauior difficultas etiam est An sicut quilibet potest repudiare hæreditatem, & legatum, etiam in preiuditium creditorum, vt alius succedat, & vir vt succedat vxor, & Prælatus sine solennitatibus requisitis ad alienationem, & Regularis superior sine Violatione motus proprij Clem. VIII. & Voti paupertatis, ita ijdem omnes possint cedere vel renunciare legata & hæreditatem in fauorẽ alicuius, qui non esset successurus, nisi talis fieret cessio, vel renunciatio in fauorem illius, & quidam Phannutius apud Sanchez loco citat. num. 16. tenuit posse fieri, & rationem effignabat: Quia ista actio non tendit ad acquirendum, sed ad renun-
28 ciandum, † aditio autem, & acquisitio momentanea non considerantur, quia momentanea non sunt in cõsideratione l. fin. C. de bonis quæ lib. ideo talis cessio non videtur esse alienatio, quæ supponit acquisitionẽ: At puto eã verã esse alienationẽ, & probo vt quis possit cedere debet prius esse dominus, & debet prius adiuisse, quia renunciaret hæreditatem saltem tacite l. Aiia C. de iure delib. vbi habetur ita Qui de hæreditate sibi relicta testatur eo ipso adire videtur vt cessio sit efficax; cum ergo cessio legati vel hereditatis non possit esse efficax, nisi sit acceptata, si cedatur; dicendum
29 est fuisse acceptatam. † Qui enim vult aliquid censetur velle omninò quidquid ad eius efficaciam necessarium est argumento l. 2. ff. de iurisd. om. iud. & cap.
30 Sane de off. deleg. † & quamuis aditio sit tacita operatur tamen, ac si esset expressa vt constat ex l. Singularia ff. si certum petatur, vbi quando duo actus concurrunt in vnum alter tacitus, & alter expressus, idem operatur tacitus ac si esset expressus vt l 1 §. Si minor ff de reb. cred. ibi. Si minor emerit prædia, vt, quoad pretium soluatur, essent pignori obligata, non puto pignus valere. Nam vbi dominium quæsitum est minori cæpit non posse obligari, Ecce qualiter vnico actu acquisitum est dominium, & datum pignori, & non valet traditio in pignus & melius probatur l. 3. in fin. & l. 4. in prin ff. de donat. int. vir, & vxo. vbi non valet tamquã donatio inter virum, & vxorem, si vir donanti sibi iubeat, vt donet vxori quia iubendo donare videtur tacite acceptare Sanchez lib. 6. disp. 6. num. 2. multa habet.

31 Ad † rationem in contrarium. Respondetur momentanea non esse in consideratione; si nullos pariant effectus quod si aliquos pariant effectus certe considerantur.

S V M M A R I V M.

1 *Factum exponitur.*
2 *Quot sit quærenda.*
3 *Dominium & proprietas sunt idem, distinguntur à passessione.*
4 *Quid sit dominium & quid possessio.*
5 *Possessio differt ab insistentia.*
6 *Dominium differt ab vsufructu, & vsu & quomodo.*
7 *Vsus iuris & vsus facti.*
8 *Vsus eorum quæ vnico actu consumuntur.*
9 *Vsus eorum quæ vnico actu consumuntur alius primarius alius secundarius.*
10 *Paupertas non reddit hominem incapacem dominij, quomodo sit intelligendum.*
11 *Votum solemne reddit omninò incapacem dominij, vsusfructus, possessionis, & similium iurium.*
12 *Nec Papa potest facere, quod Monachus manens Monachus habeat proprium.*
13 *Quomodo Religiosi in communi habeãt dominium.*
14 *Paupertas alia interior alia exterior.*
15 *Nomine pecuniæ venit omne æstimabile pecunia; etiam iura & actiones.*
16 *Quomodo differat nolle, & non velle.*
17 *Meum & tuum sumitur late & stricte, & an sit contra paupertatem dicere meum, & tuum.*
18 *Genitiuus de sui natura dicit dominium.*
19 *Bona monasterij non sunt communia Religiosis, vt bona hæreditatis hæredibus.*
20 *Assignantur gradus paupertatis.*
21 *Quidquid acquirit monachus, acquirit monasterio etiam si acquirat contra iustitiam vniuersalem.*
22 *Soluitur prima proposita difficultas.*
23 *Quocunque modo stipulatur monachus acquirit monasterio.*
24 *Voluntas legantis est explicanda directe, & indirecte & omni meliori modo etiam verba cũ violentia interpretando, vt legata sustineantur.*
25 *A legatis ad donationem valet argumentum.*
26 *Verba in dispositionibus debent intelligi secundum capacitatem personæ in quam diriguntur.*
27 *Verborum perplexitas est interpretenda secundum præsumptam voluntatem disponentis.*
28 *Verba in contractibus non sunt interpretanda vt repugnent eorum naturæ.*
29 *In legatis etiamsi diceretur quod nihil iuris conuentui, acquiratur, sed ipsi monaco adhuc sustinentur.*
30 *Et secundum multos etiam addito. Non aliter nec alio modo vbi etiam quid importat ista clausula.*
31 *Ignorantia in doctore adscribitur dolo in ijs, quæ spectant ad suum officium.*
32 *Ignorantia & scientia præsumuntur ex coniecturis.*
33 *Soluitur difficultas prima.*
34 *Donatio à superiore nõ acceptata, sed à solo monaco sine licentia superioris potest reuocari à donante.*
35 *In contractibus duplex obligatio naturalis & ciuilis, & quando vtraque oriatur.*

36 Nul-

36 *Nulla ex istis obligationibus oritur in ista donatione.*
37 *Ad naturalem obligationem requiritur consensus.*
38 *Leges canonicæ resistunt contractibus religiosorum.*
39 *Ad æqualitatem contractus requiritur quod vel vterque vel neuter obligetur.*
40 *Donationes non acceptatæ possunt reuocari.*
41 *Acceptatio non solum requiritur ex legum dispositione sed iure naturæ.*
42 *Quæ acceptatio requiratur vt donatio sit irreuocabilis.*
43 *Voluntates absentum quomodo coniungantur.*
44 *Vota Religiosi sine consensu superioris emissa valent donec irritentur, contractus sunt nulli.*
45 *Religiosus comparatur seruo, & quomodo.*
46 *Principali saltem naturaliter non obligato non potest accedere fideiussor.*
47 *Cautela ad obligandum fideiussorem in omni casu.*
48 *Fideiussor pro vna re obligatus non censetur obligatus pro alia; quomodo non obligato principali obligetur fideiussor & alia adhoc spectantia.*
49 *Quod est naturaliter nullum non firmatur iuramẽto, quia iuramentum sequitur primordialem naturam actus super quo interponitur.*
50 *Quomodo iuramentum non acceptetur à Deo, accepteтur autem votum.*
51 *Quomodo sit intelligendum quod iuramẽtum quod non est contra bonas mores sit seruandum.*
52 *Totius difficultatis solutio.*

Donatio facta à matre filio Religioso non stipulata à superiore an possit reuocari.

XLVI.

1 DOmina † Camilla mater donatione inter viuos donat R. Domino Theophilo filio ius habendi & consequendi quotannis in suis bonis dotalibus, & ab ijs qui illorum fuerint hæredes, viginti aureos, & donationem stipular prædictus R. pro se tantum, & solum pro vitæ suæ tempore durante; non in commodũ aut beneficium conuentus hac clausula in instrumẽto inserta videlicet. La Signora Camilla madre fà libera donatione inter viuos al R. P. Theofilo suo figliuolo Religioso dell'ordine N. presente è stipulante per se solo è durante la vita sua, e non in commodo ò beneficio del conuento la ragione di hauere a conseguire ogni anno scudi venti nelli sue beni dotali &c. Quia verò hanc donationem nulla antecessit, vel subsequta est ratificatio superioris nec R. Theophilus quando stipulatus est vllam habuit à superioribus facultatem
2 stipulandi. † Quæritur an valida sit, & an per matrem possit reuocari toto eotempore quo à superiore non fuerit acceptata vel ab alio eius nomine.
3 † Pro intelligentia quæsiti & multorum aliorum, quæ faciunt ad votum paupertatis. Noto primò. Dominium & proprietatem apud iuris peritos esse idem. l. Naturaliter § nihil commune ff. de acq. poss. iuncta l. Si quis §. differentia ff. eodem, & rub. ff. de acq. rer. domi. iuncta rubri. de caussa poss. & prob.

Noto 2. Dominium & proprietatẽ distingui à pos-
4 sessione. † Dominium enim seu proprietas est ius perfectè disponendi de re, nisi à lege prohibeatur saluo iure alterius, vt colligitur ex Bart. & Anton. cit. §. differentia Possessio autem est ius insistendi rei non pro-
5 hibitæ possideri ex eodem Bart. ibidem † differt autẽ possessio ab insistentia, quod possessio est quid iuris, insistentia est quid facti, iuxta l. stipulatio ista §. Hæc quoque ff. de verb. oblig. Dominium, & possessionem habet dominus rei, Insistẽtiam verò commodatarius, depositarius, & colonus.
6 Noto 3. quod † Dominium differt ab vsufructu & vsu quia dominus, qui à dominio dicitur, disponit de re vsufructuarius qui ab vsufructu disponit tantum de fructibus, sed ad suum beneplacitum. Vsuarius verò, qui ab vsu disponit quidem etiam ipse de fructibus, sed non pro libito, sed tantum ad proprium vsum, ita vt nec donare, nec locare, nec vendere, nec alio modo possit de fructibus disponere præterquam ad vsum proprium.
7 Noto 4. † Vsum esse duplicis generis, Vsum iuris, & vsum facti. Vsus iuris consistit in facultate vtendi, vsus facti in actuali vsu eiusdem rei, vt vestis in area repositæ habeo vsum iuris, vestis verò indutæ habeo vsum facti.
8 Noto 5. † Vsum præterea posse etiam esse duplicis generis, vsum rerum, quæ vnico actu consumuntur, & rerum quæ vnico actu non consumuntur, primi generis sunt, cibus, potus, pecunia & cætera huiusmodi. Secundi verò vestis equus liber, & alia similia. Vsum harum rerum secundi generis nempè vestis, & equi &c. distingui à dominio est certum; Nam potest quis habere dominium equi vestis & similium, & alter habere vsum, potest enim vsus esse dominus vestis, & alter potest vti veste, & hoc certum est. Rerum autem secundi generis an dominium distinguatur ab vsu non solum cõtrouersum est inter Doctores sed de hoc disputarunt etiam Summi Pontifices occasione accepta
9 ex explicatione Regulæ B. P. Francisci † Quod tamẽ intelligendum est de vsu primario non verò secundario; potest enim cibus, potus, peccunia &c. huiusmodi considerari vel secundum vsum primarium, vel secundum vsum secundarium. Vsus primarius est ille, propter quem res primario inuentæ sunt, vt cibus inuentus est, vt nutriat & comedatur, pecunia vt expendatur, & sit mensura rerum; Secundarius autem vt cibo facies exhilaretur, peccunia seruit ad ostentationẽ. Vsum rerum istarum secundo modo acceptum distingui à proprietate per se patet. Tota difficultas est de vsu primò modo accepto an possit distingui à dominio, & de hoc fuit disputatũ valde per Ioannẽ XXII. summæ eruditionis virum & Eminentissimum vtriusque iuris Doctorem & in Sacra pagina versatissimũ. Qui rationes pro vtraq. parte videre desiderat videat Sanchez in sum. lib. 7. cap. 16. nu. 4.
10 Noto 6. † Paupertatem ex sui natura non reddere Religiosum incapacem dominij, est dictum patrum Iesuitarum asserentium ita fuisse declaratum per Sũmi Pontif. Gregorium XIII. in sua Constit. Ascendente domino; sed reddere tantum incapacem vsus quorumcunque bonorum independenter à voluntate superiorum; tales sũt scholastici approbati, & Coadiutores emissis votis post bienniũ probationis in societate Iesu. Aduerte tamen votum illud non esse solemne sed simplex acceptatum tamen ab Ecclesia vt veri
11 fiant Religiosi. † Cæterum professi qui solemne paupertatis votum emiserunt sunt omnis dominij incapaces siue iure naturæ vt multi in 4. dist. 27. vt D. Tho. Ricard. Durand. Palud. & alij. Siue iure diuino positiuo vt multi alij recentiores: Sotus vterque; Ledesma, Angelus Henriquez & alij quos citat & sequitur Sanchez de Matr. lib. 2. disp. 19. num. 3. Siue iure Ecclesiastico vt Michael Medina de Conti. Sacro. homin. cap. 86. & 87. Henri. quod lib. 5. quæst. 37. Hostiens. Io. Andr. & Butr. in cap. Ex publico, de conuers. coniug. vnde in particulari sunt omninò incapaces dominij. Vsusfructus possessionis & similium iurium rerum tẽporalium tam mobilium quam immobilium text. in cap. Non dicatis 12. quæst. 1. Non dicatis aliquid proprium,

prium, sed sint vobis omnia communia & cap. Cum
ad monasterium de stat. Monach. vbi Innocentius III.
ita habet. Prohibemus districte in virtute obedientiæ
sub obtestatione diuini iuditij, ne quis monachorum
12 propriũ aliquo modo possideat, & infra subdit. † Nec
Papam dispensare posse vt monachus manens mona-
chus habeat proprium & cap. monachi eodem titulo
ex Concil. Later. ita statuit. Qui peculium habuerit, ni-
si ab Abbate fuerit ei pro iniũcta administratione per-
missum à communione remoueatur altaris & Triden.
sess. 25. cap. 2. Nemini regularium tam virorum, quam
mulierum liceat bona immobilia, vel mobilia, cuius-
cunque qualitatis fuerint etiam quouis modo ab eis
acquisita tanquam propria, aut etiam nomine conuē-
tus possidere vel tenere; sed statim ea superiori tradan-
13 tur conuentuique incorporentur. † An autem saltem
in communi possint Religiosi habere dominium va-
riant Doctores. Nauar. Comm. 2. de Regul num. 3. &
34. negat vllum dominium esse penes Religiosos, ne-
que in communi, & addit neque esse pænes Summum
Pontificem sed esse pænas dominum nostrum Iesum
Christum. Communis tamen sententia est esse pænas
Religionem in communi (excepta tamen Religione
Sancti Francisci) probat Lessius de Iust. lib. 2. cap. 4.
dub. 5. num. 19.

14 Noto 7. † Paupertatem aliam esse interiorem, aliã
exteriorem. Interior paupertas est carentia voluntatis
habendi, & quærendi pecuniam siue iuste idest pro-
prium retinendi, siue iniuste, idest, alienum, etiam vt
potest esse instrumentum virtutis, vt pro eleemosinis,
&c. Qui enim vellet possideret etiam hoc nomine
15 violaret votum paupertatis. † Dixi habendi vel quæ-
rendi peccuniam, quia nomine pecuniæ, non solum
venit peccunia ipsa, sed etiam quidquid est pecuniæ
æstimabile cap. Totum 1. quæst. 3. & l. Pecuniæ ff. de
verb. signif. quæ lex probat etiam iura, pacta, obliga-
tiones & actiones dici pecuniam vt ponderat Gloss. in
16 eit. cap. Totum † Dixi præterea esse carentiam vo-
luntatis quod est idem ac dicere, non volendi, non
autem, nolendi, vt innuerem non requiri actum posi-
tiuum nolitionis; sed sufficere actum negatiuum non
volitionis, sufficit enim negatiue habere actum non
volendi habere, & acquirere, licet positiuum non ha-
beatur nolendi habere, & acquirere. Exterior autem
paupertas est illa, quæ ex voto solemni reddit illud
emittentem actu incapacem omnis dominij &c. de
qua loquitur cap. Non dicatis &c.

17 Noto 9. † Hæc pronomina Meum, & tuum, si stri-
cte sumantur arguere dominium iuxta Gloss. memo-
rabilem in cap. Quo iure verbo meus, & probatur per
l. Quintus ff. de auro & arg. lega, & per ipsum met
caput. Quo iure, citatum, ita vt possessa à me solum
bona fide, stricte non possim dicere mea, quia illorũ
vere non habeo dominium ex prædicta Gloss. per l. 2.
§. 1. ff. de relig. & sumpt. fun. Large tamen sumpta si-
gnificant quidquid possidetur vel detinetur secundum
Gloss. receptam in l. 2. ff. de orig. Iur. verb. Papyrius.
hoc modo coloni dicunt suos, agros, quos colunt
quam Glossam inter alios commendat Card. Alex. d.
18 c. Quo iure, ita vt † Genitiuus, qui de sui natura signi-
ficat dominium iuxta eandem l. 2. ff. de relig. & sumpt.
fun. secundum subiectam materiam, aliquando de-
notet auctorem, aliquando possessorem, aliquando
detentorem vt si dicatur liber Bartol. Domus Celij.
Ager Pompæi &c. Secundum Bart. in Rub. ff. de No-
ui operis nunciat. per Glossam in l. Quoties ex stipu-
lat. ff. de verbor. obligat. & l. Quoties idem ff. de reg.
iur. Cum ergo significatio horum pronominum
Meum, & Tuum, aliquando sumatur stricte, aliquan-
do large, & aliquando secundum subiectam materiã,
ita secundum loca, in quibus reperientur posita erunt
explicanda. In proposito nostro Religiosus illis pro-
nominibus vtens in stricta significatione volens de-
monstrare se habere vsum, dominium, & administra-
tionem independenter à quocunque superiore, & sibi
in hoc complacet, peccat mortaliter, quia violat vo-
tum paupertatis, quia sibi applicat, & appropriat do-
minium Nauar. d. com. 2. de Regulu. nu. 1. §. Pro re-
sponsion. Isdem autem vtens non aduertens ad domi-
nium, vel ad possessionem, vel ad quidquam aliud ta-
le; Nauarr. vbi supra asserit ad summum committere
peccatum veniale, quia esset secundum ipsum menda-
cium ex inaduertentia. Ego autem puto nullum esse
peccatum, non ex intentione loquentis; quia supponi-
mus de hoc non cogitare, neque ex natura rei, quia
iam vt supra dictum est explicatio horum pronominũ
desumenda est secundum subiectam materiam, cum
ergo loquatur Religiosus, intelligenda erunt secundũ
modum, quo de Religioso possunt verificari, erunt
igitur intelligenda vt infra explicabimus; Nec video
quomodo possit esse mendacium, quod est ire contra
mentem, dicendo autem meum non it cõtra mentem
quia supponimus non aduertere Religiosum ita lo-
quentem & verba de se faciunt optimum sensum. Vn-
de, si loquens expresse intendat verificari hos modos
loquendi secundum subiectam materiam, nempe,
quod cum ipse sit membrum Religionis dicendo, rem
nostram Breuiarium nostrum &c. significet illud quale
quale dominium. quod sibi competit, ipse verò vtitur
pro nomine, Meum, quia, cum vt particulari personæ
cui competit meum, nulla competat ratio dominij,
quod non excludit nostrum, videtur velle priuare se
illa ratione dominij, quæ illi competit vt de vniuer-
sitate, & retinere tantum rationem simplicis vsus &
administrationis dependentem à voluntate superioris
quod competit vt particulari personæ & ita non solum
non peccabit sed exercebit actum virtutis, cum dicat
actum particularis expropriationis iuris sibi aliquo
19 modo competentis. † licet enim bona monasterij nõ
sint communia Religiosis, vt singulis, quomodo sunt
bona hæreditatis indiuisæ omnibus hæredibus æqua-
liter institutis, vel prædium emptum à pluribus æquali-
ter pretium conferentibus, qui sunt domini quotarum
partium l. per fundum ff. de seruit. præd. rust. l. Sabinus
ff. comm. diuid & Gloss. cap. Cum omnis de constit.
sunt tamen communia vniuersis & vt vniuersi habent
eorum dominium Sanchez lib. 7. sum. cap. 18. num. 11.
& cap. quod omnes cum sua Gloss. de reg. iur. in 6. &
late Felinus cap. Cum te de rescript. nu. 8. Eritque cum
sit actus maioris expropriationis etiam actus maioris
20 virtutis. † Nam paupertatis gradus sunt Nihil pro-
prij habere in particulari, sed habere dominiũ in cõ-
muni. Non habere proprium nec in particulari nec
in communi. Habere necessaria ad vsum commodũ,
habere necessaria ad vsum pauperem. Habere neces-
saria ad vsum mendicum, & qui vtitur gradu altiori
modo promit altiorem actum virtutis. Cauendum ta-
men, ne talis modus loquendi sit caussa admirationis
non intelligentibus has subtilitates. Nam sicuti sapiē-
tes solent deridere quosdam dicentes nostrum caput,
nostrum dolorem &c. ita insipientes mirantur Reli-
giosos dicentes meum pallium, meam tunicam &c.
Nullus ergo Religiosus potest habere dominium. pos-
sessionem, vel aliud ius in pecunia, vel in re pecunia
æstimabili, sed tantum administrationem, & vsum de-
pendēter à beneplacito superioris cap. edocet i de re-
script. Clem. 1. de supleud. negli. Præb. cum ibi adnot.
Nauar. com. 2. de reg nu. 12. &c. Sequitur ex dictis,
cum monachus nihil sibi possit acquirere, acquirere
21 monasterio. Vnde est illud commune dictum † Quid-
quid acquirit monachus acquirit monasterio; etiamsi
acquirat contra Iustitiam, Iustitiam tamen, quæ vni-
uersalis est virtus, non verò vt est virtus specialis, ad
dicta per sanctos Patres ad illud Euangelij. Omnem
iustitiam &c. ideò monachus fugitiuus acquirens ex-
tra monasterium acquirit monasterio, si nulli in acqui-
rendo inferat iniuriam, si verò acquirendo damnifi-
cet tenetur restituere, quia in prima acquisitione pec-
cat contra iustitiam vniuersalem tantum, quæ est om-
nis virtus, & secundo verò contra particularem, quæ
est

est commutatiua: semper autem Monachus acquirit
monasterio, siue stipulatur sibi, siue monasterio, siue
impersonaliter. An autem Monachus possit obligari
actiuè & passiuè, patebit ex solutione quæsiti, pro quo
duo videnda sunt. Primum an dicta stipulatio valida
sit. Secundum an posito quod sit valida possit reuoca-
ri donec fuerit confirmata per superiorem conuen-
tus.

22 Ad † primum videtur dicendum non esse validam
istam donationem ex forma stipulationis. Nam Reu.
Pater Theophilus stipulatur tantum pro se solo, &
pro temporare vitæ suæ, non autem in beneficium cō-
uentus ius habendi viginti, sed quilibet monachus est
incapax istius iuris per supratradita, ergo &c. Neque
23 valet dicere † quod quidquid acquirit monachus, ac-
quirit monasterio, siue sibi, siue monasterio, siue im-
personaliter stipulatur, quia hoc verum est, quando
expressè monachus non excludit monasterium, vt hic
in casu nostro, vbi apertè declarat se non monasterio,
sed sibi stipulari ius habēdi. Cum ergo ius habendi illi
non possit competere, & monasterium excludatur vti-
que dicendum erit hanc stipulationem esse vitiosam,
& donationem inualidam.

24 Puto † tamen hanc donationem esse sustinendam
& probo. P. Legata, vt sustineantur, si non potest vo-
luntas legantis directè seruari, debet per indirectum,
& omni meliori modo, & possibili explicari, vt ha-
beat affectum, etiamsi verba essent impropriãda, Ia-
son l. quoties in stipulat. num. 2 ff de verb. obligat. De-
cius in l contrahenda num. 5. ff. de reg. iur. Menoch.
alios referens lib. 4. Præsumpt. 10. num. 10. & lib. 6.
præsumpt. 4. num. 34. Mantica de coniect. lib 3. tit. 5.
num. 1. qui alios referens addit esse etiam cum violen-
25 tia interpretanda, vt actus valeat. † A legato autem
ad donationem valet argumentum, quia legatum est
quædam donatio l. Legatum ff. de leg. 1. Instit. de leg.
§. 1. Ancha. cons 102. quæstio est talis num. 5. Oldrad.
cons. 58. num. 12. Gomez vari. tom. 1. cap. 12. num. 3.
Socin. iun. cons. 130. num. 18. vol. 2. ergo etiam ista do-
natio erit sustinenda cum verba possint interpretari vt
valeat, quod autem verba possint interpretari, vt do-
natio valeat probo, & simul dictum.

Secundum stipulatur Pater Theophilus ius haben-
di ad suum commodum non ad commodum cōuen-
tus, sed ista stipulatio potest facere hunc sensum stipu-
lo ius habendi quatenus dicit dominium, & proprie-
tatem conuentus. quatenus verò dicit vsum facti mihi
soli, quod videntur importare illa verba ad beneficiū,
& commodum meum, non conuentus, hac clausula
volens significare, quod intentio Dominæ Camillæ
matris ea sit, quod vsus facti omninò pertineat ad fi-
lium, & non ad alium dependenter tamen à volunta-
te superioris, ergo ista donatio debet sustineri, quia
ista stipulatio hoc modo explicata valet.

Tertium non est necesse quod omnia exprimantur,
sed sufficit, quod regularis dum stipulatur, actualiter
vel virtualiter acquirat ius monasterio sibi verò vsum
de facultate superioris sibi licita. Nauar. com. 1. de reg.
num. 23. & sufficit etiam, quod intendat acquirere eo
modo, quo potest iure diuino, vel Ecclesiastico, ergo
ista stipulatio est interpretanda, vt valeat secundum
hanc intentionem, vt ad monasterium acquiratur ius,
& proprietas, vsus verò ad monacum.

Dices in hoc legato non differre ius ab vsu. Quia nō
legatur proprietas monasterio. Respondeo breuiter,
est enim argumentum satis leue. Acquiri monasterio
ius exigendi & habendi, monaco verò vsum facti de-
pendenter à voluntate superioris, si enim illi permit-
tat legatum habere, accipiet, sin autem ex præsumpta
voluntate donantis euanescit donatio, quia alio modo
non vult pertinere ad monasterium. Scio quoad hoc
aliqua esse dicenda, sed quia non sunt ad nostrum in-
stitutum prætereo.

26 Quartum † verba in dispositionibus debent intelli-
gi secundum personam, ad quam dirigũtur, Menoch.
de Præsumpt. lib. 4. Præs. 78 num. 40. & 47. Mantica
27 de coniect. lib. 6. tit. 1. num. 1. & † verborum perple-
sitas est interpretanda ex præsumpta disponentis vo-
28 luntate, l. qui quadraginta ff. ad l. Falcidiam † Neque
verba in contractibus sunt interpretãda, vt repugnent
illius naturæ, l. Si vno principio ff. locati & l. damni in-
29 fecti quidam in princ. ff. de dam. infect. † & de legato
sentiunt omnes quos citat Sanchez de trib votis lib 7.
cap. 17. quod verum est, etiamsi in legato expressum
esset quod nihil iuris acquireretur monasterio, quia
ista verba. quod nihil iuris &c. explicarentur nihil iu-
ris quoad vsum, vel commoditatem, secus autē, quoad
ius dominij Bart. Auth. Excipitur num. 2. C. de bonis
quæ lib. Simon de Pret. de interpr. vlt. vol. lib. 2. interpr.
2. dub. 2. solut. 7. nu. 13. Roderiq. tom. 2. quæst. 125. art.
2. Azorius tom. 1 lib. 12. cap. 10. quæst. 3. Imò etiamsi
essent addita hæc alia verba, vt nihil iuris acquiratur
monasterio, sed ipsi monaco, & non aliter, nec alio
modo, Mantic. de coniect. lib. 3. tit. 6. num. 9. Scio Bi-
mium toto cons. 6. & præcipuè num. 6. volu. 1. asserere
legatum hoc modo factum non valere, quia illa ge-
30 minatio verborum, † non aliter, nec alio modo adeo
ipsum actat & resoluit vt si non valeat actus eo modo,
quo debet agi, neque vllo alio modo possit valere.
Quod ista verba regulentur vt geminata notat Surdus
decis. 124. num. 2. quod verò actus non valeat nisi ge-
ratur prout præscribitur, & aliter gestus sit ipso iure
nullus, Roland. cons. 43. n. 12. lib. 2. & cons. 63. n 19. cū
seq. lib. 4. Menoch. de Arbit. cas. 237. art. 34. sunt enim
multum præcisa nec modificationem. vel intellectum
recipiunt, Alex. cons. 3. num. 4. lib. 1. & fuit dictum in
vna Placent. Dotis. 6. Iunij 1614. coram Patriarch.
Pamphilco impressa per Farin. decis. 619. part. 1. re-
cent. & indicant præcisam necessitatem, eadem Ro-
ta apud Cencium post tract. de Censib. decis. 117.
& faciunt necessitatem Rota in vna Bononiens. bo-
norum de Bonis Coram Mellino impressa per Mar-
ches. de commis. par. 1. pag. 117. num. 4. Et denotare
omninò abesse voluntarium fuit dictum in vna Auxi-
mina Societ impressa per eundem Marches loc. cit.
pag 478. & habere naturam præcisiuam, & formam
inducere in vna Illerdan. coram iusto impressa per
Farin decis. 57. part. 1. recent. & importare conditionē
qua deficiente perinde est ac si nihil fuisset actum,
Menochius de Arbitr. casu. 237. num. 40. sed quidquid
sit de hac clausula quæ non est inserta in dispositione,
de qua agimus; & efficaciter probatur sustinenda, &
valida, cum possit in bonum sensum explicari, puto, &
validam & sustinendam esse; maxime etiam, quia sti-
pulatio illa, cum sit facta à Notario non multum peri-
to rerum regularium more quo solent sæculares do-
nationis instrumentum confecit. Hęc autem inaduer-
tentia facile potest præsumi in illo Notario ad sæcula-
ria, non ad Ecclesiastica deputato, si in ijs, quæ perti-
nent ad regulares se immisceat, maxime si etiam regu-
lares, quorum beneficio stipulatio fit, non sint viri eru-
diti, & apud eos vigeat non correctus modus loquen-
di, quia neque ipsi errantem possunt corrigere Nota-
31 rium. † Licet enim ignorantia in Doctore adscriba-
tur, & æquiparetur dolo. Bald. § Iudices in tit. de pac.
in fin. Alex in l. Si quis id quod ff de iurisd. om. iud. ve-
rum tamen est in ijs quæ sunt suæ professionis nō alie-
32 næ. † Cæterum dicēdum est ignorantiam & scientiā
præsumi ex coniecturis, Abbas in cap. Cum illorum
num. 15. de sent. excom. cum ergo Notarius sæcularis
rarò soleat in rebus regularium se immiscere, & stipu-
latio sit cōcepta more sæculari, facile potest coniecta-
ri error excusabilis ex ignorantia maxime cum sit dif-
ficile creditu Dominam Camillā hanc mentem ha-
buisse, cum nihil ad ipsam referret ad dominium per-
tineret ad conuentum, dummodo commodum legati
pertineret ad filium.

33 Directè † igitur respondendo dico si donans decla-
raret se omninò velle, quod dominium pertineat ad
monachum, & nullo modo ad monasterium, donatio

sub prædicta conditione ita expressa erit omninò irri-
ta; ita Sanchez loc.cit. cap. 13. num.13. recognoscens
hanc differentiam inter legatum, & donationem,
quod illa conditio in legato tamquam turpis reijcitur;
In donatione verò eadem conditione subsistente do-
natio ipsa est nulla, ex toto tit. ff. de condit.ob turpem
causs. & l. Impossibilis ff. de verb. obligat. & §. Si im-
possibilis de inutilib. stipul. & est sententia Bimij toto
cons.6. & maxime n. 6. volu. 1. Quod si non sit expresse
apposita talis cõditio, vtiq. valebit donatio p prædicta.
34 Tota † igitur difficultas est in hoc sita. An stante
quod ista donatio sit stipulata nulla præcedente supe-
rioris facultate per Reu. Patrem Theophilum à suo
superiore obtentam neque vlla per eundem superiorẽ
subsequta ratificatione pariat aliquã obligationẽ, vel
35 nullam, & ideò an sit reuocabilis, vel non † Pro cuius
solutione noto, quod in contractu duplex potest oriri
obligatio, Naturalis, & Ciuilis; Naturalis est illa, ad
quam implendã, licet non detur actio in iuditio obli-
gat tamen in conscientia cap. fin. de consuet. & docet
Bart. in extrauag. Ad reprimendam verbo denuncia-
tionem num.10. Anchar. reg. Possessor nu. 9. de reg.
iuris in 6. Abbas cap. Quia plerique num.43. de Imm.
Eccles. Ang. verbo obligatio num.2. Couar. cap. Cum
esses de test. num. 5. Oriturque ista obligatio naturalis
aliquando ex honestate, & gratitudine, de qua pro
suum nihil ad nos, aliquando ex vinculo legis natura-
lis, dictantis datam fidem esse seruandam quod facit
ad casum nostrum, obligatio verò ciuilis est illa, ad
quam implendam datur actio in foro caussarum, ita
citati Doctores. Violare tamen obligationem natura-
lem est peccatum licet in foro fori pro ea non detur
actio. Quando autem oriatur ciuilis quando naturalis
obligatio accipe sequentem regulam. Si lex actum re-
probet, & prohibeat ei resistens, ex illo neutra ori-
tur obligatio, l. Non dubium C. de leg. ibi Nullum pa-
ctum, nullam conuentionem nullum contractum in-
ter eos volumus subsequtum, qui contrahunt lege cõ-
trahere prohibente & l. Cum lex ff. de fideiussor ibi
Cum lex venditionibus occurrere voluerit fideiussor
quoque liberatur, si enim naturalis obligatio ex con-
tractu nasceretur fideiussor non remaneret liber; sed
adstrictus. l. Quod ciuim & l. fideiussor §. fideiussor ff.
de fideiuss. ratio autem est, quia, licet ex vinculo na-
turæ, & naturali lumine dictante fides data in contra-
ctu sit seruanda, ad eamque naturalis oriatur obliga-
tio, potest tamen lex ob bonum publicum impedire
talem obligationem, idque videtur efficere quando
contractui resistit ipsum omninò irritans & cessans ita
Glossa l. Cum lex §. Cum lex ff. de fideiuss. Bart. ibi
num. 4. Angelus §. pupillus num. 3. Instit. de inut. sti-
pulat. Couar. de pact. part. 2. §. 4. num. 6. vers. tertio, &
versu quinto. Si autem lex contractui minime resistat
ipsum reprobans, nec ei assistat dans actionem in fo-
ro caussarum; sed potius illam deneget, tunc actus iste,
vel contractus remanet destitutus auxilio iuris ciuilis
sub solo fomento iuris naturalis, quare sola etiam na-
turalis obligatio nascitur verum debitum producens
in foro animæ. Quod si lex non solum non resistat
contractui; sed illum approbet, eique assistat, tunc
oritur vtraque obligatio, & naturalis, & ciuilis; ita
Couar. loco cit.
36 Dico † ex ista stipulatione nullam oriri obligatio-
nem, vel naturalem, vel ciuilem, & ideò Dominam
Camillam posse illam reuocare quoadusque sequatur
ratificatio superioris Domini Theophili imò secundũ
Lessium infra, etiam sequta ratificatione superioris
nisi etiam ipsa iterum consentiat. Dictũ est Hostiens.
in sum. tit. de fideiuss § & si quis num. 3. versu Item
excipitur Monachi Abbat. cap. Cum ex rescripto num.
1. de iureiurand. Alex. num. 6. Felin. nu. 1. Zasij l. Na-
turaliter num. 2. ff. de condit. indebit. Fabr §. At nec
in fine Iust. de fideiuss. Fortun. l. Gallus §. & quid si
tantum num. 70. ff. de lib. & posthu. Cagnol. leg. in per-
sonam ff. de reg. iur. Caual. in suis commu. quæst. 446.
num. 13. explicans quamuis iureiurando contractus
firmatus sit Monald. cons. 30. volu 2. asserent. num. 14.
Non esse satis prælatum non contradicere, vt obliga-
tio oriatur sed opus esse vt contractum approbet Mo-
lina tom. 1. de Iust. disp. 140. qui videtur distinguere
Lessius de Iust. cap. 41. dub. 11. num 90. Molina tamen
& Lessius putant probabilem, & Lessius addit posse
donantem Religioso semper resilire etiamsi ratificet
superior, nisi etiam ipse ratificationem approbet hoc
etiam putat probabile Sanchez lib. 7. sum. cap. 31.
num. 27. & probo.
37 P. † Ad obligationem naturalem requiritur con-
sensus sine quo nulla talis oritur obligatio l. Stichum §.
Naturalis ff. de solut. Religiosus autem caret velle, &
nolle sine quo non potest esse consensus cap. 2. de test.
38 in 6. 2. † Leges Canonicæ resistunt contractibus Re-
ligiosorum cap. 2. de test. in 6. & cap. Non dicatis 12.
quæst. 1. ergo per contractus Religiosorum neque na-
39 turalis oritur obligatio ex supradictis. 3. † Æqualitas
iustitiæ requirit quod si vnus ex contractu obligetur,
obligetur & alter, & vno non obligato nec alter obli-
getur, ergo si in ista donatione regularis non obliga-
tur nec obligabitur mater, ergo etiam poterit per ma-
40 trem reuocari; † quia donationes non acceptatæ pos-
sunt reuocari l. absenti ff. de donat. l. Non ambigi. C.
41 eadem † & acceptatio non solum requiritur ex legũ
dispositione sed ipso iure naturæ, probat Sanchez de
42 Matrim. lib. 1. disp. 6. num. 10. §. Cæterum † Imò ad
hoc vt donatio sit irreuocabilis non sufficit quod ali-
quis proprio motu referat donatario donationem esse
factam etiam addens se audiuisse eandem fieri, sed re-
quiritur nuncius expressus & ad hoc ab ipso donante
destinatus; vel epistola ipsius donantis, qua donatio-
nem significet donatario, & ratio est quia acceptatio
requiritur ad perfectionem donationis, vel contractus
cuius perfectio in voluntatum vnione consistit l. 1. ff.
43 de pactis † & voluntates absentium non coniungun-
tur, nec in vnum veniunt, nisi voluntas vnius alterius
voluntati per epistolam, vel per nuncium cõiungatur,
& requiritur, quod donatio intimetur per nuncium ad
id missum Gloss. l. 1. in fin. ff. de contrah. empt. l. con-
sensu verbo consentire ff. de act. & obligat. & l. Nec
ambigi statim in prin. C. de donat. & ibi Cinus & Sa-
licetus in fin. Bart. l. absenti num. 1. ff de donat. & ibi
Cuman. Capitius decis. 180. num 8. multas referens, &
Ant. Gabri. tom. 1. Com. lib. 4. verbo donatio. Possent
tamen aliqua obijci &c.
44 Primò † Nullum est discrimen inter vota Religio-
si, & inter promissiones factas homini vtraque enim
obligatio exigit consensum & licentiam superioris vt
sit valida, sed obligatio votorum valet donec irritetur
à superiore ergo etiam promissio vel acceptatio, rela-
tiue ad homines valebit. Respondeo dupliciter 1. quod
ad votorum validitatem satis est superiorem non con-
tradicere, vt verò contractus valeat requiritur positiua
eiusdem superioris approbatio, vt annotatũ est ex Mo-
naldo supra. 2. Respondeo Sacros Canones non re-
sistere votis Religiosorum vt cõtractibus vt dictũ est.
45 Secundò † Religiosus comparatur seruo ergo sicuti
seruus naturaliter se obligat naturaliter etiã se poterit
obligare Religiosus. Seruus autem se obligat natura-
liter l. naturaliter ff. de condit indebit. Respondeo nõ
in omnibus Religiosum, comparari seruo, vnde text.
in cap. Multos 54. dist. dixit seruitutem spiritualẽ, quæ
est in monacho, esse strictiorem seruitute humana Ab-
bas in cap. Ex rescripto num. 1. de iure iurando vnde
seruus habet velle, & nolle quod non habet Religio-
sus, & lex non resistit contractibus seruorum vt resi-
stit contractibus Religiosorum.
Tertiò ex Nauarro com. 2. de regul. num. 42. Se-
queretur hoc inconueniens, quod fideiussor pro re-
gulari, qui mutuo, commodato, emptione vel alio
modo accipit, non teneretur de fideiussione, quia
46 † principali non obligato saltem naturaliter, non po-
test accedere fideiussor l. 1. & 2. ff. de fideiuss. quod

P idem

idem esset dicendum de pignore dato pro securitate obligationis religiosi. Si enim Religiosus aliquid daret in pignus pro se mutuata, vel commodata &c. illud pignus non esset obligatum, quod videtur magnum inconueniens. Respõdeo verissimum esse quod quotiescunque non oritur ex facto obligatio saltem naturalis in contrahente nulla neque oritur in fideiubente, est communis Doctorum,& docet Abbas cap. ex rescripto de iure iur.& Alex. ibidem. est enim communissima Regula, quod principali nullo modo obli-
47 gato,nullo modo neque obligatur fideiussor.† Neque inde sequitur obsurdum cum sit secundum iura, præterea adest optimum remedium vitandi omnia incõuenientia. Qui recipit spõsionem pro datis Religioso, faciat, quod fideiussor obliget se principaliter, & in forma cameræ. Nam sicuti verum est, fideiussorem nullo modo obligari cum fideiussionem dat ad securitatem debiti ex cõtractu iam irrito naturaliter, ita verissimum est obligari fideiussorẽ si se obliget vt principalem,seu,quod idem est,faciendo debitum principalis suum proprium, vt passim solet fieri, quia tunc non accessorie, sed principaliter obligatur. Nauar. com.2. de reg. num. 41. vers. quod vix reperias, Mendos. de ætat. minor. quæst. 133. dicens ita decisum fuisse in Rota,quia quotiescunque quis se obligat principaliter, fit principalis, multos refert, & sequitur Guald. de arte testan. tit.6. caut.30. nu.3. & multos alios refert Felicius de cens.lib.3.cap.2.nu.20. Quod tamen reuocat in dubium Glossa Auth. de fideiuss.in prin. Verbo fideiussorem in fine.Speculat.tit.de renunciat.& cõdit. §.1.n.18.vers.sed si fideiussor se principalem &c.& ibi Io. Andreæ in addit.littera A, & alij quos refert idem Felic.num.20 asserendo,quando,non fit nouatio obligationis,licet fideiussor se obliget, vt principalis, vere tamen non esse debitorem principalem; sed tantum accessorium fideiussorem debitori principali, ac proinde necessarium esse prius fieri excussionem in bonis debitoris principalis antequã conueniatur fideiussor, quia certum est, quod quotiescunque vnus pro alio intercedit origo spectanda est,l.Si filius C.ad macedon. & l.Qui id quod ff. de donat. & ideò si principalis debitor non obligatur, neque obligabitur fideiussor accessorius. Quare voluor, vt hæc doctrina verum habeat, videlicet quod,fideiussor obligans se principaliter, remaneat obligatus, etiamsi principalis ipse non obligetur,fideiussorem, qui se constituit principalem, renũciare beneficio Auth. de fideiuss.in prin. & Auth. Præsente C.de fideiuss. quod est,vt prius bona principalis debitoris excutiantur, quam fideiussor possit cõueniri. Ita Alex. cap. Ex rescripto num. 8. de iure iur. Vel debet fideiussor se obligare in eadem scriptura simul cum debitore principali, vt fideiussorem,& debitorem principalem, nam si scorsim in alia scriptura se obligaret vt principalem, solum fideiussoris rationem haberet Iason multos referens cons. 58. num.4. lib.3. Gutierez de iuram. par 1.cap.23.nu 8. & 11. Molinæ tamen de Iust.tom.2 disp.545. hæ cautelæ displicent, & vult, quod siue in eadem, siue in alia scriptura quis se obliget, vt debitor principalis, obligetur etiam tamquam principalis, & ideò possit conueniri etiam nulla facta excussione bonorum principalis, quia cum renunciat beneficio Authent. quibus hoc beneficium conceditur habetur tamquam debitor principalis. Quotiescunque autem quis se obligat principaliter videtur renunciare dictis Auth. Rota autem ita solet decidere de fideiussore, quod censeatur se obligare ad omnia, quæ veniunt ex natura obligationis, & contractus, cui accedit, l. Si quis pro eo §. Si numinos, & l. Si à colono §. fin.ff.de fideiuss.l.centum Capuæ ff de eo quod certo loco Alex.cons.34. nu.5. per totum lib. 2. Aviano cons.45. num.6. Ludouis decis.154 num. 3. & videtur approbare omnia contenta in contractu l. de acceptione C.de Euict. Fulgos. cons.61. col.3. Tiraquel.qui congerit alios de retract.lignag. §.1. Gloss. 9.num. 273. & late in vna extinctio. census coram Eminentissimo Seraphino, in qua etiam fuit dictum hoc procedere, etiam quoad Confessiones, & enunciata, idem tenent Ludouis decis.127. num.12.& 13.
48 † Accedens tamen fideiussor pro vna se non censetur pro alia obligatus. Ludouis decis. 445. num. 3. Et obligatio fideiussoris recipit interpretationem à verisimili mente, idem Ludouis decis. 554. art. 7. & eius obligatio est diuisibilis, ita vt, si obligatio principalis partim est valida, partim inualida, teneat pro ea parte quæ est valide idem decis.157.num.18. Quotiescunque autem obligatio principalis est nulla, nulla quoque est obligatio fideiussoris, idem decis. 560. num. 1. Quod tamen non procedit, quando fideiussor se obligauit in euentum nullitatis, & inualiditatis contractus principalis, decis.eadem num.5. Item nec quando fideiussor se obligauit principaliter, & vt principalis decis. 321. num. 6. Serafin. decis. 1324. & in vna Bononiens bono.corã Card. Sacrat. vt tradit Marescot. lib.2. variar. cap 65. num. 7. vbi refert etiam alias decisiones Rotæ, & idem esset dicendum, si adessent clausulæ æquipollentes obligationi vt principalis, verbi gratia omni meliori modo. Interpositio iuramenti, obligatio cameralis, & similia Seraph. d. decis. 1324. num.5. Mohedan decis.2. de fideiuss. Marescott supr. num. 8. Gratianus discept. forens. cap. 122. num. 10. Item quando obligatio est nulla ratione alicuius fauoris particularis, qui non competit fideiubenti idem Ludouis dicta decis. & io dicta. Serafini & Rota in decis. 118. num. 4. inter impressas per Farin. post secundum librum Consiliorum, fideiussor namquè obligatus vt principalis & principaliter in solidum respectu creditoris non reputatur fideiussor, sed principalis Bart.in l. reos ff. de duob. reis Aret. cons. 33. num. 8. Puteus decis.58. in fin. lib.3. & fuit dictum in vna Romana Dohanæ salis. 10.& 11. Iunij 1581.coram Lauretano Crauet. cons.77.num.3.Francus decis.55.num. 8. Surdus cons.150.num.57. Rota decis. 153. num.7. par.2. diuers. & decis. 18. sub num. 3. inter impressas penas Zacch de societ. off. & in hoc casu non dicitur habere vllam dependentiam, obligatio fideiussoris ab obligatione principalis Lodouis. decis. 445. nu.2. cum ad illum locum annotatis. Hæc volui addere vt vsu frequentissima, & vt scias quod in supradicta opinionum varietate senserit Rota.

Dices hanc donationem esse iuramento firmatam. Respondet Cuceus Instit. moral. tit. 3. num. 37. ni-
49 hil referre, † quia non firmatur iuramento contractus naturaliter irritus. Ad hoc enim vt contractus possit firmari iuramento debet saltem obligare naturaliter, quia licet infirmetur lege eo casu confirmatur iuramento. At contractus iure naturæ nullus iuramento non fit validus, quia iuramentum sortitur naturam primordialem & conditionem actus super quo interponitur, l. fin. C. de ven. num. pecun. l. fin. ff. qui satisdar. cogu. Neque per iuramentum quis obligatur, nisi consentiat ille, cui fit. Archidiac. cap. Quacunque quæst. 5. in fine. Paul. & Anton. cap. Si-
50 cut el 13. de iureiurand. † Tandem quia licet iuramento Deus adducatur in testem, at promissio non fit ipsi Deo, vt fit in voto, ideò licet in voto Deus acceptet, non acceptat in iuramento, nisi acceptet ille, cui fit iuramentum, ergo ante acceptationem iuramenti nihil actum ita firmum, & quin reuocari possit Bald. sibi contrarius cap. Cum contingat, conclus. 5. num.26. de iureiurand. Faber Romanus, & multi alij quos refert & sequitur decis. pedemont. 70. num. 8. Decius cons. 342. num. 25. & 26. Molin. de Primog. lib. 4. cap. 2. num.65. & 66, Paz senior cons.14. num. 11. & Iunior. quæst. 10. Cunil. num. 46. & Gutierez cap. Quamuis pactum in 2. æditione in prin. num. 55. mutans eam sententiam, quam sequtus fuerat in prima æditione, & reprobans cum Molina Glossam cap. Quoties cordis oculis verbo & per te. 1. quæst.7. asserit hoc verum esse etiam si verba promissionis dirigantur in præsentem,

51 Dices † iuramentũ quod non eſt contra bonos mores, vel contra bonum commune eſt ſeruandũ cap. *Si verò de iureiur.* Cũ ergo hoc non ſit contra bonos mores nec bonum cõmune erit ſeruandũ. Reſpõdeo illud cap. eſſe intelligendum de iuramento non conditionato; Nam ſi iuramentum habeat in ſe tacitam conditionem, quæ non ſit impleta, ſemper poteſt reuocari, quoad vſque impleatur, vt ſi quis iuret alicui mulieri ſe illam ducturum in Matrimonium. ſi poſt iuramentum mulier fornicetur, ſi ille, qui promiſit, nolit eam ducere, nemo eſt, qui illum cogat quia iuramentum habet in ſe tacitam conditionem niſi fornicetur; Iuramentum ergo obligat rebus ſtantibus in eodem ſtatu cap. Quemadmodum de iureiur. Cum ergo donatio habeat in ſe hanc tacitam conditionem ſi fuerit acceptata etiamſi additum ſit iuramentum toto tempore quo non erit acceptata poterit reuocari. Ita Molina Gutierez, & Paz iunior loco citato.

52 Dico † ergo Dominam Camillam poſſe reuocare dictam donationem quia non acceptatum a Reu. Patre Theophilo cum debita facultate ſiue à ſuperiore confirmata etiam ſi fuerit iurata quia nullã parit obligationem nec ciuilem nec naturalem imò poſſet etiã illam reuocare licet fuiſſet acceptata ipſa ignorante, per ea quæ tradita ſunt ex ſentẽtia Leſſij putantis hoc probabile, & aliorum aſſerentium ſimpliciter.

S V M M A R I V M.

1 *Caſus proponitur.*
2 *Verba legis ſunt conſideranda.*
3 *Dictio, niſi, eſt exceptiua & in effectu aduerſatur præcedentibus.*
4 *Ponitur priuatiue, & aduerſatiue quoad præcedentia.*
5 *De natura huius dictionis, niſi, eſt ſemper contradicere.*
6 *Rubricæ Miſſalis vel Breuiarij non poſſunt tolli à quocumque inferiore illo qui eas addidit.*
7 *Cum duo disiunctiue lex continet, quandonam ſit liberum ſequi quod magis libet.*
8 *Conſuetudini legitime introductæ non Rubricis ſtandum eſt.*
9 *Conſuetudo tollit omnem legem ciuilem, & canonicam præter naturalem, & Diuinam.*
10 *Et in ſpetie conſuetudo in Diuinis officijs, & Sacramentis intellige tamen quoad ritus non quoad formam materiam vel miniſtrum.*
11 *Contra Sacros Canones non admittitur conſuetudo quæ potius eſt corruptela.*
12 *Alij Canones in contrarium admittunt contra Canones conſuetudinem expenduntur, & conciliantur iſti textus.*
13 *Quæ conſuetudo admittatur contra Sacros Canones, & quæ reprobetur.*
14 *Superiori præcipienti ſeruari rubricas, contra, quas legitima eſt introducta conſuetudo, ſine ſcrupulo non obeditur, imò non licet obedire.*
15 *Qui conſuetudinem contra rubricas induxerunt, ſi conueniant, & decernant non ſeruare conſuetudinem, inualide agunt, quia hoc eſſet condere legem, quod illis non competit in materia rubricarum.*

Conſuetudo recitandi officium mortuorum certo tempore an poſſit tolli à ſuperiore Regulari.

XLVII.

1 Viget † in quadam Religione conſuetudo recitando officium mortuorum. Veſperas quidem poſt Veſperas etiam dici, matutinum, & laudes hora vigeſimatertia, ita vt eodem die Veſpertinæ matutinæque preces mortuorum recitentur. Superior legens in rubricis Breuiarij, quod matutinum officium debet recitari poſt laudes ſtatim iuſſit omiſſa introducta cõſuetudine recitari matutinum poſt laudes quæſitum fuit, an huic iuſſioni ſit obtemperandum.

2 † In primis licet annotare verba Rubricæ, quæ ſunt iſta. In choro dicitur poſt officium diei ideſt Veſperæ poſt Veſperas & matutinum poſt laudes diei, niſi alia ſit conſuetudo Eccleſiarũ. Hoc poſito reſpondeo breuiter. Primò conſuetudinẽ introductam non eſſe tollendam, eſt enim non ſolũ tolerata, ſed approbata in Breuiario, patet ex verbis, niſi alia ſit conſuetudo &c. ergo ſi alia eſt cõſuetudo Eccleſiarum, non diſpoſitio Rubricæ, ſed ipſa conſuetudo erit ſeruanda.

3 † Dictio enim illa niſi eſt exceptiua, & in effectu
aduerſatur præcedentibus vt in l. Actione vbi Bart. Iaſon, & alij. C. de tranſact. & in Reg. Peccatum de reg. iuris in 6. Socinus iunior. conſ. 163. num. 36. volu. 2. Federic. de ſen. conſ. 80. num. 2. Alex. conſ. 64. lib. 4.
4 & † ponitur priuatiue, & aduerſatiue quoad præcedẽtia Gratia. diſcept. for. tom. 3. cap. 446. num. 41. Rota apud Farin. deciſ. 391. num. 14. part. 1. recent. & cum in hac Rubrica antecedat affirmatiua, nempè (dicatur officium defunctorum) dictio ſequens, niſi, negat,
5 † quia illius natura eſt ſemper contradicere Bart. Salicer. Iaſon num. 3. Decius num. 5. Padilia num. 12. per textum ibi in lege actione C. de tranſact. Sanchez de Matr. lib. 1. diſp. 19. num. 3. & ſæpe fuit tentum in Rota. Contradicit ergo prædictæ rubricæ, & vult in caſu quo extet conſuetudo, illa ſeruetur relicta rubrica.

6 Dico 2. † Introductam conſuetudinem non poſſe tolli à ſuperiore regulari, neque à quocumque alio inferiore a condente ipſas rubricas. Quia rubrica duas habet partes, alteram, quæ diſponit independenter à conſuetudine, alteram, quæ approbat inductam conſuetudinem, quo caſu conſuetudo eſt, veluti Rubrica, vtpote per illam approbata. Cum ergo incipiat eſſe pars rubricæ, non poterit tolli à non habente facultatem immutandi rubricas.

7 Dices † duo ſunt in rubrica diſpoſitio, & approbatio conſuetudinis, liberum ergo erit cuique quam maluerit ſequi. Reſpondeo hoc non eſſe verum in caſu noſtro, & dico in Rubrica eſſe quidem diſpoſitionẽ, & approbationem conſuetudinis, ſed conſuetudinem eſſe appoſitam vt derogantem diſpoſitioni, quo caſu non eſt liberum ſequi quod magis libet, ſed ſequenda eſt conſuetudo excludens diſpoſitionem.

8 Dico 3. † etiamſi in rubrica non adeſſet clauſula. Niſi alia adſit conſuetudo, adhuc tamen conſuetudo, ſi eſſet legitime introducta, eſſet ſeruanda, non diſpoſitio, quia diſpoſitio rubricæ ceſſaſſet & patet,
9 quia † Conſuetudo tollit omnem legem, quæ non ſit iuris naturalis, vel diuini, quæcumque illa ſit, Eccleſiaſtica, vel ciuiles cap. Licet ex quadam de teſtib. & probat Sanchez de Matrim. lib. 7. diſp. 4. num. 14. Leſſi. de iuſt. lib. 2 c. 6. dub. 14. Abbas in cap. Paſtoralis
10 nu. 9. de off. iud. ordin. † affirmat in ſpetie de conſuetudine in diuinis officijs, & Sacramẽtis per cap. Trina de conſ. diſt. 4. Intellige tamen in Sacramẽtis, quoad ritus non quoad formam materiam vel miniſtrum.

11 Dices † contra Sacros canones non admittitur cõſuetudo, ſed potius dicitur corruptela cap quod ſuper iis fin. de conſang. ibi. Ne autem infra gradus prohibitos Matrimonium contrahatur debet publice

inhiberi, & præsumptores Ecclesiastica districtione puniri non obstante consuetudine, quæ potius corruptela dicenda est, & cap. super eo in priori parte de cognat. spirit. ibi. Si tales filij fuerunt, per quos alterũ, vel vtrumque parentes eorum ad compaternitatem venerunt eos coniungi nulla ratione sustineas, & coniunctos pontificali auctoritate, ne differas separare. Nos facile possemus respondere. In his textibus sermonem esse de impedimentis Matrimonij, nos autem loqui de Sacris ritibus, in quibus admitti consuetudinem probat suprascripta Rubrica, & text. citatus in cap. Trina, & facile euaderemus difficultates, sed quia vniuersaliter diximus consuetudinem legitime introductam, & rationabilem tollere non solum ius ciuile, sed etiam canonicum, ideò adsero text. in cap. 1. de cognat. spirit. & cap. super eo in posteriori parte super. alleg. in quorũ, secundò ita habetur, Si per neutrum eorum ad compaternitatem ventum fuerit, de his te volumus consuetudinem tuæ Ecclesiæ Metropolitanæ, vel aliarum circumpositarum inquirere, & diligentius imitari, ita quod si eiusdem Ecclesiæ consuetudo habeat inter eos non sustinere coniugium fieri, nec factum firmitatis robur habere, tu simili modo in Ecclesia tibi commissa coniugium huiusmodi fieri non permittas, & si quos taliter coniunctos inueneris iuxta earundem Ecclesiarum consuetudinem ipsos separare ab inuicẽ ne omittas & in primò pariter ita habetur. Nisi consuetudo Ecclesiæ, quæ scandalum generet aliter habere noscatur. Admittitur ergo, & non admittitur contra Ecclesiasticas sanciones ex Sacris canonibus con-
13 suetudo. Quid ergo? Nũquid in istis cõtradictio? † Pro concordias accipe, est admittenda consuetudo rationabilis, & legitime præscripta contra leges etiam Ecclesiasticas. Ad textus in contrarium. Respondeo, improbatur in illis consuetudo, ergo non potest introduci. Negatur consequentia, fieri enim potest, quod consuetudo pro eo tempore quo improbatur sit irrationabilis & non toleranda, quæ postea labentibus annis fiat non solum rationabilis, sed necessaria. Quot enim leges initio Sanctissime sancitæ fuut, quas tamen consuetudinem tollere ratio coegit. Potest ergo pro vno tempore consuetudo esse irrationabilis, periculis plena &c. ideò pro corruptela habenda, pro alio verò rationabilis & fortasse necessaria ideò admittenda & introducenda. Textus igitur improbantes sunt intelligendi de irrationabili, approbantes de rationabili & sancta.

14 Dico 4. † Superiori præcipienti consuetudinem illam aboleri non esse parendum; iniuste enim præcipit, cum præcipiat contra consuetudinem ab Ecclesia approbatam circa ritus & Sacras Ceremonias, circa quæ nihil potest quisquam Summo Pontifice inferior.

Dico vltimo, etiamsi non adesset in rubrica illa clausula, nisi alia sit consuetudo, & consuetudo tamen esset inducta, adhuc esset seruanda, & superior non posset contrarium præcipere. Prima pars patet ex cap. Trina citato, vbi permittitur vnicuique Ecclesiæ sequi suam consuetudinem. Secunda etiam patet, Quia superior non potest præcipere contra approbatas consuetudines, & videretur ferre nouam legem determinantẽ Sacros ritus, quod nullo modo spectat ad ipsũ.

15 Dices † tandem, an illi, qui consuetudinem aliquam induxerunt possunt item inter se conuenire, & inductam tollere. Respondeo non posse. ratio est, quia hoc esset condere legem circa Sacros ritus, quod facere non possunt licet possint inducere consuetudinẽ. Nam potest quidem inferior introducere consuetudinem legem autem nequaquam, per ea, quæ communiter traduntur à Doctoribus.

S V M M A R I V M.

1 *Factum proponitur.*
2 *Quæ sint decidenda.*
3 *Varij modi instituendi hæredem sub conditione vbi de conditione negatiua perpetua, & de eadem distributiua & de earum effectibus.*
4 *Multa legata spetie quidem videntur affirmatiua, quæ, si recta expendantur, sunt negatiua.*
5 *Legatum sub conditione negatiua distributiua an debeatur eo anno, quo cessat, varia dicta, & resoluitur.*
6 *Sufficit conditionem extitisse momento temporis.*
7 *Pæna licet regulariter non debeatur, nisi sequta sententia, fallit in pæna adiecta à testatore in testamento.*
8 *Respondetur primæ difficultati.*
9 *Respondetur secundæ difficultati.*
10 *Soluitur quædam obiectio contra dicta.*

De pæna apposita in testamento contra hæredem non seruantem mentem testatoris de non alienanda hæreditate.

XLVIII.

1 Titius † in suo testamento instituit Seiũ heredem vniuersalem omnium suorum bonorum, hac tamen lege, ne quid eorum immobilium, quæ ex illa hæreditate ad ipsum peruenerint, vendat, & si vendiderit, totam hæreditatem teneatur restituere hospitali Sancti Lazari mortuo Titio adit hæreditatem Seius & statim cogitat de agro vendendo, sed quia obstat, clausula, quod si vendat ab hæreditate cadat, adit præsides hospitalis, ac cum illis agit, vt velint in pactum deducere, quam pecuniæ quantitatem velint sibi solui, vt liberent eum à pæna apposita in testamento, vt libere vendere valeat suam hæreditatem, & pacto numero mille aureorum, hæc tradit hospitali postea vendit hæ-
2 reditatem. Quæsitum fuit † Primò an hæres vendens sine licentia hospitalis cadat in pænas, & quid de fructibus perceptis. Secundò an talem facultatem possit dare hospitale pacto pretio.

Pro resolutione primæ difficultatis est maxime notandum, quomodo sint concepta verba dispositionis;
3 quia ex hac multum pendet solutio. † Potest ergo dispositio cõcipi his modis. Sit meus hæres Sempronius donec alienet bona hæreditatis. Vel quamdiu nõ alienauerit bona hæreditatis vel quoadusque non alienet bona hæreditatis. Vel hoc alio modo. Sit meus hæres Sempronius si non alienauerit bona hæreditatis. Isti enim modi dispositionis sunt omnes negatiui; sed alter est sub conditione negatiua perpetua. Alter autem sub conditione negatiua distributiua. Dispositio sub conditione negatiua perpetua est ista sit meus hæres Titius, si meam hæreditatem non alienauerit. Sub conditione autem distributiua sunt alij modi; nempè sit meus hæres Sempronius donec alienet quousque alienet &c. Valde autem distant inter se istæ duæ conditiones quoad effectum. Nam conditio negatiua perpetua si deficiat retrotrahitur vsque ad principium institutionis, & qui non seruat conditionem, tenetur restituere non solum capitale, sed etiam fructus perceptos, quia iuris fictione præsumitur ac si non fuisset institutus hæres, ita expresse Auth. cui relictum. C. de ind. vid. ibi. Qui sic admittitur, ac si ei relictum vel ordinatum non esset & notant ibi scribentes Paulus num. 4. Iason num. 7. Mantic. de coniect. lib. 11. tit. 19. num. 22. quod dico de hæreditate dico etiam de legatis, ideò etiam legatum erit restituendum eodem modo, quo hæreditas, etiamsi sit tantum annuum; eruntque restituenda non solum omnia percepta cum fructibus item perceptis, sed etiam percipiendis Mantica ibidem & Molin. de Primogenij. lib. 2. cap. 12. num. 21. & in foro fori non solum percepti, sed etiam

qui

qui percipi possint. In foro verò animæ non omnes qui percipi potuissent, sed quos percæpisset dominus rei quod verum est de quolibet malæ fidei possessore, Metin. de reb. rest. quæst.6. in solut. ad 2. Couar. Regula Peccatum part. 2. §. . . . . & alij. Vnde mulier instituta legataria domina madomina &c. Si caste vixerit, si ad secunda vota non transierit. Si castitatem non seruauerit, & reliqua nō seruauerit tenetur restituere: & ideò hæredes antequam adeant hæreditatē & legatarij antequam percipiant legatū tenentur dare fide iussionem restituendi totum, nisi pateant voluntati disponentis l. Mutiana.& l. Hæres meus §. post mutianam, & §. quamuis ff. de condit. & demonst l. Cum filius §. Qui Mutianam ff. de leg. 2. & quando non possunt fide iubere sufficit, si præstent iuramentū restituendi quidquid legato, vel hæreditate acquisitum fuit simul cum fructibus Molin. de Iust. tom. 1. tract.2. disp. 206.

Si verò conditio distributiua sit non perpetua, hoc casu conditio diuiditur, fructus enim percepti seruata conditione fiunt, legatarij vel hæredis pro illo tempore; pro tempore verò quo non fuerit seruata sunt restituendi, & ita est distributiua, quia secundum tempora distribuitre, est autem danda cautio, quando conditio negatiua est perpetua, quia sunt restituendi fructus etiam decursi & percepti non verò, quando conditio negatiue est distributiua, quia de præteritis non est obligatio, futuros verò statim reddet qui conditionem faciet deficere. Salicet. in l.fin. nu.3.C. de indict. viduit. Ruin. cons. 170. num. 2. in fin. volu. 3. Mantica de coniect. lib. 11. tit. 19. num. 22. Ego tamen non videò quare non sit danda cautio etiam, quando conditio negatiua est distributiua; fieri enim potest, & sæpe etiam fortasse fit, quod mulier instituta vsufrutuaria, si caste vixerit, multo tempore occulte non caste viuat, & fructus percipiat quo casu si aliquibus annis elapsis crimen originarie detegatur, quomodo fructus per-
4 ceptas restituet? Certe cautio erit necessaria. † Ista autem legata, licet videantur in specie diuersa, re tamē vera sunt eadem, & sunt omnia negatiua; si non exierit à domo mea, si permanserit in domo mea, si caste vixerit. Si non fuerit fornicata. Si non transierit ad secunda vota, si hæreditatem non alienauerit, si hæreditatem retinuerit habent enim etiam illa, quæ videatur affirmatiua, vim negatiuæ secundam communiorem sententiam. Sanchez de Matr. lib. 7. disp. 91.
5 num.6. & lib.1. disp. 33. num. 14. vt apud ipsum. † An autem legatum sub conditione distributiua & temporanea debeatur pro illo anno, quo deficit conditio verb. grat. Celia est instituta vsufructaria quousque caste vixerit. Seius sit meus hætes donec appellabitur nomine meæ casatæ. Camillæ lego centum singulis annis quousque transeat ad secunda vota. Camilla transit ad secunda vota 25. die Ianuarij. Seius non vult amplius appellari nomine casatæ testatoris sub initium mensis Aprilis Celia fornicatur mense augusti; legatum totius anni an debeatur variant Doctores. Imola l. Cum filius §. Qui murianam num. 1. ff. de leg. 2. Acosta lib. 2. selecta. cap. 18. num. 4. negant deberi fructus illius anni. Acosta declarat, nisi legatarius vel hæres obijerit, quia si obijt vult deberi, quia per ipsum non steteri quominus conditio fuerit impleta. Si autem ex defectu legatarij non impletur vult non deberi, quia
6 est in culpa; ita ipse relato Signotolo. † Sanchez vult deberi, quia sufficit momento temporis extitisse conditionem, vt probauit lib. 1. disp. 33. num. 15. & ideò in legatis annuis asserit satis esse annum esse inceptum, vt integrum legatum debeatur, probat ex l. filiæ l. à nobis ff. de annuis legatis. Mantica de coniecturis li. 10. tit. 12. num. 14. limitat, si legatum est factum sine vllam conditione, sufficit annum esse inceptum vt debeatur, Si verò est sub conditione distributiua negatiue sufficit pro rata esse seruatam, & pro rata temporis debetur, ita vt qui medio anno conditionem seruauerit dimidium debeatur legatum, qui tribus mensibus quarta pars, & ita computando. Quod videntur innuere etiam illa verba donec, quousque &c.

7 Noto † præterea quod licet regulare sit pęnam non deberi ante sententiam iudicis; fallit tamen in pæna a testatore adiecta, quę statim ac incurritur debetur nulla expectata sententia, quia habet potius rationem conditionis quam pænę, est enim veluti conditio, sub qua, & non aliter testator voluit disponere, quod potest facere per l. Ab eo C. de fidei commis. cum similibus. Secundò mens testatoris absque iudicis sententia est exequenda ideò hæreditas defertur, legatum datur nulla expectata sententia iudicis, ergo cum eadem sit dispositio istius pænæ, vel conditionis, eadem modo erit exequenda. Tertiò videtur esse quidam contractus videlicet: Do, vt facias. Constituo te hæredem, legatarium, vt facias quæ iubeo, qui confirmatur acceptatione legatarij, vel hæredis, qui sicut acceptando transferunt illa in suum dominium, ita suo consensu se obligant ad conditionem implendam, & illa non impleta ad restitutionem capitalis, & fructuum, ita Abbas cap. Raynutius num. 25. de test. Siluest. verbo Legatum 2. in fine. Armilla verbo Pæna nu. 1. Nauar. cap. 23. in sum. num. 61. Couar. 4. Decret. part. 2. apud Sanchez loco cit. num. 2.

8 Respondēdo † igitur directe primæ difficultati, Dico, quia hic non sunt relata verba dispositionis, illa in testamento esse optimè considerenda, & videndum, an conditio negatiua sit perpetua, an solum distributiua; Si perpetua vendens tenetur restituere hospitali non solum capitale, sed etiam fructus. Si verò est distributiua tantum capitale, quia suppono hospitale statim sequta venditione bona esse apprehensurum, quod si sequta venditione aliquod etiam tempus intercederet, quo fructus perciperentur, etiam isti essent restituendi. Ex facti specie tamen puto conditionem negatiuam in hac dispositione insertam esse perpetuam; est tamen vidēda qualis sit, quia potest fieri quod difficultas non sit adeo diligenter proposita.

9 Ad † secundam difficultatem. Nempè an præsides hospitalis possint pacisci cum hærede, quod si velit vēdere, tantum soluat. Respondeo, nec hospitale posse inire huiusmodi pactum, & dato quod ineat, adhuc venditionē esse nullā. Primū quod hospitale nō possit inire hoc pactum, prob. Primò mens disponētis, quod si bona vendentur, transeant ad hospitale, non est, principaliter quod illis bonis hospitale ditetur; sed vt tali adiecta pæna illa bona non vendantur; sed conseruentur in familia ergo non potest hospitale pacisci pænam remittendo, quia ex hoc sequitur immediate id, quod testatur intendit prohibere, nempè venditio. Secundò iste est quidam contractus. Instituo hospitale hæredem, si meus hætes vendiderit hæreditatem acceptando tenorem istius dispositionis nihil potest acquirere, nisi sequta venditione. Tertiò est quædam conditio. Instituo hæredem hospitale si meus hætes vendiderit hæreditatem ergo non deficiente conditione hospitale nihil potest acquirere cum nullum habeat ius.

10 Dices † hospitale habet ius ad illam successionem & spem ad illam ergo istam potest vendere. Respondeo Hospitale nullum habere ius vendibile nisi circa totum hoc si hæreditas fuerit vendita requiritur ergo quod prius sequatur venditio vt ius habeat vendibile ad hæreditatem. Testator enim nullum ius vult habere nisi venditione sequta.

Imò si hospitale hoc pactum initer adhuc venditio esset irrita, & quidquid acquireret hospitale esset restituendum. Primum patet quia tale pactum esset nullum vtpotè contra mentem disponentis, & contra formam dispositionis, quæ in tantum vult aliquod ius habere in hæreditate, in quantum hæreditas venditur; non enim hoc legatum est factum in fauorem hospitalis, sed conseruandæ hæreditatis in propria domo, ideò nullum ius habet, nisi in defectum conditionis, & ideò cum quidquid acquiritur sit

contra mentem disponentis totum est restituendum. Tandem ista est series illius legati ergo est forma, acta autem contra formam sunt nulla, & etiam conditio formam importat, ergo quidquid agitur non seruata forma totum est nullum, si quidem contra formam, & si nullum, quidquid acquiritur erit iniuste acquisitum, ideo restituendum.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur factum.*
2 *Rationes dubitandi.*
3 *Pæna tenet suos nocentes.*
4 *Vendens res emphiteuticas inscio domino directa personis prohibitis cadit in commissum.*
5 *Res domino perit.*
6 *Quod nullum est nullum parit effectum.*
7 *Quod nullum est nullum potest tribuere ius.*
8 *Quod nullum est perinde est ac si nunquam factum fuisset.*
9 *Delinquens in ijs, quæ spectant ad proprium officium tenetur ex culpa, non enim in istis admittitur ignorantia.*
10 *Vendens, qui se obligat de euictione, si res euincatur ob illam clausulam tenetur reddere pretium rei venditæ ipsi emptori.*
11 *Pactum de euictione non cadit super illis, de quibus expresse in contractu conuentum est.*
12 *Contrahentes dant formam conuentionalibus stipulationibus, contractus enim accipiunt legem ex conuentionibus.*
13 *Clausula generalis restringitur ad ea, quæ in contractu spetialiter sunt expressa.*
14 *Ex venditione rei emphiteuticæ, si quoad damnum sequitur, vt quod cadat in commissum, damnum spectat ad vendentem.*
15 *Vendens rem, de qua dubitatur, an sit libera, cum expressione, quod venditur illius iuris cuius est, damnum, si quod inde sequitur, non ad vendentem sed ad ementem spectat.*
16 *Quid in hac re vt rectum feratur iudicium in foro conscientiæ sit seruandum.*
17 *In dubio qualis sit venditio, & quid sit venditum colligitur ex quantite, & qualitate pretij.*
18 *Mandatarius tenetur seruare diligenter fines mandati.*
19 *Et tenetur seruare fines non solum circa mandatum sed etiam circa qualitates mandati.*
20 *Procurator etiam in modico excedens, adhuc tamen dicitur excedere fines mandati.*
21 *Idem est facere aliquid contra, præter, & vltra fines mandati.*
22 *Si procurator excedat finis sui mandati, principalis non obligatur, neque illi aliquo modo præiudicat.*
23 *Paria sunt non habere mandatum, & non facere secundum formam sui mandati.*
24 *Procurator excedens fines sui mandati tenetur ad interesse.*
25 *Soluitur difficultas.*

Damnum ex quadam venditione rei emphiteuticæ ad quam spectat.

X L I V.

AGebat Titius de venditione cuiusdam vallis in statu Ecclesiastico, cum quadam communitate, & dum agebatur de dicta venditione, orta est difficultas, an dicta vellis esset iuris emphitheutici Ecclesiastici, nec ne, asserentibus alijs, alijs negantibus è procuratoribus, nam venditio agebatur per procuratores, hoc Consilij propositum fuit à procuratore communitatis, vt eo iure, quo erat venderetur, & ita fuit stabilitus contractus, quo cognito ab Episcopo, cuius iuris vellis erat, declaratum fuit etiam, ad se pertinere virtute Breuis Pauli V. decernentis omnes venditiones rerum Ecclesiasticarum nullas & res venditas reuerti ad dominum proprietarium & præcipue hoc vetitum est, ne vendantur sub dicta pæna communitatibus. Nunc quæritur ad quem spectet damnum, Ad vendẽtem Titium, ad emptricem communitatẽ, an ad procuratores & videtur dicendum pertinere ad Titium venditorem.

2 Primò † Quia pæna debetur culpæ D. Thomas 2. 2. quæst. 87. art. 7. & 8. & quæst. 108. art. 4. Sotus de Iust. lib. 1. quæst. 6. art. 5. colum. 2. Couar. var. lib. 2. cap. 8. in
3 princ. Menoch. cons. 626. nu. 16. † & pæna tenet suos nocentes l. Sancimus C. de pænis l. absentem ff. eodẽ Romanus cons. 487. Menoch. cons. 133. Tuscus litt. P. conclus. 212. per totam; sed culpa est vendentis ex l. 3. C. de iure emphit. & cap. potuit de locato, estque communis Doctorum sententia, ex quibus manifeste colligitur emphiteutam non posse vẽdere irrequisito domino rem emphiteuticam, cum ergo ad Titium spectat non vendere irrequisito domino, & vendat culpa est Titij, consequenter & pæna & ideò ad ipsum etiã spectabit illam subire.

4 Secundò † Vendens, non emens vendendo personis prohibitis res emphiteuticas, cadit & commissum ex Bonifaciana ibi. Sic tamen quod de huiusmodi vtili dominio traslatio aut alienatio vel legatum in loca vel personas de iure prohibitas fieri non debeant & facta pænitus viribus careant ea non subsistant & decisio pademantana 49. apud Thesaurum asserit esse communem sententiam emphiteutamvendentem cadere in commissum ergo istius etiam erit damnum.

5 Tertiò † Res perit domino iuxta cõmune dictum sed res emphiteutica non fit ementis propter vendi-
6 tionem quia vẽditio est nulla ex dictis † & quod nullum est nullum parit effectum l. 4. §. condemnatam ff. de re iudic. l. Non putauit §. Non quæuis ff. de bonor. poss. contr. tab. l. 2. ff. de auct. fect. l. Si aut nullum C. de leg. hæred. l. Non dubium C. de leg. l. fin. C. sent. ex breui recit. cap. illud & exornat Peret. ad extrauag. Ambitiosæ. de reb. Eccles. non alien. verba Infringe-
7 re num. 4. † Et quod nullum est, nullum potest ius tribuere Rota decis 572. num. 9. apud Farin. part. 1. re-
8 cent. & † quod nullum est, perinde est, ac si nullo modo fuisset factum Menoch. cons. 230. num. 15. ergo cum iste contractus venditionis sit nullus, non trasferet dominium in ementem, sed pænes vendentem remanebit, & consequenter illi amittetur res vendita. Aliæ tamen rationes probant non ad vendentem, sed ad procuratorem communitatis ementis damnum pertinere &c.

Primò Retorquendo primum argumentum eius est pæna cuius est culpa. Sed culpa est procuratoris emẽtis ego etiam eius erit & pæna, quod culpa sit Procuratoris probatur.

9 Secundo † Delinquens in ijs quæ spectant ad suum officium tenetur ex culpa, & ideo etiam ad damna. Lessius de Iust. lib. 2. cap. 13. num. 69. & alij communiter. Qui non potest excusari ob ignorantiam, cum in facto de hoc iure fuerit dubitatum, vnde ipse tenebatur

batur inquirere, cuius iuris esset res illa, ergo ad procuratorem istum ratione officij sui neglecti pertinebit damnum, quod magis patet, & probatur.

9. Vendens vendit eo iure, quo est, & emens emit eo iure, quo est, ergo siue sit proprij siue alieni iuris pertinet ad ementem ex vi contractus. Cum enim sit dubitatum cuius iuris sit, & emens emat eo iure, quo est, emit vt re dubij iuris, ergo & vtile, & damnũ rei dubiæ pertinet ad ipsum, cum ergo procurator ipse nomine communitatis emat, ad ipsum spectabit hoc damnum, quia deliquit in ijs, quæ spectant ad proprium officiũ cum damno, illud ergo damnum, quod pertineret ad communitatem, pertinet ad procuratorem. Quia si communitas ipsa emeret rem dubij iuris, & eo iure quo res, est ad ipsam pertineret damnum & vtile.

10 Dices Procuratorem saluari per clausulam appositam in contractu istius venditionis nempe † per clausulam euectionis, promittit enim vendens stare ementi de euectione, ex qua promissione obligatur reddere pretium traditum, si res vendita fuerit euicta leg. 1. &
11 ibi Bart. & alij ff. de euict. sed respondetur † pactum de euentione non cadere supra ijs, de quibus expresse
12 conclusum est in contractu, quia † contrahentes dant formam conuentionalibus stipulationibus, & contractus ex conuentione accipiunt legem. l. in conuentionibus de verb. oblig. l. 1. §. si conueniat ff. deposit. cum ergo conuentum sit quod res vendatur eo iure, quo est pactum de euictione non cadet supra hoc. l. quidquid adstringendæ in princ. l. si ita stipulatus §. Grisogonus de verb. oblig. l. si verus §. ante omnia ff. de pactis Bald. in l. cum pater §. dulcissimis de leg. 2. & ex cap. venerabilem num. 15. in fin. de elect. Romanus consil. 444. nu. 3. ad fin. Afflict. decis. 403. nu. 5. & in terminis de euict. Ludouis decis. 90. num. 9. & de emente rem emphiteuticam Rota decis. 152. num. 4. & decis. 211. nu. 1. part. 2. diuers. & decis. 682. n. 1. part. 1. diuers. Honded. cons. 3. nu. 42. lib. 1. Surd. decis. 208. nu. 1. & late dictum fuit in vna Bononien. de Blanchettis. 20. Nouembr. 1601.
13 coram Mellin. & † clausula generalis restringitur ad omnia, quæ spetialiter in contractu sunt expressa Ricius in collect. part. 4. decis. 100. Mantica de tacit. li. 3. tit. 2. nu. 36. Gratian. discept. forens. cap. 793. nu. 18.

His ita stantibus remissam certis dictis generaliter expediam deinde in particulari addam quid in hoc facto sentiendum sit tam de principalibus quam de procuratoribus Generaliter ergo.

14 Dico 1. Vendens simpliciter rem emphiteuticam irrequisito domino, & nulla alia clausula addita ad significandum, quod venditio illa fiat rei cuiuscunq; iuris sit, si quod inde sequitur damnum, vt quod res vendita cadat in commissum &c. totum pertinet ad vendentem. hoc probant rationes adductæ videlicet quia res perit domino, & ideò cum per istam venditionem non transferatur Dominium res peribit vendenti maxime stante Bonifaciana constitutione, & per alia supra adducta.

15 Dico secundo vendens rem emphiteuticam dubij iuris expresso dubio & pacto pretio rei dubiæ cuiuscunq; iuris sit, etiam si addatur postea clausula de euictione, si quod damnum inde sequatur non ad vendẽtem, sed ad ementem totum pertinebit, quia contractus sumunt legem ex pactis contrahentium & emitur & venditur vt res dubij iuris. Neq; cuiquam fiat iniuria cum sciens & volens emat rem dubij iuris, clausula verò de euictione, obligabit in alijs casibus nõ expressis, v. g. si aliter fuisset vendita, si ex alio capite cecidisset in commissum, quia clausulæ non apponuntur vt obligent contra mentem expressam in contractu, & contra approbata a contrahentibus.

16 Dico tertio in foro animæ spectanda est maxime intentio contrahentium & maxime considerandum quare apposita fuerit clausula euictionis, si enim facta sufficienti diligentia in inuestigando cuius iuris sit valis neq; veritate reperta ita inter se conueniant, vt vendẽs det ementi vallem cuiuscunq; iuris sit, & addita clausula euectionis intendat obligare se ad omnia damna licet vendat cuiuscunq; iuris sit, damna etiam, quæ inde sequentur, pertinebunt ad vendentem, & si conflicto, quod sit iuris ecclesiastici, vt ad Ecclesiam deuolutam illã sibi Episcopus adiudicet, certe res illa amittetur Domino. Quod si etiam orto dubio, cuius iuris sit & ex diligentia non possit dubium elucidari, & vendatur eo iure, quo est intendentibus partibus damnum pertinere ad illã ad quam de iure spectat, & emens intendat emere rem dubiam suo periculo & vendens eodem modo vendere intendat, damnum pertinebit
17 ad ementem. † In dubio autem quæ fuerit mens contrahentium poterit colligi ex pretio, quo res vendita est, si enim vendita est minori pretio, quam valeat, signum est esse venditam, vt dubij iuris est, si autẽ vendita est pretio æquali ex hoc poterit inferri esse venditam eo iure quo est, sed remanente periculo apud vendentem.

Tandem ad cognoscendũ, an procuratores teneantur, inspiciendum est, quid habeant in mandatis, & quomodo se gesserint in ijs, quæ pertinent ad suum of-
18 ficium, &, si excesserint fines sui mandati † qui diligẽter sunt seruandi. l. diligenter ff. mandati. Cap. Cũ olim de off. delegat. Bart. in l. Ambitiosa col. 4. ff. de decret. ab ord. fac. Felinus in Cap. Cum dilecta de rescript. Iason in l. si procurator. Anchar. cons. 75. in princ. Abbas consil. 6. num. 3. lib. 4. Tuschus littera M, conclus. 59. per
19 totam, & non solum sunt seruandi fines mandati † circa mandatum, sed etiam circa qualitates. Cap. Cum venissent vbi Bald. de eo qui mitt. in poss. Cap. Pisanus
20 vbi idem Bald. n. 3. de rest. spol. † & etiamsi in modico excedat procurator dicitur tamẽ excedere fines mandati Paris. cons. 47. nu. 43. lib. 1. Tuschus loco citato nu.
21 4. vbi post Felinũ in citato Cap. dilecta ait † idem esse facere aliquid contra formam mandati, & præter, &
22 cõtra † & si procurator excedat principalis nõ obligatur, neq; principali procurator præiudicat. l. 3. ff. man-
23 dati Ang. consil. 388. Tuschus loco cit. num. 55. † Quia paria sunt non habere mandatum, & non facere secundum formam mandati: Bald. cons. 401. nu. 3. lib. 1.
24 Tuschus vbi supra n. 29. & ideò † procurator excedẽs fines mandati tenetur ad interesse. l. si cui mandauero §. sicut: vbi Bart. ff. mandat. l. Procuratorem, & l. ad cõponendas. C. mandati.

25 Respondendo igitur directe, Dico Quod vel procuratores sunt meri exequutores voluntatum suorum principalium, vel sunt etiã consultores, videndum quid habeant in mandatis & vtrũ excesserint. Si etiam consulsultores sunt, an defecerint in suo officio, & vtrũ suo consilio fuerint caussa damni & secundum hoc decidendum; si procuratores officium suum recte sunt exequuti, videndum, quomodo contraxerint principales, an addendo clausulam de euictione intenderint omnimodam indemnitatem, an verò eorum mens fuerit vendere rem illius iuris quo est, ita vt clausula de euictione hoc dubium non tangat, & ita etiam secundum prædicta erat determinandum.

S V M M A R I V M.

1 *Factum proponitur.*
2 *Falcidia potest probiberi.*
3 *De Trebellianica dubitatur.*
4 *Et potest probiberi & censetur probibita quotiescunqs probibetur falcidia.*
5 *Limita secundum aliquos in filijs primi gradus.*
6 *Sed contrarium tenet Rota.*
7 *Vt tamen censeatur probibita verba debent esse talia quod eam necessario importẽt & aliud importare non possint.*
8 *Ista probibitio fit etiam per verba generalia secundum Rotam.*

9 *Idem*

9 *Idem ſentiunt de Trebellianica.*
10 *Per iſta tamen verba Reſtituas omnia mea bona non cenſetur inducta prohibitio talis.*
11 *An cenſeatur inducta per iſta mando reſtitui integram hæreditatem.*
12 *Reſtitue integros fructus intelligitur deductis expenſis.*
13 *Induci per iſta verba reſtituas hæreditatem meam ſine diminutione putatur certum.*
14 *An per iſta verba inducatur, reſtituas totam hæreditatem, & ibi quæ ſit differentia inter omnia bona, & totam hæreditatem.*
15 *Quid ſit dicendum de propoſita clauſula pleno iure, afferuntur Doctores, rationes, & textus pro vtraque parte affirmatiua, & negatiua.*
16 *Dictio, Quid quid, eſt vniuerſalis & præciſa & comprehendit omnem modum.*
17 *Comprehendit caſus alioqui priuilegiatos.*
18 *Dictio, Totum, eſt vniuerſalis, & ſignificat totaliter ſecundum eandem rem.*
19 *Importat, vt illud, quod faciendam eſt fiat ſine diminutione partis alicuius quæ comprehendi quoquomodo poſſit.*
20 *Si clauſulæ pleno iure addantur etiam alia verba, prohibetur detractio Trebellianicæ, & Falcidia, quia talis tunc videtur eſſe enixa diſponentis voluntas.*
21 *Ex reduplicatione ſeu geminatione verborum colligitur enixa voluntas.*
22 *Poteſt prohiberi detractio tribellianicæ & falcidiæ, non ſolum per verba expreſſe hoc ſignificantia ſed etiam tacite, & per æquipollentia.*
23 *Reſpondetur difficultati, & dicitur quod per iſta ſola verba pleno iure non cenſetur prohibita detractio; ſed debent addi alia verba, & ad hoc vt cenſeatur prohibita debet fieri per verba ita iſtam prohibitionem importantia, vt nihil aliud poſſint importare.*
24 *Reſpondetur argumentis in contrarium factis.*
25 *Expenditur & explicatur l.1. C. Ad legem falcid. & l.ſi ſponſus ff.de donat.*
26 *Expenditur & explicatur Auth.de hæred. & falc. §.ſi non expreſſior.*

An ex hæreditate pleno iure reſtituenda poſſit detrahi Falcidia, & Trebellianica.

L,

1 SEmpronius in ſuo teſtamento inſtituit hæredem omnium ſuorum bonorum Titium hac tamen lege, quod ſi moriatur ſine liberis hæreditas pleno iure pertineat ad Caium. Venit caſus reſtitutionis hæreditatis, quia Sempronius moritur ſine liberis, quærit an ex hæreditate poſſit detrahere falcidiam, & Trebellianicam non obſtante, quod hæreditas pleno iure ſit reſtituenda.
2 † Falcidiam poſſe expreſſe prohiberi expreſſe declarat textus in Auth. ſed cum teſtator C.ad leg. Falcidiam, & in §. ſi verò expreſſim in Auth. de Hæred. &
3 Falcid. † An autem poſſit etiã Trebellianica hoc maxime controuerſum eſt. Multos per vtraq; parte ſen-
4 tientes refert Gabriel. † Magis tamen communis ſententia eſt, quod poſſit prohiberi, imò & eſſe prohibitã eo ipſo, quod prohibitur falcidia, ita Doctores apud Gabriel lib.4. Comm. tit. ad Trebellianum concluſ.1.
5 nu.3. † Limita tamen in filijs primi gradus, quia in hoc
gradu non poteſt prohiberi Trebellianica, Baldus in
l.iubemus nu.11.in fine C.ad ſenat.conſ. Trebell. per il-
lum text.§. licet ibi nu.3. Caſtrenſ.eodem loco & verò
& alij quos citat & ſequitur Gail.lib.2.obſer.138.n.16.
6 † Rota tamen teſte Ludouiſ. ſemper tenuit & ſequta
eſt quod etiam filijs primi gradus poſſit prohiberi ita
deciſ.421.nu.10.& nu.16.in annotationi:Beltrami: qui
7 tamen addit neceſſe eſſe, quod † verba ſint talia, quæ
neceſſario hanc prohibitionem inferant, & aliud im-
portare non poſſint, Doctores, & Rotæ deciſiones vi-
de apud ipſum. An autem ad prohibitionem falcidiæ
ſint neceſſaria verba expreſſa, videlicet prohibeo fal-
cidiam, vel ſatisfit fieri per æquipollentia, diſcrepant
etiam Doctores, Gabriel ibidem concluſ.2.nu.1.refert
Doctores, declarat tamen quod verba æquipollentia
in hoc caſu ſint illa, quæ aliud importare non poſſunt,
8 quam detractionem. † Rota cenſet, quod ex verbis
generalibus poſſit conijci, ita in citata deciſ.421.n.11.
9 Ludouiſij, † & idem dicendum etiam de Trebelliani-
ca. Quærunt etiam an cenſeatur prohibita per iſta ver-
10 ba. † Reſtituas omnia bona mea & Gabriel aſſerit hoc
tempore magis communiter recipi per iſta verba non
cenſeri prohibitam, & pro iſta adducitur Cynus &
Bald. in l.fin. C.ad Trebell. dicentes quod promittens
hæres ſoluere omnia legata, nihilominus retinet falci-
diam. Neq; etiam conueniunt an cenſeatur prohibita
11 per iſta verba teſtatoris, † mando reſtitui integram
hæreditatem, nam alij negãt & alij affirmant. Gabriel.
concluſ.5. Doctores citat & pro parte negatiua viden-
12 tur facere primo quia † licet dictum ſit fructus integros
reſtituas; tamen debet intelligi deductis expenſis Caſs.
in conſuet. Burg. Secundo, quia etſi maritus teneatur
reſtituere integram dotem poterit tamen retinere ſibi
quartam vigore ſtatuti. Quæ tamen duæ rationes non
videntur probare efficaciter, quia non poteſt teſtator
diſponere in damnum alterius, & fructus de ſui natu-
ra intelligũtur deductis expenſis, reſtituit ergo omnes
fructus etiam deductis expenſis, quia cum fructibus nõ
computantur expenſæ, vt falcidia, & Trebellianica, in
13 hæreditate. † Indubitatum tamen eſt prohiberi de-
tractionem Trebellianicæ, & Falcidiæ per iſta verba
14 reſtituas hæræditatem meam ſine diminutione. † Du-
bij iuris pariter eſt an cenſeatur prohibita per iſta ver-
ba reſtituas totam hæreditatem meam; aduerte autem
diſtare iſta inter ſe reſtituas omnia bona, & totam hæ-
reditatem, eſt enim differentia inter iſta verba. Totum
& omne per ea quæ tradit Iaſon in leg. Centurio ff.de
vulg.& pupill.nu.48.Ruin. conſil.163.nu.21. volum.2.
Relatis opinionibus contrarijs Gabriel. concluſ.6. re-
fert etiam conciliationem & vt ſi verbum, Tota, adiun-
gatur verbo exequtiuo, vt ſi teſtator dicat reſtituat
totam hæreditatem cenſetur prohibita detractio, ſi ve-
rò ſit appoſitum verbo diſpoſitiuo vt relinquo totam
hæreditetem meam tunc non cenſeatur prohibita di-
citq; eſſe de mente Pauli Caſtrenſ. in Auth. ſed cum te-
ſtator C.ad l.falcid. Quid dicendum de propoſita clau-
ſula videlicet hæreditatem reſtituat pleno iure Tre-
bellianicam & Falcidiam. Per iſta verba eſſe prohi-
15 bita † videtur probari ex Gloſs. in leg. Decem ff. de fi-
deicom.liber. ex Bart. in leg. Centurio col.10. in verbo
vel ſi teſtator dixerit. Quandocunq; filius meus deceſ-
ſerit ff.de vulg.& pupill. & Bald. & Auth Sed cum te-
ſtator, & facit, quod notat Angelus in l.damni § cum
parietem ff.de damnis infectis, & quod idem Bart.
in l.Serui electione §.fin.ff.de leg.1. & quod notatur in
Gloſs.l.ſi prior ff.ſolut.matr. & ex text. in l. Nemo §. ſi
me ff.de leg.2.

2. Tunc Legatum videtur dari pleno iure ſeu integrum quando falcidia detracta non fuit text. in l.1. C. ad l. Falcidiam & l.ſi ſponſus § fin. ff. de donat. int. vir. & vxor. & in Auth. de hæred. & falcid. §. ſi non expreſſior, verbo ſin autem, ergo ſi detrahatur falcidia, vel Trebellianica, hæreditas non debetur pleno iure, & hanc opinionem eſſe communem dicit Guido Papæ

quæſt.

quæst.537. & in consil.122. Ruinus consil.59.col.2. & consil. 563.col.7.volum.2.

Non esse autem prohibitam detractionem falcidiæ, nec Trebellianicæ per ista verba, pleno iure restituas, docent Castrensis & Comæ:in Auth.sed eum testator. C.ad l.falcidiam Capra consil.36. in fine, & consil.83. in fine vbi dicit communem Socinus Romanus & alij apud Gabriel. lib.4.Com.tit. ad Trebell. conclus.4. & videtur probari.

1. Ex l. inde naritius & ex l.qui totam ff. ad Trebell. vbi videtur casus expressus, Nam iureconsultus supponit testatorem expressisse, quod hæres debeat restituere totam hæreditatem, & tamen asserit posse detrahi Falcidiam, ergo si potest detrahi quando iubetur restitui tota hæreditas detrahetur etiam, quando iubetur restitui pleno iure, quod minus est vt infra.

2. Ex l.ita tamen ff.ad Trebell.& l. Si hæres ab eo §. Si totam. & l. Lucius §. Hæres institutus ff.eodem, in quibus omnibus apparet testatorem iussisse totam hæreditatem restitui, & tamen iureconsultus non vult esse prohibitam detractionem Falcidiæ.

3. Textus in l.2.§: Ad filiorum.C. quando, & quib.4. pars lib.10.in princ.ibi. Filij carnales recipiunt carnalem patris hæreditatem integram, in fine autem eiusdem litteræ subditur, nullaq; parte diminutam Dominium habere sancimus, ergo infero ego per illa verba, integrã hæreditatem nundum erat inducta sufficienter prohibitio detractionis quartæ partis curialium collegio debitæ beneficio legis, nisi subiecta fuissent verba sequentia, videlicet nulla parte diminutam, &c. ergo neque per ista verba pleno iure censebitur spetialiter prohibita detractio, nisi alia verba pleniùs significantia adiungantur vt sit in proposito.

4 Textus in l. si quis ad declinandam ad l. Falcidiam, vbi cum disponens desideraret totam suam substantiã pro redemptione captiuorum relinquere, ipsos captiuos scripsit hæredes, ex quibus sic argumentor, vt totã suam substantiam absque detractione relinqueret pro redemptione captiuorum non iudicauit satis esse grauare hæredẽ de restituendi hæreditate pleno iure, &c. Sed instituit hæredes ipsos captiuos, ergo ista verba pleno iure non sufficiunt ad prohibendam detractionem. 5. satis plenè idem probatur per textum iuncta Gloss nota. in l. Cum iurium, C. de fideicommiss. vbi licet hæres sit grauatus restituere quidquid sibi ex illa hæreditate peruenisset, non tamen per illud verbum,
Quidquid, est prohibita detractio Trebellianicæ, ergo
16 neque erit prohibita per alia verba pleno iure. †Nam
dictio quidquid est vniuersalis, & pręcisa, & omnem
modũ comprehendit, vt in l.In fideicommissis, §.cum
Pollidius, ff. de vsuris, & notant Tiraq. in l.si vnquam,
Verbo quidquam, C. de reuocand. donat. Menoch. de
17 arbitr. lib.1. q.8. n.15. † & comprehendit casus alioquin
priuilegiatos, Menoch. de præsumpt. lib.4. Præ-
18 sumpt.145. numer.15. † & pariter dictio, Totum, est
vniuersalis, & significat totaliter secundum eandem
tem, vt in l. si mihi media, § fin. & in l quæsitum, §.1.
19 ff.de leg.3. † & importat quod illud quod est faciendum
fiat sine diminutione partis alicuius, quæ com-
prehendi quocumque modo posset, vt in l. 2. §. ad filiorum,
C. quando, & à quib. Alex. cons.5. numer.14.
& 15. lib.3. Tiraquell. in l.si vnquam verbo totum n.r.
C. de reuoc. donat Roland. de lucro dotis, quæst.38.
num. 1. Michael de Grass de success. in §. Trebellianica,
quæst.8. numer.4. Marcus Ant. de Amicis decis.
March.39.num.3. si ergo positione harum dictionum
non tollitur detractio Falcidiæ, &c. ergo neque tolle-
tur per alia verba nempè, pleno iure.

20 Resoluendo quæstionem dico, † si istis verbis pleno iure addantur etiam aliqua alia verba, vt pleno iure restituatur tota hæreditas, vel pleno iure sine diminutione, puto prohiberi den actiones prædictas, quia isto casu videtur talis esse enixa testatoris voluntas, ne detrahantur, & ita Mantica decis 348. num. 3. & Ludouis. decis.421. num.11. & Gabriel citata conclus.ex re-
21 duplicatione enim verborum nempe pleno iure, & totum, facile colligitur prohibitio detractionum & videtur hoc communiter receptum. Si vero nullum aliud verbum sit additum exprimens enixam testatoris voluntatem, est magis controuersum, & inter Doctores maxima est concertatio, quia asserentes prohiberi, sequuntur opinionem Ludouisij, & eorum quos ipse citato sufficere quæcumque verba ad dictam prohibitionem, & ideo etiam per ista pleno iure prohiberi, quia, si detraheretur, non diceretur reddi pleno iure. Negantes vero prohiberi asserunt optime etiam saluari, quod pleno iure hæreditas restituatur, licet detrahantur Trebellianiea, & Falcidia, quia illa verba pleno iure possunt commode explicari, vt hæreditas restituatur quoad directum, & plenum dominium à quo vtile non sit disiunctum, vel quoad proprietatem, & vsumfructum Roman. Cons.239. numer.3. Capra cons. 83. num.9. cum alijs adductis per Manticam de coniect. lib.7. tit.12. num.18.

22 Potest ergo † prohiberi detractio Trebellianieæ, & Falcidię non solum expresse per verba expressa hoc significantia, sed etiam tacitè, vt sæpissimè tenuit Rota. Neque est necesse, quod prohibitio fiat in indiuiduo, sed sufficit, quod ex verbis generalibus id conijci posset. Bartol. in l. Centurio, num.27. vers. vel quid si testator. de vulg. & pupill. Alex. cons.101. num.10 &c.

23 An † autem ista verba pleno iure sint sufficientia sola, prohibitionem dictam inducere. Dico quod, licet magna sit contentio de hoc inter Doctores, vt per Gabrielem, & Mantic. citatis locis attamen, quando cũ dictis verbis cõcurrunt alia denotãtia testatorẽ voluisse omnia bona restitui cẽsetur sine difficultate prohibita, tũ propter geminationẽ, quę demonstrat magis enixam voluntatem, tum, quia hoc casu cessat interpretatio quæ datur illis verbis, pleno iure, Claud. Aqu. in l. Centurio num.34. ff. de vulg. & pupill. Grat. qui alios allegat, & dicit communem consil 103.num.14 lib.2. Mantica cons.291. col.2. Gabr. supra Mantica vbi supra Menoch. præsump.198.num.13.lib.4. Peregr.cons. 36.sub numer.9.lib.2. est ergo necesse quod verba sint talia quæ necessario hanc prohibitionem inferant, & aliud importare non possint Rota decis.67. nu.2. p.1. recẽt.& fuit dictum in vna Viterb. fideicomm. 11. Ian. 1606.coram R.P.D.Manzanedo Mantica loco citato nu.16. Surdus consil 458. n.23. Hondedei cons.66.nu. 8.& sequ lib.2.Rota decis.433.n.1.p.4.diuers.

24 Ad ea verò, quæ obijciuntur in contrarium respondetur non currere paritatem, vt de se patet, & si in aliquibus est paritas, eodem modo dicendum est, vt etiam de ista clausula pleno iure. Si enim sunt talia quod prohibeant detractionem, & nullam aliam admittant interpretationem ex voluntate enixa testatoris, dicendũ erit prohiberi, si autem non sint talia, dicendum erit non prohiberi sed admittere aliam explicationẽ. Censetur enim testator se in sua dispositione legibus conformare. l. Hæredes mei.§ Cum ita ff.ad Trebell. l. peto. ff. de leg.2. l. Gallus §. quidam recte cũ ibi not. ff. de lib.& posth. Alex.Cons.55.nu.2.lib.4 Iason in l 1. num. 45.vers.cõfirmatur ff de vulg.& pupill. Socin in l. Cum actus num.95.ff de condit & demonst.& Socin. Iunior cons.63. nu.6. & 7 lib.4. Quando autem de enixa eius voluntate constat, illi standum est vt iam supradictum est.

25 Ad l.1.C.ad leg.Falcid.& leg.si sponsus ff.de donat. Resp. Quod loquuntur de iure antiquo, quo detractio Falcidiæ fiebat etiam contra voluntatem testatoris. l. Titia ff.ad leg.falcid.& ideò non mirum si voluntas testatoris dicebatur plene impleri quando non detrahebatur & ita secundum voluntatem testatoris hæres satisfaciebat, de iure autem nouo quo posito non magis voluntati testatoris satisfit si detrahatur quam si non detrahatur, quia cum possit prohibere vt in Auth. sed cum testator. C. Ad leg. falcid. si non prohibuit videtur permisisse.

26 Ad secundum nẽpe ad text. Auth.de Hæred. & Falcid.

cid.§. Si nō expressior. Verbo sin autem respondeo legislatorem dixisse legata ad plenum esse soluta, non quasi aliquid decernendo, sed potius narrando. Sunt enim verba narratiua non decisiua. Narratur enim, quod hæres plene legata soluerit ex quo tamen non sequitur quod qui aliter soluit non plene soluat Plura de ista clausula pleno iure ad leg. Titia de annuis legat. & ad Cap. Quærelam de elect. Felinus in Cap. Auditis de Præscript. & in l. Seruos in verbo pleno iure ff. de leg. 3. & alij multi.

S V M M A R I V M.

1 *Factum proponitur.*
2 *Quæ sint quærenda.*
3 *Qui dicatur locus sepulturæ.*
4 *Locus sepulturæ, aliquando dicitur religiosus, aliquando religiosus, & sacer.*
5 *Locus, in quo quis est sepultus de iure ciuili non potest vendi.*
6 *Vt non possit vendi, quæ requirantur de iure canonico.*
7 *Multum refert scire an locus sepulturæ sit tantum religiosus, an religiosus & sacer.*
8 *Sola Ecclesia in rigore dicitur sacra.*
9 *Sepultura dicitur tripliciter & explicatur.*
10 *Formicæ mortuas formicas sepeliunt.*
11 *Officium sepulturæ debet esse remotissimum ab omni suspicione auaritiæ.*
12 *Nullo prætextu potest retardari.*
13 *Numerum Sacerdotum & ceram determinant hæredes defuncti.*
14 *Parochus, quando ad ipsum spectat vocare Sacerdotes, non tenetur viciniores.*
15 *Proprius Parochus semper est vocandus.*
36 *Regulares decedentes extra conuentum deferuntur ad proprias Ecclesias etiam irrequisito Parocho, qui neq; potest petere quidquam.*
17 *Idem de Tertiarijs, qui habēt requisita a Leone X.*
18 *Suscipientes habitum religiosum, sepeliuntur in Ecclesia Religiosorum, qui habitum concesserunt.*
19 *Parochus pro tumulandis exteris non plus accipit quam pro suis.*
20 *Confraternitates non accedunt ad funeralia, nisi expresse vocentur.*
21 *Modus associandi cadauera, vnica tantum Crux deferenda, eaq; illius Ecclesiæ ad quam defertur cadauer, etiamsi illa Ecclesia sit dismembrata.*
22 *Vocati ad funus omnes debent accedere.*
23 *Regulares accedunt ad Ecclesias, e quibus cadauera efferuntur, etiamsi sepeliantur in eorum Ecclesiis.*
24 *Regulares debent accedere ad Parochialem deinde ad domum defuncti.*
25 *Requisitus Parochus, & nolens eleuare funus deferendum ad Ecclesias Regularium sine illo sepelitur vbi sepulturam elegit Irrequisito Parocho cum Cruce regulares non possunt intrare fines Paræciæ.*
25 *Qui potest sepelire, potest & processionaliter sociare.*
27 *Ad Parochum spectat determinare viam in associando funere.*
28 *Tenetur Parochus associare funus vsq; ad Ecclesiā Regularium; potest etiam ingredi sed in funere non potest se immiscere.*
29 *Cadauera in Ecclesiis Regularium tumulanda sunt prius ad Parochialem deferenda.*
30 *Cadauera tumulanda in Ecclesiis Regularium, si in Parochiali reponātur nihil Parocho debetur præter quartam.*
31 *Ius sepeliendi de iure competit Paræcijs & ex priuilegio alijs.*
32 *De iure canonico in sepulchris etiam familiaribus Prælatus sepelit cadauera inuito vsuario.*
33 *Idem de sedilibus & Banchis.*
34 *Quis possit concedere ius sepulturæ.*
35 *In Ecclesiis Regularium sepulchra non construuntur, nisi de licentia Prouincialis & ad præscriptū Pij V.*
36 *Nemo sepeliendus est prope altare vel sub bradillis, & si quis tali loco fuerit sepultus ibi non celebretur nisi cadauer amoueatur.*
37 *Quilibet pubes etiam existens in patria potestate elegit sibi sepulturam, etiam inuito patre.*
38 *Priuatus sepultura, sepulturam non potest eligere. Qui sint priuati sepultura remissiue.*
39 *Excommunicatus qui moriendo dixit Confessione, aut Maria Virgine, aut dixit Iesus &c. non priuatur sepultura.*
40 *Decedens non electa sepultura sepelitur vel in Paræcia, vel in sepulchro maiorum suorum.*
41 *Pater de consuetudine elegit filio sepulturam, secus de iure.*
42 *Decedens non electa sepultura sepelitur secundum Canones, vel in sepulchro maiorum, vel in Paræcia seruato ordine literæ secundum aliquos.*
43 *An mater possit eligere sepulturam filio.*
44 *In ijs quæ sunt præiuditij non fit extensio.*
45 *Auus an eligat nepoti.*
46 *In odiosis nomine filiorum non veniunt nepotes.*
47 *Mulier an possit sibi eligere, & non eligens vbi sit sepelienda quid si iterum nubat, & quid etiā post secunda vota si vidua transeat ad domum patris.*
48 *Honor acquisitus mulieri per matrimonium nō extinguitur morte viri, si caste, & honeste viuat in viduitate.*
49 *In materia sepulturæ etiam Papa multum tribuit consuetudini.*
50 *Vxore præmortua & à se electa sepultura, vbi maritus sit tumulandus.*
51 *Qui veniant nomine maiorum.*
52 *Quod est domicilium inter viuos est sepulchrum inter mortuos.*
53 *Vnio sepulturæ est ex dilectione.*
54 *Filius maior vel minor decedens non electa sepultura sepelitur cum maioribus.*
55 *Patre sepulto in vno sepulchro, auo & alijs maioribus in alio filius sepelitur cum istis.*
56 *Patre, & auo in vno, & alijs maioribus in alio cum illis filius sepelitur.*
57 *Soluitur proposita quæstio.*
58 *Decapitandus an eligat sibi sepulturam.*
59 *Quid de illegitimis.*
60 *Quid de adoptiuis.*
61 *Quid de expositis.*
62 *Quid de vxore adultera.*

63 *Quid*

Hæres non eiusdem familiæ an possit filias sepelire in sepulchro testatoris.

L I.

1 IN oppido N. Diæcesis Brixiensis est familia de N.
satis numerosa, quæ habet in Ecclesia Parochiali
sepulchrum antiquum, cum hac sola inscriptione Se-
pulchrum de Mazettis. Huius familiæ sunt septem fra-
tres omnes seorsum habitantes, & vnus nullis susceptis
masculis ex sua vxore, sed duabus tantum fœminis istis
omniū suorū bonorū heredibus institutis moritur. Nu-
bunt fœminæ,& liberos suscipiūt, & ex istis vnus mori-
tur; mater prætendit filiū tumulare in sepulchro pater-
no, quia cū sit vniuersalis hæres omniū bonorū patris,
prætendit etiam succedere in iura sepulchri. Negant
fratres defuncti patris, quia sepulchrum est concessum
tantum familiæ de Mazettis, ideo, cum dictæ fœminæ
nupserint non de Mazettis, neque ibi filios possunt se-
2 pelire. Quæritur quid iuris. † Pro solutione tria ve-
niunt quærenda. P. An matre filio impuberi possit eli-
gere sepulturam. 2. An iure hæreditario possit succe-
dere in iura sepulchrorum. 3. Nulla electa sepultura,
vbi filij, & mater sint sepeliendi.

Aliqua prius notanda proponam scitu digna in hae
materia deinde procedam ad solutionem propositarū
quæstionum. Cum enim hæc materia sit frequens, mul-
ta etiam ad praxim conducentia sunt hic inserenda.
3 1. Locus sepulturæ requirit certos actus, vt talis di-
catur. vt effossionis, humationis, vel similes designan-
tes sepulturam, & illum locum ad alios effectus nō de-
seruire, quia sine illis actibus nec constitui, nec possi-
4 deri potest Ludouis. decis. 332. num. 2. † Locus sepul-
turæ ab aliquibus aliquando dicitur tantum religiosus,
aliquando religiosus & Sacer. Dicitur religiosus, quan-
do in eo ex voluntate domini corpus alicuius est tumu-
5 latum. l. 2. C. de Relig. & sump. fun. & † iste locus de
iure ciuili indubitanter non potest vendi, quia quoties-
cumque corpus mortuum tangit aliquem locum desi-
6 nit esse in alicuius potestate, ita textus ciuilis. † de iure
vero canonico non esse verum asserit Innocent. cap.
Abolendæ de sepult. requirit enim præterea hoc ius,
quod talis locus auctoritate Episcopi deputetur ad illū
effectum cap. ad hæc de relig. domi. quæ opinio origi-
naliter fuit Glossat. Decret. vt habetur 13. quæst. 2. cap.
7 in Ecclesiastico. † Multum autem refert stabilire,
quæ istarum opinionum sit vera, nam si vera est illa,
quæ dicit locum esse religiosum sequitur immediatè,
quod non possit vendi, si vero illa, quæ negat, poterit
vendi, Glossam saluans Panormitanus d. cap. Abolen-
dæ concordat, quod ille locus dicatur quidem religio-
sus, sed lato modo non strictè, & quod ideo non gau-
deat priuilegijs loci religiosi, neque publici, & vult eo
modo dici religiosum, quo dicuntur religiosi sæcula-
res, & laici honestæ vitæ, & conspicui, & quia sunt fre-
quentes in operibus religionis, eo modo dicatur etiam
locus religiosus, quia in eo actum e st opus pium, nem-
pè mortuum sepultum. Datur autem locus religiosus,
& Sacer, vt aliqui loquuntur, estque ille, qui est cæmete-
riatus, & auctoritate Episcopi deputatus pro cemete-
rio, & iste indubitanter non potest vendi, quia nō est in
alicuius bonis qui locus tamen licet dicatur Sacer, in ri-
8 gore tamen non est Sacer, quia non consecratur † so-
la enim Ecclesia consecratur cemeterium benedicitur
9 cap. nemo de consecrat. dist. 1. † Noto 2 sepultura di-
citur tripliciter. 1. Pro officio, quod impenditur cor-
poribus humandis cap. Dictum. 1. quæst. 1. 2. Pro loco
in quo quis sepelitur, siue sit terra siue arca cap. Abo-
lendæ de sepult. 3. Pro iure sepeliendi, quod quis ha-
betur in aliquo loco, de quo late infrà.

Sepultura. 1. modo sumpta, vt dicit officium tumu-
landi corpora est opus misericordiæ, quod natura ipsa
10 † etiam formicis ipsis indidit si credimus Plutarco in
libro de solertia animalium paulo ante medium, refe-
rente, quod si in granis colligendis toto agmine occu-
pato earum aliqua, vel onere pressa, vel casu perit, cæ-
teræ illud demortuæ onus suscipientes in loco qui sub
cauernis ab horreo separatus est quasi in tumulum in-
ferunt alia multitudine comitante, ac propemodum
funus ducente. Hoc sepulturæ officium est antiquis-
11 simum, † & vt est opus misericordiæ ab omni auaritiæ
suspicione debet esse remotissimum, ideo Sacerdotes
maximè debent inuigilare, ne tali pice inquinentur, &
12 sacra Congregatio admonet Parochos, ne propter ius
sepulturę non solutum retineant cadauer inhumatum,
cum enim perlatum esset ad dictam sacram Congre-
gationem cuiusdam Leonoræ forestæ cadauer occa-
sione iuris sepulturæ prohibitum fuisse humari, scribit
Episcopo Controniens: vt statim ac litteras receperit,
dictum cadauer sepulturæ tradi faciat. Nec sepultura
mortuorum sub quocumque prætextu compositionis
quartæ funeralis retardari aut impediri debet eadem
Congreg. in Cassan. 5. Maij 1617. & ideo eadem sacra
13 Congreg. in d. Cassanens. vult ad hæredes defuncti
pertinere, numerū Sacerdotum sibi bene visum con-
uocare, & numerum ceræ pro cadaueri associando de-
terminare, nec quidquā amplius posse Parochum prę-
tendere quocumque, prætextu in contrarium deducto;
& si hæredes ipsi sacerdotes funeri interfuturos desti-
nauerint, nec plures, nec alias potest Parochus vocare;
sed tantum ab hæredibus determinatos, eadem sacra
Congreg. in vna Lauden. 20. Augusti 1601. Quod si hę-
redes nullas destinauerint, tunc, & eo casu ius conuo-
candi alios Sacerdotes pro funere associando compe-
tit Parocho. Rota in Alexand. funeral. 1. Iulij 1630. co-
14 ram Merlino, † & quotiescumque vocatio pertinet ad
Parochum, non tenetur vocare Sacerdotes viciniores;
sed eos, qui sibi mágis videbuntur, vt in vna Ferrar. 7.
15 Septemb. 1613. † Nunquam tamen Parochus proprius,
quamuis Regulares tantum ad sepeliendum cadauer
à defuncto iubeantur accersiri, est escludendus, vt ea-
dem sacra Congr. in vna Montispilosi de anno 1581.
16 † Nisi tamen cadauera sint Regularium decedentium
extra claustra, quia ista possunt irrequisito Parocho, &
eo in consulto ad eorum Ecclesias deferri; eadem sacra
Congregat. sub die 2. Iulij 1615. Nec potest Parochus
prætendere hoc casu ius sepulturæ, quia eadem sacra
Congreg. ab istis prætensionibus abstinere mandauit.
17 in Puteola 22. Maij 1615. † Quod est dicendum etiam
de Tertiarijs si qualitates habeant à Leone X. requisi-
tas, possunt enim tales irrequisito imo etiam inuito Pa-
rocho in Ecclesijs fratrum sepeliri, secus autem si di-
ctas qualitates non habeant, in Nepesina 11. Decemb.
1615. Conditiones autem sunt, quod viri collegialiter,
vel claustraliter viuant. Mulieres vero Virginalem,
vel cælibem, aut castam vidualem vitam degent sub
18 expresso voto, in Tertiariorum habitu † Similiter se-
peliendi sunt in Ecclesijs regularium suscipientes habi-
tum à Guardiano, vel ab alio, cui ille committendum
duxerit, & cum eo decedentes, si Guardianus propter
habitus concessionem, & receptionem præmouit eorū
cadauera. In eadem Nepesina. Pauperum cadauera
gratis sepeliri debent in vna Cassanens. 5. Maij 1617.
19 Neque Parochi debent plus accipere pro tumulandis
cada-

cadaueribus exterorum ita decisum 27. Maij. 1617.
10 † Confraternitates non possunt accedere ad funeralia, nisi expressè, & spetialiter fuerint vocatæ Congreg. Rituum in vna Bonon. 9. Decemb. 1617. & quãdo accedunt in actu associationis non possunt erigere crucem. Eadem Cong. in Adrianens. Ordo autem seruan-
21 dus in processione sepulturæ hic est, † Vna tantum crux deferenda, & ista debet esse illius Ecclesiæ, ad quam corpus defertur, Congr. Rituum in Barens. terræ Medugni 2. Augusti 1631. & in Messanens. 12. Februar. 1633. post quam sequuntur immediatè personæ illius Ecclesiæ, & deinde cæteri secundum antianitatem eadem Congr. in Narniens. 30. Sept. & in Andriens. 22. Nouembr. 1631. vbi intelligit, dummodo non interueniat capitulum Cathedralis, quia tunc sub illa cruce omnes incedere debent & Curatus, & Sacrista Cathedralis etiã amouibiles interueniente suo Capitulo præcedunt Parocho proprio defuncti. eadem Congreg. in Pisauriens. 22. Maitij 1631. Qnod si Ecclesia Parochialis propria defuncti sit dismembrata ab alia Ecclesia, & facta noua Parochia, istius nouæ non antiquæ Parochiæ crux est deferenda in funeralibus & vocati ad funus pariter non ad antiquam, sed ad nouam debent accedere, eadem Congreg. rituum in nullius Prouinc. Barens. 22. Maij 1613.
22 Vocati ad funus omnes debent conuenire ad Parochialem defuncti eadem ritum Cong. in dict. Bon. 9. Decemb 1617. & in Trapiens. 16. Febr. 1613. vel ad aliam Ecclesiam iuxta consuetudinem loci, & nullo modo permittendum expectare per vias, vel ad domum defuncti, non obstante contrarias consuetudine expectandi per vias, vel ad domum defuncti eadem
23 Congreg. in Thelesina 12. Feb. 1633. Regulares vocati ad funeralia etiam sepeliendorum in proprijs Ecclesiis debent accedere ad Ecclesias ex quibus cadauera amouentur & inde cum clero sæculari discedere non autem expectare extra ianuam Ecclesiæ & alijs se postea associare Congr. Reg. in Vigleuanens. 13. Nouembr. 1600. ideo etiam ipsi vocati ad funus conuenire debent in Parochiali aut in alia Ecclesia iuxta consuetudinem loci, & nullo modo expectare per vias vel ad domum defuncti Congreg. Rituum in Limit. 15. De-
24 cemb. 1632. Debent ergo † Regulares vocati ad aliquod funus accedere ad Parochialem Ecclesiam, & inde cum Parocho se conferre ad domum, e qua funus est efferendum. Quod si cadauer non est in domo, sed io aliqua Ecclesia ad eam in qua fuerit depositum debent conuenire. Eadem Congr. in Senogall. 26. August. 1616. Parochus defuncti nullatenus est excludẽdus, quamuis ad sepeliendũ cadauer a defuncto iubeã-
25 tur accersiri tantum regulares, vt dictum est, † quod si requisitus nolit accedere, & petitam licentiam deneget, cadauer sine Parocho potest sepeliri in Ecclesia, in qua sepulturam delegerit Congr. Rituũ in Capuan. 22. Decemb. 1629. Non possunt tamen Regulares cum cruce intrare Parochias ad leuãda corpora defunctorum in suis Ecclesijs sepelienda, nisi prius præmonito. & requisito Parocho Villalobos in sum. p. 2. tract. 31. diff. 3. nu. 3. Hier. Rod. in comp. quæst. reg. resolut.
26 109. n. 7. † Data facultate sepeliendi conceditur etiam facultas deferendi mortuũ processionaliter, ideò quotiescunq; aliquis non est prohibitus sepeliri, potest ad sepulturam processionaliter deferri Oldrad. cons 225. n. 13. & 14. Sebast. Med. de sepult. p. 2. quæst. 7 Tuschus
27 littera A, conclus. 77. nu. 9. & 10. † Ad Parochum spectat declarare per quam viam sit deferẽdus defunctus vsq; ad ianuam Ecclesiæ Regularium, vbi est sepeliendus. S. Congreg. Reg. in Castellanaten. 3. Ianuarij 1594.
27 † & tenetur prosequi funerale vsq; ad illam ianuam eadem S. Congreg. in vna Brixiens. 18. Iunij 1591. Possunt etiam Curati permanere in Ecclesijs Regularium absq; eo tamen, quod in officio decantando vllatenus se immisceant S. Congreg. Reg. in Nicateren. 5. Iulij 1615.

Nam Clerus Sæcularis, postquam associauit cadauera tumulanda in Ecclesijs Regularium, in ijsdem Ecclesijs super illis cadaueribus officium defunctorũ, Psalmos, Responsoria, aliasue preces, vel orationes recitare, aut psallere non potest, sed ab ipsis fratribus tantum hæc omnia peragenda sunt S. Congreg. Reg. in Turrit. 24. Nouembr. 1617. & officium in tumulandis cadaueribus in Ecclesijs Regularium non per Parochum, seu alios præsbiteros sæculares, sed per ipsos Regulares fieri debet non obstante quacunq; contraria consuetudine S. Congreg. Rituum in Eugubin. 12. Martij 1612. & 5. Iulij 1614. & in Placent. & Licien. 23. Martij 1619. &c.
29 † Vbi defunctorum corpora sepelienda in Ecclesijs Regularium non existunt in propria, sed sunt in aliena Parochia prius sunt deferenda in Ecclesiam propriam Parochialem ad recipiendam vltimam benedictionẽ, & vltimum vale à Parocho si Parochus admonitus noluerit accedere, recto tramite poterunt Regulares cadauer ad eorum Ecclesiam deferre S. Congreg. in
30 dict. Nepesina. † Quod si cadauera deferenda ad Ecclesias regulares reponãtur in Parochialibus, nihil debetur Parochiali, præter iura Parochialia S. Congreg. Rituum in vna Placent. 23. Martij 1619. Vide Barbosam de offic. & potest. Parochi, Cap. 26. & in Collect. ad Trident sess. 25. c. 13. de refor. De sepultura. 2. modo sumpta nempe vt significat locum dictum est satis, in quantum attinet ad propositum nostrum.
31 De eadem verò sepultura. 3. modo sumpta, vt videlicet dicit ius, quod quis habet sepeliendi in aliquo loco asserunt Doctores, esse illud ius quod habet Ecclesia sepeliendi aliquos in suo cemeterio, quod ius sepulturæ prouenit ex auctoritate Episcopi locum assignantis, competitq; vniuersaliter Paræcijs, & deinde illis quibus ex iure, vel priuilegio est concessum. Huius iuris quoad dominium non possunt esse capaces Laici secundum Goffredum & Hostiensem in Cap. Abolendæ de sepult. bene tamen quoad vsum, & ipsi possunt cum suis sepeliri in sepulchris, & alios prohibere, ne in illis sepeliantur ad hoc facit leg. 2. §. si vsufructum ff. de relig. & sumpt. fun. l. familiaria ff. de relig. 13. quæst.
32 2. Cap. Ebron cum sequ. † Aduertit tamen Romanus in suis singularibus, quod de iure Canonico potest Prçlatus etiam inuito vsuario ex caussa in sepulchris extraneos sepelire, & non obstante contradictione illorum, quibus sepulchrum concessum est; secus tamen est de
33 iure ciuili. † Idem dicendum secundum Hostiensem, & Panormitanum de sedilibus, & Banchis, quæ collocant in Ecclesijs sæculares, quia sæculares in Ecclesijs nullum ius possunt acquirere, nisi ex quadam tolerantia, quæ potest cessare, quotiescunq; vult Prælatus.
34 Ius sepulturæ cõcedere spectat ad Episcopum, Abbas, & alij in Cap. penult. de sepult. Sebast. Med. 10 tract. pariter de sepulturis quæst. 6. nu. 6. Caualer. decis. 15. n. 2. qui etiam habet, quod idem ius potest cõcedere Legatus de Latere & in actis Ecclesiæ Mediolanensis p. 2. tit. de sepult. prohibentur fieri noua sepulchra in Ec-
35 clesijs sine licentia in scriptis obtenta ab Episcopo † In Ecclesijs autem Regularium non possunt constitui nisi eadem facultate obtenta saltem à Prouinciali, qui illam dare non potest, nisi sepulchra construantur ad præscriptum Constit S. Memoriæ Pij V. incipit. Cum
36 primum. † Nemo sepeliendus est prope altare, neq; sub bradellis ex S. Congreg. Reg in vna Termulan. 8. Febr. 1594. & si ibi sint constructa sepulchra, in illa Capella nõ debet celebrari, donec corpora alio transferantur eadem Congreg. in vna Tiranens. 10. Nouẽb. 1599. His ad maiorem omnium commoditatem propositis deueniendo ad primam propositam difficultatem, an videlicet mater possit filio eligere sepulturam.
37 Sciendum quod quilibet fidelis, qui habet liberum arbitrium, & ætatem legitimam, idest, qui sit pubes, potest eligere sibi sepulturam, etiam non habita facultate a patre etiam si sit in potestate patres Cap. licet, in princ. de sepult. Angelus Theolog. verb. sepultura num. 5. Nam electio sepulturæ omnibus est libera, Cap. Cũ libe-

liberum 6. de sepult. Nat. consil. 432. numer. 6. cum seq.
38 Cæsar de Grass. decis. 1. nu. 1. de sepult. † Dummodo
non sit prohibitus à iure, vel sepultura non sit priuatus
Sebast. Medices loco cit. quæst. 8. Qui autem Ecclesia-
stica sepultura sint priuati, vide Barbosam supracitato
loco de offic. & potest. Parochi.
39 † Non priuatur excommunicatus, qui in mortis ar-
ticulo dixit, Confessione, aut, Madonna Santissima
aiuttame, Sellus in select. Canon. Cap. 10. nu. 20. vbi
attestatur ita fuisse resolutum per Sacram Congregat.
Reg. in. Holan 19. Iulij 1619. Eligit ego quisq; sepultu-
ram suam modo dicto, qua facta electione, in ea est
40 tumulandus. † Quod si ipse non eligat est sepeliendus
si neq; alius pro eo eligat, in sepulchro maiorum suo-
41 rum, vel in Parochiali. † Quis autem possit eligere: Pa-
trem certum est, si tria concurrant, primum, quod eli-
gens sit Pater. 2. Quod filius pro quo eligitur sit pubes.
3. Quod sit consuetudo taliter eligendi, colligitur ex
Cap. licet de sepulturis, & firmat Ludouis: decis. 276.
num. 1. asserẽs hoc patri concedi dante consuetudine
sed de iure contrarium esse, nisi enim adesset consue-
tudo pater sepulturam non eligeret filio, sed esset tu-
mulandus in sepulchro maiorum, aut in Parochiali
42 † Sed posita ista alternatiua nempe, quod non extan-
te consuetudine pater filio impuberi non possit eligere
sepulturam, & ideò sit sepeliendus in sepulchro maio-
rum, vel in Parochiali, quærit hic Io. Andreas, an de-
tur electio alternatiuæ ita vt possit ad libitum sepeliri
in vno vel in alio, quia, vel, est dictio disiunctiua & cõ-
cludit quod esset seruandus ordo litteræ Cap. Si rector
43. dist. sed tamen quod obtinuit consuetudo, quod
patres vel amici eligant pro libito. Ex hoc facile sol-
ui potest.
43 An mater possit filio sepulturam eligere, quod est,
quod principaliter quærimus, Geminianus supponit
prius patrem, vel esse mortuum, vel absentem, deinde
asserit, se non videre, quare extante consuetudine non
possit eligere filio impuberi. Cæterum de iure matri
non debetur quia in Cap. licet conceditur tantum pa-
44 tri supposita consuetudine † in ijs autẽ quæ sunt præ-
iuditij non fit extensio ex paritate rationis. Erit ergo se-
45 peliendus iuxta inferius dicenda. † An autem possit
auus eligere pronepoti impuberi. Respondet Petrus
de Vbald. in tract. de quarta Canon. non posse ratio-
46 nem assignat, † quia in materia odiosa appellatione
filiorum non veniunt nepotes, aliter enim filij, aliter
nepotes appellantur, secus appellatione liberorum
leg. Quod si nepotes ff. de test. tut. multo minus potest
frater pro fratre, aut alius collaterallis: Scio aliter sen-
tire alios, nempe posse eligere matrem filio, Auum
nepoti &cæt. Hoc tamen mihi videtur iuri confor-
me.
47 Quid dicendum de vxore: Panormitanus respondit,
quod si est nupta libere potest sibi eligere sepulturam
textus apertus in eodem textu in quo loquitur Panor-
mitanus nempe Cap. de vxore. de sepult. Si vero dece-
dat sine electione. i. non electa per ipsam sepultura, in
quam est inferenda in illud maiorum suorum vel ma-
riti? Glossa ibi dicit quod debet sepeliri in sepulchro
mariti. Et Cap. Is qui, de sepultura non solum hoc
decidit, sed addit præterea quod mulier, quæ duos ha-
buit viros est sepelienda in sepulchro secundi mariti,
cuius tenet domicilium, & honorem. Pulchram ibi sub-
dit Io. Andreas quæstionem. vbi videlicet sit sepelien-
da mulier, quæ secundo nupsit, & vidua relicta etiam a
secundo marato se transfert se ad domum patris sui re-
licta domo mariti, & respondet, quod adhuc est se-
pelienda in sepulchro secundi marin, quia priuilegium
non confertur loco, sed personæ; Idem sentit Gemi-
48 nianus ibidem addens, † quod honor acquisitus mu-
lieri non extinguitur morte mariti ipsa coniuge ma-
nẽte in viduitate, ideò Regina etiam mortuo Rege nõ
amittit nomen Reginæ, quod verum puto si mulier
moriatur mortuo marito; Quod si vxor marito præ-
moriatur quid dicendum? estne sepelienda in sepul-
chro mariti, vel in sepulchro maiorum? Nam si dica-
mus esse sepeliendam in sepulchro mariti sequitur in-
conueniens, quod mulier remaneret sepulta cum ex-
traneis non ibi sepulto marito, & tamen quisque cupit
etiam post mortem non separari à suis, sicut videmus
desiderasse sanctos Patriarcas, & solitos esse iniũgere
posteris, vt eorum cadauera inferrent in sepulchra
suorum maiorum, mulier ergo, quæ eo modo sepelire-
tur, posset fieri, quod in sepulchro remaneret disiuncta
à marito, qui posset alibi moriendo alibi sepeliri, vel
etiam in patria decedendo aliam sibi eligere sepulturã,
quod non est permittendum Panormit. in cit. cap. de
vxore asserit hanc quæstionem sibi videri difficilem, &
talem, quæ exposcat decisionem altioris tribunalis, At-
tamen ipse ita resoluit, quod, si in hoc est aliqua con-
49 suetudo illi standum est, † quia in materia sepulturæ
etiam Papa multum tribuit consuetudini; Quod si
nulla sit consuetudo, distinguit; vel maritus sibi parauit
sepulchrum, vel non, si parauit sibi sepulchrum, & ma-
ritus non exulat à patria, vel alio modo non potest prę-
sumi, quod in eo sepulchro non sit sepeliendus, sed po-
test credi futurum, quod ibi sepeliatur, ibi est sepelien-
da etiam vxor, & idem dicendum, licet ipse non para-
uerit sibi sepulchrum, sed habeat sepulchrum maio-
rum suorum, in quod probabiliter creditur, quod velit
inferri. Si vero nullũ habet sepulchrum, vel sit absens
quod eius voluntas nnn posset sciri, est sepelienda in
sepulchro maiorum suorum.
50 Sed quid si vxor marito præmoriatur & eligat se-
pulturam & in illam inferatur est ne maritus cum illa
sepeliendus, an cum suis maioribus. Videtur quod sit
sepeliendus cum vxore. Nam sicut decernitur quod
propter vnionem vxor sepeliatur cum marito eodem
modo videtur dicendum de marito cum vxore pro-
pter eandem vnionem quæ fuit inter ipsos. Maxime
tamen obstat Cap. Is qui de sepult. vbi nihil habetur
de marito & rationes adductæ non probant de mari-
to, sicut de vxore. Non enim videtur congruũ quod
maritus teneatur sequi dispositionem mulieris sicuti
conueniens est mulierem sequi decreta viri, Dicerem
ergo quod aut vxor eligit sibi sepulturam de consensu
mariti, vel non, si de consensu eligit, maritus tenetur
sequi, quia tali assensu quodam modo videtur eligere
etiam sibi, ne separetur ab vxore, & hoc placet etiam
Abbati, licet multum dubitet propter caput. Is qui ci-
tatum §. mulier. Aut mulier eligit sibi sepulturam in-
scio, vel non assentiente marito, & hoc casu puto ma-
ritum non teneri sequi mulierẽ ob allatam rationem
quia non est conueniens maritum sequi voluntatem
mulieris, de marito tamen dicitur relinquet patrem, &
adhærebit vxori suæ.
Cum de iure Canonico decedens non electa se-
pultura sit sepeliendus in sepulchro maiorum suo-
rum Capit. Is qui de sepulturis in 6. & tenet Io.
Andr. Archidiaconus & Angelus Theologus ver.
sepultura nu. 14. & communiter, oportune venit quæ-
51 rendum, † qui sint intelligendi nomine maiorum. An
pater, & Auus, vel Attauus Tritauus &c. ita vt si in
vno sepulchro sit tumulatus pater, & Auus, in alio
Attauus, & Trittauus sit sepeliendus filius in sepul-
chro patris, & Aui. vel Attaui, & Tritaui. Et
videtur esse sepeliendus in sepulchro Attaui, & Tri-
taui, non vero patris. P. Quia appellatione maio-
rum stricte sumpto vocabulo veniunt tantum supe-
riores vltra Tritauum, vt in leg. Iureconsultus §.
Parentes ff. de gradibus, cum ergo ius decernat de-
cedentem non electa sepultura esse sepeliendum in
sepulchro maiorum, non in sepulchro patris, vel
Aui, sed Tritaui erit sepeliendus. Secundo Sum-
mus Pontifex in Capitulo Cum quis de sepultur.
de hac re disponens dum loquitur de maioribus,
addit hanc particulam ab antiquo, ergo eadem
erit intelligenda etiam hic, disponens enim de
eadem re sub ijsdem conditionibus intelligendus
est disponere, cum ergo in vno textu Summus

Pontifex disponat, quid sit agendum, quando maiores solent tumulari in vna Ecclesia, addit, ab antiquo, videtur idem subintelligendum etiam in alijs textibus, vbi agitur de eadem re; sed non dicentur maiores sepeliri ab antiquo, si tantum pater, & Auus sepelirentur; sed requiruntur alij maiores; His rationibus motus Io: Andr. & per cap. Fraternitatem de sepult. & per aliud cap. cum qui, de sepult. item, in 6. tenet, quod, si pater sepultus sit in vno sepulchro, & Auus & alij in alio decedens non electa sepultura esset sepeliendus cum Auo, & alijs; non eum patre. Alij tenet quod si in vno sepulchro sit tumulatus pater, & auus in alio reliqui maiores, quod decedens non electa sepultura esset tumulandus cum patre, & auo, & pro-
52 bant. P. Quia † sicut domicilium est inter viuos, ita est sepultura inter mortuos; sed nemo sequitur domicilium superiorum; sed patris, & aui, l. assumptio ff. ad municip. & cap. fin de Paroch. ergo non in sepulchro maio-
53 rum, sed patris, & aui erit sepeliendus. 2. † Vnio sepulturæ procedit ex quadam mutua dilectione, quæ fuit inter viuos, vt collig. ex Roderi. qq. Reg. tom 3. quæst. 58. artic. 8. ergo in sepulchro patris, & aui est sepeliendus, quippe quia inter istos maius fit vinculũ amoris, & charitatis; hoc tenet Oldradus; Panormitanus vult, quod si pater in vno loco sit sepultus, & reliqui maiores in alio, filius debet sepeliri in sepulchro maiorum, ita in cap. nos de sepult. asserens se reperisse Glossam quasi expressam in cap. is qui de sepult. in 6. Sebastianus Medic. tenet omninò oppositum, nempe, quod licet in vno sepulchro sit tumulatus pater solus & in alio reliqui maiores, quod filius est sepeliendus cum patre, non eum alijs, ita loco cit. quæst. 7. rationem assignat quia magis influit proximum immediatum, quam mediatum cap. cum Ecclesia de caussa possess. & propriet. quid dicendum? Totam rem tribus propositionibus explico.

54 1. Dico. † Filius decedens in minori, seu maiori ætate non electa sepultura per se, vel per alium non est sepeliendus in Parochia, sed in sepulchro maiorum, nisi sepulchrum maiorum esset in Parochia. ita sacra Congregat. Cardin. negotijs Episcoporum præposita dixit in vna Asculana 21. Octobris 1616. decernens, quod corpus cuiusdam filiæ Antonij Scarpellini, quod Præpositus Sancti Martini prætenderat sub prætextu noui Ritualis sepelire in Parochia, cum tamen eius sepultura esset in Ecclesia Fratrum Minorum Conuentualium, fratribus restitueretur; rationem reddit. quia, eum qui sepulturam sibi eligendi facultatem non habet, in maiorum suorum sepultura humari debet, quod idem etiam dicendum esse de illis, qui habent facultatem eligendi, nisi eligant Ioannes Andreas docet cap. Animarum de sepult. in 6. & cap. nos instituta, & cap. Fraternitatem de sepult. & cap. Ebron eodem titulo, & cap. licet pariter eodem tit. in 6.

55 Dico 2. si † pater solus sit in vno sepulchro, & auus, & reliqui maiores in alio decedens non electa sepultura est humandus de iure eum auo, & alijs non cum Patre; ita Angelus verbo sepultura numer. 11. qui etiam citat pro se Ioannem Andream, & mouetur per cap. fraternitatem de sepulturis. & cap. cum quis de sepult. in 6. per ista verba, ab antiquo; & antiqua continuantur, quæ non verificantur in solo patre. Ad rationes in contrarium Respondeo multum vrgere, si aliter, quam ex dispositione iuris, esset decernendum, sed dum habemus textus, illis standum est. Quod si alia sit consuetudo, illi standum est, quia in materia sepulturæ etiam S. Pontifex multum tribuit consuetudini, & ista esset valde rationabilis ratione dilectionis inter filium, & patrem.

56 Dico 3. Si pater, & auus sint in vno sepulchro reliqui maiores in alio decedens non electa sepultura est humandus cum patre, & auo non cum alijs maioribus. Ratio est, quia nomine maiorum in materia sepulturæ veniunt pater, & auus, & ad verificandum quod sepulchrum sit maiorum sufficit, quod in eo sit sepultus pater, & auus, textus in cap. Ebron 13. quæst. 2. iuncto cap. 1. de sepult. ita Angelus loco citato, numer. 15.

57 † Dices nomine maiorum non veniunt patre, & auus, sed alij. Albericus enim de Roxiate in suo tract. statut. p. 1. quæst. 83. Refert quoddam statutum determinans, quod si quis oriundus ab vna ciuitate discedat ab ea; si probetur, quod sui maiores, & antecessores etiam ipsi inde fuerant oriundi, compellatur redire ad eandem ciuitatem, ex qua discessit, & si probatum fuerit solum patrem, & auum illius, qui discessit ex illa fuisse oriundos, non esse compellendum, quia pater, & auus non veniunt nomine maiorum, sed dicuntur patentes, & vltra tritauum maiores, l. quique, § parentes, ff. de in ius vocand. Respondeo in materia odiosa, vt est ista separationis filij a patre. leges non esse adeo strictè interpretandas; est enim nimis durum separare filium a patre, & ideo quotiescumque fieri potest, quod non separentur, leges eo modo sunt interpretandæ. In materia ergo sepulturæ nomine maiorum veniunt pater, & auus, & in his duobus verificatur, quod sepulchrum sit maiorum, si ibi illi duo sepulti sint. Nam in cap. Ebron citato ad hoc, vt sepeliatur Iacob in sepulchro non fit mentio aliorum maiorum, quam Abraham, & Iacob.

58 Quæro † an decapitandus possit sibi eligere sepulturam. Respondeo quod aut per sententiam condemnatoriam priuatur etiam factione testamenti, vel non; Si per sententiam priuatur factione testamẽti, vel sententia est lata, & interposita appellatio, vel lata, & nulla appellatio interposita; vel est decapitandus, sed nundum sententia est lata; si lata est sententia, & appellatio interposita, potest eligere, quia per appellationem suspenditur effectus sententię; si lata est sententia, & nulla interposita appellatio, non potest eligere; quia cum sit priuatus factione testamenti, & consequenter disponendi de vltima voluntate; neque poterit sepulturam eligere; si vero est decapitandus; sed nundum est sententia lata, & tunc potest eligere, quia nundum per sententiam est priuatus factione testamenti, & cõsequenter facultate disponendi de vltima voluntate. Eadem ratione dicendum est posse eligere, si per sententiam decapitandus non priuatur factione testamenti.

59 Quid † de filijs illegitimis? si decedant impuberes possuntne pater, & mater eligere illis sepulturam; & si non ea electa decedant puberes vbi sunt sepeliendi? Respondent aliqui quod vel filius est naturalis, vel spurius, si naturalis, decedenti in impubertate pater eligit sepulturam, & ipse filius potest sibi eligere, & nisi eligat ipse sibi, vel pater filio, sepelitur in sepulchro patris, nisi tamen pater esset in dignitate, l. ex facto, § si quis rogatus, ff. ad Trebellian; & facit quod notatur in l. generaliter, C. de instit. & subst. si vero sint spurij non sepeliuntur cum patre, quia neque filij nominantur Auth. ex complexu, C. de incest. & inut. nupt. quod verum asserunt etiamsi essent legitimati à principe, nisi tamen legitimatio facta esset viuente patre, & eo postulante; facit quod notatur in Auth. Qui. mo. nat. effi. sui, & in eo casu sepelientur in sepulchro matris, l. 1. ff. ad municip. nisi etiam ipsa esset illustris femina. Casu autem quo esset in dignitate pater, & illustris mater, esset sepeliendus in parochia. Filij adoptiui, vel arroga-
60 ti, si † moriantur viuente patre adoptante in eius sepulchro sunt humandi; si verò mortuo adoptante moriantur adoptati erunt sepeliendi in sepulchro patris naturalis, secundum id, quod notatur in cap. vnico de cognat. legal.

61 Expositi † si eorum pater nullo modo scitur, sepeliendi sunt in sepulchro hospitalis Sebastian. Medic. dict. quæst. 7. numer. 25. & not. in cap. de inf. & lang. & l. fin. C. de infant. exposit. si verum pater sciatur, vel etiam de eo dubitetur sepeliendi sunt in sepulchro patris iuxta alibi tradita,

quo-

quomodo succedant in hæreditate patris.

62 Mulier adultera non sepelitur cum marito, quia licet de iure verum sit, quos Deus coniunxit homo non separet, fallit in adultera quæ separatur per adulteriũ separatur enim etiã viua dante Ecclesia diuortiũ, quoad thorum, propter quod non est amplius de domo viri.

63 Qui habent sepulturam in Ciuitate, & egressi animi caussa in villam, si ibi decedant deferendi sunt in Ciuitatem, si commode fieri potest, & sepeliendi sunt in sepulchro maiorum Ang. n. 28. si vero commode non potest, sepelientur ruri Sebast. Med. nu. 42.

64 Quæro tandem an ius sepulchri transmittatur ad hæredes simul cum hæreditate. Glossa vlt. in Cap. Raynutius de testam. asserit hæredem posse sibi retinere licet sit grauatus restituere hæreditatem, sed ibi loquitur tantum de filio, dupliciter ergo potest dari ius sepulturæ ab Ecclesia laicis, vel sibi tantum, & de familia vel sibi & hæredibus, sepulchra, quæ construuntur sibi & de familia dicuntur familiaria, quia ius sepeliẽdi in illis, extenditur tantum ad illos, qui sunt de familia l. familiaria ff. de Relig. & Sanct. fun. quæ vero pro se, & hæredibus construuntur, dicuntur hæreditaria eadem lege. Differentia autem est inter hæc duo genera sepulchrorum, quod in sepulchris familiaribus præter eiusdem familiæ & agnationis mortuos extranei, qnoq; si essent hæredes possent sepeliri. In hæreditarijs autem quæ quisque sibi hæredibusq; constituit nulla habita prærogatiua gentilium, aut agnatorum illi tantum, qui hæredes essent sepelirentur exclusis omnibus alijs præter liberos, & descendentes, quibus licet hæredes non sint debetur tamen ius sepulturæ, nisi mala mente exhæredarentur. leg. si sepulchrorum. Cod. de relig. & sumpt. fun. leg. familiaria & leg. sequenti §. sed
65 in vtroq; ff. eodem † sepulchrum autem, an sit familiare, vel hæreditarium colligitur ex inscriptione Sebast. Med. de sepult. part. 1. quæst. 3. Mascardus de probat. conclus. 1291. nu. 4. Menochius lib. 2. Præsumpt. 59.
66 † qui habet, quod scriptura in lapidibus parietibus, & monumentis, si sit antiqua & posita in loco publico, & manifesto, facit plenam, & perfectam fidem, etiam in ijs, quæ sunt magni præiuditij, quia scriptura hæc publice omnibus patet, ob id inducit notorium Bart. & Bald. in l. monumentorum C. de relig. & sump. fun. si vero non sit antiqua, sed recens, & noua, cum de nullius præiuditio agitur, hoc etiam casu plene & perfecte probat, & etiam si agatur de alterius præiuditio sed modico, prout est quæstio confinium, in qua sufficiunt etiam præsumptiones Rota coram Ludouis. decis. 434. num. 4. Si vero agitur de satis magno præiuditio illius, de cuius voluntate non apparet, quod consensisset, vt, quia protestatus est contra eos, qui scripturam fecerunt examinare, & scriptura etiam sit recens, & noua non facit fidem, si vero agatur etiam de magno præiuditio, & scriptura sit noua, & recens, & non appareat, an facta fuerit eo volente, de cuius præiuditio agitur hoc casu discrepant Doctores Menochius concludit esse tribuendum multum arbitrio iudicis. Doctores vide apud ipsum, probatur ergo qua-
67 lis sit sepultura ex inscriptione, † quæ si deficiat, ius illius sepulturæ libere redit ad Ecclesiam, quæ poterit eundem locum alijs concedere Siluester verbo sepultura quæst. 3. de Vbaldis cap. 10. num. 6. Rota in vna Caligurirana sepulturę 21. Maij 1616. Colligi ex inscriptionibus, qualia sint sepulchra, docet etiam lex familiaria supracitata, & Cap Cum caussam de probat. his
68 ita stantibus. † Dico quod ius sepulturæ erectæ pro se & suis hæredibus iure hæreditario transit etiã ad alios, qui non sunt eiusdem familiæ, v. g. sepulcrum est erectũ pro Mazettis, & hæredibus, si hęredes instituantur Cati sepulchrum transit ad Catos, si vero sepulchrum sit familiare, an transeat ad hæredes etiam qui non sint eiusdem familiæ hoc videtur magis dubium. P. Quia sepulchri non dominium sed tantum vsus conceditur Siluest. verbo sepultura quæst. 3. Medices loco citato quæst. 6. sed iste vsus conceditur tantum de familia ergo non potest transmitti ad alios. Mortuo enim vsuario vsus redit ad proprietarium. l. penult. C. de vsufr. 2. sepulchrum ex eodem Siluestro comparatur hospitio iura autem hospicij hæreditare non transmittuntur. 3. Contractus non extenduntur vltra mentẽ contrahentium, mens autem contrahentium scripto designatur, cum ergo sepulchri inscriptio sit tantum pro Mazettis, illis tantum de illa familia dicendum erit fuisse concessum ius sepulchri. Dico tamen etiam sepulchra familiaria transmitti ad hæredes, si deficiant illi de familia, & si plures sint de familia, & in vno extinguatur vnus ramus familiæ, & hæres instituat extraneos, ad ipsos etiam pertinebit illud ius sepulturę, quod mortuo competebat patri, quia lex decernit sepulchra familiaria transmitti etiã, ad hæredes, cõcessiones autem censentur factæ secundum leges nisi contrarium exprimatur. Ex quo etiam facile respondetur rationibus super factis. Nunc directe soluendo tres propositas difficultates.

69 Ad primam videlicet. An mater filio impuberi possit eligere sepulturam: Respondeo de iure non posse quia electio datur tantum patri supposita consuetudine. Quod si eadem sit etiam consuetudo de matre non video quare hoc illi etiam si denegandum consuetudo tamen erit contra ius; ideò erit probanda ab illam allegante; ad quod non tenetur pater.

Ad 2. An ius sepulchri simul cum hęreditate trasmittatur. Respõdeo & hæreditaria & familiaria trasmitti.

Ad 3. Filius decedens non electa sepultura est sepeliendus in sepulchro maiorum suorum & mater, vel est vidua relicta, vel marito præmoritur, quocunq; casu est tumulanda vt supra.

70 Resoluendo casum. Dico matrem non posse facere tumulare filium in sepulchro de Mazettis, non quia in illud non habeat ius, sed quia ipsa nõ potest filio eligere sepulturã, & filius est sepeliendus decedens sine electione sepulturæ in sepulchro maiorum. Non possunt tamẽ illi de Mazettis impedire, quin Cati sepeliatur in sepulchro, cum sint vniuersales hæredes, & habeant ius eiusdem sepulturæ cũ illis, sed hoc pertinebit ad Parochũ, quia ista quæstio cũ ad sæculares non spectet, impediet Parochus Episcopus decernet. Mulier neq; ipsa erit sepelienda in illo sepulchro nisi eligat ipsa sibi; sed cũ marito erit sepelienda iuxta supradicta.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur factum. 2. Quæ sit quærenda.*
3 *Quarta funeralis inducta est in fauorẽ Parochorũ.*
4 *De iure est quarta pars de consuetudine maior, vel minor.*
5 *Consuetudo tamen debet esse legitime præscripta.*
6 *Nulla existẽte consuetudine in Parochiali seruanda est, quæ viget in Ecclesia, in quam infertur cadauer, si vero vna in vna, alia in alia, seruanda est consuetudo Parochialis, quod non admitttitur & probatur.*
7 *Consuetudo debet esse respectu eiusdem.*
8 *Consuetudo vnius Ecclesiæ cũ alia non attenditur.*
9 *Multum tribuitur consuetudini in materia quartæ*
10 *Consuetudo non extenditur de loco ad locum, neq; de persona ad personam.*
11 *Consuetudo in spetie probanda est.*
12 *Quarta an sit soluenda per Conuentus & Monasteria ædificata post Tridentini promulgationem, & per quadraginta annos ante.*
13 *Pij V. Constitutio de quarta.*
14 *Pro non soluenda quarta sufficit consuetudo, nec aliud requiritur Priuilegium.*

15 *Constitutio Pij V. suprascripta non est reuocata.*
16 *Neq; requiritur derogatio Clementine dudum.*
17 *Conuentus ædificati post concilium, licet in facultate ædificandi adsit clausula saluis iuribus Parochialibus, non tenentur dare quartam.*
18 *Sententia exequtiua lata per Nuncium Apostolicam vbiq; debet prodesse.*
19 *An possit fieri compensatio quartæ cum legato.*
20 *Compensatio non potest fieri, nisi inter debitores.*
21 *Quarta est soluenda ab Ecclesia, non ab hæredibus, quod infra explicatur non principaliter sed in subsidium.*
22 *Parochus in manu hæredis sequestrat quartam.*
23 *Si quid legetur Episcopo, debetur legatũ & quarta.*
24 *Vxori non tãtum legatum sed & dos debetur infra.*
25 *Si quid legetur Episcopo, & quid capellis. Episcopo debetur suum legatum, & quarta de legatis Capellis.*
26 *Quarta nunquam est diminuenda.*
27 *Filiæ cui aliquid est legatum nan debetur integra dos.*
28 *Non Ecclesia, sed defunctus vel hæres debet quartam.*
29 *Expenditur Cap. de his, de sepult.*
30 *Expenditur Cap. officij de testam.*
31 *Resoluitur ad quos spectet solutio quartæ, & an possit fieri compensatio cum legato.*
32 *Respondetur rationibus & textibus concludendo, quod Ecclesia non tenetur ad quartam, nisi in subsidium.*
33 *Conciliantur duo textus.*
34 *Respondetur quarto argumento contrario.*
35 *Recensetur pœnæ contra spoliantes funus antequam perueniat ad manus eorum, quibus debetur.*
36 *Quis sit iudex cõpetens in caussa quartæ funeralis.*

Parochus præter Legatum prætendit etiam quartam, & quia non detur expoliat funus.

L I I.

1 CArolus electa sibi sepultura in Ecclesia Patrũ Sancti Francisci legat Ecclesiæ suæ Parochiali quinquaginta aureos, moritur, Dum funus est eleuandum, oritur quæstio de quarta, quam Parochus prætendit Patres negant deberi, & quia compensatur legato, & quia Monasterium est ædificatum post Tridentinum, tandem allegato decreto Sacræ Congregationis, quod funeris elatio non est retardanda sub quocunq; prætextu etiam quartæ, cadauer eleuatur, & dum ad Ecclesiã defertur, Parochus e funere surripit duo intersticia, ingressus Ecclesiam superior patrum, & videns intersticia deesse omnibus adstantibus, qui cadauer fuerant comitati, dixit Parochum ex intersticiorum surreptione incurrisse excommunicationem, & teneri illa reddere. Parochus dixit se caussam coram Episcopo suã esse facturum. In hoc facto quæsita fuerunt sequentia.
2 P. An † Quarta debeatur à Conuẽtibus ædificatis post Tridentinum. 2. An facienda sit compensatio quartæ cum legato facto Ecclesiæ. 3. An Parochus expolians funus incurrat excommunicationem. 4. Quas alias pœnas incurrat. 5. Coram quo superiore caussa ista tractanda sit.
3 Pro intelligentia dicendorum. Noto quartam funeralem, quę in iure dicitur Canonica, portio à iure inductam esse in fauorem Parochorum propter administrationem Sacramentorum cap. 1. Cap. Relatum Cap. De his. De sepult. Ricius 4. p. suæ praxis ref. 299. num. 1.
4 & 2. Hier. Roder. in Comp. quæst. Regul. ref. 18. n. 1. † Ista Canonica portio de iure est quarta pars, ideò dicitur quarta Cap. Cum super de sepult. Clement. Dudum eodem tit. Quæ tamen potest per consuetudinem esse maior, vel minor. Cap. Antiquos 10. quæst. 1. Cap. Cer-
5 tificati de sepult. † debet tamẽ consuetudo esse legitime præscripta iuxta ea, quæ tradit Barbosa de offic. & potest. Parochi. Cap. 25. nu. 2. & 16. qui etiam eodem
6 num. 2. habet quod † si in Ecclesia Parochiali non est certa consuetudo, tunc ea seruari debet, quæ viget in Ecclesia, cui legatur si vero in Ecclesia Parochiali sit vna consuetudo, & altera sit in Ecclesia, cui legatur, asserit seruandam esse consuetudinem Parochialis. Ego tamen puto neutri consuetudini esse standum, sed quartam esse soluendam prout de iure communi, quod
7 non sit seruanda consuetudo, probo † quia consuetudo debet esse vnius Ecclesiæ cum eadem non vero cũ
8 alia, † neq; consuetudo vnius Ecclesiæ cum alia est ex-
9 tendenda, quia licet in materia sepulturæ † multum tribuatur consuetudini. Mantica decis. 366 nu. 3. Con-
10 suetudo tamen non extenditur † de loco ad locum, quemadmodum neq; de persona ad personam. l. 3. §. si quis hoc interdicto & ibi Bart. de itin. actuq; priu. l. ius singulare, & l. quod vero contra ff. de legib. Bald. & re-
11 liqui apud Mannc. decis. 284. nu. 6. † & ideò consuetudo in specie probanda est Castrens. consil. 340. ad fin. vers superest lib. 2. Ripa Resp. lib 2. Cap. 25. num. 17. in fin. Cauet. cons. 96 num. 4. Nulla ergo est consuetudo nulla autem extante consuetudine quarta secundum ius commune est soluenda.
12 Nunc ad. 1. difficultatem. An quarta sit soluenda à Conuentibus ædificatis post Tridentinũ, vel per quadraginta annos ante. Respondeo non esse soluendam ita declarauit, Pius V. in sua constit. incipit etsi mendicantium. 17. Kalend. Iulij 1567. cuius verba ad rem
13 nostram sunt sequentia. † Quartam autem funeralium de qua sess. 25. c. 13. nequaquam soluere teneantur Monasteria, quæ a quadraginta annis citra fundata existunt postquam Concilium ipsum loquitur tantum de Monastrijs ante annos quadraginta fundatis, quæ ipsam quartam soluere consueuerant, & vbi solui consueuit, id tantum ceræ, & aliorum, quæ in aliquibus partibus deferri contigerit tempore, quo defunctorum corpora ad sepulturam deferuntur, nõ autem de missis seu legatis, vel alijs, fratribus ipsis, siue monialibus relictis, aut alias quomodolibet donatis solui debet, sicq; intelligi Cõcilij decretum quoad quartam huiusmodi soluendam debere decernimus, vbi vero non est consuetudo soluendi quartam huiusmodi, de nullo suprascriptorũ solui deberi declaramus. Ex qua constitutione duo colliguntur, alterum est probatio directa nostræ Conclusionis. Alterum quod sufficit consuetudo non soluendi quartam ad exemptionem eiusdem solutionis, & hoc ad mentem Concilij ex illis verbis vbi vero non est consuetudo soluendi quartam huiusmodi, de nullo supradictorum solui debere declaramus. Non enim est nouum ius sed declarat Conci-
14 lium, † secundum istam erga sufficit consuetudo, nec
15 requiritur aliud priuilegium. † Quæ constitutio non est reuocata, vt in declarationibus impressis conc. sess. 25. de refor. c. 14. §. Ad Episcopis & sequitur Rota in vna Liciens. cuius particula quæ ad rem nostram facit ita si habet. Nec obstat concil. sess. 25. c. 13. Quia cum istud Monasterium sit fundatum post publicationem Concilij, & quatenus esset fundatum antea, cum non esset solitum soluere dictum quartam, Concilium ei non obstat, vt declarauit Sanctiss. Pius V. in sua constit. de anno 1567. quam refert Arcang. Caraccia de quarta funeral. cap. 1. Gutierez, de iur. confirm. part. 2. capit 4. numer. 3. Emanuel Rodriqnez tomo primo quæst. 41. artic. 2. & ita resoluit Congregat. Eminentiss. Interpretum vt refert Rodriq. loco citato. Nec est verum quod prædicta Constitutione Pij V. fuerit reuocata per Gregorium XIII. vt in eius Bulla quam refert Nauarrus in Manual. Capit. 27. in

fine

sine quia cum dicta Bulla Pij plura contineret per Gregorium redacta fuit ad terminos Concilij, vt censuit Congreg. Eminen. Interpretum sicut testatur Caraccia loco citato qui etiam in fine refert ipsam declarationem,& bene aduertit Gutierez, vbi supra ita Barbosa loco citato. Ex qua etiam declaratione cōstat nihil de priuilegijs agi;sed tantū de consuetudine,quod si alicubi priuilegia etiam adiunguntur ex duplici capite probabitur exemptio ex consuetudine,& ex priuilegio. Cōuentus ergo qui à quadraginta annis ante Cōcilij confirmationem soliti erant soluere quartam, tenentur etiam soluere post Concilij cōfirmationem & nihil innouat de istis Concilium. Conuentus autem & Monasteria quę post Concilium vel ante Concilium à quadraginta annis citra sunt ædificata neq; consuetudinem induxerunt soluendi nō tenentur soluere. Neq;
16 requiritur speciale priuilegium † neq; derogatio Clementinæ dudum quia satis est derogatum ex Concessione Pij V. supra relata, quæ nisi intelligeretur derogare dictę Clementinæ nihil cōcederet,& præterea neq; est necessaria dicta derogatio quia Summus Pontifex hoc declarat ad mentem Concilij vult enim ita esse
17 per Concilium dispositum.† Neq; puto Conuentus & Monasteria supradicto modo ædificata cum clausula, & concessione ædificandi salua iustitia Parochialium, teneri ad dictam quartę solutionē,quia illa clausula debet intelligi de alijs iuribus Parochialibus. Cum enim sint exēpti per supradicta, & de exemptionibus, quod ijs derogetur, nulla fiat mentio, de alijs iuribus, non vero de istis erit interpretanda dictæ concessionis clausula; ad hoc vt teneantur exempti quartam soluere quid specialius erit inserendum. Quod quarta non debeatur refert, Hieronymus Roderiq. loco citato decisum per sententiam in Hispania per Nuncium Apostolicum 28. Sept. 1622. nu. 18. in fauorem Reformatorum post longam consultationem habitam cum
18 omnibus Doctoribus Salamantinis, † quam sententiam, exequtiua cum sit, & lata per Nuncium, in his etiam nostris partibus debere prodesse affirmat num. 10. eiusdem resolu. Doctores videri possunt apud Rodriquez Barbosam & Dianam,&c.

19 Ad secundam difficultatem propositam. An facto Legato Ecclesiæ sit soluenda quarta, vel possit fieri compensatio? dubiæ quæstionis est, & quod non pos-
20 sit fieri videntur probare sequentia. P. † Quia cōpensatio non potest fieri nisi inter debitores, inter conditiones enim requisitas ad compensationem vna est, quod fiat de bonis debitoris non alterius, Nauar cap. 17. nu. 115. Sà verbo depositum Lessius lib. 2. c. 27. dub. 4. num. 16. & alij apud Bonacinam de Contract. disp. 1. quæst. vlt. p. 2. nu. 19. sed Ecclesia, in qua est facta electio sepulturæ, debet quartam,& hæredes legatum ergo non potest fieri compensatio, cum deficiant termini necessarij, quod autem Ecclesia debeat ipsa sol-
21 uere quartam patet ex Clem. Dudum de sepulturis † vbi onus soluendi quartam iniungitur fratribus, & ex
22 cap. 1. eodem titulo in 6. & ex Glossa dicente quod † quarta potest sequestrari à Parocho in manu hæredis, si enim deberetur ab hærede, non sequestraretur in manu eius, sed ab eo peteretur, debet ergo Ecclesia quartam, & hæres legatum,non potest ergo fieri compensatio. 2. Pr. si quid legetur Episcopo debetur legatū
23 & quarta nec fit compensatio ergo eodem modo,† si quid legetur Parocho debebitur legatum, & quarta quod Episcopo debeatur legatum & quarta par. ex cap. officij de test. 3. l. vnica §. sciendum. C. de rei vxoriæ de-
24 cetnit quod si † maritus, qui tenetur restituere dotem vxori eidem vxori simpliciter aliquid legauit, eidem vxori debetur dos & integrum legatum ergo eodem
25 modo, debebitur quarta Ecclesiæ & legatum 4. † si quid legetur Episcopo & quid Capellis vel locis pijs, &c. debetur Episcopo legatum & præterea etiā quarta de legatis. Cap. Requisisti §. secus autem. De testam. ergo eodē modo & Parocho debebitur quarta & le-
26 gatum. 5. † Quarta numquam est diminuenda, bonus textus in Clem. 2. §. verum ibi largiri integre teneantur de sepultura vbi Glossa verbo integre interpretatur Canonicam portionem non esse minuendam & Cap. 1. ibi integraliter faciēdo eodem tit. in 6. videtur idem innuere, & ita tenent Glossa locis citatis Cardinalis ibidem numer. 20. Couar. in Capit. officij numer. 6. Molina & alij quos sequitur Barbosa de offic. & potest. Parochi.

Alij putant esse faciendam compensationem, & probant. P. ex l. si cum dotem §. si pater ff. soluto matr.
27 vbi habetur, † quod si pater legauit aliquid filiæ, filia non poterit habere integrā dotem, & Legatū integrū, quia pater censetur reliquisse animo compensandi, ergo etiam in casu nostro testator legans Ecclesiæ videtur legasse animo compensandi debitum, neq; Ec-
28 clesia poterit repetere quartam, & legatum. 2. † Non Ecclesia debet quartam Parocho, sed debet testator, in eius defectum eius hæres patet ex Cap. de his. De sepult. vbi habetur expresse Parochianum vel eius hæredem debere Parocho Canonicam portionem vel quartam. 3. Canonica portio vel quarta debetur Ecclesiæ Parochiali, vel propter onera quæ subijt administrando Sacramenta Parochiano vel in compensationem iniuriæ quam illi infert idem Parochianus Parochiali relicta in alia Ecclesia eligendo sepulturam, ergo debetur ab eodem Parochiano qui satisfecisse
29 putandus est legando eidem Ecclesiæ. 4. Ex Cap. offi-
30 cij de test. Iura non faciunt testatorem debitorem simpliciter quartæ, sed decernunt quod relinquat quartam suo iuditio Ecclesiæ Parochiali cū ergo reliquerit quod suo iuditio bene visum est satisfecit in terminis suę obligationi, ergo frustra quærimus, qua mente vel qua intentione reliquerit. Quæ ratio tanti fit ab Abbate ibidem, vt asserat hanc quæstionem non esse multum dubitabilem.

31 Quibus stantibus. Dico quartam deberi Ecclesię Parochiali, quoties electio sepulturæ facta est in locis, solius illam soluere, sed est soluenda à testatore vel ab hærede, si nihil ei sit legatum, quod si non soluatur ab hærede, vel testatore, & nihil etiam legati sit factum eidem in subsidium tenetur Ecclesia, in qua electa sepultura cadauer sepelitur si vero aliquid sit legatum, siue multum, siue parum illud sit, neq; hæredes, neque testator, neq; Ecclesia tenetur soluere quartam, quia legatum intrat loco quartæ, & cum eo fit compensatio; patet ex supradictis, quod quarta debeatur ex Clem. Dudum ex alijs iuribus. Quod habeatur à testatore vel hæredibus ex Capit. de his de sepult. & alij similibus. Quod si quid legetur nihil debeatur pariter ex eadem Cap. de his, & quod sufficiat legatum quale illud sit ex Cap. officij de test. & alijs quod in defectum testatoris vel hæredum teneatur postea Ecclesia, ex alijs iuribus, in quibus dicitur, quod quarta sit soluenda ab Ecclesia sepulturæ, & ratio est, quia cum quarta debeatur ob administrata Sacramenta ob iniuriam illatam quia Parochiali matrici relicta ad aliam transfcat filius, debitum principaliter est filij, & ita intelligendi textus, quod si ipse debito suo desit non conuenit Ecclesiam Parochialem iure suo priuari. ideò in subsidium tenetur ad quartam Ecclesia sepulturæ. Ex quibus licet satis superque eliciatur responsio ad obiecta attamen, ne quid remaneat dubij, ad singula respondendo.

32 Ad primum dico compensationem fieri inter terminos necessarios. Nam legatum, & quarta debetur ab eodem hærede, vt dictum est. Ad Clem. dudum Respondeo intelligendam esse in subsidium non principaliter eodem modo, Glossa concedit sequestrationem quoties Ecclesia in subsidium tenetur, Nec quid quam habet Io. Andreas ibi in contrarium, quia non asserit legatum factum Ecclesiæ non venire in compensationem, sed tantum habet quod si Ecclesiæ Parochiali aliquid aduenit eo quod cadauer prius fuerit delatum in eam, & ideò aliquid lucrata sit illud, quod lucrata est, non venit in compensationem.

Ad 2. Respondeo esse disparem rationem de Episcopo, & Curato, quia testator nihil debet Episcopo, sicut debet quartam Parocho, ideò nil mirũ, si & quarta debeatur de legatis, & legatum. Quarta enim debetur ab Ecclesia Episcopo in signum subiectionis, debetur vero à testatore Parocho ob sacramenta administrata.

33 Ad 3. Respondeo duas leges, quæ videntur sibi contrariæ, hoc modo esse conciliandas secundum Bart. in l. si cum dotem, quod, aut debitum est voluntarium, aut necessarium, si voluntarium, vt in casu l. 1. §. secundũ C. de rei vxoriæ, legatum, & debitum debetur integrũ, si vero debitum est necessarium, quia non procedit ex libera voluntate testatoris, sed est necessarium, quia debitum ex lege, vt dos filiæ, vt in casu l. si cum dotem §. si pater ff. soluto matr. vt, quarta Parochialis, tunc facienda est compensatio, nisi aliter determinet expresse testator quia tali casu eius voluntatis exequẽda est. Quam doctrinam admittit Abbas Cap. officij supr. nu. 4 & alij, quod dicendum est de quibuscunq; alijs legatis, ad hoc l. si compensandi. C. de hæred. iustit. l. Lucius ff. de l. p. l vlt. §. penult. ff. de leg. 2. Ad 4. Resp. sicut ad
34 secundum. Ad 5. Dico † quod quarta quando compensatur cum legato datur integre, quando datur totum legatum beneuisum testatori, quando vero nullum est legatum, soluitur integre iuxta consuetudinem patet ex supradictis.

35 Ad 3. difficultatem. Quas videlicet pœnas incurrat Parochus expolians funus, antequam deueniat ad manus eorum, ad quos spectat. P. adest excommunicatio lata contra eos qui vexant fratres super solutione quartę, Miranda in Manuali Prælat. tom. 2. q. 48. a 14. P. Pellegrinus in Compend. Priuileg. Cler. Reg. Theat. tit. Canonico portio in scholio §. In quam pœnam Hier. Rodriq. ref. 18, nu. 10. Vide Mirandam late de hac excommunicatione. 2. Expolians funus violenter inquit Roderiq. n. 14. & rapiens, vel secundum Portel. expolians vel rapiens, etiam non violẽter funus antequam veniat ad manus eorum, quibus debetur, perdit quartam funeralem, & ius, quod habet, teneturq; restituere simul cum corpore quidquid accepit.

36 Ad quartam dico in ijs quę pertinent ad quartam, & sunt controuersia inter regulares, & sæculares Sacerdotes, nihil potest Episcopus; sed res tota est expedienda, vel corã Sanctissimo vel eius legatis, seu coram Prælatis Regularium, Miranda loco citato. §. Neq; etiam in dicto casu fratres conueniri habent coram ordinario loci, sed coram proprijs Prælatis seu coram Papa, vel eius legatis. Resp. ergo legatum esse computãdum Curatũ incidisse in excommunicationẽ & alias pęnas; Nec posse regulares coram ordinario conueniri.

S V M M A R I V M.

1 Proponitur casus discutiendus.
2 Quot quæstiones oriantur.
3 Quid nomine gabellæ sit intelligendum.
4 Quid importet dictio omnium, & quarumcunq;
5 De fide est posse principem imponere vectigalia, & subditos teneri soluere.
6 Imperator, Concilium Generale, Papa, Reges & qui veniunt nomine regum vt Respublica Veneta possunt imponere vectigalia.
7 In Hispania quomodo Rex possit imponere vectigalia & tributa.
8 Ex qua caussa possint imponi vectigalia.
9 Rex datus est populo ad populi vtilitatem non populus Regi ad Regis vtilitatem.
19 Rex si redigatur ad inopiam an possit vectigalia imponere.
11 Tributa seu vectigalia debent proportionari necessitati, pro qua imponantur, & viribus illorum quibus imponuntur.
12 Ad iustitiam vectigalium requiritur auctoritas in imponente, Iustitia caussæ imponendi, & iustitia formæ in impositione.
13 An tributa sint soluenda antequam petãtur an sint soluenda cum petuntur, vel an requiratur sententia iudicis.
14 Quid de solutione vectigalium quibus pęna est adiuncta, & quibus non est adiuncta.
15 Quid si extet consuetudo non soluendi.
16 Quod si nulla adsit consuetudo.
17 Quid de vendentibus & transuehentibus merces secreto & occulte.
18 An gabellarijs petentibus quæ merces sint illę quæ exportantur teneantur mercatores verum pandere, an possit aliquid occultare.
19 An Princeps possit aliquos eximere ab onere soluendi tributa etiamsi hoc sit in pręiuditium communitatis.
20 Quid sit priuilegium personale & quid reale.
21 Sola persona est capax beneficij per priuilegium concessi, siue mediate siue immediate ex quo oritur distinctio priuilegij in personale & reale.
22 Priuilegiũ personale cum persona finitur nec transit ad alias.
23 Reale durat quousq; res ipsa durat.
24 Res quibus priuilegia conceduntur sunt vel corporeæ, vel incorporeæ, & quæ istæ sint. Rebus concessum priuilegium est reale.
25 Priuilegia concessa religionibus communitatibus quatenus vniuersitates sunt, & vt tales vtuntur sunt realia.
26 Iisdem concessa quatenus etiam particulares personæ ijs vtantur vt tamen in communitate conueniunt sunt etiam realia.
27 Enumerantur aliqua huiusmodi priuilegia.
28 Priuilegia concessa personæ ab labores in bello, ob reportatam insignem victoriam, ob singularem eccellentiam, si ob materiæ incapacitatem ad hæredes non possunt transire, semper erunt personalia, quibuscunq; verbis concedantur, si vero possũt transmitti, & verba dirigantur in dignitatem, & dignitas possit transire ad successores sunt realia, nisi tamẽ concedantur ob qualitatem tali personæ inhærentem, quia tunc personalia censentur.
29 Priuilegiũ concessum personæ nõ expressa dignitate, cum possis exprimi, est personale, nisi adderentur verba indicantia perpetuitatem.
30 In priuilegijs maxime vitanda est superfluitas, sed omnia debent aliquid operari, nisi talis extensio esset successoribus præiuditialis.
31 Priuilegia, si pensatis verbis & materia adhuc remanet dubium, an sint realia, vidẽdum est, an cuiquam sint præiuditialia, & pugnantia cum iure communi, & erunt personalia, si vero omnino fauorabilia erunt realia.
32 Beneficium principis decet esse mansurum, & est late interpretandum, nisi præiudicet tertio.
33 Priuilegium, quod iuri non derogat, lædit ius tertij, est late interpretandum quatenus non preiudicat, & stricte quatenus lædit.
34 In dubio secundum maiorem probabilitatem erit

indi-

iudicandum reale vel personale.

35 *Maior probabilitas est quædam moralis certitudo.*

36 *Qui iam est in processione priuilegij vt realis orto deinde dubio, gaudet etiam vt reali.*

37 *Durante dubio melior est conditio possidentis.*

38 *Priuilegium ex contractu est reale. Ex gratia, personale, nisi aliter ex alijs coniecturis habeatur.*

39 *Concessio immunitatis gabellarum non transit ad hæredes.*

40 *Priuilegium concessum non subdito transit in contractum.*

41 *Respondetur multis soluendo, an exemptionis priuilegium transeat ad hæredes, vel successores.*

42 *Perpetuum dicitur, quod durat ad vitam hominis.*

43 *Priuilegium concessum descendentibus in perpetuum est omninò perpetuum.*

44 *Priuilegium immunitatum an possit reuocari a successore deciditur, & quando.*

45 *Concessum Patri, filijs, & nepotibus, non addito in perpetuum durat tantum durante vita concedentis.*

46 *Concessum generi, & posteris non extenditur ad natos ex fæminis; concessum pro se, & successoribus descendentibus extenditur.*

47 *Nomen posteritatis comprehendit tantum familiam. Descendentium autem extenditur in infinitum, tam ad natos ex masculis quam ex fæminis.*

48 *Nomine liberorum veniunt liberi vtriusque sexus.*

49 *Quando in priuilegio sit electa industria personæ, & quando commissio per alterum non possis explicari remissiue ad Doctores.*

50 *Priuilegium concessum Titio, & suo hæredi intelligitur de primo hærede tantum.*

51 *Legis dispositio intelligitur semper de primo actu.*

52 *Facultas eligendi Confessarium Capellanum &c. intelligitur tantum de primo actu, & facta prima electione expirat.*

53 *Securitas concessa bannito veniendi ad aliquem locum intelligitur de primo aduentu.*

54 *Obligatus contribuere pro Matrimonio filiæ intelligitur de Matrimonio primæ tantum.*

55 *Facultas aliquid declarandi, intrandi monasterium monialium, percipiendi fructus ex aliquo fundo, intelligitur de prima vice, etiamsi fundus duos fructus faciat.*

56 *Licentia data arbitrandi, Cardinali testandi intelligitur tantum de prima vice.*

57 *Regula quod dispositio legis intelligatur de primo actu habet locum in quacunque materia vltimarum voluntatum, contractuum, & Beneficiorũ, & dotis limitationes & reliqua remissiue.*

58 *Exemptio à gabellis an includat non solum impositas, sed etiam imponendas tempore etiam belli, resoluitur.*

59 *Publica vtilitas est præferenda cuilibet priuilegio, & priuilegium generaliter indultum non includit casum publicæ necessitatis, & si includeret esset nullum.*

60 *Alioqui exemptus tenetur ad nouas collectas tempore belli impositas.*

61 *Priuilegia harum concessionum tantũ valent quantum sonant, & ideò non extenduntur ad munera patrimonialia, ordinaria, aut realia; si simpliciter sint concessa, & de istis non sit facta expressa mẽtio, vel aliunde tolligatur.*

62 *Quibus modis quis sibi præiudicet in exemptione solutione gabellarum, & quæ requirantur exactè traditur.*

63 *Vnico actu contrario priuilegio non præiudicatur, si habeat tractum successiuum, præiudicat in momentaneo.*

64 *Proponitur soluenda tertia difficultas an possit fieri compensatio in vectigalibus pro debito principis.*

65 *Proponitur ratio dubitandi.*

66 *Requisita ad compensationem enumerantur, & expenduntur.*

69 *Quædam distinctio pro solutione difficultatis.*

70 *Resoluitur an gabellarij ipsi possint vti compensatione in gabellis.*

71 *Simpliciter resoluitur difficultas respectu omnium & quorumcunque creditorum Regis.*

72 *Confirmatur dictum primò.*

73 *Confirmatur secundò.*

74 *Soluitur ratio ad lucta in contrarium.*

75 *Conclusio istius difficultatis tertiæ.*

76 *Quædam obiectio.*

77 *Respondetur toti propositæ quæstioni remissiue ad antedicta.*

Priuilegium immunitatis à solutione Gabellarum an transeat ad hæredes.

LIII.

1 SErenissimus † Princeps N. concessit Illustrissimis Dominis Carolo, & Didaco de N. exemptionem a solutione omnium, & quarumcunque Gabellarum in toto suo statu, istoque priuilegio prædicti domini vsi sunt quoadusque vixerunt, nunc illis vita functis, ministri cogunt hæredes ad solutionem earundem Gabellarum, ideò quærunt, an teneantur, & dato, quod non teneantur, an soluendo sibi præiudicent, & tandem an oculta compensatione vti possint.

2 Pro † Solutione istius difficultatis primæ recurrendum est ad tenorem priuilegij, & considerandũ qualis sit concessio. Vel enim priuilegium est concessum personis, vel rebus; Si concessum personis vel expressis tantum. vel etiam hæredibus, vel Generi, & posteris. Vel expressis, & descendentibus, vel subditis, vel extraneis, vel ex gratia, vel ex contractu. Hæc omnia expendemus vt solutio vera habeatur; sed quia in hac concessione adsunt ista verba omnium, & quarumcunque Gabellarum videndum prius quid nomine Gabellarum intelligatur, & quæ veniant in hac concessione.

3 Noto primò. † Quod nomine Gabellæ magis presse venit illud, quod datur à venditoribus pro rebus, quæ venduntur, magis late comprehenditur, quod dictum est, & præterea etiam vectigal, & pedagium, latissime autem extenditur ad omnes exactiones, ita Siluester verbo Gabella &c. sunt autem variæ istæ exactiones siue genera tributorum. Census, qui est pensio, quæ soluitur principibus pro personis & capitibus ciuium in signum subiectionis, & ob hunc numerabant populum, & pertinebat ad quandum vanitatẽ, ideò punitus est Dauid. Dicitur etiam census pensio, quæ dabatur pro quãtitate facultatum, quas vnusquisque habebat & sic dicebatur à censendo, eo quod facultates censebantur. l. forma ff. de Censib. Vectigal dicitur id, quod soluitur pro rebus & mercimonijs, quę

vehun-

vehuntur ex vna prouincia in aliam, & ex vna ciuitate in aliam caussa negotiationis; debetur autem ob refectionem murorum, & aliorum operum publicorum & hoc habetur in l. ex præstantiori. C. de vectigalib. Vectigal dicitur etiam tributum, quod ex prædijs, & fundis à conductoribus reipublicæ tribuitur in l. ff. Si ager vectig. Pedagium Guidagium, Gabella, Assisiũ, talea duana, datium,& si quæ alia sunt huiusmodi tributorum genera possunt videri apud Summistas Angelum, Siluestrum, Tabienam &c. & apud Theologos Sotum lib. 3. quæst. 6 a 7. Ledesmam 2. 4. quęst. 18. art. 3. Medinam quæst. 16. cum ergo omne genus tributorum veniat sub nomine Gabellæ dicẽdum erit hoc priuilegio à solutione omnium fuisse exemptum D. Carolum maxime stantibus illis verbis omnium,
4 & quaruncumque † Nam dictio, omnium, prædicatur de pluribus l. non distinguimus §. Si plures ff. de arbitr. Innocent. in cap quia propter, num 5. de elect. Bald. in l. in testamento sub numer. 12. vers. tu dic. C. de test. milit. Anchar. cons. 68. numer. 2. & 3. Castrens. cons. 127. lib. 1. Surd. cons. 31. numer. 25. & seq & operatur, ac si de singulis esset facta expressio spetialis. Bart. in l. 2. ff. de nouit. Aymon cons. 308. numer. 6. Cephal. cons. 56. numer. 22. & dictio quęcumque est adeo prægnans, vt includat etiam illa, quæ proprie non sunt talia Bald. in l. quæcumque C. de seru. fugit. Alex. cons. 17. numet. 6. & seq. lib. 6. Tiraquell. de retract. ligna. gloss 7. sub numer. 22. §. 1. decis. ped. 102. num. 4. Vide Beltraminum io annotat. ad Decis. 267. Ludouisij num. 12.

5 Noto 2. † posse principes suis subditis Gabellas, Vectigalia, &c. imponere, & subditos teneri soluere, est de fide Matthæi 17. & ad Romanos 3. & 1. Corint. 9. Quis pascit gregem, & de eius lacte non comedit. Imponens tamen Gabellas, debet habe-
6 re auctoritatem eas imponendi, vt † est Imperator, Rex, & Concilium generale; est definitum an cap. super quibusdam. de verb. signif. sub nomine Concilij venit etiam Papa, Caietanus. Verbo vectigal. An vero nomine Regis veniunt omnes reges, an tantum reges Romanorum, disputant iurisperiti, attamen videtur definitum in supracitato cap. super quibusdam vbi Rex, & Imperator ponuntur, vt quid diuersum, & ita obtinuit consuetudo vniuersalis, & consentiunt fere omnes Doctores, nomine Regum intelligontur Respublicæ non recognoscentes superiorem, vt Veneta, & Ianuensis, & item principes nulli subiecti, vt Dux Sabaudiæ, Florentiæ, &c. quia eadem est ratio de istis, ac de Regibus. Salicet l. vectigal. C. noua vectigal. Ioannes Andreas, & Panor. d. cap. super quibusdam Siluester Gabella 3. quæst. 1. Angelus Verbo Pedagium numer. 1. Reges tamen Hispaniarum non aliter possunt imponere noua vectigalia, & tributa in Hispania, quam vocatis de more comitijs, illa proponat, probent, procuratores & tribuni plebis leg. 1.
8 & tit. 7. l. 6. nouæ recopilat. † Qui gabellas imponit debet hoc facere ex iusta caussa, quæ est bonum publicum, & non priuata vtilitas principis, nisi ea redundaret in bonum commune, vt si princeps esset redactus ad tantam inopiam, vt eius redditus non essent satis ad eius sustentationem, vel esset captus ab hosti-
9 bus, & indigeret pretio pro sui redemptione: † quia rex datus est populo propter eius vtilitatem, non po-
10 pulus Regi † quod si rex sit redactus ad supradictam necessitatem sua culpa, expendendo male suas facultates, si habet, vnde possit se subleuare, non potest imponere noua vectigalia &c. quia cum sua culpa id effectum sit, tenetur etiam efficere quantum in se est, vt subleuetur sine damno populi ita D. Thom. Epistola ad Ducissam Brabantiæ. Metina. C. de Restit. quæst. 13. resp. 2. Salon 2. 2. quæst. 77. art. 3. tract. de vectigal. art. 1. contro. 4. quod si aliter oon possit subleuare necessitatem suam, etiamsi in eam sua culpa inciderit, adhuc potest vectigalia imponere. licet Palacios Rubios cap. per vestras de donat. notab. 3. num. 27. num. 12. Hostiens. cap. Conquerente num. 17. de off. ord. Henricus cap. Cum Apostolus num. 11. de censib. &
11 D. Antoninus absolute dicant non licere † & tandem imponens tributum debet obseruare debitam formã, quæ consistit, primò quod Impositio tributi proportionetur necessitati, pro qua imponitur, & eam non excedat. 2. quod proportionetur communitati, idest, quod illi non sit nimis graue. 3. quod proportionetur ciuibus inter se, idest vt seruetur proportio, vt diuites
12 magis soluant, quam pauperes, † & ita, vt Vectigal Tributum &c. sint iusta requiritur Auctoritas in imponente, Iustitia caussæ Imponendi; Formæ iustitia in impositione. Hoc modo impositá tributa à subditis sunt omninò soluenda.

13 Sed † occurrit dubium, an ista tributa, Vectigalia &c. ita imposita sint soluenda, etiamsi non petantur, an verò satis sit ea soluere, cum petuntur, & an etiam requiratur sententia Iudicis, & incipiendo à sententia. Angelus verbo Pedagium nu. 6. Gandauens. quodlib. 3. quæst. 22. Tabiena verbo Pedagium num. 9. asserunt tributa esse pænas, & ideò non teneri ad eorum solutionem ante sententiam, esse autem soluenda ante omnem iudicis sententiam tenent D. Hieronymus, & Theophilactus super illud Matth. 22. Reddite, quæ sunt Cæsaris Cæsari. D. Thom. opusc. 20. de Reg. Princ. lib. 1. cap. 12 & lib. 3. cap. 5. & 11. & super caput 13. ad Roman. lect. 1. Nauar. sum. cap. 17. num. 200. Couar. Regula Peccatum 2. par §. 5. Castrus & alij multi quos
14 refert Sanchez lib. 2. cons. mor. cap 4. dub. 1. † Pro cõciliatione dico, quod, vel est impositum tributum Vectigal &c. adiecta graui pæna, vel non adiecta pæna. Si nulla est addita pæna, tenentur statim illa soluere; Si verò sit adiecta pæna, potest cum multis vere defendi non esse soluenda, quia induunt rationem pænæ. An autem sint soluenda, antequam omninò petantur; supponendum est, hanc difficultatem de omnibus tributis, & gabellis, esse intelligendam de iustis, quia iniusta, siue petantur siue non, nunquam sunt
15 soluenda. † In vno omnes conueniunt, quod, si alicubi consuetudine sit inductum, vt tributa non soluantur, donec fuerint petita, excusentur in conscientia non soluentes, donec petantur, intellige tamen, modo omnis dolus, & fraus ad occultandas merces absit, quia consuetudo vim legis habet ita Couar. loco citat. num. 5. & alij. An autem sint soluenda oon extante consuetudine.

16 † Dico, quod vel Gabellæ sunt incapitatæ, vel non; si sunt incapitatæ, idest. Si mercatores sumpserunt in se obligationem soluendi certam summam ex conuẽtione, vt multi faciunt, qui conueniunt cum Gabellarijs de certa quantitate soluẽda; isti omninò tenentur soluere Gabellas, etiamsi non petaotur, quia tunc induunt rationem contractus, quod si nõ sint incapitatæ.

Dico, quod gabellã, quæ est imposita ob venditionem mercium, etiamsi moderate exigatur, & res, quę venduntur, sint magnæ quantitatis, si absit fraus, & dolus, & venditio fiat bona fide, & exactores noo petant, vendentes non tenentur soluere, ita Palacios verbo Vectigal. Ledesma 2. par. 4. quæst. 18. art. 3. qui addit, ideò istas gabellas esse iustas, quia non soluuntur, nisi petantur, & alij; Ratio est, quia ita sunt acceptatæ, & esset nimis durum aliter acceptare, & esset nimis arduum teneri vendentes inquirere exactorem; & Auendagno in suo dictionario, verbo Alcauala, quod est idem, ac gabella. de qua nunc agimus, hæc habet. Si quis gabellario Regis petenti alcaualam fraudem fecerit, ne possit eam consequi, tenetur in conscientia restituere, si tamen regius gabellarius non petierit, licet venditor ita secrete vendat, vel commutationem faciat, vt contractus non veniat in notitiam gabellarij, non tenetur alcaualam offerre non petenti gabellario, etiamsi ille percipiat alcaualas, ex caussa onerosa locationis (nota rationem istius Doctoris) Nam talis est naturæ hoc tributum, vt noo debeatur, nisi petatur idem tenet Palacios verbo Ve-

ctigal

ctigal, & alij multi. Idem dicendum de Gabellis, quæ
ſoluuntur ratione tranſitus per portus, per vias, per por-
tas, per ſaltus, & de Aſſiſio metina. 1. 2. quæſt. 96. à 4.
& alij.
17 Sed quid dicendum, quando quis non publice, nec
in loco deſtinato vendit, & quando non palam, nec
per rectum iter tranſuehit merces, ſed conſulto occul-
tat ſe aut merces, & occulte tranſuehit merces, ne pe-
rantur Gabellæ &c. tenetur ne iſte in conſcientia reſti-
tuere iſta tributa antequam petantur. Palacios loc. cit.
Soto de Iuſt. Angles, Corduba Couar. & alij citati à
Sanchez in conſ. Moralib. loco citato. dub. 10. num.
10. aſſerunt teneri; Quia ſua fraus nemini debet pa-
trocinari.
Alij docent non teneri, quia iſtæ gabellæ ſunt duriſ-
ſimæ, & fortaſſe iniuſtæ, & multi Doctores apud eun-
dem Sanchez num. 11. aſſerunt, & ideò ſatis erit eas
ſolui petitas, non verò teneri offerre, iſta opinio niti-
tur auctoritate multorum Doctorum. Suppoſito quod
vectigalia ſint iuſta.
Ego puto vtranque probabilem, & in praxi ante fa-
ctum conſulerem primam poſt factum ad excuſan-
dos, qui non ſoluiſſent vteret ſecunda; Si tamen alte-
ra ſimpliciter eſſet amplectenda, primæ adhærerem.
18 Quid † dicendum, ſi gabellarij petant à mercatori-
bus, quas merces vehant, tenentur ne prodere omnes,
vel poſſunt aliquid eorum occultare. Reſpōdeo, quod
gabellarij, vel petunt medio iuramento, vel nullo me-
dio iuramento, & hoc, vel à perſonis ſibi cognitis, &
quæ ſolent illas vias frequentare, & multos contractus
inire, ita vt ſit credibile, exactores cum iſtis non pro-
cedere cum tanto rigore, vel petunt ab ignotis. Si ab
ignotis nullo intermedio iuramento alij affirmant alij
negant teneri, etiamſi addatur in petitione quod veri-
tas dicatur ſub iuramento. Ego dico, quod illi, qui ſunt
noti, & cum quibus mitius procedunt exactores, non
tenentur aperire totam quantitatē mercium &c. quia
iſta videtur eſſe mens gabellariorum; in alijs verò fa-
ctum excuſarem, faciendum non conſulerem. Quia
vere petenti gabella debetur, cum ergo petatur debet
ſolui, niſi ergo intercedat aliqua interpretatiua volun-
tas exactorum, non facile hoc concederem. (loquor
de gabellis iuſtis) factum excuſarem inixus auctorita-
ti Doctorum, hoc poſſe aſſerentium; quod ſi petatur
veritas ſub iuramento, puto omninò deberi, quia ceſ-
ſat præſumptus tacitus conſenſus, dum enim veritas
ſub iuramento petitur, videtur veritas omninò peti; &
nihil velle, nec permiſſiue occultari.
19 Patet † ergo poſſe Principes tributa imponere, &
ſubditos teneri ſoluere. Propius accedendo ad noſtræ
difficultatis ſolutionem, venit inquirendum, an etiam
poſſint aliquos eximere ab eorum exactione, & ratio
difficultatis eſt, quia videtur eſſe quædam acceptio
perſonarum, cum ex aliquorum exemptione magis
remaneant alij grauati. At eſt tenendum poſſe nobi-
les eximi à triburorum exactione, ita enim dictat re-
cta ratio, & quia ſunt deſtinati tuendæ reipublicæ, &
quia hoc mereantur geſta eorum anteceſſorum, & ma-
iorum: ita Sotus de iuſt. lib. 3. quæſt. 6. art. 7. concluſ. 4.
& docti neoterici eſt tamen obſeruandum, tale priui-
legium non valere, niſi exprimatur in eo clauſula. Non
obſtante l. fin. C. contra ius, vel publ. vtilit. intellige ta-
men, ſi priuilegium ſit conceſſum ad inſtantiam ſup-
plicantis, quod ſi conceſſum fuerit motu proprio, valet
etiam ſine expreſſione talis clauſulæ.
Poteſt etiam rex donare, & vendere iſtas exemptio-
nes, etiamſi ſumma, quam deberent ſoluere exempti,
non extrahatur ab alijs, & ſit in præiuditium Commu-
nitatis; poteſt donare, quia ſpectat ad regiam dignita-
tem, poteſt vendere ex vrgenti neceſſitate regni. Non
poſſunt tamen alij inferiores domini vendere, vel do-
nare iſtas exemptiones in præiuditium communitatis;
ſed debent illud tributum, quod remittunt, excipere à
ſumma totius communitatis; ita vt ex iſta exemptione
non grauetur magis, ita doctores à Sanchez citati, loco
allegato dub. 60. Poſſunt tamen etiam iſti domini in-
feriores, & communitates concedere immunitates di-
ctas illis, qui de nouo veniunt ad incolendum eorum
terras, & loca; quia propter iſtas nulla fit iniuria, nec
damnum irrogatur alijs; ita Panormit. cap. peruenit de
immunit. Eccleſ. & alij.
Nunc deueniendo ad ſolutionem propoſitę difficulta-
tis. Expendendo an priuilegium exemptionis ſit con-
ceſſum perſonæ, vel rebus, vt aperte decidatur.
20 Noto maximam eſſe differentiam inter priuilegium
perſonale, & reale. Nam priuilegium perſonale eſt,
quod conceditur perſonæ reſpectu ipſius perſonæ, reale
vero, quod quidem conceditur perſonæ, nam priuile-
gium ſemper reſpicet perſonam, ſed conceditur perſo-
næ ratione alicuius rei ab ipſa diſtinctæ; reſpicit tamen
21 ſemper perſonam, quia ſola eſt capax fauoris, & be-
neficij per priuilegium conceſſi, at, quia conceditur
beneficium loco, officio, dignitati, alijſque ſimilibus,
dicitur reale; quia immediate rei conceditur, & me-
diante illa re perſonæ; maxime autem refert cogno-
ſcere, quale ſit priuilegium, an reale, vel perſonale ad
22 varios effectus, quos priuilegia iſta patiunt. † Priui-
legium perſonale cum perſona finitur, nec tranſit ad
alios cap. priuilegium de reg. iur. in 6. l. vnica §. ne autē.
C. de caduc. tollen. l. cum quis, l. fin. ff. de verb. oblig. §.
23 finitur inſt. de vſufruct. † Reale vero durat toto tem-
pore, quo res ipſa durat, cui eſt annexum, l. Imperato-
res, ff. de public. & tradunt communiter Doctores.
24 † Res autem, quibus priuilegia ſolent annecti, ſunt in
duplici differentia, quædam dicuntur corporeæ, quædā
incorporeæ; Corporeæ, vt Eccleſiæ, monaſteria, agri,
aliaque ſimilia; incorporeæ Epiſcopatus, Clericatus,
Doctoratus, officium, & munus iudicis, ſcholaris, mili-
tis, &c. quotieſcumque ergo alicui conceditur priuile-
gium reſpectu alicuius rei ex ſupra nominatis, illud pri-
25 uilegium erit reale † Vnde infertur priuilegia conceſ-
ſa Religionibus, Ciuitatibus, Vniuerſitatibus, vt ipſa
Vniuerſitas monaſterium, &c. vtantur illis, vt Vniuer-
ſitates, Monaſteria, Conuentus, &c. talia ſunt, proprie
dici realia. quia tunc non deſcendunt ad particulares,
ſed communitati, vt ſic ſunt conceſſa, & etiam quia ſi-
cuti Ciuitas de ſe eſt, perpetua, perpetuum etiam debet
eſſe priuilegium, l. proponebatur, ff. de iudic. quod ſuf-
ficit, vt priuilegium ſit reale ex l. forma, §. quemquam
ff. de cenſibus.
26 † Quod ſi priuilegium conceſſum communitati mo-
naſterio, &c. tale ſit; quod non ſolum ciuitas commu-
nitas, &c. vt talia ſunt eo vti poſſint, ſed etiam omnes,
& ſinguli de monaſterio, de ciuitate, &c. adhuc eſt di-
cendum reale, quia licet deſcendat ad ſingulares per-
ſonas, non tamen deſcendit, qua tales ſunt, ſed ob qua-
litatem communitatis adhærentem, ideſt quia ſunt ex
tali commmunitate.
27 † Priuilegium etiam conceſſum minoribus, & ab-
ſentibus, vt poſſint inſtitui in aliquibus caſibus, & etiā
conceſſum filijs familias, ne ratione mutui poſſint obli-
gari, & fœminis, ne propter fideiuſſiones obligentur eſt
reale, quia non conceditur perſonis, qua tales ſunt, ſed,
vt conueniunt in qualitate communi ſibi adhærente; &
in iſtis conueniunt fere omnes doctores.
28 † Difficultas autem eſt, quando priuilegium conce-
ditur alicui perſonæ ob aliquam eccellentiam, vel ob
præclare geſta, vt ob labores in bello factos, ob inſignē
victoriam, ob ſingularem ſcientiam, & dico eſſe conſi-
derandam materiæ capacitatem, & verba in conceſ-
ſione apposita, & cauſſam, ob quam conceditur, ſi
enim priuilegium, ob materiæ incapacitatem, ad hæ-
redes tranſire non poteſt, ſemper erit perſonale, licet
verba aliud omnino indicent; quia verba debent ac-
commodari rebus, l. ſed ſi adijciatur. ff. pro ſocio, l. his
verbis in princ. ff. de leg. 3. Aymo. conſ. 171. num. 13.
Cæphal. conſ. 516. num. 33. in fin. Honded. conſ. 87.
num. 59. lib. 2. concluſionem tradit Suarez lib. 8. de
legibus. cap. 3. à num. 13. ex Panorm. Anchar. & alijs
idem docet Menochius lib. 3. præſumpt. 103. num. 1.
de

& 16. & Sanchez de Matrimon. lib. 8. disput. 27.
num. 3. Si verò potest trasmitti, considerandum est,
an verba Priuilegij, vel concessionis dirigantur in
dignitatem, officium, & munus, & ad successores di-
gnitas, & munus possit trasmitti, & si vtrumque con-
currat, vt si dicatur in concessione conceditur Episco-
po Bergomensi, Brixiensi &c. Comiti Beneuenti, Du-
ci Sabaudiæ, Mutinæ &c talis vel talis facultas; regu-
lariter priuilegium iudicatur reale; dixi regulariter,
quia ex caussa, quæ additur potest fieri, quod sit per-
sonale, etiamsi concessum sit, dignitati non expressa
persona, vt si dicatur; conceditur Episcopo Brixiensi
facultas dispensandi; & addatur, ob illius prudentiam,
ob illius scientiam &c. licet enim priuilegium conces-
sum dignitati sit reale, quia tamen exprimitur, quod
illi conceditur ob scientiam &c. quæ inhærent perso-
næ, & non sequuntur dignitatem, dicetur personale,
non reale. ita Sanchez de Matr. lib 8. disp. 27. num. 3.
29 multis alijs relatis. † Priuilegium concessum personæ
non expressa dignitate, cum exprimi possit, erit perso-
nale ita Panor. & Felin. & cap. Quoniam Abbas de
off. deleg. Gloss. in cap. tua; de his quæ fiunt a Prælat.
& 25. quæst. 2. in prin. Bald. in cap. 1. De his qui feud.
dar. pos. §. Marchio num. 4. Si tamen huic priuilegio,
vel concessioni addentur verba perpetuitatem indicā-
tia, & trasmissionem, aut quid tale, vt si dicatur cōcedo
tibi in perpetuum hanc facultatem, trasmittitur ad hę-
redes. quia illa particula in perpetuum, nihil operare-
30 tur nisi ad posteros trasmitteretur; † quod in priuilegijs
vitandum est, vt deciditur in cap. Si Papa de Priuileg.
in 6. & l. 3. in prin ff. de iureiurand. ita Felin. in cap.
Quoniam Abbas de off. deleg. num. 11 Menoch. lib. 3.
Præs 103. num. 38. & alij; limita tamen, vt infra, nisi es-
set in præiuditium successoris, vel ad successores non
posset extendi; vt in l. 1. ff. pro Socio vbi, etsi contra-
ctus societatis dicatur factus in perpetuum, non exten-
ditur vltra vitam contrahentium, quia Socij non
possunt obligare hæredes ad societatē, ex l. Cum duo-
31 bus § Idem respondit & l. Adeo ff pro Socio. † Quod
si pensatis verbis priuilegij, & illius materia adhuc
remanet dubium, an sit reale, vel personale; vt si dica-
tur, concedo tibi. Antonio Episcopo Beneuentano fa-
cultatem &c. cum verba possint derigi tam in perso-
nam, quam in dignitatem, remanet dubium, at sit rea-
le, vel personale, tunc inspiciendum est, an priuilegiū
sit omninò fauorabile, non præiudicans tertio, nec iu-
ri communi & tunc est reputandum reale ita alijs re-
latis Sanchez lib. 8. de Matr. disp. 1. num. 1. & 4. quia
32 † Beneficium principis late est interpretandum l. vlt.
ff de const. Princip. & quia beneficium principis de-
cet esse Mansurum Reg. decet de reg. iur. in 6. Si verò
deroget iuri communi, erit limitandum, & iudicandū
personale, ita colligitur ex cap. 1. §. Illo verò. De filijs
Præsbiter in 6. vbi restringitur dispensatio illegitimi
ex eo, quia exorbitat à iure communi. Si tandem non
33 † sit contra ius sed tamen violetur ius tertij, ea parte,
qua violatur ius tertij est stricte interpretandum, &
ideò reputādum personale. ita Sanchez & alij Aduer-
te tamen, quod præiuditium debet esse graue, quia ali-
ter non habetur in consideratione Gloss in cap. Olim
34 de verb. signif. ex Sanchez loco cit. num. 4. † Si tamen
maior sit probabilitas, quod sit reale, vel maior, quod
sit personale secundum maiorem probabilitatem est
35 iudicandum, quod sit vel reale, vel personale, † quia il-
la maior probabilitas est quædam moralis certitudo,
& maius ius tribuit. & ideò ita iudicandum, & in fo-
36 ro fori, & in foro animæ. † Tandem, si sis in possessio-
ne gaudendi priuilegio, vt reali, & sub oriatur dubiū,
37 an sit personale in dubio potes illo frui, vt reale; † Quia
in dubio melior est conditio possidentis.

Ex traditis, & ex inspectione concessionis facile
erit colligere, an priuilegium exemptionis sit persona-
38 le, vel reale. † Addo prætetea priuilegium ex contra-
ctu esse reale, concessum verò ex gratia nisi, aliud con-
39 stet aliunde, censeri personale, & ita † cōcessio immu-
nitatis à gabellis non transit ad hæredes textus in l. 1.
§ fin. & in l. Semper §. immunitati ff. de iure immuni-
tatum text. in l. forma §. Quamquam ff. de censib. &
in l. honoribus §. vocationem ff. de iur. immunit. & in
l. Priuilegia ff. de reg. iur & l. in omnibus caussis ff. eo-
dem Glossa in cap. Cum venissent in verbo, proba-
tum, de Institut. Doct. ibi communit. & in leg. Sordi-
dorum C. de excusa. immu. lib. 10. Gloss. in l. Medicos
in verbo & filijs. C. de professor, & Med. lib. 10. Bart.
40 in l. 1. num. 2. ff. de constit. prin. † Et priuilegium con-
cessum non subdito transit in contractum. Gabriel
de iure quæsito non toller. lib. 3. comm. conclus 7. nu.
11. Nunc soluendo directe quæstionem.
41 † Dico, vel ista concessio immunitatis est concessa
rebus, vel personis, si est concessa rebus, transit ad suc-
cessores. & ad omnes, ad quos res illa deuenit, fert
enim secum priuilegium, ex supradictis, si est simpli-
citer facta personis, nulla facta mentione hæredum,
& fit ex gratia, erit personalis, nec transit ad hære-
des, per text. supra allegatos, si verò sit ex contractu,
erit realis, & sic porrigetur ad hæredes per iura item
allegara, in dubio autem, an sit realis, vel personalis,
dic vt supra dictum est. Si tamen fit ex gratia, & non
sit apposita clausula non obstante l. finale C. contra ius
vel pub. vtil. vt supra, erit nulla; Si sit concessa ob me-
rita videndum qualis erit iuxta superius tradita. Pri-
uilegium concessum extraneis, transit in contractum;
concessum personis subditis simpliciter, nulla facta
mentione hæredum, durat tantum ad vitam Regis,
non vltra; facit lex vxor patrui C. de legat & ratio est,
quia in dubio rex non censetur inferre damnum suc-
cessori; Si idem priuilegium immunitatis, de quo nunc
loquimur, sit concessum in perpetuum, extenditur ad
totam vitam illius, cui concessum est, etiamsi rex mo-
42 riatur ante illum; sed non extenditur vltra; † quia per-
petuum dicitur, quod durat ad vitam hominis l. 1. ff.
pro Socio Glossa Clem. litteras verbo. Per electionem
de rescript. Bald. l. fin. ff. de const. Princ. cū ergo nulla
facta sit mentio descendentium & priuilegium verifi-
cetur durante vita illius, cui concessum est; dicendum
erit vltra non extendit; vt successioris in imperio, vel
in regno minus, quam fieri potest, ius lædatur.
43 † Quod si Priuilegium immunitatis sit concessum
alicui, & eius descendentibus in perpetuum, conces-
44 sio est omninò perpetua. Sed posset quæri; an tale
priuilegium possit reuocari à successore Breuiter re-
spondeo, vel est concessum ob merita, vel gratis, si ob
merita, & ista talia sint, quæ totum mereantur priui-
legium, erit irreuocabile, si non mereantur totum, sed
tantum partem secundum illam valebit, vt supra dictū
est, ex cap. relatum de test. Si verò sit ex gratia, non
45 durat. † Si concessio sit facta alicui, & eius filijs, &
nepotibus, & non addatur in perpetuum, durabit tan-
tum ac durat vita regis concedentis, & priuilegium
erit intelligendum concessum prædictis durante vita
concedentis, ratio est recolenda, quia rex præsumitur
46 minus lædere ius successoris, quam fieri potest. † Pri-
uilegium immunitatis concessum generi, & posteris
non extenditur ad eos, qui ex fæminis nati sunt; text.
in l. 1. § 1. ff. de iur. immun. Glossa in l. si ita scriptum.
filiabus ff. de legat. 2. in verb. vocabulo Dynus in cap.
Priuilegium de reg. iur. in 6. Cinus in l. final. num. 11.
circa finem ff. de const. Princ. Alex. cons. 160. num. 1.
& 4. volu. 2. Decius cons 223, nu. 1. & 4. Secus autem,
si sit concessum alicui pro se, & discendentibus, & ra-
47 tio diuersitatis est, quia priuilegium concessum † sub
nomine posteritatis, refertur tantum ad nomen fami-
liæ text. in l. vacario ff de muner. & honor. Familia ve-
ro consistit in natis ex masculis, nam, qui nascuntur,
patris non matris familiam sequuntur, text. in l. fami-
liæ §. 1. ff. de verb. signif. & in dicta l. vacario. Nomine
verò descendentium veniunt omnes in infinitum tam
nati ex fæminis, quam masculis text. in §. 1. Auth. de
hæred. ab intest. venient & in l. fin. C. de legit. hæred.
48 † quemadmodum etiam nomine liberorum vtriusq.
sexus s

sextus liberi continentur, text. in l. cognoscere §. liberorum ff. de verb. signif. & Decius, & Alex. vbi supra, quos vide ad bonum intellectum l. 1. ff. de iure immunit. sed quia diximus supra, priuilegium, & concessiones aliquando fieri personæ electa eius industria,
47 † Scias quando sit electa personæ industria, & quomodo id cognoscatur; item quando actus per alium non potest explicari consule Doctores qui communiter hoc tractant ad l. vnicam §. ne autem C. de Caducit. tollen. & in l. artifices ff. de solut. & in cap. fin. §. fin.
50 de off. iud. deleg. vbi Felinus plenissime. † Tandem si priuilegium sit concessum alicui, & suo hæredi, intelligitur tantum de primo hærede Bartolus in l. 2. col. 2. ff. de const. prin. Felin. in c. 2. col. 2. De tregua & Pac. Hispan. in rubri de donat. inter vir. & vxor. § 69. col. 6.
51 & ratio est, † quia legis dispositio intelligitur semper de primo actu text. in l. Boues §. hoc sermone. ff. de verb. signif. & in l. Dotis promissio. §. quod vulgatum ff. de iur. Dot. & alios textus, & Doctores vide apud Gabielem lib. 6. comm. conclus. tit. de leg. & const. conclus. 2. ex quo axiomate ibidem deducit sequentia
52 corolaria. † Quod facultas concessa eligendi Capellanum Confessarium &c. intelligatur tantum de prima
53 vice; qua semel facta electione expirat concessio, † itē securitas veniendi in aliquem locum concessa banni-
54 to intelligitur de primo aduentu; † obligatus contribuere pro Matrimonio filiæ alicuius intelligitur de
55 Matrimonio primæ tantum; † facultas declarandi aliquid obscurum, facultas intrandi Monasterium Monialium concessa ab Episcopo vel alijs, facultas percipiendi fructus ex aliquo fundo, si bis percipiantur in-
56 telligitur tantum de primis, nisi aliud appareat. † Licentia data arbitrandi; Cardinali testandi intelligitur
57 tantum de prima vice; & † tradita regula habet locū in quacumque materia, Dotis, vltimarum Voluntatū, contractuum, & Beneficiorum, limitationes, & reliqua vide apud ipsum. Ego rediens ad meum propositum.
58 Quæro, † an ista exemptio comprehendat etiam eas gabellas, & tributa, quæ possunt imponi in posterum. Hanc difficultatem late examinat Iason in l. Si ex toto ff. de leg. 1. recensens quattuor opiniones, quas nouissime repetijt Franciscus Marc. in decis. Delphin. quæst 458. a num. 12. vt refert Iacob. Mysing. cent. 4. obser. 70. per totam, qui randem concludit secundum id quod post longam disceptationem in camera imperiali fuit decisum, videlicet, quod dictum priuilegium cessat, quando collecta imponitur ob grauem
59 necessitatem publicam, † cum publica vtilitas sit præferenda cuilibet priuilegio; & priuilegium generaliter indultum non includat casum publicæ necessitati, contrarium, & si includeret, nihil voleret per textum ad hoc memorabilem & elegantem in l. Iubemus nullam, & ibi Bald. in 1. & 2. notab. C. de Sacros Eccles. & text. in l. 1. C. vt nemini liceat ab empt. specia. se excus. lib. 10. & hanc opinionem, quæ fuit originaliter Dyni veluti æquiorem, & magis communem multis argumentis firmat Iason loco cit. à num. 12. vsque ad finē & confirmat Felinus cap. Caussam quæ num. 17. vers. quinta declaratio De rescript. vbi allegat Roma cons. 436. & idem confirmatur per ea, quæ tradit Matth. de Afflict. titulo, quæ sint regalia in verbo extraordinaria num. 23. versic. His ita premissis, & in verbo Vectiga-
60 lia num. 199. expresse dicit, † quod alioqui exemptus tenetur ad nouas collectas tempore belli impositas; &
61 † huiusmodi priuilegia tantum valent, quantum sonant; & ideò huiusmodi immunitates simpliciter concessæ non se extendunt ad munera patrimonialia, vel ordinaria aut realia per l. qui immunitatem C. de muner. patr. lib. 10. l. 1. C. de his qui à princ. vac. mun. l. His honoribus ff. de vacat. mun. & ideò, vt ab istis eximere valeant debet fieri expressa mentio de istis collectis, muneribus ordinarijs, extraordinarijs, realibus, patrimonialibus, & alijs quibuscumque, & cū clausula derogatoria secundum Bartolum in l. vacuatis C. de aduocat. li. 10. quod idem tenet Caeher. pedemont. decis. 39. limitans tamen nisi immunitas esset concessa ab oneribus belli in specie per l. sunt munera in fin. de vacat. mun. addit prætetea, nisi idem suaderet aliqua coniectura, qua posset præsumi esse cogitatum de bello, vt si tempore bello, sint concessæ huiusmodi immunitates, vel etiam sint concessæ à quibuscumque muneribus cogitatis, & incogitatis, solitis, & insolitis hoc enim casu vult dari exemptionem etiam ab istis iuxta Alex. cons. 30. col. 1. in fine li. 3. Neuiza. cons. 66. num. 39. Iason in lege citat. ex toto Ripam ibidem num 18. Cæterum simpliciter concessas neque ipse ad ista vult extendi.
62 Dupliciter † autem quis potest præiudicare sibi in priuilegio immunitatis primo modo, si describatur in libro debentium soluere, & non appellet infra decem dies secundum aliquos, vel secundum alios infra annum, & hæc est sententia Angel. l. 1. §. Si quis tutor ff. quando appelland. sit vers. Hic est casus interminis Alex. cons. 136. col. 3. in fine volu. 2. & cons. 101. colu. 6. in fin. volu. 1. & aliorum, quos refert Gabriel lib. 6. com. conclus. 1. tit. de iure immu. estque communis, intellige tamen si describatur pro solutione eorum, à quibus est immunis, nam, si describatur pro solutione aliorum, nihil nocet talis descriptio; & si describeretur tamquā obligatus ad solutionem eorum, à quibus est immunis per priuilegium, nam, si describatur pro solutione eorum, à quorum solutione est immunis de iure communi, nihil illi nocet talis descriptio; item si quis immunis describeretur tamquam non immunis non appellans sibi præiudicaret, & si non prætenderet se omninò immunem; sed solum nimis se esse grauatum, et si describeretur, non illi præiudicaret, sed posset semper dicere de excessiuo grauamine Bald. in tract. præsupt. in 4. part quartæ partis principalis q. 30. nu. 106. & seq. 2. modo potest sibi præiudicare soluendo collectas, à quibus est exemptus, si soluat sine protestatione Bart. in l. 1. C. de his, qui sponte mun. sub verb. nota finem legis primæ Io. Andreas, Abbas, Romanum, & alij relati à Gabriele loco citato. Imò sibi præiudicat, etiamsi tantum promittit soluere Io. Andreas cap. 1. col. 2. de Immu. Eccles. Anchar. cons. 260. in fine vers. Postremo non solum. Requiritur autem vt quis solutione sibi præiudicet, vt soluat durante sua immunitate, quia si esset reuocata nulliter, non esset opus appellatione infra decem dies, aut annum; sed semper posset opponi de nullitate vsque ad triginta annos. Ruinus cons. 196. col. penult. volu. 1. Item sibi non præiudicaret coacte soluendo Ruinus ibidem col. fin. estque aduertendum descriptum, vel soluentem non sibi præiudicare, nisi in ijs, pro quibus discribitur, vel pro quibus soluit, vt considerat Guidopa. quæst. 387. & Ruinus cons. 218.
63 col. 6. † Neque præiudicat sibi per vnicam solutionē sed requiritur continuata solutio, vt spatio triginta annorum Abbas cons. 94. circa fid. volu. 1. Alex. cons. 193. col. fin. volu. 2. Iason cons. 25. num. 2. volu. 13. quod tamen habet verum in priuilegio habente tractum successiuum; secus autem in momentaneo, Doctores in cap. Si de terra, & in cap. Accedentibus de Priuilegijs.

Ex dictis patet an soluere teneantur, & soluentes in casibus, in quibus non tenentur soluere an sibi præiu-
64 dicent. † Superest tertia difficultas an habentes immunitatem si iniuste cogantur à principe soluere possent vti compensatione; & videtur dicendum non pos-
65 se: † ratio est quia ex requisitis ad compensationem vnum est, quod fiat in bonis debitoris, vt communiter Doctores, in vectigalibus autem, quæ fit compensatio, non fit in bonis debitoris, sed in bonis eorum, qui vectigalia conduxerunt, ideò videtur non posse fieri; & confirmatur, quia si Petrus conducat à Sempronio agrum, & ego à Sempronio, qui mihi debeat centum, debitum non possim recuperare, non ideò possum cōpensare debitum cum fructibus illius agri, quem conduxit Petrus, ergo neque eodem modo possum vti cōpensatione in gabellis, aut vectigalibus, quia non amplius

plius sunt regis, sed illius, qui illa conduxit, & ideò non damnum regi; sed conductori infertur, quod non licet.

66 Pro † solutione quæstionis. Noto primò. Ad compensationem, vt licite fieri possit, septem conditiones assignari necessarias. Prima, vt debitum sit liquidum; Nam à liquido ad non liquidum non datur compensatio, & etiam quia in dubio melior est conditio possidentis, quæ tamen ratio mihi non videtur efficax, quia potest non esse liquidum debitum, & adhuc non esse dubium, quia possem habere opinionem id mihi deberi, licet cum formidine appositi, quia debitum non sit omninò certum, ex quo tamen non oritur dubium; ratio est igitur prima, secunda conditio est, quod fiat propter debitum tantum ex iustitia, non verò propter debitum ex alijs titulis, vt ex gratitudine &c. Ratio est, quia liberum est debitori ex gratitudine compensare debitum suum aliquo modo ex assignatis à Doctoribus, qui illi magis libuerit, nec tenetur mihi satisfacere magis hoc, quam illo; & si ego propria auctoritate mihi satisfaciam, illi facio iniuriam, quia vtor modo, qui mihi non est cognitas, an illi sit futurus gratus, & ex hoc facile soluitur ratio Petri Nauar cõtrarium sententis. Nempè, tenetur dare ergo, & ego possum accipere, licet enim ille teneatur dare, non tamen tenetur eo modo, quo mihi placuerit, sed quem ipse maluerit, potest eligere, ideò ego non possum accipere Non ita in rebus debitis ex iustitia, quia inuito creditore vnum pro alio non potest solui 3. Conditio. Ne in compensatione plus accipiatur, quam debeatur, ista per se est manifesta; de ratione enim iustitiæ est, quod compensatio fiat ad æqualitatem, 4. Conditio est, vt alio modo suum non possit recuperare, videlicet si non potest suum recuperare, nisi graui molestia, vel inimicitia, vel nisi magnis expensis &c. vel quando debitum est certum, & tamen desunt probationes, vel si adsit periculum amissionis honoris recuperando suum alio medio, tunc licet vti compensatione. Quia istis rationibus excusatur, si vt particularis persona facit sibi ius, quod pertinet ad publicam. 5 Conditio est, quod compensatio fiat in rebus ipsius debitoris, non alterius, nisi tamen res ipsius creditoris esset apud debitorem, & nollet eam reddere, quia etiam eo casu potest creditor recuperare rem suam vbicumque sit. Quod si res debitoris sit diposita apud creditorem, & debitor nolit creditori satisfacere pro debito liquido, disputant Doctores, an hoc casu possit fieri cõpensatio. Quidquid sit in foro fori; dico licere in foro cõscientiæ, quia, si debitor est iniustus nolens soluere debitum, liquidum, quod est contra iustitiam, quis arguet depositarium non reddentem depositum contra fidelitatem. Vt sit depositarius fidelis, sit debitor iustus, in conclusione conueniunt Nauar. cap. 17. num. 117. in sum. Sa verbo depositum num. 4. Lessius lib. 2. cap. 17. dub. 4. & alij. 6. Conditio, quæ requiritur, est, quod absit periculum punitionis corporalis, quia huiusmodi compensationes solent iudices punire, vt furta; sed ista conditio non pertinet ad iustitiam compensationis; & est soluendum an sit licita, sicuti soluuntur aliæ dubitationes, in quibus controuertitur, an sint licitæ actiones, in quibus homo se exponit periculo amissionis rerum, vel pœnæ, corporalis; ceterum compensatio facta etiam cum periculo est iusta. Tandem requirunt, quod absit scandalum probabiliter futurum, & ne ablatio rei sit alteri imputanda, quorum tamen neutrum puto necessarium ad iustitiam compensationis, imò secundi puto nullam esse habendam rationem, quia vtor iure meo, neque sum caussa illius imputationis, sed tantum occasio remota. Erit tamen optimum cõsilium consulere etiam indemnitati proximi, quod tamen, si creditor alio modo non posset suum recuperare, nisi vtendo compensatione, & vtendo compensatione timeatur damnum proximo, cum non sit caussa, non damnatem sibi ipsi consulentem. Si tamen alio pacto posset indemnitati suæ consulere tunc non consuleret vti illa compensatione, ex charitate.

69 Noto 2. † In proposito nostro compensationis faciendæ in gabellis, & Vectigalibus, quod in duplici differentia possunt esse, qui volunt vti compensatione. Vel enim sunt ijdem gabellarij qui tenentur exactas gabellas reddere Regi, vel sunt alij, qui gabellarijs ipsis tenentur soluere gabellas, quas postea gabellarij soluent Regi, tunc dico.

70 Si † gabellarij sunt ex illis, qui exigant gabellas nomine regis & in ipsis non sunt incapitatæ vt infra possunt vti compensatione, & retinere sibi tantum ex illis gabellis, quas exigunt, quantum ipsis debet Rex, quia nulli fit iniuria. Si verò sint ex illis gabellarijs, in quibus gabellæ sunt incapitatę idest ex ijs, qui duo vel tres conuenientes sumunt ipsi soluendas gabellas princip!, tunc si vnus ex illis, qui conuenit cum alijs ad certam summam soluendam regi, sit creditor regis alicuius summæ, non potest vti compensatione v.g. iste qui est creditor regis centum aureorum exigit pro gabellis sexcentos, sed ad ærarium defert tantum quingentos retinens sibi centum in compensationem sui crediti, hoc non potest, quia est in damnum aliorum sociorum cum enim ipsi inter se conuenerint de certa summa Regi soluenda, ineunt quoddam genus societatis inter se, & ideò vnusquisque tenetur fideliter conferre quidquid exigit, quia non ad regem sed pertinet ad societatem, & ideò compensatio non fieret in bonis regis, sed societatis.

71 Simpliciter † autem loquendo, dico quod omnes, quibus princeps aliquid liquido, & certo debet, nec valent commode debitum sibi à principe obtinere, possunt vti compensatione defraudando gabellas non obstante, quod inde sequatur damnum ementibus, seu conducentibus gabellas; & probatur. Quia Gabellarij nullum maius habent ius exigendi gabellas à me quã habeat ipsemet rex, quia Gabellæ non debentur directe gabellarijs, sed ipsi regi, ergo sicuti rex non habet ius exigendi a me, quando tantumdem debet, neque habebunt gabellarij supposito eodem debito.

72 Confirmatur † quia sicuti non potest conqueri gabellarius, eo quod pauper vectigal non soluat ob inopiam quia non habet maius ius quam habeat rex exigendi ab eo paupere, neque pauper irrogat iniuriam gabellario ex eo quod non soluat, quia neque tenetur soluere regi, & gabellarius non potest exigere, nisi eodem modo, neque inferet iniuriam eidem gabellario creditor regis, si non soluat cum neque regi teneatur.

73 † Confirmatur 2. Si ego Titio debeam centum & Titius debeat centum mihi si Titius vendat creditum quod habet aduersum me Sempronio. Sempronius nõ potest conqueri si centum quæ debeo Titio non soluam & velim vti compensatione, quia hoc ius mihi competit ergo eadem modo si ergo sim creditur centum Regis & rursus sim debitor tantumdem eidem, ex gabellis si ipse Rex vendat meum debitum exigendum, gabellarijs isti non poterunt conqueri si centum non soluam cum possim vti compensatione hanc opinionem tenet Siluester verbo Gabella 3. quæst 9. & sequit. Sanchez lib. 2 cons. moral. cap. 4. dub. 48. † Ad ra-
74 tionem dubitandi. Nempè de fructibus horti, cum dicitur si quis debeat centum alicui, & iste habens agrum, locet illum pretio item centum alteri, creditor illius, qui locat agrum non potest vti compensatione in fructibus, qui colliguntur ex agro locato. Respondeo esse valde disparem rationem, nam fructus, qui percipiuntur ex agro non sunt amplius debitoris, sed conductoris. Gabellæ autem semper sunt principis, & soluuntur principi, non autem gabellario, nisi tantum vt exactori. Neque item fructus, agri sunt creditoris, sed item conductoris. Nummi autem, quos debet soluere debitor gabellæ gabellario sunt ipsius debentis soluere, & ideò sicut non tenetur soluere Regi, neque tenetur soluere eidem gabellario. Nec gabellarij possom conqueri, quia sciunt ista fieri.

75 Restat † ergo conclusum quod non solum potest, qui

qui cogitur gabellas soluere iniuste vti compensatione defraudando easdem gabellas, sed potest quilibet, qui aliquid à domino gabellarum liquido potest accipere, easdem gabellas defraudando vti compensatione, eum requisitis tamen circunstantijs, etiamsi inde sequatur damnum gabellario.

76 Dices † compensatio non fit in bonis debitoris. Respondeo imò fieri. Nam gabellæ semper sunt debitæ Regi vel principi nunquam gabellario insi vt exactori, & dum conuenit cum Rege de certa summa conuenit pro illis gabellis quæ exiget, non autem de omnibus quæ sunt soluendæ. Hic est mos & talis est consuetudo.

77 Solutio † totius difficultatis est, quod vt cognoscatur, an Exemptio à solutione transeat ad successores, & hæredes, inspiciendus est tenor concessionis, & alia consideranda vt supra dictum est; ex quo pendet solutio, an teneantur soluere, & quando non tenentur & an soluentes sibi præiudicent, & dicendum iuxta distinctiones datas Tandem concluditur posse vti compensatione si vectigalia non sit incapitata, solutio non potest dari aliter quia esset repetere dicta.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur factum.*
2 *Pecunia vere deposita perit deponenti.*
3 *Res perit domino.*
4 *In mutuo dominium transfertur in mutuatarium.*
5 *In quo sita sit difficultas.*
6 *Duplex est depositum iuditiale, & priuatum, & quod sit vtrunque.*
7 *Enumerantur effectus depasiti iuditialis, & exponitur quando suppleat oblatio.*
8 *Requisita ad recte, & rite faciendam depositionẽ, & oblationem.*
9 *Si oblasio, vel depositio sit facta nulliter potest iterum fieri valide in quacunque parte iudisij.*
10 *Non sufficit oblatio quando adest clausula refectis expensis.*
11 *Quando sufficiat depositum vnius Iulij cum oblatione soluendi residuum.*
12 *Non sufficit oblatio verbalis, quando adest clausula, refectis expensis.*
13 *Citatio facta in oblatione debet esse spetialis pro dicta caussa, nec admittitur generalis vllo modo.*
14 *Oblatio non solum potest fieri vltima die, sed etiam vltimo momento termini, dumodo non remaneat aliquid faciendum, quod intra illum terminum non possit expediri.*
15 *Non sufficit oblatio in materia pacti de retrouendendo; neque item suffragatur quando inter partes conuentum est de toto pretio restituendo.*
16 *Acceptans depositum non integrum sibi præiudicat, nec illud potest impugnare defectu integritatis, sed tantum potest agere ad supplementum.*
17 *Pars aduersa nisi statim intimato deposito opponat censetur tacite approbare.*
18 *Deponere non est soluere, sed vt pariat effectum liberationis deponens debet expreße consentire, quod consignetur creditori, & depositarius debet se obligare ad depositum restituendum.*
19 *Depositum non vitiatur per conditiones intrinsecas & ex natura rei conuenientes.*
20 *De quo deposito nunc sit loquendum.*
21 *Depositarius est qui rem custodiendam suscipit.*
22 *Nemo censetur sumere aliquid in depositum eo quod ipso vidente, & tacente reponitur in eius arca.*
23 *Præpositus ad pecunias exigendas dicitur tantum custos & depositarius illius quam exegit.*
24 *Depositarius non potest inuito domino vti pecunia deposita.*
25 *Depositarius tenetur in continenti reddere pecuniam depositam.*
26 *Quæ pecuniæ consignatio sit dicenda depositum & quæ mutuum in foro fori.*
27 *Refertur sententia Baldi in l. Incendium C. Si certum petatur, & aliorum, quod pecuniæ numeratæ consignatio sit depositum.*
28 *Decius distinguit, de pecuniæ numeratæ consignatione, si sit facta diuiti dicit depositum, si pauperi mutuum.*
29 *Adducta doctrina Saliceti probatur & expenditur contra adducentes.*
30 *Dictum Alexandri. Quod modus dignoscendi mutuum à deposito est quidem consideratio qualitatis personæ non vt diues est vel pauper, sed an salis esset tempore depositi vt possit præsumi factũ in eius commodum.*
31 *Refertur dictum Baldi & aliorum in deposito facto numerata pecunia inest facultas vtendi ideò censendum est mutuum, quia censetur translatum dominium.*
32 *Depositum est contractus, quo res custodienda alieni committitur l. 1. ff. depositi; Vel est res ipsa, quæ datur custodienda eadem lege, & de hoc secundo nunc est agendum, respectiue tamen ad primum; hoc potest quandocunq. libuerit repeti à deponente, etiamsi depositum esset factum ad sertum tempus.*
33 *Denegans depositum committit furtum, & condemnatus suo non tutorio vel procuratorio nomine sit infamis.*
34 *Aliqui casus, in quibus depositarius non tenetur reddere depositum deponenti.*
35 *Ex numeratione non infertur per necessarium traslatio dominij in depositarium.*
36 *Quando depositum est factum, vt tantundem reddatur, censetur traslatum dominium, & apud deponentem remanet tantum actio ad tantundem.*
37 *Depositum ex sui natura fit in gratiam deponentis, licet aliquando etiam, sed secundario in gratiam depositarij, quod si primario fiat in gratiam depositarij, non est amplius depositum.*
38 *Depositum quando de eo constat & dubitatur in cuius gratiam sit factum debet præsumi in gratiam deponentis, quia hæc est sua natura nisi tamen coniecturæ aliud suadeant, sed tunc non erit amplius depositum.*
39 *In deposito, data facultate vtendi, tunc tantum transfertur dominium in depositarium, quando re deposita incipit vti, & illius tantum partis qua vtitur.*
40 *Depositum in cuius gratiam sit factum data facultate vtendi colligitur ex aliquibus coniecturis.*
41 *Pecunia clausa in sacculo & crumena est vere depositum.*
42 *Clauis custodiam indicat.*

43 *In foro Conscientiæ quid dicendum & quomodo in dubio sit iudicandum.*
44 *In deposito quod transit in mutuum periculum est depositarij, & ideò, vt debitor generis, si amittatur debet reddere tantundem, & similem summam pecuniæ.*
45 *Debitor generis semper tenetur quia genus perire non potest.*
46 *Aliæ coniecturæ pro foro Conscientia ad eruẽdam veritatem.*
48 *Resoluitur cuius periculo res deposita pereat, vel deterior fiat, & de qua diligentia teneatur depositarius in vtroque foro tam si res sit deposita in gratiam deponentis, quam depositarij.*
49 *Depositarius rem depositam non reddens debito tempore dolo, vel lata culpa, si deinde pereat, cui pereat, deciditur.*
50 *Mille deponuntur apud Seium cum facultate vtendi, & de facto vtitur trecentum, quæ deinde iterum reponit, & amittuntur cuius periculo id fiat & damno, deciditur in vtroque foro.*
51 *Mille depositis & adamante & torque aureo vtitur depositarius negotiando & locando cuius sit lucrum, & si pereant cuius sit damnum.*
52 *De Torque & adamante spetialis difficultas.*
53 *Solutio ad mentem auctoris sub iuditio lectoris.*
54 *Item de fructibus.*
55 *Proposito quæsito in principio respondetur remissiue ad antedicta.*

Res apud alium deposita si peret cui pereat, & de qua culpa teneatur depositarius.

L I V.

1 SEmpronius † lõgum iter aggressurus deponit ma-
gnam auri, & argenti quantitatem apud Seium,
data ei facultate, si opus fuerit illa vtendi pro libito;
deinde iter aggreditur. Dum autem abest, nescio quo
fato accenditur ignis in domo Seij, accurrunt multi
ad extinctionem, & dum ex vna ad aliam cellam do-
mus se libere transferunt, vnus reperit capsellam, in
qua dicta summa deposita erat recondita, & illam ra-
pit; extincto incendio, Seius quæsiuit, sed frustra, di-
ctam capsellam, nec vnquam potuit illum inuenire,
nunc reuersus ab itinere Sempronius repetit à Seio
aurum, & argentum depositum, Seius narrat factum
amissionis; non acquiescit Sempronius, sed dicit Seiũ
teneri reddere, quia, cum deposuerit cum facultate
vtẽdi, & de facto vsus sit aliqua parte illius depositi. vt
fatetur etiam idem met Seius, intendit quod ideò te-
neatur reddere. Quæritur cui res illa perijt; & si perijt
Seio, de qua culpa teneatur, & hoc in vtroque foro.
tam conscientiæ, quam fori.
2 † Certum est tam in foro fori, quam in foro con-
scientiæ, quod si pecunia sit tantum deposita, si perit,
3 perit deponenti; quia, † cum res pereat domino, &
depositum non tràsferat dominium in depositarium,
vt omnes fatentur, sequitur, quod res doposita si perit
sine culpa depositarij, de qua re infra, pereat non de-
positario; sed deponenti. Si verò ista depositio pecu-
4 niæ non sit depositum, sed mutuum, † cum ex mutuo
dominium rei mutuatæ transferatur in mutuatarium,
sequitur etiam, quod si res, pereat domino pereat, de-
5 bet perire mutuatario non mutuanti. † Tota difficul-
tas est in cognoscendo, an ista depositio pecuniæ sit
mutuum. vel depositum; ideò quæremus, quid sit mu-
tuum, quid depositum, deinde definiemus, qualis ista
depositio sit censenda in vtroque foro: & quoad pri-
mam difficultatem quid sit mutuum, & quid deposi-
tum, non concorditer de hoc locuti sunt Doctores
sed valde sunt inter se diuersi, vt infra videbimus, At
6 prius sciendum est doctrinæ gratia † duplex esse de-
positum, alterum, quod fit ad moram purgandam, vt
debitor liberetur, vsuræ, & pænæ, euadantur, pignus
liberetur &c. & hoc dicemus depositum iuditiale, quia
iudicialiter fieri debet, alterum autem, quod fit in gra-
tiam ipsius deponentis, vt depositum tutius seruetur
apud depositarium, vel in gratiam ipsius depositarij,
vt illo vti possit &c. & hoc dicemus non iudiciale sed
priuatum quia fit sine actibus iuditij; de vtroque age-
mus quia verò aliquando ad supradictos effectus non
requiritur actuale depositum; sed sufficit tantum obla-
tio vt res tota plene habeatur ex Menochio de arbitra-
rijs casu 232. & alijs rem totam hic perstringemus.
7 † Primus effectus depositi vel oblationis pecunia-
rum est purgatio moræ, idest efficere, ne quis dicatur
debitor morosus idest qui tempore debito non soluit;
& ad hunc effectum non requiritur depositum; sed
sufficit sola oblatio extraiudicialis sine consignatione
pecuniarum ita probat. l. illud de perit. & comm. rei
vend. & l. Si seruum §. vlt. ff. de verb. oblig. & scribit
Bart. in l. penult. num. 4. vers. tu circa hoc ff. de di-
stract. pigno. & alij; sed aduersus hunc effectum obla-
tionis solet dari remedium, ne creditor constituatur
in mora quod ipse dicat; Sum paratus recipere, ita
Bart. in dicta l. penult. num. 4. vers. tu circa hoc ff. de
distr. pig. Alex. in l. si mora num. 6. vers. omnes tamen
ff. solut. Matrim.
Secundus effectus est impedire cursum vsurarum,
ad quem impediendum, si nundum sit ceptus sufficit
sola oblatio l. Si per te. & l. ex prædijs C. de vsur. quod
si iam cæperunt currere vsuræ non sufficit sola oblatio;
sed requiritur etiam consignatio, & depositio l. Si cre-
ditori C. de vsur. dissentit tamen modernus Parisi. in
tract. de vsuris quæst. 39. & 40. & Menochius asserit
hac de re esse amplius deliberandum. Tertius effectus
est ad vitandam commissionem pænæ, & hoc casu, suf-
ficit sola oblatio l. Celsus in fin. ff. de arbit. & l. traiu-
titiæ ff. de act. & obligat. quod intelligitur ad euiden-
dam pænam legalem, non autem conuentionalem, vt
declarat Bald. in l. acceptam in 3. opposit. & in quæst.
31. C. de vsuris, & idem, quando debitum est condi-
tionale l. Si post diem §. Item si qua ff. quando dies
legati cedat. Quartus effectus est ad pignoris libera-
tionem, pro quo tres casus constituuntur. Primus est,
quando oblatio fit in iuditio, hoc casu ipsa sola opera-
tur ortum pignoratitiæ actioois l. Si rem §. vlt. cum l.
sequ. ff. de pignori act. Secundus est, quando oblatio
fit extra iuditium ad parandam actionem pignorati-
tiam, & hoc casu non sufficit; sed requiritur consigna-
tio, & depositio l. acceptam C. de vsuris l. Inuicem.
C. de conpens. leg. nec creditores in fin. C. de pignor.
act. Tertius est quando fit oblatio extra iuditium ad
parandam solam exceptionem, & hoc casu sufficit
sola oblatio l. item liberatur §. qui patitur ff. quibus
mo. pig. vel hypot. solu. Quintus effectus est ad liberan-
dum se ipsum à periculo, & illud transferendum in
aduersarium, & hoc casu sufficit sola oblatio facta ta-
men loco & tempore congruis l. Si soluturus ff. de
solut. quo casu obseruandum est, quod debitor gene-
ris, oblata ipsa quantitate liberatur ope exceptionis.
debitor verò spetiei liberatur ipso iure ita Bart. & reli-
qui in l qui decem ff. de verb. oblig Sextus effectus est
ad liberandum possessorem reum conuentum hypo-
thecaria à creditore hypothecam habente in re posses-
sa offerendo creditum ipsi creditori l. 1. §. 1. ff. Quib.
mod. pig. vel hypot. solu. & hanc oblationem potest
facere etiam malæ fidei possessor sicuti probatur in d. l.
Paulus §. 1. & alij Doctores affirmãt; Septimus effectus
est ad confirmandã hypothecã posterioris creditoris,
quod fit offerendo creditori priori, quod ei debebat
debitor, qui posteriori vendidit vel dedit in solutũ pi-
gnus l. potior §. vlli. ff. qui poti. in pig. quod ius offerẽdi
solum

solum cōpetit creditori hypotecario, non autem alteri,
l.cū tibi, C.qui pot.in pign. Octauus effectus est libera-
re debito quo tenetur, quo casu si res debita est immo-
bilis sufficit sola oblatio. Auth. dos data, C. de donat.
ante nup. si vero debetur res mobilis, vt pecuniā, & de-
bitum nō est liquidum, & certum, quia sunt faciendæ
supputationes inter debitorē, & creditorē etiā hoc casu
sufficit oblatio. alicuius summæ, & protestatio se para-
tum esse soluere, si confectis rationibus maioris sum-
mæ debitor apparebit Ita post alios docuit Alex. l. si
mora num.4. vers.3. fallit ff.solut.matr. Pro residuo au-
tem si sit soluendo non tenetur dare assecurationem,
quod si non sit soluendo tenetur, ita declarant multi
relati Scysch l.si mora num.6.& 7. ff.solut.matr.sufficit
etiam sola oblatio, si debetur pecunia; sed creditor cui
facta est oblatio, eam recusat recipere: probatur ex l.si
debitor, & l.qui decem, ff.solu.matr. sola etiam oblatio
liberat debitorē, quando creditor nō recusat expresè;
sed tacitè ita Bald. in l. Prætor air §. si quis paratus de
Noui op.nunciat. Cæterum Scysch in d.l.si mora n.10.
in qua lege late de hae re tractatur, asserit prædicta in
hoc casu cessare, si creditor afferat iustam caussam re-
cusationis. Quod si debetur certa quantitas pecuniæ,
& ereditor non recusat, sed vult accipere tunc non suf-
fieit verbalis oblatio, sed requiritur depositio, & consi-
gnatio; probatur, l.obsignatione, ff.de solut.l.1.§.si pe-
cunia, ff. depositi, & tradunt doctores apud Menoch.
8 loco citato, ex quo ista, & sequentia. † Ad hoc vt obla-
tio, seu depositio rite, & recte sint facta nouem requi-
runtur. 1. Vt pecunia coram testibus numeretur, non
enim sufficit eam esse in crumena 2. oblatio, & consi-
gnatio debet fieri totius summæ, & quantitatis, adeo,
quod nec nummus quidem deficiat, & ista est ratio,
quare debeat fieri numeratio. 3. Vna cum principali
sorte debent offerri, vel deponi omnes vsuræ, & omne
interesse. 4. Quod offeratur id, quod vere debetur, non
quid diuersum, quare si debita est pecunia, non pos-
sunt offerri alia bona mobilia, vel immobilia. 5. Pecu-
nia debet deponi proba non improba, quia reproba
oblara nihil releuat, & pecuniam adulterinam, & re-
probatam non mereri nomen pecuniæ tradit Gloss. in
l.omnes, C.de Heret. & Decius. l.quod te in 2.lect.n.
33. ff. si eertum petat. qui refert cudentem pecuniam
reprobatam non incidere in pęnam cudentium mo-
netam falsam · sed de hoc vide eundem Menoch. casu
316.num.19. pecunia autem reprobata est illa, quæ tem-
pore oblationis non est in vsu, & ideo non expendibi-
lis. Item neque potest deponi peeunia, quę licet adhue
non sit reprobata de proximo tamen est reprobanda
sciente debitore. Ex quo etiam colligunt venditorem,
vini, qui certo scit vinum certo tempore corrumpi, te-
neri detegere vitium, & nisi detegat teneri de pericu-
lo, & quod eodem modo, si venditor frumenti scit sta-
tim post venditionem frumenti ęstimationem fore di-
minuendam, teneri ementi, quia vitium propter quod
æstimatio est diminuenda tenetur aperire. 6. Oblatio,
& depositio auctoritate iudicis est facienda; quod si
non habeatur copia iudicis, debitor debet offerre, &
protestari coram honestis viris, & de oblatione roga-
re Notarium. 7. Oblatio, consignatio, seu depositio
debet fieri præmissa interpellatione, aut facta denun-
ciatione à debitore creditori, quod veniat ad accipiē-
dum, quod illi debet, & quod offert soluere. 8 Requi-
ritur, quod fiat opportuno loco, & tempore, hæc au-
tem decernere spectat ad arbitrium iudicis, qui etiam
potest eligere se ipsum in depositarium, debet tamen
ab hoc abstinere, ne aliquam subeat notam, vel suspi-
cionem præbeat. 9. Et vltimo oblatio, consignatio, vel
depositum debet fieri pure, & simpliciter absque vlla
9 conditione: † Obserua tandem, quod si oblatio, consi-
gnatio, vel depositum est nullum, vel inualidum, aliud
fieri potest, & hoc est permissum in qualiber iudicij
10 parte; ita Menoch. loco eit. † Quibus addo oblatio-
nem non sufficere, quando adest clausula (refectis ex-
pensis) Ludouis. decis. 492. numer.9. & additionator
11 Beltraminus, qui plures citat Rotæ decisiones. † An
autem sufficiat depositum vnius Iulij, cum oblatione
soluendi residuum, quando fuerit facta liquidatio, Ro-
ta tenet, quod, cum agitur de iudicijs priuilegiatis, &
respectu purgationis, vel restitutionis fructuum non
sufficiat; sufficiat autem quoad expensas damna, &
interesse, quando illa non sunt liquida Beltram. ad
decis. Ludouis. 503. quod etiam ipse approbat respe-
ctu damnorum & interesse de quibus nullo modo,
nec in genere constat, nec sunt liquida licet dissentiat
respectu expensarum, & dicit hoc procedere de pla-
no saltem respectu expensarum iudicialium, de qui-
bus saltem in genere constat; contrariam autem opi-
nionem dicit fortasse posse procedere respectu expen-
sarum extraiudicialium, de quibus nullo modo con-
12 stat. † Neque item sufficit oblatio verbalis cum in
commissione adest clausula refectis expensis, vt dixit
Rota in vna Pampilo. Benef. coram B. M. Cardinali
Blanchetto, & plures alias cūmular Marta de claus.par.
13 1.claus.134. † Citatio facta in oblatione debet esse spe-
cialis pro dicta caussa, & generalis nullo modo admit-
14 titur. Tiraq. de retr.lign. §.8.gloss.2.n.1. † Oblatio item
potest fieri non solum vltima die termini; sed etiam vl-
timo momento Tiraq. d.gloss.2 sub num.2. Nisi tamen
post oblationem remaneat aliquid faciendum, quod
intra illud tempus non possit expediri. idem Tiraqu. de
15 retract. conuent. §.1.gloss.7. num.4 in fin. † Oblatio-
nem non sufficere in materia pacti de retrouendendo
Menoch. cons.756.n.6. asserit esse magis communem.
Neque item suffragatur, quando inter partes conuen-
tum est, vt integrum pretium restituatur Iason. cons.
16 216.num.2.lib.1. Ludouis. decis.559. † Acceptans de-
positum non integrum sibi præiudicat, nec potest illud
impugnare sub prætextu non integritatis, sed potest
tantum agere ad residuum, Crauet. cons. 106. per totū,
17 imo eo ipso, quod pars aduersa deposito sibi intimato
nihil opponit censetur tacitè illud approbare, & am-
plius non potest opponere aduersus validitatem dicti
depositi, Surd. cons.86. in fi. Rota in Perusina Bonon.
18 5.Maij 1617. † Deponere non est soluere. Bart. in l.
item liberetur, §.1. ff. quibus mod.pig. vel hypor. solu.
sed vt pariet effectum liberationis deponens debet ex-
presse consentire, quod depositum consignetur credi-
tori. Salicet. in l.acceptam num.1. circa med. C.de vsur.
& depositarius debet se obligare ad depositum resti-
19 tuendum Ludouis. decis.146. num.7.& 8. † Depositum
non vitiatur per conditiones intrinsecas, & ex natura
negotij Bald. in l. accepta num. 24. C. de vsur. vt si fiat
depositum cum conditione, quod prius soluantur an-
teriores; item potest apponi clausula citato principe,
20 & alijs quos decet, &c. Ludouis. decis.347.n.12. † Sed
non de hoc deposito nunc nobis est sermo; sed de de-
21 posito secundo modo sumpto. † Vnde depositarius
dicitur, qui rem custodiendam suscipit l. 1. ff. depositi
22 Azo. in sum. C. eodem tit. † Non censetur autem quis
sumere in se custodiam, & depositum ex eo, quod ip-
so præsente, & tacente fuerit quid depositum in eius
23 capsa. † Præpositus ad pecunias exigendas est tantum
custos, & depositarius pecuniæ, quam exigit. Decius
24 cons.473. sub num.9. Ruin. cons.143. num.2. lib.5. † &
depositarius non potest inuito domino vti pecunia pę-
nes se deposita. l.certi conditio § fin. ff. si certum pet. &
l.dic sponsaliorum §. & l.Lucius vbi Castrens. & alij, ff.
25 deposit. † sed tenetur incontinenti depositam pecu-
niam reddere, §. præterea instit. quibus mo re contrah.
oblig l penult. §. vti illico reddere. C.deposit.
26 Deueniendo ergo ad quæstionem, quæ pecuniæ cō-
signatio sit dicenda mutuum, & quæ depositum in foro
27 fori. † Bald in l.incendium, C.si certum pet. & in l. in
contract. §. 1. C. de non numerata pecun. Burr. in l.
Lucius, & Castrens. ff. depos. asserunt, quod pecu-
niæ consignatio ad numerum facta sit vere deposi-
tum; quod si obijciantur Cynus in d. l. incendium, &
Angelus in l cum quod, ff. si certum pet. dicentes quod
28 numeratio facit mutuū; pro concordia adducūt Dec. in

d. l. cum quod distinguunt de consignatione ad numerum facta pauperi, & egeno, vel diuiti, si enim consignatio ad numerum sit facta pauperi, inquit Decius, erit mutuum, si vero diuiti, censenda erit depositum, ratio autem non desumitur ex natura rei; sed ex præsumptione; præsumitur enim numeratio facta pauperi, vt possit deposita pecunia vti, quia præsumitur deposita ad subleuandam eius inopiam, vel egestatem, quia non est credibile pecuniam deponi apud pauperem, vt apud ipsum sit tuta, & ideo dicitur mutuum, non depositum, quod si deponatur penes diuitem non potest dici facta ad eius indigentiam subleuandam, & ideò numeratio non facit mutuum, sed depositum, &

29 ad hoc adducitur doctrina † Saliceti in d. l. incendium ex commodo depositarij euentis naturam consignationis, ait enim, quod si consignatio fiat in commodū consignantis erit depositum, si vero consignatarij, mutuum, quæ tamen doctrina Saliceti, vt est optima, vt infra, non tamen, si recte expendatur, probat dictum Decij, qui ex ea præsumit fieri in commodum pauperis numerationē, & depositū, quia est pauper, consignationem vero factam diuiti non esse factam in commodum diuitis, quia illa pecunia consignata non videtur opus habere, quod tamen Salicetus non dicit; sed tantum affirmat depositum esse illud, quod fit in commodum deponentis, mutuum in commodum depositarij; an autem esse diuitem, vel pauperem sit sufficiens præsumptio fieri in commodum, vel non fieri in commodum, hoc non determinat; quod est probandum. Nam consignatio facta à paupere pauperi modicæ pecuniæ etiam ad numerum non censebitur sufficiens præsumptio, quod sit facta in commodum depositarij, & depositio facta diuiti eodem modo poterit esse sufficiens ad præsumendum esse factam in eius commodum; simpliciter ergo non est vera ista doctrina; sed fortasse tunc erit admittenda, quando nullæ aliæ in-

30 ueniantur efficaciores coniecturæ. † Vnde Alex. conf. 28. colu. 7. tradit, quod modus cognoscendi in dubio, an consignatio sit mutuum, vel depositum est consideratio qualitatis personæ, non vt dines est, vel pauper, sed an talis sit, vt possit præsumi apud ipsum deposita pecunia in ipsius depositarij commodum, vel deponentis potest etiam esse, quod consignatio fiet etiam diuiti, sed tali tempore, quo magis egeat secundum suum statum, quam pauper; hanc doctrinam videtur sequi Castrens. in d. l. cum quid in fin. ff. si certum petatur, & sæpe repetit Parisius conf. 131. volum. 4.

31 † Bald in l. incendium, C. si certum petat, & in l. fin. & fin. C. deposit, & l. talis scriptura, ff. de leg. 1. Decius in l. cum quid col. penult. ff. si certum pet. Gloss Butr. & Iason. in l. eius, qui in prouincia, §. si quid si stipulatus, ff. si certū petatur alio modo loquuntur; asserunt enim, quod consignatio facta numerata pecunia transfert dominium, & addit Butrius in l. Lucius, & ibi Salicetus, ff. deposit, & Glossa in l. diem sponsaliorum eod. tit. quod, quotiescumque deponitur pecunia numerata, conceditur etiam facultas vtendi, & quod tali deposito censetur satisfactum, si reddatur idem numerus, licet non eadem pecunia, neque esse necesse exprimi, quod conceditur depositario facultas vtendi deposita pecunia, quia semper censetur data talis facultas, cum pecunia deponitur numerata; &, cum hoc modo intelligatur facta ista consignatio, non est necesse vlterius exprimi, quod in illa continetur, sed semper id, quod agitur, putatur actum, vt fieri consueuit, l. quod si nolit, §. quia assidua, ff. de ædif. ædict. & ponit Bald. in l. incendium Quotiescumque autem siue expresse, siue tacitè datur facultas vtendi, transfertur dominium, itaut depositarius teneatur etiam de casu fortuito Roman. cōs. 500. incipit summarium & 520. incipit circa propositum.

32 Depositum † de quo nunc agimus est id, quod alicui datur custodiendum, l. si in princ. ff. deposit. Nec in eo transfertur dominium, vel possessio, sed remanet penes deponentem, l. licet, ff. depos. itaut deponens possit, quandocunque sibi bene visum fuerit, illud reuocare. cap. Bonafides de deposit. quod verum est, etiam si depositum esset factum ad certum tempus, vt si Titius rogauit Seium vt aliquid acciperet in depositum ad sex menses, potest Titius intra id tempus depositum repetere, quando sibi libuerit, l. 1. §. si depositum fuero, ff. depositi, & ratio est, quia depositum regulariter fit in gratiam deponentis ex d. c. Bona fides ideo illud tempus censetur appositum in fauorem deponētis. Quod autem fit in gratiam alicuius non debet verti & eius detrimentum, & depositarius tenetur semper reddere, argumento d. §. si deposuero l. 1. & cap. Bona-

33 fides. † Imo denegans depositum committit furtum, & condemnatus suo nomine fit infamis, l qui depositum C. depositi. Nota tamen illa verba (suo nomine) quia si non condemnetur suo nomine, sed id faciat nomine tutorio, procuratorio, citatorio, vel defensorio non fit infamis, vt in l. furti, §. si quis alieno, ff de his, qui not. infa. Sunt tamen quatuor casus in quibus depositarius non reddens depositum non fit infamis, quia non tenetur reddere.

34 P. Quando deponens deposito esset vsurus in perniciem alicuius, verbi gratia. Titius deposuit apud Sempronium ensem, deinde efficitur furiosus, & repetit ensem, tūc non est reddendus, etiam si Sempronius iurasset se redditurum quotiescumque depositum fuerit petitum cap. ne quis 13. quæst. 2. 2. Quando deponens est deportatus, & eius bona sunt publicata non deponenti est teddendum depositum, sed fisco, cuius facta sunt bona deponētis deportati, l. Bonafides in princ. ff. deposit. 3. si res deposita reperiatur furtiua, & concurrat verus dominus cum fure in petitione rei depositæ, tunc verus dominus est præferendus, d. l. Bonafides 4. quando fur deposuit apud dominum, cui tem surripuit, vel apud proprietarium d. l. Bonafides; at alijs casibus depositum est reddendum; & depositarius vtens re deposita sine facultate sibi facta furtum admittit, l. qui furtum, ff. de condit. furt. nisi tamen depositarius supponeret in deponente ratihabitionem, l. qui re, ff. de furt. & si depositum non fuerit pecunia, quia si pecunia est deposita, & non obsignata licet depositario illa vti, l. Quintus, ff. depositi. si autem pecunia deposita fuerit obsignata non licet illa vti, l. si sacculum, ff de-pos. Quid dicendum in foro fori.

35 † Dico primo ex numeratione non inferri per necessarium in deposito esse translatum dominium, quia ista numeratio potest fieri ad sciendam quantitatem depositi, vt possit obligari depositarius ad idem numero reddendum, cum ergo possit habere numeratio aliā caussam non necessario infertur translatio dominij. Surd. conf. 391. num. 19. vel su nec repugnant Mantic.

36 de tacit. & ambig. lib. 10. tit. 9. num. 25. & 26. † In dubio tamen quando depositum est factum, vt tantumdem redatur dominium dicitur translatum in depositarium, & penes deponentem remanet solum actio ad tantundem Rota decis. 132. numer. 6. inter impress. penes. Pacif. de Saluia. iuxta nouam impressionem intellige tamen secundum immediatè dicenda.

37 † Dico 2. Depositum ex sui natura semper fit in gratiam deponentis saltem primario licet etiam in gratiā depositarij possit fieri secondario, v. g. depono pecuniam meam apud Sempronium, vt sit tuta hoc est depositum esse in gratiam mei deponentis primario, ideò enim ego depono, vt primario res mea tuta sit apud Sempronium, concedo postea etiam ipsi Sempronio facultatem illa vtendi secundario, quia hoc primario à me non intenditur, quod si primario intenderetur hoc à me, & tantum secundario securitas depositum degeneraret in alium contractum, v. g. Titius deponit apud Sempronium vinum, frumentum, vel quid simile vsu consumptibile data facultate illis vtendi, & hoc facit in commodum Sempronij, erit hoc mutuum non depositum, & ita de cæteris

38 † iste tamen contractus cum de sui natura sit in fiitus

tus in gratiam deponentis, debet iudicari vt talis nisi coniecturæ vel præsumptiones aliud indicent; vel suadeant degenerare in alium contractum vidẽdus Nauar.sum. cap. 17. num. 180.

39 † Dico 3. Data facultate vtendi re deposita non trãsfertur dominium rei depositæ in depositarium statim ac est factum depositum, sed tunc tantum, quando depositarius incipit vti re deposita, & illius tantum rei qua vtitur dominium transfertur, ita videtur probare l. Si Sacculum & l. Die sponsaliorum ff. depositi, & ratio est ista quia deponens, nõ ideò quod det facultatem vtendi re sua depositario, videtur velle abdicare à se in totum facultatem repetendi depositum quotiescumque sibi libuerit, sed videtur concedere facultatẽ vtendi illa re quotiescunque illi opus fuerit, Cum autẽ depositarius deposito vtitur tunc induit rationem alterius contractus incipit enim depositũ eo casu magis principaliter & primario esse in cõmodũ depositarij.

40 † Dico 4. ad eruendam hanc veritatem nempè in cuius commodum sit factum depositũ in pecunia numerata & data facultate vtendi, maxime cõducet cõsideratio qualitatis personæ deponentis & depositarij, loci, temporis, & similium, ex his enim facile colligetur in cuius gratiam factum sit depositum & consequenter an sit translatum dominium. Pro istis tamen difficultatibus videndus est omninò Mantica de tacit. & ambig. lib. 10. tit. 9. Hondedeus cons. 43. per totum

41 † Quod si pecunia, deponatur clausa in sacculo crumena vel capsa & non numerata, vel clauis capsæ sit penes deponentem tunc erit depositum & de hoc nõ 42 ambigitur † Clauis enim onus custodiæ indicat l. Cũ pater §. pater pluribus. Glossa & Doct. ff. de leg. 2. In foro ergo fori inquirendum erit secundum prædicta an sit depositum vel mutuum.

43 In foro † conscientiæ standum erit dicto pænitentis si enim asserat depositum esse factum in gratiam deponentis nempè vt eius res deposita tutius seruaretur vel quia domi suæ illam non posset retinere licet sit data facultas re illa vtendi non erit mutuum sed vere depositum quia illa verba non sufficienter indicent abdicationem dominij à deponente & translationem in depositarium. Nec multo minus numeratio quia potest fieri vt sciatur quid sit depositum. Non erit etiam ab re inuestigare an deponens rogauerit depositarium vt reciperet, an depositarius rogauerit deponentem, vt deponeret licet enim non sit necessaria est saltem valde probabilis coniectura in cuius gratiã depositum factum sit, & consequenter pænes quem 44 sit dominium: † Beneficia enim non solum non conferuntur in inuitum sed vix in exorantem.

44 † Quando autem depositum debet regulari secundum regulam mutui, eo quod in illud transeat, periculum est debitoris l. incendium ff. si certum pet. ita declarant DD. in l. Cum quid Castrens. num. 13. Alex. sub. num. 13. Socinus num. 11. ff. si cert. pet. & propte-45 rea vti † debitor generis quod perire non potest l. Incendum C. si cert. pet. & l. in ratione la 2. §. Incertæ ff. ad leg. falcid. non liberatur ab obligatione restituendi tantundem in genere, & similem pecuniæ summam Castrens. in dicta l. Cum quid in fin. Bero. cons. 194. nu. 39. & seq. lib. 1. Curt. Iuni. cons. 239. num. 34. & 35.

46 In foro † Conscientiæ optimum erit etiam interogare, quo animo depositarius acceptauerit, & si rogatus à deponente illud acceptauit animo seruandi deponenti ipsi erit depositum, quia, vt sit mutuum, vel commodatum debet esse in gratiã depositarij, & ideò etiam cum eius assensu. In dubio autem potius pro deposito præsumerem, quam pro commodato, quia, vt sit beneficium, debet esse in gratiam depositarij, quod si ipse non in gratiam sui depositum recipiat, certe non erit mutuum Beneficia enim non conferuntur in inuitos sed vix in rogantes.

47 Res, † quæ possunt deponi, ex Glossa in cap. Bonafides cit. verbo de culpa sub finem sunt tantum, vel mobiles vel se mouentes: Depositarius autem tenetur rem depositam custodire, ac si esset propria eodẽ cap. Bonafides & l. quod Nerua ff. deposit. & tenetur reddere depositum in eo statu, in quo accepit, non autem in deteriori l. 1. §. Si res deposit. ff. deposi.

48 Sed quid, † si res deposita effecta est deterior, cuius damno hoc erit? Respondeo vel res est deposita in gratiam deponentis tantum, & circa istã depositarius debitam adhibuit diligentiam; vel non; rursus vel re deposita vsus est, vel non. 2. Vel res est deposita in gratiam deponentis cum facultate vtẽdi facta ipsi depositario, & ista depositarius vsus est, vel nõ vel 3. Depositũ factum est in gratiã depositarij siue postea illo vsus, vel nõ sit vsus. Si res sit deposita in gratiam tantũ deponentis, & illa depositarius non est vsus vel inter deponentem & depositarium intercessit aliquod pactum de diligentia adhibenda circa depositum vel nullam, si aliquod pactum intercessit, ad pactam diligentiam tenetur depositarius, & nisi illam adhibeat siue res pereat, siue deterior fiat, depositarius tenetur de damno, & potest conueniri vt depositarius teneatur ad summam diligentiam, imò etiam ad restitutionem, etsi depositum casu pereat, vel fortuito colligitur ex citato cap. Bonafides & ex l. 1. §. Sæpe euenit ff. deposit. & optimè explicat Gabriel in 4. dist. 15. quæst. 10. art. 3. dub. vlt. & ratio esse potest, quia contractus legem accipiunt ex mutua conuentione, eadẽ l. 1. §. Si conuenit. Vel nullum pactum intercessit, & tunc si res absque dolo, vel lata culpa depositarij perit, vel deterior efficitur, res deterior efficitur, & perit deponenti ita l. 1, C. depositi, vbi id habetur expresse, & bona ratio potest reddi, ex Instit. tit. Quibus mod. re contraha. oblig. §. Præterea & ex l. 1. §. Is quoque ff. de act. & obligat. Quia depositum ex se, & ordinarie fit in gratiam deponentis; si ergo negligentem custodem & depositarium elegit sibi imputet, & suæ facilitati. Si tamen magna sit negligentia dolo comparatur. Neque obstat quod in l. Si vt certo §. 2. ff. Commod. dicatur. In deposito tantum præstari dolum & in l. Cõtractus ff. de reg. Iuris Depositum recipere tantum dolum, & ideò videri includi per istas leges latam culpam; quia doli nomine intelligitur etiam lata culpa iuxta text. citatũ ex l. Quod Nerua ff. deposit. & l. Aduersus §. Hæc actio ff. Si mens. fal. modum dixerit; in iure lata culpa dolo comparatur. In foro tamen conscientiæ tenetur de illa diligentia quam solet adhibere in rebus propijs, ad hanc enim videtur recipiendo depositum se obligare depositarius.

49 † Quid dicendũ, si depositarius non restituat depositum tempore debito, dolo vel lata culpa, & isto tempore, quo est morosus detentor depositi, accidat, quod ex sua leui, vel etiam leuissima culpa, aut etiam fortuito casu, vt incendio, res pereat, aut fiat deterior, cuius erit damnum, & cui res illa deposita peribit? Respondeo rem perire, & deteriorẽ fieri depositario, etiãsi res illa fuisset facta deterior apud deponentẽ, aut perijsset ita Glossa in cap. Bonafides cit. verb. de culpa; & ratio esse potest, quia est iniquus rei alienæ nõ depositarius, sed detentor; & præterea, quia non reddens rem depositam ex dolo habetur, vt fur, & latro argumento eorum quæ supra dicta sunt. Ex quibus constat ad quid teneatur depositarius, cum depositum est factũ in gratiam deponentis, siue aliquod intercesserit pactum de diligentia siue non intercesserit, modo depositarius deposito non sit vsus, quod si deposito sit vsus, & nulla fuerit vtendi facultas à deponente concessa, & res perit, vel fit deterior damnum semper pertinet ad depositarium. Talis enim vsus est cum dolo, qui, tamquã caussa damni semper inducit obligationem restituendi, quæ sic excludit excusationem, vt non possit iniri pactum, quod depositarius non teneatur de dolo ex l. 1. §. Illud non probabis ff. deposi. vbi ea redditur ratio, quod tale pactum sit contra bonos mores l. Contractus ff. de reg. iur. & l. Si vnus §. illud ff. de pactis. Si res sit deposita in gratiam solius deponentis, facta tamen facultate depositario vtendi.

Si vtatur, & res pereat, perit depositario, quia dum re vtitur, depositum induit rationem mutui, si verò illa non vtatur perit deponenti, quia adhuc est depositum. Si verò depositum sit factum in gratiam depositarij, est distinguendum, vel depositum est factum in gratiā depositarij, vt illo vtatur & tunc damnum spectat ad depositarium, vel est factum in gratiam depositarij, quia ratione depositi, eo quod illius curam habeat, aliquid lucretur, tunc si res perit culpa leui depositarij, vel fit deterior, depositarius soluit. Si verò pereat culpa leuissima, tunc dico, vel depositarius est spetialiter electus ad custodiam illius rei, & spetialem ob id mercedem recipit, vel nō est spetialiter electus pro illa re, nec spetialiter mercedem recipit; sed tantum tenetur ad custodiam rei ratione sui officij, vt Sartores Lotores, qui pecuniam recipiunt in mercedem suę artis nēpe lauandi vel sarciendi, non pro custodia rei, sed tamen dum res lauandas, sarciendasque recipiunt ad earum etiam custodiam tenentur ratione officij, tales sunt etiam caupones, Nautæ, illi, qui molendinis assistunt ad molendum, & Respondeo in foro conscientiæ non teneri nisi de culpa leui non autem leuissima, ratio est, quia depositum factum in gratiam deponentis, & depositarij, non obligat ad maiorem diligentiā, ex cap. Vnico de commodato & ex l. 1. ff. de actionibus §. & illa & ex l. contractus ff. de reg. Iuris. Cum. n. ex illis textibus obligatur de leuissima, ille depositarius in cuius solius gratiam est factum depositum, merito nos inferimus ad minus teneri, quando factum est in gratiam vtriusque. In foro autem fori obligātur de leuissima, & merito hoc statuunt leges ad tollēdas fraudes, quas huiusmodi homines solent aliquando adhibere. Quod de leuissima teneantur, statuit lex, & ita §. Ex hoc ædicto ff. Nautæ Caupones &c. nisi tamen aliter inter depositarium & deponentem esset conuentum; quia tunc iuxta conuento non est decernendum.

50 Sed † quid dicendum Deponit Titius apud Seium mille aureos cum facultate illis vtendi, & de facto Seius vtitur, ex illis mille, tercētis; & deinde illos tercentos, quibus vsus est, reponit in loco depositi. Sed nō in eodem loco vbi sunt alij septingenti, accidit postea, vt fures domū inuadant, & illos tercentos non in loco primi depositi repositos furētur, relictis alijs, quia illos non inuenerunt, ad quem spectabit damnum ad Titiū, cuius nomine adhuc sunt depositi, vt ad Seium, qui non deposuit, vbi sunt etiam alij. Respondeo, quod vel quærimus solutionem in foro fori, vel in foro conscientiæ. Si in foro fori dico esse condemnandum depositáriū, quia ex eo quod sit vsus deposito apud ipsū facto cum facultate vtendi cōstat depositum transijsse in naturam mutui non autem constat iterum esse factum depositum quia pecunia nō est deposita in loco depositi & ita non præsumitur factum depositum, nisi tamen aliunde efficaciores haberet probationes. In foro conscientiæ. Respondeo vel pecunia est deposita in loco à deponente electo, vel approbato. Vel est deposita in loco ad libitum depositarij electo. Si pecunia est deposita in loco à deponente electo, & approbato, & ablata & alibi deinde reposita surripitur hoc erit damno depositarij quia nō seruauit depositum ad mentem deponentis, ita aliqui Ego tamen puto, quod, si pecuniam verè deposuit Sempronius in loco æque tuto ae est locus electus à Titio deponente, & verè deposuit animo iterum constituēdi depositum nomine Titij, nullo modo tenetur Sempronius ad refectionem damni, sed spectabit amissio ad deponentem nō tenetur ex dolo neque ex culpa quia deposita est pecunia in loco æque tuto ac est electus à deponente, non tenetur ratione pecuniæ quia verè est deposita nomine deponentis ergo nullo modo tenetur, quod si deposita est pecunia in loco minus tuto tūc spectabit dānum ad depositarium, quia, cū depositum sit factū in eius commodum tenetur etiam saltem ad eam diligētiam, adibendā, ne pereat quam dominus adhibuisset.

51 Incidit † aliud dubium huiusmodi Titius deponit apud Sempronium mille aureos nummos, torquē aureum, adamantem, Sempronius, vt est vir negotijs deditus, vult ex istis aliquod lucrū percipere, ideò nummis negotiatur, torquem & adamantem sponsis locat, & multum lucratur; sed accidit nescio quo casu quod adamas deperditur, quæritur cuius fuerit lucrum, & cuius amissio.

Respondeo, quod res depositæ, vel sunt ex se frugiferæ, vel non Deinde vel depositarius illis rebus vtitur contra voluntatem deponentis, vel supposita eius voluntate quæ verè sit talis. Si rebus illis depositarius vtitur siue sint frugiferæ siue non ex voluntate deponentis lucrum fit vtentis depositarij. Si verò vtitur contra voluntatem deponentis, vel res de se est frugifera, vel non, si de sua natura non est frugifera, peccat vtendo, attamen fructus vel lucrum facit suum. Quia est lucrū meræ industriæ, peccat autem, quia non est fidelis depositarius, & in his casibus, si res perit, perit vtenti, quia dum vtitur ex mente deponentis depositum degenerat in mutuum, & ita perit depositario; si verò vtitur contra mentem deponētis habetur vt fur, & latro; & vt iniquus detētor. Quod intellige de nummis, quorum depositum degenerat in mutuum. De adamante verò & torque aureo alio modo est loquēdum quoad restitutionem si pereant. Nam si ista pereant dum illis vtitur ad mentem deponentis res perit deponenti nisi aliud inter ipsos fuerit conuentum quia hoc non est mutuum sed commodatum & depositum hoc casu nō potest degenerare in mutuum, vt res de mea fiat tua sed in commodatū quo contractu non transfertur dominium. Verum tamen est quod si deponens consentiat depositariū vti re deposita ad certum vsum, & ipse ad alium vtatur non dicetur vti secundum mentē deponentis & ideò damnum amissionis spectabit ad depositarium sicuti in alijs rebus quando illis vtetur contra mentem deponentis quia sibi perit, qui non admittit excusationem restituendi. Quoad fructus verò, vel res de sua natura est fructifera, vel non; si de sua natura est fructifera, fructus semper pertinent ad illū, apud quem est dominium, etiamsi fructum apud dominum non esset factura quia res domino fructificat & re aliena nemo debet ditari. Si verò res non est fructifera lucrum spectat ad illum qui negotiatur sine illa vtatur ex mente vel contra mentē deponentis, quia
52 est lucrum meræ industriæ. † De torque aureo & de adamante est spetialis difficultas. Nauarrus enim in sum. cap. 17. num. 25. Sotus de Iust. lib. 6. quæst. 1 art. 2. & alij volunt nullo modo res istas esse frugiferas, & ideò fructus esse meræ industriæ ideò spectare ad illum qui negotiatur Lessius verò lib. 2. de Iust. cap. 17. num. 114. Sanchez in sum. lib. 1. cap. 15. nu. 32. Molin. tom. 2. disp. 719. & alij volunt esse mixtos partim industriæ partim rei, sicuti sunt fructus locatæ domus, & ita lucrum pertinere ad dominum Sanchez vbi supra; vel ergo lucrum est solius industriæ, & pertinet ad illum qui negotiatur, siue inscio siue conscio domino negotietur; siue industriæ & rei, & dicitur mixtum; vel solius rei, & pertinet ad dominum. Hæc ex aliorum
53 placis. † Tu vide, an ista placent. Depositarius, qui depositum recepit custodiendum in gratiam deponentis nulla pacta mercede, si pereat, vel deterius fiat dolo, vel lata culpa, tenebitur de damno, nec ad plus eum obligarem, loquor in foro conscientiæ quia hoc casu pertinet ad deponentem eligere personam ad sui depositi custodiam, idoneam. Si verò pacta pecunia depositum, suscipitur custodiendum, siue ex officio ad custodiam teneatur depositarius, siue ipse se offerat ad custodiam, tunc obligatur de ea diligentia, quam vir mediocriter diligens solet adhibere in proprijs rebus seruandis, quod si hanc adhibuerit depositarius diligētiam & res vel pereat vel deterior fiat ad deponētē nō ad depositariū damnū dicetē pertinere, qualis autem sit ista diligentia, decernere pertinebit ad bonum virum, qui re bene perpensa iudicabit vel esse, vel non esse adhibitam. Nisi tamen ex pacto aliter sit dicendū.

54 De fructibus autem vide an etiam ista placeant obligarem ad reddendum quidquid res redditura esset domino, quod autem domino non esset reddit ura, neque putarem reddendum, quia cum est natura sua fructifera sine vllo labore, & fructus illos etiam dominus perciperet, & ita sunt reddendi. Vel non se sola res fructum facit, sed indiget aliena industria, & tunc, vel talis industria fuisset adhibita à domino rei, vel non si à domino rei fuisset adhibita, & nullas fecisset expensas, omnes fructus illi debentur, & si suam industriam in illa re contulit iniquus possessor, vel detentor sibi imputet, & suæ iniquitati si aliquas fecisset expensas verus dominus, detrahet iniquus detentor. Si vero illã industriam non adhibuisset verus dominus, vel aliquos adhuc fecisset fructus res sine industria, vel nullos, si aliquos illos reddet iniquus detentor, si nullos omnes ipse retinebit peccabit semper tamen rem alienam vsurpãdo. Hoc enim modo nemo ditabitur re aliena. Non iniquus possessor, vel detentor, quia supponimus rem non fuisse fructum allaturam apud verum dominum, & rem ipsam ex qua fructum percipiet semper tenebitur restituere, & ideo fructus essent suæ industriæ saltem respectiue, Nec verus dominus damnum patietur quia quidquid fuisset percepturus, percipiet, neque re aliena ditabitur nempe aliena industria, & ita erit seruata æqualitas.

55 Nunc † propositæ difficultati directè respondendo dico. Vel depositarius vsus est aliqua parte depositi, vel nulla si nulla parte depositi est vsus, & deposito locum non mutauit, & locus fuit electus à depositario, & res perit deponenti, nisi depositarij dolo, vel lata culpa res perierit, vel aliqua parte vsus est, & reposuit in eodem loco vbi erat prius depositum animo depositũ integrandi, & eodem modo est dicendum. Si locus à deponente non fuit electus & depositarius in luco tuto deposuerit siue mutauerit locum deposito, siue non dummodo locus depositi semper sit tutus, nisi in amissione rei dolus, vel lata culpa intercedat depositarius pariter ad nihil tenetur si pereat depositum, & ista quando depositum fuit factum in gratiam deponentis, & aliter inter deponentem, & depositarium non est conuentum, & hoc in vtroque foro. Excipe tamen in foro fori si rei depositę parte vsus sit depositarius, & partem depositi qua vsus est alibi reposuerit, quia tunc posset præsumi non reposita ad depositum integrandũ. Si vero depositum sit factum etiam in gratiam depositarij, qui pacta mercede se obliget ad seruandum depositum tunc tenetur ad illam diligentiam, qua solet vir diligens res proprias seruare: cum enim depositum datur gratis custodiendum, eligere hominem diligentem custodem spectet ad deponentem. Cum autem pacta mercede suscipitur custodiendum spectat ad depositarium cogitare, an sit sufficiens ad rem illam custodiendam pro re autem custodienda legitime requiritur ea diligentia, quam vir diligens adhibere solet in custodia rerum propriarum, quam, nisi se habere cognoscat, depositi curam non debet suscipere. Maiorem autem diligentiam exigere in re aliena custodiẽda, quam adhibeat in re propria homo diligens est valde durum. In foro autem fori, vel vtere legibus supra traditis, vel vtere hac eadem doctrina leges autem explica, quod loquantur de illis casibus, in quibus conuentum fuerit inter deponentem, & depositarium de maiori diligentia, quod si nihil tale fuerit conuentum, depositarium satis erit obligare ad diligentiam hominis diligentis. Potest autem iniri pactum, quod depositarius teneatur etiam de leuissima culpa, & de casu furtuito numquam autem, quod non teneatur de dolo.

S V M M A R I V M.

1 *Casus proponitur.*

2 *Ratio dubitandi. In legatis maxima ratio habenda est sanguinis & effectionis. Prædilectus censetur praelectus.*

3 *Respondetur difficultati proposita.*

4 *Aliud est velle legatum dari vni de familia aliud vni de sanguine.*

5 *Verba sunt interpretanda secundum vsum loquendi testatoris.*

6 *Vsus loqnendi testatoris maxime attendendus est pro habenda eius mente.*

7 *Per denominationem acquiritur ius.*

8 *Fama multum operatur in probatione parentelæ.*

9 *Probatio parentelæ reputatur difficilis ideò ad illam probandam admittuntur etiam illa quæ non admitterentur.*

10 *Per habitum tractatum, communem reputationem, & denominationem inducitur quasi possessio paternitatis, filiationis, parentelæ, casatæ, & consanguinitatis.*

11 *Per denominationem, quod quis sit de parentela, casata &c. quod quis sit filius, vel pater alicuius transfertur onus probandi in aduersarium.*

12 *Antedicta limitat Baldus.*

13 *Nihil refert testes esse discordes in caussa dicti, dummodo sint concordes in dicto, & producti ad probandum aliquid integrali in illo conueniant.*

14 *Vsus totius Italiæ est vt qui defert eadem arma insignia gentilitia & stemmata reputentur de eadem domo & familia, & redditur ratio.*

15 *Ad faciendum aliquem de domo vel familia ad effectum consequendi legatum sufficit quod talis nominetur à testatore.*

16 *Princeps, seu Papa appellans aliquem locum Ciuitatem, vel castrum constituit illum Ciuitatem & Castrum.*

17 *Voluntas testatoris in ijs, quæ concernunt dispositionem pro lege habenda est.*

18 *Nullos habens filios legitimos, & naturales pater vocans aliquem in suo testamento suum filium legitimum & naturalem, talem constituit.*

19 *Pro vero habendum est quod testator habuit pro vero.*

20 *Dictum testatoris est tantum dictum vnius, quod non sufficit ad probationem parentelæ.*

21 *Dictum testatoris non testatur sed facit parentelam.*

22 *Si vnus sit de familia non de sanguine & alter de familia sanguine ista præfertur.*

Legatum factum vni de familia quando debeatur.

L V.

1 CAius in suo testamẽto, accepta occasione, meminit Sempronij, illumq; valde laudauit ob multa in se collata beneficia, & bis in eodẽ testamento eundẽ vocauit de sua familia, & in extrema parte eiusdem testamenti postea condit legatum sub his verbis. Item salue &c. Voglio che i Signori Regenti della Misericordia, finito che sarà l'vsufrutto di mia moglie, dijno la mia possessione chiamata la Quadra ad vno della mia famiglia, se ve ne sarà in quel tempo, e non essendoui alcuno della mia famiglia, la dijno ad vn Gentilhuomo Dottore de leggi, che sia obligato patrocinar le cause de miserabili di questo luogo, da esser eletto da essi con voti secreti. In facti contingentia finito

finito vsufructu deputati nihil cogitantes de Sempro-
nio possessionem Doctori à se electo decernunt trade-
re. Obstat Sempronius asserens sibi deberi, quia est
de familia, quia talis à testatore nominatus, communi-
ter appellatus, & quia defert eadem stemmata. Non
constat tamen esse de eius sanguine, ideò quæritur an
2 legatum debeatur. † Et videtur dicendum non de-
beri. Quia in legatis maxime habenda est ratio affe-
ctionis, & sanguinis, l. si dominus §. Qui confitetur ff.
de leg. 1. l. 2. & l. Gallus in fin. solut. ff. de recept. &
facit lex Procula de probat. cũ ergo Sempronius nõ sit
de sanguine, neq; est prædilectus, ergo neq; præelectus,
testator enim censendus est præeligere, quos diligit.
3 † Sed dicẽdum deberi Sempronio Legatum, & de-
beretur etiam hæreditas, si eodem modo legata
4 esset. Ratio est ista quia † testator vult legatum
dari illi; qui est de familia non illi, qui est de san-
guine, & clarum est ex verbis testamenti, ergo de-
betur Sempronio, qui vere est de familia. Imò in ca-
su nostro puto de hoc non esse dubium ex mente testa-
toris, quæ est expressa, & manifesta in eodem enim
testamento in quo legat possessionem ei, qui est de fa-
milia in eodem bis nominat Sempronium de sua fa-
milia ergo mens testatoris est quod Sempronius sit ca-
pax istius legati, debet enim vtrobique esse eadem vis
5 eiusdem denominationis, † quia verba sunt interpre-
tanda secundum consuetudinem loquendi testatoris
Castrens. in l. quo loco §. circa princ. ff. de hæred. instit.
Paris. Cons. 19. nu. 167. lib. 2. Decius Cons. 42. num. 32.
6 lib. 1. Ludouis. decis 544. num. 3. † Vsus enim loquen-
di testatoris maxime attẽdendus est pro habenda eius
mente. l. si seruos plurium §. fin. ff. de leg. 1. Roman. cõs.
179. sub nu. 5. Castrens. in l. hæredes palam §. 1. num. 3.
Aret. num. 9. in 5. not. ff. de test. 2. Appellatur commu-
7 niter de familia, ergo de familia habendus est † quia
per denominationem acquiritur ius text. in §. fin. Inst.
de adopt. & text. cum Glossa in Cap. illud de præsumpt.
& in Cap. Sacerdotibus 11. quæst. 1. & Cap. dicat ali-
quis 32. dist. 12. & Cap. contra fener. 16. qu. 7. & Cap.
8 Dominus 39. dist. 3. † fama multum operatur in pro-
batione parentelæ Cap. cum in suo de spons. & matr.
9 † & cum probatio parentelæ reputetur difficilis ad-
mittantur etiam probationes quæ non admitterentur
30. quæst. 6. in cap. cum de parentela & Cap. Cum in
sua de spõs. quod ideò dico quia testes examinati de fa-
ma quod dicatur de familia deponunt etiã quod Sem-
pronius sit de parentela sed quia in hoc non conue-
niunt inter se sed satis variant ideò.

Dices Testes deponentes, quod Sempronius deno-
minatur de familia, licet in hoc conueniant, discrepãt
tamen, dum asserunt esse de parentela. Aliqui enim af-
firmant vocari tantum de familia. Alij præterea depo-
nunt quod nõ solum denominatur de familia; sed quod
præterea sit etiam in aliquo gradu parentelæ non ex-
plicantes tamen in quo sit. Alij præterea addant quod
sit in sexto alij in septimo ita vt licet sint maxime cõ-
stantes in asserendo quod dicatur de familia maxime
discrepant in assignando gradu parentelæ, & quamuis
communiter dicatur, quod licet non possit probari fi-
liatio, parentela, vel initium ortus suorum sufficit pro-
10 bari † per habitum tractatum communiorem reputa-
tionem, & nominationẽ per quæ videtur induci quasi
possessio paternitatis, filiationis, parentelæ, casatæ, &
consanguinitatis vt l neq; natales, vt l. Non nudis, & ibi
not. per Doctores. C. de prob. & Cap. Michael de filijs
præsbit. & Innoc. in Cap. Bonæ el 1. de Elect. & super
text. not. per Doctor, & text. in Cap. non omnes. 2. qu.
7. & Io. Andr. in Cap. Cum secundum de Præsbit. & in
Proem. Decr. taliq; probationi stãdum sit donec con-
trarium probetur † quia per talem denominationem
&c. transfertur onus probandi in aduersarios. vt in tex.
& Glossa eiusdem Cap. Michael. & Cap. Bonæ & Io.
Andreas in Cap. Cum secundum de Præben. & Bald.
in l. conuenit. C. de Episcopis & Cler. & primo Colum.
12 † Hac tamen verum est solum, secundũ Bartol. quan-
do denominatio est conformis, & vniformis, tũc enim
illi standum est, sed in casu nostro, non est vniformis
imo maxime difformis.

13 † Resp. nihil referre quod testes sint varij discor-
des in caussa dicti, dummodo sint concordes in dicto
speculat. in tit. de testib. §. Iam interrogatus verb. Hinc
est quod si quis vult Bald. in l. 1. col. 6. C. de testib & in
repet. l. de quibus in 23. colum. ff. de legib. Butri in Cap.
Quoniam pleriq; de off. ordin. & in Cap. licet ex qua-
dam in 3. colum. de testib. & in Cap. Cum dilectus in
5. colum. de success. ab intest sufficit enim quod testes
producti ad probãdũ aliquid integraliter in depositio-
ne super particularibus actibus reperiantur esse singu-
lares Gloss. ordin. in Cap. Nihilominus 3. quæst. 9. &
optime notat Innocent. in Cap. qualiter, & quando
el 2. de accusat. vnde notabiliter dixit Bald. in l. 1. Cod.
qui pro num. tut. & in l. actor in 4. colum. 1. C. de pro-
bat. quod si adducantur duo testes ad probandum vnũ
esse hæreticum, & vnus ex testibus deponet se audi-
uisse illum dicentem se non credere Deum esse incar-
natum, & alter deponat se audiuisse eundem dicen-
tem, se non credere Christum resurrexisse à mortuis,
certe sufficienter probabunt talem esse hæreticum
quia concordant in integrali, & hoc fuit dictum Iacobi
de Aret. in l. testium. C. de testibus.

14 3. Probatur. † Quia vsus totius Italiæ est quod ille
censeatur de eadem domo qui defert eadem arma in-
signia gentilitia vel idem stemma, Bartol. in l. Pronun-
ciatio §. familiæ ff. de verb. signific. & Bartol. in repet.
Cap. per venerabilem in prima colum. Qui filij sint le-
gitimi sed Sempronius defert eadẽ insignia ergo &c.
Ratio autem quare istis standum sit, est, quia ista vt etiã
communis reputatio & nominatio sunt introducta à
gentibus ergo etiam à gentibus est sumendus illorum
intellectus nempe prout vulgus intelligit vel loquitur
l. librorum §. quid ergo ff. de leg. 3. l. Cum delanionis. §.
Asinam molendinariam ff. de fund. instruct. & instr.
leg. l. vt Alphæus & l. Anniculus ff. de verbor. signific.
cum ergo communis vsus loquendi & communis æsti-
matio sit quod cum vnus nominetur de familia habeat
eadem insignia gentilitia, de eadem domo & familia
reputetur talis erit reputandus Sempronius qui omnia
ista requisita habet.

15 † Sed dato quod nullum horum presidiorum suffra-
garetur Sempronio, satis illi esset, quod a testarote in
eodem testamento, in quo est conditum legatum ap-
pellaretur de familia & domo sua, vt est in casu nostro
quia denominatio fit ab eo qui habet facultatẽ de no-
uo disponendi, quare Innocent. in Cap. Cum ab Eccle-
16 siarum de offic. ordin. inquit quod eo ipso † quod Prin-
ceps seu Papa appellat aliquem locum Ciuitatem vel
Castrum ille locus videtur constitutus Ciuitas vel Ca-
strum & sequitur Bart. in l. fin. ff. de Colleg. illicit. & in
extrauag. Quoniam nuper in verbo Lombardiæ de
præben. & dignit. quę nunc citatur, nuper la 3, de mpro,
Quoniam; quod idem omnino est dicendum respecti-
17 ue de testatore. † Quia voluntas testatoris in ijs quęcõ-
cernunt dispositionẽ pro lege seruanda est vt in Auth.
de nupt. §. disponat & Cap. vltima voluntas 13. quæst.
18 2. & confirmatur † quia si pater nullos habens filios
naturales & legitimos & in suo testamento vocet ali-
quem suum filium legitimum & naturalem ex tali de-
nominatione ille dicitur filius naturalis text. in Auth.
Item si quis. C. de natur. lib. & in §. si vero non habens
Auth. quomodo nat. effic. leg. Bart. in suo consil. quod
incipit Lucius Coiadinus Bald. in leg. 2. colum. 2. Cod.
quib. reb iud. non nocet. si ergo denominatio facta à
testatore tollit defectum naturæ & facit filium legit i-
mum, qui vere non est talis, à fortiori dicendum suffi-
cere ad constituendum aliquem de familia vel de ca-
19 sata quod est tantum de iure gentiũ † Adde quod pro
vero habendum est quod testator ipse credidit verũ l.
seruo manumission. ff. de condit. indebit. & ibi Ias. n. 2.
20 † Dices dictum testatoris est tantum dictum vnius,
quod sicut non sufficit ad probandam consanguinita-
tem

tem text. ex Cap. licet ex quadam in verbo non vtiq; vno de testib. neq; sufficiet ad probandum aliquem
21 esse de domo vel casata. † Respondeo admisso, quod dictum vnius non sufficiat ad probandum aliquem esse de consanguinitate, negando inde sequi, quod dictũ testatoris non sufficiat ad probandum aliquem esse de sua casata vel domo, estq; valde dispar ratio vtriusque; Nam textus negat sufficere dictum vnius testis cũ agitur de probanda consanguinitate in ordine ad matrimonium contrahendum vel dirimendum, quia nõ est in potestate entis inducere consanguinitatem, sed tantum testatur esse vel non esse inductam. In casu autem nostro non testator esse Sempronium de casata vel de domo sua sed illum constituit eum vt talem denominando, est ergo differentia quod in vno casu deponit vt testis in alio disponit vt dominus, & ita paritas non habet locum.

Legata igitur possessio debetur Sempronio vt pote qui vere est de familia testatoris.

22 Verum † tamen est quod si reperiretur vnus de familia sed non de sanguine & alter de familia & sanguine quod legata possessio deberetur illi qui esset de casata seu familia, & sanguine, quia vt bene tactum est in ratione dubitandi in principio allata in legatis semper habenda est ratio affectionis & sanguinis quia ille qui est de sanguine censetur prædilectus & ideò etiam prælectus.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur casus satis intricatus.*
2 *Proponuntur soluenda & discutienda.*
3 *Proponitur quodam notandum.*
4 *Ad quid teneatur mater ratione filiorum illegitimorum, & quædam cautela.*
5 *Filius non tenetur credere matri asserenti esse illegitimum nisi in aliquibus casibus.*
6 *Quando filius tenetur credere matri asserenti illum esse illegitimum non potest adire hæreditatem & iam aditam tenetur restituere, etiam sequta sententia iudicis.*
7 *In alijs casibus filius non tenetur credere matri dicenti se esse illegitimum, etiam iuramento confirmante, & illi constet fuisse adulteram etiam tempore quo concepit.*
8 *Alleganti suam turpitudinem non est credendum.*
9 *Nisi conuincatur non tenetur credere in dicto casu.*
10 *Muliebre genium est alios summe odisse, alios summe diligere, & suas affectiones contegere.*
11 *In casibus, in quibus filius non tenetur credere, neq; mater tenetur reuelare.*
12 *Elapso tempore ad præscribendum requisito, licet mater posset conuincere filium, non tenetur, si bona fide possidet.*
13 *Per leges, quæ obligant in conscientia, filij illegitimi redduntur incapaces hæreditatis.*
14 *Hoc dictum est intelligendum ne legitimi patiantur damnum, vel dicendum.*
15 *Leges non obligant cum summo dedecore.*
16 *Leges non obligant ignorantes.*
17 *Legibus aliquando non est parendum, si inde infamia oriatur.*
18 *Mater non tenetur reuelare suum adulterium, licet non possit compensare damnum.*
19 *An mater habeant facilem occasionem dubitandi suam reuelationem nihil profuturam.*
20 *Hactenus dicta sunt intelligenda, quando mater dubitat, vel credit suam reuelationem nihil profuturam.*
21 † *Quid autem agere debet si credat vel spes certa sit damnum fore compensandum.*
22 *Si filius qui in regnum est successurus sit moribus adeò perditus, vt inde timeatur ruina Republicæ mater etiam cum periculo vitæ tenetur reuelare esse adulterinum vel illegitimum si talis sit.*
23 *Non tenetur autem quando damnum est non publicum, sed priuatum cum periculo vitæ.*
24 *Neq; tenetur cum periculo famæ.*
25 *Fama est altioris ordinis, quam sint res.*
26 *Nemo, licet infimæ sortis, tenetur ad periculum vitæ pro maximis thesauris restituendis.*
27 *Fama non æstimatur diuitijs.*
28 *Successio legitimorum in bonis parentum est solum de iure humano.*
29 *Quæ dicta sunt de fama intelligenda sunt si mater vere habeatur pro honesta.*
30 *Quo casu mater censeatur non se infamare reuelando filio vel marito adulterium scandalum permittitur quam veritas relinquatur, & quomodo intelligatur.*
31 *Solutio difficultatis colligenda ex dictis.*
32 *Examinatur factum primi confessarij.*
33 *Mulier conscia impedimenti dirimentis, & nullitatis matrimonij quocunq; dato scandalo non potest reddere debitum.*
34 *Si liceret, aliquando esset licita fornicatio, quæ est accessus ad non suam.*
35 *Coniux impedimenti conscia si excommunicetur, quia non potest probare, an teneatur reddere.*
36 *Explicatur Cap. litteras de rest. spoliat.*
37 *Confessarius non potest simulare cum pœnitente laborante ignorantia mortaliter culpabili.*
38 *Imo tenetur eo casu admonere.*
39 *Quomodo differat simulare & admonere.*
40 *Quæ sit differentia inter concionatorem, Doctorem publicum, & Confessarium.*
41 *Quæ debuisset considerare hic Confessarius in hoc casu prima vice, qua mulier confessa est.*
42 *Maxime refert cognoscere an pœnitentes sint in bona, mala, vel dubia fide.*
43 *Quid agendum cum pœnitente malæ fidei.*
44 *Quid cum pœnitente cum dubia fide.*
45 *Quid cum pœnitente in bona fide.*
46 *Quid sit esse sine graui scandalo.*
47 *Quando dispensationes sunt expectandæ è regionibus longinquis, quia raro potest abesse periculum incontinentiæ pœnitentes in bona fide nõ sunt admonendi de impedimento.*
48 *Si periculum non timeretur essent monendo sufficit tamen post impertitam absolutionem nisi aliter prudentia dictet.*
49 *Si nulla speretur vtilitas, remedium sit difficile, scandalum sit oriturum, quid agendum cum bonæ fidei pœnitente: an sit admonendus.*
50 *Si scirem non tibi prodesse, non te admonerem.*
51 *Nulla lex obligat ad actus inutiles.*
52 *Nulli debemus laqueum inijcere.*
53 *Correctio neq; in confessione est facienda, nisi adsit spes emendationis supposito semper ignorantia inuincibili.*

54 Con-

54 Confessarius, si audiat ignorantem inuincibiliter impedimentum matrimonij, non tenetur admonere, etiamsi matrimonium non sit contractum, nisi speret fructum, ita de reliquis.

55 Refertur dictum Nauarri circa dispensatioaes.

56 Quibus casibus non solum potest sed tenetur confessarius non admonere pœnitentem.

57 Proponitur, & soluitur casus, an mulier teneatur reddere debitum quãdo matrimonium est nullum, sed bona fide putatur verum, at ex alia caussa negat debitum marito.

58 Non licet complacere in actu intrinsece malo, nisi honestetur circunstantijs.

59 Datur ignorantia inuincibilis etiam circa ius naturale, & diuinum.

60 Quomodo se gerere debeat confessarius cum laborante ignorantia inuincibili nec speratur fructus, & est, in damnum tertij.

61 Quid agere debeat in eadem casu si speretur fructus in pœnitente, sed remedium sit difficile.

62 Quid si ipse non admoneat, & alius sit moniturus, & fortasse imprudentius.

63 Et si scandalum quod timetur non ex infirmitate, sed ex malitia sit secuturum.

64 Quod si stimulis agitatus quærat, & quid si dubius.

65 Quod si timeatur damnum toti communitati.

66 Si nunc desperetur fructus, speretur autem alio tẽpore, in illud correctio differenda est.

67 Colligitur ex dictis, in qua errauerit ille primus confessarius, & quid agere debuisset.

68 Quid dicendum de secundo confessario explicatur.

69 Quid item sit dicendum de tertio an bene egerit.

70 Aduertẽtia valde vtilis pro cognoscendo an pœnitẽs sit in bona vel mala fide.

71 Extenditur exacta, & breuis cognitio ignorantiæ.

72 Ignorantia alia iuris alia facti, & quid sit vtraq;

73 Ignorantia tam iuris, quam facti alia vincibilis alia inuincibilis.

74 Circa idem potest esse ignorantia, & scientia.

75 Nihil volitum quin prius cognitum.

76 Inuincibilis ignorantia dicitur etiam iusta, & probabilis, & quare.

77 Vincibilis dicitur iniusta, improbabilis, & consequens &c. & quare.

78 Aliud genus ignorantiæ, quæ dicitur concomitans & quare ita dicitur.

79 Non habitibus sed actibus meremur vel demeremur.

80 Ignorantia concomitans non est caussa actus.

81 Ignorantia concomitans facile degenerat in consequentem.

82 Quot modis culpabiliter omittitur scire tot sunt species ignorantiæ.

83 Triplex volitum constituit triplicem ignorantiam culpabilem.

84 Quod sit hoc volitum, & quomodo vnum quodq; constituat ignorantiam. Primum directe volitum constituit ignorantiam affectatam.

85 Secundũ indirecte volitum constituit aliam ignorantiam idest indirecte volitam.

86 Tertium volitum quod sit, & quam ignorantiam constituat.

87 Quod dictum est de ignorantia, hoc dicendum de obliuione, & inaduertentia, & quid sit ignorantia, quid obliuio, quid inaduertentia, & quomodo differant inter se.

88 Quando quis dicatur priuatus ea scientia, quam tenetur habere.

89 Ideo pecco, quia præceptum non seruo, sed violo.

90 Paria sunt scire, & scire debere.

91 Ignorantia facti excusat non vero ignorantia iuris.

92 Ignorantia inaduertentia obliuio &c. vt fiat vincibilia, debet præcedere aliquis motus in animo.

93 Soluitur difficultas consequens ad dicta.

94 Soluitur prima obiectio.

95 Soluitur secunda.

96 Soluitur tertia.

97 Monitio Religiosis & Confessarijs vtilis.

98 Datur ignorantia non solum iuris humani sed naturalis, & diuini.

99 Quæ diligentia sit adhibenda, vt ignorantia sit inuincibilis, & ne sit vincibilis.

100 Praxis pro cognoscẽdo in pœnitente, qua ignorantia laboret.

101 Aduertentia pro supradicta praxi.

102 An, quia ignorantia inuincibili non audiuit sacrum, peccet gaudendo se nescisse obligationem.

103 Alius modus dignoscendi qualitatem ignorantiæ.

104 An detur ignorantia inuincibilis eorum, quæ pertinent ad proprium statum.

105 Dictum quod sequitur auctor.

106 Ignorantia inuincibilis excusat à peccato, sed non ab inualiditate actus.

107 Laborans ignorantia inuincibili, si deinde sequatur dubium, & negligat expellere, an peccet solum quando operatur negligendo an toties quoties, etiamsi amplius non dubitet.

108 Operans cũ ignorantia consequente semper peccat.

109 An ignorantia consequens possit dari sine præcedente dubio vel animi motu.

110 Ignornatia caussat non positiue influendo sed priuatiue remouendo cognitionem.

111 Proponitur casus in quo quis videtur non peccare cum ignorantia consequente, quando videlicet nescit esse peccatum operari cum tali ignorantia.

112 Nemo peccat quandiu operatur conscientia dictante non peccare taliter operando.

113 Conscientia est regula bonitatis & malitiæ actuũ nostrorum.

114 Respondetur proposito casui. Non potest haberi cognitio ignorantiæ consequentis, quin simul habeatur de peccato, quod operando cum illa committitur.

115 Nisi aduerto me scire debere non est ignorantia consequens.

116 Potest caussa ignorantia esse peccatum non autem ignorantia, & explicatur exemplo.

117 Sententia Vasquez limitantis dicta superius quã tamen Sanchez non admittit.

118 Colliguntur antedicta, & monetur Confessarius quid in hoc, & similibus casibus agere debeat.

119 Non est iniungenda obligatio vbi de obligatione clare non constat.

120 Respondetur directe toti difficultati resoluendo in quo bene egerint propositi tres Confessarij & in quo errauerint.

Mulier nupta viro impedimento perpetuo laboranti filios ſuſcepit ex adulterio.

L V I.

1 QVædam mulier nupſit viro ad copulam omnino
impotenti non quod non poſſit coire ſed quia in
vaſe non poteſt ſeminare habet enim membrum aduncū,
ita vt licet aliquo modo illud intromittat, ſemen
tamen ſemper extra emittit, quod tamen nunquam
cognouit toto decennio, quo vixit cum muliere ita vt
ſex filios quos vxor ſuſcepit ex adulterio vere ſuos legitimos
reputet maritus eum, enim ita caute fallebat
vxor. Neq; hoc mulier vnquam putauit eſſe peccatum
credebat enim omnia coniugibus licere neq; de hoc
toto tempore ſui matrimonij confeſſa eſt. Nunc occaſione
cuiuſdam iubilæi facit confeſſionem generalem
fatetur quod antea etiam confeſſa fuerat ſe eſſe nuptā
& ex adulterio ſex filios ſuſcepiſſe; Confeſſarius quærit
quomodo ipſa ſciat omnes filios eſſe ex adulterio cum
etiam cum viro habitet & cubet, mulier conqueritur
quod iſta quærat Cōfeſſarius quę nullus alius ante quęſiuit.
Aſſerit confeſſarius ad ipſum ſpectare iſta ſcire
ne erret. Rem totam aperit mulier exponit impotentiam
viri & omnia iam narrata quibus auditis Confeſſarius
ſtatim mulieri indicit ſeparationem à viro dicit
enim matrimonium eſſe nullum, & ideò oſcula, tactus,
& cætera omnia ſaltem reſpectu mulieris eſſe peccata
mortalia, quibus auditis mulier eſcandens vocat cōfeſſarium
ignarum, quia neſciet, quæ liceant maritis in
iuſtum qui vxorē à viro velit ſeparare alieni facti ſcrutatorem
impium & multa alia in illum iaciens conuicia
ab alio diſcedit ſine abſolutione; paucis interiectis
diebus alium adit confeſſarium, cui quid quid ſibi accidit
cum primo confeſſario narrat ſubdens ſe credere
illum confeſſarium eſſe malum hominem, & ſe potius
mortem eſſe ſubituram quam ſeparari à viro, cui
reſpondet iſte ſecundus confeſſarius vere illum primū
Confeſſarium eſſe indoctum nec ſcire quid dicat; ſibi
cum proprio viro omnia licere, nec ad ſeparationem
teneri, ab adulterio tamen ſibi eſſe cauendum & auditis
huius mulieris peccatis ei abſolutionem impendit
nunc tādem alium adit Confeſſarium, & narrat quid
quid cum duobus alijs actum eſt. Tertius iſte Confeſſarius
vir prudens audita mulieris confeſſione petit an
ſit parata præſtare, quæ à ſe illi iniungentur, & præcipue
fingit ſe velle ſtudere quid reſpondendum ſit de
filijs cui promittēti ſe adimpleturam quid quid iniunger
ſtatuto die quo reuerſura ſit pro reſponſione indicto
ſalutari penitentia abſolutionem impertitur. Nunc
iſte tertius Confeſſarius petit, quid in hoc caſu ſibi agēdum
ſit.

Hac facti ſerie viſa, quæ mihi, vt iacet, fuit exhibita
non potui non indignari & mecum ipſe ita fari. Bone
Deus quæ eſt aliquorum Confeſſariorum ignorantia
quæ aliorum imprudentia. Vt rectius agerent illi, ad
quos ſpectat, qui toti ſunt in limitādis facultatibus, quas
ſcriptis exaratas vel tipis impreſſas Confeſſarijs tradūt
addentes ſe non admittere niſi ad annum, tantum in
proprijs Eccleſijs &c. quæ, an ab ipſis fieri poſſent, non
eſt huius loci examinare, ſi diligentiores & exactiores
ſe præſtarent in examinibus peragendis, & in cognoſcendo
ſine perſonarum acceptione, qui ſint, & qui nō
ſint idonei, nō idoneos reprobando ſimpliciter, non ad
tēpus admittēdo. Quę & quanta vitarentur incōmoda
ſi quod illis per cōciliares cōſtitutiones & maxime
Tridentinas ſerio præſtarent, & totum ſuum ſtudium
non impenderent in extirpandis regulariū Priuilegijs.
Nō priuilegijs vti malū eſt; ſed Cōfeſſarios nō idoneos
admittere ad Confeſſiones hoc peſſimū. Iniungitur illis
cura examinandi non priuilegia extirpandi, hoc curant,
illud negligunt. Caueant ſibi quia ſupra dorſū ſuū
ſibi fabricant, & in die iuditij redituri ſunt rationem
omnium animarum non idoneis Confeſſarijs concreditarum.
Admittuntur aliqui interdum tantum viſo
habitu, qui re vera exactiori indigent examinis diſcuſſione,
ſed iſta videant ad quos ſpectat. Ad rem propoſitam
multis difficultatibus implexam accedens.

2 Primo diſcutiam an errauerit primus Confeſſarius
aperiendo mulieri & indicendo ſeparationem à marito;
Secundo. An recte fecerit ſecūdus qui omnino contrarium
aſſeruit. Tertio exponam quid agere debeat
tertius Confeſſarius. Sed ante omnia præmittam, ad
quid ſit obliganda mulier ratione filiorum certiſſime
ex adulterio ſuſceptorum.

3 Et noto primo ex ſucceſſione in hæreditate horum
illegitimorum nullum damnum poſſe inferri legitimis
qui neq; exiſtunt nec exiſtere poſſunt ob impotentiam
naturalem patris, infertur tamē damnum alijs qui ſuccedunt
vel ex teſtamento vel ab inteſtato.

4 Noto. 2. quod, in caſu, in quo verſamur, ſi mulier
poſſit aliquo modo cognoſcere explorando voluntatē
mariti, quod filios, licet adulterinos adeo amet, vt, etſi
tales eos cognoſceret, licet crimen in matre puniret,
eos tameo adhuc hæredes conſtitueret, aut ſaltem vellet
eſſe, tunc mater ad nihil teneretur, quia, cum pater
de ſuis bonis poſſit diſponere prout libet non exiſtentibus
legitimis filijs, nulli inferretur iniuria, quod ſi hoc
non poterit cognoſcere, & alicui inferetur damnum
aliquo modo, eo quod iſti adulterini filij hæreditatē
conſequantur; tunc mater, ſi poteſt vel impedire, ne
ſequatur, vel reſarcire damnum tenetur; non tamen
detegere ſuam turpitudinem, vt ſi habeat aliqua bona,
præter dotē, ea relinquet eis, quibus ex ſucceſſione
filiorum in hæreditatem, damnum infertur, aut, ſi quo
modo poteſt, inducet filios ad capeſcendam aliquam
religionem ſuccedendi incapacem. Neq; etiam tenetur
prodere ſuum adulterium, ſi certo credat ſua reuelatione
nihil effecturam, quia ex qualitate genij ſuorum
filiorum cognoſcit non eſſe fidem adhibituros ſi-
5 bi dicenti eſſe adulterinos. † Non enim tenetur filius
credere matri dicenti ſe eſſe illegitimum, niſi dictum
matris talibus coniecturis, & probabilitatibus veſtiatur
vt ſufficiant ad illum conuincendum veluti ſi mater
aſſerat filium fuiſſe conceptum patre longe abſente, &
ſimul probet patrem tanto tempore affuiſſe, vt ei conceptus
filij non poſſit attribui, vel alio modo demonſtret
tempore conceptus à marito non fuiſſe cognitam,
vel, ſi matris ſuaſio, ſit ita vehemens, vt filius ei
non poſſit non aſſentiri, vt ſi mater filium amanter tractet,
& ei magnæ dilectionis ſigna exhibeat, vt non
poſſit filius ſuſpicari matrem ex malo affectu motam
illum declarare illegitimum, ſitq; moribus reformata,
& effecta timoratæ conſcientiæ, non aſſueta mentiri,
amans propriæ famæ; his enim caſibus tenetur filius
credere matri maxime, ſi hoc dicat tēpore ſacro hebdomadis
ſanctæ, vel tempore mortis extra hos enim
vel ſimiles caſus non tenetur credere matri dicenti ſe
6 eſſe illegitimum. † Cæterum quando credere tenetur
non ſolum non poteſt adire hæreditatem, imo & aditam
tenetur relinquere, etiamſi per ſententiam illi fuiſſet
adiudicata, quia ſententia nititur falſæ præſumptioni
id eſt filium eſſe legitimum quod re vera falſum eſt
ita Medina C. de reb. reſt. quæſt. 3. concl. 4. verſu. An
autem, Sotus de iuſt. lib. 4. quæſt. 7. artic. 2. verſus finē.
7 † Neq; filius tenetur credere etiamſi mater dictum
ſuum iuramento confirmet ita idem Sotus, & adducitur
ex Cap. per ſuas de probat. & etiamſi ſciret matrem
fuiſſe adulteram Doctores communiter ad dictū Cap.
per tuas & ad leg. Filium ff. de iis qui ſunt ſui vel alieni
iur. fateri tenetur Couar. ad reg. peccatum 1. part. num.
6. quia ex eo quod probatur matrem aliquando fuiſſe
adulteram imo etiam fuiſſe talem tempore concepti
filij, non ex eo infertur filium eſſe conceptum ex adulterio,
ſi cum marito cohabitabat ad quam rationem
accedit text. in l. miles §. defuncto ff. ad leg. Iuliam de
8 adult. & rationes probantes ſunt. † 1. Quia alleganti
ſuam turpitudinem nulla debetur fides per regulam

iuris

iuris, quæ maxime habet verum cum allegatur in præ-
iuditium tertij 2.Cum filius commum opinione habea-
tur, & putetur legitimus, non tenetur cum tanto suo
10 damno, se reputare illegitimum,nisi conuincatur.3. †
Quia muliebre genium est alios summe diligere alios
summe odisse & suas affectiones contegere Lessius de
iust.lib.12. cap.10. dub.7.num.51. Quando ergo subest
aliqua ratio vel suspicandæ fraudis vel rationabiliter
nõ credendi nõ tenetur filius stare dicto matris Gloss.
in Capit.officij de pœnit.in remiss.& Canonistæ in ci-
tatu Capit. per tuas, de probat. & Iurisperiti ad.leg.si
11 posthumis ff.de lib.& posthum. † Et mater ipsa in di-
ctis casibus quibus filius non tenetur credere , nec ipsa
tenetur se prodere,quia talis manifestatio non ad aliud
deseruiret quam manifestanti matri ad infamiam filio
ad perturbationem & reliquis ad lites suscitandas,Re-
12 ginal. lib.10. quæst.3. num.275. † Adde quod etiamsi
mater posset conuincere filium vt credere se esse ille-
gitimum , & tempus requisitum ad præscriptionẽ esset
elapsum ex quo iam bona fide filius est in possessione
hæreditatis nec mater tenetur se detegere filio. nec fi-
lius , etsi mater sibi suadeat esse illegitimum tenetur à
se abdicare hæreditatem, sed eam potest retinere, An-
gelus , verbo adulterium nu. 6. Siluester eodem verbo
num.5.Quare non sunt audiendi Adrianus & Paluda-
nus dicentes adulteram teneri manifestare filio suum
adulterium, vt illum reddat certum , se esse illegitimũ ,
licet ei fidem non sit adhibiturus,nec probabiliter cre-
dat hæreditatem esse relicturum , vel non aditurum ,
vt adducta probant,& tenet Alphons. à Castr. & post
ipsum Couar.& alij vt supra.

Sed probando matrem satisfaciendo ex bonis suis
non dotalibus damno quod patiuntur alij ob aditionẽ
hæreditatis illegitimorum non tollere inconuenientia
nec reddere filios illegitimos tutos , quod asserebat
13 Nauarrus in sum. Cap.16. num.47. dices. † Per leges
quæ obligant etiam in conscientia , illegitimi reddun-
tur incapaces hæreditatis , ergo licet mater satisfaciat
damno, quod ex tali aditione infertur non tamen po-
test ipsa efficere ex hoc quod illegitimi sint capaces
hæreditatis contra legum dispositionem posita ergo
quacunq; satisfactione nec dum filij redduntur capa-
ces successionis & ideo non possunt illam tuto possi-
dere , non enim potest priuata persona reddere capa-
ces hæreditatis quos incapaces declarat legum dispo-
14 sitio . † Respondeo 1. Leges non reddere illegitimos
incapaces hæreditariæ successionis nisi ex hoc ne legi-
timi patiantur damnum , cessante ergo damno quod
15 est caussa legis cessat etiam legis dispositio.† 2. Leges
non obligant cum tanto dedecore vel periculo vitæ 3.
16 Neq; obligant ignorantes.4. † Non obligant in casi-
17 bus omnino occultis;essent enim nimis rigorosæ. † 5.
Etiamsi sint incapaces adhuc possent permitti succe-
dere ob manifestum periculum infamiæ matris & fi-
18 liorum. † Addo præterea etiamsi mater non possit da-
mnum compensare , nec dum teneri reuelare seu ma-
nifestare suum adulterium nisi probabiliter credat se
profuturam vel si dubitet se nihil profuturam; huic di-
cto communiter stipulantur Doctores præter Adria-
num quæst.1. de rest. §. sed refert & Palud.in 4. dist.
21. quæst.2. artic.1. de quibus supra & ratio est quia in
dubio melior est conditio possidentis. Cum ergo adul-
tera sit in possessione suæ famæ & dubitet an ex eius
amissione sit profutura sequitur quod non teneatur
suam famam amittere . Imo si hoc ageret esse magna
impudentia & imprudentia in multa enim se conij-
cere pericula quod non est temere faciendum.

19 † Si petas an difficile sit adulteram habere iustam
rationem dubitandi suam reuelationem nihil profu-
turam. Respondeo cũ Lessio loco citato raro contin-
gere posse quod nõ habent primo. Quia filius nõ tene-
tur credere nisi conuincatur ad hoc autẽ vt cõuincatur
multa requirũtur , vt prudens de se potest conijcere. 2.
Etiãsi matri videatur posse conuincere filiũ & reuera
rationes sint conuincentes, attamen filius & si corde
credat potest mater prudenter suspicari ore negaturũ,
ne illegitimus declaretur, ne hæreditatem aditã coga-
tur restituere , vel etiam ne hæreditaria spe priuetur,
ex quibus lites potius timendæ , quam restitutio spe-
randa prudenter est , & ideò facile potest mater
habere iustam caussam non reuelandi suum adul-
terium .

20 † Et hactenus dicta procedunt quando mater du-
bitat vel credit sua reuelatione nihil profuturam quid
autem dicendum si speret vel credat reuelando suum
adulterium & certum reddendo filium esse illegitimũ,
quod hæreditatem non sit aditurus vel iam possessam
sit relicturus ?

21 Respondeo , quod , licet spes certa esset per reuela-
tionem criminis materni , occurrendum damnis fi-
liorum legitimorum vel aliorum , eo quod illegitimi
intelligentes sibi hæreditatem non deberi futurum
esset,vt ab illa abstinerent,adhuc tamen mater non te-
neretur hoc aperire , si adesset periculum vitæ , aut fa-
mæ . Si vero nullum esset periculum vitæ , vel famæ,
teneretur reuelare,vt damnum euitaret . Quod tenea-
tur impedire damnum, si nullum ex dictis adsit pericu-
lum est commune dictum Doctorum , sicuti etiam est,
quod non teneatur , si adsit periculum vitæ . De peri-
culo vero famæ , quod scilicet non teneatur mater vi-
tare damnum filiorum legitimorum , & multo minus
aliorum reuelando suum adulterium docet Sotus dist.
15. quæst.2. sub finem Gabriel ibidem quæst.2. Caiet.
quęst 62.artic.6.& in opusc.31.respons.14.Nauar.Cap.
16.num.44.& Cap.17.num.89.vbi fuse & docte probat
Couar.Reg.peccatum part.1.num.7.Innocent.Panor.
& alij Canonistæ in Cap. officij , de pœnit. & remiss.
Castr.de potest. legis pœnal. Cap.11. Medin. Cod. de
reb.rest.quæst.3.

22 Dices in hoc conueniunt Doctores ex Lessio Regi-
naldo locis citatis ex alijs quod, si illegitimus sit mori-
bus adeo perditis vt iure merito timeatur Rempubli-
cam vel regnũ esse passurum maximum detrimentum
si illegitimus vel succedat vel eligatur vt regnet tenea-
tur mater etiam cũ periculo vitæ suum reuelare adul-
terium ne filius succedat , ergo saltem in successioni-
bus regni tenetur mater etiam cum periculo vitæ pro-
dere adulterium ne illegitimus succedat.

Respondeo . Non concludi ex antecedenti conse-
quentiam ; Quod autem concluditur est quod mater
ad vitandum malum publicum quod Reipublicæ im-
minet si illegitimus in regno succedat , teneatur dete-
gere suum adulterium , non autem quod teneatur ne
electione illegitimi excludatur legitimus , estq; iusta
obligatio charitatis erga Rempublicam , qua quisq;
23 tenetur eius maximũ damnum vitare, etiam cũ discri-
mine propriæ vitæ,non autẽ iustitiæ cõmutatiuæ , quia
quisq; tenetur erga proximũ. † Quod autẽ mater nõ te-
neatur cum periculo vitæ vitare damnum priuatæ per-
sonæ, etiamsi sit regni probatur primo . Quia nulla res
potest æquiparari vitæ. 2. In periculo vitæ cessat domi-
niorum distinctio ita , vt illa durante possit quisq; vti
24 re aliena vt propria. † Quod neque teneatur cum pe-
riculo famę probatur ex Cap.officij citato vbi Sum-
mus Pontifex consultus quid agendum cum muliere
quæ partum sibi supposuerat assumit pro solido funda-
mento hoc dictum sicuti mulieri , quæ ignorante ma-
rito suscipit ex adulterio quamuis id timeat confiteri
25 non esset deneganda pœnitentia ita neq; illi &c. † 2.
Fama est altioris ordinis quam sint res ergo secundum
Caietanum Nauarrum & alios non est exponenda pe-
26 riculo amissionis pro rebus. Imo addit Les. quod † ne-
mo licet infimæ sortis homo tenetur vitam exponere
pro maximis thesauris restituendis, vel fama reparãda
etiam illustris hominis, quod an idem sit de fama non
27 ausim affirmare simpliciter. † 3. Fama non æstimatur
pecunijs melius est enim nomen bonum quam diuitiæ
28 multę.4.† Successio filiorum legitimorum in bonis pa-
rentum est tantum de iure positiuo humano quod non
29 obligat cum periculo vitæ vel honoris . † Aduerte ta-

mcn dicta de amissione famæ esse intelligéda respectu
matris quæ vere sit honestæ conditionis, nam si talis sit
vt merito de illius honestate suspicentur prudentes &
eius reputatio habeatur pro vili tunc vera est senten-
tia Sori famam esse componendam cum hæreditate
iuditio prudenuis viri: supponimus ergo nos matrem
30 esse honestæ conditionis & pro tali haberi. † Adde
prætetea, quod mulier non censebitur se infamare si
maritus & filius quibus suum errorem reuelatum est
sunt pij timoratæ cõscientiæ & secretorũ tenaces itaut
nec vxorẽ maritus, nec matrẽ filius sint punituri; dete-
ctum sibi secretum propalaturi, neq; propalantem ob
commissum & reuelatum delictum osuri, vel male
accepturi, vel probris, & iurgijs vexaturi, sed illi erro-
rem sint omnino condonaturi hoc.n. casu teneretur
mater reuelare, ne legitimi damnum patiantur.
31 † Dices vtilius scandalum nasci permittitur quam
veritas relinquatur Cap. qui scandalizauerit de reg. iur.
ergo mater debet potius permitteret nasci scandalum
eo quod cognoscatur adultera quam quod veritas non
cognoscatur, nempe filios non esse legitimos.
Respondeo regulam illam habere verum in iudice
& teste non autem in denũtiante & maxime in denun-
ciante se ipsum, Angelus verbo adulterium.nu.4. ad fi-
32 nem. † Ex dictis facile erit soluere propositum dubiũ.
Si enim mulier habeat aliqua bona quibus possit com-
pensare damnum, si compenset, non tenetur quocunq;
casu reuelare suum delictum, si vero nulla habeat bo-
na & credat etiamsi reuelet se nihil profuturum neq.
tenetur detegere se ipsam. Si vero credat se aliquid
profuturam, sed adsit periculum vitæ vel famæ, neque
isto casu tenetur; si autem speret & nullum sit periculũ
tenetur omnino manifestare & ita huic est satisfactũ
sed quid si nullum adsit periculum sed certo credat
se non profuturã tenetur ne mater reuelare? Non tene-
tur si filij sint in bona fide, quia hoc esset contra chari-
tatẽ moneret enim eos quos scit ex monitione nõ salu-
tẽ sed perditionẽ esse recepturos, vide Sanch. de matr.
disp. 38. lib. 2. & quæ infra dicentur valde conducent.
33 Nunc ad examinandos actus confessariorum me
conferam & primo examinabo an recte fecerit primus
confessarius aperiendo statim mulieri suum statum. Et
34 ante omnia tanquam certissimum statuo. † Mulierem
consciam impedimenti dirimentis & nullitatis matri-
monij siue impedimẽtum dirimat iure diuino siue hu-
mano in nullo casu posse reddere debitũ coniugi igno-
ranti licet ab Ecclesia excommunicetur vitæq; pericu-
lum subeat grauissimaq; sequantur scandala probatur
primo. Ex cap. Inquisitioni de sent. excom. & ex Cap.
35 litteras de rest. spoliat. † 2. Si liceret reddere debitum,
fornicatio aliquo casu esset licita, quia fornicatio est
accessus ad non suam & hoc modo reddere debitum
est accessus ad non suam quod si esset licitum vtiq;
esset licita etiam fornicatio & hoc tenent quamplu-
res Doctores apud Sanchez de matrim. lib. 2. disp. 39.
num. 5. §. tertio probatur, & contrarias sententias me-
rito reprobat.
36 † An vero coniux impedimenti & nullitatis con-
scius quia debitũ nollet reddere, & impedimentum &
nullitatẽ non possit probare si excõmunicaretur vere
sit excõmunicatus, pendet ex solutione illius quæstio-
nis an excommunicatio iusta ex parte iudicis quia lata
secundũ allegata & probata iniusta tamen ex parte rei
quia reus re vera est innocẽs sit valida, in qua sunt pu-
gnantes sententiæ ego puto illã excommunicationẽ co-
ram Deo non ligare & ita puto dicendũ in proposito ca-
su & in proprijs terminis tenent Gloss. dict. cap. litteras
verbo tolerare Victoria Sacr. de matr. n. 264. Ledesma
2. p. 4. q. 48. art. 2 & ratio est quia excõmunicatio nõ in-
curritur nisi ob inobedientiã lethalẽ quis autẽ dicet il-
lum inobedientem lethaliter qui nõ obedit ne peccet.
37 Facit tamen difficultatẽ. † c. litter. de rest. spoliat. vbi
postquã textus dixit excõmunicandũ qui non probat
impedimentũ subdit, donec probationes offerat præ-
paratas, & tunc absolutione petita secundũ formã Ec-
clesiæ absoluetur ergo textus vult illũ vere fuisse excõ-
municatũ quia vere vult absolui, sed respondetur exi-
gere absolutionem tantum pro foro externo pro quo
valida erat illa excommunicatio.
38 † 2. Pariter vt certissimũ suppono ex omniũ senten-
tia non posse confessariũ simulare quotiescunq; igno-
rantia est vincibilis vel lethaliter culpabilis cuiuscunq;
iuris vel facti sit quamuis admonitio non sit profutura,
39 & quodcunq; scandalũ pœnitentis sequatur. † Imo ad-
do etsi Medin. C. de confess. tr. 2. qu. de confess. dimid.
iteran. id neget confessariũ teneri admonere pœniten-
40 tẽ, † differt autẽ simulare ab admonere quia qui non
potest simulare non potest absoluere, at non tenetur
loqui explicando statũ pœnitentis, qui vero tenetur ad-
monere nõ solũ potest à se dimittere pœnitentem, sed
antequã dimittat tenetur illi aperire suũ statum, quod
assero in hoc casu, etiãsi confessarius nihil admonendo
sit profuturus, quia tenetur docere, & ideo fungitur of-
ficio suo, quod si pœnitens nõ percipit fructũ ex admo-
nitione id sibi imputet, & hoc supposita in pœnitente
ignorantia vincibili, & mortaliter peccaminosa, nun-
quã tamen potest confessarius absoluere nisi pœnitens
resipiscat alioqui incapacem absolutiones absolueret,
quod tenetur cõfessarius admonere & non solum pos-
sit simulare docent Sotus 4. dist. 18. quæst. 2. ad 4. ad 2.
Ledes. 2. p. 4. q. 8. ar. 4. dub. 8. Arag. 2. 2. q. 33. ar. 3. cõcl. 4.
41 † 3. Pariter statuo differentiã inter Doctorem publi-
cum, vel concionatorẽ, & inter confessarium, aut aliũ,
qui non publice docet, sed priuatim aliquem admonet,
quod Doctor publicus, dum publice docet, veritatem
semper tenetur aperire, licet fructus alicuius priuati nõ
speretur, sed scandalũ sit secuturum, ita Sotus in 4. dist.
18. ar. 4. ad 2. Canon. relect. de pœnit. p. 5. Ledesma 2. p.
4 qu. 8 nu. 4. dub. 8. Barthol. à Ledesma de pœnit. dub.
13. Aragon. t. 2. qu. 33. art. 6. concl. vult. Ex istis tamen
aliqui aduertunt, si ex prædicatione alicuius doctrinæ
timeretur scandalum pusillorum in tota Republica,
differendã esse in aliud tempus talẽ doctrinam cõfes-
sarius autem nõ eodem modo se gerere debet sed pro-
ut infra tota hac responsione, dicetur.
42 Vt ergo cognoscamus, an primus confessarius recte
se gesserit admonendo pœnitentem statim ac illam
audiuit; considerandũ primo; An mulier fuerit in bo-
na, in mala, vel in dubia fide. 2. An supposita bona fide,
& putaret se omnia illa, quæ agebat cum marito, si-
bi licere, speraret cõfessarius, se aliquid profuturũ ad-
monendo, vel non speraret. 3. Supposita mala, vel du-
bia fide itẽ quid speraret. 4. An Confessarius adhibue-
rit debitam diligentiã, vt plane cognosceret, an mulier
esset in bona, vel in mala, vel in dubia fide. 5. An debitã
adhibuerit diligentiã, vt cognosceret an sua monitione
mulier malũ statum esset relictura. His cognitis puto,
quod manifeste patebit, an recte se gesserit confessa-
rius erga illã pœnitentẽ, & quid in simili agere debeant
43 cæteri confessarij. † Ad primũ. Maxime refert cogno-
scere, an pœnitens sit in bona in mala vel in dubia fide.
44 † Si enim sit in mala fide nullo modo est admittendus
ad confessionẽ nisi promittat, se amplius nõ admissurũ,
45 quod cõfitetur. † Si sit in dubia fide, tenetur pariter cõ-
fessarius admonere pœnitẽtẽ de veritate, est enim Do-
ctor, & Doctor veritatis, & ideò veritatẽ tenetur aperi-
re nec potest vllo modo excusari, etiã quocũq; dato in-
cõuenienti, & de istis vera est regula, quod vtilius per-
46 mittitur scãdalũ nasci, quã veritas relinquatur † Si ve-
ro sit in bona fide, quia inuincibiliter nescit id, quod
agit, esse peccatũ, tunc vel speratur, vel nõ speratur fru-
ctus ea admonitione; His positis cõfessarius cuiuscũq;
iuris siue facti ignorantia sit, si sit inuincibilis, quę cõsti-
tuit bonã fidẽ, & potest fieri sine graui scãdalo, aut de-
trimẽto pœnitentis tenetur admonere: vt in casu no-
stro, si prædicta mulier laborabat ignorantia inuin-
cibili, quod tactus oscula & cæt. essent peccata, &
fructus ex admonitione speraretur, confessarius sine
47 graui damno aut scandalo tenebatur admonere, † sine
graui damno autem, vel scandalo esset, si detecto, quod

matrimonium est nullum, speretur, quod sit adhibenda diligentia pro impetranda dispensatione, & interim coniuges abstineant, ab illis actibus, & probatur quia confessarius, siue sit proprius pastor, siue loco proprij pastoris tenetur docere concreditum sibi populum,
46 quando sine eius damno potest, † puto tamen hunc casum raro posse dari, quia dispensationes Roma expectandæ sunt, quæ cum longe distet, longo tempore indigent, simul autem habitare coniuges longo tem-
49 pore, & non commisceri, difficile satis puto. † Si tamé detur iste casus, quod non timeatur periculum incontinétiæ dũ dispésatio expectatur etiã cõfessarius teneatur monere, & tũc satis est monere post impertitã absolutioné, non auté ante nisi tamen cõfessarius putet monitionem ante absolutionem profuturam, non autem
50 post illam datã, quia tali casu tenetur præmittere. † Si vero nulla speratur vtilitas, vt quia sequeretur perplexitas, vel scandalũ ex separatione, vel difficultas, vt quia vnus coniux vellet recedere cum scandalo alterius nescientis impedimentum, vel obtenta dispensatione vnus vellet persistere in matrimonio, & alter nollet denuo consentire, aut coniuges illi permanerent in cõtinuo concubinatu & nullum intercedat damnum tertij non tenetur confessarius admonere pœnitentem laborantem ignorantia inuincibili siue iuris, vt si quis ante matrimonium habeat rem cum sorore illius, quam postea ducit in vxorem & inuincibiliter nesciat extare ius, quo matrimonium, ex tali copula redditur irritum, siue sit facti, vt quia alter coniux debita adhibita diligentia, vt sciret, an mortuus sit alter coniux, putans esse mortuum com altero contrahit, si postea confessarius cognoscat huno esse viuum, non tenetur admonere pœnitentem, sed debet illum relinquere in sua bona fide. Probatur primo ex D. Augustino, & habetur c. si quis
51 autem de pœnit. dist. 7. ibi. † si scirem non tibi prodesse
52 nõ te admoneré. 2. † Nulla lex obligat ad actus inuti-
53 les. 3. † Quia nulli debemus laqueũ inijcere c. de viduis el 2. 27. q. 1. & ita docent omnes quos refert, & sequitur Sanchez de matrim. lib. 2. disp. 38. n. 1. & 6. Quod autẽ dico de confessario, id intelligo de quocunque alio.
54 † Quia sicut correctio tendit ad correcti vtilitatem, & spe vtilitatis correcti cessante nõ obligat præceptũ correctionis, ita confessio est ordinata ad vtilitatem pœni-
55 tentis. † Quod non solũ verũ est post matrimoniũ cõtractũ, sed etiã antequã contrahatur. Si enim confessarius, vel quilibet alius inueniant aliqué ignorãtia inuincibili laborãtem, & inuincibiliter nescienté adesse impedimentum, & cognoscat, quod etsi certior reddatur de impedimento adhuc læsa conscientia sit matrimoniũ contracturus, nec fore, vt monitis acquiescat, vel fidem adhibeat; prudentissime aget si tacebit. hoc docet expresse Nauar. c. si quis auté de pœnit. dist. 7. n. 73.
56 † Vbi habet se vidisse dispẽsationes aliquorum, qui de peritorum consilio bona fide credebant esse legitimas, cũ non essent, & tacuisse, & concludit posse confessariũ absoluere pœnitenté laborantem inuincibili ignorantia iuris humani, si aduertat monitioné nõ esse profuturã; vbi clare constat ipsũ loqui de illo, qui virtute dispẽsationis inualidæ, bona tamen fide putatæ validæ, matri-
57 moniũ nundũ contraxerat, sed erat cõtracturus. † Imo confessariũ non solũ posse, sed præterea debere tacere & non admonere, ne prædicta sequãtur inconueniẽtia docẽt Adri. in 4. de cõfess. q. 5. dub. 7. Nauar. c. si quis autem de pœnit. dist. 7. n 72. Corduba, & alij quos refert, & sequitur Sanchez vbi supra num. 7.
58 Sed quid aget confessarius in hoc casu † mulier cõtraxit cum ignorantia inuincibili impedimenti dirimẽtis matrimonium si de impedimento moneatur non est spes fructus; & nunc est in statu quo non ex eo, quod inualide contraxit, quod inuincibiliter ignorat; sed ex alia caussa debitum negat merito potestne confessarius præcipere, vt reddat. Respondeo debere confessarium cogere mulierem illam ad reddendum debitum nisi habeat iustam caussam negandi. Probatur quia supposita bona fide in qua mulier est relinquẽda, peccat non reddendo debitum, ergo si nolit reddere potest cogi per confessarium ad reddendum. Dices non licet complaceri in actu intrinsece malo excusatot
59 per ignoraniiam qualis est iste. Respondeo. † Non licere quando actus non honestatur attentis circumstãtijs; & ita docent Ledesma 2. p. 4. quæst. 8. n 4. dub. 10. ad finẽ Corduba Sum. q. 189. p. . Henriquez lib. 6. de
60 pœnit. c. 27. num. 5. † Quod si ignorantia inuincibilis sit etiam circa ius naturale, & diuinum, & confessarius sua admonitione non speret fructum tenetur non admonere hoc probant rationes supra adductæ & tenent Metina, Sotus, Cano, Ledesma, Henriquez, & alij a Sanchez citati loco allegato num. 9.
61 Sed quid † si peccatum sit in damnum tertij, vt v. g. quis possidet primogenium, quod putat se iuste habere, & bona fide possidet laborans ignorantia inuincibili. & confessario constat non illi deberi. Exercet quis mercaturam contractu vsurario, quam putat licitam, & nisi moneatur etiam in futurum illum contractum exercebit, etsi moneatur admonitio nihil proderit tũc neque isto casu laborans ignorantia inuincibili est admonendus; docent Ioannes à Metina, Cano, Henriquez. & alij apud eundem Sanchez n. 10. vbi ex Metina refert idem esse dicendum etiã si peccatũ in damnum
62 proximi sit continuandũ. † Imo ex aliquibus neothericis doctis habet ista vera esse, etiamsi cõfessarius cognoscat pœnitentem monitioné facile suscepturum; sed videt remedium difficillimum, vt si scandalũ, & notabilis infamia inde sequantur, & dicta probantur ex c. quia circa de consang. vbi Innocentius Tertius requisitus, quid agendum esset cum aliquibus, qui surreptitia dispensatione matrimoniũ contraxerant, sed existimabant bona fide, se legitime esse coniugatos, & ex veritatis detectione timebatur graue scandalum secundum intellectum. Goffredi ab Adriano relati, quodlib. 5. à 2. litt. E. Metinę C. de confess. tract. 2. de confess. dimid. iteran. vers. corrolarie sequitur Nauar. c. si quis autem de pœnit. disp. 7. à n. 67. ad 75. Couar. 4. decret. p. 2. c. 6. §. 10. nu. 15. Summus Pontifex respondit. Dissimulare poteris, vt remaneant in copula sic cõtracta, cum ex se-
63 paratione videas graue scandalum imminere. † Nec debet cõfessarius, vel quilibet alius admonere laborãtem ignorantia inuincibili in casibus supradictis, licet credat ab alio admonendum, quia non ideo ipse debet agere, quod non conuenit quia alter idem præstiturus est, etiamsi putaret imprudentius esse acturum illum, qui admonebit, quã ageret ipse. Neque ad hoc tenetur etsi esset proprius pastor, & posset impedimentũ probare; Quia ille cui rescribit Innocẽtius erat Episcopus, & tamen respondit dissimulare poteris, &c.
64 Etsi † scandalũ quod timetur nõ ex infirmitate, sed ex malitia esset sequuturũ, quia pertinaciter vellent in illo
65 statu permanere. † Itẽ nõ teneretur admonere, si quis stimulis scrupulorũ agitatus aliquid simile quæreret, secus auté si dubius interrogaret, quia tũc tenetur verita-
66 té aperire; † ité si inde timeretur damnũ toti cõmunitati, vt si quis Parochus putaret, Christianos non teneri scire aliquos articulos fidei, vel haberet aliqué errorem in fide, vel circa mores esset admoné dus posito quocũque scãdalo, vel dãno, ne omnibus illi creditis dãnum in-
67 ferat suo errore. † Item si cõfessarius nunc desperet se ex admonitione fructum reportaturũ, si alio tempore speret in illud debet monitionem differre.
68 Ex † hactenus dictis potest manifeste colligi in quo errauerit primus ille confessarius, & quid agere debuisset ne erraret. Debuisset enim audita confessione illius mulieris explorare, an esset in bona, vel mala, vel dubia fide, quod maxima diligẽtia faciendũ erat, & simul exquisita prudẽtia ne mulier illa si existeret in bona fide ex eius interrogationibus cõstitueretur in dubia aut in mala & in abyssum difficultatum eam traheret, & si illam in bona fide reperisset, in illa debuisset relinquere, nec vllo modo admonere de inualiditate matrimonij, cum enim nullo modo speratur fructus, vel remedium est maxime difficile, admonitio non

est

est adhibenda, ex proposita autem facti serie constat
mulierem fuisse in bona fide quia nunquam alias de
illis actibus fuerat confessa, & remedium erat impos-
sibile, ideò errauit illam admonendo; debuisset ergo
confessarius prudenter explorare statũ pęnitenis, sed
maxima cautela, vt cognosceret in qua fide esset ex-
plorare præterea, an ex admonitione fructum esset re-
laturus, & an remedium suppeteret, quo illius saluti
consuleretur, quod cum non egerit profecto non be-
ne egit, quod si aliquorum sententias vellet sequi, sciat
confessarius omnes esse vel falsissimas, vel adminus
falsas, & quod a me hactenus traditum est, esse id
quod communiter a Theologis & Canonistis admitti-
tur, & practicandum traditur.

69 † Sed quid dicendum de secundo confessario, qui
omnia præpostere docuit, errauitne iste? Respondeo
quod diligenter explorandum illi erat, an mulier ex
eis quæ dixerat illi primus confessarius sit constituta
in mala, vel in dubia fide, idest an ex illi dictis dubi-
ret esse peccata, vel etiam simpliciter credat esse talia,
& matrimonium esse nullum, vel an adhuc perseueret
in bona fide, putans illum confessarium esse indoctũ,
& ineruditum; si reperit esse in mala fide, errauit con-
trarium illi dicendo, & item etiam si reperit esse in
dubia; Ex dictis enim patet, dato quocunq; inconuè-
niente teneri semper veritatem aperire confessarium
pęnitenti dubia, vel mala fide laboranti; sin autem il-
lam reperit adhuc perseuerantem in bona fide, bene
fecit non admonendo, neq; mentitus est asserendo nõ
peccare, si intellexit supposito statu, in quo illa erat.
Quod si quis ex conscientia erronea credat aliquid es-
se peccatum, quod vere non est, tenetur confessa-
rius admonere, & illum à tali errore liberare. Quia
pœnitens accedit ad confessarium tanquam ad docto-
rem & medicum, vt instruatur, & curetur, & etiam,
quia potens alios ab errore reuocare, & tacens se ip-
sum errare demonstret cap. 2. de Hæret.

70 † De tertio vero confessario dico, illum optime fe-
cisse impendendo absolutionem, si cognouit, illã ad-
huc esse in bona fide, accepta promissione à muliere
quod esset parata exequi quidquid sibi fuisset impera-
tum, hoc modo captans tẽpus studẽdi, & rem profun-
dius perscrutandi, quod sicuti est prudentis ingenij, ita
est temerarij, res arduas absq; consultatione expedire.

71 † Debet tamen aduertere Confessarius, quod ista
mulier potuit cum accessit ad primum confessarium
esse in bona fide, & ex eius dictis constitui in mala, &
postea per dicta secundi confessarij iterum constitui
in bona, quia sicuti primus asserendo oscula tactus &c.
esse peccata potuit illi mulieri imprimere vel dubium,
vel certitudinem peccati, ita potuit secundus eadem
auferre, & illi suadere, vt firmiter iterum credat non
esse peccata, & ita pariat iterum bonã fidem; ad quod
maxime aduertendum est, & agendum secundum sta-
tum in quo pœnitentes reperitur.

72 Sed quia diximus bonam fidem constitui ex ignorã-
tia inuincibili, nõ est re erit aliqua breuiter de ignorãtia
videri, est enim materia freques, & valde intricata, bre
uiter ergo & clare aliqua magis præcipua videamus.

73 Ignorantia ergo primo. Alia est iuris, alia facti igno-
rantia iuris est quando nescitur extare aliquam legem
prohibentem, vel imperantem aliquid, vt, verbi gra-
tia quando nescitur extare legem prohibentem dela-
tionem armorum, vel extare pręceptũ ieiunãdi. Igno-
rantia facti est, quando scitur quidem extare legẽ pro-
hibentem actum, sed an ista actus numero talibus cir-
cumstantijs vestitus legi subdatur, ignoratur, vt v. g. scio
extare legem prohibentem vsuras, nescio tamen, an
74 hic contractus sit vsurarius. † 2. Ignorantia tam iuris,
quam facti adhuc est duplex. Alia vincibilis, inuincibi-
lis alia, vincibilis est illa, quæ potest tolli, si debita ad-
hibeatur diligentia, vt tollatur; inuincibilis est illa, quæ
75 nullo modo potest superari. † Potest autem haberi
scientia, & ignorantia inuincibilis circa vnum & eun-
dem actum, vt v.g. Petrus scit homicidium esse pec-
catum, & ita occidendo Clericum scit se peccare, a
occisioni Clerici esse annexam excommunicationem
potest ignorare, & ita excommunicationem non in-
curret, potest item scire adulterium esse peccatum, in-
uincibiliter autem nescire illam cum qua rem habet
esse coniugatam, item rem habere cum persona sacra
esse sacrilegium, & nescire personam cum qua rem
habet esse sacram, & ideo quatenus illa actio procedit
à scientia est peccaminosa, quia volita quatenus autem
76 procedit ex ignorantia, non erit peccaminosa, † quia
nihil volitum quin prius cognitum ita D. Thom. 1. 2.
77 quæst. 76 art. 3. & cum eo communiter. † Ignorantia
inuincibilis dicitur etiam iusta, & probabilis, eamque
vocat D. Thom. 1. 2. quæst. 6. ar. 8. corpore anteceden-
tem, quia actum antecedit, & actus ita sequitur vt sine
illa non sequeretur, dicitur iusta, & probabilis, quia
illa laborans à Sacris Canonibus, & legibus iuste, &
78 probabiliter excusatur. † Vincibilis autẽ dicitur iniu-
sta, & improbabilis, quia illa affectus, nec iuste, nec
probabiliter potest excusari; imo à sacris Canonibus, &
legibus condemnatur, istam vocat D. Thom. conse-
quentem, eo quod consequatur ad quendam actum,
ex. g. dubito, an inter vepres lateat homo, vel fera, vi-
deo aliquid, sed quid illud sit, non discerno; subit ta-
men dubium, an sit homo debitam tamen non
adhibeo diligentiam ad veritatem indagandam,
iacio sagittam, & hominem interficio, ista inter-
fectio dicitur ex ignorantia, quia vere nescio ibi homi-
nẽ latere, dicitur autem consequens, quia sequitur ex
eo, quod omisi requisitam diligentiam, dicitur etiam
vincibilis, quia cum dubium subijt animum meum po-
tui hanc ignorantiam vincere, & superare, est autem
culpabilis, quia omisi illud ad quod tenebar; posito
enim dubio tenebar adhibere diligentiam, dicitur af-
fectata, quia, qui illa laborat, videtur illam affectare,
dum non nititur illam expellere, cum debeat. Dicitur
etiam crassa, quia illa laborans, sicut homines crassi
non mouentur, nisi tarde, ita & ipse, vel tarde, vel nun-
quam mouentur pro illa expellenda. Dicitur etiam
supina, quia sicuti ignauissimos supine dormire dici-
mus; ideo & ignauissimos in sciendo dicimus; supine
ignorare, & ignorantia ignauissima dicitur supina. In-
uincibilis ignorantia excusat à peccato, quia cum non
possit expelli peccatum ex ea procedens, non potest
dici voluntarium, vincibilis autem non excusat, quia
cum possit expelli, & non expellatur, actus, qui ex il-
la procedunt, dicuntur voliti, ita D Thom. & cum eo
79 communiter. † Tertium genus ignorantiæ est, quod
dicitur ignorantia concomitans, dicitur autem conco-
mitans, quia neq; præcedit, neq; subsequitur, sed co-
mitatur actum, qui fit, & consistit in quodam affectu,
quo ita est dispositus qui operatur, nesciens effectum
futurum vt eodem modo, & forte libentius operaretur
si eundem effectum sciret futurum, ex. g. Titius sa-
gittam iacit, vt feram confodiat, ita tamen affectus, vt,
si sciret ibi esse Sempronium suum inimicum, libentius
iaceret, vt inimicum confoderat, nescit tamen ibi esse
inimicum, neq; vllum elicit actum positiuum, quo ve-
lit inimicum interficere sed solũ ita est dispositus, vt si
sciret ibi adesse inimicũ libentius ipsum, quam feram
sagitis confoderet, cũ ista ignorantia iacit sagittã & in-
terficit inimicum ista dicitur ignorantia concomitans
quia actum comitatur. Quæ ignorantia non est pecca-
80 minosa, neq; qui illa laborans operatur, peccat, † quia
non habitibus, sed actibus meremur, vel demoremur,
neq; ex habituali dispositione, quis peccat; sed ex a-
ctuali. Ex eo enim quod naturaliter virtutibus sum ad-
dictus nõ mereor; sed quia actũ virtutis, operor. Neq;
ex eo quod animus meus ita est affectus, vt si scirẽ me
tali in loco habiturũ occasionẽ peccãdi illuc me trans-
ferem ad peccandum, peccatũ committo, quia nullum
actũ elicio, sed tandẽ tunc peccabo, vel cũ illuc profi-
ciscere, vel cũ saltẽ proficisci decernam, quia affectibus
nec meremur nec demeremur, optime explicat Salas
81 1. 2. tract. 13. disp. 8. sect. 5. nu. 35. Sanchez & alij. † 2.

Ratio est, quia ista ignorantia concomitans, non est
causa actus .i. talis interfectionis, neque emissionis sa-
82 gittæ; sed intentio interficiendi feram. † Aduertendum
tamen est ignorantiam concomitantem facile dege-
nerare in consequentem, quod tunc fit, quando non
solum ita effectu dispositus sum, vt si scirem meum la-
tere inimicum inter vepres, illum confoderem, sed
insuper insurgente dubio an ibi sit nihilominus nulla,
vel saltem non debita adhibita diligentia sagittam ia-
cio, & interficio. in hoc enim casu non solum est igno-
rantia concomitans, nempe quod ita sim effectus, vt si
scirem meum ibi adesse inimicum adhuc sagittam ia-
cularem, sed præterea etiam est cõsequens, quia exor-
tũ dubiũ, an ibi sit, nõ curaui expellere, debita diligẽtia,
inuestigando, an vere ibi lateat nec ne meus inimicus.
83 † Quod si quæras, quot sint species ignorãtię peccami-
nosę. Respond. quod quotiescumq; nõ est adhibita de-
bita diligentia, vt sciatur, quod scire tenetur toties con-
surgat ignorantia culpabilis; quot igitur modis culpa-
biliter amittitur scire, tot consurgunt species ignoran-
tiæ. Non sufficit ergo, quod actus procedat ex ignorã-
tia tantum, vt sit peccatum; sed requiritur, vt ignoran-
tia sit culpabilis; nec quidquid potest esse culpabile ni-
si sit volitum, sequitur ergo quod tot erũt species igno-
rantiæ culpabilis quot erunt species eiusdem volitæ.
84 † Triplex igitur cum constituam, quod ad præsens at-
tinet. volitum; tres etiam erunt species ignorantiæ voli-
85 tæ, & consequenter peccaminosæ. † Primum dico di-
recte volitũ, & hoc constituit ignorantiam affectatam
quæ consistit in hoc, quod de aliqua re dubito, sed cã
scire nolo, ne obliger. v.g. dubito an in hac hebdoma-
da sit aliquod peruigilium, nolo scire, an sit, ne tenear
ieiunare. & de ista loquitur Glossa in cap. eos verbo af-
fectata de Temp ordin. in 6. & cap. vlt. §. tu autem. ver-
bo. scienter de off deleg. pariter in 6. quæ ignorantia
æquiparatur scientiæ, cap. quęsitum de pęnit. & remiss.
illis verbis. Si illis procurantibus, aut studiose negligẽ-
tibus filij reperiuntur oppressi, ab officio altaris debeãt
perpetuo abstinere, vbi manifeste effectata ignorantia
scientiæ comparatur, vtrique enim eadem pæna im-
ponitur, ita Menoch. de arbitr. lib. 2. Centur. 4 casu 316.
86 Mascardus de Prob. concl. 879 n. 31. † Secundum est
indirecte volitum; Voco autem indirecte volitũ illud,
quod, cum ignoretur, & debeat sciri, nulla adhibetur
diligentia, vt sciatur, & ignorantia expellatur; & hoc cõ-
stituit ignorantiã indirecte volitã, nõ directe volitam,
quia nolo scire, ne tenear, vt in ignorantia affectata; sed
indirecte, quia dum nõ efficio, quod debeo, vt illã ex-
pellã, videor illã velle, nec illã in se habet negligentiã,
quã habet affectata. quæ ex sũma, & insigni cõstituitur,
ex l. regula § sed facti, ff. de iur. & fact. ignor. illis ver-
bis. Sed facti ignorantia ita demum cuique non nocet,
87 si non ei summa negligentia obijciatur. † Tertium vo-
litum voco, cum aliqua quidem est adhibita diligẽtia,
vt tollatur ignorãtia, & sciatur quod debet sciri, sed est
adeo modica, vt non sufficiat ad ignorantiam expellẽ-
dam, & scientiam rei, quam scire tenetur quis, acqui-
rendam Quę quidem non est directe volita, vt affecta-
ta, quia illam non affectat, & illam non vult, vt peccet,
& ne obligetur. Neque est simpliciter indirecte volita,
quia aliquam adhibet diligentiam; est tamen aliquo
modo volita, quia non adhibet sufficientem, & deficit
in eo, ad quod tenetur, licet non in totũ, saltem in par-
tem, & ideo est aliquo modo culpabilis. Quotiescumq;
ergo non est adhibita sufficiens diligentia ad scien-
dum id quod scire tenemur sub mortali, Illa negligen-
tia est mortaliter peccaminosa.
88 Quod autẽ dico de ignorãtia, idẽ dico de obliuione.
& de inaduertentia. † Est autem ignorantia carentia
sciẽtię numquã habitæ; obliuio pariter est carẽtia sciẽ-
tiæ rei alias scitæ. Inaduertẽtia est carentia scientiæ rei
alias, & nunc etiã scitæ, sed ad quã actu nõ aduertitur,
exẽplo res fit clara. Numquam sciui, manus violẽtas in
clericũ inijcere, esse peccatũ cũ excõmunicatione ad-
nexa, ista est ignorãtia. sciui aliquãdo adesse excõmuni-
cationẽ latã contra percutientes clericũ; sed nũc ita ne-
scio, vt posita quacumq; diligẽtia nõ possim recordari;
ista est obliuio. sciui, & etiã scio nunc adesse talẽ excõ-
municationẽ, sed, dũ actu clericum percutio, nõ recor-
dor, nec aduerto. ista est inaduertẽtia. quę omnes tã in-
aduertentia, quã obliuio, & ignorantia sunt culpabiles,
quatenus nos priuãt ea scientia. quã tenemur habere. &
inculpabiles quatenus eã nõ tenemur habere. Quando
89 † autẽ dicemur priuati ea sciẽtia, quã tenemur habere,
nõ cõueniunt inter se doctores Theologi. Nã Zumel. 1.
2. qu. 76. à 3. disp. 2. num. 4. cũ Valent. & alijs asserit, tũc
nos culpabiliter dici priuatos ea sciẽtia, quam tenemur
habere, quando nescimus aliquid, quod scire tenemur,
etiam si nũquam sciuerimus, vel dubitauerimus, vel ad-
uerterimus nos teneri illud scire. v.g. Numquã sciui for-
nicationem esse peccatum, neque de hoc dubitaui, vel
aduerti me teneri illum scire, etsi de hoc nunquam du-
bitauerim, vel ad id aduerterim, vel illud sciuerim, ad-
90 huc volunt hoc esse peccatum, & probant. 1. † Ideo
peccatur quia præceptum violatur, ideo enim pecco
quia præceptum teneor seruare, & non seruo, vt verbi
gr. teneor audire sacrũ, & non audio, pecco, quia præ-
ceptũ nõ seruo, ergo etiã peccabo nesciẽdo adesse prę-
ceptum de audiẽdo sacrũ, quia illud nescio, sicuti enim
violo præceptũ audiẽdi sacrũ nõ audiẽdo, ita violo prę-
ceptũ sciendi adesse hoc præceptũ cũ nescio, est enim
91 vtrobiq; par ratio. 2. † Paria sunt quoad culpã scire, &
scire debere, ita colligitur ex l. quod te mihi ff. de reb.
credit. ibi. sed etiã si aliqua iusta caussa sit, propter quã
intelligere deberes; ergo sicuti qui scit adesse præceptũ
audiẽdi sacrũ, & illud nõ audit, peccat, ita, & qui scire
debet, & nescit peccabit. cap. si culpa de iniur. ibi. Nec
ignorantia te excusat si scire debuisti ex facto tuo iniu-
92 riam verosimiliter posse cõtigere, vel iacturam. 3. † ex
communi dicto quod ignorãtia facti excusat, non vero
ignorãtia iuris. est ergo peccatum quod cõmittitur, vel
omittitur cõtra præceptũ etiã ignoratũ, sed vt verũ fa-
tear semper mihi visa est nimis dura ista opinio, & val-
de difficilis non enim intelligo quomodo illa ignoran-
tia sit peccaminosa nisi sit voluntaria neq; volũtaria cũ
nõ sit cognita, & nihil possit esse volitũ nisi cognitum,
rursus neque est voluntaria in se neq; in caussa nõ in se
quia non cognita non in caussa, quia nec directe, nec
indirecte aliqua omittitur diligentia.
93 Dico † ergo, quod, vt ignorantia, obliuio, inaduertẽ-
tia sint vincibilia, requiritur, quod præcedat aliqua su-
spicio. vel dubiũ, vel saltẽ, quod habeã aliquem motũ
ad suspicandũ, quod illud, quod ago, sit peccatum, si e-
nim nihil tale præcesserit, semper ignorantia dicetur
inuincibilis, quomodo enim potest ignorantia depelli,
si numquam talis ignorantiæ irrepsit suspicio, vel nul-
lum de ea sit subortum dubium? vel aliquis motus
animum pulsauerit, quod talis res sit peccaminosa: si er-
go nihil tale præcessit, talis ignorantia semper est in-
uincibilis, quomodo enim possem depellere ignoran-
tiam, si me tali ignorantia laborare numquam suspi-
catus sum? & quomodo possum teneri vitare actionem
illam, vt peccaminosam, si numquam vel leuiter du-
bitaui esse peccatum? Requiritur ergo vt saltem leui-
ter dubitauerim id esse peccatum, vel me ad illius ob-
94 seruantiam teneri. † sed videtur ex hoc sequi nullam
dari ignorantiam, & probatur. Quia ad hoc vt sit pec-
catum, vel debet sciri esse tale, vel saltem debet dubi-
tari esse tale; ergo omne peccatum, vel erit ex scien-
tia, vel ex dubio, non autem ex ignorantia. Respon-
deo. Peccatum non esse ex scientia non enim est sciẽ-
tia clara; sed quædam confusa. Ignorantia autem vin-
cibilis non opponitur cognitioni confusæ, & dubiæ
imo illam supponit; malitia enim ignorantiæ vincibi-
lis in eo consistit, quod illam scientiam confusam, &
dubitationem noluerit examinare. Sanchez in deca-
log. lib. 1. cap. 16. num. 11. Salas, Vasquez, & alij apud
Castrum Palaum tom. 1. tract. 2. disp. 1. dub. 14. Ad
rationes in contrarium.
95 † Ad primum. Respondeo ideo pecco, quia non
seruo

seruo præceptum, si sciam extare præceptum vel si ali-
quo modo dubitauerim, vel de hoc habuerim ali-
quam cognitionem confusam, & debitam non adhi-
bui diligentiam, vt illam expellerem, quod si nihil tale
præcessit violando preceptum non pecco; eodem mo-
do si aliqua præcessit dubitatio, vel confusa cognitio,
me teneri scire adesse præceptum, & debitam non ad-
hibui diligentiam, vt illud præceptum scirem pecca-
ui omittendo, quod si nihil tale præcessit, nullum etiam
96 est peccatum. † Ad 2. concedo esse patia scire & de-
bere scire; sed nego in casu nostro debere scire, ad
hoc enim, vt teneatur scire debet præcessisse aliquod
dubium, aliqua scientia confusa, vel aliqua aduerten-
97 tia talis obligationis. Ad 3. † Dico habere locum in
foro fori, non in foro conscientiæ, quia illa dispositio
nititur præsumptioni, quæ quoties verum non habet,
non obligat in conscientia, posita autem promulga-
tione legis facile præsumitur eius scientia. Quod si verũ
haberet etiã in foro animæ quot confessarij quot ani-
marum rectores damnarentur, cum fere omnes aliquid
ignorent eorũ, quæ scire tenentur, & quæ pertinent ad
eorũ statum. Certe quod multi religiosi damnarentur.
98 † Non esset tamen extra rem, aliquando meminisse
huius sententiæ, vt illi confessarij animarum rectores,
Religiosi, & alij qui nunquam, vel saltem satis raro
libros aperiunt, vt studeant ijs rebus, quæ ad eorum
statum & officium pertinent hæc intelligentes non
semper stertere ad meridiam nisi vellent haberi suæ
salutis immemores. Sed pro nostra sententia facit Ca-
put vt animarum de const. in 6. vbi admittitur igno-
rantia legum municipalium & cõmuniter tradunt Do-
ctores in cap. 1. de post. prælat. & Cap. fin. §. Alioqui,
qui matr. accus. poss. & Glossa in Cap. nulli verbo vero-
similiter de elect. in 6.
99 † Puto etiam dari ignorantiam inuincibilem cuius-
cunq; iuris, humani, diuini, & etiam naturalis, si de
illis nunquam venit in mentem aliqua confusa scien-
tia, dubium, vel aduertentia, ita vt nullo modo aliqua
cogitatio animum subierit teneri illud scire, quia de
omnibus est eadem ratio, quod videlicet, vt tenear
inquirere, & scire, debeo prius dubitare me teneri sci-
re, iuxta iam sæpius tradita, ex Azorio lib. 1. cap. 16.
quæst. 5. Sanchez loco citato Salas 1. 2. tract. 4. disp. 8.
100 sect. 4. & alij, † quod si quæras, quæ diligentia sit ne-
cessario adhibenda, postquam est orta dubitatio, pro
habenda scientia. Respondeo, quod de hoc non po-
test tradi certa regula, sed talis cognitio relinquitur
iudicio prudentis viri; Non quidem debet necessario
esse exquisitissima, sed certe talis, qualis requiritur in
inueniendis rebus caris, & quam quisq; putat esse ad-
hibendam in rebus salutis. Hac autem adhibita dili-
gentia, si veritas non potest haberi, ignorantia rema-
101 net inuincibiles, & excusat. † Pro praxi confessario-
rum ad cognoscendum, an actio sit ex ignorantia vin-
cibili, vel inuincibili, puto hoc valde expediens esse,
petere à penitente, an vnquam dubitauerit extare præ-
cepta, vel illud se teneri scire, verbi gratia, quis confi-
tetur se omisisse audire sacrum aliquo die festo, quia
nesciuit esse festum, petet, an dubitauerit tali die festũ
diem agi, vel ab aliquo id audierit, si respõdit se nesci-
uisse, nec dubitasse, nec audiuisse signum erit igno-
rantiæ inuincibilis, quod, si addat se ægre ferre nesci-
102 uisse, est etiam euidentius signum. † Aduerte tamen,
quod potest respondere, se non ægre ferre nesciuisse,
imo de hoc gaudere, quia tunc non fuit obligatus coa-
ctè sacrum audire, & tamen ex hoc non colligi,
quod ignorantia fuerit inuincibilis, quia non in ista
complacentia consistit, sed in hoc, quod posito dubio
debitam non adhibuerit diligentiam, si tamen dolet
nesciuisse, est euidentius signum, ignorantiam fuisse
103 inuincibilem posito tamen quod non dubitauerit. †
An autem peccet gaudendo se nescisse esse diem fe-
stum, quia non fuit obligatus audire sacrum; Dico con-
siderandum esse finem, quare gaudeat, & secundum
illum esse iudicandum, simpliciter autem, & secundũ se
iste actus nõ est peccaminosus, quia gaudet de re quæ
nõ fuit peccaminosa, quãdo enim omisit sacrũ, nõ pec-
cauit, potest tamen ex alijs circunstantijs esse peccatũ.
104 † Eodem modo, si dubitauit esse diem festum, &
petijt ab ijs, qui scire poterant, & non intellexit, neq;
erit ignorantia culpabilis, quia adhibuit debitam dili-
gentiam, & ita in omnibus casibus agendum.
105 An † autem detur ignorantia inuicibilis eorum, quæ
pertinent ad proprium statum, vt Religiosi, vel ad of-
ficiũ vt Parochi, Confessarij, & iudicis, & aliorum pu-
to dari, vt dictum est, & conueniunt Vasquez 1. 2. disp.
123. cap. 2. Sanchez loco citato nu. 27. Azorius 1. part.
lib. & Cap. citato ita tamen, quod potest quidem dari
ignorantia inuincibilis, sed quod actu detur putant
valde difficile, putãt enim vix fieri posse, quod aliquan-
do eorum mentem non subierit obligatio, qua tenen-
tur se scire id, quod spectat ad suum officium vel sta-
tum; posita autem hac aduertentia, vel dubitatione, si
non adhibeant debitam diligentiam sciendi, putant
ignorantiam esse vincibilem. Quod si verum est mul-
106 tum est, quod quisq; dubitet de se ipso. † Quod etiã
ego verum puto hoc modo intellectum; nempe si ali-
quod dubium oriatur generale, nempe multa quisq;
tenetur scire ratione sui status, & officij, & nullam ad-
hibeat diligentiam, vel saltem non sufficientem ad illa
scienda, tunc puto esse ignorantiam vincibilem om-
nium, quæ spectant ad suum statum, & officium, & si
agendo tunc errat dico peccare in omnibus. *Si vero*
posito hoc vniuersali dubio aliquam adhibeat dili-
gentiam, quæ iuditio prudentis iudicetur sufficiens, li-
cet non omnia postea sciat, tunc dico illam ignoran-
tiam esse inuincibilem, & si agendo in aliquo errat, pu-
to non peccare. Si autem aliquod oriatur dubium circa
rem particularem, & dubitet se nescire aliquod parti-
culare ad suum statum vel officium pertinens, eodem
modo respondeo esse ignorantiam inuincibilem, si de-
bitam adhibuerit diligentiam vt sciat; vincibilem au-
tem si illam omiserit optimum autem erit consilium,
si omnes semper aliquid legant & audiant eorum quæ
ad officium & statum spectant.
107 † Verum etiam monuerim, quod, licet ignorantia
inuincibilis excuset à peccato, non tamen actum inua-
lidum reddit validum, v.g. aliquis ignorantia inuinci-
bili legem transgreditur, non peccat, si tamen lex illa
resistat illi actui remanebit inualidus nec excusat
ignorantia, quia inualiditas actus est effectus qui sem-
per producitur à lege siue scita, siue ignorata nec est
pęna legis, sed effectus qui necessario à lege produci-
tur, ita Azorius lib. 5. c. 3. q. vlt. Sotus de iust. lib. 1. q. 1. c.
vlt. Salas de leg. disp. 12. sect. 5. n. 25. Panormit. Decius
& alij apud Suarez de legib. lib. 3. cap. 17. nu. 2. & San-
chez de matr. lib. 3. disp. 17. nu. 10. & alij.
108 † Sed video superesse difficultatẽ nõ leuẽ, quę est, an
vincibiliter aliquid ignorans peccet toties, quoties ali-
quid agit ex illa ignorãtia, v.g. Petrus nescit extare prę-
ceptum audiendi sacrũ diebus festis, aliquando dubitat
de illo, attamen debitam non adhibet diligentiam
vt hanc ignorantiam expellat, quare multo tempore
nunquam diebus festis audit sacrum, an peccat tantum
illa vice, qua dubitauit, an vero peccet toties quoties nõ
audit, licet actu de præcepto non dubitet, sed illa tantũ
prima vice dubitauerit. De Ignorantia inuicibili puto
certũ non peccare, v.g. quis dubitauit extare præceptũ
audiendi sacrũ, debitam adhibet diligentiam, vt sciat
at nescit, sed remanet adhuc ignorãtia talis præcepti &
ideò numquã audit sacrũ diebus festis, iste certe nõ pec
cat, quia fecit id, ad quod tenebatur, & sicut excusatur
à peccato in prima omissione ita debet excusari in alijs
difficultas est de ignorantia vincibili, quando videlicet
posito dubio præcepti debitã non adhibuit diligentiã
ad veritatẽ habendã, an scilicet, sicut peccat in prima
omissione, quãdo dubitat, & negligit scire, ita etiã pec-
cet in alijs omissionibus, licet nec dubitat, nec cogitet
de præcepto, quia omittit ex eo, quod vincibiliter ignorat.
109 Dico operantem modo dicto peccare toties

quoties operatur non autem eo tantum casu, quo ope-
ratur cum aduertentia, & negligit, & probatur primo.
109 † Operans cum ignorantia consequēte semper pec-
cat, patet ex supradictis; sed iste operatur ex ignoran-
tia consequente, quia ad ignorantiam accessit dubiū,
& ad dubium expellendum non adhibuit debitam di-
ligentiam, ergo operans cum ista ignorantia peccat. 2.
Ista ignorantia est caussa omnium istorū actuum, qui
si scirentur peccaminosi, non fierent, ergo etiam isti
sunt peccata, quia procedunt ex ignorantia consequēti.
110 † Dices hoc esse verum de ignorantia consequen-
te, quando adest aduertentia, vel dubium, quia, quan-
do nulla adest aduertentia, vel nullum dubium, non
est ignorantia consequens, sed antecedens, quare li-
cet sit ignorantia consequens in primo casu, quia ad-
uerto, & non adhibeo diligentiam, vel negligo, non
idem est dicendum in secundo quia, cum non aduer-
tam, erit ignorantia antecedens. Ad hoc responde-
tur ignorantiam antecedentem esse illam, quam nun-
quam vlla dubitatio, vel aduertentia præcessit, quod si
aliquando aliqua præcessit, noo amplius est aotecedēs
sed consequens, de cuius ratione non est, quod actu
dubitetur, sed sufficit, quod aliquando dubitatum sit,
& debita non adhibita diligentia, vt omnes actus sub-
sequentes dicantur procedere ex consequente igno-
rantia, non antecedente. Posita enim aliquando tali
ignorantia semper perseuerat, &, dum dubitās negligo
adhibere debitam diligentiam, merito dicam velle om-
nes actus ex ea sequentes. Cum ergo sint ex ignoran-
tia consequente erunt peccata iudicanda; operam ex
ignorantia antecedente non pecco, quia nunquam du-
bitari me teneri; at operando cum ignorantia con-
sequente, maxima est mea culpa, quia ex eo, quod du-
bitans scire neglexi nunc etiam nescio, & ideo aperor,
& ideo pecco Coofirmatur 1. Ignorātia ista est vinci-
bilis quia vinci potuit, ergo est culpabilis Confirmatur
111 2. † Quia ignorantia nō caussat positiue influendo in
effectum, sed priuatiue remouendo cognitionem, quę
si adesset actus non fieret; Cum enim ignorantia sit
quædam priuatio, hac sola ratione caussat non remo-
uendo impediens D. Thom. 1. 2. quæst. 76. artic. 1. Pro-
batur 3. Actus iste licet hic & nūc sit absq; vllo dubio,
& aduertentia, adhuc tamen est ex ignorantia, quæ
potuit & debebat expelli, ergo est culpabilis.
112 Dices saltem iste non peccabit hoc modo operan-
do, si nesciat esse peccatum operari cum ignorantia
consequente verbi gratia Titius nescit fornicationem
esse peccatum, potuit tamen scire, & neglexit, forni-
catur, sed nescit operando cum tali ignorantia esse
peccatum, iste non peccat, & probo. Quia dubitans,
an sit peccatum comedere carnes die veneris, & pu-
tans comedere cum hoc dubio non esse peccatum, nō
113 peccat, quia † cum conscientia sit proxima bonita-
tis, & malitiæ humanorum actuum regula vt docet
Sanchez lib. 1. cap. 9. num. 1. nemo peccare potest,
quamdiu conscientia prudenter dictat id, quod agit,
non esse peccatum, &, quod modo dicto comedens
carnes nō peccet docet Sanchez idem eodem lib. cap.
16. num. 18. ergo neq; putans sibi licere agere cum con-
scientia laborante ignorantia consequenti, peccabit
Respondeo, quod si casus est possibilis, vera est etiam
deductio. At Sanchez putat casum esse impossibilem.
114 † Rationem assignat, quia non possum habere co-
gnitionem ignorantiæ consequentis, quin simul cogno-
scam illa, quæ ago cum tali ignorantia, esse peccata,
de sui enim intrinseca ratione est, quod actio ex illa
procedens sit cum aduertentia, quod teneat scire, &
cum negligentia nesciendi, vt ergo consequentem
ignorantiam cognoscam debeo simul cognoscere, me
teneri scire, & aduertere me esse negligentem in scien-
do, quod semper trahit secum peccatum, si ponatur in
actu. Non sic autem in dubio. Nam potest quis du-
bitare aliquid esse peccatum, & tamen putare agendo
cum tali dubio, non esse peccatum, vt dubito esse pec-
catum manducare carnes die veneris, tamen puto li-
cere comedere cum tali dubio, quod non potest esse
115 in ignorantia coosequente ex dictis. † Si enim non
aduerto me teneri scire, non est amplius ignorantia
116 consequens, sed antecedens. † Imo potest esse, quod
caussa ignorantiæ sit peccatum mortale, & tamen ipsa
ignorantia vacet omni culpa, quando videlicet talis
ignorantia nullam habet per se connexionem cum ta-
li culpa, quoad obligationem sciendi, sed per accidēs
id contingit, idest quando obligatio vitandæ illius cul-
pæ non procedit ex obligatione sciendi tale præceptū.
Eo enim casu, quamuis caussa ignorantiæ sit culpabi-
lis, noo erit tamen culpabilis ignorantia, verbi gratia.
Quis omittit audire sacrū die Dominico, qua omissio-
ne peccat mortaliter, Parochus eadem die inter sacri
solemnia promulgat populo in illa hebdomada inci-
dere perugilium cuiusdam sancti, quia ille, qui sacrum
omittit, nescit incidere illud peruigilium, peccat non
audiendo sacrum, non peccat tamen nesciendo, quia
obligatio audiendi sacrum nullam nec partialem nec
totalem habet connexionem cum tali culpa. Imo licet
obligatio vitandæ illius culpæ esset, ex obligatione
sciendi præcepti, adhuc staret, vt ignorantia ex illa cul-
pa procedens esset inuincibilis, quando scilicet illam
culpam admittens nullatenus aduertit ad obligationē
sciendi præcepti, nec aliqua occurrit dubitatio obliga-
tionis sciendi, vt sic diligentiam adhibeat, ita Sanchez
loc. cit. nu. 31.
117 Limitat tamen Sanchez principalem conclusionem
nempe, quod operans cum ignorantia consequente
peccet toties quoties operatur cum illa etiamsi actu nō
aduertat ad ea tantum, quæ sunt præuisa, verbi gratia
laborat quis ignorantia inuincibili præcepti de audiē-
do sacro, dubitet extare & nullam adhibet diligen-
tiam, & omittit sacrum cum tali ignorantia vult Vas-
quez 1. 2. quæst. 76. artic. 3. disp 127. cap. 3. quod si præ-
uideat alia sacra se esse omissurum, tunc peccet semper
omittendo, quod si non præuideat vult etiam non
peccare, Sanchez non admittit sed vult semper pec-
care quia censetur implicite, etiam non actu præuisa
118 velle. † Redeundo nunc ad propositam difficulta-
tem rursus maneo Confessarium in hoc, & similibus
casibus, vt prudenter agat maxima enim cautela tra-
ctandi sunt, vt possit veritatem expiscari, & pęniten-
tem non constituere in mala fide debeat enim in his
difficultatibus omnino cauere à verbis, quæ dubium
possunt gignere, quia posito dubio veritas est aperien-
da dato quocunq; scandalo, quod tamen vitare tene-
tur, dum pęnitens in bona fide existit, & cogitet quot
mala ex imprudentia possent oriri. Aliquā ergo aliam
caussam simulet cum pęnitente, vt, verbi gratia quod
de aliqua alia re velit cogitare ad Confessionem spe-
ctante, vt in proposito casu. Nihil dicat de statu, in
quo est mulier, sed asserat se velle studere, quomodo
sit agendum cum filijs adulterinis, posito quod de istis
sit in mala fide, vt est in casu nostro deinde eo se-
creto, quo debet vel consulat doctissimos, vel se ipso
à libris, si valet, necessitatem & praxim eruat, curet,
vt pęnitens prompto animo sit ad illa exequenda, quæ
illi fuerint iniuncta non descendendo tamen ad par-
119 ocularia, sed ad generalia tantum respiciendo. †
Non enim est iniungenda obligatio, vbi de obligatio-
ne clare non constat, & sciat Confessarius, dum alie-
næ saluti inuigilat, si suo officio, vt debet non fungi-
tur, posse sibi inde damnationem comparare, nullus
dies sine lectione deberet præterire, ob varietatem ac-
cidentium, quæ in dies in confessionibus audiendis
occurrere cognoscunt Confessarij. In menstruis etiā
congregationibus hoc maxime agere deberent, vt nō
solum quæ ad speculatiuam pertinere videntur, pro-
ponant, sed & hoc maxime ad praxim deducere quæ
speculatiue deciduntur, Confessarius enim non minus
indiget prudentia in praxi, quā intellectus acumine in
speculatione. Prudentiam ergo & doctrinam stu-
deat habere, quæ maxime ex continua exercitatione
acquiruntur.

120 Re-

120 Respondendo † directe toti difficultati. Dico primum confessarium cognita mente mulieris, & difficultate remedij non prudenter egisse aperiendo statū, in quo reperiebatur; sed debuisset explorare magna cautela, an esset in bona, vel in mala, vel dubia fide, & deinde statuere secundum supratradicta. Secundus confessarius si mulierem ex dictis à primo confessario reperit non amplius in bona, sed in dubia vel mala fide, male egit ita loquendo, si verò adhuc perseuerantem in bona, optime. Prudenter autem egit tertius Confessarius, qui mulieri eo modo respondit quo traditum est respondendum.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur legatum in quodam testamento.*

2 *Quæ sint decidenda pro intelligentia propositi legati explicandi.*

3 *Quæ dos vnicuique puellæ sit danda & sub distinctione respondetur.*

4 *In hoc legato quod est annuum est expendendum in maritandis puellis quidquid colligitur ex bonis legatis à legante ad hunc effectum.*

5 *Ad secundum dubium quid nomine orphanarum intelligatur, refertur sententia Menochij & Laræ.*

6 *Non eodem modo sumitur nomen orphanarum in legato pro dote, & in dispositionibus priuilegiorum quibus gaudent orphanæ vel orpheni.*

7 *In Legato veniunt nō solum orphanæ vtroque parente orbatæ sed etiam illæ quæ vno tantum parente sunt orbatæ imò etiam illæ quæ licet parentes habent, sunt tamen inutiles.*

8 *Mens testatoris colligitur ex annexis & consequentibus.*

9 *Qui ordo sit seruandus in distributione istius legati si reperiantur orphanæ vere & stricte dictæ orphanæ & non stricte dictæ.*

10 *In non expressis cēsetur testator voluisse quod prudens vir in illo casu sentiret.*

11 *Testator præsumitur prudens & ideò etiam prudenter disposuisse.*

12 *Dispositio testatoris est ita exponenda vt à sapiente non possit reprehendi.*

13 *Arbitrio & opinione viuentium plerumque colligimus desideria mortuorum.*

14 *Voluntas testatoris colligitur vel quia ita ipse disposuit, & ita sensit, vel quia si interrogatus fuisset ita respondisset, vel quia si cogitasset ita disposuisset.*

15 *Mens testatoris si non potest seruari vt voluit debet seruari eo modo quo potest.*

16 *Mens testatoris vt seruetur verba etiam sunt impropriand a.*

17 *Legatum dandum prius vere orphanis.*

18 *Voluntas testatoris est seruanda si fieri potest secundum proprietatem verborum.*

19 *Legata facta ad vnum vsum non sunt transferenda in alium etiam magis pium.*

20 *Quæ sunt tradita à testatore sunt seruanda in specifica forma.*

21 *Quid agendum in hoc legato si adsint aliquæ orphanæ vere orphanæ sed non sint pauperiores & reperiantur aliæ orphanæ quidem sed non stricto modo attamen pauperiores? resoluitur ibi, vt videtur de iure.*

22 *Exponitur inditium auctoris exposcentis arbitrium prudentis viri.*

23 *Licet recedere à forma præscripta in Legatis & testamentis dummodo non recedamus à mente testatoris.*

24 *Quid intelligatur per illa verba ex pauperioribus, & quæritur qui veniant sub nomine pauperum.*

25 *Non conueniunt Doctores quis dicatur pauper.*

26 *Arbitrio prudentis committitur deciso.*

27 *Menochius asserit nobilem qui habet mille dici pauperem Villicum qui habet tantum centum dici diuitem.*

28 *Mascardus vult paupertatem ex qualitate personarum esse iudicandam ideò illum esse pauperem, qui non habet, vnde viuat secundum suum statum, gradum, qualitatem, & dignitatem.*

29 *Qui non habet bona, sed habet artem ex qua sustentari possit non dicitur pauper.*

30 *Qui non habet artem nec bona si habeat aliquos qui illum teneantur sustentare non dicitur pauper.*

31 *Puella licet habeat artem ex qua sustētetur adhuc dicitur pauper ad effectum consequendi legatum pro maritandis puellis pauperibus.*

32 *Spetialiter dicendum in casu nostro, non enim sufficit puellas esse pauperes.*

33 *Quid sit intelligendum per illa verba Ipsius Oppidi, proponitur quædam consideratio.*

34 *Intelliguntur, quæ ita dicuntur secundum consuetudinem.*

35 *Verba intelliguntur in vltimis voluntatibus vt in loco.*

36 *Ille sensus est admittendus quem homines formant auditis illis verbis in illo loco.*

37 *Dicuntur de oppido statim ac incipiunt ibi habitare animo amplius non discedendi.*

38 *Animus discedendi probatur dicto inhabitantis.*

39 *Si dictum sit suspectum ille censetur illius loci in quo habitat assidue.*

40 *Habitare assidue quis dicatur relinquitur iudicare arbitrio prudentis viri.*

41 *Aliquem habere animum assidue habitandi probat translatio bonorum vel saltem maioris partis.*

42 *Pronomen ipsius aliquando importat relationem & repetitionem antedictorum, cum suis qualitatibus.*

43 *In casu nostro stat demonstratiue, & exclusiue demonstrat talem locum alios excludendo.*

44 *Legatum factum pauperibus & si aliud non addatur intelligitur factum pauperibus loci testatoris.*

45 *Legata in beneficium pauperum sunt in honorem Dei, & decorem patriæ præter vtilitatem pauperum.*

Legatum pro maritandis puellis orphanis ex pauperioribus oppidi N.

L V I I.

1 IN † testamento domini Petri. Quaresmæ hæc re-
peritur clausula videlicet. Non extantibus verò ali-
quibus proximioribus, ex agnatione masculis, dicti
testatoris, tūc & eo casu dictus testator voluit, & vult,
quod ex redditibus, & introitibus, ex bonis, ex sua hæ-
reditate percipiendis maritari debeant tot puellæ or-
phanæ, ex pauperioribus ipsius Oppidi N., quæ tamen
sint, & esse debeant probæ personæ, bonæ vocis, con-
ditionis, & famæ. Pro qua elucidanda proponuntur
2 † soluenda, quæ sequuntur 1. Cum testator quantita-
tem dotis non determinet, quæ cuique puellæ danda
sit. 2. Quæ intelligantur nomine orphanarum. 3. Quæ
intelligantur nomine ex pauperioribus 4. Quæ dicātur
pauperiores ipsius oppidi N.
3 † Ad Primum ergo. Quæ scilicet dos vnicuique
puellæ sit constituenda. Dico, quod si legatum esset fa-
ctum, vt maritarentur tres, quatuor, aut plures, vel
pauciores puellæ, & non esset additum; quod in ijs ma-
ritandi expenderetur quidquid colligitur ex bonis &c.
eo casu non esset assignanda maior dos, quam quę suf-
ficeret ad subleuandam paupertatem. Bald. in reg. l. 1.
num. 31. de Sacros. Eccles. quod etiam repetit. cons.
162. num. 2. volu. 5. Mantic. de coniect. lib. 8. tit. 5. nu.
4 5. † In hoc autem legato, quod est annuum, idest in
quo imponitur, quod expendatur quidquid colligitur
ex bonis &c. dicendum est, quod siue multæ, siue pau-
cæ sint puellæ maritandæ, inter illas est distribuendū,
quod colligitur; Quia hæc est mens testatoris, quæ
omnino seruanda est, si tamen duæ tantum, vel tres
essent orphanæ eo modo agendum esset, vt in solutio-
ne sequentis quæsiti tradam.
5 Ad secundum; † quid nomine orphanarum intelli-
gatur. De hac materia agitur in l. 1. C. quando, impe-
rator inter pupill. & vid. & ibi Doctores. Menochius
alios referens de Arbit. cas 66. num. 4. asserit nomine
orphanorum intelligi pupillos vtroque parente orba-
tos. Lara autem de Anniuers. lib. 1. cap. 21. dicit intelli-
gi non solum pupillos vtroque parente orbatos, sed
etiam eos, qui habent parentes, sed pauperes, & inuti-
6 les. † Scias tamen aliter esse dicendum de orphanis,
vt gaudeāt priuilegijs in iure concessis, aliud, vt admit-
tantur ad legata, & præcipue ad legatum pro maritan-
dis puellis, in quo, vt de se patet, non requiritur, quod
puella, cui dos est danda, sit pupilla, sed quod sit adul-
ta, & apta Matrimonio.
7 † Ad effectum igitur consequendi legata puto no-
mine orphanarum non solum veoire puellas vtroque
parente orbatas, sed etiam illas, quæ vno tantum sunt
orbatæ, imò etiam illas, quæ, licet parentes habeant,
sunt tamen inutiles, & in casu nostro, puto verum, quia
testator non solum intendit succurrere orphanis, sed
8 etiam pauperibus. † Mens autem testatoris colligitur
ex antexis & sequentibus l. Proculus ff. de vsuf. Socin.
iun. cons. 181. num. 45. volu. 1. & cons. 136. num. 24.
volu. 3. Mantica de coniect. lib. 3. tit. 5. nu. 6. & lib. 12.
tit. 1. nu. 20. & l. Sed Iulianus §. proinde ff. ad macedo.
9 & l. Cum quis de not. lib. † Hoc tamen ordine, vt tra-
datur dos illis puellis, quæ vere sunt orphanæ, idest
vtroque parente orbatæ, & si multæ sint ex istis, trada-
tur pauperioribus, si verò paucæ sunt, & dotes non so-
lum sint ad subleuandam paupertatem, sed excedant,
admittentur etiam illæ, quæ vno tantum parente sunt
orbatæ, quod si adhuc supersint redditus, admittentur
etiam illæ quæ habent parentes, sed inutiles. Ratio au-
tem huius est, quia testator legans pauperibus censetur
legare ad subleuandam, non ad ditandam pauperta-
tem, vt dictum est, huic intentioni satisfactum est, si
congrua dos, & paupertati conueniens (quod vir pru-
dens iudicabit) fuerit assignata, & colligitur etiam,
10 quod hæc sit mens testatoris, † quia in ijs, quæ testato-
res non expresserunt, censentur voluisse, quod pru-
dens vir sentiret l. Lucius 2. in fin. ff. de hæred. instit.
quam ad hoc propositum adducit Bald. cons. 40. num.
1. vers. Item in Matr. volu. 3. & per quam ident Bald.
in l. penult. num. 2. de Impub. & alim sub. dixit, quod
11 † omnis testator præsumitur prudens, & ideò tanquā
12 à prudenti viro dispositio facta debet intelligi; † & ita
est interpretanda, vt à sapiente non possit reprehendi
l. Saluius Arist. de leg. præst. Socin. iun. cons. 75. nu 20.
13 volu. 3. & cons. 122. & 23. & 25. eodem volu. † vnde
etiam arbitrio, & opinione viuentium plerumque col-
ligimus desideria morientium l. Quoniam de nat. lib.
quam singulatè dicit Calcaneus cons. 8. nu. 41. & cons.
48. nu. 16. & quam adducit Franciscus de capitelistæ
inter cons. Calcan. cons. 105. num. 12. & Cra. cons. 98.
14 in fine. † Præterea voluntatem testatoris dupliciter
interpretamur, vel quia ita senserit l. Si Seruus plurium
§. vlt. & l. licet imperator. de lega. 1. & alijs viribus vul-
gatis; vel, quia, si interrogatus fuisset, ita; respondisset
vel, si cogitasset, ita disposuisset l. penult. ff. de iur. Cod.
& l. vlt. ff. de hæred. instit. & l. Titius §. Lucius Titius
de lib. & Posthum. & l. item hoc iure. De vulg. & pupil.
subst. & ita declarat Socin. iun. l. 1. num. 38. vers. 9. lim.
ibi. sed pro concordia eodem tit. Mantica de coniect.
lib. 3. tit 5. num. 6. & 7. Cum ergo quilibet prudēs iu-
dicare debeat, quod non maior dos sit danda pauperi,
quam ad subleuandam paupertatem, vt iam dictum;
est, ita etiam sensisse testatorem nostrum dicendū est.
Quod, si redditus supersint, erunt dandi in dotem eo-
dem modo alijs orphanis pauperioribus oppidi, licet
15 vere non dicantur orphanæ, † quia mens testatoris si
non potest seruari eo modo, quo vult debet seruari eo
16 modo, quo potest, † ideò, vt seruetur, verba etiā sunt
impropria nda, vt colligitur ex cit. l. Proculus & testa-
tur Socinus & alij apud Manticam loco cit. lib. 3. tit. 5.
17 num. 6. † Remanet ergo, quod dos prius sit danda il-
lis puellis, quæ vere sunt orphanę, idest vtroque paren-
18 te orbatæ, quia † voluntas testatoris, quotiescunque
fieri potest, est seruanda, secundum proprietatem ver-
19 borum, ita vt † legata facta ad vnum vsum non pos-
sint transferri ad alium, licet magis pium Nata cons.
20 7. vbi hoc late probat, & quia ea, † quæ sunt tradita
à testatore sunt seruanda in specifica forma, vt scripsit
Lappus Allegat. 86. Non sunt autem insumendi omnes
redditus in dotanda vna, vel duabus filiabus; sed tan-
tum est insumendum, quantum iuditio prudentis viri
satis sit ad subleuandam paupertatem, & quantum cō-
petit statui puellæ, quia hoc præsumitur voluisse testa-
torem, & quod superest, est expendendum in maritā-
dis alijs orphanis ex pauperioribus, licet vere non di-
cantur orphanæ, quia vt voluntas testatoris impleatur
verba etiam sunt impropria nda.
21 † Sed quid dicendum, si reperiantur aliquæ vere
orphanæ, idest vtroque parente orbatæ, sed non sint
pauperiores, quam orphanæ non propriæ dictæ, sed
istæ sint pauperiores, quid in hoc casu agendum;
dos erit ne danda veris orphanis, sed non pauperio-
ribus, an verò interpretatiue orphanis, sed paupe-
rioribus. Respondeo de rigore iuris esse dandam
dotem veris orphanis, quia illud pauperioribus deter-
minatur ab orphanis, &, cum verba, si fieri potest sint
accipienda in propria significatione, vnde illud detur
orphanis ex pauperioribus, intelligitur pauperioribus
alijs veris orphanis, quod, si duæ tantum, vel tres sint
veræ orphanæ, & sint pauperes, adhuc illis est dan-
dum, quia verba legati in rigore de illis verificantur,
sunt enim pauperiores orphanæ illius oppidi intelle-
cto nomine orphanarum in propria significatione, &
fortasse hæc etiam est mens testatoris, quia intendit,
non solum subleuare paupertatem, sed etiam consule-
re, accidentibus, quæ solent pati puellæ vtroque pa-
rente orbatæ. Attamen, qui ex mente testatoris asse-
reret deberi pauperioribus, non careret ratione, quia
aute-

antecedens(orphanæ) posset dici determinari à con-
sequente (pauperioribus) & potest esse coniectura
non leuis, quod intendit subleuare magis paupertа-
22 tem. † Ego in hoc casu exposcerem iuditium pruden-
tis viri, qui considerata paupertate, & periculis, & alijs
similibus circunstantijs, decerneret, quod melius in
domino videretur, & quod sensisse iudicaret testato-
23 rem, † quia licet recedere à forma præscripta dum-
modo non recedamus à mente. Bald. in l. Vnum ex
familia §. Si duos ff. de leg. 2. Boerius decis. 204 nu. 32.
24 Ad Tertium, † quid sit intelligendum, dum dicitur.
Ex pauperioribus Oppidi. Sciendum prius est, quæ sit
25 pauper, vt possit cognosci, quæ sit pauperior. † In as-
signando, quis intelligatur nomine pauperis, non con-
26 ueniunt Doctores. † Mihi placet, quod hoc iudicare
sit remittendum iuditio prudentis viri, qui ex persona-
rum, & rerum qualitate decernet, quis dicẽdus sit pau-
per. Bart. in l. Si constante num. 14. Alex. ibidem nu.
13. Iason nu. 144. Ripa num. 20. ff. solut. Matr. Couar.
Varia. lib. 2. cap. 6. nu. 8. & quam plures alij quos re-
fert & sequitur Menochius de Arbitr. cas. 65. num. 7.
27 qui etiam num. 8. subdit, † nobilem etiam, qui habeat
mille in bonis, dici pauperem, & villicum, qui habeat
tantum centum, dici diuitem; & Mascard. de Prob.
28 conclus. 1159. num. 13. asserit † illum esse pauperem,
qui non habet, vnde viuat secundum suum statum,
gradum, qualitatem, & dignitatem, vult enim pauper-
tatem ex qualitate personarum esse iudicandam num.
29 14. † Qui non habet bona, sed habet artem, ex qua su-
stentetur secundum Glossam in l. Si quis argumentũ,
in verbo donauerit C. de donat. Crottum in l. Si con-
stante num. 17. ff. solut. Matr. & Calcan. cons. 8. non
30 dicitur pauper; † Imò etiamsi non habeat artem, ne-
que bona, sed habeat aliquos, qui teneantur alimenta
ministrare. Imola in cap. Episcopus colu. 2. & ibi De-
31 cius in 3. not. de Præbend. † Puellæ tamen, licet ha-
beant, vnde viuant ex suo exercitio, & arte, nisi tamen
habeant, vnde dotentur, dicuntur pauperes ad conse-
quendam legatum pro maritandis pauperibus, Bart.
per tex. cum Gloss. in l. Paupertas ff. de Excusat. tuto.
quem sequitur Iason in l. Si constante nu. 151. ff. solut.
Matr. & tenet Mascard. de Prob. conclus. 1159. nu. 37.
& 38. & Menochius de arbitr. cit. cas. 65.
32 † Ad casum nostrum: non sufficit quod puellæ, vt
possint gaudere hoc legato, sint pauperes, sed debent
esse ex pauperioribus oppidi, ita vt non sit liberum ex
orphanis pauperibus eligere, quas magis libuerit. Sed
ex orphanis debent eligi pauperiores.
33 Ad Quartum. † Quid sit intelligendum per illa ver-
ba. Ex pauperioribus ipsius oppidi N. Dico esse maxi-
me considerandam dispositionem verborum. Non
enim dicit testator esse maritandas tot puellas oppidi
N. orphanas, & pauperiores, sed postponit, & ait esse
maritandas tot puellas orphanas ex pauperioribus
ipsius oppidi. Aliud enim est esse puellas alicuius oppi-
di & aliud esse pauperes eiusdem oppidi. Primũ enim
denotat originem, natiuitatem, vel incolatum cum
animo permanendi. Secundum autem tantum habi-
tationem, ita ponderauit quidam subtilis rerum inda-
gator. Sed quidquid sit de hac speculatione.
34 Dico † per ista verba esse intelligendas illas orpha-
nas pauperiores terræ illius, quæ communiter ibi in-
telliguntur, dum dicitur. Sunt Pauperes huius oppidi;
secundum consuetudinem loci ergo erit facienda in-
35 terpretatio, † quia verba in vltimis voluntatibus intel-
liguntur eo modo, quo communiter sumũtur l. Libro-
rum §. Quod tamen Cassius de leg. 3. & alijs iuribus &
Doctoribus quos refert & sequitur Mantic. de coniect.
36 lib. 3. tit. 8. num. 1. & 10. † & ille sensus est admitten-
dus, quem homines formant communiter, dum audiũt
illa verba, idem ibidem num. 4. Quod si communiter
37 intelligantur illæ, quæ dicuntur de illo oppido: † &
quæras, quæ de oppido dicantur Sanchez de Matr. lib.
3. disp. 23. hanc ponit conclusionem, & late firmat,
quod quoties, quis incipit habitare in aliquo loco ani-
mo non amplius discedendi, ibi acquirit domicilium
& incipit esse illius loci; idem asserit Menochius de
38 Arbitr. lib. 2. casu. 86. † quod si quæras, Quomodo
possit cognosci nolle talem hominem qui incipio ha-
bitare, amplius discedere, cum nõ possit cognosci, quia
est actus dependens ab interna voluntate. Glossa no-
tabilis §. sed istæ & ibi Iason num. 54. Inst. de act. &
late ripa l. Admonendi num. 122. de iure iur. & alij,
quos refert Menochius vbi supra num. 6. tradunt illius
39 dicto esse credendum; † Si verò animus dicentis non
potest percipi, vel eius dictum rationabiliter habetur
suspectum; Illius loci censebitur, in quo habitat assidue;
40 † quid autem sit assidue in aliquo loco habitare, multi
multa dicunt, Menochius asserit, quod & ego probo
relinqui hoc determinandum iuditio prudentis viri.
Abbas cap. vlt. num. 8. de Paroch. Maria. Socin. cap.
vlt. colu. 9. vers. Sed in hac dubitate, de foro compet.
Felinus in cap. dilectus el 2. num. 12. vers. Primus casus
41 de rescript. † Coniectura tamen vehemens est, si quis
in illum locum, quam cepit colere, transtulit maiorem
partem suorum bonorum, Menochius ibidem nu. 18.
& quando totam familiam ibi conduxit. Alciatus l. de-
testatio §. vnius ff. de verb. signif. Vide plura apud eun-
dem, Menochium & apud Gaill. lib. 2. obser. 35.
num. 36.
42 Sed dices, † quid importat illius pronomen, ipsius,
non enim simpliciter dicitur oppidi, N. sed ipsius op-
pidi N. Respondeo, quod hoc pronomen est de sua
natura relatiuum, & habet relationem ad præceden-
tia, & operatur repetitionem antedictorum, cum suis
qualitatibus vt l. pluribus in princ. ff. de verb. obligat.
Decius cons. 71. col. 2. Ruinus cons. 161. num. 9. volu. 2.
Bald. cons. 304. num. 2. lib. 4. Paris. cons. 95. nu. 14. volu.
43 2. & alij. † Sed quia in casu nostro nihil ante dictum
est de isto oppido, dicendum quod stat demonstrati-
ue, & sit positum ad demonstrandum locũ expressum
Tiraquel. de retract. conuent. §. 1. Gloss. 6. no. 25. Me-
nochius cons. 152. num. 4. & stat exclusiue cuius libet
alterius loci Rota apud Seraphinum. decis. 552. num.
1. & 1049. nu. 3. & 18. Hoc ergo importat, quod dos
detur puellis orphanis oppidi N. non alterius loci &
44 explicat quod tacite inest. † Nam quando aliquid le-
gatur pauperibus, & si aliud non addatur intelligitur
tamen legatum esse factum pauperibus loci legantis,
cui præsumitur habuisse maiorem affectionẽ, l. Si quis
ad declinandam §. vbi autem & l. Nulli §. Si autem
persona de Episcopis, & Cleric. & l. Quæ conditio §.
vlt. de condit. & demonstr. Gloss. singularis in cap. Si
pater verbo Pauperes de test. in 6. Mantic. de coniect.
45 lib. 8. tit. 5. num. 2. † & legata in beneficium paupe-
rum non solum videntur legata in honorem Dei, sed
etiam ad decorem patriæ, vel loci domicilij l. Si quid,
& l. Ciuitatibus & vtrobique Bart. de leg. 1. Mantica
vbi supra num. 1. & ita est faciendum in hoc legato.

S V M M A R I V M.

1 *Clausula legati proponitur.*
2 *Pro intelligentia quot & quæ sint videnda.*
3 *An exequutor testamenti qui debet pauperibus di-
stribuere satisfaciat dando vni.*
4 *Numerus pluralis aliquando resoluitur in singula-
re si sit eadem ratio in vno quæ est in pluribus,
probatur textibus.*
5 *Sententia Manticæ negantis satisfacere.*
6 *Sententia Alexandri veritatem ex coniecturis
eruentis, cui tamen respondet Mantica.*
7 *Maior est pietas & charitas quæ pluribus prodest
quam quæ vni tantum.*
8 *Ex legatis nemini debet plus concedi quam quo ino-
pia subleuetur.*

9 *Verbum distribuere verificatur de pluribus.*
10 *Facto legato particulari persona cadem persona, est capax etiam generalis si habeat requisita à testatore.*
11 *Refertur sententia Menochij de hoc legato. Eleemosina est danda non vt pauper diues efficiatur, ne sit occasio negligentiæ & inertiæ, S. Thomas ita dixit.*
12 *Cui sententiæ in hoc facto adhærendum sit & examinatur tenor legati.*
13 *Distributio in certo casu relinquitur arbitrio prudentis viri,*
14 *Distributio legati pertinet ad executorem.*
15 *Si nulli dati sunt executores à testatore exequitur Episcopus testatoris.*
16 *Episcopus debet in executione vti arbitrio regulato sicut & cæteri executores.*
17 *Legatum pro pauperibus est dandum prius pauperibus loci, quam exteris.*
18 *In distributione inter pauperes fœminæ præferuntur masculis; Inter fœminas, quæ in claustris degunt, vel in hospitalibus.*
19 *Testator præsumitur voluisse prouidere in casu magis periculoso paupertas monialium est periculosior.*
Ex istis mulieribus in hospitali in Monasterio in carcere detentis sunt eligendæ pauperiores. Si masculi sint magis inopes eodem ordine mares sunt anteferendi fœminis. Data inopia sunt anteferendi pauperes de familia testatoris.
20 *Charitatis ordo incipit à se, & à suis.*
Non existentibus de familia testatoris data paritate indigentiæ poterunt eligere executores pauperes de suis familijs.
21 *Magis subueniendum est coniunctis quam alijs quod tamen magna cautela agendum est.*
22 *An executores si vere sint pauperes possint pro se aliquid recipere distinguit Menochius ego puto simpliciter posse.*
23 *Dando pauperi non verò sed putato an sit satisfactum cum arbitrio executoris electio committitur.*
24 *In legato vnum est certum nempè quod detur pauperibus, electio libera.*
25 *Quid sit arbitrium, & quid significet.*
26 *Quotuplex sit arbitrium.*
27 *Arbitrium plenum est quadruplex.*
28 *Quando censeatur datum plenum arbitrium.*
29 *Pauperes electæ hoc modo non dicuntur habere ius ab hærede vel ab executore; sed à testatore.*
30 *Quid sit committi arbitrio iudicis.*
31 *Etiam hoc arbitrium regulatur à iure.*
32 *Dat tamen aliquam facultatem relaxandi aliquid de rigore iuris.*
33 *Operatur vt relicto extremo seruetur æquitas.*
34 *Quid importet arbitrium rotæ, remissiue.*
35 *Resolutur eligentem non pauperem non satisfacere menti legantis neque debito suo.*
36 *Acta contra mentem testatoris & contra formam traditam sunt nulla.*
37 *Summus Pontifex sine caussa nihil potest in vltimis voluntatibus.*
38 *Voluntas & dispositio testatoris est lex.*
39 *Ad paria iudicantur voluntas testatoris & lex.*
40 *Non potest mutari sine assensu condentis legatum.*
41 *Mens testatoris est forma seruanda & dicitur forma sicuti sententia & legis dispositio.*
42 *Quidquid agitur non seruata forma est nullum, ipso iure.*
43 *De forma dicuntur omnia quæ traduntur seruandà à testatore.*
44 *Quod dicendum in legatis non commissis arbitrio executoris, an idem sit dicendum in casu nostro.*
45 *An negligentia executoris sit culpabilis.*
46 *Dictum notabile ad propositum nostrum Andreæ Gaill.*
47 *Dictum Angeli Theologi ad idem.*
48 *Cum executor non adhibuerit vel saltem mediocrem diligentiam in exequendo ad quam tenebatur videtur culpæ reus.*
49 *An teneatur iterum ex proprijs legatum distribuere.*
50 *Hoc legatum potest & debet reuocari ab Episcopo.*
51 *De qua culpa teneatur executor.*
52 *Negligentia in proprio facto culpabilis in alieno est vituperabilis.*
53 *Resolutio totius propositi quæsiti.*

Eleemosina pluribus Legata vni tribuitur.

LVIII.

1 Nicolaus de N. inter alia, quę in suo vltimo testamento disposuit, hoc etiam condidit Legatũ; videlicet. Insuper volo, quod dicti mei hæredes tantum capitalis deponat in Monte N. vt ex illo mille libræ singulis annis percipiantur, quas volo in pauperes distribui a Magnifico Domino Andrea N. Meo amicissimo, arbitrio suo. Hoc anno 1638. Dominus Andreas dedit omnes mille libras vni tantum Antonio, quem putabat pauperem, qui tamen vere pauper non erat, quod facile cognouisset, si etiam mediocrem tantum diligentiam adhibuisset. Nunc quærit, an oneri suo satisfecerit taliter distribuendo; & Primò An mé-
2 ti † testatoris satisfecerit dando totum legatum vni soli. Secundò An dando putato pauperi, qui tamen pauper non erat. Tertiò An sit culpabilis eius negligentia; qua vel mediocrem saltem diligentiam non adhibuit, vt cognosceret, an vere esset pauper.
3 † Ad Primum videtur dicẽdum satisfecisse, & probatur. Primò quia dispositio legantis est, quod mille dentur pauperibus à Domino Andrea arbitrio suo; suũ arbitrium fuit dare mille vni tantum; ergo videtur sa-
4 tisfecisse. Secundò Numerus pluralis aliquando resoluitur in singulare, si sit eadem ratio in vno, ac in pluribus l. falsa §. Quid ergo ff. de condit. & demonstr. Vbi legato sticho. & Pamphilo, si mei erunt, vno alienato alter pertinebit ad legatarium & l. ait prætor in princ. ff. de neg. gest. vbi verbum negotia exponitur, siue vnũ, siue plura sint & l. Cum vxori C. quando dies leg. vbi legato vsufructu, & proprietate, cum liberos habuerit, verificatur, etiam vno tantum nato; eodem modo cõditio, si sine liberis decesserit, deficit vno tantum relicto l. Non est sine liberis ff. de verb signif. l. Pater seuerinam §. ita fideicommisso ff. de condit. & demostr. l. Hæredes mei §. Cum ita ff. ad Trebell. l. iubemus §. Sin autem C. eodem Hieron. Gabriel lib. 1. concl. 117. num. 39. & 40 Menochius cons. 724. num. 30. Pereg. cons. 35. lib. 3. & de fidei commis. a 38. num. 37. Futarius alios referens de subst. quæst. 401. à num. 1. Mantica de coniectu. vlt. volu. lib. 8. tit. 5. num. 18.
5 † asserit dantè huiusmodi legatum vni soli non satisfacere; sed pluribus esse distribuendum, & adduci pro

se

ſe Bart. in l. 1. de opt. leg. Bald. in reper. leg. 1. num. 31. de Sacroſ. Eccleſ. Iaſon. in l. Gallus §. quid ſi is. nu. 12. de lib. & poſth. Caſtrenſ. conſ. 97. num. 3. volu. 1. &
6 † quia Alexander in conſ. 109. num. 7. volu 1. dixerat hoc eſſe intelligendum, quando ex coniecturis appa- ret, quod teſtator veroſimiliter noluit vnum tantum poſſe eligi; at quando hoc ex coniecturis non apparet; poſſe vnum tantum eligi; reſpondet, quod, quando teſtator diſponit, quod legatum, vel bona ſua diſtribuā- tur inter pauperes, eſt ita clara mens teſtatoris, vel legantis, vt alijs coniecturis opus non ſit, nec vlterius eſt inquirendum, quia pluralis loquutio vno tantum contenta non eſt l. vlt. ff. ad Trebell. l. vbi numerus ff. de
7 teſtibus. † Item quia maior eſt pietas, & charitas, quæ pluribus prodeſt. Felin. in cap. omnes nu. 4. col. 2. diſt.
8 1. Tertiò † Nemini plus debet concedi ex legatis, quā vt eius paupertas ſubleuetur, & neceſſitas; non autem, vt ditetur; & ibi reſpondet textibus, qui poſſunt obijci, & hanc ſuam opinionem affirmat maxime verificari
9 ſecundum modum noſtri legati, in quo † eſt verbum diſtribuere, quod verificatur de pluribus, & verbum,
10 pauperibus, quod pariter eſt plurale, † ſubdit etiam eodem numero quod ſi teſtator leget alicui monaſterio vel alicui, amico vel alteri tercentum v.g. aut quatercentum; deinde leget mille in pauperes diſtribuenda ſi vere monaſterium, Amicus, vel quilibet alius, cui ſit factum legatū particulare ſit pauper eſt capax etiā iſtius ſecundi legati quod generaliter eſt inter pauperes diſtribuendum.

11 † Menochius de Præſumpt. lib. 4. Præſumpt. 125. num. 25. & 26. diſtinguit, Aut legatum eſt tenue, vel pingue, ſi legatum ſit tenue, ita vt accipiendo totum, vnus pauper non efficiatur diues, ſed ſufficiat tantum ad eius ſubleuandam inopiam, & paupertatem, aſſerit illi ſoli poſſe dari, maxime, ſi filios habeat, & præcipue nubiles filias, quia putat veriſimile, quod, ſi teſtator hoc ſciuiſſet, & præ oculis habuiſſet tantam inopiam ei ſoli reliquiſſet, cum magna ſit hæc eleemoſina, & ſaluti animarum valde vtilis, Aut legatum eſt pingue, ita vt vnus quantumuis inops efficeretur diues, & hoc caſu dicit non vni ſoli eſſet dandum, ſed in plures eſſe diſtribuendum ſecundum conditionem & qualitatem vniuſcuiuſque, cum eleemoſina non ſit danda, vt pauper diues efficiatur, ne ſit occaſio negligentiæ, & inertiæ, vt egregie, & ſancte ſcripſit Angelicus Thomas 2. 2. quæſt. 32. art 9.

12 Ego † ſic ſtatuo, ſi legatum ſit factū pro anima ſua, & legans ita dicat volo centum diſtribui pro anima mea, & non addat pauperibus, vel in pauperes, Exequtor ſatisfacit legatum tradendo vni ſoli, ita reſpondit Caſtrenſis conſ. 97. ſuper primo quæſito num. 3. lib. 1. quem ſequutus eſt Cagnolus in l. Singularia nu. 35. ff. Si certum petatur, & Menoch. lib. 4. Præſump. 125. nu. 21. Item ſi teſtator diſpoſuit, quod legatum detur pauperi vtendo numero ſingulari, poteſt non ſolum dari vni; ſed etiam pluribus, ita idem Caſtrenſ. ibidem, quia bene numerus ſingularis reſoluitur in plurale, idem ſcripſit Romanus in ſing. 454. Teſtator dicit, & eum ſequutus eſt Felinus in cap. omnes leges col. 2. verſ. declara hic diſt. 1. Idem Menochius num. 22. & 23.

13 † In tertiò verò caſu relinquo iuditio exequtoris teſtamenti, qui re bene conſiderata determinet, quod in domino melius videbitur expedire, maxime in caſu noſtro, in quo idem teſtator relinquit arbitrio teſtatoris diſtributionem. & de cuius electione valde con-
14 fidit, cum aſſerat eſſe ſuum amiciſſimum. † Diſtributionem legati pertinere ad Andream nemini dubium eſt cum ad hoc ſpecialiter ſit electus à teſtatore; nam electio, & diſtributio pertinet ad exequtores, ſi à teſtatore ſint conſtituti, vt ſentiunt omnes in cap. Nos
15 quidem de teſt. † Quod ſi nullos executores reliquit teſtator, Epiſcopus Ciuitatis teſtatoris ipſe habet ius eligendi. Sicuti annotauit Benincaſ. in tract. de paupert. quæſt. 8. in 3. ſpet. vlt. volu. num. 45. qui ſequitus eſt ſententiam Bart. in l. Si quis ad declinandum. C. de
16 Epiſ. & Cler. † Debet tamen Epiſcopus non libero, ſed regulato arbitrio vti, & idem de exequtoribus teſtamenti vt infra.

17 Vt autem † arbitrium ſit regulatum, hic modus ſeruandus eſt in electione pauperum; Primò debent eligi ad conſequendum legatum pauperes Ciuitatis teſtatoris, quia non iudicatur ſenſiſſe de extraneis; ita in ſpetie ſcripſit Gloſſ. in cap. Si pater in verb. pauperes. de teſt. in 6. Bart. in leg. 2 num. 2. C. de ann. ciui. lib. 15. Tiraquel. in tract. de priuileg. piæ cauſ. priuil. 56. col. 2.
18 Dida. in cap. Cum tibi nu. 14. de teſt. Secundò † Ex pauperibus Ciuitatis debent prius eligere fæminas, quam maſculos, Menoch. vbi ſupra num. 7. vbi etiam hanc ſtatuit regulam. Ita ſemper eſſe intelligendum, cum in reliquis datur paritas. Tertiò Ex fæminis, illæ prius ſunt eligendæ, quæ vel in monaſteriorum clauſtris clauſæ ſunt, vel in hoſpitalibus, vel carceribus detinentur. Et quod moniales pauperes alijs ſint præferendæ, etiam monacis pauperibus. & alijs Religioſis ſenſerūt Bald. in l. in mult. in fin. ff. de ſtatu hom. Marſil. in ſing. 248. in fine. & in ſpetie magis Ripa de peſte in tit. de conſer. vbert. num. 158. Beninc. vbi ſupra num. 42. & 44. & num. 49. & 50. de Carceratis. & in hoſpitalibus detentis; & ratio eſt, quia paupertas, & inopia monialium eſt periculoſior, quam ſit illa cæterorum Religioſorum cap. 2. de ſtat. Monach. lib. 6. & ideò præſumitur teſtator de iſtis ſenſiſſe prius, quam
19 de alijs, † cum præſumptio ſit teſtatorem voluiſſe prouidere in caſu magis neceſſario; ſecuti reſponderunt Bald. in conſ. 25. Pater filio col. 2. lib. 1. Crauet. conſ. 149. num. 12. in fine quod eſt valde notandum, quia ad plura deſeruiet. Quartò Ex iſtis nempè monialibus pauperibus, & in carcere detentis, mulieribus pauperibus exequtores debent eligere pauperiores, ita Beninc. ſupra alleg. nu. 50. Quia ſecundum D. Tho. 2. 2. quæſt. 32. articulo. 3. melius eſt dare magis indigenti cæteris paribus. Quod ſi maſculi ſint magis inopes, quam fæminæ, maſculi fæminis ſunt anteferendi, & omnibus Religioſi eodem ordine, quo dictum eſt de fæminis, quia militat eadem ratio; Menoch. loco cit. num. 12 Quintò Ex magis pauperibus, & inopibus maſculis eligendi ſunt illi, qui ſunt ex familia teſtatoris; Nam veroſimile eſt, quod teſtator voluerit proui-
20 dere prius iſtis, quam alijs. † Charitatis enim ordo incipit à ſe, & à ſuis l. Præſes. C. de ſeruit. & aqua cum alijs traditis ab Abbate in cap. 1. nu. 4. de Cohabit. Cler. & Mulier. & à Tiraqu. de Priuil. piæ cauſæ in Præf. Sextò non exiſtentibus pauperibus ex familia teſtatoris poterūt exequtoris, & Epiſcopus eligere magis pauperes ex proprijs familijs, ita Bald. in l. Illa inſtitutio n. 2. ff. de hæred. inſtit. & egregie Anchar. in conſ. 437. in his dubijs decidendis col. 1. Pariſ. in conſ. 45. num. 15. lib. 3. Tiraquel. vbi ſupra nam ad mentem D. Thomæ 2. 2.
21 art. 9. † Magis ſubueniendum eſt coniunctioribus, quam alijs; ſubdit tamen maximam eſſe adhibendum
22 diſcretionem, ne affectus ſanguinis decipiat. † Pro ſe ipſis autem, an poſſint exequtores aliquid recipere, ſi vere pauperes, & inopes ſint Menochius num. 18. diſtinguit, vel eorum neceſſitas erat cognita teſtatori, vel non, ſi erat cognita, aſſerit nihil poſſe ſibi retinere; quia ſi teſtator voluiſſet aliquid illis, vel eorum filijs dare, ſciuiſſet legare. Si vero non erat cognita, putat poſſe pro ſe & ſuis filijs aliquid accipere. Ego tamen puto vtcumque poſſe accipere, Si enim non fuiſſent electi exequtores, poſſent eſſe participes illius legati, non ergo puto, quod ex eo, quod eliguntur ad officiū, & onus, exequtores legati, debeant cenſeri priuati tali beneficio, maxime quia vt plurimum eliguntur amici, ſi ergo ſint pauperes poterunt ſibi applicare aliquid de legato, ita Iacob. in tract. de exequt. num. 42. Bald. in l. illud in prin. ff. de hæred. inſt. Cald. in conſ. 39. in tit. de teſtamentis Capra conſ. 54. num. 18. Tiraquel. loco alleg. vbi multos citat ita ex Thologis ſentiunt Angelus: verbo Eleemoſina num. 3. & alij.

In noſtro autem legato an aliter ſit dicẽdum ex eo

quod

quod additum sit à testatore vt distribuat arbitrio suo
patebit ex statim infra dicendis.
23 † Ad secundum. An dando scilicet pauperi qui ve-
re non erat pauper, sed tantum pauper, ab exequtore
putato satisfecerit. Pro solutione noto.
24 † In legato vnum esse expressum, & aliud arbitrio
exequtoris commissum. Expressum est, quod legatum
detur pauperibus; ita enim exprimit testator. Quod au-
tem pauperes eligantur, committitur arbitrio exequ-
toris; electio personæ erit libera, qualitatis necessaria.
25 Noto Secundò. † Arbitrium esse idem, quod iudi-
tium, & Intellectum. Vnde cum dicimus aliquem de-
finire rem pro suo arbitrio, est idem ac rem suo iudi-
tio, & animi intellectu determinare, l. Quod principis
26 §. vlt. ff. de aqua plu. arcen. † Arbitrium autem ex Ac-
cursio est duplex l. fideicommissa §. quamquā in ver-
bo Arbitrium relato a Menochius de Arbitr. lib. 1.
quæst. 6. Vnum dicitur plenum, & liberum, estque cō-
cessio facta à lege, vel ab homine, qua potest iudex,
semoto iore, ratione, & æquitate, proprio ductus ap-
petitu, alieno tamen à dolo, quod placuerit iudicare,
ac statuere. Alterum est à iure, ratione, & æquitate
regulatum potestque dici concessio facta à lege, vel ab
homine, qua possit iudex, quid iure, ratione, & æqui-
tate sentiat declarare, & animi sui proferre sententiā
circa illud, quod eius arbitrio committitur, & qui in
alium quidquam non statuat quod posset ipse nega-
re statui sibi. Hoc arbitrium quamquam sit in volunta-
27 te ipsius iudicis pendet tamen a iure & æquitate. † Ar-
bitrium plenum est quadruplex secundum Bart. in
tract. de stat. in verbo Arbitrium quod & Bald. in l.
penult. in fin. ff. de Arbit. Primò Is dicitur habere ple-
num & liberum arbitrium. qui habet potestatem præ-
ferendi iniquum æquo; iuxta l. fideicommissa supracit.
& huiusmodi arbitrium regulariter contingit secundū
Baldum in dispositione rerum suarum, non in disposi-
tione alienarum. l. Creditor §. Lucius ff. Mandati. Se-
cundò dicitur plenum, & liberum arbitrium, quod nul-
li iuri subnixum est l. ante litem ff. de Procur. ibi libera
potestas. Tertiò dicitur plenum, & liberum arbitrium,
quod nullo cogēte imperio sed pro libera, & sola volū-
tate fit l. Si quis maior vbi Iason nu. 7. C. de transact.
Quartò illud etiam dicitur liberum, & plenū arbitriū,
quod nullas iuris solemnitates exigit. l. 1. ff. de milita.
test. l. 1. C. de Sacros. Ecclesiita Menoch. de Arbitr.
lib. 1. quæst. 6. per totam.
28 † Quando autem censeatur datum plenum, & libe-
rum, vel regulatum arbitrium multa docte ibidem tra-
dit idem Menochius. Plenum arbitrium censetur da-
tum, quando dicitur libero suo arbitrio; Menochius
vbi supra quæst. 7. num. 33. & etiam quando arbitrium
committitur personæ, quæ alias illud habebat, vt ver-
ba aliquid operentur idem Menoch quæst. 8. num. 35.
& arbitrium hoc importare tenent Surd. decis. 10. nu.
50. Marcus Ant. variar. lib. 1, res. 74. num. 8. Marescot.
vet. res. lib. 1. cap. 22. num. 3. sed communiter importat
arbitrium regulatum, & arbitrium boni viri. Bart. in l.
alio nu. 8. ff. de olim. & lib. leg. Corn. cons. 174. colu. 3.
volu. 3. Menoch. loco cit. quæst. 8. num. 29. cum duo-
bus seq. & est intelligendum, vt ille, cui datum est ar-
bitrium, ita faciat in rebus illis, quæ suo arbitrio sunt
commissæ, vt vellet fieri in rebus suis Deci. in l. in per-
sonam §. generaliter vbi Cagnol. ff. de reg. iur. Bart.
in l. 1. colu. 2. ff. Soluto Matrim. Romanus in rubr. de
Arbit. colu. 2. versu. Item quintò. Decius loco cit. has
regulas tradit. Quod confertur in arbitrium domini,
vel procuratoris, intelligitur de arbitrio boni viri. text.
in l. Hæc venditio ei prin. de contra empt. & l. Si in leg.
in prin ff. locat. l. Si cum ea C. de dot. promiss. deinde
subiungit, & hoc intelligitur, quando simpliciter dici-
tur de arbitrio. Secus si dicatur de libero arbitrio,
quia tunc intelligitur de libera voluntate, & idem di-
cit si arbitrium cōferatur in illū, etiam qui antea habe-
bat, vt verba aliquid operentur. ab hoc tamen dissen-
tit Additionator asserens tolerabilius esse nihil opera-
ri, quam contra subiectam materiam. Vide ibi.
29 † Pauperes hoc modo electi non dicuntur habere
ius ab hærede, seu exequtore, vel electore, sed habent
ab ipso testatore secundum textum & ibi Bart. in l.
Vnum ex familia §. 1. ff. de leg. 2. & in l. Cum quidam
ff. eodem. Et electio facta contra mentem testatoris, &
contra formam ab eodem traditam est nulla secun-
dum eandem legem, Cum quidam ff. de leg. 2.
30 † Aliquando aliquid committitur arbitrio iudicis,
& ista clausula est satis ampla, maxime quando æqui-
tas concurrit. Crescent. decis. 4. nu. 3. de testib. & in im-
31 pressis per Farina. par. 2. recent. decis. 363. nu. 1. † Ar-
bitrium tamen regulatur à iure, vt pluries censuit Ro-
ta signanter decis. 179. num 1. & 235. num. 1. & 547.
32 num. 1. apud eundem Farin. part 1. recent. † Verum
tamen est, quod arbitrium dat facultatem relaxandi
aliquid de rigore iuris; eadem Rota decis. 85. num. 4.
& decis. 179. nu 2. apud eundem par. 1. recent. & decis.
284. num. 5. & 430. num. 8 & 587. nu. 1. part. 2. recent.
33 apud eundem † & operatur, vt relicto extremo serua-
tur æquitas Rota decis. 462. nu. 3. par. 1. & 506. num. 1.
34 idem † Quid verò importet Arbitrium Rotæ. Vide
Gonzalez ad 8. Reg. Cancella. Gloss. 9. in annotat. a
num. 285 & Gloss. 15 §. 1. num. 93. de hac clausula vide
Addition. ad decis. 189. num. 8. Ludouisij.
35 † Nunc ad solutionem nostræ difficultatis conside-
rando simpliciter, quod electus sit non pauper, vel ele-
cta sit puella item non pauper. Dico exequtorem, &
quemcunque alium tali modo eligentem non satisfa-
36 cere obligationi suæ. Primò † Quia acta contra men-
tem testatoris, & cōtra formam dispositionis sunt nul-
37 la, ita vt † neque Summus Pontifex sine caussa in vlti-
mis voluntatibus quidquam possit vel aliter disponere
vel alterare. Mant. de Coniect. lib. 11. tit. 7. num. 19.
38 cum alijs ab eo relatis, † quia voluntas, & dispositio
testatoris est lex. Innocent. in cap. Quæ in Ecclesiarū
de Constit & ideò pro lege seruanda cap. vltima vo-
39 luntas 13. quæst. 2. † & ad paria iudicantur lex & vlti-
ma voluntas text. in Auth. de nupt. § disponat. l. Seruus
hac lege ff. de manumiss. l. His verbis §. Interdum &
l. & si non lex, & vbi dicitur potestas intelligitur tam
animatæ idest principis viuentis Auth. de cons. ad fin.
quam inanimatæ idest scriptæ, quia similiter æquipa-
rantur. l. Cum sit. ff de leg. l. 1. ff de donat. int. vir. &
40 vxo. † Cum ergo sit lex non potest mutari sine assensu
41 illam ferentis. † Mens testatoris est forma seruanda
tradita à testatore, & dicitur forma, sicuti sententia, &
dispositio legis l. Cum allegas. C. de vsur. & ita omnis
forma tradita seruanda à testatore dicitur mens testa-
42 toris per l. 3. ff. de ann. leg. † Cum ergo quidquid agi-
tur non seruata forma tradita a lege ipso iure sit nul-
lum. l. Non dubium C. de leg. & per ea quæ à Doctori-
bus adnotantur cap. Quæ contra de reg. iuris. & quæ
habentur in cap. Inter dilectos de fide instr. & per
Gloss. fin. in cap. si. de foro compet. & cap. quamuis de
elect. ergo non seruata mente testatoris quę est forma,
quidquid actum est, nullum est. Quia forma dat esse
43 rei † & de forma sunt omnia quæ vt interueniant ex-
presse requiruntur a testatore Archidiacon. cap. Quo-
rundam 24. dist. & not. in cap. Quia propter de elect.
Cum ergo disposuerit testator quod legatū detur pau-
peribus, & sit datum non pauperi, sequitur quod actus
sit nullus Bald. in l qui testamentum C. de test. Ad hoc
vide Calcan. cons. 8. num. 30.
44 † Et ita puto dicendum simpliciter, quando non
seruatur mens testatoris in exequendis illis, quæ ab il-
lo tradita sunt. An autem in casu nostro sit eodem mo-
do dicendum, quia putat esse pauperem illum cui de-
dit. Solutio istius pendet à solutione tertiæ difficulta-
tis propositæ ideò.
45 † Ad Tertiam difficultatem An eius negligentia sit
culpabilis Gail. lib. 1. obser. 150. num. 17. hoc ponit di-
46 ctum † Quoties quis reicit aliquid in alterius arbitriū,
ita intelligitur, reicere, vt tale arbitrium præstetur, qua-
le viro bono conuenit, quod sit ratione, & iustitiæ con-
sonum.

sonum, non vagum, & indiscretum; sed sine dolo, aut lata culpa, & enormissima læsione per tex. in cap. In gener. de reg. iur. in 6. Glossa sing. in Clem. sæpe §. Non sic tamen, de verb. signif. in verbo defensionis, quæ omninò est videnda & text. notab. in l. Si libertus la 2. ff. de operis libert.

47 Angelus † verò Theologus verbo culpa, §. qua culpa, quærens, de qua culpa teneatur, qui ex officio ad aliquid tenetur, relata opinione Panormitani in cap. Cum tuam de test. quod iudex teneatur de dolo, & lata culpa; sed non de leui; Respondet ipse hoc se credere verum in eo, qui deputatur à superiore ad id officium, secus de illo, qui officium quæsiuit, si alius fuisset diligentior, qui illud acceptasset, quia tunc putat teneri etiam de leui. Agrimensor non tenetur pariter de leui, neque alij, qui assumuntur ad calculandum, vel concordiam textus est in l. fin. & ibi Bart. ff. Si mens. fal. mod. dix. & in l. fin. ff. de varijs & extr. cogni. notab. Glossa in cap. indicãte de Præscript. Fallit. tamen in illis, qui profitentur aliquam artẽ, tanquam in illa excellentes, quia tenentur etiam de leuissima; facit, quod notat Glossa Inst. de obligat. quæ ex quasi debet nas. & tenet Panormit. in dicto cap. indicante, quod tamen limitat verum, quando quæsitus fuisset diligentissimus, & vt diligentissimum se obtulisset, vel diligens, & vt diligentem se obtulisset, quia, qui se offert, vt diligentissimum, etiam de leuissima, qui verò vt diligentem de leui etiam tenetur, ita An-

48 gelus. † In cuius sententia, cum asseratur in nostro casu, Andream potuisse etiam mediocri diligentia cognoscere illum, cui tribuit legatum, non esse pauperẽ, & cum ex supra traditis arbitrium obliget ad illa præstanda, quæ quisque solet præstare in rebus proprijs, manifeste constat exequtorem esse reum culpæ, quia nullus est, qui in rebus suis saltem mediocrem dili-

49 gentiam non adhibeat. † Quod si quæras, an iste teneatur ad restitutionem, idest ad iterum distribuendum illud legatum satisfaciendo ex proprijs.

50 † Respondeo primò quod hoc legatum potest, & debet reuocari ab Episcopo. Idem Angelus verb. Exequtor num. 18. versus finem.

51 † Secundò Respondet idem Angelus verbo culpa num. 6. vbi quærit, an quis teneatur restituere damnũ, quod dedit proximo culpa sua & relata opinione Innocentij in cap. Quia plerique de immunit. Eccles. asserentis, quod in foro conscientiæ teneatur tantum de dolo, & lata culpa quod dictum refert haberi pro singulari à multis Doctoribus. Ipse tamen dicit se credere quod in foro conscientiæ teneatur de omni damno ex culpa sua quacunque de qua teneretur tam de iure ciuili quam de canonico, & pro hac opinione dicit esse Glossam cum text. in cap. Consuluisti 2. quæst. 5. quæ dicit quod tenetur etiam quoad Deum si debitã diligentiam non adhibuit, vt in d. cap. Consuluisti, cõcordat. Io. Andreas in cap. Quoniam contra. de pro-

52 bat. & ibi cum sequitur Panormitanus quia † Negligentia in proprio facto culpanda in alieno est vituperanda. l. Si constante §. *Si* maritus ff. solut. Matrim. Ego de hoc alias egi diffuse, & ideò pro nunc hæc satis sint.

53 † Resoluendo igitur Dico in præsenti casu non satisfactum esse dando totum legatum vni & esse contra mentem legantis dare nõ pauperi ideò actum nullum, & negligentiam esse culpabilem & ideò si legatum non est traditum neque debet tradi, si est datum ab Episcopo debet reuocari, si non est consumptum. Si est consumptum adhuc est reuocandum secundum id in quod factus est ditior qui illud accepit, si bona fide accepit, & consumpsit, si mala fide totum debet restituere, & in omni casu, vel totum vel id, quod deest ad totum, debet supplere, qui sua inertia male insumpsit, & distribuit. Vide Responsionem nostram quinquagesimam secundam.

SVMMARIVM.

1 *Factum proponitur.*
2 *Quæ requirantur explicantur.*
3 *Mulier vt minor & vt vxor habet priuilegia minorum & dotium.*
4 *Pupilli & minores habent tacitam hypothecam in bonis tutoris & curatoris.*
5 *Habent etiam priuilegium prælationis non solum in bonis veri tutoris, sed etiam illius qui pro tutore negotia gessit.*
6 *Hæc eadem priuilegia habet vxor in bonis mariti.*
7 *Ista priuilegia si sunt realia transeunt ad hæredes, si sunt personalia extinguuntur cum persona.*
8 *Hypotheca quid significet & vnde dicatur.*
9 *Duplex est hypotheca tacita & expressa, quæ & legalis & conuentionalis dicitur.*
10 *Conuentionalis siue expressa item est duplex, & quæ sit generalis.*
11 *Quomodo & quando inducatur.*
12 *Quid sit particularis hypotheca.*
13 *Quid sit tacita hypotheca.*
14 *Expressa non competit nisi inter partes de illa conuentum sit.*
15 *Qui habeant tacitam hypothecam.*
16 *Quid sit fiscus.*
17 *Quæ inquilinus in domum inuehit, possunt à domino retineri, donec ei pensio soluatur quia res quæ cum vitio peruenit retineri non potest; si vero sine vitio, & subsit caussa potest retineri.*
18 *Sartor vestem, Procurator vel aduocatus acta Faber equum curatum possunt retinere donec eis merces soluta sit & sic de alijs ob suprascriptam regulam numero præcedenti.*
19 *Maritus non lucratur dotem etsi mulier præmoriatur alicubi tamen contrarium seruatur de iure statutorum.*
20 *Mulier potest remanere mortuo marito sine vlla iudicis licentia sed propria auctoritate in detentione domus quam viuente marito habitabat iure familiaritatis tamquam vxor & eam potest propria auctoritate possidere quoadusque dos restituatur, virtute tacitæ hypothecæ.*
21 *Eandem tacitam hypotecam habet vxor in bonis patris mariti in tribus casibus, & qui sint.*
22 *Hoc priuilegium est valde vtile vxori, & quia.*
23 *Sicuti expresse hypothecata transeunt cum suo onere, ita etiam tacite.*
24 *Quomodo vxor possit agere ad bona mariti tam mobilia quam immobilia ratione tacitæ suæ hypothecæ.*
25 *Resoluto iure datoris resoluitur etiam ius acceptoris.*
26 *Vxor habet tacitam hypothecam etiam pro donatione propter nuptias.*
27 *Aequalitas est omninò seruanda inter dotem & donationem propter nuptias.*
28 *Omnis dubitatio cessare debet vbi habemus textus expressos.*
29 *Eadem hypotheca competit vxori in bonis mariti etiam pro bonis parophernalibus per maritum administratis.*

30 *Tria sunt bona uxoris, & quæ illa sint.*
31 *Eadem hypotheca competit uxori in rebus mariti pro alimentis tam constante quam soluto matrimonio.*
32 *Item uxori ægrotæ pro alimentis, medicinis & alijs necessarijs.*
33 *Item facienti diuortium, & fugienti caussa culpabilis mariti. Secus verò si contra fiat.*
34 *Maritus tenetur alere uxorem indotatam si nulla pacta dote illam duxit.*
35 *Non dos sed consensus facit Matrimonium.*
36 *Mulier indotata personam pro dote intelligitur dedisse.*
37 *Uxor inops & indotata nubens viro locupleti habet quadrantem omnium bonorum mariti diuitis.*
38 *Et tale lucrum dicitur necessarium ex legis dispositione, & ideò non potest auferri testamento.*
39 *Quid sit quadrans.*
40 *Tota hæreditas nomine Assis in legibus ut plurimum intelligitur.*
41 *Legalis diuisio hæreditatis est in duodecim partes seu uncias.*
42 *Nomina & explicatio harum duodecim partium.*
43 *Potest testator diuidere hæreditatem etiam in plures & pauciores partes, & aliqua nomina.*
44 *Promissa dos nisi soluatur an uxor possit expelli.*
45 *Tacita hypotheca competit uxori in bonis mariti etiam pro augmento dotis.*
46 *Dos constante matrimonio potest augeri.*
47 *Eandem hypothecam habet uxor pro dote etiam in matrimonio putatiuo si sit soluta.*
48 *Quale sit matrimonium putatiuum.*
49 *Sicuti uxor habet tacitam hypothecam pro dote in bonis mariti, ita maritus in bonis uxoris.*
50 *Bona fideiussoris interuenientis pro uxore sunt obligata marito, & pro marito uxori.*
51 *Bona uxoris sunt obligata marito non solũ pro dote præstanda, sed etiam pro ipsa si data euincatur.*
52 *Maritus scienter recipiens in dotem rem alienam non habet regressum de euictione contra uxorem nisi de euictione spetialiter fuerit conuentum.*
53 *Extraneus qui dotem dedit non habet ex lege tacitam hypothecam; sed debet expresse stipulari, & tunc habebit actionem ex stipulatu.*
54 *Actio ex stipulatu est stricti iuris.*
55 *Habet mulier etiam priuilegium prælationis quo præfertur alijs creditoribus.*
56 *Quot sint genera creditorum, & quando in istis intret Prælationis priuilegium.*
57 *Fiscus habet idem priuilegium prælationis.*
58 *Et est valde priuilegiata eius hypotheca.*
59 *Fiscus & uxor pari passu procedunt in hypotheca, & prior tempore potior in iure.*
60 *Si constet de hypotheca sed non de tempore mulier præfertur.*
61 *Non delinquit qui in dubio contra fiscum facile pronunciat.*
62 *In dubio melius est pro dote respondere.*
63 *Sententia Gall. in pari caussa præferentis dotem fisco.*
64 *Fauorabilior est caussa illius qui certat de damno vitando, quam certantis de lucro captando.*
65 *Dictum auctoris.*
66 *Tertium genus creditorum de quibus est maior difficultas.*
67 *An mulier habens tacitam hypothecam & beneficium prælationis præferatur habentibus hypothecam expressam.*
68 *Textus neminem excludens omnes comprehendit & cum omnes includit per uniuersalissimas dictiones durum est in illo admittere distinctionem hominis.*
69 *Princeps sine certa & iusta caussa nõ potest auferre ius quæsitum alteri.*
70 *Priuatus habens expreßam hypothecam præfertur fisco habenti tacitam.*
71 *Eadem est virtus taciti & expressi, si tacitum procedat secundum ius & nisi inuoluat damnũ tertij.*
72 *Leges habentes dictiones etiã uniuersalissimas intelligendæ sunt secundum subiectam materiam.*
73 *Mulier habens expressam hypothecam an præferatur habenti item expressam.*
74 *Quod non mutatur quare stare prohibetur.*
75 *Taciti non inest tanta virtus ut inducat legum correctionem.*
76 *Legum correctio neque inducitur à rationis maioritate.*
77 *Mulier habens expressam hypothecam præfertur habenti item expressam in bonis posterioribus non in anterioribus hypothecæ.*
78 *Uxor habet priuilegium prælationis in bonis mariti propter dotem, propter caussam vero lucratiuã habet tantum tacitam hypothecam.*
79 *An mulier habeat prælationem in bonis mariti pro dote confessata vel cauta, & quæ dicatur dos cauta non numerata.*
80 *Tempora quibus potest opponi uxori oppositio non numeratæ dotis.*
81 *Resoluitur quando mulier habeat prælationem pro dote cauta non numerata.*
82 *Hoc priuilegio non gaudet maritus agens pro consequtione dotis.*
82 *Neque pro paraphernis habet uxor prælationem sed tantum tacitam hypothecam.*
83 *Competit tamen mulieri quæ secundo nupsit.*
84 *Priuilegia sunt concessa ut facilius fœmina nubat ad sustinenda onera matrimonij.*
85 *Resoluitur proposita difficultas.*
86 *Ius prælationis non transit ad hæredes extraneos transit ad filios ut ibi.*
87 *Quomodo competat procuratori.*
88 *An competat patri agenti pro dote resoluitur.*
89 *An ius prælationis dato quod non sit trãsmissibile, sit saltem cessibile discutitur.*
90 *Quod non est transmissibile neque est cessibile.*
91 *An mulier priuilegiu prælationis possit repetere de manibus aliorum creditorum bona mariti ob dotem.*
92 *Quid sit bonorum excussio.*
93 *Exceptio non factæ excussionis est tantæ efficaciæ ut si opponatur repellat agentem à limine iudicij, tanquam agentem sine actione.*
94 *Nemo sine actione experiri potest & impedit ingressum litis quia est exceptio intentionis.*
95 *Excussio non est necessaria quando constat notorie maritum non esse soluendo.*

96 *Neque potest opponi exceptio nō factæ excussionis quando caussa determinanda est de bono & æquo.*
97 *Ista exceptio est de apicibus iuris.*
98 *In foro mercatorum summarie, de plano & æquo non inspectis apicibus iuris, proceditur.*
99 *Excussio nō est necessario facieda de iure canonico.*
100 *De iure canonico apices iuris non considerantur.*
101 *Remedium vt etiam de iure ciuili mulier non facta excussione possit ingredi possessionem.*
102 *Quæ bona censeantur data ab vxore marito in dotem, si dos non sit constituta.*
103 *Per quæ verba censeatur mulier dare in dotem omnia sua bona.*
104 *Quid dicendum si nulla mentio de dote facta sit.*
105 *Matrimonium potest esse sine dote.*
106 *Dotis constitutio constat in facto.*
107 *Facta non præsumuntur nisi probentur.*
108 *Mulier de suis bonis etiam inuito marito potest disponere.*
109 *Vxore contradicente maritus neque fructus neque redditus bonorum mulieris facit suos.*
110 *Vxor marito ad inopiam etiam non vergente sua bona potest vendicare.*
111 *Cautela vt maritus sibi consulat.*
112 *Mulier transuolans ad secundas nuptias etiam nulla facta mentione de dote censetur cōstituere quam constituit primo viro.*
113 *Si extent liberi ex primo Matrimonio quomodo intelligatur data.*
114 *Quomodo agendum cum creditoribus chirographarijs.*
115 *Ex dictis resoluitur primum quæsitum.*
116 *An vxor possit repetere agrum modo dicto supra in propositione facti venditum.*
117 *Dominium in contractibus regulariter non acquiritur nisi traditione rei.*
118 *Res dotales quomodo tradantur & in quibus consistant.*
119 *Explicantur quidam textus & simul quomodo vir dicatur dominus rerum vxoris.*
120 *De qua culpa teneatur maritus ob bona vxoris.*
121 *Æstimatio rerum dotalium duabus de caussis potest fieri.*
122 *Marito legante aliquid rerum æstimatarum, quādo debeantur, & simul dos.*
123 *In dubio qua de caussa facta sit æstimatio dicendum esse factam eo modo quo facit venditionem.*
124 *Bona reperta in bonis mariti etiā æstimata æstimatione quæ facit venditionem repetit mulier pro dote nisi aliud sit vnde soluatur.*
125 *Fundus dotalis non potest alienari neque ab vxore de consensu mariti, neque à Marito de consensu vxoris.*
126 *Neque contractus initi de fundo dotali validantur etiamsi mulier post biennium consentiat.*
127 *Etiam constante Matrimonio potest maritus repetere fundum dotalem à se alienatum.*
128 *Nemo potest contraire facto proprio, nomine proprio, sed bene alieno.*
129 *Ad quid teneantur extrahentes fundum dotalem de manu emptoris.*
130 *Venditio prædij dotalis etiam cum consensu mulieris constante matrimonio facta, non validatur etiam si mulier eandem habeat ratam eo soluto nisi sit nacta possessionem suorum bonorum.*
131 *Nec valet venditio eiusdem fundi facta à muliere etiam soluto Matrimonio nisi item sit nacta possessionem suorum bonorum.*
132 *Recuperata à muliere possessione suorum bonorum bona non sunt amplius dotalia.*
133 *Dos sine Matrimonio esse non potest.*
134 *Fundus Matrimonio contracto dicitur dotalis nondum contracto dicitur quasi dotalis. Venditio tamen istius, est nulla.*
135 *Quarum rerum venditio sit nulla si deficiat vxoris consensus.*
139 *Priuilegium prælationis quod habet mulier in bonis mariti est personale, nec trāsit ad hæredes.*
137 *Agrum venditum modo dicto non esse valide venditum probatur.*
138 *Quot & quæ requirantur ad validam venditionem bonorum stabilium minorum.*
139 *Si res dotales fuerint datæ æstimatæ & æstimatio sit damnosa vel marito vel vxori infra vel vltra dimidium iusti pretij reducitur ad æquitatē.*
140 *Pupillus habet tacitam hypothecam & priuilegium prælationis in bonis tutoris & Curatoris.*
141 *Ex lectione & textu priuilegij colligitur quale illud sit.*
142 *Priuilegium minorum non transit ad hæredes.*
143 *Mutata persona mutatur & priuilegium.*
144 *Priuilegium si est concessum inspecta & naturali & sufficienti ratione tunc personam minoris egreditur. Si verò non est concessum naturali & sufficienti ratione inspecta, quia non est defectus magis in vno quā in alio regulariter non trāsit.*
145 *Si in priuilegio magis inspicitur persona quam caussa est personale si magis caussa reale.*
146 *Respondetur cuidam obiectioni.*
147 *Respondetur toti difficultati.*

Sponsus vendit rem dotalem.

LIX.

1 CAmillam † nundum quartum decimum ætatis suæ annum attingentem, & omnium bonorum hæredem à patre relictam sub tutela Christophori patrui cupit sibi habere vxorem Bartholomæus, ideo Christophorum adit, & cum eo de Matrimonio Camillæ agit, & tractatus concluditur, inito tamen pacto, quod Bartholomæus Christophoro vendat quendam agrum ad hæreditatē Camillæ spectantem; & de facto inter se conueniunt de pretio agri, & fit venditio, & Matrimonium celebratur. Venditio tamen fit omninò inscia Camilla. Christophorus cognoscens hanc venditionem esse nullā, rogat Bartholomæum, vt vxor illam publico instrumento ratificet, quod facit mulier. His peractis nullis relictis liberis moritur Camilla condito tamē prius testamento, quod poterat, & per ætatem, & quia nullum in contractu Matrimonij intercesserat pactum de lucranda dote, & ob legitimas caussas priuato marito instituit hæredem omnium suorum bonorum Ioannem suum consobrinum, qui, dum pro hæreditate agit, reperit multa mobilia esse alienata, & pecuniam expensam, Dos enim non solum immobilibus sed etiam mobilibus, & pecunia constabat; reperit Bartholomæum multo ære alieno & doti anteriore ita grauatum, vt non sit sol-
2 uendo. † Ideò quærit Ioannes quid iuris habeat

Camilla ratione dotis in bonis Bartolomæi mariti An
venditum agrũ possit eruere de manibus Christopho-
ri; & cũ Christophorus tutorio nomine administraue-
rit bona ipsius Camillæ antequam nuberet, quid item
iuris habeat pro administratione in bonis tutoris
Christophori, & quæ ad ipsam trasmittantur, & in
ipsam transeant.

3 † Potest considerari Camilla, vt minor, & vt vxor,
ideò, vt habens priuilegia minoribus, & dotibus con-
cessa. Priuilegia autem, tam minoribus, quam doti-
bus concessa sunt Tacita hypotheca, & Prælatio, vt
infra.

4 † Pupillos & minores certum est habere tacitam
hypothecã in bonis tutoris, & curatoris descendenté
ex l. pro officio C. de Administr. l. vnica § vt plenius
C. de rei vxor. act. & hoc ratione administrationis.
Mantic de tacit. lib. 11, tit. 16. num. 1. & seq. cum alijs,
5 quos ipse sequitur. † Et pariter certum est eosdem ha-
bere priuilegium Prælationis non solum in bonis veri
tutoris; sed etiam illius, qui pro tutore negotia gessit,
apertissimus text. in l. dabimusque §. Si quis cum tutor
ff. de Priuileg. credit. quod tamen intellige, Si tutor vel
curator datus sit personæ, nam si datus sit hæreditati,
hoc priuilegium non intrat, l. Priuilegium ff. de Pri-
6 uileg. credit. † Hæc eadem priuilegia habet mulier in
bonis mariti respectu dotis, vt infra. Quid autem sit
tacita hypotheca, & Prælatio, statim videbimus. An
autem transeant ad hæredes, pendet ex cognitione,
7 An sint realia, vel personalia, † si enim sunt persona-
lia extinguntur simul cum persona, & non transeunt
ad hæredes cap. Priuilegium de reg. iuris in 6. Si verò
sunt realia transeunt cap. Cum venissent de instit. &
Communiter Doctores & de hoc infra. Nunc videa-
mus quid sit hypotheca, & quibus cõpetat, & ad quos
transeat.

8 † Hypotheca dicitur ab hypos quod est sub, & the-
sis quod est positio, idest res supposita obligationi.
9 Duplex † est hypotheca tacita quæ & legalis; & ex-
10 pressa. quæ & conuentionalis dicitur. † Conuentiona-
lis, siue expressa item est duplex, generalis vna, quæ ad
omnia bona se extendit, non solum præsentia, sed etiã
11 futura l. 1. l. & quæ nondum ff. de pignor. † quæ indu-
citur non solum, quando stipulatio concipitur per ver-
ba. Bonorum tam præsentium, quam futurorum; sed
etiam si absolute dicatur, fide & periculo rerum mea-
rum ita l. vlt. C. quæ res pigno. oblig. poss. In qua tamẽ
generali hypotheca non comprehenduntur ea, quæ
prudens facile in specie non obligaret vt sunt vestes
quotidianæ, & suppellex. Doctorum libri, opificum,
vel artificum instrumenta mancipiorum necessaria
ministeria, & quæ ad affectionem debitoris spectant. l.
12 obligatione generali ff. de pignor. † Altera particula-
ris, quæ est vnius vel plurium rerum in specie obligatio,
de quibus hypothecis proprie loquitur titulus C. & ff.
13 de Pignori. † Tacita hypotheca est illa. quæ & legalis
dicitur, & legum dispositione inducta est, & à partibus
non est expressa; Vnde & legale pignus dicitur, quia
lex in quibusdam casibus constituit tale pignus, licet
partes in conuentione nullam de eo faciant mentio-
nem, de quo & loquitur text. in ff. & C. In quibus casi-
bus pig. vel hypoth. taci. contraha.

14 † Expressa hypotheca non competit, nisi de ea inter
partes conuentum sit, Tacita verò competit etiamsi
15 de ea non sit actum, sed à lege datur. † Primò hanc
habet fiscus in bonis cuiusque sui debitoris, siue ex cõ-
tractu l. 2. C. in quib. caus. pignus &c. & l. 3. & 4. C. de
Priuil. fisci; siue pro censibus, & tributis præstandis, l. 1.
C. eodem & l. 1. C. Si propt. pub. pensit. vend. fact. fue-
16 rit. † Nomine autem fisci intelligitur publicum æra-
rium. Secundò Pupillus, vel minor habent obligata
omnia bona tutoris & curatoris pro administratione,
l. Pro officio C. de administr. tut. quam tacitam hypo-
thecam Glossa & Abbas cap. Ex litteris, de pignori.
transferunt etiam ad Ecclesias, & hospitalia, vt & ista
habeant obligata bona administrantium pro admini-
stratione. Quia Ecclesia fruitur iure minorum cap.
Auditis de in integ. restit. Tertiò liberi eandem tacitã
hypothecam habent in bonis patris pro administra-
tione bonorum aduentitiorum, patet ex tribus legibus
vltimis C. de bonis. quæ liberis. Quartò res empta ex
pecunia pupilli est ipsi tacite hypothecata, ita vt pro
recuperando pretio, anteponatur alijs creditoribus
habentibus anteriorem hypothecã etiam expressam l.
idemque ff. Qui potior. in pigno. habe. Gloss. verbo
res fuerit. Quinto quæ illata vel inducta sunt à condu-
ctore in vrbanum prædium sunt tacite hypothecata
pro pensione, & damno rei l. 2. & 4. ff. In quibus caus.
pign. vel hypot. tacit. contra. l. Si non inducta C. eodẽ
l. Certi iuris C. de locat. & conduct. An autem eodem
modo obligata sint inducta in prædium rusticum, non
conuenit. Neratius enim in cit. l. 4. ait In rusticis præ-
dijs contra obseruatur; ratio esse potest, quia satis vi-
detur prospectũ domino in fructibus, quos tacite pro
pensione habet obligatos iuxta l. In prædijs ff. ex qui-
bus caussis Glossa verò in cit. l. 4. & plerique Doct. in
citatis legibus existimant certi iuris etiam illata in ru-
sticum prædium esse eodem modo obligata; si domi-
nus sciuerit esse illata: ait enim Imperator Certi iuris
est ea, quæ voluntate dominorum coloni in fundum
conductum induxerint, pignoris iure dominis teneri.
Quæ tamen lex secundum Glossam marginalem hoc
non probat, quia illud voluntate dominorum, quod
alij Doctores explicant, sciente domino, ipsa interpre-
17 tatur ex pacto. † Sed quidquid sit de hoc, certe nega-
ri non potest, quod, quæ inquilinus in domum inuexit,
non possint a domino retineri, donec ei pensio debita
soluatur, iuxta regulam generalem vsu receptam, quã
tradit Gaill. lib. 2. obser. 12. num. 5. Si res ad aliquem,
cum vitio peruenit, retineri non potest. Si verò sine vi-
tio, tunc, si subsit caussa retinendi rei cohærens, retine-
18 ri potest, puta propter expensas in re factas, † vt si sar-
tor vestem retineat ob non solutam mercedem: Pro-
curator vel aduocatus, acta; faber, equum curatum; &
sic de similibus: per text. in l. Colonos ff. de vi & vi ar-
ma. arg. Gloss. in verbo, propter. textus in l. Qui iniuriæ
§. fin ff. de furt. Gloss. in l. Si quis rem, in verbo non
reddendi ff. de acqui. poss. & in l. Si non sortem § Si
centum in verbo retinebitur ff. de condit. indeb. 6. Bo-
na matris transeuntis ad secundas nuptias sunt hypo-
thecata filijs prioris Matrimonij pro restitutione eorũ,
quæ à primo marito lucrata est l. hac edictali C. de se-
cund. nupt. & l. Si mater C quib. caus. pig. tac. contrah.
Alios casus in quibus tacita hypotheca contrahitur vi-
de apud Doctores præcipue Negusantium de pignor.
part. 2. membr. 4. Tolosanum lib. 23. Syntag. cap. 8. &
apud summistas, mihi satis erit hoc septimo & vltimo
nempè. Quod maritus eandem tacitam hypothecam
habet in bonis vxoris, vt promissa dos soluatur; & vi-
cissim vxor eandem habet in bonis mariti, vt sibi re-
stituatur text. est in l. vnica §. & vt plenius ibi Damus
ex vtroque latere hypothecam C. de rei vxor. act. Cõ-
19 petit autem hoc priuilegium vxori primò, † quia cum
de iure communi ciuili maritus non lucretur dotem,
etiamsi vxor præmoriatur, sed soluto Matrimonio dos
ipsi vxori, vel eius patri, vel eius hæredibus veniat re-
stituenda, l. 2. ff solut. Matr. l. dos à patre 4. C. soluto
Matr. licet de iure statutorum aliter alicobi receptum
sit; ideò lex voluit omnia bona mariti esse tacite hy-
pothecata vxori agenti pro restitutione dotis dicta. l.
20 vnica §. & vt plenius † & virtute huius hypothecæ pro
restitutione dotis omnia bona mariti sunt adeo hy-
potecata tacite, & obligata, vt vxor possit propria au-
ctoritate absque aliqua iudicis licentia remanere in
detentione domus, quam vna cum marito viuente ha-
bitabat, iure familiaritatis, tamquam vxor. & eam po-
test propria auctoritate pro sua dote possidere Bald.
in l. pen. C. de pignorib. act. quod dictum valde no-
tandum dicit Iason in §. Item seruiana nomer. 72.
Inst. de acti. quod intellige donec ei dos restituatur.
Secundò hoc idem priuilegium habet vxor in bo-
nis

his patris mariti in tribus casibus primò quando pater
iussit filium accipere vxorem, & dotem 2. quando pa-
ter consensit filio ducenti vxorem & dotem recipien-
ti. Tertiò pater cogitur consentire, vt quando filius
ducit vxorem honestam, & in eo loco non est in vsu
donatio propter nuptias, quia si donatio est in vsu, satis
grauatus censetur pater in ea constituenda l. fin. C. de
donat promiss In his casibus pater obligatur pro con-
seruatione & restitutione dotis, & ideò consequenter
eius bona sunt tacite obligata pro dicta restitutione.
Bartol. & alij. per text. in l. Si cum dotem §. transgre-
diamur ff. solut. Matr. Bald nouell. de dote in 6. part.
22 priuileg. 20. † & hoc priuilegium est valde vtile vxori,
cum ratione istius possit agere etiam contra extraneos
23 possessores rerum ipsius mariti, vt infra; † quia sicuti
expresse hypothecata transeunt cum suo onere. l. Si
debitor C. de distrat. pigno. eodem modo transeunt
24 etiam tacite obligata, hoc tamen modo, † quod si res
sint immobiles, potest ad eas vxor agere siue possideã-
tur à marito, siue ab extraneo, l. vbi adhuc C. de iure
dotium, Si istæ res immobiles sint propriæ mariti. Si
verò non sint propriæ, vt res emphiteuticæ, vel feuda-
les, tunc poterit tantum donec ius mariti durat, & non
25 vltra, † quia resoluto iure datoris, resoluitur etiam ius
acceptoris, l. Lex vectigali ff. de pignor. Si verò sint im-
mobiles, vt merces, vel habitæ caussa mercandi, tunc
si adhuc sunt pænes maritum, eadem hypothecaria
poteret agere vxor ad illas, si verò sunt venditæ, non
poterit l. Cum tabernam ff. de pignor. Si autem sunt
immobiles, & non sunt merces, poterit agere etiam
contra extraneos, quia non reperitur prohibitũ. Ter-
26 tiò † vxor non solum habet tacitam hypothecam pro
dote, sed etiam pro donatione propter nuptias, quæ à
marito constituitur vxori in recompensationem dotis,
& de isto priuilegio est text. in §. est & aliud Inst. de
donat. & in tit. C. de donat. ante nupt. licet enim, ni-
si fiat pactum de lucranda dote, sicuti dos soluto Ma-
trimonio redit ad vxorem ita donatio propter nuptias
redeat ad maritum cap. fin. de dona. inter virum &
27 vxorem † vt seruetur æqualitas quæ omninò seruan-
da est in dote & donatione propter nuptias Auth. æ-
qualitas C. de pactis conuent. Attamen si fiat pactum,
quod vxor mortuo marito habeat donationẽ propter
nuptias, vel donatio propter nuptias pro maiori secu-
ritate dotis constituta sit, tunc bona mariti sunt obliga-
ta vxori pro eadem donatione, text. est expressus in l.
vbi adhuc & ibi Glossa in verbo suppositas C. de iure
dot. & in l. Si constante vers iura C. de donat. ant. nupt.
Glossa in l. assiduis §. hæc autem, super verbo suo tem-
pore C. qui pot. in pignor. & hæc cõmunis conclusio,
& ipsa veritas est, & text. qui in contrarium adducun-
tur ab aliquibus; sunt de Priuilegio Prælationis, non
28 hypothecæ; † omnis ergo dubitatio cessare debet, cũ
habeamus textus expressos vt inquit Bald. in l. Ancil-
29 læ C. de furt. Quartò † Priuilegium tacitæ hypothecæ
competit vxori in bonis mariti, etiam pro bonis para-
phernalibus, per maritum administratis. text. & ibi
Doct. l. fin. C. de pact. cõuent. & ex l. vbi adhuc in prin.
in verbo extra dotem constit, & ibi Gloss. in verbo In-
terpositas C. de iure dot. & Bart. & Bald. & Alex. l. fin.
C. de pactis conuent. Iason §. fuerat Inst. de actio. non
tamen in his habet ius prælationis, vt in dote l. Assi-
30 duis cit. quod vt intelligas † tria sunt genera bonorũ
vxoris, vel vt Paulus de Castro loquitur in l. Maritus.
C. de procur. Triplex est patrimonium vxoris. Primũ
est dos. Secundum bona paraphernalia. Tertium quæ
marito, nec fuerunt data in dotem, nec in custodiam,
quæ ab alijs dicuntur receptitia. Gaill. lib. 2. obser. 82.
num. 5. & Mysing. cent 3. obser. 53. num. 1. habet ergo
tacitam hypothecam pro bonis paraphernalibus idest
illis quæ vxor tradit marito in custodiam præter do-
tem, hæc enim paraphernalia dicit. Glossa. super
Rubri. C. de pact. Conuent. & text. in l. Si ego §. dotis
31 ff. de iure dotium. † Quintò Eadem tacita hypotheca
competit vxori in rebus mariti pro alimentis; late Ne-
gusant. de pign. par. 2. memb. 4. num. 47. tam constan-
te, quam soluto Matrimonio idem Negus. per multas
32 rationes ibidem † & etiam ægrotæ pro sibi subue-
niendo medicinis, alimentis, & alijs necessarijs l. quod
33 in vxorem C. de neg. gest. † Item vxori facienti di-
uortium vel à marito aufugienti, si culpa mariti fiat di-
uortium, vel aufugiat, secus verò si contra; Cynus &
34 Bald. in l. quod vxorem C. de negot. gestis. † An autẽ
maritus teneatur alere vxorem indotatam? Dic secun-
dum communem opinionem Doctorum, quod si ma-
ritus nulla dote promissa duxit, tenetur alere, & mari-
tali affectione prosequi, quod enim indotatam duxe-
35 rit, debet sibi imputare, † quia non dos, sed consensus
facit Matrimonium text. l. nuptias ff. de reg. iur. & l. fin.
C. de donat. ante nupt. Innocent. in cap. Per vestras
36 num. 3. de donat. int. vir. & vxor. vbi habet, † quod
mulier nulla constituta dote, personam suam pro do-
te dedisse intelligitur Panormit. in cap. accedentes nu.
6. in fin. de Procur. facit text. in l. quod si nulla ff. de
relig. & sumpt. fin. Bart. in l. obligamur ff. de act. &
37 obligat. num. 1. † Imò vxor indotata & inops nubens
marito locupleti, & diuiti habet beneficiũ Auth. præ-
terea C. vnde vir & vxor idest. quadrantem bonorum
mariti, & hoc in honorem Matrimonij, ne vxor cum
infamia, & de decore mariti turpiter mendicare co-
gatur text. §. Quia verò legem el 2. Auth. vt liceat.
Matri. & Aui. per belle Cephalus cons. 244. per totum
volum. 4. Socinus senior cons. 121. per totum volum.
38 4. vbi num. 14. & 34. dicit tale lucrum esse necessa-
rium ex prouisione legis & ideò testamento non pos-
39 se auferri vxori. † Vt autem scias quid sit quadrans;
Nota ex Oinotomo § Hæred. Inst. de Hæred. instit. in
40 prin. † quod tota hæreditas plerumque in legibus cõ-
tinetur nomine Assis. ita vt institutus ex asse in vniuer-
41 sis bonis defuncto succedat. † Legalis verò diuisio hæ-
reditatis, est in duodecim vncias seu partes l. Seruum
meum §. fin. ff. de hæred. instit. potest tamen testator
42 in plures partes distribuere, vt mox. † Nomina autem
spetialia harum duodecim partium sunt. As vt com-
prehendit 12. vncias. Deunx vndecim, quasi vna dem-
pta ex asse. Dextans seu decunx, decem vncias. Do-
drans nouem vncias. Bes octo vncias. Saptunx septẽ.
Semis idest sex & sic dimidiam hæreditatem, Quin-
cunx quinque, vncias Triens. 4. quasi tertia pars assis.
Quadrans tres vncias quasi quarta pars assis, & ali-
quando appellatur Triunciũ; Sextans duas vncias de-
43 notat quasi sexta pars assis; † Potest tamen testator
diuidere in quot partes voluerit, si diuidat in 24. par-
tes, seu vncias dicitur dupondium §. & si plures inst. de
hæred. instit. Si verò in 36. vncias Tripondium, & hoc
satis pro intelligentia dictorum, nunc ad rem nostram
redeundo. Regulariter maritus ducens vxorem indo-
tatam, & nulla sibi promissa dote tenetur alere vxorẽ,
44 iuxta dicta; † Si verò initio dos sit promissa, & postea
inito Matrimonio non soluatur Bald. in l fin. num. 1.
C. ad velleia. & doct. per illũ text. in l. fin. C. de repud.
asserunt non teneri alimentare, imò posse expellere, &
ad domum suorum parentum, vel propinquorum re-
mittere per text. in l. si donatarius §. fin. de condict. caut.
Boer. decis. 12. num. 1. & 2. part. 1. si plura cupis vide
Sanchez de Matrim. lib. 9. disp. 4. vbi plene; quando
45 maritus teneatur alere vxorem. † Sextò Priuilegium
tacitæ hypothecæ cõpetit mulieri in rebus mariti pro
46 augmento dotis Negus loc. cit. memb. 5. nu. 46. † Dos
enim etiam constante Matrimonio potest augeri l. Si
47 Constante C. de donat. ante nupt. † Septimò hanc
eandem hypothecã habet mulier in bonis mariti pro
dote etiam in Matrimonio putatiuo, si dos sit data l. Si
cum dote §. fin. ff. solut. Matr. Bald. Nouell. tract. de
48 dote. par. 11. † Dicitur autem Matrimonium puta-
tiuum, quando consanguinei contrahunt Matrimo-
nium ignoranter in gradu prohibito hoc etiam casu,
quo impedimento comperto Matrimonium est di-
reinptum, si dos soluta sit datur vxori putatiuæ priuile-
gium tacitæ hypothecæ.

49 † Non solum vxori sed etiam marito competit &
sicut vxori competit in rebus mariti ita marito in rebus
50 vxoris pro dote consequenda. † Imò & Bona fideius-
soris tacite obligantur pro dote, siue intercessent ex
parte vxoris pro danda dote, siue ex parte viri pro re-
stituenda, in ijs casibus videlicet, quibus dotis restituē-
dæ nomine fideiussor intercedere solet Bald. nouell.
tract. dotis. p. 6. priuileg. 21. Quod militat etiam in eo,
qui fideiussor post solutum matrimonim dotis nomine
51 intercessit idem ibidem, priuileg. 6. † & bona vxoris
non solum obligata sunt viro pro præstanda dote, quā
vxor marito promitit, sed etiam pro euictione dotis,
si contingat maritum dare dotē vxori, & euinci, l. vni-
ca §. vt plenius ibi pro rebus dotalibus euictis iuncta
tamen leg. 1. C. de in dot. dat. solut. Si dos incipiat à
promissione, tunc, qui promisit, & dedit dotem, quæ
postea euincitur, tenetur de euictione, Si verò incipiat
52 à traditione, non tenetur, † Maritus tamen scienter
recipiens rem alienam in dotem, etiam promissam nō
habet regressum de euictione contra vxorem, nisi eui-
ctio tunc ei fuerit promissa expresse l. si à Matre & ibi
Gloss. super verb. Nullam C. de iure dot. Negusant.
memb. 4. num. 26.

53 † An autem extraneus qui dotem dedit & expresse
stipulatus non est eam sibi restitui, habeat tacitam hy-
pothecam in bonis mariti. Communis conclusio est
quod non; Quia hæc à lege illi non conceditur, habet
autem si expresse stipulatus est sibi restitui, sed tunc ha-
bet actionem ex stipulatu non ex actione legis ex sua
54 ergo & hominis prouisione habet actionē inde † re-
tinet etiam originalem naturam actionis ex stipulatu,
quæ est stricti iuris. Vide Negus. d. Memb. 4. num. 67.
& Oinotomum loco citato num. 48.

55 † Priuilegium aliud habet mulier in bonis mariti,
pro exactione dotis; estque hoc Priuilegium Prælatio-
nis, quo præfertur omnibus alijs creditoribus mariti,
etiam anteriora iura habentibus textus est in §. Fuerat
Inst. de act. & in l. Assiduis C. qui potio. in pignor. con-
tra vulgatem regulam Potior in iure, qui prior est
tempore l. 2. in fin. & l. licet C. qui poti. in pignor. Sed
56 quia multi sunt creditores, videndum, † qui illi sint, &
an hoc priuilegium in omnibus locum habeat quibus
visis veniemus ad decisionem propositæ difficultatis.
An Priuilegium tacitæ hypothecæ, & Prælationis ab
vxore trasmittatur, idest an transeat ad alios. Credito-
res ergo sunt triplices. Primò Qui tantum personalem
actionem habent, qui & dicuntur chirographarij; &
isti præter singrapham, vel chirographum debitoris
manu subscriptum, nihil aliud habent loco cautionis,
l. Cum tibi. C. Qui potior in pignor, & istis nihil iuris
expresse, vel tacite in bonis mariti constitutum est, nec
quidquam aliud habent præter nudam obligationem
personalem, & de istis nulla est dubitatio, quin mulier
eis præferatur, & hoc non ex priuilegio mulierum d. l.
assiduis sed ex dispositione iuris communis quo caue-
tur, vt habens ius reale præferatur habenti priuilegium
personale l. eos qui C. qui pot. in pig. hab. & not. vulg.
reg. Frustra precibus impetratur, quod à lege commu-
ni concessum est l. 1. cum similib. C. de Thes. lib. 10.
Secundò Aliqui sunt creditores, qui vltra personalem
actionem habent etiam obligata tacite bona debito-
res. Sicuti sunt bona tutoris pupillo pro mala admini-
stratione l. pro officio C. de administr. tut. Item bona
conductoris illata in rem conductam vt supra sunt ta-
cite obligata locatori, quæ enumerat Negus. de pign.
Memb. 4. par. 2. quando autem isti sunt creditores
mariti, & cum eis concurrit vxor, licet ab vtraque par-
te prętendatur non solum personalis obligatio sed etiā
realis tacitæ hypothecæ, præfertur talibus creditori-
bus, etiamsi priores sint tempore & priorem habeant
tacitam hypothecam, ita vnanimi consensu concludūt
Doctores propter text. in l. Assiduis. vers. Licet prioris
temporis priuilegio vallati sint. Neque in hoc est di-
57 uersitas inter Doctores, † solum est difficultas de fi-
sco, qui etiam habet tacitam hypothecam in bonis
eorum, qui pro tributis censibus &c. illi debent, vt su-
58 pra, † quæ fisci hypotheca etiam est multum priuile-
giata, vt in acquisitis post cum creditoribus alijs fiscus
præferatur vt not. per text. in l. Si is qui mihi ff. de iure
fisci, & hoc propter publicam vtilitatem Communiter
tamen concluditur iuxta Oinotomum §. Fuerat inst. de
59 act. num. 56. † quod respectu tacitæ hypothecæ fiscus
& vxor pari passu incedant, & prior tempore potior
60 in iure, quando constat de prioritate, † quod si constet
de hypotheca, & dubitetur de prioritate, mulier præ-
fertur Bald. in l. dotis. C. de iur. dot. per l. non puto ff. de
61 iure fisci † vbi dicitur non delinquere cum qui in du-
62 bijs quæstionibus cōtra fiscum facile pronunciat, † &
in dubio melius est pro dote respondere l. in ambiguis
63 ff. de iure dot. Gaill. † tamen simpliciter asserit, quod
licet vxor, & fiscus quoad tacitam, vel expressam hy-
pothecam pari passu ambulent ex communi tamen
sententia Doctorum in pari caussa vxorem præferri
fisco tamquam magis priuilegiatam & citat Iason in l.
1. num. 2. ff. solut. Matr. & Negus. in tract. de Pignor.
64 memb. 4. part. 2. num. 108. cum seq. † & certe fauo-
rabilior est caussa eorum qui certant de damno vitan-
do quam de lucro captando tex in fin. §. licentia C. de
65 iure deliberandi. † Sed vide an aliter sit dicendum
dum agitur de fisco pro pæna, & de fisco pro contra-
ctu Censibus & tributis, quia etiam tunc agitur de
damno vitando non de lucro captando, vt cum agitur
ad pænam vera sit opinio Gaill. &c. cum ad tributa
Contractus &c. vera sit contraria quod fortasse etiam
66 ipsi intendunt. Tertiò † Creditores sunt illi qui vltra
personalem obligationem debitoris habent etiam
pignora, & expressas hypothecas vt quando debitor
expressis verbis obligauit creditori domum agrum
&c. vel etiam ei tradidit pignus realiter & de istis cre-
ditoribus habentibus expressam hypothecam magna
67 est difficultas † an mulier ob Priuilegium suæ præla-
tionis sua hypoteca tacita præferatur istis habentibus
expressam. Aliqui affirmant vxorem præferri indistin-
cte omnibus & quibuscunque creditoribus quamcun-
que hypothecam habentibus & quantumuis anterio-
ritate temporis suffultis per text. in l. in rebus C. de iure
dot. ibi In rebus dotalibus vendicandis mulierem om-
nem habere post dissolutum Matrimonium prærroga-
tiuam iubemus & neminem creditorum mariti qui
anteriores sunt posse sibi potiorem caussam in his per
hypothecam vendicare &c & in l. assiduis sæpe citata
ibi. Sancimus ex stipulatu actionem, quam pro mulie-
ribus pro dote restituenda dedimus cuique etiam taci-
tam donauimus inesse hypothecam potiora iura con-
tra omnes habere mariti creditores licet anterioris
68 sint temporis priuilegio vallati. † qui textus cum ne-
minem excludant omnes comprendere sunt intelli-
gendi imò cū omnes includant vt pater per illas vni-
uersalissimas dictiones neminem & omnes durum est
admittere in illis distinctionem hominis, argumento
l. 1. §. generaliter ff. de leg præst. Vbi enim lex non di-
stinguit nec nos distinguere debemus, & hanc multi
dicunt esse in puncto iuris veriorem, Alij sunt in ea
sententia quod mulier habens in bonis mariti tacitam
hypothecam pro dote præferatur etiam alij creditori-
bus mariti habentibus eodem modo tacitam licet sint
priores tempore non tamen habentibus expressam si
expressa sit prior tacita & volunt legem fauore dotis
tollere suum priuilegium legale alijs concessum non
tamen auferre illud de quo partes expresse inter se
conuenerunt & expresse sibi prospexerunt & probāt,
69 † Quia Princeps non potest auferre ius quæsitum alte-
ri sine certa, & iusta caussa vt not. post Gloss. in l. fin.
C. Si contra ius vel vtilit. publi. Cum ergo habens ex-
pressam hypothecam ius acquisiuerit, nō erit dicendū
illud à Principe tolli, quod si dicas habere ius etiā ra-
tione tacitæ hypothecæ, & tamen hoc tolli. Respōdeo
hoc nō esse ius à partibus acquisitū sed à lege cōcessū
ideò hoc legē tollere vt quid suum, nō illud a partibus
sibi comparatum. Item probant, quia mulier, & fiscus

pari

pari passu ambulant in priuilegijs tacitæ hypothecæ.l.
70 quamuis Cod.de priuileg.fisc.† Priuatus autem habens
expressam hypothecam præfertur fisco habenti taci-
tam anteriorem.l. si pignus ff. qui potior in pign. ergo
71 præfertur etiam mulier. † Quod si dicas eandem esse
virturem taciti & expressi,ideo si vxor habens tacitam
obligationem & hypothecam præfertur item habenti
tacitam, præferetur etiam habenti expressam,cum ex-
pressi, & taciti sit idem iuditium. Respondet, quod
illa regula verum habet, quando tacitum procedit se-
cundum regulas iuris communis,non autem, quan-
do procedit contra easdem vt in casu isto, in quo
regula communis iuris est, quod prior tempore sit
potior in iure, cum ergo illud tacitum priuilegium
idest tacita hypotheca sit contra ius commune vt po-
sterior, illam habens præferatur habenti priorem non
est dicendum idem esse iudititium taciti & expressi
maxime quia sic intellecta inuoluit damnum tertij, &
ad id. quod pro cõtraria sententia adductum est nẽpe
ad generalitatem verborum, & quod lex non distin-
72 guat; item respondent, † Leges illas esse intelligendas
secundum subiectam materiam, & ideo, cum ibi lo-
quantur leges de hypotheca tacita esse item intelligẽ-
das de tacita non de expressa, ne ex alia interpretatio-
ne damnum alijs inferatur argumento text.Cap.Ex te-
nore de foro compet. & dictæ l.final.Cod. si contra ius
&c. Primam opinionem sequuntur Misingerius Cent.
3.obser.13. & ita in Camera asserit fuisse iudicatum &
alij quos ipse refert; secundam autem sequitur An-
dreas Gaill.libr.2.obseru.25.numer. 10 & alij quos
ipse refert vbi etiam habet hanc esse magis consenta-
neam iuri scripto rationi & æquitati esse verissimam
& communem nec ab ista in iudicando esse receden-
dum,& hoc confirmat auctoritatibus Doctorum. Vide
Abbatem & Barbat.in Cap. Ex litteris de pignoribus
Ignat.in quæst. An Rex Franciæ numer. 138. Bald.
Nouell.in tract.de dote part.10. late de hac quæstion.
agentes.
73 An autem mulier habens expressam hypothecam,
sed posteriorem præferatur habenti item expressam
sed anteriorem neq; item cõueniunt Doctores, Angel.
§.his conueniens Nouella 97. de æqualit.dot. & Bald.
in tract.dot.p.10.num.56. suadet amplectandam affir-
mantẽ esse præferendam mulierem probant. Quia ea-
dem est virtus taciti & expressi.l. Cum quod ff. si certũ
petatur cum ergo mulier habens tacitam posteriorem
pręfertur habenti item tacitam anteriorem præferetur
etiam habenti expressam anteriorem & quia ista est
doti fauorabilior & etiam quia in dubio pro dote est
iudicandum.l.in ambiguis ff. de iure dotium contrariũ
alij putãt verius & magis communiter approbari. Pro-
bant. Reg. prior tempore potior in iure, cui standum
volunt etiam in hoc casu qui non reperitur exceptus,
74 & legum correctio non est inducenda, † quod nõ mu-
tatur quare stare prohibetur il.Sancimus C.de rest.Le-
gem autem Assiduis volunt loqui tantum de tacita nõ
75 de expressa & ideo nihil de hoc casu decernere,† Nec
volunt tantum inesse virtutem tacito vt possit induce-
76 re legum correctionem,† quæ neq; inducitur à maio-
ritate rationis, quando agitur de extensione casus ad
casum non expressum vt per Gloss. & ibi not. Authen.
quas actiones verbo excluduntur, ibi. An idem in ci-
uitate.Cod.de Sacros. Eccles.
77 † Tu dicito quod mulier non pręfertur in dicto casu,
idest habens expressam hypothecam habẽti item ex-
pressam, non pręfertur in quam in bonis quęsitis ante
expressam hypothecam, præfertur autem in acquisitis
post illam, quia præfertur etiam fiscus in istis,habeoti-
bus priorem expressum.l.fi is, qui ff. de iure fisci ergo
multo magis mulier, cum illa sit magis priuilegiata, &
78 fauorabilior in hypotheca, vt supra dictum est. † An
autem vxor habeat priuilegium Prælationis in bonis
mariti pro donatione propter nuptias? Respon. quod
vel donatio est constituta propter dotem, vel est tan-
tum ex caussa lucratiua; si est propter dotem, mulier
habet tacitam hypothecam; & beneficium prælatio-
nis. Si autem est tantum ex caussa lucratiua habet qui-
dem tacitam hypothecam in bonis mariti sed nõ præ-
79 lationem.Neguſ.membr.4.part.2.numer.65. † Aliud
etiam est dubium an Prælatio videlicet competat vxo-
ri in bonis mariti pro dote confessata, de qua tamen
non constat an sit soluta, quæ etiam solet dici dos cau-
ta,non numerata, & de qua est text.in C.de dote caut.
non num.vbi Imperator ait sæpe contingere maritum
potiundæ vxoris caussa confiteri se recepisse dotem,
quam non recepit, sed sperat se recepturum ideo le-
ges vt indemnitati maritorum prospicerent statue-
runt quædam tempora ad similitudinem exceptionis
non numeratæ pecuniæ, infra quæ vxori vel eius hæ-
redibus agenti ex tali cautione,potest opponi exceptio
non numeratæ dotis, & vxor eo casu tenetur vltra cõ-
fessionem solutæ dotis factã à marito probare etiam es-
80 se numeratã. † Tempora autem sunt expresa in Au-
thent.quod locum.C.de dot.caut.non num.hoc modo
Si matrimonium à die, quo est contractum soluitur
infra biennium morte,vel diuortio, tunc maritus vxo-
ri, vel hæredibus eius agentibus ad repetitionem do-
tis, potest obijcere exceptionem non numeratæ dotis
infra annum. Si autẽ post elapsum biẽnium à die con-
tracti matrimonij, eodẽ modo vxor, vel eius hæredes
agant ad repetitionem dotis, eadem exceptio vsq; ad
decem annos potest opponi;sed tamen infra tres men-
ses tantum. Quod si mulier & maritus vltra decẽnium
habitauerint simul vxori agenti ad repetitionem dotis
ex confessione dotis à marito factæ, licet non constet
de solutione, tunc non potest opponi prædicta exce-
ptio, sed est omnino sublata, & instrumentum confes-
sionis habetur pro solutione, & numeratione dotis di-
cta auth. quod locum;de hac ergo dote idest confessa-
ta non soluta quæritur, an pro ea vxor habeat priuile-
81 gium prælationis. † Respondeo, vel maritus confite-
tur in instrumento, se accepisse dotem ab vxore, vel
eius patre, vel confitetur se recepisse ab extraneo. Si
confitetur, se recepisse à patre, non habet beneficium
prælationis, si vere confitetur se recepisse ab extraneo,
habet,quia, quotiescunq; dotem se recepisse ab extra-
neo confitetur maritus, semper præsumitur actualiter
numerata iuxta Salicet.in Auth.sed iam necesse. C.de
donat.ante nupt. intellige tamen si alij creditores ma-
riti probent sua credita per veram & realem numera-
tionem, quia si etiam ipsi haberent tantum confessio-
nem, vel cautionem super eorum creditis confessatis,
tunc cum vxor, & creditores pari iure vterentur, mu-
lier vtpote agẽs ex caussa dotis magis priuilegiata prę-
ferretur alijs creditoribus etiam in dote tantum con-
fessata.l.in ambiguis ff.de iure dot. vide Bald. Nouell.
vbi supra p.10. Iason.in §.fuerat inst.de act. Alex.cons.
141.lib.5. Decius cons.96. Afflic.constit. Neapol.lib.2.
rub.14.n.34.Tiraquel.de retractu Conuent.§.4. Gloss.
82 6.num.14.qui latissime agunt de hoc † huiusmodi ta-
men priuilegio non gaudet maritus agens pro conse-
quutione dotis quia spetialiter est concessum mulieri
ita Doct in l.vnica §. & vt plenius. C. de rei vxor. act.
& in l.1.ff. solut.matr. habet tamen tacitam hypothe-
cam eodem §. sed vt plenius, vt supra dictum est neq;
82 † mulier ipsa habet ius prelationis in bonis parapher-
nalibus quia nullibi reperitur expressum, sed tantũ hy-
pothecam tacitam vt supra Glossa singula.in l.si ego §.
dotis super verbo condici ff. de iure dot. & not. per
Alex.& Iason.num.41.& in l.maritus Cod.de procur.
83 Neguſ.membr.4.cit num.63.† Competit mulieri quę
secundo nupsit quia licet cesset vna ratio qua priuile-
84 gia conceduntur nempe, † vt facilius nubat, perseue-
rat tamen altera nempe sustinendi onera matrimonij,
quæ sunt duæ caussæ concedendorum priuilegiorum
mulieribus de prima est.l.1.ff.solut.matr. de secunda l.
pro oneribus.C.de iur.dot. Nunc deueniendo ad solu-
tionem propositarum quæstionum. Ad primam, an
85 videlicet tacitæ hypothecæ ius transeat ad hæredes. †
Respondet Bartol. quem refert Iason §. fuerat inst.
de

de act.num.36.in fine dicit.tranſire ad quemcunque
tranſmittatur hæc actio de dote, etiamſi ad diabolum
infernalem,& Omoiomus ibidem num.49. dicit hanc
eſſe communem & veram concluſionem, & ratio eſt,
quia tacita hypotheca conceditur à lege non mulieri-
bus, ſed actioni ex ſtipulatu pro dote, quæ ſubrogata
eſt in locum actionis rei vxoriæ §. fuerat,inſt. de actio.
ibi enim in princ manifeſtum eſt, textū loqui de actio-
ne, non vero de mulieribus, in quo poſtea ſubijcitur,
tacitam hypothecam ei datam eſſe, quæ verba ſunt re-
ferenda ad actionem non ad mulierem, quia de mu-
liere nihil in principio, ſed bene de actione actum eſt,
ergo actioni non mulieri conceſſa eſt hypotheca taci-
ta; ergo erit priuilegium reale. & conſequenter tran-
ſiens ad hæredes, & quoſcunq; alias non perſonale,
quod ſequatur, & ſimul cum illa extinguatur vt ſupra
dictum eſt,qualitas autem priuilegij non poteſt colli-
gi niſi ex inſpectione conceſſionis Cap porro de priui-
leg Cap.fin.de vſu pallij argumento l.de his ff.de tran-
ſact.Cap.cum in iure, de offic. delegat. Cap.cum con-
tingat:de reſcrip. l.vnica.C.de mand princ.Cap.nobi-
liſſimus 96.diſt.c.1.3. & tribus ſeq. de fide inſtr. & do-
cet Hoſtienſ. de priuileg. & exceſs. priuileg. & Abbas
Cap.quoniam Abbas de offic. & poteſt. deleg.& pro-
batur etiam ex l. vnica,cit.§. & vt plenius ibi in huiuſ-
modi actione damus ex vtroq; latere hypothecam. *Si*
datur ex vtroq; latere ergo etiam tranſit ad extraneos,
hæredes mulieris, vt etiam eſt text.in d.l. vnica §. illo
procul dubio & §. maneat, late de hoc agit Fab.§. fue-
rat nu.15.Iaſon 69. Gomez.29.inſt.de act. Neguſ.dict.
membro 4.num.10.&c.
86 Ad ſecundam difficultatem. An ius prelationis tran-
ſeat ad hæredes: Reſpondeo non;tranſire ad hæredes
extraneos,quia eſt ius perſonale tranſit tamen ad filios
eiuſdem matrimonij, à quo dos proficiſcitur, & ad cę-
teros deſcendentes ex vxore, quæ dotem dedit, non
iure hæreditatis, ſed filiationis, eſt communis conclu-
ſio quam tenet Gloſs.§. fuerat verb. cum ipſa inſtit.de
act. & Gloſſa in leg. Aſſiduis, ſuper verbo excepti &
ſuper verbo eis. Codic. qui poteſt. & in leg.1. Co-
dic.de priuileg. dot. & expreſſe probatur per textum
in l.aſſiduis, citata verſu exceptis, & ibi Doctores & in
Auth.vt exact.inſt.dotis in principio ibi. Nō enim alijs
dedimus dudum, aut damus hoc priuilegium aut hæ-
redibus aut creditoribus ſed ſolis filijs, & Neguſ. in
dict.4 membr.num.94.dicit tale priuilegium non tran-
ſire ad filios alterius matrimonij, ſed tantum eiuſdem
Angelus §. fuerat num.22. inſt. de act. vult competere
non ſolum filijs primi gradus ſed etiam cæteris deſcen-
dentibus, per tex.in Auth. ſi quid verſ.ſua quælibet ſo-
87 boles. Cod. qui pot.in pignor. hab. † Competit etiam
procuratori qui agit ad vtilitatem vxoris, & filiorum
Gloſſa §. fuerat ſuper verbo cum ipſa iuſt. de act. quia
perſona procuratoris reputator perſona domini, neq;
durior eſſe debet conditio procuratoris, quam domi-
88 ni.leg.ſed & 35.§. defendere ff.de Procur. † Diſputat
Gloſs. loco cit.an hoc priuileg. competat patri mulie-
ris, & concludit, quod ſi agat ad dotem filia viuente
habet hoc priuilegium, cogitur enim reſeruare dotem
filiæ, quandiu viuit, vt denuo dotari poſſit, ſi vero ea
mortua repetit, non habet, ita communiter Doctores
89 cum Gloſſa cit.†maior difficultas eſt poſito, quod hoc
priuilegium non ſit tranſmiſſibile ad hæredes, ſit ſaltē
ceſſibile creditoribus,ideſt,an creditoribus poſſit cedi,
Bartol.in l.poſt dotem num.34.ff.ſolut.matr diſtinguit
vel ceſſio fit ex voluntate vel ex neceſſitate ſi fit ex vo-
luntate non tranſit in ceſſionarium, ſi vero fiat ex ne-
ceſſitate vult tranſire. Quod non tranſeat in caſu ceſ-
ſionis ex voluntate, probat, quia priuilegium hoc eſt
perſonale.l.2.§.vlt.de religioſ. quod autem tranſeat in
ceſſione ex neceſſitate, probat,1.quando ius perſonale
eſt in eſſe deductum poteſt cedi ex cauſſa neceſſaria
ita Bartol.loco cit. Afflictus deciſ 1306. nu.7. Bologn.
in dict.leg.poſt dotem num.259 ff ſolut.matr.ergo ceſ-
ſibile erit ius prælationis, quod habet vxor in dote, ex
cauſſa neceſſaria.2.text. leg. quod minor io princip.ff.
de minor. vbi beneficium reſtitutionis in integram ce-
di poteſt, & tamen eſt perſonale quippe quod etiam
introductum in fauorem perſonæ minorum.3. Ex leg.
peto §. prædium de legatis.2. Vbi Papinianus ait præ-
dium quod alias ob perſonalem prohibitionē alienari
non poteſt, poſſe ob cauſſam neceſſariam. Verum ta-
men eſt quod neq; ex cauſſa neceſſaria poteſt cedi pro-
batur primo ex Auth.vt exactio inſtit.dot.in principio
ibi. Non enim alijs dedimus dudum, & damus hoc
priuilegium aut hæredibus aut creditoribus, ſed ſolis
filijs qui textus eſt intelligendus de ceſſione ex neceſ-
ſitate vt probat Menoch. de præſumpt.lib.4. Pręſum:
189.n.149.2. Ex text.leg ex pluribus ff.de adminiſt.tut.
vbi habetur,quod ſi pupillus tutori ſibi ſolidū ſoluenti
cedat actionē aduerſus cōtutorē, is ceſſionarius priui-
legio conceſſo pupillo non gaudebit, quod priuilegiū
nihil eſt aliud quam prælationis beneficiū, quo actio
pupilli cæteris perſonalibus anteferatur. leg. dabimus
§.1.ff.de priuileg.credit.& tamen in illo caſu pupillus
neceſſitate quadam cedit actionem illam.l.1.§. nunc
tractan.ff de tut & ration.diſtr.& leg. pluries ff. de ad-
90 miniſtr. tut.3. † Quod non eſt tranſmiſſibile ad hære-
des neq; eſt ceſſibile creditori per text.leg. Ex pluribus
ff. de adminiſtr.tut. In hac re puto eſſe loquendum vt
loquitur Menochius cit.præſumpt.qui cum Baldo No-
uello de dote p.12.quæſt.4. verſu ego autem,ita diſtin-
guit. Aut mulier ad ſui commodum & vtilitatem cedit
iura quæ habet contra hæredes mariti. Aut ceſſio fit
principaliter in commodum ceſſionarij. Si mulier ce-
dit ad ſui commodum iura quæ habet contra hæredes
mariti,tūc priuilegium, quod ipſi mulieri ex cauſſa do-
tis competit, tranſit in ceſſionarium, exempli gratia
Seia relicta.q. Sempronij vult tranſire ad ſecunda vo-
ta, & non poteſt, quia hæredes Sempronij mariti, ei
denegāt reſtituere dotem Titius promittit dotem no-
mine Seiæ Caio, quem maritum ſibi ſociat, & eidem
etiam ſoluit animo repetandi ab ipſa Seia, & Seia ce-
dit Titio omnia iura ſua contra hæredes mariti, hoc
caſu certe videntur eſſe ceſſa omnia iura competentia
mulieri, & in ſimili caſu loquitur Caſtro conſil.15.col.
vlt.lib.1. & ratio eſt, quia hoc priuilegium conceſſum
eſt ad prouidentiā mulieris iuxta § fuerat inſt. de act.
ob id tranſit etiam in ſimplici ceſſione.l. emptori no-
minis ff. de hæred.vel actio vend & leg. ſi ſolutum.C.
de act. & oblig. & in hunc ceſſionarium tranſit quid-
quid tranſibile eſt concernens ipſum ius ceſſum l.ven-
dit.act.ff.de hær & act. vend. ſi vero ceſſio fiat prin-
cipaliter ad vtilitatem ceſſionarij, tunc hoc priuilegiū
non tranſit in ceſſionarium, & ratio eſt, quia hoc pri-
uilegium ſoli mulieri conceſſum eſt. Ad arg.Bartol. Ad
primum negatur aſſumptum & dicitur diſſentire fere
omnes. Ad 2. Non obſtat illa lex, quia beneficium re-
ſtitutionis in integrum pupillo cōceſſum tranſit ad hæ-
redes etiamſi expreſſe non agatur.l.non ſolum ff. de in
integ.reſt.& leg.Hered.C.ad Velleia: & ratio eſt quia
priuilegium reſtitutionis non eſt mere perſonale cum
cauſſa conceſſionis immediata non ſit perſona pupilli
ſed ipſa læſio. Quod non eſt in priuilegio dotis, in quo
cauſſa immediata eſt mulier; Dinus in Cap.priuileg.de
reg.iur.in 6.Ad 3. Reſpondet Alex.in l. poſt dotem n.
34. verſ.nec obſtat ff. ſoluto matr. dicens quod textus
loquitur in legato relicto adiecta conditione, ne poſſit
in extraneum alienari,quæ eſt prouiſio hominis.
Haber ergo mulier in bonis mariti tacitam hypo-
91 thecam & Prælationem modo dicto. † Sed nunquid
eodem priuilegio tacitæ hypothecæ & prælationis po-
terit bona mariti repetere ob dotem de manibus alio-
rum credito rum, qui illa iam ca perunt poſſidere, v.g.
Titius eſt creditor Sempronij mariti Camillæ centum
aureorum; ob ſuum creditum Titius incipit poſſidere
quædam bona Sempronij;poteſtne Camilla repeten-
do dotem agere contra Titium iam poſſidētē,eo quod
ipſa habeat hypothecam priuilegiatam. Reſpondeo
vel loquimur de iure canonico vel de ciuili ſi loqui-
mur

mur de iure ciuili non potest agere nisi prius facta ex-
cusione mariti Iason in l. si coustante n. 200. & n. 208.
ff. solut. matr. vbi hanc dicit communem & ab ista neq;
in cōsulendo neq; in iudicando esse recedendū; quam-
uis ipse aliter sentiat, Neguſ. de pign. part. 8. in princ.
92 Bello. conſ. 34. num 3. & alij, † est autem excussio re-
uiſio & consideratio facta an tantum remaneat in bo-
nis mariti, vt possit illis satisfacere creditoribus suis,
quæ excussio an sit legitime facta determinari debet
sententia declaratoria iudicis & si non est legitime fa-
cta iterato fieri debet: Bart. in l. item stipulatio §. habet
num. 4 ff de nou. oper. nunc Rom. conſ. 211. num. 4. &
alij. Ista tamen exceptio non factæ excussionis potest
opponi siue ante siue post litis contestationem vſq; ad
litis conclusionem, vt est benignior sententia Iason §.
item si quis in fraudem n. 81. Inst. de act. Calcan. conſ.
29. n. 9. & late Portius lib 1. com. cōcluſ. con 41. in 13.
93 amplıat. † quæ si opponatur est tantæ efficaciæ vt cre-
ditorem à limine iuditij tamquam sine actione agentē
repellat, & impedit litis ingressum cum sit exceptio in-
94 tētionis, quia † nemo sine actione experiri potest text.
in l. si pupilli §. videamus ff. de neg. gestis & iuditium
esset nullum, si hac exceptione proposita & spreta iu-
95 dex ad vlteriora procederet † Ista tamen excussio nō
esset necessaria quando notorie constaret maritum nō
esse soluendo, quia in notorijs excussionis necessitas
non requiritur. & inanis est excussio, quam excludit
debitoris inopia text in leg. nam is. ff. de dolo malo,
Gloſs. not. in leg. decem in verbo excessum ff. de verb.
96 oblig. Bart. ibi num. 2. † Neq; item necessaria est excuſ-
sio, & exceptio non factæ excussionis non potest op-
poni, quando caussa de bono & æquo determinanda
97 est, † quia ista exceptio est de apicibus iuris apices au-
tem iuris non attenduntur in decidendo secundum
æquitatem text. sing. in leg. si fideiussor §. quædam ff.
man. Gloſs. ibi in verbo de apicibus, text. in l. etsi non
cognitio. Cod. si contra ius & vtilit. publ. Iasoo. in dict.
§. si quis in fraudem num. 78. Alex. conſ. 58. num. 7. vol.
5. & alij, ideo neq; habet locū ista exceptio inter mer-
98 catores, † quia in foro mercatorum summarie de pla-
no & de ęquitate & non inspectis iuris apicibus proce-
ditur per text. in §. finali Auth. de fideiuſs. Gloſs. & An-
gel. ibidem Bald. in l frustra. Cod. de non num. pecun.
99 Iason. §. si quis in fraudem num. 78. inst. de act. † Si lo-
quimur de iure canonico non est necessaria excussio
nec potest opponi exceptio non factæ excussionis, quia
100 est de apicibus iuris † & apices iuris nō consideran-
tur Glossa in Cap. cum dilecti in verbo subtiliter. De
iudic. Iason in dict. §. si quis in fraudem Port dict. con-
101 cluſ. 41. ex 33. limitat. † Remedium autem vt etiam
de iure ciuili mulier non facta excussione possit ingre-
di possessionem est, quod in pactis dotalibus appona-
tur precarium idest, quod debitor constituat se possi-
dere precario nomine sui creditoris, quia eo casu si de-
bitor aliquid alienauerit potest creditor rem alienatā
ab illo tertio recuperare condinone l. fin. C. de acquir.
vel retin. possess. etiam non discusso principali debito-
re Bald. in l. 1. num. 4. Cod. de reuocand. his, quæ fiunt
in fraud. Angel. §. Item si quis in fraud. num. 10. vbi di-
cit esse perpetuo notandum: Iason ibi num. 77. inst. de
act. Boer. decis. 112. num. 12. & ratio est quia creditor
per constitutum incipit possidere ciuiliter, is enim poſ-
sidet, cuius nomine possidetur text. in leg. quod meo ff.
de acquirenda possess. ideo debitor alienando dicitur
possessionem creditoris interuenere ideo creditor in-
distincte ad restitutionem aget conditione dictæ leg.
fin. C. de acquir. vel retin. text. in dict l. quod meo, in. l.
quod bona ff. de acquir. poss. text. in l interdum ff. eodē
text. in Cap. cum venissent & ibi Canonistæ, de restit.
spoliat. & de dote, docet Bald. in l. 1. nu. 4. Cod. de ser-
uo pignori dato manumiſs. quam referunt & sequūtur
Gozadinus conſ. 42. nu. 11. Alex conſ. 74. num. 2. vol. 6.
102 † Sed queres quæ bona censeantur data ab vxore
marito in dotem si dos non sit constituta. Certum est
quod mulier potest viro in dotē dare omnia sua bona
cum hoc nullo iure sit interdictum per text. in l. nulla.
C. de iure dotium & l. mulier bona ff. eodem & vtro-
103 biq; Doctores, & † tunc omnia sua bona in dotem
dare censetur expresse etiam per ista verba. Do tibi
mea bona, vel trado & committo tibi me meaq; bona
præcipue si tali dote maritus dignus sit, pulchre Alex.
104 conſ. 142. num. 7. vol 41. Roman. conſ. 44. nu. 4. † Sed
quid dicendum in casu quo neq; per expressa neq; per
æquipollentia verba nulla de dote mentio facta est.
Accursius in l. mulier bona in verbo mulier ff. de iure
dotium asserit cēsendam esse dedisse in dotem omnia
sua bona. Sed communiter Doctores tenent, quod nō
sit censendā dedisse omnia sua bona. nisi probentur da-
106 ta, † & ratio est quia matrimonium potest esse sine
dote tex. in l fin. in princ. C. de repud. tex. in l. fin. C. de
105 donat. ant. nupr. † & dotis constitutio consistit in fa-
107 cto tex. in l. 1. C. de dot. caut. non num. † facta non
præsumuntur nisi probantur tex. in leg quocunq; §. fin.
ff. de public. & ibi Glossa in verbo auctore. leg. in bello
§. factæ ff. de capt. & postlim. reuerſ. & in l. 2. C. de pro-
bat & in l. assecuratio. C. de non num. pecun. Alex. di-
cit hanc esse communem opinionem conſ. 142. vol. 7.
Roland. in tract de dote quæst. 71. Bald. in l. fin. num. 7.
108 cum seq. C. de sent. quæ sine certa quantit. † ideo de
suis bonis potest vxor etiam inuito marito disponere,
109 † neq; maritus fructus vel redditus facit suos vxore
contradicēte per text. notab in leg. hac leg. C. de pact.
110 conuent. † imo vxor etiam cōstante matrimonio nec
marito ad inopiam vergente sua bona posset vendica-
re Gloſs. in l. vbi adhuc C. de iur. dot. in verbo secundū
& in verbo, ad sustentationem Bald. & alij ibi tent. no-
111 tab. in l. de his. C. de donat. inter vir & vxor. † In hoc
casu vt maritus sibi consulat debet constante matri-
monio efficere, vt mulier sibi assignet congruentem
dotem suo statui Bald. in Auth. res quæ. C. communia
de leg. nu. 19. & hoc verum est qoando prima vice nu-
112 bit. † Quod si ad secūda vota transeat, & primo ma-
rito dotem constituerit, cum eadem dote censenda
est nubere etiam secundo, licet de dote non sit actum
tex. in leg. dotem ff. de iure dot. & in l. diuus ff. eodem
Alex. conſ. 144. num. 3. vol. 5. late, Roland. in dict. tract.
de dote quæst. 75. & hoc verum est etiamsi extent. li-
beri ex priori matrimonio Glossa in leg hac ædictali §.
sin vero plus in verbo diuidi. C. de secundis nup. Boe-
113 rius late decis. 137. p 1. quem ad hoc vide † si tamen
extēt liberi ex primo matrimonio dos data primo ma-
rito nō intelligitur simpliciter repetita in secundo ma-
trimonio sed cum eo moderamine, vt secundus mari-
tus plus non lucretur, quam vnus liberorum cui minus
ex bonis maternis relictum sit per text. in dict. leg. hac
ædictali.
114 Pro Coronide creditores chyrographarij habentes
priuatam scripturam si sint tempore priores præferen-
tur chyrographarijs habentibus publicum scriptum,
dummodo priuata scriptura sit roborata testimonio
testium fide dignorum quia habetur pro publica scri-
ptura l. scripturas. C. qui posita in pignor. ita, vt potior
in iure sit qui est prior in tempore, Rursus Chyrogra-
pharijs semper præferuntur hypothecarij. leg. eos qui.
Cod. qui potior in pignor. & l. pro debito. Cod. de re-
bus auct. iud. poss. & ratio est, quia hypotheca sequi-
tur rem l. rescriptum ff de pact. l. distinctis & l. pignoris
C de pignor. inter habentes tantum chyrographa nul-
la datur prælatio sed omnes sunt æquales etiam in prio-
ritate temporis Gloſs. in l. priuilegia. ff. de priuileg. cre-
dit; sed illi præferuntur quorum est potior caussa vt ha-
bens ex caussa publica præfertur habenti ex priuata. &
115 ex magis pia, habenti ex minus pia. † Ex quibus ma-
net responsum ad primum quæsitum, quod est mulie-
rem in bona mariti habere tacitam hypothecam non
solum respectu dotis sed etiam respectu aliorum bo-
norum, ab ipso administratorum & istam transire ad
quoscunq; & habere præterea ius prælationis sed hoc
tantum respectu bonorum dotalium non vero aliorū
bonorum modo dicto & hoc priuilegium esse persona-
le

le nec ad alios tranſite niſi in caſu ſupra explicato.
116 Nunc ad ſecundum quæſitum. † An videlicet Ca-
milla poſſit repetere agrum modo ſupradicto vendi-
tum, Dico poſſe repetere, & omnino eſſe reſtituen-
117 dum. Pro declaratione dicendorum. † Noto primo
quod Dominiũ regulariter in contractibus non acqui-
ritur,niſi rei traditione,neq; transfertur ante traditionẽ
l.traditionibus.C. de pactis Cocina decif. 49. nu.5. vbi
etiam addit quacunq; momentanea ſolutione trãſfer-
ri dominium, ſi aliquod commodum obueniat parti,
citans ad hoc multos Doctores, & quod dominium
non transferatur ante traditionem repetit decif.240. n.
3. & in ſpecie, quod dominium rerum dotalium non
tranſeant ad maritum colligitur ex l. diuiſione in fine
ff.ſolut.matr.& ex l.1.iuncta Gloſs. verbo vniuerſale ff.
de vſucap.pro dote, Molina Theolog. tom.2. de iuſt.
diſput.426.& 428. Imo neq; traditione ipſa maritus ac-
quirit dominium omnium rerum dotalium, quæ tra-
duntur,ſed tantum aliquorum pro quo.
118 Noto 2.Quod res dotales, aut traduntur æſtimatæ,
aut inæſtimatæ: Rurſus inæſtimatæ conſiſtunt in pon-
dere numero, & menſura, vt ſunt pecora, oleum, tri-
ticum, & ſimilia, vel non conſiſtunt in iſtis, vt præ-
dia, veſtes, & ſimilia, Si res dotales, quæ non conſi-
ſtunt in numero, pondere, & menſura tradantur inæ-
ſtimatæ in maritum; traditione dominium non tranſit
in maritum, niſi ad aliquos effectus, quatenus videli-
cet earum adminiſtratio ad ipſum ſpectat, actiones
circa illas, & earum vendicatio de manibus illius, vel
illorum, qui illas vſurpauerunt. Iſta enim ad virum
ſpectant non ad vxorem, dominium tamen non ad vi-
rum, ſed ſpectat ſimpliciter ad vxorem, & iden ſiue
meliorẽtur, ſiue deteriorentur,tam melioramenta,quã
deterioramenta ad ipſam non ad virum pertinent,
dummodo deterioratio non ſit culpa mariti,mulier er-
go eſt vera & ſimpliciter domina maritus autem ſolũ
iuris fictione ad aliquos effectus, habetur aperte. leg.
In rebus. C.de iure dot.conſentiunt.l. quamuis ff. eo-
dem, & l.ſi conſtante §. ſi maritus ff. ſoluto matrimon.
119 † Ex quo intelliges quomodo ſint explicandæ leges,
quæ dicunt vel innuere videntur maritum eſſe domi-
num rerum iſtarũ actionũ l.duce ancillã.C.de rei ven-
dicatione, in qua aſſeritur conſtante matrimonio non
pertinere ad vxorem, ſed ad virum rerum dotalium
vendicationem, quæ actio innuit dominium, per-
tinet enim ad dominum rem vendicare ex leg. ſi præ-
dium. C de iure dotium, vbi traditur dominium præ-
dij dotalis inæſtimati acquiſitum fuiſſe viro & l.in re-
bus.Cod.de iure dotium, in qua legitur vxorem ſoluto
matrimonio acquirere dominium rerum dotalium,
iſtæ enim & ſimiles leges intelligendæ ſunt de domi-
nio non ſimpliciter, & vero;ſed iuris fictione, quod
competit marito viuenti & eo mortuo redit ad vxorẽ,
quæ eſt vera domina, vt per text.in l.plerunq; ff.de iu-
120 re dot. vide text. ibi. † De qua vero culpa teneatur
maritus, dic teneri de ea, qua tenentur contrahentes
in contractibus in fauorem vtriuſq; celebratis.l. in re-
bus in prin.l.vlt.ff. ſolut.matr.l. Cum duobus §. damna
ff. pro Socio, & ſi conſtet rem periiſſe vel deteriorem
effectam ſine culpa mariti, nõ ad vxorem ſpectat pro-
bare culpam interceſſiſſe, ſed marito incumbit proba-
re abfuiſſe, alioquin ſi non probet, tenebitur ad inte-
reſſe damni, Anton.Gomez.l. 50 Tau.n.43.ſi vero tra-
dantur viro res dotales, quæ cõſiſtunt in numero pon-
dere & menſura dominium transfertur in maritũ tra-
ditione, ſoluto matrimonio tenetur maritus, aut eius
hæredes reddere vxori, vel eius hæredibus tantun-
dem. Ratio eſt quia res iſtiuſmodi traduntur marito
vt eas poſſit alienare, & conſumere, quare eas pericu-
lo ſuo ſumit non ſecus ac ſi eas mutuo ſumeret;habe-
tur expreſſe l. res in dotem ff.de iure dot. Vide Couar.
pract. quæſt. cap.28. vbi multa, & de more ſuo docto
121 tradit,& ita dicendum. De rebus inæſtimatis vero.†
Prius ſciendum æſtimationem rerum dotalium poſſe
fieri duabus de cauſſis, prima; vt ſciatur earum valor,
& pretium,vt maritus cognoſcat, an dos competẽs ſi-
bi tribuatur, vel vt ſit liquidum, quid vxori reddendũ
ſit ſoluto matrimonio, ſi quid mariti culpa periiſſe cõ-
pertum fuerit, vel deterius factum. 2. cauſſa, quare ſit
æſtimatio, eſt, vt ex tunc tradantur marito res dotales
æſtimatæ, quaſi venditæ eo pretio, ita vt tanta non re-
rum, ſed valoris quantitas tradatur in dotem, quo po-
ſito. Reſpondeo, quod ſi res tradantur æſtimatæ pri-
mo modo commodum, & incommodum vtile, & da-
mnum & cætera omnia ita pertinent ad vxorem, &
nihil pertineat ad maritum, niſi ſua culpa aliquid, vel
perierit,vel deterius effectum fuerit, nec tenetur red-
dere pretium taxatum.licet pereant, vel deteriorentur,
niſi in caſu in quo eſſet in culpa,vt ſupra dictũ eſt de re
bus inæſtimatis, & ſoluto matrimonio ſi eædẽ res exi-
ſtant mulier,vel eius hæredes poſſunt agere vt reddan-
tur habetur in.l.Cũ inter virũ C.de iure dot.ſi vero tra-
dantur æſtimatæ 2.modo æſtimatio, & traditio talium
rerum facit emptionem; & earum dominium ita tran-
ſit in maritum, vt ad eum ſpectet periculum, & com-
modum, damnum, & vtile, & diſſoluto matrimonio,
nec ipſe neq; eius hæredes poſſunt cogi eas reddere,
licet exiſtant, ſed tantum pactum pretium, neq;mulier
poteſt cogi illas accipere, ſed habentur tamquam ab
vxore marito venditæ ita l.quoties & l.Cum dotem. C.
de iure dot. & l. plerunq; & l. cum poſt §. in dotem ff.
122 eodem ex l.æſtimatæ ff.ſolut.matr.† & ſi maritus ali-
quid rerum hoc modo æſtimatarũ legaret vxori,debe-
retur prætium rei, vt dos, & deberetur res ipſas, vt le-
gatum Gloſſa communiter recepta.l. Lucius locuſta ff.
123 de leg.2. quod ſi dubitetur qua de cauſſa ex dictis fa-
cta ſit æſtimatio dicẽdum eo caſu dubio rem eſſe ęſti-
matam ea æſtimatione, quæ facit venditionem Gloſſa
recepta.l.ſi inter virum. C.de iure dot.conſentiunt.leg.
Cum fundus ff.locati, Couar.loco cit. ſi tamen res hoc
modo æſtimata pereat, antequam ſequatur matrimo-
nium,periculum,& damnum ſtat vxori, non viro,non
obſtante æſtimatione & traditione, ita expreſſe l. ple-
runq; §.ſi ante ff. de iure dot. vbi Vulpianus reddit ra-
tionem, quia æſtimatio, & traditio ſunt in ordine ad
dotem, dos autem ſine matrimonio eſſe non poteſt,
licet matrimonium poſſit eſſe ſine dote, & ita contra-
ctus eſt conditionatus, ſi matrimonium ſequatur, &
ideo ſi non ſequatur omnia habentur pro infectis in-
tellige tamen, niſi res pereat culpa mariti, vt dictum
124 eſt ſupra in ſimili † Verum tamen eſt, quod ſi ſoluto
matrimonio aliqua bona ęſtimata æſtimatione quę fa-
cit venditionem reperiantur in bonis mariti,& mariti
bona non ſufficiant ad ſolutionem dotis non obſtante
tali æſtimatione, mulier poteſt ea bona repetere, &
vendicare, tamquam ſua propria, & in eis præfertur,
quibuſcunq; alijs creditoribus, ita fauore dotis ſtatutũ
eſt l.in rebus. C.de iur.dot. illis verbis ſiue æſtimatæ ſi-
ue inæſtimatę ſint & ita cum quibuſdam Gloſſis &
plurimis Doctoribus Arias Pinellus.leg. 1.Cod.de bon.
matr p.3.nu.15.
125 Noto 3. Quod licet alias de conſenſu vxoris potue-
rit fundus dotalis à marito alienari, hodie tamen neq;
à marito de conſenſu vxoris,nec ab vxore de conſenſu
mariti neq;ab vtroq; conſtante matrimonio poteſt vel
alienari vel ſubijci hypothecæ, quæ late ſumpto vo-
cabulo eſt quædam alienationis ſpecies, & ſi quid hu-
iuſmodi attẽtatum fuerit, contractus eſt ipſo iure nul-
lus, & tam vxor, quam eius hæredes ſoluto matrimo-
nio poſſunt, quidquid eo modo alienatum fuerit, repe-
tere ita l. vnica § .& cum lex. C. de rei vxor. act. Inſt.
126 quibus alien.licet aut non in prin. in §. 1. † Neq; tales
contractus validantur ex eo,quod mulier poſt bienniũ
conſentiat in alienationem, licet remaneant viro bo-
na ſufficientia ad ſoluendum pretium dicendi fundi,
neq; obſtat, quod Gloſſa Cap. cum contingat de iure
iurando,& aliqui alij exiſtiment contrarium eſſe San-
citum in Auth. ſiue à me.C.ad Velleia, quia manifeſte
conſtat in illa Auth. non eſſe ſermonem, niſi de re im-
mobili donata vxori propter nuptias, vel à marito, vel
ab

ab alio loco mariti, non autem de fundo dotali ita
Gloſſa ibi, Panot.in cit.cap.cum contingat nu.5. Bart.
& cõmuniter Doctores quos refert & ſequitur Couar.
127 cap.quamuis pactum par.2.§.1.num.10.† Imo etiam
conſtante matrimonio poteſt maritus fundum dota-
lem, à ſe alienatum, repetere non obſtante quod ipſe
idem ſit, qui alienauit Gloſs.in l. vnica §.& cum lex.C.
de rei vxor.act. verbo alienare, & Gloſſa inſtit.quibus
alien.lice.in principio, verbo interdicta;ita communi-
128 ter Doctores Gomez loco cit.num.63.† Neq; obſtat
quod nemo poſſit contraire facto proprio, quia hoc
intelligitur nomine proprio, non autem nomine alte-
rius in cuius fauorem id cõceſſum ſit. Per dotalem au-
tem fundum intelligimus eam dotem quæ in re immo-
bili conſtituta eſt, ſub quo comprehenduntur omnia
ædificia, & prædia, tam vrbana quam ruſtica ſi quæ in
dotẽ data ſunt Myſin.inſtit.in princip.tit.quibus alien.
lice: & habetur l.dotale prædium ff.de fund.dot.
129 Noto 4. † maritum & quemlibet alium nomine ma-
riti extrahentem fundum dotalem de manu emptoris
teneri eidem emptori de euictione, & ſi emptor ne-
ſciebat eſſe fundum dotalem maritus, & hæredes eius
tenẽtur etiam ad intereſſe. Ad nihil autẽ tenetur vxor,
vel eius hæredes. Quod ſi emptor ſciebat eſſe fundum
dotalem adhuc poterit ipſe agere ad pretiũ argumẽto,
l. vlt.C.communia de leg. & Auth. Qui res iam dictas
C.de ſacroſ. Eccleſ. Emens enim fundum dotalem non
amittet pretium, ſicut amittit, qui rem alienam emit,
Molina de contract.diſp.380. quia,licet emat fundum
dotalem,quem maritus non poteſt vendere,non tamẽ
emit rem quam ſciat omnino eſſe alienam, quia con-
ſtante matrimonio illius eſt quodammodo dominus
maritus ſaltem iuris fictione, vt ſupra dictum eſt ideo
emptor poteſt agere ad pretium,quod maxime verum
eſſet ſi mulier conſenſiſſet. Gomez vbi ſupra num. 61.
130 Noto 5. † quod prædium dotale etiam de conſenſu
mulieris venditum conſtante matrimonio,adeo inua-
lide venditur, vt talis venditio etiamſi diſſoluto matri-
monio rata à muliere habeatur, ſuumque illi præſter
aſſenſum, necdum tamen validetur niſi in tempore
diſſoluti matrimonij bonorum ſuorum poſſeſſionem
131 nacta fuiſſet. † Imo neque ſoluto matrimonio ven-
ditio facta ab vxore valet, niſi prius poſſeſſionem re-
cuperauerit, quia adhuc retinent illa bona vxoris pri-
uilegia dotis colligitur ex l.3.ff.de fund.dot.illis verbis
Toties nõ poteſt alienari fundus quoties mulieri cnm-
petit actio, vel competitura eſt, & ex l.etiam ff.eodem
ibid.etiam dirempto matrimonio dotale prædium eſſe
intelligitur, quæ omnia confirmat Gomez vbi ſupra
num.59. affirmatque ita communiter ſentiri. niſi tamẽ
venditioni acceſſiſſet iuramentum mulieris, quia tunc
de iure canonico aliter eſſet dicendum, cap.cum con-
tingat de iure iur. quo caſu valent etiam factæ à mari-
132 to conſtante matrimonio venditiones.† Recuperata
autem poſſeſſione non eſt amplius prædium dotale,
133 quia dos ſine matrimonio eſſe non poteſt. Hæredes
vero vxoris poſſunt habere ratas venditiones factas
conſtante matrimonio, & tali ratihabitione venditio-
nes validantur, etiam ſi ſoluto matrimonio ex mortua
muliere necdum tamen fundus dotalis eis ſit reſtitu-
tus, quia in eis ceſſat prohibitio. De confirmatione
autem alienationis fundi dotalis per interpoſitionem
iuramenti mulieris Vide doctores Iuſt. quibus alien.
lic.vel non.& quos refert Molina Theologus de Cõtr.
diſp.428. num. 12. vbi ipſe tenet confirmari vide Gu-
tierez ab eodem Molina relatum.
134 Noto 6. † Quod ſicuti fundus datus in dotem,ma-
trimonio contracto dicitur dotalis, ante contractum
matrimonium dicitur quaſi dotalis; nihil enim ante
matrimonium poteſt habere rationem dotis, alienatio
tamen iſtius fundi quaſi dotalis eſt nulla, ita habetur,
l.lex Iulia, ff.de fund.dot.

Noto 7.quod reliqua bona tradita marito in dotem
non æſtimata ea æſtimatione, quæ faciat emptionem
ſi non ſunt de numero earum, quæ conſiſtunt in pon-
dere numero & menſura, poſſunt alienari de conſen-
ſu mulieris ſaltem præſumpto, l. ita conſtante iuncta l.
ſeq. ſi ex lapicidinis, ff.de iure dot. l.ſi mulier,ex l.cum
maritus, ff. de pact. dot & affirmat Gloſſa Inſtit. Qui-
bus alien. liceat in prin.verb.dotali. vbi etiam addit ſi
maritus ſit ſoluendo, quibus etiam iuribus habetur,
quod pecunia, ex tali venditione de conſenſu mulieris
facta, poteſt etiam de conſenſu mulieris emi fundus,
vel alia res,quę maneat res dotalis inęſtimata,& quoad
dominium, & proprietatẽ, mulieris ipſius l.res quæ ff.
de iure dot. Si tamen res non emeretur de conſenſu
vxoris, licet venditio eſſet facta de eius conſenſu ma-
neret prorſus viri, vt habetur l. Ex pecunia.C. de iure
dot.caſũ tamen, quo aliud non extaret, quo dos inte-
gre perſolueretur in ſubſidium res illa maneret vxoris
ita vt illam poſſet vendicare, & præferentur in illa
cuicunq; alteri etiam anteriori, Gloſſa in leg. pecu-
nia. Cod. de iure dot. iuncta l.mulier marito ff de do-
135 nat.inter vir. & vxor. † Si vero in venditione dictarũ
rerum deficiat conſenſus mulieris venditio eſt nulla.
Res autem datas in dotem marito æſtimatas ea æſti-
matione,quæ faciat emptionem, ſiue mobiles, ſiue im-
mobiles ſint,itemq; inæſtimatas,ſi conſiſtunt in nume-
ro,pondere, & menſura poteſt maritus ſine conſenſu
vxoris alienare, quia pleno iure tranſeunt in eius do-
minium. Pro illis tamen ſicut pro alijs rebus dotalibus
remanent hypothecata bona mariti, & poteſt vxor il-
las vendicare, & habet prælationem, vt in ſubſidium
præferatur omnibus alijs creditoribus; ita ſancitum eſt
l.in rebus. C. de iur.dot. ſi tamen pro illis rebus offera-
tur pretium, ceſſat ius vendicationis, quod tantũ con-
ceditur in ſubſidium quando in rebus mariti non eſt
vnde ſoluatur alio modo, Gutierez de iur.confir.par.1.
136 cap.1. nu.9. & 10. † Priuilegium tamen prælationis
quod habet mulier in bonis mariti non tranſit ad hæ-
redes,quia eſt perſonale habetur l.vnica C.de priuileg.
dotium illis verbis ſcire debes priuilegium dotis, quo
mulieres vtuntur in actione de dote ad hæredes non
tranſire,excipe tamen filios vide ſupra. Nunc difficul-
tati reſpondendo.
137 Dico † venditionem eſſe omnino inualidam & pro-
bo 1. Quia dominium rerum immobilium non tranſit
in maritum, quando ſunt traditæ inæſtimatæ, vt ſupra-
dictum eſt, & ſi venduntur venditio eſt nulla hoc caſu
fundus iſte eſt traditus inæſtimatus vt patet ex inſtru-
mento dotis ergo venditio eſt nulla;ęſtimatio enim fa-
cta eſt ad effectũ venditionis illius fundi nõ vero dotis
cõſtituendę 2.Prędiũ dotale neq;de conſenſu mulieris
poteſt alienari, & ſi alienetur, alienatio eſt nulla ergo
&c.3. Alienatio fundi etiã quaſi dotalis ideſt dati ante
cõtractũ matrimoniũ in dotem eſt nulla,& patet ex an-
notatis, ergo licet hic fundus eſſet venditus ante ma-
trimonium contractum, venditio eſſet nulla, & poteſt
mulier illum vendicare: imo & ipſe maritus, cum hac
tamen differentia, quod mulier vendicando ad nihil
tenetur, maritus autem tenetur ad pretium ſatum,quia
ſciuit emens eſſe fundum dotalem. Et quomodo po-
teſt vendicare Camilla poteſt & hæres, vt ſupra dictũ
eſt Dices Tutor vendidit agrum, vel fundum pupillæ
nondum ſponſæ marito,antequam eſſet maritus,& ip-
ſe poſtea vendidit Tutori, & ita ceſſant rationes alla-
tæ. Reſpond. Dato & non conceſſo, quod talis ven-
ditio præceſſiſſet,quod tamen nullo modo poteſt pro-
bari, adhuc venditio eſſet nulla,& rem venditam poſ-
ſet repetere Camilla, Ratio eſt, quia ad hoc,vt vendi-
tio rerum pupilli facta per Tutorem ſit valida requiri-
138 tur. † primo vrgens cauſa alienandi,v.g. Æris alieni
ſoluendi, cauſæ cognitio & decretum iudices l. ob
æs,C.de præd.minor.& l.magis puto §. non paſſim ibi
ſi modo vrgeat creditor & §.non paſſim.ff de reb cor.
qui ſub,&c. & l.lex quæ tutores §.1.ibi Per inquiſitio-
nem iudicis, & probationem cauſæ, interpoſitionem-
que decreti. 3. Quod debitum pupilli ex alijs bonis nõ
poſſit ſolui d. §. non paſſim.4.Quod hoc liqueat iudici
pro diſcuſſionem bonorum d.§.non paſſim & §.in pri-
mis

mis vbi dicitur, quod iudex in primis requirere debet, eum qui ſe inſtruat de fortunis pupilli, nec nimium tutoribus, vel curatoribus credat, qui nonnunquam lucri ſui cauſſa aſseuerare ſolent prætori, neceſſe eſse distrahi poſseſsionem. Requirat ergo neceſsarios pupilli, qui notitiam rerum pupillarium habeant, & ſi nemo inueniatur, aut ſuſpecti ſint, qui inueniuntur, iudici debēt, ædi rationes. 5. Quod vendatur res minus damnoſa d. l. magis puto §. item prætor. 6. Quod pro paruo debito non vendatur res magna d. §. item prætor. 7. Quod interueniat auctoritas tutoris, l. neque & l. eum qui C. de auctorit. præſt 8 Quod omnia iſta præcedant decretum iudicis, & iſtis præmiſsis decretum interponatur, notatur in d. l. lex quæ, & l. magis puto. 9. Quod poſt decretum interueniant ſubhaſtationes, & res vendatur plus offerenti. Vide Afflictum deciſ. 249. Iſtis nō interuenientibus nulla erit alienatio, & nullum decretum, & datur pupillo non ſolum actio perſonalis contra tutorem, ſed etiam realis ad ipſam rem nō legitime alienatam, vendicandam textus in dict. leg. magis puto, §. ſi æs alienum, & §. manet actio. Cum, ergo in alienatione nihil horum interuenerit, nulla etiam erit venditio.

139 Vltimo noto † quod ſi res dotales æſtimatæ fuerint & æſtimatio fuerit extra limites iuſti pretij ſiue hoc ſit in damnum mariti, ſiue vxoris vtrique ſubuenitur reducando æſtimationem, ad iuſtum pretium, eſto deceptio fuerit vltra, vel infra dimidium iuſti pretij, & hoc peculiare eſt in pacto dotali, habetur l. ſuccurſum. §. vltimo, l. ſi res, §. ſi mulier, ff. de iure dot. & l. ſi circumſcripta, C. ſolut. matr.

140 Ad 3. Nempe quod ius habeat pupillus in bonis tutoris, quod erat vltimum principale quæſitum. Reſpūdeo habere tacitam hypotecam, & ius Prelationis quo
alijs creditoribus antefertur de quo iam ſatis dictum
141 eſt. An autem tranſeat ad hæredes. Dico † ex lectione & textu colligi quale ſit priuilegium cap. porro de priuileg. cap. fin. de vſu palli. argumento legis de his, ff. de tranſact. cap. cum in iure de off. deleg. cap. cum cōtingat; de reſcript. Hoſtienſ. de priuileg. & exceſs. priuileg. §. quod ſint ſpeties. Abbas cap. quoniam Abbas, de offic. & poteſt. deleg.

142 Dico non tranſire ad hæredes vel ſucceſſores, & probatur primo Priuilegium quod conceditur perſonæ immediate eſt perſonale Io. And. ad reg. priuilegium de reg. iuris, Alex. in l. quia tale ff. ſoluto matr. ſed hoc
conceditur immediate perſonæ non rei, quia datur nō
143 bonis, ſed minoribus ipſis ergo &c. 2. † mutata perſona mutatur & priuilegium, quid ſit autem mutari perſonam docet. Bartol. §. antepenult. Auth. de non eligit, ſer. nub. Cum ergo hic mutetur perſona mutabitur &
144 priuilegium. 3. † Priuilegium ſi eſt conceſſum inſpecta naturali & ſufficienti ratione, vt reſtitutio in integrum ratione læſionis tunc perſonam minoris egreditur, ſi vero non eſt conceſſum inſpecta naturali & ſufficienti ratione, quia non eſt defectus magis in eo cui conceditur quam in alijs hominibus, regulariter non tranſit, Bartol. in l. Hæredes ff. ad Velleanum, & Inno-
145 cent. in cap. de reſcriptis † tradit, quod ſi in priuilegis inſpiciatur magis perſona quam cauſſa ſunt perſonalia, ſi vero magis cauſſa quam perſona erunt realia. Hic inſpicitur magis perſona quam cauſſa quia cauſſa eſt eadem in omnibus ergo hoc priuilegium erit perſonale. 4. Priuilegium quod lædit ius tertij cenſeodum eſt perſonale non reale, Io. Andr. loco cit. ſed hoc priuilegium lædit ius tertij vt patet ergo cenſendum erit perſonale non reale.

146 Dices, quando priuilegium ſortitum eſt ſuum effectum in perſona priuilegata, & illi ſemel ius eſt quæſitum ex tali priuilegio illud priuilegium tranſit ad ſucceſſores, etſi perſona priuilegiata moriatur. l. illud §. fin. ff. de bonor. poſſeſs. contra tabul. Gratian. diſcept. foren. cap. 276. n. 70. tom. 2. cum ergo in caſu noſtro ex debito per curatorem vel tutorem contracto propter adminiſtrationē bonorum minoris tunc viuētis, minor acquiſierit ius in bonis tutoris & ſuum priuilegium ſortitum ſit effectum vtiq; tranſibit ad hæredes. Reſpondeo vel ſortitum eſt ſuum effectum & minor ex ſuo priuilegio acquiſiuit ius proximum & tranſmittitur ad hæredes vel priuilegium ſortitum eſt ſuum effectū tantum remote, & minor acquiſiuit tantum ius remotum & nego, ideſt ſi facta eſt exequtio declaratum priuilegium lata ſententia viuo minore tranſit etiam priuilegium in ſucceſſores ſi verò nihil horum interceſſit priuilegium non tranſit. Cum ergo in caſu noſtro nihil horum ſit ſequtum diceodum pariter erit non tranſire quæ reſponſio videtur elici ex ijs quæ tradit Bartolus leg. quia tale ff. ſoluto matrimonio & ita remanet firmatum non tranſite hoc priuilegium ad ſucceſſores.

147 Reſpondendo ergo propoſitæ difficultati dico Camillam habere ratione dotis tacitam hypothecam cū priuilegio prælationis, illam tranſmitte ad ſucceſſores, hoc vero non, niſi ad filias, vt ſupra habere eadem priuilegia vt minor in bona curatoris, ſed nō tranſmittere; agrum venditum poteſt repetere ipſa, & ſui hæredes, quicunq;

S V M M A R I V M.

1 *Narratio facti.*
2 *Quæ ſint inquirenda pro ſolutione.*
3 *Quilibet in ſuo fundo caſtrum, aut domum ædificare, & ædificata reſtaurare, & altius ad Cælum vſq; tollere poteſt.*
4 *Cuius eſt ſolum eius eſt vt Cęlum.*
5 *Quælibet res ſiue ſit ruſticum ſeu vrbanum prędium præſumitur liberum ab omni ſeruitute.*
6 *Seruitus non habet cauſſam naturalem.*
7 *Seruitus habet cauſſam conuentam vel præſcriptam.*
8 *Ad impediendū quod quis non poſſit ædificare probanda eſt ſeruitus.*
9 *Facultati ædificandi in ſuo non præſcribitur vllo tempore niſi vicinus ſit in poſſeſſione ſeruitutis altius non tollendi ideo qui per mille annos in ſuo non ædificat non ſibi præiudicat.*
10 *Etiamſi ædificando vicino damdum inferatur etiāſi lumina vicini in totum tollerentur.*
11 *Nullus videtur dolo facere qui ſuo iure vtitur.*
12 *Niſi iure ſeruitutis non liceat in ſuo ædificare.*
13 *Seruitus altius non tollendi acquiritur ſpatio decē annorum quia habet cauſſam continuam & ſufficit vnicus actus.*
14 *In negatiuis ſeruitutibus ſola prohibitio ſufficit ad acquirendam eius quaſi poſſeſſionem.*
15 *Quaſi poſſeſſio ſeruitutis non transfert in aduerſarium onus probandi libertatem.*
16 *Statuto vel conſuetudini præſcribenti certum modum ædificandi ſtandum eſt.*
17 *Huiuſmodi ſtatutis ſtandum eſt.*
18 *Libertas altius tollendi & ædificandi limitatur ſi ædificium ſit per inuidiam æmulationem &c.*
19 *In ſolo communi non poteſt ædificari inuitis ſocys limita, vt ibi.*
20 *Aedificans vt proſpiciat in domum vicini in monaſteria monialium nihil aliud inde laturus debet impediri.*
21 *Malitijs hominum non eſt indulgendum.*
22 *Vſufructuarius nullum poteſt facere ædificium niſi quatenus neceſſarium ad vſumfructum percipiendum.*

23 *Aliud*

27 *Aliud eſt tueri, quod poſitum eſt, aliud nouum ędificare.*
24 *Poſſidens ciuiliter poteſt deſtruere ædificatam iniuſte ab eo qui poſſidet naturaliter.*
25 *Vſufructus eſt pars dominij.*
26 *Explicatur prædicta propoſitio.*
27 *Plenum dominium continet proprietatem vſum & fructum.*
28 *Vſusfructus, eſt ius quoddam ſeparatum à proprietate; eſt enim ius vtendi & fruendi re aliena ſalua rei ſubſtantia.*
29 *Conciliantur duo textus qui videntur contrarij.*
30 *Legato vſufructu cenſetur legata etiam res, ex qua percipitur vſusfructus. Explicatur quando ſit verum.*
31 *Ponderantur quidam modi legandi vſumfructum.*
32 *Qui non obſtat cum poſſit cenſetur conſentire.*
33 *Nolle dicitur qui poteſt ſtatim facere & non facit.*
34 *Vbi agitur de damno proprio & maxime in ſeruitutibus nunquam præſumitur conſenſus ſed debet eſſe expreſſe datus.*
35 *Conſenſus per errorem nihil releuat.*
36 *Voluntarium eſt neceſſarium vbicunq; requiritur conſenſus expreſſus, & poſitiuus.*
37 *Ignorans non conſentit.*
38 *Ignorans non videtur renunciare.*
39 *Non datur conſenſus vbi ſtatim ac cognitus eſt error, retractatur.*
40 *Nemo cenſetur conſentire niſi taceat contumax.*
41 *Ignorantia admittitur etiam in facto proprio.*
42 *Et probatur per coniecturas.*
43 *Probatur per qualitate perſonarum.*
44 *Error & ignorantia probantur per iuramentum.*
45 *Præſentia nullam tribuit facultatem quidquam agendi in ſui præiuditium.*
46 *Quomodo ſit intelligendum illud dictum, qui non obſtat conſentire videtur.*
47 *Inter velle & nolle mediat non velle.*
48 *Non nocet nolle ei, qui non poteſt velle.*
49 *Nolle denotat expreſſam reſiſtentiam, quæ non ſignificatur per non velle.*
50 *Dominus dicitur non velle, non autem nolle aut non velle.*
51 *Aliud eſt voluntatem ceſſare aliud voluntatem reuocari.*
52 *Mandatum morte mandantis dicitur ceſſare, expirare, & extingui, ſed non reuocari.*
53 *Mandatum donec reuocetur morte non dicitur reuocatum.*
54 *Qui ſine alicuius voluntate aliquid non poteſt facere; eo mortuo id poteſt facere.*
55 *Nemo poſt mortem velle poteſt.*
56 *Sicut voluntas imponit finem contractibus, ita mors voluntatibus.*
57 *Mors omnia ſoluit.*
58 *Mandatum de danda dote puellæ non extinguitur morte caſus eſt ſingularis in leg. Si ergo ff. de iur. dot.*
59 *Vſufructuarius non poteſt defendere dominium rei vſufructuatæ contra alium.*
60 *Vſusfructuarius habet tantum ius intentandi vendicationem eorum; in quibus competit vſusfructus, habet enim ad hoc tacitum mandatum.*
61 *Citans aliquem pro procuratore, qui vere non ſit, videtur illum approbare tanquam verum procuratorem.*
62 *Perſona rei in ius vocati per citationem actoris adeo efficitur habilis, vt nulla poſtea exceptio contra illam admittatur.*
63 *Proponitur quid dicendum in foro conſcientiæ ratione damni quod paſſę ſunt mulieres vſufructuariæ, & reſoluitur.*
64 *Reſoluitur totum quæſitum.*

Vſufructuariæ ædificantes in ſolo vſufructus in præiuditium vicini an manutenendæ.

L X.

1 CAmillus † adhuc viuens ex duabus domibus ſuis contiguis, alteram vendidit Domino Iacobo,
imponens alteri quam ſibi retinuit, ſeruitutem non ædificandi quædam loca in præiuditium ipſius Domini Iacobi, poſtea moriens condit teſtamentum, & in eo quibuſdam inſtitutis hæredibus vniuerſalibus, eiuſdem domus vſumfructum legat quibuſdam fœminis, quæ contra tenorem inſtrumenti venditionis factæ à Domino Camillo Domino Iacobo cæperunt ædificare, quod intelligens Dominus Iacobus accurrit, & oblitus tenoris inſtrumenti cæpit rogare cæmentarios dicens. Datemi manco danno, che potete, & oſtendens quomodo ædificium, deberent cõſtruere, ſubiunxit, mettere i mattoni in queſto modo, quibus actis domum rediens, inſpecto inſtrumento, reperit illas fęminas non poſſe ædificare, quare per iudicem inhibuit, ne vlterius procederent, & ædificatum demolirentur, ſed mulieres proſequentes opus ſuum
2 in iuditium vocauit. † His ita ſtantibus quæritur primo. An dictæ vſufructuariæ poſſint ædificare. ſecundo. An Dominus Iacobus illis verbis ſibi præiuditium fecerit. 3. An poſito quod illas in iuditium vocauerit, & illæ dictum Dominum Iacobum in eodem Iuditio accuſauerint, quod quaſdam feneſtras fecerit, quas facere non poſſe ipſe affirmant, teneatur reſpondere.

3 Certum eſt, quod Regulariter † quilibet in ſuo ſolo Caſtro, aut Domo ædificare, aut ædificatam reſtaurare, altiuſque ad Cœlum vſque (vt Do-
4 ctores loquuntur) tollere poteſt; † quia, cuius eſt ſolum, eius eſt & Cœlum per text. in leg. altius, Gloſſa ibi in notab. Codic de ſeruitut. & aqu. text. in leg. ſi in ædibus. Cod. eodem, & vtrobiq; Doctores, text. in leg. fin. § fin. ff. quod vi aut clam, & leg. fin. ff. de ſeruitut. Gloſſa ibi in verbo. Quia. Alex. conſil. 174. numer. 1. volum. 2. Socinus ſen. conſil.
5 141. numer. primo volum. 1. † Quælibet enim res ſiue prædium, tam ruſticum, quam vrbanum præſumitur liberum ab omni ſeruiture text. in leg. cum eo ff. de ſeruiture vrban. præd. & in dict. lege altius vbi Gloſſa in verbo prohibetur lege domum
6 ff. de reg. iuris: † quia ſeruitus non habet cauſſam naturalem; cum ſit contra naturam textus in leg. manumiſſionis ff. de iuſt. & iure §. ius autem inſtit
7 de iure nat. gent. & ciuil. † ſed habet conuentam vel præſcriptam text. in §. fin. Inſtit. de ſer. præd. &
8 ideo † ad impediendum ædificium neceſſe eſt probare ſeruitutem pacto, vel præſcriptione acquiſitam aut teſtamento conceſſam dict. §. fin. Inſtit. de ſer. præd. Iaſon in l. priuſquam num. 40. ff. de noui oper.

V nun-

nunciar. text. in dict. l. altius, & in dict. l. ſi in ædibus.
9 Facultati ædificandi in ſuo non præſcribitur vllo tem-
pore, niſi vicinus ſit in poſſeſſione ſeruitutis altius non
tollendi text. in l. cum eo ff. de ſer. vrb. præd. Gloſſ. no-
tab. in l. qui luminibus, in verbo, formam ff. eodem,
quæ dicit ſi per mille millia annorum in areola mea,
quæ iuxta ſuum palatium fuit non ædificaui, attamen
à vicino prohiberi non poſſum ædificare per text. in
d. l. cum eo Ang. ibidem numer. 1. Iaſon in §. æqui.
10 num. 41. Inſt. de actioni. † Quod verum eſt etiamſi
in ædificando, & altius tollendo inferretur damnum
luminibus vicini, ita ut in totum obſcurarentur text. no-
tab. in l. Proculus, ff. de damn. infect. & l. fluminum,
§. fin. ff. eodem, & in dict. l. ſi in ædibus, & in dict. l.
11 cum eo, † quia nullus videtur dolo facere, qui ſuo
iure vtitur per text. in l. Nullus videtur, ff. de reg.
iur. Decius ibidem numer. 1. Cagnol. numer. 3. text.
in l. Fluminum. citata, §. final. & in cit. leg. Procu-
lus.
12 Quæ † vera ſunt niſi iure ſeruitutis non liceat in
ſuo ędificare, vel altius tollere domum ſuam per text.
in dict. l. cum eo, & in l. ſi quid, C. de ſeruit. & aqu.
13 text. in dict. l. altius, & in dict. l. ſi in ædibus, † quia
ſeruitus altius non tollendi, cum cauſſam habeat con-
tinuam, acquiritur ſpatio decem annorum; & ad eam
acquirendam vnicus actus ſufficit, v. g. vnica prohibi-
14 tio, cum decennali patientia aduerſarij. † In nega-
tiuis enim ſeruitutibus, vt eſt iſta altius non tollendi
ſola prohibitio, ad acquirendam eius quaſi poſſeſſio-
nem ſufficit Gloſſ. in l. 1. C. de ſer. & aqu. in verbo.
quæſiti Bart. ibi. numer. 1. Gloſſ. & Doct. in l. qui lu-
minibus ſupracit. text. in l. & ſi forte §. 1. ff. ſi ſerui.
vende.
15 An † autem in quaſi poſſeſſione ſeruitutis transfe-
ratur onus probandi libertatem in aduerſarium Affir-
mat Schurff conſ. 16. n. 2. apud Gaill. lib. 2. obſer. 69.
16 nu. 15. † Item ceſſat dicta regula ſi ſtatuto, vel con-
ſuetudine loci præſcriptus ſit certus modus ædificandi,
17 & tollendi altius ædificia, † quia huiuſmodi ſtatuta
ad vnguem ſeruanda ſunt, & paſſim in multis ciuitati-
bus videmus ædificia æquali altitudine, eleganti ſerie,
& pulchro ordine conſtructa per text. in l. 1. C. de
ædif. priuat Gloſſa not. ibi in verbo vſitatum facit text.
in l. 1. ibi contra veterem formam, C. de ſeruitut. &
aqu. & in l. præſes, ibi contra ſtatutum conſuetudinis
formam. C. eodem Gloſſa in dict. l. qui luminibus in
18 verbo forma, ff. de ſeru. vrba. præd. † Item ceſſat
ſingulariter in ædificijs ad æmulationem ad inuidiam,
& iniuriam alterius extructis, quo caſu non licet ædifi-
care cum iniuria, & incommodo alterius. text. notab.
in l. opus nouum ff. de operib. publi. & text. in cap. Pi-
ſanis in fin. de reſtit. ſpoliat. Roman. conſ. 52. num. 4.
Cephal. conſ. 130. num. 12. lib. 1. de ædificijs autem ad
æmulationem vide Gaill. loco citato.
19 † In ſolo etiam communi nihil ædificari poteſt in-
uitis ſocijs, quod tamen intelligendum eſt cum mo-
deramine, niſi domus ſocij ruinam minetur: ſi enim
ſocij domum reſtaurare, eamque ſartam & tectam
conſeruare nolint, hoc alijs ſocijs nocumento eſſe non
debet Felin. in cap. quod omnes de reg. iur. in 6.
20 Qui ideo domum ſuam altius tollit, vt in vicini ædes
proſpicere, aut moniales iuxta habitantes habeat in
conſpectu, nihil inde aliud laturus, niſi vt officiat vt
inquit Celſus in l. in fundo, §. conſtituimus, ff. de rei
vendic. facit text. in l. ſi cui, ff. de ſeruit. & huic mali-
tiæ Magiſtratus loci requiſitus mature reſiſtere, ex de-
bet prohibere ædificantem, ne tale ædificium con-
ſtituat, ita in terminis Salicet. in dict. l. altius num. 2.
C. de ſeruit. aqu. Caſtr. in dict. l. cum eo. numer. 1. ff.
de ſeruit. vrban. præd. Iaſon in dict. l. ex hoc iure
21 numer. 8. de iuſt. & iur. † Malitijs enim hominum
indulgendum non eſt text. in l. in fundo, §. conſtitui-
mus, ff. de rei vendi. Hæc vniuerſaliter procedunt.
Nunc ad rem noſtram. Ad primum.
21 An † vſufructuariæ poſſint ędificare. Reſpondeo nullo
modo poſſe, & debent compelli deſtruire iam ædifi-
22 catum. † Quia vſufructuarius nullum poteſt facere
ædificium in re vſufructuata, niſi quatenus eſt ne-
ceſſarium ad vſumfructum percipiendum. Ioannes
d. Anania in capit. conſuluit circa finem. de Iu-
dæ: & licet poſſit tueri iam conſtructum, nihil ta-
23 men poteſt de nouo ædificare, † quia aliud eſt
tueri, quod poſitum eſt, aliud nouum ædificare
Gloſſa in citat capit. Conſuluit verbo ædificare. †
24 Imo ſtante inſtrumento contractus venditionis pro-
pria auctoritate poteſt deſtrui ædificatum, poſ-
ſidens enim ciuiliter poteſt deſtruere iniuſte ædifi-
catum ab eo, qui poſſidet naturaliter. Bart. in l.
prim. §. nunciatio numer. 8. ff. de nou. oper. nun-
ciat.
25 Sed dices primo. † Vſusfructus eſt pars domi-
nij, vt aſſerunt communiter Iuriſtæ, & Theologi.
Cepolla de ſeruit. Vſufruct. Azonus 3. par. Inſtitut.
mor. lib. prim. cap. 24. quæſt. 2. eſt ſi vſusfructus eſt
pars dominij, vſufructuarius poterit in re vſufru-
ctuata, quidquid poterit, & dominus in re pro-
26 pria. † Reſpondeo explicando illam propoſitio-
nem, vſusfructus eſt pars dominij, diſtinguo eſt
pars dominij, quatenus vſusfructus continetur in
27 pleno dominio, & concedo, † plenum enim do-
minium continet proprietatem, vſum, & fructum,
eſt pars dominij, vt diſtinguitur à pleno domi-
nio, & ab eo ſeparatur, ita vt dominus rei alteri
cædat vſufructum, & tunc nego, vſumfructum eſ-
28 ſe partem dominij, eſt enim † vſusfructus ius quod-
dam ſeparatum à proprietate, cum ſit ius vtendi, &
fruendi re aliena, ſalua rei ſubſtantia, l. prima, ff.
de vſufruct. Inſtitut. eodem. Ecce quomodo vſu-
fructuarius vtitur re aliena, ergo non eſt dominus,
vſusfructus ergo eſt pars dominij, quatenus vſus-
fructus conſolidatur cum dominio, non quatenus
ſeparatur; ex quibus facilis eſt intellectus, & con-
29 cordia duorum † textuum, qui videntur ſibi ipſis
contrarij, ab vno Paulo conditorum, quorum al-
ter eſt in leg. vſusfructus, ff. de vſufructu in quo
habetur, vſumfructum eſſe partem dominij, & al-
ter eſt in leg. Recte dicimus, vbi habetur; Recte
dicimus, eum fundum totum noſtrum eſſe, etiam
cuius vſusfructus alienus eſt, cum vſusfructus non
dominij pars, ſed ſeruitutis ſit; vt via, & iter. In
prima enim lege ſermo eſt de vſufructu, vt eſt idem
cum dominio, & pertinet, ad dominum, in ſecun-
da vero de eodem, vt eſt quid ſeparatum, & per-
tinet ad vſumfructuarium, de qua quæſtione Gloſ-
ſa in ſupracit. legib. & Doctores communiter, cum
ergo in caſu noſtro ſit ſermo de vſufructuarijs, non
de domino vſusfructus, dicendum erit penes illas
non eſſe dominium.
30 Dices 2. † Legato vſufructu cenſetur legata etiam
res ex qua percipitur vſusfructus. Vnde ex Theo-
logis Azorius loco citat. quæſt. 29. & ex Iuriſtis Ce-
polla loco pariter citato aſſerunt, quod, ſi lege-
tur vſusfructus alicuius domus ea conditione, ſi
promiſerit hæredi legatarius per ipſum non fo-
re, quo altius ea ædificia tollantur, vel etiam
ſi legetur vſusfructus alicuius domus, quod altius
quam nunc eſt, ædificata non erit; his & ſimili-
bus legatis intelligitur legata etiam proprietas. Eo-
dem modo ſi teſtator dixerit relinquo agrum meum
vxori meæ ad vſumfructuandum, cenſetur legata
proprietas, & legatarij ſunt veri domini. Reſpon-
deo in eis, & ſimilibus legatis non relinqui vſum-
fructum; ſed proprietatem. de primis ratio eſt,
quia conditio non altius tollendi non poteſt con-
uenire vſufructuario, ſed conuenit vero domino,
cum ergo legatario imponatur talis conditio ex men-
te teſtatoris à lege interpretata colligimus non ſo-
lum vſumfructum, ſed etiam proprietatem eſſe le-
gatam, aliter conditio in legato eſſet fruſtra appoſita.
De ſecundis vero dico ibi non legari vſumfructum; ſed
rem

31 rem ipsam, si recte expēdatur forma legati.† Aliud est
enim dicere relinquo vsumfructum mei agri, & re-
linquo alimenta ex meis agris, aliud relinquo agrum
meum ad vsumfructuandum, & relinquo agrum
ad alendum. leg. libertis in princip. ibi Barthol. &
alij: ff. de alimen. & ciba: leg. Cum enim dicit
testator relinquo agrum ad vsufructuandum. ad alen-
dum &cæt. relinquit proprietatem ex qua alimenta,
vsufructus percipiatur. Cum vero relinquit vsumfru-
ctum ex agro designat tantum, vnde alimenta vsufru-
ctus &c. sint percipienda. Ad quas scribendi formula
debent aduertere notarij, ne lites excitent, & ne da-
mna inferant. Non ergo possunt vsufructuariæ ædi-
ficare in re, ex qua percipiunt tantū vsumfructum, ni-
si quatenus necesse est ad percipiendum vsumfru-
ctum.

Ad secundum an sibi præiudicauerit Dominus Ia-
cobus illis verbis. Datemi manco danno che potete,
& rursus alijs verbis, mettere i manoni in questo mo-
do, demonstrando quomodo deberent edificium con-
32 struere. Videtur diccodum sibi præiudicasse.† Quia
qui non obstat, cum possit censetur consentire, &
si tacendo consentitur, per regulam, qui tacet ergo
multo magis qui modum dat agendi, & non ob-
stat, ne agatur, demonstrando enim modum
33 agendi, videtur consentire, quod agatur: † nolle
enim dicitur, qui potest statim facere, & non fecit
text. in leg. quis sit fugitiuus §. idem ait. l. si seruus ff. de
ædil. edict. ibi, cum posset noluit. Quibus tamen non
obstantibus.

Dico Dominum Iacobum sibi non præiudicasse illis
verbis. Quia ex illis non potest elici assensus requisi-
34 tus, sed potius dissensus, & probo. † Quia vbi agitur
de damno proprio, & maxime in seruitutibus impo-
nendis nunquam præsumitur consensus nisi expresse
sit datus leg. inuitum ff. de seruit. vrba. præd. & docet
Glossa 27. dist. cap. 1. verbo, tacuerit, sed hic non est
consensus expressus, imo dissensus, quia studet, vt
quanto minus fieri possit, sibi damnum inferatur, &
omnino prohiberet, si sciret, se posse prohibere. 2.
35 Si qois esset consensus esset per errorem,† talis autem
consensum nihil releuat. leg. si per errorem ff. de iu-
risd. omn. iud. estque communis Theologorum axio-
ma, quod error concomitans non annullat actum, quia
licet non sit simpliciter inuoluntarius, non est tamen
36 simpliciter voluntarius, † quod necessarium est,
vbicunque requiritur consensus expressus, & posi-
tiuus; vt in casu nostro requiri supra dixi, quam
doctrinam tradit Sanchez de matrim. libr. 1. disput.
65. & copiosius lib. 7. disput. 18. vbi multa de errore
37 3. † Ignorans non coseutur, est text. in leg. Non vi-
detur ff. de lib. cau. Capit. Quamuis 38. dist. Capit. Si
beneficia de præben. Cap. Si vero de sent. excom. in
38 6. 4. † Ignorans non videtur renunciare leg. mater ff.
de inoff. testam. & leg. legitimam, de peten. hæredit.
5. Hic non potest esse consensus, quia Dominus Ia-
39 cobus † suum errorem retractauit, simul ac cognouit
inhibendo via iuris, ne ædificium tolleretur altius,
quo casu arguitur dissensus text. notab. in Cap. consul-
tationi de sponsal. & Cap. constat 1. quæst. 1. & Cap. ad
id quod cum annot. in 2. Glossa 31. de nupt. & spons.
40 & Bartol. in leg. quæ dotis ff. solut. matr. asserit † ne-
41 minem censeri consentire, nisi taceat contumax. †
Admitti autem ignorantiam in facto proprio docuit
42 Bartol. leg. Cum is. num. 1 ff. de condit. indebit. † Et
probatur per coniecturas, Alexand. in addit. ad Bart.
leg. si cui §. ijsdem verbo volo probare. Et ita proba-
tio per coniecturas sufficit Capit. si qois Simoniacis 1.
quæst. 1. & cap 1. & cap. vt circa de elect. in 6. & per
ea quæ notat Baldus in leg. 1. de leg. & in leg. 2. ff. de
iurisdict. omn. iud & Glossa in Cap. ad audientiam
2. de rescript. in Glos. magna: & Goffred. in sum. de
43 except. §. sed sciendum. † Et error probatur per qua-
litates personarum, & facti, Bartol. ad leg. 1. num. 12.
ff. de confess. Dominus autem Iacobus, cum sit mer-
cator, & parum studeas instrumentis facile præsume-
tur nesciuisse, quæ continentur in instrumento, &
44 tandem suum errorem probabit iuramento. † Error
enim, & ignorantia ioramento probatur Glossa in
leg. si cui ff. de accusat. & ibi Bart. addita Glossa Cap.
accedens de crimine falsi cum annotat. Cap. innotuit
de election.

Neq; pręsentia Domini Iacobi quid quam illi obes-
45 se potest. † Quia præsentia nullam vnquam faculta-
tem tribuit quidquam agendi in sui præiuditium nisi
de præiuditio manifestissime constet illi qui facultatē
debet concedere Bart. in l. quæ dotis ff. solut. matrim.
Ad ea quæ in contrarium adducuntur vnico verbo
posset responderi illa vera esse quoties constat de
damno, & ita expedita esset omnis responsio. At-
tamen vtar dicto Sapientissimi Felini dicentis esse
rem Doctorelli, decidere quæstiones graues regulis
communibus vbi solutiones ex proprijs legibus sunt
46 petendæ, deinde. † Respondeo. Ad illud. Qui non
obstat, cum possit, consentire videtur. Non esse hoc
semper verum, sicut neq; semper vera est alia regula;
Qui tacet consentire videtur, & ne longius progre-
diamur ad hoc probandum; videamus regulam, quæ
huic immediate sequitur in ordine. Ista qui tacet con-
sentire videtur est. 43. in ordine, quæ vero immedia-
te sequitur nempe 44. habet. Qui tacet, nec fatetur
sed nec vtique negare videtur; ecce quomodo vt re-
gulis generalibus res secure expediatur, attamen sunt
aliqui, qui nec à longe quidem sacrarum legum co-
dices salutarunt, & tribus regulis iuris memoriæ man-
datis omnia, licet arduissima immediate, ac illis sunt
proposita audeot determinare, Decius in regul. Qui
tacet, non vtique fatetur &cæt. asserit hanc esse verā,
quia, qui tacet, nihil dicit, vnde non videtur consen-
tire, nec dissentire, vel contradicere, & Bart. in leg.
quæ dotis ff. solut. matrimon. dicit, quod vere loquen-
do, tacere, est medium inter consentire & contradi-
cere & nota per Glossam in Clem. sæpe in §. verbo
contradicentibus in fin. de verb. signific. vbi Cardin.
in princip. & Abbas in Cap. Nonne: de præsumpt. pa-
riter dicit, quod tacens proprie non consentit, nec
contradicit: Consentire ergo & contradicere oppo-
47 nuntur, tacere autem est medium. † Sicuti dici-
mus etiam de velle, & nolle, quibus mediat, non
velle. Ad hoc autē, vt quis dicatur nolle aliquid, debet
posse illud iuxta regulam eius est nolle, qui potest &
velle. Vnde mulier, quæ non est viripotens, non
dicitur nolle nubere, ex quo matrimonium non po-
test contrahere text. in leg. quis sit fugitiuus §. idem
ait si seruus ff. de ædil. edict. ibi, cum posset, noluit &
hoc modo Religiosus dicitur non habere, nec velle,
nec nolle, Cap. Si Religiosus de elect. in 6. & Capit.
Religiosus de testamen. in 6. in Cap. fin. de sepult. 6. &
48 notat in Cap. non dicatis 12. quæst. 1. † & ideo illi non
nocet nolle, qui non potest velle, quod autem inter
velle, & nolle medict non velle, notat Bartol. in leg.
49 iam dubitari de hæred. instit. † Verbum enim nolle
denotat expressam resistentiam, quæ non significa-
50 tur verbo non nolle, & non velle. † Vnde dormiens
bene dicitur non velle, non autem velle vel nolle, vt
tradunt Innocent. Io. Andr. & Doct. in Cap. prudcn-
tiam §. sexta de offic. deleg. & in leg. qui se patris vbi
51 Alexand. Cod. vnde lib. † Aliud est etiam, quod ces-
set voluntas & aliud, quod voluntas reuocetur. Ces-
sare enim non supponit contrariam voluntatem vt
52 supponit reuocare, vt verbi gratia, † mandatum di-
citur cessare, expirare, & extingui morte mandantis,
non tanquam reuocatum, sed quia morte mandan-
tis cessat eius voluntas leg. 4. ff. locat. ita notab. Bartol.
in leg. more maiorum, de iurisd. omn. iud. vbi per hoc
53 infert: † quod si quis caussam delegauerit donec re-
uocauerit, quod per mortem non videtur reuocare,
& allegat bonum textum in Capit. Si delegatus de
offic. delegat. in 6. & est communis opinio, vt late
concludet Alex. alios referens in leg. centesimis §.

fin. de verb. oblig. & est dictum Innocentij in Cap. li-
cet vndiq; de off. deleg. & Alber. de Rof. in l. fin. C. de
contrah. empt. & leg. 1. Cod. si manu. ita fuerit alien.
54 dicit † quod voluntas ita morte soluitur, vt, qui si-
ne alicuius voluntate aliquid facere non potest, eo
mortuo illud facere possit, & si filius iurauit, se
non lusurum sine voluntate patris, mortuo patre
potest ludere sine periurio, & idem dicẽdum de pro-
hibito alienare sine alicuius volũtate, & si statuto cau-
tum sit, quod bannitus non possit à bando se libera re
sine voluntate offensi, inteniemente morte offensi po-
55 terit se liberare, † quia post mortem amplius velle nõ
potest. l. 1. C. de Sacrof. Eccles. & Alber. de Rosa: dice-
56 bat in leg. 4 ff. locati, † quod sicut voluntas imponit
finem contractibus ita mors voluntatibus. Inde mor-
te mandantis, & mandatarij cessat mandatum leg. si
57 quis alicui §. morte ff. mandati. † Quia mors omnia
soluit. §. deinceps in Auth. de nupt. vnde sicut voluntas
per mortem cessat, ita etiam mandatum per mortem
expirat vt notat Dec. in rubr. Cod. de mandat. princip.
num. 11. per doct. in. Bart. in leg. & qui ff. de iur. omni:
iud. Aduerte tamen quod licet mandatum expiret re-
gulariter morte alterius mandantis videlicet, vel man-
datarij: Non idem tamen erit dicendum in hoc casu.
58 † Si quis alteri dedit mandatum de donando vel sol-
uendo dotem alicui puellæ de suo patrimonio, & po-
stea moriatur, non ideo finitur mandatum, sed potest
procurator, seu mandatarius soluere, & exequi dictum
mandatum; text. singularis in leg. si ego §. 1. ff. de
iure dot. quem textum Bald. in leg. mandatum. Cod.
mandati extendit ad omnem piã caussam, & ita notauit
59 Franc. Crem. in sing. 143. Duæ ergo illæ regulæ habent
verum hoc modo, vt illa, quæ habet, qui tacet non vtiq;
fatetur, sed tamen verum est tum non negare, sit regu-
lariter vera; quæ vero habet qui tacet consentire vide-
tur; verum habet in quantum est in fauorem tacentis,
primum dictum supra probatum est; secundum docet
ibi Gloss. & Innocent. Cap. in Genesi num. 8. de ele-
ctio: Panormit. Cap. Nonne de præsumpt. num. 1. &
ibi Felin. num. 19. Couarru. pract. cap. 15. num. 5. & late
Menochius de præsump. lib. 3. præsumpt. 42. nu. 4. Ful-
uius Pazianus lib. 1. de probat. cap. 30. num. 4. & alij.
Non ergo tacendo sibi pręiudicasset dominus Iacobus
vt hic demonstratum est, neq; præiudicauit loquendo,
vt supra habitum est.

Ad 3. An Dominus Iacobus teneatur respondere
dictis fœminis petentibus, quod amoueat quosdam
cancellos, quos asserunt esse positos contra pacta, &
conuentiones. Dico Dominum Iacobum non teneri,
quia illæ vsufructuariæ nullum habent ius vocandi in
iuditium quemquam ratione rei, ex qua percipiunt
59 vsumfructum, † quia non possunt defendere Domi-
nium rei contra alium Bart. in leg. 1. §. iuris nostri. ff. de
60 noui oper. nunciat. † Sed tantum habent ius intentan-
di vendicationem eorum, in quibus illis competit vsu-
fructus, & hoc etiam sine mandato, quia habent taci-
tum in leg. si cuius ff. de vsufruct. quand. cau. & ibi Bal-
dus. Cum ergo illi Cancelli nullo modo pertineant ad
earum vsumfructum, pro illis nullo modo agere pos-
sunt in iuditio

Ad illud autem quo quæritur ex eo quod D. Iaco-
bus dictas vsufructuarias vocauerit in iuditium il-
61 las habilitauerit. Respondeo, † quod citans aliquam
pro procuratore licet non sit procurator videtur illum
approbare tanquam procuratorem verum, Castrens.
in l. licet n. 1. vers. Tu dic hoc verum ff de iud. & consil.
12. in princ. volu. 1. Marant. de ord. iud. par. 6. memb. 9.
num. 56. late Felin in Cap. cum inter sub num. 11. vers.
vnde generaliter. De except. Moheda decis. vnic. nu.
4. de regul. & tenuit. Rota coram Seraphino in caus.
Burgen. de Couarru. 4. Febr. 1592. vbi dicitur ita plu-
ries fuisse resolutum & Gaill. de Pace publ. cap. 12. nu.
17. hæc habet regulariter verum est omnem citatum,
vel in ius vocatum, tam in criminalibus, quam in ciui-
libus caussis tanquam legitimum contradictorem au-
62 diendum esse. † Persona enim rei in ius vocati per
citationem actoris adeo habilis efficitur, vt nulla po-
stea contra eius personam exceptio admittatur, quia
non sponte, vt actor sed necessario, vt defensor venit:
Sed in casu nostro aliter dicendum est. Quia dominus
Iacobus non vt reas vocauit in iuditio vsufructuarias;
sed vt exponerent an mandatum haberent ædificandi,
quod nullum ius tribuit ad agendum, quod licet ne-
cessarium non esset, factum tamen non præiudicat.
63 Sed † quid dicendum in foro conscientiæ. Tenetur
ne Dominus Iacobus ad damna, quæ patiuntur dictæ
mulieres vsufructuariæ ob deiectionem ædificij iam
facti licet enim ædificium non sit perfectum, notabi-
lis tamen pars eiusdem facta est, quæ cum debeat de-
moliri, conqueruntur vsufructuariæ, & dicunt se hoc
damnum pati caussa ipsius Domini Iacobi. Si enim
ipse contradixisset in principio ædificij, non eas, quas
fecerunt, fecissent expensas, at ipse non solum non
contradixit, sed modum dedit ædificandi etsi enim,
ita non consensetir, quod sibi præiudicetur, con-
sensit tamen quod fabricetur, & consensit rei, quam
tenebatur impedire, cum ergo non impediuerit, &
debuit, videtur esse caussa damni, & ideo si vult ædifi-
cium destrui, debet damna soluere: Dico tamen, Do-
minum Iacobum ad nihil teneri; Non enim est caussa
illius ædificij, neq; positiue consensit in illud; sed tantũ
permittebat, quod fieret, curans vt eo minori suo da-
mno fieret. & si sciuisset si posse impedire, vtique etiã
in principio impediuisset. At vsufructuariæ nullo fa-
cto verbo cum Domino Iacobo cæperunt ædificare,
quod videns D. Iacobus accurrit, nõ quasi sua præsen-
tia facultatem concessurus, sed potius denegaturus si
fieri posset, & si non posset suum damnum quantum in
eo erat impediturus. Interim rebus suis rectius prospi-
ciens instrumentum aspexit venditionis, & eo consi-
derato reperta clausula inhibitionis, quod non ædifi-
cetur, vsus est eo remedio quo vti potuit vt indemnis
seruaretur. Tenererur fortasse, si vsufructuariæ lic etiã,
& facultatem ædificandi petijssent, & ille dedisset,
etiam nesciens posse denegare, quia ad illum spectas-
set ante facultatem prospicere rebus suis, sed in pręsen-
ti casu, puto ad nihil teneri, quia nullo modo hoc ędi-
ficium ex eo est.
64 Stat ergo resolutum, quod vsufructuariæ non pos-
sunt ædificare in fundo vsufructus; quod Dominus Ia-
cobus suis verbis sibi non præiudicauit. Nec tenetur re-
spondere in iuditio & in foro conscientiæ ad nihil
tenetur.

S V M M A R I V M.

1 *Recensetur legatum.*
2 *Pro solutione quæ sint tractanda.*
3 *Legatum est pars testamenti nõ spectans ad institu-
tionem hæredis, sed institutioni supradicta & do-
natio quadam quam vult testator à suo hærede
exequutioni mandari.*
4 *Duobus modis fiunt legata, & quomodo.*
5 *Legatum dicitur fideicommissum particulare.*
6 *Omne verbum significans legitimum sensum volen-
tis legare vel fideicommittere est vtile siue sit di-
rectum siue precarium.*
7 *In legatis & fideicommissis non est necessaria ver-
borum obseruatio.*
8 *Legata & fideicommissa possunt relinqui quibus-
cunq; verbis fauor enim exhibetur non verbis, sed
vltimis defunctorum voluntatibus.*
9 *Possunt relinqui quocunq; sermone latino vulgari
Græco, Punico, Germano &c.*
10 *Legata etiam solo nutu possunt relinqui.*
11 *In legatis & fideicommissis voluntas spectatur.*

12 So.

12 *Solemnitas verborum est sublata à legatis nec ea vitiat verborum transpositio. Possunt relinqui per verba finendi, imo etiam per verba enunciatiua nisi probentur dicta per errorem.*
13 *Legatum dicitur illud, de quo sensit testator, non quod scriptum est.*
14 *In legatis non verba sed voluntas inspicitur.*
15 *In dubio in legatis a verbis non est recedendum.*
16 *Fideicommissum tunc inducitur ex coniecturis cum apparet testatorem velle quid relinquere.*
17 *In legatis ad pias caussas censetur semper messe arbitrium boni viri.*
18 *Legatum relictum coniuncto ex charitate debet plenius explicari.*
19 *Ratio sanguinis inducit præsumptionem quod legatum debet ampliari.*
20 *Quid possint sibi retinere hæredes ascendẽtes & descendẽtes, & quid extranei nõ obstantibus legatis.*
21 *Quibus in casibus non possunt sibi retinere.*
22 *Caußa priuilegiata non vtitur priuilegio aduersus aliam priuilegiatam.*
23 *Vsusfructus respicit vitam vsufructuarij & illa extincta extinguitur.*
24 *Legatus vsusfructus Titio & eius hæredibus intelligitur etiam de extraneis, sed tantum de primis.*
25 *Regulariter vsusfructus nõ trasmittitur ad hæredes.*
26 *Vsusfructuarius, cui relictus est vsusfructus suæ hæreditatis à testatore, tenetur soluere debita testatoris.*
27 *Ex quibus autem bonis teneatur soluere hic resoluitur.*
28 *Quid si sit institutus vsusfructuarius tantum aliquorum bonorum an etiam ad ipsum spectet hic pariter traditur.*
29 *Quid quando testator legauit vsumfructum bonorum mobilium & immobilium, vel partis eorum.*
30 *Quid item quando legatur res certa pleno iure hæreditatis & vsusfructus.*
31 *Quid si relinquatur vsusfructus omnium bonorum.*
32 *Explicatur l. Qui filium ff. de leg. 3.*
33 *Quid dicendum, quando legatus est vsufructus dimidiæ, vel tertiæ partis bonorum.*
34 *Et quando legatur absolute pars aliqua eorum & quid si concurrant coniecturæ.*
35 *Ex quibus bonis hæres soluet legata ex proprijs an ex hæreditate.*
36 *Bona dicuntur deducto ære alieno.*
37 *De legatis à testatore relictis idem dicendum est.*
38 *Vsufructuarius debet pati vendi bona vt satisfiat.*
39 *Quid dicendum de debitis si relicta vxore vsufructuaria extraneus sit institutus.*
40 *Si vsufructus relictus sit plenus & integer.*
41 *Quod pro æris alicui solutione deducitur proprium non est.*
42 *Quid si hæres ex proprijs bonis soluit.*
43 *Quid seruandum in venditione bonorum hæreditatis pro solutione æris alieni.*
44 *Quid dicendum de debitis testatoris annuis.*
45 *In aliquo casu hæredes tenentur soluere ex proprijs bonis non hæreditatis.*
46 *Quibus coniecturis hoc colligatur.*
47 *Verba totum, & integrum debent aliquid operari.*
48 *Cui incumbat soluere gabellas rei vsufructuatæ.*
49 *Capitale census non tenetur soluere vsufructuarius, sed hæres.*
50 *Fructus vero census tenetur soluere vsufructuarius quia est debitum annuum.*
51 *Quid dicendum si res sit legata.*
52 *Legatum rei oppignoratæ valet.*
53 *Quis teneatur soluere pignus si legat. sit particulare*
54 *Legatum vniuersale semper transit cum suo onere.*
55 *Quid si legatum rei oppignoratæ sit factum testatore ignorante, & quid si adsint coniecturæ.*
56 *Quid in proposito casu teneatur soluere & quomodo sit soluendum.*
57 *Proponitur obiectio.*
58 *Nemo præsumitur grauari duplici onere.*
59 *Grauatus in vno debet in alio releuari.*
60 *Filius matri relinquens iure institutionis certam rẽ excedentem quantitatem legitimæ si disposuerit quod post mortem matris res illa ad aliũ transeat, hæres præsumitur grauatus redimere rem illam de manu hæredũ soluendo eis pretium, vsq; ad summã ad quã ascendit legitima, & rẽ tradere legatario.*
61 *Solutio fructuum cẽsus ad quem spectet quoad vsq; soluatur capitale & census extinguatur.*
62 *Illius est soluere interesse cuius est soluere & capitale.*
63 *Debita descendentia ex contractu testatoris sunt soluenda ab hærede.*
64 *Legatum ob caussam debet determinari à caussa annexa.*
65 *Proponitur quædam obiectio.*
66 *Soluitur & datur disparitas inter vsumfructum & legatum.*
67 *Legata bona intelliguntur deducto ære alieno.*
68 *Res transit cum suo onere ad quemcunq; transeat.*
69 *Et hoc verum est etiamsi transeat ad singularem successorem.*
70 *Quod verum est etiamsi res transeat ad priuilegiatum successorem vt ad Ecclesiam & ad quoscunq; alios similes.*
71 *Onus nemini præsumitur esse iniunctum nisi iniunctum probetur.*
72 *Quomodo sit intelligendum illud dictum Res transit ad quoscunq; cum suo onere de quibus oneribus verificetur.*
73 *In dubio onus semper præsumitur iniunctum hæredi non legatario.*
74 *Quid agẽdum si in hæreditate non supersint tot bona quæ sufficiãt ad integram solutionem legatorũ.*

L X I.

Quando ad hæredem, legatarium, & vsumfructuarium pertineant solutio debitorum testatoris.

1 MIchael † N. condito suo testamento, & legato prius vsufructu omnium suorum bonorum Camillo suo ex fratre nepoti, instituit postea vniuersales hæredes omnium suorum bonorum duas confraternitates, Sanctiss. Sacramẽti, & immaculatæ Cõceptionis, hoc expresso illis iniuncto onere. Che finito l'vsufrutto di Camillo suo nipote i deputati delle dette schole, che saranno in quel tempo, siino obligati far celebrare all'Altare della schola del Sãtissimo Sacramẽto quattro Messe alla settimana, e tutti i giorni festiui della Madõna all'Altare della Cõcettione, & in vno è l'altro

loco coll'applicatione del ſacrificio conforme alla ſua
intentione, e vuole perciò, che à queſto effetto ſij no-
minato da eſſi deputati vno ſacerdote della familia N.
ſe ve ne ſarà, e non eſſendone di queſta, vno dell'al-
tra familia N. tutte due à lui attinenti, e non eſſendoui
di queſte, vn altro à ſua elettione, huomo da bene 1
di buona fama, e timorato di Dio, qual ſia inueſtito de
tutti i ſuoi beni ſtabili, per mercede della ſua capella-
nia, e queſto ſacerdote coſi eletto ſia obligato ſodisfar
pontualmente à gli oblighi à lui impoſti, come ſopra,
& anco tenghi boniſſimo conto di detti beni miglio-
randoli più preſto che laſciandoli deteriorare, & ò nõ
ſodisfacendo à detti oblighi, ò non tenendo conto di
beni l'inueſtitura ipſo facto ſia nulla. Nunc iſta bona
aſſignata pro Miſſa celebrãda reperiuntur aggrauata,
& ſpetialiter hypothecata aliquibus creditoribus pro
ſolutione aliquorum debitorum.

2 † Queritur ad quem ſpectat eorum ſolutio an ad hę-
redem vel ad vſumfructuarium, & quid in caſu inue-
ſtituræ ſacerdotis, qui ad miſſas teneatur celebrandas.

In hoc teſtamento duo ſunt legata. Primum vſufru-
ctus, quod eſt clarum, ſecundum bonorum ſtabilium
pro miſſis celebrandis, licet enim verba non in Ec-
cleſiam, Altare, vel ſacerdotem &c. dirigantur; ſed in
ipſum hæredem, ipſum onerando, eſt tamen legatum,
3 † eſt enim legatum pars teſtamenti, non quidem ſpe-
ctans ad inſtitutionem hæredis, ſed ipſi inſtitutioni ſu-
per addita, veluti donatio, quam teſtator vult à ſuo hę-
4 rede mandari exequtioni. † & fit duobus modis, vno
dirigendo verba in legatarium, vt cum dicitur. Lego,
aut relinquo centum, ducentum mille &c. Petro Pau-
lo, Eccleſiæ &c. altero vero modo dirigendo verba in
hæredem, rogando, ſiue præcipiendo, vt hæres det cẽ-
5 tum, ducentũ aut mille &c. Petro Paulo, Eccleſ. &c. & †
legatum vocatur fideicommiſſum particulare, neq; ita
vocatur ob aliquam differentiam in effectu, cum ſit idẽ
in vtriſq; illius modi donationibus, &, quidquid de le-
gato dicitur, dicatur etiam de fideicommiſſo particu-
lari, Molina de contract. diſp. 193. & per omnia exæ-
6 quentur Mantica de coniect. lib. 7 tit. 1. nu. 1. † & omne
verbum ſignificans legitimum ſenſum volentis legare
vel fideicommittere vtile eſt, ſiue ſit directũ, ſiue pre-
7 carium. l. 2. in princ. comm. de leg. † In legatis enim &
fideicommiſſis non eſt neceſſaria verborum obſerua-
8 tio. l. in legatis Cod. de legat. † Poſſunt enim & legata,
& fideicommiſſa relinqui quibuſcunq; verbis, fauor
enim exibetur vltimis defunctarum voluntatibus, non
9 verbis §. noſtra Inſtit. de legat. † Poſſunt etiam relinqui
quocunq; ſermone, non ſolum vulgari, Latino, & græ-
co, ſed etiam Punico, Perſo, Germano &c. leg. fidei-
commiſſa in princip ff de leg 3. & ſcribit Alex. conſil.
10 100. num. 7. volum. 4 † Nec mirum cum etiam ſolo nu-
21 tu poſſint relinqui leg. nutu ff. de leg. 3. ſola enim vo-
luntas ſpectatur in legatis. & fideicommiſſis l. penult.
12 de leg. 1. cum concordatis; ſublatã eſſe † ſolemnitatem
verborũ, verborũ tranſpoſitionem nõ vitiare legẽ, poſ-
ſe relinqui per verba ſinendi, imo & verba enunciari-
ua in vltimis voluntatibus inducere diſpoſitionem, niſi
probentur emiſſa per errorem & multa alia huiuſmo-
13 di ſcitu digna tradit Mantic. de coniuct. lib. 8. tit. 1. †
Dicitur autem regulariter illud legatum, de quo teſta-
tor ſenſit, vt non quod ſcriptum eſt, ſed quod teſtator
voluit ante omnia debeatur leg. inter veſtem. De ar-
gento & auro legat. l Cũ delanionis §. cacabos de leg. 1.
15 † Nec mirum, quia in legatis, & fidecommiſſis vo-
luntas ſeruatur, & verba non inſpiciuntur. leg. pe-
nult. eodem tit. leg. Hæredes mei §. cum ita ff. ad
15 Trebell. leg. cum virum de fideicommiſſis: † In
dubio tamen à verbis non eſt recedendum leg. non
16 aliter de leg. 3. & leg. Si alij. De vſufructu leg †
& fideicommiſſum tunc ex coniecturis inducitur cum
apparet teſtatorem velle certum quid relinquere alio-
quin non ſufficit Socin. iun. conſil. 147. num. 24. & 25.
volum. 2.

17 † In legatis ad pias cauſſas ſemper intelligitur ineſ-
ſe arbitrium boni viri Mantic. de coniectur. lib. 9.
18 tit. prim. numer. 4. † & legatum relictum coniun-
cto ex charitate debet plenius explicari text. in l.
ſi ſeruus plurium, §. vltim. de leg. 1. ibi legatarij
dignitas, charitas, & neceſſitudo, & tenet Ful-
goſ. conſil. 40. numer. 2. in fine. Decius conſil. 69.
numero 5. Socin. Iun. conſil. 98. numero 22. &
19 23. † & quod ratio ſanguinis inducat præſumptio-
nem, vt legatum amplietur Pariſ. conſil. 80. nu-
muro 44. volum. 2. Crauet. conſil. 293. numero 1.
& alij quos refert Mantic. de coniect. lib. 6. tit. 9.
num. 23.

20 † Quando vel hæres, vel hæredes ſunt de numero
deſcendentium, vel aſcendentium non obſtantibus
legatis à teſtatore factis poſſunt accipere de bonis hæ-
reditatis ſuas integras portiones legitimas, quibus de
iure non poſſunt defraudari, eaſque de iure communi
eſſe tertiam bonorum partem defuncti, cui ſuccedunt
conſtat vulgatis iuribus. Quod ſi hæredes non ſunt
deſcendentes, vel aſcendentes, neque illis legitima
portio debetur, & eis præcipiatur ſoluere legata poſ-
ſunt ſibi retinere quartam partem bonorum hæredita-
tis non obſtantibus legatis, imo et ſi legata totam hęre-
ditatem æquarent, vel exhaurirent, etſi hæredi ſoluus
legatis non remaneret quarta pars, ſed aliquid minus
poſſet ante ſolutionem legatorum, detrahendo ex illis,
accipere ſuam quartam partem & iſta habentur in In-
ſtitut. de Falcidia, & ex tit. ad l. falcidiam tam. C. quam
21 ff. † ſunt tamen aliqui caſus. in quibus falcidia nequit
detrahi, quorum vnus eſt, quando legata ſunt ad pias
cauſſas, tunc enim falcidia non poteſt detrahi; niſi
tamen cauſſa pia eſſet etiam hæres inſtituta, quo
caſu eſſet ſtandum diſpoſitioni iuris communis, quia
22 † cauſſa priuilegiata non vtitur priuilegio aduerſus
priuilegiatam: cæteros caſus in quibus falcidia non de-
trahitur vide apud Doctores, de quibus etiam agit
Molina de contract. diſp. 213. & Angelus: verbo legi-
tima num. 5.

Pręter legatum Miſſarum celebrandarum, eſt etiam
vſufructus inſtitutio in hoc teſtamento, ideo vt ſcias
23 quid dicendum accipe ſequentia. † Vſusfructus vi-
tam vſusfructuarij reſpicit, & ea extincta finitur §. fi-
24 nitur Inſtit. de vſufruct. † Quod ſi vſusfructus lega-
tus ſit v. g. Titio, & eius hæredibus, nomen hæredis
intelligitur, etiam de extraneis, ſed tamen de primis
tantum, non autem ſucceſſiue. ita probat, l. ſi quis Ti-
tio, ff de vſufruct. accreſcend. quam ita ſunt interpre-
tati Gloſs. & Bart. ibidem ſentit Alex. conſ. 37. lib. 1.
25 Cor. conſil. 248. numero 3. lib. 1. † regulariter au-
tem ad hæredes non tranſmittitur, l. ſtipulatio iſta §.
ſi quis ita. de verb. obligat. & l. ſi vſusfructus ff. de
nouat.

26 Quando teneatur vſufructuarius ſoluete debita te-
26 ſtatoris ita habe. † Tenetur vſusfructuarius ſoluere
æs alienum, quando teſtator illi reliquit vſumfructum
ſuæ hæreditatis, quod certum aſſerit Menochius de
præſumpt. lib. 4. præſumpt. 43. numer. 1. cum Docto-
27 ribus ab eo citatis, † an autem teneatur ſoluere ex
proprijs bonis, vel ex vſufructu, ideſt ex redditibus bo-
norum, ex quibus percipit vſumfructum. Reſpondit
idem Menochius ibidem, quod ſi à creditoribus eſt
coactus ſoluere, ex proprio, & ſoluit; ſi poſtea tot fru-
ctus non percipiat ex vſufructu, qui æquent expenſas,
quas fecit in ſoluendis debitis, poterit reſiduum con-
ſequi ex proprietate; ſi vero ex vſufructu, vel tantun-
dem, vel plus percipit, nihil poteſt amplius prætende-
28 re, vel deducere, vel retinere de proprietate: † Si
relinquatur vſusfructus certarum rerum, vt illius agri
illius fundi determinati, hoc etiam caſu clarum eſt
non teneri vſumfructuarium ſoluere debita credi-
toribus Bart. in l. vltim. numer. 1. ff. de vſufructu leg.
Aret. in conſ. 116. Caſtrenſ. conſ. 294. col. vlt. lib. 2.
Couar. lib. 2. variar. reſolut. cap. 2. num. 1. ducti ad
hoc ſentiendum, l. vltim. de vſufruct. leg. & l. 1. §.
29 ſi hæres, ff. de Trebell. † & idem eſt dicendum, cum
teſtator

testator legauit vsumfructum bonorum mobilium, &
immobilium, vel partis eorũ, quia adhuc vsufructua-
rius iste est legatarius particularis, qui nõ tenetur sol-
uere debita, nec pati rem aliquam mobilẽ vel immo-
bilem alienari ab hærede pro æris alieni solutione, ita
probat l.vlt. ff. de vsufru. leg. & tradit Franc. Marc. in
30 quæst. 842. nu. 3. in 1. par. Couar. loc. cit. nu. 3. † Quod
multo fortius procederet quando testator legasset rem
certam pleno iure proprietatis, & vsusfructus. Ca-
31 strens. in d. cons. 294. colu. vlt. † Quod si quis relin-
quatur vsusfructuarius omnium bonorum; hoc casu
aliqui asserunt vsumfructuariũ teneri soluere æs alie-
num, & sunt. Bart. in d. l. vlt. num. 5. ff. de vsufr. leg.
Baldus & alij apud Menochium loco cit. moti. lege
vxori meæ ff. de vsufr. leg. vbi habetur in legato vsus-
fructus omnium bonorum contineri etiam Calenda-
rium idest librum rationum, in quo debitores scribe-
bantur, sicuti probatur, l. Vxorem §. legauerat & l. Qui
32 filium, de leg. 3. † Sed re vera in illa lege non habetur
quod vsufructuarius teneatur soluere æs alienum, sed
tantum quod possit exigere pecuniam, vt ex ea possit
percipere fructum. Alij verò contrarium senserunt,
idest non teneri, sed debitorum solutionẽ spectare ad
hæredem, quæ sententia probatur ex l. vlt. ff. de vsufru.
leg. & l. vsufruct. ff. ad l. Falcid. vbi æs alienum deduci-
33 tur ex bonis, cuius vsusfructus legatus est; † quod etiã
dicendum est, quando testator legauit vsumfructum
dimidiæ, vel tertiæ partis suorum bonorum; Nam
etiam hoc casu non vsusfructuarius, sed hæres tenetur
soluere debita testatoris. Is enim conueniendus est
Couar. supracit. nu. 2. quam opinionem dicit commu-
34 nem. † Item quando testator absolute legauit vsum-
fructum rerum suarum, vel partis earum, neque hoc
casu soluit vsufructuarius sed hæres Bart. in d. l. vlt. n. 3.
ff. de leg. vsufr. & hoc maxime verum est, si concur-
rant aliquæ coniecturæ, quibus colligatur noluisse te-
statorem pertinere ad vsumfructuarium talem solu-
tionem, vt si verb. grat. legatum vsusfructus redderetur
tur inane, vel inutile ex hoc enim elicitur coniectura,
quod testator noluerit vsumfructuarium soluere æs
alienum, ita expendit Alex. in l. vsufructu num. 3. ff. ad
l. falcid. Gozad. cons. 94. num. 26. & alij apud Menoch.
cons. 997. num. 36. lib 10 Item si ex alijs partibus testa-
menti constaret, quod solutio aliorum debitorum
pertineret ad hæredem, ista etiam esset coniectura,
quod voluerit soluere omnia ita respõderunt Ruinus
cons. 41. col. 3. lib. 2. Bello. cons. 7. num. 3. Crauet.
35 cons. 563. num. 1. & hoc est tenendum; † sed ex qui-
bus bonis hæres soluet ex suis proprijs, an ex bonis hę-
reditatis. Hoc enim maxime refert, nam, si debita sol-
uantur ex bonis hæredis, vsufructuarius pinguiorem
percipiet vsumfructum, si verò ex bonis hæreditatis,
tenuiorem, nam soluendo debita, tenuius remane-
bit capitale, & minor consequenter vsusfructus; sense-
runt aliqui, hæredem ex proprijs bonis teneri solue-
re, sed nec ratione solida, nec sufficienti textu proba-
tur, ideò dicendum posse hæredem vendere tot ex bo-
nis hęreditatis, quot satis sint pro dicti æris alieni so-
lutione; & probatur text. l. vlt. ff de vsufruct. leg. vbi ha-
betur æs alienum ex bonis deduci, quando legatus fuit
vsufructus bonorum, constituit enim ibi iure consul-
tus differentiam inter legatum vsusfructus certarum
rerum & legatum vsusfructus bonorum; Hæres ergo
tenetur soluere æs alienum, cum administratio pro-
prietatis bonorum à testatore relictorum ad eum per-
tineat, & ita probat text. in l. vsufructu, ad leg. falcid.
cuius hæc sunt verba vsufructu bonorũ legato, æs alie-
36 num ex omnibus rebus deducendum est, &c. † & præ-
terea bona dicuntur deducto ære alieno l. subsignatũ
§. Bona de verb. signif. Doctores hoc sententies refert
37 Menochius loc. cit. nu 13. §. Altera fuit opinio; † quod
etiam dicendum est de legatis à testatore relictis,
38 † debet enim pati vsufructuarius, vt tot bona vendã-
tur ex ijs, ex quibus debet percipere vsumfructum, vt
soluantur. Crauet. cons. 187. Couar. d. cap. 2. num. 7.

39 † ex bonis hæreditatis pariter soluenda sunt debita,
etiamsi testator relicta vxore vsufructuaria, post eius
mortem extraneus institutus sit, potest enim etiam ex-
traneus tãtum distrahere ex bonis vt possit soluere æs
alienum Picus. l. Titia §. Titia n. 153. de leg. 2. Rub. cons.
40 163. & Bellon. d cons. 7. nu. 4. & 5 † & idem est dicen-
dum, licet vsufructuario relictus fuerit plenus, & inte-
41 ger vsusfructus Ruinus cons. 41. nu. 12. lib. 2. † Quod
enim pro æris alieni solutione deducitur, proprium
42 non erat ipsius testatoris. † & si hæres ex proprijs bo-
nis soluit, tantum potest deducere ex hæreditate te-
statoris, quantum ipse exbursauit Socin. iun. cons. 109.
43 num. 15. 16. 17. lib. 1. † In alienandis tamen bonis te-
statoris pro solutione facienda debitorum, obseruan-
dum est; quod prius alienentur fructus, si qui existunt,
vt si testator reliquit frumẽtum, legumina, vinum &c.
deinde mobilia si postea hæc non sufficiãt, immobilia
minus vtilia; Bald. cons. 87. in fin. lib. 5. Rolan. cons. 8.
44 num. 13. in fin. lib. 2. † Declara tamen quod prædicta
non habeant locum, quoad debita testatoris annua;
nam ista tenetur soluere vsusfructuarius, sicut & le-
gata annua pertinent ad vsumfructuarium, vt post
alios tradit Iason leg. 1. colum. 4. ff. ad Trebell. Rolan-
dus alios referens cons. 8. num. 27. lib. 2. Couar. loco
cit. num. 7. & alijs; alia vero legata præstare debet hæ-
45 res; post multas tradit Roland. loco cit. 26. † Recedi-
tur tamen a dicta sententia, videlicet quod hęres pos-
sit alienare bona testatoris pro soluendo ære alieno
contracto ab ipso testatore, si coniecturis colligatur
voluisse hæredem soluere illud ex proprijs bonis non
hæreditatis, vt vsusfructuarius perciperet vberiores
fructus Ruin. d. cons. 41. num. 12. lib. 2. Bellonus dicto
46 cons. 7. num. 2. Couar. loco cit. num. 6. † Coniecturæ
autem sunt, si testator vsufrutuario imponit aliqua
onera, ad quæ alias non tenebatur, vt alendi filios
&c. ex eo enim, quod in vno grauat, censetur velle ex-
grauare ab alio nempè à solutione debitorum Ruinus
loco cit. num. 7. & 8. est etiam alia coniectura, si testa-
tor prohibita detractione alicuius quartæ vel portio-
nis ex ipso vsufructu, deinde subiungat, vt dictus vsus-
fructuarius habeat totum & integrum vsumfructum.
47 † Hæc enim verba totum & integrum nihil operarẽ-
tur respectu quartarum prohibitarũ, quia iam expres-
se sunt prohibitæ, ergo debeot operari respectu æris
48 alieni. † Gabellas, quæ debentur ex re, in qua funda-
tus est vsusfructus, tenetur soluere vsusfructuarius, quo-
modocumque sit institutus, l. quæro ff. de vsufruct. In-
tellige quoad futuras impositiones non quoad præte-
ritas, l. Africanus §. Hæres ff. de leg. & ibi Bartolus an-
notauit. His ita generaliter annotatis ad solutionem
propositorum veniens.
49 † Quoad legatum vsusfructus. Non teneri vsufru-
ctuarium soluere capitale census; sed teneri ad hoc
hæredem patet ex supradictis, & probatur etiam, quia
Capitale census est debitum hæreditatis; Hæres autem
succedit in onera realia & consequẽter tenetur ad de-
bita realia, l. Hæres in omne ff. de acquir. hæred. 2. Ad-
ministratio bonorum pertinet ad hęredem ergo & so-
lutio æris alieni, & patet ex supradictis, tenebitur ergo
hæres considerando hanc partem testamenti tantum
quoad vsumfructum soluere ipse æs alienum venden-
do aliqua bona testatoris vt supradictum est & eo or-
50 dine. † Quoad censum verò donec extinguatur. & ca-
pitale soluatur, pertinet ad vsumfructuarium soluere,
cum enim sit debitum annuum ad vsumfructuarium
spectat, vt pariter supradictum est, & hoc quoad vsũ-
51 fructuarium; † Quoad legatum verò.
52 Noto † quod res oppignorata potest legari, & le-
gatum similis rei factum à testatore sciente valet, &
hæres rem sic obligatam tenetur luere, & eam præsta-
re legatario, §. sed & si rem obligatam. Instit. de leg.
& l. Si res ff. de leg. 1. & hoc est verum, siue res obli-
gata fuerit ante, siue post testamentum; per hoc enim
testator non dicitur legatum reuocasse; sed indistincte
ob hæredes est lucida text. in l. 3. C. de legat. & siue
legatum

legatum sit factum ipsi creditori, siue alteri Oinotomus ad Inst. in supracit §. nu. 2. nisi aliter appareret de
mente testatoris, quæ tamquam regina omnia in vltimis voluntatibus disposita regit. l. in conditionibus in
53 princ. ff. de condit. & demonstr. † Procedit autem
regula, quando res aliqua particularis legata est, secus
54 quando legatum est vniuersale, † quia legatum vniuersale semper transit ad legatarium cum suo onere,
vt not. in l. Cum pater §. mensæ ff. de lega. 2. de quo vide Iason. in l. Si hæres num. 23. ff. de leg. 1. Si enim in
illa vniuersitate reperiantur aliquæ res obligatæ, non
hæres, sed legatarius tenetur eas luere; & ista procedunt in legato rei oppignoratæ, vel obligatæ facto à
55 testatore sciente. † Si verò fiat à testatore ignorante
ipsemet legatarius tenetur rem redimere, non hæres,
§. sed si rem & § Si res, citatis nisi tamen legatum factum sit coniunctæ personæ, cui verosimiliter, si testator sciuisset, eandem, vel aliam æque bonam legasset, & etiamsi nihil esset residui rei legatæ solutis debitis, & ita legatum non contineret vtilitatem, nam his casibus etiamsi testator ignorauerit, pertinet ad hæredem rem luere, eadem l. Si res. Nunc etiam quoad hanc aliam partem soluendo propositam difficultatem.

56 Dico † hæredem detracta parte, quæ illi competit secundum consuetudinem loci ratione institutionis in hæredem (Cum enim locus pius sit hæres & caussa pia sit legataria & priuilegiatus aduersus priuilegiatum nõ vtatur priuilegio ideò detur locus detractioni) facta ergo detractione hæres tenetur soluere debita, & legatariæ piæ caussæ debetur legatum absolutũ ab omni onere æris alieni, cuius solutio ad hæredem, non ad legatarium spectat; & ista patent ex supratraditis.

57 Dices † item ex traditis etiam habemus, quod verũ quidam est, hæredem teneri luere rem legatam, & tradere illam liberam ab omni onere ęris alieni quando res particularis legata est singularis, & particularis, at si legatum sit vniuersale & in illa vniuersitate reperitur aliquid ære alieno grauatum, non hæres, sed legatarius tenetur soluere. Cum ergo hoc legatum sit vniuersale, nempè omnium bonorum immobilium, si qua res in hoc reperitur obligata obligationem non hæres tollet, sed legatarius. Ad hoc respondeo primò. Immobilium bonorum nomine intelligi quosdam agros. Secundò omnes istos esse subiectos censui, ita vt nihil immobilium liberum remaneat ab isto onere, quo casu licet in legato dicatur omnium bonorum est, tamen legatum particulare, quoad hac quia nihil in eo reperitur quod sit liberum; sed quidquid in eo est, censui subiectum est. Tertiò pertinet ad hæredem,
58 † quia nemo præsumitur grauari duplici onere pro
eadem re l. nauis onusta §. Cum autem ff. ad l. Rhodiã de iact. l. stico ff. de vsufr. leg. cũ similib. Feder. de Sen. cons. 152. col. fin. Roman. cons. 280. vbi Apostillator in verbo duplici Alex. cons. 78. n. 10. lib. 6. Menoch. cons.
59 9. n. 4. † & grauatus in vno debet in alio releuari, l. Eũ
ff. de iur. iurand. l. iure secundum naturam ff. de reg. iur. Cum ergo in casu nostro legatarius sit grauatus onere celebrandarum missarum, non ad ipsum, sed ad hæredem pertinebit soluere æs alienum, & hoc maxime, quia legatum redderetur ita tenue, si legatarius debita solueret, vt ne quidem sufficeret ad satisfaciendum medietati impositæ obligationis missarum; & tamẽ ex præsumpta legantis mente debet esse pingue quia vult prælegi ad hanc celebrationem missarum Sacerdotes ad se attinentes, legatum autem factum in fauorem sanguinis debet plenius explicari vt pariter supra dictum est. Hæres ergo grauatus reddere legatum, si legatum sit grauatum ære alieno, debet hoc soluere, & legatum tradere liberum legatario, accedit alijs Ma-
60 scardus de Probat. conclus. 1142. num. 3. † ideò si filius reliquit matri iure institutionis certam rem, quæ excedat quantitatẽ legitimæ, & disposuerit, quod post mortem matris, res illa ad alium perueniat, hæres pręsumitur grauatus redimere rem illam de manibus hæredum, soluendo eis pretium vsque ad summam, ad quam ascendit legitima, & rem legatario tradere ita consuluit Alex. vt restatur Socinus in l. Paulus la 2. prope finem de reb. dub. quod verum est etiamsi onus sit relictum impersonaliter quia etiam tunc præsumitur impositum hæredi. Alex. l. vltim. §. labeo num. 3. & ibi Iason nu. 3. ff. si certum petas Muscard. loc. cit. Mantica de coniect. lib. 8. cit. & si alicui dictum sit acceptis centum dato fundum Titio, centum sunt accipienda ab herede, non à Titio ita concludit Bald. & Castrensis asserit esse mirabile, & omnes contrarium esse dicturos, solutionem debiti pertinere ad hæredem cum commodum pertineat ad Titium, tamen ita concluditur per l. Si Seruus §. Cui margarit. de leg. 1. & Mantica concludit admirationem cessare, quoties grauamen habet originem ab hæreditate.

61 † Interim verò, donec extinguitur census, solutio fructuum pertinent ad hæredem, non ad legatarium Quia capitale census est debitum spectans ad hæreditatem, nec soluendum ex bonis legati sed ex bonis hæreditatis vt in hoc casu de quo loquimur probatum est ergo etiam pertinebit ad hæredem solutio fructuũ.
62 † Illius est enim soluere interesse, cuius est soluere &
63 debitum. 2. debita ex † contractu descendentia à testatore pertinent ad hæredem. Abbas in cap. Cum secundum num. 11. de præben. & dignit. per text. in l. veteris C. de contrah. & com. stipul. Cum ergo debitum solutionis fructuum census descendat ex cõtractu testatoris pertinebit soluere ad hæredem, Non ex bonis legati, quia ad aliud destinata sunt ergo ex bonis hæ-
64 reditatis; † legatum enim ob caussam debet determinari secundum caussam annexam Bald. in l. 11 num. 2. C. de leg. & legatum regulatur ex caussa adiecta, l. Cũ pater §. dulcissimis: de leg. 2. & l. Epistola in princ. ff. ad Trabell. Crauet. cons. 221. num. 12. Paris. cons. 49. num. 20. volum. 2.

65 † Dices supra traditum est pertinere ad vsumfructuarium soluere fructus pro censu imposito rebus, donec extinguatur capitale, & tamẽ capitale spectat soluere ad hæredem ergo etiam in hoc legato idem erit
66 dicendum. † Respondeo esse disparem rationem de
67 hoc legatario, & de vsufructuario. Cum enim † legantur bona intelliguntur deducto ære alieno l. mulier bona ff. de iure dotium. Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 109. num. 8. & in casu nostro certum est ex traditis; ideò non ad legatarium sed ad hæredẽ ad quam spectat soluere capitale non ex bonis legatis sed ex alijs pertinebit etiam soluere fructus census. Cum autem legatur vsusfructus, si bona ex quibus est percipiendus vsusfructus, reperiuntur debitis obnoxia, illa etiam sunt vendenda pro debitorum solutione; Si autem vendantur pro illa parte, quæ venditur cessat vsusfructus, & ideò, dum illa bona venduntur subiecta debito fructuum census, iustum erit etiam quod vsusfructuarius eosdem fructus soluat non item legatarius.

68 Dices 2. † Res transit cum suo onere ad quemcunque vadat l. Is cui opus. vbi late Iason nu. 6. ff. de noui oper. nunciat. l. Si conuenerit. §. si fundus ff. de pign. act. l. 1. C. de distract. pignor. l. Iulian. l. Caius vbi Bart. ff. de manumiss. testat. & similibus cap. Si quis laicus & ibi Gloss. 16. q. 1. cap. ex litt de Pignor. Menoch. cons.
69 2. n. 41. † Quod verum habet etiam in singularem successorem l. Cum fundo ff. de ser. rusti præd. l. 3. C. ea-
70 dem, † & hoc etiam si transeat ad Ecclesiam vel aliũ priuilegiatum. Duar. reg. 100. num. 14. Crauet. cons. 217. num. 5. ergo etiam onera, de quibus supra transi-
71 bunt ad legatarium, non ad hæredem. † Quia onus nemini præsumitur iniunctũ nisi probetur. Decius cons. 761. num. 1. quam refert & sequitur Cephal. cons. 246.
72 num. 15. volum. 2. Respondeo primò † Illud dictum res transit cum suo onere esse verum de oneribus inseparabilibus & seruitutibus ad quoscũque enim perueniant cum illis peruenit. Secundò hoc verum habet in legatis vniuersalibus, in quibus aliqua sunt grauata.

tata. Tertiò valere in legatis gratuitis non autem in onerosis etiamsi enim legatum, sit vniuersale, & habeat onus adnexum, quod illud valde grauet, ex præsumpta testatoris voluntate non transit cum onere. Præterea census est debitum, quod spectat ad hæredem. Ad illud autem, quod dicitur onus non presumi iniunctum nisi probatur.

73 Dico † in hærede esse omninò dicendum contrarium, cum in dubio semper censeatur onus iniunctum hæredi text. singularis in l. Si seruus. §. qui margaritam vbi Doctores ff. de leg. 1. & colligitur ex l. peto in prin. ff. de leg. 2. & ita docuit Bald. in l. Codicillis num. 4. ff. de rebus dub. & placuit. Iason. in l. Eam quam num. 4. vers. sed Bald. rof. C. de fideicom. Mantica de Coniect. lib. 8. tit. 2. num. 1. & Mascard. de probat. conclus. 1143. num. 2.

74 Quod † si in hæreditate non supersint tot bona detractis detrahendis, quæ sufficiant ad solutionem debitorum solutio erit facienda ex alijs bonis legatis, & legati reductio facienda ad vires.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur casus discutiendus, & quæ sint discutienda.*
2 *In alienatione bonorum Ecclesiasticorum quæ debeant concurrere.*
3 *Quot de iure antiquo contineret solemnitas requisita ad alienationem bonorum Ecclesiasticorum.*
4 *Caussæ iustæ alienandi bona Ecclesiastica quot sint.*
5 *Quæ sit differentia inter alienationem bonorum Ecclesiasticorum factam ex necessitate, & ex vtilitate.*
6 *Quomodo sit consideranda & iudicanda euidens vtilitas.*
7 *Sententia asserentium in alienationibus, in quibus concurrunt caußæ, & seruatæ sunt solemnitates de iure requisitæ, non requiri assensum Apostolicum.*
8 *Beneplacitum Apostolicum supplet solemnitates iuris non tamen defectum caussæ.*
9 *Si Ecclesia non habet Capitulum vel collegium in alienationibus sufficit assensus rectoris, caussa iusta & beneplacitum Apostolicum.*
10 *Si duo concurrant in emptione rei Ecclesiasticæ, & vnus offerat iustum pretium, alter verò excessiuum, cum quo sit stabilienda venditio.*
11 *Proponitur soluenda prima difficultas.*
12 *Proponitur ratio dubitandi quod bona intelliguntur deducto ære alieno.*
13 *Non est idem Hæreditas, & Bona.*
14 *Expresse prohibita alienatione non censetur prohibita illa quæ fit ex caussa.*
15 *Bona litigiosa non possunt vendi, & tamen venduntur pro soluendis debitis à testatore relictis.*
16 *Hæres non dicitur contrauenire prohibitioni factæ à testatore, quando alienat pro soluendo ære alieno.*
17 *Neque dicitur contrauenire eidem dispositioni de non alienando si alienet pro reparanda domo.*
18 *Si alia non sint bona libera possunt alienari bona etiam fideicommissio subiecta pro reficiendo, & restaurando corpore hæreditatis, & aliquando etiam in facienda.*
19 *Non plus operatur prohibitio constitutionis quam testatoris, cum etiam ista sit lex.*
20 *Resoluitur an dicta alienatio sit licita, & valida, e negatiue dicitur.*
21 *Aliud est prohiberi ne quid alienetur, aliud ne alienetur sine tali solemnitate.*
22 *Per aditionem hæreditatis bona dicuntur acquisita Ecclesiæ.*
23 *Cautela, qua vti potuisset rector ante aditionem hæreditatis.*
24 *Bona relicta Ecclesijs etiam cum hac conditione vt debeant vendi sine assensu sedis Apostolicæ, nec dum possunt vendi post aditam hæreditatem.*
25 *Quod verum est etiam de rebus solo cohærentibus, vt sunt arbores, si radices egerint, cedunt enim solo & iure soli iudicantur.*
26 *Si beneficiatus incidat arbores, tenetur valorem insumere in vtilitatem suæ Ecclesiæ.*
27 *Incapaces tamen retinendi legata, & hæreditates possunt alienare sine solemnitate.*
28 *Sufficit interuenire primariam vtilitatem vt contractus sit validus. Si verò sit defectus in pretio datur restitutio.*
29 *Tempus quod debet considerari pro cognoscenda vtilitate.*
30 *Quæ dicatur euidens vtilitas.*
31 *Aliud tempus considerandum secundum accidentia.*
32 *Tempus non successiuum, & non habens caussam perpetuam sed ad breui duraturam non attenditur.*
33 *Nec consideratur tempus anterius vel posterius sed tempus contractus.*
34 *Læsio consideratur ex communi æstimatione & non ex æstimatione vnius terrulæ sed circumiacentium agrorum.*
35 *Pretia non debent constitui ex singulari affectione sed ex communi æstimatione.*
36 *Stante nullitate venditionis resoluitur an fructus decursi possint repeti.*
Alienatio est nulla ipsa Ecclesia volente.
37 *Vbi actus est nullus in fauorem alicuius potest ab illo ratificari.*
38 *Quilibet actus tendens ad fauorem alterius est intelligendus parte petente.*
39 *Generalis regula est, quod actiones competentes non tolluntur ipso iure, sed ope exceptionis.*
40 *Omnis concessio facta ad fauorem alicuius habet tacitam conditionem, si is, in cuius fauorem facta est, ea vti velit.*
41 *Refertur notabilis decisio Rotæ ad hoc.*
42 *Testamentum ex caussa præteritionis filij est nullum, ipso tamen dicente & petente.*
43 *Venditio facta alteri quam vicino, nulla ex statuto, intelligitur, si vicinus voluerit.*
44 *Si in transactione apposita sit clausula quod in casu contrauentionis sit nulla intelligitur instante illo qui adimpleuit.*
Licet frigiditas sit caussa sufficiens dirimendi Matrimonium intelligitur petente altero coniuge.
45 *Obligatio dandi fide iussores sub pæna nullitatis ad certum diem est parte volente.*
46 *Lex imponens pænam iudici aliquid non facienti vel non inquirenti intelligitur si fuerit requisitus.*
47 *Promittens præsentare aliquem in carcere intra* mensem

meusem v. g. sub certa pæna intelligitur si fuerit requisitus.

48 *Extante statuto quod forensis det cautionem si ciuem conueniat aliter acta sint nulla intelligitur si cautio petatur.*

49 *Si disponatur quod beneficium detur certis personis alias collatio sit nulla intelligitur ijs, ad, quos spectat, petentibus.*

50 *Stante statuto, quod ille prior admittatur ad collegium qui prior gradum assumpsit. Si admittatur posterior priore non apponente tenet admissio.*

51 *Contractus gestus cum pupillo sine minore sine auctoritate tutaris vel curatoris est ipso iure nullus, minore tamen vel pupillo ita volente. Valebit tamen si illum confirmet.*

52 *Licet minor dixerit de nullitate & sit sequta sententia, potest etiam pænitere & dicere quod vult stare.*

53 *Cautela datur illis qui contrahunt cum pupillis & minoribus, vt contractus sint firmi.*

54 *Dicta vera sunt, si lex disponat in fauorē alicuius, quod si in nullius fauorem disponat, sed tantum decernat ob bonum publicum, vt cæteræ leges, pænæ non indigent aliquo petente.*

55 *Resoluitur totum dubium, & quoad validitatem venditionis, & quoad restitutionem fructuum.*

Bona hæreditaria Ecclesiæ vendita à Rectore pro soluendis debitis hæreditatis an simul cum fructibus possint repeti à successore.

LXII.

1 RECtor † Ecclesiæ S. Siluestri adiuit hæreditatem eidem Ecclesiæ à Domino Bartholomæo relictā, quam, cum postea multis debitis grauatam reperisset, vendidit aliqua bona eiusdem hæreditatis putans venditionem esse vtilem Ecclesiæ, & hoc fecit absque vllo assensu Sedis Apostolicę. Nunc successor in beneficio hanc venditionem considerans repetit vendita bona, & simul cum bonis fructus perceptos, deducens venditionem esse inualidam, quia non verificatur putata vtilitas, & quia deest Apostolicus assensus, ideò tria quæruntur. Primò an ista venditio sit valida. Secundò quod tempus sit inspiciendum ad verificandam vtilitatem venditionis. Tertiò dato quod sit nulla venditio an fructus debeantur.

2 † In alienatione rerum Ecclesiasticarum duo copulatiue requiruntur solennitas & caussa cap. 1. de reb. Eccles. non alien. in 6. Clem. 1. eodem tit. cap. fine exceptione Gloss. in sum. 12. quæst. 2. Abbas in cap. 2. num. 8. de his quæ vi. met. cau. in cap. 1 num. 17. de rest. in integ. & in cap. Nulli num. 7. de reb. Eccl. non alien. & in cap. Ad nostram eodem tit. Socinus in suis fallent. reg. 110. Decius in Auth. qui rem. num. 21. C. de Sacros. Eccles. Couar. lib. 2. Variar. cap. 17. num. 2. qui asserunt esse communem. Coccina decis. 445. num. 1. Mantica decis. 41. num. 1. qui testatur sæpius in rota ita esse decisum, qua forma omissa regulariter alienatio non valet Afflict. decis. 107. & decis 85. Vincent. de Franc. decis. & late per Sarmiento in tract. de redd. Eccles. part. 1. cap. 2. vbi doctissime de hac re.

3 † Solemnitas de iure antiquo continebat quattuor. Auctoritatem prælati, tractatum, consensū capituli & subscriptionem singulorum saltem per notarium; recensentur ab Abbat. in cap. 1. & cap. tua, de his quæ finem à prælatis Rebuff. in Comment. alienat. à n. 9. ad 14. & à nu. 74. ad 99. latissimè per Redoan. in tract. de reb. Eccles. alien. à quæst. 24. ad 49. sed hodie prohibetur omnis modus alienationis, etiam in casu licito, & seruatis solemnitatibus prædictis, factæ sine assensu Summi Pontificis per extrau. Ambitiosæ.

4 † Caussæ iustæ sunt quattuor. Necessitas, vtilitas, Incommoditas, & pietas Glossa in sum. 12. quæst. 2. Abbas in cap. Nulli de reb. Eccles. non alien. Explicat Rebuf. in cit. com. num. 9. & Redoanus pariter citatus quæst. 19. 20. 21. 22. Necessitas, & vtilitas in iure æquiparantur cap. 1. de reb. Eccles. non alien. in 6. & Clem. 1. eodem tit. Abbas in cap. vt super de reb. Eccles. alien. & cap. fin. de Eccles. ædif. Iustæ caussæ dicuntur casus à iure permissi, ad quos reducuntur omnes expressi in iure, citata Glossa in sum. 12. quæst. 2. & cap. 2. in verbo casibus de reb. Eccles. non alien. in 6.

5 † est autem hæc differentia inter alienationem, quæ fit ex caussa necessitatis, & ex caussa vtilitatis. Alienatio enim quæ fit ex caussa necessitatis, seruatis alias seruandis, sufficit quod sit cæpta vtiliter ita vt Ecclesia nō patiatur damnum posito enim quod sit cæpta vtiliter illi standum est, quemcumq. exitum habeat alienatio; Si verò fiat ex caussa vtilitatis tūc nō sufficit esse cæptā vtiliter, sed debet cum effectu sequi vtilitas, & Ecclesia debet fieri locupletior, hanc differentiam præter alios tangit Federi. de senis in cons. 249. sub nu. 2. Rebuff. loco cit. num 73.

6 † Euidens vtilitas est consideranda non solum respectu valoris fructuum sed etiam respectu valoris rei ipsius. Vt si detur Ecclesiæ res maioris fructus, & minoris valoris, non est euidens Ecclesiæ vtilitas, & è conuerso, si per Ecclesiam datur res maioris valoris, licet minoris redditus Io. de Anani. in cap. vt supra de reb. Eccles. non alien. Coccina decis. 445. num. 4. & fuit dictum in vna Placent. Bonorū 7. Nouemb. 1580. Coram Eminentissimo Seraphino.

7 † Redoanus quæst. 36. & 42. quem refert Quaranta verbo Alienatio rerum Ecclesiast. num. 5. asserit non requiri assensum Apostolicū in alienationibus in quibus seruatæ sunt solemnitates & caussæ Nā per Paulinam Ambitiosæ permittitur alienatio in casibus à iure permissis, videlicet iusta de caussa, & seruata forma iuris Canonici, & notat Nauar. in com. de Alien. rer. Eccles. sub num. 2. & in Manuali cap. 37. num. 156. & videtur tenere Rebuffus supracitatus. Contrarium tamē est de stilo curiæ, & ita practicatur, & asserit tutius litteræ conformius & congruentius Quaranta loco cit. Prælati tamen, & Abbates nō possunt regulariter alienare Summo Pontifice inconsulto, ob iuramentum super hoc præstitum Abbas in cap. vt super de reb. Eccles. alien. in cap. fin. de Eccles. ædif.

8 † Beneplacitum Apostolicum supplet solemnitates iuxta cons. Abbatis 41. num. 3. lib. 1. Non tamen supplet defectum caussæ Gemin. cons. 48. num. 9. Decius cons. 142. num. 5. Neque defectum consensus Capituli seu maioris partis Abbas in cap. 1. de his quæ fiunt à maio. parte capituli. Rebuff. nu. 76. Redoan. quæst.
9 38. † Quod si Ecclesia non habet capitulum nec Collegium sufficit consensus rectoris, caussa iusta, & assensus Apostolicus. Abbas in cap. potuit nu. 14. de locat. Tran. in cap. 1. de reb. Eccles. non alien. & 6. Molina de contract. disp. 468. nu. 13. Si in contractu alienationis interueniat beneplacitum Apostolicum, & sit seruatus spatio 40. annorum obstat Ecclesiæ præscriptio. cap. de quarta de Præscript. & si postea labatur etiam quadriennium non debitur restitutio, nisi articuletur enormissima læsio. Couar. variar. resolut. lib. 1. cap. 3. num. 10. & 11. Oldrad. de rest. in integ. part. 1. quæst 19. art. 7. num. 66.

10 † Sed quid si in venditione rei Ecclesiasticæ duo emptores æmuli concurrant, quorum alter offerat iustum pretium in euidentem Ecclesiæ vtilitatem. Alter autem longe maius cui res erit vendenda, & quis erit præferendus Carocius decis. 89. apud Quarantam supra cit. num. 12. ad Medium refert hoc in facti contingentia fuisse disputatum, & aliquos sensisse plus offerentem

rentem eſſe præferendum,ſe autem ſenſiſſe pro eo,qui
iuſtum obtulit pretium, cui & ego aſſentior, quia cum
contractus ſit in euidentem vtilitatem ſatisfactum eſt
menti Summi Pontificis, & cum repellatur longe
maius iuſto pretium offerēs, Eccleſia oſtenditur æqui
& iuſti amans, & æmulationum non fautrix, quod
maxime decet. His pro maiori intelligentia præno-
tatis ad propoſitarum difficultatum accedens ſolu-
tionem.
11 Ad † primam. An ſit valida venditio horum bono-
rum Eccleſiaſticorum pro ſoluendis debitis teſtatoris
facta irrequiſito Summo Pontifice,& quia eſt facta in
putatam tantum euidentem vtilitatem. Cum hic duæ
ſint rationes dubitandi defectus aſſenſus Sedis Apo-
ſtolicæ, vna, & defectus euidentis vtilitatis, altera,
ideò duabus etiam reſponſionibus ſatisfaciā. & quoad
primam de aſſenſu Summi Pontificis videtur dicen-
dum non requiri.
12 Primò quia † bona dicuntur deducto ære alieno;
cum ergo Eccleſia ſit hæres bonorum teſtatoris non
erit hæres, niſi illorum, quæ deducto ære alieno ſupe-
rerunt, cum ergo illorum non ſit hæres, nec ad illam
Eccleſiam tranſibit dominium & ita ſine aſſenſu ſedis
poterunt alienari. Quod autem bona dicātur deducto
ære alieno probatur, l.mulier bona ff.de iure dot. Me-
noch.lib.4. Præſumpt.109. num. 8. Neque dicendum
13 eſt idem eſſe hæreditatem quod bona per l.cogi ff.ad
Trebell. quia imò maxime differunt, nec vnum pro
alio ſumitur, niſi ſuadeat ſubiecta materia Crauet.
conſ.139.num.3. Menochius lib.4. præſumpt.109. nu.
10. & 8.
14 Secundò † prohibita etiā expreſſe alienatione non
cenſetur prohibita illa, quæ fit ex cauſſa neceſſaria, l.
Alienationis §. familiæ l.1.in fin. ff. de fund. dot. Al-
beric.in tract.de ſtat. part.2. quæſt.88. Menochius lib.
4.præſumpt.189.num.106.
15 Tertiò † bona litigioſa non poſſunt vendi,& tamen
venduntur ob ſolutionem debitorum teſtatoris l. fin.§.
etiamſi præfatam vbi Bald.in l.notab.C.de iure delib.
Coccina deciſ.a28.num.5.
16 Quartò † Hæres non dicitur contrauenire prohibi-
tioni alienationis factę à teſtatore quando alienat.pro
ſoluendo ære alieno eiuſdem teſtatoris, l.filius fami-
lias §. diui.in fin. vbi Iaſon num. 27. in 2. lectura Ripa
num.9. ff. de leg.1.Alber.in l. Senatus in prin. eodem
17 tit Ludouiſ deciſ.299. num. 1. † Item pro reparatione
domus, l. domos hæreditarias ff. de leg. 1. Bald. conſ.
20.ſub num.1.lib.2. Iare Pereg.de fideicom.art.50.nu.
18 8. qui nu 6. aſſerit † quod licet impenſa neceſſaria re-
gulariter ſit in reficiendo ac reſtaurando aliquando
tamen,& ſæpe numero in faciendo occurrere poteſt,
ad quam alienationem ſi duo concurrant, etiamſi ſit
fideicommiſſi, dummodo ſit pro ſoluendo ære alieno,
ſuſtinetur. primum,quod requiritur, eſt,quod non ſint
alia bona libera; ſecundum, quod, conſtet pretium
fuiſſe conuerſum in ſolutionē dicti æris alieni Peregr.
de fideicom.art.40. num.23. Gratian. diſcept. forenſ.
cap.570. num. 13. & 14. Neceſſe tamen eſt quod cre-
ditores hæreditarij vrgeant Gabriel conſ.118. num.6.
Nec eſt deueniendum ad venditionem immobilium
quando ad ſunt mobilia ex quibus debita ſolui poſſunt
Molin.de Primog.lib.4 cap.6. nu.15.& cap.7.num.2.
& fuit dictum in Romana fideicomm. 18. Iuni 1618.
Cotam Ramboldo, ergo ſi venditio fideicommiſſi, &
rei prohibitæ alienatio à teſtatore, facta his concurrē-
tibus eſt valida,& licita pro ſolutione alieni æris teſta-
toris, erit licita etiam alienatio rei hæreditatis Eccle-
19 ſiaſticæ ad eundem effectum. † Non enim plus ope-
ratur prohibitio conſtitutionis, quam prohibitio te-
ſtatoris cum etiam iſta ſit lex.
20 † Quibus tamen non obſtantibus dico dictam alie-
nationem ſine aſſenſu Sedis Apoſtolicæ eſſe nullum.
21 † Pro explicatione noto aliud eſſe prohibere aliena-
tionem. Aliud prohibere, ne fiat alienatio, niſi fiat ſe-
cundum formam præſcriptam. Prohibitio ſimpliciter
facta alienationis bonorum, aliquando, ſi abſque vlla
exceptione intelligeretur, poſſet continere iniquita-
tem,vt in caſu noſtro, ſi prohiberētur ſimpliciter alie-
nari bona Eccleſiaſtica, ſimpliciter intellecta iſta pro-
hibitio contineret iniquitatem, ſaltem in caſu,quo æs
alienum eſſet ſoluendū, ideò iſte caſus iure cenſeretur
exceptus. Quod autem talis alienatio non fiat, niſi
quibuſdam ſeruatis ſolemnitatibus, vt in caſu noſtro,
quod requiratur Apoſtolicus aſſenſus, non continet
niſi honeſtatem, hoc enim modo melius conſulitur
bonis Eccleſiarum, ideò in caſu noſtro cum abſolute
non prohibeatur alienatio, ſed ne fiat niſi certis ſo-
lemnitatibus ſeruatis, nullus caſus omninò cenſendus
eſt exceptus probatur ergo dictum.
22 † Per aditionem hæreditatis bona fuerant acquiſi-
ta Eccleſiæ, l. ſed ſi plures §. filio, de vulg. & pupill.
ſubſt.Inſt.de hæred. qualit.& diff.in princ.quem tex-
tum dicit meliorem de iure Crott. in l. ſtipulatio hoc
modo concepta.num.35.de verb.oblig.Gloſſ.in l.1.§.
veteris in verb.Pervnum. verſu Tudic.ff.de acquiren-
da poſſeſſ. & ibi Doctores ergo non poſſunt alienari
ſine requiſitis ſolemnitatibus, & ita tenet in terminis
Mantica deciſ.41.num.6. Ex quibus patet reſponſio ad
obiectam.
23 † Potuiſſet tamen Rector Eccleſiæ ante aditionem
hæreditatis facta excuſſione debitorum ab aliquo,vt ſi
eſſet datus exequtor,vel aliquo alio modo, quo tamen
ipſe non eſſet cenſendus hæreditatem adire, ſoluere
debita; & poſtea hæreditatem ita purgatam adire,
quia nundum adita hæreditate bona non fiunt Eccle-
ſiæ. Non deſunt remedia vide Quarantam verb. alie-
natio rerum Eccleſiaſt. num. 38. qui nobiſcum ſentit.
24 & dat remedium, & ita aſſerit practicatum. Et † ve-
rum eſt etiamſi teſtator reliquiſſet bona cum hac cō-
ditione,vt poſſint ſine aſſenſu Papę alienari,quia tam-
quam illicita non eſt ſeruanda cap. Tua vbi Couar.nu.
25 6. de reſt. † Procedit etiam non ſolum in rebus ſtabi-
libus, ſed etiam in rebus ſolo cohærentibus,vt ſunt ar-
bores, ſi radices egerint, quæ ſolo cedunt, & iure ſoli
iudicantur.l.adeo §. alienam ff. de acq.re.dom. Qua-
26 ranta num.32. † & ſi incidantur arbores, quas bene-
ficiatus non poterat incidere an teneatur cōuertere in
vtilitatem Eccleſiæ, & quando dicatur conuertere in
27 vtilitatem Eccleſiæ Rebuff.loco cit.num.73. † Intel-
lige tamen ſi ſit inſtituta hæres vel legataria,quæ poſ-
ſit bona retinere, quod ſi incapax ſit; poteſt alienare
ſine ſolemnitate. Rebuff. num. 29. etiamſi in legato
additum ſit quod non poſſit alienari, vide Quarant.
num.32. vbi plura habentur ad intellectum iſtius Pau-
linæ.
28 † Ad illud autem quod dicitur de putata vtilitate,
dico ſufficere, quod ab initio adfuerit cauſſa primaria
vtilitatis,vt, quia bona erāt ſterilia &c. licet non fuerit
vtiliter contractum in pretio, hoc enim caſu contra-
ctus non eſt nullus, ſed datur reſtitutio Eccleſiæ Bu-
trius in cap.1. num.19. & ſeq. de in integ. reſt. Franc.
num. 10. verſ.item nota & num. 16. circa finem. Ab-
bas num 17.Couar.lib.2.var. cap.17.num. 2.& fuit di-
ctum in cauſſa lucana Bonomm 24. Nouemb.1574.&
15. Ianua. 1571. vt tenet & refert Coccina deciſ. 445.
num.5. Si ergo adfuit cauſſa primaria vtilitatis valebit
alienatio ex hoc capite.
29 Ad ſecundum quæſitum. † Quod tempus ſit atten-
dendum ad verificandam vtilitatem. Pariſius dicit
quod conſideratur tempus præſens ita conſ. 24. lib. 4.
Rebuff. ſub num.73. Redoanus quæſt. 20. num. 141.
30 † Euidens vtilitas dicitur quando nullum eſt dubium,
quin alienatio ſit magis profutura Eccleſiæ cap. ſine
except.12.quæſt.2. vbi Rebuff. nu.97. & 98. cap. Tua
nuper de his quæ fiunt à prælat.ſin conſ.cap.Redoan.
31 dicta quæſt. 20. numer. 81. † Regula tamen quod
ad cognoſcendam euidentem Eccleſiæ vtilitatem in-
ſpiciendum ſit tempus præſens contractus declaratur
ſi res Eccleſiaſtica alienaretur tempore belli, peſtis,
vel ſimilibus alterius calamitatis, vt, ſi res propter di-
ctos

ctos casus insolitos, & raro contingentes esset effecta
deterior, vel quia per cessationem a cultura ager esset
affectus incultus, & sterilis vel siluosus, vel quia arbo-
res essent succisæ, tunc esset attendendum tempus cō-
tractus. Si verò nullum sit passa detrimentum, sed in
eodem statu permaneat, tunc non secundum tempus
præsens cōtractus, sed erit æstimenda secundū iustum,
& verū valorem prout erit cessante peste bello vel alia
calamitate, ita colligitur ex deductis per dominos de
Rota in decis. 65. diuers. & annotat Menoch. de Arbit.
casu 172. n. 22. & infra late, ratio autem quæ adducitur
32 est. † quia illud tempus tamquam non successiuum, &
non habens caussam perpetuam, sed momentaneam,
& breui duraturam non attenditur Caualca. decis. 45.
33 num. 53. & decis. 46. num. 26. par. 1. † Consideratur
etiam tempus nō anterius vel posterius in cognoscen-
da læsione Ecclesiæ Calder. cons. 5. sub tit. de rerum
permut. Ruinus cons. 35. sub. nu 35. lib. 1. Iason cons.
54. num. 20. volu. 1. sequitur Rota decis. 18. nu. 4. vol. 2.
34 diuers. † quæ læsio erit probanda ex communi æsti-
matione, non vnius tantum terrulæ, sed aliorum præ-
diorum circumstantium, & circuniacentium, eadem
Rota in decis. 677. part. 2. lib. 3. In articulando tamen,
probatio valoris non restringitur solum ad breue tem-
pus contractus celebrati, sed attenditur etiam tempus
anterius, & posterius per multos annos. Afflict. decis.
316. num. 6. & Rota in præalleg. decis. 65. num. 13. &
20. par. 2. sequendo Theoricam Bartoli & aliorum in
35 l. pretia rerum ff. ad legem Falcid. † Non debent pre-
tia constitui ex singulari effectione sed ex communi
æstimatione in l. Si seruus ff. ad l. Aquiliam Gloss. ma-
gna in l. 2. in vlt. quæst. C. de rescind. venditione Tira-
quel de retract. lign. Glos. 18. in prin. §. 1. Nec consi-
deratur pretium singulare dicta l. pretia rerum ad fi-
nem, sed commune Afflictus decis. 316. num. 6. & 7.
36 Ad 3. † supposito quod venditio sit nulla an fructus
possint repeti & sint restituendi. Dico, quod si vendi-
tio est in non euidentem vtilitatem Ecclesiæ, potest
petere restitutionem, vt supra dictum est. Quoad fru-
ctus verò, licet venditio non sit valida, non sunt tamen
restituendi, & ratio fundamentalis est. Quia licet alie-
natio bonorum Ecclesiasticorum sine solemnitatibus
requisitis sit ipso iure nulla; hoc tamen est intelligen-
dum ipsa Ecclesia volente. Nam, si Ecclesia non vult
dicere de nullitate, contractus sustinetur cap. Si qua
de rebus 12. quæst. 2. Imola in cap. Si quis præsbite-
rorum num. 29. de reb. Eccles. non alien. Innocent.
in cap. 1. in prin. Butr. nu 5. Imola num. 2. Abbas nu. 6.
de his quæ fiunt à Præl. sine cons. Rebuf. in Concord.
in rub. de collatio. §. Si quis verò in Gloss. verbo ipso
iure. vers. Sicut dicitur de alienatione rerum Ecclesiæ
Rota decis. 261. nu. 7. lib. 3. par. 3. diuers. & decis. 137.
num. 1. par. 2. Cæsar de Grassis decis. 3. num. 2. & 3. de
sent. excom. Redoanus quæst. 22. §. sed licet alienatio
num. 3. & 4. Tiraquel de retr. lign. §. 1. Gloss. 2. nu. 11.
Put. decis. 310 lib. 1. Crescent. decis. 1. de locato & fuit
late resolutum in vna Romana, domus 4. Decemb.
1591. Coram Eminentiss. Mantica & in alia Romana
Palatij. Sanctæ Mariæ Maioris. 15. Martij 1604. Co-
37 ram Eminentissimo Pamphilio 2. † Vbi actus est nul-
lus in fauorem alicuius potest per illum ratificari l. fi-
38 lio ff. de iniusto rupto &c. 3. † Quilibet actus tendens
ad fauorem alterius est intelligendus parte petente vt
voluit Gloss. verbo præbeatur in l. vniuersa rescripta C.
de precib. impe. off. vbi Iason post alios in num. 2.
Franc. Aret. cons. 136. num. 1. Decius cons. 275 num.
3. Archidiac. in cap. 1. num. 2. de decim. Menochius de
39 Præsumpt. lib. 2. præsumpt. 46. per totam. † Et genera-
lis regula est, quod actiones competentes non tollan-
tur ipso iure, sed ope exceptionis, nisi in casibus a iure
expressis l. obligationum fere. §. placet ff. de actio. &
40 obligat. † Et omnis concessio facta ad fauorem ali-
cuius habet tacitam conditionem, si is, in cuius fauo-
rem facta est, ea vti velit. Puteus decis. 313. num. 3. lib.
2. Rota decis. 21. num. 4. de Concess. Præbend. in an-
tiquis. Cum ergo, nisi Ecclesia contradicat contractus
sine requisitis solemnitatibus celebratus, sustineatur,
nisi Ecclesia petat, & dicat de nullitate; sequitur, quod
iste sit sustinendus, & ideò fructus non sint restituen-
di. Ex quo notabiliter fuit resolutum in Rota in vna
Romana census. Sancti Celsi prius coram Pegna, &
postea coram Mellino sub 23. Iunij anni 1600.

Quod cum Capitulum Ecclesiæ collegiatæ. Sancti
41 Celsi de vrbe venderet quendam Censum, † imposi-
tio autem census est alienatio l. fin. C. de reb. alien. nō
alien. Caputaquus decis. 17. par. 1. Rota decis. 480. par.
1. diui. & obligaret bona Ecclesiæ sine debita solem-
nitate requisita in alienatione rerum Ecclesiasticarum
nec dictum Capitulum per longum tempus diceret
de nullitate dictæ alienationis, sed taceret, & terminis
decurrentibus maturos fructus solueret, Lapso verò
multo tempore opponeret de nullitate dicti census, ob
non seruatam debitam solemnitatem, & peteret red-
ditus solutos compensari debere cum sorte principali;
& quatenus sortem excederent debere restitui. Rota
declarauit censum esse quidem nullum ob defectum
requisitæ solemnitatis in fundatione illius; redditus ve-
rò solutos antequam diceretur de nullitate minime
fore compensandos, vel restituendos hac ratione, quia
licet alienatio esset ipso iure nulla à principio, intelli-
gitur tamen, quod sit nulla Ecclesia seu Capitulo vo-
lente, & ideò cum toto dicto tempore noluerit dicere
de nullitate dicti census, sed sustinuerit onus solutio-
nis redditUum, censetur habuisse validum dictum co-
tractum, & habere tunc implicitum statum validitatis,
& ideò dominus illius iuste dictos redditus, & fructus
percepit, ac suos fecit ita vt licet postea de nullitate di-
ctum fuerit & contractus declaratus nullus, & inuali-
dus, talis tamen declaratio ad hunc effectum non re-
trotrahitur. Gonzales ad 8. reg. Concell. Gloss. 56. n. 96.
97. 98. & 99.

42 Ad hoc faciunt primò. † Quod licet testamentum
ex caussa præteritionis filij sit nullum l. inter cætera ff.
de lib & post. Puteus decis. 234. lib. 2. tamen intelligitur
filio dicente & petente alias non text. in l. filio præte-
rito, & ibi Glossa, & omnes ff. de iniusto. rupt. l. maxi-
mum vitium §. Sancimus C. de liber. præter. Roman.
43 cons. 21. num. 1. & alij. Secundò † Si ex dispositione
alicuius statuti annullatur venditio facta alteri, quam
vicino, vt in venditione domus, vel agri; ita venditio
erit nulla si vicinus velit Puteus decis. 8. n. 1. lib. 2. Ter-
44 tiò † Si in transactione opponitur clausula, quod in
euentum contrauentionis transactio sit ipso iure nulla
attamen tandiu erit valida, etiamsi ab vno sit contra-
uentum, quādiu ab eo, qui adimpleuit, dicatur de nulli-
tate Puteus post alios. decis. 340. lib. 1. Quartò licet fri-
giditas vnius ex contrahentibus Matrimoniū sit caus-
sa sufficiens ad illud dirimendum vt toto tit. de malef.
hoc tamen intelligitur volente alio non frigido Gloss.
not. in cap. Si quis acceperit. Gloss. 1 in fine 33. quæst.
1. Menoch. de Arbitr. Cent. 6. cas. 519. nu. 14. Quin-
45 tò † obligatio dandi fideiussores ad certum diem sub
pæna nullitatis contractus, vel alia intelligitur parte
volente, & petente. Rota decis. 112. num. 6. par. 1. di-
46 uers. Sextò † lex imponens pænam iudici non inqui-
renti, vel aliquid non facienti intelligitur si fuerit re-
quisitus & non alias l. 1. § magistratibus ff. de magistr.
conuen. Iason in l. admonendi num. 15. cum seq. ff. de
47 iureiur. Septimò † Promittens præsentare aliquem in
carcere intra mensem sub certa pæna intelligitur, si re-
quisitus fuerit, alias pænam non incurrit. Marsil. post
Castrens. & alios in rubric. de fideiuss. nu. 144. Octa-
48 uò † Extante statuto quod forensis conueniens ci-
uem debeat præstare cautionem idoneam de soluen-
dis expensis, alias processus sit nullus, erit nullus, si cau-
tio petatur, alias non Castrens. in l. vniuersa num. 6. C.
de precib. imper. off. & Iason ibidem num. 2. Nonò
† Si disponatur quod beneficium cōferatur certis per-
sonis, vt ex familia, Doctoribus, &c. alias collatio sit
nulla, intelligi debet ipsis volentibus quod sit nulla, &

debent

debent petere vt sibi conferatur Rebuff. super Concord. in rubric. de collat. §. Si quis verò Gloss. verbo, ipso iure nullæ. vers. & ipso iure sunt nullæ collationes factæ alijs, si nominatus velit & prosequitur. Idem Rebuff. plenius in tract. de nominatio. quæst. 17. dubit. 10. num. 14. per totum quam doctrinam approbauit. Rota in vna Terucon. Sacristiæ 19. Maij 1601. Coram Iusto licet dixerit non applicari ad casum dicisionis.
50 † 10. stante statuto, quod ille prior debeat admitti ad collegium, qui prius gradum assumpsit; si admittatur prius qui posterius gradum assumpsit primo graduato non opponente, tenet admissio, neque est retractanda, quamuis postea opponat Felin. in suo 1. cons in
51 num. 14. & per totum. 11. † Contractus gestus cum pupillo, seu minore sine tutoris, vel curatoris auctoritate est ipso iure nullus l. obligari ff. de auct. tuto. & Curat. §. 1. Instit. eodem tit. ita tamen est ipso volente; Nam si nolit esse nullum erit firmus l. Iulianus §. Si quis à pupillo ff. de act. empt. & in dicto §. 1. Instit. de auct. tut. & Curat.

52 † Itē tamen, quod licet semel minor seu pupillus dixerit de nullitate & per sententiā contractus sui declaratus nullus, potest postea etiā pęnitere, & dicere, quod
53 vult stare cōtractui l. Si iudex ff. de minor. † Ideò cautela, erit, ne altera pars maneat in suspenso, rogare, quod pars, in cuius fauorem actus irritatur, declaret effectualiter statim, velitne stare conuentioni, vel ab ea recedere, & ita securus erit de iure suo ille in cuius præiuditium annullatur actus, tradit post alios Iason in §. Action. num. 24. Inst. de action. Bald. in l. dolum num. 2. Salicet num. 1. C. de peric. & com. re vend.

54 † Quæ tamen vera sunt in ijs quæ conceduntur ad fauorem alicuius, quod si lex disponeret simpliciter nullo habito respectu ad fauorem cuiusque particularis, nullitas, & pæna non indigerent petente declarari; sed ipso iure deberentur iuxta ea, quæ tradit Gonzalez loco citato, num. 122. & 123. Quod tamen an habeat verum quoad pænam non est huius loci decidere; estque satis agitata quæstio ex apud Theologos & apud Iuristas.

55 Dico † ergo ad propositum nostrum, quod venditio facta sine assensu Sedis Apostolicæ est nulla, quia requiruntur ista duo copulatiue Caussa, & solemnitas. facta autem in putatam vtilitatem sustinetur, si habeat caussam primarium vtilitatis, licet in pretio erratum fuerit. Tempus autem verificandæ vtilitatis est præsens, nempè illud, quo fit contractus iuxta tamen tradita, & licet alienatio fuerit nulla, non tamen debentur fructus quia nullitas concessa in fauorem alicuius debet petiri vt declaretur, & nisi petatur sustinetur quia continet in se statum tacitæ validitatis. Quando tamen in venditione, vel alienatione putata vtili erratum est in pretio. licet sustineatur, datur tamen restitutio; & alienatio nulla si petatur declarari, cessat præsumptus assensus & vere erit nulla, & tunc non solus fructus, si qui postea cæpta lite percipientur sed etiam fundus est restituendus.

S V M M A R I V M.

1 *Exponitur quæsitum.*
2 *Quæ & qualis sit res tractanda.*
3 *Quæ & quotuplex sit donatio inter coniuges.*
4 *Quotuplex sit donatio ex caussa.*
5 *Quid sit mundus muliebris.*
6 *A quibus personis fieri possint dictæ donationes.*
7 *Donatio simplex inter virum, & vxorem est nulla, eique ius resistit. & ex illa nulla oritur obligatio, & potest pro libito reuocari, possunt tamen donata retineri quoad reuocentur, & nisi reuocentur donatio morte confirmatur, & retrotrabitur, etiam in foro conscientiæ.*
8 *Quisque præsumitur mori in ea voluntate, qua vixit, nisi contrarium appareat.*
9 *Ista donatio non est proprie legatum.*
10 *Donatio caussa mortis ad sui valorem non indiget traditione rei donatæ.*
11 *Huiusmodi donationes non censentur confirmatæ in præiuditium ascendentium, vel descendentium, & quomodo sint extrahenda ex hæreditatis cumulo.*
12 *Ex his donationibus detrahitur falcidia quia sustinentur potius in vim legati quam contractus.*
13 *Donatio confirmatur morte naturali sub qua venit etiam mors gladij non tamen confirmatur morte quam sibi ipsis inferunt, ob conscientiam sceleris vel etiam, quando post mortem eorum memoria damnatur.*
14 *Quattuor requiruntur adhoc vt donationes morte confirmentur. Primum est rei traditio ante mortem.*
15 *Quid si res donata tradatur hac conditione; si ex hac infirmitate decessero, deinde donans conualescat & rem non repetat.*
16 *Sufficit autem ficta, nec requiritur vera traditio, hinc confessio dotis receptæ facta animo donandi habet vim traditionis.*
17 *Idem operatur clausula constituti.*
18 *Idem si donans retinet sibi vsumfructum.*
19 *Idem remissio debiti.*
20 *Item traditio instrumenti quo res est acquisita.*
21 *Item instrumentum donationis.*
22 *Item si res sibi debita vel per se ipsam transferatur in vxorem per maritum, vel adscribendo illam vxori in libro rationum.*
23 *Secunda conditio requisita ad validitatem donationis est quod donans præmoriatur.*
24 *Quis in dubio censeatur præmortuus donans vel donatarius, & resoluitur.*
25 *Quid si vterque coniux alter alteri donet nec constet quis prior sit mortuus? donatio valebit pro vtroque, pro vno, an pro nullo! resoluitur.*
26 *Tertia conditio est quod donatio non excedat quinquaginta aureos, & excedens sit insinuata.*
27 *Vtile per inutile non vitiatur.*
28 *Quarta conditio, quod donans permaneat in eadem voluntate vsque ad mortem, & illam nec tacite, nec expresse reuocet.*
29 *Necesse tamen est euidenter constare de reuocatione.*
30 *Donatio semel reuocata, si iterum confirmetur morte intercedente dicitur confirmata.*
31 *Non est necesse reuocari traditionem; sed sufficit reuocare donationem.*
32 *Quid si maritus censeatur per confessionem dotis receptæ factam constante Matrimonio donasse; postea dicat fuisse falsam, censeturne reuocata? resoluitur.*
33 *Quid si coniux aliquo tempore aliquid donet alteri coniugi, deinde vel morti proximus, vel alio tēpore condens testamentum illud idem quod donauit leget, censebitur ne confirmare donationē vel con-*

condere legatum: Resoluitur, & traditur differentia inter vtrumque.

34 Quid dicendum ratione fructuum.

35 Quotuplex sit mors expenditur ad effectum confirmationis donationum.

36 Morte ciuili, qua vir mittitur in exilium & perdit ciuitatem donatio confirmatur ad effectum excludendi fiscum, potest tamen reuocari.

37 Si vir post publicationem bonorum reuocet donationem res fiunt ipsius viri.

38 Si vero vxor donet marito, postea exulet donatio non confirmatur, quia leges de solis vxoribus loquuntur.

39 An donatio morte seruitutis confirmetur?

40 An morte pœnæ.

41 An morte ciuili tertia, nempè ob ingressum in religionem donatio facta confirmetur: distinguitur de religione capaci, & incapaci succedendi: & resoluitur.

42 Quædam aduertentia necessaria.

43 Professus in religione capaci succedendi quoad vixerit poterit reuocare donationem non tamen poterit reuocare testamentum.

44 Ratio quare possit reuocare donationem non autem testamentum.

45 Eadem ratione, qua non valet donatio inter coniuges matrimonio consumato, eadē neque inter sponsos de futuro.

46 Imò neque donatio facta ante Matrimonium valet, si eius effectus differatur in tempus sequti Matrimonij.

47 Idem est fieri tempore inhabili & prohibito, & prohibitum conferre in tempus inhabile.

48 Licet donationes inter coniuges non valeant, valent tamen cæteri contractus.

49 Principale propositum semper inspicitur.

50 Venditio facta animo vendendi inter coniuges, licet sit facta minori, quā iusto pretio, adhuc valet, & suppletur pretium, facta autem animo donandi rescinditur.

51 Legatum factum inter coniuges valet licet sit quædam species donationis quia refertur in tempus habile.

52 Quid dicendum de donationibus factis à coniugibus non vere coniungibus, sed tantum putatis.

53 Tradens ex falsa caussa falsitatis conscius censetur donare.

54 Pœna non debetur nisi sequta sententia.

55 Quid si vnus coniux solus sit conscius falsitatis.

56 Coniux ignorans recipiens à sciente potest retinere in foro conscientiæ quoad fiscus repetat, & etiam in foro fori.

57 Intellige quando innocens laborat ignorantia iuris & facti.

58 Quid si donans erat in bona fide.

59 Nihil magis contrarium consensui quam error.

60 Quid si vterque coniux nesciat impedimentum, & nullitatem.

61 Ratio quare donationes inter coniuges sint nullas ne scilicet mutuo amore se spolient.

62 Non dicitur spoliari donans licet fiat pauperior si donatarius non fiat ditior.

63 Item si donatarius fit locupletior & donans non fit pauperior.

64 Donatarius recipiens centum & quinquaginta inutiliter expendens nō dicitur expoliare donantem, nisi in quinquaginta, licet donans fiat pauperior in centum.

65 Hæc tamen doctrina currit tantum inter coniuges cum alijs aliter est dicendum & quia.

66 Quid si Titius velit legare centum marito, & maritus rogat vt legat vxori.

67 Obijciuntur duo textus.

68 Respondetur textibus obiectis & expenduntur.

69 Verbum iubere importat necessitatem.

70 Legata, donationes, hæreditates, in quibus alter coniux nullum adhuc acquisiuit ius potest rogare vt in alterum coniugem conferantur, secus autem si acceptauit.

71 Valet donatio facta à viro prodigo earum rerum, quas consumpturus adhuc fuisset quia non fit pauperior.

72 Non valet donatio bonorum mulieris facta à viro alijs personis, quia mulier fit pauperior, & vir ditior, acquirit enim obligationem ad antidora.

73 Valet autem facta caussæ piæ, quia non consurgit in caussa pia talis obligatio.

74 An alter coniux possit renunciare alteri bona acquisita, vel acquirenda constante matrimonio discutitur & resoluitur.

75 Nulla est difficultas quin ante matrimonium talis renunciatio possit fieri.

76 Lucra facta constante matrimonio sunt diuidenda inter virum & vxorem.

77 Potest mulier renunciare bonis acquisitis constante matrimonio, quia necdum sunt incorporata cum alijs suis bonis: non potest autem maritus, quia iam sunt incorporata.

78 Cautela vt donationes tam acquisitorum quam acquirendorum valeat facta constante matrimonio inter coniuges.

79 Obijcitur contradicta, & soluitur.

80 An valeant donationes remuneratoriæ inter coniuges.

81 Aliqui senserunt non posse dari tales donationes inter coniuges, qui sint, & ratio quare.

82 Resoluitur dari tales donationes & probatur.

83 Donatio remuneratoria non est simplex donatio sed potius debiti solutio.

84 Quæ conditiones requirantur in donatione remuneratoria, vt sit valida inter coniuges.

85 In necessitatibus nemo vnquam liberalis existit.

86 Merita quando æquent donationem remittitur iudicare prudenti viro.

87 Seruitia præstita ab vno plus æstimantur quam præstita ab alio, & diuites, & nobiles plenius debent compensare.

88 Quæ sint actiones mulieris dignæ remuneratione, & quæ merita sint remuneranda.

89 Mulier donans ante matrimonium siue spe matrimonij, si postea nubat donatario, tenet donatio.

90 Vxori maritus, & marito aliquando vxor dotem constituit an valeat cum sit quædam donatio.

91 *Valet constitutio dotis facta ab vxore marito non autem facta à marito vxori, & quare, intellige Matrimonio constante.*

92 *Si maritus constituat dotem vxori nundum contracto Matrimonio, nec referendo in tempus matrimonij valet, & redditur ratio.*

93 *Quando valeat dotis constitutio facta etiam constante matrimonio.*

94 *Nobilitas, iuuentus &c. non compensantur solo Matrimonio, ideò datur donatio remuneratoria à sene ignobili &c.*

95 *Valet dotis constitutio facta ab eo, qui virginem deflorauit.*

96 *Item si constituatur, quia ita disponit Sūmus Pontifex in dispensatione.*

97 *Adueniente casu restitutionis dotis in præmium nobilitatis ab ignobili, iuuentutis à sene constitutæ, quomodo sit ex bonis mariti extrahenda.*

98 *Quomodo si est constituta ita decernente Summo Pontifice in dispensatione. Item quia deflorata est virgo.*

99 *Quomodo si dos sit constituta ex consuetudine vel ob bonum pacis.*

100 *An & quomodo sit restituenda vxori dos confessata à marito; sed non constat de receptione, in casu quo restitutio est facienda ab hæredibus.*

101 *Confessio dotis facta à marito, vt consulat suæ reputationi vel vt satisfaciat parentibus vel consanguineis est nulla nec inducit donationem. Si dos ante matrimonium fuit promissa, & inito Matrimonio fatetur maritus se illam recepisse censetur facta eo quod dotem vere receperit.*

102 *Controuersa valde sunt quæ sequantur. An confessio facta de receptione integræ vel partis dotis, ante contractum Matrimonium, quomodo facta, sit præsumenda distinguitur & deciditur.*

103 *Actus, quando vna via est permissus, & altera reprobatus, præsumitur factus ea via, qua potest sustineri.*

104 *Qui confitetur se recepisse ab aliquo aliquam Summam, quam non constat recepisse, indicatur velle ei illam legare.*

105 *Quid dicendum de Confessione recepta dotis à marito facta constante Matrimonio, quando fatetur se recepisse ab alio, quam ab vxore.*

106 *In dubio standum est verbis instrumenti, quæ præsumuntur vera.*

107 *Simulatio non præsumitur.*

108 *Præsumitur autem si adsint contraria coniecturæ.*

109 *Vir constante Matrimonio fatetur se recepisse dotem, & deinde socer vel alter qui dotem constituit alia scriptura promittit se eandem summam, quam maritus fatetur se recepisse, esse soluturum, quid hoc casu dicendum sit, resoluitur.*

110 *Præcedens confessio de recepto, si subsequatur statim promissio præsumitur facta spe illius subsequtæ promissionis.*

111 *Si duo actus fiant simul censentur respectiui id est quod vnus sit caussa alterius.*

112 *Coniectura sumitur à solitis.*

113 *An adueniente casu restitutionis dotis, quā maritus confessus est, sed non constat recepisse liberentur hædes cedendo vxori rationem; an teneantur restituere dotem, si ab alio fuerit promissa.*

114 *Acceptando promissionem censetur acceptari nomen debitoris maxime si alia caussa fiat promissio.*

115 *Quid adueniente eodem casu restitutionis & dos à muliere ipsa fuerit promissa.*

116 *Donatio caussa mortis semper est valida; sed non statim transfertur dominium in coniuges.*

117 *Est enim hoc speciale in donationibus inter coniuges, vt etiam traditione sequta non transferatur dominium, nisi morte donantis.*

118 *Etiamsi adderetur quod esset irreuocabilis.*

119 *Ad validitatem harum donationum non requiritur rei traditio; sed habentur instar legati.*

120 *Donatio reciproca inter coniuges, vt alter alteri superstes bona donata possideat, dum viuit, valet, & præiudicat legitimæ ascendentium.*

121 *Hæ donationes caussa mortis inter coniuges confirmantur quoad dominium deportatione viri, donantis, licet eam possit reuocare, dum viuit.*

121 *Donatio facta caussa mortis ab vxore viro morte ciuili expirat vxori, est enim priuilegium particulare fauore mulieris, quod non expirat morte viri.*

122 *Donatio caussa mortis non retrotrahitur ad tempus donationis vel traditionis rei quoad dominium, hanc tamen quoad fructus.*

123 *Explicatur l. Si mortis caussa ff. de donat. inter vir. & vxorem.*

124 *Donationes inualidæ inter coniuges confirmantur iuramento.*

125 *Hoc iuramentum non est contra bonum publicum sed contra priuatum.*

126 *Donatio iurata est irreuocabilis inter coniuges ideò non requiritur quod donans præmoriatur in eadem voluntate sed fit statim irreuocabilis.*

127 *Iuramentum interpositum in istis donationibus sortitur primordialem sui naturam.*

128 *Donationes inter coniuges ex primordiali sua natura erant validæ, dispositione autem iuris factæ sunt reuocabiles.*

129 *Intercedente iuramento validantur sine rei traditione.*

130 *Quale debeat esse iuramentum vt firmet has donationes.*

131 *An confirmentur confessiones de dotē recepta quando non sunt factæ animo donandi.*

132 *Iuramentum assertorium, quo quis affirmat se donare non includit obligationem non reuocandi sed relinquit donationem in sua natura.*

133 *Quid dicendum de donatione facta, & iuratæ contra prius iuramentum non donandi.*

134 *Actus contra prius iuramentum quotiescumque est nullus iure, & solo iuramenti vinculo confirmandus, iuramento non confirmatur; si verò ad sui confirmationem non indiget iuramento confirmatur.*

135 *Traditur intellectus duarum Glossarum & aliquorum capitum iuris canonici.*

136 *In sequentibus agetur de donationibus in parti-*

culari, de Arris & sponsalitia largitate.

137 *Sponsalitia largitas est donatio inter sponsos de futuro spe ineundi Matrimonij, & si apponatur pactum est irrenocabilis statim, quamuis copula nec osculum intercedat.*

138 *Olim repatabatur donatio absoluta & statim obligabat, & vt esset sub conditione erat exprimenda conditio.*

139 *Nunc de iure nouo est conditionalis, si matrimonium sequatur. Si asculum, si copula intercedat.*

140 *Sequuto matrimonio remanet firma & absoluta.*

141 *Si Matrimonium non sequatur culpa donantis donatarius lucratur totam largitatem, & reliqua, vt ibi.*

142 *Quid si Matrimonium casu nō sequatur, vt morte alterius sponsi.*

143 *Osculum & copula habita spe futuri Matrimonij licet coram Deo culpabilia sint, non sic tamen hominum æstimatione.*

144 *An sponsa lucretur sponsalitiam largitatem, si copula intercedat post sponsalia conditionata.*

145 *Qualitas iuncta verbo debet verificari iuxta tempus verbi.*

146 *Actus culpabilis, & pæna dignus non est aliquo legali premio afficiendus.*

Si tantum amplexus intercedant nihil acquiritur.

147 *Quæ vera sunt tam in foro animæ quam fori.*

148 *Vt hæc lucretur, non tenetur sponsa probare esse data animo donandi; sed satis est non constare de contrario.*

149 *Debet tamen probare interuenisse osculum vel copulam.*

150 *An sponsas lucretur sponsalitiam largitatem, si sponsalia dissoluantur.*

151 *An acquirat matrimonio consumato.*

152 *Argumentum à contrario sensu in iure est fortissimum.*

153 *Si sponsalia dissoluantur ob aliquod impedimentum, an sponsa lucretur sponsalitiam largitatem, duplex casus.*

154 *Quid dicendum in secundo casu.*

155 *Quid si sola sponsa erat conscia impedimenti.*

156 *Quid si solus sponsus impedimenti erat conscius.*

157 *Quod si sponsalia dissoluūtur absque culpa vtriusque.*

158 *Quid lucretur sponsa, si ingrediatur ipsa religionem item quid si dissoluantur per inculpabile factum sponsi.*

159 *Quid si mutuo consensu.*

160 *Quid si vnus prius resiliat.*

161 *Quid si exequtio sit facta a lege.*

162 *Exequtio facta à lege non potest statim mora purgari.*

163 *Quid si sponsi licita recedant alterius culpa.*

164 *Sponsalitiæ largitatis donatio ante matrimonij consumationem est nulla facta per sponsos de præsenti item si fiat consumato matrimonio.*

165 *Quid dicendum de vestibus quam maritus &c. dat vxori, & distinguitur duplex genus vestium.*

166 *Quæ dicantur vestes prætiosæ, & quæ quotidianæ.*

167 *Nomine vestium quotidianarum veniunt etiam festiuæ ordinariæ non autem solemnes.*

168 *Quid si maritus tradat vestes vxori consumato matrimonio & constet tradere animo donandi.*

169 *Quid si tradat, vt illis tantum vtatur.*

170 *Quid in casu, quo non constat, quo animo sint data.*

171 *Quod de vestibus idem dicendum, & de iocalibus.*

172 *Verbum dono impropriatur secundum subiectam materiam.*

173 *Donatio videtur fieri secundum consuetudinem loci.*

174 *Ideò si vestes pretiosæ ex consuetudine donantur, erunt censendæ donatæ.*

175 *Maritus censetur donare, si aliquod donum ab vxore prius recepit.*

176 *Videtur etiam donare vir nobilis & diues licet non exprimat se donare.*

177 *Nobilitas enim, & diuitiæ faciunt coniecturam quod in dubio donetur.*

178 *Vestas quotidianæ, etiamsi excedant fructus dotis censen ur a marito vxori donatæ.*

179 *Quid dicendum de vestibus, quæ mittuntur à sponso sponsæ de præsenti seu de futuro.*

180 *Quid de vestibus quæ à socero traduntur nurui.*

181 *Quid de vestibus pretiosis, quas pater filiæ vel socer nurui tradit quoad collationem.*

182 *Quid si socer tradat nurui vt ipsi non autem filio acquirantur.*

183 *Attenditur quod factum est, non autem quod venit in consequentiam.*

184 *Quid dicendum de donatis à consanguineis.*

185 *Cum de animo donandi non constat, recurrendum est ad coniecturas è quibus deprehenditur.*

186 *Donatio pendet à voluntate donantis, & illius est donum, cuius esse vult ipsemet donans.*

187 *Consanguineus viri donat vxori, vel vxoris viro, nec constat de animo, cuius intuitu donat, pro quo est præsumendum.*

188 *Consanguinitas non est sufficiens ratio concludendi.*

189 *Idem est dicendum de donatis ante nuptias.*

190 *Nisi tamen contraria sit consuetudo, cui standum est.*

191 *Donationes propter nuptias abierunt in dessuetudinem.*

192 *Arræ sunt pignus, quod traditur inter sponsas in signum complendi Matrimonij, & debet hoc exprimi aliter censentur sponsalitia largitas, & debent tradi non enim sufficit promitti.*

193 *Apponuntur amittendæ à violatore fidei, & sunt licitæ; quare autem & non pænæ difficilis est ratio traditur aliqualis congruentia.*

194 *Differentia inter arras, & pænas.*

195 *Receptio arrarum probatur sola confessione recipientis.*

196 *Validæ sunt in quacunque quantitate.*

197 *Cautela est pro securitate Matrimonij magnas arras opponere, vel dare.*

198 *Non est necesse dari in quantitate numerata; sed possunt constitui etiam in fundo.*

199 *Possessio potest tradi ficte per clausulam constituti.*

200 *Pos-*

200 *Possunt etiam duplicari vt non sequto matrimonio reddatur fundus, & eius æstimatio.*
201 *Possunt tradi vtrinque.*
202 *Neque vana est ista traditio.*
203 *Quomodo intelligenda, l. Qui sic soluit.*
204 *Arræ non comparantur per osculum, neque per copulam, imò sequto matrimonio sunt reddendæ: amittuntur enim sola culpa illius per quem stat, ne matrimonium sequatur.*
205 *Matrimonium si dissoluatur ob impedimentum canonicum, non amittuntur, & quid in casu scientiæ vel ignorantiæ.*
206 *Amittuntur ab eo qui fuit in caussa vt eius defectu matrimonium non compleretur.*
207 *Qui est in culpa moræ, is punitur pœna amissionis arrarum.*
208 *Quid si arræ ab vno tantum sunt traditæ & culpa non tradentis matrimonium non sequatur.*
209 *Quomodo computandum triplum vel quadruplum in amissione arrarum.*
210 *Quid si minor arras recipiat, vel eius nomine tutor, vel curator.*
211 *Cautela pro tradente arras minoribus.*
212 *Idem dicendum de Auis.*
213 *Alia aduertentia necessaria pro tradita cautela, pro tradente arras.*
214 *Quid cum vterque arras tradit & culpa vtriusque quid matrimonium non sequitur.*
215 *Quid si arræ vtrinque traditæ nõ sunt equales, sed ex vna parte minores.*
216 *Dicta sunt vera de vtroque iure, non enim ciuile per canonicum est eurectum.*
217 *An arræ debeantur ante sententiam iudicis.*
218 *De pœna dupli, à lege imposito.*
219 *De pœna tripli vel quadrupli inter partes conuenta.*
220 *Contractus conditionalis, qui purificata conditione statim obligat, non requirit sententiam iudicis.*
221 *An sponsalitia largitas ab ea quæ vere non est virgo, quam tamen maritus vere putat virginem debeatur.*
An Arræ reddendæ sint sponso quando iniuste quidem resilit à sponsalibus, sed iusta subest caussa; at non cognita.
222 *Adulterante vno coniuge alter coram Deo solutus est ab obligatione reddendi debitum.*
223 *Explicatur præcedens dictum quomodo sit intelligendum.*
224 *Altera obiectio, & satisfit.*
225 *Conclusio antedictorum.*

Quæ bona coniux relicta secum deferat transiens ad secunda vota.

LXIII.

1 CÆsar † duxit in vxorem Camillam, cui ab ipso sponso, ab eius, consanguineis & à consanguineis eiusdem Camillæ multa data sunt & tempore sponsaliorum & postea etiam Nunc mortuo Cæsare Camilla transitura ad secunda vota quæret quæ secum possit deferre, & quæ teneatur hæredibus mariti relinquere.

2 † Hæc est res satis ampla & multis difficultatibus implexa, valde tamen necessaria, vt potè, quę quotidiæ præ manibus habetur, ideò exactè pertractanda, sed maiori qua fieri potest breuitate, ita vt ad praxim conducat non relictis nihilominus intactis, quæ ad elucidationem veritatis aliquo modo possunt conducere. Omissis ergo quæ de dote & paraphernis dici possent de donatis tantum erit nostra responsio. Pro qua
3 † Notandum primò, donationes inter coniuges
alias esse simplices. Alias esse ob caussam. Donatio simplex est illa, quæ ex mera donantis liberalitate profici-
4 scitur l. 1. in princ. ff. de donat. Quæ † verò ex aliqua
caussa fit donatio est triplex. Prima dicitur sponsalitia largitas. Secunda donatio propter nuptias, vel ante nuptias Tertia dicuntur Arræ: sponsalitia largitas quę
5 † etiam vocatur mundus muliebris ex Matienzo lib. 5.
recopila. tit. 2. rub. nu. 1. & vocatur etiam donatio ante nuptias vel dotalitium, quod tradit sponsus sponsæ teste Io Lupo rubr. de donat. inter §. 3. num. 2. est quæ fit inter sponsos de futuro ob spem ineundi Matrimonium, & ob eius caussam. Donatio propter nuptias seu ante nuptias est id, quod confertur à viro, vel ab alio eius loco pro matrimonij oneribus, ad similitudinem dotis datæ marito ab vxore, & sic appellatur dos §. est & aliud. Instit. de donat. l. Cum multæ. C. de donationibus ante nupt. & dissoluto Matrimonio, etiam post cõsumationem redit ad virum. cap. fin. de donat. inter virum & vxo. sicuti data ab vxore viro soluto Matrimonio redit ad vxorem, in quo differt ab Arris, quæ soluto Matrimonio fiunt vxoris, nec redeunt ad Maritum donantem. Sed de huiusmodi donatione nihil est dicendum, abijt enim in dessuetudinem vt asserit Gloss. auth. æqualitas C. de pactis conuention. Bald. Auth. dos data C. de donat. propt. nupt. Parisius & alij apud Sanchez de Matrim. lib. 6. disp. 1. num. 1. Arræ non eodem modo summũtur apud omnes; nam in aliquibus regionibus sunt id, quod traditur in signũ Matrimonij cõtrahendi, vt in nostris hisce regionibus Alibi verò sunt donatio facta sponsæ per sponsum in remunerationem pudititiæ, vel nobilitatis, vel dotis sponsæ quas soluto Matrimonio sponsa lucratur.
6 Noto † 2. quod donationes inter coniuges, vel
sponsos, aut fiunt à se ipsis mutuo inter se, aut coniunctis, & consanguineis, aut ab extraneis, de his omnibus agemus, & primo de donatione simplici.
7 Dico † primò quod licet donatio simplex inter vi-
rum, & vxorem sit nulla cap. fin. de donat. inter vir. & vxor. l. 1. 2. & 3. ff. eodem, cui etiam donationi ius resistit, & ideò nulla oritur obligatio nec ciuilis, nec naturalis, vt constat ex l. 3. §. Sciendum autem ff. de donat. int. vir. & vxor, & docet Bart. in l. quod meo in initio & ibi Alex. ff. de aquir. possess. propterea potest ad libitum reuocari per donatorem, possunt tamen ita donata à donatario retineri, quoadusque donatio à donante reuocetur, & nisi reuocetur, & donans præmoriatur, donatarius potest donata retinere, quia donatio morte donantis confirmatur, & retrotrahitur, & hoc etiam in foro conscientiæ. Quod ista donatio non sit omninò nulla; sed morte donantis confirmetur, & retrotrahatur Abbas in cap. fin. num. 3. Io. Lupus rubri. de donat. inter virum & vxorẽ §. 69. n. 1. Molina lib. 1. de Primog. & quoad hoc æquiparatur donationi caussa mortis, quæ appellatur inualida, & imperfecta, quia potest reuocari vsque ad mortẽ, licet a principio valida fuerit, dominiumque transtulerit, & quod huiusmodi donatio irrita inter coniuges morte confirmetur, habetur expresse cap. fin. de donat. int. vir. & vxor. l. Papinianus & l. Cum hic status ff. eodem, & l. 1. & 3. & l. donationes quas parentes C. de donat. int. & vxor. & ratio est, quia tempore mortis cessat ratio prohibitionis, quæ est, ne cõiuges mutuo amore se spolient, & ideò cum donans in vita donationem non reuocauerit, ex tacita, & præsumpta voluntate tunc cen-
8 setur relinquere, & legare; † quia quisque præsumi-
tur mori ex eadem voluntate qua vixit, nisi appareat aliud voluisse cap. Maiores de Baptis, l. Sançimus. C.

9 de testat. † Ista tamen donatio licet morte confirme-
tur, & habeat vim relicti, non est tamen proprie
legatum, nec contractus; sed quædam tertia spe-
cies media, vt Molina de Primog. lib. 1. capit. 12.
numer. 11. vnde ad eius validitatem non requiritur
aditio hæreditatis Tiraquel l. Si vnquam verb liber-
tis num. 122. C. de reuo. donat. Io. Lupus rubri. de
donat. §. 69. num. 3. & ratio est quia est veluti, quæ-
dam donatio caussa mortis, cum vtraque morte con-
10 firmetur, † donatio autem caussa mortis non indiget
ad sui valorem aditione hereditatis, late Io. Lupus pro-
11 xime cit. † Huiusmodi autem donationes, quæ morte
confirmantur, non intelliguntur confirmatæ in præiu-
dicium ascendentium, vel descendentium, sed sunt ex-
trahendæ ex illa parte, de qua potest donans, dispone-
re, quia sunt instar cuiusdam legati, gratuiti relicti in
testamento, vt dictum est, talia autem legata non no-
cent legitimæ Molin. de Iust. & iure. tom. 2. disp. 289.
12 † Ex his etiam donationibus est detrahenda falcidia,
quia sustinentur potius in vim legati, quam contractus
habetur l. cum hic status in initio ff. de dona. inter vi-
rum & vxor. ibi. Sed de falcidia vbi possit habere lo-
cum tractandum est; cui locum ita fore opinor quasi
sit testamento confirmatum, quod donatum est, &
Gloss. l. in donationibus C. ad l. falcid. verbo factis, in-
quit. idest quando fiunt caussa mortis, vel morte con-
firmantur; nam si fiunt inter viuos, & statim valent,
non detrahitur falcidia; & ita Bart. l. Cum hic status in
initio num. 2. ff. de donat. int. vir. & vxor. Tiraquel. l.
Si vnquam verb. libertis num. 121. C. de reuoc. denot.
Clar. lib. 4. recept. §. donat. quæst. 9. §. scias autem &
etiam Theolog. Molina loco cit §. Ex donatione Lo-
pez. lib. 2. de contract. c. 47. ad finem §. Notandum est.
13 † Quando autem dicitur quod morte confirmatur ista
donatio intelligitur morte naturali, sub qua compre-
henditur etiam mors gladij, l. si ubi vbi Bald. C. de do-
nat. ante nup. non autem mors, quam sibi infert dona-
tor ob conscientiam sceleris, vel etiam, quando post
mortem eius memoria damnata est, quia tunc donatio
reuocatur dict. l. Cum hic status §. si donator. vers. Si
14 maritus ff. de donat. int. vir. & vxor. † quattuor autem
requiruntur conditiones, vt donatio morte confirmā-
da, sit valida. Prima est, vt traditio rei donatæ sit facta
in vita donantis; probatur ex l. Papinianus ff. de donat.
inter vir. & vxor. & l. res vxoris C. eodem tit. & argu-
mento l. 2 C. Si quis alteri, & ratio est, quia, si traditio
non esset facta in vita, rei donatæ in morte non esset
quid confirmaretur; quod si res sit tradita, nihil defi-
cit ad confirmationem, quia iam est actus, res, & volū-
tas sic docet Gloss. dicta l. Papinianus verbo mariti Sa-
hcet. l. 2. C. de dote caut. & alij quamplures. quos refert
& sequitur Sanchez de Matrim. lib. 6. disp. 14. num. 6.
Non est autem necesse, quod traditio rei fiat eodem
tempore, quo res donatur; sed sufficit, quod fiat quo-
cumque tempore vitæ donantis, quia textus petunt
tantum traditionem sine vlla temporis limitatione, &
præterea cum huiusmodi donatio sit inualida toto
tempore vitæ donantis, & confirmetur sola eius
morte, sufficit vt eo tempore adsit aliquid datum, quod
confirmetur, ita Io. Lupus rubri. de donat. §. 76. nu. 1.
referens Baldum.
15 Sed † quid si donans traderet donatariæ vxori rem
hoc expresso pacto, quod si ex infirmitate conualescat,
res ad ipsum redeat, si vere conualescat, & rem non
reassumat, & postea alia vice moriatur, nihil de illa re
amplius dicens? Aliqui dicunt adhuc morte confir-
mari, quia re vera iam intercessit traditio; sed difficul-
tatem facit, quod res illa est donata tantum sub con-
ditione implicita; si non conualuerit, & sub explicita
quod ad ipsum reuertatur, si conualuerit; ergo si con-
ualuerit ad ipsum reuertitur, nec traditio quidquam
videtur suffragari, quia videtur deesse voluntas. Ad
hoc autem, vt istæ donationes inualidæ morte conua-
lescant, requiritur quidem traditio; Sed non est ne-
cesse quod sit vera sed sufficit ficta. Sic docent aucto-
16 res à Sanchez relati num. 12. loco cit. † Hinc collige
confessionem dotis receptæ factam constante Matri-
monio à viro, quando censetur facta animo donandi
haberi loco traditionis, & absque vlla alia traditione
17 vera morte confirmatur. Secundò † satis esse clausu-
lam constituti, idest, qua coniunx donans constituit, se
possidere nomine donatarij, quia ista clausula habe-
tur pro traditione. Ideò si maritus asserat, se possidere
aliquid, quod re vera sit suum, nisi retractet & ita mo-
18 riatur rem illam poterit mulier retinere. Tertiò † si
donans retineat sibi vsumfructum rei donatæ, quia
19 talis reseruatio, habet vim traditionis. Quartò † si
mulier sit debitrix mariti, & maritus debitum remittat,
potest retinere, nec tenetur soluere, quia illa remissio
21 habet vim traditionis. † Quintò si donans tradat in-
22 strumentum donationis. † Vltimo si maritus rem sibi
debitam, vel per se ipsum transferant in vxorem, &
illi adscribat in libro rationem, vel hoc idem per aliū
curet faciendum, ista omnia supplent traditionem, &
morte donantis ita donata confirmantur, & donata-
ria fit domina.
23 † Secunda conditio est, quod donans præmoriatur
donatario, & hæc est per se clara, si enim debet do-
natio confirmari ad fauorem donatarij vtique donans
debet præmori donatario; quod controuertitur est
24 † quid in dubio quis sit præmortuus sit dicendum;
Pro solutione distingue duos casus, vel donans & do-
natarius perierunt simul, vt incendio naufragio &c.
Vel non perierunt simul eodem casu, sed diuersis lo-
cis si moriantur simul, nec constet quis prior mortuus
sit, censetur præmortuus donans, & censetur præmor-
tuus in eadem voluntate, & donatio confirmata cen-
setur in fauorem donatarij; habetur expresse, l. Cum
hic status §. Si ambo ff. de donat. iur. vir. & vxor. &
docet Couar. lib. 2. variarum cap. 7. num. 5. Menoch.
de præsumpt. lib. 6. presumpt. 50. num 6. & sequenti-
bus. Si verò perierunt diuersis locis, nec constat, quis
prior mortuus sit, non concordant Doctores. At di-
cendum presumptionem stare pro illo, qui possidet
rem, & ita illum, qui rem non possidet debere probare
esse premortuum donatarium verb. grat. maritus do-
nauit & tradidit vxori torquem, deinde ambo moriū-
tur, & non constat, quis sit premortuus, incumbit he-
redibus mariti onus probandi vxorem esse premor-
tuam. vt donatio probetur morte non confirmata; ra-
tio est. Quia melior est conditio possidentis. Reg. in
pari dubio ff. de reg. iur. & eodem tit. in 6. Menoch.
lib. 6. Presumpt. 50. num. 16 Mascard. de probat. con-
25 clus. 1290. num. 15. & alij. † Sed quid dicendum, si
mutuo ambo coniuges sibi donassent nec constaret
quis prior mortuus fuisset; distingue vel sibi mutuo
donauerunt nullam addita conditione expressa, vel
expresse addita conditione, vt, qui posterior decede-
ret, donata obtineret. Si primo modo facta est do-
natio, vtriusque donatio manet confirmata per l. Cum
hic status §. Si ambo versic. proinde. de donat. int. vir.
& vxor. & ita Couar. 2. var. cap. 7. num. 5. Quia cum
res sit tradita, & à donatario possessa titulo donationis,
in hoc dubio præualet fauor donatarij possidentis, vt
donatio censeatur valida, & confirmata; Quod si fiat
secundò modo cassatur omninò, quia positiua condi-
tio, sub qua donatio facta est, omninò deficeret; vide
Sanchez loco cit. nu. 23.
26 † Tertia conditio est, quod donatio non excedat
quinquaginta aureos, & si excidat, sit insinuata l. San-
cimus C. de donationibus si non sit insinuata morte
non confirmatur habetur expresse l. donationes quas
parentes C. de donat. int. vir. & vxor. Quod si tempo-
re mortis donationem excedentem quinquaginta &
non insinuatam donator confirmet valebit. vt legatū,
non vt donatio. Quod si donatio excedens quinqua-
ginta, non insinuetur, nec confirmetur, vt valeat in
vim legati, valebit, quoad summam quinquaginta
euanescente omninò, quoad excessum, quia lex dona-
tiones, quas parentes &c. non asserit donationē in totū
non

nin confirmari, sed tantum, quoad excessum, deinde vtile per inutile non vitiatur Reg. vtile de reg.iur.in 6. quod Dinus explicat, quando vtile ab inutili potest separari. Cum ergo quinquaginta possint separari à reliqua summa, vtiq; dicendum erit, quoad quinquaginta separari, & valere.

27 Quarta, & vltima conditio est, quod donans permaneat in eadem voluntate vsq; ad mortem, & illam nec tacite, nec expresse reuocet. Si enim tacite, aut expresse reuocet, non confirmabitur morte, habetur expresse cap.fin.de donat.inter vir. & vxor.& l. Cum hic
29 status ff.eodem, † & necesse est euidenter constare de reuocatione, vt in dicta lege his verbis, vbi semel donatorem pęnituit, hæredi rauocandi facultatem tribuimus, si appareat euidenter defunctum reuocasse voluntatem: quod si in obscuro sit, procliuior esse debet
30 iudex ad comprobandam donationem. Quod si donationem reuocet, deinde iterū approbet morte confirmatur, habetur eadem l. & eodem loco illis verbis. Pœnitentiā accipere debemus supremam proinde, si vxori donauit, deinde eum pœnituit, mox desijt pœnitere, dicendū est donationem valere, vt supremum eius
31 spectemus iuditium. † Non est autem necesse reuocari traditionem rei, sed sufficit reuocare donationē, quia textus citati volunt reuocationem fieri per solam pœnitentiam, & præterea sufficit tacita & præsumpta reuocatio.

32 †Sed quid dicendum, maritus per confessionem dotis receptæ factam constante matrimonio censetur donare, si postea hanc confessionem dicat fuisse falsam censebiturne reuocata, an morte donantis adhuc confirmabitur. Dico adhuc confirmari, & ratio est, quia illa non est manifesta reuocatio, potuit enim illud dicere, vt admoneret hæredes, ne illam dotem soluerent vt debitam, & ita ex toto aceruo hæreditatis, sed vt donatam, & adeo soluatur eo modo, quo supra dictum est nempe detracta falcidia sine præiuditio ascēdentium, & descendentium & aliæ possunt reddi rationes huius dicti ex quibus fit, quod non sit clara, & aperta retractatio donationis, quod diximus requiri ita docet Io. And. Albericus, Romanus quos refert & sequitur Ioan. Lupus rub.de donat.§ 69.nu.11. de qua tamen doctrina dubitat Couar.loco cit.nu 5.

33 † Sed, si coniux alteri coniugi dum vixit, aliquid donauit, & tradit, deinde morti proximus, vel alio tempore condens testamentum, vel alio modo leget coniugi, quæ illi in vita donauit, diciturne à prima voluntate recedere an in ea permanere, diceturne confirmare donationem an facere legatum? Refert autem multum hoc scire, quia si confirmatur donatio, res donata debetur etiam non adita hæreditate, & debentur donatariæ fructus etiam percepti toto tempore vitæ donatoris, secus vero si valet tantum vt legatum, quia hoc casu non debetur nisi, ve legatum, & ideo nisi adita hæreditate, vel abintestato repetita. l. eā quam C.de fideicom.nec debentur fructus percepti viuente, donāte quia fructus in legato non excluduntur, cū sunt percepti viuo testatore vel legāte.l. quęsitum §. penult. ff.de leg.1. & Paulus l. si quando in initio num.5.ff. eodem: Pro solutione noto, quod testator, aut vtitur verbis non importantibus legatum, aut fideicommissum, aut vtitur verbis legati, vel fideicommissi, vt si diceret confirmo donationem factam vxori meæ, vel vxor mea habeat, quod illi donauit, aut similia verba non expresse legato conuenientia, vel lego, & fideicommitto vxori meæ, quod illi donaui. si verbis prioris generis nempe legatum nō importantibus vsus est & res donata sit illius summæ, quæ non indigeat insinuatione, & si excedat, sit insinuata, tunc testator non videtur recedere à priori donationem, sed illam confirmare; habetur expresse.l. ex verbis. Cod. de donat. inter vir.& vxor.si vero res sit illius generis, quæ nō possit confirmari, quia videlicet non sit insinuata, tunc quoad excessum, quæ non potest confirmari, vt donatio confirmatur vt legatum, habetur expresse lege donationes quas parentes. C. eodem & ita docet, Bald.l. si quando in princip.num.3.ff. de leg.1.& ibi Castrens. num.5.Lupus rub.de donat.§.72.nu.1.remanente confirmata. vt donatione, ea parte, quæ potest confirmari, si vero vtatur verbis legati, aut fideicommissi videtur recedere a prima donatione, quæ confirmatur, vt legatum patet ex l. si quando ff.de l.1. & ex l. illud ff. de acquireuda hæred. & ita præcitati Doctores eodem loco Receditur à priori donatione, quæ confirmatur, vt le-
34 gatum, non tamen, † quoad fructus perceptos in vita donantis, quia, etsi donatio sit confirmata vt legatum adhuc tamen debentur illi fructus, quia illud legatum potius dicitur confirmatio donationis, quam eius reuocatio ex l. Cum pater § pater filiæ ff. de leg.2. Sanchez de matrim.lib.6. disp.15. num.9. quando autem tacite, vel expresse donatio reuocetur, vide apud eundem Sanchez loco citato.

35 † Sed quia diximus hanc donationem confirmari morte, & mors sit duplex naturalis & ciuilis rursus ciuilis sit triplex 1. Exilij ita, vt exul ciuitatem perdat 2. Qua efficitur seruus hominis, vel pœnæ 3. Religionis, idest, qua religionem profitetur ideo cum his tribus modis dicatur homo mori ciuiliter; videndum, qua morte ex istis huiusmodi donationes confirmentur, & quod morte naturali confirmentur iam supra dictum est de morte ciuili sic habe.

36 Morte ciuili qua vir donans mittitur in exilium, & perdit Ciuitatem, confirmatur donatio inualida à marito facta vxori, non tamen ita, quod a viro, non possit reuocari dum viuit sed ad effectum excludēdi fiscum, &, si viuente viro non reuocatur, morte naturali postea, confirmatur tres habet partes ista conclusio, primo quod donatio confirmetur, & probatur. Quia donatio caussa mortis hac morte ciuili confirmatur leg. sed si mors ff. de donat.int. vir. & vxor. ergo idem dicendum est & de ista donatione quæ est similis illi cū vtraq; morte confirmetur: Secunda pars, quod maritus possit reuocare, & Tertia quod excludat fiscum, probatur eadem l. sed si mors citata in princip. verso Rota, & Bald.leg. exequtorem num.3. Cod de exeq. rei iudic.Io. Lupus rub. de donat.§.71. num.1. Couar. rub. de test.p.3. nu.4. & ex Theologus Molina de iust. tom.2.disput.278.§. dubium est, vtrum donatio caussa mortis, vbi deciditur, quod donatio caussa mortis, hac morte ciuili confirmatur; ergo etiam idem dicendum de ista ratione supratradita, & idem dicendum de donatione inter viuos facta vxori eadem ratione, quia
37 vtraq; morte confirmatur. † Quod si vir post bonorū publicationem donationem prædictam reuocauerit, res donatæ fiunt viri donatoris, non fisci, quia non fuerunt inclusæ in publicatione bonorum.l.si deportati seruo ff.de lege 3. ita Bald. dict.l. exequtorem nu.3. & reputat singulare Iason.leg.si stipulatus §.cum stipula-
38 mur ff. de verb. obligat. † si autem mulier donauerit viro, & nubat, & Ciuitatem perdat, donatio non confirmatur. Quia de solis vxoribus loquuntur leges, qui in earum fauorem disponunt.l. res vxoris Cod. de donat. inter virum & vxorem, & non militat eadem ratio in viris, quā reddit textus, videlicet, quia pudicitiæ pręmio
39 cessit: De morte autem † 2. modo Qua homo fit seruus, distinguo, aut fit seruus hominis, aut fit seruus pœnæ, vt si damnetur ad metalla, si fit seruus pœnæ confirmatur si vero fit seruus hominis euanescit vtrumq. probatur ex l. si res vxoris C. de donat.inter vir. & vxor.iuncta Glossa verb. deducto & ratio differentiæ assignatur, quia si donans fit seruus pœnæ in nullius potestatem transit, qui possit reuocare donationem quando autem fit seruus hominis adest Dominus, qui potest reuocare, & ita tenent ex Theologis Rosella donatio. 1. nu.34. Angel. donatio 3.nu.4.Siluest.donatio.2.quæst.
40 4.Tabiena donatio.4. quæst.3.n.4. & alij. † De morte vero, qua donatio confirmatur nempe de morte pęnæ idem ac in reliquis dicendū est vt supra immediate dictum est de exilij morte, quod videlicet possit donationem reuocare donator, & res donata fiat ipsius &c.

41 De

41 De 3. morte † nempe per ingressum religionis, siue
matrimonium sit consumatum, siue non, distingue, aut
religio, in qua profitetur est capax possidendi bona in
communi, aut non, si profitetur in religione capaci,
hac morte, nempe professione donatio non confirma-
tur; sed expectanda est mors naturalis, & debet præ-
mori donatariæ, si vir donauit, vel donatatio si mu-
lier, si vero professio emittatur in religione incapaci,
vt est minorum, confirmatur donatio ea morte. i. pro-
fessione, sicuti confirmatur morte naturali, & proba-
tur ex ratione, quam in simili habet Couar. cap. 2. de
de testam. num. 6. videlicet mors ciuilis, & naturalis
æquiparantur, quando vtraq; eundem habet effectum
pro hoc bona Glossa in Cle. 2. de elect. ver. moriente,
quam ad hoc commendat Abbas Cap. nisi essent num.
11. de præben. Bald l fin. C. de Episc. & Cler. in initio,
num. 8. & alijquos refert & sequitur Lupus loco citato
num. 2. sed mors ciuilis in religione incapaci habet
eundem effectum, ac mors naturalis, non autem in
religione capaci, quia in prima nullo modo possidere
potest religiosus nec in particulari, nec in communi,
in secunda autem, licet non possit in particulari, potest
tamen in communi possidete ipsa religio, quæ loco re-
ligiosi habetur Cap. in præsentia de probat. Auth. nisi
rogati. Cod. ad Trebell. ergo in primo casu confirma-
bitur, non in sceundo.
42 † Non est tamen adeo certum donationem istam
confirmari professione emissa in religione incapaci,
quia non est adeo certum fundamentum, cui inniti-
tur, quin multi contradicant, fundamentum enim est,
quod testamentum eadem professione confirmetur, &
tamen multi tenent non confirmari, nisi intercedente
morte naturali, & interim, donec ista intercedat, vo-
lunt bona pertinere ad Romanam Ecclesiam, vel ad
eos qui veniunt ab intestato communissima tamen est
53 prior opinio & fundamentum huius dicti. † Poterit
etiam professus in religione capaci, & in qua ad con-
firmationem huius donationis requiritur mors natu-
44 ralis, eam donationem reuocare, quoad vixerit, † quia
licet non possit reuocare testamentum, quia ad hoc
reuocandum, requiritur aliud solemne, nec sola vo-
luntate reuocatur leg. si iure ff. de leg. 2. & §. posteriore
instit. quib. mod. test. infer. & professus sit incapax te-
standi, sequitur quod testamentum non possit reuoca-
re, potest tamen reuocare donationem ad quod fa-
ciendum sufficit sola tacita voluntas vel expressa, vt
supradictum est.
Poterit ergo coniux retinere sibi ab alio coniuge
donata constante matrimonio, si intercedant in dona-
tione conditiones assignatæ, & eo modo quo di-
ctum est.
45 Sicuti † non valet donatio facta ioter coniuges ma-
trimonio consumato ita neq; valet eadem donatio fa-
cta inter sponsos de præsenti ante consummationem
matrimonij, quia, si non valet inter coniuges iam con-
sumato matrimonio ea ratione, ne mutuo amore se
spolient, ergo multo minus valebit a ote consumatio-
nem, quia fortius militat eadem ratio, amor enim quo-
tidie tapescit ita docent multi apud Sanchez de matr.
46 lib. 6 disp. 1. nu. 4. † Imo neq; valet donatio facta ante
contractum matrimonium, si eius effectus differatur
in tempus contracti matrimonij, constat ex leg. quod
47 sponsç. C. de donat. ante nupt. & ratio est, † quia idem
est fieri tempore inhabili, vel prohibito, & conferre
ad tempus inhabile vel prohibitum l. in tempus ff. de
hæred. inst. l. cum qui ff. de iurisd. omo. iud.
48 † Licet autem non valeat donatio inter coniuges,
valent tamen cæteri contractus inter ipsos initi, vt em-
ptio, venditio, permutatio, habetur expresse. l. si spon-
sus versic. circa venditionem ff. de donat. int. vir. &
vxor, quod intellige, si venditio sit facta animo ven-
dendi &c. quia si contractus sit factus aoimo donandi
est nullius valoris, expressum est. l. si sponsus cit. vers.
49 † Principale enim propositum semper inspicitur leg.
rogasti in prin. l. si quis nec caussam ff. si certum petat,
50 ex quo vnum deducitur notabile, † quod si venditio
sit facta animo vendendi, licet sit facta minori pretio,
nō indiget insinuatione, & sustinetur, & suppletur pre-
tium, si vero sit facta animo donandi, rescinditur pre-
51 tio restituto. † Legatum etiā factum inter virū, & vxo-
rem valet, quia licet sit quædam species donationis. l.
legatum la a. ff. de leg. 2. confertur tamen in tempus so-
luti matrimonij ad quod tempus collata donatio vali-
da est, vt infra, & ita docent Archar. ex Cap. si pater
de testam. in 6. vbi hoc videtur supponi & ibi fran.
notab. 6.
52 Sed pone, † quod coniuges vere non sint coniuges,
sed tantum putati coniuges, ob aliquod impedimen-
tum dirimens, vt quia, v.g. Titius & Berta contraxerūt,
ideo vere putantur coniuges, attamen matrimonio su-
best impedimentum dirimens, & ideo non vere coniu-
ges, sed tantum putati, si quid alter alteri donet quid di-
cendum de ista donatione poterūtne sibi retinere do-
natarij sibi rem donata?
Respondeo si vtriq; coniugi tam donatario quam
donanti notum fuit impedimentum, & nullitas matri-
monij, & matrimonium est consummatum, donator
non potest repetere rem donatam, sed fiscus eam sibi
vendicat, si vero non sit consummatum matrimoniū,
discrepant Doctores, an fiscus repetat, quod pertinet
ad forum exterius. In foro conscientiæ donatarius
semper retinet rem donatam, quousq; fiscus repetat,
illiq; per sententiam iudicetur; quod donans non pos-
sit repetere rem donatam habetur expresse. l. cum hic
status §. fin. in fin. ff. de donat. int. vir. & vxor, quod sit
certum hoc sequta copula, & matrimonio consumato
patet, quia leges puniunt incestum, qui copula perfi-
citur, quod sit dubium copula non sequta Io. Lupus:
rub. de donat. §. 36. nu. 7. quod donatarius in foro con-
scientiæ in vtroq; casu possit retinere, donec sit sequta
53 sententia, & fisco res sit adiudicata, probatur. † quia
tradens ex falsa caussa, si falsitatis sit conscius censetur
donando abdicare à se dominium, illud transferens in
donatarium, nisi donatarius sit effectus incapax illius
dominij aliquo iure l. cuius per errorem ff. de reg. iur.
& l. 1. ff. de condit. indeb. At in hoc casu nullo iure do-
natarius est effectus incapax rei donatæ, sed tantum in
delicti pœnam, nempe matrimonij irriti datur actio
fisco ad vindicādum, & auferendum ab eo, ergo potest
donatarius retinere, quoad sententia sequatur, & per
54 illam res fisco ad iudicetur, † quia pœna non debetur
nisi sequta sententia Ang. Donatio. 3. num. 5. Siluester
55 donatio. 2. quæst. 2. Tabiena donatio 3. quæst. 3. nu. 4. †
Si vero solus coniux donans est conscius impedimen-
ti, & nullitatis matrimonij, & aliquid leget alteri con-
iugi ignoranti, constat legatum valere l. fin. ff. de leg.
1. l. præfectus ff. de rit. nupt. leg. 2. §. contrarium ff. de his
quib. vt indig. de alijs contractibus inter viuos, quibus
coniux innocens à coniuge conscio nullitatis aliquid
acquisiuit, an possit retinere, varie loquuntur, tu dic,
56 † Coniugem ignorantem impedimentum, & nullita-
tem matrimonij, si quid recipiat à sciente, siue titulo
dotis, eo quod dos illi sit constituta, seu aucta, aut ti-
tulo donationis, aut cuiuscunq; contractus inter viuos,
aut vltimæ voluntatis in neutro foro teneri restituere
acceptum etiam dissoluto matrimonio, ratione supra
adducta. Quia donās ex falsa caussa censetur à se trans-
ferre dominiū ita donando, cum ergo iste donet sciens
matrimonium esse falsum censetur à se abdicare do-
minium, & lex tale dominium, applicat coniugi in-
nocenti.
57 † Quod verum est in vtroq; foro, quando innocens
laborat ignorantia inuincibili iuris, & facti, quod si la-
boret tantum ignorantia iuris non vero facti, quia vi-
delicet sciebat impedimentum, v.g. sciebat inter ipsos
intercedere consanguinitatem, at nesciebat hac posi-
ta matrimonium dirimi licet hac ignorantia mulier
sæpe iuuetur ne amittat propria bona non tamen iuua-
tur vt lucrum comparet. l. si adulterium §. 1. ff. ad l. iu-
liam de adult. & ibi Glossa verb. illicitum, estq; com-
munis

munis vt refert & sequitur Couar.4. decret.2.p.cap.6. quare in hoc casu in foro fori per iudicis sententiam poterit fisco adiudicari, at in foro conscientiæ potest
58 retineri. † Quod si donans erat in bona fide, quia nesciebat impedimentum, vel matrimonij inualiditatẽ, vel donatarius sciebat vel vterq; nesciebat, tunc vtroq; casu donatio est nulla & item nullum est legatum & de primo probatur qui procedunt per errorem tam le-
59 gatum quam donatio. † Nihil autem magis contrarium consensui, quā error. l. si per errorem ff. de iur. om. iud. & quia coniux nesciens impedimentum, & nullitatem est expers delicti, ergo non est æquum, quod priuetur suis bonis, & propter delictum alterius fisco applicentur, legatum ergo donantis hæredibus debebitur, & donatio ipsi donanti viuenti, mortuo au-
60 tem suis hæredibus. In 4. † item casu, quando vterq; coniux est ignarus impedimenti & nullitatis donatio item nihil valet, & probatur ratione ad lata in l. cū hic status §. fin. vers. si quis sponsam ff. de donat. int. virum & vxor, quæ redditur talis quia non quasi ad extraneū, sed quasi ad vxorem fecit, detecta ergo matrimonij nullitate donatarius nihil potest retinere, nec vllo modo morte confirmatur talis donatio Sanchez de matr. lib.5. disp.2. nu. 8. & 9.
61 † Ratio quare donationes inter virum & vxorem non valeant est, ne mutuo amore se spolient vt cognoscimus an aliquando valeant videndum est, quid sit, mutuo se spoliare, quia quotiescunq; non se spoliabunt donationes erunt validæ, quia cessabit ratio inualiditatis, cognito ergo quid sit, se spoliare cognitum etiam quando donationes sint vel non sint validæ.
62 † 1. Ergo coniux donatarius non dicitur spoliare donantem, quando ex donatione donatarius non fit ditior, licet donans fiat pauperior. Imo neq; dicitur expoliare donantem, licet esset aliquid insumpturus de suo, nisi donum accepisset, v.g. maritus donat vxori decem, quæ nisi à merito accepisset, decem ex suis erogasset pro soluendo debito, quod soluit illis decem. habetur expresse. l. si sponsus ff. de donat. int. vir. & vxor. illis verbis concessa donatio est sepulturæ caussa, nam sepulturæ caussa locum marito ab vxore, vel contra donari posse constar, hoc autem ex eo euenit, quod definiri solet, eam demum donationem impediri solere; quæ & donantem pauperiorem, & accipientem faceret locupletiorem. Porro hic non videtur fieri locupletior in ea re, quam religioni dicauit; nec mouet quid quam, quod emisset, nisi à marito accepisset. Nam & si pauperior ea fieret, nisi maritus dedisset non ta-
63 men idcirco fit locupletior, quod non expendit a. † Coniuges non dicuntur se inuicem spoliare, licet donatarius fiat ditior, si donans non fiat pauperior, habetur expresse l. si sponsus in fin. ff. de donat. inter vir. & vxorum, & colligitur à contrario sensu ex cap. fin. de don. int. vir. & vxor. donationes ergo in quibus donatarius non fit ditior, licet donans fiat pauperior, & in quibus donans non fit pauperior, sed donatarius fit ditior sunt validæ, quia hoc non est se inuicem spoliare, & ita hoc modo donata possunt retineri. Ex eo quod coniuges non dicuntur se inuicē spoliare, quando coniux donatarius non fit ditior, licet donans fiat
64 pauperior sequitur 1. † Quod si aliter coniux donet alteri centum, & ex istis coniux donataria expendat inutiliter, vel prodigat quinquaginta, tenetur restituere tantum quinquaginta, quia in illis facta est locupletior & hoc quando donatio fuerit reuocata, vt supradictū est, probatur ex l. quod autem §. si maritus ff. de donat. int. vir. & vxor. & ratio est, quia donatio non valet nisi in ea parte in qua fit ditior, sed donataria non efficitur ditior, nisi in quinquaginta, ergo illa tātū quinquaginta tenetur restituere reuocata donatione. 2. Infertur valere donationem, qua alter coniux donat alteri pecuniā, qua domum igne incensam iterum ædificet, quia neq; in hoc coniux donatarius effectus est ditior, licet tantundem de suo expendisset in ædificando.
65 Nota † tamen quod hæc regula nempe, quod donatarius non dicitur fieri locupletior accipiendo ab alio coniuge centum, v.g. quæ nisi recepisset fuisset expensurus ex suo, valet inter coniuges, inter quos vt textus loquitur res non sunt ita amare tractandæ. l. si id quod vers. si quas ff. de donat. inter. vir. & vxor. re autem vera in alijs casibus hoc modo accipiens dicitur fieri locupletior, vt l. pupillo ff. de solut. Ex eo postea, quod iidem coniuges non dicuntur se inuicem spoliare, quando donatarius fit locupletior, sed donans non redditur
66 pauperior, sequitur. † quod si quis vellet marito legare centum, & maritus roget, vt leget vxori, huiusmodi legatum valeat, quia maritus non fit pauperior, habetur l. sed si vir. §. si vir. ff. de donat. int. vir. & vxorem.
67 † Neq; obstat l. hæc ratio in fin. ff. de donat. int. vir. & vxor. vbi habetur. Si donaturum mihi iussero vxori meæ dare nullius esse momenti Iulianus scribit. Perinde enim habendum ac si, si ego acceptam rem, meā factam vxori meæ dedissem, neq; l. idēmq; ff. eodem titulo ibi. Idemq; est, &, si mortis caussa traditurum
68 mihi iuxero vxori meæ tradere, † quia respondetur, quod hic duo textus, habent in se vnum actum occultatum, quo donatarius prius acceptat donationem, deinde iubet donari alteri coniugi Odosted. l. 1. in fin. ff. de donat. int. vir. & vxor. & Couar. 4. decret. 2. p. cap. 7. §. 1. num. 11. inquit aliud est repudiare legatum, vel rem delatam, aliud iubere donationem sibi paratam, & oblatam fieri vxori, hoc enim casu ipsam danationem non repudiat vir, sed recipit & donum vxori fieri iubet, ex verbis enim legum ipsarum colligitur vxorē esse vocatam, & admissam ex viri dispositione, qui expresse renunciat donationi onerans donantem, vt det
69 vxori, quod colligitur, ex illo verbo, iussero, † verbum enim iubere importat necessitatē, vt annotauit Alber. & suo dictionario verbo iubere & Rebuff. l. 164. verbo iubere ff. de verb. signif. vbi omnes significationes huius verbi, quas refert important iubētem habere actionem, & imponere necessitatem; quando enim iubens non habet actionem, & necessitatem non imponit, alio modo loquitur textus vt in dict. l. si vir §. quod legaturus, ita habetur, quod legaturus mihi aut hæreditatis nomine relicturus es, potes rogatus à me vxori meæ relinquere; in primo ergo casu relictum est acceptatum, & iubetur, quod vxori relinquatur, in secundo autem non est acceptatum, & rogatur, quod eidē
70 relinquatur. † In omnibus ergo casibus, in quibus alter coniux hæreditatem legatum, aut donationem sibi fieri paratā non acceptauit, vel in ijs nil iuris quæsiuit, potest rogare, vt alteri coniugi fiant secus autem, si acceptauit, vel ius acquisiuit, in priori enim casu nihil perdit, sed non acquirit, quod traditæ regulæ non repugnat in a. autem perdit, quia acquisitum alteri tra-
71 di. † Si vir prodigus rem, quam prodige esset consumpturus, donet vxori, tenet donatio, quia licet donatione vxor fiat ditior, maritus non fit pauperior, quia adhuc res illas fuisset prodige consumpturus.
72 † Non valet autem donatio facta a marito ex rebus vxoris etiam illa consentiēte. quia ipsa fit pauperior, & maritus ditior, acquirit enim in donatario obligationē ad antidora, quæ est obligatio naturalis ita Bartholus
73 l. 2. §. 1. ff. de donat. Siluest. donatio 2. quæst. 1. † Valet autem facta caussę piæ, quia ibi non consurgit obligatio ad antidora & ideo maritus non fit ditior.
74 Sed † dicenturne fieri pauperiores cōiuges renunciando constante matrimonio in fauorem vnius ex ipsis bonis acquisitis vel acquirendis dum simul viuūt? v.g. acquisiuerūt aliqua bona maritus & vxor vel sunt acquisituri potest ne maritus constante Matr. renuncia-
75 re illis lucris in fauorem vxoris, † certum est, quod antequam matrimonium ineant, possunt inter se conuenire, quod talia lucra sint omnia mariti, vel omnia mulieris, quia ista non est donatio, sed contractus initus nundum constante matrimonio, tota difficultas, est an possint conuenire simul constante matrimonio, ne
76 diuidantur in fauorem alterutrius illorū † lucra enim inter eos essent diuidenda, quæ fiunt constante matrimonio,

monio, & ideo illis renunciando videtur alter coniux
fieri ditior, & alter pauperior, & ideo non licere. Re-
spondeo , quod vxor & maritus possunt alter in fauo-
uorem alterius renunciare lucris nondum acquisitis,
quia vere non efficiuntur pauperiores , quia nundum
sunt in eorum dominio,nec est facta realis incorpora-
tio in patrimonium suum per actum verum , & natura-
lem, sed ficte, & reuocabiliter per legem . Et sicut pos-
sunt vnus in fauorem alterius renunciare hereditatem,
vel legatum , quod ipsi acquiritur ipso iure sine aditio-
ne , quia requiritur acceptatio, & nisi velit acceptare
dominium ad illum , cui facta sunt , non transit , &
potest renunciare , ita etiam coniuges possunt renun-
ciare ista alter in fauorem alterius , quibus etiam ratio-
77 nibus probatur † posse mulierem renunciare in fauo-
rem mariti iam acquisitis lucris quibus non tamen po-
test maritus in fauorem vxoris , quia iam est effectus
dominus medietatis illorum lucrorum per incorpora-
tionem realem in suum patrimonium ; sed quia ista ni-
78 tuntur fundamentis ab aliquibus negatis, vt donatio-
nes horum lucrorum valeat , tam acquisitorum , quam
acquirendorum donationi addatur iuramentum , quia
hoc modo dirimentur omnes lites , iuramento enim
addito prohibita inter coniuges confirmantur Sãchez
de matrim.lib.6.disp.11.Aduerte tamen , quod renun-
ciatio lucrorum acquirẽdorum potest fieri in fauorem
alterius coniugis ab altero coniuge in præiuditium le-
gitimæ debitæ ascendentibus , & descendentibus , at
vero acquisitorum non potest fieri in preiuditium le-
79 gitimæ, quia dominium est iam acquisitum , † quod si
dicas hoc argumentum probare neque posse fieri re-
nunciationem acquisitorum à mulier in fauorem viri
respondeo ista non esse ita amare tractanda inter cõ-
iuges , vt inter alios , vt docet text.l.si id quod vers. si
quis ff. de donat.inter vir & vxor. & simili arg. similem
adhibet responsionem Glossa l. si sponsos vers. nec te
moneat. ff.eodem tit.& ita docent Lupus allegat.§ 63.
in fine Gutierez 2.pract.quæst.127.nu.4.& 5.
80 An autem sint † validæ donationes remuneratoriæ
inter virum , & vxorem , ab hac quæstione citose ex-
81 pedit † Arias Pinellus l.1.p.3.n.62.& 63. de bonis ma-
ternis asserens nullas huiusmodi posse dari donationes
inter virum , & vxorem ea ratione , quod donatio re-
muneratoria sit tantũ illa , quæ fit in remunerationem
obsequiorum , quæ patiuntur ius agendi & petendi re-
munerationem , quod probat validissimis rationibus ,
Doctoresq; idem sentientes sacrum adducit , & cum
vxor nulla obsequia possit præstare viro, per quæ con-
sequatur ius iustitiæ , vt remuneratio sibi exhibeatur ,
cum omnia vxoris obsequia marito dicat esse debita
ratione societatis coniugalis,concludit, quod nulla po-
test inter maritum, & vxorem esse donatio remunera-
toria , quia nullum ast debitum , quod ex iustitia petat
remunerationem, & si illi obijcias legem , quod autem
§. si vir ff. de donat. int. vir , vxor, cui textui innituntur
Doctores ad probandam donationem remuneratori ã
sustineri; Respondet eo textu non sustineri eam dona-
tionem,eo quod remuneratoria sit, sed quia neuter cõ-
iugum redditur pauperior , cum fiat compensatio.
82 † Attamen, quia iura & Doctores donationi remune-
ratoriæ multos tribuunt effectus , non ast negandam
dari etiam inter coniuges maxime,quia ex legibus col-
ligatur non esse necesse , quod merita sint talia , quod
iustitia mercedem poscat , sed satis sit , quod sint talia,
quæ deceat virum probum , & honestum renunciare ,
obligentq; lege gratitudini ad antidora vt ex l. Aquilius
regulus ff. de donat.ibi defendi non meram donatio-
nem esse , sed officium magistri mercede remunerare
& l.si pater §.fin.ff.de donat.& l.mater §.sed licet ff.de
eo quod tract.cau.& leg.sed & si lege §. consuluit ff.de
petit.hæreditatis ibi plene si antidora acciperent dicẽ-
dum est locupletiores factos, quatenus acceperunt , &
velut genus hoc esse permutationis . Ecce quomodo
iureconsultus donationem remuneratoriam obligan-
tem ad antidora appellat permutationem, & probatur
etiam ex l.1.ff. de donationibus , vbi dum assignatur ,
quæ sit proprie donatio; dicitur eam esse,ad quam do-
nator nulla alia præcẽdenti caussa , nisi vt magnificen-
tiam,& liberalitatem exerceat,ducitur;cum ergo obli-
gatus ad antidora non donet gratia solius exercendæ
liberalitatis, sed potius, vt naturale debitum soluat, nõ
erit simplex donatio sed vere remuneratoria , & ita te-
nent multi , quos refert , & sequitur Sanchez loc. cit.
disp 6.n.1.& præcipue Io: Garzias tract.de remunerat.
donat.n.1. vbi multis seq. reprobat sententiam Pinelli
& eius fundamenta euertit , suamq; asserit receptissi-
mã,& communissimã,idest quod detur inter coniuges
donatio remuneratoria, & sit valida, quibus & ego as-
sentior , & probatur . quod sit valida , quia leges pro-
83 hibent inter coniuges solam donationem, † hæc autẽ
84 non est stricte donatio, sed potius debiti solutio.† Re-
quirit tamen aliquas conditiones.1. Quod fiat ob me-
rita ,& vt valeat in foro conscientiæ ,non est necesse ,
quod merita probentur , sed sufficit , quod extiterint
Nauar. in sum. cap.17. hispana num.145. Gutierez de
iura.p.1.Cap 5.n.18. in foro autem fori non est neces-
se, quod exprimatur fieri ob merita , sed sufficit , quod
probentur præcessisse leg. si vero §.idem papinianus ff.
mandati. Secundum requisitum est. vt merita , ob quæ
fit donatio, non sint alias debita ; quia si essent debita ,
85 non essent digna remuneratione,† quia in necessitati-
bus nemo vnquam liberalis existit l.rem legatam ff. de
adim.leg.l.seruo ff.de hæred.instit.& ita docet Ripa.l.
si vnquam quæst.14.num. 30. C. de reuoc. donat.& alij
apud Sanchez loco cit.disp.6.n.4. Tertium requisitum
quod fiat ista donatio ob merita insignia;nõ enim quę-
libet merita sufficiant idem Sanchez num.5. Quartum
requisitum, quod merita donationi equiualeat.si enim
donatio excedat, in excessu habetur, vt simplex dona-
tio, & non valet, nisi vt supradictũ est,intellige, quoad
excessũ,quia quoad æqualitatẽ cũ maritus valet,habe-
tur c. relatũ el 2. de test. ibi iuxta seruitutis meritum ita
Alex.de neuo c.fin.n.7.de donat.int.vir.& vxor.& alij,
86 †quomodo autẽ merita debeant æquari in donatione,
& quomodo cognoscendum,an merita,& donatio sint
æqualia , dico hoc esse remittendum iuditio prudentis
viri , qui inspecta qualitate personarum , & qualitate
87 seruitij iudicabit : † seruitia enim præstita ab vno plus
æstimantur, quam præstita ab altero, & diuites, & no-
bilis solent plenius seruitia compensare. Remittitur er-
go æstimatio iuditio prudentis. Menochius de arbitr.
lib. 2. casu 132. nu.7. Quod autem diuites soleant ma-
iorem referre gratiam cap.1. de donat. Non sunt autẽ
ita ad apicem ista iudicanda , quia res inter coniuges
88 non ita amare tractantur † Merita autem remunera-
tione digna in vxore sunt illa, ad quæ ratione status sui
non tenetur, & dico ratione status, personæ, & ratione
status matrimonij, non enim ideo,quod mulier est cõ-
iux , tenetur ad munera seruæ , nec persona nobilis
ad ea , ad quæ tenetur vilis, præterea non tenetur ad
modum exquisitissimum, Item seruitus impensa mari-
to in longa , & diutina infirmitate , vel exhibita eius
consanguineis, & alia huiusmodi, quæ prudens iudica-
89 bit. † Ex quibus etiam infertur , quod si mulier donat
alicui aliquam res absq; tamen spe matrimonij , si po-
stea donatario nubat , potest donatarius constante ma-
trimonio afficere donatione remuneratoriam con-
iugem,quæ donauit antequam esset coniux .
90 † Accidit etiam aliquando virum constituere dotẽ
vxori,& aliquando vxorem merito , quæ est quædam
donatio ideo videndum an valeat & possint eam reti-
nere , & dico non solum ante contractum , sed etiam
post contractum matrimonium posse vxorem , non so-
lum augere traditam dotem, sed nullo modo traditam
constituere , quod possit augere patet l.si constante &
l.fin.vers.quare enim paulo post prin.C.de donat.ante
nuptias & expressius §. est & aliud vers. in primis qui-
dem Instit.de donat.& ista dotis constitutio valet. Non
valet autem . si vir constante matrimonio dotem con-
stituat vxori l.si quis vxori ff.de donat.int. vir. & vxor,
& ra-

& ratio est, quia constituere dotem, est donare l.fin.§.
si à socero ff. quæ in fraud.credit.& docent Abbas cap.
& si necesse nu.2.de donat.int.vir.& vxor.& alij apud
91 Sanchez loco cit.disp.7.num.2.† 7.Valet autem dotis
constitutio facta ab vxore marito, non autem à mari-
to facta vxori, quia dos constitnta ab vxore soluto ma-
trimonio redit ad vxorem, constituta autem à marito
soluto matrimonio non redit ad maritum, sed cedit ipsi
vxori, & ita ista est perfecta donatio, non autem illa,
quare, si maritus constituat dotem vxori semper illam
poterit reuocare vsq; ad mortem, si vero non reuocet
morte confirmatur, vt dictum est de alijs donationi-
bus, idem dic etiam de dote constituta à marito vxori
ante matrimonium constitutum, si referatur in tempus
matrimonij constituti, quia idem est referre in tempus
inhabile, & fieri tempore inhabili, cum ergo maritus
non possit constituere dotem vxori constante matri-
monio, nec poterit constituere referendo in tempus
matrimonij contracti, quod est idem ac dicere consti-
tuere dotem vxori, cum hoc pacto, vt eius non fiat, nisi
matrimonium sequatur, quia hæc est quædam dona-
tio inter sponsos relata in tempus matrimonij constan-
tis, quod est prohibitum, & non valet talis donatio, nisi
92 morte confirmetur.† Si vero nundum inito matrimo-
nio maritus constituar dotem vxori, non referendo in
tempus contractt matrimonij, sed ita, vt mulier statim
fiat domina dotis siue sequatur, siue non matrimoniũ.
statim valebit, qnia talis donatio nullo iure prohibita
est, & hoc expresse probat text.in l.1.C. de donat.an-
93 te nuptias & tradit Abbas loco citato & alij.† Valet
tamen dotis constitutio si fiat etiam constante matri-
monio à sene iuueni, quæ illi nupsit, vel ab ignobili no-
bili, quia hæc est potius remuneratoria, quam simplex
donatio quam diximus valere; fit enim in compensa-
tionem iuuentutis, aut nobilitatis, & idem erit dicen-
dum etiamsi nobilis vel iuuenis vxor sit pauper, mari-
94 tus autem diues, † quia solo matrimonio non potest
fieri compensatio, quia, si præmoriatur vir, vxor passa
damnum, siue iuuentutis siue nobilitatis remanebit læ-
sa, & ita cõpensatio non erit iusta, & ita tenent Theo-
logi & legistæ apud Sanchez lib. cit. num.4. & ideo sa-
tisfit donatione vel dote.
95 † Valebit etiam, si quis virginem deflorauit, & du-
ctam in vxorem dotet; quia hæc non est simplex do-
natio, sed quasi debitum descendens ex cap. 1. de
96 adult. † Item valebit, si Pontifex dispenset, vt matri-
monium ineatur inter duos consanguineos hac tamen
lege, vt maritus vxorem dotet, etsi dotet constante
Matrimonio, valet constitutio dotis, quia non est do-
natio sed datio dotis ex caussa onerosa. Item si con-
suetudo patriæ esset, quod maritus vxorem dotaret,
quia consuetudo vincit legem; tandem valeret si ma-
ritus dotaret vxorem, vt animi consanguineorum
vtriusque coniugis discordes concilientur; quia non
est simplex donatio, cum sola liberalitas non moueat
ad dotandum, sed bonum conciliandæ pacis, & pro-
batur per l. Creditor §.1. ff. mandati. Vbi promissum
pro pace obtinenda occasione Matrimonij nequit
repeti à muliere, quem textum ibi Bald. ad hoc com-
97 mendat. † Dotis autem sic constitutæ à sene iuueni, vel
ab ignobili nobili, adueniente casu, quo mulieri sit sol-
uenda; hoc modo ex bonis mariti facienda est extra-
ctio. Si dos sit constituta ante Matrimonium est ex-
trahenda ex toto cumulo hæreditatis, tamquam æs
alienum, & minuit legitimam ascendentium, & de-
scendentium, post enim extractionem dotis extrahi-
tur legitima, & ita minuitur, si verò dos constituatur
contracto matrimonio, non minuit legitimam ascen-
dentium, vel descendentium, sed extrahitur ex illa
parte, de qua testator poterat disponere in eorũ præ-
iudicium, & ratio est. quia dos, quæ constituitur ante
Matrimonium contractum est ex caussa onerosa, &
necessaria, & ideò non est donatio, sed contractus
onerosus do, vt facias, do tibi dotem, vt mecum nu-
bas, dat enim maritus dotem; vxor iuuentutem, vel
nobilitatem, Dos verò, quæ constituitur iam contra-
cto matrimonio, si nulla promissio præcessit, est do-
natio remuneratoria ex caussa lucratiua, & voluntaria,
vt optime tradit Bartol. Socinus l.1. num. 73. ff. solut.
Matrim. Dotatio autem remuneratoria, quando non
98 fit, vt debita lege iustitiæ, non minuit legitimam. † Ex
dictis colliges etiã dotẽ vxori constitutã eo quod Sum.
Pontifex ita disposuit in dispensatione, vt supradictum
est, esse detrahendam ex toto cumulo hæreditatis, est
enim ex caussa necessaria, est enim quidam cõtractus
cum Pontifice initus, concedo dispensationem, tu do-
tabis vxorem; ita si dotauit, quia deflorauit deducitur
99 ex toto corpore, quia est debita ex iustitia. Si † vero
dotat ratione consuetudinis; vel consuetudo tantum
permittit, vel cogit, si cogit dotare detrahitur ex toto
corpore, quia est necessaria, si verò permittit deduci-
tur tantum ex ea parte, de qua potest disponere in præ-
iuditium ascendentium vel descendentium, quia est
ex caussa libera; & ita etiam, quando vir dotat vxorem
ob bonum pacis, vel aliquod intercessit pactum, vel
nullum, si intercessit extrahitur ex tota hæreditate,
quia est ex caussa necessaria, si pactum non intercessit
extrahitur ex illa parte, de qua potest disponere, & ita
dicito de omnibus alijs casibus similibus.
100 † Aliquando etiam magna est altereatio, & gra-
ues suboriuntur lites inter relictam, & hæredes mariti,
quia vxor petit sibi restitui dotem ex confessione ma-
riti de recepta dote, quam tamen non constat eum
recepisse, & negant hæredes illi dare, quia de rece-
ptione non constat, nec item constat voluisse donare
confitendo se recepisse, quod non constat recepisse.
Hæc quæstio est coniecturalis & valde difficilis, prius
tamen certa trademus deinde in dubijs, quod rectius
videbitur subtexemus.
101 Certum est ergo primo, quod, si vir simulate con-
fitetur receptionem dotis integræ, vel maioris sum-
mæ, vt consulat honori suo, ne videatur duxisse indo-
tatam, vel non competenter dotatam; vel vt satis fa-
ciat parentibus, aut consanguineis, qui matrimonio il-
li non acquiescunt, talis confessio est nulla, nec inducit
donationem, quia manifeste constat de simulatione;
& vbicumque potest assumi alia ratio, & coniectura
nunquam præsumitur donatio.l. si id quod aptum ff de
solut.l. cum de indebito ff de probatio. cum ergo hic
habeamus caussas manifestas confessionis, non præ-
sumetur donatio
Communis est etiã sententia, quod, si dos ante ma-
trimonium fuit promissa, & maritus matrimonio inito,
& constante fatetur se eam recepisse, ista confessio nõ
sit facta spe futuræ remunerationis, vel animo donan-
di, sed quod vir dotem vere recepit, ita tenet Couar. 1.
variar.cap.7.nu.7. Menochius de præsumpt.lib.3 præ-
sumpt.12 num.53. qui multos refert dicens esse rece-
eptiorem sententiam Gutierez alleg.116. num 17. &
ex Theologis Molina de iust & iure tom.3. disput 439.
102 §.item quando præcessit: † Quæ sequuntur maxime
sunt cõtrouersa, suis rationibus fulciũtur, & suos acer-
rimos patronos habent, ego tamen consulens potius
vtilitati, quam speculationi breuiter fuse ab alijs tradi-
ta complectar.
Confessio receptæ integræ dotis vel maioris summę
de cuius receptione non constat si facta sit ante con-
tractum matrimonium & sit certũ factã esse animo do-
nandi, confessio, & donatio illa est omnino inualida,
nec morte donantis confirmatur probatur ex leg 1. C.
de donat. si vero non sit certum esse factum animo do-
nandi, neq; præsumitur facta tali animo, sed præsumi-
tur facta spe futuræ numerationis ratio est, quia con-
fessio facta futuræ numerationis valet, facta vero ani-
103 mo donandi est nulla, † actus autem factus, quando
vna via est permissus, & altera reprobatus debet intel-
ligi factus ea via, qua potest sustineri, ne eligatur inter-
pretatio, per quam actus redditur nullus Bart. l. de pu-
pillo §. sed vt reprobari num.7 ff. de noui oper. nunciat
& ibi Alex. & Iason & idem dicendum est, quando
con-

confessio talis facta est in ipso contractu matrimonij:
Si vero maritus iam inito matrimonio confitetur se re-
cepisse vel totam dotem, vel maiorem summam, &
nulla antea fuit promissa, tunc in dubio, quo illam
confessionem fecerit præsumendus est id fecisse ani-
mo donãdi, quia cum iam sit secutum matrimonium,
& nulla dos sit promissa, aut recepta, non datur locus
præsumptioni, quod illam faciat confessionẽ spe do-
tis soluendæ, sed potius, quod mulieris blanditijs addu-
ctus, & illius amore id fecerit animo donandi, & huic
104 simile est, quod,† qui fatetur, se debere alicui aliquã
summam, quam reuera non debet, in dubio censetur
velle ei illam summum legare. habetur expresse l. qui
vxori ff. de aur. & arg. leg. & alijs iuribus; huiusmodi au-
tem confessiones dotis semper sunt validæ in omnibus
illis casibus, in quibus sunt validæ donationes, & etiam
in illis casibus sunt inualidæ & confirmantur vel non
confirmatur sicut eædem donationes. Ex quibus col-
liges confessionem receptæ dotis, vel totius summæ,
vel maioris, quam vir ignobilis, vel senex facit mulie-
ri nobilis, aut iuueni, siue ante, siue post matrimonium
fiat semper valere, & statim, ac facta est habere robur,
& firmitatem, & ea in dubio præsumitur factam animo
donandi, & ratio est, quia, cum æquitati consentaneum
sit, hanc disparitatem compensari, in dubio recte præ-
sumitur compensata tali confessione, cum merita sint
nota.
105 Pro complemento remanet videndum, quod iudi-
tium sit faciendum de confessione facta à marito post
contractum matrimonium dotis, quam fatetur se rece-
pisse ab alio, quam ab vxore an sit præsumendum esse
factam eo quod vere sit facta, numeratio dotis, an ve-
ro spe futuræ numerationis, an tandem animo donãdi:
Et quoad primum, an censeatur facta confessio, quia
vere sit facta numeratio. Dico non censeri, hoc modo
factam; sed maritus potest opponere exceptionem non
numeratæ pecuniæ, quia nullibi cautum reperitur, &
obseruat Menochius lib. 3. præsumpt. 12. num. 79. hanc
exceptionem esse denegatam marito aduersus extra-
neum, quæ illi est concessa aduersus alios, si tempore
debito fiat. Quoad aliud vero, an sit facta animo do-
nandi, vel potius sit præsumendum ficte factam esse.
Respondeo, quod in dubio non præsumitur facta ani-
106 mo donandi.† Nam in dubio standum est verbis in-
strumenti, quæ vera præsumuntur. l. Cum precibus C.
107 de probat.† Nec simulatio præsumitur. l. 3. C. plus va-
108 lere quod agitur. Attamen etiam in dubio † aliquan-
do præsumitur facta animo donandi, & ita facta ficte,
& simulate, & hoc quando extant contrariæ coniectu-
ræ; vt quando vir confessus fuisset recepisse à valde cõ-
iuncto, nam tunc præsumitur ficta confessio, scilicet
animo donandi facta, ita Bald. Nouell. in tract. de dot.
p. 10. n. 14. Item quando maritus confessus est se rece-
pisse dotem à socero, hoc etiam casu fraus & simulatio
præsumitur, & confessio facta animo donandi. Præte-
rea, si maritus cõfitetur se recepisse dotem ab omnino
extraneo, cum quo tamen præhabitus fuisset aliquis
tractatus, quod maritus vxori cuperet donare suæ vxo-
ri. Eodem modo præsumitur facta ficte confessio rece-
ptæ dotis, si eam recepisse confitetur maritus ab omni-
no extraneo, & ius suum extraneus statim transferat in
mulierem.
109 Sed † pone maritum confessum esse, se recepisse do-
tem, idq. factum esse constante matrimonio; at deinde
socer, vel alter, qui dotem constituit, promittit alia scri-
ptura, vel instrumento se soluturum illam summam, quã
vir se recepisse confessus est, quid hoc casu dicendum?
talem confessionem esse factam, quia vere illa dos fue-
rit numerata, vel potius spe promissionis postea factæ,
vel spe futuræ numerationis, idest an sit facta, quia vere
dos fuit soluta, an vero, quia sperabat fore, quod illi pro-
mitteretur illa dos, & ita subsequens scriptura, vel in-
strumentum sit sperata promissio, aut tandem sit facta,
quia sperabat esse soluendã? Respondeo, quod aut pro-
missio facta de dote soluenda in continenti subsequta
est ipsam confessionem receptæ dotis; vel quando fa-
cta est talis promissio non est lapsum tempus concessũ
ad opponendam exceptionem non solutæ dotis; vel
tandem facta est lapso tempore concesso ad opponẽ-
dum. Primo casu talis confessio facta à marito præsu-
mitur facta spe futuræ promissionis, quæ postea sit alia
scriptura, vel instrumento, & probatur per text. l. minor
110 viginti annis cui fideicommissum ff. de minor. † vbi
dicitur, quod quando præcedit confessio de recepto &
deinde promissio statim subsequitur, quod præsumitur
111 facta spe illius subsequtę promissionis. 2. † Quia, quã-
do vnus actus fuit factus statim post alterum, censentur
duo actus correspectiui, idest quod vnus caussa alterius
sit factus. l. si ventri. §. vlt. ff. de Priu. cred. & diffuse Me-
noch lib. 6. præsumpt. 10. 3. Quia ita practicatur: solent
enim mariti confiteri se recepisse dotem, & deinde cõ-
112 stituens dotem promittit se soluturum, & † coniectu-
ra sumitur à solitis: Quando promissio subsequta est
cõfessionem, sed nundum elapso tempore dato ad op-
ponendam exceptionem non numeratę dotis, idem di-
cendum est, quod supra dictum est, videlicet maritum
fecisse illam confessionem spe subsequtę promissionis,
& postmodum numerationis, sicuti teste Menochio
loco cit. num. 88. omnes Doctores admittunt, nam sub-
sequta promissio manifeste hoc indicat, quod intelli-
113 gendum est respectu ipsius mariti. † At respectu mu-
lieris maxima est difficultas inter Doctores & contro-
uersia, quæ in hoc consistit. An maritus qui facit hanc
confessionem non præsumatur recepisse dotem, ita vt
soluto matrimonio, vel alio eueniente casu restitutionis
dotis hæredes, mariti liberentur cedendo actionẽ, vel
potius teneantur restituere ipsi dotẽ, sic confessam vxo-
ri salua sibi actione aduersus promissorem, & respõde-
tur iuxta magis receptam opinionem hæredes mariti
non liberari cedendo actiones mulieri, sed teneri illi
114 ipsam dotem, & ratio est, quia maritus † recipiendo
illam promissionem censetur acceptasse nomen debi-
toris loco solutionis dotis, atque creditum transtulisse,
& nouasse in aliam caussam promissionis. & hoc maxi-
me verum est; quando socer, vel alter dotans promisit
ex alia caussa, se soluturam pecuniam illam, quam ma-
ritus confessus est se recepisse, vt v.g. si promisit dotans
se soluturum caussa mutui, vt ex ea percipiat annuum
censum. & maritus confessus sit se recepisse caussa do-
tis, quia tunc censetur facta nouatio, & ita pecunia ma-
net apud debitorẽ periculo mariti, e multo magis etiã
quando maritus recepit promissionem à socero, vel ab
alio donante quem sciebat non esse soluendo, vel cum
non esset soluendo, distulit; & iste factus est soluendo.
115 Secus autem est dicendum quando maritus cõfessus
est erga mulierem seipsam dotantem. Tunc enim hæ-
redes mariti cedendo actiones mulieri liberantur. Itẽ
quando socer qui post confessionem à genero factam
promisit soluere, successit ipsi filiæ. Maritus enim hoc
casu cedendo socero inanes actiones liberatur. Item
quando mulier succedit patri suo dotanti, vel alteri, qui
dotem constituit erga quos maritus confessus est suffi-
cit hæredes mariti cedere inanes illas actiones. Tãdẽ,
si post factã promissionem appareat, quod pars ipsius
pecuniæ fuit soluta ab ipso promissore præsumitur illã
confessionem esse factam solum spe subsequtæ deinde
promissionis, & futuræ numerationis. Ad 3. vero casum
propositum nẽpe quando promissio facta est post ela-
psum tempus datũ ad opponendam exceptionem non
numeratæ dotis, respondeo hoc casu sine oppositione
hæredes mariti non liberari cedẽdo actiones sed tenẽ-
tur dotẽ restituere ita Menoc. loc. cit. ex quo fere omnia
Sanch. & hoc modo regulandæ erũt donationes factæ
116 inter coniuges, quæ non fuit caussa mortis. † Si vero
donatio sit caussa mortis quocũq; modo fiat (fit. n. tribus
modis. l. 2 ff de don. cau. mor. & ita cõiter) sẽper est va-
lida, habetur expresse. l. si cũ seruũ in fi. l. seq. ff. de don.
inter vir. & vxor. & l. sed interim §. sed quod dicit ff.
eodem. vbi Gloss. verb. sed omnis. explicat idest qua-
litercũq. fiat, per huiusmodi autem donationes statum
non

non transfertur dominium in coniugem donatarium,
& potest coniux donans, quam diu superest est, hāc do-
117 nationem reuocare, † quāuis .n. per donationē caussa
mortis traditione sequta statim transferatur dominiū.
speciale tamen est, quod nō transferatur in donatione
caussa mortis inter coniuges, donec mors coniugis do-
nantis nō sequatur, habetur expresse cita. l. sed interim.
initio, quod verū est etiamsi coniux donās tradat alteri
coniugi rem sic donatam Couar. rubr. de test. 3. p. n. 4.
118 & fi. † & si adderetur cōditio quod esset irreuocabilis
non valeret, quia transit in donationē inter viuos. † Ad
validitatem autem huius donationis nō requiritur tra-
ditio rei, quia nullo iure probatur requiri, & habetur in-
120 star legati & ex illa detrahitur Falcidia, † si vero do-
natio reciproca fieret inter coniuges ea lege, vt coniux
alteri superstes bona donata possideret dū viueret, do-
natio valeret, & præiudicaret legitimę ascēdentiū. Quę
donatio caussa mortis facta inter cōiuges confirmatur
quoad dominiū deportatione viri donantis, licet eā re-
uocare possit vir dū vixerit, vt habetur l. si mors in prin.
cū glos. ibi. ver rata ff. de don. int. vir. & vxor. nec requi-
ritur traditio. Si autem facta confiscatione donationē
121 vir reuocet, dixi supra illa bona fieri mariti. † Hęc au-
tem donatio caussa mortis facta viro ab vxore morte
ciuili expirat vxori. Sicut morte ciuili donantis expirāt
cæteræ donationes caussa mortis factæ alijs, est .n. pri-
uilegium solius vxoris, vt morte ciuili viri nun expiret
122 Molin. disp. 289. Neq; donatio caussa mortis facta in-
ter coniuges retrotrahitur ad tempus donationis, vel
traditionis rei donatæ quoad dominium, sed cōfirma-
tur tantum morte ciuili donantis, bene tamen retrotra-
hitur quoad fructus ad idem tēpus donationis & tra-
123 ditionis sequtæ † & ita intellige quoad fructus nō ve-
ro quoad dominium legem illam si mortis caussa inter
virum ff. de don. int. vir. & vxo. ibi mortis caussa si inter
virum & vxorem donatio facta sit morte sequta redu-
124 citur ad hoc tēpus donatio, quo interposita fuit. † Do-
nationes inualidæ inter coniuges confirmantur iura-
mento, ita vt illa donatio, quæ ex se non est valida ad-
125 dito iuramento fiat valida, & ratio est, quia † hoc iu-
ramentum nō est contra bonum publicum, sed priuatæ
personæ, non enim ob bonū publicū, sed in fauorē pri-
uatum inducta est inualiditas donationum, ideo .n. lex
statuit, quod donationes inter cōiuges factæ nō valeāt,
ne mutuo amore se spolient, quod est bonum priuatū.
Neq; huiusmodi donationes omnino infirmantur, sed
morte donantis confirmantur, ergo etiam iuramento;
quod in his donationibus ad summū est contra bonos
mores ciuiles non autem naturales, in quo casu confir-
mat contractū Sanch. de mat. lib. 1. disp. 32. n. 1. & hanc
opinionē tenet Bart. l. si quis pro eo n. 17. ff. de fideiuss.
126 & alij multi apud eundē Sāch. lib. 6. disp. 11. n. 2. † Nec
requiritur quod donās præmoriatur persistens in eadē
127 volūtate, sed statim fit irreuocabilis. & † ratio est, quia
iuramentū in hoc casu sortitur primordialē naturā cō-
tractus, nō vero accidētalē vt multis probāt Rol. cōs. 6.
n. 37. lib. 1. Couar. c. quāuis pact. 1. p. §. 4. n. 1. vbi id late
prosequitur & declarat Gutier. de iur. 1. p. c. 37. n. 2. & 3.
128 † Donationes autē inter coniuges ex primordiali sua
natura erant validæ, licet iuris prohibitione aduenien-
129 te, sint factæ reuocabiles; † Nec requiritur rei donatæ
130 traditio; sed sine illa validantur iuramento. † Aduerte
autem ad hoc, vt iuramētū firmet donationem, debere
esse de futuro, nā si sit de pręsenti, vel de præterito non
firmatur donatio iuramēto, v. g. maritus iurat, se donare,
vel donasse vxori centum, & huic donationi addit iu-
ramentum, hoc iuramentū non reddit donationē vali-
dam, & irreuocabilem, sed tantum affirmat iurando, se
donare animo donandi, quod si ficte donet, licet iuret,
non ideo maius robur donationi additur, neq; erit per-
iurus reuocando, licet fuerit periurus donando, quia
iurauit se donare, vel donasse, non erit autem periurus
reuocando, quia nō iurat non reuocare. Si autem iuret
se non contrauenturū, incurritur periuriū nō seruando
iuramētum, cum possit absq; peccato seruari, in primo
ergo casu iurat tantum se donare, idest illam donatio-
nem esse veram, & liberam: in 2. autem non solum esse
veram & liberam, sed etiam se nō reuocaturum, quod,
cum non possit non seruare sine periurio, merito fit ir-
reuocabilis ita Couar. rub de test. 3. p. n. 14. cōcl. 4. Rant.
tract. de donat. p. 1. n. 268. Gutierez. de iur. p. 1. cap. 3. nu.
8. 11. & 12. & ita quoties iuramentum cadit in futurum
numquam poterit sine periurio reuocari.
131 † An autem confirmentur iuramento confessiones
de dote recepta, quando talis confessio non est facta
animo donandi, sed spe futuræ numerationis, certū est
iuramētum illud de dote in futurū soluere nō obligare,
quia in illa confessione receptæ dotis, & cōfessione sol-
uendæ includitur tacita conditio, si eadē dos mihi fue-
rit numerata, & soluta, & ita non obligat, nisi soluta,
vel numerata dote; quando vero est facta animo do-
nandi. quia videlicet maritus fatetur se recepisse dotē,
quā vere non accepit, & hoc animo donandi ipsi vxo-
ri distingue vt supra aut iuramentum est de præsenti,
vel de præterito, aut de futuro; si iuramentū est de pre-
senti vel de præterito donatio non confirmatur, & si
donatio reuocetur reuocans nō erit periurus cum iura-
mentū assertoriū nullā pariat obligationē in futurū sed
132 eius veritas pendet ab euētu pręsenti vel præterito, †
quod autē aliqui dicunt iuramentū assertoriū, quo quis
affirmat se donare, claudere virtute obligationem non
reuocandi est omnino contra naturā eiusdē iuramenti
assertorij iurans enim se dotem recepisse solum signifi-
ficat se ex tunc vere & nō ficte donare ac proinde vir-
tute recipere ab vxorem illam dotem eidem donatam
vt sic euitatur periurium, & ideo cum iuramentum re-
linquat donationem in sua natura, & minime cum af-
ficiat, remanet etiam iurata, inualida, & reuocabilis. Si
vero donatio est de futuro iuramēto addito confirma-
tur, quia, cum illud iuramentum sine culpa seruare non
possit erit reus periurij, vir, si illud nō seruat. & propte-
rea vt illud crimen euitetur donatio confirmatur, &
efficitur irreuocabilis. Hanc opinionem tenent Imola
Cap. cum contingat n. 89. de iure iur. Anton. Gab. tom.
3. com. lib. 3. tit. de donat. conclus. 3. nu. 4. & 5. Menoch.
lib. 3. præsumpt. 12 n. 45. iuncto 48. Gutierez de iuram.
2. p. cap. 3. nn. 11. 12. & 13. & Seraphinus multo allegans
de priuil. iuram. priuileg. 71 n. 55. & 56. & hanc fatetur
communem Couar. 2. var. cap. 7. n. 4.
133 At † quid dicendū de donatione facta, & iurata con-
tra prius iuramentum non donandi: v. g. maritus iurauit
se vxori nihil donaturum, & postea eidē donat, & do-
nationē iurat, confirmaturne ista donatio hoc iuramē-
to facta contra prius iuramentum? Resp non cōfirma-
ri, & ratio est, quia donatio inter coniuges ad sui cōfir-
134 mationē indiget iuramento, † quotiescunq; autē actus
contra prius iuramentū est iure inualidus, & solo iura-
menti vinculo confirmandus, & valorē & robur acce-
pturus, tunc iuramēto non cōfirmatur, sed remanet pe-
rinde inualidus, ac si iuramentū nō accessisset, & ratio
est, quia actus ille gestus, contra prius iuramentū est il-
licitus, & periurus ergo non potest ei tribuere robur, &
firmitatē iuramentū, quod non est vinculū iniquitatis
cap. inter cætera 22. q. 4. & cap quanto, de iure iurando
si vero donatio nō indigeret iuramēto ad sui cōfirma-
tionē, nō obstaret prius iuramentū, sed valida esset, siue
iuramento firmaretur siue non, priori iuramēto nō ob-
stante, quia actui gesto contra prius iuramentū quando
non indiget vinculo iuramenti ad sui valorem, & con-
firmationem non obstat prius iuramentū nec eius va-
lori, sed potest esse validus, siue iuramentum accedat,
siue non nullum impedimentum afferente priori iura-
mento de non donando, & ita sunt intelligendæ duæ
135 † Glossæ, quæ videntur sibi contrariæ altera in Cap.
licet mulieres in fine de iure iurandum: in 6. in qua
habetur iuramentum non confirmare alienationem
dotis contra prius iuramentum eam non alienandi.
Altera in Capit. fin. de procurat. in 6. in verbo reuo-
catus, in qua habetur, quod illum, qui iurauit, se
non constituturum procuratorem, si post tale iuramen-
tum constituat valide constituere; sed esse periurum.
Alienatio enim dotis non valet nisi iuramento fir-

metur, constitutio vero procuratoris ad sui valorem
nullo indiget iuramento, ideo ista valet contra prius
iuramentum, non vero illa; eodem modo sunt explicā-
da Cap. sicut de sponsalibus & similia, & ita has duas
doctrinas conciliant Abbas Cap. intellecto num 8. de
de iure.iur. Alex. de Neuo ibi nu. 17. Angelus Theolo-
gus iuramentum 5. nu. 15. Siluester & alij apud Sanch.
de matr. loco cit. disp. 13. n. 5. ex dictis patet, quid dicē-
dum de donationibus inter coniuges, & consequenter,
quæ possint statim sibi retinere irreuocabiliter & quæ
indigent confirmatione.
136 † Nunc videndum de donationibus magis in parti-
culari, & primo de sponsalitia largitate, vt propositum
ordinem sequamur, 2. de donationibus propter nu-
ptias, & vltimo de Arris.
137 † Est ergo sponsalitia largitas, vt in principio dixi-
mus, donatio facta inter sponsos de futuro matrimonij
ineundi spe, & est talis naturæ, quod, si sponsi decla-
rent, se intendere, quod nullo vnquam casu ad donan-
tem redeat, fiat statim irreuocabiliter ipsius donatarij,
quamuis nec copula, nec osculū inter ipsos intercedat,
& eius culpa matrimonium nō sequatur l. 1. vers. igitur
ff. de donat. l. si mater. C. de donat. ante nupt. & ea ra-
tio est, quia non est donatio inter coniuges, nec refer-
tur in tempus initi matrimonij ergo nihil obstet,
138 quin valeat, & vt donatio simplex obliget, † &
olim reputabatur donatio absoluta, & statim obliga-
bat, & erat irreuocabilis, &, vt censeretur facta sub cō-
ditione, necesse erat conditionem exprimere l. 1. vers.
igitur ff. de donat. & l. a. & l. si filiæ & leg. si tibi Cod. de
139 donat. ant. nupt. † nunc autem iure magis nouo non
requiritur necessaria expressio conditionis, sed tacite
inest, quod fiat sub conditione ineundi matrimonij, &
hoc ex dispositione iuris, & ex præsumpta voluntate
contrahentium; ita expresse l. Cum veterum C. de do-
140 nat. ante nupt. † quare sequuto matrimonio remanet
pura, & firma, neq; ex hoc, quod fit spe futuri matrimo
nij, sequitur, quod referatur in tempus initi matrimo-
141 nij, † quia si matrimonium non sequatur culpa donā-
tis donatarius lucratur totam largitatem; & donans
amittit quidquid dedit sponsalitiæ largitatis, & si ipse
aliqoid accepit integre restituit, siue sit sponsus siue
sponsa, & si quid promisit tenetur dare, & si matrimo-
nium non sequitur culpa donatarij idem donatarius, si-
ue sit sponsa, siue sponsus restituet donanti quidquid
accepit; habetur. leg. Cum veterum Cod. de donat. ante
142 nupt. † si autem casu vt morte alterius sponsi non cō-
summatur matrimonium, tunc vel sponsa recepit dona-
tionem, vel sponsus si sponsa recepit, & sequutum est
vel præcessit osculum, vel non interuenit osculum, vel
ante matrimonij consumationem interuenit copula,
vel post consumationem vel nullo modo. Si sponsa re-
cepit sponsalitiam largitatem, & interuenit osculum,
siue præcedat, siue sequatur, per osculum acquirit di-
midiam sponsalitiam largitatem, quia semper militat
eadem ratio legis, nempe, quod sponsa passa estruborē,
& difficilius inueniet alium sponsum, alteram vero di-
midiam partem restituet, si ante matrimonij consuma-
tionem interuenit copula & præcesserunt sponsalia de
iure veteri certissimum erat acquiri integram sponsa-
litiam largitatem, quia ea copula vere matrimonium
erat consumatum Cap. is, qui fidem de sponsalibus, at
iure nouo Tridentin. cum tali copula matrimonium
non consumetur, & sit culpabilis videtur non esse
præmio efficienda, nihilominus tamen etiam per ta-
lem copulam acquiritur à sponsa tota sponsalitia largi-
tas, quia semper verum est quod difficilius alteri nu-
bet, & maiorem passa sit roborem, quam solo osculo,
143 quod tantum lex considerat, † & quamuis illa copu-
la coram Deo sit culpabilis; in foro tamen externo
& hominum existimatione non tribuitur culpę nec in-
famiæ fæminæ, cum fiat spe futuri matrimonij: per co-
pulam autem sequto matrimonio acquiri totam largi-
tatem probatur in l. si à sponso. C. de donat. ante nupt si
nullo modo interuenit copula, & interuenit osculum
etiam rato matrimonio acquirit sponsa tātum medie-
tatem, si vero neq; osculum intercessit vllo modo post
sponsalia, vel post matrimonium ratum, quia alter mor-
tuus sit &c. nihil acquirit, quia nec rubeum passa est,
nec difficilius nubet. ita Ioannes Lupus rub. de donat.
144 §. 4. initio. † Quod si copula intercedat post sponsalia
conditionata, cuiuscunque generis sit conditio, nihil
acquiritur, quia vere illa copula est ante sponsalia, quia
per copulam non receditur a conditione, vt probat Sā-
chez de matr. lib. 1. disp. 26. num. 12. ac proinde est om-
nino culpabilis, & habetur ac si præcederet sponsalia
de futuro, quo casu neque per osculum, neque per co-
pulam quidquā acquiritur, quia leges decernunt, quod
sponsalitia largitus requiratur à sponsis, non dicuntur
145 autē sponsi, nisi præcedant sponsalia de futuro, † quia
qualitas iūcta verbo, debet verificari iuxta tēpus verbi.
l. in delictis §. extraneus ff. de nox. l. cū ergo. l. si a spon-
146 so C. de don. ante nup. neq; † factus culpabilis & pęna
dignus est aliquo legali pręmio afficiendus l. si hæredi-
tas ff. de neg. gest. cū similib. adductis per Corn. cōs. 76.
vol. 1. quod non est idē in copula quæ subsequitur spon-
salia, quę est aliquo modo excusabilis, quod si osculum
etiā pręcedat sponsalia, nihil per ipsum lucratur sponsa
eadē ratione, quod si sequatur per osculū acquirit me-
dietatē, & per copulam alteram medietatē. Si interce-
dant tātū amplexus nihil acquiritur, quia leges de istis
147 nihil disponunt, † & ista militant tā in foro consciētię
quā in foro fori, quia istæ leges iustę sunt, nec vlli nitū-
148 tur præsūptioni Sāch. de mat. lib. 6. disp. 18. n. 13. † Vt
autē sponsa lucretur hæc iocalia non est necesse, quod
probet esse data à sponso animo donandi, sed satis est,
quod non constet de animo contrario per expressam
conuentionē inter eos, quia leges applicant per osculū
medietatē, & per copulam integram spōsalitiam largi-
tatē, nisi pactum contrariū interueniat. Sicut neq; spō-
sus illā repetens, quia matrimoniū non fit sequtū culpa
sponsæ, non tenetur probare, se dedisse ob caussā, nēpe
spe futuri matrimonij, sed sufficit probare dedisse post
149 sponsalia de futuris. † Sponsæ vero incūbit onus pro-
bandi interuenisse osculū, vel copulā, vel spōsi culpa nō
esse sequtū matrimonium, & sponsalia dissoluta, vel ali-
ter inter ipsos esse conuentū, quod si Bald. obijcies l. si
præsidi. C. de don. ante nupt. asserentē teneri sponsum
probare se dedisse ob caussā, & eā non esse sequutā; re-
spondemus loqutū esse de iure veteri, quo autem repu-
150 tabatur donatio absoluta, vt dictū est. † Si vero spōsa
dedit sponsalitiā largitatē sponso, & dissoluantur spon-
salia ante consumatū matrimoniū & eo casu matrimo-
niū non sequatur, nihil lucratur spōsus, sed tenetur re-
stituere quidquid accepit. Quia nec roborē passus est,
151 nec difficilius nubet. † Cōsumato vero matrimon. an
maritus acquirat sponsalitiā largitatē, cōtrouertitur, at
dicendū acquirere siue donatio fiat à spōsa de futuro
siue de pręsenti, quod acquirat si donatio fiat à sponsa
de futuro, probatur à cōtrario sensu per l. si à spōso C. de
donat. ibi, quod si spōsa donationis titulo fuerit aliquid
spōso largita, & ante nuptias hūc, vel illā mori cōtige-
rit ad donatricem sponsā siue eius successores donata-
rū rerū trāsferatur dominiū, ergo à cōtrario sēsu matri-
monio sequto vel cōsumato, illā donationē integre ac-
152 quiret. Argumētū autē à cōtrario sensu in iure est for-
tissimum leg. 1. § huius rei ff de offic. eius cui mand.
est iurisd. & probat Euerard. in loco à contrario sen-
su & leg. cum veterum. Codic. de donat. ante nuptias
vbi deciditur id quod datur à spōso sponsę verā rōnem
donationis habere factæ sub spe, ac tacita conditione
futuri matrimonij, & in fine ita cōcluditur. Quæ simi-
liter obseruari oportet, & si ex parte sponsæ in sponsū
donatio sit facta, ergo sicuti donatio facta à sponso in-
tegre acquiritur sponsæ consumato matrimonio, eo quod
purificetur cōditio, & maneat donatio absoluta, ita ea-
dem ratione donatio sponsę facta sponso, quę eandem
tacitam conditionem habet, manebit pura, & absoluta,
vt illi integre acquiratur, ita docet Lupus cit. rub. de do-
nat. §. 4. initio. & Gutierez pract. quæst. 44. in fine. Quod
autem, si sponsa de præsente donat sponso, sponsus cō-
sumatione matrimonij acquirat integram donationē,
pro-

probatur ex legibus hispanis quod etiã intellige inter
hispanos;de iure vero nostro,& ideo inter nos donatio
facta inter sponsos de præsenti est nulla, & ita etiam
apud nos erit restituenda pater ex leg. si à sponso C. de
donat. ante nupt. nec aliud est ius in fauorem viri di-
sponens vide Sanchez loco cit.disp.20.num.7.vsq; ad
finem, & ita dicendum si matrimonium non sequatur
153 ob mortem alterius sponsi. † At si non sequatur &
sponsalia dissoluãtur ob aliquod impedimentum, ac-
quirerne sponsa largitatem sponsalitiam. Respondeo
vel vterq; coniux fuit ignarus impedimenti, & igno-
rãtia erat iusta, & ob id bona fides intercessit, vel igno-
rantia erat crassa, & supina, quæ bonam fidem exclu-
dit, & in primo casu sponsa per osculum medietatem
& per copulam integrã acquirit, ratio est quia sponsa-
litia largitas pertinet ad sponsam in premium amissi
pudoris ob copulam, & passi ruboris ob osculum, ergo
cum inculpabiliter vtrunq; passa sit, non debet frauda-
ri premio, secus autem dicendum est, quando igno-
154 rantia non est iusta vt in 2. casu. † Si vero vterq; fuit
conscius impedimenti, sponsalitia largitas pertinet ad
fiscum, illam tamen potest retinere sponsa, donec fi-
scus per sententiam auferat, vt in simili supra dictum
155 est. † Si autem sola sponsa erat conscia impedimenti
nihil lucratur, sed sponso tenetur totũ restituere, quia
156 culpa sua matrimonium non sequitur† eodem modo
si sponsus solus erat conscius, sponsa, per osculum me-
dietatem, per copulam integram lucratur largitatem,
quia vere pudorem amisit & passa est ruborem, & sine
sua caussa dissoluitur matrimonium.

157 † Tandem, quando absq; culpa vtriusq; sponsi spõ-
salia dissoluuntur, nec morte nec casu; sed ingressu re-
ligionis emissione voti castitatis &c. si sponsus rece-
pit à sponsa sponsalitiam largitatem tenetur integre il-
lam restituere, quia per osculum solum nihil lucratur
sponsus, & culpa sponsæ non interuenit, hoc tamen ca-
su sponsa per osculum lucratur medietatem, si osculum
158 non intercessit nihil, rationibus dictis, † ita si spon-
salia dirimantur per ingressum sponsæ in religionem
per osculum lucrabitur medietatem, quia hoc est fa-
ctum inculpabile ex Cap. decreta legalia 27. quæst. 2. &
ex l. Deo nobis C. de Episcopis & Cler. & item lucra-
bitur sponsa medietatem per osculum, si inculpabili fa-
cto sponsi dissoluantur, quia adhuc sponsa vacat cul-
pa, & passa est ruborem. & ita in omnibus alijs casibus
159 similibus,† si tamen mutuo consensu sponsalia dissol-
uuntur nihil lucratur sponsa per osculum, sed totum re-
stituet, quia eo ipso, quod communi consensu resiliũt,
videntur tacite pacisci, vt alter alteri restituat, quæ ac-
cepit arg. leg. si diuersa C. de transact vbi Glossa verbo
refusa & docent Cynus Iacob. de Aret. Salicet. num. 2.
160 l. Cum veterum C. de donat. ante nupt. † quod verũ
est etiamsi a sponsalibus alter prius resiliat, nec ambo
cõcordes resiliant, sufficit enim, quod tandem vterque
161 conueniat in resiliendo. & dissoluendo; † nisi tamen
exequutio esset facta à lege, quia si exequutio fit facta à
lege statim ac alter resilit iniuste, licet postea consen-
tiat iam acquisiuit ius ad retinendam quam acceperat
sponsalitiam largitatem, & vendicandum, quam dede-
162 rat. † Exequtio enim facta à lege statim mora purga-
ri non potest iuxta doctrinam Bartol. l. si insulam n. 19.
& ibi Alexand. & Angel. ff. de verb. obligat. vbi docẽt
purgationi moræ minime locum tribui, quando exe-
163 qutio facta est à lege. † Si spõsus, vel sponsa licite re-
cedat à sponsalibus alterius culpa, vt fornicatione, vel
profectione in partes longinquas sine reditu tempore
debito, lucratur integre acceptam sponsalitiam, largi-
tatem, & dotem recuperat, probatur ex l. cũ veterum in
fin. Cod. de don. ante nupt. & ratio est quia eius caussa
164 sponsalia dissoluantur. † Sponsalitiæ largitatis dona-
tio facta ante matrimonij cõsumationẽ per sponsos de
præsenti de iure communi est nulla, vt iam dictum est,
etiam nulla si fiat cõsumato matrimonio quia est facta
inter veros coniuges intellige tamen eo modo esse nul-
lam & inualidam, vt morte donantis præmorientis cõ-
165 firmetur, sicut & cæteræ donationes,† sed quid dicẽ-
dum de vestibus. Respõdeo vel sunt pretiosæ vel quo-
tidianæ. & istæ vel traduntur à marito vel à socero, vel
166 sunt traditæ à sponso sponsæ. † Quæ dicantur vestes
pretiosæ seu quotidianæ hoc communiter relinquitur
iudicandum arbitrio prudentis viri qui attenta mariti
& vxoris qualitate & cõsuetudine patriæ iudicabit Me-
nochius de arbitr. lib. 2. casu 218. n. 5. Gutierez pract. 2.
nu. 6. adde etiam quantitatem dotis quo enim dos est
amplior eo honorificentius vxor est tractanda argum.
eorum quæ notantur l. 1. C. de impon. lucr. descript. &
secundum hoc vestes sericæ vni connumerabuntur in-
ter quotidianas quæ alteri erunt festiuæ, non enim om-
nes æqualibus vestibus vti debent. l. 1. C. quæ res vend.
non poss. Menoch de arbitr. loco cit. n. 5. & ita Gutie-
rez cit. num. 9. item si vxor habeat vestes pro hyeme &
pro estate, si pro dignitate sunt necessariæ reputantur
quotidianæ. Item reputantur quotidianę illæ vestes nõ
solum quibus coniux vtitur domi, sed etiam illæ sine
quibus non potest attenta coniugum dignitate cõmo-
de, & sine dedecore in publicum exire Bald l. penult.
167 §. seruis nu. 3. ff. solut. matr. Gutierez sup. nu. 8. † quod
intellige etiam de diebus festiuis non tamen solemnio-
ribus argumẽto ducto ex l. id vestimentum ff. de pecu-
lio, vbi dicitur illud vestimentũ esse peculij serui, quod
ei dominus tradit ad quotidianum vsum. secus de eo,
quod dedit, non vt semper seruus illo vteretur, sed cer-
tis temporibus, & ad certum vsum, vbi his verbis certis
temporibus videntur exprimi solemniores dies, & ad
certum vsum, idest quando maiori pompa incedunt
168 deinde videntur pertinere ad statum quotidianum.†
His ita positis si maritus consumato matrimonio tra-
dit vxori vestes, & constet de eius animo donandi non
est distinguendum inter pretiosas, vel quotidianas, sed
est vera donatio omnium Bart. l. penult. §. seruis vxo-
ris nu. 3. Vers. non obstat ff. solut. matr. Gutierez loc. cit.
nu. 5. & alij cũ hac tamen distinctione, quod si vestes
sint quotidianæ, donatio statim valet, quia pertinent ad
alimenta, quæ maritus tenetur exhibere vxori Bartol.
cit. leg. penult. nec talis donatio potest per virum reuo-
cari, cum statim valeat, vt bene docet Gloss. fin. l. si vsu-
fructus ff ad leg. falcid. si vero sunt pretiosæ non valet
donatio nisi morte confirmetur instar aliarum dona-
tionem inter coniuges Gutierez loco citat. & alij apud
169 Sanchez lib. 6. disp. 25. nu. 3. † si vero maritus consu-
mato matrimonio vestes dat iãrum, vt illis vxor vtatur
& eas accommodat omnes pariter finito vsu per solu-
tionem matrimonij sunt restituendæ marito, vel eius
hæredibus, quia is est animus mariti dantis.

170 † Quando autem non constat de animo dantis an
det animo donandi vel tantũ accomodãdi dico quod
quotidianę censetur donatæ non vero festiuæ de quo-
tidianis probatur ex l. ex annuo ff. de donat. int. vir. &
vxor. ibi, si quid annuum præstet vir vxori scilicet ad
alimenta (vt exponit Glossa ibi in initio) statim vxoris
effici nec residuum posse repeti à viro. Cum ergo ve-
stes quotidianæ pertineant ad alimenta, statim cense-
tur donatæ, & ideo soluto matrimonio sunt vxoris, vel
eius hæredum. De pretiosis autem item probatur ex
l. hoc legatum ff. de leg. 3. vbi vestes paratæ caussa vxo-
ris ei legantur per virum ergo prius non erant donatæ
alias legatum non subsistere leg. proprias C. de leg. &
probatur ex l. mortis suæ ff. de donat. int. virum & vxor.
vbi si res in dote æstimatas mulier viro consentiente in
vsu habeat non ob id censeri donatas, & ideo soluto
matrimonio viro vel eius hæredibus sunt restituendæ,
171 † & quod dicimus de vestibus dicimus etiam de io-
calibus, vt annulis, & cæteris similibus traditis per vi-
rum vxori, quotidiana enim efficiuntur mulieris; præ-
tiosa censetur commodata, quod verum est etsi mari-
tus res pretiosas mittendo vxori exprimeret se donare
vt si diceret nuncio adfert istas vestes dono meæ vxori
vel si diceret ista sunt iocalia meæ vxoris &c. quia ista
172 sunt verba potius vrbanitatis & officij & † verbum
dono impropriatur secundum subiectam materiam l.

si vno ff. locati. ibi. sed & si verbo donationis, dominus
ob sterilitatem anni remiserit, id erit dicendum quasi
non sit donatio, sed transactio, & tenent multi, quos re-
173 fert & sequitur Sanchez n. 14. & 15. † nisi tamen loci
consuetudo esset quod vestes etiam pretiosę censeren-
tur donatæ, quia tunc illi consuetudini standum esset,
eo enim casu simplex missio haberet rationem dona-
174 tionis, † donatio enim videtur fieri secundũ loci con-
175 suetudinem Bald. l. 2. nu. 2. C. de iure dot. † Item cen-
setur donare, quando antea recepit aliquid ab vxore,
176 videtur enim donare in remunerationem. † Videtur
etiam donare, licet non exprimat vir diues & nobilis,
177 quando aliquid mittit, vel dat vxori, † nobilitas enim
& diuitię faciunt coniecturam, quod donetur in dubio;
178 per ea quæ tradit Sanchez n. 19. † Vestes autem quo-
tidianæ censentur donatæ à viro traditæ vxori, etiam si
sint excedentes fructus dotis, debet enim vir, & tene-
179 tur etiam in hoc casu alere vxorem; † & cum eadem
distinctione pariter loquendum est de vestibus quæ
mittuntur à sponso sponsæ de pręsenti, seu de futuro, vt
pretiosæ censeantur commodatæ, quotidianę vero do-
natæ ijsdem rationibus, quibus supra; æquiparantur .n.
in hoc sponsa, & vxor. l. si vt certo §. interdum ff. com-
modati. ibi, si sua dumtaxat caussa commodauit sponsę
suæ, vel vxori, quo honestius culta ad se duceretur, vbi
vides, quoad hoc ęquiparari. & l. hoc legatum expresse
deciditur, paria esse, siue tradantur vestes sponsæ ante
matrimonium consummatum, siue vxori eo consum-
180 mato † Item eadē distinctione censendæ sunt vestes
quæ à socero nurui traduntur; pretiosæ enim censentur
commodatæ, quotidianæ vero donatæ, primæ manent
in dominio ipsius soceri, ac proinde, eo mortuo sunt
computandę in legitima filij, secundę vero non confe-
runtur; pertinent enim ad alimenta; essent tamē & istæ
conferendæ, si constaret de animo soceri non donādi;
item si pater sponsæ filiæ nuptiarum dat vestes quoti-
dianas, nō tenetur filia conferre, pertinent enim ad ali-
menta, si vero dat pretiosas, nisi constet de animo do-
nandi, tenetur cōferre, intellige tamen si vestes pretio-
sas pater tradit vltra dotem, quod tunc censeantur cō-
modatæ, nam alias omnia sunt cōputanda in dote pro-
missa, præter vestes quotidianas, istæ enim debent cō-
putari cum alimentis ipsi à parentibus collatis vsq; ad
181 initum matrimonium: † vestes autem pretiosæ, quas
pater filiæ, vel socer nurui tradit, sunt conferendæ,
tales quales fuerint tempore collationis, non vero
secundum æstimationem temporis quo traditæ fuit
quia semper manserunt in dominio patris & soceri, &
nurus vel filia habuit tantum vsum, augmentum autem
& decrementum fit domino, ita Bartol l. 1. §. nec ca-
strense nu. 9. ff de collat. bono Bald l. filiæ cuius nu. 14.
C. familiæ hercisc. & ibi Salicet nu. 19. & ex Theolo-
gis Angelus verb. peculium num. 21. Siluest. donat. 2.
quæst. 5. &c.
182 † Si Socer nurui dedit vestes pretiosas animo do-
nandi, &, vt ipsi acquirerentur, & non filio, non tene-
tur filius eas conferre, quia nihil sibi donatum est.
Dices hac donatione filius fit ditior, quia parcit sum-
183 ptibus, quos in ijs vestibus facturus erat. † Re-
spondeo, quod attenditur tantum, quod factum
est, non autem id, quod venit in consequentiam
argum. leg 1. §. penult. ff. de aqua plu. arcen. vbi per-
mittitur alicui torrentem auertere, ne aqua ad eum
perueniat, licet inde vicino damnum inferatur, tātum
enim inspicitur, quod principaliter agitur, & ita sta-
tuendum de datis à patre, vel à socero filiæ, vel nurui.
184 † Sed quid dicendum de donatis à consanguineis.
Respondeo, quod possunt dari à consanguineis ante,
vel post consummatum matrimonium, vel dentur à
consanguineis viri consūmato matrimonio vxori, vel
a consanguineis vxoris viro, & quod dicimus de con-
sanguineis dicendum est etiam de amicis per ea quæ
habet Sanchez de matr. cit. lib. 6. disp. 26. nu. 2. certum
est primo si donatur vtriq; coniugi aliquid ab extraneis
& nulla est coniectura, quod donetur potius, vnius,
quam alterius contemplatione, quod donatur, acquiri
societati & proinde inter vtrunq; coniugem diuiden-
dum Gutierez 2. pract. quæst. 120. num. 9. Molina de
iust. tom. 2. tract. 2. disput. 430. conclus. 1. & idem di-
cendum de datis à communibus amicis vtriq; quia
non est maior coniectura pro vno, quam pro alio, &
datur vtriq; Quod donatur à consanguineo illius, cui
donatur, acquiritur donatario, nec est cum alio diui-
dendum, est communis doctorum. Si est æque vtriusq;
coniugis consanguineus, qui donat, donata fiunt il-
lius cui donatur, nisi alia sit coniectura, quia illi dona-
tur & supponimus non esse aliam coniecturam aliter
dicendi, Gutierez loco cit. num. 12. Si consanguinitas
sit tantum caussa remota, quare donetur, donata fiunt
illius, cui dantur, nec sunt diuidenda verbi gratia Ce-
lius inijt amicitiam cum Seio, quia est maritus Cleliæ
suæ consanguineæ, vt nō donat Seio propter Cleliam,
sed propter amicitiam, consanguinitas dicitur tan-
tum caussa remota doni; proxima autem amicitia ideo
donum fit illius, cui datum est, & cuius contemplatione
non vxoris ita Bartol. l. sed si plures §. in arrogato num.
3. ff. de vulg. & ibi Alex. num. 6. Cumanus num. 3. Ange-
lus Theologus peculium nu 13. & alij; & ratio est. quia
185 † cum non constat de animo donantis, & ex conie-
cturis sit deprehendendus, maior est coniectura pro
donatario, vrget enim, quod donatio illi facta est, tum
etiam æqualis, siue maior etiam beneuolentia cum il-
lo, quam cum muliere consanguinea, & colligitur ex l.
Socium qui in eo §. fin. ff. pro socio; item si consangui-
neus viri donaret vxori ab eius benemerita, quia vide-
licet, verbi gratia ęgrotus ab ea curatus fuit in infirmi-
tate, donata fiunt vxoris, quia consanguinitas viri est
tantum caussa remota doni, & è contrario, si quis do-
net vxori propter merita mariti, donum fit mariti, &
tandem certum est donum fieri illius, cuius intendit
186 esse donans. † Cum enim doni applicatio pendeat
à voluntate donantis, illius certe donum erit, cui do-
187 nans voluerit applicari. † Quid in dubio est dicen-
dum? verbi gratia consanguineus viri donat vxori, &
consanguineus vxoris donat viro, at sumus in dubio,
cuius cōtemplatione donent, cuius erunt donata? Con-
sanguinitas eritne sufficiens coniectura iudicandi quod
188 donatio fiat in fauorem consanguinei? † Respondeo
consanguinitatem nō esse sufficientem rationem con-
cludendi, quod data à consanguineo mariti vxori, fiant
mariti, nec data à consanguineo vxoris marito, fiant
vxoris, quia licet verum sit, quod caussa, qua moti dāt
dicti consanguineis, sit affinitas, non est tamen suffi-
ciens ad concludendum, quod data vni debeant fieri
alterius, ad quid enim darentur vni, si deberent fieri al-
terius, deinde esset iniusta donatia, quia nemo est, qui
ita accipit, qui non remaneat obligatus ad antidora; si
autem fierent alterius non esset iusta ista obligatio, &
passim videmus, quod, si donanti aliquid à donatario
redonetur in remunerationem, accipit redonatum,
quod non deberet, quia illi non donasset. si quod do-
nauit fieret cōsanguinei, hanc tenent, & probant mul-
189 tis auctores apud Sanchez lib. 6. cit. disp. 26. nu. 10. †
& ita est respondēdum etiam de donatis ante nuptias,
si enim dentur à cōsanguineis sponsi sponsæ fiunt spō-
sæ, nisi alia vrgentior sit coniectura, & è contra, si do-
nentur à consanguineis sponsæ sponso, fiunt sponsi; si
enim esset vera contraria sententia sequeretur, vt do-
nata sponso essent danda sponsæ, & data sponsæ essent
danda sponso argumentum est etiam, quod intendunt
donata esse illius cui dantur, quia semper vel fere sem-
per dant cōuenientia statui, quod si aliud intenderent,
190 aliter etiam darent. † Intellige tamen, nisi contra-
ria sit consuetudo, quia qualis est consuetudo illi stan-
dum est; limita tamen etiam posita contraria consue-
tudine nisi data essent talia, quod conuenirent soli
donatario, quia adhuc illius essent ex præsumpta
mente illud donantis, cum enim illi soli conue-
niunt dicendum est illi soli dari, & his nostris
regionibus, vt audio ita practicatur, quod ea, quæ
dan-

dantur censentur fieri illius, cui dantur, etiamsi dentur
à consaguineis modo dicto, & nulla sit alia conie-
ctura, & hæc de sponsalitia largitate. Nunc esset di-
191 cendum de donationibus propter nuptias,† sed cum
huiusmodi donationes abierint in desuetudinem vt
testantur Gloss. Auth. Equalitas in fin. C. de pactis con-
uent. Bald. Auth. dos data Cod. de donat. propter nu-
ptias Paris. cons. 95 n. 35. lib. 2. Clar. recept. lib. 4. § do-
natio. q. 11. initio ex Theolog. Molin. de iust. to. 3. tr. 2.
disput. 290. ad finem & alij ideo de Arris dicemus.
192 Arræ ergo vt iam dictum est sunt pignus, quod tra-
ditur inter sponsos in signum complendi matrimonij,
exigitur autem vt dicatur expresse, quod id, quod da-
tur sit pignus futuri matrimonij, quia si traditur simpli-
citer, & hoc non exprimatur, non sunt arræ, sed spon-
salitia largitas, de qua dictum est, vt ergo pignus quod
datur sit Arra debet specificari, quod datur in pignus
futuri matrimonij; requiritur præterea, vt Arræ va-
leant, quod tradantur non enim sufficit si promit-
tantur, sed requiritur, quod tradantur quia leges per
mittentes arras loquuntur de traditis vt constat ex leg.
fin. Cod. de sponsal. § Item lapilli Iustit. de rer. diuis.
& docent Anton. Cap. Gemma de sponsa. num. 8. vbi
Cardin. num. 2. Anchar. num. 10. Abbas num. 8. Alex.
de Neuo num. 23. Præposit. num. 8. Bartol. leg. Titia in
princip. num. 6. ff. de verbor. obligat. & ex Theolog.
Rosella verbo sponsalia numer. 7. & Angelus eodem
verbo: num. 13. Siluester eodem num. 3. Couar. 4. De-
193 cretalium part. 1. cap. 3. & alij.† Apponuntur autem
arræ amittendæ per violatorem fidei sponsalitium, &
permittuntur apponi vt habetur expresse leg. Arras ex
leg. finali Codic. de sponsal. quare autem permittan-
tur Arræ, & non permittantur pœnæ, non facile est
rationem inuenire, quæ careat difficultate, satis ta-
men bona, congruentia est illa, quam tradit Baldus
leg. fin. num. 8. Cod. de sponsalit. & alij, quia arra da-
tur in signum & securitatem matrimonij, si contraha-
tur, quare respicit actum fauorabilem matrimonij, pę-
na vero, si non contrahatur & ideo actum odiosum
ex qua congruentia legislatores potuerunt moueri ad
permittendas arras, non vero pœnas. Quæ tamen
ratio habet suas difficultates. At in hoc casu in quo
omnes, quæ afferuntur non carent scrupulo secundum
Iason: leg. Titia in princip. num. 22. ff de verbor. oblig.
satis est aliquam afferre, quæ habeat probabilitatem,
licet non omnem exhauriat difficultatem, & scrupu-
194 lum tollat: † Differentia autem inter pœnam & ar-
ras matrimoniales est, quod pœna promittitur, Arra
traditur. Imo etiamsi diceretur do tibi centum pro pę-
na, si matrimonium tecum non contraxero, & re vera
tradãtur centum, adhuc erit Arra, non pęna, quam do-
ctrinam tradit ex Imola Gregorius Lopez & valde
195 commendat leg. 39. in fin. tit. 11. part. 5. † Receptio
Arrarum probatur sola confessione recipientis, Bartol.
dict. leg. Titia in princip num. 7. & Cumanus num. 8.
Iason: num. 28. Alciat. num. 13. Abbas, quem refert &
sequitur Couar. 4. decret. 2. part. cap. 3 §. 7. n. 10. & ex
Theologis Ludou. Lopez 2. part. instit. de matrimon.
196 cap. 36. ad fin. † & validæ sunt in quacunq; quantita-
tę apponantur, quia sunt in fauorem matrimonij, dan-
tur enim pro eius securitate, & tenent Hostiens. sum.
tit. de spons. §. 1. num. 2. Cardinal. Cap. Gem. num. 2. de
spons. Bald. leg. fin. num. 8. Cod. de spons. Couar. loco
cit. nu. 9. & ex Theolog. Lopez loco cit.
197 † Imo est magna cautela pro matrimonij securita-
te magnas arras tradere, & stipulari in quadruplum, &
si contrahentes sint minores, facere vt parentes tra-
dent, ita Hostiens. supra cit. & Tabiena verb. sponsalia
198 quæst. 8. nu. 9. initio. † Nec est necesse assignari in
quantitate numerata, sed possunt constitui etiam in
spetie, vt in fundo &c. quia adhuc potest tradi posses-
sio fundi pro Arris dati, sicuti traditur, dum venditur,
199 † potest etiam tradi possessio ficte, si tradens per
clausulam constituti cõstituat, se possidere alterius no-
200 mine? † Possunt etiã duplicari vt nõ sequto matrimo-
nio reddatur fundus, & eius æstimatio, & ita tenent
speculat. tit. de sponsali § primo igitur num. 1. Bald. l.
fin. num. 8 C. de spons. & ibi Salicet. num. 2. & alij quos
refert, & sequitur Sanchez lib. 1. de matr. disp. 36. n. 12.
201 † & possunt dari vtrinque altero tradente certã quã-
titatem Arrarum, & altero reddente siue eandem siue
202 differentem spetie. † Nec vana est ista traditio quia
dans arras perdit, quas dedit, & restituit, quas accepit,
si eius caussa matrimonium non sequatur Neque ob-
203 stat. l. qui sic soluit ff. de solutio. vbi habetur † Non
alienantur nummi qui sic dantur, vt recipiantur, quia
illa lex est intelligenda in casu quo datur aliquid adie-
cto pacto, vt in continenti reddatur. In nostro casu Ar-
ræ dantur & recipiuntur pure. Vel est intelligenda
quando datur aliquid & accipitur tantundem pure, ita
vt nullo casu teneatur reddere. In nostro vero casu, qui
accipit arras, & qui tradit, tenetur tantundem Arrarum
tradere, & suas amittit, si resiliat culpabiliter vt tenent
Cynus l. fin. quæst 6. C de spons. vbi Bald. n. 7. Salicet.
num. 8. dantur Paulus d. l. Titia in prin. num. 4. & ibi Ia-
son. num. 31. Aretin. num. 8. Cumanus num. 8. Alciat.
num. 14. Abbas cap. Gemma num. 8. de sponsalib. &
Lopez Theologus loco cit. ad finem capitis Arræ non
204 comparantur ab illo, qui accepit, nec per osculum,
nec per copulam, neque sequuto matrimonio, imo se-
quuto matrimonio redeunt ad tradentem, & nõ amit-
tuntur, nisi culpa tradentis, vel recipientis matrimo-
nium non sequatur; ista enim est natura Arrarum, cum
dentur in securitatem matrimonij ergo amittuntur tan-
tum matrimonio non sequto illius caussa, qui dedit,
vel recepit ita tenet dict. cap. Gemma num. 7. ibi Alex.
de Neuo nu. 27. Pręposit. n. 6. Couar. 4. decret. 2. p cap.
3. §. 7. nu. 11. ex Theologis Angelus verbo sponsalia nu.
17. & Siluest. eodem verbo quæst. 9 dicto 4. Ex quibus
205 colliges, † quod si reperiatur canonicum impedimẽ-
tum, quo sponsalia dirimantur, Arræ non amittuntur
sed sunt restituendæ, item si dissoluantur ob ingressum
religionis, ibi enim non est culpa, ergo neq; debet esse
pœna. l. Sancimus C. de pœnis & est expressum in l. ar-
ris & l. fin. C. de sponsal. quod tamen est intelligendũ,
quando bona fide sponsalia sunt contracta, si enim tra-
dens arras, erat conscius impedimenti, eas non potest
repetere Gloss. l. fin. verbo reddi C. de sponsal. Anto.
dict. cap. Gemma nu. 8. Alex. de Neuo ibidem num. 22.
Imo si conscio impedimenti & sic contrahenti, & ar-
ras tradenti reddantur ab eo, qui non erat conscius
impedimenti, & ignorabat conscium fuisse, adhuc
conscius tenetur reddere, quia vere illas amiserat, per
ipsum enim stat, quominus sponsalia perficiantur cul-
pabiliter, cum impedimenti conscius matrimonium
promiserit, & arras in signum dederit.
206 Item amittit arras ille qui sua culpa fuit in mora, ne
matrimonium sequeretur, & interim mortuus est, vel
207 ipse tradens, vel recipiens, † qui enim est & culpa
moræ amittit arras l. Arris C. de sponsal. & ibi Glossa
verbo præbuet Siluest. verbo sponsalia quæst. 9. dicto
208 4. † Quod si arræ ab vno tantum sint traditæ, & culpa
illius, qui non tradidit dissoluuntur sponsalia, & matri-
monium non sequitur, ille cuius caussa matrimonium
non sequitur, tenetur restituere arras, quas accepit, &
tantundem de suo, & si conuentum sit, vt triplum vel
quadruplum reddatur, triplum, vel quadruplum iuxta
pactum tenetur reddere, habetur expresse l. fin. C. de
209 sponsalibus. † In triplo autem vel quadruplo compu-
tantur arræ acceptæ, vt sicuti, quando tenetur reddere
in duplum reddat quas accepit, & tantundem, & hoc
facit duplum, ita, quando tenetur reddere triplum vel
quadruplum computantur acceptæ, ita Alex. de Ne-
210 uo dict. Cap. Gemma num. 2. † Si tamen recipiens sit
minor, vel eius nomine recipiat tutor, vel curator, vel
quilibet aliter etiamsi culpa minoris matrimonium nõ
sequatur, non tenetur reddere, nisi arras, quas acce-
211 pit, ita expresse leg. fin Cod. de sponsal. † vnde erit
iusta cautela, vt arræ parentibus tradantur, si enim
illi receperint nomine proprio, reddent in duplum,

212 habetur expresse dict.l.fin.† vbi idem dicitur de Anis,
& Glossa ibi verbo conuenit extendit ad tutorem &
213 curatorem. † Aduerte tamen, quod nomine proprio
recipiens nomine minoris, cautela nulla est, Salicetus
214 cum Cino eadem leg.nu. 5. † Quando autem vterq;
Arras dedit, & culpa vnius matrimonium non sequitur, ille, qui est in culpa, reddit acceptas, & perdit datus, ita enim dupli pęna punitur.l.fin. C.de spons. sic
215 Dinus eadem lege & ibi Salicet.nu.9. † qui bene subdit hoc satis esse, quando Arræ sunt æquales, si enim traditæ ab illo, qui est in culpa, sunt minores, debent reduci ad æqualitatem., & postea reddi quas accepit.
216. † Quæ omnia vera sunt tam de iure Canonico, quam ciuili, non enim ius ciuile correctum est per canoni-
217 cum, vidit Sanchez de matr.lib.1.disp.36.num 11.†
An autem debeantur ante sentẽtiam iudicis. Respondeo, quod etiam in foro conscientiæ Arræ, quæ recipiuntur, debent restitui ante quamlibet sententiam, ab eo, qui iniuste resilit à sponsalibus, non enim est pœna, sed conditio, naturæ contractus annexa ita Paludanus 4. dist.27. quæst.2.conclus 5. num.13. Siluest.
218 verb. Arra quæst.4.Armilla nu.4. & alij † duplũ autem, cum vere sit pœna legalis, minime debetur, nam
219 pœna iuxta communem sentiam non debetur. † de pœna vero quadrupli, vel tripli idem dicendum, quod de pœna conuentionali; est enim ista pœna non legalis, sed conuentionalis; conuenit enim inter cõtrahentes de triplo, vel quadruplo soluendo ab illo, qui iniuste resilit, & dico deberi ante quamlibet sententiam iudicis, & etiam si non petatur, quia ista pœna est quidã
220 † contractus conditionalis, qui purificata conditione statim obligat, nec requiritur sententia iudicis Ancharanus licet aliquantulum dubius in regula possessor de reg. iur. in 6. num.21. Felinus cap. 1. de const. t. num.46. vers.limitatur 3. & ibi Decius in p.lect.nu.75. & videtur tenere Nauar.lib.3. de restit. in 2 editione cap.101. 274. vbi ait pœnam hanc in conscientia deberi post moram, nec requiri vllam sententiam iudicis,
221 vel declarationem. † Tandẽ pro complemento duo remanent quærenda, An sponsalitia largitas acquiratur ab illa, quæ vere non est virgo, quam tamen maritus, seu sponsus vere putabat virginẽ & an sponso reddendæ sint Arræ a sponsa, quando iniuste quidem resilit à sponsalibus, quia nescit sponsam non esse virginem, quod si sciret iuste resilcret; Cum enim subsit caussa videtur in foro animæ iuste resilire, quia adhuc est caussa resiliendi; licet non sit cognita, & vtriq. respondendo dico sponsam non teneri reddere, sed posse in conscientia retinere. Quia Arræ, nec sponsalitia largitas dantur in premium virginitatis, vt dictum est & earum natura est, vt amittantur ab illo, qui a sponsalibus iniuste resilit. Cum ergo iste iniuste resiliat debet Arras, & sponsalitiam largitatem perdere, Sanch. de matr.lib.1.disp.68 num.10. Nemo tenetur prodere suum delictum, neq; reus tenetur esse exequtor suæ pęnæ sed dices.
222 1. Statim ac vnus coniux adulterium committit re vera, & coram Deo alter solutus est ab obligatione debitum reddendi, quia si sciret adulterium. secundum omnes, maneret absolutus: Notitia autem facti non ipsa absoluit re vera, sed factum ipsum, ergo ante notitiam erat absolutus, ergo etiam, licet nesciat, non esse virginem sponsam, cum re vera non sit virgo, & sit caussa sufficiens resiliendi à sponsalibus, resiliendo, inculpabiliter resiliet coram Deo, & ita debebuntur Arræ, & sponsalitia largitas: Respondeo.
223 † Non eo ipso sponsum esse absolutum à sponsalibus nec virum ab obligatione reddendi, sed tantum habere ius, vt absoluatur, & licet notitia non absoluat, sed factum, requiritur, tamen notitia, tanquam conditio, vt iuste absoluatur: & sponsalia tenent quo ad vsq; innocens conscius adulterij petat sponsalia dirimi, vel coniux se absoluat ab obligatione.
224 2. Dices si quis promittat matrimonium alicui sub conditione dotis soluendæ dote non soluta qui promisit matrimonium non potest cogi ad illud adimplendũ quamuis oblitus conditionis eam non alleget pro exceptione sed sponsalia habent tacitam conditionem nisi occurat casus ob quam licitum sit ea dissoluere vt late Sanchez lib 1.disp 66.n.2. ergo licet non allegetur defectus virginitatis licite resilitur à sponsalibus. Respondeo hoc procedere in sponsalibus vere conditionalibus, quia ante conditionis euentũ nulla oritur obligatio; At quæ tacite intelliguntur non faciunt sponsalia conditionalia vt idem Sanchez loc. cit.n. 3. & ideo non suspendunt consensum sed statim oritur obligatio quæ tamen est dissolubilis prohibito.
225 Ex traditis facile cuiq; erit colligere quas donationes, sponsalitias largitates, & Arras poterint sponsi vel coniuges statim sibi retinere vel expectare teneantur morte alterius & pariter quas debeant reddere & ista in gratiam amicissimis mei patris Sanch. sectatoris.

S V M M A R I V M.

1 *Narratur factum expositum.*
2 *Proponuntur illa quæ sunt resoluenda.*
3 *Mulier tenetur sequi virũ, nisi subsit legitima caussa non sequendi, etiamsi pro suo tantum voluntate mutet domicilium.*
4 *Tenetur sequi sub mortalis peccati pęna.*
5 *Etiam si sine vlla caussa mutet domicilium.*
6 *Maritum vagantem tenetur vxor sequi, si conscia secũ contraxit, si vero inscia vel potest sequi sine suo incommodo, & tenetur, vel non potest sine incommodo & non tenetur.*
7 *Maritum longum iter suscipientem, & cito reuersurum non tenetur sequi vxor, si vero diu est commoraturus in loco ad quem tendit, tenetur.*
8 *Mulier si commode potest tenetur sequi virum exulantẽ, non tenetur autem si eum decore conuenienti sequi non potest. Ego puto quod teneatur si commode possit quando exulat ob vnum delictum non autem quando pro alia v: ibi.*
9 *Intercedente pacto non sequendi nisi caussa noua succedat mulier non tenetur sequi.*
10 *In traditione rei vel corporis sui licet cuicunq; apponere pactum, quod sibi magis libuerit.*
11 *Societas ex noua caussa superuenienti dissoluitur etiam ante præfixum tempus.*
12 *Videtur obstare l.Titio cẽtum ff.de cond.& demõst.*
13 *Respondetur & exponitur illa lex.*
14 *Duplex modus aduertendus, quo possunt fieri legata sub conditione.*
15 *Noua superueniẽte caussa tenetur mulier sequi virum non obstante pacto etiam iurato.*
16 *Maritus sine caussa non seruans pactum non tenetur ad pęnam si est adiecta, non autem si cum caussa.*
17 *Caussæ sufficientes non seruandi pactum assignãtur.*

An vxor teneatur sequi virum.

LXIIII.

1 DOmina † Vrsina nupsit Comiti Rugerio hoc expresso pacto, quod è domo paterna mariti nullo modo vult exire, & si contingat maritũ aliquo casu cogi alio transferre domiciliũ, vel alibi commorari, quod ipsum sequi nõ teneatur; Cogitur exulere Comes Rugerius, instat vt sequatur mulier, ipsa renuit adducendo pactum, quo tali obligatione putat se liberari. Queritur an non obstante pacto adhuc maritum vxor sequi teneatur.

† Vc

1 Vt † res ista plene habeatur. Explicabimus. Primò An
mulier teneatur sequi maritum nullo apposito pacto
non sequendi. 2. Apposito pacto. Et dum quærimus
an teneatur sequi nullo interposito pacto non sequen-
di trademus, an teneatur sequi, quando alio transfert
domicilium. 2. quando vagatur. 3. Quando, nec tran-
sfert domicilium, nec vagatur, sed ad tempus alicubi
commoratur. 4. Quando ab aliquod delictum suum
cogitur exulare, & dum quæremus an teneatur appo-
sito pacto, decidemus, an teneatur, si maritus alio se
transfert sine caussa. An cum discedit cum caussa. Et
quid si pactum sit iuramento firmatum, & tandem si
sit adiecta pœna.

3 † Quoad primum. An videlicet nullo interposito
pacto teneatur vxor sequi maritum mutantem domi-
cilium? Respondeo, quod si nulla subsit legitima caus-
sa non sequendi, tenetur illum sequi, licet nulla impel-
lante caussa, sed pro sua libertate mutet domicilium.
Quod teneatur sequi est D. Augustini relati cap. vna-
quæquæ 13. quæst. 2. vbi habetur vnaquæque mulier
sequatur virum suum, siue in vita, siue in morte, quia
coniuges tenentur ad mutuum obsequium, & de mu-
liere habetur l. Sicut. ff. de operis libert. Nam hæc,
cuius Matrimonio consensit, in officio mariti esse de-
bet; & vir est caput mulieris ad Ephes. 5. & ad Corint.
4 1. cap. 11. † & de hoc nemo dubitat, &, cum sit res
grauissima, tenetur sub mortali, vt bene tradit Nauar.
cap. 14. num. 10. Philiarcus de off. Sacerd. tom. 1. p. 2.
5 lib. 4. cap. 10. † & tenetur, etiamsi sine caussa domi-
cilium mutet; Quia ad ipsum spectat eligere, cum sit
caput, & mulier debet sequi Glossa cap. 1. de Coniu.
lepro. verbo sequatur, Hostiensis ibidē super eodē ver-
bo; Innocent. num. vnico Anton. num. 11. Abbas cap.
De illis nu. 4. de sponsali. Rosella verbo vxor num. 3.
Angelus eodem verbo num. 9. Siluestr. quæst. 8. & in
alij; dixi, nisi subsit legitima caussa, quia, si subsit, non
tenetur, vt, si non posset sequi, nisi magno suo detri-
mento, Sotus 4. dist. 35. quæst. vnica artic. 1. ad 2. in
fine, vel, si illam maritus vellet pertrahere ad peccan-
dum, aut vxor maritum non posset sequi, nisi graui pe-
riculo suæ vitæ, vrgentius, est enim præceptum absti-
nendi à peccatis, & tuendi vitam propriam, quam se-
quendi maritum. Rosella, Angelus, Siluester, & alij
locis citatis. Aut etiam si mortem timeret à marito
postquam eduxerit è proprio loco Nauar. lib. 4. consi.
tit. de Diuort. consi. 2 num. 4.

6 † Ad secundum. An videlicet vxor teneatur sequi
virum, quando vagatur, nec vllibi consistit. Respon-
deo, Aut coniux nouit mores mariti vagari soliti, vel
non. Si nouit, tenetur illum sequi, quia videtur appro-
basse vitam illius, si non nouit, & non potest commo-
de sequi, non tenetur, quia non videtur adstringenda
tam duræ obligationi. Glossa cap. vnaquæquæ 13.
quæst. 2. verbo sequatur Abbas, & alij apud Sanchez
de Matrim. lib. 1. disp. 41. num. 6. Si verò commode
potest, & absque suo detrimento, videtur teneri, siue
sciuerit, siue non mores mariti quia etiam in hoc casu
vrget præceptum, nec adest caussa excusans, cum pos-
sit commode sequi, intellige tamen, nisi caussa vagan-
di sit inhonesta, cum enim tali vagatione maritus pec-
cet, non tenetur vxor peccantem sequi, Rosella An-
gelus Siluester allegati & alij. Si autem non sit turpis,
licet non necessaria, imò nō necessaria & temere fiat,
si commode potest, tenetur vxor vagantem sequi
Couar. 4. decret. 2. part. cap 7. num. 5. & alij.

7 Ad 3. † quando alio se transfert maritus animo tan-
tum ibi manendi aliquod tempus, & hoc elapso do-
mum est reuersurus; Respondeo. Si longum est iter,
& cito est reuersurus, non tenetur vxor sequi maritum
in illa peregrinatione; Si verò diu ibi est commoratu-
rus, si hoc iter peragit maritus aliqua vrgenti caussa,
tenetur vxor comitari, si verò nulla, vel leui, non te-
netur subire magnum incommodum longi itineris; Si
verò ibi domicilium est constituturus etiam sine caussa
tenetur sequi, vt supra dictum est.

8 Ad 4. † An maritum ob delictum exulantem tenen-
tur vxor sequi; Respondeo, si commode possit, teneri
illum sequi; si autem commode, & cum decore con-
uenienti non potest, non tenetur. Quia culpa viri non
debet ipsa puniri. Putarem tamen teneri, si maritus
exularet ab aliquod delictum, quod mundus solet nō
habere dedecori; sed potius honori illi daretur, si vero
ob furtum vel quid simile non obligarem. In primò
enim casu videtur quodammodo maritus vacare cul-
pa (loquor quoad mundum) quia delictum suppono
commissum ne haberetur vilis vel abiectus, in secun-
do autem, ob delictum habetur infamis & est maxime
culpabile. Maritus autem in vno tantum casu tenetur
sequi vxorem, si ex necessaria caussa mutet domiciliū.
quia quoad mutua obsequia sunt pares. Gloss. cap. 1. de
coniu. lepros verbo sequantur vbi Hostiensis eodem
verbo. Innocent. num. vnico Anton. num. 11. Ancha-
ran. num. 6. Henri. cap. de illis num. 4. de sponsal. &
alij. & hæc est differentia inter virum, & vxorem, quod
vir, cum sit caput, potest pro libito mutare domici-
lium, mulierque tenetur sequi, ipsa verò tantum pro
necessitatis caussa potest mutare, & maritus eo tantum
casu tenetur sequi, quia caput debet habere curam
membri, & cohabitatio obligat vtrumque coniugem,
cum ergo coniux compellatur discedere, vt cohabi-
tent tenetur maritus illam sequi.

9 An autem † posito pacto quod illum non teneatur
sequi nihilominus teneatur. Respondeo non tene-
ri illum sequi, nisi noua caussa vrgens superueniat.
Quod non teneatur sequi probo, quia illud pactum
10 est licitum; † licet enim cuicumque in traditione rei
suæ apponere quodcumque pactum sibi bene visum
cap. Verū de condit. appos. & l. 1 C de pact. ergo licet
etiam coniugi apponere hoc pactū dum tradit corpus
suum marito. Si verò caussa vrgens superueniat non
obstante pacto tenetur sequi arg. l. Si conuenerit cum
11 duplici sequenti ff. pro Socio, vbi deciditur † Socie-
tatem ex noua caussa superuenienti dissolui posse ante
tempus præfixum, & docent Hostiensis sum. tit. de
coniug. seru. num. 5. in fin. & cap. 1. Qui matr. recusa-
re possint paulo post princip. vbi Ioan. Andr. num. 2.
Anton. num. 9. Anchar. nu. 5. Abbas antiquus & com-
mutus ibi vt refert & sequitur ibi Panormit. & plures
alij apud Sanchez loc. cit. num. 2. §. Tandem probatur.

12 † Obijcies l. Titio centum §. Titio centum el 2. ff.
de condit. & demonstr. vbi habentur hæc verba Titio
centum relicta sunt ita, vt à monumento meo non re-
cedat, vel vt in illam ciuitate domicilium habeat, po-
test dici non esse locum cautioni, per quam ius liber-
tatis infringitur ex qua lege constat non valere condi-
tionem adiectam legato vt legatarius teneatur habi-
tare in certo loco eo quod contineat quandam spe-
tiem seruitutis & ideo reiecta conditione legatum de-
betur ergo similiter eadem conditio reijcietur à spon-
salibus.

13 † Respondeo istam legem esse intelligendā quan-
do illa conditio in nullius cedit fauorem & est vana,
ita explicat Bartol. ibi num. 4. Cuman. Imol. Paulus ibi
& alij. At ista conditio cedit in maximum fauorē spon-
sæ ne cogatur deserere patriam & cogatur habitare
inter extraneos. Et valet conditio apposita in primo-
genijs vt successor sub pœna maioratus amissi tenea-
tur habitare in certo loco quia interest ad memoriam
14 & honorem defuncti talis habitatio. † Deinde obser-
ua duplicem modum quo sub hac conditione posset
legari Primus est; lego Titio domum meam sub con-
ditione quod in oppido N. habitet & hoc casu reiecta
conditione si in nullius cedat fauorem honorem, vel
memoriam debetur legatum, quia sine caussa talis ser-
uitus imposita est. Secundus modus est; lego domum
meam si tale oppidum habitet & hoc casu non reijci-
tur quia nō vocatur ad legatum seruitutis sed ad spem
lucri, vt enim lucretur inuitatur ad legatum & ideò
etiam si modus in nullius sit fauorem non reijcitur
sed debet seruari vt legatum acquiratur.

Super-

Superueniente autem caussa tenetur vxor sequi ma-
15 ritum etiamsi pactum non mutandi † domicilium vel
non discedendi esse iuratum. Quia alias pactum es-
set iniquũ, quia si ex caussa tenetur dissedere nec pos-
set compellere vxorem ad se sequendũ daretur caus-
sa committendi adulteria, quare nec pacto expresso
coniuges ad id se possunt adstringere cap. tua de iure-
iur.& cap. Veniens de regul. Sic Abbas cap. 1. num. 5.
qui Matr. accusare poss.& ibi Alex. de Neuo.
16 † Maritus autem pacto contrauenïens teneretur ad
pænam si esset adiecta,& sine caussa nõ seruaret pro-
missum si verò ex caussa sicuti non obligatur stare pa-
17 cto ita neque obligatur ad pęnam. † Sunt autem caus-
sæ sufficientes non seruandi pactum etiam iuratum
initum cum muliere non discedendi a loco conuento.
Superueniens aeris intemperies. Capitales inimicitiæ
ortæ denuo inter maritum,& alios.& similes aliæ. His
enim superuenientibus pactum non obligat licet iura-
tum. Nec tenetur ad pænas quia quoties pactum irri-
tum est, corruit etiam pæna ei accessoria vt late pro-
bat Sanchez de Matr. lib. 1. disp. 7. num. 17. Accesso-
rium enim sequitur naturam sui principalis Reg. Ac-
cessorium de reg. iur. in 6. & docet Gloss. l. Si patro-
nus §. patrono verbo Fabiana ff. si quid & frau. patro.

S V M M A R I V M.

1 *Factum propositum soluendum.*
2 *Facile soluitur.*
3 *Pater non tenetur alere filium, qui sua industria, & arte potest se ipsum alere, si tamen ars sit conueniens statui filij.*
4 *Soluuntur multa de alimentis & legitima infra.*
5 *Filij alij sunt legitimi, idest ex legitimo Matrimonio, alij sunt legitimi, secundum iura gentium. Alij sunt nati in figura matrimonij, & qui sint isti.*
6 *Requisita ad hoc vt filij nati in figura Matrimonij gaudeant successionibus &c.*
7 *In hoc casu excusat error seu ignorantia iuris quando non est supina.*
8 *Excusat error facti licet non sit admodum probabilis.*
9 *Bona fides non interrumpitur ob litem motam super validitate Matrimonij.*
10 *Neque si nata esset sententia dummodo esset appellatum.*
11 *Semper præsumitur error in hoc casu.*
12 *Mala fides in vtroque parente non tollit, quin filij sic nati possint legitimari à Summo Pontifice.*
13 *Adoptio est actus legitimus per quem aliquis describitur filius, & efficitur qui prius non erat.*
14 *Filij alij adoptiui alij arrogati: quomodo fiant cuius iuris: & quid adoptiui consequantur.*
15 *Quid consequantur arrogati.*
16 *Agnatio est nomen iuris ciuilis.*
17 *Arrogati, & adoptiui non comprehenduntur sub reseruatione casuum.*
18 *Quomodo differat legitima debita adoptiuis ab illa quæ debetur arrogatis.*
19 *Vere adoptiui, cum adoptantur vel sunt emancipati vel non, & emancipantur ab auo paterno, aut materno, vel ab extraneo, & quid iuris.*
20 *Alij sunt filij emancipati, & quid sit emancipatio, & de quibus proprie dicatur.*
21 *De quibus dicatur, ex vsu.*
22 *Emancipatio est relaxatio patriæ potestatis coram iudice competente voluntate patris, & filij concurrente, explicatur, & traditur quid iuris habeat emancipatus.*
23 *Decedens ab intestato iudicandus est se confirmare dispositioni iuris communis.*
24 *Non est inducenda exhæredatio ab intestato, quæ non datur, nisi in casibus, quibus filius redditur indignus.*
25 *Ab intestato non est agendum de legitima inter liberos cum tota hæreditas perueniat ad filios.*
26 *Ex sola diuisione bonorum facta à patre inter filios non inducitur mancipatio, sed debet probari.*
27 *Filij alij naturales, alij spurij, & qui sint de iure ciuili, & canonico.*
28 *Requisita de iure ciuili, vt quis dicatur naturalis.*
29 *Qui dicantur de iure canonico.*
30 *Naturales in successionibus testati.*
31 *Iidem in successionibus intestati.*
32 *Spurij non succedunt patri neque ex testamento, neque ab intestato. Neque illis debetur legitima. Neque valet statutum permittens patri posse relinquere quocumque modo.*
33 *Quidquid reperitur possidere spurius, quod sit patris, præsumitur possidere fraudolenter.*
34 *Vendita à patre vel ab alio contemplatione patris filijs spurijs ex contractu inter viuos præsumuntur vendita in fraudem, & venditio rescinditur.*
35 *Confessio patris de debito facta in gratiam spuriorum, non valet etiamsi sit firmata iuramento.*
36 *Quoad effectus capacitatis succedendi &c. non dicuntur contrahere aliquod ius filiationis vel agnationis cum patre, vel linea paterna, sed connumerantur inter extraneos. Nec possunt vocari descendentes. Nec incurritur pæna parricidij patre filium, vel filio patrem occidente.*
37 *Potest spurius petere à patre alimenta sibi debita de canonica æquitate.*
38 *Et filia dotem, quæ succedit loco alimentorum.*
39 *Legatum à patre factum spurijs sustinetur in vim caussæ alimentorum.*
40 *In dubio omne legatum censetur factum in hanc caussam.*
41 *Nisi excedat alimenta sustinetur, si excedat excessus alimentorum vel dotis reuocatur, & applicatur, vel filijs, vel venientibus ab intestato.*
42 *Legatum quoad excessum habetur pro non scripto.*
43 *Dos filiæ est assignanda non respectu legitimæ, sed alimentorum.*
44 *In taxandis alimentis habenda est ratio ætatis.*
45 *Taxatio alimentorum est facienda habita ratione necessitatis naturalis non conuenientiæ status patris.*
46 *Dos non debetur spuriæ quando habet aliunde bona ex quibus dotetur.*
47 *Assignata propter alimenta finita caussa alimentorum redeunt ad hæredes patris, vel ad patrem, non ad hæredes spuriorum.*
48 *Nisi tamen spurij relinquerent post se filios quia etiam isti sunt alendi.*
49 *Dicta non militant in spurijs principum.*
50 *An filius in dubio sit censendus spurius, vel naturalis.*

51 *Patris assertio non facit filium naturalem, & in dicto patris parum fundamentum est faciendum.*
52 *Quod iuris competat spurijs in bonis maternis.*
53 *Quid in bonis aui.*
54 *Contemplatio habita per disponentem operatur ac expressum.*
55 *Illud inspicitur propter quod fit actus.*
56 *Quomodo cognoscatur an dispositio sit facta contemplatione patris remissiue.*
57 *Quid dicendum de filijs legitimis patris spurij.*
58 *Quid intelligatur nomine legitimæ sobolis.*
59 *Quid de bonis agnatarum.*
60 *Quibus deferatur successio spuriorum.*
61 *Spurij & descendentes à spurijs, connumerantur omninò inter extraneos.*
62 *Ad quæ non prosint spurij.*
63 *In fauorabilibus non veniunt nomine filiorum.*
64 *Licèt de iure scripto non obtineant iura sanguinis natura tamen est omnibus communis.*
65 *Includuntur in casibus reseruatis.*
66 *Ciuilitas acquisita à patre pro se, & pro suis filijs, non participatur à naturalibus.*
67 *Honorum, & dignitatum sunt incapaces, reijciuntur à pensionibus Ecclesiasticis ex dispensatione redduntur habiles ad clericatum.*
68 *Quoad dignitates sæculares non sunt nobiles, non debent sedere ad mensam cum legitimis.*
Possunt ferre arma, & insigna, sed cum quadam sbarra.
69 *Explicatur secunda pars diuisionis quæ est quid iuris habeant in caussa testati, & traditur Regula.*
70 *Quomodo fraus dicatur probata in caussa institutionis.*
71 *Legatum factum de mente patris non valet.*
72 *In foro animæ si fraus interuenit in testamento condito in fauorem spuriorum licet non probetur attamen testamentum non est exequendum.*
73 *Et tam rogans, quam rogatus tenentur satisfacere venientibus ab intestato nec sunt tuti in conscientia nisi satisfaciant.*
74 *Spurij in foro conscientiæ nihil possunt capere præter alimenta.*
75 *Vterini naturales inuicem sibi succedunt.*
76 *Filij alij sunt legitimati, & legitimati sunt in quadruplici differentia. 1. Per oblationem Curiæ. 2. Per præsumptionem. 3. Per subsequens matrimonium. 4. Principis rescripto.*
77 *Legitimandi debent esse naturales, spurij non legitimantur, sunt enim indigni omni beneficio. An autem saltem principis rescripto? remissiue.*
78 *Legitimatio per oblationem ad curiam quæ sit.*
79 *Legitimatio per præsumptionem quid sit.*
80 *Quid requiratur vt legitimet filium.*
81 *Talis legitimatio nihil operatur in præiuditium legitimarum.*
82 *Legitimantur etiam ingredientes religionem: quid operetur, & quid non.*
83 *Qui sint legitimati per subsequens matrimonium.*
84 *Ius canonicum quoad ista seruatur etiam in foro exteriori.*
85 *Seius solutus habuit filios ex Camilla soluta. Seius Antoniæ qua mortua ducit Camilla an filij Camillæ legitimentur per hoc matrimonium.*
86 *Sufficit extrema esse habilia licet medium fuerit inhabile.*
87 *Quid dicendum de inueteratis in concubinatu qui postea tempore mortis concubinas ducunt in vxores?*
88 *Per subsequens matrimonium non legitimantur filij, nati ex personis inter quas matrimonium stare non poterat.*
89 *Neque legitimantur filij clerici in minoribus constituti, & beneficiati.*
90 *Legitimantur filij in minoribus constituti sed non beneficiati.*
91 *Nec legitimantur illi quos pater non intendit legitimare.*
92 *In legitimatione maxime spectatur voluntas patris.*
93 *Et quicumque consensus sufficit.*
94 *Legitimatis per subsequens matrimonium debetur legitima, quæ debetur etiam legitimis, & naturalibus sunt enim vere legitimi nec differunt à naturalibus.*
95 *Imò sunt melioris conditionis, & traditur.*
96 *In statutarijs, & quibuscumque alijs dispositionibus veniunt nomine legitimorum, & natorum de legitimo matrimonio.*
97 *Habent omnia iura agnationis, & agnatis succedunt tam ex testamento quam ab intestato.*
98 *Admittuntur ad omnes dignitates sæculares, & Ecclesiasticas etiam ad Episcopatum.*
99 *Non ad Cardinalatum.*
100 *Consequuntur omnem nobilitatem paternam.*
101 *Succedunt in fideicommissis cum clausula vt ibi.*
102 *Faciunt deficere conditionem, vt ibi.*
103 *Nisi expresse appareat de mente contraria, vt ibi.*
104 *Si exhæredentur sine caussa in testamento, adhuc debetur legitima.*
105 *Legitimatio est actus solius principis.*
106 *Potest tamen princeps hanc suam potestatem alteri delegare.*
107 *Quid operetur legitimatio per principem vltra id quod operatur legitimatio per subsequens Matrimonium.*
108 *Legitimant non solum Imperator, & Summus Pontifex sed etiam quilibet alius princeps in suo statu.*
109 *Quid iuris habeant sic legitimati.*
110 *In caussa testati tenetur pater vel instituere vel exhæredare filium sic legitimatum vt testamentum valeat.*
111 *Quibus debetur non solum legitima, sed etiam trebellianica.*
112 *Nec imputant vnam quartam in aliam.*
113 *Si moneretur quæstio super inualiditate legitimationis sunt immittendi in possessionem data cautione restituendi donec appareat illis legitimam non deberi.*
114 *Si legitimatio non esset omninò generalis sed restricta quid iuris habeant explicatur.*
115 *Legitimati in terris Ecclesiæ subiectis an admittantur ad fidei commissa feuda, & emphitenses.*
116 *Quomodo dicta de legitimatione, de capacitate suc-*

succedendi &c. procedant in legitimatis mortuo patre.

117 *Super omnia inspiendum est priuilegium, & facultas principis quibus potest legitimare.*

118 *Non enim plus potest quam illi sit concessum, etiamsi accedat expressus consensus legitimorum.*

119 *Quid importet clausula. Sine præiuditio venientium ab intestato inserta in legitimationibus, refertur sentia Ancarani.*

120 *Refertur sententia aliorum.*

121 *Verba sunt restringenda ne sequatur absurdum.*

122 *Viuentis nulla est hæreditas.*

123 *Cui incumbat onus alendi filium, cum non constat an sit naturalis, vel spurius.*

124 *Aliorum responsio.*

125 *Iuditium auctoris.*

Filius non emancipatus repetit à patre expensas quas fecit in se ipso alendo.

L X V.

1 CHristoforus N. non emancipatus toto quadriennio sibi alimenta suppeditando multum insumpsit, nunc à patre repetit quas in alimentis fecit expensas. Quæritur an teneatur pater.

2 Facilè huic quæstioni potest satisfieri respondendo, quod aut filius pro alimentis contraxit æs alienum, vel non, si contraxit æs alienum, potest à patre petere id, quod sufficiat pro solutione illius debiti, quia vere est debitum paternum, quia pater tenetur alere filium; si vero proprio labore, & industria vixit nihil potest petere in foro conscientiæ. In foro tamen fori officio & auctoritate Iudicis potest repetere æstimationẽ illius, quod insumpsit in se ipsum alendo, quod facere liberũ est filio, ita Ioa. Azorius ex Pontano de alimentis lib. 2. par. 2. cap. 4. quæst. 16. suarum institutionum moralium & ita tenent Siluester, & Angelus. Quod verum puto,

3 tam de præteritis, quam de futuris. † Non enim tenetur pater alere filium, qui sua industria, & arte seipsum potest alere, si tamen ars sit conueniens statui filio, nec illum dedeceat; quod si ars statui non sit cõueniens, nec aliter filius potest se ipsum alere, tenetur pater ad ali-

4 menta. Hæc in summa sunt respondenda quæstio; † attamen quia est res frequẽtissima ista alimentorum, aliqua tradam magis frequẽter accidentia, quæ vt rectius percipiantur. videndum prius de filijs quibus debèn-

5 tur alimenta. Filij alij sunt legitimi, qui nati sunt ex patre, & matre legitimo, & vero matrimonio copulati secundum ritum Ecclesiasticum, & isti sunt illi, quos nos vere dicimus legitimos. Alij sunt legitimi secundũ iura gentium, & sunt filij Turcarum, quorum nuptiæ de iure gentium sunt licitæ, & filij dicuntur legitimi, & ideo si eos ad fidem venire contigerit, eorum nuptiæ non irritantur cap. de infidelibus. extr. de consang. & affin. cap. finali ext. Qui filij sunt legitimi cap. gaudemus. ex. de diuortijs. Couar. de sponsal p. 2. c. 1 n. 1. Peregrin. de fideicomm. n. 26. n. 63. Alij sunt nati in figura matrimonij, quales sunt, qui ex matrimonio solemniter contracto nascuntur, quod tamen ob aliquod impedimentum non potest subsistere iuxt. tex in cap. ex tenore, ex. qui filij sint legit. & docent communiter, isti sunt legitimi, & naturales cap. peruenit Gloss. Hostiens. Abb. But. & Anchar. Qui filij sint legitimi Abbas in c. cum inhibitio n. 4. de clandest. desponſ. Gabriel comm. tit. de leg. conc. 4. num. 1. Curtius iun. cons. 52. colu. 1. lib. 2 Paris. cons 15. num 44. lib. 2. & alij, & succedunt in omnibus, prout vere legitimi, & in legalibus, & statutarijs dispositionibus veniunt appellatione legitimorum Curt. iu. cons. 27. nu. 6. Peregri. de fideicomm. art. 24. num. 72. & possunt succedere in dignitatibus Ecclesiasticis Abbas cap. ex tenore in fine. Qui filij sint legit. succedunt in feudis, Paleot. de Nothis & Spur. cap. 9. Peregrin. de fideicomm. art. 24. num. 66. & in fideicommissis Peregr. ibidem num. 77. & alij. Et admittuntur ad reliquas cognatorum, & agnatorum successiones, idem Peregri.

6 ibidem num. 6. † Requiritur tamen, vt tales habeantur, quod in matrimonio eorum parentum interuenerint requisita à Conc. Trident. sess 25. cap. 1. Præterea ignorantia impedimenti & bona fides cap. cum inhibitio. de clandest. desponſ. & ibi Butr. num. 10. & 19. Abbas num. 4. Couar de sponſ. cap. 6. nu. 12. ideo secus dicendum est de illo, qui natus est ex matrimonio clandestino Thesaurus lib. 3. quæst. for. 94. nu. 6. & 7. Sufficit tamen, quod ignorantia sit in vno tantum parente, & ob ignorãtiam vnius parentis iste filius non differt ab alijs filijs qui vere sunt legitimi. Paleot. de noth. & spur. c. 9. n. 14. Pereg. vbi sup. num. 66. Thesau. vbi sup. nu. 1. & 5.

7 † Excusaret error iuris, seu ignorantia, quando non esset supina, & æquipararetur errori facti, pareret bonam fidem, Pereg. ibid. nu. 69. Costa dist. 56. de facti scient.

8 & ignor. num. 7. † Idem, quando essemus in errore facti, quamuis huiusmodi error non esset admodum probabilis Costa loco cit. num. 8. & Peregr. item loc. cit. n.

9 68. † Neque bona fides interrumpitur ob litem super-

10 nenientem super validitate matrimonij. Pereg. n. 70. † & hoc procedit etiam quando nata esset sententia iudicis, & monitio, dummodo tamen sit à sententia appellatum Gabriel d. concl. 2. n. 11. Peregr. n. 71. † Semper autem in hoc casu præsumitur error, & bona fides maxime si matrimonium sit celebratum in facie Ecclesię Gabriel d. concl. 2. num. 22. Rolandus à Valle cons. 93. lib. 2. Cephal. cons. 307. num. 61. Menoch. cons. 15. n. 7. Peregr. num. 67. Secus autem si matrimonium fuisset clandestinum Sanchez de matr. lib. 8. disp. 42. num. 1. Gutierez de matr. cap. 71. num. 8. de hoc tamen vide Beltram. ad decis. 461. Gregorij XV. vbi asserit esse val-

11 de controuersum, † mala fides in vtroq; coniuge non tollit quin filij legitimentur à Summo Pontifice, vel ambobus parentibus adhuc superstitibus, vel altero, aut etiam ambobus mortuis; quotidie practicatur.

13 Alij sunt filij adoptiui. † Adoptio autem est actus legitimus, per quem aliquis describitur filius, & efficitur, qui prius non erat. l. 1. ff. adopt. §. 1. instit. eodem & ita tradit Dinus de success. ab intest. col. 2. num. 7.

14 † Adoptiui autem filij, alij sunt arrogati, alij vere adoptiui. Arrogati fiunt coram Principe, vel magistratu, & debent esse sui iuris, & efficiuntur sub potestate arrogantis, & de illius familia, & agnatione, l. qui in adoptionem ff de adopt. Adoptiui autem non sunt sui iuris, sed sub patria potestate, & non transeunt in potestatem adoptantis, nisi adoptans sit auus paternus, aut maternus l. 2. ff. de collat. §. 1. §. sed hodie Inst. de adopt. l. Cum in adoptiuis §. Si verò pater C. eodem tit.

15 † Arrogati assequuntur legimam, & alimenta in bonis patris, vere enim dicuntur filij, & ad instar naturalium quidquid acquirunt, acquirunt patri quoad vsumfructum l. 1. & 2. l. Si pater §. Si arrogator ff. de vsufruct. Dinus de success. ab intest. nu. 8. & dicuntur de familia non obstante, quod sint emancipati. Socin. iunior. cons. 32. num. 2. lib. 1. dicuntur agnati, & comprehenduntur sub quacumque dispositione loquente de agnatis, & consanguineis Socin. eodem cons. nu. 3.

16 & 6. † Agnatio enim est nomen iuris ciuilis §. 1. Inst. de leg. agnat. tut. & ideò per arrogationem fiunt vere agnati, & illis competit beneficium statuti, & legis disponentis de agnatis, quia in istis ius vere, & non ficte disponit Bartol. quam DD. sequuntur in l. Si is qui pro emptore. ff. de Vsucapi. Socin. vbi supra num. 3.

17 † Non tamen comprehenduntur in casibus reseruatis, quia naturaliter non sunt agnati. Reseruatio autem fit ratione sanguinis, & commistionis seminum Licet descendens filius in primo gradu lineæ dicatur, sicut verus naturalis, l. Iuris consultus §. transeamus ff. de gradi.

gradi. Socin. nu. 4. & appellentur ſuus hæres §. 1. Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. defer l. 1. §. ſuos ff. de ſuis & legit. Socin. num. 7. & 8. Peregrin. de fideicom. art. 36. num. 42. Habent ius quærelandi, & contratabulandi. Cynus. l. 1. vbi etiam Fulgoſ. ff de adopt. Iaſon. l. Si arrogator num. 53. ff. de adopt. faciunt etiam partem cum alijs filijs in legitima Cor. conſ. 85. n. 16. lib. 3. Ga-
18 briel conſ. 113. nu. 32. lib. 1. † Differt tamen legitima, quæ debetur arrogatis ab ea, quæ debetur alijs naturalibus, quia arrogatus non præiudicat liberis naturalibus in detractione ſuæ legitimæ. Peregrin. de iure fiſci lib. 3. tit. 18. num. 17. verſ. Ego verò, eſtque aucta vſque ad trietem ſicut legitima aliorum naturaliũ per ea quæ tradit Mangil. de impu. & detract. q. 8. nu. 19.

19 † Vere autem adoptiui, vel, cum adoptantur, ſunt emancipati, vel non. Aut adoptantur ab Auo paterno, vel materno aut ab extraneo. Vere adoptiui non emãcipati quando adoptantur, nec adoptantur ab auo de iure nouo non tranſeunt in adoptantis poteſtatem, ſed remaneat ſub poteſtate patris naturalis, a quo legitimã aſſequuntur, ſuccedunt tamen ab inteſtato adoptanti l. Si re l. Si te C. de ſuis & legit. hæred. Mateſi. de ſucceſſ. ab inteſt in 3. membro art. 1. num. 1. Ex teſtamento autem nihil capere poſſunt, niſi inſtituantur, neque poſſunt adducere querelam inoffi ioſi teſtamenti, nec petere legitimam. l. Cum adoptiuis § ſed ne articulum C. de adopt. & ibi Gloſſ. in verb tantum modo. Tiraquel l. Si vnquam in verbo ſuſceperit liberos C. de renoca. donat. Menoch. de præſumpt. lib. 1. quæſt. 31. num. 26. Non ſuccedunt agnatis adoptantis, quia non habent iura Sanguinis text. in l. Cum in adoptiuis § ſed nec articulum, per illam dictionem. Tantum modo, vt Gloſſ. ibi. C. de adopt. Si verò, quando adoptantur filij ſunt impuberes, ex benigna conſtitutione Diui Pij habent quartam l. 2. C de adopt. Peregrin. de fideicom. art. 16. num 41. Si verò ſunt emancipati per adoptionem adeò tranſeunt in poteſtatem adoptantis, vt æquiparentur arrogatis, & obtinent ſucceſſiones, vt vere legitimi §. minus ergo in fin. Inſtit. de hæsed. quæ ab inteſt. & ſi adoptantur ab Auo habent inteſtatas ſucceſſiones, pro vt naturales, & etiam ex teſtamento, aſſequuntur legitimam, alias accuſare poſſunt teſtamentum text. in de l. Cum in adoptiuis verſ. Si verò pater C. de adopt. Dynus de ſucceſſ. ab inteſt. colu. 2. num. 9. Peregr. de fideicom. art. 36. num. 43. vbi damnat. ſententiam Iaſonis contrarium ſentiẽtis.

20 † Alij ſunt filij emancipati, eſt autem emancipatio, quaſi extra manum, ideſt poteſtatem poſitio, proprie
21 dicitur ſecundum Hugonem de captis in prælio † Ex vſu tamen emancipatio liberis, manumiſſio verò ſeruis competit à poteſtate patris, aut domini ſeruitute
22 liberatis, & definitur † quod ſit relaxatin patriæ poteſtatis coram iudice competente voluntate patris, & filij concurrente. Poteſt pater emancipare filium etiã abſentem impetrato reſcripto Principis, & accedente conſenſu filij, vt notat Bart. in l. iubemus C. de adopt. Non poteſt tamen regulariter cogi pater emancipare filium, qui a patria poteſtas eſt inæſtimabilis, l. filius familias §. vt quis hæredem ff. de leg. 1. Tenetur tamen in aliquibus caſibus. Vt ſi pater male afficiat filium verberibus, ſiue compellat eum peccare in corpus ſuum. Si filius eſt arrogatus impubes, & factus pubes probat arrogationem non ſibi expedire. Item ſi pater agnouit ſibi relictum legatum, vt filium emanciparet Neque filius poteſt compelli, vt emancipetur à patre, quia in his, quæ ſunt voluntariæ iuriſdictionis nihil poteſt fieri altero inuito Auth. quib. mo. nat. effic. ſui. § Si verò: Datum autem à Patre filio in premium emancipationis ſecundum conſuetudinem vt l. vt liberis. C. de Collat. bono: eſt communicandũ cum alijs fratribus, non computatur tamen in legitimam niſi hoc expreſſe dicat pater vt l. Si quando C. de in off. teſt. Emancipato debentur alimenta Surdus de alimen. tit. 1. quęſt. 1. nu. 20. & 21. Debetur etiam legitima, Marcus Mant. Sing. 562. Bereng. in l. in quartam num. 35. cum ſeq. ff. ad l. Falcid. Decianus conſ. 9. num. 5. lib. 3. Surdus ſibi contrarius die alim. tit. 1. quæſt. 1. num. 24. & alij. Per emancipationem filius efficitur ſui iuris, quoad acquiſitionem, & liberationem à patria poteſtate, & habet legitimam poteſtatem contrahendi in omnibus, habetur tamquam mortuus quoad patriam poteſtatem remanet tamen in illo quidem effectus patriæ poteſtatis, & quædam reliquiæ, quæ ſunt magni effectus Aretinus §. ius autem Inſt. de patr. poteſt. eff. 17. num. 20. & cap. vlt. num. 89. differentiæ patriæ poteſtatis, & emancipationis ſublatæ ſunt per iura Codici §. Nulla verò Auth. de Hæred ab inteſt. venie. & alia allegata poſt Iaſon & Alex. per Craſſum §. ſuitas quæſt. 4. num. 9. Communicat bona habita in premium cum alijs fratribus, agit tamen ad legitimam, & ipſi legitima eſt relinquenda titulo inſtitutionis, vnde etiamſi pater relinquat in teſtamento aliquid, quod non ſufficiat ad legitimam agit ad ſupplementum, & ſi decedat inteſtatus, & habeat vnum filium emancipatum, & alium ſub patria poteſtate, æqualiter hi duo filij admittentur ad ſucceſſionem, licet aliqua bona pater tradiderit emancipato in premium emancipationis Craſſus §. ſucceſſio ab inteſt. quæſt. 2. num. 3. non enim cenſetur per emancipationem, & aſſignationem factam in premium velle excludere à ſucceſſione, ſed tantum
23 vt habita emancipatus teneatur conferre, † quia decedens ab inteſtato iudicandus eſt ſe conformare diſpoſitioni iuris communis admittentis æqualiter vtrũ-
24 que; † Nec inducenda eſt exhæredatio ab inteſtato, quæ non datur niſi in caſibus, in quibus filius redditur
25 indignus, & ſuccedit regula † quod ab inteſtato non eſt agendum de legitima inter liberos, cum tota hæ-
26 reditas ad filios perueniat. † Debet autem de emancipatione legitime conſtare, ex ſola enim diuiſione bonorum facta à patre inter filios nõ inducitur mancipatio, neque ex ſola aſſignatione patris Socinus iunior. conſ. 33. colu. 1. lib. 3. Coſta de port. rata quæſt. 164. num. 5.

27 † Alij ſunt filij naturales, alij ſpurij. Qui autem ſint iſti, non conueniunt Iuris Ciuilis, & Canonici interpretes. Nam Iuriſtæ non ſolum appellant ſpurios, qui
28 nati ſunt ex ſoluto, & coniugata; ſed etiam illos, † qui nati ſunt ex ſolutis, niſi infraſcripta interueniant requiſita, nec vnum deficiat. Primò vt nati ſint ex concubina, ideſt muliere vxoris nomine ſine nuptijs domi retenta. Secũdò ex muliere libera, & ſola excluſo quouis amplexu alterius viri, domi retẽta, & vt vera vxor e tractata, & vicinis ſcientibus. Tertiò ex ſoluta, & cũ qua coitus, & acceſſus de iure non ſit prohibitus. Quartò quod maritus proteſtetur ſe habere illam mulierem loco vxoris in concubinam. Quæ omnia colliguntur ex textu in §. Conſideremus in Auth. de trient. & ſemiſſ. in §. Si quis in Auth. quibus mod. nat. effi. ſui. tradunt Gloſſ. in cap. per venerabilem in verbo, naturalibus, Qui filij ſint legitimi, & quam plurimi alij, & Farinacius de delictis carnis quæſt. 138. part. 1. per totam Couar. de ſponſ. par. 2. cap. 8 § 4. num. 2. Mantic. de coniect. lib. 11. tit. 9. num. 22. Peregrin. de iur. fiſ. lib. 3. tit. 28. num. 3. Surdus de aliment. tit. 1. quæſt. 9. num. 10. cum ſeque. Ex quibus infertur ſecundum ius ciuile, quod natus ex Virgine ſit ſpurius Grammat. voto 4. num. 15. Paleoth. de nothis, & ſpurij. cap. 16. num 5. Rota deciſ. 338. nu. 5. par. 1. nouiſſim. Quia talis concubitus eſt prohibitus ſub pæna, Item nati ex vidua. Grammat. vbi ſupr. num. 15. 16. 17. Quia congreſſus cum vidua eſt punibilis, idem Grammat. ibidem. Intellige tamen de primo, vel ſecundo concubitu, quia ex diuturna habitatione expurgatur ſtuprum, & inducitur concubinatus Farinac. de delict. carnis, quæſt. 138. num. 15. vbi etiam addit aliam declarationem videlicet accedente viri proteſtatione de inducendo concubinatu. 3. Natus ex ancilla pariter dicitur ſpurius cum ad menſam domini non accedit ancilla, nec vt vxor reputatur Surdus de aliment. tit. 1. quæſt. 9. nu. 17. Paleoth. vbi ſupra cap 16. nu. 6.

29 † De

29 † De iure Canonico omnes dicuntur naturales qui nascuntur ex soluto,& soluta, etiamsi nullum ex dictis requisitis concurrat Berous cons 165. num. 11. lib. 1. Crauet.cons.166.num.8.in fin. Cephalus cons.186.nu. 78. Paris.cons.15.num.56. lib.1.Socinus Seni.cons.47. num.46.lib.4.Menoch. cons.60.num.3 lib.1. Simon de Prett.de vlt.volu. dubit.2. solut. 2. num. 15. Surdus de alimentis tit.1. quæst.9.num.2. Farin.vbi supra nu. 11. Thesau. quæst.Forens.22.num.2.lib.1. Spurius autem dicitur,qui natus est ex damnato coitu, & ex parentibus, qui tempore conceptionis non poterant inter se contrahere matrimonium Speculat.in tit.de succesf.ab intest. colum.4.Bart.in l.vlt. de Concubi. Bald. in l. vlt. de natu. lib. Natta in l.hac consultissima §. ex imperfecto quæst.14.de test.Ripa l.Ex facto §. Si quis rogatus num.4.ff.ad Trebell.& ita decisum coram R. P. D.Blanchetto in Leodiens. hæred.22.Iunij 1573.& tenet Mantic. decis.83.& ita accipiendum est hoc nomen Naturalis,& spurij etiam quoad successionem,vt quoties possunt succedere naturales succedunt omnes illi qui sunt nati ex soluto, & soluta, & excludātur spurij,idest qui nati sunt vt supradictum est, & facit dicta decisio Manticę,in qua hoc modo excluditur spurius, & quod admitterur naturales modo dicto tenet Soci. sen.cons.148.sub n.4.lib.1. Roland.cons.74.num.12. lib.1.Cephal.cons.48.nu.23. Paleoth.de noth.& spur. cap.42. num.5. Ioseph.Ludouic.decis perusin.18.nu. 28. vbi multos alios allegat. Surd.cons.335.& alij.

30 † Naturales in successione testati, si à patre in aliquo instituti sunt vna cum matre sua possunt capere vsque ad vnciam extantibus filijs legitimis, id verò, quod pater supra vnciam reliquit,totum applicatur legitimis. Legitimis autem non extantibus relicta legitima ascendentibus, totum reliquum possunt capere ex testamento, ita probatur ex §. consideremus in Auth.de trient.& semiss.in § discretis.Auth.qui.mod. nat. eff.sui In Auth.licet C.de Nat.lib.& tradit Peregr.
31 de iure fisci lib.3.tit.18 num.1.cum seq.& nu.13.† Ab intestato autem extanti sobole legitima nihil capiunt ea vero deficiente succedunt in duabus vncijs Peregr. vbi supra num.1. Ex quibus collige, quod, cum ab intestato non succedunt, neque illis debetur legitima, quæ est portio sufficiens intestati; neq. quarela aduersus paternum testamentum, vt in terminis de vtroque notant. Glossa l. 1. ff.de bonor. poss. contra tab. Alex. cons.74.lib.2. Deci.in l.1.C.de bonor. poss. cōtra tabu. & cons. 264. Aret.in l.Ex facto colum.9. ff. de vulgar. Crauet.cons.450.num.13. Peregrin. de iure fisci lib. 3. tit. 18.num.24. & de fideicom. art. 36. num.40. & hoc procedit siue existente siue nō legitima prole ita præcitati Doctores, quibus adde Thesau. lib. 2. forens. quæst. 26. num. 10. Neque istis naturalibus competit beneficium l.Iubemus C. ad Trebell. vt liberi non teneantur imputare fructus in Trebellianicam Angelus ibi quem sequitur Ripa post Alex.in l. fideicommissariam num.52 ff. ad Trebell.Pereg. de fideicom art. 3. num.16. Quæ vera sunt non tantum in filijs immediate sed etiam in eorum descendentibus natis de legitimo matrimonio,quia plus iuris non possunt habere isti in successione aui, quam habeat pater l. fin.C.de natu. Azo.in sum. C.eodem tit.Deci. cons.85. Crauet. cons. 182.num.2.Rolandus cons.174. num.23. lib.11. Ruin. cons.70.lib.3. Peregrin. de iure fisci loco cit. num.17. Qui similiter neque succedunt ab intestato Auo, Matesil.membro 2.art.1.num.4. de successf.ab intest. Neque gaudent beneficio iuris accrescēdi, instituti enim à patre in vna vncia, si vnus legitimus non adeat, vel repudiet successio illis non accressit Ripa l. Lucius n. 4.ff. de vulgar. Peregrin.dicto tit.18.num.14. Neque sub nomine filiorum admittuntur ad fideicommissarias substitutiones arg.l.ex facto §.si quis rogatus ff.ad Trebell.Thesaur.decis.pede 196.& plene.Ioseph.Rustic.in comment.ad l. Cum auus. ff. de condit. & Demonstr.lib.3.cap.1.num. 86. Item neque pater habet legitimam, nec successionem in bonis filiorum naturalium Nec admittuntur ad dignitates, quia non continentur sub appellatione nobilium Bart. in l. tutelas num.4.ff.de Capitis diminut.& in l.fin. de verb. signif. Imola in l.ex facto ff. vnde cogna. Tiraquel. de nobilit.cap.15.num. 10. cum seq. & est text. in l. hac parte ff. vnde cognat. & verum est etiam in filijs ipsorum, ex matre nobili. Additionator ad Bart. in dicta l. tutelas littera E.

Capiunt tamen vltra vnciam,quando legitimi consentiunt, & voluntatem accommodant,expresse Peregrin,dict.tit.18.num.18. vbi alios refert,& cessantibus naturalibus legitimis totum capere possunt, Peregr. num.19.Succedunt matri siue extante, siue non legitima sobole textus in l. Si qua illustris C. ad orficia vbi Doctores,& quod assequantur legitimam, sicut legitimi. Glossa quam Doctores sequuntur in §. nouissime Instit. ad orfica. Matesilan. de successf. ab intest. in 2. memb num.3.Peregr.de fideicom.art.36.nu 40. Non habent tamen quarelam de inofficioso ob præteritionem, sed tantum admittuntur ad legitimam Thesaur. for.quæst.26. num 6. lib 2. vbi etiam habet, quod est relinquenda titulo institutionis, Non succedunt tamē matri illustri, & quæ habet legitimos. Peregri. de iure fisci li.3.tit.18.n.21.& 23.Neq.adulterini,& incestuosi Thesaur.dicta quæst.26.num.9. An autem naturales succedant agnatis. Decius cons.311.colum.1. Crauet. cons.138. col.2. Peregrin. tit.18. cit.num.25. nulla adhibita defferentia volunt succedere cognatis maternis, vna cum legitimis, & videtur probare text. l. hac parte & l.Si spurius ff.vnde cognat.Alij autem contrarium opinantur moti ea ratione;quia radix producens iura agnationis sunt pater, & mater, cum autem arceantur ab eorum successione, videntur etiam excludendi a successione cognatorum, & posterorum. Sed fortasse à successione patris, & matris excluduntur ab eorum delictum. Quod autem agnatis ex patre non succedant, sed excludantur, per legitimos probarunt Baldus consil. 104. lib. 2. Abbas in cap.Cum haberet in fine de eo qui duxit in vxor. quam pol. per adult. Cagnolius in leg. Si qua illustris num. 43. Cod. ad orfic. & alij. Hæc dicta sint iuxta aliorum placita quid autem ego probem vide responsum. 35. Vbi adhibita distinctione,ad hoc spectantia aliqua resolu. Nunc de Spurijs, idest natis ex patre, & matre inter quos matrimonium non potest cōstare tempore conceptionis, & agemus de successione patris, matris, Aui. & Agnatorum.

32 † Spurij non succedunt patri, neque ex testamento, neque ab intestato, & hoc de iure diuino Canonico, & Ciuili,de iure diuino Genesis cap.20. Deutor.c.20. Eijce ancillam & filium eius. Non erit hæres filius ancillæ cum filio liberæ,quod expendit D August. super leuitici. c.77.& D.Paul. ad Galat.4 de iure Canonic. sunt text. in cap.dicet aliquis 34. q.4.in cap. per venerabilem §. fin.in cap. Tanta. Qui filij sint legit. Ex iure Ciuile colligitur in § penul. Auth.Quibus mod. nat.eff. sui. Auth.Ex cōplex.C.de incest. nupt. & procedit tam extante,quam non extante legitima sobole,vt late Cacialup. in l.testam. factio col. 3. vers. & vltra quæstionem ff.de test. Decius cons.288. Marsil. sing 183. Paleoth.de noth. cap.54.Roland cons.74 li.1.Menoch. de præsumpt.lib.4. præsumpt. 69. Rota in nouiss. decis. 1169. par. 3. Ex quo fit, quod neque eis debeatur legitima, Nec possunt succedere ex quacumque dispositione, siue testati, siue intestati, siue donationis cuiusuis. Non enim à patre capere possunt vt late Peregrin. De iure fisci lib. 3.tit. 18.nu.37.

Neque valet statutum permittens patri posse relinquere Spurijs, quia est nutritiuum peccati vt late consuluit super statuto Perusino in simili materia Honded. cons. 68. per tot. lib. 3. vbi num. 3. probat esse communem ex Hostiensi Roman. Butr. Federicus. de Senis Castrens. Iason. Decius Rosell. Rolandus
72 Ruino Crasso Menochus, & alijs. † Et quidquid reperiuntur possidere ex bonis paternis, præsumuntur

possi-

possidere fraudolenter Bart. l. qui testamentum ff. de
probat. Angelus, l. Si donatione C. de collat. Socin.
cons.65.nu.5.lib.1.Peregr.cons.22.nu.12.lib.3.& con-
currente Scientia incapacitatis, nec in foro interno,
nec externo possunt præscribere bona paterna Pereg.
de fideicommiss.art.23.in fine Costa de facti scient.&
34 ignor. cent.2. dist. 19. nu.1. † Vendita à patre spurijs,
vel ab alio contemplatione patris ex contractu inter
viuos præsumuntur vendita in fraudem; & venditio
rescinditur. Bartol.in l.Si quis ex bonis nu.4.ff.de vulg.
& pupill.Bald.cons.75.colu.1. lib 2. Rustic. ad l. Cum
35 autus lib.3.c.1.n.214. Peregr.cons.67.nu.13.& † Con-
fessio patris de debito in gratiam spuriorum non va-
let, etiamsi iuramento sit firmata: Ruin.cons.70. nu.8.
vsque ad fin.lib.3.& cons.71.nu.9.& 10.eodem,& prę-
dicta procedunt, siue extet, siue non legitima soboles
Peregr.de iure fisci.lib.3. tit. 18. Neque potest capere
directe, vel indirecte filius ita vt à patre, nec possit in-
stitui, neque pater potest alium instituere, & illi substi-
tuere spurium, vel aliũ, cuius secretæ fidei ipse cõmisit,
qui postea spurio hæreditatẽ renunciet, istæ enim sunt
fraudolentes cautelæ, vt per Pereg.d.tit.18.n.91.& 92.
& 96. & 102. vbi habet quod talis institutus non po-
36 test, restituere spurio, & † potissimum quoad effectum
capacitatis tales filij non dicuntur contrahere aliquod
ius filiationis, vel agnationis cũ patre, vel linea pater-
na; sed connumerantur omninò inter extraneos, l. Si
spurius ff. vnde cognat. §. vulgo Instit. de success. cogn.
§. Si verò effusa in Auth. de trient. & semiss. Peregrin.
36 cons.67. n.6.lib.2.† Nec possunt vocari descendentes
Angelus in l. Ex facto §. Si quis rogatus, vbi Alex. nu.7.
& 39.ff.ad Trebell.& ideò pater à spurio sine venia in
iuditio vocatur Iason in §.penales n.61.Instit.de actio-
ni.Surdus decis.249.nu.17. Sicuti neque patre filiũ ac-
cidente, nec filio patrẽ incurritur pæna parricidij.Surd.
37 eadem decis.num.18. † Potest autem spurius petere à
patre alimẽta, quæ tenetur præstare de canonica ęqui-
tate pater liberis spurijs text.in cap. Cum haberet in
fine, de eo qui dux.in vxor. quam &c. & late tradunt
Decius cons.312.nu.4. Mantica de coniect. lib.8.tit.5.
num.12. Menoch.de præsumpt.lib.1.quæst.35.nu.13.
Surdus de aliment.tit.1.quæst.10.n.5.& sequent.& fir-
mat Rota, in Bononien.alimen.28. Maij 1598. Coram
Penia relata per Marescott. variar.lib.2.cap.83.n.34.
38 & in nouiss. par. 4. decis. 747. & alias sæpe, † & filia
spuria potest petere dotem, nam & ipsa est dotanda,
quæ dos succedit loco alimentorum Tiraquel. de iure
Primogen.quæst.62.nu.12. Menoch. cons.60. num.4.
Ripa l.1.n 61.ff.solut.Matr. Rota per Card. Seraphin.
39 decis.58. nu.3. † & ideò legatum factum à patre spu-
rijs sustinetur in vim caussæ alimentorũ, vel doris. De-
cius cons.376.nu.2. Ruin.cons.124.nu.6. lib.1. Surdus
40 de alim.tit.1.quæst.10.n.10. & in dubio † omne lega-
tum censetur factum in hanc caussam, cum semper le-
gatum sit censendum factum in eam caussam ob quã
potest sustineri l.Si cũ dotem §.Si pater ff.solut. Matr.
l. Cum te C. ne vxor pro marito. Simon de Prætis de
41 interpret.vlt.volunt.lib.2.num.7.fol.178.† Nisi tamen
legatum trascendat modum alimentorum, vel dotis as-
signandę, quia in eo quod transcendit, & in excussu le-
gatum reuocatur, & applicatur vel filijs, vel venienti-
bus ab intestato ita Bald in l Eam quam num.20.vers.
pone C.de fideicom. Bart.in l.Hæredit.nu.1.C.de his,
quibus vt indign. Surdus de alimen.tit.1. quæst.10. nu.
19.16.17.Gabriel comm.tit.de alim.conclus.1.num.8.
42 & alij plures, † Et legatum quoad excessum habetur
pro non scripto, sicuti & institutio. Bald. in Auth. in-
gressi num.15.C.de Sacrosan.Eccles. Riminald. Sen.
cons.232.nu.9.lib 2. Mangil.de imput. quæst.4.nu.35.
licet esset factum pro amore Dei Peregrin. de iure fi-
43 sci lib.3.tit.18.nu.93. & 94. † & Dos filiæ est assignan-
da non respectu legitimę, sed alimentorum Marescot.
variat. lib.2.cap.83.nu.34.
44 † In taxandis autem alimentis habenda est ratio
ætatis, & secundum illam debet fieri æstimatio annui
redditus iuxta legem Hęreditatum ff. ad leg.falcid. qui
textus licet loquatur tantum in vsufructu attamen etiã
ad alimenta, & signãter ad ista applicatur, vt declarat
de fact.scient.Costa de part.rat.q.140.n.5. & sequent.
Imò habet locũ in omnibus actibus, qui recipiũt æsti-
mationem à vita hominis, vt latissima Costa vbi supra
q.1.per totam. Surdus de alim.tit.1.q.41.& tit.9. quęst.
45 1. Peregrin.cons.94.num.24.lib.1. † & taxatio debet
fieri habita tantum ratione ad educationem iuris na-
turæ, non ad nobilitatem patris, vel ad quantitatem
patrimonij, ad illam enim tantum non ad ista respexit
ius canonicum, dam spurijs alimenta indulsit Crauet.
cons.218.nu.8.& alimenta, quando filius habet bona,
ex quibus potest sibi illa quærere, non sunt præstanda,
nec pater potest ea legare Crauet.cons.200.num.10.in
fin.& cons.199.num.1. 2.3. Peregr. de iure fisci lib. 3.
46 tit.18. num.74. & 75. † Neque dos debetur Spuriæ fi-
liæ, quando habet alia bona ex quibus dotetur, quia
tunc cessat dispositio iuris canonici, quæ est, ne isti filij
fame pereant, in reliquis sunt exosi, & ideò cessante
naturali agestate, & necessitate cessat ius dispositionis
47 canonicæ.† Imò Si assignetur aliquid, ex quo alimen-
ta percipiantur finita caussa alimentorum taliter assi-
gnatum redit ad hæredes patris, nec transmittitur ad
hæredes vsusfructuarij Menoch. de arbitrat. casu.169.
num.10. Marescott.var.lib.2.cap.83. num.36. quod si
datum sit pro eo quod pro alimentis possetz compete-
re, illud non redit ad Patrem Thesaur. quæst.for.lib.1.
48 quæst.25.num.6. vbi multos allegat.† Nisi tamen spu-
rius, vel spuria relinquat post se filios, quia etiam hoc
casu transmittitur assignatio, quia nepotes, & descen-
dentes sunt alendi etiã descendentes ex spurijs Ioseph.
Rustic.ad l.Cum auus lib.3.cap.1.num.217.& ex caus-
sa posset peti augeri natis filijs ad tradita per Rotam
decis.31.par.1.in recent.& plene Thes.dicta quæst.25.
num.9.vbi addit, quod cessantibus descendentibus in-
49 destincte sũt hæredes patris. † Dicta tamen non mili-
tan in Spurijs Principum, quia de illis lex non loquitur
Bald.cons.248. & 262. lib.1. Natta cons.42. num. 33.
50 Peregrin. de iure fisci loco cit.num. 83. † An autem il-
legitimus in dubio sit censendus spurius vel naturalis
discrepant Doctores Ego puto si agatur ad effectum
succedendi, & sit in possessione, quod sit censendus
naturalis, si verò non sit in possessione, quod debeat
probare se non esse spurium. vrgentissimis tamen ra-
tionibus etiam alia sententia probatetur, alias etiam
51 de hoc. † Patris autẽ assertio, quod filius sit naturalis
non facit eum naturalẽ, & in patris dicto parũ funda-
mentũ est faciendũ propter fraudẽ præsumptã secũdũ
Paris.cons.80.n.52.lib.2 Cephal.cons.593. n.16.lib.4.
Costa de facti scient.& ignor.cent.1. dist.17.nu.12.13.
52 † In Bonis maternis Spurij nati ex matre soluta, &
patre coniugato, & non extent filij legitimi, nec sit il-
lustris aliqui volunt succedere. quod si nati sint ex ma-
tre coniugata & viro soluto denegante illis successio-
nem, & cum matri succedunt volunt succedere etiam
in legitima, alij aliter sentiunt ego puto probabile di-
ctum primũ quia in eo casu cessãt rationes à Doctori-
bus consideratæ, si sit soluta. Si verò non sit soluta non
succedũt per rationes pariter allegatas à Doctoribus.
53 † De bonis Aui. Dicendum quod spurij sunt capaces
successionis aui, ideò ab eo possunt institui, sicuti à cę-
teris agnatis Rota decis. 1168.p.3. nouissim. ex Surdo
cons.335.in fin.& Pereg.d.tit.18.n.47.nisi tamen rela-
ctum esset factũ ab auo contẽplatione filij. Alex. cons.
74.col.pen.lib.3. Couar.de sponsa Claro §.testamentũ
54 quæst.32.vers.scias tamen. Quia † contẽplatio habita
per disponentem operatur idem ac expressum l. fidei-
commissa §.Hæc verba ff. de legat.3.† & illud inspici-
tur propter, quod sit actus l.si ita fuero stipulatus § fin.
cum l.sequ.ff.de nouat.† Quomodo autẽ cognoscatur
esse factum contẽplatione patris, consulendi sunt Cla-
rus d. quæst.32. Suarez in Thesau.recept.verb.spurijs,
num. 172. Macabru. cons.1. per totum num. 57. & se-
quent. Ludoui.de Sard.de natu.lib. tit. de success. Spu-

riotum verſ. itaque Socin.iun.conſ.16.per totũ Hond.
57 conſ. 68. per tot. lib. 1. † Filij autem legitimi patris
Spurij extante legitima ſobole ſiue habita,ſiue nõ con-
templatione ad filium non poſſunt capere præter ali-
menta ab auo. Capra conſ.2.num.18.Ruin.conſ.70.&
71.lib.3.Capic.deciſ.181.num.4.Decius conſ.463.nu.
27.Craue.conſ.181.num.1.Cephal conſ.368. nu.8.&
alij. Deficiente tamen legitima ſobole poſſunt filij le-
gitimi ex patre Spurio inſtitui. Ruinus conſ.74.nu.14.
lib.2.Capra conſ. 2.num. 18 Crauet.conſ.184.Paleoth.
de noth.cap.53. Peregrin.de iure fiſci lib.3.tit.18.num.
58 47 & 48. Hic nota obiter. † Legitimam ſobolem non
ſolum dici aſcendentes,ſed etiam deſcendentes,vt eſt
59 text.in l.1.C.de natu.lib. De Bonis autem agnatorum,
diſtingue aut ſucceſſio eſt teſtati, vel inteſtati. In ſuc-
ceſſione inteſtati fratres Spurij inuicem ſibi ſuccedunt
Afflictus deciſ.96.Vincent.Fran. deciſ. 238. Peregrin.
de iure fiſci dicto tit.18.num.43.vbi teſtatur ita bis fuiſ-
60 ſe iudicatum. † Quibus autem deferatur ſucceſſio ſpu-
riorum.Agnati patris eis non ſuccedunt,admittuntur,
autem cognati ex matre,& iſtis ceſsãtibus fiſcus Corn.
conſ.234.colu.penult.lib.4.Peregrin.loco cit.num.26.
Theſaurus tamen lib.1.quæſt for.22.ſub num.6.Scribit
ſuccedere fratres legitimos vna etiam cum patre, etiã
natos ex alia matre,& num.7. admitti etiam adopti-
uos,& quæſt.80. ſub num.10. etiam alios collaterales.
Sed retenta priori ſententia conſequentur infertur,
quod ſicuti agnati patris filijs non ſuccedunt,ita neque
filij agnatis, ita arguit Peregrin. loco cit. nu. 26. & 42.
& probatur ex l.communia C.de nat.lib.& §.filium in
61 Auth quibus mo.nat. eff ſui. & ratio eſt. † quia Spurij,
& à Spurijs deſcendentes inter extraneos omninò cõ-
numerantur,quod iura capacitatis bonorum præſertim
in linea paterna, nec vllum ius agnationis, aut cogna-
tionis cum patre, aut linea paterna contrahunt l. Si
Spurius ff. vnde cognat. Nec eſſe de domo aut fami-
lia, vel agnatione Decius conſ.365 col.1. Riminal.iun.
conſ.442. col.3. Tiraquel.de retract.ligna.§.1.Gloſſ.8.
62 num.4.& 6. † Vnde Spurij non proſunt ad excuſatio-
nem tutelæ,l.2 §.1.ff. de excuſat. tut. Ripa in l. Si vn-
quam verbo liberos num. 73. C. de reuocand. donat.
Paleoth. de nothis. cap.32. num.4. Surdus conſ. 456.
nu. 17. Nec proſunt ad immunitatem conceſſam ha-
bentibus duodecim filios Bald. in l. Communia C. de
nat. lib. quod tamẽ declarat niſi eſſent legitimati Surd.
conſ.456. num.17. Nec proſunt ad teſtandum inter li-
beros Alex.in l.ex facto §.Si quis rogatus nu. 45. ff. ad
63 Trebell.Paleoth.cap.32.num.2.† Nec veniunt nomi-
ne filiorum in fauorabilibus. Peregr.conſ.67. num.10.
64 lib.2.Honded.conſ.5.num.17.lib.2.† Aduerte tamen,
quod licet de iure ſcripto non obtineant iura ſangui-
nis, natura tamen omnibus communis eſt cap.qui Ec-
65 cleſiarum vbi Bald. n 43. de conſtit.† ideò includun-
tur in caſibus reſeruatis &c.diſpoſitionibus ſimilibus in
66 quibus aliquid prohibetur ratione ſanguinis. † Ciuili-
tas acquiſita à patre pro ſe, & filijs non participatur à
naturalibus Bart.l.libertis §.patris ff.ad Municipal. Nõ
ſuccedunt in emphiteuſi Peregrin. conſ.34.nu.9.lib.1.
Mantic.de tacitis lib.22.tit.10.num.3.cum ſeq. Neque
in feudis late Mareſcottus lib.2.varia.reſol.cap.30. nu.
4. & 5. & ſeq. Si tamen morum honeſtate polleant,
& vitæ bonitate, ſunt capaces emphiteuſis, & feudi
etiam Eccleſiaſtici cap.1.§. naturales.Si de feud. deſu.
fuer.differ.Alex.conſ.2.num.67.lib.1.Infantes tamen,
quia in eis non cadit hæc morum honeſtas, ideò in-
capaces reputantur Rota deciſ.549. num.5. par.2. re-
67 cent. † Honorum,& dignitatum ſunt incapaces l. ge-
neraliter §.Spurios ff.de decurionibus,& de dignitati-
bus tam ciuilibus, quam Eccleſiaſticis ſcribit Paleoth.
cap.57.tam de iure ciuili quam Eccleſiaſtico,& Reij-
ciuntur à penſionibus Eccleſiaſticis Rota deciſ.549.2.
par.recent.ex diſpenſatione tamen redduntur habiles
68 ad habitum clericalem.† Quoad dignitates ſæculares
non ſunt nobiles Fulgoſ.conſ.62.col.2. & ad menſam
non debent ſedere cum legitimis. Tiraquel. ex Baldo
de nobilit.cap.15.num.10.11.12. & nu.17. aſſerit pro-
cedere etiamſi ſint legitimati, & rationem reddit Bal-
dus cap.vlt.circa med.de translat.Epiſc quia in legiti-
matis,licet ſint ſanati à vulnere, remanet tamen cica-
trix,ideò neq. poſſunt ferre arma,vel inſignia domus,
niſi cum quadam sbarra in medio incipiente à ſini-
ſtra, & ducente ad dexteram Bald. in l. generaliter §.
Cum autem in fine nu.5.C.de inſtit.& ſubſtit.Paleoth.
tamen cap 6.nu.6.& 7. dicit contrarium probare con-
ſuetudinem, & dicta procedunt etiam in eorum filijs
legitimis Tiraquel.de nobilit.d.cap.15.nu.14. In cauſ-
ſa teſtati, quæ eſt altera pars diſtinctionis ſupra tradi-
tæ;poteſt dari regula.

69 † Quod agnatis patres poſſunt ſuccedere, quando
illis relinquitur, quia nulla lege redduntur incapaces,
Bald.conſ.207.lib.2 Cephal.277. Roland.conſ.87.nu.
16.Peregrin.de iure fiſci d.tit.18.nu.31. Surd.conſ.355.
num. vlt. & eſt doctrina Bartol. in l. Si quis ex bonis
quæſt.2.num.3.ff.de vulg.& pupill vbi dicit,quod fra-
ter legitimus poteſt fratrem ſpurium inſtituere, idem
probat Riminald.iunior conſ.187.lib.2.Peregr.d.tit.18.
nu.41.& nu.26.ſcripſit quod ex quacumq. diſpoſitione
capere poſſunt, & hæc procedunt etiam in bonis im-
mediate prouenientibus ex diſpoſitione patris Alex.in
l.edicto § ſed hæreditatem nu.7. ff. de alien. iud. mut.
cauſ.fact.Bald.l.Eam quam nu.54. verſ.ex his infertur
C.de fideicommiſſ.Cepolla cautel.38. col.fin. Ludoui.
Sard.de natur.lib.cap.penult.tit.de cautela circa legit.
Miſing.obſer.35.nu.6.centur.1. Niſi tamen ceperint
ab agnatis de expreſſa, vel tacita accommodata vo-
luntate patris,quia ſtante fraude, non poſſunt filij ſpu-
rij capere,& lex dicitur defraudata Cuman. l. ſtipula-
tio hoc modo &c. n.9.ff.de verb.oblig. Honded.conſ.
70 44.nu.14.lib.2.† & fraus diceretur probata,ſi agnatus
eſſet inſtitutus à patre Spurij, & rogatus dare, vel re-
ſtituere Spurio,nec valet relictum, nec inſtitutio facta
à conſanguineo l.1.§.Siue itaque C.de natu.lib.l.etiam
C.ad leg.falcid.& plene per Farin.in fragment. par.1.
71 verbo fiſcus num. 75. ad 111. † & in propoſito ſufficit
legatum eſſe factum de mente patris, & ſufficit, quod
agnatus conſuluerit ſe cum patre Bart.in l. fi.§. Si Soc-
cero ff. de his quæ in fraudem credit. Salicet.in l. ma-
tre in vlt.quæſt.nu.4.in fin. C.de nat.lib. & ſufficit taci-
tus conſenſus per tex. in l. 1. ibi. Siue itaque C. eodem
Cepolla caut.38.verſ. Vndecima caut. Calcaneus cõſ.
54.num.4.Miſing.obſer.35.nu.7.& 8.cent.1. & pleniſ-
ſime Gaſpar Anto. Theſau.lib.3.quæſt. for.16. per to-
tam, qui varias refert coniecturas, & probationes, &
inſtitutio Spurij facta ab agnato pro ſatisfacienda mẽ-
te patris de bonis patris eiuſdem Spurij dicitur nulla
& fraus dicitur ſatis probata.

72 † Et in foro animæ ſi fraus interuenit,licet non pro-
betur,teſtamentum non eſt exequendum, tamquam
tendens in diſpendium ſalutis æternæ patris ordinen-
tis,& heredis exequentis Bartol.in l.fin.col.3.ff.quibus
vt indig.ſequuntur Nat.conſ.402.n.57.lib.2. Pereg de
73 iure fiſci.li.3.tit.18.n.113.† & tam rogans,quã rogatus
tenentur in cõſcientia ſatisfacere venientibus ab inte-
ſtato, quia ipſis auferunt hæreditatem de iure debitã,
nec ſunt tuti in conſcientia,niſi ſatisfaciant ita egregie
Sardis de natur.lib.cap penult. nu.12. Cepolla cautel.
38. nu. 10. & tradunt Silueſter verbo filij Tabiena eo-
dem verbo Emanuel Sa ibidem & verbo Hæred. Leſ-
ſius de iuſt.lib. 2. cap.19.num.59.Molina tom.1.tract.
74 2.diſp.167.† & in foro conſcientiæ non poſſunt cape-
re niſi alimenta, & reliquum tenentur reſtituere nulla
75 expectata ſententia venientibus ab inteſtato. † Vie-
tini autem naturales inuicem ſibi ſuccedunt Theſau.
loco cit.quæſt.22.qui in hac materia eſt videndus.

76 † Alij ſunt filij legitimati, & iſti ſunt in quadruplici
differentia. Legitimati per oblationem Curiæ. Le-
gitimati per præſumptionem. Legitimati per ſubſe-
quens matrimonium, & legitimati Ex principis reſcri-
77 pto de omnibus eſt agendum. † Sed inprimis aduer-
te quod ſpurij non legitimãtur, quia ſunt indigni omni
bene-

beneficio §.fin. Auth.quib.mod. nat.effic. leg. Qui le-
gitimantur ergo debent esse naturales. An autem Spu-
78 rij legitimentur rescripto principis infra. † Legitima-
tio per oblationem ad Curiam, de qua loquitur text.
in §. quod verò vers. Primus autem modus. Authent.
quib. mod. nat. effic. sui. fit cum filius offertur à patre
curiæ, & fœmina alicui curiali matrimonio iungitur.
tex.in d.§.quod verò,& §.sequenti quam legitimatio-
nem,cum abierit in desuetudinē, Rosse. de legitimat.
in fin. lib. 3. tit. de legitimat. per oblat. curiæ num. 5.
ideò omittemus omninò. Hoc tamen modo legiti-
mati erant vere legitimi, & eis debebatur successio in
legitima cum alijs legitimis. Requirebatur tamen
consensus patris, & filij in hac legitimatione idem
Rosell.
79 † Legitimatio per præsumptionem fit, cum pater
in testamento, aut in scriptura tribus testibus munita
simpliciter vocat aliquē filiū. & talis filius dicitur legi-
timatus per præsumptionem,quia dicitur legitimus per
præsumptum Matrimonium,de hac legitimatione lo-
quitur text. Auth. Si quis C. de nat.lib. la 2. & Auth.
liceat matri, & auiæ §. ad hæc C. eodem, & ibidem
Glossa Bart. Salicet. & alij. Rosen. loco cit. lib. 1. tit.
de Matrimonio putatiuo, præsumitur enim matrimo-
80 nium interfuisse. † Vt autem confessio patris taliter
facta legitimet filium, debet esse de tempore, quo, si
filius nasceretur, non esset Spurius, quia Spurius non
legitimatur, & ideò tali tempore parentes debent esse
soluti Bart. in disput. quam fecit ad intellectum dictę
Auth. liceat Matri & sequitur Rosen. loco citat. num.
3.& seq. Neque sufficit parentes fuisse solutos tempo-
re declarationis, sed requiritur præterea; quod postea
alteri non nubant, quia si alteri nuberent, tolleretur
præsumptio Matrimonij, ita Rose. num. 8. Quod si
testamentum, vel scriptura, in quibus fit talis declara-
tio, reddatur nulla, nulla etiam erit talis declaratio,
item si reuocetur, cessat, & legitimatio. Bart. in dicta
disput. sed contrarium fortasse est verius, si ad alium
effectum reuocetur,vel nulla declaratur,& hoc sequi-
tur Rose. cit. num. 14. tales filij dicuntur vere legitimi
dicta Auth.liceat matri,& Auię,& paternas assequun-
tur successiones.
81 † Ista tamen legitimatio, non operatur quidquam
in præiuditium filiorum legitimorum, neque in præ-
iuditium agnatorum, vel substituti Rose. num. 11.
& 52.
82 † Legitimantur etiam ingredientes religionem;
sed ista legitimatio nihil confert ad successiones Soci-
nus iunior cons.48.num.18.& 19.lib.4. Bero.cons.163.
num.29. cum sequent.lib.2. Mantica decis.32.num.4.
& ideò neque illis debetur vlla legitima Thes. lib. 3.
quæst. for. 75. in fine. Vbi tamen habet quod ab inte-
stato, & ex testamento succedunt. Suarez late con-
sult. 25.
83 † Legitimati per subsequens Matrimonium sunt il-
li, qui concepti, vel nati ex solutis, sed non inuicem
Matrimonio copulatis, postea Matrimonio iungun-
tur, per quod legitimantur, & sufficit, quod potuerit
esse inter virum & vxorem Matrimonium,ita quod li-
beri fuerint, & non impediti aliquo gradu cognatio-
nis, vel affinitatis.text.in cap. tanta, qui filij sint legiti-
mi Bald. cons.206. lib.3. Crassus in §. Institutio quæst.
7.num.6.& 7.& hoc tam in nobilibus, quam in vilibus
personis Sardus de natur. lib. tit. de legitimat per ve-
rum Matrimonium, nu.15. Thesaur. decis.pedem.83.
& hoc sufficit non solum in legitimatione quoad na-
84 talia; sed etiam; quoad successiones, † quia ius cano-
nicum etiam in foro exteriori est seruandum, & ideò,
quoad vtramque legitimationem,nempè natalium, &
successionem,istam sufficere tenent. Paris. cons.13.nu.
49. lib.2. Gabriel cons.21. num. 14. lib. 1. Mantica de
coniect.lib.11.tit.12.num.8. Ioseph. Ludou.conclus.
26. ampliat.1. Peregrin. de iure fisci lib 3.tit.18. nu.10.
& sufficit etiam, quod filij sint nati ex solutis licet ex
solutis non fuerint concepti,& hoc fauore legitimatio-
nis Io. Andreas in cap. tanta colu. penult. vers. quid si
concepit. vbi etiam Cardinalis. Qui filij sint legitimi,
& in cap.quod nobis post princip. eodem tit.& in cap.
sine culpa vbi Francus,colu.2.vers.circa secundum de
regul.iur.in 6. Bald.in l. Cum quis num. 5. vers. quæro
hic C.de nat.lib. Couar. de sponsalit. part.2.cap.8. §.2.
Sanchez de Matrim. lib.8. disp.7. num. 19. Sayrus de
censuris lib.6.cap.10. nu 29. Thesaur. lib.3. quæst.for.
85 80. num. 10. licet alij contrarium sentiant. † Sed pone,
quod Seius habuerit rem existens solutus cum Camil-
la pariter soluta, & ex eis solutis nati sint filij, postea
Seius ducat in vxorem Antoniam, quæ moritur & po-
stea Seius ducit Camillam; filij nati ex Seio & Camilla
ante Matrimonium cum Antonia per subsequens ma-
trimonium legitimantur? Dic quod legitimentur ita
Rose. de legitimat.in tit. de Caut. Mater.legit. nu. 43.
86 vers.n quæro vlterius vsque ad num. 59 † quia sufficit
extrema esse habilia licet medium fuerit inhabile, §.
Si verò non solum Auth quib.mo.nat.eff.leg.
87 † Sed quid de illis, qui multo tempore detinent cō-
cubinas,& ex eis filios suscipiunt, deinde mortis tem-
pore eas ducunt in vxores legitimātur ne filij per hoc
matrimonium? Respondeo, quod aut iste,qui illo tem-
pore concubinam,vel aliam ducit in vxorem est sensi-
bus destitutus,ita vt coire nequeat, & talis deficientia
sensuum est, quæ potest impedire matrimonium, &
tunc sine dubio filij non legitimātur. Vel non est adeò
sensibus destitutus, quin plenum & perfectum cōsen-
sum habeat, neque immineat suspicio fraudis, & hoc
casu proles legitimatur etiam ad effectum succedendi
plene Rose. loco cit. num.32. & 40. & 43. & supposi-
to consensu, & cessante fraude legitimatio fit etiam
ad exclusionem substituti Mantica de coniect. lib. 11.
tit.13. per totum Bursat. cons.40. nu. 71. Trentacinq.
de substit.par.4.cap.7. num.43. Crass. §. de fideicom-
miss. quæst.38. num. 6. Circa fraudem verò videndus
est Mantic. loco citato Menoch. cons. 108. Cephal.
88 cons. 229. † Per subsequens verò Matrimonium non
legitimantur, qui nati sunt ex personis, inter quas ma-
trimonium stare non poterat propter aliquod impe-
dimentum, quod quamuis cesset, & sequatur Matri-
monium, adhuc non legitimantur, neque habent le-
gitimam in bonis patris, aut matris, nec alia priuile-
gia, de quibus infra Socin.iunior cons.31. nu.44. lib.6.
89 † Neque legitimantur per subseqnens Matrimonium
filij clerici in minoribus constituti, & beneficiati, pro-
pter impedimentum Clericatus & Beneficij Ant. Ro-
se. loco cit. num.18. & 19. Surdus loco cit. num.17. &
90 18. † Legitimantur autem filij clerici in minoribus
constituti; sed non beneficiati. Rose. cit. num. 6.7 8.
91 † Neque legitimantur illi, quos pater intendit non le-
gitimare, & prohibuit, quia potest facere, quod vnus
92 aut plures sibi non succedant Rosell. num. 30. † quia
in legitimatione maxime spectatur patris voluntas
text. in §. Si verò non solum Auth. quib. mod. nat. eff.
93 sui. † & quicumque tacitus consensus sufficit Surdus
de nat. lib. tit. de requisit. ad legitim. in 2. quæst.
num. 2. 3.
94 † Legitimatis per subsequens Matrimonium debe-
tur legitima, quæ debetur etiam legitimis, & natu-
ralibus, sunt enim vere legitimi, nec differunt à vere
legitimis in vim subsequentis Matrimonij, text. in
cap. tanta, qui filij sint legitimi vbi notant Abbas Fe-
95 linus, & Canonistæ. † Imò non solum æquiparan-
tur legitimis, sed melioris sunt conditionis, text. in
l. Cum quis Cod. de nat. lib. ibi. quomodo non est
iniquissimum ipsam stirpem secundæ posterioritatis
priorem, quasi iniustam excludere, cum gratias age-
re fratribus suis posteriores debeant, quorum benefi-
cio ipsi sunt iusti filij; habent eas successiones, quas ha-
bent vere legitimi, text. in l. nuper. Cod. de nat. libe.
Couar. de spons. part. 2. cap. 8. num. 21. Peregrin. de
96 fideicomm. articul. 24. num. 1. † & in statutarijs, &
quibuscumque dispositionibus comprehenduntur ap-
pellatione legitimorum, & natorum de legitimo

Matrimonio. Vba'l. de success. ab intestatu part. 1.
97 nu.65. vbi multas refert. † Habent omnia iura agnationis,& agnatis succedunt,tam ex testamento,quam ab intestato Decius conf. 155. Thesaur. decis. pedem. 84. num. 2. & ideò in vim statuti data dote excludunt fœminas. Tiraquel. de iure primogen. quæst.34.num.
98 54. † & admittuntur ad omnes dignitates sæculares, & Ecclesiasticas,etiam ad Episcopatum. Tiraquel.vbi supra num. 52. & 53. Petrus de Vbald. de success. ab intest.part.1. num. 68. & 69. Mantica de coniect. lib.
99 11.tit 13.num.3. † Non tamen ad Cardinalatum Barbosa ad Trident. sess.24. de Refor. num. 8. alios refe-
100 rens; † & consequuntur omnem nobilitatem pater-
101 nam Mantica vbi supra tit. 13. num. 4. † Succedunt in fideicommissis, etiamsi sint cum illa clausula, & cōditione, Si sine filijs legitimis,& naturalibus, quam faciunt deficere Paris.consi.13. nu.39. lib.2. Mantica vbi supra tit.12. post num.34. Peregrin. de fideicommiss.
102 art.24. nu.14. † Imò faciunt deficere conditionem, si sine filijs legitimè natis, & de legitimo matrimonio procreatis. Ripa in rubr. ff. Si certum pet. num.3. vbi Decius num.31. Bologn.nu.13. Menoch. lib. 4. Præsumpt.81.num.4. Ladcrch.conf.24.per totum vbi eru-
103 ditissime, & doctissime; † Nisi tamen appareret de contraria mente testatoris, quæ omninò attendenda est, vt si in conditione positum esset, legitimos filios natos, & procreatos de verò non ficto matrimonio, quę qualitates demonstrant mentem testatoris excludentem legitimatos per subsequens matrimonium. Mantic.de Coniect.lib.11.tit.12.nu.20 Menoch.lib.4.
104 Præsumpt. 81. num. 24. † Imò si exhæredentur sine caussa in testamento adhuc debetur legitima eo quod habent ius querelandi, & annullandi testamenta, in terminis Angelus Bartol. Imola in l. Certum ff. de inust. nupt. Test. Castro consil. 31. Thesaur. decis. ped. 84.

Nunc est agēdum de legitimatis ex rescripto principis vbi multa essent discutienda sed ego ad sequen-
105 tia tantum me adstringo. † Legitimatio est actus solius principis, non alterius §. Si verò Authent. quib. mod. nat. effic. sui cap. Per venerabilem, qui filij sint legit. Bart & Doctores in l. Gallus §. forsitan. ff. de lib. & posthu. Peregrinus de fideicomm. articul. 23. num. 22.
106 † Potest tamen princeps suam auctoritatem alteri demandare; passim admittuntur Doctores in dicto cap. per venerabilem Socinus Senior conf.63. num.2. lib.3. vbi dicit, quod illi,quibus talis facultas committitur,vt solet fieri comitibus Palatinis possūt,legitimare,vt succedant prout si ipse princeps faceret,si in legitimatione manus apponeret Paris. conf. 1 nu.93. lib.1.
107 Menoch.conf.20.n.14. lib.1. † & Legitimatio, quæ fit per Clementiam Principis, vel eius delegati, operatur vltra legitimationem per subsequens Matrimonium, quod, cum ista Spurios non comprehendat, illa comprehendit, vt plene per Petr. de Vbald.de success.ab intest. part.1. num.81. Roland. conf.89 num.
108 5.lib.1. † Legitimant autem non solum Imperator, & Summus Pontifex,sed etiam quilibet alius Princeps in suo territorio, & statu. Ruinus conf. 81 & 83. lib. 3. cum alijs relatis à Peregrin. de fideicom. art.23. nu.21. quia etiam isti in iurisdictione vtuntur plenitudine potestatis, sicut imperator; & imperatoris vtuntur priuilegijs. Petegrin. de iur. fisc in tit.qui hab.fisc. Decius in cap.Pastoralis, in princ.num.2.de appellat.Alex.conf. 2.num.9.lib.1. Bald. in l. Exempto. C. de probat. Roland.conf.1.num.49.50.51.conf.4 num.42.lib.3. Bursat.conf.4.num.20.
109 † Legitimatis per rescriptum principis debetur legitima,sicut debetur legitimè natis Assequuntur enim iura agnationis, cognationis,& affinitatis, non solum quoad patrem,& matrem sed etiam, quoad alios attinentes, & tali modo,vt vere legitimi appellentur text. §.1. Instit. quib.mod.test. infer. § reliqui l. Generaliter. §. igitur licentia Auth.quib.mod. nat. effic. sui. & §. Si quid autem Auth. quib. mod nat. effic.legit. late Gabriel. conclus.97. num.2. lib.2. Succedunt agnatis, atque consanguineis,licet non citatis in legitimatione. Socin.iun.consi.142.num. 34. lib.1.Paris. conf. 1. num. 33.lib.1. Surd. conf.337.num.5. lib.3. & in statutis veniunt nomine filiorum legitimorum, quia legitimatio verus est status legitimorum, licet non sit verum principium secundum doctrinam Bald. in l. Cum acutissimi C. de fideicom. quam sequitur Iason in l. Si is qui pro emptore num.285.ff. de Vsucap. Alex.conf.2. nu. 33.lib.1. Peregrin. de fideicomm. art. 23. num.29.vbi plures allegat. Habent præterea omnes successiones, quas habent illi, qui ab initio sunt nati legitimi, nihil differentes ab ipsis text.in dicto §. reliqui & §. Si quis ergo Auth quib. mod nat. effic. sui, & late explicat Peregrin dicto art.23. num. 25. Alciatus conf. 40. nu. 4.lib.6. Cephal. conf. 277. num. 12. Roland. conf. 67.
110 n.14.li.3. & alij.† & in caussa testati pater tenetur legitimatum filium, vel instituere vel ex hæredare, vt valeat testamentum Iason. Auth. Nouissima num.14. C. de inoff.test. Cephal. conf.276. num.5. Surdus de alimentis tit.1.quæst.8.num.2. Rota decis. 135. sub num. 17. Coram Sanctissimo Thesau.lib.3.quæst.for.75.nu. 4. & si absque legitima caussa legitimatos exhæredet pater,habent ius contra tabulandi,& dicendi de inofficioso testamento. Anchar.conf.290. Alex. & Decius quos sequendo refert Peregrin. de fideicom. dicto art. 23. numer. 27. Romanus conf. 34. Paris.late consil.7. num.2.lib.2. Surd. de alim.tit.1. quæst.8.num.3. Rota in Romana legitimæ in recent. decis.653.nu.2.par. 2. & debetur legitima honorabili titulo institutionis Roland.conf.96.num.50. lib.3. Honded. conf.89.nu. 8.lib.1.etsi integra legitima non fuerit relicta,poterunt legitimati agere ad illius debitum supplementum Paris.conf.7.num.4.lib.2.Roland. conf.96.num.55.lib.3. Rimin.iun.conf.156. num. 37. Peregin. de fideicom. dicto art.23.num.27. & late Hondedeus conf.89. nu. 8.& 9.lib.1.Thes.dicto quæst.75.nu.4. Legitimatis legitima est etiam aucta pro vt legitimis Peregr.d.artic.
111 23.nu.27.† Debeturque non solum legitima; sed etiā Trebellianica.Alex.in l.Ex facto §. Si quis rogatus nu. 2.ff.ad Trebell.Decius conf.365.num.1. Paris.conf.1. num.19.lib.1. Cephal.conf.278.num.17. Peregrin. de
112 fideicom.dicto art.23.nu.28. † & ideò etiam illi non imputant vnam quartam in aliam, sed est Semis prout in alijs, & ita Patauij decisum fuisse testatur Peregrin. num.28. & consuetudo Bulgari, quod stantibus legitimis vsusfructus relictus mulieri, restringatur ad alimenta existentibus filijs procedit etiam in legitimatis vt etiamsi filij naturales, stantibus legitimis, non possunt capere à patre vltra victum. nec etiam possint capere ipsis legitimatis stantibus idem Peregrinus.
113 † Quod si moueretur quæstio super statu, obijciendo legitimatis inualiditatem legitimationis, adhuc essent immittendi in possessionem data cautione restituendi, casu, quo appareret eis non deberi legitimam Menoch.de adipisc.remed.1. num. 22. 23 quod probauit Rota apud Seraphinus decis. 1331. num 14. Peregrinus tamen vult suspendendam esse possessio-
114 nem d.art. 23. num. 67. † At si legitimatio non esset omninò generaliter facta,sed restricta ad quædā,quæ potius dispensatio,quam legitimatio diceretur, quia v. grat. dictum esset, quod succederent in eo quod patri bene videretur,tunc legitimam non assequerentur. Peregrin.d.art 23. num.32 Honded. conf. 89. num. 59. & 60. lib.1. quia tales non essent vere legitimati. Castr. in l. Pactum quod dotali vbi Decius nu.15. C. de Collat. Peregrin. loco citato num.33.34. vbi etiam habet, quod in fideicommisso non faciunt deficere conditionem, si sine filijs, eo tamen modo, quo ipse ibi modificat, & isti legitimati hoc modo non possunt agere ad legitimam, vel ad eius suplementum Peregrin. de fideicomm. articul.36. num.9. Costa de portio. rat. quæst. 156. num. 3. Si legitimatio sit facta patre non consentiente non reddit legitimatos filios capaces

ad

ad succedendum patri, nec agnatis, & in hoc casu, verum est, quod tertio non præiudicant late Thesau. decis. pedem. 84. num. 4. Neque possunt legitimati succedere in plus, quam vere legitimi sint instituti Bald. cons. 206. colum. penult. lib. 3. Iason in l. Si quis pro emptore numer. 291. ff. de Vsucap. Tiraquel. de iure Primog. quæst. 34. num. 49. 50. 51. Peregrin. vbi supra articul. 23. num. 31. Succedent tamen etiam in plus, quam instituti sint vere legitimi, si legitimatio erit amplissima, & concepta generalissimis verbis. idem Peregrinus articul. 25. num. 31. & quod in tali casu legitimatus possit institui in plus quam legitimus notauit. Bald. in l. Cum acutissimi. C. de fideicommiss. Ruin. cons. 68. colum. penult. & vlt. & cons. 93. colum. vltim.
115 lib. 3. Roland. cons. 95. lib. 3. † Legitimati non admittuntur ad fideicommissa in terris Ecclesiæ subiectis stante Bulla Pij I V. de legitimat. Spuriorum ædita de anno 1562. vide Laderchi. consil. 23. vbi habes etiam necessario requisita ad hoc vt Bulla locum habeat; Excluduntur etiam à feudo, & Emphitensi maxime Ecclesiastica ex dispositione præcipue Pij V. quę est in Bullario Constit, 120. & ista vera sunt de eo, qui non habet auctoritatem legitimandi ad succedendum etiam in bonis Ecclesiæ, quod si legitimans habeat auctoritatem, & de legitimatione constet proculdubio succedent legitimati plenissimè Rota decisc. 41. per totam par. 1. Recent.

116 † Aduerte autem quod hactenus dicta de legitimatione, de Capacitate succedendi &c. procedunt etiam in legitimatis mortuo patre ex ordinatione ipsius patris, qui potest aut in testamento aut in alia dispositione hanc auctoritatem filio demandare, & legitimatus tali auctoritate etiam post morté patris habetur ita legitimatus, quoad omnes effectus ac si legitimatus fuisset viuo patre Barr. cons. 110. quo casu nec esse necessariam citationem venientium ab intestato ibidem asserit, & sequitur Soc. Sen. de Citatione art. 8. numer. 72. & hoc etiam casu tempus retrotrahitur ex voluntate testatoris probata. Rota apud Eminentiss. Seraphinus decis. 831. num. 11. Interim successio stat penes venientes ab intestato donec sequatur legitimatio, qui tunc lucrantur fructus, aut datur Curator hereditati, quæ remanet in suspenso. Beltraminus doctissime appostillans decisiones Santiss. Ludouisij, decis. 271. nu. 30. & in hoc tempus retrotrahi etiam in præiuditium hæredum vel substitutorũ Gabriel cons. 103. num. 18. lib. 2. Ludouis. decis. 82. num. 10. 11. sed videndus est Surdus cons. 75. num. 7. Hondedeus cons. 83.
117 num. 43. lib. 2. † Super omnia autem inspiciendum est Priuilegium legitimare potentis. Quia si eius auctoritas est restricta ad legitimandum tantum cum clausula sine præiuditio venientium ab intestato, &c. quamuis legitimatio sit amplissima, numquam tamen excedet auctoritatem legitimantis, quia paria sunt clausulam esse appositam in Priuilegio facultatis legitimandi & esse insertam in legitimatione. Ludouis. decis. 135. num. 2. & 3. & decis. 201. num. 1. cum seq.
118 † Nec potest plus quam illi sit in priuilegio concessum etiamsi accederet expressus cõsensus filiorum legitimorum Rota dicta decis. 201. Quia non potest excedere facultatem sibi traditam, & legitimatio non pendet à consensu priuatorum, sed à Principis mente, vel facultate alijs concessa.

119 Sed quia facimus mentionem de clausula. † Sine præiudictio venientium ab extestato videndum est quid operetur ista clausula in legitimatione posita.

Ancharanus cons. 153. incipit pro fratribus signanter num. 5. contendit hanc clausulam esse intelligendam de descendentibus non autem de transuersalibus, & vult virtute istius, descendentibus per legitimationem nihil præiudicari, transuersales autem excludi, ita vt transuersales à legitimatis in totum excludantur, tam ex testamento, quam ab intestato, descendentes verò non excludantur, sed quod ex testamento & ab intestato, cum illis concurrant, ita vt legitimati non possint plus capere, quam ipsi legitime descendentes quorum legitimæ & portioni præiudicare minime valeant & eodem num. 5. dicit quod hanc clausulam aliter interpretari, non est sana, sed maligna, & callida interpretatio. Mouetur primò. Quia intellecta ista clausula de omnibus, qui ab intestato succedere possunt legitimatio nullum, vel saltem modicum beneficium conferret, cum nullus dicatur decedere sine legitimo hærede, non existentibus enim cognatis admittitur in subsidium fiscus l. 1. ff. de iure fisci & l. 1. & toto tit. C. de bonis vacanti: quod ius competit fisco cum sit vnũ ex regalibus vt egregie de more probat Peregr. de iure fisci lib. 4. tit. 3. num. 1. 2. 3. Secundò mouetur Ancharanus quia legitimatio, quę est priuilegium in fauorem filiorum naturalium inductum rediret in eorum detrimentum, quod non est dicendũ l. ex facto §. fin. ff. ad Trebell. l. si quando ff. de leg. 1. quod autem cederet in filiorum legitimatorum præiudittium patet: Quia non existente vxore defuncti naturales præferũtur alijs, & capiunt vncias de quibus §. Si quis autem defunctus. Auth. quib. mod. nat. effic. sui. posito autem priuilegio nihil lucrarentur, mens autem priuilegium concedentis est, quod augmentum non detrimentum ex priuilegio resultet ad text. in l. scire oportet §. aliud ff. de excusat. tutor. & ideò concludit dictus Anchar. quod in successione intestati legitimatus excludere debet fratrem testatoris, & illius descendentes idem tenet Cuman. cons. 116. & istorum sententiam sequitur & tuetur Bartolom. Socin. cons. 41. num. 6. cum seq. volum. 3. qui multorum dicta cumulet, & subdit quod ista clausula fuit ventilata in curia Romana, & quod illi datæ fuerunt variæ interpretationes; sed tandem conclusum, quod cum constaret de mente Pontificis ex dispensatione volentis de illegitimo facere legitimum dicta clausala de plano intelligeretur prout iacet ad successionem tantum descendentium, non aliorum, & ita per tres conformes fuisse iudicatum vide plura apud illum. Neque obstat quod agatur de præiuditio venientium ab intestato quia ex eodem Socino transuersales viuente patre tempore legitimationis, nec re, nec spe, probabili radicata ius habent, cum pater pro libito possit, quos vult hæredes facere sine illorum iniuria, & ideò illis ante priuilegium nullum ius competebat in bonis viuẽtis, & hoc optimè probat Menoch. cons. 19. num. 26. per doctrinam Bart. quem allegat in l. ex facto, num. 2. ff. de vulg. & pupill. vbi ait quod vbi agitur de lucro, & commodo captando non dicitur præiudicari si alicui tollatur, & hanc explicationem quod dicta clausula restringatur ad solos descendentes probarunt ex professio. Gratia. cons. 63. lib. 4. Galiaul. Crotr. & alij relati per Pereg. de fideicom. artic. 23. num. 84. Cephal. cons. 167. nu. 15. & 16. lib. 2. Menochius late cons. 19. num. 25. & cons. 306. per totum lib. 4.

120 † Alij volunt quod dicta clausula sine præiuditio venientium ab intestato non solum operetur pro descendentibus sed etiam pro transuersalibus, vsque ad quartum gradum, ita vt legitimatus cum hac clausula excludat tantum fiscum, vxorem, & alios vltra quartum gradum, ita est interpretatus Bald. cons. 265. inter consilia Angeli, quem sequitur Alex cons. 67. nu. 6. li. 1. Soc. sibi contrarius cons. 212. vol. 2. cons. 95. col. penul. lib. 3. Hondedeus qui multos refert, & testatur de magis communi & veriori cons 71. num. 27. & 28. volu. 2. & alij, & probauit Rota decis. 354. vol. 3. p. 1. & decis. 501. per totam in nouiss. potissima ratio est. Quia dicta clausula late ponitur, quasi dicat ille, qui legitimat sine alicuius præiuditio, vt tradit Bald. inter cons. Angeli Corne. cons. 93. nu. 18. lib 2. & declarat mentẽ concedentis, quod suo illo rescripto nõ vult inferre præiuditium. Anchar. cons. 241. n. 4. & quod ex ea probetur intentio principis nolentis præiudicare agnatis. Ruinus cons. 73. n. 18. li. 3. Cũ ergo ista clausula ponatur generaliter, non est restringenda ad solos descendẽtes, sed est extendẽda etiã ad trãsuersales arg. l. 1. §. generaliter

ff. de legat. præſt. cap. Si Romanorum 19. diſt. Mandell. conſ. 109. num. 13. cum ſequ.

Quæ tamen ratio parum vrget quia ſeſpondetur
121 † Verba eſſe reſtringenda, ne ſequatur abſurdum, quod videlicer filij legitimati non ſint inferioris conditionis, quam ſint remotiores agnati in ſuccedendo patri: Ratio autem quare reſtringatur ad ſolos deſcendentes eſt, quia in dicta clauſula cōſideratur præiuditium, quod non poteſt eſſe niſi in deſcendentibus quibus debita eſt legitima non autem in tranſuerſalibus, in quibus tale præiuditiū non poteſt conſiderari. Tráſuerſalibus enim non eſt neceſſario debita ſucceſſio, & ideò neque poteſt circa illam eſſe præiuditium, quia ad illam conſequendam non habent ius ſadicarū au-
122 ctoritate legis, & eo maxime, † quia viuētis nulla eſt hæreditas nec re nec ſpe. Menoch. conſ. 19. nu. 26. li. 1. & licet Hondedeus prober conſ. 71. nu. 43. lib. 3. quod viuentis ius ſuccedendi ſit ſpes conſiderabilis per illas quas ipſe adducit rationes videtur tamen prꝑterea neceſſarium, quod non ſolum ſit ſpes ſed etiam quod ſit ſpes probabilis. Nam etiam fiſcus haber ſpem ſuccedendi. Sed tamen quia non eſt aliquo modo probabilis de illa non curatur. Ita eodem modo nón videtur in hac clauſula princeps ſentire de hoc iure tamquam non probabili, & non fundato. Videtur autem imaginaria reſtrictio ad quartum gradum tranſuerſaliū cum nulla lege probetur ſicuti etiam eſt diuinatoria limitatio, quod ſint legitimati tātū ad honores, & dignitares, cum non poſſit præſumi vt incōueniens. Remotiores enim defuncto patre admitterentur excluſo filio legitimato, qui licet non ſit natus de legitimo matrimonio per legitimationem tamen dicitur reſtitutus natalibus, adeò quod macula ſpurietatis dicatur in totum ſublata, & præterea legitimatio ſemper admittit non tantū ad honores, ſed etiam ad ſucceſſiones, plura de hac clauſula vide apud Doctores. Ex præmiſſis facile colliges quibus debeantus alimenta, & quomodo.

123 † Sed ponamus quod ſit aliquis filius illegitimus de cuius patre dubitatur quis ſit, adeſt enim ſatis probabilis coniectura; ſed non poreſt determinari. Scitur eſſe hunc vel illum an autem ſit hic vel ille non poteſt determinate dici, hoc caſu ad quem ſpectabit alimenta dare huic filio.

124 † Reſpondeo primo. Si pater talis ſit vt filius ex eo genitus ſit ſpurius, & alter talis vt ex eodem genitus ſit naturalis Caſtropala. diſp. 3. punt. 8. vbi de conſcientia dubia ait eſſe probabilius totam obligationem cōuenire patri conſtituenti filium naturalem, quia in caſu dubio filius potius eſt conſtituendus & præſumendus naturalis, quam ſpurius vt pote, quid honorabilius & fauorabilius filio. Quando verò vterq. parens æqualiter dubius reddunt filium naturalem vel ſpurium, quemlibet teneri alere & debitum inter vtrumque de-
125 bet diuidi. † Cui ſecundæ aſſertioni libenter ne ſubſcribo; at in prima non conuenio, fateor quidem quod fauore filij debet potius iudicari naturalis quam ſpurius, in dubio, at iſte fauor filij non debet cedere in dānum patris æqualiter dubij, in æquale ergo dubio teneatur vterque æque alere, quia de nullo eſt maior ratio, quare magis vnus, quam alter obligetur. In hoc tamen dubio fauore filij præſumatur naturalitas non ſpurietas. Vide Vaſq. 1. 2. diſp. 66. cap. 8. num. 7. ſolaſ. tract. 8. diſp. vnica ſect. 24. num. 247. Azorium 2. Inſt. Moral. cap. 19. quæſt. 8. Si ergo agetur ad aliquam effectum qua alteri non præiudiceter præſumetur naturalis, non ſpurius, & ſi aliquo modo præiudicetur & filius ſit in poſſeſſione neq. diſſentio iuxta ſuperius dicta; ſi verò agatur de alterius præiuditio neque ſit in poſſeſſione non cenſebitur naturalis. Simpliciter autem maxima eſt concertatio inter Doctores in dubio an filius præſumatur ſpurius vel naturalis quod prꝑſumetur ſpurius dixerunt Bart. conſ. 42. Iaſon in l. poſt dotem col. 2 ff. ſolut. Matr. Corneus conſ. 68 n. 4. lib. 1. Alciat. conſ. 52. num. 5. lib. 5. Capra conſ. 1. num. 27. & 28. Nota conſ. 421. num. 9. Ruinus conſ. 63. num. 5. lib. 2. Landerch. conſ. 122. num. 1. Surdus late conſ. 384. num. 41. lib. 3. Peregr. de fideicom. art. 22. num. 90. & quamplures alij Contrarium probarunt Bald conſ. 288. num. 3. lib. 1. Crauet. conſ. 768. & alij plures diuerſa via incedentes, alij tramitem iuris Canonici alij Ciuilis ſertantes, mihi videtur æqua poſita diſtintio. Et de iſtis ſatis pro ſummaria intelligentia.

S V M M A R I V M.

1 *Caſus proponitur.*
2 *Dubium ſoluendum.*
3 *Soluitur directe.*
4 *Ad hoc vt quis ſit irregularis defectu natalium, vel debet eſſe re vera illegitimus vel ſaltem iure præſumptus.*
5 *Fundamentum huius irregularitatis eſt illegitimitas.*
6 *Aliud eſt eſſe legitimum aliud illegitimum, aliud non illegitimum aliud puri ſanguinis.*
Quid ſit quærere an expoſiti ſint illegitimi.
7 *Onus probandi aliquam eße illegitimum incumbit aſſerenti illegitimitatem.*
8 *Præſumptio eſt contra eum, cui iniungitur onus probandi.*
9 *Præſumptio pro veritate habetur niſi contrarium probetur, & æquiparatur quaſi poſſeſſioni.*
10 *In dubio illa eſt ſumenda coniectura quæ excludit delictum.*
11 *Melius eſt crimen præterire impunitum quam innoxium condemnari. Vgolini dictum expenditur.*
12 *Cum veritas de legitimate non poteſt haberi interpretatio facienda eſt in meliorem partem.*
13 *Nemo cenſendus eſt irregularis, niſi ſit in iure expreſſum eſſe irregularem.*
14 *Receptiſſimum argumenti genus eſt à communiter accidentibus, quod verum eſt dum non agitur de magno præiuditio alicuius.*
15 *Expoſiti habentur tamquam vulgo quæſiti ſed non in omnibus.*
16 *In dubio tutior eſt pars eligenda maxime cum agitur de ſacramentis. Quæ tamen regula eſt tantum conſilium non præceptum, & intelligitur vbi internenit irreuerentia peccaminoſa, non legalis, & illud eſt tutius quod eſt Sacris Canonibus conformius.*
17 *Poſſeſſio ſtat pro illo pro quo eſt præſumptio.*
18 *Vbi eſt certa præſumptio iuris pro aliqua parte illa debet iudicari vera donec contrarium probetur.*
19 *In dubio an ſacerdos occiderit cenſetur irregularis quia tutius eſt ceſſare ab officio quam temere celebrare, quod non eſt præceptum, ſed conſilium.*
20 *Proponitur cap. Illud dominus, de Cler. excomm. miniſtr. & exponitur infra.*
21 *Proponitur item & exponitur cap. Iuuenis de ſponſali.*
22 *Proponitur quædam Bulla Gregorius XIV. & exponitur differentia inter illegitimum, & puri ſanguinis.*
23 *Proponuntur Doctores pro vtraque ſententia.*
24 *Tres fratres exiſtunt vere legitimi, & quartus etiam adeſt ſed de eo dubitatur quomodo iſti ſuccedent.*
25 *Nulla datur latitudo in dubio.*

26 *Qu a-*

26 *Quæstio an quis sit filius est tota coniecturalis.*

27 *Qui se filium dicit talem se probare debet.*

28 *Quomodo probetur filiatio.*

29 *Matri neganti filium natum in domo mariti esse mariti non creditur, matris assertio non nocet filio imo neq; mariti, nec mariti, & vxores simul, sed aliæ coniecturæ requiruntur.*

30 *Quid significent verba ista posita à patre in testamento siue meus filius sit siue non.*

31 *Si coniecturæ concurrent cum dicto matris, quod filius non sit mariti creditur, & quæ debeant esse.*

32 *Quid dicendum mulier diu sterilis discessit à mariti deinde reuersa concepit, & peperit cuius erit filius.*

33 *Quid si mulier habitet in domo adulteri, & maritus ad eum etiam accedit si pariat in domo adulteri cuius filius præsumetur qui natus est.*

34 *Si filius nascitur ex vidua quæ deinde nupsit & peperit intra tempus quo filius potest esse primi & secundi mariti cuius præsumetur filius?*

35 *Quomodo inducatur præsumptio filiationis ex eo quod quis habeatur & tractetur vt filius.*

36 *Quid si filius sit habitus, & tractatus vt filius deinde à patre respuatur.*

37 *Quid si filius hoc modo habitus & tractatus à patre deinde respuatur & ille ad domum alterius se conferat.*

38 *Præsumptio tractatus & educationis nocet tractãti & educanti, non autem alijs.*

39 *Quomodo oriatur præsumptio filiationis ex nominatione.*

40 *Hæc præsumptio nocet tantum nominanti.*

41 *Quomodo probetur filiatio ex communi voce & fama?*

42 *An ex similitudine & effigie nascatur præsumptio filiationis. Item an ex sententia?*

43 *Filiatio aliter probatur quando agitur de successione patris, & agnatorum aliter cum de successione matris in cognatorum.*

44 *Quomodo probatur legitimitas.*

45 *Illa coniectura sumenda est quæ excludit debitum.*

46 *Honesta coniectura excludit inhonestam.*

47 *Inter cohabitantes præsumitur matrimonium fauore filiorum non autem ipsarum cohabitantium.*

48 *Quoties rumor & fama contraria extat, tenetur qui ad sacros ordines vult promoueri se probare legitimum.*

49 *Ex adulterio nati dicuntur manchi & imperfecti.*

50 *Natura nihil facit imperfectum.*

51 *Infamia non præsumitur, cum præsupponat delictum.*

52 *Ista præsumptio non prodest ei qui cupit admitti ad successionem hæreditatis ad exclusionem alterius vt filij agnati, sed alijs coniecturis debet probare se esse filium.*

53 *Præsumptio legitimitatis multum prodest quando filius est & quasi possessione legitimitatis.*

54 *Quomodo filius constituatur in quasi possessione legitimitatis referũtur modi, & requisita ad cuius valorem, quibus noceat ista præsumptio.*

55 *Referuntur effectus quos parit ista quasi possessio legitimitatis, & etiam aliqua, contra quos operetur talis quasi possessio.*

Expositus an sine dispensatione possit ordinari.

LXVI.

1 CArolus † Hospitali expositus, cæteris omnibus ad
suscipiendos ordines requisitis optime instructus,
hoc vno dempto, quod patrem nõ potest probare, nec
se esse legitimum, hoc tamen nõ obstante adit Episco-
pum, petit ordinarij, tenuit Episcopus, quod sit ex ho-
spitali ideo censendus illegitimus, se tuetur Carolus,
quia in hospitali non solum exponuntur illegitimi; sed
etiam multi legitimi, Imo sæpe accidere solet vt qui ex
natiuitate illegitimi exponuntur fiant legitimi ex sub-
sequenti matrimonio, quod contrahitur inter eos, ex
2 quibus iam nati sunt. † Quærit Episcopus, an possit or-
dinare Carolum absq; vlla dispensatione, an vero cum
illo sit prius dispensandum super illegitimitate.
3 Resoluendo dico Carolum nulla indigere dispen-
satione, & ideo debere admitti ad omnes ordines. Pro
4 declaratione dicendorum † obseruo primo, quod. Ad
hoc, vt quis sit irregularis ex defectum natalium debet
esse illegitimus, vel quia constet de eius non legitima
natiuitate, vel cum de ea non constet, quia talis a iure
præsumitur. Cum enim irregularitatis impedimen-
tum sit à iure inductũ, sufficit ad illam, vt impedimen-
tum sit in iure expressum, & eo modo, quo est in iure
5 expressum, eo modo est accipiendum. † Cum ergo in
casu nostro non constet Carolum esse illegitimũ, quod
est fundamentum irregularitatis, & impedimentum
quo ab ordinibus arceatur, videndum est, an in iure,
6 ideo, quod est expositus, habeatur pro illegitimo. † Ob-
serno secundo aliud esse Carolum esse illegitimũ, aliud
non esse legitimum. Aliud esse puri sanguinis, infra de
hoc plenius interim ad hoc vt quis ex defectu nataliũ
sit irregularis debet esse illegitimus, vel quia cõstet ta-
lem esse natum, vel saltem quia talis sit præsumendus.
Noto 3. Idem esse quærere, an expositi sint legitimi, &
quærere, an illi, quorum pater ignoratur sint illegi-
timi, ideo enim dubitatur, an expositi sint illegitimi
quia de eorum patre dubitatur, imo omnino ignora-
tur, dubitatur ergo, an sint legitimi ob rationes initio
positas, sed pater omnino ignoratur, quia nulla de eo
habetur coniectura, vel si habetur non sufficit ad de-
terminandum His præhabitis probo Carolum nõ esse
habendum illegitimum ideo neq; irregularem. & con-
sequenter non indigere dispensatione, sed esse ordi-
nandum.
Primo ex Cap. lator, & ex Cap. peruenit. Qui filij sint
7 legitimi. Vbi decernitur, † quod onus probandi, aliquẽ
esse illegitimum incumbit asserenti illegitimitatem, er-
go isti canones præsumunt talem nõ esse illegitimum,
8 quia † præsumptio est contra eum, cui iniungitur onus
probandi l. generaliter §. si pretiũ in fin. ff. de fidei com.
9 lib. † præsumptio enim pro veritate habetur, nisi con-
trarium probetur l. vlt. in prin. ff. de eo, quod met. caus.
l. nuptura in fin. ff. de iure dotiũ l. si chirographum & l.
cum de indebito in princ. ff. de probat. & l. siue possidె-
tis C. de probat. & in Cap. ex insinuatione, de procur.
& in Cap. vnico, vt Eccles. benef. & passim admittunt
Doctores & æquiparatur quasi possessioni. Cum er-
go ista sit præsumptio iuris, ex eo, quod reijciat onus
probandi in aduersarium pro veritate habẽdum, quod
non sit illegitimus donec contrarium probetur.
10 2. † In dubio illo esse sumenda coniectura, quæ ex-
cludit delictum l. merito ff. pro socio. Expositus ergo
non est præsumendus illegitimus, vt excludatur deli-
ctum, si enim asseritur illegitimus vtiq; asserere etiam
delictum patris necesse erit.
11 3. Ex D. Gregor. † melius est crimen præteriti impu-
nitum, quam innoxium condemnari. Innocens autem
condemnaretur, si expositi haberentur illegitimi, quia
inter eos certo multi sunt legitimi. Neq; fides est adhi-
benda Vgolino in consequentia licet antecedens for-
tasse

tasse verum sit dum asserit de irreg.cap.44.toto tempore quadraginta annorum, quibus ipse animorum curá exercuit, se nullum vidisse legitimum expositum, quia licet hoc verum fuerit apud illum, non est verum apud alios, & ideo non est fides adhibenda consequentiæ, cum experientia hisce nostris temporibus contrarium omnino docet, & quod etiam alijs temporibus vsitatum fuisse tradunt historiæ.

4. Ex Cap. ex tenore. Qui filij sint legitimi vbi habe-
12 tur, † quod cum veritas non potest haberi, an quis sit legitimus interpretatio facienda est in meliorem partem in fauorem prolis. Cum ergo non possit constare, an expositus sit legitimus interpretatio erit facienda, quod non sit illegitimus, & ideo non irregularis.

13 5 † Nemo censendus est irregularis, nisi expressum sit in iure esse talem, vt est commune effatum sed nullibi in iure est expressum expositos esse irregulares, ergo neq; tales erunt censendi.

14 Obijcies † 1. Res iudicantur à communiter accidentibus, & hoc argumenti genus est receptissimum leg. certi conditio §. si nummos, vbi Doctores ff. si certum petatur & latissime Euerardus in centuria legali in loco à solitis, sed communiter accedit, expositos esse illegitimos, ergo sunt censendi illegitimi.

Respondeo maiorem esse veram, quando non agitur de magno præiuditio alicuius, si enim de magno præiuditio agitur non est vera. 2. Respondeo in casu nostro non esse veram, quia habemus in contrarium, præsumptionem iuris, vt vidimus reijcientis onus probandi illegitimitatem in asserentem illam.

15 Obijcies 2. † Expositi habentur tanquam vulgo quæsiti, & qui nullum habẽt patrem Bald. in l. vulgo in prima lectura ff. de statu homin. in prin. Respondeo inter vulgo quæsitos & expositos non esse omnimodam similitudinem, & intercedere aliquas differentias, quarum vna hæc est, vt non censentur illegitimi Gratianus discept. for. tom. 2. cap. 267. nu. 23.

18 Obijcies 3. † In dubio tutior pars est eligenda, præcipue cum agitur de sacramentis ob eorum reuerentiá ergo in dubio expositus est reputandus illegitimus ab ordines reuerentiam. Respondeo primo illam regulam non esse præceptum, sed consilium ita Nauar. de penit. dist. 7. nu. 34. Siluester verb. Ieiunium nu. 27. Respondeo. 2. Illud esse tutius, quod est sacris Canonibus conformius, cum ipso sit confirmius expositum non esse illegitimum, vt supra probatum est, erit etiam tutius. 3. Illud consilium est verum in ijs, quæ habent irreuerẽtiam peccaminosam, non vero legalem. 4. Quia in dubio melior est conditio possidentis, quod est verú non solum in materia iustitiæ, sed etiam cuiuscunq; alterius virtutis Sanchez de matr. lib. 2. disp. 41. nu. 32. & in decalog. lib. 1. cap. 10. nu 11. Sancius disp. select. 42. n.
17 7. & alij. † Possessio aurá stat pro illo, pro quo est præsumptio iuris Sanchez loco cit. in decalog. nu. 13. Soto lib. 7. de iust. quæst. 3. nu. 2. colum. 3. vers. hic vero Aragon. 2. 2. quæst. 88. artic. 8. paulo post princip. notab. 2. sed præsumptio iuris est pro exposito, quod non sit illegitimus, ergo etiá & dubio melior erit conditio istius.
18 † Vbi enim est certa præsumptio iuris pro aliqua parte, ea pars debet iudicari vera donec contrarium probetur Menoch. lib. 1. de præsumpt. quæst. 4. nu. 3. & sequenti & quæst. 8. nu. 1. sed contra dicta videntur esse Cap. ad audientiam & Cap. significasti el 2. de homici-
19 dio, vbi † in dubio, an sacerdos occiderit, censetur irregularis, & rationem subdit Sum. Pontifex in hoc casu, tutius est cessare ab officio, quam temere celebrare, pro eo, quod in altero nullum, in reliquo magnum pe-
20 riculum timeatur. 2. † Cap. illud dominus de Cler. excom. ministr. Episcopus quidam fuit excommunicatus, quia suam Ecclesiam reliquerat, & aliam occupauerat, & excommunicatus diuinis se immiscuit, vbi aduerte illum Episcopum habuisse sufficientem rationem dubitandi, se excommunicationis vinculo non legari per ea, quæ in sui excusationem Papæ exponit, videlicet, quod monitione non præmissa aduersus ipsum processum fuerit, quia iudex non erat ordinarius, sed tantum delegatus. Item proposuit, se non credere, esse priuatú officia diuina celebrare, cum ab eodem iudice comminatorias litteras non accepetit, & ei tantú per famã constaret de sententia excommunicationis, attamen respondit Innocentius III. quod licet in hoc nõ videatur culpabilis omnino extitisse, quia tamẽ in dubio via est tutior eligenda, etsi de lata in eum sententia dubitaret, debuerat tamen potius se abstinere quam sacramenta Ecclesiastica pertractare. Ecce quomodo etiam in hoc casu decernitur, quod tutior pars est eligenda,
21 non obstante possessione. 3. † Cap. iuuenis de sponsal. quidam iuuenis accepit puellam nundum septennem, & cum illa tentauit consumare, & non potuit postea duxit istius consobrinam & mandatur separari ratione impedimenti publicæ honestatis, & tamen impedimẽtum erat dubium, quia dubium erat, an sponsalia valerent, imo præsumptio iuris stabat pro nullitate, attamen mandatur separatio à Papa; ergo in dubio possessio non suffragatur.

Quibus tamen respondeo. Ad primos textus ibi decidere Summum Pontificem irregularitatem in casu dubij homicidij ob reuerentiam, & decentiam sacrarum rerum innixum principio in dubio tutior pars est eligenda non tanquam obligatorio, sed tanquam optimo consilio.

Ad caput illud dominus. Respondeo, quod certo dubio de excommunicatione debebat Episcopus aliquam adhibere diligentiam, vt veritatem sciret, quam quia nullam fecit, tanquam temerarius violator punitur, orto enim dubio, & non facta sufficienti diligentia, vtiq; tutior pars est eligenda. Adde, quod sicut matrimonia probantur fama, ita poterat probari etiam excommunicatio saltem ad effectum abstinendi à celebratione.

Ad caput iuuenis. Respondeo possessionem matrimonij nihil illi prodesse, quia matrimonium contraxit dubius de valore sponsalium, & consequenter mala fide. Iudicauit autem Summus Pontifex matrimonium esse nullum, quia iudicauit valida priora spõlia, quia vidit militiam iuuenis suppleuisse ętatem, quod potuit colligi non leuiter ex eo, quod tentauit consummare & ex alijs coniecturis, quę licet non omnino euidentes, certe tales vt merito Summus Pontifex potuerit eorum vi declarare sponsalia fuisse valida ita Glossa & Præposit. ibi, & Sanchez lib. 1. in decal. cap. 10. n. 15. Suarez tom. 2. de relig. lib. 4. de voto cap. 5. num. 12. apud Castrum palaum de conscientia dubia disp. 3. p. 6. nu. 3. ad finem.

22 Obijcies 4. Gregorius XIV. in quadam Bulla ædita de anno 1591. in fauorem cuiusdam confraternitatis quam refert Henriquez lib. 14. sum. cap. 8. §. 10. in Gloss. littera K decernit, quod expositi non habeantur legitimi, & puri sanguinis ergo de iure censendi sunt illegitimi alioquin nihil concederetur in fauorem illius confraternitatis. Respondeo valde multum inter se distare, non censeri aliquem legitimum, & puri sanguinis & censeri illegitimum & impuri sanguinis. Cẽseri enim legitimum & puri sanguinis dicit qualitatem legitimitatis & puritatis sanguinis. Censeri illegitimũ supponit pariter constare de sanguinis non legitimitate. At censeri non illegitimum, nec probat puritatem sanguinis, nec impuritatem, sed mediat inter vtrunq; talis est expositus, qui nec potest probare puritatem, nec illi potest probari impuritas. Ex quo fit, quod sit in aliquo statuto caueatur, ne ad officia admittantur nisi legitimi & puri sanguinis nõ admittentur expositi, qui legitimitatem, vel sanguinis puritatẽ non possunt probare. Si vero arceantur tantum illegitimi admittentur quia illis non probatur qualitas repugnans statuto, quæ est illegitimitas. In proposito Summus Pontifex concedit confraternitati ne admittantur expositi, quia nõ possunt probare qualitatem puritatis sanguinis, quod vult ad illam requiri non tamen decernit esse illegitimos, & ideo nõ sunt arcendi ab illis beneficij sino officijs

cijs

cijs à quibus arcentur illegitimi, & ideo erunt admit-
tendi ad ordines expositi à quibus arcentur tantum il-
legitimi, maxime stantibus supradictis rationibus. Ex
quibus habes fauorẽ, quem Gregoriana illa Bulla Cõ-
fraternitati concedit. Sufficit ergo, quod ille qui cleri-
cus est efficiendus probet non constare se esse illegiti-
mum, quia lex præsumit quemlibet idoneum idonei-
tate naturali nisi contrarium probetur, & semper exclu-
dit delictum, quoad fieri potest. Cum ergo requiritur à
lege, quod quis sit legitimus & puri sanguinis est pro-
banda qualitas requisita. Cum vero excluditur illegiti-
mus est admittendus. quilibet, de quo non probetur il-
legitimitas, & expositus erit admittendus, mediat enim
inter legitimum & illegitimum, & certe nimis durum
esset multos legitimos censeri illegitimos hac sola
ratione.

23 Dices † vltimo contraria sententia est communis
eamq; sequuntur, Angelus & l. liberorum ff. de ijs, qui
notantur infamia Iason. in l. hæc prof es. C. de testam.
Alciatus & reg. 3. præsumpt. 1 nu. 12. Viuald. de irreg.
nu. 125. Puteus decis. 435 p. 1. Barbosa ff solut. matrim.
p. 1. num. 20. Salzedo ad Diez cap. 14. Maiolus de irreg.
cap. 11. nu. 1. & 3. Vgolinus simili tract. cap. 44. §. 7. num.
1. Henriquez sum. lib. 11. cap. 21. §. 21. & lib. 14. cap. 8. §.
10. Lopez instruct. tom. 2. pat. 2. cap. 23. Sayrus lib. 6. de
cens. cap. 10. num. 39. Toletus sum. lib. 4 cap. 58. num. 2.
Auila de cens p. 7. disp. 3. dub. 9. Garzias de benefic. p.
7. cap. 2. num. 10, & alij.

Respondeo etiam nostram esse communem eamq;
tenentur Ananias cap. 1. de infant. expos. num. 11. Paleot-
tus de spur. cap. 63. num. 3. & 7. qui asserit de communi
Felin. in Cap. deputati de iudic. Bermond. in comm. ad
tit. de concub. in verbo qui etiam filios nu. 90. Meno-
chius cons 96. & lib. 6. præsumpt. 54. num. 20. & de Ar-
bitr. casu. 396. num. 15. & 16 Rodriq qq. reg. tom. 1. q.
23. artic. 1. & quæst. 14 art. 3 Gratianus discept. for. cap.
135. num. 31. tom. 1. dicens hanc esse veriorem, quod
etiam repetit tom. 2. cap. 267. num. 22. Barbosa de pot.
Episc. p. 3. alleg. 51. num. 150. Bellettus disp. cler. p. 1. §.
1. num. 24. Val. de pęnis delictorum cap. 9 Salas 1. 2. tr.
8. disp. 1. sect 24. nu. 246. Sayrus ipse lib. 6. de cens. cap.
10. num. 75 ait de rigore iuris hanc esse veriorem Sua-
rez de cens. disp. 50. sect. 4. num. 4. asserit vtramq; pro-
babilem & quam nos sequimur in praxi tuto esse se-
quendam & Armenda in recopil. leg. Nauar. ad lib 4.
tit. 29. lib. 1. § 2. de hosp & infant. expositis fatetur hãc
esse veriorem & multos citat nobiscum sentientes &
concludit expositos nulla indigere dispensatione si au-
tem sequendo contrariam sententiam quæras an possit
Episcopus dispensare. Respondeo si constet clare de
illegitimitate potest dispensare ad minores super irre-
gularitate, quæ incurritur ex cap. 1. de filijs præsbit. ad
maiores vero potest tantum Papa vt in eodem capite
Quod si efficiuntur religiosi possunt de iure communi
promoueri ad omnes ita Angelus Irregularitas nu. 52.
si vero non constet sed sit dubia, vt in casu nostro se-
cundum probabilissimam sententiam eorum, qui asse-
runt in dubio Episcopum posse dispensare, dispensa-
bit. Non enim constat de illegitimitate, sed tantum
præsumitur secundum illorum sententiam, quod ta-
men nos negamus.

24 Sed quid diceddum, quoad successiones, verbi gra-
tia, sunt tres Fratres, qui vere cognoscũtur legitimi sed
quartus adest de quo dubitatur succedentne omnes
æqualiter patri? Respondeo in foro conscientiæ di-
stinguendo, vel illi, de quibus nullo modo dubitatur iã
adierunt hæreditatem & sunt in illius possessione & il-
le de quo dubitatur petit pariter admitti simul cũ alijs,
& hoc casu non est admittendus, quia in dubio nemo
est expoliandus sua possessione, vel nulli adhuc sunt in
possessione nec legitimi nec ille de quo dubitatur, &
tunc etiam ille de quo dubitatur est admittendus, quia
in dubio nemo pęna est efficiendus, nec est spoliandus
iure suo, nec condemnandus. Cum ergo iste sit in pos-
sessione filiationis & dubitetur tãtum de legitimatione
nec alij filij sint in possessione non est condemnandus
vt illegitimus, nec pęna efficiendus priuando eũ hære-
25 ditate in dubio an sit talis. † Nec admitto doctrinam
Molinæ asserentis, quod quantum est dubium tantum
sit tribuendum, sed admitto cum Sanchez nullam da-
ri in dubio latitudinem, quia quoties magis pẽdet ani-
mus in vnã quam in alian partem non amplius est du-
bius, sed transit in opinionem, & quod in dubio modo
dicto sint admittendi etiã in foro fori sustineretur. Ad
tradita vide Sanctarellum latissime agentem in suis re-
solutionibus.

Sed quia sæpisse contingit dubitare, an quis sit filius,
& posito quod pro filio habeantur, an sit legitimus ha-
bendus, aliqua ad præsumendum deseruientia subte-
xam, sed in principio dices, quomodo potest dubitari,
an quis sit legitimus, dum constat esse filium. Respon-
deo nõ constare esse legitimum nisi quatenus pro filio
habetur, potest autem talis haberi, & postea etiam du-
bitari, an sit legitimus apertius totum erit ex tradendis.

26 Si ergo incidat quæstio, † an quis sit filius alicuius,
scias hãc esse quęstionẽ coniecturalẽ quia vere & pro-
priæ filiatio non potest probari Menoch de arbitr. lib.
2. cas. 89. & lib. 6. præsump. 53. n. 1. plores hoc asserẽtes
refert Petra de prohibit. alienat. fideicom. quæst. 11. n.
27 242. scias etiam præterea, quod, † qui se filium dicit, se
talem esse probare debet, cum enim filiatio sit quid
facti, nõ præsumitur, & hoc est certũ, & nemo ignorat,
vt scribit Angel. leg. liberorum in princip. ff. de ijs qui
not. infam. & late Mascard. de prob. conclus. 789. n. 1.

28 † Probatur ergo filiatio, quando probatur, quis natus
ex vxore illius viri cuius asseritur filius, pręsumitur enim
ab illo viro generatus leg. filium ff. de ijs qui sunt sui vel
alien. iur. Menochius præcit. loco, & hæc coniectura,
non solum respicit, quasi possessionem filiationis, sed
ipsam proprietatem Mascardus conclus. 788. quam se-
quitur Menochius loco cit. est tamen præsumptio iuris
tantum patris cons. 10. num. 42 lib. 2. contra alios asse-
rentes esse iuris & de iure. Neq; obstat, quod mater cõ-
suetudinem habuerit cum adultero tẽpore conceptio-
nis, quia adhuc filius præsumitur genitus à marito, Do-
ctores hoc affirmãtes citat Anton. Gabriel lib. 1. cõcl.
tit. de præsumpt & Mascardus dicta conclus. 788. nu. 6.
etiamsi mulier habitaret extra domum mariti, dum-
modo maritus ad eam accedere soleret, ita ex Barbat.
Iasone, Decio, Paleotto. tradit Menochius cit. cas. 89.
29 n. 26 † Imo etiam si mater assereret illum filium non
esse genitum à proprio marito, dummodo sit natus
in domo ex vxore præsumitur generatus à marito, &
ideo creditur eius filius. matris enim assertio, & Con-
fessio non potest nocere filio, ita Menoch. eodem ca-
su num 27. & alij quos affert dict. præsumpt. 53. num. 7.
Quod si matris assertio filio non potest nocere, multo
minus nocebit dictum patris, quia non ita certus est
ac mater, quod præcipue verum est, quando ex leuita-
te vel aliquo odio moueretur ad hoc dicẽdũ. Imo neq;
assertio & confessio mariti & vxoris, quod filius natus
in eorum domo, & ex illa vxore nõ sit mariti, sed adul-
teri, aliquam facit fidem contra filium, quia adhuc cre-
ditur genitus à marito, ita vere scripserunt Bald in l. fi-
lium in 1. sum. n. 11. ff de ijs qui sunt sui vel alen. iur. &
alij, qui scripserunt requiri præterea alias coniecturas,
nempe famam, vel tractatum, quod autem sit tractatus
infra, & ratio est, quia non est in viri, & vxoris facultate
suis assertionibus tollere præsumptionem, quam lex in-
troduxit ad fauorem filij Ex quibus colliges, an filio no-
30 cere possit † dubitatiua patris in testamento, quando
ita, vel simili modo disponit. Instituo Carolum hæredẽ
meum vniuersalem, siue meus sit filius, siue non. Hæc
enim dubitatiua sane non debet nocere filio, quia, etiã-
si esset vera dubitatio, non posset obesse, quia patri, non
creditur; deinde non est apposita dubitandi caussa, sed
potius ad omnes lites tollendas, & hic est sensus; quia
plerumq; hæredes ab intestato solent vexare filios obij-
ciendo illis, quod ex falsa caussa eos pater instituerit
hæredes, quia videlicet eos crediderit filios, quod, si
non

non esse filios sciuisset, nō cōstimisset iuxta l. si pater & l. Nec apud. C de hær. inst. de qua re copiose Menoch. lib. 6. præsump. 24. & ideo filij se tueri debent probando se esse filios, vt idē Menoch. ibidē & ita maxima afficiuntur molestia filij, ideo patres, vt litiū & orditurás & fila præcidant, solent addere illa verba, quasi velint insinuare volo Carolum esse meum hæredem, & sine lite, sed quia posset aliqua moueri super filiatione, ad præcludendam omnem viam, siue, meus siue non sit filius, volo meum esse hæredem, ita consulit Decia-
31 nus cons. 1. num. 139. lib. 3. † si tamen cum dicto matris, quod filius non sit mariti sed adulteri aliæ concurrerent coniecturæ, aliter esset dicendum, secundum qualitatem coniectutarum concurrentium Pontan. de
32 alim. cap 3. nu. 11. † sed quid dicendum, quando mulier diu sterilis diuertit à viro, & aliquot post dies reuersa filium genuit, & domi peperit cuius præsumitur filius? Adhuc mariti ita Paleottus, quem refert & sequitur Menoch. dict. cas. 89. num. 31. ea ratione, quia sæpe contingere solet, vt vir vel mulier, qui aliquo tēpore non potuerunt generare postea generandi vim recipiant ita Plinius lib. 7. nat. historiæ cap. 13. & Arist. in histor. animal. lib. 7. cap. 6. ita habet. Ratio quoq; generandi omnino discrimen hoc recepit, vt iuuenes nihil procreent, seniores iam incipiant generare. Nisi tamen maritus domo multum tempus affuisset, vt v. g. decennium, & domum reuersus inueniret filium duorū vel trium annorum, quia tunc non diceretur filius patris, sed alicuius charitatis ita probat l. filiū ff. de ijs, qui sunt sui vel alien. iur. & leg. 1. §. idem Iulianus ff. de lib. agnoscend. vide Menoch. eodem cas. 89. n. 32. & Dec. cons. 1. num. 97. lib. 3. item si constaret virum, vel mulierem aliqua de caussa non potuisse generare, vt morbo, qui generationem impediret iuditio medicorum, &c. quia tunc non præsumitur filius, vide Menoch. eodem casu. num. 53. & scripta præsumpt. num. 16. Item non præsumitur facile filius mariti; si mulier diu fuit sterilis cum marito, & habitauit cum alio, etiamsi marito pateret aditus coeundi cum vxore sed requiritur præterea nominatio, & tractatus mariti Gabriel dict. conclus. lib. 1. de præsumpt. concl. 40. num. 16. vbi alios
33 refert, † & idem dicendum, quando vxor habitat in domo adulteri, & maritus raro ad illam accedit, præsumitur enim filius adulteri, vide Menoch. dict. præsumpt. num. 19. vbi ex Alciato expendit text. l. filium ff. de ijs qui sunt sui, vel alien. iur. eodem modo præsumitur filius adulteri, quando mulier continuo habitabat in domo adulteri, & in ea pariat; præsumitur enim genitus ab adultero, Capra cons. 2. num. 2. Anchar. cons. 225. num. 5. Abbas Cap. transmissæ num. 9. qui filij sint legit hoc statuentes, quod sicuti natus in domo mariti præsumitur mariti, ita natus in domo adulteri præsumitur adulteri, & Neuizan. cons. 34. num. 39. affirmat filiū præsumi procreatum ab eo, qui ad libitum suum mulierem tenet, & quietiore animo illa fruitur. † Si vero filius nascitur ex muliere, prius vidua, quæ deinde nupsit, & nupta intra id tēpus peperit, quo partus potuit esse tam primi, quam secundi mariti partus censetur illius in cuius domo æditus est. Bald. in l. si mater, C. de suis & legit. Neque præsumitur filius mariti, si vxor extra domum mariti habitabat, & maritus ad illam non accedebat, & qui contendit esse mariti filium, debit probare mariti accessum ad mulierem, Salicet. l. vlt. in fin. ff. de probat. & cessaret præsumptio, quando plures aliæ coniecturæ cōcurrerent, vt si filius sit educatus tractatus, nominatus tamquam filius adulteri, & concurrat etiam publica vox, & fama, tunc non mariti sed adulteri filius reputatur, ita Menoch. dict. cons. 89. nu. 65. quod magis verum esset, quando interrogatus filius fateretur se filium adulteri idem ibidem in Præs. dict. num. 20. vbi multos allegat. Item si vtilius esset filio, & fauorabilius esse spurium, quam legitimum, quia hoc etiam casu præsumitur spurius, & illegitimus potius quam legitimus Gozadin. Cons. 13. num. 48. sed aliter Rolandus cons. 11. nu. 29. lib. 4.

35 † Præsumitur etiam quis filius alicuius, si vt illius filius habeatur, & tractetur, & hæc coniectura constituit tractatum, & habitum in quasi possessio filiationis Menoch. eodem cas. 89. nu. 69. & dict. præsumpt. num. 21. vbi multas allegat, quæ coniectura locum habet etiam in petitorio. Petra multos referens dict quæst. 11. num. 283. Mascard. dict. conclus. 789. nu. 9. Non tament operatur ad decisionem totius caussæ, sed vt cōstituatur filius in quasi possessione filiationis Alex cōs. 51. numer. 2. lib. 1. Paris cons. 10. numer. 16. & 70. lib. 2. Tractatus autem probatur multis modis quos refert ad vndecim Mascardus conclus. 789. nu. 38. & ad duodecim Petra recenset dict. quæst. 11 num 420. & multis seq. quibus dicitur quis tractatus, vt filius & Rota probat tractatum esse sufficientem coniectura, qua ita tractatus præsumatur filius decis. 1. 2. & decis. 238. num. 8. & 9. in p. 1. nouiss. & Caueta asserit, quē tractari, vt filiū, quando, vt filiū testator in testamento eum fecit heredē ita cōs. 991. n. 20. & 25. lib. 6 probat coniectură & n. 27. probat hunc modum, & n. 30. & 31. refert alios modos quibus, quis dicitur tractari, vt filius, & locū habet etiā ista coniectura, quando pater est etiam vita functus, & ab alijs tractatur, & habetur, vt filius illius defuncti, ex tali enim tractatu cōstituitur in quasi possessione filiationis contra eos, qui illum ita tractant ita Menoch. dict. cas. 89. num. 72. quod repetit dict. præsumpt. num.
36 23. † Quod si filius à patre, vt filius prius sit tractatus deinde respuatur, neq; ex hoc tollitur præsumptio, sed adhuc filius perseuerat in illa quasi possessione, & secundus contrarius tractatus illi non nocet ita Menoch. dict. casu num. 75. vbi refert Felin. Cor. Ruin. Gabriel. Bened. Paleott. & alios, & tenet Mascard. dict. concl. nu. 5. & 7. & ratio est, quia ius quæsitum à filio sine eius facto, & consensu non potest tolli à patre leg. id, quod nostrum ff. de reg. iuris, & ista coniectura procedit, etiamsi vnicus tantum interuenisset actus tractationis, modo aliqualis nominatio concurrat, & non sit momentaneus, sed successiuus Dec. & Paleottus quos refert Menoch. supracit. cas. num. 34. & Gozadin. consil. 13. num. 40. & tractatus patris filij in filium constituit filium in quasi possessinne filiationis, ita vt, si post talē tractatum negaret esse filium suum, adhuc esset præsumendus filius, & ratio est, quia est potentior coniectura, quæ sumitur ex tractatu, quam illa quæ sumitur ex nominatione, si ergo negatio patris pertineat ad nominationem negatione concurrente cū tractatu præsumptio & coniectura erit pro tractatu Bald. in l. non ignorat num. 5. Cod. qui accussar. non possit Dec. cons. 54. Gozad. cons. 13. num. 34. Mascard. dict. conclus. 789.
37 nu. 2. † Cessat tamen ista coniectura, & præsumptio, si filius tractatus à patre. vt filius deindeq; reiectus se cōtulit in domum alterius, à quo tamquam à nouo patre tractetur, vt filius, hoc enim casu dicitur recessum ab illa quasi possessione, Menoch. eodem casu num 75. & Mascard. eadem conclus num. 6. Rota apud Menoch. dict. Præsumpt. num. 32. Item si ille, qui tractat vt filiū tractaret, vt filium caussa pietatis, non naturæ, vt quia indigentem, vt filium alat. Item, si constaret esse natum in domo alterius idem Menoch. eadem præsumpt.
38 num. 31. † Aduerte autem, quod ista præsumptio tractatus, & educationis nocet tractanti & educanti, nō autem tertio, Decian. cons 91. num. 4. lib. 2. signor. cons.
39 219. num. 6. † Oritur etiam præsumptio ex nominatione, &, si quis in iuditio principaliter. & propter se nominauit, confessusq; est aliquem esse filiū suum, sic nominatus constituitur in quasi possessione filiationis, & probatur filiatio, ita Menoch. eadem casu. num. 79. vbi sentientes Doctores affert, vbi etiam considerat rationes. Quod si incidenter deponat in iuditio, & propter aliud nominauit, & confessus est esse filius suom, talis confessio non probat, nec taliter nominatus constituitur in quasi possessione. Constituetur autem in quasi possessione filiationis, & filiatio probabitur si etiam extraiudicialiter principaliter, & propter se quis nominet, & confiteatur illum esse suum filium, vt si eo præ-

sente dicat: Tu es filius meus, & volo instituere te meũ
hæredem aut etiam si scripserit eum in suis libris, vt
suum filium scribendo eius natiuitatem; dicitur autem
nominatio fieri propter se, & principaliter, quando
verbi gratia aliquis affert libellum principi, rogans, vt
filium suum legitimet, vel quando in testamento dici-
tur suus filius, & à se legitimatus, si vero extra iuditium
incidenter, & propter aliud nominetur filius non ori-
tur probatio filiationis, & ita nominatus non constitui-
tur in quasi possessione filiationis idem Menoch. eadẽ
præsumpt. num. 37. & 38. Nisi tamen nominatio inci-
denter facta fuisset in actu, qui conuenit filio, non ex-
traneo, & quæ potius deberet dici facta principaliter
etsi fiat propter aliud, vt quando quis emancipando,
instituendo, vel similem actum faciendo nominauit
aliquem filium suum, ista enim non est facta principa-
liter ad declarandum illum esse suum filium attamen,
etiam hoc casu probaretur filiatio & sic nominatus cõ-
stitueretur in quasi possessione filiationis, Mascard.
conclus. 790. nu. 45. sicuti etiam idem esset dicendum,
quando confessio & nominatio esset geminata, & repe-
tita principaliter propter aliud, & extra iuditium, hoc
enim casu nihil obest, quod sit extra iuditiũ & propter
aliud, posito, quod fuerit geminata. Nisi tamen gemi-
natio esset facta otiose, vt si diceretur fili mi fac hoc,
fili mi fac illud, ista enim geminatio non est sufficiens,
quod si serio, & non perfunctorie sit facta eundem pa-
rit effectum faciendi semiplenam probationem, Me-
noch. dict. casu num. 81.
40 † Nota tamen, quod etiam ista nominatio nocet
quidem ipsi patri nominanti, non autem tertio. Ruin.
cons. 63. col. 2. lib. 3. Natt cons. 475. num. 15. lib. 2. In
antiquis autem sola nominatio probat filiationem Ma-
41 scard. d. concl. 790 num. 5. † Probatur etiam filiatio
& filius constituitur in quasi possessione filiationis ex
communi voce & fama. Menoch. d. casu vbi quamplu-
rimos congerit, & alios addit d. præsumpt. nu. 43. quæ
quidem coniectura locum habet maxime in antiquis
Decia. cons. 1. num. 103 lib. 3, Puteus decis. 518. num. 2.
lib. 2. & Rota decis. 238. nu. 21. p. 2. nouiss. Nisi tamen
repugnet assertio & nominatio illorum, qui pater, &
mater nominantur. Nam ista præualet Mascard. loco
42 cit. num. 13. † Duæ aliæ sunt coniecturæ ad proban-
dam filiationem alteram ex similitudine & effigie, &
ita tradunt multi; sed ab ista ego omnino recedo cum
alijs plurimis. Facit quidem aliqualem suspicionem, vt
loquitur Alciatus, sed non præsumptionem. Altera est
ea sententia. Sed vel sententia est lata super filiatione
& non facit coniecturam, vel præsumptionem, sed est
iudicium circa probationes & coniecturas & tũc pro-
batur filiatio; si vero sententia est lata in aliquo iuditio
possessorio, non probatur; Item si sit lata in aliquo iu-
ditio præstationis alimentorum. Quia sententiæ istæ
non faciunt ius in caussa filiationis principali; Sed so-
43 lum quoad illum casum. † Filiatio autem aliter pro-
batur, quando agitur de successione patris, & agnato-
rum, aliter quando de successione matris, & cognato-
rum. Salicetus in l. quoties, ff. de probat. Puteus d de-
cis. 518. in fine. Hactenus quomodo probetur filiatio.
44 Nunc quomodo probatur † legitimitas, & primo
Menoch. lib. 6. præsumpt. 54. in principio num. 2. di-
stinguit. Aut constat aliquem esse procreatum ex coi-
tu illegitimo, & illicito, & tunc vult filium præsumi
spurium, potius quam naturalem, ea ductus ratione,
quod de iure ciuili adhuc, vt quis dicatur naturalis
multa requiruntur, vt responsione antecedenti dixi-
mus, vt quod filius sit natus ex cõcubina proprie sum-
pta, quæ talis dicitur, quando vterque est solutus, inter
quos potuerit esse matrimonium, & quod diu sit reten-
ta in domo, & schemate concubina, & quod solus vir
ipse cum ea consuetudinem habuerit, quæ cum sint fa-
cti non possunt præsumi, & consequenter naturalitatẽ
non credi, sed spurietatem. Sed cum ista ratio nunc
cesset, quia non ius ciuile in hoc attenditur; sed ca-
noni cum secundum quod nullum istorum requiritur,
vt sit quis naturalis, sed sufficit, quod sit procreatus fi-
lius ex soluto, & soluta, inter quos matrimonium pos-
sit stare, vt in præcedenti responsione diximus, sequi-
tur, quod optima, & non leuis sit coniectura Alciati
præsumentis naturalitatem, potius quam spurietatem
ad excludendum delictum, & ita tenendum consequẽ-
ter ad ea, quæ diximus. Aut non constat, quo coitu
quis natus sit, & sic vere sumus in dubio, an ex legiti-
mo, vel illegitimo, & relatis aliorum sententijs ipse te-
net hoc casu esse præsumendum legitimum, cum quo,
& nos conuenimus, vt supra diximus de expositis, &
preter ibi adducta addimus ad hoc probandũ sequen-
45 tia, ex eodem Menochio, † Illa sumenda est conie-
ctura, quæ debitum concludit, & illud potius est præ-
sumendum, quod honestum quam quod inhonestum.
Bald in l. filium num. 1. ff. de ijs, qui sunt sui, vel alieni.
iur. & idem Bald. in l 1. num. 35. C. de ijs, qui accusa-
46 re non possunt; scripsit † quod honesta coniectura ex-
cludit inhonestam præsumptionem, & hoc fauore
prolis innocentis. Et cum duo possunt capi coniectu-
ræ, quarum vna significat delictum, altera excludit, illa
est eligenda, quæ vitio, & crimine caret Bart. in l. non
solum, §. sed vt probati n. 5. ff. de noui op. nunciat. 2.
47 ea cap. lator: qui filij sint legit. † Vbi quamuis lex non
præsumat matrimonium inter duos habitantes simul;
attamen præsumit, quoad filios, Abbas ibi Ruinus cõs.
63. in fin. lib. 2. ex quo etiam textu licet inferre, quod
supra diximus responsione præcedenti in casu, quo du-
bitaretur, ad quem ex duobus altero soluto & altero
coniugato, qui cum eadem rem non habuerint, perti-
neat præbere alimenta filio, qui ex muliere ab illis
duobus cognita nasceretur, & dixi pertinere ad vtrũ-
que, nec sufficere pro eximendo ab obligatione con-
iugatum, quod debeat præsumi minus delictum, quia
ista præsumptio est in fauorem filij, non adulteri, vt ex
hoc textu patet; si ergo agitur ad declarandum filium
naturalem, vel spurium fauore filij minus delictũ præ-
sumitur; si vero de alimentis exhibendis vterque con-
demnabitur, quia constat vtrumque peccasse, neque
scitur, sed dubitatur cuius filius sit Neque rationi con-
sonum est magis peccantem non puniri, & minus, con-
demnari, maxime quia inde nulla iniuria proli infer-
tur. 3. ex c. accedens. de purg. Canon. vbi Innocent.
48 III. respondit eũ † qui ad sacros ordines se permoneri
desiderat, probare debere se legitime natum, quoties
de se contraria fama, & rumor extat, ergo cessante ru-
more & fama non tenetur probare se legitimum. ergo
præsumitur legitimus, quem text. expendit Galiaul. ad
49 Rubri. ff. verb. oblig. num. 161. 4. † Ex adulterio ge-
niti dicuntur manchi, & imperfecti. Sap. 3. filij autem
adulterorum imperfecti ergo nemo est præsumendus
natus ex adulterio, & stupro, sed ex legitimo matri-
50 monio † quia natura nihil facit imperfectum. 5. ille-
gitimitas est quædam nota, & infamia facti. Azo r. in
sum. C. de ijs, qui not. infam. Curt. Iunior. cons. 136.
51 num. 11. & Ruin. cons. 63. num. 10. lib 2. † Infamia
autem non præsumitur, cum præsupponat delictum c.
dudum vbi Felin. num. 14. de præsumpt. & non præ-
sumi in homine turpitudinem scripserunt Glossa l. vlt.
ff. quod metus caus. & Ang. l. scindum in fin. ff. de
52 verb. oblig. † Sed aduerte quod ista præsumptio non
prodest ei, qui cupit admitti ad successionem hæredi-
tatis ad exclusionem alterius, vt filij, agnati, &c. Hoc
enim casu alijs coniecturis, & præsumptionibus, qui
petit debet, se probare legitimum. ita Menoch. alias
53 referens cons. 927. num. 39. lib. 10 † & ista præsum-
ptio quod in dubio filius præsumatur legitimus multũ
confert quando filius est in quasi possessione legitimi-
tatis, quia illam legitimitatis præsumptionẽ illa quasi
possessio reddit fortiorem Glossa in cap. lator, qui filij
sunt legit. Decius in l. si emancipati, nu. 4. C. de collat.
54 Nat. cons. 421. num. 2. &c. † si autem quæras quomo-
do filius constituatur in quasi possessione legitimitatis.
Respondeo constitui confessione, & nominatione pa-
tris, & matris, & si vtrique confessi sunt filium esse
legi-

legitimum, & vt legitimum nominarunt inducitur sine controuersia quasi possessio Menoch. dict. præsumpt. 54. vbi alios refert. num. 33. Si vero vnus tantum ex illis fateatur legitimum ex legitimum nominet, inducitur quasi possessio contra nominantem, & confitentem, uoo vero quoad tertium puta venientem ab intestato idem num. 35. Aduerte tamen, quod ista nominatio, & confessio debet esse facta principaliter & propter se non autem incidenter Ruinus cons. 63. num. 12. lib. 1. Inducitur quasi possessio legitimitatis ex tractatu, quia videlicet pater vel mater tractarunt filium, vt legitimum, vt si illum in testamento hæredem constituerunt. Item quando fuit admissus ad actum, ad quem non admittuntur, nisi legitimi. Paris. coos. 10. lib. 2. Gozad. cons. 13. nu. 33. Inducitur 3. quasi possessio legitimitatis ex diutina cohabitatione patris & matris in fauoré enim filij ex diutina cohabitatione inducitur cõiectura contracti matrimonij fauore tamen filij, non cohabitantium Menoch. cons 490. nu. 9. lib. 5. vbi alias plures refert, & num. 10. post Couar. asserit in ista cohabitatione plura debere cõcurrere 4. Inducitur quasi possessio legitimitatis, & constituitur ex communi voce, & fama populi, vt vicinorum, & similem idem Menoch. eodem cons. num. 186. Inducitur etiam & quasi constituitur ex instrumento antiquo, etiam confecto inter alios, in quo filius asseritur legitimus, quo casu præsumitur legitimus Alex. cons. 90. num. 1. lib. 6. Nat. cons. 235. num. 5. & 6. Sententia lata in possessorio, quà filius tanquam legitimus missus est in possessionem bonorum patris Nat. cons. 473. num. 1. & num. 9. & 10. & consil. 537. num. 34. lib. 3. respondit hanc quasi possessio operari aliquale præiuditium contra aduersarium in petitorio non tamen plenam, & efficacem præsumptionem pro eo, qui in possessionem missus est. Et singula prædicta sufficiunt quidem ad inducendum, & constituendum quasi possessionem legitimitatis, quod si duæ vel tres, vel omnes simul concurrent efficacior erit illa possessio & præsumptio Faber §. vlt. instit. de adopt. Alex. cons. 51. lib. 1. & idem est dicendum quãdo agitur de probanda filiatione.

55 Si autẽ quæras † quos effectus pariat ista quasi possessio primus est quod in petitorio iuditio habet vim plenæ probationis, aduerte autem, quod alia est legitimitas, quæ prouenit à matrimonio alia eorum qui in iuditio stare volunt, quæ est quando quis agere vel excipere non potest. Et quilibet spurius si est illius ætatis vt possit stare in iuditio habere dicitur legitimam personam ad exercendum iuditium. 2. Ista quasi possessio facit plenam probationem etiam io iuditio petitorio contra parentes ipsos, qui nominatione confessione, & tractatu suo hanc quasi possessiooem induxerunt, & constituerunt, nisi tamen contrarium validioribus rationibus probationibusq; demonstratum fuerit Masc. dict. præsumpt. 54. nu. 51. & 52. Quæ etiamsi quasi possessio operetur non solum contra nominantes tractantes &cæt. sed etiam contra alios non tamen ita validam præsumptionem & efficacem, vt illa quæ stat contra patrem. Vide Mascard. cons 799. num. 26. 3. Operatur ad hoc vt quis manuteneatur in ipsa quasi possessione legitimitatis Cap. accedentes de purg. canon. Vbi Abbas nu. 4. adnotauit nominationem, tractatum publicam vocem, & famam operari, vt diffamatio de illegitimis natalibus adeo tollatur & purgetur & ad eo probare diffamatum esse legitimũ, vt manuteneri debeat in quasi possessione legitimitatis, ita vt valeat promoueri ad sacros ordines, & Galiaul. in rub. de verb. oblig. num. 161. adductus tex. Cap. Innotuit de elect. asserunt admissum ad dignitatem esse in ea manutenendum, & asserentem admissum esse illegitimum hoc debere probare. 4. Operatur ista quasi possessio legitimitatis vt plenam faciat probationem circa ea, quæ veniunt in præparatorijs iuditiorum, vt circa alimenta & similes alias caussis. & sufficere quoad alimenta & litis impensas decidit Varallus decis. 150. par. 2. Ex quibus summarie habes quid circa ista sit dicendum.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur factum.*
2 *Quid resoluendum sit.*
3 *Respondetur directe quæsito & soluitur.*
4 *Verba concilij non debent superfluere.*
5 *Quid significat hæc dictio. Quicunq;*
6 *Cum agitur de fauore publico verba generalia non restringuntur sed dilatantur.*
7 *Expenditur caput, quia non nulli.*
8 *Canonici instituti ad coadiuuandum Archipresbiterũ attributis illis stipẽdijs ex massa redditus Archipresbiteralis beneficij tenentur residere.*
9 *Vicarius inseruiens principali qui per se non potest supplere tenetur residere.*
10 *De iure diuino omnibus curam animarum habentibus incumbit onus residendi.*
11 *Referuntur aliquæ decisiones S. Congregationis decedentes residentiæ onus incũbere non solum illis qui singulariter sunt parochi, sed etiam illis qui habent tantum exercitium.*
12 *Probatur hos canonicos teneri residere ex sententia D. Caroli in eadem caussa.*
13 *Quo casu prædicta sint intelligenda.*
14 *Casus in qua non requiritur personales residentia.*
15 *Parochus tenetur residere in domo beneficij, si habeat, si non habeat in alia intra fines parœciæ ita vicina Ecclesiæ vt possit per se inseruire.*
16 *Nõ excusatur Parochus qui diebus ferialibus abest à sua Parochia sub prætextu docendi grammaticã.*
17 *In Parochia diuisa licet maior pars sit quæ habitat longe ab Ecclesia & minor prope, debet Parochus habitare prope Ecclesiam.*
18 *Parochus deseruiens populo suo per alium æque bene ac per se ipsum, & forte melius suo non satisfacit muneri & oneri.*
19 *Debet quidem Parochus per residentiam talem facere suo populo sui copiam nõ vt arctatus in compedibus immobilis detineatur, sed vt indigentes non careant ope necessaria.*
20 *An possit abesse Parochus si rationabiliter putet nõ futurum opus sua præsentia.*
21 *Aduertentia pro doctrina Barbosæ.*
22 *Quomodo possit Episcopus prohibere Parochis, ne absint à sua Ecclesia.*
23 *Duo mensis absentiæ conceduntur Parocho.*
24 *Vt tamen absit licite requiritur licentia Episcopi & caussa legitima.*
25 *Quæ sit caussa sufficiens istius absentiæ.*
26 *Quæ caussa requiratur, vt possit abesse Parochus vltra bimestre.*
27 *Non sufficit tacita, sed requiritur expressa licentia.*
28 *Quotiescunq; ex legis dispositione requiritur licentia ad aliquem actum necessario desideratur expressa.*
29 *Quid si Parochus habeat iustam caussam absentiæ & notoriam.*
20 *Abesse non dicitur qui statim est reuersurus.*
31 *Qui breui tempore in aliquo loco assistit, non dicitur ibi commorari.*
32 *Qui in carcere detentus fugit si reuertatur non dicitur aufugisse nec vnquam à carcere recessisse.*

33 *Iussus*

33 *Iussus à Potestate vel Magistratu domo non discedere, si discedat, & postea reuertatur, præcepti fracti pœnam an patiatur cum exisse non videatur, nec alibi stetisse, qui statim domum reuersus est.*

34 *Pro absentia Parochi non sufficit licentia petita & non obtenta, sed requiritur obtenta.*

35 *Quod si Parochus caussam initio prudentis expresserit rationabilem, & Episcopus non approbet.*

36 *Potest Parochus in casu denegationis habere recursum ad superiorem, & ad ipsum appellare.*

37 *Quid agere debeat pendente appellatione traditur.*

38 *Pro absentia tuendorum iurium suæ Ecclesiæ non indiget licentia Episcopi Parochus.*

39 *Pro absentia Parochi à sua Ecclesia non sufficit seruitium Episcopo præstitum etiam in visitatione.*

40 *Respondetur cuidam declarationi sacræ Congregationis.*

41 *Ab obligatione residentiæ nō eximit Parochum officium subcollectoris, nec caussa studij.*

42 *Quid de aeris intemperie.*

43 *Quid in casu infirmitatis.*

44 *Quid in casu inimicitiarum.*

45 *Quid in casu pestilentiæ grassantis.*

46 *Beneficiati absentes à suis Ecclesiis sine legitima caussa tenentur pro rata absentiæ restituere fructus.*

47 *Fructus sunt restituendi Ecclesiæ vel pauperibus parœciæ Parochi absentis.*

48 *Super fructibus restituendis non potest obtineri compositio virtute Bullæ Cruciatæ.*

49 *Absens cum caussa, & cum licentia, sed non in scriptis an possit facere fructus suos.*

50 *Residentia in propria Ecclesia sed munia illius non per se ipsum sed per alium exercens licet non dicatur residere, vt debet, quia tamen non potest dici abesse, non amittit fructus.*

51 *Peccat tamen grauiter, nisi iustam habeat caussam sua munia per se ipsum non exercendi.*

52 *Parochus non habens, sed fingens iustam caussam si absit licet cum licentia Episcopi tenetur restituere fructus ad ratam absentiæ.*

53 *Episcopus procedens ad subtractionem fructuum an teneatur obseruare interualla vt disponit Concilium.*

54 *Quæ pœna esset imposita de iure antiquo non residenti.*

55 *Quæ autem de iure nouo Tridentini.*

56 *Capellanus an teneatur supplere numerum Missarum, quas omisit tempore infirmitatis.*

57 *An impetratio facta de beneficio, vt simplici cum tale non sit, prosit impetranti mutando naturam beneficij.*

58 *Prouisio Papæ vel cuiuslibet alterius non mutat statum beneficij.*

59 *An obligatus ad residentiam chori satisfaciat pulsando organa.*

60 *Refertur dictum aliorum asserentium subditur sententia auctoris negantis.*

Capellanus coadiutor Archipræsbyteri an teneatur residere.

LXVII.

1 IN insigni oppido N. diœcesis Brixiensis antiquitus
extabat Ecclesia Archipræsbiteralis cum redditu
octingentorum aureorum, eratq; collegiata, & Archi-
presbitero assistebant canonici, nunc destructo colle-
gio superest dignitas Archipræsbiteralis; de Canonicis
antiquis vel eorum redditibus, nec nomen quidem su-
perest: Duo tamen sunt Capellani nomine Canonico-
rum appellati, non ex antiquo illo ordine deriuantes,
sed a S. Carolo Borromæo tunc Apostolico visitatore
recenter instituti hoc modo. Cum ex visitatione illi
constaret solum Archipræsbiterum sufficere non pos-
se ad totum exercitium curæ, vt Apostolicus visita-
tor instituit duos Capellanos, quos vocauit Cano-
nicos, & detractis tercentum aureis ex beneficio Ar-
chipræsbiterali ea attribuit illis duobus Capellanis
imposito onere, vt Archipræsbiterum adiuuarent in
omnibus ad animarum curam spectantibus, cū obliga-
2 tione Missas celebrandi. † Nunc ex duobus istis Ca-
nonicis, alter prætendit ibi relicto substituto ad suum
nutum amouibili, consequi aliud beneficium Canoni-
catus, obstat Archipræsbiter, contendens, quod aut
omnino renunciet hoc beneficium, vt aliud consequā-
tur, vel, quod ipse resideat discessurus respondit se non
teneri ad residentiam. Quæritur quid iuris.
3 † Respondeo dictum Canonicum non posse hoc
modo ponere substitutum sed vel omnino debere re-
nunciare vel teneri residere per se ipsum.
Probatur 1. Ex Trid. sess. 23. c. 1. de reformat. §. eadē
omnino &c. illis verbis eadē omnino etiā, quoad cul-
pam, & amissionem fructuum, & pœnas de Curatis in-
ferioribus, & alijs quibuscunq; qui beneficiū aliquod
Ecclesiasticum curam animarum habens obtinent sa-
crosancta Synodus declarat, & decernit, vbi sunt expē
denda illa verba de Curatis inferioribus, & alijs qui-
buscūq; qui beneficium Ecclesiasticum curam anima-
rum habens obtinent. Nomine enim curatorum intel-
ligit Concilium Curatos, quibus primario animarum
circa demandata est, alijs vero verbis videlicet, & alijs
quibuscunq; qui beneficium &c. comprehendit cæte-
ros omnes beneficium Ecclesiasticum habentes, cui
animarum cura annexa sit, neq; ista distinctio videtur
4 aliud innuere, & † illa clausula (alijs quibuscunq;) super-
fluerent si intelligerentur de Curatis, quod non esse ad-
mittendum probat Sanchez de matr. lib. 3. disp. 26. n. 6.
5 Præterea dictio † Quicunq; ob suam generalitatē tra-
hit ad se etiam casus improprios vt multis citatis tradit
Tiraquel. de retract. lign. §. 1. Gloss. 7. n. 10. & seq. Neq.
obstat quod dicto quibuscunq; sit adiuncta, alijs, quæ
videtur implicare similes casus & qualitates quia etiā
ista dictio, alijs, adiūcta cum vniuersali, quibuscunq; cō-
plectitur etiā dissimiles qualitates Gloss. Clem. 1. verbo
quāuis, de sent. & re iud. & ibi Imol. nu. 8. Mandos reg.
12. concl. q. 6. n. 8. & Couar. alios referens q. pract. & c.
6 25. n. 3. † Tandem vbi tractatur de fauore publico qua-
lis est residentia ad fauorem animarū verba generalia
non restringuntur, sed dilatantur, etiam ad inhabiles,
ne dū ad habiles l. 3. § vers. hic quoq; in fin. ff. ad senet.
consult. Sillian. & alijs relatis docet Iason. l. filius fami-
lias n. 4. & seq. ff. si certū petatur, & ita tenent in termi-
nis de Capallano coadiutore Rectoris Parochialis in-
stituto auctoritate Apostolica Gonzalez ad 8. regulam
Cancell. Gloss. 5. §. 9. n. 17. vbi refert decisum Campa-
nin in diuers. iur. cons. rub. 7 c. 6. n. 104. Gallettus, verbo
residen tia Piasecius in praxi p 2 c. 3. n. 27. Vgol. de off.
Epis. c. 15 §. 3. vers. postremo Ricc. in praxi fori Eccles.
res. 391. ampliat. 5. Moneta de opt. Canon. c. 4. q. 8. nu.
157. Barb. de off. & pot. Episc. alleg. 53. nu 78. Sancta-
rellus var. res. quæst. 4. num. 17. & in Colect. ad Trident.
sess. 23. cap. 1. nu. 32. idem Barbosa.
7 † 2. Principaliter probatur ex Cap. Quia nonnulli
§. Cum igitur de Cler. non resident. vbi habetur cum
igitur Ecclesia, seu Ecclesiasticum ministerium com-

mitti debuerit, talis ad hoc persona quæritur, quæ resi-
dere in loco, & curam eius per se ipsum valeat exerce-
re, ergo istis Canonicis incumbit onus residentiæ per-
sonalis, licet non sint principales curati. qnia hoe onus
iniungitur non solum Curatis sed etiam illis quibus cō-
mittitur ministerium curæ, quod vtiq; istis iniungitur,
quod autem habere exercitium, & administrationem
Curiæ distinguatur patet ex modo loquendi Garziæ
de benef.par.3. cap.2. à nu.168. & seq. vbi Capellanis
administrationem & exercitium attribuit.
8 † 3. Isti Canonici sunt instituti cum onere coadiuuā-
di Archipræsbitero & ijsdem sunt attributi redditus
extracti ex massa reddituum Archipræsbiteralis ergo
habent idem onum eodē modo adiunctū. Sicuti enim
ad residentiā personalem tenetur Archipręsbiter ratio-
ne beneficij principaliter ita eodē modo tenebuntur isti
accessorie eorum enim beneficia sunt ab isto extracta.
9 † 4. Ex Cap. Extirpandæ de præbend.& dignit. vbi
denegatur illi qui non potest per se ipsum seruire suæ
Ecclesiæ posse supplere per quemcunq; Vicarium, sed
talis Vicarius debet esse perpetuus cum sufficienti sti-
pendio & iste obligatur ad personalem residentiam.
sed isti Canonici coadiutores sunt dati Archibræsbi-
tero per se ipsum non valenti sufficienter seruire suæ
Ecclesiæ ergo tenebuntur residere.
10 † 5. De iure diuino incumbit onus residendi omni-
bus curam animatum, habentibus ex Trident. loco
cit. isti autem re & effectu habent curam animarum,
ergo istis incumbit onus residendi. Nec enim ius diui-
num attendit subtilitates sed effectum & substantiam,
Garzias de benef. loco cit. num.164. vbi nu.163 ponit
hoc quæsitum. An obligatio, & onus residentiæ per-
sonalis solum procedat, & locum habeat in habenti-
bus curam animarum, & beneficia curata, nempe, qui
sno nomine, & singulariter sunt Parochi, & Rectores
Ecclesiarum, an procedat etiam in habentibus exerci-
tiū Curæ, & in Ecclesijs in quibus cura per plures exer-
cetur, & administratur, quorum beneficia non sunt
proprie curata ex cons.Oldrad.69. & in beneficijs alias
simplicibus habentibus administrationem & exercitiū
curæ, & respondet affirmatiue, & ad probandum affert
51 sequentes declarationes sacræ congregat.† 1. An ob-
tinens Ecclesiam Baptismalem, cui incumbat sola cu-
ra baptizandi omnes infantes oppidi, & existentes
sub cura Archipræsbiteri teneantur ad residentiam
præsupposito, quid in Ecclesia Archipræsbiter præ-
ter Baptismum cætera sacramenta administret. Con-
gregatio censuit teneri ad residentiam adminus tam-
quam coadiutorem Parochialis Ecclesiæ 1587. Se-
cunda perpetui coadiutores tenentur sicuti veri Cu-
rati, etiamsi in alijs beneficijs seruirent in Cathe-
dralibus 3. An Capellani Coadiutores Rectorum Pa-
rochialium cum Capellanijs perpetuis institutis aucto-
ritate Apostolica teneantur ad personalem residentiā
vt rectores ipsi congregatio censuit teneri, & eos dum-
taxat excipi, qui ex institutione possunt per alium ser-
uire, vel quibus nulla expresse residentiæ personalis
obligatio iniuncta est. Vnde & ordinarius tenetur eos
cogere, sicut ipsos Rectores, nec potest cum aliquo
huiusmodi dispensare, quoad residentiam nisi vt cum
Rectoribus Episcopus potest, eodemq; iure examinā-
di, quo Rectores ad Parochiales ex capit.18. sess.24.
Trid. Quin Canonici Cathedralis seu aliarum Eccle-
siarum beneficium huiusmodi obtinentes tenentur &
similiter cogi debent per Episcopum ad personaliter
residendum & deseruiēdum in dictis beneficijs dimis-
so seruitio imminente ratione Canonicatuum, & præ-
bendarum suarum Ecclesiarum etiam ex constit. Pij
V. super residentia facienda in Parochialibus per eas
obtinentes & Caconicatus. Circa quam declarationē
aduerte, quod, quatenus dicit non teneri ad residentiā
illos Capellanos coadiutores rectorum, qui ex institu-
tione possunt per alium seruire, vel quibus nulla expres
se residentiæ personalis obligatio iniuncta est intelli-
genda est de institutione in qua expresse dicitur, quod
non teneantur ad personalem residentiam, alioquin si
intelligenda esset non teneri ad residentiam perso-
nalem nisi in institutione residentiæ personalis obligatio
iniuncta esset, ista potius debetur esse regula quam ex-
ceptio, & quoad obligationē residendi nulla esset dif-
ferentia inter istos Capellanos coadiutores Rectorum
& alios non habentes talę onus. 4. Declaratio est talis.
In Diæcesi Veronensi extant quædā Ecclesiæ, plebana-
les quæ pro redditu habent decimas omniū frugum in
tota eorū Parochia; sed quia forsan ob populi multitu-
dinem solus Archipræsbiter non sufficiebat in celebra-
tione diuinorum, & Sacramentorum administratione
subtracta quadam portione dictarum decimarum pro
victu alterius Sacerdotis antiquitus creata fuit in earū
singulis noua Capellania, quæ datur in titulum perpe-
tuum est per ordinarium in casu vacantiæ confertur
Sacerdoti cum onere celebrandi certas Missas, & coa-
diuuandi in cura dictæ Ecclesiæ plebanalis. Quæritur
an dicta Capellania possit appellari beneficium incom
patibile cum alio Curato. 2. An illius rector subiaceat
dispositioni Cap. licet Canon de elect. in 6. 3 An com-
prehendatur sub decreto Concilij, loquentis de resi-
dentia Curatorum. Congregatio censuit esse beneficiū
incompatibile si obtinens illam Capellaniam velit nūc
acquirere aliud beneficium, quod, vel Curatum sit, vel
alias personalem residentiam requirat. Ad secundum
censuit non subiacere dict. Cap. licet Canon. Ad ter-
tium respondit comprehendi sub decreto Concilij lo-
quentis de residentia, non tamen tamquam curatorum
ex quibus videtur decisus casus noster aperte.
52 Vltimo probatur ex sententia lata ab eodem Sancto
Carolo, qui vt visitator Apostolicus huius modi Cano-
nicatus fundauit, & vt Apostolicus item iudex auditis
partibus in contradictorio. Cum quidam per seipsum
inhabilis ad onus impositum vellet per alium deserui-
re, decreuit, quod nisi tanto tempore ab eodem limita-
to habilis euaderat, de alio habili prouideretur, quod
53 non fuisset necesse, si per alium posset suppleri. † Præ-
dicta tamen haberent locum, quando Capellania, seu
beneficium simplex habens exercitium curæ esset ta-
le, quod ex consuetudine, aut ordinatione essent coad-
iutores Parochi, & absque alia licentia Episcopi eum
adiuuarent, seu per eos administrarent Sacramenta;
14 † quod si consuetudo, aut ordinatio haberet, quod il-
li, aut seruitores, aut Vicarij eorum adiuuarent Paro-
chum in administratione Sacramentorum maxime
habita licentia ordinarij non requireretur personalis
residentia Garzia eadē 3. p. c. 2. n. 170. qui n. 171. subdit
quod quādo licentia ordinarij debet haberi parū refert
quod illi per se deseruiant, aut per Vicarios, seu substitu
tos cum ad id per ordinarium paprobari debeant.
Sed quoniam de residentiæ obligatione actum est
15 aliqua practicabilia subtexere non pingebit & P. † Pa-
rochus tenetur residere in domo ipsius Parochialis
quatenus eam habeat; alias in alia, quæ sit intra limites
parœciæ, aut saltem ita vicina Parochiali Ecclesiæ; vt
inde possit per se ipsum inseruire refert decisū Garzias
p. 3. c. 3. n. 179. Sanctarel. var. ref. q. 4 nu. 49. & alij apud
Barbos. ad Concil. Trid. sess. 21. c. 1. n. 45. & si nō habet
16 propriā debet conducere aliquam. † Nec excusaretur
Parochus, si diebus ferialibus abesset à sua Parochia,
sub prætextu docēdi gramaticā, &c. licet omnibus die-
bus festis ad eā accenderet refert decisum Garzias nu.
17 179. † Quod si Parochia sit diuisa, & maior pars populi
habitet lōge ab Ecclesia, & minor prope adhuc Paro-
chus debet habitare prope Ecclesiā pariter refert deci-
sum Garzias eodē numero & Sāctarel. eadē. 4. q. n. 46.
18 † Nec satisfaceret Parochus si populo suo deseruiret
p aliū æque bene & fortasse melius Posseuinus de off.
Curati c. 1. n. 8. sed cogendus est subire per se ipsum nō
per substitutos ea onera, ad quæ ex officio tenetur, ex-
ceptis ijs casibus, quibus illi permissū per sacros Cano-
nes, & Cōciliū per Vicarios coadiutores supplere Gar-
zias refert decisum apud Barbos. vbi supra n. 48. vbi n.
19 43. hęc habet † per residentiā, continuā, & talē sui copiā
facere

facere debet Parochus, vt indigentes quidem non
careant necessaria ope, sed tamen non sunt ita arctandi,
vt quasi in compedibus mouere se non possint,
20 nisi habeant infirmos graues ita Posseuin. loco citato
nu. 6. † Quod si Parochus rationabiliter iudicat non
futurum opus sua præsentia, puta, quia nullus infirmatur,
potest abesse per aliquas horas, etiamsi nullū substituat,
abesse vero tota die, etsi nullus infirmetur raro
in anno nec laudo, nec vitupero; abesse autē per duos
vel tres dies nullo infirmante & nulla alia caussa iustificante
habet valde de rationabili esse mortale propter
multa quę possunt eo tempore accidere maxime in villis
vbi non est alius sacerdos. In ciuitatibus vero & oppidis
vbi sunt alij sacerdotes erit maius minusue peccatum
ratione periculi & damni euenturi cui tamen
21 facilius quam in villis, in ciuitatibus potest obuiari. †
Vbi aduerte lector, quod Barbosa non censet peccaminosam
istam absentiam ratione obligationis ad residēdum,
quasi putet ex hoc licere, sed tantum ratione pe-
22 riculi. † Potest Episcopus prohibere Parochis, ne vltra
biduum absint à sua Parochia, & hoc etiam sub pœna
pecuniaria, quæ tamen non excedat dimidiam, sed nō
potest sub pœna excommunicationis latæ sententiæ
idem Garzias ibidem num. 2. & de pœna pecuniaria
fuit decisum in Terracinen. 11. Febr. 1628. & eodem
anno 16. Decemb. in Menopolit. Imo valere etiam cōstitutionem
Episcopi de eadem re idem Garzias ibidē
23 refert decisum. † Duo menses absentiæ conceduntur
24 Parocho † attameo semper debet habere caussam
absentiæ & licentiam Episcopi, licet, quoad licentiam
videatur contrarium sentire Nauar. in Man. cap. 25. n.
121. conformius est tamen cōcilio, & consuetudini re-
25 ceptæ, quod requiratur Garzias vbi supra num. 12. †
Caussa autem absentiæ duorum mensium quæcunque
erit iusta, veluti recreationis, vel visitandi propinquos
26 vel amicos. † Caussa autem absentiæ vltra bimestre
requiritur, quod sit grauis, & quod talis arbitrio Episcopi
iudicetur. Semper tamen deberi caussam ab Episcopo
approbari, & licentiam concedi refert decisum
27 idem Garzias nu. 23. † Nec sufficit tacita licentia sed
requiritur expressa Garzias num. 35. Sanctarellus dict.
28 quæst. 4. num. 16. † Vbicunq; enim requiritur ex legis
dispositione licētia ad aliquem actum desideratur necessario
expressa Barbosa vbi supra num. 65. quæ licentia
etiam pro bimestri primo est in scriptis conceden-
29 da idem Barbo nu. 67. † Sed quid si Parochus habeat
iustam caussam & necessariam discendendi. & notoriam
& Episcopus distet potestne discedere sine licencia
obtenta: Respondetur non posse, nisi caussa sit talis
quæ dilationem non patiatur, & sit periculum in
mora, & hoc casu debet quam primū de discessu certiorem
reddere Episcopum, & de necessitate discedādi,
vt caussam cognoscat, & licentiam concedat; Nisi
30 tamen breui esset reuersurus, † quia abesse non dicitur,
qui statim est reuersurus l. postliminium §. captiuis
l. nihil § captiuis ff. de capt. & postlimin. reuers. Gonzalez
ad 8. reg. Cancell. Gloss. 43. num. 5. & faciunt quę
habet Ludouicus Bera par. 4. casu 21. vbi agit de Parocho
rurali, qui singulis quibusq; hebdomadibus in vr-
31 bem venit caussa inuisendi parētes. † Deinde qui breui
tempore aliquo loco assistit ibi commorari aut residere
non creditur per doctrinam Bartoli communiter
recepti quam adfert Narbona apud Barbosam nu. 14.
32 per quam resoluit, † quod si quis in carcere & vinculis
detentus euaserit inito fugæ consilio, & postea reuectatur
non dicitur aufugisse, nec vnquam à carcere re-
33 cessisse, † & deinde, qui à magistratu pœna constituta
domo non exire iussus est, si discesserit, & postea domum
fuerit iterum ingressus, pręcepti fracti pęnam nō
patietur, cum exisse non videatur, nec alibi stetisse, qui
statim domum reuersus est, & supradicta probantur
declarationibus sacrę congregationis relatis à Garzia
nu 34. vbi tamen aduerte in secunda declaratione ibi
relata, quod dicitur de obligatione restituendi fructus,
esse intelligendum tantum in foro fori, quando intercessit
bona, fides, vt si Parochus maxima necessitate
pressus sine ordinarij licentia discedat à sua Parochia
putans bona fide eo casu non esse necessariam, isto
enim casu in foro conscientiæ, non teneretur, quia
vbi non est culpa ibi neq; debet esse pœna; hanc caussæ
cognitionem, & licentiam esse necessariam tenent
Abbas in Cap. relatum 6. de Clerici non resid. select. 4.
part. quæst. 6. circa finem, Angelus verbo Clericus §. 3.
34 & Azorius par. 1. lib. 7. cap. 4. quęst. 10. ad finem † Neq;
sufficit licentia petita, & non obtenta, sed debet esse
obtenta, Abbas in dict. Cap. relatum num. 5. & decreuit
sacra congregatio his verbis. Nec Parochus habens
iustam caussam abeundi extra Parochiam per
duos menses, aut tres satisfaciet suæ conscientiæ, si petat
licentiam iurans, se grauem habere caussam, quam
non expedit manifestare, vt sic petita licentia, possit
35 abesse, licet Episcopus non concedat. † Similiter abesse
nō potest in casu quo caussam rationabilem expresserit,
quam vir bonus & æquus rationabilem iudicaret,
sed rigidus prælatus minus æquum iudicat, & licētiam
denegat, vel quia mouetur suspicione, quod ficta
36 sit, cum tamen sit vera, † sed habere potest recursum
ad superiorem, & quod in casu denegatæ sibi licentiā
ex caussa iusta petitæ possit Parochus, ad superiorem
habere recursum, & appellare ad eundem tradit Concilium
Bonon. tit. 6 § de caussis excusantibus Curatos
à resid. ad finem & Abbas in Cap. relatum n. 6. & Cap.
Tuæ nu. 3. & ibi Butr. de cler. non resid. Felin. d. Cap.
fin. de magist. n. 3. vers. 6. limita: Selua de benef. par. 4. q.
7. n. 29. Zerola verbo studium §. 1. & verbo residentia
37 §. 3. Zechius & alij apud Garziam nu. 86. † Pendente
tamen appellatione etiam constituto Vicario non posse
abesse tenet Garzias num. 39. Alij tamen affirmant
apud ipsum sed puto verius non posse quia nec dum
38 habet licentiam & pendente lite nihil innouandum. †
Si tamē Parochus absit à sua Ecclesia pro iuribus eiusdem
tuendis, non tenetur obtinere licentiam, quia illā
39 iam habet ob hanc caussam à iure. † Non est sufficiens
causa absentiæ à propria Ecclesia seruitium præ-
40 stitum Episcopo etiam in visitatione, † & declaratio
sacræ congregationis quæ videtur hoc concedere tollitur
per alias, & approbata concilia Mediolanense, &
Bononiense ab eadem sacra congregatione Garzias
41 nu. 42. & 43. † Nec ab eadem obligatione eximit officium
subcollectoris vel Inquisitoris neq; caussa stu-
42 dendi est sufficiens. † Nec acris intemperies etiam sub-
43 stituto idoneo Vicario si Parochus sit oriundus loci. †
Quod si curatus esset infirmus, & penuria medicorum
non posset in loco Ecclesiæ curari Episcopus constituto
idoneo Vicario cum congrua pensione ex redditibus
Parochialis licentiam concedet, vt maneat in aliquo
loco viciniori tempore illi præscripto ad sanitatē
44 recuperandam bene viso. † Quoad inimicitias capitales,
quamuis alias à residentia Parochus excusaretur,
& Episcopus dispensare solleret, vt per annum in aliquo
viciniori, & tutiori loco manere posset, quando
inimicitiæ absq; culpa curati, & post obtentam Parochialem
exortæ essent, & crescentibus inimicitijs alius
annus daretur, & interim semper in Parochiali maneret
idoneus vicarius expensis Parochi vt testantur citati
à Barbosa ad concl. loco cit. num. 57. attamen nunc
sacra congregatio solet assignare sex menses ad effe-
45 ctum vt resignent, aut permutent. † Neq; caussa pestis
est sufficiens caussa dispensandi Parochum à residentia
imo si non resideret esset contra eum procedēdum
iuxta cap. 1. sess. 23 de refor: An autem caussa absentiæ
debeat ab Episcopo probari iudicialiter tradit
Riccios in decis. Ceriæ Archiep. Neap. part. 2. decis.
152. Neq; per integram hæbdomadam sine licentia
posse abesse Parochum etiam relicto Vicario idoneo
refert decis. Garz. n. 23. Vide Barbos. ad Trid. loc. cit.
46 † Beneficiari curam habentes animarum, si absunt
à suis Ecclesijs, sine legitima caussa tenentur
restituere fructus pro rata temporis, quo absunt.
Valent. tomo terzo disput. 10. quæst. 3. par. 5. Lessius

de iust. lib. 2. cap.34. dub.29. num. 157. Garzias 3. par.
cap.2.num.26. Sanctarel. quæst 4 numer. 1. ante vllam
sententiam, quia fructus non faciunt suos. Driedo dict.
lib. 1. cap. 4. Couar. var. lib. 3. cap. 13. Valent. loc. cit.
Tolet. lib. 5. cap. 4. Azor. par. 2. lib.7. cap.6. quæst.2.
47 Poseuinus de off. Curati. cap. 1. numer. 32. † & fructus
sunt restituendi Ecclesiæ à qua abest, vel pauperibus
Paratiæ, quod si intra fines Parochiæ non reperiuntur
pauperes, & fabrica Ecclesiæ non indiget, adhuc sunt
restituendi Ecclesiæ, quæ indies opus habere potest or-
48 namentis; † Nec super istis potest obtineri composi-
tio virtute Bullæ Cruciatæ, fructus tamen amittentur
tantum pro rata temporis, quo beneficiatus abest sine
49 licentia Garzias loco citato, num. 30. 26.31. † Quod si
beneficiati absint, & absentię caussa fuerit legitima, licet
non in scriptis approbata, posse fructus retinere asserit
Barbosa ad Concil. loco cit. n.12. Quod puto verum in
50 foro conscientiæ supposita bona fide † Beneficiatus re-
sidens in sua Ecclesia, sed per substitutum, seu Vicariũ nõ
per se ipsũ administrans Sacramenta aliaq; munia sua,
licet non resideat, vt debet, quia vt resideat, vt debet, re-
quiritur, quod per se ipsum suę inseruiet Ecclesię, & offi-
cio suo fungatur, vt multis citatis docet Garzias loco cit.
n. 53. attamen dicendum est facere fructus suos, & non
teneri restituere, quia iste non potest dici abesse, & non
residere quamuis officium suum non exerceat, & Con-
cilium decernit amissionem fructuũ contra absentes, &
pœnæ non sunt extendendę, & maxime ipso iure impo-
51 sitæ Garzias p.11.c.vlt.dub.7. n.205. & 206. † Peccabit
52 tamen grauiter nisi iusta caussa excusetur †Neque item
excusabitur Parochus, qui non habens iustam caussam
absentiæ illam fingit, vt ab Episcopo absentiæ facultatẽ
obtineat, sed tenebitur fructus restituere ad ratam tem-
53 poris absentiæ. † An autẽ, quoties Episcopus vult pro-
cedere ad subtractionem fructuum, teneatur obseruare
interualla, de quibus Concilium sess.6.c.1 à Sacra Con-
greg. respondit his verbis. An Episcopus procedens per
subtractionem fructuum aduersus Parochos non resi-
dentes iuxta Concil. Trid. teneatur obseruare eadem
interualla, eandemque rationem, quæ contra Episcopos
non residentes statuit cap.1. sess.6. Congregatio censuit
teneri, quoties in pęnam omissæ residentiæ vult subtra-
here partem fructuum, quos suos fecerunt; non vero te-
neri obseruare eadem interualla in exequutione facien-
da super illis fructibus, quos Parochi pro rata temporis
suos non fecerunt.

54 † Pęna Parochi non residentis, de iure antiquo erat
priuatio ipso facto. cap. extirpandæ, §. qui vero in fine
ibi. Alioquin de præbendis. Vbi inducitur priuatio ipso
55 iure; † at per Concilium Tridentinum priuatio ipso iu-
re cessat cap. 1. sess.23. vers quod si per editum vbi Con-
cilium vult esse liberum ordinarijs. per censuras Eccle-
siasticas, sequestrationem, & subtractionem fructuum,
aliaque iuris remedia, etiam vsque ad priuationem cõ-
pellere Parochos non residentes, & contumaces. Qui
textus satis aperte demonstrat Parochum non residen-
tem, etiam monitum non esse ipso iure priuatum Paro-
chiali, quia si esset ipso iure priuatus non esset liberum
Episcopo, vti quo remedio, & qua via sibi placeret ex
ijs, quæ assignat idem Concilium; sed statim deberet
declarare priuatum; & ita videtur sentire Sacra Cõgre-
gatio super dict. 1. cap. ibi. Compellere; est arbitrij Epi-
scopi qua via, & quo remedio ex ijs vti velit contra non
residentes, & facit etiam alia declaratio talis. Parochus
qui non vult in sua Parochiali residere debet seruato iu-
ris ordine priuari. Garzias num. 139.

56 † An Capellanus infirmus teneatur per alios supplere
debito Missarum, quas ipse omittit tempore infirmitatis.
Vide Petrum Nauar. de restitutione lib. 2. n. 310. vbi la-
te, & Genuensem in sua Praxi Archiepiscopali c.54. per
totum qui resoluunt, quod Regulariter tenetur nisi par-
uitas omissionis, vel egestas Capellani aliud suadeat;
quibus etiam adde nisi Capellanus Capellaniam habeat
in titulum patrimonij.

57 † Tandem, vt concludendo reuertamur, vnde degressi
sumus, obijcitur, quod Canonicatus de quo in princi-
pio egimus & pro quo est nostrum responsum, est im-
petratus à prædecessore istius qui nunc est Canonici,
vt simplex beneficium, & Papa cõcessit vt simplex be-
neficium sine obligatione residendi, ergo vt tale habẽ-
58 dũ est. † Respondetur, quod prouisio Papæ, vel cuius
libet alterius non mutat statum beneficij, & ita sæpius
in Rota fuisse decis. 86. nu. 2. & respondit Achilles de
Grassis decis. 1. de statu benef cum vulg.

59 Accipe etiam solutionem alterius quæsiti in gratiam
amici. Quidam obligatus ad residentiam chori est
etiam organista hichoris vespertinis & dum Missarum
solemnia canuntur relicto choro organa pulsat, & ac-
cipit stipendium & residentiæ & magisterij organistæ
quæritur an satisfaciat.

60 Aliquibus visum est satisfacere, quia horis assistit,
& Missis, idem enim officio inseruit, sed ego respondi
nõ satisfacere. Quia aliud est officium organistæ aliud
Capellani residentis nec sufficit residere, sed opus est
residere in officio, ad quod electus est; sed electus est
vt resideat in choro & ibi canat ergo ibi debet esse &
ibi canere. Nisi tamẽ aliud habeat cõsuetudo. Quia si-
cut Canonicus abest à choro dũ horę dicũtur, & tamẽ
habetur pro præsenti si adsit consuetudo, licet sit con-
trarium de iure, ita & organista Garzias dict. cap. 2. nu.
298 & hanc consuetudinem dicit laudabilem seu po-
tius tolerabilem vide ipsum.

S V M M A R I V M.

1 *Clausula testamenti & dubitatio ex illa.*
2 *Quot sint soluenda.*
3 *An Capellanus obligatus celebrare quotidie habẽt aliquam vacantiam.*
4 *Datur vacantia ex Cap. quotidie de consecratione.*
5 *Expenduntur madi quibus Capellaniæ fundantur.*
6 *Aliæ considerationes ad eundem effectum.*
7 *Datur vacantia ob caussam honestatis.*
8 *Capellanus inhoneste viuens non ideo ob reuerentia habet vacantiam.*
9 *Leges non fouent peccata, sed compatiuntur infirmitatibus.*
10 *Aduertitur abusus, qui à tempore pestis in Capellanias irrepserunt.*
11 *Quid dicendum in primo casu ex propositis.*
12 *Soluitur quædam obiectio.*
13 *Expenditur vnus modus institutionis Capellaniæ, qui frequenter solet adhiberi.*
14 *Expenditur alter modus item fundationis.*
15 *An Capellanus possit per alium suo oneri satisfacere.*
16 *Duo modi differentes eligendi Capellanum expenditur etiam differentia inter ista, volo, quod celebres per annum & volo quod celebres singulis diebus anni.*
17 *Dato impedimento ad qnid teneatur Capellanus.*
18 *Mens testatoris ad vnguem est seruanda.*
19 *Quid si Capellania sit instituta ob salutem animæ & quid si tantum ob deuotionem populi.*
20 *Quid si impedimentum sit ex parte Capellani.*
21 *Capellanus obligatus celebrare in loco sine applicatione sacrificij ad quid teneatur si amittat.*
22 *Data ob caussam non possunt retineri nisi caussa adimpleta.*
23 *Capellanus obligatus celebrare & applicare, sed in determinato loco alibi celebrãs & sacrificium per se applicans, & per alium in loco celebrans an satisfaciat suæ obligationi.*

24 *An*

24 *An satisfaciat dictæ obligationi si ille qui supplet in loco sit alias obligatus in eadem Ecclesia, vel sit obligatus celebrare.*

25 *An saltem satisfiat, si talis celebrans sit quidem obligatus celebrare, sed sine loci determinatione.*

26 *An non obstante dispositione testatoris, quod singulis annis Capellanus eligatur possit eligi ad triennium sexsennium &c.*

27 *Conditiones vanæ reiciuntur.*

28 *In fundationibus Capellaniæ potest fundator apponere quascunq; conditiones quas vult & explicatur l.Titio centum.*

29 *An non obstante eadem dispositione possint assignare pro vna vice ad semper Capellano fundum ex quo redditus percipiat suæ Capellaniæ.*

30 *Debent prius euitari inconuenientia quæ vult testator vitari, deinde etiam reliqua si potest.*

31 *Quomodo bona testatoris sint censenda obligata huic Capellaniæ.*

32 *An hæredes possint conuenire cum aliqua confraternitate, vt ipsa in se sumat onus istius Capellaniæ.*

33 *Adueniente tēpore quo confraternitates talia onera sumentes peterent fiere reductionem ad quid teneantur.*

34 *Maritus vendens bona sua non tenetur aperire esse tacite hypothecata pro dote.*

35 *Quando bona obligata Capellanijs nō possunt alienari, aut vendi.*

36 *Signum ex quo colligitur esse huiusmodi bona specialiter deputata.*

37 *An Capellanus cui dantur centum pro sua Capellania possit per alterum suo oneri satisfacere tradendo illi tantum octoginta viginti pro se retentis.*

38 *Super materia celebrationis Missarum æditum est decretum iussu S. Vrbani VIII.*

39 *Refertur ea pars quæ videntur facere in hoc casu.*

40 *Resoluitur dubium.*

LXVIII.

Sacerdos obligatus celebrare quotidie ad altare determinatum ad quid teneatur.

1 IN testamento Francisci N. reperitur legatum huiusmodi. Item salue le predette cose ordino, e voglio, che i miei heredi siano obligati far celebrare ogni giorno vna Messa al Altare della Immaculata Concettione per l'anima mia, e dei miei parenti. Elegeranno perciò à questo effetto ogn'anno vn Sacerdote, che sodisfi à questa mia intentione assegnandoli di anno in anno il douuto stipendio, per il quale voglio siano obligati i miei beni. Pro cuius clausulę elucidatione proponūtur sequentia. 1. An ista Capellania admittat aliquam vacantiam ita vt saltem ob honestatem Capellanus possit semel in hæbdomada non celebrare. 2. An Capellanus possit per alium suæ obligationi satisfacere. 3. Superiore anno cum ob certum impedimentum non posset Capellanus ad dictum Altare Missam celebrare an satisfecerit alibi celebrando. 4. An saltem ipso Capellano alibi celebrante & sacrificium applicante, & alio Sacerdote Altari suæ Capellaniæ celebrante, & ita vno locali, altero applicationis obligationi satis faciente, sit satisfactum oneri, & hoc quando celebrās ad Altare Conceptionis nullam habet aliam obligationem celebrandi in eadem Ecclesia localem 5. An satisfaciat si modo dicto electus ad satisfaciendum locali obligationi in eadem Ecclesia aliam habeat obligationem localem, sed sine determinatione ad vnum Altare sed teneatur tantum celebrare in Ecclesia, & ipse celebret ad Altare Conceptionis an inquam satisfaciat suæ obligationi generali, & particulari Capellani eligentis 6. An satisfaciat celebrando ad illud Altare Conceptionis ex onere sibi imposito, à Capellano, & oneri, quod habet propter Manualem eleemosinam ob missam votiuam. 7. An hæredes nō obstante dispositione testatoris qua vult vt singulis annis eligatur Capellanus possint eligere ad triennium vel ad sexennium. 8. An stante eadem dispositione, quod singulis annis teneantur præbere stipendium possint dicti hæredes assignare Capellano aliquem fundum ex quo stipendium Missæ percipiat. 9. An stante dispositione eadem, quod bona testatoris sint obligata pro stipendio Missæ possint extracta certa parte quæ in omnem euentum futura sit sufficiens pro dicto stipendio, possint, inquam, quod superest alienare. 10. An Capellanus sic electus possit alium sibi substituere, qui ad illud Altare celebret, & cum sibi dentur pro stipēdio centum datis alteri tantum octoginta possit viginti sibi retinere. Ad quæ breuiter resoluendo.

3 Ad primum videtur dicendum posse Capellanum
electum omittere aliquādo sacrum ob honestatem ita
4 enim est decisum in Cap. † Quotidie de consecrat. dist.
2. & maxime in casu nostro, in quo dicitur, quod eligatur Capellanus, qui obligationi à testatore relictę satisfaciat ex quo modo loquendi videtur colligi obligationem non esse localem, sed personalem, id enim videntur importare illa verba eligatur Capellanus, qui
5 satisfaciat. † Respondeo primo, quod si in fundatione
Capellaniæ apponantur ista verba aut similia eligatur Sacerdos, qui quotidie per se vel per alium celebret Capellanus tenetur quotidie celebrare, quia si aliquis casus incidat ob quem propter reuerentiam ab Altari debeat se subtrahere, mens instituentis est, quod per aliū satisfaciat. Quod si dicas illis verbis cōcedi facultatē ita electo vt per alium possit satisfacere, hoc cōcedimus, sed in ista facultatē includitur obligatio, quotidie celebrandi, quia caussa honestatis, quæ potest dari in electo ob quam permittitur cessatio, non datur in omnibus, & ita cum obligatio, sit quotidiana nec detur caussa cessationis cum intentio testatoris sit expressa, quod celebretur quotidie per se vel per alium debet
6 etiam quotidie adimpleri. † Respondeo 2. Si non sint
addita illa verba per se vel per alium. Consideranda est institutio Capellaniæ & vidēdū est attente an obligatio sit personalis vel localis, quod facile deprehendes ex sequentibus si testator in suo testamento dirigat verba in Capellanum, vt v.g. si dicat, volo, quod Capellanus, qui fuerit electus quotidie celebret, ista erit obligatio personalis. Si vero dicat, volo, quod quotidie Missa dicatur referendo obligationem ad Missam, addito quotidie idest volo, quod quotidie celebretur, vel etiā si obligatio referatur ad locum, vt volo, quod quotidie in tali Altari celebretur isti sunt modi inducentes obligationem localem. Hæc autem est differentia inter hos modus, quod quando obligatio est personalis admittit vacantiam, quia cum testator dirigat obligationem in Capellanum nec addat per se vel per alium videtur obligare Capellanum solum ad id, ad quod tenetur & censendus est testator vel fundator Capellaniæ se conformare dispositioni iuris, cum ergo ex iure teneatur Capellanus quotidie obligatus celebrare, ad celebrandum quanto frequentius potest salua honestate & non amplius neq; erit intelligendus ad plus obligatus ex institutione fundatoris, obligatio autem nō personalis sed quæ dirigitur in quotidianam Missam, vel quæ demonstrat locū, ista nō admittit vacantiā, quia in his casibus nō potest dari excusatio cessandi à celebratione, quę est honestas, cum impedimentum honesta-

tis non potest considerari in ista fundatione, cum non
respiciat personam, sed est consideranda,& exequen-
da mens instituentis, quæ est vt quotidie celebretur,&
ideo, vel per se, vel per alium est huic obligationi sa-
tisfaciendum, estque ista doctrina non tota singulorũ,
sed tota omnium istorum doctorum. Panorm. in cap.
signi fic. de præben. Angel. verbo Missa num. 4. Silue-
stri eodem verbo: 1, quæst. 7. §. vlt. Tabien. eodem
verbo num 44. Armill. ibidem num. 28. Nauar. lib. 3.
7 conf. 25. de præbendis, & aliorum. † Aduerte tamen,
quod vacantia ista datur Capellano nõ simpliciter, sed
ex caussa honestatis ita vt nisi habear legitimum im-
pedimentum non celebrandi ob honestatem teneatur
quotidie celebrare,& non celebrando peccat & tene-
8 tur supplere suo defectui. † Aduerte præterea, quod
si esset Capellanus inhonestus, & sæpissime laberetur
in peccata, ob quæ ratione honestatis non deberet ce-
9 lebrare, non ideo excusaretur, † quia leges non fo-
10 uent iniquitatem, sed compatiuntur infirmitati. †
Tandem aduertant Episcopi magnum abusum, qui à
tempore pestis inductus est, qui talis est; aliqui capel-
lani nescientes, qua ratione ista vacantia sit inducta,
disseminauerunt in vulgus admitti vacantiam vnius
diei etiam in Capellanijs quotidianis singulis heb-
domadibus, quod audientes sæculares non aliud re-
spicientes quando conducunt Capellanos eos condu-
cunt cum ista exemptione, quia hoc modo mino-
ri stipendio eos conducunt, & ita mens instituentiũ
multum frandatur, quia ex pacto vacantiam sibi
accipiunt vnius diei, & ob honestarem, alterius, itaut
centum Missas minus habet, quam intenderit institu-
tor. Non esset abs re. Si omnes parochi solciter in-
uigilarent, & hunc teterrimum abusum euellere co-
narentur, & hunc casum deberent in suis congrega-
tionibus sæpissime repetere, & omnes Capellanos suæ
obligationis admonere. Imo & omnes confessarij,
quando illos, qui Confraternitatibus, vel præsunt,
vel præfuerunt, vel aliquo modo se in conferendis
Capellanijs se immiscuerunt, in sacra confessione
audiunt, de hoc diligenter interrogare deberent,
&, si quid minus rectum factum esse deprehende-
11 rent, curate, vt ad rectitudinem reduceretur. † Ex
dictis clarum est, obligationem de qua agimus in
proposito casu, esse quotidianam, nec vllam admit-
tere vacationem, sed Capellanum ad illam electum
teneri quotidie, vel per se, vel per alium celebrare, &
ratio est quia institutio Capellaniæ respicit Missam, as-
serit enim testator. Voglio, che i miei heredi sijno
obligati far celebrare ogni giorno, &c. ex quibus vi-
des, obligationem dirigi, vt Missa quotidie celebre-
12 tur, † Sed dices. obligationem testatoris dirigi etiam
in Capellanum, dum subiungit, quod hæredes tenean-
tur eligere Capellanum, qui tali obligationi satisfaciat;
cum ergo ex mente testatoris sit eligẽdus Capellanos,
qui quotidie celebret, neque additum sit per se, vel per
alium; vtique ex tradiris institutio erit intelligenda iux-
ta dispositionem iuris, idest, quod teneatur celebrare,
quanto frequentius potest salua honestate. Respon-
deo in hac dispositione testamentaria duo esse consi-
deranda, alterum est fundatio Capellaniæ. alterum
modus quo obligatio ista est exequenda. In prima
parte fundat obligationẽ, quę est quotidiana sine ad-
missione vacantiæ. In secunda dat modum, quo illi sa-
tisfiat, nempe eligendo singulis annis Capellanum, qui
suæ obligationi satisfaciat, ista secunda explicat, quod
tacite inest; in prima, si enim Missa est dicenda quoti-
die vtique Sacerdos est eligendus, qui celebret quoti-
die additur præterea expresse, quod eligatur singulis
annis, &c.

13 † Sed quid dicendum si testator non præmisisset
fundationem Capellaniæ ita dicendo volo, quod mei
hæredes teneantur quotidie facere celebrare. Neque
immediate dirigeret verba in Capellanum, vt volo
quod Capellanus teneatur quotidie celebrare. Sed ita
disposuisset, Teneantur mei hæredes eligere Capella-
num, qui quotidie celebret; tenebitur ne ad quotidia-
nam celebrationem sine vacantia? Respondeo hanc
Capellaniam esse regulandam secundum dispositionẽ
iuris, quia testator ipse imponit, & dirigit onus cele-
brandi in Capellanum, & obligationem exequutionis
hæredibus iniungit, nec fundatio Capellaniæ differt
ab exequutione, sed est vtraque simul sub eodem te-
nore concepta, & obligatio celebrandi quotidie cadit
super Capellanum, patet ex verbis. Qui quotidie ce-
lebret.

14 Si vero dicat; eligatur Sacerdos qui quotidie cele-
bret ad Altare Immaculatæ Conceptionis, quid hoc
casu est dicendum? Videtur enim obligatio persona-
lis, quia eligitur Sacerdos, qui celebret quotidie & pre-
terea videtur localis, quia obligatio terminatur ad Al-
tare & ita est tenendum, quod sit obligatio localis &
ideo nullam admittat vacantiam, sed quotidie cele-
brandum sit, quia intẽtio instituentis Capellaniam est
quod quotidie celebretur in illo Altare, quod cum nõ
admittat caussam cessationis quæ est honestas ideo
nec ista dispositio est regulanda secundum dispositio-
nem Canonis, sed secundum mentem expressam te-
statoris quæ est quod quotidie celebretur.

15 Ad secundum. An Capellanus ita electus possit per
alium satisfacere. Respondeo, quod aut Capellania
datur in titulum & est beneficium, aut est Manualis
& non beneficium, vt ista de qua loquimur & omni-
bus istis Capellanijs potest per alium deseruiri, nisi ex
statuto, consuetudine, aut ex mente expressa testatoris
aliud seruandum sit, etiam si essent fundatę de consen-
su & auctoricate Episcopi quia non requiunt persona-
lem residentiam,& ratio est. quia per illa verba. Eliga-
tur Capellanus, qui quotidie celebret vel dicat tot Mis-
sas in qualibet hebdomada vel mense non excludit
fundator quin possit ita electus satisfacere per alium vt
docuit Lupus alleg. 35. nu. 2. & alleg. 117. nu. 2. vbi ha-
ber quod satisfit testatoris voluntati si per alium diuina
celebrentur nec in iure expressum reperitur, quod hoc
casu Capellanus per se ipsum debeat deseruire. Imo est
expressa regula, quod, qui per alium facit per se ipsum
facere videtur reg. qui facit de reg. iur. in 6. & Lupum
sequantur alij & apud Sanchez sup. 8. reg. Glofs. 5. nu.
77. qui tandem concludit de his non esse dubitandum
cum & decisiones Rotæ & Sacræ congregationis in
hoc decernendo conueniant, quas ipse affert, idem
etiam Capellano erit concedendum, & maxime in ca-
su nostro, qui accipit aliquas missas celebrandas, potest
alteri committere, ita etiam hic Capellanus poterit per
alium supplere, quia præcipue Cappellania non datur
in titulum, quæ vera sunt nisi tamen eligeretur talis Sa-
cerdos quia sit valde bonus &c. si enim ex aliquas cir-
cumstantia potest colligi, quod persona talis sit particu-
lariter electa, non poterit per alium satisfacere pro suo
libito, sed tantum in casibus, in quibus rationabiliter
16 non potest per se ipsum satisfacere. † Aduerte autem
distare multũ ista inter se. Relinquo tali Ecclesiæ cẽ-
tũ aureos vt in ea erigatur Capellania quotidiana, &c.
& volo, quod mei hæredes singulis annuis eligant Ca-
pellanum qui quotidie celebret. Vide Gonzale. loc. cit.
n. 64. secundus enim modus loquendi est tanũ admini-
stratio perpetua data per testatorem de aliquibus ope-
ribus pijs, vt in casu nostro de faciendis celebrare Mis-
sas quotidie, & sensus istarum obligationum est, non
quod imponant onus celebrandi per annum, sed quod
celebrent quotidie, ac si singulis diebus manualem ac-
ciperent eleemosinam quare sicut qui recepit eleemo-
sinam quotidie, tenetur quotidie celebrare sine vlla
vacantia, nullamq; admittit excusationem celebrandi
talis obligatio, ita etiam, qui suscipit hoc onus propo-
sitę Capellaniæ, ita dixit vir pius & eruditus, quod est
tutissimum; attamen in proposita obligatione non ad-
mitto ego vacantiam, quia est localis quod nisi esset
localis, facile admitterem iuxta canonem quotidie ci-
tatũquia adhuc esset obligatio annualis imposita per-
sonæ cum ergo in persona possit cadere excusatio ali-
quando

quando non celebrandi ob honeſtatem, certe ne-
que iſti denegarem. Præpoſitæ autem difficultati re-
ſponderem. Valde inter ſe diſtare iſta duo volo, vt ce-
lebres per annum, & volo, quod celebres ſingulis die-
bus per annum quando hoc ſecundum onus impoſi-
tum non eſt annexum Capellaniæ, quia intentio im-
ponentis hoc ſecundum onus videtur eſſe quod velit
tot miſſas dici quot ſunt dies in anno, & videntur
ſonare illa verba, ſingulis diebus, vt faciant ſen-
ſum do tibi hoc ſtipendium patiendum pro ſacrifi-
cijs quæ ſingulis diebus offeres, quem tamen non
faciunt alia verba miſſam dices quotidie hoc enim
quotidie annexum capellaniæ explicatur à Canone
quanto frequentius poteſt ſalua honeſtate. Explica-
tio modi dicendi in vno caſu ſumitur ab intentio-
ne dantis alterius autem ex canone ita declarante.
In prædicto ergo propoſito caſu non datur vacantia
quia eſt obligatio localis, quod ſi eſſet perſonalis da-
retur. Non ſic autem quando datur eleemoſina vt ſin-
gulis diebus per annum celebretur, intellige prædicta
quando obligatio eſt celebrandi quotidie.

17 Ad 3. † Reſpondeo quod Impedimentum eſt per-
petuum reſpectu loci, vel reſpectu Sacerdotis. Si im-
pedimentum eſt perpetuum reſpectu loci, poteſt, &
debet in alio loco celebrare, hoc modo, ſi in altari de-
terminato non poteſt celebrari celebretur in Eccleſia
ſaltem vbi eſt altare ſi neq. in Eccleſia, celebretur alibi
vbi poteſt conijci teſtatorem ſi præuidiſſet diſpoſitu-
rum, ſi verò non poteſt conijci celebretur alicubi &
18 ratio eſt † quia mens teſtatoris ad vnguem eſt ſeruan-
da ſi fieri poteſt Miſing. ſing. obſer. 67. num. 1. Cent. 5.
Si verò non poteſt ſeruari in totum debet ſeruari eo
19 modo quo poteſt. † Quod intellige, quando inſtitutio
miſſæ eſt fundata in redemptionem animæ ſuæ, quod
ſi Capellania ſit inſtituta ſolum vt populus ſuæ viciniæ
gauderet beneficio miſſæ audiendæ, vel ob deuotioné
particularem qua afficiebatur erga illud altare, non te-
20 netur alibi celebrare. † Si verò impedimentũ ex parte
Sacerdotis eſt tenentur hæredes alium eligere qui ce-
lebret. Neque poteſt conqueri Capellanus quia ipſum
elegerunt vt celebret cum ergo non poſſit celebrare
non tenentur ſtare conuentioni factæ, & qui alibi cele-
braret, non ſatisfaceret ſuæ obligationi, ſed teneretur
peccato mortali, quia in re graui nõ exequitur ſumptũ
onus. An autem teneatur ſupplere præteritis miſſis. Di-
co non teneri quia obligatio eſt adnexa diei, peccat
quidem non ſatisfaciendo ſed nõ tenetur ſatisfacere,
ſicuti neque tenetur audire miſſam in die feſto.

21 † Illud tamen quod lucratus eſt quod reſpõdet por-
tioni debitæ obligationi locali non facit ſuum ſed te-
netur in pios vſus diſtribuere. Poterit ſibi retinere
quod ratione applicationis ſacrificij debitum eſt, ſed
quod reſpondet obligationi locali non poteſt retine-
22 re. Ne fraus illi patrocinetur, & quia data † ob cauſ-
ſam non poſſunt retineri, niſi adimpleta cauſſa maior
difficultas eſſet de illo, qui haberet beneficium vel
Capellaniam in titulum, ſed dicendum quod vel Ca-
pellania eſt talis, quæ obliget ad perſonalem reſiden-
tiam, vel non, ſi eſt talis, quæ non obliget ad reſiden-
tiam perſonalem poterit per alium ſatisfacere, vt in ca-
ſu noſtro. Si verò requirat perſonalem reſidentiam, &
impedimentum ſit perpetuum debet illam alio quo
modo reſignare. Si verò impedimentum ſit ad tempus
ſecundum longitudinem aut breuitatem erit determi-
nandum, & ita intelligendum eſt quod ſupra diximus
dum aſſeruimus in caſu impedimenti perpetui Capel-
lani, de quo agimus teneri hæredes alium eligere, niſi
velit per alium ſatisfacere.

23 Ad 4. † Reſpondeo ſatisfacere quia obligationi lo-
cali poteſt per alium ſatisfacere & de facto ſatisfacit
& dum applicat etiam ipſe ſacrificium, videtur inte-
gre ſatisfactum menti teſtatoris & ſuæ obligationi.

24 Ad 5. † Dico non ſatisfacere, quia vnica actione
non poteſt ſatisfieri duplici obligationi ex pacto totã,
& integram actionem requirenti. Cum ergo Capel-
lanus teneatur ad localem celebrationem in eadem
Eccleſia, & etiam velit ſatisfacere alteri obligationi,
ad quam alter Capellanus tenetur in eadem Eccleſia,
ſed Capellæ determinatæ, non poteſt ſatisfacere, quia
cum duplex cultus ibi Deo debeat exhiberi à duobus,
vnus tantum ab vno exhibetur, & ita Eccleſia defrau-
datur. Dices Capellanus obligatus celebrare non de-
terminate ad aliquod altare, poteſt quem vult eligere.
Elegit altare conceptionis, cui non tenetur, ergo po-
teſt pro alio obligato ſatisfacere. Reſpondeo non va-
lere conſequentiam. Quia duo adhuc ſacrificia in ea
Eccleſia ſunt peragenda, & vnum tantum peragitur.
Inſtituens autem Capellaniam duo intendit, & ſaluté
animæ ſuæ, & honorem diuinum tali in loco exhiberi
cum ergo duę ſint obligationes exhibendi cultum di-
uinum in eo loco nõ poteſt vnico actu ſatisfieri, quid-
quid aliter ſpeculatiue dicant aliqui puto ita tenen-
dum practice.

25 Ad 6. † An ille cui impoſitum eſt onus celebrandi
miſſam votiuam aut de Requiem abſque obligatione
celebrandi in determinata Eccleſia, vel ad altare de-
terminatum, ſi à Capellano rogetur, vt ſatisfaciat obli-
gationi locali ſuæ Capellaniæ ad altare Conceptionis
ibi celebrando ſatisfaciat. Reſpondeo ſatisfacere
quia dans eleemoſinam manualem intendit tantum
quod ſecundum intentionem ſuam ſacrificium appli-
cetur, quod autem in iſta vel illa Eccleſia debitus cul-
tus Deo tribuatur, nihil ad ipſum, nec cuiquam
Eccleſiæ acquiſitum eſt ius proximum, quod in
illa celebretur, ideò, eum nec danti eleemoſinam,
nec cuiquam Eccleſiæ fiat iniuria, poterit vbicum-
que voluerit miſſam dicere, & pro alio ſatisface-
re, quia localis illa ſatisfactio nulla eſt debita ideò ce-
lebrans poteſt illa ſatisfacere, pro quo melius ſibi vi-
ſum fuerit, & ita in caſu de quo agimus, ſacerdos qui
tenetur miſſam dicere & ſacrificium applicare ſatisfa-
ciet alibi celebrando, ſi per alium ſuæ obligationi lo-
cali ſatisfaciat, & ipſe ſacrificium applicet ſecundum
intentionem illius, qui Capellaniam inſtituit.

Dices ſicuti in prędicto caſu antecedenti diximus,
quod, qui tenetur celebrare in Eccleſia in qua eſt alta-
re ad quod alter celebrare tenetur, celebrando in tali
altari, non ſatisfacit, quia duplex cultus Deo debetur,
ita etiam in hoc ſecundo caſu erit dicendum; qui enim
tenetur celebrare ob manualem eleemoſinam, tene-
tur non ſolum applicare ſacrificium, ſed conſequen-
ter etiam cultum exhibere Deo in aliqua Eccleſia te-
netur item exhibere cultum etiã qui ex onere Capel-
laniæ tenetur celebrare in ſuo altari, ergo etiam hic
erunt duo diſtinti cultus exhibendi, locales, ergo vnica
miſſatione non ſatisfiet. Reſpondeo eſſe diſparem ra-
tionem, quia in præcedenti caſu ambo illi ſacerdotes
tenentur ex pacto ad obligationé localem ſatisfacien-
dum in iſto verò non tenentur ambo ſed vnus tãtum,
quia dans manualem eleemoſinam nõ intendit obli-
gare localiter ſed tantum ad ſatisfaciendo pro ſe, vel
ad applicandum ſacrificium ſecundum ſuam inten-
tionem. Neque ius cuiquam Eccleſiæ quæſitum eſt
proximum, & ad id, quod vlterius poſſet obijci reſpon-
detur hanc eſſe conſuetudinem receptam, & eſſe
mentem dantis eleemoſinam vt ita poſſit ſatisfieri.

26 Ad 7. † An non obſtante diſpoſitione teſtatoris,
quod ſingulis annis eligatur Capellanus poſſit nihilo-
minus eligi ad triennium, vel ad ſexennium. Videtur
dicendum poſſe, quia iſta conditio in hoc legato vi-
27 detur nullum habere effectum † conditiones autem
vanæ reijciuntur à legatis, l. Titio centum §. Titio cen-
tum el 2. ff. de condit. & demonſtr. cum ergo iſta con-
ditio ſit vana & inducat ſeruitutem hæredibus vide-
tur reijcienda. Reſpondeo tamen eſſe omninò ſeruã-
28 dam, Quia † in fundationibus Capellaniæ poteſt te-
ſtator quas vult conditiones apponere quæ ſunt ſer-
uandæ cap. Præterea el 2. de iure patr. cap. Quanto de
cenſib. Trid. ſeſſ. 25. cap. 1. de Refor. Gonzalez ad 8.
Reg. Gloſſ. 5. num. 103. Ad l. Titio centum dico legem
illam

illam disponere, quando conditio est omninò vana, at in casu nostro nō est omninò vana, quia si nullum aliū haberet effectum hunc saltem pariet quod si Capellanus suo officio non fungetur vel si probatæ vitæ non extiterit facili negotio amouebitur, alios etiam effectus potest parere ista conditio, quos prudens ex se cognoscet, & quos fortasse cognouit sagax fundator, & ita hanc legem intelligunt Sanchez & omnes ab eo relati, de Matr. lib. 1. disp. 40.

29 Ad 8. † Respondeo, quod vel hæredes assignant fundum pro congruo stipendio Capellaniæ simpliciter, ita vt imposterum semper idē ramanebit assignatus; vel pacto prius stipendio cum Capellano singulis annis assignant fundum, ex quo froctus respondentes pacto stipendio colligat. Primò modo dico non posse assignare, quia potest dari casus, vt de facto contigit superioribus annis, vt stipendium adeò augeatur missarum, vt assignatum nec quidem possit esse satis pro tertia parte obligationis, & ideò facile curaretur reductio ad vires, quod est contra mentem statuentis, qui vult omninò missam quotidianam celebrari, & ideò cum hæreditas sit valde pinguis, noluit taxare stipendium, sed voluit omnia sua bona subiacere isti obligationi, vt cuicumque stipendio possit satisfieri, quæ fortasse etiam fuit altera ratio, vt singulis annis denuo Capellanus eligeretur, vt nouo pacto, & nouo stipendio obligatio determinati stipendij excluderetur. Si verò fiat secundo modo, rectè fiet, quia non est contra intentionem fundatoris; Sed potius illi conformis cum velit sua bona esse obligata pro satisfaciēdo tali oneri.

30 † Dices si aliter fieret quam testator disposuit obuiaretur multis inconuenientibus, quæ non euitantur si eius dispositio seruatur. Respondeo quod omnia vitare est impossibile; ideò debent vitari illa quibus testator voluit obuiari, deinde etiam cætera si fieri potest sed salua semper rationabili dispositione fundatoris vel testatoris. In rebus enim suis quilibet potest ponere quas vult conditiones, quæ sunt seruandæ.

31 Ad 9. † An non obstante dispositione testatoris, quod omnia sua bona sint obligata pro stipendio missæ, possint reseruata sufficienti parte, quæ remanent alienari: Respondeo posse vendi l. Si conuenerit §. Si fundus ff. de pign. act. l. Si debitor C. de distract. pign. & quia mens fundantis Capellaniam non est prohibere venditionem, sed tantum prouidere, ne celebratio missæ vllo tempore deficiat. Verum tamen est, quod ad quoscumque transeant illa bona, com tali onere transibunt si nesciente, & si aliquo casu contingeret, quod bona relicta pro supplendo, & satisfaciendo deficerent illa bona possent repeti excusso tamen prius principali debitore, vt isti oneri subiecta. Ita vt quacumque assignatione facta semper remaneat obligatio supplendi si quid defuerit ad adimplendum prędictum onus. Auth. de fideiuss. §. sed neque Auth. Sed hodie. C. de act. & obligat. Auth. Hoc si debitor. C. de Pignor.

32 † Dices poterunt ne hæredes cōuenire cum aliqua confraternitate, vt ipsa hoc onus in se suscipiat tradēdo illi, quod fuerit conuentum pro hoc onere ita vt Confraternitas vel Ecclesia &c. quæ dictam conuentionem fecerit idem omninò onus subeat, quod hæredibus incumbit, vt dato quacumque casu semper teneatur ad missæ quotidianę onus exeqoendum?

Respondeo, quod si legatum sit factum sine particulari obligatione, quod hæredes ipsi per se ipsos teneantur hoc exequi, & ex verbis dispositionis colligatur mens testatoris, quod voluerit nō per alios huic oneri satisfieri, poterit fieri ista conuentio, & onus poterit in alium transferri, non enim repugnat, vt si testator dixerit, volo, quod mei heredes teneantur singulis diebus facere offerri sacrificium pro anima mea, in perpetuum, tunc vtique poterit fieri talis translatio oneris, quia enixa voluntas testatoris non est, quod tale onus apud ipsos remaneat, & per ipsos exequtioni demandetur, si autem ex verbis colligatur, quod mens testatoris fuerit ita ipsis imponere, vt in alios nō possit transferri, mens testatoris erit seruanda.

33 † Verum tamen est quod Confraternitas Ecclesia, & quilibet alius, qui hoc onus subire voluerit, si tempus ferat, quod reductio istius quotidiani oneris petatur fieri à Sancta Sede ad vires, eo quod fortasse illi non possit suppleri, erit distinctè explicanda ista conuentio, & erit specifice inserendum in libello supplici quod talis obligatio non est ex legato sed ex conuentione, & si reductio aliter impetraretur esset nulla, quia non esset expressa conditio necessario exprimenda. Nec solet Sacra Congregatio cōcedere redoctionem ad minorem oumerum, si exprimatur onus esse ex pacto, & conuentione, vt solet concedere si sit ex legato, vt superioribus annis Sæpius experientia docuit, Tenetur tamen vendens ista bona in venditione exprimere onus, cui subiecta sunt.

34 † Dices maritus vendens aliqua sua bona non tenetur exprimere in venditione quod sint hypothecata pro dote. Respondeo tacite inesse ex lege, & cognito homine coniugato cognoscuntur etiam eius bona obligata pro dote; non sic autem de obligatione descendente ex testamento. Bona enim ex iure putantur libera nisi probentur obligata.

35 † Non possent tamen vendi prædicta bona, sit esset speciali obligatione deuincta, non generali tantum; vt v.g. si quędā bona spetialia hęreditatis, ex quibus congrua portio pro missis celebrandis colligi posset obligata esset in spetie huic celebrationi, ea non possent vendi. In prima enim generali obligatione mens testatoris videtur esse, quod missa quotidie celebretur, & ideò ne pereat ista voluntas, disponit, quod sua bona omnia huic oneri subiaceant, nō tamen cū tanto rigore, quin cum eadem obligatione ad alios etiam possint transire; dummodo oneri missarum celebrandarum aliquo modo satisfiat, quod si aliquando non satisfiat, vt satisfiat vult omnia sua bona vbicūque fuerint huic oneri esse subiecta. In secundò verò obligatione, cum sint portio sufficiens pro missa videntur ita obligata vt non possint alienari. Neque enim esset æquum ita obligatam, esse magnam hæreditatem, vt non posset vendi quia solum est subiecta oneri celebrandæ quotidianæ missæ. Iustum autem est, quod obligatio talis nascatur ex dispositione, in qua assignatur conueniens portio pro eodem onere sustinendo, & casu in generali obligatione non sit apposita clausula non alienandi, neque debemus præsumere.

36 † In particulari verò licet non sit expresse apposita manifeste colligitur, ex quantitate assignationis. Si tamen bona essent prohibita à testatore alienari vtiq. non possint alienari quia talis prohibitio rem afficit & consequenter impedit translationem dominij, vt plene Doctores in Auth. res quæ C. commun. de leg. & in l. fin. §. sed quia nostra C. eadem tit. Tiraquel. De retract. conuent. §. 1. Gloss. 7. num. 10. & 11. text. in l. filius famil. § Diui ff. de leg. 1. & in l. peto. §. fratre ff de leg. 2. & vtrobique Doctores, & in l. qui Romæ § Cohæredes vbi vide Iason nu. 2. tradentem quando pactum de oon alienando impediat translationem dominij.

37 Ad vltimū. † An Capellanus cui dātur centū pro celebratione missæ possit tradere alteri octoginta, & retinere viginti. Aduerte, quod hic supponimus iam tradita de residentia personali, si enim Capellania, vel beneficium sit tale, quod requirat personalem residentiam, & quod per se ipsum celebretur; de tali beneficio & Capellania loquendum est, vt supra. Hic autem loquimur tantum an licita sit retentio in casu quo possit per alium celebrari, vt si dentur centum viginti pos-

38 sint retineri, † & dico æditum esse à Sacra Congreg. Decretum auctoritate Santissimi Vrbani VIII. & insuper eiusdem auctoritate ab eodem Sacra Congreg. additas esse aliquas declarationes, quæ omnia quilibet Sacerdos apud se habere deberet, & in declarationibus

bus insertum est nostrum dubium quod est 8. cum declaratione quæ est huiusmodi.

39 Ad 8. † Respondetur non habere locum sed satis esse, vt Rector Beneficij, qui potest missã pro alio celebrare tribuat Sacerdoti celebranti eleemosinã congruam secundum morem Ciuitatis vel Prouinciæ nisi
40 in fundatione beneficij aliud cautum sit. † In casu autem nostro ista responsio non valet, quia non est beneficium, quod conferatur in titulum, & ideò non licet, licet ergo in beneficijs in titulum collatis non verò in alijs. Nõ nego tamen quin possit per alium supplere in casu necessitatis vt supra dictum est in casibus particularibus, quod pertinet ad residentiam personalem, sed nunc loquimur de eleemosina, de reliquis dicito vt supra traditum est.

S V M M A R I V M.

1 *Referuntur verba legati.*
2 *Quot & quæ sint soluenda.*
3 *Legatum factum Ecclesiæ de qua Ecclesia sit intelligendum.*
4 *Ratione prædilectionis legata adiudicantur.*
5 *Ad testatoris voluntatem declarandam maxime refert cognitio vsus loquendi ipsius testatoris.*
6 *Verba testamenti magis recipiunt suam interpretationem ex modo loquendi testatoris, quam ex eorum proprietate.*
7 *Cynus asserit quod legatum, cum non potest ex coniecturis determinari cui debeatur, fieri caducum perire tamquam incertum.*
8 *Hoc alij non admittunt.*
9 *Resoluitur dubium propositum in casu quo testator vnam tantum habuerit Ecclesiam.*
10 *Quid si duas, vnam tempore conditi testamenti, & alteram tempore mortis.*
11 *In testatore consideratur affectus, quem habuit erga locum, vel personam tempore conditi testamenti.*
12 *Testator tempore mortis non dicitur habere duas Ecclesias.*
13 *Testator vocans vnum agnatum, si tempore conditi testamenti aderat vnus tantum, qui postea decessit & alter superuenit qui existit tempore mortis huic debetur legatum.*
14 *Quid si testator tam tempore conditi testamenti quam tempore mortis duas habeat Eccesias, quid dicendum cessante quacumque coniectura.*
15 *Si mens ex coniecturis colligatur illa omninò est seruanda.*
16 *Cui debetur legatum factum Eccelesiæ, S. Mariæ Sancti Francisci, cum plures sint Eccesiæ sit nominis.*
17 *Non est signum prædilectionis testatorem consueuisse intelligere vnam Ecclesiam determinatam quando dicebat, Ecclesia S. Maria. Ecclesia Sancti Francisci cum eodem modo à populo nominatur.*
18 *Quid si Ecclesia abundet re legata.*
19 *Si ex signis non potest colligi prædilectio vel ex coniecturis cui legatum sit dandum.*
20 *Cui sit dandum quando nullum prædictorum intercedit signum.*
21 *Quid si Ecclesiæ sint eodem modo pauperes & eodem modo appellatæ.*
22 *Legatum ad pias caussas nunquam fit caducum.*
23 *Cuius materiæ debent esse calix argenti vel stamni. Aliqui sentiunt stamni.*
24 *Testator præsumitur velle grauare hæredem quanto minus fieri potest.*
25 *In votis quando non constat de mente vouentis ea fit interpretatio qua vouentem minus grauet.*
26 *In obscuris semper quod minimum est, est sequendum.*
27 *In testamentis plenior fit interpretatio vt sustineãtur quia pertinet ad fauorem publicum.*
28 *Refertur sententia asserentium calicem debere esse argenteum.*
29 *In intelligentia, l. Titius §. Titia sita est difficultas.*
30 *Pro solutione istius difficultatis recurendum est ad*
31 *coniecturas † & primo consideranda est consuetudo legantis.*
32 *Consuetudo patriæ.*
33 *Dignitas legatarij, vel illius, in quem directa est dispositio.*
34 *Dilectio disponentis erga personam in cuius fauorem disponit.*
35 *Consideranda est consanguinitas.*
36 *Item antecedentia, & sequentia.*
37 *Valida est coniectura ex viribus patrimonij.*
38 *Traditur quid considerandum in casu hic proposito.*
39 *Testator præsumitur grauare hæredem quanto minus potest in legatis profanis non ad pias caussas semper enim censetur magis dilectus institutus quam legatarius, et magis anima quam institutus.*
40 *Expenditur cap. Ex parte de cens. & exponitur quomodo sit verum in votis fieri interpretationem strictam.*
41 *Vales argumentum in testamentis fit plenior interpretatio ergo etiam in legatis.*
42 *Legata sunt determinanda si fieri potest ex coniecturis, & secundum illas dicendum est legatum valere secundum quod est maius, vel minus quod si ex coniecturis fieri non potest determinandum est ex lege quæ decernit quod est maius.*
43 *Quod ex coniecturis sint determinanda legata patet ex l. Nummis ff. de leg. 3.*
44 *Communis æstimatio fundatur in probabilitate, quæ sumitur ex coniecturis.*
45 *Coniectura est quadam directio rationis ad veritatem.*
46 *Qua mensura granum sit mensurandum.*
47 *Magis est obseruandus vsus loci conuersationis quam originis.*
48 *Consuetudo legantis est omnibus alijs præferenda*
49 *in coniecturando ordo dispositionis hominis est attendendus, ordo autem in casu nostro seruandus traditur à Vlpiano.*
50 *In dubio ordinem litteræ esse seruandum probat §. Inordinatum Auth. de hæred. & Falci. Consuetudo intelligitur tam vtendi quam loquẽdi.*
51 *Quid nomine grani sit intelligendum.*

Calix Ecclesiæ legatus qualis debeat esse expenditur.

LXIX.

1 VIctor † in suo testamento legauit Ecclesiæ Sancti Georgij. Calicem, & Sarcinam grani. Duæ autem

tem sunt in oppido legantis Ecclesiæ Sancti Georgij,
ideò dubitatur, vtri debeatur; &, cum non exprimat
qualitatem grani, cuius speciei esse debeat item, cum
dicat tantum Sarciiam grani dubitatur, quæ mensura
2 debeat esse ista. † ideò quatuor quæruot, quæ Ecclesia
sit iotelligenda. Secundò Ex qua materia debear esse
Calix. Tertiò cuius generis granum. Quartò qua men-
sura mensuraodum.
3 Quoad primum † quæ Ecclesia sit intelligeoda ex
duabus Sancti Georgij, vt illi legatum debeatur, variât
Doctores. Glossa magna in cap. Indicante de test, vult
deberi pauperiori. Quod dictũ Abbas Imola, & multi
alij ibidem limitaot, vt habeat verum nisi aliud de
mente testatoris vel legantis constet ex coniecturis.
Quottescumque eoim haberi potest testatoris, vel le-
gantis voluntas, eam vnlunt esse seruandam, quod si
voluntas non potest haberi, probabiliter credunt vo-
luisse legantem sebuenire necessitati illius Ecclesiæ.
Quod ego vlterius etiam limitarem nõ simpliciter de-
beri pauperiori sed illi Ecclesiæ, quæ tali re legata in
spetie, vt iunstæ loquuntur, indigeret. Hoc enim vi-
detur rectius determinate indifferentiam istius volũ-
tatis. Alij putant, quod si duæ sint Ecclesiæ eiusdem
tituli, & vna sit intra fines paræciæ, altera vero extra,
debeatur legatum illi, quæ est intra fines paræciæ, istã
4 enim pręsumunt prędilectam, † & ideò ratione prędi-
lutionis, ei legatum adiudicant, argumento l. Quæ
conditio §. fin. ff. de condit. & demonstr. Alij volunt,
quod, si duæ sint Ecclesiæ, siue in paræcia, siue extra, &
alteram frequentet legatarius in illa oret &c. isti fre-
quentatæ deberi volunt legatum ratione etiam prędi-
lectionis, ex frequentatione enim volunt colligi præ-
dilectionem, quod tamen non puto simpliciter verũ,
quia fieri potest, quod vna minus dilecta sit propinqua
domui, & ideò magis frequeotetur altera verò remo-
tior, & minus frequentata, & tamen magis dilecta. Va-
lidius argumentum sumeretur ex modo loquendi te-
statoris vel legantis, quo vtebatur dum viueret. Quam
enim loquendo de istis Ecclesijs Sancti Georgij sim-
pliciter dicere solebat Ecclesiam Sancti Georgij, eam
etiam in legato puto esse intelligendam, eo modo, quo
si pater duas filias habetes. verb. grat Ceciliæ nomioe
nuncupatas simpliciter dicendo Cæciliam, voam in-
telligeret, eam & nos intelligeremus prædilectam, ita
5 etiam erit dicendum de Ecclesia, præcipue, † quia ad
testatoris voluntatem declarandam maxime confert
vsus loquendi testatoris, l. Si seruus plurium §. fin. ff. de
leg. 1. Roman. cons. 179. sub num. 5. Castrens. in l. hæ-
redes palam §. 1. num. Aret. num. 9. in 5. not. ff. de test,
& idem Castrens. in l quo loco §. 1. circa prin. ff. de hæ-
red. instit. Paris. cons. 19. nu. 167. lib. 2. Decius cons. 42.
num. 32 lib. 1. Ludouis. decis. 95. num. 8. & decis. 544.
6 num. 32. vbi oum. 30. † habet, quod verba testatoris
magis recipiunt suam interpretationem secundũ con-
suetum modum loquendi testatoris, quam secundum
7 earum proprietatem. † Quod si legatum, cui debeatur
ex coniecturis non possit determinari Cynus in l. 1. C.
de Sacros. Eccles. scribit perire tamquam incertũ quod
probat per legem si quis seruũ, §. inter duos. ff. de leg. 2.
8 † Quod tamen non admittit Abbas in cap. Indicante
de testa. & Hostiens. Imola Antoni. & alij apud Co-
uar. qui eodem cap. Indicante asserit communiter te-
neri huiusmodi legatum non fieri caducum sed su-
stineri, & ibidem num. 2. asserit in hoc dubio liberum
esse Episcopo dare cui maluerit ex illis Ecclesijs, quod
probatur ex cap. Quoniam de decim. Vbi dispositio de
decimis relinquitur arbitrio Episcopi, & videtur etiã
probari ratione quia distributio incertorum pertinet
ad Episcopum; vt dilucide res tota habeatur accipe
sequentia.
9 Dico primò † si legatum sit factũ Ecclesię nullo ad-
dito nomine sanctorum; vt Sanctæ Mariæ, Sancti
Georgij, Sancti Francisci &c. nec colligatur ex con-
iecturis, vel alio modo, quæ sit mens testatoris. Si te-
stator vel legans toto tempore vitæ suæ habuit vnam
tantum parochialem Ecclesiam præsumitur illi reli-
quisse Bart. & reliqui in l. quæ condino. §. cum ita ff.
de Condit. & demonstr. vbi Socinus nũ. 1. testator hãc
esse communem sententiam quam probarunt Abbas
cons. 90. num. & in cap. Indicante num. 4. io fin. de test.
& ibi Imol. Barbat. & Alex. in cons. 213. num. 2. lib. 6.
Iason l. Non vtique §. Si quis insulam ff. de eo quod
certo loco, & alij apud Menoch. lib. 4. Præsumpt. 114.
10 num. 2. & 3. † Si verò testator duas habuit parochiales
alteram tempore conditi testamenti alterum tempore
mortis suæ. Aliqui vt Io. Andreas, & Geminia. in cap.
Cum quis de sepult. in 6. Roman. in Auth similiter nu.
93. C. ad leg. falcid. Socin. in l. quæ conditio § Cum ita
nu. 5. ff. de condit. & demoostr. volunt legatum deberi
illi Ecclesiæ, in cuius loco habebat domicilium tem-
11 pore conditi testamenti, ea ducti ratione, † quod con-
sideratur affectus erga persooam vel locum quam te-
stator habebat tempore conditi testamenti, argumen-
to l. Si ita ff. de auro & arg. leg. l. peto §. fratre de leg.
12 2. & l. Si cognatis ff. de rebus dubijs. † Quam tamen
rationem Menochius loco cit. oum. 7. dicit non esse
solidam, quia, inquit ipse, testator tempore mortis, non
dicitur habere duas Ecclesias parochiales, sed vnam
13 tantum, vel iam primam dimiserit, & propter ea, † si-
cuti quando testator vocauit agnatum vnum tantum
primogenitum, & vnus aderat tempore testamenti, qui
deinde decessit at alter superuenit tempore mortis
eiusdem testatoris, quando scilicet euenit casus suc-
cessionis, hic postremus censetur vocatus, & admitti
debet non existente illo primò, vt ipsemet Menoch.
scripsit cons. 106. num 81. lib. 2. ita etiam in hoc casu
tempore successionis nempè morte testatoris non exi-
stit parochialis illa prima cũ quodammodo præmor-
tua fuerit ipsi testatori, qua ratione motus rectius sen-
tire dicit asserentes legatum deberi Ecclesiæ in cuius
loco habitat tempore mortis, ex eo enim quod testa-
tor, vel legans transtulit domicilium, & primam Ec-
clesiam reliqoit argumentatur, mutationem affectio-
nis, & vult esse translatam in hanc secundam. Hoc ma-
xime verum est quando legatum est renoe quia præ-
sumitur factum respectu sepulturæ, & ideò iudicandũ
est debitum Parochiali in qua decedit & hanc partẽ
sequuntur etiam præcitati Doctores Io. Aodr. Gemin.
Rom. &c. quos refert & sequitur Boerius quæst. 176.
14 num. 4. † Quod si tam tempore conditi testamenti,
quam tempore mortis duas habeat parochiales quia
in vtraque parochia habebat domum seu domiciliũ,
& in vtraque habitabat ita vt vtriq. subijceretur ces-
sante quacumque coniectura prędilectionis Tiraquel.
tract. de iure primogen. quæst. 17. vult legatum deberi
pauperiori, & vult Episcopum posse, vel totum vni as-
signare Ecclesiæ legatum, vel inter vtramque diui-
dere.
15 † Quod si ex coniecturis potest aliquo modo colligi
mens testatoris vel legantis quarum præcipua sit præ-
dilectio, ista omninò seruanda est in omnibus casibus
quia voluntas totum facit, & ab illa non est receden-
dum io vltimis dispositionibus.
16 Dico 2. † quando legatum est factum Ecclesiæ noo
simpliciter, sed Ecclesiæ alicuius Sancti, vt Sãctæ, Ma-
riæ, Sancti Georgij, & duæ sunt Ecclesiæ, vel plures
eiusdem nominis, tuoc, quando clare non coostat, cui
illarum voluerit testator, vel legans tribui legatum,
recurrendum est ad signa prædilectionis, vt si vnam
illarum simpliciter solebat appellare Ecclesiã Sancti
Georgij, Sanctæ Mariæ, & quam ita loquendo solebat
intelligere illam debemus iudicare prædilectam, &
maxime, si consueuisset addere meam Ecclesiam San-
17 cti Georgij, Sanctæ Mariæ. † Non esset autem signũ
prædilectionis appellare simpliciter Ecclesiam Sancti
Georgij, vel S. Mariæ alteram, cum ita simpliciter etiã
ab vniuerso populo appellatur; quia tunc censendus
esset ita appellans se cõformare consuetudini non af-
fectum exprimere. Vel si in vna illarum sepulturam
elegisset. Vel si eam frequentare magis solebat modo
tamen

tamen dicto supra. Si ex his signis vel alij colligi pote-
rit prædilectio illi Ecclesiæ, vt prædilectæ legatum erit
18 adiudicandum.† Nisi tamen talis Ecclesia abundaret
legatis rebus, & altera indigeret; quia tunc puto non
obstante prædilectione deberi legatum indigenti non
autem abundanti, & ita accipio dicentes legatum de-
beri prædilectæ, & alios asserentes deberi magis pau-
peri, vt istorum dicta vera sint in varijs casibus.
19 † Si verò ex signis vel cõiecturis prædilectionis ar-
gumentum non poterit haberi, dico legatum esse dan-
dum illi Ecclesiæ, quæ communiter à populo solet ap-
pellari simpliciter Ecclesia S. Georgij vel Sanctæ Ma-
riæ, nam vt supradictum est legans vel testans censen-
dus est loqui secundum vsitatum modum loquendi in
loco suo per text. in l. fin. C. de ijs qui ven. ætat impetr.
& tex. in l. labeo §. Idem Tubero ff. de suppell. leg. &
in l. 1. ff. de Vsuris ibi. Ex more regionis vbi contractũ
est, & tex. in l. liberorum §. quod tamen Celsus ff. ad
leg. 3. & l. in vulgari ff. de verbor. signif. ibi. Sed tamen
vulgari sermone & in l. 3. §. fin ff de test. & in l. Cum
solutum. C. de seni. & inter lo. om. iud. Iason ad Ru-
bricam. num. 7. ff. de noui oper. nunciat. & arg. l. Quæ
condit. in fine ff. de condition. & ita in simili sentit Ab-
bas cit. cap. Indicante num. 4. vbi habet quod si rusti-
cus relinquat Ecclesiæ decem, ista decem sunt danda
20 Parochiali quę communi vsu dicitur Ecclesia. † Quod
si vtraque Ecclesia indifferenter appelletur, nec signa
prædilectionis haberi possint, tunc puto legatum esse
dandum pauperiori, & ita intelligo, & admitto doctri-
nam Menochij lib. 4. Præsumpt. 114. num. 9. qui etiam
21 num. 10. subdit, † quod si duæ Ecclesiæ eodem nomi-
ne appellatæ sint æque pauperes, & altera sit mulierũ,
legatum præsumitur factum Ecclesiæ mulierum, quod
si ambæ sint mulierum vult deberi illi Ecclesiæ, quæ
est mulierum mendicantium. Si autem sint æque pau-
peres & sit legata res particularis, vt Calix planeta &c.
legatum erit dandum illi Ecclesiæ quæ tali re indiget.
Tandem si vtraque illa re indigeat, vel nulla, puto le-
gatum esse inter eas diuidendum vt dixit Barbatia cu-
ius sententiam Couar. de iure dicit veriorem loco cit.
22 † Nunquam tamen legatum pium erit caducũ sed
erit omninò sustinendum fauore piæ caussæ vt optimè
probant notata in Clem. Quia contingit de religiof.
domi. & l. Legatum cum ibi notatis ff. de vsufr. leg. vi-
de Couar. de test. cap. 3. Quod maxime verum est in
casu nostro vbi certa est voluntas testatoris, & certus
est etiam locus Saltem in genere, vt iuriste loquuntur,
licet non in spetie, & Cynus est intelligendus de lega-
tis profanis non verò ad pias caussas vt Couar. docet
loco sæpe citato.
23 Ad secundum. † Cuius materiæ debeat esse Calix
cum à testatore non exprimatur, non cõueniunt. Do-
ctores respondendo. Alij enim volunt legatum esse
intelligendum, quanto minus fieri potest, & ita, si Ca-
lix fiat ex ære cum cuppa argentea erit satisfactum, &
probant.
24 Primò quia † testator præsumitur velle grauare hæ-
redem quanto minus fieri potest, l. vnum ex familia §.
si rem ff de leg. 2 & tradit Decius Reg. In testamentis
num 3 & Menoch. lib. 4. præsump. 106. nu. 17.
25 Secundò † In votis quando non constat de mente
vouentis ea fieri debet interpretatio, quæ minor fieri
potest. cap. Ex parte de cens. ergo etiam in legato cum
vtrobique agatur de interpretanda mente in fauorem
animæ.
26 Tertiò † In obscuris semper quod minimum est se-
quendum est. Reg. In obscuris de Reg. iur. in 6. &
27 Reg. semper in obscuris ff. eodem titulo. † Quod si
obijcias. In testamentis pleniorem fieri interpreta-
tionem. Respondent hoc verum esse tantum vt va-
leant, quia vt valeant pertinet ad fauorem publicum.
cap. Cum dilecti de donatio. & Reg. in testamentis ff.
de Reg. iuris. Quæ ratio non militat in legatis, & ideò
vt quod minimum sunt interpretanda l. vnum de fami-
lia §. si rem ff. de leg. 2. l. Nummis ff. de leg. 3. & l. apud
Iulianum §. Seio, & l. si ita scriptum in fin. ff. de leg. 1.
& tenet Sanchez in sum. lib. 4. cap. 13. nu. 8. & alij quos
ipse refert. Abbas cap. Ex parte de Censib. Couar. cit.
28 cap. Indicante de test. Barbatia, & † alij apud Couar.
volunt quod maximum est, esse sequendum, & ideò
cum in Ecclesia sint Calices argentei, & ænei Ca-
lix debebit esse argenteus, & asserunt hanc frequen-
tiori calculo esse comprobatam & in praxi sequendã,
29 probant ex l. Titius §. Seia ff. de aur. & arg. leg. † in
qua lege quia fundantur opiniones puto optimum
esse referre variam illius lectionem ex Couar. loc. citat.
Textus communis habet. Seia testamento ita cauit si
mihi per conditionem humanam contigerit ipsa fa-
ciam. Sin minus autem ab hæredibus meis fieri volo
iubeoque signum Dei ex libris centum in illa Sacra
æde, & in patria statui cũ subscriptione nominis mei.
Quæsitum est cum in templo non nisi aurea, & argen-
tea sint dona, hæredes Seiæ vtrum ex auro, an argen-
to signum ponere compellendi sint an æreum: Re-
spondi secundum ea quæ proponuntur argenteum
ponendum. Ex castigationibus autem Holandri, & ex
Pandectis florentinis ita legitur. Quęsitum est cum in
eo templo non nisi ærea aut argentea tantum sint do-
na, hæredes Seiæ vtrum ex auro vel argento signum
ponere compellendi sunt an æraum. Respondi secun-
dum ea quæ proponuntur argenteum ponendum, &
hanc lectionem germanam agnoscit Barbat. hic nu. 12.
& Couar. & dicunt in praxi sequendam, ex qua quis
non videt probari, quod maximum est esse sequendũ.
Ego vt res tota in praxi clare habeatur.
30 Dico † quod in hoc dubio prius recurrendum est
ad coniecturas vt possimus determinare ex qua mate-
31 ria Calix sit dandus, & primò † Consideranda est cõ-
suetudo legantis, si enim solet legare vel donare ma-
gnifice larga erit facienda interpretatio si verò aliter
aliter etiam legatum erit interpretandum. Menoch. li.
32 4. Præs. 106. num. 2. † Secundò consideranda est con-
33 suetudo patriæ testatoris idem num. 4. † Tertiò spe-
ctanda est dignitas legatarij, siue illius personæ in quã
34 confertur dispositio, idem num. 6. † Quartò Conside-
randa est dilectio testatoris erga legatarium idem nu.
35 9. † Quintò spectanda est consanguinitas, idem num.
36 10. Sextò Consideranda sunt † antecedentia & se-
quentia in eadem dispositione idem num. 10. Septimò
37 valida est coniectura ex † viribus patrimonij ipsius te-
statoris num. 13. quæ omnia volui adnotare non quod
omnia casui nostro adaptẽrur sed vt sciatur, quid in si-
mili agendũ sit, & per similitudinẽ, quid in nostro etiã
38 sit dicendum. † Consideranda ergo erit persona le-
gantis non enim idem præsumendum est legare villi-
cum & principem. Ecclesia cui legatur; Non enim
idem conuenit Ecclesiæ campestri & Cathedrali, ha-
bendus est etiam respectus similium donorum eidem
Ecclesiæ factorum, ita habenda est ratio facultatũ le-
gantis vel donantis, & secundum ista est facienda de-
terminatio qualitatis cuius debet esse res legata, &
quantitatis, quibus consideratis puto non futuram dif-
ficilem determinationem huiusmodi legati. Si tamen
aliquando ex lege esset facienda puto esse faciendam
non secundum quod minus sed secũdum quod maius
ex recepta à nobis lectione legis Titius §. Seia. ff. de
aur. & arg. leg.
39 Ad rationes initio propositas. † Ad primam dico id
esse verum in legatis profanis quando ex alijs conie-
cturis non potest haberi mens legantis non verò in
pijs quia fauore pietatis quod maximũ est decernitur.
40 Ad secundum. † Respondeo summum Pontificem
non declarare simpliciter quod sequendum sit quod
minum est sed hoc declarat propter consuetudinem
regionis vt patet consideranti illud cap. Ex parte. Re-
spondeo secundo Summum Pontificem non decla-
rare quod in soluendo voto vel in satisfaciendo lega-
to ab eo qui votum emisit vel qui legatum soluere te-
netur, quod minimum est, sit sequendum, sed quod
Ecclesia in exigendo hoc sequatur. Respondit enim
ibi

ibi Sacerdotibus petentibus, quomodo se gerere debeant in exigendis, vel recipiendis rebus voto Deo oblatis, & respondit, quod sequantur, quod minimum est, ne auidi nimis videantur, si quod summum est velint extorquere, fortasse non eodem modo respondisset, si petijssent, qui vota soluere tenebantur Docentur autem illo Canone Ecclesiastici, quantum cauere debent, ne videantur terrenis rebus inhiare.

41 Ad 3.† Respondeo vt ad primum. Ad id verò, quod dicitur testamenta plenius interpretari licere, non sic autem legata. Respondeo hanc doctrinam non esse certam. Nam Glossa. Regula in testamentis. de reg. iur. in 6. & Abbas cap. Cum dilecti num. 4. de donat. admittunt hanc consequentiam. In testamentis fit plenior interpretatio, ergo etiam in legatis.

42 Ad † modum determinandi secundum legem, tunc demum est recurrendum, quando ex circumstantijs, vt supra, mens testatoris vel ex consuetudine vel alijs supra traditis non potest determinari quia, si ex his possumus sumere determinationem, ab his non est rece-
43 dendum; probat optimè. † l. Nummis ff. de leg. 3. ibi Nummis indistinctè legatis receptum est, vt exiguiores legati videantur, si neque ex consuetudine patrisfamilias, neque ex regione, vnde fuerit, neque ex contextu testamenti possit apparere, & consonat rationi quia sumitur determinatio à communi æstimatione, quæ explicat mentem legantis, vel testantis l. in testamentis ff. de condit. & demonst. & l. Cũ in testamẽto ff. de reb. dub. Mant. de Coniect. lib. 3. tit. 2. Sa verbo Te-
44 stamentum nu. 32. & alij. † Communis autem æstimatio fundatur in probabilitate, quæ sumitur ex coniecturis; An enim probabile sit hoc voluisse testatorem con-
45 iecturæ dictant, est enim † coniectura, directio quædam rationis ad veritatem. Quintilianus lib. 3. Instit. cap. 7.

46 Ad 3. † Qua mensura videlicet granum sit mensurandum. Respondeo ea mensura, qua solebat vti legans, & si ista cognitio non potest haberi, ea mensura adhibenda erit, quæ solet adhiberi in loco, vbi conuersatus est legans, vel testator, primum optimè probat text l. penult. in prin. ff. de alim. & ciba. leg. vbi quantitate alimentorum incerta legata debetur legatario secundum consuetudinem testatoris. Menochius Præsumpt. 106. num. 2. lib. 4. Secundum probant. l. 1. & l. Si quis vinum ff. de tritico vino oleoque leg. l. Cum de lanionis §. item cacabos ff. de fundo instr. & l. dominus sticho ff. de pecul. leg. & ideò respondit Corneus testatorem Perusinum, qui Anconæ testamentũ fecerat, & filiæ legauerat quingentes florenos, intelligi reliquisse ex moneta perusina, nõ ex Anconitana, tum quia testator ipse erat originarius Perusiæ tum quia ibi magis conuersatus fuerat, & in casu omninò simili re-
47 spondit Socin. Senior in cons. 247. num. 5. lib. 2.† asserens magis esse obseruandum vsum loci conuersationis, quam originis, & Decius egregie respondit in cõs. 597. num. 7. testatorem præsumi legasse vsumfructum non proprietatem vxori, quando ita vsus est patriæ. Quod si consuetudo patriæ differt à consuetudine testatoris, vel legantis. consuetudo legantis, vel testatoris est præferenda, ita colligitur ex citata lege si Seruus
49 plurium §. vlt. de leg. 1. vbi Iulianus significat † in dispositione hominis esse seruandum ordinem in coniecturando & præsumendo, & ordinem à nobis traditum esse seruandum tradit Vlpianus in cit. lege Nũmis de leg. 3. dum asserit nummis indistinctè legatis hoc receptum est vt exiguiores legati videãtur si neque ex consuetudine patris familias, neque ex regione vnde fuerit, neque ex contextu testamenti possit apparere vbi vides consuetudinem testatoris præferri consuetu-
50 dini patriæ. † ordo autem litteræ seruandus est, in dubio §. Inordinatum in Authent. de hæred. & Falc. Quę consuetudo intelligitur tam vtendi, quam loquendi licet aliter sentiat Acursius. Qui autem ordo sit seruandus in coniecturis ex hominis dispositione vide Menochium lib. 1. de Præsumpt. quęst. 28. per totam.

51 Ad 4. † Quid nomine grani sit intelligendum. Respondeo esse intelligendum secundum modum loquendi testatoris, vel legantis; illud enim granum dandum est quod intelligere solebat legans, vel testator, dũ proferebat grani nomen, quod, si hoc non potest haberi danda erit mensura grani illius, quod intelligitur in sua patria vel in loco, in quo solebat conuersari iuxta tradita, in præcedenti quæsito, nisi tamen aliud intelligatur nomine grani loquẽdo in negotijs &c. aliud in legatis ad pias caussas, quia nomen grani esset sumendum prout sumitur cum de legatis agitur. Quod si ex his determinatio non potest haberi, de meliori grano legatum erit soluendum iuxta superius dicta.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur casus.*
2 *Quæ soluenda quærantur.*
3 *Proponitur prima difficultas soluenda.*
4 *Ex ista duæ quæstiones.*
5 *Proponitur notandum pro decisione.*
6 *Aliqui asserunt pœnas defraudantibus vectigalia esse appositas per modum contractus, alij in vindictam temeritatis.*
7 *Satellites vel constituuntur potestate publica, vel priuata ad custodiam viarum.*
8 *In materia gabellarum maxime spectanda est consuetudo locorum.*
9 *Resoluitur dubium propositum.*
10 *Custodes viarum recipiendo aliquid pro non faciendo, vel faciendo contra proprium officium peccant.*
11 *Proponitur dubium incidens, & soluitur.*
12 *Quomodo sit intelligẽda Regula In malis promissis.*
13 *An in pacto inito à custodibus viarum cum mercatoribus de sinendo eos transire inuoluatur pactum de non accusando, & quid si expresse sit conuentum.*
14 *Quid si non expresse.*
15 *Proponitur alius casus.*
16 *Translatio debiti ab vna persona ad aliam non potest fieri sine assensu creditoris principalis.*
17 *Accepta à Custodibus pro non impediendo transitum an possint retineri.*
18 *An accepta ob turpem caussam sint restituenda.*
19 *Explicatur quando possint retineri, & quando sint restituenda.*
20 *Proponitur quædam obiectio, & soluitur.*
21 *An custodes viarum non accusantes teneantur reddere gabellarijs stipem, quam ab illis accipiũt pro custadia.*
22 *An sit idem de sicario qui promisit occidere, & de Custode qui promisit vias custodire.*
23 *An Custodes viarum teneantur ad aliquam restitutionem.*
24 *Ad quam restitutionem teneantur, An ad damni ob vectigal non solutum.*
25 *An ad restitutionem damni ob merces, quæ erant amissæ.*
26 *An ad saluendas pœnas, quas saluissent mercatores, si accusati fuissent.*
27 *Quid dicendum de prædictis si sequta sit sententia liberatoria, sed iniusta.*
28 *Resoluitur propositum dubium.*
29 *Ad quid teneatur iudex ratione pecuniæ acceptæ*

pro

proferenda sentẽtia iniusta, an possit illã retinere.

30 *Si per statutum illius pecunia reddatur incapax teneatur reddere, illi à quo accepit.*

31 *An iudex teneatur ad damna, quæ sequentur ex sua sententia iniusta.*

32 *Respondetur directè propositæ difficultati illam soluendo.*

33 *Quid dicendum, si non sit apposita pœna amissionis mercium, sed alia eritne statim soluenda.*

De custodibus viarum deputatis, ne vectigalia fraudentur.

L X X.

1 † GAbellarij pacto pretio, cum quibusdam satellitibus conueniunt, vt vias custodiant, ne vectigalia fraudentur, & si quos fraudantes reperiant, merces non sinant transiere, & si transeant, factum, & personas iudicibus deferant. Thadeus multas, & pretiosas merces è territorio extrahens incidit in dictos viarum custodes, qui nec merces detinẽt, nec iudici Thadeum deferunt prout tenentur, sed pacta pecunia, sinunt abire impune, sed quia ex satellitibus aliqui tãtum permissuros promiserunt sine remercatorem abire impune, alij præterea, se non delaturos iudici; qui transitum tantum permiserunt, licet in vno errauerint, in altero, volentes suo debito satisfacere, rem totam iudici, & Gabellarijs aperiunt reticentes, tamen se pecuniam recepisse, iudex per actis agendis, accepta pecunia, & ipse iniustam fert sententiã, absoluendo mer-
2 catorem. † Quæruntur in hoc facto sequentia, de satellitibus, & de iudice. De Satellitibus. P. An illi, qui
accepta pecunia promiserunt, se iudici non esse dalaturos facta delatione, ab alijs, an eam possint sibi retinere; & quid si non esset facta. 2. An eam possint retinere, quia permiserũt impune abire merces, & mercatorem. 3. An teneantur, ad aliquam restitutionem. An ad restitutionem damni, quod Gabellarij patiuntur ex non soluta gabella. 4. An ad solutionem valoris merciũ, quæ si detentæ fuissent ipsa facto, erant amissæ, & cum non solum res sint amissæ. sed præterea etiã quædam pœna infligatur, ex statuto mercatoribus vectigalia defraudantibus, an etiã ad istam teneantur. 5. Quid dicendũ in his casibus, sequta sententia iudicis iniusta. 6. De iudice tandem videbimus, ad quid teneatur ratione pecuniæ acceptæ, & quid ratione sentẽtiæ, qua damnum dedit. An acceptam pecuniam possit retinere, & an teneatur ad damna, ex sentantia sequta.

3 Pro solutione, primæ difficultatis † An videlicet, qui
accepta pecunia promiserunt se non delaturos, an per
alios facta delatione, possint acceptam pecuniam retinere,
& quid si à nullo fiat delato, cum etiam ista dif-
ficultas duplex dubium inuoluat, duplici responsione
4 eam soluemus. † An ergo qui teneatur denunciare ac-
cepta pecunia promittens, se non delaturum, per aliũ
facta delatione possit pecuniã retinere, quod est pri-
mum dubium, vt dilucide soluatur.

5 Noto † primò. Aliud esse conuenire, cum aliquo, de aliquid non faciendo. Aliud autem conuenire, de aliquid faciendo, v. g. conuenit cum satellite mercator, ne illum denunciet, conuenit de non faciendo, conuenit Sicarius. cum alio sicario, vt homicidium committat, conuenit de aliquid faciẽdo. obligatio primi adimpletur tacendo, nec ad quidquã aliud obligatur, obligatio verò secundi non adimpletur, nisi sequatur operatio, & si ab alio exequtioni demãdetur, illud de quo conuentum est, non satisfit obligationi, v. g. in proposito exemplo. Sicarius conuenit cum alio Sicario, vt interficiat suum inimicum, iste inimicus fortuito rixatur cum alio, & occiditur, Sicatius non satisfecit suæ obligationi, ideò etiam hoc sequto effectu non potest, retinere acceptam pecuniam, quia ipse non satisfecit. Qui verò obligatur, non denunciare, etiam si denunciatio per alium fiat, nisi aliter sit conuentum, acceptam pecuniam pro non denunciando, potest retinere, quia tacendo satisfecit.

6 Noto † secundò circa pœnam appositam defraudantibus vectigalia. Vel dicimus esse appositam in vindictam temeritatis eorum, qui audent cõtra Principis adictum, vectigalia defraudare, non eximendo, tamen defraudantes, ab obligatione eadem soluendi, si alias iusta sint; vel dicimus esse appositam ad modum cuiusdam contractus, si merces extrasseris non solutis gabellis, nec fueris deprehensus, vectigal tibi condono; si fueris deprehensus hac pęna statuta multaberis, & merces amittes, qui secundus modus, videtur vsu receptus, cum deprehensi gabellas defraudantes non ad vectigalia soluenda simul cum pœna, sed tantum ad pœnam condemnentur.

7 Noto † tertiò. Vel satellites apponuntur potestate publica, ad custodias viarum, vel apponuntur ab ipsis gabellarijs, qui ære proprio eos conducunt

8 Noto † vltimo In istis maxime esse spectandam locorum consuetudinem, à qua non est recedendum. Gabellarij enim, cum vectigalia conducunt, censendi sunt, conducere iuxta consuetudinem, & mercatores secundum eandem obligantur, & satellites eodẽ modo apponuntur, nisi aliud expresse inter partes sit conuentum. Nunc rem totam latius explicando.

9 Dico † Si custodes viarum acceperunt pecuniam,
vt finerent merces libere transire, nullo addito pacto
non accusandi, si merces iam transierint receptam pe-
cuniam, non tenentur restituere, si verò merces nun-
dum transierint tenentur restituere, & impedire, ne
transeant. Aduerte quod hic loquimur tantũ de pecu-
nia accepta à mercatoribus, nõ verò de damno, quod
inde infertur Gabellarijs, de hoc enim infra. Ratio di-
ctorum est, quod satisfecerunt pacto inito de non im-
pediendo, ideò pactam pecuniam, possent retinere.
Tenentur verò impedire, ne transeant, ex iustitia, &
ideò receptam pecuniam non possunt retinere, quia il-
la obligantur successiue, ad aliquid non faciendum,
10 ad quod ex iustitia tenentur. † In vtroque tamen ca-
su recipiendo peccauerunt mortaliter, quia egerunt in
re graui contra proprium officium, & ista sunt, ex se
11 clara. † Sed quid agent isti viarum custodes, si iam
recepta pecunia illos pęniteat suę iniquitatis, & mer-
catores conducant merces extra territorium, vehen-
das freti assecurationibus habitis ab ijsdem custodi-
bus: Respondeo, quod debent suas pecunias reddere
mercatoribus, & eos admonere, vt debita vectigalia
soluant gabellarijs, & nullo modo debent permittere
eos transire, nisi solutis vectigalibus, & hoc modo fi-
dem, non frangent, & gabellarijs non nocebunt. Di-
ces in malis promissis fidem non expedit obseruari,
ergo isti debent statim, ac inueniunt mercatores, mer-
ces extrahentes illos accusare, quia ad fidem seruan-
dam non tenentur.

12 Respondeo † primò, cum Glossa in ea Regula, 69. In malis promissis, debere intelligi, quod male promittens non potest cogi ad obseruandum male promissum, nec promittens tenetur illud seruare. Respondeo secundò in casu nostro ex eo, quod quis non teneatur seruare male promissum, non inde colligi, quod teneatur accusare contra fidem datam, sed tantũ, quod teneatur non permittere eos trãsire, esset enim quoddam genus fraudis, promittere securitatẽ, & impunitatem, & subinde accusare. Verum tamen est, quod si admoniti mercatores nollent suo debito satisfacere, sed adhuc vellent transire, quod reddita pecunia eos deberent custodes impedire, ne transirent, & si custodibus inuitis, transirent deberent accusari, etiamsi oblatam pecuniam mercatores accipere recusarent, contendentes custodes teneri eos permittere transire, quia re vera ad standum promissis non possunt compelli: quia sunt male promissa, & hoc quoad transitum,

13 † Sed posito pacto de finendo secure transire mercatores, quid dicendum de accusatione? tenentur Custodes viarum, etiam non accusare posito pacto illo eum expresse non sit conuentum, de non accusando, vel poterunt mercatores taliter trãseuntes etiam deferre?

Dico quod si expresse sit conuentum, de non accusando quod non possunt accusare, & pecuniam retinere quia datum, ob caussam non potest retineri caussa non habente suum effectum si per ipsum stet quominus habeat, suum effectũ, debet igitur reddere pecuniam. Sed quid inde; debentne accusare? Hoc ego non dicerẽ, Sed deberent accepta pecunia gabellarijs, soluere vectigalia, & si non sufficiat, debent admonere mercatores, vt obligationi suæ satisfaciant, quod si non satisfaciant reddita illis eorum pecunia, debent eos accusare, vt Gabellarij suũ consequãtur. Si verò nõ possunt accusare, quia ex accusatione damnũ timent, eoquod sit detegẽda, eorũ couẽtio, tenẽtur ipsi custodes damnũ resarcire, gabellarijs modo infradicendo.

14 † Si verò expresse, non sit conuentum de non accusando. Sed generale tantum sit initum pactum de permittendo, eos impune transire, adhuc dico pactam pecuniam non posse retinere custodes, quia hoc pactum, inuoluit implicite obligationem, non accusandi ad quod ex iustitia, tenentur semper; vel ergo retenta sibi pecunia custodes illata damna gabellarijs compensabunt, vel oblata pecunia mercatoribus, eos ad vectigalia adstringent soluenda. Neque enim mercatoribus, vlla irrogabitur iniuria, cum adhuc vere sint, obstricti obligationi soluendorum vectigalium, cum per fraudem impune transierint, & nulli se periculo

15 exposuerint. † Sed quid si mercatores, qui sunt permissi transire, impune à Custodibus viarum, accusentur; & falsis testibus se rueantur ita, vt à iudicio discedant absoluti ! Mercatores non tenentur ad pœnam, quia hæc non debetur ab illis, nisi sequta sententia: Gabellarij autem illam amittunt, quia custodes officio suo defecerunt, quid hoc casu dicendum? Respõdeo quod ad satisfactionem vectigalium tenentur, adhuc Mercatores, & Custodes viarum gabellarijs, modo dicto. Dices mercatores ineundo pactum, cum custodibus viarum, vt se permittant, impune transire reijcere omnem suam, obligationem, in viarum custo-

16 des. Respondeo hoc verum non esse, † quia non potest fieri translatio debiti, ex vna persona in aliam sine assensu principalis creditoris, ergo si Custodes, non soluunt semper tenentur, gabellarijs mercatores. Deinde hanc virtutem, de sui natura, non videtur habere hoc pactum; nisi habeat de consuetudinem, quam esse seruendam initio adnotaui, & ideò de illa nunc non loquor, sed loquor secundum, naturam rerum. Sed quid de pœna? Hoc colligetur ex infradicendis. Respondendo ergo directæ propositæ difficultati.

17 † Dico custodes viarum, si quid acceperũt pro non impediendo transitum, & iam mercatores transierint, acceptum possunt retinere. Si verò pro non accusando, non possunt retinere, nullo alio accusante, addo nunc pro solutione alterius dubij, si alter accusauerit quod possunt retinere. Quia ipsi non accusant, & satisfaciunt oneri assũpto, de non accusando, & alius accusauit ideò non tenẽtur accusare, quia gabellarijs satisfactum est, intellige tamen, si ex accusatione integre gabellari reportarunt satisfactionem, alíter tenebuntur, vt supra.

18 Dices primò. † Accepta ob turpem caussam, non possunt retineri. Quia non potest accipi pretium, pro malitia, & peccato, cum peccatum non sit vendibile: Deinde posito, quod esset vendibile, saltem retinendo pretium, videretur approbari peccatum, tãdem quod illicite accipitur, illicite etiam retinetur. Respondeo primò quamplurimos Doctores asserere, illicite acquisita posse retineri. Medina C. de reb. rest. quæst. 18. Caiet. 23. q. 32. Couar. & alij, apud Petrum Nauar. de rest. lib. 4. cap. 2. n. 132. & apud Vasquez cap. 7. dub. 14. idem tenet Lessius de Iust. lib. 2. cap. 18. dub. 3. nu. 18. Azorius Sà & alij. Ad rationes in contrarium. Ad primam dico, pretium non accipi pro approbatione, peccati nec pro peccato. Sed pro alijs, circumstantijs, vt constat de meretrice, quæ recipit pretium, locationis sui corporis, de homicida pro labore &c. Vide Azorium par. 3. lib 4. cap. 21. quæst. 2. Ad secundũ. Respõdeo posse retineri pretium, etiam cũ detestatione pec-

19 cati. † Ad tertiũ Dico esse falsum, illicite acquisita illicite retineri. Si non adsit eadem ratio in retinendo, ac in acquirendo, & in casu nostro illicite, acquiruntur quia obligant ad aliquid iniuste faciendũ, donec opus sit patratum: patrato verò opere, non retinentur illicite, quia nullam retinent iniquitatem.

Dices 2. Custodes viarum tenentur ad accusandũ, qui verò tenetur ad aliquid faciendum, ex pacto, & pecunia accepta non possunt pecuniam retinere, si alter id præstet; v. g. vt initio propositum si quis pacta pecunia conueniat, cum homicida, vt hominem interficiat, si ipse non interficiat, sed alter eo inscio non lucratur pecuniam ergo etiam, in casu nostro isti custodes viarum non poterunt lucrari, pactam pecuniã cum

20 ipsi non denunciãt. † Respondeo hoc argumentum non probare, quod custodes viarum non possint, retinere pactam pecuniam cum mercatore, ne accusent; sed non posse retinere stipem, quam accipiũt à gabellario, vt accusẽt; de prima nobis est sermo, non de secunda: Sed quoniam in hoc incidimus, soluendo

21 etiam istam difficultatem, † an custodes viarum, teneantur reddere stipem, quam à gabellario accipiunt, in hoc casu. Dico in rigore, vel Custodes erant parati accusare, eum alter accusauit, vel non erant parati. Si erant parati accusare dico posse retinere, quia officio suo non desunt. Si non erant parati retinentur reddere, quia non intendebunt satisfacere of-

22 ficio suo. † Nec in hoc currit paritas de homicida qui ad vnum tantum actum est destinatus, & pro illo actu est spetialiter obligatus, Custodes verò viarum obligantur pro toto tempore, & diuersimode Sed demus quod Custodes viarum satisfaciant damnis, quę eorũdem negligentia, vel fraude patiuntur gabellarij, poterunt ne hoc casu, retinere stipem quæ illis datur, vt inuigilent custodiant, & accuseot, si ista non præstiterunt? Respondeo posse retinere. Ratio est quia ratione istius stipendij tenentur, resarcire damna; ergo istud possunt retinere. Dices non satisfaciunt, suæ obligationi, ergo stipendium, non possunt obtinere. Respondeo duplicem esse eorum obligationem, alteram præstandi, id ad quod tenentur; alteram nisi præstent teneri ad compensationem damnorum. Ex supratraditis remanent soluta proposita primæ difficultatis duo dubia, & totum pri mum quæsitum.

Ad secundum, pariter quæsitum, patet responsio ex supratraditis. Nunc ad solutionem tertij, quod plures continet difficultates accedens, eas ex ordine prose-

23 quemur, & Prima est. † An teneantur custodes ad aliquam restitutionem. Cui Respondeo teneri; Quia ex officio tenentur damna impedire, & non impediuerunt ergo tenentur de damno. Secunda verò est. An teneantur ipsi soluere damnum, quod gabellarij patiũ-

24 tur ex non solutis vectigalibus, & † primum damnum est vectigal non solutum. Ad quod respondendum dico iuxta varietatem senetiarum Doctorum, esse resoluẽdum, si enim admittatur sententia asserentium, pœnam esse appositam non per modum contractus, vt supra explicatum est, sed in vindictam, temeritatis defraudantium, ita vt, si defraudantes deprehendantur non solum ad penam, sed etiam ad solutionem vectigalis adstringantur, dico in omni euentu custodes teneri ad solutionem etiam vectigalis, & adhuc tenentur etiam ipsi mercatores etiamsi à Custodibus viarum non deprehendãtur, si alias vectigalia sint iusta, ratio est, quia vectigalia ex iustitia sunt debita, nec obligatio ea soluendi tollitur, vt suppono ex ista sententia, ergo adhuc debentur, si alioqui sunt Iusta. Si verò sequamur aliam sententiam quam ego puto veriorem, & vsu

visu approbatam, nempè, quod pœna sit apposita ad modum contractus, modo supra explicato. Mercatores exponentes verè se periculo pœnę si impunè abeant non tenentur vectigalia soluere; raro est quia talis est conuentio saltem tacita; Si verò cum fraude sine periculo abeant impune, tenebuntur, quia cessat ratio exemptionis, ista de Mercatoribus. De custodibus autem viarum, si permittant aliquo modo impune transire merces. Dico, si sequamur priorem sententiam, teneri nisi soluant mercatores, custodes ipsos soluere; Si verò sequamur secundam sententiam, si pœnam soluant, non teneri ad vectigal, si verò pœnam non soluāt ad idem teneri gabellarijs soluendum, vt patet ex
25 supra traditis. † Secundum damnum quod patiuntur gabellarij sunt merces amissæ, quas non recipiunt iniquitate custodum. Pro responsione noto quod licet amissio mercium sit apposita in pœnam non habet tamen omnimodam rationem pœnæ, quia de ratione pœnæ est quod non debeatur ante sententiam. Merces autem, vt ex facto suppono statim ac sunt deprehensæ in fraudem vectigalium à loco amotæ fiunt gabellariorum. Si enim in via deprehendantur nulla expectata iudicis sententia, nisi per compositionem recuperentur, à gabellarijs abducuntur, vt propriæ. Hoc ergo supposito dico, quod custodes viarum deprehendentes merces, pro quibus non est solutum vectigal, & siue recepta, siue non recepta pecunia permittentes transire de rigore tenentur gabellarijs ad damnum quod inde patiuntur, quod est pretium illarum mercium; Secundum tamen quandam æquitatem cum gabellarij soleant facta quadam compositione in his casibus relaxare merces, tenentur custodes viarum, saltem ad compensandum gabellarijs, quod ex tali compositione acciperent, vt seruentur illæsi. Quod si merces non amittantur, nisi sequta sententia, & habeant veram rationem pœnæ dicendum de istis, vt de alijs pœnis.

26 † Tertium ergo damnum est, amissio pœnæ, ad quā iudicarentur defraudantes vectigalia, ad quam non condemnantur ob iniquitatem custodum; ideò videndum, an etiam ad istam teneantur gabellarijs, soluendam; & dico, quod si pœna erat certo infligenda si accusassent, vt ex officio tenentur custodes, vel loquimur secundum sententiam asserentem, pœnam esse appositam per modum contractus modo explicato, & tenentur custodes ad eam soluendam gabellarijs, quia non agitur de lucro acquirendo, sed de damno euitando; cum enim gabellarij, possint pati damnum quia gabellæ, non soluentur, si merces non deprehendantur, ideò, cum hoc damnum patiantur, iustum est etiā, vt illud damnum compensetur, si deprehendantur: cum nisi deprehendantur, ex tacito pacto vectigalium solutionem gabellarij amittant, si verò aliam sententiam, sequamur nempè, quod posita iustitia vectigalium, semper teneantur mercatores ad eorundem solutionem, & pœna sit tantum in vindictam temeritatis, tunc dico non teneri, quia habet veram rationem pœnæ, quæ non debetur nisi sequta sententia, nec vllum damnum patiuntur gabellarij, cum vere agatur de lucro acquirendo; nec princeps videtur alio modo suam mentem explicare custodes viarum apponendo. Quod si aliquod pactum præcipuum de hoc intercederet cum custodibus, tunc iuxta modum appositi pacti esset determinandum. & ita fortasse possunt conciliari discrepantes opiniones Petri Nauarri de rest. lib. 3. cap. 4. num. 142. Mol. disp. 139. Rebelli lib. 2. quæst. 16. num. 2. & aliorum asserentium teneri, & Bonacinæ de Contract. disp. 1. quæst. 2. part. 11. nu. 10. & aliorum negantium, & hoc quando à potestate publica huiusmodi satellites, & custodes sunt constituti, quod si ære proprio gabellariorum sint conducti, puto simpliciter teneri etiam ad pœnam, quia mitius agitur cum obligatione legis, quam cum obligatione hominis, & gabellarij censendi sunt velle sibi prouidere, eo meliori modo, quo possunt, ideò putandi sunt obligare etiam ad pœnam, & ita solutæ, sunt omnes difficultates vsque ad

27 Quintā quæ est † quid dicendum de omnibus istis sequta sententia iudicis iniusta v. g. Custodes viarum deprehendunt merces, quæ extrahuntur non solutis vectigalibus, & eas siue accepta, siue non accepta pecunia sinunt transire, deferuntur per alios iudici ijdem mercatores, merces extrehentes, & adhibitis falsis testibus, vel data pecunia iudici, vel alio modo absoluuntur in iudicio, ad quid teneantur custodes gabellarijs: Dico primo teneri ad omnia, vt supra dictum est, nempè ad refectionem damnorum, quæ passi sunt gabellarij quia officio suo custodes defecerunt, quoad vectigalis, & pretij mercium, solutionem; tota difficultas est de pœna, quia, cum sit sequta sententia, & mercatores absoluti, iuxta probabilissimam sentētiam asserentem pœnam, non deberi quotiescumque per sententiam licet iniustam sequatur absolutio, mercatores certe non tenentur, cum ergo non teneantur, mercatores, neque consequenter tenebuntur custodes
28 qui eos debuissent accusare. † Respōdeo, vel eo quod ipsi custodes non accusarunt, sequta est sententia absolutoria mercatorum, quia videlicet ipsis non accusantibus alijs accusatoribus non est adhibita sufficienter fides ad condemnandum, vel alio modo negatiue se habendo fuerunt caussa talis damni, quod sequitur ex sententia; vel posita omni actione, ad quam tenentur adhuc sequta fuisset sententia absolutoria, in primo casu tenentur damna compensare, quia vere illorum fuerunt caussa, omittendo id, ad quod ex iustitia tenebantur; Si verè adhuc sententia absolutoria sequta fuisset non tenentur ad hoc damnum, quia eorū, caussa non est sequutum. An autem teneantur ad restitutionem stipendij, quod percipiunt, vt vias custodiant, si illas vere non custodiunt, & ideò merces transeunt sine solutione vectigalium, vel gabellarum, diximus supra.

Ad sextum. Ad quid teneatur iudex ratione pecuniæ, receptæ pro sententia ferenda iniusta, an scilicet illam possit retinere, & ad quid teneatur respectu dam-
29 norum, ex sententia sequutorum. † Ad primum an possit pecuniam acceptam retinere. Respondeo posse retinere, ita Vasquez de rest. dub. 4. & 6. capitis. 7. Sa. verbo rest. nu. 10. & alij nisi tamen adsit aliqua lex, vel statutum, quo reddatur incapax illius acquirendę, quia si redditur incapax acquirēdi res remanet aliena, ideò restituenda, ideò accepta simonice etiā sponte oblata, sunt restituenda, vterq. Nauar. Martin in Manu c. 17. nu. 30. Petrus lib. 4. de rest. c. 2. nu. 91. & 132. Reg. li. 10.
30 nu. 185. & alij. † In casu autem quo iudex redditur per legem, vel statutum incapax pecuniæ recipiendæ, vel retinendę est facienda restitutio illi à quo accepta est. Petrus Nauar. loco cit. num. 146. Vasquez eodem cap. 7. dub. 9. num. 77. Lessius a. cap. 18. dub. 8. num. 61. & alij. Medina tamen C. de reb. restit. quæst. 3. art. 3. conclus. 3. & alij apud Vasquez putant dictam pecuniam esse dandam pauperibus.

31 Tandem † an iudex teneatur ad damna, quę sequūtur ex sententia iniusta: Dico teneri non tantum ad damna, sed etiam ad pœnam, quam soluerent mercatores si iusta sententia lata fuisset, quia ex officio tenetur iustam ferre sententiam, ideò iniustam ferens peccat contra iustitiam, & ideo tenetur ad omnia damna, & ad omnem pœnam, est enim caussa ipse omniū istorum damnorum.

32 Nunc † respondendo directè propositæ difficultati, supposita sententia quam ego sequor pœnam videlicet, esse appositam per modum contractus. Dico Custodes viarum posse retinere, pecuniam acceptam si iam pertransierunt meces, sine solutione gabellarum, & posse pariter retinere stipendiū, quod illis datur, siue à Principe, siue à Gabellarijs, sed teneri ad damna, & ad pœnam quæ essent soluenda à mercatoribus, si fuissent accusati; Non tamen teneri ad vectigal soluendum; quia loco illius succedit amissio mercium, & pœna.

53 Vltimo † addiderim quod ſi non ſit appoſita, pæna amiſſionis mercium; ſed alia pæna, vt centum aureorum &c retenta noſtra ſententia quod ſit appoſita per modum contractus quod ſi mercatores deprehendantur ſtatim illam amittant, vt amitterent merces, ſi gabellarijs, eiſſet applicata quia habet veræ rationem debiti. Si verò fiſco diſtinguendo dico, vel gabellæ exiguntur nomine fiſci, vel nomine aliorum qui ipſa à fiſco conduxerunt. Si nomine fiſci pæna ſtatim debetur, eadem ratione qua debetur gabellarijs cum eorum nomine gabellæ exiguntur. Si verò exigantur à gabellarijs, & fiſco pæna ſit applicata, puto mercatores ad illam ſtatim non deberi quia, tunc habet rationem veræ pænæ ideò non debetur niſi ſequta ſententia. Non enim eo caſu poteſt habere rationem compenſationis damni, quia fiſcus cui applicatur nullum damnum patitur cum à gabellarijs ſint conductæ gabellæ, & eorum nomine exigantur, (intellige cum dico eorum nomine, ideſt eorum periculo, quia gabellæ ſemper exiguntur nomine principis) ideò habet veram rationem pænæ.

S V M M A R I V M.

1 *Factum proponitur.*
2 *Quæ in hoc faciant difficultatem.*
3 *Proponuntur ſoluenda.*
4 *Qua iam ſolutio quæ maiorem facit difficultatem.*
5 *An ſcandalum ſit tale vt teneatur Fabius permittere mulieri exitum è ſua domo.*
6 *Scandalum quid ſit quoad quid rei.*
7 *Quid quoad quid nominis.*
8 *Quid intelligatur nomine operis.*
9 *Quid intelligatur per id quod dicitur minus rectum.*
10 *Ex opere non malo, vel non habente ſpeciem mali non poteſt ſcandalum oriri.*
11 *Quare dicatur præbens occaſionem ruinæ.*
12 *Sufficit quod ſit occaſio ruinæ.*
13 *Quid ſi etiam ſit cauſa.*
14 *Non ſatis eſt ad ſcandalum opus de ſui natura eſſe tale quod poſſit afferre ſcandalum ſed debet eſſe factum loco, & tempore &c. vt inde probabiliter ruina ſit ſequutura.*
15 *Si ex opere non excitatur ruina ſed tantum admiratio &c. non dicetur ſcandaloſum.*
16 *Scandalum eſt duplex actiuum, & paſſiuum.*
17 *Scandalum actiuum duplex Generale, & ſpetiale.*
18 *Ruina proximi poteſt intendi tripliciter.*
19 *Scandalum paſſiuum nulli particulari virtuti aduerſatur ſed per omnia vitia vagatur.*
20 *An ſcandalum actiuum alicui particulari virtuti aduerſetur.*
21 *Quoddam notandum ex Caſtropalao.*
22 *Expenduntur verba definitionis ſcandali magis exactæ, & primo opus molum.*
An ſit malum parato committere maius malum ſuadere minus.
23 *Aliud eſt inferre damnum aliud parato inferre maius ſuadere minus.*
24 *Quid ſi determinatum ſit malum ſed non perſona.*
25 *Excuſatur factum Loth in facto cum ſodomitis eius filijs.*
26 *Liceat parato adulterari ſuadere fornicari.*
27 *Quoddam notandum.*
28 *Expenditur locus D. Auguſtini.*
29 *An ſuadens furari à diuite parato furari pauperi, teneatur reſtituere.*
30 *An ornatus fœminæ ſit opus malum.*
31 *Defenditur ornatus Iudith.*
32 *Ornatus qualis excuſet à ſcandalo.*
33 *Ornatus excedens ſtatum eſt veniale peccatum.*
34 *An fœmina leuitate ducta circumcurſans ſciens turpiter eſſe adamandam teneatur abſtinere à vanitatibus.*
35 *An facere aliquod opus conſilij vel præcepti ex quo proximus ſit ſumpturus ſcandalum ſit malũ, & ideò ab eo abſtinendum.*
36 *Vtilius ſcandalum permittitur quam veritas relinquatur.*
37 *An ſit abſtinendum ab operibus conſilij.*
38 *Expenditur particula. Præbens occaſionem ruinæ, & ideò an peccans publice illam præbeat.*
39 *An publice peccans teneatur hoc aperire in confeſſione.*
40 *An offerens occaſionem peccandi vel oblatam non impediens dicatur præbere occaſionem ruinæ.*
41 *An ſubminiſtrans indifferentia male vſuro præbeat occaſionem ruinæ.*
42 *Quomodo poſſint cognoſci petentes indifferentia, an ſint male vſuri.*
43 *Actionum aliæ magis proxime aliæ magis remote ad peccatum concurrunt.*
44 *Petens aliquid à parato illud agere an ſit occaſio ſcandali.*
45 *Rem eſſe malam ex obiecto vel tantum, ex præcepto multum refert.*
46 *An à tali petens peccet peccato ſcandali.*
47 *Quæ ſint cauſſæ cohoneſtantes actiones rerum indifferentium.*
48 *Famulus deferens litteras, quas dubitat continere turpia, excuſatur.*
49 *De actionibus indifferentibus quatenus vergunt in damnum proximi vt admouere ſcalas, comitari an aliqua ratione poſſint honeſtari.*
50 *Quid de alijs actionibus directe tendentibus ad damnum eiuſdem proximi.*
51 *Vendere veſtes cibaria &c. locare domos meretricibus.*
52 *Pingere amaſiam pingere idolum &c.*
53 *Deponere pecuniam pænes vſurarium quas ſciatur eſſe implicaturum eſt vſuras.*
54 *An liceat vendere vinum illi qui aquam admiſturus eſt &c.*
55 *Item vendere vinum inebriaturis.*
56 *Item cibos ieiunium ſoluturis.*
57 *Tradere munera concubinæ iudicis vt ſententiam ferat iuſtam illa intercedente.*
58 *Proponitur prima difficultas decidenda an Fabius teneatur dimittere mulierem ratione ſcandali.*
59 *Semel malus ſemper præſumitur malus in eodem genere mali.*
60 *Reſoluitur propoſita difficultas.*
61 *Quotieſcumque adeſt ſufficiens cauſſa faciendi opus indifferens non eſt omittendum etſi ſcandalum in-*

de

de sequatur est enim acceptum non datum.

62 *Traduntur aliqua ad intellectum Regula semper malus &c. & quando verificetur.*

63 *Quomodo, & quando ex eiectione mulieris è domo melius acquiratur bona fama.*

64 *Homo tenetur habere curam de bono nomine.*

65 *Verba Discipulide cura habenda boni nominis.*

66 *Securitate conscientiæ contentus negligens bonam famam, in actione ex qua oritur scandalum dicitur crudelis.*

67 *Detinere domi puellam non est malum quando habet circumstantias cohonestantes.*

68 *Soluitur secunda difficultas, an inique agat hæres non sinendo mulierem pro libito discedere.*

69 *An dominus, vt suo honori, & famæ consulat possit coagere non ancillam discedere è sua domo; si ex actione ancillæ occasio infamiæ sit orta.*

70 *Quæ sit caussa proxima, & quæ remota.*

71 *Effectus non censetur in caussa volitus, nisi probabiliter ex ea eueniat, quod enim raro ex aliqua caussa euenit, non magis ex illa, quam ex alia putatur euenire.*

72 *Intentio recipit speciem suam ab obiecto.*

73 *Intentio non facit quod actio sit magis, vel minus damnosa.*

74 *Debitor tenetur soluere: non tamen propria auctoritate creditoris potest cogi soluere.*

75 *An fama possit recuperari si inter offensam & vltionem tempus intercedat.*

76 *Vendicare est pœnam pro iniuria rependere.*

77 *Vendicatio quando sit licita.*

78 *Quæ vendicatio permittatur.*

79 *Ancilla, de qua in casu proposito, quo peccato peccauerit, & an ad aliquid teneatur.*

80 *An Confessarius in hoc casu possit imperare egressum è domo heri.*

81 *Non tenetur quis subire tormenta, vt alterius famam tueatur.*

82 *Rem, & famam alterius nemo tenetur graui suo incommodo conseruare.*

83 *Quid sit auferre, & conseruare famam, & non tenetur quis conseruare, tenetur non auferre.*

84 *Quo casu etiam cum periculo vitæ secretum non potest propalari.*

85 *Laudabile est sustinere tormenta, vt secretum seruetur.*

86 *Quæ sit occasio proxima, & quæ remota.*

87 *Aliud est aliquem habere consuetudinem aliud occasionem peccandi.*

88 *An idem inditium sit faciendum de illo, qui in propria domo, & qui in aliena, sed ad suum arbitrium, detinet concubinam.*

89 *Quando existens in occasione proxima possit absolui.*

91 *Existens in occasione proxima, & nolens illam relinquere non est absoluendus, quia præsumitur periculum peccandi velle.*

92 *Quoties possit absolui existens in proxima occasione, si promittat de cætero non peccaturum.*

93 *An pluries admonitus, & promisit relinquere occasionem proximam, & non fecit, sit iterum absoluendus si exhibeat signa doloris.*

94 *Quid si nullam habeat caussam non tollendæ occasionis.*

95 *Qui vult caussam, ex qua regulariter sequitur effectus, videtur velle effectum.*

96 *Quando sit verum, quod pœnitenti pro se, & contra se standum est.*

97 *Pluries admonitus de occasione tollenda, & non abstulit, existente caussa rationabili an sit absoluendus.*

98 *Existens in occasione proxima, vel periculo peccandi se obijciens vrgente caussa non dicitur amare periculum, ideò est absoluendus.*

99 *Etiam si sæpius lapsus sit.*

100 *Proponitur casus notabilis.*

101 *Alter casus similis proponitur.*

102 *Filius non potest deserere parentes in casu, vt ibi.*

103 *Quomodo in hoc facto Confessarius potuerit errare.*

104 *Solutio totius difficultatis.*

105 *Quomodo quis teneatur consulere potius animæ suæ, quam famæ.*

106 *Ex eiectione concubinæ è domo raro potest illam eijcienti contingere infamia, & probatur.*

107 *Vis illata puellæ ne discedat è domo illam excusat, & potest absolui, licet perseueret in occasione.*

Mulier in proxima occasione peccandi, quam vellet relinquere, & non potest, an sit absoluenda.

LXXI.

1 EX † duabus fratribus Fabio, & Constantio alter negotiorum caussa Neapoli moratur, alter verò Mediolani vbi paternam habent sedem, & domicilium. Sed qui Mediolani habitat Fabius domi retenta quadam puella, ex ea tres filios suscepit, estque eius factum toti viciniæ notorium, sed ante actæ vitæ scandalosæ pænitens saniori consilio vitam mutans cæpit honeste viuere, & integro triennio Sacramenta frequentans morum mutatione simul cum puella, ex qua filios suscepit hoc assequitur, vt nemo quidquam mali amplius de illis suspicetur, imò honestam famam, quam inhoneste viuens amiserat recuperarunt. Interim Neapoli rediens Constantius domi reperiens eandem puellam, quam adamauerat Fabius eius frater cæpit etiam ipse perdite amare; & grauidam reddit. Plebs nihil mali de Constantio suspicatur, quandam enim præsefert externam deuotionis ostentationem, quæ non patitur male suspicari, sed totam culpam reijciens in Fabium certo credit iterum esse lapsum; attamen est omninò innocens. Rogat, imperat, vim etiam aliqualem infert Fabius puellæ, vt ex illa veritatem facti eruat, asserit se potius mori esse paratam, quam complicem reuelare. Aduenit tempus partus, periclitari solita vult se præmuniri Sacro pænitentiæ Sacramento. Adit confessarium, factum exponit, petit, quid sibi facto opus sit. Inquirit Confessarius an si permittat eam in eadem domo morari sit à peccato victura aliena, respondit se adeò deperdite amare, & amari, vt quotiescumque datur occasio, posita quacumque deliberatione, semper labantur vtrique; Hoc audito imperat Confessarius separationem. Asserit mulier se neq. hoc posse præstare, dolere quidē de preterito, &

libenter occasionem relicturam si posset, sedà Fabio
ita custodiri, vt è domo non sinatur egredi, adhibitis
custodibus, qui exitum prohibeant, ideò etiam domũ
accersisse eundem confessarium, quod ideò facit quia
si discederet mulier è domo, plebs magis firmaretur
in sua opinione, quod ideò discederet quia cum ipso
iterum esset lapsa, quæ neque ipsi mulieri iureiuran-
do affirmanti non ex Fabio esse grauidam vult fi-
dem præbere. Quærit Confessarius quid in hoc ca-
su sibi faciendum sit. Instat tempus partus, & ideò
periculum mortis solet enim semper maxime pericli-
tari. Instat occasio proxima. Non potest illam re-
linquere vi enim detinetur. Fabius non cognita ne-
cessitate discedendi, vt honori suo consulat, non vult
permittere discessum. Si factum Constantij detegatur
maximæ inter frater suborientur inimicitæ, & fortasse
aliquid peius. Neque mulier potest promittere de cæ-
tero non lapsuram experientia docta. Adest scanda-
lum plebis. Si complex reueletur, reuelatur pecca-
tum secretum, & infamiæ nota inuritur Cõstãtio quia
apud omnes bene audit. Quid aget Confessarius, cum
iam mulier ter, aut quater, confessa promiserit emen-
dationem, & tamen semper in deterius prolapsa sit?
Casus est difficilis, & multis difficultatibus implexus,
3 ideò videbimus. † An plebis scandalum sit tale,
quod Fabius teneatur vitare, & tollere, & ad hoc vi-
debimus an per triennalem bonam conuersationem,
sit iterum assequutus deperditam bonam famam. Se-
cundò An inique agat non permittendo illam exire,
è sua domo. Tertio An Confessarius possit egressum
imperare si timeatur futurum quod Cõstantij crimen
detegatur, & simul videbimus an mulier teneatur re-
uelare saltem Fabio si inimicitiæ sunt subsequturæ.
Quartò quæ sit occasio proxima, & quæ remota.
Quintò detegentur modi quibus potest in hoc casu
peccare Confessarius. Sextò an vis illata a Fabio, mu-
lierem excuset. Septimò tandem trademus quid agẽ-
dum sit in hoc & in similibus euentis.

4 Scio † prudentem confessarium statim esse respon-
surum, quod facile hæc omnia incommoda possunt
vitari si Constantio suadeatur discessus Mediolano, &
negotiorũ caussá pretendens iterũ repetat Neapolim.
Sed quid si Constantius nollet discedere, vt de facto
non vult detentus validissimis amoris vinculis, & tur-
pitudinem suam contegens hac ratione, quod si disce-
dat frater vel plebs sit de se male suspicatura? & nul-
lo modo possit adduci, vt discedat, vt in facto suppo-
nitur? & certe esse valde probabile quod eius fama
periclitaretur, si ipso discedente ad facta facta admit-
teretur mulier, & alter frater domi commoraretur:
est ergo ad solutionem propositarum difficultatum
accedendum.

5 Ad primam. † An scandalum sit tale vt pro eo tol-
lendo teneatur Fabius permittere mulierem è sua do-
mo exire vt exacte soluatur, & simul cætera quæ hic
sunt agenda de scandalo tradam scandali definitio-
nem, & eius particulas exponẽs scandali naturam ex-
planabo D. ergo Thomas 2. 2. quæst. 43. art. 1. & D.
6 Hier. & Gloss. Matth. definiunt † scandalum quod sit
opus minus rectum præbẽs proximo occasionem rui-
næ, & notat Cardinal. Clem. 1. de off. od. & Doctor.
super illud Matth. 15. scis quia pharisæi, audito hoc
7 verbo scandalizati sunt. † dicitur autem scandalum à
scandalem voce græca, quod est, offendiculum, vel im-
8 pactio pedis, & ita communiter. Dicitur † opus, quo
intelligitur dictum seu factum, seu omissio dicti, vel fa-
cti. Qui ergo facit vel dicit aliquid vel omittit dicere
vel facere aliquid, ex quo dicto, facto, vel omissione
proximis datur occasio ruinæ, dicitur scandalizare.
9 † Dicitur minus rectum, quia ad scandalum actiuum
requiritur, quod opus, idest dictum factum, vel omis-
sio, quibus scandalum præbetur, sint mala, vel saltem
10 habeant speciem mali. † Si enim opus non sit malum,
nec habeat speciem mali, ex illo non potest oriri scan-
11 dalum intellige tamen actiuum. † Dicitur præbens oc-
casionem ruinæ. Quia nisi sequatur ruina proximi ex
opere vel saltem timeatur probabiliter successura, &
actio sit talis, quod ruina possit timeri, non erit scanda-
lum, intellige tamen de scandalo; quod indirecte da-
tur, non autem de illo quod directe, vt infra. Dicitur
12 præbens † occasionem ruinæ, quia ad hoc, vt sit scan-
dalum nõ est necesse quod sit caussa, sed sufficit quod
13 sit occasio, potest tamen etiam esse caussa. † Sed ad-
uerte quod si opus tuum sit caussa scandali, v.g. ex tuo
consilio oritur ruina teneris etiã ad damna, vt dicitur
in tractatu de restitutione; si verò sit tantum occasio
14 ad damna non teneris peccas tamẽ vt infra. † Dicitur
etiam præbens occasionẽ ruinę quia non satis est opus
sua natura esse tale quod possit esse occasio ruinæ; sed
debet esse factum tali loco, tali tempore, coram talibus
personis, quæ inde ruinam sint passuræ. Ex quo, fit
quod, si quis aliquid diceret, vel faceret, vel omitteret
quod ex se possit esse occasio ruinæ, nisi tamen ruina
probabiliter timeatur, non erit scandalum, vt v. g. Si
videntes vel audientes, ita sint in bono stabiles, vt nul-
lo modo timeatur fore, vt inde ruinam patiantur, vel
sint ita moribus perditis, vt alienum peccatum nihil
eos immutet. Nauar. cap. Consideret §. Aduerte nu.
9. de Pænit. Sanchez lib. 1. in Decalog. cap. 6. num. 7.
& Sancius in select. disp. 48. num. 11. qui multos refert.
15 † Dicitur etiam præbens occasionem ruinæ, quia si
ex opere tuo nihil excitetur præter admirationem, &
rumorem, non erit scandalum, quia ibi non est ruina, si
subsit occasio. Sancius d. disp. num. 45. quare, si ex eo,
quod quis publice comedat carnes die Veneris, aut
tempore quadragesimę, vel quia religiosus frequenter
domum alicuius mulieris suspectæ, non inde alij reli-
giosi, aut homines sumant occasionem ruinę; sed tan-
tum admirationem, & detestationem illius perditæ
actionis; hoc non erit scandalum idem Sancius loc. cit.
num. 45. & magis clare disp. 46. nu. 11. & sequitur Ca-
stropalao de Charitate tract. 6. disp. 6. punct. 1. nu. 5. &
alij ab illis relati, & Nauarrus asserens sum. c. 14. nu. 31.
absque caussa necessaria vel vtili frequentantem do-
mum alicuius mulieris suspectæ, & moniales clausurã
non obseruantes frequenter inuisentem; Item domi
detinentem mulierem siue cognatam siue extraneam,
etiamsi non cognitam peccare peccato scãdali, si po-
pulus aliquid mali de muliere illa suspicetur, intelli-
gendus est hoc asserere, quia præsumẽdum est ex his
artibus non solum admirationem rumorem, vel sini-
stram opinionem, & loqutionem oriri, sed etiam aliud
graue peccatum, vt est virtutis, & status religiosi con-
tempus, & intentio liberius agendi, ita Castropalao lo-
16 co citato. Scandalum † est duplex actiuum, & passiuũ,
quod solet etiam dici datum, & acceptum. Scandalũ,
actiuum, seu datum iam est definitum, quod sit opus
minus rectum præbens occasionem ruinæ. Scandalum
passiuum, seu acceptum est peccatum quod commit-
titur ex sola malitia peccãtis arrepta occasione ab ali-
quo opere, quod non habet vim præbendi talem oc-
casionem. Seu est ipsamet ruina, quam proximus sine
caussa sibi acquirit, quod etiam dicitur scandalũ pha-
riseorum, quod accidit quando proximus nulla data
occasione legitima; sed ex sola sui malitia ruit, vt pha-
risei faciebãt ex actionibus Christi, qui ex operibus il-
lius bonis scandalizabantur propter sui malitiam, dici-
tur etiam scandalum pusillorum; quod est quando ex
opere alias bono sumit proximus occasionem ruinæ,
vel quia ignorat opus bonum esse, vel, quia ipse fragilis
est, vt quando ex ornatu fœminæ licito labitur fragilis,
ex fragilitate, & prauus, ex malitia, ex ignorantia ille
17 qui ignorat talem ornatum licere. † Scandalũ actiuũ
est duplex Generale, & spetiale, quod alio modo dici-
tur directe volitum, & volitum indirecte. Scandalum
Generale seu indirecte volitũ, est peccatum, ad quod
aliquis alterum inducit seu prębet occasionem non in-
tendendo eius ruinam spiritualem. Nunquam enim
potest contingere scãdalũ nisi ruina spiritualis proxi-
mi succedat, vel probabiliter timeatur successura, si

enim

enim ista cessent cessat, & scandalũ, vt vnioersi tradunt
Doctores, & supradictũ cũ. D. Tho. 2. 2. quæst. 43. art. 1.
intellige tamen de scandalo indirecte volito scandalũ
vero spetiale seu directe volitum est peccatũ ad, quod
aliquis alium inducit intendens illius ruinam, & spiri-
tuale damnum ita Vasquez par. 2. disp. 102. cap 4. & alij
& ratio est, quia speciale peccatum constituitur in or-
dine ad spetialem finem & per appositionem ad spe-
tialem virtutem & perfectionem ad hoc ergo vt com-
mittatur spetiale peccatum scandali debet intendi rui-
18 oa spetialis proximi. † Potest autem ruina proximi in-
tendi tripliciter 1. Directe intendendo ruinam proxi-
mi qoatenus illius ruina est, estq; hoc scandalum sa-
thanicum .) Sathanas enim hoc modo ruinam homi-
num intendit. 2. Intendendo quidem ruinam proxi-
mi directe non quatenus eius ruina est, sed quatenus
eius ruina tibi vel alteri vtilis est. 3. Potest intendi indi-
recte estq; quando intendis actionem ex qua præuides
proximum esse casurum vel probabiliter times casurũ,
19 † Scandalum passiuum nulli particulari virtuti aduer-
satur, sed vagatur per omnia vitia, nihil enim est aliud
quam peccatum scandalizati, quodmodo vni modo
alteri virtuti aduersatur aliquando Iustitiæ aliquando
Religioni aliquãdo temperantiæ & sic de cæteris nec
particulare peccatum constituit & in hoc omnes con-
20 ueniunt. Difficultas est de scandalo actiuo † an alicui
virtuti spetiali opponatur & ideo constituat particu-
lare peccatum. In quo certum est esse particulare pec-
catum ex suo genere mortale si sit directe volnũ idest
ex affectu vt proximus labatur in ruinam spiritualem
estq; contra beneficentiæ vel misericordiæ virtutem,
cum enim habeat spetialem deformitatem effectus il-
le quo ruina proximi vt illius malum est, intenditur ne-
cessario est dicendum aduersari alicui virtuti, nõ cha-
ritate formaliter quia non est ex displicentia personæ
erit ergo contra beneficentiam seu misericordiã nulla
enim videtur esse alia, coi possit aduersari. Si enim hic
effectus quo proximi ruina intenditur erit ex displicẽ-
tia proximi erit actus odij charitati contrarius. Si autẽ
quia tibi vel alteri vtilis erit formaliter contrarius bene-
ficentiæ, seu misericordiæ quæ inclinat ad remotiendã
miseriam proximi, quia illius malum est neq; enim ne-
cessarium est talem remotionem fieri ex complacẽtia
ipsius, quia tunc esset actus charitatis, sed sufficit, quod
talis effectus oriatur ex amore concupiscentiæ quia vi-
delicet sibi vtilis est, quod sufficit ex D. Thom. cõmu-
niter recepto. 2. 2. q 43. art. 3. Non nego tamen aduersa-
ri etiam virtuti contra quam scandalizatus agit si enim
ex tuo opere intendis scandalizatum ruere in libidinẽ
quæ castitati aduersatur etiam tua intentio aduersa-
bitur eidem virtuti. Ex quo fit, quod si aliquem verbis
vel factis moues ad peccatum ea intẽtione mala quia
malum illius est, non solum remanes obligatus cõfiteri
peccatum ad, quod mouisti proximum sed etiam illam
malam intentionem, qua illum mouisti Sanchez lib. 1.
in Decalog. c 6. n. 3. 6 8. Vasquez & alij & à fortiori si
illa mala intentio fuerit ex displicentia personæ teneris
id exprimere, est enim spetialis actus odij aduersans
charitati Sanchez vbi supra. Quod si non intendeas
ruinam proximi directe aliqui censent esse tãtum vnũ
peccatum; Alij vero esse duo certum est suo opere aliũ
inducẽtem ad peccãdum peccare eodem peccato quo
peccat scandalizatus idest esse reum eiusdem peccati,
quia qui est caussa illius peccati est reus eiusdem siue
hoc fiat verbis factis vel exemplo Sanchez loc. cit. n. 4.
Quæ vera sunt de inducente ad peccata quæ sine com-
plice possunt admitti vt furtum &c. Quid autem dicẽ-
dum de alijs quæ necessario cum complice committũ-
tur vt adulterium &c. ad ista inducens licet ruinam nõ
intendat, eritne reus vnius tantum vel duorum pecca-
torum? non cõueniunt Doctores. Aliqui putãt peccare
vnico tantũ peccato & esse reum illius tantũm, quod
committitur cum scandalizato. Alij vero putant pec-
care duplici peccato nempe eodem, quo peccat scan-
dalizatus estq; contra eandem virtutem, & peccato
cõtra charitatem saltem generaliter mihi videtur pro-
babile, quod vnico tantum peccato peccet opposito ei-
dem virtuti, cui apponitur etiam peccatum illius, qui ad
peccandum inductus est intellige, quando non inten-
ditur directe ruina. Attamen
21 Nota ex Castropalao loco cit. p. 3. nu. 7. Quod aliquę
sunt virtutes quæ in voluntate consumantur aliæ vero
in opere externo. Quæ in voluntate consumantur vt
charitas misericordia obedientia gratitudo illis vt vi-
tia contrarientur formaliter debent esse ex contrario
motiuo & obiecto circa, quod ipsæ virtutes procedunt
v.g. ex gratitudine teneris seruire Deo ob beneficia ac-
cepta, vt ergo actum gratitudinis exerceas, debes ser-
uitium præstare in recognitionẽ beneficij accepti alias
non eris formaliter gratus. Item obedientia obligat te
mandata superiorum exequi, & si vis formalem actum
obediẽtiæ exercere debes obedire superiori, quia præ-
ceptum tibi imponit, & sic de cæteris. Eodem modo
si peccas contra easdem virtutes nõ eris formaliter in-
obediens nisi transgrediaris præcepta superioris intẽ-
tione trãsgrediendi vel cõtradicendi superiori, quod vt
vt clarius intelligas. Aduerte 2. te posse dupliciter vir-
tuti contrariari, vel contrariando eius obligationi, &
præceptis, vel non solum contrariando eius obligatio-
nibus, & præceptis, sed etiam eius formali obiecto, v.g.
charitas imperat, & obligat ad non offendendum Deũ
neque proximũ si Deum, vel proximum offendis pec-
cas quidem contra charitatem, sed eius formali obie-
cto non es contrarius, sed vt sis formali obiecto con-
trarius requiritur, quod offensam velis ex displicentia
Dei, vel proximi. Item obedientia te obligat præce-
ptis superioris obedire vnde si non obedias peccas cõ-
tra obedientiam, sed aduersus formale obiectum obe-
dientiæ non facis nisi violes præcepta qoatenus præ-
cepta. Virtutes autem, quæ in opere externo consu-
mantur, vt est Iustitia; Pietas temperantia, & aliæ si-
miles nihil aliud respiciunt, quam actum externum.
Quocumque enim motiuo des vnicuique suũ exerces
actum Iustitiæ quocumque fine ieiunes elicis actum
temperantiæ, & sic de cæteris, quotiescumque enim
aliquos actos huiusmodi elicis ductus honestate ipsius
actum virtutis exerces, quibus positis respondet indu-
centem suo exemplo dicto, vel facto alium ad peccan-
dum peccare eodem peccato, quo peccat scandaliza-
tus, & præterea peccato non quidem contra obiectum
formale, sed cõtra præceptum aliarum virtutum, qua
distinctione nititur concordare discrepantes senten-
tias. Sed expendamus omnia verba, quod maxime
vtile erit nostræ propositæ quæstioni. Scandalum er-
go est. Opus. Nomine operis diximus intelligi di-
ctum, vel factum, vel omissionem. Minus rectum,
idest quod sit malum, vel habeat spetiem mali. Quod
quia valde refert intelligere quæremus, & soluemus se-
22 quentia. † P. An sit malum parato committere maius
malum suadere minus, & sic suadens peccãs peccato
scandali: Certum est primo, quod si paratum inferre
magnum damnum potes à damno magno inferendo
alia via amouere quam suadendo minus non debes
minus suadere. 2. Paratum occidere Paulum nõ debes
vt Paulo parcat inducere ad occidendum Petrum in
primo omnes conueniunt nec vllus discrepat de secun-
do. Ratio est quia tertio damnum infers & commu-
niter tenent Doctores præter Vasquez in opus. de scã-
dalo, dub. 2. num. 14. An autem parato occidere Petrũ
possit suadere furari eorum Paulo; si Paulus sit obligatus
rem suam & etiam vitam exponere pro Petro conce-
deret Vasquez loco cit. Nauar. lib. 3. de rest. cap. 4. not.
4. num. 25. Sanchez de matr. lib. 7. disp. 11. nu. 24. & ra-
tio videtur esse, quod Paulus non potest iure conqueri
de tali damno quia adhuc tenebatur illud subire: sed
non posse putat probabilius idem Castropalao loco ci-
tato punct. 6. num. 3. ea ratione ductus. Quod licet Pe-
trus teneatur pro Republica diuitias & vitam expone-
re, attamen grauiter peccat, qui hoc damnum infert.
23 Ego tamen puto hanc rationem non esse efficacem. †
Quia

Quia aliud est inferre damnū aliud parato inferre con-
sulere minus semper enim potest cooqueri, quod illi
damnum inferat, quia tenetur non inferre nec sibi, nec
reipublicæ. Non sic autem de consulente minus malū
vni parato inferre alteri, quia in casu proposito illi non
24 infert iniuriam, † quod si ille, qui damnum est illaturus
sit quidem determinatus illud inferre Petro, vel Paulo
sed indeterminatus cui illorum determinate sit illatu-
rus an possit suaderi, quod minus est. Respondeo non
posse suaderi vt v.g. parato furari à Petro diuite vel à
Paulo paupere nō poteris suadere, quod minus est, quia
vere es caussa illius damni. Poteris tamen illi dicere
minus malum esse furari à diuite, quam à paupere &
alia huiusmodi sed suadere non poteris Sanchez loco
cit. & Lessius lib 2. cap 13. dub. 3. num. 22. 3. Certum
est etiam parato inferre magnum malū licere propo-
nere materiam minoris mali aduerte me dicere non
suadere minus malum sed proponere, quia proponen-
do minus malum, non illud suadetur, sed tantum ostē-
ditur modus, quo grauius potest euitari, qui modus li-
cet sit malus non illicite tamen proponitur quia propo-
nens non est caussa, quod illud malum perpetretur
Couar. 4. decret. p. 1. cap. 4. in prin. Caiet. 2. 2. quæst. 78.
art. 4. not. 3. Sanchez de matr. lib. 7. disp. 11. nu. 19. Les-
sius de iust. lib. 2. cap. 13. dub. 3. nu. 22. & alij, & hoc mo-
do excusant actionem Loth asserētes proposuisse mi-
nus malum, vt euitaret nefandum; Sed rectius fortasse
25 excusabitur si dicamus † Loth neq; proposuisse filias,
vt ijs abuterentur illi pessimi homines neq; aliquod pe-
riculum eis timuisse, sed, quod ea verba protulerit ad
ostendendam criminis enormitatem, quasi diceret,
prostituerem potius has meas filias, quā facinus adeo
scelestum permittere, sicuti irato, & intentāti aliquod
malum solemus dicere interfice me, non, quia propo-
namus mortem nostram sed vt ostendamus quam sit
inconueniens, quod iratus intendit. Non est ergo dif-
ficultas de proponente, sed de consulente & expresse
26 suadente minus malum parato committere maius. †
An ex. gr. parato adulterari liceat suadere fornicari,
&c. & omissis sentētijs pugnantibus. Dico licere, qui-
dem suadere minus malum parato inferre maius ei-
dem, vt ver. gr. Petro parato occidere Paulum, vt ei
pecuniam furetur, potes non solum suadere furtum, vt
necem omittat, sed potes præterea adiuuare ad eam
actionem materialiter sumptam eo, quod non adiuues
in actione, quæ de se mala sit, & illicita, sed potius bo-
na & honesta, vt à te procedit, ita Vasquez de scand.
dub. 2. num. 14. & Sanchez cit. nu. 18. & ratio est, quia
non consulis directe ad minus malum, sed ad abstinē-
dum à maiori neq; determinas voluntatem delinquen-
27 tis ad malum, quod non esset perpetraturus. † Aduerte
tamen, quod potes adiuuare in actione materiali in
ordine ad ea in quibus potest supponere tacitum con-
sensum illius, qui maius, & minus damnum esset pas-
surus consulendo minus, nō tamen in ijs in quibus ipse
patiens, non potest consensum præbere, vt parato oc-
cidere & furari potes consulere, & adiuuare ad actio-
nem materialem furti; non potes tamen adiuuare li-
cet possit consulere vulnerari, quia consulere non est
de se malum, vt esset adiuuare vulnerationi, quia adiu-
uares ad id, quod est intrinsece malum, & ad, quod nō
potes supponere tacitum consensum cum non possit
dari Vasquez loco citat. & alij. Quod autem non pos-
sis suadere minus malum parato cōmittere maius nisi
etiam sit paratus committere minus item probatur.
Quia vere es caussa illius mali, quod consulis cum vere
28 peccantem ad illud inducas. † Quod si D. August. rela-
tus in Cap. si, quod verius 33. q. 2. asserat volentē occide-
re vxorē & ducere concubinam debere vitare vtrūq;
nec debere vnū pro altero perpetrare est enim vtrūq;
nefarium, si tamen sit facturus, quod non licet, iam fa-
ciat adulterium & non faciat homicidium, ex quo vi-
detur inferri, quod liceat suadere, quod minus est. Re-
spondetur Augustinum non suadere, sed docere, do-
cet enim, quid sit minus, quasi dicat. Qui vult commit-
tere homicidium & adulterium deberet ab vtroq; ab-
stinere attamen, si quid vult facere, minus malum est
homicidio adulterium, quomodo potius docet quam
suadeat: Ex dictis sequitur, quod si parato furari à pau-
pere pecuniam suadeas furari diuiti etiam in genere
non explicando personam diuitis adhuc peccas quia
29 adhuc es caussa illius damni. † An vero in hoc casu te-
nearis ad restitutionem negaret Sanchez licet con-
cederet hoc modo consulentem peccare, quia licet
consilium sit malum in modo, quia est contra cha-
ritatem quæ obligat ad vitanda omnia mala est tamen
bonum, quoad substantiam, quia est de minori malo
in comparatione maioris. Si vero sequaris dicta ex Ca-
stropalao est distinguendum, vel suades, vel proponis
si suades teneris, quia adhuc es caussa illius damni. Si
vero tantum proponis non teneris secundum superius
dicta, sequitur videndum secundo.

30 † An ornatus fœminæ sit malum, vel habeat spetiem
mali, vt sit vitandus, ne scandalum oriatur, & resoluen-
do. Dico, quod, si mulier se ornet, & præsentet se homi-
nibus animo excitandi, & roborandi hominem ad
amorem illicitum, peccat mortaliter, quia finis, à quo
actus sumit speciem est iniquus, dixi ad illicitum amo-
rem, vt inuerem meretrices aspectibus alienis se ræpre-
sentantes, vt ad inhonestum trahant amorem pecca-
re, non vero vxorem, quæ se ornat, vt viro placeat, &
31 hoc certū est. † Neq; obstat factum castissimæ Iudith
se ornantis, vt Holofernes caperetur laqueo oculorum
suorum in illa, vt textus loquitur, quia etiam secundum
eundem textum omnis illa compositio non ex libidine,
sed ex virtute processit intendebat enim secundum
Glossam ibi, quod Holofernes caperetur tantum ad
32 amorem honestum. † Si vero ornatus est iuxta quali-
tatem personæ nec intendat allicere ad inhonestum
amorem mulier sic ornata offerens se aspectibus ho-
minum, licet sciat ab aliquibus turpiter esse adaman-
dam modo non intendat, non peccat, esset enim nimis
durum priuare libertate se ornandi, & ad perpetuum
carcerem domus condemnare mulierem cum se orna-
33 ret, ob alienam malitiam, dixi si ornatus † sit secundū
statum, quia si excederet, peccaret venialiter Sanchez
lib. 1. in decalog. cap. 6. num. 17. & communiter. Dixi
etiam si sciret se ab aliquibus turpiter esse adamandam
& eorum aspectibus se se offerat cum hac tamen limi-
tatione, dummodo aliqua honesta caussa aspectibus
se præsentet, vt v.g. vt Ecclesiam adeat, consanguineas
vel amicas vrbanitatis caussa inuisat, vt animum re-
34 creet &c. † quia si tantum leuitate ducta circumcur-
set, & nulla honesta ratione excitetur tunc peccaret si
scire se inhoneste adamatam iri & non abstineat. Quia
ex charitate damnum proximi vitare tenemur, cum id
commode possit. Neq; releuat, quod priuetur liberta-
te vagandi, quia ista non est sufficiens caussa excusan-
di, nisi habeat honestam caussam vagandi. Sicuti enim
non est priuanda mulier sua libertate, quia male alius
illa vtatur, si honestam habeat caussam illius exercen-
dæ; ita illi non debet esse durum eadem priuari ob bo-
num proximi, si nulla subsit caussa honesta, neque
excusatur licet ipsa sibi suadeat excusari, quia reputat
molestū, quia illa otiosa & vana circumcursatione pri-
uari non debet reputare molestum ad euitandum scā-
dalum proximi.

35 3. Videndum. An facere aliquod opus consilij, vel
præcepti ex quo proximus scandalum sumpturus sit
malum, vel habeat spetiem mali ita vt illud possis re-
linquere ne proximo scādalum sequatur. Prius de præ-
cepto, deinde de Concilio & cum præceptum aliquan-
do sit negatiuum aliquando sit positiuum de vtroq; vi-
debimus. Nota tamen aliud esse posse relinquere aliud
teneri relinquere, quod tenearis, vel non, iam dictū est.
An vero possis relinquere nunc dicemus & ratio est,
quia ad præcepta teneris, videndum ergo an posito,
quod ex tua opere bono sit scandalum oriturum, vt
illud euites possis præceptum non adimplere. De præ-
ceptis ergo & primo de negatiuo præcepto. Dico, quod
ob

ob nullam causam eius obseruantia debet omitti, vt scandalum euitetur, non enim licet fornicari, occidere, furari, &c. huiusmodi, ne proximus scandalizetur, quia non sunt facienda mala, vt eueniant bona. De præcepto affirmatiuo Couarruuias reg. peccatum part. 1. à n. 4. affirmat cessare eius obligationem ob scandalum vitandum fauent Doctores asserentes ob scandalum posse omitti integritatem confessionis, & mouentur quia præceptum positiuum cessat vbi adest præceptum naturale, sed præceptũ de vitando scandalo proximi est naturale fundatur enim in præcepto naturali charitatis ergo cessabit præceptum positiuum vt istud seruetur.

Nihilominus dicendũ est nulla præcepta esse omittenda ob vitandum scandalum præcise D. Thomas 2. 2. quæst. 43. artic. 7. D Anton. 3. p. tit. 8. cap. 4. §. 5. Nauar. sum. cap. 14. num. 44. Vasquez pluribus relatis quæst. 43. art. 7. dub. 1. num. 4. Basilius de Leone de matr. lib. 5. c. 18. §. 2. num. 7. & probatur ex Cap. Qui scandalizauerit
36 de reg. iur. ibi † vtilius scandalum permittitur quam veritas relinquatur & videtur tradi ab Inno. 3. Cap. cũ ex iniuncto de noui oper. nunciat. vbi habetur opera illa quæ sine mortali peccato omitti non possunt non sunt pro vitando scandalo dimittenda, neq; ea debent psu vitando scandalo committi, quæ sine mortali cõmitti non possunt. Quæ sunt intelligenda etiam in casu quo scandalum oriretur alioqui esset responsio inutilis decideret enim, quod esset per se manifestum, & ratio est, quia huiusmodi scandala non sunt data, sed accepta, ergo in his casibus non cessat obligatio præcepti Ideo mulier etiamsi credat adamari à viro non ob id debet omittere sacrum ne adametur. Ad ea vero quæ possunt obijci dico non cessare obligationẽ audiendi sacrũ &c. quia nec sunt mala nec habent spetiem mali & scandalum est acceptum non datum, ex sua malitia enim non ex ea occasione inijcit se scandalizatus in ruinam, non trahitur.

37 Non cessat ergo obligatio, præcepti nec negatiui nec positiui ob scandalum alterius. † An vero debeamus abstinere ab operibus consilij nec proximus scandalizetur. Respondeo vel proximus peccat ex malitia vel ignorantia affectata vel ex ignorantia & passione: Si primo modo peccat non debemus abstinere, si enim ruit suæ imputet malitiæ. Si vero 2. modo debemus abstinere, quoad moneatur, cum enim ad salutem necessaria non sunt, quæ omittuntur, ter aut quater videntur posse omitti ob salutem proximi, nec ita omittens merito carebit si id charitate proximi faciat post admonitionem vero non tenetur, quia sibi debet imputare si cadat. Nunquam tamen est timendum peccatum ex ignorantia, vel infirmitate nisi cognoscatur qualitas & conditio personæ de qua timetur ista. Et de particula
38 opus malum, vel habens spetiem mali, sequitur, † præbens occasionem ruinæ pro qua particula videndum.

1. An publice peccans dicatur præbere, & præbeat occasionem ruinæ, vt sit reus scandali Nauar. sum. c. 14. num. 33. Ad peccatum mortale requirit aliquam determinatam personam esse inducendam, nec sufficere credere aliquem generaliter esse peccaturum, & videtur probari ex Cap. Ossius de electione vbi habetur non esse peccatum suspicari etiamsi nulla adsit ratio suspicandi, in vno oppido aliquem indeterminatũ male viuere, suspicari vero de aliquo in particulari sine ratione certe non licere, ex quibus videtur posse inferri publice peccantem non esse reum peccati scandali. Est tamen omnino dicendum publice peccantẽ esse reum peccati scandali generalis, quod opponitur virtuti charitatis saltem reductiue, qua, vt Regina omnium virtutum teneor non facere aliquid, quo Deus offendatur & eius amicitia deperdatur, publice autẽ peccans de se mouet ad malum & ad contemptum virtutis, & ad liberius viuendum, quod si non sequatur est per occidens, Sanchez lib. 1. in decalog. cap. 6.
39 num. 37. & † tenetur sic operans in confessione aperire se publice peccasse, vt periculum cui se exposuit alterius ruinæ manifestat, quod si sciret numerum personarum, & speties peccatorum, & numerum personarum & speties peccatorum teneretur aperire, vt detegeret complere malitiam sui scandali. Si vero sciret suo facto quamtumuis prauo neminem esse mouendũ ad peccatum vel tantum ad veniale, vel omnino cessaret scandalum, vel tantum teneretur ad veniale, Sanchez loc. cit. n. 10. & Sancius disp. 46. nu. 11.

40 2. † Videndum an sis præbens occasionem ruinæ sic alteri offers occasionem peccandi, vel oblatam nõ tollis cum possis: sed quia hoc potest fieri, vel vt proximus delinquat; vel tantum vt in delicto deprehensus corrigatur. Vel vt te ipsum serues indemnem: Rursus ista possunt fieri, vel tantum permittendo. Vel etiã occasionem præbendo ideo de omnibus est dicendum. & quidem

Si offeras, vel non auferas, cum possis, occasionem peccandi, vt proximus delinquat certum est te peccare ratione mali finis, quo proximi ruinam intendis. Si vero permittas peccatum, vt proximus in eo deprehendatur, & deprehensus puniatur adhuc peccas, quia ista permissio peccati non potest sufficienter cohonestari pęna, quæ cum infligatur tantum in pęnam commissi delicti de sua natura non videtur habere vllam rationem, qua permissio antecedentis delicti posit honestari Medina C. de reb. restitu. quæst. 12. Sanchez, & alij relati à Castropalao. loco cit. p. 5. num. 2. Poteris tamen permittere, vt te serues indemnem, v. g. multi vnam deuastãt vineam permittitur vnum ingredi deuastantem, vt deprehensus ipse soluat pęnam, & alij deterreantur à vastatione. Idem & poterit custos Sancius disp. 35. num. 12. in selectis. eodem modo, vt seruet se indemnẽ maritus suspicans de adulterio vxoris, vel sciens secreto, ita tamẽ, vt nũ posit probare. potest permittere adulterium, vt adhibens testes in crimine comprehensam posit cogere ad diuortium, cum enim adulterio. vxoris maxima irrogetur marito iniuria, si cogatur cum ea habitare, ne cogatur videtur posse permittere adulterium, vt illam iniuriam posit propulsare Nauar. de rest. lib. 3 cap. 4 num. 104. Molina tract. 3. de iust. disp. 55. in fine: Potest item permitti peccatum alterius, vt in eo deprehensus corrigatur, nisi tamen alia sit via corrigendi Nauar. Sum. cap. 17. nu. 127. Nauar. de rest. lib. 3. cap. 4. num. 103. Sanchez alias referens lib. 10. de matr. disp. 12. num. 52. Nulla tamen debet esse alia via, & certa debet esse spes correctionis, vt spe firmæ emendationis sufficienter honestetur permisio delicti, & quia peccata non sunt permittenda, si qua alia ratione potest haberi emendatio.

Hæc de permisione, sed potest ne offerri occasio delicti, sicut potest modo dicto permitti, v. g. sicuti potest maritus permittere occasionem peccandi adultero, vt seruet se indemnem; potest eodem modo offerre occasionem. ex g. Sempronius tentat pudicitiam Cleliæ vxoris Caij poteritne Caius maritus conuenire cum vxore, vt fingat se acceptare adulterium, & essentiri Sempronio non quidem animo perpetrandi adulterium, sed vt deprehendatur Sempronius, & corrigatur, vel vt Caius, & Clelia se seruent indemnis, vel aliquo alio simili fine? Negant communiter apud Emanuel Sa verbo peccatum num. 7. Sanchez de matrimonio loco cit. num. 53. & apud alios. Quia hoc est cooperari ad malum, Sancius tamen disp. 35. nu. 12. concedit in aliquibus casibus vt si pater, vt filium in facto deprehendat, relinquat clauem in area quasi oblitam & in ea nummos reponat, tunc enim facit actionem indifferentem. Item si mulier adeo sit sollecitata ab aliquo probo, vt non possit se liberare vtendo æquiuocatione verborum quibus videatur assentire re tamen uera non assentiatur non uidetur peccare & Petrus Nauar. 3. de rest. cap. 4. p. 1. dub. ult. num. 104. in 2. editione existimat simpliciter licere ob dictos fines offerre occasionem peccandi raro tamẽ esse offerendã. Quia potest offerri aliquo medio indifferenti ut diximus de patre, uel utendo æquiuocatione, ut si mulier dicat, veni,

ostium

ostium erit apertum, licet enim videatur consentire, re tamen vero non consentit, potest autem vti æquiuocatione, quia habet iustam caussam, vel filium corrigendi, vel liberandi se ab importuna molestia & periculosa sollicitatione, & hoc videtur concedere tam in foro conscientiæ quam in foro fori Doctores, quos refert Sanctius loco citato; & l. si quis seruo C. de furtis dicitur posse seruum requisitum ab aliquo de furto committendo, nunciare Domino, & de consensu Domini aliqua ferre ei à quo fuit requisitus, vt hoc modo suadens furtū deprehendatur in furto. Vide tu an sit admittendum.

41 3. † An dicatur præbere occasionē peccandi, & ideo sit reus peccati scandali, qui subministrat indifferētia ijs male vsuro. Dico indifferētia esse, quæ tam in bonum, quam in malum finem possunt deseruire, vt gladius potest deseruire ad occidendum, & ad se defendendum. Idolo potest quis vti, vel in detestationem Idololatriæ, vel ad adorandum, ista ergo sunt indifferentia Siluest. verbo infidelitas quæst. 4. Sanchez lib. 1. in decalog. cap. 7. num. 6. Ex istis alia sunt, quæ regulariter ad malum deseruiunt, vt venenum Clauis falsa &c. Alia, quę communiter deseruiunt ad bonum vsum, vt arma, animalia &c. quibus tamē aliquando solent aliqui male vti, vt Commestio carnū tempore quadragesimę est omnibus christianis prohibita & ideo carnes eo tempore videntur destinari ad malum vsum.

Dico ergo neminem posse vendere præparare, vel subministrare indifferentia, quæ communiter, & regulariter ad malum solent deseruire, vt venenum clauem falsam & nisi constet ea non esse adhibenda ad malū vsum; quia tunc exponitur manifesto periculo cooperandi peccato, & præsumitur cooperari, quia illa communiter ordinantur ad malum; tenet Nauar. cap. 17. n. 36. Sanchez loco cit. num. 17. Indifferentia vero, quorū vsus regulariter est bonus, possunt ministrari, nisi constet de abusu, quia cum non possint esse mala, nisi quatenus malæ intentioni deseruiunt, & nemo debeat præsumi malus, nisi probetur, sequitur, quod possint ministrari præparari & vendi, nisi constet de malo vsu ita communiter cum D. Thom. 2. 2. quæst. 78. artic. 4. & quæst. 169. artic. 2. Sanchez. loco cit. nu. 3. Nauar. cap.

42 17. num. 195. † Deprehendes autem ex qualitate personarum & ex modo petendi res indifferentes an illarum vsus futurus sit bonus, vel malus. Et communiter præsumitur de bono vsu, si publice, & absq; affectatione petuntur, quomodo excusantur macellarij tempore quadragesimæ vendentes carnes & caupones parātes cœnas tempore ieiunij, non sunt enim præsumendi catholici soluere mandata, sed necessitatibus subuenire, nec caussas tenentur examinare ministrantes indifferentia Caiet. 2. 2. quæst. 147. artic. 4. Sanchez loco cit. nu. 34. Quod si tibi constet illum, cui subministras indifferentia esse ijs male vsurum, v. g. tu cęnam pręparas illi, quem scis esse fracturum ieiunium, quam tamen nisi preparares adhuc tamē esset fracturus idem ieiunium. Negant peccare plures vt Caietanus 2. 2. quæst. 147. artic 4. in fine Lessius lib. 4. de iust. cap. 2. dub. 4. nu. 24. & alij: & excusant præparantem & inuitantem ratio est. Quia illæ actiones de se non sunt malæ, sed tantum quatenus ordinantur, mouent, & adiuuant ad malum. In casu autem nostro nec adiuuant nec mouent, quia iam paratus est, etsi, q; solutus ieiunium, qui inuitatur, vel cui ministratur, ergo inuitans, vel præparans non peccat. 2. Eatenus potes obligari non ministrare, quatenus excuses peccatum proximi, sed in hoc casu non excusas. 3. Neque obligaris ad restitutionem committendo furem alias furtum sine tua societate patraturum, ergo neq; peccas ministrando cœnam alius ieiunium soluturo Sanchez distinguit, lib. 1. cap. 7. nu. 16.

43 † duplex genus actionum, alterum remote tantum ad peccatum concurrentium, alterum autem magis proxime. Primi generis sunt parare mensam, apponere cibaria soluturo ieiunium, vendere agnum sacrificaturo & alia huiusmodi; secundi vero generis sunt inuitare ad cœnam, admouere scalam furari volenti, gladium prębere occidere parato, humeris sustinere ingredientem per fenestras ad peccandum, & similia. Has secundi generis actiones non excusat Sanchez à peccato mortali generalis scandali, quia ita proxime accedunt malo, vt malæ dici possint, nisi excusentur aliqua vrgenti caussa. Illas vero primi generis excusat à mortali & culpat de veniali; Quod non sit culpa mortalis, probat, quia videtur leuis cooperatio, quod vero sit venialis, quia cooperando omittis quoddam monitionis genus, quod faceres negando, & præterea diuinum amorem nō solum obligare asserit ad cooperandum bono, quando adsunt alij cooperatores, sed etiam ad non cooperādum malo, licet alij adsint cooperatores, Suarez tamen de charit. disp. 10. sect. 4 num. 2. & sect. 4. nu. 5. nullas supradictarum actionum excusat à mortali ex eo tantum, quod proximus adhuc esset sine tuo auxilio peccaturus, ratio est, quia ex eo, quod proximus sine te sit peccaturus, non tollitur, quin vere eius peccato cooperaris subministrando cœnam, inuitando, scalas parando, & cætera præstando, ergo peccas. Ego tamē puto non peccare: & probando noto me posse concurrere, vel ad determinationem peccati, & huic non cooperor. quia determinatio est iam facta, vel subministrando, vel inuitando ad indifferentia, vt ad cœnā &c. & licet talia præstando cooperer non tamen cooperor peccato, quia peccatum non intendo; sed tantū necessaria præbere, quibus si abutitur proximus, sibi imputet non mihi, neq; eius malitia mihi debet culpæ imputari, ergo nullo modo pecco, quod tamen verū nō esset, si peccatum non esset committendum sine mea actione, quia cum peccatum vere pendeat à mea actione vere dicor illius caussa, & licet scandali generalis malitia consisteret non solum in non impediendo, sed etiam in concurrendo nec dum peccatum scādali committitur, quia concurritur tantum ad actionē, quæ de se est indifferens.

44 4. Dicerisne præbere occasionem scandali eo, quod petas aliquid ob aliquo, quod iam sit paratus agere, vt v. g. inuitas ad cœnam tempore ieiunij, quem certo scis esse sine tuo inuitatu soluturum ieiunium petis à Petro, vt iuret falsum, vt maleficium alio maleficio dissoluat, vt occidat &c. Respondeo distinguendo, vel petis aliquid, quod nullo modo, & nulla ratione fieri potest absq; peccato, vel petis aliquid, quod aliqua ratione, vel aliquo modo sine peccato fieri potest; Si petis aliquid, quod nulla ratione fieri potest sine peccato peccas eodem peccato, quo peccat ille, quem rogas & teneris manifestare in confessione talem petitionem. Tua enim petitio mala est, nec desinet esse mala eo, quod rogatus, quod rogas, esset paraturus. Si vero potest aliqua ratione fieri sine peccato non peccas rogans, quia possunt peti sub illa ratione, qua licent, vt petes inuitare ad cœnam, non quatenus cęna frangitur ieiunium, sed quatenus natura sustentatur, quod

45 vero alter cęna male vtatur tibi non est imputandum, † & refert multum rem esse malam. ex obiecto, & esse malā tātum ex precepto; si enim est mala ex obiecto nulla ratione potest concipi bona, licet enim coitus possit esse bonus ob prolem nisi tamen sacramēto honestetur ob solam prolem non licet, & ideo neq; potest suaderi, vel ad illum inuitari, quæ vero ex præcepto tantum sunt mala, vt commestio, cęnæ in die ieiunij, possunt esse licita ob sustentationem naturæ, quomodo cęna proponitur, & ad illam inuitatur non vero, vt soluat ieiunium. Si enim inuitatus cognoscit se nō indigere cęna abstineat ipse ab illicito esu, quem ego non intendo.

46 An † autem sic petens pecces peccato scandali: Respondeo, vel petis à parato committere peccatum tātum habitualiter, vt à meretrice fornicationem, quæ licet sit exposita turpitudini non est tamen determinata hic & nunc fornicari, vel petis à parato peccare actualiter, vt petis à Petro, vt occidat Paulum, quem iam decreuit actu occidere. Si primo modo petis non solum peccas ea spetie peccati, qua peccat à te rogatus

tus, sed præterea etiã peccas peccato scandali, es enim
occasio istius peccati. Si vero petas secundo modo;
peccas tantum eadem spetie peccati, qua peccat à te
rogatus, non tamen peccas peccato scandali, quia non
es occasio illius peccati eodem modo nõ peccabis pe-
tendo tibi ministrari Sacramenta à ministro, quem scis
in peccato esse ministraturum, petis enim, quod tibi vti-
le est, & ille præstare potest sine peccato. Quod si non
facit sibi imputet. D. Thom. 2. 2. quæst. 78. num. 4. & ibi
Caiet. & alij communiter: consulerem tamen abstinere
ita dictante charitate, qui tamen aliter faceret habet
cohonestans suam actionem vtile seruitiũ, & posse mi-
nistrum sine peccato ministrare. Sed supposita senten-
tia eorum, qui asserunt indifferentia non esse præstan-
da nisi adsit aliqua caussa honestans, quæ caussa erit
ista. De actionibus distinguit Castropalao de Chari-
tat. p. 11. vel sunt indifferentia valde remota, vt men-
sam parare ieiunium fracturo, sternere lectum mere-
trici, & cætera huiusmodi, quæ valde remote peccato
deseruiunt; Vel sunt valde proxima, vt concubinam
portare, signare domum, vbi habitet, eidem nunciare
dominum sequenti nocte eam esse aditurũ. Nunciare,
vt eum expectet, domino fenestras ascendenti ad-
mouere scalas, & cætera huiusmodi; rursus ista possunt
esse, vel tantum in dispendiũ animæ illius, qui ista agit;
vel præterea etiam sunt in damnum tertij, vt scalas ad-
mouera furi, vt domum ingrediatur ad furandum, &c.
& asserit primi generis actiones excusari à peccato si
præstentur à filio in obsequium patris à seruo ab debitũ
seruitutis domino; Secundi vero generis hac solam ra-
tione non excusat; sed ad eas cohonestandas requirit
præterea, vt quod filius toruis oculis à patre aspiciatur
nisi talia præstet, quod illum male sit accepturus, &c. &
quod seruus sit à domo expellendus, & expulsus non
sit ita facile dominum reperturus, qui vel similia, vel
peiora non sit iussurus, vel si è domo non expellat ob-
iurget male tractet, & stipem non det, & similia; in
alijs vero personis, quæ nec sunt serui, nec sunt filij alias
æquipollentes caussas requirit ad cohonestandas simi-
les actiones. An autem sit actio indifferens, vel in se
mala, si comiteris dominum, qui aggressurus peccatum
inbet, vt illum comiteris vt custodias; Thomas San-
chez distinguit, vel comitaris dominum, vt alios con-
cubinæ competitores, v.g. aggrediaris, vt cum illis pu-
gnes, & vult nunquam licere; Si vero comitaris ne of-
fendatur, val vt illum moneas si forte aliquis superue-
niret, &c. tunc dicit licere, sed magnam caussam requi-
rit, vt esset magna iactura rerum suarum, corporis, vel
honoris, ne minorem sufficere subdit Castropalao loco
cit. num. 6. & hoc etiam raro faciendum dicit. Scribe-
re vero litteras amatorias illas deferre si turpia conti-
neant, & ad libidinem moueant numquam vult licere
idem Sanchez lib. 1. cap. 7. cit. num. 16. vult enim esse
illicita, nec vllo modo posse honestari, at Castropalao
vbi supra negat esse intrinsece mala, quia verba turpia
possunt scribi, vt scribuntur à Doctoribus, vel per iocũ,
&c. requiritur tamen, quod à scribente, vel deferente
absit malus finis, requirit etiam vrgentissimam caussá,
vt similes actiones possint honestari: idem habet de de-
ferente litteras, & eas scribente prouocantes ad duel-
lum, quod tamen, vt etiam supradicta relinquit sub cẽ-
48 sura. † Certum tamen putat famulum litteras diffe-
rentẽ, si tantum dubitet continere turpia, vel prouoca-
tionem ad duellum excusare si deferat, quia in dubio
tenetur obedire domino imo ex mente multorum Do-
49 ctorum asserit teneri in dubio. † De actionibus autem
indifferentibus, vt scalam admouere comitari, & cæte-
ris, si ordinentur ad damnum proximi, licet possint ali-
quãdo cohonestari aliqua ratione, vt si scalam admo-
ueas furi ingredienti domum, vt illam diripiat, tradas
gladium, vel comiteris illum, qui homicidium est pa-
traturus, &c. requiritur tamen valde vrgens, nec alia
erit, quam cõputare damnum, quod est passurus inno-
cens ex tua operatione, & illud, quod ipse patieris nisi
actionem præstes, & facta comparatione perpende-
re, an sit talis, quæ possit excusare ratio, qua moue-
ris, vt v.g si agatur de vita innocentis, ò da damno tuo
in pecunia, & non valde magno. non est dubium te nõ
excusari Sanchez vbi supra numer. 18. 21. & 23. neque
puto quemquam esse contradicturum. Poterit etiam
cohonestari remigatio Christianorum in triremibus
Turcarum, nisi sit in negotio fidei, & nisi sit in graue
detrimentum Reipublicæ Christianę, quod tamen dif-
ficile potest supponi in aliquo particulari casu, vt hic &
nunc aliquis sit obligatus non remigare, quia difficile
potest supponere alios non esse remigaturos, & si ipse
non remiget, vt tamen talis remigatio honostetur re-
quiritur periculum vitæ idem Castropalao. num. 10. &
hæc de actionibus tendentibus indirecte ad damnum
50 proximi. † Quid autem de directe tendentibus pos-
suntne cohonestari aliqua ratione, vt si dominus cogat
te demolire domum deijcere portas bona surripere,
&c. potesne aliquando excusari hæc agens? Coninch.
de Charit. disp. 31. dub. 7. num. 14. asserit nullo modo
posse honestari. Molina tamen tract. 2. de Iust. disput.
115. num. 2. vult posse, quod & ægo puto verum peri-
culo mortis, & ratio est, quia in extrema necessitate
potes vti rebus proximi, vt te subleues, neque proximus
tali tuo vsu est rationabiliter inuitus eum ergo in extre-
51 ma necessitate vitæ, rebus illis vtaris, tibi licebit. † Lo-
care domos vendere vestes cibaria, & cætera huius-
modi meretricibus, & vsurarijs communiter Doctores
asserunt licere, nec vllam requiri caussam, quod si obij-
cias non licere vsurarijs locare domos saltẽ alienige-
nis per cap. vsurarum de vsuris. Respondeo nunc non
52 esse in vsu. † Pingere vero amasiam, & tradere aman-
ti, & pingere idolum, & tradere ethnico Sanchez
vult posse honestari aliqua graui caussa loco supracita-
to. Caussam autem grauem explicat Castropalao ti-
morem grauem mortis, seu vulnerationis non autem
53 sufficere amissionem lucri, quod fieret pingendo. † So-
let etiam aliquando deponi pecunia apud vsurarios,
quos constat in vsuris esse implicaturos, & vinum apud
tabernarios, quod aqua miscendum constat, & ita
mixtum vendendum, quæritur an talis dispositio etiam
nulla extante caussa sit licita, & de depositione pecu-
niæ asserunt multi apud Sanchez loco cit. num. 36. nul-
lam requiri caussam. Affirmat ipse requiri, & hanc es-
se securitatem pecuniæ si nullum alium reperias apud
quam æque tuto reponas, vel aliam similem. Addit
Vasquez, quod si deponis, & nulla subsit caussa depo-
nendi te teneri ad restitutionem vsurarum, quas lucra-
bitur vsurarius ex tuo deposito, & consentit Basilius
Pontius de matrim. lib. 5. cap. 18. §. 4. num. 23. Nimis
tamen dura obligatio ex tam remota caussa fenoris.
54 † De vino pariter, qui nullam requirunt caussam in de-
positione pecuniæ, idem asserunt etiam de vino. Alij
autem distinguunt. Aut vinum depositum est vẽduuro
mixtum aqua nomine tuo, & ipse scis, graniter peccas,
& teneris impedire. Quod si te nesciente vendatur te-
neris restituere id in, quo factus es ditior, quando tibi
constabit excusaris tamen à peccato. At si taberna-
rius à te emit vinum purum, & vendat aqua mixtum
teneris ex charitate ei non vendere si æque bene alios
reperias emptores, quod si non reperias poteris ver-
dere permittendo illos tabernarios peccare vteris, iure
quod habes vendendi tuum, Sanchez vbi supra nu. 37.
& consentit Castropalao, sed Doctores primæ senten-
55 tiæ non puto loqui de primo casu. † Vendentes vinum
inebriaturis magnam caussam requirunt qualis est, ti-
56 mor affici iniuria ab ementibus ni vendatur. † Mino-
rem vero in vendente cibos soluturis ieiunium, & hãc
volunt sufficere, si timeatur diminutio emptorũ, San-
57 chez nu. 34. † Solet etiam quæri an liceat tradere mu-
nera concubinæ iudicis, vt ipsa apud iudicem intèrce-
dat & Sanchez asserit non licere, nec vllo modo posse
honestari, ita nu. 37. Puto tamen licere caussamq; ho-
nestantem esse, si negotium sit graue & experiaris iudi-
cem caussæ tuæ auersum, neq; alia via possis flectere
iudicem ad seruandum ius tuum. Ratio est, quia nihil
petis

petis, quod sine peccato non possit præstari, periculum autem mulieris honestatur sibi sua necessitate. Castropalao loco cit. punct. 15. His de scandalo generaliter præhabitis.

58 Nunc descendo ad particularia nostri casus, & applicando theoricam praxi quæro, an detentio mulieris, quæ iam tres filios peperit & postea tribus annis bene vixit, sit opus malum, aut minus rectum præbens occasionem ruinę & ideo, Fabius teneatur illam è domo
59 eijcere, &, quod teneatur probo. † Quia semel malus semper præsumitur malus in eadem genere mali, ergo cum Fabius fuerit per triennium malus viuens in concubinatu rectè præsumitur malus etiam nunc, quod in eodem concubinatu viuat, ergo est, vere scandalum, ergo tenetur vitare. 2. Videtur in terminis decisus casus ab auctoribus, quos refert & sequitur, Sancius disp. 10. selectarum num. 15. dum affirmant non esse absoluendum pęnitentem, qui iam non habeat rem cũ concubina præbentem tamen scandalum ab neglectam eius exclusionem à domo, vel, quia perseuerat inuisendo illam alibi commorantem, quia tenetur scandalum præcidere. Item non sunt absoluendi illi quos populus reputat concubinarios, licet non sint, donec veritas innotescat, quia non solum ab omni malo, sed etiam à spetie mali, est abstinendum, & fœmina in istis casibus est eijcienda, licet scandalum, sit tantum vnius, vnicuiq; enim mandauit dominus de proximo suo. 3. Si, quid obstat maxime amissio famæ iam acquisitæ per triennalem bonam conuersationem, sed non obstat, quia melius acquiret expellendo, auferet enim scandalum, & demonstrabit, se de illa nihil curare 4. Fama postponenda est bono conscientiæ, ergo bonum conscientiæ proximi erit anteponendum famæ propriæ. 5. Ista actio idest detentio mulieris si non est mala habet saltem spetiem mali, quia licet detinere mulierem in domo sua sit actio indifferens, at detinere illam cum qua prauam consuetudinem intercessisse omnibus notum sit, si noua caussa scandali superueniat, mala est, vel saltem habet spetiem mali, ergo erit vera occasio proxima, ergo tollenda alioquin peccabitur, & maxime in casu nostro in, quo nulla est ratio suspicandi de alio quam de Fabio. quia eius frater habetur omnino alienus, & mulier fere semper domi se continet.

60 Dico tamen non teneri, Fabium domo expellere puellam ratione scandali, quia non est scandalum actiuum, sed passiuum, & probo, quod sit scandalum passiuum. Non datur sufficiens occasio scandali, nec ratione actionis, nec ratione circunstantiarum, imo ex circumstantiarum positione tollitur occasio scandali, ergo non est scandalum actiuum nec datum sed passiuum, & acceptum. Quod ratione actionis non detur patet, quia detinere domi puellam est actio indifferēs, ergo sola non sufficis ad occasionem scandali, quod neq; ratione circumstantiarum probo, non ratione personæ Fabij, quia cum per triennalem conuersationem acquisierit ius ad propriam famam vt infra non debet reputari malus, nisi de malo constet, præterea, cum adhuc sacramenta frequentet, & adsit attestatio, & sua, & mulieris. quod omnino vacet culpa debet cessare omnis suspicio, fatetur enim puella, se nunquam toto tempore post emendationem fuisse à Fabio non solum tactam, sed neq; verbis prouocatam, imo addit se ab alio fuisse compressam, qui tamen iste sit, non debere nec, velle propalare, ergo non est scandalum datum.

61 2. † Quotiescunq; adest sufficiens ratio faciendi opus indifferens etsi scandalum inde oriatur non est tamen opus illud omittendum, quia scandalum non est datũ, sed acceptum, & de concubinario inuisente concubinam caussa alendi filios, tenet Sancius disp. select. 10. num. 15. alios referens, ergo neq; Fabius tenebitur expellere, cum filiorum curam habeat puella, quæ est, vna caussa excusandi, & si illam expellat sit maxime in sua opinione confirmandus populus. quod expellat quia sit recidiuus, ergo cum habeant sufficientes rationes retinendi non est cogendus expellere. Ad ea, quæ in contrarium adducta sunt.

62 Ad primum desumptum ex regula † semel malus de regul. iur. in 6. & ex Cicerone pro Aula Client. Perinde, vt opinio est de cuiusq; moribus, ita, quid ab eo factum sit, existimari potest & Quintil. lib. 5. instit. erat cap. 10. spectanda, quidem sunt (inquit) anteacta dictaq; ex præteritis enim æstimari soleret præsentia. Hinc Vulpianus in l. si cui §. ijsdem ff. de accusat. habet quod ille, qui semel calumniatus est in futurum calumniari præsumitur, & ita in l. Non omnes §. a barbaris: ff. de re milit. scribitur, quod similes semel male se gessit in militia præsumitur, quid in futurum male se geret etiam & D August. relactus Cap. nonnulli dist 46. tradit malum semper è malo præsumi sicut bonum è bono. Ideo semel negligens semper præsumitur negligens Cap. scribebam, de præsumpt. semel, qui fidem fregit præsumitur, quod neq; imposterum fidem seruabit, &, qui semel occidit præsumitur occidisse illum cuius homicida non reperitur & similia ex eo inferuntur, vt apud Menoch. lib. 5. præsumpt. 32. Ad quæ tamē & similia respondeo semel malum non præsumi malũ, quando semel malus iam factus est probus abstinens se ab eo malo per triennium ita probat text. in § hinc autem nobis ver. nam etsi vitium Auth. de Monach. & ibi tradit Angelus, & Salicetus in l vlt. §. si fundum il 1. ff. qui satisd. coga. & in l. si minorum ff. de in integr. rest. min. egregie & copiose, Albericus in l. omnimodo num. 3 Cod. de inoff. test. Romanus cons. 236. num. 6. Barbat. in Cap. testimonium, ad finem, de test. Corsetus in singul. in verbo præsumptio, incipit regula. Quod semel malus Felin. & Cap. Cũ deputati colum. 1. de iudic. Iason in leg si prius num 42. post Bartol. nu. 18. ff. de noui op. nunc Boerius in addit. ad Dynum in Reg. semel malus & alij, quod licet Alciatus de præsumpt. Reg 2 præsumpt. 7. limitet, quando, qui semel fuit malus, magnam postea agit pęnitentiam, vt puta si religionem sit ingressus, quomodo intelligit text §. Hinc autem nobis in Auth. de monachis; vel quando constat sæpe contigisse occasionem delinquendi simili peccato & tamen abstinuit, Menochius tamen cit. pręsumt. num. 33. intelligit etiam, quando simpliciter pœnituit facti, facta declaratione verbis, vel facto ipso, & hoc sequutus est Bart. & Bald. in l. Imperialis ex illo tex. Cod. de nuptijs, qui clare dixerunt, quod qui delinquit facta pœnitentia & assequuta indulgentia à Confessario, habetur perinde ac si non deliquisset, quam traditionem probauit etiam Afflict. decis. 36. num. 4. ea ratione ductus, quod peccator peracta pœnitentia amplius nō dicitur peccator Cap. ferrum dist 50. &, quod probata triennali bona conuersatione cesset præteritæ nequitiæ suspicio, & arguatur emēdatio tradit Gulielmi de Bened. in Capit. Raynutius §. Qui cum alia numer. 274. de test. Nauar. cons. 2. de Reg. nu. 60. & alij posita ergo triennali conuersatione, & sacramentorum frequentatione debet cessare pręsumptio & suspicio mali. Ad secundum respondeo Doctores illos loqui in casu quo nundum sit acquisitum ius propriæ famæ per conuersationem bonam triennalem sacramentorum frequentationē &c. vel etiã quando nulla adest caussa cōhonestans opus, vt est caussa alendi filios, vt etiam Sancius supracitatus concedit. Dictum autem Diui Pauli est intelligendum, de scandalo actiuo non de passiuo mandauit Deus &c.

Ad 3. Respondeo obstare triennalem bonam con-
64 uersationem, vt supradictum est, † & Nego, eiectione esse facilius & melius recuperaturum deperditam famam ipsum Fabium, & distinguendo explico, acquirat quidem famam bonam, quod non perseueret, sed non acquiret, quod non perseuerauerit, quod præceptis de eijcienda concubina paruerit, non autem, quod cum concubina non sit relapsus, imo eijciendo maxime vulgi confirmabit opinionem, quod denuo peccauerit & ideo coactus fuerit dimittere.

64 Ad 4. † Dico hominem teneri habere curam de bono

no nomine Ecclesiast.41. & Paul.1. ad Corint.9. Bonũ est mihi magis mori, quã, vt gloriam meam quis euacuet imo omni temporali commodo est præferenda. l. Iulianus ff. si quis omiss. caus. test. & honor & vita æquiparantur. l. iusta caussa ff. de manumiss. vendict. leg. sed iste quidem ff. quod metus caus. l. hine Poeta. Omnia si perdas famam seruare memento. Qua semel amis-
65 sa postea nullus eris & † discipul. ser. 42. & 63. curate bonum nomẽ habere ideo exhortamur vel percipimur quod interueniente aliorum ruina mediante scandalo nostram bonam opinionem non deseramus, vel quod opera à nobis facta eius conditionis sint, quod eis malam opinionem non comparemus, refert Sancius disp.
66 46. nu. 9. in prin. † Imo contentus securitate suæ conscientiæ bonam famam negligens, ex qua actione scãdalum oritur dicitur crudelis à D. August. relat. Cap. nõ sunt audienda 11. quęst. 3. & respondendo directe dico neminem teneri cum suo magno damno alteri consulere neq; in bonis animę Sancius disp. 37. nu. 3. & 11. & ad vitandum scandalum passiuum secundum eundem, teneri ad summum abstinere aliquoties ab aliquo opere consilij eadem disp. n. 10. Cum ergo hoc sit scandalum passiuum non tenetur, quis saluti proximi cum suo graui damno consulere.

67 Ad 5. † Iam supra explicatum est, hoc opus nempe detinere domi hanc puellam cum circumstantijs supra recensitis, nec esse malum, nec habere rationem, vel speciem mali, honestatur enim subsequuta emẽdatione, & necessitate præsenti consulendi hoc modo suæ acquisitæ famæ, quam puellam expellendo omnino deperdet, & ita remanet probatum Fabium ratione scandali non teneri expellere.

68 Ad secundum, an inique agat Dominus nõ permittendo ancillam exire à sua domo & respondeo separando clara à non claris. 1. Quod si Dominus sciret occasionem proximam in qua est ancilla teneretur illam dimittere si posset sine notabili suo damno, vel incommodo, si ancilla esset ancilla cuius esset vere Dominus, vt si esset bello capta, vel ab alijs empta &c. nec posset eam Domi retinere, quia videretur fouere peccatum Azorius 2. p. lib. 2. cap. 39. quæst. 12. Clauis Regia lib. 7. cap. 7. num. 11. Reginald. lib. 20. num. 61. Sotus & alij apud Azorium loco citato, graui ergo intercedente caussa posset detinere, quia Dominus non est priuandus iure, quod habet in seruum, vel seruam eo, quod ipse, vel ipsa mali sint; ipsi tenentur sibi ipsis consulere, suppono dominum non esse complicem in occasione proxima cum ancilla. Eodem modo puto dicendum etiam de ancilla, quæ non sit sub dominio hæri, sed pacta mercede statuto tempore seruiat, si enim intra id tempus incidat in occasionem proximã peccandi cum alio conseruo, & illam dimittere sit magni incommodi hære, qui illam conduxit puto illam teneri abstinere ab occasione, & hærum habere ius retinendi tempore conuento. Quod si domino nullum accidat incommodum ex dimissione tenetur dimittere, quia ex charitate tenetur quantum potest sine notabili suo damno impedire damnum spirituale proximi, ergo à fortiori poterit detinere quando ei non cõstet de damno spirituali ancillæ, vt in casu nostro, si licet etiã quando de eo constat & intercedit graue in-
69 commodum. † Neq; de istis dubito. Difficultas est an ex fornicatione patrata in Domo hæri ab ancilla tempore, quo ex pacto tenebatur seruire & ex illa Domino dedecus contingat vt in casu nostro, & tamen conuentum seruitutis tempus finitum sit cum dedecus detegitur, possit nihil hominus illam non dimittere Dominus, vt suo honori, & famæ consulat. Pro responsione considero fornicationem ancillæ præuisam fuisse ab ea caussam dedecoris vel non fuisse præuisam. 2. Considero dominum, vt scientem vel nescientem damnũ spirituale ancillæ. 3. Considero actionem famulæ, vel esse tantum occasionem, vel esse caussam infamiæ Domini. 4. Considero aliud esse mulierem teneri eo modo quo potest resarcire famam læsam Domini aliud esse, Dominum posse illam cogere ad aliquid præstandum vel non præstandum, vt famam recuperet. Vltimo cõsidero aliud esse aliquid præstare pro procuranda fama amissa ob actionem iniuriosam proximi, aliud agere ad vltionem & vindictam iniuriæ receptæ. Et aliud aliquid agere ne insetatur infamia.

70 Respondendo primæ considerationi, † Noto caussã quod attinet ad pręsens aliã esse proximã, aliã remotã. Proxima caussa est illa, qua posita sequitur effectus. Lessius de iust. lib. 2. c. 13. dub. 2. nu. 2. Caussa vero remota quę & occasio dicitur. l. qui domum ff. locati est illa qua non posita sequitur effectus, sed ex cuius effectu aliud sequitur, vt ædificans turrim est caussa proxima ædificij & turris, si vero dum turris ædificatur aliquis decidit & intersicitur est caussa remota illius homicidij, Angelus verbo caussa num 1. His ita positis vt cognoscitur an possit hærus aliquid agere contra ancillam pro recuperatione famæ, videndum prius ad quid ipsa ancilla teneatur.

Dico ergo si ancilla ex sua fornicatione neq; intendit nec aduertit damnum sui hæri non censetur caussa illius damni & infamiæ, quia mere per accidens aduenit domino, talis enim fornicatio ancillæ non est directa ad illam infamiam, neq; vt plurimum ex simili actione tale damnum contingit, & tale damnum nec in se, nec in caussa est volitum. Non in se volitum, quia ignoratur euenturum, nec de eo cogitatur non in caus-
71 sa, † quia effectus nõ cẽsetur in caussa volitus nisi probabiliter ex ea eueniat, quod enim raro ex aliqua re prouenit non censetur magis in illa contineri, quam non contineri, imo censetur minus contineri. Si vero ancilla aduertit damnum & infamiam licet multi videãtur sentire committi peccatũ in iustitię & ideo oriri obligationem restitutionis, puto tamen non peccauisse ancillam peccato iniustitiæ ac proinde nec teneri ad restitutionem. Quia licet ex aliqua actione sequatur damnum proximo si damnum nõ sequatur ex natura talis actionis, vel, vt plurimum ex tali actione, sed ex malitia, vel ignorantia aliorum qui se commiscent talis actio non censetur iniuriosa proximo, vt si furatis Petro thesaurum, & putes illum dolore moriturum non censeris homicida, quia homicidium non fuit ex furto directe, sed ex nimio dolore quem Petrus tenebatur cohibere vendis arma militi, quibus scis male vsurum non inde teneris ad damna quamuis pecces contra charitatem, quamuis enim ex opere præuideatur aliquod malum sequuturum nisi sequatur ex natura operis, sed per accidens nõ teneris in iustitia cauere ne sequatur, sed tantum ex charitate, vnde si subsit grauis caussa faciendi nec ex charitate teneris opus omittere, quod si ex actione sua non solum aduertit ancilla, sed etiam intẽdit damnum & infamiam domini, aliqui asserunt peccare peccato iniustitiæ & teneri restituere damnum, & resarcire famam. Ego tamen cũ alijs puto non peccare contra iustitiã nec obligari ad restitutionẽ nisi actio exterior cũ circumstantijs talis sit, vt ex ea se-
72 quatur damnũ, vel infamia. Ratio est, quia † intẽtio accipit speciem suã ab obiecto, cum ergo obiectũ intentũ ab ancilla non sit iniustũ intendit enim fornicationem
73 quæ de se non tendit ad damnũ & infamiã heri, nec † intentio facit, vt opus externũ sit magis, vel minus damnosũ neq; intẽtio erit iniusta, si tamen actio exterior esset talis, vt ex ea plerumq; damnũ & infamia sequi soleret peccaret peccato iniustitiæ etiã si damnũ non intenderet, nisi tamẽ in illa actione vteretur iure suo, peccaret, quia vere esset caussa damni, excusaretur vtendo iure suo, quia tali casu nemini facit iniuriam, ita Lessius de iust. li. 2. c. 9. dub. 16. per totũ, vbi in simili agit de homicidio & hoc modo satisfactũ est primæ & tertię cõsiderationi. Secũdę satisfactũ est ex dictis de scandalo
74 Ad † quartã dico dari casũ in quo, quis tenetur restituere, & à domino propria auctoritati non potest cogi ad restituendũ, & ideo est distinguendũ consequẽs ex hoc antecedẽti. Tenetur restituere ergo potest cogi, potest cogi auctoritate priuata non semper; potest publica & conceditur auctoritate priuata posse rem suam recuperare concedit Sotus, quãdo tamen respublica ita est

perturbata, vt nemo ius suum obtinere possit. dummodo tamen sine armis, & moderate fiat, tu in eodem casu distingue, vel res tua extat apud alterum, & potes, vel non extat, & non licet. itaur possis ingredi domum vbi est. & illam tua auctoritate capere, & etiam teipsũ armis tueris. Si vero res non extet non potes, quia non es dominus rerum, & ideo potes impediri ne accipias, & datetur magna perturbatio. Et in materia honoris, & famæ; Dico fas esse homini honorato, & mulieri honestæ etiam occidere illum, qui nititur mulieris pudicitiam labefactare, & honesto viro iniuriam inferre si alio modo non potest se tueri. vt percutere nitentem baculo, vel alapam infligere homini honesto licet, si alia non subsit defensio. etiam illum occidere. ratio est. Quia si licet ob defensionem rei ergo multo magis ob defensionem honoris, & pudicitiæ, quæ multo pretiosiora sunt multo auro Idem dicendum de eo, qui verbis, vel signis alium afficit contumelia, si enim sit vir honestus potest etiam occidere, nisi alio modo possit se defendere. etiamsi afficiens contumelia non armis inuadat. Pertus Nauar. de restit. lib. 2. cap. 4 num. 376 vt refert Lessius loco cit. dub. 12. numer. 78. Potest tamen peccari si animo non se tuendi, sed vlciscendi fiat. Quod tamen Lessius non concedit asserens satis esse iniurias verbales verbis repelli. Quod concedit etiam in fugiente vult enim illũ, qui alapam inflixit, si postea fugiat, posse percussum repercutere, & insequi, & tantum infligere verberum, & vulnerum quantum putat necessarium ad honorem reparandum. Quia hoc potest cum auferente rẽ quare non cũ auferente honorẽ, si aliter recuperari non possit. Nec obstat, quod honor perierit iã alapa accepta, quia sufficit quod possit recuperari, vt potest recuperari statim insequendo. Si tamẽ offendens alio modo satisfaciat, vt veniã petendo fatẽdo se inique egisse, &c. non potest percuti Primũ tamẽ Lessius in praxi non concedit. Idẽ de illo, qui ad duellũ prouocatus non potest recusare sine infamia. dicit speculatiue excusari practice autẽ non vult admitti, & ista
75 dicta sint pro defendendo honore, & fama. † Pro recuperanda. si statim potest iã de hoc dictum est; si vero tempus intercedat. hoc pertinet ad vindicationem ho-
76 noris, de qua D. Thom. q. 108. 2. 2. & dico quod † vendicare est pro iniuria pęnam rependere. videndum ergo an sit licita, deinde quomodo sit licita. Si fiat eo animo, vt male sit illi, qui læsit nihil aliud spectando est actus odij contra charitatem. Si fiat ad emendationem, vt à magistro discipulis à patre filijs, &c. est actus charitatis: si fiat, vt malefactor puniatur pęna congruenti est actus virtutis spetialis. Item si ad reparationem iniuriæ, & satisfactionem dũ enim offendẽs punitur propter illatam iniuriam restituitur ex parte honor parti læsæ eique aliqualis satisfactio exhibetur, dum qui lædens nimis suo affectui indulsit, punitione quodammodo adimitur eum contra voluntatem patiatur est ergo in ista vendicatione quædam moralis restitutio honoris, & iniuriæ reparatio si tandẽ vendicatio fiat, vt exẽplo puniti deterreantur cæteri à malefaciendo, est etiã actus licitus, & bonus, sed magis extrinsecus, & pertinet ad illam virtutem, ad quam pertinet defensio reipubli-
77 cæ, priuati, vel sui ipsius. & his casibus est licita † Quomodo autem sit licita. Respondeo, quod vt modo licito fiat debet esse à publica non priuata auctoritate, quia si fiat priuata auctoritate est vsurpatio alienę potestatis. idest superioris, ad quem solum spectat. Debet ergo læsus recurrere pro vindicta ad superiorem, qui potestate polleat puniendi, & vindicationem ab eo expetere. si expetat, vt est malum lædentis absque vlla alia consideratione peccat, si vero alijs modis, vt dictum est li-
78 cite petit. † Permittitur tamen vendicatio parua tamen priuatæ personæ si fiat incontinenti accepta iniuria hoc enim ab aliquibus putatur aliquo modo necessarium ad publicam pacem, vt quisque tutus sit à minoribus iniurijs, quæ non solent adferri ad tribunalia. Quomodo, permittunt aliqui Doctores percussum alapa posse repercutere percutientem ne in posterum sit audacior ad similia patranda. Hæc autem non est proprie defensio sed tantum reductiue, est autem vindicta, vt patet ex fine assignato ne lædens sit nimis promptus ad similia Lessius lib. 2. cap 47. dub. 4. Nunc applicando dicta ca-
79 sui nostro. Dico † ancillam, quæ fornicationem patrauit peccasse quidem peccato graui contra præceptum non męcheberis; non tamen peccasse iniustitiæ respectu malæ famæ, qua laborat dominus eius, quia talis actio non est per se sufficiens caussa illius infamiæ, nec talis, quæ talem effectum, vt plurimum producat. Si vero ageretur de illo dedecore, quod reputatur fieri ab ancillis domibus, in quibus habitant dum in illis huiusmodi crimina committunt, tunc esset caussa damni illius decoris maculati, & ideo cũ non sit caussa dedecoris ex iustitia non tenetur recuperare, sed ex charitate si commode possit, & dominus non potest illã domi detinere iniurã ex hoc capite. & illi iniuriã facit detinendo.
80 Ad 3. † principalem difficultatem. An possit Confessarius imperare egressũ ex illa domo si timeatur, quod ex tali egressu Constantij crimen detegatur. Dico non posse ratio est, quia Constantius habet ius ad propriam famam: Et eodem modo non debet reuelari crimen Constantij si inimicitiæ inde sint orituræ inter fratres.
81 Si tamen tormentis crimen cogeretur fateri ancilla. & nullum aliud damnum, quã infamia impenderet Constãtio posset ancilla reuelare peccatũ. Nauar. Sum. c. 18.
82 n 54. & alij passim, & ratio est, quia neque rem, neq; famã alterius teneor seruare cũ tanto meo incommodo.
83 † quod si dicas hoc nõ esse non conseruare; sed positiue auferre. Respondeo non esse positiue auferre famã; sed detegere secretum, quod in mente latebat, & sicuti existente apud me epistolã, in qua alicuius infamia detegitur ob tormẽta possũ proferre, ita, & secretũ pandere, nõ enim teneor præcepto charitatis alienę famæ cõsulere cũ tanto meo incommodo. excipe tamen nisi secretũ esset in confessione habitũ; loquor de Sacramento non autem de illo modo loquendo, quo vtũtur mulierculę quando dicunt hoc sibi in confessione. dico; est enim idem, ac in secreto. Non tamen possum secretum
84 propalare etiã cũ periculo vitæ † si damnum graue timeatur Reipublicæ Ideo milites etiam cum dispendio vitæ tenentur non detegere secretũ, quod vergit in magnum detrimẽtum exercitus Item qui habent officium publicũ non possunt reuelare etiã cũ eodem periculo. ea, quæ agnoscunt in eorum concilijs, si sint magni momẽti. si vero sunt leuia non videntur obligari etiamsi iurassent secretũ. cum tanto damno. & hæc vera sunt quãdo illud secretum, quod reuelatur non est fraude, aut vi extortum. Si enim vi fuerit extortum in pari caussa dãni non potest reuelari. Azorius 3. p. lib. 13. c. 31. q 9. Reginald. tom. 2. de secreto c. 53. n. 1. concl. 1. & 3. Nauar. c. 18. n. 53. Lessius tamen putat probabile posse reuelari. lib. 3. c. 11. dub. 8. n. 55. Qui etiã probabiliter concedit non peccare mortifere, qui vi tormentorum falsum crimẽ alicui imponit. si nõ timetur aliud damnũ, quã infamia, quia ista retractatione potest integrari. & quia si iudex legitime procedat talis cõfessio nihil nocet. negat tamẽ licere si ex illa iudex capiet occasionẽ nocẽdi.
85 Ex quibus etiã patet quid possit ancilla circa cõfessionẽ delicti potest tamẽ etiã laudabilius sustinere quęcũque tormenta potius quã crimẽ reuelare etiã priuati hominis vir cõstãs, vel fęmina fortis. Et in casibus istis nõ potest cõfessarius egressũ imperare si sequutura sit infamia Constantio. quia liberum est fæminæ potius perpeti tormenta, quam crimen detegere. & multo magis potest non detegere, imo tenetur, si tormenta non patiatur, vt dictum est.
86 Ad 4. † Quæ sit occasio proxima, & quæ remota, in qua tradenius etiã quãdo liceat, vel nõ absoluere peccatorẽ in occasione proxima existentẽ. Vt exacte res ista habeatur; causa & occasio differũt, vt patet ex c. solite de maior. & obed. vbi Innocentius tertius scribens Constantino Imperatori ita habet huic tuæ admirationi nõ caussam, sed occasionem præbuit & colligitur ex D. Thom. 2. 2. quæst 43. artic. 1. ad 3. & 4. dist. 28. quæst. 1 artic.

art. 1. ad 4. vtraq; dicitur caussa, vt etiam supra dictum est, sed altera sufficienter concurrit in genere suo ad effectum, & dicitur vere caussa altera non sufficienter concurrit, & dicitur occasio, & ideo dicitur caussa insufficiens Siluester verbo occasio in princ. occasio est duplex altera proxima, Remota altera. Proxima est illa qua posita difficile peccatum vitatur, quia est adeo præsens vt possit dici potius ipsam inuenire peccatorem quam peccatorem ipsam. Remota vero est qua posita facilis est vitatio peccati quia nisi peccator eam inquirat vel raro, vel difficiliter inuenit, & ideo peccatum raro committetur vel difficiliter. & sicuti omnes conueniunt hanc idest remotam non esse vitandam, ita nemine discrepante definitur illam idest proximam esse fugiendam. Speculatio est certa & facilis, sed difficilis & valde dubia praxis, determinare enim quæ sit occasio proxima vocat Lopez in suo instructorio parr. 1. cap. 19. fere in principio, quæstionem perplexam, & doctissimus Nauar. in sum. cap. 3. num. 10. & 11. adeo difficile putat vt fateatur se libentius ab alio determinationem auditurum quam ipsum determinare, & neminem vsque ad sua tempora ipsum vidisse pro dignitate explicantem. Pro intelligentia dicendorum.

87 Noto primo aliud esse habere cōsuetudinem, aliud habere occasionem peccandi. Habēs consuetudinem peccandi quam Sancius select. disp. 10. vocauit occasionem intrinsecam & à propria fragilitate natam quā dicitur habere solitus se polluere, & mollitiem cōmittere, blasfemare iurare &c. est omnino absoluendus adhibita prius debita monitione, vt abstineat, & traditis aliquibus remedijs ad abstinendum, & in hoc casu debet se gerere confessarius, vt solet fieri cum habētibus cōsuetudinem. Habens vero occasionem extrinsecam, quam proximam dicit idem Doctor, vt & nos loquemur, & de qua Doctores, non est absoluendus, quādo autē talis debeat reputari patebit ex infradicēdis

88 Noto 2. quod licet idem Sancius ibidem doceat idē iudicium esse faciendum de eo, qui concubinam retinet in domo propria, & qui in aliena, si æque pateat aditus ad illam ac si in propria domo esset, ego tamen licet cum eo consentiam quatenus est occasio scandali non tamen conuenio, vt est occasio peccandi, nemo enim negare poterit facilius esse lapsurum & rationabilius esse timendum lapsum illius, qui domi retinet quam qui in aliena domo inuisit, quod si non solum inuisat, sed insuper proprijs expensis alat, & suo nomini addicta, viuat tunc nō ideo hoc modo detinens concubinam, est absoluendus, quia sit in proxima occasione peccandi, sed, quia non censetur habere propositum abstinendi. Si enim hoc modo aleret etiamsi illam semel tantum in mente inuiseret non esset absoluendus, quia talis detētio arguit propositum peccandi simpliciter tamen puto maiorem esse occasionē peccandi illam, quæ habetur ex muliere domi detenta quā quæ extra propriam domū, quia certum est vehementius mouere obiectum præsens, quam absens, & domi detentio dat maiorē facilitatem peccandi & aliquādo eadē ipsa mulier potest sollicitare, dixi simpliciter, quia ex accidentibus posset aliquando cōtrarium accidere, vt si extra domum habitans plus amaretur, vel diutius ibi habitaret dominus, quam in propria domo &c.

89 Noto 3. Habentem occasionem proximam peccandi posse aliquando absolui si adsit spes emendationis, vbi autem non est spes emendationis, sed certus casus, vel inditium sufficiens, quod non adsit propositum etiamsi absit occasio proxima non esse absoluendum, velle autem detinere mulierē, & suis sumptibus alere, nisi aliqua vrgenti necessitate honestetur, nescio quomodo possit non arguere indispositionē ad absolutionē percipiendam ratione imperfectionis propositi de non peccando de cætero, quod non potest confideri in eo, qui mulierem quidem inuisit in aliena domo eiq; aditus ad placitum patet, si asserat se imposterum amplius non esse peccaturum, modo tamen infra dicendo.

90 Noto † 3. constitutum in occasione proxima peccādi, ideo nō debere absolui, quia existēs in illa occasione, & renuens illam relinquere censetur illam velle, & non habere propositū de cætero non peccandi, videdū ergo, quādo, quis licet sit in occasione proxima peccādi possit nihilominus præsumi illā non velle & habere propositū de cætero nō peccandi & ideo possit absolui.

91 Dico † ergo primo. Existens in occasione proxima (loquor tantum ratione occasionis non scandali) licet per quadriennium, vel quinquennium in illa perseuerauerit accedens ad confessionē, si doleat de præterito & promittat occasionem tollere illi est credendum & est absoluendus, quia licet peccatum continuauerit, & ideo sit peioris conditionis respectu peccati tanto tempore continuati, quam sit ille, qui peccat & resipiscit; at, quoad sumendam coniecturam emendationis, non debet esse peioris conditionis, quia nunquam promissioni defecit. Coniectura enim promissionis seruandæ & fidei frangendæ debet desumi ex eo, quod promissum sit seruatum, vel non seruatum, quare minus erit credendum illi, qui sæpe confessus est, & promissioni non stetit, quam qui raro, vel nunquam defecit.

92 Dico 2 † etiamsi permanens in occasione bis, aut ter promiserit, se occasionem ablaturum & re vera non abstulerit, si aliqua reperiatur emendatio, & promittat tollere est absoluendus, v. g. qui prima vice confessus est singulis noctibus cū concubina concubuisse, si accedens secunda vice, ter solum in hæbdomada & tertia, bis tantum, quia aliquo modo tollit occasionem proximam, idem Sancius loco num. 4. in principio & ista fa-
93 cile negotio conceduntur, † Difficultas est, an qui pluries admonitus de tollenda occasione, sæpius tollere promisit ac nūquā præstitit si iterū accedat ad sacramētū pœnitentię, & præbeat signa doloris & asserat se haberet verū propositū expellendi, & quod statim expellet sit admittendus ad sacramentum & illud propositū possit à confessario credi verum ad effectum impertiendæ absolutionis. Pro clariori responsione. Noto, quod pœnitens iste, vel aliquā habet iustā caussam non tollendi occasionem, e. g. non eijciendi concubinā, eo quod ex expulsione magnum damnum accidat rebus suis, vel, quia fama periclitatura sit, vel quia non est sui iuris, vt filius familias, qui non potest expellere ancillā nec ipsa domo exire, vel aliquo præcepto tenetur ad aliquid præstandum, quod non sinit eum relinquere occasionem, vel aliquid aliud simile intercedit, quod occasionem tollere impedit, vel nihil simile habet, quo perseuerantia in occasione excusetur. Noto pręterea aliud esse velle occasionem aliud pati permanere in occasione, his positis, dico primo.

94 Quod † existens in occasione proxima peccandi & sępius admonitus de tollēda occasione illā tamen non abstulit si nullam habeat caussā excusantē, non est absoluendus, sed est cogendus prius, quā absoluatur occa-
95 sionē tollere. Ratio est, † quod qui vult caussam ex qua necessario, vel regulariter sequitur effectus virtualiter etiam cupit effectū D. Thom. 1. 2. qu. 6. & cū eo cæteri transeunt Doctores hoc tanquā primū fundamentum voluntarij ponētes, sed ille cuius volūtas virtualiter fertur in peccatū non est absoluendus, vt omnes fatentur ergo iste non est absoluendus. Dices potest esse simul propositū expellēdi concubinā. & occasionē proximā
96 peccādi. Resp. Hoc nō esse verū propositū. † Instabis in confessione pęnitenti pro se & contra se esse standū erit ergo credendū pęnitenti asserēti verū esse propositū eijciendi. Respon. esse standum pęnitenti nisi aliud prudentia confessarij iudicet rationabiliter, cum ergo multoties cōfessarius sit expertus pęnitentē non stetisse promissis prudenter etiā iudicabit nō esse statutū in posterū, & si antea vere habuit propositū eijciendi & non eiecit, hoc fuit, quia occasio mutādi propositū non perseuerauit, ergo nunc est tollēda ne iterū mutetur, quod si non fuit verum propositum, prius, neq; erit nūc & nō est credendum. Potest tamen fieri, quod inditia doloris sint talia, quod prudenti consilio possit etiam in hoc casu adduci Confessarius ad absoluendum, sed

tamen debet aduertere, ne similia alias etiam dederit, & pœnitens defecerit, quia tunc nullo modo debet absoluere, probatur 2. Conclusio ex cap. satisfactio de pœnit.dist. 3. desumpto ex D. August.ibi satisfactio pęnitentiæ est peccatorum caussas excidere, neq; eorum suggestionibus aditum indulgere. Vbi Glossa, verbo caussas, ait, vitiorum radicem, nec sufficit, ramos incidere sed tollere debet opportunitates, vel necessitates peccandi, Et ex Cap. valet. dist.81. cuius hæc sunt verba. Valet interdum conuersis pro animæ salutę mutatio loci, plerunq; enim, dum mutatur locus mutatur & mentis effectus; congruum est enim, inde etiam corporaliter auelli, vbi quisque praue vixit, hoc in aspectu mentis apponit, quod sæpe ibi cogitauit, vel gessit, & Sancius citat. disput. select. 10. num.5. ad finem asserit se pro hac sententia posse plusquam centum Auctores adducere, & hoc est velle virtualiter occasionē.

97 Dico 2. † Qui sæpius promisit relinquere occasionē peccandi, ex.gr. eijciendi concubinam & non eiecit instante caussa necessaria seu vrgenti, vt sunt supra numeratę, est absoluendus. Non enim iste potest dici velle, sed potius pati occasionem, Si ergo doleat vere, & sit paratus non peccare de cætero, etiamsi occasionem non tollat, est absoluendus, probatur ex D. Thom. 2.2. quæst. 10. artic.9. in corpore, vbi docet fideles posse cōmunicare cum infidelibus etiam cum periculo subuersionis si necessitas vrgeat, sequuntur D. Thomam Nauar. in sum.cap. 3. num. 15. Corduba & alij relati ab eadem Sancio nu.8. Salas 1.2.tract.8. disp. 1. sect.5.nu. 60. & Sotus de iustit. quæst.1.lib.5. artic.6. dicit posse aliquem ad conuertendas meretrices pergere etiam cum periculo labendi, si eius prædicatio sit necessaria licet non assentiatur Lopez 1.p. instruct.c.21.§ Ad 3. rationem. Toletus in sum.lib.5.cap.13.num.5.& 6. asserit expertum se pollui sæpe decumbendo, ver.gr. supine non teneri aliter decumbere licet pollutio sequatur, si aliter non possit dormire, & non habentem alium cibum, quo vescatur posse illo, vti licet ex commestione illius timeat pollutionem, Azorius tom.3.lib. 3. capit.23. quæst.5. concedit illum esse absoluendum qui non abstinet à colloquutione fœminarum, etiamsi expertus sit ea collocutione se pati pollutionem, dummodo illam non intendat, & absit probabile periculum assensus, neq; valet ab ea colloquutione abstinere ea tantum ratione, quia si abstinet à talibus conuersationibus experitur se reddi ineptū ad alias colloquutiones, & idem dicendum de illis, qui ab istis, vel similibus volunt abstinere ex probabili & honesta aliqua caussa, vt esset. ne aperiret ostium scrupulosis & anxijs cogitationibus aut dubijs vexantibus animū, Graff. lib.1. Decis.cap 28. à num 2. & videndus est Vega in suis casib. casu 39.& 3. part. casu 9. & omnia ista recte probat Cap. Consultationi de frigid. vbi permittitur viro, & mulieri impotentibus commisseri, si nō possunt viuere, vt coniugati viuere, vt fratres & sorores, &
98 ex D Basilio in constit.monast. cap.4. pag 489. † Qui
vrgente aliqua caussa vel necessitates se periculo obijcit, vel permittit se esse in illo cum tamen alias nollet non tam dicitur amare periculum, quam inuitus illud subire, & ideo magis prouidebit Deus, ne in illo pereat.

99 Data ergo proxima occasione, cum aliqua ex dictis, vel similibus caussis excusantibus absolutio non est deneganda etiamsi sæpius, quis lapsus sit, quia adhuc periculum non est peccatum, & potest medio auxilio diuino superari. Hinc collige solutionem multorum casuum, vt esse absoluendum, qui est in occasione proxima peccandi si illam non possit tollere nisi cum suę famæ iactura, item concubinarium posse absolui si domum concubinæ frequenter caussa alendi filios etiamsi scandalum oriatur, quia tunc est passiuum non actiuū.

100 † Si, qua mulier existat in aliquo loco ad quem, vel non pateat, vel non expediat alteri patere accessuum, nisi Caio, & nisi Caius accedat sit fama peritura, & si accedat sit occasio fornicandi Caius adhuc est absoluendus, nisi tamen fœmina ipsa sollicitet, quia tunc
101 amittit ius, quod habet ad tali modo sustentari. † Itē
si eadem modo duæ inclusæ existunt, & altera sollicitet altera vero non, adhuc Caius debet accedere ad subleuandam miseriam innocentis. † Item filius non potest
102 uādam miseriam innocentis. † Item filius non potest
deserere parentes existentes in magna necessitate, & ingredi religionem, licet filius nō possit esse extra Religionem sine periculo peccandi peccato graui & lethali. Si tamen parentes sollicitent ad peccandum non constringitur filius non intrare Religionem, si vero alter tantum parens prouocet ad peccandum, alter vero non, & existat in magna necessitate non potest innocentem deserere, quia posito periculo adhuc potest resistere. Nec ex malitia vnius parentis æquum est alterum amittere ius, quod habet, vt sibi subueniatur à filio in sua necessitate. Item si filius esset inter infideles & morti proximus, & ego accurrens possem sacramentum Baptismi ministrare possem etsi timerem blanditijs & minis adductum iri ad fidem negandam non autem si mors esset infligēda, Sotus de tegend. secret. memb.2. quæst. 2.post.6.conclus. Sà verb. Charit.nu.4. neq; fœmina grauida tenetur pati sectionem, vt filius baptizetur Chirurgus tenetur verenda fœminæ curare licet cum periculo consensus in peccatum. Sed dices Matth.16. & Luce 9. Marc.8. habetur: Quid prodest homini se vniuersum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur. Respondeo esse intelligendum non de periculo cui se exponit, quis ob bonum proximi; sed de peccato, quod actu cōmittitur. Nemo enim debet committere peccatū, vt proximo subueniat exponere autem se periculo peccandi potest & aliquando debet, & ita etiam est intelligendum, quod dicitur. Quod nemo cum damno spirituali tenetur subuenire proximo Idest cum peccato, non vero cum periculo peccati. Dices etiam tenemur plus diligere animam proximi quam vitam nostram D. Thomas 2.2. quæst 26. artic.5 Respondeo nos non debere malum consilium dare proximo, vt vitam nostram seruemus, vel quid simile agere, quia est peccatum actu, & ita intelligendus est D. Thomas, quod vero vitam meam debeam profundere hoc non dicit, & contrarium sentientes imponunt onus, quod ipsi nec digito vellent mouere, erit quidem opus perfectæ charitatis & summa laude dignus, qui sic operaretur, si tamen omitteret non esset condemnandus.

Dum ergo adest periculum magni damni infamiæ &c. vel adsit impotentia tollendi occasionem, vt in filio familias, vel cessauit periculum reincidendi, vt si fœmina sit facta deformis, vel quid simile intercēdat, quo occassio possit præsumi potius passa quam volita absolutio non est deneganda & subdit Sancius n.16. toties quoties; etsi non appareat emendatio, quia non est omnino impossibilis, dummodo illam hic, & nunc proponat, & in spetie hoc habet de concubina domi retenta, vt in casu nostro, ex quibus patet solutio etiam ad hoc quæsitum.

103 Sequitur. 5. Videndum, † quomodo in hoc casu peccare possit Cōfessarius, & 1. Posset errare imperando egressum è domo non considerando, quod Fabius iam acquisiuit ius ad propriā famā, & ideo non est cogendi mulier egredi cū infamia Domini periculū enim proximæ occasionis non efficit, quod fama sit negligēda ex dictis. Errasset ergo imperando egressum. 2. Potuisset errare permittendo eidem Fabio per vim detinere ancillam eo, quod habeat ius ad propriam famā licet enim debeat puella prospicere famæ sui Domini non tamen potest Dominus illā cogere. 3. Errasset imperando egressum nisi egressa fuisset denegando absolutionem, quia in casu isto potius patitur, quā velit occasionem & ideo non tenetur relinquere. 4. Errasset si consilium dedisset de detegendo Constantio, vt ab occasione se liberaret, quia non debet alterum infamare prætextu relinquendæ occasionis proximæ. Alios modos quibus potest errare facile ex se cognoscet prudēs Confessarius solutio ergo totius difficultatis est.

104 Quod

104 Quod Confessarius deberet suadere omni meliori modo Fabio, vt puellam sineret egredi è Domo, & illam relinquere in manu sui consilij, quia licet peccauerit in corpus suum non tamen peccauit in famam illius. Quod si à Fabio hoc, non possit obtinere debet puellam absoluere illā hortando ad fugam peccati, & præbendo illa, quę potest monita ad hoc conducentia.

105 Neq; obstat dicere, quod quilibet tenetur potius consulere propriæ animæ quam famæ. Quia respondeo hoc verum de peccato, debet enim quisq; potius pati quamlibet infamiam, quam peccatum committere. Non autem de peccati periculo quia vere non est peccatum, quia illud periculum potius est passum quam volitum.

106 Ad monuerim tamen ex eodem Sancio numer. 23. Raro ex eiectione concubinæ posse oriri infamiam. Nam, vel concubinatus est publicus, vel magnis inditijs suspectus, vel leuiter tantum ex aliena malitia suspicatus. Si magnis inditijs est suspectus, vel publicus ex eiectione potius bonam, quam malam famam acquiset. Si vero tantum leuiter nulla pullulabit infamia sicut nec orietur, ex eiectione cuiuslibet alterius fęminæ solet autem diabolus huiusmodi laquos tendere ad detinendas animas in peccato quare optime debet Confessarius perpendere an re vero eiectio infamiam inurat. An potius infamia sit quoddam adinuentum ad fouendam perseuerantiam. Maxima in Confessario prudentia necessaria est & ideo semper debere, vel studere, vel audire.

107. Tandem Dico, vim illatam à Fabio puellæ ne discedat illam excusare si proximam occasionem non relinquat. Quia hoc est potius pati, quam velle occasionem, & ideo est absoluenda.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur casus.*
2 *Quæ sint soluenda pro resolutione.*
3 *Nomine Abbatis in materia electionum veniunt omnes superiores locales superiorem non recognoscentes, & qui est Abbas in Religione S. Benedicti est Prior in Religione S. Augustini Guardianus S. Francisci &c.*
4. *Electiones Superiorem localium pertinent ad conuentus, quibus præficiendi sunt si ius commune inspiciatur, & adhuc seruatur apud aliquas Religiones. De iure tamen particulari translatæ sunt in superiores, vnde talia statuta, vtpote iuris cōmunis correctoria sunt intelligenda, vt corrigant ius commune quanto minus fieri potest.*
5 *Et si duo possunt operari contra ius commune interpretanda sunt, vt vnum tantum operentur.*
6 *Electores in quos hoc ius eligendi translotum est tenentur seruare formam electionis, quæ seruabatur ante translationem.*
7 *Actus sunt faciendi ab eo in quem translati sunt sicuti fiebant in primæua institutione.*
8 *Forma electionis tradita in cap. Quia propter non est sublata per Trident.*
9 *Omnes aliæ electiones sunt sublotæ neq; alia forma est seruanda quam tradita dicto Cap. Quia propter.*
10 *Refertur c. Quia propter & caput. 6. sess. 26. de reg.*
11 *In Cap. Quia propter duæ formæ electionum tradū. tur, & vno excipitur.*
12 *Electionem per compromissum & quasi inspirationem esse sublatas per Concilium referunt decisum Garzias.*
13 *Quomodo facienda sit electio per scrutinium.*
14 *Quomodo facienda sit electio pee compromissum.*
15 *Quomodo sit facienda per quasi inspirationem.*
16 *Referuntur dicta Doctorum & decreta sacræ Congregationis, quibus explicatur, quid sibi velit in Concilio, dictio secreto.*
17 *Refertur statutum Vallissoleti de modo faciendæ, electionis.*
18 *Quid sit intelligendum nomine officialium.*
19 *Non potest sustineri consuetudo faciendi electiones non secreto.*
20 *Doctores asserunt non posse dari consuetudinem cōtra dispositionem habentem decretum irritans.*
21 *Per actus inuoluntarios, vel errore factos non inducitur consuetudo.*
22 *Consuetudo inducta per errorem cessat errore detecto.*
23 *Consuetudo sine ratione non potest sustineri.*
24 *Consensus per errorem omnino tollitur.*
25 *Irrationabilia non sunt præsumenda.*
26 *Vassallo asserenti, & probanti aliquid esse factum à feudatario contra ius feudi non creditur.*
27 *Pontifex non censetur concedere irrationabilia.*
28 *Qui publice actum gessit non est præsumendus voluisse periurium committere.*
29 *Non præsumitur, quod damnosum est.*
30 *Non præsumuntur quæ sunt contra bonos mores.*
31 *Non præsumuntur quæ facta lædunt pietatem existimationem & verecundiam nostram.*
32 *Non est præsumendum portitorem noluisse troicere currus onustos, quia repugnat portitorem sine causa recusare lucrum.*
33 *Nemo præsumendus est velle priuare se sua libertate.*
34 *Consuetudo debet induci ex certa scientia.*
35 *Actus facti sine expresso intentione introducendi consuetudinem non tribuunt auctoritatem & efficaciam consuetudini.*
36 *Consuetudo non fouet periculum peccandi.*
37 *Ex actibus dissimilibus & difformibus non introducitur consuetudo.*
38 *Consuetudo non præsumitur sed est probanda cum sit quid facti & in facto consistat.*
39 *Licet referantur multi actus ad probandam consuetudinem nisi deprehendantur ex istis consensus non sunt operabiles od inducendam consuetudinem.*
40 *Actus debent probari facti, vt foneant consuetudinem.*
41 *Non probata consuetudine redeundum est ad ius commune.*
42 *Consuetudo tollens libertatem in electionibus est irrationabilis.*
43 *Forma naturolis in electione est consensus.*
44 *Ideo electiones fiunt secreto, vt fiant libere.*
45 *Actus gesti contra ea quæ sunt inducta in fauorem publicum, non possunt inducere consuetudinem, sunt enim nulli.*
46 *Consuetudinem iudicari rationabilem remittitur iuditio prudentis viri.*
47 *Illa consuetudo est rationabilis & iure noturæ non repugnat quam statuentes, vel obseruantes existimant esse bonam & suis moribus conuenientem*

licet aliquam contineat iniquitatem.

48 *Resoluitur tota difficultas.*

49 *Omnes electiones factæ etiamsi non sint secretæ, dūmodo fuerint omnino liberæ in foro conscientiæ sunt validæ, licet in illis non sit seruata forma in iure requisita.*

Prouisiones, & Electiones Superiorum faciendæ per secreta suffragia.

L X X I I.

1 IN aliquibus Prouincijs Patrum N. vsus inoleuit, vt minister cum definitoribus Guardianorū, & Vicariorum prouisiones non per vota secreta, neq; per scrutinium, sed palam, & voce publica inter se ipsos celebrent hoc modo videlicet, minister aliquem nominatim proponit ad aliquem Guardianatum, & Vicariatū; & definitores vnus post alium respondens placet, & hoe modo electiones, vel prouisiones horum Officio-
2 rum fiunt. † Quæsitum est, an hic modus eligendi siue prouidendi sit admittendus, & an iste vsus, seu consuetudo sit toleranda. Pro solutione quæremus ergo. An istæ prouisiones, seu electiones sint conformes sacris Canonibus, vel statutis, vel saltem, an consuetudine tolerabili firmentur. Et deueniendo ad primum. An huiusmodi prouisiones, seu electiones sint iuxta sacros Canones.

3 Noto primo. † In quantum spectat ad electiones nomine Abbatum venire Superiores, qui in suo conuētu non cognoscunt Superiorem localem, argumento e. fin. de statu monach. & ita per illum text. tradit Abb. in c. cum illorum de sent. excom. & Azorius p. 2. lib. 3. c. 1. q. 4. asserit illum superiorem, qui in regula S. Benedicti dicitur Abbas, in Præfect. monasterij, dici Priorē iuxta regulam S. Augustini, Guardianum iuxta regulam S. Francisci & sic de cæteris siue instituantur per viā electionis, siue prouisionis. Abbas in c. principalis n. 6 de rescript. & hoc in ijs, quæ pertinent ad electiones, nam in ceteris non semper isti superiores veniunt sub nomine Abbatum, & hoc pro intelligentia Sacrorum Canonum de Abbatibus loquentium.

4 Noto 2. † Prouisiones superiorum conuentualium de iure communi pertinere ad conuentum, cui præficiendus est superior, alias quę fiebāt per electionem e. cōgregatio. 16. q. 7. c. Abbatem el 2. c. Abbas el 2. c. fin. q. vlt. c. cum terra, & c. 1. de elect. c. cum dilectus de consuetud. vbi Abbas c. 2. §. fin. de statu monach. Hostiens. in sum tit. de elect. §. qui possit eligere. vers. si non apparet. Felin in c. sed petitionem n. 1 de accusat. Gloss. in c. sciant cuncti. verb. spectat de elect. in 6. Varallus decis. 296. p. 1. Nauar. comm. 3. de regul. n 2 Rota dec. 65. p. 1. recent. & decis. 294. n. 5 corā R. P. D. Coccino, qui mos adhuc seruatur apud aliquas religiones, vt Illustrissim, Cartusianam, & Dominicanam, licet nunc de iure particulari sint translatę ad superiores, vel Prouinciales, vel Generales iuxta cuiusque religionis statuta. Vnde talia statuta vtpote iuris communis correctoria, vt resoluit Rota in terminis decis. 65. n. 9. p. 2. recent. sunt intelligēda, vt corrigent textum solum, quantum loquuntur, l. si iure, §. de viro, ff. solut. matr. Decius cons. 333. n. 2. versu quibus tamen Parisius cons. 12. lib. 4. Bart. Alex. & alij in l. 1. § lex Falcidia, ff. ad leg. falcid. Rota decis. 724. n. 16. p. 1. diuers. vbi dicitur de communi Roman. cons. 199. Maresc. lib. 2. varia. c. 19. n. 13. Rota decis. 853. n. 6. p. 4. diuers. & decis. 198. n. 4. coram Sanctissimo Ludouis. &
5 † cum duo possunt operari sunt interpretanda, vt vnum tantum operentur contra ius commune. Butr. in c. cum dilecti, de donat. Roman. cons. 199. n. 7. Gratian. cons. 43. col. 1 lib. 1. Tiraquel. de retract. ligna. §. 1. Gloss. vni. num. 4. Rota decis. 853. num. 8 p. 4. & decis. 432. nu. 10. p. 1. diuers. Ex quibus infero.

6 3 Notabile. † Prouinciales cum definitoribus in electionibus, seu prouisionibus Guardianorum in illos iure statutorum translatis, obseruare debere, & teneri
7 formam traditam in c. quæpropter de elect. quia † electiones sunt faciendæ ab illis, ad quos translatæ sunt, sicuti fiebant ab illis, ad quos pertinebant, antequam transferrentur. Gloss. in Clem. quia regulares. verb. monasterium de supplen. neglig prælat. Io. Andr. In regula contra eum in 6. Felin. cap. cum accessissent, num. 18. de constit. Selua de benef. p. 3. quæst. 49. Lambert. de iure patr. 3 p. q. 7. num. 13. lib. 3. Gutierez cons. 1. num 71. & cons 2. num. 15. Gonzales ad 8. Reg. Cancell. Gloss. 46. num. 41. & multis relatis Garzias de benef. p. 10. c. 3. num. 42. Cum ergo dictæ electiones à Conuentibus essent faciendæ iuxta dictum Caput. Quia propter, sequitur, quod eodem modo sint faciendæ etiam à Prouin-
8 cialibus, & definitoribus iuxta idem caput. † Formam autem in eo cap. traditam non esse per Trident. sess. 25. cap. 6. de Reg. sublatam dixit Rota in Metinen. Monasterij 5. Iulij 1621. coram R. P. D. Coccino vbi allegatur Zerola Rodriquez, & Azorius, & confirmauit in Treuerens: Abbatiæ 20. Nou. 1624. coram eodē vbi habetur etiam Concilium solum addere, quod nedum vota sint secreta; sed ita & taliter, vt eligentium nomina nunquam publicentur. idem tenet Rodriq. tom. 2. quæst 52. à 8. vers. circa quam. Garzias de benef. par. 5. cap. 5. num. 189.

9 Noto vltimo licet alias multæ essent formæ electionum, & multi quotidie conarentur nouas adinuenire, nunc tamen temporis omnes esse sublatas per citatū c. quia propter de elect. & illud solum cum cap. 6. sess. 25.
10 de reg. in Trid. esse seruandum. † Horum autem capitum verba, quia ad præsens sunt necessaria, lubet recensere. ita igitur se habet. cap. quiapropter. videlicet. Quia propter, &c. Statuimus, vt cum electio fuerit celebranda, præsentibus omnibus, qui debent, & volunt, & possunt, commode interesse; assumantur tres de collegio fide digni, qui secrete, & singillatim vota cunctorum diligenter exquirant, & in scriptis redacta mox publicent in communi nullo prorsus appellationis obstaculo interiecto, vt is collatione habita eligatur, in quem omnes, vel maior, & sanior pars consentit, vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omniū Ecclesię viduatæ prouideant de pastore. Aliter electio facta non valeat, nisi forte communiter esset ab omnibus, quasi per inspirationem absq; vitio celebrata, qui vero contra pręscriptas formas eligere attentauerit, eligēdi ea vice potestate priuatur. Ita ibi, quod facit ad propositum nostrum Tridentinum autem ita loquitur In electionibus superiorum quorumcunq; Abbatum temporalium, & aliorum officialium, & Generalium, & Abbatissarum, atq; aliarum præpositarum, quo omnia recte, & sine vlla fraude fiat in primis sancta Synodus districte præcipit, omnes supradictos eligi debere per vota secreta, ita vt singulorum eligentium nomina nunquā publicētur. Nec in posterum liceat Prouinciales, aut Abbates, Priores, aut alios quoscunq; titulares ad effectum electionis faciendæ constituere, aut voces, & suffragia absentium supplere: Si vero contra huius decreti constitutionem aliquis electus fuerit electio irrita sit, & is, qui ad hunc effectum se in Prouincialem, Abbatem, aut Priorem creari permiserit deinceps ad omnia officia in religione obtinenda inhabilis existat, facultatesq; super his concessæ eo ipso abrogatæ censeantur & si in posterum aliæ concedantur, tanquam subreptitiæ, habeantur. Ita Tridentinum. Quibus positis.

Nunc probo dictum modum electionis non esse tolerandum, quia non est secundum ius commune, &
11 probo ita. In Cap. † Quia propter assignantur duæ formæ electionis, & vna excipitur, assignantur scrutinium, & compromissum; excipitur quasi inspiratio, vltra quos modos, omnes alios reprobat, sed ista electio iuxta nullum horum modorum est, ergo non est iuxta modum iuris communis maior patet ex textu Glossa, & communi sententia Doctorum.

ctorum. minorem licet satis esset probare tantū, quoad
12 scrutinium. † Quia compromissum, & quasi inspira-
tionem esse sublata per Tridentinum Garzias de be-
nef. p.5. cap.4. num.204. Castellin. de elect. cap.7. n.7.
referunt decisum; attamen de omnibus probo. Istæ ele-
ctiones, de quibus agimus, non sunt per scrutinium
13 † quia in electione per scrutinium ex eodem cap. quia
propter assumuntur tres de collegio fide digni, qui se-
creto, & singillatim vota cunctorū diligēter exquirunt,
& in scriptis redacta mox publicent, in communi nul-
lo prorsus appellationis obstaculo interiecto, vt is col-
latione habita eligatur; in quem maior, & sanior pars
capituli consenserit; quæ cum in his electionibus de
quibus agimus non seruentur, vtique dicendum est,
non fieri per scrutinium.
14 Neque per compromissū. Quia † in compromisso ex
eode in textu eligendi potestas aliquibus, viris idoneis
cōmittitur, qui vice omnium Ecclesiæ viduatæ proui-
deant de pastore; & Compromissarij tenentur, ad ea
omnia seruanda, quæ sunt seruanda à scrutatoribus &
electoribus per scrutinium. Rota in Metinen. Monast.
5. Iulij 1621. Coram R.P. D. Coccino si compromissū
sit limitatum, quod si est illimitatum adhuc ex Tridē-
tino, tenentur ad secretum. Quæ non seruantur in ele-
ctionibus, de quibus agimus, ideo non reducuntur ad
hanc formam. Tandem superest electio per quasi in-
15 spirationem, † quæ cum requirat, primò. Quod nullā
præcedat nominatio. 2. Nullus tractatus, de speciali
persona eligenda, sed tantum admittit aliquam, gene-
ralem adhortationem, quod electio fiat de persona di-
gna, non autem tractatus, quod Petrus, vel Paulus eli-
gatur. 3. Quod nemine discrepante fiat. 4. Quod ele-
ctio vni committatur, qui vice omnium, eligat, ne
tot videantur electiones, quod sunt electores, vtique
excludit hanc, de qua agimus, cum nihil horum in il-
la seruetur. Tandem cum ex citato cap. Tridentini in
omnibus electionibus, quæcumque illæ sint, requira-
tur secretum, ista verò non fiat secrete, vtique dicen-
dum est, non fieri iuxta præscriptam formam iuris cō-
16 munis. † Vt autem scias quid per, secrete, intelligatur
accipe sequentia. Nauar. cons. 7. in antiquis. 4. in nouis
de Elect. Roderiq. in tum. part. 1 c. 102. n 4. Castellin.
de Elect. cap. 4. num. 3. asserunt electionem esse nullā,
& irritam, quando electorum vota culpa, & dolo to-
tius, vel maioris partis capituli, publicantur. Vel quā-
do manifestatio vnius, vel plurium votorum est caus-
sa realis, vel præsumptiua rationabiliter, quod electio
sequatur in hanc, vel illam personam particularem ex
vi istius ostensionis, & nota, quod ad mentem huius
celeberrimi Doctoris ad inualiditatem electionis suf-
ficit caussa rationabiliter præsumpta, quod ex ipsa se-
quatur electio; vnde infero non esse legem fundatam
in præsumptione, sed dispositiuam itaut contra istam
non detur probatio, quod absit, ab actu, qui fit, id quod
præsumitur, sed sufficit, quod subsit caussa rationabili-
ter præsumpta, vt electio sit nulla. Rota in vna Treua-
rens. Abbatiæ Sancti Martini, 20. Nouemb. 1624. Co-
ram Coccino impressa per Mestobrium, in sua praxi
habendi concursum, censuit electionem esse nullam,
etsi vnicum tantum suffragium publicetur, & Castelli-
nus addit ita strictè esse interpretandum hoc Concilij
decretum, vt si post factam electionem, exprimeren-
tur in bullis confirmationis, seu patentibus nomina eli-
gentium electio esset nulla, & si eligens, apponit ali-
quod signum in schedula, vt scrutatores eam cogno-
scant, vel omnes, vel vnus, & cognoscant pariter se
eligere nominatum in ea, facit electionem, non secre-
tam, peccat mortaliter, & electus si de hoc redda-
tur certus tenetur resignare prælaturam, seu officium,
vel petere confirmationem cum dispensatione a San-
ctissimo idem asserunt Peyrin. tom. 1. de Relig. subdit.
& Prælat. quæst. 1. de obed. cap. 21. Castell. vbi supra
num. 61. Roderiq tom. 1. quæst. 52, à 9. aduertunt mē-
tem concilij esse statuere, quod electiones, adeò secre-
te fiant, vt nihil in eis interueniat ex quo eligentium
nomina possint publicari, & si quid tale fiat, electiones
non valeant. Similiter Garzias loco cit. num. 193. re-
fert decisum electionem esse nullam, quando aliqui
electorum vnicam tantum schedulam recipiunt, &
nomen in ea scriptum est notum scribæ, & eam in vr-
nam immittunt, item si idem esset notum alteri etiam,
qui non sit scriba, item quando de manu scribæ duas
schedulas recipiunt, & vnam scindunt, & alterā, quam
voluerint immittunt in vrnam, quia scriba poterit re-
uelare talem, vel tales electores habuisse vnam tantum
schedulam, vel saltem nō habuisse duas, & idem Gar-
zias dicit adeò strictè esse interpretandā illam dispo-
sitionem, vt sit decisum, vt secretum seruetur non va-
lere electiones factas per compromissum, & inspira-
tionem ita loco cit. num. 204. ita etiam refert Castellin.
cap. 7. nu. 7. Videatur ergo istæ electiones, seu pro-
uisiones de quibus agimus, sint ad mentem concilij.
Sunt ergo de iure communi irritæ, & nullæ nec vllo
modo possunt sustineri.
17 Dico secundò.† Neque de iure particulari, seu sta-
tutorum possunt valere, quia in statutis General. Val-
lisoleti cap. 8. vbi de elect. statim in principio ita habe-
tur; omnes electiones officialium huiusmodi, & cano-
nicas esse, & ex Sacra Tridentina Synodo, per vota
18 secreta fieri debere cautum est. Quod si quæras, † qui
sint officiales idem statutum. ibidem ita habet, officia-
les ordinis sunt minister, Vicarius Commissarius, Pro-
curator, & definitores Generalis, ministri Vicarij Cō-
missarij, Custodes, definitores, & visitatores prouin-
ciales, Guardiani, Præsides. Vicarij, Commissarij, &
discreti locales, ij, videlicet qui ad prouincialia capitu-
la mittendi sunt. Cum ergo etiam omnes isti sint eli-
gendi iuxta Tridentini decretum, quod imperat rigo-
rosum secretum, vtique dicendum erit, neque ex sta-
tutorum dispositione huiusmodi electiones fieri. Su-
perest inquirendum, an ex consuetudine iste modus
19 electionis sit sustinendus, & Dico 3. † Neque ex con-
suetudine posse sustineri, quod etiam probo ad men-
tem Doctorum asserentium, non posse dari contrarias
consuetudines vbi adest decretū irritans, & etiam quia
repugnat dari, ex duplici capite, primò quia non adest
sufficiens cōsensus requisitus, ad cōsuetudinē inducē-
20 dam, secundò quia non esset honesta. † Ex auctorita-
te ergo doctorum sic probo. Vbi adest clausula irritāt,
ibi non potest dari contraria consuetudo. Io. Andreas,
Archidiac. Domin. num. 6. Franciis nu. 4. & alij in cap.
Cum de beneficio de Præbend. in 6. Præposit. Alex. in
cap. in istis §. leges dist. 4. Barbat. in Clem. 1. num. 23.
de elect. Felin. in cap. Cum accessissent n. 3. vers. quar-
ta limitatio, de Constit. Probus ad Monoch. in cap.
Tibi qui, de rescript. in 6. sub num. 8. Rochus in cap.
fin. de Consuet. ser. 7. num. 7. Rebuff in concordatis tit.
de fir. & irreuocab. concord. stabilit. §. 1. Ruinus cons.
15 nu. 3. volu. 2. & cons. 102. num. 11. volu. 3. Ferrett.
cons. 223. nu. 12. Nauar. in cap. Cum contingat, de re-
script. 2. caussa nullitatis, & de spoli. §. 14. num. 2. & 3.
Gabriel. conclus. 3. de Clausulis à nu. 39. Duaren. Reg.
144. num. 1. & Horeda de incopatibil. benef. cap. 10.
nu. 5. & alij plures Doctores etiam Rota in verdun.
benef. parochi. 22. Iunij 1586. Coram R.P.D. Gypsio
vbi fuit dictum quod decretum irritans omnem vsum
& contrariam consuetudinem tullit. quam refert Gar-
zias 4. par. cap. 2 nu. 50. & in vna Conchens. benef. de
valdejudios 14. Nouemb. 1611. Coram R.P.D. Sacra-
to vbi Domini habuerunt pro indubitato, quod non
vsus, seu contrarius vsus populorum, sine consensu Pa-
pæ nihil potest operari contra validitatem constitu-
tionum Apostolicarum, nempè habentium decretum
irritans, vt ibi ex late deductis in Romana concordiæ.
S. Petri 13. Nouemb. 1609. & 11. Ianuarij. 12. Febr.
1610. Coram R. P. D. Cauallerio, quam sententiam
communem dicit Gabriel. loco cit. num. 40 & tenet
Garzias par. 5. cap. 4. nu. 179. & in terminis cap. Quia
propter, quod non admittat contrariam consuetudi-
nem. Boerius decis. 1. nu. 49. & 50. Nunc probo hanc
consue-

consuetudinem non esse inductam, quia præsumitur
defuisse consensum, eam inducẽdi in definitoribus, &
21 Primò, † Per actus inuoluntarios, & errore factos
non inducitur consuetudo, quia facta per errorẽ sunt
inuoluntaria Gloss in cap. vlt. de Const. & ibi Cardin.
Gloss in cap. Frustra num. 8. Innocentius in rubr. de
consuet. num. 4. Glossa, & Bart. in l. 2. C. quæ sit longa
consue. quæst. 17. & Bald. in l. de quibus in 5. opposit.
ff. de leg. & Suarez de legib. lib 7. cap 12. num. 2. asserit
22 † Consuetudinem inductam per errorem cessare de-
tecto errore, quia cessat apparens ratio talis consuetu-
23 dinis, † consuetudo autem sine ratione nõ potest sub-
sistere, vnde, quamuis durante errore videatur cõsue-
tudo præualere, & ius inducere, illud tamen solum est,
ex conscientia erronea, non ex veritate intellecta, qua
cognita cessat ius consuetudinis, & ita prius non fuit
verum ius, sed putatum, & idem fuit de consuetudine,
& ratio est, quia l. de quibus ff. de legib. totam vim
24 consuetudinis ponit in consensu illã inducentis, † qui
omninò tollitur per errorem per iura vulgaria. Sed in
casu nostro ista consuetudo, est inducta per errorem,
ergo isto detecto cessabit, & illa. Minorem probo, ex
facto & ex iure, ex facto, quia asseritur multoties fuis-
se quæsitum modum istius consuetudinis tollendæ, &
si non fuit ablatus, quia putauerunt non posse, ita
quibusdam dicentibus, Ex iure primò. Quia † Quæ
25 sunt irrationabilia non sunt presumenda Bald. in
cap. 1. §. Si verò inuestitura num. 1. in tit. Quid
sit inuestit. de vsib. feudo. ductus eo textu in quo dici-
26 tur fidem non esse adhibendam † vasallo asserenti, &
probanti aliquid factũ fuisse a feudatario aduersus ra-
tionem iuris feudi Bald. sequtus est Socin. Sen. cons.
27 64. nu. 12. lib 2. † qui censuit, Pontificem non conces-
sisse quæ irrationabilia sunt, & Crauet. cons. 6. nu. 24.
28 dixit illam † qui publice aliquem actum gessit non es-
se præsumendum voluisse falsum, vel periurium com-
mittere, cum rationi repugnat, similia delicta publice
29 committi. Hinc etiam dicimus † non præsumi, quod
damnosum est Crauet. cons. 224. num. 7. addimus præ-
30 terea † non præsumi ea quę sunt contra bonos mores
l. filius qui ff. de condit. inst. vbi Papinianus habet; nam
31 † quæ facta lædunt pietatem, existimationem verecũ-
diam nostram, & generaliter dixerim, contra bonos
mores fiunt, nec facere nos posse credẽdum est. Item
32 dicimus † non esse præsumendum portitorem, sine
iusta caussa noluisse traicere currus onustos, quia repu-
gnat rationi portitorem recusare lucrum. Cum ergo in
casu nostro definitores præsumendi essent voluisse ir-
rationabilia, si voluissent inducere consuetudinem nõ
faciendi electiones secretas, qui modus tollit liberta-
tem, vt infra, & ideò est, contra rationem electionis,
quæ debet esse sũme libera, & voluissent aliquid, quod
illis esset damnosum, quia vota publica non sunt sin-
cera, vt secreta, & voluissent aliquid quod est, contra
bonos mores dum vellent tollere secretum ab electio-
nibus, quod est inductum ex Tridentino, vt omnia re-
cte, & sine vlla fraude fiant, & etiam voluisse aliquid,
quod læderet verecundiam, ergo ne istæ præsumptio-
nes admittantur dicendum, est huiusmodi consuetu-
33 dinem per errorem fuisse inductam. 2. † Nemo præ-
sumendus est velle priuare se sua libertate, quę est pre-
tiosior auro. Quis autem dubitet priuari sua libertate,
qui potest vota secreta dare, si det publice 3. Definito-
res aliquando tractarunt de abroganda ista forma eli-
gendi ergo signum est, eam non approbasse sed potius
permisisse ita fieri, ex inaduertentia quod posset aliter
34 fieri. 4. † Consuetudo debet induci, ex certa scientia
Gloss. in cap. vlt. de Consuet. Roman. cons. 168. nu 5.
Faber §. ex non scripto Inst. de iur. nat gent. & Ciuil.
num. 7. & eo animo actus debent fieri, vt inducatur
35 consuetudo, † & actus facti sine expressa intentione
introducendi consuetudinem, non tribuunt auctori-
tatem, & efficaciam consuetudini, & aduerte quod nõ
solum requiritur intentio inducendi vsum, sed illo vsu,
velle obligare, quia potest intendi, quod introducatur
vsus, sed non cum obligatione illũ seruandi, vt est vsus
salutationis Angelicæ recitandæ vespertino meridia-
no, & matutino tempore requiritur ergo intentio in-
troducendi consuetudinem, & præterea intentio tali
consuetudine obligandi, Doctores refert Suarez. de
legib. lib. 7. cap. 14. num. 6. Castropalao tract. 3. operis
sui morali, qui est de Consuetud. disp. 3. part. 2. §. 3. nu.
12. Quomodo autem potest dici, voluisse definitores
alios obligare, cum libenter se ipsos ab obligatione
exemissent si fieri potuisset. Imò, & si voluissent non
potuissent, & probo, & simul totam conclusionem.
36 5. † Consuetudo non fouet periculum peccandi Gaill.
alias allegans lib. 1. obser. 112. num. 3. Sed ista consue-
tudo foueret periculum peccandi, ex eo enim, quod
electiones fiunt publice, extat periculũ ob aliquos re-
spectus eligendi, vel indignos vel minus dignos, ergo
ista consuetudo non potest introduci, periculum autẽ
subesse electioni publicæ videtur innuere Concilium
dum asserit, vt omnia recte, & sine fraude fiant, ergo
si non fierent secretæ esset periculum, quod non recte,
37 & cum fraude fierent. 6. † Ex actibus difformibus, &
dissimilibus nulla potest introduci consuetudo, quia
deficit vnanimis consensus iuxta Bart. in l. 2. in princ.
vers. ex quo nota C. quæ sit longa consuet & in l. solet.
§. non verò ff. de off. procons. Decius cons. 8. & Alex.
dixit singulariter; quod tali casu redeundum sit ad ius
commune, & iuxta illud agendum per l. Nemo alie-
no §. 1. cum Glossa ibi. ad fin. ff. de reg. iur. & Bald. & in
l. non solum in fine ff de iure dot. ita habet Alex. cons.
5. & cons. 127. lib. 5. & addit Mysinge. centur. 6. obser.
42. num. 4. Hoc esse memoratu dignum, & non con-
temnendum, ergo simili modo deficere vnanimem
consensum licebit colligere, quando constat tentatũ
esse introducere difformes, & dissimiles actus, quod
patet in casu nostro, dum Romę fuit habitus tractatus,
& conclusum de tollendo isto vsu, quod tamen non
fuit effectum propter vicissitudinem rarum, & eorum
38 qui præsunt. 7. † Consuetudo non præsumitur sed de-
bet probari cum sit facti, & in facto consistat cap. 1. de
Constit. lib. 6. l. in bello §. factæ ff. de capt. & postli. re-
uers. Decius in l. quatenus nu. 2. ff. de reg. iuris, & alij
39 communiter, & licet referantur multi actus, † si tamẽ
ex istis non deprehendatur consensus nunquam sunt
operabiles ad effectum inducẽdæ consuetudinis Bart.
40 in l. de quibus vers. primò videamus ff. de legib. † &
debet probari actum esse factum, vt foueat consuetu-
dinem Alberi. de Ros. l. 2. C. quæ sit lõga consuet. Bart.
Angel. Zasius in l. de quibus cit. Quomodo ergo pro-
41 babitur ista consuetudo? † quod si non probetur vti-
que redeundum erit ad ius commune quod est caput
Quapropter & cap. 6. Trident. supra relata. Non per
hoc tamen recedo à dictis, & dicendis, quod scilicet
ista consuetudo non possit introduci, & hæc satis sint
ad probandum non interuenisse necessarium consen-
sum ad inducendum consuetudinem, nunc probo etiã
non esse inductam, quia non est rationabilis, & probo.
42 Primò † Consuetudo tollens libertatẽ in electionibus
est irrationabilis, quia tollit formam iure naturæ re-
43 quisitam, † quæ est consensus, Innocentius cap. quod
sicut de elect. Panor. cap. Cum post. num. 3. de elect.
Decius in cap. Canon. prima lectura nu. 20 de Con-
stit. marc. quæst. 927. num. 3. par. 1. in electionibus au-
tem publice factis, vt plurimum non est libertas, &
44 ideò neque consensus, † ideò enim Sacri Canones
decernunt electiones fieri secreto, vt liber sit consen-
sus Glossa cap. Quia propter verbo de collegio ad me-
dium, de elect. cum ergo violetur consensus consuetu-
do erit irrationabilis. Consensus autem in electionibus
quomodo violetur audi Caput Dilectissimi 8. q. 2. libe-
ro iudicio preferendam sibi personam nõ tam exami-
nat mens, quã cupiditas ligat, & 11. quæst. 3. cap. quat-
tuor. Quattuor modis humanum iudicium peruertitur
timore, dum metu potestatis alicuius veritatem loqui
pertimescimus, cupiditate, dum premio alicuius ani-
mum corrũpimus, odio dum contra quemlibet aduer-

sarium

ſarium molimur; Amore dum amico, vel propinquo
contendimus præſtare auxilium. His modis violatur
libertas conſenſus, & plurimis alijs, vt in Sacris cano-
nibus videre eſt, & iſtos poni ex electionibus non ſe-
45 cutis nemo eſt qui dubitet. 2. † Actus geſti contra ea
quæ ſunt inducta in fauorem publicum ſunt nulli, quia
fauori publico non poteſt renunciari, neque contra cũ
poteſt dari conſuetudo, ideò quibuſcumq. poſitis acti-
bus quibus clerici ſæculeri poteſtati ſe ſubijciunt, nũ-
quam inducetur conſuetudo ſe ſubicijendi, iuxta nota-
ta cap. *Si* diligenti de foro Compe. & cap. Significaſti
eodem tit. & cap. contingit de ſent. excomm. Felin.
cit. cap. *Si* diligenti num. *17*. Rota deciſ. *269*. in fin.
par. 2. recent. deciſ. 441. nu. 8. Coram Sanctiſs. Greg.
XV. ergo neque ſecreto inducto *in* fauorem publicũ
in electionibus, vt rite, & ſine fraude fiant poterit re-
nunciari, neque de hoc poterit induci conſuetudo.
46 † Conſuetudinem eſſe rationabilem remittitur iu-
dicandum arbitrio prudentis viri Panor. cap. fin. num.
5. & Appoſtilator *ibi* de Conſuet. dicens eſſe com-
munem idem tenuit Gloſſa notab. *in* cap. 1. de Conſt.
in 6. in verb. rationabilia Francus *ibidem* nu. *18*. quo-
modo autem debeat vir prudens iudicare audi Bald. l.
non omnium *in* prin. ff. de legib. & in l. 1. §. initium
nu. 1. ff. de poſtul. & facit lex proſpexit ff. qui & à qui-
bus manumiſſ. lib. non fiant, & Tiraquel multa ad hoc
47 allegantem de vtroque retractu num. 75. † inquiunt
enim conſuetudinem illam eſſe rationabilem, vel iu-
ri naturæ non repugnare quoties ſtatuentes, vel obſer-
uantes exiſtimant illam eſſe bonam, & ſuis moribus
conuenientem, licet aliquam contineat *in*iquitatem,
quomodo autem vir prudens iudicabit eſſe hanc con-
ſuetudinem conuenientem ſtatui eligentium, vel na-
turæ electionis cum adimat libertatem, ergo non eſt
iuxta bonos mores.
48 Dico † ergo hanc electionem non poſſe ſuſtineri,
neque de iure communi, neque ſtatutorum, neque de
conſuetudine: Quæ ſi allegatur eſt probanda, vt autẽ
probetur debet etiam probari actus eſſe factos, vt cõ-
ſuetudinem fouerent, fuiſſe voluntarios, & cætera re-
quiſita ad illam. Dico tamen non poſſe induci, & ſu-
pra probatum eſt.
49 Vnum hic in calce adnotabo † omnes electiones
factas cum libero conſenſu eſſe validas in foro Con-
ſcentiæ etiamſi non ſint ſeruatæ formæ à iure requiſi-
tæ. Innocentius dixit ſingulariter in cap. Cum in iure,
& *in* cap. Quod ſicut de elect. quem ſequuntur com-
muniter Doctores, Baldus in cap. Nihil eſt num. 9. de
elect. Nauar. lib. *1*. conſ. 10. num. 2. de elect. in 2. ædi-
tione Rota in Treuer. Abbatiæ, S. Maxi*mi* mert. 20.
Nouemb. *1624*. Corã R.P.D. Coccino, ex quo ſequi-
tur ſubditos tuto obedire ſuperioribus ita electis ſi
electiones fuerunt liberæ.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur factum.*

2 *Quæ ſint elucidanda.*

3 *Quos ſint ſoluenda pro ſolutione primæ difficultatis.*

4 *Sponſis de rato datur bimeſtre, vel ad deliberandum, vel ad ingrediendum religionem.*

5 *Intra iſtud bimeſtre coniux poteſt alteri licite denegare copulam, & debitum, eo autem lapſo, non poteſt negare petenti, ſi tamen deneget peccat quidem; attamen quoad vſque matrimonium non eſt conſumatum, patet liber aditus ad Religionem.*

6 *Quid ſi coniux, ab altero coniuge, petat tempus, iſtud ad deliberandum, & deneget debitum hoc tempore, eodem elapſo, niſi reddat.*

7 *Non poteſt præſumi, adoleſcentem emiſiſſe.*

8 *Profeſſionem ob metum, † metus enim nunquam præſumitur.*

9 *Incutere metum eſt, delinquere, & delictum nunquam præſumitur.*

10 *Non tenet iſta conſequentia, metu adoleſcens ingreſſus eſt, religionem ergo etiam metu, profeſſionem emiſit.*

11 *De fide eſt, matrimonium ratum, & non conſumatum dirimi ſubſequenti profeſſione.*

12 *Non eſt præſumenda profeſſio facta deſiderio non captandi meliorem ſtatum, quia actus præſumitur factus ſecundum ſuam naturam.*

13 *Quodlibet præſumitur fuiſſe actũ omni, meliori, & efficaciori modo quo poteſt, Quod verum, eſt non ſolum quando actus vno modo factus valet, altero verò non; ſed etiam verum eſt, quando actus quocunque modo fiat, valet.*

14 *Explicatur intentio, quam habere poteſt vouens, & traditur quãdo votum cum illis intentionibus valeat.*

15 *In votis, aliud eſt deliberatio, aliud propoſitum, aliud Promiſſio, & quid ſint.*

16 *Quid ſit promiſſio.*
Soluitur ſecunda dubitatio.

17 *Soluitur Tertia.*

18 *Additur quarta difficultas in eodem genere.*

19 *Promittens, & non habens intentionem voto, ſe obligandi, non adſtringitur voto.*

20 *An metus reuerentialis impediat profeſſionem.*

21 *Metus reuerentialis non impedit matrimonium carnale, ſed adhuc valet.*

22 *Expenditur cap. final. qui cleric. vel vouent matrimon. contr. poſſ.*

23 *Expenditur in cap. Puella 20. quæſt. 1. non ſolum interueniſſe imperium patris, ſed etiam coactionem.*

24 *Quid dicendum quando vouens, nec voluit, nec noluit explicite ſtatum religionis.*

25 *In Spontaneis nemo regulariter obligatur præter intentionem.*

26 *Colligendo dicta, ſoluitur difficultas.*

27 *Expenduntur illa verba, quaſi volens, & nolens, & ex illis elicitur quando ſit valida, vel inualida profeſſio.*

28 *Optimum conſilium in iſtis mentem profitentis magna diligentia explorare.*

29 *In foro fori, nullitas huius profeſſionis difficile probabitur.*

30 *Expenditur id quod dicitur in facto iuuenem ſcilicet amaſſe ad animi deliquium, & traditur quod ex hoc colligi poſſit.*

31 *An iſte iuuenis ita profeſſus ſi in religione perſeueret teneatur reſarcire damna, quæ patitur puella, quæ propter oſcula amplexus, & tactus difficilius nubit.*

32 *Quæ ſint conſideranda pro ſolutione, & expenditur animus iuuenis.*

33 *Quid ſi iuuenis habeat animum conſumandi, ſed per accidens impediatur.*

34 *Proponitur contra dicta obiectio eo quod per oſculum amittatur ſponſalitia largitas.*

35 *Soluitur prædicta obiectio.*

36 *Quid*

36 *Quid si iuuenis dum tangit osculatur &c. habet intentionem ingrediendi religionem.*

37 *Oscula tactus, & amplexus sunt liciti sponsis de futuro. Non dicitur autem sponsus de futuro, qui non habet animum consumandi matrimonium.*

38 *Quid si adolescens, nec habeat animum cõsumandi matrimonium, nec religionem ingrediendi sed maneat anceps.*

39 *In dubio melior est conditio possidentis explicatur, quomodo ad præsens habeat verum.*

40 *Soluitur quædam obiectio.*

41 *An adolescens qui rem habuit cum sponsa sed intra vas semen non emisit debeat admitti ad religionẽ, & an teneatur damna compensare.*

42 *Qhacumque seminis effusione extra vas non consumatur matrimonium.*

43 *Quacumque arte semen recipiatur intra vas, matrimonium consumatur.*

44 *An si vir penetret vas fœminæ sponsæ sed ibi non seminet matrimonium consumetur.*

45 *Resoluitur negatiue etiamsi fœmina seminet, & non vir.*

46 *Etiam seminante viro, & non fœmina multi censent non consumari verius affirmatur.*

47 *An sponsus sponsam deflorans sit à religione arcendus.*

48 *Quid quoad damnum quod patitur sponsa resoluitur in vtroque casu.*

Matrimonio rato, emittitur professio, supponitur metus reuerentialis matris, & intercesserunt cum sponsa tactus, & oscula, an sit professio valida, & professus ad aliquid teneatur sponsæ.

LXXIII.

1 SVb his ipsissimis verbis factum proponitur. † Adolescens nobilis, orbatus patre contraxit matrimonium coram Parocho, & testibus cum adolescentula pariter nobili, non consumauit tamen cum ipsa matrimonium, eius osculis amplexibus, & tactibus impudicis contentus, donec certiorem faceret matrem de matrimonio contracto. Hic non vt statum meliorem eligeret, sed ob timorem reuerentialem, vt probabile est, & vt parentum precibus importunis sic satisfacere posset, religionem ingressus est, licet totus vxoris amore languesceret, vsque ad deliquium, & in ea tandem (non seruatis in multis de iure seruandis,) quasi vo-
2 lens, & nolens professionem emisit. † Quæritur primo An eius professio sit valida, & 2. An iste teneatur perseuerando in religione satisfacere iniuriæ, & addere illud incrementum dotis sine quo ipsa nuberet, si supradictum sui corporis vsum ei negasset.

3 Pro solutione † primæ difficultatis. An professio sit valida videndum est primò quid dicendum ratione finis, quia supponitur professionem emissam esse non, vt statum meliorem eligeret. 2. Quid ratione metus reuerentialis materni, qui probabiliter intercessisse creditur. 3. Quid ratione deliberationis, cum adolescens supponatur, quasi volens, & nolens professionem fecisse, in quo etiam considerabitur animi deliquium ob vehementem amorem. Pro solutione vero secundæ difficultatis. An scilicet adolescens perseuerans in religione teneatur satisfacere iniuriæ; Videndum an sit illata iniuria, ex cuius dubij resolutione resultabit solutio propositi quæsiti. Pro quibus omnibus.

4 † Noto primò. In cap. ex publico de conuers. coniugatorum, sponsis de rato dari bimestre ad deliberandum ingressum religionis secundum aliquos; secundũ alios autem ad emittendam professionẽ; & dato, quod concedatur ad emittendam professionem, an sit faciẽda intra illud bimestre non præmisso nouitiatus anno, vel an sit expectandum quod elabatur annus nouitiatus. An bimestre possit per iudicem protogari, & quomodo sit computandum, vt sunt controuersia, nec ad præsens institutum conducentia satis erit innuisse exacte, & docte, vt sui moris est, esse tractata à San-
5 chez de matr. lib. 2. disp. 24. † Vnum solum annotabo ex eodem Sanchez posse coniugem, etiam petenti debitum non reddere intra illud bimestre etiamsi nõ intendat ingredi religionem, quia licet hic, & nunc non intẽdat potest aliqua die illius bimestris intendere, eo tamen elapso non reddendo petenti qui non reddit peccat potest tamen semper ingredi religionem antequam consumet, licet peccauerit non reddendo, quia
6 infert iniuriam petenti. † Addo insuper, quod si alter coniux petierit tẽpus bimestre ab alio coniuge ad deliberandum eo elapso tenetur etiam non petenti se exhibere paratum ad consumandum, & nisi se exhibeat peccabit, quia est debitor morosus maxime si sit vir, quia tenetur ex mutua traditione corporum, & ex cõtractu inito illum perficere, cũ ergo ipse petierit tempus sibi concessum à lege ad non consumandum, & consequenter ad infrangibile reddendum, elapso termino non cõsumando incipit inferre iniuriam mulieri, cui est acquisitum ius ad copulam, consumandam, & stabile reddentem matrimonium; cum ergo non offerat, facit iniuriam, & ideò peccat. Dices ex iure teneri tantum petendi reddere. Respondeo hoc verum esse de debito coniugali, vt est actus matrimonij tam alias consumati, quia non facit iniuriam, nisi negando petenti, vel implicite, vel explicite, non autem de copula perficiente, quia semper irrogatur iniuria mulieri elapso bimestre, quia semper remanet in periculo quod relinquatur, & sicut debitum quodcumque est reddendum elapso tempore statuto ad soluendum si creditor ille opus habeat licet non petat, ita & debitũ coniugale cũ illo opus habeat vxor ad liberandũ se à periculo in quo versatur, quod relinquatur, dies enim interpellat pro creditore. Quod si neuter coniux tempus ad deliberandum petierit, & neuter petat puto tũc neutrum peccare quin non tenentur nisi ad redditionem debiti, vt actus est matrimonij. Vterq. enim potest supponere alterum non petere, quia aliquo fine ducatur. Intellige tamen, nisi petat explicite, vel implicite, iuxta ea, quæ de hoc traduntur. In primo autem casu per bimestre fuit priuatus alter coniux iure petendi, petitione alterius coniugis postulantis tempus ad deliberandum, ideò illo elapso, quia incipit esse debitor morosus, tenetur offerre.

Noto Secundò, illam parenthesim (Non seruatis de iure seruandis) esse valde prægnantem, & continere in se tam irritantia professionem, si non sint seruata, quam requisita ad bene esse, ideò considerandũ, quæ illa sint quæ defuerunt, & secũdum defectum, iudicium erit ferendum. Cum autem in facto nihil expositum, ideò neque ipse quidquam certi possum dicere.

7 Noto Tertiò, † Quod dicitur; probabile esse in hoc professione intercessisse metum reuerentialem, & præces importunas matris, non admitti à Doctoribus.
8 Primò † Quia metus nunquam præsumitur l. Metum C. quod metus caus. & tradunt communiter. Menochius de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 126. num. 1. & ratio
9 est † quia metum incutere est delinquere, & delictũ non præsumitur l. merito ff. pro Socio rationem probarunt Innocent. in cap. caussam matrimonij de off. deleg. & Alciatus in tract. de Præsumpt. reg. 3. præsũpt. 6. num. 1. quæ autem requirantur, vt præsumatur latè docte, & ex acte de more suo tradit Menoch. cit. præsumptione per totam. 2. & præcipuum est in casu nostro, quia Burgos de Paz non solum ait non præsumi

sed

ſed inſuper etiam probatum non ſufficere, quia fæminæ minus timentur cum minus audaces ſint, & imbecilliores, l. quiſquis verſ. ad filias C. ad l. Iuli. maieſt. ibi. quas infirmitate ſua minus auſuras confidimus, & videtur tenere Hippolitus conſ. 124. num. 13. vbi dicit non præſumi metum ſi filia contrahat in præſentia matris ſicut quando præſente patre. Sed dato, quod ſufficiat, eſſet probandus. non vero præſumendus, & ideo in facto non bene exponitur credibile eſſe metũ præceſiſſe; Sed erit probandus Ex ſola enim potentia metus non præſumitur Abbas in cap. inſinuante in fin. Qui cleri. vel vouent.

10 Noto Quartò † Non licere inferre; metu ingreſſus eſt religionem; ergo etiam metu profeſſionem emiſit; ſed probandus erit metus tempore profeſſionis, quia ex communi Doctorum ſententia metus purgatur, quomodo autem purgetur, videndus eſt Menochius lib. 3. præſumpt. 4. nu. 24. qui licet actu non agat de metu reuerentiali; multa tamen habet quæ etiam ad hoc facere poſſunt.

Noto Quintò. Videri quid mirabile quod adoleſcẽs adeo ardentibus amoris facibus deſcribatur agitatus, vt ad animi deliquium peruenerit, & tamen amato obiecto potuerit potiri, & abſtinuerit, Certe hoc ſufficeret ad immutandum amoris ſimulacrum, vt non amplius cæcum; ſed valde videns; nõ imprudens puer; ſed valde ſenſatus homo, non præceps, ſed valde fortis effingatur cum adoleſcens in tam commoda occaſione potiendi ſciuerit abſtinere, donec expectarit matris aſſenſum, & vix credibile videtur illum amorem qui adegit ad matrimonium ratum non coegiſſet ad conſumandum. Hinc certe non leuis coniectura poteſt ſumi quod facti pertæſus hanc prætenderit excuſationem, ne vlterius progrederetur.

11 Noto vltimo, † eſſe de fide matrimonium ratum, & non conſumatum dirimi ſubſequenti profeſſione ſolemni; eſt definitum ab Euſebio Papa cap. deſponſatã, 27. quæſt. 2. a Grægorio cap. Decreta Legalia eadem cauſſa, & quæſt. à Ioanne. 22. in eius extrau. Antiquæ, de voto. Ab Alexandro tertio cap. Ex publico, de conuerſ. coniug. & ab Innoc. 3. cap. ex parte tua eodem, & nouiſſime in Tridentino ſeſſ. 14. de Matr. Canon. 6. Si quis dixerit matrimonium ratum non conſumatum per ſolemnem religionis profeſſionem alterius coniugis non dirimi anathema ſit. His ita prænotatis nunc venio ad ſolutionem propoſitarum difficultatũ, & ad primam. An profeſſio ſit irrita ratione finis.

12 Dico primò debere † conſtare profeſſionem non
eſſe emiſſam deſiderio captandi meliorem ſtatũ quia
actus præſumitur factus ſecundum ſui naturam l. quæro
§. inter locatorem ff. locati, cum ergo de natura
profeſſionis ſit quod fiat ad capeſcendum meliorem
ſtatum, hoc erit præſumendum, & ſi aliud adducetur
13 erit probandum, deinde quilibet præſumitur feciſſe
actum in omni meliori, & efficaciori modo, quo fieri poteſt
Bald. in cap. veriſimile, de præſumpt. & in cap. 1. de
controu. int. maſc. & fœmi. Calcaneus conſ. 11. colu. 3.
Crauet. conſ. 318. num. 4. quod non ſolum verum eſt,
quando actus vno modo factus valet, & alio modo
factus non valet, vt probat Menoch. lib. 6. præſumpt.
4. ſed etiam quando quocumque modo fiat ſemper
valet, adhuc actus eſt interpretandus factus, vt valeat
meliori, & efficaciori modo probant adducta, & alia
quæ habet Menoch. eodem lib. 6. præſumpt. 5. per
totam. Niſi ergo probetur profeſſionem eſſe emiſſam
alio fine, neque præſumetur, quod ſi probetur, nunc.

14 Dico ſecundò. † Qui profeſſionem emiſit, vel habuit intentionem, & voluntatem non ſe obligandi illi ſtatui, vel voluit quidem ſe obligare ſed ductus reuerentiali metu materno. Vel mere negatiue ſe habuit. Quoad primum membrum. Vel habuit tantum propoſitum ſe obligandi, & non promiſit, aut etiam promiſit, & habuit intentionem promittendi ſed non ſe obligandi, aut habuit propoſitum promittendi, & ſe obligandi ſed non adimplendi, in his enim ſtatibus
poteſt concipi, qui profeſſionem emittit, pro quorum
15 intelligentia ſciendum eſt. † Aliud eſſe in votis deliberationem,
aliud propoſitum, aliud promiſſionem,
deliberatio eſt iudiciũ ſeu actus rationis, quo quis deliberat,
& decernit, an expediat vouere, debet autem
qui deliberat ad vouendum præmeditari paſſionem,
qua impellitur, & finem, quo ducitur, & hoc conferendo
id, de quo diliberat cum eius oppoſito, nec ad
hoc deſideratur mora temporis, ſed poteſt fieri momento,
nec deliberationem tempore præcedere neceſſe
eſt, ſed ſolo ordine naturæ. Propoſitum autem
eſt actus voluntatis, quo vouens apud ſe ſtatuit, promittere
ita Sanchez lib. 4. Summæ lib. 1. num. 2. & 3.
& 18. Promiſſio eſt deliberata vera, & ſpontanea da-
16 tio fidei de voto. † Differt autem nudum propoſitum
à promiſſione, quod illud procedit ex deliberatione
conuenientiæ ſolius rei faciendæ; hæc autem
ex deliberatione acceptandę obligationis, ſibique
illius imponendæ; idem Sanchez num. 19. Ex quo colligitur
ſolum propoſitum religionis aſſumpto habitu
religioſo non inducere voti obligationem, niſi ſit promiſſione
formatum D. Thom. 2. 2. quæſt. art. 1. & ibi
Caietanus Abbas cap. literaturam num. 2. in fine de
voto. Angelus verbo votum num. 7. Silueſter. verbo
votum 1. quæſt. 2. Sotus de Inſtit. lib. 7. quæſt. 1. à 2.
Nauarru. in ſum. cap. 12. num. 24. & 26. Couarru. de
pactis par. 1. §. 3. num. 12. & alij plures ex quo ſequitur
reſoluta prima difficultas. An habens tantum pro-
16 poſitum vouendi, ſi non promiſit obligetur. † Ad
ſecundum quando habuit propoſitum promittendi;
ſed non ſe obligandi, dico, quod quando vouens habuit
veram intentionem promittendi, neque excluſit
expreſſe intentionem ſe obligandi, ſed tamen neque
expreſſam, neque implicitam habuit intentionem
ſe obligandi, non obligatur, hoc eſſet in caſu quo vouens
exiſtimaret votum non obligare, aut ignorabat,
quia vel de hoc numquam cogitauit, vel numquam
audiuit; ratio autem eſt, quia illa verba re vera nõ poſſunt
importare obligationem, niſi tamen ignorantia
eſſet vincibilis, vel emiſiſſet votum animo ſe obligandi
ſicut, & cæteri obligantur. Quando autem vouens
conſcius naturæ voti habet animum promittendi, &
poſitiue animum non ſe obligandi, non conueniunt
Doctores an obligetur. Aliqui enim ſentiunt obligari
alij verò negant. Sanchez de Matr. late diſputare lib. 1.
diſp. 9. & dixit non obligare, quod & iterum dicit lib.
17 4. in Decalog. cap. 1. num. 27. † Ad tertiam quando
habuit intentionem promittendi, & ſe obligandi ſed
non implendi Valentia 2. 2. diſp. 6. quæſt 6. art. 1. colu.
ſequ. tale votum eſſe fictitium nec poſſe ſtare verum
promittendi animum, & ſe obligandi eum animo non
exequendi, & deducit ex D Thom. 2. 2 quæſt. 88. art. 1.
corpor. Sanchez tamen eit. diſp. 9. late probat contrarium
explicat D. Thom. & aſſerit à Doctoribus ſuppo-
18 ni, vt certum. † Addam etiam 4. quando votum emittitur
à conſcio naturæ voti cum verò animo promittendi,
obligare, licet quando votum emitit naturæ voti
non meminerit; quia virtute & implicite voluit obligationem.
Primò ergo quæſito principali reſponden-
19 do directe. † Dico quod ſi promiſit votum emittens,
& habuit intentionem non ſe obligandi expreſſe illi
ſtatui votum certe non obligat quia eum votũ ſit priuata
lex quam ſibi quiſque imponit, non poteſt obligare
pluſquam vouens intendat. Si verò habuit verum
propoſitum promittendi &c. dicito vt ſupra.

20 Ad ſecundum † an intendens ſe obligare quidem religioni ſed ductus reuerentiali materno metu, vere obligetur voto. Dico vere obligari, quia timor reuerentialis, vt talis eſt quicumque ille ſit ſiue patris ſiue alterius, & multo minus matris, non annullat votum, & probo.

21 Primò † Quia non dirimit matrimonium carnale, vt late probat Sanchez de Matr. lib. 4. diſp. 6. num. 7. ergo, neque ſpirituale ideſt votum, & profeſſionem conſequentia; patet quia in vtroque requiritur liber
conſen-

confenſus. 2. Ex cap. fin. Qui clerici, vel vouent con-
22 trah.poſſ.in quo deciditur † Votum emiſſum præcepto
regis ſeu parentum non eſſe nullum, & talem metum
eſſe leuem. Vbi Gloſſa in verbo metu,quam Abbas di-
cit ſingularem, & quam ſequitur Antonius num. 6. &
Præpoſit. nu. 8. aſſerit ſolum imperium regis, vel pa-
rētum non annullare. Quod ſi adderentur minæ aut
verbera, non eſſet amplius metus reuerentialis, & eo
caſu eſſet loquendum, alio modo, ſecundum qualita-
tem perſonarum, & accidentium cōſiderandorum ar-
bitrio prudentis viri, probatur. 3. Ex cap. Puellæ 20.
23 quæſt. 1. ponderando illa verba † coacta imperio pa-
terno vbi pro annullatione non ſolum ponderatur im-
perium paternum, ſed coactio,ergo illud non ſufficit,
ſed hæc etiam requiritur, ita tenet Sanchez de Matr.
lib. 4. diſp.6.num. 18. cum Doctoribus quos ſecum du-
cit ſoluendo quæ in cōtrarium ſunt adducta quæ quia
non valde vrgent,ſolutaque ſunt ab eodem Doctore à
me non tangentur.
24 Ad illud verò, † quando videlicet negatiue ſe ha-
buit, ideſt finem non intendit;quia in profeſſione nec
voluit,nec noluit ſtatum religionis. Licet ex iam dictis
ſatis reſponſum ſit iterum tamen dico ſi erat conſcius
virtutis voti, licet non aduerterit tunc quando profeſ-
ſionē emittebat ad obligationē quā contrahebat,ad il-
lam tamen virtualiter remanet obligatus, quod ſi ne-
ſciebat, nec intendit ſe obligare, vt cæteri ſe obligant
25 vouendo,vtiq;non obligatur,†quia nemo obligatur in
ſpontaneis præter intentionē,vel vltra quam intendat.
26 Colligendo † ergo quæ dicta ſunt breuiter reſpon-
deo ad id quod dicitur de fine. Vel adoleſcens profi-
tendo intendebat implicite, vel explicite eligere illum
ſtatum, vel non ſi intendebat vere remanet obligatus
licet hoc fecerit ductus reuerentiali metu matris, vel
non intendit explicite, vel implicite illum ſtatum aſſu-
mere, & non remanet obligatus iuxta latius ſuperius
dicta. Ex quibus etiam ſatis patet reuerentialem me-
tum non ſufficere ad annullandam profeſſionem, &
ita ſolutum eſt etiam ſecundum dubium.
27 Ad 3 † Cum adoleſcens ſupponatur quaſi volens,
& nolens in emiſſione profeſſionis; quid dicendum
ratione deliberationis, licet vix fieri poſſe credā,quod
integro anno permanſerit in nouitiatu & non delibe-
rauerit,quid ſibi eſſet agendum, attamen quia inſeri-
tur iſta clauſula, quaſi volens,& nolens,ideò illam ex-
pendam. Vel ergo per illa verba,volens,& nolens, in-
nuitur,quod adoleſcens vellet quidem religionem, vt
matri morem gereret, illam tamen nō vult, quia amo-
re captus puellæ illi ſtatui non vult ſe obligare, & hoc
caſu puto certum, non eſſe profeſſum, quia vere non
vouit; vel illa verba nolens,& volens ſignificāt, quod
nollet quidem diſplicere matri, & ſponſæ, quia illam
reueretur,& iſtam amat, attamē vult ſtatum religionis,
& hoc caſu puto item certum,eſſe profeſſum,quia ve-
re votum emittit. Vel illud volens, & nolens demon-
ſtrat quod nollet quidem religionem ne ſpōſæ diſpli-
ceret,illam tamen vult, vt matri morem gerat, & hoc
item caſu puto certum eſſe profeſſum quia vere vouit
religionem, nec timor reuerentialis talis eſt, vt poſſit
28 profeſſionem reddere nullam. † Tandem concludo
ſanum conſilium futurum interrogare iuuenem, qua
mente profeſſus ſit, ſique animo ſe obligandi deprehenda-
tur vouiſſe, puto nullo modo eſſe abſoluendum ſi verò
fateatur ſe noluiſſe illum ſtatū puto, in foro conſcien-
tiæ non eſſe profeſſum.
29 † In foro tamen fori difficile eximetur ab obligatio-
ne, quia cauſſas nullitatis difficile probabit. Quod
30 † enim amauerit vſque ad animi deliquium facile tol-
litur lapſu temporis integri anni. Abſentia enim om-
ne licet maximum amoris vulnus ſanat.maxime in re-
ligione, in qua magnis, & validis remedijs huiuſmodi
vulnera maxime in nouitiatu curantur. Præterea hoc
non eſſet conſiderādum ſi iuuenis aſſerat ſe vere vo-
tum emiſiſſe. Quia votum nō poteſt procedere ex illo
vehementi amore, eſſet fortaſſe conſiderandus ille
amor cum in foro fori quæreretur de validitate pro-
feſſionis, & aſſereret ſe non emiſiſſe profeſſionem iu-
uenis ille, poſſet enim tunc facere aliquā præſumptio-
nem, vt illi crederetur, ſed de hoc quia non quæritur
nihil amplius dico.

Tandem illud volens, & nolens poſſet menti no-
ſtræ obijcere indifferentiam ad vouendum, vel non
vouendum, ita vt adoleſcens ille acceſſerit ad vota
emittenda nundū determinatus, an vellet illa emitte-
re, & in hac indifferentia voueat, ideſt emittat quidē
ore illa verba votorum,& profeſſionis emittendorum
ritui præſcripta, animo tamen illa non probaret, & in
hoc caſu puto certum nō eſſe profeſſum, quia ad obli-
gationem inducendam requiritur animus determina-
tus, caſum tamen puto difficilem, & quaſi impoſſibi-
lem, non enim video quomodo adoleſcens toto inte-
gro anno in re tanti momenti ſub cura, & magiſterio
virorum peritorum, & in hoc valde ſolertium poſſit
accedere indeterminato animo ad profeſſionē emit-
tendam. Certe in foro fori valde torquebitur in hoc
probando, pro elucidatione tamen iſtius indifferen-
tiæ ſi daretur multum poſſunt conferre ſuperius tradi-
ta, dum ageremus de profitente, & non aduertente
ad quæ ſe obligaret &c. Pendebit tamen ſolutio iſtius
difficultatis ex diligenti exploratione animi,& volun-
tatis illius adoleſcentis.
31 Nunc † veniens ad ſolutionem vltimæ difficultatis.
An ſcilicet adoleſcēs ſi in religione perſeuerat tenea-
tur compenſare damnum quod paſſa eſt puella quæ
non poteſt nubere eodem modo ac nupſiſſe t ſi tactus
32 illos non fuiſſet paſſa. † Pro ſolutione conſidero iuue-
nem, vel contentum ſolis tactibus oſculis, & cæteris
huiuſmodi actibus; vel præterea etiam rem habuiſſe
cum puella ſed intra vas non ſeminaſſe. Deinde con-
ſidero iuuenem, ſolis oſculis, & tactibus contentum
dum oſculis, & tactibus frueretur, vel habuiſſe ani-
mum ingrediendi religionem, vel non habuiſſe ani-
mum ingrediendi. Vel habuiſſe animum matrimo-
nium conſumandi. His poſitis.
33 Dico † ſi iuuenis oſculis, & tactibus fruens tunc ha-
bebat intentionem conſumandi matrimonium ad ni-
hil tenetur.Quia nullam infert iniuriam ſponſæ,& vti-
tur iure ſuo oſcula enim,& tactus inter coniuges de fu-
turo licent, & illis permiſſa ſunt, dum ergo vtitur iure
ſuo puellæ nullam infert iniuriā. Nec ipſa iuditio pru-
dentum hoc caſu nullum paſſa eſt damnum, quia non
ideò eſt reputanda.vel minus honeſta, vel minus mo-
rigerata,vt in ſimili expendunt Doctores, cū ergo nul-
la inferatur iniuria nec rationabile damnū paſſa ſit ſe-
quitur quod iuuenis ad nullā teneatur compenſationē.
34 Dices † ex probabili ſentētia Doctorum quam ali-
bi ſequuti ſumus amittit ſponſus per oſcula dimidium
ſponſalitiæ largitatis per oſcula, ergo etiam in hoc ca-
ſu cum eadem oſcula ſit paſſa ob idem damnum quod
patitur erit facienda compenſatio. Reſpondeo pri-
mo ſponſalitiam largitatem rerum amitti quia eſt da-
ta ſub illa conditione, vt per oſculum dimidia amitta-
tur ob ruborem, & hoc verum eſt etiamſi ſponſus de-
inde religionem ingrediatur, cum enim vere ſit data
ſub iſta conditione, ſequitur, quod adimpleta condi-
tione debeat eſſe illius, cui eſt data, ac in caſu noſtro
alia eſt ratio. nihil enim eſt donatum ſub conditione,
ſed quæritur an teneatur dare, quia damnum patitur,
& iniuria ſit paſſa puella, cum ergo nullum iſtorum in-
teruenıat, ſequitur etiam, quod non adſit obligatio
compenſationis.
35 Reſp.2.† Sponſalitiam largitatē non dari ob damnū,
vel iniuriam quia talis ſit ex ſui natura ſed quia ita eſt
conuentum, & in lege diſpoſitum, patet ex doctrina
communiter recepta, apud Sanchez de Matr. lib. 6.
diſp.18.num.8. qua aſſeritur ſponſalitiæ largitatis me-
dietatem per ſolum oſculum acquiri non autem per
amplexus, quia de oſculo ſolo loquuntur leges quod
ſi eſſet ratione damni deberet amitti medietas illa
etiam per amplexus.

36 † Quod

36 † Quod si iuuenis osculis, & amplexibus fruens ha-
beat animum ingrediendi religionem tunc dico tene-
ri compensare iuditio prudentis viri; damnum, quod
37 patitur puella, quia † tactus, & oscula sunt licita tantũ
sponsis de futuro, & habent ius illis fruendi isti tantum
cum ergo iste non sit sponsus de futuro non habet ius
istis fruendi, & iniuriam infert puellæ cum illa vtatur
in casu non licito, & fraudolenter ideò tenetur dam-
num compensare.

38 Vltimo † si nec habebat animum ingrediendi reli-
gionem, nec consumandi matrimonium, sed anceps
permanebat. Dico debuisse omninò iuuenem ab illis
actibus abstinere, & in illo dubio tales actus exercen-
tem peccasse, & iniuriã intulisse quia non habebat ius
39 ad illa quod magis explicatur obijciendo. † In dubio
melior est conditio possidentis suam libertatem, cum
ergo iste sit sponsus de futuro, & sponsis de futuro li-
ceant ista sequitur etiam quod iste in dubio non de-
beat spoliari sua libertate. & ideò poterit in tali dubio
vti osculis amplexibus licitis sponsis.

40 Respondeo. † Quod iste iuuenis non potest dici
sponsus de futuro, quia non est determinatus cõsum-
mare matrimonium ideò neq. est in possessione fruen-
di osculis tactibus &c. quę permittuntur ratione subse-
quturi matrimonij, & quia puella quodammodo inci-
pit esse viri, & vir puellæ ratione promissionis factæ de
futuro martimonio; debet ergo sponsus esse determi-
natus ad consummandum matrimoniũ, vt habeat ius
ad ista, & illud axioma tunc habet verũ, quando spon-
sus vere determinatus matrimoniũ cõsummare dubi-
tat rationabiliter an aliqua sibi liceãt, tunc enim in du-
bio melior est conditio possidentis libertatem, debet
ergo prius possidere libertatem, quam non potest pos-
sidere, nisi sit determinatus matrimoniũ consumare.

41 Ad aliud dubium. † Ad quid videlicet teneatur iuue-
nis si præter oscula, & amplexus rem etiam habuerit
cum puella; sed in vase nõ seminauerit, dico posse duo
hic expendi, an post talem actum professio sit valida,
& an teneatur ad damna compensanda quæ patitur
42 puella, & ad primũ omnes conueniunt † quacumq. se-
minis effusione extra vas non consumari matrimoniũ,
& aperte colligitur ex cap. Extraordinaria 33. quæst. 3.
43 † Conueniunt pariter omnes matrimoniũ consumari
quacumque arte semen recipiatur intra vas, quia sem-
per est sufficiens generationi. & sponsi sunt vna caro.
44 † Dubiæ quæstionis est an matrimonium consumetur
si sponsus vas fæminæ penetret sed ibi semen non ef-
fundat. Sed probabilior sententia est non consumari
vtramque sententiam vide apud Sanchez de matrim.
lib. 2. disp. 21. n. 4. & 5. vbi negatiuam quam etiam nos
45 sequimur dicit esse magis veram, † quod verum est
etiam si fæmina seminauerit, sed non vir.

46 An † autem seminante viro, & non muliere matri-
monium dicatur consummatum; affirmatiua habetur
verior, & probabilior, negatiuam tamen reputat non
improbabilem Sanchez quia contraria mititur funda-
mento sans dubio, an scilicet semen fæminæ necessa-
rium sit ad generationem. Doctores, & rationes pro
vtraque sententia ipse ad fert, & soluit sibi contraria
47 hæc dicta sunt in genere † An autem deflorans vir-
ginem sit arcendus à religione ita, vt si deflorata spon-
sa accedat ad religionẽ, vt ad eam admittatur asserens
non seminasse intra vas, sit arcendus asserũt multi esse
arcendum si tamen professionem emittat tale vinculũ
matrimonij professione dissolui. Audiui tamen à viro
eruditissimo extare quandã Sacræ Cõgregationis de-
clarationem super hoc qua decernitur talẽ nullo mo-
do esse admittendum, & professionem taliter admissi
esse nullam. De qua tamen mihi nullo modo constat
nisi de hoc auditu ideò interim donec aliud à Sanctiss.
Papa, vel à Sacra Congregatione super hoc decer-
natur Dico cum Sanchez loc. citat. num. 7. Aut dolo
hoc egit sponsus aut egit sine dolo, si egit cum dolo,
idest sponsam deflorauit, sed non seminauit quia ha-
bebat animum ingrediendi non potest ingredi reli-
gionem, quia neque posset si solam fidem dedisset de matrimonio. Si verò sine dolo, vt quia incepit animo consumandi, sed ob impotentiam non valuit, vel quia aliquis superuenit, & rubore aut verecundia destitit, vel spiritu Santo in spirante religionem decreuit, tunc poterit ingredi. In vtroque tamen casu si professio emittatur puto fore validam.

48 † Quoad damnum verò puto in priori casu teneri compensare quæ passa est sponsa non verò in secundo, quia in primo infert damnum cum iniuria, in secundo vtitur iure suo, & eligit statum sibi permissum vide Sanchez loco citato per totam disputationem.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur factum.*
2 *Quæ sint soluenda.*
3 *Testamentum nuncupatiuum non requirit scripturam, & fit sine solemnitate verborum.*
4 *Clausula, Actum &c. denotat perfectum, & consumatum.*
5 *Operatur lecturam coram partibus de quibus in instrumento, & testibus.*
6 *Et hoc quãdo scriptura est reperta inter alias matrices protocolla, & filetas demonstrante notario se illam habere pro perfecta, & stipulata.*
7 *Includit effectum signi rogitus, & subscriptionis.*
8 *Si in scriptura legatur hæc clausula, & agatur de ea leuanda in authenticam formam debet iudex mandare etiamsi absit signum, & subscriptio notarij.*
9 *Quando tamen huiusmodi scripturæ sunt repertæ in protocollis, & inter alias rogationes.*
10 *Vel in fasciculis vbi asseruantur alia instrumenta.*
11 *Vel in filcijs secundum consuetudinem regionis, &*
12 *in fine testamenti denotat esse perfectum quando fuit lectum coram testatore, & non contradixit, estque perfectum voluntate testatoris.*
13 *Ista clausula deficiente instrumentum dicitur imperfectum.*
14 *De iure antiquo an natiuitate posthumi romperetur testamentum.*
15 *Quid de iure nouo.*
16 *Quid in præteritione matris, & quid in præteritione patris.*
17 *Donatio inter viuos cum voluntati duorum nitatur est fortior quam legatũ, & fideicommissum quod pendet ex sola voluntate testatoris.*
18 *Donatio inter viuos natiuitate posthumi tanquam inofficiosa reuocatur.*
19 *Beneficio Auth. ex caussa legata ad pias caussas nõ sustinentur quando filius est præteritus ignorãter.*
20 *Neque sustinetur testamentum etsi filius ignorante patre præteritus ratum haberet quia deficit substantia idest patris voluntas.*
21 *Et hoc maxime si extraneus sit institutus.*
22 *Quid si nato posthumo pater diu superuixit nec mutauit testamentum cum posset.*
23 *Sustinentur tamen legata facta ex necessitate, vt pro restitutione, vsurarum exoneratione suæ conscientiæ, & similium casuum.*
24 *Clausula codicillaris conseruat institutiones hæredum in vim fideicommissi ab intestato.*
25 *Quod maxime verum est quãdo adijcitur per verba futuri temporis, vt si non valebit iure testa-*

menti valeat &c. hoc enim casu filius præteritus censetur rogatus restituere.

26 *Quomodocumque testamentum rumpatur siue ratione solemnitatis siue exhæredationis, siue præteritionis filij in potestate constituti clausula codicillaris semper habet vim fideicommissi vniuersalis.*

27 *Quid dicendum de hac clausula in casu natiuitatis posthumi? Variant Doctores.*

27 *Bartol. asserit quod si pater cognouit mulierem esse prægnantem, & ita disposuit clausulam dictã præiudicare, si verò ignorauit, nihil operari.*

29 *Bald. vult indistinctè operari.*

30 *Bartoli sententia est æquior, & etiam iuri conformis ideò sequenda.*

21 *Nunc dicta clausula apponitur potius ex consuetudine notariorum, quam ex scientia testatorum qui ignorant eius vim, & efficaciam.*

32 *Nimis durum ex clausula non intellecta excludi filium ab hæreditate patris.*

33 *Nostra sententia dicitur veritas ipsa à Molinæo.*

34 *Testamentum potest rumpi etiam ex alia caussa quam natiuitate posthumi.*

35 *Clausula ista ostendit enixam voluntatem testatoris super ijs de quibus testator tempore testamenti cogitauit, non autem de ignotis.*

36 *Nihil operatur vbi est defectus voluntatis.*

37 *Voluntas est actio intellectus cognoscentis.*

38 *Limitatur dictum nostrum ab aliquibus in casu quo pater superuiuat, & non mutet.*

39 *Alij aliter, & rectius sentiunt.*

40 *Verba à testatore prolata significant dissensum.*

41 *Testamentum solemne non tollitur per minus solemne.*

42 *Legata reuocentur per quæcumque verba inferentia reuocationem.*

43 *Satis est comprobari voluntatem reuocantis legata duobus testibus fide dignis.*

44 *In foro conscientiæ standum est vltimæ voluntati sani, vel infirmi verbis aut scriptis manifestatæ etiamsi aliter per solemne testamentum fuisset dispositum.*

Qui legatum condidit, dixit se velle reuocare non tamen reuocauit, & mortuus est.

LXXIV.

1 TItius † condit testamentũ, in quo institutis hæredibus filijs suis extantibus legat Ecclesiæ, Sancti Victoris octingentos aureos nummos. Conualescit ex infirmitate Titius, & post condinum testamentum nascitur ei filius post cuius natiuitatẽ sæpissime dixit Titius se nolle conditum testamentũ valere quia in eo multa disposuit non disponenda, & legauit quæ facti pænitens nolebat exequtioni demandari, & ideò se velle omninò reuocare. & hoc dixit coram fide dignis à quibus iuridice deponitur. Insperata tamẽ morte de medio sublatus nempè ferri violentia testamentũ non reuocauit. Nunc Ecclesia producit testamentum, & petit legatum. Testamentum tamen non est in authẽticam formam redactum. Adsunt quidem nomina secundorum notariorum, & testium, at non adest rogitus notarij estque exceptum in quadam carta, in qua leguntur & alia testamenta, ideò quæsitum est an legatum sit soluendum.

2 † Pro solutione tria puto esse consideranda. Primò An exhibita carta sit pro testamento habenda. Secundò An agnatione posthumi, vel filij nati post testamẽtum patris, testamentũ rumpatur, & an legata valeant in eo testamento condita. Tertiò An voluntas patris modo dicto explicata, à patre, & à testibus fide dignis notificata sufficiat ad annullandum testamentum, & legatum. An verò sit sustinendum. Quod primum considerandum.

Dico ex hoc capite testamentum esse sustinendum.
3 † Cum enim sit testamentum nuncupatiuum sine solemnitate verborum, & sine scriptura sufficit, quod
per testes probetur, quod non requiratur scriptura in
testamento nuncupatiuo, sed satis sit probari per testes est communis conclusio argumento l. contrahitur
4 de pignorib. Imo cum in hac scriptura adsit † clausula Actum &c. reputatur perfecta consumata, & publicata. Bald. in Auth. quod sine C. de testib. Alex. conf.
14. nu. 19. volu. 6. Paris. cons. 27. nu. 15. volu. 2. Surdus
cons. 185. num. 4. & nu. 2. dicit esse verum quando est
apposita in fine non in princip. Tusch. litt. C. conclus.
5 302. num. 21. † vbi habet quod operatur lecturam coram partibus, & testibus Farinacius decis. 714. num. 1.
6 par. 1 recent. † intelligit concurrente alia coniectura
quando videlicet notarius hanc scripturam habuerit
pro perfecta, & stipulata, & ideò illam reposuerit inter
alias matrices, protocolla aut filcias. Rota decis. 628.
nu. 3. inter impressas per eundem Farin. par. 2. recent.
7 † Vbi etiam fuit dictum includere effectum signi ro-
8 gitus. & subscriptionis, nam † quando agitur de leuanda scriptura in authenticam formam, si in ea legatur
hæc clausula Actum &c. debet iudex mandare, vt redigatur in authenticã formã etiãsi signũ, & subscriptio
deficiãt. Menoch. cons. 47. n. 16. Neuiza. cons. 26. n. 42.
Cumanus iunior. cons. 162. n. 1. Castrens. l. contractus n. 5.
9 C. de fideic. instit. † qui loquuntur de scripturis repertis in protocollis, vel inter rogationes notarij demor-
10 tui. Grãmat. decis. 106 nu. 15. & 16. loquitur de † scripturis repertis in fasciculis vbi asseruantur reliqua in-
11 strumenta Seraph. decis. 902. nu. † 5. affirmat da filcijs
secundum consuetudinem regionis Menochius de ar-
12 bitrarij casu. 187. nu. 24. † In fine testamenti denotat
perfectionem ipsius quando fuit lectum coram testatore, & non contradixit Burs. cons. 15. num. 11. volu. 1.
Honded. cons. 33. num. 46. volu. 1. & ita importat esse
perfectum voluntate testatoris l. fi. C. famil. hærcis. vbi
13 Glossa Tuscus litt. C. conclus. 302. num. 20. † Ista verò
clausula deficiente in instrumento dicitur imperfectũ
quia non constat notarium fuisse rogatum à partibus,
& proinde deficit stipulatio Seraph. decis. 949. num. 7.
Ex hoc capite ergo esset sustinendum adest scriptura
in authenticam formam redigẽda. & testes deponentes de omnibus contentis in testamento ideò erit ex
hac parte sustinendum.

Quod verò ad secundam difficultatem an natiuitate posthumi rumpatur intelligo filij post conditum te-
14 stamentum nati. † De iure antiquo indubitatum erat
natiuitate posthumi rumpi testamentum in totum In-
15 stit. de Exhæred. liber. §. Postumi. † Cæterum nunc est
distinguendum aut filius est præteritus sciente patre
filium existere, vel patre ignorante. Si filius sit præteritus patre sciente rumpitur tantum quoad institutionem hæredis, & in illo solo vitiatur, cætera verò in testamento relicta subsistunt, & firma remanent, vt puta
legata, & fideicommissa, & ab hæredibus ab intestato
venientibus soluenda sunt per text. in Auth. vt cum de
appellat. §. illud & in Authent. ex caussa. C. de liber.
præter. vbi est sedes ordinaria, & ibi communiter
Doctor. & in l. filio præterito. ff. de iniust. rupt. test.
Glossa not. in l. ob quam. C. de fideicommis. in verbo traditur. Paris. cons. 60. num. 8. cum sequ & num.
16 19. cum sequ. volum. 2. † quod procedit, tam in præteritione matris, de qua nullum est dubium, quam etiã
in præteritione patris, & tam procedit in filio in potestate patris constituto, quam emancipato. Doctor. in
d. l. filio præterito, & d. Auth ex caussa, & hanc ibi Ia-
son

son nu. 1. dicit communem nu. 7. Iulius Clarus §. Te-
stamentum quæst. 52. nu. 1. Si verò filius sit præteritus
ignorante patre, vt puta si testator pro certo haberet
filium è viuis excessisse, vel de posthumo non cogita-
uit, secundum Bartoli oppinionem, quæ & æquior, &
magis communis dicitur, in d. Auth. ex Caussa, & d. l.
17 filio præterito, rumpitur in totum & ratio est. † Quia
donatio inter viuos, est fortior cum voluntati duorum
nitatur text. in l. 1. ff. de donat & l. 1. C. de pactis, quam
legatum, & fideicommissum, quod ex sola testatoris,
voluntate pendet text. in l. Cum virum C. de fideicom.
18 & l. penult. ff. de hæred. instit. cum similibus; † sed do-
natio inter viuos natiuitate liberorum tanquam inof-
ficiosa reuocatur text. in l. Si vnquam C. de reuocand.
donat. ergo multo magis legatum, & fideicommissum
reuocari debet, Bald. sequutur Castrens. Alex. & Iason
in d. Auth. ex caussa no. 4. Alex. cons. 41. num. 6. volu. 1.
19 Bartol. in l. 1. nu 58. C. de Sacros. Eccles. † tenet quod
etiam legata ad pias caussas non valeant neque susti-
neantur beneficio dictæ Auth. ex caussa quando filius
20 est præteritus ignoranter. † Imò etiamsi filius igno-
ranter præteritus firmaret, vel ratum haberet testamē-
tum patris, nec dum tamen subsisteret, quia deficit
substantia idest voluntas patris testatoris ita singulari-
ter Bald. in l. Si cum vel in vtero num. 10. C. de test.
milit. & in l. Sicut certi C. eodem Iason ibidem nu. 2.
Castrens. num. 7. Alexand. num. 3. Gaill. lib. 2. obser.
21 113. num. 5. dicit esse notatu dignum. † & subdit ma-
xime procedere, si extraneus sit institutus, quia tali ca-
su testamentum non solum est nullum defectu præte-
ritionis sed etiam voluntatis defuncti, qui si cognouis-
set se habere filium certe extraneum non instituisset,
22 & in casu nostro † quando pater diu vixit iam nato
posthumo nec voluntatem priorem mutauit ita, vt vi-
deatur voluisse mori in illa voluntate; & dispositione
adhuc tamen non sustineantur sed omnia corruāt sin-
gulariter tenet Iason d. Auth. ex caussa num. 5. C. de
lib. præter. & allegat. Fanc. Aret. in cons. 94. & facit
text. in l. filio § Seia ff. de adim. legat. & text. in l. filius
familias ff. de test. milit.
23 Quæ vera sunt † in legatis factis ex libertate testa-
toris non autem in factis ex necessitate, vt si legatum
esset factum pro restitutione inique ablatorū, & exo-
neratione suæ conscientiæ quia talia legata valent etiā
in casu de quo agimus verosimile est enim patrem ea
legata esse facturum etiamsi sciuisset se filium habere,
& animam suam magis quam filiū dilexisset ita egre-
gie Bald. in d. l. filio præterito num. 2. cætera ad hoc
vide apud Gaill. loc. citato.
Dices cum in testamento adsit clausula codicillaris
24 saltem virtute illius sustinebitur. † Nam clausula ista
codicillaris ex communi Doctorum sententia conser-
uat institutiones hęredum in vim fideicōmissi ab in-
testato, ita vt hæredes scripti virtute illius clausulæ per
indirectam consequantur bona hæreditaria quæ non
possunt consequi directo ob nullitatē testamēti, quod
25 præcipue verum est in hoc testamento in quo † ista
clausula est adiecta per verba futuri temporis, videli-
cet si hoc meum testamentum non valebit iure testa-
menti valeat saltem iure codicilli, quo casu filius præ-
teritus, vel exheredatus censetur ab intestato rogatus
restituere hæreditatem in vim fideicommissi vniuer-
salis hæredibus scriptis, per tex. l. generaliter §. Ex te-
stamento ff. de fideicom. lib. Bartol. in Auth Ex caussa
num. 22. C. de lib. præter. Alexan. ibidem num. 13. Ia-
son num. 22. cum seq Glossa, & Docto. in l. Ex ea §. Ex
his verbis ff. de test. & alij plures apud Gaill. li. 2. obser.
26 114. & Iason loco citat. ait † quod quomodocumque
testamentum fiat irritū siue ratione solemnitatis omis-
sæ siue ratione exhæredationis, vel præteritionis filij
in potestate cōstituti clausula codicillaris semper ha-
beat vim fideicommissi vniuersalis ita, vt filius ab inte-
stato teneatur restituere hæreditatem hæredibus scri-
ptis retenta trebellianica per text. in d. l. generaliter §.
ex testamento, & de ista conclusione nullum est du-
27 bium. Respondeo. † Aliud esse dicendum in testa-
mento natiuitate post humi rupto; hoc enim casu so-
lemniter variant Doctores, & Romanus cons. 181. as-
sent quot capita tot esse sententias Iason in Auth. Ex
caussa nu. 24. C. de lib. præter asserit esse altam, & pro-
fundam quæstionem. Bartolus in l. filio præterito n. 2.
de iust. rept. fact. test. in l 1. nu. 10. ff. de iure Codicill.
28 † distinguit inter ignorantiam, vt scientiam testatoris.
Si testator cognouit mulierem pregnantem, & ita di-
sposuit vult dictam clausulam habere dictum effectū,
& de hoc nulla est controuersia inter Doctores, vel
ignorauit, & subdit nihil operari nec posthumo præiu-
29 dicare, sed contra Bart. videtur † magis communis
opinio quod dicta clausula indistincte habeat prædi-
ctum effectum, sine discrimine scientiæ, vel ignoran-
tiæ maxime si sit adiecta per verba futuri tēporis quia
per illa verba videtur testator saltem in genere cogi-
tasse de posthumo quod sufficit, vt teouit Bald. in l. fin.
nu. 2. C. de Codic Salicet. ibi nu. 8 Alex. Auth. Ex caus-
sa citata n. 14. in fin. & alij aliter. Quid à nobis dicendū
30 est? † Bartoli opinio est sequēda, vt pote magis æqui-
tatis consentanea, & etiā iuri cōformis. Quia hisce no-
stris temporibus hæc clausula testamentis apponitur
31 † potius ex quadam notariorū cōsuetudine quā quod
sciant nec ipsi nec testatores quid possit operari Bart.
in d. l. 1. nu. 10. ff. de iure Codic. Alex. cons. 52. n. 28. vol.
32 4. Socinus Senior cons. 250. nu. 8. volu. 2. † Ex quo fit
quod sit nimis durū excludere filium à paterna hære-
ditate ex clausula non intellecta, & posthumus præte-
ritus sola legitima accepta à reliqua hæreditate pater-
na remaneat exclusus, maxime si sit institutus extra-
neus nisi constet de expressa voluntate testatoris, &
hanc Bart. opinionem Molinæus ad Alex. cons. 28. vol.
1. testatur esse communem, & ad eiusdē Alex. cons. 30.
33 † dicit hanc opinionem esse veritatem, & certe non
videtur æquum generalem, vagam, & incertam cogi-
tationem quæ ex adiectione clausulæ istius codicilla-
ris, habetur extendi ad ea, quæ quis verosimiliter non
statuisset; sicuti ęquitati videtur consentaneum si de li-
beris ex verbis testatoris, & alijs circunstātijs appareat
in spetie, & expresse testatorē cogitasse, quod tenet, &
ipse Alex. cons. 41. n. 6. vol. 1. Bal. in l. si totas C. de inof.
donat. & l. fin. C. de Codic. Angel in l qui iure n. 1. ff. de
milit. test. Franc. Aretin. cons. 114. & idem consil. vlt.
dicit argumentum illud quod virtute clausulæ codicil-
laris per verba futuri temporis adiectę censeatur saltē
in genere de liberis, & sic de posthumo cogitasse, esse
34 falsū † quia testamentū etiā ex alia caussa quā posthu-
mi natiuitate potest rūpi, vt pote si hæres moriatur vi-
uo testatore, vel testatore mortuo hæres nolit adire hę
reditatē, vel illius sit factus incapax per text. in l. vnica
§. in nouissimo C. de Caduc. toll. & §. In posteriore. In-
stit. quibus mod. testa. infir. Consideret ergo vnusquisq.
conscientiā suā secundū rationē naturalē, & videat an
verosimile sit patrē interrogatū an extraneū filio velit
præferri, esse responsurū, velle, ita Fran. Aret. cons. 114.
35 refert Iason in d. Auth. ex caussa. † Operatur ergo ista
clausula, & ostendit enixā testatoris voluntatē super ijs
de quibus tempore testamenti cogitauit testator non
autē super ignotis Decius cons. 394. nu. 9. clausula enim
codicillaris tendit ad conseruationē voluntatis testa-
36 toris Bald in l. fin. no. 13. C. de Codicill. † Nihil autem
operatur vbi est defectus volūtatis Decius d. cons. 394.
37 † Cum ergo voluntas sit actio intellectus cognoscētis,
quomodo potest velle qui ignorat text. not. in l. labeo
§. idem Tubero ff. de suppell. leg & in l. mater §. Cæte-
38 rum ff. de inoff. test. Neque † obstat quod dicta limi-
tentur si pater nato posthumo diu superuiuat, & testa-
mentum iam factum non mutet cum commode pos-
sit, quo casu asseritur voluisse testatorem decedere
cum illa voluntate, & in illa dispositione, & ideò vir-
tute clausulæ codicillaris voluisse grauare hæredem
posthumum fideicommisso vniuersali, per text. not.
in l. tractabitur ff. de milit. Glossa ibi in verb. ni-
39 hil noui. † Quia Iulius Clarus §. testamentum.
Dd a quæst.

quæſt.42. num.2. contrarium tenet, & probat ratio in
ſimili ſupra tradita videlicet quod donatio quæ eſt
fortius vinculum rumpatur. Præterea actus ab initio
irritus, vt validetur requirit nouum conſenſum,& im-
pedimenti ablationem. Sanchez in Decalog. lib.7.
cap.8.num.59.ſed dato & non conceſſo quod hoc eſ-
ſet verum eſſet tantum ex prǽſumpta teſtatoris volun-
tate,quod ceſſat in caſu noſtro, vt patebit ex ſolutione,
Tertiò difficultatis, ad quam accedens.
40 Dico per verba † à teſtatore prolata, & à fide di-
gnis teſtata tolli omnem conſenſum, etiam præſum-
ptum aſſerit enim ſe nolle valere legata, & velle no-
uum condere teſtamentum in quo ſunt duo conſide-
randa, vnum certum nempè ſe nolle legata valere,
cuius etiam reddit rationem, quia facta animo pertur-
bato, & tempore peſtis, alterum non determinatum
ideſt ſe velle condere nouum teſtamentum,quod po-
ſtea determinate non fecit, & licet ex hoc dicto non
41 ſequatur reuocatio teſtamẽti; cum † teſtamentum ſo-
lemne non tollatur niſi alio ſolemni non verò minus
42 ſolemni,vt leg. Sancimus C. de teſt. † tolluntur tamẽ
legata ad quorum reuocationem nulla requiritur ſo-
lemnitas, ſed adimuntur per quæcunque verba reuo-
cationem inferentia Inſt.de adempt.legat.& tranſlat.
43 & ſatis eſt volũtatem † nudis verbis ſine ſcriptura,ſed
duobus teſtibus fide dignis comprobari, l. Si iure teſt.
de leg. 3.l fideicom.C.de fal. Iaſon Inſtit.loco citato.
44 † & in foro Conſcientiæ ſtandum eſt vltimæ volun-
tati ſani, vel infirmi, ſiue verbis, ſiue ſcriptis manife-
ſtatæ etiamſi aliter per ſolemne teſtamentum fuiſſet
diſpoſitum. Sanctus Anton. 3. par.tit. 10. cap.3 §. 14.
Silueſt. Teſtamentum primò quæſt.5.num.4.& alij,&
etiam in ambiguis eſt recurrendum ad mentem teſta-
toris etiamſi fuerit contra cauſſam fauorabilem, l. In
ambiguo. De rebus dubijs.

Ex quibus colligitur legatum de quo in principio
non deberi.

S V M M A R I V M.

1 ***Proponitur caſus.***
2 ***Quoddam notandum pro ſolutione.***
3 ***Hic contractus eſt licitus, & ideò mercatores qui illum inierunt non ſunt obligandi ad reſtitutionẽ.***
4 ***Venditio tunc eſt iuſta quando interueniunt merces ſine fraude, & iuſtum pretium.***
5 ***Proponitur duplex obiectio. Primò quod vendatur res cuius dominium nõ habetur. Secundò quia videtur mutuum venditione paliatum.***
6 ***Demonſtratur vendi rem cuius dominium habetur.***
7 ***Rei traditione contractus perficiuntur nec quiſquã efficitur dominus rei, niſi rei traditione pretij ſolutione &c.***
8 ***Hic contractus non eſt palliatus ſed vera, & realis venditio.***
9 ***Non requiritur in venditione quod lucrum ſit incertum.***
10 ***Pretium non eſt iniuſtum eo quod res pluris vendatur quam ematur.***
11 ***Illud eſt iuſtum pretium quod pro iuſto habetur in loco contractus.***
12 ***Neque eſt iniuſta emptio.***
13 ***Alio pretio ab aduena res emitur alio à mercatore qui in propria patria vendit.***
14 ***Emptio ab aduena, & venditio illius habet mixtum aliquid donationis.***
15 ***Iuſtum prætium eſt in quo conueniunt emptores ſine fraude.***
16 ***Illud eſt iuſtum pretium quod à poteſtate publica, vel communi hominum æſtimatione eſt taxatum.***
17 ***Res quæ venduntur credita pecunia ſupra rigoroſum pretium poſſunt vendi.***
18 ***Res quæ venduntur hominibus de quorum ſolutione timetur, & eſt periculum amiſſionis pretij, vel quod ſolutio vltra præſcriptũ tempus differatur poſſunt vendi pretio ſupra rigoroſum habita ratione periculi. Sed de hoc exactius videndum multa enim expendenda ſunt. Sed non ſunt huius loci.***

Emptio ſub conditione, & venditio abſoluta ad tempus an valeat.

L X X V.

1 PYrrus, & Marius mercatores animalium,accedunt
ſingulis annis ad emporia Germaniæ, & ibi multa
iuga bouum ementes illa in Italiam ducunt vendenda
præcipue aliquibus colonis agrorum quibus ſolẽt, hoc
anno Paulus vnus ex colonis ſero acceſſit ad emendũ.
& cum iam omnia erant vendita & neſciens quomo-
do ſibi poſſit prouidere rogat eoſdem mercatores, vt
ſuæ aliquo modo conſulant neceſſitati,quare adhibita
diligentia mercatores intelligunt aduenisse quendam
Germanum qui ſimilia animalia ſecum ducit vendẽ-
da, illuc accedunt animalia examinant, & neceſſitati
Pauli putant ſatis cõuenientia, cum Germano de pre-
tio agunt, & aliquibus iugis ſelectis cõueniunt de pre-
tio ſexdecim aureorum in ſingula iuga hac tamẽ con-
ditione ſi illis opus erit His peractis Paulum inueniunt
& ad luſtranda animalia ſecum ducunt,& optimè cõ-
ſiderata probat, & aſſerit ſibi placere agitur inter
ipſos de pretio ſed non numerata pecunia ſed ad an-
num ſoluendo, pretiumque ſtabilitur viginti aureorũ
deinde ſoluunt mercatores pretium ſexdecim aureo-
rum Germano, boues abducunt eoſque Paulo colono
tradunt. Adueniente tempore Paſcatis adeunt dicti
mercatores quendam confeſſarium, & non quod de
contractu dubitent ſed quia de illo incidit ſermo fa-
ctum exponunt. Cõfeſſarius petit an pecuniã, quam in
emptione bouum inſumpſerunt eſſent in aliud nego-
tium implicaturi nec ne. Reſpondit Pyrrus ſe fuiſſe
implicaturum & maius etiam lucrum reportaturum.
Marius verò dicit, ſe non fuiſſe implicaturum niſi hæc
data fuiſſet occaſio. Quare Confeſſarius Mario reſti-
tuendi lucrum onus imponit Pyrro verò retinere per-
mittit. Quæſitum fuerit an dictus cõfeſſarius rectè geſ-
ſerit Pro ſolutione.
2 † Notandum eſt Pyrrum, & Marium eſſe mercato-
res animalium, & præcipue bouum, eſſeque homines
in lucro acquirendo valde expertes. Germanum ex-
tra proprias domos degere multis expenſis grauatum,
nihil aliud optare, quam merces ſuas vendere. 2. mer-
catores emere ſoluta pecunia, & numerata; vendere
autem ad tempus. 3. Pretium viginti aureorum in illo
loco eſſe pretium quo ſolent vendi ſimilia animalia,
vt etiam reliqua omnia vendiderunt dicti mercatores.
4. mercatores vendentes ad tempus exponere ſe pe-
riculo amittendi capitale,& quod vltra annum ſolutio
differatur,& ſi Paulus moriatur difficilis erit ſolutio de-
biti 5. Paulum non petere à mercatoribus mutuo pe-
cuniam qua ſibi animalia comparent ſed rogare mer-
catores, vt ſibi de more prouideant. His ſuppoſitis quę
omnia etiam præfato confeſſario fuerunt expoſita, &
reſtitutionem iniuxit.
3 Dico † hunc contractum venditionis, & emptionis
eſſe licitum, & conſequenter Marium non teneri ad
reſtitutionem, quia non ratione lucri ceſſantis ſed ex
ſui natura iuſtus eſt, & probo.
4 † Venditio tunc eſt iuſta, & licita quando interue-
niunt merces ſine fraude, & iuſtum pretium, ita colli-
gitur ex l.1. ff.de contrah.empr.& §. Pretium, & §. Itẽ
Pretium Inſtit. de empt. Nauar. lib. 3. tit. de depoſit.
conſ.1.

conf. 1. §. Respondeo. In hoc contractu est merces
sine fraude, & iustum pretium, vt patet ex facto ergo
est iustus, & licitus.
5 Dices † hunc contractum non esse iustum ex du-
plici capite. Primo quia res prius venditur quam sit il-
lius qui illam vendit. Nemo autem potest vendere
quod suum non est. Secundò Quia videtur esse mu-
tuum palliatum venditione, ideo cum Marius pecuniã
suam in aliud negotium nõ esset implicaturus hoc lu-
6 crum non potest sibi retinere. † Respondeo ad pri-
mum. Dato quod ista, quæ asseritur esset iniustitia ni-
hil referret ad casum de quo agimus cum non arguar
iniustitiam in lucro, ad summum argueret si fieri pos-
set inualiditatem contractus non iniustitiam in pretio.
Sed quidquid sit de hoc. Dico hunc contractum esse
tutissimum, & realissimum Pyrrus enim conuenit de
7 pretio, cum Germano, & conuenit cum colono. † Sed
isti contractus nulli sunt perfecti cum rei traditione
perficiantur nec quisquã dominus rei efficitur nisi rei
traditione, & nisi pretium solutum sit, vel satis ei no-
mini factum §. Venditæ Instit. de rer. diuis. & l. tradi-
tionibus C. de pactis, & nundum sit res tradita, vel
solutum pretium. Pyrrus ergo primus soluens pretium,
& rem accipiens perficit primum contractum, boues
deinde tradens colono perficit secundum ex quo fit
quod semper prior sit contractus Pyrri siue initiatiue
dum agitur de pretio, cum Germano siue completiue
cum rei traditione perficitur. Vendit ergo Pyrrus
quod suum est.
8 Ad secundum. † Respondeo esse falsum hunc con-
tractum esse vsurarium, & venditione palliatum quia
hæc est vera, & realis venditio Pyrrus enim, est mer-
cator bouum, & quotiescumque datur occasio ineun-
di huiusmodi contractus cum aliquo lucro eos init, nõ
petitur ab eo mutuo pecunia, sed vt boues vẽdat, quos
vere emit, & vendit, ego non videò quomodo de hoc
possit esse defficultas.
9 † Dices hoc in casu certum est lucrum, & nulli pe-
riculo subiectum. Sed hoc toto concesso non videò
quid inde sequatur, Ad iustitiam enim cõtractus ven-
ditionis, nemo requirit periculum lucri, vel damni, &
iuste emit, & iuste vendit qui certus de lucro in vendi-
tione emit.
10 † Dices 2. Pretium non esse iustum quia multo plu-
ris venditur quam ematur. Ex hac obiectione facile
me possem eripere, respondendo pretium à Pyrro cõ-
stitutum bobus in credita pecunia esse omnino idem
quo numerata pecunia alios boues vendidit, nec refert
quod ipse viliori pretio emat hic enim est fructus suæ
vigilantiæ, & solertiæ quia tempus, & alias circum-
stantias expendens vilius emit. Pretium autem iustum
11 non est illud quod duo, vel tres statuunt † sed illud
quod iustum reputatur in loco in quo contractus ini-
tur. Lessius de lust. lib. 2. cap. 21. dub. 11.
12 † Instabis ergo saltem erit iniusta emptio quia mul-
to vilius emuntur boues quam vendantur. Respõdeo
13 † neque hoc inde sequi. Quia aliud est emere ab ad-
uena qui magnis expensis grauatus cupiens se exone-
rare, optime sciens quo pretio res sua sit vendenda il-
14 lam tamen vendit eo quo potest. † Quia istæ merces
habent spetiem mercium vitronearum quæ vilescunt,
& hoc casu venditiones æstimãtur mistæ quadam do-
natione, vt aiebat Medina C. de rebus restit. quæst. 32.
§. sed numquid id semper verum est? Deinde qui exer-
cet mercaturam in loco determinato, & ibi habet se-
dem, vel domicilium rem carius vendit quam qui ca-
su, & fortuna reperitur aduena in aliquo loco, & hoc
modo in simili ratiotinatur Lessius lib. 2. cap. 21. dub. 4.
sed his omissis dico adhuc contractum esse iustũ etiã
ratione pretij. Quia ex Caietano 2. 2. quæst. 77. art. 1.
15 §. Quoad 2. † Iustum pretium est illud in quo conue-
niunt sine fraude ementes, & vendentes cum cogni-
tione mercium. Vel secundum alios, vt apud Lessium
16 loco cit. dub. 2. & 3. † est illud quod, vel à potestate
publica, vel communi hominũ æstimatione est taxa-
tum, ergo istud erit iustum, Conseq. patet ex facto.
17 Preterea † Pyrrus emit numerata, & soluta pecunia,
& vendit credita, vt patet ex narratione facti ergo nõ
solum potest vendere pretio rigoroso quo solucta pe-
cunia venditur sed etiam vltra rigorosum pretium.
Sotus de Iust. lib. 6. quæst. 4. art. 1. Salicetus Ancharan.
Auth. Ad hæc C. de vsuris Couar. Varia. lib. 2. cap. 3.
Bonensept. de vendit. ad tempus Molina Emanuel sa
verbo venditio num. 7. qui refert ita in sorbona fuisse
decisum.
18 Tandem † potest aliquid pluris exigi etiam ratione
periculi cui se exponit vendens, vt patet ex narratione
facti. Medini. C. de reb. rest. quæst. 38. §. Ad 3. caussam
Cordub. quæst. 78. Petrus Nauar. lib. 3. de rest. cap. 2.
& alij, ergo iste contractus erit licitus nec video qua-
re sit recurrendum ad lucrum cessans, vel damnum
emergens, & his non exstantibus quare sit iniungen-
dum onus restitutionis cum ex sui natura cõtractus sit
licitus, & lucrum ex eo prouentens honestum.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur casus.*
2 *Quæ sint discutienda.*
3 *Est in Ecclesia potestas reseruandi casus, & in sua diæcesi potest quisque Episcopus sibi reseruare.*
4 *Reseruatio nihil est aliud quam ablatio, vel non cõcessio iurisdictionis ad absoluẽdum ab aliquo peccato, licet concedatur de alijs.*
5 *Regulares possunt etiam ipsi reseruare sibi casus, siue Episcopalem, siue quasi auctoritatem, & potestatem habeant.*
6 *Traditus est modus reseruandi à S. Pontifici, & à Tridentino tam pro Episcopis quam pro superioribus Regularium.*
7 *Referuntur Regulæ reseruationis quibus debent vti Episcopi in reseruando.*
8 *Varij modi reseruandi.*
9 *Semper ac reseratio fit, Nobis, expirat morte reseruantis.*
10 *Reseruatio duplex Generalis, & particularis, & quid intelligatur pro istis.*
11 *Triplex genus personarum quæ considerantur in reseruatione.*
12 *Reseruatio aliquando fit à Summo Pontifice aliquando ab Episcopo.*
13 *Parochi non accipiunt iurisdictionem ab Episcopo sed, vel immediate adeo, vel à Papa.*
Regulares item non recipiunt ab Episcopo sed immediate à Papa, vel à iure.
14 *Reseruatio, vel consideratur respectu Confessariorum, vel respectu subditorum pænitentium.*
15 *Episcopus respectu subditorum pænitentium potest valide reseruare casus quos vult, non tamen hoc potest licite, quia reseruatio subditis est onerosa.*
16 *Quælibet reseruatio facta à Summo Pontifice est valida, & hoc supposita sententia quod Parochorum etiam Iurisdictio sit à Summo Pontifice, quod si dicamus esse adeo caussam requirit reseruatio.*
17 *Quotiescunque datur immutatio in iure diuino requiritur caussa.*
18 *Reseruatio considerata respectu confessariorum, quos pro suo libito admittit Episcopus etiam sine caussa est licita, & valida.*

19 Reseruatio sine caussa facta respectu Parochorum est illicita.

20 Est etiam valde probabile esse nullam.

21 Regulares non recipiunt iurisdictionem ab Episcopis referuntur aliqua ad hoc probandum.

22 Episcopi nihil amplius habent, quam nudum ministerium approbandi Regulares.

23 Regulares approbati ab ordinarijs habent eandem auctoritatem quam habent parochi.

24 Regulares admissi in vno Episcopatu si inde discedant, & iterum reuertantur non sunt iterum examinandi.

25 Regulares approbati ab vno ordinario iter agentes siue terra siue mari possunt excipere confessiones &c. Vide tamen an ista concessio sit viua vocis oraculum an priuilegium, scriptum.

26 Admissi ab Episcopo possunt audire confessiones omnium ad se venientium.

27 Refertur quoddam Priuilegium concessum patribus Iesuitis.

28 An approbati ab Episcopis possint audire confessiones aliorum Regularium, & Suorum referuntur sententiæ, Negatiua habetur verior Regularis quomodo veniont sub nomine Christi fidelium.

29 Regulares ab ordinario approbati possunt audire confessiones omnium ad se accedẽtium etiam contradicentibus Parochis. Neque excommunicationis sententia quidquam valet.

30 Quod verum est etiam si Episcopi in litteris patentibus suis inserant quod regulares cõfessiones non excipiant parocho contradicente.

31 Qui non haberet priuilegium audiendi omnes, & quoscumque ad se accedentes, non posset absoluere eos qui sunt ex aliena diæcesi quamuis peccatum esset commissum in diæcesi in qua approbatus est confessarius.

32 Ratione delicti reus in foro fori sortitur forum, non in foro animæ.

33 Priuilegio audiendi omnes, & quoscumque ad se accedentes possunt vti Regulares non solum in proprijs Ecclesijs, sed vbique. Priuilegium locale respicit locum. Personale sequitur personam.

34 Limitationes temporis, personarum, & similes quas Episcopi inserunt in litteris patentibus facultatum Confessionum quas Regularibus tradunt, si sint cum caussa tenent si sine caussa sunt nullius valoris.

35 Regulares semel approbati simpliciter ab eodem ordinario non possunt iterum examinari.

Neque à Capitulo sede vacante sed tantum à successore pro animi sui quiete.

36 Donec prouideatur de successore possunt audire Cõfessiones Regulares vt vti suis priuilegijs.

37 Regulares à suis superioribus præsentati, & ab Episcopis approbati possunt tamen aliquibus de caussis prohiberi à munere excipiendi cõfessiones, est communis opinio.

38 Regulares interdicti à suis superioribus approbati ab Episcopis non audiunt confessiones licitè;
39 neque valide si fuerint interdicti ob delictum, publicum, & notorium à iudice competente, iusta existente caussa, si verò suspensio non fuit iudicialis manifesta, & notaria etiamsi fuerit cum caussa valide confessiones excipiunt.

40 Episcopi plures casus non possunt sibi reseruare pro Regularibus quam pro Parochis si fiat in fraudem.

Nunquam reseruatio erit contemnenda.

41 Limitationibus ab Episcopis in fraudem Regularium factis in facultatibus audiendi confessiones non tenentur Regulares, & ibi quando dicentur fieri in fraudem.

42 Proponitur secunda difficultas An Episcopus possit habere aliquos casus incomunicabiles.

43 Magna est differentia inter Gratiam factam & faciendam.

44 Facultas absoluendi est Gratia facienda, & est late interpretanda.

45 Principale intentum semper est inspiciendum.

46 In gratijs licet caussa mediata sit odiosa idest violatio legis sufficit quod immediata quæ est liberalitas Principis sit fauorabilis, & hæc regulariter attenditur.

47 Gratia facienda non extenditur, nisi ad casus adoptabiles casibus in facultate concessis.

Nec extenditur de casu ad casum non comprehensum sub lata significatione verborum.

Fit tamen extensio huius facultatis ad consequtiua etiam separabilia in quibus est eadem, vel maior ratio.

Nisi esset inducta certa interpretatio in illa materia, quia tunc potestas est restringenda ratione talis consuetudinis.

48 Potestas vel facultas concessa pænitenti vt ipse eligat confessarium qui se absoluat, est Gratia facta, non enim aliud requirit quam exequtionem.

Est ideo stricte interpretanda, vt si aliquid operetur, vlterius extendenda non sit.

49 Extenditur tamen vsque ad propriam significationem verborum, quia hæc non est extensia.

50 Dicta sunt intelligenda de reseruatis in corpore iuris, non autem de reseruatis ab Episcopo, quia tunc data facultas est late interpretanda.

51 Si talis facultas esset concessa toti religioni, vel toti communitati esset late interpretanda.

52 Concessa toti communitati in perpetuum æquantur legi, & habentur ac si essent inserta in corpore iuris.

53 Late facienda est interpretatio in casibus in quibus superior tenetur concedere subdito talem facultatem. Quia est fauor debitus caussæ.

54 Facultas petita à confessario, & obtenta etiam tantum pro vno adhuc est late interpretanda quia adhuc est Gratia facienda, vel Priuilegium actiuum.

55 Si verò petatur nomine pænitentis est stricte interpretanda.

In dubio autem quando facultas est petita pro vno indefinite est reputanda in fauorem pænitentis, ideò stricte interpretanda.

Item si vertatur in dubium an aliquis casus sub facultate contineatur. Si facultas est data Confessario absoluendi lata sit interpretatio. Si Pænitenti

nitenti, vt absoluatur stricte.

56 *Si facultas sit data Confessario absoluendi extenditur ad omnia peccata, quæ pœnitens tempore Confessionis habebit, nisi tamen post obtentam facultatem sint adeo multiplicata, vt merito sit iudicandum cōcedentē noluisse extendi & nisi ad sola præterita eam restrinxerit concedens, si vero sit concessa pœnitenti extenditur tantum ad præterita, quia nihil amplius expectat, quam exequtionem.*

57 *Ennmerantur casus in quibus superior potest denegare, vel concedere facultatem, & item notatur quod aliquando tenetur ex charitate aliquando ex iustitia concedere.*

58 *Ponuntur casus in quibus ex iustitia tenetur superior concedere facultatem.*

59 *Subditur alius similis casus in quo tenetur.*

60 *His numeris traditur quando superior ex charitate*

61 *teneatur concedere dictam facultatem, & quando possit denegare, imo & quando debeat.*

62 *Non est facile præsumendum damnum proximi, vt ei propter hoc denegetur hæc facultas.*

63 *Superior non habens iustas caussas denegandi hanc facultatem debet esse facilis in concedendo illam.*

64 *Episcopus, vel superior tenetur stare iuditio Confessarij in concedenda facultate absolutionis nisi vrgentes habeat contrarias rationes.*

65 *Confessarius debet summopere aduertere, ne ex petitione facultatis detegatur peccator, imo debet aduerte valde etiam aperire peccatum si periculum sit fractionis sigilli.*

66 *Superior non semper tenetur concedere facultatem petenti eligendi quem vult confessarium, sed potest limitare aliquos, quorum vnum eligat.*

67 *Potest & superior aliquibus peccatis pœnitentiam determinare, quam Confessarius teneatur iniungere.*

68 *An superior possit concedendo facultatem absoluendi iniungere Confessario, vt imponat pœnitenti onus comparendi coram se.*

69 *An hoc possit in absolutione ab excommunicatione.*

Sacerdos non accepit immediate à Christo potestatem absoluendi ab excommunicatione accipit autem pro peccatis, nec quidquam deest quam materiæ applicatio.

70 *An superior possit concedere facultatem absoluendi sub ista conditione, vt Confessarius virtute clauiū imponat pœnitenti onus, quod superiori ipsi iterū confiteatur sua peccata.*

71 *An hac possit Confessarius ipse & an possit iniungere onus certis temporibus confitendi.*

72 *Pœnitens obtenta facultate absolutionis à reseruatis si inualide confiteatur, potest deinde cui vult iterum valide confiteri.*

73 *Proponitur tertia difficultas an pœnitens, qui pro absolutione obtinenda nullo modo vult adire superiorem sit capax absolutionis.*

74 *Admonitio valde necessaria.*

Quomodo sint intelligenda verba Concilij.

Debent superiores concedere dictas facultates.

75 *Quod si subsit publicum damnum, & eidem per alium non possit obuiam iri, nisi per ipsum superiorem resoluitur quid tali casu sit agendum.*

Debet esse faciles superiores in concedendis istis facultatibus, ne pœnitentes ad obstinationem adigāt quia est res, valde periculosa.

76 *Si pœnitens in hanc obstinationem incidat duo debet Confessarius considerare.*

77 *Existenti in statu obstinationis debet dari facultas, vt possit absolui.*

78 *Obtenta tali facultate traditur, quomodo se gerere debent Confessarius in hoc casu.*

79 *Proponitur quarta difficultas. An Confessarius facultate pro vno obtenta possit vti pro alio.*

80 *Quid si facultas sit obtenta à pœnitente.*

81 *Quid si obtenta sit à Confessario?*

82 *Proponitur quinta difficultas an Confratres virtute suorum priuilegiorum possint absolui à reseruatis Episcopis.*

Hoc potest esse, vel quia habent priuilegiū expressum, vel quia habeant implicite, quia scilicet habeant priuilegium, quo possunt absolui à reseruatis Papæ.

De primo, quid dicendum attento iure Concilij, & constitutione Clem. VIII. &, quid si alicubi non esset recepta.

83 *Proponuntur rationes probantes virtute Concilij tales Confratres non posse absolui.*

84 *Resoluitur per Concilium huiusmodi priuilegia non esse sublata.*

85 *Lex generaliter loquens non tollit priuilegium specialiter concessum super & de quo lex generaliter loquitur.*

86 *Concilium intendens priuilegijs derogare id exprimit aperte.*

87 *Sacra Congregatio Concilij censuit Concilium non derogare priuilegijs Apostolicis nisi de istis expressa fiat mentio.*

88 *Neq; tale priuilegium esset sublatum etiamsi emanasset constitutio abrogans omnia priuilegia Concilio aduersantia.*

Respondetur obiectis.

89 *Quid dicendum attenta constitutione Clementis VIII.*

90 *Quid si alicubi non esset recepta.*

91 *Ad sextum principale quæsitum an habens facultatem absoluendi à reseruatis Papæ possit absoluere à reseruatis Episcopis. Summus Pontifex, vel concedit facultatem absoluendi à sibi reseruatis simpliciter, vel addita particula, etiam, vt etiam à nobis reseruatis.*

92 *Duæ declarationes Sacræ Congregationis pro solutione difficultatis.*

93 *Proponitur septima difficultas an delegatus possit subdelegare.*

94 *Quid sit absolui directe & indirecte.*

95 *An habens reseruata, si confiteatur Sacerdotis non habenti necessariam facultatem pro absolutione teneatur confiteri etiam reseruata, an tantum non reseruata, deciditur.*

96 *Pugnantes sententiæ referuntur.*

97 *Soluitur quædam obiectio.*

98 *Certi casus dantur præter quos non licet indirecte absoluere.*

99 *Ad*

99 *Ad absoluendum directe requiritur ordinaria, vel delegato facultas.*

100 *Illius est soluere cuius & ligare.*

101 *Ordinariam habens iurisdictionem non solum potest absoluere à censuris à se latis, sed etiam à latis à suo prædecessore, & successor reseruantis potest absoluere à casibus quos prædecessor reseruauit.*

102 *Capitulum sede vacante habet omnia, quæ sunt iurisdictionis Episcopalis nisi quid exceptum sit in iure.*

Potest instituere Confessarium, qui absoluat à reseruatis

103 *Hoc potest etiam quando Episcopus longe abest, nec patet aditus ad ipsum.*

Tempore absentiæ Episcopi administratio pertinet ad Capitulum, non ad Archiepiscopum ac si sedes vacaret.

104 *A reseruatis Episcopo non absoluit eius Vicarius nisi ei spetialis facultas sit data.*

105 *Neq; eius Pœnitentiarius.*

106 *Delegatam iurisdictionem, qui habeant.*

107 *Delegatio aliquando fit à iure, aliquando ab homine.*

108 *Multis modis delegata iurisdictio datur.*

109 *Si exprimatur, quod iurisdictio datur tanquam sedis Apostolicæ delegato est potestas delegata.*

110 *Soluitur quædam obiectio.*

111 *Eadem potestas potest competere Episcopo & iure ordinario & iure delegato.*

112 *Hoc contingit, quando in delegatione additur particula, etiam.*

113 *Etiam, hæc particula vnum includit & alium exprimit casum.*

114 *Facultas concessa sub his verbis non obstantibus priuilegijs, vel non obstantibus quibuscunq; resoluitur.*

115 *Facultas concessa priuilegio perpetuo dignitati est ordinaria.*

116 *Reseruata principi in signum supremæ dignitatis non delegantur. Fallit ibi.*

117 *Excipe nisi res sit tanti momenti, vt per alium expediri nequeat.*

118 *Ordinarius potest delegare, vtitur enim iure proprio.*

Delegatus non potest delegare, quia nihil habet proprium, sed tantum vsum alienæ iurisdictionis nisi sit delegatus Principis.

119 *Delegatus ad vniuersitatem caussarum potest subdelegare habetur enim ac si esse ordinarius.*

120 *Non tamen potest omnem suam potestatem, sed vnam vel alteram caussam.*

121 *Quis sit delegatus ad vniuersitatem caussarum traditur multis.*

122 *Et differentia inter vniuersitatem & generalitatem caussarum.*

123 *Delegatus potest committere nudum ministerium vnius articuli non iurisdictionalis.*

124 *Quæ sit commissio spetialis.*

125 *An delegatus inferioris à Principe possit delegare si ei ordinarius delegandi facultatem concessit.*

126 *Quando delegatus potest subdelegare sufficit licẽtia tacita, nec requiritur expressa.*

127 *Quæ sit licentia tacita.*

128 *Nullus delegatus etiam Principis potest subdelegare cum facultate subdelegandi.*

129 *Ordinarius non potest inconsulto Principe totam suam facultatem delegare.*

130 *Parochus inconsulto, Episcopo non potest demandare in perpetuam suam curam alteri.*

131 *Parochus non potest per vicarium deseruire suæ Ecclesiæ.*

132 *Potest ad breue tempus quale est spatium trium hæbdomadarum delegare.*

Per longum tempus non potest.

Longum tempus est trium mensium.

133 *Dicta de delegatione sunt ex communi secundum Sanchez.*

134 *In proposito nostro, quid sit sentiendum traditur sequentibus.*

135 *Adnotatur, quid sit dicendum secundum Sanchez.*

136 *Auctor putat delegatum à Papa posse delegare hoc enim est illi spetialiter concessum.*

137 *Alij delegati si habeant iurisdictionem delegatam sine officio Vicaria vel titulo cui competat non possunt delegare, possunt autem si habeant cum officio.*

138 *Deducitur Corolarium pro Regularibus.*

139 *Proponitur obiectio.*

140 *Quid possint pœnitẽtiarij Religiosum instituti secundum Constitutiones Clemens VIII.*

141 *Delegatus ratione industriæ non potest subdelegare.*

142 *Tota difficultas opponitur, quando censeatur electa industria personæ.*

143 *Ex grauitate caussæ præsumitur, quod delegatus non possit delegare.*

144 *Limitat hoc dictum Sanchez.*

145 *Item si alicui committatur factum variabile & indeterminatum.*

In facto non determinato datur arbitrium.

146 *Arbitrium alteri mandari non potest.*

147 *Item quando concurrit caussæ grauitas & personarum excellentia in commissione non potest fieri delegatio.*

148 *Delegatio facta spetialiter non potest alteri delegari.*

149 *Clausula apposita commissio cum, Quod ipse faciat indicet non posse subdelegari.*

Item quod suis manibus exequatur.

Item quod sua manu scribat.

Item quod per se ipsum cognascot.

Quo casu neq; admittitur cõcilium sapientis etiãsi ex statuto requiratur.

Item. Tu & nullus alius cognoscas.

Item. Tu personaliter cognoscas ex multis. Tu cognoscas.

Item proprio iudicio decidas.

Item multum de tua prudentia confidimus referuntur aliqua alia.

150 *Item censetur electa industria personæ quando mandatur factum, quod licet omnino non*

coha-

cohæreat persona excellentia tamen persona hoc arguit.

Si petatur, vt Excellentissimus Medicus visitet: doctissimus scribat &c.

151 *An sit electa persona industria per clausulam super quo tuam conscientiam oneramus.*

152 *Ponitur Corolarium ex dictis.*

153 *Soluitur vltima difficultas an habens facultatem delegatam absoluendi alios possit eandem alteri pro se delegare.*

154 *Quando possit subdelegare remissiue ad dicta.*

155 *Respondetur directa omnibus quæsitis & omnia soluuntur.*

De casuum reseruatione Episcopi.

L X X V I.

1 CAmillus † Episcopus multos casus sibi reseruat,
quorum aliquos appellat incõmunicabiles, quia
eorum absolutionem ab alio, quam à se, non vult im-
pertiri, & si istorum absoluendorum facultas petatur,
eam absolute denegat, iniungendo Sacerdoti, vt tali-
bus irretitis ad se pro absolutione mittat.

Accedit Robertus, ad quendam Confessarium, vt
ab illis absoluatur, aperit Roberto Confessarius mentẽ
Episcopi, qui aperte dicit, se potius non confessurum
peccata, quam Episcopum aditurum. Recordatur Sa-
cerdos paucis ante diebus alium penitentem audiuisse
eadem habentem peccata, & ad Episcopum pro fa-
cultate accessisse, & obtinuisse, sed non esse postea re-
uersum pro absolutione, cogitat de modo applicandi
huic pœnitenti illam facultatem, at timet; ideo cum
inter priuilegia cuiusdem societatis hoc etiã reperia-
tur, quod confratres illius bis in anno possint sibi elige-
re confessariũ, qui eos ab omnibus casibus Papæ reser-
uatis absoluat, consulit viros doctos, an in hoc casu, vti
possit pœnitens dicto priuilegio, & cum dissentientes
aliquos reperiat, abstinet etiam ab isto, audit præterea
quendam ad istos esse delegatum ideo ab illo petit, vt
in hoc particulari suam sibi deleget auctoritatem, at
dubitatur, an sit electa industria personæ. Tandem
ipse adit Episcopum, & facultate absoluta ab eo ob-
tenta absoluendi omnes ad se accedentes. in hos ea-
dem casus incidet & ipse Confessarius, ideo petit se-
2 quentia † 1. An licite, & valide tot sibi reseruet casus
Episcopus. 2. An possit istos habere incommunicabiles
& possit cogere pœnitentes ad se accedere. 3. An pœ-
nitens sit capax absolutionis, dum hoc habet proposi-
tum non accedendi ad Episcopum pro absolutione, &
nolle prius confiteri quam accedere. 4. An possit con-
fessarius vti facultate ab vno pœnitente pro se obten-
ta, pro alio absoluendo, & quid si obtenta sit à Confes-
sario pro vno, & velit vti pro alio. Præterea additur an
post obtentam facultatem, si in alia pœnitens labatur
peccata, possit absolui. 5. An virtute priuilegiorum con-
fraternitatibus cõcessorum possint confratres absolui à
reseruatis Episcopis. 6. An in facultate concessa absol-
uendi a Reseruatis Papæ veniat facultas absoluendi à
Reseruatis Episcopis. 7. An delegatus possit subdelega-
re. 8. Quando censeatur electa industria personæ. 9.
An habens facultatem delegatam possit ipse eadẽ vti
pro se ipso eligendo Confessarium, qui ab iisdem se
absoluat.

3 Nunc temporis nemini dubium esse debet, Episco-
pos posse in suis diæcesibus sibi casus reseruare, esseq;
in Ecclesia potestatem istam reseruandi sibi casus; est
definitum in Tridentino sess. 14. cap. 7. & 11. contra
4 hæreticos. † Nihil autem est aliud reseruatio, quam ab-
latio, vel non concessio iurisdictionis ad absoluendum
ab aliquo peccato, licet concedatur ab aliis quam no-
minis significationem supponit Suarez ex communi
5 omnium Doctorum sententia in hac materia. † Idem
possunt regulares, & cæteri superiores iurisdictionem
Episcopalem, vel quasi habentes, quod verum est, siue
asseratur aliquibus inferioribus à Papa inesse iurisdi-
ctionem à Christo immediate, siue à Summo Pontifi-
ce. Quia, quæ à Deo sunt ordinata sunt, cum ergo ista
reseruatio iudici superiori sit necessaria ad bonum re-
gimen Ecclesiæ, dicendum est à Deo esse. sed ista aliis
latius disputanda relinquimus nos propositis difficul-
tatibus soluendis propius accedentes.

6 † Ad 1. An valide, & licite plures sibi reseruet casus
Episcopus. Respondendo dico traditum esse modum,
quo peccata à superioribus reseruentur, & quidẽ pri-
mo in Concilio Tridentino sess. 14. cap. 7. postea in de-
cretis à B. m. Sanctissimo Clemẽte VIII. super hac re
æditis, Episcopis regulas reseruationis, regularibus ca-
suum numerum præscribens. Cum enim post decretũ
Concilij Episcopi plurimos casus, sibi reseruarent, &
forte non ad mentem eiusdem Cõcilij actum est Ro-
mæ, vt ex multis partibus exemplaria casuum, quos si-
bi Episcopi in suis Diæcesibus reseruabant, illuc trans-
mitterentur, vbi diligenter examinatis æditum est de-
cretum à S. Clemente VIII. quod infra expendemus,
cũ enim cognitum fuisset, multos irrepsisse abusus in
reseruationibus. & propter multitudinem Prouincia-
rum, & casuum varietatem, & in illis occurrentium,
certi casus non possent determinari Episcopis reser-
uandi, traditæ sunt regulæ, ad quarum normam reser-
uationes essent faciendæ Regularibus autem, expẽsis,
quæ ad illorum statũ maxime conducere possent, de-
7 terminatum numerum casuum præscripserunt. † Re-
gulæ, ergo reseruationum sunt sequentes ex Concilio
& ex decreto citatis 1. Quod ad reseruationem facien-
da adhibeantur viri pietate, & doctrina præstantes,
qui casus discutiant, & examinent, & ad normam de-
creti Clementis reseruationem accommodẽt. 2. Quod
redigant ad quam paucissimos, eosq; maxime neces-
sarios, vbi notanda est ista maxima restrictio, estq; ha-
benda ratio locorum, & iuxta exigentiam est faciẽda,
non alio fine proposito, quam salute animarum. 3. Nõ
reseruent casus in Bulla Cœnæ. vel alias sedi Apostoli-
cæ reseruatos. 4. Nec promiscue eos, quibus à iure an-
nexa est excommunicatio, cuius absolutio nemini est
reseruata, quod si aliquando propter frequentiã, scan-
dalum, aut aliam caussam aliqui sunt reseruandi, eos
nominatim sibi reseruent. 5. Non casus, à quibus non
absoluitur, nisi facta restitutione, vel executione. 6. Nõ
eos, in quibus, licet adsit peccatum mortale, versantur
tamen circa rer parui momenti, & in quos frequenter
incidere solent idiotæ, vt damni dati, & similes. 7. Nõ
possint modũ excedere. 8. Præcipue in carnalibus, vbi
adest periculum scandalorum, vel vbi cadere potest
aliquid suspicionis propter frequẽtem reditum ad Epi-
scopum. 9. Resecent multitudinẽ. 10. Reseruent atro-
ciores tantum, & grauiores, vbi est obseruandum, quod
non quilibet casus grauis, & atrox, sed inter atroces,
& graues, tantum atrociores: comparatio enim est de
similibus. 11. Reseruẽt quos duxerint necessario reser-
uandos ad retinendam disciplinam, in ædificationem,
non in destructionẽ. Ad animarum salutem, eos, quos
iudicauerint expedire, diligenter considerata cuiusq;
prouinciæ, & populorum moribus, natura, propensio-
ne, pro cuiuscunq; diœcesis statu, & qualitate. Hæ sunt
regulę obseruandæ in casuum reseruatione, ad præscri-
ptum Concilij, & constitutionis Clementis, vt obseruat
Quaranta verbo casus reseruatus vbi idem decretum
refert.

8 † Solet autem reseruatio fieri diuersimode. Aliquã-
do soli Episcopo, vt quando dicitur casus nobis reser-
uati. Aliquando dignitati, vt est ista, Casus sedi Episco-
pali, vel Episcopo N. reseruati aliquando reseruantur
Episcopo in iure communi si tamen aliqui sunt hoc
modo reseruati aliquando reseruati sunt Episcopo in
9 Synodis diæcesanis. † Quocunq; modo reseruentur
(nobis) reseruatio expirat morte concedentis, quia est

facta tali homini. Quotiescunq; autem reseruatur Episcopo vel sedi morte reseruantis non expirant quia ad huc sedes permanet & est qui succedat loco Episcopi. Vide Quarantam loco citato in fine. Reseruatio facta N. Episcopo, expirat morte N. Nunc ad solutionē primæ difficultatis accedendo, quæ duas habet partes. An licite, quæ est prima, & An valide, quæ est secunda, sibi reseruet casus Episcopus non seruatis regulis præscriptis.

10 † Obseruo primos duplicem esse reseruationem generalem, quæ omnes comprehendit, & particularem, quæ aliquos tantū tāgit, Generalis est illa, quæ exponitur in tabulis, in quibus digeritur series reseruatorum. Particularem voco reseruationem, non concessionum facultatis absoluendi, qua solent Episcopi aliquos adstringere singulariter, vel ob defectum sufficientiæ in examine, vel ob aliam caussam, quæ rectius diceretur approbatio, solent etiam aliqui Episcopi, pro sola sua lubentia aliquibus confessarijs limitatam concedere facultatem, inhibendo, ne ab aliquibus absoluant.

11 † Noto 2. Triplex esse genus personarum, respectu quarum fieri potest reseruatio Parochorum, Regularium & aliorum Confessariorum nec regularium, nec Parochorum.

12 † Noto 3. Reseruationem posse fieri, vel à Summo Pontifice, vel ab Episcopo respectu dictorum.

13 † Noto 4. Parochos non habere iurisdictionem ab Episcopo, sed vel immediate à Deo, vel a S. Pontifice, & Regulares habere etiam ipsos non immediate ab Episcopo, sed à S. Pontifice, vel à iure.

14 † Noto vltimo reseruationem posse considerari, vel respectu confessariorum, vel respectu subditorum sæcularium.

15 † Dico primo, si reseruatio fiat casuum etiam sine caussa, & consideretur in ordine ad subditos, erit valida, quia Episcopus est Parochus totius Diœcesis, & potest respectu subditorum concedere, quam vult facultatem, & eandem sibi reseruare. Non tamen erit licita, quia est onerosa subditis, & reddit confessionem difficiliorem, & in Tridentino assignantur rationes, secundum quas debet fieri reseruatio, quarum vna est rationabilis caussa, ergo sine isto requisito erit illicita, licet valida.

16 † Dico secundo, quamcunq; reseruationem factam à Summo Pontifice esse validam, quia apud ipsum residet potestas gubernandi totam, & vniuersam Ecclesiam, siue enim Confessarij habeant ab ipso iurisdictionem, siue à Deo, quia, si ab ipso, eandem potest, & dare moderatam, & datam vniuersaliter, prout libuerit, restringere: Si verò à Deo, dicendum est penes ipsum esse auctoritatem eam moderandi, prout exigētia requiret, vt ea, quæ in Ecclesia sunt, ordinata sint, & hanc auctoritatem in ipso residere dicendum est, vt in

17 Supremo Capite Ecclesiæ. † Si tamen dicamus Parochorum iurisdictionem esse immediatè à Deo requiret reseruatio iustam caussam. Nam, quotiescumque aliquo modo facienda est immutatio in iure Diuino, requiritur caussa, vnde dispensatio in eo sine caussa nō solum est illicita, sed nulla: Quod si ab ipsomet Summo Pontifice dicamus iurisdictionem esse, etiam sine caussa erit valida, quia potest dare, & datum tollere, vel restringere, vide plura apud Suarez. de Pænit. disp. 29. sect. 4. n. 6. Quod si reseruatio fiat ab Episcopo, & consideretur respectu Confessariorum.

18 † Dico 3. reseruationem consideratam respectu Confessariorum, quos pro sua lubentia ad confessiones admittit, etiam sine caussa factam esse validam, & licitam, validam, quia, cùm in sua sit voluntate Confessarium admittere, & non admittere ad confessiones, est eodem modo in sua libertate, quam vult tradere iurisdictionem, siue limitatam, siue illimitatā, nec illis facit iniuriā; licitam, quia nō apparet ratio inconuenientiæ. Non enim subditorum respectu, quia non veniunt in considerationem in hac assertione, neq; respectu Confessarij, vt dictum est præterea neq; subditus posset iuste dolere, quod huic Confessario limitate detur facultas, si alij adsint pro suis necessitatibus sufficientes.

19 † Dico 4. Reseruationem factam sine caussa respectu Parochorum esse illicitam, probatur, quia repugnat decretis Concilij Tridentini, & Clementis VIII. su-

20 pracitatis. † Et est valde probabile, esse nullam, quia iurisdictio Parochorum non pendet ab Episcopis, sed vel immediate à Deo, vel à Summo Pontifice, & ideo, nisi delegentur à Summo Pontifice, nihil faciunt in auferenda eorum iurisdictione, si absq; caussa id faciant. Confirmatur ex Concilio sess. 21. cap. 4. de reformatione, vbi nec dividere, nec mutare possunt Parochias, vel aliquod simile facere sine facultate Summo Pontificis. Præterea forma, quæ præscribitur à Clemente, & à Tridentino pro reseruatione casuum est, quod fiat cum caussa reseruentur tantum atrociores &c. cum ergo Episcopus nihil possit in consulto Summo Pontifice circa iurisdictionem Parochorum, nihil poterit etiam nisi seruata formā præscripta pro reseruatione forma enim concessionis est ad vnguem seruanda, ergo, si reseruet sine caussa, cum nō seruet præscripta, nulliter reseruabit. Quod Regulares.

21 † Ipsi non recipiunt iurisdictionem ab Episcopis, sed immediate à Papa, Alexander enim IV. circa annum Domini 1260. Primus concessit Religiosis, quod sæcularium Confessiones possint excipere cuius priuilegium postea confirmauit Vrbanus IV. & Clemens item IV. ex quibus occasionem sumēs Ioannes de Poliaco cœpit reclamare, & dicere, quod Confessiones factæ regularibus essent nullæ, quem tamen errorem, Romam venire compulsus, ibi conuictus reuocauit, postea Bonifacius VIII. in extrauaganti super cathedram de sepult. amplissimam facultatem fecit Regularibus, vt sæcularium Confessiones possent excipere, præcipit tamen, vt Prælati mendicantium, prius præsentent Episcopis illos Sacerdotes, quos idoneos reputant, quibus & Episcopi facultatem faciant Confessiones audiendi, & prædicandi, quod si facere renueant, ipse Summus Pontifex in illa extrauaganti cōcessit, vt idipsum eo non obstante possent præstare, Bonifacium subsequutus est Benedictus, XI. qui alia sua extrauaganti, incipit. Inter cunctas de priuileg. reuocata moderatione Bonifacij amplissimam fecit facultatem prædicandi, & Confessiones audiendi nulla facta præsentatione Regularium Episcopis, nec vlla ab eis petita licentia, quod Clemens V. iudicans inconuenienis in Concilio Viennensi in Clem. dudum, de sepultu. reuocauit decretum Benedicti, & renouauit illud Bonifacij. Ista olim vsq; ad tempore Sacri Concilij Tridentini, in quo factum est decretum, quod legitur sess. 23. cap. 15. Hæc Miranda tom. 1. Manualis Præ-

22 lat. quæst. 45. art. 4. † Nec Episcopi circa hoc habent, aliud, quam nudum ministerium approbandi Regulares, Rodriquez tom. 1. quæst. reg. quæst. 59. art. 1. §. 6.

23 est notandum ad medium. † Et approbati ab ordinarijs Regulares habent eandem auctoritatem, quam Parochi, vt patet ex Clementina dudū, & semel approbati habentur pro curatis, Rodriquez loco cit. art. 4. & multi, inter quos est Cucchus apud eundem Rodriquez ibidem, asserunt habere ordinariam iurisdictionem, & dantur coadiutores proprio rum Sacerdotum ex Clem. dudum apud eundem Roderiquez art. 5.

24 §. Huic argumento. † Admissi in vno Episcopatu, si inde discedant, & postea reuertantur, non sunt iterū examinandi ex concessione Eugenij IV. quæ habet, fratres semel Episcopis præsentati, & admissi, licet ad tempus postea alio se transferant ad habitandum, si deinde reuertantur non est necesse, quod iterum eisdem Episcopis se præsentent, quomodo est intelligendum etiam priuilegium Clementis septimi concedentis, quod Fratres Confessores Ordinis Minorum semel præsentati alicui Episcopo pro confessionibus audiendis, vt moris est, præsentati, post vnam præsentationē non teneantur amplius præsentari, etiāsi ad aliā transeant

25 scant Dię cesim apud eundem Rodriquez art.5.† Im-
approbati ab aliquo Episcopo inter agentes, siue terra,
siue mari, possunt excipere confessiones iuxta priuile-
gium concessum patribus Iesuitis à Gregorio XIII.
cuius tenor est Confessarij societatis Iesu, ac Prædica-
tores ab aliquo ordinario semel approban, & à suis su-
perioribus ad huiusmodi munera deputan, quando-
cunq; siue in terra, siue in mari iter faciant, possunt, nõ
repugnantibus Curatis Parochialium Ecclesiarum,
verbum Dei prædicare, & quoruncunq; Christi fide-
lium confessiones audire, dummodo id non faciunt in
oppidis, aut locis in quibus ordinarij morentur, nisi
eorum licentia desuper obtenta. Ex quo colliges quod
illis patres, qui Constantinopolim, aut Hierosolimam
petunt, dum mari iter agunt si à suis superioribus sunt
deputati, & ab ordinarijs approbati; possunt & debent
verbum Dei prædicare & confessiones audire eorum,
qui in nauibus commorantur, quod vide an sit reuo-
catum. Admissi ab Episcopo possunt audire confessio-
nes quorumcumque ad se accedentium, ex concessio-
ne Nicolai V. apud Mirandam to.1. quęst.45. art.14.
quæ talis est. Nicolaus V. concessit Fratribus Minori-
bus Obseruantiæ facultatem audiendi in confessioni-
bus omnes quarumcumque dięcesum, & in illis extra-
neos, ac forenses absoluendi etiam à casibus, quos dię-
cesani locorum, in quibus fratres ad hoc deputati fue-
rint, duxerint committendos. Idem concessit Sixtus
Quartus, & Leo Decimus, & alij apud Roderiquez
quæst.50.art.6. & Mirandam eadem quæst.45. art.14.
27 † & Paulus III. concessit Patribus Societatis Iesu ab
ordinarijs approbatis, vt existentes in diœcesibus, vbi
sunt approbati possint quorumcumq; fidelium ad eos
decurrentium confessiones audire, & absoluere à casi-
bus reseruatis Episcopis, & etiam Papæ. Aduerte ta-
men quod de casibus Episcopis & Papæ reseruatis ex-
tat decretum Clementis VIII. & Vrbani VIII. dicta
28 priuilegia reuocans. † An autem per dictas concessio-
nes Regulares a suis Prælatis expositi & ab Episcopis
approbati possint audire confessiones Religiosorum,
eiusdem ordinis, seu etiam aliorum vide Siluestrum,
verbo Confessor.2.num.6. vbi refert opinionem quo-
rundam asserentium posse, quamuis ex statutis suorum
ordinum habeantur decreta, quod non possint nisi à
suis proprijs Prælatis, aut ab habentibus licentiam, &
facultatem ab ipsis. Quia auctoritas Confessariorum a
suis Prælatis expositorum, & ab Episcopis approbato-
rum est generalis, & prouisio eorum est respectu om-
nium sibi volentium confiteri, ac de plenitudine pote-
statis, quæ ab alijs non dependet statutis. Negatiuam
tamen reputat veriorem Miranda loco cit.art.14. cum
Glossa Cardinali & Panormitano, quia licet fidelium
nomine veniant, non solum sæculares, sed etiam regu-
lares, tam exempti, quam non exempti, & quam maxi-
me Ecclesiastici, Regulares tamen sunt de illo ordine
fidelium, qui non habent liberum velle & nolle, sed
præcipuis suarum Religionum statutis, & decretis li-
gantur, quibus nõ est credibile velle Summos Pontifi-
ces derogare, cum maxime pertineant ab obseruantiã
29 regularem. † Possent regulares audire confessiones
generaliter omnium ad se accedẽtium, si tamen sint ab
Episcopis approbati, non obstante quacunq; curato-
rum contradictione, est expresse Siluestri, quam se-
quuntur Miranda loco citato, & Roderiq. pariter loco
cit. neq; vlla excommunicationis sententia quidquam
valet ipso iure per extrauagãtem Martini IV. insertam
in rubr. de priuileg. quia priuilegia à sede Apostolica
Regularibus concessa hoc expresse habent, & speciali-
ter cõcessit Alexander IV. & ratio est, quia iurisdictio
Regularium iuxta Clementinã dudum Episcopis præ-
sentatorum habetur à Summo Pontifice, vnde nullo
modo pendet à consensu vel dissensu Curatorum, cir-
ca, quod videndus est Henriquez lib.3. de pœnit. cap.
30 6.nu.4. & Rodriquez quæst.60. art.4. † Quod verum
puto etiamsi Episcopi inferant in literis patentibus,
quas tradunt Regularibus pro confessionibus, quod id
non faciunt contradicentibus Parochis, quia est eadẽ
ratio de omnibus. Omnia tamen dicta, & dicenda in-
telligo de iure, vt etiam alibi à me dicta in simili in alio
meo responso nisi aliud sit à S. Pontifice, vel per se,
vel per sacram congregationem dispositum, de dispo-
sitionibus tamen debet auctentice constare &cæt.
prout decreuit Sanctissimus Dominus noster Vrbanus
31 VIII. † Qui tamen non haberet priuilegium audiendi
omnes, & quoscunq; quaruncunq; diœcesum ad se re-
curentes, non posset absoluere illos, qui sunt ex alie-
na diœcesi, licet peccatum esset commissum in diœcesi
32 confessarij, † quia licet in foro exteriori ratione deli-
cti reus sortiatur forum, vt communiter receptum est,
non tamen id verum est in foro conscientiæ, & foro
animæ, vt late comprobat Couarruuias, quem sequi-
tur Rodriquez quæst.60 art.6.

33 † Possunt Regulares vti priuilegio audiendi con-
fessiones omnium, & quoruncunq; ad se accedentium
non solum in proprijs Ecclesijs, & conuentibus, sed
vbiq; Quia, cum priuilegium possit dari respectu loci,
& personæ, vt adnotauit Panormitanus, quem sequun-
tur Rodriquez loco cit. art.7. & Miranda cit. artic.14.
conclus.3. & priuilegium locale respiciat locum, & ali-
bi habeat suum effectũ personale autem sequatur per-
sonam sit, quod cum priuilegium istud sit personale,
idest concessum personis, eas quocunque sequatur, &
illo vbiq; possint vti, & tenent prædicti auctores.

34 † Quod si limitatio loci, temporis, personarum, vel
alia quæuis apponatur in concessionibus ab Episcopis,
videndum est, an id faciant cum caussa, vel sine caussa,
si enim regularis præsentatur Episcopis, & idoneus sim-
pliciter reperiatur, debet simpliciter admitti, nec vllam
potest Episcopus apponere limitationem, cum enim
nudum habeat ministerium approbandi, & reperiat
simpliciter idoneum, debet simpliciter idoneum re-
pertum simpliciter admittere: & si aliud agit excedit
fines suæ deputationis, & sicuti, cum à Summo Pontifi-
ce cõmittitur Episcopo collatio beneficij alicui Sacer-
doti facienda, si idoneus reperiatur, & idoneo reperto
infertur iniuria, nisi beneficium conferatur, item, si cõ-
mittatur dispẽsatio aliqua si preces veritati nitantur, &
constito de veritate precum, nisi dispensetur, inique
agitur: eadem modo, cũ Episcopis committatur, quod
facultatem faciant Regularibus audiendi cõfessiones,
si idonei reperiantur, cum illis inique agitur, & eisdem
infertur iniuria, si repertis simpliciter idoneis non tri-
buatur absoluta facultas, & sicut nullam possunt Epi-
scopi apponere limitationem in præditis sibi commis-
sis, ita neq; in istis, & si aliqua talis limitatio appona-
tur non tenentur Regulares obedire, vide auctores
apud Rodriquez tom.1. quæst.59. art 8. pro hac ma-
teria extat declaratio Emin: Cardinalium data. 2. Iulij
1587. quæ est huiusmodi.

Regulares, qui ad confessiones audiendas idonei
generaliter reperti approbati fuerint ab ordinarijs
eorumq; examinatoribus, generaliter quoq; & indistin-
cte, absq; alia limitatione temporis, certorumq; loco-
rum, aut generis personarũ admittantur in diœcesi pro-
pria. De cæteris vero, qui nõ adeo idonei sunt reperti,
si petierint se admitti arbitrio ordinariorũ relinquitur
ipsos cum limitata facultate, prout ijsdẽ ordinarijs ma-
gis expedire videbitur, probare, & admittere, Qui au-
tem in domibus laicorum cõfessiones ex caussa audie-
rint statim Parochum admonere teneantur, & fidem
audite cõfessionis pro medico aduenienti relinquere.

Fr. Michael Bonellus Card. Alexand.

Gregorius Palearius Secret.

1

Restat ergo manifestum, non posse Episcopos li-
mitare facultates audiendi confessiones Regularibus
sine caussa, quæ debet esse concernens ad Sacramentũ
Pęnitentiæ, quod, si legitima subsit caussa, puto certum
posse limitare, & restringere ita communiter. De alijs
vero

vero Sacerdotibus sæcularibus, quos Episcopus pro
suo libito admittit, non dubito, quin possit & li-
mitare, & ampliare eo modo, quo vult eorum facul-
35 tates. † Semel admissi regulares, non possunt am-
plius ab eodem Episcopo examinari, neque à Capitu-
lo sede vacante sed solum à successore pro maiori sua
quiete Miranda tom. 1. quæst. 45. art. 7. in conclus. ad
finem, vbi refert Clementem IV. concessisse, vt quan-
do Episcopi. vel alij. Ecclesiæ prælati dederint fratri-
bus minoribus facultatem audiendi confessiones sub-
36 ditorum suorum, & vota commutandi, † talibus Præ-
latis decedentibus possint prædicti Fratres vti libere
prædicta facultate, donec viduatis Ecclesijs prouisum
fuerit de pastore, ergo successor expectandus.
37 † Confessores regulares etiamsi fuerint à suis supe-
rioribus examinati, & ab Episcopis expositi, iusta exi-
stente caussa à suis superioribus, in aliquibus casibus
possunt interdici, & prohiberi à munere excipiendi
confessiones tam sæcularium, quam regularium: est
communis omnium Doctorum, & habetur expresse in
38 cap. Religiosi de Priuileg. † Difficultas est stante di-
cta prohibitione, & interdicto nihilominus, si regula-
res illi confessiones excipiant, an hoc valide faciant,
& respondendo dico. Numquam licite fieri, patet, est
enim hoc expresse contra præceptum superiorum. An
autem valide, puto in hoc casu esse distinguendum.
Vel suspensio, aut prohibitio etiam cum caussa facta à
Prælato, vel superiore, neque fuit iudicialis, neq. ma-
nifesta, & notoria, vel fuit iuditialis, manifesta, & no-
toria. In primo casu confessiones erunt validæ. Primò
etiam excommunicato suspenso, & interdicto, qui ta-
men notorie non sit talis confessiones factæ sunt vali-
dæ, vt tenet Nauar. in manua. cap. 9. num. 7. & probat
text. extrauang. Martini V. ad Euitandum, quia cen-
suræ siue à iure, siue ab homine, siue per sententiam, si
sint occultæ, siue in præterito, siue in præsenti non im-
pediunt validitatem actus, qui ratione publici officij
exercetur, nisi fuerint notoriæ, vel publice denuncia-
tæ. cap. Ad probandum de reg. iuris, & docent com-
muniter Doctores, & facit l. Barbarius de off. Prætoris,
& cap. 1. §. Demum 3. quæst. 7. Ex quo resoluitur illa
famosa quæstio, quam proponit Medina 1. par. cap. 11.
§. 3. suæ Summæ agendo de effectu excommunicatio-
39 nis, † An videlicet sint validæ confessiones factæ re-
gulari, qui apostata à religione, Sacerdos tamen, impe-
trato beneficio parochiali ab Episcopo, suorum paro-
chianorum confessiones audiuit, & licet acerrime de
hoc disputatum fuerit, multi tamen doctissimi viri te-
nuerunt esse validas, quia occultum erat illum Sacer-
dotem esse apostatam, cui sententię adhęret ipse Me-
dina, sequitur Miranda cit. quęst. 45. ar. 13. & Roderi-
quez quæst. 60. art. 2. vbi multa habet docte, & scitu
digna de more suo. Quod si prohibitio, & suspensio
fuerit iuditialis, & notoria, Regularis excipiens con-
fessiones non solum peccat mortaliter; sed etiam con-
fessiones illi factæ sunt inualidæ, & nullæ, est item Na-
uar. loc. cit. nu. 6. dicto, §. 5. quia talis non habet iuris-
dictionem. Quod multo fortius esset dicendum de
Episcopis si ex aliqua declaratione Summi Pontificis,
vel Sacræ Congregationis possent regulares à confes-
sionibus suspendere, vel contra illos agere. Sed vt re-
40 uertamur vnde digressi sumus. † Resoluendo an re-
seruationes factæ ab Episcopis casuum sine caussa sint
validæ respectu regularium, ad formam Clementinæ
præsentatorum miranda quæst. 45. art. 10. in 2. conclu-
sione asserit probabilissimum non posse plures reser-
uari in fraudem Regularium, quam reseruentur re-
spectu Parochorum, citat Siluestrum, Sotum, & alios,
& idem tenet Roderiquez quæst. 59. art. 8. vbi citat
etiam Ledesmam Palaciũ, & Felicium asserentes, non
teneri regulares obedire tali restrictioni, & limitatio-
ni. Et ita probatur Episcopi respectu Parochorum nõ
possunt reseruare sibi casus sine caussa, & regulares nõ
tenentur obedire reseruationi, nisi, quæ fit etiam re-
spectu parochorum, ergo reseruationi factæ sine caus-
sa non tenentur obedire, & pro regularibus militant
rationes probantes de parochis.

Dices nasceretur magna confusio inter confessa-
rios super validitate reseruationum. Respondeo nullã
orituram, si Episcopi casus sibi reseruẽt ad præscriptũ.
Præterea multæ aliæ sunt similes sententiarum varie-
tates; multi enim vno modo cẽsent de auctoritate ab-
soluendi à reseruatis Papæ, & tamen non dicitur oriri
confusio. Nunquam tamen reseruatio erit contem-
nenda: Sed quando reseruatio, aut nimia aut irratio-
nabilis appareret, plumbeo pede esset incidendum in
determinando, & optimũ esset ad superiores recurre-
re, & qui aliter faceret exponeret se magnis periculis
in detrimentum animarum, præsertim cum in dubijs
iuris in reseruatione facilis sit nullitas absolutionis.
41 † Vnum etiam addam ad explicationem Dictorum,
Quod, si Episcopi limitarent facultates Regulariũ ad
audiendas confessiones modo supradicto, non tene-
rẽtur regulares illis limitationibus obedire, quomodo
autem possit cognosci, an id fiat in fraudem, facile erit,
si obseruetur, an idem prestent cum alijs confessarijs
sæcularibus eiusdem conditionis, & qualitatis, si enim
hoc agant tantum cum regularibus, euidens signum
erit, fieri in fraudem, si verò fiat etiam cum alijs, vt su-
pra, cessabit illa præsumptio. Si tamen simpliciter re-
periantur idonei, admittendi sunt simpliciter, vt dictũ
est, priorem cognoscendi modũ tradit Miranda quęst.
45. art. 10. concl. 2. & ita expedita est prima difficul-
42 tas. † Ad secundam; An Episcopus aliquos casus pos-
sit habere incommunicabiles, quorum absolutionem
nemini committat; sed cogat pænitentes ad se acce-
43 dere pro absolutione. † Noto primo latam esse
differentiam inter absoluendi facultatem factam ab
Episcopo confessario, & obtentam à pænitente, vt ab-
soluatur, prima enim est Gratia facienda, secunda ve-
44 rò est gratia facta † Potestas, vel facultas absoluendi
commissa alicui est late interpretanda, tamquam fa-
uorabilis, quæ dum conceditur, cum nulli fiet iniuria,
nec præiudicium, nisi soli concedenti, quæ potestatem
suam, vel totam, vel in partem communicat, tamquam
principis beneficium, est late interpretanda. Neq. fit
45 præiuditiũ legi reseruationis, † quia principale intẽtũ
semper est inspiciendum, l. rogasti in prin. l. Si quis ff. si
certum petatur Sanchez de matr. lib. 6. disp. 1. nu. 11. &
lib. 7. disp. 2. nu. 1. cum ergo intentum principale con-
cedentis facultatem sit fauore quodam. ac beneficio
afficere eum, cui conceditur, dicendũ erit non lędi le-
gem, licet hoc veniat in consequentiã, & hoc satis est,
46 quia licet † caussa mediata possit esse odiosa, satis est,
vt immediata, idest liberalitas principis, sit fauorabilis,
& hæc regulariter attenditur l. Socium qui in eo ff. pro
Socio, l. Sed si plures §. in arrogato ff. de vulgari, & no-
tat ibi Bartolus num. 3. auctores pro nostro dicto vide
47 apud Sanchez lib. 7. disp. 2. nu. 1. ait. † Non extenditur
tamẽ talis facultas, nisi ad casus adaptabiles casibus in
potestate concessis. Felin. cap fin. nu. 8. limit. 1. de Si-
mon: Gambar. de potest. & Auct. legati lib. 10. nu. 203.
vbi recte infert non extendi de casu ad casum non
comprehensum sub lata verborum significatione, &
Felinus cap. Postulasti nu. 11. limit. 4. de rescript. bene
ait extensionem huius potestatis fieri ad consequtiua,
etiam separabilia in quibus est eadem, vel maior ratio,
vt ibi late probat. Nisi tamen cõsuetudine esset indu-
cta certa interpretatio in ea materia, tunc enim est re-
stringenda talis potestas ratione illius consuetudinis.
Felinus cit. cap. postulasti n. 11. vers. quartus tamen ef-
48 fectus de rescript. Gamb. loc. cit. nu. 194. † Potestas ve-
rò concessa pænitenti est gratia facta, quæ aliud non
requirit, quam executionem, & ista est adeò stricte in-
terpretanda, vt si aliquid operetur extẽdenda vlterius
non sit. cap. 1. §. Ille verò de filijs præsbyt. & 6 & ratio
est, quia exorbitat à iure; ideò restringenda reg. Quæ à
49 iure, de Reg. Iuris in 6. † Extenditur tamen vsque ad
propriam verborum significationem, ita vt in facultate
veniant omnia, quæ sub proprietate verborum cõpre-

hendun-

henduntur, quia verè non dicitur extenſio, quæ ſub
verborum proprietate clauditur notat Angelus. l. fin.
col.2.verſ.itē opponitur ff.de conſt.Princip.ad hoc eſt
text.notab.quā ibi perdetat Aretin l. Cū leg.ff. de teſt.
50 †Hæc tamen intellige quando facultas datur pro caſi-
bus reſeruatis in corpore iuris ſi qui ſunt; quod ſi reſer-
uatio ſit tantū facta ab ipſomet Epiſcopo tunc facultas
conceſſa eſt late interpretāda. quia cū de iure ſubditus
habeat ius ad abſolutionē,talis conceſſio reducit reſer-
uationē ad primæuū ſuum ſtatū, niſi tamen velis dice-
re etiā reſeruationes Epiſcopales pertinere ad ius cō-
mune reducendo ad decretū Concilij.
51 †Si tamen talis facultas eſſet conceſſa Religioni to-
ti,vel toti cōmunitati late eſſet interpretāda, quia ſum-
ma eſt ratio,quæ facit pro Religione l.ſunt perſonæ in
52 fin ff. de relig.e ſūpt.fun. & † quia conceſſa toti com-
munitati in perpetuū æquantur legi, ac proinde habē-
tur, ac ſi eſſent inſerta in corpore iuris, ſunt enim cō-
ſtitutiones perpetuæ ſic Oldr.conſ 300 n.4. Henriquez
alios referens in ſimili lib.7.de indulg c.22.n.4.in fine.
53 † Itē in caſibus, in quibus ſuperior tenetur concedere
ſubdito facultatē talis abſolutionis,eſt late interpretāda
tunc enim eſt fauor debitus cauſſæ Gābar de pot.legati
54 lib.10.n.174.† Quod ſi confeſſarius petat facultatē nō
exprimēdo.quod hoc faciat nomine aliquorū, vt ſi di-
cat, vellē mihi impertiri facultatē abſoluēdi decē duo-
decim,vel viginti,vel etiā tantū vnū, adhuc eſt late in-
terpretada,quia adhuc eſt priuilegiū actiuū, & cōceſ-
ſum in fauorē abſoluturi Alciatus l.2.in prin.n.50.verſ.
fallit.2.ff.de verb oblig.Puteus lib.3.deciſ.39.n.2.Rota
55 in nouiſſimis to.3.lib.1.deciſ.117. & lib.2. deciſ.700. †
ſi vero petatur nomine pęnitentis, eſt ſtricte interpre-
tanda. vt ſi diceretur, Paulus pęnitens, vel quidā meus
pęnitens vellet ſibi cōcedi facultatē,vt abſoluatur,quia
cēſetur data in fauorē nō abſoluturi,ſed abſoluendi, &
eſt gratia facta, quæ nihil amplius expectat, quā exe-
quutionē,aperte colligitur ex c.ſi cui nulla, de præbend.
in 6.in dubio autē, quando facultas eſt petita, pro vno
indefinite in cuius fauorē ſit cōceſſa, an abſoluēdi, vel
abſoluturi,reputādū eſt in abſoluēdi fauorē eſſe datam,
ideo ſtricte interpretanda eſt,eodē modo ſi vertatur in
dubiū,an in facultate cōceſſa cōtineatur aliquis caſus,
ſi eſt data fauore abſoluturi cenſendus eſt cōprehendi
quia interpretatio late eſt facienda, ſi vero eſt cōceſſa
in fauorem abſoluendi ſtricte, quia eſt gratia facta.
56 Ex quibus colligitur, quod, ſi facultas abſoluendi ſit
cōceſſa cōfeſſario,extēdatur ad omnia,quę cōfitebitur
pęnitēs tēpore cōfeſſionis.niſi tamē confeſſio ſit adeo
lōgū ēpus in protracta,& peccata multiplicata,vt me-
rito ſit iudicādū eā facultatē pro omnibus nō fuiſſe cō-
ceſſurū Epiſcopū, & niſi ad præterita ſola reſtrinxerit,
poſſe cōfeſſarium abſoluere,ſit etſi gratia faciēda, ideo
extēdēda,vt ſupra ſi vero ipſe pęnitēs petierit facultatē
aut cōfeſſario eius nomine fuerit cōceſſa, non poterit,
quia extēditur tātū ad prætenita,eſtq;gratia facta, nihil
57 amplius expectās,quā abſolutionē † Noto 2. nos poſ-
ſe quęrere,an ſuperior teneatur dare facultatē ſubdito,
vt à reſeruatis abſoluatur, ex iuſtitia, vel ex charitate, ſi
ſubſit cauſſa rationabilis, & extrinſeca, & quaſi p acci-
dēs,& ſpetialis, vel ſolū illa difficultas quaſi intrinſeca
confeſſioni, vt erubeſcētia detegēdi ſūmo Pręlato ſua
peccata ſuſpicio amittēdi bonā famā,& reputationē,&
his ſimilia, ſi denegatio ſit futura in minorem vtilita-
tem,vel etiam in damnum pęnitentis, ſi in vtilitatem
publicam, vel conceſſio in damnū, & tādē ſi timeatur
violatio ſecreti confeſſionis ex derogatione.
58 †Dico in aliquibus caſibus teneri ſuperiorē ex iuſti-
tia,cōceder ſubdito peteti facultatē,vt abſoluatur à re-
ſeruatis, vt v.g.ſi pęnitēs rationabiliter timeat ſuperio-
rē cōfeſſionē eſſe reuelaturū,aliquodgraue damnū ſibi
inferendū, ſi cōfeſſarius ille cōfeſſione ſit male vſurus,
graues cū illo inimicitias geſturus, ſi nō ſit idoneus ad
ferendū iuditiū de peccatis, vel quia eſt ignorans, vel
quia iniquus, & ideo loco medicinæ ſit ſcādalū allatu-
rus, quia ad aliquod peccatū ſit prouocaturus, vel ali-
quid ſimile ex cōfeſſione ſibi vel alijs rationabiliter ti-
meat. Ratio eſt,quia denegando infert iniuriam, ergo
ex iuſtitia tenetur concedere,ſibi autem imputet Con-
feſſarius ſuperior, vel Epiſcopus ſuā malitiā, & ſuā ne-
quitiam,ex quibus amittit ius, quod alias haberet Sua-
rex alios referens de pęnit. diſput. 30.ſect.4.concluſ.1.
eſtq;iſta rationabilis cauſſa extrinſeca.
59 †Dico 2.etiā teneri cōcedere facultatē petitā,quā-
do ex derogatione timetur aliquo modo detectio ſigil
li, & detectio cōfeſſionis, habet enī ſubditus ius ad ſe-
cretū ſuorū peccatorū, & ad cōſeruationē propriæ ſa-
mæ,nec poteſt cogi ad aliquid, ex quo publicentur, ſi
alio modo poſſunt eſſe ſecreta peccata,& fama poteſt
ſeruari ideo cum hoc periculo cum non poteſt ſupe-
rior cogere ad talem confeſſionem.
60 Dico 3. ſi aliquod graue malū timeatur pęnitanti ex
denegatione facultatis, tenetur ſuperior eā illi tradere
ex charitate, vel etiā ratione ſui officio, quo vitare te-
netur malū ſui ſubditi, etiāſi nollet ſubditus ab eo cōfi-
teri ob ſolā verecūdiā. Excipe tamē,niſi talis cōceſſio-
ceſſuta eſſet in damnū & perniciē aliorū,quia tali caſu
nō teneretur dare Epiſcopus, nec ſubditus poſſet iuſte
conqueri,cū etiā ipſe teneatur alienū damnū vitare ſal-
tē ex charitate & ideo licet ſubditus vel omnino nō eſ-
ſet cōfeſſurus, vel dimidiate nō ideo ſuperior dare te-
netur, quia hoc eſſet ſcādalū Phariſaicū, & ideo quid
quid ex hoc ſequatur,ſubdito, nō ſuperiori eſſet impu-
tādum: tenetur enim his caſibus ſubditus ſuo ſuperiori
cōfiteri ad tollēdū hoc malū, quod etiā ſuperior tene-
tur impedire, cū ergo teneatur ſubditus confiteri in his
caſibus ſuo Prælato,& nolit,ſibi imputet quidquid inde
61 ſequitur nō ſuperiori.† Si tamē timeatur graue damnū
pęnitēti,& vtilitas alijs,tūc facultas nō eſſet denegāda,
quia ſacramētū eſt per ſe ordinatū in bonū pęnitētis,&
ad eundē finē ordinatur reſeruatio, ergo nō debet per
hoc mediū procurari aliorū vtilitas cū tāto damno pę-
nitetis. Obſerua differentiā inter vtilitatē,& damnū p-
62 ximi. † Quod ſi ex cōceſſione ſperetur maior vtilitas
pęnitētis,quā ex negatione, niſi aliunde timeātur gra-
uiora incōmoda eſt omnino concedenda talis facultas
ratione ſupra tradita,quia reſeruatio eſt inſtituta in bo-
nū ipſius pęnitentis, ſi vero illa nō ſperetur vtilitas nec
tamē timeatur damnū licet ſuperior poſſit,nō tamē te-
netur, neq; ex charitate illā facultatē dare, quia nulla
eſt ratio. & ſi ex cōceſſione timeatur vel maius malum
vel minor vtilitas tūc nō ſolū nō tenetur, ſed non debet
dare. Vide Suarez ſupra citatū & Egidiū de Konich de
ſacr.diſp.8.d.14. nō eſt tamē facile præſumendum da-
mnum, vel pernicies proximi,vt denegetur dicta facul-
tas pęnitenti ita idem Koninch ibidem.
63 Dico 4. quando ſuperior nō habet iuſtas cauſſas in
cōtrariū, debet prębere ſe facilē valde in hac conceſ-
ſione. D. Th.in 4.diſt.17.q.3.ar.3.q.4.ad 6. vbi ita habet
illi,qui ſunt nimis ſolliciti, vt conſciētias ſubditorū per
cōfeſſiones ſciāt multis laqueū damnationis inijciūt,&
per conſequēs ſibi ipſis. Duo ſunt maxime obſeruāda,
vnum a ſuperiore concedente, alterū à confeſſore pe-
64 tente(raro enim petunt nunc pęnitentes)facultatē †ſu-
perior debet ſtare iuditio Cōfeſſarij petentis facultatē,
an hic,& nunc expediat dari. Ex qualitate enim perſo-
næ,& caſus,vt plurimū cogniti,poteſt facilius iudicare,
quam ſuperior,niſi tamē ſuperior haberet aliquas cauſ-
ſas valde vrgentes in contrarium,vt quod nimis crebra
eſſet petitio talis facultatis &c quod maxime verum
eſt in Religione.
65 †Obſeruandū autē à ſubdito ſūmopere eſt, ne ſupe-
rior vllo modo poſſit conijcere perſonā, pro qua peti-
tur facultas, Imo addit Koninch loc.cit. etiam caſum,
ob quam petitur. Quia alias eſſet periculum frangendi
ſecretum ſacramenti, ſi in confeſſione ſciret, vel natu-
rę ſi extra:ideo valde multum caute & pendente ſe ge-
rere debet Confeſſarius.
66 †Aſſerit tandē Koninch,ſuperiorē non teneri,cōce-
dere ſubdito facultatē eligēdi, quē vult Confeſſarium,
ſed poſſe, aliquem, vel aliquos determinatè taxate.

Non tamen expedit superiorem in hac re multum esse
difficilem si electa persona ab ipso sufficiens iudice-
67 tur. † Subdit deinde , posse superiorem aliquas pec-
catis præscribere penitentias , quod tamen non vi-
deo , quomodo cohæreat cum eo , quod supradixit,
nempe quoad petens facultatem non debet detegere
peccatũ, si ergo superior nescit peccatũ, quomodo po-
test præscribere penitẽtiã, sed fortasse intelligit de ali-
qua præscriptione generali, quod puto verũ, & conue-
niẽs, maxime si fiat cũ cõsilio prudẽtum, & piorũ DD.
68 † Disputant Doctores, an superior concedens facul-
tatem absoluendi a reseruatis possit iniungere onus,
quod penitẽs teneatur corã se cõparare, tam pro com-
missis peccatis quã pro committendis idest, an superior
concedens facultatẽ Confessario absoluendi aliquẽ à
peccatis iã commissis tantũ, possit præcipere, quod pe-
nitenti hoc onus imponatur &, an eandẽ facultatẽ ab-
solute cõmittens etiã pro cõmittẽdis, idem possit iube-
re. Late de hac Doctores Suarez disp. 30 sect. 5. per to-
tã ex koninch disp. 8. dub. 15. Sanc. in sua disp. select.
12 Asserit hoc quidẽ posse fieri in concessione faculta-
tis absoluendi ab excommunicationibus reseruatis, ra-
69 tionẽ subdit , † quia Sacerdotes omnes non accipiunt
immediate à Chrĩo potestatẽ absoluendi ab excõmuni-
catione sed eã etiã iurisdictionẽ actiuã accipiunt à su-
premis Pastoribus, quod ita nõ est & absolutione à pec
catis , pro qua acceptũ in positione ordinis actiuã po-
testatẽ nec illis aliud deest, quã conueniens applicatio
materiæ, quæ fit à superioribus, at respectu excõmuni-
cationis vtraq; desideratur in omnibus Sacerdotibus.
Fieri autẽ posse aliquo modo peccatorũ iã cõmissorũ,
quã cõmittẽdorũ omninò negat , & ꝓbatur apud ipsũ.
70 Respuit etiã sententiã Suarij, & aliorum dicentium,
posse sine dubio superiorẽ concedere facultatẽ absol-
uendi sub ista conditione. quod Sacerdos, quẽ penitẽs
eligit imponat ipsi penitenti virtute clauiũ, quod iterũ
confiteatur sua peccata superiori, & ita teneri penitẽtẽ
admonere Sacerdotẽ, quẽ eligit, quod ita faciat, subdit
rationẽ, quia hoc esset mittere falcẽ in messem alienam
& in aliena iurisdictione iudicare , quia ipse supponit,
quod solus minister audiens sit etiã solus minister pe-
nitentiæ iniũgendæ cũ sit etiã solus iudex peccatorum.
Scio tamen alias à sacris Canonibus præscriptas fuis-
71 se penitẽtias peccatis, at dicet fortasse publicis: † Con-
cedit tamen, quod confessarius potest iniungere peni-
tenti onus confitendi certis tẽporibus, & quod penitẽs
teneatur dicere, se hoc onus habere iniunctũ in cõfes-
sione, & præterea posse etiã iniungere penitentiam, vt
iterũ eadẽ cõfiteatur , estq; lata differentia, si hoc onus
imponatur à Cõfessario, & si imponatur a superiore cõ-
cedẽte facultatẽ absoluendi à reseruatis, quia tn hoc 2.
casu efficitur, quod peccata nõ maneãt absoluta donec
superiori aperiantur sacramẽtaliter; in primo autẽ non
sic quia remanẽt vere absoluta, cũ onere tamen illa ite-
72 rũ cõfitendi hæc ille, † qui etiã ex dictis suis elicit, quod
si penitens obtenta facultate à superiore pro absolutio-
ne, faciat cõfessionẽ inualidã, non ideo, nõ potest iterũ
eadẽ peccata cuicunq; sacerdoti etiã facultatẽ non ha-
benti fateri, sed posse, quia non ideo ex confessione in-
ualida extinguitur facultas obtẽta, sed adhuc durat, &
secundũ eundẽ, qui facultatẽ obtinuit hoc anno, & nõ
vtatur , poterit vti in futuro confitendo cuicunq; supe-
periori, nisi tamen facultas fuerit limitate concessa pro
determinato tempore & hæc quoad 2. difficultatem.
73 † Quoad 3. An subditus habens animũ nullo modo
accedendi ad superiorem pro absolutione, cum tamen
nullas habeat caussas, ex quibus non debeat Episcopũ
aut alium superiorem adire an sit capax absolutionis.
74 Dico 1. Episcopũ , & superiorẽ debere summe caue-
re, ne subditum adigat sua negatione ad hanc obstina-
tionem, nisi habeat vrgentissimam caussam; & Cõfes-
sarius debet esse valde prudens in hoc vitando , licet
enim superior non teneatur præbere huiusmodi facul-
tates Confessarijs petentibus , sed Confessarij debeant
mittere ipsas penitẽtes ad superiores, vt aperte colligi-
tur ex verbis cõcilij ibi sacerdote, cũ nihil possint in ca-
sibus reseruatis, id vnũ penitẽtibus persuadere nitãtur ,
vt ad superiores, & legitimos iudices pro beneficio ab-
solutionis accedant, vbi Suarez maxime põderat illud
verbũ, id vnũ , attamẽ vtitur etiã verbis non præcepti ,
sed suasionis, iudicans fortasse, quod faciant quantũ in
se est, vt subditus ipse accedat, at, si illũ valde difficilem
reperiunt, nõ tamen ad dictã obstinationẽ reducãt, sed
ipsi, vt salutẽ animarũ consequantur superiores adeant,
& statum explicent , quo casu superiores debent cõce-
75 dere ne tã grauẽ malũ subdito sine caussa contingat, †
quod si caussa subsit publici damni, nec per aliũ nisi per
superiorẽ possit auerti, tunc non superiori, sed subdito
eius durities erit imputãda, & in hoc casu satis erit eru-
bescentia subditi ad mouendũ Episcopũ , vel superio-
rẽ. Imo puto se etiã debere præbere facilẽ , etiãsi nulla
caussa moueatur subditus ad non accedendũ , quia cũ
superior nullã habeat caussam cogendi, & si quam ha-
bet, possit per alium supplere, & subditus habeat ius ad
absolutionẽ, & reseruatio sit inducta in eius bonũ, pro-
fecto ex hoc illi nõ debet graue damnũ aduenire. De-
bent ergo superiores esse faciles in his facultatibus cõ-
cedẽdis, quod si ex nimia facilitate concessionis aliquid
detrimenti patiatur christiana, vel regularis obseruan-
tia alia adhibeant remedia , sed caueant valde ab hac
penitentis obstinatione, quia si in illã incidit in magnũ
periculum incidit, quia debet conteri de preterito & se
disponere in futurum. Valde autem difficile erit obsti-
natum proponere ad superiorem accedare. Quod si
confessarius in hoc statu penitentem reperiat.
76 † Dico 2. Confessarium in hoc casu duo considerare
debere. Perseuerantiã penitentis in petenda hac facul-
tate, vt possit absolui & obstinationẽ, qua noluit vllo mo-
do ad superiorẽ accedere. In primo, penitens non pec-
cat petendo, nõ enim violat ius, quod habet Episcopus,
vel superior cogendi subditum ad se accedere , & ideo
quãuis instet, & vrgeat non peccat, imo potest honeste
agere iuxta exigentiã caussæ , & potest superior teneri
cõcedere sicuti potest esse, quod debitor ex iustitia te-
neatur debitũ soluere , cuius tamẽ remissionẽ ex chari-
tate teneatur creditor indulgere. In 2. autẽ est in statu
peccati mortalis, semper enim peccat habendo propo-
situm sine caussa extrinseca , vt supra , non confitendi
suo superiori, violat enim ius , quod superior habet . &
ideo nisi peniteat , non est absoluendus , quia absolue-
retur existens in peccato mortali .
77 † Dico 3. etiã existenti in tali statu esse omnino dan-
dã facultatẽ , vt remediũ aliquod illi malo adhibeatur,
Reseruatio enim inducta in salutẽ non debet conuerti
in damnationem penitentis. & superior, vel Episcopus
debet omnino saluti animarũ suarum inuigilare, & ca-
rum perniciem auertere est enim data auctoritatis in
ædificationem non in destructionem.
78 Dico 4. Confessariũ in excipienda confessione istius
penitentis debere omnino esse valde prudentẽ , debet
ergo explorare diligenter, an penitens sit in bona fide,
& credat, se non peccare persistendo in illa obstinatio-
ne, quia credat Episcopũ teneri facultatẽ impartiri, vel
alia ratione, & hoc casu nihil penitẽti debet dicere, sed
obtenta facultate absoluendi à reseruatis , quã superior
debet cõcedere, illũ absoluat iuxta alibi à nobis tradita
cum de hoc ageremus . Si vero reperiat in mala fide ,
idest putantẽ vere, se grauiter peccare & asserat nẽ da-
ta simili occasione nullo modo esse paiturũ , nisi resi-
piscat, & hoc formale propositum habeat , nullo modo
debet absoluere . Quod si hoc formale propositũ non
habeat, debet diligenter cauere , ne ad illud eliciendũ
inducat, sed curet, vt de isto, sicut de ceteris peccatis do
leat non descendendo, tamen ad particulare, ne illum
absolutionis incapacem omnino reddat , sed in hoc se
gerat iuxta regulas, quæ à DD. traduntur ad similes sco-
pulos cuitandos. Hæc ex Suarez & Emanuel loc. cit. &
alijs etiã Doctorib. nõ singula ex singulis, sed omnia ex
omnibus, plurima tamen ex Suarez.
79 Ad 4. difficultatem. An Confessarius possit vni pe-
nitent

hitenti facultatem concessa vti pro alio: Notandũ hic agi de facultate obtẽta ab ipso pęnitente nõ de obtẽta
80 a Confessario. † Ideo dico facultate à pęnitente obtẽta pro se ipso nõ potest Confessarius vti pro alio. Quia censenda est concessa à superiore illi priuatiue quoad alios. 2. Ius illi est acquisitum, quod Confessarius non potest auferre. 3. Potest esse, quod licet pęnitens hactenus illa non sit vsus sit illa in posterum vsurus.

81 † Quod si facultas est à Confessario ipso obtẽda, vel est obtenta expresso nomine illius, pro quo illam petit, vel non; rursus, etsi illam petijt nõ expresso nomine admonuit tamen illum, se facultatem pro illo absoluendo obtinuisse, vel tãdẽ illam à superiore petijt pro indiuiduo vago, vt vellẽ mihi concedi facultatem pro absoluendo quodã pęnitente à tali peccato. si facultas est à Cõfessario obtenta pro vno expresso illius nomine, nõ potest pro alio vti, quia superior pro illo determinate concessit, & nominato acquisitũ est ius illa fruendi; Si praeterea nõ expresso nomine obtinuit, sed de illo pęnitentẽ certiorẽ reddidit, neq; in hoc casu puto pro alio posse vti, quia iã determinatę psonę est applicata, quod si tandẽ pro indiuiduo vago petijt, nec quenquã de illa admonuit, puto pro alio posse vti, quia inẽs superiores non est cuiquã determinata, nec per Confessariũ facta determinatio. Nec ad superiorẽ quidquã refert, quod magis iste, quã alius absoluatur. Dices facultatẽ cõcedi iuxta intentionẽ petentis. Respondeo hoc verum esse quoad qualitatẽ criminis, quoad personam illi quidem sed non priuatiue quoad alias, cum nulla subsit ratio ad hoc cogens de hoc alibi etiam fortasse.

An autẽ, si post impetratã absolutionẽ, pœnitens labatur in alia similia peccata virtute praefatae facultatis possit absolui. Respondeo ex dictis, vel facultas est obtenta à pęnitente, vel à Confessario. Si facultas est obtenta à pœnitente non potest absolui nisi a commissis vsq; ad impetratã facultatẽ, quia est gratia facta & solam executionem expectat. Si vero à Confessario, dico posse absolui, nisi tamẽ adsit aliqua superioris limitatio, quia est gratia facienda, intellige tamen iuxta superius tradita nisi in fraudem differat pęnitens cõfessionem, vel aliunde colligatur restrictio mentis concedentis. Non enim censentur concessa, quae non iudicantur fuisse concedenda si omnia superiori fuissent aperta & manifesta.

82 Ad quintam difficultatem. † An virtute priuilegiorũ confraternitatibus concessorũ possint cõfratres absolui à casibus Episcopis reseruatis, vt res tota plenius habeatur, supponendũ, quod, vt à casibus istis possint absolui, vel debent habere priuilegiũ, quod istud aperte concedat, vel debent habere, quod implicite cõtineat, vt est illud absoluẽdi à reseruatis Papę: de hoc 2. nẽpe, an cõcesso priuilegio, quod cõfratres possint absolui à reseruatis Papę, intelligatur, quod etiã possint absolui à reseruatis Episcopis, infra dicemus. Nunc tantũ agẽdũ de priuilegio expressam facultatem concedẽte: & tria quęremus primo, an tali priuilegio per Conciliũ sit derogatũ. 2. Quid attenta constitutione Clementis VIII. aedita 24. Decembr. 1604. quam refert in sua summa, Quaranta verbo cõfraternitates & explicat Franciscus Leo in suo thesau. fori Eccles. vbi de confraternitatib. 3. Quid si alicubi non esset recepta.

83 Ad 1. quid dicendũ attento iure cũcilij videtur dicẽdũ, nõ posse absolui dictos confratres, quia cõcilio manifeste habet sacerdotes, cũ nihil possint in casibus reseruatis, id vnũ pęnitentibus persuadere nitantur, vt ad superiores, & legitimos iudices pro beneficio absolutionis accedant, in quo textu duo pondero. Vnũ, quod confessarij nihil possunt in casibus reseruatis, ergo neq; quoad confratres 2. Pondero illa verba, id vnũ pęnitẽtibus suadere nitãtur, ergo cũ hoc vnũ debeant suadere non est aliud, ergo neq; priuilegiũ confraternitatũ. 3. Multae sunt declarationes sacrae Congregationis, quibus decernitur Regulares suis priuilegijs non posse absoluere à reseruatis Episcopis ergo signum est per Concilium illa esse sublata.

84 Attamen † puto dicendum virtute concilij tali priuilegio, si antea erat concessum, non fuisse derogatum.
85 † 1. Quia lex generaliter loquens, nõ tollit priuilegium particulare concessum, super eo de quo lex generalis loquitur Oldrad. cons. 266. Felin. c. 1. de rescript. nu. 10. Iason l. 1. nu. 9. ff. solut. matr. Decius in reg. in toto iure n. 8. ff. de reg. iur. Milis. in repert. verb. priuilegiũ non insertũ Gabriel de legib. concl. 1. n. 3. Mendos. reg. 4. Cancell. 7. nu. 5. Auast. Germon. de Indult. Card §. per quae sublatis n. 69 & 73. Barbosa in l. 1. ff. solut. matr. p. 1. n. 5. Cenedo collect. 14. ad Clem. n. 5. Suarez de legib. lib. 8. c. 39. num. 2. Aldrete allegatione de omnimoda regul. exempt. par. 1. cap. 8 nu. 4.

86 2. † Quando Concilium vult priuilegijs derogare, id exprimit Germonius vbi supra Roderiq. to. 1. qq. reg.
87 q. 8. art. 6. † & sacra congregatio Concilij censuit, Concilium nõ derogare priuilegijs Apostolicis, nisi de istis expressam faciat mentionẽ idem Germ. ibid. nu. 68. & sequitur Aldrete n. 7. & 28. Suarez de legib. lib. 7. c. 18. nu. 17 & c. 14 nu 6. Rota in Leodin. Canon. 11. Martij 1596. corã Blanchetto, quam refert Farin. cons. 68. nu. 20. quae censuit, priuilegijs concessis vniuersitati Canarien. non fuisse derogatum per Concilium Trid. sess. 24. cap. 20. & ita attestatum fuisse Gregor. XIII. in sua confirmatione.

88 Neq; † illis priuilegijs esset derogatum, licet condita fuisset aliqua constitutio illa omnia abrogans priuilegia, quae Cõcilij decretis aduersantur. Quia talia priuilegia non aduersantur Concilio, cum illa non tollit, nec quidquam de illis loquatur Aldrete vbi supra nu. 28. Quia priuilegia, quibus non derogatur in Concilijs, non sunt illis contraria.

Ad rationes in contrarium. Ad primam dico id esse verum respectu Sacerdotum, nullum priuilegium habentium, nec actiuum, nec passiuum, quod, si aliquid tale sit, possunt omnino.

Ad 2. itẽ respondeo, Conciliũ loqui in eodẽ casu, & exprimere, quod maxime cupit, non tamẽ tollere, quin pęnitens possit vti alijs remedijs cõpetẽtibus, si subsint.

Ad Tertiũ, vel dic cum Garzia de benef. p. 3. c. 2. n. 288. factam congregationẽ non decernere priuilegia regularibus concessa pro simili absolutione per Conciliũ fuisse reuocata, sed quod regulares talia nõ habuerunt, & vide apud ipsũ concordantiã corũ, quae in hoc videntur sibi contraria, vel dic eandẽ sacrã Congregat. decreuisse, nõ quod simpliciter quorũcunq; suorũ priuilegiorũ virtute nõ possint regulares absoluere, sed non posse in vim eorũ, quae cõsideranda exposita fuerunt.

89 Ad † secundum dubium Quid sit dicendum attenta constitutione Clemẽtis VIII Hic possumus inquirere de cõfraternitatibus ante illã vel post illã erectis, & de vtrisq; dico, nisi habeant speciale priuilegium nouũ, vel nisi antiquũ legitimẽ sit innouatũ iuxta antiquarũ confraternitatũ priuilegia nõ posse confratres absolui, nec pro absolutione Confessariũ eligere, patet in ipsa constitutione §. decernimus insuper, qui per extensũ talis est Decernimus insuper, vt ijdẽ confratres cuiuscunq; gradus, status, conditionis, & praeeminentiae etiã si speciali nota dignae fuerint à casibus contentis in litteris quae in die Cęnae legi consueuerunt, nec non violationis immunitatis, & libertatis Ecclesiasticae, & clausurae Monasteriorum Monialiũ, si sine necessaria & vrgenti caussa, ac sine superiorum licentia vel etiã si caussa, & licentia concessa abutentes praedicta Monasteria ingressi fuerint, nec non violentae manus iniectionis in clericum, & singularis certaminis, seu duelli, ac ab alijs etiam casibus tam à nobis, quam a praedicto nostro in Vrbe Vicario, & locorũ ordinarijs respectiue, reseruatis, & pro tempore reseruandis, & etiã à quauis excommunicatione ab homine lata absoluere, & super irregularitatibus, tam ex aliquo defectu prouenientibus, quã occasione delicti contractis cum aliquo dispensare praetextu dictorum priuilegiorum nullo modo possint. Ex quo manifeste patet huiusmodi priuilegia esse sublata. Institutendae enim confraternitates, iuxta hoc

decretum sunt regulandæ, an institutæ iuxta idem sunt
intra annum si sint in Europa, & alibi intra biennium
reformandæ, alioquin ipso facto nullius sunt roboris,
ac momenti, vt ex sequenti §. Franciscus Leo docet lo-
co allegato nu. 182. & ideo manifeste sequitur, nullas,
confraternitates talibus concessionibus posse vti, nisi
denuo spetialiter obtineant easdem facultates.
90 Ad 3. dubium † quid dicendum, posito quod alicubi
dicta constitutio non sit recepta. Respondeo primo
quidquid sit, an dicta constitutio possit non recipi, posi-
ta dicta constitutione, & scita nullo modo quemquam
posse vti talibus priuilegijs. Quia casuum reseruatio &
demptio facultatis absoluendi non pendet ab aliorum
acceptatione, & talia priuilegia possunt à Principe Su-
periore idest Summo Pōtifice reuocari pro suo libito.
91 Ad 6. principalem difficultatem, an concessa facul-
tate absoluendi à reseruatis Papæ, censeatur concessa
absoluendi a reseruatis Episcopis. Quidā asserunt, qui-
dam negant, vt videre est apud Doctores & Barbosa
pro vtraq; parte rationes adducit de off. & potest. Episc.
3. p. alleg. 52. nu. 7. Ego sequens Garziam de benef. la-
cte 3. c. 2. n. 300. distinguo, vel in concessione Summus
Pontifex dat tantum facultatem absoluendi à sibi re-
seruatis sine particula, etiam, vel addita eadē particula.
Si non additur particula, etiam. puto nullam aliam fa-
cultatem concedi præterquā absoluendi ab expressis,
si vero addita sit particula, etiam, cū sit respectiua ali-
cuius alterius, dico bene comprehēdi, etiam casus Epi-
92 scopo reseruatos, & ita intelligo † duas declarationes
Sacræ Congreg. quas affert Garzia loco cit. quas ego
hic ponam per extensum, quarum prima est. Omnes,
qui audiunt confessiones, possunt absoluere à casibus
Episcopis reseruatis virtute Bullæ Iubilæi inducti a Sū-
mo Pontifice cū facultate absoluendi à quibuscunque
enormibus peccatis, reseruatis Apostolicæ, sedi etiam
in Bulla Cęnæ Domini, sed non virtute priuilegiorum,
& facultatum perpetuo concessarum, vt Rosarij, secū-
da vero est ista, secundum quam prima est intelligēda.
An Regulares virtute litterarum Iubilęi, & Indulgen-
tiarum, & alij quicunq; Confessarij possint absoluere à
casibus reseruatis Episcopis, si in eisdē litteris tribuatur
eis facultas absoluendi à quibusuis casibus, etiam sedi
Apostolicæ reseruatis sacra Congregatio censuit posse
& ita has duas sententias concilio.
93 Ad † septimam, an delegatus possit subdelegare. Pro
solutione noto, aliquam posse absolui à reseruatis dire-
94 cte, vel indirecte: † Directe absoluitur, quis ab habēte
facultatē ordinariam, vel delegatā, indirecte à quocū-
que Sacerdote, sed cū obligatione iterum se præsentā-
95 di habenti facultatē ordinariam, vel delegatam. † An
autem habens reseruata, sed non habens copiā Sacer-
dotis habentis facultatem ordinariam, vel delegatam,
possit confiteri tantū nō reseruata, reticendo reseruata,
an vero teneatur omnia fateri tam reseruata, quā non
reseruata, vt directe à nō reseruatis indirectę a reserua-
96 tis absoluatur, non cōueniunt DD. † Affirmāt posse di-
midiare cōfiteri Alensis, maior, Soto apud Koninch de
sacr. disp. 7. n. 85. negant D. Th. Gabriel, Palud. & alij
apud eundem, & hanc dicit fere esse communem, ego
puto vtrunq; sententiam esse probabilem nimis enim
durum est, cogere ad eadem peccata bis explicanda
neq; de primis, idest reseruatis, vt reseruatis, & absoluē-
dis vllum fert, aut ferre potest iuditium, cū ad eius iudi-
tium non pertineant, cum de illis non possit ferre sen-
97 tēnam. † Quod vero possit dari casus, quo pęnitens ra-
tione status sit incapax absolutionis, vt quia sit concu-
binarius, & concubinatus sit casus reseruatus, ideo nisi
etiam reseruata aperiantur non potest ferri iudiciū re-
quisitum facile respondetur Confessariū suis generali-
bus interrogationibus posse satisfacere, quod si negli-
gat iste, satisfaciet ille, qui audiet reseruata Interim pę-
nitens fatetur sua peccata, & reticet, v.g. concubinatū,
ratione cuius est incapax absolutionis, si bona fide hoc
ignorat obtinet beneficium absolutionis, si mala fide
98 sibi imputet. † Aduerte tamen, quod, vt quis possit
indirecte absolui, assignantur casus spetiales, præter
quos talis modus absoluendi non licet, casus autē sunt
quando aliqua vrgens necessitas sufficit ad excusandū
ab integritate confessionis, aut ad communicandum
sine confessione, de quibus vide Koninch. dict. 8. citat.
99 n. 105. remissiue. † Ad absoluendum directa requiritur
ordinaria, vel delegata iurisdictio, ordinariam iurisdi-
100 ctionem habent illi, qui possunt sibi reseruare. † Illius
enim est soluere cuius est & ligare l. 3. ff. de re iudic. &
Cap. verbum, de pœnit. dist. 1. vbi definitur esse par ius
soluendi, & legandi, & ille, qui potuit excommunicare
potest & absoluere tradit Gloss. verbo inferior Cap. in-
ferior 21. dist. probant textus in Cap. prudentiā §. inter
de off. delegat. & in Cap. ad exprimendum de off. ord.
101 † & non solum potest absoluere à censuris à se latis,
sed etiam à latis à suo prædecessore Barbosa de off. &
pot. Episcopi allegat. 52. p. 3. n. 1. & successor reseruan-
tis sibi casus potest ab illis absoluere Praxis noua Epi-
102 scopi p. 2. c. 3. nu. 15. † Capitulum sede vacante, cum
habeat omnia, quæ sunt iurisdictionis Episcopalis, nisi
quid in iure contrarium sit expressum, vt text. in Cap.
2. ne sede vacant. & resoluant Flam. de resignat. lib. 7.
q. 23. a n. 26. & sequitur Barbos. loco cit. nu. 2. potest in-
stituere Confessarium, qui à reseruatis absoluat, Azo-
rius p. 2. lib. 3. cap. 27. apud eundem Barbosam ibidem,
103 † quod potest etiam si longo tempore absit Episco-
pus, nec pateat aditus ad eū ex Cap. Episcopus de sup-
plend. neglig. Prælat. in 6. quo casu non ad Archiepi-
scopū, sed ad capitulum, ac si sedes vacaret, in tempo-
104 ralibus, & spiritualibus pertinet administratio. † A re-
seruatis Episcopis non potest absoluere eius Vicarius,
nisi spetialis facultas ei tributa sit ab Episcopo. Rebuf-
fus, Vgolinus, quos refert Barbos. p. 3. alleg. 54. nu. 116.
105 de off. & potest. Episc. † Neq; Pœnitentiarius à casi-
bus, quos sibi expresse reseruat Episcopus, multos re-
fert idem Barbos. ibid. alleg 55. n. 23.
106 Delegatam † iurisdictionem habent illi, quibus, vel
competit, vel si alias competit iure spetiali delegatur.
107 † Hæc delegatio, aliquando fit à iure, aliquando ab
homine à iure, aliquando illi, cui prius competebat, vt
quando Summus Pontifex condendo aliquam legem,
vel aliquod Concilium, tribuit Episcopis aliquam fa-
cultatem, quæ alias etiam illis competebat, sed postea
fuerit sublata, & hoc aliquando fit addendo clausulam
tanquam sedis Apostolicę delegatis, vel aliam similē
vel nullam, aliquando mandatur eadem, vel similes iu-
risdictio, cui prius non competebat.
108 † Demandatur etiam iurisdictio ab homine, vel ad
vniuersitatem caussarum, vel ad vnā caussam tantum,
vel ad vnum articulum solum vnius caussæ. Inter quos
modos delegationis adest magna differentia. Nec cō-
ueniunt inter se Doctores, quando his modis deman-
data iurisdictio sit ordinaria, vel delegata, ideo breui-
ter, quia valde refert aliqua examinabimus. neq, enim
est animus omnia persequi, quæ de istis possent dici
referam tamen aliqua ex alijs, deinde, quid ego sen-
tiam ex Barbosa.
109 Dico † ergo, si à iure demandetur iurisdictio tamquā
sedis Apostolicę delegato, non esse hanc ordinariā, sed
delegatam iurisdictionem. Ratio est, quia non iure of-
ficij, nec habita ratione ad illud, sed magis ex spetiali
delegatione conceditur: Doctores hoc sentiētes refert
Barbosa de pot. Epis. p. 3. alleg. 92. nu. 3. & nu. 4. soluit,
quæ in contrarium possent afferri.
110 Dices † Potestas compellendi hæredes, vel alios ad
exequendas fidelium voluntates competit capitulo se-
de vacante, & tamen competit Episcopo iure delega-
to Trident. sess. 22. cap. 8. de refor. quod non posset, nisi
esset iurisdictio ordinaria. Respondeo duplici iure hoc
competere Episcopo iure delegato, vt in cit. loco Trid.
& iure ordinario c. 3. de testam. succedit ergo Capitulū
111 in hoc ius tanquam ordinarium, non delegatum, †
potest enim eadē res cōpetere Episcopo, & iure delega-
to sedis, & iure ordinario Episcopi Sanch. de matr. li. 8.
disp. 2. num. 10. & patet etiam ex ijs quæ tradit Garzias
rela-

112 relatus à Barbosa de pot. Epis. 3. p. alleg. 92. n. 10. † vbi
concludit, cum delegatio exprimitur sub his, vel simili-
bus verbis, etiam, vt sedis Apostolicæ delegatus, aut,
auctoritate etiam nostra, iurisdictionem illam esse de-
legatam, & ordinariam, ratione illius particulæ etiam,
113 † quæ vnum casum exprimit, & alium includit Glos-
sa verbo Ecclesiæ iuncto text. in Clem. 2. de hæret. ibi
Barb. n. 11. & 12. & ita, cum simili clausula demandata
iurisdictio semper est delegata, potest tamen etiã esse
ordinaria, si aliquo iure prius competebat, & de facto
competit, quod si prius tantum competebat, sed nunc
est ablata, tali clausula iterum concessa non fit ordina-
ria, sed tantum delegata.
114 An autem † Iudex ordinarius sit, vel delegatus, cum
procedendi facultas conceditur sub his verbis, non
obstantibus priuilegijs, vel non obstantibus quibuscũq;
vt sess. 5. cap. 5. de reform. ibi quæstores vero eleemo-
sinarij, qui etiam quæstuarij &c. priuilegijs quibuscũq;
non obstãtibus opportunis remedijs omnino arceán-
tur & sess. 7. c. 5. ordinarijs locorũ &c. appellationibus
priuilegijs, & exẽptionib. quibuscunq. &c. nemini suf-
fraganitibus, & alijs similibus Barbosa loco allegato nu.
35. verius censet non constitui iudicẽ delegatũ, sed tan-
tum excitari iurisdictionẽ, quam alias Episcopus habe-
bat, videtur expressũ in Cap. Cũ aliquibus §. si vero de
115 rescriptis. Ex Sanch. † si priuilegio perpetuo iurisdi-
ctio concedatur dignitati nõ est delegata, sed ordina-
ria, & habet iura potestatis ordinariæ Sanch. de matr.
lib. 2. disp. 40. n. 14. quamplurimos referens, quod adeo
116 verũ putat, vt quamuis † certũ sit reseruata specialiter
Principi in signũ supremæ iurisdictionis delegari non
posse fallat quãdo, quis habet, ex officio, aut dignitate
ius illa exercendi, licet hoc sit caussa priuilegijs eidem
dignitati cõcessi. tunc enim poterit delegare Couar. 3.
117 var. c. 20. n. 10. † Excipe nisi res sit tanti momẽti vt per
aliũ expediri nequeat, qualis est potestas cõferẽdi be-
neficia, quã Episcopus soli Vicario suo generali potest
delegare. Concessa ergo iurisdictio dignitati in perpe-
tuũ nulla addita clausula, sed simpliciter, est ordinaria.
118 Ad † solutionẽ deueniendo Dico 1. ordinarium posse
delegare, cũ iure proprio vtatur, & in se ipso habeat ra-
dicatam iurisdictionẽ; delegatũ autem non posse dele-
gare, quia nihil habet propriũ, sed vsum alienæ iurisdi-
ctionis, nisi tamen sit delegatus Principis supremi hæc
cõclusio habet tres partes prima, quod ordinarius pos-
sit delegare. & patet ex l. more ff. de iurisdict. omn. iud.
& l. cognitio §. cũ propriã ff. de off. eius & Cap. Cũ Epi-
scopus de off. ord. in 6. 2. quod delegatus nõ possit sub-
delegare, & patet ex l. fin ff de off eius & l. à iudice C.
de iud. 3. nisi sit delegatus Summi Principis & habetur
Cap Cum caussam de appellat. & l à iud. C. de iudicijs.
119 Dico 2. † Delegatus ad vniuersitatẽ caussarũ potest
subdelegare, reputatur enim, quasi ordinarius probatur
ex l. 1. § ab eo ff. quis & à quo, vbi textus docens, quod
quando delegatus subdelegauit est appellandũ ad pri-
mũ delegantem, manifeste supponit, delegatum posse
subdelegare. Quis autẽ sit iste delegatus, qui potest sub-
delegare Glossa verbo, non ipse, & ab eo, explicat esse
delegatũ ad vniuersitatẽ caussarum & idẽ tenet Glos.
l. à iudice verbo non habet C. de iud. & c. Cũ caussam
de appell. verb. delegatus Hostiensis Io. Andreas An-
ton. Imo Felinus Abbas & alij apud Sanchez de matr.
120 lib. 3. c. 31. n. 2. † Non tamẽ potest omnẽ sua facultatẽ
subdelegare, sed tantũ vnã, vel alterã caussam, ita Glos.
c. cũ caussam verbo delegatus de appellat. & alij quos
121 citat & sequitur Sanch. vbi supra n. 1. † Quod si petas,
quis sit delegatus ad vniuersitatẽ caussarũ. Dico nõ so-
lũ esse illũ, cui delegãtur caussæ, non solum sub genere
generalissimo, sed etiã sub nomine collectiuo, quamuis
sit subalternũ, licet sit restrictũ ad locũ, vt, si cõmittãtur
caussæ vnius loci, vel quoad quantitatẽ, vt caussæ certæ
summæ, non maioris vel quoad tẽpus, vt caussę tali an-
no, tali mense occurrantes, ita Bart. l. legatus nu. 4. ff. de
off proconf. sufficit enim, quod cõmissio sit generalis,
quoad caussas, licet restricta, quoad alias circumstan-
tias, Bart. loco cit. l. select. n. 1. Angel. n. 1. Alex. n. 9. ff. de
iurisd. omn. iud. Itẽ, quando indefinitæ committuntur
caussæ talis territorij, Salicet. l. à iudic. n. 3. C. de iudici.
Item delegatio est ad vniuersitatẽ caussarum, licet sit
tantũ ad vnũ genus caussarum, vt mutui cambij &c. dũ-
modo sit vniuersalis respectu personarũ, vt quod dele-
gentur tales caussæ in toto territorio &c. Caussa enim
mutui est genus multas sub se continens species. Item,
quãdo delegatio est vniuersalis, quoad caussas, & per-
sonas licet non fiat mentio territorij, Sanchez vbi su-
122 pra n. 4. † Quod si delegatio sit generalis, quoad caus-
sas, & specialis quoad personas, vt si cõmittantur Paulo
omnes caussæ, quæ controuertũtur inter Titiũ & Sem-
proniũ verius est non esse delegationẽ, quoad vniuer-
sitatem caussarũ. sed tantum, quoad generalitatẽ caus-
sarum ita Guliel. l. à iudice C. de iudic. vbi Bald. nu. 4.
Salic. n. 3. & alij, quo casu delegatus non potest subde-
legare, neq; vnã caussã, Angelus l. solet n. 1. ff. de iurisd.
omn. iudic. Salicet. l. à iudice n. 4. C. de iud. Henr. c. fin.
123 nu. 8. de off. deleg. † Poterit tamen cõmittere nudum
ministeriũ vnius articuli non iurisdictionalis Sanchez
124 alios referens n. 10. † Commissio autẽ certarum caus-
sarũ inter certas personas, vel etiã certarum caussarum
limitato numero in tali loco est specialis, vt si delegen-
tur decẽ caussæ territorij Bergomensis &c. Bald. dict. l.
solet n. 5. quæst. 2. & ibi Angel n. 1. Socin. l. more n. 42.
& 43. ff. de iurisd. omn. iudic.

Disputant valde Doctores, vt apud Sanch. loc. cit. n.
125 5. & apud Garziã de benef. p. 5. c. 8. à n. 148. † An dele-
gatus inferioris a principe non ad vniuersitatẽ caussa-
rum possit subdelegare, si ordinarius delegans cõcessit
illi facultatẽ subdelegandi affirmat simpliciter Sanch.
Alij negant distinguit Garzias concedens posse, si dele-
gatus sit ad actũ iurisdictionis voluntariæ, negat de de-
legato ad actũ iurisdictionis contentiosæ, contendens
hoc secũdũ probari l fin. ff. quis & à quo, vbi iudex da-
tus à magistratibus ex auctoritate, seu iussu Principis,
etiã nominatim iudicẽ declarantis, nõ tamen à Princi-
pe, sed à magistratibus datus intelligitur, & ideo ipsi ma-
gistratus appellabũtur, quo textu intendit destruere di-
ctũ Sanch. quod est, talẽ delegatũ subdelegare non no-
mine proprio, sed ipsius delegantis, & cõsequentur cõ-
trariũ adstruere de iurisdictione cõtentiosa De primo
autẽ, nẽpe delegatione ad actus iurisdictionis volunta-
riæ non videtur ab eodẽ Sanch. discrepare, plura vide
126 apud ipsos. † In eo tamen casu quo delegatus potest
subdelegare sufficit licentia tacita delegantis, nec re-
quiritur expressa Alex. Iason, & alij relati ab eadẽ San-
127 chez nu. 7. † Quæ tacita licentia est, cum ordinario
sciente & petente delegatus delegat similiter erit taci-
ta licentia quando ex vsu, vel sufficientibus coniectu-
ris apparet id velle ordinarium.
128 Dico 3. † Nullus delegatus potest subdelegare, etiã si
sit delegatus Principis cũ facultate subdelegandi & in
hoc differt delegatus ab ordinario, quod etiam minus
ordinarius hoc potest, non autem summus delegatus,
quamuis est Principis Sanch. n. 9. cum ab eo relatis.
129 Dico 4. † ordinarius non potest inconsulto Principe
totã suã iurisdictionẽ delegare. l. penult. cũ ibi notat. ff.
de off. pręsid. Alex. l. à iudice n. 8. C. de iudic. & ibi Ias.
n. 8. Felin. c super quæstionũ, de off. deleg. §. si vero nu.
130 17. † Vnde Parochus inconsulto Episcopo nõ potest
131 in perpetuũ demãdare curã alteri; † Non enim potest
per Vicariũ deseruire Ecclesię, vt eo §. si vero & c. cũ ex
eo, de elect. in 6. Episcopus dispensans, ne Parochus
initietur Sacerdotio, priori septennio, ipse, non Paro-
chus deputat Vicarios, à quibus animarũ cura exercea-
132 tur. † Potest autẽ delegare ad breue tempus, quale est
spatiũ trium hæbdomadarũ. Cap. si, quis in clero 7. q. 1.
probatur ex Trident. sess. 23. c. 1. de resid. vbi per lon-
gum spatiũ negatur Parocho assignare Vicariũ, potent
ergo ad breue tẽpus. Longum autem tempus cõcilij est
trium mensium, & ita sunt intelligendi Doctores. quod
nõ ad longũ, sed ad breue tempus possit deputare. Hæc
133 de delegatione in genere. † Quoad propositũ nostrũ

de casibus reseruatis an delegatus possit subdelegare.

134 † Noto, quod nomine Principis Summi in rebus sacris intelligitur solus Summus Pontifex, patet ex Cap. Cum caussam de appellat. & docet Koninch de sacr. disp.8.dub.4.nu.23.

135 Dico 1. † Qui vult sequi sententiam Sanchez, iam habet expressam, quid possit delegatus circa delegationẽ ex dictis, applicando enim generalia iurisdictionis delegatæ delegationi ad casus reseruatos facile resoluci omnes quæstiones, vt autem ego explicem quid sentiam,

136 Dico. 2. † Delegatum à Papa posse alios subdelegare, patet ex dictis, hoc enim spetiale ei conceditur:

137 De † alijs vero delegatis. Dico 3. vel committitur tantũ delegata iurisdictio sine officio vicario, vt quãdo alicui conceditur facultas absoluendi à reseruatis audiendi Confessiones, sed nullum annexum est officiũ, vel simul est annexum officium. vt quando etiam ad tempus committitur alicui Vicarium officium alicui pastoris absentis, vt Vicaria gubernatio Vrbis, vel Episcopatus, si iurisdictio cõmittitur primo modo, delegatus non potest subdelegare, etiamsi delegatus sit ad vniuersitatem caussarum, & ita intelligo Cap. cum caussam de appellat. & l. a iudice C. de iudic. si vero iurisdictio demandata sit vnita officio, vel sit respectu officij, vel dignitatis, tunc delegatum dico posse delegare hoc probat l. legatus ff. de off. procons. vbi habetur legatis mandata sibi iurisdictione iudicis dandi ius habet, vbi videtur esse sermo de legato proconsulis non principis, & clarius probat lex cum prætor ff. de iudicijs vbi habetur. Is quoq; cui mandata est iurisdictio, iudicem dare potest Koninch de sacr. disp. 8. dub 4.

138 Ex † quo videtur manifeste sequi, Regulares non posse delegare facultatem absoluendi à reseruatis, si quam habent ratione suorum priuilegiorum, neq; audiendi confessiones, licet sint deputati ad excipiendas confessiones omnium, & quorumcunq; ad se accedentium, quia iurisdictio illis est nuda demandata non ratione officij, vel tituli adnexi concessioni.

139 Videtur † tamen valde vrgere, quod supradictum est saltem de casibus reseruatis, nempe, quod, cum priuilegium sit concessum toti Religioni, & in perpetuũ, habetur, ac si esset lex vniuersalis, & est quasi potestas ordinaria. Attamen hoc limitatur à Koninch loco cit. & à Layman lib. 5. Theolog. moral. tract. 6. cap. 10 nu. 14. & recte per supracitatas leges.

140 Sed † quid dicendum de pœnitentiarijs, qui in vim Constitutiones Clementis VIII. eliguntur in singulis Monasterijs, & Conuentibus pro absolutione fratrum, & pro excipiendis eorum confessionibus. Respondeo, à iure nullam habere auctoritatem absoluendi à reseruatis, patet ex illa Clementina, vbi tantum habetur, eligantur confessarij &c. qui fratrum confessiones excipiant, & pro reseruatorum absolutione ad superiores recurrant, cum ergo à iure nullam habeant, superest, quod illam tantum habeant, quam eis tribuunt superiores. Nec quidquam releuat nomen pœnitentiarij, quia neq; Pœnitentiarius potest absoluere à reseruatis, nisi hac illi ab Episcopo concedatur superiores autem in Religione S. Francisci debent valde attente considerare illa verba pro illis casibus, de quibus conuentũ fuerit, vt ad solos Ministros Prouinciales &c. & secundum illa eam facultatem tribuere, quam maxime in Domino expedire iudicabunt

141 Dico † vltimo in quacunq; delegatione, quando habita est ratio industriæ personæ à delegante, nunquam potest subdelegari Cap. fin. §. Is autem de off. deleg. & cap. is cui eodem tit. in 6.

142 † Ad 8. difficultatem principalem, quando censeatur electa industria personæ ita, vt non possit fieri delegatio multi referuntur casus.

143 Primus est, quando caussa grauis, & ardua delegata est, ex grauitate enim caussæ, & difficultate sumitur coniectura, & præsumptio, quod delegatus non possit delegare: quia præsumitur electa industria personæ Cap. Is cui, de off. deleg. in 6. Iason l. more n. 65. ff. de iurisd. omn iudic. & ibi Cacialup. nu. 3. & alij, quos citat & sequitur Menochius de arbitr. lib. 1. quæst. 54. nu. 11.
144 & 12. & quæst. 68. nu. 15. † Hoc tamen limitat Sanch. de matr. lib. 3. disp. 7. nu. 20. quando delegatio fit personæ determinatæ, & cognitæ, secus autem si fiat dignitati in perpetuum. vel personis incognitis, & indeterminatis, vt Episcopo Bergomensi in perpetuum, vel omnibus Episcopis, vt multa in Tridentino hoc modo reperiuntur delegata, hoc enim casu cessat præsumptio electionis industriæ personæ, cum non sit cognita, & ita docent Doctores, quos ibi affert Sanchez.

145 Idem dicendum est, quãdo certæ personæ committitur factum variabile, & indeterminatum ex cap. vlt. §. vlt. de off. delegat. & docuit Bart. in l. vlt. ff. de diuer. & temp. præscr. cum dixit Procuratorem non posse alium substituere, quando factũ indeterminatum fuit ei commissum, ita in l. vnica § non autem nu. 7. C. de caducit. tollen. etiam Bald. cum dixit in facto non determinato
146 censeri datũ arbitrium illi mandatario. † Arbitrium autem alteri mandari non potest l. in compromissis ff. de arbitr. Iason cons. 89. n. 4. lib. 3. Natt. in cons. 163. n.
147 10. & Cons. 164. n. 22. lib. 1. † Item quando magistratui committitur merum, & mixtum imperium, vel etiã tantum merum, quia concurrit caussæ grauitas, & personarum Eccellentia, maxime, si in commissione esset addita particula spetialiter, & l. 1. de off. eius ibi quæcunque spetialiter, quod Alciatus lib. 1. Parad. c. 3. nu. 3.
148 exponit nominatim, † Cum autem negotium alicui spetialiter demandatur censetur electę personæ industria l inter artifices, ibi spetialiter, ff. soluto matr.

149 Secundus † casus est, quando in commissione est positum, quod ipse faciat, hanc enim clausulam Bald. in l. vnic. §. Has autẽ n. 6. C. de caduc. tollen. censet esse formaliter insertam, idest pro forma. Item si dicatur, quod negotium suis manibus exequatur, quia his verbis videtur negotium commissum personaliter, & ideo, etiãsi delegatus Principis possit delegare, non tamen potest si istæ clausulæ in commissione inserantur; Menochius lib. 2. præsumpt. 21. nu. 8 & ideo notarius sua manu iussus scribere, non potest per alium scribere. Itẽ quando dicitur per te ipsum cognoscas, neq; datur locus consilio sapientis, quando Princeps committit, vt iudex per se ipsum cognoscat, etiamsi consiliũ sapientis requireretur ex statuto in ea caussæ cognitione. Pariter si dicatur tu & nullus alius cognoscas. Imo multi asserunt delegatũ nõ posse delegare, quãdo in delegatione apposita sunt ista verba Tu cognosces. Item, quãdo dictum est. Tu personaliter cognoscas, & etiã, quando dicitur proprio iuditio. Item, quando in commissione additur multum de sua prudentia confidentes, pro quibus vide Menoch. lib. 2. præsumpt. 21. per totum præsumitur etiã electa industria personæ, quãdo factũ ita cohæret personæ, cui committitur, vt ab ea separari non possit, vt quando imponitur, quod aliquis studeat quod vxorem ducat &c. ita probat text. in l. vnica §. ne autẽ, ibi, quod si testator iusserit in locum abire, vel studere, vel vxorẽ ducere &c. & text. notab. in l. si statu libera § si quis nõ dare ff. de statu liber. sunt tamen aliqua, quæ magis, & aliqua, quæ minus inhærent, vt ire Romam minus cohæret, quam studere. non possunt tamen neq; illa per alium suppleri Bald. in l. vnica §. n. 1. n. 3. & 4. C. de caducit. tollend. Ita executores testamenti iussi visitare collegium à testatore erectum non possunt per alium visitare.

150 Tertius † est casus, quando mandatur factum, quod sui natura non cohæret omnino personæ, sed excellentia personæ arguit electam esse industriam, ita probat l. 1. vers. credidit C. de off. præfect. prætor. & l. inter artifices ff solut. matr. & ideo Bald. in l. vnica §. ne autem n. 5. C. de caduc. tollat. Bart. in l. nemo est, quia nesciat ff. de duob. reis Cępolla in l. si quis sic num. 3. ff. de verb. signif. Gaspar Valasc. in l. Imperium nu. 102. ff. de iurisd. omn. iud. & Andr. Gaill. lib. 1. obser. 97. n. 3. scripserunt iuris professorem eruditione singularem non

posse

posse satisfacere suo muneri per substitutum. Ita si caussa sit demandata cognoscenda, & definienda ab eruditissimo & probatissimo Iurecōsulto, is vices suas alteri delegare non poterit, & Bald. cons. 122. Reuerendissime Pater colu. vlt. vers. Item industria lib. 5. asserit ob doctrinam singularis personæ censeri electam industriam.

151 An † autem sit censenda electa industria personę, cum dicitur, super quo tuam oneramus Conscientiam, Menochius vbi supra asserit. Alij negant explicantes quod sit onerata conscientia in eligenda persona, apta, & idonea, ad definiendum negotium.

152 Ex dictis † facile colligi potest, quando etiam delegatus ad vniuersitatem caussarum, vel delegatus à Principe non possit subdelegare, eo quod sit electa industria personæ. Si enim Episcopus committat alicui virò valde docto, & prudenti facultatem absoluendi ab omnibus reseruatis, non ideò poterū subdelegare, quia censetur electa industria personæ. Ita si in Religionibus committatur aliquod negotium per Capitulum, vel per Definitores expediendum, non poterit Capitulum vices suas vni delegare sed debet negotiū per Capitulum expediri. Neque possunt definitores negotium committere soli Prouinciali, quia videtur electa industria, & sufficientia totius definitorij, & sic de cæteris.

Ad Nonam, & vltimam principalem difficultatem.

153 † An habens facultatem absoluendi a reseruatis possit suam auctoritatem alteri delegare, qui ab ijsdem illum absoluat? Hanc difficultatem tractat Suarez de pænit. disp. 30. sect. 2. num. 15. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 3. n. 10. Laymam Sum. Theolog. Mor. lib. 5. tract. 6. cap. 10. nu 17. Lucas Florenus de Casibus reser. par. 1. cap. 4. §. 4. vers. Secundo sublimita, & alij Respōdeo breuiter in illis casibus, in quibus habent facultatem absoluendi potest subdelegare, pro alijs, poterit subdelegare etiam pro se ipso, quia non est maior ratio, quod possi pro alijs, & non pro se ipso; potest eligere sibi Confessarium, vt suppono, vel saltem habet qui se potest absoluere, & potest illi delegare facultatem, vt etiam suppono absoluendi à reseruatis illimitate pro quacumque persona; ergo etiam pro se ipso.

154 Quandò † autem possit subdelegare patet ex dictis supra suo loco. Declarationem, quæ communiter adducitur à Sacra Congregatione, factam non adduco quia loquitur de Episcopo in casu habente spetialem difficultatem, ideò non puto extendendam ad alios. Negat tamen eum, qui habet facultatem subdelegandi posse pro se ipso subdelegare Barbosa de off. & pot Episc. par. 3. elleg. 52. num. 11. ad finem.

155 Nunc † igitur respondendo directe toti difficultati. Dico Episcopum valide, & licite reseruare sibi quos vult casus respectu eorum Sacerdotū, qui ab ipso plenam recipiunt iurisdictionem, respectu subditorum reseruare sibi valide, sed non licite, nisi seruet ea, quæ habentur præscripta in Decreto Clementis VIII. & iuxta formam concilij respectu verò Parochorum, & Regularium, qui ab eo non recipiunt iurisdictionem, non licite, ac probabilissimum est etiam non valide nisi cum caussa. Posse istorum aliquos habere incommunicabiles, sed non expedire nisi in casibus assignatis, & pænitentem non posse absolui si habeat formale propositum nullo modo, nullo casu accedendi ad ipsum pro absolutione. Confessarium posse vti facultate pro vno obtenta ad alium absoluendum, si sit gratia facienda, non facta, non posse autem si à pænitente sit obtenta modo explicato; & eodem modo se debet gerere in absolutione danda à commissis ante, vel post obtentum facultatem. Non posse absoluere à casibus reseruatis Confessarium confratres virtute Priuilegiorum, nisi sint concessa post constitutionē Clem. VIII. specifice, neque in facultate absoluendi à reseruatis Papæ venire facultatem absoluendi à reseruatis Episcopo. Delegatum posse subdelegare; quando ratione alicuius officij hoc illi competit non autem alio modo Delegatus potest pro se ipso delegare, quando potest pro alijs delegare. Industria personæ censetur electa secundum tradita, & ita satisfactum est propositæ difficultanti; multa scitu digna sunt inserta quæ vide in tota responsione.

SVMMARIVM.

1 *Proponitur facti species.*
2 *Quæ sint quæsita.*
3 *Multis modis solent fieri proscriptiones bonorum.*
4 *Actiones constituunt tertiam spetiem bonorum, distinctam à mobilibus, & immobilibus.*
5 *Dictio vniuersalis (omnis) non potest efficere quod comprehendantur res diuersæ spetiei.*
6 *Sub nomine Bonorum absque vllo addito veniunt etiam actiones.*
7 *An sententia cōfiscationis omnium Bonorum comprehendat bona condemnati à tempore delicti cōmissi vel sententiæ.*
8 *Fiscus succedens non dicitur proprie hæres nec repræsentat personam condemnati sed habetur tantum loco hæredis in aliquibus casibus.*
9 *Viuens non potest habere hæredem.*
10 *Fiscus non hæres sed est vniuersalis successor damnati.*
11 *Bona quæ non transeunt ad extraneos neque ad Fiscum transeunt.*
12 *Ista regula est vera negatiue non affirmatiue.*
13 *An nomine omnium bonorum veniant futura de iure Communi, & statutorum, idest quæ deferuntur post sententiam.*
14 *An acquisita post delictum vsque ad sententiam.*
15 *Proponitur, & expenditur lex. Eius qui ff. de sest.*
16 *An legitima filij veniat confiscanda ob eius delictum.*
17 *Ius remotum quod habet filius ad legitimam non transfertur in fiscum.*
18 *Procedit etiamsi delictum sit patratum à filio, etiam viuente patre.*
19 *Confiscatio non trahitur ad iura futura, & conditionalia, & non delata tempore commissi delicti.*
20 *In his, quæ quæruntur post confiscationem non succedit fiscus sed alij hæredes.*
21 *Statuta decernentia ob delictum filij patrem esse compellendum dare legitimam fisco multi Doctores asseruerunt non esse seruanda.*
22 *Sed nunc adeò sunt in vsu, vt de illis non liceat dubitare, vt pote fundata in publica vtilitate.*
23 *Cynus asserit esse contra ius priuatum, crudelia, dura, & inhumana, odiosa, & ideò stricte interpretanda.*
24 *Quod si filius duo delicta commisit, alterum, quo à patre potest exhæredari, alterum, quo eius bona fisco addicuntur, poteritne pater exhæredare in præiuditium fisci? resoluitur.*
25 *Soluuntur proposita principales difficultates, & primo An fiscus succedat in dictis bonis.*
26 *Ad 2. An succedat dominus Ioseph.*
29 *Duo sunt genera commodorū quibus priuatur bannitus.*
30 *Bannitus ob graue delictum priuatur omnibus cōmodis, quæ in sententia, statutis, & iure communi sunt expressa.*

31 *Pri-*

31 *Priuatur omnibus commodis, & beneficijs concessis per statuta loci ciuibus, & ibi commorantibus, & factione testamenti tam actiua quam passiua iuxta loci statuta.*

32 *Venetijs conceditur posse condi testamẽtum coram duobus testibus tantum.*

33 *Bannitus disponens siue de bonis existentibus intra territorium à quo est bannitus, vel extra non potest vti forma particulari illius loci.*

34 *Præsumitur priuatus non solum factione actiua sed etiam passiua testamenti, ideò si quis testetur more potrio, & hæredem instituat bannitum Bannitus ex testamento capere non potest.*

35 *Præsumitur priuatus successione ab intestato si qua conceditur per statuta loci.*

36 *Maxime si alio statuto sit probibitus petitione sui iuris.*

37 *Nemo præsumitur cõferre beneficium in sibi odiosum. Hæc quoad statuta,*

38 *Quoad ius commune.*

39 *Princeps potest priuare bandiendo commodis à iure communi concessis.*

40 *Respectu tamen bonorum existentiũ in sua detione,*

41 *Princeps non præsumitur voluisse priuare bis cõmodis, nisi ex coniecturis boc sit præsumendum. Si bannitus excludatur ab omni actu legitimo priuatur factione testamenti actiua, & passiuæ.*

42 *Si explicatur quod bannitus possit offendi personaliter censetur priuatus ijsdem commodis.*

43 *Si adimitur bannito omne auxilium.*

44 *Si fuit bannitus in ære, & persona.*

45 *Si fuit positus extra protectionem communit.*

46 *Si statutum bona banniti ipso iure confiscat.*

47 *Facilius tollitur ius quærendum quam quæsitum.*

48 *Si extet statutum quod forensis non possit acquirere immobilia tunc bannitus nec potest succedere nec alio modo quærere.*

49 *Castrensis asserit non posse esse forensem qui in loco natus est.*

50 *Habetur ficte pro forensi, qui non sustinet onera in loco.*

51 *Proprie desinit esse sub litus qui desinit sustinere onera.*

52 *Bannitus cum pæna mortis, & publicatione bonorum babetur pro mortuo.*

53 *Donatio mariti facta vxori caussa mortis babet effectum in præiuditium fisci si tali modo banniatur.*

54 *Resoluitur dominum Iosephum non posse succedere.*

55 *An succedunt fratres.*

56 *Videtur quod succedant per ius accrescendi.*

57 *Resoluitur succedere filium.*

58 *Mortuo patre nepotes succedunt iure proprio, & ex propria persona occupant ius patris, & ideò eius incapacitas eis nocere non debet.*

59 *Proponitur obiectio, & soluitur, & probatur magis posita conclusio.*

60 *Ius accrescendi in hoc casu non venit considerandum, sed succedit filius Domini Iosephi.*

Filius repræsentat personam patris, tam ex testamento, quam ab intestato à lege admittitur ad plenum ius tam iuris prætorij quam ciuilis.

Appellatione successionis venit tam illa, quæ est ab intestato quam quæ est ex testamento quando per legem defertur.

61 *Si daretur casus iuris accrescendi, intraret etiam filius cum patruis.*

62 *Filius non facit gradum, sed repræsentat.*

63 *Colligitur breuiter solutio difficultatis proposita.*

Quis succedat in hæreditate Exulis filius an cohæredes.

LXXVII.

1 DOminus Scipio tres habens fratres Lelium, Sem-
pronium, & Iosephum anno 1618. condit suum
testamentum, in quo æquis portionibus dictos fratres
suos sibi instituit vniuersales hæredes, anno 1619. Io-
seph, vnus ex dictis fratribus proscribitur, & cogitur
exulare ab omni terra, & loco Serenissimi Dominij
Veneti, cuius est subditus, relinquit domi filium vni-
cum masculum nomine Thebaldum, anno 1620. exu-
le adhuc existente Domino Iosepho, moritur Domi-
2 nus Sempronius. † Quæsitum est, quis succedat in ea
parte bonorum, quæ spectare potest ad Dominum Io-
sephum, in bonis Domini Scipionis fratris, An fiscus,
An filius Iosephi. An fratres. An ipse Dominus Io-
sephus.

3 Varijs † modis solent fieri proscriptiones bonorum.
Aliquando proscribuntur Bona mobilia, & immobi-
lia condemnati, & tunc non veniunt actiones ipsi cõ-
4 petentes. † Actiones enim constituunt tertiã spetiem
bonorum distinctam à mobilibus, & immobilibus, l.
quam Tuberonis §. in peculio ff. de Peculio l. Adiuo
Pio § in venditione ff. de re iudicat. & in pænis fa-
cienda est restrictio Reg. in pænis, de reg. iur. in 6. &
ita multos referens tenet Tiraquel. de retract. lignag.
§. 1. Gloss. 7. nu. 9. Iulius Clarus in sua pract. lib. 5. §. fin.
quæst. 78. num. 9. Peregrin. de iure fisc. lib. 5. tit. 1. nu.
49. Farina in sua pract. in noua ædict. tom. 1. part. 1. tit.
5 de delict. & pænis quæst. 25. num. 109. & alij † & idem
etiam esset dicendum, licet in sententia confiscationis,
seu publicationis addita esset dictio vniuersalis, omniũ,
dicendo, omnia bona mobilia, & immobilia, quia di-
ctio illa vniuersalis nequit operari, quod comprędãtur
bona diuersæ spetiei à nominatis; ita Tiraquel. loc. cit.
n. 9. Iulius Clarus n. 9. Farin. nu. 109. & neque amplius
operarentur, si essent addita verba, etiam se mouen-
tia, vt cum Alexand. & Natta tradit Peregrin. loco cit.
6 † Quod si publicarentur Bona simpliciter absque vllo
addito, tunc censerentur publicatæ etiã actiones, quia
veniunt sub nomine bonorum iura, & actiones, l. Si
ademptis C. de sent. pass. l. Bonorum ff. de verb. signif.
& ita cum multis tradit Peregrin. nu. 5. Ex quibus cla-
re constat omnia bona condemnati deuolui fisco iux-
7 ta tradita; † sed difficultas est, an talis sententia com-
prehendat bona condemnati à tempore commissi de-
lecti, an verò à die sententiæ, & an comprehendat
etiam futura idest, an in tali sententia comprehendã-
tur tantum bona, quæ condemnatus habebat, quando
commisit delictum, an verò comprehendantur etiam
illa, si qua acquisiuit à tempore commissi delicti, vsque
ad sententiam. An tandem includantur etiam illa, quę
ad illum deferenda essent, & deferentur post senten-
tiam. Pro omnibus dicendis supponendum est, & mẽ-
te retinendum,

8 Primò, † Fiscum succedentem in alicuius bona non
esse proprie hæredem, nec repræsentare personã con-
demnati, sed haberi loco hæredis in aliquibus casibus
spetialiter dispositis, & ratio est clara, quia succedit
9 damnato viuenti, † Viuens autem non potest habere
hæredem, ita Gloss. fin. communiter recepta l. inter
eos. §. fin. ff. de fide iuss. Surdus de alime. alias allegans
tit. 8. Priuileg. 59. à num. 1. vsque ad 5. Peregrin. de
iure

iure fisc. lib.6. tit. 1. num. 60. qui à numer. 61. vsque
ad 67 affert sex casus in quibus differt fiscus ab hære-
10 de.† Quamuis tamen non sit hæres est tamen vniuer-
salis cōdemnati propter successor Bossius in sua pract.
tit de bonor.publi.nu.13. Barbos. l Si constante §. fin.
num.7.ff soluto matr.

11 Secundò † Bona, quæ ad extraneos hæredes non
transeunt, neque transire ad fiscum; ratio est, quia, si
non transeunt ad illos, qui vere sunt hæredes, multo
minus transibunt ad eos, qui tales non sunt, qualis est
fiscus. vt supra traditum est; & ita docent Batt. l. Eum
qui,statim in principio asserens ita omnes tenere ff.de
interd ict. & relegat. & multos referens Peregrin. loc
12 cit. num.68.† Quæ regula, licet sit vera negatiue,idest
non transeunt bona ad hæredes extraneos, ergo ne-
que ad fiscum; non est tamen vera affirmatiue, tran-
seunt ad hæredes extraneos,ergo etiam ad fiscū, quia
non est vere hæres. Peregr.num.89.

13 Et † quoad bona futura, idest illa, quæ condemna-
tus acquirit post sententiam; hoc potest quæri de iure
communi, vel de iure statutorum. De iure statutorum
vnusquisque consulat sua;in Serenissimo statu Veneto,
nisi de futuris fiat expressa mentio, vt proscribuntur
omnia bona tam præsentia, quam futura; & qualiter-
cumque,& quocumque modo ad N pertinentia, non
censentur futura confiscata nec illa posset capere fi-
scus,ita Practica Criminalis Laurentij Prior. Venet.tit.
della confiscatione de beni; & ita etiam de iure com-
muni tradunt passim quam plurimi Doctores cum
Glossa l.Non ad ea verb. præsens ff. de Condit. & de-
monstr. & probant textus sequentes 1. cap. Fælicis
vers.cum talis: de pænis in 6. ibi de postmodum quæ-
sitis repetitio non denegetur 2. l. Si mandauero § de
cuius ff. mandati ibi. Publicatis bonis quidquid postea
acquiritur non sequitur fiscum 3. l. Eius qui §. 1. ff. de
testam. ibi Bona quoque, quæ tunc habuit cum dam-
naretur publicabuntur vbi textus loquitur de eo, cui
aqua,& igni interdictum est 4. l. 1. ff. de pænis ibi. Sed
eam caussam sustinere, quam sustinuisset,si eo tempo-
re esset sententiam passus,cum deliquisset.

14 Maior † difficultas est, an dicta sententia confisca-
tionis omnium bonorum includat tantum illa,quę ha-
buit reus tempore commissi delicti, an verò compre-
hendantur etiam acquisita post delictum commissum
vsque ad sententiam,si quæ acquisita sunt. Dico tamē,
quando bona sunt ipso iure ob delictum fisco addicta
venire sub nomine omnium bonorum tantum acqui-
sita vsque ad tempus commissi delicti,non verò acqui-
sita post; probatur clare ex text.supracit.l. 1.ff. de pænis
sed eam caussam sustinere; quam sustinuisset, si eo tē-
pore esset sententiam passus, vbi vides legem consti-
tuere pænam confiscationis eo puncto, quo delictum
committitur,& bona illius temporis publicantur, nec
aliud facit iudex, quam declarare effectum legis, qui
est vt à puncto commissi delicti bona sint confiscata.

15 Dices † in citata l. Eius qui ff.de testamen. in adlatis
verbis videtur decidi publicati bona à reo possessa,dū
damnaretur, ergo non à tempore commissi delicti,
sed à tempore sententiæ bona confiscantur. Respon-
deo verba legis esse ista Bona quoque, quæ tunc ha-
buit, cum damnaretur publicabuntur; sed non dam-
natur tempore sententiæ, sed tempore commissi deli-
cti quia ipso iure bona tunc sunt fisco adiudicata, nec
iudex aliud facit, quam ferre sententiam iniunctæ pe-
næ; damnatio ergo, cum sit tempore commissi delicti
secundum id tempus etiam erit facienda confiscatio.

16 An † legitima filij veniat confiscanda ab eius deli-
ctum. Distingue, aut filius est mancipatus, & venit
confiscanda,si ei sit tradita,quia vere illius effectus est
dominus,si non sit tradit non venit confiscanda,quia,
viuente patre non debetur l. 1. § Si impuberi ff.de col-
lat.bono.

17 Nec † ius illud remotum filij transfertur in fiscum,
constat ex l.Si qua pæna ff.de his, qui sunt,sui,vel alie-
ni iuris, quia legitima non est debita filio, nisi à die
mortis patris;ita communiter Doctores ad l.cit Si qua
pæna Decius cons.438. num.9. Ruinus cons. 149. nu.
13. lib.2. Couarr.variar.resolut.lib.1.cap.8.n.7. Farin.
de delictis cum alijs ab eo citat.quæst.24.num 16 vbi
num. 17. & 18. ampliat etiam in criminibus atrocis-
simis.

18 Quod † procedit etiam, quando delictum est à filio
patratum viuente patre.§ Si enim postea contingat pa-
trem quandocumque mori, legitima non confiscatur
post eius mortem, sed ius succedendi integraliter de-
fertur sequentibus in gradu, & alijs venientibus ab in-
testato Alex.cons.37. colum. antepenult. lib.1. Socin.
iun.cons.51.lib.1. Couar.loco cit. nu.7. vers. Sic delin-
quente filio cum alijs plene relatis per Farin. num.19.
19 & rationem assignat num.20. † Quia confiscatio non
trahitur ad iura futura, & conditionalia,& non delata
tempore commissi delicti l. Si mandauero tibi §.15.cu-
ius bona ff. mand.Gomez variar.resolut.tom.3. tit.de
confiscat.bono.nu. 1.cum sequentibus, cui alium pos-
sumus addere, quæ est, quod filius tēpore delatæ suc-
cessionis est incapax.cum sit condemnatus, & in eum
proprio iure successio non cadat, & ideò fiscus exclu-
ditur, vt etiam in substitutionibus videmus fieri, quæ
licet purificentur in fauorem delinquentis,non tamen
ad eius filios,sed ad alios substitutos, vel ad venientes
20 ab intestato deferuntur,† In his enim,quæ quæruntur
post confiscationem succedunt alij hæredes, nō fiscus
Socin.iun.cons.3.num.11.& 12.lib.3.cum alijs allegat.
per Mang.in tract.de imput. & detr. quæst.4. num.34.
cum sequent. vers sunt,& alij &c.

21 Nota etiam, † quod statuta, quæ decernunt ob de-
lictum filij patrem esse compellendum dare legitimā
fisco, aliquibus Doctoribus, vt Cyno in l Si qua pæna
ff.de his,qui sunt sui,vel aliam iur. Iason in § Actiones
num.67. Instit. de act Fabia,in Auth. Nouissima num.
261.C.de inoff test. Surd.decis.167.num 15. & 16. visa
fuisse adeò dura, vt non dubitauerint affirmare, non
22 esse seruanda.† Sunt tamen nunc tēporis adeo in vsu,
vt de illis non liceat amplius dubitare,quippe quæ sint
fundata in publica vtilitate;hoc enim terrore arcentur
filij ab atrocioribus criminibus, & ideò Bald & alij
apud Farinac de delict. & pænis quæst. 24 num. 160.
23 asserunt esse laudabilia. † Negari tamen non potest,
quin sint huiusmodi statuta strictissime intelligenda;
Cynus asserit esse contra ius priuatum,crudelia, dura,
& inhumana,odiosa;& ideò stricte interpretanda Sa-
licet.in l quisquis C.ad leg. Iul.maiest. Barbat.cons 66.
num.1.& 2. apud Calcane. cons. Iason in l. de quibus
24 num 57 circa finem ff de legib. & alij multi. † sed te-
nereturne pater soluere legitimā fisco, si filius aliquod
delictum commisisset, propter quod à patre exhære-
dari posset. Ego puto distinguendum; vel delictum,
propter quod potest exhæredari commisit filius ante
illud, propter quod bona veniunt confiscāda,vel post.
Si ante delictum, propter quod bona veniunt confi-
scanda, puto patrem non teneri,quia habet ius ad ex-
hæredationem, quæ potest fieri toto tempore vitæ pa-
tris; si autem post, credo non posse; quia iam bona fi-
sco ex statuto sunt adiudicata; quod si ex lege, vel sta-
tuto non essent ad iudicata, sed tantum per sententiā,
puto sufficere,quod pater exhæredasset ante sententiā,
licet delictum post illud esset commissum. Nunc de-
ueniendo ad solutionem propositarum difficultatum.
Quis succedat in dicta bona. Et primò An fiscus suc-
25 cedat. † Respondeo non succedere. Ratio deduci-
tur ex dictis. Quia fiscus non succedit,nisi in bonis ac-
quisitis ante delictum patratum, vt probant textus su-
pracitati. Cum ergo ista bona non sint ante acquisita,
non solum enim, non est adita; sed neque delata hæ-
reditas, ergo &c. Deinde extranei hæredes non pos-
sunt succedere in ista bona, ergo neque fiscus.

26 Ad secundum † An succedat ipse Dominus Iose-
phus. Pro solutione notandum est, quibus bonis pri-
29 uetur bannitus. † Duo sunt genera commodorum,
quibus priuari potest bannitus,commoda quibus gau-
dent

dent sui conciues,& commoda,quibus gaudere potest
iure communi; multa enim commoda sunt, quibus
fruuntur Ciues alicuius ciuitatis ratione statutorum; de
vtrisque ergo,iam de illis,quibus gaudet Ciuis ob sta-
tuta, & quibus gaudet ob ius commune,est agendum.
30 Bannitus † ergo ob graue delictum est priuatus
omnibus commodis, quæ in sententia statutis, & iure
communi respectiue sunt expressa; quare præsumitur
31 primò † priuatus omnibus commodis, & beneficijs
per statuta loci,& ciuitatum ciuibus,& ibi commoran-
tibus concessis,vt factione testamenti tam actiua, quã
passiua,ita vt,si statutis loci sit concessa spetialis facul-
tas testandi; vt v. g. minus solemnis, quam iure com-
muni pręscribatur,ea vti non poterit bannitus;ita Bar-
tol.in sua 1.disput nu.26. Castrens.l.1.C. de hæred.in-
stit com. cons.55. num.23. lib.2. & manifestius Socin.
Seni. cons.28. in fine lib.3. Ripa l. ex facto §. ex facto
num. 17. vers. Item infertur, quod non habet ff. ad
32 Trebell. † Venetijs enim permissum est, posse confi-
cere testamentum coram duobus testibus tantũ, ban-
nitus hoc modo non poterit testari; bannitus enim à
Ciuitate Venetiarum priuatus est commodis per sta-
tuta eiusdem concessis,ita respondit Anchar. in cap. 2.
num. 17. & ibidem Imola num. 19. de test. & Crottus
cons 282. num.30.& Menochius cons. 492. nu.7. & 8.
33 vbi dixit † non valere tale testamentum,siue disponat
de bonis existentibus in ciuitate, à qua fuit bannitus
testator, siue de bonis alibi sitis, quia non potuit vti
forma,& modo particulari illius ciuitatis, huius sentẽ-
tiæ plures refert Honded. cons.66. nu. 47. & sequent.
34 † Secundò Præsumitur etiam priuatus non solum fa-
ctione actiua, sed etiam passiua testamenti secundum
formam particularem concessam à statuto. Ideò testa-
tor non bannitus non potest conficere testamentum
secundum formam statutorum, si hæredem instituat
bannitum; Bannitus enim ex testamento capere non
potest,ex quo bannitus priuatus est beneficijs à statuto
concessis, Menoch. cons.271. nu.15. & apertius cons.
492.num.11.idem sensit Ripa in d.§. Ex facto num.17.
post Imolã ibidem, & primus omniũ Bartolus vbi su-
35 pra. † Tertiò Præsumitur iste bannitus priuatus suc-
cessione ab intestato,si qua permittitur à statuto,Bart.
in d.quæst.n.27.& clare, & manifesta Nellus in tract.
bannitorum in 1. p. secundi temporis quæst.37.Crott.
36 cons.282. num.24. & alij; † quod maxime verum est,
quando bannitus alio statuto prohibitus est à petitio-
ne sui iuris, & ideò est exclusus ab audientia. quo casu
sine controuersia bãnitus præsumitur exclusus, & pri-
uatus omnibus commodis, & beneficijs cõcessis à sta-
tutis illius ciuitatis; ita Bossius in tract.caus. crimin.tit.
37 Banniti quid amittant num. 14. † Neque enim quis-
quam præsumitur conferre beneficium in sibi odio-
sum l.Lucius §.Lucius Titius.de legat.2. cum ergo bã-
nitus sit odiosus ciuitati merito ciuitas præsumitur nol-
le conferre illi beneficium; & ista quoad statuta.
38 Quoad † commoda verò. & beneficia iuris com-
munis, dubitatur. an bannitus à ciuitate, sit etiam istis
39 priuatus. Pro † quo supponendum est, Principẽ ban-
nientem posse priuare, si velit, bannitum cõmodis, &
beneficijs à iure communi concessis Castrens.& Imo-
la l 1.C.de hæred. instit. & hanc sententiam dicit esse
omnium Menoch.Præs.45. lib.5.qui est vidẽdus,quod
verum est,non solum de Principe superiore;sed etiam
de inferiore,modo dominus sit loci,à quo delinquens
cogitur exulare,& potuerit bannire eo graui damno,
ita post multos scripsit Menoch.cons.492.nu.13.lib.5.
40 † Intellige tamen respectu bonorum ciuitatis, & do-
minij,à quibus bannitur, non autem aliorum, cum ex-
tra dominium, vel territorium iurisdictio non exten-
datur; ita declarat Ripa loco cit. nu.14.vers.Ista com-
munis. Supposito ergo, quod princeps possit priuare
bannitum commodis, & beneficijs iuris cõmunis vi-
41 dendum est,quando præsumatur id voluisse, & † pri-
mò Princeps his commodis præsumitur noluisse pri-
uare bannitum Menochius d. cons.492. num.16. Nisi
alijs coniecturis contrarium sit præsumendũ, vt quan-
do princeps excludit bannitũ ab omni actu legitimo,
tunc præsumitur auferre illi factionem testamẽti acti-
uam, & passiuam à iure communi cõcessam ita Alex.
cons.75.n.11.li.1.quam sequitur Menoch.d.cons.492.
num.18.Cornæus cons.59 nu.1. lib.1.Socin.Sen.cons.
42 28.in fin.lib.3.Bossi.loc.cit.num.14.† Si in banno ex-
plicetur, quod bannitus possit offendi personaliter, &
realiter,siue hoc caueatur à Principe, siue lege eiusdẽ
principis, hoc casu bannitus censetur priuatus cõmo-
dis & beneficijs iuris communis. Ruin cons.49.col.2.
lib.4.Riminaldus iuni.cons.595. num. 56. in fin. lib.5.
quos sequitur Menoch.cons.492.n.18.Bossius loco al-
legato num.14. & alij; sed dissentit Angel in addit. ad
Bart.in l.certa fama C.de iure fisci.lib.10. & alij apud
43 Menoch.cit.præs.num.17. † Item si Princeps, vel eius
statutum adimit bannito omne auxilium, tunc etiam
dicitur bannito esse ademptum omne beneficium iu-
ris communis, Menochus eodem cons. 492 num.18.
44 vbi alios refert. Præterea,† quando quis bannitus fuit
45 in ære,& persona. ita Barbat.cons.14.col.vlt.li.3. † Si
bannitus positus est extra protectionem cõmunis,præ-
sumitur priuatus beneficio iuris cõmunis quoad bona
existentia in ipsa ciuitate, quam traditionẽ memoriæ
commendandam dixit Alex.d.l.1.num 4. vers. limitat
tamen hoc C. de hæred. instit. & probant multi apud
46 Menoch. num.20. † Item si statutum ipso iure confi-
scat bona banniti, præsumitur priuatus bannitus omni
beneficio iuris communis, & ideò non potest succe-
dere neque in bonis, neq. in hæreditate ita Ludouicus
Catus cons.103.nu.6. Socinus Senior.cons. 22.num 8.
lib.1. & rationem reddit, quia,si statutum priuat ban-
nitum bonis iam quæsitis, multo magis priuare voluit
47 quærendis,† cum facilius tollatur ius quęrendum,quã
quæsitum l. qui autem in prin. ff. de his quæ in fraud.
48 cred & ibi Gloss.& Doct. † Præterea bannitus præsu-
mitur priuatus beneficio iuris communis, quando ex-
tat statutum in ciuitate, quod forensis non possit ac-
quirere immobilia; Tunc enim bannitus non potest
cuiquam succedere in immobilibus, nec aliter acqui-
rere Castrensis cons.212.colum.1.lib.2. quia bannitus
habetur pro forensi,vide pro isto dicto Menoch. prę-
49 sumpt.cit.nu.23 vsque ad 32. † Vbi num. 31. refertur
Castrensis asserens,quod non possit esse forẽsis, qui in
50 loco natus est, † habetur tamen ficte pro forensi, qui
51 in loco onera non sustinet † Proprie tamen, & vere
desinit esse subditus, qui desinit subire onera. Banni-
52 tus cum pæna mortis naturalis, † & cum publicatio-
ne bonorum, habetur pro mortuo. Alex. cons. 25. nu.
15 lib.1 & plures alij relati à Surdo cons.171.num.10.
53 lib.2. † Ex quo respondit donationem caussa mortis
factam à marito vxori habere affectum etiam in præ-
iuditium fisci, si maritus prædicto modo fuerit banni-
54 tus. † Ex quibus manifeste patet Dominum Iosephũ
non posse succedere in prædicta hæreditate, cũ enim
sit capitaliter bannitus cum omnium bonorum confi-
scatione, sequitur esse priuatum omnibus commodis
tam statuti loci,quam iuris communis omni successio-
55 ne &c.ideò remanet exclusus à dicta hęreditate.† Re-
stat inquirendum. An succedant fratres testatoris, an
filij banniti.
56 Videtur dicendum succedere fratres. † Quia in hæ-
reditate datur ius accrescendi, cum ergo isti fratres
sint re & nomine coniuncti in hæreditatis institutio-
ne, vtique videtur dari in his ius accrescendi, & ideò
fratres videntur debere succedere.
57 Dico debere † Succedere in partem patris banniti
eius filium, probo 1.ex l.1.§. fin. versu quidam habuit
ff.de bonorum possessione contra tabulas ibi.Quidam
habuit filium,& ex eo nepotem filius emancipatus,vel
in potestate manens deportatus est,quęritur an nepoti
noceat,& verius est in vtroq.casu nepotẽ admittendũ.
Deportatus enim mortuorum loco habẽdus est 2.Ex l.
Gall.§.& quid si tantũ in fin.ff.de lib.& posth.ibi.Hęc
omnia admittenda sũt,vt ad similitudinẽ mortis cęterã
casus

casus admittendi sint,& ibi notant omnes scribētes, &
58 ratio est † quia mortuo patre nepotes succedunt iure
proprio, & ex propria persona occupant ius patris, ac
proinde incapacitas patris eis nocere non debet.
59 Dices † citatos textus loqui tantum de successione
nepotum in bonis Aui, idest ascendentis, non autem
fratris parentis filiorum, idest transuersalium; & forte
tasse etiam addes, loqui tantum de successionibus ab
intestato, non autem ex testamento. Quibus possem
facile respondere, quod vbi est eadem ratio, est etiam
eadem iuris dispositio, cum ergo ratio legis sit, quod
pater habendus sit pro mortuo, & ideò filijs non debeat
nocere, & vtrobique sit eadem ratio, dicendum
erit esse etiam eandem iuris dispositionem. Sed

Probo 3. ex text. §. Reliquum Auth. de hæred. ab
intest. venient vbi agitur de successione nepotum in
bonis patrui, vt ibi scribit Angelus in 3. notabili Bart. in
Auth. Post fratres C. de suis, & legit. Alex. cons. 44. nu.
19. lib. 5. Deci. cons. 1. nu. 3. & cons. 527. nu. 1. quos refert,
& sequitur Menoch. præsumpt. 93. lib. 4. num. 8. &
in successionibus ex testamento in casu trāsuersalium
proximorum, vt patruorum, tradit esse communē sententiam
Claud. de Sceisel. l. Gallus §. Quidam recte ff.
de lib. & posth & ita intelligere Glossam in l. Cum ita
§. In fideicommisso ff. de legat. 2. omnes qui illam sequuntur
tradit Couar. Pract. quæst. cap. 38. nu. 4. apud
Michaelem Crassum, de success. §. fideicommissum,
quæst. 11. nu. 4. licet aliter esset dicendum de alijs transuersalibus
remotioribus apud eundem Crassum ibidē
videndus est Menochius citata præsumpt.

Succedit ergo in ista hæreditate simul cum patruis.
60 † Nec obstat ius accrescendi quod non datur hoc casu,
quia adest filius domini Iosephi, qui repræsentat
personam patris, vt dictum est, & cum à lege admittatur
ad successionem, vocatus est in solidum vniuersaliter
tam ex testamento, quā ab intestato, & ad plenum
ius, tam iuris prętorij, quā iuris ciuilis. Doctor. in l.
Centurio ff. de vulgari, & pupillari, & dicit communiter
receptum Roland à Vall. cons. 72. art. vlt. num. 59.
volu. 1. & sola successionis appellatione comprehenditur
tam ab intestato, quam ex testamento, quando
per legem defertur l. fin. C. cum de legiti licet contrarium
teneat Socin. cons. 102. lib. 3. sibi contrarius, istam
tamen eius sententiam, communiter esse reprobatam
61 asserit Vasqui. de success. creand. §. 1. nu. 19. † Imò si
daretur locus iuri accrescendi postquā filio hæreditas
ista debetur, intraret etiam ipse, vt alij, quia cum admittatur
à lege ad hanc successionem dicitur legaliter
coniunctus, text. l. 1. & ibi notant Doctor. C. quando
non per part, vt testatur Bologn. nu. 223. & quod cum
Bart. transeant omnes, refert Crassus de success. lib. 1.
62 §. Ius accrescendi quæst. 7. † Nec filius facit gradum
sed repræsentat.
63 Resoluendo † igitur dico Inspiciendam esse formā
banni, & proscriptionis, & statuta secundum quæ dominus
Iosephus est bannitus, & proscriptus, & secundum
illa est iudicandum. Quod si iudicium sit ferendum
secundum ius commune. Dico non succedere fiscum
quia ista hæreditas neq. ad extraneos transmittitur.
Nec succedere dominum Iosephum, quippe quia
priuatus est omni commodo; neque eius fratres quia
non datur ius accrescendi; sed eius filium, qui ad hæreditates
patris admittitur, quippe qui eius personam repræsentat
tam in caussa testati, quam intestati. Nec patris
crimen illi præiudicat, & sicut succederet si pater
naturali morte obijsset, ita succedit morte ciuili interempto.

SVMMARIVM.

1 *Proponitur casus discutiendus.*
2 *Aliud est legatum pro dote, vel nomine dotis, & pro maritandis. Vtunque potest fieri à coniunctis, vel non coniunctis. Legatum potest peti diuersis temporibus; potest esse factum determinatæ numerice, vel tantum determinata specifice, vel generice. Potest etiam esse quod puella sit maritata.*
3 *An legatum pro dote, & pro maritandis sit purum, vel conditionatum, & quid hoc importet, explicatur.*
4 *Quid sit legatum factum in diem.*
5 *Qualia sint legata facta sub his dictionibus. Si Cum. Pro.*
6 *Si, de sui natura importat conditionem.*
7 *Quandoque dispositio est pura, executio conditionalis.*
8 *Si, aliquando significat caussam, & hanc aliquando incertam, aliquando certam.*
9 *Caussa aliquando exprimitur per. Si, aliquando per. Quia, & quid inter se differant isti modi.*
10 *Si, appositum tempore præsenti, vel præterito non facit proprie conditionem.*
11 *Si non facit proprie conditionem, etiamsi respiciat tempus futurum, si euentus sit certus omni certitudine.*
12 *Idem, quando conditio est impossibilis si euentus sit certus, sed tempus incertum facit conditionem.*
13 *Facit conditionem, quando euentus est omninò incertus.*
14 *Particula Cum aliquando habet vim copulæ, & non facit conditionem nisi contraria voluntas disponentis appareat.*
15 *Pro. sumitur tribus modis.*
16 *Relictum Pro. idest caussa aut vice alicuius rei, assumit naturam rei, cuius loco relinquitur.*
17 *Responsum Vlpiani.*
18 *Dictum Angeli ex responso Vlpiani.*
19 *Relictum pro maritandis, quando, & quomodo possit peti, & dari.*
20 *Relictum pro dote, vel est à patre, vel ab extraneo. Si ab extraneo est conditionale.*
21 *Tempus certæ ætatis appositum in persona honorati inducit conditionem.*
22 *Relictum nomine dotis, vel pro dote est conditionale nisi alia sit mens disponentis.*
23 *Relictum pro dote à patre, vel est existente statuto, quod filia dotata non succedat stantibus masculis, vel nullo existente statuto.*
24 *Quid dicendum si nullum extet statutum. Relictum pro dote regulariter habet in se hanc conditionem si nuptiæ sequantur & limitatur.*
25 *Relictum à patre filiæ pro dote stante dicto statuto quale sit, controuersum.*
26 *Duo proponuntur soluenda ex quibus pendet solutio nostri quæsiti.*
27 *Proponitur primum, & soluitur.*
28 *Sub nomine dotis de propria significatione venit etiam promissa.*
29 *Communiter solet dici pupillam habere bonam dotem, & secundum hunc modum loquendi statuta sunt interpretanda.*
30 *Proponitur secundum quæsitum, consideratur, & soluitur.*
31 *Pro solutione principalis quæsiti duo adhuc considerantur circa statutum proponitur primum, & respondetur.*

32 Pro-

32 *Proponitur ſecundum, & ſoluitur.*

33 *Legatum factum determinatæ perſonæ, vel ſimpliciter reſpicit pietatem, & remedium animæ; vel reſpicit perſonam, & ſoluitur vtrumque.*

34 *Legatum ſi ſit factum pro dotandis puellis poteſt dari etiam iam maritatę ſi cum modica, vel inſufficienti dote nupſit.*

35 *Si ſit factum pro maritandis puellis in plurali, non poteſt dari iam maritatæ.*

36 *Si ſit factum pro maritanda aliqua particulari nominatim debetur etiamſi nubat viuente teſtatore, ſoluatur eo mortuo: rationes horũ vide ſuis locis.*

37 *Legatum de quo agimus principaliter, nempè factum illis de familia, an domina Camillæ nubenti illud ignara non petijt an debeatur, reſoluitur deberi.*

38 *Hæres grauatus diſtribuere bona inter pauperes poſt mortem teſtatoris non ſatisfacit, ſi diſtribuat, dum viuit. Hinc deſumitur obiectio, & ſoluitur.*

An legataria nupta poſſit conſequi legatum pro maritandis.

LXXVIII.

1 DOminus † Marcus Antonius N. in ſuo vltimo teſtamento, inſtitutis legitimis hæredibus, condit poſtea huiuſmodi legatum. Item ſaluis prædictis volo, iubeo, & mando, dictos meos hæredes ſingulis annis in perpetuum teneri expendere quinquaginta aureos monetæ currentis in maritãdis filijs pauperibus; quod ſi aliqua ex meis conſanguineis nubat, volo ex illis quinquaginta triginta tradi illi, quæ præferatur omnibus alijs. Nunc domina Camilla vna ex conſanguineis domini teſtatoris nupſit, &, quia de tali legato illi non conſtabat, illud non exegit, iam elapſis quinque annis, ex quo nupſit, petit ſibi dari huiuſmodi legatum, quod hoc anno eſt expendendum. Quætitur an debeatur.

2 Vt certa ab incertis ſecernamus. † Noto 1. Aliud eſſe legatum eſſe relictum pro maritãdis puellis, aliud eſſe relictum pro dote, vel nomine dotis. Noto 2. Aut legatum eſt factum à cõiunctis, vel ab extraneis. Noto 3. Aut legata huiuſmodi pro dote, vel pro maritandis petuntur ante tempus matrimonij, vel ipſo matrimonij tompore. Aut matrimonio iam contracto. Noto 4. Aut legatum eſt factum certæ perſonæ, vt Catharinæ, Paulæ &c. Aut indeterminatæ, vt fæminis, puellis, &c. Aut determinatis ex indeterminatis, vt puellis meis conſanguineis &c. Noto 5. poſſe etiã fieri, quod puella, cui determinate legatur, vt Catharinæ Paulæ &c. tempore condiri teſtamenti fuerit maritata, ideò de omnibus illis eſt videndum. Noto vltimo valde diſtare legatum factum vni determinatæ puellæ, vt Paulæ Catarinæ, & legatum factũ indeterminatis, vt pro puellis maritandis. Vel pro dote puellarum.

3 Nunc primò † quæro An legatum factum pro maritandis, & pro dote ſit purum, vel cõditionale. Valde autem refert hoc ſcire. Quia ſi eſt purum ſtatim mortuo teſtatore cedit legatario; non tamen poteſt peti, niſi poſt aditam hæreditatẽ, niſi ſit ad pias cauſſas, Rei autem legatæ dominium, poſtquam adita eſt hæreditas, ipſo iure tranſit ab eo, qui legauit, recta via ad legatarium l. A Titio ff. de furt. & notat Gloſſa in cap. Raynut. de teſt. & ideò ex tunc fructus rei legatæ pertinent ad legatariũ Gloſſa in l. lege C. de vſuris l. A Titio ff. de furt. l. legatum la 2. ff. de leg 2. & l. ſi tibi homo §. Cum Seruus ff. de leg. 1. Niſi tamẽ res legata ſit aliena l. Cum alienam C. de legat. & l. non dubium ff. de leg. 3. & niſi legatum ſit relictum in genere l. apud off. ff. de option. leg. & niſi ſit legata res alternatiue l. huiuſmodi §. ſticum ff. de leg. 1. & l. ſtatu liber. §. ſtichum ff. de leg. 2. & etiam niſi legatum ſit in diem, non enim tranſit niſi adueniente die l. Sempronius ff. de vſufruct. legato, & niſi hæres grauetur ad rem vendendam. l. Vxorem ff. de leg. 3.

4 Aliquando † ſit in diem; Vt lego centum Titio ad Natiuitatẽ Domini, & tũc, vel dies eſt omninò incerta, vt lego centum die, qua nauis redibit, quo caſu legatum eſt condirionale l. dies ff. de cond. & demonſt. & l. ſtipulatio iſta §. Inter incertam ff de verb. obligat. & notat Gloſſ. in l. Seius Saturninus ff. ad Trebell. vel eſt omninò certa, vt lego centum Seio in Paſchate futuro, vel certa in ſe licet incerta reſpectu ſubiecti, vt lego Sempronio quando annum aget vigeſimum quintum; Certum eſt enim tempus, Incertum autem, an Sempronius futurus ſit viuus eo tempore, tunc legatũ, quoad tranſmiſſionem, ſtatim a die mortis teſtatoris cedit legatario etiam ante illum diem. ſi enim legatarius moriatur poſt teſtatorem etiamſi moriatur ante illum diem, legatum nihilominus debetur hæredibus legatarij, patet ex l. vnic. §. Cũ igitur. C. de Capt. tollen.

5 † Poteſt etiam fieri legatum ſub his particulis ſi cũ, vel pro, vt lego centum ſi nupſerit. Cum nupſerit. Vel pro nuptijs.

6 Si † de propria ſignificatione importat conditionem, vt promitto centum, ſi nauis ex Aſia redierit l. Si itaque ff. ſi cert. pet. non tamen ſemper inducit condi-
7 tionem, † quandoque enim diſpoſitio eſt pura, exequtio cõditionalis; vt eſſet iſta; eſto Seius tutor, ſi ſadiſdederit, ſenſus eſt enim. Seius ſit ſtatim tutor ſed tutoris officio, ne fungatur, niſi prius ſatiſdederit. l. multos §.
8 hanc autem ff. de tutor. † Quandoque ſignificat cauſ-
9 ſam incertam, quandoque certam. † Cauſſa autem exprimitur, aliquando per ſi, vt lego Titio centum, ſi negotia mea geſſerit; quo ſi ſalſa cauſſa exprimatur vitiat; aliquando per Quia, & hoc caſu, ſi exprimetur falſa non vitiat l. demonſtrat ff. de condit. & demonſtr.
10 † Hæc dictio, Si, appoſita tempori præſenti, vel præterito non facit conditionem proprie l. Inſtitutio talis in fin. ff. de cond. inſtit. & l. eas in princi. & l. ſi ita ſtipulatus fuero hanc ſummam ff. de verb. obligar. nec obſtat:
11 l. ſi ſic, ff. de leg. 1. quia improprie loquitur † ſimiliter non facit proprie conditionem, quando reſpicit euentum certum omni certitudine, etiamſi ſit futuri temporis ſecundum doctrinam Bart. in l. 1. ff. de Condit. &
12 demonſtrat. † & idem eſt, quando cõditio eſt impoſſibilis l. 1. ff. de condit. inſtit. Quod ſi euentus ſit certus, ſed incertum eſt tempus, quo futurus eſt, vt mors tunc facit conditionem ſecundum eundem Bart. & Gloſſ.
13 in l. In omnibus obligationibus ff. de Reg. iuris, † & item facit conditionem, quando euentus eſt omninò
14 incertus. † Particula, Cum, aliquando habet vim copulæ l. Si cum illo ff. de vſufruct. leg. & tunc non facit conditionem niſi ex præmiſſis appareat voluntas diſponentis, l. Si ita fuerit §. fin. ff. de teſt. manu. & l. ſi ancilla ff. de leg. 1. vide plura apud Silueſtrum verbo le-
15 gatum. 1. nu. 4. † Particula Pro. tribus modis ſumi poteſt, aliquando ſignificat idem, quod nomine, vt quod dicimus, ſe ſubſcripſit pro Titio i. nomine Titij Bartol. in l. fideicommiſſa §. Interdum n. 2. de leg. 3. idem tradit Butri. & Imol. in cap. cum M. Ferrarienſis colum. 1. & ibi Felin. n. 1. de conſtit. Aliquando ſignificat idem, quod loco, vt lego centum pro vſusfructus ideſt loco vſusfructus. Tertio ſignificat cauſſam, & eſt idem dicere pro vſufructu, ac cauſſa vſusfructus. Corn. conſ. 31. num. 6. lib. 4. & Pariſ. conſ. 49. numer. 11. lib. 2.
16 † Cum autem aliquid relinquitur, Pro, ideſt vice, vel cauſſa alicuius rei legatum aſſumit naturam illius rei, cuius loco, & vice relinquitur, l. Cum ij. §. Si in ſingulos. verſ. Cæterum ff. de tranſact. Vnde Angelus adductus reſponſo Vlpiani l. Si habitatio §. 1. ff.
17 de vſufruct. vbi habet. † Quod ſi teſtator leget vſũfructum cauſſa habitationis, ſola habitatio legata cenſea-
18 tur. † dixit quod ſi teſtator reliquit vſumfructum ad alimenta, ideſt vt ille interpretatur, cauſſa alimentorũ

ſola

sola ipsa alimenta censentur legata, &, ideò quod su-
perest deductis alimentis, remanet hæredibus, & simi-
le respondit. Romanus cons. 503. num. 7. Menochius
est videndus lib. 4. Præsumpt. 134. nu. 11. & 12. Nunc
ad solutionem propositorum.
19 Dico, † si legatum sit pro maritandis puellis, non
potest peti, antequam tēpus instet nubilis ætatis, quia
requiritur, quod caussa propter quam legatum factū
est, instet. Quando verò ad ætatem legitimam perue-
nerint, potest peti præstita cautione de nubendo, &
hoc etiam antequam contrahant, quia simpliciter est
relictum pro maritandis, & possunt fieri expensæ de
necessitate ante contractum matrimonium, & tale le-
gatum non habet in se tacitam conditionem matri-
monij, sufficit enim quod expendatur pro maritandis,
ita Bart. l. Titio. §. Titio genero in fin. ff. de condit. &
demonstrat. & sequuntur cæteri Doctores.
20 Si verò † legatum est pro dote, vel nomine dotis;
tunc, vel est factum à patre, vel ab extraneo; si est fa-
ctum ab extraneo Bart. in d. §. Titio genero. vult esse
conditionale, & hanc opinionem dicit Castrens. esse
communem ibi, & magis communem fatetur Alex.
cons. 42. num. 2. lib 7. Cornæus cons. 229. volu. 4. Bald.
Nouell. in tract. de dot. 6. p. priuileg. 50. & priuileg. 76.
addens esse verissimā Laur. a Palat. de stat. exclud fę-
min. colum. 39. Brun. eodem tract. art. 6. quæst. 3. & 7.
& Bart. opinionem seruari de consuetudine testatur
Bald. in l. non sine C. de bon. quæ libe. & quod om-
nes eam teneant dixit Paul. Paris. cons. 110. nu. 7. volu.
4. & alij apud Crassum de success. §. legatū, quæst. 48.
21 num. 3. † Sicuti enim tempus certæ ætatis appositum
in persona honorati, inducit conditionem, est enim in-
certum, an aduentabit, ita hoc casu non potest negari
conditionem induci, est enim incertum, an filia nubet
22 † Quod verum est, nisi expresse, vel ex cōiecturis ap-
pareat legantem voluisse relictum pro dote, vel nomi-
ne dotis esse purum, & statim deberi, etiam ante ma-
trimonium contractum, ita Barto. d. §. Titio genero,
& cæteri sequuntur; hanc Caueta asserit communem
cons. 101. Abbas cons. 92. li. 2. quem refert Couar. extr.
de testa. cap. 3. vers. 8. & Socin. cons. 92. n. 8. lib. 1. testa-
23 tor quod ita tenent cūmuniter. † Si verò legatū est fa-
ctum à patre, vel hoc stāte statuto, quod filia dotata stā
tibus masculis non succedat; vel nullo extante statuto.
24 † Nullo extante statuto, & pater alias legitimam
relinquere teneatur tunc relictum pro dote est purū,
& transmittitur, sapit enim naturam institutionis, &
pater alias erat relicturus, ideò tunc relinquens cen-
setur relinquere sine grauamine; & illa verba, pro do-
te, significant quandam monitionem, se relinquere, vt
inde possit nubere, tenet Barto. d. §. Titio genero, &
communem opinionem esse dicit Anchar. cons. 323.
24 Paul. Paris. cons. 25. nu. 68. † licet enim relictum pro
dote habeat regulariter in se hanc conditionem, si nu-
ptiæ sequantur, hoc tamen casu conditio reijcitur de
dote, quę loco legitimæ succedit, non secus quam de
ipsa legitima, ita communiter teneri asserit Vasqu. de
success. crean. §. 10. num. 265. & 432. & esse conclusio-
nem indubitatam fatetur Rod. Suar. repetit. leg. quo-
25 niam in prioribus. 15. amphat. † stante autem dicto
statuto articulus est valde controuersus, & in quo mul-
tum variant Doctores: Ex duorum tamen elucidatio-
26 ne videtur pendere solutio. † P. An quando pater re-
linquit filiæ mille v. g. pro dote dicatur dotata, stante
statuto, quod existentibus masculis filia dotata nō suc-
27 cedat. 2. An dos succedat loco legitimę. † quoad primū
licet variè loquti sint Doctores, frequentiori tamen, &
cōmuniori calculo videtur receptū, quod satisfactū sit
statuto, & quod dos proprie dici possit, ad effectū illā
excludendi, ita Bart d. §. Titio genero Bald. nouell. tra.
de dote par. 1. n. 20. vbi hanc dicit communem, & p. 6.
priui leg 17 part. 11. §. hactenus nu. 22. Alb. Bru. tract. su-
per statut. exclus. fęmin. art. 6. q. 3. & q. 7. vbi ait, quod,
quāuis contraria opinio de stricto iure forte sit verior,
tamen ab hac non est recedendum in practica in iu-
dicijs propter auctoritatem eorum, qui illam sequūtur
& quia videtur approbata, refert. & sequitur Fran. Be-
tius cons. 103. n. 24. & art. 10. quæst. 7. & alij quos longa
manu refert Michel Crassus de success. §. legatū quęit.
48. nu. 8. & ratio, qua omnes mouentur, est, quia pater
ita legando exercuit actum paternum constituendi do-
tem filiæ, & dotem ipsam destinauit, itaque illud desti-
natum pro dote, quantum ad exclusionem pro re ipsa
accipi debet, & Rolandus à valle in tractatu de Lucro
28 dot. quæst. 5. nu. 14. † affirmat nomine dotis de pro-
pria significatione intelligi etiā promissum; quod ma-
xime verum esse videtur his nostris tēporibus, quando
communis vsus loquēdi inuoluit, vt dos, vel promissa,
29 vel legata pro vera dote accipiatur: Solet enim † com-
muniter dici pupillam habere bonam dotem, secun-
dum quem modum loquendi statuta sunt interpretā-
da ita idem Crassus loco cit.
30 † Quoad secundam dubitationem, quæ non minus
difficilis est, & controuersa; consideranda sunt verba
statuti, & bene ponderāda. Aut enim statutū simplici-
ter excludit filias fæminas à successione existentibus
masculis, vel excludit quidem simpliciter, attamē vult
ab hærede dotari, & his duobus casibus dos à patre re-
licta in testamento non succedit loco legitimæ, quia
nullam partem est habitura ab intestato, & ideò legi-
time, quæ intestati ratione dicitur, non potest ei debe-
ri, & hanc opinionem Decius cons. 296. nu. 2. & cons.
299. nu. 3. dicit communem, & hanc etiam dicit indu-
bitatam. Alber. Brut. d. tract. quod stantib. masc. art. 11.
quæst. 2 nu. 18 & art. 13. nu 34. & 41. dicit magis com-
munem. Aut statutum non excludit fęminas simplici-
ter, sed cum qualitate dotis, vt quia dicit filias dotatas
non debere succedere in hæreditate existentibus ma-
sculis, & tunc dos succedit loco legitimæ ita Bart. d. l.
Titio centum §. Titio genero ff. de condit. & demonst.
Alber. l. quoniam in prioribus in princ. C. de inoff. test.
& ibi Bald. dicit Doctores tenere cōmuniter, & Bald.
l. Sancimus C. de nupt. Ripa l. 1. num. 54. ff. solut. matr.
testatur esse communem opinionem, & quod Docto-
res communiter concordant, in hoc, quod statutum
tunc videatur velle, quod dicta dos succedat loco cu-
iusdam legitimæ asserit Bald. nouellus in tract. de dote
pat. 6. nu. 3. vers. quid enim dicit, & cæteri.
31 † His ita positis, Dico Aut statutum loquitur sim-
pliciter, quod filia fęmina nō succedat, sed bene debet
dotari à fratre, & tūc vera est opinio Bart. in d. §. Titio
genero, quod legatum sit cōditionale, quia fæmina ex-
cluditur non propter dotem, sed propter solā existen-
tiam masculorū, & sensus statuti est, quod dos dari de-
bet non propter successionē, sed propter matrimoniū,
& ita conditionaliter, si nubat, & ideò nulla debetur
legitima, nec potest dici, quod dos succedat loco legi-
timę; consequenter sicuti, si in testamento dos nō fuis-
set relicta, nō posset petere sibi dotari, antequā nube-
ret, ita etiāsi in testamēto relinquatur censetur relictū
conditionale, sicuti ab extraneo, nec debetur, antequā
nubat, ita Paul. de Castr. d. §. Titio genero, & in consil.
6. par. 2. in nouis consil. 25. p. 3. estque communis opi-
nio, vt testatur Vasq. de success. creat. §. 10. num. 432. &
quod secūdum hanc opinionē Paul. de Castr. & pleriq.
modernorum consuluerint firmat Roder. Suar. Reg. l.
Quoniam in prioribus limit. 11. C. de inoff test.
32 † Aut statutum dicit, quod filia dotata nō succedat,
secundum quod loquitur Bart. & tunc opinio contra-
ria procedit, quia tunc relictum est purum, alias non
diceretur dotata, & non esset exclusa ex testamento,
& tunc potest peti tale legatum, & statim transmitti
ad heredes ita concordas. Castrens. d. cons. & d. §. Ti-
tio genero, & hęc videtur cōmunis opinio modernorū
vt testatur. Alb. Brun. d. tract. quod stantibus mascul.
art. 11. num. 35. & certe videtur verior, si quidem pater
necessario tenebatur relinquere dotem de suis bonis,
vel de suis substantijs, vel inter viuos, vel in vltima vo-
luntate, quę pariter loco legitimę succedit, ex quo vi-
detur voluisse pure relinquere, cum de tempore di-

ctum non sit, & hęc etiam videtur esse mens eorum, qui statuta condiderunt, quod cum filia exclusa dotem ex bonis paternis omninò habere deberet, vti propriū patrimonium acciperet ad quod etiam facit communis opinio, quod stante statuto, quod filia sit tacita, & contenta quacūq. quantitate sibi à patre relicta, si relictū esset sub cōditione, vel dilatione posset impugnare patris voluntatem, quia licet statutum dispensaret in quantitate, & titulo non tamē, videretur dispensase cū læsione quæ prouenit ex dilatione, vel conditione. Vasq. de success. propr. § 10. num. 208. & ita Crassus loco citato tota illa quæstione.

33 Dico † præterea, quando legatum est factum determinatæ personæ, vt Cæciliæ Paulæ &c. est considerandum, an sit factum intuitu personæ, vel respectu pietatis, idest in remedium animæ &c. Si est factum in fauorem animæ deficiente persona legataria legatum in simile opus idest pium est expendendum argumento l. legatum ff. de vsufruct; Si verò est factum intuitu personæ non habito respectu ad piam caussam, deficiente legataria, legatū expirat, & remanet apud grauatum, l. 1. C. de caduc. tolle. §. si autem aliquod sub condit. In dubio autem, fauore piæ caussæ legatum expenditur in aliquod opus pium.

34 Item † dico, si legatum sit relictum fæminis maritandis, & testator ita dixerit dentur centum ad puellas dotandas, puellæ etiam maritatę illud legatum possunt consequi, si nupserint cum dote, vel cum modica dote, quando viri egestas non sufficit ad feranda onera matrimonij, quia adhuc subest caussa pia, quæ pertinet ad legatum, & onera matrimonij instār, quæ pertinent ad dotem, ideò vere est dotare ita Bald. Nouell. & Io. Lupus quos refert, & sequitur Sanchez de matr. lib. 7. disp. 91. num. 63.

35 † Si verò legatum est factum pro maritandis puellis in plurali, non alicui determinatæ, illud legatum non potest conferri iam maritatæ, quia vere non verificātur verba legati; est enim illa puella maritata, non maritanda ita Bald. Iason, & alij relati ab eodem Sāchez loco cit. num. 64.

36 Quod † si legatum sit factum pro maritanda aliqua puella in particulari, & tempore conditi testamenti erat maritata illa puella, maius est dubium, an debeatur, & relata, & reiecta sententia Manticæ idem Sanchez num. 65. asserit legatum relictum certæ puellæ maritandæ, deberi etiamsi tempore conditi testamenti fuerit maritata, imò addit, licet Doctores hoc non explicent, deberi etiamsi nubat adhuc viuente testatore, & asserit, hoc ex eorū rationibus probari, & colligi; Ratio est, quia hoc legatum videtur factum ob spetialem affectionem illius personæ, quæ affectio, cū non extinguatur, licet nubat viuente testatore siue sciēte, siue ignorante nuptias, dicendum est neque extingui legatum, sed potius stabiliri, ita. Bald. Bart. Iason, & alij, quos refert, & sequitur idem Sanchez loco cit. num. 65. Neque puto contradicere Siluestrum, verbo legatum quæst. 11. quia ibi loquitur de legato facto nō determinatæ personæ propter spetialem affectionem, sed de alijs.

37 Ad † solutionem autem principalis quæsiti. An scilicet Domina Camilla, quæ nupsit post mortem testatoris, sed, quia nesciuit legatū, non petijt; legatū debeatur etsi non illi determinate sit factum, sed pro maritandis consanguineis idem Sanchez affirmat num. 66. deberi. Ratio est, quia, licet nō deberetur, si ante mortem testatoris nupsisset, quia est legatum factum incertis personis, & illa puella vere nō esset maritanda, est enim relictum pro maritandis. At in casu nostro legatum non est omninò incertum, sed quodammodo certum, est enim incertum relictum pro maritandis, sed aliquomodo certū pro maritandis consanguineis. 2. Habebat ius petendi, quando nupsit. 3. Adhuc militat ratio affectionis. 4. Nisi detur isti dabitur extraneæ; nisi enim dabitur isti, quæ iam nupsit, dabitur extraneæ, quæ hoc anno nubet, non est autem credibile testatorē voluisse ignorationē legati præiudicare suæ consanguineæ ad exclusionē, & ita puto esse dicendū.

38 Sed † dices communiter notant Doctores in l. Post mortem C. de fideicomm. & Alex. in l. stipulatio ista §. Si quis dolum ff. de verb. oblig. & Fran. Viuius in suis commu. opin. littera T. vers. Testator iubens, quod heres grauatus distribuere post mortem bona inter pauperes, si distribuat in vita, hoc non possit facere Rationem assignant, quia hoc esset in pręiuditium pauperum, qui post eius mortem erunt, ita in casu nostro cū relictum sit pro maritandis puellis singulis annis, si legatum datur ei, quę multo ante nupsit, infertur damnū illi, quæ deberet hoc anno nubere, & tollitur ius, quod ipsa habet. Respondeo primò. In nostro legato tempus esse appositū non pro illis, quæ nubunt, non enim dicit legatum detur illis, quæ nubunt tali anno; sed esse appositum pro circunstantia expensæ faciendæ, nempe quod fiat tali anno Ita vt legatarius non possit cogi antea soluere, nec ipse possit diutius differre, at quod non detur iam maritatis nihil in hoc legato. 2. Respondeo in casu nostro cassare difficultates. Si enim aliquo anno non nubat aliqua ex consanguineis, legatum illud isti iam nuptæ attribuatur, quod si non datur casus, habeat etiam, quia datur ex mente testatoris, est enim eadem affectio omnium, nullius singularis, & ista prior est.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur dubium.*
2 *Legata fiunt non solum verbis sed etiam nutibus.*
3 *Ad inducendam obligationē legatario sufficit quod habeatur intentio legantis.*
4 *Tota difficultas propositi quæsiti est in disquirendo, quid hoc casu significet. volo.*
5 *Intelligentia significationis verbi, volo, pendet ex connexione eorum, quibus adiungitur.*
6 *Volo adiunctum verbis, quæ non indigent actu cuiuscunque alterius ad sui exequtionem, & quæ alieno actu indigent differt in significatione, & maxime refert hoc inuestigare Summa est enim virtus istius verbi.*
7 *In hoc verbo quod est voluntatis substantiuum resoluuntur omnia alia verba.*
8 *Volo positum sine adiuncto infinitiuo, importat dispositionem.*
9 *Adiunctum infinito importanti exequtionem, importat electionem, & dispositionem.*
10 *Ex eo, quod ei non apponitur suspensiuum satis indicatur voluntas disponendi.*
11 *Adiunctum infinito importante actum ab alio expediendum importat mandatum, & dispositionē.*
12 *Adiunctum infinito importanti actum non expedibilem sola voluntate disponentis sed requirentem alienum factum, vel etiam proprium non importat dispositionem.*
13 *Adiunctum infinito importāti actum, qui requirit mutuum consensum, nisi talis consensus accedat, non disponit.*
14 *Verba sunt intelligenda secundū naturā cōtractus.*
15 *Adiunctum infinito importanti suspensionem in futurum, seu actum tempore futuro faciendum nō importat dispositionem.*
Limitatur tamen, vt ibi.
16 *Additur alia limitatio.*
17 *Quid dicendum in proposito casu?*
18 *Verbum volo resoluitur in participium præsentis temporis. Sum volens.*

19 Re-

19 *Resoluitur deberi propositum legatum.*
20 *Mens disponentis coniecturata est seruanda, & magis attendendu, quam verborum proprietas, est enim domina, & regina quæ verbis dominatur.*
21 *Quotiescumque ex coniecturis mens legantis potest haberi licebit explicare verba eo modo, vt menti adaptentur.*
22 *Pro coniecturanda mente disponentis in casu nostro sequentia sunt attendenda.*
23 *1. Conditio personæ loquentis, in casu nostro maritus. Persona ignara statutorum, & subtilitatum iuris. Maritus in iure præsumptus adeò promptus ad donandum vxori, vt illi donare sit interdictum.*
24 *Ignari subtilitatum iuris persæpe exprimunt voluntates suas verbis valde improprijs.*
Explicatur, l. Pamphilo: §. Propositum de legat. 2.
25 *Miles tunc censetur priuilegiatus, quando constat de eius mente, non in dubio.*
26 *Ob imperitiam loquentis admittitur, quod verbum, volo, stet dispositiue.*
27 *Inter peritos admittitur aliqua differentia inter filios, & liberos, quæ non consideratur in idiota.*
28 *2. Locus venit considerandus, in casu nostro disponens est in loco, vbi nullus est notarius.*
29 *3. Tempus. In casu nostro est morti proximum, quod non admittit suspicionem ficti sermonis, vel dilatæ exequtionis.*
30 *Morbum ingrauescentem considerat in simili Ioannes Faber.*
31 *4. Modus loquendi.*
32 *5. Apud quas personas loquatur disponens in casu nostro loquitur cum muliere coram Paroco.*
33 *Aduocat notarium, quæ aduocatio est quadam præparatio plurimum iuuans.*
34 *Si testator dixisset vellem, Ruinus adhuc assereret in vltimis voluntatibus stare dispositiue. Quod tamen censet dubium Menochius, etiamsi additum esset, Pro certo: vt Pro certo vellem.*
35 *Pro certo additum, vellem, significat quidem magis emxam voluntatem, sed non perfectam dispositionem.*
36 *Quia significat verbum vellem tantum imperfectam voluntatem, & solum desiderium ideò non stat dispositiue.*
37 *Verbum vellem reperitur in triplici tempore, & semper stat intra fines desiderij.*
38 *Etiamsi præcedat interrogatio.*
39 *In hoc tamẽ multũ est tribuendũ arbitrio prudẽtis.*
40 *In casu nostro resoluitur deberi legatum.*

Maritus morti proximus vult relinquere vxori centum, vocat notarium, interim moritur.

LXXIX.

1 DOminus † Sebastianus morti proximus, adstante Parocho, vocat vxorem suam dominam Elisabetam, & ita eam affatur. Dilecta mulier, Ego volo tibi relinquere in signum meæ dilectionis ducentum aureos, & in expressionem meæ deuotionis erga confraternitatem Sanctissimi Rosarij, quinquaginta; ideò accersi notarium, vt hæc mea voluntas codicillo remaneat expressa. His auditis mulier mittit domesticum seruum, qui notarium vocet, at quia spatio trium miliarium distat, dum ipse accedit, infirmus moritur. Fuit quæsitum, an hoc legatum debeatur.

2 Certum est † quod legatum potest fieri non solum verbis, l. 2. comm. de leg. sed etiam nutibus, vt communiter, † & sufficit, quod intentio habeatur legantis ad
3 inducendam obligationem legatario, mens enim est attendenda in vltimis voluntatibus, est enim illa, quæ dominatur, & ista habita est omninò exequenda.

4 Difficultas † tota in casu nostro est circa voluntatẽ disponentis, an scilicet illis verbis. Volo relinquere, significet, quod actu relinquat, & dispositio sit perfecta perfectione vltimæ voluntatis an vero sensus illorũ verborum sit, quod quidem tunc nolit relinquere actu, sed quod mens ipsius sit postea legare. Tota difficultas sita est in cognoscenda efficacia istius verbi. Volo,
5 quod † pendet ex connexione eorũ, quibus adiungitur.

6 Adiungitur † ergo hoc verbũ volo aliquando. Verbis, quæ nullo alio actu, neque legantis, neq. testantis, nec cuiusquam alterius indigent ad sui exequtionem. Aliquando adiungitur verbis. quæ alio actu indigent ad sui exequtionem; v. g. Testator dicit volo meum hæredem dare centum Caio, ad hoc, vt Caio centum debeantur, nullo alio actu opus est, si verò dicat volo confiteri, hoc non est confiteri, sed alius actus requiritur, vt illud volo habeat suum effectum. Maxime autem refert inuestigatio significationis istius verbi volo; summa enim illius est virtus, cum sit fons, & origo omnium dispositionum, vt scripsit Bald. in Authent. Et qui
7 iurat. num. 17. C. de Bonis auct. iud. poss. † ait enim In hoc verbo, quod est voluntatis substantiuum, verba omnia resolui. Omnes autem Doctorum disputationes eò tendunt, vt inuestigent, quando stet dispositiue, & quando enunciatiue. Idem etiam potest quæri de Nolo. Pro elucidatione ergo, & resolutione.

8 P. Regula † sit verbũ volo, positum sine infinitiuo, adiũcto importat dispositionẽ, & electionẽ; vt volo hãc tem, ita aperte, l. apud Aufidium ff. de opt. legat. ibi. Si is dixisset, quæ vellet, mutare voluntatem non posset. Ripa l. Serui electione in prin. num. 18. & alios refe. Doctissimus Zuntius in respõso reddito pro vxore nu. 373; Saochez de matr. lib. 6. disp. 22. num. 7. Menoch. de Arbitr. lib. 2. cent. 5. cas. 496. nu. 7. & lib. 4. Præsũpt. 100. & ratio est, quia tunc nullus alius actus propriæ, vel alienæ voluntatis expectatur ad illius complementum, & perfectionem, ideò inducit dispositionem. Eodem modo, si quis dicat, volo esse hæres, statim dicitur adiuisse hæreditatem, l. iam dubitari vbi Glossa ff. de hæred. instit. Bald. in l. cunctos populos num. 2. & ibidem Iason in prima lectura nu. 22. C. de Sum. Trinit. & fide Catholi. Ita, si quis dicat, volo bona mea maneant in familia, dicitur constituisse, & iniunxisse fideicommissum, &, quando testator dixit, volo, quod schedula meam manu scripta, & ad Caium missa sit meum testamentum, testator dicitur perfecte disposuisse, & quando dicitur, volo, te vxorem meam, vel volo, te esse vxorem meam, pariter censetur contractũ matrimonium; Quia, cum huiusmodi loqutiones nullum cuiusuis alterius requirant factum ad exequtionẽ, dicuntur disponere non enunciare ita Menoch. de Arbitr. loc. cit. qui etiam Doctores adducit à n. 8. ad 12.

9 Pro † quibus est: Secunda Regula. Si verbum volo adiungatur infinito importanti exequtionem, & complementum, importat electionem, & dispositionem, vt
10 volo habere. † volo accipere. Ex eo enim, quod non apponitur verbum suspensiuum, satis aperte declaratur voluntas disponendi. Cum enim dicitur volo habere te in vxorem, satis aperte colligitur volũtas, quod illam accipias, cum velit habere, & satis determinata voluntas eligendi, cum velit illam accipere. Ita etiam Menoch. num. 28. & Sanchez num. 8. & Doctores ab ipsis relati.

11 Tertia regula. † Si verbum volo adiungatur infinito, importanti actum expediendum ab alio, & volens

habeat tantum explicare suam voluntatem, importat
mandatum, & dispositionem; vt, si quis dicat, volo,
Titium gerere mea negotia: volo meum filium stude-
re; satis est enim his casibus, quod verbum, volo ex-
plicet suum consensum, & expectetur tantum alienæ
exequtio; ita Sanchez nu.9.& Menoch.num.12.& 13.
Hinc quando prætor dixit, volo, te ire in possessione,
dicitur interposuisse primum decretum; satis enim de-
clarauit suam volũtatem, & ab eo nihil amplius expe-
ctatur, ita, quando dicitur, volo meum hæredem dare
centũ Paulo: vide Doct. apud citatos Sãch. & Menoc.
12 Quarta † Regula verbum volo, si adiungatur infini-
to importanti actum, non expedibilem sola volũtate;
sed requirentẽ aliquod factũ, non importat dispositio-
nem, vt volo comedere, volo canere, volo confiteri: nõ
enim importat, me ascendere, comedere &c. sed de-
monstrat voluntatem, & desiderium; Regula est per se
manifesta, & eam tradunt Doctores apud Sanch. n.10.
13 Quinta † Regula est verbum volo adiunctum infi-
nito importanti actum, qui fieri nequit ex voluntate
vnius, sed ad actum desideratur mutuus consensus, vt
in emptione, in venditione; nisi vtriusque consensus
14 accedat, non disponit; Rationẽ assignat Bart. † quia
verba sunt intelligenda secundum naturam cõtractus,
l. Si vno. ff. locat. l. si stipulatus ff. de vsur. vide eundem
Sanchez lib. cit. num. 11.
15 Vltima †. Regula si verbum volo adiungatur infini-
to importanti suspensionem in futurum, seu actũ aliũ
tempore futuro faciendum, nõ importat dispositionẽ.
Vt volo eligere. Volo testari. Hæc enim important tã-
tum voluntatem eligendi, testandi &c. Sanchez vbi
supra, & Menoch. ab eodem relatus Hanc tamen re-
gulam intellige, nisi illa verba, volo eligere &c. profe-
runtur ab aliquo, qui tempore præfixo ad aliquid agẽ-
dum interroganti respondeat. Vt si, cum esset præfixũ
tempus ad respondendum, an velit eligere, & elapso
tempore interrogaretur, an vellet; & ipse responderet,
volo eligere, tunc vtiq. disponeret per l. sed & si alio.
in 2. responso, & l. Omnes qui ff. ad Senatus cons. Tre-
belli. Sic Iason, & alij relati a Sanchez. & Menochio
16 locis citatis. † est etiam intelligenda ista regula, nisi
interrogatio fieret à parte, cui interest. Si enim interro-
gationi taliter factæ respondeatur per volo, inducit
dispositionem, vt si quis habens interesse in electione
interrogat principalem, an velit eligere, & principalis
respondeat volo eligere, tunc dicitur disponere, ita
ijdem Doctores.
17 Quid † dicendum in casu nostro. Videtur asseren-
dum non esse istam dispositionem; sed tantum enun-
ciationem, & probatur. Quia volo est additum infini-
to requirenti alterum actum ad sui exequtionẽ. Nam
volo relinquere significat tantum voluntatem relin-
quendi, ergo requiritur alius actus, quo relinquatur.
18 † verbum enim volo resoluitur per participium præ-
sentis temporis. Sum volens, & idem est dicere, volo
relinquere, ac dicere sum volens relinquere, quod re-
spicit futurum tempus Menoch. loc. cit. nu. 16. & de ta
Præsumpt. nu. 11. & verbum volo adiunctum infinito
habet aliquam suspensionem, l. si quis stipulatus. de
verb. oblig.
19 Ceterum † puro legatum deberi. Cum enim legata
quibuscumque verbis possint relinqui, l. cum propo-
20 neretur de legatis 2. † & mens disponentis coniectu-
rata. Sit seruanda, & magis attendenda, quam pro-
prietas sermonis. Dicitur enim regina, & domina. &
dominatur verbis l. In conditionibus primum locum
ff. de condit. & demonstr. Iason. l. 3. num. 1. C. de lib.
præter. vbi multis comprobat: & Paris cons. 90. nu. 11.
& 14. lib. 2. multis exornat. Socinus Iunior in cons. 85.
21 nu. 7. lib. 1. Crauet. cons. 221. nu. 7. & alij plures. † quo-
tiescumque ergo ex coniecturis mentem legantis ha-
bere poterimus, licebit verba explicare eo modo, vt
menti adaptentur. Alex. cons. 139. num. 5. lib. 6. & post
Bartol. Corneus cons. 273. nu. 6. l. 4. Socin. l. in ambiguo.
col. vlt. vers. 2. conclus. ff. de rebus dub. & ad hoc vide
Menoch. lib. 1. de præsumpt. quæst. 26. per totum Ex-
plicabimus ergo illa verba: volo relinquere, iuxta mẽ-
tem testatoris dispositiue & dicemus, hunc esse sensũ.
Relinquo tibi centum, & vt mea ista dispositio possit
in iuditio, at vbicumque probari, accersito notariũ, qui
in authenticam formam illam reducat; & quod ista sit
mens disponentis probatur coniecturis, ex quibus
mens disponentium colligitur l. Si seruus plurium §.
vult. de leg. 1.
22 Has coniecturas † præ oculis haberet Menochius
(vt ipse asserit de Arbitr. lib. 2. cent. 5. casu 456. nu. 4.)
23 si iudicis personam sustineret, † Consideraret primo
conditionem personæ loquentis. 2. locum. 3. tempus.
4. modum loquendi. 5. Personas apud quas disponẽs
loquitur. Has etiam, & nos considerabimus. Loquitur
ergo, Maritus, Persona ignara subtilitatum iuris: Mari-
tus, quia adeò promptus in iure præsumitur ad donãdũ
vxori, vt illi sit interdicta donatio, ne omnib. suis bonis
expolietur; Nec donationes valent nisi morte confir-
mentur, vt si pæniteat donasse, donationes possit reuo-
24 care. 2. Est persona nesciens subtilitates iurium, † isti
autem homines persæpe voluntates suas exprimunt
verbis valde improprijs, vt sensit in spetie. Soci. iunior.
cons. 179. num. 47. vers. 1. &c. lib. 2. apud Menoch de
Arbitr. loc. cit. num. 44. & prob. ex l. Pamphilio §. pro-
positum de leg. 2. vbi dicitur si testator cõuocatis ami-
cis, & testibus dixit: volo relinquere; satis dicitur legas-
se; Vbi Scæuola non considerat personam ob militare
priuilegium, cum vt recte considerat Ruinus l. Serui
alectione col. 6. in fine vers. Non placet etiam; de leg.
25 1. tunc tantum sit priuilegiatus miles, † quando cõstat,
eum ita voluisse, non autem, quando dubitatur, an ita
voluerit, vel non ita voluerit l. Diuus ff. de milit. test.
cum ergo hic dubitetur, an miles disposuerit, non cõ-
siderat Scæuola personam militis, vt priuilegiatam; sed
considerat militem, vt litterarum imperitum, & ideò
exprimentem voluntatem suam eo meliori modo, quo
26 possit. Ob † imperitiã ergo personæ admittitur, quod,
volo relinquere, sit idem, quod relinquo, & stat dispo-
27 sitiua eo modo quo, † etsi apud peritos aliqua differen-
tia constituitur inter dictiones. filios, & Liberos l. libe-
rorum. de verb. signif. non tamen hæc differentia ca-
dit in idiotam, sicuti docuit Gloss. in l. quod si nepotes
ff. de test. tutel. & ibi declarat Bart. & similia conge-
runt Socinus Senior in cons. 37. num. 11. lib. 3. Barbat.
cons. 34. col. 17. & in cons. 57. col. 3. lib. 2. Decius in cõs.
316. in fine Curtius iun. in cons. 5. nu. 12. Alciat. in tract.
Præsumpt. reg. 3. Præsumpt. 13. num 3. Alba cons. 59.
numer. 7.
28 Secundò † venit considerandus locus, est enim di-
sponens in loco, in quo nõ est notarius, qui statim pos-
sit excipere suam voluntatem, ad eam scripto firman-
dam; exprimit ergo, quod vult, & expectat tantum cũ,
qui dicto suo robur addat, vt in omni iuditio, quod
vxori legat, eidem vbique adiudicetur.
29 Tertiò † considerandum est tempus, quod in casu
nostro est morti proximum; in quo non cadit suspicio,
quod hoc dicat infirmus, vt mulieri blandiatur, vel,
quia velit significare, se quidem velle legare, sed in
aliud tempus, non in præsenti, quia vicinitas mortis
30 has tollit coniecturas, † morbum autem ingrauescen-
tem, & periculum mortis considerant Io. Faber. §. pla-
ne. vers Ego credo instit. de milit. test. Fulgos. in cons.
20. Factum sic se habet Authent. Veniens, col. vlt. vers.
Cæterum Socin. iun. in cons. 179. num. 65. lib. 1. Ruin.
cons. 192. col. 2. vers. sed præd. lib. 2 & cons. 204. num.
6. eodem lib. Cornæus cons 77. nu. 9. lib. 4. Ruinus in
d. l. Serui electione col. 6. vers. & primo quia de leg. 1.
31 Quartò † est considerandus modus loquendi. Ac-
cersit mulierem nihil minus cogitantem, quæque nun-
quam cum marito de tali re loquta est, loquitur infir-
mus morti proximus, ex quibus tollitur præsumptio,
quod dicat, vel ad sedandam importunitatem vxoris,
vel, vt sibi in infirmitate assistat, supponitur enim pro-
sequens maritum omni charitatis officio.

32 Quin-

32 Quintò Venit † considerandum apud quas perso-
nas loquatur, & statim reperies, quod loquitur vxori
coram Parocho, vt aduocet notarium, quod tollit su-
33 spicionem, quod non loquatur serio, † & aduocatio
notarij est præparatio ad actum conficiendum, quæ
præparatio plurimum prodest, vt in specie scripserunt.
Gloss. in l. 1. §. Sin autem in verb. Lucius ff. de hæred.
instit. Io. Fab. in §. Plane vers. Ego credo Instit. de milit.
test. Socin. iun. in cons. 179. num. 56. lib. 2. Zuntius in
præal leg. resp. pro vxore nu. 472.
34 Quod † si testator dixisset vellem relinquere. Rui-
nus cons. 204. num. 7. lib. 2. asserit in vltimis volunta-
tibus stare dispositiue, quando constat deliberate esse
prolatum; sed hanc traditionē putat dubiam Menoch.
de arbitr. loco cit. nu. 59 & ipsemet Ruinus in l. Serui
electione colu. 7. de leg. 1. aliter sentit; sicuti etiam idē
Menoch. censet dubiam aliam traditionem eiusdem
Ruini eodem cons. num. 6. quod scilicet verbum vel-
lem stet dispositiue, quotiescumque additur aduer-
bium, pro certo. Vt dicatur pro certo vellem; ratio au-
35 tem Menochij est, quod illud † pro certo, explicet
quidem magis enixam voluntatem, qua desideratur
aliquid facere, at nunquam exprimat rem ipsam per-
fectam.
36 Hoc † ergo verbum vellem significat tantum im-
perfectam voluntatem, & desiderium, & ideò disposi-
tio erit imperfecta Gloss. in l. In ementis C. de cōtrah.
empt. & alij apud præcita. Menoch. num. 55.
37 † Aduertendum tamen, quod verbum vellem re-
peritur in præterito imperfecto subiunctiui, & in præ-
senti optatiui, etsi sumitur in præsenti optatiui clarum
est significare tantum desiderium, licet Bald. Imola,
& Arect. in l. vlt ff. de test. videantur dissentire, Quod
etiam est dicendum, si sumatur in imperfecto subiun-
ctiui, adhuc enim significat rem imperfectam, sicut
futurum, vt docuit Bartol. in l. centesimis. § vlt. & l. si
38 quis stipulatus sit sthicum, de verb. oblig. † & verum
est etiamsi præcedat interrogatio, & sequatur respon-
sio, adhuc enim significat imperfectam dispositionē,
& significat solum modo desideriū, vt respondit Rui-
nus in dict. cons. 204. num. 5. & 7. lib 2. Vbi hanc re-
gulam statuit inter verbum volo, & vellem; quod ver-
bum volo dispositionem inducit, vt dictum est, vellem
autem semper stat intra fines desiderij, & solius volū-
tatis, quod etiam docuit Salicet. in d. l in ementis. Li-
cet contradicat Gallianula in l. 1. §. Si quis ita nu. 7. de
verb. obligat. qui scripsit verbum vellem, prolatam in
responsionem alterius interrogantis stare dispositiue.
39 Non admittit Menochius. † Ego puto in hoc multum
esse tribuendum arbitrio prudentis, qui consideratis
considerandis iudicabit.
40 In † casu nostro puto deberi legatum, rationibus
supra adductis, & consideratis, quibus firmatur, ver-
bum volo, in casu isto stare dispositiue.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur factum.*
2 *Quid vocetur in quæstionem.*
3 *Quando culpa fuit in re, dolus in operatione, & communis error in operatione, sententia non est retractanda.*
4 *Sententia contra res prius iudicatas, nisi ab ea fuerit appellatum, est nulla.*
5 *Res iudicata pro veritate accipitur.*
6 *Res iudicata imponit finem liti, neque aduersus illam quis est audiendus.*
7 *Probationes vlterius non recipiuntur.*
8 *Etsi ordinetur, quod vlterius audiatur, est intelligendum ex iam deductis, non ex deducendis.*
9 *Ex sententia ius factum est inter partes.*
10 *Exceptio rei iudicatæ fuit inducta ad iuris rigorem conseruandum, & ad litium immortalitatem tollendam.*
11 *Habens intentionem percutiendi clericum cum opere subsequuto meretur pœnam.*
12 *Mortua prima vxore sacris initiatus si aliam ducat subit pœnam bigamiæ, licet vere non sit bigamus.*
13 *Subdiaconus, qui cum vidua contraxit item subit pœnas bigamiæ, licet re ipsa non sit bigamus.*
14 *Etiam in criminalibus nemo citra principem, neque per beneficium restitutionis potest rescindere sententiam ex eo quod constet de innocentia.*
15 *Idem dicendum etiam in ciuilibus.*
16 *Si ante executionem condemnati in carceribus constet de innocentia reus non potest absolui.*
17 *In criminalibus vnum singulare excipitur quod post conclusionem, & ante sententiam possunt recipi probationes per instrumenta, vel per testes, super articulis non directe contrarijs ad probandam innocentiam rei.*
18 *Explicatur l. Imperatores ff. de re iudic.*
19 *De iure communi iudex, qui pœnam imposuit, eam non potest amplius retractare.*
20 *Proponitur, & probatur quod sententiam sit retractanda.*
21 *Quando percussus non est monacus, vel clericus, neque percutiens est excommunicatus.*
22 *Ex eo quod non erat matrimonium, neque copula fuit adulterium.*
23 *Si nullum est matrimonium nulla etiam est dos.*
24 *Secunda sententia tollitur prima.*
25 *Prima sententia tollitur ex noua causa.*
26 *Propter probabilem errorem bene sententia retractatur.*
Detecto errore matrimonij lata sententia retractatur.
27 *Veritate comperta plerunque sententia retractatur.*
28 *Pro solutione est consideranda, Pœna, & Excommunicatio.*
29 *Resoluitur hunc non esse excommunicatum.*
30 *Non punitur affectus, sed opus externum qualificatum. Nec ad rem facit affectus nisi coniungatur cum opere qualificato.*
31 *Glossa, & Hostiensis non adstruunt, vt dicitur, quandam excommunicationem temporalem, quæ adueniente scientia cesset explicantur, quidque sentiam exponitur.*
32 *Nulla opus est absolutione in hoc casu.*
33 *Neque opus est vlla reuocatione sententiæ.*
34 *Percutiens clericum ignorans inuincibiliter clericatum non incidit in excommunicationem.*
35 *Tam in temporalibus, quam in spiritualibus vbicumque imponitur pœna pro culpa quando ignorantia excusat à culpa liberat etiam à pœna.*
36 *Qui volens percutere Titium laicum errore percutit Seium, non fit excommunicatus. Quia non est in culpa respectu clericatus, dum illam qualitatem inuincibiliter ignorat.*

37 *Neque obstat quod dum percutit det operam rei illicitæ quia etiam percutiens Seium clericum dat operam rei illicitæ, & tamen non fit excommunicatus, vt numero præcedenti.*

38 *Dans operam rei illicitæ prohibitæ propter periculum, si inde sequatur homicidium quacunque adhibita diligentia fit irregularis.*

39 *Percutiens clericum, quem vere putat laicum licet sit ita affectus, vt si cognosceret adhuc percuteret, non fit excommunicatus.*

40 *Non incurritur excommunicatio quando actio externa non procedit à malo affectu interno.*

41 *Semper est verum ignorantiam concomitantem excusare ab excommunicatione Irregularitate, & obligatione restituendi.*

42 *Qui volens percutere Titium clericum percutit Seium clericum fit excommunicatus, vere enim percutit clericum animo clericum percutiendi.*

43 *Non fieret excommunicatus qui ex fenestra proiciens lapidem, vt Seium clericum percuteret, si inuincibiliter ignorans percutiat Titium prætereuntem.*

44 *Assignatur ratio quare in hoc casu incurratur excommunicatio non in primo.*

45 *In criminalibus iudex post condemnationem potest tuta conscientia, & debet recipere probationes de euidenti innocentia rei, & post ea principem consulere.*

46 *Quomodo reus in dando, & iudex in recipiendo has probationes se gerere debeant.*

47 *Omnia dicta sunt facienda in criminalibus præcipue vbi agitur de vita. Vita omnibus bonis præferenda est.*

48 *Sententiam latam seruato iuris ordine iudex non potest reuocare est enim definitiua.*

49 *Potest reuocari lata ex iudicio peritorum in arte, si iudex à peritioribus doceatur prius responsum fuisse falsum.*

50 *Potest etiam reuocari sententia, quando falsis instrumentis circumuenta est religio iudicantis.*

51 *Item sententia ex non veris, seu priuilegiatis probationibus lata potest retractari, quia non transit in rem iudicatam.*

52 *Ideò sententia lata ex credulitate, vel de consilio sapientum non sortitur vim iudicati.*

53 *Sententiam latam seruato iuris ordine non potest iudex emendare, vel supplere.*

54 *Potest dictam sententiam interpretari.*

55 *Qui declarat nihil noui dat, sed datum confirmat, & explicat.*

56 *Resoluitur sententiam ex manifesto, & intolerabili errore latam esse retractandam.*

59 *Quod si error non sit manifestus non est retractanda.*

58 *Iudex functus officio suo nihil amplius potest circa sententiam à se latam.*

59 *Rota, & alia suprema tribunalia non attendunt res iudicatas, quoties constat de errore, vel iniustitia.*

60 *Siue iniustitia sit notoria siue non Rota iudicat.*

61 *Res transit in iudicatum per tres sententias cōformes, aliquando per duas si ita disponat statutum, vel non sit appellatum, & nisi infra terminum iuris redeatur pro Apostolis.*

62 *Intra terminum triginta dierum non rediens pro Apostolis videtur renunciare appellationi, ideò sententia transit in rem iudicatam.*

63 *Nec excusatur non rediens ob impedimentum.*

64 *Sufficit tamen si appellans fecerit caussam committi intra terminum iuris.*

65 *Hoc tamen verum est, si post appellationem fuerunt petiti Apostoli alias non suffragatur commissio caussæ.*

66 *Petitio Apostolorū est de substantia appellationis.*

67 *Præsentatio commissionis signata manu regentis probat diligentiam, & excusat à lapsu decem dierum ad committendum nō autem à reditu pro Apostolis.*

68 *Quando iudex detulit appellationi appellans non tenetur amplius comparere coram eo ad petendum Apostolos.*

Percutiens non monacum reputatum monacum pæna à iudice mulctatur detegitur error, quid.

LXXX.

1 CAius † suadente diabolo percussit, anno superiore,
Sempronium, Religiosum in Conuentu S. Martini, ordinis S.N. Religiosum quidem; sed nundum Sacris initiatum; &, quia percussio fuit grauis, & publica,
iudici fuit delatus, acta confecta, reus per sententiam
denunciatus excommunicatus, & pæna pecuniaria
multatus. At hoc anno Sempronius, Religiosus sistit
se ante suum Superiorem, dicit de nullitate suæ professionis, & probatur; quare indicitur habitus dimissio
2 proprios lares domesticos repetit. † quare Caius hoc
audito apud iudicem suæ excommunicationis agit, vt
pænæ tam spirituales, quam temporales nullæ declarentur, & sententia reuocetur, vipote ex intolerabili
errore lata. Quæsitum est à iudice quid in hoc casu sit
agendum.

Quod sententia non sit reuocanda videntur suadere sequentia iura, & rationes hoc probantia.

3 Primò Culpa † fuit in re ipsa, dolus in operatione, &
communis error in qualitate, ergo sententia nō debet
retractari; ita additionator ad Abbat. in cap. Suborta
de sent. & re iudic. in fine.

4 Secundò † Sententia contra res prius iudicatas, nisi
ab ea sit appellatum, est nulla 2. quæst. 6. cap. Ei, qui
appellat. § Diffinitiua quoque sententia.

5 Tertio † Res iudicata pro veritate accipitur, l. res
iudicata ff. de re iud. & l. Cum putarē ff. famil. hærecis.
6 Et res iudicata imponit finem liti, nec aduersus illam,
quis est audiendus, l. Cum quæritur, cum duabus seq.
7 de re iudic. Ludouis. decis. 492. nu. 3. † Imponit finem
litibus, & probationes vlterius non recipiuntur. Caputa decis. 51. par. 3 Seraphin. decis. 1308. Rota decis.
406 sub. nu. 2. par. 2. in recent. & fuit dictum in Barchinon. legitimat. 4. febr. 1613. coram R. P. D. Caualerio,
8 & Coram Ludouisio decis. 211. vbi fuit dictum, † quod
licet signatura ordinauerit, quod quis etiam post rem
iudicatam audiretur id intelligi debet ex iam deductis, non autem, quod admittantur ad nouas probatio-
9 nes. 4. † Ex sententia ius factum est inter partes. cap.
Cum inter vos de re iudicata, l. 1. & duab. seq. ff. de
lib. agnosc.

10 Quartò † Exceptio rei iudicatæ fuit inducta ad iuris
rigorem conseruandum, & ad litium immortalitatem
tollendam, vt notat Gloss. in l. Si qui exceptionem ff.
de Condit. indebit. cap. Pastoralis §. quia verò de off.
delegat.

delegat. quod non sequeretur, si daretur sententiæ re-
uisio, ex noua caussa.
11 Sextò Habuit † intentionem percutiendi clericum
cum opere subsequuto, ex quo pænam meretur; fecit
enim, quod potuit, vt religiosum offenderet. cap. Nu-
12 per de Bigam. Vbi habetur, † quod, qui mortua vxore
Sacris initiatus cum secunda de facto contraxit, biga-
miæ pænam subit, licet re vera non sit bigamus pro-
pter affectum intentionis opere subsequuto, ita in fine
13 capitis illius, & capit. vlt. eodem tit. vbi habetur † sub-
diaconum, qui cum vidua contraxit, item bigamiæ pę-
nam subire, licet non sit bigamus, & eadem redditur
ratio, & l. Si vxor §. 1. ff. de adulteris, & l Diui. ff. de pę-
14 nis dicitur, † quod etiam in criminali nemo potest ci-
tra principem rescinde re sententiam, etiam per bene-
ficium restitutionis in integrum, ex eo, quod cõster de
innocentia rei, sed ad solum principem spectat, aut
sententiam rescindere, aut beneficium restitutionis
concedete, & l. 1. § fin ff. de quæst. videtur manifeste
15 decidi † hoc idem esse tenendum, tam in ciuili, quam
in criminali, & in vtraq. lege maxime exultat Bartol.
putans se veritatem adeptum esse, adeò, vt in d. l r. di-
16 cat si † aliquis est condemnatus in carceribus, & ante
exequtionem sententiæ constat de innocentia, con-
demnati, quod per illum textum potestas non potest
17 illum absoluere, sed ad solum principem spectat. † Ex-
cipit tamen vnum singulare in caussa criminali, quod
post conclusionem, & ante sententiam possunt recipi
probationes per instrumenta, vel per testes super ar-
ticulis non directe contrarijs ad probandam Innocẽ-
tiam rei, de qua re vide adnotata ad cap. Fraternitas
de restib. & Fran. Aret consf. 144. Alex l. Si ab hostibus
in prin. ff. solut. matr. vbi ponit casum mirabilem, in
quo retractatur sententia in caussa criminali; Alios
etiam casus ponit Aret. in cap. de his de accusat. & Fe-
lin. in cap Proposuisti de probatio.
18 Quod † si dicas, l. Imperatoris ff. de re iudicat. in
caussa publica sententiam retractari ex probatione no-
uiter reperta. Resp. Illud esse verum, non de iure com-
muni, sed beneficio principis. Vide Abbatem in cap.
19 Suborta de sent. & re iudic. nu. 11. de iure enim com-
muni iudex, qui pænam imposuit non potest amplius
eam rectratare, l. moris §. istæ ff. de pænis.
20 In † contrarium autem imo, quod sententia sit re-
uocanda, videntur facere quæ sequuntur iura, & ra-
tiones.
21 P. Qui percutitur † vere non erat Monachus ergo
neque percutiens erit excommunicatus. Antecedens
patet ex facto Consequentia probatur. primo Ex cap.
Fraternitatis de frig & malef. in fin. vbi habetur; quod
22 † ex eo, quod non erat matrimonium, neque copula
fuit adulterium, ergo etiam in casu nostro ex eo, quod
23 non est monachus, non erit excommunicatio. 2. † Ex
quo nullum est matrimonium, nulla est dos l. 1. C. de
condit. ob caus. dat. ergo vbi non erit ordo, vel mona-
24 chatus, ibi non erit excommunicatio. 3. Per † secun-
dam sententiam tollitur prima cap. Inter monasteriũ
25 de re iudic. † & prima sententia tollitur ex noua caus-
sa cap. Ex litteris de diuortijs, ergo ex superueniente
notitia non monachatus debet retractari sententia
26 excommunicationis. 4. Propter † probabilem erro-
rem, bene retractatur sententia. cap. Fraternitatis, de
frigid. & malific. vbi detecto errore matrimonij. lata
sententia retractatur, & idem asseritur 33. quæst. 1.
27 cap. 2. Quintò † Veritate comperta plerumque re-
tractatur sententia l. Si fullo ff. de condit. sine caus.
l. Auunculo ff. de re iudic. l. vxori 2. ff. de vsufructu leg.
Gloss. cap. significantibus verbo restituant. de vulga.
purg ergo & detecto errore monacatus est retractan-
da sententia Excommunicationis. Quid pro solutio-
28 ne huius difficultatis dicendum? † Duo sunt conside-
randa, Excommunicatio, & pæna pecuniaria inflicta,
de vtraque, & primo de excommunicatione.
29 Dico † hunc non esse excommunicatum. Ratio est,
quia vere non percussit monacum, sed laicum, & ex-
communicatio non incurritur, nisi à percutiente cle-
ricũ, vel monachum non autẽ ab eo, qui putat se istos
30 percutere. † Non enim punitur affectus, sed opus ex-
ternum; Hec ad rem facit ille affectus quãtumuis pra-
uus, nisi coniungatur cum opere externo qualificato.
Ex quibus fit Caium non esse excommunicatum, & ita
tenent Gloss. cap. In audientia verb. Iniuriarum. de
sent. excomm. Abbas cap. Si verò el 2. de sent. excom.
num. 7. vbi Anchara. num. 4. Federicus de Senis cons.
13. Astensis 2. p. sum. lib. 7. tit 3. art. 2. quæst. 30. & 32.
D. Antonin. 3. p. tit. 24. cap. 1. §. 2. Angelus Excommu-
nicatio. 5. casu 1. nu. 25. Siluester excommunicatio. 6.
§. 6. notab. 2. vers. 2. & alij apud Sanchez de matrimo-
nio lib. 9. disp. 32. num. 28. vbi etiam habet male Co-
31 uarruuiam attribuere Glossæ, & Hostiens. † quod sta-
tuant quandam excommunicationem temporalem,
quæ adueniente tempore scientiæ absolutione non in-
digeat, quasi voluerint percutientem, illum, quę vere
non est clericus, quem tamen putat clericum, esse ex-
communicatum, donec cognoscat non esse clericum,
qua deinde posita cognitione non esse opus absolu-
tione, quippe quanuis indigeat, quod est absurdissi-
mum, nec id dicunt præcitati Doctores, sed hoc tan-
tum habent, quod ille ob conscientiam erroneam de-
bet se reputare excommunicatum, donec constet de
facto, de quo nemo dubitat.
32 Dico † Secundò nulla opus est absolutione, sed sta-
tim ac constat de non monacatu, simul etiam constat
non esse excommunicatum, nec alia indigere absolu-
tione; patet ex dictis.
33 Dico Tertiò. † In foro Conscientiæ nulla opus est
sententiæ reuocatione. Ratio est, quia licet, qui per-
cussit non clericum, quem tamen putabat clericum
durante errore, teneatur se gerere, vt excommunica-
tum, detecto tamen errore ad nihil amplius tenetur,
cum vere sciat, se non esse excommunicatum, ideò
potest, se gerere, vt non excommunicatum, cum ces-
sauerit error.
34 Quod † si quis percusserit clericum ignarus inuin-
cibiliter clericatus, non incidet in excommunicatio-
nem eadem ratione, quia excommunicatio non infli-
gitur ob percussionem, sed cum ea qualitate, & cir-
cumstantia, ac proinde ea sublata ratione ignorantiæ
excusanus, talis pæna non incurritur, & habetur ex-
35 presse cap. Si verò el 2. de sent. excom. & † verum est
tam in temporalibus quam in spiritualibus, quod vbi-
cumque imponitur pæna pro culpa, & ibi ignorantia à
culpa excusat, liberat etiam à pæna, ita Couar. cap. Al-
ma mater par. 1. §. 10. num. 15. vers. 11. reprobans Bart.
l. Diuus num. 3 ff. ad l Cornel. de Sicar. Laudatum à
Felin. eodem cap. Si verò ad finem; qui dicit, hoc esse
spetiale in spiritualibus, vbi inspicitur affectus, secus
in temporalibus, vbi solus effectus consideratur.
36 Eodem † modo, si quis volens percutere Titium
laicum errore ductus percutiat Seium clericum, non
fit excommunicatus; quia talis non est in culpa respe-
ctu clericatus, quam qualitatem inuincibiliter ignorat.
37 † Neque obstat, quod det operam rei illicitæ, quia etiã
percutiens clericum, si sit ignarus clericatus, non in-
currit excommunicationem, vt deciditur cit. cap. Si
verò & ita docent multi contra alios, quos refert San-
chez de matr. lib. 9. quæst. 32. num. 24.
38 Incurreret † tamen Irregularitatem clericus in hoc
casu spetiali, ex homicidio casuali, si dans operam ali-
cui rei sibi spetialiter interdictæ, ob periculum homi-
cidij hominem interficeret, quia licet ob quamcum-
que possibilem diligentiã adhibitã excusaretur à cul-
pa ob inuincibilem ignorantiam, nõ tamen excusatus
ab irregularite; quia dat operam rei illicitæ sibi ob pe-
riculum homicidij interdictæ. Ius enim positiuum
statuit hanc irregularitatem, vt arceat clericos à simi-
libus exercitijs plenis periculi; hoc dicit commune
Sanchez loco cit. num. 25.
39 Neque † erit excommunicatus percutiens clericũ,
quem re vera putat sæcularem, vel laicum; licet sit ita
animo

animo effectus, vt etiam si sciret esse Clericum, adhuc
percuteret, quia oon incurrit pœnam excommunica-
40 tionis †cum illud opus externum non procedat ex tali
41 effectu.† Et semper verum est, quod ignorantia cóco-
mitans excusat ab excommunicatione, Irregularitate,
& obligatione restituendi, quia ista non inducuntur ob
prauum effectum; sed ob actum externum qualificatú
ita idem Sanchez ibidem num. 26. vbi etiam explicat
D.Thomam.
42 Non † tamẽ euaderet excommunicationem, qui vo-
lens cædere Titium Clericum, cæderet Seium item
Clericum, putans illum esse Titium animo tamen per-
cutiendi Clericum. Quia vere percutit Clericum ani-
43 mo Clericum percutiendi. † Euadit tamen excom-
municationem, qui lapidem proicit ex feoestra, vt cæ-
dit Titium Clericum casu cædit Seium item Cleri-
cum, casu illac transeuntem, si inculpabiliter illum
44 cædat, † estq; lata differentia inter hunc, & primum
casum, quia antecedenti casu affectus, & operatio
sunt omnino mala, qui enim cædit Seium putans esse
Titium, illum cædit animo cædendi Clericum, & ita
effectus.& operatio sunt omnino mala, in secundo au-
tem casu, qui cædit Clericum casu prætereuntem non
intendit cædere illum, nec alium Clericum in persona
illius, sed tantum intendit cædere Titium solú, & non
aliú Clericum, nec Laicum. Vide Sanchez loc.cit.0.27.
45 Quoad reuocationem sententię. †Scias in criminali-
bus, quod iudex post condemnationem potest & recta
cóscientia debet, de euidenti innocentia rei probatio-
nes recipere, & differre exequutionẽ, & Principem có-
sulere per text.in leg.1.§.fin.in fin. ff.de quæst. vbi late
Hyppoliti per multas quæstiones nu.46.48.51.52.61.
63 cum sequent. vbi de probationibus priuilegiatis ra-
46 tione innocentiæ † quapropter accusatus, si nouas pro-
bationes habet, potest non solum post publicationem
tertium, sed etiam, post conclusionem, ante seotentiã
tamen definitiuam iudicis implorare officium, & pe-
tere, vt testes illos super prioribus articulis defensiona-
libus, vel etiam nouos articulos admitat, quã petitionẽ
iudex caussa cognita, & examinatis articulis, an sint
releuantes, hoc est an probati prosint ad absolutionẽ
iuxta text. in leg si duo patroni §.idem Iul.ff. de iur.iur.
Bart.ibi nu.1.& in l.ad probationem la 2. C. de appel-
lat. & vtrú maliciose hoc petant l. quoniam. C. de ap-
pellat.recipere, & rescissa conclusione ad probandum
admittere debet, cum hoc etiam sæpe fiat in caussis ci-
uilibus, quãdo post conclusionem probationes de no-
uo emergunt Doct.in Cap. Fraternitatis de restib.& in
47 l.admonendi ff.de iur.iur. ideo † multo magis fieri de-
bet in criminalibus, vbi agitur de vita hominis, quæ
omnibus rebus præferenda est text. in l. Sancimus C.
de sacrosf.Ecclesijs. Difficultas est de sententia iam la-
ta, an ista possit reuocari.
48 † Et dico criminalem sententiam latam iuridice, &
& seruato iuris ordine & contra præsentem esse est de-
finitiuam, text.in l.infamiam ff. de public.iudic. Fran-
cisc.marc. quæst.363. num. 2. ex quo fit iudicem non
posse illum reuocare. Vnde sentẽtiam Banoi lapsu de-
cennij transire in rem iudicatam, vt non posse amplius
retractari Gaill. de pace public. cap.3.n.5.afferimas.
49 Potest † tamen retractari sententia lata ex relatione
peritorem in arte, si deinde iudex instructus à peritio-
ribus, edoctusq; sit, prius responsum fuisse falsum, vel
non consentaneum veræ peritiæ, & disciplinæ, & pote-
rit reuocare sententiam, etiamsi sit lapsum tempus có-
cessum ad appellandum ita Doctor. communiter in
Cap.Proposuisti de probat.Io.Andr.in addit.ad specu-
lat.de homicidio §.1. vers. sed pone Bald.in l.ab hosti-
bus §.si vir ff.solut.matr.
50 †Potest etiam retractari sententia, quando falsis in-
strumentis circumuenta est religio iudicantis l.admo-
nendi de iur.iur.& l. vlt. & per totum tit. C. si ex falsis
51 instrum. † Retractatur etiam sententia lata ex proba-
tionibus non veris, sed priuilegiatis, non enim transit
in rem iudicatam, sed iudex potest, quoquo tempore
veritatem perscrutari, iuxta Innocent.Cap tua nos vers.
sed quod est mirabile, de cohabit. Clerico, & mulier.
Ang.in l.1.C.sent.rescio. non poss. l.sub spetie.C.de re
iudic. Ex quibus Burrius in cap. Proposuisti, de prob. †
53 elegaoter infert senteotiam latam ex attestationibus
de credulitate, vel ex Consilio Sapientis, non sortit
vim iudicati, sed semper posse retractari cui subscri-
bunt Ponta in l. Cum quidam §. quod dicitur ff. de ac-
quir.hær. & cons.228. Alex. & d.l. ab hostibus si vir. ff.
solut.matr.nec obstat adducta per Abbat in Cap. Pro-
posuisti citato, vt docte obseruat Mysing. cent.6.sing.
obser.35.vbi respoodet illius rationibus.
53 †Sententiam tamen latam seruato iuris ordine, & ex
probationibus rite deductis, non potest iudex emen-
date, vel supplere text. in l.2.C de sent. ex breui recit.
Bart. ibidem num.4. Quia iudex postquam semel pro-
nunciauit functus est suo officio text.in l.iudex ff. de re
54 indicata cum similibus† poterit tamen eam interpreta-
ri text, in l.ab exequutore ff.de appellat. Bart, ibidem nu.
55 5.& Doctores communiter, † quia, qui declarat, nihil
noui dat, sed datum confirmat, & explicat text.notab.
in Cap.Cum dilecta §.nuper autem, de confirmat. vtil.
vel inutil. & in Cap. Quia intentionis de priuileg. text.
in l. hæredes palam §.1 ff.de test.& l. donatæ §.1 ff, de
donat.inter vir.& vxor.
Doctorum placita circa hoc recenset speculator ad
quem se remittit Io Andr.in Cap. subetia de sent. & re
iudicata, quæ apud ipsos poteris videre. Ego cú Gloss.
56 Cap.significantibus §. Restituam de vulgari pargat: †
puto propter probabilem errorem retractati sententiã
patet manifeste ex illo Cap. Hæc autẽ sunt verba Gloss.
sed qualiter hoc esse potest, idest quod sententia retra-
ctatur) à qua non fuit appellatum, cum iam transierit in
rem iudicatam, licet veritas aliter se habeat, & iam ex
ipsa sententia ius factum sit quantú ad litigantes Cap.
Cum ioter vos de re iudic.& per ea, quæ postea emer-
gunt, sententia non retractetur Cap. Inter Mooasteriú
eodem tit.& error detectus sententiam non retractat
l.cum putarem ff.familiæ hercisc.& l.1.C.de conditio-
ne iodebiti: Ad hoc dicas, quod propter probabilem
errorẽ bene retractatur sententia Cap. Fraternitatis de
frig.ac males.&c.& plerunq; veritate cóperta retracta-
tur sententia l.si fallo ff.de condit.sine caus.& etiã, pro-
pter delicti aduersarij Cap. Ex litteris de diuortijs & l.
admonendi ff.de iure iur.& l.si ex falsis C. de transact.
sic ergo modo apparet, quod sententia falso lata nulla
fuit auctoritate nullius, & reprobatæ probationis de
vtroq; iure ergo debuit merito retractari ita Glossa ex
quibus manifeste patet sententiam in casu nostro esse
retractandum.
57 †Quod, si error oon esset manifestus, nõ deberet re-
tractati, sed si aliquid esset innouandum ad principem
esset recurreodum, qui visis sumarie, quæ pronuntur
58 decerneret, an restitutio esset concedeoda, nec ne † Iu-
dex autẽ functus officio suo nihil amplius potest circa
59 latam à se senteotiam, † Rota, & alia suprema tribuna-
lia non attendunt res iudicatas, quaodocunq: appareat
de errore, aut iniustitia sententiarum Guido Papæ
decis.215.sub.nu.9.Puteus, Cæsar.de Grass.& alij apud
60 Ludouis.decis.317.num.1.† Nec obstat, quod dicitur,
quod hac procedit quando iniustitia est notoria, quia
Grass. & Puteus loquuntur expresse de iniustitia non
notoria idem Ludouis. ibidem.
61 Res † autem nansit in rem iudicatam per tres sentẽ-
tias conformes, & aliquando etiam per duas, si ita per
statutum sit dispositum, vel quando à sententia non est
appellatum ita Ludouis. decis.492. & etiam nisi infra
terminum iuris redeatur pro Apostolis Clem. quamuis
62 de Appellar † Non rediens enim infra terminum tri-
ginta dierum videtur renunciare appellationi, & sen-
tentia trãsit in rem iudicatam late Scaccia de appellat.
63 li.2. quæst.13.n.24 & sequent. Adeunt † quod nec pro-
pter impedimentum superueniens appellans excuse-
64 tur Rota decis.144. num.2.p.2. diuers. † sufficeret ta-
men, si appellans fecerit caussam committi intra termi-
num

num à iure præscriptum, tunc enim sententia non trāsit in rem iudicatam, etiamsi appellans non reuertatur pro Apostolis Varall. decis.38.p.1.& decis.135.p.2.
65 Rota decis.754.p.4.in nouissimis,† quod verum est,si, quando fuit interposita appellatio, fuerunt etiam petiti Apostoli, quia si non fuerunt petiti, non suffragatur cōmissio caussæ infra terminum iuris, vt dixit Rota in legis: Parochia.5.Feb 1589.coram bonę mem. Comitu-
66 lo declarando decisionem Varalli, & redditur ratio.† Quia petitio Apostolorum est de substātia appellatio-
67 nis.† Non enim sufficeret præsentatio commissionis signata manu regentis, quia illa solum probat diligentiam, & excusat à lapsu decem dierum ad committendam caussam appellationis, non autem à reditu pro
68 Apostolis.† Quando vero iudex detulit appellationi appellans non tenetur amplius comparere coram eo ad petendum Apostolus additionator ad decis.573. Ludouis.num.14.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur casus.*
2 *Quot, & quæ sint quæsita.*
3 *Duo sunt genera rescriptorum. Iustitia & Gratia.*
4 *Hæc rescripta in multis conueniunt & in multis differunt.*
5 *Quid sit obreptio & subreptio.*
6 *Quoad alios effectus, quam irritandi rescripta plus est vitium expressionis falsi, quam taciturnitatis veri.*
7 *Subreptio aliquando versatur circa caussam finalem aliquando circa impulsiuam. Circa caussam finalem vitiat rescriptum, circa impulsiuam est dubium.*
8 *Quæ sit caussa finalis, & quæ impulsiua.*
9 *Referuntur dicta aliquorum Doctorum de dictis caussis.*
10 *Quæ sit caussa finalis, & quæ impulsiua ad effectũ de quo agimus.*
11 *Quæ sint consideranda pro solutione primæ difficultatis initio propositæ.*
12 *Subreptio non datur in ordinario, sed tantum procedit in Papa & legato ordinarius enim dicitur prouidere motu proprio & Ecclesiis non personis.*
Hoc procedit non solum in gratijs beneficialibus, sed in quibuscunq; alijs ideo.
13 *Qualibet gratia obtenta ab ordinario per subreptionem est valida licet impetrans peccet decipienda.*
14 *Qui ratione prudentis habet sufficiens patrimoniũ, iudicio tamen Episcopi nō tale, si probet esse maius, non dicetur ordinatus sine licentia Episcopi.*
15 *Qui ficto patrimonio impetrat ordinationem non incurrit pœnas contra promotos sine licentia & reuerendis.*
16 *Obtinens absolutionem mendacio non spectante ad caussam absolutionis, vt quod satisfecerit parti est absolutus non autem si spectet ad caussam excommunicationis.*
17 *Falsi ergo expressio si versetur circa absolutionis impetrationem non vitiat, vitiat si circa rem à qua debet absolui, & hoc in impetrationibus ab Episcopo.*
18 *Quodlibet falsum expressum Papæ pro impetratione absolutionis vitiat ex Garzia.*
19 *An expressio, quod sit solus de familia sit caussa finalis concessionis beneficij.*
20 *Falsa expressio caussæ finalis sola vitiat rescriptũ.*
21 *Soluitur obiectio.*
22 *Apponitur quædam limitatio.*
23 *Additur nisi qualitas exprimatur caussa taxationis.*
24 *Quid sit apponi qualitatem caussa taxationis, vel caussa demonstrationis.*
25 *Quando qualitas censeatur addita caussa taxationis vel demonstrationis.*
26 *Modi, qui exprimuntur in legatis, dispensationibus & alijs dispositionibus.*
27 *Dictum Felini, quod expressum sub diuersis verborum conceptionibus sit caussa demonstrationis sub eadem sit taxationis gratia.*
28 *Hanc regulam non admittit Berous.*
29 *Exponitur, quid ipse sentiat.*
30 *An aliquid de iure considerandum noceat, quod maxima est faciendum in taciturnitate.*
31 *Qualitates, quæ principem à concessione amonere possunt, aliæ sunt extrinsecæ aliæ intrinsecæ, & quæ necessario explicandæ.*
32 *Magnis criminibus irretitus obtinet beneficiũ, quod non obtineret si ea exprimeret.*
33 *Obtinet quis beneficium reticẽs alium esse impetraturum, quod si exprimeret non obtineret, neque vitiatur gratia.*
34 *Donationes gratuitæ, & eleemosinæ non vitiantur ignorantia similium qualitatum, quæ sunt extrinsecæ.*
35 *Quod tradunt Doctores corruere gratiam Principis tacitis eis, quibus cognitis non concederet, est intelligendum de qualitatibus extrinsecis, & quibus cognitis remoueri Principem à concessione gratiæ esset conforme iuri, non quando moueretur ex affectu vel alia caussa non considerabili ad gratiam despensationem &c.*
36 *Qualitates intrinsecæ quæ sint, & quando sunt exprimendæ.*
37 *Quomodo cognoscatur qualitates cōducere ad gratiæ concessionem, & quid in dubio iudicandum.*
38 *Valori actus iura maxime fauent & in dubio valorem præsumunt.*
39 *Cui incumbat onus probandi.*
40 *Agenti, & aliquid deducenti an incumbat onus probandi.*
41 *Narrata semper sunt per impetrantem iustificanda.*
42 *Nec sufficit probare aliqua ex deductis sed debent probari omnia deducta per copulatiuam.*
43 *Quando opponitur falsitas, vel mendacium, non esse, onus probandi incumbit impetranti, non autem excipienti contra rescriptum gratiosum.*
44 *Ante litis contestationem excipiens tenetur summarie docere de exceptione mendaciorum, lite contestata tenetur qui impetrauit docere plene de veritate precum.*
45 *Negatiua, quod quis non sit vnicus est improbabilis.*
Obijciens non est obligandus ad impossibile.
46 *Excipiens contra rescriptum quod per mendacium sit impetratum asserit dolum.*
47 *Sine dolo falsitas non potest committi.*
48 *Affertur alius textus.*

49 *Alle-*

49 *Alleganti aliquid, per quod vires rescripti gratiosi ancriuantur incumbit onus probandi.*
50 *Affertur sententia Butrij.*
51 *Sententia Abbatis.*
52 *Duplex idoneitas intrinseca & extrinseca, & quid sint: pertinentq; ad excipiendum contra personam.*
De oppositionibus contra rescriptum affertur dictum Io. Andreæ.
53 *Garzias considerat duo genera executorum.*
Quales sint litteræ expeditæ in forma gratiosa.
54 *Proponitur quid sentiat Garzias.*
55 *Quid sit probandum parte opponente, quid parte non opponente.*
56 *Gratia impetrata cum errore nominis illius pro, quo impetrata est, non vitiatur tali errore.*
57 *Gratia & priuilegium sunt intelligenda secundum verba posita in supplicatione.*
58 *Expenditur Cap. significante de rescript.*
59 *Gratia impetrata cum errore nominis facto à concedente adhuc valet.*
60 *Quotiescunq; gratia etiam alteri esset concedenda error nominis non vitiat.*
61 *Princeps in concedendo respicit merita caussæ non personam in iis, quæ pertinent ad suum munus.*
62 *Certus de emissione voti castitatis petit dispensari sub dubio an emiserit: dispensatio non tenet.*
63 *Remissio debiti veri facta ex expositione, quod debitum sit dubium non valet.*

Impetrans beneficium asserit se vnicum de familia apponitur, duo quæruntur.

L X X X I.

1 IN † Ecclesia S. Vincentij vacat beneficium, quod ex
dispositione fundatoris est conferendum vni de fa-
milia eiusdem testatoris. Hoc impetrat R. D. Mel-
chior qui quidem est de familia, sed in supplici libello
expressit, se esse vnicum de familia, & insuper etiam,
quod idem beneficium sit dignitas, cum vere talis non
sit. Hoc viso opponit Reu. D. Cõstantinus asserens duo
2 falsa esse in concessione expressa. † Quæritur primo. An
expressio illius falsitatis vitiet secundo cui incumbat
onus probandi, an D. Melchiori, asserenti se esse vni-
cum, & beneficium esse dignitatem, an vero D. Con-
stantino vtrunq; neganti.
3 Noto † 1. duo esse genera rescriptorum; vnum iusti-
tiæ, hoc est ad lites, alterum gratiæ, idest ad beneficia,
& his similia. Rescriptorum Iustitiæ meminit text. in l.
& si legibus C. si contra ius, vel vtilit. public. vbi Bart. &
cæter. Cap. Pastoralis cap. sciscitatus & capit. super lit-
teris de rescript. Rescriptorũ Gratiæ meminit textus
Cap. Gratia de rescript in 6. & Clem. Gratiæ eodem tit.
quam diuisionem post alias egregie facit Rebuffus in
praxi benef. in tit. de diuis. rescript.
4 Noto 2. † Rescripta Iustitiæ, & rescripta Gratiæ in
multis conuenire, & in multis differre, vt tradit Rebuf-
fus loco cit. in praxi benef. tit. de differentiis inter re-
scripta Gratiæ, & iustitiæ; vnam tantum hic adnotabo,
quæ facit ad rem nostram, & est, quod rescripta Gratiæ
facilius irritantur, quam rescripta Iustitiæ. Rescripta
enim Gratiæ ob vitium obreptionis, & surreptionis ip-
so iure vitiantur, vt multorũ auctoritatibus, late firma-
tur Socin. Sen. conf. 13. col. 3. lib. 1. consil. 164. col. 2.
conf. 169. in prin. lib. vlt. sed clarius & latius Felin. cap.
ad audientiam el 2. nu. 22. de Rescript. Socin. iun. cõs.
77. num. 83. & 84. lib. 1. Crauet. conf. 68. num. 2. Paris.
conf. 31. num. 22. lib. 1. Rescripta vero Iustitiæ ob vitiũ
subreptionis, vel obreptionis non ipso iure sunt irrita,
sed ope exceptionis irritantur, ita scripsit Iason l. præ-
scriptione num. 3. C. si contra ius vel vtil. publ. Paris.
conf. 51. nu. 27. lib. 4. Vant. tract. nullit. tit. de nullit. ex
defect. iurisd. deleg. nu. 60. qui alios plures refert. Re-
scripta etiam iustitiæ facilius, & verius præsumuntur
cõcessa, quam rescripta Gratiæ Gemin. Cap. si cui nul-
la col. 1. de præben. in 6. & conf. 65. col. 6. vers. sed in
contrarium videntur rationes huius dicti, & alios Do-
ctores, vide apud Menochium de arbitr. lib. 2. cent. 3.
cas. 201. à nu. 1. ad 9.
5 Noto 3. † secũdum magis receptam opinionẽ DD.
vt refert idem Menoch. eodem loco n. 9. differre inter
se istas duo nomina obreptio & subreptio. Obreptio-
nem asserentes esse falsi expressionem, subreptionem
autem veri taciturnitatem, seu confusam, ac perplexã
narrationem, à quibus tamen dissentit ipse Menoch.
loc. cit. nu. 10. & sequitur Sanchez de matr. lib. 8. disput.
21. num. 2. dicens nullam esse differentiam inter ipsa,
sed vnum pro alio indistincte à Doctoribus adhiberi,
multos adducit, & textibus probat. 1. ex l. fideiussor §. si
cum ff. mandat. vbi Vlpianus. Debuit debitor notum
facere fideiussori iam se soluisse, ne forte creditor ob-
repat, & ignorantiam eius circumueniat, & excutiat ei
summam in quã fideiussit, quo loco obripere sumitur
pro petitione, quã facit creditor fideiussori, in qua cre-
ditor subticet, se a debitore solutionem fuisse conse-
quutum, vt eam iterum à fideiussore cõsequatur a. pro-
batur l. Sed si hac § patronum ff. de in ius vocand. vbi
inquit Vlpianus. Patronum autem accipimus, etiamsi
capite minutus sit, dum arrogatur per obreptionem, cũ
enim hoc ipso, quod arrogatur, celat conditionem suã,
non id actum videtur, vt fieret ingenuus, vbi nota
quod appellat obreptionem, cum quis celat conditio-
nem suam. 3. probatur l. 1. C. si nuptiæ ex rescript. peten.
Postquam enim in principio obreptionem appellauit
confictum illum consensum, quem impetrans nuptias
à puella se habere falso asseuerat in § 1. appellat subre-
ptionem. Vbi vides indistincte sumi, & subreptionem
dici facti narrationem atq; ita idem est vitium, quoad
6 rescripta Gratiæ, & iustitiæ. † Quoad alios tamen ef-
fectus, quam irritandi rescripta, plus est vitium expres-
sionis falsi, quam taciturnitatis veri, vt in pœnis indicen-
dis contra obripientes rescripta vide Menochium de
arbit. cas. 314. & plus est in dispensationibus narrare
falsum, quam verum tacere Abbas in Cap. Quia circa
num. 5. de consan. & affin. & falsus valor beneficij ex-
pressus vitiat impetrationem, quod non facit eiusdem
taciturnitatis Menoch. de arb. cas. 201. nu. 8. & ad hoc
facit text. in Cap. Ne quis 22. q. 2. vbi Turrecrem.
7 Noto 4. † Subreptionem aliquando versari circa
caussam finalem, aliquando circa impulsiuam subre-
ptio circa caussam finalem sine dubio vitiat rescriptum
Dubium est autem an vitiet circa impulsiuam pro in-
8 telligentia sciendum, † quæ sit caussa finalis, & quæ im-
pulsiua. Caussa finalis proprie dicitur caussa impulsiua
autem improprie & abusiue Cyn in l. generaliter in r.
apposit. C. de Episc. & Cler. & ibi Bald. col. 2. in 2. op-
posit. vbi auctoritate Aristotelis caussam finalem ap-
pellat caussam aliarum caussarum ex 2. Phis. & idem
Bald. in l. Eam quam col. 1. vers. venio ad not. Cod. de
fideicommiss. dicit, quod caussa finalis est fons aliarũ
caussarum, dicitur forma Tiraquel. in tract. cessante
causs. limit. 1. nu. 6 alios referens, dicitur primum prin-
cipium intentionis, licet sit vltimum executionis. Im-
pulsiua dicitur quoddam motiuum ad disponendum,
vel contrahendum eodem nu. 6. caussa finalis optima,
præcipua, ac potentissima, huius gratia efficientes fa-
ciunt, & huius ignorantia circa rem quamlibet efficit,
vt ceteræ caussæ ad eam pertinentes similiter ignoren-
tur n. 7. Ex caussa finali argumentum sumitur, vel exte-
sio, non autem ex caussa impulsiua nu. 8. & 9.
9 Noto 5. † Aliquando clare constare caussam esse fi-
nalem aliquando esse dubium, an talis sit, ideo viden-
dum quæ sit caussa finalis, & quæ impulsiua, & dato
quod

quòd hoc non constet, quæ sit præsumenda.

Caussa ergo finalis secundum Accursium in leg. Cũ tale §. falsam caussam ff. de cond. & demonstr est quæcunq; apponitur in lege veluti ipsi legi coherens. Tiraquel vbi supra num. 21. speculator asserit illam esse caussam finalem, cum coostitutio in fauorem ędita est, vt in fauorem condemnati statutum est, vt à grauamine possit appellare, grauamẽ est caussa finalis, caussam vero impulsiuam esse, cum aliquid in odium statuitur, vt propter garulitatem Calphurniæ statutum est, ne mulieres postulent num. 22. vbi etiam ista non probat, Bald. in l. 1. §. si parendi ff. de condit. caus. dat. vult multum referre an caussa ponatur conditionaliter, an caussaliter. Si enim ponatur primo modo dicit esse finalem si vero 2. distinguit vel ponitur de præterito vel de futuro, si ponitur de præterito videndum, an à sciente eã non esse veram, & præsumitur impulsiua l. diuortio ff. de verbor. obligat. An ab errante & hoc casu, vel est error caussæ obligationis, & præsumitur finalis, aut caussæ non obligationis, quia etsi caussa esset vera non resultaret verum debitum, & tunc præsumitur impulsiua, vt not. in l. damus ff. de condit. indeb. quod verum est in cõtractibus. In vltimis autem voluntatibus si apponatur caussa non præsumitur finalis, etiamsi existens vera, induceret verum debitum, quia vltima voluntas tẽdit ad lucrum l. Aurelius §. vlt. ff. de lib. leg. sed ex eodem Baldo in eodem §. parendi vbi magis diffuse de hac materia, quam alibi, post superius ex eo recensita, ita subiungi vel dic, quod in l. Aurelius §. vltim. ff. de lib. lega. non constabat de errore testatoris, si enim constaret, non valeret legatum l. si pater C. de hęred. instit. & l. cum quam C. de fideicom. & confestim subdit, sed in illis legibus remouebat affectionem legantis argumento l. tale pactum §. vlt. ff. de pactis, sed quod error obstet probatur ex l. non idcirco C. de iur & facti ignorant. & ista est ratio quare non valet legatum cum effectu, si testator leget ius suum, quod morte ipsius testatoris finitur, quia videtur errando putasse, se posse legare l. sticho ff. de vsufruct. legat. & ibi etiam potest esse alia ratio, quia finito iure datoris, finitur ius acceptoris l. peto §. prædium ff de leg 2. & l. minor §. vlt ff. de pericul. & com. rei vend. & l. si quis domum ff. locatio & Cap. vlt. ne Prælati vit suas; si autem caussa apponatur per modum caussæ de futuro, refert, an insit vni parti tantum, & pręsumitur impulsiua l. repetendi C. de condit. ob caus. an vtriq; & iterum refert, an tradens sciat caussam impossibilem, & præsumitur impulsiua l. 2. ff. de condit. ob caus. An vero credat possibilem, & hoc casu, vel continet incertum re & genere, vt v.g. species remunerationis, & præsumitur impulsiua, neq, ex ca vestitur obligatio l. quamquam ff. de condit. ob caus. & & tũc est quædam informis obligatio ad antidora, nec est proprie obligatio, quia nascitur ex caussa impulsiua l. sed etsi lege §. consuluit ff. de petit. hæred. nec obstat lex si non sortem §. libertus. ff. de cond indeb. quia ibi obligatio ad antidora est firmata ex dispositione legali ad operas reuereotiales, ideo secus in alij operis videlicet fabrilibus, in quibus non est formata obligatio, Aut caussa continet quidpiam certum, & hoc casu, vel continet vtilitatem tradentis, & præsumitur finalis, vt in dict. §. si parendi, aut ipsius pietatem & idem dicendum, quia ipsa pietas habetur pro caussa immediata, & finalt l. si ego ff. de iur. dot. l. cum is. §. in ea ff. de condit. indeb. vel solius recipientis, & præsumitur impulsiua l. Titio ff. de cõdit. & demonstr. Tunc enim videtur potius consilium quam mandatum arg. l. 1. ff. mand. & l. generali in princ. ff. de vsufructu leg. vel continet cõmodum tertij, & præsumitur finalis l. nesetus ff. de excus. tut. & l. si tibi homo ff. de leg. 1. & l. si hæres ff. de cõdit. ob caus. sed, & vbicunq; modus, vel forma traditur nudo exequtori præsumitur finalis. In conditionibus vero & si nullus commodum sentiat attamen habet vim caussæ finalis. l. Mæuius ff. de cond. & demonstr. & post ista paulo infra subdit. Hęc sunt vera, quãdo caussa apponitur ab homine, quod si apponitur a lege præsumitur caussa, & ratio, & ipsa mens legis iudicatur, vt not. & l. Cum tale §. penult. ff. de condit. & demonstrat. nisi appareat, quod sit impulsiua, vt quia sit specialis caussa: constitutio vero generalis, vt in S. C. Macedon. & similibus Hæc ibi Bald. apud Tiraquel prima limit. num. 24. At in l. Senatorem ff. de Senat. hoc simpliciter dicit. Quod caussa sententiæ semper intelligitur definitiua, siue finalis, licet in contractibus, & vltimis voluntatibus præsumatur impulsiua per leg. Cum enim ff. de suspect. tut. & l. Qui cum vno §. fin. ff. de re milit. & ibi nihil pręterea. In lege damus ff. de condit. indeb. scribit caussam conceptam de præterito esse impulsiuam de futuro finalem, v.g. do tibi, quia negotia mea gessisti, est impulsiua. Do tibi, quia hæres finalis, & repetitur caussa non sequta fallit. tamẽ primo quando, quis alias non esset daturus, quia tunc dicitur caussa finalis. Item quando si caussa esset vera importaret verum debitum tunc etiam est finalis, & subdit, quod id, quod dixerat de caussa de futuro intelligitur, quando eius impletio respicit commodum tradentis, vel Tertij, secus in solius accipientis, quia tunc præsumitur impulsiua. nu 26. Idem Bald. in l. etsi post tres in 1. lect. col. 2. vers. caussa autem ff. si quis caut. tradit ex Iacobo de Rauen. quod vera caussa sit illa, quæ est fundamentum & principium sui affectus l. 2. §. circa ff. de except. doli & in hac caussa statuit ragulam, quod si vera esset & importaret verum debitũ tunc præsumeretur finalis, alias impulsiua, & postea subsit hanc esse suam opinionem, quod aut caussa profertur à sciente, & non præsumitur finalis aut ab errante & tunc vel est substantia obligationis, & præsumitur finalis, aut non est de substantia obligationis, sed facit tantum ad bene esse, vt ipse loquitur, & tunc regulariter impulsiua præsumitur, & in l. 1. col. penult. vers. adde quod illa caussa ff. solut. matr. asserit eam caussam præsumi finalem, quæ per se infert in quemlibet effectum inclusum sub dispositione illius, alias pręsumi impulsiuam, quod tamen reputat obscurum Tiraquel nisi intelligatur, cum lex est generalior ratione, siue caussa, quo casu tunc causa censetur impulsiua, nõ finalis vt tradit num. 62. ibidem nu. 29. ex eodem Bald. l. Cum tale §. falsam causam ff. de condit. & demonst. dicit, quod causa, quæ inseritur in lege præsumitur finalis, & subdit eam solam causam cohærere dispositioni, quæ est finalis, dici autem cohærere, quando vnũ non potest esse sine alio nu. 30. Ex Oldiado cons. 224. causa apposita à contrahentibus, vel à testatore censetur impulsiua, à lege vel à Principe finales nu. 31. Ex Bald. l. si repetendi vers. quæro nunquid causa Cod de condit. ob caus. si causa est de præterito, & talis, quod si vera esset induceret verum debitum, & præsumitur finalis, aut id non efficeret & præsumitur impulsiua. Si vero est de futuro, & tunc vel contractus habet in se relationem causæ, vt quatuor contractus innominati positi in l. naturalis ff. de præscript. verb. & causa præsumitur finalis, vel non habent in se rationem, vt contractus donationis, legatum libertas, & in dubio causa præsumitur impulsiua. nisi contineat interesse illius, qui causam apponit. vel nisi sit de esentia actus, idest, vt ea circumscripta actus non subsistat, l. sed si maritus §. vult. ff. de donat. inter virum & vxorem, vel nisi ex ea augeatur affectus num. 32. Ex eodem Bald. causa finalis illa ęst, qua posita in esse ponitur quoq; in esse voluntates disponentis, & ea cessante cessat consensus sequentibus numeris refert multa valde obscura n. 36. Ex eodem Bald. Cap. quemadmodum col. 2. vers. petro causa finalis de iur. iur. caussa finalis est, quæ eum vera est imponit necessitatem, impulsiua liberalitatem & fidem omnis causa est finalis, si disponentes id voluerint, & è diuerso impulsiua, etiamsi alias finalis esset alias semper pactum regit contractus num. 37. causa finalis dicitur cum disponens non erat alias facturus, impulsiua cum erat alias facturus sed ista traditio est inutilis nisi sciatur etiam quando disponens, non erat, alias facturus de qua re vide Bart. in l. demostratio §. quid autem col. 3. ff. de condit. & demonstrat. nu. 38. Ex

alijs

alijs. Caussa finalis est illa, propter quam immediate aliquid conceditur. Impulsiua, quæ occasione remota, quod est valde obscurum, nisi addas, quod occasio est caussa iniusta, insufficiens, minime vera, ac propria idem Tiraquel alias referens loc. cit. limit. 13. n. 2. vbi n. 4. caussa impulsiua dicitur occasio, nempe quæ in veritate facti est falsa, sed exterius apparet colorate iusta nu. 3. rursus nu. 4. caussa sumitur pro ratione finali; occasio pro caussa captata n. 5. aliud est caussa, & occasio vt ex Cap. solitæ de maior. & obed. vbi omnes caussam in iure, occasionem dicunt consistere in facto n. 6. differt caussa & occasio, quod occasio dicitur omne id, quod ordinatur ad aliud per se, vel per accidens. Caussa vero proprie dicitur id, quod ordinatur per se ad aliquid nu. 7. occasio illa dicitur, quæ non est ordinata ad effectum, de quo agitur, sed accidentaliter & fortuito contingit n. 8. caussam remotam dicunt ibi citati Doctores occasionem n. 9. caussa finalis est propter quam aliquid immediate conceditur, caussa impulsiua quæ occasionem remotam præstat, redeundo ad primam limitationem nu. 39. quando caussa continet aliquid fauorabile, vel pium præsumitur finalis. quando vero nihil tale continet, aut interest alterius quam donatarij, & præsumitur finalis, Aut nullius alterius interest, quã ipsius donatarij & præsumitur impulsiua, vbi etiam dicitur, quod ea caussa censetur finalis cuius sensus non est contrarius iuri communi, alias impulsiua, & adiecta dubitationis caussa tantum n. 4. Ex Salyceto aut caussa apposita concernit præteritum, & tunc dicendum, vt notant DD. in l. si damus ff. de cond. indeb. si futurum & tunc aut exponitur per modum conditionis, & dicitur finalis, aut in vim modi, & tunc, aut caussa respicit commodum dãtis, & dicitur finalis, & ideo in quatuor contractibus innominatis mutuam correlationem habentibus caussa finalis inducitur, & idem dicendum, si commodum tertij concernit aut respicit commodum tantum recipientis; & hoc casu expressio illius caussæ, vel necessario requiritur ad substantiam illius actus, qui geritur & indicatur finalis vel non est necessaria, & iudicatur impulsiua nisi caussa ob quam datur sit fauorabilis & pia, quia tunc præsumitur finalis num. 42. Ex Bart. l. 2. §. vlt. de donat qui asserit, quod vbicũq; datur ob caussam fauorabilem, vel piam causa finalis præsumitur, vt si quis donet, vt nubas, vt captiuos redimas, deinde subdit, quod hæc tria conditio modus, & caussa assumuntur, vt caussa in hac materia. Aut igitur caussa apponitur per modum conditionis, & tunc haud dubie illa conditio est causa finalis, & illa cessante cessat dispositio, quandoq; caussa sumitur pro modo, vt in toto tit. de condit. ob caussam, & in omnibus contractibus innominatis, vt do, vt facias &c. & tunc aut iste modus siue caussa respicit, vtilitatem alterius, vt do tibi cẽtum. vt emas fundũ Titio, & præsumitur finalis aut cõmodum eius, cui datur, & tunc aut caussa requiritur de necessitate ad substantiam actus, & præsumitur finalis, vel non necessario requiritur, & tunc præsumitur impulsiua, nisi ille modus respiciat caussam fauorabilem. Et in vltimis voluntatibus, si caussa per modum modi adiecta cesset casu fortuito non potest reperi. In contractibus autẽ cessante caussa datur repetitio. Aliquando caussa proprie sumitur de præterito, & tũc est quędam caussa legis, & præsumitur finalis: & inquit idem Bartol. ita dicitur communiter. Verum est autẽ, quod Glossa in § falsum l. Cum tale ff. de cond. & demonstr. non loquitur de caussa, sed ratione legis, quæ si habet locum habet eũã locum obseruatio legis ipsius, & est de futuro, vt leg. cum mulier ff solut. matr. Caussa autẽ proprie est de præterito, quæ etiamsi vera non sit, non vitiatur dispositio, quia impulsiua est nu. 42. Imola & Romanus Bartolo omnino assentiuntur, nisi quod addunt ad id, quod ipse dixerat, caussam præsumi finalẽ in his quæ conditionaliter proferuntur, vt procedat siue in cõtractu loquamur. siue in legato, siue ex legibus & statutis, nisi vt subdit Imola aliud appareat expresse, vel ex coniecturis, quia sic intelligendo resultaret praui.

us. vel obscurus, vel rei contrarius intellectus n. 43. Ex eod. Bart. si lex noua est declaratiua antiquæ, eius ratio finalis colligi potest ex lege antiqua, quã hæc declarat, colligitur ex omnibus fere legibus iuris consultorũ, & illa proprie dicitur ratio. Si vero est lex noui iuris inductiua. tunc ratio illius ex eadem colligitur, si sit expressa vel ex eiusdem præfatione & ista magis proprie appellatur caussa finalis, quã ratio, & hac cessante cessat lex. Vbi ratio non apparet debemus stare propriæ significationi verborũ. Hæc Bartol. quibus Imola & Romanus addunt, quod, cũ non apparet de ratione recurrendũ est ad rationẽ naturalem, quæ ratio naturalis præsumitur finalis ita n. 44. nu. autem 45. Ex Paulo Castrensi caussa, quæ mouit legislatorem à parte ante, idest quę illũ impulit ad sic statuendum, vt fuit improbitas Calphurniæ, vel, vt alij legunt Afraniæ, & illa, nisi sit in lege expressa, non dicitur finalis, sed impulsiua. Caussa autẽ propter quam mouetur legislator à parte post, idest propter cuius finem & effectum fit, vt in citato loco legis Calphurniæ, est verecundia sexus muliebris, & ista censetur finalis, qualitercunq; possit apparere de ea etiãsi non fuerit expressa. Quæ tamẽ auctor censet mãca, nec illi satisfaciunt nu. 46. caussa finalis, est, quæ cohæret dispositioni quæ non cohæret impulsiua, quãdo autẽ dicatur caussa cohærere ibidẽ remissiue ad Salic. l. 1. C. de fal. cau. adiecti lega. vbi & Bart. Bald. & alij n. 47. In dubio præsumitur impulsiua caussa per l. sed si mors ff. de don. int. vir. & vxor, nisi factũ esset indifferẽs ad expressionẽ istius, vel illius caussæ, vt tunc videatur donans potius dirigere in quẽ vsum conuertat donatarius rem donatã, quam, vt necessitatem & imponat, alias non daturus, vt in l. 2. § 2. ff. de donat. At vbi factũ non est indifferens, sed limitatum ad vnũ extremũ per ius scriptum, vt in c. vlt. de hær. caussa cessante, quæ fuit caussa iuris cõmunis mutãdi, cessat ius speciale & reditur ad ius cõmune, cũ speciale tollẽs ius cõmune sit sublatũ. 48. Aliqui simpliciter dicunt caussã impulsiuã præsumi, & nõ finalẽ, inter quos est Accursius. Ex quo infertur quod in dubio cessãte caussa, nõ cessat effectus, & qui dicit cessare, debet probare caussã fuisse finalẽ. 49. Alij affirmãt in dubio caussã præsumi, & præsumi finalem. 50. Alij volunt, quod si caussa sit expressa in dispositione semper præsumatur finalis, neq; regula cessante caussa cessat effectus, procedit, nisi caussa sit expressa. quod si sit tacita & in mente retenta, non cessare text. in l. si maiores. C. de transact. vbi transactio non rescinditur ob defectum caussæ non expressæ vt ibi notant Doctores, ad quod facit quod scripsit Bald. in l. vlt in 2. opposit. ff. de hær. instit. quod si ratio statuti sit expressa in statuto debet attendi l. milites agrũ ff. de re milit. secus si nõ est expressam, nec in lege scripta, tũc enim magis attendenda sunt verba, quam ratio per. l. prospexit ff. qui & à quib. Idem Bald. in l. 1. col. 5. vers. an cessatio ff. solut matr. dicit, quod cessante ratione legis in eadẽ lege scripta, cessat lex, si autem non sit scripta, nõ est perpetuum, quod tamen multis modis est limitandum 1. quantum ad contractus, vt procedat, quando caussa fuit tantum considerata in mente promittentis aut donantis. prout illa iura textus l. si maiores Cod de transact. & l. si repetendi ff de condit. ob caussam & l. 3. § si quis quasi eodem tit. & l. quod quis ff. de cond. indeb: & l. cum in plures §. locator ff. locat. quod si caussa fuit cognita ab vtroq; tanquam finalis, & propter quã facta fuit promissio, aut donatio, tũc ea cessante cessat promissio vel donatio, licet expresse nõ fuerit adiecta, limitatur tamen hoc in contractibus, vt hoc procedat in foro fori, non autem in foro poli, per ea, quæ habet Adrianus, qui lib. 4. sent. in mat. restit. in quæst. incipit consequenter quæro, asserit, si quidquam datum fuit propter aliquam caussam, quæ tamen expressa nõ fuerit, eum cui datum est in foro animæ teneri restituere, si caussa non subsit, quamuis lex repetitionem non concedat per l. repetendi, quã ipse allegat. Nihil enim ait ipse refert, quoad ius diuinũ, & naturale, an caussa tacita fuerit, vel expressa modo de ea vtriq; cõstiterit. Vbi

tamen

tamen Tiraquel.in citat. tractat. limit.21. numero 6. aduertit, id non solum procedere in foro poli, sed etiam in foro fori si Adrianus intelligit de caussa (ab vtroq; considerata modo de ea constiterit. At si intelligit de caussa considerata à donante tantum, vt in casu legis repetendi quam allegat, asserit Tiraquellus esse magnam, & notabilem limitationem, vt ille cui donatum est teneatur reddere quando si constiterit fuisse donatum ob caussam consideratam à donante quæ non suberat vel postea cessauit fatetur tamen se optime scire Deum Optimum Maximũ non tam verba, quam animum considerare, vt si verba donantis, & caussam exprimentis faciant locum repetitioni, faciat quoq; animus. Quando caussa tacita, siue coniecturata, & non expressa est vnica, nec alia reddi potest, habetur pro expressa. & ab ea vel à simili, vel eadem, vel à cessante ipsa, vel alias argumentari possumus, in eo, quod pertinet ad leges, & constitutiones, & ista nô dicitur interpretatio extensiua, sed intellectiua, hoc procedit tam in testamentis quã in statutis & Bald. in l.maximum vitium solu. 3.vers. sed Bart. C. de liber. præterit: expresse dicit, quod ex eo potest sumi argumentum, vt ex caussa finali. Vide auctores quos longa manu citat Tiraquel eadem limit.21. num 8. & 9. qui omnes firmant hanc conclusionem, quod cessante ratione constitutionis, quæ sola reddi potest, licet nôn sit expressa, cesset constitutio, quod volunt procedere etiam in correctorijs, & etiam in contractibus & vltimis voluntatibus. Addunt, tunc præsumi rationem, siue caussam finalem, cum non nisi vna esse potest, quod etiam aiunt procedere in correctorijs. Ea censentur expressa, quæ in vno tantum verificantur, licet aliter non sint expressa, & id procedit, etiamsi aliquid expressum pro forma requiratur, etiamsi dispositio loquatur numero multitudinis numero nono & decimo vbi numero 11.illud adnotat de caussa, vel ratione, quæ vnica est, non præsumi in dubio nisi probetur vnica, præsertim ad extensionem constitutionis correctoriæ, & nu.12. docet multos esse qui negent, ex tacita ratione etiam vnica debere fieri extensionem in correctorijs nu.14. profert suam sententiam, quæ est in dubio, an ratio, quæ redditur sit sola, & quod & aliæ reddi possint, sine dubio non esse ab ea argumentandum. Quod si ille, qui contendit aliam esse rationem, & nullam adferre potest probabilem, qua reddatur dubium, illam, quæ adfertur esse omnino verisimilem, & probabilem, nec aliam adduci posse, ita vt sit certum illam esse rationem statuti, & illam vnicam, tunc & eo casu posse sumi argumentationem, vel ab extensione vel alias æque, ac si expressa esset & numero 15. Recenset Doctores disputantes, an fatio statuti excludẽtis fęminas ob masculos. sit ratio conseruandæ familiæ & an sola sit, vide ibi in 21. limit. nu.5. primæ limitationis traditur inspiciendam esse qualitatem personarum, & secundum eã esse iudicandum caussam esse finalem, vel impulsiuam ideſt, vt præsumatur, an quis fuisset, vel non fuisset facturus, & certe est prope perpetuum in omni materia, vt ex qualitate personarum dispositiones quaslibet metiamur ex dictis limit.1.n.52.colligit, quod, eum caussa tendit ad cõmodum solius accipientis, præsumitur impulsiua, si ad commodum concedentis, vel alterius tertij, finalis num.53. Neminem reperit dictis contradicere præter Baldum quantum ad id, quod pertinet ad commodum alterius tertij; vt enim cum alijs concordat in caussis, quæ pertinent ad commodum accipientis, & concedentis, discrepat asserendo caussas in ijs, quæ pertinent ad commodum tertij sibi videri impulsiuas, nisi is tertius esset huiusmodi, cui stipulari possimus, aut pacisci, cum ex ijs non surgat obligatio, ac ne quidem exceptio num.54. Caussa, quæ ad nullius vtilitatem respicit, veluti, si nauis venerit ex Asia, præsumitur impulsiua auctoritate Glossæ in l.1. in prin in verbo sequtum ff. de donat. Ex qua Glossa Imola ibi notat, quod conditio adiecta donationi, quæ non respicit commodum, vel affectionem donantis, sed quandam facti contingentiam, non facit quominus donatio dicatur esse propria num. 55 limitat, quod supra dixerat, de caussa respiciente commodum accipientis, vt habeatur pro impulsiua primo nisi talis caussa respiciens commodum ipsius recipientis, necessaria requiratur, quia tunc semper caussa finalis præsumitur ad cuiuscunq; commodum respiciat; secundo modo nisi sit fauor dotis, aut alterius piæ caussæ & fauorabilius, quia tunc semper erit accipienda pro finali. Nã & alias semper in omnia materia fauore pię caussæ, præsumitur caussa finalis 3. Procedit, nisi commodum reipublicæ sit coniunctum cum commodo accipientis, vt si donem mulieri, vt nubat, interest enim reipublicæ mulierem esse dotatam, vel ne sit indotata, vel etiam, si alicui donem, vt domum reficiat, nam reipublicæ etiam interest domos refici, ne vrbes ruinis deformentur, his enim, & similibus casibus caussa præsumitur finalis, & repeti potest, quod ob eam caussam datum est si caussa non impleatur numer.60. colligit etiam ex dictis, quod ex dispositione conditionali præsumitur caussa finalis, quia conditio formam inducit, & solemnitatem non leuem, ideo illa est de substantia probationis, & debet seruari in specifica forma num.61. num.autem 62.deducit præterea ex dictis, quod, cum lex, vel dispositio est generalior ratione, vel caussa, ea caussa est impulsiua numer.63. conciliat quandam contradictionum resultatem ex dictis hic & alibi numer.64. habet, quod caussa, quæ sumitur ex proemio, siue præfatione præsumitur finalis & num.65. quod ex proemio maxime colligitur mens, & voluntas disponentis num 66 Ex præfatione præsumi caussam finalem intelligit. non ex natura præfationis, sed ex natura caussæ expressæ in præfatione, si enim in præfatione exprimeretur caussa, quæ sine dubio sua ipsius natura esset impulsiua, nec fieret, nec pręsumeretur finalis simpliciter ergo verum est caussam sumptam ex præfatione finalem præsumi, nisi natura ipsius caussæ repugnet numer. 67. Ratio naturalis etiam non expressa in lege, vel in alia dispositione facit præsumi caussam esse finalem, & text. in leg.Cum ratio, in princip. ff. de boni. damnat. habet naturalem rationem esse quandam legem tacitam, &, quæ sunt naturali ratione subnixa, debent intacta, & illibata perpetuo custodiri, & ideo ad naturalem rationem est recurrendum, quæ optimus est legis clipeus ex Baldo in leg. prima §. in primo ibi naturali ratione subnixa Codic. de caducat. tollend. lex imitatur naturam, quantum potest, & quod apparet per rerum naturam, non indiget probatione, & naturalis ratio sufficit sine lege numero 73. & numero 74. Naturale, & rationabile dictum sine lege, ita debet mouere iudicem, vt ipsa lex. Et quærere legem, vel rationem vbi naturaliter sentimus, nihil est aliud, quam infirmitas mentis, vel intellectus numero 76. Ratio naturalis est, potentissima statutorum interpretatio. Ratio naturalis est certa ratio, & in dubio habetur pro lege scripta numero 78. Cum deficit ius scriptum debemus recurrere ad rationem naturalem: Possumus argumentari à ratione naturali absque allegatione iurium numero 79. Gerundium facit semper præsumi caussam finalem numero 80. Gerundium importat necessitatem numer. 82. Dictio, quia denotat caussam finalem. Imola contrarium tenuit, videlicet, quod caussa expressa per dictionem, quia, tam in contractibus, quam in legatis non præsumitur finalis, nisi fuerit obligatoria, vel accessoria caussæ obligationis, vel nisi ex ea speretur lucrum, vel euitatio damni, sed tu hic vide omnino Bartolum in leg. demonstratio §. quod autem columa secunda in secunda quæstione fere per totam. ff. de condit. & demonstrat. numero 83. Proferendo propriam sententiam dicit illam dictionem, quia, significare caussam propriam, & sic finalem, quia nulla dictio est magis finalis,

quam ista : Nisi tamen natura, siue subiecta mate-
ria, aut aliud quidpiam aliter suaderent, semper
enim naturam negotij, siue subiectam materiam in-
spicere debeamus numer. 84. Quia est dictio red-
dens caussam, & secundum Baldum quando ponitur à
lege, præsumitur finalis, quando vero ab homine, aut
est necessaria. vt ratio, quæ redditur à teste, & tunc pre-
sumitur finalis, aut est voluntaria, & præsumitur impul-
siua n.85. In gratijs & priuilegijs in dubio omnis caussa
præsumitur impulsiua potius quam finalis n.86. Veluti
regulã ponit Socinus cons.159.col.6.lib.2. quod caussa,
quæ cohæret dispositioni, & quę inspecta iuris disposi-
tione inducit, & arctat ad ita disponẽdum, dicitur fina-
lis n 87. Caussa impulsiua operatur, vt promissio nõ di-
catur omnino nuda, & sine caussa Bald. in l. generaliter
col.3. vers.4. quæro C. de non numerata pecunia n.88.
Illud etiam operatur non contemnendum, quod præ-
stat faciliorem caussam dispensandi, vt ex Cap. Magnę
& Panor. ibi de voto, & idem voluerunt Antonius in
Cap. ex parte tua de Conuers. Coniugi, quod maxime
notandum est per ea, quæ dicuntur, & notãtur in Cap.
Circa de cons. & affinit.

10 Notandum† vlt. quod licet quod alios effectus gra-
uissima sit controuersia, & valde inter se discrepẽt Do-
ctores, vt visũ est, quæ dicatur caussa impulsiua. & quæ
finalis, at quoad inducendam subreptionem in rescri-
ptis, gratiæ, vel iustitiæ caussa finalis ea dicitur, qua non
existente Princeps gratiam non concessisset, vel qua
expressa denegasset, quod petitur. Impulsiua est, quæ
falso expressa Principẽ mouet ad facilius cõcedendũ,
& si vera est & tacetur, quæ si non taceretur moueret
ad difficilius cõcedendũ, at re vera in vtroq; casu gra-
tia concederetur ita Couar. lib.1. var. cap.20. nu.5. &
caussam finalẽ in rescriptis esse illam, qua non existen-
te Princeps non concederet, & impulsiuam, quando
concederet, sed non tam facile. Abbas in Cap. postu-
lasti num.1. not.4. Alex. & alij apud Sanchez de matr.
lib.8. disp.21. num.8. similiter dicitur caussa finalis ea,
sine qua non concederetur priuilegium, seu gratia eo
modo, quo concessa sunt, sed eidem concessioni quæ-
dam moderamina adhibita fuissent, ita quod vere pos-
sit dici caussa, sine qua non concederetur gratia, si qui-
dem non concederetur eo modo, quo concessa est;
ita docet allegatis Bald & Aymone Barbosa l.1. §.1.
nu.81. ff. solut. matr.

11 Hunc † descendendo ad solutionem primæ diffi-
cultatis, quæ est. An expressio facta, quod impetrans
beneficium sit solus de familia, & quid sit dignitas,
cum neutrum verum sit, vitiet dispositionem; Dico
hic duo consideranda esse 1. An ista talia sint, vel cen-
senda sint caussa finalis, vel impulsiua 2. An talis ex-
pressio noceat, quia in iure aliquid circa hoc sit dispo-
situm.

12 Aduerte † subreptionem non dari in ordinario, sed
tantum procedere in Papa, & Legato, ordinarius enim
dicitur prouidere motu proprio, & Ecclesijs, non per-
sonis, & ita prouisio ordinarij nõ potest impugnari de
surreptione Clem.2. de off. ordin. & ibi Cardin. ad fin.
Abbas in Cap. cum nostris nu.19. de concess. præben.
& alij apud Garziam de Benef. par.8. cap.3. nu.3. quod
etiam procedit non solum in gratia beneficiali, sed etiã
in qualibet alia ordinarij, quæ nõ vitiãtur surreptione,
vt apparet ex traditis ab Emanuel Sà verb Gratia n.22.
13 Ex quo infertur, quod† quælibet licentia ab ordinario
per surreptionem seu deceptionem obtenta erit vali-
14 da, quamuis illam obtinens peccet decipiendo. †Item
eum, qui cum, re vera habet sufficiens patrimonium
arbitrio prudentum, tamen ad satisfaciendum Episco-
po, qui plus petebat, probauit habere maius, non posse
dici ordinatum sine licentia Episcopi, & propterea su-
spensionem incurrisse, licet enim fuerit ordinatus cum
falsa informatione maioris patrimonij, tamen fuit or-
15 dinatus cum licentia Episcopi, & eodem modo † qui
ob fictum patrimonium sic ordinatur, non incurrit su-
spensionem latam contra eos, qui absq; licentia, & re-
uerendis proprijs Episcopi initiantur apud Garziam 6.
16 par. cap.3. num.8. & 9. † Infertur præterea, quod ex-
communicatus, si obtineat absolutionem ab ordina-
rio, vel alio inferiori, extortam ex falsa caussa, vt quia
dixerit, se parti satisfecisse, vel alio mendacio, est vali-
de absolutus, si tamẽ expressit falsam caussam excom-
municationis, quod videlicet, cum ob vnam caussam
sit excommunicatus, expresserit aliam, non erit abso-
17 lutus, † falsi ergo expressio in hoc casu non vitiat gra-
tiam, si versetur circa impetrationem absolutionis, vi-
tiat actum circa caussam excommunicationis ibidem
18 num.10.11.12. † Quod si absolutio impetretur à Papa
quocunq; mendacio expresso, non valet num.15. ita
ipse.

Posito ergo, quod gratia sit à Papa videndum, an
expressio dictorum reddat eam inualidam, vt dico hãc
expressionem non esse caussam finalem concessionis,
non enim ex eo, quod ista exprimuntur, cõceditur be-
neficium, & si non exprimerentur non concederetur,
sed adhuc siue expressis, siue non expressis, concede-
19 retur est igitur caussa impulsiua, sed dices † fortasse ex-
pressionem factam, quod sit solus de familia esse caus-
sam finalem, quia cum beneficium sit conferendũ vni
de familia, & iste supponatur solus necessario illi est
conferendum, quæ ratio potuit esse finalis caussa, qua
motus Papa beneficiũ illi contulit ergo expressio istius
qualitatis vitiat rescriptum. Respondeo non ex hoc in-
ferri gratiam & beneficium non fuisse conferendum,
nisi ista qualitas fuisset expressa, licet enim necessario
illi beneficium sit conferendum, quia supposito, quod
exprimitur esse solũ alteri non possit conferri, potuisset
tamen conferri eodẽ modo etiãsi tantũ expressisset se
esse vnum de familia, quod si cõstaret Summum Pon-
tificem non illi esse collaturum si sciuisset non esse vni-
cum vtiq; eo casu aliter esset dicendum, sed hoc non
debet præsumi, quia solent huiusmodi beneficia con-
cedi dũmodo sint de familia nulla habita ratione sin-
gularitatis. Remanet ergo, quod sit caussa impulsiua,
& certe satis vehemens, quia cognito quod impetrans
sit solus valde facilem se exhibebit Pontifex ad con-
ferendum, & nunc intrat solemnis illa disputatio an
causa impulsiua nisi verificetur vitiet concessio-
nem pro qua vide Garziam de beneficijs par.6. cap.2.
à num.161. ad 197. & sequent. & Sanchez de matrim.
lib.8. disp.21.

20 Dico † solam expressionem causæ finalis vitiare
gratiam, non autem falsam expressionem causæ im-
pulsiuæ, hanc sequitur Sanchez loco citato & auctores
ab eo relati & probatur ab eodem; valet donatio facta
ex causa impulsiua falsa, vt ipse num.33. habet ergo &
collatio beneficij, cum in vtroq; casu requiratur eadem
libertas, imo maior in donatione, beneficia enim sunt
necessario alicui conferenda, non autem donatio fa-
cienda.

21 Neq; obstat, quod in rescriptis adsit clausula, † si
preces veritate nitantur, quia ista est intelligenda in
substantialibus, idest in ijs, ex quibus gratia pendet,
22 ita vt alias non concederetur. † Addit tamen ex Co-
uarru. intelligendam hanc sententiam, quando causa
impulsiua talis esset, vt, si Principi vere significaretur
eodem modo gratiam concederet, quo concessit, se-
cus autem si non eodem modo, sed quibusdam adhi-
bitis moderationibus, quia tunc non esset verum Prin-
cipem eodem modo causa impulsiua explicata gratiã
concessurũ, quo casu illa causa esset finalis. vt optime
23 probat idem Sanchez n.8. † Addo præterea nisi qua-
litas dignitatis expressa in casu nostro esset per modũ
taxationis, quia tunc vitiaretur gratia ex Cap. cum non
de sacerdotali de præben. in 6. & ex cap. suscepium de
rescript. quarum decisionum alia ratio commodior as-
signari nequit, nisi designationem illam minoris va-
loris ac modi vacandi esse adiectam gratia taxatio-
nis, quod si esset adiecta per modum demonstra-
tionis sustineretur leg. falsa ff. de condit. &
24 demonstratione & Capit. Tua de spons. †

Ratio

24 † Ratio autem diuersitatis est, quia, quando qualitas
adijcitur caussa demonstrationis, restringit quidem
gratiam, sed re vera est animus conferendæ rei, vt est
in se, quamuis falsa eius qualitas demōstretur; At, quā-
do caussa taxationis; limitatur gratia ad rem qualitate
illa affectam, quare, si illa non afficiatur, deficit gratia
defectu voluntatis concedentis. Gratia enim non po-
test trahi ad beneficium ea qualitate destitutum licet
à Pontifice facilius concessum foret. Vide Doctores
apud eundem. Sanchez nu. 36.
25 Sed hic † remanet vlterius inquirendum, quando
qualitas censeatur apposita caussa demonstrationis,
vel taxationis. Pro responsione multi multa dicunt, &
varias regulas tradunt mihi placet illa, quam assignat
Berous cap. super litteris nu. 58. de rescript. & approbat
Sanchez loco cit. nu. 36. videlicet, quod quando adij-
citur in eadem oratione non semper apponitur caussa
taxationis, sed quando præcessit generalis, vel indefi-
nita dispositio de dando aut faciendo aliquid, & adij-
citur locus seu materia super qua executio fieri debet;
secus si quid adijciatur, tamquā qualitas rei, quia etiam
26 in eadem oratione diceretur fieri demūstratiue. † Pro
intelligentia autem nota contractus, legata, Impetra-
tiones Beneficiorū, dispensationes &c. solere exprimi
sub diuersis verborum cōceptionibus, vt in legato ali-
quando dicitur relinquo centū Titio, quæ soluet meus
hæres ex redditibus mei fundi suburbani, aliquādo au-
tem exprimitur totum vnica tantum oratione. Vt lego
27 Titio centum, quæ sunt in area. † Felinus in cap. super
litteris nu. 4. de rescriptis hanc tradit regulam, quod
aliquid censeatur opponi caussa demōstrationis, quā-
do sub diuersis verborum conceptionibus exprimitur,
Taxationis autem gratia, quando sub vna verborum
conceptione; & ideò in legatis, si præcedat dispositio
testatoris significans, quid solui debeat, vt relinquo
centum Titio, deinde subnectatur, vnde præstatio fa-
cienda sit, vt v. g. ista autem centum soluat meus hæres
ex meo fundo suburbano, cum duæ sint orationes, as-
serit, poni demonstratiue; demonstrat enim vnde
facilius solui possit, & ita quamuis demonstratio defi-
ciat legatum debetur. Si vero legatum sub vna tantū
oratione fiat; & eadem oratione exprimatur, quid, &
quomodo solui debeat, vt lego centū, quę sunt in arca;
tunc vult stare taxatiue, & perire legatum, si taxatio
non verificetur v. g. si centum non sunt in arca.
28 † Hoc tamen nō admittit Berous, sed late impugnat
tam in legatis, quam in dispensationibus &c. & vult,
quod non sēper ac aliquid adijcitur in eadem oratio-
ne, apponatur taxatiue; quia, si quid apponitur tamquā
qualitas rei staret demonstratiue etiam in eadem ora-
tione, vult autem stare taxatiue, quando præcedit ge-
neralis, & indefinita dispositio de dando aut faciendo
aliquid, & postea adijcitur locus seu materia, super
qua executio fieri debet, nisi tamē etiam hoc addatur
29 tamquam qualitas rei. Addit præterea Berous † ibidē
dicendum esse stare demonstratiue, id quod expressū
est, quādo requiritur ad certitudinem, & valorē actus,
demonstratio, & non est alia; tunc enim præsumptio
valoris actus, quæ semper capienda est, l. quoties ff. de
rebus dubi; efficiet, vt in eo dubio stet demonstratiue.
30 † Ad secundam partē istius difficultatis, an scilicet
noceat aliquid, quod de iure sit considerandū Respō-
deo hanc considerationem maxime habere locum in
taciturnitate veri, quia cum multa sint de iure expri-
menda, quæ late recenset Menochius de Arbitr. lib. 2.
cent. 3. cas. 201. ideò si reticeantur, oritur disputatio, an
impetratio sit valida, pro qua vide Sanchez & Gar-
ziam locis citatis. quod attinet ad rem nostram.
Noto duplicis esse generis qualitates, quæ cognitæ à
principe ipsum omninò auertere possunt à concessio-
31 ne. † Quædam enim sunt extrinsecę, quædam intrin-
secæ. Extrinsecæ non sunt necessario explicandę neq.
earum taciturnitas reddit gratiā subreptitiā, quāuis illis
expressis Princeps non concederet. Istæ enim nō solū
non possunt dici caussæ finales, sed neq. impulsiuæ, nō
enim sunt attinentes ad id, quod de iure est opus in
32 gratia, vel dispensatione, vt v. g. † Si quis magnis cri-
minibus irretitus, quæ tamen non impedirēt benefici
collationem, ijs tacitis obtineat beneficium, quod illis
33 expressis non obtineret. † Vel si quis obtineat benefi-
cium, quod nō obtineret, si exprimeret cōcedenti, v. g.
alium esse suum valde familiarem, qui illud expostula-
turus est, hæc enim, & similia non veniunt in conside-
34 rationem, quia nihil illis cum beneficio; † sicuti etiam
eodem modo donationes gratuitæ, & eleemosinæ nō
vitiantur ignorātia qualitatis extrinsecæ, vt quod pau-
per sit nequissimus, & quod eleemosinam sit pessime
35 impensurus, non ideò tollitur, quin sit valida. † est ergo
intelligendum, quod tradūt Doctores, corruere gratiā
tacita veritate, qua cognita princeps non concessisset,
esse verum, quando tacentur illa ex quibus expressis,
Principē remoueri à concessione, esset conforme iuri,
& Princeps procederet ex caussa iusta, ac debita, secus
autem, quādo procederet ex affectu, aut alia caussa nō
36 considerabili, ad dispensationē, vel Gratiā † Alię autē
sunt qualitates intrinsecæ, quę nimirū pertinent ad id,
circa quod Gratia est obtinēda, & has qualitates esse,
vel non esse necessario exprimēdas pendet ex cogni-
tione, an pertineant ad caussam finalem, vel impulsi-
uam. Si enim pertinent ad caussam finalem sunt expri-
mendæ, secus autem si ad impulsiuam, vt ex traditis.
37 Quod † si petas, vnde dignosci possit, qualitates cō-
ducere ad dispensationē, vel Gratiā, & eius esse gene-
ris, vt eis expressis princeps illā non esset concessurus.
Respondeo quod quando nō constat neq. ex iure, nec
ex stylo curiæ, nec ex principis consuetudine, relinqui
iudicandū arbitrio prudentis viri, tradunt Abbas, & alij
apud Sanchez l. c. n. 19. Quando autē attentis omnibus
circūstantijs adhuc remanet dubiū, an caussa expressa
falso, vel tacita sit finalis, idest talis, vt sine illa Gratia
non fuisset concessa, vel impulsiua tantū, idest sine qua
adhuc Gratia fuisset quidem cōcessa, sed non tam fa-
cile, maxime controuertitur. Quibusdam asserentibus
præsumi finalē. alijs impulsiuā. Sanch l. c. nu. 20. asserit
verius esse non præsumi finalē, sed impulsiuā, ac proin-
de esse præsumēdum, quod etiā sine illa Princeps gra-
tiam vere fuisset concessurus, ac proinde quod sit vali-
38 da. † Quia valori actus iura maxime fauent, & in du-
bio eum præsumunt cap. Abbate de verb. signif. & l.
quoties ff. de reb. dub.
39 Ad † secundam quæstionē principalē, Cui incūbat
onus probandi. An impetranti se esse vnicū, & benefi-
cium esse dignitatē, an opponenti: videtur responden-
40 dum incumbere impetranti. † P. quia agēti, & aliquid
deducendi incūbit onus probandi l. actor quod ascēdit
ff. de probatio, & videtur regula cōmuniter recepta, &
41 trita † quod narrata semper sūt per impetrantē iustifi-
canda Io. And. & Gemin in cap. 1. de litis contest. in 6.
42 2. † Non sufficit probare aliqua ex deductis in suppli-
catione iuxta text. in cap. Olim ad fin. de rescript. sed
debent probari omnia deducta per copulatiuam, quia
omnia debent adimpleri l. Is qui ducenta §. vnum ff.
de reb. dub. & l. Si hæredi plures ff. de condit. & de-
monstr. & per doctrinam speculat. in tit. de Exceptio-
43 nibus §. Nunc videndū. Vbi habetur, † quod, quando
opponitur falsitas, vel mendacium in rescripto, onus
probandi, quod illud, quod opponitur, non sit falsitas,
vel mendaciū, incūbit impetranti, non autē excipienti
44 contra rescriptū gratiosū. 3. † licet ante litis contesta-
tionem excipiens teneatur summarie docere de exce-
ptione mendaciorum contra rescriptum, attamen lite
contestata; qui impetrauit tenetur plenarie docere de
veritate precum, & eorū, quę sūt expressa, quia hęc est
caussa suæ intentionis Bart. in l. præscriptione C. quæ
45 contra ius vel vtilit. publi. 4. † Ista negatiua, quod non
sit vnicus, est improbabilis & cap. Bonæ el primo elect.
& cap. Quoniā contra falsum de probat. decernitur ad
improbabile non esse obligandum obijcientem.
46 Sed in contrarium videntur esse primo † quod ex-
cipiens contra rescriptū, quod sit impetratū per men-

47 dacium, asserit dolum, † sint quo falsitas non 'potest
committi l. 1. in prin. ff. ad l. Cornel. de falsar. ideo ex-
cipiens probare debet l. quoties §. qui dolo ff. de pro-
bat. & cap. 2. de renunc. in 6. 2. de hoc est casus in l. si
quando G. de dilationib. & 3. quæst. 3. Cap. Induciæ §. ei
autem, illis verbis. Illi vero, qui in iudicium vocatur,
danda est dilatio ad probandum per eum mendacia.
48 3. Videtur clarũ de mente litteræ l. etsi legib. §. † & si
nimia mẽtientis inueniatur improbitas. C. si cõtra ius
vel vtilit. publ. quæ pariter videtur canonizata 25. qu. 2.
Cap. Dicent 9. præscriptione mendaciorum opposita
49 4. † Allegant aliquid, per quod vires rescripti gratiosi
eneruentur, incumbit onus probandi. Glos. notab.
in Clem. fin. de rescript. & facit text. in Cap. constitu-
tus item de rescript. Cum ergo per obiectionem falsi-
tatis eneruentur vires rescripti l. præscriptione C. si cõ-
tra ius &c. dicendum, quod excipienti incumbat onus
50 probandi. † Pro resolutione Butrius in repetit. Cap. su-
per litteras, de rescript. asserit onus probandi incumbe-
re excipienti, quotiescunq; qualitas expressa talis est,
quæ non vitiet rescriptum, neq; concernat, vel perti-
neat ad negotium, de quo agitur. idem videtur sentire
Cynus in l. præscriptione C. si contra ius, vel vtil. publ.
& quod rescriptum non vitiatur, quando exprimitur
aliqua caussa, vel qualitas, qua etiam non expressa cõ-
cessisset, tradunt Innocent. Cap. ex parte el 1. de priui-
leg. & ibi Butr. Abbas arg. Cap. super litteris de rescript.
quam theoricã refert, & sequitur Archidiaco, & Baldo.
51 † Abbas in Cap. dudum num 5. de præscrip. docet,
impetrantem non teneri probare omnia contenta in
rescripto, etiam si videantur expressa in forma condi-
tionis, si pro illis habeat fundatam intentionẽ in iuris
præsumptione, sed onus probandi reijcit in negantẽ, vt
simpliciter probatur dicto Cap. dudũ, & ita notat limi-
tãdo Io. Andr. in c. 1. de litis cõtest. in 6. Pro intelligẽtia
autẽ istius dicti Abbatis notanda sunt, quæ tradit ibidẽ.
52 Duplex † est idoneitas intrinseca, & extrinseca: in-
trinsecam appellat illam, cum qua homo nascitur, vt
quod sit castus sobrius &c. & ista præsumitur, maxime
post Baptismum, extrinsecam autem vocat illam, quã
supponimus acquisitam. Vt quod aliquis sciat legare,
cantare, quod sit Doctor, ordinatus &c. Idoneitas in-
trinseca præsupponitur, cum enim homo cum illa na-
scatur, debet probari illam amisisse. Extrinseca autem,
vel quis se opponit, & non supponitur. vt si opponatur
alicui defectus scientiæ, subijcitur examini, vt est text.
& Glos. in Cap. si forte de elect. in 6 Item si obijciatur
in ætate probatur Cap. super inordinata de præbend:
sed qui se opponit, ipse tenetur probare, vt cap. 1. & cap.
vt circa de elect. in 6. & rationem assignat, quia exci-
piens excipiendo fit actor. l. 1. ff. de exerc. vel nemo se
opponit, & tunc, qui debet prouidere, vel confirmare,
tenetur de omnibus inquirere, etiam de ijs, quæ præsu-
muntur de idoneitate intrinseca, vt in Cap. cum dile-
ctus & Cap. cum nobis de elect. quæ inquisitio debet
fieri, etsi non præcedat infamia, quia, non agitur ad pę-
nam, vt notatur in præalleg iurib. & not. Innocẽt. & c.
1. dict. postulat. Prælat. Quæ dicta intelliguntur de op-
positionibus facti contra personam de oppositioni-
bus autem contra rescriptum Ioan. Andreas in dict.
capit. 1. de lit. contest. in 6. vult, quod in expressis in-
cumbat onus probandi impetranti, qui debet probare,
quæ expressit in supplici libello in tacitis autem, appo-
nenti, quia excipiẽdo fit actor. De veritate istius ,ppo-
sitionis, quod negatiua sit improbabilis Glossa remittit
ad notata in Cap. Bonæ de elect. Et Abbas in dict. Cap.
dudum putat falsum, quod negatiua transferat onus
probãdi in aduersarium, in cuius persona resoluitur in
affirmatiuã, & vult, quod, qui fundat se in negatiua illã
teneatur probare ex c. 1. de cõfess. in 6. & not. Io And.
in reg. sine poss. de reg. iur. in 6. & si est mera negatiua
poterit facere positiones, vt in d. c. 1. de confess.
53 † Garzias de beneficijs parte 6. cap. 1. num. 1. consi-
derat duo genera exequtorum litterarum Apostolica-
rum super Beneficijs vacantibus, quorum alij dantur
pro exequtione litterarũ in forma gratiosa, idest quan-
do collatio fit à Papa. & alteri non committitur faciẽ-
da ad inducendum, seu immittendum prouisum in
possessionem beneficij, &c. quæ litteræ expeditæ in for-
ma gratiosa habent cordas sericas rubri, & crocei co-
loris, & istis exequtoribus datur alia Bulla separata, &
distincta sub eadem data, quæ dicitur exequtoria, &
habet cordes canapi, nisi fiat expeditio per cameram,
quia tunc possunt poni gratiosa, & exequtoria simul in
vna Bulla. Alij exequtores dantur pro exequtione litte-
rarum in forma dignum, idest, quã do collatio, seu pro-
uisio nõ fit à Papa, sed remittitur facienda præuio exa-
mine, & litteræ istæ dicuntur etiam mandatum proui-
sionis, seu de prouidendo, quia prouisus non fuit Ro-
mæ examinatus, nec fuit missa approbatio ordina-
rij, & tunc expediuntur duæ Bullæ, & ambæ cum cor-
dis canapi, quorum formulam ponit Paris. de resignat.
Benef. lib. 8. quæst. 7. sub nu. 187.
54 † Exequtores litteraum in forma gratiosa ex eodem
Garzia loco cit. num. 127. non tenentur aliquid verifi-
care pro facienda exequtione, quia ad capiẽdam pos-
sessionem probatio non requiritur, quam ex Parisio di-
cit esse communem, & receptam sententiam, & stylo
obseruatam, & dicit aliter esse seruandum in dispensa-
tionibus propter clausulam, vt de veritate precum se
informent, quæ non apponitur in litteris exequtorijs in
forma gratiosa, de qua tamen clausula vide Sanchez
de matr. lib. 8. disp. 31. nu. 15. quod Garzias limitat pro-
cedere, nisi alius sit in possessione beneficij, quia tunc
debet citari, vel alias comparere legitimus contradi-
ctor, & tunc exequtor tenetur assumere partes iudicis,
& impetrans verificare suam gratiam, & narrata in ea,
maxime parte opponente, quia tunc subintelligitur
clausula, si preces veritati nitãtur, exceptis ijs, quæ iure
præsumuntur. Vide Doctores apud eundem Garziam
num. 109 & nu. 161. asserit impetrantem teneri iustifi-
care in sua gratia exposita, quæ mouerunt Papã ad cõ-
cedendum, vel ad facilius concedendum etiamsi non
negentur, & parte non opponente, quia narrata sunt
pars suæ gratiæ. Pro hac sua sententia refert Doctores,
& decisiones & num. 163. respondens difficultati, sibi
ipsi obiectæ nu. 162. dicit, quod impetrans parte non
opponente, non tenetur verificare, nisi ea, quorum fal-
sitas vitiat gratiam, quia alias impetrans esset inhabilis,
(vt clericatum expressum, vel dispensationem) vel, quia
sint fundamentum gratiæ, vt reseruationem, vel deuo-
lutionem narratam, vel quia gratia facta fuit sub condi-
tione, vt in pensione dummodo remaneant centum
pro rectore, seu dummodo dimidiam non excedant.
Vel quia alias Papa non concessisset omnino, & etiam
ea, quorum expressio mouit Papam ad facilius conce-
dendum licet alias concessisset, vt Doctoratum Baca-
laureatum, vel familiaritatem. Parte vero opponente
tenetur verificare omnia narrata, idest non solum di-
cta, sed etiam valorem Beneficij, & obtentorum nar-
ratum, quem non tenetur probare, nisi opponatur seu
negetur, & qualitatem beneficij narratam, vt quod nõ
requirat residẽtiam, diœcesim suam, seu ciuitatem nar-
ratam tenetur probare, si opponatur, alius non, vide ip-
sum. Exequtor vero litterarum in forma dignum, seu in
forma commissaria tam prima, quam secunda datus in
casu negligentiæ, nõ tenetur verificare, nisi illud, quod
à Papa mãdatur verificari, & si Gratia est per resigna-
tionem alicuius in sacris constituti, quod aliunde ha-
beat, vnde commode viuere possit, hæc enim est for-
ma commissionis. Disperationi tuæ per Apostolica scri
pta mandamus, quatenus, si tibi constiterit, quod dictus
N. resignans aliunde habeat, vnde commode viuere
possit, vt prædicitur, ac per diligentem examinationem
præfatum. A. ad hoc idoneum esse repereris, super quo
tuam conscientiam oneramus, beneficium prædictum
eidẽ A. auctoritate nostra cõferas, & assignes, quomo-
do autem debeant ista verificari, & præcipue quomo-
do in Parochialibus, & quid debeant referre examina-
tores vide eundem Garziam n. 131. ad finem. §. 2.

55 Ex

56 Ex doctrina Sanch. colliges † An gratia impetrata,
ſed errato nomine illius, cui impetratur, ſit ſubreptitia,
& dicendum nõ vitiati tali errore, probat ipſe dict. lib.
8. diſp. 21. n. 37. Quia error nominis proprij non vitiat
reſcriptum, quando conſtat de corpore arg. l. ſi quis in
fundo ff. de leg. 1. ſi quis in fundo vocabulo errauerit,
& Cornelianum pro Sempromano nominauerit, de-
betur Sempronianus, & melius inſtit. delegat. § ſi quis
in nomine ibi, ſi quidẽ in noĩe, prænomine, cognomine
agnomine legatarij teſtator errauerit, ſi de perſona cõ-
57 ſtet, nihilominus valet legatum. Quod ſi dices, † Gra-
tiam eſſe intelligendam, & priuilegium iuxta verba in
ſupplicatione poſita vt optime Iaſon l. Gallus in 1. lect.
§ idem credendum numer. 10. ff de lib. & poſthu. Loa-
rez matrim. Reges Angliæ dub. 5. nu. 2. Gutierez lib. 3.
pract. quæſt. 18. n. 42. Matien lib. 5. recopilat. tit. 2. l. 1.
Gloſ. 2. n. 5. Reſpondetur, id eſſe verum de ſubſtantia-
libus expoſitis in ſupplicatione. Ita Hoſtien Ant. Batt.
58 Felin. apud eũdẽ Sanch n. 37. ſi & obijcias Cap. † ſigni-
ficãte de reſcript vbi deciditur reſcriptũ eſſe ſubreptitiũ
ex eo quod fecit petitum pro S. Remenſis diæceſis,
& conſtitit eſſe Leodinenſis Reſp. id eſſe, quia ex nul-
lo adiecto poterat conſtare de perſona contra quam
impetratum erat reſcriptum, quod, ſi de iſta conſtare
potuiſſet, non obſtante errore in diæceſi reſcriptum
adhuc valuiſſet.
59 2. † Quid dicendum, & eſt maior difficultas, ſi con-
cedens gratiam noret perſonam pro, qua petitur gratia
& erret in nomine veri petenis, & reſpondet adhuc
valere quando tamen non conſtaret ex alijs circũſtan-
tijs concedentem habuiſſe rationem talis perſonæ, ſed
conſtat eodem modo conceſſurum cuicunq; petenti:
quæ ratio eſt valde notanda, vtpote ad multa deſeruiẽs,
vt in petitione facultatis abſoluendi a reſeruatis, impe-
60 trantium &c. † Quotieſcunq; enim idem, quod tali
nomine expreſſo eſſet cõceſſurus gratiam faciens cui-
cunq; alteri idem petenti, niſi conſtet concedentem
ſpecialiter habuiſſe rationem illius perſonæ, error no-
minis non vitiat gratiam, ſed ſufficit conſtare de ſub-
61 ſtantialibus & ratio eſt. † Quia in omnibus ſpectanti-
bus ad ſuum officium, Princeps attendit merita iuſtæ
cauſæ propoſitæ, & ideo licet erratur in nomine,
dirigit intentionem ad eam perſonam, cui petitur.
Quod fit etiam in omnibus ſacramentis excepto ma-
trimonio.
62 3. † Quid dicendum, quando aliquid proponitur ſub
dubio, cum ſit certum, vt v. g. quis certus eſt ſe emiſiſſe
votum caſtitatis, & petit diſpẽſationem hoc modo, du-
bito emiſiſſe votũ caſtitatis, ideo peto ob animæ meæ
tranquillitatem, mecum diſpenſari Pro reſponſione di-
ſtinguo tres caſus, vel petitur facultas diſpenſandi hoc
modo. Quidam emiſit votum caſtitatis, ideo petit
& cæt. & tunc certum eſt valere, vel hoc alio modo.
Poteſt eſſe, quod N. emiſerit votum caſtitatis, ſi
emiſit peto facultatem &c. & hoc etiam caſu valet
impetratio, quia in vtroq; exprimitur votum certum,
licet enim ſub conditione ſit, an ſit emiſſum ſi tamen
vera erit conditionalis, votum erit certum non dubiũ.
Tertio modo. Dubitat N. ſe emiſiſſe votum caſtitatis,
& ideo pro maiori animæ ſuæ tranquillitate petit ſecũ
diſpenſari, & de hoc eſt difficultas, & videtur dicendũ
ſufficere. Quia pro validitate impetrationis ſufficit ve-
rificari cauſſam impetrationis, vt tradit Sanchez n. 44.
ſed tamen reſoluit, non ſufficere, neq; diſpenſationem
valere, quod & ego puto verum. Aliud eſt enim diſpẽ-
ſare in voto dubio, aliud in certo, & mens Pontificis
non fertur in diſpenſationem voti certi dum proponi-
tur dubium, & in hoc caſu eſt error in ſubſtantia. Et
Gratia intelligitur iuxta verba in ſupplicatione poſita.
63 † Neq. valeret remiſſio debiti veri, facta à creditore,
allegata per debitorem vera paupertate, & falſa dubi-
tatione debiti, cum ſit centum, vt ſi diceret dubito me
debere centum, vt neſcio ſum pauper nec ſoluere va-
leo, condona, ſi debitum ſit certum non valet remiſſio
Sanchez vbi ſupra nu. 40.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur factum.*
2 *In libello exponitur decennalis religioſi habitus delatio, & Papa reſpondet ſolum de quinquennali an reſcriptum iuuet.*
3 *In claris non indigemus coniecturis.*
4 *Summus Pontifex ſemper ſe conformat ſtylo Curiæ.*
5 *Si ſtylus Curiæ prætermittitur litteræ redduntur ſuſpectæ.*
6 *Mens S. Pontificis in reſcriptis eſt maxime conſideranda.*
7 *Reſcripta & priuilegia ſunt intelligẽda iuxta verba in ſupplicatione poſita.*
8 *Reſcripta ſunt intelligenda, vt aliquid operentur, & ad hoc verba etiam ſunt impropriãda potius quam permittere, quod nihil operentur.*
Quomodo ſit explicandum quinquennium de quo Summus Pontifex reſcribit.
9 *Reſcriptum eſt intelligendum de tempore vtili non inutili.*
10 *Breue & reſcriptum S. Pontificis ſemper debet aliquid operari, & indulgentia principis ſemper aliquid de nouo concedere.*
11 *Verba ſunt intelligenda ſecundum materiam de qua agitur etiam contra proprietatem ſermonis.*
12 *Eſt potius præſumendus error in ſcribente quam in conſiderantia, error, vel fraus in S. Pontifice. Iſti enim defectus debent exulare ab illa Sancta ſede.*
13 *Error potius eſt præſumendus in quolibet, quam fraus.*
14 *In dubio Apoſtolici reſcripti recurrendum eſt ad eandem ſedem pro elucidatione.*
15 *Idem dicendum de dubijs priuilegiorum.*
16 *Limitatur in dubio iuris. Noſtrum autem de quo quærimus eſt dubium facti eſt enim dubium an notarius errauerit.*
17 *Quod remedium competat dicto Patri volenti reclamare.*
18 *Ponitur per extenſum decretum Concilij.*
19 *Multæ emanauerunt S. Pontificum conſtitutiones, vel decreta de hac re.*
20 *Prima Conſtitutio Sixti V.*
21 *Secunda Conſtitutio eiuſdem.*
22 *Conſtitutio Gregorij XIII.*
23 *Duo Decreta Clementis VIII. de eadem re.*
24 *Duo alia Vrbani VIII. & ponitur primum quoad rem noſtram.*
25 *Secundum ponitur per extenſum.*
26 *Quoddam Reſponſum Sacræ Congregationis.*
27 *Quæ ſint explicanda & quæ decidenda tam de iure Concilij quam Doctorum ſiue Conſtitutionum S. Pontificum.*
28 *Qua auctoritate agat Epiſcopus audiendo regulares coram ſe reclamãtes virtute Cõcilij ſuper nullitate ſuarum profeſſionum an ordinaria vel delegata.*
29 *Iuriſdictio ordinaria eſt generalis tam quoad cauſſas quam quoad perſonas.*
30 *Delegatus ille eſt, qui alias ex officio ſuo ius non*

 habet,

habet, sed illud acquirit per facultatem sibi concessam, ratione cuius, non subditus fit subditus ratione caussæ commissæ.

31 Concilium solet apponere aliquod verbum significans delegationem quando intendit delegare.

32 Iurisdictio est ordinaria quoties à lege traditur in perpetuum non ad tempus.

33 Iurisdictio data à lege dignitati non personæ in perpetuum est ordinaria.

34 Soluitur quomodo limitatio temporis quinquenij non obstet quominus iurisdictio sit ordinaria in hoc casu.

35 Cum agitur de reditu ad ius commune interpretatio verborum est facienda latissime.

36 De facili res redeunt ad suam naturam.

37 Regulares erant subiectis Episcopis postea fuerunt exempti.

38 In spetie in articulo reclamationem super inualidite professionum.

39 Quotiescunq; conceditur Episcopis, vt procedant cognans &c. tamquam Sedis Apostolicæ delegati non ordinarij sed delegati constituuntur.

40 Nisi addatur particula etiam, quo casu, si talis iurisdictio prius competebat, & ordinaria, & delegata iurisdictione possunt agere,

41 Quaecunq; alia clausula, vt non obstantibus priuilegijs &c. non sit delegata.

42 Facultas data Episcopo non respectu personæ, sed dignitatis nulla addita clausula si concedatur in perpetuum est ordinaria iure quidem spetiali,

43 Ex dictis apparet quid dicendum in casu de quo loquimur,

44 Non consequenter loquuntur, qui asserunt Episcopum esse delegatum, tempus quinquenij esse præfixum ad finiendam iurisdictionem, & isto elapso cæptam tamen caussam prosequi posse, per doctrinam Abbatis.

45 An quinquennium incipiat à die emissæ professionis vel à die scientiæ nullitatis.

46 Aliqui censent à die scientiæ.

47 Particula tantum est taxatiua, affirmat, quod ponit, & negat omnes alios casus præter expressos.

48 Repetitio dictionis in eadem dispositione significat misterium.

49 Tempus præfixum non in odium negligentis sed in fauorem alterius currit etiam ignoranti.

50 Quando tempus præfigitur in odium negligentiæ apponitur aliquod verbum hoc significans.

51 Vsucapio non est inducta ad puniendam negligentiam illius, contra quem præscribitur, sed ad exterminandas lites ideo præscriptio, & vsucapio procedunt aduersus ignorantem & diligentissimũ in procuranda re propria.

52 Præscriptio licet non currat contra habentem impedimentum iuris, denegantis actionem currit contra habentem impedimentum facti, cum beneficio restitutionis.

53 Resoluitur non currere hoc tempus à die professionis emissæ, sed à die scientiæ impedimenti, nullitatis &c.

54 An decretum Cõcilij denegantis audientiam elapso quinquennio fundetur in præsumptione ratificatæ professionis an vero disponat.

55 Vbi id, de quo quæritur habet certam, & manifestam vel probationem, vel decisionem in iure, & nulla est ambiguitas in verbis ibi nullus est locus coniecturis, & cessat omnis quæstio voluntatis.

56 Vbi est aliqua ambiguitas, duplex est via indagandæ veritatis, ex verbis & ex facti ipsis.

57 Ex verbis voluntas colligitur quatenus patitur propria verborum significatio.

Illud credibile est, quod propria verborum significatio demonstrat.

58 Propriam verborum significationem iugiter sequi debemus nisi manifestum sit disponentem aliud sensisse.

59 Verosimile non est, disponentem egisse de illis, quæ improprie tantum continentur sub verbis.

60 Nisi aliud suadeat communis vsus loquendi vel alia coniectura desumpta ex circumstantijs negotij.

Non verba sed mentem sequimur si de illa aliquo modo constet.

61 Ex rebus & factis aliquando sumitur probabilis coniectura.

Facta aliquando non minus quam verba exprimũt mentem, & voluntatem.

Ideo subscribentem scripturam dicimus illam approbare, & quæ in illa continentur, & illum, qui tacet consentire.

62 Cum neq; ex factis neq; ex verbis satis potest deprehendi voluntas disponentis recurritur ad circumstantias personarum locorum, temporis, negotij, antecedentium, & subsequentium.

63 Hæc & similia dicuntur præsumptiones idest præsumptiones, quia ante veras probationes, aliquid sumunt pro vero.

64 Quæ differentia sit inter præsumptionem indicium, coniecturam, signum, Adminiculum, & suspicionem, & explicatur.

65 Quid sit fictio, & quid differat à præsumptione,

66 Titio nunquam conuenit cum veritate aliquando autem conuenis præsumptio.

67 Exemplum fictionis & præsumptionis.

68 Quomodo ex verbis cognoscatur fictio & præsumptio.

69 Triplex est præsumptio hominis iuris, & iuris & de iure, & explicatur.

70 Existente marito grauato ære alieno augmentum dotis in bonis immobilibus fruitur priuilegio dotis, non autem in mobilibus, ob præsumptionem fraudis.

71 Resoluitur concilij dispositionem esse fundatam in præsumptionem ratificatæ professionis.

72 Concilium loquens tantum, quod forum externum, & nullum verbum faciens de foro conscientiæ, de illo tantum est intelligendum leges aliquando obligant tantum in foro fori, non in foro animæ.

73 Pubes vi profitens elapso anno nisi reclamet in clericatu permaneat.

74 Vidua,

74 *Vidua, si velum professionis, quamvis non fuerint, sibi imposuerit, & in Ecclesia inter velatas oblationem obtulerit, velit, nolit, sanctimoniæ habitum vlterius d'bet habere, licet Sacramento firmare velit eo tenore, velamen sibi imposuisse, vt deponere possit.*

75 *Quædam mulier habens vndecim annos inuita fuit tradita viro in matrimonium, & tamen, quia per annum, & dimidium cum illo habitauit, cogitur redire ad ipsum.*

76 *Aliter intellectum hoc decretum esset nimis durum, & disponeret contra leges iure naturali innitentes, & explicatur.*

Cogi manere perpetuo alicubi est contra leges.

Obligari ad perpetuam castitatem inuitum est contra textum cap. Integritas.

77 *An ad præsumendam ratificationem professionis sit expectandus lapsus integri quinquennij, an aliud tempus.*

78 *Per cohabitationem anni, & dimidij præsumitur purgatus metus, quo matrimonium fuit contractum, & inducta ratificatio.*

79 *Inducitur tacita professio, per delationem habitus, & exercitium actuum professorum nulla expectata mora.*

80 *Resoluitur esse expectandum lapsum quinquennij.*

81 *Respondetur primæ rationi in contrarium adductæ num. 78.*

82 *Respondetur secundæ rationi adductæ num. 79.*

83 *Nauarrus asserit cum qui nundum professionem emisit censeri per exercitium actuum professorum velle profiteri, non autem iam professum.*

84 *Ex copula spontanea statim præsumitur ratificatio matrimonij, & quare.*

85 *Semper illa præsumptio capienda est, quæ excludit peccatum.*

86 *Obiectio contra principalem conclusionem.*

87 *Soluitur proposita obiectio notabili fundamento*

88 *ob commune bonũ licet quis non possit cogi vouere potest tamen cogi permanere in monasterio cũ animo profitendi.*

89 *An ordinarius elapso quinquennio possit audire reclamantes in iuditio ordinario.*

90 *Notantur varia genera impedimentorum.*

91 *An impedimenta inducta à Sixto V. sint perpetua.*

92 *Soluitur proposita difficultas, & vendicantur rationes*

93 *Roderiquez ab impugnationibus, quæ possint fieri.*

94 *An receptio ad habitum sit impedimentum si fiat in locu non deputato.*

95 *Resoluitur receptionem ad habitum esse impedimentum.*

96 *Verba posita in dispositione sunt intelligenda, vt iacent.*

97 *Ex proemio legis sumitur interpretatio eiusdem legis.*

98 *Nulla debet agitari quæstio de voluntate Pontificis distincte in vno, & alio casu cum illam satis aperte significant verba Breuis.*

99 *Disputatio non admittitur vbi rei verbis disponentis finita est.*

100 *Religiosus, qui sumpta occasione à dictis decretis reclamando exponit se fuisse receptum in loco non designato nihil de Nouitiatu dicens satisfacit, & impetrans est tutus.*

101 *An hoc impedimentum sit perpetuum.*

102 *Duo sunt impedimenta respectu loci, alterum receptio ad habitum in loco non designato. Alterum parastio nouitiatus item in loco non designato, & vtrumque est perpetuum.*

103 *Intentio legislatoris sumitur à rubrica, & ex ea sumitur validum argumentum.*

104 *A Proemio validum est argumentum generaliter.*

105 *Proemium ostendit caussam finalem, & mentem loquentis.*

106 *Vna via non debet concedi quod alia est denegatum.*

107 *Lex non est ita interpretanda, vt non obtineat suum finem.*

108 *Lex ita est interpretanda, vt dispositio non reddatur elusoria.*

109 *Dictio. Quicumque omnia includit, an nihil excludit.*

110 *Dictio. Nec de sua natura continuat eandem materiam, & stat declaratiue ad præcedentia.*

111 *Ex illa dictione, Nec. censentur repetita antecedentia in sequentibus copulatis per ipsam dictionem. Nec.*

112 *Virtus dictionis. Etiam, est exprimere casum magis dubitabilem, & implicare minus dubitabilem.*

113 *Dictio. Etiamsi, est ampliatiua.*

114 *Proponuntur, & soluuntur aliquæ obiectiones contra nostrum dictum.*

115 *Resoluendo an Episcopus vltra quinquennium possit audire in iuditio ordinario.*

Dicitur Impeditum impedimento perpetuo posse semper reclamare, & via ordinaria semper esse audiendum.

Soluuntur aliquæ obiectiones contra hoc dictum.

Dictio. Quicunque ob suam generalitatem trahitur etiam ad casus improprias.

116 *Laborantes perpetuo imped mento possunt absque alia caussæ cognitione discedere à Religione, nisi scandalum timeatur, quod si scandalum timeatur, possunt patefacto impedimento, & probato coram iudicibus à quibus possunt expelli, etiam petita venia dimitti.*

117 *Impedimenta, quæ irritant professionem toto illo tempore, quo durant non cadunt sub dispositione concilij: ideò semper possunt reclamare, & audiri in iuditio ordinario.*

Soluentur aliqua obiecta.

118 *An, si impedimenta essent intra quinquennium, possit dare audientia.*

119 *Si impedimenta essent intra quinquennium, & fuerunt nota, qui non reclamauit intra id tempus, eo elapso non potest amplius audiri in iuditio ordinario.*

120 *Qui intra quinquennium reclamauit, & caussas deduxit certum est audiri in iuditio ordinario.*

Quod si reclamauit, & caussas non deduxerit de hoc est difficultas.

121 *Clausula, Non aliter, inducit formam Impor tat condi-*

conditionem, conditione autem deficiente idem, est ac si nihil actum esset.

Particula, tunc, importat conditionem, & significat temporis extremitatē est ista particula, tunc, restrictiua dispositionis, ad tempus, & casum expressum, & prohibitiua extensionis ad alium omissum.

De quo tempore significet colligendum est ex verbis antecedentibus.

Respondetur propositæ difficultati, posse videlicet audiri qui reclamauit licet rationes non deduxerit, etiamsi iuridice non fuerit reclamatum.

Protestatio non iuridica prodest.

122 Actus protestantis aperiunt intentionem protestationis.

123 Religiosus qui ex malitia suorum superiorum toto quinquennio non potuit reclamare. Si coram patribus sit protestatus etiam elapso quinquennio auditur in iuditio ordinario.

124 Non valenti non currit tempus: quod licet sit verum solum quando tempus est affixum in odium negligentiæ. Verum est est. Quod iniquitas vnius alteri non debet nocere.

125 Vt decretum Concilij habeat locum quæ requirantur.

Allegans ignorantiam nō admittitur quia aduersus illam est præsumptio iuris, & de iure.

Aduersus præsumptionem iuris, & de iure non admittitur directa sed indirecta probatio idest tollens fundamentum cui nititur præsumptio.

126 Cessante impedimento scienti religiosa, & potenti, at non reclamanti elapso quinquennio, nullum superest remedium nisi beneficium restitutionis in integrum.

127 Hoc beneficium restitutionis est concedendum in casu de quo agimus.

Beneficium restitutionis conceditur aduersus præscriptionem longi temporis iure spetiali, & extraordinario tam maioribus quam minoribus sed diuersimode, vt num. 141.

Aduersus præsumptionem iuris, & de iure admittitur probatio in iuditio extraordinario.

Contra sententiam, quæ transiuit in rem indicatam succuritur ex caussa idest per beneficium restitutionis.

Aduersus tres sententias conformes, pro quibus est præsumptio iuris, & de iure datur beneficium restitutionis, non solum minoribus sed etiam maioribus.

128 Pontifici intruso, licet denegetur audientia, conceditur in integrum restitutio.

Omnis spoliatus est restituendus exceptis casibus in iure expressis.

Licet vrgentissimis verbis lex vtatur, generale tamen illud, quod aduersus præscriptionem decem, vel viginti annorum detur etiam maioribus restitutio ex iusta caussa extenditur à multis ad quadragenariam illis legibus denegatam.

Beneficium restitutionis non censetur ademptum denegata quacunque actione.

Neque per verba generalia denegantia quodcumque remedium, siue verba sint legis siue statuti, nisi de illo fiat mentio expressa.

Neque tollitur, licet prohibitum sit appellari, supplicari, reclamari, recurri, vel alio modo contrauenire.

Imo neque si additum sit, & omne aliud iuris remedium interdici.

Et etiam sit additum. Neque quopiam alio prætextu posse contra veniri.

Neque exclusо omni generali auxilio, & inter remedia spetialiter prohibita, interdicto etiam aliquo iure spetiali competente, & postea addita clausula generali prohibente omnia alia remedia.

Dubitatur an hoc beneficium sit sublatum quando expressis omnibus alijs iuris remedijs, hoc solum superesset, adderetur clausula generalis, quæ nisi hoc excluderet videretur superfluere.

129 In spiritualibus neque minoribus datur restitutio in integrum, intellige non ad dissoluendum, sed datur ad probandum non esse contracta, vel non obligare spiritualia habent quandam diuinam virtutem, qua ita adhærent ossibus, vt non possint auelli.

130 In spiritualibus fortius est subueniendum captis, & deceptis.

131 Non modica est læsio inuitum cogi ad perfectissimum statum religionis.

132 Status religionis requirit summam libertatem, & affectum erga ipsam religionem.

133 Proponitur prima obiectio, quod Concilium intendit imponere finem litibus, & respondetur.

134 2. Præsumptio obligat etiam in conscientia explicatur, & soluitur.

135 3. Quod vna via denegatur altera concederetur, soluitur etiam ista.

136 4. Nemo restituitur nisi læsus. Exponitur non professum lædi, si nolens cogatur permanere in religione.

137 Quod tempus concedatur maiori elapso quinquennio ad allegandam ignorantiam, vt ei detur restitutio.

Refertur sententia Sanchez.

138 Sententia Ferdinandi à Castropalaa.

139 Respondet argumento Sanchez.

140 Casus in quo reputat veram sententiam Sanchez.

141 Beneficium restitutionis diuersimode conceditur maioribus, & minoribus.

Qui sint maiores, & minores.

142 Qui probabiliter ignorat non competerē sibi ius ad rem dicitur iuste impeditus.

Non iuuat ignorantia crassa. neque ignorantia iuris nisi sit valde reconditi; aut ignorans sit miles rusticus &c.

143 Nemo inualide, siue bona fide, siue ex malitia professus tenetur ad vota Paupertatis Castitatis, & obedientiæ ideò neque tenetur illa seruare.

144 In professione duo considerantur.

Traditio, & via, & explicantur.

145 Inualide professus siue bona siue mala fide nullam habet obligationem ratificandi professionem.

146 Explicatur quomodo ille, qui volens vota emisit dicatur cogi, si in religione teneatur permanere.

147 Supe-

147 *Superior, cui constat de veritate nullitatis professionit, si taliter professum etiam elapso quinquennio dimittat non peccat.*

148 *Satisfit cuidam obiectioni contra dictum.*

149 *Religio non potest cogere nulliter professum ad ratificandam professionem, etiamsi tentanerit probare nullitatem, & non potuerit.*

150 *Religiosus nulliter professus, qui nec potest probare nullitatem nec potest fugere, an possit sumere alimenta, promoueri ad ordines, vti priuilegijs religioni concessis, eligere, & eligi.*

Refertur sententia Sanchez.

Subditur quid sentiat Castrapalao.

151 *Inualide professus volens ratificare professionem quomodo se gerere debeat vt habeatur rata.*

Refertur sententia Sanchez.

152 *Vt professio possit ratificari est prius amouendum impedimentum annullans.*

153 *Requiritur nouus consensus tam religionis quam religiosi, siue impedimentum se teneat ex parte religionis tantum siue religiosi tantum siue ex parte vtriusque.*

154 *Valet argumentum à matrimonio carnali ad spirituale.*

155 *Matrimonium carnale, quotiescunque à principio non tenet ob aliquod impedimẽtum, quod postea cesset; vt valeat necesse est omnia denuo poni de integro, quæ sunt de essentia matrimonij.*

156 *Ratificatio actus, nihil est quam nouus actus.*

157 *Neque possunt deseruire actus per prius.*

158 *Actus nullus, quatenus deficiunt substantialia non habet subiectum confirmabile.*

159 *Nihil est tantæ virtutis quod possit eradicare morbum perpetuum.*

160 *Confirmatio non est actus per se subsistens.*

161 *Quod ab initio non subsistit tractu temporis non validatur.*

162 *Factum à non iudice non conualescit licet incipiat esse iudex.*

163 *Ipso iure nullum tractu temporis etiam amoto impedimento nullitatis non potest confirmari: quod militat etiam fauore animæ.*

164 *Ad veram ratificationem professionis, & ad eius validitatem requiritur quod inualide professus ratificaturus sciat nullitatem suæ professionis, qua non cognita nunquam valida erit quæcunque ratificatio.*

165 *Error tollit consensum.*

166 *Votum religionis nullum non cognita nullitate licet sæpius ratificetur, nunquam obligat.*

167 *Quædam adnotatio ad dicta.*

168 *Requiritur etiam in religione cognitio nullitatis.*

169 *Quod tempus requiratur ad præsumendam ratificationem, an quinquennium, vel aliud tempus.*

170 *Respondetur requiri delationem habitus per quinquennium.*

171 *Annali delatione habitus induci tacitam ratificationem, quomodo intelligendum.*

172 *Quomodo requiratur in religione scientia nullitatis, & quomodo in ratificante.*

173 *Ad validitatem ratificationis an sit repetendus annus nouitiatus.*

174 *Si nouitius, vel discessit à religione, vel eiectus fuit licet integrum annum nouitiatus peregerit, debet iterum nouitiatum agere.*

175 *Si nouitius integre, & valide annum peregerit, nec discessit à religione, non tenetur alium annum nouitiatus præmittere.*

176 *Si nouitiatus fuit inualidus siue non integer præmissus dummodo per annum steterit in religione, nec dum tenetur nouitiatum repetere.*

177 *De essentia nouitiatus est posse dimittere illum qui probatur si displicent eius mores.*

178 *Quid agere debeat ratificaturus si opinionem sequatur quod nouitiatus sit repetendus.*

179 *An tacite professus possit frui illis priuilegijs, quibus fruuntur expresse professi. Refertur sententia Sanchez.*

180 *Exponitur quid sentiat Castropalao.*

181 *Per decretum Vrbani VIII. nihil est innouatum quoad reclamationem in ijs quæ pertinent ad Cõcilium. Sed reclamationes persistunt in suo esse ac si tale decretum non emanasset.*

182 *Decretum Vrbani agit tantum de decretis Clementis VIII. auocat ad Sacram Congregationem, caussas nullitatum respectu dictorum decretorum Clementis.*

183 *Non annullat impedimenta; sed adhuc perdurant, eorum cognitionem auocat ad Sacram Congregationem.*

184 *Decretum Vrbani disponit tantum super receptione facta, & super nouitiatu non peracto in locis non designatis. Cæterum reliqua omnia remanent intacta.*

185 *Ex declarationibus Sacræ Congregationis habetur quod elapso quinquennio nemo possit vlterius audiri; At ex alijs habetur quod audiantur, & de facto aliqui sunt auditi.*

187 *Epilogantur omnia dicta in toto responso.*

Exponente eo qui super inualiditate suæ professionis reclamat decennalem habitus delationem, & respondente Summo Pontifice supposita quinquennali quid agendum. Vbi de reclamatione, &c.

LXXXII.

1 FRater † Octauianus ex ordine N. detulit per integrum decennium habitum suæ religionis, numquam tamen toto illo tempore tacite, vel expresse vere professus; postquam solemnem suam professionem inualide emisit, sæpius coram suis superioribus conquestus est, protestans, se nulliter fuisse professum, nec vllo modo velle profiteri, & quia numquã ab illis fuit auditus S P. Vrbano VIII. supplicem libellũ hoc anno 1638. obtulit, in quo clare, & præcise, exposito, quod non solũ per quinquenniũ, sed per decennium integrũ habitum suæ religionis, inualide emissa, & nunquã ratificata, nec per eum ratificẽda professione detulit petijt sibi prouideri de opportuno remedio. Cui respondens S. Pontifex caussam cõmisit Episcopo. N. & Superiori conuentus eiusdẽ fratris Octauiani. Sed non pro decẽnali habitus delatione sed tantũ pro quinquẽnali, licet expresse ꝑ decẽnali supplicauerit. Quo viso Episcopus renuit illã causã cognoscere vtpote ĩ rescripto sibi directo

recto non expreſſa decennali ſed tantum quinquen-
nali habitus delatione dolet frater Octauianus ſe im-
petratis non poſſe gaudere, ideò petit, an poſſit ali-
quo modo dicto reſcripto frui, & quid ſibi in hoc ſit
agendum.

Hæc eſt ſatis ampla materia, quippe quæ non com-
plectitur tantum validitatem, vel inualiditatem reſcri-
pti; ſed magis principales difficultates, quæ pertinent
ad Reclamationem Regularium, ſuper validitate ſua-
rum Profeſſionum, cumque ſit frequens operæ pre-
tium puto aliqua diligentia iſtas expedire.

2 Primum ergò, † quod poteſt quæri eſt; An hoc re-
ſcriptum poſſit ſuffragari fratri Octauiano, qui re vera
expoſuit decennalem delationem habitas in ſupplica-
tione, licet in reſcripto expreſſa ſit, tantum quinquen-
3 nalis; & videtur reſpondendum negatiue. P. † Quia,
cum ſumus in claris non indigemus coniecturis; & vbi
conſtat de mente, non eſt locus præſumptioni; l. Ille
aut ille §. Cum in verbis ff. de leg. 3. l. Non aliter ff.
eodem l. continuus §. Cum ita ff. de verb. obligat. l. 2.
C. de leg. Socin. conſ. 13. nu. 38. volu 1. Roland. conſ.
80. nu. 51. volu. 3. Menoch. lib. 1. præſump. 31. nu. 4.
Surd. conſ. 242. num. 9. Rota deciſ. 45. nu. 5. & 21. nu. 5.
apud Farin. par. 1. recent. ſed clare loquitur reſcriptum
de quinquennali delatione, ergo fruſtra ad aliã recur-
ritur. 2. Portel. de dubijs Reg. & alij in fracitandi aſſe-
runt de ſtilo curiæ neminem admitti ad audientiam
ſuper reclamatione inualiditatis ſuæ profeſſionis oeq.
4 in primo quinquennio ſine reſcripto Papæ. † Ponti-
fex autem ſemper iudicatur in reſpondendo ſe cõfor-
mare ſtilo curiæ Gloſſ in cap. Ad hæc de ſent. excom.
5 text. in cap. Super his, de fide inſtr. † & ſi prætermitti-
tur, litteræ reddũtur ſuſpectæ Gloſſ. in cit. cap. Ad hæc
de ſent. excom. & in cap. Quam graui de crimine falſi,
& in cap. Cauſſam quæ de teſtib. allegatis ab eadem
Gloſſ. eodem cap. Ad hæc Cum ergo ſtilus curiæ ſit nõ
dare audientiam, niſi in primo quinquennio, non au-
tem in ſecundò, & Papa ſe conformet ſtilo curiæ; di-
cendum videtur mentem ipſius eſſe non reſpondere
6 de decennio; ſed tantum de quinquennio. † mens au-
tem S. Pontificis maxime eſt attendenda in reſcriptis
Gloſſ. verbo intentionis in cap. Si propter de reſcript.
in 6. Socin. Sen. conſ. 59. num. 4. volum. 1. Surd. deciſ.
268. in fin. Octauian. Glorie. reſp. 6. nu. 52. in fine.

7 Sed in contrarium videntur eſſe iſta. P. † Reſcri-
pta, & Priuilegia ſunt intelligenda ſecundum verba in
ſupplicatione poſita per Doctores allegatos à Sãchez
de matr. lib. 8. diſp. 21. num. 17. Cum ergo in ſupplica-
tione expreſſa fuerit clare: delatio decennalis habitus,
& excluſa quinquennalis de decẽnalis reſcriptum erit
intelligendum.

8 2. Reſcripta ſunt intelligenda, vt aliquid operen-
tur, & ad hoc verba ſunt etiam improprianda, potius
quam permittere, quod nihil operentur. l. Si tam an-
guſti vbi Ang. ff. de ſeruit. l. Si tibi vbi Bart. & Pert. ff. ſi
certum pet. cap. ſi ſententia de ſent. excom. in 6. Ro-
land. conſ. 61. num. 16. lib. 3. & conſ. 62. num. 31. & ſeq.
eodem lib Crauet. conſ. 294. nu. 3. & 13 Surd. de alim.
tit. 2. quæſt. 1. num. 39. Tuſcus littera S. concluſ. 895.
nu. 30. ergo hoc verbum. Quinquennium erit ita ex-
plicandum. vt aliquid operetur, nihil autem operate-
tur, ſi intelligeretur de primo quinquennio, ergo eſt in-
telligendum de ſecondo quinquennio. Primum quin-
quennium voco illud, intra quod poteſt regularis re-
currere ad Epiſcopum pro audientia, vt illi conceditur
per Tridẽtinum, vt infra, & ſi Papa reſcriberet de iſto
nihil concederet, quia hoc iam competit religioſo ex
Concilio, ſecundum ergo quinquennium voco illud,
quod incipit elapſo primo, in quo cum Epiſcopus nihil
poſſit, vt poteſt in primo, de iſto eſt intelligendum.
Breue Summi Pontificis, vt aliquid operetur, quia, ſi
intelligeretur de primo, nihil concederet. cum iam ſit
9 conceſſum per Tridentinum, & probatur † Quia re-
ſcriptum eſt intelligendum de tempore vtili non de
inutili, quia, & probatur.

10 3. Breue † & reſcriptum Summi Pontificis debet
ſemper aliquid operari, & indulgẽtia principis aliquid
de nouo ſemper concedere, textus quotidie allegatur.
cap. In his de Priuil. & ibi obſeruat. Abbas ergo iſtud
eſt intelligendum de quinquennio modo explicato,
vt aliquid de nouo concedat, quia aliuer concederet
conceſſam iam per Tridentinum.

11 4. † Verba ſunt intelligenda ſecundum materiam,
de qua agitur, etiam contra proprietatem ſermonis
Gemin. conſ. 122. num. 2. Alex. conſ. 86. col. 2. verſ. Nec
obſtat Calder. conſ. 244. alias 23. de præbend. ergo de
quinquennio modo dicto, vt ſecundum materiam, de
qua agitur determinet Summus Pontifex, reſcriptum
eſt intelligendum, & probatur vltimo.

12 Eſt † potius præſumendus error in ſcribente, quam
inconſiderantia, error, vel fraus in Summo Pontifice,
iſti enim defectus debent longe exulare ab illa Sancta
Sede, argumento diſt. 38. 39. & 40. & docet Abbas
cap. Quærelam num. 7. de elect. & elect. poteſt, ex iis,
quæ ibi allegantur, ergo præſumendus eſt ſcribens er-
raſſe in ſcribendo non autem Summus Pontif. in re-
ſpondendo; quod facile fieri poteſt, cũ ibi habeat for-
mulas conſuetas, & facile fieri potuit, vt ſcribens nul-
la adhibita aduertentia, adhibuerit formulam, qua
reſpondetur ſupplicantibus pro quinquennio, vtpote,
qua frequentius vtuntur in curia Romana, licet enim
regulares poſſint immediate recurrere ad Epiſcopos
in primo quinquennio multi tamen ſcribunt etiã pro
impetratione à Summo Pontifice habenda, & ideò fa-
13 cilis fuit error † qui ſemper potius eſt præſumendus,
quam fraus in facto. Bart. in l. ſi librarius num. 7. ff. de
reg. iur. Menoch. lib. 5. præſumpt 3. nu. 35. multo ma-
gis in caſu noſtro, & puto Papam ſignaſſe ſupplicatio-
nem, ſed ſcriptorem erraſſe in reſcribendo. Neq. enim
probabile eſt Summum Pontificem expoſitioni factæ
de decennali habitus delatione, reſpondiſſe tantum
de quinquennali, vel enim expoſitis annuiſſet, vel ſup-
plicationem reiecisſet, cum ergo non reiecerit, ſignũ
euidens eſt reſpondiſſe.

Dices remanet dubium, an Summus Pontifex re-
14 ſponderit hoc modo † in dubio autem Apoſtolici re-
ſcripti, pro veritate recurrendum eſt ad eandem Sedẽ
Apoſtolicam Abbas in cap. Ad hoc nu. 9. de ſequeſt.
15 poſſ. & fruct. † & idem dicitur de dubio priuilegiorũ
cap. Cum veniſſent, de re iudic. & text. in cap. ſuper lit-
teris de reſcript. cap. Per venerabilem. Qui filij ſint. le-
git. cap. Maiores de Baptiſ. & apertiſſimus text. cap.
Cum contingat de reſcript. ibi. Quod ſi ſuper hoc tibi
merito fuerit dubitandum, ad exequendum ſecundũ
mandatũ te procedere nõ opportet, donec iuxta eiuſ-
dem noſtræ conſtitutionis tenorẽ inter eos huiuſmodi
cõcertatio ſopiatur. Quia in dubio reſcriptorũ Apoſto-
licorum nullã iuriſdictionem habet Epiſcopus, cum er-
go ſit dubium hoc reſcriptum pro veritatis elucidatio-
16 ne, ad Apoſtolicam Sedem erit recurrendum. † Faci-
le tamen reſponderi poteſt, ibi eſſe ſermonem de du-
bijs iuris ſuper quæ Epiſcopus nullam habet iuriſdi-
ctionẽ, ſi enim à Sancta Sede aliquod emanet reſcri-
ptum; quod ad trutinam Doctorum expenſum adhuc
remaneat dubium, neque ex doctrinis per legum Do-
ctores, vel Theologos traditis veritas poſſit haberi, eo
vtique caſu ad Sedem Apoſtolicam eſt recurrendum,
pro elucidatione: In caſu autem noſtro eſt dubium
facti, in quo poteſt rectè præſumi error in ſcribente,
& præterea habemus communem doctrinam, quod
reſcripta ſunt intelligenda ſecundum verba in ſuppli-
catione poſita; ideo facile poſſumus decernere, reſcri-
tum eſſe intelligendum, vt faueat Fratri Octauiano,
maxime cum agatur de expenſa iam facta quinqua-
ginta aureororum auri de camera pro impetratis, &
requiruntur totidem eiuſdem valoris pro ſecunda
impetratione impoſſibili fratri Octauiano.

Attamen, ſi quis contenderet, non poſſe vti hoc re-
17 ſcripto dictum Fratrem Octauianũ, † videamus, quod
illi remedium ſuppetat de iure: ideò hic ponam per
exten-

extensum Decretum Concilij Tridentini, & aliquas alias constitutiones ad rem istam facientia. Decretum ergo Tridentini cap. 19. sess. 25. de regularibus tale est.
18 † Quicunque regularis prætendat, se per vim, & metũ ingressum religionẽ, aut etiam dicat ante ætatem debitam professum fuisse, aut quid simile, velitque habitum dimittere quacũque de caussa, aut etiam cum habitu discedere sine licentia superiorum, non audiatur, nisi intra quinquennium tantum à die professionis, & tunc non aliter nisi caussas, quas prætenderit deduxerit coram superiore suo, & ordinario. Quod si antea habitum sponte dimiserit nullatenus ad allegandum quamcunque caussam admittatur, sed ad monasteriũ redire cogatur, & tanquam apostata puniatur, interim verò nullo priuilegio suæ religionis iuuetur. Ita Con-
19 cilium quantum ad præsens. † Duas etiam edidit constitutiones Sixtus V. in quarũ prima præscribit aliquas conditiones, quas debent habere religionem ingressuri; secunda postea magis explicat primam declarando aliqua dubia; Ambæ autem prædictæ constitutiones Sixti moderatæ fuerunt per Gregorium XIV. Duo similiter decreta adidit Clemens VIII. Super receptione nouitiorum admissione ad habitam, & professionem; quorum primum renouat, & ampliat secundũ. Alia item decreta edidit Vrbanus VIII. in quibus omnibus, cum insit varietas rationum, quibus prætenditur, & negatur inualiditas professionum, puto necessarium eas partes referre, quæ ad rem istam spectare
20 mihi videntur: † Prima ergo Constitutio Sixti V. Incipit Cũ de omnibus Ecclesiasticis. Dat. Rome 6. Kalend. Decembris 1578. In ista decernit S. Pontifex, quod illegitimi, procreati videlicet ex incestu, idest ex parentibus cõsanguinitate seu affinitate intra tertium gradum inuicem coniunctis; Vel ex sacrilegio, idest ex parentibus quorum alter castitatem Deo vouerit, non possint recipi, vel admitti ad habitum, vel professionem quorumcunque ordinum, etiamsi Apostolica, Imperiali, vel Regia auctoritate &c. fuerint legitimati aut natalibus restituti, &, si eorum quispiam habitum post publicationem dictæ constitutionis receperit, vel professionem posthac amiserit, decernit habitus susceptionem, & professionem & nunc prout ex tunc irritam, nullam & inualidam, nullusq. roboris, vel momenti fore, ac nullum exinde, aut ex huiusmodi voto, penitus annullato, obligationis vinculum oriri posse, quinimmo illos habitu regulari, ad quem reassumendum perpetuo inhabiles esse vult, quam primum ex ucto ab ipsa religione ejci, & exterminari debere. Superiores admittentes ex incestu, vel sacrilegio procreatos ad professionem, vel recipientes ad habitum declarat ipso facto excommunicatos excommunicatione S. Pontifici reseruata. Alios autem ex quouis minus legitimo toro natos statuit, & ordinat non posse admitti ad religionem, nisi quibusdam præmissis, videlicet, nisi cognitis diligenter illorum vita, & moribus, & circumstantijs vniuersis, quæ circa idoneitatem personæ attendendæ erunt, consideratis: at de Religionis zelo, pietate, integritate, & doctrina fide dignis testimonijs adeò commendati fuerint, adeò bonam indolem, & specimen virtutis præseferant ac tot merita eis suffragentur, vt defectum natalium suppleant, eorumque receptio vniuersæ Religioni commodo, & vtilitati videatur profutura, & vult admitti ad habitũ regularem habita matura consideratione super dictis in Generali, vel Prouinciali capitulo, & tales esse approbandos, & admittendos de vnanimi consensu Generalis, vel Prouincialis superioris, & definitorum. Et si quis illorum alias, quã vt prefertur recipiatur, professio similiter nulla sit, atq. ipsi habitu priuari, & à Religione ejci debeant, eorumque receptores excommunicatione, vt supra, innodari ipso facto existant. Statuit præterea auctoritate Apostolica, & ordinat perpetuo, iuuenes, aut viros adultos maiores sexdecim annis non aliter in aliqua religione recipi posse, nec debere, nisi prius de eorum parentibus, patria, deque ante acta vita, & moribus diligenter inquiratur, & ex accurata informatione, & fide digna relatione compertum, & exploratum sit, eos neque aliquorum criminum, qualia sunt homicidia, furta, latrocinia, vel alia similia, aut grauiora reos, vel suspectos existere, vt propter ea damnati sint, aut, ne damnentur, formident, neque ingenti ære alieno supra vires facultatum suarum grauatos, vel reddendis ratiocinijs ita obnoxios, vt ex huiusmodi caussa lis, vel molestia eis iam illata, vel timendum, ne inferatur. Nisi denique constet, ipsos non humana aliqua ratione, sed tantum deuotionis, & pietatis feruore vitam religiosam sponte, & ex animo elegisse; deque his omnibus in generali, vel Prouinciali capitulo, plena, & indubitata fide facta tam superioris Generalis, seu Prouincialis quam diffinitorum consensu approbati, & ad habitum regularẽ admissi fuerint. Omnes autem, & quoscumque criminosos, vel suspectos, vt dictum est, aut æri alieno, vel rationibus reddendis obligatos, ad religionem perpetuo declarat inhabiles, &, si qui contra istam Constitutionem temere admittentur, tam susceptionem habitus, quam professionem, & inde sequta, ex nunc, prout ex tunc pari modo irritat, & annullat viribusque, & effectu carere decernit, insuper iubet, eos, qui de facto recepti erunt, habitu spoliari, & à religione expelli, & si expulsi non fuerint nihilominus vult, & declarat habitus susceptionem, & professionem penitus nullam esse censeri, ac propter ea attenta nullitate habitus, & professionis licere quibuscumque iudicibus, curijs etiam sæcularibus contra eos vti iuris, & facti remedijs &c. Quoscumque Religiosos, & eorum superiores aliter recipientes voce actiua, & passiua, nec non officijs, & gradibus, honoribus, dignitatibus quibuscumque per eos obtentis
21 eo ipso in perpetuum priuat, & inhabiles &c. † Hanc Constitutionem idem Sixtus declarauit alia sua Constitutione, incipit Ad Romanum Pontificem Sacrorum Canonum conditorem. Declarat autem hoc modo, vt illegitime nati ex ijs parentibus, inter quos tempore, quo ipsi geniti sunt, matrimonium rite consistere poterat, sequto postea matrimonio legitimi effecti, sub dicta constitutione minime comprehendantur, & tam quoad emittendam professionem, quam quoad consequendos honores, & dignitates sui ordinis æquo iure cum illis, qui ex matrimonio legitimo, & constanti nati sunt, sint censendi, post multa redit ad rem nostram, & ita disponit, Quod autem pertinet ad professionem tam illegitimorum, quam eorum, qui post decimum sextum annum expletum regularem habitum susceperunt, quia tunc vere, & proprie religiosi affici dicuntur, cum professionem emitũt, Declaramus eos, qui ante prædictam nostram æditam Constitutionem habitum susceperint, & post ipsius promulgationem cupiunt profiteri, nõ alias ad professionem admittendos esse, quam facta inquisitione, & seruata forma in ipsa constitutione præscripta. Et eorum qui post dictã promulgationem etiam ignoranter non habita dicta inquisitione, & non seruata forma ad professionẽ admissi fuerint, professionem nullius esse valoris, & momenti. Et cum eadem sit ratio in tacita, & expressa professione, idem statuit in vtraque. Reliqua in prima constitutione contenta, & in ista non declarata vult perpetuo firma, & valida, & in suo robore permanere, & ab omnibus ad quos spectat inuiolabiliter obseruari.

22 Has constitutiones † Gregorius XIV. alia sua constitutione incipit Circumspecta Romani Põtificis data 13. Martij 1590. moderatus est, & reduxit ad terminos iuris communis in ijs, quæ pertinent ad rem nostram ibi. Auctoritate Apostolica tenore præsentium ad terminos iuris communis reducimus, & moderamur, vult tamen aliquas inquisitiones fieri, vt ibi. Ita tamen, vt, cum de recipiendis quomodocunque illegitime natis ad habitum, & professionem ordinũ quorumcunque agetur, ij ad quos huiusmodi receptio spectat præter alia de quibus ex dictarum constitutionum

præ-

præceptio circa quoscumque etiam legitimos disquirere diligenter debeant, eorum vitam, & mores inquirant, & ita demum recipiant, si tamen bonam indolē, & virtutis specimen præseferant, ac tot eis merita suffragentur, vt Natalium suppleant defectum, eorumq. receptio Religionis commodo, & vtilitati profutura sit; & super hoc ipsi ij, ad quos, vt dictum est, pertinet huiusmodi receptio matura deliberatione habita ita censuerint, & iudicauerint.

23 Postea Clemens † VIII. duo alia edidit decreta. De Nouitijs ad habitum Regularem, & professionem nō admittendis, nisi in conuentibus designandis, primum Dat. sub. 12. Martij 1596. secundum de nouitijs ad habitum Regularem non recipiendis nisi in monasterijs, & locis designandis. Dat. 2. Iunij 1599. In primo. Cum compertum sit afferre magnum impedimentum restitutioni regularis disciplinæ, quod in omnibus conuentibus, & in ijs præsertim, qui maiori indigent reformatione, singuli ad Religionē venientes passim recipiantur, &c. Cui malo occurrere volens statuit, & districte præcipit omnibus Generalibus Prouincialibus &c. Intra Italiæ, & Insularum adiacentium fines &c. vt de cætero neminē sub quouis prætextu, aut colore ad habitum regularem admittant, nisi in cōuentibus auctoritate Apostolica propediem in vnaquaque prouincia designandis. Deinde sancit, vt quoad huiusmodi conuentus non fuerint per se ipsum deputati, omnes superiores omninò abstineant a receptione quorumcunq. Nouitiorum, siue ad habitum, siue ad professionem. Addit pænas superiori contra facienti, deinde subdit Receptiones verò, & professiones quaslibet eorū, qui contra huiusmodi decretum admissi fuerint nullas, & irritas esse ex nunc decernit, & declarat. Priuilegijs, statutis, & consuetudinibus in contrarium non obstātibus. In 2. Decreto vtitur eodem proemio, quo vsus est in primo, & quia intellexit multos esse admissos sub prætextu licentiarum, ac facultatum, quas dicit subreptas, ideò præcipit omnibus Generalibus &c. ne, sub cuiusuis licentiæ, & facultatis impetratæ, vel impetrandæ obtentu, nisi per litteras in forma Breuis dūtaxat, & non alias quemquam ad habitum regularem suscipiendum, nec etiam conuersos, nisi in conuentibus, monasterijs, & domibus auctoritate sua propediē in vnaquaque prouincia designandis recipere, aut receptos ad professionem admittere vllo modo audeāt. Quinimmo contra primam prohibitionem sanctitatis suæ receptos, etiamsi imperfectum habitum, aut sine caputio gerunt post præsentis decreti publicationem omninò eijcere debeant. Addit pænas superioribus, deinde subdit, Receptiones vero, & professiones quaslibet eorum, qui contra huiusmodi decretum admissi fuerint, nullas, & irritas esse ad quemcunque affectum ex nunc decernit, & declarat.

24 Sunt, † & aliæ duæ constitutiones, vel decreta Vrbani VIII. quorum vnum incipit Religiosos viros, Dat. 2. Aprilis 1631. in quo reperiuntur ista. Nos religiosos prædictos ex huius Sanctæ Sedis benignitate specialibus fauoribus, & gratijs prosequi volentes, motu proprio, & ex certa scientia nostro Scipioni Episcopo Sabinensi Cardinali Burghesio, nuncupato maiori Pænitentiario, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis cæterisque Ordinarijs locorum, in quibus eorundem Religiosorum Monasteria Domus Conuentus aliaue regularia loca consistunt, siue ipsorum religiosorum, præfectis, vel superioribus Generalibus per præsentes committimus, & mandamus, quatenus omnes, & singulos religiosos prædictos, qui ad habitum regularem alias canonice recepti annum probationis in monasterijs, seu domibus regularibus ad id designatis minime fecerunt, subindeque professionem nihilominus emiserunt, ad professionem denuo seruatis alias seruandis emittendam, quæ sic emissa illis, & eorum cuilibet tam in foro interiori, quam exteriori suffragari debet absque nouo probationis anno, ex speciali huius Sanctæ Sedis benignitate, auctoritate nostra Apostolica recipiant, & admittant, Cæterum similibus in posterum consultum esse volentes dilectis filijs ordinum Superioribus &c. per præsentes districte præcipimus, & mandamus quatenus visis præsentibus, loca monasteria, vel conuentus, in quibus nouitij probationis annum agant, ac alia quæ dictus Clemens prædecessor noster super hac re obseruari voluit obseruentur.

25 Alterum † Decretum eiusdem Vrbani Dat. 5. Ianuarij, 1636. incipit ad occurrendum motibus, ita se habet per extensum Ad occurrendū motibus, qui possunt in Religionibus oriri occasione receptionis Nouitiorum, & professionis per eos emissæ in conuentibus non designatis contra formam Decretorum Sanctæ memoriæ Clementis VIII. de nouitijs ad habitū regularem, & professionem non admittendis, nisi in conuentibus designatis, audita super hac sentētia Sacræ Congregationis Concilij declarauit, & decreuit huiusmodi receptos, & professos contra formā dictorum decretorum allegantes propterea nullitatem receptionis, & professionis non posse super huiusmodi nullitate post lapsum quinquennij quoquo modo audiri. Quod si aliqui contra formam præfatorum decretorum recepti, & professi, è religione exire infra quinquennium, vel superiores extra illam respectiue eos eijcere voluerint, eadem sanctitas sua decreuit, vt tam ipsi professi quam superiores respectiue teneantur iura, quæ sibi fauere visa fuerint prius deducere coram eadem Sacra Congregatione quæ ex speciali etiā sanctitatis suæ facultate super hoc concessa prouidebit. Inhibendo propterea Primatibus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, & Prælatis inferioribus iurisdictionem exercentibus, & quibuscumque iudicibus ordinarijs, & delegatis sedis Apostolicæ nūcijs, ne imposterum in hoc quoquomodo se ingerant absque speciali eiusdem sanctitatis commissione sub pæna ipso facto incurrenda &c. Si autem ijdem, vt supra recepti, & professi iuribus suis minime deductis coram Sacra Cōgregatione Concilij, & sine illius expressa licentia, è religione exire, vel superiores eos eijcere ausi fuerint, ipsi recepti, & professi, tamquā apostatæ puniantur, & pro talibus habeantur, nec non cōtra eosdem iuxta formā decreti de Regularibus apostatis, & eiectis eiusdem Sanctitatis fuit iussu ab eadē Sacra Congreg. sub die 22. Septembris 1634. editi procedatur, & superiores, qui eiecerint pænis suspensionis à diuinis, nec non priuationis omnium officiorum, quæ tunc obtinebunt, & perpetuæ inhabilitatis ad ea in posterum obtinenda, vocisque actiuæ, & passiuæ ipso facto absque vlla declaratione incurrāt. Romæ die 5. Iannuarij. 1536. Fr. Card. Verospius locus sigilli Franciscus Paulutius S.C Secretarius.

Refert etiam Peyrinus quandam concessionem factam Ordini suo tenoris sequentis. Sacra Congrega-

26 tio Cardinalium, † negotijs Regularium præposita, censuit petitam institutionem Nouitiatuum huiusmodi in singulis prouincijs esse concedendam, prout præsentis decreti virtute cōcedit, dummodo nouitij in eis recipiantur ad præscriptam S.D.N. super receptione, & educatione Nouitiorum vltimo loco æditi, nec non fælicis recordationis Sixti V. & aliarum Constitutionum Apostolicarum, & decretorum, pariter similis memoriæ Clementis VIII. Institutionumque generalium super receptione, & educatione Nouitiorum eiusdem Clementis nec non S. Memoriæ Pauli V. auctoritate æditarum Dat. Romæ die 4. Maij 1633. Fr. Antonius Card. S. Onuphrij.

27 His † præmissis duo principalia quæram quod remedium competat fratri Octauiano Virtute decreti Concilij 2. Quid operetur Constitutio Vrbani VIII. Pro elucidatione Decreti Tridentini Quæram, P. Qua auctoritate agat Episcopus ex hoc decreto an ordinaria, vel delegata. 2. Quia Concilium asserit Episcopum vel superiore debere audire intra quinquennium videbimus quando incipiat, & à die professionis factæ, an à die scientiæ, 3. An hoc decretum disponat ex præsumptione

sumptione ratificatæ professionis. Quartò An ad præsumendam ratificationem professionis sit expectādus lapsus quinquennij. Quintò An ordinarius possit elapso quinquenio audire reclamantes in iuditio ordinario in aliquo casu ideò quærimus. Sextò De Impedimentis,& expenduntur impedimenta inducta à Sixto V. Septimò An receptio ad habitum in loco non designato,& peractio nouitiatus sint impedimenta,& an sint perpetua. Octauò An religiosus reclamans super inualiditate suę professionis ex eo quod sit receptus in loco non designato teneatur exponere peregisse nouitiatum in loco designato. Nonò An qui reclamauit sed intra quinqueonium caussas non deduxit possit audiri in iuditio ordinario. Decimò An elapso quinquennio Religioso qui non reclamauit, & sciuit suum impedimētum, quod intra id tempus cessauit detur restitutionis beneficium. 11. Quod tempus cōcedatur maiori ad allegandam ignorantiam, vt ei detur restitutio in integrū. 12. An inualide professus teneatur seruare Paupertatem, & Castitatem, & obedientiā. 13. An aliquo casu teneatur ratificare professionem inualidam. 14. An Superior possit dimittere nolentem ratificare. 15. Religio an possit cogere ad ratificandam professionem. 16. Nulliter professus an possit sumere almētia promoueri ad ordines &c. 17. Si inualide professus velit professionem ratificare, an requiratur nouus consensus religiosi,& religionis, & cognitio inualiditatis; & quomodo. 18. An pro ratificanda professione sit iterandus nouitiatus. 19. An tacite professus possit vti illis priuilegijs, quibus vtuntur professi expresse. 20. Quid sit innouatum per decretum Vrbani Octaui.

28 Qua † auctoritate agat Episcopus, in reclamationibus audiendis, virtute concilij, an ordinaria, vel delegata. Quod delegata; videntur probare quæ sequun-
29 tur primò † quia iurisdictio ordinaria, generalis est respectu caussæ,& personæ Glossa cap. vt debitus honor verbo si dicat. De appellat. ista autem est tantum, quoad regulares personas, & quoad caussas reclamationis, est etiam non generalis, quia est data ad tem-
30 pus nempe ad quinquennium. Secundò † Delegatus est ille, qui alias ex officio suo ius non habet; sed illud acquirit per facultatem sibi concessam, ratione cuius is, qui non subditus, sed erat exemptus, subditur respectu caussæ commissæ; sed Episcopus est talis, cū enim nullam habeat iurisdictionem in regulares, respectu caussæ sibi ex concilio commissæ, acquirit hāc quoad
31 reclamationem ergo est delegatus. † Quod si dicas Concilium consueuisse apponere verbum aliquod significans delegationem, quando intendit potestatem tradere delegatam, vt cap. 2. sess. 5. de refor. & sess. 6. de refor. cap. 2. 3. & 4. & sess. 7. cap 6. 8. & 14. & sess. 14. cap. 4. & sess. 21. cap. 5. 7. & 8. & sess. 22. cap. 3. 5. 6. 8. & 10. & sess. 24. de refor. cap. 9. 10. 11. & 14. & sess. 25. cap. 8. & 9. & in Sacris Canonib. cap. ad abolendam in fine de hæreti. cap. irrefragabili §. cæterum, de off. ordinarij cap. 1. §. vltim. de statu Reg. in 6. Clemen. 2. de statu Monachorum Clement. 1. de Supplend. neglig. Prælat. Clemen. quia contingit de religios. domib. & alij. Respondent etiam hic inesse per tacitam clau-
32 sulam. Si dicas. Secundò † quod iurisdictio est ordinaria, quoties à lege traditur, vt videtur probare text. in l. & quia, ibi. Nec ipsa lex deserit, argumentò ducto à contrario sensu ff. de iurisd. omni. iudi. & notauit in specie Glossa 2. & citat. cap. irrefragabili §. Cæterum quam ibidem multi sequuntur Boros pluribus confirmens in rubric. de off. deleg. num. 57. Ortian. in l. 1. nu. 71. & ibi late Iacob. de Nigris num. 37. cum duobus seq. ff. de off. eius. Respondent hoc esse verum, quando est perpetua, non vero quando est ad tempus, vt hic vbi est ad quinquennium.

33 In † contrarium tamen sunt primò. Quod iurisdictio data à lege dignitati, non personæ, in perpetuum est ordinaria, vt optime probat citata lex, & quia ff. de iurisd. omn. iud. cum ibi adductis; sed ista iurisdictio est à lege, cum sit à Concilio dignitati, nempè Episcopo, in perpetuum, quia Episcopus semper potest audire reclamantes intra quinquennium ergo est ordinaria non delegata.

34 † Neque obstat, quod Episcopus non possit audire caussas, nisi intra quinquennium, quia hoc non est limitare auctoritatem iudicis, alioquin sequeretur, quod nullus iudex esset ordinarius respectu illarum rerum, quæ patiuntur præscriptionem, quia elapso tempore præscriptionis ipsi de illis non possunt amplius iudicare. Declarat ergo tempus quinquennij lapsum præscriptionis, non verò limitat iurisdictionem, sensus ergo Concilij est, quod regulares vltra quinquennium non possunt reclamare, quia illis obstat præsumpta præscriptio, non quia Episcopo sit data limitata iurisdictio; consideretur textus Concilij qui limitationem reclamantibus apponit, non Episcopis.

35 Secundò † Cum agitur de reditu ad ius commune, cum sit quid fauorabile, interpretatio verborum est
36 facienda latissime, † vt de facili res ad suam naturam redeat. cap. Ab exordio dist. 35. l. Si vnus §. pactus ne peteret, vbi Iason num. 6. ff. de pactis, late Felin. in cap. Cum omnes num. 8. & cap. cum accessissent num 5. vers. Intellige hanc declarationem; de Constit. Cum
37 † ergo regulares prius fuerint subiecti ordinarijs. cap. 1. cap. Si quis Abbas de reg. Nauar. Comm. 4. de regul. numer. 22. & nemo de hoc dubitat, ideò enim dicuntur exempti, quia subtracti ab ordinariorum iuris-
38 dictione, & † quod in specie essent subiecti in articulo reclamationis putet expresse cap. 2. de Reg. ibi Si quis ante annos legitimos tonsuratus est (idest vt explicant Doctores monacus effectus) sine consensu parentum suorum, si parentes ipsius intra annum non reclamauerint ad principem, aut proprium Episcopum &c. in clericatu permaneat; certo dicendum erit, Concilium non delegatam concedere; sed ordinariam excitare iurisdictionem. Quid pro solutione dicendum.

39 Primò In † omnibus casibus, in quibus per ius commune, seu Concilij, vel alio iure conceditur Episcopis facultas, vt procedant, tamquam Sedis Apostolicæ delegati, non ordinarij; sed delegati iudices constituuntur; quia talis iurisdictio non traditur ratione officij, vel habita ratione ad illud, sed potius ex speciali commissione, significatur enim illis, vel similibus verbis, legis mens, vt non proprio, sed delegato iure procedant, ita Glossa vlt. in cap. Ad abolendam de hæret. & in cap. per hoc, eodem tit. in 6. & eadem in verbo auctoritate in cap. 1. de Cleri. ægrot. & ibi Doctores, quod verum est etiamsi alias eadem iurisdictio competeret Episcopo iure ordinario, per adirectionē enim illius clausulæ iure delegato, tamquam delegatus nomine Sedis &c. iurisdictio, quæ erat ordinaria fit delegata, & hoc probat. regul. l. 1. vers. omnia enim C. de veter. iur. enucleand. iuncta l. 1. §. qui mandatam & l. 3. ff. de off. eius, & in specie text. in cap. Cum aliquibus vers. nisi, de rescript. in 6. ex quo ita in terminis tradunt post Bartol. & alios Menochius de arbitr. lib. 1. quæst. 12. à num. 4. & alij apud Barbosam de off.
40 & potest. Episc. alleg. 92. num. 8. † nisi tamen addita sit particula, etiam, vt si dicatur etiam tamquam Sedis Apostolicæ delegatus, vel auctoritate etiam nostra &c. procedas; quia hoc casu, si iurisdictio talis prius Episcopo ex officio competebat, poterit, & tamquam ordinarius, & tamquam delegatus procedere, ea enim est vis illius particulæ, etiam, quæ vnum casum includit, & alium exprimit. Glossa verbo Ecclesiæ, iuncto text. Clem. 1. de hæret. cum similibus.

41 Dico secundò. † Si in cōcessione iurisdictionis, siue facultatis non sit apposita clausula, tamquā Sedis Apostolicæ delegatus, vel auctoritate nostra, vel alia similis sed ista alia, quæ sæpissime solet apponi: Non obstantibus priuilegijs, vel exemptionibus, iurisdictio virtute illius clausulæ non fit delegata. Quia vel alias talis iu-

risdictio competebat, vel non, si competebat, & fuit
impedicta non potest dici alterari ex sola obicis re-
motione, sed dicendum est excitari, quæ erat sopita. Si
verò non competebat, si reliqua concurrant ad consti-
tuendam ordinariam, ordinaria, si ad delegatam, de-
legata erit dicenda, nec quidquã ad hoc facit propo-
sita clausula, talia sunt. cap. 2. vers. Questores sess. 5.
Tridenti de refer. & cap. 5. & 7. sess. 7. Clem. 1. de te-
stib. & alia plura similia capita.

42 Dico † Tertiò si aliqua iurisdictio, vel facultas tri-
buatur Episcopo, spetialiter, simpliciter tamen, & nul-
la adiecta clausula, & detur non personæ, sed muneri,
seu dignitati in perpetuum, talis iurisdictio, vel facul-
tas dicetur ordinaria competens Episcopo, iure spe-
tiali quidam sed ordinario, iuxta Gloss. 1. cap. vlt. de off.
ordin. quam sequitur Sanchez plurimos alias conge-
rens de matrim. lib. 2. disp. 40. num. 14. & lib. 8. disp. 2.
num. 10.

43 Ex † quibus patet quod Episcopus virtute decreti
Conciliaris non delegata sed ordinaria potestate pro-
44 cedit in caussis reclamationum. † Neque video, quo-
modo consequenter loquantur, qui dicunt, Episcopum
esse delegatum in hac caussa; terminũ quinquennij esse
præfixum ad finiendam iurisdictionẽ. & deinde, quod
idem Episcopus potest elapso quinquẽnio cæptã caus-
sam terminare; cum solidissima sit doctrina Abbatis,
& optimus text. in cap. significasti de off & potest. de-
legat. not. 2. & num. 6. & Io. Andreæ in cap. de caussis
eodem tit. quod, si terminus præfigatur expeditioni
caussæ, illa cæpta, etiam elapso termino finitur, &. si
præfigatur iurisdictioni finiendæ, eodem elapso siue
integra, siue cæpta sit caussa, nihil amplius potest
iudex in illa.

Dicendum ergo Episcopum esse ordinariũ in caus-
sa reclamationis regularium, quia sopita excitatur iu-
risdictio, & tempus non iurisdictioni finiendæ, sed tẽ-
poris protractioni præfigitur, quia vltra quinquenniũ
non potest reclamaturus protrahere tempus suum;
modo tamen infra explicando.

45 † Secundum, quod proponitur discutiendum, est;
An quinquennium præscriptum reclamaturis incipiat
à die professionis, vel à die scientiæ, ita vt, qui inualide
professus est; sed ignorauit inualiditatem suæ profes-
sionis, vel fuit aliquo impedimento impeditus, vel im-
pedimentum non cognouit; an tempus præfixum ad
reclamandum incipiat statim emissa professionem,
an vero tantum, quando cognouit impedimentum,
nullitatem &c.

46 Aliqui † censent currere à die professionis emissæ,
etiamsi nesciatur inualiditas, vel non cognoscatur im-
pedimentum, & videtur decisum in textu ibi Non au-
diatur, nisi intra quinquennium tantum à die profes-
sionis; patet enim tempus referri ad actum; deinde il-
47 la † particula tantum, quæ est taxatiua, & affirmat id,
quod ponit, negans omnes alios casus præter expres-
sos l. ab eo C. de præd. mino. & l. contractus ff de reg.
iur. cap. Ecclesia sutrina de caussa possess & in hoc lo-
co habet maiorem vim, quia, cum non sit necessaria,
licet enim Concilium eam non addidisset, dicendum
die professionis, satis explicasset suam mentem, addi-
ta est quasi repetitio, & maior declaratio illius, quod
48 præscribitur. † Repetitio autem dictionis in eadem
dispositione significat, id esse factum cũ misterio iuxta
Glossam Clem. 1. verbo diæcesanis, de iurepatron. quã
vocat Memorabilem Nauar. l. 5 in 1 ædit. tit. de sent.
excommuni. cons. 56. nu. 3. & alij citatis tradit Decius
cons 64. num. 5. immediate ante vers prædictis tamen
49 volu. 1. 2. † Hoc tempus non est præfixum in odium
negligentiæ, sed in fauorem religionis, & ideo currit,
etiam ignoranti Gloss. cap. statutum verb. numerandũ
de præben. in 6. & ibi Archi num. 2. versu, vacauerint.
Io. Monachus Dominicus Francus, & alij, quos citat,
50 & sequitur Sãchez de matr lib. 7. disp. 37 n. 19. † Quod
autem non sit in odium negligentiæ, probatur primò,
quia nec verbum quidem fit in hoc decreto, de negli-
gentia, vt fit, quando illud in odium statuitur, vt cap.
Quia diuersitatem de concessio: præben. & cap. 1. de
in integ. restit. in 6. ideo Abbas cap. 1 num. fin. de pre-
scriptionibus, dicens id tempus nõ currere ignoranti,
pondera verba textus, & negligenter &c. Secundo
51 † Quia potissima ratio vsucapionis non est punire ne-
gligentiam illius, contra quem præscribitur, quia præ-
scriptio, & vsucapio procedunt aduersus ignorantem,
& in re propria procurãda diligentissimum; sed est ex-
terminare lites è republica, & hoc totũ docet Couar.
reg. Possessor 3. pat. § 2. nu. 3. & Bald. & alij apud eun-
dem Sanchez loco cit. 3. principaliter probatur Quia
non imponeretur finis litibus, quod est illud quod
52 Concilium intendit. † Præterea ista præscriptio licet
non currat contra habentem impedimentũ iuris de-
negantis actionem, at bene currit contra habentẽ im-
pedimentum facti, cum beneficio restitutionis, sed qui
emisit professionem, cum impedimento si omittit re-
clamare ob ignorantiam, nõ ex iure, sed ex facto im-
peditur; ergo currit tempus.

53 Dicendum † tamen non currere à die professionis
emissæ, sed à die scientiæ. Ratio est. Quia, licet tem-
pus istud non esset præscriptum in odium negligentiæ
non reclamantis. Sed in fauorem religionis, nempe ob
illius quietem, fundatur tamen in præsumptione rati-
ficatæ professionis, sed durante impedimento eoque
ignorato impossibilis est ratificatio; ergo neque potest
esse presumptio pro illo tempore, ergo neque præsum-
ptio fundata in tali presũptione. Quod secus est in alijs
prescriptionibus à iure concessis ex potestate Reipub.
& indepẽdenter ab aliquo actu proprio illius, aduersũ,
quem præscribitur, & ita probatur nostra conclusio, &
soluuntur contrariæ rationes aliquæ, aliæ vero soluen-
tur, si consideres, quod licet non quælibet ignorantia
impediat lapsũ quinquẽnij, nec possit allegari, vt quod
nescieris tibi concedi quinquennium ad reclamandũ,
quia posita hoc ignorantia, nõ impeditur præsumptio
ratificatæ professionis; at si ignoras impedimentum,
& illius ignorantiã potes probare, quid impedit quo-
minus illam possis allegare, cum ex illa impediatur ra-
tificatio professionis, ideò absque dubio tempus quin-
quennij non curret. Ad illud autem quod dicitur quin-
quennium incipere à die professionis, quia ita statuit
Concilium. Respondetur hoc esse verum à die pro-
fessionis cognitæ nullæ, vel à quo cessat impedimentũ.
Tandem dices, & hoc est argumentum, quo motus
Sanchez contrariæ adhæret opinioni. Metus, & de-
fectus ætatis non solent cessare statim in ipso die pro-
fessionis, sed aliquod intercurrit aliquando tempus, &
tamen Concilium de his agens disponit, quod à die
professionis currat quinquennium, ergo nõ à die quo
cessat impedimentum; aut cognitæ inualidæ profes-
sionis; sed a die emissæ incipit currere dictum tempus.
Huic tamen argumento respondetur; hoc modo me-
tus, & defectus ætatis &c. tamen Concilium &c. con-
cedo totum, ergo, negatur consequentia Imo contra-
rium debet deduci hoc modo Cum metus, & defectus
ætatis non cessat statim ipso die emissæ professionis, &
impedimentum eodem die sæpe nesciatur, neque po-
test præsumi ratificatio professionis, quæ non potest
esse, nisi a die scientiæ, vel cessantis impedimenti ergo
de isto est intelligendum. Si plura cupis vide Castrum
Palaum in 3. parte sui operis moralis tract. 16. disp. 2.
punt. 7. vbi ex principijs eiusdem Sanchez respondet
huic argumento.

54 At Tertiò † An istud decretum Concilij, denegans
audientiam professis, qui transacto quinquennio re-
clamare volunt allegãtes nullitatẽ professionis, funde-
tur in præsumptione ratificationis inductæ. per illud
quinquenniũ, idest disponat quod vltra nõ audiantur,
quia, cũ per quinquenniũ nõ reclamauerint præsumat
ratificasse professionẽ illã, quæ ab initio fuit inualida.
An potius in foro cõsciẽtiæ inducat verã dispositionẽ,

ita

ita vt non disponat, quia præsumat professionem rati-
ficatam; sed disponat, quia quoquomodo res se ha-
bear velit ita seruari, ita vt inualide professo non sit in-
tegrum, neq. in foro Conscientiæ transacto quinquen-
nio à professione resilire, licet numquam professionē
ratificauerit, vt est de pręscriptione, & vsocapione ali-
arum rerum: sed quia intelligentia dicendorum pen-
det ex cognitione præsumptionis; ideò aliquid de
præsumptionibus erit præfandum.

55 Scias ergo † vbi id, de quo quæritur habet certam,
ac manifestam, vel probationem, vel decisionem iuris,
& nulla est ambiguitas in verbis, ibi nullus pariter est
locus cõiecturis. & cessat omnes quęstio volūtaris, l. il-
le aut ille §. final. ff. de leg. 3. & l. continuus §. Cum ita
56 ff. de verb. obligat. † Vbi verò non plane constat, du-
plex superest via, qua probabiliter indagare, & eruere
rem possimus, nimirum ex verbis, & rebus, idest ex fa-
ctis ipsis.

57 Ex verbis † voluntas colligitur, quatenus propria
verborum significatio patitur, l. labeo ff. de sub. leg. Il-
lud enim credibile est, quod demõstrat propria signi-
ficatio verborum, l. 1. §. Si is qui nauem ff. de exercit.
58 † quam iugiter sequi debemus, nisi manifestum sit di-
59 sponentem aliud sensisse l. non aliter ff. de leg. 3. † Si-
cuti verosimile non est, disponētem egisse de illis, quæ
impropriè tantum continentur sub verbis l. 1. ff de suis
60 & legit Bartol. l. Lucius §. quæsitum ff. de leg. 4. † nisi
aliud suadeat communis vsus loquēdi l. cum de lanio-
nis §. asinam ff. de fund. instruct. † vel alia coniectura
desumpta ex circumstantijs negotij, l. obligat. subst. §.
fin. ff. de actio: & obligat. † Non enim verba sequimur;
sed mentem, si aliquo modo de illa constat l penult. ff.
61 ad exhib. † Ex rebus, & factis, aliquando sumitur pro-
babilis coniectura; facta enim aliquando non minus,
quam verba mentem exprimunt, & voluntatem l. de
quibus ff de leg. cap. Sollicitudinem de appellat, veluti
† cum asserimus subscribentem scripturam approba-
re, quæ in illa continentur l. Carus ff de pign. act. † Eum
qui tacet consentire, l. qui tacet ff. de reg. iuris, & simi-
62 lia. † Quod, si neque ex facto, neque ex verbis satis
potest deprehendi voluntas disponentis, recurritur ad
circumstantias personarum locorum, temporis, & ne-
gotij, antecedentium, & subsequentium, l. Si seruus
plurium §. fin. ff. de leg. 1. l. Titia §. idem respondit ff. de
63 verb. obligat. † Hæc, & similia dicuntur præsumptio-
nes; idest. præsumptiones. † quia ante veras proba-
tiones aliquid sumunt pro vero, ita Simancas apud
64 Menoch. de Præsumpt. lib. 1. quæst. 7. n. 4. † est tamen
differentia inter præsumptionem indicium, coniectu-
ram, signum, adminiculum, & suspicionem. † Præsum-
ptio est illa, quæ vel sumitur à probabilibus, & tunc ap-
pellatur præsumptio iuris, † vel hominis; † vel à neces-
sarijs, & tunc appellatur præsumptio iuris, & de iure;
† Indicium est coniectura orta ex probabilibus, & nō
necessarijs, à quibus potest quidem abesse veritas, sed
non verisimilitudo, vel est presumptio minima homi-
nis boni, seu argumentum distans à spetie probationis
† quod præsumptio directè tangit factum probandū,
iuditium verò indirectè † estque duplex indicium, se-
miplenum, idest dubitatiuum, & plenum, seu indubita-
tum, definitque Baldus † Indicium semiplenum, quod
sit præsumptio fortiter mouens animum ad aliquid
credendum, vel discredendum l. Cum probatio ff. de
probat. † Plenum verò, quod sit demonstratio rei per
signa differentia, per quæ animus in aliquo tamquam
existente quiescit, & plus inuestigare non curat, l. indi-
cia C. de rei vendicat. diciturque indicium ab indico,
eo quod indicet, vel demonstret argumentum haben-
dæ veritatis, ita Curt. Senior in l. admonendi nu. 390.
ff. de iure iur. † Coniectura est rei latentis indicium, &
est id, quod per rationes, & signa, & tempora, & huius-
modi conijcit, idest cogitat, & colligit, & dicitur à con-
iecto, coniectas frequentatiuo verbo. † Signum est,
quod sub aliquem sensum cadit, & quoddam signifi-
cat, quod videtur profectum ab ipso, quod aut ante
ipsum fuit, aut in ipso negotio, aut post sit consequutum;
Ex voce cognoscimus adesse amicum, ex fumo ignem
† Signum aliquando est necessarium, & nihil differt à
præsumptione iuris, & de iure aliquando non est ne-
cessarium, & non distat à præsumptione iuris, vel ho-
minis. Signum ante negotium, est mulierem habere
lac, signum enim est, quod pariet, in negotio fumus
est, ignis est; post negotium Cinis est, fuit ignis † Suspi-
cio est passio animi aliquid eligentis non firmiter, vel
cum D. Tho. est opinio male ex leuibus indicijs pro-
cedens, & secundum Bart. in l admonendi num. 21. ff.
de iure iu. Suspicio est, quæ animum iudicis aliquo leui
argumento in aliquam partem inclinat, etsi non om-
nem excludat dubitationem. † Tres autem gradus su-
spicionis constituuntur à D. Thom. 2. 2. quæst. 60. art.
3. quod vt intelligas † Scias iudicem tūc dici dubium
cum nulla adest caussa, vel ratio qua magis in vnam
quam in aliam partem inclinet ita Gloss. in l. de statu
ff. de test. & in rubr. ff. de ignor. iur. & fact. Is enim
dicitur dubius, qui, cum duas habeat vias, nescit vtram
eligat; Iudex ergo dicitur dubius, cum non magis ap-
plicat animum ad condemnandum, quam ad absol-
uendum, quod si in isto statu leui aliquo inditio, vel ar-
gumento animum suum flectat in alteram partem, nec
remouet à se dubitationem, tunc oritur primus gradus
suspitionis, quod si indicia sint admodum leuia, suspi-
cio, quę ex illis oritur, dicitur temeraria, & venit omni-
no reijcienda l. 1. §. Si suspicio ff. de incen. rui. & naufr.
cap. tua. de ætate, & qualit. Tunc enim nullū facit pro-
bationis gradum, sicuti neque temeraria præsumptio,
quomodo autem peccet suspicans, vide D. Thomam
loco citat. Secundus gradus suspicionis est, cum iudici
apparent fortiora argumenta, & incipit opinari, &
adhærere vni parti, sed adhuc remanet aliquod mo-
dicum dubium, & dicitur opinio, quæ est motus animi
aliquid cum hæsitatione eligentis, vt dixit Ripa l. ad-
monendi num. 91. ff. de iure iur. qui etiam subdit con-
stituere secundum gradum probationis; differt à prę-
sumptione quia ex multis suspicionibus conficitur, &
causatur vna præsumptio. Tertius gradus suspicionis
est, quando iudici, qui iam opinionem concepit, alia
superueniunt argumenta adeo vrgentia, vt constanter,
& sine dubio adhęreat vni parti, & ista appellatur vio-
lenta suspicio & caussat credulitatem, & fidem, quæ
credulitas, quoad effectum adhærendi, nihil differt à
scientia, licet distet in modo; nam, qui credit, argumen-
tis, adhæret, qui vero scit certa ratione, veroque sensu
adhæret, l 2. §. quod obseruari. C. de iureiur. prop. co-
lum. dand.

Adminiculum † est vehemens suppletio defectus
probationis per se solam non operans, sed cum alia
cooperatione cooperans cap. vlt. de successo ab intest.
si plura quęris adeas Menoch. de Pręsumpt. li. 1. quęst.
65 7. per totam † est & aliud quiddam præsumptioni
conterminum, quod dicitur fictio iuris. Sed differunt
inter se; primo quod præsumptio semper versatur cir-
ca rem dubiam, quæ, & esse, & non esse potest, & ver-
satur circa id, quod gestum est; sed ignoratur qualiter
gestum sit. Fictio vero est in re certa eius, quod possi-
bile est contra veritatem pro veritate à iure ficta as-
sumptio, alias definitiones vide apud Menoch. loco
citat. quæst. 8. in prin. An autem in definitione fictionis
sit admittenda particula illa, quod possibile est. Vide
Corasium de iure ciuili in art. redig. par. 3. c. 2. quam-
quam tamen in definiendo multum differant Docto-
res, in hoc tamen conueniunt naturam fictionis esse,
vt fingatur esse quod re vera non est; præsumptio ve-
ro est super re dubia, quæ potest ita esse, vt possit non
66 esse. Vnde fictio † numquam conuenit cum veritate,
præsumptio vero sæpe; secundo differt fictio à præ-
sumptione, quia fictio numquam admittit probationē
contra se, quia fictio dicitur esse quædam legis proui-
sio, & dispositio constabilita, nec alia admittitur pro-
batio contra illam, quam probando per indirectum,
idest cessare æquitatem, super qua fictio fundatur:

Præsumptio autem de sui natura semper admittit contrariam probationem: De pręsumptione Iuris, & hominis res clara est, de præsumptione iuris, & de iure infra ad rem nostram. Tertia differentia; fictio numquam inducitur ab homine. l. Si forte ff. de Castr. pecul. & ideo fictio dicitur dispositio legis, cum non potest renunciari, Pręsumptio vero ab homine potest introduci, vnde & dicitur in multis casibus hominis dispositio, multoties enim illam homo idest iudex eacogitat, & inuenit, quæ etiam est magni effectus. Quarta differentia est. quod præsumptio vna alteri pręsumptioni aduersari potest; ideo potentior tollit minus potentem, & eam perimit. l. diuus ff. de in integ. restit. Vna autem fictio non potest esse contra aliam l. 3. §. è contrario vbi Bart. Alex. & alij ff. de acquir. possess. Quinta Differentia Plures pręsumptiones simul esse possunt, & simul concurrere; fictiones autem plures esse, & simul cumulari non possunt. Sexta Differentia duę fictiones non possunt simul concurrere, cum sint duo, quędam spetialia, quę simul esse non possunt, aut debent, l. 1. C. de dot. promiss. Pręsumptio vero simul esse potest in vna spetialitate. Septima fictio denotat impropriet atem l. lege Cornelia, & ibi Bald ff de test. & ideo casus fictus non venit ex proprietate sermonis, sed per interpretationem extensiuã, & casus fictus non continetur sub dispositione statutorum; cum in illis verba proprie debeant intelligi. l. 3. §. hec verba ff. de neg. gest. Pręsumptio significat proprietatem, & statutum disponens super casu vero locum etiam habet in pręsumpto, ita Curt iur. cons. 4. num. 16. & 17. Octaua differentia Pręsumptio versatur circa ea, quę sunt facti; Fictio versatur circa ea quę sunt facti, & iuris simul. Nona differentia Pręsumptio mutari potest à principe in fictionem, & ratio est, quia pręsumptio versatur circa ea, quę possunt esse vera, & quę vera sunt possunt fingi à principe nõ vera, cum hoc sit proprium fictionis. Fictio autem nõ potest mutari in pręsumptionem cum nulla ratione effici possit, vt sint vera, quę sunt falsa. Decima Pręsumptio extenditur de persona ad personam; Fictio autem non extenditur, ideo fictione legis Cornelię annullatur testamentum principale, non autem pupillares tabulę. Vndecima differentia. Pręsumptio debet allegari, non autem
67 fictio, quia fictio est de re clara, † Eaemplum autem fictionis, & pręsumptionis esset huiusmodi. Quidam decessit relicto filio nato, & vxoris ventre pręgnante, qui iam egressus est vterum matris, vere est natus; ille vero, qui adhuc est in vtero matris habetur pro nato, & ista est fictio, habentur autem ambo, vt nati, l. qui in vtero ff. de statu hominum. Aliquis fuit ab hostibus captus nunc est reuersus & per aliquot dies fuit
68 in ciuitate modo dubitatur, an sit, pręsumitur esse. † Sed quomodo cognosces ea verbis aliquam esse pręsumptionem, vel fictionem? & primo pręsumptio significatur cum lex ait, quęstionem esse voluntatis, & deinde aliquid statuit, exemplũ in casu leg. is qui ff. de leg. 3. in l ex facto § Si quis rogatus ff. ad Trebell. & egregium in l. iam hoc iure ff. de vulgar. & in l. quamuis ff. eodem Huc spectat casus, quando lex aliquid subintelligit in dispositione hominis, ideo enim sub intelligit quia præsumit hominem ita voluisse. 2. Præsumptio significatur verbo Videtur ita probat l. 2. ff. de pactis &c. Verum aliquando significat etiam fictionem, vt probat l. si tibi §. cum seruus ff. de leg. 1. & omnes scribunt in l. si is qui pro emptore ff de vsucap. ideò Alber. in suo dictionat. admonet subiectam materiam esse spectandam, & aliquando significat interpretationẽ Alciat. in l. sciendum nu. 3 ff. de verb. oblig. 3. Verbũ, intelligitur, significat pręsumptionem, l. Si pater familias Titium ff. de hæred. quod tamen sumendũ est pro materia subiecta; annotat enim Albericus vbi supra in verbo videtur, aliquando significare fictionem l. ossa §. vlt. ff. de relig. & sumpt. fin. &c. 4. Verbum creditur significat pariter præsumptionem l. conficiũtur in prin. ff. de iure Codi. Non desunt, qui affirmant significare fictionem, Iason in l. Lecta num. 14. ff si certum petat. post Bart. in l. si is qui pro emptore num. 34. ff. de vsucap. 5. Verbum existimo significat pręsumptionem l. Diuus ff. de in integ. rest. &c. 6. faciunt præsumptionem ista verba, coniectura est, coniecturam facimus l. Hæredes palam §. sed & si notam ff. de test. 7. Demonstrant pręsumptionem verba ista, Pręsumptum est, ita loquitur vulpianus in l. quod si nolit §. qui mancipia ff. de ędil. adict. 8. Verbum Arbitror. l. si hominem in princ. ff. depos. 9. Dictio, proinde text. in § si scriptum Instit. de inutil. stipul 10. Dictio, forte, §. sancimus, & Auth. de hæred & Falcid. 11. Ista verba. Voluntatis est quęstio l. iam hoc iure ff de vulg. & pupil. subst. Vide Menoch. loco citat. quęst. 7. & 8.

69 † Triplex est Pręsumptio, vt iam dictum est. Hominis, quę est coniectatio in animo iudicis, vel cuiusque hominis concepta ea varijs coniecturis, Iuris, quę est probabilis coniectura ex certo signo proueniens iure pręscripto, quę nisi contrarium probatur habetur pro veritate, & transfert onus probandi in aduersariũ. Iuris, & de iure, quam lex inducit tamquam ius firmũ, quę constant ex eodem Menochio; loco cit. quęst. 3. à num. 16. & quęst. 4. à num. 3. & quęst. 5. à num. 15. Pro cognoscenda autem hac tertia pręsumptione non est necesse, quod addatur iuris, & de iure, sed neque necesse est, quod addatur, non admittere probationẽ in contrarium, sed satis est, quod ita sua pręsumptione innitatur, vt ex ea certum quid statuatur, vt aperte colligitur ex Auth sed iam necesse C. de donat. ante nupt. iuncta Glossa Authent. de ęqualitate dotis collat. 7. §. Aliud quoque verb. Priuilegium vnde desumpta est
70 Auth. sed iam necesse, vbi textus determinãs, † quod existente viro grauato ęre alieno augmentum dotis in rebus immobilibus fruatur priuilegio dotis, secus in rebus mobilibus, fundatur in pręsumptione fraudis, quę posset fieri si in rebus mobilibus incrementum dotis eodem priuilegio gauderet; augmentum enim in immobilibus constare potest non autem in mobilibus, qui textus non excludit probationem in contrarium, & tamen est pręsumptio iuris, & de iure eo, quod certum quid statuat super pręsumptione fraudis nimirum augmentum dotis non gaudere dotis priuilegio in bonis mobilibus, ideò ait Glossa in Verbo Priuilegium, non admitti probationem illius augmẽti, sed esse pręsumptionem iuris, & de iure, & ita hanc regulam tradit Glossa cap. fraternitatem verb. dicitur, dist. 54. idem mascard. de pobat. 1218. num. 4. Menoch. loco citat. quest. 3. num. 22. & alij apud Sanchez de Matrim. lib. 7. disp. 37. num. 8. Si multa dictis contraria cupis videre adeas Corasium qui in suo tractato de iure Ciuil. in artem redigendo part. 3. vbi de fictione, & pręsumptione multa tradit acute, an satis solide, tu videris. Nunc deueniendo ad solutionem quęsiti propositi.

91 Dico † Conciliũ nõ ita disponere, vt quoquomodo res se habeat suam dispositionẽ velit seruari, ita vt ille, qui intra quinquennium non reclamauit absque vllo remedio teneatur permanere in religione; sed eius decretum nititur pręsumptione ratificatę professionis, & ideo cedente pręsumptione veritati, idest existente inualida vere illa professione, quę pręsumptione reputatur vera Religiosus, qui vere non est professus, & tamẽ non reclamauit intra quinquennium non ideo est verus religiosus in foro conscientię sed tantum pręsumptus in foro fori. Aduerte quod hic quęrimus tantum qualis sit dispositio concilij, non autem, an ista posita vltra quinquennium possit audiri, & quomodo, quia potest esse, quod in conscientia sit liber, & tamẽ in foro fori non audiatur. Quęrimus ergo tantũ an ille, qui professionem inualidam emisit, sed nõ reclamauit intra quinquennium in foro Conscientię ex dispositione huius decreti teneatur permanere in religione; & sit verus religiosus, an non. Cętera inferius suo loco.

Probo ergo nostrum dictum primo ex eodem Cõcilio. 2 Alijs text. canonicis. 3. Rationibus.

72 Primò ex † Concilio, vbi nullum verbum reperitur recipi-

respiciens forum conscientiæ, sed tantum denegans audientiam in foro fori, patet ex illis verbis. Non audiatur, nisi intra quinqueonium &c. Nullatenus ad allegandum quamcumque caussam admittatur; ergo tantum de foro externo est intelligendum, nō de foro Conscientiæ: Leges enim aliquando obligant tantum in foro fori, aliquando tantum in foro conscientiæ, aliquando in vtroq. vt de se patet, per ea, quæ traduntur in tractatu de legibus: & obligatio illarum colligitur præcipue ex verbis; cum ergo hic verba sonent tantū in foro fori, vlterius non erunt extendenda.

Secundò Ex alijs text. & primò ex cap. 2. de regular.
73 vbi habetur † pubetem vi profitentē non posse elapso anno amplius resilire, imò sunt verba textus, in clericatu permaneat, vbi tamen Glossa verbo, permaneat, habet, quia ex mora tanti temporis præsumitur cōsensisse, & deinde subdit, si potuit reclamare; vult ergo iste canon, quod per vim professus, nisi infra annum, vel ipse, vel eius parentes reclamauerint ad principem, idest Papam, vt de Consecrat. dist. 5. cap. Corpora, vel ad proprium Episcopum, vel ad missum Dominicum, idest Vicarium Episcopi transacto anno nō possit amplius resilire; imò permaneat in clericatu, idest in monacatu; sicuti etiam tonsuratus intelligitur factus monachus, & tamen in hoc canone non statuitur, sed tantum inducitur præsumptio ratificatæ professionis, vt asserunt Glossa Innoce. Hostiens. Abbas Antonius & Cardinalis ibi; ergo multo magis præsumptioni dicendum est niti Tridentinum, cum eius verba sint multo minus vrgentia, quam verba canonis, vt patet. Non admittatur ad audientiam. Non audiatur; & permaneat in monacatu.

74 Secundò Ex cap. Vidua de regul. † Vidua, si velum conuersionis, quamuis non sacrum sibi imposuerit, & in Ecclesia inter velatas oblationem Deo obtulerit, velit, nolit sanctimoniæ habitum vlterius debet habere, licet Sacramento firmare velit, eo tenore velamen sibi imposuisse, vt deponete possit, ecce quomodo loquitur iste textus, & tamen nemo dubitat inniti præsumptioni tacitæ professionis, eo quod actibus professarum se inseruerit; ergo multo magis hoc erit dicendum de Tridentino, in quo nulla verba adeò significantia reperiuntur. Aduerte prætérea textum illum disponere de muliere, quæ sponte velum, non per vim metum &c. suscepit; & tamen disponit secundum
75 præsumptionem. 3. cap. † Ad id de spons. quædam mulier habens vndecim annos inuita fuit tradita viro in matrimonium; attamen, quia postea per annum, & dimidium cum illo cohabitauit, decernitur, quod cogatur redire ad ipsum, & iste textus etiam nititur præsumptione consensus, patet, ex illis verbis; Quia sibi cohabitans consensisse videtur, & cap. Is qui fidem de Spons. Coniuges coguntur stare matrimonio, & tamē nitebatur præsumptione matrimonij ex habita copula post sponsalia. Sicuti ergo omnes isti textus non obligant in conscientia, quippe qui nituntur præsumptione eodem modo non obligabit Tridentinum quia præsumptio cedit veritati, & veritate cognita nullus est locus præsumptioni.

76 Tertiò probatur ratione. † Si aliter esset Intelligendum hoc decretum, esset nimis durum, & disponeret contra leges, quæ iuri naturali innituntur; esset nimis durum, quia obligaret non professum ad durissimum statum religionis; disponeret contra leges iure naturali dictantes, quia Innocens damnaretur sine remedio probandi suam innocentiam, multoties enim quis per metum professus est, nec per quinquēnium inculpabiliter potuit reclamaret, & tamen non haberet remedium, sed teneretur ad arctissimum statum, quem non elegisset; ergo innocens grauissime puniretur; Innocenti denegarentur defensiones, & cogeretur subire onus libertati nimis aduersum, & ad manendum perpetuo alicubi contra leges vetantes huiusmodi perpetuas obligationes, iuxta rationem naturalē, cui tales leges innituntur l. Titio §. Titio centum ff. de condit. & demonstr. l. 1 §. quæ onerandæ, & l. 2. in fin. ff. quar. rer. act. & annot. Bart. d. §. Titio centum; obligaretur ad perpetuam castitatem, qui vere non est obligatus contra cap. Integritas 32. quæst. 1. Sola est enim Verginitas, quæ suadere potest, imperari non potest, Res magis voti, quam præcepti est, &, si nemo sine caussa inuitus potest cogi ad arctiorem vitam regularem, quamuis iam sit regularis, ergo multo minus ad simpliciter regularem, qui nullo modo est regularis; & ita tenent Sanchez, & Doctores quos ipse citat. d. disp. 37. num. 9.

77 Quæres, † an ad præsumendam ratificationem professionis sit expectandus lapsus integri quinquennij; An quoddam spatium arbitrio prudentis: & videtur quinquennium non esse expectandum. Primò, quia
78 cap. ad id, de spons. † per cohabitationem anni, & dimidij præsumitur purgatus metus, quo matrimonium fuit contractum, & inducta eius ratificatio; & tamen communis fere sententia habet, non esse expectandū illud tempus; sed quoddā tale, vt prudenter possit supponi habita occasio fugiendi, & reclamādi; vide Sanchez lib. 4. disp. 18. num. 6. ergo idem dicendum etiam in hoc decreto Concilij.

79 Secundò ex cap. Vidua de Regular. † inducitur tacita professio per delationem habitus, & exercitium actuum, qui sunt proprij professorum, nulla expectata mora temporis; ergo etiam in hoc decreto nullū tempus necessario erit expectandum.

80 Dicendum † tamen, ratificationē professionis non præsumi, nisi elapso quinquennio, ratio est, quia hoc præfigitur à Concilio, & cum non arceat ab audientia, nisi elapso quinquennio, signum est non præsumi ratificationem professionis, nisi eo elapso. Ad id autem quod obicitur.

81 Primò Respondeo. † In eo capite non præfigi tempus anni, & dimidij ad inducendam præsumptionem, sed tantum factum narrari, ideo cum nullum tempus à lege statuatur, Doctores suas exponunt sententias, & frequētet in illā itum est, vt prudentis iuditio remittatur; in casu autem nostro Tridentinum ipsum determinat tempus: quæ responsio colligitur ex ijs, quæ habet Abbas cap. 2. nu. 4. in fine de regula, vbi, cum definiatur per annuum gestationem habitus professorum induci præsumptionem tacitæ ratificationis, & aliqui Doctores sentirent non esse expectandum id tempus, sed citius esse reclamandum; Abbas eos reprobat dicens, quod, si hoc veram esset, frustra id tempus ab illo canone fuisset præscriptum.

82 Ad secundum. † Dico in illo cap. facilius præsumi tacitam professionem ex facto, quam præsumatur in nostro decreto, quia cum nullam antea emiserit professionem, facile præsumitur, quod assumendo habitū, & immiscendo se actibus professorum, velit profiteri. At in eo, qui iam professus est, ista pręsumptio non ita facile admittitur, quia supposito, quod iam sit emissa expressa professio, non ita facile præsumitur voluntas ratificandi, vt ex tunc professio incipiat valere, quod necessarium est, vt infra. Adde quod in assumente habitū, & immiscēte se in actibus professorū, nulla videtur subesse alia ratio, quare hoc faciat, nisi quia velit profiteri; In deferente vero habitū post emissam professionem subest ratio deferendi habitū, & nō demittendi, vt possit audiri suo tempore in iuditio, iuxta sanctionem eiusdem Cōcilij. Quod si antea habitū sponte dimiserit nullatenus ad allegandū quamcunq. caussam admittatur; ista ergo ratio pręsumēda erit; quare habitum deferat, nēpe vt possit reclamare, nō autē, vt professionem ratificet; & ideo Nauar. lib. 6. cons. tit. de regul. in prima editio cōs. 35. n. 6. & 7. in 2. edi. cons. 28.
83 nu. 6 & 7. † ait illū, qui nullā professionē facit, censeri tacite per illos actus profiteri; secus de eo, qui expresse professus est, & in cons. 39. nu. 4. tit. de Regula. in eadē 2. edit asserit gestationem habitus cōmunis nouitijs, & professis per annum non inducere professionem tacitam, nisi gestatio illa fiat ante professionē expressam.

Hh 3 84 Sed

84 Sed instabis. † Ex copula spontanea statim præsumitur ratificatio matrimonij, metu initi. Sanchez de matrim. lib. 4. disp. 18. num. 4. Cum tamen ibi præcesserit matrimonium expressum, ergo etiam ex delatione spontanea habitus statim præsumetur ratificatio professionis, idest professio tacita, licet præcesserit expressa; sed Respondeo ibi præsumi ratificationem matrimonij, vt excludatur peccatum mortale; Cum enim illa copula sit præsumenda facta affectu maritali, vel
85 fornicario; † semper illa præsumptio capienda est, quæ excludit peccatum, l. Merito ff. pro Socio. cap. Quod in dubijs &c. Quod, si cohabitatio non esset spontanea, non statim caperetur ista præsumptio, quia posset esse sine peccato, Cum ergo delatio habitus possit habere multas alias caussas, si sequatur professionē expressam, vt quod habitum deferat, quia nesciat, se non esse professum, & possit reclamare, &c. non est sumenda præsumptio tacitæ professionis.

86 Sed obijcies † contra principalem conclusionem, probando Concilium ita determinare, vt obliget in vtroque foro ad permanendum in religione. Terminus quinquennij præfixus ad reclamandum est terminus præfixus præscriptioni iuris reclamandi, & eo elapso religio præscribit contra professum; sicuti ergo possidens rem præscriptione redditur tutus in vtroque foro, ita vt illam vti dominus possideat, & ille, aduersus, quem præscribitur, priuatur dominio illius rei, & iure illam amplius compensatione recuperandi, vel vsurpandi, ne lites multiplicentur, ne dominia sint in incerto, & alijs de caussis, vt apud Couar. Regula Possessor. 3. par. §. 2. num. 3. eodem modo, & religio elapso quinquennio acquirit ius, & dominium in professum, & ideò nequibit se subducere ab obligatione religio-
87 nis: † Respondeo. Hoc concedi, vbi præscriptio non habet fundamentum in præsumptione, & vbi non est sola actionis præscriptio, nam vbi hæc sola est, nō tribuit ius in foro Conscientiæ, constante veritate; vt patet in matrimonio præsumpto ex copula, & in stipendio famulis debito, quod, iuxta leges hispanicas, licet præscribatur triennio, & eo transacto famulis non superstit actio ad petendum; attamen in foro conscientiæ non amittitur à famulis, sed quia est præscriptio solius actionis, numquam amittitur ius ad illud petendū in foro Conscientiæ, vide Gutiarez l. nemo potest nu. 487. ff de legat. 1. Respondeo 2 diuersum esse constituere præscriptionē in bonis, & in professione quia, licet ob bonum publicum, vel commune possit quidē lex priuare subditos rerum dominio, at nullo modo potest cogere emittere professionem cap. Integritas 32. quæst. 2. Votum est Consilij, non opus coationis.
88 † Quod, si dicas ob commune bonum, licet non possit cogi vouere, possit tamen cogi permanere in monasterio cum animo profitendi. Respōdeo hoc in casu nostro esse nimis durum, & non esse aptum remedium ad tollendum inconueniens; esset nimis durum cogere hominem liberum ad perpetuam subiectionē, Castitatem, & paupertatem, vt tollatur occasio decidendi valorem suæ professionis; neq. enim tanta perturbatio esse potest in quolibet conuentu, vt hac pæna innocens sit multandus, vt euitetur; neque tolleretur inconueniens, quia, licet non agitaretur lis coram iudice super validitate professionis, orirentur tot perturbationes intra clausta, quot experientia docet oriri, cū aliqui huiusmodi religiosi degūt in claustris. Et de Innocentibus numquam hoc possem decernere.

89 Nunc † venio ad elucidationem quartæ questionis; quæ est; An ordinarius possit audire reclamantē post
90 quinquennium in iuditio ordinario. † Pro intelligentia sciendum impedimenta alia esse perpetua, alia esse ad tempus. Rursus impedimenta ad tempus, vel durant toto quinquennio, vel cessant intra quinquenniū. Iterum qui non reclamauit, vel sciuit impedimentum, vel nesciuit. Impedimenta perpetua, de quibus nulla est disputatio, sunt diuersitas sexuum. Non enim potest vir profiteri in monasterio monialium; Neque mulier in conuentu virorum, & iuxta Constit. Sixti V. latrocinia, furta, rapinæ, homicidia, aliaque his similia, aut grauiora; rei, vel de istis suspecti, vt propterea ob illa damnati sint, vel ne damnentur formident, & obnoxij reddendis rationibus &c. quæ tamen idem Sixtus moderauit, vt videre est in eiusdem Constitutionibus supra relatis; & hoc secundum Sanchez. Aliqua etiam impedimenta perpetua possunt esse ex statutis, & Cōstitutionibus religionum à Sede Apostolica approbatis, quia, nisi sint a Sede Apostolica approbatæ constitutiones illæ, impedimenta statuta non valent; vide Sanchez loco citat. disp. 37. nu. 30. Impedimenta non perpetua ac quæ reddunt inhabiles solum ad tempus, sunt metus, ætas, ignorantia, & cætera huiusmodi, quæ possunt cessare intra quinquennium, & vltra protendi.
91 Dubitatur primò. † An impedimenta inducta à Sixto V. in sua Constit. Cum de omnibus &c. contra reos, vel suspectos de latrocinijs, furtis &c. sint perpetua, vel ad tempus; & breuiter.
92 Respondeo, † distinguendo; similia impedimenta pro ingressu sunt perpetua; itaut, si cognoscantur ante ingressum nullo modo possunt admitti. Post ingressum autem non sunt perpetua, nisi receptio temere facta fuerit; patet manifeste ex contextu ibi omnes autē, & quoscumque, vt dictū est, criminosos, vel suspectos &c. ad Religionem perpetuo inhabiles declaramus, (ecce decisa prima pars) &, qui eorum contra præsentem nostram constitutionem temere admittētur, tam susceptionem habitus, quam professionem, & inde sequta ex nunc, prout ex tunc pari modo irritamus &c. Ecce quomodo admissionem requirit temere factam; de prima parte nullam puto esse dubitationem; secundam prob. 1. Ex eodem contextu illis verbis. Quare volumus, vt cuiuscumque iuuenis &c. quare hoc vult, ne temere admittantur, ista enim particula reddit rationem antedictorum, vnde hic erit legitimus sensus; ne temere admittantur volumus &c. ergo dispositio erit intelligenda de admissis temere, idest nō præmissis illis, quæ præmittenda præscribuntur à Sūmo Pontifice ibi.

Secundò probatur Quia punit acerrime temerarie recipientes; ergo debet subesse magna culpa quæ vtique est temeritas. 3. Adhibitis informationibus vult Summus Pontifex posse admitti exteros, ergo excludit
93 tantum temere admissos. † Addit Roderiquez 3. tom. quæst. 54. art. 1. Intentionem Summi Pontificis fuisse, reprimere temeritatem aliquorum Religiosorum, qui nimia charitate omnes ad se venientes ad habitum recipiebant; ideò temere receptos reddit inhabiles, non autem, qui consilio adhibito admittūtur. Sed dicet aliquis. Nullam esse præstantius remedium, ad reprimēdam superiorum audaciam, quam reddere semper, & in omni casu inhabiles recipiendos. Respondeo hoc non esse reprimere audaciam, & temeritatem superiorum; sed priuare admittendos beneficio religionis, reprimere temeritatem est punire actionem sine consilio, sine prudentia factam; quod sufficit. Nec esset bonum consilium istud, ad abigendos mures è domo nullum præsentius remedium, quam domum comburere; ergo domus comburatur, neque enim id domino expediret, nec vicini paterentur, Ne verum haberet, quod vulgo circumfertur. Aliquid mali propter vicinum malum. Neque disputatio est, quod sit præsentius remedium, sed quale à Sūmo Pontifice sit præscriptom. Præterea hoc non esset remedium ad reprimendam temeritatem, quod asserit se intendere Summus Pontifex, sed ad excludendum omnino à religione. Pergit Roderiquez probando suam propositionē Quia huiusmodi receptis inferretur iniuria, si expellerentur; licet enim sint criminosi, dum ad nouitiatum sunt admissi inferretur eis iniuria, si expellerentur; quia aliquod ius acquisiuerunt ad professionem ex admissione, quæ est veluti quidam contractus. Sed dices forrasse, hoc esse falsum; Sed puto, non esse falsum; fundatur enim in probabilissima sententia, quæ licet ha-

beant

beat contrariam, non eſt aſpernenda; quod ſcilicet admiſſus in religione non ſit expellẽdus, niſi illam demeruerit. Dices nemo debet reportare commodũ ex ſua iniquitate. cap. Intelleximus de iud. & mirum non eſt, ſi ille, qui facit, quod non debet recipit, quod non oportet, l. Iulianus §. offerri ff. de act. empt. Sed hoc argumentum, ſupponit, quod petens admitti ad religionem teneatur prodere ſe ipsũ, & ſua delicta; quod eſt probandum maxime in re tam pia, qualis eſt, religionis ſtatum aſſumere. Deinde ſupponitur eſſe delictum, non reuelare ſuum ſtatum, quod nõ video probatum. Non tenetur ex natura rei, vt patet ex ſe, quia nemo tenetur prodere ſe ipſum ex celebri axiomate, Imò & interrogatus in iuditio niſi delictũ ſit adeò circumſtantiatum, vt hanc obligationem inducat, nemo ex ſe eſt obligatus, ergo multo minus, vbi agitur de capeſcendo ſtatu religioſó. Neque enim in tota hac Cõſtitutione apparet vllum verbum hanc obligationem importans. Dices prætetea dictionem illam, temere, referri, tam ad ingredientem, quam ad admittentem, quia admittens, & admiſſus, vel admittendus ſunt relatiua. Reſpondeo ſi intelligendum eſſe hoc dictum, quod relatiua in omnibus æquarẽtur, ſequeretur, quod clericus percuſſus eſſet excommunicatus, quia percutiens eſt excommunicatus, ſunt enim relatiua percutiens, & percuſſus, & alia ſimilia darẽtur abſurda. Sunt ergo iſta intelligenda ſano modo, & in caſu noſtro clarum eſt illud, temere, referri ad admittentes, non ad ingredientes, inquit enim conſtitutio; & qui temere admittentur, ergo à ſuperioribus, ergo de iſtis non de ingrediẽtibus debet intelligi. Tandem probat; quia iſta Conſtitutio eſt correctiua iuris antiqui, & pænalis, ergo intelligenda eſt, quod lædat quanto minus fieri poteſt ius antiquum. Si dicas, eſſe extendenda verba vſque ad proprietatem; & interpretationem eſſe ſumendam, quoad extendantur proprie ſumpta. Reſpondeo quidquid ſit de hoc; in caſu noſtro verba ſumi in tota ſua latitudine proprietatis. Qui enim alius eſſe poteſt ſenſus horum verborum; & qui temere admittentur; quam iſte, quod illi ſint inhabiles, qui recipiuntur temere? & nullum aliũ poſſe eſſe ſenſum iſtius conſtitutionis, colligitur manifeſte ex ponderatione iſtius clauſulæ: Tandem ſi diligentia adhibita, nihil appareat, quod eos impediat, habiles eſſe putãdos; quę eſt in ſecunda Conſtitutione dum agit Summus Pontifex de ijs, qui longe abſunt; ex qua ſic argumentor, criminoſi longe diſtantes, ſi debita adhibita diligentia, nihil contra, eos reperiatur, reputandi ſunt habiles, ergo non tenentur ſe manifeſtare, alioqui numquam daretur iſte caſus, quod adhibita ſufficienti diligentia inhabiles eſſent habiles, quia, ſi ad ſufficientem diligentiam, & ad tollendam temeritatem requireretur, quod recipiendus ſe manifeſtaret. Quod ſi dicas hoc eſſe intelligendum, non quod habilitentur ad habitũ, & religionis profeſſionem; ſed quod admittentes eximantur à pæna. Vide quomodo hanc interpretationẽ admittant illa verba; habiles eſſe iudicãdos, vide quomodo verba directa in recipiendos, eos excludant, & includunt tantum recipientes. Verum quidẽ eſt, quod hac clauſula etiam recipientes eximuntur à pænes, ſed tantum conſequtiue, quia iſti, qui admittũtur ſunt habiles, ideò, & admittentes ſunt exempti à pænis; ſenſus ergo germanus iſtius Conſtitutionis eſt, quod criminoſi ſemper ſont inhabiles antequam recipiantur, Recepti verò, niſi temere recipiantur ſunt habiles, & recipientes omnes pænas euadunt debitam adhibentes diligentiam.

94 Dubitatur 2. † An receptio ad habitum in loco non deſignato ſit impedimentum. De nouitiatu facto in loco non deſignato, quod ſit impedimentum, nulla eſt dubitatio, nimis clarum eſt, dubitatur de receptione ad habitum. Quæram ergo primo, an ſit impedimentum; deinde, an ſit perpetuum.

95 Ad primum, an ſit impedimentum. † Dico eſſe impedimentum, patet ex verbis Conſtitutionum Clemẽ-
tis VIII. ibi. Neminem de cætero ſub quouis prætextu, aut colore ad habitum Regularem admittant, niſi in conuentibus auctoritate noſtra diſignandis. Aliud eſt recipere ad habitum. Aliud eſt peragere nouitiatũ; aliud emittere profeſſionem. Quæ omnia non recte percipere Summum Pontificem non eſt ambigendũ, ergo de admiſſione ad habitum, non de alijs eſt in-
96 telligendus. 2. † Iſta verba poſita ſunt diſpoſitiue, er-
go ſunt intelligenda, vt iacent ad text in cap. Si Papa
97 de priuileg. in 6. 3. † Ex prohemio legis ſumitur in-
terpretatio, quanto magis ergo iſta de receptione ad
habitum erit intelligenda, cum & prohemium, & di-
ſpoſitio idem indicent. In prohemio enim ita habetur.
Regularis diſciplinę reſtitutioni illud in primis magnũ
impedimentum affert: quod in omnibus conuentibus,
ijs præſertim, qui maiori indigent reformatione, ſin-
guli ad Religionẽ venientes paſſim recipiuntur. Ec-
ce quomodo de receptione loquitur, & infra diſponẽ-
do. Cui malo occurrere volentes præcipimus, vt de cę-
tero neminem, &c. ad habitum regularem admittant,
ecce prohibitam admiſſionem: malum oritur ex ad-
miſſione, ergo, vt malum tollatur admiſſio eſt prohi-
benda. Explicare autem mentem Pontificis aliter quã
98 verba clara ſonent eſt contra illud effectum † Quod
nulla agitari debet quæſtio de voluntate Pontificis di-
ſtincte in vno, & alio caſu, cum illam ſatis aperte Bre-
uis verba ſignificent; ad text. in l. ille aut ille, ad fin. ff.
de leg. 3. Monald. conſ 116. num. 4. volum. 2. Gratian.
99 diſcept. for. cap. 757. † & diſputatio non admittitur vbi
res diſponentis verbis finita eſt, iuxta verba text. in l.
Continuus §. Cum ita ſtipulatus in fin. ff. de verb. oblig.

Confirmatur Ex Decreto Vrbani VIII. ſupra relato, ibi mandamus quatenus omnes, & ſingulos religioſos prædictos, qui ad habitum regularem alias canonice recepti, annum probationis &c. ergo in conſtitutionibus Pontificijs venit conſideranda, non ſolũ profeſſio, & nouitiatus; ſed etiam admiſſio ad habitum, quod ſit canonice facta, ergo etiam in Conſtitutione Clementis erit conſideranda, cum de illa manifeſte loquatur, ergo erit impedimentum. Dices nihil referre, quod magis recipiantur in vno quam in alio loco. Reſpondeo imò hoc eſſe illud, quod maxime refert, & ad quod præcipue reſpicit Summus Pontifex, & probatur ex inſcriptione De nouitijs ad habitum regularem, & profeſſionẽ non admittendis, niſi in conuentibus deſignandis. Hic profecto maxime facit ad rem argumentum illud, quod alibi nimis probat. Optimum remedium reſtaurandæ diſciplinæ regularis, eſt, non ſolum annullare profeſſiones; ſed etiam receptiones, ergo etiam receptiones ſunt cenſendæ annullatæ, niſi factæ ſint in loco deſignato, vt inſtauretur regularis diſciplina; præcipue cum de illa tam clare loquantur vniformiter, & conſequenter ſupradicta decreta.

Dices Vrbanum VIII. dum agit de conſtitutione, vel Decreto Clemẽtis videri decernere nullas profeſſiones emiſſas, non præmiſſo anno nouitiatus in loco deſignato, non autem illas, quas non præceſſet receptio in loco deſignato, cum facultatem concedat illas de nouo accipiendi, non autem iſtas. Reſpondeo Sũmum Pontificem Vrbanum nihil diſponere ſuper receptione ad habitum ſed ſupponere, eſſe factam legitime, cæterum eam relinquit in ſuo eſſe, patet ex eiuſdem verbis. Dommodo alias canonice ad habitũ recepti ſint. Supponat ergo ibi eſſe receptus canonice. An autem ex hoc colligatur, receptionem nõ factam in loco deſignato eſſe impedimentum perpetuum infra videbimus.

Dices pręterea receptio non pertinet ad annum nouitiatus, vel probationis; ergo de illa non eſt lata lex, vel præceptum. Sed Reſpondetur, non ferri legem de receptione, quaſi habeat connexionem cum approbatione, ſed quia receptio ipſa maxime refert ad inſtaurationem diſciplinæ regularis.

Dices tandem peracto nouitiatu, ſi profeſſio fiat in alio conuentu, tenet; ergo etiam receptione facta in

alio

alio conuentu, professio tenebit. Hoc & similia argu-
menta nihil probant, nulla extat constitutio prohibens,
professionem posse fieri in alio conuentu, quam in eo,
in quo peractus est nouitiatus, & nihil refert, sed rece-
ptionem fieri in alio conuentu quam in designato pro-
hibetur & fieri in designato maxime refert, vt asserit
idem Summus Pontifex, ideo vnum licet, non vero
aliud.

100 Hinc † colliges solutionem illius quæstionis. An Re-
ligiosus, qui capta occasione à præcitatis decretis, pe-
tit a Sede Apostolica audiri super nullitate suæ profes-
sionis, exponendo caussam suæ petitionis, nẽpe, quod
non fuerit receptus in conuentu designato, reticendo
quod nouitiatum peregerit in loco designato, sit tutus
in conscientia rescripto obtento. Respondetur enim
affirmatiue. Duo enim sunt, quæ annullant professio-
nem. receptio ad habitum, & peractio nouitiatus in lo-
co non designato, quæ adeo clara sunt in Pontificijs
decretis, vt nisi maxima vi in alium sensum possint tor-
queri. Apertissime enim Clemens VIII. loquitur, &
Vrbanus item VIII. nullam dubitandi ansam reliquit,
dum ait mandamus, quatenus omnes, & singulos re-
ligiosos prædictos, qui ad habitum regularem alias ca-
nonice recepti, annum probationis nihilominus &c.
Ecce quomodo hic ita distincte numerantur receptio
ad habitum, & peractis nouitiatus. vt impossibile sit nõ
duo distincta esse. Vnũ supponitur quod est receptio
ad habitum canonice facta. Aliud est peractio nouitia-
tus in loco designato, de quo disponitur. Si ergo vnum
supponitur, & de alio disponitur, quomodo non duo
esse possunt si ergo tam clare de receptione ad habitũ
canonice facta loquitur Vrbanus, certe de alia non lo-
quetur, quam de illa, de qua suas constitutiones edidit
Clemens VIII. est ergo receptio ad habitum impedi-
mentum canonicum inducẽs nullitatem professionis,
qui ergo exponit, se velle audiri super nullitate suę pro-
fessionis, eo quod non fuerit receptus in loco designa-
to, satisfaciet supplicando pro isto. Nec quidquam
aliud addere necesse erat.

101 An † hoc impedimentũ loci sit perpetuum, an solũ
impediens professionem, sed non reddens inhabiles
ad confirmandum illam. vel ad ratum habendã, quod
militat. siue hoc impedimentum sit respectu receptio-
nis ad habitum, quod ego puto clarum, seu sit respe-
ctu nouitiatus peragendi, ita vt siue receptio, & admis-
sio non fiat in loco designato, siue nouitiatus, non so-
lum impediat professionem, & nullam reddat, sed
etiam reddat inhabiles ad confirmandam eandem, qui
ita sunt admissi, vel peregerunt nouitiatum.

102 Dico † quod duo sunt impedimenta annullantia pro-
fessionem. alterum receptio ad habitum, alterum pe-
ractio nouitiatus in locis non designatis, & vtrunq; di-
103 co esse impedimentum perpetuum, & probo 1. † In-
tentio legislatoris sumitur à rubrica, & ex ea sumitur
validum argumentum Bart. l. 1. ff. si certum petatur per
text. ibi Euerard. in topic. legal. loc. 45. Decian. & alij
quos refert Barbosa tract. de loc. com. arg. loco à rubri-
104 ca & † à proemio generaliter validũ est argumentum
l. cum pater §. dulcissimis ff. de leg. 2. l. vlt. C. de hæred.
105 instit. † Proemium enim ostendit caussam finalẽ, &
mentem loquentis l. 1. ff. ad Macedon. leg. Cum hi, in
princip. & ibi Bart. ff. de transact. Alex. consil. 7. num. 3.
volu. 1 Crauet. cons. 192. num. 21. & alij quos refert idẽ
Barbos. de Axiomat. Axiom. 192. Proemium, cum ergo
in rubrica habeatur, Decreta Generalia ad regulariũ
reformationem, ac Nouitiorum receptionem, profes-
sionem, & institutionem spectantia, & ibi ista tria po-
nantur distincta, receptio, professio, & institutio, & as-
serat decreta illa esse de istis tribus profecto sequitur,
quod distincte de omnibus agetur de receptione ad
habitum, de professione, & de institutione. idest noui-
tiatu, & ne daretur locus interpretationi disiungitur re-
ceptio ab institutione, & interponitur professio, quæ
ordine seruato rectius in fine collocaretur ne quis di-
ceret receptione ad habitũ, idest institutione, vel pro-
batione in Nouitiatu. Et pariter, cum in proemio ha-
beatur, quod S. Pontifex intendit amputare radices, ex
quibus oritur impedimentum prætensæ, & intentæ re-
formationis, quod experimento compertum est, foue-
ri ea receptione in omnibus conuentibus, & maxime
in ijs, qui maiori indigent reformatione, nec melius
possint amputari radices, quam nullas declarando re-
ceptiones ipsas, sequitur de istis esse intelligendũ bre-
ue, & pariter ex eodem proemio colligitur efficaciter
impedimentum esse perpetuum, ex receptione Noui-
tiorum in quocunq; Monasterio facta, & maxime in il-
lis, in quibus minor obseruantia viget, oritur impedi-
mentum, quo reformatio intenta non finitur habere
suum effectum, quia ex hoc fit, quod in dies deprauatæ,
infructuosæq; huiusmodi nouiter profitentium radi-
ces succrescant, ergo hoc impedimentum debet esse
perpetuum, probatur, quia si hoc impedimentum non
esset perpetuum, nõ tolleretur prætensum impedimẽ-
tum, quia per ratificationem professionis permanerent
in religione illæ radices, quas annullando professio-
nem intendit Summus Pontifex è solo Regulari auel-
106 lere & confirmatur, † quia vna via cõcederetur, quod
alia esset denegatum contra l. nec per se C. de hæred.
107 instit. Ioseph de sese decis. Aragon. 28. nu. 11. † & lex
non obtineret suum finem, & careret effectu, contra
108 commune affatum, quod lex ita est † interpretanda, vt
dispositio non reddatur elusoria l. 3. ff. de milit. test. leg.
si quando ff. de leg. 1. Mantic. de tacit. lib. 2. tit. 12. num.
30. Tuschus tom. 4. litt. I, cons. 330. num. 22. & alij.

Probatur 2. Ex alia clausula posita in 2. decreto re-
ceptiones vero, & professiones quaslibet irritas ad quẽ-
cunq; effectum declarat, si ad quemcunq; effectum, er-
go etiam ad effectum ratificationis professionis, quia
109 dictio, † quicunq; omnia includit, & nihil excludit l.
à procuratore C. manda. & in Cap solitæ de maiorit. &
obedint. not Glossa verbo quicunq; de sent. excom-
municat. in 6. & alij apud Barbos. Axiom. 317. maxime,
cum hoc decretum sit in fauorem Religiorus, videli-
cet, vt inducatur reformatio.

3. Probatur ex eodem 2. decreto ibi; nunc denuo di-
stricte præcipit, & mandat, ne sub cuius vis licentiæ, vel
facultatis impetratæ, vel impetrandæ obtentu, nisi per
litteras in forma breuis dumtaxat, & non alias quem-
quam ad habitum regularem suscipiendum, nec etiam
in conuersos, nisi in Conuentibus Monasterijs, & Do-
mibus auctoritate eiusdem S.D.N. propediem in vna
quaque prouincia designandis, recipere, aut receptos
ad professionem admittere vllo modo audeant. Ecce
quomodo etiã hic loquitur de receptione. non de pro-
batione, deinde subdit. Quinimmo cõtra primam pro-
hibitionem sanctitatis suæ receptos etiamsi imperfectũ
habitum, aut sine caputio gerant, post præsentis decre-
ti in Romana curia publicationẽ, omnino eijcere de-
beant, ex quo textu hanc elicio consequentiam ergo
est impedimentum perpetuum, & probo sunt taliter
recepti omnino eijciendi, ergo excluditur qualibet ra-
tificatio professionis, & omnino inhabilitantur, ergo
impedimentum est perpetuum. Non enim ad impedi-
mentum perpetuum constituendum requiritur, quod
insit personæ, vt est diuersitas sexus, & cæt. sed sufficit,
quod per Summum Pontificem reddatur impotens ad
professionem persona, quæ tali impedimento præpe-
ditur quocunq; modo, siue insit, siue circumstet.

Dices hanc clausulam intelligi tantum de illis, qui
imperfectum habitum, & sine caputio deferunt, sed
hoc effugium nullo modo est admittendum, quia, neq;
mens, neq; verba legis illud admittunt. Nõ mens, quia
vbi est eadẽ ratio eadem est iuris dispositio, ratio istius
decreti est inducere reformationem in religiosibus,
quæ magis spectatur respectu aliorum quem eorum,
qui deferunt habitum imperfectum, ergo si isti sunt ex-
pellendi ea ratione, multo magis illi, Neq; verba, quia
prohibet Summus Pontifex, quempiam ad habitum
admitti, nisi in conuentibus designatis, deinde subdit,
110 nec etiam conuersos, † dictio, nec, de sua natura con-

tinuat

tinuat eandem materiam,& stat declaratiue ad praecedentia l.hęc quidquam ff. de off.proconf.l.si quis stipulatus fuerit ff. de verb. signific. & auctores vide apud Barbosam de dictione ista,quae est 208. vbi etiā habet,
111 † quod ex ista censentur repetita antecedentia in fe-
112 quentibus copulatis per hanc dictionem, † & virtus dictionis, etiam, est exprimere casum magis dubitabilem, & implicare minus dubitabilē l.etiam ff. de verb. signific.l.conuenticula C.de Episc.& Cler.l.etiam C si tutor & Curator vide Barbosā eodem tract. de hac ea-
113 dem dictione,† & dictio, etiamsi,est ampliatiua, vide eundem in eodem tractatu, & loco;ergo sensus illius constitutionis est, quod Summus Pontifex prohibeat receptionem cuiuscunque, etiamsi sit conuectus, & iubet omnes esse expellendos, etiamsi habitum gerant sine caputio &c, & ita est intelligenda ista constitutio siue decretum, etiam in inscriptione, quae habet. Renouatio,& ampliatio eiusdem decreti.

4. Probatur ex decreto Vrbani VIII. ibi nos Religiosos praedictos ex huius sanctę sedis benignitate specialibus fauoribus, & gratijs prosequi volentes, motu proprio, & ex cert a scientia, nostro Scipioni &c. per praesentes committimus, & mandamus, quatenus omnes,& singulos religiosos praedictos, qui ad habitū regularem alias canonicę recepti, annum probationis in Monasterijs seu Domibus Regularibus ad id designatis minime fecerunt, subinde professionem nihilominus emiserunt, ad professionem denuo, seruatis alias seruandis,emittendam,quae sic &c.auctoritate nostra recipiant,& admittant,ex qua clausula duas elicio cōsequentias, vnam ergo impedimentum receptionis, nō factae in loco designato est distinctum ab impedimēto Nouitiatus, non peracti in eodem loco designato. Alteram ergo impedimentum est perpetuum, primam probo, qui supponit receptionem esse factam canonice, patet ex illis verbis,ad habitum regularem alias canonice recepti, & nouitiatum non peractū in loco deputato, ergo sunt distincta, secundam autem sic, qui professionem emiserunt non peracto nouitiatu in loco designato permittantur ex Apostolicae Sedis benignitate. quae eos spetialibus fauoribus prosequitur, denuo professionem emittere,& mandatur,vt ad eam admittantur,ergo prius ex se erant inhabiles,nec ab alijs poterant admitti, quod si eiusmodi defectus de Apostolicae Sedis benignitate non erant supplendi, quorsum illae clausulae tam praegnantes,cum in Apostolicis rescriptis,nec vnus apex debeat exuberare.

Dices in hoc decreto Vrbanum VIII. loqui tantum de Nouitiatu peracto in loco non designato, ergo signum est nullum aliud esse impedimentum;sufficeret huic argumento negare consequentiam, attamen subdam, verum esse in hac vltima dispositione, agere tantum de illo nouitiatu, & iubere remedium huic malo statim adhiberi, non quia nullum aliud esset impedimentum, sed quia de illo tantum fuerat requisitus, & ideo etiam de alio tantum disponit, & patet manifeste hic discursus, quia supponit ad habitum legitime fuisse admissos,sensus est ergo iste. Qui professionem emiserunt non peracto nouitiatu in loco designato, si tamen alias canonica fuerint recepti, de benignitate Sedis Apostolicae &caet. ad professionem denuo admittantur.

5. Probatur ex hoc eadē Breui Vrbani. De benignitate Apostolica vult illos, quos spetialibus fauoribus prosequitur, denuo emittere professionem, ergo prior erat inualida,& non simpliciter inualida,sed talis, quae nō poterat ratificari, hoc importat prosequtio illa spetialium fauorum,quia si posset ratificari,non esset opus fauoribus tam insignibus.

Dices hanc clausulam referri non ad professionem; sed ad alios fauores, sed hoc est contra rectam intelligentiam constitutionum,quia clausulae non esset certa intelligentia,& esset diuinandum,ad quam partem referretur illa clausula, nisi referretur prius ad magis vicina hoc esset suo modo interpretari, non ex ordine dispositionis seu decreti.

114 † Sed objicies contra dicta,Impedimentum perpetuum inhabilitans est illud, quod personae inhaeret, vti eius defectus continuo impediens, & habens tractum successiuum,& destruens professionem, ita quod ratificari non possit. Respondeo duplex esse impedimentum perpetuum, vel natura ipsa dictante, vt sexus diuersitas &c. vel Pontificia constitutione, vel alia praescribere supradicta possent verificari de impedimentis natura dictante, non autem de secundis, ideo sufficit, quod constet Pontificem inhabilitare,vt facit declarādo eiectionem professorum, qui prius non fuerunt admissi ad habitum in loco designato.

2. Annus Nouitiatus, & locus omnino aequiparantur cum sint inseparabile,non enim potest fieri nouitiatus extra locum designatum, neq; locus deputatus de iure spectatur sine anno probationis in ordine ad quem,& non alias refertur, ergo eodem iure censendi sunt, sed defectus ex parte anni probationis non est impedimētum perpetuo inhabilitans, ergo nec; impedimentum loci,multis possit dissolui, & impugnari hoc argumentum. Sed quia aliena carpere statui meo dissonum iudico,ideo pro veritate tantum respondens ita argumētū dissoluo. Quidquid sit de maiori propositione cum suis probationibus nego minorem, sed defectus contingens ex parte nouitiatus non est impedimentum &c. & dico esse impedimentum si iste annus non peragatur in loco designato;argumentū separat, quae sunt consideranda coniunctim, debet totum hoc considerari annus in loco peractus, non annus, & locus ita disponunt Decreta Pontificum.

Objicies 3.Clemens VIII. dum asserit, esse expellēdos loquitur tantum de receptis contra formam primi decreti,& sermo est de nundum professis.Sed respondeo ergo saltem receptio est impedimentum perpetuum facta contra formam primi decreti.Deinde quęlibet receptio facta contra formam primi decreti est irrita ad omnem effectum, ergo etiam ad professionis validitatem,ergo,si hoc secundum decretum intelligitur de receptis contra formam primi decreti, intelligetur etiam de professis, quia taliter recepti sunt inhabiles ad profitendum, ideo sunt expellendi, ergo etiam professi,vtpote inhabiles ad profitēdum. Caetera collige ex supradictis neq; doctrina sapientissimi Sanchez aptanda est decretis Vrbani &c. de quibus ipse non loquitur, sed sumenda est in casibus, de quibus disputat ipse.

Objicies 4. Quando Papa vult constituere aliquod impedimentum perpetuum, apponit aliquam clausulam,vel tacite, vel expresse hoc significantem;Respōdetur satis esse expressum, dum imperatur expulsio, & satis aperte declarari, dum de plenitudine potestatis conceditur,posse iterum professionem emitti &c.

Objicies 5.Episcopi iudicāt de anno nouitiatus, sed Episcopi non iudicant de impedimentis perpetuis, ergo annus nouitiatus non potest esse impedimentum perpetuum, sed, qui iudicat de anno, iudicet etiam de loco ergo &c. Respon.quidquid sit de toto argumēto Episcopos iudicare de anno,sed non, vt est peractus in loco non designato,ita & de receptione,argumentum procedit de separatis, & debet probare de coniunctis locus,& annus non sunt duo separata; sed coniuncta efficiunt vnum impedimentum, quod est nouitiatum non esse peractum in loco designato, receptionem itē ad habitum non esse factam eodem modo. Negatur etiam,quod,qui iudicet de anno,iudicet de loco, cum alter dispositum sit.

Objicies 5. In rescriptis,quę conceduntur pro reclamationibus &c. additur clausula, dummodo non ratificauerint professionem,ergo signum est, posse ratificari.Respondeo aliqua poni in rescriptis de stilo Curiae,sicuti etiam multa apponuntur à notarijs, quae nullum pariūt effectum,talis est ista clausula,quae apponebatur in rescriptis antiquis, quae dabantur pro responsis eorum, qui reclamabant in terminis concilij,&, eadem

dem forma immutata perseuerat.

Obijcies 6. Vrbanum VIII. edisse suum decretum ad tollendos scrupulos, sed est obiectio non concludēs sunt enim nimis prægnantes clausulæ, quæ necessario aliquid maius exprimunt, & cum supra probatum sit esse impedimenta perpetua, vtriq; dicendum est, non esse æditam constitutionem illam ad sedandos scrupulos, sed ad animæ securitatem.

Obijcies 6. Probatio regularis disciplinæ est principale intentum S. Pōtificis, & reformatio regularis, sed hæc possunt haberi, si nouitiatus peragatur in loco designato, nec ad quidquam refert receptio in loco, ergo hoc tantum est impedimentum. Respondeo duo intēdere Summum Pontificem, vnum, vt Nouitij bonis, & reformatis moribus imbuantur, & hoc intendit, dū tradit institutiones seruandas, alterum ne introducantur quicunq; & ideo vult tantum in locis designatis recipi, vt enim radices istæ omnino euellat, extirpat à principio, nempe à receptione, hic enim est verus modus amputandi, & euellando radices, radix enim status religiosi est receptio ad habitū, deinde nouiatus, & professio. Neq; euellarentur huiusmodi radices, si eijciēdi essent tantum illi, qui professionem non emiserunt, nō autem, qui eam emiserunt, non enim deesent modi eludendi prohibitionem, sed posita nullitate receptionis, tollitur omnis ansa.

Remanet ergo, quod receptio ad habitū in loco non deputato sit vnum impedimentum, & peractio nouitiatus paritet in loco non designato sit aliud, & vtrunque perpetuum, inhabilitans ad ratificandum emissam professionem, sed noua est emittenda ex concessione benigna Sedis Apostolicæ, quæ spetialibus fauoribus in hoe prosequitur eos, qui nouitiatum in loco non dessignato petegerunt, dummodo alias canonice sint recepti, qualia sint impedimenta inducta à Sixto V. ex vi suæ constitutionis, visum est supra, an autem sint reuocata, vel moderata, patet ex supra recensitis cōstitutionibus Gregorij & cæt. & eiusdem Sixti V. de quo potes videre Roderiquez & alios.

115 Nunc tandem† venio ad solutionem propositi quæsiti, quod est, an ordinarius possit audire reclamantes in iuditio ordinario, etiam vltra quinquennium, & primo quæram de impeditis impedimentis perpetuis, & dico.

Impeditum impedimento perpetuo posse quocunq; tempore reclamare, & via ordinaria semper esse audiendum, quia de illo nihil disponit concilium. & probatur 1. Quia concilium fundatur in præsumptione ratificatæ professionis, sed ista non potest intrare, vbi est impedimentum perpetuum, ergo de istis non disponit concilium 2. Sequeretur, quod inducta in fauorem religionis, nisi essent audiendi, verterentur in eius odium & sequeretur absurda, quod elapso quinquennio vir non posset expelli à conuentu mulierum, & mulier à conuentu virorum, & alia. Ita Sanchez de matr. lib. 7. disp. 37. nu. 30. & sequent.

Sed probando, quod elapso quinquennio non possunt laborantes, etiam impedimento perpetuo amplius audiri, dices primo concilium enumeratis duobus impedimentis, non perpetuis, nēpe metu, & defectu ætatis, addidit duas alias particulas, videlicet, Aut quid simile & quacunq; ex caussa, non alia certe ratione, nisi, quia prima particula exclusit similia impedimenta non perpetua, quæ sunt similia tam enumeratis, secunda vero etiam perpetua, alioquin esset superflua, si tantum de non perpetuis intelligeretur cū per antecedentia satis expressa intelligantur, nihil autem debet esse superfluuum, vt optime Sanch. de matr. lib. 3. disp. 26. num. 6.

Confirmatur ex dictionibus. Quacunq; ex caussa, quicunq; enim per suam generalitatē trahitur etiā ad casus improprios, vt multis cit. docet Tiraq. de retract. lig §. 1 Gloss. 7. nu. 20. & sequent. Imo istud verbum, quilibet, & quicunq; talis est naturæ, vt, si addatur dictioni, alius, quæ de sua natura implicat casus similes, & similes qualitates, facit eam complecti etiam dissimiles qualitates Sanchez lib. 7. citat. disp. 37. n. 21. confirmatur vlterius, quia verba generalia non restringūtur ad habiles, sed generaliter intelliguntur etiam de inhabilibus, si de fauore publico agatur leg. 3. §. vtrum vers. hic quoq; in fin. ff. ad senat. cons. fill. vt docet Iason alijs relatis l. si filius familias num. 4. & seq. ff. si certum pet. Resp. Ad argumentum, verba non esse superflua, quoties sunt posita, vt clarius mēs legislatoris habeatur, & magis exprimatur ita Sanchez num. 35. Ad 1. confir. pariter respōdeo illa verba quacunq; ex caussa esse intelligenda de habilibus ad profitendum, non autem de inabilibus, hanc enim patiuntur restrictionem, ne sequatur absonus intellectus, & ne inducatur iuris correctio Iason multa congerens l. 2. §. prater nu. 3. ff. qui satisdare & num. 4. Idem præterea, verba illa, si proferantur à lege recipiunt restrictionem ad habiles Curt. iun. cons. 1. num. 3. & seq. Tuschus littera D, conclus. 355 num. 10. Ad 2. confirmationem vbi dicitur ex Tusco loco citato, & Apostillatore ad Roman. cons. 31. Restrictionem illam non esse faciendam, vbi agitur de fauore publico. Respondeo pariter, hoc esse verum, quoties non sequitur iuris correctio, & absonus intellectus. Quod autem in casu nostro sequatur iuris correctio, patet. quia corrigerentur omnia iura reddētia aliquos inhabiles perpetuo ad profitendum, quia hoc supposito, elapso quinquennio, censerentur professi. Absurda aliqua iam in probatione nostri dicti adducta sunt, i. a Sanchez loco citato.

Obijcies 2 Tempus quinquennij non solum præfigitur, quia censeatur ratificata professio, sed etiam ad finiendam iurisdictionem. Ad hoc iam supra responsum est, & respondeo. Quidquid sit de veritate propositionis, esse intelligendam omni casu de habilibus nō ergo includuntur in dispositione concilij impedimenta perpetua.

116 Dico 2. laborantes perpetuo impedimento posse absq; vlla caussæ cognitione discedere à Religione, & abire, nisi futurum sit scandalum, quod, si scandalum timeatur, possunt patefacto impedimento, & probato coram ijs iudicibus, qui possunt expellere, etiam petita venia dimitti, probatur, quia ista est quæstio quid facti, non quid iuris, sicuti enim possunt hoc cognoscere, vt expellant, ita possunt cognoscere, vt dimittant, & sicuti dum agitur de quæstione quid facti circa impedimenta matrimonij potest Episcopus videre, an re vera subsit impedimentum, & reperto subesse, dicere matrimonium non tenere, ita & de professione; an alijs remedijs nulliter professus possit vti, alijs aperiendum relinquo mihi sufficit cum Sanchez, quod via ordinaria sit audiendus nulliter professus, vt aperte docet loco citato num. 33.

Nunc de impedimentis non perpetuis, & quia etiā ista vel durant toto quinquennio vel cessant intra illud ideo de vtriusque, & de impedimentis quæ durant toto quinquennio & similibus.

117 Dico† impedimenta, quæ irritant professionem, toto illo tempore, quo durant, non cadunt sub dispositione concilij, & reclamantes possunt semper audiri in iuditio ordinario. v. g. iuxta Bullam Sixti recepti sine informationibus, si hoc impedimētum adhuc vigeret, semper possent audiri, quoad vsq; esset facta informatio, & ratio est manifesta. Quia concilium fundatur in præsumptione ratificatæ professionis, quæ tali impedimēto posito nullo modo potest intrare ergo de istis non disponit. Non enim plus potest operari tacitum, quam expressum cætera vide apud Sanchez loco citat. n. 34.

Dices 1. Conceditur reclamatio intra quinquenniū respectu cuiuslibet impedimenti, ergo eo elapso denegatur respectu cuiuslibet argumento ducto à contrario sensu, sed non video quomodo hoc argumentum probet, supposito modo dicēdi concilij, quod ita se habet. Nō audiatur, nisi intra quinquennium &c. Dispositio concilij non est composita affirmatiue, sed negatiue, & sensus concilij est, quod nemo audiatur nisi & cæt. vel

quicunq;

quicunq; prætendat per vim &c. non audiatur ergo nõ est hoc concedere directe sed directe negare, & indirecte concedere vel potius limitare 2. Respond. Concilium nihil agere de istis impedimentis, neq; concedendo, neq; negando, cum enim disponat supposita præsumptione ratificatæ professionis, & ista in similibus casibus non possũ considerari, sequitur, quod Concilium de istis cum loquatur.

Dices 2. Concilium nõ tantum fundatur in præsumptione ratificatæ professionis, sed etiam intendit limitare tempus. Respondeo quidquid sit de hoc, de quo iã satis supra dictum est, etiamsi Concilium vtrunq; intẽderet dico, quod semper intenderet limitare iurisdictionem circa illa, de quibus agit, cum ergo de istis nullo modo agat vt probatum est, sequitur, quod neq; iurisdictionem limitet circa ista. Quod autem sit incredibile aliquod impedimentum durare, vel non, de hoc non disputamus, hoc solum adstruimus, quod dato, quod durent impedimenta sequitur, quod nos dicimus, dari autem similia impedimenta quotidie experientia docet, vtinã non doceret, & ista de impedimentis quæ durant vltra quinquennium.

118 De impedimentis, quæ cessarunt intra quinquenniũ & illis præpeditus intra terminũ non reclamauit. Noto, quod, vel cognouit, vel non cognouit impedimentũ. si cognouit, vel potuit, vel non potuit reclamare. Rursus, vel reclamauit tantum dicendo, se non esse professum, nec velle permanere in Religione non adducendo tamen rationes coram ordinario & superiore, vel reclamauit, sed non coram ordinario, & superiore iuridice, incipiendo actus legitimos, at protestatus est tamen de nullitate, & aliquas adduxit rationes, sed extra iuditium.

119 Pro resolutione dico 1. Si impedimentum, impotentia &c. cessauit intra quinquennium & fuerit cognita, in tali casu non potest dari audiẽtia in iuditio ordinario, estq; tali religioso per Concilium denegata, probatur. Quia Concilium disponit, quod elapso quinquennio denegetur audientia, quod licet fundetur in præsumptione non tamen obstat, quin vere intret; Cum enim cessauerit impedimentum, intrat statim præsumptio in foro fori, quod autem remedium supersit, infra dicetur.

120 Dico 2. Si reclamauit iuridice & caussas deduxerit nulla est difficultas, quod intra quinquennium non audiatur, si vero reclamauit intra quinquennium instãdo, se non esse professum, ideo se velle dimitti, caussas tamen non deduxerit nullitatis intra quinquennium, de hoc est difficultas. primum enim est clarum ex dispositione Concilio, de secundo videtur dicendum.

Non posse audiri elapso quinquennio, licet iuridice reclamauerit, sed intra quinquennium caussas non deduxerit, & probatur primo Ex contextu Concilij. Non audiatur nisi intra quinquennium tantum à die professionis, & tunc non aliter nisi caussas, quas prætẽderit deduxerit &c Cũ ergo requiratur, vt possit audiri, quod reclamet, & caussas deducat, & alterum tantũ
121 præstiterit, sequitur audientiam denegari, † quia clausula illa non aliter inducit formam Boet. decis. 243. n. 11. post medium latter de re benef. lib. 1. quæst. 41. nu. 35. Varal. decis. 82. num. 4. Surd. cons. 246. nu. 20. & conditionem importat, qua deficiente, idem est ac si nihil actum esset Iaso. l. fin. C. de iure emphit. num. 142. probatur 2. Ex illa particula, tunc, quæ denotat temporis extremitatem, & importat conditionem l. 4. §. fin. vbi Glossa & Bart. ff. de cond. & demon. & leg Gallus in prin. vbi Glossa verbo tunc, & ibi notant omnes ff. de lib & posth. & prope infiniti quos adducit Barbosa in tract. var. de dict. Tunc estq; restrictiua, & restringit dispositionem ad tempus, & casum expressum, & prohibet extensionem ad alium omissum, Patis. cons. 92. nu. 10. lib. 3. Cephal. cons. 269. num. 29. lib. 2. apud eundem Barbos. loco citato de quo autem tempore significet, colligendum est ex verbis antecedentibus l. in substitutione ff. de vulgar. Iacob. Mandel. cons. 51. num. 20. ex quibus manifeste apparet caussas esse deducendas intra idem quinquennium.

Aduerte autem, quod semper loquimur sistendo in iure Concilij, nisi expresse de alijs constitutionibus fiat mentio, quid enim secundum illas dicendum sit, infra definietur.

In contrariũ videtur esse quod posita hac reclamatione, videtur cessare præsumptio ratificatæ professionis & verba Concilij videntur denegare audientiam tantum non reclamanti.

Dico. Qui iuridice reclamauit, licet nullas caussas suæ professionis inualidæ adduxerit etiam intra quinquennium potest audiri in iuditio ordinario, quia adhoc, vt excludatur præsumptio, vel veræ, vel ratificatæ professionis sufficit, quod reclametur. Si enim reclamet idest asserat se non esse professum, licet rationes non adducat præsumptio non intrat ratificatæ professionis, & à fortiori si non solum reclamauit, sed etiam caussas nullitatis adduxerit at illas non potuit probare, tunc etiam elapso quinquennio poterit caussas probare, & erit expediendus in iuditio ordinario, patet, quia satisfecit dispositioni concilij, quæ est, quod reclamet, & caussas deducat non autem, quod probẽtur, iudex enim est ordinarius, quod si non esset ordinarius, sed delegatus adhuc cæpta iurisdictione posse caussam terminare, licet tempus sit lapsum, iuxta ea, quæ communiter traduntur à Doctoribus, cum tempus non sit effixum iurisdictioni.

Quod si iuridice non reclamauit sed tamen ante lapsum quinquennij iudicibus dixit se non esse professum tunc etiam puto esse audiendum, quia Concilium non adstringit regularem, ad reclamandum iuridice, sed tantum ad reclamandum, quod, cum præstiterit debet audiri, quia hoc casu cessat præsumptio emissæ vel ratificatæ professionis & protestatio prodest. Cap. consulti iunctis Glossis in primo casu, & in verbo protestetur & alia Glos. verbo per annum Cap. Ex parte de regul. & Glos. alia Cap. perlatum verbo proposuit vbi citatur multa concordantia, & tenet Roderiquez tom. 3. quæst. 17. artic. 11. Sanchez in decalog. lib. 5. cap. 3. num. 35.

122 Dices † actus protestantis aperiunt animum, & intẽtionem protestationis ad tex. Cap. Cum M. Ferrariensis § verũ vbi Glossa verbo sine præiuditio. De constit. l. non solum §. morte ff. de noui oper. nũciat. Cap. perlatum el primo cum ibi notat de his quæ vi met. Cap. Lotharius §. Præterea vbi Glos. verbo innotuit 31. qu. 2. Nauar. consil. 34. lib. 3. de reg. sed cum iste protestetur & post protestationem deferat habitum dicendus est recedere à protestatione. Pro responsione ad hoc argumentum adeas Roderiquez loco citato, qui plene satisfacit in genere, in spetie autem casus nostri nihil probat. Quia delatio habitus est necessaria vt reclamatio sit valida adeo vt, si habitus esset dimissus, esset reassumendus, vt audientia possit concedi, cũ ergo delatio habeat caussam manifestam, non est reducenda ad præsumptionem ratificatæ professionis, sed ad necessitatem obtinendæ audientiæ, ita enim loquitur concilium. Quod si habitum sponsæ dimiserit nullatenus ad allegandam quamcunq; caussam admittatur, sed ad Monasterium redire cogatur; & voluntas semel posita præsumitur perdurare, nisi contrarium probetur argumento cap. 3. de Bapt. §. dormientes iuncta Glossa verbo perdurare.

123 Quod † si Religiosus non reclamauit coram iudice toto quinquennio, ex malitia, & iniquitate suorum superiorum, sit tamen protestatus coram patribus se non esse professum, & libenter se deducturam, & probaturum suam caussam, si facultas daretur, hoc casu equidẽ
124 puto esse audiendum in iuditio ordinario, † quia nõ valenti non currit tempus. Quod si dicas hoc verum esse, quando tempus est effixum in odium negligentiæ tantum, nõ quando est limitatum in fauorem alterius. Respondetur pariter verum esse, quod iniquitas vnius non debet alteri nocere, cum ergo in casu nostro sup-

ponamus

ponamus iniquitate superiorum non posse subditum reclamare, sequitur, quod ideo non amittit ius suum.

Quotiescunq; ergo non intrat præsumptio ratificatæ professionis, potest reclamans audiri in iuditio ordinario, quia Concilium, quod nititur præsumptione, nihil de eo disponit. Ad tollendam autem præsumptionem sufficit ignorantia, impotentia, &c. vel reclamatio, licet caussa non sit continuata.

125 Vt decretum Concilij habeat locum requiritur 1. Vt impedimentum nullam reddens professionem cessauerit ante lapsum quinquennij, nam, si durauit toto quinquennio, reclamans potest audiri via ordinaria, quia nō potest præsumi ratificasse professionem Sanchez lib.7. disp.37. num.33. & 34. alios referens Lessius lib 2.cap 41.dub.7.num.64 Suarez de Relig. tom. 3.lib.7.cap.4.num.6.apud Castropalao tom.3.n.act.16. disp.2.punct.8.num.12. 2. Requiritur quod suæ professionis nullitatem non ignorauerit, quia posita ignorantia nunquam præsumitur ratificata professio, Lessius & Suarez vbi supra. Allegaos tamen ignorantiam non admittitur, quia aduersus illam est præsumptio iuris & de iure, vt dixit Sanchez & sequitur Castropalao loco cit. cum enim ius pręsumat ratificatam professionem, vtique præsumit scientiam nullitatis, vtpote de intrinseca ratione ratificationis. Quod autē remedium supersit, dicemus infra. Quod si impotentia reclamandi durauit toto quinquennio, potest audiri via ordinaria, quia cessat præsumptio professionis ratificatæ, quod si dices admitti hoc modo probationem aduersus præsumptionem iuris, & de iure. Respondetur non admitti directam, sed indirectam, admittitur enim probatio tollens fundamentum, cui præsumptio innititur. Præsumptio enim ratificatæ professionis nitebatur in eo, quod sublato impedimento toto quinquennio sponte non reclamauerit, probato ergo impedimentum adfuisse, vel impotentiam reclamandi, tollitur fundamentum præsumptionis, eo modo, quo aduersus matrimonium præsumptum ex copula subsequenti, admittitur probatio concludens, copulam non interuenisse aut sponsalia, vel esse dissoluta.

126 Sed dato, quod impedimentū cessauerit intra quinquennium, & nulla fuerit impotentia reclamandi, vel si fuit, non potest liquido probari, & Religiosus nullo modo vult professionem ratificare, quod remedium superest? Nullum, vt audiatur, nisi beneficium restitutionis in integrum. Quod an in præsenti casu possit dari, cum sit dubium, est discutiendum.

Pugnantes sententias refert Sanchez loco sæpius allegato nu.21. vbi multa vide ipsum. Ego resoluendo.

127 Dico † in tali casu dari beneficium restitutionis, sicuti in alijs materijs, ita Nauar.com.4.de regul.num.71. vers. 3.& nu.76. vers.2.& lib. 1.cons.tit.de his &c.cons. 7.num.2. in vtraq; editio. & lib 3.de regul. cons.23.in 2.edit. Azor.part.1.lib. 13.cap.4.quæst.vlt. Sanchez late & optime probans loco cit. nu.22. Lessius lib.2. cap. 4.dub.7.num.65.Barbosa de potest. Episc.alleg.104.n. 108. Riccius resolut.550.num.6 & alij quibus accedit Castropalao loco cit.num.13.§.Cæterum, & probatur non repugnat dari ex natura rei, Nec Concilium denegat, ergo hoc remedium est concedendum.

Quod non repugnat ex natura rei, probatur. Quia hoc restitutionis beneficium aduersus præscriptionem longi temporis conceditur iure spetiali. & extraordinario, tā maioribus, quam minoribus, diuersimode tamen, vt constat ex cap. 1. & 2. de in integ. restit. in 6. & ex l.1.§.fin.ff ex quibus caus. maiores & tradūt Doctores apud Sanchez, & in spetie Couarr. Reg. Possessor.3.p.§.3.ita licet contra præsumptionem iuris, & de iure non admittatur probatio in iuditio ordinario, datur tamē restitutio aduersus lapsum temporis, & probatio in iuditio extraordinario, vt docent Alex.l.si inter stipulantem §.1.num.3.ff. de verb.oblig. & l. si infanti num 9.C.de iur deliber. Ruinus cons.68.num.20.volu. 1.Mascard.de probat.in princ.quæst.10.num.67. Menoch de præs.lib.1.quæst.70. num.1. & 2. constat ex l. si mater in prin.ff.de recept.rei iud. vbi aduersus sententiam, quæ transiuit in rem iudicatā succurritur ex caussa, vbi Gloss. verbo ex caussa ait, per restitutionem in integrum, & admittunt omnes, vt testatur Sfortius Oddus de restitut.in integ.p.2.quæst.172.toto art.1. & toto artic.4. probat aduersas tres sententias conformes idem beneficium restitutionis concedi, cum tamen constet pro tali sententia esse præsumptionem iuris, & de iure; adeo vt non admittatur probatio in contrarium l, sub spetie C.de sent.& re iudi. & hoc non solum minoribus sed etiam maioribus conceditur vide Sanchez loco cit.nu.22.

128 Neq; † Concilium denegat hoc beneficium, quod probatur. Quia, licet dicat, non audiatur, non ideo tollit hoc beneficium 1. Pontifici intruso denegatur audientia cap.1.dist.23.ibi. Nec aliqua ei super hoc reseruetur audientia, & tamen Gloss. verbo audientia dicit omnem spoliatum esse restituendum, nisi in casibus iure expressis: Archidiaco: ibi ad finem vers. in Gloss. hic habes, & Bellamer. in eodem vers. nu.14. & præpos. num.23. dicunt, audiendum non esse, quia non est superior, coram quo petatur audientia, secus in alio, qui superiorem habet, ergo neq; in Concilio tollitur per verbum, non adiatur, 2. Lex fin. Codic. de fund. patr. lib.11. vtitur his vrgentissimis verbis. Nullam pœnitus actiooem, vel molestiam, aut quamlibet inquietudinē formidare (& paulo infra) Ita, vt in omnibus ad excludendam omnem quolibet modo ex publico mouendam quæstionem nuda, & quocunq; titulo, vel etiam sine titulo quadraginta annorum iugis possessionis exceptio possit sufficere, & l.omnes C. de præscript. trigint. vel quad. anno. ita habet, sit liber, & præsentis saluberrimæ legis plenissima mutatione securus attamē generale illud, quod aduersus præscriptionem decem, vel viginti annorum, etiam maioribus detur restitutio in integrū ex caussa iustæ, & probabilis ignorantiæ, ad eandē tam vrgentibus verbis denegatā legibus suprascriptis quadragenariē præscriptionem extendunt Tiraquel de retract. lignag.§.35. Gloss.4.n.37. Ceuallios pract.q.48.n.1.& 2.Bec.cōs.12.n.63.& seq.vol.1.Sfortius oddus loc.cit.p.1.q.13.art.5.n.43. & Latius p.2.q. 90.art.6.per totum, ergo multo minus cēsebitur ademptum hoc remedium per Conciliū, quod vtitur verbis valde remissis.3. In l.postquā liti, de pactis sunt inserta ista verba generalissima. Caussam finitam instaurari posse nulla ratio permittit, & tamen Gloss. verbo nulla ait, communiter, secus, de spetiali. Ex quibus multi, ijq; doctissimi colligunt, nunquam censeri exclusum remedium restitutionis, denegata quacunq; actione, neq; per verba generalia denegantia quodcunq; remediū, siue sint legis, siue statuti, nisi de restitutione in integrū fiat spetialis mentio, quod alijs citatis docet Molin. de primogen. lib.3.cap.13.num.65. & alij, quos refert, & sequitur Sanchez loco cit.nu.22. Et Oddus loco cit. art. 6.a numer 44.ad 48. cum multis ibi citatis asserit, esse communem sententiam, remedium istud restitutionis non tolli licet prohibitum sit appellari, supplicari, reclamari, recurri, vel alio modo cōtraueniri, & ita multis enumeratis iuris remedijs & illis spetialiter prohibitis additum sit, & omne aliud iuris remedium interdici Et ratio est, quia restitutionis beneficiū est spetialiter à iure concessū, estq; valde fauorabile, vnde verbis generalibus non censetur exclusum, & ideo subdit mentē statuentis esse per illa verba generalia, tolli omnia remedia competentia iure communi, & clausulam generalē esse intelligendam de specificatis iure communi, & à n.50. vsq; ad 53. alijs relatis concludit, neq; censeri ablatum hoc remedium, etiamsi additum sit, neq; quopiam alio prætextu posse contraueniri. Imo, excluso omni generali auxilio, & inter remedia spetialiter prohibita interdicto etiam aliquo iure spetiali competēte, & deinde addita clausula generali prohibente omnia alia remedia, asserit neq; hoc modo excludi, vel tolli hoc remedium, ratio est, quia beneficium restitutionis non tolli istis clausulis, non fundatur solum in eo, quod

dispoſi-

dispositio generalis non extendatur ad spetialiter cōcessa, sed etiam in hoc alio, quod restitutio in integrum, ob maximum eius fauorem, non censetur interdicta, nisi de ea fiat spetialis mentio, & num. 54. putat adeo difficile esse tolli hoc remedium, vt dubitet, an sit ablatum, quando expressis omnibus alijs iuris remedijs, & solum hoc superesset, & præterea addita esset clausula generalis, quæ nisi hoc excluderet, videretur superflua, & rationem reddit, quia hoc remedium, cum omnibus statuentibus sit notum, potest præsumi non enumeratum spetialiter, quia legislator noluerit illud tollere, ex quibus aperte colligitur, quanto minus censendum sit ablatum per adeo leuia verba Concilij, &

129 † quamuis neq; minoribus in spiritualibus detur in integrum restitutio, quia, vt Bald. ait rubr. de iud. in 1. lect. num. 7. ita adhærent ossibus, vt auelli nequeant, habeant enim diuinam virtutem, non excluduntur tamen ab eo beneficio, quoties in matrimonio, & alijs spiritualibus læsi fuerint circa ea, quæ vel accidentia sunt, vel reparari possunt per restitutionem in integrū Couar. lib. 1. variat. cap. 5. num. 8. & Alex. cons. 80. per totum lib. 7. & alij apud Sanchez defendunt minorem restitui in spiritualibus, quando sumus in iuditialibus, & ratio est, quia tunc vere non restituitur quoad spiritualia, vt matrimonium, & professionem, vt vere contracta, & vt intendatur eorum vera dissolutio, sed tantum, quatenus intenditur eorum obligationem non esse contractam, quod Abbas Capit. Ex parte numero 12. de restitut. spoliat. relata sententia Glossæ dicentis minorem in spiritualibus non posse restitui, dicit esse verum, quando matrimonium à principio tenuit, quia, quos Deus coniunxit homo non separat, &

130 & n 16. subdit † fortius in spiritualibus subueniendū

131 esse captis, & deceptis † Non modica autem læsio est aliquem cogi inuitum ad perfectissimum statum

132 religionis, † qui summam libertatem, & affectum erga illam desiderat. Et quamuis etiam libere professus fuerit, nunc tamen ad professionem non tenetur, nec vult ratificare professionem, attamen, cum erit elapsū quinquennium, concessum ad reclamandum, cogetur nolens ferre iugum religionis, si per beneficium restitutionis ei non succurratur, quare ergo denegabitur ita Sanchez, Lessius & alij quos sequitur Castropalao loco item citato. Probatur 4. etiam ex modo loquendi ipsiusmet Concilij, non esse denegatum hoc beneficiū, quod, dum agit de illis, qui demisso habitu intendunt reclamare, ita habet. Ad allegandam quamcunq; caussam nullatenus audiatur, dum autem agit de illis, qui cum habitu intendunt reclamare, ait tantum, non audiantur, aliquid ergo amplius intendit in vno loco, quam intendat in alio, sed quid est istud, nisi quod in primo denegat omne auxilium, in secundo autem casu relinquit beneficium restitutionis, sed

133 Obijcies 1. Concilium intendit imponere finem litibus, quod nō assequeretur, si daretur hoc beneficium Respondeo etiam præscriptiones esse introductas, vt litibus finis imponatur, & tamen aduersus illas datur restitutio, & maius est inconueniens non professum cogi sustinere iugum religionis.

134 Ob. 2 Præscriptiones obligant etiam in conscientia Salon. 2. 2. quæst. 5. art. 7. concl. 2. Lopez 1. par. cap. 133. Menoch. de retinen. remed. 5. num. 84. Siluester verbo Præscriptio 1. num. 13. & alij, ergo, cum religio elapso quinquennio præscripserit contra religiosum, tenetur illi stare in conscientia: Respondeo 1. Data præscriptione adhuc admitti restitutionis beneficium. Lessius libr. 2. capit. 6. dub. 18. Respondeo 2. Præscriptionem procedere quando iuxta leges ad præscribendum non requiritur actus particularis illius, contra quem præscribitur, non autem, quando talis actus requiritur, quia non potest per legem suppleri. Ex Castropalao.

135 Ob. 3. Si daretur beneficium restitutionis, quod vna via denegatur, altera concederetur contra regul. 84. de reg. Respondeo quod vna via negatur, non esse aliud concedendum in eodem iuditio, non autem in diuerso, audientia conceditur in iuditio ordinario. Restitutio in extraordinaria. io.

136 Ob. 4. Nemo restituitur nisi læsus l. Nam & postea §. minor ff. de iur. iur. l. minoribus Cod. de in integ. restit. At qui cogitur stare in religione non læditur, sed in meliori statu sistitur leg. Deo nobis Codic. de Episcopis & Clericis ergo iste non restituitur. Respondet Sanchez, non lædi, qui volens permanet in religione, lædi autem, qui nolens: Religio enim est suaue iugum volenti, durissimum nolenti cæteris quæ possent obijci respondet Sanchez late & docte de more suo.

137 Si † petas, quod tēpus concedatur elapso quinquennio maiori vt possit allegare ignorantiá, vt ei detur restitutio respondet idem Sanch loc. cit. n. 26. posse allegare toto tempore, quo ipsa ignorantia durat, etiamsi esset centum annorum, quia stante ignorantia eneruauatur præsumptio ratificatæ professionis, cessante vero ignorantia, & impotentia iure communi concedi quadriennium ex cap. 1. de in integ. restit. in 6. & l. fin. Cod. de temp. in integ. restit. quod non admittit in isto casu, quia eo ipso, quod sublatum est impedimentum, & datur scientia nullitatis, si quis se ingerit actibus professorum, censetur tacite profiteri, & nisi reclamet, elapso quinquennio ratificare professionem factam,

138 sed Castropalao † hanc doctrinam non admittit, at vult minoribus, iure communi, elapso quadriennio à tempore finitæ præscriptionis non esse concedendā restitutionem, interueniente quacunq; ignorantia, & ratio illius est, quia, si tempus quadriennij concessum pro beneficio restitutionis computandum esset à tempore, quo quis cognoscit aduersum se præscribi, concedēda esset restitutio in præscriptione quadraginaria, & centenaria, quod à doctoribus communiter reprobatur, vt apud Couar. reg. Possessor punct. vlt. § vlt. n. 2. In casu autem de quo agimus distinguit, vel ignorantia est nullitatis professionis, vel est termini concessi ad reclamandum. Si ignorantia est nullitatis, quocunq; tempore ista duret semper potest reclamari, quia toto illo tempore non potest præsumi ratificasse, cessante vero ignorantia, vel impedimento incipit currere tempus quinquennij, intra quod iure ordinario potest reclamare. Si vero ignorantia est termini tantum, & adsit scientia nullitatis, vel impedimenti sublati, putat elapso quinquennio, quo maior potest via ordinaria reclamare, concedi eidem quadriennium via restitutionis, & ratio ipsius est, quia si hoc casu maioribus non concederetur restitutio, vt possent reclamare, nullus daretur casus, in quo illis necessarium esset vti beneficio restitutionis, stante enim ignorantia professionis, vel impedimento ad reclamandum, vel ad ratificandum non indigent beneficio restitutionis, sed via ordinaria possunt agere, non enim labitur quinquennium, quod sit habile ad ratificandum.

139 Ad argumentum Sanchez respondet, quod non inducitur vera, sed tantum præsumpta ratificatio, & ideo potest dari quadriennium via restitutionis, vt examinetur, an præsumptio sit vera, alias neq; minoribus cognoscentibus nullitatem suæ professionis, & sublato impedimento, si gestent habitum, professorum actibus se immisceant esset danda restitutio.

140 Dictum vero Sanchez admittit in foro conscientiæ, quando maior intra quinquennium non ratificauit professionem, & interrogatur, an sciuerit suam professionem esse nullam, vel præterijsse tempus quinquennij, intra quod datur restitutio, vt possit negare se sciuisse subintellecta restrictione mentali, vt scilicet professionem ratificaret. Iudex enim intelligitur interrogare de scientia vtili, & fructuosa ratificatione, & non de alia.

141 Beneficium † autem restitutionis diuersimode conceditur maioribus, & minoribus. Nam mino-

tibus, idest qui nundum vigesimum quintum annum compleuerunt ex duplici caussa conceditur, nempe ex caussa minoris ætatis, quia, licet sciuerint suam professionem nullam, & potuerint reclamare, tamen hac restitutione eorum fragili naturæ intenditur fauere: & ex caussa impotentiæ reclamandi, siue ex metu, siue ex ignorantia nullitas professionis prouenerit, quæ secunda caussa est sufficiens, vt etiam maioribus concedatur. Ex maioribus viginti quinq; annis conceditur tantum ex clausula, si mihi aliqua iusta caussa &c. qualis est impotentia, ad quam reducitur etiam pro-
142 babilis ignorantia: † Qui enim probabiliter ignorat sibi competere ius ad rem, dicitur iuste impeditus, ne possit agere, ideo debet restitui leg. 1. §. vlt. ff. ex quib. caus. maior. & leg. 1. §. Si quis autem ff de itin. actuq; priuileg. & alijs, quibus relatis ita docet Couar. supra. Debet autem ignorantia esse probabilis, & iusta, crassa enim, & supina, vtpote culpabilis nihil prodest ad effectum restitutionis, sicut neq; iuuat ignorantia iuris. nisi sit iuris valde reconditi, aut ignorans sit miles, rusticus, aut mulier, in quibus propter eorum conditionem ignorantia iuris facile solet præsumi Sanchez numero 17. Difficulter tamen hac in parte potest probari, cum ignorantia sit iuris, & aduersus illam detur iuris præsumptio Castropalao loco cit. num. 14. Sed dato, quod religiosus vere non sit professus, non possit tamen probare nullitatem, sitq; elapsum tempus omniq; remedio iuris destitutus, quid agere debet?

143 Dico † 1. Neminem inualide siue bona fide siue ex malitia professum teneri seruare castitatē, paupertatē, & obedientiam. Ratio est, quia talis obligatio non potest oriri, nisi ex voto, cum ergo votum sit nullum, quia nulla professio, vtiq, nulla etiam erit obligatio, ita Sanchez nu 38. & 39. & Castropalao eadem disput. 2. punct. 4. nu. 1. & alij.

144 † Sed dices in professione duo sunt consideranda, traditio, & via. Traditio, qua ille, qui profitetur, se tradit religioni, vt ei inseruiat, & Deo obsequatur. Via, qua istud obsequium præstare debet, quæ est castitatem paupertatem, & obedientiam obseruando. Quod traditio sit nulla, potest quidem esse, vel quia à Religione non accepietur, vel quia, qui profitetur sit incapax, at via semper à Deo acceptatur, ex quo fit, quod, licet qui professionem inualidam emisit, non teneatur religioni rationibus dictis, tenebitur saltem viæ, quæ à Deo acceptatur: cōfirmatur, quia Cap. quidam & Cap. placet de conuers. coniug. licet professio coniugati declaretur irrita, obligatur tamen ad debitum non petendum, & ad non contrahendum, si contingat coniugem, quam habet, mori, ergo eodem modo, licet professio sit irrita in casu nostro, & ideo traditio nulla manet tamen obligatio ad viam, & ideò ad vota. Respondeo ad argumentum concedendo, quod in professione interueniant illa duo, traditio videlicet, & via, sed dico præterea ista esse adeo inter se connexa, vt vno corruente necesse sit corruere, & alium, & existente nulla traditione, nulla euadant etiam vota nam, qui professionem emittit, in tantum intendit se obligare votis, in quantum intendit, se esse religiosum, & eodem modo est præsumendum, nisi constet de mente contraria, & ideo cessante traditione, cessat, & obligatio ad viam.

Ad Confirmationem. Respondeo illos textus ita decidere non virtute professionis emissæ quæ, cum nulla sit, istam non potest parere obligationem, sed ex præsumpta voluntate, præsumunt enim coniugatum, qui bona fide professionem emittit, habere animum se obligandi ad castitatem ex parte sua, quantum commode potest, etiamsi professio sit nulla, cui præsumptioni standum est in foro fori, quamdiu de contraria voluntate non constet, quæ tamen præsumptio non est extendenda extra illum casum, quia est minus rigorosa, & contra communem modum operandi, & nullum habet fundamentum in iure, imo oppositum præsumitur probabilius, videlicet religiosos vouere eo animo, si in religione persistant, quod manifeste verum conuincitur, si consideretur, professionem coniugati non esse ipso iure naturæ nullam; sed tantum iure positiuo, quod ipsam irritat, vel non acceptat, quoad traditionem, acceptat vero quoad votum castitatis.

145 Dico † 2. Inualide professum siue bona fide, siue ex malitia nullam habere obligationem ratificandi professionem, ita Sanchez nu. 38. & 39. Lessius lib 2. cap. 41. dub. 7. num. 65. Henriquez lib. 11. cap. 11. num. 11. Suarez de relig. tom. 3. lib. 7. cap. 7. à num. 6. quos citat, & sequitur Castropalao loco cit. num. 3. Ratio est, quia professio est status adeo arduus, & difficilis, vt nemo illam suscipere contra propriam volūtatem sit obligatus, nec item inuitus ad eandem sit cogendus.

146 Dices † non cogi inuitum, sed illum, qui saltem in foro fori lubens vouit, dum enim professionem emisit, voluit profiteri, ergo potest cogi, quia non inuitus professus est. Respondeo illam voluntatem fuisse inefficacem, & nullius momenti, & effectus & ideo ex vi illius voluntatis, neq; ad obseruantiam rei promissæ, neq; ad denuo promittendum posse cogi, & licet in aliquo casu in foro externo fuerit efficax, & præsumatur habere effectum, quia tamen re vera in foro conscientiæ non habet, non potest cogi, sed tantum in foro fori.

Dico 3. Inualide professum quocunq; modo, & in statu supradicto, quod non possit audiri, probare nullitatem &cæt. cessante scandalo posse quocunq; tempore fugere, quia vere non est religiosus, nec tenetur reclamare, vel deducere caussas coram ordinario & superiore, nullo enim religionis vinculo tenetur Sanchez num. 11. apud Castropalao qui num 9. distinguit hoc modo, vel facile probare potest nullitatem, & tenetur probare, vel non potest facile, & potest fugere, quocunq; tamen modo fugiat, asserit nunquam esse obligatum. redire ad monasterium, & subdit, raro posse contingere scandalum ex tali fuga, quia talis religiosus vtitur iure suo, & raro alij religiosi ex hoc sumunt occasionem fugiendi sine iusta caussa; ita ipse.

147 Dico † 4. Superiorem, cui constat de veritate nullitatis professionis, si elapso quinquennio hunc religiosum inualide professum dimittat non peccare, imo posse licite dimittere, quamuis in foro externo procedatur, siue ex officio, siue ad quærelam partis contra eum, qui vult resilere, ita Sanchez num. 13. Ratio est, quia superiori illi, cui constat de nullitate professionis, constat etiam religionem nullum ius habere in illum religiosum; ergo dimittendo illum secreto nullam iniuriam facit religioni: quæ nullum habet ius, nisi ex præsumptione, non ex rei veritate, quod non suffragatur, Doctores hoc tradentes refert Sanchez loco citato.

148 Dices † Concilium iniungit superioribus, ne elapso quinquennio reclamantes audiant, ergo multo magis, ne dimittant: Respondeo dispositionem Concilij habere locum tantum in foro fori, non in foro conscientiæ.

149 Dico † 5. Religionem nō posse cogere nulliter professum, qui tentauit probare nullitatem, & non potuit vere & ex animo ratificare professionem ita Nauarrus Lessius, & Sanchez apud Castropalao loc. cit. punct. 5. Ratio est, quia nullam maiorem potestatem habet religio in religiosum, quam ei votum tribuat, cum ergo votum non sit verum, sed tantum præsumptum, neq; potestas eum cogēdi erit vera, sed tantum præsumpta. Præsumptio autem non obligat in foro animæ, præterea religiosus non intendit tradere se religioni, vt eum compellat profiteri, sed tantum, vt professum dirigat.

150 Magna † hic se offert difficultas nulliter professus nullitatem non potest probare, neq; potest fugare, quia timet scandalum, & forte maius damnum, attamen, si perseuerat in religione, non religiosus ab ea recipit alimenta, vtitur illius priuilegijs, tum in-

susci-

suscipiendis ordinibus, tum in administrandis Sacramentis, & in illis recipiendis in dispensando vota in ferendis suffragis &c. quæ omnia tantũ religiosis conceduntur, & tamen noller professionem ratificare. Quid aget iste professus?

Respondet Castropalao loco citat. posse gerere se tamquam professum verum, quoties absque graui nota non potest vitare, quæ dicta sunt. Potest ergo sumere alimenta in compensationem ministerij, quod exhibet religioni, quod si æquale non sit, sumet cum animo compensandi, si quando dabitur facultas secundũ id, quod deest. Potest ordines suscipere, neque obstat Ecclesiasticum præceptum, quod nemo ordinetur, nisi sit verus religiosus, vel habeat patrimonium, quia Ecclesiastica præcepia non obligant in casibus vrgentis necessitatis, vt in præcepto, ne quis excommunicatus, vel irregularis occultus sacramenta ministret, quod cessat, quando tales non possunt se excusare, nisi cum graui suo damno. Potest etiam ille religiosus, si sit sacerdos, administrare sacramenta, & dispensare in votis virtute priuilegiorum religionis, & absoluti, & dispensati manent vere absoluti, & dispensati iuxta, l. Barbarius ff. de off. Prætor. quia adest error communis, & titulus coloratus pro iurisdictione, & sacerdos excusatur ratione necessitatis. Non tamen potest ipsæ recipere sacramenta pænitentiæ, nec dispensationem in votis virtute priuilegiorum religioni concessorum ab illis religiosis, qui habent facultatem absoluendi, & dispensandi solum quoad religiosos, non quoad seculares Sanchez, num.42. quia non est verus religiosus, & potest se excusare absque vlla nota aperiendo suum statum in confessione suo confessario, qui in illo foro fidem adhibebit, vel potent confiteri alijs religiosis deputatis etiam ad confessiones sæcularium: Potest ferre suffragia in electionibus actiuis, & consentire electioni passiuæ de se factæ, dum ei non occurrit via apta euadendi; In quibus omnibus consentiunt Nauar. lib. 3. Consi. de Regul. cons. 5. alias 26. Sanchez num. 38. Lessius num. 65. Suarez. & quos refert, & sequitur Castropalao, dicto punct. 4. num. 3. ad medium.

151 At, † si religiosus iste inualide professus, Deo inspirante, velit ratificare professionem, quomodo illam poterit ratam habere, & quomodo censebitur rata? Sanchez loco cit. num. 59. & seq. distinguit de nullitate, ita; Vel se tenet ex parte solius professi, vt est, si metus caussa, vel dolo, vel ficte sit emissa professio, Vel ex parte solius religionis, vt, si superior non habens facultatem admisit, vel ficte consensit, vel ex parte professi, & religionis, vt si professio sit facta non expleto anno nouitiatus, vel aliquo alio impedimento annullante tam ex parte religionis, quam ex parte professi, & multus est in harum explicatione, ego breuiter sic statuo.

152 Primò. † Quodcumque impedimentum interueniat professionem annullans, antequam professio possit ratificari est amouendum, quia stante impedimento sicuti nulliter emittitur, ita nulliter ratificatur.

153 Secundò † Sublato impedimento requiratur nouus consensus tam religionis, quam professi, vt ratificatio valeat, & hoc siue impedimentum se teneat ex parte solius professi, siue ex parte solius religionis, ita Azorius lib. 12. cap. 4. quæst. 7. Basilius Poncius lib. 4. de Matrimonio disp. 32. num. 8. & pro isto dicto plures refert Sanchez siue se teneat ex parte vtriusque, nempè religionis, & professi, quod tradit etiã ipsemet Sanchez loco citat. num. 64. & Suarez de religione loco item citato cap. 1. à num. 16. & Lessius eodem cap. 41. num. dub. 7. versus finem num. 67. & dictum nostrum tradit Castropalao loco citat. num. 1. punct. 5. & probatur. Quia, quod nullum est tractu temporis validari non potest, quod in casu nostro sic explicatur.

Demus consensum professi fuisse nullum eo quod ficte, metu, vel dolo consensit, dico hac nullitate posita consensum religionis pariter fuisse nullum, & ideò de nouo ponendum, quod fuerit nullus patet, quia non potest esse consensus acceptandi obligationem nullam, & quia non potest esse consensus obligandi se ad alendum, sustentandum, & regendum eum, qui religioni se non obligauit obsequturum. Item, si ex parte religionis appositum fuit impedimentum, quia carens potestate acceptauit professionem, vel eam acceptauit ficte, aut ex errore, consensus professi nullus est, quia non est censendus, velle se obligare, & tradere religioni, nisi religio se illi tradat obligatam ad retinendum alendum, & gubernandũ, Professio enim est mutuus contractus ac proinde vltro citraque obligatio, ideò viciata vna parte remanet vitiata, & altera & vna reparata debet reparari, & altera; ita Castro-
154 palao. † deinde valet argumentum à matrimonio carnali ad spirituale. Auth. nisi rogati C. ad Trebell. cap. pænult. & vlt. de translat. Prælat. cap. inter Canonicas de electio. Oldrad. cons. 67. Euerardus in topicis loco 33. & alij quos refert Barbosa in loco à Matrimonio; & Sanchez num. 63. subdit minorem.

155 Sed † Matrimonium quotiescunque non tenet ab initio ob aliquod impedimentum, quod postea cesset, vt valeat, necesse est poni de integro omnia, quæ sunt de essentia Matrimonij, vt ex multis comprobat Victoria in suis relectio: de Matrim. in 2. par 1. par. versu in contrarium, num. 9. Guriere. Canoni. cap. 18. num. 4. & tribus sequ. Nauar. de sponsali. cons. 14. & tenuit Sacra Congreg. & prius tenuit Rota in vna Toleta. Matrimonio in proprijs terminis coram Eminess. Seraphino, ergo etiam idem dicendum est de Professione.

156 Tertiò Ratificatio † actus nulli, nihil est aliud, quã nouus actus l. asse toto ff. de hæred. institut. l. obuenire solet ff. de verb. signifi. Socin. cons. 92. num. 11. lib. 3. Menoch. cons. 80. num. 66. ergo, quæ debent interuenire in actu, debent interuenire etiam in ratificatione ita Rota in vna Romana donationis 13. Iunij Coram Eminentissimo Seraphino, & in vna Corne-
157 tana Coram Platto. † Nec actus per prius possunt deseruire; vide decisionem 395. Sanctissimi Ludouisij, & Gaill lib. 2. obseruat. 1. per multa.

Quartò Ratificatio habet tacitam conditionem, si actus alias sit validus Crauet. cons. 871. num. 12. lib. 5. Calcan. cons. 57. num. 6. Surd. cons. 28. num. 29. volu. 1.
158 † Quia actus nullus, quatenus deficiunt substantialia,
159 non habet subiectum confirmabile; † nihil autem est tantæ virtutis, quod possit eradicare morbum perpetuum, vt sunt dicta impedimenta professionis, & ideò, stante radice infectionis, & morbi caussa, conualescẽtia est impossibilis, ergo debent prius tolli impedimenta, & nouus poni consensus.

160 Quintò † Confirmatio non est actus per se subsistens, dicitur enim confirmatio, quasi cum alio firmatio. Bald. in l. nominatio num. 2. C. de appell. & in l. falsus num. 3. C. de furtis vbi ergo non est confirmabile confirmatio non procedit. Decius in l. morte num. 3. ff. de iuris. omni iud. & in rubr. de con ser. vtil. vel. inut. num. 2. Riminal. cons. 5. num. 137. volu. 1. ergo requiritur ablatio impedimenti, & nouus consensus, & il-
161 lud commune affatum multũ probat. † Quod ab initio non subsistit, tractu temporis non validatur. cap. Quod sicut de elect. cap. Non firmatur de reg. iur. in 6 l. quod initio, & l. penult. ff. eodem tit. Oldrad. cons.
162 306. vbi habet, † quod factum à non iudice non conualescit, licet incipiat esse iudex, & Lappus alleg. 1. à num. 5. multas ponit exempla, quibus ostendit, quod nullum est, non validari etiam cessante impedimento nullitatis, & actus inualidus defectu ætatis non validatur, licet ex tempore ætas compleatur. Zabarel. cons. 104. numer. 3. & Tiraquel in l. Si vnquam, verbo reuertatur numer. 414. C. de reuoc. donat. docet,
163 † quod ipso iure nullum tractu temporis etiam amoto impedimento nullitatis, non potest confirmari,

quod militat, etiam fauore animæ Francisc. Molina
de ritu nupt. lib. 1. cap. 12. nu. 13. & quod ipso iure nul-
lum est ratificati non potest Glossa vltim. in Cap. Cum
nos de his quæ fiunt à Prælatis Tiraq. dict. leg. Nun-
quam verbo reuertatur num. 415. Codic. de reuocan.
donat. Calcan. conf. 16. nu. 56. Rota decis. 535. part. 1.
recent. apud Farin.
164 Dico † 3. ad veram ratificationem professionis irri-
tæ, & ad eius validitatem requiritur, quod professus ra-
tificaturus sciat suam professionem fuisse nullam, & ad
eam non obligari, deinde volens eam habeat ratam,
vt ex tunc sit efficax, & firma, vnde, quantocunq; tem-
pore exerceret, quoscunque actus professorum, &
professionem ratificaret ignarus nullitatis, nunquam
professio vires non acquireret, nec ipse esset verus
professus, colligitur ex Caiet. 2. 2. quæstion. 289. artic.
5. paulo post principium & docet Nauar. sum. cap. 12.
num. 71. & de regula. com. 4. num. 74. §. aduertendum
4. & alibi sæpe cum alijs quos citat & sequitur Sanchez
165 num. 59. & probatur. 1. † Quia error tollit consensum
leg. si per errorem ff. de iurisd. omn. iud. ergo si profes-
sio ratificetur ex errore, quo putatur valida, nihil agi-
166 tur, † quomodo etiam, si quis voueret religionem, &
illud votum sit nullum, deinde ex ignorantia illud ra-
tificet, non manebit obligatus, sed requiritur, quod il-
lud ratificet habita notitia prioris nullitatis Rosella
Votum 2. num. 12. Siluester Nauar. & alij quos refert,
& sequitur Sanchez de matrim. lib. 1. disp. 16. num. 7.
probatur 2. Ex Castropalao par. 5. cit. num. 3. Non po-
test haberi voluntas ratificandi professionem, nisi co-
gnoscatur possibilis sibi ratificatio, sed ratificatio pos-
sibilis non est, nisi professio nulla exstiterit, ergo non
potest haberi voluntas ratificãdi, nisi professionis nul-
167 litas cognoscatur. † Annotat tamen Lessius loco cit.
nu. 60. ab hac regula esse excipiendum illum, qui vel-
let professionem suam ratam esse si forte à principio
fuit inualida, in hoc enim casu, licet non cognoscat de-
terminate professionem suam inualidam esse, tamen
sub statu possibili, & sub ea conditione eam ratificare
intendit, quod satis est ad ratificandam professionem
inualidam.
168 Dico 4. † Ad validitatem ratificationis requiritur
etiam in religione cognitio nullitatis professionis, &
quod posita tali notitia, velit de nouo se obligare, ad
alendum retinendum, & gubernandum professum, &
velit acceptare eius consensum, & ratio est, quia, vt su-
pra probatum est, requiritur nouus consensus professi,
& religionis, & noua traditio professi, & acceptatio re-
ligionis, quæ omnia debent omnino esse libera, quæ
non essent, nisi scientia nullitatis præcederet, vel saltẽ
aliquid æquiualens, quod additur propter voluntatem
illam, quasi conditionatam ratificandi professionem,
si de facto nulla est, si plura cupis vide Palaum nume-
ro terzo.
169 † Sed quia professionis reualidatio inducitur non so-
lum nouo expresso consensu sed etiam tacita professio-
ne nempe delatione habitus professorum, & eorum
exercitijs, ijs enim signis positis ius præsumit profes-
sum post scientiam nullitatis suæ professionis, denuo
consentire, ideo quærimus an hæc præsumptio possit
niti annali delatione habitus post integrum nouitatus
170 annum, an vero requiratur quinquennium. † Et dico
requiri delationem per quinquennium, quia Trident.
sess. 25. cit. concedit quinquennium ad reclamandum,
ergo tali tempore durante non præsumitur ratifica-
171 tio. † Quod si dicas annali delatione habitus induci
tacitam professionem: Respondeo hoc verum esse,
quando non potest præsumi alius animus gestandi ha-
bitum professorum, nisi quod fiat ad emittendam pro-
fessionem, in casu autem isto potest præsumi alius ani-
animus, nempe, non vt reputetur professus, sed vt dato
tempore possit reclamare, quod illi interdicitur, si ha-
bitum deponat ita Castropalao nu. 5.
172 Aduerte † tamen non eodem modo requiri scien-
tiam nullitatis ex parte religionis, & ex parte profes-
si, licet ex parte vtriusq; requiratur nouus consensus
Nam ex parte religionis non requiritur determinata
scientia nullitatis, quia illius consensus præstetur, quo-
ties professus ratam habuerit suam professionem, qood
colligitur ex Tridentino cap. 19. de quo agimus, quod
dum præsumit professum ante legitimam ætatem, vel
per vim, aut metum, transacto quinquennio, ratificas-
se suam professionem, de consensu religionis, vel eius
ratificatione nihil statuit & in Cap. Ad nostram Cap.
significatum de regula: & cap. 1. eodem tit. in 6. profes-
sus ante legitimam ætatem censetur ratificasse suam
professionem per delationem habitus professorum, &
eorum exercitijs, nulla facta mentione de acceptatio-
ne religionis, tunc enim Summus Pontifex, vt supre-
mus religionum Prælatus media religione semper ac-
ceptat, suumq; consensum de facto præstat, quoties
professus suum præstiterit, & religio non contradixe-
rit expresse, ita Lessius, & Sanchez apud Castropa-
lao eodem punct. 5. nu. 4. Ex parte vero professi requi-
ritur expressa & determinata cognitio, & consensus,
vt supra dictum est.
173 Superest † & alia difficultas, an scilicet ad reuali-
dationem professionis requiratur repetitio integri an-
ni nouitiatus, an vero sufficiat peractus, late hanc quæ-
stionem examinet Sanchez num. 45. & alij ego breui-
ter sic statuo.
174 1. † Licet nouitiatus validus, & integer præmissus
fuerit, attamen nouitius habitum dimiserit, vel eiectus
fuerit, tenetur iterum repetere nouitiatum, etiamsi
postea habitum iterum assumpserit, quia non verificã-
tur requisita per concilium, nempe, quod nouitius
post susceptionẽ habitus, quam professio subsequitur,
extiterit in probatione per annum, dimissione enim
habitus omnino fuit extincta prima susceptio.
175 2. † Si nouitius integre, & valde nouitiatum pere-
git, & habitum non dimisit ad validitatem professio-
nis nullæ non requiritur præmissio alterius anni noui-
tiatus, sed sufficit peractus, hoc Sanchez num. 45. sup-
ponit tamquam certum. Quia Tridentinum ad va-
lorem professionis solum requirit, quod illam emittens
post susceptum habitum per annum extiterit in proba-
tione, quod in casu nostro verificatur.
176 3. † Si nouitiatus inualidus fuit, seu integer non præ-
missus, si tamen professus per annum exriut sub habi-
tu religioso, & religionis obseruantia, puto neq; hoc ca-
su nouitiatum esse repetendum pro ratificatione pro-
fessionis, ita Castropalao eodem punct. 5. numero 7.
& alij apud ipsum, & probatur, quia finis concilij sta-
tuendi annum nouitiatus est, vt religio experiatur mo-
res nouitij, & nouitius austeritates Religionis, sed
ista experientia habetur eodem modo prorsus, siue re-
ligiosus maneat sub titulo nouitij siue sub titulo profes-
si persistat in religione, ergo sufficere debet, nec rigo-
rosa probatio est requirenda, probatur 2. ex inconue-
nienti. Nam, si ad reualidationem professionis dicta
repetitio necessaria esset, professurus deberet religio-
ni manifestare nullitatem, vt eum retineret in proba-
tione, cum annus nouitiatus sit datus tam in fauorem
religionis, quam religiosi: Religio autem nequaquam
illum, quem reputat professum, retinet in probatione,
177 † de cuius essentia est, posse dimittere probatum, si
eius mores displicuerint, sed potius illum retinet; quia
reputat rite professum, & nullam habere se potestatem
dimittendi, hoc autem est, & difficillimum, & satis
durum, & ideo absq; manifesta ratione, vel textu non
admittendum, ratio autem manifesta, vel textus non
est; ideo neq; est asserendum, nouitiatum eo casu esse
178 necessarium ad ratificandam professionem. † Qui
tamen assereret necessarium esse, ratificationi profes-
sionis præmitti annum nouitiatus, teneretur pariter
asserere, esse monendum Prælatum, qui habet fa-
cultatem recipiendi, vt eum tractet tamquam noui-
tium detecta prius nullitate professionis, sicq; non
solum consensus Prælati, sed etiam Conuentus sit
necessarius Sanchez numero 57. & 65. Monet,
vt

vt tacito nomine professi eiusdem conuentus postuletur, vel obtineatur à Summo Pontifice dispensatio nonitiatus. Non tamen opus est cæremonias, quæ ad ornatum tantum, & decorem spectant repetere, cum istæ ad essentiam professionis non spectent ita Castropalao eodem punct. 5. nu. 7. & 8.

179 Quærit † hic Sanchez num. 67. An tacite professus frui possit priuilegijs eodem modo, ac si eius expressa professio valida fuisset, & respondet frui posse, quoad res parui momenti, quales sunt primum locum tenere, primo loco ferre suffragium &c. non tamen, quoad res magnæ considerationis, qualis est electio actiua, & passiua prælati, in his enim vult dispensationem esse obtinendam, & interim ab officijs, & priuilegiorum

180 vsu abstinendum, si absque nota possit. † Hoc tamen non placet Castropalao, sed aliter putat distinguendũ, videlicet, aut professionis nullitas est secreta, aut publica. Si ita secreta est, vt nullus sit timor, quod possit probari in foro fori, credit probabile tacite professum posse exercere omnia munera, quæ possunt exercere etiam expresse professi, & ideo etiam eligi in prælaturam, licet enim in Cap. Nullus de elect. prohibeatur non eligi in prælatum, nisi qui expresse fuerit professus, hic etiam ex benigna interpretatione reputandus est expresse professus, cum vere sit professus, & ab Ecclesia reputetur expressus. Si vero nullitas professionis manifesta est, vel facile manifestari potest, nullo modo sic tacite professum posse se ingerere in electionibus concessis tantum expresse professis eo tempore, quo dispensationem procurat, nisi forte excusetur ex graui nota, quia neque in re ipsa, neque in iudicio firmo Ecclesiæ existit professus expressus, ita Suarez tom. 3. de relig. lib. 7. cap. 1. n. 36. & 37. quem sequitur Castropalao eodem punct. 5. nu. 10.

Potest ergo detentus impedimento perpetuo semper reclamare in iuditio ordinario, itẽ detentus impedimento ad tempus toto tempore, quo durat, & quinquennium Concilij est computandum à die, quo cessat impedimentum, inter impedimenta autem connumeratur, & ignorantia, quoad forum conscientiæ, licet in foro exteriori eius allegatio non admittatur, post lapsũ vero quinquennij vtilis datur restitutio in integrum beneficio extraordinario, vt supra dictum est. Hæc ad mentẽ Concilij, nunc videndum est, an aliquid sit innouatum per decretum Vrbani VIII. in principio per extẽsum relati, & videtur dicendum esse aliquid innouatum videlicet, quod ordinarij, neque infra quinquennium possint, se ingerere in huiusmodi caussis reclamationum, ex duabus clausulis in eo decreto insertis, quarum prima est. Receptos, & professos contra formam decretorũ Clemẽtis VIII. volẽtes exire è religione infra quinquennium, & superiores volentes eijcere vult Sanctitas suas teneri deducere sua iura coram Sacra Congregatione, quæ ex spetiali facultate Sanctitatis suæ prouidebit 2. est inhibitio facta Patriarchis Archiepiscopis &c. ne in hoc quoque negotio se ingerãt absque spetiali Sanctitatis suæ commissione sub pœnis &c.

181 Dico 1. per hoc decretũ nihil esse innouatum in eis, quæ per Tridentinũ disposita sunt, ita vt nõ possint regulares reclamare, & ordinarij audire reclamantes secundum formam Concilij, patet manifeste, quia in hoc decreto, ne verbum quidem legitur de Concilio. Imo Summus Pontifex aperte, se explicat, tam in proemio, quã in narratione, seu dispositione, quod loquitur tantũ de decretis Clementis VIII. patet in proemio ibi. Ad occurendum motibus, qui possunt in Religionibus oriri occasione receptionis nouitiorũ, & professionis per eos emissæ in conuentibus non designatis contra formam decretorũ Sanctę Memorię Clementis VIII. de nouitijs &c. & in dispositione hæc item habentur. Quod si aliqui contra formam præfatorum decretorũ recepti & professi è religione exire infra quinquenniũ &c. vbi nihil de Concilio, ergo eius dispositio manet in suo vigore.

182 Dico 2. Hoc decretum Vrbani auocat ab alijs & reducit ad Sacram Congregationem eas caussas tantum, quæ possunt oriri super nullitatibus professionem respectu decretorum Clementis VIII. quæ sunt de receptione, & professione emissa in conuentibus non designatis, imo neminem vult posse exire, nec à religione eijci, nisi prius iura, quæ sibi fauere visa fuerint, deduxerint coram eadem Sacra Congregatione, patet ex ipsomet contextu.

183 Dico 3. Hoc decreto non annullari impedimenta posita in decretis eiusdem Clementis, nec quidquam super illis innouari, sed permanere in suo robore, ita vt professiones, quæ prius ex illis erant nullæ, nunc etiã remaneant sed solum disponit, quod, non, vt prius huiusmodi nullitates ab ordinarijs cognoscantur, sed immediate ad Sacram Congregationem deferantur, patet quia si huiusmodi impedimenta tollere vult non auocaret Summus Pontifex cognitionem nullitatem ad se, cum ergo auocet, signum est adhuc perdurare.

184 Dico 4. Excepto impedimẽto receptionis, & professionis factæ in loco non dessignato, cætera omnia temaneat, vt prius iuxta dispositionem Concilij ab ordinario, & superiore loci cognoscenda, quia nihil de illis est dispositum, sed tãtum de istis, qui ergo vi, metu &c. professionem nullam emiserit, vel alio modo præterquam enumeratis in dicto decreto, idest receptione ad habitum, & professione emissa in loco non designato, poterit audiri eo modo, quo poterat ante istud decretum, solo concilio statuente.

185 Dices ex declarationibus Sacræ Cõgregationis haberi elapso quinquennio nullum quocunque modo admitti. Respõdetur imo extare alias declarationes, quibus etiam elapso quinquennio admittuntur reclamantes. Vnam affert Barbosa in Collectaneis ad 19. Capit. Concilij sess. 25. de Regularibus quam à se obtentam esse affirmat.

186 Ex dictis videtur plane esse satisfactum Patri Octauiano, Diximus enim statim in principio sistendo in iure obtentum breue illi posse suffragari. Quod tamen si quis negaret diximus relatis prius decreto Concilij & decretis Pontificum ordinarium agẽtem virtute Concilij agere potestate ordinaria nõ delegata n. 28. Quinquennium datum ad reclamandum incipere non à die emissæ professionis, sed cessãtis vel cogniti impedimẽti n. 45. Ad præsumendũ ratificatam esse professionem esse expectandum quinquenniũ n. 77. Vt elucidaremus an elapso quinquennio possit Episcopus adhuc agere via ordinaria examinauimus impedimenta inter quæ annumerauimus receptionẽ ad habitũ & nouitiatũ factum in locis nõ designatis, & asseruimus esse duo impedimenta eaque perpetua n. 94. & n. 101. Ideo supplicans super nullitate suæ professionis eo quod sit receptus in loco nõ designato nihil tenetur addere de nouitiatu nu. 100. soluendo propositã difficultatẽ diximus laborantẽ impedimẽto perpetuo posse quocunque tempore audiri in iuditio ordinario n. 119. & impedimenta irritantia professionẽ, toto tẽpore quo durant non venire sub dispositione Concilij nn. 117. Quod si impedimẽta cessent intra quinquenniũ & nullitas cognoscatur & non fuerit reclamatum elapso quinquennio non potest amplius dari audientia in iuditio ordinario nu. 119. Quod si intra quinquenniũ reclamauerit, sed caussas non deduxerit adhuc potest audiri nõ enim copulatiue ista requirit Concilium eodem tempore, sed tẽpus refertur tantum ad reclamationẽ nu. 120. & si religiosus ex malitia sui superioris non fuit auditus debet audiri iuditio ordinario nu. 123. Vt decretũ Tridentini habeat locum requirimtur, vt impedimentũ annullans cessauerit ante lapsum quinquennij & fuerit cognitũ, vt possit præsumi ratificatio professionis. Allegans tamen ignorantiã non admittitur ob præsũptionẽ iuris & de iure & quia scientia est de intrinseca ratione reclamationis ibidẽ. In casu autẽ quo Tridentinum habet locũ succurritur per beneficium restitutionis nn. 127. Elapso quinquennio maior semper potest allegare ignorantiã nullitatis suæ professionis, non sic autem ignorantiam

temporis, sed ad hanc datur quadriennium num. 137. Beneficium autem restitutionis datur maioribus ex clausula. Si qua mihi caussa; minoribus ex clausula, & ob imbecillitatem ætatis nu.n. 141. Religiosus siue bona fide siue ex malitia nulliter professus non tenetur seruare castitatem paupertatem nec obedientiam. In professione duo cōsiderantur traditio, & via; nullo modo tenetur inualida professus nu. 143. Nec vllam habet obligationem ratificandi professionem n. 145. Imo potest cessante scandalo, quod raro est timendum fugere nu. 146. Et superior dimittens etiam si caussa tractetur non peccat. 147. Neq; religio potest nulliter professum cogere ad professionem 148. Potest nulliter professus ob maius malum non valens fugere sumere alimenta vti priuilegijs religioni concessis donec detur occasio fugiendi & de priuilegijs, vt ibi nu. 150. Si vero voluerit professionem ratificare prius tollendum est impedimentum debet constare de nullitate & superuenire nouus consensus tam religiosi quam religionis numer. 152. Ad tacitam & validam ratificationem requiritur quinquennalis delatio habitus nu. 169. Scientia nullitatis diuersimode requiritur in religione, & in ratificaturo nu. 172. Ad ratificationem valide faciendam est reputandus annus nouitiatus si nouitius vel discessit, vel fuit eiectus, si permansit in religione per annum & habitum non dimisit, nec fuit eiectus siue validus siue non, siue integer siue non dummodo per annum steterit in religione, his casibus non est repetendus nu. 177. Tacite professus potest gaudere priuilegijs quibus vtuntur expresse, si certum sit nō esse manifestandum 179. Per decretum Vrbani nihil aliud agitur quam reuocare ad Sacram Congregationem cognitionum nullitatum professionum ex admissione ad habitum & nouitiatu non peracto in locis designatis.

S. V M M A R I V M.

1 Proponitur casus.
2 Quæ sint quæsita.
3 Dictum pro vno modo soluendi difficultatem.
4 Sermo simpliciter prolatus intelligitur de prima vice.
Quod verum est etiam in dispositionibus.
In legato facto fratribus in die Sancti Francisci limitant aliqui de dispositione hominis non legis maxime si sit fauorabilis.
5 Vt legatum sit pium sufficit esse factum pauperi propter Deum & redemptionem animæ.
6 Legata pia sunt interpretanda maxime fauorabiliter illi cui facta sunt.
7 Aliud dictum pro eadem solutione.
8 Ex qualitate legati colligitur qualitas obligationis expositæ.
9 Tertium dictum pro eadem solutione.
10 Quartum dictum pro eadem solutione.
11 Pro vera solutione est consideranda qualitas, legati, & qualitas hospitalis.
12 Quid dicendum si hospitale sit institutum ad recipiendas omnes infirmos.
13 Quid si institutum sit ad recipiendum infirmos certi & determinati loci.
14 Quid si hospitale sit pro debilibus infirmis & inhabilibus & recipiantur vsq; ad mortem.
15 Quid dicendum in casu proposito.
16 Sermo simpliciter prolatus intelligitur de prima vice nisi contectura aliud suadeant.
17 Vtilis est consideratio an hospitale sit legatarium vel habens tantum nudum ministerium.
18 Legatarium ad ipsum pertineret si quid superesset emolumenti imposito oneri, si nudum tantum ministerium habens quidquid superesset pertineret ad hæredem non enim se ipsum, sed alium repræsentat.
19 Multum refert cognoscere cuius contemplatione legatum factum sit.
20 Ex tenore dispositionis colligitur an legata sit res, an purum ministerium.
Particula, Acciochè, denotat purum ministerium esse legatum.
Importat enim caussam. secundum quam tota dispositio est regulanda.
Verba, pro hoc, æquipollent Acciochè.
Caussa pia præsumitur finalis.
Si census sunt perpetuo affecti præstationi, legans videtur voluisse consulere præstationi.
21 Si in dispositione præcedat onus deinde sequatur assignatio vnde præstetur censetur datum purum ministerium.
22 Si Legatario detur facultas, quod possit disponere sine interuentu & licentia hæredis, videtur datum nudum ministerium & maxime si addatur quod non possit molestari.
23 Item si legatario non subrogauit eius hæredes, sed exequtores.
24 Item si legatario instituto substituuntur exequtores cum potestate, quod possint vendere, inuestire & cæt. vel aliquid aliud quod de iure spectaret ad hæredes legatarij.
25 Licet quis nominatur legatarius si substantia dispositionis suadeat esse solum ministrum minister est reputandus.
Magis est inspicienda substantia dispositionis quam denominatio.
26 Si dispositio sit concepta verbis dispositiuis erit legata res, si exequtiuis ministerium.
27 Non est inspiciendum cum quo, testator loquatur, sed in quem mens dirigitur.
28 Si constet de mente disponentis verba recipiunt interpretationem potius ex modo loquendi & solito sensu disponentis, quam secundum proprietatem.
29 Quando onera imposita possunt æque bene exequtioni demandari ab hæredibus ac possunt à legatario censetur legata res, si non eodem modo, ministerium.
30 Quomodo cognoscatur an melius sit exequturus legatarius quam hæredes, traditur hic.
31 Secundum opinionem testatoris est intelligēda eius voluntas.
32 Pro vero est habendum, quod verum credidit testator.
33 Ex quibus colligatur opinio testatoris refertur opinio Bartol. & declaratur.
34 Alia consideranda pro habenda veritate an sit legata res, vel ministerium nudum.
35 Non obstat verbum. Lascio, relinquo, nec verbum lego quominus possit censeri relictum nudum ministerium.
36 Nudus minister dicitur dupliciter vel respectu tituli, & commodi vel respectu commodi non tituli.
37 Effectus resultantes ex eo, quod quis sit nudus minister, vel legatarius refert Simon de pretis.

Lega-

Legatum cum onere an intelligatur de prima vice.

LXXXIII.

1 DOminns † Ioannes Baptista N. in suo testamen-
to legauit Hospitali Sanctissimæ Trinitatis oppi-
di N tercentus aureos aliquo modo inuestiendos, vt
ex illis annualis redditus percipiatur cum hoc tamen
onere, quod teneatur recipere vnum pauperem villæ
2 N. qui non sit incurabilis. † Nunc quæsitum est an di-
ctum hospitale satisfaciat oneri suo recipiendo vnum
pauperem pro vna vice tantum, an teneatur toto anni
tempore retinere vnum, ita vt sanitati reddito vno te-
neatur alium recipere ægrotum, an tandem satisfaciat
recipiendo vnum ægrotum singulis annis, & eo sani-
tati reddito alium eo anno non teneatur recipere, sed
an no sequenti.
3 Quod † hospitale satisfaciat oneri sibi imposito re-
cipiendo vnum pro vna vice tantum videtur probari.
4 primò.† Qui sermo simpliciter prolatus est intelligen-
dus de prima vice tantum l. boues §. hoc sermone, vbi
late Tiraquel ff. de verb. signif. l. Cum pater §. pater el t.
ff. de leg. 1. quod verū est in dispositionibus late Iason
in l. duobus §. Si ei qui ff. de iure iur. Alex. cons. 16. Bre-
uiter in casu, per totum. lib. 4. vt in legato pitantiæ fra-
tribus in die Sancti Francisci. Cumanus cons. 14. ver-
sus finem, vbi intelligit de dispositione hominis, & se-
cus in dispositione legis maxime fauorabilis. In casu
autem nostro licet legatum, vt caussa pia possit esse fa-
uorabile, onus tamen impositum hospitali est quid
odiosum. Hoc autem legatum est opus pium quia fa-
ctum est in redemptionem animæ legantis. cap. con-
questus de foro competenti, & cap. Pontifex 14. quæst.
3. & cap. Requisisti de testam. Glossa, & Bart. in l. Si
quis Titio ff. de leg. 2. Abbas in rub. de test. Bald. in l. 1.
C. de Sacrosa. Eccles.
Nec refert hospitale non esse fundatum de consen-
5 su Episcopi, † quia ad hoc, vt legatum dicatur pium
sufficit esse factum pauperi propter Deum in remediū
6 animæ suæ Sanchez, de matr. lib. 1. disp. 4. nu. 9. † Le-
gata autem pia esse interpretanda maxime fauorabili-
ter loco cui facta sunt, tradunt Bart. & DD. in l. Titia §.
Scia ff. de aur. & arg. legat. ergo istud interpretandum
vt minus grauet hospitale, quam fieri possit.
Quod autem hospitale teneatur vnū pauperem in-
firmum singulis annis recipere videtur item probari,
7 quia † mens testatoris legantis videtur esse ista quæ
omninò sequenda est in omni vltima voluntate Rolā-
dus à valle cons. 35. nu. 3. lib. 3. vbi dicitur quod mens
est regina in vltimis voluntatibus quæ obtinet primū
locum, vt etiā alibi scripsimus, & mens est potentior,
verbis l. labeo in fine ff. de supell. leg. l. hominis, & rei
§. verbum ff. de verb. significat. Scaceja de Appellat.
quæst. 4. nu. 21. & verba trahuntur ad mentem, & ra-
tionem non è contra Oldrad. cons. 9. vers. Item cum
iura dicant num. 3. & 4. Feder. de Senis. cons. 4. num. 5.
vers. multum est. Iason. cons. 140. colum. 5. lib. 2. mens
8 autem legantis videtur esse ista, † quia ex qualitate le-
gati colligitur, qualitas obligationis, cum ergo Domi-
nus Ioannes Baptista relinquat tercentos aureos inue-
stiendos, vt singulis annis fructus percipiantur, videtur
hoc disposuisse, vt redditus expendantur in curando
paupere illo ægroto cum enim legatum sit annuū, an-
nua etiam debet intelligi obligatio sicuti qui legaret
centum singulis annis. vt missa celebretur intelligen-
dus esset legasse missam annuam, & missa singulis an-
nis esset dicenda, nec sufficeret illā dicere primo an-
no, ita, & in hoc casu dicendum est, cū sint legati fru-
ctus annui, quod annua sit quoque obligatio.
9 Tertiò † Teneri recipere vnum, & eo sanitati red-
dito alium eo anno non teneri recipere videtur pro-
bari, quia si vellet hospitale obligatum retinere paupe-
rem toto anno, non addidisset illam conditionem, qui
non sit incurabilis, quia si voluisset locum toto anno
grauare vtique non exclusisset incurabiles, quia cū di-
spositio nō sit magis fauore vnius, quam alterius nihil
ad legantem quod magis num incurabilis, quam alius
beneficium istud consequeretur imò forte maius opus
charitatis fuisset. 2. Redditus suadens hanc non fuisse
mentem legantis quia legatum fuisset graue hospitale,
vt de se patet, quod non est admittendum.
10 Tandem † neque videtur mens legantis esse, quod
recepto vno paupere illoque sanitati reddito, eo anno
alium non teneri recipere sed tantum anno sequenti,
quia fieri posset quod ægrotus statim sanaretur, & ho-
spitale nullum onus subiret. Quid dicendum?
11 † Respondeo duo esse consideranda, qualitatem
hospitalis, & qualitatem legan. Hospitalis qualitatem,
vt si hospitale recipiat omnes, si hospitale sit pro infir-
mis, an pro pauperibus, vel nulla infirmitate laboran-
tibus, vel aliquos, qui tamē quotidianis non egeāt me-
dicamentis, de quorum numero reputantur valde se-
nes iuxta illud. Senectus ipsa morbus est; qualitatem
legati, vt si hospitale sit institutum legatarium an vero
solum ministrum legati. Soluendo ergo.
12 Dico primò. † Si hospitale sit ex illis quod omnes
recipit, vt hospitale magnum Sancti Marci Bergomi,
& legatum illi sit factum, vt recipiat vnum de particu-
lari loco puto esse dicendum semper debere recipere
vnum ægrotum de tali loco qui non sit incurrabilis,
probatur quia obligatio recipiendi æqualis omnibus
alijs iam est acquisita etiā tali loco ergo legans inten-
dit acquirere in illo loco speciali speciale aliquod ius,
hoc autem non potest esse nisi quod ægrotus talis loci
non excludatur, frustra enim esset positum istud onus,
quod etiam videtur proportionatum redditui.
13 Dico Secundò. † Si hospitale sit quidem institutum
pro recipiendis infirmis sed non omnibus indifferen-
tur, at alicuius loci tantum particularis, Mens legantis
est, vt vnus singulis annis recipiatur, qui non sit incu-
rabilis, redditus enim videntur esse sufficientes, & hoc
videtur innuere obligatio quod trecenti aurei inuestiā-
tur, & fructus annui ex illis percipiantur ad quid enim
ista obligatio, nisi onen expresso responderet.
14 Dico Tertiò. † Si hospitale sit ex illis in quibus pau-
peres tantum, & debiles recipiūtur, suo satisfacit one-
ri hospitale si vnum recipiat, & ratio est quia redditus
non sufficiunt pro vno alendo toto anno maxime ad
operandum inhabili, ex quo sequeretur quod hospita-
le grauaretur non autem ex legato caperet emolumē-
tum, & ideò dispositio non haberet effectum, quod est
maxime vitādum cum mens testatoris sit ita interpre-
tanda, vt possit habere effectum, etiamsi verba essent
improprianda, vt communiter Doctores, est ergo in-
terpretanda modo dicto, vt habeat effectum. Suppo-
no autem hospitale non teneri tales recipere, quod si
tenetur puto dicendum, vt in prima propositione.
15 Dico Quartò † in casu proposito hospitale teneri
semper habere vnum pauperem, vt suo satisfaciat one-
ri, quia hæc est mens testatoris dum vult legatum esse
annum, & præterea etiam vult pauperem illum habe-
re testimonium à fide dignis suæ paupertatis, ad quid
enim ista requisita si primo actu obligatio termina-
retur.
Ad ea quæ videntur facere in contrarium. Respon-
detur verum quidē esse verba simpliciter prolata in-
16 telligi de prima, & vnica vice, † nisi tamen aliter sua-
deant vehementiores coniecturæ, ex quibus colliga-
tur verosimilis contraria mens testatoris. Vide Tu-
scum littera, D. conclus. 486. vbi inueniens limitatio-
nes &c.
Neque item obstat modicitas redditū, quia in ho-
spitali de quo agimus recipiuntur, vt dicunt informan-
tes, quosdam senes quidem, & aliqua infirmitate labo-
rantes, non tamen, ea, qua impediantur, à mendicatio-
ne cum mendicando maiorem partem expensarum
sibi acquirant, ita vt re optime perpensa adhuc rema-
neat

neat aliquos redditus in vtilitatem hospitalis, datis ex eo alimentis pauperi recepto.

Tandem redditus; istius hospitalis expenduntur in alendis huiusmodi pauperibus optime ergo inferimus nos Dominum Ioannem Baptistam tantum determinare personas recipiendas non verò onus recipiendi. Pro celebratione enim missarum, & pro alijs necessitatibus alios habet redditus designatos.

17 Sed quia † non referuntur ipsissima verba testaméti, sed tanto posita in temate nostri responsi, & ex interrogationibus, & datis responsionibus puto probabile, hospitale non esse institutum legatarium, sed tantum exequtorem, & ministrum legati, ideò pro solutione istius difficultatis subnecto sequentia.

18 Primò † Hanc esse vtilissimam quæstionem. Quia si hospitale sit legatarium quidquid superest præstationi oneris impositi, ad ipsum spectat, vt verum dominum l. cum Titio ff. de furtis, & ideò in casu nostro quidquid superesset redditus trecentorum aureorum præstationi alimentorum pauperis ad illud pertineret. Si verò est electum tantum, vt minister, & vt habens solum nudũ ministerium, de eo quod superesset nihil ad ipsum spectaret, l. Si quis Titio, & l. Lucius §. à te peto ff. de legat. 2. Bart. in l. pecuniæ num. 1. ff. de adim. lega, & ratio, est, quia minister non se representat, sed alium. Bald. in d. l. Si quis Titio num. 3.

19 Secundò † multum interest cognoscere cuius contemplatione legatum factum sit, vt dicit Iure consultus in l. fideicommissa §. Interdum ff. de leg. 3.

20 Tertiò † Ex tenore dispositionis colligitur an sit legatum, vel sit purum ministerium si enim dispositio sit concepta cum particula ista; accioche: censendum est esse consideratum purum ministerium; quia illud aduerbium, accioche, importat caussam, à qua tota dispositio regulatur Socin. cons. 89. num. 9. lib. 3. Aym. cons. 227. num. 6. & seq. quod confirmatur cit. §. à te peto in l. Lucius ff. de leg. 2. Nam verba ibi posita, pro hoc, æquipollent, verbo, accioche. Quod maxime verum est si prĕstatio sit faciéda in vsus pios, caussa enim quæ respicit pietatem præsumitur finalis Bart. Imola, & Romanus, l. 2. §. fin. de donat. & allegati per Tiraquel cessante caussa limit. 1. num. 41. est etiam considerandum an legans voluerit census perpetuo esse affectos præstationi, & si quando contingeret aliquem cessare alium voluerit suffici quia hoc casu videtur voluisse prospicere præstationi.

21 Quartò † Si prius in dispositione præcedat onus, & postea fiat assignatio pro illo præstando Castrens. in d. §. à te peto nu. 1. vbi etiam Cuman. vers. nec obstat argumentum Imola num. 2. Cuiac. ad lib. 2. Responsor. Scæuolæ in d. l. Lucius § à te peto.

22 Quintò. † Si legatario detur auctoritas quod possit exequi onus iniunctum sine interuentu, & licentia heredis, & maxime si accedat prohibitio quod hæredes non possint illum molestare super re legata quia vana esset hæc prohitio, & liberatio, si vere esset legatarius, & consequenter dominus legati.

23 Sextò. † Si disponens ad exequtionem oneris impositi illicui reliquit non subrogauit hæredes sed executores testamentarios signum est illum cui reliquit non esse legatarium sed nudum ministrum, ex eo enim quod non hæredes illius vocat sed exequtores nihil commodi ex dicta exequtione sperantes duo sequuntur alterum, quod cum non vocauerit hæredes illius cui legauit, qui si re vera fuisset legatarius successissent in bonis cum suo onere, videtur nihil legatario voluisse relinquere illi. Secundum, desumitur ex vi subrogationis, quæ ostendit illius naturæ esse subrogatum cuius ille, cui subrogatur. l. Si cum §. qui iniuriam ff. Si quis caut. ideò sicut executores haberent solum ministerium ita idem tantum habere etiam legatarium dicendum est.

24 Septimò. † Si instituto legatario substituuntur exequtores cum facultate vendendi, inuestiendi, vel aliquid aliud agendi quod de iure spectaret ad hæredes legatarij signum est legatario fuisse cõcessum nudum ministerium non verum institutum legatarium.

25 Octauò † merus minister non legatarius; quis est censendus si substantia dispositionis id suadeat etiam si disponens illum nominet legatarium, quia magis est inspicienda substantia dispositionis quam denominatio per ea quæ tradit Tiraquel de retract. lig. §. 1. Gloss. 14. nu. 81. quod etiam magis erit verum si iste qui vocatur legatarius, & creditur tantum exequtor à disponente alicubi vere sit institutus legatarius, vt si alicubi in testamento legasset illi centum &c. deinde alibi dixisset item relinquo legatario, vel, vt meus legatarius possit tali, & tali oneri satisfacere relinquo eidem legatario, &c. vel similibus clausulis sit vsus, quia tunc non constituit legatarium, sed quem ex legatarijs velit esse illius voluntatis exequtorem demonstrat, & inspeciédum est, an ex contextu dispositionis supponatur iam legatarius quia ante istam dispositionem sit iam constitutus, esset enim tunc dispositionis sensus, & quem iam constitui legatarium nunc volo esse exequtorem huius meæ voluntatis.

26 Nonò † Ex Bartol. elicitur satis cõmoda distinctio, l. 1. ff. de alim. leg. Si testator vtitur verbis dispositiuis, vel exequtiuis, si vtitur verbis dispositiuis constituit legatarium, si verbis exequtiuis in legatarium directis constituit ministrum, & exequtorem, vt si ita disponeret, vt legatarius, vel, vt dominus N. possit exequi hanc meam voluntatem eidem centum relinquo, apparet enim ex istis relictum fuisse factũ caussa exe-
27 qutionis. Non enim inspiciendum † est cum quo testator loquatur, sed in quem voluntatis intentio dirigatur l. cum pater §. donationis ff. de leg. 2. Mantic. de Coniect. vlt. volu. lib. 3. tit. 9. post numerum 9. Obseruat tamen Imola l. Si quis Titio num. 1. ff. de lega. 2. quod diximus de verbis dispositiuis esse verum in dubio, & addit Ludouisius in decis. sua 544. num. 29. & 30. quod licet hoc verum esset de proprietate verbi, & secundũ iuris interpretationem.

28 Si † tamen constaret de mente disponentis verba reciperent potius interpretationem ex cõsueto, & solito sensu, & modo loquendi disponentis quam secundum verborum proprietatem Castrens. l. quo loco §. 1. circa principium ff. de hęred. inst. & per alios ibi citatos vbi plene de hoc materia optimè examinata.

29 Decimò. † Vel onera possunt æque bene exequtioni demandari ab hæredibus ac possunt ab illo, cui relinquitur, vel non. Si possunt ęque bene per hæredes exequtioni dimandari signum est non esse electum ministerium sed esse institutum legatarium, si verò nõ
possunt non legatarius sed minister est censendus con-
30 stitutus. † Quod autem melius sit præstiturus ille, cui
relinquitur est iudicandum, vel ex opinione disponẽtis quæ satis est, quia videlicet disponens senserit hunc
melius esse exequturum, quã hæredes. Cumanus cons.
107. circa medium quem sequitur Curtius iunior cons.
31 105. num. 22. & 23. † quia secundum opinionem te-
statoris est intelligenda eius voluntas Bartol. in l. vlt.
32 §. 1. nu 22. C. comm. de leg. & † pro verò est accipien-
dum quod testator credidit esse verum, l. Seruo manumisso, & ibi Iason num. 2. ff de condit. indeb. & late firmat Mantic. de coniect. lib. 3. tit. 10. & fuit dictum
in vna Vrbeuetana legati 28. Maij, & 8. Iunij 1584.
33 Coram Cardin. Seraphino. † Opinio autem testatoris
colligitur ex magna confidentia de tali persona. Quod alias res illi commiserit exequẽdas: Vel etiam est iudicandum ex natura rei, vt quod re vera magis sit idoneus, vel quia melius informatus, vel quia alia habeat requisita eum magis aptum constituentia.

Bartolus in l. Pamphilo §. duas ff. de legat. 3. considerat paritatem, vel imparitatem legati cum onere adiecto, vt conijciat an legatum sit factum gratia oneris, sed eius doctrina vera est quando sumus in terminis veri legati, & constat esse legatum, non verò quando dubitatur, & quæritur an sit factum legatum an verò datum purum, & nudum ministerium.

34 Vn-

34 Vndecimò. † Considerandum est an onera sint omnia annua, vel sint partim annua partim non annua, & præcipue quid constet de mente disponentis. Item an ex relicto aliquid emolumenti possit aduenire illi cui relictum est, an verò de omnibus relictis testator disposuerit. Præterea an testator declaret se id facere, vt ille cui relinquit beneficium consequatur, & an hoc beneficium possit consequi ex prestatione ipsa legati, an tantum ex re legata. Item an exequtio sit statim facienda, an verò aliquod intercurrat tempus, quo medio aliquod commodum sit percepturus. Vide decisionem 544. supracitatam. Sanctiss. Ludouisij vbi etiam habetur.

35 Quod † etiamsi dicatur (Lassio, relinquo) & ista verba sint concepta in ipsum cui relinquitur, adhuc potest esse institutus nudus minister. Hæc enim verba. Lascio, relinquo sunt facti. Lego autem iuris, quo tamen verbo iuris lego potest etiam constitui nudus minister. quod probatur l. Si quis Titio, supracit. ponderando illud verbum, nisi.

36 Nudus † minister potest dici dupliciter, vel respectu tituli, & commodi, vt cum verba dispositiua in eum non sunt relata, nec etiam habet commodum. Vel respectu commodi non tituli Imola in l. Si quis Titio, num. 2. ff. de leg. 2. quam distinctionem facit etiã Bald. num. 2. dicens nudum dici abstractum à commodo, & titulo, vel abstractum à commodo non titulo. Reliqua vide apud Beltraminum additionatorem ad præcitatam decisionem Sanctissimi Ludouisij.

37 Effectus † autem qui resultant ex eo quod quis sit nudus minister, vel legatarius vide apud Simonem de Prer. de interpretat. vltim. volunt lib. 5. dub. 2. num. 46. & sequent.

S V M M A R I V M.

1 *Factum propositum pro solutione.*
2 *Quæ sint tractenda, & soluenda.*
3 *Considerando factum sine attestationibus videtur dicendum, donationem esse factam in fauorem non solius Ioannis Hieronimi, sed & aliorum filiorum Ioannis Baptistæ.*
4 *Verba generaliter prolata generaliter sunt intelligenda.*
5 *Verba intentioni, non intentio verbis debent deseruire.*
Verba pendent à mente non autem mens, à verbis.
6 *Verba se habent, vt corpus, & superficies ratio vero, & mens, vt spiritus, & anima.*
7 *Donatio facta patris, & filij, ex eo nascituris debet intelligi de omnibus tam primi quam secundi matrimonij.*
Donatio non est interpretanda ita vt pariat incommodum.
Primogenituræ cohonostantur bono familiarum.
8 *Originalis caussa contractus est attendenda.*
9 *Et magis attendendus primus contractus qui dedit caussam secundo, quam secundus.*
10 *Magis attenditur caussa actus quam actus ipse.*
11 *Contrahentes censentur velle prospicere suo, non alieno hæredi.*
12 *Spectandum est initium, & caussa cuiuslibet contractus.*
13 *Quid de eadem donatione dicendum sit accedente dicto patris, & mulierum quæ donationem fecerunt.*
Tria ad hoc consideranter.
14 *Mente retenta nihil operantur in contractibus, & soluitur primum.*
15 *Contractus recipiunt interpretationem ex tacita mente contrahentium, & quomodo sit verum.*
16 *Contractus non debent operari vltra intentionem agentium.*
17 *Soluitur secundum propositum dubium.*
18 *Patrem posse testando plus relinquere aliquibus filijs quam alijs, controuersum.*
19 *Posse tamen plus relinquere filijs secundi matrimonij, quam primi, salua tamen eorum legitima amplexa est Rota.*
20 *Ad quid teneretur filius si patri contra se attestanti plenam fidem adhiberet. Testes requiruntur plures ad fidem faciendam, quæ si fiat sufficienter ab vno frustra plures requirit forum conscientiæ.*
Quid possit filius si legitima ratione patri dicenti non tenetur credere, nec aliunde constet de veritate.
21 *Quid præstandum pro veritate habenda.*
22 *Quid dicendum ad tertium.*
23 *Deponenti de facto proprio est credendum.*
24 *Mediatori deponenti de facto proprio sine dubio est credendum quando ad ipsum neque commodũ, neque laus neque dedecus spectat.*
25 *Multi putant mediatorem quando deponit de facto proprio, nec ad illum commodum, vel incommodum laus, vel dedecus spectat, facere plenam fidem maxime si concurrant probabiles coniecturæ.*
26 *Depositio patris pro filijs videtur nulla posse laborare suspicione falsitatis.*
27 *Confessio mariti circa dotem receptam non admittitur in præiuditium filiorum primi matrimonij.*
28 *Potest enim abduci à veritate ab vxore viuente, &c.*
29 *Quid dicendum? Dictum domini Ioannis Baptistæ patris non probat quia in eodem facto non concordat cum dicto mulierum donantium.*
30 *Pater habitat cum filijs secundi matrimonij vxore adhuc superstite.*
31 *Inter patrem, & filium multa intercesserunt affectum paternum diminuere valentia.*
32 *Testibus varijs non creditur.*
33 *Resoluitur quid sit dicendum Nempè in hoc dubio esse considerandum an domina Margarita tradita fuisset domino Ioanni Baptistæ absque alia donatione si tantum habuisset in bonis, quantum habet simul cum donatione nullo addito contractu priuilegiato in fauorem istius matrimonij; sed remanentibus bonis illis communibus omnibus filijs, tunc censenda est donatio facta in fauorem non huius matrimonij primi, sed, & secundi, & tertij si initum fuisset si verò non fuisset tradita, sed aliquid spetiale fuisset requisitum in fauorem huius matrimonij donatio etiam erit censenda facta intuitu istius non aliorum.*
34 *Contractus regulantur secundum loci consuetudinem.*
35 *Omnis dispositio siue legalis, siue vltimarum voluntatum.*

luntatum, siue contractuum à consuetudine, & ab eo quod fieri solet recipiet interpretationem.

36 *Epilogatur responsio.*

In hoc multum est tribuendum arbitrio boni viri, & iusti iudicis.

Donatio facta intui Matrimonij an intelligatur de primo tantum an etiam de alijs.

LXXXIV.

1 DOminus † Ioannes Baptista cupit matrimonium inire cum Domina Margarita quę cum sit valde dicior quam ipse Ioannes Baptista renuunt Margaritæ consanguinei eam illi tradere, quod intelligētes. Dominæ Laura, & Antonia, Ioannis Baptistæ Auia,& matertera omnia sua bona, vt inæqualitatem æquent solemni donatione, tradunt Ioanni Baptistæ hoc tamē pacto, vt donata censeantur filijs ex eo nascituris, contraitur matrimonium hac posita donatione. Ex matrimonio suscipitur filius, Ioannes Hieronimus, postea moritur Margarita, & Ioannes Baptista transit ad secunda vota, & plures suscipit filios, qui in legitima ætati constituti sūt omnes. Ioannes Hieronimus ex primo matrimonio natus, nubit filios procreat petit à patre quod sibi potest cōpetere vult enim nō cum illo,& alijs fratribus conuiuere sed separatim cum sua vxore, & pręcipue instat sibi assignari bona donationis supradictę, renuit pater, & alij fratres contendūt ęquis portionibus esse diuidendā. Lis contestatur asserunt prædictæ mulieres donationem se fecisse non intuitu tantum primi sed etiam secundi, & cuiuscunque alterius matrimonij, quod si notarius non addidit, erroris fuisse illius non suæ dispositionis; testatur pater ita fuisse conuentum. Negat Ioannes Hieronimus se his fidem adhibiturum quia cōtractus ille fuit factus in fauorem illius matrimonij ex quo ipse natus est, nec consanguineos matris suæ vnquam matrimonio fuisse consensuros, nisi hæc donatio in fauorem filiorum ex eo pro-
2 creandorum facta fuisset. † Quæritur quid in hoc casu dicendum, pro elucidatione videnda sunt sequentia. Primò quid ex vi contractus dicendum sit. Secundò quid suppositis attestationibus mulierum, & Patris Ioannis Hieronimi,& aliorum filiorum.

3 † Considerando igitur contractum sine attestationibus, donationem istam non deberi soli Ionni Hieronimo sed etiam alijs filijs videntur suadère sequen-
4 tia. † Primò verba generaliter prolata generaliter sunt intelligenda l. 1. §. quod autem ff. de aleator. l. in fraudem, & ibi Bald. ff. de testa. milit. l. de pretio ff. de publ. in rem act. l. Si seruitus ff. de seruit. vrba. præd. l. regula §. vlt. ff. de iur. & facti ignorantia, l. fin. in fine ff. de dot. promiss. l. Si finita §. de cæteris, ff. de dem. infect. l. 1. §. generaliter ff. de leg. præst. Afflict. decis. 319. nu. 3. Tiraquel in l. Si vnquam in prin. nu. 118 C. de reuocand. donat. Hoied. de incompot. Benef par. 1. cap. 14. nu. 20. Surd. decis. 121. Tuscus littera V. conclus. 122. num. 1. & alij ergo ista verba generaliter prolata, nempè, ad filios ex eo nascituros, sunt etiam generaliter intelligenda, & ideò non solum de filijs primi; sed etiam se-
5 cundi matrimonij. Secundò † verba debent inseruire intentioni, non intentio verbis l. non aliter. ff. de leg 3. l. 3. §. conditio ff. de alim. leg. cap Sedulo. 38. dist. c. 2. requiris de appellat. cap. intelligentia. de verb. signif. Tiraquel in l. Si vnquam, verbo libertis à num. 47. C. de reuocand donat. Mant. de coniectur. lib. 3. tit. 3. nu. 9. Verba enim pendent à mente, non autem mens à ver-
6 bis Menochius cons. 97. num. 44. † & verba se habeat, vt corpus,& superficies; ratio verò, & mens, vt Spiritus,& anima ita Gonzales ad 8. regul. Cancell. §. 48. nu. 56. ergo etiam ista verba sunt intelligenda secundum mentem donantium, quæ vtique debuit ferri non solum in filios prioris matrimonij, sed etiam secūdi cum in vtrisque reperiatur eadem ratio affectionis, qua moueantur ad donandum.

7 Tertiò. † Donatio est facta, immediate non filijs, sed Ioanni Baptistæ patri, & ex eo nascituris sed ex Ioanne Baptista ęque sunt nati filij primi, quam secundi matrimonij ergo de vtriusque matrimonij filijs donatio est intelligenda, quod si de filijs tantum dominæ Margaritæ fuisset intelligenda, verba donationis fuissent etiam dirigenda in filios dominæ Margaritæ videlicet, & in filios ex eo, & domina Margarita nascituros, sed cum sint directa tantum in filios ex Ioanne Baptista nascituros in filios vtriusque matrimonij videntur directa, & ideò etiam de omnibus intelligenda. Quartò Ex ista donatione reportaret incommodū Ioannes Baptista. Primò Quia inde oriretur æmulatio & inuidia inter fratres primi, & secundi matrimonij, & ex inæqualitate rixæ, quod debuissēt maxime vitare donantes. Neq. valet dicere quod sequeretur etiam in primogenituris, quia ista cohonestantur ob illud bonū quod bona permaneant in familia,& quod in ea splēdor auitæ nobilitatis eluceat, deinde facilius toleratur hoc in fratre vtrinque coniuncto propter maiorem affectum. Secundò Quia Ioannes Baptista non reperiret vxorem in secundis votis nisi inferiorem illa, quā habuisset in primis, quod ab auia &c. esset vitandum, quia licet aliquando contingat filios prioris matrimonij esse ditiores filijs secundi ob pinguiorem dotem matris, vel ob hæreditatem eidem delatam hoc iustū est, & æquum quia decet diuitias quæ ex matre fluunt in filios redundare sed quod ista inæqualitas ex cōsanguineis patris proficiscatur non est credendū, vel præsumendum his, & similibus rationibus non est dicendum donationem verti in odiū Ioannis Baptistæ quia in fauorem concessa non sunt in odium retorquenda. Sed in contrarium facit.

8 † Primò Originalis caussa contractus est attenden-
9 da † primus contractus qui dedit caussam & secundò, quam secundus Alex. cons. 215. num. 4. & 5. lib. 6. decis. pedem. 167. n. 25. Rota Ianuen. decis. 91. nu. 8 Ludouis. decis. 502. nu. 2. sed matrimonium Dominæ Margaritæ dedit caussam donationi, ergo donatio est regulanda per matrimonium, ergo in fauorem filiorum
10 ex matrimonio Margaritę, & confirmatur † quia magis attenditur caussa actus quam actus ipse Coccina decis. 134. num. 1. ergo cum actus caussa nempè donationis sit matrimonium matrimonium est attendendum, ergo donatio erit interpretāda in fauorem Mar-
11 garitæ, & consequenter filiorum eius Secundò. † Contrahens censetur prospicere velle hæredi suo Gaill. lib. 2. obser. a nu. 15. ergo, cum Margarita egit, vt donatio fieret, vt nuberet Ioanni Baptistæ, censenda est voluisse prospicere hæredibus suis, non alienis, idest suis filijs, non filijs alterius vxoris; sed dices hoc argumentum posse hoc modo retorqueri, videlicet. Contrahēs censetur velle prospicere suis hæredibus, ergo dominę donantes censentur velle prospicere non solum filijs susceptis ex domina Margarita, sed etiā ex alijs; quia omnes sunt earum hæredes. Sed respondetur non valere, quia donatio est facta in fauore matrimonij Do-
12 minæ Margaritę ergo ex eo sumit limitationē, † quia vniuscuiusque contractus initium, & caussa est spectāda, l. Si procuratorem initio ff. mandati l. 1. §. non solū ff. depositi, l. Si tamen ff. ad macedoni.

13 Hæc † faciunt difficultatem sistendo in ipsa dispositione donationis, sed accedit testimonium patris, & mulierum donantium quæ asserunt, ita fuisse inter partes conuentum, vt donatio cederet in vtilitatem omnium filiorum, sed variant in modo deponendi aliquādo enim dicunt ita esse inter partes cōuentū, aliquando se ita intellexisse ideò tria sunt videnda. Primò vtrū aliquid operetur quod talis fuerit eorum intentio sed parti non manifestata. Secundò quid si inter partes sit conuentum sed conuentio ipsa in instrumento non inserta. Tertiò An dictum patris Auiæ, & alterius donātis probet ita fuisse conuentum.

Ad

Ad primum facile respondetur nihil releuare, quod
14 ita intellexerint donantes nec ne, † quia mente reten-
ta In contractibus nihil operatur, & ratio est quia cō-
tractus cum sit vltro citraque obligatio debet ab vtro-
que parte acceptari non potest autem acceptari quod
non est manifestum, & quod non constat ergo mente
retentum non potest operari.
15 Dices † contractus recipiunt interpretationem ex
tacita mente contrahentium l.in conuentionibus ff.de
verb.oblig.& mens potius est attenda quam verba er-
16 go mente retenta operantur. † Item posset dici quod
contractus non debent operari vltra intentionē agen-
tium l. non omnis ff si certum petatur l.in agris ff. de
acquirend. rerum domin. l. 2. ff. de his quæ in testam.
deleot,l.legata inutiliter ff. de leg.1.l.cum tale §.vlt.ff.
de condit.& demonstr Respondeo ista esse intelligē-
da de mente omnium contrahentium non vnius tan-
tum ita, vt eadem sit mens dantis, & recipientis do-
nantis, & donatarij, &c. & semper est verum in con-
tractibus onerosis. Nemo enim plus potest grauari quā
intendat se esse grauatum.
17 Ad secundum.† Si ita re vera sit conuentum sed nō
insertum in scriptura; vel constat vtrique parti, vel
non; si constat vtrique parti, in foro Conscientiæ stan-
dum est rei veritati, quæ in foro conscientiæ attendi-
tur, & quacumque sententia fauorabili obtenta cōtra
veritatem ad huc veritas est exequenda, quod, si con-
stet vni tantum parti de veritate, & sententiam contra-
riam obtineat, potest grauatus vti compēsatione, quia
sententia nititur præsumptione quæ semper cedit ve-
18 ritati; † & ita pater testando potest plus relinquere fi-
lijs grauatis vsque ad compensationem, quod si dubi-
taret, testamentum quoad hanc partem non esse susti-
nendum propter contrarietatem opinionum de qui-
bus late Thesaur.decis.170.alio meliori modo eis cō-
19 sulat. † Patrem tamen posse plus relinquere filijs se-
cundi matrimonij, quam primi salua tamen istorum
legitima amplexa est Rota Coram Sāctissimo Ludo-
20 uisio decis. 173 vide ipsum † quod si pater hoc testa-
retur filio, & talis esset pater, vt ei filius plenam fidem
adhiberet in foro conscientiæ eius dictis patere tene-
retur iuxta ea, quæ à summistis, & Theologis tradun-
tur in hac materia, testes enim adhibentur ad facien-
dam fidem, quæ si sufficienter ab vno fiat non est, cur
plures forum conscientiæ requirat. Si tamen contra-
ret in instrumento, nec aliunde sciretur, nec filius legi-
tima ratione ductus patri fidem teneretur adhiberet
21 iuxta iudicata à iudice posset agere. † Pro veritate ha-
beoda possent interrogari testes adhibiti in instrumē-
to Notarius ipse, & illi qui de hoc egerunt veluti si su-
perstites essent aliqui consanguinei dominæ Margari-
tæ, vel aliqui alij qui istis tractatibus, vel interfuissent,
vel se immiscuissent, & adhibita diligenti inquisitione
niti, ex interrogationibus, & responsionibus eruere
veritatem, quæ si adhuc non posset haberi sequitur vi-
dendum an Patri, & mulieribus sit credendum.
22 Ad tertium † igitur respondendo videtur dicendum
dicto, & assertiooi patris, & mulierum esse standum
23 Primò † quia deponunt de facto proprio; mulieres
enim donationem fecerunt, & Ioānes Baptista illam
recepit. Deponētibus autē de facto proprio, magis cre-
dendum est Aymo cons.99. num.6. Gabriel de testib.
conclus.4.num.20. Ludouisi.decis.349.num.7. Secun-
24 dò Mediatori sine dubio † magis credendū est quan-
do deponit de facto proprio, & ad eum neque com-
25 modum neque Laus neq. dedecus spectat † Imò ple-
rique putant hunc facere plenam probationem maxi-
me si cōcurrant probabiles coniecturæ Rimimal.Sen.
cons.392.nu.13. Crauet. cons 491. num 11. Capuctaq.
decis. 267. & 271. lib. 3. Sed Ioannes Baptista in hac
parte deponit, vt mediator, quia deponit de donatio-
ne, non quatenus ad ipsum spectat sed, vt de illa agit in
ordine ad filios, nec commodum ad ipsum potest per-
uenire, quia in vtilitatem filiorum cedit, neque Laus
vlla ex ista depositione si falsa esset posset reportare
sed potius vituperium ergo quod asserit habēdum est
26 pro veritate. † Tertiò nulla videtur posse laborare su-
spicione falsitatis, qui deponit pro filijs suis.
27 † Sed in contrarium videtur esse, quod confessioni
mariti circa dotem receptam non statur in præiudi-
tium filiorum primi matrimonij. Ludouis. decis. 173
nu. 8. ergo patris confessio, & depositio potest esse su-
28 specta respectu filiorum primi matrimonij, & † opti-
mè quia blanditijs mulieris potest adduci ad sic depo-
nendum.
29 In † casu isto quid dicendum? Nec dictum Ioaonis
Baptistæ nec mulierum quidquam probare quia non
corcordant in depositione; mulieres enim nolunt asse-
rere ita fuisse conuentum, sed solum ita se intellexisse.
Ioannes autem Baptista asserit ita fuisse conuentum, si
autem ita fuisset conuentum mulieribus præcipue hoc
30 debuisset constare, quod tamen nolunt asserere.† Pa-
ter autem simul habitat cum filijs secūdi matrimonij,
31 † & cum Ioanne Hieronimo præcesserunt multa af-
32 fectum paternum diminuere valentia † testibus varijs
non est standum, & ideò depositio patris, & mulierum
non venit consideranda.
33 Quid pro solutione dicendum? † Vt quod sentio
libere proferam. Ego sic statuo. Vel donatio talis est,
vt addita bonis quæ antea habebat Ioannes Baptista,
Domina Margarita ei tradita fuisset in vxorem sine
spetiali contractu respectu illius matrimonij, vel do-
natio est talis, addita dictis bonis, vt ei domina Mar-
garita non fuisset tradita, nisi aliquis spetialis contra-
ctus fuisset initus in fauorem istius matrimonij parti-
culariter; si matrimonium adhuc fuisset initum absque
alio spetiali cōtractu fauorabili huic matrimonio, di-
co donationem in hoc dubio esse censendam factam
intuitu filiorum vtriusque matrimonij, si verò nō fuis-
set initum nisi addito aliquo contractu fauorabili dico
34 esse iudicandam factam intuitu istius solius, † ratio est
quia contractus regulantur secundum consuetudinē
loci text.in l Si fundus ff.de euictione, & in l.Si publi-
canus § fin.ff.de publi. & vectig.l.semper in stipulatio-
nibus, ff.de reg. iur.& l. 1. ff.de vsur. Bartol.in l.Cūctos
populos, nu.14.cū seq.C.de Sum. Trin. & fid. Cathol.
Panormit. in cap. Certificati num.2. de Sepult. habet
35 † quod omnis dispositio, siue legalis, siue vltimarum
voluntatum seu contractuum à consuetudine, & ab eo
quod fieri solet, recipit interpretationem.
36 Si † ergo iuxta consuetudinem loci dominus Ioan-
nes Baptista tantum habuisset in bonis, quantum ha-
bet cum donatione, & ei tradita fuisset domina Mar-
garita absque alia donatione sicuti omnia illa bona
fuissent omnibus communia, ita respectu omnium
debet censeri facta donatio. Si vero matrimoniū non
fuisset initum nisi supposita donatione cēsenda erit in
fauorem matrimonij. In hoc multum tribuendum est
arbitrio boni iuri seu recti iudicis. Ita sentio.

S V M M A R I V M.

1 *Casus proponitur.*
2 *Quæ sint quærenda.*
3 *Episcopi non possunt admitti ad babetum, & pro-
fessionem regularem, nisi de licentia Summi Pon-
tificis.*
4 *Possunt inferiores Prælati, & Curati, imo, &
Episcopi si prius Episcopatui renunciauerint.*
5 *Beneficium ingredientis religionem, nemini est con-
ferendum nisi post emissam professionem.*
6 *Quid agendum de fructibus Beneficij qui colligun-
tur anno nouitiatus.*
7 *Durante nouitiatu Beneficium non vacat, & No-
uitius est vere curatus.*
8 *An curatus effectus nouitius possit absoluere, &*
an iire

audire confeſſiones.
9 *Nouitij prohibentur audire confeſſiones.*
10 *Nouitius prohibitus audire confeſſiones, an peccet ſi audiat.*
11 *An nouitius poſſit audire Confeſſiones omnium ad ſe accedentium.*
12 *Nouitij, an gaudeant omnibus priuilegijs quibus gaudent profeſſi.*
13 *In fauorabilibus veniunt nomine religioſorum.*
14 *Priuilegia quibus gaudent nouitij recenſentur.*
15 *A quo Epiſcopo debent ordinari nouitij.*
16 *Quis ſit Epiſcopus nouitij an ille in cuius diœceſi ſitum eſt monaſterium, an ille, in cuius diœceſi habet domum ſæcularem.*
17 *Ad ſuſcipiendos ordines nouitius non eget licentia ſuperioris conuentus, recipiens tamen ordines ſine licentia ſuperioris poſſet expelli à religione, & eſſet cauſſa ſufficiens.*
18 *Quæ poſſit prælatus præcipere nouitio.*
19 *Nouitius violans caſtitatem non addit nouam malitiam ſecluſo ſcandalo.*
20 *Nõ aliter poteſt præcipere prælatus religioſus nouitio, quam Eccleſiaſticus ſuo clerico.*
21 *Quomodo prælatus poſſit punire Nouitium, & propter quæ crimina.*
22 *Nouitio non poteſt impediri liber egreſſus è religione.*
23 *An prælatus poſſit imponere nouitio pænitentiam exequendam poſt egreſſum, è religione, & ipſe teneatur exequi.*
24 *Nouitij an ligentur caſibus reſeruatis.*
25 *Nouitij an poſſint abſolui virtute Cruciatæ.*
26 *Nouitij an poſſint abſolui ab Epiſcopo, & ab alijs ſacerdotibus, à quibus poſſunt alij Chriſti fideles.*
27 *Quocunque tempore Parochus renunciet titulo ſui beneficij non poſt amplius audire confeſſiones.*
28 *Sacerdos approbatus ab ordinario ingrediens religionem an poſſit illa ſola approbatione vti in cõfeſſionibus priuilegijs religionis.*
29 *An regulares neceſſario ſint præſentandi ad formam Clementinæ Dudum.*
30 *An religioſus tranſiens de vna ad aliam religionem indigeat noua approbatione, vt poſſit vti Priuilegijs.*
31 *Epiſcopus admittens ad confeſſiones non ſeruata forma Clementinæ renunciat iuri ſuo, & approbatus poteſt omnia, ac ſi eſſet iuxta formam approbatus, intellige de regularibus.*
32 *Admiſſum an poſſit Epiſcopus ſuſpendere.*
33 *Quid de illis, quos admittit pro ſua lubentia.*
34 *Quid de illis, quos tenetur, vel approbare, vel reprobare.*
35 *Multæ ſententiæ licet iniquæ ſunt retractandæ.*
36 *Delegatio iuriſdictionis expirat reuocatione mandati.*
37 *Multa facta tenent quæ fieri prohibentur quomodo intelligendum.*
38 *Approbationem datam etiam ſine examine non poteſt ſine cauſſa Epiſcopus reuocare.*
39 *Niſi approbationem ſub conditione dediſſet.*
40 *Approbationem ex meritis datam neque cum cauſſa poteſt Epiſcopus reuocare reſpectu regulariũ.*
41 *Priuilegium gratioſum poteſt ad libitum reuocari.*
42 *Valide excipiunt confeſſiones regulares etiam ſuſpenſi ab Epiſcopo.*
43 *An Epiſcopus poſſit ſuſpendere non approbatum ſimpliciter.*
44 *Colliguntur aliqua antedicta.*
45 *Quid ſi Epiſcopus limitate approbet quem ſimpliciter debuiſſet approbare.*
46 *Declaratio ſacræ Congregationis.*
47 *Quam iuſta ſit cautela aliquorum Epiſcoporum approbantium omnes regulares limitate.*
48 *An Clementina Dudum ſit reuocata.*
49 *In ſcrinio pectoris Summi Pontificis ſunt clauſa omnia iura.*
50 *Probatur Concilium non diſponere contrarie ad Clementinam Dudum.*
51 *Explicatur clauſula eiuſdem Concilij niſi aut Parochiale beneficium &c.*
52 *Non eſt recedendum à communi definitione approbationis.*
53 *Quid de facultate ab Epiſcopo conceſſa donec ipſe viuat, quando expiret.*
54 *An Regularis legitime præſentatus à ſuo ſuperiore poſſit reijci ab Epiſcopo.*
55 *An Epiſcopus poſſit cogere Prælatum Regularem teſtari in ſcriptis cum iuramento de bonitate morum, & ſufficientia litteraturæ præſentati.*
56 *An ad Epiſcopum, vel ad Prælatum ſpectet approbatio quoad mores regularium.*
57 *Affertur quædam declaratio Sacræ Congregationis.*
58 *Exponitur quomodo ſit intelligenda.*
59 *Iudici non creditur ſine iuramento.*
60 *Colliguntur omnia dicta.*

Parochus factus Regularis quas confeſſiones audiat.

L X X X V.

1 NIcolaum † alias Sacerdotem Parochum, nunc religionem Sancti N. ingreſſum, & adhuc nouitium adeunt multi ex ſua Parœcia, vt illi ſua peccata confiteantur, renuit ipſe, quippe qui annum nouitiatus totum ſpiritualibus exercitijs, à terrenis curis exēptum velit eſſe dicatum, elapſo nouitiatus anno, & profeſſione emiſſa redeunt ijdem, vt ſua item peccata fateantur, dubitatur an poſſit, ideò à ſuo ſuperiore ſiſtitur Ordinario examinandus, quem reijcit Epiſcopus, Quæruntur regulares, iterum ſiſtunt eundem examinandum, & approbandum, examinatur, optimè quęſitis reſpondet, approbationem tamen non vult dare Epiſcopus, immo aſſerit ſe nullum impoſterum examinaturum, niſi ſuperioris ſcriptura recepta, qua cum ſuo iuramento teſtetur de vita, & moribus, nec non litterarum ſufficientia examinandi, immo, & pro ipſomet ſuperiore locali exacturum eundem fidem.
2 factam à maiori ſuo ſuperiore, † ideò quæruntur. 1. An Parochus tempore nouitiatus poſſet audire Cõfeſſiones omnium, & quorumcunque ad ſe accedentium an verò tantum ſuorum Parochianorum. 2. An idem poſſit emiſſa profeſſione. 3. An præſentatum potuerit Epiſcopus non examinare. 4. An examinatum teneatur approbare, vel reprobare prout ſe geſſit, addam. 5. An approbatũ poſſit ſuſpendere. 6. An fidem illam poſſit exigere, & niſi exhibeatur poſſit non examinare, & non approbare.

3 Præ-

3 Præmittendũ, † quod licet non possint Epis. admitti
ad Relig. habitum profitendũ, nisi de licentia S. Pont.
4 ex c. nisi cum pridem; de renunc. † possunt tamen inferiores Prælati. Mirãda tom. 1. q. 17. a. 3. Barb. de pot.
Episc. alleg. 53. n. 13. S. Th. 2. 2. q. vlt. a. 7. Silu. Relig. 2.
q. 8. Nisi tñ Episcopus prius renũciauerit Episcopatui.
Suarez tom. 3 de Relig lib. 1. c. 19. n. 13. Panorm. in c.
Quod Dei timorẽ de statu Monach. & Præl. inferiores
Epis. & ipsi Curati possunt Relig. capessere, etiam inuito
Epis. ita Silu. ex D. Th. locis cit. debent tamen petere
5 licentiã, licet postea nõ obtineant. c. licet de Reg. † Beneficium tñ nemini erit cõferendum, nisi professione
6 emissa, c. Beneficium de Regul. in 6. † Fructuum autẽ
beneficij pars erit assignanda alicui, qui inseruiat, reliqui verò erunt eiusdem Nouitij, ne sit onerosus Relig.
16. q. 6. c. de lapsis. Nec propriè est Religiosus, c. Relig.
de sent. excom. in 6. & ideo suo iure nõ debet fraudari
7 17. q. 2. c. Gõsaldus: † interim remanet Curatus vt prius,
nec beneficium vacat. Vide Ang. v. Relig. n. 12. & 13.
8 Nunc ad solutionem primæ difficultatis accedẽdo.
† Dico Sacerdotem Curatum effectum Nouitiũ posse
excipere confessiones omnium illorum, quorum poterat etiam, quando erat in officio suę Curæ. Probatur.
Quia per Tridentinum requiritur examen si videbitur
&c. Vel beneficium; hic Nouitius verè adhuc habet
beneficium, & est adhuc vere Parochus, ergo potest
excipere cõfessiones omnium eorum, quorum pote-
9 rat etiam ante ingressum Religionis. † Prohibentur
tamen Nouitij confessiones audire.

Sed tamen si audiant valida erit absolutio.

10 An † autem peccent ita absoluendo. Respondeo videndum esse, quomodo sit prohibitum, & ex modo
prohibitionis sumendus est modus responsionis. Habent .n. superiores iurisdictionem, & potestatem præcipiendi iuxta ea, quæ tradit Sanch. lib. 6. in Dec. c. 10.
11 An autem † possit validè audire confessiones omniũ
ad se accedentiũ, & possit vti priuilegijs concessis Cõfessoribus Religionis. Respondeo non posse. Quia ad
hoc, vt similibus priuilegijs gaudeant Religiosi debẽt
esse præsentati ad formam Clementinæ dudum de sepulturis. Præterea nõ habent probationem ab Episcopo pro omnibus, sed tãtum ex titulo beneficij pro suis,
12 ergo non possunt absoluere omnes. † Dices Nouitios
gaudere omnibus priuilegijs, quibus gaudent professi;
ergo etiam isto absoluendi, & alijs. Respondeo licet
sit satis probabile gaudere priuilegijs professorũ, Ca-
13 stropalao. tract. 16. q. 1. punct. 11. n. 1. † & in fauorabilibus veniant nomine Religiosorum. Verum est tamen
etiam, quod debent habere omnia requisita, vt illis
14 frui possint, quæ non habent in casu nostro. † Priuilegia autem, quibus gaudent Nouitij recensentur à Castropalao loco cit. Primò vt possint absoluere, & absolui à peccatis reseruatis. Secundò vt possint dispensare,
& dispensari sicut alij Religiosi. Item in præceptis ieiuniorum, & festiuitatũ, vt alij Clerici sæculares à suis
Prælatis. In irregularitatibus, sicut & alij Clerici à suis
Prelatis. An autem possint dispensari ex priuilegijs cõcessis alijs Religiosis, negat, alias possent dispensari in
ordinibus sumendis non seruatis interstitijs, aut extra
tempora. Tertiò possunt lucrari indulgentias alijs Religiosis concessas. Quartò gaudent priuilegio Canonis.
Quintò gaudent priuilegio fori, saltem dum perseuerant in nouitiatu. Sextò possunt ordinib sacris insigniri. Neq; obstat cap. Monasterijs 19 q. 3. quod non de
receptione ordinum, sed loquitur de professione. Imò
Prelati illi regulares, qui habent potestatem conferendi ordines minores, possunt eos Nouitijs sui Conuẽtus
15 conferre. cap. quoniam videmus 1. dist. 69. A quo autem Prælato debeant ordinibus sacris insigniri; Vel
litteræ dimissoriæ ad ordines conficere, est dubiũ. Inspicienda sunt priuilegia cuiuscũq; ordinis, quod si nullum extet; Prelatus regularis de iure in hac parte nihil
potest. Quia regularis Prælatus nullam habet iurisdictionem in Nouitios, nisi, quatenus ad bonum regimẽ in via professionis, & ad finem probationis necessarium est. Certum est, Nouitios posse ordinari ab
16 Episcopo originis, & domicilij. † Domicilij autem Episcopus an sit ille, in cuius Diæcesi situm est Monasterium, in quo residet Nouitius, an vbi prius habitabat,
Suarez. de Relig. tom. 3. lib. 5. cap. 16. n. 17. & tom. 2. lib.
6. c. 12 nu. 9. asserit illum, in cuius Diæcesi Nouitius habebat domicilium ante ingressum nouitiatus, quia assumptione habitus non mutauit domicilium, quia nõ
mutauit statum; & quia animus Nouitij nouitiatum ingredientis non est ibi perpetuo manẽdi, sed experiendi an possit manere, Sanchez. lib. 4. sum. cap. 39. nu. 20.
& alij, quibus adhæret Castropalao volunt esse illum,
in cuius Diæcesi situm est Monasterium, quia Nouitius
ibi incipit manere animo perseuerãdi, nisi aliud contingat, quod sufficit ad constituendum domiciliũ, hoc
amplectitur etiam Suarez. tom. 4. de Relig. tract. 8. lib.
17 2. cap. 17. n. 14 & 15. † Neq; est necessaria licentia Prelati pro ordinũ susceptione; si tamen Nouitius sine illa
ordinetur, est sufficiens caussa, vt è Religione a Prælato expelletur, Sanchez. lib. 6. sum. cap. 10. n. 22. Quia in
re graui eius consensum contempserit; septimum priuilegiũ asseritur exẽptio à Gabellis, sed alij cõtradicũt.

Sed pro intelligentia dicendorũ necesse est videre,
18 quæ possit Prælatus præcipere Nouitio, & † Dico, variare DD. in hoc, Sarm. lib. 2. selec. cap. 5. nu. 9. vers. ex
supradictis, Layman lib. 4. summæ tract. 5. c. 4. q. 3. cõc.
2. & alij affirmant, posse Prælatum præcipere obseruantiam eorum, quæ sunt de Regula, & Constitutione
Religionis. Quia regularibus Prælatus subditur gubernandus. Alij, vt Azorius 1 p. lib. 12. cap. 2. q. 10. Suarez
de Relig. tom. 3. lib. 5. cap. 16. nu. 18. Sanchez qui alios
refert lib. 6. sum. cap. 10. n. 7. quibus adhæret Castropalao, verius censent, Nouitium obligatum non esse per
se, neq; aliquo Superioris præcepto obligari posse ad
seruandas regulas, & constitutiones Religionis, sed solum ad sustinendam pęnam, si qua infligetur ob earum
transgressionem. Quod non possit obligari, probant;
Quia non potest obligari ex speciali voto; neq; ex statu
probationis assumpto. Ex voto non potest, quia supponitur, nullum esse emissum, neq; ex deuotione. Si autem esset emissum, ex eo posset obligari, sicuti potest
obligari quilibet alius vouens obediendi alicui Prælato
in rebus licitis, & honestis. Ex statu assumpto nõ tenetur, quia sufficit si delinquat, quod possit corrigi; & ipse
teneatur pænam pati. Quod teneatur pænam pati oritur ex eo, quod se tradidit gubernandum, & sub ea cõditione illum recepit Religio gubernãdum, & sustentandum, & quia iurisdictionem Religioni tradit Summus Pontifex, vt Nouitius hoc modo probari possit.
19 Ex hac † sententia deducitur, Nouitium violantem
castitatem non addere peccato nouam malitiam, secluso scandalo, idem dicẽdum de paupertate, ita Sua-
20 rez loco cit. nu. 3. & seq. 2. † Non posse Prælatum regularem aliter præcipere Nouitio, quam possit Prælatus
Ecclesiasticus Clericis sibi subditis, seruata proportio-
21 ne; Suarez vbi supra n. 18. 3. † Nouitium delinquẽtem
posse puniri à Prælato regulari, non solum si delinquat
contra regulam, & constitutiones Religionis; sed etiã,
quãdo delinquit in rebus grauissimis, & morte dignis;
quia etiam in illos habet iurisdictionẽ in foro externo,
quatenus sunt membra Religionis ab omni alia iurisdictione exempta, Suarez, & Sanchez locis cit. & Barbosa de pot. Episc. 2. p. alleg. 12. n. 37. & alij apud ipsos.
22 † Neq; obstat quod Nouitio non possit impediri liber
egressus è Religione per cap. statuimus de Regula. &
cap. Non solum eodem tit. in 6. quia est intelligendum
illud caput, nõ supposita culpa, qua debeat puniri carcere, vel alio modo egressum impediente; & datam
sententiam potest Prælatus cogere Nouitium subire
sub præcepto, & censuris, sicuti potest Prælatus Ecclesiasticus sibi subiectos, Sanchez loco cit. num. 17.
23 An † autem Prælatus regularis possit imponere pęnam exequendam à Nouitio post egressum è Religione. In hoc dubio distingue, vel pæna est imposita per
sententiam in iuditio emanatam & tenetur exequi,

quia est ab habente iurisdictionem puniendi, & in su-
biectum pro tempore, si vero est imposita more reli-
gioso, non tenetur; quia censeretur imposita nouitio,
vt membro religionis, ideò, cū egressus non amplius
sit talis, ad pænitentiam non tenebitur.

24 † Casus reseruati, an ligent nouitios, ita vt non
possint absolui nisi à confessarijs deputatis: ita resoluit
Castropalao nu.9.cū à se citatis. Vel confessarij habent
quidem iurisdictionem à S. Pontificis, sed medijs su-
perioribus religionis, vt in Societate Iesu, & tunc pos-
sunt Prælati etiam respectu nouitiorū ita limitatam cō-
cedere, vt non possint. Vel recipiunt iurisdictionē im-
mediate à S. Pontifice independēter à suis Prælatis, &
eam habent generalē ad audiendos omnes fideles, &
possunt absolui: Nō enim manent excepti ex reserua-
tione casuum, cum vere religiosi nō sint, quod tamquā
certum tradit Suarez to.4. de religio, tract. 8. lib.2.c.17.
25 nu.12.† Possunt etiam absolui virtute Bullæ Cruciatæ,
& aliorum priuilegiorum, quæ conceduntur in fauorē
præcipue pœnitentiū, sicuti, & alij sæculares, quia huius-
modi priuilegia sunt generalia, & nouitij nullibi repe-
26 riuntur excepti. † An autem nouitius possit absolui ab
Episcopo, & alijs, sicuti alij fideles in eadē diœcesi, non
conueniūt Doctores. Aliqui affirmat hac ratione du-
cti, quia, licet nouitius acquirat nouum domicilium, &
subdatur prælatis religionis, non amittit tamē antiquū;
sed illud etiam censetur conseruare. Alij negant, quia
Pontifex eximendo religiones à iurisdictione Episco-
porum, censetur eximere non solum professos sed etiā
nouitios. Hos.n.omnes religio cōprehēdit; & licet ista
exceptio aliquo modo præiudicet nouitijs, absolute tñ
iudicāt fauorabilē Suar. ita expēdit l.c.c.17.n.15.&.16.

27 Nunc redeundo vnde digressi sumus. † Addo, quod
iste sacerdos Parochus emissa professione, & titulo re-
nunciato, vel etiam renunciato ante professionē non
potest amplius audire confessiones cuiusquam, non
parochianorum, quia cessauit titulus, non aliorū, quia
non est approbatus.

28 Maior † difficultas esset, si iste non esset Parochus,
sed simplex sacerdos examinatus tamen &, admissus
pro tota diœcesi, vel etiā si Parochus adhuc tamē esset
ab Episcopo delegatus pro omnib. vel per examen, vel
alio modo reputatus idoneus, an professus posset absq.
alio examine more religiosorū audire cōfessiones vtē-
do eorundē priuilegijs, & dico posse absoluere omnes
quos prius poterat ante ingressum religionis, & etiā à
reseruatis Episcopo, si talē ante facultatē obtinuit Quia
nō apparet ratio, quare talē approbationē amiserit, vel
quomodo dempta sit. Nec obstat. l. licitatio §. fin ff. de
pub. quod mutatione personę amittitur priuilegiū, quia
intelligitur, quando priuilegiu est concessū respectu il-
lius status, vt priuilegiū prælationis in bonis debitoris
concessum minoribus &c. 2. quia approbatio ad cōfes-
siones audiendas nō est simplex priuilegiū, sed aliquo
modo actus iustitiæ, & respectu regulariū, est simplici-
ter actus iustitię, vt alias dixi, & infra etiam. An possint
absoluere, vt alij religiosi, & vti priuilegijs religiosis cō-
cessis. Respondeo: hoc non posse, quia ad hoc, vt istis
possit gaudere debet esse confessarius regularis; hic nō
est confessarius regularis, idest pręsentatus à suis Præ-
latis, & ad ista admissus ab Episcopo; est ergo iste qui-
dē regularis, quia professionē emisit solemnē in manu
sui Prælati, & non est cōfessarius regularis, qualis debet
esse, vt talibus frui possit; est Siluestri verbo Confessor.
29 2.q.4.& 5. & aliorū. † Dices an sit necesse, quod præ-
sententur ad formā Clemētinę Dudū de sepulturis, an
sufficiat quęlibet pręsentatio: Respondeo formā illam
esse inductā non tamquā necessario seruādā, sed in fa-
uorem Episcoporū, cui si renuncient, sufficit quælibet
alia, si verò non renunciant, vt priuilegijs frui possint
confessarij secundū illam debent pręsentari, nisi tamē
religio habeat priuilegiū, vt omnes, quos qualitercūq.
pręsentat, censeantur pręsentati ad dictā formā. Siluest.
l.c.q.2. in fine. Vide Roderiq. to.1.qq. reg.54. per totā,
& alias. Debet ergo pręsentari à Religione, & ab Epi-
scopo approbari, vt religiosus, vt talibus possit frui.

30 Quid † si esset Religiosus trāsiens ad aliā religionē?
Vide, quā sententiā sequaris in illa quęstione. An om-
nes regulares gaudeant dicta Clementina Dudum de
sepulturis, An verò tantū Dominicani, & Minores S.
Francisci, & facilis erit responsio. Si enim asseris, om-
nes gaudere, cū iam sint pręsentati ad formā illius, non
est necessaria alia presētatio. Si verò negas, erit neces-
31 saria. † Episcopi autē admittentes pręsentatos, non
requirentes formam præscriptam in Clementina, vi-
dentur renunciare iuri suo, & pro illa admittere quā-
cunque aliam, qua regulares vtantur.

Potest ergo iste Parochus tēpore nouitiatus audire
omnes, quos poterat, dum actu suū exercebat officiū.
Professus non potest, nisi alias sit ab Episcopo delega-
tus, vel aliter habeat iurisdictionē, secundū quā debet
regulari. Priuilegijs tamē nō gaudebit, nisi præsentatus
à Religione, & ita soluta manent duo prima quæsita.

32 Ad 3. † An admissū possit suspēdere Episcop. Resp.
sicuti alias memini me respondisse. Vel hoc ex caussa,
vel sine caussa. Rursus, vel pēdet approbatio à sua libe-
ra voluntate, vel aliquo iure tenetur dare. Vel admisit
approbando per examen, vel sine examine. His positis.

33 Dico † 1. quocunq. modo appobet Episcopus quos
pro sua lubētia approbat, approbationē etiā potest pro
sua lubentia reuocare, quia sub tali conditione, videtur
approbasse. Videat tñ Episcopus, ne ex sua reuocatio-
ne aliqua nota infamię resultet sacerdoti illi, quia licet
vtatur iure suo; charitas proximi vrget.

34 Dico † 2. Si approbat alios, quorum approbatio non
pendet à sua libera volūtate, sed tenetur, vel approba-
re iuxta sufficientiā, vel insufficientiam expositi, quales
sunt regulares, & eos approbet per examen, istorū ap-
probationē nō potest amplius reuocare, vel suspēdere,
per ea quæ alibi satis diffuse diximus; quia functus est
officio suo, nec regulares Episcopo subdūtur, nisi quoad
approbationē non autē, quoad reuocationē, ideò suam
iurisdictionē non potest ad hanc extendere. Excipe tñ
vnum casū, quādo regulares cōfessarij delinquūt circa
administrationē huius Sacramenti ex speciali decreto
Sacrę Congregationis quę optimè probat nostrum di-
ctum, quia sı excipitur iste casus, in quo subijciūtur re-
gulares Episcopis ab omnimoda eorū exēptione circa
reuocationem, ergo in alijs remanent exempti.

Dices 1. Nullam adesse efficacem rationē proban-
tem hanc reuocationem esse nullā Respondeo immo
esse efficacissimam. Quia ad hanc nullam Episcopus
habet iurisdictionē, cū in hoc illi non repetiātur subie-
cti regulares, & agens sine iurisdictione nulliter agit,
subdūtur quoad approbationē, nō quoad reuocationē.

35 Dices † 2. multæ sententiæ, licet iniquæ retractan-
tur, ergo supponuntur habuisse effectum. Respondeo
retractari sententias latas ab habente iurisdictionem,
quæ alias non essent retractādę, si processissent à iuris-
dictionē non habente: Resp. 2. retractari quoad forū
fori, non quoad forū cōscientię, nā sentētiæ manifeste
iniustæ nemo tenetur stare. Resp. 3. Illud nō esse retra-
ctare proprie, sed declarare priorē nullam In sentētia
excōmunic. est peculiare, quod sit timēda licet iniusta.

36 Dices 3. † Delegatio iurisdictionis expirat reuoca-
tione mandati; sed approbatio delegatur ab Episcopo
ergo. Respondeo Iurisdictionem dari immediate à
Papa, vel à Canone, approbationem, non delegari sed
esse quid requisitum ad exercitiū iurisdictionis. Si ista
doctrina esset vera sequaretur, quod Episcopus cui da-
ta est facultas cognoscendi, an preces veritati nitan-
tur, datam cognitionem posset reuocare, & approba-
tionem sufficientiæ caussarū. Sequeretur secūdo, quod
datum a superiore posset tollere inferior, Iurisdictionē
enim dat Pontifex Summus. Episcopus tolleret, ideò
enim noluit concilium iurisdictionē pendere ab Episco-
po, ne illam posset auferre. Dat ergo S. Pōtifex iurisdi-
ctionē, sed quia sufficientiā ipse nō potest probare cō-
mittit illā Episcopo, qui functus officio suo nihil amplius
potest; & semper supponitur posse Episcopū reuocare
appro-

approbationem, quod est probãdũ aliquo textu, quod tamen non fit, est tamen necessarium, quia Regulares sunt in omnibus exempti, nisi probentur subiecti.

Remanet ergo, quod Episcopus non potest reuocare approbationem, quod videtur manifeste decisum à Pio V. in sua Constitutione, incipit Romani Pontifici; quæ est 133. in nouo Bullario, vbi dicitur approbationem semel factam non posse reuocari, nisi à succes-
37 sore. † Quod si obijcias ibi non explicari, an reuocatio facta licite, vel non licite teneat, supponendum est tenere quia multa facta tenent, quæ tamen fieri prohibentur Respondeo dupliciter Primò prohibita fieri si possunt fieri propria auctoritate, non auctoritate concedentis, facta possunt tenere; prohibita fieri, quæ possunt fieri tantum ex auctoritate concedentis, facta nõ tenent. Cũ ergo Episcopis ex cõciliari dispositione competat approbatio, non ex propria auctoritate, & prohibeatur reuocari, sequitur, quod reuocatio sit nulla, ita ex quadam Glossa ad regulas iuris, de qua alias etiam scripsi Respondeo 2. illam clausulam, nisi à successore, multum vrgere. Nam dictio nisi de sui natura est exceptiua, & aduersatur præcedentibus in effectu l. actione vbi Bartolus Iason, & cæteri, C. de transactionibus, & patet manifeste in Regula peccatum. Non remittitur peccatum nisi restituatur ablatũ, & habet vim taxatiuæ de sui natura, l. consulta C. de testa. Non potest ergo Episcopus reuocare approbationẽ à se data, sed tantum successur pro sua quiete poterit examinare.

38 Dico 3. † Approbationem datam sine examine sine caussa non potest Episcopus reuocare respectu regularium, & probo Positam approbationem à concilio requisitam non potest amplius reuocare, vt supra dictum, & probatum est, ergo, neq. istam, cum sit secũdũ concilium, ex qua ius regularibus est quæsitum.

39 Limita † tamen, nisi hanc dedisset Episcopus tali conditione, vt posset quandocumq. vellet semel examinare, quia tunc, cum electio modi pertineat ad Episcopum, potest quem vult sibi reseruare; factam tamen electionem semel non potest amplius mutare.

40 Dico 3. † Neque ex superueniẽte caussa eam potest reuocare, sicuti nec quamlibet aliam. Quia data approbatione functus est officio suo, nec probatur habere ius vlterius. Hæc dicta de iure communi. Quod si aliquæ adsint declarationes Sacræ Congreg. & de illis constet, vt constare debet, ab illis non est recedẽdũ.

41 Dices † hoc esse priuilegium gratiosum ideò posse quandocumque libuerit reuocari. Respondeo 1. Hoc non esse priuilegium Episcopi ideò neque ab eo posse reuocari. 2. Dico approbationem non esse priuilegiũ, sed fortasse erit priuilegium, quod admittãtur ad probationem, approbatio enim est quid requisitũ ad exercitium Iurisdictionis. Approbatio autem est actus iustitiæ debitus eo ipso, quod in examine ostendit se idoneum examinatus, Respondeo 3. Hoc non esse priuilegium gratiosum sed obtentum in contradictorio iuditio cũ Parochis, & Episcopis; patet ex Clementina Dudum. Respondeo 4. Hoc non esse priuilegium purum, sed esse ius cõmune insertum in corpore iuris, quod explicatur, & declaratur, vt cætera iura communia. Antedicta omnia habentur ex Roderiq. to. 1. q. 59. Portel Mirãda Siluestro, & alijs pluribus quos refert, & bene sequitur Bossius de Iubileo sect. 3. casu. 2. Homobonus, & alij, quos isti referũt, & putat probabilẽ Suar. t. 4. in 3. p. d. 28. Faber, & alij quos refert Diana resol. 22.

42 Ex † quibus etiam manifeste habetur, quod confessarij ita suspensi possunt valide audire confessiones quia reuocatio est nulla.

43 Dico 4. † Non approbatum simpliciter cum caussa posse Episcopum suspendere, ratio est, quia cum ad Episcopum spectet cognoscere, an sit approbandus, & approbare secundum id, quod cognoscit, si cognoscat non simpliciter approbandum, potest limitate approbare, & consequenter datam approbationẽ suspẽdere.

44 Dico † quinto colligendo prędicta Episcopum posse approbationem à se datam reuocare, respectu eorũ, quos approbat pro sua lubentia, respectu verò eorum, quibus tenetur dare, vt regularibus, si sint admissi, & approbati simpliciter, non potest reuocare, nisi delinquant circa administrationem eiusdem Sacramenti Pænitentiæ, si verò sint limitate admissi, potest reuocare, si limitatio sit iusta.

45 Sed † quid si limitatio sit iniusta, v.g. aliquis regularis se præsentat modo debito, examini subijcitur, iniuste reprobatur, vel limitate approbatur audiet ne valide, & licite confessiones. Respondeo posse, patet ex
46 declaratione Sacræ Congregat. † Regulares, qui ad audiendas confessiones idonei ab ordinarijs locorum, eorumue examinatoribus reperti, & probati fuerint, generaliter quoque, & indistincte, absque vlla limitatione, temporis, certorum locorum, aut generis personarum admittantur in propria diœcesi. De cæteris verò, qui non adeò idonei reperientur, si petierint admitti, arbitrio ordinariorum relinquitur, ipsos cum limitata facultate, prout eisdem ordinarijs magis videbitur expedire, probare, & admittere hanc refert Roderiquez Miranda, & alij apud Barbosam ad cap. 11. sess. 23. Trident. Quæ declaratio cum sit à Sacra Congreg. Concilij est forma ab Episcopo seruanda in ijs, quæ illi ab eodem Concilio demandantur, nõ ergo poterit illam excedere, & si excedet, nihil faciet, & ita est decretum in Clementina Dudum, vbi clare habetur, pręsentatos secundum formam ibi traditam, si reijciantur sine iusta caussa, ipso iure censeri approbatos, & valide posse absoluere, ergo. & iniuste reprobatos, si enim sine caussa non admissus potest audire cõfessiones, quia iniuste spoliatur iure suo eodem modo, si per sententiã
47 iniuste spoliatur, quia militat eadem ratio. † Ex quibus patet quam iusta sit cautela, qua vtuntur Episcopi approbando omnes limitate. & quã bene sibi caueant, cum illi nullo modo teneantur stare regulares.

48 Dices † Clementinam esse reuocatam per Concilium. 1. Quia Summus Pontifex declarat se per constitutionem posteriorem derogare contrariæ licet de ista
49 non fiat expressa mentio cap. 1. de Constit. in 6. † & ratio redditur, quia in scrinio pectoris sui habet omnia iura, non autem consuetudines, & statuta particularia, quia cum sint, quid facti, possunt probabiliter ignorari; sed prędicta Clementina non est consuetudo, nec statutum, ergo non requiritur, quod in Concilio fiat expressa mentio de illa, sed sufficit, quod Concilium disponat illi contrarie. Quod autem Concilium disponat contrarie, probatur. Quia Clementina concedit iurisdictionem negata approbatione, quam negat Concilium. Et in hoc stat punctus contrarietatis. Respõdeo primò non esse tam facile concedendum, vt asseritur, statuta esse quid facti, vt videtur supponere hoc argumentum. Nec ego tam facile concederem, si esset ad rem meam, sed dicerem statuta esse, quid iuris, sed particularis, quod facile potest ignorari, vt communiter Doctores. Respondeo 2. Constitutionibus ordinarijs non autem Conciliarijs derogari per constitutiones contrarias sine clausulis requisitis. 3. Clementina Dudum, quoad hanc partem, non est simplex constitutio, sed habet quandam vim sententiæ, auditis enim querelis partium pro concordia fuit stabilita, huiusmodi autem constitutionibus non derogatur. 4. Erant in Concilio Eminentissimi Theologi, qui optimè callabant hanc quæstionem, vtpotè agitatissimam, quis ergo neget si voluissent omninò derogare, quod clausulas sufficientes addidissent? & S. Pontifex, cũ in Scrinio pectoris sui habeat omnia iura, vt hãc dubietatem tolleret, apposuisset clausulam derogatoriã, vt multis alijs in locis factum legimus: S. Concilium Tridentinũ est factum maxima consideratione, ergo si voluisset derogare clausulas apposuisset.

50 Deinde † non video, quomodo concilium loquatur contrarie ad Clementinam dictam. Concilium habet, quod nemo, siue regularis, siue sæcularis audiat confessiones, nisi reputetur idoneus, & probationẽ obtineat; quæso vbi sunt verba, quod etiamsi iniuste denegetur

approbatio, nec dum possint regulares audire confessiones, quod necessariũ esset, vt contrarie disponeret. Dicamus ergo, quod expedit iura iuribus cõcordare, & quod maxime vitanda est correctio iuris antiqui, & quod sufficit ius nouum aliquid operari, ne derogetur antiquo, ideò concordando dicimus concilium statuere, quod nullus potest audire confessiones, nisi approbatione obtenta, nisi iniuste denegetur, quod si iniuste denegetur ex dispositione Clementinæ adhuc possunt regulares audire confessiones, & ita punctus difficultatis erit solutus, quod clementina non est reuocata. Cum enim ipsa concedat, quod, si Episcopus iniuste deneget approbationem, possint regulares audire confessiones, contrarie deberet disponere Tridẽtinum etiamsi iniuste deneget approbationẽ Episcopus, non possint audire. Sed cũ dicat, quod nullus possit audire confessiones nisi approbationẽ obtineat loquitur conformiter ad Clementinã quę vult regulares præsentari, & approbari. Quod si iniuste denegetur, de hoc nihil cõcliũ, sed relinquit sub dispositione Clemẽtinæ, & ita iura iuribus cõcordãtur, nec iura corrigũtur.

51 Dices † hoc contineri in illa clausula, nisi aut parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen si illis videbitur necessarium, aut alias idoneus iudicetur, & approbationem quæ gratis detur obtineat. Cum enim debeant obtinere, & nisi obtineant non sint reputandi idonei, sequitur, quod Clementinæ sit derogatum cõcedenti, quod non obtenta possint regulares audire confessiones. Respondeo sequelam non deduci, quia, cum agatur de correctione iuris, aperta debent esse verba contrarietatis, alioqui currit regula, quod verba eo modo sunt interpretanda, vt non sequatur iuris antiqui correctio; cum ergo Clementina dudum sit ius commune antiquum, verba Tridentini erunt explicanda eo modo, vt non corrigatur, erit ergo vetus intellectus, non censeantur idonei, nisi obtenta, &c. si iniuste non denegetur, nec tam facile est admittenda correctio illius constitutionis æditæ in cõcilio generali, in iuditio contradictorio, pro pace, & quiete ordinis. Ecclesiastici, & nostrum dictum est etiam conforme legi. Si Titius, ff. de condit. & demonst. & l. Nepos Proculo ff de verb. signif. vbi habetur, quod conditio impedita per Tertium habetur pro impleta, cum ergo ex parte regularium impletum sit, quod ad ipsos spectat, quod est se præsentare, examini subijcere, & per Episcopum stet, quominus impleatur cõditio approbationis, quæ per ipsum implenda est, sequitur, quod debeat censeri impleta est etiam conforme cap. licet de reg. iur. vbi definitur, quod licentia petita habetur pro obtenta, si denegetur. Clementina autem est ædita in contradictorio iuditio in fauorem regularũ, & in fauorem animarum, maximeque obseruandum est, denegari facultatem, quę debetur. Concilium enim non tollit, quin remaneat Episcopis obligatio dandi approbationem, quæ illis est iniuncta in dicta Clementina.

52 Neque † recedendum est à cõmuni definitione approbationis, nempe quod sit iuditium, quo Episcopus declarat sacerdotem esse idoneum ministrum, & concilium nihil noui affert, dum ait, & approbationẽ, quæ gratis &c. illa enim particula, &, non stat copulatiue iungendo diuersa, sed declaratiue ad præcedentia iungendo similia, vt ex vulgatis iuribus.

53 Sed † quid si Episcopus concedat licentiam, & det facultatem audiendi confessiones donec ipse viuat, cessabitne morte Episcopi dicta facultas? Respondeo distinguendo, vel data est sęcularibus pręsbiteris, quos pro sua voluntate approbat, vel data est regularibus, quos præsentatos tenetur approbare. Rursus, vel data est istis limitata, quia non simpliciter repertis idoneis, vel simpliciter repertis idoneis. De primis dicendum est, extingui & etiam de secundis, quia iure data fuit limitata, & tempus limitationis expirat. De tertijs dicẽdum non expirare: extat enim priuilegium, quod Regularium approbatio duret vsque ad successorẽ ideò non indigent alia probatione, & Episcopus repertum simpliciter idoneum debet simpliciter admittere, nec potest limitare approbare, vt supra ostensum est, ergo durabit etiam post eius mortem, nõ immoror in explicatione differentiæ, quæ est inter facultatem cõcessam ad beneplacitum nostrum, beneplacitũ Sedis &c. quia scio me de istis alias egisse.

54 Ad † Aliud dubium propositum; nempè an præsentatos legitime à suis superioribus regulares possit reijcere Episcopus. Respondeo distinguendo, vel sunt necessarij pro suo conuentu, & Ecclesia, vel non. Si sunt necessarij tenetur admittere, vel reprobare iuxta quod idoneos repererit, vel non. Si non sunt necessarij non tenetur examinare. Sique oriatur quæstio super necessitate non est iudex Episcopus, nec superior Regularis. Sed alius, vt alias dixi nisi tamen velis dicere pertinere ad Superiorem Regularẽ determinare numerum confessariorum pro sua Ecclesia necessariũ, & illi debere stare Episcopum, sicuti ad Regularem spectat determinare necessitatẽ dispensandi in interstitijs suorum subditorum ordinandorũ, cui determinationi debet stare Episcopus, & posita talis determinatione debet dispensare Sicuti orta lite super quarta funerali ad eundem Regularẽ Superiorẽ spectat decidere, vt alias tradidi ex Miranda & sicuti sufficientiam eorum, qui ad confessiones sunt admittendi ex forma Clementinæ Dudum de sepulturis ad eundem spectat, qua posita Episcopus tenetur approbare, vt etiam alias dixi, eodem modo dicendum determinationem istius numeri ad eundem Regularem Superiorẽ pertinere, & illi debere Episcopum acquiescere. Ita me admonuit admodum Reuerendus Pater Don Benedictus Bassus Cleri. Reg. Theatinus cuius ego doctrinam morũ integritatem, & prudentiam semper suspexi, admiratus sum, & admiror eximiam, & quẽ vnicũ delegi meorũ laborum censorem, & iudicẽ illius oculo maxime lynceo summe fidens quemque sibi ex omnibus elegit in confessarium Illustriss. ac Reuerend. Io. Franciscus Maurocenus Venetæ Ecclesiæ Patriarca, & suæ Ecclesiæ examinatorem.

55 Ad vltimum propositum quæsitum. † An Episcopus possit cogere superiorẽ regularẽ testari cum iuramento in scriptis Sacerdotes à se præsentatos esse idoneos quoad sufficientiam literarum, & integritatem vitæ.

Dico 1. in scriptis hoc nõ teneri præstare Superiorem, quia nullo iure cauetur, nec sufficiens ratio potest adferri immo inique egit Episcopus cogendo illũ hoc præstare, quia cogit, ad quod non tenetur.

Dico 2. tale iuramẽtũ, nec in scriptis nec in voce, nec vllo modo teneri dictos superiores pręstare coram ijsdem Episcopis, quia nullo iure cauetur, neque clemẽtina dudum ad cuius formam pręsentantur dicti Religiosi Episcopis hanc facultatem concedit, nec religiosos adhoc cogit. Sed tantũ superioribus ad quos spectat præsentare, iniungit, vt ipsi studeant eligere personas idoneas, vita probatas, discretas, modestas atque peritas ad tam salubre ministeriũ, & officiũ exequendum, & istos præsentatos vult Episcopũ teneri approbare. Nec quidquã amplius cõceditur per Tridentinũ.

56 Sed dices † approbationem ad confessiones spectare ad Episcopum; maxime autem requirit in confessario probitatẽ vitę ergo de hac inquirere maxime spectat ad illũ, vt possit probare Respondeo maxime requiri in confessoribus vitæ probitatem, sed hãc cognitionem ad Episcopum non spectare approbantem, sed ad Prælatum regularem eligentem; cui iniungitur per Clementinam, nec Episcopi in hoc se debẽt ingerere.

Dices 2. Episcopo saltẽ debet constare dictos confessarios regulares esse præsentatos ad formam dictæ Clementinæ: Dico neq. hoc præscribi in dicta clemẽtina; præterea satis cõstat si asserat superior Religiosos se illos ad dictam formã præsentare. Et Doctores qui formulã tradũt quę Episcopis in scriptis pro tali pręsẽtatione debet exhiberi, hoc nõ requirunt, vide Roderiq. to. 1. q. 59. art. 3. qui formulas necessarias describit, vltra quas aliquid requirere, est regularũ iura lacerare.

57 Di-

Dices † ex decreti Sacræ Congregat. habetur, quod Episcopi possunt suspendere Regulares confessarios
5 publice, & scandalose viuentes, ergo etiam ad ipsos
8 spectat cognoscere de eorum vita, illius † est enim cognoscere, cuius est iudicare. Respondeo, 1. me loqui de iure communi, 2. Si adsunt declarationes debent exhiberi autenticæ, vt illis credatur, adeò enim circũferuntur sibi contrariæ, vt merito. S. Vrbanus VIII. statuerit non esse credendum nisi autenticis exhibitis. 3. Dato etiam, quod adessent nihil noui adferunt, Regulares enim extra claustra scandalose degentes puniuntur ab ordinario, præmissis tamen prius præmittendis. 4. Aliud est punire publice scandalosum aliud non admittere, qui non sit scandalosus. primum potest punire Episcopus, vt diffamatum; de secundo; nihil ad ipsum.

Ista igitur declaratio si exhibeatur autentica ita est intelligenda, vt concedat Episcopis posse suspendere regulares à confessionibus, si publice delinquãt, quod prius non poterant, licet enim possint punire alijs pænis, non tamen poterant pæna suspensionis quia semel admissos non possunt amplius priuare, vt supra probatum est, ideò in hoc casu hoc illis permittit, quod comprobat etiam nostrum dictum nempè in alijs casibus non posse, Quia si possent frustra hoc concederetur, & solius istius casus concessio firmat, in alijs non posse quidquam.

59 Dices † 4. Neque iudici credi sine iuramento. Respõdeo esto hoc sit. Non creditur, quando tenetur fidem facere; sed superiores regularium hanc fidem nõ tenentur facere. Immo Episcopus tenetur reputare bonas, qui à suo superiore electi præsentantur, cũ quilibet debeat præsumi præstitisse, quæ spectant ad suum officium; cum ergo spectet ad superiorem regularem eligere idoneos, hoc debet supponere Episcopus, quod si aliter concilium voluisset subijcere regulares Episcopis, alio modo, quam per examẽ, id certe expressisset; cum ergo eorum exami subijciat, & nullam aliam cognitionem eis tribuat, remanet intacta dispositio dictæ Clementinæ, quod talis cognitio pertineat ad regulares superiores.

60 Remanet † ergo, quod Sacerdos Parochus tempore nouitiatus potest excipere cõfessiones eorum, quos poterat ante ingressum, & emissa professione non potest quod si facultate delegata gaudeat, eadem potest frui. Gaudere autem priuilegijs, quibus gaudent confessarij alij præsentati à superioribus, non potest. De religioso approbato in vna religione transeunte ad aliã, videndum, an gaudeat Clementinæ priuilegijs. Approbationem datam simpliciter, siue per examẽ, siue alio modo nõ potest reuocare Episcopus potest tamẽ datã limitare cum caussa. Neque tenentur regulares stare limitationibus, si simpliciter sint admissi; & si examinati idonei fuerint reperti, & nolit eos Episcopus approbare; vel præsentatos nolit examinare, audient valide confessiones. Regulares superiores non tenentur fidem facere eum iuramento Episcopis de idoneitate quoad motos &c. religiosorum quos præsentat.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur casus.*
2 *Quot, & quæ sint disquirenda.*
3 *Clementis VIII. extat Decretum de reseruatione casuum, quoad regulares.*
4 *An aliquid sit innouatum per illud decretum in Regula Sancti Patris Francisci.*
5 *An Prælatus localis possit sibi reseruare casus.*
6 *Triplex dictum pro resolutione.*
7 *Respondetur primæ obiectioni.*
8 *Respondetur secundæ.*
9 *Respondetur Tertiæ.*
10 *Probatur secundum dictum.*
11 *Probutur Tertium dictum.*
12 *Quos liget reseruatio, primo de Apostasia.*
13 *Quid sit upostusia à religione.*
14 *Qui recedit à religione unimo non redeundi licet pænitentia ductus statim redeat est vere upostata.*
15 *Est etium apostata qui statuit recessum animo non redeundi, sed est tantum mentalis.*
16 *Nouitij non includuntur seu hac reseruatione.*
17 *Apostata quid distiuguatur à fugitiuo.*
18 *Quid veniat nomine Monasterij seu Conuentus.*
19 *Ecclesia licet non veniat aliquando nomine monasterij includitur saltem intra septa.*
20 *Quid intelligendum per septa monasterij.*
21 *An nomine monasterij veniant hospitia.*
22 *In foro Conscientiæ quilibet egressus sufficit ad incurrendam reseruationem, & alias pænas.*
23 *In foro fori non punitur quia non præsumitur apostata, in quo etiam foro aliquando innocens in foro conscientiæ punitur regitur enim probationibus &c.*
24 *Qui paruo tempore abfuit non dicitur recessisse.*
25 *Apostasia quæ est peccatum mortale, vt apostasia est casus reseruatus.*
26 *Reseruatio casus non est pæna spectans ad forum exterius.*
27 *Quæ egressio, è monasterio sufficiat ad upostusiam.*
28 *Egressio quando compleatur.*
29 *Quomodo reseruatio sit pæna.*
30 *Difficultas obtinendi ubsolutionem non venit considerenda, vt reseruatio dicatur pæna comparata vtilitati, quæ ex illa percipitur.*
31 *Pænitens non habet ius ad ubsolutionẽ à reseruatis Pupa est Parochus in toto orbe terrarũ & potest sibi reseruare casus sine Parochi habeant ab ipso siue immediate à Deo iurisdictionem.*
Potestus reseruandi casus spectut ad Summũ Pontificem potestate ordinaria ideò illam potest delegare Episcopis.
Episcopi possunt propria auctoritate reseruare sibi casus.
32 *Reseruatio nullam supponit culpam, vel defectum in confessarijs, &c.*
Reseruatio ideò fit, vt peccans ex difficultate obtinendi absolutionem cognoscut peccuti grauitatem.
Si tot sint cõfessarij qui à reseruatis absoluere possint, vt sufficiant necessitati populi populus non potest conqueri.
Reseruatio non est pæna nisi improprie.
Denominatio fit à principali fine intento à legislatore.
Reseruatio est interpretanda non ampliando, vel restringendo, sed secundum proprietatem verborum.
33 *Reseruatio est nulla facta à non habente potestatem reseruandi.*
34 *Caussa finalis expressa in lege est illa, quæ ampliat restringit, & declarat legem ad sui limites.*
35 *Clausula in fine posita refertur etiam ad præcedentia.*
36 *Clausula si quid aliud &c. est implicatiua similium, & facit positionem eiusdem qualitatis cum præcedentibus.*

37 *In reseruatione casuum duo sunt consideranda, Primò An casus sit reseruabilis. Secundò An hic, & nunc expediat reseruare. Primum requirit profundam disquisitionem. Secundum longe minorem.*

38 *Clausula in fine posita non semper refertur ad antecedentia, & respondetur secundæ obiectioni factæ.*

39 *Respõdetur tertiæ obiectioni quomodo dicta Clausula implicet similitudinem.*

40 *Quomodo seruetur mens, & soluitur. 4. obiectio.*

41 *Quomodo limitetur iurisdictio superiorum, & respondetur quintæ obiectioni.*

42 *Sensus Decreti Clementis VIII. de reseruatione Casuum exponitur. Superiores nempe posse sibi reseruare quos volunt casus ex præscriptis, vltra præscriptas autem, si qui sunt reseruandi, requiri discussionem Capituli Generalis, vel Prouincialis respectiue.*

43 *An superiores possint declarare ampliare, & restringere casus, & quomodo.*

44 *Quas pœnas incurrat apostata remissiue.*

45 *Incipit explicatio Primi casus nempè Lapsus carnis, & ponitur forma reseruationis.*

46 *Sub Lapsu carnis venit omnis actus cuiuscumque speciæ luxuriæ.*

47 *Quomodo raptus veniat in reseruatione.*

48 *Vt est reseruatus spectas ad aliquam speciem luxuriæ secundum qualitatem personæ raptæ.*

48 *Quid sit Lapsus carnis opere consumatus.*

50 *Facultatem habens absoluendi à pollutione voluntaria an possit absoluere, qui capit actum intra vas, sed perfecit extra.*

51 *An patiens, si ipse non seminat seminante agente incidat in reseruatum.*

52 *An pati aliquem pollui circa se sit casus reseruatus.*

53 *An copula cum fœmina in vase præpostero sit reseruata.*

54 *Patiens licet non incidat in reseruatum semper tamen peccat mortaliter. An incidat in reseruatum agens licet non patiens, ibi.*

55 *Pollutio causata ex aspectu, ex cogitatione sed non opere procurata an sit reseruata. Quid ex decreto Clementis VIII. sit dicendum.*

56 *An distillatio sit peccatum mortale An sit reseruata.*

57 *An sit reseruata distillatio opere procurata quando non potest dici pollutio.*

58 *An tactus oscula &c. veniant in reseruatione.*
Quid dicendum attento decreto de quo est sermo.

59 *Quid attentis reseruationibus Episcoporum.*

60 *Inspicienda sunt tabellæ reseruationum.*

61 *Quid intelligatur cum dicitur. Lapsus volũtarius.*

62 *Explicatur casus secundo loco propositus qui est de Furto, & proprietate, & ponitur forma qua reseruatur vterque casus.*

63 *Quid sit religiosa paupertas.*

64 *Quid sit proprietas.*

65 *Quid sit Furtum.*

66 *Quis dicatur proprietarius.*

67 *Ad proprietatem requiritur quod aliquid detineatur occulte, & contra superioris voluntatem.*

68 *Aliquid potest occultari duplici de caussa.*

69 *Monacus recipiens aliquod, vel acquirens ab extraneis quod sit notabile peccat mortaliter.*

70 *Si res sit, sit notabilis, sed mediocris valoris etiam si alteri tradatur, vel commutetur nõ est mortale.*

71 *Vt aliquid possit occultari, quæ dispositio requiratur in occultante. Et quæ occultatio non dicatur proprietaria.*

72 *Quid sit proprium.*

73 *Proprietas aliquando, est mortalis, aliquando venialis.*

74 *In proprietate datur paruitas materiæ.*

75 *An in paupertate possit dispensare. S. Pontifex.*

76 *Quæ administratio rerum possit esse sine proprietate, & dominio.*
In casu dispensationis tam paupertatis quam castitatis monacus desinit esse monachus.

77 *Monacus acquirens aliquid animo illud retinendi toto tempore vitæ suæ, & post mortem quod remaneat religioni, si id à superiore petatur, & monacus renuat dare, eritne tutus posito quod acquisiuerit de licẽtia superioris? Negatiue resoluitur.*

78 *Quid si superior aliquid monaco concesserit habendum toto vitæ suæ tẽpore deinde, vel ipse, vel alius reuocet, subditus reddere denegans an sit tutus.*
Quid si concessio esset facta de consensu Capituli.

79 *Quid si esset iurata.*
Fideicommissa non possunt distrahi.
Ille vere habet possessionem rei, qui habet ius insistendi rei.
Similes contractus nõ possunt fieri inter subditum, & superiorem religiosum.

80 *Dicta probantur ex cap. Cum ad monasterium S. tales, de stat. Monachi.*

81 *Quid sit dominium.*

82 *De ratione dominij non est posse rem quouismodo distrahi, sed possidere libere, & independenter ab alterius voluntate.*

83 *Proprietas est non solum rei pecuniariæ sed etiam pecunia æstimabilis.*

84 *Vsus nec vsusfructus potest haberi independenter à superioris voluntate, neque possessio, vt est ius insistendi rei.*

85 *Superior concedit subito aliquid possidendum ad aliquod determinatum tempus. v. g. triẽnium &c. subditus retinens est ne tutus, & superior ita cõcedens, vel alias potestne reuocare, si addidit promissionem non reuocandi?*

86 *Quid si nullam promissionem addidit non reuocãdi.*

87 *Dato quod oriatur obligatio inter subditum, & superiorem reuocante superiore concessionem, an subditus possit appellare ad maiorem superiorem.*

88 *Nulla potest excogitari cautela qua subditus etiam in licitissimos vsus possit expendere absque licentia reuocabili à superiore.*

89 *Quomodo religiosi possint habere annuos redditus superflua non possunt concedi.*

90 *Quomodo possint habere peculium.*

91 *Expenditur an habens facultatẽ insumendi in vsus illicitos sit proprietarius insumendo.*
Non insumit inuito domino ergo non proprietarius
Administratoris licentia excusat ab iniustitia.
Superior est administrator rei conuentus.
Beneficiarius est tantum administrator, & tamen expendendo fructus non peccat.

Expen-

Expenduntur omnia antedicta & declarentur respectu Superiorum Religionis.
92 *Explicatur quomodo beneficiarius sit administrator, & quomodo Dominus.*
93 *Religiosus retinens superflua statui reuocabiliter etiam ad nutum superioris an sit tutus.*
94 *Pro solutione ponitur primum dictum.*
95 *Ponitur secundum dictum.*
96 *Panitur tertium dictum.*
97 *Aduertentia necessaria pro dictorum intelligentia.*
98 *Quid sit peccare contra votum paupertatis quid sit esse praprietarium.*
Licentia superioris non potest eximere ab obligatiane voti.
99 *Qua materia quantitas sufficiat ad constituendum peccatum mortale contra paupertatem.*
Nulla licentia superioris excusat in pretio vel in excessu.
Quando licentia excusare potest sufficit tacita vel expressa.
Ad effugiendas pœnas proprictarij sufficit res non occultare, sed retinere in loca patenti & si occultentur praecessiße licentiam retinendi.
Qui occultat rem acquisitam cum licentia non est proprietarius.
100 *Quid sit proprium.*
102 *Materia proprietatis vel est pecunia ipsa vel res pecunia æstimabilis.*
103 *Nullius rei quamuis minima, nec imaguncula quidem, Diurni &c. potest religiosus habere Dominium.*
104 *Subditus aliquid retinens in loco patenti & superiori renuens tradere an sit proprietarius.*
105 *Religiosus pingens propria manu imagines vel tecas reliquiarum conficiens lices ex materia non preciosa, sed ob artem valde pretiosa an possit illa danare vel retinere, quid de superiore.*
106 *Quomodo imagines ista & teca reliquiarum non sint, vel sint superflua statu religiosi.*
107 *Quid dicendum de Fratre Reformato.*
108 *Ad furtum requiritur quantitas sufficiens ad mortale.*
109 *Qua quantitas sufficiat ad mortale furti.*
110 *Quid sit furtum religiosi.*
111 *Quando religiosus dicatur fur.*
112 *Religiosus donans extra conuentum aliqua ex sibi concessis in incidat in reseruatum.*
113 *An Religiosus Minorita Franciscanus aliquid recipiens ab extraneo de licentia eiusdem tantum dantis possit acceptum alteri donare extra religionem.*
114 *Aliqui casus in quibus incurritur reseruatio adnotantur.*
115 *Traditur differentia inter violationem simplicem paupertatis, proprietatem, & furtum.*
116 *Regulariter, qui peccat contra paupertatem peccat etiam peccato furti.*
117 *In materia paupertatis potest aliquando esse duplex malitia duplici titulo confitenda.*
118 *Quare distinxerit auctor violationem paupertatis à praprietate.*
119 *Traditur quos liget reseruatio.*
An ligantur nouitij.
An ligentur qui vere non sunt religiosi.
120 *Quis possit à reseruatis absoluere.*
121 *Existente in conuentu Generali & Prouincialia ad quem sit recurrendum pro absolutione à reseruatis attento decreto Clementis VIII.*
Quid attenta regula Sancti Francisci.
122 *Sensus decreti Clementis VIII.*
123 *In religione Sancti Francisci an illud decretum obliget.*
124 *Superiores an teneantur concedere facultatem absoluendi à reseruatis, quoties fuerint requisiti.*
125 *Superior incidens in reseruatas casus an possit sibi eligere, quam voluerit confessarium.*
126 *Quid si deputatio Confessariorum fiat in Capitulis.*
Quid de Prouinciali.
Et quid de Guardianis attenta regula.
Quid de istis attenta consuetudine.
127 *Habēs facultatem ordinariam vel delegatam possit absoluere extra conuentum in quo est deputatus.*
128 *Pœnitentiarius ad vnum Conuentum electus transiens ad alium ob aliquod negotium an possit absoluere ibi existentes.*
129 *Grauitas & leuitas peccati violationis paupertatis an sit determinanda ex materia necessaria ad furtum an ex violatione fidelitatis.*
130 *Ex praecedenti dicto soluuntur difficultates.*
131 *Differentia inter casum proprietatis & inter casum furti.*

De reseruatione, vinculo, & absolutione à reseruatis quoad regulares.

LXXXVI.

1 IN † Religione S.N. Superior localis reseruauit sibi
ex casibus, quos Clemens VIII. præscripsit reserua-
biles, Apostasiam à religione, proprietatem contra vo-
tum paupertatis, & lapsum carnis, & omnes istos in
terminis illius decreti, reseruauit tamē ipse superior si-
2 ne consensu, vel consilio cuiusquam. † Quæsitum fuit
1. An reseruatio teneat, 2. quos liget 3. à quibus tā or-
dinaria quam delegata potestate possint absolui, illij,
qui reseruatione tenentur.
3 Quoad † primum. Noto 1. extare decretum Clemē-
tis VIII. omnibus notum, secundum quod sequentia
tradentur. Nam tradere quid possint superiores de iu-
re communi, vel statutorum, est superfluum: cum reser
uatio sit facienda secundum istud, derogatis omnibus
alijs iuribus &c. est manifestum in clausula derogato-
ria in illo inserta non obstantibus &c.
4 Hic † tamen oritur non inutilis dubitatio. An per
hoc decretum sit aliquid innouatum quoad regulam
Sancti Francisci, quoad reseruationem casuum. De il-
lis casibus de quibus ordinatum fuerit inter Fratres, vt
ad solos ministros Prouinciales, &c.) & dico nihil esse
innouatum, probatur hac vnica ratione, quia S. Ponti-
fex non derogat regulis fundatorum, sed tantum regu-
lis in Generalibus, seu Prouincialibus capitulis æditis,
ergo non regulis a fundatore traditis, & præcipue re-
gulæ Diui Francisci, quæ digito Dei, vt ita dicam, con-
scripta est, Deo enim dictante eam conscripsit Beatus
Pater. Cum enim deroget alijs regulis in capitulis ædi-
tis, non à Fundatoribus traditis, sequitur istam adhuc
in suo robore permanere.
5 Quoad illos ergo, de quibus non disponit regula, &
quoad alias religiones, quæ nihil singulare habent, re-
spon-

spondendo quæsito principali, distinguẽdum puto, vel superior localis reseruat sibi aliquos ex præscriptis reseruabilibus ex Clemente, vel aliquos ex non præscriptis, si ex præscriptis reseruat, dico valide, & licite reseruare. Si non præscriptos, nulliter, sed, vt valide reseruentur, necessario requiritur, quod reseruatio fiat, pro tota religione in Capitulo Generali pro sola Prouincia in Prouinciali, & consequenter
6 iste superior Conuentus valide sibi reseruauit. † Tria sunt dicta. Primum, quod valide sibi reseruauerit iste superior localis aliquos ex præscriptis, & probo ex ipso decreto ibi. Nemo ex Regularium Superioribus peccatorum absolutiones sibi reseruet, exceptis ijs, quæ sequuntur, aut omnibus, aut eorum aliquot, prout subditorum vtilitati expedire prudenter in domino iudicauerint, ergo quilibet superior potest reseruare quosvult ex prescriptis. Nemo potest alios, ergo quilibet potest istos, exceptio enim firmat regulam. Quilibet superior respectu suorum subditorum potest sibi reseruare casus, ergo, & superior Domus, vel Conuentus respectu suorum subditorũ, quod autem iste sit sensus huius decreti, patet, quia superior Domus potest excommunicare, & alia similia exercere ergo etiam casus reseruare & probatur; quia ad capitula spectat reseruatio casuum non enumeratorum, ergo ad alios superiores reseruatio præscriptorum. Veniunt enim omnes isti nomine superiorum: nec ad reseruationem istorum opus est longa discussione an sint reseruabiles, quia iam hoc iudicio S. Pontificis est discussum, sed tantum an hic & nunc expediat reseruare, quod melius, quam alij, cognoscit superior localis. Nec dicendum est nomine superiorum venire tantum Prouinciales, quia S. Pontifices istos exprimunt, quando de illis volunt intelligi & ita practicatur in Illustriss. Religione Patrum Theatinorum, quæ multis doctissimis viris decoratur. Et quid quid contra obijcitur hac ratione tollitur, quia Summ. Pontifex fecit reseruabiles, reseruationem actualem remittendo cuilibet Superiori.

7 Dices, † stante decreto Clementis, soli Generales, & Prouinciales possunt sibi reseruare casus, ergo non illis inferiores. Respondeo, hoc nõ haberi in decreto, sed tantum, quod Capitulum Generale, & Prouinciale respectiue ad totam Religionem, vel Prouinciam possunt reseruare casus non expressos, sed expressos posse omnes superiores respectu suorum subditorum.

8 Dices † 2. Superiores locales non posse sibi reseruare casus. Respondeo imo posse ex Alexandri VI. constit. intelleximus, quam refert Confectius, & vtiq; cui conceditur, quod est maius conceditur & minus ergo concessa facultate excommunicandi multo magis cẽsenda est concessa reseruandi.

9 Dices † 3. Solum illos, qui possunt congregare Capitula, posse etiam casus reseruare ex Decreto Clemẽtis. Respondeo, non haberi hoc in toto illi decreto, sed tantum, quod reseruatio non præscriptorum pertineat ad Capitula Generalia, & Prouincialia, præscriptorum autem ad omnes respectu suorum subditorum.

10 Secundum † dictum erat, quod respectu casuum nõ præscriptorum reseruatio non possit fieri, nisi à Capitulis respectiue, probatur ex eodem decreto ibi: Si quod aliud peccatum graue, pro religionis conseruatione &c. vbi hanc facultatem istis tantum attribuit, imo rectius ad hos tantum restringit.

11 Tertium † meum dictum est, quod reseruatio aliter facta sit nulla, patet manifeste, quia, cum regulares habeant potestatem reseruandi ex statutis, iure, consuetudine &c. & istis omnibus derogetur, sequitur, quod non seruata forma præscripta, aliter gestum sit nullum.

12 Ad † secundum dubium quos ligent. 1. videbimus de Apostasia, & primo referemus verba decreti, in cuius terminis est facta reseruatio, & sunt ista Apostasia à Religione, siue habitu dimisso, siue retento, quando eo prouenit, vt extra claustra Monasterij, seu conuentus fiat egressio. Pro cuius casus intelligentia, aliqua sunt elucidanda, &c.

13 1. † Quid sit Apostasia, & dico, quod Apostasia, alia est à fide, alia a Religione; de prima quoad præsens institutum nihil ad nos, secunda ita definitur, est recessus à religione, animo deserendi statum religiosum, cũ intentione non redeundi ad religionem. Ex qua definitione tradita à Doctoribus, quos refert, & sequitur
14 Bonac. de clausur. quæst. 2. p. 11. §. 1. † sequitur illum esse Apostatam in vtroq; foro, qui discessit à religione animo deserendi religionem, licet pœnitentia ductus statim reuertatur, si de delicto constet in foro fori, cum enim recedens à religione animo non redeundi &c. sit Apostata, sequitur, quod iste, licet statim reuertatur, sit vere apostata, cum actus sit vere consumatus in ra-
15 tione Apostasiæ: † est etiam apostata, qui firmat animo regressum &c. non punitur autem pœnis Ecclesiasticis, quia, pro istis actibus mere internis, Ecclesia non solet pęnas statuere, nec cadit sub hac reseruatione, quia requirit egressum à Monasterio &c. non addidi in definitione religiosi professi, quia satis exprimitur in illis verbis, animo deserendi statum, non enim potest deserere statum religionis, qui non sit religiosus, & profes-
16 sus, † ideo excluduntur nouitij, qui licet fugiant animo &cet. non tamen sunt apostatæ, quia non relinquunt statum, & idem dicendum de omnibus alijs, siue viris, siue mulieribus, etiam aliqua vota, sed non solemnia emittentibus, quia non assumpserunt statum dixi statum religiosum, quo excluduntur, qui recedunt à religione, quam professi sunt, animo ingrediendi aliã religionem, licet laxiorem, non enim iste habet animũ deserẽdi statum, neq; requiritur dimissio habitus, quia hoc nihil facit ad rationem apostasiæ, quæ consumatur in recessu à statu, animo non redeundi, ita communiter Doctores apud Roderiq. to. 1. quæst. 30. art. 1. Mirand. tom. 1. quæst. 51. art. 1. Sanchez lib. 6. sum. cap. 8.

17 Dixi animo non redeũdi, per quod distinguitur † apostata à fugitiuo, quia fugitiuus recedit ad tempus, apostata animo amplius non redeundi, ita communiter cũ D. Tho. 2. 2. quæst. 12. art. 1. Roderiq. loco cit. Mirand. ibidem Sanchez eodem loco, & alijs. Qui sint censendi fugitiui & apostatæ, vt recte resoluat vnusquisq; cõsulat statuta suę religionis, vel consuetudines. istæ enim sunt optimæ legum interpretes, quod si petenda est solutio à iure adeatur Menoch. de arbitr. cent. 6. cas. 546.

18 Sequitur † videndum, quid veniat nomine Monasterij, seu Conuentus: nomine Monasterij veniunt loca, vbi manent Monaci, qui ad vitam solitariam se ipsos dicauerunt agendam, nomine Cõuentus loca, vbi manent alij religiosi tali instituto non addicti, vt cæteri regulares. Nec obstat, quod aliquæ religiones suas habitationes vocent collegia, quia idem significat collegiũ, ac conuentus, idest habitationem multorum simul viuentium, vtitur autem S. Pontifex vocabulis in iure vsitatis, & Cõuentus est veluti genus ad alia loca religiosorum solitudini non addictorum, nam istorum loca proprio vocabulo dicuntur Monasteria.

19 Ad rem nostram spectat intelligere, quid veniat, sub illis verbis, septa Monasterij, seu Conuentus. Septum igitur dicitur illud, quod sæpit, seu circũdat Monasteriũ seu Conuentum; si enim Summus Pontifex voluisset intelligere tantum Monasterium, vel Conuentum, satis fuisset dicere, dummodo extra conuentum, seu Monasterium fiat egressio, dum ergo addit septa non solum includit conuentum & monasterium, sed extenditur ad omne illud, quod circũdatur septo, seu sepe circumposita; potest autem hoc intellige, vel de iure, vel de consuetudine, de iure est id quod septo circumuallatur, consuetudine quidquid à superioribus præscribitur, vltra quod sine eorum licentia non licet progredi.

20 Nec † obstat quod Ecclesia non veniat in aliquibus casibus sub nomine monasterij, quia sufficit quod includatur intra septa.

21 An autem † nomine Monasterij, seu conuentus veniãt hospitia: Respõdeo, vel sunt talia, vt in illis sedem sint collocaturi religiosi, vel, quæ ad hospitandum tan-

tum

rum ad tempus construuntur vel constructa sunt, prima veniunt sub nomine conuentus, & monasterij. quia vere sunt domus religiosorum, non vero secunda, & ita intelligenda est constitutio quælibet Pontificia denegans facultatem ædificandi conuentus, & monasteria, nisi positis aliquibus requisitis, & facultatibus, quod si hospitia secundo modo sunt erigenda in conuentus, certe requiretur per decreta requisita, alioqui omnes possent sine debitis requisitis erigere hospitia, deinde mutare in monasteria & ita legi illuderetur, lex autem non ita explicanda est, vt possit eludi.

22 Ad † incurrendum reseruatum excommunicationẽ, & pœnam, & præcipue ad constituendum mortale sufficit qulibet egressus extra claustra, vel septa, monasterij, seu conuentus modo explicato in foro conscientiæ, quia de recta explicatione verborum sine ampliatione tamẽ vere dicitur egressus extra septa monasteri qui etiam tantum ad duos passus egressus est animo deferendi, & non reuertendi, ergo incurret pęnas censuras & reseruationẽ, neq; video quare lex certa debeat reddi dubia, certo enim ipsa loquitur asserendo, quando eo peruenerit, ecce quomodo statuit terminum, qui terminus est, vt egressio fiat extra septa &c. quare ergo nos intelligemus de aliquo egressu etiam vltra septa, cũ de tali spatio non possit dari certa regula, maneant ergo verba etiam interpretata secundum suam totam
23 latitudinem, vt ita dicam restrictiuam. † In foro tamen fori non punitur, vt apostata si reperiatur etiam extra septa, quia potest præsumi alio fine egressus, vel vagandi, vel alio simili sine animo deserendi religionem, loquor secũdum subiectam materiam, nam ex constitutionibus, vel statutis aliud potest esse præsumendum. & fieri potest, quod quis vere non sit talis in foro consciẽtiæ, & tamen punietur, vt talis, quia præsumptus in foro fori.

24 Dices breui reuersurus seu reuersus non dicitur recessisse ex vulgatis iuribus. Resp. 1. leges illas fundari in præsumptione, quod non recesseri: animo amplius nõ redeundi, ex eo enim, quod cito reuertitur, qui fugit, optime hoc potest colligi 2. Si hoc ita in casu nostro esset intelligendum, qui animo apostatandi discessit, si spatio, trium vel quatuor horarũ extra septa maneat, & fortasse etiã longiori tẽpore & redeat, nõ esset apostata, quia egressus è carceribus, si intra id tempus redeat habetur ac si non recessisset, deinde leges illæ nõ respiciunt actum, qui compleatur in voluntate, & indigeat solo egressu ad pœnam, sed totus completur in egressu, qui supponitur factus, vt se à pęna, vel retentione subducat, quæ præsumptio tollitur eo reditu cito, in foro autem conscientiæ non datur locus istis præsumptionibus, sed statur rei veritati: cũ ergo vere egressus sit extra claustra animo nõ amplius redeundi, certe erit vera
25 apostasia, & ideo casus reseruatus. † Neq; video dato, quod apostasia fit consumata in ratione apostasię constituentis peccatũ mortale apostasiæ. quo non sit etiã casus reseruatus coram Deo, licet præsumptiue aliter
26 esse possit. † Neq; puto verum reseruationem casus esse pęnam pertinentem ad forum exterius, cum pertineat ad Sacramentum Pœnitentiæ, neq; circa istam detur actio, & pertineat immediate ad bonum interius animæ sicut absolutio, pertinet enim ad istam.

25 Dices 2. † Non sufficit quæcunq; egressio è monasterio, sed extra monasterium, quod significat iter factũ extra monasterium, sed hoc tam facile negatur, quam assumitur, nam statim ac relinquuntur septa monasterij verum est dicere esse extra monasterium præterea verba reseruationis explicant optime, quando eo peruenerit, vt extra septa monasterij seu conuentus fiat
28 egressio, † cum enim, statim ac relicta sunt septa, sit facta egressio, vtiq; dicendum erit esse completam apostasiam, eo enim peruenerit, quo præscriptum est.

29 Dices 3. † Reseruatio est pœna. ergo restringenda: Respondeo primo, esse restringendam ad verborum proprietatem per ea, quæ traduntur à Doctoribus secundo dico non esse proprie pęnam. Pro qua responsione, distinguo, vt alias etiam me distinxisse recordor.

Reseruatio, vel fit respectu eorum, qui habent ius ad absoluẽdum, vt sunt Parochi, quibus ex officio, & titulo competit, iuxta alibi dicta, vel regularium, quibus ex iure competit æqualis potestas, ac competit Parochis vel respectu aliorum Sacerdotum, qui nullum ius habent, nisi ex beneplacito Episcopi. Reseruatio facta respectu Parochorum, & Regularium, si alias sint idonei, quoad hanc partem est pœna, quod si idonei non sint, vel ob nimiam facilitatem in absoluendo, vel ob insufficientiam, vel quoad litteraturam, vel quoad prudentiam. non video quomodo sit pœna cum nulli fiat iniuria, & Episcopus vtatur iure suo, &, qui vtitur iure suo, nemini facit iniuriam: deinde finis principaliter intentus in reseruatione casuum non est demptio facultatis in Confessario, sed fauor animæ fidelis populi, reseruatio est veluti medium, quo tenditur ad finem, ideo enim reseruãtur peccata, vt fideles non tam facile in ea labantur, non est ergo simpliciter pęna. Quod si consideretur respectu pęnitentium est potius dicenda
30 fauor, quã pęna, quia est in salutem animarum, † nec illa difficultas obtinendæ absolutionis venit consideranda, si comparetur eum vtilitate, quæ ex hoc aduenit
31 animæ. † Neq; verum est simpliciter, quod pęnitens habeat ius ad absolutionem obtinendam à reseruatis. Quia cum S. Pontifex sit Parochus in toto orbe terrarum potest, prout magis liber, restringere facultatem suorum coadiutorum, si sequamur sententiam asserentiũ Parochorum iurisdictionem pendere ab eo, si vero immediate à Deo habere dicamus, adhuc potest ratione ordinis, qui debet esse in Ecclesia, vt alius diximus, quod cũ illi competat potestate ordinaria, potest hoc communicare etiam Episcopis, sed dicito posse Episcopos immediate se ipsis reseruare saltem respectu aliquorum.

32 Dices † hoc supponere in Confessario culpam saltẽ materialem. Respondeo hoc inde non sequi necessario, quia potest esse, quod fiat, vt ex difficultate in impetranda absolutione deterreatur homines à committendis grauioribus criminibus. Deinde reseruatio ingerit magis apertam cognitionem grauitatis peccati, multi enim abstinent ab huiusmodi peccatis ex hoc maxime, quia sunt reseruata. Solent enim dicere hoc est reseruatum: nolo hoc patrare. Præterea, si nullus alius esset Sacerdos, quam ille, qui esset deputatus, iure pęnitens alium non posset exposcere, sufficit ergo, quod tot sint, qui sufficiãt pęnitẽtium necessitati, stat ergo, quod non sit pęna proprie, sed valde improprie, & per accidens, denominatio autem legis fit à fine principali intento à ferente, & qui debet ex natura legis resultare. Quis enim dicat esse penalem, legem prohibentem amenti alienare sua bona. vel pupillo prohibentem aliquos contractus, & similes? Sunt ergo reseruationes interpretandæ nõ ampliando neq; restringendo, sed secundum verborum proprietatem.

33 Dices † vltimo, saltem ista reseruatio est nulla, vtpote facta à non habente potestatem. Nulla enim reseruatio est quoruncunq; casuum, tam expressorum, quam non expressorum, quæ non fiat in Capitulo Generali,
34 seu Prouincialis quod probatur. 1. quia † caussa finalis in lege expressa est illa, quæ ampliat, restringit, & declarat legem ad sui limites per ea, quæ traduntur à Doctoribus, caussa autem finalis huius decreti est, ne regularium conscientiæ laquentur indiscreta casuum reseruatione, ergo, vt habeat locum iste finis, debet semper fieri cum matura discussione, & cum consensu capituli.
35 2. † Quia clausula in fine posita refertur etiam ad præ-
36 cedentia. 3. † Clausula si quod aliud est implicatiua similium, & facit positionem eiusdem qualitatis cũ præcedentibus, ergo illa verba si quid aliud &c. implicant etiam casus expressos, vt sint eodem modo reseruandi 4. Nisi hoc modo decretum intelligeretur eluderetur mens disponentis 5. Per hoc decretum limitatur iurisdictio superiorum, quæ consistit in numero, & qualitate casuum, & modo illos reseruandi. Respõdeo imprimo

hanc

hanc reseruationem esse validam, nec rationes vrgere contra iam manifestum textum.

Ad primò ergo respondeo illud argumentum probare contrarium positioni, pro qua adducitur; cũ enim amplient leges ad limites finis legis, sequitur decretum non esse intelligendum, nisi modo à nobis exposito, nam limites decreti sunt, quod expressi casus possint reseruari, prout prudenter iudicauerint superiores expedire, in domino: Ecce præscripta forma, quoad casus expressos, & optime disposuit hoc modo decre-
37 tũ, quia duo in † reseruatione casuũ sunt cõsideranda. Primò An casus sit reseruabilis ex suo genere, an bono religionis, & animarum saluti expediat reseruatio. Secundò An, posita de hoc determinatione, hic, & nunc expediat reseruare; pro prima cognitione non reputatur sufficiens prudentia vniuscuiusque superioris, requirit enim ista determinatio altiorẽ indaginem; pro 2. verò an hic, & nũc debeat reseruari, supposito quod in religione expediat reseruatio, vtpotè cognitio requirens multo minorem discussionẽ relinquitur prudentiæ cuiusque superioris; & isti sunt limites decreti; vltra quos non est extendendum.

38 Ad Secundò. † Dico non semper clausulam in fine positam referri ad antecedentia, maxime in casu nostro, in quo eius relatio manifeste excluditur, cum duæ sint dispositiones omninò diuersæ, & pro vna detur forma agendi diuersa ab alia.

39 Ad Tertiò † Respondeo implicare similitudinem in hoc, quod peccatum debet esse graue vile &c. sicuti præscripta, non autem implicare modum, refertur ad casum reseruabilem, non ad modum.

40 Ad Quartũ. † Imò dico hoc modo seruari mentem disponentis, qui prudenter in casu grauiori maiorem requirit discussionem, in leuiori minorem. Requirere autem in vtraque parem, est nimis durum.

41 Ad Quintũ † Satis limitatur iurisdictio, cum determinetur ad aliquos certos casus, vt non possit extendi pro libito ad quoslibet, licet enormes: sed quilibet superior teneatur ad præscripta, & non alia peccata reseruandum, nec alij possit, pręter illa reseruare, nec decernere reseruabilia nisi in capitulis respectiue, ex quibus apparet non ita facile esse recedendum à cõmuni sententia, præcipue, cum textus inferatur manifestavis: sensus enim illius constitutionis, vel decreti est.

42 † Nullus superior possit sibi reseruare casus, nisi præscriptos, hos autem possint sibi reseruare prudenter prout iudicauerint expedire in domino, quod si alios necessitas vrgeat reseruare, id ne fiat, nisi in Capitulo Generali, vel Prouinciali ie optimè discussa; & ratio est, quia Summus Pontifex visis, & consideratis casibus, qui solebant in religionibus reseruari, præscriptos iudicauit optimè reseruari, cæteros verò, vt non prudenter reseruandos reiecit; Attamen quia fieri potest, quod aliquãdo aliqui etiam alij sint de necessitate reseruandi, quia considerans, quæ tunc proponebãtur, fuit iudicatum alios non esse reseruabiles, voluit ideò optimè perpendi, an quæ de nouo emergunt sint talia, vt sufficiant ad indicendam reseruationem; præsũptio enim stat pro non reseruatione; ideò consultationem Capitulorum respectiue requirit. Loquor in terminis huius decreti, nam si quid aliud habeat regula fundatoris, vel aliquod aliud particulare priuilegium à Sũmo Pontifice emanatum est sufficienter tollens istud, de istis non loquor; vnusquisque sua consulat.

43 An autem † possint superiores declarare restringere, & ampliare casus prædictos: Respondeo posse restringere, quia hoc est in fauorem pænitentium regularium pro quorum libertate decretum est conditum ampliare autem, vel declarare iuridice ita vt faciat legem declaratio eorum, puto non posse, quia illius est declarare cuius est condere, cõdidit Papa ergo ad ipsum spectat, possunt tamen, vt Doctores, vt quilibet alius. Ampliare non possunt quia est restricta eorum auctoritas ad illos prout iacent, est enim forma data reseruandi in fauorem subditorum, quæ non admittit ampliationem contra ipsos. Possunt tamen in Capitulis respectiue.

44 Quas † alias pænas incurrat Apostata, & fugitiuus siue sit apostata à religione siue ab obedientia &c. vide Sanchez lib. 6. sum. cap. 8. & alios. Nobis satis sunt ista quoad reseruationem.

45 Tertius † casus, quẽ superior sibi reseruauit est lapsus carnis consumatus, qui sub his verbis proponitur. Lapsus carnis voluntarius opere cõsumatus. Pro cuius explicatione Supponendum est, quod traditur com-
46 muniter, † sub lapsu Carnis venire omnes actus cuiuscumque speciei, luxuriæ; & lapsus carnis dicitur quicumq. actus Pollutionis, fornicationis stupri, Adulterij Incestus, Sacrilegij, & Sodomiæ, & Bestialitatis.
47 † Raptus non venit in reseruatione, vt formaliter est
48 raptus, sed tantum quatenus interuenit copula, † & tunc spectat ad aliquam ex enumeratis speciebus secundum qualitatem personæ raptæ.

49 † Dicitur lapsus carnis opere consumato, ad indicandum, non esse reseruatum casum, quoties non est seminis effusio, pro elucidatione istius aliquas difficultates subnectam.

50 † Primò An habens facultatem absoluendi à sola voluntaria pollutione possit absoluere illum qui cepta copula intra vas fæmineum, vel masculinum extra vas illam perfecit; & respondeo distinguẽdo, vel habet facultatem absoluendi à pollutione etiam cum complice, vel tantum ab ea, quæ est sine complice. In primò casu potest non autem in secundò. In primò potest, quia nõ est Sodomia opere completa, quod requiritur ad reseruationem, & remanet solum voluntaria pollutio cum complice, non potest in secundo, quia eius facultas ad hunc se non extendit, tenetur tamen confiteri de abusu illius partis, tamquam de re graui, vtpotè graui deordinatione.

51 † Secundò An patiens, & non seminans includatur in reseruato, & pariter puto destinguendum; vel loquimur de Sodomia, & de hac puto nullam esse difficultatem est enim lapsus carnis opere completus in genere suo. De alij verò actibus luxurię qui requirunt seminationem, ex vtraque parte, aliqui affirmant aliqui negant incurrere.

52 † Tertiò An pati aliquem pollui circa se sine abusu alicuius vasis, sit casus reseruatus, videtur esse maior difficultas, quia iste est actus carnis opere completus in suo esse, nec vllam requirit seminationem. Attamen sunt etiam in hoc qui negent, & affirment.

53 † Quartò An copula carnalis cum fæmina in vase præpostero sit Sodomia. Hoc pariter est controuersum. Sed puto dicendum non esse casum reseruatum quia Sodomia in rigore est copula decorum eiusdem Sexus.

54 † Aduerte, tamen quod licet talia patiens non ligetur reseruatione, peccat tamen semper mortaliter, & agens ligatur, si reseruata sit pollutio volũtaria, vel reseruatio sit in terminis nostri decreti.

55 † Quintò An pollutio nullo opere externo causata, nec motu corporis, nec partium agitationi cadat sub reseruatione? Si nihil esset additum in reseruatione; sed reseruando ita simpliciter fuisset dictum; quilibet actus, vel lapsus carnis completus non dubitarem esse asserẽdum cadere sub reseruatione, sed quia est additum verbum, opere completus, puto satis probabilem opinionem Coriolani asserentis non esse reseruatum ea ratione ductus, quia debet esse opere cõplectus, hic autem lapsus est quidem completus sed nullo opere, & ita ex vi huius reseruationis taliter labentes non ligantur; vt qui ex vehementi aspectu, cogitatione, &c. polluuntur, peccant quidem, sed non reseruato peccato, quia deest requisitum, quod sit opere, idest externo, consumatum.

56 † Sextò An distillatio seminis sit reseruata Aliud est quærere an sit peccatum mortale; aliud an sit reseruata. Certum est, quando non attingit mortale, vel ob paucitatem, vel alia de caussa, quod non est reseruata,

dubium

dubium esse possit, quando peruenit ad mortale, sed
dicendum nec esse reseruata, non enim est lapsus car-
nis opere consumatus, non lapsus carnis perfectus,
quod requiritur ad reseruationem, non opere consu-
matus, quod necessarium est ad hunc casum, & hoc in-
57 tellige etiam si sit voluntaria. † Addo præterea neq;
esse casum reseruatum, etiam aliquo tactu causatam,
dũmodo non sit perfectus lapsus carnis, ratione dicta.

58 † 7. An sub hac casu comprehenduntur oscula, ta-
ctus, amplexus, manuum fricationes, digaturum vel-
licationes &c. huiusmodi. Respondeo non comprehẽ-
di, quia non sunt lapsus carnis, nec possunt reseruari,
quia in tota latitudine lapsus carnis non veniunt.

59 Quando autem excludãtur in reseruationibus Epi-
scoporum. Certum est non includi, quando non
60 sunt mortalia. † Ad reliqua recte decidenda sunt in-
spiciendæ tabellæ reseruationum, si reseruatiõ fiat, vt
olim fiebat ab Eminentiss. Magalotto, nunquam satis
laudato, sub his verbis, quælibet obsœnitas, puto ha-
bere respectum ad tactus partium obsœnarum, quod
si ex istis tactibus, vel amplexibus causetur seminis e-
missio, erit reseruata, est enim lapsus carnis opere
completus.

61 † Dices requiri præterea, quod sit lapsus carnis vo-
lũtarius, quod videtur innuere, quod sit lapsus ipse vo-
litus, non autem in caussa, licet enim sufficiat ad pec-
catum, non tamen videtur sufficere ad hanc speciem
reseruationis. Respõdeo sufficere, quod etiam in caus-
sa sit volitus lapsus, est enim vere voluntarius, nec hoc
est additum ad diminuendum, sed ad exprimendum
magis.

62 Superest explicandus secundus casus in tertium lo-
cum reiectus, vtpote qui indiget longiori explicatio-
ne, & alium etiam, ad maiorem sui elucidationem, in-
cludit, nempe furtum, sub his ergo verbis vterq; casus
reseruatur. Proprietas contra votum paupertatis, quæ
sit peccatum mortale, & furtum de rebus Monasterij,
seu conuentus in ea quantitate, quæ sit peccatum mor-
tale veniendo ad explicationem vtriusq;

63 † Noto primo, quod paupertas religiosa est vltro-
nea, & voluntaria rerum temporalium abdicatio, per
64 quam religiosus eorum proprietate priuatur, † & pro-
prietas est facultas possidendi, & vtendi aliqua re ad
libitum S. Thomas 2.2. quæst. 186. art. 3. Azorius tom.
1. lib. 12. cap. 6.

65 † Furtum vero ex D. Thoma 2.2. quæst. 66. est acce-
ptio occulta rei alienæ, accipiendo tamen furtum in
magis lata significatione, vt ad rem nostram, est con-
trectatio rei alienæ fraudolosa inuito domino caussa
lucrifaciendi eandem rem, siue vsum siue possessionẽ
66 rei l. 1. ff. de furtis: † Proprietarius dicitur Monachus,
qui aliquid retinet occulte, vel contra voluntatem supe
rioris ita Io: Andreas communiter receptus in Cap. cũ
ad Monasterium, vbi est sedes huius materiæ de statu
monachi & probat Nauar. lib. 3. cons. 75. de regula:
67 † Duo ergo requiruntur, vt aliquis sit proprietarius,
primum, vt aliquid detineat occulte 2. Contra sui su-
68 perioris voluntatem. † Aduerte tamen, quod duplici
de caussa potest aliquid occultari 1. ne id, quod occul-
tatur auferatur à superiore 2. ne ab eodem reprehen-
datur, prima occultatio requiritur ad constituendum
proprietarium, quia non retinet rem dependenter à
superioris voluntate, secundum constituit solum ino-
bedientem, primus occultat, quia iure & merito putat
sibi rem auferendam, ideo peccat mortaliter peccato
proprietatis, secundus occultat non quia putet, se tali
re spoliandum, sed solum, quia timet reprehensionem
sui Prælati, quia illo inconsulto retinet, & hic non
est condemnandus peccati mortalis, si paratus sit rem
tradere superiori, quoties cognoscat se retinere eo
inuito.

69 † Quod, si Monachus acquirat, vel recipiat aliquid
notabile sine licentia superioris, peccat mortaliter, ita
Doctores, quos citat & sequitur Coriolanus ad casum
70 istum. † Si vero res esset mediocris valoris quam su-
scipit ab extraneis, & alteri tradit, aut commutat cum
alio non peccat mortaliter, quia non præiudicat Mo-
nasterio in materia graui, & pro certo habet, si peteret
licentiam, quod obtineret illam.

71 † Ad hoc tamen, vt aliquid possit occultari sine vi-
tio proprietatis, licet occultatio displiceret, debet oc-
cultans esse animo prompto, & ita disposito, vt quo-
ties Prælatus exigerat rem illam acceptam retentam,
vel permutatam esset paratus detegere, & manifesta-
re non occultare, deinde quod talis detentio, aut per-
mutatio non sit interdicta virtute regulæ, statuti, con-
stitutionis, vel aliqua prohibitione superioris in virtute
sanctæ obedientiæ, vel aliquo simili modo, quo perci-
piatur rem talem, & modum omnino prohiberi, sed cũ
tali prohibitione possit stare, quod subditus occultans
possit supponere in Prælato saltem interpretatiuum
consensum, his concurrentibus, licet occultatio futura
72 sit molesta superiori, non erit tamen proprietaria. †
Propriũ enim ex Cardinali de Turrecremata in Cap.
Non dicatis quæst. 1. num 8. est omne illud, quod non
est resignatum in manu Prælati actu, vel saltem animi
præparatione cum interpretatiua saltem licentia, &
nõ administratur in communem vtilitatem Monaste-
73 rij, nec est sub communi custodia reseruatum. † Po-
test autem proprietas esse, & mortale, & veniale pec-
74 catum iuxta quantitatem rei. † Neq; enim in ea sum
sententia, vt quidquid acceptatur, retinetur, vel permu-
tatur sine licẽtia Prælati sit proprietas constituẽs mor-
tale, sed ꝙ aliquando, sicuti, & in furto detur paruitas
materiæ excusans, erit quidem proprietas quælibet cõ-
trectatio rei pretio æstimabilis sine licentia necessaria,
75 sed non mortalis. † An Summus Pontifex possit di-
spensare in voto paupertatis, sicut & castitatis, dicito,
quod potest, si tamẽ detur caussa sufficiens in pauper-
tate sicut in castitate, quia administrando videtur pos-
se suppleri sine Dominio, quod non potest in castitate
76 secundum communẽ sensum. † Ego tamen puto, quod
ratione transmissionis hæreditatis, vel Regni Princi-
patus &c. sit necessarium Dominium, & ideo dispen-
satio. In vtroq; tamen casu dispensationis, tam quoad
matrimonium, quam quoad proprietatem monachus
definit esse monachus, quia non potest esse proprieta-
rius, & non castus castitate voti, & esse monachus, &
ideo neq, hoc potest efficere Summus Pontifex.

77 Dices stante hoc, quod neq; Summus Pontifex pos-
sit facere, quod monachus sit proprietarius, idest ha-
bens aliquid non dependenter à superioris voluntate,
quod verum est tam in acquirendo, quam in retinen-
do, ita vt, si monachus aliquid licite acquireret animo
illud retinendi toto tempore vitæ, & postea, quod re-
maneat religioni, attamen si intra id tempus à superio-
re exposceretur res illa, vel nollet omnino reddere, vel
saltem nisi coactus monachus, iste essetne tutus in cõ-
sciẽtia 1. Posset aliquis dicere esse tutum, quia istas res
possidet dependenter à voluntate superioris, consen-
sit enim, quando acceptauit.

Respondeo tamẽ sine difficultate, hunc monachũ,
vel quemcunq; talem regularem esse vere proprieta-
rium, possidet enim independẽter à superioris volun-
tate. Ad rationem dico non fuisse quidem proprieta-
rium in recipiendo, esse tamen in retinendo, quia sicu-
ti requiritur superioris facultas, vt licite acceptetur,
quam si denegat superior, sine contradictione debet
subditus acquiescere, ita & eadem facultas requiritur
ad licite detinendum, quam si reuocet superior subdi-
tus cum omni humilitate debet ei acquiescere, & pa-
78 rere. † Quod verum est etiamsi vnus superior cũ con-
sensu conuentus rem illam tali subdito concessisset pro
tempore suæ vitæ & additum esset iuramentum, quia
adhuc, si res illa repetatur, debet resignari, quia supe-
rior nec etiam cum conuentu potest facere, quod mo-
nachus possideat, & retineat independenter.

79 † Dices Monachum retinere cum consensu supe-
rioris, quia illi rem illam concesserit, & superiorem
non posse reuocare stante promissione iurata. Respõ-
deo

deo superiorem neq; cum conuentu posse hanc pro-
missionem facere, nec iuramentum valere, quia est de
re illicita nunquam enim poterit dici retinere ex supe-
rioris voluntate, nisi res illa possit auferri. Alioqui se-
queretur, quod religiosus haberet possessionem quod
est ius retinendi, & insistendi. Quotiescunq; ergo ali-
quis retinet cum iure insistendi habebit possessionem.
Dices non potest distrahere. Respondeo neq; fidei-
commissa possunt distrahi. Neq; similes contractus
80 possunt fieri inter superiorem & subditum. † Et vide-
tur manifeste colligi ex Cap. Cum ad monasterium
§ tales, de statu monach. vbi dicitur, nec alicui aliqua
committatur obedientia perpetuo possidenda, tamquã
in sua sibi vita locetur, sed cum oportuerit amoueri si-
ne contradictione qualibet reuocetur, vt optime San-
81 chez lib. 7. cap. 18. num. 5. † quia Dominium est ius, vel
facultas vtẽdi rebus, siue in omnem vsum, si Dominiũ
sit generale, & illimitatum, siue in vsum determinatũ,
si Dominium sit limitatum, at vtrouis modo concesũ
est independens à volũtate alterius illarum Dominiũ
82 ita vt non liceat amplius hoc reuocare, † ex quibus
infertur de ratione Dominij, non esse, posse rẽ quouis
modo destruere, sed possidere libere, & independen-
ter ab alio, & in terminis, quod talis religiosus non sit
tutus tenet Coriolanus ad casum istum nu. 10.
83 † Proprietas autem est non solum rei pecuniariæ,
idest pecuniæ numeratæ, verum & cuiuscunq; rei pe-
cunia æstimabilis, & ideo quilibet religiosus est inca-
pax iuris, & Dominij cuiuscunq; rei pecuniæ numera-
tæ, vel non numeratæ, paruæ, & magnæ, vt non possit
habere Dominium neq; vnius paruæ imaginis, non ta-
men semper peccat mortaliter, sed iuxta quantitatem,
84 & rei æstimationem. † Neq; potest habere vsum, neq;
vsumfructum, nisi cum eadem dependentia à superio-
ris arbitrio & voluntate, neq; possessionem, vt est ius
insistendi rei. vt alias diximus ex Nauar. de reg.
85 † Sed quid, si concesso sit facta ad tempus, v.g. Præ-
latus concessit aliquam rem suo subdito ad triennium,
ad quadriennium, potestne monachus tali tempore rẽ
illam retinere, & poteritne superior talem concessionẽ
reuocare? Respondeo vel promisit tantum non reuo-
care vel promissioni addidit iuramentum non reuo-
candi, deinde vel reuocatio fit ab eodem, vel ab alio
superiore.

Dico 1. Subditum licite retinere, quia retentio est
dependenter à superioris voluntate, nec est irreuoca-
bilis quocunq; modo Prælatus concedat, dummodo
sit paratus subditus reuocanti parere.

Dico 2. Posita quacunq; cõcessione, & promissione
non reuocandi, reuocationem tenere etiamsi statuto
conuentus talis concessio esset iuramento firmata
ita Sanchez lib. 7. cap. 17. num. 32. Quia non potest su-
perior concedere sine tali dependentia.

Dico 3. si sequamur opinionem multorum Doctorũ
asserentium, neq; naturalem obligationem posse oriri
inter subditũ & Prælatũ, quæ non est falsa, manifeste
sequitur posse quandocunq; libuerit reuocare, si vero
sequamur aliam, quam sequitur Sanchez, & quos ipse
sequitur loco cit. non potest licite reuocare, & si reuo-
cet erit reus fractæ fidei & si addidit promissioni iura-
mentũ erit periurus, licite tamen semper reuocabit, si
alio modo consulatur necessitati religiosi illius, cui ta-
lis concessio facta fuerat, vt verbi gratia conuentus
non subministrat necessaria religioso in supplemen-
tum defectus assignantur ei aliqui redditus cum iura-
mento non reuocandi assignationem, tunc si alio mo-
do eidem necessitati intra moderationem tamen sta-
tus religiosi consulatur, reuocatio omnino tenebit, nec
erit superior fractor fidei, vel violator iuramenti, quia
alio modo non potest se obligare, dato etiam quod
possit suo subdito se obligare & quando promissio de
non reuocando non intercessit, sed fuit simplex con-
cessio, sine dubio potest semper reuocari.
87 † Petes sequendo sententiam asserentium valere
promissionem inter superiorem, & subditum de non
reuocando, posito quod superior tali casu reuocet cõ-
cessionem, an subditus possit coram superiore maiori
conqueri, & reclamare de iniusta reuocatione: Con-
cedit Nauar. lib. 3. cons. 20. nu. 13 & 14. tit. de regula in
1. editio. & in 2. cons. 14. nu. 13. & 14. de stat. monach.
& sequitur Sanchez lib. 7. cap. 17. num. 33. vbi num. 35.
88 subdit † nullam cautelam excogitari posse, vt mona-
cho permissum sit aliqua posse expendere in vsus quã-
tum ius licitos absque licentia reuocabili à superiore.
89 † Possunt ergo religiosi habere etiam annuos reddi-
tus de licentia sui superioris, semper tamen reuocabi-
li, quod si licentia non sit reuocabilis sine controuersia
nec possunt haberi, nec facultas retinendi concedi, &
idem dicendum, si aliquid concedatur ad quoscunq;
vsus siue licitos, siue illicitos, nulla enim est concessio,
& pariter, si sit ad vsus honestos & pios, sed sine caussa
iusta, de primo ratio est, quia nullus Prælatus potest
concedere vsum superfluum alicuius rei, sed solum
honestum & pium, de secundo est, quod, cum talis cõ-
cessio sit quoddam genus proprietatis, & aliquo modo
dedecẽs paupertatem religiosam, indiget aliqua iusta
caussa pro sui cohonestate.
90 † Possunt ergo regulares habere peculium reuoca-
bile ad vsus honestos & ad pios cum caussa Neq; circa
hoc per Concilium Tridentinum sess. 25. cap. 2. de reg.
quidquam innouatum est Sanchez lib. 7. sum. cap. 22.
à num. 1. ad 13.
91 † Dices probando superioribus concedentibus fa-
cultatem expendendi etiam in illicitis, subditum ex-
pendendo non peccare contra paupertatem, pecca-
re quidem, quia abutitur rebus in vsus profanos, non
tamen contra paupertatem. 1. Quia non expendit sine
voluntate, & licentia superioris, nec lædit iustitiam, cũ
re aliena non abutatur inuito Domino 2. superior est
administrator, licentia autem administratoris sufficit,
vt peccatum non sit contra iustitiam, licet enim admi-
nistratoris peccatũ sit contra fidelitatem, quia tenetur
recte administrare res monasterij, non est tamen cõ-
tra iustitiam, quia habet administrationem Dominij.
3. Confirmatur, quia sicuti beneficiarius est tantum ad-
ministrator & tamen si expendat redditus beneficij in
vanos vsus non obligatur ad restitutionem ex senten-
tia probatorum Doctorum ita &c.

Ad primum respondeo expendere quidem de li-
centia administratoris, sed non veri Domini, quia Do-
minus est monasterium, est implicat superiorem reli-
giosum esse quocunq; modo Dominum 2. expendere
quidem religiosum de licentia administratoris at non
solum infidelis, sed etiam iniusti, quia violat fidelita-
tem permittendo contra iustitiam expendi. Ad id quod
dicitur non violari iustitiam: Respondeo imo violari,
quia contra voluntatem veri domini, quod est mona-
sterium res illa alienatur.

Ad secundum, dico superiorem nullam ampliorem
habere administrationem, quam quilibet alius admi-
nistrator rerum pupilli, sicuti ergo talis administra-
tor nõ potest similes facultates concedere, neq; potest
superior, & similes facultates sunt contra iustitiam, de-
inde dato etiam, quod esset administrator dominij,
quidquid hoc sit, necdum est dominus rei, vt autem
rei distractio possit concedi requiritur, quod concedẽs
sit Dominus.
92 † Ad 3. Dico id esse valde controuersum, posito ta-
men, quod sit verum beneficiarium expendentem in
profanos vsus non teneri ad restitutionem, dico hoc
inde sequi, quia est verus Dominus fructuum, est enim
verus vsufructuarius, & ideo cum fructuum beneficij
habent verum dominium, licet non bonorum, potest
de fructibus non de bonis disponere non sic autem re-
ligiosus, qui nullo modo potest esse vsufructuarius, sed
tantum vsuarius, vt dicit quid facti, & ita his rationi-
bus non est recedendum à sanissima & cõmunissima
sententia, quam Sanchez dicit esse sine controuersia.
93 † An autem religiosus retinens superflua statui, vt sũt
vasa argentea, coclearia argentea, picturas, & alia
huius-

huiusmodi reuocabilia tamen ad nutum superioris, sit tutus in conscientia. Pro responsione; Noto quod vel loquimur de peccato contra paupertatem voti, vel de proprietate, vel loquimur de licentia superioris, vel posita consuetudine his positis.

94 † Dico loquendo de peccato contra votum paupertatis, quod superior non potest talem dare facultem, & subditus illa vtens non est tutus, vtpote iniusta, hanc tenet Sanchez, & quos ipse sequitur libro 7. capit. 19. numer. 20. & probatur, quia administratoris auctoritas non extenditur ad potentiam concedendi huiusmodi facultates, nec subditus ex suo statu illius est capax.

95 † Dico 2. Si loquamur posita consuetudine legitime introducta non peccare talia retinentes, sed peccasse consuetudinem inducentes, quia posita consuetudine cessat prior lex, posse autem huiusmodi consuetudines introduci satis fuse alibi probauimus. Non tamen est sufficiens licentia superioris, quia est iniusta adhuc lege vigente.

96 † Dico 3. loquendo de proprietate, qui talia retinet peccato proprietatis nō peccat, quia ad hoc, vt sit proprietarius, actus, debet esse absq; vlla licentia, ita idem Sanchez num. 25. ideo neq; pœnas contra proprietarios incurret.

97 † Aduertendum tamen, quod omnia tradita, & tradenda sunt ad iuris limites. Cæterum vnusquisq; consideret statum suum Franciscani enim Reformati & Capucini Theatini Iesuitæ Barnabitæ &c. qui strictori paupertate tenentur, ex suis regulis, & statutis petant solutiones.

98 † Sed ne diutius in his immorer. Aduertendum aliud esse, quod attinet ad præsens institutum, peccare contra votum paupertatis, aliud esse proprietarium, ad violandum votum paupertatis sufficit rem contractare sine licentia superioris in ea quantitate, quæ constituat mortale, vel etiam eandem rem, quæ satis sit ad mortale contra paupertatem contractare, etiam de licentia superioris. Numquam enim licentia superioris satis est ad eximendum ab obligatione voti. Ad constituendum vero proprietarium requiritur, & quod res sit talis, quæ mortale constituat, quod retineatur contra voluntatem superioris, & quod occultetur, ne eam superior auferat, quod si alio fine Religiosus occultet, certus tamen quod superior non auferret, non erit proprietarius, at pro effugiendis pœnis contra proprietarios inflictas sufficit quælibet licentia; ad non violandam paupertatem debet esse iusta.

99 † Quæ quantitas rei sufficiat ad mortale constituen-
dum. Multi multa dicunt, ego puto non eandem
esse statuendum pro omnibus religionibus, in aliqui-
bus enim inducta est consuetudo qualificatiua pau-
pertatis, in alijs stat in suo rigore, in illis attenden-
da est consuetudo legitime introducta, in istis maxi-
me cauendum est ne relaxetur rigor paupertatis, &
idem dico de retentione aliquarum rerum superflua-
rum, quæ iuxta consuetudinem cum non potest re-
formari est toleranda, nunquam tamen est permit-
tendum augeri, nec quælibet licentia superioris vel in
pretio vel in excessu excusat, sufficit autem licentia
expressa, vel tacita, & ad effugiendas pœnas proprie-
tarij, res non occultare, sed retinere in loco patenti,
vel habere animum resignandi, si petantur, vel si oc-
cultātur, præcesserit licentia superioris res illas haben-
di, siue licentia sit iusta, siue iniusta. qui enim oc-
cultat res cum licentia habita, non est proprietarius,
& ex qualitatibus proprijs colliges manifestius, quis
100 sit proprietarius. † Proprium ergo est, quod non
est resignatum in manu Prælati, non administra-
tur in communem vtilitatem fratrum, nec est reser-
uatum sub communi custodia ita Turrecrem. in cap.
non dicatis 12. quæst. 1. ista ex Patre Sanchez ex Co-
riolano & alijs. Hic vno intuitu sub oculis posita ha-
bes, lector, apud ipsas dispersa. Ex quibus acumi-
ne tui ingenij colliges solutionem casuum ad rem
101 hanc spectantium, si hoc etiam addidero † quod
res proprietatem constituentes sunt pecunia numera-
102 ta, vel res pecunia æstimabiles; † Nullius enim
rei potest habere Dominium Religiosus, nec vestis,
nec Breuiarij, nec cuiusquam alterius rei minimæ,
103 † peccabit tamen iuxta quantitatem, vel valorem
rei mortaliter, aut venialiter.

104 Addam tamen duo dubia primum. An religiosus retinens apud se aliquid in loco patenti, si à superiore id exigatur, & ipse renuat tradere sit proprietarius, & breuiter respondeo. Non esse proprietarium quod pœnas incurrendas, ad quod requiritur, & quod occultet, & sine licentia possideat; hic autem non occultat, cum retineat in loco patenti, peccabit tamen contra paupertatem, quia retinet sine licentia; & erit inobediens, quia requisitus non vult tradere, & retinet non paratus resignare ad beneplacitum superioris.

105 † Secundum dubium est. An religiosus, qui propria manu pingit aliquas telas, vel imagines aliquo modo effingit arte excellenti, vt magni æstimentur, licite ista retineat, & sine peccato alteri tradat idem dico de quibusdam tecis reliquiarum, quæ dicuntur reliquiaria, & alijs similibus, & etiam huic reiectis rationibus dubitandi Respondeo, non esse contra institutum regularem talia facere, ita enim explicat consuetudo omnium religionum. Illa autem retinere sine licentia superiorum, vel facere non licet. Licet quidem imo sanctum est reliquias, & res sacras habere, sed nimis sumptuosas capsas quibus includantur habere hoc non est permittendum. Ita igitur statuo iuxta superius dicta, vel in religione est introducta consuetudo talia retinendi donandi &c. & tunc de licentia superioris potest fieri, vel non est introducta & neq; permittendum est introduci, retinere autem vbi non est introducta consuetudo, neque de licentia superiorum possunt, sunt enim de illis rebus quæ ad statum sunt superfluæ, donare potest permittere superior, expedit enim religioni hoc facere erga personas religioni deditas. Quod si subditus inuito superiore hoc præstet erit violator paupertatis, & proprietarius secundum actum iudicandus, sunt enim istæ res prætio æstimabiles, & sicuti adamas qui nil aliud est quam quidam lapis constituit violatorem paupertatis, quia est ex hominum æstimatione pretio æstimabilis, ita & ista quæ eodem modo sunt pretio æstimabilia. Poterit autem ex legitimo fine superior concedere quod donentur, quia hoc illi ex vsu censetur concessum, non autem poterit permittere, quod retineantur, nisi existente consuetudine, quia non conueniunt statui.

106 † Dices talia non esse superflua, quia sanctorum imaginis, & reliquiæ ornantur. Respondeo, non solum hoc esse spectandum, sed quod statui conuenit, & sicut quidam dixit magis gaudere Deum, quod in vase fictili eius sanguis consecretur, & summo effectu sumatur, quam in aureo, & argenteo, sed parua deuotione, ita nos dicimus, in casu nostro magis gaudent sancti veneratione nostræ pauperpatis, quam ornamentis illi repugnantibus, suppleat ergo ornamentis nostra deuotio. In hoc autem debent summe inuigilare superiores, ne prætextu pietatis inducatur relaxatio paupertatis, & dono alia oriantur inconuenientia. Inuigilent superiores, quia de alienis ratio ab illis rigorose exigetur.

107 † Frater autem Reformatus, vel Capucinus, qui
talia facit, & alijs rebus, vt libris &cæt. commu-
tat, est vere & realiter violator paupertatis, &
108 de hoc nullam puto esse difficultatem; nunc †
quoad peccatum furti, supposita definitione tradita,

ad incurrendum reseruatum requiruntur duo, quod
sit si furtum, & quod in quantitate sufficiente ad con-
stituendum mortale.
109 † Dices quæ quantitas requiratur ad constituendũ
furtum peccatum mortale; respondeo vt supra hoc
relinqui iuditio prudentis viri, qui attenta loci, &
personarum circumstantijs iudicabit. Pro clariori
intelligentia aliquas subijciam dubitationes cum so-
lutionibus.
110 Furtum ergo, vt facit ad rem nostram, est ablatio
rei Monasterij rationabiliter inuito superiore; ideò si
111 quæras, † an Religiosus vsurpans aliquid Monaste-
rij sine expressa licentia superioris, non tamen contra
eius voluntatem incurrat reseruatum, & vere dicatur
fur? Respondeo, vel res illa, quam vsurpat, est tantæ
quantitatis, vt de illa possit facultatem concedere su-
perior, vel non, & in eos vsus vsurpat, vt pariter supe-
rior possit assentiri vsurpationi, vel non; in primo casu
non erit fur, in secundo erit, quia non adest iusta li-
centia iuxta tradita in superiori casu de proprietate,
imo neque superior ipse tali casu est tutus, cum sit so-
112 lum administrator. Secundò † an Religiosus di-
sponens de sibi concessis pro suis necessitatibus alijs
extra Monasterium donando incidat: Respondeo
incidere, quia est tantum vsuarius; vsuarius autem
non potest rebus vti; nisi ad suum vsum, neque licen-
tia superioris se extendit ad donandum, sed tantum ad
vtendum, & donans sine licentia res Monasterij, vere
113 dat res inuito domino rationabiliter. Tertiò † an
Minor Sancti Francisci recipiens aliquid ab amico
possit illud donare de licentia dantis tantum irrequi-
sito superiore; & videtur posse, quia dominium sem-
per remanet apud dantem, donec res in vsum conuer-
tatur. Respondeo quod vel rem illam, acceptauit
frater ille, vel non acceptauit, si acceptauit, & res illa
est de illis, quæ possunt acceptari, dominium statim
transit in Sedem Apostolicam, & de illa non potest
disponere; si non acceptauit, & illam tradit nomine
dantis, non peccat peccato furti, quia non disponit
de re aliena inuito domino, suppono enim domini
consensum illa tali modo dari; erit tamen reus pecca-
ti inobedientiæ, si id faciat contra voluntatem supe-
rioris.
114 † Quotiescunque Religiosus surripit aliquas res,
siue sint ad vsum commune Conuentus, siue alicuius
particularis, siue sint res sacræ, vel non sacræ, siue mo-
biles, siue immobiles, dummodo sint Conuentus, vel
Monasterij sine legitima superioria licentia erit fur, &
tenebitur reseruatione. Excipe tamen, si necessaria
statui denegentur, quia tunc poterit ad necessitatem
suam subleuandam rebus Monasterij vti, etiam supe-
riore inuito, quia non est rationabiliter inuitus, ideò
superiores debent maxime inuigilare, ne subditi ne-
cessitatibus premantur, ne relaxatio paupertatis indu-
catur sub specie paupertatis.
115 † Quæras quæ differentia est inter simplicem vio-
lationem paupertatis, proprietatem, & furtum. Hæc
differentia ad multa deseruit, ideò illam trademus di-
stinctè tam pro cognoscendo, quando incurratur re-
seruatio, quam ad alios effectus. Peccatum erit con-
tra votum paupertatis, quando Religiosus aliquid sibi
appropriat sine licentia sui superioris, vt cum aliquis
sæcularis dat aliquid Religioso ea lege, vt non acqui-
ratur Monasterio, si Monachus, vel Religiosus id sibi
appropriat peccabit contra paupertatem, quia aliquid
sibi appropriat sine iusta licentia superioris, non erit
furtum, quia non illud accipit, vel retinet inuito do-
mino, quia sæcularis dat libere, Monasterium non est
dominus ex suppositione, quod ea lege detur, ne do-
minium transeat in Monasterium. Erit furtum si ali-
quid à Monasterio surripiat non animo illud sibi ap-
plicandi, sed animo dandi alicui alteri, vt alicui sæcu-
lari; erit furtum, quia inuito domino, qui est Mona-
sterium id surripit, non peccabit contra paupertatem,
quia nihil sibi appropriat, nec erit proprietas, vt con-
stitui peccatum reseruatum, quia in nullo casu quid-
quam sibi appropriat sine debita licentia illud occul-
tando, quod diximus requiri ad hoc constituendum;
116 † Regulariter tamen loquendo, quando peccatur
contra votum paupertatis, peccatur etiam peccato
furti, quia appropians sibi res Conuentus sine licen-
tia peccat contra paupertatem, & accipiendo, vel re-
tinendo inuito domino, qui est Monasterium, pec-
cat peccato furti, & ita erit reus furti, & violatæ pau-
117 pertatis; † Et potest esse, quod aliquando sit duplex
malitia necessariò explicanda in confessione duplici
titulo, v. g. si quis aliquid accipiat de rebus Monaste-
rij, vel etiam à sæculari, qui non protestetur, se nolle
Monasterium acquirere dominium illius rei, & Mo-
nasterium sit capax acquirendi, & hoc sine licentia
accipiat, & postea sine licentia distribuat, erit duplex
malitia furti, & duplex proprietatis; Prior in accep-
tione, quia accipiendo sibi appropriat sine licentia
superioris, & peccatum est violatæ paupertatis, &
furti, quia detinet rem Monasterij inuito eodem Mo-
nasterio domino, quidquid enim acquirit Monachus,
acquirit Monasterio; ideò peccat ita retinendo pec-
cato furti; Posterior in distribuendo, cum hoc fiat
sine licentia superioris quo violatur paupertas, & in-
uito Monasterio domino, quo furtum constituitur; &
ita erit duplex malitia contra paupertatem, & duplex
furti, sicuti qui voto Religionis adstrictus contrahit
matrimonium, & consumat duplici culpa reus est, &
matrimonij contra votum contracti, & prima vice
consumando, ita Sanchez lib. 7. cap. 20. num. 7. 8. 9.
& 10.
118 † Ex his apertè habes quando violatio voti pau-
pertatis sit simplex proprietas, quando proprietas re-
seruata, & quando furtum. Scias tamen me non
distinxisse violationem paupertatis à proprietate eo
quod insinuem violationem paupertatis non esse
proprietatem; sed vt distinguerem ab ea, quæ consti-
tuit reseruatum illis terminis vsum fuisse. Multa
alia ad paupertatem, & furtum pertinentia sicuti
etiam pænas indictas facile ex Sanchez, & alijs po-
test colligere.
Nunc deueniendo ad secundum principale quæsi-
119 tum, quod est; † Quos reseruatio liget.
Dico ligari omnes Religiosos professos, est per se cla-
ra. Sunt enim vere Religiosi.
Dico secundò non ligantur Nouitij ex traditis satis ad
rem supra ex Castropalao modo dicto.
Dico tertiò neque ligantur alij, qui vere non sunt re-
gulares, patet, quia ista reseruatio est ædita pro regu-
laribus, vt patet ex toto decreto, ergo, qui non sunt
regulares, non ligantur. Neque huiusmodi con-
stitutiones sunt ampliatiue explicandæ, vt plures in-
cludant, quam ferat verborum proprietas. Neque
sunt vere Religiosi.
120 Ad tertium, quis possit absoluere. Dico om-
nes, qui habent facultatem, seu iurisdictionem or-
dinariam, vel delegatam; est communis, & sine dif-
ficultate transit.
121 Dices, an existente in Conuentu Prouinciali, &
Generali, sit ad ipsos recurrendum, an sit liberum
vnicuique recurrere, ad quem vnusquisque voluerit.
Respondeo quod sistendo in Decreto Clementis li-
berum est recurrere ad quos magis libuerit, quia ex
illorum præsentia alij non amittunt ius suum, idest
quod illis est attributum. In Religione autem San-
cti Francisci, in qua nihil est innouatum viden-
dum an aliquos sibi specialiter reseruauerint, quos
122 alijs nolint committere. † Ex Decreto enim Cle-
mentis, si ritè seruetur, sunt eligendi à superioribus
aliqui Confessarij, qui omnium Religiosorum pec-
cata audiant, & præter illos nulli alteri licet; istis
tamen ita electis non committitur facultas absoluta
absoluendi quoscumq, à reseruatis, sed isti tenentur to-
ties

ties quoties se se offert occasio accedere ad superiorẽ, & ab eo necessariam petere facultatem, qui tunc tenetur concedere, & petita, & non obtenta adhuc regularis regulares absoluit.

123 † In religione tamen S. Francisci, cuius regulæ non est derogatum, possunt superiores sibi reseruare casus, & pro illis, de quibus ordinatum fuerit inter fratres, vt ad solos ministros prouinciales pertineat absolutio, ad illos subditi debent recurrere.

124 Dices 2. An superiores teneantur dare facultatem toties, quoties sunt requisiti: Respondeo teneri (loquor de regularibus, nam, quid sentiam de sæcularibus, alias late tradidi) quotiescunq; id confessarius, cui credere debet superior, expedire iudicauerit, patet manifeste ex eodẽ decreto §. superiores in singulis domibus &c. & si denegent, potest Confessarius petita, vt inposte denegata facultate absoluere.

125 † Dices 3. An superiores pro reseruatis, si in illos incidant, teneantur confiteri Confessarijs deputatis, an possint, quem maluerint eligere. Respondeo posse, quem maluerint eligere, ratio est, quia superior, qui sibi reseruat casus, primo ipse non incidit 2. Si casus sunt ex illis, qui reseruantur in Capitulis adhuc concessio facultatis absoluendi pertinet ad ipsos ergo possunt delegare, cui voluerint, quia est potestas ordinaria, & deputatio Confessariorum videtur esse facta pro subditis, non pro superioribus. In illis religionibus in quibus superiores locales deputant Confessarios sine Capitulo Prouinciali, nulla est difficultas quam etiam puto esse leuem etiam in alijs, quia semper superior

126 est ordinarius, & praxis est ista. † Cæterũ si approbatio Confessariorum pro religiosis fieret in Capitulis, & solus Prouincialis non posset se solo approbare, esset maior difficultas, sed de his non est vlterius inquirendum, cum sit consuetudine inductum, vt sibi eligãt, quem magis volunt, & tenet posse etiam Coriolanus p. 1. sect. 1 art. 21. de superioribus localibus. De Guardianis Religionis Sancti Francisci puto certum non posse eligere confessarium, qui absoluat se ipsos à reseruatis, de quibus ordinatum fuerit inter fratres, vt ad solos Ministros Prouinciales recurratur, de alijs dicito, vt in simili alias dixi in alio responso de reseruatis. Nisi aliud consuetudo habeat etiam in Religione Sancti Francisci.

127 † Dicea 4. An superior habens iurisdictionem ordinariam, vel delegatam possit absoluere suum subditũ etiam extra suum Conuentum, & Prouinciam. Resp. posse, quia iurisdictio est data ratione personæ, non respectu loci, & iurisdictio non contentiosa, qualis est ista potest exerceri etiam in aliena diæcesi, quæ ratio militat etiam in delegato.

128 † Dices 5. An pœnitentiarius vnius Conuentus, si transeat ad alium ob aliquod negotium, possit absoluere à reseruatis fratres illius Conuentus. Dico non posse, ratio est, quia est electus tantũ ad personas illius Conuentus, in quo commoratur commensalis, nõ vero pro illo, in quo reperitur aduena, & ideo illi religiosi talis conuentus non sunt illi subditi.

129 † Pro coronide huius responsi. Quia supra non determinaui, quid explicite sentiam de quantitate sufficiente ad violationem paupertatis, sed illud remisi iuditio prudentis viri, nunc, vt vir prudens possit determinare, dico, quod licet communis sententia sit, quod grauitas, & leuitas huius peccati sit desumẽda ex materia furti seclusis tamen circumstantijs, ita vt illa sit grauis materia violationis paupertatis, grauemq; peccatum proprietatis constituat, quæ ex se est grauis materia furti, & illa sit leuis, quæ est leuis in materia furti, & dico ex se, exclusis circumstantijs personæ, à qua surripitur, quia licet furtum sit aliquando graue peccatum respectu personæ, quod secundum se nõ esset tale furtum, non tamen ista consideratio ponderanda est in materia paupertatis, quæ non respicit iustitiam, sed votum, & ideo non damnum emergens, sed res ipsa ablata. Attamen licet verum sit quod quotiescunq; grauis est materia furti secundum se, grauis sit etiam violatio paupertatis, non inde sequitur quod, quando leuis est materia furti, leuis sit etiam violatio paupertatis, sed est aliquando illa leuis & ista grauis. Nam maior læsio requiretur ad læsionem iustitiæ, quam ad læsionem paupertatis. Illa enim desumitur ex læsione proximo facta in bonis externis ad vsum vitæ necessarijs, quæ latiorem habet viam, quam læsio paupertatis, quæ desumitur ex infidelitate quæ in Deum exercetur dum promissa non præstantur, quæ infidelitas vtpote quæ est diuini cultus omissio ad sui grauitatem minorem materiam requirit, & hoc probatur ex voto erogandi in pauperes duos vel tres iulios vel argenteos, cuius transgressio grauis est censenda, & peccatum mortale ob notabilem diminutionem diuini cultus, cum tamen in materia furti duo vel tres iulij reputentur materia leuis secundum multos & præcipue Castropalao. Statuo ergo ex voto eleemosinæ esse desumendam grauitatem vel leuitatem violationis voti paupertatis, & dicendum illam esse materiam grauem, aut leuem in paupertate, quæ est grauis, vel leuis in materia voti eleemosinę, Cum ergo in materia voti eleemosinę minor materia quam duo vel tres argentei sit grauis eorum etiam detentio vel dispositio erit grauis in voto paupertatis ita Castropalao tract. 16. disput. terza punct. 20. vbi refert Suarez tom. 3. de religione lib. 8 cap. 6. nu. 9.

130 † Ex qua solidissima doctrina facile soluuntur fundamenta aliquorum dictorum contra communem sententiam quorum rationes his suppositis nihil probant cum non ex iustitiæ fontibus, sed ex fidelitate sint petendæ.

131 Ex qua etiam patet differentia inter hunc casum proprietatis & casum furti. Huius enim materiæ grauitas pensatur ex fidelitate, & voto, illius autem desumitur ex læsione, & damno dato.

SVMMARIVM.

1 *Proponitur casus.*
2 *Quæ sint quærenda pro solutione.*
3 *Forma reseruationis primi casus.*
4 *Quid sit veneficium.*
5 *Quid sit incantatio.*
6 *Quid sit sortilegium quoad quid nominis, & quoad quid rei.*
7 *Sortilegium est triplex diuisorium, consultorium, & diuinatorium & quid sit vnumquodq;*
8 *Sortibus quando liceat vel non liceat vti.*
9 *Quid nomine sortilegij veniat in hoc casu.*
10 *Astrologia iudiciaria Chiromantia & c. huiusmodi ad hunc casum reducuntur.*
11 *Sortilegia sunt collectiones futurorum non ex rerum natura, sed sorte.*
12 *Non est ita facile recedendum à proprietate verborum maxime vbi agitur de salute animæ.*
13 *Regula pro cognoscendo sortilegio reseruato vel non reseruato.*
14 *Vtens veneficijs ligatur reseruatione etiamsi non sequatur effectus.*
15 *Forma reseruationis secundi casus.*
16 *Reseruatur procuratio abortus, nõ abortus & quid distet inter istas reseruationes.*
17 *Aliud est procurare abortum aliud procurare sterilitatem.*
Vtraq; procuratio est maximum peccatum.
Quid sit vtraq; procuratio.

18 *Pro solutione istius secundi casus quot quærenda.*
19 *Quid sit procurare.*
20 *Tripliciter potest aliquid procurari.*
21 *Modus procurationis abortus sub hac reseruatione non comprehensus.*
22 *Duo modi sub reseruatione comprehensi.*
23 *Ex reseruationis forma colligitur reseruatio casus.*
24 *Quæ sit procuratio studiosa.*
25 *Mandans procurationem an includatur in reseruatione.*
26 *Si prohiberetur percussio mandans non ligaretur reseruatione.*
27 *Dubitans an fœtus sit animatus reseruatione ligetur.*
28 *Incidit etiam qui lædit fœtum animatum licet putet non animatum.*
An possit excusari in prædicto casu si debitam adhibuisset diligentiam.
29 *Petrum percutiens dubitans percutere Clericum sit excommunicatus.*
30 *Procurans abortum non incidit in casum reseruatum homicidij.*
Fœtus nundum est homo completus.
31 *Procurans abortum pro vita, honore, vel fama tuẽda an incidat in reseruatum.*
32 *Quid supposita sententia asserentium reseruationem esse pœnam.*
33 *Non intendens abortum non ligatur reseruatione.*
34 *Quid de confidente, & quid sit consilium duobus modis potest dari consilium.*
35 *Quid dicendum de suadente abortum, si ex consilio procuretur abortus, at non sequatur supposito decreto Clementis de quo agimus.*
36 *Quid si reseruetur consilium ad abortum, & non addatur effectu non sequto, si detur consilium sed exequtioni non mandetur & quid si exequtioni mandetur consilium, at effectum non sortiatur.*
37 *Resoluitur proposita dubitatio.*
38 *Verba cum effectu sunt intelligenda, & quomodo verificetur in casu nostro.*
39 *Consilium dans non tenetur furti nisi furto sequto.*
40 *Explicatur prædicta propositio & traditur quomodo intelligenda.*
41 *Consilium dans si eo modo reuocet quo dedit non ligatur reseruatione. Neq; si erat dispositus.*
42 *Quid sit auxilium dare, & quando dans auxilium incidat in reseruatum, etiamsi in reseruatione non sit additum effectu non sequto.*
43 *Qualibet dispositio etiam odiosa, & pœnalis includit omnia quæ verba proprie significant.*
44 *Tertius casus explicandus, qui est apertio litterarũ vel retardatio, & ponitur forma reseruationis.*
45 *Ad incurrendum casum sufficit qualibet dictarum actionum distributiuè non collectiuè.*
Debet tamen esse malitiosa.
46 *Quæ veniant nomine detentionis vel impedimenti litterarum.*
47 *Quomodo distinguatur retardatio à detentione.*
48 *Quid dicat de formali apertio litterarum.*
49 *Quid requiratur, vt apertio litterarum dicatur reseruata.*
50 *Litteræ debent esse alicui ius momenti.*
Non requiritur quod sint in damnum tertij.
51 *Excusatur si detineat vel retardet, ne aliquod damnum patiatur contra iustitiam.*
Item ne alter iniuste patiatur.
Item ex inaduertentia.
Istæ actiones non sunt malitiosæ.
52 *Debet tamen certo sciri tale quid contineri quia si solum dubitatur, non excusatur.*
53 *Quartus casus qui est egressus nocturnus, & ponitur forma reseruationis.*
Videnda sunt tradita de apostasia.
54 *Tria requiruntur, vt iste casus sit reseruatus. Primum iam est explicatum cum de apostasia agebatur.*
55 *Quæ sit nocturna egressio.*
56 *Quæ sit furtiua egressio.*
57 *Quando egressio è Monasterio sit mortalis.*
58 *Superior sine legitima caussa non potest dare facultatem exeundi è Conuentu temporibus prohibitis à regula vel ex statuto.*
59 *Paruitas materiæ non admittitur vbi tota actio in illa consumatur.*
60 *Fugiens ob nimiam sæuitiam superioris, vel vt appellet, & recurrat ad maiorem superiorem non incurrere probabiliter defenditur.*
Incurret alias pœnas, si quæ sunt inflictæ ob similem egressum.
61 *Quintus casus est falsificatio manus &c. apponitur forma reseruationis.*
62 *Quid sit falsificare manum & quid falsificare litteras.*
Quid requiratur in casu nostro de rigore.
63 *Quid ex vsu.*
64 *Quid sit falsificare sigillum.*
Requiritur quod fiat dolo, vel fraude.
65 *Quid intelligatur nomine officialis Conuentus.*
66 *Sextum quærendum est casus falsi iuramenti apponitur forma reseruationis.*
67 *Quid sit falsum iuramentum, vt spectat ad casum reseruatum de quo agimus.*
68 *Quis incidat in reseruationem.*
69 *Qui non incidat.*
70 *An æquiuocans in iuditio regulari incidat in præsentem casum.*
Interrogatus in iuditio legitimo tenetur respondere ad mentem interrogantis.
Iudex habet ius exquirendi verum in iuditio legitimo.
Neq; opus est iurare mendaciũ sed sufficit falsum.
Nouitij subduntur iuditio regulari quoad se non quoad alios. Iuditium tamen non est regulare.
71 *Falsum dicens in iuditio arbitrario reseruatione ligatur, est enim vere iuditium regulare.*
72 *Mandans rogans &c. an incidat in reseruatum.*
73 *Septimus casus est vulneratio &c. ponitur forma reseruationis.*
Quæ reseruentur.
Homicidium indirecte volitum an reseruetur.
74 *Religiosus aggressus, quia alias non possit à periculo se eripere nisi alium lædendo vel occidendo an incidat.*
75 *Quid sit intelligendum cum dicitur reseruationem esse*

esse solum de grauioribus vel grauissimis criminibus.

Quomodo debeant esse voluntaria, reseruata.

76 *Debita adhibita diligentia si sequatur homicidium ad sui defensionem non erit reseruatum.*

Quando sit adhibita debita diligentia remittitur iuditio prudentis viri, vel Confessarij.

77 *Quid sit vulneratio.*

Quid requiratur, vt sit reseruata.

78 *Sufficit grauis incisio non grauis vulneratio debet esse iniuriosa.*

79 *Quid sit percussio.*

Quæ sit grauis remittur iuditio prudentis.

80 *Hic non venit consideranda qualitas personæ, sed percussionis.*

81 *Quæ sit grauis remittur iuditio prudentis, qui in dubio arbitrabitur non esse grauem.*

Religiosus percutiens alterum ligatur reseruata excommunicatione Canonis. Si quis suadente &c.

82 *Qui venena propinat non incurrit casum percussionis.*

83 *Mandans percutere nō incidit in reseruationē. Casus ficti non includuntur in casuum reseruatione.*

84 *Alij casus, vt non necessarij ad præsens nostrum institutum omittuntur.*

De Casibus reseruatis pro Regularibus.

LXXXVII.

1 FRater N. accusatus, quod magicis artibus procurasset abortum fœtus, videns aliquas litteras maiori superiori directas, putansq; de rebus suis agere, illas retinuit, & aperuit, nec falsus opinione sua ex illis intelligens, futurum, vt puniatur, sub initium surgentis auroræ fugam arripuit, & parum elongatus à Monasterio comprehensus est, & in carcerem ductus, vbi varijs medijs egit, vt duo amici sui falsum testimoniū in iuditio dicerent, manusque & sigillum superioris localis pro sua defensione falsificauit, tandem carceribus effractis fugiens obuiam habuit Fratrem, B. hominem perditis moribus & summe malignum, cui tribus lætalibus inflictis vulneribus iterum aufugit, Nunc tactus dolore cordis intrinsecus petit absolui. Quærit ideo, quæ ex suis actionibus sint peccata reseruata ad præscriptum decreti Clementis VIII.

2 † Pro solutione videnda sunt sequentia 1. An magicæ artes cadant sub reseruatione, 2. Quid de abortu. 3. Quid de retentione & aperitione litterarum. 4. Quid de egressu à monasterio. 5. Quid de falsificatione manus, & sigilli. 6. Quid de falso testimonio. 7. Quid de vulneratione.

3 Ad primum Noto prius † verba reseruationis esse ista Veneficia Incantationes sortilegia. Vidēdum ergo an Ars magica sub his contineatur. ideo.

4 Noto 2. † Quod veneficium est vana obseruatio, qua quis intendit nocere proximo in persona, vel in bonis, & hoc ope dæmonis; ad hoc reducuntur omnia mala, vt infermitates passiones amoris, odij, &c. arte dæmonis excitatæ tempestates, & similia.

5 † Incantatio est item vana obseruatio, qua ope dæmonis mediante fiunt mirabilia; Apparet cælum horridum procellis sonantibus: Palatia, amænissima viridaria, item desertæ solitudines, serpentes &c. Aliquando incantatio est maleficium reddens aliquem stolidum, & insensatum, incantationis meminit text. cap. illud. 26. q 2. & multis alijs in locis, consistit incantatio in moliendo aliquid portentosum, siue solis verbis, siue etiam rebus fiat.

6 Sortilegiū, si vim nominis spectes, est collectio per sortes; cum aliqua veritas, vel definitio alicuius rei per
7 sortes colligitur. † Sortilegium est triplex ex Ang. v. sors n. 1. diuisorium, quo innotescit, quid vnicuiq; tribuendum sit pro dirimendis controuersijs, vel in distribuendis beneficijs sæcularibus tamen, quia in Ecclesiasticis vetitum est, illud autem non est vetitum si fiat rectè, vt apud Doctores. Secundum dicitur consultorium, quod est, cum per sortes inquiritur quid sit agendum, & neq; istud ex sui natura est malum; sed propter periculum mali prohibitum. 26. q. 2. §. His ita. Tertium est diuinatorium, quod in eo consistit, quod futura diuinantur arte, vel modo damnatis, quod semper sonat in malum sicut prophetia in bonum.

8 Sortibus nunquam licet vti, cum aliquo modo illicito exercentur, vt dæmonis inuocatione, vel aliqua superstitiosa obseruatione. An autem aliquando liceant etiam sine vana obseruatione, vel pacto dæmonis inuocatione &c. Dic quod diuisorijs licet vti in rebus temporalibus, non autem in spiritualibus, vel Ecclesiasticis Consultorijs licet in casu necessitatis, nam quando adhibitis humanis medijs nullum ex illis superest, ad diuinum possumus recurrere auxilium, vt sciamus per sortes, quid sit agendum, quos autem comites debeāt habere Angelus 4. assignat. Primò quod fiant de rebus temporalibus. Secundò quod careant omni superstitione. Tertiò quod euentus expectetur à Deo. Quartò quod oratio humilis, & deuota præmittatur.

9 Dices quæ includuntur in hoc casu nomine sortilegij. Respondeo quidquid sorte colligitur, siue illud sit dæmonis ope, vel sine; dummodo arte vana colligatur; ita communiter Doctores, dummodo sit peccatū mortale iuxta communes regulas reseruationis, quib. docemur, licet possint reseruari venialia, non tamen de facto reseruari. Omnes modi, quibus ope dæmonis, siue tacitè, siue expresè inuocati, siue vana superstitione nocetur, vel aliquid agitur, vel non vera scientia, sed vana prædicitur, vel veritas exquiritur, omnes comprehenduntur in hoc casu; & ratio est quia sub his nominibus veneficij, incantationis, & sortilegij
10 comprehenduntur; quibus etiam † Astrologia iudiciaria, vt pertinet ad liberos actus, Chiromantia &c. similes artes rectè adnectuntur; quia eorum prædictiones, vel sunt arte dæmonis, vel sorte ex eis veritas exquiritur, quocunq; modo sint sub illis continentur.
11 † sunt enim sortilegia; idest non ex natura artis, sed sorte collecta, ideò rectè Doctores dicunt, potius sub
12 istis includi, quam extensione trahi. † Neq; puto ita facile esse recedēdum à communi sensu in verborum interpretatione, maxime vbi agitur de salute animæ per ea quæ habet Iason cum alijs ab eo citatis in Auth. Quæ actiones n. 25. de Sacros. Eccl. accedente etiam tit. Cod. qui est de malefic. & mathemat. Includuntur ergo omnes species illorum trium prohibitorum. Nec est recedendum à communi.

13 † Pro praxi autem hanc regulam ex D. Tho. 2. 2. q. 96. a. 2. ad 3. sume. Quotiescunq; res, quæ adhibetur, talis est, vt naturaliter possit effectum producere, aut causare, talis vsus nō erit reseruatus, sin autem, erit reseruatus, quia non vt caussa, sed vt signum operatur, quādo autem sit peccatum mortale, dic quod semper est quoties interuenit pactum tacitum, vel expressum, de reliquis dicito vt communiter apud Doctores, & nos infra latius trademus de reseruat. Episc.

14 † Ex quibus colliges hunc Religiosum reseruationē veneficij incurrisse, cum tali arte malum procurauerit, quod intellige, etiamsi non sit sequtus effectus abortus, quia adhuc malum molitus est arte dæmonis, vel aliqua alia vana superstitione, quod sufficit ad hoc peccatum, in hoc enim consumatur.

15 Quo ad secundum quærendum, † quod est de abortu: hic casus sub his verbis reseruatur Procuratio. Auxilium, seu consilium ad abortum faciendum post animatum fœtum etiam effectu non sequto.

16 † Pro intelligentia aduerte hic non reſeruari ſim-
pliciter abortum,ſed procurationem,auxilium & con-
ſilium ad abortum, latum autem eſt diſcrimen inter
iſta, nam ſi reſeruaretur abortus, nunquam reſeruatio
incurretur poſita quacunq; procuratione, auxilio, vel
conſilio,ſed requireretur actualis abortus, in ſecundo
autem caſu ſufficit procuratio auxilium, vel conſilium,
17 etiam abortu non ſequto. † Aduerte pariter, aliud eſſe
procurare abortum, aliud procurare ſterilitatem, pro-
curare abortum eſt procurare,vt fætus perdatur procu-
curare ſterilitatem, eſt procurare ne fętus concipiatur,
vtrunq;eſt maximum peccatum Deum,& naturam of-
fendens, nō tamen de vtroq; eſt eadem ratio, quia ab-
ortus dicit perditionem vel hominis efformati, vel in
fieri ad efformationem, quod non dicit ſterilitas, ideo
vno reſeruato, non eſt alia reſeruata, & vice verſa de
abortu alias aliqua diximus, & quia non eſt ad rem
noſtram plura non adiungemus,ſed tantum quæ ſunt
ad præſens inſtitutum diſquiremus.
18 † Tria ergo ſunt inueſtigāda, vt neceſſaria cognitio
de prepoſito caſu habeatur & primo, quid ſit procura-
tio,deinde quid ſit conſilium, tandem quid ſit auxiliū.
19 † Procurare, eſt ſtudioſe agere ex animo, & volun-
tarie,per ſe,vel per alium,vt effectus ſequatur, etſi po-
ſtea nō ſequatur, ideo ille dicitur procurare abortum,
qui ſtudioſe ex voluntate,& ex animo aliquid agit, per
ſe,vel per aliū, vt abortus ſequatur etiamſi non ſequa-
20 tur.† Tres autem modos procurationis abortus aliqui
aſſignant, primum impediendo, ne fętus concipiatur,
quem tamen ego puto non eſſe ad præſens inſtitutum,
21 † quia abortus eſt eiectio fętus immaturi, ſiue animati,
ſiue inanimati,cū ergo hic non ſit procuratio fętus ani-
mati vel inanimati, conſequenter non erit procuratio
abortus. Secūdū, vt cōceptus nō animatus excludatur.
Tertium,vt animatus eodem modo expellatur,& hos
22 duos ad præſentem, & ſimiles caſus puto pertinere. †
Procuratio autem,quocunq; modo fiat, dummodo ſit
ordinata ad abortum,ſiue medicamētis, ſiue ſaltatio-
nibus,ſiue percuſſionibus &c.ſemper erit reſeruata.
23 † Solet autem reſeruatio interdum fieri fętus tantū
animati, interdum effectu ſequto &c. quæ formæ re-
ſeruationum ſunt attendendæ, quod ſi reſeruatio fiat
fętus tantum, nihil vltra addito,puto includi etiam ab-
ortum inanimati, quia adhuc eſt expulſio fętus imma-
turi,& eſt complctus actus in ſuo eſſe. Idem dico etiāſi
fętus eiectus aqua baptiſmali luſtretur. Imo etiamſi ſu-
perviuat, quia adhuc eſt eiectio fętus immaturi, neq;
reſeruatur homicidium,ſed abortus.
24 † Procuratio autē debet eſſe ſtudioſa, quia ſi ſit ac-
cidentalis, licet aliunde poſſit eſſe graue peccatum,
etiāſi ſit ex actu alias licito, vt ex nimia copula cū ma-
rito,illicita tamen ex nimietate, non tamen erit reſer-
25 uata;† Includitur etiam mandans, quia adhuc dicitur
procurare abortum, cum aliquid agat, vt abortus ſe-
26 quatur.† Si tamen prohiberetur percuſſio, qua ſequi-
tur abortus mandans non includeretur, ſed cum pro-
hibeatur procuratio, vtiq;etiam ad mandantem extē-
ditur, quia adhuc procurat medio mandatario, ſufficit
27 enim,quod procuret. †Incidit in reſeruatum dubitans
an fętus ſit animatus, etiamſi prohibitio ſit facta fętus
tantum animati;quia in dubio melior eſt conditio poſ-
ſidentis fętus autem poſſidet ius ad vitam, ideo pro illo
eſt iudicandum, & nullum ius habet ad talem actio-
nem abortum procurans.
28 † Incidit etiam,qui fętum animatum lædit, licet pu-
tet inanimatum,quia vere procurat ſtudioſe & ex ani-
mo abortum talis fętus, poſset tamē excuſari in vtroq;
caſu,ſi debita adhibita diligentia, veritatem nō potuiſ-
ſet inuenire, ego tamen difficile excuſarem, quia dum
cognoſcit ſe facere actionem malam contra iuſtitiam,
intentio non excuſat, excuſaret fortaſse ſi actio eſset
indifferens, & illud non intenderet, quod ſequitur. At
hic intendit abortum, ergo cum ſuis qualitatibus, nec
29 cōtraria intentio releuat. † Neq; verum eſt dubitantē
percutere Petrum Clericum, ſi Clericum percutiat,
non affici excommunicatione, quia vere percutit Cle-
ricum & qui amat periculum rectum eſt, vt lege punia-
tur,quando non habet ius ad actionem illam.
30 † Procurans tamen abortum non ligatur alio ca-
ſu homicidij, quia nundum eſt homo complete ſi ergo
eſset reſeruatum ſolum homicidium, procurans, vel
abortum faciens non ligaretur reſeruatione.
31 † An autem incurrat reſeruatum, qui pro tuenda
vita, vel honore abortum procurat certum eſt peccare
mortaliter, ſi fętus ſit animatus, & ego puto certum,
etiamſi ſit inanimatus, per ea quæ tradit Sanchez &
communiter,ſi vero non procuretur abortus, ſed vita
matris infirmitate laborantis, & fætus non ſit anima-
tus, puto non eſſe mortale, ſed directe procurare ab-
ortum puto ſemper mortale.
32 † De reſeruatione ſuppoſita ſententia, quod reſer-
uatio ſit pœna non puto improbabile, alias incurret,
quia talis reſeruatio eſt in fauorem partus illius, & fę-
tus,cuius perditio procuratur.
33 † Non incidit tamen in reſeruatum, qui non habet
intētionem, vt abortus fiat,licet ſequatur, quia ſtudio-
ſe & ex animo illum non procurat, ſi plura quæris, vi-
de Floronum de caſibus reſeruatis p.2. caſu 5. vbi etiā
Doctores,& auctoritates probantes reperes.
34 † Sequitur videndum de conſilio,& conſilium dare
nihil eſt aliud quam ſuadere monere inſtigare, & ſug-
gerere aliquid eſſe faciendum, vel qua ratione,& mo-
do ſit faciendum ita colligitur ex l.in furtis §.Conciliū
ff. de furt. & in ſimili Silueſter verbo excommunica-
tio.6.num.5.verſ quartum & alij. Duobus ergo modis
poteſt fieri,quod conſilium detur, vel vt res fiat, quod
tunc eſt quando quis verbis & rationibus mouere ali-
quem nititur,vt res illa fiat, & poſſe rem illam fieri,vel
docendo modum, quo res poſſit fieri, vt admonendo
docendo inſtruendo quomodo ſine periculo magis
caute &c.poſſit fieri.

In caſum de quo agimus incidit,qui dat conſilium
modo aliquo ex ſupradictis ad diſperdendum fętum
animatum,ſiue effectus ſequatur ſiue non.
35 † Dices, ſi quis ſuadeat furtum,abortum &c. & ſua-
ſus tentet furtum, vel abortum, ſed non ſequatur, erit-
ne ſuadens ligatus reſeruatione? Reſpondeo in caſu
noſtro eſſe ſine dubio, quia ita ſe explicat S. Pontifex
illis verbis etiam effectu non ſequto.
36 † Maior eſſet difficultas, ſi reſeruaretur conſilium
datum ad abortum faciendum, ſine addito effectu nō
ſequto, an nihilominus conſulens incideret,ſi ille, cui
conſilium dedit, vel conſilium exequtioni non man-
det,vel ſi mandet, effectus nō ſequatur, de hoc ſecun-
37 do ego puto certum incidere,† etiam ſi in reſeruatio-
ne additum eſſet, efficax conſilium, quia vere fuit ef-
ficax, peperit enim ſuum effectum, cum ille, cui conſi-
lium fuit datum,conſilium ſit exequtus: de primo po-
teſt eſſe difficultas, & ſiſtendo in vi verborum, dico
adhuc comprehendi, ſi conſilium fuit rationibus effi-
cacibus ad perſuadendum confirmatum, quia adhuc
eſt conſilium datum efficaciter, efficacia enim conſilij
in hoc ſita eſt, vt appoſite ſit datum ad ſuadendum,
ſiue tentetur poſtea effectus, ſiue non, adhuc conſiliū
eſt conſtitutum in eſſe ſuæ efficaciæ,& ideo dicitur cō-
ſilium efficax, & multo magis caſus erit reſeruatus, ſi
38 exprimatur tantum conſilium non addito, efficax, †
Dices verba cum effectu ſunt intelligenda per vul-
gata iura. Reſpondeo effectum conſilij eſſe appo-
ſite eſſe datum ad conſulendum, & tunc cum effectu
conſilium dicitur efficax cum appoſitis rationibus ſuf-
39 ficiens eſt ad effectū producēdum. † Dices 2. Conſiliū
dans non tenetur furti, niſi furtum ſequatur l. Si quis
vxori, §. neq; verbo ff. de furt. & leg. ſæpe in fine
40 ff. de verbor.ſignific. † Reſpondeo aliud eſſe teneri
furti, aliud incidere in reſeruatum, ad obligatio-
nem furti nemo tenetur, niſi furtum ſequatur in in-
currendam reſeruationem ſufficit peccatum eſſe in
ſua malitia completum, & conſilium dans, licet
non teneatur pœna debita furto, non euadet ta-
men

men pœnam debitam malis Consilijs. Deinde
alio modo proceditur pænis in foro exteriori, alijs in
interiori. Forum enim exterius præsumit non esse datũ
consilium, nisi sequatur effectus, & tandem pæna furti
implicat obligationem refactionis damni, & ideò tali
pæna non punitur; In foro animæ nihil horum atten-
ditur, sed tantum consilium datum. Non desunt ta-
men, qui contrarium sentiant.
41 † Non incurret tamen reseruationẽ, qui consilium
dedit si eo modo, quo dedit, eodem etiam reuocet, nẽ-
pe rationibus eodem modo validis, tũc enim, licet se-
quatur homicidium, abortus &c. non incurret refer-
uatum. Neque incurret, si ille cui datum est consilium
eodem modo erat dispositus ad agendum; quia suo
consilio, nec suadet, nec instruit &c.
42 † Tertium quærendum erat, quid sit auxilium dare;
estque opem ferre ad abortum faciendum; quocumq;
ergo modo quis adiuuet opem ferat &c. incidit in re-
seruatum, & in casu nostro certũ est non requiri, quod
effectus sequatur, quia clare loquitur textus etiam ef-
fectu non sequto. At puto etiam incidere etiamsi non
esset additum, quia adhuc diceretur opem tulisse ad
43 abortum. † Dispositio enim quantumlibet odiosa, &
pænalis includit omnia, quæ verba proprie significant
l. Cum lege, adiuncta Glossa, & doctrina Aretini com-
muniter recepta ff. de testam.
44 † Tertium principale dubium est de apertione lit-
terarum; quæ sub his verbis reseruatur malitiosum im-
pedimentum, aut retardatio, aut aperitio litterarum à
superioribus ad inferiores, & ab inferioribus ad supe-
45 riores. † Ad Quem casum incurrendum sufficit quæ-
libet recẽsitarum actionum, nec est necesse, quod sin-
gulæ simul conueniant, indicat istud illa particula, aut,
disiunctiua ita tamen, quod quælibet illarum sit mali-
tiosa, Nisi ergo fiat malitiose non erit reseruata.
46 † Primum est impedimentum litterarum, quod est
detentio, vel interceptio, vel quilibet alius modo, quo
efficitur, ne litteræ perueniat ad superiorem, vel ad in-
feriorem respectiue reseruatur ergo Retardatio, de-
tentioque litterarum, ne debito tempore perueniant;
47 † In hoc casu distinguitur impedimentum à retarda-
tione, quod impedimentum includit, quod numquam
perueniant litteræ, retardatio verò, quod debito tem-
48 pore non perueniant. † Apertio litterarum de suo for-
mali dicit tantum fractionem sigilli, ille enim forma-
liter dicitur aperire litteras, qui earum clausuram frã-
git. Quod si Summus Pontifex voluisset significare le-
ctionem sciuisset illam ponere, cum ergo dicat aper-
tionem de apertione est intelligendus, iuxta iura vul-
gata: deinde si de lectione esset intelligendus daretur
facile casus quo dispositio eluderetur. Nam sciat Caius
inferiorem scribere ad superiorem litteras contra Se-
ium carissimum suum amicum, has litteras aperiat, nec
legat, reponat tamen in loco, in quo facile eas reperiat
Seius, qui eas legat nemo incidet in reseruatum non
aperiens, quia non legit, non legens, quia nec aperuit,
nec apertionis fuit complex; ergo neuter incider, & sic
49 dispositio eluderetur maneat ergo quod sufficit † mali-
tiosa apertio, quæ grauem irrogat iniuriã mittenti, &
50 recepturo, dum fit malitiose. † Litteræ debent esse ali-
cuius momenti, ita vt eius apertio iure reputetur pec-
catum mortale; non tamen necesse est quod sint in dã-
num tertij, sed sufficit quod sint de re graui.
51 † Excusaretur à reseruatione, qui litteras huiusmodi
impediret retardaret &c. Si certus esset in illis conti-
neri aliquid falsum in sui præiuditium, ita vt contra iu-
stitiam aliquod damnum esset passurus, quando ex in
aduertentia aperiuntur, quando bono fine reterdantur
etiam ne alteri contra iustitiam aliquod malum infe-
ratur, quia istæ non sunt actiones malitiosæ. Neque
credendum est Summum Pontificem velle suis decre-
52 tis fouere iniustias. † Dixi tamen, dũmodo sciatur tale
quid in illis litteris cõtineri, quia in dubio nõ cõcederẽ,
quia superior, vel inferior habet ius certum, ne suę lit-
terę aperiantur, quod non est æquum tolli isto dubio.
53 † Quartum principale dubiũ est de egressu noctur-
no, qui casus sub his verbis reseruatur. Nocturna, &
furtiua è monasterio, seu conuentu egressio, etiam non
animo apostatandi facta. Pro cuius solutione videnda
sunt, quæ supra diximus de Apostatis, quoad monaste-
54 rium, & conuentum. De reliquis; † Dico tria requiri, vt
casus iste sit reseruatus, quod egressio sit extra conuen-
tum, vel monasterium. 2. Quod sit nocturna. 3. Quod
sit furtiua. Non addo, quod sit peccatum mortale, quia
hoc est commune omnibus reseruatis. De primò iam
55 supra dictum est; de secundò, † noturna egrissio est il-
la, quæ fit ab ortu stellæ vespettinæ vsque ad ortũ au-
roræ, ille enim est principium noctis, iste diei.
56 † Furtiua egressio dicitur illa, quæ est sine superioris
licentia, nec puto referre quod sit occulta, vel publica,
quia adhoc, vt quid sit furtiuum, non, requiritur, quod
sit occultum, sed quod sit factum verò domino inuito.
sicuti enim res ablata, siue meridiana luce omnibus
videntibus, siue media nocte nullo spectatore, si inuito
domino surripiatur est furtum ita & egressio erit fur-
tiua si fiat inuito superiore.
Quotiescumque ergo Religiosus egredietur è mo-
nasterio furtiue idest sine licentia superioris, & de no-
cte idest ab ortu Hesperis vsque ad ortum surgentis
auroræ (quæ tempora non dicuntur nox) etiamsi egre-
diatur animo non apostatandi, incidet in reserua-
tum.
57 Quando † autem talis egressus sit peccatũ mortale,
non potest dari certa regula, quia iuxta varias religio-
num constitutiones, & consuetudines varia sunt pec-
cata, ideò secundum ea est iudicandum.
58 † Nundum tamen introducta consuetudine, non
potest superior valide dare licentias exeundi tempo-
59 ribus prohibitis, nisi iusta caussa existente. † Neq. par-
uitas egressus admittitur, quando opus in illa integrum
perficitur, præcipue in illis quæ sunt in fauorem ani-
mæ, & religionis.
60 † Fugiens tamen è monasterio ob nimiam sæuitiam
superioris, vel, vt appellet, & recurrat ad maiorem su-
periorem probabiliter dicitur non incurrere, quia hoc
ex solita legum interpretatione videtur exclusum vi-
de Coriolanum ad hunc casum, & leges Papæ expli-
candæ sunt vniformiter in pari casu. Incurret tamen
alias pænas, si quæ ex statutis, & Constitutionibus reli-
gionum erunt inflictæ.
61 † Quintum quęrendum est de manus falsificatione;
quæ sub his verbis reseruatur. Falsificatio manus, aut
sigilli officialium conuentus, aut monasterij. Noto pro
62 intelligentia † aliud esse falsificare litteras, aliud falsi-
ficare manum, ille enim litteras falsificat, qui litteras
iam expeditas in aliqua parte vitiat, non enim amplius
sunt verę, sed falsæ litterę; manum autem falsificat, qui
fingit manum illius, cuius non est, in casu nostro suffi-
cit quod immutetur veritas manus, idest quod scriptu-
ra, vel non sit illius, cuius fingitur, vel non sit eadem, &
hoc fiat dolo, vel fraude, his igitur modis quotiescum-
que fingitur scriptura, vel immutatur erit casus reser-
63 uatus; quia est falsificatio manus; † vsus tamẽ obtinuit,
vt falsicare litteras dicatur etiam ille, qui nouas falsas
facit, de rigore tamen hoc nõ venit, quia vt falsificen-
tur supponi debent iam factę: vere tamen in rigore di-
citur falsificare manum, qui manum fingendo etiam
nouas litteras facit.
64 † Falsificare sigillum dicitur ille, qui fingit rem illã,
qua littera obsignatur aliquo signo indicante, cuius sit
Falsificatur autem sigillum appositione nõ sigilli eius-
dem officialis, sed alterius ad similitudinem illius effi-
cti, vel etiam appositione eiusdẽ, sed sine officialis as-
sensu, hoc enim modo dicitur falsificatum sigillũ, quia
sicuti debet vere significare assensum apponentis, fal-
so id significat, & hoc verum est tam in litteris veris,
quam in litteris falsis; dicitur etiam falsificare sigillum,
qui sigillum a vera scriptura remouet; vide de hac ma-
teria cap. licet regimen; de crimine falsi, & multa apud
scribentes in Bullam Cænæ excomm. 6. Requiritur
tamen

tamen quod fiat dolo, vel fraude, & sufficit etiamsi non sit in damnum tertij.

65 † Nomine officialis monasterij veniunt omnes de conuentu qui alicui officio cum superioritate præsunt, qui autem sint, hoc vnusquisq. debet petere à proprio instituto, & videre qui dicantur officiales: & tūc aperte colliget qui sint illi, qui falsificantes literas, vel sigillum officialis incidant in reseruatum.

66 † Sextum ex propositis quærendum est de falso iuramento, quod sub his verbis reseruatur iuramentum falsum in iuditio regulari, seu legitimo. Suppono hic definitionem iuramenti, & cognitionem iuditij legitimi ex quę alijs de illis longos tractatus conficientibus est petenda.

67 Quod est ad rem nostram. † Iuramentum falsum est inuocatio rei Sacræ in cōfirmationem alicuius dicti, vel facti, non veri, animo falsum dicendi, in iudicio regulari, seu legitimo dixi in iudicio regulari, seu legitimo idest facto a superioribus regularibus, seu Papa vel Sacra Congregatione, vel ab alijs de eorum mandato.

68 † Ligatur ergo hoc casu quisquis sciens falsum firmat suo iuramento in dictis iudicijs.

69 † Non incidit autem qui à iudice incompetente, vel non seruato iuris ordine debito iurat, quia, cum nō possit tali modo interrogari, neque tenetur respondere, & si respondeat non respondet in legitimo iuditio. Neque incidit, qui debita adhibita diligentia falsum iurat putans se dicere verum. Quod si debita non adhibita diligentia falsum iurat, & aliquā habuit aduertētiam omissæ diligentiæ, quæ sufficiat ad mortale, incidit, quia adhuc volens voluntate sufficiente ad constituendum falsum iuramentum, iurat.

70 † Quæres primò. An æquiuocans in dicto iuditio regulari, incidat in reseruatum: Respondeo si legitimū non sit iudicium, vel iuris ordo non seruetur, non est periurus, quia iuramentum debet esse præstitum in iuditio legitimo, nec iudici, vel iudicio facit iniuriam. Si verò iuditium sit legitimum, & iuris ordo seruatus, puto esse periurum æquiuocantem, quia tenetur respondere ad mentem interrogantis, non secundum, propriam, & dum non se confirmat menti interrogantis iurat falsum, cum iudex habeat ius expiscandi verum ex responsione interrogati. Quod si verum esset æquiuocantem non teneri respondere, hic casus nullus esset; posset enim quilibet interrogatus vti æquiuocatione, & sic eluderetur ista dispositio. Neque in hoc iuditio necesse est iurare mendacium, sed sufficit volētem iurare falsum, hoc autem est falsum, licet non sit cōtra mentem iurantis, & in reseruatione est appositum verbum falsum, non mendax iuramentum, verba autem sunt sumenda in sua significatione si enim Pōtifex voluisset dicere mendax, non falsum, vtique scruisset. An incidant in hunc casum nouitij dic, vt supra dictū est, in alijs casibus, non enim quoad illos iuditium est regulare, cum vere non sint religiosi, licet sint subiecti iuditio Prælatorum.

71 † Quæres secundò. An falsum dicens in iuditio arbitrario ligetur reseruatione. Respondeo ligari Ratio est quia adhuc est iuditiū, & arbiter dicitur iudex, nec est ratio sufficiens, qua eximatur; Nec refert, quod vnū iuditiū ab alio distinguatur quoad aliqua, adhuc enim est iuditium, & militat eadem ratio, ergo, & eadem dispositio. & est legitimum iuditium.

72 † Quæres tertiò. An mandans rogans, vel alio modo efficiens, vt ab alio falsum iuretur incidat in reseruationem. Respondeo non incurrere, quia in reseruatione isti non exprimuntur. Ex quibus colliges in casu nostro non comprehendi fratrem qui rogauit, vt falsum testimonium diceretur, & in alijs, quando falsum iurans incurratur.

73 † Septimum quæsitum est de vulneratione. Reseruatur autem hoc modo. Occisio, aut vulneratio, seu grauis percussio cuiuscumque personæ. Tria reseruantur, occisio, vulneratio, seu grauis percussio. Quid sit occisio, omnibus patet. Potest autem homicidium esse voluntarium directè, vel indirectè, vel casuale; quorum cognitionem suppono ex alijs. Homicidium directè volitum certe includitur Indirectè volitum an sit reseruatum; pro elucidatione, dubitatur primò.

74 † An religiosus aggressus ab aliquo, & ad necem impetitus, si alio modo non possit eripere se ipsum à periculo, nisi inuadentem occidendo, vel alium lędendo, vt v.g. quia equo insidens non potest fugere nisi iacentem in via offendat, & lædat, si quid huiusmodi faciat, incidat in reseruatum.

Pro responsione, dico aliud esse reseruare simpliciter homicidium, aliud reseruare homicidium voluntarium, licet enim nullum homicidium reseruetur, quod non sit voluntarium, & ideò appositione illius vocis, voluntarium, nihil videatur addi re tamē vera additur

75 quid valde considerabile; ideò accipe sequentia. † Ad hoc, vt reseruatio sit de crimine graui, vel etiam grauissimo, non est necesse quod sit de grauissimo in eadem specie, sed sufficit quod in se graue sit, v.g. quando reseruatur blasfemia, non est necesse, quod reseruatio sit tantum de grauissima, vt est hæreticalis, sed sufficit quod sit blasfemia grauis, & de qualibet blasfemia intelligitur reseruatio, quæ sit sub nomine blasfæmiæ, & numquam restringitur nisi restrictio in reseruatione explicetur. Deinde quodlibet homicidium, dummodo sit mortale, maxime dedecet religiosum, & magnis pœnis afficitur, vtpotè irregularitate, quod si homicidium aliqua ratione cohonestetur, vt excludat omnimodam voluntatem, irregularitas quæ ob tale homicidium incurritur, dispensatione tollitur, quod si plene sit volitum, & simpliciter dicatur volūtarium irregularitas quæ ex illo prouenit, nisi maxime interueniente caussa non tollitur, & de simili dispensatione requisitus Clemens ille Pontifex vere maximus, dico VIII. ita respondit Virum Sanguinum, & dolosum abominatur dominus; est ergo homicidium quocumque modo voluntarium in Religioso delictū graue, & atrox nisi aliqua ratione cohonestetur. Ex quibus infero ad reseruationem homicidij non requiri quod sit cum illa qualitate voluntarij atrox, sed sufficere atrocitatem quam ex sui natura habet. Et ergo homicidium dupliciter voluntarium. Primò Ea voluntate, qua ex sua natura est atrox delictum. Secundò Ea voluntate, qua ex legislatoris dispositione qualificatur; Reseruationi, quæ sub his vocibus fit, homicidiū, vulneratio &c. vt in casu nostro sufficit, quod sit voluntarium voluntate quæ sufficit atrocitati ex rei natura. Ad reseruationem autem homicidij facti sub his verbis homicidium voluntarium, requiritur quod sit voluntarium secundum mentem disponentis. Sed dices quod est vtrumque istud voluntarium? Respondeo. Ad constituendum homicidium voluntarium ex natura actus suffict, quod sit volitum aliquo modo mortaliter peccaminoso, qui autem isti modi sint, vide benigne lector apud Doctores, qui ad saturitatē de hac re agunt. Mihi sufficit ad propositum adnotare non omnes illos modos cōstituere homicidiū graue in genere homicidij, vt v.g. fugiens in casu proposito offendit iacentem in via potest quidē fieri quod ex eo quod non omnem adhibuit diligentiā in euitanda illius offensione peccet mortaliter, item ab inimico aggressus, aggressorem lædit, & in hoc casu potest quidem fieri quod non seruando omnimode moderamen inculpatæ tutelæ, & quidem mortaliter, attamen talis læsio, vel homicidium, quia vestitur circumstantia necessariæ defensionis, non erit atrox in ratione homicidij: At, si sacerdos dans operam rei illicitæ, vt venationi, iaculationi sagittarum ad scopum, si nulla adhibita diligentia, & orta sufficienti suspicione ad constituendū mortale hominem interficiat, cū talis actio nulla circumstantia cohonestetur, certe hoc erit homicidium graue, & sufficienter atrox ad pœnas, & ideò satis erit voluntarium, quod sufficit ad reseruationem cum sim-

pliciter

pliciter reseruatur homicidiũ nullo alio addito. Cum vero additur voluntariũm aliqua alia qualitas videtur addita quæ autem sit ista:ita explico. Voluntarium est illud quod dolo,& malo animo seu intentione occidẽdi sit,l.1.ff de sicari cap. Sicut dignum, de homicid. cũ ergo additur voluntarium additur ista qualitas, cum dolo,& intentione occidendi. Si verò nõ addatur adhuc remanet sufficienter voluntarium, & graue pro reseruatione.

76 † Non erit autem reseruatum cum debita adhibita diligentia sequitur, licet detur opera rei illicitæ quia satis cohonestatur sufficienti diligentia, quæ etiam excusat à peccato. Quando autem sit adhibita, vel non sufficiens diligentia, remittitur iuditio prudentis confessarij. Ex istis facile solues fere omnes difficultates, quæ circa reseruationem istam possunt accidere.

77 † Sequitur vulneratio: quæ est carnis non qualis sed qualis grauis incisio. Ad reseruationem autem incurrendam requiritur quod sit grauis, & iniuriosa incisio carnis hominis viuentis.

78 Requiritur quod sit grauis incisio non autem grauis vulneratio, quia grauis incisio quæ constituit vulnerationem sufficit pro reseruatione, & videtur colligi ex ipso textu qui grauitatem requirit in percussione non autem in vulneratione, & tamen facile fuisset, illud adiectiuum, grauis anteponere ambobus, quod cũ non sit factum dicendum est in vno requiri non autem in alio, quia primum in suo esse constitutum, est satis de se graue, non verò secundum; dicitur iniuriosa, quia, nisi sit talis, nec est mortaliter peccaminosa, quod diximus sæpius requiri ad reseruationem.

76 † Percussio est ictus inflictio sine sanguinis effusione. Quoad præsens debet esse grauis. Quæ autem sit grauis remittitur iuditio prudentis viri, & hic possunt applicari multa quæ dicuntur de percussione clerici,

80 † dixi quædam quia hic non venit consideranda qualitas personæ, sed tantum qualitas ictus, quętamen venit consideranda in Clerici percussione, cum sit inducta talis excommunicatio ob excellentiam personæ.

81 † In dubio an percussio sit grauis, vel non arbitrabitur vir prudens non esse grauem quia adhoc, vt sit reseruata debet esse perfecta actio in suo esse, cum ergo debeat esse grauis, & sit tantum dubia, sequitur, quod non sit iudicanda reseruata.

Dicitur cuiuscumque personæ, quibus verbis comprehenduntur homines vtriusque sexus cuiusuis status conditionis ac religionis; Quando tamen vnus religiosus percutit alium ligatur excommunicatione. *Si quis suadente &c.*

82 † Qui venena propinat non incurrit hanc reseruationem, quæ terminatur ad occasionem, vulnerationem, vel grauem percussionem cum iniuria corporis. Incurreret fortasse in excommunicationem Canonis qua prohibetur quęlibet actio iniuriosa quomodolibet.

83 † An autem mandans percutere vulnerare, vel occidere incurrat hanc reseruationem. Respondeo non incurrere, quia dicitur tantum ficte facere mandans, & fictio non reseruatur.

84 Aliquas † alias dubitationes, verb. gratia, an intendens solum percutere si ex percussione sequatur mors, incidat in reseruationem homicidij &c. huiusmodi volens prætermitto quia similes disputationes ad propositum non puto necessarias, cum ipsamet vulneratio, vel percussio sit reseruata,& ideò quocumque modo sequatur homicidiũ actio illa erit reseruata. Quoad alios effectus non est hæc sedes illarum disputationũ, cum agamus solum de reseruatione.

S V M M A R I V M.

De Matre lac non præbente filio, & de alia exponente lactandum hospitali.

L X X X V I I I.

1 DVæ † Matres, vna nobilitate, altera paupertate se excusant ab obligatione pręb endi lac proprijs filijs ideò vtraque petit an nobilis excusetur à mortali tradendo proprios filios nutricibus, pauper an excusetur hospitali exponendo. Vtrumque videbitur.

2 † Excitatur ista difficultas, quia tam apud profanos quam apud Religiosos viros matres leguntur obligatæ iure naturæ præbere lac proprijs filijs, & videntur obligari vrgentibus verbis quæ possunt reputari

3 sufficientia ad inducendum mortale. † Et primo apud profanos Macrobius lib. 5. cap. 11. Satur ex Azorio ita habet. Hinc est quod prouidentia naturæ facit cum partu alimoniæ copiam nasci. Nam postquam sanguis ille opifex in penetralibus suis omne corpus efformauit, atq; aluit, aduentante iam partus tempore idem ad superna corporis materni conscendens in materiã lactis albescit vt recens natis idem fit altor, qui fuerat

fabri-

fabricatur; & Plutarchus in opusculo de liberis educandis ait. Ideo duo data sunt vbera matribus, vt si mater vno partu gemellos edidisset, vterque haberet sui alimenti fontem: Rationes autem optime explicat Phauorinus apud Gelium lib 12. Noct. Attic. cap. 1. ex eodem Azorio dum suadens cuidam nobilissimæ fœminæ, vt per se ipsam suis filijs lac præberet ita fatur. Quod est hoc contra naturam matrum imperfectum, ac dimidiatum matris genus? peperisse, ac statim abs se abiecisse, aluisse in vtero nescio quid, quod non videret, non alere nunc suo lacte, quod videt iam viuentem, iam hominem, iam matris officia implorantem? An tu quoq; putas naturam fæminis mammarum vbera tanquam quosdam næuulos venustiores non liberorum alendorum; sed ornandi pectoris gratia dedisse? Sic enim quod à nobis scilicet abest pleræq; istæ prodigiosæ mulieres fontem illum sanctissimum corporis humani educatorem arefacere, & extinguere, cum periculo quoq; auersi, corruptiq; lactis laborant tanquam pulchritudinis sibi insignia deuouisset; quantulum hinc abest, iam perfectum, iam genitum, iam filium proprij atq; consueti, atq; cogniti sanguinis alimonia priuare? Sed nihil interest, hoc enim dicitur) dum alatur, & viuat, cuius id lacte fiat: Cur igitur iste, qui hoc dicit, si in capescendis naturæ sensibus iam absurdus, non id quoq; nihil interesse putat in corpore cuiusque ex sanguine concretus homo, & coalitus sit? An quia calore, & spiritu multo exalbuit, non idem sanguis nunc est in vberibus, qui in vtero fuit? Nonne hac quoq; in re solertia naturæ euidens est, quod posteaquam sanguis ille opifex in penetralibus suis corpus hominis finxit, adueniente iam partus tempore in supernas se partes proferi, & ad fouenda vitæ, atq; lucis rudimenta præsto est, & recens natus notum, & familiarem victum offert. Quamobrem non frustra creditum est sicuti valeat ad fingendas animi, atq; corporis similitudines vis, & natura seminis, non secus ad eandem rem lactis quoq; & proprietates valere. Neq; in hominibus id solum, sed in pecudibus quoq; animaduersum. Nam si ouium lacte hædi, aut caprarum agni alerentur constat ferme in his lanam duriorem, in illis capillum gigni teneriorem. In arboribus etiam, & frugibus maior plerumq; vis, & potestas est, ad earum indolem vel detrectandam, vel augendam aquarum, atq; terrarum, quæ alunt, quam ipsius, quod iacitur seminis: Ac sæpè videas arborem lætam, & nitentem in locum alium transpositam deterioris terræ succo depeuisse. Quæ (malum) igitur ratio est nobilitatem istam nati modo hominis, corpusq; & animum benignè ingenijs primordijs inchoatum insitiuo degeneriq; alimento lactis alieni corrumpere? præsertim si ista, quam ad præbendum lac tunc adhibebitis aut serua, aut seruilis, & vt plerumq; solet externæ atq; barbaræ nationis, si improba, si informis, si temulenta est. Nam plerumq; sine discrimine quæcunque id temporis lactens est adhiberi solet. Patiemurne igitur infantem hunc nostrum pernicioso contagio infici, & spiritum ducere in animum, atq; in corpus suum, ex corpore, & animo deterrimo? Idipsum est, quod sæpenumero miramur quosdam pudicarum mulierum liberos parentum suorum neque corporibus, neq; animis similes existere, quoniam videlicet in moribus exolescēdis magnam fere partem ingenium altricis, & natura lactis tenet, quæ iam à principio imbuta paterni seminis concretione ex matris etiam corpore, & animo recentem indolem configurat. Et præter hæc, quis illud etiam negligere aspernarique possit, quod quæ patres suos deserunt ablegantque à se se, & alijs nutriendos dedunt vinculum illud, coagulumque animi atque amoris, quo parentes cum filijs natura consociat, interscindunt aut certe quidem diluunt deteruntque. Nam vbi infantis aliorsum dati facta ex oculis amotio est, vigor ille maternæ fragrantiæ sensim atque paulatim restringitur, omnisque impatientissimæ solicitudinis strepitus consilescit. Neq; multo minor amandati ad nutricem aliam filij, quam morte amissi, obliuio est; ipsius quoq; infantis affectio animi, amoris, consuetudinis in ea sola, vnde alitur, occupatur. Et proinde (vt in expositis vsuuenit) matris, quæ genuit, neque sensum vllum, neque desiderium capit, ac propterea obliteratis, & abolitis naturæ pietatis alimentis quidquid ita educati liberi amare patrem atq; matrem videntur magnam fere partem, nunquam naturalis ille amor sed ciuilis, & opinabilis, ita Phaorinus, ex quibus patet obligationem esse naturalem, & in re grauem.

4 Huic iuri naturali videntur niti leges decernentes matrem teneri alere filium per triennium à natiuitate, ita tamen vt si alias expensas preter requisitas ad alendum faciant pro filio possit repetere à marito, l. Nec filium Cod. de Patr. posth. quod videtur manifestè demonstrare obligationem præbendi lac; quæ obligatio ex Greg. allegato a Grat. cap. Ad eius dist. 5. videtur esse grauis ex illis verbis: Praua autem consuetudo in coniugatorum moribus irrepsit, vt filios suos quos gignunt nutrire mulieres contemnant eosq; ad nutriendum alijs mulieribus tradant, quod videlicet ex sola carnis incontinentia videtur fuisse inuentum, quia dũ se continere nolunt despiciunt lactare quos gignunt. Cum ergo mater iure naturæ teneatur lac per se ipsam filijs suis præbere, & consuetudo aliter faciendi dicatur a Gregorio praua, quod innuit magnam deformitatem videtur sequi obligationem esse sub mortali. Quando enim consuetudo dicitur praua indicatur, quod nõ possit induci: Si ergo non potest induci talis consuetudo, obligatio alendi proprio lacte debet esse grauis. De hac obligatione late Tiraquel. de nobilit. cap. 26. num. 76. Pro solutione difficultatis.

5 † Dico primo obligationem matrum lactandi filios esse quidem de iure naturali; patet ex supradictis, & ipsa natura videtur dictare matres debere nutrire quos genuere.

Dico tamen secundò matres cum caussa non præbentes lac proprijs filijs nullo modo peccare; Quia excusantur ab obligatione mediante caussa honesta.

6 † Dico tertiò caussas excusantes matres à nutriendis proprijs filijs proprio lacte esse; Cum matres adeo sunt imbecillis natura, vt vix sine vitæ dispendio, vel periculo lac filijs præbere queant, Nauar. in manual. cap. 14. n. 17. Couar. in epitom. p. 2. cap. 8. §. 6. n. 13. ex Azone Bald. Paul. Bart. Abbate, & Præpos. Cum mater adeo est inops vt aliunde sibi victum quærere non possit, Nauar. ibidem. Item cum mater est adeo nobilis, atque illustris, vt eam non deceat filios proprio lacte nutrire; quod intelligunt Azo. Bart. Bald. Abbas, & Præpositus, vt citat Couar. loco cit. in ijs locis verum habere, vbi consuetudine inductum est, vt fæminæ illustri loco natæ filios proprio lacte non nutriant, quod admittit etiam Azorius tom. 2. lib. 2. c. 4. q. 4. dummodo non sit recens, sed antiqua consuetudo, acsi Gregorius esset intelligendus de abusu, vt contradistinguitur à legitima consuetudine, non vt illam omninò neget posse introduci. Quartò teste Abbate in cap. cum haberet, de eo qui duxit &c. Quando mortuo viro, vel diuortio facto mulier est ingressa Monasterium, vt vitæ religiosæ studeat. Quintò quando sine dedecore, & infamia filium lactare non potest. His non concurrentibus, vel aliquo istorum matres peccant proprio lacte non alendo, quia tunc est abusus, qui à Gregorio reprehenditur.

7 Dico 4. † matres sine caussa proprios filios lacte proprio nõ nutrientes necdum temere, & facile esse damnandas culpæ lethalis, ita Azorius loco cit. §. si tamen quæras; dummodo eos tradant alendos mulieribus bonæ vitę ac morigeratis, à quibus diligenter alantur, & tales matres peccati mortalis non damnat, neque Nauar. quia charitas, vel pietas debita filio grauiter non læditur, subdit tamen Azorius esse culpam venialem, non leuem, nec paruam videatur Nauar. loco cit. Clauis regia lib. 7. cap. 7. Azor. loco cit. Reginal. lib. 40. n. 22.

num.12. Sanchez de matrim.lib.4.diſp.26. Hortantur autem matres etiam nobiliſſimas ad lac per ſe ipſas proprijs filijs præbendum per ea quæ ex Phaorino apud Gelium adducta ſunt digna certe quæ ſæpiſſime legantur.

8 † Quoad ſecundum difficultatẽ. An parentes pauperes exponentes proprios filios hoſpitalibus peccent? Reſpondeo vel exponunt neceſſitate preſſi quia alias ſibi, & filijs non poſſunt conſulere; vel rogati à magnatibus vt proprios filios exponant, vt lactentur eorundẽ magnatorum filij; vel exponunt nulla neceſſitate ducti, ſed ſola auiditate lucri. Et quoniam in hanc materiam incidimus aliqua tam de expoſitione legitimorum quam illegitimorum tradémus. Quoad legitimos ergo.

9 † Dico 1. Qui filium legitimum hoſpitali exponit, quia aliter filio, vel ſibi non poteſt conſulere, non peccat: probatur, quia neceſſitate excuſatur à præſtatione debiti officij filio; & hoſpitale non læditur, quia eſt locus charitatis ad tales neceſſitates ſubleuandas erectus; vt patet ex communi vſu, & conſuetudine.

10 † Dico 2. Parentes exponentes proprios filios, vt filios magnatum lactent, non excuſantur à peccato, niſi aliqua ſubſit vrgens ratio, & cauſſa, non qualiſcumque; ſed grauis excuſat: Ratio eſt quia obligatio erga ſuos filios eſt naturalis, à qua, vt excuſentur, debet grauis cauſſa intercedere, & nón eſt leuis iniuria, quæ infertur expoſito.

11 † Dico 3. Si hoc faciant tantum, vt lucrentur, peccant mortaliter, ita Nauar. loc. cit. Reginald. Couar. & alij, Silueſter verbo Adulterium quæſt. 5. Tolet.lib. 5. cap. 1. num. 11. Sà verbo. Parentes num. 3. & ratio eſt ſupra expreſſa, quia obligationem ſuam naturalem contemnunt, & filio magnum dedecus inurunt, nulla legitima cauſſa excuſante.

12 † Dico 4. Exponentes filios ſuos legitimos hoſpitali ob neceſſitatem, non tenentur hoſpitali pro expenſis, ratio eſt quia neceſſitas excuſat; Si tamen neceſſitas non eſt adeo grauis, quin poſſint aliqua ex parte ſatiſfacere puto ad id teneri, quia hoſpitalia pro legitimis non ſunt erecta, niſi tamen ſint talia, quæ etiam pauperes legitimos recipiat tali enim caſu non adeo rigoroſe procederem, cum vere expoſitus ſit pauper.

13 † De filijs illegitimis. Dico 1. Parentes eos mittentes ad hoſpitale non peccant, quia filijs nullam inferũt iniuriam cum enim ſint ex illicito modo geniti parũ refert à quibus lac recipiant. Inhoneſta enim mater non eſt melior nutricibus hoſpitalis.

14 † Dico 2. Si hoſpitale eſt ex illis quæ ad ſimiles partus ſuſcipiendos ſunt erecta, nec ad aliquid tribuendum parentes ſunt obligandi: ratio eſt, quia piæ fidelium eleemoſinæ, & legata ſatisfaciunt, & ita vſu receptum eſt. Sin autem hoſpitalia ex ijs ſunt; ſed conſuetudo, vel eorum inſtitutio eſt, vt aliquid ſoluatur, tenentur parentes iuxta vſitatum morem ſatisfacere.

Sed dices cui incumbit onus alendi filios legitimos, & illegitimos, & cui incumbit onus ſoluendi expenſas hoſpetali, ſicubi ſunt ſoluendæ.

15 † Dico 1. Legitimos filios alere abſolute tenetur pater, nec quidquam ſpectat ad matrem niſi lac præbere, ad alias expenſas non tenetur. Vide Laymam lib. 5. tract. 10. par. 3. cap. 8. Lac tenetur præbere mater naturaliter, natura enim id ei attribuit. Alias expenſas tenetur pater imo etiam ad eas quæ fiunt in lactando ſi lac matris non ſufficiat: ad hoc enim dotem recipit, vt onera matrimonij ſuſtineat. Faber Inſtit. de iure nat. gent. & ciuil. apud Layman loco cit.

16 † Dico 2. Alere illegitimos primo triennio lac præbendo, vel ſuis ſumptibus ab alijs curando ali ſpectat ad matrem l. Nec filium C. de patr. pot. & cap. fin. de Conuer. infidel Leſſ. de iuſt. lib. 2 c. 19. dub. 6. Molin. tract. 2. diſp. 108.

17 † Dico 3. Poſt triennium tenetur pater vſque dum proles propria arte, induſtria, vel labore poſſit ſibi cõſulere, dicta, l. Nec filium cum Gloſſ. C. de Patr. pot. Expenſas tamen, ſi quas faciat maiores mater, poteſt repetere à patre, vt ſupra.

18 † Dico 4. In defectu patris, auus paternus prolem alere tenetur, Deficientibus verò iſtis obligatio ad matrem deuoluitur, l. Si quis à liberis § ſolent. ff. de lib. agnoſc.

19 † Dico 5. Deficiente etiam matre tenentur Auus, alijque aſcendẽtes materni, vſquequo poſſit filius ſua arte, labore, vel induſtria ſibi ipſi alimenta acquirere.

Hoſpitali tamen ſemper tenetur pater ſatisfacere ſecundum quandam æquitatem, quia videtur inconueniens matrem obligare: Cæterum de rigore iuris non apparet quare non teneatur ſatisfacere hoſpitali pro eo tempore, quo tenetur etiam, vel per ſe, vel per aliam lac præbere.

20 † Ex quibus ſoluta videtur difficultas ſi dicamus matrem iure naturæ teneri lactare proprium filium, & peccare cum ſine cauſſa renuit id præſtare: Exponentem verò hoſpitali, ſi id neceſſitate faciant non peccare: peccare autem ſi id faciat ſine graui, & vrgenti cauſſa, & ſi hoſpitale ſit tale quod pro legitimis non ſit erectum teneri ſatisſacere, cætera dic, vt ſuo loco.

S V M M A R I V M.

1 *Facti ſpeties proponitur.*
2 *Quæ, & quot ſint diſcutienda.*
3 *Notandum pro dicendis.*
4 *Vbi ſita ſit difficultas oſtenditur.*
5 *Quid ſit peccare peccato gulæ, & quid fractione ieiunij.*
Quid ſit gula ideſt peccatum gulæ.
Quinque modis peccatur peccato gulæ.
Aliæ ſpeties circumſtantiarum contra quas in ieiunio peccatur, vt ſunt contra alias virtutes ita conſtituunt diuerſa peccata, comedere ante ſumptionem Eucharistiæ erit ſacrilegium non peccatum gulæ.
6 *Gula poteſt eſſe peccatum mortale, & veniale.*
7 *Quando ſit peccatum mortale, & explicatur primus modus.*
8 *Explicatur tertius modus quomodo peccatum gulæ ſit mortale.*
9 *Colligitur quod eſt dictum ſupra.*
10 *Ebrietas non eſt peccatum gullæ.*
In quo conſiſtat ebrietas.
11 *Quid ſit ebrietas quoad quid nominis.*
12 *Dupliciter ſumitur ebrietas.*
13 *Priuatio vſus rationis dupliciter fit naturaliter, & violenter, explicatur quomodo fiat naturaliter.*
14 *Explicatur modus violentus.*
15 *Ebrietas de ſui natura eſt mortale.*
16 *Non eſt adeo intrinſece mala, quin aliquando poſſit permitti.*
17 *Peccat mortaliter, qui eſt cauſſa inebriationis.*
18 *Adeundo Mediolanum, vt carnes edat non peccat peccato gulæ mortaliter, an venialiter traditur Regula ad dignoſcendum.*
19 *Exiſtens extra patriam, non ſeruans præceptum ieiunij, quod viget in patria, non peccat.*
20 *Non tenetur legibus patriæ exiſtens extra patriam.*
21 *Summus Pontifex ſua lege vniuerſali non intendit tollere particulares conſuetudines, vel priuilegia locorum ex cap. 1. de Conſtit.*
22 *Cum fueris Romæ Romano viuito more &c.*

23 *Pro-*

23 *Proponitur obiectio contra dictam propositionem, & soluitur.*
24 *Proponitur secunda obiectio, & soluitur.*
25 *Proponitur tertia obiectio, & soluitur.*
26 *Ex capit illa probatur nostrum dictum.*
27 *Priuilegium locale omnes complectitur.*
Vsus explicat, quod omnes accedentes Mediolanum non in fraudem legis possint vti consuetudine ibi vsitata comedendi carnes dictis diebus.
Ex dictis colligitur verus intellectus illius propositionis cum fueris Romæ &c.
28 *Contra conclusionem obijcitur. 1. Petrus non tenetur legibus loci in quo est moraturus ad breue tempus tenebitur ergo patrijs alioqui nullis teneretur. Soluitur, & ostenditur insufficiens.*
29 *Religiosi Mediolani commorantes non vtuntur tali consuetudine, ergo signum est neque aduenas posse vti, quæ est. 2. obiectio. Demonstratur omninò inepta.*
30 *Obiectio 3. Licet consuetudo neminem excludat non includit, qui anteriori, & antiquari obligatione tenetur. Ostenditur implicare, & futiliter concludere.*
Magis roboratur dictum cum fueris Romæ &c.
31 *Obiectio 4. Discedens à patria videtur quantum in se est nolle extare præceptum ieiunij. Soluitur, ostendendo sequelam impossibilem.*
32 *Obiectio 5. Discedens in fraudem legis non potest gaudere priuilegio legis. Respondetur non esse ad propositum, sed suo loco ponetur.*
33 *Debens Caio centum soluenda die Sancti Martini si pergat ad locum in quo tali die nemo potest cogi soluere debitum adhuc tenetur soluere. Respondetur, & soluitur diuersimode.*
34 *Obijcitur 7. cap. 19. Concilij falgunt. Explicatur non esse ad rem.*
35 *Obijcitur 8. cap. Ieiunium de conse. dist. 4. Explicatur, & ostenditur non esse ad rem.*
36 *Aduenæ non tenentur ieiunare diebus quibus tenentur incolæ, ergo neque possunt vti consuetudine comedendi carnes, quia qui sentit commadum debet sentire, & incommodum. Respondetur obiectioni assignando quare non concludat, & explicando illud axioma quomodo sit intelligendum.*
37 *Obijcitur 10. Per breuem moram nemo fit subiectus nec acquirit iurisdictionem. Respondetur & ostenditur nihil probare.*
38 *Obijcitur 11. Comedere carnes &c. sunt licita Mediolani ratione consuetudinis ob penuriam olei, & piscium; vel ratione priuilegij commutantis quadragesimale ieiunium in ieiunium rogationum: Respondetur demonstrando inuoluere falsitatem, & non intelligentiam consuetudinis, & Priuilegij.*
39 *Non alio fine quam non ieiunandi, & comedendi carnes pergens Mediolanum nō potest vti consuetudine recepta Mediolani.*
40 *Fraus, & dolus nemini debet patrocinari.*
Fodiens in agro in quo habes ius fodiendi, si fodiat in fraudem vicini, prohibetur fodere, nec potest vti iure suo in fraudem vicini.
41 *Proponitur prima obiectio, & soluitur simul cum quadam confirmatione.*
42 *Proponitur secunda obiectio, & soluitur.*
43 *Proponitur tertio obiectio. & soluitur. Ex quibus patet quid sit vti iure suo, & facere in fraudem.*
44 *Totius difficultatis summaria resolutio.*

Existens extra patriam an teneatur lege ieiunij in ea indicti, quę in loco vbi existit contraria consuetudine, vel priuilegio locali est sublata.

LXXXIX.

1 PEtrus † Venetijs in patria sua audiens Mediolani non initiari ieiunium quadragesimale, cum Venetijs sumit principium, nēpè non die mercurij, sed subsequenti die Dominico, non alio fine, nec alio negotio impellente, sed ideò tantum ne ieiunet, & lacticinijs, & carnibus vescatur Mediolanum petit, non ieiunat comedit lacticinia, & carnes. Quæretur an mortaliter peccauerit.

2 † Vt clare, & dilucide procedamus. Noto 1. Duplicē de hoc posse agitari quæstionē. 1. An Petrus peccauerit peccato Gulę. 2. An peccauerit peccato inobedientiæ contra præceptum ieiunij ab Ecclesia indicti quod in sua patria est in viridi obseruantia: Rursus ista secūda quæstio potest dupliciter tractari. 1. quærēdo. An Petrus peccauerit, quia, licet existat extra patriā, adhuc teneatur præcepto ieiunij quod viget in patria, & ideò illud violans peccet. 2. Dato quod existens extra patriam patria lege non teneatur, quia tamē animo fraudolenti discedit nempè, vt se ab obligatione legis subducat, non possit tali priuilegio frui, & de omnibus agemus.

3 † Secundò Nihil referre ad præsentem dubitationem, an Petrus peccet discedendo à patria, vel peccet accedendo Mediolanum, quia potest esse, quod, & accedendo, & recedendo peccet, & tamen possit vti priuilegio, imo potest esse quod etiam peccet contra legem, & tamen possit eodem priuilegio frui, vt ex dicendis constabit.
4 † Cardo ergo difficultatis circa ista vertitur tantum. An priuilegio non possit vti quia etiā existens extra patriam patria lege teneatur, vel quia fraude vtitur contra legem; & hoc secundum videtur esse quod in proposito facto exprimitur.

5 † Tertiò Aliud esse quærere, an Petrus peccet peccato Gulæ, & aliud an peccet peccato contra pręceptū ieiunij; potest enim esse, quod peccet peccato Gulæ, & tamen ieiunet, vt qui in vnica commestione nimium cibum sumit, ieiunat enim, sed ob nimietatem peccat peccato gulæ, & potest non ieiunare, & tamen non peccare peccato gulæ; vt si tempore ieiunij comedat carnes; sed moderata sumptione, & moderato affectu; franget ieiunium, non autem peccat peccato gulæ. Gula enim est vitium in appetitione, & vsu delectationis cibi, & potus debitum modum, idest rationis pręscriptum excedens, quod vt D. Thomas pulchre ex D. Grægo. lib. 30. moral. cap. 27. docet, quinque modis potest esse, qui hoc versiculo comprehenduntur. *Præpropere, laute, nimis ardenter, studiose, quę ex eodem* D. Græg. intelliges ita dicente. Quinq. *modis nos* gulæ vitium tentat, aliquando enim indigen*tiæ* tempus pręuenit, aliquando lautiores cibos quærit, aliquando, quę sumenda sunt accuratius præparari appetit, aliquando in ipsa quantitate sumenda, mensuram refectionis excedit, aliquando ipso æstu immensi desiderij aliquis peccat. Nec aliæ species gulæ reperiuntur; circumstantiæ vero, quæ inducunt alias inordinationes, vt sunt contra alias virtutes, ita constituunt alia vitia. Vnde in fractione ieiunij non peccatur peccato gulę comedendo carnis. quia talis comestio ratione substantię conuenit, potest tamen in ieiunio peccari comedendo, vel nimis præpropere, vel nimis lautę, & hoc erit peccatum gulę nec erit peccatū gulę comedere ante

sumptio-

sumptionem Eucharistiæ; sed potius sacrilegij, Neque
item est peccatum gulæ nimio cibo vti ex quo præui-
deatur damnum graue corpori secuturum sed potius
6 est contra charitatem propriam sui ipsius. † Gulla au-
tem potest esse peccatum mortale,& tunc est; quando
quis in illa delectatione constituit vltimum finē,quod
7 potest esse tripliciter. † 1. Expresse seu in actu signato,
vt cum quis iudicat illam voluptatem esse summū bo-
num, vt illi de quibus dicitur quorum Deus venter est.
2. implicite, cum quidem explicite hoc non iudicat,
tamen erga illam delectationem ita afficitur, vt para-
tus sit propter illam humana, & diuina iura omnia
violare. 3. Interpretatiue, vt cum quis affectu gulæ pa-
ratus est non quidem quoduis, sed aliquod mortale
peccatum admittere, differt autem hic tertius modus
à secundo in hoc quod hoc modo peccans minus per-
fecte,& proprie ponit vltimum finem in voluptate ci-
borum; secundo autem modo delinquens omnia ad il-
8 lam refert. † Hic autem tertius modus in multis casibus
locum habet. 1. Cum quis propter gulam furatur, vel
facit iniquos contractus. 2. Cum debita non soluit, vt
nimis laute viuat, & sēper ac omittit aliquid ad quod
ex iure diuino tenetur. 3. Quando violat præcepta
Ecclesiæ ex gula. 4. Quando ex eadem iofert grauem
noxam valetudini aduertens, vel saltem suspicans id
euenturum. 5. Si cum scandalo proximi. 6. Quando
probabiliter timet aliquod peccatum mortiferum ex
quantitate, vel qualitate cibi, vt si experientia doctus
esset ijs excitari ad peccata,& consentire, Quod si pu-
taret se esse satis firmum ad resistendum licet gulæ in-
dulgeret oon esset mortale, sicuti neque esset mortale
ob delectationem gulæ vti cibo ex quo putat se noctur-
nam pollutionem passurum, dummodo eo fine nō fa-
ciat,& non sit periculum consensus in delectationem.
Vide Lessium de Iust. lib. 4. cap. 3. dub. 1. & D. Thom.
quo discipulus didicit. 2. 2. quæst. 148.
9 † Ex dictis colliges quando nimius vsus ciborū, vel
nimia delectatio sit peccatum mortale, & fractionem
ieiunij non esse peccatum gulæ; licet fractio illa possit
esse à gula tamquam impellente, quo casu tunc gula
erit peccatum mortale, quia interpretatiue ponit con-
stituitque finem in esu, vel potu, vt dictum est.
10 † De ebrietate nihil dixi in pręcedētibus, quia ebrie-
tas non est peccatum gulæ, quia gula cōsistit in exces-
su cibi, & potus non inebriante: Ebrietas verò in ex-
11 cessu vini,& potus inebriante. Dicitur autem † ebrie-
ctas, quasi extra briam quia excedit mensuram vini,&
potus sumendi debito modo. Sumitur autem duplici-
12 ter ex D. Tho. quæst. 150. art. 1. † primò pro defectu
vsus rationis inducto nimio potu, quomodo non est
peccatum, sed effectus peccati. 2. pro ipsa inordinata
potatione, & hoc modo est peccatum: primo modo
sumpta potest definiri quod sit violenta rationis inter-
ceptio per nimium potum assumptum. 2. verò Quod sit
excessus in potando caussa voluptatis, vsque ad vio-
lentam vsus rationis priuationem.
13 † Dixi vsque ad violentam vsus rationis priuatio-
nem, Quia priuatio vsus rationis dupliciter contingere
potest naturali. & violento modo: naturali modo fit
per somnum spiritibus animantibus in centrum re-
tractis, & neruis sensorijs, qui in sensuum externorum
organa terminātur vapore quodam frigido occupatis
Qui modus est à natura institutus ad spirituum, & cō-
sequenter ad virium instaurationem, nam per quietem
nulla fit dissipatio, sed copiosa nouorum spirituum ge-
14 neratio: † Violento modo fit quando tanta vaporum
copia cerebrum implet, vt etiam in vigilia vsus ratio-
nis impediatur. Idem aliquando accidit, vel ex nimio
spirituum feruore, vt in phrenitide, vel ex humore ma-
ligno cerebrum per idiopathiā assidue occupante, vt
in malancholia primaria, vel ex vapore noxio cerebrū
per interualla petente, vt in malancholia hypochon-
15 driaca. † Ebrietas est de sui natura peccatum mortale
ita D. Thomas loc. citat. art. 2. quem cæteri omnes se-
quuntur,& est voluntaria directe, & indirecte, directe
quando quis nimio potu intendit se inebriare, indire-
cte quando quidem expresse non intendit se inebria-
re; attamen bibit quantum potest non curās sequatur
ebrietas an non. Item quando aduertit se inebriandū
16 si pergat potare,& tamen non desistit. † Non est tamē
ideò intrinsece mala, quin ob grauem caussam aliquā-
do possit permitti, sicuti ex magna caussa potest per-
mitti pollutio, non tamen procurari Caietanus Verb.
Ebriectas num. 4. De ebrietate vide Lessium lib. 4. cap.
3. dub. 3. per totum vbi,& recte probat esse mortale re-
spondet obiectis, eius turpitudinem,& damna recen-
set,& multa habet digna quæ à confessarijs diligenter
legantur, ad tollendos horū nostrorū temporū abusus,
17 & mores corrigendos: † Aduertant etiam Confessarij
peccare mortaliter eos, qui sūt caussa, vt alij inebriētur
18 † Sed vt reuertamur, vnde digressi sumus, respon-
dendo propositæ difficultati: An scilicet Petrus peccet
peccato gulę eundo Mediolanum, vt carnes edat &c.
Respondeo ad hoc, vt recta responsio possit dari, esse
considerandam qualitatem personæ modum quo vti-
tur in cibo sumendo, & complacētiam in delectatio-
ne ex his enim facile decidetur, an eundo, & come-
dendo peccauerit peccato gulæ. Certum tamen est
non peccare mortaliter ex eo præcise, quod Medio-
lanum petat, vt carnibus vescatur patet ex supra dictis.
Aduerte me dixisse non peccare eundo Mediolanum
præcise, quia an peccauerit mortaliter peccato gulæ
quia soluerit præceptum ieiunij, nunc non quæro, sed
constabit ex dicendis, si enim concludemus Petrum
existentem etiam ad breue tempus Mediolani teneri
præcepto ieiuni, & ideò illud frangendo peccare cō-
cludemus etiam peccati gulæ esse reum mortaliter, si
eum ab illa obligatione soluemus pariter à mortali pec
cato gulæ; ideò accedēdo ad solutionē secundę princi-
palis difficultatis. An scilicet Petrus peccet violatione
pręcepti ieiunij, quā nē subdiuisimus, sumēdo primam
partē. An scilicet Petrus peccet cōtra præceptū ieiunij,
eo quod licet sit extra patriā teneatur tñ patrijs legibꝰ.
19 † Dico Petrum soluendo ieiunium,& carnes come-
dendo non peccare; & probo 1. statuta loci, & leges
20 † iuris communis quæ vigent in patria non obligant
existentem ad breue tempus extra patriam cum in lo-
co vbi existit non seruantur sed consuetudine priuile-
gio, vel alia de caussa ibi non sunt in viridi obseruantia
ita Doctores quos citat & sequitur Bonacina, de lege.
disp. 1. quæst. 1. par. 6. nu. 59 & 61. ergo Petrus non ie-
iunando carnes edendo &c. non peccat quia lege
ieiunij non tenetur,& cōfirmatur ex cap. 1. de constit.
21 in 6. † vbi Summus Pontifex declarat sua lege vniuer-
sali non intendere tollere statuta, & cōsuetudines par-
ticulares, ergo lex communis, quæ seruatur in patria
Petri non se extendit ad consuetudines particulares
loci, in quo moratur ergo illis potest frui, quia cum ad
illum locum non se extendat lex ibi illa non tenetur
22 Petrus. Secundò probatur ex illo communi dicto † Cū
fueris Romæ Romano viuito more, Cum fueris ali-
bi viuito sicut ibi, ergo Petrus existens in patria tene-
tur viuere iuxta leges ibi receptas, Mediolani verò
iuxta consuetudines legitime præscripta,& priuilegia:
23 † Sed dices illud axioma esse intelligendum cum gra-
no salis, habere scilicet verum, cum existens ibi non
tenetur alio obligatione: Sed ista instantia, vel loquitur
de obligatione personali,& nō est ad rem, nam si quis
accedit Mediolanum adstrictus voto ieiunādi diebus
illis quibus Mediolanenses non ieiunant, certe ipse
tenebitur ieiunare, vel loquitur de obligatione legali,
& tunc est omninò inepta, cū enim axioma dicat exi-
stentem Romæ debere viuere sicuti ibi cum vero exi-
stit alibi debere viuere secuti ibi, quomodo poterit dici
viuere sicuti ibi si patrijs legibus adhuc tenetur, dice-
tur potius viuere sicuti in patria quam viuere sicut ibi,
non ergo est ad rem ista responsio, sed axioma, vt sit
verum debet intelligi existentem extra patriam posse
viuere iuxta leges loci licet contrariæ leges in patria
seruentur, vt possit dici viuere sicuti ibi.

24 † Dices secundò. Leges patrias esse seruãdas ne offensio proximo præbeatur sed hoc pariter est præter rem, non enim quærimus an debeat seruare leges Petrus ne scandalum præbeat sed an teneatur vi coactiua legis, et hoc etiã deducitur cessante scãdalo nõ teneri.

25 † Dices tertiò. Ambrosium relatum cap. illa dist. 12. asserere consuetudinem esse seruandam ad quamcunque Ecclesiam quis accesserit. Sed respondeo textum fraudolenter ad ferri. Habet enim ibi Ambrosius traditiones Apostolicas esse deferendas ad quascunque Ecclesias. Alias verò obseruantias esse liberas. Legatur textus qui male adlatus est, qui si recte expendatur nostrum probat dictum maxima est differentia inter traditiones Apostolicas, & particulares consuetudines, quæ si recte cognoscatur hic textus profectò, vt ad latus est, omninò tolletur ex adducta scriptura.

26 † Audi verba Augustini ex Anbrosio in eodem cap. Illa inserta, & sunt ista formalissima. Mater mea Mediolanum me sequta inuenit Ecclesiam sabbato non ieiunantem cæpit fluctuare quid ageret, tunc ego consului de hac re beatissimæ memoriæ Ambrosium; At ille ait, cum Romam venio sabbato ieiuno, cũ Mediolani sum, non ieiuno; sic & tu, ad quamcumque forte Ecclesiam veneris, eius morem serua; &c. Vide lector quam apposite nobis obijciatur hic textus, quem si ad rem nostram effingere voluissemus non aptius conscripsissemus. Miror miror alioqui eruditum tam

27 misere esse lapsum. Tertiò probatur. Hoc † priuilegiũ est locale, ergo illo possunt vti omnes accedentes. Quartò Ita hoc priuilegium interpretatur consuetudo, vt accedentes Mediolanum, cum accessus non est in fraudem legis, hoc priuilegio possint vti tenet Pater Pasqualigus vir summæ eruditionis, & acutissimi ingenij ex Illustriss. Theatina Religione qui vnus est pro multis, in suo tract. de ieiunio resolut. 20°. & omnes illi quos secum ducit, & probabitur magis ex solutione eorum quæ obijciuntur.

28 † Obijcitur ergo. Primò Aduena ad breue tempus moraturus cum loci legibus non teneatur, tenebitur patrijs, ne sequatur absurdũ quod nullis legibus teneatur ergo Petrus commorans ad breue tempus Mediolani tenebitur lege ieiunij quæ seruantur in patria. Respondeo negando antecedens, & dico nec teneri legibus loci, nec legibus patriæ cum in eodem loco nõ sunt in viridi obseruantia. Item nego sequellam, quod nullis videlicet teneatur legibus Petrus, & dico non esse sufficientem ad inferendum id quod deducitur factam enumerationem, licet enim Petrus nec teneatur legibus loci, nec legibus patriæ, quæ in loco non obseruantur nõ sequitur, quod nullis legibus teneatur; tenetur enim legibus iuris communis, quæ in loco obseruantur quod satis est ad tollendum quodcumque absurdum.

29 † Obijcitur secundò Religiosi Mediolani commorantes illis diebus abstinent ab esu carnium, & ieiunãt ergo signum est quod tali priuilegio non possunt, frui; ergo neque alij Respondeo concedendo totum argumentum sed nego illationem ex argumento. Religiosi enim si non possunt frui tali priuilegio, vel consuetudine est ideò, vel quia illa non acceptarunt, vel illis renunciarum, vel quia illis est vetitum proprijs statutis. Cæteri verò, qui nullo tali impedimento detinentur, sine dubio illis vtentur.

30 † Obijcitur tertiò. Quamuis consuetudo aut priuilegium Mediolanense neminem excludat, non tamen potest includere, eum, qui antiquiori, & principaliori iure dicitur exclusus in plus enim se extendit lex patria quam consuetudo, & priuilegium Mediolanense, ideo religiosi Mediolani commorantes non possunt eo vti quia proprijs legibus tenentur, ergo neque ille qui lege patria tenetur poterit gaudere Mediolani priuilegio, quo vtuntur Mediolanenses: sed hoc argumentum in multis claudicat. Primò asserit priuilegium Mediolanẽse neminem excludere deinde excipit eos qui contraria lege tenentur; sed omnes tenentur contraria lege præter Mediolanenses, quomodo ergo verificatur, vel potest verificari quod neminem excludat, cum omnes excludat dices nisi contraria lege tenerentur includeret, sed quæ responsio est ista; non includeret priuilegium sed aliunde gauderent tali beneficio; in sensu adlatu ab obijciente propositio hoc modo formanda est Priuilegium Mediolanense includit tantũ Mediolanenses, & excludit omnes alios, si enim alia lege non excluderentur, non includerentur beneficio illius priuilegij sed illo beneficio possent vti sine tali priuilegio. Secundò assumit quod directe negatur nẽpe aduenam teneri patrijs legibus, cuius contrarium probat textus etiam ab obijciente allatus cap. illa dist. 12. in terminis de ieiunio, & aliæ rationes supra adlatæ Priuilegio ergo, vel consuetudine locali in loco in quo viget, gaudent etiam aduenæ licet in patria sua contraria lex vigeat. Ad illud quod adducitur de religiosis satis responsum est, ideò non gaudere quia legibus proprijs ita se obligarunt, Nec valet argumentari à legibus quas religiosi sibi ipsis imponunt ad leges quæ feruntur à principe, legibus proprijs obligantur vbiq; secundum modum, quo præscribuntur; & propria statuta derogant alijs priuilegijs, quia illis renunciant.

31 † Obijcitur quartò Discedens à patria, ne ieiunet videtur, quantum in se est, nolle quod extet præceptũ ieiunij, ergo non potest gaudere priuilegio, vel consuetudine non ieiunandi, quæ viget Mediolani. Respondeo 1. negando sequelam, quomodo enim deducitur nolle extare præceptum? deducitur quidem cupere non ieiunare, ideò quærit modum quo se ab obligatione subducat, cæterum præceptum ieiunij putat Sanctissimum, & dato quod illo teneatur, illud adimplet. Quod si displicentia ieiunij, & cupere non ieiunare esset mortale expediret non esse præceptum ieiunij, quamplurimi enim sunt, qui tali displicentia afficiuntur, imo forte pauci sunt, qui ieiunare non renuãt, nec ieiunarent, nisi præcepto tenerentur. Respondeo 2. neque tenere consequentiam, ex eo enim quod quis peccat accedendo ad locum, vel à loco recedendo nõ sequitur quod non possit, vti priuilegijs loci ad quem accedit. Peccat qui contra præceptum principis discedit à patria, & tamen si licet in loco quem petit deferre arma prohibita in patria, quis talis priuilegij vsum in illo loco illi denegabit; peccat qui occidit, & tamen si occidens ad Ecclesiam confugiat gaudebit immunitate, peccat ingrediens monasterium monialium, & tamen postquam est ingressus iuxta probabilissimam sententiam potest monasterium lustrare, & his similia eludunt consequentiam.

32 † Obijcitur quintò. Saltem discedens in fraudem legis non potest gaudere priuilegijs contrarijs legi fraudatæ Respondeo hoc argumentum nihil probare in præsenti quæstione in qua hoc solum quæritur an aduena ideò non possit gaudere priuilegijs loci in quo commoratur, quia adhuc remaneat obligatus legibus patrijs, An autem propter fraudem in legem hoc beneficio priuetur infra discutietur cum soluemus secundam partem propositæ difficultatis.

33 † Obijcitur sextò. Qui debet centum Caio soluenda die Sancti Martini, si pergat ad locum in quo ex statuto, vel consuetudine commorantes, tali tempore non tenentur soluere ipse tamen adhuc tenebitur statuto tempore soluere, ergo, & qui tenetur in patria ieiunare, tenebitur etiamsi alio se transferat vbi non ieiunatur. Respondeo quidquid sit de antecedente quod non expendo, vt non faciens ad rem meam, nego consequentiam, & ratio negationis, est disparitas obligationis, qui enim debet centum creditori, tenetur vbique soluere, quia obligatio est personalis, & realis, tenetur ideo ipse soluere quo umque eat, & creditor habet actionem contra bona debitoris. Obligatio autem legalis non est personalis, & ideo non currit paritas rationis sicuti supra diximus de voto quod obligat vbique quia eius vinculum personam vbique constringit, quia obligatio est personalis.

34 † Obijci-

34 † Obijcitur septimò. Ex Capitul. 19. Concilium Salgun. sub Benedicto V I I I. Nullus pænitens, dum carenam suam ieiunat de loco ad locum migret; sed ibi permanent, vbi suam receperit pænitentiam, quod si propter hostiles insidias ibi ieiunare non possit suus sacerdos commendet eum alicubi vbi pacifice possit ieiunare, ex quo duæ eruuntur consequentiæ. Primò ergo qui tenetur ieiunare in loco non potest ab eo discedere nisi magna de caussa, vt sunt hostiles insidiæ. Secundò ergo etiam ibi, quo pergit, tenetur etiam ieiunare, vt ex textu apparet. Sed hoc argumentum nihil probat, laborat enim eodem morbo quo laborat sextum, fit enim transitus ab obligatione personali ad legalem. In eo capite agitur de illis qui publicas pænitentias peragunt, ideò sicut publice peccando scandalum dederunt, publice pænitendo idem tollere debent, qua ratione è loco non possunt discedere, tenentur autem etiam ieiunare, quia ieiunium est in pænitentiam indictum, quapropter vbique tenetur, sed quid hoc ad præceptum Ecclesiasticum ieiunij? commendatur etiam, ne molestia illi inferatur, & etiam vt ille, cui commendatus est ferat testimonium de ieiunio peracto, vt Ecclesiæ suæ pænitens tale testimonium referat, ne molestetur iterum super eodem ieiunio, quia vt publice est impositũ ita de exequtione debet constare.

35 † Obijcitur 8. In cap. Ieiunia, de consecrat. dist. 5. habetur. Ieiunia in Ecclesia à Sacerdotibus instituta sine necessitate rationabili non soluantur, vbi Turrecremata ex D. Thom. addit quod homines debent peregrinationes differre, vt ieiunium seruent, si commode fieri potest: sed non video quid ad rem nostrã probet iste textus qui solum habet ieiunia non esse frangẽda sine rationabili caussa, quod omnes concedunt, an autem obligent extra propriam Ecclesiam, quod est, quod quæritur, nihil de hoc; Nec quidquam releuat dictum Turrecremaræ, quia est tantum consilium, imo potius contrarium deducitur, quod si peregrinatio cõmode differri non possit, possit sumi, ergo existente caussa ad ieiunia non tenentur. Præterea, dato, & non concesso, quod tempore ieiuniorum à propria Ecclesia discedentes peccarent, nec tamen sequitur, quod non possint, vti priuilegio loci ad quem se transferunt, vt supra probatum est, nisi tamen discessus fiat in fraudem legis, de quo infra.

36 † Obijcitur 9. Aduenæ non tenentur ieiunare diebus, quibus ieiunante incolæ, ergo neque possunt frui priuilegio non ieiunandi, quo ijdem incolæ gaudent, quia qui sentit commodum debet sentire etiam incõmodum. Sed hoc argumentum recte non procedit, ex illo enim axiomate qui sentit commodũ debet sentire etiam incommodum non deducitur, quod adducitur; sed potius istud, ergo si gaudent priuilegio non ieiunandi tenebuntur etiam lege ieiunandi, vt verificetur quod qui sentit commodum debeat sentire etiã incommodum, hoc est quod deducitur si recte expẽdatur; quod tamen neque recte deduceretur quia illud dictum intelligitur de incommodis necessario connexis commodo, verb. grat. qui vult esse ciuis, & gaudere priuilegijs ciuilitatis debet subire, & sentire etiam incommoda ad ciuilitatem necessario cõsequentia, & cætera similia. Dices argumentum vrgere à contrario sensu: Sed respondeo neque tunc quidquam valere, quia neque à contrario sensu probat, nisi in necessario connexis, deinde neque concludit ob disparitatem rationis adhoc enim, vt quis obligetur legibus loci requiritur, quod sit subditus loci sit, incola, vel originarius, quod non requiritur, vt possit gaudere loci priuilegijs, & consuetudinibus quæ repugnant legibus patrijs.

37 † Obijcitur 10. Per breuem moram non fit quis subiectus, nec iurisdictionem acquirit l. Hæres absens §. proinde ff de iudit. cum ergo aduena non teneatur legibus loci in quo moratur tenebitur legibus patrijs; sed huic argumento patet responsio ex dictis teneri legibus iuris communis vsu receptis in loco, vbi moratur. nec requiri subiectionem, vel iurisdictionẽ, vt quis possit gaudere priuilegijs; illa requiruntur ad obligationem seruandæ legis non ad priuilegijs gaudendi beneficium Requiritur iurisdictio ad exercendos actus cum figura, & strepitu iuditij, quare Episcopus potest absoluere excommunicatum etiam extra territorium &c.

38 † Obijcitur 11. Comedere carnes, & non ieiunare licita Mediolani, vel sunt licita ratione consuetudinis propter penuriam olei, & piscium, vel ratione priuilegij non relaxantis sed commutantis quadragesimale ieiunium illorum quatuor dierum in aliud nempè dierum Rogationum quibus Mediolanenses ieiunant, nõ autem Veneti; sed Petrus discedit Venetijs vbi est abũdantia olei, & pissium, & vbi non ieiunatur tempore Rogationem ergo non debet, nec potest vti illa consuetudine, vel priuilegio. Non priuilegio commutante, quia non ieiunabit tempore Rogationum, in quod fit commutatio; non consuetudine quia qui voluntarie se præcipitat, non meretur subleuari, & qui amat periculum peribit in illo, ergo si voluntarie discedit ab abundantia, & pergit, vbi est penuria pereat in illa: sub his ipsis verbis proponitur hoc argumentum: Sed hoc ipsum argumentum, vel supponit ignorantiam priuilegij, & consuetudinis, vel nihil probat. Si enim aliquid debet probare, debet supponere priuilegium non posse concedi nisi ob commutationem, & cõsuetudinem nõ esse legitimam, nisi inducatur ob caussam necessariam, quod arguit ignorantiam naturæ consuetudinis, & priuilegij; quia licet concessio priuilegij quo derogatur iuri communi debeat, non vt valeat, sed vt licite concedatur habere caussam, sine caussa enim adhuc est validum, non tamen requirit, quod obligatio supra quam cadit lex à qua eximit priuilegium in aliam similem commutetur, Priuilegium enim assimilatur dispensationi non commutationi licet à dispensatione differat ob alias rationes, vt videre est apud Doctores vtriusque iuris, & dilucide apud Castropalaum tract. 3. disp. 4. punct. 1. nu 5. sufficit ergo quod subsit caussa concedendi priuilegium non autẽ requiritur trasmutatio, vel commutatio obligationis, sufficit autem caussa concedendi priuilegiũ quę arbitrio concedentis sit sufficiens ad concessionem; Consuetudo autem sufficit quod sit rationabilis etiam introducta contra legem, vt autem sit rationabilis, quod sit de re non fouente peccatum. Nec refert quod consuetudo foueat peccatum toto tempore, quo non est legitime inducta, & præscribit contra legem, quia sufficit quod sit talis cessante lege post legitimam præscriptionem ita Doctores communiter videatur idem Castropalao eodem tract. 3. disp. 3. pun. 2. § 1. cum ergo in priuilegio non requiratur commutatio, & in consuetudine caussa, colligitur ignorantia naturæ priuilegij, & consuetudinis quæ nisi supponatur argumentum nihil probat, cum deficiant rationes quibus nititur, Sed expendamus etiam argumentum. Supponit ergo consuetudinem esse licitam, ob penuriam olei, & pissium sed quomodo ex hoc potest deduci, ergo aduena tali consuetudine non potest vti? potius contrarium esset deducendum, ergo sicuti ob penuriam est licita ratione incolarum ita erit licita respectu aduenarum, nec obstat, quod voluntarie se conijciat in illud periculum frangendi ieiunium. Primò quia non exponit se periculo, cum iam supra probatum sit licere non ieiunare, & vesci carnibus. Secundo dato etiam quod se exponeret periculo, & exponendo se peccaret, non tamen sequeretur peccare peccato fractionis ieiunij, quia ex suppositione, quam debet habere argumentum, Petrus ob inopiam ciborum non potest ieiunare, alioquin si posset non exponeret se periculo, si ergo non potest, ergo neq; peccat, quia impossibiliũ nulla est obligatio, imo secundũ probabilissimã sententiã, qui potest aliquod opus facere hodie, quod cum ieiunio non compatitur, si illud in sequentem diem sciens

transferat, vt non ieiunet non peccat, quia caussa legitima excusatur, ergo. & qui potest ieiunare in patria, & Mediolanum se transfert, vt non ieiunet non peccabit eadem legitima caussa nempè inopia excusante. Secundò Supponit esse hoc concessum Mediolanensi Ciuitati ob penuriam; sed quæro ego quomodo ob penuriam remittitur relaxatio ieiunij illis quattuor diebus, cum reliquum tempus quadragesimæ exactissime peragatur? Tertiò Hoc argumentum non probat, quod intendit probare, sed quid aliud valde diuersum; debet enim probare, quod ex eo quod discedit Venetijs peccet comedendo carnes Mediolani, & probat eo quod peccet comedendo carnes Mediolani peccare etiam conijciendo se in periculum. Supponit enim quod est probãdum, vt illud probet, quod genus probationis est nouum, & mirabile supponere probandum, vt probetur. Ne mireris lector me in horum solutione fuisse immoratum, ita enim necesse fuit cum enim meam supradictam, & infra explicandam protulissem sententiam, quidam Sacræ Theologiæ magistri has machinas adduxerunt, vt illam aniectarent, & funditus euerterent, ideò licuit, eam in libertatem vindicare, & ne ictus viderar declinare, coactus sum illos eludere.

Nunc superest soluenda secunda pars secundæ difficultatis. Posito videlicet quod Petrus non peccet comedendo carnes, & non ieiunando, quia legibus patrijs non tenetur, an saltem non possit gaudere tali priuilegio quia discedit à patria, vt se subducat ab obligatione legis, ideò peccet non ieiunando, & carnes comedendo.

39 † Dico Petrum euntem Mediolanom non alio fine quam non ieiunandi, & comedendi carnes illis diebus quibus in patria ieiunatur non posse gaudere priuilegio Mediolanensi. & illo vtendo, vel potius abutendo mortaliter peccare contra præceptum ieiunij, ita Medina 1. 2. quæst. 66. articul. 5. Ledesma de matrim. quæst. 45. articul. 5. part. 3 dub. vltim. conclus. 1. & 3. Roderiqoez tom. 1. summ. cap. 219. num. 2. Rebellus de obligat. part. 2. lib. 2. quæst. 7. sect. 3. numer. 16. & in hanc valde inclinat Salas de leg. disput. 14. sect. 5. numer. 63. & Sayr. in clau. Reg. lib. 7. cap. 3. numer. 12. & aperte Vasq. in 3. par. quæst. 93. art. 2 dum agit de eo qui ne confiteatur proprio sacerdoti, alio se transfert, & alij quos citat Castrop. trat. 3. disp. 1. par. 24. §. 5. & probatur.

40 † Primò Quia fraus, & dolus nemini debet patrocinari, l. itaque fullo ff. de furt cap. dictum 30. quæst. 1. cap. intelleximus de iudit. cap. tuæ de Cleric. non resid. cap. Sedes, & cap. ex tenore de rescript. capit. 2. de dolo cap. 2. de cognat. spiri. capit. 1. de collus. deteg. cap. tuas de vsuris, & tradunt Oldrad. cons. 257. num. 41. Crauet. cons. 764. numer. 6. Bald. cons. 76. in fin. lib. 1. Menochius de arbitra. lib. 2. casu. 182. num. 13. Couarr. lib. 1. varia. capit. 18. num. 5. Tiraquel. de retract. ligni. §. 1. Glossa 9. numer. 67. & alij, ergo Petrus è patria dissedens, ne ieiunet, & carnes comedat contra præceptum ieiunij quod in patria viget, non poterit gaudere priuilegio non ieiunãdi alioqui fraus, & dolus ei patrocinaretur.

Secundò Fodiens in agro in quo habet ius fodiendi si fodiat in fraudem vicini non potest fodere, & illi prohibitum est nec in fraudẽ vicini potest vti iure suo, l. 1. §. idem aiunt ff. de aqu. plute. arcend ergo, & discedens è patria in fraudem legis, vel præcepti indicentis ieiunium amittit ius quod haberet alibi nõ ieiunandi: & Lessius qui putat satis probabilem sententiam quã supra tradidimus non teneri videlicet Petrum ieiunare ex eo quod lege patria non obligatur, & asserit secundum aliquos esse veriorem; excipit tamen quando accessus ad locum est in fraudem, & ita habet de Iust. lib. 4. cap. 2. dub 8. num. 60. Hæc sententia (nempè quod aduena possit se conformare consuetudinibus loci) videtur satis probabilis, si loquamur de ijs, qui non in fraudem ieiunij, sed bona fide negotiorum caussa locum mutant: Ex quo apparet falso esse citatum ab aliquibus pro cõtraria sententia quod scilicet simpliciter asserat non licere, cum hoc teneat tantum in casu fraudis.

41 † Dices omnes possunt vti iure suo; sed Mediolani, vt probatum est non tenetur legibus patrijs; ergo Mediolani vtens priuilegio, comedendi carnes vtitur iure suo; & Confirmatur exemplo sicuti vir nobilis potest ducere vxorem, & illa vti ad reprimendos motus carnis, imò, vt suæ satisfaciat voluptati; ita, & poterit accedere Mediolanum, vt suo desiderio comedendi satisfaciat. Hoc argumentum non ita fuit propositum sed hoc alio modo. Omnis qui vtitur iure suo non peccat mortaliter, sed accedens Mediolanum, vt comedat carnes vtitur iure suo ergo &c probat minorem, quia accessus Mediolanum non est prohibitus, & ibi licet commestio carnium ergo &c. volui referre propria verba ne diceret immutasse: Respondeo Ad argumentum licere cuiquam vti iure suo modo licito tamen, & nisi actus qui fit vtendo iure suo sit in fraudem, quia si in fraudem fiat actus nõ licet vti iure suo, vt iam probatum est.

Ad confirmationem. Respondeo, quod si vir ille siue nobilis, siue ignobilis intendit nuptias ad sedandas carnis tentationes nullo modo peccare, dummodo tamen non excludat finem principalem, qui est generatio prolis, tunc enim vtitur iure suo licito modo, nam etiam iste est finis matrimonij licet minus principalis; Si verò contrahat fine explendi suam libidinẽ peccat saltem venialiter, quia non vtitur iure suo modo licito; sed non video quid probet contra nos cum asseramus tantum non licere vti priuilegio Mediolani concesso ob fraudem quæ adhibetur contra legem. Argumentum hoc probat primum dictum huius secũdæ partis.

42 † Dices Secundò probando in hoc casu non intercedere fraudem. Ibi proprie est fraus, vbi est obligatio legis sed in accessu, & cõmestione non est obligatio legis, vt supponimus ergo neque est fraus: Respondeo minorem non habere sufficientem partium enumerationem, debet addi sed fraus non committitur neque in discessu à patria, nec in accessu Mediolanum, nec in commestione carnium, quod tunc erit sufficiẽs & tunc respondebimus negando minorem, quidquid sit de maiori, Fraus enim in legem, vel committitur discedendo, vel initiatur discedendo, & perficitur comedendo, qua posita resultat quod fraudans nõ possit vti priuilegio, quo posset gaudere Mediolani si fraus non intercederet.

43 Dices Tertiò. † Qui petit Mediolanum non fraudem legis intendit, sed tantum suo appetitui indulgere cum ergo fraudem non intendat neque debet asseri, ergo neque debet priuari iure comedẽdi carnes quod illi etiam nos concedimus cessante fraude, dicetur hoc potius fuga obligationis quam fraus in legem.

Respondeo illam fugam principaliter intentam esse ipsammet fraudem, non esset autem fraus si alio fine honestaretur, sed cum nullus alius finis hic supponatur, nisi se subtrahendi ab obligatione legis, ista est fraus. Neque prodest effugium quod intendat comedere carnes, & vti cibis nec ieiunare, quia hoc supponit fraudem nempè discessum à patria, vt patriam legem effugiat.

44 † Stat ergo Petrum discedentem Venetijs, & Mediolanum pergentem, vt carnes edat non peccare mortali peccato Gulæ an autem, & quomodo peccet veniali esse desumendum ex inordinato affectu, quo desiderat carnibus vesci, non autem peccare peccato gulæ etiamsi inuoluatur trãsgressio præcepti Ecclesiæ de ieiunando. Secundò neque item peccare non ieiunando Mediolani, quia ibi patrijs legibus non tenetur; Posse ideò quemcumque, qui ex aliqua caussa illuc se transfert vti illo priuilegio. Tertiò Peccare mortaliter illum qui in fraudem legis eo pergit quia fraus nemini debet patrocinari, ideò non potest vti consue-

consuetudine, vel priuilegio illius loci, quo sublato remanet obligatio vniuersalis præcepti Ieiunij, quā violans peccat mortaliter.

SUMMARIUM.

1 *Proponitur factum.*
2 *Quæ sint quærenda.*
3 *Ex tacita licentia consuetudine inducta homines vnius paræciæ confitentur Sacerdoti alterius Paræciæ.*
4 *Ad præbendam iurisdictionem non sufficit communis error sed titulus coloratus etiam requiritur, & quid sit vterque.*
5 *An qui semel acquisiuit titulum coloratum, & postea amisit adhuc possit vti iurisdictione.*
6 *Facultas delegata audiendi confessiones aliquando datur illimitata aliquando limitata.*
Ex qualitate facultatis concessæ colligitur qualitas tituli colorati.
7 *Capellanus dictus, nec valide, nec licite potuit absoluere.*
8 *Particula. De, importat conditionem.*
Expenditur quædam obiectio.
Approbando confessarium Episcopus non dat iurisdictionem.
Expenditur §. Si quis autem in cap. Omnis vtriusque sexus.
10 *Nemo censetur velle iurs tertij quæsito derogare.*
11 *Episcopus numquam est censendus corrigere ius commune, nec in eo dispensare, quia non potest.*
12 *Episcopus relinquit sub dispositione iuris communis illa, de quibus non disponit.*
Capellanum ab Episcopo approbatum, sine licentia parochi inualide confessiones audire multi tenent in terminis, nec alij contrarium possunt sentire.
13 *Expenditur cap. Placuit de pænit. dist. 6.*
14 *Nemo potest tribuere maiorem facultatem, ea quā ipse habet.*
Quid in hoc possit error communis, & titulus coloratus, & quomodo in hoc casu possit esse.
15 *An Capellanus iste peccauerit ita absoluendo.*
16 *Ignorantia, & error iuris non præsumitur.*
17 *Lata culpa est ignorare id, quod quisque scire tenetur per se, vel per alium.*
18 *Culpa, quæ est delictum non præsumitur difficile est probare ignorantiam, vel errorem iuris saltem cum peritiores possunt consuli.*
19 *Hæc præsumptio maxime habet locum in actu geminato.*
Actus geminatus ostendit voluntatem magis deliberatam, & ideò arguit non esse factum per ignorantiam, vel errorem.
Quod maxime verum est in ijs, quæ spectant ad proprium officium.
20 *Ignorantia in Doctore æquiparatur dolo.*
21 *Differentia inter errorem, & ignorantiam.*
22 *Resoluitur quædam obiectio.*
23 *Resoluitur altera obiectio.*
24 *An iste Capellanus absoluendo peccauerit.*
25 *An incurrerit aliquas censuras.*
26 *An pæniteus sit absolutus.*
27 *Duæ obiectiones soluuntur.*
28 *Breuis resolutio totius quæsiti.*

Capellanus excipit confessiones inuito Parocho, an valide.

LXXXX.

1 STephanus † simplex Capellanus obtinuit facultatem audiendi confessiones cum hac tamen clausula. De licentia Rectoris loci, & ista obtenta de licētia Camilli Parochi Ecclesiæ S. Bartholomæi in eius paræcia audit confessiones; sed nescio qua de caussa, legitima tamen non solum Camillus dimittit Stephanum à sua Ecclesia, sed amplius strictè prohibet ne quocumque loco se transferat audeat excipere confessiones suorum Parochianorum, qua non obstante prohibitione Stefanus transit ad Ecclesiam S. Martini, & de licentia Matthæi ibi Parochi audit confessiones hominum non solum illius paræciæ; sed etiam paræciæ Camilli licet districtè prohibitus fuerit ne faceret, & expresserit Camillus esse contra mentem suam, ideò quæsitum fuit.

1. An Capellanus iste potuerit excipere cōfessiones stante tali prohibitione.	Potuit sed non rectè.
2. An peccauerit.	Examinandus est ipsemet.
3. An aliqua censura sit obstrictus.	Non puto.
4. An Pænitēs sit absolutus.	Quidni.

Ita à quodam fuit responsum.

Sed quia ista responsiua visa est nimis magistralis, & cui credendum est solum quia ipse dixit quæsitum est à me vt quid sentiam exponerem, & simul sententiā meam comprobarem, ideò pro maiori claritate antequam accedam ad solutionem; vide omninò responsum, 93. totum. &c.

3 † Noto 1. In multis locis consuetudine esse inductū, quod ex tacita licentia Parochorum homines vnius paræciæ possint cōfiteri Parocho alterius, & raro Parochi mentem contrariam explicant sed permittunt suos parochianos accedere ad quoscumque sibi bene visum fuerit.

4 † Noto 2. Errorem communem, & titulum coloratum præbere iurisdictionem: l. Barbarius ff. de off. Prætoris ibi. Si seruus quamdiu latuit dignitate prætoria functus sit, quid dicemus? An quæ dixit, decreuit nullius fore momenti? an fore? propter vtilitatem eorum qui apud eum egerunt, & vnum puto nihil eorum reprobari, hoc enim humanius est, cum Populus Romanus etiam seruo potuisset decernere hanc potestatem, cum quo textu concordat, l. 2. C. de sent. & inter loq. & cap. Infamis 3. quæst. 7. ibi. Veruntamen si seruus dum putaretur liber ex delegatione sententiam daret, quamuis postea in seruitutem depulsus sit sententia ab eo dicta rei iudicatæ firmitatem tenet. Error ergo cōmunis, & titulus coloratus dant iurisdictionē. Sed quid error cōmunis? & quid titulus coloratus? Respondeo Communem errorem esse illum quo aliquis putatur esse qui non est, vt Iudex quis putatur, qui vere nō est, putatur Parochus, qui vere non est. Nec sufficit hunc errorem communē esse supinū, & crassum, sed oportet esse probabilem, quia talis error æquiparatur sciētiæ cap. 2. de constit. in 6. sufficit autem si sit communis in eo loco vbi actus gestus est, quia impedimētum ibi est occultum licet alibi sit publicum, & ideò error adhuc est probabilis, non est autem talis, si error est vnius tantum, vel etiam alterius. Ex quo colligitur nō sufficere errorem solius etiam Principis concedentis titulum, & existimantis illum cui titulum concedit esse habilem, vide Sanchez de matr. lib. 3. disp 22. à nu. 3. ad num. 9. Respondeo etiam titulum coloratum, esse

 titulum

titulum à superiore collatum quamuis sit inualidus ob aliquod occultum impedimentum. Sed hic aduerte multos tenere ad validitatem actuum non requiri hũc titulum coloratum, sed sufficere communẽ errorem, itaut qui potest aliquid facere, & ad faciendum nihil ei desit nisi titulus coloratus putent hunc non esse necessarium sed sufficere quod putetur habere titulum. Suppone tamen semper istum debere esse habilem ad iurisdictionem recipiendam, nisi enim ad hanc sit habilis error communis illam non tribuit, ideò non sacerdos, quocumque posito errore nunquã valide absoluet quia illi deest potestas ordinis, quæ constituit habilem ad potestatem iurisdictionis. Auctores huius sententiæ vide apud Sanchez loco citat. num. 48. hanc tamen sententiam Sanchez putat non esse probabilẽ, sed asserit, vt gesta sint valida requiri præter communem errorem titulum etiam coloratum, & aliter gesta esse omninò inualida in vtroque foro, & Abbas cap. nihil de elect. num. 11. dicit hoc esse indubitatum, & hanc sententiam sequũtur multi quos longa manu refert Sanchez num. 49. Titulus ergo præterea requiritur; sufficit tamen coloratus idest à legitimo superiore collatus licet inualide ob aliquod impedimentum, dixi à legitimo superiore, quia si superior non sit legitimus, idest potens conferre acta erunt nulla, quia cum vere conferens nullam habeat potestatem, nullum etiam titulum potest conferre, ideò gesta per delegatum ab eo qui vere non erat Prælatus nulla sunt. Vide eundem Sanchez num. 50. & 51.

5 † Maior est difficultas de eo qui semel vere acquisiuit titulum sed postea illum amittit: quod potest esse, vel quia commisit aliquod delictum per quod titulo priuatur, vel quia moritur qui concessit, cuius morte cessat etiam titulus, vt accidit in confessario approbato ab Episcopo dum Episcopus ipse viuit, vel tantum ad annum nam elapso anno, & cessante vita Episcopi cessat etiam titulus, aut tandem potest esse per sententiam, qua delinquens priuatur titulo quem prius habebat, & de duobus primis casibus videtur esse minor difficultas, quia licet vere amittatur titulus non tamen amittitur possessio retinetur enim adhuc ius facti, & ideò remanet titulus coloratus. Grauior est de sententia, per quam nõ solum videtur priuari titulo iuris sed etiam possessione, & ideò nihil remanet iuris, quo actio possit reddi valida, tenet tamen idem Sanchez num. 58. vt magis probabile acta valere si concurrat communis error, & Doctores hoc idem sentientes adducit. Ex quibus Henriquez lib. 6. de pęnit. cap. 6. nu. 2. in comment. litt. E. ait non satis esse, vt cõfessio valeat errorem pænitentis aut vulgi, nisi concurrat titulus coloratus, vt quia quis habetur pro Parocho, vel prius approbatus fuerat ab Episcopo; neque postea scitur eius reuocatio, & nu. 3. ait approbatum ad annum elapso anno, non reputari idoneum, & approbatũ, & in com. litt. I. addit si cõmuni errore vulgi censetur adhuc approbatus valere absolutionem. Et cap 7. n. 2. in comm. litt. G. inquit valere absolutionem, si quis per Bullam, quæ in eo oppido ignoratur reuocata, eligat confessarium, & lib. 5. de Penit. cap. 14. nu. 4. asserit; dum ignoratur an Pontifex reuocauerit gratiam bullarum, aut Episcopus licentiam, qua approbauit quosdã idoneos, valere confessiones virtute Bullæ aut talis licentiæ factas. Nec attenditur scientia priuata sed communis, vnde etiamsi sciat confessarius se amisisse verum titulum adhuc valide absoluat quia durat titulus coloratus, & error communis idem Sanchez nu. 59. in fine.

6 † Noto 3. Facultatem excipiendi confessiones posse dari conditionatam, & liberam. Libera vt si Episcopus eam concedat illimitatam respectu personæ, loci &c. limitatam, vt si concedatur tantum pro vno loco, pro certis personis, cum dependentia ab alterius voluntate, vt si concedatur respectu tantum hominum, non mulierum respectu certorum hominum nõ aliorum, in vno tantũ loco non in alio; Cum dependentia à voluntate Rectoris Ecclesiæ, vel Curati &c. vel aliquo alio simili modo, quod intelligo semper respectu eorum, qui non solum approbationẽ, sed & iurisdictionem ab Episcopo recipiunt. Primi confessarij sicuti vere valide, & licite possunt semper, & vbique excipere cõfessiones, talis etiam perseuerat in illis titulus coloratus; cæteri verò sicuti numquam possunt licite excipere confessiones ita neque ampliarem titulum coloratum possunt habere infra hoc latius probabitur. Interim satis sit, quod sicut titulus verus nullus potest esse, nisi fuerit collatus, ita neque potest esse coloratus nisi secundum quod præcesserit collatus. Cum enim nemo possit habere maiorem iurisdictionem, quam illi intendatur conferri ab eo ad quem spectat conferre, nec etiam maiorem titulum coloratum potest habere eo qui intenditur conferri. Quibus ita prænotatis soluendo propositam difficultatem primo loco.

7 † Dico Capellanum illum non potuisse absoluere, & probo non solum non potuisse recte sed nec etiam valide.

Primò Absoluit sine iurisdictione, & sine titulo colorato, ergo inualide etiam, & non solum illicite absoluit. Quod absoluerit sine iurisdictione probo, Non habebat ordinariam nec delegatam ergo nullam habebat, ergo sine iurisdictione, Quod ordinariam non habuerit puto clarum, nam iurisdictio ordinaria illa est quam quis exercet ratione proprij officij, quæ à lege descendit estque perpetua, vulgatis iuribus; neq; delegata, quia eius delegatio est tantum quod possit excipere confessiones de licentia Parochi, quæ est cõditio quędã apposita. & consequenter sine cuius adimpletione actus est nullus ergo neque potest ex delegata iurisdictione omnia ista ex sequentibus magis plana fient.

Facultas ista est conditionalis, & probo, dicitur enim, quod possit excipere confessiones de licentia
8 Parochi, † sed illa particula, De, importat conditionẽ vt per Achillem de Grassis decis. 6. de rescriptis nu. 2. non seruata autem forma tradita in agendo resultat nulitas actus per iura communia ergo ista facultas est conditionalis, & ea non seruata resultat nullitas actus.

Dices esse conditionatam tantum ratione illius Parochi in cuius Ecclesia confessiones est excepturus nõ autem respectu aliorum Parochorum, quorum subditi ad eum possunt confluere. Sed contra, quia non est maior ratio quod requiratur licentia vnius, quam licentia alterius, ideò enim apposita est ista conditio ne lędatur ius Parochi, sed eodem modo lęditur ius Parochi illius in cuius Ecclesia non audit cõfessiones, & tamen audit suorũ Parochianorũ cõfessiones sine sua licentia ac illius in cuius Ecclesia audit ergo si licentia vnius requiritur requiretur eoã licentia alterius. Dices Episcopũ concedere illis Capellanis iurisdictionẽ audiendi confessiones omnium, & quorumcunque ad se accedentium, nec à Parocho aliam esse expectandam licentiam quam audiendi in Ecclesia cęterum posse audire. Sed hoc est falsum quia sequeretur quod talis posset audire confessiones sæcularium etiam inuito parocho in Ecclesijs regularium. 2. Maior illi esset attributa auctoritas in oues quę non sunt suę, quam habeant proprij pastores quia pastores non possunt alter inuito altero audire confessiones propriorũ parochianorum, posset autem iste simplex Capellanus, ergo dicendum dare quidem approbationẽ Episcopũ; sed iurisdictionẽ depẽdere ab assensu Parochi respectu omnũ maxime quia particula, De, semper regulatur secundũ subiectam materiam ex adductis per Gratian discept. forens. cap. 116. nu. 17. sed in subiecta materia Capellanus cõfessarius nihil potest quoad absolutionem respectu parochianorum sine licentia Parochi ergo hoc etiam importat dictio. De, posita in facultate concessa ab Episcopo, quod nihil possit confessarius circa confessiones sine licẽtia Parochi, & si absoluat absolutionẽ esse nullam probatur, & simul posita conclusio.

9 † Secundò ex cap. Omnes vtriusque sexus, de pęnit. & re-

& remiss. vbi sic habetur. Si quis autem alieno Sacerdoti voluerit iusta de caussa sua cõfiteri peccata,licētiā prius postulet, & obtineat à proprio Sacerdote cū alter illum non possit absoluere vel ligare, de licentia, ergo non solum dicit quod sit obtinenda licentia excipiendi confessiones in loco, sed etiam & multo magis quoad subditos.

10 †3. Nemo censetur velle iuri tertio quæsito derogare,imo hoc non facit, neq; Summus Princeps nisi ex magna caussa,neq; hoc censetur facere nisi aperte exprimat,etiam in priuilegijs, & quando facit concessio præiudicans est strictè interpretanda ergo etiam Episcopus concedens licentiam Capellano audiendi confessiones est intelligendus quod hoc nō faciat in præiudicium Parochorum quibus est ius quęsitum ne quis audiat confessiones suorum subditorum sine licentia, ab ijs obtenta.

11 4. Numquam censendum est corrigi ius commune, nec Episcopū disponere contra illud,sed de iure communi Capellanus non potest audire confessiones nisi de licentia Parochorum ergo disponendo Episcopus non est censendus derogare iuri communi. Cum ergo rationes istæ militēt de omnibus Parochis quoad omnes etiam sunt intelligendæ.

12 †5. Si verum est Episcopum requirere in spetie licētiam Parochi tantum quod locum, verum erit etiam quod reliqua relinquat sub dispositione iuris communis, illa enim de quibus spetialiter non disponitur sub iuris communis dispositione censentur relicta, ergo circa facultatem audiendi confessiones Parochianorum cum nihil disponat Episcopus totum hoc iudicandum erit iuxta dispositionem iuris communis, quod cum sit,ne Capellanus valide audiat confessiones sine Parochi licentia, dicendus erit sine illa inualide audire & ita sentiunt Alensis 4 p. quæst.78.memb.1.art.2.Sotus dist.18.quæst.4.art.2. Medin.quæst.30.Llamas p.1. cap.6 §.1. Philiarcus tom.1.p.2.lib.2.c.24. Pettrus Nauar.lib.2.de rest.cap.4.num.269. nec video alios contra sententes nisi in casu necessitatis, qui enim putant aliquem sine licentia proprij Parochi alteri sacerdoti posse sua peccata confiteri, hoc illi permittunt ob aliquam magnam caussam Layman autem lib.5. tract.6. cap.13.num.3.§ Prior sententia,asserit nostrum dictū esse probabilius & verum etiam posita magna caussa quia subditi extero sacerdoti non possint confiteri, nisi facultate obtenta & certe verum est, quia tota vis

13 argumenti,& rationis contrariæ sententiæ fundatur † in Cap. Placuit de penit. dist.6. Quod tamen secundū Suarez est intelligendum de penitentia publica ita to. 4.disp.27.sect.2.in fine, & in casu, nostro in quo non, agimus de illo qui magna necessitate pressus exterum sacerdotē inquirit, sed agimus de eo qui sponte & sine magna caussa alteri confitetur sine licentia proprij, optime pro nobis facit ita enim habet. Placuit, vt deinceps nulli sacerdotum liceat quemlibet commissum ad penitentiā,suscipere sine eius consensu cui se commisit,nisi pro ignorantia illius,cui penitens prius confessus est. Qui vero cōtra hic statuta facere temptauerit gradus sui periculo subiacebit, ergo non potest nisi in casu ignorantiæ,neq; est facienda extensio ad alios casus, quia in casu ignorantiæ maxime versatur fauor animæ,vt possit alter quæri,ne pęnitēs decipiatur,male absolutus &cæt. quæ rationes non militant in alijs caussis.

14 † 6. Probo dictum Parochi licentia requiritur quæ maior nō potest alteri quoad alienas oues ab eo tribui quam ipse habeat cū ergo ipse habeat tantū facultatē excipiendi confessiones eorū, de quibus tacite præbet assensum alter Parochus neq; maiorē ipse poterit tribuere,& si repugnet alter Parochus nihil potest, ergo neq;facultatem in simili casu alteri poterit concedere.

Dices fortasse posse ex cōmuni errore & titulo colorato, sed respondeo nunquam habuisse titulum absolutum, sed tantum conditionatum idest dependenter à facultate Parochi, quæ cum cesset, & ab Ecclesia discedat cessat etiā omnis titulus coloratus esset siquidem titulus coloratus si adhuc in eadem Ecclesia resideret, & Curatus vel Episcopus reuocaret facultatē, sed cum inde discedat & ad aliam Ecclesiam se transferat ibi non potest habere titulum coloratum quia illi nunquam fuit concessa facultas ea intentione, vt in alio Paracho posset confessiones audire,imo potius de contraria mente constat, quod si hic esset titulus coloratus sequeretur etiam, quod expositus pro audiendis confessionibus tantum, sine facultate absoluendi à reseruatis valde tamen absolueret. Non potest ergo dari titulus coloratus quia nunquam sufficiens iurisdictio ad illum constituendum fuit in illo confessario. Ex quibus patet nec licite, nec valide istum sacerdotem, absoluisse, quia nec ordinariam, nec delegatam habebat iurisdictionem, nec titulum coloratū, quibus posset licite,& valide absoluere. Non enim sufficit communis error, alioqui valide absolueret etiam à reseruatis.

15 † Ad secundum quæsitum quod est; An Capellanus iste peccauerit. Respondeo quod vel hoc quærimus in foro fori ad pœnam, vel in foro conscientiæ ad culpam, Si in foro fori ad pœnam.

Peccasse potest probari. 1. Absoluit quem non potuit ergo est culpabilis ista absolutio ergo pęna multāda. Dices excusari ignorantia sed contra, & probatur.

16 † Secundò Regula est quod ignorantia, vel error iuris non præsumitur Bartol.in l.sed etsi §.scire num.3. ff.de pet.hæred.& in l.non fatetur nu.12.ff.de confess.Alex.conf.121.num.14.lib.4. Corn.conf.17.num.5. & conf.226.col.pen lib.1.Socin.Sen conf.59. num. 17.

17 vers.præterea lib.3. cuius dicti illa est ratio, † quod sit lata culpa ignorare iuris dispositionem, quam omnes scire debent per se, vel per alios quos possunt consulere, l.leges Sacratissimæ ff. de leg. & in spetie scripserunt Bart.in l.iuste in fine ff. de acquirenda poss. Alex. conf.43.colum.vlt.lib.6. Socin.Sen.conf.108.num.12. vers & licet iuris ignorantia lib.1.& Craueta conf.671. num. 11. dicentes errorem, & ignorantiam iuris latæ culpæ adscribi.

18 † Culpa autem, quæ est delictum, non præsumitur secundum,l.merito ff pro Socio, ex quibus fit ignorantiam iuris non præsumi.Imò Angel.in l.sed etsi lege §. scire ff.de petit, hæred. reliquit scriptum, esse difficile probare hanc ignorantiam iuris, & errorem cum faltem peritiores consuli potuerint. Angelum sequutus est Socin Alex. & aliqui alij, præcipue Ruinus conf.128.

19 nu.13, lib. 2. † quæ præsumptio maxime locum habet in actu geminato, qui dum voluntatem magis deliberatam ostendit, arguit non per errorem, vel ignorantiam esse factum Ruinus d.conf.128.num. 13. volu.2. Decius conf.185. nu.13. & hoc etiam maxime verum

20 est in ijs,quæ spectant ad suum officium.† Ignorantia enim in Doctore,æquiparatur dolo.Bald.§. iudices in tit.de pact.in fin.Alex.in l.Si quis id quod ff de iurisd.

21 omn. iud. † Aduerte autem quod licet ignorantia, & error distinguantur,est enim ignorare, nescire, quod sciendum est, Errare verò est credere rem esse aliter, quam sit ita Azo in sum.C.de iur.& fact.ignor.num. 1. & 2. qui primus egregie hoc obseruauit quem postea sequti sunt Archid.in cap.in quibus 22.quæst.2. Albericus in l.error num. 1. Cod.de iuris,& fact. ignor. accedit D.Tho in 4.dist.30.art.1. D.August.cap.Relatū 38.dist.vbi Pręposit.& Turrecrem.neutra tamen pręsumitur. Neque iste Capellanus potest prætendere inaduertentiam, quia à Parocho est admonitus,ne dictarum personarum confessiones audiret.

22 † Dicetur fortasse excusari hunc Capellanū ex necessitate, quam habent pænitentes,& ex eo quod nolunt proprio sacerdoti confiteri,sed quam inepte. Nō ne requiritur saltē quod facultas petatur, imo,& quod obtineatur. Si hoc argumentum valeret ad nihil valerent reseruationes; Et sequeretur quemlibet priuatum in ijs quæ sunt iurisdictionis posse sibi ius dicere: ineptiæ sunt istæ.

23 † Dices

23 † Dices 2. Excuſari ex eo, quod inter Parochum, cuius Eccleſiæ iſte Capellanus inſeruit, & Parochum, cuius Paræciæ ſunt perſonæ quarum cōfeſſiones excepit intercedit iſte tacitus conſenſus, vt vterque vtriuſque ſubditas perſonas poſſit in cōfeſſione audire: ſed quid inde, ergo idem tacitus aſſenſus qui eſt reſpectu Curati erit neceſſario inferendus reſpectu Capellani? ergo iſte Curatus qui habet iuriſdictionē ex tacito conſenſu quodammodo delegatā quę ratione tituli nullo modo neque delegato illi cōpetit poterit alteri delegare? Sed demus ex cōſuetudine id fieri poſſe, quomodo ex tacito conſenſu ſibi competētem iuriſdictionem poteſt Parochus ad eum extendere Capellanum, cui à Parocho proprio perſonarum illi denegata ſit omnis facultas ſuos ſubditos abſoluendi? vanitates ſunt iſtæ: Non ergo poteſt ſupponi Epiſcopum conceſſiſſe, nec poteſt facultatem cōcedere Parochus cui Capellanus inſeruit nec poteſt præſumi ignorātia, ergo puniēdus.

24 An peccauerit Capellanus iſte in foro conſcientiæ. Si quis ſequatur ſententiam aſſerentium neque in foro conſcientiæ dari ignorantiam circa ea, quæ pertinent ad proprium officium, facile reſpondebit difficultati, quod ſi admittat, cum in foro conſcientiæ pænitenti pro ſe, & contra ſe ſtandum ſit, erit iſte diligenter examinandus, an aliquem motum dubitationis in ſe ipſo ſenſerit, & cætera erunt examinanda quæ alibi, & ego tradidi, & communiter tradunt Doctores ad cognoſcendum an ignorantia excuſet.

25 † Ad 3. principale quæſitum. An ſcilicet aliquas cēſuras incurrerit dictus Cappellanus Reſpondeo eſſe inſpicienda ſtatuta ſynodalia, & Prouincialia. Cæterum de iure communi puto nullas incurriſſe.

26 † Ad 4. An ſcilicet pænitens ſit abſolutus Reſponſum eſt quidni? Ego dico non eſſe abſolutam. Ad illud quidni? Dico quia Capellanus non habuit iuriſdictionem nec ordinariam nec delegatam, neque titulum coloratum: ideò abſolutio eſt inualida, & iteranda confeſſio.

27 † Inſtabis poſſe excuſari Capellanum ex eo quod potuit præſumere Parochum denegantem facultatem abſoluendi ſuos ſubditos voluiſſe intelligere rātū dum permaneret in propria paræcia, dum autem alibi exiſteret nihil determinare. Reſpondeo tamen in foro fori in nullo modo poſſe præſumi; prohibitio enim eſt facta reſpectu perſonarum non reſpectu loci. In foro conſcientiæ reſpondeo, vt ſupradictum eſt. Non enim ſufficit putare poſſe, ſed requiritur fundamentum.

Inſtabis 2. poſſe excuſari ex conceſſione facta ab Ordinario excipiendi confeſſiones illimitate: ſed reſpondeo conceſſionem non eſſe illimitatam dum aſſerit de licentia Parochi; quo nomine venit intelligēdus, & Parochus loci, & Parochus perſonæ. Imò etiāſi additum eſſet de licentia Parochi loci nec dum poſſet abſoluere, quia licentia Parochi illius cuius ſubditi cōfeſſiones ſunt audiendæ, neceſſario eſt requirenda ex canone, cui numquam cenſetur derogatum niſi expreſſe derogatio ponatur, cum ſit in præiuditium tertij. Poteſt autem Epiſcopus, vt Parochus Parochorum.

28 † Non ergo potuit Capellanus dictus valide, vel licite confeſſiones audire. In foro fori eſt puniendus. In foro Conſcientiæ examinandus. Excommunicationes puto non incurriſſe de iure communi de particulari Synodalia, & Prouincialia decreta ſunt inſpicienda. Confeſſio fuit nulla.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur quæſitum.*

2 *Quæ & quot difficultates ſoluendæ.*

3 *Parochus, vt reſidens an teneatur facere officium in hebdomada ſua ſicut cæteri reſidentes quid de iure, & quid in propoſito caſu.*

4 *Vna perſona poteſt cenſeri duplicis iuris. Iura plurium deuenientia in vnam perſonam omnia retinent ſuam naturam.*

5 *Qui habens plura iura eligitur ad vnum, illius tantum iura poteſt exercere.*

6 *Diſpoſitionis verba ſunt attendēda ob varietatem ſenſuum, quam poſſunt facere ex varietate diſpoſitionis.*

Duplici honore honoratus duplici onere eſt cenſendus oneratus maxime in diuerſis diſpoſitionibus.

Diſpoſita in fundationibus beneficiorum etiamſi ſint contra ius ſunt ſeruanda.

Incluſio vnius eſt excluſio alterius.

7 *Ad quem ſpectet apponere candelas horis Veſpertinis, & Completorijs ad Parochum, an ad reſidentiam.*

Proponitur quædam obiectio, & ſoluitur.

8 *Proponitur, & ſoluitur altera obiectio.*

A præeminentijs ad onera non bene infertur.

9 *Eleemoſina eroganda pro intereſſentia officijs mortuorum an Parochorum, & aliorum reſidentium debeat eſſe equalis.*

Quos poteſt intereſſe choro duplici titulo.

10 *In qua capſa ſit reponenda cera, quæ ſupereſt ex funeralibus.*

Conſiderantur varij modi legatorum.

11 *Soluitur quædam obiectio.*

12 *An officia mortuorum legata celebrāda à reſidentia poſſint celebrari in alia Eccleſia quam in Parochiali.*

13 *Soluitur quædam obiectio.*

14 *Ad quem ſpectet decidere lites, & controuerſias huius reſidentiæ.*

Explicatur ſtatutum eiuſdem reſidentiæ.

15 *Proponitur vltima difficultas, an poſſit fieri compromiſſum.*

Laicus licet non poſſit, vt iudex, poteſt, vt compromiſſarius cognoſcere de rebus Clerici, & laudum contra Clericum latum erit validum.

Limitatur ſi compromiſſum fiat in laicum non, vt arbitrum ſed, vt arbitratorem.

Quo caſu ſententia valet in vim pacti.

Si quæſtio ſit de facto non de iure ſæcularis eſt iudex competens.

De bonis temporalibus tam Eccleſiæ quam ſui patrimonij poſſe clericum pro libito compromittere tenent aliqui. Alij dubitant de bonis Eccleſiæ, & volunt poſſe ſolum in clericum compromitti. De ſpiritualibus ſolum in clericum compromittitur.

Prohibita alienatione cenſetur prohibitum etiam compromiſſum, cum veniat ſub illa, limitatur in compromiſſo neceſſario.

16 *Quid dicendum in caſu propoſito Quæ alienatio ſit prohibita.*

Nondum acquiſita Eccleſiæ poſſunt renunciari ideò, & de illis compromitti.

Aliqui aſſerunt poſſe fieri cōpromiſſum, etiam negata alienatione.

Aliqui etiam aſſerunt de licentia Epiſcopi poſſe fieri compromiſſum inter clericum, & laicum ſuper ſpiritualibus.

De obligationibus Parochi, & aliorum in residentia.

XCI.

1 IN Ecclesia Parochiali Oppidi N. erecta est residentia duodecim Sacerdotum annumeratis duob. Parochis Rectoribus Ecclesiæ. Huius statuta Parochis primas decernunt, voluntque haberi pro præsentibus in Choro quotiescunq; contigerit eos abesse pro exequendis illis, quæ ad officium suæ Curæ pertinent, eisdemque Curatis iniungunt onus faciendi officium, Missasque cantandi diebus festis: Cæterum omnes indiscriminatim obligant matutinis, nocturnis, diurnisq; horis interesse, nullaque habita distinctione graduum, vel personarum æquis portionibus distributiones diuidendas. Hæc sunt præcipua residentiæ statuta, circa quæ sequentes oriuntur difficultates.

2 † Primò an Parochi teneantur facere suam hebdomadam in Choro in girum, sicut & cæteri residentes. Secundò an diebus festis teneantur ijdem Parochi horis Vespertinis, & Completorijs accendere candelas ex proprijs, an desumendæ sint ex capsa residentiæ. Tertiò cum a multis ex hac vita decedentibus legetur hoc modo. Lascio cento scudi acciò del reddito mi sia fatto vn vfficio dalla residenza, quando persoluuntur officia an æquales debeant esse eleemosinæ quæ residentibus distribuuntur, cum illis Parochorum, an verò maiores quæ dantur Parochis. Quartò an cera, quæ ex illis funeralibus supereft debeatur Curatis an residentiæ, & in qua capsa sit reponenda Parochorū an residentium. Quintò an prædicta officia, seu anniuersaria relicta celebranda per residentes possint à Sacerdotibus residentibus celebrari alibi quam in Ecclesia Parochiali, in qua erecta est residentia, etiam non vocatis imò inuitis Parochis. Sextò ad quem spectet dirimere istas lites, cum hoc speciale à fundatore statutum sit, vt omnes controuersiæ, differentiæ, seu lites, quæ in residentia oriri possent ad Episcopum deferantur, & eius decisioni sit omninò quiescendum, ex quo sequitur, an Vicarius Episcopi possit in his se ingerere, & an residentes possint compromittere in alios, an verò necessario teneantur adire Episcopum.

3 † Ad primam de iure esset respondendum teneri rectores ad omnia onera quibus tenentur etiam cæteri residentes at ex dispositione fundatoris puto non

4 teneri. Primam partem probo. Primò, † quia eadē persona potest censeri duplicis iuris ob duplicem respectum, l. miles §. pro parte ff. de leg. 2. Glossa in cap. quæritur 2. quæst. 7. Abbas in cap. sane, & ibidem Dec. in 3. not. de off Relig. & alij plures, quos adducit Menochius de recuper. remed. 1. nu 36. & ratio est, quia iura plurium deuenientia in vnam personam retinent omnia suam naturam, Parochus ergo poterit censeri duplicis iuris nempe Parochiæ, & residentiæ, & vnumquodque retinebit suam naturam cum interterit residentiæ censebitur iuris residentialis, & tenebitur ad omnia illius onera, cum verò parochiale officium exercebit censebitur iuris parochialis, & ad parochialia onera tenebitur.

5 † Confirmatur, quia quando vnus qui duo iura habet eligitur ad vnum illorum illius tantum iura potest exercere ad quod eligitur, nec consideratur, vt sustinens iura alterius, ergo etiam Parochus electus ad iura residentiæ, non considerabitur vt Parochus, sed vt residens, nec consideratur, vt habens iura parochialia, ergo ad omnia tenetur absque vllo respectu ad quæ tenentur cæteri residentes. Ita quando quis est Episcopus, & simul Canonicus quando Choro assistit vt Canonicus nullo modo consideratur dignitas Episcopalis. Neguf. in suis respons. & disput. cap. 349. eodem modo dicendum de Curato. 2. Ratione diuersorum percipiunt Parochi duplex stipendium, ergo ad duplex onus tenentur.

6 Secundam partem antequam probem aduerto diligenter esse considerandam formam statuorum residentiæ, ne id quod putatur taxatiuum sit ampliatiuum, cum enim ad persoluendum diuinum officium diebus festis, & ad Missam cantandam teneantur Parochi in proprijs Ecclesijs, potest esse, quod fundans residentiā, & obligans omnes eodem modo ad pensum diuini officij, ne Parochi ex hoc statuto putarent onus, quod illis solis incumbebat, per hāc dispositionem, sibi cum alijs effectum esse commune disponeret, declarando se hoc non intendere, sed meniē suam esse, quod sicuti duplici honore sunt honorati, ita duplici onere sint onerati; potest etiam esse quod voluerit hunc fauorē illis concedere, vt maius onus ex residentia illis non adderetur quoad faciendum officium, quam antea illis incumbebat, quod potest facere esseq; seruandum, quia quæ disponūtur in fundationibus, ea sunt seruanda, etiamsi sint contra ius commune. Lotherius de re benef. lib. 2. quæst. 32. Cæterum si hoc onus imponatur Parochis à fundatore nullo habito respectu ad præcedentem obligationem dicendum est ad aliud non teneri illa tritissima regula. Inclusio vnius exclusio est alterius, l. cum prætor ff. de iudic. l. cum maritus C. de procurat. l. quamuis C. de pignor. l. ait prætor §. sed quid Papinio ff. de minor. c. Nonne de præsumpt. quod verum esse in consuetudine, priuilegio, seruitute, præscriptione, & in omni dispositione tradit Ruinus cons. 112. circa princip. num. 4. lib. 5. Ang. cons. 375. & verum habere in statutis Dynus cons. 16. nu. 11. vers. præterea, & cons. 17. circa finem nu. 5. asserit statutum imponens aliquod onus magnatibus censeri eximere ab alijs. Consideranda ergo sunt optimè verba statuti, quod ego facere non possum, quia non est exhibitum.

7 Ad secundam difficultatem respondeo ceram esse apponendam ex capsa residentiæ non Parochorum, & probo, quia qui obligat ad aliquid faciendum, obligat etiam ad ea omnia sine quibus obligatio non potest perfici, cum ergo institutor residentiæ obligauerit ad horas persoluendas etiam diebus festis, obligauit residentes etiam ad ceram apponendam.

Dices primò Parochi ante institutionem residentiæ tenebantur ipsi Vespertinas preces persoluere &c. & ceras apponere, ergo etiam nunc tenebuntur cum non appareat extinctio istius obligationis. Respondeo imò constare de extinctione istius obligationis, quia Ecclesia est effecta iuris residentialis, in qua cum teneatur residentia psallere, tenebitur etiam ceram apponere.

8 Dices secundò etsi Ecclesia sit effecta iuris residentialis, attamen Parochi si vellent ipsi soli officium facere diebus festis, & Missas cantare possent ipsi priuatiue quoad alios ista exercere, ergo signum est quod adhuc retinent iura parochialia, ergo tenebuntur etiā ad onera. Respondeo non bene inferri à præeminētijs ad onera, nunquam enim putantur Parochi renunciare iuribus suis, sed voluisse tantum addere suæ Ecclesiæ decorem residentiæ cui cum sit adnexum onus persoluendi diuina officia est iniunctum etiam onus apponendi ceram, cū ergo interdum vt Parochi quod possunt, cum iuris parochialis sint in eadem Ecclesia suas præeminentias sibi assumunt, quia verò tenentur residentes ex iustitia interesse, tenentur etiām ad omnia consequentia. Præeminentiæ ergo remanent in Parochis etiam in residentia, in qua vt Parochi interueniunt, onera verò pertinent ad residentiam, quia Ecclesia est effecta residentialis, quod est idem ac dicere, iure residentiali ibi diuina sunt persoluenda, in illa autem interueniunt Parochus vt Parochus, ideò sua iura exercet. Nec enim Curatus tenetur ad dicta persoluenda, nisi quatenus alio titulo non sunt persoluenda, cum igitur adsit titulus residentiæ cessat obligatio Parochi, ista enim præstare nunc spectat ad residentiam, quibus æque bene satisfit necessitati populi, quod intendit testator fundando residentiam.

9 Ad

9 Ad tertiam respondeo deberi eleemosinam funeralium vt Parocho, & vt residenti, iura parochialia nõ potest auferre priuata persona, q; alibi diximus, ideo si quis disponat in associando suo funere solos Regulares esse vocandos non ideo censeri exclusum Parochum, ergo multo minus cum legantur officia esse persoluenda per residentiam; Imò etiamsi dicatur lego residentiæ decem aureos vt Officium mortuorũ cantet, (intelligo per Officium Missam cantatam) adhuc residentia tales Missas sine Parocho nõ potest celebrare. Neq; dicendum fundatorem voluisse hoc iure priuare Parochum, quia hoc non præsumitur nisi sit expressum, cum ergo Parochus intersit vt Parochus, & vt residens duplicem etiam eleemosinã percipiet.

Dices non posse satisfieri duplici oneri, quorum vtrumque requirat præsentiam vnica interessentia, sed quid de iure sit dicendum vide Abbatem in cap. cum olim de sent. & re iud. qui dicit non esse nouum quod quis in Choro intersit duplici titulo, apud quem multa habes. In casu nostro puto non esse dubitandũ, quia cum interessentia Parochi sit ex dispositione fundatoris, vocantis ad residentiá Parochos, nec constet quod aliquod ius illis voluerit adimere, dicendum vocare ad suam residentiam cum omnibus præeminentijs. Neq; obstat dispositio, quod fructus æquis portionibus diuidantur, quia hoc est intelligendum de illis, qui Parochis competunt quãdo solo titulo ad residentiá interueniunt; In funeralibus autem interueniunt vt residentes, & vt Parochi, ideo duplex eleemosina illis debetur.

10 †Ad quartam. In qua capsa sit reponenda cera quæ superest de dictis officijs, vel funeralibus. Aduerto duplicem modum significandi, quo huiusmodi legata fiunt, aliquando enim dicitur: Lascio trecento scudi acciò del reddito di essi mi si faccia celebrar vn Officio dalla Residenza. Aliquando autem: Lascio trecento scudi alla Residenza, acciò mi celebri vn Officio ogni anno, vel etiam: Lascio trecento scudi con obligo che mi celebri vn Officio. Videtur autem inter istos modos aliquam intercedere differentiam. In primo enim nullum acquisitum est ius residentiæ, in secundo autem est acquisitum ius. Præterea videtur differentia aliqua etiam in secundo, si his verbis componatur: Lascio trecento scudi acciò mi celebri vn Officio, videntur enim hoc casu in celebratione Officij totum redditum esse insumendum, non autem cum dicitur cõ obligo di far celebrar vn Officio, quia licet non totum redditum insumat in celebratione satisfacit obligationi, & quod superest videtur legatum in beneficium residentiæ.

Quocunq; modo legatum fiat cera apposita tumulo debetur Parochis, & in capsa eorum est reponenda, quia ista spectat ad eorum iura, quibus non sunt censendi priuati per istas dispositiones, quæ ita sunt intelligendæ, vt Officia sint celebranda more consueto vocatis tamen residentibus; Vel quod ad residentiã spectet facere celebrare illa Officia more item consueto, iura parochialia quæ nunquam censentur ablata per hominis dispositionem.

11 †Dices legatis factis similibus Regularibus totum pertinet ad Regulares nihil ad Parochos, ergo etiam idem erit dicendum de Residentia. Respondeo non currere paritatem; Regularibus enim nihil cum Parochis. Exempti sunt enim vulgaris iuribus à simili obligatione, neque in Officijs illorum interueniunt Parochi, nec in Parochorum Ecclesijs celebrantur.

12 †Ad quintam an Officia hoc modo legata possint celebrari in alia Ecclesia, quam in illa, in qua est erecta residentia? Respondeo siue hoc fiat in fraudem Parochorum, siue non, sed alio fine, non posse ratio est, quia non verificarentur verba testatoris, qui dum vult celebrari à residentibus videtur innuere, quod celebrent in Ecclesia suæ residentiæ, quia si alibi celebrarent ibi non celebrarent Residentes, sed vt simplices Sacerdotes. Quæ enim sunt ab aliquo facienda, vt talem personam representat sunt facienda in loco suæ representationis, si autem celebrent in loco non suæ representationis non celebrant vt tales, sicuti si diuinum officium celebrarent in alia Ecclesia non satisfacerent, quia non celebrarent vt representantes.

13 †Dices Capitulum multa facere vt Capitulum etiã extra propriam Ecclesiam, ergo etiam residentes poterunt celebrare extra Ecclesiam suæ residentiæ. Respondeo antecedens indigere longa declaratione quę ad pręsens meum institutum non facit, quoad rem nostram dico actum celebrationis nunquam dici factum per residentes nisi fiat in Ecclesia residentiæ, quia ibi tantum sunt residentes, ita etiam Capitulum nunquam dicetur capitulariter celebrare persoluere diuina officia nisi in propria Ecclesia, quia est obligatio loco affixa. Non ergo residentes celebrant extra Ecclesiam, sed vt Sacerdotes, sed tenentur celebrare vt residentes ergo in Ecclesia residentiæ.

14 †Ad sextam difficultatem, quæ est cum in erectione residentiæ sit statutũ quod omnes differentiæ deferantur ad Episcopum & nulla sit facta mentio de Vicario, an Vicarius ex generali mandato possit in difficultatibus istius residentiæ se immiscere, an requiratur speciale mandatum & vltimo an nullo modo possit in istis se impedire, & videtur dicendum non competere Vicario, nec ab Episcopo posse delegari, quia videtur ista esse mens erigentis residentiam; cognitionem enim harum caussarum voluit prius esse in quodam Canonico, quo mortuo, illam voluit postea transferri in Episcopum ergo videtur electa dignitas Episcopalis præcise & priuatiue quod alias, quod potuit quia in fundationibus beneficiorum disposita etiam contra iura sunt omnino seruanda, potest enim fundator quas vult conditiones apponere in fundatione, vt supra diximus ex Lotherio & alijs quos ipse adducit.

Sed dico Vicarium posse ex generali mandato cognoscere, & decernere de litibus & controuersijs omnibus istius residentiæ, quia talis cognitio pertinet ad Episcopum iure ordinario quæ autem pertinent ad Episcopum iure ordinario censentur concessa Vicario eiusdem ex generali mãdato imo secundum Sanchez lib. 3. de matrim. disp. 29. iurisdictione ordinaria illi competunt. Competit autem Episcopo iure ordinario non speciali cognitio harum caussarum ideo siue ex generali mandato siue ex potestate ordinaria competunt etiam Vicario.

Nec obstat statutum residentiæ, quia explicat tantum quod de iure inest, cum enim dictarum caussarũ cognitionem voluisset prius pertinere ad nominatum Canonicum, mortuo illo vult deuolui ad Episcopum prout de iure. Nisi dicas & fortasse verius, voluisse erectorem residentię pertinere ad Canonicum ea quę possent esse dubia circa fundationem erectionem & gubernationem vel bonum regimen residentiæ, non autem ea quę cum alijs possunt esse controuersa extra residentiam, illis enim qui sunt extra residentiam non potest dare leges nec statuere decreta erigens residẽtiam, si enim aliquæ oriantur lites inter hæredes testatoris & residentiam super aliquo legato, nõ potest residentiam erigens determinare iudices sed deuoluentur ad eos quibus de iure spectat. Cum ergo lites Ecclesiarum dirimere spectet ad Episcopum, hoc ius non censebitur ademptum per dispositionem erigentis residentiam, vel statutum eiusdem residentiæ, imo neq; valeret si esset confirmatum per Episcopum, quia sicuti non potest statuere contra ius commune ita neq; potest statuta contra idem cõfirmare, cum inferior nihil possit in legem superioris. Cum ergo Parochus habeat de iure suum iudicem Episcopum ad alium non potest trahi nec illa possunt constitui ab inferiori potestate ipso canone. Quin neq; ipse Parochus posset tali deputationi consentire, cum non possit cedere iuribus suæ Ecclesię nisi requisitis solemnitatibus, & certis casibus.

15 †Ad vltimam difficultatem an possit super dictis iuribus

sibus & controuersijs fieri compromissum.

Dico 1. quod licet iudex laicus non possit cognoscere de caussa Clerici, vt iudex, potest tamē, vt compromissarius, quia videlicet clericus aliquam caussam in illum compromittit: & laudum contra eum latum validū erit cap. cū contingit de foro cōpetenti Bellamer. in repetit. Cap. Romana num. 6. de foro compet. quod tamen limitat Gaill. lib. 1. obser. 37. in fine si fiat compromissum in laicum, vt arbitratorem non vt in arbitrum vbi dicit quod sententia nunc valet in vim pacti Dec. in Cap. at si clerici num 2. de iudit. qui testatur de communi Farin. in tract. criminal. quæst. 8. num. 24. limit. 1. Scaccia in tract. de iud. p. 1. cap 11. nu. 37. quod si quæstio sit de facto non de iure sæcularis iudex est competens vide Gaill. lib 1. obs. 38. dum agit de decimis de bonis temporalibus tam Ecclesiæ quam sui patrimonij posse clericos pro suo libito compromittere, de spiritualibus vero solum in clericum & personam Ecclesiasticā probatur cap. contingit à contrario sensu & cap. per suas de arbitr. vbi Doctores communiter & præcipue Abbas & Berous num. 26. qui testatur de communi licet ipse satis dubitet de rebus temporalibus Ecclesiæ, & quod tale compromissum non possit fieri tenent Doctores apud Carolum de Grassis de effect. cler. effectu 1. num. 861. Prohibita enim alienatione censetur prohibitum etiam compromissum cum sub illa veniat Iason in l fin num. 129 C. de iure emphit. & reliqui quos citat Barbosa tract. de appellat. verbor. appellat. 14 nu. 17. vbi etiam limitatur in compromisso necessario & in terminis Quaranta in Bulla. verbo alienatio num. 40.

16 † Sed quidquid sit de istis de quibus possunt videri Summistæ verbo compromissum, vt Angelus, & alij agentes de alienatione bonorum Ecclesiasticorum, in casu nostro puto facilem esse responsionem, & dico posse fieri compromissum super litibus quæ oriuntur inter dictos Parochos & Residentes, quia hic nō agitur de alienatione bonorum Ecclesiasticorum, quia nec dum Ecclesiæ est acquisitum ius, sed adhuc agitur an ius sit acquisitum, & cui cōpetat. 2. In Paulina ambitiosæ prohibetur alienatio facta ad profanos vsus, hic autem nulla est alienatio ad profanos vsus. 3. Ex isto cōpromisso nulla sequitur alienatio 4. Ea de quibus est concertatio non sunt immobilia sed sunt veluti quidam fructus ergo super illis potest fieri compromissum. Angelus verbo compromissum ad finem.

Non desunt qui asserunt negata alienatione non esse negatum compromissum, & posse fieri compromissum super spiritualibus de licētia Episcopi in Clericum & Laicū coniunctim, sentientes refert de Grassis loco cit. nu. 860. Ex quibus patet solutio ad omnes propositas difficultates.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur quæsitum.*
2 *Quæ sint soluenda.*
3 *Pœna est imponenda secundum quantitatem, & qualitatem delicti.*
4 *Pœna debet esse minor delicto.*
5 *Pœnæ solitæ infligi ab Ecclesia sunt suspensio depositio & degradatio.*
Quid sit vnaquæque.
6 *Quomodo degradatio differat à depositione.*
7 *Depositus & triremi destinatus potest sine incursu excommunicationis verberari à magistro triremium ex illis caussis, quæ spectant ad suum officium, non vero alijs de caussis.*
8 *Traditur quædam regula infligendi dictas pœnas quæ infra expenditur numero sequenti.*
9 *Quid sit infamia iuris, & quid infamia facti.*
Infamia facti tollitur per famam contrariam.
Expenditur supra tradita regula, vt insufficiens.
Infamiæ facti debetur pœna suspensionis.
Factum tamen debet parere non leue scandalum.
Infamis infamia facti tamdiu est suspendendus donec infamiam purget.
Potest iudex in infamia facti procedere etiam per inquisitionem.
Nisi probetur delictum iudex potest indicere canonicam purgationem.
10 *Eadem pœna suspensionis non depositionis debetur infamiæ iuris.*
11 *Ex dictis sequitur quod tradita regula non sit sufficiens.*
Certior regula est quod iudex ex lectione & consideratione sacrorum canonum debet informare animum suum, & vel secundum ea, quæ in illis reperit disposita, vel ad eorum similitudinem, iudicare.
Mitius debet agere iudex cum procedit per inquisitionem, quam per depositionem.
12 *Laborare infamia iuris dicitur, qui condemnatus est de delicto infamiam inducēte sequuta sententia.*
13 *Sententia resultat, & producitur vel ex rei confessione, vel ex probationibus.*
14 † *Confessus non dicitur conuictus.*
15 *Quod est obseruandum ad intelligentiam statutorum loquentium de conuictis, quæ non includunt confessos.*
16 *Rei conuincuntur testibus & scripturis.*
17 *Glossa asserit duos testes sufficere etiam contra Papam de crimine.*
18 *In iuditio agitur eadem pœna contra confessum ac contra conuictum, si confessio fiat coacte non autem sponte in iuditio.*
19 *Minora crimina multoties grauius puniuntur quā maiora, vt vxoricidium grauius puniatur matricidio.*
20 *Depositio debetur de iuris rigore omni delicto & crimini mortali.*
21 *De æquitate tamen & misericordia non infligitur nisi delictum sit qualificatum aliqua circumstantia, vt incorrigibilitate &c. vt ibi.*
22 *An propter fornicationem quis sit deponendus arbitrabitur iudex, vt ibi.*
23 *Caueat iudex ne sua indulgentia foueat delicta.*
24 *Liberum est iudici quas vult infligere pœnas, cum non determinatas sed varias reperit constitutas.*
25 *Aliæ regulæ traduntur & expenduntur.*
26 *Depositus non est curiæ sæculari tradendus, quia iudex Ecclesiasticus sufficienti pœna punit.*
27 *Quando sit procedendum ad degradationem.*
28 *Degradatio alia actualis, alia verbalis, verbalis item est duplex altera in qua sistit iudex, vtpote functus officio suo: altera quæ est via ad degradationem actualem & ista priuat omni priuilegio clericali, & de iure antiquo in crimine hæresis ad illam irrogandam requirebatur consensus Prælatorum, in alijs criminibus consensus Episcoporum.*
De iure nouo Concilij sufficit adesse Abbates vel Prælatos.
29 *Actualis degradatio item est duplex actualis realis,*

lis,actualis iuris fictione, & vnaq; eſt exequtio degradationis verbalis.

30 *Realem poſſe fieri ſine requiſito numero.*

31 *Epiſcoporum tenuit Geminianus non autem verbalem.*

32 *Actualis realis quæ ſit, traditur & ſimul, quæ ſit degradatio iuris fictione.*

33 *Antequam deueniatur ad degradationem iuris fictione inductam traduntur ſeruanda.*

34 *Item traduntur ſeruanda in degradatione actuali reali.*

35 *Quare inducta ſit degradatio iuris fictione.*

36 *Ob quæ delicta ſit deueniendum ad realem degradationem traditur regula.*

37 *Homicidio propoſito in caſu noſtro debetur realis degradatio iuris fictione.*

38 *Traditur modus ſeruandus.*

39 *Suſpenſio eſt maior pęna depoſitione, excommunicatio maior ſuſpenſione, excommunicatione maior degradatio, & aſſignatur ratio.*

40 *Degradatus nunquam amittit characterem ideo ſemper valide conſecraret etiam degradatus.*

41 *An reus citatus depoſitus ſuſpenſus & excommunicatus ſtatim ſit cenſendus traditus curiæ ſæcularis, an requiratur aliquis actus iudicis Eccleſiaſtici quo denuncietur degradatus.*

Afferuntur quæ faciunt difficultatem & reſoluitur dubium.

42 *Mens & ſententia auctoris in hoc.*

43 *Reſoluitur quid agendum in propoſito caſu.*

De Pœnis Clerico infligendis & de degradatione abſentis Curiæ ſæcularis.

XCII.

1 QVidam † Sacerdos perdite amans quandam mulierem, vt ea libere poſſit frui in agro illius virum interficit, & in eodem agro ſepelit, timens ne crimens detegatur aufugit, & mulierem illam ſecum abducit detegitur facinus iſtius ſceleſtiſſimi, acta conficiuntur
2 ſcelera aperte probantur, quæritur † qua pęna ſit multandus, an brachio ſæculari tradendus, & quomodo, quæ omnia breuiter à me expedientur.

3 † Quoad primum ergo quæſitum qua pœna ſit puniendus. Reſpondeo pęnam eſſe imponendam ſecundum quantitatem, & qualitatem delicti Gloſſa in Cap. At ſi Clerici & ibi textus de iudic. & cap. non of-
4 feramus 24. q. 1. † vbi dicitur quod potius debet eſſe minor pœna quam delictum Pœnę ſolitæ infligi ſunt
5 † ſuſpenſio depoſitio degradatio Abbas in cap. cit. At ſi Clerici num. a. de iudic. ſuſpenſio eſt remotio ab altaris miniſterio ad tempus, Depoſito eſt remotio ab altaris miniſterio perpetua, Degradatio vero eſt pęna Eccleſiaſtica qua perſona item Eccleſiaſtica priuatur omni beneficio officio & priuilegio clericali in per-
6 petuum abſq; vlla ſpe. † Differt à depoſitione quia licet ſit perpetua non eſt tamen ſine ſpe reſtitutionis, & quia degradatus amittit omnia priuilegia fori & canonis quæ non amittit depoſitus ita, vt depoſitū percutiens ſit excommunicatus non autem degradatum nec iudex ſæcularis quidquam poteſt in depoſitum,
7 poteſt autem omnia in degradatum. † Verum tamen eſt, quod ſi depoſitus triremibus deſtinetur illum verberans triremis magiſter non incurrit excommunicationem ſi illum ex officio verberet, ſecus autem quacunq; alia ex cauſſa, deſtinatus enim triremi cenſetur deſtinatus ad pœnas triremis Nauar. in ſum. cap. 17. numer. 81. Scio alias eſſe pœnas, vt exilij &c. ſed iſtæ tres ſunt quæ frequenter in ſacris canonibus infligūtur.

8 Cui autem delicto vnaquęque pęna debeatur ſolet ab aliquibus tradi iſta regula, quod infamia iuris inducit, vel depoſitionem, vel facultatem deponendi, &
9 infamia facti ſuſpenſionem. † Infamia iuris eſt quæ oritur ex ſententia condemnatoria de crimine, l. 1. ff. de ijs qui not. infam. Infamia verò facti eſt illa, quæ oritur ex communi hominū obloqutione quæ nō tollitur, niſi per bonam famam contrariam, Abbas in c. cum te de re iudicat. ſed illa regula non videtur verificari licet enim infamiæ facti deberi pænam ſuſpenſionis probetur ex cap. Presbyter ſi à plebe 2. q. 5. cap. 2. de purgat. Canon. quod crimen tamen debet eſſe tale, quod pariat ſcandalum, Antonin. in cap. At ſi Clerici de iud. quo caſu poſtea tamdiu quis eſt ſuſpendendus, donec infamiam purget Gloſa eodem cap. At ſi Clerici. Et poteſt iudex procedere etiam per inquiſitionem, & niſi probetur delictum indicere purgatio-
10 nem canonicam, Abbas eodem c. At ſi Clerici, † eandem tamen pænam ſuſpenſionis non depoſitionis deberi etiam infamiæ iuris probatur ex eodem cap. At ſi Clerici, cap. ſicut, & cap. Clericos de cohabit. Cler. & mulier. cap. Presbyter 32. diſt. cap. nullus de iureiur. & cap. 1 eodem tit. in 6. & cap. cum medicinalis de ſent. excomm. in 6. qui textus allegantur ad hoc à Doctori-
11 bus. † Cum ergo non poſſit dari certa regula iudex ex ijs quę ſunt diſpoſita in Sacris Canonibus informabit animum ſuum, arg. l. non poteſt ff. de leg. & conſtit. & vel ſecundum illa, vel ad eorum ſimilitudinem ſe conformando iudicabit, mitius tamen agendo quando procedit per inquiſitionem, quam per accuſationē, cap. qualiter, & quando de iudit. & ibi not. Vnde ſi delictum mereatur depoſitionem ad depoſitionem procedet, ſi verò tantum ſuſpenſionem ad ſuſpenſionem ex qualitate delictorum quam colliget à ſimili ex ijs quæ in Sacris Canonibus inſerta reperiuntur. At quia pænam depoſitionis deberi infamiæ iuris diximus fallentem certis aliquibus in caſibus non abs re erit aliqua tradere de iſta.

12 † Quotieſcumq; aliquis eſt condemnatus de delicto infamiā inducente, & condemnatio ſit ſequta ex ſententia, taliter condemnatus dicitur laborare infamia iuris, nunquam autem dicetur talis niſi ſequta ſenten-
13 tia. † Sententia autem reſultat, & producitur, vel ex confeſſione rei, vel ex probationibus patet ex cit. cap. At ſi Clerici illis verbis conuicti, vel confeſſi. Ex quo
14 textu notat Abbas ibi, † quod confeſſus non dicitur conuictus propriè, quia ibi iſta duo ponuntur diſtincta, & habent nomina diuerſa, arg. l. ſi idem C. de com-
15 pen. confitendo enim videtur ſe prodere, † quod facit ad intelligentiam ſtatutorum loquentium de con-
16 uictis, non enim iſta includunt confeſſos, † conuincuntur autem rei teſtibus, & ſcripturis, quod non comprehendantur confeſſi in ſtatutis loquentibus de conuictis facit l. cum qui ff. de iureiur. & quod not. in l. fin. C. de comp. & l. penult. alias vltima ff. de rei vendi. cap. nō dicatis 12. q. 1. & l. quiſquis C. ad l. Iul. maieſt Quod delictum probetur ſcripturis text. in cap. vlt. de iureiur. in 6. & plenè per Io Andr. in Reg. ſemper malus, & per teſtes cap 15, 52. q 4. & cap Præſul 2. q. 4. Gloſſa no-
17 tabilis, & ſingularis aſſerit, † quod etiam contra Papā
18 de crimine ſufficiunt duo teſtes. † In iuditio agitur eadem pæna contra confeſſum, ac contra conuictum ſi confeſſio fiat coacte in iuditio, non autem ſponte 12. q. 1. cap. Non dicatis, & l. quiſquis C ad l. Iul. maieſt.
19 † multoties etiam acrius puniuntur minora crimina vt coerceatur inſolentia, vel tollātur abuſus, ideo grauius punitur vxoricidium matricidio, & tamē hoc eſt grauius illo, facile enim inoleret vſus occidendi mulieres ſi tale crimen acerrime non puniretur, text. in l. Aut
20 facta in fin. ff de pæn. † Depoſitio de rigore debetur omni delicto, & crimini mortali, cap. ſi Epiſcopus 50.
21 diſt. & cap. ſi Diaconus 81. diſt. † de æquitate tamen, & miſericordia iuris non infligitur niſi delictū habeat aliquam

aliquam qualitatem aggrauantem, vt est. 1. omne deli-
ctum cum incorrigibilitate, vt in c. cum non ab homi-
ne de iudic. se 1 non sufficit prima contumacia indi-
stinctè, vt notauit Glossa cap 18 1. dist 2. delictum cum
irregularitate cap. nisi cum pridem §. propter cõscien-
tiam de renunciat. 3. delictum publicum, & scandalo-
sum 30. q. 1. c non debet. 4. delictum diu continuatum
cap. Presbyter 81. dist. & Gloss. 1. in cap. 1. de Cler. per-
cuss. 5. delictum habens enormitatem annexam c. tuæ
22 de pænis. 6. si habeat infamiam iuris. †An propter for-
nicationem quis sit deponendus non potest ex Sacris
Canonibus formari certũ iuditium, quia variè loquun-
tur diuersas pænas imponendo, ideo iudex arbitrabi-
tur, & consideratis circumstantijs, scandalo, & consue-
tudine apponet aliquando pæna suspensionis, aliquan-
do depositionis, aliquando priuationis beneficij, ali-
23 quando monebit. †Aduertat tñ iudex ne sua indulgẽ-
24 tia delictum foueat. Liberum quidem erit illi †quam
maluerit pænam delicto infligere, cum varias non de-
terminatas reperiet iuxta not. per Gloss. in cap. frater-
nitatis 34. dist. & in c. de crapula de vit. & honest. Cler.
& cap. in sum. 21. q. 2. & per notata per Hostien. in c.
25 2. de Cler. non resid. †Quod si quæras regulam gene-
ralem, tres magis principales reperiuntur ex Gloss. in
decreto. 1. est: cap. 1. dist. 81. & 2. est 15. q. 8. in sum. quæ
duæ Glossæ duas pariunt opiniones quarum vna est.
Quod omne crimen exigat depositionem nisi casus sit
in iure exceptus; altera dicit omninò contrariũ, quod
videlicet nullum crimen exigat depositionem nisi sit
in iure expressum, & ista videtur satis rationi confor-
mis si addatur crimini expresso etiam contumacia. 3.
dicit neminem esse deponendum, nisi pro maximo
crimine, & probat ex cap. fin. 1. q. 5. & adiuuatur ex c.
tuæ, de pæn. & alio text. cap. inuentum 16. q. 7. vbi sin-
gulariter habetur, quod neq; beneficio quis est priuã-
dus nisi pro graui crimine. In hac varietate puto verũ
quod ad depositionem requiratur enorme crimen vi-
detur hoc colligi ex qualitatibus requisitis in supracit.
cap. Quomodo autem sit cognoscenda ista requisita
enormitas, puto iudicem debere informare animum
suum ex ijs, quæ in iure sunt expressa, deinde procede-
re ad sententiam; iuuabitur etiam ex text. cum Glossa
in l. 1. C. de requir. reis & Gloss. in l. ad ea ff. de reg. iur.
26 † Depositus autem non est Curiæ sæculari tradendus,
quia iudex functus est officio suo, & sufficienti pæna
delictum puniuit; traditur autem degradatus, quia cũ
Eccl non habeat pænas proportionatas delicto Cleri-
cum expoliat priuilegijs, quibus potestas sæcularis im-
peditur, vt ipsa debitas reo possit infligere pænas.
27 Nunc vidẽdum pro quo delicto procedatur ad de-
gradationem. Et ne quis labatur, & miretur, vt olim
mirabatur quidã amicissimus meus, quia dixerim ab-
sente m pæna degradationis esse mulctandum, noto.
28 †Degradationem aliam esse verbalem, aliam actua-
lẽ. Verbalis rursus est duplex, Altera in qua sistit iudex
vtpote sufficiẽter functus iure suo, & sufficiẽter delictũ
punitũ, & ideo illa inflicta vlterius nõ procedit, & ista
est eadẽ cũ depositione, de qua sup. dictũ est. Altera in
qua non sistit iudex, sed est via qua peruenitur ad de-
gradationẽ actualẽ, & ista degradatio priuat omni pri-
uil. clericali, & in ea de iure antiquo in crimine hære-
sis requirebatur consensus Prælatorũ ex c. quoniã de
Heret. in 6. In alijs criminib consensus Episcoporum c.
degradatio de pænis, de iure verò nouo Trid. sess. 13. de
29 refor. c. 4. sufficit adesse Abbates, vel Prælatos. † Actua-
lis item est duplex actualis realis, actualis iuris fictione
vtraq; est exequtio degradationis verbalis, quæ est via
ad istã realẽ, Gemin. in c. degradatio in princ. in verbo
30 Quero an in degradat. de pęnis in 6. †& istam realem
posse fieri sine requisito numero Episcoporũ tenet Ge-
31 min. vbi sup. quia est tantũ exequtio verbalis. †non au-
tẽ verbalẽ, quę est preparatio ad actualẽ. Actualis rea-
lis est illa quæ exercetur in reũ præsentẽ quibusdã ce-
remonijs à Sacris Canonib. institutis, degradatio verò
realis iuris fictione est illa quã fingit ius esse exequtio-
ni mandatã licet verè in præsentia illæ ceremoniæ nõ
fuerint adhibitæ. Antequã autẽ perueniatur ad degra-
dationem inductam iuris fictione ista sunt præmitten-
33 da ex Canone †Clericus in quocunq; ordine constitu-
tus deprehẽsus in furto, vel homicidio, vel periurio, seu
alio crimine, & conuictus ab Ecclesiast. iudice depo-
nendus est, si depositus incorrigibilis fuerit debet ex-
cõmunicari, deinde crescente cõtumacia anathematis
34 mucrone feriri, †Actualis verò realis tunc infligitur cũ
reus in iuditio cõfessus, vel cõuictus ob criminis enor-
mitatẽ debitis solemnitatib. exuitur omni Ecclesiast.
35 priuilegio, & Curiæ sæculari traditur puniendus. † De-
gradatio iuris fictione inducta est, ne absẽtes remane-
rẽt impuniti, & ne ex fuga, & securitate daretur eis oc-
36 casio perseuerandi in suis scelerib. † Pro quibus autem
scelerib. degradandus sit Clericus, dico statuendo hãc
regulã, quod ob crimẽ damnabile, & damnosũ, & pro
quo puniendo sufficientem pænam non habet Eccle-
sia est deueniẽdum ad degradationes, vt debita pęna
delictum puniatur sumitur ex duob. cap. nempe cũ non
ab homine, & c. nouimus infracit. & videtur valde cõ-
forme misericordię religiosę, quod Ecclesia suis corre-
ctionib., & punitionib. suos filios puniat, & corrigat, &
à se non abijciat nisi incorrigibiles, & ob scelera quib.
corrigendis, & puniendis non sit ipsa habilis ob defe-
ctum pænarum à se licite infligendarum.
37 Homicidio ergo in casu nostro expresso debetur
omnino degradatio, & quia actualis realis in istũ reũ
non potest exerceri cũ sit absens iuris fictione degra-
38 dabitur, ad quod deuenietur hoc modo. †Proclamabi-
tur reus, quod si non cõpareat verbaliter est deponẽ-
dus, si exitit incorrigibilis est suspendendus, si creuerit
contumacia excõmunicandus, & tandẽ si in profundũ
malorũ venerit tradendus est brachio sæculari, quia
censetur iuris fictione degradatus, vt possit in illũ vt in
exutũ omni Ecclesiastico priuilegio exercere suã po-
39 testatẽ, & meritas reddere pænas. †Ex quibus colliges
suspensionẽ esse maiorẽ pænã depositione, quia suspẽ-
sio est censura, ad quam sequitur irregularitas nõ verò
ad depositionẽ, Excõmunicatione maiore suspẽsione,
quia priuat participatione actiua, & passiua in bonis
Ecclesiæ, Excõmunicatione verò maiorẽ degradatio-
nẽ, quia priuat omni priuil. Clericali, & reddit illũ mere
40 laicũ efficitur enim fori laicalis. † Aduerte tamẽ quod
nunquã amittit ordines, semper .n. remanet character
indelebilis, & ideo etiã degradatus si consecret, valide
consecrat Aug. verb. degradatus &c.
41 Sed hic oritur difficultas an citato reo, & non cõpa-
rente deposito, suspẽso, & excommunicatus censeatur
statim traditus Curiæ sæculari, an verò requiratur ali-
quis actus iudicis Ecclesiastici quo reũ declaret degra-
datũ, & denunciet iudici sæculari, Huic dubitationi
præbuerunt occasionẽ duo supracitati textus quos hic
referemus per extensũ. Primus est. c. cum nõ ab homi-
ne de iudic. in quo requisitus Cœlestinus III. an liceat
Regi, vel alicui sæculari personę iudicare Clericos cu-
iuscũq; ordinis siue in furto, siue in homicidio, vel per-
iurio, seu quibuscunq; fuerint criminib. deprehensi: ita
respondit. Si Clericus in quocunq; ordine constitutus
in furto, vel homicidio, vel periurio, seu alio crimine
fuerit deprehensus legitimẽ, atq; conuictus ab Eccle-
siastico iudice deponendus est. Qui si depositus incor-
rigibilis fuerit excõmunicari debet, deinde contuma-
cia crescente anathematis mucrone feriri; postmodũ
verò si in profundũ malorũ veniens contẽpserit, Eccle-
sia, cũ non habeat vltra quid faciat, ne possit esse vltra
perditio plurimorũ per sæcularẽ cõprimendus est po-
testatem. Ex quo textu videtur nulla requiri decla-
ratio, positus enim aliquibus enumeratis subdit Ec-
clesia cum non habeat vltra quid faciat, concluditur,
ergo neque debet declarare. Alter verò textus est
cap. nouimus de verbor. signif. in quo ita habetur.
Degradatio est celebranda sæculari potestate præsen-
te, ac pronunciandum eidem cum fuerit celebrata, vt
in suum forum recipiat degradatum. & sic intelligitur

tradi Curię sęculari, pro quo tamen debet Ecclesia efficaciter intercedere, vt citra mortis periculum circa ipsū sentētia moderetur. Ex quo apparet omnino necessaria declaratio, & denunciatio. Ex quorū textuum diuersitate orta est inter Doctores diuersitas sententiarum vide Menoch. de arbitr. lib. 2. cas. 415. & Barbosā
42 de pot. Epis. alleg. 110. & alios per ipsos relatos. †Ego puto esse conformius Sacris Sāctionibus, quod declaretur degradatus, & iudici sęculari denuncietur, quia licet c. nouimus vere loquatur de actuali degradatione reali, est tamen eadem ratio etiam de degradatione iuris fictione, ideo debet esse eadem dispositio, Et verba c. cum non ab homine sunt intelligenda, quod Ecclesię nihil amplius remaneat vltra quid agat puniendo; quia alias non habet pœnas ab ea licite infligēdas, non quod non habeat aliud declarando, & denunciando, quia ista habere patet ex alio cap. nouimus, per quod suppletur quod deest priori.
43 † In casu ergo nostro Clericus est proclamandus, si non compareat deponendus, si fuerit incorrigibilis est excommunicandus, idest, vt Glossa ibi exponit suspendendus, crescente contumacia excōmunicandus, quod si in profundum malorum venerit cum aliud nō habeat genus pœnæ quam in ipsum infligat est declarandus incorrigibilis, & tradendus Curiæ sęculari ei denunciando illum degradatum.

S V M M A R I V M.

1 *Factum proponitur.*
2 *Parochus diebus Dominicis, et festis tenetur Missā dicere, vt populus suo oneri satisfaciat audiendi.*
3 *Parochum teneri celebrare quid importet.*
4 *Si populus sit ita numerosus vt sola Parochi Missa satis non sit pro omnibus potest cogi sibi adiungere Capellanū qui suppleat, et hos per Episcopū.*
5 *Tenentur Parochi Missam celebrare diebus festiuis in suis Ecclesijs, nec possunt etiamsi populus, & Episcopus sonsentiat alio se transferre.*
6 *Populus non tenetur in parochiali sua Missas audire, sed potest vbi vult, & satisfacit, neq; Parochi possunt populum sompellere audire Missas in Ecclesijs parochialibus.*
7 *Parochum non sufficientem per se ipsum satisfacere necessitati sui populi potest cogere Episcopus adiūgere sibi socium. sed nō potest erigere coadiutoriā.*
8 *Parochus, imo neq; Episcopus potest probibere quin Regulares pulsent campanas antequam pulsentur in illorū Ecclesijs, excepto Sabbato sancto in Ecclesia Episcopali, nec quin celebrēt ante Parochū.*
9 *Sententia aliquorum aßerentium teneri Parochum applicare pro suo populo Sacrificium quoties tenetur Mißam celebrare, & aliorum id permittentium decidi iuditio prudentis viri.*
10 *Sententia auctoris, non seneri.*
11 *Refellitur secunda sententia.*
12 *Neq; potest Episcopus decernere quando teneatur Parochus celebrare, sed admonere vt celebret.*
13 *Posito quod Parochus non seneatur applicare ijs diebus quibus tenetur celebrare, an possit accipere stipendium pro applicatione.*
14 *Declarationes Sacræ Congregationis.*
15 *Sententia auctoris posse donoc aliud clarius desernatur.*
16 *Parosbos non teneri applicare, & non posse stipendium recipere videtur durum.*
17 *Parochus qui reperit suum prædecessorem solitum pro suo populo applicare Sacrifisium an talem vsum teneatur sequi.*
18 *Soluitur difficultas.*
19 *Parochus se solo non potest nouam imponere obligationem suo sucressori.*
20 *Ex facto alieno nemo obligatur.*
21 *Obligatio sine slaris probationibus non est præsumenda, & soluitur 2. pars dubitationis.*
22 *Obligatio parsicularis imposita an ad id cōpelleret.*
23 *Soluitur 3. pars dubitationis.*
24 *An tribuens eleemosinam serto tempore teneatur semper dare.*
25 *Quædā vtilis almonitio pro solutione difficultatis.*

Parochus an teneatur sequi consuetudinem sui prædecessoris applicandi Sacrificium.

XCIII.

1 PAulus Parochus reperit suum prædecessorem certis diebus hebdomadæ consueuisse celebrare, & Sacrificium pro concreditis sibi ouibus applicare, idē & ipse aliquo tempore seruauit, nūc intelligens secundum probabilem sententiam teneri quidem Parochū celebrare ad populi commoditatem, nō tamen teneri ad applicationem Sacrificij, quærit an aliqua specialis obligatio sit iniuncta suo beneficio, & cum nullam inueniat petit an teneatur seruare consuetudinem sui prædecessoris.
2 † Certum est, Parochum teneri celebrare dieb. Dominicis, & festis solemnibus, & alijs diebus ita frequēter, vt muneri suo satisfaciat ex Trid. sess. 23. de refor. cap. 1. & per illum textum tradunt Nauar. in manual. cap. 25. nu. 155. Roderiq. in sum. tom. 1. cap. 252. nu. 1. Spino in specul. test. Gloss. 3. num. 63. Posseuinus, & alij apud Barbos. de pot. Paroch. cap. 11. num. 5. † & illud
3 frequenter explicatur, quod sit intelligendum de diebus Dominicis, & festis, quibus populus tenetur audire Missam, & hoc per se, vel per alium, si ipse fuerit legitima caussa impeditus, Siluius in 3. p. quęst. 83. a. 1. q. 17.
4 Piasc. in Praxi Epis. p. 2. cap. 3. n. 20. & alij; † etsi populus sit ita numerosus, vt vna Missa non possit eius necessitati satisfieri, potest ab Episcopo cogi Parochus sibi tot adiungere Sacerdotes, quot sufficiant ad Diui-
5 num cultum ex Trident. sess. 21. cap. 4. † Teneturq; Parochus in propria Ecclesia celebrare, nec potest in alia Missam dicere; Vnde Sacra Congreg. in vna Lucana 15. Sept. 1629. censuit onus iniunctum Parocho Tempagnani transferendi se diebus festiuis ad aliam Ecclesiam Parochialem Antroccoli, ibiq; Missam celebrandi esse abrogandum, Et iterum in eadem Sacra Congreg. proposito dubio. An Parochi terræ Vrccani Fanens. diœcesis, soliti à tempore forte immemoriali ad celebrandam Missam in quadam Ecclesia eiusdem loci, in qua aliqui dies festi per annum solemnizantur, relicta sine Missa propria Ecclesia, quod fit iuxta intētionem dantis eleemosinam, & absque vllo populi incommodo, sine vllius reclamatione, & ex tolerantia Episcopi, Eadem inquam Sacra Congreg. die 17. Nouemb. 1629. censuit consuetudinem illam secundum ea, quæ proponuntur non esse admittendam, sed diebus festiuis esse in propria Ecclesia celebrandum. *Et in* dicta caussa Lucana, cum Rector Parochialis *Ecclesię* Tempagnani esset obligatus octo diebus *festis* cū toto suo populo ad celebrādum in Ecclesia *Antroccoli* remanente diebus festis sine Missa propria Ecclesia Tēpagnani Sacra Cong sub die 15. Septemb. 1629. dixit huiusmodi onus eundi ad illam Ecclesiam esse tollendum, Hæc omnia refert Barb. de pot. Parochi loc. cit. n.
6 3. † Non tā ex hoc sequitur, quod sicut tenentur Parochi Missas celebrare in propria Ecclesia, ita teneātur ēt parochiani illas in eadem audire diebus festis. imo istis liberum est vbicumq; voluerint audire, neq; possūt Parochi eos compellere, vt in dictis suis Ecclesijs missam audiant, possunt quidē monere; sed non cōpellere ex Trid. in decreto de obseruand. & euitand. in celebr. miss. sess. 22. declarauit Sacra Congreg. vt refert Barbosa

bosa de pot.Epis.p.2.alleg.24.nu.17.& Hier.Roderiq.
in Comp.quæst.Reg.Resolut.25.nu.5.& extat decla-
ratio Leonis X.quã refert idẽ Barbosa de pot.Paroch.
7 loc.cit.num.11.† Dictis ergo diebus tenetur Parochus
celebrare, &, si per se ipsum non possit satisfacere ne-
cessitati sui populi, potest cogi ad assumendos tot Sa-
cerdotes, qui sufficiant: At non potest eo casu Episco-
pus erigere coadiutoriam Rota decis.484.nu.5.pat.1.
8 Recentio: † Neq; potest Parochus, vel Episcopus pro-
hibere, quin regulares pulsent campanas, antequã pul-
sentur à Parocho, nec quin missas celebrent antequã
parochus celebret, vt respondit S.Cong Cõcilij in vna
nullius prouinc. Rauennaren. Sub die 15. Semp. 1629.
An autem Parochus, sicut tenetur missam celebra-
re, vt suus populus præcepto audiendi missam satisfa-
ciat, teneatur etiam iisdem diebus pro eo sacrificium
applicare, non conueniunt Doctores.
9 Aliqui † quos refert Suarez suppresso tamen nomi-
ne disp.86. sect.1. senserunt Parochos teneri applicare
pro suis ouibus sacrificiũ, quoties pro sui muneris obli-
gatione tenẽtur sacrum facere, quorũ ratio potest esse
decretum Concilij sess.23. de Refor. c.1. vbi habetur.
Cum præcepto diuino mandatum sit omnibus, quibus
animarum cura commissa est oues suas agnoscere, pro
his sacrificium offerre &c. ex quo videtur colligi obli-
gatio applicandi Sacrificium, id enim videntur innue-
re, & significare illa verba, sacrificium offerre pro illis.
Bonacina tenet non esse obligatum Parochum ap-
plicare toties quoties tenetur celebrare, vt populus si-
bi concreditus satisfaciat suę obligationi; sed hoc arbi-
trio boni viri esse determinandum, quam sententiã se-
quitur Barbosa de potest. Parochi cap.11. n.10. ex eo-
10 dem textu Concilij motus. † Ego tamen puto non te-
neri, nec vllam obligationem illi ad hoc incumbere.
Probo Quia officium parochi est pascere oues suas, &
ea præstare, ad quæ ex officio suo tenetur, vt populus
suis obligationibus satisfaciat; sed ad hoc officium non
spectat applicare sacrificiũ, vt de se patet; ergo ad hoc
non tenetur; Neque Conciliũ hoc iniungit, quia Con-
cilium determinat parochum teneri iure diuino, nulli-
bi autem est hoc ius diuinum, quo teneatur sacrificiũ
applicare Parochus; ergo neq; hoc onus illi est iniun-
ctum, nec iniungendum; quod autẽ mens Concilij non
sit obligare Parochum ad applicationem; patet ex alio
cap. nempe 14. eiusdem sess. 23. vbi sic habetur, Curet
Episcopus, vt ij (idest Sacerdotes,) saltem diebus Do-
minicis, & festis solemnibus, si autem curam animarũ
habuerint, tam frequenter, vt suo muneri satisfaciant,
celebrent, Ecce quomodo concilium explicans onus
quod curato incumbit, & ad quod est admonẽdus, est
celebrare, non autem offerre sacrificium, iura autem
iuribus expedit concordare, nec noua obligatio est in-
ducenda, nisi de ea manifeste constet, cum ergo cura-
to non incumbat onus celebrandi ex officio suo, neque
debet per concilium censeri impositum, maxime cum
in textu non reperiatur expressum, imo potius contra-
rium colligatur, vt patet.
11 † Neque video, quomodo possit dici Parochũ vir-
tute horum decretorũ arbitrio prudentis viri esse obli-
gandum, nam vel Parochus ex vi istiorũ decretorũ te-
netur applicare, & nemo potest limitare, ex quo seqni-
tur quod semper teneatur, vel ex vi istorum non tene-
tur, & à nullo potest obligari, nec video hoc arbitrium
concedi. Cum ergo Conciliũ decernat Curatũ teneri
missam celebrare, vt suo muneri satisfaciat, si ex vi
istius tenetur applicare, semper tenebitur, si non obli-
gatur ex istis, neque in hoc quidquam potest arbitriũ
boni, vel prudentis viri. Sed cum satis probatum sit ex
vi istorum decretorum simpliciter non teneri applica-
re vtique etiam dicendum erit neque arbitrio posse
cogi ad applicandum aliquoties. Parochũ non teneri
applicare docent Nauar.cap.25.nu.91. Regin. lib.23.
num.238.Coninch. quæst.83.art.1. dub.11. conclus.3.
Suarez disp.86. sect.1. Vasquez 3. par.disp.234. art.6.
cap.6.& alij quos refert Bonac. de Sacr. disp.4. quæst.
vlt.par.7.num.5.§. Quare licet Parochus &c. & Fraxi-
nellus de oblig. Sacerd. sect.3. Prænot.1.§.2.
12 † Neque puto ex vi istorum decretorum posse Epi-
scopũ decidere, quibus diebus teneatur Parochus ce-
lebrare, quia verba concilij sunt ista; Curent, vt tã fre-
quenter celebrent, vt suo muneri satisfaciãt, in quibus,
vt aperte cõstat, non datur facultas decernẽdi, quod sit
munus Parochorũ; sed curãdi, vt satisfaciant suo mune-
ri; supponitur ergo munus, cui vt satisfiat, curat Episc.
13 Posito, † quod Parochi non teneantur applicare sa-
crificium, sed teneatur tãtum celebrare pro sui populi
necessitate, venit quærendum, an ijs diebus quibus te-
nentur celebrare, sed non applicare possint recipere
eleemosinam pro applicatione. Negat Barbosa loco
citato ductus duabus declarationibus S.Congreg. ad de-
14 cretum de Celebrat. missa. cuius verba sunt. † Ad 4.
respondetur sacerdotes, quibus diebus tenentur missas
celebrare ratione beneficij, seu Capellæ aut Salarij, si
eleemosinas etiam pro alijs missis celebrandis susce-
perint, non posse eadem Missa vtrique obligationi sa-
tisfacere, & ista est prima. Secunda fuit; Proposito du-
bio an Parochi terræ Vrceani Fanens. diœces. quibus
diebus ex proprio officio, & obligatione tenẽtur Mis-
sas celebrare, possint pro eadem Missa in propria, vel
aliena Ecclesia celebranda, manuales eleemosinas re-
cipere, & Sacra Congreg. die 1. Septembris 1629. re-
spondit, quibus diebus Parochi tenentur Missas cele-
brare, non posse manualem eleemosinã recipere. Ego
tamen puto posse, donec aliud decretũ magis clarum
15 habeatur. † Quia prima declaratio non viget, patet
enim manifeste ibi esse sermonẽ de applicationis sa-
crificij obligatione, hoc enim importat beneficiũ Ca-
pellania, Salariũ, & eleemosina, vel etiam si mauis di-
cere, decernitur ibi ratione eiusdẽ tituli, quo datur vna
eleemosina, non posse recipi aliam ratione eiusdem,
non tamen ratione diuersi; Si enim datur eleemosina
pro applicatione, non potest recipi alia pro applica-
tione eadem, si datur ratione celebrationis localis vna
non potest item recipi alia, quia vult vnicæ obligatio-
ni deberi satisfieri vnica eleemosina. At si vna datur
pro applicatione non negatur, quin possit recipi altera
pro locali celebratione, & ita è conuerso. Neque vi-
get secunda, quę magis expresse loquitur; aperte enim
habet Parochum obligatum ex proprio officio, ecce
obligationem localem, & obligatione, ecce alium ti-
tulum, qui non potest esse nisi applicatio, ex quibus fit
Parochum, qui tenetur ex proprio officio, & debito,
cum alium titulum non habeat alterius eleemosinæ,
neque posse satisfacere nouæ obligationi, si quam su-
scipiat, cum iam sit debita celebratio localis ex officio,
& applicatio ratione obligationis Puto tamẽ optimè
facturos, si à talibus eleemosinis abstineant, vt effugiãt
suspicionem turpis lucri, quod maxime est vitandum.
16 † Et mihi videtur difficile concedere, Parochos, non
teneri applicare sacrificium, & ex vi horum decreto-
rum negare, quod pro applicatione non possint saltem
valide pro applicatione, quam habẽt liberam, nouam
recipere eleemosinam, cum in illis habeatur non posse
Parochum satisfacere vtrique obligationi; ergo sup-
ponunt iam esse obligationem inductam quoad totũ
illud, de quo decernitur; quia, vt debito ex iustitia nõ
possit satisfieri aliqua re, debet illa res esse alio titulo
obligata, alioquin illa saltem valide satisfiet, licet talis
satisfactio ex alio Capite possit non esse licita, quia
prohibita; cum ergo Sacra Congregatio decernat nõ
satisfieri, dicendum est esse intelligendam quando
adest totalis obligatio, non enim prohibet sed decla-
rat; non satisfieri ergo re, quæ alias sit debita, quod si
non est debita satisfiet, nec prohibitio se extendit ad
rem, nisi quatenus est debita. His positis deueniendo
ad solutionem propositæ difficultatis, quæ est.
17 An † Parochus teneatur sequi vsum sui prędecesso-
ris. Respondeo, Aut iste Parochus reperit tantũ suum
prædecessorem ita egisse, & anteriores non eundem
vsum seruasse. Aut reperit non solum prædecessorem

immediatum, ſed alios etiam ab immemorabili hoc idem præſtitiſſe, vel reperit id præſtitiſſe prædeceſſorem immediatum, & non conſtat, quid egerint alij. Si reperit tantum ſuum prædeceſſorem id egiſſe, & anteceſſores ooo præſtitiſſe, nec in tabulis ſuæ Eccleſiæ talem obligationem inueniat extare, puto omninò ad applicationem non teneri. Obligatio enim non præſumitur niſi probetur; & in caſu noſtro Parochus immediate antecedens poteſt pręſumi id præſtitiſſe, quia ſequeretur ſententiam, quod teneretur applicare; ſi reperit non ſolum anteceſſorum immediatum id egiſſe; ſed etiam alios ab immemorabili idem feciſſe.

18 Dico 1. † Ex eo, quod ab omnibus anteceſſoribus
idem ſit præſtitũ, non ex hoc poſſe colligi, quod ſit in-
ducta obligatio, quæ vere non exiſtit reſpectu ſucceſ-
ſorum, quia nemo poteſt ſua actione aliũ obligare, niſi
19 habeat ius id faciendi, † Nec Parochus poteſt ſe ſolo
imponere onus ſuo beneficio reſpectu ſucceſſorũ pro-
20 pria auctoritate. † Ex facto enim alieno nemo obliga-
tur; ſed quærendum eſt, an ex iſta ſucceſſiua ſerie mo-
di agendi ſit præſumẽdum extare obligationem, & in
hoc caſu etiam.

21 Dico 2. † Neq; ex hoc poſſe præſumi obligationem extare, vel extitiſſe, quia obligatio ſine claris probationibus non eſt inducenda Poſeuimus de off. Curatı cap. 2 nu. 4. quẽ refert, & ſequitur Fraxinellus de oblig. Sacerdotum ſect. 3. Prænot. 1. nu. 5. in 2. §. Maxime in caſu noſtro in quo poteſt reddi ratio alia, nempe, quod anteceſſores id præſtiterint ex eo, quod putauerint ſequendo aliam ſententiam, ex officio ſuo teneri. An autem extante eo vſu peccet curatus aliter faciendo. idẽ Fraxinellus aſſerit non peccare mortaliter, ſed ego puto nullo modo peccare, quia cum non conſtet de eius obligatione nec poſſit per alium obligari, ooo ſeruando talem vſum, vtitur iure ſuo.

22 Verum † tamẽ eſt, quod ſi Curatus inueſtiretur beneficio hac expreſſa cõditione, vt teneretur omnia pręſtare, ſicuti præſtita ſunt à ſuis prædeceſſoribus, quod ex tali pacto teneretur ad applicationem; ſi ab alijs ita factum fuiſſet: Si tamen immediate antecedens ſolus id egiſſet non autem alij, puto tali caſu non teneri, quia obligatur ad id non, quod vnus, ſed quod anteceſſores fecerunt, nec immemorialis quidquam confert in hoc caſu, quia ſupponimus poſſe dari aliam cauſſam actus, nec obligationem ex actuum frequẽtia per tales perſonas poſſe induci, & obligationem non eſſe pręſumẽdam, niſi claris probationibus demõſtretur. Ex quibus.

23 Dico 3. † Multo minus teneri Parochũ, quando reperit prędeceſſorẽ applicaſſe Sacrificiũ & nõ conſtat, quid cęteri egerint, quia in dubio nemo eſt obligandus, & proxime antecedens poteſt præſumi id egiſſe, quia ſenſerit ex officio ſe eſſe obligatum.

24 Dices † dantem eleemoſinam per certum ſpatium tẽporis teneri ſẽper dare, ergo & iſte parochus tenebitur applicare, cũ tanto tempore ſit conſuetum idem fieri. Reſpondeo de antecedente me ſatis alibi dixiſſe, nunc, quod ad præſens facit, dico illũ teneri dare eleemoſinam, quia pręſumitur voluiſse ſe obligare. ſi dedit ex aliqua cauſsa, hic autem non poteſt præſumi Parochum prædeceſsorem voluiſse obligare ſucceſsores, quia hoc nõ poteſt, nec apparet cauſsa quare voluerit hanc obligationẽ inducere. & ex mere libertatis actibus, non eſt præſumenda reſtrictio liberæ facultatis, quotieſcumq; enim non conſtat aliquid, quod ex mera libertate fit, fieri ad neceſſitatem inducendam, neq; eſt præſumendum tali intentione eſse factum.

Cęterum optime facerent Curati ſi aliquibus ſaltem diebus pro cõcredito ſibi populo ſacrificiũ applicarẽt, maxime, cum beneficia ſunt valde pinguia.

25 † Monuerim etiam diligenter eſse ſpectandam, ſi fieri poteſt, fundationem beneficij, vt ex tali inſpectione colligant, an talis fundatio ſit facta ex legatis habentibus annexum onus celebrationis. An ex aliqua Capellania eodem onere grauata, & ex iſtis colligere ſuam obligationem, & ſi reperiat aliquid tale ſubeſse, conſiderare an in tali fundatione ſit talibus oneribus derogatum à poteſtatem habente, an vero ſint confirmata, vt poſſit ſibi conſulere, & quieti animæ ſuæ quãtum fieri poteſt proſpicere.

S V M M A R I V M.

1 *Proponitur factum.*
2 *Quæ ſunt quærenda.*
3 *Tam proprius quam alienus Parochus eſt miniſter ſacramenti baptiſmi imo quilibet habens vſum rationis volens & ſciens proferre formam.*
4 *Non ſolum valide ſed etiam licite in caſu neceſſitatis omnes ſupradicti baptizant.*
Quæ ſit neceſſitas baptizandi.
5 *Si reperiantur plures præſentes, quis ordo inter illos ſit ſeruandus in baptizando, & illum non ſeruando, an peccent, & quomodo.*
6 *Miniſter ſolemnitatis baptiſmi eſt ſacerdos.*
7 *An Diaconus ſaltem de licentia Epiſcopi.*
8 *Sacerdos extra neceſſitatem ſolemniter baptizans non ſuum ſubditum peccat mortaliter, nullam tamen pęnam incurrit; Clericus autẽ irregularitatẽ.*
9 *Soluitur propoſitum quæſitum.*
10 *Proponitur & ſoluitur quædam difficultas.*
11 *Filius patris exulis natus in loco vbi pater habitat ſed vbi non habitat mater & cæteri de domo exulis à quo parocho ſit baptizandus.*
12 *Subditi vnius Parochi aliquando inualide aliquando illicite ſumunt ſacramenta ab alio.*
13 *Nullus parochus valide poteſt excipere confeſſiones hominum alterius parochi niſi de illius vel Epiſcopi licentia.*
14 *Neq; in caſu ſummæ ignorantiæ proprij parochi, quo caſu debet ſaltem peti licentia.*
15 *Subditus vnius parochi peccans in paræcia alterius parochi non poteſt abſolui ab illo parocho in cuius paræcia peccauit.*
16 *Neq; Archiepiſcopus poteſt abſoluere ſubditos Epiſcopi ſui cõprouincialis niſi tempore viſitationis.*
17 *Regulares poſſunt audire confeſſiones omnium & quorumcunq; ad ſe accedentium, & eos poſſunt abſoluere iuxta facultates quas habent.*
18 *Debent tamen eſſe approbati ab Epiſcopo; alioqui.*
19 *Inualide abſoluerent.*
20 *Approbandum eſſe confeſſarium aliqui aſſerunt ab Epiſcopo pęnitentis aliqui ab Epiſcopo cõfeſſarij.*
21 *Aſſeruntur pro hac ſecunda ſententia duæ declarationes ſacræ Congregationis.*
Ex his declarationibus deducitur quod Epiſcopus approbans ad audiendas confeſſiones de licentia parochi non dat iuriſdictionem, ſed parochus.
22 *Ex conſuetudine per tacitum conſenſum acquiritur iuriſdictio.*
23 *Peregrini aduenæ vagi &c. optime faciunt ſi confiteantur regularibus.*
24 *Iuriſdictio audiendi confeſſiones non acquiritur per conſuetudinẽ ex actibus factis ijs inſcijs ad quos ſpectat illum dare.*
25 *Quia potius acquiritur ex conſenſu quam ex actũ frequentia.*
26 *Iſta tamen conſuetudo ſemper pendet ex voluntate illius ex cuius conſenſu eſt introducta.*
27 *Colligitur ex dictis optime fuiſſe reſpõſum in reſp. 89. Capellanum habentem facultatem ab Epi-*

scopo audiendi confessiones in sua diæcesi de licentia parochi eo contradicente non posse absoluere.

28 *Approbatus ab Episcopo, v.g. Bergomensi non à Brixiensi, valide absoluit, si à parocho Brixiensi illi conferatur iurisdictio.*

29 *Aliqua ita spectant ad parochum, vt tamen si ab alio fiant, fiant valide, alia, non.*

30 *Proponitur casus cuius parochi sit subditus filius natus in loco vbi habitat pater bannitus.*

31 *Filius non dicitur originarius illius loci in quo nascitur per accidens, sed illius, in quo pater habitat, fingitur à lege esse.*

32 *Mulier quæ parit in vno loco cum animo ibi non permanendi sed animo alio reuertendi dicitur parere in loca ad quem reuersura est.*

33 *Nec referre videtur domum esse apertam etiam in loca, vbi filius nascitur si pater ab eo exulat. Mulier tenetur sequi virum exulem.*

34 *Pater prescriptus emittit iura originis vide n. 39.*

35 *Exul habetur, vt mortuus.*

36 *Origo non tribuit ius ad sacramenta vide nu. 40.*

37. *Ad domicilium contrahendum non sufficit habitare alicubi, sed requiritur animus ibi permanendi*

38 *Maritus exul aliquando habet diuersum domiciliũ ab vxore, & vxor diuersum à marito.*

39 *Quomodo proscriptus dicatur amittere ius domicilij originis.*

40 *Originis domicilium sufficere ad sacramenta percipienda videtur decisum.*

41 *Soluitur proposita difficultas quoad primam partẽ.*

42 *Domicilium & habitatio differunt.*

43 *Domicilium tripliciter acquiritur.*

44 *Quod sit vnumquodq;*

45 *Iurisdictio amittitur mutatione domicilij mutatione domicilij non amitti iura originis deperdi tamen eius commoda asserunt aliqui.*

46 *Quid sit domicilium accidentale.*

47 *Quis sit incola.*

48 *Domicilium accidentale amittitur pro arbitrio voluntatis.*

49 *Domicilium commune quod sit.*

50 *Ad sacramentum ordinis certum est sufficere domicilium originis, domicilij, vel habitationis.*

51 *An domicilium originis sufficiat ad alia sacramenta percipienda.*

52 *Proponuntur duo quarenda.*

53 *Magis attenditur caussa naturalis quam accidentalis, naturalia enim præualent.*

54 *Domicilium originis est potentius quolibet alio.*

55 *Subditus originarius nõ amittit originis subiectionem translatione domicilij.*

56 *Sacramentum pænitentiæ &c. ministrare pertinet ad proprium sacerdotem vide num. 61.*

Proprius sacerdos dicitur ille in cuius loco habetur domicilium habitationis vide num. 61.

57 *Non origo sed habitatio constituit parochianum vide num. 61.*

Quarta parochialis debetur parocho habitationis non originis, vide num. 61.

58 *Vagi dicuntur domicilio destituti, vide num. 61.*

59 *Qui habet duplex domicilium non potest pro libito sumere sacramenta in vtroque sed tantum in illo habitationis.*

60 *Sanchez respondet argumentis primæ opinionis quibus videlicet probatur sufficere originis domicilium ad percipienda sacramenta.*

61 *Respondetur argumentis Sanchez pro tuenda contraria, nempe sufficere.*

62 *Soluitur secunda difficultas nempe posse haberi duplex domicilium.*

63 *Quale debeat esse hoc domicilium.*

64 *Habens duplex domicilium potest vtrobique pro libito sumere sacramenta etiamsi in vno actu non inhabitet sed in alio.*

65 *Qui ruri commoratur animi gratia, Peregrinus, & quilibet alius ad tempus extra patriam degens non potest sumere sacramenta sine proprij parochi licentia, vel tacita, vel expressa.*

66 *Resoluitur tota difficultas.*

Subditus quando quis ad Sacramenta percipienda.

XCIV.

1 EXulat † Constantius à patrio solo, attamen in loco suæ originis adhuc retinet domum apertam in qua habitat eius vxor multo tẽpore anni, & actu agitur de liberando Constantio, & patriæ restituẽdo. Interim tamen ipse domum conduxit in alio opido, vbi habitat permanenter, & vxor eius grauida dum, modo moratur in domo à marito conducta, vbi exultat, modo in domo originis, factum est, vt pariat in loco originis, & filius ibidem à Parocho loci baptizetur; Conquestus est Parochus loci, in quo habitat maritus de Parocho, qui filium baptizauit, quia illum baptizauit nulla petita licentia ab ipso, asserens ad se spectare, non ad illum, quæsitum fuit, an recte doleat, & rationa-

2 biliter, ideò decidendum. 1. † Quid esset dicendum in eodem casu si Constantius non exularet. 2. Quid dum exulat, ex quibus facile colligetur, quæ subiectio requiratur quoad perceptionem Sacramentorũ, & quid possit proibere Parochus suo Parochiano.

3 Noto 1. † Nullam esse difficultatem de validitate Sacramenti, quia quilibet est minister Baptismi, tam alienus, quam proprius Sacerdos, imo omnis homo, habens vsum rationis, potens & sciens proferre debitam formam, & materiam applicare D.Th. 3.p. quęst. 66. art. 3. Vasq. ibidẽ art. 5. disp. 145. cap. 1. & 5. Henriq. lib. 1. cap. 28. num. 1. & alij, & etiam Fæmina cap. super quibus 3. quæst. 3. ideò obstetrices sunt obligandæ scire formam necessariam, vt interueniente necessitate possit filios baptizare Nauar. cap. 22. nu 6. Sà verb. Baptismus nu. 10. Suarez disp. 31. sect. 5. & alij.

4 Noto 2. † Non solum valide, sed etiam licite baptizare in casu necessitatis omnes supradictos. Necessitas autem est absentia Parochi, vel imminens periculum, vel si proprius Parochus non possit facile haberi. Imo tali casu Sacerdos alienus baptizans infantem alterius paræciæ, etiam solemniter, non peccat, licet id faciat sine licentia proprij Parochi, quia quilibet est institutus minister in his casibus. Sa loco cit. nu. 7. Valent. tom. 4. disp. 4. quæst. 2. par. 1. & alij, hoc enim Sacramentum, cum sit maximę necessitatis, merito Christus voluit omnes esse ministros, nec apices iurisdictionis esse seruandos.

5 Noto 3. † Etiam in casu necessitatis in baptizando esse seruandum ordinem inter personas. Si enim sint præsentes Proprius Parochus, Sacerdos simplex, vel alienus Parochus, Diaconus, Subdiaconus, homo, vel fæmina, baptizare sine dubio pertinet primo loco ad proprium Parochum, illi enim incumbit hoc ex officio, absente proprio Parocho, Sacerdos, in defectum Sacerdotis, Diaconus, postea subdiaconus

n..inde vir, vltimo fęmina. Præſente proprio Parocho,
ſi alius baptizet, peccat mortaliter, quia alienum offi-
ciũ in re graui ſibi aſſumit, poſſet tamen excuſare igno-
rantia, vel neceſſitas, quia videlicet periculum vrgeret,
& proprius Parochus nollet baptizare Sà loco cit. Sua-
rez diſp. 31. ſect. 4. Henriq. loc. cit. Coninch. quæſt. 67.
dub. 2. & alij, qui etiam addunt, ſi baptizetur ab alijs
non ſeruato dicto ordine non peccari mortaliter, quia
ad nullum eorum ſpetialiter ſpectat. Imo poteſt dari
caſus, quod etiam præſente Parocho alij teneantur
baptizare, vt inſtãte neceſſitate, ſi Parochus nolit ipſe
officium ſuum exequi, quia tenentur ſubuenire indi-
genti maxime in iſto caſu Henriq. cit. cap. 28. & Sua-
rez loco cit. qui etiam optime obſeruat, Parochũ pec-
care mortaliter, quia in re graui deficit in ſuo officio
tunc neceſſario exequendo.
6 Noto † 4. miniſtrum ſolemnitatis, & ex officio eſſe
ſolũ ſacerdotem ita habetur in Concilio Florentino
in inſtructione Armenorum & c. conſtat de conſecrat.
diſt. 4. vbi habetur conſtat baptiſma à ſolis ſacerdoti-
bus eſſe tractandum, eiuſq; miniſteriũ nec ipſis diaco-
nibus explere eſſe licitum abſq; Epiſcopo, vel Presbite-
ro, niſi his procul abſentibus vltima languoris neceſ-
ſitas cogat, quod & Laicis fidelibus plerunque per-
mittitur, ratio eſt, quia, cum ſacerdos ſit inſtitutus ad
adminiſtrãdam Euchariſtiam par eſt, vt poſſit illa ad-
miniſtrare, quæ ſunt neceſſaria, vt poſſit Euchariſtia
percipi, ad quod requiritur baptiſmus D. Th. 3. p. q. 67.
a. 2. Nugnus ibi Koninch ibi dub. 1. Suarez d. 31. Hen-
riq. loc. cit. n. 1. & alij apud iſtos. Ex quo ſequitur alios
7 ſolemniter baptizantes id agere illicite. † An autem
poſſit Diaconus ſaltem ex licentia Epiſcopi, vel Paro-
chi Koninch aſſerit poſſe loc. cit. cum illis, quos ipſe
adducit, ſed nunc non videtur vſu receptum, cũ adeſt
copia ſacerdotum Suarez diſp. 26. ſect. 2. Sotus 4. diſt.
4. quæſt. vnica artic. 1. & alij.
8 Noto. † 5. Sacerdotem ſolemniter baptizantem
nullam incurrere excommunicationem, vel irregula-
ritatẽ, etiamſi baptizet extra neceſſitatẽ, quia nullibi id
videtur expreſſum, peccat tamẽ mortaliter, quia actũ
alienæ iuriſdictionis ſibi aſſumit, non peccaret ta-
men, ſi in neceſſitate hoc ageret Suarez diſp. 23. ſect.
2. & diſp. 31. ſect. 4. & alij. Clerico autem, ſi ſolemniter
baptizet, eſt indicta irregularitas ex Cap. de Clerico
non ordinato adminiſtrante.
9 Ex † quibus facilis redditur reſpõſio propoſito quę-
ſito: reſpondendũ eſt enim, Parochũ optime feciſſe ba-
ptizando filiũ natum in ſua parecia, quæ diſtat ab alia
parœcia alterius Parochis ad ſex miliaria. Non enim
ęquum fuerat deferre infantẽ tam longe, vt baptizare-
tur, ſed illius baptiſmi proprius eſt reputandus ſacer-
dos talis Parochus, non enim commode poterat alter
haberi, & cum in hoc caſu ad ipſum ſpectet baptizare,
immerito conqueritur ille alter Parochus, ſed vt rem
altius etiã perſcrutemur, videamus, an Parochus iſte
qui baptizauit etiam extra neceſſitatem potuerit idem
10 præſtate ſolemniter. † Et quidem quod valide patet
ex dictis, an licite, & abſq; peccato.
Poſſet probari etiam licite, quia, cum Sacerdoti ex
officio competat miniſtrare ſacramentum baptiſmi,
nulli videtur inferre iniuriam quocunq; caſu baptizet,
ergo etiam licite baptizat.
Sed dicendum non poſſe licite, quia licet ex ordine
habeat poſſe baptizare valide, non habet tamẽ licite,
quia deeſt actualis iuriſdictio, quæ cũ alteri Parocho
cõpetat iſtã ſibi aſſumens infert iniuriã in re graui pro-
prio ſacerdoti Nugn. in 3. p. q. 67. art. 2. Reginald. lib.
27. cap. 6. nu. 37. Valentia loco cit. & alij.
Dices ſi non habet iuriſdictionem ergo inualide
agit, quod ſi valide agit ergo habet iuriſdictionẽ, quo
caſu dicendum erit nullo modo peccare. Reſpondeo
1. habere iuriſdictionem ad valide baptizandum, non
ad ſolemniter baptizandum 2. Poſſe duos habere iu-
riſdictionem ad aliquid agendum valide, ita vt actum
ab vtroq; valeat, non tamen ſequi inde facere licite,
quia talis iuriſdictio alteri cõpetit ex officio, ideo quia,
quod alteri ex officio ꝓprio cõpetit ſibi aſſumit, illi in-
fert iniuriam, & peccat; iuriſdictio quoad baptizandũ
etiã ſolemniter valide competit quidẽ omnibus ſacer-
dotibus, ſed proprio Parocho præcipue vt licite.
11 Nunc † videamus in rigore iuris, ad quem horũ Pa-
rochorum ſpectat baptizare iſtum filium, de quo agi-
mus præſcindendo ab omni caſu neceſſitatis, vel alio
per quam poſſet concedi non ſolum valide, ſed etiam
licite, videamus ergo ad quem ſpectet ratione ſubie-
ctionis, cuius nãq; iuriſdictioni ſit cenſendus ſubditus,
& cuius pareciæ ſit dicendus, & primo ſtante, quod
pater exulet, & alibi habeat domicilium, licet etiam in
patria, à qua exulat habeat domum apertam, in qua
multo anni tempore habitet vxor cum filijs, quod eſt
primum quæſitum. Pro intelligentia dicendorum.
12 Noto 1. † Hanc diſputationem inter hos Parochos
fundari in eo communi dicto, quod ſubditi vnius pa-
ræciæ non debent ſumere ſacramenta, niſi ab illo Pa-
rocho, qui eſt proprius, vel de eius, vel Epiſcopi licen-
tia, quod adeo verũ eſt, vt ſi homines vnius parœciæ à
Parocho alterius ſuſcipiant, aliquando inualide ali-
quando illicite ſaltem ſuſcipiant, niſi in expreſſis qui-
buſdam caſibus, vt extremæ neceſſitatis & c. eſtq; adeo
13 verum, † vt nullus ſacerdos, niſi de expreſſa, vel tacita
licentia ſui Parochi, vel Epiſcopi poſſit valide excipe-
re confeſſiones, & ſubditi vnius Parochi, qui eo incon-
ſulto, vel non petita, & obtenta ab eodem licentia al-
teri confitendi, de facto confitentur non recipiant ab-
ſolutionẽ, & confeſſio ſit inualida, ita habetur expreſ-
ſe in Cap omnes vtriuſq; ſexus de pęnit. & remiſs. ibi
ſi quis autem alieno ſacerdoti voluerit iuſta de cauſſa
ſua confiteri peccata, licentiam prius poſtulet, & obti-
14 neat, cum alias ipſum non poſſit abſoluere. † Solum
poſſet eſſe quæſtio. an in caſu aliquo, vt ſummæ igno-
rantiæ proprij Parochi poſſit ſubditus eligere alium à
quo abſoluatur, & quæſtio fundatur in Cap. Placuit de
pęnit. in 6. & Koninch de ſacr. diſput. 8. dub. 8. nu. 64.
dicit poſitis quibuſdam limitationibus non eſſe im-
probabilem ob auctoritatem Doctorum, at nullo niſi
fundamento ſolido, cum illud caput intelligatur non
de ſacramento pęnitentię, ſed de pęnitentijs ſolemni-
15 bus. † Imo dub. 3. num. 22. addit eſſe omnino impro-
babile, etiam ſubditum vnius pareciæ peccantem in
aliena poſſe abſolui ſine licentia proprij à Parocho il-
lius pareciæ, in qua peccauit, nec ignorantia, vel bona
fides poteſt efficere, quod talis confeſſio ſit valida,
quia non poteſt dare iuriſdictionem idem Koninch
16 diſp. 14. dub. 5. n. 27. in fine, † Ex quibus fit, quod neq;
Archiepiſcopus poſſit excipere confeſſiones ſubditorũ
ſui Suffraganei, niſi tempore Viſitationis, idem Ko-
17 ninch diſp. 8. dub. 3. nu. 21. §. nota † excipe tamen à di-
ctis regulares, qui poſſunt audire confeſſiones omniũ
ad ſe accedentium, etiam inuitis Parochis, & eos ab-
ſoluere, quia habent iuriſdictionem à Summo Ponti-
18 fice abſolutam, & illimitatam; neq; † Sacerdos, dum
approbantur ab Epiſcopo ad confeſſiones audiendas,
aliquam acquirit iuriſdictionem, ſed tantum autenti-
cum teſtimonium ſuæ ſufficiẽtiæ, quo declaratur ido-
neus, cui committatur munus audiendi confeſſiones,
19 † ſine tali tamen approbatione inualide audiret patet
ex Trid. ſeſs. 23. cap. 15. decernit ſancta Synodus nul-
lum etiam regularem poſſe confeſſiones ſæcularium,
etiam ſacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari,
niſi aut parochiale beneficium, aut ab Epiſcopis per
examen, ſi illis videbitur neceſſarium, aut alias idoneus
iudicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obti-
neat, & fuſe probat Sanchez de matr. lib. 6. diſp. 38.
num. 10. & expreſſe declarauit ſacra Congregatio Ko-
20 ninch de ſacr. diſp. 8. dub. 7. nu. 49. † quam approbatio-
nem eſſe faciendam aliqui tenent ab Epiſcopo pęni-
tentis, alij ab Epiſcopo loci cõfeſſarij, cum quibus trã-
ſit etiam Koninch num. 50. ad quod probandum duas
21 affert declarationes ſacræ Cong. † 1. S. D. N. audita re-
ſolutione congregationis declarauit Epiſcopum vigo-

re

re priuilegij de quo in cap. final. de pœnit. & remiss.
non posse sibi eligere Sacerdotem sibi non subditum,
qui à proprio ordinario non fuerit adhuc ad formam
huius decreti admissus, siue approbatus ad audien-
das confessiones. Secunda S. D. N. declarauit
tempore iubilei posse omnes regulares confiteri pec-
cata sua sacerdotibus approbatis ab ordinario ad au-
diendas confessiones, in Bulla enim non fit mentio
nisi de ordinario eorum qui audiunt confessiones non
autem de ordinario pœnitentium, ita ille. Ex dictis
aperte colligitur, quod dum Episcopus concedit fa-
cultatem alicui confessario audiendi confessiones in
sua diœcesi de licentia Parochi, non aliud agite, quam
præbere autenticum testimonium idoneitatis, cæterū
iurisdictionem esse dandam per consensum Parochi
cuius subditorum confessiones ille Sacerdos est ex-
cepturus.
22 Noto † 2. Aliquando ex consuetudine acquiri iuris-
dictionem, tacito enim consensu videtur dari facultas,
vt patet in Parochis, quibus Episcopi nullum Sacerdo-
dotem ad confitendum videntur præscribere. Sa verb.
Confessor num. 1. & Suarez disp. 27. sect. 3. num. 2. & 4.
extendit ad omnes sacerdotes. Idem eodem modo vi-
detur concessum peregrinis, vt possint cōfiteri ijs Pa-
rochis, & Parochorum vicarijs, in quorum parœcijs
pro tempore commorantur. Siluest. verb. Confessor. 1.
quæst. 11. qui limitat ad eos, qui habent licentiam pe-
reginandi Sot. dist. 18. quæst. 4. art. 2. ad 1. obiect. Caiet.
tamen in sum. verb. absolutio ex parte absoluentis §. li-
centia dupliciter: dicit hoc ab Eugenio IV. etiam pro
confessione, & cōmunione annua statutū esse. Subdit
tamen Koninch. disp. 8. dub. 8. num. 61. in fine hoc ve-
rum, esse, nisi fiat in fraudem legis, ea videlicet sola de
23 caussa, vt possent alijs confiteri. † Optime faciunt ad-
uenæ, peregrini, & vagi, si ad tollendas omnes dubie-
tates confiteantur Regularibus, quia in eis cessat om-
nis dubitatio, cum possint omnes audire, & omnium
ad se accedentium confessiones excipere, & omnes
absoluere.
24 Noto 3. † Consuetudinem non dare iurisdictionē,
quando vsurpatur inscijs illis, qui eā dare possunt, quia
nemo potest accipere iurisdictionem, nisi aliquis eam
valide det, maxime in his casibus, in quibus est potius
25 præscriptio, quam consuetudo, † & ista facultas acqui-
ritur potius ex consensu illius, ad quem spectat dare,
quam ex actuum frequentatione, qui numquam sunt
sufficientes inducere consuetudinem sine tali consen-
26 su, cum sine illo semper sint inualidi; † Semper tamen
ista consuetudo pendet à voluntate illius, cuius ex cō-
sensu introducitur, ita vt, si quis Sacerdos, vel Paro-
chus ex consuetudine acquisiuerit sufficientem iuris-
dictionem excipiendi cōfessiones subditorum alterius
Parochi, illa semper pendeat à voluntate illius, cuius
consensus requiritur, quare semper tam ille, cuius con-
sensu est introducta, quam eius successor potest illam
reuocare. Koninch dicta disp. 8. dub. 5. num. 37. & seq.
27 † Ex quibus vides, me recte respondisse alias, Capel-
lanum habentem ab Episcopo facultatem excipiendi
confessiones in diœcesi de licentia Parochi, existentē
in vna Parochia nō posse valide excipere cōfessiones
subditorū alterius Parochi, si illi fuerit à tali Parocho
interdictū, quia Episcopus tali facultate declarat tan-
tum idoneum, quam declarationem dat in scriptis, sed
nullam dat iurisdictionē. vt patet pariter ex dictis; sed
illam dat Parochus, quam cum non possit dare maio-
rem, quam velit proprius Parochus super alienas oues,
sequitur, quod cum alienus tali Capellano interdicat
audire confessiones suorum subditorum, si eas audiat,
inualide audiat defectu iurisdictionis sibi denegatæ;
28 † Quod etiam confirmatur, quia approbatus ab vno
Episcopo v. g. Bergomensi, potest assumi à Parocho
Brixiensi ad audiendas confessiones suorum subditorū
absque alia approbatione Episcopi Brixiēsis, quia ap-
probatio Episcopi nihil est aliud, quam testimonium
sufficientiæ, iurisdictionem autem dat Parochus, neq;
Concilium requirit duas, sed tantum vnam approba-
tionem, quæ cum vbique maneat, approbatus potest
vbique assumi ad confessiones audiendas Henriquez
lib. 7. de Sacra. siue de Indulg. cap. 12. vbi asserit esse
plurimorum, & sequitur Koninch de Sacr. disp. 8. dub.
7. num. 52. Si ergo talis approbatio nullam dat iurisdi-
ctionem, vt idem Koninch repetit nu. 53. restat, quod
sit danda per Parochum, quæ si denegetur, remanet
Capellanus cum sola approbatione sine iurisdictione;
ideò inualide absoluit.
Noto 3. Explicando secundam partem propositi
notandi superius quæ (explicata illa parte iurisdictio-
nis spectante ad validitatem actus) est de illis, quę fiunt
valide, sed non licite.
29 Dico † aliqua pertinere ad Parochum, quæ tamen
si fiant ab alieno Sacerdote, fiunt valide sed non lici-
te, quia habet quidem potestatem illa exercendi, sed
non tali loco, & tempore, vt est baptizare, oleo extre-
mæ vnctionis inungere &c. quæ facere spectat quidē
ad omnes Præsbyteros, ideò valide fiunt, in tali loco
tamen, & tempore non licite fiant, quia cum illis cir-
cumstantijs sunt aliorum propria, & ideò aliena iuris-
dictio quoad modum vsurpatur, quare infertur iniuria
illi, cui spetialiter competunt, & ideò fiunt illicite. Ex
quibus omnibus resultat in quo sita sit ista difficultas
proposita; in eo videlicet. An Parochus qui baptizauit
habeat iurisdictionem baptizandi ratione subiectio-
nis, semoto quocumque alio respectu, & videtur di-
cendum.
30 Filium † natum non posse esse subditum illius Pa-
rochi, in cuius parœcia nascitur, sed illius, in cuius parœ-
cia actu habitat pater proscriptus, vel bannitus; & pro-
batur ex l. Filios C. de municip & l. Ciues in fine C. de
31 Incolis lib. 10. † vbi deciditur filium non dici origi-
narium illius loci, in quo nascitur per accidens, sed il-
lius, in quo habitat pater, à lege fingitur esse. Cum er-
go pater non in loco in quo filius nascitur habitet, sed
in alio, vtique dicetur subditus istius non illius parochi
32 2. Ex l. retro ff. de Capt. † quæ fingit mulierem parien-
tem in vno loco cum animo tamen non ibi permanē-
di, sed alio reuertendi, peperisse in loco, ad quem re-
uersura est, & ita tenet Abbas in cap. Rodulphus nu. 9.
de rescript. Felinus ibi num. 14. Ripa tract. de peste. 2.
par. Priuileg. 8. & multi alij, quos refert, & sequitur, Sal-
cedo ad practicam Diaz cap. 75. nu. 25. & Bartolus d. l.
filios num. 4. licet subdius: ergo cum mulier sit reuer-
suta ad maritū, dicetur filius natus in loco, vbi est ma-
33 ritus. † Nec refert habere apertam domum etiam in
loco, in quo nascitur filius, quod videtur arguere du-
plex domicilium, quia hoc non potest esse respectu
mariti, qui, cum sit proscriptus, non potest habere do-
micilium in loco, à quo est proscriptus, nec respectu
vxoris, quæ tenetur sequi virum etiam proscriptum,
cum exulet non ob assasinia, non ob furta, sed ob
caussas, quas mundus iudicat secundum mundi ho-
norem iustas. Nec videtur ibi esse aperta domus ad
habitandum sed potius commoditatis gratia nego-
tiandum.
34 † Nec quidquam releuat dicere patrem etiam pro-
scriptum adhuc retinere iura originis, quia proscriptus
etiam ista amittit, quando est proscriptus cum pœna
capitis, & bonorū proscriptione, vt late desēdit Me-
35 nochius lib. 5. præsumpt. 45. † quia reputatur, vt mor-
tuus; & licet retineat ius originis; quia naturalia sunt
immutabilia, nullos tamen parit effectus, dum est pro-
36 scriptus, cum habeatur, vt mortuus; † Præterea origo
non tribuit ius ad sacramenta per ea quę latissime tra-
dit Sanchez multos congerens lib. 3. de Matrim. disp.
23. à num. 6.
37 In contrarium videtur esse. 1. † Quia pater non po-
test dici habere domicilium, in quo habitat tantum ad
tempus siue animo ibi perpetuo manendi, vna enim
ex pręcipuis conditionibus requisitis ad acquirendum
domicilium in vno loco est, quod prius deseratur ani-
mo non amplius reuertendi, & quod alibi figatur ani-
mo

mo non amplius discedendi? Sanchez loco cit. nu. 2.
& 3. assercus non satis esse actualem habitationem ad
domicilium contrahendum, sed requiri animum non
discedendi. Cum ergo pater non habeat animum ibi
permanendi, imò discedendi, cum actu agat de sua li-
beratione, qua expedita statim ad patriam est reuersu-
rus, nec potent dici ibi habêre domicilium; ideo neq;
38 filius alibi natus. †Potest mater, & filij habere vnum
domicilium, & aliud potest habere pater, vt patet, quo-
tidiana experientia maxime in proscriptis, solêt enim
vxores in patria cum filijs morari, domos proprias in-
39 colentes, & patrem alibi degere. † 3. Iura sanguinis,
& originis sunt immutabilia, & licet leges fingat pro-
scriptum ista amittere, hoc est, quia cum non sustineât
onera Ciuitatis, à qua sunt proscripti, ideo neq; possunt
gaudere priuilegijs eiusdê Ciuitatis, in hoc enim casu
loquitur Menochius, nec simpliciter negat retinere
40 iura originis proscriptum. † 4. Videtur decisum quo
ad Sacramenta sufficere originem, vt in loco originis
habeatur ius illa percipiendi, cap. Nullus de tempore
ord. in 6. tandem probatur. 5. Quia vnus potest ha-
bere duplex domicilium, & in vtroque sumere Sacra-
menta, si in vtroq; habitet pro dimidia parte anni, pa-
tet ex cap. 2. de sepult. in 6. ibi. Cum ab eo, qui duo ha-
bet domicilia in vtroq; se collocans equaliter &c. & l.
Senatores ff. de Senat. ibi Senatores licet in vrbe do-
micilium habere videantur, tamen & ibi vnde oriun-
41 di sunt domicilium habere videntur. † Quid dicen-
dum? Duo supra proposuimus. Alterum quod est de
patre existente proscripto; Alterum de eodem non
proscripto, alibi tamen habitante, ideo

Dico filium natum in domo paterna existente patre
proscripto, & alibi habitante, siue habitet ibi ipse ani-
mo perpetuo morandi, siue ad tempus esse baptizan-
dum a Parocho loci, in quo natus est, quia illud est ve-
rum domicilium filij: ibi enim filij habent suum domi-
ciliū originis, & habitationis, &, si quando transfert se
mater, & filij ad locum, in quo pater, & maritus com-
moratur, hoc non est animo ibi habitandi; sed tantum
patris inuisendi, nec refert, quod pater amiserit, vel nô
sua iura, quia sufficit filium retinere, Imo, etsi pater
constituisset domicilium firmum in aliquo loco ani-
mo ibi perpetuo manendi, & filij alibi haberent domi-
cilium, essent in loco dmicilij baptizandi, etsi nasce-
rentur in loco, in quo pater habitat, quia filius à lege
fingitur natus in loco, ad quem reuersurus est, ergo est
Subditus illius Parochi, in quo habet domicilium ha-
bitationis, & originis, ideo ab illo baptizandus. Quoad
secûndum. Pro solutione.

42 Noto 1. † domicilium, & habitationem inter se dif-
ferre, Nam domicilium ille dicitur habere, qui animo
perpetuo commorandi in aliquo loco habitat; Habi-
tationem verò habere dicitur, qui non animo perpe-
tuo habitandi, sed ad tempus aliqua ex caussa, vt litis,
studiorũm &c. commoratur; ita probat l. 1. §. habitare
ff. de his qui deiecerunt, vel effuderunt, vbi Albericus
annotauit, & Glossa l. absens §. 1. in verbo domicilium
ff. de iud. Bartol. l. 4. §. prætor ait num. 9. ff. de dam. in-
fect. Ruinus cons. 88. num. 1. lib. 5. Menoch. lib. 6. præ-
sumpt. 42. num. 2.

43 Noto † 2. domicilium tripliciter acquiri ex Iurispe-
ritorum sententia, natura, legis dispositione, & animo,
& voluntate incolę, Socin. sen. cap. vlt. colum. 7. vers. 6.
principaliter quæro de foro compet. Menoch. de ar-
bitr. lib. 2. cap. 86. n. 1. Qui de præsump. lib. 6. præsump.
42. n. 3. idem domicilium distinguit in naturale, acci-
dentale, & commune, ex Socin. sen. cap. licet ratione n.
11 de foro compet. quem etiam sequti sunt Alciat. in
l. Prouinciales n. 2. ff. de verb. signif. & Gaill. lib. 2. obs.
44 36. n. 3. † Naturale est illud, inquit Socinus, quod ex
ipsa natura naturaliter venit, seu nascitur, vt natiuita-
tis propriæ, seu etiam patris, l. Ciues vbi Glossa C. de
incolis, & hoc domicilium mutari non potest, l. assum-
ptio in princ. Alex. ff. ad municipale, & scripserunt Bar-
tol. d. l. assumptio in princ. Alex. cons. 34. n. 4. lib. 5. &
alij apud Gaill. loc. cit. quod ex Menoch. n. 5. intelligē-
dum est, quoad munera, & honores, & sic quoad one-
45 ra personalia, secus quoad iurisdictionem, † quia iuris-
dictio amittitur mutatione domicilij Gaill. n. 6 qui etiā
subdit domicilium originis non posse quidem mutari,
sed desertione posse perdi eius commoda, quod & su-
pra diximus, & ideo priuilegium concessum Ciuibus
originarijs non competit ijs, qui à Ciuitate, & loco suæ
originis recesserunt; Doctores in rub. ff. solut. matr. &
46 multos congerit Natta in cons. 139. n. 14. lib. 1. † Do-
micilium accidentale est illud, quod comparatur as-
sumptione, & vocatur domicilium habitationis, & fa-
cit incolas, Gaill. alios referens loco cit. n. 3. & secundũ
47 eundem Gaill. † Ille dicitur verus incola, qui in ali-
quam regionem domicilium suum contulit, l. domici-
lium ff. ad municip. & l. pupillus §. incola ff. de verb. si-
48 gnif. † Hoc accidentale domicilium amittitur pro vo-
luntatis arbitrio, Bartol. in d. l. assumptio in princ. ff. ad
munic. Bald. in rub. C. si à non compet. iud. & alij quos
49 refert Menoch. loco cit. n. 11. † Domicilium commu-
ne dicitur, vt Roma, quæ dicitur communis patria, l.
Roma ff ad municip. ita Marian. Socin. in d. c. licet ra-
tione n. 11. & Gaill. d. obser. 36. n. 3. Qui dixit Imperiũ
esse commune domicilium omnium, qui sunt sub ipso
Imperio, Menoch. loc. cit. n. 15. putat dici commune,
quia contrahitur non solum origine, sed etiam habita-
tione longa, & ideo n. 16. subdit amitti ijs modis, quib.
amittitur naturale, & accidentale.

50 Noto 3. † Certum esse sufficere ad Sacramentum
Ordinis domicilium originis, habitationis, & etiā be-
neficij, idest vbi habetur beneficium, itaut proprius
Episcopus ordinandi sit ille, de cuius diœcesi est oriun-
dus, vel beneficium obtinet, vel habet domicilium ha-
bitationis ordinandus, ita habetur c. nullus de tempor.
51 ordin. in 6. & hoc est certum, † quod in dubium reuo-
catur est, an sicut domicilium originis sufficit ad susci-
piendos ordines, ita sufficiat ad suscipienda alia Sa-
52 cramenta, quod est idem ac quærere, † an domicilium
originis sufficiat ad percipienda Sacramenta, an verò
requiratur habitationis, quibus addam quale istud ha-
bitationis, & an quis possit habere duplex, & quale
etiam istud debeat esse.

Sanch. de matr. lib. 3. disp. 23. à n. 26. disputat in vtrāq;
partem, An sicut domiciliũ originis sufficit pro Sacra-
mento Ordinis conferēdo, quamuis promouēdus ha-
beat alibi domicilium habitationis, ita etiam sufficiat
pro Sacramento pænitentiæ, & matrimonij ad validè
suscipiendum, & pro alijs ad licite, & affirmatiuā par-
53 tem probat. 1. † Quia magis est attendenda caussa na-
turalis, quam accidentalis, quia naturalia præualent, l.
qui habet in princ. vbi Doctores quos adducit Tiraq.
de retract. ligna. §. 30. Gloss. 1. n. 26. qua ratione Peralta
l. vnum de familia §. si de Faleidia n. 13. ff de leg. 2. cũ
54 Ang. ab eo relato docet, † domiciliũ originis esse po-
tentius quolibet alio, si ergo sufficit domicilium habi-
tationis, multo magis sufficit originis. 2. domicilium
originis nunquam deperditur; sed vna cum domicilio
habitationis retinetur supra cit. l. Senatores ff. de Senat.
55 3. Subditus ratione originis, quamuis domicilium ha-
bitationis transferat non desinit esse Subditus domi-
cilij originis. Negatiuam autem quam ipse tuetur, & di-
56 cit esse tenendā probat. 1. † Quia ista Sacramenta mi-
nistrare pertinet ad proprium Sacerdotem, vel propriũ
Parochum. & quoad Sacramentum pænitentiæ patet
ex cap omnis vtriusq; sexus de pænit. & quoad matr. ex
Trid. sess. 24. c. 1. de matr. vbi requiritur assistentia pro-
prij Parochi ad valorem matrimonij. Illa autem dici-
tur propria Parochia, & diœcesis alicuius, in qua habet
domicilium habitationis, & ideo in dubio nomine do-
micilij non venit illud originis, sed habitationis vt
Doctores apud eundem Sanchez, & confirmatur ex
cap. nullus de tempore ordinationum vbi habetur
sufficere ordinandum esse originarium, ergo prius
non sufficiebat; præterea inclusio vnius est exclusio
alterius cum ergo determinetur in hoc casu sufficere

videtur

57 videtur excludi in alijs. 2. probatur † Non origo, sed
habitatio constituit aliquem parochianum, & ideò canonica portio, quæ est ius quoddam parochiale non datur parochiæ originis; sed habitationis, nec valet dicere quartam dari ob labores, & sollicitudinem Parochi in administratione Sacramentorũ &c. quia si quis etiam nullis receptis Sacramentis; sed parua interiecta mora, ex quo parochiam intrauit, moriatur quarta non Sacerdoti prioris habitationis à quo recepit Sacramēta, sed secundo debetur, ergo non respectu laborũ &c.
58 3. † Vagi dicuntur domicilio destituti, quod non esset verum si in administtatione Sacramentorum curare-
59 tur de domicilio originis. 3. † Quia ex communissima sententia, qui habet duplex domicilium nõ potest pro libito sumere Sacramenta in vtroque; sed tenetur sumere in ea paræcia, in qua actu reperitur; ergo secundum istos Doctores, qui hanc sententiam tuentur ille solus est vere parochus, in cuius parçcia actu moratur, qui habet duplex domicilium.

Respondet argumentis pro contraria sententia.
60 † Ad primum Verum esse magis attendendã caussam naturalem, quam accidentalem, quando vere naturalis est caussa, & confert aliquid, at in casu isto nihil cõfert, quia ad constituendam parochiã impertinens est originis domicilium, nisi adsit, & habitatio. Ad 2. Negat consequentiã quia ad recipienda Sacramenta nihil confert originis domicilium Ad 3. Respondet domicilium origines amitti translatione domicilij habitationis.

Qui tamen vellet sequi priorem sententiam argu-
61 mentis contrarijs posset respõdere. † Ad primum ministrare ista Sacramēta pertinere quidem ad propriũ Sacerdotem, vel parochum, sed hunc esse non solum illum domicilij habitationis; sed etiam originis; & negando proprie parochum dici solum illum domicilij, & quidquid sit de illa doctrina, quod in dubio quis nomine proprij parochi veniat an originis, vel domicilij, respondetur non inde sequi, quod intenditur, quia nõ sumus in dubio, sed in claris vtrumq; venire, imo, cum naturalia præualeant, domicilium originis, vt caussa naturalis debet præualere. Ad id quod dicitur domicilium originis esse impertinens ad administrationem Sacramentorum respondetur hoc esse probandum, quia cum ius administrandi Sacramēta acquiratur ex subiectione, & subiectio originis non possit deperdi, vt leges clare loquentur, sequitur quod semper originarius remaneat subditus parocho originis, & ideò habeat ius ab eo recipiendi Sacramenta, nec apparet maior ratio, quare iste non sit verus parochus, cum habeat iura subiectionis, imo naturalia, ille accidentalia. Ad Caput Nullus Respondetur ibi fuisse determinatũ quid iuris in Sacramento ordinis; sed non fuisse negatum de alijs, imo, cũ in hoc casu qui potest esse magis controuersus, liceat, vtique dicendum erit magis licere in alijs, &, si quid habet speciale, est quia ibi declaratur sufficere etiam in diæcesi habere beneficium; Nec secũdum argumentũ est fortius primo; stat enim canonicam portionem dari ratione laborum, & administrationis Sacramentorum, nec refert, quod ista pręcesserint, vel non, quia nõ fundatur hoc in actuali prestatione; sed in obligatione, quam habet Parochus illa præstandi, & subditus illa recipiendi; statim ergo ac quis ingreditur paræciam alicuius, quia acquirit ius habendi sacramenta ab illo parocho, statim etiam parochus acquirit ius ad canonicam portionem, & hoc ita disponente canone non ex eo quod negatur posse dari alium parochum; sed ad tollendas lites, quod patet, quia secundum probabilissimam sententiam etiam ab ipso Sãchez probatam potest quis habere duplex domicilium habitationis; & cõsequenter duos parochos, & ab vtroque potest indifferenter sumere Sacramenta, & si moriatur quarta debetur parocho in cuius paræcia moritur, ergo non debetur ratione subiectionis, quod si hoc potest habere aliquam contradictionem certe si quis in vna Ecclesia solet recipere Sacramenta in alia audire diuina officia quarta debetur Ecclesiæ in qua recipiebat Sacramenta cap. 1. de sepult. Roderiquez. & alij citati à Barbosa de pot. paroch. cap. 25. n. 24. & si vtraque habet ius tumulandi datur præuentio, ergo quarta debetur ratione administrationis Sacramentorum, & quartam deberi ex caussa onerosa tenent Vbald. de sepult. 2. par. cap. 8. nu. 14. in fine Abbas in cap. Certifican numer. 11. de sepult. quos refert Barbo. num. 25. ergo non ratione simplicis subiectionis; sed ratione obligationis ministrandi Sacramenta. Sed demus, quod fortasse verius est, quartam deberi Parocho ab illo, qui habet domicilium in sua paræcia eo quod teneatur illi ministrare sacramēta, at ex hoc non concluditur alium non posse esse parochum, qui eadem Sacramenta possit ministrare, esset probandũ alium non esse proprium parochũ simpliciter; est proprius parochus respectu quartæ, ergo proprius parochus simpliciter nec alius potest esse non tenet, neque ex hoc concluditor ob varias rationes, ob quas quarta adiudicatur, quæ non militant in administratione Sacramentorum, ad quam sufficit subiectio, quæ cum adhuc perseueret ratione originis, dicendum est sufficere ad sacramenta. Nec video quid potentius habeat habere domum, in qua actu non habitat, quo possit suscipere Sacramenta, & non possit quia originem aliunde traxit licet ibi non habitet. Ad 3. Respondetur item communem esse sententiam quam etiam ipse Sãchez putat magis probabilem posse habentem duplex domicilium vtrobique pro libito sumere sacramenta. Ad illud autem quod dicitur domicilium originis amitti translatione domicilij habitationis; Respondetur non vere amitti, sed fingi à lege ad aliquos effectus, vt quia non est æquum, qui non sustinet onera ciuitatis, gaudere priuilegijs, quę non militant in casu nostro, posset igitur defendi adhuc retineri ius ad Sacramenta, quæ nullum haberet ad ista respectum.

62 Ad aliud dubium, † An quis possit habere duplex domicilium, & dicendum posse, & posse vtrobiq; contrahere matrimonium, & sumere Sacramenta probatur ex cap. 2. de Sepult. in 6. ibi Cum ab eo, qui habet domicilium se collocat equaliter in vtroque, & l. Assumptio §. filius. & l. eius qui manumisit §. Celsus ff. ad
63 municip † Quale autem debeat esse hoc domicilium. Respondeo debere esse cũ animo habitandi, & actuali habitatione ęqualiter in vtroque, ita vt hieme in vno, æstate in alio commoretur, non est tamen matematice ista æqualitas Mensuranda; sed sufficit moralis nec puto esse necessarium habitare continua habitatione; sed sufficere, quod fit ad sex menses, vel circiter quia etiam eo modo habitans dicetur habitare media parte anni, ex hoc tamen non sequitur statim, quod, qui habet duplex domicilium, possit in vtroque pro sua lubentia sumere Sacramenta, nisi pro tempore quo inhabitat, imo communis sententia fert, qui duplex habet domicilium non posse sumere nisi ab eo parocho in cuius paræcia actu habitat nõ autem ab eo in cuius quidem paræcia habet domicilium sed actu non habitat ideò.

64 Dico † habentem duo domicilia in quorũ vnoquoque inhabitat media parte anni posse vtrobiq; ab vtroque parocho indifferenter, sumere Sacramenta etiãsi actu non habitet in illa paręcia, in qua illa sumit sed in alia; hanc sententiam, vt magis probabilẽ amplectitur Sãchez loc. cit. disp. 24. n4. & probat ex c. 2. de sepult in 6. vbi expresse habetur, aliquẽ posse habere duo Domicilia, & in casu ibi expresso canonicam portionem esse diuidendam, idest quando vtrobiq; habitat equaliter, ergo habet duplicem parochiam ergo in vtraq; potest sumere sacramenta si canonica portio est diuidenda Canonica enim portio ac Sacramentorum receptio æque pertinet ad iura parochialia Nauar. cap. Placuit num. 78. de pænit. in 6. Henriq. lib. 6. de pænit. cap. 7. num. 2. Et sicuti, cum duo parochi eidem præsunt paræciæ, alter altero inuito potest sacramenta ministrare, quia par in parem non habet imperium cap.

innotuit

innotuit de elect.& l.ille à quo §. intempestiuum ff.ad Trebell ita & isti, cum eiusdemmet vterque sit parochus, poterit altero inconsulto etiam inuito eidem Sacramenta præbere.

65 Ex † quibus collige, qui ruri recreationis gratia cōmoratur,qui peregrinatur, qui alicubi negotiorū caussa existit &c. si animum habeat proprios lares repetere non posse sine proprij parochi licentia, vbi reperitur Sacramenta sumere. Cæterum nunc temporis ex tacito assensu,longa consuetudine,& vsu comprobato vnumquemq; sumere sacramenta in loco in quo moratur videtur a proprijs parochis tacite concedi.

66 Resoluendo † propositam difficultatē dico Parochum,qui baptizauit, licite baptizasse ; ad ipsum enim potius, quam ad alium,qui cōqueritur,de iure spectat, cum in parœcia illius vere habeat domicilium,non vbi pater moratur.

S V M M A R I V M.

1 *Proponuntur aliqui casus qui solent reseruari ab Episcopis.*
2 *Modi sub quibus solet reseruari Blasphamia.*
3 *Quid sis Blasphemia.*
4 *Verba Blasphemiæ possunt esse prolata corde, ore, & scripto, quibus modis potest contingere loquutio contumeliosa contra deum sicuti potest laus.*
5 *Blasphemia contingit in dictis non in factis.*
6 *Balsphemiam in actu signato continere falsitatem non est necesse, an in actu exercito ; vide Vbi deciditur quid tenendum.*
7 *Ille dicitur blasphemus qui verba contumeliosa in Deum profert licet non habeat animum dehonorandi Deum.*
8 *Hæresis à Blasphemia quomodo distinguatur.*
9 *Sancti dupliciter possunt honorari, ex quo colligitur an sit blasphemia contra sanctos.*
10 *Dehonoratio sanctorum, vt non sunt quid Dei cedit in opprobrium Dei tantum indirecte, & remote ideò non apponitur latriæ sed tantum duliæ.*
11 *Blasphemiæ non sunt actiones contra Deum, & Sāctos Blaspemus est qui verba contumeliosa in Deū profert licet non intendat illum dehonorare Balsphemus est qui verba cōtumeliosa in Sanctus profere, vt sunt quid Dei, non autem contra eorum excellentias.*
12 *Blasphemiæ in Sanctos communiter non censentur reseruatæ.*
13 *Blasphemia apponitur Religioni.*
14 *Blasphemiæ ioco, vel ex leuitate prolatæ an sint peccatum mortale, sententia Suarez.*
15 *Distinguit Sanchez, & bene ibi.*
16 *Blasphemia est peccatum distinctum ab odio Dei à desperatione, & infidelitate.*
17 *In confessione est explicandum ex qua passione procedat blasphemia an ex odio Dei ex disperatione &c.*
18 *Omnes blasphemiæ in ratione blasphemiæ sūt eiusdem spetiei, quid ex hoc deducatur vide ibi.*
19 *Blasphemia in Sāctos an distinguatur spetia à blasphemia in Deum.*
20 *Quid seruandum in confessione quoad praxim a blasphemante.*
21 *Semper est explicandum an processerit ex expressa voluntate inhonorandi Deum, an ex tacita.*
22 *Blasphemia alia hæreticalis, alia non hæreticalis.*
23 *Quæ sit blasphemia hæreticalis.*
24 *Quæ non hæreticalis.*
25 *Blasphemia hæreticalis aliquid tribuens Deo quod illi non compecie & quæ sit.*
26 *An sit blasphemia hæreticalis dicere denego Crucem denego Euangelia &c. expenditur.*
27 *Non est blasphemia hæreticalis dicere Negarem crucem, negarem Euangelia.*
28 *An sit blasphemia hæreticalis dicere. Hoc est ita verum, vt verum est Euangelium &c.*
29 *An sit blasphemia hæreticalis renego Sāctum Petrum, vel Sanctum Paulum, vel Sanctum Franciscum &c.*
30 *An istæ sint propositiones, & blasphemiæ hereticales reseruatæ.*
31 *Blasphemiæ non hæreticales ad duo capita reducuntur, vel quibus aliquod malum Deo, vel Sanctis imprecatur, vel quibus aliquid indecore, vel inhoneste de Deo, vel de Sanctis nominatur.*
32 *An iuramenta per vitam Dei, vel Sanctorum sint blasphemiæ.*
33 *An sins blasphemiæ dicere. Peutasi mal babbia, sia maladetto &c. absque eo tamen quod addatur. Deo, vel sanctis.*
34 *An sit blaspemia maledicere creaturis vt maledictus aer, Petrus, Paulus &c bos, asinus.*
35 *Quæ sint blasphemiæ quibus indecore aliquid Dei, vel Sanctorum nominatur, & si quis irrisorie diceret Deum iniustum &c. Iuramenta per pudenda Dei, vel Sanctorum.*
36 *Quid de iuramentis per membra honesta.*
37 *Quid de iuramento per intemeratam Virginitatem Sanctissimæ Matris Mariæ.*
38 *An omne iuramensum falsum sit blasphemia.*
39 *Blasphemia est nominare Deum, vel aliquid de, sanctis, dicere vel aliquid sanctorum inhoneste, indecore, contumeliose nominare.*
40 *Aduertenda pro confessario absoluturo pænitentem à blasphemijs.*
41 *Blasphemus consuetudinarius alias admonitus an sit absoluendus.*
42 *An aliquando sis differenda absolutio blasphemo consuetudinario.*
43 *An audiens blasphemantē satisfaciat suo muneri si illum corrigat fraterne an vero teneatur illum acriter obiurgare.*
44 *Audientem blasphemare teneri denunciare certum est ; an verò præmittere teneatur correctionem resoluitur ibi.*
45 *Nullus casus censetur reseruatus, nisi sit peccatum mortale.*
46 *Reseruatio intelligitur tantum de actu externo, nō autem de interno.*
47 *Quid de accessu ad monasteria monialium.*
48 *Quid si accedens bona fide putet esse reseruatum solum accessum ad malum finem.*
49 *Verba non sufficientia ad constituendam blasphemiam licet animus sit blasphemandi non est blasphemia reseruata.*
50 *Actus dicitur completus quatenus nihil illi deest ad sui complementum sub illa ratione sub qua est reseruatus.*
51 *An mandans ligetur reseruatione.*

52 Re-

52 Reseruatio est demptio facultatis absoluendi actiue, facta confessario.

Committens peccatum non reseruatum si postea reseruatur non potest absolui à non habente facultatem habens reseruata in proprio diecesi potest obsolui in alia vbi non sunt reseruata.

53 Regula, vnusquisque est absoluendus secundum ritum illius diecesis in qua confitetur.

54 Aduertentia pro intelligentia cuiusdam Doctoris rationem quandam tradentis.

55 Discedens à propria diecesi in fraudem, non potest secundum aliquos à reseruatis absolui.

56 Pœnitens accedens cum reseruatis ad confessarium non habentem facultatem absoluendi, & nõ possit non communicare ob vrgenses rationes quid agere debeat.

57 Peccatum reseruatum si ob aliquam circumstantiã desinat esse mortale desinit etiam esse reseruatum.

58 Primus modus reseruandi blasphemiam, verb. gr. si in reseruatione apponeretur tantum Blasphemia quid intelligatur.

59 Quid si addita esset aliquo vniuersalis, vt omnis blasphemia.

60 Quid intelligatur per blasphemiam in Deum, & in Sonctos in Beatam Mariam &c.

61 Reseruatio blasphemiæ hereticalis quomodo intelligenda.

62 Quædam aduertentia.

63 Etiam blasphemia occulta est reseruata.

64 Blasphemia sapiens heresim manifestam quæ sit,

Quid si aliqua sit dubitatio an censenda reseruata.

Qui dubitat de fide est hæreticus.

65 Aliqui alij modi quibus blasphemia solet reseruari.

66 Quæ sit blasphemia consuetudinaria.

67 Quæ sit blasphemia publice, notorie &c. prolata remissiue.

68 Quid intelligatur per nefariam consuetudinem ex aliorum placito.

69 Sententia auctoris.

Quando possit confessarius sine facultate Inquisitoris; sed cum sola Episcopi absoluere à blasphemia.

70 Quid sit superstitio.

71 Vanus cultus aliquando superfluus aliquando falsus.

72 Quid sit cultus superfluus.

73 Qui sit cultus falsus.

Falsus cultus potest esse ex parte medij, & ex parte colentis.

Falsus cultus ex parte colentis qui sit.

74 Falsus cultus ex parte medij qui sit.

75 Falsus cultus aliquando versatur circa Deum aliquando circa Creaturas.

Circa Deum ibi.

76 Circa creaturas tripliciter ibi.

77 Superstitio ex parte colentis est peccatum mortale.

Vana superstitio aliquando veniale aliquando mortale peccatum est.

78 Ieiunare die dominico an sit peccatum.

79 Ex tribus speciebus superstitionis incipit agere auctor de Idololatria.

80 Quid sit idololatria.

81 Duplex idololatria.

82 Vtraque grauissimum peccotum.

83 Secunda species superstitionis diuinatio.

84 Varijs modis dæmones docent homines.

85 Quid sit diuinatio.

86 Prædictio potest procurari per tacitam, & per expressam dæmonis innocationem.

87 Quid dicat vanum in proposito.

88 Quid sit tacita inuocatio.

89 An suiet renunciare omni pacto.

90 Vtraque inuocatio tacita, & expressa est grauissimum peccatum.

Paruitas materiæ non excusat.

Eius malitia in eo sita est quod pactum volens vult amicitiam cum iniquissimo hoste.

91 Cum ioco queritur prædictio futurorũ an sit mortale, aliorum placitum.

92 Sententia quam sequitur auctor.

93 Obseruare somnia auguria &c. vna, vel altera vice, an sit mortale.

94 Dubius de somno à quo sit, si ab aliqua actione quæ non sit precepta abstineat an peccet.

95 Inire pactum, vt qui prior moritur olteri superstiti appareot si ita Deo placitum fuerit an sit peccatum.

96 Inuocatio Dæmonum tacita, & expresso fit multipliciter.

Exprimendum est in confessione an inuocotio sit tacita, vel expressa.

97 Diuinatio omnis tam futurorum quam contingentium an sit superstitio.

98 Diuinatio procedens ex pacto expresso, vt plurimũ pluras continet malitias.

99 An diuinatio per astra sit licita.

100 Qua probabilitate per astra aliquid prædicatur.

101 Pronunciare actus pendentes ex libera voluntate certo futuros est superstitio.

102 Item prædicere adeo occulta, vt humana industria non possint sciri.

103 Non iuuat dicere quod astra significent ex diuina institutione.

104 An saltem probabiliter ex astris possint prædici euentus pendentes ex libera voluntate.

105 Explicotur motus proprius Sixti V.

106 Somniorum quatuor sunt caussæ duæ corporales, & duæ spirituales.

107 Explicantur corporales.

108 Explicantur spirituales.

109 Ex somnijs prædicere temperamentum est licitũ, & vtile præcipue medicis.

110 Licitum est inuestigare an somnium sit à corporis dispositione, à Deo, vel à Dæmone.

111 Difficillimum est cognoscere à quo sint somnia Aliqua obseruanda pro ista cognitione.

112 Non est sufficiens signum somniũ esse à Deo quod effectum sortiatur.

113 Sumere prænotionem alicuius futuri euentus.

114 Componere se aliquo modo ad somnum, vt habeatur prænotio alicuius euentus futuri occulti est grauissimum peccatum superstitionis.

115 Credere, vel timere aliquid propter somnium non est graue peccatum.

116 Li-

116 *Licet aliquando aliquid omittere quod nõ sit præceptum propter somnium, sed raro.*

117 *Quid sit sors.*

118 *Triplex est sors, diuisoria, consultoria, & diuinatoria, & quid vnaquaque sit.*

119 *Hæreditas, legata, &c. dãtur sorte, vt lites dirimãtur, & aliquando cogit index od sortes mittẽdas. Quomodo forte Dominium transfera tur.*

120 *Quomodo sint licita.*

121 *Quomodo possint esse illicita.*

122 *An sint licitæ ob honestam animi relaxationem non licet vti libris sacris.*
Licent ad faciendas electiones ad officia, ciuilia etiam od dirimendos lites beneficiales non tamen in electionibus Ecclesiasticis.

123 *Sortes consultoriæ sunt licita.*

124 *Debent habere tres comites.*

125 *Sortes diuinatoriæ nec possunt quidquam causare nec significare, ideò sunt superstitiosæ.*

126 *His sortibus solent esse coniuncta grauissima peccata.*

127 *Ex elementorum mutatione ex volatu ex cantu auium an aliquid possit prædici.*

128 *An ex istis possint coniectari bello, rixa &c.*

129 *Petere à cingoris, vulgo dicitur la buona ventura an liceat.*

130 *Ex occursu animalis, vel furis, vel ex fractione corrigia aliquid mali, vel boni coniectare item ex sternutatione, ex offensione in lapidem &c. an sit superstitio, & an à peccato excusetur.*

131 *Aliquos dies putare felices alias infelices, & ideò*

132 *nolle quid agere ijs diebus an superstitiosum, & an excusetur aliquando.*

133 *Vana obseruatio consistit in hoc quod effectus speretur ex medijs ad illum inutilibus, dicitur magia*

134 *Diuinatio à magia quomodo differat.*

135 *Magia est superstitio quia vtitur medijs inutilibus estque grauissimum peccatum, quia semper habet coniunctum tacitum, vel expressum pactũ. In ea non datur paruitas materia.*

136 *Non licet illa vti etiamsi omni pacto renuncietur*

137 *Renunciare omni pacto, & dirigere mentem in Deum vtendo illis magicis medijs, vt magica vanitas cognoscatur, non est laudabile.*

138 *Magicarum vsus an aliquando sit tantum veniale ex ignorantia videlicet inaduertentia &c.*

139 *Ex ioco vti magicis aliqui putant veniale item ex leuitate, vel curiositate.*

140 *Difficile putat auctor hoc posse concedi.*

141 *Magia peccatum alio secum trahit, & grauissimo.*

142 *Magus tria solet intendere, acquirere sibi, vel alteri subitam scientiam, sibi vel alteri bono fortuna Proximo damnum inferre.*

143 *Ex hac triplici diuisione nõ oritur specifica distinctio, sed est vna tantum species.*

144 *Superstitio proprie constat in deferendo dæmoni honorem Deo proprium, & naturalem.*
Hic honor ex multorum sententia non defertur dæmoni, quando ab eo petitur quod potest facere, & ideò ex eorum sententia non est proprie superstitio talia petere.

145 *Qua possit facere dæmon.*

146 *Sagas, & striges interesse suis tõuentibus proprijs corporibus experientia conuincit.*

147 *Modus cognoscendi an effectus sit à magia, vel à natura traditur.*

148 *Effectus magicus aliquando est à rebus sacris illicite tamen, quia à Deo non sunt ad illum effectum instituta.*

149 *In dubio an effectus sit à magio, vel à natura præsumitur à natura.*

150 *In dubio an sit à Deo, vel a dæmone præsumitur à dæmone.*

151 *An Dæmon possit breuissimo tempore infundere scientiam.*

152 *Magica superstitio quo quæritur scientia quomodo distinguatur à diuinatione.*

153 *Etsi non liceat arte dæmonis scientiam acquirere, illa tamen acquisita licet vti.*

154 *Regula. Quotiescumque medijs à Deo non ordinatis, bona corporis procurantur, à dæmone procurantur, estque magico superstitio, & peccatum mortale.*

155 *Huiusmodi sunt deferre aliqua signa, vel characteres incognitos quorum delatione quis putet se fore tutũ à subitanea morte, ab incursione inimicorum, &c.*
Idem esset si ad eundẽ effectum deferrentur verba sacra, siue admixta, siue non alijs profonis.

156 *Licet tamen deferre verba sacra si speretur ex diuina misericordia euasio à periculis, non infallibiliter ex illa delatione.*

157 *Dicere aliquas orationes cum aliquibus circũstantijs vanis si putentur necessario addenda tales circumstantia ad habendum effectum, vt in ortu solis, in ortu talis syderis, tot candelis &c.*

158 *Non erit superstitio apponere tot candelas, si talis numerus referatur ad honorem Dei.*

159 *Animalia ad templum tali Die, adducere vel curare an superstitio.*

160 *Non est superstitio colligere herbas in die Sancti Ioannis, si fiat in honorem talis Sancti.*

161 *Sunt tamen instruendi simplices quod ista faciant in honorem Sancti, nec illis tribuant infallibilitatem effectus.*

162 *Vti od sanitatem tuendam, & pericula euadenda imaginibus astronomicis est mortale.*

163 *An qui ludit mutans locum, vt fortuna mutetur sit superstitiosus.*

164 *Consulere astrologos qua hora ludẽdum sit, deferre secũ nodũ &c. est peccatũ mortale superstitionis.*

165 *Proponuntur dua grauissima difficultates.*

166 *Primo qua est an sit superstitiosa curatio illa quam faciunt aliqui sanando aliquas infirmitates etiã incurabiles solo contactu, soluitur.*

167 *Secunda qua est de curatione vulneris facta in distans cum petijs è sanguine qui primus fluxit è vulnere, rationibus adductis remittitur sententiæ sanctissimæ Inquisitionis.*

168 *Quid dicendum de vana superstitione qua media vana assumuntur ad damnum proximi.*

169 *An acquisita bona arte demonis confessarius possit permittere pænitenti, vt illa retineat.*

170 *Quid de diuitijs.*

171 *Effectus nociui an qui arte dæmonis illos produxit teneatur auferre, & quomodo.*

172 *Quid aget confessarius cum illo qui apposita statua, vel aliquo alio signo pactum iniyt cum dæmone, vt tamdiu aliquem torqueat, quam diu illa statua in illo loco consistet.*

Et quid si præterea additum sit pactũ, vt quoties cumq; amota fuerit statua teneatur desistere, vel cessare à damno inferendo: & resoluitur debere confessarium imperare ablationem.

173 *Imo tenetur qui signum posuit illud auferre.*

174 *Et index tenetur cogere illum ad auferendum ex obligatione propry officij, licet ex tali ablatione timeatur damnum tertio.*

175 *Non solum tenetur magus destruere signũ appositum sed etiam apponere aliud, quo dæmon se obligauit cessare à maleficio, dummodo signum sit bonum, vel saltem indifferens.*

176 *Quid si dubium sit an signum apponendum sit superstitiosum.*

Quid dicendum de iudicibus qui iubent magos tondi, radi, &c. vt possint torqueri.

177 *An liceat petere à malefico, vt maleficium alio maleficio tollat. An liceat cogere minis.*

178 *Iudices male faciũt cogentes maleficos tollere maleficia etiam solo signo Crucis.*

Quid si dubitetur an maleficus ad tollendum maleficium sit vsurus maleficio.

179 *Quid si certo sciatur maleficum scire media licita ad tollendum maleficium, sed dubitetur an vsurus sit licitis, vel illicitis.*

180 *Quæ requirantur, vt casus supradictus sit licitus.*

181 *An dæmon ipse possit rogari, vt maleficium dissoluat.*

182 *An saltem possit cogi præcepto.*

183 *Colligitur ex dictis quando superstitio sit reseruata, nec ne.*

184 *Quotiescumque superstitio est cum errore in intellectu non Episcopo sed Inquisitioni semper est reseruata.*

185 *Quid intelligendum quando in reseruatione apponitur tantum. Superstitiones.*

186 *Quid intelligatur quando reseruatur. Sortilegium.*

187 *Quid intelligatur cum in reseruatione dicitur. Qui artes magicas, Veneficia &c. exercuerint.*

188 *Quid si dicatur, operam dantes.*

189 *Quid intelligatur cum reseruatur abusus Sacramentorum, sacramentalium, & rerum sacrarum.*

Quid sit abusus.

190 *Quis dicatur sacramẽtis sacramẽtalibus &c. abuti*

161 *Quæ sint sacramentalia.*

192 *Quid sint res Sacræ.*

193 *Ex dictis rebus sacris, quæ veniãt in reseruatione.*

194 *Modus quo reseruatio solet fieri iste abusus explicatur.*

195 *An detur ordo grauitatis peccati in abusu rerum Sacrarum, & quis sit.*

195 *Aliquando reseruantur incantationes cum abusu rerum sacrarum, & sacramentalium, quid eo casu intelligatur per res sacras.*

197 *Quid intelligendum cum reseruatur insignis contumelia in Deum, & in Sanctas.*

198 *Quid intelligendum hic per contumeliam.*

199 *Quid per verbum Insignis.*

200 *Quid sit falsum testimonium.*

201 *Falsum testimonium contingere potest, cum asseritur, quod scitur falsum, vt verum; cum dubitat an sit verum quod asserit tamen asserit verum: cum putat verum quod asserit tamen est falsum cum putat falsum quod asserit, tamen est verum. Falsum testimonium aliquando deponitur in iudtio aliquando extra iuditium.*

202 *Iuramentum aliud assertorium, aliud promissoriũ aliud comminatorium aliud execratoriũ, & quid sit vnumquodque.*

Quid sit iuramentum solemne, & quæ requirantur ad illud.

Quid sit non solemne.

203 *Quid intelligendum cum reseruatur solemne iuramentum.*

Quid si reseruetur tantum periurium.

104 *Quid, Si reseruetur periurium in damnum tertij, & quis falsum iurat ad subleuãdum reum, & ex illo iuramento reus liberatur, sed pars læsa à reo patitur damnum.*

205 *Proponitur quædam obiectio, & soluitur.*

206 *Quid si ex falso iuramento non damnum parti læsæ à reo, sed illis quibus applicata fuisset multa, sequitur.*

207 *Quid de illo qui iurat falsum sed putat iurare verum.*

Et quid de illo, qui dubitat.

208 *Quid de illo qui putas, vel dubitat se iurare falsum, & re vera iurat verum.*

209 *Quid de illo qui interrogatus non legitime iura falsum.*

210 *Quid de illo qui ex metu iurat falsum.*

De Quibusdam casibus reseruatis Episcopis.

XCV.

1 SÆpius † à me postulata fuit solutio aliquorum dubiorum, quę in dies emergunt circa casus Episcopis
reseruatos; ideò, quę diuersis dedi responsa, hoc, &
sequenti collegẽs ad communem vtilitatem breuiter
decreui comprehendere methodo, explicando varios
modos, sub quibus frequentius solent reseruari, ideò
hic elucidamus quę pertinent ad Balphemiam, superstiones, Dęmonum inuocationes, Abusus sacramentorum, & Sacramentalium, & ad falsum testimonium.
2 † Et quod primum, ideft Blasphemiam, solet diuersimodi reseruari hic casus. Aliquando simpliciter Blasphemia. Aliquando Blasphemia in Deum, & Sanctos. Aliquando Blasphemia hęreticalis. Aliquando blasphemia consuetudinaria. Aliquando tot vicibus prolata, vt ter, quater &c. Aliquando blasphemia ex nefaria consuetudine. Aliquando blasphemia publica, & notoria. Aliquando blasphemia coram quinque, vel sex personis; & aliquando blasphemia publice, & notorie prolata. Aliquando etiam reseruantur blasphemiæ, quando manifestam non sapiunt hęresim. Aliquando blasphemia in Deum B. Virginem, & Sãctos; hi sunt modi quos frequentiores potui colligere ex diuersis Episcoporum tabellis. Pro elucidatione.
Noto 1. Blasphemiam Ex D. Augușt. lib. 1. de moribus manichæor. c. 11. † esse mala verba dicere de Deo,
mala verba, idest contumeliosa; in hoc omnes conueniunt, vt videre est in D. Thom eiusque interpretibus 2. 2. quęst. 13. Sanchez lib. 2. in decalog. cap. 32. num.

1. & 2. Barboſa de pot. Epiſc. 3. par. allegat. 50. à nu. 86.
4 Caſtropal. tract. 17. quæſt. 2. par. 2. §. 1. num. 1. † Ita ver-
ba contumelioſa poſſunt proferri corde, ore, & ſcri-
ptura his enim omnibus modis poteſt contingere lo-
quutio contumelioſa; ſicut, & his omnibus modis po-
teſt contingere Laus Dei, & honoratio, cui blaſphe-
mia apponitur. D. Thomas loco cit. art. 1. quem om-
5 nes ſequi teſtatur Sanchez num. 4. † Conſiſtit autem
blaſphemia in dictis, non in factis, ſi enim quis factis
Deum dehonoret, qualiter iudæi Chriſtum conſpuen-
tes flagellantes &c. non blaſphemiam, ſed ſacrilegium
committit, alias idololatria, aliaque vitia, quibus
Deus dehonoratur, eſſent blaſphemiæ, quod eſſet cō-
fundere ſpecies irreligioſitatis Sanchez d. cap. 32. nu.
5 Suarez de relig. tom. 1. tract. 3. cap. 4. num. 5. & alij.
6 † Blaſphemia de ſui ratione non includit falſitatem
in actu ſignato, ſufficit enim ad rationē blaſphemiæ,
quod dictum ſit contumelioſum, etiāſi non contineat
in actu ſignato falſitatem, vt contingit quādo quis ali-
quod malum Deo imprecatur, membra Chriſti irre-
uerenter nominat, in his enim nulla eſt falſitas; An
verò falſitas requiratur ſaltē in actu exercito, hoc eſt,
quod dictum ex modo prolationis falſum contineat,
vt ſi dicatur vtinam Deus non eſſet iuſtus, quod dictū,
licet in ſe non contineat aliquam falſitatem; attamen,
quia id quod imprecatur Deo, non poteſt illi compe-
tere, conſequenter eſt falſum, item ſi membra Chriſti
Domini cōtumelioſe nominentur, videtur enim innui
eſſe corruptibilia, quod eſt falſū. hęc eſt quęſtio magis
ad exercendum ingenium apta, quam vtilis ad praxim;
7 † ita tene blaſphemiam eſſe quotieſcumq; verba ſunt
in Deum contumelioſa. Nec ad rationem blaſphe-
miæ requiritur, quod verba contumelioſa in actu ſi-
gnato in honorent Deum, vt quod proferantur ani-
mo in honorandi Deum, ſed ſufficit, quod in actu
exercito Deum in honorent, ideſt, quod prolata in
honorent Deum, licet non adſit animus illum in ho-
norandi, ſicuti enim verbis inſamatur homo, etiam
prolatis ſine animo inſamandi; ita inhonoratur, &
blaſphematur Deus; & communiter dicitur ille bla-
ſphemare Deum, qui verba contumelioſa contra eum
profert, licet non habeat animum inhonorandi. Ca-
8 ſtropalao loco cit. num. 5. † Diſtinguunt autem hęre-
ſis à blaſphemia, quod blaſphemia eſt ſine errore in-
tellectus, hæreſis cum errore intellectus; blaſphemia
profertur per modum conuicij non autem hæreſis, etſi
hæreſis proferatur per modum conuicij eſt blaſphe-
mia, hæreſis quatenus eſt propoſitio contra fidem;
blaſphemia, quatenus contumelioſe profertur, ideò
blaſphemia hæreticalis. Sed oritur difficultas, quia
certum eſt verba cōtumelioſa prolata in Sanctos eſſe
blaſphemias † & ſupra dictum eſt, ſola verba contu-
melioſe in Deum prolata eſſe blaſphemias; quod ver-
ba contumelioſa in Sanctos ſint blaſphemiæ †. patet
ex cap. 2. de maled. & tradit D. Thom. 2. 2. quæſt. 13.
9 cōmuniter receptus quomodo iſta conueniant. † No-
tandum Sanctos dupliciter honorari poſſe, & quatenus
aliquid Dei ſunt verb. grat. Dei amici, & familiares; &
quatenus habent aliquas excellentias, & prærogatiuas,
ob quas ſunt digni ſpeciali honore abſque expreſſo re-
ſpectu, quod ſint amici, & familiares Dei, ſi hoc ſecū-
dò modo colantur non latria, ſed dulia coluntur, ita &
eodem modo poſſunt de honorari; ſi de honorentur,
quatenus ſunt quid Dei, eſt blaſphemia quia Deus cē-
ſetur tali modo dehonorari. at ſi alio modo nempe
attendendo eorum excellentias, non erit blaſphemia,
quia Deus non cenſetur dehonorari grauiſſimum ta-
men erit peccatum; ſed non erit proprie blaſphemia
Sanchez lib. 2. citat. cap. 32. num. 7. & 27. Caſtrapalao
10 nu 4. † Neque obſtat quod dehonoratio Sanctorum
etiam ſecundum eorum excellentias cedat in oppro-
brium Dei; quia eſt tantum indirecte, & remote, quod
non videtur ſufficere ad blaſphemiam oppoſitam re-
ligioni; ſicuti non ſufficit, vt pertineat ad Religionem
laus Sancti ob eius excellentiam, ſed pertinet ad du-
liam, ita à contrario blaſphemia non dicetur, apponi
religioni, quatenus eſt contumelioſa Sāctis ob eorum
excellentias, ſed duliæ.
11 Ex † his colleges tria ad noſtrum propoſitū, Actio-
nes contumelioſas, quæ fiunt in Deum, & Sanctos, vel
in imagines eorum non eſſe blaſphemias, nec item
actiones contumelioſas in hoſtiam Sacram; ſunt qui-
dem peccata grauiſſima; ſed nō blaſphemiæ, ſunt au-
tem blaſphemiæ verba contumelioſa. & ideò illa non
veniunt in reſeruationibus. Item colliges, eum vere eſ-
ſe blaſphemum, qui verba cōtumelioſa in Deum pro-
fert, licet non intendat Deum inhonorare. Item ſub
nomine blaſphemię venire verba contumelioſa in Sā-
ctos non quatenus ſunt contra excellentias eorundem
Sanctorum; ſed quatenus ſunt contra Sanctos, vt ſunt
12 quid Dei, † cōmuniter tamen non cenſentur blaſphe-
miæ in Sanctos reſeruatæ niſi exprimantur, quia ita
habet vſus, vt quoties quis vult comprehendi illas ex-
primat.
13 Blaſphemia † eſt peccatum, quod apponitur reli-
gioni; ita communiter Doctores teſte Caſtropalao
loco citat. §. 2. Nec diſſentit D. Thomas, quamuis di-
cat opponi confeſſioni fidei, quia ſumit confeſſionem
fidei prout comprehendit Dei laudem, & honorem,
eſtque de ſuo genere mortale, neque videtur poſſe eſ-
ſe veniale ex leuitate materiæ, quia nulla videtur poſ-
ſe dari leuis contumelia reſpectu Dei Sanchez loc. cit.
cap. 31 num. 40. & alij apud Caſtropal.
14 An † autem blaſphemiæ ioco prolatæ, vel ex leui-
tate animi ſint peccata mortalia: Suarez de Reli. tom.
1. tract. 3. lib. 1. cap. 6. negat, & dicit eſſe tantum ve-
nialia cuiuſdam leuitatis. & irreuerentiæ, non autem
blaſphemiæ, rationem aſſignat, quia ad blaſphemiam
requiritur, vt proferatur per modum conuicij aut ma-
15 ledictionis in Deum, conueniunt alij cum eo; † ſed
diſtinguit Sanchez lib. 2. cap 32. nu. 2. & fortaſſe me-
lius, cum eo ſentit Caſtropalao loco cit. Vel iocoſus di-
cendi modus non dehonorat Deū, & non eſt blaſphe-
mia quod tamen raro, & fortaſſe numquam poteſt
contingere. Vel iocoſus dicendi modus non tollit irre-
uerentiam Deo factam; ſed potius ex illo cenſetur quis
diuino honori derogare, tametſi illa verba ioco, vel le-
uitate proferantur, & ſine dubio ſunt blaſphemiæ, &
peccatum mortale, licet enim excuſetur intentio ex-
preſſa inhonorandi Deum, non tamen excuſatur in-
honoratio, quæ ex verbis ſequitur, & Deus per iocum
non eſt inhonorandus. Quis autem neget eſſe grauem
deordinationem aſſumere verba blaſphema ad iocū,
16 & ludibrium. † Blaſphemia eſt peccatum diſtinctum
ab odio Dei, à deſperatione, & ab infidelitate, quam-
uis ſæpe eum iſtis coniungatur. Non enim ad ratio-
nem blaſphemiæ neceſſe eſt, vt habeatur intentio for-
malis inferendi malum Deo, quia malum illi eſt, in
quo conſiſtit peccatum odij, Neque item neceſſe eſt,
quod deſperetur, neque item, quod à fide diſſentiatur,
ſed ſufficit, quod quis verba blaſphemiæ vſurpet ad-
uertens illis detrahi diuino honori, vt ſtatim blaſphe-
miæ peccatum committat; ſæpe tamen blaſphemia
cum illis coniungitur Leſſius lib. 2. cap. 45. dub. 5. num.
17 33. Sanchez lib. 2. cap. 32. num. 38. † Ex quibus de-
ducitur manifeſte in confeſſione eſſe explicandum ex
odio, deſperatione, & infidelitate, vel alia paſſione
procedere blaſphemiam Caſtropal. numer. 2. in fine
18 cum Doctoribus ab eo relatis. † Omnes blaſphemias
in ratione blaſphemiæ eſſe eiuſdem ſpeciei ſatis pro-
babiliter tuentur Caiet. 2. 2. quæſt. 13. articul. 1. verſ.
quoad 2. Bannes Aragon. Valent. Leſſius, & alij quos
ſequitur idem Caſtropalao numer. 3. ita vt ſiue bla-
ſphemia aliquid neget Deo, quod illi conueniat; ſeu
aliquid attribuat, quod non debet, vel malum im-
precetur, quia malum Deo eſt, vel indecore Deus no-
minetur, in ratione blaſphemię ſit ſemper eiuſdem
ſpeciei, & diuerſitas illorum verborum ſe habeat tan-
tum materialiter, quia conueniunt in diminutionē
honoris diuini, in quo ſita eſt malitia blaſphemiæ,
quod

quod autem tali, vel tali modo, fiat, videtur acciden-
19 tale blasphemiæ. † Maior est difficultas, an blasphe-
miæ in Sanctos distinguãotur specie à blasphemia
in Deum Respondeo tamen si Sancti blasphementur
absq; respectu in Deũ, & sine ordine expresso ad eum
(vt fit communiter) differre spetie talem blasphemiã à
blasphemia in Deũ, quia blasphemia in Deũ est cõtra
honorem debitũ ex latria, in Sanctos autẽ ex dulia, cũ
ergo honores procedẽtes ex istis sint distincti, distin-
ctæ etiam erunt inhonorationes contra easdẽ Suarez
nu.6. Lessius nu.33.&c. relati à Castropal. nu.4. in fine.
20 † Ex his quoad praxim in confessione seruandã colli-
ges, quod si sequaris sententiã asserentũ circũstantias
aggrauantes nõ esse necessario explicandas, sed tantũ
mutantes spetiem, quotiescũq; blasphemia est in Deũ,
non esse opus modos explicare, quia non distinguũtur
specie, neq; videntur notabiliter mutare iuditium cõ-
fessarij. Si verò sint in Sanctos, erit explicandũ esse in
Sanctos modo supradicto. † Semper tamen erit expli-
candum, an blasphemia processerit ex expressa volun-
tate inhonorandi Deum, an ex tacita. Licet enim taci-
tum, & expressum pertineat ad eandem spetiem, & de
vtroq; sit idem ius, & in omni blasphemia sit imbibita
ista voluntas derogandi diuino honori, at si exprima-
tur ipsa voluntas in ipsamet blasphemia imbibita, est
peccatum saltem numero distinctum ab ipsa blasphe-
miæ prolatione, quod sine illa voluntate potest esse,
ergo illa voluntas est manifestanda. Lessius lib.2.c.45.
dub.5.num.33. Blasphemiæ aliæ sunt in Deum aliæ in
22 Sanctos de quibus satis dictum est. † Iterum blasphe-
miæ, & magis principaliter, distinguuntur in hæretica-
les, & non hæreticales, Balsphemia hæreticalis est illa
quæ continet hæresim expresse. Non hæreticalis, quæ
23 non expresse hęresim continent. † Blasphemia conti-
net hæresim, quando aliquid attribuit Deo, quod eius
maiestati non cõpetit, vel negat, quæ cõpetunt, & ma-
xime quando, quę cõpetunt soli Deo, tribuuntur crea-
turę, quia hoc modo negantur esse propria solius Dei,
& istæ blasphemiæ debent necessario proferri modo
indicatiuo, quia hoc solo modo veritas, vel falsitas ex-
primitur, non tamẽ est necesse, quod blasphemia pro-
cedat ex animo infideli; sed sufficit, quod verba in di-
24 cent animũ infidelẽ, licet animus sit fidelis. † Blasphe-
mia non hæreticalis est, quæ Deo aliquod malum im-
precatur, vel illum indecore nominet, & generaliter,
quæ nihil continet contra fidem.
25 † Hęreticalis blasphemia Deo aliquid tribuẽs, quod
illi non cõuenit, est ista, Deus est impius, Iniustus, Cru-
delis, Inuidus, mendax, & similes modi blasphemãdi.
Blasphemia aliquid Deo negans, quod illi cõpetit, est,
quando dicitur, Deus non est sapiens, nõ est prouidus,
non est verax, non est iustus, premia, & pęnas nõ ęque
omnibus dat &c. Itẽ, quando creaturæ tribuitur, quod
est propriũ solius Dei, vt si creatura vocetur omnipo-
tens, summe sapiens, sũme pulchra, vt solẽt vani ama-
tores mulierũ eas vocare. Itẽ blasphemia est hæretica-
lis. Renego Deũ Christũ, quia denegatur Deo existen-
tia, & ipse de medio tollitur. Itẽ denego Crucẽ, Sacra-
menta, Crisma, Euangelia, vel aliã veritatẽ fidei, quia
denegatur Deo sũma veritas, & infallibilis, quę in eis
relucet, quatenus à Deo proposita sunt. Itẽ, quando iu-
ratur per falsos Deos, aut per creaturas sistendo in eis,
quia illis attribuis infallibilem veritã, quæ propria est
solius Dei, & in his omnibus cõueniunt Doctores Ca-
26 stropalao §.3.nu.2. † est autẽ difficultas; An istę tres se-
quẽtes propositiones sint hęreticales. Prima cũ dicitur,
denego Deũ, Crucẽ, Euangelia &c. si hoc ita non est; &
Salazar de vsu, & Cõsuet.c.5.n.28. vers. vnde possunt;
negat esse propositionem, & blasphemiã hęreticalem,
& ratio potest esse, quia ex vi talis propositionis illam
proferens non dicit Deũ non esse, sed offert se dicturũ
si res ita non est, de ratione autem blasphemiæ hæreti-
calis est, expressa significatio falsi: Affirmant Roias de
hæreticis 2.p.assert.12 n.173. & 174. & Sanchez alios
referens, quia non de futuro offert se negare, sed negat
de presenti, nego Deum, Crucem &c. & conditio ca-
dit supra euentum rei, si ita nõ est negare autẽ Deum
sub quacumq; cõditione existere, est negare, quod Dei
est proprium, scilicet existentiã independentẽ à quo-
27 cunq; obiecto creato. † Ex quibus collige, non esse bla-
sphemiã hęreticalem dicere, negarẽ Christum, negarẽ
Crucem, quia nihil Deo negat; sed tantũ se offert ne-
gaturum, quod non sufficit ad constituendam blasphe-
miam hæreticalem, quæ debet aliquid actu negare.
28 Secunda † blasphemia, de qua potest esse dubium,
an sit hæreticalis est, cum aliqua creata veritas, & cer-
titudo cõparatur diuinæ, vt si dicat hoc ita verum est,
sicuti Deus est in Cælo, vel sicut Christus natus est de
Maria Virgine; Hoc potest credi sicut Euangelium; est
ita verum, vt Euangelium; & affirmant esse, Couar. de
pact. 1.p.§.7.n.9.vers.11.& alij, quia creaturę attribui-
tur illa infallibilis veritas, quę solius Dei est propria. At
hoc pendet ex intentione proferentis, si enim intẽdat
creaturæ tribuere eandem infallibilem veritatem quę
Deo competit, vtiq; sine dubio est blasphemus, at si in-
tendat tantum similitudinariam, nõ erit blasphemus,
nõ solum hæreticalis, sed nullo modo, imo potest esse,
quod neque sit peccatum mortale; significatur enim
illis verbis per quandam exaggerationem veritas illius
rei, non intendenda equalem, sed tantum quandam si-
militudinariam veritatem infallibilem. Sanchez cum
alijs ab eo relatis l.c.nu.31. quã sequitur Castropal.n.4.
29 Tertia † propositio, & blasphemia dubia, an sit hæ-
reticalis est, cum dicitur renego Diuum Petrũ, renego
Diuum Franciscũ, & concedit quidẽ Sãchez esse bla-
sphemiam in Sanctos, quia est illatiua iniuriæ in illos,
negat tamen esse hæreticalẽ, quia non negatur aliqua
veritas pertinens ad fidem, neq; de illa cognoscunt in-
quisitores Putat Castropalao esse hęreticalẽ maxime
si talis blasphemia sit de illis Sanctis, de quorũ beatitu-
dine constat ex scriptura, quia cũ sint de fide, quæ sunt
in scriptura, aliquid in ea contentum negando videtur
30 negari aliquid quod sit de fide. † Quod facit ad casum
nostrum reseruationis puto istas non esse propositio-
nes nec blasphemias hæreticales reseruatas, si verum
est, quod inquisitores de his non cognoscant, quia in-
dicant non cognoscendo, nec sibi reseruare, maxime
quia hęreticalibus blasphemijs annexum est onus de-
nunciandi, quod cessat, quotiescumq; de illis in sacro
tribunali non cognoscitur, sed puto inquisitores nunc
cognoscere sequentes sententiam, quod sit de fide Sã-
ctos canonizatos esse in gloria.
31 † Blasphemię non hęreticales reducũtur ad duo ca-
pita. Primũ est earum, quibus aliquod malum Deo, vel
Sanctis imprecatur; secundum vero est illarum, quibus
aliquid indecore, & in honeste de Deo, vel de sanctis
nominatur, & dicitur. Ad primũ caput reducuntur Tę-
deat Deum, Deum pęniteat, sit maledictus Deus. Item
si dicas. Velit, nolit Deus hoc faciam. Inuito Deo hoc
faciam. Al dispecto di Dio, quia saltem ex modo dicẽ-
32 di derogatur diuinę omnipotentię; † multi asserunt iu-
ramenta, quę fiunt per vitam Dei, & Sanctorum esse
blasphemias, quia volunt facere hunc sensum, Pereat
vita Dei, vel Sanctorũ, si hoc non faciam, quasi illa ob-
stringatur vltioni, si effectus non sequatur, & ideo vi-
dentur iuramenta execratoria. Putat tamen nõ carere
probabilitate ista iuramenta nõ esse blasphemias Ca-
stropal. n.6. asserens nõ esse execratoria; sed assertoria,
vt faciant hũc sensũ. Viuit Deus, viuit D. Petrus, viuit
D. Franciscus, qui adducuntur in testes resplẽdentes in
vita sua, & late defẽdit Dacia tra.2. Crim.l.2.c.2.n.13.
33 † An autem sint blasphemię illa verba. Pentasi, mal
habbia, sia maladetto non exprimẽdo Deum, nec ali-
quem Sanctum. Sanchez alijs relatis asserit pendere ex
intentione proferentis, in foro animę, quod puto verũ;
In foro vero externo ex circumstantijs esse determi-
nandum. Castropalao tamen vult esse pręsumendum
non esse blasphemiã, nam illa supressio nominũ Dei,
& sanctorum indicat nolle talia verba de Deo, nec de
Sanctis intelligi. Imo neq; in dubio esset pręsumenda

blasphemia, quia illa est facienda verborum interpretatio, quæ excludat peccatum, & quæ excuset.

34 † Solet etiam quæri, an maledictiones creaturarum sint blasphemiæ, vt cum dicitur maledictus aer, maledicta terra, maledictus Petrus, Paulus, vel maledictus bos Asinus &c. Ad quod respondeo, si creaturæ, quæcunque illæ sint, maledicantur, vt sunt creaturæ Dei, certe esse blasphemias; Si verò maledicantur sine respectu ad Deum non solum non esse blasphemias, sed neque peccata mortalia; sed tantum venialia; si absit tamen iniuria alterius, & animus cupiens malum illud accidere Lessius lib. 2. cap. 45. nu. 29. qui etiam subdit, si maledictiones illæ iaciantur in creaturas, quatenus nobis fuerunt occasio mali, vel grauis calamitatis, aut peccati nullum esse peccatū, quia videntur infligi, quasi in pœnam, & satisfactionem damni dati. Item, quia non tam ipsæ creaturę, quam occasio peccati, vel calamitatis maledicitur, quod intellige de creaturis irrationalibus, & nisi sint aliena, quo casu semper debet abesse animus, quod talis maledictio exequtioni mandetur, qui præsumitur abesse, nisi expresse interueniat.

35 † Sub secundo capite blasphemiarum ponuntur illę, quæ indecore, & inhoneste Deum nominant, si quis enim irrisorie dicat Deum sapientem, iustum &c. committit blasphemiam, Ad hoc caput reducuntur iuramenta perpudenda Christi, Sanctissimæ Virginis, & Sanctorum, quia tali modo indicatur Christum esse contemptibilem, & despicabilem ob illa membra, cū tamen non sit ob illa contemptibilis, vtpote naturalia
36 ipsi, idem de Sanctis.† Iurare autem per eius membra honesta, vt per caput, per pedes, per corpus, Christi, multi, illique grauissimi Doctores asserūt esse blasphemias apud Farin. lib. 1. prax. quæst. 10. nu. 18. ea ratione ducti, quia nomen Dei simpliciter prolatum non pro Christo, sed pro tota Trinitate sumitur, ideò tali modo dicendi videtur aliquid tribui Deo, quod illi nō competit; alij tamen putant non esse blasphemiā, quia post incarnationem nomen Dei sumitur etiam pro Christo, & ideò nihil incompetens videtur attribui vide Farinac. loc. cit. & Castropal. num. 7. in fine.

37 Eodem † modo variant Doctores de iuramento, per intemeratam Sanctissimæ Mariæ Virginitatem. Aliqui enim vt Couar. de pact part. 1. §. 7. num. 9. versu decimo, & Menochius de arbitra: casu 375. & alij putant esse blasphemiam, quia videtur esse iuramentum execratorium, & Sanctissimam Virginem subijci defectui, si res aliter sit, quam enunciatur, & etiam quia eius sexus nominatur irreuerenter. Sanchez tamē lib. 2. cap 32. n. 31. negat esse blasphemiam, quia nec Beatissima Virgo, nec eius Virginitas execratur, nec aliquid illius ignominiose tractatur, sed Deus, & illa in veritate fidei adducitur in testē, sicuti iuratur per Natiuitatem Christi, & eius mortem, quod absque vlla blasphemia, imo etiam sine peccato fieri potest.

38 Idem Castropalao nu. 9. proponit dubiū. † An omne iuramentum falsum sit etiam blasphemia, & relata sententia D. Thomæ 2.2. quæst. 13. art. 3. ad 2. quem sequitur Sanchez loc. cit. nu. 33. non esse quia sic iurans non putat Deum posse esse falsitatis testem, aut iniustitiæ assecuratorem imo potius contrarium credit, & intendit; ipse has rationes in contrarium adducit. Qui falsum dicit, & iurat facit Deum testem, & confirmatorem falsi, &, qui iurat cōtra iustitiam, proponit Deū assecuratorem iniustitiæ, ergo vere Deo tribuit, quod illi non conuenit, ideò est blasphemus. Et si quis diceret Firmet Deus suo testimonio hanc falsitatē, vel iniustitiam, vtique esset blasphemus, ergo etiam erit blasphemus qui falso iurat per Deum, quia hoc iuramentū facit eundem sensum. Neq; releuat, quod iurans speret Deum illam falsitatem nunquam esse assertutum, aut esse manifestaturum illam assecurationē, quia sufficit ad rationem blasphemiæ illa assertio, & testificatio cum petita assecuratione ita ille, quæ rationes satis vrgent, alienum tamen expectat iudicium, ita & ego alijs relinquo decidendum.

39 † Ex dictis colligat lector, quod quotiescumque nominatur Deus, vel aliquid Dei, Sancti, & aliquid Sanctorum inhoneste, indecore, contumeliose, hæ sunt blasphemiæ Hoc dictum tollit obligationem texendi longam seriem diuersorum modorū blasphemādi, An autē blasphemiæ omnes reseruētur infra. Interim.

40 Aduertat confessarius sequentia. † Primo debere blasphemum de cōmisso crimine agere pœnitentiā, & satisfacere scandalo, si quod est datum, quod maxime procedit in blasphemo consuetudinario, estq; monendus teneri sub graui culpa hanc perniciosissimam cōsuetudinem extirpare, etiāsi blasphemias indeliberate pronunciet, quia, licet istæ blasphemiæ indeliberatæ, vacent mortali culpa, quia non sunt voluntariæ, tamē sunt actus in se, & materialiter Deo iniuriosi, & scādalosi, ideoq; assuetus tenetur diligentiam facere illas vitandi, alias erunt voluntariæ, quod sufficit ad peccatū mortale Lessius lib. 2. c. 45. dub. 5. n. 30. in fine quē citat,
41 & sequitur Castropa. §. 4. nu. 1. † Secundo in sacramēto pœnitentiæ blasphemū cōsuetudinariū posse absolui, si vere pęniteat, licet alias moraliter non sit emendatus, quia nulla extrinseca consuetudine tenetur, quam
42 teneatur expellere. † An vero sit bonū absolutionem differre, hoc remittitur iuditio prudentis cōfessarij, qui diligenti habita consideratione, an dilatio sit profutura, nec ne, decernet quod iudicauerit expedire. Sicuti etiam eiusdē confessarij arbitrio relinquitur imponēda pœnitentia, quia concilium lateranense sub Leone X. quatenus sess. 9. decernit grauissimam pœnitentiā ante absolutionem blasphemo esse imponendā, in hac parte non est vsu receptum. Suarez Azorius & Castropal.
43 n. 2. Aduertat † 3. duplicem habere obligationē illos, qui audiunt blasphemantes; Corrigendi vnam, & denunciandi alteram. Quoad primā oritur difficultas, an audiens teneatur tantum fraterne corripere blasphemantem, an verò teneatur grauius reprehēdere. Hęc difficultas excitatur ob verba Concilij Lateranensis loco supracit. vbi habetur. Quicumque blasphemantē audierit, cum acriter verbis obiurgare teneatur, vbi videtur non memorare obligationē naturalē correctionis fraternæ, sed ius nouum statuere; quia acris obiurgatio non videtur pertinere ad fraternā correctionē, quæ debet esse suauis admonitio, deinde acris obiurgatio non videtur dirigi ad emendationē, sed ad punitionem delinquentis, præterea addit Concilium esse obiurgandum non si speretur fructus, sed solū si fieri possit sine periculo proprio, quod non cōpetit fraternæ correctioni, & ita tenent Nauar. Sum. c. 12. nu. 83. Lessius lib. 2 c. 45. dub. 5. in fine, & alij, & Castropalao putat rem esse dubiam an Conciliū statuat ius nouum. Sed siue statuat, vel non dixit parum referre; quia neq; in hac parte est in vsu, vnde remanet tantum obligatio fraternæ correctionis faciendæ, quādo speratur fructus &c. Sanchez, & alij quos refert idem Castropal. nu. 3. qui ibidem subdit omninò certū esse, quod, si honor diuinus periclitaretur ob repetitionē blasphemiarum, & quis potest cōmode illum defendere obiurgatione, & reprehensione delinquentis, obligatur obiurgare, & reprehēdere ex præcepto Religionis, & charitatis in Deum.

44 † Quoad secundam obligationem, quę est faciendi denunciationem; certum est extare debitum denunciandi ex communi Doctorum sententia, & ita decretum est in supracitato concilio Lateranensi, & à Iulio III. in sua Constit. quæ incipit in multis. Dubium est an denunciationi sit præmittenda correctio fraterna, & negant multi, & præcipue Patres Inquisitores asserentes non pertinere ad emendationem tantum in futurum; sed etiam ad punitionem pro præterito, quod si practicaretur, fortasse non essent adeo frequentes, vt sunt horrendissimæ blasphemiæ. Asserunt tamen sufficere Sanchez alios referens lib. 2. c. 32. in fine. Quibus iudicibus sit facienda denūciatio. Quæ pœnæ infligendæ vide Castropal. loco cit. num. 5. &c. His præmissis de blasphemia in cōmuni aliqua pariter

ter sunt præmittēda, quæ spectant ad reseruatos casus
omnes in genere quæ omnibus competunt, & necess-
saria, vt censeantur reseruati, ideò.
45 Noto 1. † Casum non censeri reseruatum, nisi sit de
peccato mortali, argumento eorum quæ habet Glossa
in cap. a de pęnitentijs, & remissionibus; & patet ex
Tridentino sess. 14. cap. 7. de Casuum reseruatione, &
declaratione Decreti Clem. VIII. vbi habetur quod
grauiora tantum, & atrociora peccata debent reserua-
ri, quotiescumq; ergo actus non erit mortaliter pecca-
minosus, siue sit ex indeliberatione, siue ex alio capite,
casus non erit reseruatus; Ignorantia tamen reserua-
tionis non excusat, vt alibi diximus.
46 † Noto 2. Reseruationem intelligi tantum de acti-
bus externis, non autē internis tantū Paludanus, quem
refert Siluester verbo Casus nu. 1. Sotus in 4. dist. 8. q 2.
art. 5. Henriq. de pęnit. lib. 6. cap. 14. nu. 6. & alij cōmu-
niter, & ratio est quia Ecclesia non iudicat de occultis
sed Deo reseruantur cap. à vobis 2. de sent. excom. &
ibi Glossa in verbo secretorū, Quia actus externus de-
47 bet esse completus secundū id, quod reseruatur, † ideò
si reseruatur colloquutio cum monialibus, non erit re-
seruatus accessus cū animo alloquendi non sequto ef-
fectu colloqutionis, si verò reseruetur accessus ad mo-
nasterium, erit reseruatus casus sola accessione. Neque
refert, quod accessus fiat bono, vel mala animo, quia
statim ac accessus est reseruatus, censetur prohibitus
sub mortali, ob illos respectus, qui iuste possunt moue-
48 re reseruantem. † Verum tamen est, quod, si accedens
putat probabili ignorantia accessum tantū ad malū fi-
nem esse reseruatū, non peccabit mortaliter, ideò neq;
tenebitur reseruatione; Ita, si adulteriū sit reseruatum,
debet esse completū, idest cū effusione actuali in vase.
49 Ita † blasphemia prolata verbis non sufficientibus ad
blasphemiam constituendā, licet animus sit blasphe-
mandi, non erit reseruata, quia non est actus externus
completus, & ita de reliquis. Multo minus erit reserua-
50 tus actus attentatus. † Aduerte autem quod actus dici-
tur cōpletus quoties nihil requiritur ad sui perfectio-
nem, quatenus est reseruatus; vt si reseruetur procura-
tio abortus, non requiritur, quod abortus sequatur; sed
satis est procurasse, quia procuratio est actus comple-
tus quatenus reseruatus.
51 † An mandantes ligentur reseruatione limitat Flo-
ronus distinguendo par. 1. c. 1. nu 51. & 52. Vel reser-
uatio fit in rem, vel in personam; in rem; vt si reserua-
tur homicidium; in personam si in reseruatione dica-
tur, Homicidæ, & asserit in primo modo comprehēdi
mandantes, excipiendo tamen, nisi persona cui man-
datur, sit libera, & sui iuris, quia tunc mandans non
censetur vere caussa homicidij. & nisi actus sit ita cō-
iunctus cum corpore agentis, vt ab eo non possit sepa-
rari, vt adulterium. In 2. verò casu quando reseruatio
dirigitur in personam, vt si reseruatio his verbis cōpo-
natur. Si quis occiderit &c. ait non comprehendi, idē
docuit Graffius in praxi lib. 1. cap. 4. Reg. 16. nu. 59. cū
duobus sequentibus. At puto, quocumque modo fiat
reseruatio, non comprehendi mandantes, quia cum
Episcopi volunt comprehēdi etiam mandantes; illud
exprimunt; solēt enim in tabellis apponere similes for-
mas. Homicidium voluntarium, & ad illud mandatum
dantes; quod non esset necessarium; si vera esset dicta
doctrina, quoties ergo non apponitur puto non com-
prehendi, & diuersa sunt facere, & mandare; ideò non
comprehenduntur in reseruatione, nisi exprimantur.
Decius in l. Consilij ff. de reg iur. Nauar. manu. cap. 27.
nu. 51. Sayrus de cens. lib. 3. cap. 51. nu. 51. & seq. Nec
potest mens colligi superioris contraria dictis ex tra-
dita distinctione quia quocumque modo homicidium
reseruetur nō potest intelligi nisi de illo, qui actu illud
committit, & mandanti solum ficte tribuitur l. item si
obstetrix §. 1. ff. ad l. Aquiliam & l. 1. § deiecisse ff. de
vi. & vi arm. Casus autem ficti non veniunt in disposi-
tionibus. Cum ergo homicidium nisi ficte possit attri-
bui mandanti, nec erit dicendvenire in reseruatione.
52 Noto 3. † Reseruatio ex communi sentētia Docto-
rum, vt alibi diximus, est demptio facultatis absoluēdi
actiue facta confessario. Ex hoc deducitur. 1. quod, qui
commisit aliquod peccatum, quod non erat reseruatū,
quando illud commisit, si post commissum reseruetur,
non potest ab eo absolui, nisi ab habente facultatem
absoluendi à reseruatis. Vgollinus quem citat, & sequi-
tur Floron. de reseruat par. 1. cap. 13. nu. 17. Deducitur
2. Habentem reseruata in propria diæcesi, si alibi non
sunt reseruata, posse in illa absolui, & rursus habens nō
reseruata in propria diæcesi, si in alia sint reseruata nō
poterit absolui, nisi ab habente facultatem absoluendi
in diæcesi, in qua moratur. Suarez de pænit. disp. 30.
sect. 1. nu. 5 vbi habet Poterit absolui à casibus reser-
uatis in suo Episcopatu, & à reseruatis in eo in quo ver
satur (nota rationem) quia ex vi illius reseruationis ta-
53 lia peccata ibi non sunt reseruata. † ille autem iudicā-
dus est secundum ritum diæcesis, in qua confitetur, ab
his verò, quia supponimus confessariū esse, vel ipsum
Episcopum talis dięcesis, vel alium sacerdotem ab illo
habentem facultatem absoluendi à reseruatis ipsi Epi-
scopo; & statim subdit. At verò loquendo de cōmuni-
bus confessarijs non habentibus facultatē circa reser-
uata distinguere opus est; Aut enim peccatū est reser-
uatum in vtroq; Episcopatu, & tunc omnes fatentur nō
posse remitti à talij cōfessario, quia à neutro Episcopo
habet delegatam potestatem, vt constat; Vel peccatū
est reseruatum in propria diæcesi pęnitentis, non verò
in ea, in qua versatur, & tunc etiam censemus posse ibi
absolui ab his ordinarijs confessarijs contra Sotum, &
alios, quia talis pænitens est iudicandus, vt incola illius
diæcesis, & iuxta forum eius. Vel deniq, peccatū est re
seruatum in illo Episcopatu in quo pænitens cōfitetur
non autem in suo, & tunc aliqui putant reseruationem
non cōprehendere pænitentis istius culpā, quia nō est
subditus Episcopi: Contrariū verò consequenter dicē-
dum est. vt bene Caieta: & alij docent, quia licet alias
non sit subditus, tamē tunc iudicatur, vt subditus, & in-
cola illius loci, ergo iuxta modum, & iurisdictionem ibi
concessam. Quæ omnia si recte perpendantur, fundā-
tur in hoc dicto, quod reseruatio efficit non pænitentē
54 sed cōfessariū. † Aduerte hic quendā DD. lapsum esse
in errorem, dum probat non posse absolui pænitentem
implicitum reseruatis in sua diæcesi à confessario alte-
rius diæcesis hac ratione, quia cap. Omnis vtriusq; se-
xus nemo potest confiteri nisi proprio Sacerdoti, vel
de eius licentia, lapsus est, quia nos hic non quærimus,
an possit confiteri, sed supponimus posse. vel ex cōsue-
tudine. vel de expressa, vel tacita licētia Episcopi pro-
prij, vel Parochi, vel ex consuetudine declarata, & ap-
probata ab Eugenio IV. quo deinde supposito cum in
licentia eligendi confessarium non veniat licentia ab-
soluendi passiue à reseruatis quia in generali conces-
sione non veniunt, quæ speciali indigent facultate, ideò
quęrimus an obtenta generali facultate possit absolui à
55 reseruatis, & asserimus, vt supradictum est. † Adde ta-
men secundum Vasquez, & alios quos alibi retulimus
esse verum, nisi fiat in fraudem, quia fraus. & dolus ne-
mini debent patrocinari, Alij etiam contrarium sen-
tiunt asserentes, cuicumque licere vti iure suo.
56 Noto 4. † Si pænitens accedat cū reseruatis ad con-
fessarium, qui non habeat facultatem absoluendi, & sit
in tali casu, quo, si non confitetur, & communicat,
scandalum graue timeatur, vel mala opinio de illo sit
excitanda, vel aliquod graue malum obuenturum,
posse confessarium illum absoluere directe à non re-
seruatis, indirecte à reseruatis, vt communicet, addit
Suarez tom. de pænit. disp. 31. sect. 3 & alij apud Bo-
nacinam de Sacra. disp. 5 quæst. 7. part. 5. §. 3. num. 5.
posse absoluere etiam à reseruatis habentibus anne-
xam excommunicationem, licet autem circa hoc sint
variæ Doctorum sententiæ ista mihi placet, & posset
exemplificari in filia, quæ à matre sociata habens ali-
quod reseruatum accedit ad confessarium, à quo nisi
absoluatur, vt communicet in matre oritur aliqua

grauis suspicio; In sacerdote, qui nisi celebret, erit alijs in scandalum, in aliqua persona, quæ sit in loco, vbi non potest habere copiam confessarij præditi facultate absoluendi à reseruatis, & nisi communicet magna suspicio orietur alicuius grauis delicti, & in similibus. Quod admitterem etiamsi tales personæ antea habuissent copiam confessarij valentis eas absoluere, quia adhuc sequerentur dicta inconuenientia, & militant eædem rationes. Non admitterem tamen vllo modo si commode idest sine inconuenienti, vel damno posset omitti confessio, Nec deuotio, vel solemnitas dici excusat: Etiam si pænitens posset elicere actum contritionis, putarem benefacere solo actu contritionis elicito communicare, quod, si habeat solam attritionem confiteatur, si plura de his cupis, adeas Suarez Koninch, & alios qui diffuse ista tractant, & nos alias aliqua diximus.

57 Noto † vltimo, si peccatum reseruatum ex aliqua circumstantia desinat esse mortale, desinet etiam esse reseruatum, quia mortalia tantum censentur reseruata. His breuiter præmissis nunc accedo ad explicationem propositorum casuum.

58 Primus † ergo modus, est ille quo reseruatur simpliter blasphemia, & in isto modo reseruandi dico non includi, nisi blasphemias, quæ sunt, in Deum, & vt sunt in Sanctos non quatenus terminantur in contumeliam ipsorum tantum, quo modo sub hac reseruatione non includuntur, sed quatenus in ipsos terminantur, vt sunt, quid Dei, vt eius amici &c. modo supra explicato, & probo quia blasphemiæ istæ solæ sunt verè blasphemiæ, idest vt terminantur in Deum, quia solæ opponuntur Religioni, non autem, vt in Sanctos terminantur, quia opponuntur duliæ, ergo istæ solæ sunt reseruatæ, antecedens patet ex dictis in superioribus, consequentia probatur, † quia reseruatio non est extendenda ad casus non proprios, sed est tantum intelligenda de proprie dictis, & videtur probari ex alijs modis reseruandi, in quibus, quãdo volunt Episcopi intelligere blasphemias, etiam in Sanctos, id solent exprimere, vt patet in multis tabellis reseruatio-
59 num. † Quod si adderetur aliqua dictio vniuersalis, vt omnes. Quælibet, & diceretur omnes blasphemiæ, vel quælibet blasphemiæ posset esse maius dubiũ, quia qui totum dicit nihil excludit; puto tamen etiam eo casu nõ includi, quia dictio vniuersalis restringitur ex subiecta materia Cenedo post lib. practic. & Canon. quæst. sing. 25. num. 3. referens alios; Nec potest facere, quod sub nomine comprehendatur, quod vere non comprehenditur, cum ergo sub nomine blasphemiæ non comprehendantur dictæ in Sãctos, nec comprehendi faciet dictio omnis; sed erit addita ad tollẽdam omnem dubietatem, quæ possit esse de reseruatione omnium proprie dictarum, & ad maiorem expressio-
60 nem. † In 2. loco modorum reseruandi ponemus illũ, quo dicitur Blasphemia in Deum, & in Sanctos. Vel blasphemia in Deum, in Beatam Mariã, & in Sanctos, & dico hos duos modos esse idem cũ enim dicitur in Sanctos intelligitur etiam comprehensa B. V. quæ est Sanctissima, nec ratio potest esse quare reseruata blasphemia in Sanctos non sit reseruata in Sanctam Mariam. Si verò reseruatio sit tantum de blasphemijs in Deum, & Beatam Virginem, puto non comprehendi blasphemias in Sanctos, quia tunc videntur reseruari solum illæ, vt grauiores, & inclusio vnius est exclusio alterius. An verò reseruata blasphemia sit reseruatum iuramentum falsum, pendet ex supradictis, si enim sequaris esse blasphemiam vt argumẽtatur Castropalao erit reseruatum, si autem neges cum alijs, negabis etiã esse reseruatum.

61 † 3. Loco collocabo modum, quo reseruantur blasphemiæ hæreticales, & pro hoc modo considerandũ est, à quo sit facta reseruatio, si ab Episcopo intelligitur tantum de blasphemijs sine errore in intellectu, quia blasphemiæ, quæ habent errorem in intellectu, vt quãdo quis credit, quod dicit blasphemando, esse verum, semper pertinent ad S. Inquisitionẽ, si ergo blasphemia sit hęreticalis modo supra explicato, at sine errore intellectus, quia scilicet illã proferẽs credit falsum, quod dicit vt verũ, et verũ, falsum, quod negat, tunc blasphemia hæreticalis est Episcopo reseruata. Si verò reseruatio sit facta ab Inquisitore intelligitur tantum de illa blasphemia, quæ habet annexum errorẽ in intellectu, quia tantum spectat ad ipsum earũ cognitio. Quoties autem reseruatur blasphemia hæreticalis nulla facta mentione de alijs sola etiam intelligitur reseruata modo dicto, & nisi aliud addatur intelligitur reseruata omnis blasphemia, siue occulta, siue publica, & sufficit, quod verbis sufficientibus exprimentibus hæreticã prauitatem sit prolata, quod autẽ aliqui DD. contradicũt sunt intelligẽdi, vel quoad forũ, exterius vel quãdo reseruatio est facta de blasphemia tantum publica, vel
62 notoria. † Aduerte autem lector me hic loqui tantum de propositis reseruationibus nam si loquamus, de reseruatione hęresis quatenus est reseruata Sũmo Pontifici cum excõmunicatione annexa, & alijs pænis, cũ reseruetur tantum, vt iuditio Ecclesiæ subditur, ideò etiam de ista dico, vel est mere interna, & mentalis, & non est reseruata. Vel non solum est mentalis sed aliquo signo externo manifestata, & tunc subdistinguo, vel est prolata coram alijs, & tunc pariter est reseruata, quia amplius non est occulta, vel est quidem aliquo modo manifestam, vt scripto aut verbo, sed nemine inspectante, vel audiente, & de hoc posset esse difficultas, an sit occulta, & dico non esse occultam, quia sufficienter est manifestata, & quod actu nõ manifestetur alijs, de sui natura tamen non est oculta vide Barbosam par. 2. Alleg. 40. per totum.

63 † Ad reseruationem nostrorum casuum certe sufficit, quod blasphemia per actum externum sit sufficienter prolata quia non excluditur occulta. Et ab actibus mere internis mẽtalibus potest quilibet absoluere. Dicta de hęresi occulta spectant ad Episcopũ, cui ex Tridentino competit facultas absoluendi ab occultis reseruatis Sedi Apostolicæ; an autem per Bullam Cænæ
64 talis facultas sit renocata, non est huius loci. † Reseruantur etiam aliquando blasphemiæ quæ manifestam sapiunt hæresim, quo casu intelliguntur tantũ illæ quæ manifestæ sunt tales; quod si de illis sit aliqua dubitatio, nõ censentur reseruatæ, si verò proferens blasphemiam hæreticam, sed dubitet de illa an sit vera, vel nõ curet de illius veritate erit manifeste hæreticus, quia dubitans de fide est hęreticus vide eundem Barbosam loco cit. alios allegantem.

65 † Vltimo loco reponemus alios modos, quibus reseruatur blasphemia aliquibus vicibus prolata, vt ter, quater, quinque &c. blasphemia consuetudinaria, publica, & notoria, publice, & notorie prolata, ex nepharia consuetudine. Et quoad primum clarum est, casum esse reseruatum quoties ille, qui confitetur tot vicibus præscriptis blasphemauit. Debet tamen aduertere cõfessarius, quod potest esse, quod aliquando ille, qui cõfitetur se blasphemasse tantum ter, aut quater, blaspemasse ex cõsuetudine, quia potest tam modicum tempus intercessisse inter primam, & secundam confessionem, vt vere ex consuetudine blasphemauerit, & erit innodatus reseruatione, etiam si bis tantũ blasphemauerit, quia adhuc talis blasphemia est ex cõsuetudine, Dices consuetudinem censeri interruptam proposito, quod debet supponi facto in præcedenti confessione, sed hoc non sufficit, quia ad tollendam consuetudinẽ requiruntur actus contrarij, & si quando sufficit propositum debet optime aduertere confessarius, an fuerit sufficiens. Certe non admitterẽ propositũ illud de cętero non peccandi sed requirerẽ magis spetiale de cõsuetudine blasphemãdi cũ aliqua diligentia actus impediendi, vt occasiones vitandi v.g. ludũ &c. pęnitenti enim asserenti habere propositũ non peccandi, & qui nollet occasiones vitare non crederem ad hũc effectũ

66 † Quoad secundum de blasphemia consuetudinaria. Dico non posse de hoc tradi certã regulã, nã potest esse

esse, ꝙ quis blasphemet tantũ ter, & dicatur consuetudinarius, alius verò decies, & nõ sit consuetudinarius. Remittẽdũ est ergo hoc cognoscere iuditio Cõfessarij, qui ex breuitate, vel longitudine tẽporis, ex quo pænitens est confessus; iudicabit de cõsuetudine, ita Finell. de casib. reser. cas. 3. n... & seqq. & puto optimè facturũ Confessariũ, si interroget pęnitentẽ, an ex cõsuetudine blasphemet, neq; hoc est cogere pænitentẽ ad confessionẽ prӕteritorũ peccatorũ, sed ad fatendã necessariã circumstantiam, vt cognoscatur qualitas peccati, nam blasphemia prolata à non consuetudinario potest esse, quod non sit peccatum mortale, quia non deliberatè prolata, quæ erit in consuetudinario, quia volita, nisi adhibet media necessaria ad tollendam consuetudinẽ, item si sit ex consuetudine erit reseruata, non erit autem si non consuetudinaria, ideò vt necessaria circumstantia erit aperienda, nec fit iniuria pænitenti, cum petatur necessarium quid ad ferendum rectũ iuditiũ.

67 † Quoad 3. de blasphemia publicè tantum, notoriè, tantum; vel publicè, & notoriè prolata quid sit dicendum, vide quæ alias diximus diffuse, quæ hic supponimus, ne eadem cogamur repetere, vide in tabula rerũ, quæ in hoc opere continentur in fine posita in verbo Notorium, & in verbo Publicum, & reperies quid in hoc casu sit dicendum, idem facies, quotiescunq; te remittimus, humanissime Lector, ad alias tradita, adeas eandem tabulam, quam copiosam esse curabimus, & sine fastidio repetitionis tuo satisfacies desiderio.

68 Quoad vltimum, quid intelligatur per nefariã consuetudinem. Respondeo nomine consuetudinis intelligi quod dictum est, nomine verò nefariæ adiecto, dico consuetudinem limitari tantum ad nefariam; sed quæ erit ista? Aliqui asserunt apponi tantum ad maiorem expressionem, & volunt hunc esse sensum blasphemia ex consuetudine, quæ statim ac est consuetudo blasphemandi est nefaria, & idem esse, blasphemia ex nefaria consuetudine, ac dicere ex nefaria consuetudine, idest ex consuetudine, quæ est nefaria, quia omnis consuetudo blasphemandi est nefaria, itaut explicetur quod tacitè inest, & explicetur, quod sit detestanda, & scelerata.

69 †Sed puto in hoc loco aliter esse sumendũ hoc adiectiuum nefanda, vt scilicet determinet, quæ consuetudo blasphemandi, & quę blasphemię ex consuetudine sint reseruatæ; itaut sit sensus, non omnes blasphemiæ ex consuetudine sunt reseruatæ, sed illę solum, quę sunt ex nefanda consuetudine; idest impia scelerata, quæ ex impio & scelerato animo procedit, quæ talis est, vt nec de illa fari liceat, siue enim nefandum deducatur à farre, quasi homines nefarij tales sint qui neq; digni sunt vesci farre, siue à farre quo scelerati vti non debẽt, siue dicatur nefarium eo quod sacra polluit, farre pio solita celebrari, siue à fari quod adeo sceleratum est, vt ne fari quidem de illo liceat idest nominari, vt ex Calepino in verbo nefarius semper dicit sceleratum, sacrilegum, & abominabile, & scelestum, qualis debet esse consuetudo, vt sit reseruata, nõ omnis autem consuetudo est talis, quia talibus actibus non inducta, ergo illa solum, quæ talis erit, erit reseruata, neq; dicendum est in casibus reseruatis ista poni ad maiorem expressionem illius, quod inest, quia hoc non semper inest, deinde in reseruatione exprimitur, non amplificatur modus, sub quo fit reseruatio, cum ergo addatur hoc adiectiuum, nefarium, secundum illud reseruatio erit intelligenda. Consuetudo ergo inducta blasphemandi non actibus impijs, idest animo scelerato prolatis, vel quæ non sit de maximis blasphemijs, quæ possunt dici actus scelerati, non erit consuetudo nefaria. Dices in reseruatione criminis sodomiæ addi nefandum sodomiæ crimen, & tamen idem crimen censetur reseruatum, ac si diceretur tantum, sodomia, ergo adiectiua in reseruatione adduntur ad maiorem enfasim, & explicationem. Respondeo 1. posse dici reseruato nefando sodomiæ crimine intelligi tantum sodomiam propriè dictam qualis est præposterus concubitus cum eodem sexu, non autem aliam, quę est cũ diuerso sexu. 2. addi illud nefandum, quia est epitetum proprijssimũ illius delicti; quod non est de consuetudine, ideò, cum quid insuetum additur videtur additũ ad aliquid particulare significandum.

Quoad absolutionem sic statuo. Vel blasphemia est sine errore in intellectu, vel cum errore in intellectu; si cum errore in intellectu, sine dubio spectat ad Inquisitorem; si est sine errore in intellectu, & tunc, vel agitur in foro externo, vel in interno. Si in foro externo cognoscere spectat ad Inquisitorem; quia cum sit prolata verbis hæreticalibus præsumitur etiam hæreticalis, quilibet enim præsumitur sentire, vt loquitur. Si in foro animę, spectat ad Episcopum, quia blasphemia non potest pertinere ad Inquisitorem, nisi quatenus continet hæresim, suspicionem, vel præsumptionem hæresis, non continet hæresim vt suppono, suspicio, nec præsumptio attenditur in foro animæ; sed sola rei veritas, ergo in foro animæ nullo modo potest spectare ad Inquisitorem. Aget quidem in foro fori ex suspicione, aut præsumptione hæresis, in foro autẽ conscientiæ, nihil ad ipsum.

70 Quoad secundũ casum, nẽpe Superstitiones. Noto
1. superstitionem esse falsum cultum, seu vanam religionem; ita cum D. Thoma 2. 2. q. 92. a. 1. omnes Ca-
71 tholici. † Noto 2. vanum hunc cultum alium esse falsum, alium superfluum. Virtuti oppositus dicitur falsus, oppositus spiritui dicitur superfluus, cum enim Deum adorare oporteat in spiritu, & veritate Ioan. 4. efficitur quod cultus oppositus virtuti sit falsus, oppositus spiri-
72 tui superfluus. † Superfluus cultus est ille, qui ex se nihil falsum significat, non est tamen Dei honorarius, quia per se spectatus, neq; ad excitandum spiritum, neq; ad Dei gloriam ordinatur, vt v. g. si quis in officio diuino misceat aliqua vana, vt si dicatur bis Alleluia, vbi vnum tantum est dicendum, in Missa dicatur Gloria, vel Credo vbi non est dicendum, si aliquas ceremonias vltra præscriptas, si orationes fundantur tot candelis, non alijs, vel talis coloris non alterius; ista enim media assumpta in honorem Dei non illum honorant; sed potius dehonorant, at quia nihil falsi continent per se, cultus Deo illis delatus dicitur superfluus; Dixi per se nihil falsi significare, quia ex intentione agentis possunt; per se enim carent tantum veritate cultus, non
73 autem continent falsitatem formalem. † Cultus falsus dicitur ille, qui falsitatem formalem præstat, aliquid falsum significando; Quod potest contingere dupliciter ex parte colentis, & ex parte medij, quod assumitur ad cultum. Ex parte colentis potest contingere tantum in cultu publico, & qui fit nomine Ecclesiæ, vt si quis fingat se colere Deum nomine Christi. & Ecclesiæ, cum tamen Christus, & Ecclesia hanc illi facultatem non dederit, talis esset, qui fingens se esse Sacerdotem attentaret Missam dicere, item si depositus, qui prius verè fuit Sacerdos, quia licet quoad substantiam nomine Christi offerat, at non quoad circumstantiam temporis, cum neq; Christus, neq; Ecclesia vellent eo
74 tempore, quo præcisus est, offerre. † Falsitas ex parte medij assumpti in cultum Dei contingit, cum assumitur medium ad colendum Deum, quod significat falsum, v. g. si nunc offerretur vitulus in sacrificium, quia denotaret Sacrificium Missæ non esse vnicum absorbens omnia alia Sacrificia. Item si in administratione Sacramentorum mutaretur forma, aut materia, quia tunc falso significaretur Sacramenta confici, cum tamen verè non sint Sacramenta. Eodem modo dicendum, si falsis miraculis, aut testimonijs veritatis nostræ fidei confirmarentur; His figmentis non indiget fides no-
75 stra. † Falsus cultus potest directè versari circa Deum, & circa creaturas, circa Deum modis supradictis, quibus potius dehonestatur, quam colitur, & ideò melius
76 dehonestatio, quam cultus diceretur. † Circa creaturas, si cultum Deo debitum tribuas creaturis, quod potest tripliciter fieri, primo modo, si creaturis tribuatur honor recognoscendo in eis aliquid diuinum esse, &

hic

hic cultus vocatur idololatria, & ad hunc reducitur
adoratio falsarum reliquiarum, & honor, qui Sanctis
debetur, exhibitus perditis, & scelestis hominibus. 2.
modo Si creaturis honor tribuatur, vt ab eis obtinea-
tur cognitio rerum occultarum, quæ superstitio voca-
tur diuinatio. 3. si pariter creaturis honorem quis tri-
buat, vt sibi auxilium, & fauorem præstent, & dicitur
vana obseruatio; ita D. Thomas ab omnibus receptus
77 2.2. q 92. & 93. Castropalao tract. 17. disp. 1. p. 1. † su-
perstitio ex parte colentis modo tradito est peccatum
mortale, quia est vsurpatio legationis, vel officij in re
grauissima, idem est de superstitione ex parte rei signi-
ficatæ, quia facto ipso profitetur ille, qui vtitur, se esse
infidelem Nauar. Caiet. Valent. Lessius, & alij apud
Castropal. cit. n 5. superstitio vana aliquando est mor-
tale, aliquando veniale; & decisio est sumenda ex ma-
teriæ grauitate, vel leuitate. Si enim aliqua vana mi-
sceas, vt in recitatione diuini officij loco alicuius anti-
phonæ, vel psalmi misceas aliqua vana verba certè
grauiter peccas, quia irrogas grauem irreuerentiam
Deo, quem intendis vanis rebus, publico cultu, & co-
lore honorare, & etiam ipsi publico cultui, quem de-
turpas, & idem est, si aliqua turpia misceas, licet non vt
partem diuini officij, si verò tantum quædam indiffe-
rentia, & non in tanta quantitate, vt ordo diuini officij
grauiter perturbetur, neq; vt, aliquam partem officij,
misceas, erit tantum veniale; qua ratione excusantur à
mortali addentes in Missa aliquas orationes in officio
diuino, & orantes hac positione corporis, his gestibus,
& figuris &c. ita Doctores cit. apud eundem Palaum
qui idem sentit. Ex dictis colligitur solutio illius quæ-
78 stionis. † An sit peccatum ieiunare die Dominico, &
dicendum, si fiat in contemptum resurrectionis Chri-
sti Seruatoris, vt Manichęi faciebant erit peccatum
mortale, quia saltem facto est quædam professio illius
hæresis, in cuius exterminationem Ecclesia prohibuit
ieiunium dominicale, cap. si quis presbyter 30. dist. c.
Sacerdos 26. q. 6. & cap. Ne quis de consecrat. dist. 3.
& idem esset, si fieret in cõtemptum legis, vel vniuer-
salis vsus Ecclesię. Secluso verò quolibet malo fine, vel
id fit ob bonum, & honestum, vt in redemptionē pec-
catorum, vel vt magis disponatur ad laudandum Deū
&c. non erit mortale peccatum, quia videtur cessasse
illud Ecclesiæ præceptum, cum cessauerit hæresis Ma-
nichæa, nec apparet, ex quo alio capite sit illicitū. Erit
tamen saltem veniale, quia sine caussa vrgēte, peruer-
tis vsum sanctæ Ecclesiæ. Si verò ex caussa vrgente, vt
quia acribus stimulis carnis agiteris, ad quos reprimē-
dos vteris ieiunio tali die, quia tali die agitaris, vel quia
ex voto teneris ieiunare peruigilium alicuius Sancti,
quod incidit in die Dominico, ieiunium nō erit super-
stitiosum, quia per accidens est, quod die Dominico sit
ieiunandum, nec erit peccatum, imò videris obligatus
ex voto, quod est de re licita, nec est impeditiuum ma-
ioris boni. Potest tamen ieiunium illud commutari in
antecedentem, vel sequentem diem etiam propria au-
ctoritate, quia videtur gratius Deo die Dominico non
ieiunare, & ieiunium in alium diē transferre, Sanchez
79 lib. 2. sum. cap. 37. n. 13. &c. † His de superstitione in
genere præhabitis ad species explicandas descende-
mus, quas tres esse diximus idololatriam, Diuinationē,
& vanam obseruationem, & primum de idololatria
agentes sequentia statuimus.
80 † Idololatria prima, & principalis species superSti-
tionis est cultus, quo idola nullam diuinitatem haben-
tia pro veris Deis honorantur; & generaliter quilibet
honor Deo debitur, creaturæ exhibitus est idololatria.
81 †Quod potest dupliciter contingere. 1. credendo resi-
dere in creatura diuinitatem, ob quam sit digna diui-
no honore, quo casu idololatria est hæreticalis, seu
mixta hæresi. 2. cognoscendo quidem nullam in crea-
tura inesse diuinitatem, tribuendo tamen illi honorem
82 Deo debitum, ob aliquem spetialem respectum. †Est
vtraq; maximum peccatum inter ea, quæ opponuntur
virtutibus moralibus, minus tamen vitijs oppositis vir-
tutibus Theologicis, sufficitq; ad idololatriam consti-
tuendam, vt creaturis concilietur existimatio Deo de-
bita, quæ nullo alio modo potest conciliari, quam ex-
hibitione exterioris cultus Deo debiti. Potest tamen
esse idololatria, sine voluntate vt de facto creatura illo
cultu consequatur æstimationem Deo debitam, imò
cum voluntate contraria, qualem solent Catholici ha-
bere, qui metu mortis exhibent idolis signa adoratio-
nis, qui nō ex affectu honorandi idolum, & concilian-
di illi diuinam æstimationem, sed ex affectu fugiendi
imminentem mortem illa adorationis sigra exhibent,
at non potest esse sine voluntate attribuendi creaturæ
honorem Deo debitum. Honor iste actu exhibetur,
æstimatio potest intendi, & non intendi, quod sequa-
tur. Hoc peccatum nullo mortis metu potest excusa-
ri, quia est res intrinsecè mala, & si cum hæresi sit con-
iunctum, pænas hæreticorum meretur, si sit sine hære-
si, arbitrio iudicis punitur, Castropal. p. 2. per totum.
83 †Secunda speties superstitionis est diuinatio. Pro
intelligentia supponendum, Dæmones non posse co-
gnoscere certo, quę pendent à libera voluntate homi-
num; Neq; cogitationes, & affectiones internas resi-
dentes in voluntate hominum, sed coniectant tantum
probabilissime, quia sunt sapientissimi, & sagacissimi,
& maxima experientia pollent, cognoscunt omnes
caussas naturales, & perfectissime norunt earū poten-
tiam, & optime callent hominum affectiones, & na-
turales inclinationes. Præsentia, quæ exierunt in actū
externum, & futura pendentia à caussa necessaria pos-
sunt optime prædicere, quia non excedunt eorum co-
84 gnitionem. † Varijs modis Dęmones docent hominēs
occulta, & futura, vt apud Doctores, de quibus parum
in pæsenti.
85 † Ad rem nostram diuinatio est occultorum, vel fu-
turorum contingentium prædictio modo indebito D.
Thom. 2. a q. 95. a. 1. & alij. Consistit specialiter in
prædictione futurorum contingētium, extenditur etiā
ad prædictionem occultorum, quæ nulla humana vi
possunt cognosci; & debet esse facta indebitis modis,
quia si fiat diuina reuelatione non diuinatio, sed erit
prophetia. Diuinatio ergo, & prædictio debet com-
parari modis non à diuina prouidentia ordinatis, qui
vtiq; erunt per auxilium dæmonum, & eorum instru-
86 ctionem: †Dupliciter prædictio ista potest procurari;
per expressam, & per tacitam Dæmonum inuocatio-
nem, & vtraq; inuocatio potest fieri verbis, & factis.
Expressa, si verbis expressis Dæmones inuoces, factis,
si illa adhibeas, quibus scias illum respondere; tacita
cum verbis, & factis vanis vteris ad consequtionem
87 prædictionis; dicuntur autem vana, quia ex se nō sunt
sufficientia talem effectum præstare, eo quod nullam
88 habeant connexionem cum illis effectibus, † dicitur
autem tacita inuocatio, quia expresse quidem dæmo-
nes non inuocas, at vteris verbis, & factis, quæ, cum
non sint à Deo instituta, nec per se sufficientia ad illū
effectum, restat, quod spe dæmonis illum fieri velis.
89 †Neq; valet dicere te renunciare pacto tam expresso,
quam tacito, quia licet hoc verbis asseras, facto aliud
intendis, Sanchez lib. 2. cap. 38. n. 4. Lessius lib. 2. c. 43.
dub. 8. num. 52. & alij apud Castrop. n. 5.
90 † Est vtraq; ista inuocatio, siue tacita, siue expressa
grauissimum peccatum, nec paruitas materiæ excusat,
eiusque malitia in eo sita est, quia vis amicitiam inire
cū iniquissimo hoste Dei, & fieri eius discipulus, quod
est quoddam genus proditionis Dei, & Apostasiæ, Ca-
91 iet. 2. 2. q. 95. Sanch. Less. & alij locis cit. † Aliqui limi-
tant supradicta procedere cum serio medijs illis illici-
tis quæritur prædictio futurorum, quod si eisdem quis
vtatur ex ioco, vt experiendi gratia quid tali casu acci-
dat, quidue demonstret tale signum, credens tamen
totum esse futile, & inane, putant non esse superstitio-
nem, nec esse plusquam veniale, Sanchez alios referēs
92 lib. 2. cap. 38. n. 20. & communiter ita tenetur; † putat
tamen Castropal. nu 6. id raro posse contingere, quia,
cum vere illa media sint improportionata, & vt talia
cognita,

cognita, & tentatur experiri quid illis accidat, & quid
significent, tentatur pariter experiri, an Dæmon se illis
immisceat, quod est tentare habere societatem cum
Dęmone, quod etiam ex ioco factum videtur esse gra-
93 ue peccatum; †putat tamen non esse mortale vna, vel
altera vice obseruare somnia, auguria, aruspicia, sortes,
& similia, non vt certa signa futuri euentus, sed vt con-
tingentia, quia non videtur perfecta superstitio, quia
fides certa illi non præstatur, etsi adsit periculum su-
perstitionis; quod si ista communiter obseruentur, &
iuxta illas superstitiones actus dirigantur, sine dubio
asserit esse mortale, licet quis diceret se illis non cre-
dere, quia facto ostendit se credere, Doctores vide
94 apud ipsum, †qui etiam concedit non esse peccatum,
si quis abstineat ab aliqua actione, quam ex præcepto
non teneatur facere ob somnium, vel aliquam caussā
contingentem, quoties est dubius, an illud somnium sit
à Deo, & ille casus à Diuina prouidentia ordinatus in
signum futuri euentus, fundamentum tamen huius du-
bij debet esse non futile, & inane, sed firmum, aliter
peccatū erit saltem veniale. †Concedit etiam non esse
mortale, si pactum duo inter se ineant, vt qui eorum
prior moriatur (si Deo placitum erit) alteri superstiti
appareat, & illum de suo statu moneat, quia nihil intē-
dit cognoscere ope dæmonis, raro tamen tale pactum
excusatur à veniali, tum ob vanam curiositatem, tum
ob pericula, quæ solent accidere in his apparitionibus;
vnde talia pacta valde reprehendit Martin. del rio lib.
2. disp. mag. q. 16. sect. 7.
96 † Inuocatio dæmonis, siue tacita, siue expressa fit
multipliciter, vt per aquam, per ignem, per astra, per
somnia &c. omnes tamen istę, ex hac, spetie non distin-
guuntur, quia non differunt in genere moris. An au-
tē inuocatio expressa spetie distinguatur à tacita hoc
est dubium, sed quidquid sit de ista distinctione, quo
ad praxim confessionis Suarez, Sāchez, & illi quos isti
allegant apud Castrumpal. n. 11. tenent tamquam cer-
tissimum esse exprimendum in confessione, an inuo-
catiu sit tacita, vel expressa, quia istæ inuocationes ha-
bent distinctionem saltem numericam, quia tacita in-
uocatio habet tantum tacitam voluntatem inuocandi,
expressa verò expressam, & ideò in vna est tantū vir-
tualis, in alia verò voluntas formalis, quæ voluntates
distinguantur numero. In confessione autem distin-
ctiones numericæ sunt explicandæ.
97 †Dubium est etiam, an omnis diuinatio siue tacita,
siue expressa pertineat ad superstitionem, & negant,
Valent. 2. 2. disp. 6. q. 12. p. 3 & Lessius idem indicat lib.
2. cap. 43. dub. 5. n 28. & horum ratio est, quia supersti-
tio consistit in voluntate attribuendi creaturæ diuinū
honorem. cum autem diuinatio futurorum cōtingen-
tium pendētium à caussa libera sola pertineat ad Deū,
hæc sola videtur esse superstitiosa, non autem illa, quæ
est occultorum, & secretorum, quæ iam extra caussam
sunt præsentia, ideò in istis nō videtur esse superstitio,
licet sit peccatum grauissimum, D. Thomas loco cit. a.
2. & Caiet. ibi, & alij docent esse superstitionem. Quia
Deus ex proprio iure diuinitatis vult omnes homines
ad ipsum confugere, & in eo fidere, cum ergo quis cō-
fugit Deo relicto, & confidit in suo inimico dæmone;
derogat iuri diuino, &, quod Dei propriū est, dæmo-
98 ni tribuit. †Notant præterea confessarij superstitionē
procedentem ex pacto expresso regulariter habere
adiunctas plures malitias, idololatriæ si dæmon, vt
quid diuinum recognoscatur, hæresis, si talis credatur,
vanitatis, & superbiæ, si media superstitiosa adhibean-
tur ad conciliandam opinionem vulgi &c. ideò debēt
esse valde diligentes confessarij in horum examine, vt
peccati circumstantias cognoscant, Sanchez cap. 38.
num. 26. lib. 2 sum. & alij.
99 † Si quæras, quando diuinatio per astra sit licita. &
quando superstitio. Respondeo diuinationē per astra,
vt prædictionem futurorum effectuum naturalium, vt
serenitatis, pluuiæ, tempestatis, grandinum, & similiū
non esse superstitionem, neq; peccatum; nisi sit exces-
sus in assertione futuritionis effectus, quia nimis certo
prædiceretur, quo casu erit veniale imprudentiæ, teme-
ritatis, vel mendacij, Sanchez loco cit. n. 26. Nisi tamē
ex tali asseueratione aliquod damnum alicui accide-
ret, vt quia ex eius prædictione quis aliquid fecerit, ex
quo damnum senserit, quia tunc censeretur caussa
damni, si tamen non adeo asseueranter, sed modo cō-
sueto prædiceret, ad nihil teneretur, quia non censere-
tur caussa. Idem dicendum de temperamentis, con-
ditione, & qualitate, & inclinatione cuiusuis viuentis,
nec peccat grauiter, qui ex astris prænunciat aliquem
esse subiectum auaritiæ, superbiæ, arrogantiæ, iræ, &
alijs huiusmodi passionibus. Ex influentia enim astrorū
in natiuitate vniuscuiusq; magna ex parte inclinatio-
100 nes istæ proueniunt. †Non possunt tamen ista prædi-
ci, nisi tenui probabilitate ob multa, quæ illorum certi-
tudinem impediunt, vt est celeritas astrorum, quæ ci-
tissimè prætereunt, ideò difficile potest sciri punctus
natiuitatis. Item impossibilis scientia puncti conce-
ptionis, cuius ex cognitione maxime pendent hæ præ-
dictiones &c. ideò summa est imprudentia velle ista
certo nunciare, Sanchez, Lessius, & alij, quos sequitur
101 Castrop. n. 3. p. 4. †Prænunciare autem ex astris futu-
ros euentus liberos, idest ex hominis voluntate pēden-
tes, tamquam certo futuros est superstitio, huius gene-
ris sunt prædicere bella, contentiones, æmulationes
determinatum morbum alicui euenturum, periculum
mortis imminere, matrimonium contrahendum, iter
habendum, dignitates consequendas, & his similia,
quia, cū pendeant à libera voluntate hominis, ab astris
102 non possunt disci; Sub hac eadem regula militant
actiones adeo occultæ, vt humana industria non pos-
sint inuestigari, vt occulta furta, adulteria, homicidia
&c. ad quæ humana diligentia non pertingit cogno-
scenda, ideo, si per astra inuestigentur, erit peccatum
mortale grauissimum, cap. illos 26. q. 2. cap. igitur 26.
q. 3. cap. non liceat 26. q. 5. & ex Bulla Sixti V. contra
Astrologos, & in iure ciuili l. nemo, & l. eis C. de malef.
& math & ratio est, quia, si possent certo sciri ex astris,
penderent ex illis necessario, ex quo sequitur, quod nō
103 essent in libertate hominis. † Dices significare futu-
rum euentum ex institutione Dei, vt sapiens possit fu-
tura cognoscere. Sed vnde habetur, quod talis insti-
tutio sit ex Deo; deinde vbi tradidit istam scientiam,
cum ergo ista non sint ex Deo, erunt ex Dæmone; non
quasi dæmones per astra illa cognoscant, quia est im-
possibile, cum ea nec caussent, nec significent; sed, quia
Dæmon ipse, vt homines fallat, sub regulis astrologiæ
futura prædicit, &, vt vera succedant facit, quantum in
se est. His præhabitis vt certis.
104 Difficultas esse potest, An saltem probabiliter ex
astris possint futuri euentus, qui pendent ex voluntate
hominis prædici, Et hoc quæritur supposita sola inspe-
ctione astrorum; vel etiam præter inspectionem astro-
rum, supposita etiam cognitione aliarum circumstan-
tiarum, vt temperamenti. conditionis, & consuetudinis
operandi. Et respondeo ex solis astris non posse pro-
babiliter ista prænunciari Ieremiæ 10. A signis Cæli
nolite timere, quæ timent gentes, quia leges populorū
vanæ sunt. Si autem cognitio, quæ habetur ex astris
esset probabilis essent timenda illa signa, quod negat
propheta; Nec essent vanæ leges populorum, vt ibi
asseruntur, quia posita probabilitate tollitur vanitas,
nec periculum potest dici vanum, quando est proba-
bile. Si verò non ex solis astris illi prænuncientur ef-
fectus, sed etiam ex dictis circumstantijs etiam proba-
biliter futuri, non videtur superstitio, quia non absolu-
tè, & infallibiliter pronunciantur, sed sub illa coniectu-
ra, & probabilitate, quæ elicitur de temperamento ex
astris, & de futuro euentu ex consuetudine cognito ex-
105 perimentaliter etiam temperamento &c. †Neq; di-
ctis obstat motus proprius Sixti V. Quia in illo motu
proprio nihil de nouo statuitur, vt cōstat ex toto proe-
mio, & manifestè ex verbis post proemium sequentib.
Nos igitur, qui pro nostri pastoralis officij munere fi-
dei

dei integritatem conseruare debemus inuiolatam, &
animarum saluti prospicere, quantum diuina gratia
adiutrice possumus, & paternæ charitatis visceribus
optamus damnantes, & reprobantes omne genus di-
uinationum, quæ ex diabolo auctore ad fideliū dece-
ptionem à prædictis curiosis, vel perditis hominibus
fieri solent; vbi vides damnari tantum solam pernicio-
sam diuinationem à diabolo inuentam ergo Summus
Pontifex non damnat illam tenuissimam coniectura-
lem cognitionem nec illam reprobat. Imo huiusmodi
prædictiones sunt potius prædictiones contingentiæ
quam effectus vide Castropal. alios referentem pun. 4.
num. 8. quid sit dicendum in foro foti pro nunc nihil
ad nos.

106 † Sequitur videndum de Somnijs, quæ, vt cogno-
scamus melius, eorum caussa, cum D. Tho. 2. 2. quæst.
95. art. 6. quattuor assignamus, duas corporales, & duas
107 spirituales. † Corporales possunt esse interiores, & ex-
teriores. Interiores, & præcipuæ sunt dispositio, & af-
fectio corporis humani; Si enim corpus abundat san-
guine, sunt læta, si spermate, turbida; si atra bilis domi-
natur, tristia, si flaua, pugnæ, rixæ, & lites se offerunt, si
phlegma, representantur fontes, flumina imbres, &
prata virentia; si siti laborat cogitat se bibere somniās,
si fame epulas apprehendit. Exteriores caussæ corpo-
rales somniorum est corpus circumstans, vel Cæli tē-
peries, quæ aliquando solet ita immutare phantasiam
108 vt ad illius similitudinem somnia succedant. † Spiri-
tuales caussæ sūt vna intrinseca alia extrinseca. Intrin-
seca est cogitatio precedēs in vigilia, & habitus ex ea
productus, quæ solēt similia somnia representare. Vn-
de D. August de spir. & anima c. 25. secūdū studia, quę
quisq. exercet, somniat, & solitarū artium simulacra in
præsentia mentis impressa apparēt in somnis. Extrin-
seca caussa est bonus, vel malus spiritus, sæpe enim à
Deo, & sæpe à dæmone somnia immittuntur: his pro
intelligentia traditis deueniendo ad rem nostram.

109 † Nullum est peccatum ex somnijs conijcere tem-
peramentum corporis, illiusque mores, & affectiones,
quia ex effectu conijcitur caussa, quod est quid natura-
le, ita medici dignoscunt prædominantem humorem
in infirmo; ita docuit Galen lib. de præsa. in somnis, &
lib. 3. de locis male affectis c. 4. Hippocrates lib. 6. Epi-
dem. & lib. de Insom. Sanchez cap. cit. 38. num. 49. &
110 alij. † Licitum est etiam inuestigare, an Somnium sit
ex corporis dispositione, à Deo, vel à Demone, quia est
inuestigatio cuiusdam veritatis, quæ potest esse vtilis
111 Sanchez nu. 50. & 51. † Difficillimum tamen est co-
gnoscere à quo sit. Deseruient sequentia, dispositio,
quam relinquunt, si enim Somnia relinquant animum
pacatum, & quietum dispositum ad virtutem &c. signū
est esse à Deo; possunt tn̄ etiam esse à demone, qui ali-
quando se transfigurat in Angelum lucis, si verò sint
inhonesta ad malum impellentia, reddant hominem
inquietum, indispositum ad virtutem &c. certum est
112 esse à Dæmone. † Quod autem succedat, quod quis
somniauit, non est necessarium signū esse à Deo, hoc
enim sæpe curat dæmon, vt securius decipiat, quapro-
pter prudentis confessarij, vel alterius viri timorati stā-
dum est iuditio: quod si facta diligenti inuestigatione,
à quo sint, adhuc remanet dubium, reputanda sunt ex
caussa naturali, & nullam habere significationē, Quæ
enim sunt à Deo solet ea talibus circumstantijs vestire,
vt reddat somniantem certum de visione Sanchez nu.
113 52. † Quoties autem non est probabile somnium
esse à Deo, sumere ex eo prænotionem alicuius futuri
euentus occulti est peccatum mortale graue, ita multi
Doctores, & Sanchez nu. 53. & ratio est, quia prænotio
ex somno ex alio non potest esse, quam à Deo, vel à
Demonæ; cum ergo probabile non sit esse à Deo, reci-
pitur à dæmone, quod est subijcere se disciplinæ dæ-
monis, & ideò est grauissimum peccatum superstitio-
114 nis; si per somnium procuretur prænotio alicuius fu-
turi euentus occulti tali situ, & dispositione se compo-
nendo ad somnum, quia cum illa sint vana illis Deus
non mouetur, qui igitur talia agit, intendit à dæmone
115 instrui Sanchez num. 53. † Credere autem equaliter
somnio, vel equaliter timere malum aduersum, vel bo-
num prosperum non videtur esse graue peccatum,
quia cum possit esse à Deo, quamuis regulariter non
sit, præbet occasionem alicuius suspicionis, ideò potest
aliquando aliquid fieri, & aliquando aliquid omitti ob
somnium habitum, modo facere, vel omittere illud nō
116 sit contra aliquod preceptum, † licet autem aliquan-
do, nam si quis continue moueretur ad sic operandū,
non excusaretur à peccato graui, quia iudicaretur fi-
dem adhibere somnijs vide Castropal. loco cit. apud
quem alios reperies.

117 A somnijs ad sortes gradum faciēs † Sors descibi-
tur vtcumque à Sumistis, vt sit, cum aliquid fit, vt eius
euentu considerato aliquid occultum innotescat Ang.
verbo sors. Siluester verbo superstitio § Nono quæri-
118 ritur. † Triplices sortes distinguuntur diuisoriæ con-
sultoriæ, & diuinatoriæ. D. Thom. 2. 2. quæst. 95. art. 8.
communiter receptus ab omnibus. Diuisoria est, cum
quæritur, quid alicui sit dandum, siue sit honor, siue pę-
na, siue dignitas, siue res &c. Consultoria est, cum in-
quititur, quid sit agendum, & ista à Deo quæritur eius
voluntas; Diuinatoria, cum à Dæmone quæritur item,
quid sit agendum, ita cōmuniter. Diuisoriæ sortes sunt
licitæ per se, ita Siluester Angelus locis citatis, & alij
antiquiores, & recentiores Sanchez lib. 2. c. 28. nu. 57.
Lessius lib. 2. cap. 43. dub. 9. nu. 58. & alij † Hinc hære-
ditates, legata, & similia aliquādo sorte dantur ex mu-
tuo consensu prætendentium in illis ad tollendas lites,
estque quidam mutuus contractus inter eos initus, in
quo vnusquisque cedit iuri suo prætenso, & vult esse il-
lius cui sors obtigerit sors quod si lis per iudicē nō po-
test dirimi, nec hereditas, vel legatum diuidi, & partes
pretendentes, nec velint de illis sortiri, iudex potest
cogere ad sortes mittendas, text. in l. si duobus C. com.
de leg. & l. si cum alijs ff. de iud. & alij Sanchez nu. 57.
Item eleemosina dubia, cui pauperi sit dāda, sorte po-
test tribui Sanchez num. 59. Si tempore pestis dubium
sit, quis sacerdos infectis assistere, quis medicus me-
deri, tempore tempestatis maritimę si necessarium sit
aliquos perire, si aliqui in oras longinquas sint mitten-
di, & non conueniat, & similia sorte dirimuntur San-
120 chez, & Lessius locis citatis. † Aduertendendum ta-
men sortes licere non tamquā ipsę determinent, quid
de iure sit faciendum, vel quasi ex ipsis veritas occulta
habeatur, vel quia ab ipsis dominium detur, quia hoc
esset sortibus tribuere, quod non cōpetit; sed hoc mo-
do permittuntur quatenus ipsę nihil determinant, sed
sunt quid nihil agens, vel influens in effectum, at tan-
tum assumptum, vt cui contigerint, non ex eo veritas
rei illi adiudicetur, vel sors illam rem ei tribuat, sed res
tantum ex partium cōuentione, siue ad ipsum spectet,
siue non, tribuitur; ideò sortes debent mitti de consen-
su eorum, qui ius ad illam rem se habere pretendunt,
vt vnus quisque cedens iuri suo acquiescat, dominium
121 ad illum pertinere, cui sors contigerit. † Sortes tamē
possunt esse illicę, vel quia sint prohibitę, vt in electio-
nibus Ecclesiasticis Sanchez cap. 38. cit. num. 57. & alij
tum antiqui tum recentiores: vel quia ab astris spere-
tur exitus fęlix, esset enim magica superstitio Sanchez
cum D. Thom. & alijs num. 64. & multo magis si inter-
cedat expressa, vel tacita inuocatio Dæmonis; sunt etiā
illicitæ, si mittantur inter dignos, & indignos, quia di-
gnis fit iniuria, eodem modo si mittantur inter dignos,
& magis dignos, cum magis digni sint eligēdi. Quod,
si equaliter sint omnes digni, licent, ad determinandū
122 cui officium sit conferendum; † sunt etiam licitæ ex
honesta caussa, vt recreationis, honesti lucri; quomodo
licent, il lotto vulgo, & alij similes ludi; sunt illicæ, si
fraudes intercedant. Nec licet libris sacris vti ad sor-
tes, quia adhoc non sunt ordinati, & erit mortale si
fiat cum magna irreuerentia. Non sunt prohibitæ
sortes ad faciendas electiones ad officia ciuilia, & sæ-
cularia, sicuti neque est prohibitum dirimere litem be-
nefi-

neficialem per sortes, multa ad electiones Ecclesiasticas & sæculares per sortes faciendas de dirimenda lite beneficiali item per sortes vide apud Castrapal. loc. cit. punt 6. nu. 5. & seq.

123 † Sortes consultoriæ licitæ sunt; patet ex locis Sacræ Scripturæ, & ex omnium sententia tradunt Suarez lib. 2. de superst. cap. 12. num. 18. Sanchez d. cap. 38. nu.

124 85. & alij † Sed debent habere tres comites. 1. Et præcipua est vrgens necessitas, quæ est, quando alia via subueniri non potest graui necessitati spirituali, vel temporali alicuius, aut, quando Ecclesia inde est habitura magnum emolumentum, si enim alia via diuina voluntas potest haberi, sortibus non est inuestiganda. 2. Vt cum magna reuerentia ad Deum mittantur. 3. Vt ex speciali Dei instinctu mittantur, & ista cōdino est necessaria, quando intenditur Deum manifestare suam voluntatem aliquo signo sensibili, at si hoc non intendatur, sed tantum, vt Deus per suam specialem prouidentiam sortes dirigat feliciter, non est necessaria; sed sufficit magna fiducia de diuina bonitate.

125 † Sortes diuinatoriæ nihil ex se possunt causare, neque significare; ideò semper sunt illicitæ, & continent superstitionem, quia, quod aliquid significet, habent ex alio, non ex Deo, qui istis vanitatibus non se immiscet, ergo ex dæmone, ergo superstitiosæ, & qui illis vtitur diabolicæ disciplinæ se subijcit, D. Tho. com-

126 muniter receptus 2. 2. quæst. 95. art. 8. † Aduertat etiā confessarius, his sortibus aliquando esse conducta etiā alia grauia crimina, si enim mittantur ad sciēdum crimen occultum alicuius, est actus iniustiæ, si rebus sacris sortes mittantur, erit prætereà peccatum irreuerentiæ secundum qualitatem rei, quæ adhibetur; diligenter ergo inuestiget.

127 † Sed licitne aliqua prædicere ex elementorum mutatione, ex frequenti cantu, volatu, & motu animalium, ex proprio habitu corporis, & dispositione? Respondeo posse prædici pluuias, imbres, serenitates, & similia; probabiliter enim ex his signis præuidetur caussa similium effectuum. Item ex physiognomia vniuscuiusque potest eius temperamentum coniectari, item naturales animi affectiones, bona vel mala consuetudo, neque in istis prædictionibus inuenitur aliqua superstitio, & si certius quam par est ista prædicantur, nō erit peccatum superstitionis, sed quædam imprudentia, & error in naturali philosophia, ita communiter Doctores cum D. Thom. 2. 2. quæst. 95. art. 7. Sanchez

128 lib. 4. cap. 38. num. 38. & 44. † Ex his etiam possunt coniectari tenui tamē probabilitate, & in genere Bella, rixæ, contentiones futuræ inter homines, quia, cum homines communiter soleant sequi inclinationes proprias, ex illis signis colligitur caussa inclinans ad hus effectus, & ideò possunt aliquo modo prædici Caiet. 2. 2. quæst. 95. art. 7. Sanchez num. 39. Dixi in genere, quia dicere, hodie, cras hinc ad annū &c. non licet, quia istæ prædictiones ex illis signis nullo modo possūt haberi, et si ex illis signis (nisi tamen à Deo cognoscantur assumpta ad id significandum) aliquod futurum contingens prænuncietur, erit grauissimum peccatum superstitionis. Ex his collige, si ex Chiromantia, vel metoposcopia, idest ex lineis manus, vel capitis prædicetur alicui bona, vel mala fortuna, diuitiæ, vel paupertas, status religionis, vel sæculi, matrimonium, vel celibatus, mors ex gladio, vel sclopo &c. esse graue pec-

129 catū superstitionis, † vnde qui se in ex egiptia, idest cingara, quis sciscitetur talia mortaliter peccabit, si verò ex leuitate, & ioco, sine periculo illius dictis fidem adhibendi, vt fit, vt plurimum, erit solum veniale Sanchez loc. cit. & alij apud Castropal. par. 7. nu. 4.

130 Vanum, † & superstitiosum est coniectare bonum, vel malum euentum ex occursu, contingenti alicuius animalis, vel suis, ex corrigiæ fractione, ex sternutatione, ex repentino casu in egressu è domo in offensione lapidis, & similibus, ista tamen obseruatio excusatur sæpe à mortali, tum ob ignorantiam, & bonam fidem, tum ob dubium, an sint à caussa naturali, à Deo, vel à dæmone in præsagium futuri euentus Les-

131 sius lib. 2. cap. 43. dub. 10. nu. 66. † Vanitas, item, & superstitio est putare aliquos dies felices, vel infelices, vt diem martis, & veneris, & ideò nolle aliquod opus illis diebus aggredi, & alios expectare ad agēdum, quia videtur inesse consentiri cæli motum influere in hos liberos euentus; D. Thom. loc. citat. art. 3. & constet ex

132 cap. nonobseruatis 26. quæst. 7. † Excusatur tamen, qui tales dies obseruat à mortali, si id faciat non quia credat certo futurum; sed quia timet fore tales dies infaustos Sanchez cap 40. num. 15. affirmans ita contingere communiter, & ideò reputandum solum veniale.

Superest tertia species superstitionis, quæ dicitur

133 † vana obseruatio, & consistit in hoc, vt effectus speretur, ex medijs inutilibus ad effectum, & communiter

134 dicitur magia, † differt à diuinatione, quia diuinatio intendit solum cognitionem alicuius rei secretæ, magia intendit opus v. g aliquando aliquod bonum sibi, vel alteri, aliquando aliquod malum alteri, & dicitur

135 maleficium; † est superstitio, quia vtitur medijs inutilibus ad effectum; est grauissimum peccatum, quia semper habet adiunctum saltem pactum tacitum cum dæmone, nō admittitur in ea paruitas materiæ ob necessarium pactum cum dæmone, quod est semper maxima Dei iniuria Sanchez lib. 2. cap. 40. nu. 13. Lessius

136 lib. 2. cap. 44. dub. 4. nu. 26. & alij apud ipsos. † Neque tollitur, quin sit peccatū mortale vti illis magicis medijs, et si renuncietur omni pacto, tam tacito, quam expresso, quia isti renunciationi repugnat factum, quia cum illud medium non possit ex sui natura attingere effectum, neque à Deo possit expectari, quia rebus istis vanis non se immiscet, necesse est dicere, quod à dæmone expectetur, ecce ergo quomodo renunciationi

137 verbis factæ repugnatur opere: † Solent aliqui vti talibus medijs cum expressa renunciatione cuiuscumq. pacti, & directione mentis in Deum, vt probata eorū falsitate, magi conuincantur, quod ego nō laudo, nam fieri potest, vt posita quacumque protestatione, & quacumque mētis directione effectus sequatur, & magus confirmetur magis in suo errore; ista ergo nō sunt facienda; nisi cum magna, & certa spe, quod deceptio sit detegenda, & cum necessitate istius experientiæ San-

138 chez loc. cit. num. 25. † Magicarum vsus, quando nō intercedit pactum expressum, potest ex inaduertentia esse peccatum veniale, item ex ignorantia etiam vincibili, sed non crassa, & supina Sanchez, & Lessius loc.

139 cit. † Item asserit Sāchez esse veniale, si ex ioco adhibeantur, etiam ex leuitate, vel curiositate experiendi,

140 an effectus sequatur; † At difficile est istam leuitatē, & curiositatem coniunctam cum societate dæmonis a peccato mortali excusare, quia cum non possint talia habere effectum nisi à dęmone, ex ioco experiri, an effectus sequatur, est serio velle effectum à dęmone, si sequatur, cum ab alio esse non possit; hoc autem cedit in magnam iniuriam Dei; & adest periculum nō leue,

141 cui se exponit ita operans, vt decipiatur. † Peccatum magiæ alia peccata secum trahit, & quidem grauissime contra fidem, Religionem, Castitatem, Iustitiam &c. solent enim magi dęmones adorare, Christo, Sacramentis, B. Virgini renunciare, multos, & maxime pueros suis maleficijs enecare, in honestissima etiam cum Dęmone patrare, ideò esset omninò hoc genus belluarum, potius quam hominum exterminandum.

142 † Tria solent intendere magi suis magicis actionibus, acquire sibi, vel alteri subito scientiam rerum naturalium, & sine vllo labore. 2. sibi, vel alteri bona fortunæ, corporis, Sanitatem, honores, vitę longitudinem

143 &c. 3. damnum proximo inferre. † Ex quibus tamen non oritur triplex distinctio specifica formalis, sed tātum materialis; In ratione enim magicę superstitionis non distinguuntur prędicta; sed conueniunt in eadem malitia cultus dęmonis, societatis cum illo, & fiduciæ in illum.

144 Sed

144 Sed † quia superstitio proprie constat in deferen-
do dæmoni honorem Deo proprium, & naturalem, &
ex multorum sententia; quæ probalis est, talis honor
ei non defertur, quando ab eo petuntur, quæ potest fa-
cere. & ideò licet hæc petitio sit grauissimum peccatũ,
supposita illa sententia probabili non est proprie su-
perstitio, vt, quando sit superstitio proprie, bene co-
gnoscatur, sciendum est, quid possit facere dæmon.
145 † Certum est ergo omnem naturalem potestatem,
quam, Dæmones ante peccatum habebant operandi
in hæc inferiora, eis non esse non solum sublatam, sed
nec etiam imminutam D. Th. 1. p. q. 64. art. 4. ab omni-
bus communiter receptus; Si enim Deus permittat, ex
potestate quam habent circa elemẽta, possunt de vno
loco ad alium transferre, niues, ventos, pluuias, grandi-
nes, & tonitrua excitare; item tempestates alibi exor-
tas impellere huc, vel illuc, sistere, & mitigare; possunt
ciuitates destruere, excitare incendia, segetes eradica-
re, arbores de vno in alium locum in ictu oculi tran-
splantare: possunt aurum in mari absconditum, in vi-
sceribus terræ reconditum, extrahere; raro tamen
Deus hoc permittit, ne hac occasione homines per-
trahant in sui obsequium; possum item ex virtute, &
potestate, quã habent circa humana corpora, illa va-
rijs morbis afficere, omnes morbos curare, semper ta-
men applicando actiua passiuis, possunt impedire om-
nes læsiones ex igne, gladio, & alijs instrumentis, vel se
interponendo, vel impetum infringendo, vel contra-
ria applicando, raro tamen Deus permittit, ne simpli-
ces decipiantur: possunt breuissimo tẽporis spatio ho-
mines de loco ad locum transportare, eorum formam
immutare, vt referant speciem animalium non intrin-
sece; sed extrinsece immutando, reddere eos inuisibi-
les aliquo corpore interposito, vel immutando phan-
tasiam præsentiũ; possunt excitare ad odium, ad amo-
rem, ad libidinẽ, & ad similes alias affectiones, impri-
mendo in anima corpori coniuncta, quæ pendent ex
phantasia, & dispositionem corporis; possunt inferio-
res dæmones alligare, comprimere, coercere, introdu-
cere in humana corpora, & introducta expellere, &
subijcere se voluntati magorum; quæ autem virtutem
naturalem excedunt, non possunt facere; cætera curio-
sitati potius explendæ disputanda, quam praxi acco-
modata, vt quomodo Samuel apparuerit &c. vide
146 apud Castrumpala. par. 10 nu 4. per totum † An au-
tem sagæ, vel strigæ intersint earum conuentibus ve-
re, & proprijs corporibus, & à dæmone realiter aspor-
tantur, an tantum interesse imaginentur. dic vere, &
corporaliter transportari, & interesse, neque hoc sinũt
negari satis frequentes experientiæ probatæ Sanchez
147 d. cap. 40. num. 6. & alij apud Castrop. num. 7. † Vt au-
tem possit cognosci, quando effectus sit tribuẽdus ma-
gicæ artis, naturæ, an Deo, quod difficile est, comparã-
da est caussa cum effectu, & effectus cum caussa, & at-
tente examinandum. an caussa possit producere illum
effectum eo mòdo, quo productus est; Si ex scientiarũ
principijs cognoscatur illum effectum non posse esse
ab illa caussa naturaliter, vtique non erit dicendus na-
turaliter productus. Si ergo non erit à naturali caussa,
restat, quod sit à Deo, vel à dæmone; Si à Deo vtique
medijs non vanis, sed ab ipso, vel ab Ecclesia institutis;
Si non à Deo neq; ab Ecclesia institutis, vel vanis erit
148 à dæmone; † nota etiam, quod aliquando potest in-
tercedere vsus rerum ab Ecclesia, vel à Deo institutа-
rum, & tamen effectum non esse à Deo, quia licet res
illæ à Deo, vel Ecclesia sint institutæ, non sunt institu-
tæ ad illum effectum. vel non sunt institutæ, vt tali mo-
149 do adhibeantur. † In dubio autem, an effectus sit à
caussa naturali, iudicandum est esse ab illa, tũ quia de-
lictum non potest præsumi, tum quia multa sunt in na-
tura nobis incognita; multa enim habentur, vt miracu-
la, quæ vere sunt à caussa naturali. Sanchez num. 44.
150 † In dubio autem, an effectus sit à Deo, vel à Dæmo-
ne reputandus est à Dæmone, quia miracula non præ-
sumuntur Sanch. num. 44. Quotiescumque ergo effe-
ctus non est à caussa naturali, vel à Deo, eo modo sal-
tem, quo productus est, erit iudicandus superstitiosus.
Nunc expendendo magicas superstitiones, quarum
151 primam esse diximus Acquisitionẽ scientiarum. † Di-
co Dæmonem nõ posse breuissimo tempore scientias
rerum naturalium infundere, & probatur, quia ista in-
fusio scientiæ non potest fieri, nisi per productionem
habitus, vel immutationem superiorum potentiarum,
quod non videtur facere posse dæmon, sed ad sum-
mum posse immutare phantasiam, qua mutata intel-
lectus etiam per sympathiam immutatur; hoc autem
non videtur sufficiens ad perfectam consequtionem
scientiæ; quia phantasia nõ potest simul immutari om-
nibus actibus necessarijs ad consequtionem scientiæ
Suarez tom. 1. de relig. lib. 2. de superst. cap. 16. nu. 12.
Si ergo scientiam à demonæ per infusionem petas eris
certe superstitiosus, quia illi honorem tribuis, qui non
debetur, quod facies quotiescumq. vteris pro illa obti-
nenda medijs vanis, & à Deo non ordinatis, vel à na-
tura, & idem erit dicẽdum, si ijsdem medijs vanis pro-
cures augmentum memorię, maiores profectus in stu-
dijs, maiores scientias, quia ista à dæmone expetere
152 cõuinceris. † Differt autem ista magica obseruatio at
superstitio à diuinatione, quia in ista quæris tantũ sci-
re aliquod occultum transiens, in illa autem quæris
aliquid scire per caussam, illa nititur solo dicto dæmo-
nis, ista per industriam potest obtineri, vel à Deo in-
153 fundi. † Verum tamen est, quod si aliqua scientia
arte dęmonis acquiratur, illa licet vti sine peccato, quia
in tali vsu nulla inuoluitur superstitio. Sanchez eodem
lib. 2. cap. 41. num. 1. & 2. Castrop. num. 7. De secunda
spetie magiæ, quæ consistit circa bona corporis acqui-
154 renda, † dico & est regula generalis quod quotiescũ-
que vanis medijs, idest non à Deo ordinatis, talia bo-
na procurantur, à dæmone procurantur, estque istud
155 magica superstitio, & peccatum mortale; † talia sunt
vsurpare aliqua signa incognita, quæ deferens credat
se fore tutum à morte subitanea, à lęsione inimicorum,
& ab alio quouis casu fortuito; idem est, si deferat
etiam verba aliqua, vel signa sacra, etiamsi profana nõ
essent admixta, si eadem credat, quæ supra; quia hoc
esset tribuere verbis illis infallibilitatem effectus, quã
156 non habent ex diuina institutione; † si verò verba illa
sacra, vel reliquias deferat non sperando certo ex taliũ
rerum portatione infallibilem effectũ, sed Deum for-
tasse mouendum ex illorum reuerentia, vel Sanctorũ
intercessione ad illum seruandum, non solum nõ pec-
caret; sed eliciet actum religionis Sanchez cap. 40.
157 num. 20. & alij. † Item erit superstitio, & peccatum
mortale dicere aliquas orationes cum aliquibus cir-
cumstantijs vanis ad aliquid impetrandum, vt sanita-
tem corporis, gratiam alicuius &c. si credatur neces-
sario apponenda illa circumstantia, vt effectus sequa-
tur, est etiam Superstio mortalis recitare aliquas ora-
tiones in ortu solis, in ortu talis syderis, vertendo se ad
ortum solis, recitãdo tali positura, tali voce, si celebrari
fiant tot missæ non plures, nec pauciores, tali ordine,
non aliter, tot candelis, non pluribus, nec paucioribus,
tali modo dispositis, non aliter, cum enim ista sint im-
pertinentia ad effectum, erunt superstitiosa, & graue
158 peccatum, † non erunt tamen superstitiosa, nec pec-
cata, si ad aliquid pium, vel deuotum referantur, vt si
apponantur septem candelæ ad honorem septem do-
morum spiritus Sancti, dicãtur nouẽ missę in honore m
nouẽ mensiũ partus, B.V. dicantur tres pater noster in
honorẽ Sanctissimę Trinitatis, quia fides non est in nu-
mero, sed in oratione, & numerus seruit tantum ad
159 excitandam deuotionem. † Neque sunt damnandi,
vt superstitiosi, qui bouẽ, vel aliud animal curat in die
spetiali alicuius Sancti, qui adducunt eadem animalia
pariter ad tẽplum alicuius Sancti, & ibi illi med entur,
vel eadem circa illud circumducunt, item si hoc fiat
ter quater &c, quia videntur hoc facere in maiorem
reuerentiam, si tamen putarent illum numerum esse
necessarium, hoc esset superstitiosum, vt dictum est.

160 † Nec

160 † Nec item eſt ſuperſtitio colligere herbas in die
Sancti Ioannis, ſi fiat ob reuerentiam Sancti, & non
161 ſperetur infallibiliter effectus. † Sunt tamen optime
inſtruendi ſimplices de his omnibus, ne errent. Eſſet
162 pariter ſuperſtitio, & peccatum mortale † vti ad ſanitatem
tuendam ad pericula euadēda medijs improportionatis,
vt imaginibus aſtronomicis factis ſub certis
conſtellationibus, nec credendum eſt Caiet. quæſt.
92. art. 2. aliter aſſerenti, licet ſit magnus Doctor, quia
ratio in contrarium conuincit, cum omnibus ab eo aſſignatis
concurrentibus, nec dum illa imago reddatur
163 ſufficiens ad talem actum, † Adhoc pertinet mutare
locum, vt fortuna mutetur, quod ſolent facere, qui ludunt,
ſi hoc animo faciunt, vt mutantes locum malam
fortunam abijciant, & bonam ſibi concilient, & credant
effectum ſequuturum, quod ſi non credant effectū
ſequuturum, ſed ſperant fieri poſſe, vt caſu fortuna mutetur,
vt cōmuniter fieri ſolet, non erit ſuperſtitio mor-
164 talis. † Erit tamen ſi conſulant aſtrologos, qua die,
qua hora ludendum ſit, ſi nodum ſecum deferāt, vt lucrentur,
quia cauſſam naturalem non poſſunt iſta habere
ad tales effectus.

165 Duæ † ſuperſunt grauiſſimæ difficultates, quarum
prima eſt; quid dicendum de illis hominibus, qui ſolo
contactu curant infirmitates etiam incurabilis, Sāguinem
detinent, canes rabidos interficiunt, pedibus nudis
ſine læſiones prunas, & ignem calcāt? Altera quid
dicendum de illis, qui ſanguini primo de vulnere lapſo
medicamentum adhibentes in diſtanti, & vulnus
infirmi vulnerati longe diſtantis ſolis, petijs ſubuculæ
hominis colligantes in modum crucis, ſanitatem reddunt?

166 De † primis dico, vel illa agunt nullis adhibitis ſignis,
vel aliquibus ſignis adhibitis. Si nullis ſignis adhibitis,
puto non eſſe damnādos in foro fori; in foro animæ
ſunt optime examinandi, & diligenter videndum,
qua virtute id præſtent. Quod, ſi dicant, ſe talia non
poſſe præſtare in præſentia alterius, eſſent valde ſuſpecti,
nec permittendi. Item ſi dicant eandem virtutem,
ſe poſſe alteri conferre, quia ſiue naturalis, ſiue ſupernaturalis
ſit, non video quomodo poſſit cōmunicari. Si
vero ſignis vtantur, vel à ſe inuētis, vel acceptis ab alijs.
Si à ſe inuentis, vel talia ſunt ſigna, aut verba vana, aut
verba ſacræ ſcripturæ ſi verba ſacræ ſcripturæ, vel nullū
ſenſum, vel contrarium facientia loco, à quo deſumpta
ſunt, & nullo modo permittēda, vel ſunt proportionata,
& præſumi poterūt apta, & putare à Deo illam virtutem
conceſſam, ſi alias ſint homines probi, ſi improbi,
erunt ſuſpecta, quare ſunt diligenter examinandi.
Vana autem ſunt verba, & ſigna, ſi neque ad Deū, neque
ad Sanctos dirigantur; item ſi nullam cum effectu
habeant connexionem; effectus item erit vanus, ſi improbus,
ſi malus, ſi nemini vtilis. Si vtātur ſignis ab alijs
inuentis, dicēndum eſt, vt hactenus ſupra diximus de
alijs ſignis. An autem virtus iſtis conceſſa ſit à Deo à
natura, vel à Dæmonæ puto difficillime poſſe determinari.
Non caret magna probabilitate eſſe à natura,
Doctores vide apud Caſtropal. punct. 10. nu. 13. 14. 15.
vbi late de hoc.

167 † Quoad ſecundum, videtur dicendum talem
modum curandi eſſe ſuperſtitioſum. 1. Qui requiritur
ſanguis qui primo effluit è vulnere, quod nullam cum
effectu videtur habere connexionem. 2. Medentur in
diſtans, quæ actio naturæ repugnat. 3. linteis ex ſubucula
hominis, quod videtur ſine cauſſa. 4. Ex inſpectione
ſanguinis colligunt, & prædicunt vitam, vel
mortem. In contrarium tamen eſt, quod ſanguis ille
primus videtur eſſe minus euaporatus, & magis ſpiritoſus,
quam ſequens, ideo aptior ad medicamenta. 2.
Actio iſta in diſtans videtur ſaluari per ſympathiam,
ſicuti magnes vertitur ad ſtellam polarem, item læſi
ab illo animali vulgo dictum, Tarantola, mortuo illo
ſtatim ſanantur etſi multum diſtent ab illo. 3. linteis
ſubuculæ hominis vtuntur, non fæminæ, quia iſtæ poſſunt
eſſe venenoſæ ex legitima cauſſa ſanguinum menſtrualium,
vtuntur ſubuculis quia ex contactu corporis
humani videntur atrahere, vel recipere neſcio quam
virtutem. 4. Ex inſpectione ſanguinis prædicunt mortem,
& vitam fortaſſe non improbabiliter ex ſympathia.
Sicuti enim per antipathiam ſanguis ex vulneribus
mortui defluit & erumpit ad præſentiam interfectoris;
ita fortaſſe non erit improbabilis ex inſpectione
iſtius ſanguinis iſta prædictio ob ſimpathiam cum
alio ſanguine exiſtente in corpore vulnerati. His tamē
poſitis nihil de hoc ſtatuo; ſcio diu & acriter de hoc
fuiſſe diſputatum in tribunalibus Sanctæ Inquiſitionis,
video etiā toleratos ita medentes, neſcio tamen quid
ſit deciſum, ideo quidquid ibi ſtatutum fuerit, hic &
ego ſtatutum volo.

168 Vltima † ſpecies ſuperſtitionis eſt illa, in qua vana
aſſumuntur ad nocumētum proximi, de qua nihil amplius
eſt dicendum, quam ſupradictum ſit de ſuperſtitionibus
alijs, niſi addamus eſſe iſtam omnium deteſtabiliſſimam,
quia omnia mala, quæ illis magicis ſuperſtitionibus
fiunt à dæmone, mago tribuuntur, ideo
vt plurimum trahit ſecum peccatum iniuſtitiæ &c.

Maxime torquentur confeſſarij, quando aliqui illorum
qui magicis iſtis ſuperſtitionibus vſi ſunt ſiſtuntur
ante pedes eorum, vt confiteantur ſua facinora, &
reperiunt adhuc aliquem effectum ex maleficio productum
extare, an & quomodo illum debeant obligare
ad illum tollendum, ideo eos volens à prędictis difficultatibus
liberare, & eripere.

169 † Dico ſi iſti effectus ſint boni, vt ſcientia, ſalus
corporis, & ſimilia, & perſeuerent independēter à dęmone,
poſſunt retineri, & quiſque poteſt illis vti, licet
fuerint à cauſſa mala, quia nullam inuoluunt ſocietatē
cum dæmone, & poteſt pænitere de habita ſocietate
Sanchez de matrim. lib. 7. diſp. 96. num. 4. & lib. 2. ſum.
cap. 41. num. 1. & cap. 42. num. 2. & alij quos refert Caſtropal.
par. 11. num. 1. Si vero pendeant in conſeruari
à dæmone, vt quia aliquid quis poſſideat, donec, &
vſque aliqua præſtet, non poteſt talia præſtare, quia
oſtenderet ſe continuare ſocietatem cum illo Suarez.
170 lib. 2. de ſuperſt. cap. 17. num. 2. † Eſt tamen difficultas
de diuitijs arte dæmonis comparatis, & non pendentibus
in conſeruari ab eo, an poſſint retineri; & reſpondeo
eſſe optime videndum, an ſint veræ, vel falſæ,
quia raro veras, ſæpe falſas dat dæmon ſemper pater
mendacij, & deinde ignorandum eſſe, non eſſe
alicuius, quouſque enim ignoratur, quod ſint alicuius,
poſſunt præſumi eſſe è profundo mari, vel è viſceribus
terræ extractæ, quod ſi cognoſcantur falſæ, vel
alienæ, non poſſunt retineri, retinebuntur, ſi non
fuerint falſæ, & ignorantur alienæ, neque enim neceſſe
eſt ſcire, non eſſe alienas; ſed ſufficit ignorare
quia præſumuntur poſtea ex mari, vel terra erutæ.

171 † Si effectus nociui ſunt alteri, omnibus modis licitis
ſunt tollendi; ſed quibus modis? ſpiritualibus certe
ſemper, naturalibus, raro, quia non habent neceſſariam
efficaciam, ſuperſtitioſis numquam, ideſt quæ
fiunt ex pacto demonis, & arte magica, licet enim l.
eorum 4. C. de maleficiis, excuſentur malefici adhibentes
maleficia non ad maleficium faciendum, ſed
impediendum, talis excuſatio non eſt à culpa, ſed à pęna
Sanchez alios referens locis cit. de matr. & in ſum.
Ex quo etiam infertur nullū licere ſub quocumque fine,
vel prætextu pręcipere mago, vt maleficium coram
ſe faciat Sanchez eodem cap. 41. num. 4.

172 † Pulchra difficultas eſt, an liceat deſtruere maleficia
iam facta. Solet enim dæmon aliquando pactum,
inire cum mago, vt ſtante illa ſtatua in tali loco, vel
globo capillorum, vel alia ſimili re, ipſe noceat, ex quo
pacto non tenetur dæmon deſtructa ſtatua, vel à
motis capillis à loco, ceſſare, à nocumento inferendo,
& aliquando init pactum cum magno, non ſolum de
damno inferendo, dum res in tali loco exiſtet, ſed
etiam, vt illa amota à damno, & nocumento inferendo
ceſſet; & difficultas eſt in eo ſita, quia deſtructio
illius ſigni, eſt veluti quædam ſocietas cum dæmone;

quod videtur manifeste contineri ex eo, quod est da-
tum à dæmone in pactum, si amoueatur, reddendæ
sanitatis. & explicatur similitudine ista. Si dæmon ta-
le pactum cum mago ineat, dum ista imago steterit
non desistam à nocumento inferendo Caio, hac tamē
destructa non solum cessabo à nocumento; sed insuper
applicabo remedia pro sanitate, vtique, si magus de-
struat illam imaginem, tacite videtur consentire pacto
dæmonis, & velle ab eo talem applicationem medi-
camentorum, & sanitatem illam ab eo, quod est su-
perstitiosum. Attamen tamquam certum tenendum
est licere malefico destruere ista signa data à dæmone
eo tamen fine, vt dissoluatur pactum cum eo inito de
damno inferendo, donec perseuerent, non autem ani-
mo, vt seruet pactum de non prosequendo in inferen-
do damno, & ratio est, quia hoc secundo fine malefi-
cus dæmoni se submitteret, & ab illo peteret exequtio-
nem promissorum, quod est omninò illicitum; primus
autem licitus est, quia intendit tollere pactum cum
dæmone destruendo illud maleficium, statuam, signū,
vel quidquid illud sit, quod certe bonum est, & alie-
num à superstitione: poterit igitur maleficus, vel ma-
gus destruere illa signa, imagines &c. fine tollendi, &
destruendi pactum, quod habet cum dæmone, nō in-
tendendo, quod ex hoc dæmon teneatur cooperari
173 sanitati. † Imo hoc tenetur facere, quia, si non face-
ret, videretur perseuerare in amicitia cum dæmone,
dum pactum perseuerat in tali signo. Castrop. num. 8.
& plures, quos ipse refert, & tenetur non solum ex
charitate; sed ex iustitia tali modo destruere illa signa;
174 † & iudex tenetur cogere illū ad destruenda ex obli-
gatione proprij officij cum obligatione ad damna, nisi
fiat; etiamsi ex remotione, vel destructione statuæ, vel
signi timeatur damnum alteri, quia illud damnum nō
sequitur ex remotione, & destructione tamquam ex
caussa, sed ex pacto, & malitia dæmonis promittentis,
se nociturum alteri, vel etiam ipsi malefico, qua pro-
missione stante adhuc tenetur maleficus destruere,
renunciatur enim tali promissioni, & si malum sequa-
tur est ex mallitia dæmonis Sanchez de matrim. lib. 7.
disp. 96. num. 5. & in decalog. lib. 2. cap. 41. num. 21.
175 † Adde prætera non solum posse, & teneri malefi-
cum, vel magnum tollere signa, destruere imagines
&c. sed etiam apponere signum contrarium, quo po-
sito se obligauit dæmon desistere à nocumento infe-
rendo, dummodo signum sit bonum, vel saltem de se
indifferens, & apponatur eo fine, vt cesset dæmon à
damno inferendo, & destruatur pactum, & societas
dissoluatur, & confederatio, ratio est quia talis intentio
est optima, & signum indifferens honestatur illa intē-
tione Lessius lib. 2. cap. 44. dub. 6. num. 45. Suarez lib. 2.
de superst. cap. 17. num. 16. Sanchez dict. cap. 41. num.
176 15. vbi aduertit, † quod, si dubium sit, an illud me-
dium quod assumitur apponendum superstitiosum sit,
vel illicitum, non potest apponi, vel adhiberi, nisi du-
bium deponatur, licet protestetur ablegano cuiuscun-
que societatis cum dæmone, quia illa protestatio non
vincit dubium, nec purgat malitiam, quæ in illo po-
test esse.

Quid dicendum de iudicibus qui magos iubent radi
tonderi &c. vt torqueantur? Respondeo si putent in
pilis occultari aliquod maleficium, quo malefici, vel
magi reddantur insensibiles tormētis, licere, & debe-
re fieri, quia hoc nihil aliud est quam tollere dæmoni
fundamentum operandi Lessius loco citato num. 44.
& Sanchez num. 11. Si vero credant illa tonsione,
vel lotione amitti vires naturales, esset superstitio,
quia illa tonsio, vel rasio, vel lotio illam vim non po-
test habere naturaliter, sed tantum arte dæmonis.
Sanchez vbi supra.

177 † Vltimum dubium, An liceat petere à malefico,
vel mago, vel illum aliquo modo cogere, vt maleficiū
maleficio dissoluat, &

Respondeo 1. Non licere petere, neque à paratis-
simo dissoluere maleficia alijs maleficijs, quia res est
de se intrinsece mala, Angelus verbo superstitio num.
13. alijs relatis Martinus del Rio, & alij apud Castro-
palao. part. 12. num. 1.

Respondeo 2. Neque licere cogere minis, imperio
&c. eodem ratione Sanchez dict. cap. 41. num. 9. Sua-
rez dict. lib. 2. cap. 18. num. 7 & Sanchez prius docue-
178 rat de matrim. lib. 7. disp. 95. num. 9. † & in vtroque
loco aduertit malefacere iudices, qui cogunt malefi-
cos dissoluere maleficia, etiam facto solo signo crucis,
quia talis benedictio, cum non possit esse caussa phisi-
ca, restat, vt sit signum tantum ex pacto dæmonis.

Respondeo 3. Si dubium sit, an medium, quo vsu-
rus est maleficus ad maleficium soluendum sit malefi-
cium, nec posse rogari, nec minis, vel imperio cogi, vt
tali medio maleficium soluat; quia hoc esset exponi
periculo peccandi, debet ergo deponi dubium, vt li-
ceat, nec itē liceret cogere, vel rogare, si dubitaretur,
imo non cognosceretur maleficū scire aliquod mediū
licitum, quo maleficium soluatur, quia maleficus non
potest præsumi scire media licita; sed tantum illicita;
Suarez, & Sanchez locis cit. Item non potest à male-
fico peti, vt dissoluat maleficium, nisi sciat maleficiū
ipsum, & locum vbi repositum est, quia modus licitus
dissoluendi maleficium est destructio signi, imaginis
&c. quæ, cum nesciat, quæ sint, vel vbi sint, non po-
test præsumi illa tollere, vel destruere, sed nouo ma-
leficio illa dissoluere Sanchez Lessius, & Suarez lo-
cis citatis.

179 † Maior difficultas est, an cum certum est malefi-
cum scire media licita, quibus maleficium potest de-
strui, dubitatur tamen, an licitis, vel illicitis ad illa tol-
lenda sit vsurus, possit rogari cum tali dubio, vt male-
ficia dissoluat.

Respondeo 1. Si probabiliter credatur magum es-
se vsurum medijs licitis, posse rogari, quia non ad ma-
lum, sed ad bonum incitatur.

Respondeo 2. Si sciatur magnum scire media licita
dubitetur, tamen an illis vsurus sit, vel malis, posse ad-
huc ab eo peti, vt maleficium soluat, quia peccatum
non est præsumendum. Suarez eodem 2. lib. cap. 18.
num. 9. & Sanchez cap. 41. nu. 12.

Respondeo 3. Si moralis adsit certitudo quod ma-
gus dissoluturus sit maleficium medijs illicitis, sciat ta-
men etiam media licita, adhuc potest ab eo peti, vt
maleficium soluat; Sāchez Lessius Suarez, & alij apud
Castrop. num. 4. Ratio est, quia postulatur res de se
bona, quæ est dissolutio maleficij, quod autem medio
illicito fiat, non est ex culpa petentis, sed agentis, qui
cum medio licito possit vti, adhibet illicitum, quod
cōfirmatur, quia potest peti mutuum ab vsurario illud
non concessuro nisi sub vsuris, potest peti iuramentum
ab infideli non iuraturo, nisi per falsos Deos, quæ om-
180 nia licite petuntur licet illicite fiant. † Aduertit tamē
Suarez, & Sanchez locis citatis, vt ista petitio sit licita,
quod duo sunt obseruanda, primum, vt ex parte petē-
tis cesset omnis cooperatio magicæ superstionis, quia
hæc est intrinsece mala, vt de se patet, vnde si magus
velit petenti mederi, vel suis animalibus &c. appli-
cando aliquas medicinas vanas, vel modo vano, & il-
le adsit præsens, nequaquam id potest permittere, quia
non esset simplex permissio, sed vera cooperatio, non
enim potest magus presente domino illi, vel eius rebus
mederi, nisi illo consentiente, ideo, si consentiat, cen-
sendus est velle vti opera magi in tali actione: Secun-
dum aduertendum est quemcumq; teneri petere dis-
solutionem maleficij à malefico modo tamen licito,
& ad illum expresse excitare, si sperat obtēturum, quia
quilibet lege charitatis tenetur quando commode po-
test vitare peccatum proximi.

Hactenus, an magus, vel maleficus possit rogari, vel
181 cogi. † Nūc quid de demone, potestne ipse rogari, &
cogi, vt maleficiū dissoluat? Resp. nec rogari, nec ab eo
posse peti, quia rogare, vel petere est signū subiectionis
& indigentiæ auxilij illius, à quo petitur, rogare autem
inimicū Dei, & protestari, se eius auxilio indigere est
grauis-

grauiſſimam iniuriam inferre Deo hominem Chriſti
182 ſanguine redemptum. † An vero poſſit cogi præce-
pto &c. videtur magis dubium, cum videatur ceſſa-
re dicta ratio. quia præcipere, & cogere non indi-
cat ſubiectionem; ſed ſuperioritatem, &, cum his
actionibus videatur cogi inuitus dæmon, potius iniuria
quam honor illis actibus illi infertur. At omninò
eſt tenendum, neque hoc modo poſſe fieri (niſi fiat
Dei virtute, nomine Chriſti, & Eccleſiæ per exorciſ-
mos) quia dæmon non ſubditur homini mortali, niſi
ex aliquo pacto tacito, vel expreſſo facto, vel cum ipſo
dæmone, cui imperatur, vel cum aliquo ſuperiore. ex
quo ſequitur tali præcepto vtentem deferre honorem
Dæmoni, & cultum, ita Caſtropalao num. 7. cum alijs
183 ab eo relatis. † Ex quibus habes lector, quando ſit re-
ſeruata ſuperſtitio, quod erit quotieſcumque erit pec-
catum mortale, & habes pariter de inuocationibus dę-
monum. Nunc ad modos ſub quibus reſeruãtur in va-
rijs locis me conferens.
184 Noto, † ſi ita fiant cum errore in intellectu, mo-
do ſupradicto, tunc non eſſe reſeruata Epiſcopo, ſiue
id exprimatur, ſiue non; ſed ſemper ſunt reſeruata tri-
bunali Sanctæ Inquiſitionis, ita vt habens facultatem
abſoluendi a reſeruatis Epiſcopo, ab iſtis non poſſit
abſoluere, hoc poſito.
185 † Aliquando reſeruantur ſimpliciter ſuperſtitio-
nes, & hoc caſu erunt reſeruata ſupradicta quotieſ-
cumque fuerint peccata mortalia, & reſeruationis ex-
186 plicatio erit ſumenda ex dictis. † Aliquando reſer-
uatur tãtum ſortilegium, & hoc ſolum intelligetur re-
ſeruatum, quid autem ſit, habes ſupra; Aliquando re-
ſeruatur ſortilegium, vel alia ſuperſtitio, ſed cum addi-
to cum abuſu rerum Sacrarum, Sacramentorum, vel
Sacramentalium, & tunc eſt inſpicienda forma reſer-
uationis, & illud cenſendum erit reſeruatum, quod ex-
primitur, & ſub modo tantũ qui exprimitur, quid ſint
autem ſacræ res, Sacramenta, & Sacramentalia infra
dicetur, ſi ergo reſeruatio ſit cum abuſu Sacramento-
rum, de illo tantum abuſu erit intelligenda reſeruatio,
& ſic de cæteris, at ſi fiat ſimpliciter reſeruatio erit in-
telligenda etiam quotieſcumque erit cum abuſu cuiuſ-
cumque rei Sacræ, vel ſine illo.
187 † Aliquando hoc modo reſeruantur. Qui magicas
artes, veneficia &c. exercuerint, qui in eis rebus Sacris
vllo modo abuſi fuerint, & hic modus duas habet par-
tes, prima eſt qui exercuerint magicas artes &c. Secũ-
da qui in eis abuſi fuerint rebus Sacris. In primò caſu
non incidunt omnes, qui aliquid magice faciunt, vel
aliquod maleficium, ſed requiritur multiplicatio a-
ctuum. quaſi ex arte id faciant, per ea, quę habet Qua-
ranta verbo Sodomia §. 4 limito, ex Nauar. & alijs,
qui exponit hoc verbum Excercẽtes ſaltem quoad fo-
rum conſcientiæ, vt intelligatur de eo, qui iteratis acti-
bus aliquid ita frequentat, vt quaſi ex vſu continuato
id faciat, non autem de eo, qui aliquoties id agit, ſed
pænitet. In ſecunda autem parte nempe quando inter-
uenit abuſus Sacrarum rerum comprehenduntur om-
nes etiamſi vnicum tantum actum faciant, quia verba
reſeruationis de illis verificantur.
188 † Aliquãdo fit reſeruatio ſub his verbis; veneficijs
Incantationibus &c. operam dantes, quo caſu operam
dare puto non comprehendere illos, qui vnico, vel al-
tero tantum actu ea faciunt, quia operam dare ſigni-
ficat attendere, quod vnica, vel altera vice non vi-
detur expleri. Alij modi, ſi qui ſunt, facile ex dictis
ſoluentur.
189 † Secundus caſus propoſitus explicandus, eſt abu-
ſus Sacramentorum, Sacramentalium, vel rerum Sa-
crarum. Abuſus eſt vſus rei ad alium finem quam fue-
rit ordinata Abbas in cap. ex litteris de conuer. in fid.
190 & facit cap. Priuilegium 2. quæſt. 3. † quotieſcum-
que aliquis vtitur prædictis rebus alio fine quam à
Deo fuerint inſtitutæ dicetur abuti, & talis actus erit
abuſus.
191 † Quid ſint Sacramenta, & quot? puto omnibus
notum. Quid autẽ Sacramẽtalia? Reſpondeo eſſe olea
Sancta, & Sacra, ideſt Chriſma, oleum Cathecume-
norum, & oleum infirmorum, Aquam benedictam, &
candelas benedictas; ita Soto in 4. diſt. 15. quæſt. 2. art.
3. & Doctores communiter, referente Florono de re-
192 ſer. pari 2. caſ. 1. verſ. maleſ. num. 8.] † Quid ſint res
Sacræ? Reſpondeo ex D. Thoma quæſt. 99. art. 3. eſſe
tria genera rerum Sacrarum. Cum enim Sanctitas tri-
buatur perſonis, locis, & rebus; relictis primis duobus
generibus rerum Sacrarum, quæ ad rem noſtram non
faciunt; de rebus, tantum ſactis agam. Res ergo dicũ-
tur Sacræ, vel quia Sanctitatem efficiunt, vt Sacramẽ-
ta, vel quia rebus Sacris adminiſtrandis ſunt inſtrumẽ-
ta, vt vaſa Sacra, veſtes Sacræ, ornamenta &c. vel quia
ſacra ſignificant, vt verba ſacra, vel quia ſacra repreſen-
tant, vt imagines Chriſti, & Sanctorum, vel quia ſunt
particulæ, & res Sanctorum, vt reliquiæ, vel quia ſunt
menſuræ rerum Sacrarum, vt dies dominici, & feſti,
vel quia ad ſuſtentationem Sacrorum ſunt deſtinatæ,
193 vt bona Eccleſiarum. † Omnes res Sacræ pertinent
ad caſum noſtrum, exceptis vltimis, quia in ſe nullam
iſtæ Sanctitatem continent, ſed dicuntur tantum ſa-
cræ, eo quod non poſſint à ſæcularibus inuadi, cæterũ
nulla reuerentia, vel honor iſtis debetur; quotieſcum-
que omnibus alijs quis abutitur ad magicas artes, ve-
neficia &c. incidit in reſeruatum, de omnibus rebus
ſacris deque earum violatione vide Leſſium lib. 2. cap.
45. dub. 3. per totum. Modi, quibus ſolet fieri reſerua-
tio, ſolent eſſe iſti.
194 † 1. Abſolute reſeruando veneficia Incantationes
&c. cum abuſu rerum Sacrarum, & hoc caſu, quotieſ-
cumque abuſus eſt cuiuſcumque rei ex ſupra enume-
ratis, ſemper caſus erit reſeruatus, & talis abuſus erit
mortalę peccatum, eſt enim irreuerentia magna, res
Sacras rebus profanis, & demoniacis immiſcere. quod
ſi quæras an detur ordo grauitatis in abuſu prædicta-
195 rum, reſpondeo dari eſtque iſte. † Primum grauita-
tis locum obtinet abuſus Sacramentorum, ſecundum
abuſio vaſorum Sacrorum. Tertium abuſus ſententia-
rum Sacræ ſcripturæ; Quartum abuſus Sacrarum Ima-
ginum; Quintum abuſus Reliquiarum; Sextum abuſus
dierum Sanctorum; qualia autem peccata ſint iſti abu-
ſus, vide Leſſium loco citato.
196 † Aliquando fit reſeruatio Incantationum &c. cũ
abuſu rerum Sacrarum, & Sacramentaliũ, & tunc ori-
tur difficultas, quid ſit intelligendum nomine rerũ Sa-
crarum cum enim ſub hoc nomine veniant etiam Sa-
cramentalia, vtpote, quę aliquo modo gratiam efficiũt,
videtur, vel ſuperflue illud nomen eſſe additũ, vel ali-
quid ignotum ſignificare. Reſpondeo tunc illud no-
men ſacra ſignificare tantum Sacramenta ex additio-
ne illius ſecundæ particulæ, Sacramentalia. Expreſſio
enim vnius eſt excluſio aliorum l. cum prætor C. de pi-
gno. cap. Nonne de præſumpt. & per allegatos à Bar-
boſa axiom. 120. num. 1. cum ergo exprimantur Sacra-
mentalia videntur excludi inferiores res Sacræ, & ita
illud Sacrum ſignificabit tantũ ſacramenta. & ita puto
eſſe dicẽdum de omnibus reſeruationibus, vt quotieſ-
cumque reſeruatur abuſus rerum Sacrarum, & dein-
de aliqua particularia ſacra exprimuntur cenſentur re-
ſeruata abuſus Sacramentorum, & reliquarum rerum
expreſſarum tantum non autem aliarum.
197 † Reſeruatur aliquando inſiguis contumelia in
Deum, quæ reſeruatio, licet non pertineat ad abuſum
rerum ſacrarum, de quo nunc agimus, quia tamen ha-
bet aliquam affinitatem ſaltem ex parte, libet hic ex-
plicare. Eſt ergo contumelia ſpecies iniuriæ verbalis.
D. Tho. 2. 2. quæſt. 72. & fit, cum verbis, vel ſignis ęqui-
pollentibus læditur honor, vel reuerentia alteri de-
bita, idem D Tho. art. 1. Contumelia enim non ſolum
verbis, ſed etiam facta fit, vt annotatur Sot. de Iuſt.
lib. 5. quæſt. 9. artic. 1. qui etiam ibidem ad 3. ſubdit
contumeliam differre à detractione, quia contumelia
lædit honorem, detractio famam. Contumelia fit in
præſentia, detractio in abſentia. Differt ab im-

pro[illegible] conuicio, quia contumelia infert malum culpæ, vt [illegible] ... dit, vt [illegible] im, concubinatum &c. conuitiuo. [illegible] ſiue pœnæ. Improperium obijcit bene[illegible] in indigentia, & ſimilia.

198 † In propoſito tamen noſtro puto cõtumeliam eſſe dictum, vel factum contra reuerentiam debitã Deo, Sacramentis, Sanctis &c. ſecundum modum reſpecti-
199 ue quo fit. † Nomine autem, Inſignis, puto comprehendi ſolum aliquam valde notabilem contumeliam; & eo gradu Excellẽtiæ, quo quis dicitur inſignis in aliqua re, debet à contrario eſſe inſignis irreuerentia, in contumelia: iudicare autem hoc remittitur iudicio prudentis qui omnibus recte perpenſis iudicabit. An autem ſit conſiderandus animus illius qui infert contumeliam, dicito ſicuti diximus de blaſphemia.

200 † Tertius caſus propoſitus examinãdus eſt falſum teſtimonium; quod eſt aliquid aſſerere verũ, quod eſt
201 falſum, quod quodrupliciter poteſt contingere, † primo, cum aſſerens aliquid, ſcit illud eſſe falſum, & tamẽ illud aſſerit. 2. Cum aſſerens putat verum, quod aſſerit, tamen eſt falſum. 3. Cum aſſerens putat falſum, quod aſſerit, tamen eſt verum. 4. Cum aſſerens dubitat, an ſit verum, quod aſſerit, tamen aſſerit verum. Rurſus falsũ teſtimonium poteſt eſſe in iuditio, & extra iuditium. Præterea poteſt eſſe cum iuramento, & ſine iuramento. Sed quia video, vt plurimum, reſeruationes fieri de falſo teſtimonio iuramento firmato, & ex illis, quæ de falſo iuramento dicẽtur, facile, & nullo negotio, quid dicendum de falſo teſtimonio ſine iuramento, intelligetur ideò, ne eadem cogar repetere, de falſo iuramẽto reſeruato quid ſit dicendum, aperiam Quadrupliciter ergo poteſt falſum iurari ſicuti, & falſum dici, iam explicatum eſt, & iuramẽtum poteſt eſſe quodruplex.
202 † Aſſertorium, Promiſſorium; comminatorium & execratorium; promiſſorium cum aliquid promittitur, Aſſertorium cum aliquid affirmatur. Comminatorium cum aliquid faciendum comminatur; execratoriũ quo Deus inuocatur vindex, & reſpicit tempus futurum. Periurium ſicut, & iuramentum poteſt eſſe ſolemne, & nõ ſolemne. Solemne iuramentum eſt, quod fit additis aliquibus ſolemnitatibus, vt quod fiat ſuper aliqua re ſacra, vt tactis ſacris Euangelijs, tacto pectore à ſacerdote, ſuper cruce Sancta &c vide Couar. de pactis p. 1. §. 1. num. 2. in quo ſolet etiam obſeruari quod fiat à ieiuno cap. honeſtum 3. queſt. 5. quod non eſt de eſſentia ſed ſolum ob reuerentiam, quod non fiat diebus feſtis cap. decreuit 22. quæſt. 5 cap. omnes de ferijs niſi tamẽ negotium ſuper quo iuratur ſit pacis vel neceſſitas vrgeat. Silueſt. Iuramen. 2. quæſt. 4. & alij 3. Non admittuntur pueri ante 14. annum cap. Paruuli 2. 2. quæſt. 5. Si tamen iurent peccant vt alij ſi habeant vſum rationis ſufficientem cap. 1. de delict. puer. 4. Excluduntur periuri, 1. qui ſemel peierarunt. cap. paruuli a. 2. queſt. 5. Silueſt. loc. cit. quæſt. 3. Non ſolemne quod ſolemnitatibus caret. His ita poſitis.

203 † Si reſeruatur tantum ſolemne periurium, de illo tantum reſeruatio eſt intelligenda, includitur tamen omne ſolemne periurium. Si reſeruetur periurium, intelligendum eſt tam de ſolemni, quam non ſolemni, ſiue in iuditio, ſiue extra, ſi reſeruitur tantum in iuditio, de illo etiam tantum eſt intelligendum, & aduertenda eſt forma reſeruationis, vt ſciatur quid ſit reſeruatum Aliquæ tamen ſunt difficultates ſoluendæ ideò.

Si reſeruetur Periurium ſolum cum damno tertij
204 hoc tantum erit reſeruatum. † Sed quid dicendum de illis, qui in iuditio falſum iurando pro ſubleuando reo, non in eius damnum? Reſpondeo hic duo damna poſſe conſiderari vnum, quod poteſt inferri reo, alterum, quod poteſt inferri parti, v.g. Petrus occidit Caiũ patrem aliquorum filiorum, qui eius ope ſuſtentabantur, vel alium ex cuius morte multa, vel aliqua damna patitur eius domus, Titius falſum iurat, vt reus liberetur iſte iurat cum damno tertij, licet ſit in ſubleuamen rei; item iurat falſum contra reum, & illi damnum infert, hic etiam dicitur falſum cum damno iurare, & ideò vterque in reſeruationem incidit. Neque enim eſt maior ratio imo vix æqualis quod incidat qui iurat cum damno rei, & non incidat, qui iurat cum damno
205 læſi. † Dices læſo remanere ius naturale, vt illi ſemper teneatur reus de damno, & ſi liberetur, & multoties poſt liberationem agi ad pactum de compenſando inter partes. Sed iſta euaſio mihi non plene ſatiſfacit ideò dico, ſi antequam iuretur falſum pro reo compoſitio inter partes ſit facta, iuramentum poterit dici non cum damno tertij; Si vero non ſit facta ante iuramentum puto eſſe cum damno, quia vere ex ſuo iuramento damnum infertur, quod autem poſt liberationem ſit facienda compenſatio non releuat, quia adhuc eſt cum danno, quia ſequta liberatione, quæ ſequitur ex iuramento ſatiſfactio ſolet eſſe minor quam ſi fieret ante iuramentum, & ideò non ad æqualitatem.

206 † Quid dicendum de illo qui iurat ad ſubleuandũ reum; ſed ſequitur damnum non parti læſæ ſed alijs quibus applicaretur pecunia ad quam ſoluendam condemnatetur? Reſpondeo peccare grauiter ita iurantem non tamen dici iurare in damnum tertij, quia illis quibus illa pecunia eſt applicanda nullũ eſt ius acquiſitum, quia pœna non eſt debita niſi poſt ſententiam iuxta Doctores, & à me alibi tradita.

107 3. † Quid de illo, qui iurat falſum, putat tamen ſe iurare verum, & quid de illo qui dubitat. Reſpondeo ſi illi qui putat ſe iurare verum, & iurat falſum, aliqua ſubrepſit dubitatio, vel aliquo modo aduertit, ſe nõ iurare verum, & non præmiſit debitas diligentias ad verum ſciendum, vere eſſe periurum; quia tenetur prius inueſtigare veritatẽ, ſi verò nihil ſurrepſit tale, vel nulla cogitatio ſubijt, dico non eſſe periurum, quia putat verum, quod dicit, nec in aliquo deficit, ad quod teneatur. Idem dico de dubio, ſi iurat non adhibitis debitis diligentijs, quibus dubium deponat, eſſe vere periurum.

208 4. † Sed quid, ſi verè putat, ſe iurare falſum, vel dubitat, ſed re vera dicit verum, eritne iſte periurus, & reſeruatione tenebitur? Reſpondeo hunc vere eſſe periurum, quia vere contra mentem ſuam it, mentiri autem eſt contra mentem ire, & quantum in ſe eſt adducit Deum in teſtem falſi, & licet in rigore poſſit dici non eſſerere falſum, quia verum eſt, quod dicit, licet mentiatur, quia aſſerit quod non credit, & cum reſeruatio ſit de falſo non autem de mendacio videtur non ligari reſeruatione. Attamen verum eſt quod adducit Deum, quantum in ſe eſt, in teſtem falſi, & irrogat illi iniuriam, & per accidens eſt quod dicat verum. Quod ſi eſſet reſeruatum non ſimpliciter falſum iuramentum, ſed iuramentum in damnum tertij, licet vere eſſet periurus non putarem tamen ligari reſeruatione, quia vere damnum non infert.

209 5. † Quid de illo, qui non legitime interrogatur, & iurat falſum; Vel etiã legitime interrogatur iurat falsũ ſed vtitur equiuocatione? Reſp. illũ qui iurat falſum, & legitime nõ interrogatur ſi aliqua equiuocatione vtatur, nullo modo peccare, quia non dicitur iurare falsũ, nec tenetur reſpondere. Si verò nulla equiuocatione vtatur, vel eſt reſeruatũ periurium in iuditio tantũ, & tunc puto peccare quidẽ mortaliter, ſed non teneri reſeruatione, quia eſt intelligẽda de verò iuditio, ſi verò ſit reſeruatum periurium etiam extra iuditium puto non ſolum eſſe peccatum, ſed etiam reſeruatum quia vere eſt periurus. Quod, ſi legitime interrogetur, vel habet aliquam iuſtam cauſſam æquiuocandi, vt quia ſibi timet aliquod graue malum &c. & vtitur æquiuocatione, & puto non eſſe periurum, nec multo minus teneri reſeruatione, quia nec falſum dicit, nec reſpondere tenetur, ſi nulla vtitur æquiuocatione puto eſſe periurum quia falſum dicit, non tamen ligari reſeruatione, quia non tenetur reſpondere, & hoc ſi ſit reſeruatum periurium in iuditio.

210 6. † Quid dicendum de illo qui ex metu falſum iurat?

rat? Respondeo numquam licere falsum iurare quocumque metu posito, quia iuramentum est intrinsece malum, nec metus tollit voluntarium, ideò vel aliqua vtitur ęquiuocatione falsum iurans, vel nullam; si aliquam excusabitur à iuramenti falsitate; si metus sit sufficiens ad vtendum ęquiuocatione; Si verò nulla dicendum vt supra.

Alia, quę ad iuramentum possunt spectare, vt quando iurans teneatur in iudicio illud retractare, quando teneatur de damno, & alia similia, vt ad reseruationē, de qua ago, non pertinentia, lubens prętereo. Sunt enim ista aliunde petenda, & ista pro istis propositis casibus puto sufficientia.

S V M M A R I V M.

1 *Proponuntur casus explicandi.*
2 *Quid sit Bestialitas.*
3 *Committens hoc crimen alijs criminibus ex intentione quam potest habere commaculatur.*
4 *Incestus dicitur proprie, & minus proprie; minus proprie quid sit.*
5 *Vnde dicatur.*
Quid significet stricte, & proprie sumpto vocabulo.
6 *Incestus spiritualis quid sit.*
7 *Aduertentia pro forma reseruationum.*
8 *Incestus spiritualis non intelligitur reseruatus nisi expressa de eo fiat mentio.*
9 *Mulier rem haberes cum duobus, vel pluribus fratribus mariti si reseruetur intentus etiam in quolibet gradu sed cognationis nō incurrit reseruatū.*
Est quidem grauissimum peccatum sed affinitatis.
10 *Sextus casus percussio parentum.*
Quid sit percussio.
Vt sit reseruata debet esse mortale peccatum.
Quomodo cognoscatur an sit mortale peccatum.
Qui veniant nomine parentum, & qui filij percusientes incurrant.
11 *Raptus septimus casus.*
Est propria species luxuria.
12 *Malitia istius sceleris diuersimodè consideratur in foro fori, & in foro anima. In foro fori; remissiue.*
13 *In foro anima traditur ibi eius malitia.*
14 *Raptus est quotiescumque vis infertur femina ad copulam siue amoueatur siue non à loco, siue vis inferatur pracibus vi comparatis seu minis, & si vis inferatur patri, tutoribus, vel illis sub quorum cura est femina licet ipsa in copula, vel abductione consentiat.*
15 *Raptus est feminam vi abducere licet postea volens consentiat in copulam.*
Item si volens abducatur sed nolens cognoscatur.
Non est raptus si fraude, vel ignorans femina cognoscatur.
Erit raptus si femina etiam volens abducatur, vel cognoscatur sed cum violentia patris, vel eorum sub quorum cura est.
Non erit raptus si nescientibus, vel ijsdem ignorantibus femina volens abducatur, vel cognoscatur.
Raptus est cuiuscumque femina, siue virginis, siue non, siue casta, siue prostituta.
16 *Sponsus abducens, vel cognoscens propriam sponsam dicitur committere raptum si sit cum violentia talis actus.*
17 *Octauus casus, stuprum, est species luxuria distincta à simplici fornicatione.*
18 *Eius malia consistit in violenta defloratione virginis, siue consentientibus, siue non parentibus.*
19 *Quomodo differat stuprum à raptu.*
An sit duplex peccatum.
20 *Deflorans virginem consentientem inuitis tamen parentibus, an aliquid illis teneatur tradere.*
21 *Falsificatio scripturarum, nonus casus, remissiue.*
22 *Editio libelli famosi Decimus casus. Modi sub quibus solet fieri reseruatio.*
23 *Quid sit libellus famosus.*
Ex definitione aliqua colliguntur.
24 *Quid sit, edere libellos, Ex quo aliqua etiam colliguntur.*
25 *Alia definitio libello famosi, ex qua item aliqua colliguntur.*
26 *Panas contra conficientes libellos fomosos remissiue.*
27 *Lenocinium vndecimus casus, vnde dicatur, & qui sint lenones, & lena.*
28 *Cooperantes quicumque illi sint, siue pretio accepto, siue non inducendo aliquem, vel aliquam ad peccatum luxuria, vel ad id commoditotem dantes dicuntur lenones, & lena.*
29 *Ex dictis patet qui incurrant reseruatum.*
30 *Maritus seu pater permittens vxorem seu filiam peccare tali peccato non dicitur leno.*
31 *Debent aliquo modo cooperari.*
32 *Maritus detinens mulierem adulteram, vt illam ad meliorem frugem adducat non est reprehendendus.*
33 *Exponentes filios hospitalibus casus duodecimus.*
34 *Quid sit exponere filios hospitalibus.*
35 *Explicantur modi, quibus solet fieri reseruatio huius casus.*
36 *Quid veniat nomine locorum piorum.*
37 *Quomodo hic casus sit explicandus.*
38 *Reperientes filios in via, & ad hosphitale deferentes non incurrunt.*
39 *An deferentes iussu parentum comprehendantur.*
40 *Patres, & matres non incidunt in reseruationem si illis inscijs filij sint expositi, licet post factum sciant.*
41 *Neque incidunt qui filios illegitimos exponūt animo tamen satisfaciendi hospitali si illis esset futurum dedecori domi filios retinere.*
42 *Detentio filiorum in lecto, tertiusdecimus casus.*
43 *Quid intelligatur nomine filiorum.*
44 *Quid nomine infantium.*
45 *Appositum tempus est seruandum, & eo elapso licet detinendo peccetur, peccatum tamen non est reseruatum.*
46 *Si tempus non sit appositum, quid sit seruandum.*
47 *Detinētes eo modo, vt probabiliter nō possit timeri periculum non incidunt in reseruationem.*
48 *Maxime consideranda est qualitas detmentis, & filij detenti, an detinens sit somno dedita &c. filius*

semisopitus &c.

49 *Quid si detineatur filius in lecto mundum expleto tempore sed pauci desint dies?*

50 *Quid sit detinere.*

51 *Aliqua ex significatione, detinere, colliguntur.*

52 *Varij modi reseruationis explicantur, & aliqui casus deciduntur.*

53 *Notarij legata non reuelantes, quartus decimus casus. Modi reseruation[illegible]pponuntur.*

54 *Quid requiratur, vt legatum sit caussa pia.*

55 *Quando ista requisita præsumantur concurrere in legato.*

56 *Intra quod tempus notarij teneantur reuelare legata, siue sit appositum, siue non?*

57 *Non satisfacientes legatis, casus quintus decimus.*

58 *Quod tempus sit concedendum ad soluenda legata.*

59 *An sit caussa sufficiens non soluẽdi legata quia hæres non potest vendere bona hæreditatis pretio quo ipse vellet.*

60 *Quid si asserat si non posse soluere quia soluendo non poterit amplius viuere iuxta sum statutum, vel quia debitis premitur.*

61 *Administratores locorum, vel bonorum Ecclesiasticorum retinentes reditus apud se; sextusdecimus casus.*

Qui sint administratores. Sunt veluti depositarij Re administrata non possunt vti. Si vtantur periculum illis stat, finita administratione tenentur reddere rationes, & statim soluere si debitores existant.

62 *Falsificatio monetarum vltimus casus.*

63 *Vnde dicatur moneta.*

64 *Quis sit falsarius.*

65 *Quid in casu nostro significat Falsarius.*

66 *An sit falsarius tondens monetam exuberantem.*

67 *An expendens falsam monetam sit falsarius.*

68 *Quis sit falsarius scripturarum.*

69 *Cuius ponderis debeat esse moneta ne sit falsa.*

70 *Qui non est princeps cudens monetam cuius ponderis debeat cudere.*

71 *De Tertio casu nempe sodomia huc reiecto.*

72 *Modi quibus solet fieri reseruatio.*

73 *Explicatur primus modus concubitus contra naturam.*

74 *Qui incidant in hunc casum.*

75 *De reseruatione sodomiæ.*

76 *Varijs nominibus appellatur.*

77 *Quid sit sodomia.*

78 *An concubitus masculi cum fœmina in vase indebito sit sodomia.*

79 *Quomodo fœmina cum fœmina committat sodomiã remissiue.*

80 *Vt hoc scelus sit reseruatum debet esse completum.*

81 *An sit reseruatum si in fraudem legis non compleatur idest ne reseruatio incurratur.*

82 *Quomodo sit intelligendum quod nihil cõtra legem sit agendum. Fraus, & dolus non debet patrocinari.*

83 *Pueri ante decimum quartum annum an teneantur ista reseruatione.*

84 *An incurrant tam patientes quam agentes.*

85 *An circumstantia Affinitatis, vel Cognationis naturalis sit explicanda.*

86 *An circumstantia voti castitatis.*

87 *Maritus excitando se in vase indebito pro habenda copula in vase debito an peccet mortaliter.*

88 *Quid intelligatur cum reseruatur sodomia, & abusus fœminarum.*

89 *Quid intelligatur per nefandum crimen.*

90 *Quid per peccatum contra naturam.*

91 *Quare dicatur contra naturam.*

92 *Requisita ad licitam copulam ex rei natura.*

93 *Explicantur requisita, & opposita vitia.*

94 *Quomodo appullentur ista vitia.*

95 *Quæ veniant sub hac reseruatione ex vi verborum.*

96 *Quid ex alijs capitibus.*

97 *Notanda in casu sodomiæ pro Clericis.*

78. *Constitutio Pij est vsu recepta tantum in foro fori.*

99 *Clericus cum muliere etiam in vase indebito rem habens non incurrit pœnas.*

100 *Ad incurrendas requiritur exercitium.*

101 *Ligantur tam agentes quam patientes.*

102 *Soluitur quædam obiectio.*

De casibus Episcopis reseruatis.

XCVI.

1 SOlent etiam reseruari magis frequẽter infrascripti
casus, & à me pariter quæsitum est non semel, vt
quomodo sint intelligendi, secũdum quod sentio traderem,
ideò per sequentia respondi. Casus igitur sunt.
1. Homicidium 2. Abortus 3. Sodomia 4. Bestialitas
5. Incæstus 6. Percussio parentum 7. Raptus. 8 Stuprũ.
9. Falsificatio scripturarum 10. Libelli famosi æditi 11.
Lenocinium 12. Exponentes filios hospitalibus 13. Detinentes
filios in lecto. 14 Notarij non reuelantes legata.
15. Non satisfacientes legatis pijs. 16. Administratores
rerum Ecclesiarum, & redditus apud se detinentes.
17. Falsarij monetarũ. Et de primò, secundò, &
nono diximus satis cũ de casibus pro Regularibus reseruatis
verba faciebamus. Nunc de reliquis de tertiò
vide in fine, & de quartò, idest Bestialitate nũc agemus
2 † Bestialitas est concubitus venereus cum re non
eiusdem speciei, vt cum aliquo irrationali animale, vel
cum bellua tam actiue, quam passiue D. Thom. 2. 2.
quæst. 154. Siluester verbo Luxuria, & alij. Ad hoc crimen
reducitur etiam coitus cum dæmone; Caietanus
3 ad D. Thom. loc. citat. art. 11. dub. 3. † Aduertat tamen
confessarius hoc crimen alijs criminibus etiam commaculari
iuxta intentionem illud cõmitentis, si enim
intendat habere rem cum muliere coniugata, habebit
de formitatem adulterij, si cum mare, sodomiæ &c.
nec aliud de hoc pessimo crimine est dicendum. Si
quod enim dubium emergit, ex generalibus regulis
soluitur.
4 † Quintus casus est incæstus, qui dicitur dupliciter,
& proprie, & minus proprie; minus proprie significat
5 quemuis illigitimum concubitum, † & componitur ex
in, & Cæsto, Veneris cingulo, quo amor maritalis secundum
ethnicos in legitimis nuptijs conciliabatur,
quasi sit concubitus sine legitimo amore, & hoc modo
adulterium, fornicatio &c. dicitur incæstus l. si adulterium
ff. ad leg. Iuliam de adult. stricte, & proprie significat
illegitimum concubitum personarum cõsanguinearum,
vel affinium vsque ad quartum gradũ inclusiue
vide D. Tho. 2. 2. quæst. 154. art. 9. ad 1. Sotum in 4.
distinct. 37. quæst. vnica art. 2. & Canonistas in cap.
6 Lex illa præteritorum 36. quæst. 1. † Est etiam incestus
spiritualis, qui est concubitus cum moniali, quæ cum sit
sponsa

sponsa Christi, qui est pater omniom nostrū, censetur
7 & ipsa mater spiritualis D. Thom. art. 10 ad 1. † Pro intelligentia reseruationis obseruanda est forma, qua fit reseruatio, aliquando enim est reseruatus incestus tantum quoad consanguineas; aliquando quoad consanguineas, & affines, aliquando solum vsque ad secundum, ad tertium gradum, & iuxta formam est facien-
8 da restrictio, vel ampliatio reseruationis. † Non intelligitur tamen reseruatus incestus spiritualis, nisi de illo fiat expressa mentio, quia de raro contingentibus non solet fieri reseruatio, & vsus obtinuit, vt exprimatur. Certum quidem est, quod si reseruationi addátur gradus, vt incestus vsque ad secundum vsque ad tertium gradum non intelligitur reseruatio de spirituali, qui nō habet gradus.

9 † Ex dictis collige si reseruetur incestus in quolibet cognationis gradu, non incurrere reseruationem mulierem, quę rem haberet cum vno duobus, vel pluribus fratribus mariti, licet alias grauissime pecaret, quia talis copula est tantum in primo affinitatis gradu, quæ non est reseruata in nullo autem cognationis, de qua fit reseruatio. Affinitas ex illicita copula non excedit secundum gradum, ideò vlterior non reseruatur.

18 † Sextus Casus est percussio parentum; in quo est expendendum, quid sit percussio, & qui nomine parētum veniant. Percussio est inflictio ictus, ex quo excluditur eleuatio manus, sed sine inflictione, intelligitur autem quocumque medio facta siue manu, siue pede, siue baculo, dummodo tamen sit peccatum mortale, quod cognoscitur ex grauitate offen[...], & ex irreuerētia, potest enim percussio ex se esse leuis, quæ erit grauis ex irreuerentia; iudicabit ergo prudens. & cum erit peccatum mortale, erit reseruata. Nomine parentum veniunt tantum, qui genuerunt; est enim reseruatio facta in honorem, quem patri debet filius; & intelligitur tam de patre, quam de matre, tam de filio, quam de filia, tam legitimis, qua illegitimis; est enim eadem ratio.

11 † Septimus casus est. Raptus, & dico Raptum esse propriam speciem luxuriæ. D. Thomas loco. cit. art. 7. & ita: D. Isidorus lib. Etymologia: cap. 26. & refertur 36. quæst. 1. cap. 1 dixit raptum esse coitum à corrumpendo dictum, raptumque potientem stupro frui, & ita docent Decius cons. 234. num. 8. volu. 1. Carrer. pract. crimin. vbi de raptu mulieris num. 17. Clarus lib 4 recept. §. raptus num 1. Decian tract Crim. lib. 8. cap. 7.
12 num. 38. † Malitia istius sceleris diuersimode consideratur in foro externo ad pænas temporales, & in foro interno ad confessionē. Pro consideratione quoad forum externum vide Sanchez disp. 12. de matr. lib. 7.
13 † quoad coosiderationem in foro consientiæ, de qua agimus. Malitia raptus consistit in hoc, quod homo affectu luxuriæ impulsus eo perueniat, vt quo libidinē expleat, vim inferat fæminæ, aut ijs, sub quorum potestate est. & cura, imo, cum actus venereus in solo matrimonio legitime exerceatur, & matrimooium, vt debito ordine ineatur, desideret fæminæ, & eorum quorum sub cura est beneplacitum l. vnica ad fin. C. de raptu Verg. inde fit, copulam raptu extortam spetialiter deuiare a recto ordine, eo quod aduersetur beneplacito fæminæ, aut eorum, quorum potestati subditur, vel curæ; colligitur ex D. Thom. loco citat. art. 7. ad 2. & Caiet. ibidem in solut. ad 2. dub. Ex quo infert Sanchez loc. cit. num. 3. in raptu esse duas malitias spetie distinctas, alteram aduersam castitati, alteram aduersam iustitiæ. Contrarium tamen docet D. Thomas ibi. art. 1. ad 2. quem tamen explicant Caietanus, & Vasquez apud Sanchez loco cit.

Regula generalis quam desumo ex ijs quæ habet
14 Sanchez loco cit. à nu. 30. ad 40 est ista. † Raptus est quotiescumque vis infertur fæminæ ad copulam, siue amoueatur, siue non de loco, in quo est, siue inferatur vis, precibus importunis, seu minis, quæ tamen vi æquiparentur, etsi violentia inferatur patri, tutoribus, vel illis, sub quorum est cura, etiamsi in copula, vel abductione consentiat fæmina.

15 † Ex qua regula infertur esse raptum si fæmina sui iuris abducatur à propria domo ad copulam carnalem, licet postea in copulam consentiat, quia vere est rapta ad copulam; Item esse verum raptum, si volens, è domo educatur, at postea nolēs, & inuita cognoscatur, quia adhuc est cum violentia talis actus Sanchez num. 34. Non erit tamen raptus si fraude, vel ignorás fæmina cognoscatur, vt si fraudolenter multa illi promittantur, si dormiens cognoscatur, quia non infertur vis, quæ est necessaria ad raptum; sicuti non est rapina rem ab aliquo ignorante, vel fraude surripere. In foro tameo fori, vt procedatur ad pænas desideratur violenta de loco ad locum adductio. Erit etiam raptus in foro conscientiæ, quotiescumque fæmina siue abducitur, siue cognoscitur, etiam volens, sed cum violentia eorum, sub quorum est cura. Si verò abducatur, vel cognoscatur volens sed nescientibus parentibus, vel ijs, quorum sub cura est non erit stuprum, quia nullibi vis quæ ad stuprum est omninò necessaria. Aduerte lector diuersimode esse loquendum in foro fori, & in foro animæ. Cum ergo reseruatio fiat pro foro animæ habes sufficienter, quando raptus erit reseruatus; si addidero raptum posse esse cuiusuis fæminæ, siue Virginis, siue Castæ, siue etiam prostitutæ, dummodo vis intercedat, siue in copula siue in abductione, & sit caussa libidinis, si enim abductio fiat alio fine, nō erit raptus. Potestque esse raptus tam de viro vim à fæmina, vel per se, vel per alium patiente, quam de fæmina à viro. Sanchez num. 37. 38. 40.

16 † Superest difficultas, an sit raptus propriæ sponsæ. Respondent aliqui non esse raptum, si sponsus abducat, vel cognoscat sponsam vi. Alij temperant non licere si asserat se velle deliberare de religione capesseēda, ad quod ex iure habet bimestre; primū asserit Capeauille de raptu quæst 2. §. Quarto neque illum, secuudum tradit Sot. 4. dist. 27. quæst. 1. art. 4. vers. Quid autem iuris. Sed puto simpliciter esse raptum, quia vel rapit, vel vtitur ad libidinem non licitam muliere non sua. Dices cum Capeauill. esse suam ratione matrimonij initi. Sed Respondetur non esse adhuc suam; sed debere prius labi tempus illi à iure concessum ad deliberandum de ingressu in religionem; quod si esset mariti non haberet hoc ius. Est ergo mariti, quia alium præter illum non potest ducere; non est mariti, quia illa non potest vti, nisi tēpore illo elapso quod est concessum ad deliberandum; & ideò vere infertur vis ad copulam oon debitam, quod sufficit ad raptum in foro conscientiæ vide Sanchez lib. 2. de matrim. num. 14. & seq.

17 † Octauus casus est stuprum, quod est quædam species luxuriæ distincta à simplici fornicatione. Difficultas est in quo sita sit eius malitia; multa de stupro vide apud Lessium lib. 2. cap. 10. dub. 1. & Sanchez de matr.
18 lib. 7. disp. 14. per totam Ego breuiter dico † malitiam stupri consistere in hoc, quod virgo violetur inuita, siue consentientibus, siue non parentibus, & ad rationem stupri nihil conferre assensum, vel dissensum parentū, sed constitui defloratione virginis inuitæ, & coactæ; quod, si virgo consentiat etiam inuitis parentibus, non erit stuprum, quod autem maximus mæror afferatur ex hoc parentibus, hoc facit esse peccatum contra debitam reuerentiam illis, vel contra charitatem proximi, non autem pertinet ad rationem stupri. Vide Sanchez, & Lessium locis citatis, vbi etiam reperies solutionem eorum quæ contra obijciuntur.

19 † Differt stuprum à raptu, quia raptus solam violationem importat nulla habita ratione ad statum, æque enim est raptus violatio virginis, ac cuiusuis alterius fæminæ, siue sit coniugata, siue soluta, stuprum vero consistit tantum in violatione virginis; & subdit Sanchez loco cit. nu. 7. qui cognoscit virginem duplicem malitiam spetie diuersam committere, & necessario explicandā, vna enim est stupri, altera raptus. Raptus enim se habet, vt quid superius, stuprum, vt quid inferius in genere luxurię, ita ille, sed quidquid sit de hoc,

puto

puto certum habentem facultatem absoluendi à stu-
pro posse absoluere à stupro etiamsi non habeat à ra-
ptu quia nulla esset tal's facultas si illa requireretur; nõ
potest tamen à stupro, qui habet à raptu; & cũ sint ca-
sus distincti requiritur. distincta facultas absoluendi,
habita tamen pro vno intelligenda est complete pro
illo. Ex his sequitur deflorationem virginis consentiẽ-
tis non esse necessario exprimendam; sed venire sub
fornicatione simplici cita pręcitati Doctores, & alij apud
ipsos.
20 † An autem deflorans virginem consentientem te-
neatur aliquid tradere parentibus, quia si voluerint il-
lam matrimonio collocare, maior dos erit tradenda,
negat pariter Sanchez, quia nulli est illata iniuria, non
puellæ, quæ consensit, non parentibus, qui nullum ius
in ea virginitate habent, & puella si non potest nubere
matrimonio adeo honesto, vt fecisset virgo, sibi impu-
tet, vide cætera apud dictos Doctores.
21 Nonus † casus est Falsificatio scripturarum, de quo
satis egimus, cum de casibus reseruatis Regularium.
22 Decimus † Casus est libelli famosi æditio. Hic ca-
sus aliquando hoc modo solet reseruari, libelli famosi,
aliquando libelli famosi æditio, vel libellos famosus
ædentes, Aliquando libellos famosos facientes. eden-
tes, legentes retinentes; pro explicatione omnia sunt
23 consideranda, & † 1. Libellus famosus est compositio
in scriptis facta in infamiam alicuius eius, quod pro-
bare non vult, & in publico iactata, vel in loco vbi in-
ueniatur. Siluester verbo Libellus quæst. 5 & ante ip-
sum Angelus verbo Libellus famosus; dicitur compo-
sitio, quo nomine comprehendũtur omnes modi scri-
bendi in infamiam, siue soluta oratione, siue carmine;
in infamiam, quia, nisi sit in detrimentũ famę alicuius,
non erit libellus famosus, eius quod probare non intẽ-
dit, qui si offerat se ad probandum licitis modis nec
dum erit libellus famosus, In publico, vel in loco in quo
reperiatur iactata, nisi enim sit iactata, non erit libel-
lus famosus. Ex quibus colligitur, quod si reseruentur
libelli famosi tantum non incident in reseruationem
illos componentes, vel facientes nisi etiam proijciant
in locum publicum, vel in quo inueniãtur, item si pro-
iecerint, & antequam inueniantur iterum sumant l. si
24 quis §. edere ff. de edend. est ideò. † Edere est extra
dare l. Aretusa de stat. hom. & cum scriptum exhibe-
tur, & fit copia describẽdi manifestare scripto, vel im-
pressione, etiamsi in loco publico non ponantur, sed
sufficit alteri tradere. Quomodo etiam erit casus inclu-
sus sub illa forma reseruandi, libelli famosi, si qui com-
posuit, illum alicui tradat, quia iam ab alio est inuẽtus,
sub qua forma prohibitionis, vel reseruationis, licet nõ
includatur ille qui composuit, & nulli dedit, vel in lo-
co non posuit, vbi possit reperiri, qui tamen illum non
composuit sed apud se habet quocumq; modo habeat
reseruatione ligatur, quia iam est repertus, ratio enim
huius reseruationis est fama proximi, quæ non potest
lędi, quousq; libellus nõ reponatur in loco in quo repe-
riatur, statim autẽ ac est repertus, fama proximi peri-
clitatur, ideò erit reseruatus, non erit autem reseruatus
quousque permanebit in loco secreto, apud eum, qui
illum composuit, eadem ratione, quia nec dum fama
periclitatur. Quod si reseruatio fiat de facientibus li-
bellos famosos, incidet qui facit, vel componit, etiamsi
nemini tradat, vel nullo modo exponat, non incident
tamen retinentes, vel legentes, quia reseruatio est tan-
tum de facientibus, si reseruatio sit de legentibus, vel
legens scit esse libellum famosum, vel nescit, quando
ille, qui legit scit esse libellum famosum, puto incidere
si legat eam partem libelli, quæ sufficiens sit ad mani-
festandam infamiam aliquam; si vero legat tãtum ali-
qua verba non sufficientia, puto non incidere, quia non
legit libellum famosum formaliter, sed tantum mate-
rialiter. Si verò nesciat esse libellum famosum, & legat
aliquam partem continentem infamiam aduertens se
legere, & aduertentia sufficiat ad mortale, incidet, si
autem non aduertat, non incidet. Neque incidit qui
litteras alicui scribet, in quibus retegit infamiam ali-
cuius, quia non sunt scriptæ animo, vt publicentur, nec
sunt expositæ in loco apto publicationi. Neque inci-
dunt qui infamiam publicant alicuius, ex quo excusan-
tur historici aliqua scribentes publica in infamiam ali-
cuius. Incidet tamen, qui aliquam, licet breuissimam,
scripturam conficit, si infamiam contineat; Item, qui
crimen alicuius secretum in schedula describit, & de-
inde iudici, vel superiori porrigit exponens in aliquo
loco, vt inueniat nõ apposito nomine proprio, & hoc
faciat, vt inquirat, & etiam apponendo nomina com-
plicium delicti, quod probat Molina apud Bonacinã
de rest. disp. 2. quæst. 4. punct 9. num. 5. Qui num. 1. de-
25 finit libellum famosum † quod sit scriptura, vel signũ,
quod alicuius infamiam continet nũdum antea publi-
catam, vt publica fiat, & in notitiam aliorum veniat
statim, aut paulatim siue postea publica fiat, siue non
eo quod ab aliquo comburatur, vel laceretur, vel ali-
qua ratione impediatur, & pro hac definitione citat
Siluestrum, apud quem non reperio, quod libellus sit
signum, sed tantum quod sit compositio in scriptis fa-
cta, & appositio ista multum refert, quia, si in definitio-
ne apponatur illud verbum, signum, comprehendũtur
affixio cornuum, deturpatio portarum, & his similia,
quibus infamia publicatur, tamquam per signa, si verò
non apponatur omnia similia excluduntur, In reliquis
placet vtpote quæ magis exprimit, si tamen ita intelli-
gas reliqua, vt si combustio, laceratio &c. libelli fiat ab
eo, qui libellum confecit, antequam ad cuiusuis manus
perueniat talis compositio non dicatur libellus famo-
sus, quia deest ratio publicationis, quæ est de essentia
26 libelli famosi † Pœnas quas incurrunt conficientes hu-
iusmodi libellos, & obligationem satisfaciendi vide
apud Angelum, Bonacinam, & alios, quæ, quia nõ sunt
ad præsens institutum reseruationis, volens prætereo;
necessario tamen sunt videndæ pœnæ, vt sciat confes-
sarius, quomodo se gerere debeat. Quoad restitutionẽ
enim, vel satisfactionem, clarum est teneri eo modo,
quo fama læsa resarciatur.
27 Vndecimus † Casus est Lenocinium, ex quo dicun-
tur Lenones, qui sunt homines, vel mulieres, pater,
mater, & quilibet alius, qui verbis inducit aliquem, vel
aliquam ad peccandum. Lenones dicuntur, qui pretiũ
accipiunt pro inducendis virginibus, coniugatis, & so-
lutis ad peccata luxuriæ; maritus qui vxorẽ adulterio,
mater pater qui filiam prostituunt, vel peccato subij-
ciunt, homines, & mulieres, quæ mulieres retinent
prostitutas, vt sui copiam faciunt, omnes sunt Leno-
28 nes, & Lenæ. † Vno verbo omnes qui cooperantur
siue pretio, siue sine pretio ad peccatum luxuriæ in-
ducentes aliquem, vel aliquam vel commoditatem il-
lis dantes dicuntur Lenones, Lenæ, etiamsi vnica tan-
tum vice id præstent; ita expositores horum nominũ.
29 † Ex his patet, qui incurram reseruatum casum, nem-
pe omnes, qui cooperantur tali vitio, inducendo ad il-
lud, vel dando operam, vt fiat.
30 † Non puto tamen maritum, qui permittit vxorem
similia agere esse lenonem, nec similiter patrem, nisi
vel inducant, vel prostituant, &, si quæ sunt leges, quæ
maritum retinentem mulierem in adulterio, vocent
Lenonem, sunt intelligendæ ex præsumpta coopera-
tione, vt est l. Crimen Lenocinij C. ad legem Iul. de
adulteris.
31 † Et ex modo communi loquendi alio vocabulo
vocatur maritus, qui mulierem prostituit, & ille, qui
sciens mulierem adulteram illam tolerat. Neq; ex eo
quod quis tenetur impedire aliquod huiusmodi cri-
men, vt adulterium, maritus. stuprum, vel fornicationẽ
filiæ pater, sequitur statim ac permittat esse Lenonem,
sed debet aliquo modo cooperari. Nam vulgari ser-
mone aliquo modo cooperantes dicuntur (Ruffiani)
quod est idem an Lenones. & Lenæ, qui verò mulie-
rem in adulterio tolerant (bechi contenti) sunt tamen
omnes pessimum genus hominũ, Inhonori, Infames,
omni vituperio digni, & maximis pœnis puniendi.

32 † Ex

32 † Ex charitate tamen Christiana nō sunt damnan-
di, qui huiusmodi mulieres retinent non coperantes
eorum malefactis; sed eas reprehendentes, & curan-
tes, vt ad bonam frugem reducantur.
33 Duodecimus † casus comprehendit exponentes fi-
lios hospitalibus. De his scio me aliquid alias dixisse.
34 Nunc quoad reseruationem attinet. † Expositio nihil
est aliud, quam ablegato pietatis officio proprios filios
alicubi ponere; colligitur ex cap. vnico, de Infantium
expositione, ex cap. fin. 87. dist ex C. de Infant. expos.
ex l. Nemini C. de Episc. audient. & ex Auth omnes C.
35 com. de success. † Aliquando solet fieri simpliciter re-
seruatio, vt exponentes proprios infantes; & tunc, quia
reseruatio est facta respectu iniuriæ, quam inferunt pa-
rentes suis filijs, vel ob periculum, quod possunt pati
ex expositione, incurrunt exponentes etiamsi exposi-
tio fiat sine damno alicuius, est enim magna iniuria,
quæ infertur filio legitimo illum exponendo, an autem
aliquando excusentur, diximus alias, & dicemus infra
certum est non excusari si filios cum periculo vitæ ex-
ponant. Aliquando solet fieri reseruatio in fauorē ali-
cuius loci pij, vt hospitalis, vel alterius loci quocumq.
nomine vocetur, & tunc finis est seruare indemnia
ab expensis, illa loca, & in hunc casum, sicuti etiam in
primum incidunt, tam exponentes ipsi se ipsis, quam
exponentes per alios, quia intentio reseruantis nō est
simpliciter reseruare illam rem, sed quatenus ex illa,
nempè expositione sequitur, vel infamia filio, vel peri-
culum, aut loco damnum, quibus casibus vere, qui per
36 alium facit, per se ipsum facere videtur. † Nomine lo-
corum piorum veniunt. 1. Monasteria; speculator in
cap. sciant cuncti de elect. in 6. 2. Xenodochia idest
loca, in quibus recipiūtur peregrini, & aduenæ cap. de
Xenodochijs de relig. domi. 3. Hosphitalia ex Trid.
sess. 22. cap. 9. Confraternitates, & montes pietatis.
37 † In hac tamen reseruatione explicatio casus non
est ita facienda, vt qui hospitalibus, vel pijs locis filios
non exponunt idest in rota, vel in limine loci non po-
nunt, non incurrant; sed sufficit quod ad illa quomo-
dolibet perueniant, aliter facile reseruatio eluderetur,
& locus non seruaretur indemnis, quia possent alibi
38 exponi, & postea deferri per alios ad dicta loca. † Ne-
que puto teneri ad quidquam nec reseruatione inno-
dari illos, qui reperientes filios expositos in suis domo-
rum liminaribus vel alibi filios ad hospitalia deferunt,
quia vere isti non dicuntur exponere, dicas teneri sal-
tem manifestare se hospitali, vt enarrent, vbi quando
&c. filium repererint expositum; sed respondeo neque
ad hoc teneri, quia possent se multis difficultatibus
implicare, & aliquam infamiam subire, deferunt er-
go ex debito charitatis quia cum ipsi alere nō teneā-
tur deferunt ad loca, vbi tales filij aluntur, & obligatio
remanet satisfaciendi apud primum exponentem.
39 An † autem non solum teneantur illi, qui exponunt
principaliter, voco principaliter exponentes patrem,
matrem, & alios, ad quos spectat alere filios, an etiam
illi, qui iā reperiunt expositos, de quibus diximus, sed
qui tamquam ministri deferunt, quia iussi, est contro-
uersum. Puto tamen deferentes non comprehendi,
nisi aliqua verba adiungantur in reseruatione id indi-
cantia, quia deferentes non dicuntur proprie exponere
quod est ablegato pietatis officio filium à se abijcere,
& alibi ponere, quod semper verū est de illis, ad quos
spectat alere, siue per se, siue per alium faciant, quod
non potest verificari de deferente. Nec puto hospita-
lia, in quorum gratiam ista reseruatio fertur adeo rigo-
rosam velle interpretationem adhiberi, ob varias cir-
cumstantias, quæ possunt intercedere, quæ licet non
eximant ob obligatione debiti, cohonestare tamen
40 possunt delationem infantium ad talia loca. † Pater
tamen, nec alij, qui filios alere tenentur non afficiun-
tur reseruatione, si illis omninò inscijs sunt expositi, li-
cet postea sciunt esse expositos, tenentur tamen loco,
nisi alius satisfecerit, de damno primum patet quia ipsi
non exposuerunt, secūdum item patet quia non ideò,
quia filius est expositus, cessat eorum obligatio alendi.
Non incidunt, qui exponunt cum filios alere non pos-
sunt; incidunt autem si possunt sed non commode pos-
41 sunt tamen. † Nec incidunt illi, qui filios illegitimos
exponunt, licet possint commode alere, quia suppetūt
facultates, at si alant, erit illis dedecori, dummodo ta-
men intendant hospitali satisfacere. In reliquis sunt
expendenda verba reseruationis, si enim sint de pijs lo-
cis, de istis tantum erit intelligenda, si de filijs tantum
legitimis, de istis, si de omnibus, item de omnibus; &
& ex aduertentia verborum facile soluentur reliquæ
difficultates.
42 † Tetiusdecimus casus est detinentes filios in lecto.
Qui casus aliquando reseruatur modo dicto, ad cuius
43 explicationem obseruandum est † nomine filiorum,
non intelligi tantum à se genitos, ita vt casu reseruato
teneantur solum parentes, sed intelligūtur omnes par-
uuli, qui generice dicuntur, filij, quia reseruatio est fa-
cta ad tollendum periculum oppressionis, quæ cum sit
periculosa non solum respectu parentum, sed quorū-
cumque, de quibuscunque est intelligenda, est idem
44 ergo filius, ac infans in proposito. † Nomine verò in-
fantium in proposito puto intelligi pueros nundū an-
no expleto suæ natiuitatis, intra quod tempus videtur
versari periculum, & ista explicatio videtur confirma-
ri ex varijs formis reseruationum, in quibus id tempus
apponitur, quasi explicando, quādo præsumatur ades-
se, & abesse periculū, adesse infra annum, abesse autē
anno expleto, & hoc quoad reseruationē, quæ non est
45 extendenda vltra mentem legislatoris, † ideò si appo-
natur tempus determinatum, eo expleto etiamsi cum
periculo peccent mortaliter detinendo, non incurrent
46 tamen reseruationem. † Si verò nullum sit tempus
appositum, puto etiam sufficere annum, quia lex non
fertur de casibus spetialibus, sed de vniuersalibus, cum
autem soleat sufficere annus ad tollendum periculum,
videtur eo expleto cessare etiam reseruationem, num-
quam tamen durante periculo, cessabit peccatū mor-
47 tale, ideò non poterunt detinere. † Non incidunt ta-
men in reseruatum detinentes tali modo, vt probabi-
48 liter non possit timeri periculum; † ad quod est maxi-
me consideranda qualitas detinentis, & filij detenti, si
enim detinens sit persona somno dedita, nequam &
& parum sollicita, periculum est timendum, si filius pa-
rum viuidus, sed quasi semisomnis &c. item erit timē-
49 dum. † Sed quid si puer detineatur in lecto nondum
elapso anno; sed duo, vel tres dies desint ad comple-
mentum incurrentne reseruationem eo tempore deti-
nentes? Respondeo si probabiliter timeatur periculum
vere incidere, quia adest periculum, nec tempus præ-
scriptum est elapsum; si verò non timeatur periculum,
putarem tempus non esse ita de momento ad momē-
50 tum computandum. † Sequitur vidēdum, quid sit de-
tinere; & puto in præsenti significare retentionem in
lecto tanto tempore, quo periculum possit timeri, si
enim mater, vel nutrix detineat filium in lecto aliquo
paruo tempore, & experge facta, non puto incidere.
Quod si detineatur in lecto tempore tali, quo possit
51 timeri periculum, incurret. † Ex quo excusatur mater,
vel nutrix quæ paruulum frigore lugentem sumit, & in
lecto detinet animo reponendi calefactum, vel si su-
mat, vt lac præbeat eodem animo, at postea nolens ob
dormiat, & filium detineat tunc enim non puto pec-
care, nec reseruatione ligari, maxime si aliqua ratione
possit cohonestari actio illa aliqua circūstātia, vt quod
alio modo non possit lac præbere, vel calefacere ob
paupertatem, vel infirmitatem, quæ magis expresse vi-
debuntur in sequentibus, quæ enim de sequentibus di-
centur de præteritis etiam respectiue poterunt dici.
52 † Solet ergo aliquando reseruari oppressio infantus.
Quo casu non censetur reseruata detentio, poterit qui-
dem esse mortale peccatum, sed nō erit reseruata; licet
ergo detineatur filius sed non opprimatur, non erit re-
seruata detentio, sed requiritur oppressio. Excusantur
matres à peccato, & oppressione, si ita sint pauperes,
vt

vt cum non habeant, quo possint frigus à filijs arcere,
nisi apud se detineāt pectori admotos, si ea diligentia,
quæ illis per paupertatem licet. detinent, licet postea
suffocentur, quia tenentur filios ab illis iniurijs tempo-
rum defendere, & si sequitur oppressio est per accidēs.
Neque matrem puto peccare, quæ filium sumit in le-
cto, vt illi præbeat lac, & postea obdormit, & filium
suffocat quia est per accidens ista suffocatio nisi tamē
aliquo modo aduertat ad periculum. Ex his facile po-
teris alios casus soluere. Vnum addo non peccare nec
ligari reseruatione quæ filiū in lecto detinet cum de-
bitis cautelis, et amsi cunam non adhibeat, ita tamen,
vt periculum probabiliter possit dici vitatum, nec itē
teneri reseruatione si ijsdem adhibitis diligentijs po-
stea filius suffocetur, quia talis mors, & suffocatio cen-
setur sequi per accidens.
53 † Quatuordecimus casus Notarij non reuelantes le-
gata. Pro explicatione, quis sit Notarius puto omnibus
notum esse ideò hoc supposito. Aliquando reseruatio
fit de reuelatione non facta omnium legatorum, Ali-
quando legatorum tātum ad pias caussas; ideo de istis
dico; legatum esse donationem à testatore relictam, &
ab hærede præstandam, & debetur post mortem te-
statoris, & adita hæreditate ita Angelus Verbo lega-
tum. 1. in prin. Siluester ibidem, & communiter per
54 text. § 1. Instit. de legat. † Vt verò legatum sit caussa
pia debent duo concurrere, pietas personæ, &, vt caus-
sa pia fiat; vnde si quis legaret diuiti, licet legans dice-
ret se id facere caussa pietatis, non esset pia caussa, quia
deficit pietas in persona, & è cōtra, si quis legaret pau-
peri non caussa pietatis, sed alio fine, non diceretur
caussa pia, quia deficeret pietas in caussa, debet ergò
fieri legatū caussa pietatis. & debet procedere ex pie-
tate personæ idest debet fieri propter Deum, vel in re-
demptionem animæ. Vide Sanchez de matrim. lib. 1.
55 disp. 4. nu. 9. † Præsumuntur autē concurrere ista duo
quando legatum fit locis pijs, personis pijs, vt religio-
sis, & pauperibus, nisi contrarium probetur, idest quod
huiusmodi legata non fiant caussa pietatis. Potest esse
dubium de legato facto pauperi cōsanguineo, eo quod
dubitetur, an præualuerit affectio sanguinis, an caussa
pietatis; & Doctores affirmantes, & negantes refert,
Sanchez, & ipse fatetur esse quęstionem satis dubiam.
Ex dictis patet, quid sit legatū, & quid legatum pium,
& consequenter quando reseruatione ligentur nota-
56 rij non reuelantes legata. † Solum posset quæri intra
quod tempus teneātur reuelare, & quidem si in reser-
uatione sit affixum, & præscriptum, illi standum est, si
non est præscriptum puto bimestre posse assignari,
hoc enim tempus vtpote aptum ad faciendam denū-
ciationem solet præfigi etiam in reseruationibus, ex
quo videntur Episcopi hoc tempus iudicare propor-
tionatum, & condecens.
57 † Quintusdecimus casus est non satisfacientes lega-
tis. Hic casus per se manifestus est. Solum aliquæ dif-
58 ficultates incidentes sunt soluendæ † & 1. Quod tem-
pus possit concedi illi, qui tenetur legatum soluere. Et
quidem si à testatore, vel in reseruatione casus sit ex-
pressum, illi omninò est standum. Quod si non sit ex-
pressum, puto hoc discretioni Cōfessarij esse relinquē-
dum. Aduertat tamen cōfessarius, aliquando se in hoc
casu non posse arbitrari. v. g. si Episcopus in reserua-
tione auocet à quocumque, & aduocet ad se cognitio-
nem istā, vel cognitionem possibilitatis, vel impossibi-
litatis soluendi, quia cum hoc spectet ad forum exte-
rius, confessarius nihil potest in his cognitionibus. Et
optime sibi reseruant Episcopi hanc cognitionē, quia
multoties pænitentes confingunt impossibilitates, quas
credunt confessarij veras, quas tamen examinatas in
foro fori cognoscunt Episcopi falsas, & circa has re-
seruationes nihil posse confessarios alibi probaui.
59 † Secunda difficultas est, an sit caussa sufficiens non
soluendi legata, quia heres nollet vendere bona hære-
ditatis, vel quia alijs debitis tenetur, vel quia bona non
potest vendere eo pretio, quo ipse dicit esse vendēda,
vel alijs rationibus quas solens adducere nō soluendi.
Respondeo non valere quia hæreditas non est hære-
ditas nisi deductis debitis; relinquo nunc apices iuris,
& loquor secundum obligationem conscientiæ. Sol-
uat ergo, quod alienum est, deinde retineat sibi, quod
superest. Neque res pluris valent, quam emptores re-
periantur, qui tali pretio emant; Si igitur non reperi-
tur qui pluris emat, illud erit iustum pretium. Neque
enim iustum est differri solutionem legatorum, vt hæ-
res expectet tempus; quod (Deum sit) an sit futurum,
puto tamen, quod si adesset vera probabilitas futurum
tempus non valde longum quo res possent honestiori
pretio vendi, illud posse concedi; sed debet esse vera
probabilitas, & tempus non nimis longum. Minus est
sufficiens caussa, quod alijs debitis prematur, quia ea-
dem debuisset soluere, etiamsi hæreditas non fuisset
60 delata. † Neque erit sufficiens, quod secundum statū,
si vendat bona, non possit viuere, quia si loquimur de
hæreditate, quæ iam habitis bonis accedit. Excusatio
certe non est sufficiens, quia status suus est mensuran-
dus iuxta priora bona si verò sermo sit de legatis, quæ
adduntur, vel imponuntur hæreditati, quæ constituit
statum, vt de legatis factis à patre soluendis à filio, dif-
ficile mihi videtur, & vix possum adduci, vt credam,
patrem ita esse oneraturum hæreditatem in præiudi-
tium filij, vt ex solutione legatorum sit sequenda im-
mutatio status. Et tandem pater potuisset quæ voluis-
set consumere, & filius teneretur pati; quare ergo do-
let si reliquat in animæ redemptionem? Fateor tamē,
si vera sit immutatio status habēdam esse aliquam ra-
tionem in hoc casu illius immutationis.
61 † Sextusdecimus est. Administratores bonorū Ec-
clesiarum, & locorū piorum retinentes redditus apud
se; Administratores dicuntur qui res alienas ministrāt
vide Accu. in Rubri. C. de admistr. Reip. lib. 11. Casus
est per se clarus; solum sunt admonendi confessarij, ne
sint adeo faciles in admittendis excusationibus nō sol-
uentium cum enim sint administratores sint tantū de-
positarij ideò re administrata non debent vti; & si vtā-
tur periculum, & damnum stat illis, & finita admini-
stratione tenentur reddere rationes, & soluere si quid
penes eos remanserit, nec possunt differre solutionem.
Sunt enim veluti depositarij.
62 † Vltimus casus est falsificatio monetæ, seu Falsarij
monetarum. Pro quo videndum est quid sit moneta,
63 & qui falsificantes, † moneta dicitur à monendo, vel
cuius principis sit, ex inscriptione, vel effigie, vel quan-
ti sit expendendum aurum illud argentum aut metal-
64 lum. † Falsarius dicitur, qui falsam cudit monetam.
Falsarius dicitur quattuor modis, scripto, dicto facto &
vsu, qui scribit falsum, qui dicit falsum, qui facit falsum
vt qui cudit monetam, qui vtitur falsa moneta, mensu-
65 ra, pondere falso. † Falsarius in proposito nostro dici-
tur quoduplιciter, qui cudit, tingit, tondet, & expendit
Menoch. de arbitr. lib. 2. cas. 316 num. 1. & seq. apud
quem multa reperies. Falsarius ex Angelo Siluestro, &
alijs tribus modis dicitur. 1. qui imprimit in moneta ef-
figiem illius. à quo non cuditur, vel ponit signum, quo
cognoscatur illius. 2. ratione materiæ, quia videlicet
admiscet auro, & argento aliud metallum, quia si mo-
neta sit tota de metallo, & non sit tincta sed cognosca-
tur non dicetur falsa Menoch. vbi supra. 3. ratione pō-
deris, quia videlicet moneta, licet sit ex auro, vel argē-
to, non est tamen ad pondus, his tribus modis dicitur
falsarius monetæ. Sunt etiam falsarij, qui tondent, vel
radunt monetam, vel aqua forti aurum, vel argentum
auferunt Ang verbo falsarius nu. 8.
66 † Non essent tamen falsarij, qui monetam in pon-
dere exuberantem tonderent vsque ad iustū pondus.
Nec puto cum Angelo ita tondentem teneri principi
de illo quod tondet licet asserat Siluester, quia emit il-
lum nummum eo pretio, quo valet, nec principi fit in-
iuria, quia si aliquos nummos exuberantes aliquando
tribuit, non desunt, qui deficiant. & sicuti, si ille, qui ac-
cepit exuberantem, non inuenisset, qui damnum resi-
ceret

ceret, si deficientem accepisset, ita neq; tenetur de lu-
67 cro.† Expendentes monetā falsā non dicūtur falsarij;
68 patet ex dictis præsumentur fortasse in foro fori.† De falsarijs scriptutatum; ad dicta de casib. reser. regul. addo falsarium scripturarū dici, qui mutat in scriptura veritatem cum dolo. Siluest. loco cit. in principio Falsarius est notarius, qui nomina testium absentium apponit pro præsentibus in scriptura. Dicitur falsarius, qui radendo scripturam reddit falsam. Item qui apud se deposita instrumenta ab vna partæ ostēdit aduersę, item qui intra vnius alteri ostendit. Lacerans, comburens, celans scripturas, & ita efficiens vt amplius nō appareant est falsarius, siue scripturæ sint publicæ, siue priuatæ; idem dicendum de libris mercatorum, & similibus.

69 † Sed queres, cuius ponderis debeat esse moneta, ne sit falsa in pondere. Glossa dixit quod illius valoris debet esse aurum non coniatum, ac coniatum; Innocentius, & melius asserit esse detrahendas expensas factas in fabricanda moneta; imo principem pos-
70 se inde percipere aliquod emolumentum. † Quod si fabricantes monetam non sint principes, sed priuatæ personæ, puto quidem posse pecuniam eodem modo cudere, sed tenebuntur de damno principi illius sub cuius signo monetam cudunt, quia illud lucrum fecisset ipse cudendo monetam quā faciunt ipsi ita Siluest. & alij quæ ratio est vera; sed puto rato fieri posse quod principes hoc damnum patiantur, quia ex eo quod alij cudant monetam non impediuntur ipsi quin possint cudere quantam volunt.

71 † Superest vidēdum, vt in principio adnotauimus, de tertio casu quem in hunc locum reiecimus, nempe de peccato cōtra naturam, quod vt rectius fiat adnotabimus prius modos sub quibus solet reseruari, dein-
72 de illos explicabimus † solet ergo reseruari Aliquando concubitus contra naturam. Aliquando sodomia. Aliquando sodomia actiue. Aliquando sodomia, & abusus fæminarum, Aliquando nefandum, aliquando nefandissimum crimen. Aliquando peccatum contra naturam.

73 † Ad intelligētiam primi modi reseruationis nempe concubitus contra naturam. Noto concubitum contra naturam esse quoties in copula carnali nō seruatur modus à natura institutus, & ordinatus, qualis est omnis concubitus ex quo non potest quantum est ex natura actus sequi generatio hominis ita Caiet. 2.2. quæst. 154 art. 11. Ordo autem naturalis idest à natura requisitus est, primo quod concubitus fiat inter homines diuersi sexus, nempe inter marem & fæminam; secundo vt adhibeantur instrumenta naturalia, ad generationem videlicet in stitura; tertio Instrumenta modo debito adhibeantur ita colligitur ex citato art. 11. Ex defectu primi nempe quod concubitus debeat esse cū personis diuersi sexus oritur sodomia quæ est cum eodem sexu an autem ex alio capite fit sodomia etiā abusus fæminæ in vase non debito infra. Bestialitas quæ non est cum personis sed cum animalibus, & cum dæmone. Ex defectu secundi, nempe quod fiat instrumētis à natura ad generationem institutis sequitur quod fit contra naturam quando mulieres aliquo instrumēto vitreo &c. se inuicem abutuntur, Ex 3. quod instrumenta debito modo adhibeātur sequitur quod fit cōtra naturā quoties indebito modo fit concubitus quod clarius patebit infra cum de peccato contra naturam agemus quod latius patet quam concubitus, hic sufficiat ista adnotasse pro intelligentia. Quis sit concubitus contra naturam.

74 † Si petas quis incidat in hunc casum. Respondeo cum reseruatus concubitus contra naturam incurrere illos qui masculis, & fæminis in vase indebito abutuntur; vere enim iste dicitur concubitus contra naturam. Item, qui cum bestijs, vel dæmonibus coeunt. Item illę fæminæ, quæ instrumentis quæcumque illa sint se inuicem abutuntur vere enim contra naturam ab illis fit concubitus. An autem hoc sit crimen sodomiæ, infra. Qui autem modo indebito coeunt nempe si fæmina virum supergrediatur si præpostere vir cum muliere agat sed in vase debito. Respondeo non incurrere. 1. Quia hic modus non est vere cōtra naturam, nisi tamquam imperfectum reducitur ad perfectū vt explicat Caietanus. 2. Quia ex doctissimorū sententia isti actus non sunt mortalia peccata sed tantum venialia ex quo aperte colligitur hoc non esse grauissimum peccatum quale debet esse quod reseruatur. Cum ergo isti actus nec sint perfecte contra naturam nec grauissima pec-
75 cata sequitur quod neq; sint censendi reseruati. † Aduerte, quod aliquando reseruatur concubitus cōtra naturam, sed cum addito, vt sodomia, vel aliud eiusdem generis grauiora crimina, & tunc non sunt censenda reseruata nisi quæ pertinent ad sodomiam non verò illa inferiora, sed maiora, vt Bestialitas &c.

Sequitur videndum de sodomia, quæ aliquando reseruatur simpliciter hoc modo. Sodomia, absque vllo addito Aliquando cum addito sodomia actiue. Quoad primum cum reseruatur sodomia.

76 † Sodomia varijs nominibus appellatur. 1. dicitur sodomia cap. quod ait dist. 14. cap. Flagitia 32. quæst. 2. 2. vitium sodomiticum seu Gomorræorū Genesis cap. 19. quia hoc vitio Gomorræi laborabant. 3. Nefandū crimen cap. In eo 32. quæst. 4. seu nefanda libido §. Itē lex Iulia. Instit. de publ. iudi. 4. Luxuria grauissima Authent. Vt non luxuria contra naturam. 5. Vitium contra naturam cap. Clerici de excessib. Prælat. Aliquando crimen pessimum, vt in Genesis cap. 37. nu. 2. & cap. 18. num. 20.

77 † Sodomia est concubitus masculi cum masculo, & fæminæ cum fæmina in vase indebito, ita ex D. Tho.
78 quæst. 154. art. 11. cit & alijs cum illo. † An autem concubitus viri cum fæmina in vase indebito sit sodomia, non conueniunt Doctores. Couarr. & Lessius apud Sà verbo Luxuria num. 5. volunt esse sodomiam quibus adhæret ipse etiam Sà ibidem hoc idem sentire videtur Clarus Pract. crim. lib. 5. §. Sodomia Menoch. de arbitr. lib. 2. Cas. 286. num. 5. & Prosper de August. ad Quarantam verbo Sodomia, & alij.

Et videtur probari ex capit. Adulterij 32. quæst. 7. Communiter tamen cum D. Thom. loco supra relato negatur esse; & Armilla verbo sodomia asserit non esse vitium sodomiticum sed contra naturam, & Siluester expresse verbo Luxuria num. 1. vers. Quarta Caietanus ad D. Thomam loco cit. habet concubitum masculi cum fæmina extra vas naturale esse diuersæ speciei, quia alia deformitas contra rationem rectam est non seruare in copula carnali debitum sexum, & alia non seruare debitum instrumentum, & partem naturalem seruato sexu. In summa tamen verbo sodomia dicit esse sodomiam D. Thomam sequitur Azonus 3. par. lib. 3. cap. 18. Horatius Gambarupta Cas. 2. num. 2. Clauis Regia lib. 8. cap. 5. num. 5. & fere omnes recentiores de reseruatis scribentes cum quibus puto esse sentiendum ob rationes, quas ipsi adducunt. Sodomia ergo erit concubitus masculi cum masculo fæmi-
79 næ cum fæmina. † Quomodo autem fæmina cum fæmina committat sodomiam tradit Aluarus de Planctu Ecclesiæ lib. 2. cap. 2. vers. decima. concubitus autem masculi cum fæmina in vase indebito erit peccatum contra naturam, & sodomia tātum impropriè, & ideò non veniet in reseruatione. Ex quibus elicitur responsio ad cap. Adulterij supracit. vt intelligatur de Sodomia, vt est peccatum contra naturam, non verò, vt particularem speciem constituit in genere peccati contra naturam.

80 † Vt hoc peccatum grauissimum sit reseruatum requiritur, quod sit cum effusione seminis intra vas indebitum, si enim quis detineatur intra vas vsque ad seminationem, sed tunc extrahat, & semen extra fundat nō
81 erit vere sodomia talis actus nec reseruatus. † Discrepant Doctores, an sit casus reseruatus, si talis extractio fiat in fraudem legis, idest ne incurratur reseruatio vide apud Bellochium par. 2. quæst. 1. nu. 184. Ego puto non

non esse, quia talis actus non est sodomia quacum-
que mente non compleatur. Cum ergo non sit so-
domia neque potest esse cassus reseruatus. Neque
video quomodo intentio sola extrahendi membrũ ne
semen in illo vase effundatur ad eandem reseruatio-
nem possit efficere quod actus externus, qui vere non
est, fiat sodomiticus, hoc fortasse verum erit in foro fo-
ri secundum præsumptionem, quomodo puto loquutum
fuisse Iulium Clarum. Neque puto ad rem facere di-
82 tum illud † Quod nihil in fraudem legis est faciendũ,
quia vt verificetur debet actus esse talis, vt comprehẽ-
datur sub lege, deinde aliquid debet fieri, vt vlio legis
euitetur: Quod in casu nostro non verificatur, cũ actus
ille ex sui natura non sit sodomia, ergo neque sub hoc
83 dicto potest comprehendi. † Hac eadem ratione pu-
to pueros ante decimum quartum annum non incide-
re in hunc casum, quia ante illud tempus semen non
effundunt si tamen effundant puto comprehendi quia
nihil deest ad rationem sodomiæ, & si quid obijcitur
spectat ad forum fori non ad forum conscientiæ vt
c. 1. de delictis puer. vt optime obseruat Glossa in ver-
bo Pubescere dum ait. Non præsumitur quod spectat
84 ad forum fori, & sequitur Abbas. † Incurrunt etiam tã
agentes, quam patientes, & tam patientes, quam agen-
tes; quia vere vtraque tam patiens, quam agens dicitur
committere sodomiam. Doctores vide apud Bonacinã
de matr quæst. 4. punct. 11. num. 2. vers. obserua tamẽ
& apud Ballochiam vbi supra.
85 † An autem, si tale peccatum perpetretur cum affi-
ne, vel consanguinea ista circumstantia sit explicãda.
86 † Item, si cũ persona castitatis votis obstricta. Re-
spondent aliqui vtramque circumstantiam esse expli-
candam; & quoad cõsanguineos, vel affines; si cogna-
tio, vel affinitas sit in primo, vel secundo gradu, in qui-
bus iure naturæ asserunt copulam esse prohibitã ideò
istam circumstantiam esse explicandam vtpote cõtra
naturalem reuerentiam. In alijs verò gradibus negant
quia illi gradus sunt ab Ecclesia prohibiti solũ ad ma-
trimonium, vel impediendum, vel dirimendum. Nec
volunt referre quod ex tali actu non oriatur cognatio,
vel affinitas, quia sunt prohibiti natura ipsa ob reue-
rentiã de voto castitatis asserunt semper esse fatendã
talem circumstantiam. Vide quæ habet Bonacian. de
87 matr. quæst. 4. punct 11. à n. 6. ad 12. † Maritum exci-
tantem se ad copulam immittendo membrum in vas
indebitum non peccare mortaliter alij senserunt. Tu
tene peccare grauissime. Nec verum est Deum hoc in-
ter coniuges permittere sed verum est quod sacri Ca-
nones etiam per solam attentationem huius delicti
permittunt mulierem petere diuortiũ. Vide Docto-
res apud eundem Bonacinam nu. 12.
88 † Aliquando reseruatur sodomia, & abusus fœmina-
rum quo casu comprehenditur quidquid iam diximus
de sodomia, & quod in sodomia comprehendi nega-
uimus nempe actum masculi cum fœmina in vase in-
debito.
89 † Aliquando reseruatur nefandũ crimẽ, vel nefandũ
peccatũ. Quid significet nefandum, vel nefariũ supra-
diximus cum de nefaria consuetudine blasphemandi
ageremus. Nunc satis erit determinare quid hoc mo-
do dicendi comprehendatur, quod idem erit dicendũ
etiam cum in reseruatione apponitur nefandissimum
crimen, nisi aliud addatur. Dico ergo reseruari solum
nefandum scelus sodomiæ idest actum veneraum cõ-
tra naturam inter mares, & mares, & inter fœminas, &
fœminas, non autem inter mares, & fœminas in vase
indebito. Illud enim peccatum communiter nefandũ
solet appellari, & ita communiter intelligitur Cum er-
go supra statuerimus hoc secundum distingui à primo
dicendum sub illo modo dicendi non comprehendi.
90 † Reseruatur tandem Peccatum contra naturam.
Pro cuius declaratione determinabimus primo quid
intelligatur per peccatum contra naturã, deinde quid
91 veniat in reseruatione. † Peccatum ergo contra natu-
ram ideò dicitur, quia ordo a natura requisitus in co-
92 pula carnali deficit. † Cum ergo ad naturalem copu-
lam licitam quinque requirantur, hinc oriuntur quin-
que modi peccandi contra naturam cum peccatur in
quinque requisitis. Vt copula naturalis sit licita ex D.
Thom. 2. 2. quæst. 154. art. 11. & Caiet. ibi debet esse
concubitus hominum vtriusque sexus, secundum in-
strumẽta naturalia generationis modo debito est ho-
93 nesto. † Primum requisitum est vt sit concubitus, ex
istius defectu oritur quod mollities seu pollutio volun-
taria, siue maris, siue fœminæ, siue se solis, siue aliorum
ope procurata, siue semen extramittatur, siue non dũ-
modo sit complere perfecta voluptas venerea sit pec-
catum mortale. Secundum requisitum est vt sit. Ho-
minum. Ex cuius defectu oritur alia speties peccati cõ-
tra naturam, quæ est concubitus cum quocumque alio,
quod non sit homo vt est cum bestijs cũ Dæmonibus.
Tertium requisitum est quod sit vtriusque sexus ma-
sculini videlicet, & fœminini. Ex cuius defectu oritur
alia speties peccati contra naturam quæ est sodomia
idest concubitus masculi cum masculo, vel fœminæ cũ
fœmina. Quartum requisitum est, vt fiat per natura-
lia instrumenta vtriusque sexus ad generationem or-
dinata. Ex istius defectu oritur alia speties peccati con-
tra naturã in qua nõ seruatur ordo naturalis quoad in-
strumenta naturalia generationis, vel quãtum ad mo-
dos bestiales ex quibus non potest sequi generatio.
Quoad instrumenta naturalia generationis duplex est
instrumentum naturale generationis solidum vnum,
fluidum aliud solidum est membrum genitale; fluidum
est semen, vtroq; peccatur contra naturam; instrumẽto
solido cum vir cognoscit mulierem in vase non natu-
rali. Instrumento fluido quoticscumque semine quis
non vtitur ad generationem sed illam aliquo modo
impedit efficiendo ne semen habeat suum effectum.
Quintum requisitum est, vt fiat secũdum modum de-
bitum, & honestum, ex cuius defectu oritur peccatum
cum mulier virum supergreditur sine periculo tamen
effusionis seminis, vel quod cõceptus impediatur quia
tunc ad aliud caput reduceretur; item quando vir mo-
dis insolitis rem habet cum muliere. Qui modi omnes
sunt contra naturam; sed non proprie, at tantum redu-
ctiue sicuti imperfectum reducitur ad perfectum, nec
constituunt quintam spetiem peccati contra naturam,
ex Caiet. loc. citato in responsione ad quartum dubiũ.
94 † Prima speties dicitur pollutio: Secunda Bestialitas;
Tertia sodomia. Quarta retinet nomen genericum, &
dicitur contra naturam. Quinta non est speties nec ha-
bet nomen particulare, sed tantum genericum idest
contra naturam, sed improprie vt imperfectum quod
ad perfectum reducitur.
95 † Ad secundum dubium, cui est respondẽdum nem-
pe quæ peccata veniant sub reseruatione cum reseruẽ-
tur peccata contra naturam.
Dico 1. Ex vi verborum reseruationis venire omnes
quattuor speties, quæ vere sunt speties peccati contra
naturam idest Pollutionem Bestialitatem sodomiam,
& peccatum quod dicimus contra naturam quia vere
sub illis verbis continentur, at
96 † Dico 2. Ex alio capite non censeri reseruatam
pollutionem; quia reseruatio non solet nec debet fieri
nisi de atrocioribus, qualis non est simplex pollutio, &
tantum de illis quæ non sunt valde frequentes, vt esset
istud: Pauci enim confessarij possent excipere confes-
siones, & quotidie superiores pro facultatibus absol-
uendi essent adeundi, quod est contra decreta edita
circa modum, & formam reseruationum. Et ista
quoad seculares.
97 † Quoad Clericos autem siue illi sint Regulares siue
non; aduerte extare Bullam Pij V. contra Clericos so-
domiam exercentes pro cuius intelligentia.
98 † Dico 1. Non valere in foro interno, & conscien-
tiæ, sed esse latam tantum pro foro externo, vel saltem
ita solum vsu receptã esse. Suarez de cẽsur. disp. 31. sect.
4. nu. 22. Henriquez Fillicce. & alij apud Gelinum ver-
bo sodomia num. 6.

99 † Dico

99 † Dico 2. Pænas in illa Constitutione non incurri à Clerico qui exercet actus venereos cum muliere in vase indebito. Quia vere non est sodomia patet ex dictis & tenent Azorius, & alij apud eundem Gelinum nu. 7. versu Clericus non incurrit.

100 † Dico 3. Ad hoc vt Clericus dicatur incurrisse penas illius constitutionis debet exercuisse sodomiam patet ex textu, quando autem dicatur exercere Sodomiam vide Quarantam in Sum. Bullarij verbo Sodomia vbi constitutionem refert, & explicat.

101 † Dico 4. His pænis teneri tam agentes quam patientes, si vere possunt dici exercentes si enim patiens tam frequens sit, vt possit dici exercens vtique iisdem pænis tenebitur quia vere est sodomita, vt supradictum est.

102 † Dices exercere referri ad agentem non vero ad patientem, qui enim patitur non exercet. Respondeo vim illius verbi esse designare actuum frequentiam, & esse idem ac frequenter illud vitium committere, vel patrare, hoc enim est exercere idest frequenter agere. Tam patiens autem quam agens agit crimen sodomiticum, & non solũ vir adulter dicitur licet ipse tantum agat sed adultera dicitur etiam mulier licet patiatur.

Reliquos modos quibus huiusmodi peccata reseruantur facile intelligens ex inspectione tabularum, qui quia non multum difficultatis habent lubens prætereo, putans ista futura sufficientia pro elucidatione & clara intelligentia eorum quæ habent aliquas dubitationes. Aduerte ne confundaris lector me egisse in hoc casu de concubitu contra naturam, & de peccato contra naturam quæ inter se differunt latius patet peccatum cõtra naturã, quã coucubitus cõtra naturã.

S V M M A R I V M.

1 *Factum paoponitur.*
2 *Quot sint quærenda.*
3 *In quo sita sit difficultas.*
4 *Vacanti Ecclesiæ statim Vicarius constituendus est, vel per sacerdotes vicinos vicarium munus est subeundum si commode fieri potest.*
5 *Congrua vicario est assignanda, & qua.*
6 *Vicarius potest concurrere ad idem beneficium.*
7 *An si concurrat, & abtineat beneficium possit prosequi suum officium, refertur sententia negans statuitur affirmatiua.*
8 *Facta deputatione vicarij, proponitur edictum quo indicitur concursus.*
9 *Noa est tamen necessarium edictum, sed sufficit quod vocentur sacerdotes ad concursum.*
10 *Dantur in edicto decem dies ad comparendum cõputandi ab affixione edicti.*
11 *Elapso dicto termino si plures compareant non licet Episcopo terminum prorogare.*
12 *Si plures compareant sed nullus reperiatur idoneus potest Episcopus per alios decem dies prorogare terminum, sed non vltra, at elapso hoc secundo termino, & nullo comparente idaueo absque alio concursu Episcopus prouidebit de idoneo.*
13 *Si vnus compareat intra terminum primi edictu, & dignus reperiatur non tenetur Episcopus prorogare sed illi potest conferre.*
14 *Imo neque potest prorogare.*
15 *An possit restringere.*
16 *Edictum prapositum contra præscriptam farmam quoad tempus an sit nullum in totum, an solum quoad partem.*
17 *Proposito edicto omnes habentes requisita possunt se subscribere.*
Imo etiamsi beneficium non sit ad concursum possunt se subscribere qui volunt, & examinari, & quare.
18 *Elapso termino de rigore iuris nemo esset admittendus, nisi ex ligitima caussa absentia probetur ex æquitate tamen inductum est in fauorem Ecclesiæ vt admittantur si concursus sit ad parochialem vsque ad peractum examen.*
Quomado sit intelligendus terminus ibi appositus.
19 *Parochus actu habens beneficium aliud parochiale potest concurrere ad aliud parochiale.*
Beneficia sunt conferenda dignis.
20 *Quis sit dignus ad beneficium parochiale.*
21 *Ab aliquibus assignantur quadraginta septem requisita.*
22 *Octo tantum nos considerabimus, & sũt legitimus thorus, cõueniens ætas, Habilitas carporis, morũ probitas, scientia debita, ardo, seu clericatus.*
Intentia perseuerandi in illo, Carentia censuræ.
Irregularitatis, & cuiusuis alterius impedimenti.
23 *Illegitimus est irregularis quoad ordines, & quod beneficia, & est inhabilis ad illa.*
24 *Quæ ætas requiratur in Papa in Episcopo, & cæteris Ecclesiasticis.*
25 *Quid significet, exegit trigesimum annum.*
Quæ ætas in Abbatibus &c.
26 *Quæ ætas in Abbatissis &c.*
27 *Quæ ætas in cæteris dignitatibus, & personatibus curam animarum noa habentibus.*
28 *An supposito decreto Concilij sess. 25. de Reg. cap. 7. ex quo requiruntur viginti duo anni in dignitatibus quibus nulla subest animarum cura etiamsi completus sit vigesimus secundus annus an aliquo requiratur dispensatio.*
29 *An ætas viginti duarum annorum sit requisita non solum in dignitatibus Ecclesiæ cathedralis, sed etiam collegiatæ.*
30 *Si illis dignitatibus aliqua ætos determinata requiritur in illa debet esse constitutus qui illã obtinet.*
31 *An vigesimus iste secundus annus debeat esse completus, an sufficiat inceptus.*
32 *Pro beneficijs curatis, quæ ætos requiratur.*
33 *Pro canonicatibus, quæ.*
34 *An anni pro canonicatibus debeant esse completi.*
35 *Quæ ætas ad Canonicatum Pœnitentiariæ.*
36 *Pro Canonicatibus collegiatarum, & dimidijs portionibus cathedralis quæ ætos.*
37 *Quæ ætas pro reliquis beneficijs simplicibus.*
38 *Ætas requisita pro assequtione requiritur tẽpore collationis, electionis præsentationis, & Impetrationis.*
39 *Eadem ætas requiritur in eo qui concurrit.*
40 *In ætate à Cancilio requisita non potest Episcopus dispensare, nisi expresse concedatur.*
41 *Electio collatio, & Impetratio beneficij facto ante legitimam ætatem est nulla.*
42 *Quæ habilitas corporis requiratur; illa videlicet quæ excludat irreguloritatem.*
Irregularitas sicuti arcet ab ordine ita excludit à beneficio.
43 *Effectus irregularitatis qui fit ante adeptum beneficium*

ficium contracta, & post.

44 An possit conferri beneficium illi qui post clericatum contraxit irregularitatem.

45 An irregularis, & inhabilis ad maiores ordines possit promoueri ad minores.

46 Probitas morum summe requisita in beneficijs.

47 Carentia probitatis morum non reddit nullam collationem beneficij.

48 Crimina inducentia infamiam iuris reddunt nullas collationes beneficiorum.

Infames infamia iuris sunt irregulares.

49 Non priuantur beneficijs acquisitis.

50 Infamia facti adhuc durans an reddat incapacem ordinis, & beneficij.

51 Scientia necessaria ad suum officium, requiritur in illo qui vult obtinere beneficium.

52 Beneficia dantur propter officia.

53 An beneficia collata omnino illiterato fiant inualide collata.

54 Si tempore collationis existeas omnino illiteratus postea euadat doctus, & conferentem non paniteat collatio validatur secundum aliquos alij cōtra.

55 Collatio facta non omninò illiterato an sit valida.

56 Explicatur decretum Trident. sess. 22. cap. 4.

57 Quis sit omninò illiteratus.

58 Cum omninò illiterato non potest dispensare Episcopus. Quid possit Summus Pontifex.

59 In Episcopatu requiritur testimoniū alicuius vniuersitatis de scientia promouendi.

60 Nemo est capax cuiusquam beneficij quantumuis minimi nisi saltem prima tonsura sit initiatus.

61 Explicatur quædam Constitutio Greg. XIV.

62 In suscipiense beneficium parochiale requiritur intentio suscipiendi præsbiteratum intra annum quam nisi habeat, quomodo peccet ipse, & conferans, & ad quid teneatur ibi.

63 Quid si recipiat beneficium animo dubio suscipiendi præsbiteratum intra annum.

Quid si animum mutet, & suscipiat.

64 Non sufficit mutare animum sed requiritur susceptio ordinis.

65 Quid si mutetur animus tempore sufficienti ad ordines suscipiendos sed aliquo accidenti non suscipiantur.

66 Quid si beneficium recipiat animo ordines suscipiendi, sed postea illum mutet.

67 Quid possit retinere hoc casu.

68 Quid si beneficium sumat animo conditionato sumendi ordines nisi aliud melius accidat.

69 Quoties aliquid est restituendum nulla expectatur sententia.

70 An recipiens parochiale beneficium animo illud rassignandi, peccet, & teneatur ad restitutionem.

71 Quid dicendum de hac obligatione respectu dignitatum curam animarum habentium.

72 Quid de alijs beneficijs simplicibus.

73 An peccet qui recipit beneficium animo non suscipiendi ordines, sed perceptis fructibus relinquendi statum clericalem.

74 Quid si non solum habet animum deserendo statum clericalem, sed præterea matrimonio se copulandi.

75 Requiritur vltimo carentia Impedimenti.

Impedimenta sunt Censura, Irregularitas, suspensio.

Interdictum. Vxorati etiam sunt incapaces cuiusuis beneficij. Nec illis suffragatur regula de triennali.

Nisi tamen vxor consentiat quod ordines suscipiat, & ipsa, vel profiteatur, vel emittat votum Castitatis.

76 Item si haberet caussam diuortij moritus.

Cum coniugato non potest Episcopus dispensare ad beneficium sed solum Summus Pontifex.

Episcopus dispensat cum irregulari ad simplex beneficium.

77 Bigamia est impedimentum ad beneficium.

78 An habens dicta requisita sit absque vllo delectu ad beneficium eligendus, an ex habentibus dignior sit praferendus.

79 Certum est dignum idest illum qui aptus est rite suū munus præstare esse eligendum ad beneficium, & electionem aliter factam esse nullam.

80 An existens in peccato mortali sit indignus qui eligatur.

81 Dignior est ille qui est magis aptus, & vtilis ad exequendum assumptum ministeriū, ideò aliquando doctior est minus dignus.

82 Aliqua fere certa recensentur.

83 An ex natura, & institutione beneficij dignior sit eligendus, & alijs praferendus an sufficiat eligere dignum.

84 An eligens tantum dignum peccet contra iustitiā distributiuam, vel commutatiuam.

Beneficia non sunt instituta, vt dentur in premium clericis, sed in sustentationem.

85 Qui fundauit beneficium nō tenetur eligere digniorem, sed satisfacit eligendo dignum.

86 Quid de successoribus.

87 Renuncians an digniori teneatur renunciare.

88 Si concurrat dignus dignissimus, & indignus, & si eligēs suffragetur dignissimo indignus remanebat electus, si suffragetur digno relicto dignissimo istius fiat electio, cui tenetur suffragari eligens.

89 Quid si concurrant dignior, & dignissimus, & si dignissimo suffragor nec ipsius dignissimi nec magis digni, sed tantum digni fiat electio. Si verò suffragor magis digno istius electio sequatur.

90 Duabus Ecclesijs est prouidendum de rectore sed vna est ditior, & indiges rectore minus digno altera pauperior sed indiget rectore valde idoneo si duo concurrant magis dignus, & minus dignus, quis illis Ecclesijs est præficiendus.

91 An valeat electio digni omisso digniori.

92 Si ante electionem fiat protestatio electoribus quod dignum eligant, alioquin ex tunc censeatur appellatum, an electio aliter facta sit cassanda.

93 Beneficium parochiale digniori est conferendum.

94 Electio digni omisso digniori an sit ipso iure nulla, an sit annullanda per sententiam.

95 Interposita appellatione eo q̄d omissio digniori dignⁱ tātū sit electus, & in possessionē missus si sequatur senten-

sententia in fauorem omissi dignioris, an statim sit immittendus in possessionem amoto priori possessore.

96 *Quid si non sit missus in possessionem.*

97 *Quid si appelletur ab aliquo contingens ante eam actionem.*

98 *An si pendente appellatione missus in possessionem decedat, vel obtineat aliud beneficium incompatibile ius appellantis extinguatur.*

99 *Electores quando teneantur ad restitutionem damni quod ex eorum electionibus sequitur.*

100 *An aliquid debeatur digniori prætermisso si beneficium fuerit expositum ad concursum.*

101 *Quid si beneficium ad concursum non fuerit expositum.*

102 *Litigare quis sit dignior est articulus difficillimæ probationis.*

103 *An examen sit ita de forma, vt non possit omitti, & an electores teneantur eligere eum, quem in examine cognouerunt digniorem, licet extra examen talis non sit cognitus.*

104 *Notorie litterati non sunt examinandi. Nec approbati ab vniuersitatibus.*
Ordinatus in sacris reputatur habilis ad beneficia simplicia sine examine.
Nisi tamen noua caussa superueniat.
Admissus ad duas parochiales potest examinari pro tertia etiam si sit minoris curæ.
Cum agitur de cura animarum examinatus ab antecessore potest examinari à successore.
Et si reperitur non idoneus si non habet titulum est reijciendus si titulum habet suspendendus.

105 *Quando examen est de forma nullo modo potest omitti, & si omittatur acta sunt nulla quamuis examinanda persona sit litterata, & famosa.*

106 *Pelinus cooptandus inter auditores Rotæ Romanæ cum ægre ferret se examini subijci, audito quod esset de forma statim acquieuit, & se subiecit.*

107 *Examen in decreto Concilij sess. 7. cap. 13. est de forma ex communi Doctorum sententia.*

108 *Proponitur secunda difficultas an cognitus extra examen dignissimus sit præferendus alijs.*

109 *Quid si saltem sit cognitus dignus etiam in examine, licet alij digniores.*

110 *Quid si nullo modo in examine appareat dignus, & extra examen sit cognitus dignissimus.*

111 *Quilibet deberet ter examinari, vt ter victoriam reportaret.*

112 *Non sufficit in vno actu quem esse probatum sed debet sæpissime esse perspectum, & exploratum.*

113 *Vna hirundo non facit ver.*

114 *Vno examine tota scientia non potest deprehendi.*

115 *Soluitur quædam obiectio.*

116 *Resoluitur difficultas quoad examinatores.*

117 *Examinatores referunt tantum quos dignos reperiunt.*

118 *Ad ipsos non spectat determinare digniores.*

119 *Relatis ab examinatoribus dignis non inspecta qualitate votorum digniorem eligit Episcopus.*

120 *An dignissimum ab examinatoribus non relatum inter dignos possit Episcopus ad beneficium eligere.*

121 *Episcopo eligente vnum ex renūciatis idoneis per examinatores, non datur appellatio à relatione examinatorum.*

122 *Datur appellatio à mala electione Episcopi ad effectum deuolutiuum.*

123 *Electoribus dignissimum non approbantibus, vt dignum, quia dignus in examine non apparuit quod remedij subsit Episcopo.*

124 *Quomodo detur appellatio à relatione examinatorum.*

125 *Declarationes sacræ Congregationis super dictis.*

126 *Non sunt sibi contrariæ.*

127 *Alia declaratione conciliantur.*

128 *Quando appellatur à reprobatione examinatorum apud quem sit interponenda.*

129 *Excipitur casus doctrinæ præcedentis numeri.*

130 *Examinatores quibus de rebus teneantur ferre relationem de examinatis.*

131 *Declaratio sacræ Congregationis super eodem.*

132 *Respondetur cuidam obiectioni.*

134 *Quot debeant esse examinatores.*

135 *Non possunt quidquam accipere, nec ante, nec post occasione examinis.*
Si quid accipiant examinatores ob examē sunt simoniaci, nec à simonia possunt absolui nisi demissis beneficijs &c. & redduntur inhabiles ad alia obtinenda.

136 *Sex examinatores in synodo sunt eligendi.*

137 *Examinatores debent deputari in synodo vera, & formali, & quæ ista sit.*

138 *An si pauciores quam sex eligantur examinatores in synodo, talis electio sit valida.*

139 *Resoluitur negatiue.*

140 *Respondetur eis quæ obijciuntur.*

141 *Cum sequenti anno synodus celebratur etiam si superstites sint sex examinatores præcedenti anno electi noua electio est facienda.*

142 *Si verò synodus non celebretur electio durat.*

143 *Si intra annum omnes moriantur, & vnus tantum supersit illius electio valida durat.*

144 *In locum mortuorum seu absentiū Episcopus cum consilio Capituli subrogat alios ex iam electis alias, quod si nulli supersint ex iam electis subrogabit alios sibi bene visos ad numerum senarium qui durabunt vsque ad futuram synodum.*

145 *Elapso anno designationis si non fuerit celebrata synodus, nec vllum intercessit impedimentum, vel caussa excusans cessat omnis electio, nec alios potest Episcopus designare.*

146 *Contrarium tenuit Garzias.*

147 *Afferuntur rationes Garziæ.*

148 *Soluuntur eædem rationes.*

149 *Examinatores possunt in synodo designari, non solum expresso proprio nomine, sed etiam expresso nomine dignitatis.*

150 *Si tamen designatio fiat sub nomine dignitatis non extenditur ad successores.*

151 *Duobus examinatoribus synodalibus, & vno non synodali an sit validum examen.*

152 *Ad septimam difficultatem respōdetur remissiue.*

153 *An comparente vno tantum ad concursum teneatur Episcopus elapso termino decem dierum prorogare edictum.*

154 *An intra terminum decem dierum vno tantum sed idoneo subscripto possit Episcopus per alios decem dies prorogare.*

155 *Adducta ratio insufficiens probatur.*

156 *An impediens digniorem à consequtione beneficij teneatur ad aliquid restituendum.*

157 *Fines quibus potest quis impediri ab adeptione beneficij.*

158 *Impediens sine vi, & fraude à consequtione beneficij indebiti, vel proprie, & stricte nō debiti nec peccat, nec ad quidquam tenetur.*

159 *Quid de remouente determinatum conferre beneficium dignori, vt sibi, vel alteri eanferat si muneribus sollicitudine &c. remoueat, & beneficiū non sit conferendum magis digno.*

160 *Quid si malo animo remoueat.*

161 *Obligatio restituendi non ex malo animo sed ex damno dato oritur.*

162 *Opponuntur, & explicantur aliqua leges. Argumentum à contrario sensu quando non probat.*

163 *Quid si dignior impediatur fraude dolo &c.*

164 *Quid de impediente aque dignum.*

165 *Duo modi quibus ius fraus, & dolus potest adhiberi, & de vtroque traditur quid dicendum.*

166 *Quid de impediente dignum fraude vi dolo &c. in concursu cum digniori.*

167 *Posito quod quis teneatur ad damna quia impedinit alium à consequtione beneficij an beneficium teneatur illi resignare, an satis sit alio modo satisfacere.*

168 *Quid de intercipiente litteras, quibus aliquis admonetur de vacatione beneficij, ex quibus habita notitia de vacatione, præuenit, & obtinet, & non obtineret nisi illas litteras intercepisset, & legisset.*

Aliqua actiones habent fundamentum in actu iniusto qua tamen ipsa non sunt iniusta.

169 *Quid de inducente non vi fraude, vel dolo, vt officium beneficium, vel cathedram conferat digno omisso aque digno, & etiam digniori, & hoc muneribus.*

170 *Quid si beneficium sit Ecclesiasticum.*

171 *Quid si officia sint laica.*

Nemo potest recipere pretium pro re quam præstare tenetur.

172 *Quid sit subornatio, & vexationis redemptio. Vbi agitur an dignior possit obligare, vel allicere muneribus, vt electores pro se ferant suffragiū alijs omissis.*

173 *An minus digno, vel equaliter digno liceat flectere voluntatem eligentium muneribus etiamsi ipsi munera petant, vt illi suffragentur.*

Concurrenti doctissimo viro, & tali cognitio sed in examine non sufficienti reperto an beneficium sit dandum maxime examinato ab Examinatoribus non synodalibus.

XCVII.

1 VAcans † curatum beneficium Ecclesiæ Sancti N. expositum fuit ad concursum, multi nomina dederunt, statuitur dies ad examen faciendum; quoad
mores, quoad litteraturā, quoad prudentiam in examine, quoad litteraturam reprobatur omnium optimus. Examinatores asserentes ad ipsos tantum spectare litteraturæ cognitionem simpliciter reprobant; defertur schedula Episcopo, qui asserens se nō posse eligere nisi vnum de approbatis videns optimum exclusum, hæsitat, quid faciendum ideò petit, quid consilij capiendum, maxime cum duo tātum interfuerint examinatores synodales, tertius adiunctus: ideò quæren-
2 tur sequentia.† Primò quis dicatur idoneus. 2. An Episcopus teneatur eligere magis idoneum. 3. An sit ita de forma examen, vt etiam optimi, & tales cogniti sub hac censura sint iudicandi. 4. An Examinatores teneantur ferre iuditium tantum de litteratura, an vero etiam de alijs requisitis. 5. Quot debeant esse examinatores synodales. 6. An duobus examinantibus synodalibus tertio non synodali examen sit validum. 7. Quid remedij possit in hoc esse, ne Ecclesia patiatur damnum. 8. Quid si iste solus concurrat.
3 † Tota difficultas pendet ex Trident. explicat. sess. 24. cap. 18. & Bullæ Pij V. incipit In conferendis beneficijs, quibus statutum est, quod quoties vacauerit Ecclesia parochialis Episcopus, vel eius officialis teneatur constituere in ea vicarium cum congrua fructuum portione, qui teneatur sustinere onera eiusdem Ecclesiæ, deinde, designare tempus intra quod competitores beneficij accedere possint examinandi, & examine peracto ab examinatoribus synodalibus renuncientur quotquot sunt idonei reperti, ex quibus Episcopus eligat illum, quem cæteris magis idoneum iudicauerit, & huic, & non alteri collatio ab eo fiat ad quem spectat de iure. Si verò beneficium fuerit iuris patronatus Ecclesiastici, & institutio pertineat ad Episcopum, patronus obligatus est pręsentare Episcopo illum, quem iudicauerit digniorem, instituendum si autem institutio pertineat ad alium, Episcopus solum eligat digniorem, quem patronus debet præsentare instituenti; Si autem sit patronatus laicorum, proponatur edictum, & quem patronus pręsentauerit examinatur, & nisi idoneus fuerit repertus nullo modo ei beneficium conferatur. Quæ omnia ita Concilium, & Pius V. seruari volunt, vt prouisiones omnes, siue institutiones non factę iuxta dictam formam censeantur subreptitiæ, pro quorum intelligentia.
4 † Vicarius constituendus est, cum primum Ecclesiā vacare contigerit, quia statim Ecclesia indiget aliquo, qui sacramenta administret. Non est tamen ita necessario iste vicarius instituendus, quin, si conuenientius iudicaretur omittere, possit vel per alios sacerdotes eiusdem Ecclesiæ, vel per vicinos curatos suppleri, ideò concilium dixit Episcopum debere constituere vicarium, si opus fuerit, ita Garzias par. 9. cap. 2. num.
5 13. Barbos. de pot. Epis. 3. part. alleg. 59. num. 25. † quotiescumque autem designandus est vicarius, id fiet cū congrua fructuum, quæ remittitur arbitrio designantis, spectata beneficij qualitate, & oneribus, qui fructus aliquando sunt adeo tenues, vt omnes pro congrua designandi sint Garz. loco cit. num. 17. Barbos. nu. 26.
6 † & certum est, hunc vicarium posse ad illud beneficiū concurrere, ad quod deputatus est, & potest illud obtinere, patet ex Trident. loco citat. vbi loquens de eo, ita habet. Ab eius Ecclesiæ custodia, seu administratione non amoueatur, donec aut eidem (ecce quomodo potest obtinere), vel alteri, qui probatus fuerit, sit
7 prouisum. † Dubium autem est, an, si beneficium idem vicarius in concursu obtineat, & perseueret in administratione beneficij ante collationem factam ab Episcopo, vel ab eo, ad quem spectat possit ei tale beneficium concedi, & negat Garzias loco cit. nu. 25. & 34. quia vult ex tali administratione esse factum inhabilem, per text. in cap. Auaritiæ de Elect. in 6. quæ tamē sententia videtur Castropalao tract. 13. disp. 3. pun. 2. num. 5. nimis dura. & contra mentem Concilij, nimis dura; quia administratio Ecclesiæ, & perceptio fructuū titulo designationis nullibi videtur prohibita, estque
opus

opus virtutis;cap autem ambitiosę loquitur de illis,qui
titulo electionis, & iure ex electione sibi competente
Ecclesias administrant,quod est illicitum ante confir-
mationem; est contra mentem concilij clare disponē-
tis, quod vicarius, quem Ecclesiæ vacanti antea Epi-
scopus arbitrio suo ad tēpus deputauit, vel forsan po-
stea deputabit, ab eius Ecclesiæ custodia, & admini-
stratione non amoueatur, donec aut eidem (nota) aut
alteri, qui probatus fuerit &c, sit prouisum, non est
amouendus,ergo potest,& debet ministrare.
8 Facta † constitutione Vicarij; per edictum propo-
situm ab Episcopo, vel eius Vicario vocantur ad con-
cursum omnes, qui ad examē voluerint venire, & hęc
publicatio solet fieri per affixionem edicti ad valuas
Ecclesiæ Cathedralis,& illius,in qua situm est benefi-
9 cium. † Hæc tamen vocatio per edictum non est ne-
cessaria; sed per concilium relinquitur arbitrio Epi-
scopi;patet ex text,& tenet Nauar cons.4. de præben.
10 Garzias nu. 36. † In edicto dantur decem dies ad cō-
parendum,qui computantur ab affixione edicti, quod
tempus intelligitur datum, quia edictum succedit lo-
co nominationis, ideò cum in concilio sint dati Epi-
scopo,& patrono ad nominandum. censentur dati etiā
11 in edicto. † Elapso termino decem dierum, si plures
subscripti sunt, non est licitum ordinario illum proro-
12 gare; † quod si elapso termino nullus comparuit, aut
ex illis,qui comparuerunt,& nomina dederunt,nullus
reperitur idoneus, tunc posset ordinarius prorogare
tempus ad alios decem dies;sed non vltra;elapso enim
hoc tempore,& nullo comparēte,vel nullo alio digno
repetto, Episcopus absque concursu quæret aliquem,
13 cui beneficium conferat. † Si verò in termino primo
decem dierum vnus compareat, non tenetur Episco-
pus prorogare tempus alio edicto, sed satisfaciet mu-
neri suo conferendo illi,si dignus fuerit repertus Vgo-
lin. de pot. Epis.cap.50.§.10. num.4.Barb.3.par. alleg.
14 60 num. 51. Garzias nu. 218.† Vtrum autem vno tan-
tum comparente intra primum terminum decem die-
rum possit Episcopus prorogare. 2. edicto ad alios de-
cem dies; negant prædicti DD. & asserunt decisum à
15 Sacra Congr. † an autem primum terminum decem
dierum possit restringere,videtur dicendū posse, mo-
do terminus sit sufficiens, ad notificandum illis, qui
possunt accedere,& etiam sufficiens ad accedendum,
quia non videtur hoc esse prohibitum Castrop.nu.6.
16 † Difficultas est etiam an edictum sit nullum, & in
totum vitietur, si promulgetur ab Episcopo cōtra præ-
scriptam formam, vel proponendo, vel ampliando
cum maiori termino. Respondetur quod si à princi-
pio edictum propositum fuit cum termino competēti
v.g.decem, aut viginti dierum, postea vero proroge-
tur vltra debitum terminum, etsi prorogatio annulla-
retur, edictum validum erit. Si verò à principio pro-
positum fuit edictum cum ampliori termino, quam vi-
ginti dierum. vel proposito edicto cum termino decē
dierum prorogatio fit per viginti Garzias par.9.cap.2.
cit num.45.vult edictum, & prorogationem, non so-
lum,qua parte excedit,sed in totum esse nullum inspe-
cto iuris rigore, at de æquitate, & præsumpta mente
Pontificis anullari solum quoad excessum, sed Ca-
stropal.nu.9.§. cæterum, putat illud edictum esse va-
lidum licet peccet Episcopus ita proponens, peccat,
quia facit contra præscriptum, est validum, quia talis
præscriptio non est de forma, & ratio est, quia haben-
ti iam facultatem aliquid agēdi, si præscribatur modus
adhibendus,talis modus præscriptus,nisi adhibeatur,
non annullat, quia non tollit facultatē alias cōpetentē,
sed tantum est datus, vt licite fiat, Castrop. in tract. de
leg. disp.2.par.9.maxime cum à S.Pontifice non fuerit
apposita annullatio. Neq;pertinet ad formam exami-
nis quod edictum proponatur per tot dies, sed tantū,
quod proponatur. Sicuti neq; est de forma, quod exa-
minatores synodales occasione examinis aliquid re-
cipiant, contra prohibitionem ibi factam; Erit ergo
validum, licet non licite factum.

17 † Proposito edicto omnes possunt comparere, & se
subscribere, si habeant debita requisita ad beneficiū,
& non solum possunt se subscribere, quando benefi-
cium est per concursum, sed etiamsi non sit ad cōcur-
cursum; & debent examinari, quod illis proderit,quia
licet beneficium sit dandū præsentato, si idoneus fue-
rit repertus & dignus, fit tamen experimentum etiam
aliorum, qui examinantur, quod deseruiet valde exa-
minatoribus ad formandum iudicium, si forte conti-
gerit alias præsentari, & fortasse etiam ad obtinendū
beneficium,si præsentatus non fuerit repertus dignus.
18 † Elapso tempore præscripto in edicto de rigore iuris
nullus alius accedens non esset admittendus, quod ta-
men limitat Gonzales, nisi ex legitima caussa absentia
probaretur,quia tunc accedens re integra esset admit-
tendus, & vniuersaliter, licet de rigore iuris finito ter-
mino in edicto assignato nemo possit postea subscri-
bere, ex æquitate tamen inductum est in fauorem Ec-
clesiarum,vt terminus appositus in edicto cōcursus ad
parochiales non intelligatur appositus ad excludendū
oppositorem, qui ante peractū examen comparuerit
examinandus, sed ne vltra illum terminū debeat ordi-
narius expectare,sed potius illo transacto debet proui-
dere ijs,qui descripti fuerint, nisi alij ante peractū exa-
men digniores subscribantur Gōzalez ad 8.reg.Gloss.
9 §.1.nu.115.Garzia loc.cit.nu. 206. Barbos.3.p. alleg.
19 60.n.46.referentes ita decisum.† Potest cōcurrere etiā
Parochus actu habens aliud beneficium, & potest ob-
tinere,quia non est incapax ex eo, quod aliud benefi-
cium obtineat, quia illud non assumpsit cum obliga-
tione illud semper retinendi, neque oritur incompa-
tibilitas,quia secundo obtento dimittitur primū. Gar-
zias num. 209. Nunc ad primum quæsitum.
Quis dicatur idoneus, vel dignus. Clarū est benefi-
cium esse cōferēdū dignis,& bene meritis text. in cap.
graue de præbend. cap. nihil est cap. caussam quæ de
elect.cap. Cū adeo,de rescript. c. Is cui de præbend. in
20 6. & alijs.† Tota difficultas est in assignando, quis sit
dignus. Cæsar Lambertinus de iure patron. lib. 1.par.1.
21 quæst.10.art.1.nu.1 .& per totū † cumulat quadragin-
ta septem requisita,& sub nu.3.versu vnum tamen; di-
cit quod videndo tot & tanta requisita turbatur, quia
potest dici præsertim hodie,quis est hic in quo illa cō-
currant?seu maior,imo minor pars,& laudabimus eū?
Certe nullus;succurrat igitur Christus vide etiam Re-
buff. de pacifi.à nu.174. vsq; ad 260. vbi plenissime de
singulis defectibus,qui inhabilitatē inducunt ad bene-
ficia,& Maiolum in tract.de Irreg.per totū Rolandus
etiam cons.47.lib.1.nu.57.ad finem plura adducit sed
22 non omnia de necessitate requiruntur;† ideo tantum
sequentia breuiter percurremus, quomodo requiratur
legitimus torus, conueniens ætas, habilitas corporis;
morum probitas,scientia debita, ordo, seu clericatus,
Intentio perseuerandi in illo,carentia censuræ, vel ir-
regularitatis,& cuiusuis alterius impedimenti.
23 Quoad legitimū torū † Regula certissima est illegi-
timum iure canonico esse inhabilem, & esse irregularē
ad ordines,& beneficia.cap. Innotuit de elect. cap. vt
filij de filijs præsb.c.1.& 2.eodem tit. in 6. cap. Cū pri-
dem de renunc.& alijs. Quando censeātur illegitimi,
qualiter reddantur legitimi &c. ad hoc spectātia vide
plene apud Castrop. disp.4.per mult.§.& pun.2.
24 Quoad 2.† Quæ ętas requiratur. In Sūmo Pontifice
nulla est præscripta iure canonico,sed statim ac inspe-
cto iure naturali, & diuino aptus ad gubernandā Ec-
clesiam Dei à duabus partibus Cardinaliū fuerit ele-
ctus, electio valida persistit; Nec credendū est Cardi-
nales esse electuros,qui tāto muneri nō sit aptus. Azo-
rius 2.p.li.6.c.5.in fine q.5. In Episcopo requiritur tri-
gesimus annus expletus cap. Cū in cunctis de ætate, &
qualit. in 6. ibi Nullus ad Episcopatū eligatur qui iam
25 trigesimum ætatis annū non exegerit,† quod verbum
significat cōplementū iuxta illud exegi opus ære pe-
rennius,& ad omnē dubietatem tollendam declarauit
Greg.XIV. in sua Bulla onus Apostolicæ seruitutis. de

anno 1591. die 15. Martij, & tenet multi quos citat Castrop.pun.3.nu.1.ad finem. Pro Cardinalibus ex Trid. est decreta eadem ætas ac pro Episcopis sess.14 cap.1. de refor. §. Ea vero omnia &c. Ex Constit. Sixti V. sufficiunt viginti duo anni. Cardinal. Paleot. de Sacri Consist. consult. part.4. quæst.1. Garzias par.7. cap.4. num.79.&c.

25 † Pro Abbatibus, Decanis, Præpositis, Archipresbyteris, alijsque dignitatibus curam animarum habentibus requiritur annus vigesimus quintus inceptus, ita expresse cap. Cum in cunctis §. Inferiora de elect. & in Trid. sess.24. cap.12. de Refor. quod procedit non solum in dignitatibus sæcularibus, sed etiam regularibus quamuis beneficia manualia sint Clem. ne in agro domini §. Cæterũ de statu regul. Garzias alijs relatis par.

26 7. cap.4. num.42. † Abbatissa, Priorissa, seu Prefecta monialium non habet curam animarum, debet tamen habere quadraginta annos completos, & octo annis post expressam professionem laudabiliter vixisse, & si in eodem conuentu non reperiatur monialis his prædita qualitatibus, poterit eligi ex alio eiusdem ordinis, at si etiam hoc videatur incommodum superiori, qui præest electioni, poterit eligi vna ex eodem monasterio, Episcopo, vel alio superiore consentiente, quæ trigesimum annum excesserit, & quinq; saltem annis post professionem laudabiliter vixerit. Trident. sess.25. de

27 Regul. cap.7. † Ad cæteras dignitates, vel personatus quibus nulla subest cura animarũ clerici aliquin idonei, & viginti duobus annis non minores adsciscantur; sed ex hoc decreto tres oriuntur difficultates.

28 † Prima an stante hoc decreto requiratur aliqua dispensatio, etiamsi completus sit annus vigesimus secũdus, & ratio difficultatis est, quia hoc decretum solum corrigit cap. vt vnicum, de ætate & qualit. in 6. in quo erat permissum Episcopis dispẽsare ad has dignitates si annus vigesimus fuisset completus, & disponit, quod non amplius possit concedi dispensatio nisi expleto vigesimo secundo, quod etsi concilium non exprimat videtur necessario inferendum, quia, cum antea non possent huiusmodi dignitates nisi expleto vigesimo anno, & tunc cum dispensatione, videtur concilium assignans vigesimum secundũ, & nihil habens de dispensatione, quod relinquat intactam dispositionem iuris communis antiqui quoad hoc; cum autem de iure antiquo sine dispensatione ad huiusmodi dignitates requireretur ætas requisita ad dignitates curam animarũ habentes annexam, vt ex communi tradit Abbas, & alij Doctores cap. cum in cunctis §. inferiora, & satis colligitur ex cap. permittimus de ætat. & qualit. in 6. & ex cap. innouamus 60. dist. & ibi Glossa verbo adolescentibus Nauar. cap.25. num.116. efficitur, quod sine dispensatione ætas requisita sit vigesimus quintus inceptus, & cum dispensatione vigesimus secũdus completus, & tenet Vasq. de benefi. cap.3. §.2. dub.2. num. 18. Sed probabilius tenent infracitandi nulla opus esse dispensatione; sed sufficere vigesimum secundum annum completum, & ratio est, quia sub eodem tenore verborum disponit concilium de istis, ac de dignitatibus habentibus annexam curam animarum, cum ergo pro istis assignet vigesimum quintum annum sine dispensatione dicendum erit assignare etiam pro illis vigesimum secundum sine eadem dispensatione Flaminius de resign. lib.4. quæst.11. nu.14. Garzias par.7. cap. 4. num.55. Azor. lib.6. cap.5. quæst.3. par.2. Lessius lib. 2. cap.34. dub.20. conclus.4. Sà verbo Beneficium nu. 31. & alij.

29 † Secunda difficultas est an ætas viginti duorum annorum sit requisita non solum pro dignitatibus Ecclesiæ cathedralis, sed etiam pro dignitatibus Ecclesiæ collegiatæ: & respondetur requiri pro vtrisque, & videtur colligi ex proemio decreti Concilij illis verbis. Cum dignitates in Ecclesijs præsertim cathedralibus &c addendo enim illud verbum, Præsertim, quod de sui natura supponit minus clara, & exprimit clariora, non posset aptari solis dignitatibus cathedralium; sed, vt verificetur, debet referri ad aliquid aliud, & confirmatur alijs verbis eiusdem Cõcilij ibi. Nemo ad quascumque dignitates, vbi illa generalitas verborum videtur includere etiam dignitates collegiatarum, maxime quia sequeretur absurdum, videlicet quod maior ætas requireretur pro dignitatibus collegiatarum, quã cathedralium, quia nisi collegiatæ in hoc decreto censeantur comprehẽsæ remanebunt sub dispositione iuris antiqui, ex quo iuxta communem sententiã requirebatur vigesimus quintus annus cap. Cum in cunctis de elect. & cap. Innouamus 60. dist. & in cap. Permittimus de ætat. & qualit. conceditur tantum quod Episcopus possit dispensare cum habẽtibus viginti annos ad dignitates cura animarum carentes, & ita fuisse

30 decisum tradit Garzias par.7. cap.4. num.58. & 62. † Si tamen aliquæ ex illis dignitatibus habebunt aliquem ordinem adnexum, ætatem illi ordini debitam postulabunt; Garzias num.72. vt si sacerdotium, vigesimum quintum, qui vt plurimũ requiritur in collegiatæ principali dignitate, quia vt plurimũ habet adnexam curam animarum Garzias nu.65. Barbos. ad Trid. cap.12. sess.24. vers. Ad dignitatem.

31 † Tertia difficultas, an vigesimus secũdus annus pro dignitatibus requisitus debeat esse completus, vel sufficiat inceptus; Zerola in praxi Episcop. par.1. verbo Beneficia §.1. vers. ad dignitates Hẽriquez in sum. lib. 14. cap.8. §.10. in fine Sà verbo Beneficium num.31. & alij apud Castropal. tract.13. disp.4. par.3. nu.9. asserunt sufficere esse inceptum. Quia sufficit non esse minorẽ viginti duobus annis, ex eo enim, quod quis intrat vigesimum secundum annum, nõ est minor viginti duobus annis, sicuti non est maior nisi illos compleat; Non minor igitur viginti duobus annis dicitur qui intrauit, maior vero qui excessit Garzias tamen Castropal. & alij apud ipsum nu.10. asserunt debere esse completũ, & probatur ex modo loquendi Concilij, nam loquens de dignitatibus curatis dixit Nemo promoueatur, nisi qui vigesimum quintum annũ ætatis attigerit, loquens vero de dignitatibus curam animarũ non habentibus ita habet, non minores viginti duobus annis non adsciscantur, ex quibus videtur requiri complementum in his secundis maxime quia, non compleuit annum est minor illo, & licet sit maior vigesimo primo non est maior vigesimo secundo nisi illo completo, & ita dicit fuisse decisum Garzias nu.70. & ita tenet nu. 67. & cum eo Lessius Vasq. Mandosius apud Castropal. loco citat.

32 † Pro beneficijs curatis requiritur annus vigesimus quintus inceptus cap. Cum in cunctis §. Inferiora de Elect. & tenent Garzias Flamin. Lessius & alij apud Castrop. nu.12. Quæ Doctrina extenditur ad vicarios perpetuos Ecclesiarum Parochialium, idem num.13.

33 † Pro Canonicatibus olim erat grauis quæstio, nunc post Concilium decisum est omne dubium, quia cum omnibus canonicatibus sit annexus aliquis ordo sacer, qui intra annum est suscipiendus, remanet sine dubio, quod quilibet debet esse in ea ætate, vt intra annũ

34 ad eum ordinem possit promoueri. † An autẽ ex hoc, quod in Concilio assignatur tempus, vt intra annum prouidendus de canonicatu possit promoueri, colligatur, quod sit censendus aptus canonicatui subdiaconali, qui habet 20. annum completum, & intrat in vigesimum primum, an verò debeat habere completum vigesimum primum, & ita de Diaconatu, & præsbyteratu, an pro istis dignitatibus requiratur annum esse completum; videtur ex verbis Cõcilij colligi, quod sufficiat annum esse inceptum, quia dicit quod infra annum possint promoueri; quia autem qui intrat annum requisitum ad ordinem, vere dicitur posse promoueri infra annum; ideò videtur sufficere esse inceptum, & ita tenent Lessius Azorius, & alij apud Castrop. nu.15. qui tamen num.16 asserit debere esse completum, & explicat illa verba, vt intra annum possit promoueri, non vt designantia tempus requisitum ad aptitudinẽ beneficio necessariam, sed vt determinatiua temporis, vltra

vltra, quod non possit prorogari sumptio ordinũ; vult
ergo Concilium annum requisitum ad ordinem esse
completum, & ordinis sumptionem non posse vltra
annum prorogari; Garzias num. 22. refert ita fuisse de-
35 cisum. † Ad Canonicatum Pœnitentiariæ requiritur,
quod promouendus sit in ætate quadraginta annorũ.
Quod si in diœcesi non reperitur, qui sit Doctor in
Theologia, vel iure canonico, vel licentiatus, poterit
eligi, qui alias pro loci qualitate aptior reperiatur ita
in Concil. & tradunt Gutierez lib. 1. Canon. qq. cap. 26.
nu. 40. Garzias num. 33. Barbos. 3. p. alleg. 55. num. 8. &
alij; Quod si nullus aptus sit in diœcesi, potest quæri ex-
tra diœcesim; sed debebit habere gradum sciẽtiæ, ma-
turitatem ætatis, & morum probitatem. An autẽ qua-
draginta anni debeant esse completi variant Docto-
res; sed puto sufficere esse inceptos, quia nullũ est ver-
bum in textu complementum significans.

36 † Pro Canonicatibus Ecclesiarum Collegiatarum,
& dimidijs portionibus Ecclesiæ Cathedralis nihil est
decretum in Concilio, ac proinde iuxta dispositionem
iuris antiqui sufficiet quartus decimus annus inceptus,
quod tempus sufficere ad beneficia simplicia dicemus
& ita fuisse decisum testatur Garzias num. 36. & Gon-
zalez Gloss. 5. à num. 92.

37 † Pro reliquis beneficijs simplicibus, etiam canoni-
catibus Ecclesiæ Cathedralis inspecto iure communi
satis controuersum est, an sufficiat septennium, an ve-
ro debeant attingi quatuordecim anni; & resoluendo
dicendum est, si beneficium sonet nomen rectoriç, &
requirat maturitatem cõsilij, qualis est personatus, re-
quiri ætatem quatuordecim annorum ita in cap. Inde-
corum de ætat. & quali. Si verò beneficia hoc regi-
mine carent, sufficere septennium, tum quia septen-
nium sufficit ad minores ordines, & nemo iure anti-
quo ordinibus initiabatur sine titulo beneficij, tũ quia
in cap. Ex eo § 1. de elect. supponitur posse esse cano-
nicum in pupillari ætate. Inspecto tamen iure nouo
Concilij sess. 22. cap. 6. de refor. Nullus initiatus prima
tonsura, vel in minoribus constitutus potest beneficiũ
obtinere ante quartumdecimum annũ, qui sit inceptus
Gonzalez ad 8. Regul. Gloss. 5. num. 90. & alij. Nisi ta-
men in fundatione aliter sit dispositum, quia disposi-
tioni fundatoris standum est, cum illi noluerit Conci-
lium derogare Gonzalez nu. 91. Garzias nu. 8. & alij.
38 † Aduerte autem quod ætas requisita à Concilio pro
consequtione alicuius beneficij non solum requiritur
adesse tempore collationis, sed etiã electionis, & præ-
sentationis, & impetrationis, quibus acquiritur ius ad
beneficiũ, quia Conciliũ prohibet verbis generalibus
consequtionẽ beneficij ante ætatẽ ab ipso statutã, per
illos autẽ actus vere acquiritur ius ad beneficiũ Nauar.
cons. 2. de æta. & quali. Garzias p. 7. c. 4. n. 85. Barbos.
39 de off. & pot. Epis. alleg. 60. nu. 78 & alij. † Imò eadem
ætas requiritur in oppositore, id est in eo qui cõcurrit,
tempore oppositionis alias non erit legitimus opposi-
tor, neq; illi poterit beneficiũ conferri Gutierez cons.
44. num. 7. & quasi per totum Perez de Lara de anni-
uers. & Capell. lib. 2. cap. 9. nu 55. & 58. quos refert, &
40 sequitur Garzias nu. 86. † Nec in ætate à concilio re-
quisita vlla ratione potest Episcopus dispensare, quia
hoc illi non conceditur, & non potest legi Pontificiæ,
vel Conciliari derogare, nisi concedatur. Garzias nu.
41 57. & alij. † Tandem collatio, Electio, Impetratio be-
neficij facta ante legitimam ætatem est nulla, & irri-
ta. vt de persona inhabili, & contra formam Concilij
Paris. de resig. lib 4. q. 9. nu. 20. Garzias nu. 82. loc. cit.

42 † Sequitur videndum, de habilitate, vel aptitudine
ex parte corporis, pro quo statuo ad beneficium re-
quiri necessario eam aptitudinem, & habilitatem cor-
poris, quæ excludat irregularitatem. Nam irregularis
sicuti est exclusus ab ordine suscipiẽdo, sic etiam à be-
neficio obtinendo Garzias 7. par. cap. 12. nu. 3. attenta
communi sententia de qua Castropal. tract. de Irreg.
disp. 1. par. 3. apud quem etiam reperies, quod vitium
corporis inducat irregularitatem eodem tract. disp. 2.
43 † Et irregularis quis potest esse ante ordines, vel bene-
ficium, vel post istorum adeptionem, si præcedat con-
stituit incapacẽ beneficij, si subsequatur impedit exe-
qutionem Garzias num. 18. loco proxime citato Sua-
rez disp. 51. sect. 2. num. 9. & alij.

44 † Sed dubitabis an possit conferri beneficium illi,
qui post clericatum contraxit vitium corporis, ex quo
inducitur irregularitas; & respondendum posse cõfer-
ri illud beneficium, cuius exercitium non impedit vi-
tium contractum, ideò cum vnicuique beneficio an-
nexa sit obligatio recitandi diuinum officium, si ex vi-
tio contracto redditus sit inhabilis ad illud recitandũ,
vt quia factus cæcus post ordines susceptos, numquã
poterit obtinere beneficium Garzias num. 19. & 21.
Suarez Lessius, & alij apud Castropal. pun. 4. nu. 2.

45 † Dubitabis secundo, an inhabilis ad maiores ordi-
nes, vtpote ad Sacerdotium, quia oculo canonis polli-
ce &c. necessarijs ad illum ordinem careat, possit ad
minores ordines. Diaconatum, & subdiaconatum pro-
moueri, & ad beneficium simplex, cui nõ est annexus
ordo Sacerdotalis. Aliqui affirmare videntur, quia nõ
est inhabilis ad ordines illos, nec ad exercitium illius
beneficij simplicis. At pro certo tenendum cum com-
muni, illum, qui maioribus ordinibus non potest insi-
gniri, esse inhabilem etiam ad minores, & consequen-
ter ad quodcumque beneficium, quod sine ordine nõ
potest obtineri; fundamentum huius sentẽtiæ est cap.
Non confidat. 60. dist. vbi prohibetur corpore vitiatos
diuinis misterijs applicari, suscipientes autem primam
tonsuram, & minores ordines applicantur diuinis mi-
sterijs, deinde prima tonsura, & minores ordinãtur ad
Sacerdotium, tamquam ad sui complementum, ergo
non sunt assumendi nisi ad illum possit peruenire, vt
seruetur ordo necessarius, & tenent Vgolin. de Irreg.
cap. 52. §. 1. num. 4. & cap. 64. in princ. num. 4. Gar-
zias num. 78. & alij.

46 † Aliud requisitum est probitas morum, quç est vna
ex præcipuis qualitatibus, quas debet habere benefi-
ciatus, quippe ex qua pendet præcipua Ecclesiæ vtili-
tas, & fructus; ideò varijs textibus decretum est de ista
diligenter inquiri; cap. Cum in cunctis de elect. cap.
Graue nimis de præben. Clemen. 1. de ætat. & qualit.
Trident. sess. 24. cap. 18. de refor.

47 † Carentia tamen istius qualitatis non reddit irri-
tam collationem beneficij, quia inhabilitas ad benefi-
cia oritur potius de iure Ecclesiastico quã de iure na-
turali ratione criminosi, quia ex crimine non tollitur,
quin possint exerceri, quç spectant ad beneficium. etsi
impediant quin licite id fiat, & tenent Nauar. cap. si
quando de rescript. except. 17. n. 8. & seq. Azor. & alij
48 cum Castrop. p. 5. nu. 2. † Crimina autem inducentia
nullitatem collationis sunt irrogãtia infamiam sequta
sententia, quia ratione latæ sententiç quis efficitur in-
famis infamia iuris; & infames infamia iuris sunt irre-
gulares, & consequenter ex communi sententia in-
49 capaces acquirendi beneficia. † Non priuantur tamẽ
50 iam acquisitis. † An autem infamia facti durans, licet
sententia non sequatur, reddat incapacem ordinis, &
beneficij suscipiẽdi, vt, si alicuius ob sua crimina com-
missa opinio apud graues homines sit grauata, nec
constet apud ipsos de emendatione, licet non sit sequu-
ta sententia, duret tamen talis infamia, sit incapax or-
dinis, & beneficij. Affirmat Parisius de resignat. lib. 4.
quæst. 3. Diaz cap. 88. & ibi Salzedo, Suarez de relig.
tom. 2. tract. 5. de iura. cap. vltim. num. 4. 5. & 17. & alij
plures relati à Garzia part. 7. cap. 8. num. 39. & ratio
est, quia pro illo tempore ille est irregularis, vt tradit
Castropal. loc. citat. de irreg. durante autem irregula-
ritate, durat incapacitas ad beneficia; & reg. 87. de
reg. iur. Infamibus non patent portæ dignitatum, &
in cap. Cum in cunctis decernitur, quod beneficia
conferenda sint ijs, qui scientia, moribus, commen-
dabilique vita existunt, & electio aliter facta deuo-
luitur ad superiorem, ex quo colligitur esse inualidam
quia si esset valida non deuolueretur. Nec obstat
quod

quod obijcit Garzias nempe infamiam facti non esse proprie irregularitatem, quia tollitur sine dispensatione, sed per contrarium factum abolctur, quia ex hoc sequeretur quod carens ætate legitima non esset irregularis quia etiam ista facto tollitur. & tamen impedit collationem ordinum, & beneficiorum. Delicta vero quæ reddunt committentem infamem, & eum excludunt a beneficijs, habentur in cap. constituimus 3.quæst.5. & cap. Infames. 6. quæst.1. & late expendit Azorius 2.p instit.moral.lib.6.cap.7. tota quæst. 3.

51 † Scientia & litteratura est aliud requesitum, pro isto statuitur illa regula, eam scientiam esse necessariam ab beneficium obtinendum, quæ necessaria est ad
52 exercendum suum officium; † nam beneficia dantur propter officia cap. final. de rescript. in 6. Hinc Episcopus debet esse potens alios hortari in sana doctrina, & eos qui contra dicunt arguere. Cardinales eadem, & maiori debent pollere quia S. Pontifici in gubernatione totius Ecclesiæ assistunt Menoch. de arbitr. casu 425. nu.21. & seq Azor. 2. part.lib.6. cap.6. quæst 10. & alij, Parochi tali quę sufficiat ad docendū populum ea, quæ credere, & obseruare tenetur, eiq; Sacramenta ministrare Gonzalez ad 8. reg. Gloss.4. a nu.71. Pro reliquis beneficijs spectandum est eorum munus, si habent annexam iurisdictionem cum cognitione caussarū requiritur sciētia vtriusq; iuris Menoch n. 40 Gōzalez n. 69. Pro beneficijs omnino simplicibus si requirunt aliquos ordines talis sciētia requiritur. quæ ad ordinem illum est necessaria, quæ autem ista sit tradit Concil. sess. 23. cap 4. 11. 13. & 14. de refor. Garzias par.7.cap.7.num 11. & alij; Beneficia vero, quæ nullum ordinem adnexum habent, nec aliud munus præter recitationem diuini Officij, eam etiam scientiam exposcunt, quæ est necessaria pro eadem recitatione Flam. li.4.quęst.vlt.n. 30. Gonzalez Gloss. 4.num.73. Garzias loco cit.num 8.

53 † Estq; adeo necessaria ista qualitas, vt si collatio beneficij fiat non habenti sufficientem litteraturam, & scientiam, controuertatur, an sit nulla & quidem si collatio sit facta omnino illiterato, esse nullum affirmant Diaz ad Salzedo cap. 11. Gonzalez Glossa 4. nu. 47. Garzias pluribus relatis part. 7.cap.7. num.13. colligitur ex cap. cum in cunctis de elect. §. fin. vbi eligentes indignum ob ætatis, morum scientiæ, & natalium defectum priuantur potestate eligendi, & electio ad superiorem deuoluitur, ex quo videtur colligi, electionem esse nullam, & tex. quasi expressus in cap. Dudum el 1. de electio. vbi cassata electione illius, qui patiebatur defectum scientiæ, vel ętatis tempore ele-
54 ctionis beneficium adiudicatur coelecto, etiam à minori parte. † Si tamen omnino illiteratus tempore collationis postea litteras discat, & conferentem non pæniteat reualidatur prima collatio tacita noua collatione superueniente ex ijs, quæ tradit Gonzalez Gloss 4.nu.49. cum Salzedo ad Diaz cap. 21. † Quod tamen non putat verum Selua de Benef.par. 3. quæst. 10.casu.3.num.15. Siluest. verbo Beneficium 3.quæst. 19. Garzias cit.cap.7.num.20 quia ex sola taciturnitate non potest induci noua collatio, quod puto verum; sicuti neq; est admittenda limitatio adhibita ab eodē Gonzalez num.50. quod regula tradita procedat in beneficijs curatis, & Canonicatibus, vbi requiritur industria, & consilium, secus in alijs beneficijs simplicibus sed est regula illa intelligenda de omnibus generaliter cum textus & Doctores loquantur generaliter Garzias num. 20. in fine.

55 † Si tamen non sit omnino illiteratus, sed habeat aliquam litteraturam, licet non sufficientem collatio erit valida, expedit tamen illam irritare arg. textus in cap. quamuis de ætat. & qualit. & ex Trid. sess 7. cap. 3. de refor. quia nullibi habetur collationem factam ei, qui parum scit, esse ipso iure irritam; sed tantum venire irritandam, potest enim aliqualiter satisfacere muneri suo, quamuis non competenter, Garzias num. 15. Gonzalez nu.47. Barbos. de pot Episc. Alleg.63. n.3.

56 † Dices Tridentinū sess. 22. cap 4. decernere prouisionem factam ei, qui ætatem, cæterasq; qualitates ibi præscriptas integre non habuerit, nullam esse, vbi pōderandum est illud aduerbium, integre, ex quo videtur colligi, quod requiratur ad validitatem scientia necessaria integre, idest sine diminutione. Sed respōdetur Concilium ibi loqui de illis conditionibus præscriptis & determinatis à iure & nullius arbitrio remissis, qualis est ætas, ignorantia & omnimoda illitteratura cap. vero 3. sess. 7. loquitur de qualitatibus arbitrio iudicis remissis, scilicet de scientia competente, de honestate morum, & alijs huiusmodi, in quibus potest esse arbitrium.

57 † Quis autem sit omnino illiteratus, hoc apud doctores receptum est, illum non esse omnino illiteratū, qui prima grammaticæ rudimenta didicit; ita pluribus relatis Barbos. alleg.46.num.9. Gonzalez Gloss. 4.n.48. addunt etiam Nauar. in cap. si quando, de rescript. except. 13.num.8. Garzias par.7.cap.7.n.15. solum illum esse omnino illiteratum, qui legere, & scribere latinè nescit, tametsi sensum non percipiat, & hunc reputant capacem pensionis Ecclesiasticæ, & beneficij nullum aliud onus habentis, præter recitationem diuini Officij.

58 † Cum omnino illiterato non potest dispensare Episcopus, quia nihil potest supra ius canonicum, nisi illi concedatur, imo dubitatur etiam de summo Pontifici & multi negant id posse, aliqui affirmant sed legitima interueniente caussa, & addunt prętérea caussam legitimam raro contingere posse. Cum illo autē, qui non est omnino illiteratus, licet parum sciat iusta intercedente caussa, & si speretur breui futurum, vt sciat ea, quæ sunt necessaria, volunt posse Episcopum breui tempore dispensare, & beneficium conferre.

59 † In episcopatu requiritur de scientia promouendi aliquod publicum testimonium alicuius vniuersitatis, & si promouendus fuerit Regularis requiritur simile testimonium à suis superioribus vide Castropal. par.6. num.13.14 &c. ad finem.

60 † De ordine, vel clericatu, & de intentione permanendi in illo multa essent dicēda, sed breuiter. 1. Omnes in hoc conueniunt neminem esse capacem beneficij, quantumuis minimi, si prima tonsura nō sit prius initiatus. cap. cum adeo, de rescript. cap. ex litteris de transact. cap. 2. de inst. Alij vero ordines, inspecto iure communi, non prærequiruntur necessario ad vllum beneficium, quamuis post beneficium debeāt suscipi; de Episcopatu per Trident. sess. 22. cap. 2. dispositum est, vt saltem spatio sex mensium antequam promoueatur assumendus sit in ordine sacro, & sufficit quod sit in Subdiaconatu, quia ex cap. A multis, de ætat. & qualit. quod non est correctum per Concilium, Subdiaconus poterat esse Episcopus. & addidit tantum,
61 quod per sex menses in Sacro ordine sit constitutus. † Nec obstat constit. Greg. XIV. de anno 1590. incipit onus Apostolicæ &c. licet dicatur debere in sacris esse constitutum, quasi vtendo numero plurali requirat plures ordines sacros, quia vsus est communi modo loquendi, quo constitutus in Subdiaconatu dicitur in Sacris. Non desunt tamen qui sentiat debere esse in alijs etiam constitutum.

62 † Quæ vero intentio requiratur in suscipiente parochiale beneficium. Respondeo requiri intentionem intra annum suscipiendi præsbyteratum, quam, nisi promouendus habeat, peccat mortaliter, & nisi mutet voluntatem, promotus non solum; sed etiam conferens, si sciat illam prauam intentionem, tenentur ad restitutionem fructuum, ille, quia fraudolenter recipit, iste, quia cooperatur; intellige tamen conferentem teneri tantum casu, quo percipiens ipse non restituat
63 Sanchez lib.7. de matr. disp.45.num.2. † & idem dicendum etiam, si animo dubio beneficium accipiat, quia vere non habet animum suscipiendi ordines, quod requiritur, quod si infra annum mutet animum,
64 & sacerdotium sumat, potest etiam perceptos fructus ten-

retinete,quia cap. commissa de elect. hoc aperte ex-
plicat. † Non sufficit tamen mutare voluntatem, sed
præterea infra annum ordo est suscipiendus, & ideo
voluntas est mutanda eo tempore quod sit sufficiens
ad ordinem suscipiendum, quia, si mutetur tempore
65 non sufficienti,non tollitur obligatio restituendi,† Si
tamen mutetur voluntas tempore, quod sufficiat ad
ordines suscipiendos,licet,postea aliquo accidenti nõ
culpabili illi, qui mutat voluntatem, non promoueatur;
vt quia infirmatur,Episcopus ab est &c. tũc excu-
66 satur à restitutione. † Quod si beneficiũ suscipiat ani-
mo promouendi intra annum, mutata tamen volun-
67 tate postea non promoueatur; aliqui affirmant; alij
negant teneri restituere fructus perceptos. † Siue ta-
men teneatur restituere, siue non poterit semper reti-
nere illos fructus, qui dati fuissent vicario, qui pro illo
tempore seruiuisset, vide Castropal. de his omnibus
qui omnia disputat & doctores adducit.
68 † Sed quid de illo, qui beneficium suscipit animo
non dubio sed conditionato promouendi ad ordines,
vt v.g. habet animum promouendi, nisi aliquid me-
lius accidat. Dico non teneri restituere fructus, quia
animus conditionatus est verus animus suscipiendi;
69 Nec est obligatus semper inseruire eidem Ecclesiæ.
† Quotiescumq; tamen adest obligatio restituendi,
illa intelligitur facienda ante vllam iudicis sententiã,
70 quia fructus non facit suos. † Dubitatur etiam, an re-
cipiens parochiale beneficium cum animo illud rasi-
gnandi,vel permutandi, peccet mortaliter, & tenea-
tur ad restitutionem fructuum; probabiliter creditur
non peccare,quia sufficit habere animum promouen-
di infra annum, & inseruiendi beneficio pro eo tem-
pore, quo obtinetur,neq; obtinens beneficium tene-
tur habere animum illud non deserendi Nauar. cons.
24.lib.3.tit. de preb. Sanchez lib.7. de matr. disp.45.
num.12. & alij non desunt tamen contrarium sentiẽ-
tes. Ista de beneficijs parochialibus de quibus vide
Barbosam de off. Parochi par.1. cap.5. per totum vbi
diffuse satis.
71 † Quod etiam in dignitatibus curam animarum ha-
bentibus requiratur eadem intentio suscipiendi sa-
cerdotium; &, nisi adsit, quod recipiens teneatur di-
gnitatem dimittere, & fructus restituere tenet Vasq.
opusc. de benef cap.3. § 3. num.33. sed contrarium su-
stinet Garzias alijs relatis 3. par.cap. 4. num. 20. quia
cap.commissa cap. licet canon cap.ex eo de elect.in 6.
loquuntur tantum de beneficijs parochialibus non
autem de dignitatibus, quæ non videntur comprehẽ-
di sub nomine beneficiorum parochalium, cum in ca.
cum in cunctis §. Inferiora de elect.apponantur tam-
quam distincta, quod confirmatur quia cap. cum in
cunctis,& in Trident.sess.24.de refor.cap.12.statuitur
suscipientes has dignitates debere intra annum sa-
cerdotio ordinari, quod, si admoniti non fecerint,
priuentur Ecclesia. In cap. vero commissa iuncto ca-
pite licet canon nulla præcedente monitione, qui su-
sceperint parochiale, & non susceperint intra annum
ordinem requisitum, priuantur beneficio. Ex quibus
patet alio modo in sacris canonibus disponi de istis
dignitatibus & alio de parochialibus, & ideo non idẽ
dicendum dispositum de illis, quidquid est dispositum
de istis.
72 † De alijs beneficijs simplicibus Garzias alijs rela-
tis 3. part.cap.4.num.38. asserit illa recipientem absq;
animo recipiendi ordinem sacrum eis annexum te-
neri nulla expectata sentẽtia restituere fructus, quia
æque fraudolenter recipiuntur isto fructus ac fructus
beneficiorum Parochialium, & vbi est eadem ratio,
est etiam eadem iuris dispositio. Alij contrarium sen-
tiunt Nauar.cap.21.de orat.num.51.& in sum.cap.25.
num.118. Sanchez de matr. lib.7. disp.45. num. 13.
Lessius lib.2.cap.34.num.132. Gutierez & alij quia in
cap commissa solum disponitur de Parochialibus,pæ-
næ autem non sunt extendendæ.
73 † Discrepant etiam doctores in assignando qualem
culpam ille committat,qui recipit beneficium simplex
animo non ascendendi ad ordines, sed animo relin-
quendi statum clericalem, postquam aliquo tempore
perceperit fructus beneficij,& respondetur, si ordo sit
requisitus,vel ex dispositione iuris, vel ex dispositione
fundatoris,aut ex consuetudine grauiter peccare, quia
non intendit obseruare id, ad quod tenetur. Si vero
beneficium nullum habet annexum ordinem, vt sunt
aliqui canonicatus collegiatarum, aliqua præstimo-
nia,& aliquæ capellaniæ, quibus satisfit incedendo in
habitu & tonsura,& recitando diuinum officium,nul-
lo modo peccare, quia nullam obligationem violat
Nauar. cap.25.num.18. Sanchez loco cit. num.17.
Garzias num.42. & alij.
74 † Quod si non solum habeat intentionem relin-
quendi statum clericalem,sed præterea transeundi ad
coniugalem, & accipiat beneficium animo fruendi
tantum fructibus ad tempus; aliqui affirmant peccare
mortaliter Sotus de Iust. lib.10. quæst.5. art.6. colum.
4. Sanchez asserit esse veniale num.19. & idem sentit
Less. nu.132. Garzias num.43. dicit nullo modo pec-
care, quod videtur clare innuere etiã Nauar. de orat.
cap.21.num.52. quia nulla potest esse culpa, vbi nulla
est violatio pręcepti naturalis,diuini,vel positiui,quod
hic nulla sit obligatio naturalis, vel diuina, patet, neq;
positiua quia imo in cap. Ioannes cap. diuersis falla-
cijs de cleri. coniug. conceditur liber transitus ad nu-
ptias beneficiatis, dummodo beneficia relinquant.
Et Ecclesia dat beneficia ad sustentandum benefi-
ciatum in statu clericali pro eo tempore, quo benefi-
cium retinuerit,non cum obligatione, vt semper reti-
neat, & statum incompatibilem non assumat.
75 † Vltimum requisitum est carentia censuræ Irre-
gularitatis,& alterius impedimenti requisita ad bene-
ficium, & certũ est excommunicatum, suspensum,in-
terdictum,& irregularem esse inhabilem ad obtinen-
dum beneficium,Præterea vxorati sunt incapaces be-
neficij, vt tradunt omnes in cap.2. de clerico coniug.
per text. ibi. Imo etiam cujuscumq; administrationis
Ecclesiasticæ per eundem textum Garzias 7. par.ca.5.
num.3.Sanchez de matr.lib.7. disp.42. num.18. Nec
illi potest suffragari regula de triennali possessione,
quia sunt omnino incapaces, sicuti laicus, acquirendi
beneficij, & retinendi. Rebuff.de pacif. poss.nu.187.
Sanchez num.15. Nisi tamen vxor consentiat, quod
vir ascendat ad ordines, & si ipsa sit iuuenis profitea-
tur religionem. vel si sit ætate prouectior votum casti-
tatis emittat, quia tunc nullus est viro ad coniugium
76 recursus. † Quod idem esset, quando vir haberet le-
gitimam caussam diuortij, posset enim tunc ordines
suscipere & beneficium Sanchez num.16. Neq; con-
iugatus est capax beneficij ex Episcopi dispensatione
licet affirment relati à Sanchez saltem simplicis licet
non curati,sed ad solum summum Pontificem spectat
talis dispensatio. ita Sanchez num.18.& Garzias loco
cit.& ratio est quia cap.diuersis de Cleri. coniug. Epi-
scopis interdicitur conferre beneficia coniugatis, &
si scienter ea contulerint sunt expoliandi per superio-
rem, & qui supponitur in cap. Ioannes coniugatus
habere beneficium,est intelligendus ex pontificia di-
spensatione. Nec obstat quod Episcopus dispenset in
beneficio simplici cum homicida,deposito, & irregu-
lari, quia illi non sunt omnino incapaces beneficij cũ
obtenta ante delictum possint retinere, quod non po-
77 test coniugatus,& laicus. † Carere etiam debet biga-
mia promouendus ad beneficium cap.1.2.& 3. de bi-
gamis in 6. difficultas est an in bigamia possit dispen-
sare Episcopus ad ordines minores, & ad beneficium
simplex & tenent posse illi quos refert Castropal.
pun.8. ea ratione ducti, quod nullus sit textus id pro-
hibens. Alij temperant,quod possit dispensare quoad
ordines, & beneficia recepta, non autem quoad reci-
pienda; simpliciter tamen negant alij & quoad ordi-
nes,& quoad beneficium simplex,tam in bigamia ve-
ra,quam interpretatiua, quod videtur verius, quia in
textu

textu cap. vnici de bigamis in 6. bigami denudantur omni priuilegio clericali, nec dispensatio committitur Episcopo, Episcopum autem in lege generali non posse dispensare, nisi ei sit commissum tradunt Doctores in cap. At si clerici de iudi. & in Triden. sess. 23. cap. 17. permittitur coniugatis exercere ordines modo nō sint bigami, ergo neque quoad habita, neque quoad habēda potest Episcopus dispensare, & ita fuisse decisum refert Garzias num. 5. & Barbos. in remiss. ad Conc. dicto cap. 17. alijs relatis etiam de pot. Epis. 2. par. alleg. 49. num. 21. & 25. apud Castrop. num. 6. Hæ sunt conditiones examinandæ in eo, qui ad aliquod beneficiū parochiale, vel non parochiale promouendus est.

78 Sed † an sufficiat aliquem ista habere ad hoc vt eligatur, an ex illis qui ista habent sit dignior eligendus hoc est secundum quæsitum propositum soluendum. Pro quo.

79 † Noto 1. Certum esse debere eligi dignum, idest illum, qui aptus sit rite præstare munus suum, & electionem aliter factam esse nullam; ideo etiam excommunicati maiori excommunicatione, suspensi, interdicti aut irregulares non sunt eligendi, ita communiter Doctores.

80 Noto 2. † esse difficultatem an propter peccatum mortale, quis reddatur indignus ad beneficium, & ratio est. 1. Quia aligendus debet esse præditus morum grauitate, & scientia; caret autem morum grauitate, qui est in peccato, ergo indignus qui eligatur. 2. Ex vi electionis electus recipit potestatem ministrandi sacra, quia autem est in mortali non potest sacra ministrare, ergo neque eligi. 3. Excommunicatus etiā minori excommunicatione, ex multorum sententia, repellitur ab electione, quia durante excommunicatione prohibetur suscipere sacramenta, ergo etiam existens in mortali est repellandus ab electione, cum eodem modo arceatur à participatione sacramentorū, & ita tenent Abbas in cap. Si celebret, de cler. excom. celebra. & ibi Innoc. Caiet. 2. 2. quæst. 63. art. 2. Sot. de Iust. lib. 3. quæst. 6. art. 2. conclus. 5.

Dico tamen cum Nauar. de orat. miscel. 34. & Azorio 2. par. lib 6. cap. 14. quæst. 10. Peccatum notorium reddere indignum electione illud habentem, etiamsi non mercatur depositionem, & ideò tam eligens quā acceptans electionem peccat mortaliter, quia oritur scandalum ex eo, quod videtur peccator præferri iustis, & idoneis, & etiā, quia raro potest præsumi in notorio peccatore futura emendatio, At peccatum occultum non reddit indignum, quia potest præsumi ex fragilitate commissum, & cito per pænitentiam delendum. Ad rationes in contrarium dico ad. 1. Morum grauitatem non amitti per occultum peccatū; sed per publicum, & notorium. Ad 2. & 3. conceditur existentem in mortali, neque suscipere neque administrare posse sacramenta, sed ex hoc non sequitur esse priuatū electione, quia peccatum occultum præsumitur commissum ex fragilitate, & ideò præsumitur etiam emendatio. Neque vrget excommunicatum esse priuatum, licet etiam ipse possit absolui, quia absolutio non est in potestate eius, qui est in excommunicatione, sicuti est in potestate peccatoris Deo reconciliari media diuina gratia, & ideò excommunicatio etiam secreta priuat, non autem peccatum Castropal. pun. 21. nu. 3.

81 † Noto 3. Digniorem esse illum, qui magis aptus, & vtilis est ad exequendum iniunctum ministeriū. Fieri enim potest, vt sanctior, & Doctior sit minus aptus alio minus Docto, & minus Sancto, ob defectum prudentiæ &c. dignitas ergo ex aptitudine ad finem, ad quem fit electio, est desumenda. Gutierez cano. quęst. lib. 2. cap. 11. num. 61. & sequ. Lessius de Iust. lib. 2. cap. 34 dub. 14. num. 6.

82 † Noto 4. Sequentia esse fere certa apud omnes. 1. Si in fundatione beneficiorum, siue curatorum, siue simplicium designentur certæ personæ, quibus sint conferenda, nullam esse obligationem eligendi digniorem extra illos, qui sunt designati, sed sufficere eligendum, vel instituendum esse dignum, quia hoc est vtile Ecclesiæ quia isti solent diligentiori affectu beneficio inseruire, ob id antiquitus ex eadem Ecclesia prælatus assumebatur, licet extra illam alius esset magis aptus cap. Nullus cap. Obitum 61. dist. & cap. Metrapolitano 63. dist. Gutierez loc. cit. pluribus relatis nu. 29. & idem dicendum est ex Trid. sess. 24. cap. 18. de refor. in medio. cum plures vocantur ad concursum certo termino præscripto ad comparendum; nequeunt enim electores conferre beneficium alijs, qui non concurrerunt, licet essent digniores sed tenentur eligere, ex illis, qui concurrerunt. 2. Eligentes ad Episcopatum facta diligenti inquisitione tenentur ex illis qui offeruntur apti eligere aptiorem ita Trident. sess. 24. cap. 5. de Refor. ibi omnes vero, & singulos &c. 3. Patronus Ecclesiasticus, & multo magis Episcopus quando ei competit ius eligendi tenetur eligere digniorem ex approbatis ab examinatoribus ad beneficia parochialia ex eodem Trid. sess. 24. cap. 18 de refor. ibi Episcopus cū eligit, & infra. Is quem patronus &c. & infra Episcopus eligat digniorem &c. Certum est si electio fiat ad concursum quod dignior ex concurrētibus est eligendus: quia est quidam tacitus contractus, & naturalis obligatio, qua eligentes obligantur competitoribus ad faciendam electionem dignioris. Neque video qua alia ratione fiāt cōcursus, nisi vt aptior cognoscatur, quod certe vanum esset, nisi esset in ordine, vt dignior Ec-
83 clesię pręficeretur. † Difficultas est an ex natura, & institutione beneficij dignior sit præferēdus, & eligēdus.

In hoc non conueniunt Doctores. Glossa cap. licet ergo qui præstantior 8. quæst. 1. & cap. constitutus, verbo magis vtilem de appella. & cap. Quoniam verb. qui maioribus; de iurepatron. & cap. 2. de offic. pastor. negat, & idem sentit Angel. de Perus. d. cap. Constitutus, & ibi Imola, & Francus nu. 4. Rochus de iurepatron. verbo Honorificum quæst. 15. ad finem, & alij, & rationes quibus mouentur esse possunt. 1. quia beneficia sunt instituta in stipendium dandum laborantibus in seruitute beneficij, non in premium laboris ergo sufficit, vt beneficia dentur dignis, non dignioribus, consequentia patet sequenti exēplo, si dominus imponeret œconomo suo conducere operarios ad aliquid faciendum, & stipendium taxaret dandum operarijs, vtique satisfaceret œconomus eligendo dignum operarium iuxta taxatum stipendium, quia labor respondet stipēdio, & si dominus præterea adderet imperando œconomo, vt meliores eligeret, & œconomus adhuc tantum sufficientes, non meliores conduceret, peccaret quidem contra fidelitatem, & obedientiam debitam, non tamen cōtra iustitiam commutatiuam, vel distributiuam. 2. Etiamsi dignior eligeretur; non tamen, vt dignior, sed solum, vt dignus beneficio deseruiret, non peccaret, quia satisfacit obligationi suæ, &, si ad quid amplius obligaretur, esset hoc multis scrupulis ostium aperire, ergo, si iste, vt dignior non tenetur seruire, neque eligens tenetur eligere; & videtur hoc manifeste probari ex cap. Graue nimis de præbendis, vbi habetur, quod prætermissis indignis digni eligantur, & idē ex cap. nimis de elect & cap. 3. sess. 7. Trid. de refor. ibi personis dignis, & habilibus. 3. Nullibi apparet ista obligatio, ergo, non est imponenda; Præter Episcopatum enim, & beneficia curata prouidēda per concursum non existit talis obligatio. Nam cap. Matropolitano 63. dist. licet habeat Ex præsbiteris eiusdem Ecclesiæ, vel diaconis optimus ordinetur; præter quam quod loquitur de Episcopis, non videtur cōtinere pręceptum. Et in capit. Moyses D. Hieronimus condemnat eos qui Sanguinem respicientes non curant bonū Ecclesiæ, quod non videtur continere præceptum de de meliori eligendo, & cap. licet 8 quæst. 1. idem Hieronimus non præscribit, quid faciēdum sit, sed innuit, quid tunc fieret; habet enim. Qui præstantior est ex omni populo, qui doctior, qui sanctior, qui omni virtute eminentior, ille eligitur ad sacerdotium. Neque Hieronimus erat legislator.

Magis

Magis vrgeret cap. custos de off. cust. vbi dicitur; Ad officium custodis tales ordinentur, quales meliores, & sanctiores esse viderint, vt nulla negligentia in sancta Dei Ecclesia videatur: & cap. vnicum. vt Eccles. benef. in quo Innocentius III. condemnans electionē cuiusdem clerici inquit.

Debuisti ecclesiasticum officium, & beneficium in persona magis idonea dispensare, ex his enim duobus textibus videtur clare colligi magis idoneum esse eligendum. Attamen etiam istis non magna difficultate respondetur, primum textum non continere præceptum, sed consilium; Secundus vero reprehendit, quia officium & beneficium non fuit collatum in personam idoneā, patet ex eodem textu illis verbis onus probationis super tribus articulis imposuimus, videlicet vt ostenderes quod cancellariam personæ idoneę, modo canonico, & tempore competenti donasses, quæ pars textus alteri parti adiuncta facit hunc sensum. Archiepiscope es reprehendendus, quod cancellariam non idoneo donaueris debuisses magis idoneum eligere, quasi ille, qui fuit electus, non fuerit idoneus, & hic est modus dicendi, quando aliquis non aptus, vel ineptus ad officium est electus innuendo quod saltem idoneus debuisset eligi, dicere, saltem magis idoneum elegisset; est ergo iste textus intelligendus solum de idoneo quasi demonstret, sibi fuisse satisfactum, si magis idoneum elegisset, quam sit ille, qui electus est, qui non est idoneus. Alij distinguunt de beneficijs curatis, & non curatis asserentes quidem ad beneficia curata magis idoneos esse eligendos, & nisi eligantur peccare mortaliter eligētem, ad beneficia vero non curata negant extare talem obligationem, & hoc secundum asserunt ne condemnent multos prælatos, qui beneficia etiam valde pinguia conferunt personis, minus dignis; quasi doctrina esset accōmodanda moribus, & non mores doctrinæ, doctores vide apud Castropal. 52. num. 7. D. Thom. 2. 2. quæst. 63. art. 1. & 2. & quęst. 185. art. 3. Aragon. 2. 2. quæst. 62. art. 2. Couar. Reg. Peccatum 2. part. §. 7. num. 4. & 5. Nauar. manu. cap. 17. num. 73. Garzias part. 7. cap. 2. num. 60. & alij asserunt in omnibus beneficijs esse obligationem eligendi magis idoneum, qui sit inter illos, qui possunt reperiri, ita idem Castropal. num. 8. quod ex multis Patrum dictis posse probari affirmat. Ratio tamen principalis, qua mouetur est ista, quod ca. vnicum vt Eccles. benef. &c. suprac. supponit hanc obligationem, cum enim dicat debuisti magis idoneū eligere, si debuit eligere, ergo tenebatur quod si petas vnde habeatur ista obligatio dicit haberi per traditionem ab ipsomet exordio institutionis beneficij, & esse credendum Ecclesiam instituendo beneficia, simul etiam præcepisse, vt dignioribus conferrentur, quia id est vtilius eidem Ecclesię, quod vult intelligi de omnibus beneficijs tam non curatis, quam curatis, quia vtrisq; melius seruitur à magis idoneo Excusat tamen, quod aliter sit propter auctoritatem doctorum aliter sentientium, at sententiam suam vult esse probabiliorem. Mihi tamen videtur nimis durū imponere onus peccati mortalis, vbi nullus canon est apertus imo commodissime, & fortasse vere possunt exponi in cōtrarium vt patet ex dictis in prima sententia, neq; mihi videtur sufficiens fundamentum asserta traditio Ecclesiæ, de qua non constat, sed tantum præsumitur ratione non adeo vrgenti, cum ad illud quod melius est non ita facile quis sit obligandus sub mortali; vt certum tamen suppono istam esse magis tutam & magis piam sententiam; sed tutam & probabilem puto etiam primam.

84 † Quacumq; tamen sententia posita puto eligentem dignum omisso digniori non peccare contra iustitiam commutatiuam nec contra distributiuā, quia neutra leditur. Beneficia enim non sunt instituta in premium danda clericis; sed in sustentationem, ex quo sequitur, quod nulla sit læsio contra iustitiam distributiuam; Nec infertur iniuria Ecclesiæ cui prouidetur de sufficienti ministro. Ad summum peccaret contra fidelitatem si amplectenda sit tertia sententia. Alia autem amplexa neq; peccatur contra fidelitatem, quia neq; ex ista tenetur eligere nisi dignum. Ista ex natura, & institutione beneficiorum.

85 † Et de patrono, qui fundauit beneficium puto omnino certum non teneri eligere digniorem, sed satis esse cum eligere dignum, cum possit quilibet disponere vt quis fruatur re sua modo sibi bene viso & habetur expresse cap. monasterium 16. quæst. 7. & ibi Gloss. & scribentes communiter, Lambert. de iurepatron. lib. 2. part. 1. quæst. 10. art. 3. Couar. Reg. Peccatum 2. part. §. 7. num. 5. Soto de iust. & iur lib. 3. quæst. 6. art. 2.
86 & alij. † quod puto verum etiam de successoribus; puto enim etiam istos satisfacere suæ obligationi, si dignum eligant, modo aliud in fundatione non sit præscriptum, nec teneri eligere digniorem. & ratio est, quia isti succedunt in iura fundatoris; ergo, si fūdator non tenebatur eligere magis dignum, neq; successores tenebuntur. fauet Trident. sess. 24. cap. 18. præcipiens patronis ecclesiasticis eligere digniorem ex approbatis; In electione vero Patronorum laicalium solis dignis contentum est. Dices Concil. sess. 24. cap. 1. asserere eos mortaliter peccare, qui, quos digniores, & Ecclesiæ magis vtiles cognouerint, præfici non curauerint, sed respondetur, ibi non esse sermonem de præsentatione seu nominatione, sed de electione, vt constat ex principio capitis. In electione §. Præterea si hoc decretum esset intelligendum de præsentatione deberet intelligi de patronis, qui habent ius præsentandi ex priuilegio sedis non ex fundatione Couar. Regula peccatum 2. par. §. 7. num. 5. ex quo Vasq. de benef. cap. 2. §. 3. dub. 5.

87 † Neq; renuncians, seu permutans beneficium tenetur eligere magis dignum, sed satisfacit renunciando digno, vel cum illo commutando, quia proprie nō eligit, neq; vlla adest constitutio hoc præscribens Lessius lib. 3. cap. 34. dub. 13. num. 61.

88 † Sed quid dicendum in hoc casu electionis; Inter eligendos extat dignissimus, dignus, & indignus. Si volo eligere dignissimum, illi meum suffragium tribuendo, quia alia sufficientia in illum non concurrūt, eligitur indignus, qui plura suffragia omnibus alijs referet, si vero digno relicto dignissimo suffragor, euito electionē indignij; sequetur enim electio digni, quid in hoc casu faciendum. Respondeo suffragium non esse dandum dignissimo, quia impossibilis est eius electio, dabitur digno, vt euitetur electio indigni, hoc enim modo, bene agetur res Ecclesiæ, neq; dignissimo fiet iniuria, cum non possit electionis beneficium cōsequi Gutierez lib. 2. Canon. cap. 11. num. 60. Lessius
89 lib. 2. cap. 34. dub. 13. num. 60. & alij. † Quod si vnus sit dignus, alius dignior, alius dignissimus, & si ego meum suffragium applicem electioni dignissimi, neq; in ipsum dignissimum, neq; in magis dignum sequetur electio. sed fiet solum digni, at si applico magis digno, licet non sequatur electio dignissimi, non sequetur tamen neq; digni tātum, sed magis digni, tunc possum, si volo suffragari magis digno, quia ita bene agerem Ecclesiæ curando electionem magis digni, non tamen teneor sed possum suffragari dignissimo, licet sequatur electio tantum digni, quia non noceo Ecclesiæ, quæ de digno pastore nihilominus erit prouisa, & exequor meum debitum, quod est suffragandi optimo, nec per me stabit, quin sequatur electio optimi Vasquez de benef. cap. 2. §. 3. dub. 7.

90 † Contingit etiam aliquando duabus Ecclesijs esse prouidendum, quarum altera redditus habet pinguiores, sed non indiget rectore exquisito, sed satis est habere idoneum mediocriter, altera vero habet redditus tenuiores, sed indiget exquisito rectore; duo sunt, quibus istæ Ecclesiæ sunt conferendæ, exquisitissimus alter, alter idoneus, sed non exquisitus, quis vtriq; est præficiendus Sotus de iust. lib. 3. quæst. 6. art. 2. Lessius loco cit. nu. 59. Rebellus de oblig. part. 1. lib. 3. quæst. 5.

ad

ad finem Gutierez loco cit. num. 1. & alij asserunt dignissimum esse præficiendum Ecclesiæ magis indigenti, licet pauperiori, alium vero Ecclesiæ minus indigenti, licet ditiori, quia in electione ad beneficia non tam vtilitas eligendorum attenditur, quam vtilitas Ecclesiarum. Contrarium tamen tenet Ledesma 2. part. 4. quæst. 18. art. 2. fol. 156. quod probatur, quia Ecclesiæ satisfit eligendo dignum, & præterea seruatur iustitia distributiua. Sed respondetur beneficia non esse instituta in premium vt supradictum est.

91 † Sed petes, an valeat electio digni omisso digniori: Communis sententia docet esse validam, ne litibus ostium aperiatur, & ne perturbetur Christiana Respublica, Couar. alijs relatis Reg. Peccatum par. 2 §. 7. n. 3. Gutierez loc. cit. num. 15. Gonzalez ad 8. Reg. Cancell. Gloss. 4. num. 126. & alij & Vasq. de benef. cap. 2. §. . dub. 17. affirmans esse omnium doctorum, & probatur ex cap. cum nobis, de Elect. & cap. nisi cum pridem § pro defectu de renunciat. cap. Constitutis 2 de appellat. Quod verum est, etiam si electores iureiurando se adstringerent ad eligendum digniorem, quia iuramentū non immutat dispositionem iuris cōmunis, quamuis illud violantes sint periuri Couar. alijs

92 relat num. 4. & Gutier. num 15. † Quod, si ante electionem electoribus facta fuisset denunciatio vt eligant digniorem, & si id non fiat ea tunc à tali electione appellari Abbas in cap. constitutis de appellat. n. 6. Decius ibidem num. 5. Lanbert. de iurepatr. lib. 2. p. 1. quæst. 10. art. 3. dicunt talem electionem esse cassandā si sit de minus digno, vt pote factam contra pendentē appellationem, At probabilius est non esse cassandū, quia appellatio illa est iniusta. cum enim facta electione non possit appellari ne litibus ostium aperiatur, & ne Christiana Respublica perturbetur, iisdem rationibus erit iniusta, si præponatur. Erit ergo etiā in hoc casu valida & firma, Glossa cap. licet ergo verbo qui præstantior 8. quæst. 1 quam Glossa sequitur Imola & Francus in cap. Constitutis 2. de appel. Couar. Reg. Peccatum part 1. §. 7. num 3. Gutierez num. 23. & hoc inspecto iure communi, si enim aliquid aliud sit spetiale, illud erit attendendum.

93 † De Parochialibus, quæ ad concursum prouidentur, quia ista debent conferri dignioribus ea approbatis ab examinatoribus; ex Trid. sess. 24. cap. 18. de refor. vbi etiam habetur. Prouisiones omnes seu institutiones præter supradictam formam factæ subreptitiæ esse censeantur, & in Constit. Pij V. super collatione Parochialium dat. 15. Kal. April. 1566. cauetur posse digniores non electos à mala electione appellare, quæ appellatio, licet non suspendat effectum executionis, deuoluit electionem superiori, qui cognito de irrationabili iuditio prioris eligentis, cassat electionē & parochialem confert magis digno; deo ea titis oritur dubium.

94 † An electio digni ipso iure sit irrita, quando dignior est omissus, an solum veniat irritanda per sententiam Garzias part. 9. cap. 2. a num. 235. & Vgolin. de pot. Episc cap. 50. §. 23 num. 4. defendunt non esse ipso iure irritā. 1. Quia sequeretur esse irritas collationes factas ab inferioribus Episcopo, & institutiones ipsius Episcopi ex præsentatis à patronis Ecclesiasticis, quādo digniores non essent electi, quod non videtur dicendum, cum instituentes, & conferentes non sint in culpa, quia ad ipsos non spectat electio, sed ipsis tantū mandatur instituere electos à patronis. 2. Quia non obstante appellatione electio exequtioni mandatur, quod videtur inferre electionis validitatem 3. Quia si electio ipso iure esset nulla. esset infirmanda, etiam nō appellante reiecto, & beneficium esset conferendum magis digno.

Alij tamen vt Gonzalez Gloss. 4. num. 136. Spino de test. Gloss. 4. num. 86. & alij affirmant ipso iure esse nullas. Ratio istorum est quia Trid. & Pius V. statuentes beneficium digniori esse conferendum in fine decreti & Constitutionis subdunt decretum irritans, & annullans, si secus in præmissis omnibus, & singulis actum, aut attentatum fuerit; ex quo videtur sequi, cū vnum ex præcipuis illius decreti & Constitutionis sit, quod fiat electio dignioris, si ista non seruetur esse irritam, quod tenuit Rota in decisionibus relans a Farinac in nouiss 672. & 674 & a Genuens. in sua praxi cap. 69 & ab ipso Garzia num. 232. & 233. Ego multū tribuo decisionibus rotalibus sed rationes adductæ videntur multum vrgere, & ad decretum Concilij & ad Constitutionem Pianam respondet Garzias esse intelligenda, de cæteris requisitis, non autem de electione minus digni, ne dicta inconuenientia sequantur; maxime cum lædatur ius tertij sine eius culpa, quod posita tali explicatione seruatur non incommode illæsum.

95 † An autē interposita appellatione in caussa, quod dignior non fuerit electus, si iudex, ad quem caussa est deuoluta, ferat sententiam in fauorem reiecti iudicando illum esse digniorem, ista sententia sit statim exequenda, & debeat iste immitti in possessionem, spoliato illo, qui iam fuit immissus in possessionem, an vero sint expectandæ tres conformes sententiæ, est satis grauis difficultas, & pro parte affirmatiua vrget, quod nisi dignior mitteretur in possessionem per primam sententiam, sed teneretur expectare alias sequeretur, quod dignior esset deterioris conditionis, quam minus dignus, qui ex vna sententia fuit missus in possessionem, non obstante appellatione dignioris, vt ergo seruetur æqualitas, sicuti minus dignus in prima instantia ex vna sententia ordinarij fuit missus in possessionem, non obstante appellatione dignioris, ita magis dignus erit eodem modo mittendus in possessionem ea sententia iudicis, ad quem, non obstante appellatione minus digni, aliter non seruabitur æqualitas cap statutus §. insuper de rescrip. in 6. cap. in iudicijs 12. de Reg. iur. in 6 & l. fin. C. de procur. & l. Cum quidem C. de fruct. & lit. expen. Neq; obstat Constit. Pij, quia, licet decernat posita appellatione à mala electione ordinarij ea vitalis appellationis, electionē non suspendi, nec illa pendente electum remoueri; nullo tamen modo prohibet, quin sequta sententia in gradu appellationis, prouisus amoueatur, imo videtur id concedere tacite, cum ea superuenienti sententia, non ex appellatione id fiat, & non pendente appellatione, sed illa cessante, & effectum obtinente.

Hanc quæstionē erudite tractat Gonzalez in vtraq; partem, de mens. & alternat. Glossa 6. à num. 163. vbi tamen concludit prouisum ab ordinario non esse remouendum, nisi appellans obtineat tres sententias cōformes, aut vnam, vel duas, quæ transeant in rem iudicatam, idē docet Gutierez lib. 2. Can. quæst. cap. 11. num. 25. Garzias part. 9. cap. 2. § 1. num. 247. & Ceuall. com. contra com. part. 897. a num. 862. & probatur 1. Quia cum ex dispositione Concilij & Constit. Pij caueatur quod appellatio interposita nō suspendat exequtionem sententiæ latæ ab ordinario, non autem id caueatur de appellatione interponenda in sententia iudicis appellationis, sequitur, quod talis appellatio relinquatur in sua natura, & ideo non solum deuoluit caussam ad superiorem, sed etiam suspendit eius exequtionem 2. In eadem Constit. Pij habetur, quod pendēte appellatione prouisus ab ordinario non amoueatur, appellatio autem pendet non solum in prima; sed etiam in secunda instantia, & quoadusq; appellans obtineat rem iudicatam, ideo prouisus non est amouendus 3. Vbi est eadem ratio ibi est eadem iuris dispositio; est autem eadem ratio in secunda, & tertia appellatione, quæ est in prima nempe, ne Ecclesia absq; certo pastore, & firmo remaneat, & ne pastores pluries mutentur ergo in omnibus erit eadem iuris dispositio, maxime quia, si qualibet sententia, sicuti prima esset exequtioni mandanda, ex mutatione rectorum innumeræ lites orirentur tum in perceptione fructuum, tū in remotione vnius, & possessione alterius, quod est, vitandum. 4. Posita electione ordinarij, & exequtioni man-

mandata cessat via executiua & succedit ordinaria,
quæ non est exequtioni mandanda nisi obtineatur
definitiua vt per Gonzalez loco citat. Ad rationem
in contrarium respondetur magis idoneum non esse
deterioris conditionis minus digno. quia nec dum est
dignior reputandus ex vna sententia iudicis appella-
tionis, cum etiam minus idoneus habeat sententiam
sui ordinarij, cui plus est credendum, cum sit præsu-
mendus melius cognoscere promouendos, & melius
velle consulere suæ Ecclesiæ, quam appellationis
iudex, & præterea electus ab ordinario non solum
habet sententiam, sed etiam sententiæ exequtionem,
96 ex quibus apparet differentia inter vtrumq;. † Quod
si electus ab ordinario non sit missus in possessionem,
& in gradu appellationis sequatur contra illum sen-
tentia, poterit appellans mitti in possessionem per
suum iudicem non obstante appellatione primi ele-
cti, quia tunc iudex appellationis est primus iudex,
97 in caussa possessionis; & prior electus non expoliatur
possessione. † Quod in fortioribus terminis erit di-
cendum quoties aliquis ex concurrentibus ante ele-
ctionem appellauerit à grauamine sibi facto, vt quod
admittatur ad examen, vel quod admittatur aduersa-
rius, vel quod non concedatur competens terminus
&c. pro quibus datur appellatio cap. 1. de dilat. cap. ex
parte el 2. de appellat. his enim casibus si iudex ap-
pellationis non solum iudicet de articulo illo, sed
etiam de caussa principali, quod aliquando potest, vt
docet Couar. pract. quest. cap. 9. per totum, poterit à
se electum mittere in possessionem, ac si esset iudex
ordinarius, quia est primus iudex, nec aliquem spoliat
98 Gonzalez ad 8. Reg. Gloss. 6. a num. 222. † Quod si
pendente appellatione electus, & in possessionem
missus decedat, vel aliud beneficium incompatibile
obtineat Garzias docet non extingui ius appellantis,
quia licet non possit prætermissus vel reiectus appel-
lans prouocare possessorem beneficij ad examen,
poterit tamen alijs vijs probare, se digniorem; sed
contra hanc doctrinam viget, quia non apparet,
quomodo pro appellante possit ferri sententia, si
electus non tenetur se defendere, & maxime sup-
posito, quod supponit etiam Garzias electionem di-
gni omisso digniori esse validam, licet veniat infir-
manda ex quo videtur sequi appellantem non posse
ius appellationis prosequi, quia non potest in sui
fauorem obtinere sententiam, nisi simul obtineat,
quod rescindatur prior electio, quod fieri non potest
cum morte, vel alia prouisione electi sit extincta, &
beneficium vacet ita Castropal. part. 11. §. 3. num. 6.
99 † Quãdo autẽ possit contingere electores obligari ad
restitutionem, & refectionem damni, quod ex earum
electione sequitur. Dico primo omnes conuenire
si eligant indignum teneri Ecclesiæ de damno quod
patitur ex eorum electione, quia iniuriam inferunt
illi contra proprium officium, ex quo tenentur illi pro-
uidere saltem de digno. Si vero electio fiat de digno
relecto digniori, dico 2. non teneri ad quidquam ei-
dem Ecclesiæ, quia illi prouisum est sufficienter, ita
Lessius de iust. lib. 2. cap. 34. dub. 15. num. 74. & alij
100 neq; electores obligantur ad amplius Petrus Na-
uar. de rest. lib. 2. cap. 2. num. 186. † maior difficultas
est an aliquid debeatur digniori prætermisso, & qui-
dem nihil deberi tenuerunt Adrian. in 4. de restit.
cap. quia iam determinatum est. Nauar. cap. 17.
num. 72. & seq. Soto de iust lib. 4. quæst. 9. art. 3. ad 6.
Couar. Reg. Peccatum 2. part. §. 7. num. 6. & alij ratio
est 1. Quia ante electionem, vel præsentationem ne-
mo habet ius iustitiæ, vt sibi beneficium conferatur,
quia beneficium non datur in premium dignitatis,
sed in stipendium laboris, & minus dignus electus
non obligatur ad dimissionem beneficij, quod esset
faciendum, si magis digno ex iustitia esset conferen-
dum. Paluda. in 4. dist. 15. quæst. 2. art. 2. num. 12.
Caiet. 2. 2. quæst. 62. 2. ad 4. in 3. dub. & alij affir-
mant faciendam esse restitutionem digniori præ-
termisso, & probant quia ex communi doctorum
sententia omittens digniorem electo digno peccat
peccato acceptionis personarum, & contra iustitiam
distributiuam, & fuit iniustus distributor, in qua iniu-
stitia permanebit quousq; prouideatur dignior, &
seruetur indemnis, & peccauit contra debitum pro-
prij officij, ratione cuius tenetur dignioribus con-
ferre beneficia, ergo tenetur digniori de damno.
Hæc quæstio est valde difficilis.

Dico tamen 3. Si beneficia exponantur ad con-
cursum eligentem indignum omisso digno, & eligen-
tem dignum omisso digniori teneri digno, & digniori
ad restitutionem damnorum, quæ quisq; illorum pa-
titur, & quidem si concursus fuit ex edicto in quo ex-
presse declaretur quod beneficium dabitur digniori,
euidens est non posse dari digno omisso digniori
absq; iniustitiæ nota, quia est quidam contractus, con-
curre, & dabo, si vero hoc non exprimatur adhuc
puto tacite inesse idem pactum, & quælibet alia ex-
plicatio est mera fuga.
101 † At, si beneficia ad concursum non exponantur,
puto nullam oriri obligationem, quia nullus quamuis
102 dignissimus habet ius ad beneficium; † Quod si oria-
tur lis an electus sit minus dignus prætermisso, aduer-
tant illi qui litem sunt intentaturi assumere articulum
difficillimæ probationis. Si quidem dignitas in benefi-
cijs non tam attenditur ex scientia, & litteratura,
quam ex vita, morum grauitate, prudentia, diligentia
alijsq; similibus dotibus in rectore Ecclesiæ requisitis,
quod optime adnotauit Gonzalez Gloss. 4. num. 21. &
seq. Aduertat etiam quod si contra electum obtineat
sententiam in curia obtinebit simul vt apponatur se-
questrũ iuxta Clem. 1. de Sequest. poss. & fruct. Quod
sequestrum semel positum non remouetur tametsi
possessor obtineat aliã sentẽtiam in sui fauorẽ Puteus
decis. 133. n. 1. & decis. 1305. lib. 1. & tradet Gonzalez
Gloss. 6. n. 214. & Garzias part. 9. cap. 2. num. 248. Si
vero sententia obtineatur extra curiam non ap-
ponitur sequestrum vt bene annotauit Gloss. in
Clem. 1. verbo promulgatæ, de sequestr. poss.
& fruct.
103 Ad 3. quæsitum, an sit ita de forma electionis exa-
men, vt optimi, vt optimi cogitti ex censura examinis
sint iudicandi. Hoc quæsitum duo inuoluit. Primum
an examen ita sit de forma, vt non possit omitti etiam
si persona sit dignissima; Secundum an posito quod
persona sit dignissima & talis non appareat in exami-
ne, si tamen alia appareat dignior, an ista quæ appa-
reat in examine, vel illa, quæ est cognita sit præferen-
da. Pro quo noto.
104 † Notorie litteratum & habilem non esse exami-
nandum cap. qui Episcopus iuncta Gloss 2. dist. 23. ea.
Nullus 24. dist. & ibi Glossa vnica Bart. in l. 1. num. 2.
C. de Atletis lib. 10. & alij apud Gonzalez Gloss. 4.
num. 85. Nec item graduatos, eo quod fuerint ap-
probati ab vniuersitatibus, ne illis inferatur iniuria
Rebuffus in prax. tit. de rescrip. in forma pauperum
pro graduatis num. 3. & 4. Item ordinatus in Sacris
absq; alio examine reputatur habilis ad beneficia
simplicia cap. Accepimus, de ætat. & qualit. & ibi
Hostiensis num. 12. Andreas num. 13. Butrius num. 8.
& 12. & alij, nisi tamen noua caussa superueniret
Gonzalez loco cit. num. 96. vt quia post multum
temporis non studuit, vel quia constat talem fuisse
indigne promotum ad ordines, Oldradus cons.
118. num. 1. vbi consuluit, quod si Episcopus ali-
quem ordinauit ad Sacerdotium, & successiue admi-
sit ad duas parochiales Ecclesias, potest repellere a
tertia, etiamsi ista tertia non sit maioris curæ; sed
æqualis, & minoris; cum per diligentem inquisi-
tionem repererit eum esse indignum, sequuntur ip-
sum Io. Andr. Ancha. Butr. & alij citati a Felino in
cap. ex litteris num. 7. de Constit. & si ageretur de

ius prosequatur, & tradat se cognoscendum, & vt possit allegare sæpius se concurrisse, poterit etiam habere animum obtinendi si dignior moriatur vel desistat a concursu vel oppositione, tradit alijs relatis Cord.in sum.quæst.31.Rebell. locn cit num 4. & alij apud ipsos & Azor. part.2. lib.6.cap.15. quæst 14. in fine.

Pro contraria vero sententia quod videlicet beneficium sit dandum magis digno ex illis qui sunt approbati & quod sit excludendus dignissimus qui in examine non apparuit dignus, videtur facere. 1. Quia frustra concilium requireret examen, nisi ex illo esset ferendum iuditium dignitatis, si enim ex antehabita scientia posset iudicari dignitas examen ad nihil deseruiret. 2. Ex examine nullum ius acquiritur ad beneficium, imo quidquid habere poterat amisit, quia non apparuit sufficiens 3. In beneficijs, quæ dantur ad concursum tacitus hic videtur imbibitus contractus, si dignior apparueris, & victoriam reportaueris, beneficium obtinebis. 4. Si hoc concederetur aperiretur ostium magnis litibus, quia, cum isti apparent digni,& ille non dignus, habent ipsi ius ad se tuendos in sua dignitate. 5. Sufficit beneficium esse prouisum de digno, licetq; magis dignus non eligatur non ideo infertur iniuria beneficio, & si iste dignissimus non se opposuisset, beneficium fuisset collatum digniori ex illis, qui se opposuerunt, habeatur ergo iste sicuti non se opposuisset cum re vera non sit connumerandus virtute examinis inter eos, qui se debent opponere, quia digni tantum se debent opponere, hic vero non apparuit dignus. Tandem argumenta proposita in prima sententia videntur probare, quod si in examine appareat quis idoneus, sed minus, quam alij, possit quidem ex antehabita scientia reputari dignior, quia ex eo quod iam apparuit dignus acquisiuit ius ad electionem, quæ non videntur militare cum non apparet dignus, quia non potest iudicari dignior, qui prius non extitit dignus. Quæ tamen ratio mihi videtur non multum vrgere, quia vel examinatores possunt vti scientia habita tantum in examine, vel etiam habita extra examen, si habita tantum in examine, ergo, qui non apparet in examine dignior neque poterit iudicari talis scientia extraiudiciali; si possunt, cum dignus apparet, ad declarandum digniorem, quare non etiam ad declarandum dignum cum dignus non apparet, cum enim dignior sit eligendus & electio facta de minus digno sit nulla & sit censenda surreptitia ex Concilio vt tradit Gonzalez Gloss.4. num. 136. cum alijs ab eo relatis, sequitur, si ex scientia habita extra examen iudicetur dignior, habilitetur ad beneficium, ad quod non erat habilis; si ergo potest habilitari v. magis dignus, cum non appareat, & ex examine ad id non habeat ius, quare non poterit, etiamsi non appareat idoneus, cum vtroque modo ex vi examinis careat iure ad consequendum beneficium. Præterea non minus requiritur approbatio quoad morum grauitatem, & prudentiam &c. quam approbatio doctrinæ, imo, qui apparet doctior in examine, potest reputari minus dignum ad beneficium, quia sit minus prudens, & morigeratus, & tamen horum cognitio haberi potest extra examen, vt patet ex iam dictis, ergo poterit etiam alius iudicari idoneus, & dignus ex scientia extra examen habita, cum possit per testes &c. probari vt etiam traditum est. Sicuti ergo ex scientia extra examen habita potest alicui conferri beneficium, vt magis digno, quod illi non erat conferendum, quia apparuit tantum dignus, ita & poterit approbari, vt dignus, & dignior ex eadem scientia, licet in examine talis non appareat. Quid dicendum, vel loquimur de examinatoribus approbantibus, vel de Episcopo eligente. Si de examinatoribus approbantibus

116 Puto eos debere istum dignissimum inter dignos
connumerare, non enim ad ipsos spectat decla-
117 † rare quis sit dignior, vel dignissimus vt resoluit
Garzias part.9.cap.2.num.112. Neque ad ipsos spe-
118 † ctat electio dignioris, vt per eundem a num.108.
per sequentes; sed ipsi debent tantum renunciare,
119 † quos idoneos repererint, & postea ad Episco-
pum spectabit non inspecta qualitate votorum eli-
gere, quem iudicauerit digniorem, idem ibidem per
ea quæ ipse habet, quod autem debeant renunciare
hunc etiam dignum patet ex supra traditis pro prima
sententia. Nec obstant in contrarium adducta, quia
concilium requirit pro forma examen, sed non re-
quirit pro forma, quod examinatores referant di-
gnos illos tantum, quos tantum in examine tales
repererint, sed hoc relinquit dispositioni iuris com-
munis, ex quo cum iam probatum sit posse renun-
ciare dignos quos tales nouerint etiam scientia extra
examen habita, sequitur, quod secundum illam de-
beant renunciare.

120 † De Episcopo vero dico, quod si examinatores
istum dignissimum non renuncient dignum, quod
ipsum non potest eligere, quia ita aperte decernit
Concilium, vt Episcopus eligat vnum ex illis quos
121 idoneos iudicauerint examinatores; † &, si Epi-
scopus eligat vnum ex renunciatis idoneis per exa-
minatores, non datur appellatio a relatione exami-
natorum, nec per talem appellationem impeditur,
aut suspenditur, quominus habeat exequtionem vt
ex cap.18 Concilij vers. Nec prædictorum exami-
natorum &c. Garzias part. 9. cap. 2. §. 1. num. 239.
Quod est intelligendum etiam ad effectum deuo-
lutiuum vt nu. 247. in beneficijs curatis de quibus
loquimur, nam de simplicibus quid sit dicendum
122 tradit idem Garzias num 243. &c. Datur tamen
appellatio à mala electione Episcopi, vel ordinarij
ad effectum tamen deuolutiuum tantum, non tamen
suspensiuum, ita idem Garzias num.246.

123. † Sed, quid remedij erit, cum examinatores
non approbauerint istum dignissimum, si Episco-
pus nolit vnum ex approbatis eligere, sed velit
istum non approbatum, aut etiam, si vnum ex illis
approbatis elegerit omisso isto? Et deueniendo ad so-
lutionem.

124 † Septimæ difficultatis propositæ; Responden,
quod licet non detur appellatio à relatione exami-
natorum ad effectum infringendi electionem Epi-
scopi, datur tamen ad effectum, vt reprobatus de-
claretur idoneus ad Parochialem, & auferatur nota
125 seu infamia ex illicita reprobatione † Sacra Con-
greg. in vna Vrbinaten. 4. Maij 1592. Quæ ita can-
tat Congregatio Concilij censuit dari appellatio-
nem à reprobatione examinatorum ad effectum de-
uolutiuum à die scientiæ; & in alia 7. August. 1600.
Congreg. Concil. Censuit à reprobatione examina-
torum, qui aliquem ex concurrentibus ad parochia-
lem Ecclesiam vacantem minus idoneum renuncie-
runt, dari appellationem ad effectum deuolutiuum,
126 non autem suspensiuum: † quæ declarationes non
aduersantur alijs, nempe quos adducit Garzias
num 240. in quibus decernitur, quod a reprobatio-
ne examinatorum non datur appellatio; sunt
enim intelligendæ cum dicta distinctione, & ne
videamur hoc gratis dicere extat declaratio eius-
dem Sacræ Congregationis relata a Genuensi in
127 praxi cap 62. in annot.num.10. quam dicit habe-
re. † Reprobato ab examinatoribus non dari ap-
pellationem ab electione Episcopi, qui eligit ap-
probatū ab examinatoribus; sed à reprobatione exa-
minatorum ad effectum deuolutiuum non autem su-
spensiuum; † Quæ appellatio videtur posse interponi
ad Episcopum, qui est superior examinatoribus à qui-
bus appellatur, vt cum alijs examinatoribus synodali-
129 bus appellantem examinet &c. nisi, quando repro-
batio facta esset etiam ex voto Episcopi, vt contingit

in casu, quo vota examinatorum sunt paria, aut singu-
laria, & Episcopus accedit reprobantibus iuxta cōcil.
cap. 18. sæpe cit. tunc enim erit appellandum ad supe-
riorem cum etiam in tali casu appelletur ab Episcopo
ita Garzias nu. 245.

130 † Ad 4. difficultatem an examinatores teneantur
ferre relationem non solum de litteratura sed etiam
de ætate morum grauitate prudentia &c. Dico teneri
ita habetur in Concilio cit. cap. 18. sess. 24. de refor-
mat. ibi Peracto examine renuncient quotquot ab eis
idonei iudicati fuerint ætate, moribus doctrina, pru-
dentia, & alijs rebus ad vacantem Ecclesiam guber-
131 nandam opportunis, † & Sacra Congreg. declara-
uit, non esse satisfactum huic decreto, si examinatores
approbent tantum quoad litteraturam, reijciētes co-
gnitionem quoad mores, & alia in Episcopum, decla-
rationes adducit Garzias par. 5. cap. 7. num. 11. & par.
6. cap. 2. §. 2. num. 238. & tenuit Rota in vna Casalen.
Parochi coram Robusterio 1586. & in vna Iuuena-
cens. Beneficij 15. Decemb. 1593. coram Mantica,
& ita in spetie censuit Sacra Congregat. vt constat
ex declarat. 648. & 651. & 546. in nouissimis Fari-
nacij.

132 † Dices in dicta Casalen. Parochialis 2. Maij 1584.
Coram Robusterio fuisse dictum, bene posse exa-
minatores in hoc se remittere ordinario, & satis ser-
uari formam Concilij, quæ est intelligenda cumula-
latiue non priuariue quoad hoc, cum in dubio iuris-
dictioni Episcopi censendum sit derogari cumulatiue
non priuatiue. Decius cons. 3. num. 3. sed respondet
Garzias part. 6. cap. 2. §. 2. num. 241. nimis clare loqui
concilium cum appositione decreti irritantis, vt possit
ista expositio admitti, quare illam omninò reijcit, vt
contrariam textui Concilij, & declarationibus Sacræ
Congregationis relatis per Farin. loco citato, & si ista
admitterentur quoad mores &c, deberent admitti
etiam quoad litteraturam, non possunt ergo exami-
natores se remittere Episcopo, sed ipsi debent referre
de omnibus.

133 † Ad 5. difficultatem, quot debeant esse exami-
natores. Certum est examinatores Parochialium ex
Conci. sess. 24. cap. 18. sæpius citat. debere esse magi-
stros seu Doctores, aut licentiatos in Theologia aut
iure canonico, vel alios Clericos, seu regulares etiam
ex ordine mendicantium, aut etiam sæculares, qui
ad id munus videbuntur idonei, & debent eligi in sy-
nodo diæcesana, & debent eligi sex, licet non omnes
debeant simul concurrere ad examen, cum tres tan-
134 tum satis sint. † Debent omnes iurare ad Sancta
Dei Euangelia, quacumque humana affectione post
135 posita, se fideliter munus suum esse executuros; † nec
quidquam occasione examinis ante, vel post accipe-
re possunt, & si accipiant erunt simoniaci tam ipsi,
quam dantes, à qua simonia non poterunt absolui ni-
si dimissis beneficijs, quæ quomodocumque etiam
antea obtinebant, & redduntur inhabiles ad alia in
posterum obtinenda. Hæc sunt certa, Aliqua super-
sunt dubia.

136 † Primò. Cum in Concilio assignetur, quod in
synodo sex sint eligendi, an si pauciores eligantur,
137 electio valida sit. † Aduertendum quod examina-
tores debent deputari in synodo vera, & formali, est
autem synodus vera, & formalis congregatio legiti-
ma, quam facit Episcopus cum clericis sibi subditis in
sua diæcesi ad tractandum de his, quæ curæ pastora-
li incumbunt, & de spectantibus ad reformationem,
& bonum regimen Episcopatus Bottus de synodo,
part. 1. num. 5. &c. quem sequitur Garzias part. 9.
cap. 2. num. 67 Vnde non dicerentur examinatores
electi in synodo, si clerici ad hoc tantum fuissent con-
gregati, vt fieret talis electio, quin talis electio esset
nulla, & examen, & concursus cum illis factum pari-
138 ter esset nullus idem Garzias. † Nunc ad difficul-
tatem propositam videtur posse respōderi sufficere,
& satisfieri menti concilij, etiamsi tantum quattuor
eligantur, licet male fieret non eligendo sex. & posset
probari.

1. Quia finis concilij est, vt examen fiat coram tribus,
qui finis potest obtineri etiamsi eligantur tantum tres,
& per accidens videtur esse, quod alij tres adiun-
gantur

2. Si durante anno in quo fuerunt electi in synodo sex
examinatores aliqui moriantur non ideò superstites
etiamsi vnus tantum remaneat desinunt esse legitimi
examinatores, ergo esse sex non est de substan-
tia.

139 † Dicendum tamen est fore nullam omnem ele-
ctionem, nisi sex examinatores in synodo eligerentur,
quia est de forma id enim à Concilio præscribitur, &
ita tenet Garzias numer. 64. & alij communiter, qui
refert ita fuisse decisum à Sacra Congregatione. Et
Aloysius Riccius in Praxi for. Eccles. resolut. 361.
& alij asserunt, quod si elapso anno non supersunt
sex examinatores ex designatis, non sunt habendi
pro legitimis, ex quo colligitur à fortiori non fore
legitimos, si à principio sex non fuerint designati.

140 † Ad rationes in contrarium adductas potest re-
sponderi, non esse adequatam rationem assignatam,
nempe quod examen fiat per tres examinatores; sed
quod tres semper possint adhiberi, quod facile posset
contingere si vnus moreretur, vel si vnus haberetur
pro suspecto &c. ideò vult concilium sex designari,
qui numerus videtur sufficiens ad tollenda omnia in-
conuenientia, ideò sex pro forma statuit esse eligen-
dos.

Ad 2. Dico non valere consequentiam si aliqui mo-
riantur, qui supersunt legitimi sunt, ergo de forma
electionis non est, quod sex eligantur; non rectè in-
quam deducitur; sed deducitur quod non sit de for-
ma, quod sex semper remaneant. est ergo de forma,
quod sex eligantur, vt semper tres existant, non est au-
tem necesse, quod sex semper durent, quod si aliquan-
do plures moriantur superstites adhuc esse legitimos
eadem ratione defenditur, & ad hoc non respexit cō-
141 cilium cum sit de raro cōtingentibus. † Quod si elapso
anno synodus celebretur etiamsi omnes sex examina-
tores præcedenti annò in synodo electi sint supersti-
tes, alij sex sunt designandi, quia prior designatio ces-
142 sat patet ex Concilio. † Si verò synodus non cele-
bretur, & omnes sex in alia synodo designati sint su-
perstites, electio durat, quia Concilium dixit singu-
lis annis electionem esse faciendam, quia supponit
singulis annis synodum congregari, quod si synodus
non cōgregetur, & integer numerus perseueret, etiam
durabit valida illorum electio; refert decisum Garzias
part. 9. cap. 2. à numer. 73. Barbosa de off. & potest.
143 Episcop. part. 3. alleg. 60. numer. 48 † Quod si
intra annum moriantur omnes. & vnus tantum su-
persit electio illius perseuerat valida, quia cum exa-
minatores debeant designati in synodo, quæ non po-
test congregari nisi singulis annis, mens concilij vi-
detur esse, quod valida remaneat electio etiam vnius
tantum superstitis facta in synodo, potius quam quod
euanescat, & sufficit formam seruari eo modo quo
potest Tiraq. de leg. connub. Gloss. 6. num. 6. 52. &
144 69. Paris. de resig. lib. 7. quæst. 5. num. 19. † Hoc ta-
men casu Episcopus cum Capituli consilio in locum
absentium, vel mortuorum subrogabit alios ex alias
designatis, & , si isti etiam defecerint, subrogabit
alios sibi bene visos vsque ad numerum senarium, du-
raturos donec adueniat tempus synodi Garzias num.
145 70. † Elapso vero anno designationis, & synodo
non celebrata, si tamen potuit celebrari, nullumq;
fuit impedimentum legitimum, quin celebraretur,
cessat omnis electio, nec alios potest Episcopus desi-
gnare in supplementum deficientium. Ratio est quia
Concil. vult existere sex examinatores in Synodo ele-
ctos & hoc est de forma, ergo quotiescumq; pote-
runt

runt eligi sex tempore debito, & non eliguntur, fiet
contra dispositionem concilij, & ideo aliter actum
erit nullum.
146 † Contrarium tamen tenuit Garzias loco cit. nu.9.
Riccius praxi decis. 418.in 1. edit.& resolut. 353. in 2.
147 Barbosa d.alleg.60. num.5.his rationibus. † Quia
Episcopo iure ordinario competit designare exami-
natores ad beneficia cap. accepimus & ibi Gloss. de
ætat. & qualit. quæ potestas non est censenda sublata
per Concilium, nisi manifeste constet, vt euitetur,
virium correctio, est ergo Concilium intelligendum
non quod necessario sit talis electio facienda in Syno-
do, sed quod sit facienda, dato quod Synodus cele-
bretur. 2. Quia in casibus in quibus subrogandi sunt
examinatores id facit Episcopus cum consilio tantum
non cum consensu capituli, ergo signum est non esse
illi ademptam propriam facultatem extra Synodum.
3. Iudices Synodales ex præscripto Concilij sess. 25.
cap.10. de refor. saltem quattuor sunt designandi in
Concilijs prouincialibus, vel Synodalibus & tamen si
aliqui decesserint potest Episcopus vsq; ad futurum
Prouinciale vel Synodale concilium duraturos alios
substituere, nec vlla apponitur limitatio temporis, vt
sit intra annũ designationis, ergo poterit etiam exa-
148 minatores. † Quibus tamen respondetur. Ad primã
designari quidem ab eo, qui potest designare, at non
sunt tales, quales Concilium requirit, nempe, quod de-
signentur in Synodo, cumq; hoc sit de forma, contra
gesta electio erit nulla ad 2. non vrget argumentum,
quia tunc, electio cum non possit fieri in Synodo, &
sit facienda, pertinet ad ipsum, nec requiritur aliorum
consensus. Ad 3. resp. 1. Non statui à Concilio quod
designatio iudicum fiat singulis annis neq; in Synodo
sicuti statuit de examinatoribus Synodalibus, imo po-
tius expresse concessit ordinario potestatem subrogã-
di alios iudices Synodales cum consilio capituli illis,
qui defecerunt, vsq; ad futuram Synodum, Respon-
deo 2. Fortasse verius esse non posse Episcopum lapso
anno designationis in Synodo, iudices Synodales de-
signare si per ipsum stat quominus Synodus celebre-
149 tur. †. Poterunt autem designari in Synodo exami-
natores non solum expresso eorum nomine, vt desi-
gnatur Examinator Præsbyter Paulus Præsbyter An-
tonius &c. Sed etiam expressa tantum dignitate vel
officio vt eligitur examinator Theologus Cathedra-
lis, Prior Sanctæ Mariæ &c. Quia vtroq; modo expri-
150 mitur & cognoscitur persona. † Sed difficultas est,
An, quando designatio fit sub nomine dignitatis, ve-
niant successores, an designatio terminetur in perso-
na. Extendi ad successores tenet Ledesma in sum. p.2.
tract.7. cap.1. conclus.7. circa 3. difficult. qui etiam
testatur ita in Hispania vsu & consuetudine esse re-
ceptum, & à viris doctis approbatum. Sed verius ne-
gat Garzia loco citato à num. 339. multas adducens
Rotæ decisiones, & probatur ex Concilio quod re-
quirit singulis annis in Synodo fieri designationem;
ergo non intendit deriuari in successores in dignitati-
bus 2. Supponit posse mori quod de dignitatibus non
verificatur; videatur textus cap. 10. sess. 25. qui ita ha-
bet si interim aliquem ex designatis mori conti-
gerit.
151 † Ex dictis patet solutio etiam ad 6. difficultatem
nempe an duobus extantibus examinatoribus Syno-
dalibus, & altero non Synodali sit validum examen,
& respondendum est vt supra si talis examinator sit
ab Episcopo electus intra annum erit validum, si elap-
152 so anno nullum, modo dicto. † Ad 7. iam est re-
sponsum.
153 † Ad 8. Si vnus tantum concurrat. Respondeo
elapso termino decem dierum non teneri Episcopũ
prorogare edictum, sed satisfaciet suo muneri confe-
rendo illi, si dignus fuerit repertus Garzias & alijs re-
lati a Castropal. tract. 13. disp. 3. part. 2. §. 1. nu. 8. Secus
autem si nullus omnino vel nullus dignus, quia tunc
deberet pro alijs decem diebus prorogare, quod si
neq; intra hoc tempus nullus appareat, vel nullus ido-
neus, poterit absq; concursu conferre ex concil. sess. 24.
154 cap. 18. At si vnus tantum sit subscriptus intra termi-
num decem dierum & iste sit dignus an possit Episco-
pus per decem alios dies edictum prorogare. Respon-
deo verius non posse si ille qui solus est subscriptus per
examen repertus sit idoneus, quia oppositione termini
promissum est subscribentibus non amplius esse expe-
ctandum, & illo transacto examen esse faciendum, er-
go etiamsi vnus tantum reperiatur subscriptus examẽ
erit faciendum ita Garzia part.9. cap. 2. n. 214. Vgolin.
de pot. Epis. cap. 50. §. 10. num. 4. Barbos. 3. part. alleg.
155 60. num. 51. † Quæ tamen ratio non videtur omnino
probare quia edictum non proponitur in gratiam cõ-
currentium, sed Ecclesiæ vt ei melius prouideatur. At
quia supradicti Doctores asserunt ita fuisse à Sacra
Congreg. decisum a canonizata sententia non est re-
cedendum licet ex decreto S. Vrbani VIII. decretum
sit decreta Sac. Cong. non probare nisi autentice ex-
hibita &c.
156 † Diximus supra dignum acceptantem beneficiũ
in concursu dignioris ad nullam teneri restitutionem
existente bona fide, quod si aperte cognoscat vere es-
se digniorem neq; se posse diligentia compensare ex-
cessum dignitatis non posse beneficium petere, & si
obtineat obligationem habere satisfaciendi digniori
omisso si beneficium sit datum per concursum; Sed
nihil diximus de impediente digniorem à consequu-
tione beneficij ideo licet sit extra quæsita hoc etiam
vt valde necessarium subiungemus.
157 † Noto ergo posse quem impedire digniorem à
consequtione beneficij, vt sibi vel alteri conferatur,
vel muneribus, suasione honesta, vel dolo, vi, & frau-
de. Item recta intentione, vt sibi consulat, vel malo
animo, vt alteri noceat, Item impedire potest dignio-
rem à consequtione beneficij debiti, vel non debiti
vel si debiti tantum ex quadam decentia, & honesta-
ta. Hoc posito.
158 † Dico si dignior impediatur sine vi & fraude à
consequtione beneficij quod illi est indebitum, vel
proprie & stricte non debitum, nec est peccatum, nec
vlla oritur obligatio restitutionis. Nulla enim extat
obligatio non impediendi vtilitatem alijs indebitam,
quando propriæ consulitur vel indemnitati vel vtilita-
ti nec quisquam potest conqueri, quia nulli fit iniuria
159 cum nullius ius lædatur. † Ex hac doctrina deduci-
tur quod verbis, muneribus, sollicitudine, & diligen-
tia potest quis mouere collatorem beneficij, quod li-
cite potest conferri digno omisso digniori, vt de facto
beneficium vel sibi vel amico conferat, licet fuisset
determinatus conferre illud magis digno. Item po-
test suadere determinato relinquere ex legato cen-
tum alicui dignissimo, vt illa leget digno vel amico
vel consanguineo, vel etiam sibi ipsi. Vasquez de be-
nef. cap. 2. §. 3. dub 19. Rebellus de oblig. part. 1. lib. 3.
160 quæst. 1. num. 5. & quæst 2. num 8. † Si malo ani-
mo id fiat, erit quidem peccatum, sed tamen nec inde
161 orietur obligatio restituendi, † quæ non ex animi
malitia nec intentione nocendi sed ex nocumen-
to, & damno dato consurgit Vasq. de benef. cap. 2. §. 3.
dub. 19. num. 127. Gutierez lib. 2. Can. quæst. cap. 11.
num. 71. & alij in quibus ipsi desumpserunt.
162 † Dices contra hoc pugnare legem 2. §. idem la-
beo. 2. ff. de aqu. pluu. arcen. in qua decernitur impe-
dientem aquæ ductum, qui deriuatur ad fundum vi-
cini per eius possessionem non teneri de damno,
modo ex odio, & malo animo non fecerit ergo
à contrario sensu si malo animo fecerit tenebi-
tur, argumentum enim à contrario sensu in lege
est validum imo validissimum, & dicitur textus
expressus, mens legis, & statuti, vide Barbosam de lo-
cis: A contrario sensu, sed respondetur. 1. Hoc argu-
mentum esse validum nisi contrarium sit in iure ex-

pressum l. 2. C. de condit. insert. cap. cum virum de Regul. cap. à nobis el. 2. de sent. excom. Euerard. loco 4. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præs. 93. num. 5. mantica de coniect. lib. 3. tit 15. num. 13. & alij, in iure autem est dispositum quod quilibet possit vti iure suo l. 1. §. deniq. ff. de aqu. pluu. arcen & l. Proculus & l. Fluminum § fin. de dam. infect. Respondetur 2. valere in foro fori nisi probetur vti proprio iure, non autem valere in conscientia quocumq; modo. Aduerte me dixisse malo animo non vi fraude &c. quia de istis.

163 † Dico 1. qui fraude, vi, dolo &c. impedit digniorē à consequtione beneficij vt detur digno tenetur ad restitutionem digniori omisso secundum quantitatē spei, quam habebat consequendi beneficium illud

164 † & idem dicendum etiam, cum duo æquè digni concurrunt ad beneficum, & aliquis impedit vnum ex illis ab adeptione beneficij iste tenetur ad restitutionem faciendam impedito quanti æstimatur spes quam habebat ad adeptionem eiusdem beneficij. & multo magis erit hoc dicendum quando vnus solus concurrit Couarr. Reg. Peccatum part. 2. §. 7. num. 8. conclus. 5. Sot. lib. 4. de iust. quæst. 6. art. 3. Martin Nau. sum. cap. 17. num. 73. Petr. Nauar. lib. 3. de rest. cap. 5. num. 11. Lessius lib. 2. cap. 12. dub. 18. num. 123. & 126. & alij, & probatur. Quia dato & non concesso quod digniori in concursu cum digno, & digno in concursu cum equali non debeatur beneficium, debetur saltem hoc quod non impediatur à procuratione illius, cum quilibet dignus ius habeat procurandi beneficium, ergo si per vim & fraudem impeditur infertur illi iniuria, & consequenter iniuste impeditur, ergo

165 consurgit obligatio restituendi, † Et quidem si per fraudem vim aut dolum ipsum immediate impedias concurrentem, vel eius procuratorem vel eius litteras intercipias, quibus agitur de cōcurrēdo &c. manifesta est iniuria & iniustitia, & si per vim fraudē &c. impedias eum ad quem spectat conferre ne in illum conferat, vt confingendo aliquod mendacium quo ille a collatione auertatur, pariter manifesta apparet iniustitia, quia non solum iniuriose, & fraude collaturus decipitur, sed offenditur etiam beneficium acquisiturus, quia impeditur a prosequendo suo iure quod habet

166 procurandi illud beneficium. † Sed quid dicendum si impediatur dignus ne potiatur beneficio & hoc fraude vi & dolo in concursu cum digniori? videtur dicendum ad nihil teneri impedientem quia res Ecclesiæ bene geritur, quod est maxime in beneficijs inspiciendum. Sed tu distingue, aut beneficium est ex illis, quæ necessario sunt conferenda digniori, & tunc puto nullam impedienti restare obligationem restituendi, quia nullam digno infert iniuriam; aut beneficium est ex illis quæ conferri possunt etiam tantum dignis, & tunc puto ad obligationem restitutionis impedientem teneri, quia vere cum iniuria impedit, quia vere habet ius procurandi, & beneficium potest conferri.

167 † Sed posito, quod teneatur quis ad restitutionem, cum beneficium dignus est adeptus in concursu cum digniori tenebitur ne beneficiū illi resignare? vrgens videtur ratio probare, quod teneatur, quia nullo alio meliori modo potest satisfacere suæ obligationi; & ita tenet Rebellus de oblig. part. 1. lib. 1. quæst. 6. nu. 6. At puto esse distinguendum, aut collatio beneficij tenet vel non, si tenet & de se est perpetua non tenetur resignare, quia nemo tenetur ante sententiam beneficio se expoliare Lessius lib. 2. cap 34. dub. 15. num. 76. Si autem beneficij collatio non est firma sed est nulla vt secundum probabiliorem sententiam est collatio beneficij Parochialis, tunc dignus tenetur, qui in concursu obtinuit aduersus digniorem, resignare digniori, ac si indigno fuisset facta collatio: Raru tamen aut numquam debet quis præsumere se minus dignum notabiliter, quia licet in scientia & doctrina possit esse inferior potest excellere in alijs requisitis, & sicuti ex his difficillime potest infringi electio Episcopi ita difficillime potest dari casus quo aliquis teneatur quis præsumere se minus dignum. Et in casu dubio nemo tenetur expoliare se suo iure quæsito, ita fere omnes doctores supracitati. Et cessat nota propriæ æstimationis, quia alieno iuditio se conformat.

168 † Quid dicendum in hoc casu Seius credens Paulum notitiam dare Petro de beneficio vacante, ideo illius litteras intercepit Petrum præuenit in procuratione beneficij teneturne Petro de damno illato? Respondeo si litteras non solum aperiat legat, & vacationem beneficij intelligat, sed etiam illas detineat, & retardet, ex qua retardatione Petrus non possit procurare beneficium, Seium teneri ad damna, quia cum iniustitia operatur. At si tantum legit, & statim obsignat, nec vllo modo retardat, & ex sola notitia Petrū præuenit Lessius lib. 2. cap. 12 dub. 18. a nu. 124. putat peccare mortaliter quia secreta teregit inuito scribente in re graui, ad restitutionem tamen negat teneri; quia ex iniusta apertione litterarum Petrus non fuit impeditus à cōsequutione beneficij. Consequitur autem beneficium ex sua diligentia quæ habet quidem fundamentum in iniustitia at non est iniusta potest enim stare aliquam actionem habere fundamētum in iniustitia non tamen esse iniustam vt aperte tradit Castropalao tract. 13. disp. 2. part. 11. § 5 num. 7.

169 † Superest videndum, quid iuris de illo, qui non vi, dolo, aut fraude, sed muneribus inducit eligentem, vt dignum omisso æque digno vel etiam digniori eligat vel eidem concedat, beneficium, officium, aut cathedram. Respondeo vel ista omnia sunt conferenda ad concursum, vel non; si necessario sunt conferenda ad concursum, consequenter ad dicta tenetur satisfacere digniori omisso: si vero ad concursum non sunt necessario conferenda nulla tali obligatione tenetur, quia munera non inferunt vim nec dolum, & ideo

170 neq; caussant inuoluntarium. † Quod si beneficium est Ecclesiasticum, licet ex tali datione non consurgat obligatio restituendi, erit certe grauissimum peccatū, si dentur aliquo tacito, vel expresso pacto, vt beneficia conferantur, & Simonia, vt patet ex ijs, quæ de Simonia magis probabiliter, & vere traduntur, nec collatio tenet, si vero gratis dentur, & gratis recipiantur, secus

171 erit dicendum. † Si officia sint laica & dentur gratis animo etiam alliciendi collatorem ad conferendū, nulla videtur extare prohibitio taliter dandi; Si vero dentur animo & obligatione, vt conferatur, & dentur illi, qui potest ea vendere, tunc licite dantur, quia est quędam virtualis venditio officij; At si dentur illi, qui non potest vendere, talis datio est illicita, & illicita etiam receptio, quia non potest recipi pretium pro re, quam quis tenetur facere. Si vero essent vendentis, qui ex lege teneretur gratis dare non peccaret contra iustitiam dans vel recipiens, sed tantum esset violator legis. Vasq. de benef. cap. 2. §. 3. dub. 14. 15. & 16. Hec de beneficijs. De cathedris.

172 † Dicendum etiam digniorem nullo modo posse obligare, vel allicere muneribus electores vt pro se ferant suffragium alijs omissis. Quia ista est subornatio, ob quam & electorum suffragium est nullum, & subornans incapax redditur electionis ex omnium fere vniuersitatum constitutionibus Rebellus de oblig. p. 1. lib. 3. quæst. 7. in prin. Respondet tamen Basilius Pontius hanc non esse subornationem; sed redimere vexationem, quia alius minus dignus nititur cathedram digniori illi eripere ita lib. 6. de matr. cap. 17. §. 6. in fine. Impugnat Castropalao loco cit. part. 11. §. 5. nu. 9. asserendo neminem debere reputare se digniorem; etsi talis à multis iudicetur, nam esto competitor iste dignior sit ratione literaturæ poterit esse inferior respectu prudentiæ &c. requisitorum, sed ista impugnatio videtur contraria alijs quæ idem auctor dixit antea dum asseruit posse reputare se magis idoneum competitorem ad parochiale beneficium, quod tamē

potest

potest defendi, quia ipse tale iuditium concedit post factam electionem ab ordinario, & ideò non est temeritas reputare se digniorem, cum illius dignitatis præcessit iudicium Episcopi iudicis, in casu autem nostro talis æstimatio est ante omne cuiuslibet iuditium, quod licet aliqui id afferant nõ veritati sed adulationi esse tribuendum. Ego puto haoc vere subornationem, non vexationis redemptionem, quia ista fit tantum cum medijs illicitis aliquis impedit alium à consequtione rei illi debitæ, non est autem medium illicitum dignum opponere se cathedræ obtinendæ si bona fide id fiat. Maxime quia iste dignus, sed non dignior potest sperare sua diligentia se æquaturũ digniorem, & forte superaturum. Dices esse medium illicitum minus dignum opponere se digniori, sed posset responderi imo hoc esse licitum saltem si fiat animo supradicto, & si hoc verum esset nullus daretur concursus. Concurrunt ergo omnes; Electorum autem est cognitio dignitatis. Quod si dignior dubitaret electores minus dignum esse prelaturos magis digno, tunc non repugnarem posse muneribus flecti eorum voluntatem si minus dignum cognoscant, quia hoc vere esset tedimere vexationem.

173 † Nunquam tamen concederem minus digno, vel equaliter digoo licere muneribus flectere voluntatem Electorum, etiamsi ipsi munera petant, quia hoc nullo modo potest habere speciem redemptæ vexationis cum vel minus, vel tantum æque dignus non habeat maius ius ad eligi quam alius æque dignus quod de equaliter digno videtur concedere Pontius. Ex quibus remanent solutæ propositæ dubitationes.

S V M M A R I V M.

1 *Occasio scribendi.*
2 *Quæ tractanda.*
3 *Indulgentiæ quid nominis.*
4 *Indulgentia quid sit quoad quid rei.*
5 *In opere bono duo sunt meritum, & satisfactio.*
6 *Difficilis sententia asserens acquisitione indulgentiarum augeri gloriam.*
7 *Indulgentia à quo possit concedi.*
8 *Concilium an possit concedere nisi in eo adsit Papa.*
9 *Quomodo competat Episcopis.*
10 *Quæ potestas sit illa qua indulgentiæ conceduntur.*
11 *Quos indulgentias possint concedere Episcopi.*
12 *Prælati inferiores Episcopis non possunt concedere indulgentias.*
13 *Prælati Regulares admittunt sæculares ad participationem bonorum operum suæ Religionis.*
14 *Potestas delegata potest concedi Clerico.*
15 *Qui de facto possint conceder- indulgentias.*
16 *Indulgentias concedunt tantum ratione suorum subditorum est enim actus iurisdictionis.*
17 *Ad indulgentias concedendas an requiratur finis, & qui sit finis eas concedendi.*
18 *An sine caussa concedens valide concedat, & explicatur quæ caussa requiratur.*
19 *Quid si indulgentia habeat caussam concessionis sed non adequatam.*
20 *Ad indulgentiam vniuersalem requiritur caussa vniuersalis.*
21 *Qualis debent eße ista caussa.*
22 *Dantur aliquando indulgẽtiæ particulares, et quomodo sint particulares.*
23 *Pro concessione indulgentiæ nõ sufficit finis remittendi pœnam debitam pro peccatis.*
24 *Opus quale debeat esse, pro assequtione indulgentiæ.*
25 *Qua bonitate debeat esse præditum.*
26 *Indulgentia personalis, quæ, & quæ localis, & realis.*
27 *Ad quid referat obligatio orandi in loco tali.*
28 *Diruto loco cui indulgentia concessa est an perseueret, & quid si ædificetur.*
29 *Quid si Rosarium imago &c. frangantur, an indulgentia illis concessa perseueret.*
30 *Quomodo intelligantur indulgentiæ datæ, visitantibus Ecclesias, vel illas ingradientibus &c.*
31 *Concessa indulgentia visitantibus Ecclesiam an accedens qui ob multitudinem non potest ingredi eam lucretur.*
32 *Quid si concedatur quod orationes fundãtur in Ecclesia.*
33 *Quid sit visitare altaria.*
34 *Soluitur quædam obiectio.*
35 *Concessa indulgentia à primis vesperis vsq; ad occasum solis, an possit pluries comparari.*
36 *De indulgentia Portiunculæ non est eadem ratio.*
37 *Quoties possint comparari indulgentiæ perpetuæ.*
38 *Quid si concedantur ad septennium pro tali die nẽpe S. Francisci, S. Caroli &c.*
39 *Concessæ pro die non extenduntur ad octauam.*
40 *Quæ eleemosina requiratur ad consequendam indulgentiam.*
41 *Quid intelligatur cum conceditur indulgentia centum annorum quadragenorum Carenarum &c.*
42 *Quæ pœna respondeat illis indulgentijs.*
43 *Quid intelligendum, cum dicitur indulgentia plenaria, & centum annorum &c.*
44 *Quid intelligatur cũ conceditur indulgentia in forma iubilei.*
45 *Quomodo indulgentię explicandę.*
46 *Quid si ex consilio confessarij quis omittat aliquod opus requisitum quod tamen ex Doctorum sententia non requiritur, an indulgentia comparetur.*
47 *Quid importent verba illa in Indulgentijs contritis, & confessis.*
48 *Quid cum dicitur concedimus plenariam indulgentiam de omnibus peccatis corde contritis, & ore confessis, vel de quibus fuerint corde contriti, & ore confessi.*
49 *Conceditur aliquando indulgentia sub hac conditione, dummodo alia non sit concessa, quid importat.*
Quid sit carena, & quinquagena.
50 *Quæ dispositio requiratur pro acquirenda indulgentia, potest esse duplex ad præstandum opus, & assequendum fructus.*
Quæ dispositio requiratur ad assequẽdum fructum.
51 *Quomodo requiratur status gratiæ.*
Inualide confessus sed bona fide an indulgentiam acquirat.
52 *An ad indulgentiam requiratur aliqua actualis dispositio.*
53 *Quæ indulgentiæ concedantur, cum conceduntur illæ ac si visitarẽt septem altaria, vel nouem Ecclesias Romæ.*

54 *Quis*

117 Pro-

hæresim quam excribit teneat mente, & credat.
187 Qui dormiens internum hæresim profert non est hæreticus.
188 Ex factis quomodo quis dicatur hæreticus.
189 Publicum Notarium manifestum famosum Occultum quid sint.
190 Publicum distinctum à notorio quid sit.
191 Notorium quomodo diuidatur.
192 Large, & improprie notorium quid sit.
193 Notorium proprie quotuplex.
194 Notorium iuris quid.
195 Notorium facti.
196 Quomodo causetur notorium facti.
197 Quæ scientia sit necessaria ad notorium facti.
198 Quæ non requirantur.
199 Quomodo notorium desinat esse notorium.
200 Quot testibus notorium probetur.
201 Factum vt sit notorium nõ sufficit esse tale in ratione facti sed debet esse notoriũ in ratione delicti
202 An requiratur cognitio pœnæ quæ incurritur ad constituendum notorium.
203 Occultum dicitur dupliciter.
204 Manifestum quomodo sumatur.
205 In statuto &c. quomodo summatur manifestum.
206 Manifestum in dubio quomodo sumatur.
207 Quid sit occultum quoad rem nostram.
208 Deductum ad forum contentiosum non est occultũ.
209 Quid si iuditium sit finitum absolutorium.
210 Quid si sententia fuerit ab instãtia sine definitiua.
211 Quid si reus fuit punitus.
312 Quid si delictum sit in vno loco publicũ, & in alio secretum.
213 Quid possit in his Confessarius.
214 Concessa amplissima facultate absoluendi virtute Iubilei ab omnibus casibus Papæ reseruatis etiã in Bulla Cœnæ an censeatur concessa facultas tollendi irregularitates.
215 Quid irregularitas ex delicto quid ex defectu.
216 In quo consistat neruus difficultatis.
217 An in prouincia Mediolanensi complex delicti tempore Iubilæi possit absoluere complicem.
218 Quid de iure communi.
219 Absolutio data complici est valida.
220 Pro solutione difficultatis propositæ considerandum Concilium.
221 Quid dicendum quoad Regulares existente caussa.
222 Quid de iam approbatis Regularibus.
223 Quid de Confessarijs sæcularibus.
Quomodo Concilium sit intelligendum.
224 An peccans spe futuri iubilæi sit absoluendus.
225 Spes ista potest concipi dupliciter.
226 Soluitur dubitatio.
227 An patrata post publicationem iubilei possint absolui virtute iubilei.
228 Soluitur quædam obiectio.
229 An semel absolutus, & assequtus indulgentiam possit gaudere priuilegijs iubilei.
230 Quid significet, pro hac vice, pro hac vice tantũ.
231 In Iubileo iniungitur onus orandi pro sum. Pontif.
232 Ex antecedenti onere oritur difficultas an cesset iubileum si moriatur Summus Pontifex.
233 Quomodo sit intelligenda clausula inserta in iubileo.

Iniuncta tamen eis pœnitentia &c.

An Confessarius teneatur iniungere pœnitentias salutares, & an possit leuiores respectu Iubilei.
234 An pœnitens teneatur acceptare, & quo animo.
235 An pœnitẽtiæ iniũctæ possint minui, relaxari &c.
236 An qui iniunxit.
237 An etiam qui non iniunxit.
238 Facta commutatione adhuc liberum est pœnitenti redire ad primam commutatam.
239 An possit tota pœnitentia relaxari.
240 Nisi superior sibi reseruasset cõmutationem limitationem dispensationem &c. pœnitentias.
241 An qui non potest absoluere à reseruatis possit cõmutare pœnitentiam pro illis iniunctam.
242 Pro minuenda, vel commutanda pœnitentia requiritur caussa.
243 Quæ sit caussa sufficiens.
244 Pro commutatione pœnitentiæ an teneatur pœnitens iterum confiteri siue ab eodem siue à diuerso confessario facienda sit commutatio.
245 An pœnitens oblitus etiam culpabiliter pœnitentiæ teneatur iterum confiteri.
246 Quid agere debeat si primus Confessarius recordetur saltem status licet non peccatorum.
247 Ad pœnitentiam improportionatum à confessario iniunctam an teneatur pœnitens.
248 Duobus supradictis casibus cessat obligatio satisfaciendi præcepto Confessoris non autem satisfaciendi debito.
249 Pœnitentia improportionata à quo possit reduci ad æqualitatem.
250 Quid si pœnitentia sit nimia.
251 An commutatio &c. pœnitentiæ possit fieri extra sacramentum pœnitentiæ.
Quæ differentia inter repetere peccata, et fieri cõmutationem pœnitentiæ in Confessione.
252 An per acquisitionem indulgentiarum satisfiat obligationi pœnitentiæ.
253 An Prælatus superior possit nõ dispensando indulgentiam sed virtute clauium remittere pœnitẽtias.
254 Cõpendiantur prædicta de pœnitẽtijs satisfactionis.
255 Pœnitentiæ præseruatiuæ cessant cessante caussa, et possũt cõmutari etiã extra cõfessionẽ, & à quouis
256 Ex dictis colligitur quid possit cõfessarius quoad pœnitentias tempore iubilei.

Clausula satisfacta Parte.

257 Quis intelligatur nomine partis.
258 Particulari offenso satisfit particulari satisfactione vniuersali etiam vniuersali.
259 Absolutioni dandæ in foro fori præmittenda satisfactio.
260 Quid seruandũ in rebus spectantibus ad forum fori idest quando caussa est auocata ab alijs.
261 Quid in spectantibus ad forum conscientiæ.
262 Quæ cautio sit requirenda in foro conscientiæ ab eo qui vere parti non potest satisfacere.
263 Spetialis difficultas si exprimatur ista clausula satisfacta parte, & caussam ad se trahat superior quid agendum.
264 Quid si caussam ad se non aduocet superior.
265 Posita expressione clausulæ supradictæ si absoluatur potens satisfacere an sit rite, & valide absoluunt.

266 Quid

266 *Quid de habente delegatam facultatem.*

267 *Quid si in bulla exprimatur. Si tamen pænitens prius satisfecerit.*

268 *Absolutus ab excomunicatione ob impotentiam lata contra ipsum quia nō satisfecit an reincidat si data npportunitate non satisfaciat, Quid de ordinaria auctoritate absoluente.*

269 *Quid si absaluat delegatus refertur sententia.*

270 *Expoonitur quid dicendum.*

271 *Quibus modis debito satisfiat.*

272 *An virtute iubilei possit impendi absolutio ab excommunicatione extra sacramentum.*

273 *An absolutio data in foro satisfacta parte valeat etiam in foro exteriori.*

Idem dicendum de excōmunicatione ob nō solutas pensiones latas ab Auditore Cameræ seu ab alio.

274 *Quomudo probari possit absolutio data.*

275 *Quid prosit attestatio sacerdotis.*

276 *Obtenta absalutinne licet pænitens liberetur ab excommunicatione saluit tamen pœnas debitus delictn ob quod inflicta est excommunicatio.*

277 De Absolutione virtu Iubilei danda elapso tempore Iubilei.

Quatupliciter potest contingere hanc absolutionē esse dandam modo dicto.

278 *Quid si absoluens intra tempus Iubilei habuit Iurisdictionem ordinariam.*

• *Absolutin ab excōmunicatione potest dari inuito,*

279 *Absoluens nun tenetur habere notitiam excommunicationum.*

280 *Quid si excommunicationes sint Papæ reseruatæ.*

281 *Quæ intentio supponatur.*

282 *Quid de peccatis dicendum est.*

283 *Tacens dolo aliquas censuras si Confessarius intēdat ab omnibus absoluere, an sit absolutus ab illis*

284 *Quid si clare non cunstet de intentione.*

285 *Quid de peccatis reseruatis.*

286 *Requisitum ad validitatem prædictnrum.*

287 *Quid si confessus sit at iubileum uan obtineat.*

288 *De peccatis oblitis, vel non confessis culpabiliter quid?*

289 *Quid si explicet reseruata sed Confessio sit nulla.*

290 *Quid si confessarius absoluat intendens tantū absoluere de limitatione tamen vel illimitatione extensionis intentionis nihil cogitans.*

291 *Est prababilis sententia asserentiū confessum intra tempus iubilei posse elapso tēpore absolui à reseruatis si intendebat cū cōfessus est lucrari iubileū.*

292 *Aduertitur quā intentionem debeant habere confessarij.*

293 *An absolutus tempore iubilei ab alijs peccatis si bona fide nullam reseruatorum fecit mentionē an possit absolui elapso tempore iubilei.*

294 *An ommittens confessionē eo quod putet inculpabiliter se nnu habere necessario confitenda, cætera tamen præstet, possit absolui si reseruata recordetur elapso tempore iubilei.*

295 *Absolutus à censuris tempore iubilei animo illud lucrandi, si postea non lucretur, non reincidit.*

296 *Qui non habet intentionem lucrandi iubileum non absoluitur à reseruatis.*

297 *Quid si lucrans iubileum aliquid omittit non sua culpa sed culpa confessarij.*

298 *An Confessio possit fieri die dominico, commutari vota &c.*

299 *Quid aget Confessarius cū illo qui vltimo die sabbati nullis præmissis pro lucrando iubileo ad ipsum accedit.*

300 *Quid cum illo qui existit in occasione proxima peccandi.*

301 *Quid cum illo qui tempore præscripto voluit confiteri sed quia multo tempore indigebat non fuit plene canfessus.*

302 *Quid si dilato iubilei tēpore à confessario pænitēs intra hoc tempus in alia reseruata incidat.*

303 *Consequtus iubileum in prima hebdomada potest consequi etiam in secunda, & potest frui omnibus priuilegijs.*

304 *Quomodo sit intelligendū (pro hac vice) remissiue.*

305 *An acquisito Iubileo in vno loco possit acquiri in alio, & quid de aliquibus Indulgentijs.*

306 *Nemo potest acquirere indulgentiam pro alio.*

De Commutatione &c. Votorum 3. Priuilegio.

307 *Quid sit dispensatio voti.*

308 *Quid sit commutatio.*

309 *Differentia inter dispensationē, & Cōmutationē.*

310 *Commutatio non difert à Redemptione voti.*

311 *Dispensare differt à declarare, & interpretari votum esse nullum.*

314 *Differt dispensatio ab irritatione, & cassatione voti.*

315 *Nunquam præsumitur data facultas dispensandi, & commutandi, sed debet exprimi.*

316 *Expressa facultate dispeosandi an censeatur data commutandi, & commutandi expressa an censeatur data dispensandi.*

317 *Resoluitur posita difficultas quoad vnam partem.*

318 *Resoluitur quoad aliam.*

319 *Aduertentia pro Confessarijs.*

320 *Quid dicendum de Regularibus.*

321 *Concessa commutatione quæ dispensatio censeatur concessa.*

322 *Consilium Lesij quoad commutationem.*

323 *An in dubio quod commutatio sit inæquale possit fieri propria auctoritate vouentis.*

324 *Quæ equalitas sit consideranda.*

325 *Aduersentia pro Confessarijs ad dicta.*

326 *Quomodo sit considerandū maius bonum in votis.*

327 *An qui habet auctoritatem dispensandi, & commutandi vota, habeat etiam circa iuramenta. num. 332.*

328 *Iuramentum, & votum in qua differant.*

329 *Maior est obligatio voti quam iuramenti vide sequentia.*

330 *Quot modis fiat iuramentum.*

331 *Cammutatia fit tantū iuramenti promissurij non assertorij.*

332 *Resoluitur dubitatio proposita quoad habentem potestatem ordinariam.*

Quid de habente delegatam.

333 *Quid de iuramentis soli Deo factis.*

Quid de iuramentis homini factis. 1. De re illicita, & accaptatis.

334 *Iuramentum de re illicita quotuplex, & quid.*

335 *Iuramentum in fauorem hominis fit dupliciter, & quomodo.*

336 Quid possit circa iuramenta habens facultatem delegatam circa vota.
337 Quid de iuromentis de re licita acceptatis si sunt facta iu fauorem tertij tom quoad potestatem ordinartom, quam delegatam.
338 Quid de iuramento in fauorē tertij facto soli Deo.
339 Quid si promissio fiat non soli Deo sed etiam homini acceptauit quoad potestatem delegatam.
340 Quid de potestate ordinaria.
341 Quid de iuramentis, & votis factis Deo, & homini ac ceptanti non tamē propter vtilitatem Tertij, sed tantum in honorem Dei, & vtilitas Tertij se habet tantum, vt materia circa quam.
342 Aduerteutia pro dispensatione, & commutatione votorum huiusmodi.
343 Colliguntur antedicta aliqua.
344 Ad quæ vota se extendat facultas iubilei quoad iuramenta, & vota. Expenduntur aliquo.
345 An quinque vota excepta possint aliquando commutari.
346 In iubileis vota Religionis, & Castisatis perpetua tantum solent excipi.
347 Quid de iuramentis illis quinq; virtute. Iubilei.
348 Quid de Episcopo est dicendum.
349 De votis pænalibus è conditionalibus.
An concessa facultas dispensandi, & cōmutandi vota omnia excepto castitatis perpetuæ, & Religionis extendatur etiam ad vota, & iuramenta pænalia, & conditionalia etiam purificata conditione, vide unm. 360.
350 Omne votum, & iuramentum pænale est conditionale non omne conditionale pænale.
351 Quod sit votum pæuale de quo est sermo.
352 Iurameuta, & vota prædicta possunt fieri duobus modis.
353 Votum de sola pæna respectiue tamen ad id quod desideratur potest item dupliciter emitti.
354 Quæ vota, & iuramenta simpliciter referantur inter pænalia.
355 Cum non constat esse emissa iu fauorem religionis reputantur pænalia.
356 Votum, & iuramentum conditionale prout distinguitur à penali quid sit.
Particula, si, in votis quomodo explicanda.
357 Quomodo possit haberi cognitio differentiæ horū votorum, & iuramentorum.
358 In dubio an sint absoluta, vel conditionolia.
359 Censenda sunt conditionalia.
360 Episcopus potestate ordiuaria, & quilibet confessarius virtute iubilei potest commutare omnia vota, & iuramenta pænalia.
361 Votum & iuramentum tunc sunt reseruata quando sunt de re reseruata.
Res debet esse grata, & offerri ex actu religionis non, vt quid odiosum, vt est Castitot, & religio in voto pæuali.
362 Vota aliquando sunt vere conditionolia aliquando solum apparenter.
363 Quæ sint vota vere conditionalia.
364 Quæ tantum apparenter.
365 Triplex conditio.
366 Conditio aliquando tacite inest aliquando necessario est explicanda.
367 Conditio quæ tacite inest potest etiam dupliciter explicari eo modo quo inest, vel alio.
368 In votis, & iurameutis tantum appareuter conditionalibus an Episcopus ordinaria, vel alius iubilei facultate aliquid possit.
Quid in æisdem sub conditione eo modo quo inest explicata.
369 Quid, quando explicatur alio modo quom inest.
390 Quid ante, vel post conditionis euentum, quando conditio est necessoria.
371 Quid quando conditio est de præterito, vel de præsenti.
372 Vbi sita sit difficultas in his votis.
373 In his votis de quibus est difficultas quid possint Episcopus, & Confessarius iubilei.
373 Quid de votis alternatiuis Religionis, Castitatis prepetuæ, & aliorum vosorum.
375 Quid ante electionem factam partis reseruatæ.
376 Quid post factam electionem eiusdem partis.
377 Quid si electio non sit à voluntate determinata.
378 Quid si altera pars voti sit facta impossibilis.
379 Quid de votis alternatiuis.
380 Quid si facta electione vnius partis ista euadat impossibilis.
381 In dubio an votum sit conditionale an disiunctiuū quid dicendum.
382 Quid si magis inclinet vouens in vnam partem.
383 Quid si rationes reddāt opinabilem vtranq; partē.
384 Facta commutatio à Papa voti, sibi reseruati, in foro fori, an possit ab alio mutari.
385 Quid de obligationibus in dispēsationibus iniūctis.
386 Quid si commutatio sit facta in foro conscientia iu rem non reseruatam.
387 Quid si commutaretur in rem reseruatam.
388 Quid possit Episcopus, vel Confessarius virtute iubilei in vota Religionis, & perpetuæ castitatis.
389 Dubium aliud iuris aliud facti.
390 Potest esse dubium an votū teneat, & posito quod teneat an sit reseruatum.
391 Constat legem esse lotum; sed dubitatur an factum sub illa comprehendatur.
392 Constat legem esse factam; factum sub lege includi sed an tale iu indiuiduo dubitatur.
393 Quare antecedentia sint prænotata, & quid quæratur.
394 Episcopus, & confessarius virtute iubilæi commutat, & dispensat dubia vota Religionis, & Castitatis perpetuæ.
395 Votum emissum ob metum incussum, vt idem votum Religiouis videlicet, & costitatis an sit Papæ reseruatum.
396 Quid de votis emissis ab existentibus sub alienius potestate unm. 397. 398.
399 Quid de voto emittendi votum Religionis Castitatis &c.
400 Quid de voto Religionis, & Castitotis ad tempus.
401 Quid si esset de centum annis.
402 Quid de voto strictioris religionis.
403 Quid de voto perseuerandi iu Religione.
404 Quid de voto moriendi in religioue.
405 An votum intrandi religionem intra sex menset possit prorogari.
406 Quid de voto religionis non apprebatæ.

407 Quid

De votis Coniugum.

Aliqua notanda pro commutationem facienda à delegato etiam Iubilei.

471 *Similiter quo maior est inhabilitas ad exequtionem voti.*
472 *Habenda est ratio difficultatis exequendi votum.*
473 *Votum si commutetur pauperi in eleemosinā, minor erit eleemosina quam si commutetur diuiti.*
474 *Minor numerus ieiuniorum est iniungendus laborantibus.*

475 Quomodo commutanda vota itinerandi, vel peregrinandi Roma Lauretum &c.

476 *An materia in quam fit commutatio voti peregrinationis sit applicanda loco ad quem peregrinandum erat.*
477 *Quid si votum esset emissum non solum de peregrinando sed etiam de certa summa illi Ecclesiæ soluenda.*
478 *Quomodo computatio facienda sit in voto peregrinandi pedibus.*
479 *Labor vnius diei, vel duorum, vel trium &c. compensatur commutatione tot dierum ieiunij si peregrinatio pedibus erat habenda.*
480 *Si vero equo, rheda &c. labor quattuor vel quinq; dierum commutatur in vnum diem ieiunij potest etiam commutari in alias afflictiones corporis habenda est tamen ratio expensarum.*
481 *Aduertentia valde vtilis pro Confessario commutante.*
482 *In ijs quæ aliquo modo obligant etiam sine voto quomodo facienda commutatio.*
483 *Voto non adulterandi qua materia subroganda.*
484 *Quid agendum quando emissum est votum, & iuramentum de eadem re.*
485 *Quid si non est facienda commutatio sed tantum concedenda dilatio exequutionis voti.*
486 *Quid agendum in commutatione votorum condi. tionalium n. u pænalium numeris sequentibus vsque ad*
490 *Quid de votis pænalibus sine ante sine post pænam incursam.*
491
492 *Quid de voto peregrinationis vltra mare.*
493.& 94 *Quid de voto Religionis.*
495 *Quid de voto non nubendi.*
496. 497 *Quid de voto præsb terandi.*
498 *Delegatus etiam virtute iubilei commutans sine causa iusta inualide commutat.*
499 *Quid si fiat à superiore.*
500 *An facta commutatione possit ea relicta rediri ad obseruantiam voti. Si commutatio sit in æquale.*
501 *Quid si facta sit in melius.*
502 *Facta commutatione voti si materia subrogata redditur impossibilis, an votum sit obseruandum.*
503 *Quid si vota simplicia sint commutata in votum solemnis professionis, & eijciatur à religione professurus.*
504 *Quid si vouit indeterminate religionē, & ab vna eijciatur.*
505 *Confessarius electus ex iubileo, vel alio modo delegatus non potest subdelegare.*
506 *Vota non remanent dispensata, vel commutata eo quod iubileum est comparatum sed debent commutari, vel dispensari à Confessario.*
507 *In confessario ad dispensandum, & commutandū requiritur intentio, & voluntas externo signo manifestata.*
508 *Pænitens debet petere cōmutationem, vel dispensationem, quam si confessarius non præstet non erit facta etiam ex obliuione, vel in aduertentia.*
509 *Tenetur tamen confessarius facere.*
510 *Et nisi faciat requisitus peccat.*
511 *Ad id tenentur etiam prælati.*
512 *An regulares qui possunt commutare, vel dispensare virtute suorum priuilegiorum requisiti in confessione, ad id teneantur.*
513 *Quid de absolutione à censuris quoad regulares tenentur ne absoluere?*
514 *Commutatio, & dispensatio an possit fieri virtute iubilei extra confessionem.*
515 *Resoluitur dubitatio.*
516 *Nisi præstita sint omnia opera liberum est confessario non commutare, vel dispensare.*
517 *Ante præstationem operū potest id agere sub conditione si opera præstantur.*
518 *An petita commutatione aliquorum determinate, & illa tantum intendat commutare Confessarius si aliorum pænitens recordetur possint commutari elapso tempore iubilei.*
519 *An sit vera commutatio si materia subroganda conferatur in aliud tempus, vel personam.*
520 *Pænitente sciente se habere aliqua vota sed illa nō memorante quid aget confessarius.*
521 *In generali commutatione votorum an veniat oblita.*
522 *Facta nulla commutatione generali, vel spetiali, vel si spetiali determinate, si quæ sint oblita an possint commutari, vel dispensari.*
523 *Si potest fieri à quo est facienda.*
524 *An ille cui est concessa dilatio iubilei teneatur cōfiteri illi cōfessario à quo dilatio facta est an possit alium eligere maxime si illum non possit habere.*
525 *Quid possint Regulares, & respectu quorum in dispensationibus, & commutationibus virtute suorum priuilegiorum.*

De Exequtione operum.

526 *Quæ opera iniunguntur in iubileis.*

527 Publicatio à quo debeat fieri.

528 *Episcopus tenetur publicare &c. sub mortali.*
529 *Non interessentes processionibus an peccent.*
530 *Romæ est expectanda solemnis publicatio.*
531 *In locis vbi nulli sunt ordinarij, vt in terris infidelium sufficit qualibet notitia certa.*
532 *Quid in alijs locis vbi sunt ordinarij.*
533 *Quid hoc casu quoad deputationem Ecclesiarum.*
534 *Quis sit ordinarius Regularium quoad publicationem.*
535 *Putans esse publicatum Romæ cum non sit, an lucretur si opera præstat.*
536 *Extra patriam existēs potest differre donec in patria publicetur.*
537 *Existens in patria vbi sit promulgatum, & non habeat*

habeat notitiam niſi in fine vltima hebdomadæ poteſt lucrari duabus ſequentibus hebdomadis.
538 *Quid ſi ſciuit, & noluit acquirere.*
539 *Poteſt à quocumque acquiri extra patriam.*
540 *Exiſtens in patria tempore publicationis viſitans ibi Eccleſias poteſt cætera vbique præſtare.*
541 *Tutius tamen omnia in eodem loco peraguntur.*
542 *Quid ſi quis ignorantia &c. vel alia cauſſa rationabili diſtulit conſequi, vel opera non præſtitit præſcriptis diebus.*
543 *Impediti obtinent dilationem à Confeſſario.*
544 *Confeſſarius concedens dilationem concedit duas hebdomadas ad acquirendum.*
545 *Quid ſi non habeant copiam Confeſſarij qui dilationem concedat, & verum exiſtat impedimentũ, vel neſciant eſſe neceſſariam talem petitionem.*
546 *Publicato iubileo qui ob vrgens negotium cogitur à patria diſcedere an poſſis lucrari rediens tempore elapſo.*
547 *Operum iniunctorum non poteſt fieri commutatio niſi permittatur.*
548 *Cum permittitur eſt facienda à confeſſario.*
549 *Poteſt tamen fieri extra cõfeſſionem à quocumq; confeſſario ad illam electo.*
550 *Quo tempore poteſt fieri.*
551 *Si fiat ſine cauſſa iubileum non acquiritur.*
552 *Aduertant confeſſarij in commutando.*
553 *Ieiunio &c. quid agant ne inutiliter agant.*
554 *Quid ſit obſeruandum in ieiunij commutatione ratione iuuenum.*
555 *Nulla datur cauſſa commutandi, ſed bene differendi Confeſſionem.*
556 *Niſi adimpleantur, vel commutentur opera in iubileo præſcripta, non acquiritur.*
557 *Nec qui aliqua præſtat partem lucratur.*
558 *Quomodo cognoſcatur opera eſſe iniuncta per modum vnius.*
559 *Quid ſi adſit probabilis ſententia aliqua non requiri, & ideo omittantur.*

560 Quid ſi aliqua leuis pars omittatur.

Quæ ſit indicanda pars leuis.
561 *Opera ſunt facienda vt præſcribuntur.*
562 *Ieiunium viſitatio, & alia opera perſonalia non poſſunt per alium fieri.*
563 *Quid ſi eleemoſina data ſit alicui eroganda, & ab illo non erogetur.*
564 *An poſſit ſatisfieri per opera alias debita.*

565 Quæ intentio in opere ſit requiſita.
566 *Quid ſi opus ſit factum intentione non bona.*
567 *An ſufficiat intentia ſatisfaciendi menti S. Pontificis, vel lucrandi Iubileum ſiue ſit æque ſiue minus principalis.*
568 *Sufficit præſtare vltimum opus in gratia.*

569 Quale debeat eſſe opus.
70 *Quid ſi circumſtantia vitiat opus mortaliter ſed tantum concomitanter.*
571 *Ad indulgentiam non eſt neceſſarium meritum de condigno ſed ſufficit de congruo fundatum in bonitate morali operis.*

De viſitatione Eccleſiarum.
572 *Quot ſint viſitandæ.*
573 *An ſint viſitandæ in gratia.*
574 *Quid ſi ordinarius plures præſcribat, quã in breui.*
575 *Quid ſi pauciores.*
576 *Cum plures præſcribuntur non eſt neceſſe omnes viſitare eodem die.*
577 *An viſitatio poſſit fieri die dominico vltimæ hebdomadæ.*
578 *An iiſdem temporibus quibus poteſt fieri communio, poſsint & cætera præſtari.*
579 *An ſuppoſita conſuetudine poſsint præſtari vſque ad mediam noctem.*
580 *Modus tutiſsimus aſsignatur.*
581 *Regulares quas Eccleſias teneantur viſitare.*
582 *Quid de monialibus, & Regularibus perpetuam clauſuram obſeruantibus.*

583 Deuote facienda viſitatio etiamſi non diceretur.

584 *Quid ſit deuote viſitare.*
585 *Quid ſit deuote orare.*
586 *An poſsit ſatisfieri debito orationis iniunctæ oratione mentali.*
587 *Niſi tamen præſcribantur preces.*
588 *Non eſt neceſſe recitare quas Epiſcopi præſcribũt.*
589 *Poſſunt recitari cum ſocio alternatiue.*
590 *An ſit orandum detecto capite genibus flexis &c.*
591 *Quantum ſit orandum.*

592 De Ieiunio.

593 *Quomodo ſatisfiat iubileo quoad ieiunium.*
594 *Quomodo intelligendum, circa meridiem.*
595 *An peccet qui anticipat.*
596 *An collatio quæ ſumitur mane ſi facienda ea hora qua fieret Cæna.*
597 *A quibus cibis ſit abſtinendum, vt ieiunium ſit validum.*
598 *Sententia quam ſequitur auctor conceſſa facultate comedendi carnes an ſit conceſſa non ieiunandi.*

De Confeſſione aliqua.

599 *In iubileo ſi requiratur confeſſio, vt onus, ſi iam ſit facta, & indulgentia acquiſita qui recordatur alicuius obliti teneatur illud confiteri n. 600. 601.*
602 *An ſit requiratur in iubileo quod confeſſio præcedat alia opera poſſit poſtponi.*

De Communione.

603 *Debet eſſe ſacramentalis, non ſufficit ſpiritualis.*
604 *An poſſit commutari in aliud, & quando.*
605 *An ſufficiat communio facta in mortali.*
606 *An ſufficiat facta in veniali etiam habituali.*
607 *Quando poſſit fieri.*

De Eleemoſina.
608 *Quotuplex, & quæ.*
609 *An ad eleemoſinam teneatur etiam pauper.*
610 *Reſoluitur dubium, & ſtatuitur quæcumq; etiam*

parua eleemosina satisfieri.
611 *An teneamur Religiosi ad eleemosinam.*
612 *Quid sit intelligendum cum dicitur eleemosinam esse faciendam iuxta vires cuiuscumque.*
613 *An Cathecumeni possint lucrari Indulgentias.*
614 *Soluitur quædam obiectio.*

IVBILEVM

Sanctissimi D. N. D. Innocentij diuina prouidentia PP. X. Ad implorandum Diuinum auxilium pro fælici regimine, & Statu Sanctæ Romanæ, & vniuersalis Ecclesiæ.

INNOCENTIVS EPISCOPVS Seruus Seruorum Dei.

Vniuersis Christi fidelibus, ad quos præsentes litteræ peruenerint Salutem, & Apostolicam benedictionem.

IMMENSÆ Omnipotentis Dei bonitati placuit in maxima Almæ Matris Ecclesiæ rerum perturbatione nullis nostris exigentibus meritis supremum hoc Apostolicę seruitutis munus nostræ imbecillitati imponere; Vnde considerantes iniquam temporum conditionē, & grauissima, quæ vndiq. vrgent, & impendent, mala, præcipuo quodam sensu angimur, & cōmouemur, de Illius tamen benignitate nō desperantes, qui operari dignatur in Nobis, non desinimus summis, atq; assiduis precibus eius auxiliū implorare, fideliumq; & Deum timentium, quorum ipse, vt speramus, voluntatem faciet, orationes expetimus, quibus Omnipotenti Deo semper benedicēdo, gratijsq; misericordiæ eius agendis adiuuemur, viribusque à Cælesti Rege subministratis suffulta nostra infirmitas, cōmissarum Nobis curarum, & salutariū Reipublicæ Christianæ officiorum partes, orantiū simul Populi instantia promerēte valeat sustinere, opēque agitatæ, & vbiq; ferè depressæ Catholicæ Religioni suppeditare, nè, cum in altitudinem Maris venerimus, tempestate demergamur, sed potiùs horribiles tot peccatorum flatus, & excitatas tot Mari procellas discutientes cū credito Nobis Grege optatum cursum, & æternæ salutis portum teneamus; Qua propter in hac Alma Vrbe nostra à Cappella nostra publica Palatij Apostolici ad Basilicam Principis Apostolorum in Vaticano, nec non à Basilica S. Mariæ Maioris ad Basilicam S. Ioannis Lateranensis proxima hebdomada, quæ erit tertia Aduētus, quarta, & sexta feria respectiuè solemnes Processiones de more indicimus, ad quas Basilicas Nos vnà cum Venerabilibus fratribus nostris S.R.E. Cardinalibus, nec non Patriarchis, Archiepiscopis, atq; Episcopis, quos in Romana Curia adesse contigerit, ac Christianorum Regum, & Principum Oratoribus apud Nos existentibus, alijsq; Prælatis, atque Officialibus Romanę Curiæ, vniuersoq; Clero, & Populo comitāte, accedere, dictasq; Processiones celebrare statuimus, vt autem Diuinā opem efficaciùs imploremus, & simul effusis multorū precibus fructuosiùs exaudiamur, omnes, & singulos vtriusq; sexus Christi fideles, vbique existentes enixè in Domino hortamur, & paterna charitate monemus, vt, qui in hac Vrbe sunt, dicta hebdomada, aut saltē altera sequenti; Qui verò extra Vrbem, in quibusuis Orbis Terrarū locis existunt, proxima, aut altera sequenti hebdomada post præsentium notitiam pias ad Deum preces effundant, vt Ecclesiā suam sanctā tueatur, & protegat, hæreses vndiq; euellere, & extirpare, Fidem S. Catholicā adaugere, & propagare, pacem, & veram concordiā largiri dignetur, Nobis verò vires tribuat, quibus susceptum onus ad eius nominis gloriā, fideliumq; & animæ nostræ salutem administrari valeamus, vt ij quidem, qui in eadem Vrbe hic præsentes sunt, præfatas S. Ioannis Lateranēsis, Principis Apostolorum, S. Mariæ Maioris Basilicas, vel vnā ex eis, quam maluerint; Qui verò alibi extra Vrbē erunt, Ecclesiam, seù Ecclesias per locorum Ordinarios, seù eorum Vicarios, aut de eorū mandato, aut ijs deficientibus, per eos, qui inibi curam exercent animarum, deputandam, seù deputandas, quocunq; sibi beneuiso, eiusdem hebdomadę die, vel diebus, saltem semel deuotè visitent, omnes prætereà quarta, & sexta feria, ac Sabbatho eiusdem vel alterius sequētis hebdomadæ ieiunent, & quantum pro suo quisq; arbitrio iudicauerit, eleemosynas erogent, atq; intra hoc ipsum tempus Sacerdotibus ab Ordinario approbatis peccata sua confiteantur, & die Dominico dictum Sabbathi diem proximè subsequente, vel alio dictæ sequentis hebdomadæ die arbitrio Confessarij Sanctiss. Eucharistię Sacramentū deuotè percipiant; Qui autem in nauigatione, vel itinere fuerint, eo peracto hæc ipsa etiam faciant, & exequantur; Qui verò regulares vtriusq; sexus in Claustris perpetuò degunt, vel in Carcere aut captiuitate detinentur, vel propter corporis infirmitatem, aut aliud quodcunq; impedimentū superiùs expressa, seù eorū aliqua facere, seu adimplere nequiuerint, Sacerdotis Cōfessarij approbati ab Ordinario, quem elegerint, arbitrio, præfata omnia, & singula, vel eorū aliqua in alia pietatis opera cōmutare, vel in aliud, proximum tamen tempus differre valeant: Quæ omnia, vt eò libētiùs pręstare studeant, quo vberius spiritualibus muneribus, & gratijs à Nobis se refectos esse cognouerint, de Omnipotentis Dei misericordia, ac Beatorū Petri, & Pauli, Apostolorū eius auctoritate confisi ex illa ligandi, atq; soluendi potestate, quam Deus nobis, licèt indignis, contulit, omnibus, & singulis præfatis qui præfata adimpleuerint, plenissimā peccatorū suorum Indulgentiam, & remissionem, sicuti in anno iubilæi visitātibus certas Ecclesias intrà, & extrà Vrbē concedi consueuit tenore præsentium concedimus, & elargimur, nec non eisdem fidelibus, etiam cuiuscumq; Ordinis, Congregationis, & Instituti Regularibus vtriusq; sexus facultatem impartimur eligēdi sibi Presbyterū Cōfessariū, tam sæcularē, quàm cuiusuis Ordinis, vel Instituti

tuti Regularē ex approbatis ab Ordinarijs locorum, qui eos ab omnibus excōmunicationis, suspensionis, & interdicti, alijsq; Ecclesiasticis sententijs, & cēsuris à iure, vel ab homine, quouis modo, vel causa latis, seù inflictis, nec nō ab omnibus peccatis, excessibus, criminibus, & delictis, quantumuis grauibus, & enormibus, etiā in casibus tam locorū Ordinarijs, quā Nobis, & Sedi Apostolicæ, etiā in litteris die Cœnæ Domini legi consuetis, atq; aliàs etiā per quascūq; etiam Romanorum Pontificū Prędecessorū nostrorum Coostitotiones, quarū tenores præsentibus haberi volumos pro expressis, quomodolibet reseruatis in foro tantùm conscientię hac vice dumtaxat absoluere. Et insuper vota quæcunq. (Religionis, & Castitatis tantūmodo exceptis) in alia pia, & salutaria opera cōmutare, iniuncta tamen eis, & eorum cuilibet in supradictis casibus pænitentia salutari, ac alijs iniungendis possint, & valeaot: Mandantes insuper Venerabilibus fratribus nostris Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & alijs quibuscūq; Ecclesiarum Prælatis, & locorū Ordinarijs, in virtute sanctæ obedientiæ, vt cum harū litterarum transumpta, aut exempla acceperint, illa statim per suas Prouincias, Ecclesias, & Diœceses publicent, & publicari faciant, Cleroq; & Populo sibi subiecto solemnes Processiones, sicut Nos in præfata Vrbe indiximus, indicāt, & celebrēt: Per præsentes autē super aliqua irregularitate, publica, vel occulta, nota, defectu, incapacitate, aut inhabilitate, quomodolibet contracta, non intendimus, nec etiā in foro cōscientiæ dispensare, neq; vllam facultatē tribuere dispensaodi: Ac declaramus has ipsas præsentes quoad absolutionem in foro conscientię, & pœnitentiali tantùm, non aotē in foro fori, seu contentioso consequendam, neq; etiam quoad dictū forum conscientiæ ijs, qui ab aliquo Iudice excōmunicati, sospēsi, vel interdicti, seù aliàs in sentētias, & cēsuras incidisse declarati, vel publicè denūciati fuerint, nisi infrà tēpus celebrationis huiusmodi Iobilæi satisfecerint, aut cum partibus concordauerint, neque pariter Hæreticis, aut Scismaticis specialiter declaratis, seù condemnatis vllo modo suffragari. Nō obstantib. Constit. & Ordinationib. Apost. præsertim, quib. absoluendi facultas in certis casib. tunc expressis, ità specialiter Romano Pont. pro tempore existenti reseruatur, vt nec etiam similes, vel dissimiles Iubilæi Indolgentiarum, aut facultatum huiusmodi cōcessiones, nisi de illis expressa mētio, aut specialis derogatio fiat, cuiquam suffragari valeat. Necnon quorūcumq; Ordinū, Congregationum, & Institutorū Regularium iuramēto, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, priuilegijs quoq; indultis, & Litteris Apost. eisdem Ordinibus, Coogregationib. & Institutis quomodolibet cōcessis, approbatis, & innouatis. Quib. omnib. & singulis, etiamsi de illis, eorumq; totis tenoribus specialis, specifica, & indiuidua, non autē per clausulas generales, idem importātes, mentio, aut expressio habenda, vel quæuis alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, illarum tenores præsentibus pro plenè, & sufficienter expressis, ac formam in illis traditā penitùs pro seruata habētes, hac vice specialiter, & expressè ad effectum præsentium derogamus, cæterisq; contrarijs quibuscumq; Volumus autem, vt præsentiū transumptis, vel exēplis, etiam impressis, manu Notarij publici subscriptis, & sigillo personę in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsùs fides vbiq; gentium, & locorum adhibeatur, quę ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Dat. Romæ apud S. Petrū Anno Incarnat. Dominicæ 1644. quinto Non. Decembris Pontif. nostri Anno 1. Sig. D. DATARIVS &c.

De Iubilæo. XCVIII.

1 OCcasione † Iubilæi, quod à S. Pont. Innoc. X. dicitur concedendum, à me quæsitum fuit, vt ea breuitate, qua possem maiori traderem ea, qoæ censerem magis vtilia, & necessaria. Ideo hoc illis responsū dedit in quo vt plenius petentium desiderio satisfa-
2 ciam aliqua prius † de Indulgentijs tradam; deinde quæ spectare possent ad Iubilęum Anni sancti; Tandem, quæ ad alia Iubilæa duarum hebdomadarum. quęram. 1. Quid sit Indulgentia, à quo possit concedi, quas caussas requirat. 2. Varios modos concedendi Indulgentias explicabo. 3. Quos effectus pariant. De Iubilæo Anni Sancti pariter quæram. 1. De operib. incuoctis quæ sint, & quomodo præstari debeāt. 2. De suspensione Indulgentiarum. De Iubilæo duarū hebdomadarum item quæram 1. De priuilegijs quæ conceduntur in eo, quarum 1. explicabo electionem Confessarij, & qualis esse debeat. 2. A quibus electus Confessarius possit absoluere. 3. Quæ vota possit dispensare, vel commutare. 2. principaliter quæram de operib. incunctis, quæ sint, & quomodo præstandæ, & hoc tā quoad sæculares, quam regulares vtriusq; sexus. Quibus expeditis puto fore satisfactū propositæ petitioni.

De Indulgentijs.

3 Indulgentia † si vim nominis spectes, multa significat. 1. quandam licentiam, & facilem permissionē impune agendi cōtra ius. 2. moderatam remissionem debiti, seu pænæ ex liberalitate, seu misericordia. 3. permissiooem, seu condescensionem quandam, sic Paulus 1. Corint. 7. secundum indulgentiam dico. 4. significat gratiam, vel dispensationem cap 1. de rescript. & cap. fin. vt lite pendeat. 5. condonationem gratuitam, qua Deus dicitur indulgere peccata Isaiæ 61. Prædicate Indulgentiam. 6. Cōdonationem, vel remissionem temporalis pænæ, quæ gratis relaxatur consequenti indulgentiam c. quod autem, de pænit. & remiss. ita Filliuc. tract. 8. c. 3. n. 59. & alij quos ipse refert; & hoc quoad quid nominis, quoad quid rei Indulgentia definitur.

4 † Quod sit remissio pænæ temporariæ debitæ Deo in foro pœnitentiali extra Sacram. facta per applicationem earum satisfactionum, quæ in communi thesauro Ecclesiæ continentur. Est remissio, non sola compēsatio pænæ, sed etiam absolutio à pæna, dicitur pænæ, quia indulgentia non remittit culpam, quæ tollitur per solam contritionem, vel Sacramenta debito modo applicata. In foro pænitentiali; quia non tollit pænas debitas in foro fori. Temporarias, quia æternam non tollit indulgentia, sed contritio, vel Sacramenta, quæ illam tolluni cum culpa, & remanet temporaria, per applicationem satisfactionum &c. quia in Ecclesia reperitur thesaurus satisfactionum Christi, & Sanctorum; † Nam in opere bono duo sunt, meritum, & satisfactio, meritum nemini potest applicari, nemo enim potest mereri alteri primam gratiam, vel augmentum ipsius excepto Chri-

sto. qui gratiam nobis meruit; Satisfactio autem potest applicari, non solum de congruo; sed etiam de
condigno; merita Christi applicantur per Sacramenta; prima gratia enim,& iustificatio non confertur nisi
per merita Christi: Sacramenta autem habent suam
efficaciam ex ijsdem Christi meritis: Nec in Ecclesia
est potestas remittendi peccata, nisi medijs Sacramentis; Satisfactiones autem dispensat etiam extra Sacramenta; est enim in Ecclesia ista potestas, quæ omnia
suppono ex theologicis assertionibus.
6 † Ex quibus semper mihi visa est difficilis sententia
asserens, quod ille, qui lucratur plures indulgentias
plenarias, quando vna satisfacit omnibus suis pænis
alijs lucratur tam magnũ augmentũ gratiæ replicatione acquisitionum indulgentiarum, vt possit æquare
maximos sanctos, qui tot indulgentias non sunt assequti, cum enim gratia sit semen gloriæ,& gloria merito, & charitati respondeat, cum in indulgentijs non
participetur gratia, nec meritum; sed tantum satisfactio, non video quomodo indulgentijs posset augeri
gloria. Vtinam tamen hoc esset. At ego non capio.
Dicitur extra Sacramentum, vt excludatur remissio
pænæ, quæ fit per Sacramenta, vel totius, vt in baptismo vel partis.vt in alijs Sacramentis. Ex quo colliges
non apte dici indulgentiam remissionem pænæ, quæ
fit in Sacrificio Missæ. Et ista quoad primam difficultatis partem quid sit indulgentia. Sequitur. A quo
7 possit concedi. † Dico ergo esse in Ecclesia potestatem concedendi indulgentias, & remittendi pænas
debitas peccatis ex Tridentino sess.22.cap.9.de refor.
& sess.25. de indulgentijs; estq; de iure diuino; Vsus
illas concedendi est antiquissimus, late probant Doctores contra Hæreticos, talisq; potestas est immediate à Christo concessa Petro, & Successoribus eius, ab
8 illis vero Episcopis, & alijs communicatur. † Neque
Concilium, nisi in eo sit Papa, habet ex se potestatem
concedendi Indulgentias: scio contrarias extare sententias, ne tamen ab ista recedas, Nullibi enim reperitur talis potestas concessa Concilio independenter à
Papa. ideo non est asserenda, neq; Sede vacante cuiquam competit, non enim est necessaria talis potestas
9 ad regimen Ecclesiæ. † Competit Episcopis iure ordinario,non tamen diuino, sed humano; competit ipsis ratione officij sui, sed ita præscribentibus sanctionibus Summorum Pontificum. Aliquando sed raro
indulgentiæ repetiuntur concessæ à Concilijs Generalibus; sed semper dependenter à Summo Capite
idest Summo Pontifice.
10 † Potestas concedendi indulgentias nõ est ordinis,
sed iurisdictionis. ideo Summus Pontifex potest committere, cui vult concessionem illarum, & Episcopus
nondum consecratus eas concedit,estq; hoc commune assertum Theologorum, & Canonistarum, vt apud
11 ipsos. † Episcopi non possunt ampliores indulgentias
concedere, quam illis permissum sit, vt in dedicatione
Ecclesiæ vnius anni, in eius anniuersario tantum quadraginta dierum, & istam possunt etiam concedere,
quotiescunq; sufficiens caussa se se obtulerit cap. cum
12 ex eo, de pænit.& remiss. † In alijs autem Prælatis inferioribus Episcopis, siue regularibus, siue sæcularibus
quacunq; iurisdictione fulgentibus non est potestas
concedendi indulgentias.
13 † Possunt quidem Prælati regulares admittere aliquos ad participationem bonorum operum, quæ in
religione fiunt, & de facto admittunt, estq; illius admissionis triplex fructus: primus per modum participationis meriti de congruo, & directæ impetrationis,
idest vt ratione bonorum operum religiosorum Deus
conferat sibi coniunctis aliqua bona peculiari auxilio.
Secundus per directam impetrationẽ, quatenus bona
opera, & merita adiuncta speciali intentione efficacius valent pro persona coniuncta, quam pro extranea. Tertius ad lucrandas indulgentias concessas à
Sede Apostolica extensiue etiam quoad illos. de qua
tamen extensione debet constare. Nunquam tamen
14 ipsi indulgentias ipsas possunt concedere. † Potestas
delegata de iure debet concedi Clerico,nec potest cõcedi mere laico, ideo Episcopus, qui est Canone inferior,neq; de potestate absoluta potest facultatem concedendi indulgentias delegare laico, sed tantum Clerico, potest autem Summus Pontifex,vt Canone superior, de absoluta potestate.
15 † Quod si quæras, apud quos de facto sit hæc potestas delegata. Respondeo hoc pendere ex rescriptis,& priuilegijs, per quæ manifestatur voluntas Papæ,
vel Episcopi. Dubium est de Archiepiscopo, an habeat ordinatiam in tota prouincia. In diæcesi certum
est, in prouincia dubitatur. Dicendum tamen etiam
in prouincia habere ordinatiam,alioqui nullam exerceret iurisdictionem in prouincia, quod est falsũ cap.
Pastoralis de off.ordin. & cap. 1. cum alijs eodem tit.
in 6.
16 † Conceduntur tamen indulgentiæ tantum ratione
suorum subditorum, est enim actus iurisdictionis.
17 † Sequitur videndum, an ad concedendam indulgentiam requiratur caussa. quod potest quæri, tam ad
licite,quam valide; idest an indulgentia sine caussa
concessa sit valida, & an concedens nõ peccet concedendo. Caussa concedendi indulgentias est finis; &
finis in indulgentijs est duplex, intrinsecus, qui est idẽ,
ac effectus, qui est remissio pænæ, & extrinsecus, qui
est omne illud, quod mouet ad concedendum, & de
hoc quærimus.
18 Respondeo ergo † requiri aliquam caussam honestam, & piam, est communis sententia Doctorum, &
ratio est, quia talis potestas est data in ædificationem,
ergo requirit caussam. Deinde sequeretur absurdum,
quod S.Pontifex pro libito posset liberare totum Purgatorium; & item posset rite confessis remittere totã
pænam sine alia caussa,quam remittendi pænas, quæ
non est sufficiens,ad prudentiam istius actionis.Ex eadem etiam prudentię necessitate sequitur,quod caussa
debet esse proportionata indulgentiæ. Si enim concessio Indulgentiæ sit pro grauiorib. pænis, debet esse
etiam grauior caussa, item quo indulgentia pluribus
conceditur, maior etiam caussa requiritur. Quod
adeo verum est, vt concedens sine vlla caussa peccet,
vt communiter Doctores, abutitur enim auctoritate
sibi tradita,& concessio sit nulla vt fatentur etiã communiter Theologi, & Canonistæ. Sicuti enim paterfamilias committens dispensationem aliquarum eleemosynarum inter aliquos pauperes,si à distributuro in
alios vsus impendatur potest distribuentem arguere
peccati, & ipse distribuens tenetur ad restitutionem,
quia inualide distribuit, quia contra mentem domini,
ita indulgentiæ concessæ sine caussa cum sint distributæ contra mentem domini, quia sunt in destructionẽ,
& deberent esse in ædificationem, sequitur quod sint
nullæ. Quando enim aliqua conditio est necessaria
ad finem, pro quo potestas conceditur, est etiam necessaria ad valorem talis potestatis. Et indulgentiæ
sine caussa concessæ tollunt quidem obligationem satisfaciendi obligationi pænitentiarum à Confessarijs
iniunctarum, suffragantur etiam quoad absolutiones à
reseruatis,electionem Confessarij, & similia, si quæ in
indulgentijs conceduntur,quia pendent à sola voluntate concedentis,at quoad liberationem à pæna debita pro peccatis diuinæ iustitiæ nihil prosunt cum enim
concessio sit nulla, nec possit pro libito concedentis
validari, etiam nullus erit effectus, qui non pendet à
voluntate concedentis, ideo prius dicta erunt valida,
non secundo loco assignata.
19 † Quod si indulgentia habeat quidem aliquã caussam piam, sed non proportionatam, erit inualida secundum excessum valida, secundum proportionem
ratio est, quia Indulgentia per Extrauag. Vnigenitus;
de pænis debet esse rationabilis, non esset autem rationabilis,si pro leui caussa magna indulgentia concederetur,sicut neq; esset rationabilis liberatio cuiusdam
homunculi cum profusione magni thesauri; esset au-
tem

ſem rationabilis quoad proportionem; & credendum
eſt eum, qui totam voluit concedere indulgentiam, in
defectu ſuæ poteſtatis pro tota voluiſſe ſaltem con-
cedere partem, quam poteſt. Iſta autem proportio
non eſt penſanda ex maiori, vel minori poteſtate
concedentis; ſed ex æqualitate cauſſæ, penſatis omni-
bus penſandis iuditio prudentis, ad indulgentiam; ita
erit prudens conceſſio. † Ad indulgentiam vniuerſa-
lem requiritur cauſſa tangens vniuerſitatem; ſi pro to-
to orbe conceditur, cauſſa tangens totum orbem, ſi
21 pro vna prouincia cauſſa tangens prouinciam. † Ne-
que neceſſe eſt, quod cauſſa ſit immediate Spiritualis,
ſed ſufficit, quod ſit talis, vt pro ea Deus poſſit rogari,
vt præſeruatio à bello, à peſte, &c. ab incurſione Ho-
ſtium Chriſtiani nominis, pro pace Principum & his
ſimilibus ſufficit etiã, & hæc cauſſa, eſt magis vſitata,
Reformatio populi, Augmẽtum ſpirituale fidei, Cha-
22 ritatis, & Religionis. † Aliquando etiam conceduntur
tur indulgentiæ particulares, quæ conceſſio duobus
modis fieri ſolet; aliquando ſunt particulares reſpectu
finis licet ſint vniuerſales, quia vniuerſæ Eccleſiæ con-
ceduntur, aliquando ſunt particulares reſpectu perſo-
næ particularis, cui coceduntur, & vniuerſales reſpe-
ctu finis. & aliquando particulares reſpectu perſonæ,
& reſpectu finis, exemplum primi, egrotat. S. Pontifex,
Rex aliquis, vel alia magna perſona, conceditur vni-
uerſalis Indulgentia toti Eccleſiæ; Secundi, egrotat
aliqua alia perſona, quæ eſt maxime benemerita de
Eccleſia & conceditur illi indulgentia; Exemplum ter-
tij conceditur alicui indulgentia, vt bene ſe diſponat
ad Sacramenta ſuſcipienda, ad mortis agonem &c.
Hæ omnes ſunt cauſſæ ſufficientes ad conceſſionem
indulgentiæ vt tamen ſint validæ debent eſſe propor-
23 tionatæ, † Nunquam tamen ſufficit ſola cauſſa intrin-
ſeca nempe remiſſio pœnæ; ſed requiritur aliqua alia
extrinſeca.

Iudicare autem ſummum Pontificem non habere
ſufficientem cauſſam concedendi indulgentias, quan-
do actu eas concedit, licet non ſit contra fidem eſt
ſaltem temerarium. Ad ſummum enim illum iudicem
ſpectat iſta cognitio, non ad alios; qui magis debent
ſtudere perfectioni operis præſtandi, & fini intento;
24 † quia, qui facit opus pro quo indulgentia conceditur,
ſi accedat ad debitam proportionem operis, & finis
requiſiti, totam indulgentiam lucratur, ſin minus ille
plus aſſequitur, qui magis accedit, ille minus qui lon-
25 gius abeſt. † Opus autem debet fieri ea bonitate qua
communiter exercetur à fidelibus, quæ tamen poteſt
eſſe, quod ſit magna habito reſpectu ad opus, non au-
tem talis habito reſpectu ad finem. Vide Suarez Fil-
liuccium & alios &c.

Secundum principale quærendum eſt de modis cõ-
cedendi indulgentias, ad quod reducam omnia ſe-
quentia: Primo conceſſiones factas perſonis, rebus, &
locis, deinde conceſſiones Indulgentiarum quæ ſunt
plenariæ, & non plenæ; quid intelligatur per indulgẽ-
tiam à pœna, & à culpa quid per Indulgentiam plena-
riam, & quadraginta annos &c.

26 † Indulgentia perſonalis eſt illa, quæ conceditur
perſonæ, & ita illi adhæret talis fauor, vt vbicumque
repetiatur perſona, talem indulgentiam conſequi poſ-
ſit, & non alius; localis eſt illa, quæ conceditur loco, &
ita illi adhæret in ordine tamen ad perſonas, vt non
poſſit acquiri, niſi in tali loco. Realis eſt quæ conce-
ditur rei, vt Imagini, roſario, medaleis, & cæteris re-
bus ſimilibus in ordine tamen ad homines, vt ſine illis
non poſſit comparari. De perſonali nulla difficultas
grauis occurrit. Si enim concedatur toti populo nulla
facta mentione cleri, adhuc tamen etiam clerus venit
nomine populi in fauorabilibus; Immo & ſummus
Pontifex, licet enim indulgentiæ concedantur ſubdi-
tis & ſummus Pontifex non poſſit eſſe ſibi ſubditus, eſt
tamen ſummus Pontifex, vt peccator, ſibi ſubditus, vt
Paſtori vniuerſali Eccleſiæ: quæ reſponſio colligitur
ex D. Thom. addit. quæſt. 27. art. 4. ad 3. & alijs dum
agunt in ſimili de diſpenſatione voti.

Aliquæ maiores difficultates ſunt de Indulgentijs
27 localibus, & realibus, & de vtriſq; in genere. † Non
videtur quid magis referat orare in hoc quam in alio
loco, cum hoc quam alio roſario, ad hãc quam ad illã
imaginem; ſed reſpondetur maxime referre ad exci-
tandam populi deuotionem erga talem locum, erga
talem Sanctum, ad frequentiam talis loci, tali die &c.
Deinde non eſt neceſſe, quod ſubſit cauſſa, quare tali
loco, tali rei concedatur Indulgentia, ſufficit quod
ſubſit cauſſa concedendi, quod autem tali, vel tali me-
dio hoc ſpectat ad liberam voluntatem concedentis,
qui tali re benedicta vult eſſe vtendum, tali loco orã-
dum, ſemper tamen exercetur actus deuotionis erga
Sanctos, vel in loco, vel in medaleis, vel in Roſarijs
&c. In roſarijs erga Virginem Sanctiſſimam, in locis
erga Sanctos ibi cultos, in medaleis erga eoſdem ibi
effigiatos.

28 † Sed quid, ſi locus, cui Indulgentia conceſſa eſt ſit
dirutus, duratne adhuc in eo indulgentia, ſi iterum
ædificetur. Reſpondeo diruto in totum templo ceſſare
omnino indulgentiam, etiamſi iterum ædificetur ſub
eodem titulo, quia non eſt amplius eadem Eccleſia,
licet reputem probabile etiam durare, ſi in eodem lo-
co paruo interiecto tempore, & ſub eodem titulo ędi-
ficetur, quia mens Pontificis non videtur ferri in illud
ædificium numero, & licet non ſit eadem numero
phiſice moraliter tamen cenſetur eadem ſi vero de-
ſtruatur tantum aliqua ex parte, & pars ædificetur ite-
rum, etiamſi tota varijs temporibus ædificetur, puto
durare, quia adhuc eſt eadem Eccleſia. Si vero deſtru-
cta prima ædificetur alia non in eodem ſolo, nec eo-
dem tempore, ſed ſub eodem titulo, dico non durare
Indulgentiam quia non eſt eadem Eccleſia. Scias ta-
men legis peritos multa obijcere contra diſtinguentes
29 de deſtructione Eccleſiæ de iure vel de facto. † Quid
de Imaginibus, medaleis, ſeu roſarijs, ſi frangantur,
vel aliqua pars roſarij amittatur, retinebunt ne adhuc
Indulgentiam. Reſpondeo p. de medaleis imaginibus
ſi frangantur, & pars deperdita ſit talis, quod amittat
ſuam formam. v.g. quod imago in illa efficta non di-
ſcernatur, puto amitti indulgentiam, & deſinere, ſi ve-
ro adhuc fracta remaneat talis, vt formã nõ amittat,
vel iuncta integra perſeueret, vel ſaltẽ ſuã formã reti-
neat, puto Indulgẽtiã perſeuerare. De Roſarijs & ſimi-
libus, ſi pars deperdita ſit tanta, vt dimidiã partem ex-
cedat, puto non permanere amplius Indulgentiam, ſi
vero maior pars adhuc remaneat, puto non ceſſare,
iſti enim fauores non ſunt adeo ſtricte intelligendi
quoad hanc partem, cum intentio ſummi Pontificis
ſit augere per iſta deuotionem fidelium.

30 † Solent aliquando, & ſæpe concedi Indulgentiæ
ingredientibus Eccleſias, viſitantibus Eccleſias, oran-
tibus in Eccleſijs, viſitantibus quinque Altaria, quid
per vnumquodq; horum eſt intelligendum. Reſpon-
deo indulgentias conceſſas ingredientibus non eſſe
ita intelligendas, vt quicumq; quomodolibet ingre-
diatur Indulgentiam lucretur; ſed debet ingredi non
ſolum curioſitatis gratia; ſed affectu deuotionis, idem
dico ſi Indulgentia concedatur viſitantibus Eccleſias
non ſufficit ingredi Eccleſiam, ſed etiam aliquæ pre-
ces ibi ſunt Deo fundendæ, vel Sanctis, quantitas au-
tem relinquitur arbitrio viſitantis; & hoc quando nõ
taxantur orationes, quod ſi taxentur, illæ ſunt perſol-
31 uendæ. † Poteſt tamen eſſe difficultas an conceſſa
Indulgentia viſitantibus Eccleſias comparetur, ſi ob
multitudinem non poſſit haberi introitus in illam, ſed
tantum in ianuis, vel in cæmeterio poſſit conſiſtere
viſitaturus; & reſpondeo adhuc comparari, quia ad-
huc dicitur viſitare Eccleſiam licet illam non ingre-
diatur.

32 † Sed maius dubium eſt, ſi in conceſſione dicatur,
quod aliquæ orationes fundantur in Eccleſia; an il-
le, qui orat in cæmeterio dirigens preces ad Eccleſiã,
acquirat Indulgentiam. Aliqui putant acquirere, quia
nomine

nomine Ecclesiæ venit in fauorabilibus etiam cæmeterium, & quidem satis probabiliter; sed ego puto non acquiri, quia Ecclesia est locus proprie dicatus orationi & quotiescumq; requiritur ad orandum locus Ecclesiæ, videtur in ea orandum; quotiescumq; tamen vel est ingredienda, visitanda Ecclesia, vel in ea orandum, & ista debito modo non possunt fieri, etiam si vis ad impediendum intercedat, Indulgentia non comparatur, quia tantum valet quantum sonat. De æquitate tamen posse dici, acquiri.

33 † De visitatione Altarium solet esse difficultas, an ille, qui sistit se in medio Ecclesiæ, deinde vertit se tantum ad altaria, non accedendo ad illa, Indulgentiam lucretur. Et respondeo lucrari, dum enim se vertit ad altare, & ad illud preces fundit, bene dicitur illud visitare.

34 † Dices tamen contra illud, quod diximus, si imagines, vel medalææ frangantur, quod si iterum vniantur retinent Indulgentias; Calicē consecratū (si frangantur) amittere consecrationem, & res benedictas benedictionem, ergo etiam medaleæ benedictæ &c. Indulgentiam; respondeo quidquid sit de antecedente negando Consequentiam; Imagines enim & medaleæ non sunt benedictæ, & licet S. Pontifex super illas efformet signum Crucis non ideo est signum benedictionis sed concessionis Indulgentiæ, ita enim solet fieri, vt quando petitur aliqua gratia; significetur concessio Crucis efformatione.

35 † Solent etiam concedi Indulgentiæ à primis Vesperis vsq; ad occasum solis, ad totam octauam &c. dubitatur an toties quoties illa Ecclesia visitatur, acquiratur etiam Indulgentia, vel tantum pro vna vice. Respondeo varias esse doctorum sententias. Ego puto vna tantum vice comparari, & tempus esse additū potius, vt intelligatur, quando talis concessio desinat, quam vt prorogetur ad multiplicationem Indulgentiarum, & ad commoditatem populi, vt totus possit conuenire: Hortaretur tamen, vt sæpius tales Ecclesiæ visitarentur vt si fortasse ex aliqua indispositione visitans vel nullam, vel tantum partem Indulgentiæ lucratus esset, vel totam, vel aliquam aliam partem lucretur.

36 † Hic non loquor de Indulgentia Portiunculæ, vt enim est spetiali modo concessa, potest & spetialibus fauoribus esse cumulata.

37 † Indulgentiæ autem perpetuæ, non ad tempus cōcessæ possunt toties quoties acquiri. Sà Verbo Indulgentia & ab eo citati, quæ intellige de concessis etiam ad longum tempus vt septennium Triennium ad annum visitantibus Ecclesias. Non enim est probabile totum illud tempus esse concessum ad commoditatē concursus populi; sed ad pluries acquirendum.

38 † Si tamen concedatur ad septennium tali die talē Ecclesiam visitantibus, ad huc poterit vna tantum vice comparari, quia est tantum pro vno die singulis illis annis.

39 † Neq; Indulgentiæ concessæ pro die festo extenduntur ad octauam, si sint plenariæ, si autem non sunt plenariæ extenduntur ita iussit Paulus V. respondendū à Sacra Congreg. petitioni monialium S. Ioseph Carmelitarum, in vna hispalens. 6. Martij 1606.

40 † Conceduntur etiam Indulgentiæ erogantibus eleemosinam, ideo quæritur, an sicuti pauper dans tantum obolum lucratur Indulgentiam, ita tradendo obolum lucretur diues, Respondeo, vel est taxata quātitas eleemosinæ, vel non; Si est taxata, ea tota est tradenda, alioqui Indulgentia non acquiritur. Si vero nō est taxata eleemosina debet esse iuxta qualitatē personæ, maior respectu diuitis minor respectu pauperis. Siluester Indulgentia n. 22. vide de hoc infra explicatius & distinctius. Neque necesse est erogantem eleemosinam esse constitutum in gratia, sed sufficit quod eleemosina erogetur, non tamen illum erogans statim acquirit Indulgentiam, sed quando constituetur in gratia, præstatis alijs si quæ sunt præstanda.

41 † Conceduntur Indulgentiæ quadraginta dierum, centum annorum, Tertiæ, dimidiæ &c. partis peccatorum, quid per ista intelligendum: & quod est difficilius Indulgentia aliquando conceditur Plenaria & præterea etiam quadraginta dierum dimidiæ vel tertiæ partis si Indulgentia Plenaria tollit totam pænam ad quid cæteræ adduntur; videtur enim dicendum vel plenaria nō omnino satisfieri, vel cæteras superfluere.

Et quoad illud. quid significetur per Indulgentias. 40. dierum, centum annorum, & his similes, Respondeo tales concessiones aliquando fieri cum addito, de pænitentijs iniunctis, vt centum annorum, quadraginta dierum de pænitentijs iniunctis, aliquando sine vlla additione, vt quadraginta dierum, centum annorum: pro quibus discrepantes sententias, qui vult videat apud doctores ego breuiter dico quod per Indulgentiam 40. dierum &c. centum annorum, absq; addito, de iniunctis remittitur pæna talis debita Deo soluenda in Purgatorio, Quando vero additur de iniunctis conceditur etiam relaxatio pænitentiarū in foro pænitentiæ impositus, ita vt non solum liberetur a pænis debitis Deo in purgatorio sed etiam à penitentijs sibi iniunctis in hac vita persoluendis; vnicum ergo priuilegium in prima; duplex autem in secunda datur concessione vide Suarez disp. 50. sect. 2. & Koninch. disp. 12. dub. 3. est enim quid maius relaxare etiam pænitentias, cum enim per modum iudicij sint impositæ a confessario, vt immediato Dei ministro nō videtur ad alium dari posse appellatio, saltē quoad totalem relaxationem; hoc tamen facit S. Pontifex nomine Dei relaxando etiam illud debitum, sicuti in humanis iudicijs fieri solet, vt dominus, vel eius vicegerens remittat debitori debitum etiam illi sententia adiudicatum, licet hoc alius iudex inferior vel æqualis non possit vide Koninch. loco cit.

Remittitur ergo pæna, vel pæna cum pænitentijs; sed nunquam peccatum, non mortale, quia post baptismum impius non iustificatur, nisi per actum internum, & infusionem gratiæ, & susceptionem Sacramentorum si actus internus non est ex se sufficiens vt in attritione, neq; veniale, quia per Indulgentias applicatur tantum thesaurus satisfactionum; Aliena autem satisfactio nemini potest mereri gratiam. Neq; per Indulgentias tolluntur pænę debitæ in foro fori tam Ecclesiastico, quam ciuili, quia eneruaretur disciplina Ecclesiastica, qua etiam ratione non tolluntur pænitentiæ præseruatiuæ.

42 † Quæ autem pæna respondeat illis Indulgentijs centum annorum quadraginta dierum &c. Breuiter respondeo: si loquamur de iniunctis à confessario, ea penitentia tollitur, quæ assignatur. Si loquamur de pęnis Purgatorij dico eas tolli, quę ex diuino Dei iudicio ibi essent soluendæ, nisi tales pænitentiæ condonarētur per applicationem satisfactionum Christi B. Virginis & aliorum Sanctorum. Quanta autem ista sit Dei iuditio hoc determinare reseruatur.

43 † Quid autem sit intelligendum, quando dicitur Indulgentia Plenaria, & cētū annorū, dimidia vel tertias pars multi multa dicunt. Aliqui volunt Indulgentiam plenariam lucrari ipsum, cui Indulgentia conceditur, alias autem posse applicari pro Defunctis; sed obstat quod Indulgentiæ numquam prosunt Defunctis, nisi hoc in concessione explicetur. Alij volunt Indulgentiam plenariam referri ad remissionem pænæ pro mortali debitæ, alias vero ad remissiones venialibus debitarum. Alij volunt hoc additum vt si forte Indulgentiæ plenariæ concedendæ non subsit caussa sufficiens, valeat saltem pro illis, alij aliter, sed ego cum Suarez dico non esse multum curandum de intelligentia istius formæ quippe quam vir ille eruditissimus, & indefessi laboris asserat se talem concessionē numquam vel in iure vel in autenticis Bullis vidisse, & hisce nostris temporibus non sit in vsu; quod si tamen reperiretur, cum nulla sufficiens ratio assignari possit, dicerem vt dicit ipse Suarez plenariam esse pro viuo

alias

alias applicandas pro mortuis ad modum suffragij. Ad rationem in contrarium respondcrem ibi esse implicite mentem Pontificis expressam, ne detur concessio Indulgentiæ sine effectu. Cum enim viuens vel totam Indulgentiam acquirat plenariam si congrua concessioni subsit caussa & opera sufficienti modo exerceat, vel tantum partem secundum defectum prædictorũ, vnde illę additæ non videntur necessariæ, ideo, ne omnino superfluant, Defunctis dicemus non immerito applicari. Quotiescumq; ergo in Indulgentia additum est, de pænitentijs iniunctis certum est remitti etiam pænitentias à confessario iniunctas, quod si nõ addatur non concordant doctores, probabile est non remitti. Certe numquam per Indulgentias præseruatiuæ tolluntur.

De forma autem illa, quod concedatur Indulgentia à pęna & à culpa multi asserunt nunquam fuisse de consensu S. Pontificis euulgatam sed errore, & ignorantia scribentium irrepsisse; ita Sanctarellus, de Iubileo ca.6.dub.4.& 5. Alij respondent esse intelligendã, quod Indulgentia liberet a pæna se ipsa, à culpa media contritione Siluester Indulgent. num.24. in fine. Alij volunt intelligi a pæna per remissionem, à culpa per confessionem, quia tali modo concedendi, concedatur Indulgentia eligendi confessarium qui absoluat à culpa. Valentia tom.4.disp.7. quæst.20.part.3.

44 † Quid autem sit intelligendum quando conceditur indulgentia in forma Iubilæi, vel ad instar Iubilęi; docet Suarez citatus à Coriolano de casib. reseru.p.1. sect.3.a.15.num.3. nihil aliud significari quam significet indulgenna plenaria, negans omnino concedi facultatem qua acquirentes talem indulgentiam possint absolui à reseruatis, quia nomen iubilæi hoc non importat, sed tantum remissionem, nec illam vocem hoc significare, nec textu, nec auctoritate probari, & sequeretur inconoeniens, quia cum in iubilæis non sit semper eadem potestas dispensandi, & absoluendi, sed aliquando amplior, aliquando strictior; fluctuarent Confessarij in determinando, quid sibi concedatur, quod est maximum inconueniens. Ipse tamen Coriolanus asserit talem facultatem concedi nempe eligendi Cõfessarium, qui à reseruatis absoluat; & maior ratio ipsius est, quod per similem indulgentiam à Clemente VIII. concessam omnes absoluebant, publicata enim fuit indulgentia pleoaria ad instar iubilæ nulla facta expressione de facultate absoluendi, & tamen omnes absoluebant. Ego puto ita esse dicendũ. Si indulgentia sit vniuersalis, & pro re graui concessa vera est sententia Coriolani, ex eo enim, quod S. Pontifex solet maxime cupere tali casu omnes indulgentiã illam lucrari colligitur concedere etiam modum lucrandi. Si verò indulgentia non sit vniuersalis, sed concessa alicui Confraternitati, vel pro re non admodum graui, vt quæ conceduntur medaleis imaginibus, vel ex consuetudine, puto talem facultatem non concedi quia cessat ratio.

45 † Quomodo autem sit explicanda Indulgentia dico hoc in specifico casu esse explicandam secundũ consuetum modum aliarum concessionum Iubilæorum. Simpliciter autem quomodo indulgentiæ sint explicandæ. Dico esse commune affatum quod indulgentiæ tantum valent quantum sonant. In dubio tamen de duratione, conditione, & quantitate indulgentiæ interpretatio late facienda est: Koninch disp. 12.num, 22. Suarez tom.4. disp.56. sect.2. num.8. Nisi tamen loquamur de pænitentijs iniunctis quatenus Indulgẽtia relaxat obligationem satisfaciendi pænitentijs à confessario iniunctis, quia cum talis concessio disciplinam Christianam relaxet, stricte est interpretanda idem Koninch. Item late facienda est interpretatio cum agitur de fauoribus & gratijs in Iubilæo vel Indulgentia vniuersali concessis, non tamen in priuatis, vt sunt illę, quæ conceduntur medalæis &c. ratio est, quia primum suadet intentio Papæ, & grauitas motiui quæ cessat in 2. & ita intelligo duas contrarias opiniones. Quando autem est dubium de potestate concedentis, vel circa exequtionem operum stricta inter-
46 pretatio est facienda. † Quod si pænitens requirat à confessario, vel alio an aliquid sit faciendum necessario pro Iubileo & negatiua detur responsio, illamq; pænitens sequatur, si hoc, quod omittit, est clare expressum in concessione, faciendum, indulgentiam non lucratur omittens, quia tantum valent, quantum sonãt Indulgentiæ, quod maxime verum est in oneribus, neq; excusat aliorum consilium, si vero non sit expresse requisitum sed sub opinione versetur, puto lucrari, quia hæc non sonant. Adde tamen, si lubet, hoc etiam posse sub posita distinctione solui, nempe si Indulgentia sit concessa ob bonum aliquod vrgens Ecclesiæ, vel in fauorem priuatum, vt primo casu sit latius faciẽda interpretatio vt suum assequatur finem valde intẽtum. S. Pontifex in 2. autem stricte ob cessationem illius enixæ voluntatis inpetrandi à Deo multiplicatis intercessoribus bene dispositis.

47 † Solet etiam quæri, quid sit intelligendum, cum dicitur in concessione Indulgentiæ contritis & confessis. Quæ clausula solet etiam alio modo poni, nempe de peccatis contritis & confessis. Inter quas videtur hæc esse differentia ex tenore verborum, vt secunda significet, quod Indulgentia concedatur homini, de peccatis contritis & confessis, Prima vero, quod concedatur homini qui de peccatis contritus eaq; confessus est, ita vt in vna forma nulla ponatur limitatio respectu personæ, vt in altera & ideo vnius sensus videtur iste quod licet multa peccata per obliuionem vel aliam legitimam caussam in confessione fuerint omissa, omnium tamen plenariam Indulgentiam, si alias rite confessio facta sit, compararetur; alterius vero, quod limitetur, ad ea tantum, quæ quisp; confessus fuit. Resoluendo dico si confessio requiratur vt opum piũ ad lucrandam indulgentiam requisitum, quod colligitur, cum expresse his, vel simibus verbis explicatur, præmissa, vel facta Sacramentali confessione, puto certissimum, indulgentiam non comparari, nisi cum effectu confessio fiat. Si vero requiratur tantum vt dispositio, cum ad Indulgentiam obtinendam sit necessarius status gratiæ, non enim remissio pænæ potest remitti sine remissione culpæ cum non sit conueniens iudicẽ remittere pænam illi, qui perseuerat in inimicitia, nec vlla adsit talis promissio, neq; suppositio sit probabilis: & tunc dico sufficere quod consequuturus Indulgentiam eliciat actum contritionis, & constituatur in gratia, & secundum hoc dictum etiam respondeo proposito quæsito, quod quocũq; ex duobus modis prædictis concedatur Indulgentia siue dicatur de peccatis contritis & confessis siue homini de peccatis quæ confessus est & de quibus est contritus semper eodem modo intelligitur nempe de omnibus peccatis remissis per contritionem & confessionem ita Nauar. apud Suarez disp.50. sect.5. num.4. Quod si aliqua peccata sint remissa per solam contritionem etiamsi per impotentiam sit omissa confessio. Indulgentia non comparabitur quia talia peccata non sunt omissa per contritionem, & confessionem, erunt tamẽ remissa oblita, & ideo etiam pro illis obtinebitur In-
48 dulgentia. † Quando autem dicitur concedimus plenam Indulgentiam de omnibus peccatis de quibus fuerint corde contriti, & confessi; sufficit, quod consequturus sit contritus cum animo confitendi, hoc enim sonat illud corde contriti & confessi, idest animo confitendi; sed tutius dices illud, corde, referri tantum ad contritionem.

49 † Conceduntur etiam Indulgentiæ in die dedicationis tituli Ecclesiæ; occasione expositionis Sanctissimi Sacramenti &c. sub his vel similibus verbis dummodo alia Indulgentia non sit concessa. Pro qua concessione consideranda est optime forma, si enim dicat nulla similis ad similem est limitanda si autem simpliciter loquatur. Nulla alia Nauarrus asserit quacumq; alia licet minima existente concessionem esse

nul-

nullam; quod taman intelligo pro tempore quo illa durat, vt v.g. concessa est Indulgentia Ecclesiæ. S. Fráncisci ad sex, vel septem annos, reperitur quod alia similis est concessa ante, quæ adhuc durat per duos annos, secunda pro istis non valebit, valebit autem pro subsequentibus annis. Carena quinquagena &c. sunt nomina quibus significatur tempus præscriptum ad pænitentias exequendas. Et ista de formis Indulgentiarum.

50 † Quæ dispositio requiratur ad illas lucrandas: Respondeo; Aliud esse quærere, quæ dispositio requiratur ad præstandum opus iniunctum pro consequtione Indulgentiæ; aliud quæ dispositio requiratur ad comparandum effectum Indulgentiæ: Nunc loquimur de hoc secundo nempe de dispositione requisita ad consequendum fructum seu effectum Indulgentiæ, idest remissionem pœnæ & potest esse quæstio de dispositione habituali & de actuali, & de habituali. Dico requiri. 1. Quod lucraturus Indulgentiā sit fidelis Christianus: Cum enim communicatio Indulgentiarum pertineat ad communionem Sanctorum, hæc autem non participetur nisi a membris Ecclesiæ vtiq; dicendum lucraturum Indulgentias debere esse fidelem, & ex hac ratione deducitur quod requiritur 2. vt fideles ipsi non sint separati ab Ecclesia quare hæretici Schismatici excommunicati non possunt participare de Indulgentijs, quia sunt membra separata à mistico corpore Ecclesiæ, nec participant de Communione Sanctorum, in qua fundamentum habent Indulgentiæ 3. requiritur, quod Indulgentiam consequuturus sit in gratia S. Thom. dist. 20. quæst. 1 art. 5. quæst. 1. Soti & aliorum communiter; quia non est probabile inimico perseueranti in statu inimicitiæ velle Deum remittere pœnam debitam propter offensam.

51 † Status autem gratiæ requiritur pro eo instanti in quo Indulgentia consumatur, & illius effectus confertur, tunc enim saltem homo debet esse in gratia. An autem tali tempore non existens in gratia, eo quod eius collatio impediatur recedente deinde fictione conferatur, vt quis elicuit actum contritionis non sufficientē quem vere putat sufficiētem confitetur inualide & tamen putat valide, an postea acquirat Indulgentiam cum vere constituitur in gratia, respondeo probabile esse conferri effectum Indulgentiæ recedente fictione sicuti fit etiam in Sacramentis, in vtrisq; enim confertur effectus ex opere operato, neq; repugnat quod in forma Indulgentiarum dicatur contritis & confessis quod videtur significare quandam conditionem necessario implendam intra tempus præscriptum. Respondetur tamen quod si certum sit requiri confessionem, & contritionem vt opus pium esse quidem præstandam intra præscriptum tempus, quod tamen raro solet fieri, si vero requiratur tantum vt dispositio, præstitis alijs operibus debito tempore, fructus Indulgentiæ comparabitur quando recedet fictio, tunc enim verificatur quod lucrans sit vere cōtritus & confessus. Tutius tamen est credere Indulgentiam recedente fictione non producere suum effectum ideo quisq; debet stato tempore conteri & confiteri. De hoc etiam infra magis distincte.

52 † An autem requiratur aliqua actualis dispositio; & 1. de confessione dico hanc nō requiri actualem vt dispositio est, licet possit requiri si iniungatur vt quoddam opus pium quod tamen raro solet fieri, est enim res nimis grauis: quod autem non requiratur vt dispositio patet, quia ad communicandum in meritis Christi, & Sanctorum, sufficit esse in gratia, & non esse inimicum Dei: quæ neq; est necessaria etsi exigatur communio, quia potest esse quod ea nō indigeat, vel quod ob inopiam confessarij eam non posset facere confessionem, quod verum est etiamsi in concessione expressa sit clausula; Vere pænitentibus, & confessis, adhuc enim satis est sola contritio quia adhuc confessio est requisita non vt opus pium, sed vt dispositio ad quam satis est contritio, nisi tamen contritio putaretur non sufficiens quia tunc requireretur confessio vt lucraturus possit constitui in gratia, & dispositus pro Indulgentia assequenda.

53 † Aduerte, quod, quando conceduntur omnes Indulgentiæ, quæ acquiruntur a visitantibus septem, nouem Ecclesias Romæ &c. illis, qui visitant certas Ecclesias, vel altaria, non intelliguntur concessæ Indulgentiæ plenariæ sub illa generali concessione, sed opus est, vt exprimantur, ita fert stylus Curiæ.

54 † Sequitur videndum de effectu Indulgentiarum, qui potest considerari respectu viuorum & respectu mortuorum, de vtraq; consideratione dicendum & 1. quoad viuos dico effectum Indulgentiæ esse non solū remittere pœnas iniunctas vel iniungendas in foro pænitentiæ ita vt lucrans Indulgentias absoluatur tam ab obligatione exequendi illas pænitentias, sed remaneat obligatio soluendi pœnas debitas Deo in Purgatorio, & absoluit etiam ab istis vel ab omnibus vel à parte, vel secundum quantitatem concessionis, vel secundum eam qua acquiritur, patet ex iam dictis Quādo autem acquiritur Indulgentia tertiæ partis, dimidiæ, &c peccatorum remittitur pœna debita illi parti, si tota Indulgentia acquiratur si vero acquiratur Indulgentia, Quadragenæ, Quarantenæ, vel Carenæ, quæ erat pænitentia quadraginta dierum, & dicebatur Carena per syncopen, vel à carendo, eo quod illo tempore pænitentes carerent cibis & consortio aliorum, vel septenæ quæ est idem ac septennis pænitentia, quæ iniungebatur a sacris Canonibus pro peccato mortali, tunc remittitur tanta pœna soluenda in Purgatorio, quanta remitteretur si tales pænitentiæ fuissēt peractæ, vt etiam supradictum est.

55 † Iste autem effectus aliquando totus comparatur, aliquando tantum pars, vt supradictum est. Nunquā tamen neq; totus neq; pars acquiritur nisi omnia præscripta præstentur, maiorem autem vel minorem partem quis acquiret iuxta modum, quo opus exequitur, & finem attingit à Summo Pontifice vel alio concedente intentum. Nec obstat quod Indulgentię fructus applicetur ex opere operato ad modum, quo operantur etiam Sacramenta, quia applicatio istius fructus secundum quantitatem fit secundum intentionem concedentis, ideo qui magis accedit ad finem intentū, magis lucratur, & etiam ex Sacramentis vnus maiorē fructum percipit, quam percipiat alter.

56 † An autem vna tantum actione possit quis lucrari plures Indulgentias v.g. quis habet quinq; mædaleas, quarum vnicuiq; attributa est distincta benedictio, & differens cōcessa Indulgentia vt S. Caroli SS. Ignatij, Teresæ &c. recitando illum numerum Pater noster & Aue Maria, qui singulis præscriptus est, vna tantum vice, acquirat Indulgentias omnes singulis concessas.

Respondeo non acquirere. Ratio est quia Summus Pontifex cuiq; concessioni iniungit suum onus & singulis illis actionibus intendit quod iuxta mentem suā Deus rogetur, & ideo qui lucratur quinq; Indulgentias, debet quinquies orare, vt menti concedentis satisfaciat, non enim tantum possunt a Deo ad impetrandum quinque Pater noster, vt viginti quinq; ideo non satisfit obligationi, deinde sequeretur inconueniens quod quis, lucraretur Indulgentias sine effectu, vel enim acquirit tantum vnam Indulgentiam plenariam vel plures, si vnam tantum, sufficit vna mædalæa, & aliæ ad nihil deseruiunt, si plures iuxta numerum mædalæarum, vel Imaginum, si vna consequta est ad quid reliquæ, cum supponamus plenariam, & saltem in eo casu, in quo plenaria comparatur, daretur ista superfluitas, quod non est admittendum requiruntur er-
57 go tot actiones quot sunt medalææ, vel Imagines. † Dices sequi idem inconueniens in eo qui immediate recitando easdem orationes pro singulis, omnes consequitur. Si enim prima vice acquisiuit plenariam reliquæ superfluæ sunt. At respondeo non esse superfluas; potest enim fieri, vt vel omnino Indulgentia nō sit acquisita, vel sit acquisita tantum pars, & ideo aliæ

sunt

sunt in subsidium, vel totalis, vel partialis acquisitionis. Dices 2. Hoc etiam posse fieri iterum & tertio vna tantum mædaiæa vel vna tantum Imagine. Respondeo multum iuuare illam varietatem ad maiorem excitandam deuotionem, & ad rectius peragendum, opus iniunctum, & iste vsus totius Ecclesiæ est landabilis, & ex hoc sequeretur superfluas esse diuersas concessiones, cum vna tantum possit satisfieri, quod ita facile nec est concedendum, nec dicendum. Vnica ergo actione vna tantum acquiritur Indulgentia.

58 † Pro viuis Indulgentiæ conceduntur per modum absolutionis, pro Defunctis autem per modum suffragij; sed quid est hoc per modum absolutionis, & per
59 modum suffragij? † Ita explico Indulgentia per modum absolutionis conceditur viuis, quia cum sint immediate subiecti summo Pontifici, eos immediate absoluit, exercet enim actum iurisdictionis suæ. Per modum vero suffragij concedit Indulgentias pro Defunctis, quia cum eius iurisdictio non se extendat ad animas Purgatorij, cum illi tãtum dictum sit, quod quodcumq; solueris super terram, erit solutum & in Cælo, in terris tantum est eius iurisdictio, ideo illæ Indulgẽtiæ offeruntur Deo acceptandæ, quas tamen infallibiliter acceptabit supposita eius infallibili promissione, quod explico hoc exemplo. Solet Rex Hispaniarum concedere aliquibus insignibus viris, aut fæminis aliquas gratias, quibus ostensis liberantur rei ab aliquibus pęnis, ita fit in discessu Gubernatoris Ducatus Mediolanensis ex Hispanijs, similes enim facultates conceduntur aliquibus cum comitantibus, & quando occasio se se offert, vt quis damnatus ad aliquod huiusmodi genus pęnarum, ad quod se extendit gratia, tali casu præsentetur, qua visa Gubernator liberat illum reum: qui gratiam donat reo, non liberat eum per modum absolutionis, cum nullam habeat in illum iurisdictionem; sed vt ita dicam per modum suffragij Infallibiliter tamen liberabitur reus ex infallibili promissione regis; ita eo modo, quo potest currere paritas, omnipotens Deus reliquit quasdam gratias liberandi animas Purgatorij pœnis damnatas easq; concessit distribuendas Summo Pontifici, ideo, quando illas distribuit, & ab accipientibus, & Deo illas præsentantibus supplicatur pro liberatione reorum in Purgatorio existentium, Deus ipse supposita infallibili sua promissione, tenetur acceptare & reos liberare, & istæ sunt Indulgentiæ, quas distribuens Summus Pontifex, non dicitur absoluere, cum supra reos nullam habeat potestatem iurisdictionis, sed dicitur illis suffragari, ideo Indulgentiæ dicuntur per modum suffragij. Differt etiam in hoc Indulgentia concessa pro viuis & illa quæ conceditur pro Defunctis, quod vt viuens percipiat fructum Indulgentiæ est necesse, quod sit in gratia, vt supradictum est, non autem requiritur, vt eandẽ pro Defunctis lucretur, quia qui illius effectum recepturus est, qui est existens in Purgatorio, iam supponitur in gratia.

60 † Petes an Summus Pontifex possit vno die liberare omnes animas Purgatorij. Distinguo vel ratione suę potestatis, vel ratione requisitorum ad Indulgentias. Ratione potestatis puto certissimum, quia thesaurus Ecclesiæ est, infinitus, & illum potest summus Pontifex dispensare. At ratione requisitorum veluti iustæ caussæ concedendi, & operum, quæ ab acquirentibus debent recte præstari ad finem intentum, casus est fere impossibilis. S. Thomas add quęst. 71, art. 10. in fine. Posita tamen iusta caussa in concedente, & tot hominibus, qui opera recte facerent, vt sufficerent ad numerum Defunctorum, nullum esset inconueniens hoc concedere, quod sentit Gabriel addit ad lect. 57. ad secundum & Nauar. not. 31. num. 48 & alij sequuntur.

61 † Quæres præterea, an Indulgentiæ concesse pro viuis possint applicari Defunctis, & pro Defunctis possint applicari pro viuis. Respondeo secundum cõmunem sententiam Doctorum Indulgentias pro viuis non posse communicari Defunctis, nisi in concessione id exprimatur, quia Indulgentiæ tantum valent quantum sonant, nec adest ratio extensionis; quoad secundum respondeo item secundum communem nõ posse applicari viuis Indulgentias pro mortuis, ratio est, eadem, quia Indulgentiæ tantum valent, quantum sonant, neq; contrarium docet Filliucius male intellectus à quodam neoterico, qui ex illius sententia asserit Indulgentias pro mortuis posse applicari viuis, cum id vere non dicat, nam loco ab eo citato, qui est nu. 162. habet tantum, quod si in Indulgentia explicetur, quod possit acquiri pro mortuis, illi prodest, si pro illis acquiratur, & idem contingere etiam in Indulgentijs pro viuis, quod scilicet vnus pro alio possit illas acquiri, si hoc exprimatur, & rationem reddit quia maior est communicatio inter viuos, quam inter viuos & mortuos. At ibi non habet quod Indulgentiæ pro viuis possint applicari pro mortuis. Sed satis caute est legendus ille auctor, quia aliquando incaute labitur.

62 An autem viuentes possint vnus pro alio lucrati Indulgentiam; Respondeo, quod hoc tripliciter potest contingere vel efficiendo, vt vnus præstet opera iniuncta, & qui hoc curat lucretur Indulgentiam 2. Si vnus ipse præstet opera, & Indulgentiam consequatur, deinde alteri applicet. 3. Si cui esset concessa aliqua Indulgentia, si quid faceret, & ipse facultatem alteri impertiret ea præstandi, & sibi acquirendi Indulgentias. Quibus omnibus respondeo nullo ex dictis modis posse fieri excepto vno casu eleemosinæ faciendæ, quæ per alium etiam fieri potest nisi expresse caueatur, quod etiam ipsa fiat per ipsum lucrantem. Aliæ vero actiones personales vt ieiunium oratio &c. non possunt per alium fieri, quia obligatio adhæret personæ. Neq; acquisita Indulgentia potest alteri applicari, nisi etiam de hoc fiat spetialis mentio, quia verba Indulgentię sonant in exequentem, nec Indulgentiæ plus valent quam sonant. Vide Filiuccium nu. 161. &c & ista sufficiant de Indulgentijs in genere. Nunc est agendum.

De Iubilæo Anni Sancti.

63 † Iubilæum, quod nomen diuersimode reperimus scriptum. Aliquando Iubileus, aliquando Iubilæum, aliquando Iobæleum, quæ cum sit quæstio de nomine parum refert ad meum institutum, si tamen de hoc videre cupis vide Bellar de Indulg. cap. 1. Gratianum de Iubilæo part. 1. cap. 1. & alios qui tractant de Iubileo. Solum esset obseruandum, quod ab aliquibus constituitur differentia inter hæc nomina Iubilæus in genere masculino, quod significet tempus præscriptum; Et Iubileum in genere neutro quod significet plenissimam Indulgentiam sed etiam ista confundantur, & vnum pro alio sumitur.

64 † Quoad quid rei ergo Iubilæum (hoc enim vsitato nomine vtar) potest dici esse plenissimam remissionem omnium pænarum Deo in foro interiori debitarum pro peccatis ab homine baptizato & fideli viatore patratis, per applicationem Thesauri satisfactionum, qui est in Ecclesia, factam a S. Pontifice dixi ab homine baptizato, quia ante baptismum pænæ debitæ, ipso baptismó tolluntur, dixi fideli quia infideles, sub quorum nomine repono etiam hæreticos, qui sunt infideles Ecclesiæ, & Excommunicatos qui pro tempore, vt sunt contumaces non sunt fideles. Viatore quia viuens Iubilæum luctatur, cætera per se patent, & hæc de vtroq; Iubilæo tam anni Sancti quã duarum Hæbdomadarum. In particulari autem.

65 † Iubileum anni Sancti antiquitus dabatur singulis centenis annis, postea reductus fuit ad quinquaginta, deinde ad triginta tres & vltimis temporibus istis singulis 25. annis conceditur a quo autem tempore incæperit mos concedendi hoc Iubilæum non constat. Certum tamen est esse antiquissimum nam in extrauag. 1. de pænit. & remiss. habetur. Antiquorum habet fida relatio, quod accedentibus ad honorabilem

Basi-

Basilicam Principis Apostolorum de Vrbe concessæ sunt magnæ remissiones, & Indulgentiæ peccatorum. Nos igitur &c. quæ extrauagans cum secundum Nauar. not. 7. nu. 2. condita fuerit anno 1400. & in ea dicatur illum morem esse antiquum sequitur non esse nouum inuentum, vt hæretici somniant, & Iacobus S. Georgij Cardinalis in libello de Centesimo seu Iubileo testatur anno 1300. ingentem multitudinem ex longinquis, & diuersis regionibus confluxisse in Vrbē Romam ad Sacram Beati Petri Basilicam properantem, cuius rei caussam esse dicebant centesimi anni tempus, quo omnium culparum sordes abluerentur, & tunc prouectæ ætatis hominem fuisse, qui recordaretur patrem suum superiore centesimo venisse Romam ad consequendas Indulgentias, à quo etiam admonitus fuerat, vt si ad venturi centesimi tēpus perueniret, non grauaretur Romam venire; Et idem scriptor asserit multos tunc temporis extitisse, qui eandē rem recordarentur tum ex Gallis, tum ex Italis, quæ aperte probant non Bonifacium VIII. fuisse primum inuentorem Iubilæi, sed longe ante ipsum fuisse in vsu, ipsum autem in scriptis tantum redigisse. Sed ista relinquamus scriptoribus Controuersiarum nos ad alia magis practicabilia transeamus.

66 † In Iubileo anni Sancti nulla solet concedi facultas eligendi confessarium, patet ex inspectione Bullarum, nec videtur necessaria, cum enim Romæ talis Indulgentiā sit acquirenda, vbi est tribunal Summæ pænitentiariæ, & residet Summus Pontifex, & tot sint Pænitentiarij summa auctoritate prædití, ad quid electio confessarij, & facultas absoluendi?

67 † Nunc ad requisita pro lucrando Iubilæo anni Sancti, & primum requisitum videtur esse confessio; solet enim in istis Iubileis ita dici quo ipso Iubilei anno durante omnibus vtriusq; sexus fidelibus vere pænitentibus, & Confessis qui Ecclesiam Lateranensem &c. Indulgentiam concedimus, per quæ verba videtur requisita actualis confessio: sed persistentes in ijs, quæ supradiximus de Indulgentijs, non videtur necessaria, est quidem magis tutum confiteri, sed non est necessarium non enim constat Confessionem imponi vt onus exequendum pro consequtione Iubilæi, sed tantum vt dispositio, cum ergo dispositio sufficiens possit haberi per solam contritionem, sequitur, quod non sit necessaria confessio, est tamen magis tutum, quia cum nemo posit scire se esse in gratia facilius
68 per Confessionem constituitur. † Neq; puto verum sequentem hanc opinionem non lucrari Indulgentiā, licet enim sit verum, quod omittens aliquod onus requisitum ad lucrandum Indulgentias, eas non lucretur, non est tamen verum eas non lucrari, qui probabilem sententiam sequitur aliaqui male permitteretur huiusmodi sententias publicari, cum eas sequentes deciperentur, neq; est probabile Summum Pontificē esse permissurum eas typis excudi; deinde dicimus hanc esse veram & tutam, licet contraria sit tutior, ex quo non sequitur quod actus sit nullus, sed quod sit validus, licet non adeo tutus, & ista est nimis rigorosa censura. Stat ergo quod ad acquirendum Iubilæum non est necessaria actualis confessio, sed sufficit Con-
69 tritio. † Neq; item puto certum ex eo quod in Indulgentia Iubilæi concedatur facultas eligendi sibi confessarium quod colligatur necessitas actualis confessionis, & non sufficiat contritio pro assequtione Indulgentiæ, nulla enim apparet ratio id suadens; sed hoc tantum deducitur, quod non omnes, qui Indulgentiā volunt consequi teneantur confiteri, sed quod illam consequturis hic fauor conceditur, possint a reseruatis absolui, vt magis facilis reddatur Indulgentiæ consequtio, quod si ex concessione electionis imponeretur hoc onus sequeretur, quod ex fauore oriretur grauamen, & tale, quale est onus confessionis, quod neq; in pænitentiaria solet imponi, nisi ob rem grauem, est ergo fauor qui conceditur indigentibus non onus, quod
70 necessario imponatur lucraturis. † Neq; video quomodo consequenter loquantur, qui dicunt confessionem actualem esse necessariam ad consequendum Iubileum deinde, asserunt non esse necessariam, quādo quis habet tantum venialia, esse tamē si id S. Pontifex, explicet & ratio mihi videtur manifesta, vel cōfessio est necessaria tantum, vt quis constituatur in gratia, vel vt onus impositum pro assequtione Indulgentiæ, vt est visitatio Ecclesiarum, ieiunium &c. si primo modo, cum per contritionem disponatur sufficienter ad gratiam, non est cur vltra obligetur Indulgentiam consequturus, nec est maior ratio, quare debeat constitui per confessionem, quam per solam cōtritionem, cum æque bene posit assequi effectum. Si est onus ergo obligat etiam cum solis venialibus, cum enim ad hoc onus teneatur, si constet de mente S. Pōtificis, & per eos constet, non video quare non tenea-
71 tur etiam cum solis venialibus. † Dices hoc esse, vt certius constituatur in gratia, qui habet mortalia. Respondeo ergo non ad simpliciter necesse, sed ad bene
72 esse requiritur. † Dices 2. Peccatum mortale esse materiam necessariam, veniale vero non, ideo præceptum cadit supra primum non vero supra secundum Respondeo esse valde disparem rationem de præcepto confessionis, & de onere imposito pro assequtione Indulgentiæ, præcepta intelliguntur secundum quod explicari solent leges, Indulgentiæ vero tantum valent, quantum sonant, cum ergo imponatur confessio, vt onus, & onus istud posit exequtioni mandari, cum habeat materiam sufficientem, nihil refert non esse necessariam. Præterea non defuere viri doctissimi, qui præceptum annuæ cōfessionis docuerint obligare etiam tantum venialia habentem, ea ratione, quia confessio non præcipitur tantum, vt quis in gratia constituatur; sed vt oneri imposito, satisfiat, quod est valde legitime impositum multis rationibus neq; tunc est opus consilij, sed præcepti: de qua re hic non est suus locus. Sufficit mihi quod si est onus impositum pro assequtione Iubilei cum posit exequtioni mandari esse exequendum ideo non videntur satis consequenter loqui. Nec quidquam amplius videtur necessarium ad hoc onus explicandum, cum non concedatur in hoc Iubileo absolutio à reseruatis &c.

73 † Ad aliud ergo onus nempe visitationis Ecclesiarum, cum in Iubilæo exprimatur diuersimode, quoad exteros & quoad Romanos, breuiter videndum est, quid nomine istorum veniat.

74 † Romani tenentur visitare Ecclesias secundum formam anteactorum temporum per triginta dies exteri per quindecim, quod si impostertum aliquid innouabitur id erit exequendum, hos tamen dies possint abbreuiare pænitentiarij, vt testatur Filliuccius supra
75 cit. num. 256. † An autem omnes quattuor præscriptæ Ecclesiæ debeant visitari vno die, vel satis sit visitare vno, vel altero die, ita tamen, vt toties visitentur, quoties præscribitur, aliqui asserunt sufficere vt Filliuccius num. 255. alij negant & omnes fundantur in quadam declaratione Gregorij XIII. quam omnes pro se adducunt. mens tamen S. Pontificis videtur esse quod omnes quattuor vno die visitentur. Non est autem necesse quod dies sint continui, vt patet ex ipso contextu.

76 † Quid autem sit intelligendum per Romanos, & Incolas, & per Peregrinos, & exteros, quidquid sit de iure quoad alios effectus, quoad præsens attinet, Romani & incolæ dicuntur ij, qui Romæ commorantur vel inhabitandi caussa permanenter, vel ob aliud longum negotium. Exteri vero, & peregrini qui vel Romam petunt, statim acquisito Iubilæo reuersuri, vel modico tēpore ibi commoraturi, isti enim nec sunt
77 incolæ nec sunt Romani; † nec fortasse erit incongruum dicere appellari Romanos, & incolas illos, qui Romæ degunt tempore Iubilæi, quiq; illud acquirēdi gratia illuc non accesserunt; exteros vero, & peregrinos eos, qui vel tantum lucrandi caussa Iubilæum illuc accedunt, vel etiam accedunt illud lucrandi gra-

tia

tia licet alijs etiam negotijs, moueantur, quod fortasse incommodum itineris compenset Summus Pontifex breuitate dierum; & ista mihi videtur rationabilis caussa huius diuersitatis temporis quid enim refert, quod quis ex Vrbe Romana originem trahat, si tamen longum iter arripiat, vt Romam petat lucrandi caussa Iubilæum, vt magis obligetur, quam obligentur, exterr qui iter longe breuius susceperint? Non incongrua ergo videtur mihi ista ratio. Cætera quæ ad visitationem & orationem spectant tradentur in alio sequenti Iubilæo duarum Hæbdomadarum, quæ hic omittuntur ne bis eadem repetantur.

78 † Dices quando incipit tempus Iubilæi? Hoc pen-
det ab intellectu verborum Bullæ, cum enim Summi
Pontifices soleant illud tempus exprimere. A pri-
mis Vesperis Vigiliæ Natiuitatis Domini inchoan-
dum & per totum annum finiendum, videtur dicen-
79 dum incipere tantum post Vesperas, † quia dictio
illa A. excludit tempus, cui adiungitur; vt tradunt
citati a Barbosa agente de hac dictione sed dicen-
dum est stare inclusiue. Archidiaconus in cap. sta-
tuimus; de præbend. in 6. Tiraquel. de retract. li-
80 gnia §. 1. gloss. 11. numer. 51. & 52. † Concorda ta-
men, vt in fauoribus stat inclusiue, vt si dicatur, à
pulsu campanæ summo mane facto quisque possit
cum armis incidere, stet inclusiuè; si vero dicatur
à pulsu campanæ facto in sero nemo cum armis
incedat intelligatur exclusiue, in primo enim casu
statim ac inceptus est pulsus campanæ quis po-
test incedere cum armis, in secundo non po-
test puniri, nisi deprehendatur illo finito, cum
ergo simus in fauorabilibus dicendum est stare
inclusiue, & talis etiam videtur esse vsus vni-
81 uersalis Ecclesiæ: † Sed ne demus magis diffi-
cilia, cum possimus dare manifesta, die an-
num Iubilæi incipere, quando porta Sancta ape-
82 ritur, & desinere, quando clauditur, † Licet
enim non sit necesse per illam ingredi, sed
sufficiat visitare Ecclesias, est tamen signum
inceptionis, & desitionis temporis præscripti
ad indulgentiam acquirendam, ante quod, &
post quod non datur amplius tempus acqui-
rendi.

83 † Dices 2. An maiorem lucretur Indulgentiam qui pedibus it Romam, vel qui æquitando qui minus longe abest, vel qui maius iter conficit, & ita de similibus. Respondeo distinguendo vel ratione Indulgentiæ vel ratione operis. Ratione Indulgentiæ æqualem percipit fructum, qui minori incommodo perficit, ac ille, qui perficit maiori; dummodo tamen perficiat vterque opus incunctum vt à Summo Pontifice præscribitur, & intenditur, vt diximus cum de Indulgentijs, potest enim fieri ex eo, quod opus non perficiatur omnino ab vno, sicut intendit Summus Pontifex, vel vt requirit opus ipsum ab alio vero perfecte omnia præstentur; ideo ampliorem vnus minus amplam lucretur alter data tamen paritate perfectionis operis, vterque eodem modo lucratur ratione vero operis certum est magis mereri, qui magis patitur, & maiori incómodo iniuncta opera perficit: Ratio disparitaris est, quia ad acquirendam Indulgentiam sufficit præstare, quod Summus Pontifex iubet, quæ, cum maior non concedatur illi qui magis patitur, neque ex natura operis sequatur concessio Indulgentiæ, sed ex voluntate Papæ, sequitur quod ista adimpleta, ponatur consequtio Indulgentiæ; At cum ex natura operis non alterius voluntate sequatur meritum & satisfactio sequitur, quod quo magis erit munitum bonis circumstantijs erit magis & meritorium, & satisfactorium.

Iubileum autem sicut & cæteræ Indulgentiæ, non potest acquiri per alium sed opera personalia vt Ieiunium visitatio &c. sunt per ipsum exequenda eleemosina vero &c. etiam per alium.

84 † An autem possit quis sæpius lucrari; Respondeo posse optime probat Nauar. not. 32. numer. 46. & fine Sanctarellus Filliuccius & alij, quia est fauor amplissimus. Neque obstat, quod aliqui asserant contrarium fuisse a S. Congregatione determinatum, quia ex alio decreto Vrbani VIII. habemus nullam obligationem huiusmodi declarationes inducere, nisi exhibeantur autenticæ. Interim melioribus rationibus ista sententia fulcitur, ideo illam sequimur donec de contraria voluntate Summi Pontificis constet, a qua sicuti dependet concessio Indulgentiarum, ita ab eadem pendet, & quantitas & qualitas acquisitionis.

Ex qua etiam doctrina sequitur, quod impediti, vt opera præstare non possint, quodcumque sit impedimentum, nec Indulgentiam consequuntur, quia opera sunt iniuncta, vt conditiones, conditione autem non adimpleta actus est nullus. est communis vt testatur Suarez disput. 52. sect. 5. num. 5. Vnde neque moniales neque Cartusienses licet Romæ morentur lucrantur Iubileum, nisi Ecclesias visitent: excipe tamen si spetiali indulto sedis Apostolicæ spetiali fauore non sint honorati.

85 † Dubium potest esse. An sicut peregrini, qui
iter iam aggressi sunt, si morte præueniantur in
itinere lucrantur Iubilæum, vt patet ex tenore
Bullæ, ita etiam lucrentur, qui Romæ commo-
rantes inceptas visitationes non possunt perficere,
& alia præstare, si quæ sunt necessaria: Respon-
dent aliqui non posse, & rationem assignant, vt
videlicet magis sint solliciti: Sed ista ratio non pro-
bat, quia domus, quod quis statim ac est aperta
porta Sancta incipiat visitare prima vice & po-
stea morte perueniatur, vt non possit perficere,
certe iste non potuit esse magis sollicitus, ergo sal-
tem iste non erit excludendus: Ratio igitur po-
test esse, quia Indulgentiæ tantum valent quan-
tum sonant, cum ergo vni concedatur non alteri
iste videtur exclusus, At si in Indulgentijs admit-
titur aliqua paritas rationis, certe neque iste erit
excludendus: Si enim conceditur illi, qui iter ar-
ripuit vt visitaret, quare non conceditur isti qui iam
incepit visitare; maxime si verum est, quod desi-
derio acquirendi Iubilæum correspondeat aliqua
pars Indulgentiæ, quod ego non ita facile admit-
terem, cum nihil hoc habeat commune cum requi-
86 sitis a S. Pontifice. † Nemo tamen peccat omitten-
do lucrari Iubilæum etiam id commodissime possit,
quia omissio operis consilij non imputatur ad cul-
pam.

87 † De reseruatis commutatione votorum &c. nihil venit dicendum, cum nulla talis facultas concedatur in isto Iubilæo, erit ergo idem dicendum ac de illis qui extra Iubilæum coofitentur, nec enim huiusmodi facultates sunt asserendæ concessæ nisi reperiantur expressæ.

Ad acquisitionem Iubilæi Anni Sancti tria sunt requisita status gratiæ, visitatio Ecclesiarum, & oratio ad mentem Summi Pontificis. Quomodo sint facienda infra cum de Iubilæo duarum Hebdomadarum agemus.

88 † Nunc de suspensione Indulgentiarum. Solent enim Summi Pontifices, cum aduentat annus Iubilæi pro illo anno suspendere Indulgentias, vt Romam versus sit plenior concursus. Solent autem nasci aliquæ difficultates circa materiam istam; ideo pono sequentia. Sed aduerte me hic non quærere, quæ Indulgentiæ altaribus Confratribus Religiosis &c. sint concessæ, & quæ sint à S. Pontificibus reuocatæ, hoc enim ad præsens meum institutum non spectat

sed tantum quæro, quæ suspendantur hoc anno. Suppono etiam Summum Pontificem valide & licite posse hac occasione suspendere Indulgentias quocumque modo concessas, est enim ista sufficientissima caussa, vt Christi fideles saltem semel limina inuisant Apostolorum, & hanc tam solemnem Indulgentiam consequantur difficultas est, quæ sint istę Indulgentiæ quæ reuocantur.

89 † Dico ergo, omnes Indulgentias locales personales & reales plenarias esse reuocatas à Summis Pontificibus in anteactis Iubilæis, vt patet ex tenore reuocationum; & ratio est in promptu, quia alioquin nisi Indulgentiæ plenariæ essent reuocatæ omnes, Summus Pontifex non assequeretur finem prætensum, idem dicendum de Indulgentijs concessis domui Lauretanæ S. Iacobo in Compostella, & alijs nisi excipiantur; vt fertur Indulgentias Lauretanas excepisse Gregorius XIII.

90 Dubium potest esse de Indulgētia Portiunculæ Assisij, quam Dominus noster Iesus Christus concessit Seraphico Patri Francisco pro omnibus ædem illam visitantibus &c. & dico hanc non esse censendam reuocatam, ratio est duplex vna desumpta ex rei congruentia, altera ex tenore verborum, Non enim conuenit a Deo immediate concessam Indulgentiam reuocari, de hac enim non potest ambigi de sufficienti caussa, de plena potestate &c. Ex tenore verborum, quia Summi Pontifices reuocant Indulgentias per se vel per antecessores suos concessas, ista autem non est per Pontificem ipsum concessa, sed a Deo, confirmata autem a Papa & ita declarasse Benedictum XII. refert Roderiquez tom. 2. quæstion. Regular. quæst. 96. art. 6.

91 † Est etiam quæstio de Bulla Cruciatæ, an illæ Indulgentiæ hoc anno suspendantur. Respondeo. 1. Si verum est quod asserit Casarubios Verbo Indulgentia not. 5. quod tales Indulgentiæ sint plenariæ tantum semel in vita, & in articulo mortis facile respondebimus, quod tempore anni Sancti sunt tantum veluti quędam stationes, non autem Indulgentiæ plenariæ. Quod si quis contenderet esse plenarias respondeo. 2. vel data est eleemosina requisita pro Indulgentia vel non, si iam est data eleemosina puto non suspendi, quia huiusmodi Indulgentiæ non censentur suspensæ nisi de illis facta sit specialis mentio. Si vero non est data neque potest dari ad hunc effectum & si detur non valet ita intelligo pugnantes sententias in hoc proposito.

92 † An autem Indulgentiæ plenariæ Ecclesiarum Vrbis, item medalearum, Imaginum, &c. censeantur suspensæ pro existentibus in Vrbe. Nauar. notat. 23. & alij censent non esse suspensas quia non militat ratio retardationis ab accessu ad dictam Vrbem; sed ab alijs affertur quædam declaratio qua deciditur Indulgentias concessas medalæis Rosarijs &c. esse suspensas etiam pro existentibus in Vrbe, quæ si vera est videtur decidi esse suspensas etiam locales. Nisi tamen de ea constet non recederem a prima, maxime cum multum faueat etiam deuotioni peregrinorum, qui omnibus illis thesauris possent etiam ditari. Neque puto necessario ex suspensione Indulgentiarum realium inferri suspensiones localium maxime ratione dicta quia localibus possunt gaudere etiam Peregrini.

93 † Dico 2. Indulgentias non plenarias non censendas esse suspensas; quia de istis non militat ratio, ne retardentur &c. Nec sunt expressæ in suspensione, & tenet Nauar. not. 25. numer. 2. Filliuccius tract. 8. num. 251. & alij. Ex quo etiam infero si concedatur aliquid facienti &c. Indulgentia plenaria, & alia partialis cessare quidem plenariam sed remanere partialem, & idem dico de realibus personalibus ac localibus. Sunt ergo suspensæ Indulgentiæ plenariæ remanent non plenariæ, & hoc intellige pro viuis.

94 † Quæres quid de plenarijs pro articulo mortis, & pro ipsis mortuis suntne istę suspensæ? Respondeo Indulgentias pro articulo mortis plenarias esse reuocatas, quia militat eadem ratio retardationis ab accessu ad Vrbem, homines enim scientes se pro mortis articulo habere Indulgentias plenarias non curarent de accessu ad Vrbem, nec de suspensione aliarum: Si tamen aliud vel declaretur vel exprimatur a Summo Pontifice eius dicto standum erit. Nec obstat quod licet Summus Pontifex possit sibi reseruare casus etiam pro articulo mortis id tamen nunquam censetur facere, nisi exprimat ergo neque suspendere Indulgentias: quia respondetur absolutionem pro tali casu esse necessariam Indulgentiam autem tantum ad bene esse, cui præponderat ratio eundi ad Vrbem, quod intendit S. Pontifex.

95 † Aduerte reuocari tantum Indulgentias; Ex quo sequitur, non esse reuocatas communicationes satisfactionum, quas faciunt regulares; non priuilegia, quę acquiruntur per emissionem professionis, & vno verbo permanere in suo robore omnia, quæ non sunt Indulgentię.

96 † Sed dices, quando reuocatio Indulgentiarum incipit habere vim, statim ac Romę est publicata, an vero, quando ad notitiam peruenit: Dico statim ac est facta publicatio Romę, statim cessare Indulgentias, quia lex ita obligat. Neque est idem de Confessario absoluente etiam reuocata facultate, sed inuincibiliter ignorante, quia ibi agitur de valore actus Sacramenti sustinendo, & de iurisdictione, ad quam stabiliendam sufficit titulus coloratus, & error communis; non sic in Indulgentijs. Deinde quę pendent a libera voluntate concedentis possunt eo modo, quo vult concedens reuocari: Nec vllum sequitur inconueniens, quod reuocatio innotescat, vel non. Sic tamen multi concedunt durare, quoad perueniat reuocatio, & euulgetur in locis, vbi habitant gaudentes Indulgentijs. Hoc certe apud me est indubitatam cessare, licet non innotescat, vel euulgetur reuocatio, si sciatur tempore anni Sancti reuocari Indulgentias.

97 † Dico 3. Indulgentias tam plenarias, quam non plenarias pro Defunctis nullibi esse censendas reuocatas ratio est, quia cessat motiuum reuocationis, ne fideles retrahantur ab accessu, vel consequtione Iubilęi, nihil enim illis prosunt Indulgentię huiusmodi, & ideo ex earum duratione non possunt dici retardari, vel retrahi.

98 † Dico 4. Iubilęum non posse acquiri pro mortuis, nisi expresse id concedat Summus Pontifex, quia Iubilæum tantum valet, quantum sonat, sonat autem, quod acquiratur ab exequentibus requisita, ideo ab illis tantum acquiritur, & iste est mos Curiæ, vt Indulgentiæ non censeantur concesse pro mortuis, nisi hoc exprimatur.

99 † Suspensioni Indulgentiarum est conterminа reuocatio facultatum absoluendi à reseruatis, dispensandi, & commutandi vota, & cætera huiusmodi; ideo venit quærendum, quæ ex istis sint reuocata.

100 † Dico inspiciendum esse tenorem reuocationum, & quidem Sixtus IV. suspendit facultates commutandi vota, & dispensandi; Componendi super incertis, & absoluendi etiam à casibus in Bulla Cœnæ reseruatis Clemens VIII. & Vrbanus VIII. suspendit facultates absoluendi à casibus etiam in Bulla Cœnæ; Gregorius XIII. suspendit quascumque facultates con-

concessas, & quæcumque indulta. Inspiciendus est
ergo tenor reuocationis, & secundum cum determi-
101 nandum, † Quod si dicat S. Pontifex Prædeces-
sorum nostrorum vestigia sequentes suspendimus &c.
nihil ex hac clausula potest colligi quoad modum re-
uocationis, cum enim non conueniant prædecesso-
res in modo, non est censendus Pontifex ita su-
spendens eorum vestigia sequi, quia suspensio esset
nimis incerta est ergo intelligendus quod prædeces-
sorum vestigia sequatur quoad suspensionem non
autem quoad modum sed modus ex verbis est desu-
mendus, quæ si generalia sint erunt generaliter in-
telligenda, si vero restricta restricte etiam explican-
102 da; † Et quia S. Pontifices solent aliquando su-
spendere facultates absoluendi concessas respectu
Indulgentiarum, hoc est maxime attendendum,
quia si id apponitur, illæ etiam tantum erunt su-
spensæ, si vero non apponatur; sed verba gene-
ralia fuerint adhibita, generaliter suspensio erit
intelligenda, si enim Summus Pontifex voluisset
se adstringere ad concessiones tantum respectu
Indulgentiarum, hoc expressisset, sicut & cæteri fe-
cerunt.

103 † Puto tamen ablata facultate dispensandi, vel
commutandi, non expressa suspensione facultatis
absoluendi, hanc non esse suspensam; & e contra
ablata facultate absoluendi non esse ablatam di-
spensandi, quia vnum sub alio non continetur. Ne-
que obstat, quod aliter aliqui S. Pontifices mentem
tem suam declarauerint, quia illa est potius noua
concessio, vel etiam si mauis, declaratio suæ mentis,
non ius, quo posito aliorum suspensiones sint decla-
randæ.

104 † An autem finito Anno Iubilæi Indulgentiæ va-
leant, & facultates absoluendi. Respondeo, nisi
aliud sit expressum in Bulla, vel alio modo se expli-
cet Summus Pontifex, iterum valere, Ratio est,
quia non abrogantur non tolluntur non declarantur
nullæ; sed tantum suspenduntur pro eo tempore,
105 ergo eo elapso iterum habent vim suam; Quod
si addatur in suspensione quod suspendantur Indul-
gentiæ ad beneplacitum eiusdem Summi Pontificis
dicendum est intelligi debere ad beneplacitum pro
eo tempore, quia ratio cessationis est desumenda
ex fine; cum ergo finis sit Annus Iubilæi, cessatio
etiam erit determinanda secundum idem tempus.
Et hæc sufficiant pro explicatione in generali eorum
quæ accidere possunt dubia in Iubilæo Anni Sancti
cætera magis particularia cum pendeant ex tenore
Bullæ & ex clausulis particularibus illæ sunt attente
considerandæ & expendendæ, vt ex illis Summi
Pontificis sensus habeatur, Facileque erit ex tra-
ditis etiam illarum intellectum habere, quæ in par-
ticulari à me explicari non possunt, cum sint
ignotæ.

De Iubilæo Duarum Hebdomadarum.

Acturus de Iubileo Duarum Hebdomadarum
sequar propositum ordinem in principio qui
est 1. agendi de priuilegijs concessis in eo, & pri-
mum considerandum est electio Confessarij cum
enim ex electione confessarij pendeat absolutio a
casibus & Censuris & dispensatio & commuta-
tio votorum merito ab ista censeo esse incipien-
dum.

106 † Est ergo electio Confessarij quod ad præsens
spectat facultas a Summo Pontifice concessa illi, qui
vult confiteri pro assequutione Iubilei, ad eligendum
confessarium, à quo absoluatur iuxta inserta in Iubi-
leo, qualis autem debeat esse confessarius, & quę pos-
sit infra suo loco explicabimus.

107 † Ex hoc deducitur, quod si pænitens non eligat
confessarium, confessarius nihil possit eorum, quæ
conceduntur in Iubilæo, ratio est, quia non confessa-
rio conceditur facultas illa præstandi; sed pæniten-
ti, vt illis possit gaudere, & frui eligendo, ergo debet
eligere, vt ipse gaudeat, & confessarius possit; ita post
Nauar. Iulius lauorius quos refert & sequitur Bos-
sius in suo tractatu diffusissimo de Iub. sect. 3.
cas. 7.

108 † An autem vno electo possit, secundus eligi,
& tertius &c. Confessarij: Respondeo distinguen-
do vel intra tempus duarum Hebdomadarum sit ele-
ctio, vel eo tempore elapso: Si nundum sit elapsum
tempus duarum Hæbdomadarum potest quot vult
pænitens eligere confessarios, qui omnes eandem ha-
bebunt facultatem, quia in Bulla conceditur, quod
eligat vnum ex approbatis, non simpliciter vnum tan-
tum, verum est autem, quod quemcumque eligat pæ-
nitens semper eligit vnum ex approbatis, & ita te-
nent Nauar. cap. Placuit in Glossa num. 169. de
Pænit. quem sequitur Zerola in praxi pænit. capit.
16. quæst. 8. vers. dico 3. Filliuccius 1. part. tract.
8. cap. 10. numer. 277. & alij. Si vero sit elapsum
tempus non potest alium eligere, sed tenetur con-
fiteri illi, quem eligit, quia expirauit facultas eli-
gendi.

109 † Sed hic oritur noua difficultas: pænitens eligit
vnum confessarium approbatum ab ordinario, sed
tantum pro tempore Iubilæi, hic propter legitimas
caussas differt pænitent Iubilæum ad duas, vel tres
alias Hæbdomadas, poteritne confessarius iste ele-
ctus, sed ad determinatum tempus approbatus, elapso
illo tempore excipere confessionem illius pænitentis?
Respondeo posse. †. quia iam est incepta iurisdictio,
& ideo etiam tempore finito poterit continuari 2. est
adhuc intra tempus Iubilæi, quia istæ sunt Hebdoma-
dæ Iubilæi istius. 3. est electus approbatus ab ordi-
nario, ex quibus omnibus collectiue sumptis probatur
posse.

Hunc sequitur videndum qualis debent esse
iste confessarius & dico 1. debere esse approba-
tum.

110 † Approbatio autem est iuditium seu testimo-
nium publicum, seu iuridica declaratio idoneitatis
personæ ad audiendas confessiones, ita Lliammas
1. part. met. cap. 6. §. 5. Fugundex in §. pręcep. Eccles.
pręcep. 2. lib. 7. cap. 2. nu. 6. & alij & colligitur ex Trid.
111 sess. 23. cap. 15. de refor. † An autem approbatus ab
Episcopo per solum iuditium externum, non autem
internum imo contra iuditium internum sit censen-
dus approbatus Suarez de Pęnit. disp. 24. sect. 5. num.
7. asserit esse iudicandum approbatum, alij negant
vt videre est apud Barbosam de potest. Epis. part. 2.
alleg. 25. num. 19. Quod si Episcopus iudicet &
approbet aliquam, qui vere non sit idoneus quem
tamen reputat idoneum Barbosa loco citat. num.
19. post Suarez putat vere esse censandum ap-
probatum.

112 † Aduerte autem approbationem distingui à
iurisdictione, & ideo vna sine alia potest dari, vt
113 patet in regularibus; † Licet enim Episcopus
pręsbiteris sęcularibus sibi subiectis concedat iu-
risdictionem, & approbationem: Regularibus ta-
men concedit tantum approbationem, cum iu-
risdictionem habeant per Clementinam Dudum
de sepulturis, & illam immediate recipiunt, cum
à suis superioribus deputantur ad confessiones
audiendas dependenter tam ab approbatione Epi-
scopi tamquam à conditione sine qua non; ita Suarez
loco citato Koninch de Sacra disp. 8. dub. 7. num.
49. & alij doctores communiter apud Henriq. lib. 6.
114 cap. 6. §. 3. in Gloss. littera l. † in quo allucinantur
qui dicunt Regulares recipere iurisdictionem ab
Episcopo, neque hoc dicunt doctores quos ipsi al-
legant. Debet ergo Confessarius esse approbatus,

vt sit eligibilis tempore Iubilæi; sed à quo debet approbari.

115 † Noto in Bullis Iubilæi aliquando hæc verba haberi. Ex approbatis iuxta forman Concilij aliquando haberi. Ex approbatis ab ordinario, aliquando, ex approbatis ab ordinario loci. Hoc supposito quærimus quid ista importent quoad sæculares, & quoad Regulares. Quando ergo in Bulla Iubilæi habetur, quod possit eligi approbatus iuxta formam Concilij, agendo de secularibus.

116 † Ad hoc vt confessarius sit eligibilis per pænitentem habentem Bullam Iubilæi, vel aliquam aliam similem facultatem à Summo Pontifice eligendi approbatum iuxta formam Concilij, sufficit; quod confessarius, vt sit vbique eligibilis, sit approbatus ab Episcopo suo ordinario, siue sit Episcopus originis, siue Beneficij, siue domicilij, siue sit Episcopus pænitentis, siue confessarij, siue loci, vbi audiuntur confessiones, & consequenter à quocumq; Episcopo seu ordinario, & hoc siue sit Regularis siue sæcularis confessarius qui eligitur, ita Medina 1. 2. quæst. 19. art. 6. circa finem vers. cæterum Corduba in sum. quæst. 10. & omnes theologi ex Illustrissima Religione Dominicana, & Augustiniana Salamanticæ consulti quos refert & sequitur Henriq. lib. 6. cap. 6. §. 7. litt. A. & lib. 7. cap. 12. §. 4. litt. O. in textu, & com. Candelab. aureum de Confess. num. 28. conclus. 3. Ledesma 1. part. sum. tit. de Sacr. Pænit. Hugn. in addit. ad 3. part. quæst. 18. art. 5. dub. 9. Reginald. lib. 1. num. 186. & Valerus Verbo Absolutio diff. 1. num. 9 & 14.

Ratio est, quia Concilium indifinite tantum requirit approbationem ordinarij, ergo indefinite est intelligendum, & confirmatur ex cap. Nullus de tempore ordinando: & ex eodem Trid. cap. 8. sess. 23. vbi habetur quod nullus ordinetur nisi a suo Episcopo, vel cum litteris testimonialibus, seu commendatitijs sui ordinarij, & tamen talis potest ordinari à quocumque vbique terrarum deferendo secum dictas litteras, siue ab ordinario suæ originis, siue domicilij, siue Beneficij, iuxta communem sententiam doctorum, ergo sicuti nomine sui ordinarij vel Episcopi veniunt omnes istis cum agitur de ordinibus venient etiam cum agetur de approbatione ad confessiones, & multo vrgentius quia ordines regulariter suscipiuntur in territorio Episcopi conferentis, alias rationes vide apud citatos doctores.

117 † Dices ex hac doctrina generatur confusio diæcesum; & ouium 2. quædam deordinatio quia in vno Episcopatu potest esse necessaria diligentior approbatio, quam in alio 3. Rationabiliter vnus Episcopus potest inhibere, ne quis audiat confessiones suorum subditorum sine sua approbatione, quæ rationes a doctissimo Suarez magni fiunt & istis in contrariam ductus est sententiam.

Ego tamen non puto excedere rationem proba-
118 bilis, & non attingere necessarium & ideo Respondeo. 1 Non obstare prædictas rationes, quas optimæ fuisse ponderatas in Concilio puto certissimum, & tamen Patribus illis satisfuit ita generaliter statuere non descendendo ad magis particularia verba, indicantes satis esse reprimere, & modificare illam libertatem, qua vnusquisque ante concilium poterat cuicumque vellet Sacerdoti confiteri, nec alicuius Episcopi requirebatur in Sacerdote approbatio, nec in pænitente alia erat inhabilitas quam excommunicatio, ideo recte dicimus mentem illorum Patrum hanc solam fuisse nempe quod Confessarius esset ab aliquo Episcopo approbatus. Vide Valerum quem citat & sequitur Bosi. de Iub sect. 3. cas. 2. §. 7. num. 121. Respondeo 2. Nullum gigni in Ecclesia perturbationem, Gigneretur fortasse si hoc concederemus omnibus etiam non habentibus spetialem facultatem eligendi. Et quod non oriatur confusio patet, quia regulares excipiunt omnium & quorumcumque ad se venientium confessiones etsi non admissi ab eorum Episcopis sed tantum ab vno Episcopo loci, & tamen nulla conspicitur. Ratio autem nostri dicti est ista; requiritur approbatio Episcopi & subiectio pænitentis primum habet confessarius vere ab Episcopo subiectionem pænitens a Papa concedente, quod eligendo confessarium, possit se illi subijcere, ergo confessio tenet. Respondeo 3. similes prohibitiones non esse vsitatas ab Episcopis, & nisi actu fiant non esse supponendas, quod si fiant, dico sequendo hanc sententiam esse nullas, ratio est, quod inferior nihil potest in legem superioris, cum ergo ex lege Concilij habeatur, quod sufficiat approbatio vnius Episcopi non potest ista coarctari ab inferiore, & si faciat nihil facit.

119 † Dices Archiepiscopus Valentinus similem prohibitionem fecit, & clericum, qui illam repertus est, violantem puniuit & a Sacra Congregatione obtinuit huiusmodi responsum Approbatum ab alio, quam à Valentino Episcopo in diæcesi Valentina non censeri approbatum ab ordinario Respondeo. 1. quod licet Episcopus illum clericum punierit a Doctoribus Salamantinis Confessio fuit iudicata valida e fortasse Episcopus puniens sequtus est contrariam sententiam. 2. Non conuenire doctores, quæ auctoritas tribuenda sit huiusmodi declarationibus licet enim aliqui asserant habere vim legis communis, & illis Rotam multum deferre, nec illas solere in dubium reuocare, vt ipsamet Rota testatur in vna Auersana Beneficiorum 3. Iunij 1606. Coram Sacrato, & in Panormitana Archiep. 5. Iunij 1620. coram Buratto, & in Niciens. Parochialis 20. Maij 1624. coram Vbaldo seniore & alias sępius, & eandem de istis esse habendam rationem, ac de illis quæ à Papa rescribuntur, Garzias de Benef. in Præfat. & Zerola in sua Praxi Episcopal. part. 1. Verbo auctoritas referentes ita ab eadem Sacra Congregatione fuisse sæpius rescriptum. Alij tamen vt Nauar. cons. 34. de præbend. videntur asserere non esse declarationes definitiuas, sed tantum doctrinales & ideo non facere ius neque in foro conscientiæ neque in foro fori imo nec dum obligare etiamsi factæ sint de assensu Summi Pontificis, quem volunt loqui vt doctorem non vt legislatorem, & ideo propter istas neminem esse damnandum, neque in foro fori, neque in foro conscientiæ, si opposita sententia solido nitatur fundamento. Alij distinguunt affirmantes facere ius in causa illa particulari pro qua feruntur ad modum sententiæ. Sed quidquid dictum sit antea nunc certe ex speciali iussu Sanctissimi Vrbani VIII. eadem sacra Congregatio sub die 2. Augusti 1631. mandauit ac præcepit nullam fidem esse adhibendam in iuditio vel extra huiusmodi declarationibus siue impressis siue non impressis, nisi autentice cum solito sigillo & subscriptione Eminentissimi Cardinalis Præfecti ac Secretarij eiusdem Congregationis pro tempore existentium exhibeantur; & hoc requiritur vt credatur esse illius Sacri Tribunalis. Ad hoc vero vt obligent, Roderiquez asserit tom. 1. qq. Reg. 11. art. 2. requiri præterea quod vel summus Pontifex det Breue, quo iubeat eas seruari vel quod Auditor Cameræ det monitorium in earum exequtionem vel sub censura mandet seruari ita Valerus & Garzias locis citatis, quod puto verum quando parti sunt intimandæ. At vt omnes vniuersaliter obligent non sufficit quod hoc modo parti sint intimatæ, & postea in alio iudicio, vel simili casa deferantur; sed requiritur etiam secundum probabilissimam sententiam, quod admodum legis publica-

tæ

tæ sint Ita Ledes. 1. part. 5. titulo de Sacram. Pœnit. cap 13. dub. 7. in respons. ad 3. rationem, & Valerus
120 in suis differ. Verbo Nullitas: † Respondeo 3. Quidquid sit de hac declaratione extra tempus Iubilei, an scilicet posito, quod Episcopus prohibuerit, ne quis confessiones excipiat sine sua approbatione in sua diœcesi, si quis sine illa audiat, confessiones sint validæ, cum in hoc casu responsum dederit eadem Sacra Congregatio non censeri approbatum, dico hoc dubium non militare in casu nostro, ibi enim agitur de Clerico sæculari, qui ab Episcopo recipit non solum approbationem sed etiam iurisdictionem ideo, cum se declaret nolle quemquam audire confessiones sine sua approbatione videtur manifeste negare iurisdictionem, ideo clericum puniunt & Sacra Congregat. respondit; at in casu nostro iurisdictionem recipit confessarius virtute electionis factæ de se ab illo qui vult confiteri cum hæc illi concedatur a Papa virtute Bullæ, & approbationem habet sufficientem ab vno Episcopo ideo non militat ratio, vnde si talis quæstio tempore Iubilæi incidisset non eodem modo fuisset responsum, viget tamen contra eandem declarationem text. in cap. fin. de pœnit. & remiss. iuncta quadam etiam declaratione eiusdem sacræ Congregationis ex qua concluditur quod Episcopus possit eligere in suum confessarium quemcumq; approbatum à suo ordinario etiam sibi non subditum, nec requiri quod sit approbatus à loci ordinario. Cum enim in hac declaratione sufficiat approbatio Episcopi Sacerdotis, & in illa requiratur approbatio Episcopi loci videntur ista inter se pugnare & ideo dictæ declarationes videntur suspectæ.

Dices præterea declarationem directam Archiepiscopo Valentino fuisse datam pro Bulla in qua concedebatur electio confessarii: Respondeo me hoc nullo modo credere nisi exhibeantur autentice, & si talis fuerit exhibita recurrent primæ responsiones. Præterea si esset data in responsionem quæsiti pro habente Bullam facultatis eligendi adhuc esset suspecta, vtpote non concordans cum alia supracitata pro Episcopo.

121 Hinc infertur quod Sacerdos in vna diœcesi approbatus si ad aliam se transferat & approbatio sit sine limitatione, nec sit suspensa posse ab habente
122 Bullam eligi ibi, & in omni alio loco † maius esset dubium de Parocho, an sit vbique eligibilis absque alia approbatione ab eo, qui habet Bullam vel facultatem eligendi, si declaratio Sacræ Congregationis faceret ius, sed cum de illa nec constet autentice nec faciat ius dicendum eodem modo posse Parochum cum solo titulo absq; vlla alia approbatione eligi sicut potest sæcularis vel regularis approbatus modo dicto. Valerus diff. vtri. for. Verbo Absolutio diff. 1. num. 18. qui refert multos magistros Salamantinos ita sensisse Henriquez lib. 6. cap. 6. §. 7. Candelab. aureum, de Confess. num 28. Conclus. 1. & alij ratio est quia ad hoc, vt quis censeatur approbatus ad audiendas Confessiones iuxta Concilium sufficit vel habere beneficium vel approbationem pee examen, ergo iste est approbatus secundum concilium ergo eligibilis.

123 Solet etiam quæri, an Sacerdos tam sæcularis, quam regularis approbatus limitate ex iusta caussa, vel ad audiendas confessiones solum mulierum, vel tantum aliquorum virorum, vel alio quouis modo sit adhuc a quocumque, & vbiq; virtute Iubilæi, vel alterius similis facultatis eligibilis. Henriquez loc. cit. in text. & Com. litt. A. & lib. 7. cap. 12. §. 4. litter. Q. Affirmat posse eligi absolute dicens ita sensisse in Hispania omnes Theologos & Iurisperitos Salmanticenses, & duos Archiepiscopos Compostellanum & Granatensem qui Concilio Tridentino interfuere sequitur Ledesma in summ. de Pœnit. cap. 43. Nugnus in addit. ad 3. part. quæst. 8. art. 5. dub. 9. vers. ad 10. Koninch tom. 2. de Sacr. disp. 8. num. 57. & omnes magistros Dominicanos, minoritas, & Augustinos, vt refert Bossius de Iubi. sect. 3. cas. 2. § 10. Alij absolute negant esse eligibilem vt videre poteris apud eundem Bossium loco citato.

Ego distinguo vel approbatio est limitata respectu eorum, qui recipiunt approbationem & iurisdictionem ab Episcopo, vt sunt Sacerdotes Sæculares, vel respectu eorum qui recipiunt tantum approbationem, vt sunt Regulares. Si approbatio est limitata respectu eorum, qui recipiunt approbationem & iurisdictionem, dico non posse istos eligi, nisi ab illis, pro quibus sunt approbati, quia cum concilium requirat, quod sint approbati, & sint approbati pro illis, ab illis possunt eligi; cum autem pro alijs non sint approbati, neque pro illis possunt eligi; Si vero approbatio est limitata respectu regularium, vel limitatio est cum legitima causa, & sufficiente, vel non, si est cum legitima causa non possunt eligi nisi ab illis, pro quibus sunt approbati, si vero est sine causa, possunt ab omnibus eligi, qui simpliciter censendi sunt approbati iuxta alibi dicta.

124 Sed quid si Episcopus simpliciter, & absque vlla limitatione approbet aliquem Sacerdotem omnino ignarum, & indoctum, iste etitne eligibilis virtute Iubilei? Henriquez loco citato affirmat ea ratione ductus, quod in eo sint debita requisita, sed melius puto distinguendum vel est adeo indoctus, vt nesciat requisita ad valide absoluendum, & hoc casu puto non esse eligibilem, vel sciat saltem ista necessaria, & erit eligibilis Cano relect. de pœnit. part. 5. & ista nescientes necessaria potest, & debet Episcopus suspendere ab officio audiendi confessiones, ne oues tam graue malum, & incommodum experiantur, quod ab huiusmodi confessarijs solet ad illas aduenire Nauar. conf. 19. de sent. Excom. lib. 5. Graff. decis. auren. lib. 4. cap. 15. num. 8. & alij.

125 † Et ita satisfactum est primis duobus quæsitis quomodo intelligenda sit Bulla quando dicit, ex approbatis iuxta formam Concilij, vel ab ordinarijs,
126 vel ordinario. † Superest soluendum tertium, quomodo sit intelligenda quando non solum dicit ex approbatis ab ordinario, sed insuper addit loci, vt, possint eligere vnum Confessarium ex approbatis ab Episcopo vel ordinario loci.

127 † Pro quo notandum nomine Episcopi vel ordinarij in hoc capit. Concilij venire Episcopum, non solum consecratum, sed etiam electum, & confirmatum tantum, non autem consecratum, si habeat proprias oues, non venit autem postulatus tantum, vel tantum electus, non confirmatus, vel etiam electus, & Confirmatus, qui non habet oues proprias, ita Suarez de Pœnit. disp 28. sect. 5. num. 1. Subdens rationem, quia approbatio vel est actus iurisdictionis, vel saltem illam supponens, nemo autem potest approbare, nisi modo dicto habeat iurisdictionem, quam non habent à nobis exclusi, ita Suarez, quæ tamen iurisdictio an sit necessaria in Episcopo pro approbatione regularium, qui non ab Episcopo, sed à Papa iurisdictionem recipiunt, & supposita illa sententia, quæ habet ab vno Episcopo approbatum posse vbiq; confessiones excipere, perpendat prudens lector. Nomine Episcopi venit Vicarius Generalis cum speciali mandato Sbroz. lib. 2. de Vic. quæst. 13, 14. & 15. & alij. Venit Capitulum sede vacante, actus tamen approbationis est præstandus per Vicarium capitularem; veniunt & Abbates illi, & Prælati, qui licet non sint Episcopi, habent tamen
128 proprias oues priuatiue quoad Episcopos. † Veniunt etiam Prælati regulares, quibus competit exponere & approbare confessarios intellige quoad suos subditos.

Nunc respondendo difficultati dico quod si in bulla vel concessione exprimatur quod eligendus sit approbatus ab Episcopo vel ordinario loci, confessa-

rius debet esse approbatus ab Episcopo loci, in quo auditur confessio. quia iste est germanus sensus illorũ verborum, quæ non sunt censenda vane esse apposita, sed animo limitandi.

129 Dico prætereà approbatum ab ordinario pænitentis posse non solum in diœcesi, sed etiam extra audire confessiones subditorum Episcopi approbatoris, quia hoc potest etiam extra Iubilæum, nec per Iubi-
130 læum limitatur. † sed potius ampliatur talis facultas. † Quod idem dicendum est de Parocho respectu suarum ouium. An vero Parochus ex vi bullæ continentis eandem formam possit eligi extra diœcesim in qua habet suum beneficium ab alienis ouibus Bossius loco cit. §. 12. adductis rationibus pro vtraq; parte nihil resoluit; sed tantum admonet tutiori esse adhærendum dum aliquid magis certum habeatur, ego dicerem pro eadem opinione magis explicando ab eo dicta non posse quia non habet requisitam approbationem ordinarij loci ad rationem dubitandi, quod videlicet Concilium nihil innouet quoad hoc circa Parochos, sed eos relinquat sub dispositione iuris communis, ex qua licebat eos eligi vbique ex facultate talis Bullæ, ideo hoc posse etiam nunc; responderi posset imo contrarium, quia vere non est approbatus, neq; rite ab ordinario loci, neq; simpliciter approbatus per beneficij titulum sed tantum pro suis ouibus, & ad summum pro ouibus diœcesis, ita tamen vt neq; earum confessiones possit audire nisi de consensu proprij Parochi ex consuetudine. Cum ergo Bulla requirat approbationem ordinarij loci vtiq; cum in Parocho deficiat dicendum videtur non esse eligibilem, hæc pro illa sententia; at ista non conuincunt. Hæc dicta pro sæcularibus.

131 An autem, quando conceditur regularibus, quod possint eligere vnum ex approbatis ab ordinario vel ordinarijs loci, qui eos possit absoluere ab ijs à quibus non possunt proprij prælati, vt hoc beneficio fruantur teneantur eligere approbatum ab Episcopo loci, vel sufficiat eligere approbatum à suis prælatis, in responsione non concordant doctores.

Certum est apud me, quod si dicatur tãtum ab Episcopo, vel ordinario non addito, loci, quod possunt eligere expositos tantum à suis superioribus, etiamsi non sint approbati ab Episcopis, quia nomine Episcoporũ, & ordinariorum veniunt etiam ipsi: difficultas est, quando additur ab Episcopo vel ordinario loci, aliqui putant adhuc posse, quia adhuc superiores locorum sunt vere ordinarij eorum locorum. Alij negant, quia in lațissima significatione, ordinarij locorum veniunt tantum qui habent diœcesim, & iurisdictionem quasi Episcopalem in suos subditos, ita Filliucc. & alij. Ego puto probabilius satium sufficere quod eligendus sit approbatus & expositus tantum à Superioribus Religionis. Ratio est quia in Concilio decernitur quod nemo sit censendus idoneus ad audiendas confessiones nisi sint approbati ab Episcopis, & tamen pro regularibus sufficit approbatio superioris regularis, ergo iste vere est Episcopus quoad hanc respectu suorũ Superiorũ, neq; requiritur quod habeat diœcesim, ergo etiam quando dicitur quod debeat esse approbatus ab Episcopo loci idem erit qui approbabit, & nomine loci venient conuentus Religionis, Addo quod Conuentus religionis non est locus Episcopi. sed locus Superioris ergo approbatus ab isto poterit audire.

132 † Neq; tamẽ ex hoc sequitur non posse audire confessionem regularium approbatũ ab Episcopo tantum, quia etiam ipse est vere approbatus ab Episcopo loci in quo degunt etiam regulares licet non conuentus & cum iste sit fauor bene potest ampliari, sed quid de hoc sentiendum sit.

133 † Pro hoc notandum 1. de iure communi per extrauag. inter cunctas § sed quia multoties. de Priuileg. regulares exemptos non posse absolui, nisi à proprijs prælatis superioribus, vel ab alijs, sed de eorum licentia, vt tradunt communiter doctores Siluester Confessor. 2. num. 6. Nauar. in sum. cap. 4. num. 1. Roderiq. in Cruci. §. 9. num. 13. & tom. 1. qq. reg. 62. Henriq. lib. 7. cap. 22. § 2. litter. C. Suarez de cens. d. 7. sect. 3. & de Relig. tom 4. tract. 8 lib. 2. cap. 16. num. 1. Layman lib. 5 tract. 6. cap. 10. num. 10. & alij, & ratio est, quia nullus sacerdos sæcularis habet iurisdictionem in exemptos, nec regularis vnius ordinis in Religiosos alterius or-
134 dinis. † Neq; suffragatur quod Religiosi omnes possint audire confessiones omnium ad se accedentium, quia limitatur quoad regulares contraria consuetudi-
135 ne, & priuilegijs, ita communiter. † Quod si in aliqua religione adsit tolerantia superiorum, quod fratres exteris confiteantur, vera est sententia Soti in 4. dist 18. quæst. 4. art. 2. § Cardinales vero posse fratres
136 pro libito eligere. † Verum tamen est etiam, quod nunquam erit consuetudo, quia in ijs quæ sunt meræ voluntatis, non inducitur consuetudo restrictiua facultatis, & ideo ista tolerãtia poterit à quocumq; superiore reuocari Suarez de pæn. disp. 27. sect. 3. n 6. & 7.
137 † Possunt tamen regulares confiteri Pænitentiarijs Papæ, quia illius sunt Vicarij. Possunt item iter
138 † agentes confiteri Sacerdoti etiam Sæculari si iter faciant de licentia suorum Superiorum, & non sit in fraudem ita ex multis priuilegijs in Compendijs Pri-
139 uileg. relatis. † Neque est necesse istos electos a Regularibus in confessarios esse approbatos ab ordinario Nauar. in sum. cap. 4. num. 7. Suarez de pænit. disp. 28. sect. 4. num. 5. & Roderi. qq. reg. tom. 1. quæst 62.
140 art. 5. † Intellige tamen, nisi habeant socium sui ordinis, quia tunc illi debent confiteri, etiamsi non sit approbatus pro confessionibus. quia tali casu præsumitur approbatus Suarez de Relig. tom. 4. tract. 8. lib.
141 2. cap. 17. num. 2. † Cum tamen perueniunt ad aliquod monasterium etsi ibi non destinentur de familia tenentur tamen religiosi confiterij confessarijs
142 eiusdem monasterij. Layman loco cit. † Et quando confitentur extra religionem non possunt directe absolui à reseruatis, tenentur tamen omnia confiteri tam reseruata quam non reseruata, vt soluatur integritas confessionis iuxta multorum sententiam, sed à reseruatis absoluentur tantum indirecte, directe à non reseruatis; iuxta ea quæ traduntur, quæ tamen aliqua habent apposițas sententias vt videre poteris apud doctores.

143 † Noto 2. præter ius commune extare etiam multa priuilegia, quibus vetatur ne Religiosi respectu cuiuscumque priuilegij vel cruciatæ, vel Iubilæi sine licentia suorum Superiorum extra religionem possint eligere confessarios. Priuilegia poteris videre apud Bossium de Iubileo sect. 2 casu 4. num. 9.

144 His ita positis Henriquez loco cit. cap. 22. §. 3. Roderiq. in Bull. §. 9. num. 24. & qq. reg. tom. 1. quæst. 62. art. 4. Valerus, Absolutio diff. 1. num. 21. & Verbo Bulla diff. 1. num. 3. & alij asserunt nisi in Bulla adsit clausula derogatoria priuilegiorum quod Regulares sine licentia suorum superiorum non possunt eligere confessarium extra Religionem, probant ex dictis priuilegijs, & ex declaratione Clementis VIII. relata à Sebast. à Costa in explicat. Bullæ Cruciat. quæst. 107. & à Quarant. verb confessor. in qua S. Pontifex asserit suæ intentionis esse quod Regulares, tam fratres, quam moniales subiecti remaneant dispositioni suorum superiorum quoad Sacramẽti Pœnitentiæ administrationem non obstante facultate concessa in Bulla Cruciatæ, & alijs indultis, quam declarationem motu proprio & ex certa scientia innouauit, & quatenus opus sit ampliauit, & ad omnes regulares extendit Vrbanus VIII. in sua constit. incipit In specula militantis &c.

Alij omninò contrarium docent asseuerantes non obstantibus prædictis adhuc posse regulares eligere, vide Henriq. lib. 7. cap. 22. §. 44. qui testatur ita sensisse Magistros in Theologia Dominicanos Franciscanos, & Augustinianos fere omnes, & alios Doctissimos viros, & Prælatus ipsos.

† Ego

145 † Ego puto non posse in vim aliarum facultatum, posse autem in vim Iubilæi, quia omnia supradicta commode possunt exponi, quoad exclusionem istius, deinde cum Iubilæum sit de raro contingentibus, non venit sub generali dispositione, & præterea ex hac facultate, quippe quæ rara est, non potest timeri relaxatio disciplinæ regularis, imo multa bona ex ipsa possūt aduenire conscientijs pusillorum, & illis non obstantibus tenet Nauar. cons. 19. de Pænit. Filliuccius tract. 8. cap. 18. cit. num. 276. & alij quos refert Bossius de Iub. loco cit. nu. 13. Verum tamen est quod regulares eligentes extra religionem, tenentur eligere approbatum ab ordinario, id est Episcopo Loci, non Religionis tātum alterius, vel nō approbatū. Item non possent gaudere ijs priuilegijs quibus possent iuxta cuiū Priuilegia

146 † Hæc tamen vera sunt dūmodo in Bulla Iubilæi specifice concedatur quod Regulares possint sibi eligere confessarium, quia tunc Papa illa generalitate videtur derogare contrarijs licet de illis non fiat expressa mentio, quod si id concedatur tantum Christi fidelibus, sub hoc nomine non venient Regulares prædictis indultis impediti: Sed assolent Summi Pontifices nunc temporis apponere necessarias clausulas ad tollendas omnes difficultates.

147 † Quid dicendum de Nouitijs dicendum in odiosis non venire nomine Religiosorum cap. Religiosi de sent. excom. in 6. Angelus verbo Religiosus § 12. & 14. Siluest. Religio. 5. §. 9. quæst. 10. & 12. & alij. Veniunt autem in fauorabilibus iuxta alibi dicta.

148 † De monialibus autem dicendum posse eligere quemlibet approbatū ab ordinario ad audiendas aliorum fidelium confessiones, etiamsi non sint spetialiter pro ipsis approbati, & in foro conscientiæ licite, & valide, quia si ita possunt cæteri regulares, ita & multo magis ipsæ vtpote infirmiores. Neque obstat Constitut. Gregorij XV. quia in ea nihil de Iubilæo, & loquitur tantum de alijs confessarijs extra illud tempus. Dixi in foro conscientiæ, quia ob varias prohibitiones, quas solent euulgare Episcopi, & cōfessarium, & moniales forsasse punirent: an autem recte, ipsi viderent.

149 † Puto tamen certum quod si superior regularis inhiberet suo subdito ob caussam legitimam ne monialium confessiones audiret, talem subditum mortaliter peccaturum si audiret; valide tamen audiret nisi monialis esset conscia illum peccare, quia tunc & ipsa peccaret confitendo, quia esset complex, & ideò nulla esset Confessio.

150 † De Cardinalibus autem, & Episcopis. Dico Episcopos in propria diæcesi posse eligere, quem volunt Sacerdotem, nam eligendo censentur approbare, quādo verò sunt extra proprium territorium non possunt quia tali facultate carent. Zerola lib. 1. de Iubil. cap. 15. dub. 78. Bossius asserit Episcopos, & alios ad quos spectat approbare, posse eligere quemcumque Sacerdotē tam in diæcesi quam extra, & gaudere priuilegijs Iubilæi, quia vbique censetur approbare quod si concedas Episcopum extra diæcesim suam posse approbare non sibi subditum opinio currit, ego tamen hoc puto difficile vide ipsum sect. 3. casu 6.

151 † Quoad Cardinales puto nisi sint Episcopi teneri eligere approbatum, cum enim requiratur approbatus nec ipsi possint approbare sequitur, quod ab alio debeant esse approbati Intellige tamen si indigeant absolutione, vel aliquo alio priuilegio, quo possint vti medio iubilæo, quia Bulla neminem excipit, & licet alias sint priuilegiati, ad effectum tamen consequendi hæc priuilegia subijciuntur Bullæ.

152 † Tandem possunt eligi plures confessarij, vt iam supradictum est, & vnusquisque durante tempore Iubilæi habebit eandem auctoritatem, & vnus potest eligi pro absolutione, alter pro dispensatione, vel commutatione votorum Sanchez in sum. lib. 4. cap. 54. nu. 17. & alij. Hæc de approbatione sequitur videndum quid possit confessarius electus, & approbatus circa absolutionem.

153 † Communiter in iubileis solet concedi facultas absoluendi a reseruatis Papę, & ordinarijs Gloss. in extrauag. Antiquorum; de pæni. & remiss. Graff. decis. aur. lib. 4. cap. 15. num. 29. Filliuc. tract. 8. cap. 10. num. 264. Layman lib. 5. tract. 7. cap. 8. num. 5. & alij communiter. Quid autem possit confessarius virtute talis iubilæi non potest tradi certa regula, cum hoc pendeat ex tenore bullæ, multa subtexam tamen, ex quibus cuiuslibet Bullæ facile habebitur explicatio.

154 † Solet ergo aliquando concedi facultas absoluendi à casibus Papæ reseruatis ideò quæritur an in tali concessione censenda sit data facultas absoluendi à censuris eidem Papæ reseruatis, & à quibus.

Dico ergo 1. in tali concessione venire facultatem absoluendi à censuris Papæ reseruatis, ratio est, quia nullus habet casus Papa reseruatos, sed tantum censuras, ergo nomine casuum istæ veniunt.

155 † Non sic autem, si concessio esset a reseruatis Episcopo, qui habet non solum casus, sed etiam censuras reseruatas, ideo concedendo casus non censetur concedere censuras, quia à diuersis non fit illatio, ita communiter, hanc secundam partē docent Caiet. in sum. verb. casus Nauar. Man. cap. 27. nu. 261. & alij, primam item partem docet idem Nauar. loco cit. Zerola praxi pæni. cap. 24. quæst. 19.

156 † Quod, si contra prædicta rationem obijcias Bullam Sixti V. contra Simoniace promouentes, & promotos, vbi videtur distingui casus à censura; itē extrauag. Inter cunctos § Duos autem casus vbi Summus Pontifex videtur sibi reseruare casum Parochi, qui falso asserens suum parochianum esse excommunicatū, illi Sacramenta denegauit, nec vult talem parochum posse absolui, nisi plene satisfecerit; & tandem videtur reseruatus casus violationis immunitatis Ecclesiasticæ in terminis constitutionis Grægorij XIV. & tamen nulla ibi est annexa lata sententia, sed tantum ferenda & ideò concludas dari casus Papæ reseruatos sine cēsura: Respondetur: in Constitutione Sixti duo reseruari suspensionem, & interdictum respectu male promotorum, & promouentium, & irregularitatem, si male promoti actus ordinis præsumpserint exercere, absolutio ergo quæ reseruatur respicit censuras non solos casus. Extrauagans inter cunctas non continet reseruationem casus sed tantum admonitionem, quomodo se gerere debeat confessarius erga Parochum illum, qui cum iniuste læserit, non debet absolui nisi satisfacta parte: Aduerte tamen illam extrauag. non esse reuocatam, nisi in ijs quæ exprimuntur in Clem. Dudum de sepult. vt alias diximus. Ad casum violationis immunitatis; dico illum non esse reseruatum, nec reseruatio est præsumenda nec asseranda, nisi de ea clare cōstet ex cap. Nuper de sent. excom. sed prohibetur tantum ne Sacerdotes tam sæculares quam regulares ab eo absoluant sub prætextu cuiusuis priuilegij absoluit tamen Episcopus, & quilibet ordinarius. Genuens. in sua prax. Episcop cap. 2x. num. 3. 4. & 1x.

157 † An autem in concessione absoluendi à reseruatis Papę veniat facultas absoluendi à reseruatis Episcopis Respondeo vt alias vel additur in cōcessione particula, etiam, vel non additur. Si additur venit, si non additur, neque venit alias rationem dedimus.

158 † Quod si concedatur facultas absoluendi ab omnibus censuris reseruatis à iure, & ab homine, & iudice latis, confessarius virtute illius Iubilei poterit absoluere excommunicatos suspensos, & interdictos nominatim, & publice denunciatos. Nauar. in Manua. cap. 27. num. 278. Henriq. lib. 7. cap. 13. §. 1. & 2. litter. V. & lib. 13. cap. 27 §. 5. Sayrus lib. x. thes. cap. 20. nu. 29. Fil-
159 liuc. tract. 8. cap. 10. nu. 264. & alij ratio est † quia sub illo tenore verborum etiam isti includuntur ex mente Summi Pontificis exoptantis omnes tali priuilegio frui.

160 † Spetialis difficultas esset de facultate absoluendi ab excōmunicatione reseruata ob abortum fœtus animati, quia illam reseruauerat Sedi Apostolicæ Sixtus

V. tia,

V. ita, vt decreuerit non censeri comprehensam in generali facultate absoluendi à censuris etiam data in iubileo nisi Gregorius XIV. abstulisset eandem reseruationem, & cõcessisset ordinarijs locorum per se vel per alium spetialiter deputandum posse absoluere; & ideò nõ amplius est casus papalis sed Episcopalis ideò quotiescumque censetur data facultas in Iubilæo absoluendi à reseruatis Episcopis data erit etiam absoluendi ab abortu.

161 † Vnum tamen puto adnotandum hunc casum non venire in generali concessione facta ab Episcopo alicui absoluendi à sibi reseruatis quia indiget speciali concessione, & quæ tali concessione indigent, non veniunt in generali. Nec istam sibi ipse reseruat, sed Papa ipsi.

162 † Dico 2. In concessione generali facta in iubileo absoluendi ab omnibus casibus, & censuris Sedi Apostolicæ reseruatis non venit facultas absoluendi à censuris in Bulla Cænæ domini; licet contrarium aliqui censeant probabile; non est tamen ab hac nostra sententia recedendum quam tenent Soto in 4. dist. 22. quæst. 2. art. 3. conclus. 5. Suarez de censu. disp 7. sect. 5. num. 11. Sanchez lib. 2. sum. cap. 12. num. 2. Vgolinus de cens. tab. 1. cap. 10. § 4. num. 8. & alij, & ratio est quia illi casus habent spetialem grauitatem, & ideò spetiali etiã indigent concessione, quæ non venit in generali cap. in generali de reg. iuris in 6. & etiam quia stilus Curiæ est istos casus exprimere cum illos vult concedere.

163 † An autem, vt à prædictis casibus Bullæ Cænæ possit absolui, sufficiat, quod talis facultas concedatur in spetie, vt si concedatur facultas absoluendi à reseruatis Papæ etiam in Bulla Cænæ, an præterea requiratur derogatio ipsius Bullæ, vel quod omnes casus singillatim exprimantur? Respondeo 1. Requiri ad hoc, vt per alium quam per Romanum Pontificem possit impendi absolutio à dictis casibus etiã virtute Iubilei requiri, vel quod exprimantur singillatim omnes casus, vel quod eidem Bullæ derogetur ita Duardus in eandem Bullam Cænæ lib. 3. §. 2. quæst. 1. num. 13. 35. & 36. & Sigisn. a Bon. de elect. reg dub 69 nu. 12.

164 † Duobus autem modis solet fieri talis derogatio; vno si Pontifex asserat, se velle in sua concessione habere pro expresse contentis, & expressis, ac si de verbo ad verbũ essent inserti; Altero, si addatur illa claufula, Non obstantibus quibuscumque, etiamsi essent talia, quorum mentio esset facienda de verbo ad verbum quorum tenorem volumus pro expressu haberi: Respondeo 2. sufficere etiam si exprimatur specifice vnus casus grauior, & reliqui generice, vt si in concessione exprimatur facultas absoluendi ab hæresi, & ab alijs in Bulla Cænæ contentis, quia qui concedit maius censendus est concedere, & minus, si aliquo modo exprimatur: Respondeo 3. Si exprimatur vnus casus non tamen grauior specifice, reliqui verò generice, vt, si dicatur conceditur facultas absoluendi ab excõmunicatione ob delationem armorum ad infideles, & ab omnibus alijs censuris in eadem Bulla Cænæ contentis Vgolinus loco citato asserit confessarium non posse absoluere ab ijs, quæ sunt generice tantum expressæ, censuris.

Quod si dicas in cap. Qui ad agẽdum §. fin. de procur. in 6. haberi, Expresso vno casu ex multis spetiale mandatum exigentibus adiecta clausula generali, omnes alios censeri expressos: Respondet id esse verum, cum de iure aliter non est expressum; at, cum in Bulla Cænæ, de qua agimus, derogetur omnibus priuilegijs, & indultis in genere, & in spetie concessis, & concedendis, nõ sufficit talis expressio nec ex illa potest haberi sufficienter mens Summi Pontificis volentis id concedere, cum secundum iura non colligatur, quibus tamen solet se conformare.

165 † At si in iubileo concedatur facultas absoluendi a quibuscumque casibus in Bulla Cænę contentis censeatur concessa etiam absoluendi ab hæresi variant Doctores si affirmatiuam sequaris, vt scias quomodo te genere debeas accipe sequenti.

166 † Notandum 1. Ad hoc, vt quis dicatur hæreticus, tria debere concurrere: primum, quod sit Christianus, idest, quod Baptismum susceperit, secundũ quod erret
167 in fide; tertium quod sit pertinax, † per primum excluditur infidelis, qui proprie nõ dicitur hæreticus, qui susceptam fidem deserit D. Thom. 2. 2. quæst. 10. à 5. &
168 quæst. 11. art. 1, estque commune assatum. † Excluditur etiam Cathecumenus, quoad vsque receperit Bap-
169 tismum Sanchez lib. 2. sum. cap. 7. num. 34. † Et ille qui ficte baptismum suscepit. Sanchez loc. cit. at in foro fori præsumetur hæreticus, & vt talis punietur, nec illi erit credendum, licet asserenti se ficte baptismum suscipisse, nisi tamen id dicat, vt vere baptizetur, tunc enim in fauorem animæ illi creditur, & conuertatur Excluditur tandem quicumque inualide baptizatus ex quocumque defectu idem Sanchez num. 55. Quotiescumque tamen constat aliquem esse baptizatum, & non constat de fictione, Ecclesia super eum in foro fori habet iurisdictionem, & potest eum cogere ad fidem Henriquez lib. 2. de Baptis. cap. 25. num. 6. Sanchez num. 37.

170 † Qui autem ante Baptismum habuit aliquem errorem in fide cognitum, si suscepto baptismo in eo perseueret, est vere hæreticus, & si hæresim aliquo signo externo manifestet, censuris ligatur Sayrus lib. 3.
171 Thesa. cap. 4. nu. 12. † Per secundum excluditur quicumque quoslibet actus faciens, vt conuentiones cum Dæmone, actus idololatriæ &c. dummodo intellectu firmus sit in fide, præsumitur quidem, & grauiter peccabit contra primum præceptum decalogi, at in foro animæ non erit hæreticus Sanchez num. 8. & ideo neque incurret pænas hereticorum; Si tamen faceret aliquem actum, qui faueret hæreticis, licet optime crederet, incurreret excommunicationem non vt hære-
172 ticus, sed vt hæreticorum fautor; † Si petas, qui error requiratur, vt quis sit hæreticus, an vere debeat esse cõtra fidem, an sufficiat esse putatum contra fidem, vt si quis v.g. credat Christũ esse natum ex Maria Virgine; sed putet esse errorem, Respondeo sufficere errorem putatum Sanchez, & alij cum ipso num. 30. Contrarium tamen non esset improbabile, quia non errat in fide, quod est requisitum ad hæresim; errat quidem putando esse contra fidem, sed non errat in fide; Sed tu dic esse contra fidem puttare esse contra fidem.

173 † Interdum contingit aliquem esse dubium in fide, & de hoc potest quæri, an sit hæreticus; & respondeo; Vel dubitat nõ tamen eliciendo actũ intellectus, quo iudicet illam propositionem esse dubiam in fide; vel talem actum eliciendo: Si deliberate dubitat eliciendo actum, quo iudicet illam propositionem esse dubiam, est vere hæreticus, quia vere errat in fide iudicando dubium, quod vere est certum; dixi deliberate, quia si deliberate non iudicet; sed tantum in primo motu, non erit hæreticus, quia non est pertinax Sanchez loco cit. num. 12. Si vero deliberate dubitet, sed actum illum non eliciat, aliqui asserunt esse infidelem, non hæreticum, quia sicuti fides requirit actum positiuum, & non constituitur solo priuatiuo, ita & hæresis ita Sanchez loco citato & alij autem affirmant vere esse hæreticum probant ex cap. 1. de hæreti. vbi habetur dubius in fide infidelis est; sed hoc potius probat contrariam opinionem supradictam 2. probant ratione, quia de essentia fidei est firmitas in credendo, & si ista deficiat deficit fides ergo ponitur hæresis.

174 † Non est hæreticus, qui tentationibus circa fidem agitatus, iudicium suspendit, neq; dicitur dubius in fide, quia non habet assensum erroneum, imo pruden-
175 ter aget conuertendo intellectum ad alia. † Idem dicendum de scrupulosis, isti enim vere errores detestantur licet tentationibus & scrupulis agitati valde torqueantur Sanchez num. 13. & 14.

176 † Tertium requisitum est pertinacia, quæ in eo cõsistit vt errans ita firmiter adhæreat suæ opinioni cõtra fidem modo explicato, vt ab ea nolit recedere, nec ad

pertie

pertinaciam requiritur tempus; sed in momẽto potest consumari, neque euaderet hanc pertinaciam qui esset paratus credere negatam propositionem, & illi assentiri, si rationibus conuinceatur; sed sufficit, quod pertinaciter neget contra fidem. Sanchez loco citat. à num.5.ad 8.

177 † Hic esset texenda disputatio, quæ ignorantia ex-
cuset ab hæresi, de qua multi multa, & contraria. Ego
breuitati studens dico ad excusandum ab hæresi suffi-
cere ignorantiam non solum inculpabilem sed etiam
culpabilem crassam, & affectatã si tamen sit affectata
non quia despiciat auctoritatẽ Ecclesiæ, vel vt liberius
peccet in fide; sed vt liberius peccet in moribus, vt li-
berius fornicetur, quia est negligens in addiscendis re-
bus fidei, vel ob quascumq; caussas præter duas dictas,
ita Sanchez lib.2.cap.7.num.20.& alij. Hic enim non
est vere pertinax, suppono enim esse paratum corrigi,
178 quotiescumque cognoscat suum errorem. † Peccaret
tamen contra præceptum, quo tenetur scire res fidei;
sed non esset hæreticus, de cuius ratione est pertina-
cia in errore.

179 † Notandum 2. Hæreticos esse in triplici differentia. Aliqui sunt hæretici interne tantum; Aliqui tantũ externe; Aliqui interne, & externe. Heretici tantum externe sunt illi, qui aliquid agunt, vel dicunt cõtra fidem; sed illud non credunt; sed recte cum fide sentiũt, & isti non sunt vere hæretici, nec subiacent pænis. Heretici interne tantum sunt illi, qui aliquid contra fidem pertinaciter credunt, sed sufficienti signo non manifestant suum errorem, & isti pariter non ligantur pænis latis ab Ecclesia contra hæreticos, ita quam plurimi in spetie Suarez de Censu.disp.4. sect.2. Sanchez lib.2. cap.8.nu.2. Garzias de benefici.par.11.cap.10. num.91. Barbos.de potest. Epis. alleg.40. num.5.& 6. Duard. in Bullam Cœnæ lib.2. Cam.1. quæst.14. nu.9. & innumeri alij relati à Sanchez, & Garzia, & probatur ratione D.Thom.1.2.quæst.91.art.4. Quia Ecclesia non habet iurisdictionem super actus mere internos, neque de illis potest legem ferre. actus enim mere mẽtales non iudicat, ideò neque lege punit, & fundatur in communi illo affato Ecclesia non iudicat de occultis cap.vt nostrum vt benef.sine dimi.conf.cap.tua non in fine de Simon.cap.à nobis el 2.de sent.excom.cap.tua de sponsal.cap.1. de claud. despons. cap. inconsult. 2. quæst.5.cap Si quando 15.quæst.6.cap.erubescant vbi Gloss.31.dist.

180 † Ad hoc ergo vt hæreticus, externe sit hæreticus necesse est quod aliquo signo manifestet suam hæresim. Hoc autem potest esse, vel aliquid faciendo, vel aliquid omittendo, qui autem actus, vel quæ omissiones sufficienter exprimant externe hæresim non conueniunt Doctores: Tria tamen constituuntur genera signorum manifestantium actum internum ideo

181 † Dico 1. Signa declaratiua erroris, & pertinaciæ secundum omnes constituunt hæreticum externe, vt si quis credens Christum non esse hominem, hoc etiam voce exprimat addendo etiam declarationẽ suæ pertinatiæ v.g.dicendo. Christus non est homo, nec aliter vnquam credam, vel pro hoc articulo moriar &c. & idem dicendum de alijs signis eodem modo manifestatiuis.

Dico 2. Signa declaratiua erroris, etiamsi non sint declaratiua pertinaciæ, vt sunt omnes actus infidelitatis, omnia verba contra aliquem articulum fidei, etiã ista sufficienter constituunt hereticum externe, quia vere est hæreticus interne, & sufficienter hæresis est externe manifestata, ergo &c. Aliqui tamen contrarium senserunt hac ducti ratione, Quia sicuti non est vere hæreticus internus, qui cum pertinacia suo non adhæret errori, ergo neque externe qui externe suam non manifestat pertinaciam, nostrum tamen dictum tenent multi Theologi. & Canonistæ quos refert Bossius de Iub.sect.1.cas.10.§.4.nu.119.

182 † Dico 3. Signa, ex sui natura indifferentia ad manifestandam hæresim, & ex sui natura non sufficientia, vt est elatio manus, excussio, vel demissio capitis, & verba ita est &c. Si quibusdam positis circunstantijs loci, temporis, personarum exhibeantur, & istis concurrentibus sufficienter hæresis manifestetur, etiam ista constituent hæreticum externe, eadem ratione, qua supra.

183 † Dico 4. Signa indifferentia, & non sufficienter manifestatiua heresis non constituunt hereticum externe, & ideò neque pœnis contra hæreticos latis subdunt, siue signa consistant in agendo, siue in omittendo; sed requiritur, quod sint satis expressiua hæresis, ita plurimi vt videre poteris apud Sanchez Suarez, & alios alatas à Castropalao tract. 4. qui est de hæres. disp.3. part.3.num.2.

Ratio est efficax, quia hæresis non potest puniri nisi
signis sufficientibus declaretur, ergo neque subditur
excommunicationi nisi ijsdem signis sufficienter ex-
pressiuis ex se, vel ex circumstantijs concurrentibus.
Deinde necessarium est, vt signa, quibus hæresis mani-
statur, sint in materia hæresis peccatũ graue, quia hoc
solum est quod excommunicatione alijsque penis pu-
nitur; ita multis relatis Sanchez Suarez, & Sa citati ab
eodem Castropalao loco citato, qui etiam addit certũ
esse, si verba, vel facta sint indifferentia, & ex quibus
præcise sumptis hæresis non potest colligi, non consti-
tui hæreticum externum. Deinde addit neque verba
ambigua quibus hereticus vtitur ad exprimẽdã suam
hæresim sufficere ad eundem effectum, nisi talia verba
ex communi vsu sumãtur in malam partem; nam ver-
ba quæ possunt habere bonum, & malum sensum, ne-
que ex circunstantijs possunt determinari ad malum
ex communi Doctorum sententia sunt interpretanda
in bonam partem Roias in tract. de hæret.par.1.num.
200.& Farin.quæst.187.num.11. ex seq. & quod dicit
184 de verbis asserit etiam de factis. † Vnde si quis ma-
nifestet suam hæresim amico gratia petendi consiliũ,
non subditur pænis, quia illa manifestatio non est pec-
185 caminosa. † Quod si ex complacentia quis narret
suam hæresim; est distinguendum, si enim narret suam
hæresim demonstrando se adhuc in illa permanere,
certe erit hæreticus externus, si vero narret hæresim,
vt aliquãdo à se professam, non erit, quia cum tali nar-
186 ratione compati potest recta fides. † Neque erit hæ-
reticus externus hæresim exscribens, vel referens, li-
cet eandem mente teneat.

187 † Item neque dormiens internam hæresim pro-
ferens erit externus hæreticus, quia illa manifestatio
non est peccaminosa, quia non volũtaria. Dicitur au-
tem hæreticus externus, qui ritus, & cæremonias, vel
alia opera faciat, vel omittat, quæ soli hæretici cõmu-
niter solent facere, vel omittere; tunc enim sufficien-
188 ter manifestat hæresim internam. † Vnde, qui desc ẽ-
dit ex genere iudæorum, si eorum ritus seruet, cum illis
assidue conuersetur &c. sufficienter indicat externe
suum internum errorem; Item qui credens pluralita-
tem vxorum esse licitam duas eodem tempore duxit,
qui credit licere diebus vetitis carnes comedere, & il-
lis vescitur ijsdem diebus vetitis nulla alia habita oc-
casione, si enim aliam occasionẽ habeat, non erit cen-
sendus externus hæreticus ratione supra adducta Pa-
ris.cons.169.num.67. Pegna 3.part. directorij com.23.
num.109. & seq. qui est omninò videndus; agit enim
erudite Hæ omnes difficultates cessant in amplissimo
Iubileo à Sanctissimo Innocentio X. nunc promulga-
to qui debitis insertis clausulis omnes difficultates ab-
stulit, vt in illo videre est quod vt facilius fiat eius te-
norem ad calcem huius responsi per extensum exara-
tam extendemus. At quia aliquando excipiuntur ali-
qui casus notorij, & conceduntur tantum occulti ideò,
vt de his aliqua notitia habeatur.

189 † Noto. Aliquid posse esse Publicum, Notorium, manifestum famosum occultum. Publicum aliquando sumitur pro Notorio, et est illud, quod per actum iuridicum, vel per facti euidentiam notum est, ex quo infertur, quod licet aliquid possit per testes probari, &

a iudice

à iudice puniri, nisi de facto per testes probetur, vel
per iudicis sententiam non erit Notorium, licet testes
sint multi ita Castro de lege pœna lib. 2. cap. 15. ante
190 primam conclusionem. † Vt autem publicum con-
tradistinguitur à Notorio. est illud, quod fama publica
proclamatũ est, & notatur publica infamia, & est idē
quod famosum Sotus de rat. teg. & deteg. secret. mēb.
2. ante quæstionem primam Panormit. cap. tua num. 2.
de cohibit. & cap. vestra num. 11. eodem tit. Nauar.
cap. 18. sum num. 40. tradunt hanc distinctionem. quę
191 verò, & qualis fama requiratur infra. † Notorium à
192 iurisperitis multipliciter diuiditur † sed quod facit ad
propositum aliquando sumitur large, & impropriè,
quod dicemus Notorium præsumptionis, estque illud,
quod in se notum non est, sed in alio, quod tamen ex
se non facit rei euidentiam, sed tantum ex iuris præ-
sumptione ex alio noto, vt quis habetur publice, & No-
torie pro filio alicuius ex coniecturis à iure inductis;
193 † aliquando sumitur proprie pro notorio in se, & hoc
194 item est duplex iuris, & facti; † Notorium iuris est
illud de quo quis in iuditio condemnatus, vel conui-
ctus est, vel quod sponte reus confessus est, & de eo
sententia lata, vel de quo iuridice sententia lata est, vel
facta est in iudicio probatio clara, & indubitata; ratio
est, quia ius facit, & iudicat per aliquem horum trium
actuum, nempe per sententiam, euidentem probatio-
nem, vel rei confessionem, crimen esse euidens omni-
bus, & sic per actum iuridicum resultat notorium cap.
final. & cap. eam inter. de re iudic. & cap. Cum olim. de
195 verb signif. cap. vestra de cohabit Cleri. † Notorium
verò facti est illud, quod ita clare, & aperte se offert, &
exhibet oculis omnium, vt aliqua probabilitate nega-
ri non possit, nullaque tergiuersatione seu fuga celari
cap. Vostra, & cap. Tna de cohabit. Clar. Sotus vbi su-
pra Castro &c. Aduerte tamen quod ad Notorium fa-
cti non requiritur, quod in se ipso videatur, sed satis
est videri clare scilicet in argumētis, & testimonijs, quę
tamen ex se non ex iuris pręsumptione ostendant eui-
denter delictum: sunt enim aliqua delicta, quæ nun-
quam fiunt in conspectu hominum, vt adulteria furta
&c. quæ vt dicantur notoria satis est videri in claris ar-
gumentis vide Siluestr. verbo Notorum quæst. 1.

196 † Causatur autem Notorium facti, ex scientia ho-
minum, & ex loci, & temporis qualitate, vt non sit fa-
ctum loco secreto, aut tempore noctis, ex circumstan-
tijs autem arbitratur iudex prudens factum esse, vel nō
esse Notorium Siluestr. loco citat. & Panor. num. 14.
& 16. cit.

197 † Sed dices, quæ scientia requiritur ad constituen-
dum Notorium? Respondeo nunquam posse factum
dici Notorium, nisi saltem sex personæ illud sciant, ra-
tio est, quia populus non potest constitui minore nu-
mero, quam decem, vt colligit Gloss. ex cap. Vnio 10.
quæst. 3. vers. mancipia, & sequuntur alij; ad constituē-
dum autem notorium requiritur scientia maioris par-
tis Panor. nu. 16. cit. & alij.

Respondeo 2. Si vicinia, vel populus sit magnus, si
delictum est patratum in vicinia, vel alio loco, requiri-
tur scientia maioris partis Viciniæ, vel loci, in quo de-
lictum est commissum, eadem ratione si tamen vici-
nia, vel collegium non constet saltem decem personis
delictum, vel factum non potest esse Notorium Na-
uar. sum. cap. 27. num. 250. num. 10. Panor. eadem nu.
16. & alij.

198 Respondeo 3. † Ad Notorium requiri, quod factū
ab omnibus videatur, nec sufficere quod à maiori par-
te, vel populi, vel Parochiæ, vel Collegij, respectu cu-
ius dicitur Notorium, sciatur, ita Doctores commu-
niter.

199 † Potest aliquando fieri, vt quod fuit notorium
desinat esse notorium, si moriantur illi, coram quibus
200 delictum fuit patratum. † Licet autem requirantur
saltem sex coram quibus delictum fuit patratum ad
constituendum notorium ad probandum tamen ali-
quid esse notorium sufficit duos, vel tres testes depo-
201 nere esse notorium. † Nec sufficit ad constituendum
notorium, factum esse publicum in ratione facti, sed
debet esse publicum in ratione delicti. Ita vt si quis ve-
re percutiat Clericum à percutiente cognitum Cleri-
cum, incognitum tamen adstantibus, delictum nō di-
cetur publicum, & ideò percutiēs incurrit quidem ex-
communicationem; sed poterit absolui ab habente fa-
cultatem absoluendi in casibus occultis. Item si percu-
tiat clericum lacessitus, ita vt de delicto non constet, vt
sufficiens ad censuram incurrendam ita Sanchez de
matr. lib. 8. disp. 34. num. 55. Barbosa de potest. Episc.
alleg. 39. num. 26. & alij. Addit præterea Barbosa nu.
202 27. & alij † sufficere etiam, quod non sit publicum, in-
curri pęnam, vt quod non sciatur ab adstantibus incur-
ri excommunicationem ob percussionem clerici, irre-
gularitatem ex homicidio, non esse statutum impedi-
mentum matrimonij, ita vt, licet sciatur, & sit notum
in ratione delicti, vt delicti, pœnas quidem incurrat, sed
possit absolui, & dispensari ab habente facultatem su-
per occultis, vt, si excommunicatus cognitus excōmu-
nicatus celebret coram toto populo nesciente tamen
incurri ex illa celebratione irregularitatem, adhuc ir-
regularitas sit occulta. Si quis incestuose peccet, & co-
pula incestuosa sit publica nesciatur tamen ex tali co-
pula oriri impedimentum, impedimentum adhuc di-
catur occultum, & ideò super illis poterit qui super oc-
cultis potest; hoc tamen Sanchez non putat omninò
certum.

203 † Occultum dicitur dupliciter secundum Panorm.
in cap. ex litteris de temp. ordi. 1. vt distinguitur contra
probabile 2. prout distinguitur contra notorium, vt
distinguitur contra probabile est illud quod idoneis
testibus non potest probari; vt distinguitur contra no-
torium est illud, quod, licet sciatur aliqua tamen ter-
giuersatione celari potest Angelus, & Siluester verbo
occultum.

204 † Manifestum aliquando sumitur pro notorio, ali-
quando prout distinguitur à notorio, & est illud, quod
facile potest probari per multos, licet non per tot, vt
possit dici notorium, aliquando est vtrique commune.
205 † Quando in aliqua lege statuto, vel dispositione sit
mentio de manifesto accipiēda est significatio secun-
dum subiectam materiam, & ex vsu loquendi.
206 † In dubio autem aliqui dicūt esse sumendū prout
distinguitur à notorio maxime in pœnalibus; alij con-
tra, nempe pro notorio vide consilia moralia Sanchez
lib. 6. cap. 3. dub. 3. per totum.
207 † Occultū ergo in nostro proposito est illud, quod
potest quidēprobari, sed non à tot noscitur, vt sit noto-
rium, & si est notorium non est notorium in ratione
208 delicti, & potest aliqua tergiuersatione celari, † sed
requiritur præterea vt delictum sit occultum ne sit de-
ductum ad forum contentiosum dicitur ergo delictum
deductum ad forum contentiosum non statim ac fa-
cta est accusatio, vel denunciatio neque statim ac fa-
cta est citatio, sed post litis contestationem Barbosa
loco cit. num. 29. & dicitur deductum ad forum contē-
tiosum etiamsi sit omninò occultum, nec possit proba-
ri dummodo lis sit contestata Sāchez lib. 2. sum. cap.
209 11. num. 2. & alij. † Finito tamen iuditio, & reo abso-
luto etiamsi delictum fuerit semiplene probatum
occultum quia non potest dici cum effectu deductum
ad forum contentiosum ita idem Barbos. dicta alleg.
39. num. 32. & Sanchez, & alij quos idem Barbosa ci-
310 tat, & sequitur, † quod est verum, siue sententia fuerit
definitiua absolutoria, siue reus absoluatur tantum ab
instantia, siue obseruatione iudicij adhuc enim delictū
remanet occultum, quid autem intersit inter sententiā
interloquutoriam, & difinitiuam vide Couar. lib. 1. var.
211 cap. 1. num. 8. † Dicetur pariter delictum non dedu-
ctum ad forum contentiosum si iuditium sit finitum li-
cet reus fuerit punitus Sanchez Barbosa locis citatis,
& alij rationes vide apud ipsos Absoluto autē reo ext-
stente delicto occulto etiamsi publicetur deinde, vel
deducatur ad forum contentiosum adhuc absolutio

suffra-

suffragatur quoad peccatum in foro cõscientiæ quoad censuram, vel irregularitatem etiam in foro fori ex benigna Episcopi, vel iudicis admissione Henriq. lib. 14. 212 sum.cap.21.§.1.litt.E.in textu,& comm. † An autem existente delicto in vno loco publico in alio autem secreto, qui potest super occultis possit aliquid super isto in loco vbi est occultum non concordant Doctores. Ego ita distinguo si est ita occultum, & spes certa sit fore vt ibi nunquam publicetur puto posse, ea autem spe cessante non posse.

213 † Ex dictis collige lector quoticscumque à facultate absoluendi vel dispensandi excluduntur casus notorij, vel includuntur occulti posse à tali facultatem habente absolui, & dispensari quotiescumque delictum etiam est notorium tribus quatuor aut etiam quinque semper, & etiam pluribus iuxta numerum populi in loco existentis, & etiamsi de illo sit fama certa, dummodo aliqua tergiuersatione possit celari, & de illo nõ constet ex confessione rei aut ex actis iuditij, vel sententia iudicis, & licet delictum sit notum in ratione facti, non in ratione delicti, & licet sit etiam notum in ratione delicti, sed non nota pœna secundum aliquos.

214 † Nunc sequitur videndum an concessa in Bulla Iubilæi amplissima facultate absoluendi ab omnibus casibus etiam Sedi Apostolicæ reseruatis, & in Bulla Cœnæ vt nunc de facto concessit Innocentius X. censeatur concessa facultas tollendi irregularitates. Pro qua difficultate soluenda.

215 † Noto 1. Aliquas esse irregularitates ex delicto alias ex defectu. Ex delicto sunt quæ contrahuntur ab excõmonicato celebrante ab interficiente hominem culpabiliter &c. Ex defectu ob bigamiam, ob homicidium iustũ &c. Irregularitates ex defectu non venire in quæstionem certum est apud omnes istæ enim omnino excluduntur tota difficultas est de ijs quæ cõtrahuntur ex delicto.

216 † Noto 2. Neruum istius difficultatis consistere præcipue in hoc an sub nomine censuræ veniat irregularitas ex delicto, quæ est pœna his ita positis. Aliqui affirmant posita dicta facultate venire etiam concessionem tollendi irregularitates dictas. Alij verò negant auctores pro vtroque sententia refert Bossius loc. cit. sect. 1. cas. 11. Ego puto à communi non esse recedendum ob multas rationes quæ à Doctoribus afferũtur, & præcipue, quia Summus Pontifex non est censendus concedere ea quæ spetiali indigent concessione neque in Iubileo quæ est gratia amplissima nisi sint necessaria pro illius consequtione, cum ergo liberatio ab irregularitatibus istis non sit necessaria ad hunc effectum, vtique neque erit dicendum esse concessam: Aduerte tamen quod posita etiam contraria sententia, ex qua deducitur, quod dum Summus Pontifex in Bullis collationis beneficiorum inserit clausulam, teq; absoluentes à censuris omnibus, absoluat etiam ab irregularitate ex delicto, quæ iuxta illam est censura, est diligenter inspiciendum an adsit, hæc alia clausula ad effectum tantum præsentum consequendum quia si reperiatur expressa talis clausula, non est censenda absolute ablata irregularitas, & aliæ censuræ, sed tantum ad effectum præsentium idest tolluntur tantum quatenus impediunt effectum præsentium.

217 † Aliud etiam est dubium consurgens ex decretis Concilij Prouincialis Mediolanẽsis vltimo loco celebrati quod est septimum, in quo disponitur tit. de Sacra. Pœnit. vers. Qui criminis alicuius &c. ne Socius aut particeps alicuius criminis seu culpæ mortalis complicem audiat in confessione, & subditur Interdictũ sciat sibi munere audiendi confessiones, & in Synodo vndecima non solum adimitur iurisdictio, sed etiam additur excommunicatio reseruata Episcopo. Pro pleniori elucidatione videbimus quid dicendum de iure communi, deinde quid supposita dicta dispositione, & hoc tam quoad regulares quam quoad sæculares confessarios.

218 † Præcindendo ergo à dicta dispositione. Nullus confessarius siue Regularis, siue sæcularis excepto mortis articulo, cum nullus alius est confessarius, debet excipere confessiones complicis in eodem delicto tum ad euitandum periculum, tum etiam ob maiorem fructum qui percipitur ex confessione facta non complici ob maiorem erubescentiam. S. Thomas in addit.

219 ad 3. part. quæst. 20. art. 2. ad 1. † est tamen valida cõfessio cessante periculo, & scandalo, & si pænitens vere doleat de præteritis cum proposito abstinendi in futurum idem S. Thomas, & alij, & ideo si habeat requisita ad confessiones audiendas tempore Iubilei est eligibilis, & ista præscindendo ab edictis vel decretis Episcoporum, quod si aliquod huiusmodi decretum extet.

220 † Dico 1. esse optime inspiciendum tenorem decreti, & perpendendum, an sit demptio, vel suspensio facultatis, an verò talis prohibitio sed potius quædam admonitio.

Dico 2. Me non determinare nũc an regulares subdantur legibus, vel decretis Conciliorum prouincialium, Sed tantum an hoc ligentur quatenus spectat ad approbationem pro confessionibus audiendis.

221 † Dico 3. Regulares iam non approbatos, si subsit legitima caussa talem approbationem suspendendi, affici tali decreto, & in posterum qui approbabuntur, tali limitatione censebuntur approbati, si vero non adsit sufficiens caussa decretum erit irritum respectu illorũ, quia Episcopi in hoc excederent suam facultatẽ, quæ non extenditur ad restrictionẽ approbationis ad confessiones nisi ex caussa: Necesse tamen erit quod exprimantur specifice regulares, vt obligentur, quia legibus Synodalibus, vel Prouincialibus iure ipso non subduntur, subduntur autem in hoc casu, quia, cum ex spetiali concessione quoad hoc Episcopis subijciatur, reuiuiscit quodammodo etiam quoad ista decreta facultas ordinaria Episcoporum, quæ per exemptionem erat extincta: debet tamen caussa esse vniuersalis.

222 † Dico 4. Nisi adsit legitima caussa, & sit probata non possunt iam approbati suspendi, quia facultas ordinariorum ad summum ad hoc se extenderet ad missis declarationibus S. Congreg. quę circũferuntur, pręscindo autem ab illis datam approbationem illimitate non possunt amplius limitare, quia illis cõceditur tantum facultas approbandi, & non limitandi; facultates autem non supponuntur quando constat de exceptione nisi probentur. Quotiescumque tamen Episcopus aliquas pœnas, vel censuras addit illis nullo modo ligãtur nec afficiuntur Regulares iuxta alibi dicta.

223 † Dico 5. Sæculares confessarios omnes hoc tali decreto quocumq; modo feratur, affici, & at car ratio est quia subduntur Concilijs, & Synodis absque vlla exceptione. In spetie autem prohibitionis in Archiepiscopatu Mediolanensi factæ in concilio puto non adesse in illa suspensionem facultatis audiendæ confessionis, sed potius esse quandam monitionem, ac si diceret sciant confessarij in sententia aliquorum Doctorum sibi esse interdictum munere audiendi confessiones si fuerint Socij criminum. Illa enim verba. Sciãt sibi interdictum munere &c. non videntur sufficientia ad inducendam priuationem, quod potest etiam probari, eo quod in Synodo expresse se explicauerit cum enim in Concilio Prouinciali decretum extendatur etiam ad regulares, & Iurisdictio Episcopi sit limitata, ideò mitius actum est, quã in Synodo, vbi omnes Episcopo pleno iure subduntur. Ex quibus patet quando confessarius sit eligibilis, vel non ex facultate eligendi facta in Iubileo, si enim sit interdictus munere audiendi confessiones non censetur quoad hoc approbatus, quod est necessarium, vt eiusdem facultatis beneficio possit vti ille qui eligit si non est interdictus sed monitus tantum est eligibilis.

224 † Non immoror in explicatione illius dubij an peccans, quia audit esse cito promulgandum Iubileum, & ideò sperat se absolutum iri, possit gaudere tali priuilegio licet enim aliqui senserint non posse ab alijs tamen

nien etiam asseritur posse cum quibus, & ego puto esse tenendum, supposito tamen quod nulla sit in bulla exceptio eorum, qui spe veniæ peccant si enim ista adsit, secundum illam est tenendum.

225 † Hic vnum adnotabo spem obtinēdæ absolutionis dupliciter posse concurrere ad peccatum, vel tantū concomitanter, ita vt reddat solum negligentem sperantem consequi absolutionem in euitandis peccatis præbendo occasionē negligentię. Vel positiue influendo quia videlicet gauisurus gratia, & priuilegio ideò decernat peccatum, & actu peccet, & vtraq; ista spes potest esse tantum peccati, vel etiam perseuerandi in peccato, ista secunda quæ est caussa perseuerantiæ est circumstantia pertinens ad præsumptionem, & auget peccatum, prima vero non pertinet ad præsumptionē nec auget peccatum sed minuit Ita vterque Thomas 2.2.quæst.21.art.2.ad 3. His positis.

226 † Dico peccantem spe veniæ, quæcūq; illa sit, posse gaudere priuilegio, quo conceditur facultas absoluendi à tali peccato si patratū non esset tali spe. Ratio est; quia verba generalia in priuilegio generaliter prolata sunt etiam generaliter intelligēda. Deinde hic casus nullibi est exceptus ergo in iubileo, & alijs gratijs continetur. Quod si dices mereri amittere priuilegium qui sub spe illius peccat, vt probat Couar. lib. 2. varia. c. 20. nu. 15. Respondetur mereri amittere, non tamē eo ipso illud amittere, nisi in priuilegio hoc exprimatur patet in priuilegio immunitatis Ecclesiarum, quo non gaudent delinquētes In Ecclesia, quia exprimitur; gaudent autem qui extra delinquunt licet animo ad illam confugiendi, quia de hoc nulla est facta mentio, & tamen peccatum est commissum spe immunitatis.

227 † Neq; multo minus immorabor in soluendo illo dubio, an quis possit gaudere priuilegijs iubilei in ijs, quæ post Iubilei publicationem, vel gratiæ cōsequtionem acta sunt, Cōmunis enim sentētia affirmat quoad Iubileum, & latissime probat Nauar. de Iubil. notab. 34 num. 4. vers. Sed contra, & probatur ratione in præcedentis difficultatis probationem allata, videlicet, quod priuilegium est late interpretandum, nec limitā-
228 dum vbi non limitatur in se ipso; † Sed contra facit; quod lex quatenus respicit futura in ea parte qua delictum condonat restringitur ad præterita etiamsi verbis vtatur aptis tempori futuro argumēto cap. Ex parte, de consuet. & ex l. Cum lex ff. de leg. & l. Castitati. C. ad leg. Iul. de adult. Respondet: ex Nauar. in repet. cap. Ad hęc de Præben. & præcitato loco de Iubil. nu. 4. Non qualemcumq; materiam delinquendi esse sufficientem ad restringendam legem, sed illam tantum quæ reddit legē iniustam: Cum ergo ex eo, quod conceditur priuilegium Iubilei ob bonum animæ licet sequatur, quod aliqui peccent non ideò fiet, quod lex nō sit iusta, & sancta, sicuti esset iusta lex quæ concederet patribus posse instituere hęredes filios spurios, licet esset aliquo modo inductiua ad liberius peccandū, & est Sanctissimū Pænitentiæ Sacramentum, licet aliqui spe veniæ in eo consequendæ in peccata prolabantur. Ad l. Cum lex respondetur haberi tantum hęc verba. Cum lex indulget, futurum vetat, quorū sensus est, quod lex vel princeps condonans aliquid de pręteritis, declarat esse malum, ideò illud vetat, non enim condonaret nisi pænā mereretur. Ad l. Castitati respondetur esse verā in foro fori, & exteriori non enim condonantur delicta futura, quia respublica perturbaretur; Idem dicendum de alijs facultatibus quæ simpliciter cōcessæ absque vlla limitatione extenduntur etiā ad cōmissa post concessionem, sed de istis alias satis diximus.

229 † An autem quis possit pluries absolui à reseruatis, dispēsari in votis, & gaudere alijs priuilegijs in Iubilęo concessis. Dic quod, vel assequtus est iam Indulgentiā, vel non; Si assequtus est Indulgentiā non poterit amplius in illa hæbdomada gaudere poterit tamen in sequenti repetere opera iniuncta, & iterum lucrari Iubileum, & priuilegijs frui. Si autem indulgentiam non sit consequtus poterit semper absolui donec consequtus fuerit; ratio autem ea est, quod istæ gratiæ cōceduntur pro assequendo Iubileo ergo durant quoadusq; sit cō-
230 paratum, & eo cōparato cessant. † Neq; obstat quod in Bulla dicatur pro hac vice tantum quia intelligitur pro hac vice qua Iubileum comparatur, & idem dicēdum si addatur pro vna vice tantum quia intelligitur pro vna vice non ratione Indulgentiæ, & priuilegiorū sed pro hac vna vice istius Iubilei. Suarez de Relig. to. 2. tract. de voto lib. 6. cap. 16. num. 17.

231 † Inter opera quæ iniunguntur in Iubileo hoc etiā vnum est præcipuum quod fideles Deo fundāt preces vt dignetur S. Pontifici Iubileum concedenti vires tribuere quibus susceptum onus ad eius nominis gloriam fideliumque, & animæ eiusdem Pontificis salutem administrare valeant; ita solent omnes, & nunc fecit Sā-
232 ctiss. Innocentius X. † Ex qua clausula oritur dubiū, an si intra tempus Iubilei contingat mori Summū Pōtificem cesset etiam Iubileum, & consequenter gratiæ in illo concessæ. Cui respondemus non cessare Ratio est quia finis principalis quo Iubileum conceditur non est bonum particulare huius numero Pontificis, sed bonum vniuersale totius Ecclesiæ, quod morte Pontificis non cessat. Neque huiusmodi gratiæ absque vlla limitatione concessæ expirant morte concedentis.

233 † Additur etiam in Iubileis alia clausula nempe iniuncta tamen eis pænitentia salutari, ex qua nascitur aliud dubium an Confessarius teneatur iniungere pænitentias salutares, & respondetur teneri ita Filliuc. tract. 8. c. 10. num. 28. quia ita præscribitur. Solet tamen tempore Iubilei iniungi leuior pænitentia satisfactiua ita Henriquez lib. 5. cap. 22. §. 6. attamen salutaris est imponenda videtur enim id requirere Summū Ponti-
234 ficem; † An autem teneatur pænitens acceptare animo illi satisfaciendi an sufficiat acceptare animo satisfaciendi per assequtionem Indulgentiæ speculatiue videtur dicendum sufficere; in praxi autem non est consulenda, sed pænitenti suadendum, vt iniunctam pænitentiam faciat. Loquor de pænitentia mere satisfactiua, nam de præseruatiua, & de illa quæ spectat ad Iustitiā, vt restitutio rei, & famæ dico istas semper esse exequendas, non enim istis satisfit per Indulgentiam.

235 † An autem in Iubileo possint commutari, minui, vel relaxari pænitentiæ iam iniunctæ. Si loquamur de pænitentijs solemnibus, & publicis dico certū esse non posse, nisi expresse hoc concedatur; quia facultates absoluendi concessæ in Iubilęo respiciunt tantum forum Conscientiæ, nisi aliter exprimatur, ita Sotus in 4. dist. 20. q. 2. art. 3. ad finem Henriq. li. 5. c. 22. §. 1. Suarez de pænit. disp. 50. sect. 2. n. 10. & alij. Difficulias est de alijs pænitentijs ad forū conscientiæ pertinentibus pro qua

236 † Dico 1. Confessarium qui pænitentias iniunxit, siue præseruatiuæ, siue satisfactiuæ sint, quandocumq; ex iusta caussa ei bene visum fuerit posse, vel in aliam mutare, vel minuere; licet enim iudex in foro fori non possit pænam in sententia difinitiua latam mutare, vel minuere per tex. l. iudex posteaquam ff. de re iudicata. cap. venerabilis de off. deleg. ideò hoc est quia sententia transit in rem iudicatum quod in foro conscientiæ non contingit, ideò licet nō possit in illo potest in isto, & probatur ex cap. Præsbiter 82. dist. cap. tempore pœnitudinis 26. quæst. vlt. & cap. Trāsmissæ de eo qui cognouit consang. & tenent Sot. in 4. dist. 20. quæst. 1. art. 3. Nauar. in Manual. cap. 26. nu. 22. Suarez de pænit. disp. 38. sect. 10. nu. 3. Henriq. lib. 5 cap. 21. §. 8. & alij.

237 † Dico 2. Confessarium habentē æqualem, & multo magis maiorem potestatem posse commutare, vel minuere pænitentiam ab alio confessario equali, vel inferiori impositam, Angelus verbo Confessio 6. num. 4. Siluester Confessio 1. nu. 31. Nauar. cap. 26. num. 22. Henriq. lib. 5. cap. 22. §. 1. Suarez loc cit. nu 4. & alij ratio est quia in tribunali fori conscientiæ tam interiori quam exteriori omnium cōfessariorum est equalis potestas, & licet inter se distinguantur; quoad munus tamen iudicandi inter illos non datur, nec superioritas, nec inferioritas. Vide Henriq. loc. cit. §. 8. lit. G. in text.

& Comm.

238 & comm. † facta tamē commutatione, vel diminu-
tione pænitentiæ adhuc erit liberum pænitenti quam
239 maluerit peragere. † Imo poterit etiam omnē pæni-
tentiam relaxare confessarius si ita iudicauerit prudē-
ter expedire, vel cognouerit pænitentē alio modo sa-
tisfecisse, vel cessasse occasionē pro cuius præseruatio-
ne fuerat imposita Suar. d. disp. 38. sect. 10. nu. 6. & sect.
2. nu. 7. Fagundex in 5. præcepta præcep. 2. li. 9. c. 4. nu.
240 15. † Limita tamē, nisi superior, vt Episcopus, vel Pa-
pa sibi reseruassent commutationem Pænitentiæ Sil-
uester confessio 1. nu. 31. Henriq. loc. cit. litt. K. Recte
tamen faciet confessarius si pænitentem remittat pro
mitigatione, vel commutationem penitentiæ ad primū
confessarium si facile fieri potest. Nauar. cap. 26. n. 22.
& ista quoad non reseruata.
241 † De reseruatis, licet multi nō improbabiliter sen-
tiant non habentem facultatē absoluendi à reseruatis,
posse tamē diminuere, vel commutare pænitentiā in-
iunctam ab habente facultatē absoluēdi, & sunt Valēt.
to. 4. disp. 7. q. 14 p. 4. Vasq. de pænit. q. 94. art. 2. dub. 3.
nu. 9. Valerus verbo Iurisdictio differ. 1. n. 7. & alij. Ego
tamen puto nō posse ratio est. Quia nō potest cogno-
scere de peccato, ergo neq; de pæna, quæ ita manet af-
fecta iuditio infligētis, vt licet reseruatio sit ablata per
absolutionē peccatorū, ipsa tamen remaneat data pro
reseruatis de quibus non est iudex inferior cōfessarius,
excipitur tamen per Epicheiā casus vrgentis necessita-
tis in quo potest etiam inferior. Angelus confess. 6. §. 4.
Siluester confessio 1. nu. 21. Nauar. c. 26. n. 22. Roderiq.
1. par. sum. cap. 56. nu. 8. Suar. loc. cit. nu. 14. & Fagund.
item loco cit. nu. 18. & alij.
242 † Pro minuenda autem vel commutanda pænitē-
tia requiritur iusta caussa, & rationabilis; pænitentia
enim est præstanda non solū ex præcepto confessarij,
sed etiam vt pars integralis Sacramenti à Christo in-
stituti; sicut ergo ad dispensandū in lege requiritur iu-
sta caussa, ita, & in commutatione penitentię, & maior
caussa requiretur ad minuendā, vel omninò tollendā,
243 quam ad commutandam in equalē, † caussæ autē suf-
ficientes non est negligentia pænitentis in penitentia
perogenda, sed difficultas illius peragendæ, vel peri-
culum animæ, vel corporis, vel periculum male illam
adimplendi ex fragilitate vel obliuio iam impositæ.
Nauar. Henriq. Suarez Layman loc. cit. & alij.
244 † Pro commutatione autem, vel mitigatione iniun-
ctæ penitentię, si fiat ab eodē confessario, qui illam in-
iunxit, cōmunissima sententia est sufficere prædictum
confessarium recordari peccatorū iam confessorū, &
pænitentem petere penitentię vel cōmutationē, vel di-
minutionem, quia recte de illis potest ferre iuditiū, vel
saltem recordari status illius pænitentis eadē ratione.
Quod si oblitus sit peccatorū, & status, & nolit pænitēs
neq; generaliter confiteri, videtur non possit fieri com-
mutationem; & ita etiā, si aliquod lapsum sit tempus,
quia cum non racordetur confessarius peccatorū, nec
status non videtur posse ferri iuditium rectū, & cū ali-
quod spatium temporis intercesserit non videtur idem
esse iuditium, & ita sentiunt multi. Sot. Suarez quos re-
fert Filliuccius tract. 8. c. 2 nu. 49 & Fagund. 2. pręcept.
lib 9. cap. 4. nu. 17. & alij quoad confessarium qui con-
fessionem excepit; quoad alios confessarios, qui con-
fessionem non exceperunt, Siluest. verbo confessio 1.
nu. 31. Soto Suar. Filliuc. & Fagund. loc. cit. & alij asse-
runt semper omninò confessionē esse iterandam, quia
sententia non debet ferri incognita caussa. Alij tamen
asserunt non esse necesse quod confessarius recorde-
tur peccatorum, vel status pænitentis, nec vllam esse
habendum rationem propinquitatis, vel distantiæ tē-
poris, & multo minus esse necessarium repetere con-
fessionem sed sufficere exprimere pænitentiam iniun-
ctam, & caussam qua motus pænitēs petit cōmutatio-
nem, vel mitigationē. Ex qualitate enim iniunctæ pæ-
nitentiæ, & ex caussa commutationis, vel metigationis
potest prudens confessor ferre iuditū de eo quod sibi
agendum est; & licet ad hoc, vt peccatorum possit fer-
re iuditium requiratur peccatorum cognitio, non ta-
men eadem peccatorum cognitio requiritur in com-
mutatione, vel diminutione pænitentiæ, quia non est
tunc ferendum iuditium, peccatorū; sed sufficit cogni-
tio pænitentiæ, & caussæ, quia de pænitentia est feren-
dum iuditium, & caussa dat modum; hoc dictum tenēt
Nauar. cap. 26. nu. 22. Zerola in praxi pænit. cap. 25.
quæsit. 12 Henriquez lib. 5. cap. 22. §. 1. littera F. & alij
quos ipse citat.
245 † Quod si pænitens oblitus sit pænitentiæ sibi in-
iunctæ etiam culpabiliter, non tenetur iterum confite-
ri, vt iterum pænitētia iniungatur, quia est effectus im-
potens ad præceptum exequendum, quia autem effici-
tur impotens ad exequendum præceptum ad illud nō
tenetur, etiamsi ex culpa hoc accidat, quod si peniten-
tia sit satisfactiua poterit indulgentijs illā supplere; Si
verò præseruatiua, alia sibi ipsi præscribere poterit re-
media preseruationi conuenientia; Attamen talis pæ-
nitentia non erit Sacramentalis.
246 † Si tamen penitens credat confessarium recorda-
ri saltem sui status, tenetur illum adire, si commode
potest, vt integritati satisfaciat confessionis, recipien-
do, & exequendo debitam pænitentiam; nisi tamen
vellet pro suis peccatis satisfacere in alia vita. Nec te-
netur si nolit ad aliam actionem piam loco pænitētiæ
ob oblitæ, quia illa actio, non alia fuit à confessario im-
perata Regin. to. 1. lib. 7. c. 8. nu. 85. Layman lib. 5. tract.
247 6. c. 5. nu. 17. † & idem dicendum si à confessario im-
posita fuit pænitentia improportionata, vel ipsi pæni-
tenti, vel ipsis peccatis, quia cessante obligatione talis
præcepti ad nihil aliud tenetur; ijsdem Doctores su-
248 pracitati. † Aduerte tamen hoc esse intelligendū, vt
eximatur ab obligatione satisfaciendi iniunctæ pæni-
tentiæ. Cæterum remanet obligatio satisfaciendi pro
peccatis pro quibus satisfactum fuisset pænitentiā exe-
249 quendo. † Si tamen improportionatam pænitentiā
velit pænitens reduci ad æquitatē, hoc poterit, vel ab
eodem confessario, vel ab alio quouis prudente cōfes-
sario, vel etiam à se ipso pænitente, si de istis rebus pe-
ritus sit, nō enim ista cognitio est actus iurisdictionis,
250 sed prudentiæ. † Addo si pænitentia sit impropor-
tionata quia nimia, & remanente eadem materia in-
iuncta pænitentia reducatur ad æquitatem dempta ea
parte, qua excedit, adhuc pænitentiam remanere sa-
cramentalem, quia vtile per inutile nō vitiatur, & ad-
huc est pęnitentia Iniuncta sed iuste; quod si in totum
tollatur puto non amplius ramanere sacramentalem,
si ab ipso pænitente fiat permutatio.
251 † An autem ista cōmutatio, dispensatio, vel mitiga-
tio pęnitentiæ possit fieri extra Sacramentū pænitētię,
an vero necessario sit facienda in cōfessione, ita vt ne-
cessario sint exprimēda, vel aliqua peccata iam cōfes-
sa, vel aliqua commissa post confessionem primam, ea
clauibus subijciendo. Respondeo 1. In hoc conuenire
Doctores, quod, si pænitens redeat ad cōfessariū intra
quattuor, sex, aut etiam octo dies, potest sine cōfessio-
ne commutare, minuere. aut relaxare, quia cēsetur idē
iuditium, quæ enim fiunt in cōtinenti, censentur inesse
l. legem C. de pactis, & cap. & cap. Præterea de testib.
cog. & ita sentit Henriq. lib. 7. c. 17. §. 1. & alij. Respon-
deo 2. pariter conuenire fere omnes Doctores, Con-
fessarium, siue sit ille, qui pęnitētiā imposuit, siue alius,
dummodo non sit superior illi, qui imposuit, extra con-
fessionem non posse commutare, diminuere, vel tolle-
re pænitentiam, si pęnitens pro cōmutatione dispen-
satione, vel mitigatione redeat post tantū tēpus, vt nō
possit dici idem iuditiū, vt respectu confessarij eiusdem
post tempus ad summum octo dierum; respectu vero
aliorum confessariorū, nunquā id sibi licere, quia nun-
quam ab eis cæptū fuit iuditiū, & probatur quia pote-
stas confessarij est iudiciaria ergo iuditium debet actu
permanere, vt aliquid circa ipsā possit fieri. Non enim
sententia data potest reuocari, vel modificari à nō in-
dice non superiore, & tenent Soto in 4. dist. 20. quæst.
2. art. 3. ad fin. Henriq. lib. 5. cap. 22. §. 1. litt. F. Suarez.

disp.38.sect.10.nu.10. Fugund.2. præcept. lib.9.cap.4. num.17. Layman lib.5. tract. 4.cap.15.num. 2. Filliuc. tract. 8. cap. 2. num. 49. & alij.

251 † Nota autem aliud esse dicere pro cõmutatione, relaxatione, vel mitigatione pænitẽtiæ necesse esse repetere peccata, aliud id non posse fieri extra confessione.n, primum enim respicit prudentiam; secundum Iurisdictionem, quæritur enim in primo an sit necessaria cognitio peccatorum, vt possint fieri in 2. an sit necessaria confessio, vt Iurisdictio possit exerceri, & hoc est notandum pro intelligentia Doctorum.

252 † Respondeo tertio per acquisitionẽ Indulgentiarum pænitentem satisfacere obligationi adimplendæ pænitentiæ, & superiores secundũ eorum facultatem dispensando indulgentias; sed iste modus non tollit obligationem directe, impositam à confessario; sed indirecte auferẽdo materiam pro qua imposita est obligatio. Cum enim pænitentia sit imposita ad satisfaciẽdum pænæ, cum pæna per indulgentiam relaxetur, indirecte cessat obligatio illi satisfaciendi.

253 † Maior est difficultas. An superior extra cõfessionem, non dispendo indulgentias, sed virtute clauium possit commutare, tollere, vel diminuere pænitentias ab inferiore, vt Episcopus respectu inferiorum, & Papa respectu Episcopi, & aliorum. Negant aliqui; alij affirmant. Ego ita puto dicendum posse superiores; quia, licet imponere pænitentiam in foro pænitentiæ sit potestatis diuinæ; esse tamen hic, & nunc impositam est præcepti humani, nempe confessarij, qui cum sit inferior in eius præcepto poterit dispensare superior; Pænitentia tamen illa, quæ subrogatur non erit eleuata ad actum Sacramentalem, quia Sacramentalis pænitentia non potest imponi extra Sacramentum, & ita conciliando intelligo dictas cõtrarias sententias quas affirmatiue tuentur Valentia tom. 4. disp. 7. quæst. 14. pat.4. Henriq. lib.7. cap.17. §. 1. littera C.& negatiue Soto dict. art. 3. Suarez Fagund. Layman Filiuc. locis
254 citatis, & alij. † Ex traditis patet, quid dicendum de relaxatione, commutatione, & diminutione pænitentiæ iniunctæ, siue ab eodem, siue ab alio confessario, & simul an sit necessaria cognitio peccatorum, vel status pænitentis; an sit facienda extra, vel in confessio-
255 ne, & ista de pænitentijs satisfactiuis. † De præseruatiuis enim dicimus, illas cessare statim ac omninò cessat periculum reincidendi, istasque posse extra confessionem à quocumque commutari, & etiam ab ipso pęnitente, si de istis sit peritus; non enim pertinent proprie ad Sacramentum pænitentiæ neque proprie sunt partes illius Valerus verb. Iudex diff. 13. num. 5. in fine, & alij.

256 † Ex istis etiam patet responsio propositæ difficultati quid possit superior in relaxandis commutandis, & minuendis pænitentijs tempore Iubilæi Inspicienest Bulla, & videndum quid possit circa reseruata, & secundum facultatem absoluendi regulabitur etiam circa potestatem pęnitentias commutandi &c. in confessione tamen iuxta tradita.

Contingit etiam sæpe, vel exprimi in bulla concessionis facultatis absoluendi, vel ipso iure inesse, ne cõfessarius absoluat pænitentem, nisi satisfacta parte ideò quid hæc clausula importet duxi elucidandum. Pro qua

257 † Noto 5. Nomine partis intelligi illam personam, cui facta est iniuria, intelligo nomine personæ omnes illos, qui damnum patiuntur, non autem venit nomine partis conditor legis, vel censuram ferens, vel imperans ferendum. Satisfactio est ergo facienda illi cui iniuria particularis, non autem generalis infertur. Ex eo enim, quod quis trangreditur præceptum, vel legẽ infertur iniuria sed generalis; ex eo quod quis concubinam retinet infertur iniuria Ecclesiæ sed generalis. Ex eo quod aliquis offenditur in corpore, fama, in honore, vel rebus, infertur iniuria particularis, quæ cum pertineat ad iustitiam commutatiuam, inducit obligationem satisfaciendi, non vero prior, quare si quis sit excommunicatus eo quod nolit restituere, quod iussus fuerit aliquid facere, & noluit aut quia sit publicus, & notorius clerici percussor, & nolit satisfacere nisi pręmittat satisfactionem regulariter non est absoluendus Siluest. verbo absolutio 3. num. 3. Nauar. cap. 1. num. 54. de pænit. dist. 6. Couat. cap. Alma mater par. 1. §. 11. nu. 11. Henriq. lib. 13. cap. 28. §. 1. Suarez de cons.
158 disp. 19. sect. 2 & alij. † Aduerte tamen, quod particulari offensę satisfaciendum est particulari satisfactione, vniuersali autem etiam vniuersali, vt si quis clericum percusserit, tenetur satisfacere clerico debita satisfactione correspondente illatæ iniuriæ, sique percussio fuit publica, & ideò inde etiam orta in populo publica offensa, publicæ etiam offensæ debet satisfacere, quod faciet publice se reconciliando quo nõ est necesse si percussio fuerit secreta Sayrus lib. 2. Thesa. cap. 18. num. 6 & 7. qui plures citat, quæ autem & qualis sit satisfactio exhibenda non est huius loci tractare vide Bossium de Iubil. sect. 1. casu 21. §. 2. à num. 13.
259 † Aliquando satisfactio est exhibenda, & absolutio est danda in foro fori; & tunc satisfactio, si fieri potest, absolutioni semper præmittenda est, cap. Ex parte de verb. signifi. & cap. A nobis el 2. de sent. excom. Si vero non sit omnino impotens, sed si velit satisfacere parti magnum damnum patiatur, videndum est, an idem damnum, vel maius patiatur in eodem genere bonorum ille, cui debita satisfactio est exhibẽda & dicendum secundum communes regulares in hac ma-
260 teria, & hoc in foro conscientiæ. † Quare in foro fori, & exteriori hæc praxis obseruanda est. In casu impotentiæ quando caussa est aduocata ad se per Iudicem, vel excommunicatio ad instantiam partis est lata; confessarius in illius cognione nullo modo se debet ingerere sed pars debitrix, vel debet conuenire cũ parte, vel ante iudicem probare suam impotentiam. Sotus 4. dist. 22. quæst. 2. à 3. conclus. 2. Nauar. cons. 75. de reg. dub. 11. num. 11. Caiet. in sum. verb. Absolut. cap. 4. Couat. cap. Alma mater par. 1. §. 11. num. 7. Henriq. lib. 13. cap. 28. §. 2 lit. H. & alij apud istum. Ex quibus patet quod quando Episcopus inhibet confessarijs ne absoluent eos, qui legata ex pijs defunctorum voluntatibus soluere tenentur; licet impotentiam allegent, & auocat ad se cognitionem istius impotentiæ in foro fori, nihil posse neque in foro pæniten-
261 tiæ confessarios. † In foro autem conscientiæ, & interiori quando caussa non spectat ad iudicem, debet esse valde prudens confessarius neque debet tam facilem se præbere credendo pænitenti alleganti impotentiam. Mihi enim in facto sæpe contigit, vt allegantem omnimodam impotentiam facile adduxerim ad soluendum, inuestigando enim ab ipso rationes suæ impotentiæ, expiscatus sum illum esse potentem. Imo addit Siluest. Excom. 2. dub. 12. Henriq. lib. 7. cap. 13. §. littera Q. Quod si rigidus iudex debitori ad instantiã partis excommunicato denegaret absolutionem, etiã allegantem suam impotentiam, non debet confessarius omninò absoluere. Quod & tu dic de cæteris similibus casibus.

262 † Quæ autem cautio requirenda sit ab eo, qui est absoluendus in foro conscientiæ, quando vere est impotens: Respondeo, vel offensa, & dubium est certũ, & impotentia est certa & sufficit propositum satisfaciendi, cum per potentiam ei licebit; Si verò sit dubium sufficit propositum satisfaciendi quando illi cõstiterit Primum tenet Nauar. cap. 27. nu. 172. Henriq. lib.7. cap. 13. §. 2. litt. 5. & cap. 28. §. 3. litt. A. & alij secundum teneri Layman lib. Valerus, & alij citati à Bossio loc. cit. casu 11 §. 4. nu. 54.

Et hęc dicta sũt quãdo nõ est expressa in Bulla clau-
263 sula satisfacta parte, † at quando exprimitur maior est difficultas, quia videtur esse ablatiuus absolutus, & ideò formã importãs Respõdeo ergo quotiescũq; exprimitur, satisfacta parte, in bulla Iub. vel quacũq; alia facultate, si caussã ad se auocauit iudex data quacũq; impotẽtia non potest de illa cognoscere cõfessarius;

sed

sed pœnitens est remittẽdus prius ad iudicẽ, vt ipse decernat, patet ex dictis, & probatur etiã, q̃a alioqui oriretur perturbatio reipublicæ, & possent oriri scandala, posset enim fieri quod cõfessarius absoluat, quẽ iudex
264 condemnet. † Quod si caussa nõ sit auocata ad iudicem, licet sit expressa clausula, satisfacta parte, Sotus & 4. dist. 22. q. 2. art. 3. concl. 2. & Nau. c. 27. nu. 48. & cõs. 75. de Reg. dub. 11. n. 36. & 37. concedunt de iudice ordinario si constet de impotentia data solũ cautione de satisfaciendo, quam primũ poterit, vel cũ solo proposito, si absolutio datur in foro conscientiæ; Alij autẽ nõ solum concedunt de ordinario; sed etiam de delegato virtute cuiuscũq; facultatis siue Iubilei siue cuiuscumq; alterius Medina lib. 2. Instruct. c. 12. Roderiq. in Cruc. §. 9. nu. 55. Sanch. li. 2. sum. c. 20. nu. 19. Suarez de cens. disp. 7. sect. 5. nu. 41. & alij. Ratio est, quia mens S. Pontificis est ita explicanda, vt quisq; possit gaudere gratia à se concessa, nisi propria malitia reddat se incapacẽ, & illa clausula est intelligenda, vt potius sit quædã admonitio, quã cõditio, vel vt explicet magis, quod tacitè inest. quod multis in locis legitimus factũ, ergo sicuti in foro conscientiæ potest cõfessarius absoluere impotentem, ita & poterit illa clausula expressa; nõ enim minus tenetur satisfacere ex natura rei, qui debitor est non expressa illa clausula, quã expressa; sicuti ergo potest absoluere vere debitorẽ, ad satisfaciẽdũ impotẽtem illa clausula non expressa, ita poterit ea expressa, & erit tantũ admonitio illius quod tacitè inest. Quod si instes esse conditionẽ respondetur esse intelligendã in casu potentiæ, non impotentiæ; ita vt importet conditionem respectu illorũ, qui possunt non vero illorũ, qui non possunt satisfacere. Ita tamen, vt si debitor sit omninò impotens ad satisfaciendum cũ solo proposito sit absoluendus in foro conscientiæ: Si vero possit in aliqua parte satisfacere ad eam sit cogendus Corrad. 1. par. resp. quæst. 172.
265 † Sed hic aliquis quęret, si non obstante expressione clausulę sacerdos nihilominus absoluat, eritne valida absolutio? Resp. hoc posse quęri de ordinariã potestatem habente, & de delegato Rursus potest quæri in casu, quo in facultate dictæ clausulæ, satisfacta parte, non est addita clausula irritans, vel in casu in quo est addita, vt si dicatur non absoluatur nisi parte satisfacta & si absoluetur absolutio est irrita, vel sit irrita, vel alia similis, & aduerte nos hic non loqui de impotente sed de potente satisfacere: & si sermo sit de habente potestatem ordinariam, Dico, etiã si exprimatur in facultate absoluẽdi clausula illa satisfacta parte, valide absoluere etiamsi nõ seruetur clausula satisfacta parte, quia ordinarius non recipit facultatẽ absoluẽdi, quã supponimus habere à iure ex illa speciali cõcessione, & ideò potest vti iure sibi cõpetente illimitate, & illa clausula respectu illius est admonitio, & idem erit etiãsi nullã exegerit promissionem, vel cautionẽ. Siluest. Absolut. 3. nu. 3. Nauar. c. 27. nu. 37. Henriq. li. 13. c. 28. §. 3. Suar. de cons. disp. 7. sect. 5. nu. 42. & alij. Quod si addita sit clausula irritans alias non possit absoluere, alias absolutio data sit nulla, nõ valide absoluet quia tollitur omninò potestas absoluendi, Siluest. Excõmunicatio vltimo num. 6. Henriq. lib. 13. c. 28. §. litt. Y. Suar. de cons. disp. 7. sect. 5. n. 44. & alij si vero addãtur aliæ clausulæ Nullatenus absoluatur, nullo modo detur absolutio Henriq. & alij quos ipse citat tenent valere, quia illa verba important tantũ præceptũ non irritationẽ. Item si dicatur Nullius sit roboris, nõ valeat absolutio, tenet idem Henriq. absolutionẽ esse validã non præmissa satisfactione, sed ope exceptionis esse inualidãdam non verò ipso iure inualidã respectu censuræ Suarez tamẽ loc. cit. ex Caietano asserit esse nullã, quod de peccatis puto certum quia absolutio in foro conscientiæ data de peccatis ope exceptionis non est inualidanda, & ista de habente ordinariam iurisdictionem.
266 † De habente verò delegatã, si in Iubileo, vel delegatione nõ exprimatur clausula satisfacta parte, sed tantum iure ipso insit, dico valere absolutionẽ datam etiam non satisfacta parte licet possit debitor satisfacere sine incommodo, dixi valere, non autẽ licitè dari, & hoc supponunt tãquã certũ Nauar. in Manual. c. 27. nu. 37. Sã verb. Absol. ab excom. num. 4. Suarez disp. 7. sect. 5. nu. 43. Layman li. 1. tract. 5. p. 2. c. 6. nu. 7. Filliuc. tract. 11. c. 9. nu. 295. & alij Non valide autem absoluet si addita sit clausula irritans, non possit absoluere non valeat absolutio: ita præcitati Doctores; tollitur enim facultas absoluendi, nisi satisfacta parte.
267 † Grauius dubium est, cũ in commissione exprimitur clausula absoluas, si tũ pęnitens satisfecerit prius, vel prius satisfacta parte, licet non addatur clausula irritans Siluest. Soto Nauar. Couar. & multi alij quos allegat Bossius de Iub. casu 21. §. 6. negant esse validam Roderiq. Sanch. Layman, & alij quos idẽ Bossius ibidem allegat. affirmant. ratio negantium est, quod illa clausula cum sit ablatiuus absolutus videtur importare formam maxime in delegato, cui alias absoluendi facultas non cõpetit; sed illam habet tãtũ ex cõmissione, quæ cum sit limitata ad partis satisfactionem, non est excedenda iuxta ea, quæ tradit Nauar. cit. cons. 75. nu. 36. per notabile Gloss. in Clem. 1. verbo inhibentes, de iure patr. in qua habetur non valere actum ab eo cui est data potestas aliquid faciendi adiecta forma, nisi seruetur. Affirmantiũ vero est, quia illa clausula est potius admonitio quam forma, quia expressio illius, quod ipso iure inest facta in cõmissione, non inducit formã, seu conditionẽ, sed solum admonetur cõmissarius, vt seruet ea, quæ de iure seruanda sunt; Glossa singul. in Clem. 1. de off. deleg. in Gloss. magna quam Nauar. in cap. St quando de rescript. except. 10. & idẽ docet Couar. in cap. Alma mater 1. p. §. 9. nu. 8. de sent. excom. in 6. & Sanch. lib. 3. de matr. disp. 34. nu. 3. multos referens & confirmant ex Innocent. in cap. Prudentiam de off. deleg. n. 9. asserente quod facta delegatione quod Petrus condemnatur in centũ si Paulus debitũ probauerit; quod, si iudex sententiã ferat pro Paulo etiãsi debitum non probet, sententia tenet. Ad hoc autem vt expressio illius quod tacitè inest inducat formam necesse est, quod saltem nouo modo apponatur, & ita puto dicendum.
268 † Quod si quis ab excommunicatione contra ipsum latam, quia non satisfecerit, absolutus fuit, quia non potuit satisfacere cũ promissione tamen satisfaciendi data oportunitate. ea data non satisfaciat, hoc casu potest quæri an reincidat in excommunicationẽ, & respondeo, quod, si fuit absolutus ab habente facultatem ordinariã, si solam promissionẽ aut cautionem dederit de satisfaciẽdo aut solũ propositum habuerit, non reincidit, ita cõmuniter Doctores Couar. l. c. §. 11. nu. 6. Henriq. lib. 13. c. 28. §. 2. litt. R. & alij poterit tamen, & debebit iterum excommunicari à iudice per text. in cap. ad reprimendam §. quod si facere cõtempserit, de off. ord.
269 † De delegato autem siue virtute Iubilei siue alterius facultatis affirmat Nauar. cons. 75. de Reg. dub. 39 nu. 12. hoc modo videlicet, vt absolutio valeat pro tẽpore tantum quo debitor assequitur iubileum deinde statim reincidat etiamsi debitor non sit soluendo. Alij affirmant solum reincidere quando est factus soluendo, & non vult soluere Corrad. 1. p. resp. quæst. 172. vers. Nec per quodcumque amplissimum Iubileũ Valerius verbo Absolutio diff. 2. nu. 1. & alij per quandam declarationem Greg. XIII. quam refert Pegna in direct. Inquis. par. 2. com. 25. pag. 226. col. 2.
270 † Dico tamen si absolutio sit data tantum in foro conscientię etiam per delegatũ non esse ad reincidẽtiam Ratio est quia data, siue ab ordinario siue à delegato nõ est ad reincidentiã si sit simpliciter data nisi in delegatione, vel in iure exprimatur cap. ad reprimẽdã de off. ordin. & cõmuniter tradunt Doctores, quos refert, & sequitur Bossi de Iub sect. 2. casu 31. qua ratione idem dicẽdũ est etiã de illo, qui absolutus fuit ab excõmunicatione virtute Iubilæi, & tamẽ non assecutus est Iubileũ, quia pretermisit facere opera iniuncta, si tamẽ habuit

habuit animũ lucrandi, quando absolutus fuit, Nauar.
Miscel. de orat. 19. Suar. disp. 31. de pœnit. sect. 4. nu. 5. &
de cens. disp. 7. sect. 5. à n. 31. ad 36. Sanch. de matr. li. 8.
disp. 15. nu. 22. & alij, quod si non habebat intentionẽ,
neque absoluitur, quia facultas absoluendi data est in
ordine ad acquirẽdũ Iubileũ, ita ijdem; & quod rema-
neat absolutus, si habuit animũ acquirendi Iubileum,
quando absolutiónem recepit etiam si postea volunta-
rie, & negligentia colpabili non consequatur tradunt
illi ipsi citati eadem ratione; neq. obstat dictis de excõ-
municat. ad reincidentiã declaratio Gregorij quia illa
loquitur tantum de foro externo, & colligitur ex illis
verbis. Sicq; ab omnibus quauis auctoritate fungenti-
bus censeri, & iudicari debere. Sà verbo absolutio. nu.
17. Neq; item obstat alia Pij V. quia ibi nihil de reinci-
dentia; sed solũ habetur absolutionẽ datã non satisfa-
cta, vel concordata parte, nõ valere in foro cõtentioso
271 † Si queras quibus modis satisfiat debito. Respon-
deo, vel tradẽdo immediate pecuniã creditori, vel de-
positando illam in banco, vel apud aliã personã confe-
cta tamen super hoc publica scriptura, vel etiã deponẽ-
do apud confessarium, vel per litteras cãbij sine mora
transmissas creditori. Glossa cum text. l. in litibus, C. de
agricol. li. 11. Siluest. restitutio 3. §. 4. & verbo solutio §.
3. Alex. cons. 130. vol. 4. Ant. Gabr. to. 2. com. tit. de solut.
conclus. 8. Henriq. lib. 13. cap. 28. §. 2. litt. 5. Sanchez lib.
2. sum cap. 20. num. 18. & alij.
272 † Dubitant etiam aliqui an habens facultatem ab-
soluendi à censuris virtute Iubilei possit vti tali faculta-
te extra Sacramentũ pœnitentiæ. Pro solutione aduerte
triplex assignari forũ ex Sãchez de matr. lib. 8. disp. 34.
à nu. 29. & lib. 2. sum. cap. 11. num. 13. & alijs Externum
quod est idem ac contentiosum, & appellatur forũ fo-
ri. Pænitentiale, quod exercetur in Sacra. Pænitentiæ,
& mediũ, quod dicitur conscientiæ, in quo exercetur
quidem iuditium quoad res conscientiæ, non tamen in
Sacramento, sed extra confessionẽ; forũ autem sacra-
mentale, & forũ conscientiæ dicitur forũ poli. primum
autem dicitur forũ fori; his ita annotatis; Aliqui, vt Hẽ-
riquez lib. 7. c. 13. §. 2. litt. O. Roderiq. to. 1. q. Reg. 20.
art. 7. Sanch. loc. cit. & alij asserunt, quando virtute iu-
bilei, vel alterius concessionis delegatur cõfessario fa-
cultas absoluendi à censuris reseruatis, in foro interio-
ri, siue conscĩẽtiæ nisi addatur alia clausula restrictiua;
vt v. g. auditis eorũ confessionibus, vel absoluas sacra-
mentaliter, vel in foro pænitentiæ, posse talẽ confessa-
rium absoluere extra sacramentũ; ratio est, quia forum
conscientiæ distinguitur à foro pœnitentiæ, vt supra an-
notatum est, ideò concessa facultas ad forũ cõscientiæ
non est restringenda ad forum pænitẽtiæ. Immo Ro-
deriq. & Sanch. asserunt posse, etiãsi additum sit audi-
tis eorum confessionibus, quia volũt illũ ablatiuum ab-
solutum referri ad absolutionem à peccatis, non autẽ
ad absolutionem à censuris, & multo magis volunt id
posse, quando datur facultas absoluẽdi à censuris nul-
la ex supradictis clausulis, addita. Omninò contrarium
censent. Nauar. in Manuali c. 26. n. 31. Suar. de censu.
disp. 8. sect. 5. nu. 36. Duardus in Bullã Cœnæ lib. 1. §. 2.
q. 1. n. 40. volunt enim quomcũq; datur facultas absol-
uendi per bullas, iubileũ, aut alia priuilegia, etiãsi nullæ
dictarum clausularũ addantur, confessariũ non posse
absoluere extra Sacramentũ Pænitentiæ, nisi in cõces-
sione id exprimatur, & multo minus si dictæ clausulæ
fuerint additæ. Ex quo sequitur non posse impẽdi ab-
solutionem ab excõmunicatione, nisi simul impenda-
tur à peccato. Ratio istorũ est quia talis cõcessio datur
tantum in ordine ad salutẽ animæ vtraq; sententia pro-
babilis in praxi tamen secunda tutior. Ego tamẽ ita di-
cerem. Vel facultas datur in ordine ad assequendam
Indulgentiam, & tunc puto verum non posse absolui
extra Sacramentum; siue addantur, siue non clausulæ,
quia facultas absoluẽdi datur in ordine ad assequutionẽ
indulgentiæ, neq; hoc priuilegiũ admittit ampliorẽ in-
terpretationem. Vel non datur in ordine ad indulgẽ-
tiam, & tunc, si nullæ sint additæ clausulæ, puto verum
posse absolui etiam extra Sacramentum, si vero ad-
dantur clausulæ vtramq; sententiam puto probabilem
sed negantem magis tutam.
273 † Vidimus supra aliqua de absolutione satisfacta
parte, & non satisfacta quoad forũ interius, nunc dicẽ-
dum, de absolutione ab excõmunicatione impensa, sa-
tisfacta parte, sed in foro interiori, an suffragetur etiã
in foro exteriori data virtute iubilei, & Dico 1. Si facul-
tas illimitate sit concessa absoluendi à censuris absolu-
tio valet etiam pro foro fori; Si vero sit data tantũ pro
foro conscientiæ &c. non suffragatur regulariter in fo-
ro fori, ratio est, quia quælibet pœna imposita in foro
interiori, non satisfacit pœnæ debitæ in foro exteriori,
& tenent Doctores, quos citat, & sequitur Bossius l. c.
casu 25. quare non obstante absolutione in foro con-
scientiæ poterit puniri in foro fori. Quod si parti sit sa-
tisfactum; Dico 2. Iuridice excõmunicatũ, & nomina-
tim declaratum absolutum in foro cõscientiæ gaude-
re beneficio absolutionis etiã in foro fori, & ita tenent
Doctores apud eundem Bossium l. c. quos longa manu
refert ratio est quia huiusmodi excõmunicationes sunt
latæ ad instantiã partis, qua satisfacta cessat rigor iudi-
tij, & ita referunt colligi ex declarationibus Pij V. &
Greg. XIII. nec iniuria infertur iudici cũ ad aliorum
instantiam tulerit censurã. Ex quibus corolarie dedu-
citur excõmunicatũ eo quod pensiones nõ soluerit ad
instantiã partis siue ab auditore Cameræ siue ab alio
iudice. si cum parte cõposuerit gaudere eodem priui-
274 legio. † Quomodo vero probetur absolutio: Re-
spondeo, secundũ aliquos, vt Diaz tract. crimin. c. 38. §.
Excusabitur autẽ clericus Pegnam direct. inquis. par. 2.
in scholijs ad concil. Taracon. com. 25. nõ sufficere te-
stimonium confessarij asserentis siue voce, siue scripto
absoluisse, sufficere autem testimonium pœnitentiarij
ex munere pœnitentiariã exercentis, ita Mascardus de
probat; conclus. 12. nu. 4. & alij cum illo, ratio prioris
est, quia in re graui non est acquiescendũ dicto vnius,
posterioris, quia pœnitentiario potest credi propter ius
iurandum quod initio suscepti oneris exhibet, de reli-
giose administrando tali munere. Alij asserũt sufficere
schedulam cuiuscũq; confessarij spectatæ vitæ; & pro-
bitatis attestantis de absolutione Nau. in manu. c. 27.
nu. 42. Roderiq. in cruciat. §. 9. nu. 56. Henriq li. 7. c. 13.
§. 2. litt. V. in Gloss. Suar. de cens. disp. 7. sect. 5. num. 28.
probant ex cap. Sicut nobis de sent. excom. qui tamen
textus si recte expendatur non probat, ita enim habet.
Nisi excommunicati à te super absolutione sua litteras
nostras, vel illius, cui vices nostras in hoc parte cõmi-
simus reportauerint, vel alio modo legitime de illorũ
absolutione tibi cõstiterit, tu ipsos pro excõmunicatis,
vt prius, habeas, & facias euitari, vbi vides requiri sal-
tem quod legitime constet, probatur etiam, quia sicut
notario creditur in ijs, quæ spectant ad propriũ officiũ,
ita etiam debet credi confessario, sed hoc etiã potius
probat sententiam Mascardi, ob iuramentũ quod so-
lent præstare: est tamen satis pia, & etiam probabilis
supposita probitate confessarij de quo non est creden-
dum quod falsum deponat in ijs quæ spectãt ad sacra-
275 menta; † iuuatur autem pœnitens attestatione cõfes-
sarij, quia non solũ subleuatur à vinculo excõmunica-
tionis, sed etiam vt non incurrat in pœnas à lege pro-
276 scriptas, si se diuinis, aut humanis immisceat; non ef-
fugiet tamen pœnas delicti, ob quod excommunica-
tionem incurrit, v. g. Hæreticus resipiscẽs, & absolutus
ab excõmunicatione euadet quidem pœnas debitas il-
lis, qui excõmunicati, v. g. celebrant, si attestatione cõ-
fessarij se tueatur, non euadat tamen pœnas, quas me-
retur propter hæresim, si de illa accusetur. Ista de abso-
277 lutione obtenta tempore Iubilæi, † Quid de absolu-
tionibus obtinendis extra tempus iubilei, sed respectu
absolutionis obtentæ tempore Iubilei, vt v. g. quis tem-
pore Iubilei confessus est, & absolutus à cẽsuris, & re-
seruatis; sed non ab omnibus, quid potest confessarius
super illis quæ non. sunt absoluta? Multipliciter hoc
potest contingere tam respectu censurarum, quam
respe-

respectu peccatorum, ideò distinctè de vtrisque & 1. Respectu censurarum, vel confessarius habet potestatem ordinariam, vel delegatam absoluendi ab omnibus consuri, vt tempore Iubilei, vel tantum ab aliquibus. 2. Vel censuræ sunt reseruatæ Papæ, vel Episcopo. 3. Vel sacerdos habet intentionem absoluendi ab omnibus, vel tantû ab illis quæ pænitens confitetur. 4. Vel pænitens ex negligentia crassa, vel etiam dolo non cõfitetur omnes censuras, vel id contingit inculpabiliter. 5. Vel confessarius habet aliquã reflexionem super sua absolutione, vel absoluit nihil cogitans de limitanda, vel non limitanda absolutione. His ita positis.

278 † Dico 1. Absolutum à cõfessario habente ordinariam, vel delegatam facultatẽ absoluendi ab omnibus etiam oblitis, est communis sentia doctorum Gabriel. in 4. dist. 17. quęst. 1. art. 3. dub. 2. Siluest. cõfess. 1. quęst. 19. Nauar. cap. consideret §. Cautus num. 30. de pænit. dist. 5. Couar. cap. Alma mater §. 11. nu. 12. Suarez de cens. disp. 7. sect. 5. nu. 16. & alij ratio est, quia absolutio censurarum potest cõferri etiam in inuitum, nec pendet ab alio quam à potestate, & intentione absoluẽtis. cap. Venerabilibus §. sane si certum, de sent. excom. in
279 6. † nec est necesse absoluentem habere notitiã particularium censurarum. ideò in confessionibus, & absolutionibus additur absoluo te ab omnibus excõmunicationibus &c. in quantum possum, & tu indiges, & ita absolutus etiamsi oblitas censuras recordetur, non tenetur amplius illas fateri, & absolutionem petere, in quo distinguuntur cẽsuræ à peccatis, quia peccata oblita, recordata clauibus sunt subijcienda, quia peccata absoluuntur tantum indirectè, & censuræ directę ideo illa indigent noua subiectione, vt confessio sit integra non vero istæ, quæ ad confessionis integritatem non spectant, Suarez, & alij ideo censurę etiam non manifestatæ tolluntur; peccata verò dum aliquando menti repræsentantur, non ita.

280 † Dico 2. Si censuræ sint Papæ reseruatæ, & absolutio detur modo dicto tollitur reseruatio etiam peccatorum ob quæ censuræ latæ sunt quia Summus Pontifex reseruat sibi tantum censuras, non autem peccata; Si vero censuræ reseruatæ sunt Episcopo secundum Layman lib. 1. tract. 5. par. 2 cap. 6. n. 10. non tollitur reseruatio nisi censurarum, non vero peccatorum, quia Episcopus non solum sibi reseruat censuras, sed etiam peccata secundum eundem, intellige tamen, nisi confessarius intenderet tollere omnem reseruationem, vt solet fieri in Iubileis, si tamen intendat absoluere tantû à censuris, non tollitur reseruatio peccatorum oblitorum, sed erunt absoluenda ab aliquo potestatẽ habẽte.

281 † Dico 3. Si sacerdos habet facultatem absoluendi modo supradicto, & intendit absoluere quantû ipse potest, & pænitens indiget, ab omnibus censuris absolutus, nec opus est eas iterum fateri, patet ex supradictis.

282 † Quoad peccata verò si eadem intentione absoluat confessarius pænitentem tollitur omnis reseruatio, ita vt peccata reseruata in confessione oblita, quotiescũq; occurrerint, possint à quocumq; confessario etiam non habente facultatem super reseruatis absolui. ita Doctores infra citandi, estque conclusio generalis, & certa iuxta infra dicenda ideò

283 Dico 4. † Tacens aliquas censuras etiam dolo, & crassa ignorantia, si confessarius habebat intentionẽ absoluendi ab omnibus, vere pænitens remanet absolutus, quia ad absoluendum à censuris requiritur tantû potestas, & intentio in absoluente, & nulla dispositio in pænitente, idest in eo qui absoluitur, cum talis absolutio possi dari etiam inuito, & valet in vtroque foro
284 Henriq. li. 13. c. 29. §. 1. post litteram E. † Quod, si clare non constet de mente absoluẽtis, nõ puto esse presumendam, quia nullus confessarius est reputandus
285 velle quẽquã absoluere, qui dolose secũ agat. † Quoad peccata vero dico, vel aliqua confitetur reseruata, vel nulla, vel nullo modo confitetur tempore Iubilei. quia nullius criminis recordatur, quod necessario sit confitendum; quocumq; modo ex istis se habeat pęnitens, si bona fide agat, tollitur reseruatio oblitorũ, itaut etiã elapso iubileo possit ab ijs absolui à quocumq; etiã facultatem non habẽte circa reseruata; de eo, qui aliqua confitetur, & aliquorũ obliuiscitur, vel nulla reseruata confitetur ex inculpabili obliuione confitetur tamen non reseruata asserũt Siluester verbo Confessio, 1. nu. 1. Suarez de pænit. disp. 31. sect. 4. n. 20. Sanch. de matr. lib. 8. disp. 25. n. 21. & alij, & ratio est quia cum habeat priuilegium pænitens, gaudendi illis fauoribus in iubileo, vel alijs similibus facultatibus concessis, etiam cõfessarius habet intentionẽ illos applicandi eo meliori modo quo potest, cum ergo indirectè absoluat etiam à reseruatis inculpabiliter oblitus, dicendum est tollere etiam omnem reseruationem, ille vero, qui nullo modo confitetur putans se nulla peccata habere, & hoc inculpabiliter, si elapso iubileo aliquorum reseruatorum recordetur, poterit etiam iste absolui Sanch. loc. cit. nu. 17. & 19. & lib. 4. sum. cap. 54. nu. 39. & 41. Ratio est quia, licet Iubilei tẽpus limitetur spatio duarum hebdomadarum, hoc est tãtum quoad executionem operũ præstandorũ ad consequendã indulgentiã necessariorum, nõ autem, quoad gaudendũ priuilegijs in eo concessis; poterit ergo pænitens absolui à reseruatis oblitis, & patratis, & dispensari in votis quę commisit, & emisit, à quibus potuisset absolui durante toto
286 tempore Iubilei. † Aduerta tamen ista vera esse de illo qui vere pręstitit omnia opera requisita in iubileo, & putat se acquisiuisse indulgentiam, quia nulla omisit eorum, quæ pro assequtiona dictæ indulgentiæ erant
287 necessaria. † Quod si aliquo tempore iubilei confessus est animo lucrandi indulgentias, & ideò verã obtineat absolutionem peccatorum etiam reseruatorũ, & dispensationem votorum pro illo actu, licet postea indulgentiam non fuerit consequtus, eodem tamen priuilegio absolutionis, & dispensationis non poterit gaudere respectu oblitorũ, quia vere indulgentiam nõ est
288 assequtus pro qua fuerat concessũ; † De peccatis autem, vel dolose, vel culpabiliter omissis culpa mortali dico non tolli reseruationẽ quia sicuti supra illos non
289 cadit absolutio, ita neq; potest tolli reseruatio. † Si vero eadem reseruata in confessione explicet, & confessio sit nulla Dico vel illa explicat habenti ordinariam potestatem absoluendi à reseruatis, vel etiam delegatam sed nõ in ordine ad aliud, vt in Iubileo, in quo talis facultas datur in ordine ad indulgentiã, & dico quocumque modo confessio sit nulla tolli reseruationem, licet peccata teneatur alteri confiteri, quia ordinarius potest tollere reseruationem quocumq; modo sibi bene viso, & delegatus vel tollit ipse reseruationem vel non tollit, & priuilegium non expirat sed eo vtitur alter delegatus, qui eligitur. Si vero talis facultas datur in ordine ad aliud, nisi hoc sequatur, non tolletur reseruatio deficiente caussa ob quã datum est priuilegiũ

290 Tandem † vel confessarius aduertit, se absoluere limitate, vel illimitate, & dicendũ, vt supra, vel absoluit intendens solũ absoluere nihil cogitans de limitate, vel illimitate absoluendo, & tũc puto tolli omnẽ reseruationem peccatorũ, & censurarũ inculpabiliter oblitarum, quia confessarius supponẽdus est velle pęnitẽti, conferre, quãto magis potest quidquid fauorabile illi
291 cõpetit, † est tamen valde probabilis sententia assentium etiã illũ, qui intra tẽpus iubilei cõfessus est, & oblitus aliqua reserua, posse elapso tẽpore iubilei absolui ab oblitis reseruatis à quocũq; cõfessario, etsi postea non sit lucratus indulgentiã, dũmodo confessus sit animo illã lucrãdi, quia ex illa absolutione iã supponitur ablata reseruatio, quæ, quomodo redeat, non appa-
292 ret. † ex his colleget cõfessarius, quã intẽtionẽ debeat habere in absolutionibus, quas impartitur in similibus casibus, debet enim habere absoluẽdi quãtũ potest, & indiget pęnitẽs, & pęnitẽs debet rogare confessariũ vt hoc modo absoluat; & hoc est consiliũ Nauar. c. cõsideret § cautus n. 30. de pęni. dist. 6. Cou. c. Alma mater
293 §. 11. n. 12. Henriq. & aliorũ. † Solet etiã quęri, an pænitens, qui bona fide cõfitetur; nec vllã facit mentionẽ

reseruatorũ, cõfitetur tamẽ, vel ordinario, vel delega-
to habenti facultatẽ absoluẽdi à reseruatis, qui tñ non
habet expressã intentionẽ absoluendi à reseruatis, an
tali casu tollatur reseruatio, itaut possit deinde cuicũq;
voluerit confiteri; & respõdent Suar. d. 31. sect. 4. n. 18.
& sequentur alij, non tolli reseruationẽ. Quia actus non
operantur vltra intentionẽ agentis, Intentio autẽ ab-
soluentis non videtur esse tollendi reseruationem cũ
de reseruatis nulla mentio facta sit; contrariã sentẽtiã
quod silicet tollatur reseruatio tradit Canus ĩ relect. de
pænit. p. 5. Nau. c. consideret §. Cautus n. n. 30. Couar. c.
Alma mater §. 11. n. 12. Hẽriq. li. 13. c. 29. §. 4. & alij hac
ratione quia tollitur peccatum indirecte ideò, & reser-
uatio, & iuxta sententiam horum DD. quotiescumq;
pænitens accedit ad confessarium ordinariam seu de-
legatam potestatem habentem, & bona fide peccata
sua confitetur si aliquorum reseruatorum obliuiscatur,
sicuti indirecte oblita remittuntur, ita, & tollitur re-
294 seruatio. † Consequenter ad ista venit quærendum,
an pænitẽs, qui tempore iubilei inculpabiliter reputat
se liberum à peccatis, ideò confessionem omittit, cæ-
tera tamen omnia præstat necessaria, & iubileam lu-
eratur indulgẽtiam, si post elapsum tempus iubilei re-
cordetur aliquorum reseruatorum, possit ab ijs absolui
à quocumq; confessario, etiam non habente facultatẽ
super reseruatis, hanc quæstionem examinat Sanchez
de Matr, lib. 8. disp. 15. num. 17. & 19. & lib. 4. sum. cap.
54. nu. 39. & 41. cum quo est resoluendum possẽ; ratio
est, quia priuilegium in iubileo concessum neque est
alligatum tempori, nec confessione, sed datur lucranti
indulgentiam; ergo licet sit transactum tempus, neque
præmissa confessio adhuc priuilegium durat. Hoc idẽ
sensisse plures recẽtiores asserit Henriq. loc. cit. litt. N.
295 in glossa. † Absolutum autem tempore iubilei à cen-
suris, & reseruatis, si postea iubileam non lucretur in-
dulgentiam, siue sua culpa siue inculpabiliter dummo-
do cum confessus est habuerit intentionem lucrãdi iu-
bileum Nauar. in miscell. de orat. 19. & cap. 26. in sum.
num. 13. Card. in sum. quæst. 22. Zerola in praxi Episc.
part. 1. verbo absolutio §. 11. Suarez de pænit. disp. 31.
sect. 4. num. 5. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 15. nu. 22. &
alij asserunt non reincidere in censuras, nec in reser-
uationes Ratio est quia licet absolutio fuerint data in
ordine ad indulgentiam, fuit tamen absoluta, non cõ-
ditionata ad reincidantiam, quæ neque est præsumen-
da, cum non detur, nisi in casibus in iure expressis, eo
modo, qui præscribitur in cap. eos de sent. excom. in 6.
vel nisi in iubileo, vel alia facultate fiat de tali absolu-
296 tione expressio. † Quod si, pænitens, dum absoluitur,
non habet intentionem lucrandi Iubileum, reseruatio
non tollitur, ideo est, quia deest quid requisitum ad
absolutionis beneficium priuilegiatum obtinendum,
quod est intentio illud lucrandi, cum ob illam detur.
297 † Potest aliquando etiam contingere, quod aliquod
requisitum desideretur in lucraturo iubileum non sua
culpa, sed alterius, v. g. Pænitens contritus accedit ha-
bens reseruata, & peccata, & censuras, ad confessariũ,
illaque fatetur, at confessarius, vel quia non est appro-
batus ab ordinario, vel quia non habuit intentionem
impertiendi absolutionem, cum vere non absoluit, ipse
tamen lucraturus bona fide putat se esse absolutũ, ideò
quæritur an detecto errore vere iste pænitens sit cen-
sendus lucratus iubileum, & an possit à quocumq; ab-
solui à reseruatis, & secum dispensari circa vota &c. &
Respondeo iuxta superius tradita, vel confessio est in-
iuncta in iubileo, vt onus necessario requisitum ad ac-
quisitionem indulgentiæ, vel tantum ad constituendũ
pænitentem in statu gratiæ, vt eandem indulgentiam
possit consequi, hoc posito respondeo & dico si nõ est
iniuncta confessio, vt onus necessario requisitum pæ-
nitentem illud lucratum esse indulgentiam, patet ex
supradictis, & elapso iubilei tempore poterit etiam
gaudere priuilegijs, in eo concessis, nõ enim est æquũ
alienam fraudem innocenti nocere, & sicut potest ijs-
dem gaudere, qui nullo modo confessus est, quare nõ
poterit gaudere, qui bona fide confessus est: Si verò est
iniuncta confessio, vt onus exequendum, adhuc puto,
& iubileam indulgentiam cõsequutum, & posse ijsdem
priuilegijs gaudere, quia licet condione non adimple-
ta actus sit nullus, nec possit suppleri per equipollẽtia,
verum tamen est etiam, quod hoc cessat quoties non
stat per adimplere debentem, quin conditio exequu-
tioni demãdetur Cuman. cons. 38. ad fin. Angel. cons.
301. nu. 3. Tusch. litt. C. conclus. 595. nu. 52. & alij, & ita
remanet soluta dubitatio.
298 † Oritur etiam dubium ex eo quod in bullis iubilei
exprimatur, quod lucraturi indulgentias confiteantur
sua peccata intra tẽpus duarum hebdomadarũ, & die
Dominico Eucharistiam sumant &c. an lucrans iubi-
leum possit die dominico vltimæ hæbdomadæ absolui
à reseruatis, & gaudere alijs priuilegijs, quia videtur
terminari hebdomas die Sabbati, & noua incipere die
dominico, & ita declarasse Innocentiũ IX. & Clemẽ-
tem VII. & tenent Filliuc. tract. 8. cap. 10. nu. 72. & alij.
Nihilominus. Dico 1. apud me esse certum si lucratu-
rus Iubileum ieiunauit tempore debito, & alia requisi-
sita præstitit in prima hebdomada, & die dominico
confiteatur ante communionem, posse gaudere priui-
legijs in Iubileo concessis, & absolutionis, & dispensa-
tionis, quin etiam addo etsi omnia præstitit in prima
hæbdomada, & etiam confessus est, si confessarius di-
stulit communionem in aliquem diem secundæ heb-
domadæ, & interim incidat ex aliqua reseruata, vel
emittat vota posse absolui, & vota commutari toto illo
tempore assignato ad communicãdum, ratio est quia
ad huc durat tempus iubilei pro illo, Sanchez li. 4. sum.
cap. 54. nu. 28. Sanctarellus de Iubil. cap. 8. dub. 6. &c.
Dico 2. pariter certum esse posse vota commutari etiã
die dominico secundæ hebdomadę, quia dispensatio,
& commutatio votorum non est annexa confessioni
ideo isti actus possunt etiam eo die exerceri, difficul-
tas est de confessione attamen Dico etiam 3. illum
qui cætera præstitit pro lucrando iubileo, sed nundum
communicauit posse etiam cõfiteri die dominico post
sabbatum secundæ hæbdomadis, & gaudere omnibus
priuilegijs, quibus gauisus fuisset si quocumq; alio ante-
cedenti die confessus fuisset, ita est vsus communis, &
videtur comprobari Iubileo Pauli V. concedentis pos-
se communicare, & confiteri quolibet die primæ, vel
secundæ hæbdomadæ, ergo sicuti potest cõmunicare
poterit etiam confiteri, cũ nulla fiat distinctio inter cõ-
fessionem, & cõmunionem, & probatur etiã, quia dies
termini non cõputatur in termino in fauorabilis, ideò
primus dies dominicus nõ cõputatur in termino dua-
rum hebdomadarum, & ita dies dominica post sab-
batum secundi sabbati pertinebit ad complementũ se-
cundæ hæbdomadæ, & hoc videtur innuere etiam S.
Pontifex dum asserit cõmunicandũ die dominico post
primum sabbatũ, videtur enim velle eũ diem domini-
cum pertinere ad cõplementum primæ hæbdomadæ,
eo quod dies termini nempe publicationis non inclu-
299 datur in termino. † Sed quid aget cõfessarius, si quis
accedat ad ipsũ die vltimi sabbati ad vesperã, qui nec
visitauit Ecclesias, nec ieiunauit sua culpa, potuit enim,
sed noluit, at tunc suæ partæsus culpæ adit confessariũ
desiderans iubileũ adipisci? Respondeo, si quis acce-
deret ad confessarium intra tempus, quo potest omnia
præstare, & petat, vel opera cõmutari, vel tẽpus ad iu-
bileum acquirendũ differri. & nulla subsit causa alia,
quã quod nolit opera præstare, nec opera sunt cõmu-
tanda, nec tẽpus differendũ, quia non diceretur impe-
ditus, & ideò esset incapax dictorum; Si verò accedat
tempore, quo non superest spatiũ illa prçstandi, cõmu-
nis sententia fert posse differri consequtionẽ Iubilei, &
consequenter conferri absolutionẽ à reseruatis, & vo-
ta commutari Filli. tract. 8. c. 10. n. 268. Sanctar de Iub.
c. 7. dub. 11. & alij, & licet voluntarie omittens non di-
catur impeditus cap. fin. de elect. & cap. Commissa eo-
dem in 6. non obstat quia voluntarie quidẽ omisit, sed
tunc voluntarie non omittit, sed exequeretur si per tẽ-
pus

pudiceret. Poterit ergo tali pęnitēti, vel cōmutari ope-
ra quę non præstitit in alia opera tamquā imponēti, &
legitime impedito, vel differri non solū consequtio Iu-
bilei, sed etiam absolutio à reseruatis in aliud tēpus cū
hoc concedatur confessario respectu omniū legitime
300 impeditorū, † Ex quibus collige, quod si quis existēs
in occasione proxima peccandi statutis diebus ieiuna-
uit Ecclesias visitauit, & eleemosinā erogauit deinde
accedit ad confessarium, & sua peccata fatetur; sed ob
proximā occasionē confessarius, nō vult impēdere ab-
solutionē, sed illā differt, vt istius constantiā experiatur
talem tunc cōsequuturum indulgentiā, & fore legitime
absolutum. Vega 2. par. sum. cap. 7. cas. 19. vbi refert ita
respondisse Mirandam, & Toletum, qui posterior de
hoc consuluit duos Sūmos Pontifices Piū V. & Greg.
301 XIII. imo etiam Sixtum V. † De eo autē, qui intra tē-
pus Iubilei accedit ad confessariū multas habens cen-
suras, casus reseruatos, & vota an possit absolui à cen-
suris, & liberari à reseruationibus, & votorum cōmu-
tationem obtinere, si non possit absolui sacramētaliter
intra tempus Iubilei, vel quia habet quamplurima
peccata, vel quia conscientiam habeat valde intricatā
quid sit dicendum, an scilicet si ob illas caussas absolu-
tio Sacramentalis differatur vltra tempus iubilei cum
illam obtinebit an iubileam indulgentiam sit conse-
quturus, & validam a suis delictis absolutionem rece-
pturus. Henriquez lib. 7. cap. 11. litt. G. Sà Verbo Indul-
gentia num. 14. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 15. nu. 17.
& alij apud ipsos dicunt posse differri & valide esse cō-
sequturum omnia prædicta. Quia iurisdictio re non
integra non expirat quousque finiatur præsenti quia
iurisdictio protogatur ex partium consensu; neque in
hoc casu tempus est præfixum ad eam finiendam:
Sed rectius ageret confessarius, si vtendo facultate si-
bi concessa in iubileo, differret vel protogaret tempus
ad omnia exequenda, est enim iste talis legitime im-
302 peditus, & hæc sunt non multum dubia; † magis est
an si iste talis, cui tempus ad confitendum opera præ-
standa, & iubileum consequendum differtur intra il-
lud incidat in alia reseruata noua vota emittat, possit
eo tempore, quo confitebitur vti & gaudere priuile-
gijs iubilei. Non defuit qui negent de commissis eo
tempore quo concessa est dilatio, attamen de com-
missis toto tempore, quo poterat obtineri respectu
duarum Hebdomadarum Iubilei Sanctarellus putat
verius cit. cap. 8. dub. 7. in fin. Qui etiam putat proba-
bile non solum dictum pænitentem posse frui illis pri-
uilegijs pro commissis toto tempore, quo durauit Iu-
bileum sed etiam pro commissis toto tempore vsque
dum confitetur, & iubileum consequitur; ratio est,
quia ista priuilegia conceduntur vt indulgentia possit
acquiri, ergo, cum ex caussa acquisitio differtur, de-
bent differri etiam necessaria, vt acquiratur, quæ dila-
tio honestatur legitima caussa differendi, & hoc etiā
303 ego puto prabilissimum. † Sicuti etiam puto pro-
babilissimum eum, qui in prima Hebdomada præsti-
tit omnia requisita ad iubileum, indulgentiamque est
consequutus, si eadem repetat in sequenti, posse & ijsdē
priuilegijs iterum frui & Indulgentiam consequi, &
idem dicendum est etiam de Iubileo Anni Sancti,
quoad Indulgentiam, nempe acquiri toties quoties
opera iniuncta repetuntur Nauar. de Indulg. not. 32.
num. 46. vers. pars vero affirmans Benzonius de Iubil.
lib. 5. cap. 15. num. 23. qui expresse loquitur de Iubileo
Anni Sancti, & Zerola lib. 1. de iubi. cap. 16. quæst. 20.
& in prax. Episcop. Verbo Annus Sanctus Henriquez
lib. 6. cap. 17. §. 3. in Gloss. litt. m. allegans multos gra-
ues doctores ita in praxi seruantes, & quæ possent
obijci patent soluta ex dictis; ratio autem est, quia
priuilegium principis semper est amplissime inter-
pretandum respectu priuilegiati, nisi à principe ipso
restringatur præcipue cum nulli nocet, & maxime cū
est in fauorem pietatis, cum ergo in iubileo nulla sit
apposita restrictio a Papa, neque ab alijs erit appo-
304 nenda: † quomodo autem sint intelligenda illa ver-
ba pro hac vice, pro vna vice tantum patet ex dictis
supra ad mentem Suarez Decisiones Sacræ Congre-
305 gationis afferuntur sibi contrariæ, & non autenticę.
† Remanet pro complemento inquirendum an qui
lucratus est iubileum vel aliam Indulgentiam, in vno
loco possit illam lucrari in alio si illuc se transferat &
iniuncta pro consequtione præstet, & si Indulgentiæ
adiuncta sit facultas eligendi confessarium, qui à re-
seruatis absoluat &c. posit ijs priuilegijs frui, etiamsi
illuc se transferat hoc solo fine ductus vt Indulgentiā
acquirat, & priuilegijs gaudeat; & respondeo breuiter
vel indulgentia illa est personalis idest concessa illis
personis tantum, qui loca illa incolunt in quibus In-
dulgentia est acquirenda, vel est localis idest conces-
sa loco, sed non adstricta & coarctatata personis. Si est
personalis quocumque modo accedat ille qui cupit
lucrari, nisi aliquo modo posit dici de tali loco illam
nō potest lucrari; patet quia priuilegiū personale non
extenditur ad alios, & Indulgentiæ tantum valent
quantum sonant, si vero est localis puto posse acquiri
simul cum priuilegijs annexis ratio est, quia non ex-
cluduntur, exteri ergo possunt consequi, & sicut id
potuit in propria patria idem poterit etiam in aliena.
Quæ autem sit indulgentia localis & personalis supra-
306 dictum est. † Nota tamen quod acquisitio indul-
gentiæ semper est personalis, ideo per alium non po-
test acquiri.

De Tertio priuilegio quod est commu-
tatio Votorum.

IN Inbileo Anni Sancti solet concedi facultas
dispensandi in votis, & eadem; commutandi
Glossa in extrauag. Antiquorum de pænit. & remiss.
colum. 8. vers. Item quæro. In alijs autem extraordi-
narijs regulariter solet exprimi potestas solum com-
mutandi Henriquez lib. 7. cap. 30. §. 5. Sanchez lib 4.
307 sum. cap. 54. num. 2. Filliuc. tract. 8. cap. 10. num. 264.
& alij; † estque despensatio relaxatio vinculi, quo
ex voto quis tenebatur auctoritate Ecclesiastici Supe-
rioris ordinarij vel delegati iusta caussa facta; ita com-
muniter Summistæ. Verbo votum & Sanchez lib. 4.
sum cap. 37. nu. 2. Lessius de Iust. lib. 2. cap. 40. dub. 10.
num. 99. Filliuc. tract 26. cap. 9. num. 246.
308 † Commutatio non est relaxatio vinculi, seu obli-
gationis voti, sed est substitutio vel subrogatio alterius
operis honesti in locum promissi per votum manente
tamen eodem vinculo, quare in dispensatione tollitur
omnino obligatio voti, in commutatione vero muta-
309 tur tantum materia voti, † ita vt qui transgreditur
votum dispensatum nullius sit culpæ reus, qui vero
non præstat id quod in commutatione est subrogatū,
peccat eodem modo, quo prius peccasset contra vo-
tum, nisi exequutus fuisset, quod vouerat vide Sanchez
310 lib. 4. sum. cap. 53. nu. 1. † Neque differt commuta-
tio voti à redemptione, sed redemptio dicitur quando
votum personale commutatur in aliquid reale Less.
311 loco cit. dub. 8. † Dispensatio vero differt a declara-
tione, & interpretatione, quia dispensans tollit vincu-
lum obligationis, ideo supponit voti obligationem, &
in dispensante iurisdictionem, declaratio vero suppo-
nit iam non fuisse obligatorium votum, & ideo vel
solum declarat, vel interpretatur tale, & ideo in inter-
pretante, vel declarante nulla supponitur iurisdictio,
sed est tantum actus scientiæ Less. dicto cap. 40. dub.
12. num. 98. & Sanchez lib. 4. sum. cap. 37. num. 2. &
312 alij. † Differt etiam dispensatio ab irritatione, & cas-
satione voti, quia dispensatio cadit supra votum vali-
dum independenter a cuiusque voluntate, irritatio ve-
ro & cassatio cadit supra votum, quod non valet nisi
dependenter ab alio, quæ dependentia potest contin-
gere dupliciter, vel ratione voluntatis vouentis, quæ
ita pendet ab alieno beneplacito, vt non posit sine
illo se obligare, vt voluntas filij familias à patre, Reli-
giosi à suo Superiore; vel ratione materiæ, quæ pen-
det

det ab aliena voluntate in aliqua conditione necessa-
ria ad valorem voti, vt in honestate, quia possit ab
alio prohiberi, vel in possibilitate, quia materia vota
sit sub alterius potestate; habent enim similia vota
hanc tacitam conditionem insitam necessario, si ille
cuius interest voluerit, vel non contradixerit, nec re-
quirunt ad sui irritationem aliam caussam, quam vo-
luntatem liberam illius, cuius interest, & ideo irritatio
seu cassatio non est actus iurisdictionis, cum votum
non sit absolute validum, sed veluti sub conditione;
colligitur ex Less. d. cap. 40. dub. 8. num. 68. Suarez de
315 Relig. tom. 2. lib. 6. cap. 1. num. 3. de voto: † Facultas
autem dispensandi, & commutandi vota nunquam
censetur concessa, nisi exprimatur, etiamsi data sit po-
testas absoluendi à reseruatis peccatis, & censuris
Suarez de relig. tom. 2. lib. 6. de voto cap. 10. num. 2.
Filliuc. tract. 26. cap. 9. num. 251. & alij; neque Sacer-
dos, etsi non approbatus possit in articulo mortis ab-
soluere ab omnibus casibus & censuris quantumuis
reseruatis, attamen etsi approbatus non potest di-
spensare vel commutare vota, nisi spetialem habeat
facultatem. Nauar. cap. 12. sum. num. 29. Sanchez lib.
4. sum. cap. 38. num. 25. & ratio est quia absolutio est
necessaria ad salutem, non vero commutatio vel di-
spensatio. Debet ergo exprimi in concessione facul-
tas dispensandi, & commutandi vota vt illa possit vel
316 commutare vel dispensare confessarius. † At si in
concessione exprimatur tantum facultas dispensandi,
poteritne commutare, item si exprimatur sola facultas
commutandi poteritne etiam dispensare (Non con-
317 ueniunt doctores, † & quoad primum nempe an
data facultate dispensandi censeatur etiam data com-
mutandi. Distinguendum est primo vel loquimur de
habente potestatem ordinariam dispensandi, vel lo-
quimur de habente tantum delegatam. de habente
ordinariam conueniunt Nauar. in manuali cap. 12. nu.
79. Valent. tom. 2. 2. disp. 6. quæst. 6. puncto 7. Sanchez
lib. 8. de matr. disp. 2. & alij posse illum, qui habet fa-
cultatem ordinariam dispensandi, etiam commutare;
sed negant de habente delegatam; probant quia dato
quod priuilegium aliquid operetur non est vlterius
extendendum, quia priuilegia sunt restringenda cap.
Porro, de Priuileg. 2. facultas dispensandi est quid di-
uersum à facultate commutandi ergo ista non venit
in illa, quia priuilegia quantumuis fauorabilia non ex-
tenduntur vltra proprietatem verborum, maxime in
casu nostro in quo maior peritia requiritur in com-
mutando, quam in dispensando, quia commutatio re-
quirit cognitionem æqualitatis materiæ, in quam est
facienda, siue fiat in totum, siue in partem; quia licet
verum sit, quod cui licet, quod est plus, liceat etiam
quod est minus ex reg 53. de Reg. iur. in 6. non exten-
ditur tamen quando quod est plus concessum est cũ
aliqua limitatione, at quando datur facultas dispen-
sandi datur cum limitatione si subsit caussa; ergo sicuti
data facultate remittendi debitum si subsit caussa
paupertatis. v.g. poterit remittere in totum illa exi-
stente, non autem etiam solum in partem si illa non
subsit, ita & in dispensatione & commutatione erit
dicendum posse quidem in dispensatione remittere
debitum voti cum subest caussa non autem posse in
commutatione, cum nulla requiratur caussa. Admittit
tamen Sanchez habentem facultatem dispensandi ex
priuilegio posse etiam partim dispensare, & partim
commutare quia etiam Summus Pontifex in dispensa-
tionibus admiscet aliquid commutationis, vt habet
stilus Curiæ, & doctores insinuant in dispensando
aliquid esse vtendum commutationis, & concedens
facultatem remittendi totum ex caussa sufficiente ad
remittendum totum censetur etiam concedere re-
mittendi tantum partem iuxta proportionem caussæ.
Alij tamen his non obstantibus asserunt facultatem
dispensandi concessam etiam delegato extendi ad
commutationem Siluester verbo votum 4. num. 3.
Sotus de iust. lib. 7. quæst. 4. art. 3. & alij quos refert &
sequitur Bossius de Iubi. sect. 2. cas. 3. num. 4. & pro-
bant regula supra tacta, nempe cui licet quod est plus
licet etiam quod est minus, quando quod est minus
continetur tamquam imperfectum in perfecto, vel
tamquam pars in toto, vel tamquam species sub ge-
nere, commutatio autem est quædam species dispen-
sationis cum tollat vinculum prioris obligationis, &
aliam obligationem inducat nouam materiam subro-
gando, & ideo cum sit quid minus sub eodem genere
videtur contineri in illa regula. Nec videtur multum
vigere quod in commutatione requiratur maior peri-
tia, quia in dispensatione requiritur cognitio sufficien-
tiæ caussæ ad dispensandum quod si non est plus cer-
te est æquale; Intellige tamen nisi delegans vel supe-
rior exprimat se vnam concedere, & alteram dene-
318 gare & ista est communior. † Quoad secundum
vero difficultatem, an data facultate commutandi cẽ-
seatur data etiam dispensandi conueniunt conuenire
habentẽ ordinariam commutandi habere etiam di-
spensandi, sed controuertitur de delegato; & Siluest.
loco cit. Tabien. Verbo. dispensatio num. 11. Tolet.
lib. 4. Sum. cap. 18. num. 11. Statuant hanc Regulam
generalem; eius esse dispensare cuius est etiam com-
mutare. Alij vero communiter tenent non censeri
concessam, imo Nauar. cap. 12. num. 79. & alibi re-
prehendit illos confessarios, qui concessionibus factis
solum ad commutandum, vtuntur etiam ad dispen-
sandum quia cui conceditur minus non censetur con-
cessum quod est maius; maius autem dispensare, quã
commutare est, quia præter cognitionem sufficientiæ
caussæ ad dispensandum, requiritur etiam maior po-
testas, quia maius est tollere omnino vinculum,
quam vnam in aliam obligationem commutare, quod
puto etiam in praxi esse seruandum si loquamur de
319 dispensatione proprie dicta. † Ad quod debent ad-
uertere Parochi & cæteri confessarij sæculares cum il-
lis ex aliquo rescripto vel Iubileo conceditur facultas
solum commutandi, ne errent etiam dispensando.
320 † Regulares vero, cum possint fere omnes ex suis
priuilegijs non solum commutare; sed etiam dispen-
sare vt docet Azor. 1. part. lib. 11. cap. 19. quæst. 20.
Sayrus in Clau. reg. lib. 6. cap. 11. a num. 95. ad 107. &
Sanchez lib. 4. sum. cap. 43. num. 4. etsi illis committa-
tur tantum commutatio, poterunt ex priuilegio di-
spensare, intellige tamen in non reseruatis; sicuti etiã
dicta de sæcularibus & de omnibus quod concessa
facultate commutandi non est censenda data facul-
tas dispensandi, sunt intelligenda de dispensatione vt
321 excludit omnem commutationem. † Cæterum cõ-
cessa commutatione censetur concessa etiam aliqua-
lis dispensatio, vt possit aliqua pars commutationis re-
laxari. facultas enim etiam delegata commutandi
non terminatur tantum & restringitur ad cõmutatio-
nes in maius bonum, cum hoc possit etiam Ille, qui
vouit propria auctoritate vt tradunt doctores infraci-
tandi & alij plurimi apud ipsos. Imo licet Sanchez
lib. 4. sum. cap. 49. num. 12. Suarez lib 6. de voto cap.
19. num. 3. & alij plures sentiat commutationem voti
non posse fieri in equale bonum ab ipsomet vouente,
affirmant tamen Roder. in sum. cap. 102. part 2. nu. 4.
vega 2. part. sum. cap. 26. cas. 36. Lessius de iust. lib. 2.
cap. 40. num. 91. & alij quos refert & sequitur Henriq.
lib 5. cap. 20. num. 5. litt. S. & lib. 7. cap. 30. [illegible] litt. H.
ratio est quia ibi nulla est iniuria vel fraus [illegible] Deo,
ex quibus infertur illum, qui vouit dare centum alicui
Ecclesiæ sufficere si donet calicem valentem centũ.
322 optimum tamen est consilium Lessij loco citato pe-
tere commutationem etiam in equale ab eo, qui fa-
313 cultatem habet commutandi. † An autem in dubio
equalitatis, possit fieri commutatio voti propria au-
ctoritate vouentis; certissimum puto non posse; posse
autem in dubio an sit in melius quia dubium an sit in
equale est vicinius minori in quo requiritur dispensa-
tio, dubium vero an sit in maius semper est saltem vi-
cinius æquali, imo aliquanto superius alioqui non esset

dubium

dubium an ſit in melius ſed an ſit in equale. Extendi-
tur ergo auctoritas etiam delegata non ſolum ad cō-
mutationem in melius ſed etiam in equale hoc enim
324 videtur ſonare nomen commutationis. † nec re-
quiritur quod equalitas conſideretur mathematice,
ſed ſufficit quod æſtimetur moraliter. Silueſt. verbo
Votum 4. quæſt. 8. Sanchez lib. 4. cap. 50. num. 6. &
alij ab ipſo relati, & non ſolum extenditur ad equale
ſed etiam ad minus, aperte cognitum minus, ita vt ha-
bens facultatem delegatum vel virtute Iubilei, vel
alio modo commutandi ſolum non autem diſpenſan-
di poſsit etiam in minus commutare contrarium te-
nent Silueſt. Verbo Votū. 4. quæſt. 8. Caiet. 2. 2. quæſt.
88. art. 12. verſ. in commutatione votor. Sanctarellus
de Iubil. cap. 8. dub. 1. Sanchez lib 4. ſum. cap. 50. nu. 3.
& alij apud ipſum, quod autem nos diximus tenent
Ang. Verb. Vot. 3. num. 26. Rod. tom. 2. ſum. cap. 102.
num. 4. Henriq. lib. 7. cap. 30. num. 5. litt. G. & alij plu-
325 res relati a Sayro lib. 6. cap. 12. num. 19. † Aduertat
tamen confeſſarius ne hac ſententia abutatur, nimis
relaxando de equalitate vnde bene facerent voto ad-
ſtricti cum petunt commutationem, ſi accederent ad
Regulares, qui habent etiam priuilegia diſpenſandi
quibus poſſunt vti etiam tempore Iubilei Sanchez
lib. 4. ſum. cap. 51.
326 † Pro intelligentia dictorum vnum eſt adnotan-
dum, quid ſit maius bonum, & quomodo conſidaran-
dum in commutatione votorum; & dico non intelligi
id quod de ſua natura eſt melius, excellentius, & ratio-
ne præſtantioris virtutis gratius Deo; ſed illud quod
omnibus circumſtantijs expenſis magis conducit hic
& nunc vouenti ad finem ſibi propoſitum Leſſius
lib. 2. cap. 40. num. 87. Suarez lib. 6. cit. cap. 18. Sanchez
lib. 4. cit. cap. 56. num. 6. & alij quæ regula eſt ſeruan-
da etiam in equale & in minus dum fit commutatio.
Ex quo deducitur votum emiſſum ieiunandi ad fre-
nandos motus ſenſus, non eſſe commutandum in ora-
tionem ſi votum ſit commutandum in melius, niſi
oratio hic, & nunc iudicetur magis expedire ad
finem quē intendit vouens, licet oratio ſit præſtantior
ieiunio, vtpote illa actus religionis hoc abſtinentiæ &
ſic de cæteris, modo ergo ſudicto quando conceditur
in Iubileo, vel alio modo facultas tantum commu-
tandi includitur etiam diſpenſandi.
327 † An autem habens facultatem diſpenſandi, vel
commutandi vota habeat etiam eandem circa iura-
menta, licet in facultate nulla fiat mentio de iuramen-
tis? Pro reſponſione noto 1. Votum quod ad præſens
attinet eſſe promiſſionem factam Deo directe & per
ſe. Iuramentum autem eſt conteſtatio ſeu inuocatio
328 Dei in teſtem veritatis. † Et licet tam votum quam
iuramentum ſpectent ad virtutem Religionis S. Tho.
2. 2. quæſt. 89. art. 8. & ideo inde oriatur vtriuſque obli-
gatio, diuerſo tamen modo id fit; nam obligatio voti
eſt ex fidelitate, qua aliquid Deo eſt promiſſum; iura-
menti vero ex reuerentia debita Deo ne Deus ſum-
329 ma veritas adducatur in teſtem falſi; † vnde D. Tho.
infert maiorem eſſe obligationem voti, quam iura-
menti, quia magis obligat fidelitas quam reuerentia
aliquo communi modo ſumpta & D. Tho. ſequuntur
alij: Imo in fractione voti eſt etiam irreuerentia, & in
iuramento falſo nihil deroga de Diuina Maieſtate
ſed tantum fingit eſſe mendacem; in fractione vero
voti, non reddit quod promiſit, & hæc dicta conſide-
rata ſola natura iuramenti non habita ratione mate-
riæ ob quam poſſet augeri peccatum, quæ rationes
probant æque de iuramento aſſertorio ac promiſſo-
rio. Aſſertorio vtimur ad prætarita & præſentia fir-
māda vt iuro rem ita eſſe Petrum occidiſſe Antoniū:
Promiſſorium vero adhibemus ad affirmandum ali-
quid futurum vt iuro me centum tibi daturum. Aſſer-
torium dicitur reſpectu veritatis præſentis vel præte-
ritæ in promiſſione incluſæ, quæ eſt, iurantem habere
verum animum adimplendi iuramenti promiſſorium
autē reſpectu veritatis futuræ. Sanch. l. 3. ſum. c. 1. n. 4.

330 † Noto 2. Iuramēta aliquando fieri ſoli Deo id eſt
in obſequium ſolius Dei, aliquando in fauorem tertij.
Quæ fiunt ſoli Deo vel abſq; voto ſaltem explicito,
vt cum quis iurat ſe aliquid eſſe facturum adducens
quidem Deum in teſtem ſuæ promiſſionis non illum
tamē reſpiciens tamquam in eius obſequium aliquid
promittat, vel cum voto, quod poteſt fieri, vel iurando
ſe opus aliquod eſſe facturum modo dicto, deinde
illud idem quod iurauit, voueat ſtatim vel iurando
aliquid ſe facturum, & poſt multum temporis nihil
de iuramento cogitans, idem ipſum voueat; vel prius
aliquid vouendo & ſtatim idem iurando, vel niſi ſta-
tim ſaltem ad votum reſpiciendo; vel poſt votum fa-
ctum nihil de voto cogitans iuret ſe idem facturum
licet tamen aliqui ex iſtis modis poſſint fieri ſeparati
ab obligatione voti, & ideo in illis poſſit reperiri ſola
obligatio iuramenti vt expreſſe docet Valent. 2. 2. di-
ſput. 6. quæſt. 2. part. 7. Sanchez de matr. lib. 8. diſput.
13. num. 4. Suarez lib. 2. de iuram. cap. 2. num. 6. & alij
apud Sanchez attamen regulariter huiuſmodi iura-
menta de materia ad Dei honorem concernente fiūt
cum voto Sanchez & Suarez locis citat. Hæc autem
differentia cognoſcetur ex intentione iurantis, quæ ſi
non poteſt haberi, elicietur ex circumſtantijs, ex qui-
bus elicietur an fuerit in honorem Dei, an tantum ad-
hibitum ad firmandam voluntatem; iuramentū enim
primo modo inuoluit votum, vtpote includens pro-
miſſionem factam Deo non vero ſecundum. Iuramē-
tum factum in fauorem hominis vel eſt de re licita
vel illicita: acceptatum vel non acceptatum, de om-
nibus agemus.
331 † Noto 3. commutationem, & diſpenſationem
fieri tantum reſpectu iuramenti promiſſorij, non ve-
ro aſſertorij, cum enim aſſertorium reſpiciat tantum
tempus præſens vel præteritum, nullam poſt ſe relin-
quit obligationem diſpenſandam vel commutandā;
Promiſſorium autem, cum reſpiciat tempus futurum,
quamdiu durat obligatio tamdiu poteſt diſpenſari.
His ita poſitis ſoluendo difficultatem propoſitam &
incipiendo à iuramento facto Deo.
332 † Dico habentem poteſtatem ordinariam diſpē-
ſandi, & commutandi vota habere etiam commu-
tandi & diſpenſandi iuramenta: conueniunt doctores
vide Barboſ. de pot. Epiſ. p. 2. all. 36. per totam, & ratio
eſt, quia poteſtas ordinaria eſt extendenda, & fauores
ſunt ampliandi de poteſtate delegata variæ ſunt ſen-
tentiæ quas poteris videre apud Boſſium de Iub. ſect.
2. caſ. 5. vbi aſſerit habentem facultatem delegatam
commutandi, & diſpenſandi vota habere etiā quoad
iuramenta tum abſoluta facta Deo, tum ad eadem
confirmantia votum; ſiue ex propoſito ſiue tantum
concomitanter; probationes vide apud ipſum.
Sanchez tamen putat, quem ego ſequor in hac
parte poteſtatem delegatam diſpenſandi, & commu-
tandi vota extendi etiam ad iuramenta votum con-
firmantia vel potius ad vota iurata; non vero ad iura-
menta independentia à votis ita ipſe lib. 8. de matr.
diſp. 2. num. 22. alios referens ratio quare extendatur
ad vota iurata eſt, quia tunc iuramentum eſt quid ac-
ceſſorium voto, ideo vinculo voti ſublato à quo pen-
det iuramentum, ceſſat etiam ipſum iuramentum.
Ratio vero quare non extendatur ad alia, eſt quia sūt
duo vincula ſpetie diuerſa, nec vnum pendet ab alio,
cum ergo delegatio vnum tantum concedat non eſt
ad aliud extendenda neque in Iubileo, quia relaxatio
iuramenti non ſpectat directe nec eſt neceſſaria ſim-
pliciter ad acquiſitionem Indulgentiæ, ideo illius re-
ſpectu talis facultas non eſt tam ample extendenda.
333 De iuramentis vero quæ ſoli Deo fiunt, dico di-
ſpenſandi & commutandi facultatem ad illa exten-
di: Ratio eſt quia vinculum voti & iuramenti in hoc
caſu omnino æquiparantur; tota enim obligatio, &
materia vtriuſque vinculi ordinatur ad Deum, & eius
honorem, & ſolus Deus eſt creditor illius obligatio-
nis, & habeāt eundem commutationis & diſpenſatio-

nis modum, eundem finem, eandem rationem & cõnexionem attento fine talium concessionem, & considerata communi fidelium existimatione qui reputãt huiusmodi iuramenta tamquam vota ita Sanchez alios referens lib. 4. sum. cap. 53. num. 8. Extenditur ergo facultas dispensandi & commutandi vota etiam ad iuramenta pia soli Deo facta & ad iuramenta vota confirmantia, non vero ad alia iuramenta confirmãtia vota, sed independenter à votis, quia iuramentum est vinculum omnino distinctum a voto, & ista de votis factis Deo in honorem ipsius: De iuramentis vero factis hominibus 1. de re illicita & acceptatis.

334 † Noto iuramenta de re illicita posse fieri dupliciter 1. de re illicita, quæ potest seruari sine peccato promittentis 2. de re illicita, quæ sine peccato non potest seruari colligitur ex cap. Cum contingat de iure iurando vbi habetur seruari debere iuramenta sine vi & dolo præstita cum in alterius præiuditium non redundant, nec obseruata vergant in dispendium salutis æternæ ergo etiam à contrario sensu non sunt seruanda si vergant in dispendium salutis æternæ vergunt autem si est eorum obseruatio peccatum mortale seu veniale. Lessius de Iust. lib. 2. cap. 17. dub. 7. num. 50. & probatur etiam illa regula iuris. Non est obligatorium contra bonos mores præstitum iuramentum; quod est intelligendum de bonis moribus naturalibus.

335 Noto 2. Iuramentum addi in fauorem etiam hominis dupliciter vel iurando se promittere, donate vendere &c. & hoc modo non confirmat contractũ nec illi tribuit vllum robur, quia non est iuramentum promissorium, sed tantum assertorium, nec minus potest reuocari promissio quam si iuramentum non esset additum, 2. Si iures te contractum vel promissionem ratam habiturum nec illam reuocaturum, & tali modo iuramentum est intelligendum vt confirmet promissionem vel contractum. Lessius lib. 2. cap. 17. du. 7. num. 56. §. Notandum est. His positis.

336 † Dico habentem facultatem delegatam dispensandi & commutandi vota, nihil posse circa ista iuramenta, quando iniustitia est in creditore, quale est iuramentum soluendi vsuras. ita Sanchez de matr. lib. 1. disp. 32. num. 17. Suarez de Relig. tom. 2. lib. 6. cap. 14. num. 15. & lib. 2. de iura. cap. 41. nu. 13. Layman lib. 4. sum. tract. 3. cap. 11. num. 8. & alij. Ratio est quia non fiunt Deo nec pietatis intuitu; sed soli homini nullam similitudinem habent cum voto, sed meræ sunt promissiones humanæ. Imo secundum Suarez loco cit. & Sanchez neque priuilegia concedentia facultatem commutandi vota iurata extenduntur ad ista nisi forte esset additum, commutandi vota iurata nisi sint in præiuditium tertij quo casu putat Sanchez extendi quia in similibus nullum ius tertio acquiritur.

Bossius tamen putat non carere magna probabilitate sententiam contrariam vide lector eius rationes, & elige quod placet; meum iuditium supra habes.

337 De iuramentis de re licita in fauorem tertij; sed non acceptatis; dico non solum habentem facultatem ordinariam; sed etiam delegatam commutandi & dispensandi vota, habere etiam commutandi, & dispensandi iuramenta eodem modo nõ acceptata, vt si quis iuret, se daturum Calicem alicui Ecclesię, se inseruiturum alicui hospitali, & tale iuramentum à nemine sit acceptatum vice illius loci, cui fit est communis sententia apud Sanchez lib. 4. sum. cap. 41. num. 8. Suarez de Relig. tom. 2. cap. 15. nu. 11. Layman lib. 4. tract. 3. cap. 11. nu. 7. Barbos. de pot. Epis. part. 2. alleg. 36. n. 2. Roderiquez tom. 1. quęst. reg. quæst. 63. ar. 4. & in sum. 1. part. cap. 101. num. 6. & alios. quod verum est siue iuramentum fiat immediate Deo, vt iuro Deo me daturum Calicem, me inseruiturum; siue immediate tertio vt iure me daturum Ecclesiæ &c. quia ante acceptationem semper censentur facta immediate Deo; ita Sanchez loco cito; probatur dictum. Quia sicut similia vota censentur principaliter facta in honorem Dei, & ideo ipse non tertius fit creditor, qui se habet tantum, vt materia circa quam & ideo possunt dispẽsari & commutari ab habente facultatem ordinariã vel delegatam dispensandi vel commutandi vota honorem Dei respicientia, eodem modo poterunt, & iuramenta non acceptata, quia sicuti in se ipsis æquiparentur ita & in dispensatione, & licet possit peti a iudice vel Prælato, vt vouentem cogant soluere, sicut & iurantem, non obstat tamen, quia facta dispensatione cessat omnis actio, vtpote fundata in sola promissione facta Deo. Nauar. sum. cap. 12. num. 78. & alij.

338 † Et idem dicendum de iuramento facto immediate Deo in fauorem tertij vt iuro Deo, me daturum centum pauperi &c. & etiam si directa sint in honorẽ alicuius Sancti, & iuro me constructurum Ecclesiam in honorem Sancti Francisci, S. Caroli &c. eadem ratione quia promissio ad solum terminatur Deum. Imo ex Sanchez d. cap. 41. num. 14. adhuc potest per eosdem dispensari iuramentum & votum factum soli Deo in fauorem tertij vt pauperis licet sit factum pręsente & acceptante paupere, quia ex tali acceptatione nullum ius sibi acquirit cum nihil illi sit promissũ.

339 † Quod si promissio fiat non soli Deo sed etiam homini acceptanti neque quoad obligationem voti, neque quoad vinculum promissionis humanæ per potestatem delegatam potest relaxari, & ideo neque iuramentum; differt autem votum factum soli Deo, & Deo & homini quod votum factum Deo soli promissio & votum regulariter sunt idem, in voto autem facto Deo & homini inuoluitur promissio distincta a voto, ratio autem quia non possit relaxari, est quia nũquam censetur priuilegium concessum in damnum tertij, nisi exprimatur, & stricte interpretandum est.

340 † De Potestate ordinaria differit optime Sanchez loco cit. cap. 41. num. 16. & dicit neque per potestatẽ ordinariam posse vel dispensari vel commutari vota in vtilitatem tertij facta, & ab ipso acceptata sine eiusdem acceptantis consensu ad tollendum vinculum promissionis & voti simul; ad tollendum tamen solũ vinculum & obligationem voti remanente vinculo promissionis humanæ ex natura rei & ex vi potestatis non repugnare siue seorsum siue simul votum emittatur; subdit tamen Sanchez facilius dari caussam dispẽsationis vel commutationis, quando sunt seorsum facta quam cum coniunguntur, vide eundem Sanchez.

341 † De iuramentis, & votis factis Deo, & homini vel loco pio acceptanti non tamen propter vtilitatẽ tertij; sed in honorem Dei & vtilitatẽ tertij se habet tantum veluti materia circa quam voti, dico si vota sunt facta in honorem Dei sine vllo respectu ad tertium etiam acceptantem, posse tam delegata quam ordinaria potestate dispensari, nullum enim est illi ius acquisitum, cum nihil sit promissum; si vero sint facta habito respectu etiam ad tertium nullo modo poterit dispensari vel commutari sine consensu illius qui acceptauit,
342 est enim illi ius quæsitum. Sanchez & bene n. 18. † In dispensatione autem, & commutatione votorum & iuramentorum aliquo modo respicientia interesse tertij cauendum est à scandalo maxime si commutatio fiat in vtilitatem alterius.

343 † Quotiescumque ergo vota sunt facta soli Deo sine vllo respectu ad tertium, siue cum respectu ad tertium sed non acceptata possunt cõmutari & dispẽsari ab habente facultatem vel ordinariam vel delegatam, quia nullum ius est acquisitum nisi soli Deo. Si vero sunt facta principaliter respectu tertij & sunt acceptata vel facta in honorem Dei principaliter & etiã a tertio acceptata non possunt dispensari nec commutari ab habente potestatem delegatam; de habente ordinariam dic vt supra & idem de iuramentis, & quibus casibus potest circa vota aliquid fieri potest & circa iuramenta vt dictum est.

344 † Quæres ad quæ vota reseruata se extendat facultas dispensandi, & commutandi in Iubileis concessa. Pro intelligentia noto varias solere fieri eiusmodi concessiones. Aliquando enim conceditur solum facul-

facultas generalis commutandi & dispensandi, & tūc non censetur concessa facultas circa vota perpetuæ Castitatis, & Religionis & Peregrinationis ad limina Apostolorum in Hierusalem & ad D. Iacobum in cōpostella siue sint ista vltima tria in subsidium, siue ob deuotionem tantum, vtroque enim modo Papæ sunt reseruatæ siue hoc sit à iure sine a consuetudine Siluest. Votum 4. num. 3. Roderiq. parte 1. sum. cap. 192. num. 10. Sanchez lib. 5. sum. cap. 40. num. 6. Barbos. de pot. Epis. part. 2. allegat. 37. num. 1. & alij ab ipsis relati. Non est autem reseruatum Votum peregrinationis ad ædem Lauretanam Sanchez & Barbosa locis citatis prior. num. 10. Secundus num. 3. eiusdem loci, & licet etiam addita sit vniuersalis. omnia. vt dispensandi commutandi omnia vota, necdum ista censentur venire ob regulam quod in generali concessione non veniunt spetialia Reg. 81. de Reg. Iuris in 6. & quæ spetialiter reseruata sunt spetialem, & expressam postulant concessionem cap. Si Episcopus de pæn. & remiss. in 6. Aliquando datur facultas dispensandi & commutandi reseruata, & communiter admittunt in ista comprehendi etiam vota Castitatis perpetuæ & Religionis, quia satis exprimuntur, nec de iure vel cōsuetudine constat requiri magis spetialem, Suarez lib. 6. de voto cap. 25. num. 5. Sanchez loco cit. nu. 17. Aliquando conceditur potestas dispensandi & commutandi vota exceptis religionis & Castitatis & tunc comprehenduntur alia tria peregrinationis quia exceptio firmat regulam in casibus non exceptis ita supracitati. Aliquando autem hoc modo excepto voto Castitatis aut religionis, & tunc vnum censetur concessum altero negato Suarez num. 10. Sanchez nu. 22. Aliquando excipiuntur vota peregrinationum, & tūc censentur multo magis excepta castitatis perpetuæ & Religionis, quia si excipitur quod est minus multo magis quod est maius Regula enim exceptio firmat regulam intelligitur de minoribus & æqualibus non de maioribus & dissimilibus. Quod si diceretur concedimus omnia vota etiam Castitatis perpetuæ non includeretur Religio quia est quid maius. Si verò diceret, etiam Religionis includeretur etiam castitatis vt quid minus. Ex quibus patet vt sciatur quæ facultas sit concessa esse inspiciendum & attente considerandum tenorem, & verba concessionis.

345 † Hic esset disputandum an dicta quinque vota possint commutari in euidenter melius bonum vel a Sacerdote habente facultatem dispensandi tantum circa vota & commutandi non tamen reseruata; vel etiam a se ipso solo qui vota emisit, sed breuiter dico: Votum Religionis in nullum aliud posse commutari neque in votum professionis emittendæ, quia est omnino idem, nihil est enim aliud votum religionis, quā votum emittendæ professionis; Cætera vero posse in hoc, quia sicut cætera vota extinguuntur in sumptione status religiosi, ita & in illud possunt commutari. Neque obstat reseruatio quæ est facta solum quando non est in euidenter melius. Quod si dicas Sanctam Sedem reseruare sibi cognitionem materiæ subrogādæ: dico hoc esse quando est dubia an sit euidenter melior at quando manifeste constat esse euidenter meliorem ad quid ista reseruatio: Aduerte me dixisse in euidenter melius vt excluderem casum in quo perpensis omnibus hic & nunc concurrentibus esset melius exequi votum, quam religionem profiteri. Aduerte præterea, quod licet tempore nouitiatus cætera vota reseruata remaneant suspensa, si tamen vouens dimisso habitu statum religionis non assumeret profitendo tenebitur reseruata adimplere vel petere dispensatione ab eo ad quem spectat.

346 † In Iubilei ergo facultate, quæ vsitata est cum excipiantur tantum duo vota nempe Castitatis & Religionis sequitur ex dictis, quod comprehendantur cætera omnia. Inspiciendus tamen est tenor Bullæ.

347 † De iuramentis factis de quinque supradictis nempe Castitatis perpetuæ Religionis & Peregrinationum dico in illis ex vi Iubilei posse confessarium illud idem quod potest circa vota, ideo si iuramentū contineat votum vt si quis iuraret Deo se ingressurum Religionem &c. cum circa tale votum Religionis nihil possit confessarius nihil poterit etiam circa iuramenta. Si vero iuramentum non sit factum Deo aliquid ei non intendendo promittere; sed tantum cum in testem adducendo illius quod dicitur, variant Doctores. Aliqui enim asserunt posse virtute Iubilæi circa illa & commutationem & dispēsationem exercere, quia nolunt esse Papæ reseruata, licet vota sint reseruata; a diuersis enim non fit illatio maxime à maiori ad minus cum ergo vinculum iuramenti assertorij sit minus quam vinculum voti, sequitur ex eo quod reseruationis illatio recte non deducatur à dissimilibus & maioribus vide Sanchez lib. 8. de matr. disp. 13. & lib. 3. sum. cap. 19. num. 6. pro cuius rationis intelligentia aduerte reseruationem iuramentorum non extare sed tantum deduci a reseruatione votorū
348 ob paritatem rationis: † Et ex dicta ratione colligi
Episcopum posse similia iuramenta dispensare & cōmutare. Alij contra negant Episcopum posse quidquā in illa iuramenta. Alij asserunt posito, quod Episcopus possit circa ipsa non tamen hinc inferri posse etiam Confessarium virtute Iubilei, ratio est quia potestas circa iuramenta colligitur ex potestate circa vota, nisi aliud exprimatur ergo intelligi debet cum eadem limitatione scilicet materiæ reseruatæ vel non reseruatæ, cum ergo vota sint reseruata erunt reseruata etiā iuramenta; quæ tamen ratio non conuincit, quia tamē regulariter similia iuramenta continent votum seu promissionem factam Deo puto in praxi confessariū circa dicta iuramenta nihil debere agere Sanchez loco cit. de matr. lib. 8. disp. 13. num. 7. & lib. 4. sum. cap. 54. num. 21. & istud dictum videtur esse conforme praxi curiæ Romanæ, aliud vero nititur ratione duplici, si potest in illis votis Episcopus poterit etiam confessarius virtute Iubilei; non sunt eiusmodi vota reseruata quia paritas rationis ad vota non currit, erit,
349 ergo &c. ita de istis iuramentis absolutis: † Quid
de pænalibus & conditionalibus? Si in bulla Iubilei concedatur facultas dispensandi & commutandi vota excepto castitatis perpetuę & religionis, extēdetur ne talis potestas etiam ad vota & iuramenta pænalia & conditionalia etiam purificata conditione.

350 † Pro intelligentia sciendum omne votum & iuramentum pænale esse conditionale, non omne con-
351 ditionale pænale † Votum pænale, de quo loquimur
non est illud quod emittitur seruādum in pęnā alicuius delicti commissi vt v. g. quia quis occidit Sacerdotem vouit religionem, sed pænale de quo loquimur est conditionale idest pendens à futuro euentu, & quod dico de voto dico & de iuramento. Votum ergo & iuramentum pænale est quod emittitur non ob effectū ad rem promissam, sed vt timore rei promissæ promittens retrahatur a commissione alicuius criminis quod vitare vellet. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 10. n. 1. & in sum. lib. 4. cap. 22. num. 1. & possunt duobus mo-
352 dis fieri. 1. emittendo duplex votum, vel iuramentū,
alterum faciendi rem, quam desiderat, & alterum faciendi aliquid, nisi præstet, quod desiderat, vt si quis iuret vel vouet non ludere, & si hoc non præstiterit voueat castitatem vel religionem, & primum est absolutum, secundum vere pænale Sanchez loco cit. & omnes conueniunt estq; primum principale secundū accessorium 2. emittendo votum de sola pæna respectiue tamen ad id, quod desiderat, vt esset: istud voueo religionem, si lusero, si mæchatus fuero.

353 † Et hoc item duplici modo potest emitti, vel ex affectu ad rem promissam, vt si quis religionem voueat si mæcatus fuerit, si luserit eligens statum religionis, quia in eo quiete viuet & alienus à peccatis, & ita emissum est mere conditionale, si vero emitatur non ob affectum ad rem promissam; sed potius illam promittendo vt rem sibi odiosam, & ideo efficacem

ad

ad se retrahendum ab ea re, quam cupit euitare, tunc
est vere pænale, & ista distinctio est probabilior
quam tradit Sanchez loco citato contra Nauar. in
354 sum cap. 12. num. 43. & alios. † Imo huiusmodi vota,
& iuramenta simpliciter referuntur inter pęnalia, quia
regulariter non emittuntur ex affectu ad rem; sed res
eligitur vt quid sibi odiosum Filliuc. tract. 26. cap. 9.
num. 270. Layman lib. 4. tract. 4. cap. 5. num. 9. & alij,
355 † & in dubio cum non constat esse emissa ob affe-
ctum ad religionem, sunt censanda pænalia Sanchez
356 dicta disp: 10. num. 2. & dicto cap. 22. num. 2. † Votũ
& iuramentum conditionale, vt distinguitur à pænali
est quando consensus non est statim perfectus, & ab-
solutus, sed pendet à futuro euentu posito sub condi-
tione, & non quasi determinatione temporis, nec res
promissa ponitur vt quid odiosum & in supplicium ali-
cuius rei; dicitur, non quasi determinatione temporis,
quia tali particula distinguitur ab eo quod apparet; sed
vere non est conditionale, quo casu etiam particula.
Si, æquiualet particulæ, quando, & tunc non est vere
conditionale sed absolutum & sola executio differtur
in illud tempus, exemplum est: Quis promittit se in-
gressurum religionem, si ad finem anni peruenerit tũc
vere statim emisso iuramento, aut voto consensus est
perfectus, & expectatur tantum finis anni pro execu-
tione; idem dicendum si quis non opponat in voto
particulam, si, sed iuret aut voueat hoc modo elapso
hoc anno, vel recuperata sanitate voueo ingredi reli-
gionem; distinguitur ergo votum conditionale à di-
cto quia conditionale non importat absolutum con-
sensum; sed dependentem à futuro euentu; vt si quis
voueat, se ingressurum Religionem, si à periculo eua-
serit &c. tunc enim particula, si, est vere conditionalis
& suspendit assensum vsque ad purificationem con-
357 ditionis. † Cognitio autem horum votorum vel iu-
ramentorum pendet ex cognitione voluntatis vouẽ-
tis, & promittentis, si enim vouens ita sit affectus ad
rem, quam vouet, vt illam non voueat respectu alte-
rius rei, est purum, & particula, Si, æquiparatur, quan-
do, vt si desiderans ingredi Religioné illam voueat, si
ab infirmitate conualuerit, hoc votum est purum, &
assensus est determinatus; significatur enim tali voto,
promitto suscipere religionem, sed quia nunc infir-
mitate ab executione impedior, illud exequar, si, id est
quando conualuero, si vero affectus sit circa aliquid
aliud, & religio propter illud voueatur, vt quis deside-
rans sanitatem, voueat religionem, si illam consequa-
tur, votum est vere conditionale, & particula, si, verá
inducit conditionem, & consensus differtur vsque ad
impletionem conditionis. Sanchez lib. 4. sum. cap. 23.
num. 1. per alias vero particulas distinguitur condi-
tionale à pænali cum res non eligitur, vt quid odiosũ
358 &c. † In dubio autem an votum sit conditionale
vel absolutum, iudicandum est conditionale à com-
muniter accidentibus, quia communiter talia vota
emittuntur conditionate, nempe Deo fiunt vt conce-
dat, quod petitur, & est sensus, si mihi sanitatem con-
cesserit, voueo religionem, vt Deus illam concedat:
359 † quod si communiter accidentia suadeant opposi-
tum, oppositum erit iudicandum, vide Sanchez locis
cit. His ita positis pro maiori intelligentia; relinquen-
do varietatem opinionum.
360 † Dico Episcopũ potestate ordinaria, & quemcũ-
que alium confessarium virtute Iubilei electum, posse
commutare omnia vota & iuramenta pænalia Casti-
tatis & religionis cõditionalia de futuro (de his enim
loquimur) ante, & post conditionis euentum, ita Me-
dina lib. 1. sum. cap. 14. § 6. Sanchez de matr. lib. 8. di-
sput. 10. num. 8. Suarez de relig. tom. 2. lib. 6. de vot.
cap. 23. num. 1. Filliuc. tract. 26. cap. 9. n. 270. Layman
lib. 4. tract. 4. cap. 8. num. 9. & alij quos refert & sequitur
Boss. de Iub. sect. 2. cas. x. num. 29. probatur, quia aut
votum est de fugiendo aliquo crimine sub pæna reli-
gionis, vel castitatis, aut est votum castitatis & reli-
gionis sub conditione si delictum in posterum patra-
bitur, & vtrumque etiam post adimpletam conditio-
nem non est simpliciter votum religionis reseruatum,
361 † quia tunc vota ista sunt censenda reseruata, quan-
do sunt simpliciter rei reseruatæ. Vota autem ista pæ-
nalia conditionalia non sunt huiusmodi; nam cum
votum sit actus religionis, quo quis rem sibi gratam,
& acceptam offert Deo in eius cultum; in votis autem
dictis nullus sit talis affectus nullaque voluntas rei
promissæ in pœnam imo voluntas hanc sibi proponit
vt odiosam, nec illam vult, & potius, quia illam non
vult, illam sibi proponit tamquam rem proportiona-
tam pro cauendo peccato, ideo sequitur quod votum
simpliciter non sit de religione vel castitate simplici-
ter, quale debet esse votum reseruatum, cum reserua-
tio sit stricte interpretanda salua proprietate; Cum er-
go non sint simpliciter vota religionis non sunt cen-
senda reseruata & ideo poterit Episcopus auctoritate
ordinaria, & quilibet confessarius virtute Iubilei
commutare.
362 † Nunc de votis conditionalibus Castitatis per-
petuæ & Religionis: Pro intelligentia noto, aliqua vo-
ta esse vere conditionalia, aliqua apparenter tantum
363 conditionalia. † Vere conditionalia sunt, quando
particula, si, retinet suam naturam, quæ est impedire
consensum, & illum suspendere in euentum condi-
364 tionis: † Apparenter autem conditionalia sunt, quã-
do particula, si, denotat, quando, vt supradictum est,
quo casu non suspenditur consensus, sed determina-
365 tur tempus. † Noto præterea conditionem esse tri-
plicem de presenti, & præterito, & de futuro, de præ-
terito esset ista si pater meus mortuus est voueo reli-
gionem; de præsenti si hoc est peccatum mortale vo-
ueo item Religionem; de futuro autem si nauis redie-
366 rit voueo Religionem: † Conditio aliquando taci-
te inest, vel ex natura a rei, quæ petit illam ad execu-
tionem voti, vt voueo religionem si vixero, ex natura
enim rei inest conditio si vixero, vel ex iuris disposi-
tione illam adijcientis votis, qualia sunt vita religioso-
rum filiorum familias, quæ ex iuris dispositione habẽt
si pater consenserit, si superior non vetauerit; aliquan-
do non tacite inest conditio sed necessario est expli-
367 canda: Vt si nauis redierit &c. † Item conditio quæ
tacite inest potest dupliciter explicari, vel eo modo,
quo inest, vel alio; eo modo quo inest explicatur con-
ditio quando nec in re, nec in vouentis intentione
aliquid nouum adijcitur conditioni, vt quando vouẽs
voto addit si vixero, nihil aliud innuens, nisi quod sibi
temere vitam non promittit, ideo illud addit si vixe-
ro, vel Deo placuerit; exprimitur autem diuerso mo-
do id, quod inest, quam insit, vt si quis ob periculum
grassantis pestis, vel imminentis mortis, vel naufra-
gij, vel alio modo si vixerit voueat religionem; li-
cet enim etiam hoc casu possit exprimi quod inest eo
modo, quo inest at ex communiter accidentibus cen-
setur explicari alio modo quam inest. Noto vltimo
conditionem de futuro aliquando esse necessariam vt
si sol orietur cras; aliquando contingentem, vt si nauis
redierit. Ad difficultatem.
368 † Quando ista vota sunt tantum apparenter condi-
tionalia, neq; Episcopus, neq; Sacerdos in Iubilei po-
test dispensare ante vel post euentum conditionis,
quia sunt vere absoluta Sanchez lib. 4. sum. cap. 40. nu.
93. Neque item potest quando conditio in votis ex-
pressa inest tacite, & explicatur eo modo quo inest; &
hoc siue ante siue post conditionis euentum, quia itẽ
illa conditio non reddit actum conditionalem, sed re-
manet omnino absolutus, ac si talis conditio non es-
set explicata vt constat ex l. conditiones extrinsecus
& l. aliquando ff. de condit. & demonstr. & per l. Per
369 hæc verba testatoris ff. de leg. 1. † Quando vero ex-
plicatur alio modo, quo inest, de illis votis dicendum
est, vt de conditionatis; sunt enim vere conditionalia,
370 vide Sanchez de matr. lib. 7. disp. 96. num. 8. † Et ea-
dem ratione non potest ante, vel post conditionis
euentum, quando conditio est necessaria, habetur

enim ac si esset impleta ideo votum remanet absolu-
370 tum † Neque item potest quando conditio est de
præterito vel de præsenti, quia conditio neque suspen-
372 dit actum Sanchez loco cit. cap. 40. num. 94. 95. 96.
Difficultas est quando votum est vere conditionale,
non pænale, eo quod conditio sit de futuro, & contin-
gens, nec tacite inest: pro istius solutione varias affert
sententias Sanchez n. 97. &c. ego breuiter cum eodẽ
Sanchez num. 99.
373 † Dico in his votis conditionalibus posse dispen-
sare, & eadem commutare Episcopum, ordinaria po-
testate, & confessarium electum virtute Iubilei, licet
excipiantur vota Castitatis & religionis, & idem dicẽ-
dum, & de iuramentis, multa & docte ad hoc proban-
dum affert idem Sanchez, hoc vno ego contentus ero
Reseruatio non est extendenda, sed sufficit quod ve-
rificetur de proprie dictis, cum ergo proprie dicta nõ
sint ista vota, quia deficiunt aliquo modo & ratione
voluntatis & ratione affectus ideo de istis votis reser-
uatio non est intelligenda, quod non sint perfecte vo-
ta Castitatis & religionis ista vota conditionalia pro-
batur quia ibi est imperfecta voluntas pendens à futu-
ro euentu, & sunt imperfecta etiam ratione affectus,
quia respiciunt aliquo modo etiam conditionem, ergo
cum his duobus modis deflectant à perfecta voti na-
tura non erunt dicenda reseruata, sed satis erit dicere
illa reseruata quæ sunt vota secundum perfectam voti
374 naturam † De votis alternatiuis Religionis perpetuę
Castitatis vel alterius rei, vt si quis voueat vel religio-
nem vel ducere vxorem aliquam pauperem mulierẽ,
aut Religionem, vel dare centũ aureos, & ita voueat,
vt non se determinet magis ad vnam partem, quam
ad aliam, nec vna pars sit in subsidium alterius, vt si
voueat ducere vxorem filiam pauperem & si illam nõ
potuerit ducere ingredi Religionem hoc casu es-
sent potius conditionalia huiusmodi vota quam alter-
natiua: De votis ergo vere alternatiuis.
375 † Dico si vouens nundum elegerit partem reser-
uatam, sed adhuc electio sit in eius libera potestate
potest Episcopus potestate ordinaria, & confessarius
virtute Iubilei illa dispensare, & commutare, quia hoc
votum non est simpliciter reseruatum, cum enim con-
stet ex parte non reseruata, & ex parte reseruata &
electio partis sit libera volenti per regulam 6. de Re-
gul. iuris in 6. In alternatiuis debitoris est electio, se-
quitur quod simpliciter non sint reseruata ante ele-
ctionem & hanc sententiam tenent communiter do-
ctores Sanchez lib. 8. de matrimon. disput. 9. num. 14.
lib. 4. sum. cap. 40 numer. 42. Suarez de Relig. tom. 2.
lib. 6. de voto cap. 42. num. 1. & 2. Pontius de matrim.
376 lib. 8. cap. 8. §. 2. numer. 21. & alij fere omnes. † Post
efficacem vero determinationem ad partem reser-
uatam nihil circa tale votum potest nec Episcopus,
nec confessarius virtute Iubilei electus, quia talis ef-
ficax electio est veluti quædam noua voti emissio,
cum autem tale votum sit reseruatum, sub dispositio-
ne Papæ remanet, neque liberum est illi qui vouit
mutare electionem, quod enim semel placuit amplius
377 displicere non debet. † Non sic autem, quando
electio non procedit à deliberata voluntate, sed est
tantum quoddam propositum eligendi, vel exe-
quendi votum quoad partem reseruatam, quia sim-
378 plex propositum non obligat † Quod si istius voti
alternatiui pars non reseruata sit facta impossibilis
ante electionem, vt in voto vel erogandi centum
vel ingrediendi Religionem, & erogare centum sit
factum impossibile ob paupertatem &c. ita vt re-
maneat solus ingressus religionis adhuc remanet sub
potestate Episcopi, & Confessarij virtute Iubilei ele-
cti, quia adhuc ex natura voti & intentione vouen-
tis illud votum est alternatiuum licet vna pars exequ-
379 tioni non possit mandari. † Quod si quæras, an
vouens disiunctiue, quando alteram partem non
potest eligere quia est impossibilis teneatur adim-
plere partem quæ remanet possibilis Respondeo,
si tempore emissi voti vtraque pars erat possibilis, &
nulla est facta electio, vna parte euadente impossi-
bili, qui vouit tenetur ad illam, quæ remanet pos-
sibilis, quia obligatio cadit super vtramque par-
tem, & votum est implendum eo modo quo fieri
potest absque vlla distinctione, siue illa pars fiat
impossibilis culpa, vel sine culpa vouentis, cum non
propter culpam sed ex vi voti obligetur Sanchez lib.
4. sum. cap. 13. numer. 24. Si vero tempore emissi
voti altera pars erat inepta voto, vel impossibilis vo-
uens ad nullam partem tenetur, quia ad illam quæ
remanet non se obligauit præcise, & in disiunctiuis
licet obligatio cadat super vtramque partem liberum
380 tamen debet esse vouenti posse eligere, quam vuult; †
Tandem si facta electione vnius partis voti & ista
post electionem reddatur impossibilis vouens ad ni-
hil tenetur, quia votum disiunctiuum iam fuit deter-
minatum, & pars determinata effecta impossibilis;
impossibilium autem nulla est obligatio. Ideo si quis
vouet dare Ecclesiæ bouem aut equum, postea deter-
minet equum, & moriatur, nec tenetur dare bo-
uem viuum nec pretium equi mortui, non bouem
viuum, quia votum, cum fuerit determinatum, non
obligat, nisi ad partem electam, non pretium equi,
quia promisit equum, non pretium vide Sanchez
381 dicto cap. 13. num. 26. † In dubio an votum sit di-
siunctiuum, vel conditionale Sanchez asserit esse cẽ-
sendum disiunctiuum, est enim interpretatio facien-
da, vt verba sonant l. labeo 7. vers. idem Tubero ff. de
supell. leg. ibi: Non arbitror quemquam dicere quod
382 non sentit, † & idem Sanchez subdit hoc verum
esse, etsi vouens magis inclinet, quod sua intentio fue-
383 rit conditionalis; † Imo, etsi rationes reddant vtrãq;
partem opinabilem vult minus probabili posse adhę-
reri. vide ipsum.
384 † Facta commutatione vi Iubilei, vel alterius
facultatis in aliam rem, etiamsi votum sit Papæ re-
seruatum, & commutatio sit facta ab ipso Papa, si
commutatio est facta in foro fori, quod vix potest
contingere, materia, in quam facta est talis commu-
tatio non potest iterum commutari vel ab Episcopo
potestate ordina vel à Confessario Iubilei, quia ta-
lis potestas extenditur tantum ad forum conscien-
385 tiæ, † ideo neque obligatio iniuncta à Papa in
dispensationibus matrimonialibus viro incestuoso
inseruiendi fabricæ Sancti Petri poterit commutari
in alia opera, nisi ab Episcopo vel à Vicario depu-
tato à Papa ad exequendam dispensationem, si vir
sit nobilis & delicatę complexionis Genuensis in
386 sua praxi Episcop. capit. 20. numer. 2. † Si vero
commutatio est facta in foro conscientiæ à Papa in
materiam non reseruatam poterit ab Episcopo &
confessario virtute Iubilei eadem materia in aliam
commutari; quia desinit prior obligatio de re re-
seruata, & transfertur in non reseruatam, ideo ne-
387 que votum erit amplius reseruatum; † Si tamen
votum non reseruatum commutetur in rem reserua-
tam euadit reseruatum vide omnes doctores quos
citat Bossius de Iubil. sect. 2. cas. 12.
388 † Quid autem possit Episcopus ordinaria po-
testate, & quid confessarius virtute Iubilei circa vota
castitatis perpetuæ & Religionis in dubio pro intelli-
389 gentia † Noto dubium aliud esse iuris aliud facti,
aliud negatiuum aliud positiuum. Dubium est quan-
do intellectus neutri parti assentitur; sed manet in
æquilibrio vel fere in æquilibrio licet forte maiorem
habeat inclinationẽ in vnam quam in aliam partem.
Dubium iuris est cum dubitatur an lex sit lata, du-
bium facti, cum dubitatur an aliquid sit factum. Ne-
gatiuum est cum ex defectu probationum non potest
eliei consensus; positiuum, cum ex contrarietate opio-
num probabilium remanet intellectus dubius quam
390 eligat † Noto 2. aliquando esse dubium, an
votum teneat, & aliquando posito quod teneat,
an sit reseruatum, v.g. mulier scit se votum castita-

tis emisisse, sed dubitat an perpetuam.
391 † Noto 3. aliquando legem esse latam, dubitari autem an factum sub illa lege comprehendatur.
392 † Noto 4. aliquando constare legem existere, & factum sub illa comprehendi, sed dubiti postea an tale factum in tali casu comprehendatur sub lege vel ratione necessitatis, vel contrariæ consuetudinis,
393 de qua dubitatur an sit introducta. † Noto vltimo
me hic non agere de valore voti sed tantum an votum sit reseruatum in priori enim dubio militat ratio melior est conditio possidentis. Secundum autem est soluendum ex eo an reseruatio sit extendenda ad casus dubios an vero restringenda tantum ad certos, eo quod aliquo modo sit odiosa & non amplian-
394 da; † poterit ergo Episcopus & Sacerdos vi Iubilei commutare & dispensare in votis dubijs Religionis & Castitatis perpetuæ. Votum per metum grauem cadentem in iurum constantem, & incussum ad hunc finem, vt votum emitteretur iure positiuo est nullum arg. cap. Prelatum de ijs quæ vi met. ca. fin. & tradit Sanchez lib. 4. sum. capit. 3. num. 12. & alij imo etiam iure naturæ Layman lib. 4. capit. 1. num. 3. loquens etiam de voto solemni, & ideo talia vota neque sunt reseruata nec indigent dispensatione, de re-
395 seruatione autem dico † votum emissum per metum incussum ad hoc, vt idem votum Religionis aut perpetuæ castitatis emittatur, siue metus sit grauis, siue leuis, nec sufficiens ad irritandũ idem votum, nõ tamẽ votũ est Papæ reseruatũ, 1. quia deficit à perfecta voti ratione, cum deficiat plena libertas, & quia intercedit iniustitia in metu incusso Lessius lib. 2. cap. 4. dub. 13. num. 106. Sanchez lib. 4. cap. 40. num. 31. &c. Qui
396 etiam ibidem num. 28. cum alijs † negat Episcopum potestate ordinaria, aut confessarium virtute Iubilei posse relaxare vota castitatis & Religionis emissa ab illis, qui sunt sub alterius potestate, vt sunt vota Reli-
397 gionis emissa ab impubere, & similia, † licet enim ea possit irritare pater &c. non tamen potest dispensare vel commutare Episcopus vel Confessarius vi Iubilei, quia est dispar ratio, pater enim irritat quia votum eo contradicente non valet, & ideo ab eius voluntate pendet non sic autem in reseruatione re-
398 spectu Episcopi & Confessarij. † Posset tamen commutare & Episcopus & Confessarius virtute Iubilei votum Religionis & Castitatis emissum cum hac præcisa intentione non se obligandi ad executionem talium votorum nisi sub veniali, quod potest fieri quia votum non obligat nisi quantum vouens intendit Sanchez lib. 4. cap. 11. numer. 2. & alij; ideo vouens, cum intendat voto se obligare tantum ad veniale, ad veniale tantum obligabitur, poterit autem tale votum commutari & dispensari quia maxime deflectit a perfecta natura voti, est enim hæc obligatio valde leuis, de qua non curat Papa. San-
399 chez lib. 4. cap. 40. numer. 47. & alij † Ita etiam poterit dispensare & commutare votum de emittendo voto religionis, quia non est votum Religionis nec Castitatis emisso enim tali voto, qui fornicatur non peccat contra votum Sanchez loco citat. numer. 70.
400 † & poterit commutari & dispensari votum Castitatis, vel suscipiendi statum religionis ad tempus determinatum, vt triennium, sexennium, eadem ratione, quia non est votum Castitatis vel Religionis perpetuæ Barbosa de pot. Episc. part. 2. alleg. 37.
401 & alij † Nisi tamen votum esset ad centum annos, quia æquiualeret perpetuo. Less. lib. 2. cap. 40.
402 num. 105. † Possunt item commutari votum strictioris religionis, quia hoc non est dispensare in voto sed in qualitate remanente semper obligatione
403 religionis; Sanchez lib. 4. capit. num. 74. & alij † Item votum perseuerandi in Religione Sanchez vbi supra numer. 75. votum enim perseuerandi est distinctum a voto religionis, perseuerantia enim est veluti qualitas, votum enim religionis obligat ad ingressum absolute, ad perseuerandum autem tantum, quando non adest iusta caussa, vt quia non possit
404 sustineri religionis austeritas. † votum autem moriendi in religione continet duo ingressum videlicet, & perseuerantiam, ideo quoad perseuerantiam poterit dispensari non quoad ingressum Nauar. cons. 7.
405 de voto. † Votum emissum intrandi religionem intra sex menses, vel annum &c. item potest commutari quoad dilationem exequtionis, dummodo exequtio non adeo differatur, vt sit periculum vouentem incidere in aliquod impedimentum, quo reddatur impotens ad votum exequendum ratio est quia etiamsi differatur exequtio remanet intacta voti obligatio Sanchez numer. 76. Barb. loc. cit. num.
406 16. &c. † Potest commutari ab eodem Episcopo, & Confessario virtute Iubilei votum Religionis non approbatæ Henriquez lib. 7. cap. 22. numer. 6. Sanchez numer. 71. & alij, quia non est votum perfectæ Religionis in ea enim non possunt emitti vota solemnia,
407 nec est approbata † ideo potest etiam votum assumendi habitum Tertiariarum etiam collegialiter
408 viuentium, † item votum assumendi habitum alicuius ordinis militaris, in quo non emittuntur vota solemnia; non potest tamen dispensari vel commutari votum assumendi habitum & ordinem sancti Ioannis Hierosolimitani, qui dicitur equitum Melitensium, quia emittunt vera vota solemnia, & vere sunt religiosi, & licet ipsi non veniant in odiolis sub nomine Religiosorum ob diuersitatem & modum viuendi, venit tam eorum religio sub nomine religionis quatenus refertur ad vota, quia non differt ab alijs religionibus, quæ comprehendur sub reseruatione quoad hoc vide Sanchez lib. 8. de matrim. disput. 9. & Sanctarellum de Iub. cap. 10. dub. 2. qui alios refert. Quoties ergo votum est de Religione in qua non emittuntur vota solemnia, vel vota non emittuntur simpliciter, vel Castitatis non est perpetua, vel religio non est approbata, votum de illa assumenda potest
409 commutari. vide Sanchez. † Item potest commutari votum factam hoc modo voueo me ingressurum Religionem Cartusianam v.g. si quam ingrediar, quia est votum conditionatum Sanchez lib. 4. sum. cap. 40. num. 49.
410 † Ex quibus collige sub facultate ordinaria Episcopi & Confessarij in Iubileo cadere votum castitatis limitatæ vt coniugalis; non nubendi; nisi tamen tale votum esset factum in gratiam alterius, quia tunc requireretur consensus illius, in cuius gratiam emissum est votum: Et quod dico de votis dico de iuramentis iuxta superius tradita cum ageremus de iuramento,
411 † addo, si votum non nubendi esset factum solum in fauorem tertij, & nullo modo ex deuotione, non indigeret dispensatione, vel commutatione, sed tolleretur sola relaxatione tertij, in cuius fauorem emissum est.
412 † Votum item Virginitatis: si vouens intendit de virginitate proprie sumpta, non vero, vt dicit castitatem; quod si vouens id expresse non intendit volunt Sotus lib. 7. de iust. quæst. 2. art. 1. Sanchez locis citatis & alij esse votum castitatis perpetuæ, & ideo esse
413 Papæ reseruatum. † Potest item commutari votum perpetuæ castitatis, quod resultat ex pluribus votis, veluti si quis voueat non nubere, postea voueat non fornicari postea non committere alia peccata luxuriæ ex quibus conficitur votum perpetuæ castitatis, quia quodlibet istorum potest seorsim commutari cum sit tantum partialis castitatis, nisi tamen vouens in vltimo voto intenderet se obligare ad omnimodam castitatem, quia tunc esset votum veræ castitatis perpe-
414 tuæ Sanchez d. cap. 40. num. 68. † Item votum præsbyterandi, quia hoc non est votum castitatis, sed votũ emittendi votum castitatis quod diximus ex Iubileo
415 posse commutari. Barb. d. alleg. 37. num. 19. & alij. † Qui autem talia vota emisit, si fornicetur, non peccat contra votum. † De votis coniugum. Dico quando votũ a coniugibus est emissũ post matrimoniũ siue ratum,

ratum, siue consumatum, siue ab vno tantum coniuge
siue cum licentia siue sine licentia alterius, siue ab
vtroque coniuge cum mutua licentia, vel sine nisi
tamen expresse iuri proprio renuncient pacto ex-
presso, posse ab Episcopo potestate ordinaria & à
confessario Iubilei commutari Sanchez lib. 8. de ma-
trimon. disput. 11. a numer. 4. ad 8. & disput. 15. num.
7. & lib. 4. sum. cap. 40. a numer. 12. ad 57. Quia
non est votum castitatis omnimode & simpliciter,
sed limitatæ non petendi debitum; ratio patet ex
447 ijs quæ tradit Sanchez & alij; † & facta commu-
tatione talis voti vel relaxatione qui vouit non tene-
bitur amplius ad castitatem neque soluto matrimo-
418 nio. † Quod si votum fuerit emissum ab vtroque
coniuge cum expressa renunciatione iuris petendi
& reciproca conuentione, & mutuo consensu ne-
que a confessario neque ab Episcopo circa illud vel
relaxando vel commutando quidquad poterit San-
chez d. cap. 40. numer. 57. Sanctarellus cap. 9. dub.
3. & alij quos ipse refert, ratio est. quia huic voto
nihil deest ad rationem perfectæ & omnimodæ ca-
stitatis Sanchez late lib. 9 de matr. disput. 37. numer.
419 10. † posset tamen si tali voto esset addita aliqua
limitatio, vt si votum esset ad sex menses ad sex
annos, vel aliqua alia qua votum redderetur non
420 simpliciter castitatis perpetuæ Sanchez loc. cit. †
Poterit etiam Episcopus in prædicto casu dispensare
ob periculum incontinentiæ, nec commode possit
adiri Summus Pontifex, vel alius, vt Nuncius vel
legatus ab eodem Papa habens facultatem. vt vter-
que vtatur matrimonio, siue reddendo, siue peten-
do, ita tamen, vt soluto matrimonio superstes teneа-
tur, sicuti prius, seruare castitatem, quam voue-
421 rat Sanchez loc. citat. † Si vero ab initio matri-
monij vterque coniux per modum contractus, &
mutuæ conuentionis vouissent perpetuam castita-
tem, si filios susciperent, tunc, cum dictio, si, æquiua-
let, quando, & significet tantum determinatio-
nem temporis, est votum absolutum, & ideo re-
seruatum, nec quidquam circa illud potest Episcopus
vel confessarius supradictus, cum autem, si, æqui-
ualet conditioni, vt si votum sit factum hac mente
si Deus nobis concesserit filios, ob tale beneficium
castitatem voueo, cadet sub potestate Episcopi &
Confessarij virtute Iubilei cum vere sit conditiona-
422 tum, patet ex supradictis. † An autem confessa-
rius virtute Iubilei possit circa omnia vota castita-
tis eo modo, quo potest Episcopus; vt hoc quæsi-
423 tum elucidetur; † Sciendum aliquando Episcopum
commutare vel dispensare potestate ordinaria ali-
424 quando per Epicheiam: de potestate ordinaria ha-
ctenus diximus, † Quid possit per Epicheiam DD.
communiter conueniunt, in casibus imminentis ne-
cessitatis, vt v. g. Papa non potest adiri nec alius ha-
bens ab eo facultatem ob nimium paupertatem, Im-
minet ex mora periculum incontinentiæ; Ex mora
imminet graue scandalum, vel periculum magni
damni Tertiæ personæ, vt si, qui castitatem vouit
velit ducere in vxorem virginem à se defloratam,
& si expectetur dispensatio voti a Papa est pericu-
lum quod matrimonium impediatur, vel mutetur
voluntas, & deflorata remaneat cum iactura hono-
ris. Item si sit periculum, quod voto adstrictus, si
expectetur dispensatio a Papa, moriatur, & proles
remaneat non legitimata; in his enim, & simili-
bus conueniunt doctores posse Episcopum dispen-
sare, non quod illi ex propria auctoritate conueniat
dispensare in voto Castitatis his casibus sed conue-
nit per Epicheiam, siue ex rationabiliter præsumpta
mente Papæ, quod scilicet nolit Castitatis votum
cum tanto periculo & damno sibi esse reseruatum,
sed tunc Episcopo velit esse concessam talem facul-
tatem vide Henriquez lib. 6. cap. 14. numer. 7. in
Gloss. litt. P. & lib. 7. cap. 30. numer. 6. in Gloss. litt.
B. Suarez de Religion. tom. 2. lib. 6. de voto capit.
26. numer. 9. & sequent. Sanchez de matrimon. lib. 8
disput. 9. numer. 12. & lib. 4. sum. capit. 40. numer. 34.
425 Barbos. d. alleg. 37. num. 13. & alij † Quærimus er-
go an etiam confessarius his casibus virtute Iubilei
possit, quod potest Episcopus per Epicheiam. Re-
spondetur non posse, quia vere sunt vota reseruata
Papæ, & quod per Epicheiam concessum indica-
tur Episcopo non est iudicandum concessum cuili-
bet confessario; Casus enim in quibus potest Epi-
scopus iure ordinario dispensare, vel commutare
non sunt reseruati Papæ, ideo veniunt in conces-
sione facta confessario virtute Iubilei; casus autem
quos per Epicheiam censemus exceptos sunt vere
reseruati, ideo si ob eminentiam dignitatis ob pe-
riculum, & alias caussas censentur concessi Episco-
po concessio vlterius non est protrahenda. ita com-
muniter DD. Roder. tom. 1. Reg. quæst. q. 63. art. 6.
Henriquez lib. 6. cap. 14. numer. 7. in Glos. litt. P. San-
chez de matrimon. lib. 8. disput. 15. numer. 5. & 10.
& lib. 4. sum. cap. 42. numer. 7. & capit. 54. numer. 15.
Suarez tom. 2. de Relig. lib. 6. de voto capit. 26. nu-
426 mer. 18. & alij communiter. † Aduerte autem
quod dispensatio facta ab Episcopo in casibus per
Epicheiam concessis non extenditur vltra illum ca-
sum v. g. voto Castitatis adstrictus morti proximus
dispensatur, vt possit contrahere, ne proles rema-
neat illegitima, ex dispensatione matrimonium
contrahit & postea conualescit si deinde ob mor-
tem vxoris velit aliam ducere dispensationem te ne-
bitur impetrare Sanchez & Suarez supra relati.
417 † Regulares si sint viri docti & approbati
iuxta formam Tridentini, & a Prouincialibus depu-
tati spetialiter ad id ex Priuilegio Pij V. concesso
Franciscanis de obseruantia, possunt dispensare ad
petendum debitum cum his qui post simplex vo-
tum castitatis contraxerunt matrimonium Henri-
quez lib. 12. capit. 2. numer 9. Sanchez de matrimon.
lib. 8, disput. 16. numer. 3. Pontius item de matrimon.
lib. 8. capit. 10. numer. 2. Priuilegium referunt Sor-
bus Peregrinus in Compend. Priuileg. Theatin. &
428 alij, † virtute eiusdem priuilegij possunt di-
spensare ad petendum non solum post consumatio-
nem sed etiam ante Sanchez in sum. lib. 4. capit. 43.
numer. 10 Ad votum autem castitatis emissum post
matrimonium non extenditur dictum priuilegium
cum loquatur tantum de emisso ante matrimonium
ideo virtute illius non poterit dispensari ad peten-
dum post tale votum Sanchez lib. 4. capit. 42. num.
429 12. † Votum non petendi commutationem vel
dispensationem voti, vel emittitur animo se obligan-
di sub generalitate numquam petendi, vel emitti-
tur tantum animo non petendi, quando ita erit ex-
pediens, rursus vel emittitur votum non petendi
a quoquã, vel non petendi à Papa. Votum non
petendi dispensationẽ à quoquã præter quam à Papa
adhuc potest dispensari virtute Iubilei quia non est
Papæ reseruatum reseruationem enim non facit vo-
uens, neque ipse dat vel aufert iurisdictionem. Vo-
tum non petendi dispensationem vel commutatio-
nem emissum animo se obligandi sub generalitate
in omni euentu est nullum quia est de re quæ ali-
quando potest esse illicita potest enim aliquando
non esse expediens non petere dispensationem vel
commutationem; & ideo si petatur dispensatio voti
de quo fit emissum aliud votum de non petenda il-
lius voti dispensatione vel commutatione si petatur
commutatio vel dispensatio non peccabitur. Si ve-
ro votum fuerit factum cum limitata intentione
non se obligandi nisi in casibus in quibus est expe-
diens vel ex communi intellectu inest talis restrictio
votum valebit; poterit tamen peti dispensatio ex iusta
caussa. Quare emissum votum non petendi dispensa-
tionẽ, vel erit nullum & non indiget dispensatione, vel

est validum, & adhuc poterit dispensari licet sit
emissum animo non petendi dispensationem ab alio,
quã a Papa vide Sanch. lib. 4. sum. c. 40. n. 13. & 79. &
430 c. 54. nu. 13. & idem dicendum de iuramentis. † In
casu autem quo valet votum vel iuramentum de non
petenda commutatione voti, tunc si petatur commu-
tatio debet fieri in maius bonum, quam requirat vo-
tum principale, quia non illud solum commutatur;
sed etiam votum non petendi dispensationem vel
commutationem; commutatio ergo, cum sit duorum
votorum debet esse in maius quam si esset com-
mutatio tantum vnius. Sanchez lib. 4. cap. 56.
num. 5.
431 † De voto non peccandi; vel est de vitando om-
ni peccato etiam veniali, & est nullum vt de re im-
possibili Sanchez lib. 4. cap. 5. num. 10. & alij quos
432 ipse refert; † Vel est de non peccando mortali-
ter, & tenet, est enim de re mortaliter possibili San-
433 chez loco cit. num. 15. & 18. vbi plures alios; † po-
test tamen commutari, & relaxari iuxta facultatem
concessam in Iubileo, quod patet, quia non est ex
reseruatis, nec per votum tollitur obligatio non pec-
candi sed tantum vinculum voti quo magis adstrin-
434 gitur obligationi non peccandi. † Imo addit San-
chez & alij confessarium debere esse facilem in com-
mutando & difficilem in consulendo huiusmodi
435 vota. † Idem dicendum de voto non luden-
di, & caussa commutandi potest esse nimia procli-
uitas illius qui vouit ad ludendum itavt non obstante
voto adhuc sæpe ludat, sicuti enim nimia inconti-
nentia est caussa ad commutandum & dispensan-
dum votum castitatis ita & frequentia ludendi ex
procliuitate quæcumque illa sit est sufficiens ad di-
spensandum & commutandum votum non luden-
436 di. † In voto non ludendi absolute emisso an in-
uoloatur obligatio non ludendi quocumque ludo
alias etiam licito, an vero tantum non ludendi ludis
mortaliter aaut venialiter peccaminosis. Nauar. in
sum. cap. 12. num. 21. & alij negant includi obligatio-
nem non ludendi ludis licitis, quia sunt actus vir-
tutis eutrapeliæ, Votum autem de abstinendo ab
actu virtutis non obligat Sanchex vero lib. 3. sum.
cap. 18. num. 2. affirmat valere, quando vouens non
ludere quocumque ludo intendit se obligare ad
abstinendum à quocumque ludo etiam modicæ
quantitatis,
437 † Ratio est quia ludus est ex illis actibus virtu-
tis, quorum priuatio continet in se maius bonum
licet enim ludus honestus pertineat ad eutrapeliam
honesta conuiuia inter amicos ad vrbanitatem, ne-
gari tamen non potest quod non contineant acces-
sum ad res terrenas & ideo illis priuari non sit me-
lius; Actus matrimonij sunt actus Sacramenti, & ta-
men illis abstinere est melius ergo votum de non lu-
dendo etiam ludo licito est de meliori bono quod
cadit sub consilia euangelica.
438 † Excipe tamen, nisi tales abstinentiæ essent
contra statum personæ vel sanitatem corporis vel
contra vrbanitatem requisitam, quæ omnia recte
439 sunt attendenda. † Item discrepant doctores an
confessarius virtute Iubilei possit dispensare vel
commutare iuxta facultatem concessam commu-
tandi vel dispensandi, pænam incursam ab votum
pænale prius emissum, v. g. Quis emisit votum non
ludendi, & si luserit erogandi centum in eleemo-
sinam; lusit ter quater vel decies ideo tenetur ad
pænam; poteritne à confessario virtute Iubilei com-
mutari talis pæna negat Nauar. lib. 3. cons. 31. de
voto in 2. ædit. Azorius 1. part. lib. 11. cap. 19. quæst.
23. & cap. 18. quæst. 11. & alij ratio est quia alia est
obligatio soluendi pænam iam incursam alia exe-
quendi votum. Sanchez lib. 8. de matrim. disput. 15.
numer. 14. & lib. 4. sum. cap. 52. numer. 9. Suarex
de Relig. tom. 2. lib. 6. de voto cap. 20. num. 19. &
alij affirmant posse, quia obligatio soluendi pænam
incursam est ex eodem voto, a quo est obligatio in-
currendæ, sicuti ergo potest tolli obligatio incurren-
440 da ita & incursa. † Idem dicito de illo, qui vo-
uisset dare pauperi decem singulis mensibus, & omi-
sisset dare decem mensibus, & esset debitor cen-
tum, potest ergo commutari vel tolli pæna incursa
441 vel incurrenda ob votum, † etsi Summus Pon-
tifex dispensasset in parte pænæ. v. g. debitori cen-
tum remisisset quinquaginta adhuc poterit dispen-
sari in alijs quinquaginta, non enim ad illa tenetur
ex præcepto Summi Pontificis sed ex eodem voto;
Summus enim Pontifex dispensat in quinquagin-
ta, at non iniungit onus soluendi alia quinquagin-
ta, sed remanent soluenda ex voto, quod cum sit
sub potestate confessarij poterit illa quinquaginta
ex eodem voto debita vel commutare vel dispen-
sare. Quod autem debitor teneatur ex voto non
ex præcepto Papæ ad illa quinquaginta patet quia
non soluendo peccabit contra votum, non con-
442 tra præceptum Papę. † Commutatio autem pæ-
næ incursæ nec dispensatio in ea non censetur facta
quoad incurrendum & vice versa nisi petatur quod
fiat, & fiat a confessario, cum enim diuersimode
soleant fieri, non censentur factæ simul. vide San-
chez disput. 15. num. 15. & Suarez loco cit. num 21.
443 &c. † Datur aliquando facultas a Summo Ponti-
fice Confessarijs commutandi vota in subsidium,
v. g. Belli contra infideles in subsidium terræ San-
ctæ &c. poteritne intelligi tale subsidium de re spi-
rituali vt oratione Sacrificijs, ieiunij &c. variant
doctores. Ego dico quod tales commutationes
votorum, si fiant in fauorem diuitum debent fie-
ri in subsidium temporale, si fiant in fauorem
pauperum etiam in subsidium spirituale, & ita
discrepantes sententias intelligo. vide Suarez de
Religion. tom. 2. lib. 5. de voto cap. 19. num. 18.
444 † Aduerte minorem caussam requiri ad com-
mutandum, quam ad dispensandum; nam in
dispensatione tollitur omnino vinculum; in com-
mutatione tollitur quidem vna res sed subrogatur
alia cum eadem obligatione voti Less. lib. 2. de
Iust. cap. 40. dub. 11. numer. 96. & ad commutan-
dum in æquale, vel nullam requiri, si sit æque Deo
gratum vt Henriquez lib. 7. cap. 30. numer. 5. vel
si qua desideratur sufficit quælibet licet leuis, & mo-
dica, vt desiderium petentis commutationem in
rem quam petit subrogari Sanchez lib. 4. capit. 51.
num. 21. 21. & 23. Suarez tom. 2. de relig. lib. 6.
de voto capit. 18. numer. 9. & 10. & capit. 19. num.
10. & 14. Ex illa enim voluntate & desiderio re-
sultat maior alacritas in commutatæ rei exequtione,
445 quod est Deo gratius. † In caso dubio an mate-
ria, quæ petitur subroganda, sit equalis Lessius
lib. 2. capit. 40. dub. 11. numer. 96. putat esse caus-
sam sufficientem ad commutandum aliquam no-
tabilem molestiam in exequendo, vel magnam
fragilitatem cum periculo violandi votum. San-
chex vero adhuc putat in casu dubiæ equalitatis
esse sufficientem caussam commutandi, quod com-
446 mutatio instanter petatur. † Tempore Iubilei
pro facienda commutatione voti in equale, quacum-
que alia caussa remota, sufficiens est sola intentio
exequendi quæ in Iubileo præscribuntur vt ieiu-
nium visitatio Ecclesiarum &c. Suarez loc. citat.
447 cap. 16. nu. 10. & Sanchez eodem cap. 51. num. 19. †
An autem eadem intentio præstandi præscripta in
Iubileo sit sufficiens caussa commutandi etiam in
aliquid minus dico non sufficere sed requiri aliquam
aliam, quia in ista commutatione admiscetur aliqua-
lis dispensatio quæ requirit caussam Angel. Verbo
votum 3. num. 26 & alij estque communis licet aliqui
448 sentiant esse sufficientem. † Caussæ autem sufficien-
tes possunt esse difficultas in exequtione voti; vtilitas
peten-

petentis commutationem, magna fragilitas cum pe-
riculo violandi votum; repugnantia parentum, & si-
miles. Lessius & Sanchez locis citatis; idem dicen-
dum de iuramentis.
449 † In facienda autem commutatione votorum, &
iuramentorum debet confessarius esse valde prudens,
& circumspectus non enim est facilis cuicumque ta-
lis commutatio Roderiquez in sum. tom. 2. cap. 102.
num. 4. ideo aliqua generalia trademus deinde quæ
pertinent ad vota peregrinationis, postea quæ spe-
ctant ad vota conditionalia & pænalia, & per ordi-
nem prosequemur commutationem voti vltramari-
ni; Ingrediendi Religionem, Non contrahendi
matrimonium, assumendi ordines Sacros, & ieiu-
nandi v. g. omnibus sextis ferijs, de quibus late San-
chez lib. 4. sum. cap. 56.
450 † Quoad generalia; debet confessarius habens
facultatem delegatam, diligenter curare, vt iuxta in-
fra tradenda subroget voto materiam proportiona-
tam, alioquin peccabit mortaliter & tenent non so-
lum Sanchez qui putat etiam virtute Iubilei debere
fieri commutationem in equale sed etiam qui asse-
runt posse fieri in aliquid minus vt Roderiquez tom.
2. cap. 102. num. 14. Aragon 2. 2. quæst. 88. art. 12 me-
din. lib. 1. inst. confess. cap. 14. §. 7. Vega tom. 2. sum.
451 cap. 126. casu 36. & alij. † Quare optime admonent
confessarios non admodum peritos, ne in se suscipiant
onus commutandi vota, ne facultate abutantur in
diminutionem diuini cultus; sed consulant peri-
tos, qui etiamsi sequantur sententiam, quod commu-
atio possit fieri in aliquid minus attente tamen con-
452 siderabunt ne sit nimis minus, † vt esset si vo-
tum numquam ludendi commutarent in solutionem
quinque Iuliorum, vel quinque librarum; est enim
nimis improportionata commutatio ne igitur errent,
453 sciant † Bonum, in quod facienda est commu-
tatio, non esse iudicandum maius, minus, vel equale
voto, quod commutatur, ex maiori, equali, vel
minori excelientia virtutis; sed ex eo quod materia
voto subroganda hic, & nunc attentis circumstan-
tijs, magis, æque, aut minus sit apta ad finem inten-
tum à vouente, & ad illius spiritualem vtilitatem;
454 † quare, qui vouit ieiunare, vt carnis motus com-
pescat, istius votum non recte commutabitur in
eleemosinæ erogationem, licet eleemosina sit actus
excellentioris virtutis, quam ieiunium, quia non est
æque apta fini, & vtilitati a vouente intentis. Si ve-
to ad eosdem carnis motus reprimendos quis vouit
peregrinationem recte commutabitur in ieiunium
455 Sanchez loc cit. num. 9. † prudentissima autem est
commutatio votorum, quæ fit in frequentiam Sacra-
mentorum confessionis & communionis, & in exer-
citium orationis mentalis, vtpote quæ maxime con-
ducunt ad vitiorum extirpationem, virtutum augmē-
456 tum, & diuinum cultum: † Possunt etiam vota con-
cernentia diuinum cultum & animæ salutem com-
457 mutari in missarum Sacrificia: † est etiam spe-
ctandus finis ob quem votum est emissum & quo
altior erit finis, eo altior & maior materia est substi-
458 tuenda, v. g. illi, † qui vouit non ludere caussa
vitandi blasfemias maior, & altior materia erit sub-
roganda quam si vouisset tantum ad vitandam ni-
miam iacturam, & statui non conuenientem. San-
459 chez num. 9. † & si votum consideretur specta-
to solum diuino obsequio in commutatione non erit
necessario habendus respectus pluralitatis vel diu-
turnitatis actuum, sed poterunt compendiari, &
restringi v. g. Quis vouit longo tempore recitare
coronam Beatissimæ Virginis vel centies psalmos
pænitentiales, poterit huiusmodi votum commu-
tari in pauciora Missæ sacrificia, & minori tem-
460 pore peragenda, † non sic autem si votum re-
spiceret etiam commoditatem tertij vt si vouisset
per annum facere celebrare missas in vna Ecclesia
ob commoditatem populi qui dum longiori tempo-
re sacrificijs interest magis Deus honoratur, huius
461 enim augmenti esset etiam ratio habenda; † &
idem dicendum de votis emissis aliquid faciendi
certo die, nisi enim maior cultus diuinus resultet ex
peractione illius voti tali die vel tempore illius nul-
462 lus respectus est habendus. † Huiusmodi autem
vota duplicem inuoluunt obligationem alteram rei
præstandæ, alteram rem præstandi tali die vel tem-
pore quare commutato voto præstandæ rei, non est
sublata obligatio præstandi rem subrogatam eodem
die nisi id exprimat confessarius vel colligatur ex
463 rei subrogatæ qualitate. Sanchez num. 29. † Vota
realia conuenientius commutantur in alia onera
realia, & personalia in personalia, vt quantum fie-
ri potest seruetur equalitas in commutatione, & fi-
nis vouentis sortiatur suum effectum, vt votum ædi-
ficandi Ecclesiam in eleemosinas votum portandi
cilicium ad carnem domandam in ieiunia, non est
464 tamen necesse id semper fieri † sed aliquando pos-
sunt realia commutari in personalia, & personalia
in realia Less. lib. 2. cap. 40. dub. 11. num. 95. Sanchez
465 lib. 4. sum. cap. 26. num. 24. & alij † in qua commu-
tatione habenda est ratio diuini obsequij, & finis
propter quem votum est emissum, vt commutatio
recte fiat. Vnde Lessius docet ex caussa posse com-
mutari votum eleemosinæ corporalis in spiritualem
videlicet in sacrificia preces &c. Maxime autem est
spectanda fragilitas illius, qui petit commutatio-
466 nem; † aduertendumque est ne nimis in com-
mutatione grauetur cum periculo non adimplendi
467 id, quod voto subrogatur, † quare interdum
expediet commutare vota in res illas, quas ex deuo-
tione solet præstare, qui petit commutationem vo-
ti, vt puta in recitationem Rosarij, Coronæ, audi-
tionem Missæ & cætera similia, quæ solet frequen-
468 tare † Erit etiam actus prudentiæ concedere al-
ternatiuas rerum & temporis, vt cum non poteris ie-
iunare die Veneris, ieiunabis die Sabbati, nisi pote-
ris recitare rosarium erogabis eleemosinam &c, vt
469 facilius rem iniunctam exequatur; † non est ta-
men facienda commutatio in res alias debitas, vt in
auditiones missarum diebus quibus ex præcepto te-
netur, quia istis neque voto satisfit secundum Les-
sium loco cit. num. 87. & Sanchez num. 38. capit. 56.
470 cit. † Quo maior est caussa commutandi eo leuior
potest esse commutatio Henriquez lib. 7. cap. 30. num.
5. vnde votum emissum vel ob metum incussum vel
etiam ob metum periculi mortis vel in infirmitate
vel in periculo, vel ex repentina deliberatione vel
ex nimia vouendi facilitate vel alia simili de caussa
poterit commutari in leuiorem materiam, quam si
factum fuisset cum plena deliberatione, sine peri-
471 culo &c. † Similiter quo maior est inhabilitas
ad voti exequtionem, vt infirmitas & debilitas ad
ieiunandum virium fractio ad peregrinandum; quo
maiores sunt istæ, & similes caussæ eo leuior potest
472 esse materia in quam votum commutatur. † Item
habenda est ratio difficultatis in exequendo voto,
& rem quæ voto subrogatur Sanchez d. cap. 56. nu. 10.
Sanchez de Relig. tom. 2. lib 6. de voto cap. 19. num.
473 16. & alij † vnde votum ieiunij emissi à paupere,
si commutetur in eleemosinam potest commutari in
minus quam commutaretur diuiti propter difficulta-
tem in paupere & ieiunandi, & erogandi eleemosi-
474 nam; † ideo etiam minor numerus ieiuniorum est
iniungendus laborantibus, colericis, & debilibus quā
otiosis robustis & flegmaticis, nam paucitas respectu
illorum equiualet multitudini istorum, respectu diffi-
cultatis. & ista quoad generalia.
475 † Quoad commutationem votorum itinerandi,
vel peregrinandi habenda est ratio laboris, itineris
expensarum, quas peregrinaturus facturus fuisset in
itinere, vel peregrinatione deductis tamen expensis
domi faciendis. v.g. Petrus vouit peregrinationem
ad ædem Lauretanam, tempore Iubilei petit tala vo-

tum sibi commutari, expendet confessarius qualita-
tem personæ vouentis an sit mercator an artifex &c.
& habita ratione laboris, itineris & expensarum
quas faceret in peregrinatione, deductis tamen, quas
faceret viuendo domi (quia æquum est vt viuat siue
in via siue domi ideo expensæ victus necessario fa-
ciendæ domi sunt deducendæ) ad voti commutatio-
nem procedet. Nauar. cap. 12. sum. num. 77. vers. 8.
Roderiquez lib. 3. sum. cap. 102. num. 4. Henriquez
lib. 8 cap. 30. num. 5. litt. N. Suarez de Relig. tom. 2.
lib. 6. de voto cap. 19. num 19. Sanchez lib. 4. sum.
cap. 56. num. 11. & alij. & ratio est, quia omnia ista
censentur in voto peregrinationis Deo dicata ideo
commutando ad ista respiciendum. De expensis vero
reditus à loco, ad quem eundum ex voto, in patriam,
variant doctores alij affirmantes alij negantes esse
computandas. Ego puto quod, si vouens intendebat
non redire vel ibi remanere, vel alia de caussa redi-
tus pro satisfactione voti non esset necessario inten-
tus, non sint computandæ, vtpote non Deo dicatæ,
sunt quidem dicatæ illæ itineris quia nullo modo po-
test voto satisfieri sine illis, at voto satisfacto expensæ
reditus possunt aliam habere caussa, quæ si nulla subsit
sunt omnino computandæ etiam expensæ in redeun-
do faciendæ, quia tunc intelliguntur Deo dicatæ,
quando sunt necessariæ, non vero quando non sunt
necessariæ Vega tom. 2. sum. cap. 126. casu 36. Rode-
riquez d. cap. 102. & Sanchez d. cap. 56. num. 17. & li-
cet aliqui putent in commutatione voti peregrinatio-
nis non esse habendam rationem expensarum quas
votum executurus facturus esset in comitatu famulo-
rum, equorum &c. iuxta suum statum Henriquez vbi
supra & alij dicentes satis esse computare sumptus
quos vel solus vel cum vno vel altero socio fecisset, in
quam sententiam aliqui inclinant ad tollendos scru-
pulos qui possent oriri in facienda supputatione ex-
pensarum, ego tamen puto esse habendam rationem
omnium, quas votum executurus facturus esset, sunt
enim vere Deo dicatæ nec video qui scrupuli possint
oriri maiores, quam si iste non redderet Deo res illi
dicatas, præterea videtur ratio nimis leuis, qui enim
potest supputare sumptus ratione vnius, quare non
ratione multorum, difficultas consistit in prima taxa-
tione, qua posita facile ad alias deuenitur, præterea
istę non sunt adeo mathematice perpendendæ, vt ad
obolum sint faciendæ sed sufficit moralis æstimatio,
in conclusione consensit Suarez d. cap. 19. num. 20.
Sanchez cap. 56. cit. num. 14. & alij. Item habenda
est ratio in commutatione istorum votorum pericu-
lorum itineris, damni ex absentia imminentis rebus
illius qui votum esset executurus, item tributorum
soluendorum, si iter esset habendum per oras infide-
lium Roderiquez cit. cap. 102. nu. 4. Vega d. casu 36.
Sanchez loco cit. ratio est eadem, quia sunt Deo di-
catæ omnes istæ expensæ & sunt necessario faciendæ
si votum sit executioni mandandum & soluendum.
476 † Solet etiam quæri, an materia, in quam com-
mutatur votum peregrinationis, sit applicanda loco
ad quem peregrinatio faciẽda est v.g quis vouit adire
ædem Lauretanam, quod votum commutatur in cen-
tum aureos an illi centum sint mittendi ad dictam
ædem, ad quam votum directum est: Respondeo ex
Sanchez d. cap. 56. num. 21. posse applicari ad alios
pios vsus, vt dotandas puellas pauperes, & similes, &
in his sine vlla ratione loci pij sufficit respectus maio-
ris, vel æqualis boni spiritualis vouentis. & diuini cul-
477 tus iuxta iam tradita. † Imo etsi non solum votum
esset emissum adeundi v. g. Virginem Lauretanam
sed insuper etiam eidem Ecclesiæ certam eleemosinã
erogandi adhuc etiam istius voti posset fieri commu-
tatio, vt alicui alteri Ecclesiæ pauperi illa eleemosina
478 tribueretur; Sanchez vbi supra: † Si vero votum es-
set factum itineris conficiendi pedibus mendicando
&c. nulla esset quidem habenda ratio expensarum
correspondentium in commutatione, sed esset ha-
benda laboris maioris, & maioris obsequij, quod Deo
479 tali modo exhiberetur Sanchez num. 23. † Labor
autem itineris vnius diei pedibus habendi recte pos-
set commutari ieiunio vnius diei; Labor duorum die-
rum itineris vel trium &c. totidem ieiunij Sanchez
480 num. 40. & alij. † Quod si iter pedibus non erat pe-
ragendum habita ratione prius expensarum quæ es-
sent faciendæ, commutatio laboris quatuor dierum
itineris reda vel equo peragendi posset fieri in ieiu-
nium vnius diei Sanchez imo Azorius parte 1. cap. 18.
quæst. 13. lib. 11. dicit ieiunium vnius diei æquiualere
itineri equestri quinque dierum potest etiam commu-
tatio laboris itineris fieri in orationes, vel alias affli-
481 ctiones corporis, cum omnes sint personales. † So-
lent aliqui confessarij decipi in commutatione ali-
quorum votorum subrogando magnam materiam
cum leuis sufficiat ideo prudens confessarius aduer-
tat quod, quando votum est de aliqua re ad quam
vouens tenetur etiam sine voto, vt præcepto naturali,
vel positiuo, vt non adulterandi, audiendi missas die-
bus quibus talis auditio ab Ecclesia est præcepta, in
commutatione non est habenda ratio vinculorum
superadditorum obligationi iam existenti; sed solum
consideranda est dignitas & excellentia rei promissæ
& materiæ subrogandæ Sanchez d. cap. 56. num. 2. In
commutatione enim similium votorum obligatio
non faciendi vel faciendi illa, quæ etiam vota sunt,
remanet cum supponamus iure naturali vel positiuo
iam præcepta, & obligatio voti transfertur in materiã
quæ subrogatur, ideo vinculorum superadditorum
non est habenda ratio siue illud sit votum siue sit iu-
ramentum, sed tantum materiæ subrogandæ tantum
est habenda ratio vt sit æqualis vel fere equalis hono-
482 ris Dei, & vtilitatis vouentis; † quare in voto non
adulterandi spectandum est solum quantam vim ha-
beat votum cohibendi vouentem ab adulterio pa-
trando, in voto audiendi missam, diebus festis quantũ
valeat ad incitandum vouentem ad illam audiendã,
& iuxta id quod votum in his potest, habenda est ra-
tio in commutatione subrogando equalem vel fere
equalem materiam, si enim votum sit valde potens
ad effectum ex illo intentum, magna debet esse ma-
teria subrogata, si vero debile, parua materia sufficiet
subrogata; vnde si vouens non adulterari, antequam
votum emitteret sæpe adulteraret, & emittens votum
audiendi Sacrum diebus festis sæpe ante non audiret,
& post votum raro adulteret, & Sacrum frequenter,
magna est subroganda materia & respondens hono-
ri diuino & vtilitati vouentis; si vero etiam post votũ
æque adulteret, & Sacrum non audiat, nec vota ad
aliud seruent, quam ad multiplicanda peccata & sa-
crilegia patranda, non magna materia esset subrogã-
483 da, † quare in primo casu putarem subrogandam
esse confessionem menstruam in perpetuum, vel ali-
quid simile, attenta qualitate personæ, & alijs circum-
stantijs; In secundo vero sufficeret recitatio Coronæ
Virginis per biennium, vel triennium semel quolibet
mense, vel quid simile, vide Sanchez loco citato n. 3.
484 † Item in commutatione voti & iuramenti eiusdẽ
materiæ, vt si quis vouisset, & simul iurasset eodem
vel diuerso tempore non mæchari &c. neutrius vin-
culi esset ratio habenda quia vel vtrumque commu-
tatur & vtriusque obligatio transit in rem subrogatã,
vel vnum tantum, & obligatio alterius cessat per sub-
485 tractionem materiæ vnius Sanchez loco citat.
nu. 4. & lib 4. cap. 55. num. 12. † Si materia voti non est
commutanda, sed tantum facienda vel concedenda
dilatio executionis voti, considerandum est, an ex tali
dilatione impedirentur diuina obsequia, vel non, vt
si quis vouisset tali tempore ingredi religionem vel
sumere ordines Sacros, ex dilatione impedirentur di-
uina obsequia, ideo correspondens materia subro-
ganda habita tamen ratione caussæ, ob quam petitur
talis dilatio, si vero non multum impediretur diuinum
obsequium, parua materia esset subroganda.

486 †

486 † De votis conditionalibus non pęnalibus;vel iſto-
rum petitur commutatio ante cōditionis euentum, &
commutatio fit in rem ſine conditione,& obligatio eſt
abſoluta, & dico quod habenda eſt ratio dubij futuri
euentus,& iuxta quantitatem dubij faciēda eſt ſubro-
487 gatio, † vt ſi quis vouiſſet dare centum alicui Eccle-
ſiæ,ſi pater ſuus ex infirmitate conualuerit, iuxta peri-
culi probabilitatem facienda erit commutatio,ſi æque
deſperetur ac ſperetur ſanitas,dimidiū erit ſufficiens,ſi
maior ſpes maior, retributio,ſi minor, minor,& ita de
reliquis, aſſimulatur enim huiuſmodi votū contractui
484 aſſecurationis Sanchez lib.4.c.56.n.30.† Si vero cō-
mutatio fit in rem item conditionalem, erit facienda
commutatio in equalem,vel fere equalem,ſi æque du-
bia ſit vtraque conditionalis materia Sanchez nu. 31.
489 †Vel commutatio petitur poſt conditionis euentū &
Sanchez cum votum iam tranſierit in abſolutum vult
eſſe faciendam in æqualem materiam ita eo cap. 56.
nu.32. Alij cenſent poſſe fieri in aliquid minus ratione
imperfectionis voluntatis in voto conditionato, quæ
non eſt in abſoluto;ſed reſpondit Sanchez hoc argue-
re minorem ſufficere cauſam ad diſpenſandum, non
490 autem in minus poſſe fieri commutationem.†Quod
etiam dicendum eſt de voto pænali, ſi cōmutetur poſt
491 incurſam pænam idem Sanchez.† Ante verò incur-
ſam pęnam aliqui relati à Sanch. n. 34. ſuppreſſis ta-
men eorum nominibus cenſent nullam habendā eſſe
rationem pęnæ in commutatione facienda;ſed ſolum
rei promiſſę;vt ſi quis vouiſſet ſe religionem ingreſſu-
rum ſi luſerit, & iſtius voti petat commutationē in ipſa
habendam eſſe tantum rationem ludi non vero reli-
gionis,eo quod pæna ſit acceſſaria,quæ ſublato princi-
pali nempe voto non ludendi corruit. At ipſe num.35.
putat eſſe habendam rationem vtriuſque ſiue pęna ſit
principale in voto,vt voueo religionem ſi luſero, ſiue
ſit veluti acceſſorium, vt voueo me non luſurum ſub
pæna religionis. Quia vtroque modo cadit ſub voto
quia,licet ſe habeat etiam tantum, vt acceſſorium, &
ſublato principali ceſſet etiam pænæ obligatio, attam
ex appoſitione pænæ augetur obſequium diuinum.
492 † Voti vltramarinæ peregrinationis traditur forma
commutationis cap. Veniēns de voto, & voti; redēpt.
vbi votum cuiuſdam pueri commutatur, vt illud redi-
mat eleemoſinis,& toto vitę ſuę tempore ſi eius facul-
tates ſuppetant,vni pauperi prouideat, & cap. magnæ
eodem titulo votum item vltramarinū cuiuſdam Epi-
ſcopi commutatur,vt expenſas eundi,commorandi,&
redeundi integre ad eum locum mittat, & laborē iti-
neris compenſet ſollicitius inſtando vigilijs, inſtantius
vacando orationibus, & fortius ſe exercendo in ieiu-
nijs.
493 † In cōmutatione voti religionis habenda eſt ra-
tio onerum,& obligationum religionis, de qua votum
eſt emiſſum. An præter communia cum alijs religioni-
bus,religio vota,habeat aliquid particulare, vt ieiunia
cilicia,& alias auſteritates,& obligationes, & nunquā
erit ſimplex commutatio. quia non ad equalitatem;
† ſed habebit ſemper admiſtam aliquam diſpenſa-
tionem quia nullum bonū poteſt eſſe equale religioni
494 † ſi tamen petas,quę res poſſet ſubrogari in commu-
tatione voti ſtrictæ religionis, & quæ habeat obliga-
tionem non ſolum ad penſum diuini officij perſoluē-
dum ad nocturnas vigilias ad ieiunium ſeptem men-
ſium anni, ſed etiam ad perpetuo abſtinendum à car-
nibus Reſpondent Bartholomæus Medi. lib. 1. inſtr.
cap.12.§.2. Aragon 2.2.quæſt.88.art.12.& alij ſufficiē-
tem fore commutationem ſi vouens obligetur confi-
teri, & Sacram communionem ſumere ſingulis men-
ſibus eleemoſinas erogare iuxta ſuas facultates, &
quotidie pſalmos pænitentiales, vel alias ſimiles ora-
tiones recitare;ſingulis ſextis ferijs ieiunare,iniungen-
do hæc omnia pro toto tempore vitæ illius cuius vo-
tum commutatur.
495 † Votum non nubendi recte commutatur in con-
feſſionem menſtruam per biennium, vel trienniū fa-
496 ciendam Sanchez num.4.† Votum autem aſſumen-
di ſacerdotium, cum habeat annexam obligationem
ad perpetuam caſtitatem nō poſſe in equale commu-
tari putat Sanchez ideò conſulit eſſe recurrendum ad
eum, qui non ſolum poteſt commutare; ſed etiam di-
ſpenſare,vt tutius agatur.
497 † Pro commutatione tamen iſtius voti habito re-
ſpectu obligationis ad perpetuam caſtitatem ad diui-
ni officij recitationem,& ad ſępe,vel ſaltem aliquoties
in anno celebrandū putatur ſufficiens obligatio ad re-
citandum quotidie pſalmos pęnitentiales cum litanijs
vel officium B. Mariæ ad confeſſionē. & communio-
nem ſingulis quibuſq; quindecim diebus,& ad facien-
dum celebrare ſacram ſingulis menſibus, & vt voueat
caſtitatem in ſtatu ſæculari, quod ſi ille cuius votum
commutatur nolit ſeruareſ caſtitatem ſed velit matri-
monio copulari,poſſet loco iſtius iniungi obligatio ie-
iunandi omnibus ſextis ferijs. Sanchez citat. cap. 56.
num. 43.
498 † Aduertat autem diligenter commutaturus vota,
vel iuramenta, ne commutet ſine iuſta cauſſa, quia, ſi
hoc faciat virtute Iubilei,vel alterius ſimilis facultatis,
nulliter aget,Nauarr.lib.3 tit.de voto conſ. 19.num. 1.
Suarez tom.2. de Relig. lib.9. de voto cap. 20. & alij.
499 Imo non deſunt qui aſſerunt commutationem factā
ſine cauſſa etiam à ſuperiore eſſe inualidam licet ſit fa-
cta ad equalitatem;Layman lib.5.tract.4.cap.8.nu.23.
& ideò illum qui obtinuit commutationem non poſſe
illa vti; ſed teneri ad prius votum. Sanchez tamen lib.
4.cap.51.nu.3.7.& 9.& alij tenent etiam factam abſq;
vlla cauſſa à Prælato tamē, vel illo qui gerit vices Prę-
lati eſſe validam,etſi facta ſit non in equale,ſed in mi-
nus teneri ſupplere id quod deeſt; nec pro iſta equa-
litate faciēda opus eſſe adire ſuperiorem, qui iam cō-
ſenſit in commutationē,ſed id poſſe fieri arbitrio boni
viri, & ratio eſt quia cum Deo mitius agitur quam cū
homine l.Celſus ff.de recep.arbitr.cum ergo inter ho-
mines cōmutatio iniuſta reſpectu equalitatis inter res
permutatas ſit valida cum obligatione ſupplendi defe-
ctum l.2.C.de reſcind. vend. & tradunt Doctores, ſe-
quitur quod à fortiori id ſit dicendū de voto Sanchez
num.10.& num.11.affirmat commutationem voti fa-
ctam proprio arbitrio illius qui votum emiſit,vel alte-
rius carentis iuriſdictione ſiue in equale ſiue etiam in
minus non eſſe irritam ſed teneri illum qui votum cō-
mutauit,vel commutare fecit, ſupplere quod deeſt vſ-
500 que ad euidentiam quod ſit in melius. † An autem
facta commutatione voti liberum ſit illi qui commu-
tationem obtinuit,relicta commutationis materia re-
dire ad obſeruantiam voti. Nota quod commutatio
poteſt eſſe facta in equale, vel in paulo inferius bonū,
vel in maius. Si eſt facta in equale, vel paulo inferius,
ſuppoſito quod ſit etiam, facta ex iuſta cauſſa liberum
eſt illi qui, commutationem obtinuit redire ad obli-
gationem voti relicta commutatione, ratio eſt quia
ſi commutatio eſt facta in minus tunc licet redire ad
materiam priorem tanquam ad melius,ſi vero eſt facta
in equale etiam liberum erit illi qui votum emiſit exe-
qui quod magis libuerit cum vtrumque ſit æque gratū
Deo imo videtur adhuc melius eſſe ſeruare votum vt-
501 pote primum emiſſum, & promiſſum Deo. † Maior
difficultas eſt de cōmutatione facta in melius Suarez
enim aſſerit non eſſe liberum redire ad materiam vo-
ti,ſed eſſe exequendam ſubrogatam, quia videtur eſſe
nouum votum,& commutatio cenſetur facta in maio-
rem honorem Dei ita ipſe tom. 2. de religio. lib.6. de
voti c. 20.nu.1.& 4. & alij cum eo. Azorius tamen 1. p.
lib.11.cap.18.quæſt.10. Sanchez de matr.lib.8. diſp.9.
nu.21.& in ſumma lib.4.c.55.n.26.& alij tradunt poſt
factam commutationem etiam in melius à quocumq;
etiam ſuperiore, vel eius delegato adhuc liberum eſſe
vouenti, vel exequi votum, vel opus in quod facta eſt
commutatio, quia ſemper cenſetur facta in fauorem
vouentis, & fauori ſuo vnuſquiſque poteſt renunciare
Regula trita quilibet poteſt renunciare priuilegio ſuo,
& ſuo

& ſuo fauori, & prætetea quod in gratiam alicuius cō-
ceditur non eſt in eius diſpendium retorquendū Reg.
Iur.ideò Sanchez Leſſius, & alij aiunt, quod ſi aliquā-
do aliquod votum pluries eſt commutatum liberum
eſt vouenti eligere quod vult eorum in quæ facta eſt
commutatio; niſi tamen acceptans commutationem
illam eligeret ad maiorem Dei cultum augēdum, & il-
lam materiam acceptaret, vt meliorem loco prioris,
quia tunc facta commutatione in melius nō liceret re-
dire ad materiam voti quia commutatio eſſet facta ad
maiorem Dei honorem non in commodum vouentis.
In dubio autem an commutatio ſit facta in maiorem
Dei honorem, vel in commodum vouentis præſumē-
dum eſt eſſe facta in commodum vouentis quia com-
muniter ita ſolet fieri. Sanchez eodem loco.
502 † Hic oritur dubium facta commutatione, materia
ſubrogata voto redditur impoſſibilis, tenebitur ne vo-
uens redire ad obſeruantiam voti, an ita eſt extincta
obligatio voti, vt ad nihil amplius teneatur, nō ad vo-
tum quia extincta eſt eius obligatio, non ad ſubroga-
tam materiam quia effecta eſt impoſſibilis? vt v.g. quis
vouit aſſumere Sacerdotium, & tempore iubilei iſtius
voti obtinuit commutationē in ieiunium, in eleemoſi-
nam &c. deinde etiam propria culpa factus eſt impo-
tens ad ieiunium ad eleemoſinam &c. an teneatur aſ-
ſumere ſacerdotium? Aliqui quos citat Sanch. aſſerunt
teneri, quādo ex culpa illius; in cuius gratiam facta eſt
commutatio res ſubragata facta eſt inutilis, vel im-
poſſibilis; quia facta commutatione adhuc eſt liber
tranſitus ad votum ergo adhuc durat eius obligatio,
vſque ad implementum rei ſubragatæ, ita enim cen-
ſendum eſt factam eſſe commutationem, vt voti obli-
gatio ceſſet, ſi res ſubrogata adimpleatur. Sanchez lib.
8. de matr. diſp. 9. num. 21. & lib. 4. ſum. cap. 55. num. 15.
Suarez tom. 2. de relig. lib. 6. de vot. cap. 21. à num. 9. &
alij quos ipſi citant docent extingui omninò obliga-
tionem voti facta commutatione voti ſiue in melius
ſiue in equale ſiue in minus, ſiue materia ſubrogata fa-
cta ſit inutilis, vel impoſſibilis malitia ſiue negligentia
ſiue alia culpa illius qui rem ſubrogatā tenebatur exe-
qui, ſiue etiam per malitiam omiſerit exequi opus in
commutatione impoſitum; & ratio eſt quia commu-
tatione debiti in aliud extinguitur etiam in humanis
prior obligatio, & remanet tantum poſterior ad rem in
quam facta eſt commutatio D. Thomas, & alij quos
refert idem Sanchez loco cit. num. 2. Nec commuta-
tio eſt cōditionalis, ſed abſoluta, & quod vouens poſ-
ſit iterum redire ad votum eſt fauor vouentis, non vin-
503 culum conditionis. † & ita dicendum omnia vota
ſimplicia commutata in votum ſolemnis profeſſionis,
non reuiuiſſere etiamſi profeſſus ſua culpa eijciatur à
504 religione Sanchez loc. cit. à num. 16. ad 20. † & idem
dicendum de eo qui vouit indeterminate religionem,
& vnam ingreſſus ab illa eijcitur, non enim tenetur
aliam ingredi; niſi tamē id intēdiſſet dum vouit Leſ-
ſius de Iuſt. lib. 2. cap. 41. dub. 15. num. 3. & Sanchez.
Intellige tamen iſta dummodo obtinēs commutatio-
nem intenderit vere acceptare cōmutationē, ſi enim
intendebat tantum ficte voti commutatio non valet,
nec votum remanet commutatum. Verum tamen eſt
quod vt valeat ſufficit quod vere illam acceptet inter-
ne, & ad illam intendat ſe obligare, cum iam commu-
tans vere conſenſerit in commutationē Sanchez lib. 4.
ſum. cap. 42. num. 2. & eodem modo ſi vere intendit
acceptare commutationem, ſed animo non implendi
valet commutatio, ſed tenetur mutare mētem, & pro-
poſitum elicere illam exequendi.
505 † Confeſſarius electus virtute Iubilei, vel alterius
ſimilis facultatis, vel priuilegij delegatus ad vota com-
mutanda, vel diſpenſanda non poteſt alterum ſubde-
legare vt commutat, vel diſpenſet Silueſter verb. dele-
gatus quæſt. 8. Laymam lib. 4. tract. 4. cap. 8. num. 27. &
506 alij. † Nec vota remanent commutata, vel diſpen-
ſata eo ipſo quod aliquis lucratus eſt iubileū, ſed opus
eſt vt confeſſarius actu commutat vel diſpenſat. Nau.
in Manu. cap. 12. num. 80. Sanchez lib. 4. ſum. cap. 54.
507 nu. 15. Sactarellus cap. 8. dub. 2. de Iubil. & alij. † ad
commutationem autem requiritur in confeſſario vo-
luntas, & intentio commutādi, vel diſpenſandi, ex quo
fit, vt quoties confeſſarius non vult diſpenſare, ſiue hoc
ſit ex ignorantia, ſiue errore, nulla eſt diſpenſatio, quæ
etiam voluntas aliquo externo ſigno eſt manifeſtāda,
vt innoteſcat. Suarez loco cit. cap. 16. nu. vlt. Sanchez
de matr. lib. 8. diſp. 4. num 17. & lib. 4. ſum. cap. 42. nu.
47. ſufficit autem expreſſio facta quibus libet verbis,
508 vel ſignis Suarez, & Sanchez, & alij apud ipſos. † Ex
quibus patet debere vouentem petere à confeſſario
commutationem, vel diſpenſationem votorum quam
ſi confeſſarius ex obliuione ſiue ex malitia non faciat,
vota non erunt commutata Sanchez Sactarellus locis
509 cit. & alijs. † tenetur tamen confeſſarius electus vir-
tute iubilei commutare, & diſpenſare vota, niſi ratio-
nabilem cauſsam haberet id non faciendi Aragon. 2.
2. q. 88. art. 12. §. circa ſecundam concluſionem Sayrus
lib. 6. cap. 12. nu. 18. Sanchez lib. 4. ſum. cap. 54 nu. 12 &
510 alij † & peccaret non commutando; quia eſset infi-
delis miniſter, cum enim vouens habeat ius ad cōmu-
tationem, vel diſpenſationem ex bulla, & confeſsario
ſit delegata talis facultas non diſpenſando, vel com-
mutando, priuaret petentem iure ſuo, ideò eſset mini-
ſter infidelis, quod a fortiori dicendum eſt de abſolu-
511 tione à peccatis. † Ad id etiam non ſolum tenentur
Confeſsarij electi virtute iubilei; ſed etiam Prælati,
quando ad commutationem ſeu diſpenſationem con-
currit ratio boni publici, vel boni ſpiritualis proprij pe-
tentis, talis enim poteſtas eſt illis attributa ob dictos
fines, & ipſi tenentur ex officio ad illos.
512 † Maior eſt difficultas de Religioſis Regularibus,
quibus competit ex proprijs priuilegijs facultas diſpē-
ſandi, cum enim iſta illis non ſit attributa in fauorem
petentium, ſed ad decorem, & fauorem religionis vi-
dentur poſse illis vti pro libito, nec ad plus poſse obli-
gari, & ita tenent multi, quos refert, & ſequitur Sanch.
d. cap. 54. num. 12. & ita puto eſse tenendum niſi tamē
immineret aliquod graue damnum petenti diſpenſa-
tionem, nec commode alio modo poſset vitari, quo
etiam caſu puto vouentem teneri petere votorum
commutationem, vel diſpenſationem Sanchez citato
513 cap. 46. num. vltim. † De abſolutione autem à cen-
ſuris, & reſeruatis. Dico Regulares etiam auditis pæ-
nitentium peccatis poſse eos mittere ad ordinariū pro
abſolutione, ſi ita cognoſcant expedire bono pæniten-
tis, vel quia ſperent ex difficultate in obtinenda abſo-
lutione futurum, vt pænitens non ita facile labatur in
illa peccata, quod puto valde vtiliter practicari cum
recidiuis. Quod ſi peccatum ſit ex ſola fragelitate puto
regulares nō licite denegare abſolutionem à reſerua-
tis ſed teneri abſoluere, & à cenſuris, & à peccatis, ſi
pænitens ſit diſpoſitus, & ſperetur emendatio futura,
aliàs irrogaretur grauis iniuria pænitenti, quia iam ſua
peccata retexit in ordine ad abſolutionem, quæ ſine
cauſsa rationabili denegaretur, & Sacramentum red-
deretur minis graue; quare optime facient Regula-
res, qui ſimili facultate gaudent, & nolunt illa vti ad-
monere pænitentem de tali ſua mente, quia ſi poſtea
hac declaratione non obſtantē pænitens voluerit ſua
peccata fateri, ſi abſolutionem non obtinuerit, non
514 poterit conqueri legitime de confeſsario. † Nunc re-
deundo ad diſpenſationes, & commutationes votorū
eſt grauis difficultas an poſſit fieri extra confeſſionem
quia in Iubileo additur clauſula In foro pæntentiæ, vel
auditis confeſſionibus, quæ cum ponatur in ablatiuo
abſoluto importat conditionem, & clauſula poſita in
principio regulariter refertur ad ſubſequētia; præterea
ad hoc vt diſpenſatio, vel commutatio fiat, cōfeſsarius
debet eſse approbatus ab ordinario quod videtur re-
quirere neceſsario confeſſionem, & ita tenent Suarez
tom. 2. de Relig. lib. 6. de voto cap. 16. num. 4. Sancta-
rellus de Iub. cap. 8. dub. 8. & alij quos iſti citant, & ſe-
quuntur. Contrarium tenent Henriq. lib. 7. ſum. c. 40.
§. 6. lit-

§.6 littera H. Sanchez de matr.li.8.disp.16.num.11. & in sum.lib.4.cap.54.num.15. & 16. & alij plurimi asserentes clausulam illam auditis confessionibus referri, & peccata, & censuras non ad vota; quia clausula posita in vna parte dispositionis siue sit in principio siue in medio siue in fine censetur referri ad omnia contenta in illa, si eadem sit omniū ratio, Menoch. de Præsumpt. lib.4 Præsumpt.181.num.11. Hic autem est dispar ratio, vt patet ideò ad peccata non ad vota volunt referri: Approbationem confessarij volunt esse necessariā non ad absoluēdum sed ad sciendum commutare, vel
515 dispensare. † Ego puto quod, si in bulla non sit addita clausula, auditis confessionibus potest fieri commutatio, & dispensatio etiam non audita confessione, si verba addatur non recederem a priori sententia, vt tutiori, non repugnarem tamen commutationem, & dispēsationem posse fieri etiam non audita confessione si tamen dispensandus vellet lucrari Iubileum; quod si non esset lucraturus non anouerem, quia similia priuilegia conceduntur, vt fideles alliciantur ad consequēdum Iubileum. Facta tamen commutatione, & intendente illo cum quo dispensatur lucrari iubileum, etsi postea Iubileum non lucretur adhuc puto dispensationem, & commutationem valere, nec reuiuiscere votorum obligationem Suarez loco cit. cap.16. num.9. Sanchez de matr.lib.8.disp.15.num.2. & in sum.lib.4. cap 54. num.49. & alij. quos ipsi referunt, & sequun-
516 tur. † Liberum tamen erit confessario non commutare, vel dispensare vota, nisi prius præstita sint omnia opera in iubileo præscripta Suarez loc.cit.nu.10. San-
517 chez item nu. 53. † quod si ante præstationem commutet potest id facere sub conditione, vt nisi Iubileum pænitens consequatur commutatio, & dispensatio nō
518 valeat ita tidem. † Quod si quis animo lucrandi iubileum petat commutationem vel dispensationem aliquorum votorum determinate, & cōfessarius non intendat alia commutare, vel dispensare neque generaliter, sed tantum illa quæ fuerunt manifestata, & alia tamen oblitus sit, nec iubileum consequatur elapso tēpore præscripto, non poterit obtinere dispensationē, vel commutationem oblitorum Sanchez loco cit sum. num.54. & ratio est quia tempus iam est elapsum, nec vllo modo continuatur priuilegium ergo non possunt
519 amplius commutari, vel dispensari. † Dubitatur etiā, an vera sit commutatio quando confessarius votum quidem commutet, at nullam materiam subroget, sed subrogationem reijcit, vel in aliud tempus, vel in aliam personam, vt si hoc modo diceret commuto votum in id quod ego, vel alius vir prudens iudicabit, & posita tali commutatione si pænitens cōtra votum delinquat sit reus sacrilegij. Difficultatem facit quia neque votū censetur commutatum, si Papa dispenset, vel cōmutet si preces veritate nitantur. nisi prius constiterit de veritate precum, ergo neq; in hoc casu erit perfecta cōmutatio nisi prius de commutationis materia cōstiterit: Respondetur tamen veram esse commutationem neque ideò peccantem modo dicto fore sacrilegum, & valde dispar est ratio nostri casus, & illius Papalis commissionis ex papali enim commissione non dispensat Papa, & postea committit precum cognitionē, sed & cognitionem precum, & voti commutationem committit, in casu autem nostro, confessarius vere, vel commutat, vel dispensat, & postea in alium reijcit materiam subrogandam Nauar. in Manu. cap. 26. nu.13. Sanchez de matr.lib.8. disp.10.nu.16. & li.4. sum. cap. 54.num.31. & alij communiter.
520 † Eodem modo si quis tempore iubilei accedat ad confessarium, & sciat quidem, se aliquod habere votū sed non recordetur quod illud sit; poterit confessarius, vel commutare, si subsit sufficiens caussa ad dispensandum, vel commutandum, vel illi tempus differre ad illud memoriæ reuocandum cuius si recordetur, etiam elapso termino iubilei poterit dispensari, si tamen iubileum fuerit acquisitum. Suarez de relig.tom.2.lib.6. de vot.cap.16.num.15. Sanchez eodem ca.p54.nu.34. Sanctarell. de Iub. cap.8. dub.3. Continuatur enim in confessario incepta iurisditio. Neque teneb:tur pænitens petere nouam commutationem etiamsi postea recordetur distinctæ qualitatis voti, quia in antecedēti commutatione supponimus sufficientem cognitionē, ideò commutationem prudenter factam Sanchez nu.
521 38. † Oblitorum vero votorum an generali commutatione tollatur reseruatio, sicuti tollitur generali absolutione reseruatio peccatorum, & censurarum? negāt Suarez de relig.tom.2.lib.6.cap.16. nu.4. Filliuc.tract. 8. cap.10.num.279. & alij, quia non potest fieri generalis commutatio votorum, cum supponat cognitionē obligationis ad rem substituendam, potest autē dari absolutio quia istam non supponit, item censurarum absolutio datur etiam inuito, peccata etiam oblita absoluuntur indirecte, & sufficit generalis intentio absoluendi. Sanchez tamen lib.8 de matr.disp.15. num.16. & lib.4.sum.cap.54. num.37. Sanctarellus, & alij concedunt posse fieri si subsit caussa sufficiens, quæ erit, vel quia pænitens nimis anxietur scrupulis, vel onus prematur multitudine votorum, talis autem commutatio poterit fieri, vel commutando tunc vota, & reijciendo postea subrogationem materiæ, quando votorum recordabitur, vel à se vel ab alio faciēdam vt iam dictum est, vel etiam tunc commutando nulla habita ratione obligationis, sed tantum sufficientiæ caussæ vi-
522 de Sanchez. † Quod si nullius particularis voti nec generalis sit facta commutatio, vel si quæ est facta, est facta tantum respectu determinate commutatorum, vel dispensatorum, si quę sunt oblita non posse dispensari, vel commutari affirmat Suarez loco citat. Filliuccius, & alij ratione supra adlata etiamsi pænitens vere sit consequutus iubileum, quia voti commutatio seu dispensatio non cadit super oblitis, vt cadit absolutio peccatorum, Contrarium tamen Sanch lib.8.de matr. disp.15.num.17. Henriquez lib.7. cap.11. num.4. Sà verbo Indulgentia num.14. & iterum Sanchez lib.4. Sum. c.54. nu.35. & alij. Ratio est quia licet sit elapsū tempus præscriptum ad executionem operum; nihilominus operibus peractis ad consequendum iubileum præscriptis pænitens acquisiuit ius, vt possit absolui à reseruatis, vt dispensationem omnium votorum obtineat, quod ius nulli tempori, est alligatum: Ita Sanchez
523 loco citato. † Poteritque illa commutatio fieri siue ab eodem confessario qui confessionem excepit siue ab alio, de nouo à pænitente electo dummodo sit approbatus, quia cum caussa iam sit cœpta pænitēs habet ius illam terminandi siue per primū siue per alium cō-
524 fessarium ad hunc effectū electū. † Hic etiam aduerte lector me satis probabile putare, contra id quod supra dixi ex P. Bossio de Iubileo, illum cui concessa est dilatio iubilei, non posse nouum eligere confessarium, sed teneri confiteri illi à quo dilationem obtinuit putare inquam non solum posse confiteri illi à quo dilationem obtinuit sed posse de nouo quemcumq; aliū eligere. 1. Quia concessa dilatio acquirendi iubileū censetur concessa cum omnibus suis priuilegijs quorum vnum est electio confessarij, nec adest sufficiens ratio qua hoc negetur alijs concessis. 2. Iam cœpta est caussa licet enim non sit facta confessio, comparuit tamen pænitens ante pedes confessarij, & ab eo obtinuit dilationem, qui est actus pertinens ad caussam iubilei, si ergo caussa cœpta pænitens acquirit ius ad illam perficiendam cum caussa acquirendi iubilei sit cœpta acquisitum est etiam ius ad illam perficiendam siue per iam electum siue denuo eligendum confessarium maxime quia etiam idem Pater Bossius sect. 2. casu 46. cui & ego adhæreo concedat illum, qui nulla peracta cōfessione, trāsacto tēpore iubilei recordatur aliquorum reseruatorum possit ab illis. & absolui, & dispensationem, & cōmutationem obtinere ex Sanch. loc.c.n.4. Henriq. Sanct. & alijs quos idem Pater Bossius citat quod indicat sufficere caussam iubilei esse cœptam; & esset nimis durum asserere illum qui dilationem obtinuit ab vno confessario, si iste intra tempus dilationis

moria-

morlatur, non posse amplius lucrari iubileum: Imo cũ
Sanchez locis citat. & aliјs ab eodem Patre Bossio re-
latis, qui memor aliquorum votorum reseruatorũ no-
luit tempore iubilei quod lucratus est dispẽsationem,
vel commutationẽ obtinere idẽ Pater Bossius adhuc
vult etiam tempore elapso posse dispensari, & com-
mutari cum eo, ratio est quia licet noluerit vti tali pri-
uilegio, quod est perpetuum vtpote non tempori alli-
gatum, non tamen ei renunciauit, ideo mutata volun-
tate potest illo vti; Imo etiamsi renunciasset renun-
ciatio tamen à superiore non fuisset acceptata adhuc
posset vti priuilegio: Vis enim priuilegij pendet à vo-
luntate concedentis, ergo nisi ista sit reuocata adhuc
priuilegium remanet in suo robore vide Sanchez de
matr. lib. 8. disp. 32. num. 2.
525 † Ex dictis Regulares poterunt colligere ad quæ
vota se extendat eorum facultas dispensandi, & com-
mutandi cum enim illis concedatur posse dispensare,
& commutare, vt potest in Iubileis sequitur quod pos-
sint circa omnia quæ non sunt Papæ reseruata in Iubi-
leis autem reseruatur tantum Votum Perpetuæ Casti-
tatis. & Religionis, quibus tamen sunt addenda etiam
alia tria nempe vltra marinum Ad limina Apostolo-
rum, & ad S. Iacobum in Compostella in reliquis quid
quid potest virtute iubilei, & quomodo potest id potest
etiam Regularis ex suis priuilegijs, Potest præterea re-
gularis commutans, vel dispensans virtute suorum pri-
uilegiorum dispensare, & commutare vota omnium
ad se accedentium, siue sint eiusdem diæcesis in qua
moratur. siue alterius, & potest siue in confessione siue
extra quia non adest clausula auditis confessionibus
&c. Itẽ ex Concessione Pij V. potest in foro conscien-
tiæ dispensare ad petitionem debiti, cum eo qui ante
matrimonium vouit castitatem hoc tamẽ ex commis-
sione suorum Prouincialium, quod tamen cum sit vi-
uæ vocis oraculũ, & viuæ vocis oracula fuerint à Gre-
gorio XV. & Vrbano VIII. reuocata non est certum,
& an illo tuto possit vti regularis altiori indagine est
discutiendum quod non est huius loci, constant de re-
uocatione, alibi fortasse de hoc latius. De facultatibus
istis regularium vide eundem Patrem Bossium sect. 2.
in Corolario eiusdem qui est in fine, qui etiam omnia
ad iubileum pertinentia late disputat. & exactius quo-
libet alio.

De Operum Exequtione.

526 VLtimum † propositum disquirendum est exe-
quutio operum. Quæ sunt in iubileo anni Sancti
tria visitatio Ecclesiarum. Oratio pro fidelium, & to-
tius populi Christiani salute, & quod lucraturus Iubi-
leum sit vere pænitens, & confessus. In alijs vero Iubi-
leis extraordinarijs solent iniungi sex. Visitatio Eccle-
siæ, vel Ecclesiarum. 2. Oratio. 3. Ieiunium. 4. Elee-
mosina. 5. Confessio. 6. Cõmunio patet ex Bullis mul-
ta ad prædicta onera spectantia iam sunt soluta, ad re-
527 liqua nunc me confero; † dubitatur ergo, ad hoc vt
quis possit incipere opera necessaria ad consequutionẽ
iubilei sit necessaria publicatio iubilei facta ab Ordi-
nario, an sufficiat notitia habita publicationis factæ
Romæ à Summo Pontifice.
528 † Noto 1. Episcopum, vel ordinarium habita co-
pia, vel transumptio Bullæ Iubilei teneri sub mortali il-
lud publicare; patet ex illo verbo Pręcipimus, quod
portat præceptum; imo sub eadem obligatione tenen-
tur indicere, & celebrare processiones in iubileo præ-
529 scriptas, † An autem peccent mortaliter qui possunt
processionibus interesse, & non conueniunt respon-
detur negatiue; dummodo id non fiat ex contemptu,
peccant tamen venialiter quia licet Summus Pontifex
præcipiat tantum Episcopis &c. celebrationẽ proces-
sionis non potest tamen fieri sine populi concursu, &
ideo, qui non interest quantum in se est impedit ne
fiant.

530 † Noto 2. Romæ esse expectandam solemnẽ pro-
mulgationem, quia alias, cum iubileum nullibi sit pro-
mulgatum, non incipit habere vim.
531 † Noto 3. In locis in quibus ab ordinarijs &c. nul-
la fit publicatio, vt in locis infidelium sufficere quam-
532 libet notitiam certam tamen; † difficultas est de illis
locis in quibus publicatio fit ab ordinarijs, an ista sit
expectanda; & esse necessariam voluit, vt tempus in-
cipiat Nauar. consf. 1. de constit. quæst. 3. num. 9. lib. 1.
Vgolin. de potest. Epis. cap. 41. §. 4. in fine & alij. Oppo-
situm tamen docet Henriq. lib. 7. Sum. cap. 20. §. 3. Fil-
liuccius tract. 8. cap. 10. num. 267. & alij ratio est, quia à
die publicationis factæ Romæ ius cuilibet est quæsitũ
illud lucrandi. Roderiq. tom. 1. sum. cap. 18. num. 189.
533 † Verum tamen est, quod deputationem Ecclesiæ
tenebitur petere ab Episcopo, vel à suo Parocho, nisi
ob legitimam caussam Confessarius electus dispenset,
vel in aliud commutet, non poterit tamen elapso ter-
mino duarum hebdomadarum à se electo frui postea
534 priuilegijs Iubilei cũ ab Episcopo publicabitur. † Et
regulares non teneri expectare promulgationem Epi-
scopi puto verum; sunt enim ab illo exempti; & eorum
535 ordinarius est eorum superior, † Qui putat esse publi-
catum Romæ Iubileum, sed vere non sit publicatur, &
præstat opera solita iniungi nihil facit pro lucrãda in-
536 dulgentia, † Qui tamen extra patriam existens, &
vbi reperitur publicetur iubileum, potest differre con-
537 sequutionem donec domi suæ promulgetur: † & exi-
stens in patria, in qua iam sit publicatum, sed publica-
tionis non habeat notitiam, nisi in fine secundæ heb-
domadis, quando non suppetit amplius tempus suffi-
ciens pro consequutione, potest duabus sequentibus
hebdomadibus illud lucrari, quia tempus non currit
538 nisi à die scientiæ, † non sic autem si sciunt, & noluit
acquirere, sed de hoc dicetur infra nempe cum isto, vt
cum impotenti posse per confessarium electum, vel tẽ-
pus prorogari, vel opera commutari, cuius erit sufficiẽs
539 caussa, impotentia, & iubilei consequtio. † Potest etiã
existens extra patriam acquirere vbi reperitur, & exi-
stens in patria, & aliqua impeditus necessitate, vel etiã
sola negligentia, adde etiam quia noluit, iubileum nõ
est lucratus, audiens publicari in alio loco potest inquã
intra tempus illuc se transferre, & ibi intra tempus lu-
crari Vgolin. de pot. Epis. cap. 41. §. 4. num. 5 Sanctar.
de Iubi. cap. 7. dub. 1. Iubileum enim non est priuile-
gium concessum personis illius loci, sed omnibus vbiq;
ita vt vbique possit comparari, dũmodo intra tempus
540 opera præscripta præstentur; † & qui ob aliquam
caussam discedit à patria vbi iam est publicatum iubi-
leum post visitationem Ecclesiarum in patria discedẽs
reliqua potest vbique præstare intra tempus, & conse-
qui indulgentiam Henriq. lib. 7 sum. cap. 11. num. 1. &
cap. 20. num. 3. hoc innuit, & expresse docet Layman
lib. 5. tract. 7. cap. 8 nu. 11. & ratio est quia obligatio vi-
sitandi Ecclesias est localis, at reliqua onera sunt per-
sonalia ergo illa completa in loco publicationis. & de-
signationis, reliqua potest præstare vbique. Tutius ta-
541 men omnia peraguntur in eodem loco. † Omnia
opera esse præstãda in eadem hebdomada præter cõ-
munionem affirmant multi; puto tamen communionẽ
posse fieri non solum in illa hebdomada in qua ieiu-
natum est; sed etiam feria. 2. aut 3. sequenti, & de hoc
infra. Cætera vero opera an possint fieri partim in pri-
ma, & partim in secunda vel ideò fiunt in secunda
quia ex obliuione impedimento, vel alia de caussa
sint dilata, vel solum voluntarie, & nulla alia existente
542 caussa. † Si quis ob ignorantiam, obliuionem, aut ob
aliam necessariam vel rationabilem caussam distulit,
multi, quos infra citabimus, putant iubileum compa-
rari ex interpretata mente Summi Pontificis per epi-
ehiam; Sicuti etiam tradunt Roderiq. tom. 1. Sum. cap.
184. nu. 3. post medium, & alij. eum, qui ob dictas cauf-
sas omisit, vel visitare Ecclesias, vel ieiunia peragere
præscriptis diebus posse alio die suppleri eiusdẽ heb-
domadæ,

domadæ, ad quod allegant Nauar. de orat. misell. 20.
& 29. Si vero voluntarie, & absque vlla caussa differat
negant consequi iubileum tenent Zerola de Iubil. li. 1.
cap. 16. quæst. 9. Henriq. lib. 7. cap. 11. nu. 2. Vgolin. de
pot. Episc. c. 41. §. 4. nu. 4. Nugnus in 3. p. in add quęst.
27. art. 3. dub. 5. & alij Fundamentum est in verbis bul-
læ in qua sic habetur. Qui prima, vel secunda hemdo-
mada Ecclesias saltem semel visitauerint, ibiq; Deum
orauerint ac feria 4. 6. & sabbato alterius ex duabus
hebdomadis ieiunauerint, pariterq; sua peccata con-
fessi, & sanctissima cõmunione referti fuerint, & elee-
mosinas similiter pro arbitrio suo fecerint &c. In Iu-
bileo vero Innocentij XI. ita habetur. Qui Ecclesiam
seu Ecclesias quocumque sibi bene viso eiusdem heb-
domadæ die, vel diebus saltem semel deuote visitent,
omnes præterea quarta, & sexta feria ac sabbato eius-
dem, vel alterius sequentis hebdomadæ ieiunent, &
quantum pro suo quisq; arbitrio iudicauerint eleemo-
sinas erogent, atque intra hoc ipsum tempus Sacerdo-
tibus ab ordinario approbatis peccata sua confitean-
tur, & die dominico dictũ sabbati diem proxime sub-
sequente, vel alio dictæ sequentis hebdomadæ die ar-
bitrio confessarij Sanctissimum Eucharistię sacramen-
tum deuote percipiant. Ex quibus clausulis colligunt,
quod omnia opera in eadem hebdomada sint facien-
da id enim videntur importare illæ particulæ, &, pari-
ter, similiter. Neque enim liberalis concessio subsistit
nisi conditio sub qua facta est omnimode adimplea-
tur. Contrarium tamen quod scilicet visitans Ecclesias
in vna hebdomada, & in altera ieiunans, vel ieiunans
in vna, & in altera visitans aut partim ieiunans in vna
partim; & partim in alia, & tandem quocumq; modo
diuidens opera partim in vna partim in alia lucretur
iubileum tenuit Layman lib. 5. tract. 7. cap. 8. num. 9. &
alij, & ita Romæ fuisse responsum à multis doctissimis
viris testatur Nald. in Sum. verb. Indulg. num. 14. & ra-
tio est, quia tenori bullæ videtur satisfieri etsi opera nõ
peragantur in vna hebdomada sed intra 4. dies qui-
543 bus iubileum durat. Magis tuta prior sententia. † Im-
pediti legitime, qui intra indictas hebdomadas non
possunt consequi iubileum cessante impedimento
possunt consequi, debent tamen à confessario obtine-
re prorogationem quia ita præscribitur in tenore bul-
544 læ, † qui confessarius concedens dilationem poterit
concedere spatium duarum hebdomadarum pro cõ-
sequtione; dilatio enim censetur concessa cum omni-
545 bus suis qualitatibus. † Quod si non habeant copiam
confessarij a quo dilationem petant, vel ignorent talẽ
dilationem esse faciendam à confessario, si verum, &
legitimum extitit impedimentum puto cum P. Bossio
de Iub. sect. 4. cas. 6. adhuc posse gaudere iubileo, ratio
est præsumpta mens Summi Pontificis, qui supponens
nauigantes iter habentes, non habituros facile copiã
confessarij illis indulget, vt etiam elapso tempore iu-
bilei cum in patriam peruenerint, illud possint assequi,
& ista de illis nauigantibus, & iter agentibus, qui iam
iter aggressi erant, cum Iubileum est publicatum;
546 † quid dicendum de illo, qui nundum aggressus est
iter cum publicatum est Iubileum, sed ex vrgenti ne-
gotio, quod dilationem non patitur, cogitur arripere
iter, poterit ne iste peracto itinere, & negotio, cum re-
dierit ad propria comparare Iubileum; Respondeo
posse; debet tamen adire confessarium, & prorogatio-
nem obtinere, quam dabit cõfessarius; est enim vrgens
547 caussa. † Opera in bulla præscripta debent omninò
exequtioni mandari, nec potest fieri commutatio ex
vno in aliud, nisi à Summo Pontifice id concedatur,
vt solet, quando autem permittitur fieri commutatio
548 † tunc non ab illo, qui lucraturus est iubileum
proprio arbitrio est facienda, sed iuditio confessarij.
Roderiq. in Bullam Crucia. § 7. art. 5. Henriq. lib. 7.
cap. 10. num. 4. Layman lib. 5. tract. cap. 8. num. 12. &
549 alij. † quæ etiam potest fieri extra confessionem à
confessario ad hoc spetialiter electo, licet nõ sit idem
qui confessionem sit excepturus; nec est necesse fieri
commutationem ieiunij ante, vel in ipsa feria. 4. quan-
do incipit eius obligatio, sed sufficit quocumque tem-
pore fiat, quia semper est intra tempus, intra quod cõ-
mutatio potest fieri. Neque vrget ratio quod commu-
tatio non possit fieri rei non existentis, quia sensus il-
lorum verborum est quod illa obligatio quæ præterijt
potest adimpleri per aliud opus quod per confessariũ
550 substituitur. † Imo Filliuc. num. 273. asserit die Do-
minico secundæ hebdomadæ posse fieri commutatio-
541 nem ob legitimam caussam omissorum, † quod si cõ-
mutatio fiat sine legitima caussa, iubileum non acqui-
ritur, nisi præstentur opera præscripta Roderiqez 1.
part. sum. cap. 184. num. 11. Layman lib. 5. tract. 7. cap.
552 8. num. 12. & alij; † vnde fit, vt petentes commuta-
tionem operum, recte aduertere debeant, an subsit
caussa legitima petendæ commutationis, ne defrau-
553 dentur fructu Indulgentiæ. † Si enim petant com-
mutationem ieiunij, v. g. & non subsit sufficiens caussa
ad commutationem, iubileum non acquiritur, quia fa-
cultas commutandi non datur nisi ex caussa legitima,
554 vt videre est in bullis. † Aduertant etiam confessarij,
quod, si quis iuuenis qui ex præcepto Ecclesiæ non te-
netur ieiunare, possit tamen sine magna difficultate
iuxta vires ieiunare, non legitime cum illo dispensabi-
tur in ieiunio, quia non implet opus requisitum cum
possit, debet ergo adesse caussa sufficiens, quæ excuset
à posse, non à debere ieiunare: Non est tamen neces-
se quod opus in quod vna res commutatur fiat eodem
die quo res illa esset facienda, v. g. 4 6. feria, & sabbato
est ieiunandum si ieiunium commutetur, non est ne-
cesse opus in quod facta est commutatio fieri ijsdem
diebus sed sufficit fieri intra tempus iubilei. Henriq.
lib. 7. cap. 10. num. 6. Sanchez lib. 4 sum. cap. 54. un. 28.
555 & alij. † Nulla tamen potest dari caussa commutan-
di, sed bene differendi confessionem, quando est ne-
556 cessaria. † Omnia opera in Iubileo præscripta sunt
adimplenda, & nisi adimpleantur si possint nisi com-
mutatio obtineatur iubileum non acquiritur, etsi quis
ea omiserit, vel ex ignorantia, vel aliquo alio iusto im-
pedimento; licet vere præstitisset, si cognouisset ne-
cessarium, vel potuisset, voluntas enim neque quoad
Deum supplet ea quæ pro conditione in facto requi-
runtur: S. Thom. add. ad 3. par. quæst. 27. art 2. ad 2. &
art. 3. Sotus in 4. dist. 31. quæst. 2. art. 3. Siluest. verb. In-
dulgentia num. 19. §. 7. Nauar. de Indulg. not. 19. & de
orat. Miscell. 92. & 94. Sanctarell. de Iub. cap. 7. dub. 1.
& alij apud istos.
557 † Nec qui partem operum implet partem omittit
lucratur proportionaliter indulgentiam, sed nihil; ita
vt de indulgentijs putent verum illud dictum, Qui ca-
dit à sillaba cadit à Caussa. Nauar. loc. cit. Suarez tom.
4. in 3. par. disp. 52. sect. 5. num. 1. Henriq. lib. 7. cap. 10.
num. 3. & cap. 30. num. 8. Filliuc. tract. 8. cap. 6. nu. 152.
Layman lib. 5. tract. 8. cap. 6. & alij; omnia enim, quæ
præscribuntur exequenda per modum vnius, omnia
558 sunt ad vnguem obseruanda; † quomodo autẽ præ-
scribãtur per modum vnius docet Filliuccius hoc co-
gnosci ex verbis concessionis, si enim præscribantur
sub disiũctione, vt, ieiunetur aut eleemosina erogetur,
sufficit alterum præstare, si vero copulatiue, vt ieiune-
tur, & eleemosina erogetur, per modum vnius est præ-
ceptum, & debet totum præstari quod puto verum si
559 sit certum omnia de necessitate esse præstanda; † at si
dubium sit, quia videlicet adsit probabilis sentẽtia af-
firmans id non esse necessarium imo etiamsi ista sit
probabilior, quam requiri, aliqui putant adhuc indul-
gentiam non acquiri nisi omnia præstentur; mihi autẽ
hoc nimis durum videtur, sed puto sufficere se confor-
mare cum sententia probabili, debemus enim suppo-
nere Summum Pontificem scire istas sententias exta-
re, & dum indulgentias cõcedit, & nihil addit restrin-
gendo liberum relinquere vnicuiq; abundare in sensu
suo alioqui teneremur semper sequi tutiorem opinio-
nem, & esset superfluũ scribere de Indulgentijs quoad
560 hanc partem, & magna oriretur confusio. † Ita etiã
puto

puto acquiri indulgentiam, etsi aliqua pars leuis omit-
tatur in opere præscripto, vt si in recitatione Coronæ
omittatur Pater noster semel, vel semel Aue Maria.
Pars autem iudicatur parua seu leuis non in se ipsa sed
respectiue, vna enim decena Rosarij in se ipsa est leuis
materia, & parua pars, in ordine tamen ad Rosarium
est magna; omittere semel Pater noster, & Aue Maria
est in se parua; in ordine tamen ad obligationem reci-
tandi quinquies est magna; & ita de reliquis. Suarez
561 Fillius loc.cit.& alij.† Et opera sunt facienda, vt pre-
scribuntur, si enim præscribatur ieiunium 4. 6. feria &
sabbato non est alijs diebus peragendum, nec satisfa-
ceret qui duobus tantum diebus ieiunaret in pane, &
aqua cum teneatur tribus modo vsitato; item si impo-
natur oratio trium dierum eleemosina, vel quid simi-
le non satisfaciet omnia peragendo vno, qui tribus
præstaret; sed vt præscribuntur sunt exequenda nec
potest anticipare, vel postponere Nauar. de orat. Mi-
scell.92.à num.2.& notab.32 de Indulg.num.41.§. se-
mel saltem in die Henriq.lib.7.cap.10.num.5.Sancta-
rell.cap.7. dub.1. & alij apud istos. Neque obstat Re-
gula. Quod nihil refert quid de equipollentibus fiat,
quia non habet locum vbi de conditione agitur, quæ
est ad vnguem obseruanda. Nec item alia Regula.
Plus soluit, qui ante tēpus soluit, quia intelligitur, quan-
do solutio anticipata est in fauorē creditoris, nec con-
tra eius voluntatem est facienda, quomodo fieret in
casu nostro, in quo Summus Pontifex intendit statutis
diebus opera esse exequenda, vt operibus diuersis die-
bus factis sæpius Deus honoretur, quid autem in casu
ignorantiæ sit dicendum supra traditū est,† & aduer-
te lector aliud esse ob ignorantiā aliqua omittere ne-
cessaria ad aquisitionem, & hoc casu dico non acqui-
ri indulgentiam; aliud exequi omnia sed ob ignoran-
tiam non præscripto tempore, & modo & tunc puto
ex pia mente Pontificis acquiri. Quod si opera non
sunt alligata tempori sufficit illa præstare intra tempus
Iubilei ita vt eleemosina visitatio Ecclesiarū, & si quæ
similia præscribātur possint fieri etiam die dominico
vtriusque hebdomadis siue ante communionē, vt ali-
qui, siue etiam post communionem. vt Henriq. lib. 7.
cap.10. num. 6. Filliuc.tract.8.cap. 10 num.273 & alij.
562 †Non possunt tamen per alium adimpleri Ieiunium
visitatio &c. sunt enim opera personalia Henriq. loc.
cit.nu.5. Suarez de pœnit.disp.52.sect.8.& alij. Pote-
rit tamen eleemosina, nisi tamen in bulla exprimatur,
quod etiam ipsa per se ipsum fiat, quia opus quod ex se
563 non esset personale fieret tale ex præcepto.†Quod si
eleemosina data alicui, vt illam eroget ex præscripto,
& ille cui data est non eroget, sed in proprium vsum
conuertat tunc non acquiri indulgentiam asserunt Sā-
ctarellus cap.7. dub.1. & alij, quod de rigore puto ve-
rum. Sà tamen verbo Indulgentia nu.4. & alij putant
564 acquiri, quod de æquitate est probabile. † Potest
etiam satisfieri obligationi iubilei per opera alias de-
bita siue ex præcepto Ecclesiastico, siue naturali, siue
ex voto, siue quocunq; alio modo Henriq.lib.7.cap.10.
num.5.& 6. Sanctarell.cap.4.dub.10. & cap.7. dub.1.
& alij, ita vt ieiunans tempore Quadragesimæ, Qua-
tuor Temporum, communicans in Paschate &c. satis-
565 faciat etiam pro Iubileo contrariū alij tenent. † Quæ
autem intentio requiratur in exequtione operum cō-
munis sententia fert quod lucraturus indulgētiam an-
te inchoata opera saltē debuerit habere intētionē vo-
lūtatē seu propositum lucrandi indulgētiam ex quibus
postea processerit ad opera exequenda. Aliqui tamen
affirmant sufficere etiam interpretatiuam idest qua ita
sit dispositus, vt eadem opera faceret si sciret esse re-
quisita ad Indulgentiam, Layman lib.5. tract.7. cap.6.
nu.5. Sanctarell. cap.15. dub.4. & alij sed ista pendent
ex alijs quæstionibus quæ altiorem requirunt indaginē
tutior est prima post factum non improbo secundam,
566 quæ facile defenditur, & probabiliter. † Quando
adest intentio faciendi opus iniunctum solo fine non
bono, vt caussa videndi amicos, recreationis, aut vidē-
di mulierem pulchram absque vlla alia intentione te-
nent Iubileum, vel indulgentiā non acquiri, quia opus
non est pium nec cedens in honorem Dei: Potest ta-
men opus illud ita factum repeti non repetitis alijs.
Nauar.not.32.num.47. Sanctarellus cap.15.num.1.&
alij dummodo tamē repetatur intra tēpus; vtile enim
per inutile non vitiatur cap. vtile de Reg. iuris in 6.
567 † Sufficit etiam intentio lucrandi indulgentiam seu
parendi Papæ, siue sit magis, siue æque, siue minus
568 principalis Suarez de pœnit.disp.52.sect.6.† & suffi-
cit ad consequendam indulgentiam facere vltimum
opus in gratiam, & si hoc sit communio illam fieri in
gratia sufficit Suarez loc.cit.sect.5.nu.8. Layman item
loco cit. Filliuc.nu.156.& 157.Sact.cap.4.dub.1. & alij
569 apud istos. † Quale autē debeat esse opus ad indul-
gentiam requisitum, vt determinetur; scias opus posse
esse, vel secundum suam substantiam, seu ex genere
malum, vel indifferens, vel bonum, seu honestū. Ma-
lum ex genere, non potest esse opus requisitum ad in-
dulgentiam, quia repugnat pietati, & diuino honori.
Neque indifferens, nisi concedens indulgentiam illud
ordinet ad aliquem finem honestum, quo casu non est
amplius indifferens; restat ergo quod opus debeat esse
bonum, & honestum, vel ex genere suo, & secundum
substantiam, vel ex ordinatione cōcedentis Indulgen-
tiam. Malum secundum substantiam, & simpliciter di-
citur quando est de materia reprobata aliquo iure na-
turali diuino, vel humano; Bonum quando est secun-
dum eadem iura: Indifferens quādo neque est appro-
batum, nec reprobatum ijsdem iuribus, vt ambulare,
comedere &c. Bonum ex genere, & secundum substā-
tiam potest ex circumstantijs vitiari, quod potest fieri
dupliciter vno, cum circumstantia intrinsece afficit
opus, altero cum tantum extrinsece; intrinsece afficit,
& vitiat, cum ipsum tangit vt v.g. cum quis ob vanam
gloriam orat, eleemosinam facit ad ostentationē; ex-
trinsece autem cum opus non tangit, sed se habet tan-
tum concomitanter, idest fit simul cum eodem opere
actus malus, vt si quis faciendo eleemosinam pauperi,
irascatur, dum orat mente, vagetur, impatientia affi-
ciatur &c. Aduerte tamen quod si nō eodem actu, sed
diuerso quis eliciat actum, qui alias vitiaret intrinsece,
vitiat tantum extrinsece, vt v.g. quis orat, & orando
intendit vanam gloriam ista circumstantia afficit in-
trinsece, at si orat vt Deo laudes soluat, deinde alio
actu intendat etiam vanam gloriam, eleemosinā ero-
get, vt opus misericordiæ exerceat, deinde alio actu
cupiat etiam inde inanem gloriam, tunc ista circum-
stantia efficit tantum extrinsece, & opus remanet in-
trinsece bonum; & hoc opus quod à circumstantia ex-
trinsece solum vitiatur, sufficere ad lucrandum iubileū
conueniunt Doctores, difficultas est de opere bono à
circumstantia mala intrinsece vitiato, dummodo cir-
cumstantia sit tantū venialiter mala, quia si esset mor-
taliter mala, vt si eleemosina fieret ad alliciendas fœ-
minas ad peccandum &c. tunc nō sufficeret ad indul-
gentiam acquirendam tale opus, nam iste finis videtur
omninò excludere requisitum ad acquirendam indul-
gentiam; difficultas est ergo de opere ex genere, & se-
cundum substantiam bono, sed circumstantia veniali-
ter mala intrinsece vitiato; circa quam variæ sunt Do-
ctorum sentētiæ, quas refert, & late examinat Bossius
de iubil. sect.4. cas. 12. breuiter dico sufficere opus ex
genere, & secundum substantiam bonum, licet intrin-
sece vitietur aliqua venialiter peccaminosa circūstan-
tia Suarez cit.disp.52.sect.6.num.2. & 3. Filliuc. tract.
8.cap.6.num.158.& 159. Probatur quia hòc opus qua-
tenus procedit ab intentione quæ illum dirigit in Deū
est meritorium, & satisfactorium, & impetratoriū er-
go sufficiens pro iubileo: & sufficienter dicetur deuote
factum, si debita attentione & cōpositione fiat. Quæ
570 intentio requiratur prætera dictū est supra. † Dices
quid si circumstantia vitians opus tantum concomi-
tanter erit peccatum mortale reddetne opus ineptum
ad indulgentiæ consequutionē: Respondetur non red-
dere

dere ineptum;sed adhuc sufficere, quia licet quis visi-
tando Ecclesiam, vt ibi Deum colat &c. peccet mor-
taliter fœminans concupiscendo, non hinc efficitur
quod opus illud non sit sufficiens pro assequenda in-
dulgentia dummodo visitans, vel ita operans deinde
constituatur in gratia ante vltimum opus exequendū
Nauar.dict. not. 32. num.46. vers. 3. Nec est necesse
tale opus si in se supernaturale, & immediate proce-
dens ad auxilio supernaturali Suar. & Filliuc loc. cit.
& hic secundus num. 160. & sufficit etiam sola intētio
finis lucrandi indulgentiam, quia in ista includitur
etiam gloria Dei, quæ maxime splendet in parcendo,
571 & peccatorum pęnas condonando.† Ad acquirendū
Indulgentiam non est necessarium meritum de cōdi-
gno,sed sufficit de congruo fundatū in bonitate Mo-
rali Suarez cit.sect.6.in fine.
572 † Circa visitationem Ecclesiarum multæ oriuntur
difficultates, quæ in sequentibus explicabuntur. Sunt
ergo visitandæ Ecclesiæ,quot autē sint visitandæ: Re-
spondeo hoc pendere ex inspectione bullæ, tot enim
573 sunt visitandæ,quot præscribuntur; † Non est autem
necesse visitare in gratia, nisi visitatio sit vltimū opus,
vt iam dictum est. Nec est necesse visitare ijs diebus
quibus fiūt processiones, potest etiam fieri visitatio tē-
574 pore noctis. † Si ordinarius plures Ecclesias præscri-
bat visitandas quam præscribat Summus Pontifex suf-
ficit visitare tot,quot præscripsit Summus Pōtifex, cæ-
teræ vero, quas ordinarius adiungit censentur adiun-
ctæ ad maiorem commoditatem, nō ad necessitatem;
575 † quod si præscribat pauciores eas sufficit visitare so-
let enim hoc illis concedi præcipue propter loca parua
576 Filliuc. nu.274. † Si plures sint visitandæ non est ne-
cesse eas vnu die visitare,sed sufficit diuersis diebus, vt
vnam hodie alterum cras, vel quibus diebus magis li-
577 buerit. † An autem visitatio Ecclesiarum possit fieri
die dominico secundæ hebdomadæ, & quando finia-
tur tempus visitandi:Certum est facta promulgatione
iubilei posse visitari Ecclesias, & cætera opera peragi
etiam eodem die dominico prumulgationis exceptis
tamen ieiunijs,quæ habent determinatum tempus,re-
578 liqua possunt præstari quando magis libuerit: † Dif-
ficultas est tantum, an sicut communio die domioico
subsequente Sabbatum primę hebdomadis ad cōple-
mentum Iubilei quod in prima hebdomade acquiri-
tur, & in die item dominico subsequente Sabbatū se-
cundæ pro eodem cōplemento ita possint ijsdem die-
bus dominicis visitari Ecclesiæ,erogari eleemosinæ,&
peragi confessio, & hoc siue antequam terminetur tē-
pus respondens tempori quo fuerit publicatum iubi-
leum, siue post illud, & toto die dominico respectiue
ad opera, vsque ad mediam noctem antecedētem fe-
riam secundam,& hoc absque vlla dispensatione. Re-
spondeo breuiter ex vsu communi satisfieri dictis ope-
ribus obligationi debitæ pro assequtione Iubilei; si di-
cta opera præstantur etiam die dominico vsque ad oc-
casum solis,quia consuetudo,quæ est optima interpres
ita inducta est. Si tamen verba bullæ attente conside-
rentur, videtur colligi quod debeant præstari ante
579 diem dominicum:† An autem supposita consuetudi-
ne possint præstari vsque ad mediam noctem,puto nō
esse improbabile, quia spatium duarum hebdomada-
rum ex cōmuni vsu loquendi concluditur spatio quin-
decim dierum,& dies incipit secundum aliquos à me-
dia nocte ad mediam noctem, ex quibus fit quod spa-
tium duarum hebdomadarum nō finiatur, nisi in me-
dia nocte tertiæ dominicæ, quæ præcedit secundam
feriam tertiæ hebdomadis. Dices secundum istum cō-
putum tempus pretogari vsque ad meridiem secundæ
feriæ tertiæ hebdomadæ, quia cum promulgatio Iubi-
lei soleat fieri tantum circa meridiem, & dies incipiat
à media nocte etiam illud tempus quod promulgatio-
nem antecedit erit supplendum post mediam noctem
vltimæ hebdomadæ. Respondeo nos loqui secundum
vsitatum morem, qui non est supplendi tam exacte;
sed intelligendi, quod quandocumque incipiat dies
intelligatur ita inceptus,vt tertio die dominico ad me-
580 mediam noctem terminetur: † Cæterum tutissimus
modus est præstare opera ante diem dominicū, & die
581 dominico communicare.† Regulares omnes tenen-
tur visitare etiam ipsi Ecclesias, vel deputatas ab Epi-
scopis,vel ab eorum superioribus, qui pro suis subditis
possunt deputare; & si ex deputatis sit etiam eorū Ec-
582 clesia eam visitando satisfaciunt; † moniales,& Re-
gulares perpetuam clausuram obseruantes debent ob-
tinere commutationem visitationis à proprio confes-
sario in aliud opus pium,vt iubileum consequantur.
583 † Visitatio autem est facienda deuote,ita præcipi-
tur in bullis,imo etsi in bullis non adderetur, deuote,
adhuc tamen visitatio deuote esset facienda Suarez
tom.4.disp.52.sect.1.nu.4. Filliuc. loc.cit. num.132. &
alij:ratio autem est quia opus ad lucrandum indulgen-
tiam debet esset honestum, & pium ideo deuote visi-
584 tatio facienda.† Quid est autem Deuote:multi mul-
ta dicunt in tractatu de horis Canonicis De oratione
De Iubileo &c. in proposito ex citatis Doctoribus di-
co visitationem fieri deuote;Si fiat in Dei,vel Sancto-
rum honorem,qualis est,quæ fit ex fide, vel religione
ad colendum Deū in se ipso,vel in aliquo Sancto. Vel
vt ait Corduba quæst.21.corolar.2. quæ est protestati-
ua fidei,& obedientiæ Ecclesiæ actualiter, vel virtuali-
ter,ex se & ex genere suo,& aut ex circumstantia, vel
aliqua relatione propter quam actus alioqui indiffe-
rens cedit in Dei, vel in Sanctorum honorem, aliqua
diximus supra.
585 † Item deuote est orandum,quid sit autem deuo-
te orare,quæ attentio requiratur & quæ intētio discre-
pant Doctores. Ego dicerem orationem faciendam vt
sit deuota (vt tuto procedamus in assequtione iubilei)
debere esse siue voluntaria mentis euagatione, cū in-
tentione impetrandi à Deo quod iniungit Summus
Pontifex, quæ intentio non est necessaria actualis, vt
supra dictum est neque formalis,& expressa,sed suffi-
cit virtualis &c.vt iam dictum est. Sufficit habuisse ali-
quando intentionem lucrandi iubileum; dum enim
postea actu oratur orando pro assequtione intēta ora-
586 tione secundum mentem Summi Pontificis † Potest
autem satisfieri obligationi iubilei oratione tam men-
tali quam vocali. Nauar.not.32.sæpe cit.nu.48.Filliuc.
loc.cit.nu.257.& alij,cum vtraq; sit apta a Deo impe-
587 trare quod intendit S.Pontifex,† si tamen ab eodem
certę preces pręscribantur, illę sunt recitande Bellar.
tom.4. Contr.lib.1. de bonis operib. cap.2. & alij, quia
588 forma tradita est seruanda:† Non est autem necesse
recitare preces illas, qoas Episcopi euulgant, nisi sint
etiam in bulla ipsa imperatę Henriq.lib.7.cap.10. nu.
589 3. † Potest etiam fieri oratio etiam cum socio, ita vt
alternatim orationes debitas persoluant, sicuti dicun-
590 tur litanię ab illis qui processionibus intersūt. † Satis
est etiam orare sedendo,stando, & cooperto capite,si
aliqua adsit necessitas: Qui tamen necessitate non pre-
mitur oret detecto capite genibus flexis,manibus iun-
ctis,hic enim est modus reuerentiæ, & deuotioni val-
591 de conducens.† Petunt multi quāta debeat esse ora-
tio, vt sit sufficiens. Respondeo hoc esse arbitrarium,
& liberum cuiq;sufficit enim orare Nauar.not.31. nu.
35.Henriq.lib.7 cap.10.nu.7.litt. P.in tex. & in Gloss.
Suarez d.disp.52.sect.8.nu.5.Filliuc.nu.164. loc.cit.&
alij. Neque obstat text. Extra. 1.de pænit.& remiss. vbi
habetur vnusquisq;autem merebitur,& indulgentiam
efficacius consequetur, qui basilicas ipsas amplius, &
deuotius frequentabit, quia, quod quis plus mereatur
non spectat ad iubilei assequtionem, quia spectat ad
premium essentiale. Deinde ex illo textu colligitur er-
go si plus meretur, & efficacius consequitur qui plus
orat,efficaciter etiam consequetur qui minus;& suffi-
cienter qui parum. Sunt tamen hortandi pænitentes,
vt diutius quam fieri potest insistent orationi.
593 † Sequitur Ieiunium, quod est aliud opus, hic es-
set texendus longus tractatus; sed breuitati consulens
paucissima tradam, reliqua reijciens ad lectionem

eorum quæ tradet Pater Boſſius de Iubileo ſect.4. caſ.
18. & ad integrum tractatum quam de Ieiunio edidit
Pater Paſqualious vir perſpicaciſſimi ingenij, & qui
vnus eſt inſtar multorũ ex Illuſtr. Religione Theatina.
593 † Ieiunio ergo in iubileo præſcripto ſatisfit eo mo-
do, quo ſatisfit etiam Ieiunio ex præcepto Eccleſiaſtico
eodem enim modo obligat. Henriq lib.7.cap.10.nu.4.
litt.K. & plures apud eum in Gloſſa: Ieiunium eſt vni-
ca comeſtio circa meridiem, cum abſtinentia à certo
genere ciborum. Vnica commeſtio non tamen multi-
plicatur ſi quid etiam in modica quantitate, vel vrba-
nitatis cauſſa, vel per modum potus ſumatur: licet etiã
tempore ſerotino aliquid ſumere ſine fractione ieiu-
nij, quæ refectio dicitur collatio, vel collatiuncula ve-
ſpertina, quæ & ſecundum quantitatem, & qualitatem
eſt regulanda ex conſuetudine, cum enim conſuetudi-
ne ſit inducta, & conſuetudine tolerata, conſuetudine
etiam eſt regulanda; poteſt etiam ſumi collatio mane,
& cæna differri in tempus nocturnũ, ſi ex aliqua cauſ-
ſa fiat, ſine peccato etiam veniali, ſi vero ſine cauſſa,
eum veniali, quod tamen non impedit aſſequtionẽ iu-
bilei vide eundem D.Boſſ.loc.cit.nu.104. 105.106.
594 † Circa meridiem, meridiei tempus non eſt
adeo aſtronomice inquirendum, ſed moraliter, & lato
modo. Silueſt. verb. Ieiunium Caietan. eodem verb.
Roderiq 1.par.Sum.cap.23. Filliuc.tract.27.cap.4.nu.
68. meridies vbi ſunt horologia ex pulſu campanæ de-
terminatur, vbi non ſunt horologia Azorius 1.par.li.7.
cap.12.q.2. & 3. & Filliuc. tract 27.c.4. nu.68. dicunt
regulari ex inſpectione ſolis addẽdo ſemihoram qua
ſolent tardius procedere horologia; & Filiuce. nu. 69.
aſſerit ſufficere, quod finis prãdij attingat circum cir-
ca meridiem. Quod ſi meridies non ex pulſu campa-
næ horologij; ſed ex conſuetudine ſit dimetiendus,
quia ita conſuetudine ſit inductum, aſſerunt poſſe ſumi
cibum meridie à conſuetudine præſcripto, non horo-
logio ſignato etiamſi anticipatio eſſet per vnam, &
etiam alteram horam. Caiet. verb. Ieiunium §.1. Abu-
lenſis in Matth.quæſt.172. Filluc.nu.74. Fagundex præ-
cept.4.lib.1.cap 3.nu 10. & Toletus lib.6. Sum.cap.3.
nu.8. dicit eſſe ſeruandam cõſuetudinem loci cum ho-
595 mines tali hora prandere ſolent. † Qui dictum tem-
pus anticiparet aſſerunt aliqui peccare mortaliter alij
venialiter. Ego dicerem ſi anticipetur ſine cauſſa eſſe
veniale ſi cum cauſſa nullum. Vide eũdem Patrẽ Boſ-
ſium, & quos ipſe citat à num.92. ad 100. quanto vero
tempore liceat anticipare relinquitur prudentis arbi-
596 trio determinandum. † An autem quando mane ſu-
mitur collatio, & cęna differtur facienda veſperi, ſit fa-
cienda eadem hora, qua fieret cæna: puto hoc non eſ-
ſe neceſſarium, ita decernẽte vſu quotidiano etiã pio-
rum hominum; in ieiunio autẽ multũ valet conſuetudo
597 † Cum abſtinentia à quodam genere ciborũ: vbiq;
enim à carnibus eſt abſtinendum, vt ieiunij ſubſtantia
ſeruetur, lacticinia vero licite comeduntur ſecundum
locorum conſuetudinem. An diſpenſatus, vt tempore
ieiunij poſſit edere carnes ſit diſpenſatus etiã ab obli-
gatione vnius tantum comeſtionis ita vt poſſit pluries
comedere, triplicem opinionem refert idem Pater
598 Boſſius vide ipſum, & Patrem Paſqualigum † Ego
ſentio cum illis Doctoribus qui aſſerunt diſpenſatum
vt poſſit tempore ieiunij comedere carnes eſſe etiam
ſimpliciter diſpenſatum ab omni obligatione ieiunij
Ratio eſt illa communis quod ieiunium Eccleſiaſti-
cum ex æquo, & indiuiſibiliter conſiſtit in vnica
comeſtione, & abſtinentia à cibis vetitis nempe car-
nibus, & vno ex iſtis deficientibus deficit ratio ieiunij,
ideo altero deficiente ad præceptum nemo poteſt co-
gi; Erit ſi quidem talis actio abſtinentia, ſed non ieiu-
nium; & Azorius 1.p.li.7.c.10 q.3. Filliuc. tract. 27.c.3.
ſecundę partis num.nu.53. obſeruant hunc eſſe com-
munem ſenſum fidelium; ſed iſta queſtio non facit ad
rem noſtram quia nõ potens ieiunare, vt acquirat iu-
bileum debet petere cõmutationẽ in aliud opus, ita &
iuuenes, meſſores, & alij qui eodem modo nõ poſſunt.

599 † De Confeſſione iam ſupra aliqua diximus. Nunc
ſequentia diſſoluemus. 1. An quando in iubileo requi-
ritur tamquam opus confeſſio ille qui valide iam con-
feſſus eſt, & iubileum eſt lucratus ſi alicuius mortalis
inculpabiliter obliti recordetur teneatur etiam illud
confiteri quando nõ eſt elapſum tempus iubilei. Sua-
rez tom.4. in 3.p.diſp.52.ſect.3. num.3. Filluc. tract.8.
cap.6. nu.187. & alij putant neceſſario eſſe fatendum,
quia mens Pontificis eſt quod confeſſio fiat omnium
peccatorum patratorum vſque ad tempus Iubilei. Nu-
gnus tamen add.ad 3.p. quæſt. 23. art.3. dub.4. & alij
600 † ſentiunt non eſſe neceſſe, quia per confeſſionem
legitime, & valide factam ſatisfactum eſt requiſitę cõ-
ditioni nec conſtat de aſſerta mente Pontificis, & hãc
ſententiam puto poſſe tuto practicari. Si tamen nullo
modo ſit confeſſus quia facta diligenti excuſſione cõ-
ſcientiæ putauit ſe peccati non eſſe reum, ſi recordetur
poſtea alicuius venialis neq; puto neceſſario eſſe fa-
ciendam confeſſionem etiamſi præcepta ſit, vt condi-
601 tio, quia neq; hoc præcipit Eccleſia, † eſſe tamen fa-
ciendam ſi recordetur alicuius mortalis, vt conditio
impleatur Doctores refert Pater Boſſius ſect.4.caſ 19.
602 nu.31. licet ipſe aliter ſentiat. 2.† An quando in bul-
la requiritur confeſſio etiam antecedens alia opera
nihilominus indulgentia acquiratur ſi confeſſio alijs
operibus poſtponatur. Nauar. not.32.nu.39. & alij vo-
lunt ordinẽ eſſe ſeruandũ dum loquuntur de Iub. anni
Sancti; ſed alij quibus in ipſe adhæreo aſſerunt non eſ-
ſe neceſſe licet in bulla ſit inſerta clauſula. Præmiſſa
confeſſione, etiam loquendo de anno Sancto ita He-
riq. lib.4.cap. 12.§.2. littera H. Filhuc. tract. 8. cap. 10.
nu.238. Layman lib.8.tract.7 c.8. nu.7. Sanct. de Iub.
cap.4.dub 1. & alij apud ipſos Ratio eſt quia talis ordo
videtur potius eſſe conſilium quam præceptum, & ita
videtur explicare vſus vniuerſalis Eccleſiæ.
603 † De communione, quæ eſt aliud ex iniunctis ope-
ribus non ſufficit ſpiritualis ſed debet eſſe ſacramẽta-
lis, ita videntur innuere verba bullarum. Sanctiſſimũ
Euchariſtiæ Sacramentũ, deuote, & reuerenter ſum-
pſerint, & eſt adeo neceſſario facienda ab ijs, qui poſ-
604 ſunt, vt niſi fiat indulgentia non acquiratur, † Si tamẽ
aliquibus phiſice, vel moraliter communio ſit impoſſi-
bilis, vt infirmis, & tuſsim patientibus, vomitum, vel
quid ſimile. Pueris quibus ob ætatis deffectum cõmu-
nicare non permittitur, & etiam illi qui ex obliuione
inaduertentia, vel incuria non cõmunicauit, & vltimo
die bibit, ex quo non poteſt amplius communicare,
poteſt cõmunio in aliud opus cõmutari. Henriq. lib.7.
c.10.nu.8. Sanct.c.3.dub.1. & alij, quæ tamen commu-
tatio non poteſt fieri, niſi expreſſe concedatur; idem
Henriq. in Gloſſ. litt. V. qui tñ videtur cõcedere poſſe
605 fieri etſi non concedatur † Dubitatur an ſufficiat cõ-
munio facta in mortali: Reſpondeo ſi cõmunio ſit fa-
cta in mortali à non cognoſcente, vel ignorante, ſed
bona fide accedente, & putãte ſe eſſe in gratia, ſufficit
pro iubileo, & quacũq; alia indulgentia acquirenda,
quia eſt opus bonum moraliter non ſolum ſecundum
ſubſtantiam, ſed etiã in indiuiduo licet etiam ſic com-
municans neq; ſit attritus, & non acquirat gratiã; quod
puto verum niſi cõmunio ſit vltimũ opus quod præſta-
tur pro aſſequtione iubilei: Si vero ſit vltimũ opus puto
requiri ſaltẽ attritionem, vt medio ſacramento conſti-
tuatur in gratia, qui ſtatus requiritur in vltimo opere
Quod ſi cõmunio non ſit vltimũ opus, & fiat in pecca-
to mortali à ſciente, & cognoſcente ſtatum ſuum non
ſufficere aſſerunt multi, quia tale opus non videtur eſſe
ad mentem S. Pontificis maxime quando præſcribit,
quod deuote, & reuerenter fiat. Alij tenent ſufficere
Henriq. loc.cit, & alij, & videtur tenere ſufficere quod
opus factũ pro aſſequendo iubileo ſit bonũ, & honeſtũ
ex genere licet in indiuiduo ſit moraliter malũ Suarez
in 3.p.diſp.52.ſect.6.nu.2. & 3. Filliuc. tract.8. cap.6.
num. 158. & 159. & alij, & confirmant quia tali com-
munione ſatisfit etiam præcepto Eccleſiaſtico Sotus
lib. 1. de iuſt. quæſt. 3. articul. 10. Couar. cap. Alma

mater

mater par.1.§.5.Suarez tom.3.in 3.p.disp.70.sect.3.& alij,prior sententia mihi videtur magis conformis mēti Pontificis concedentis,& puto in praxi seruandum.
606 † Sufficit tamen communio facta in peccato veniali,etiam habituali quia non impeditur præcipuus effe-
607 ctus communionis. † Potest autem fieri quocunq; die hebdomadæ in qua est ieiunandū,& cætera opera præstanda, etsi enim aliquando dicatur in bullis quod fiat die dominico adhuc puto posse fieri quocunq;alio die antecedenti quāuis hoc non esset expressum; dies enim dominicus assignatur potius per modum cōsilij, quam præcepti, Potest etiam fieri 2. & 3. feria secundæ hebdomadæ v.g. quis ieiunat visitat confitetur in prima hebdomada, non tamē communicat etiam die dominico poterit communicare feria 2.vel 3. sequentis hebdomadæ Henriq.lib.7.c.10.nu.8.litt.5.in Glossa & alij,& ita declarasse Grægoriū XIV. refert Henriquez.Quod etiam puto dicendum, de eo qui ieiunauit,& cætera præstitit in secunda hebdomada, sed nō communicauit; posse videlicet communicare feria 2. vel 3. sequentis hebdomadæ, licet tempus iubilei totū sit elapsum, idem Henriq. qui etiam hoc fuisse declaratum ab eodem Grægorio XIV. & à Sancio Episco. Salmaticensi præmissa consultatione cum Doctoribus eiusdem vniuersitatis.

608 † Eleemosina vltimo loco venit cōsideranda, quæ est duplex corporalis,& spiritualis, spiritualis eleemosina hoc versu concluditur Consule, Castiga, Solare, Remitte, Fer,Ora. Non sufficere spiritualem, sed re-
609 quiri corporalem cōmuniter tradunt Doctores.† An autem ad istam teneantur etiam pauperes, ita vt nisi illam faciant teneantur petere commutationē à confessario,negant Nauar.Miscell.de orat.94. nu.2. Henriquez lib.7. cap.10. num. 6. in comm.litter. N. & alij putantes Summum Pontificem voluisse obligare impotentes. Communiter tamen asseritur teneri petere commutationem Sanctarell.cap.7.dub.1.& alij;quod si non concedatur facultas commutandi neq; confes-
610 sarium posse commutare alij adiungunt. † Certum puto quacumque licet minima eleemosina erogata satisfacere pauperem suæ obligationi, quo posito puto vix fieri posse quod detur casus impossibilitatis maxime quia sufficit quod pauper aliū roget,vt pro se eleemosinam tribuat. Imo sufficit quod pro se datā eleemosinam quis applicet pro obligatione pauperis, quæ tamen debent fieri intra tempus Iubilei. Posset ipsi pauperi applicari eleemosina alias debita, sicut possūt
611 reperta,quorum dominus ignoratur,& incerta.† Ad eleemosinam tenentur etiam Religiosi iuxta propriū statum; optime faciunt Religionum Prælati qui nihil concedunt suis subditis in particulari erogando ipsi pro suis subditis quod in domino videtur Idem Pater pro filijs,maritus pro vxore Dominus pro seruo,si aliūde non suppetat debet erogare.Quod si alio modo nō possit fieri eleemosina, obtineatur à confessario commutatio. Quoties sit facienda est petendum ex bulla, quod si tantum exprimat esse faciendum sufficit semel fieri, Potest etiam fieri toto tempore,quo cætera opera possint præstari,& satisfit illam tradendo etiam extreme indigenti licet alias sit debita;& pauperi cuicūq; siue sit illius,siue alterius loci,siue aduenæ,vel peregri-
612 no: † Difficultas est quando in indulgentia præscribitur, quod vnusquisque faciat eleemosinam secundū proprias facultates, quæ eleemosina sit eroganda, & omissa opinionum varietate dico non esse satis quancumque minimam eleemosinam,quando exprimitur, quod debeat fieri secundum vires facultatum,vel iuxta facultatem vniuscuiusque, sed maior est eroganda à diuite quam à paupere, quia id in conditione est positum,neque puto satis firmum dicere quod illa clausula sit apposita per modum adhortationis,quia cum eleemosina sit sub conditione debet esse sub conditione etiam modus appositus sub eodem tenore verborum. Quæ autem,& quanta debeat esse, relinquitur iuditio illius,qui dat,qui ex solito suo more erogandi eleemosinas id decernet. Solent enim personæ nobiles in similes eleemosinas erogare vnum, vel duos Iulios; neque ex hoc quisquam debet scrupulis agitari, quia ista non sunt mathematice sed moraliter determinanda.
613 † An Cathecumeni possint lucrari indulgentias; variæ sunt doctorum sententiæ. Ego puto non posse saltem per modum absolutionis, & puto probabile neque posse per modum suffragij Sanchez lib. 4. Sum. cap.37.num.37. Suarez tom.4.in 3.par.disp.13.sect.4. num.8. Filliuc.tract.8. cap.8. num.214. & alij. Ratio quia indulgentia est actus iurisdictionis, quam nō habet Summus Pontifex in eos qui nundū baptizati sunt Antonius Licciolus de iure personarum extra gremiū Ecclesiæ existentium lib.3.cap.4. & patet ex Trident. sess.14.cap.2.de Sacra.pænit. ibi. Cum Ecclesia in neminem iuditium exerceat, qui non prius in ipsam per
614 baptismi ianuam fuerit ingressus. † Neq; videtur vrgere,quod affertur in simile de nouitijs,videlicet quod licet ipsi non sint membra religionis participant tamē de Indulgentijs concessis religionis quia est valde dispar ratio sunt enim nouitij capaces indulgentiarum quia iam sunt baptizati ideò ad eos facilis est extensio non sic autem,de neophitis.Per modum autem suffragij facilius possent applicari,quia sic applicantur etiam existentibus in purgatorio. Obstat tamē semper quod isti sunt baptizati non autem cathecumeni. Si plura de iubileo cupis lege tractatum absolutum Pater Bossij qui diffusissime de illo tractat. Nobis quoad praxim ista sufficiunt.

S V M M A R I V M.

1 *Quid sit quærendum.*
2 *Caussæ ob quas facultates de quibus est sermo solent concedi.*
3 *A carnibus in ieiunijs semper est abstinendum est enim de essentia ieiunij talis abstinentia.*
4 *Sententia aliquorum.*
5 *Præceptum seruari debet pro ea parte qua potest.*
6 *Qui non potest comparere certo die tenetur comparere quando potest.*
7 *Alia sententia.*
8 *Intentio dispensantis est intelligenda secundum ea quæ exponuntur.*
9 *Præceptum non edendi carnes, & non comedendi sunt duo separata in ieiunio.*
10 *Sententia quam sequitur auctor.*
11 *Probatur rationibus.*
12 *Respondetur argumentis.*

Dispensatus ad comedendum carnes an teneatur ieiunare.

XCIX.

1 ADmodum † Reuer. D. Ventura Archipræsbiter Ecclesiæ Sanctæ Mariæ assertit tempore Quadragesimæ multos ad se accedere petentes sibi concedi facultatem comedendi carnes varijs de caussis à medicis approbatis & simul etiam sibi declarari an obtēta tali facultate teneantur ad reliquam partem ieiunij, nempè ad vnicam tantum comestionem; ideò à me quæsiuit quid de hoc sentirem. Cui amicissimo ita respondi.

2 † 1. Notaui varijs de caussis concedi has facultates,vel quia petentes ita nausea afficiantur alijs cibis,vt illis non possint vti,vel quia, licet alijs cibis possint vti, si tamen vtantur,aliquę infirmitates timētur, qui tamē sunt adeo valide cōplexionis,vt possent facile ieiunare Vel quia sunt adeo debilis complexionis, vt carnes il-

lis concedantur, ne nimis debilitentur. Aliæ fortasse etiam possent esse caussæ quæ ad istas facile reducentur, vel certe ex dicendis intelligentur.

3 † 2. Nota semper à carnibus esse abstinendum in omnibus ieiunijs D. Thom. 2. 2. quæst. 147. art 8. corp. & ad 3. Caiect. ibidem, & alij quos refert, & sequitur Layman lib. 8. tract 8. cap. 1. num. 1 & ipse late tradit, carnium abstinentiam esse de essentia ieiunij Ecclesiastici, & patet ex vniuersali vsu Ecclesiæ, ex quo pendet modus obligationis præcepti ieiunij. Neque releuat quod ieiunium possit esse, etiam cum vsu carnium, cum etiam cum tali vsu stet optime actus virtutis temperantiæ, & abstinentiæ, vt alibi diximus quia loquimur de ieiunio, vt est præceptũ Ecclesiæ, quod necessario dicit tam abstinentiam à carnibus, quam vnicam tantum comestionem, & omnes eodem modo condemnant de mortali, qui carnes comedit, quam qui pluries manducat, imo maius scandalum sumunt de eo qui carnes, quam de illo qui pluries edit in eodem die, & difficilius conceditur facultas comedendi carnes, quam pluries edendi.

4 † Pro solutione aliqui dixerunt concessam facultatem edendi carnes non includere non ieiunandi idest sumendi pluries refectionem Nauar. in Manuali cap 21. num. 22. & lib. 3. conf. de obser. ieiunij conf. 6. num. 2. Ioannes Medina C. de Ieiunio quæst. 5. Ant. Fornandez in Medulla pat. 2. cap. 8. §. 2. num. 24. &
5 probatur. 1. † Quia Præceptum quod in totum seruari nequit, seruandum est pro ea parte qua seruari potest text. in cap Cum dilecti. de dolo, & Contu & ex
6 Glossa & DD. ibi dicentibus, † cum alicui iotimatum est comparere ante iudicem certo die, si eo nõ potest, teneri antecedenti, vel subsequenti comparere. Neq; obstat quidquam quod præceptum ieiunij sit vnicum quia in ieiunio sunt duo præcepta alterum non vtendi cibis vetitis alterum pluries non comedẽdi; potest ergo vno dispensato remanere aliud ergo ad illud tenetur, & ita, ex Couar. ostendit Sanchez lib. 1. cap. 19. nu. 9. in Sum.

7 † Alij asserunt, esse considerandam caussam cõcessionis, si enim inquint caussa concessionis, est talis quę secum ferat etiam dispẽsationem ab obligatione pluries comedendi, vel semel tantum comedendi tunc censetur concessa vtraque facultas, & nulla obligatio remanebit, vt quando esus carnium cõceditur propter imbecillitatem, si vero esus carniũ concedatur ex caussa compossibili cum obligatione tantum semel comedendi, affirmant ad hanc partem teneri Victoria. 2. 2. quæst. 147. art. 4. valeat 2. 2. dist. 2. par. 5. Comit. Resp.
8 Moral. cap. 49. & alij plures, & probatur † quia intentio dispensantis est intelligenda secundum ea quæ exponuntur, vt alibi diximus ergo etiam hic cum caussa quæ exponitur est sufficiens imo necessaria pro dispẽsatione vtriusque obligationis de vtraq; est intelligenda, cum autem caussa eadem non sufficit pro dispensatione vtriusque censendum erit non continere vtrã
9 que † Quod autem huiusmodi præcepta sint separata patet quia cessante vna parte obligat alia, tẽpore enim Quadragesimali sunt interdicta lacticinia oua &c. & tamen data facultate istis vtendi adhuc remanet obligatio vnius tantum comestionis, ergo prohibitio vetitorum est distincta ab obligatione semel tantum edendi cum ablata vna adhuc remaneat altera, quod est manifestissimum signum non integrari essentialiter ex ambabus obligationibus vnum tantum præceptum sed esse diuisibile. Alij tandem cum quibus, & ego

10 † Dico absolute dispensatum legitima intercedente caussa ad carnes edendas, quæcumque illa caussa sit esse dispensatum etiam ab vnica comestione, & consequẽter remanere liberum ab obligatione ieiunij ita Gabriel in 4. dist. 16 Palacios Abalensis, & omnes quos refert. P. Bossius de Iubileo sect. 4. casu 18. nu. 73. præcipue Toletus lib. 6. Summæ cap. 3. Azorius 1. par. lib. 7. cap. 10. quæst. 3. Henriq. & Fagundex in Prǽcept. Eccles. Præcept. 4. lib. 1. cap. 2. num. 5. Vide Patrem Pasqualigum in suo tractatu de ieiunio decis. 267. nu. 9. cum seq.

11 † Probatur quia essentia ieiunij consistit tam in abstinentia ab vsus carnium quam in obligatione semel tantum comedendi indiuisibiliter ergo dispensatus ab vna obligatione censetur dispensatus ab alia; quod essentialiter præceptum ex vtraq; constet probatur, quia qui confitetur se fregisse ieiunium comedendo carnes & pluries edendo nõ iudicatur reus duplicis sed vnius tantum peccati ergo ex vtraque obligatione pręceptũ constat essentialiter, & indiuisibiliter alias probationes vide apud Patrem Bossium, & Pasqualigum locis citatis, & item apud Fagundex.

12 † Ad ea quæ dicuntur in contrarium iam patet responsio dico enim non ex intentione concedentis facultatem comedendi sed ex natura rei nasci dissolutionem obligationis; & Ieiunij pręceptum essentialiter esse vnum non duo præcepta constans ex obligatione non comedendi carnes, & semel tantum edendi. Ad id vero quod dicitur consistere obligationem semel comedendi posita dispensatione edendi cibos vetitos vt patet in dispensatione ad oua lacticinia &c. Respondeo non probare. Prohibitio enim ouorum &c. non est adeo prohibita, vt vsus carnium, essentiale ieiunio est non comedere carnes, & ideò in illo non potest dispensari remanente substantia ieiunij non autẽ sic vsus ouorum Casei &c. ita explicante generali cõsuetudine Ecclesiæ quæ est optima præceptorum interpres multis enim diebus ieiunatur etiam edendo oua lacticinia &c. Vide Patrem Fagundex, qui late de his disputat in Apologia suæ doctrinæ in simili traditæ.

S V M M A R I V M.

1 *Factum proponitur.*
Et quæ sint decidenda.
2 *Ad Sacramentorum administrationem quæ iurisdictio requiretur.*
3 *Quæ iurisdictio requiratur ad validam, & licitam Sacramentorum administrationem.*
4 *Regulares habent fundatam intentionem suæ iurisdictionis delegatæ in iure.*
5 *Dupliciter aliquid potest inniti iuri communi.*
6 *Varijs religionibus varia priuilegia sunt concessa.*
7 *Omnes religiones participant inuicem in priuilegijs.*
8 *Recensentur aliqua priuilegia concedentia communicationem Priuilegiorum vsque ad num. 11.*
12 *In quo consistat efficacia communicationis.*
13 *Quot modis fiat.*
14 *Differentia inter dictos modos.*
15 *Quid ferat Priuilegium ad instar.*
16 *Quid sit.*
17 *Quomodo fiat.*
10 *Expenduntur aliquæ clausulæ apponi solitæ in bullis communicationis priuilegiorum.*
19 *Priuilegia regularibus concessa, nemo interpretatur, siue dubia siue clara præter Papam.*
20 *Possunt regulares celebrare missas in oratorijs priuatis de sola facultate suorum superiorum nulla alia petita Parochi, vel cuiusuis alterius superioris.*
21 *Proponitur quædam obiectio infra soluenda.*
22 *Proponitur secunda difficultas an liceat Regularibus ministrare Eucharistiam extra proprias Ecclesias irrequisitis Parochis, & quocumque alio.*

23 *Pro-*

Regulares quoad Missam, & Eucharistiam extra proprias Ecclesias.

XCIX.

1 IN † aliquibus Ciuitatibus Summus Pōtifex primatibus viris concedit facultatem construendi in proprijs domibus priuata oratoria, & in illis constructis, & & ab ordinario loci approbatis faciendi celebrare Missas per quemcumque sacerdotem, ab eodem ordinario, approbatum, sæcularem, seu, de superiorum suorum licētia, Regularem; aliquibus diebus exceptis. Vocantur Regularem ad celebrandum in dictis oratorijs, & ad Sacramentum Eucharistiæ ibi inter missæ Sacrificium ministrandum. Quoad præstant Regulares irrequisitis Parochis, & Plebanis, quæsitum fuit, an id possint. Pro solutione cōsiderabo; 1. An Missas possint

sint in dictis oratorijs celebrare Regulares non obtenta nec petita facultate, vel licentia à parochis, & plebanis 2. An eodem modo possint ministrare Eucharistiam; & hoc quæram de iure communi, de iure Priuilegiorum, de iure decretorum synodalium, & de consuetudine. quibus consideratis. soluta remanebit proposita difficultas. Prænitenda sunt tamen aliqua ad maiorem elucidationem, ideo

2 † Noto 1. Sacramenta, vt possint administrari aliquando requiri potestatem tantum ordinis, aliquãdo potestatem ordinis, & iurisdictionis, aliquãdo nullam; patet in administratione Eucharistiæ, Pænitentiæ,& Baptismi. Deinde iurisdictionis potestas aliquãdo requiritur ad valide administrandum, aliquando ad licite.

3 † Noto 2. ad validam, vel licitam administrationem Sacramẽtorum sufficere potestatem iurisdictionis ordinariam, vel delegatam: & si vna deficiat, vel nihil agitur, vt in Sacramento Pænitentiæ, vel grauiter peccatur, vt in alijs Sacramentis, quia grauis iniuria infertur illi, ad quem competit illa Sacramenta de iure administrare facilius præsumitur facultas delegata pro administrandis illis Sacramentis ad quæ requiritur tãtum, vt licite, vt in administratione Eucharistiæ, quam pro administratione aliorum Sacramentorum, pro quibus requiritur, ad valide, vt in Sacramento pænitẽtiæ, pro isto enim requiritur ratihabitio de præsenti, nec sufficit de futuro, sicuti sufficit in illo, & ista communi doctorum calculo transeunt comprobata, vide Reginald. in Praxi for. pænit. lib. 26. nu. 89. & sequent. Iurisdictio ordinaria oritur ex electione, seu beneficij collatione. Delegata ex superioris commissione, patet ex vulgatis iuribus. Prima competit Pastoribus ratione muneris pastoralis; secunda cæteris sacerdotibus, quibus delegatur, & vtraque habet suam intentionem in iure fundatam.

4 † Noto 3. Regulares habent intentionem suæ delegatæ iurisdictionis fundatam in iure, vt patet ex multis textibus vt cap. ex auctoritate & cap. seq. 16. quæst. 1. & alibi sæpissime; deinde quia eorum priuilegia innituntur iuri communi ex Suarez lib. 8. de leg. ca. 7. n. 14. præterea, quia priuilegia ante concessionem, licet dicantur odiosa, & contra ius, ab vbi fuerint concessa, dicuntur fauorabilia, & secundum ius; maxime si sint vniuersitatibus concessa. l. 1. ff. de Constit. Prin. & Priuilegia concessa toti Religioni æquantur legi, & perinde habentur, ac si essent inserta in corpore iuris Oldrad. cons. 300. num. 4. vers. considerandum. Sanchez de matr. lib 8. disp. 1. num. 13. & alij.

5 † Noto 4. Ex Suarez lib. 8. d leg. cap. 7. n. 4. dupliciter aliquid inniti iu i communi formaliter & immediate, vt sunt omnes Canones, & leges insertæ in corpore iuris, & quidquid aliud eodem modo insertum est, & mediate quatenus videlicet ius commune illud approbat, & mandat seruari. l. ius singulare ff. de leg. & l. 1. ff. de Constit Princi ibi Constitutiones quædam sunt personales &c. Ex quibus clarissime patet regulares in vim suorum priuilegiorum habere intentionẽ fundatam in iure, pro sua delegata iurisdictione, quam infra probabo illos habere.

6 Noto 5. Non omnibus Religionibus eadem priuilegia esse concessa sed diuersis diuersa; fere tamen omnes hoc priuilegio gaudent, vt vna cum alterius priuilegijs communicet, communicationes autem & quædam priuilegia principaliora infra recensebimus, vt quisque sciat in quibus priuilegijs & quomodo communicet.

7 † Noto 6. Religiones omnes gaudere priuilegio cõmunicandi vnam cum priuilegijs alterius ac si eadem priuilegia vnicuisque particulariter essent concessa, & non solum quoad priuilegia concessa, & religiones extantes, sed etiam concedenda, & futura. ita vt Religio antiquissima communicet cum nouissima, & nouissima cum antiqua ita communiter Lezana in sum. qq. Reg. cap. 3. num. 17. & alij vt Portel &c. & fere omnes religiones habent propria priuilegia quibus vna cum priuilegijs alterius communicat, & eadem communicatione participant in omnibus exceptis ijs quæ proprio vniuscuiusq; aduersãtur instituto, vt communiter scribentes; communicationum autem tenores omnes hic subtenere quia esset nimis longum duos tantum aut tres hic extendam vtpote satis amplos & ad instantium regum concessos duos, ex tribus, datos.

8 † Sixtus ergo V. die Februarij 1588. Pontificat. sui Anno iij ad instantiam Serenifs. Regis Hispan Philippi 2. Congregationi Sancti Benedicti in Lusitaniæ Regno Constitutæ amplissimum priuilegium concessit vt in eius Constit. incipit. Iniunctum nobis; quæ habetur apud Roderiq. per extensam in sum Priuileg. Collect. Bulla 21. & quoad nostrum institutum attinet sequentis tenoris.

Præterea eidem Congregationi &c. tam præsentibus, quam futuris &c. vt omnibus, & singulis priuilegijs &c. spiritualibus, & temporalibus Sancti Hieronimi, & Sancti Bernardi alias Cisterciensis ordinis, nec non Cassinens. & Vallisoleti d. Ordinis S. Benedicti Congregationibus huiusmodi &c. sub quacumque forma, & expressione, & quauis tam Apostolica, quam ordinaria, vel alia auctoritate &c. & tam per modum communicationis. extensionis, & ampliationis, quam simplicis, & indiuiduæ, & particularis, & spetialis concessionis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, & de Apostolicæ potestatis plenitudine, & deniq; alias quomodolibet concessis hactenus, & etiam iteratis vicibus confirmatis, & approbatis etiamsi tales forent, quæ spetialem eorum requirant mentionem, ac quibus illa, & illi quomodolibet vtuntur, potiũtur, & gaudent, ac vti, potiri ac gaudere possunt, & poterunt quomodolibet in futurum, illorum omnium, ac litterarũ, & aliarum scripturarum desuper quomodolibet confectarũ tenores, ac si de verbo, ad verbum insererentur, præsentibus pro sufficienter expressis, & insertis habentes tam coniunctim, quam diuisim, non solum ad eorum instar, sed æque principaliter, & pariformiter in omnibus, & per omnia, & absque vlla prorsus differentia perinde ac si illis, & eorum cuilibet spetialiter, & expresse ac nominatim, & specifice concessa fuissent vti, potiri, ac gaudere libere, ac licite valeant auctoritate & tenore præmissis perpetuo concedimus & indulgemus.

9 Gregorius XIV. die iv. Sep. M.DXCI. Pontif. sui anno 1. confirmauit. & extendit priuilegia cæterorum ordinum ad Congregationem Sancti Bernardi in Italia, & eidem omnium amplissimam communicationem indulsit vide per extensum apud Roderiq. Bull. 3. & Cherub tom. 2 Bulla Constit. 16. incipit Romanus Pontifex ad rem nostram accipe sequentia

Omnia, & singula priuilegia &c. ordini Cisterciẽsi, & Congregationi Sancti Benedicti huiusmodi &c. tam per prædictos, & quoscumque alios Romanos Pontifices prædecessores nostros, seu Sedem Apostolicam, quam etiam Imperatores Reges Archiepiscopos Episcopos, & alios quoscumque, etiam ad quorumuis instantiam concessa &c. auctoritate Apostolica tenore præsentium approbamus, & confirmamus &c. eaq; omnia, & singula in eis contenta, ac comprehensa cum illorum extensionibus, communicationibus, & ampliationibus dicti Ordini Sancti Bernardi in Italia &c. auctoritate & tenore prædictis [etiam de nouo, etiam motu proprio, & ex certa scientia nostra, & de Apostolicæ potestatis plenitudine perpetuo, concedimus; & insuper omnia, & singula priuilegia &c. tam eidem Cisterciẽsi, Congregat. [&c. ac quibuslibet alijs, eorumque tam virorum, quam mulierum monasterijs. domibus, Ecclesijs, locis, rebus, & bonis nec non capitulis eorum &c. etiam illorum, & illorum intuitu, aut alias quomodolibet, & sub quacumque forma & expressione verborum concessa, & concedenda, aut quibus de iure, vsu, & consuetudine, vel priuilegijs, & concessione Apostolica Regia &c. in gene-

genere vel in ſpetie, & tam coniunctim, quam diuiſim etiam per viam communicationis & extenſionis, aut alias quomodolibet vtuntur, potiuntur, & gaudent, ac vti, potiri, & gaudere poſſunt quomodolibet, & poterunt in futurum, etiamſi talia ſint vel fuerint, quæ ſpetialem vel indiuiduam requirerent mentionem ſeu io præſentibus de verbo ad verbum inſertionem, & ſeu particularem inſertionem ad prædictam Congregationem ex præmiſſis omnibus, & ſingulis, æque pariformiter & abſq; vlla penitus differentia perinde ac ſi illis, & eorum ſingulis principaliter, ſpecialiter, & expreſſe, & nominatim, & non ad inſtar conceſſa fuiſsēt &c. vti &c. auctoritate & tenore prædictis etiam perpetuo extendimus &c.

Clemens etiam VIII. ad inſtantiam Sereniſs. Regis Hiſpaniarum Philippi III. Simile priuilegium cō-
10 ceſſit Ordini Sancti Hieronimi † Hiſpaniarum, vt videre eſt apud Roderiquez d. Collect. Bull. 19 iuſdem Pontiſ. data 25. Settembris 1601. incipit in ſuprema militantis Eccleſiæ &c. vide apud Roderiq. per extenſum mihi ſatis eſt inuere in fine eſſe appoſitas clauſulas decernentes &c. Contradictores quoslibet &c. Non obſtantibus &c.

11 † Multis ac maximis priuilegijs gaudet etiam Religio Patrum Theatinorum, tam ipſis conceſſis, quam per communicationem ita vt Nauar. tom. 1. Conſ. tit. de Conſecrat. Eccleſ. in editio. Brixienſi Anno 1591. dicat Præfata Congregatio habet plurima, & grandiſſima priuilegia Summorum Pontificum, per quæ non ſolum conſeruantur eis iura, quæ ab initio cæperunt ad eos pertinere, ſed etiam adduntur multa alia, quæ vix credidiſſem niſi ea legiſſem, quod certe cum magna voluptate feci. Communicant etiam cum Priuilegijs aliarū religionem vt videre eſt in Conſtit. Clem. ſeptimi incipit exponi feciſtis quam refert Cherub. in ſui Bull. tom. 1. Conſtit. 11. eiuſdem Pontificis, & in Conſtit. eiuſdem Pontif. quæ eſt 28. apud eundem Cherubinum; incipit, Dudum. Idem præſtitit Paulus IV. eiuſdem Congreg. fundauit; & confirmauit Pius V. & idem Communicationis Priuilegium dedit Gregorius XIV. die 5. Aprilis 1591. Incipit quam celebres: tranſumptum authenticum ſeruatur in ædibus S. Nicolai Tolent. apud eoſdem patres & nouiſſime Gregorius XV. ampliſsimom eiuſdem generis tradidit Priuilegium die 16. Octob. 1621. ſui Pontiſ. anno primo incipit In Apoſtolicæ &c. & quia huius diplomatis non circumfertur tranſumptum. libet eam, quæ ad rem noſtram facit, hic ſubnitere partem videlicet motu itaque proprio, & ex certa ſcientia noſtra, deq; Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine omnia, & ſingula priuilegia facultates exumptiones, immunitates, gratias, & indulta principaliter, & per communicationē alias quomodolibet Congregationi & Clericis prædictis per quoſcumque Romanos prædeceſſores noſtros, & Sedem Apoſtolicam conceſſa, quorum tenores præſentibus pro expreſsis haberi volumus Apoſtolica auctoritate tenore præſentium perpetuo approbamus & confirmamus illiſq; perpetuæ, & inuiolabilis Apoſtolicæ firmitatis robur adijcimus, eaqoe omnia & ſingula innouamus ac de nouo etiam concedimus. deinde mandat Patriarchis &c. vt quoties requiſiti fuerint, ea ſolemniter publicēt, & eorū executiooi aſsiſtant &c. Contradictores quoslibet &c. per ſententias &c. etiam inuocato &c.

Alias communicationes priuilegiorum diuerſis religionibus conceſſas nimis longum eſſet recenſere, facili negotio poſſunt videri apud Collectores Priuilegiorum. Ego pro illarum intelligentia aliqua breuiter tradam vtpote neceſſaria.

12 Noto ideo 6. † Efficaciā cōmunicationis Priuilegiorum in eo conſiſtere, quod ius vni Religioni &c. conceſſum per quandam extenſionem vel eiuſdem priuilegijs multiplicationem etiam alteri concedatur, vt videtur inouere ipſom nouum communicationis Sua-
13 rez lib. 8. cap. 16. num. 1. de legibus. † Communicatio dupliciter fieri poteſt. 1. vt priuilegium vni conceſſū in alios etiam diffundatur ex quadam connexione qua habet cum illo, cui priuilegium eſt conceſſum, ſicuti familiares, & confratres gaudent priuilegijs conceſſis religioni. 2. modo vt priuilegium vni vniuerſitati conceſſum ita æque principaliter participetur ab alia cui communicatur, vt non minus eodem priuile-
14 gio poſsit vti, ac principaliter priuilegiata. † Differunt autem hi duo modi communicationis, quia primus eſt tantum quædam priuilegij extenſio, ideo ſi prima priuilegiata amittat priuilegium, amittit etiam illa ad quam extenditur, ſecundus autem eſt vera eiuſdem priuilegij conceſsio non depeodens in conſeruari à prima ita vt ſi principaliter priuilegiata amittat ſuum priuilegium non amittat participans, & quacomq; facta mutatione in prima conceſsione, immutata perſeueret ſecunda, niſi aliud diſponatur expreſſe, Suarez loco cit. num. 9. & talis communicatio dicitur priuile-
15 gium ad inſtar † quo dato veniunt tantum conceſſa non concedenda niſi de concedendis fiat expreſſa mentio, & ratio eſt, quia priuilegium ad inſtar eſt idē ac ſi diceretur ad ſimilitudinem & ad equalitatem, & imitatur aliud, nō poteſt autem dari ſimilitudo equalitas vel imitatio. niſi inter exiſtentes; ideo intelligitur tantum de præſentibus, non de futuris Suarez cap. 5. à num. 2. ad 8. quod ſi apponantur verba indicantia etiam priuilegia futura, vt non ſolum coouceſſa; ſed etiā concedenda, vtique etiam futura comprehendentur, vt in communicatione facta Patribus Ieſuitis a Pio V. in Bulla Cum indefeſſæ &c.

16 † Priuilegium vero ad inſtar eſt illud, quod ad ſimilitudinem, & exemplum alterius conceſſum eſt. Vt ſi Princeps dicat alicui, concedo tibi priuilegium con-
17 ceſſum Petro, Paulo &c. † quod poteſt fieri exprimendo priuilegium, vel nulla ipſius facta expreſsione; vt ſi Summus Pontifex dicat concedo Fratribus Sancti Franciſci priuilegium abſolueodi, ſicut habent patres v. g. Ieſuitæ & iſti oullum habeant ex g. priuilegiū abſolueodi, vel concedo eiſdem Patribus facultatem abſoluendi à cenſuris. v. g. diſpenſandi in votis &c. ſicuti habent ijdem Patres Ieſuitæ, & iſti oullum etiā habeant tale priuilegium, in primo caſu cum oullum ſit priuilegium, ad cuius ſimilitudinem conformetur poſterius, talis conceſsio erit nulla, cum enim totum ſuum eſſe ſit ad aliud, nec conſtet, quod illud ſit, oeceſſe eſt, nullum eſſe; in ſecundo vero probabiliter ſuſtinetur tale priuilegium ad inſtar, vel ſimilitudinē alterius valere, quia ſimile priuilegium non ponitur tamquam determinans gratiam, ita vt, ſi illud nō exiſtat, neque hoc exiſtere poſsit; ſed tantum, vt quid demonſtratiuum qualitatis, ſecundum quam vult eſſe cōceſſum, quæ demonſtratio noo eſt neceſſaria, cum ſatis ſit expreſſa in conceſsione, exprimit enim facultatem abſoluendi à cenſuris, diſpenſandi in votis, quod ſatis determinat voluntatem concedeotis. Inter priuilegium vero ad inſtar & communicationem Priuilegij factam per nouam conceſsionem nullum reperitur diſcrimen niſi ſecundum maiorem vel minorem explicationem quæ fit in iſtis. Caſtropalao de Priuileg. tract. 3. diſp. 4. §. 8. & 9.

18 † In communicatiooe priuilegiorum aliquando apponuntur iſta verba, concedimus Priuilegia non ad inſtar ſed æque principaliter, tunc ſignificatur priuilegia non concedi dependenter ab alijs, ita vt iſtis mutatis, mutentur & illa; ſed quod illa permaneant, etiamſi iſta amittantur. Aliquando additur iſta dictio. quomodolibet, & tunc ſignificatur priuilegia communicari ſecundum omnem modum, quo fieri poteſt imo vni ordini confirmata alteri etiam confirmata cenſentur vide Suarez lib. 8. cap. 9. numer. 10.

Aliquando additur. In omnibus & per omnia. & tunc ſignificatur, quod inſit ſpecialis vis expreſsionis, & importat non ſolum fictionem; ſed veritatem, & quod nulla penitus ſit differentia. Aliquando additur. Quorum tenores &c. & eſt idem, ac ſi totus tenor eſ-

ſet

set expressus. Aliquando apponitur alia clausula videlicet, perinde ac si eidem Religioni, vel Congregationi essent concessa, qua importatur omnimoda equalitas, & refertur ad omnes qualitates, & æquiparat vnā alteri, & ista alia ac si eorum tenores &c. habet vim spetialis & indiuiduæ expressionis, & omnia comprehendit. In concessione & confirmatione additur etiā aliquando nisi de illis fiat expressa, & de verbo ad verbum &c. & tunc illis priuilegijs non censetur derogatū ne dum ab inferiore sed neq; ab ipso Sum. Pontif. nisi additur alia clausula, vel similis nempe. Ac si talia essent, vt de illis spetialis, & de verbo ad verbum esset facienda &c. quo casu sufficienter erit derogatum, etiamsi in spetie non nominetur Priuilegium, nec Religio. Clausula vero, De nouo concedimus, & innouamus. Si Papa nihil de nouo concedat operatur, quod si priuilegia non sunt in vsu, & sint deperdita, incipiāt de nouo, ac si de nouo concederentur. Et istæ & similes clausulæ sunt diligenter obseruandæ pro explicatione similium facultatum. Si pluribus concesso Priuilegio aliqui non vtantur, isti non præiudicant cæteris, qui illo vti volunt. Non conuenio tamen cum illis qui asserunt non vtentes suis priuilegijs illa amittere; quia in illis quæ sunt liberæ facultatis non inducitur restri-
19 ctio potestatis. † Nec priuilegia Regularibus concessa per Sedem Apostolicam potest quisquam interpretari; quia præter ius commune quo vetatur, ne inferior legem superioris interpretatur, cum illius sit interpretari cuius est condere leg. 1. & fin. C. de leg. spetialiter Regularibus indultum est, ne eorum priuilegia præter Romanū Pontificē audeat quis interpretari, siue sint clara, siue dubia; de quo extat priuilegium Clement. IV. apud Collectores Priuilegiorum. His prænotatis.

Nunc venio ad solutionem propositarum difficultatem, & quoad primam. An videlicet Regulares posito dicto Breui Summi Pontificis possint Missas celebrare in Oratorijs priuatis constructis in ædibus vt supra irrequisito Parocho, vel Plebano, vel quocumq; alio. sed de sola licentia suorum superiorum sic statuo
20 † Possunt Regulares omnes Sacerdotes alioqui idonei, de sola suorum Superiorum licentia dumtaxat, nulla alterius requisita, in dictis Oratorijs ab ordinario approbatis, iuxta Sum Pontificis diploma, Missę Sacrificium celebrare. Probatur manifeste, tum ex concessione Summi Pontificis, tum etiam ex tenore approbationis loci, quam conficit ordinarius, & in scriptis tradit: Summus enim Pontifex ita habet sacrificium fieri posse, Per quamcumque Sacerdotem, ab eodem ordinario approbatum, sæcularem, seu de superiorum suorum licentia, Regularem &c. & Ordinatius per quemcumque Sacerdotem à nobis, seu a multum Reu. Domino Vicario nostro Generali, approbatum, seu, de superiorum suorum licentia, Regularem, &c. Vbi cum nulla de Parochialis præsbiter; licentia fiat mentio, nullo modo dubitandum est requiri. Data enim a Sum. Pontifice, vel ab Episcopo facultate, nec Parochi, nec alterius cuiusq; inferioris alia requiritur Cle. Dudū §. si vero & ibi Gloss. verb. libere de sepulę. quod tunc maxime verum est, quando aliquo iure contrarium non est dispositum, quod enim nullo iure prohibitum est, id proculdubio est concessum cap inter corporalia extra de Transact. quæ regula in rescriptis locum habet & Priuilegijs secundū Siluestr. Verbo Lex quæst 21. & Salas de leg. disp. 21. num. 22. vbi ex Hostiens. tradit quod quando constitutio aliquid generaliter concedit, nihil excludit nisi quod alioqui vetitum est, cuius dicti ea est ratio, quod cum in legislatore vel concedente adsit potestas, & generaliter disponat. recte deducitur omnes comprehendere personas & nullum excludere casum nisi alias esset expressus.
21 Dices aliqua posse obstare priuilegia alicui Clero concessa: Respōdeo si quæ sunt esse attente considetanda; modum autem quo sint considetanda infra, cum agam de administratione Eucharistiæ in iisdem oratorijs satis plene tradam; interim sustine paulisper, nihil tuo deerit desiderio pro viribus meis; hoc autem illuc reieci vtpote in proprium locum, & vbi videtur esse maior difficultas. Interim
22 † Quoad secundam difficultatem, an prædicti Religiosi possint extra proprias Ecclesias Sacramentum Eucharistię ministrare, pro solutione adducam aliqua prius pro parte negante & affirmante, postea quid sētiam exponam. Pro parte negatiua, quod videlicet Regulares non possint irrequisitis Parochis videntur
23 probare † 1. cap quicumq; 16. quæst. 1. iuncto cap. Pastoralis de his quæ siūt a Prælat. Ecclesia Parochialis gaudet Priuilegio ne intra eius fines alia construatur Ecclesia vel Capella inuito rectore, & quidquid intra eius fines includitur totum eius iurisdictioni subditur, ergo sine eius licentia nihil in ea potest agi.

2. videtur casus in terminis decisus in Clem. Religiosi de Priuilegijs vbi Regularibus interdicitur Eucharistiam ministrare sub Anathematis pæna Clericis vel Laicis non habita super his Presbyteri Parochialis licentia spetiali nullo religionis ipsis super hoc exemptionis, vel alio priuilegio suffragante. Non obstat quælibet licentia ministrandi dictum Sacramentum Eucharistiæ. Quia in breuibus ad id concedi solitis apponitur de stilo Curiæ clausula sine præiuditio quorumcumq; iurium parochialium; Inter alia autem iura parochialia vnum est, quod subditi Parochiani de manu Parochi sumant Eucharistiam cap. omnis vtriusq; sexus extra de Pænit. & remiss. & Innocen. & alij in rubt. de Parochis, & iura semper prospiciunt alienæ indemnitati, si enim princeps concedat vt possit ædificari in loco publico intelligitur sine alterius præiuditio ff. ne quid in loco publico ædificare & 25. quæst. 2. cap de Ecclesiasticis D. Gregor. ait. Sicut nostra defendimus, ita singulis quibusq; Ecclesijs sua iura seruamus; & quando cuiquam conceditur libera testandi facultas, nulla alia censetur concessa quam legitima & consueta l. si quando C. de inoff. test. eodem modo est intelligenda quælibet concessio in casu nostro vt sit absq; præiuditio Parochialium iurium, & secundum legitimam & consuetam facultatem quæ est cum licentia Parochi. maxime in casu nostro in quo Sum. Pontifex videretur inuertere ordinem Ecclesiasticæ Hierarchiæ diuinitus constitutæ Monaci enim sunt in ordine perficiendorum ex Dionisio cap. 6. Hierar. Eccles. & isti arcentur a Sacramentorum administratione cap. Placuit el 2. & cap. Interdicimus 16 quæst. 1. & sequeretur quod Monaci & Regulares maiorem haberent potestatem, quam Parochi & ipsi Episcopi, cum isti extra propriam Parochiam, & diæcesim id non possint ca. Nullus Presbyter. 9. quæst 3. illi autem sine diæcesi, & Parochia vbique possent, quod ipsi non possunt, quod videtur destruere eande Ecclesiasticam Hierarchiam, & possent dici Pastores vniuersales Ecclesiæ, à quo nomine abstinet etiam S. Pontifex. cap. Nullus Patriarca 99 dist.

3. Probatur ex illo Prou. 27. Diligenter agnosca vultum pecoris tui vbi Glossa Pastori Ecclesiæ dicitur diligenter adhibe curam eis, quibus te præesse contigerit. Agnosce eorum actus, & vitia, quæ in eis inueneris citius castigare memento. Nullo autem modo melius, hoc potest præstari, quam per per administrationem Sacramentorum.

4. Gregorius XV. in sua Constit. incipit Inscrutabilis dat. nonis Febr. Anno 1622. Regulares subiecit Ordinarijs in ijs, quæ spectant ad Sacramentorum administrationem nec vult eos posse Sacramenta ministrare nisi de eorundē licentia ita in illis verbis Hæc perpetua &c.
24 † 5. Probo ex priuilegijs concessis & a diuersis & pluribus S. Pontificibus quorum primum fuit concessum a Sixto Papa IV.
25 † Fortasse etiam ad instantiam Principum Clero con-

concessis. & ita statuentibus.

26 † Probatur ex Synodis diocæsanis. Cumque animarum cura; vbi in quibus cauetur, vt nullus Sacerdos, etiam de Plebani consensu aliquod Sacramentum in propria ipsius Ecclesia admi-nistret; Qui contra fecerint tam Plebani, similes licentias concedentes, quam Sacerdotes suspensionem ipso facto incurrant. Hæc sunt, quæ posse adferri puto pro parte negante.

27 † Pro parte affirmatiua nempe Regulares posse in dictis oratorijs irrequisitis Parochis & extra proprias Ecclesias Sacramentum Eucharistiæ ministrare videntur facere quæ sequuntur.

28 1. † Priuilegium Eugenij IV. ordini Cassinensi indultum Anno Dominicæ incarnationis 1436. pridie Kalend. Iulij quod integrum refert Roderiq. in Coll. eiusdem Pontif. Bulla 9. num. 16. Incipit Regularem vitam, quod autem ad rem nostram facit est huiusmodi. Liceat huiusmodi personis ad dictæ congregationis Prælatos, seu monachos deputatos à suis Superioribus ad audiendas confessiones, accedere, quas possint audire absq; aliqua dictarum personarum superiorum licentia, & contradictione, ac eis beneficium absolutionis impendere ab omnibus peccatis & dispensare super omnes casus, præter ea peccata, de quibus ipsis confessaribus ad eorum ordinarios videbitur recurrendum, aut de quibus esset sedes Apostolica consulenda, & eis ministrare Eucharistiæ Sacramentum de spetialis dono gratiæ elargimur.

29 † 2. Idem Eugenius eodem die & Anno aliud priuilegium concessit eidem Congregationi quod refert idem Roderiq. Bull. 11. numer. 11. & 12. incipit eisi quoslibet personas, & ad rem nostram ita. Nos volentes eorum deuotioni satisfacere, quod liceat dictæ Cõgregationis Prælatis, siue Monachis deputatis a suis superioribus ad audiendum huiusmodi personarum confessiones, accedere, illasque audire, & personæ ipsę eis confiteri possint absq; alia superiorum suorum licentia, nec non eis pænitentia, & satisfactione iniunctas, quoties oportuerit, absoluere ab omnibus, & singulis peccatis præterquam Sedi Apostolicæ dumtaxat reseruatis &c. Eisque ac omnibus, qui ad prædictos monachos ad huiusmodi deuotionem recurrerint Eucharistiæ Sacramentum ministrare valeant, de spetialis dono gratiæ, in fauorem obseruantiæ regularis licentiam elargimur.

30 3. Nicolaus V. sub die 15. Aprilis 1458. Ordini Minorũ de Obseruantia, aliud dedit vt refert Roderiq. in Colle. Bull. eiusdem Pontificis Bull. 2. quod aliqui putant esse idem cum eo, quod, licet alijs verbis, refert idem Roderiq. tom. 1. qq. reg. quæst. 56. art. 3. & Mirand. manu. Prælat tom. 1. quæst. 42. art. 2. & habetuř in Conp Priuileg. mendic. Verbo Communio § 4. incipit. Scimus populos &c. Vnde vt illis satisfacere valeatis deuotioni vestræ audiendi in confessionibus omnes, & quarumcumq; diæcesum, & in illis extraneos, & forenses absoluendi, etiam in casibus, quos diæcesani locorum, in quibus ad audiendum deputati estis duxerint concedendos, & in omni præterquam in die Resurrectionis prædictam Sacratissimi Corporis Domini communionem dandi auctoritate Apostolica concedimus per præsentes.

31 † 4. Sixtus IV. eidem ordini simile concessit priuilegium sub 9. Iulij 1475. quod idem Roderiq. refert per extensum eiusdem Pontif. Bull. 11. incipit vestris in hac parte; deinde concedimus facultatem audiendi in confessionibus omnes, & singulos quarumcumq; diæcesum, & in illis extraneos, ac forenses absoluendi, etiam in casibus, quos diæcesani locorum, in quibus ad audiendum deputati estis, duxerint concedendos, omni tempore, quam Resurrectionis Dominicæ, Sacramentum Eucharistiæ licite ministrandi, Constitutionibus & ordinationibus Apostolicis cæterisque in

32 contrarium facientibus non obstantibus. † Quæ duo priuilegia Nicolai V. & Sixti IV. Leo X. viuæ vocis oraculo confirmauit die 1. Sept. Anno 1518. De quo authẽticum testimonium reddidit Laurentius tit. SS. Quatuor Coronatorum Præsbiter Cardin. prout Roderiq. refert d. Collect. eiusdem Pontif. Leonis oraculis num. 1. 2. 3. & tomo 1. qq. reg. quæst. 56. art. 3. & Miranda man. Prælat. quæst. 42. art. 2. conclus. 1. & insuper declarauit

33 † Quod licet audire confessiones sæcularium non possint, nisi in supradictis breuibus nominati; ministrare tamen Sacramentum Eucharistiæ tempore cõcesso possit quilibet Sacerdos religionis, & in eo, quod dicitur, vbi supra, de die Resurrectionis Domini N. I. Christi dumtaxat sine rectoris parochialis, aut diæcesani licentia ita Roderiq. ibi

34 4 Idem eidem ordini concessit Pius IV. apud Roderiq. Bull. 2. col. 5. & Pius V. & apud eundem Roderiq. Bull. 7. num 20.

5. Idem Sixtus IV. Anno 1477. 5. idus Iun. ad instãtiam Ferdinandi, & Elisabet Castellæ, & Legionis Regum Catholicorum concessit priuilegium fratribus

35 Reformatis Prædicatorum in hæc verba. † Quod omnibus & singulis Christi fidelibus, tam forensibus, quam in Ciuitatibus, & locis, in quibus ipsæ domus cõsistunt, commorantibus Eucharistiæ Sacramentum quocumq; tempore, festo prædicto (idest Paschatis) excepto, eorundem fidelium Parochialium Ecclesiarum absentium, & quomodolibet aliorum licentia minime requisita ministrare libere & licite possint, & valent ita vt in Bulla incipit sedis Apostolicæ apud Confectium eiusdem Pontif. Constit. 6. prope finem.

36 † 6. Paulus III. Societati Iesu circa hoc idem concessit vt scilicet, post, seu ante Missarum celebrationẽ, aut alias Christi fidelibus ipsis Eucharistiæ, & alia Sacramenta sine alicuius præiuditio ministrandi Diecesanorum locorum, Rectorum Parochialium, aut aliarum Ecclesiarum, aut quorumuis aliorum licentia desuper minime requisita &c. plenam & liberam facultatem auctoritate Apostolica beneplacitum concedimus; ita in Bulla incipit inter cunctas quam videre poteris apud Roderiq. eiusdem Pontif. Bulla 7. num 5.

37 † 7. Idem S. Pontifex vt videre est apud Roderiq. Bull. 8. n. 30. & 31. & Cherub. in Bullario Constit Pauli III. 48. in Bulla incipit licet debitum aliud amplissimũ eidem Societati concessit priuilegium num. 28. & 29. Cuius tenor est Præterea cum intellexerimus populos ciuitatum, terrarum & locorum, apud quæ habitationem ijdem socij habent, vel vbi eos versari, aut transire contigit, exemplo allectos, & inductos religiosæ vitæ, quam Domino concedente, ducunt, libenter ad confitendum eisdem, & Sacratissimam communionẽ de manibus eorum accipiendam, confluere, vt illis sic confluentibus, satisfacere valeant, vniuersis vtriusque sexus Christi fidelibus, vt cuilibet de societate prædicta confiteri possint, Rectoris sui licentia minime requisita, cui non teneantur eadem peccata, de quibus confessi, & absoluti fuerint, rursum confiteri. Nec non omnibus & singulis Christi fidelibus tam forensibus, quam in ciuitatibus, in quibus socij prædicti consistũt commorantibus, aut illac transeuntibus Eucharistiæ Sacramentum, quod in suis Ecclesijs decenter teneri socios præfetos volumus, quocunq; Anni tempore, præterquam in festo Paschæ Resurrectionis Dominicæ, & mortis articulo, nisi necessitas vrgeat, eorum fidelium Ecclesiarum Parochialium Rectorum licentia minime requisita, accipere libere, & licite valeant.

38 † 8. Paulus IV. Patribus Theatinis quorum extitit fundator, & patens 7. idus Octob. 1556. simile dedit priuilegium, quod & confirmauit Pius Quintus 7. idus Febr. 1567. & refert Cherub. in Bullar. tom. 2. Pij V. Constit. 31. incipit Ad immarcessibilem vbi § 13. & 14. ita habetur. Decernens Congregationi Clericorũ Regularium, & tunc, & pro tempore existentibus Clericis Regularibus præfatis, vt ipsi, qui idonei forent Eucharistiæ Sacramentum in omnibus, & singulis, etiã ad

ad eos non spectantibus Ecclesijs quibuscumque vtriusq; sexus Christi fidelibus debite, etiam non per eos, sed alios confessis, & alias, vt moris est administrare. Ipsisq; vt omnibus, & singulis priuilegijs, indulgentijs, prærogatiuis, exemptionibus, immunitatibus, gratijs, & indultis, dilectis filijs Societatis de Iesu Almę Vrbis nostræ, tam in spiritualibus, quam in temporalibus, in specie, vel in genere per quoscumq; Romanos Pontifices prædecessores nostros, & dictam Sedem quomodolibet concessis, & cõcedendis, & quibus Societas huiusmodi, tam in vita, quam in mortis articulo, etiam circa peccatorum remissiones, & iniunctarũ pænitentiarum relaxationes, & ipsius Eucharistiæ administrationem, & alias quomodolibet vtebantur, potiebantur, & gaudebant, ac vti, potiri, & gaudere poterunt, similiter ipsa Congregatio, & Clerici Regulares vti, potiri, & gaudere libere, & licite possent, & valerent. Nimis longus essem, si omnia huiusmodi priuilegia vellem recensere. Ista pro nunc sufficiant, quæ licet primo intuitu sint satis manifesta infra tam exactius expendentur. His ita dispositis hanc statuo conclusionem.

39 † Possunt omnes Religiosi, quibus ex instituto licet, nec illi aduersatur, alioqui Sacerdotes idonei, de sui dumtaxat superioris facultate, nullius alterius requisita licentia, in Oratorijs, in domibus priuatis erectis, & ab Ordinario approbatis, seu recognitis, & extra proprias Ecclesias, in vim suorum Priuilegiorum, seu principaliter, seu per communicationem concessorũ, irrequisitis Parochis, & quocumq; alio superiore Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum administrare.

40 † Hæc conclusio, si ex doctorum placitis esset determinanda, non esset vlterius procedendum, cum omnes, vno, vel altero, excepto, qui nec clare contra sentiunt, vt infra, siue disputent, siue absq; alia disputatione suam proferant sententiam, illam comprobẽt. Vtrosq; accipe, & primo disputantes quorum primus sese offert Emanuel Rodenq. tom. 1. quæst. Reg. quæst. 60. art. 7. vbi assignato duplici genere exemptionis, loci videlicet, & personæ, subdit, posse Confessarios, & alios quoslibet Sacerdotes mendicantes Sacramentum Eucharistiæ vbicumq; extra propriam Ecclesiam administrare, quia hoc est priuilegium personale, ipsos sequens, vbicumq; fuerint. & quæst. 56. art. 3. versu circa quas concessiones post medium inquit. In alijs autem communionibus non obligatorijs potestatem habent priuilegiati ad in quacumque Ecclesia fideles communicandum ex concessione Nicolai V. Sixti IV. & extensione, & declaratione Leonis X. Secundus est Suarez qui tom. 4. de relig. tract. 9. lib. 9. cap. 3. num. 11. & sequent. asserit non esse prohibitum, imo concessum ex vi priuilegiorum communicare infirmum iacentem in lecto, quando deuotionis caussa, & non propter mortis periculum communicat. Deinde subdit posse ministrari Sacramentum ægroto, priuatim faciendo sacrum in proprio Oratorio, adhoc approbato, vel in alio loco eiusdem domus de licentia Ordinarij. vbi vides, nullam requiri licentiam Ordinarij, nisi ex approbatione loci, in quo Sacrum est faciendum; Tandem subdit; idem dicendũ de infirmo existenti in periculo mortis, quoties communicat ex deuotione, non ex præcepto; ex quibus patet solam ex præcepto communionem non licere regularibus ministrare. Tertius est Vasquez in 3. part. D. Thom. disput. 219. cap. 4. nu. 41. qui ita scribit Cum conceditur facultas Religiosis ex priuilegio, vt Eucharistiam sine licentia Parochorum quibuscumq; fidelibus ministrent, intelligendum esse de communionibus, quæ deuotionis caussa fiunt, qui etiam postea subdit Recte possumus nos Religiosi Eucharistiã ægrotis ministrare dummodo id fiat celebrato sacro priuatim in domibus eorum, & ita, vt communio de manu Parochi per modum viatici, aut de licentia illius sumatur. Quartus Ioannes de la Cruz de statu Relig. lib. 2. cap. 5. dub. 3. Con. 3. Religiosi possunt vbique saltem extra tempus Paschæ Eucharistiam fidelibus ministrare & cap. 6. dub. 5. Conc. 3. Pius IIII. Bulla 3. & Pius V. Bulla 7. concesserunt Religiosis alias scilicet expositis posse vbiq; etiam extra conuentum ministrare fidelibus Sacramentum Pænitentiæ, & Eucharistiæ. Quintus Henriquez in sum. lib. 8. cap. 55. ita habet Religiosi qui absq; licentia Pastoris communionẽ alijs præbent excommunicantur in iure. Per priuilegia quarundam Religionem possunt regulares per se ipsos vbiq; quouis anni tempore, & vbiq; ministrare eam sæcularibus, excepto solo die Paschæ Resurrectionis, & in Gloss. litt. E. Præter vnum diem Paschæ Resurrectionis possunt Regulares dare communionem omnibus etiam in aliena Ecclesia, dum ibi Religiosus concionatur. Et sequentes licet non disputent quæstionem tamen in proprijs terminis decidunt ideo 6. Est Antonius Nald. qui in summ. Brixiæ impressa anno 1621. ait Eucharistiam ægrotis ministrare possunt mendicantes virtute suorum priuilegiorum, & cęteri Regulares ipsorum priuilegia participantes, dummodo id fiat celebrato sacro priuatim in domibus eorum, ita tamen, vt communio pro viatico de manu Parochi, aut de licentia illius sumatur; & idem seruandum esset, quando communio esset eis ministranda pro satisfactione præcepti Ecclesiastici tempore Paschali.

7. Marcellus Megalius Instit. peregr. 3. part. lib. 4. cap. 6. num. 63. vbi habet quoad ministrandam Eucharistiam habent mendicantes, & participantes priuilegium ministrandi illam omni tempore, excepto die Paschatis Resurrectionis, & mortis articulo. & a. & in spetie loquens de sua Religione. Possunt Clerici Regulares hoc Sacramentum ministrare in omnibus, & singulis ad eos non spectantibus Ecclesijs quibuscumq; vtriusq; sexus Christi fidelibus.

8. Est Alexander Pellegrinus Comp. Priuileg. Cler. Reg. verb. Priuilegium §. 2. per Priuilegium Pauli IV. & Pij V. nostræ Congregationi concessum, vt habetur in priuilegijs manuscriptis, & confirmatis anno Domini 1567. Idib. Febru. possunt nostri, qui idonei sunt, Sacramentum Eucharistiæ ministrare in omnibus, & singulis etiam ad nos non spectantibus Ecclesijs, quibuscumq; vtriusq; sexus Christi fidelibus.

His omnibus adde Fagundex 3. præcept. Eccles. lib. 1. cap. 5. nu. 10. Hurt. de Sacram. tom. 2. tract. de Euch. disput. 11. diff. 6. Versu Vasquez Escobar theolog. mor. tract. 7. cap. 5. Versu quando Regulares. Persicus de offi. Sacerdot. lib. 3. cap. 6. num. 55. Villalobos in sum. tom. 1. tract. 7. difficult. 47. num. 3. & Clarius tract. 9. difficult. 4. num. 2. Faust de Euchar. quæst. 200. §. dixi. Besseus Flor. theol. pract. Verbo Communio Sacra. 2. num. 9. §. Primo. Nouarius Lucerna Regul. Verbo Euchar. num. 8. 9. 10 Ludouicus de Cruce in Bullam Cruciatæ disp. 1. cap. 5. dub. 6. nu. 7. Peirynus ad priuileg. Minim Constit. 1 Iulij 2. num. 92. Portel Resp. mor. part. 2. Cas. 12. & in dub. Reg. Verbo Sacram. administr. in additionibus. Cælest. Comp. Theolog. moral. tract. 8. cap. 2. Con. 2. & 8. quibus adde etiam Dianam part. 4. tract. 4. resolut. 14.

Qui vero in proprijs terminis & in spetie hoc non determinauerunt, & disputauerunt, sed in genere tantum suam sententiam dixerunt, hi sunt, qui dixerunt fas esse Regularibus in vim suorum priuilegiorum Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum quibuscumque Christi fidelibus excepto die Paschata, & aliqui, etiam excepto viatico ministrare nullum præterea casu excipientes. Nauar. in manual. cap. 21. num. 52. & cap. 27. num. 102. Sotus in 4. dist. 13. quæst. 1. a. 3. § sed arguitur præterea Valent. in 3. part. D. Thom. disput. 6. quæst. 10. punct. 1. Azorius part. 1. lib. 8. cap. 41. quæst 7. Regin. prax. for. pænit. lib. 18. num. 411. vers. quartus est & lib. 29. num. 91. Filliuc. tom. 1. tract. 4. num. 262. Tolet. in sum. lib. 6. cap. 17. in princi. In verbo Eucharistia num. 10. Sayrus de Cens. lib. 1. cap. 9. num. 31. Mirand. manu. Prælat. tom. 1. quæst. 42. art. 2. conclus. 1.

Ro-

Roderiquez in summa par.3. Cap.76.num.3.qui clare
loquitur Barbos. de off.& pot. Epis. part.3. allegat.50.
num.98.Comerota de Sacra. tract.4.cap.9. dub.4.An-
gles flor.in 4. Sent. de Eucharist. quæst.7. a.1. deff. 7.
conclus. 2. Capeauill.de administr.Sacra. tempore pe-
stis cap.4. quæst.3. Nugnus in 3. part. quæst.82. art. 3.
versu difficultas est conclus. 5. Homob.de Bon.Exam.
Eccles.tract.4.quæst.104. versu qui vero; & alij tandē
asserunt Regulares ministrantes Eucharistiam sine
facultate esse excommunicatos in iure ex Clem.Reli-
giosi de Priuilegijs ab excommunicatione vero excu-
sati,qui id præstant ex Priuilegio S. Antoninus 3.p.sum.
tit.24. cap.54. §. quis intelligatur ibi & addit Paulus.
Tabiena Excommunicatio. 5. Casu 11. num.7. Bona-
cina de Sacramentis disp.4. quæst. 5. pun. 1. num. 8.
Campanil. in diuers. iur. Can. rub.12. cap.13. num.79.
Vide quot & qui sunt isti, & tamen non desunt & alij,
vt possis aperte cognoscere, me recte dixisse, cōtro-
uersiam fore decisam si doctorum sententiæ esset, vt
esset,stādum; soli quos repererim Egidius de koninch.
de Sacram.p.1.quæst. 82. art. 3. num.31. & Bartholo-
meus Vgolin. de pot.Epis.cap.20. nu.10. & sup. cap.7.
§.1.num.6. videntur asserere id licere tantum in pro-
prijs Ecclesijs: asserunt enim fas esse Regularibus ex vi
priuilegiorum Eucharistiam administrare in suis Ec-
clesijs. Imo Vgolinus loco posteriori citato dicit Re-
gulares habere priuilegium &c. modo in suis Ecclesijs
eam administrent; qui tamen si intelligantur secundū
doctrinam Bartoli, quam allegat Euerard. in suis locis
41 à ratione legis stricta asserentis † dictum doctoris es-
se intelligendum secundum legem quam citat, a nobis
non discrepant; Doctores enim, & priuilegia, quæ re-
ferunt, non loquuntur cum restrictione, quam ipsi ap-
ponunt, videlicet in proprijs Ecclesijs dumtaxat, vnde
& ipsi si iuxta illorum doctrinam loquuntur sunt intel-
ligendi sine tali restrictione; sed dato, quod intelligan-
tur pro vt sonant, probo nihil obstare, nec priuilegia
ab ipsis adducta eo modo, quo ipsi explicant, esse in-
telligenda. Nihil obstat, quia pro nobis stat commu-
nissima tot doctissimorum virorum calculo approbata
42 sententia, † à qua in iudicando non esse recedendum
43 docet Euerardus loco ab auctorit. num. 14 † Habet
enim communis opinio secundum Baldum vim con-
44 suetudinis, & iudex sententiam † ferens secundum
communem sententiam, etiam falsam, non facit litem
suam, & excusatur in sindicatu ex Panormi. & alijs ab
Euerard. adlatis & Melchior canus de locis theolog.
lib.8.cap.4. Conclus.3.& 4.demonstrat quanti facien-
45 da sit communis opinio; mihi satis erit referre † Pa-
tres Concilij Viennensis in Clem. vnica de sum. Tri-
nit. dixisse opinionem illam, quæ dicit, tam paruulis,
quam adultis conferri in Baptismo gratiam, & virtu-
tes, tamquam probabiliorem & Doctorum moder-
norum theologiæ magis consonam fore a catholicis
eligendam Priuilegia religionibus concessa probo
non esse intelligenda cum restrictione prout ipsis fa-
ciunt.

46 † 1. Taxatiua non subintelligitur in dispositione,
vel sermone simpliciter prolato, nec intelligitur in
priuilegio nisi expresse appareat Tuscus littera T.
Conclus.24.

47 † 2. Lex generaliter loquens generaliter est intelli-
genda, & locum habet in omnibus in tali lege conten-
tis, etiam si non in omnibus eadem militet ratio; ita
ex cap. solitæ de maior. & obed. & alijs iuribus & ex
communi sententia Mirand. in manu. Prælat. tom. 2.
48 quæst. 25. à 26. Conclus. 1. † Quod verum est nisi per
specialem aliam limitetur, seu aliquis casus excipiatur
Gloss. communiter recepta in l. de pretio ff. de publ. in
rem act. Cum ergo recensita priuilegia generaliter
loquantur nec per aliam legem, vel dispositionem ar-
ctentur, vt infra demonstrabo, nec in ipsis alius casus
excipiatur, quam communio in die Paschatis, & per
Viaticum, vtiq; dicendum erit generaliter esse intelli-
49 genda Imo ista priuilegia † cum sint in fauorem Re-
ligionis, vt manifeste habetur in recensito priuilegio
Eugenij IV. ibi in fauorem obseruantiæ regularis sunt
amplianda per Regulam odia restringenda fauores
50 amplianda sunt. † Et ordo regularis sit præferendus
ordini sæculari, vtpote Ecclesiæ magis vtilis, & profi-
cuus per ea, quæ habet Nauar. cons. 1. de Regul. ex
Romæ impressis & Erasmo a Chochier tom.2. de iu-
51 risd. in exempt. lib.2. quæst. 123. num. 2. & 3. † Nec
vbi lex non distinguit nos distinguere debemus, nisi
alterius legis intercedat auctoritas. Bald. in l. vnica
Co. quorum legat. Quod autem aliarum legum non
intercedat auctoritas, sustine paulisper & manifeste
percipies cum argumenta contraria dissoluemus.

52 † 3. Priuilegia concessa, vel ratione fidei catholicæ,
vel religiosorum, vel miserabilium personarum late
sunt interpretanda Regin. lib.13. num. 237. Salas de
legeb. disp.17. sect.6. & sect.8. vtrobiq; in fine San-
chez de matr. lib.8. disp.1. num.13. vbi expresse dicit
Priuilegia concessa toti Religioni vtpote fauorabilia
esse late interpretanda, æquari legi, & esse habenda,
ac si essent inserta in corpore iuris, sunt enim consti-
tutiones perpetuæ Oldr. cons.300. num.4. vers. consi-
der. & facit lex Persona fin. ff. de relig. & sump. fun.
esse autem concessa priuilegia in fauorem religionum
patet ex supracit. præcipue Greg.14.& 15. in proemijs,
quæ facile possunt videri.

53 † 4. Dispensationes, ex sui natura odiosæ, vbi agitur
de fauore animarum, dicuntur fauorabiles; Sanchez
vbi supra num.33. vbi habet, quod, cum in eis agitur
de publico religionis fauore, vel animæ, fit extensio
etiam in materia exorbitanti, quia vulnerationi iuris
communis præponderat subiecta materia; vt fuse pro-
bat Euerard. loco a ratione legis generali num. 50. &
opertius 61. quam plurimus relatis; ergo multo magis
priuilegia concessa toti Religioni in fauorem anima-
rum, vt sunt adlata, erunt extenda, non restringenda.
Ex quibus patet non recte apponi illam taxatiuam,
quæ non habetur in priuilegijs videlicet in proprijs
Ecclesijs dumtaxat.

54 † Nunc probo directe nostram conclusionem, &
primo expendendo priuilegia Nicolai V. Sixti IV. &
Leonis X. 1. In illis priuilegijs excipitur administratio
communionis tempore Paschatis, & per modum via-
tici, & nulla alia apponitur restrictio temporis, vel lo-
ci; ergo sine tali restrictione sunt intelligenda 1. per
55 superius immediate tradita 2. † quia exceptio firmat
56 regulam. 3. † quod de vno dicitur de alijs negatum
esse censetur cap. Nonne de præsu. & alijs simul cum
Doctoribus relatis a Tusco litt. E. Conclus. 422. vbi
57 specialiter habet num. 7. † Quod Ecclesia dismem-
brata & liberata in totum, excepto casu expresso est
exempta in omnibus præterquam in excepto casu,
præsertim, quando præcedit affirmatiua vniuersalis, vt
præcedit in prædictis priuilegijs, vbi conceditur, quod
omnibus, & omni tempore &c. ergo Regulares absq;
alia, quam posita limitatione, suis priuilegijs poterunt
vti

58 Dices illas vniuersales intelligi tantum de personis
& tempore non autem extendi ad loca, Respondeo
directe contrarium probare argumentum, nec admit-
tere hanc distinctionem seu limitationem. deinde
Suarez lib.8. de leg. cap.26. num.2. ex communi Do-
56 ctorum sententia tradit, quod † Priuil g um S. Pon-
tifice indefinite concessum absq; loci determinatione
vbiq; valet, & vbiq; eo potest vti priuilegiatus, nisi
aliud constet de mente concedentis. Sed priuilegia
regularibus concessa sunt indefinite absq; vlla loci ex-
ceptione, ergo sine illa sunt intelligenda, cum in illis
nullo modo constet de contraria mente.

60 Confirmatur quia † quandocumq; S. Pontifex in-
dulget aliquod priuilegium respectu loci, illum solet
apponere, & expressis verbis declarare. vnde, cum tē-
pore interdicti vult concedere priuilegium celebran-
di, vel audiendi sacrum tantum in aliquibus Ecclesijs,
eas solet exprimere manifeste; & in alijs casibus vt vi-

dere eſt in indultis diuerſorum S. Pontif. vnde inquit
61 Suarez loco proxime allegato. † Si priuilegium ex
parte materiæ & obiecti ponit determinatum locum,
pro illo ſolo valebit, ſi determinatum tempus etiam
valebit pro illo ſolo, huiuſmodi Priuilegium fuit illud
Pauli III. conceſſum Patribus Societatis Ieſu §.14. in
Conſtit.48 relata a Cherub.tom.1. Bullar.& quod de-
dit Iulius II. fratribus Ordinis Minorum quod refert
Roderi. tom.1. qq. reg. quæſt.46. art.3. & Sixtus IV.
Canon. Reg. Latera. vt in eodem Bulla § 24.Bull.10.
eiuſdem Pontificis & Nicolaus V. Monaſterio S.Ma-
riæ de Guadalupe & Paulus III. eidem ſuo viuæ vocis
oraculo, quæ refert Roderiq. vbi ſupra, & alia quæ
poſſent adduci, cum ergo S.Pontifex limitationes po-
nat in ſupra recenſitis, ſequitur quod in alijs non ſint
ſupponendæ, quia ſi illas voluiſſet appoſitas, ſciuiſſet
apponere.
62 Confirmatur 2.† Quia regulares nullo modo ſæcu-
laribus Prælatis ſunt ſubiecti, niſi quatenus eos illis ſu-
bijcit Sum. Pontifex; ſed illi tantum immediate ſunt
ſubiecti; ergo ſi in aliquo aſſeruntur ſubieti, hoc debet
probari, non autem præſumi, cum ergo in dictis priui-
legijs nulla ſit expreſſio limitationis loci, quoad ad-
miniſtrationem Sacramentorum dependenter a li-
centia Superiorum Sæcularium, neq; erit aſſerenda,
vel præſumenda: Sed cum Summus Pontifex ſit Epi-
ſcopus Epiſcoporum, & Parochus Parochorum cen-
ſendus eſt diſponere quoad exemptos independenter
ab eorum beneplacito, vel conſenſu, niſi id clare ex-
primat.
63 5. † In Priuilegijs Nicolai V. Sixti IV. & aliorum
ſub eodem tenore verborum conceditur facultas au-
diendi confeſſiones, & miniſtrandi Sacramentum
Euchariſtiæ, ergo vtraq; eodem modo cenſenda eſt
conceſſa. Sicuti ergo extra proprias Eccleſias poſſunt
audire confeſſiones, eodem modo poterit & Eucha-
riſtiam miniſtrare, ſeqnela probatur a contrario ſen-
ſu, quod argumēti genus Euerardus probat commu-
64 niſſimum & validiſſimum, † quia vbi fit diuiſio per
paragraphos, vel verſiculos, clauſula poſita in vno pa-
ragrapho, vel verſiculo non refertur ad alium Gloſſ.in
cap. vnico: Verbo ſic ſcilicet de poſtu. Prælat.in 6.&
Sanchez de matr.lib.7. diſp.108.n.3.ergo, vbi nulla fit
diuiſio, vt in noſtris priuilegijs, Clauſula in vna parte
65 poſita debet referri ad aliam; † deinde vna determi-
natio reſpiciens plura determinabilia, pariformiter
determinat prout vnicuiq; cōuenit Sanchez de matr.
lib.6. diſp 23. n.17. per l. iam hoc iure ff. de vulga. &
pupill. l.fin C.de Sent.& interloq. In dictis priuilegijs
vna eſt determinatio reſpiciens vtrumq; determina-
bile, & vnicuiq; eodem modo conuenit, quia tam eſt
Sacramentum Euchariſtia, quam Pænitentia, & ad
vtrumq; requiritur iuriſdictio; ergo pariformiter de-
66 terminantur; tandem † Clauſula poſita, ſiue in princi-
pio, ſiue in fine refertur ad ſequentia, & antecedentia
vt vulgatis iuribus; ergo, cū in priuilegijs, aliquādo vno
aliquādo alio modo concedatur quod libere ac licite
exerceantur dicta Sacramēta ad vtraq; erit referēda.
67 † Dices concedi priuilegium miniſtrandi Euchari-
ſtiam omnibus Chriſti fidelibus ad Regulares acce-
dentes, quod videtur innuere, quod accedant ad eorū
Eccleſias; ideo non poſſe eandem Clauſulam eodem
modo vtriq; referri, nec eodem modo ambo determi-
nari. Sed reſpondeo imo hoc noſtram confirmare
concluſionem; quia eiſdem Regularibus competit
facultas illa ex priuilegio concedente ipſis quod poſ-
ſint audire cōfeſſiones omnium & quorumcūq; ad ſe
accedentium; Quis autem dicat eos non poſſe audi-
re niſi in proprijs Eccleſijs, ergo ſi ex hoc priuilegio
poſſunt audire confeſſiones etiam extra monaſteria
poterunt etiam miniſtrare eodem modo Euchari-
ſtiam, cum ſub eodem tenore verborum hoc illis
concedatur.
68 † Dicet aliquis iſta priuilegia non eſſe hoc modo
explicanda, quia iniuria Parochis inferretur, cum eo-
rum iuribus proprijs derogaretur, cum enim ad illos
ſpectet Sacramenta miniſtrare ad illos etiam ſpectat
facultatem concedere alijs adminiſtrandi ideo Sum.
Pontifex non eſt cenſendus has facultates concedere.
Sed contra 1. quia quod dicitur de Euchariſtia id
poteſt dici etiam de pænitentia. Quis autem dicat
non poſſe regulares ex conceſſionibus ſibi factis
vbique Sacramentum pænitentię miniſtrare irre-
quiſitis Parochis; ergo & Euchariſtiam 2. ex princi-
pijs D. Thomæ opuſc.19. cap. colect. 7. & ſeq. Poteſt
Epiſcopus irrequiſito Parocho, & maiori ratione
vtroq; irrequiſito Sum. Pontifex audire confeſſiones
omnium Chriſti fidelium quibuſcumq; Parochis &
Epiſcopis ſubiectorum, nec tamen diceretur eorum
iura violare, aut carere ſufficienti auctoritate ad id
præſtandum, probat Sanctus Doctor en quia multis
iuribus Parochus Epiſcopo & Epiſcopus Papæ non e
contra ſubduntur, & ab eius voluntate pendent, &
quia Parochia magis Summo Pontifici, & Epiſcopo,
quam ipſi Parocho eſt commendata, & quia Sacer-
dotes ſeptuaginta duobus diſcipulis, Epiſcopi duode-
cim Apoſtolis. S.Pontifex Petro ſecundum Gloſſa Lu-
cæ 10. ſuccedunt; & Dioniſyus de Eccleſ.hierar.ca.6.
aſſerit quod is qui inter nos ſummus eſt Sacerdos per
ſuos miniſtros aut Sacerdotes purgans & illuminans,
ipſe dicitur purgare & illuminare alijs in ipſum repo-
nentibus proprias Sacras actiones, ex quibus patet
qualis ſubordinatio ſit inter Summ. Pontificem, &
alios inferiores; ergo & id poterunt alijs demandare
Summ. Pontifex ex Epiſcopus irrequiſito Parocho
& Parocho & Epiſcopo inconſultis S. Pontifex, nec
dicendum erit violari eorum iura, vel ſufficientem nō
haberi iuriſdictionem probat S. Doctor ex cap. inter
cætera de off. Ord. vbi præcipitur tam in cathedrali-
bus, quam in conuentualibus Eccleſijs Ordinari viros
idoneos, quos Epiſcopi coadiutores, & cooperatores
habeant non ſolum in prædicationis officio; verum
etiam in confeſſionibus audiendis, & pænitentijs iniū-
gendis & cæteris quæ pertinent ad ſalutem anima-
rum. 2. cap. Excommunicamus §. quia vero de hæ-
ret: habetur. Omnes qui prohibiti vel non miſſi præ-
ter auctoritatem ab Apoſtolica Sede vel catholico
Epiſcopo ſuſceptam publice vel priuatim prædica-
tionis officium vſurpare præſumpſerint excommuni-
cationis vinculo innodantur; vbi aperte conſpicitur
nullam fieri mentionem de Parocho, ſed tantum au-
ctoritatis Epiſcopi vel Sum. Pontif ergo alterutra ha-
bita ſufficit, & Praxis confirmat cum multos pæniten-
tiarios & legatos Papæ videamus concedere faculta-
tes confitendi Sacerdotibus nulla facta mentione de
Parocho vel alio inferiore Papa; ergo infero ego nec
vlla irrogabitur iniuria in conceſſione facultatis ad-
miniſtrandi Sacramentum Euchariſtiæ nullo requiſi-
to aſſenſu Parochi, cum vtrobiq; ſit eadem ratio, cum
non inferatur in Pænitentia.
69 † 6. probo concluſionem. Regulares ſunt delegati
Papæ in virtute ſuorum priuilegiorum ideo quidquid
70 agunt, agere Papam cenſendum eſt, † nihil intereſt
enim, an Papa per ſe ipſum faciat, an per delegatum a
ſe ſpetialiter vel generaliter l. 1. §. deieciſſe ff. de vi &
vi armata, nam delegatus delegantis vices gerit cap.
Sane de off delega & quod agit, agit de mandantis
imperio l.etſi pretor ff.de off.eius cui mand.eſt iuriſd.
71 † ergo, ſicuti, ſi Papa ageret inconueniens eſſet requi-
ſita facultas Parochi, eodem modo inconueniens erit,
cum agent Religioſi; confirmatur 1. quia quoties
Summus Pontifex vel Concilia vel Canones volunt
Regularium limitare iuriſdictionem id exprimunt pa-
tet ex ſupraadductis quibus addes cap.15. Trid. ſeſſ.
23. Vbi auditionem confeſsionum exprimitur pende-
re ab approbatione Epiſcopi, cum tamen ſit data Iu-
riſdictio a Papa; confirmatur 2 quia in ijs in quibus
Papa manus apponit inferior non poteſt amplius
manus apponere nec ſe intromittere capit. Nomen.
2. quæſt.1. cap. vt noſtrum: de Appellat. Bald. capit.1.

§.ad hæc col.3.de pact.int.firm. Deci.in cap.Cum ac-
cessissent num.44. de Constit. & Cons.137.col.2.Ro-
72 man. Cons.155.col.1. versu cæterum; † cum ergo in
delegatione regularium apponat manum Papa; quo-
modo intercedet Parochus? 3. Casus.quos sibi reser-
uat Summus Pontifex, prohibet, ne superflue (idest
inutiliter) sibi reseruent Episcopi, quia ad ipsos non
spectat manus apponere in ijs, in quibus ipse appo-
nit; sicuti caussæ in curia semel commissæ inde regu-
lariter non extrahuntur Scaccia cũ Doctoribus quos
ipse approbat de Iud. lib.1. cap.66. num. 30. nisi ipse
Papa remittat Bald.in l. vt proponis la.1.col.penult.C.
quomodo & quando iudex. Ancharanus cons.57.De-
cius d.cap. cum accessissent num.45.& 46.& citatus à
Iudice superiore excusatur a comparendo coram Iu-
dice inferiore Chochier tom.1. lib.4.quæst.107.de Iur.
Ord.in exemp.

73 7. † Papa eligens Religiosum ad aliquod officium
præsumitur agnoscere industriam personæ electæ,
ideo nullius alterius superioris licentia, præter illam,
quæ est in iure expressa, exigitur, siue pro inquisitione,
siue pro audientia confessionum, siue pro quocumque
alio S. Antoni. in sum.3. part. tit.17. cap.7. vbi cap.9.
ex Paludano multos effectus colligit huius commis-
sionis, vt quod huiusmodi commissarius potest con-
fessiones audire &c. minime requisita alterius licen-
tia, & qui vult confiteri illi non tenetur petere licen-
tiam a suo proprio Sacerdote arg. cap.15. qui de Pro-
74 cur. in 6. † & talis commissarius etiam inuito, & con-
tra prohibitionem alterius Prælati potest confessio-
nes audire, quia ista est differentia inter superio-
rem, & inferiorem, quod superior contra inferio-
ris voluntatem potest delegare iurisdictionem, non
e contra. In casu autem nostro non solum præsumi-
tur, sed certum est eligi industriam delegatorum, vt
patet intuenti Priuilegia, ergo in illo non requiritur
alterius licentia.

8. Probo ex declaratione Leonis X. supra relata.
Vbi concesso Priuilegio quod Religiosi possint mini-
strare Sacramentum Eucharistiæ, subdit, idem non
possint in die, quo celebratur festum Resurrectionis
dumtaxat, sine Rectoris Parochialis, aut diæcesani
licentia, ex qua declaratione tale desumo argu-
mentum.

75 † Dictio dumtaxat significat idem, ac solum, tan-
tum, tantummodo per textus & Doctores quos alle-
gat Barbosa dict. 97, num.1. & idem importat quod
non vltra, non amplius, solummodo (quæ aduerbia in
reliquis remanentibus inducunt exemptionem) &
omnes alios casus præter inclusos regulariter exclu-
dit, & restringit ad expressa Tuscus litt. D. conclus.
388. & ex eodem Barbosa, omnes alios casus, & per-
sonas excludit præter expressas, ergo dum Summus
Pontifex vult pro administratione Sacramenti Eu-
charistiæ teneri in Paschate dumtaxat, peti faculta-
tem a Parocho, alijs temporibus, & casibus non erit
petenda.

9. In Priuilegijs Eugenij IV. suprarelatis Ordini
Cassinensi concessis habetur in primo vt possint con-
fessiones audire absq; licentia & contradictione Su-
periorum dictarum personarum, & postea, & eis mi-
nistrare Eucharistiæ Sacramentum de spetialis dono
gratiæ elargimur. In secundo. Et personæ ipsæ eis
confiteri possint absque alia Superiorum suorum li-
centia nec non eis &c. Eisque ac omnibus qui ad præ-
dictos monachos ad huiusmodi deuotionem recur-
rerint Eucharistię Sacramentum ministrare valeant
de spetialis dono gratiæ in fauorem obseruantiæ li-
centiam elargimur. Ex quorum tenore tria colligo:
primũ ista priuilegia esse personalia: Secundũ quod
Regulares Eucharistiã possint ministrare sine alterius
licentia, sicuti possunt pænitentiam: tertium quod tan-
tum possint in casu deuotionis non obligationis ean-
76 dem Eucharistiam ministrare: † primum patet quia
in proemio exprimitur Cum sæpe contingat ob deuo-
tionem, quam ad monachos prædictæ Congregatio-
nis nonnullæ personæ habent singularẽ, ad prædictos
monachos pro earum salute animarum recurrere, vbi
aperte conspicitur intuitu personæ, non loci concedi;
deinde in fauorem Obseruantiæ Regularis sunt data,
quod pariter personam respicit. 3. Ad ipsos nõ ad loca
propter deuotionem concurrere 4. Ad Prælatos seu
monachos recurrant, quæ omnia non loca, sed perso-
nas tangunt, cum ergo nulla de loco sit facta mentio;
sed tantum qualitatum personis adhærentium, priui-
77 legia vtiq; erunt personalia 2. patet quia particula †
Et eius est naturæ, vt antecedentia cum sequentibus
copulet; ita vt idem sit de vno ac de altero ex copula-
tis; Doctores apud Barbosam dictio.90.n.9. & est cõ-
tinuatiua, & repetitiua præcedentium qualitatum, &
conditionum præcedentis sermonis, copulando cum
omnibus qualitatibus, quando dispositio est sub eadẽ
oratione concepta, idem Barbosa n.29. & 30 deinde
Clausula in principio dispositionis posita refertur ad
sequentia Marta de Claus. part. 4. Claus. 24. num. 1.
præterea Clausula plura respiciens determinabilia
pariformiter determinat si præsertim eadem militat
ratio Marta cum Doct. quos approbat loco cit. Claus.
78 5. & 28. † Tandem, quia nihil concederet, nisi hoc
concederet; quod maxime vitandum est in omni di-
spositione; quia Regulares, cum etiam tunc essent
exempti, poterant in proprijs Ecclesijs ministrare Sa-
cramenta irrequisita cuiuscunque alterius licentia,
ergo, vt aliquid concedatur, de spetialis gratiæ dono
debet concedi, quod id possint eo modo extra pro-
prias Ecclesias. quod certe argumentum militat in
posterioribus concessionibus si ista fuit prima: tertium
pariter constat ex illis verbis ad eiusmodi deuotio-
nem nempe Eucharistiam sumendam, qua clausula
excluditur communio ex præcepto vt in die Paschæ
&c. 10. probatur ex priuilegio Sixti IV. Ordini prædi-
catorum concesso vbi apertius quam in præcedenti-
bus hoc habetur. dum concedit quod omnibus & sin-
gulis Christi fidelibus &c. Eucharistiæ Sacramentum
&c. eorundem fidelium Ecclesiarum &c. licentia mi-
nime requisita ministrare libere ac licite valeant. ex
quo clare patet concedi licentiam ministrandi Sacra-
mentum Eucharistiæ siue licentia parochorum quod
posset verti in dubium esset licet sine fundamento, an
hoc esset limitata in proprijs Ecclesijs, quod tamen
clare probatur non admittendum quia ideis licebat
etiam prius, & libere & licite id poterant in proprijs
Ecclesijs, ergo dum id, quod licet in vno loco conce-
ditur vt libere & licite exerceatur, debet intelligi vbi-
que quod enim prius in vno loco exercebatur licite, si
exerceatur vbiq; dicatur exerceri libere idest nulla fa-
79 cta restrictione, alioqui † Priuilegium nihil concede-
ret, quod omnino est vitãdum Roland. cons.61. n. 17.
num.3. Crauet.cons.84.num. 12. Rom.cons.180.nu 5.
Tuschus litter. S. conclus.895.n. 12. Sed debet aliquid
operari cap. in his de priuileg. maxime quia dictio li-
bere idem importat quod sine obiecto exceptionis
Tusch. litt. L. conclus.335.n.3. sed infra latius.

11. Ex duobus priuilegijs Patribus Iesuitis con-
cessis a Paulo III. suprarelatis, in quorum primo ha-
betur, quod eisdem patribus administrandi Euchari-
stiam, quorumuis Superiorum licentia non requisita,
post seu ante celebrationem seu alias &c. plenam, &
liberam facultatem auctoritate Apostolica benepla-
citum concedimus ex quibus hanc deduco conse-
quentiam ergo prædicti Patres, & Communicantes
cum illis possent quocunque casu, & loco, quocunque
irrequisito, hoc Sacramentum ministrare, quod pos-
sint sine licentia patet expresse in textu, quod possint
quocumque loco, & tempore, probo per illam di-
80 ctionem, † Alias, quæ ex Suarez tom.4. de relig.
tract. 9. lib.9. cap.3. num.11. est amplissima, & exten-
dit dispositionem ad omnem modum. Et Tuschus
litt. D. conclus. 241. asserit esse talis naturæ, vt
excludat vitium, & qualitatem, cui adiungitur,
& alia

& alia includat & Barbos. de dict. 16. dicit importare
idem, quod alio casu, & plerumque idem, quod in alio
loco idem Barbos. & alio tempore vt ibidem, deinde
probo per illa verba plenam & liberam facultaté &c.
81 quæ verba † plenum, & liberum cum sint sinonima,
tamquam geminata maiorem habent expressionem.
82 Plenũ autem † est idem, ac sine aliqua diminutione,
& plenum dicitur, cui aliquid iuris nõ desit, & tãquam
vniuersale omnia comprehendit, nec recipit diminutioné,
nec indiget additione, quia ei nihil potest addi,
vel quidquam ab eo diminui, ita quod nec minima
pars deficiat, ita vt si legetur plenus vsus fructus non
restringatur ad aliméta sed importet verum vsum fructum
omnium rerum, & bonorũ hæreditatis. & adeo
dicitur liberum, vt importare possit arbitrium etiam
iniquum declarando: ita Barbos. dict. 261. per totam.
Ex quibus, cum hoc priuilegium concedatur de benignitate
Apostolica, patet omnia dicta comprehendere
à nullo dependere, nec posse coarctari. In secundo
priuilegio veniunt consideranda sequentia. 1. Quod
conceditur quia Summus pontifex audiuit populos
ciuitatum & locorum apud quæ dicti Socij habitationem
habent, aut transire contingit, confluere ad confitendum
eisdem, & Eucharistiam de eorum manibus
sumere. 2. esse adductos eorum bonæ vitæ exemplo.
3. Concedi quod de eorum manibus dicti populi Eucharistiam
sumant vt eis possit satisfieri 4. quod dictis
fidelibus conceditur vt libere ac licite valeant ista a
83 dictis patribus recipere. Ex quibus sic argumentor. †
A proemio generaliter valet argumentum l. Cũ pater
§. dulcissimis ff. de legatis 2. l. vlt. C. de Hæred. inst.
mandos. ad Reg. Cancell. 18. quæst. 1. nu. 2. Paris. de
Confi. quæst. 27. n. 159. denotat enim mentem & caussam
finalem loquentis Barbosa axiom. 192. & in priuilegijs
esse verum asserit Gratianus apud ipsum n. 2.
84 † & quod non solum finis generalis; sed etiam specialis
in priuilegijs sit attendendus Georg. Ach. de Priui-
85 leg. iuris ciuil. lib. 2. cap. 3. num. 27. † & esse interpretandum
secundum eius caussam. tacitam vel expressã
per cap. suggestum de decimis & alia iura. Moneta
de conser. cap. 10. nu. 415. sequitur quod vbique dicti
Patres hoc priuilegio vti possint; probatur consequentia,
quia conceditur, vt possint satisfacere deuotioni
populorum locorum, in quibus dicti Patres habent
habitationem, & per quæ transeunt, ergo vbiq; 2. Cõceditur
ijsdem patribus posse ministrare ob bonæ vitę
exemplum & in locis, per quæ transeunt, ergo est personale
3. Conceditur populis vt de eorum manibus
possint sumere vt suæ satisfaciant deuotioni conceditur
populis ergo vbique existentibus vt de manibus
&c. ob deuotionem &c. ergo personale 4. Conceditur
populis vt libere &c. ergo plena datur facultas idem
est enim vt supra liberum, & plenum; ergo absque vlla
restrictione, ita vt nihil possit addi, nec vllam diminutionem
admittat; & est ita interpretandum, est enim
in fauorem animarum tale priuilegium. Huic explicationi
consentit Suarez de relig. tom. 4. tract. 9. lib. 9.
cap. 3. num. 11. vbi habet ministerium hoc concedi
Religiosis certo loco non addictis, ac proinde personale
non locale censeri. Quod confirmatur ex eodem
quia illo non possunt frui alij Sacerdotes in eorum
Ecclesijs, quod possent etiam inuito Parocho, si
esset locale ita ipse.
86 † 12. Probatur ex priuilegio Patribus Theatinis a
Paulo IV. concesso. In quo manifeste apparet posse
tam in proprijs quam in alienis Ecclesijs Eucharistiam
administrare, habetur in textu expresse, quod
posset verti in dubium, est an hoc sine licentia Parochorum,
& posse probo, tum ex ipsa communicatione
quæ ibi ipsis conceditur cum priuilegijs Patrum
Societatis Iesu, quam ex ipsa concessione. Ex communicatione
sic. Probatum est supra posse dictos Patres
Iesuitas in vim suorum priuilegiorum, ergo etiam Patres
Theatini in vim communicationis. Ex textu Pri-
87 uilegij sic, apposita est clausula † libere, ac licite possint,
ac valeant, ergo sine licentia & auctorita alterius,
sed sua sponte Tuscus litt. D. conclus. 306. nu. 10. Marta
de claus. part. 1. claus. 68. estq; idem fieri libere, ac
sine impedimento, contradictione, onere, grauamine,
obstaculo, & vlla contradictione text. in Clem. fin.
de ætat. & qualit. Tuschus vbi supra num. 9. & excludit
omnem obligationem per cap. 2. de Arbit. in 6.
nec refert, quod ista clausula sit in fine posita quia manifestum
est referri ad antecedentia per dicta superius,
quod verum est etiam in statuto exorbitanti, nisi
diuersitatis ratio dari possit, etiamsi diuersa continea-
88 tur Marta de Claus. part. 4. claus. 23. num 3. & 4. †
deinde ex alia clausula alias, vt moris est. Quid vero
importat ista clausula Prateus lexi. Iur. litt. M. verbo
moribus, ita habet multis adlatis iuribus. Ad naturalem
rationem, & ius gentium, & ciuile plerunq; refertur,
quod post legem xij. tabularum prudentium consuetudine
introductum est; accipitur etiam pro consuetudine,
& more: Hinc in mores, pro, in consuetudinem
inducere accipimus; &, cum quid moribus inductum
Iuris consulti dicunt, significant id ius ante xij.
tabul. fuisse vna cum suis primordijs seruatum, & postea
vsu, & consuetudine receptum. Dum ergo Summus
Pontif. dicit, alias vt moris est, nihil aliud vult intelligere,
quam, quod seruatis ijs, quæ de iure aut consuetudine
vniuersalis Ecclesiæ sunt seruanda, tum
quoad ritus, tum quoad iura Parochialia, nempe communionem
Paschæ, & pro Viatico, & reliqua, à quibus,
cautum est, vt abstineant, in reliquis dictis priuilegijs
integrum sit cæteris temporibus, locis, & modis
Sanctissimam Eucharistiam ministrare.
89 † Confirmatur 1. Ex his, quæ habet Angelicus Doctor
opus 19. cap. 4. col. penult. in hæc verba. Quando
princeps committit alicui liberam facultatem aliquid
faciendi, intelligitur tantum commisisse legitimam, &
consuetam; Vnde, quando Papa committit alicui, vt
prædicet, vt confessiones audiat, committit ei, vt id
legitime faciat. Quare per hanc commissionem non
potest prædicare ea, quæ non decent; Sed ex eo,
quod ab eo datur prædicandi libertas, non requiritur
ad hoc, vt eius prędicatio legitima sit, quod ab alio
potestatem accipiat, quia sic inutilis esset ei potestas
recepta, hactenus Sanctus Doctor ex quibus ad casum
præsentem infero, cum Sum. Pontif. liberam cõcedat
facultatem ministrandi Sacramenta, alias vt
moris est, nihil aliud intendit, nisi vt seruatis seruandis,
modo dicto, id exerceant, in reliquis nullatenus requiri
ad id Parochi, vel cuiusuis alterius superioris expetendam
licentiam, ne priuilegium reddatur inane, vt optime
expendit S. Doctor.
90 † Confirmatur 2. Quotiescumq; S. Pontifex aut Episcopus
absolute, & expresse dat alicui facultaté audiédi
confessiones, aut aliam iurisdictionis actum exercendi,
nulla est necessaria inferioris licentia, etsi id in
concessione non exprimatur ita D. Thom. loco citato
immediate ante, ac præsertim penult. & in 4. sét. dist.
17. quæst. 3. art. 3. q. 1. nu. 5. & ibidẽ Paludanus quæst.
4. art. 5. maior. quæst. 6. art. 7. Durand. quęst. 12. Sotus
dist. 18. quæst. 4. art 5. Sanctus Antonius 3. p. sum. tit. 17.
cap. 9. Adrian. quæst. 5. de Confess. Medin. eadem titulo
quæst. 33. Petrus de Soto lect. 5. Siluest. Confessor.
2. quæst. 1. Nauar. in cap. Placuit de pænit. dist. 6. num.
57. Glossa & DD. in Clem. Dudum de sepult. & in
cap. in his de Priuileg. Abbas num. 1. Anchar num. 1.
Hostiens. §. vnde mirari Io. Andr. per totum vbi habet
si necessaria esset licentia, nil valeret indulgentia,
& Hostiens. supra relatus vbi Sedes Apostolica interuenit
non est necessarium recurrere ad diœcesani mẽdicatum
suffragium; & cõmune esse Theologorũ Iuristarum
& Summistarum sententiam asserit Suarez
in 3. p. D. Tho. to. 4. disp. 26. sect. 1. n 9. & alij, & habetur
expresse per Honor. III. in ca. In his extra de Priuileg.
cuius verba ad rem nostram multum facientia sunt.
91 † In his, quæ ad cultum Diuinum facere dignoscũtur,
non maligna, sed benigna esset potius interpreta-

tio facienda; vnde mirari compellimur, quod cũ fratribus Prædicatoribus, & minoribus duximus indulgendum, vt vbicumq; fuerint, sine Parochialis iuris præiuditio, cum altari Viatico valeant celebrare, quidam nimis strictæ interpretando indulgentiam nostram nituntur asserere, quod per eam prædicti fratres præter Prælatorum assensum facere hoc non possunt. Propter quod eos celebrare iuxta indulgentiam Apostolicam non permittunt. Cum autem nihil eis conferat memorata indulgentia, sine qua id Prælatis annuẽtibus, liceret eisdem. Fraternitati tuæ mandamus, quatenus interpretatione huiusmodi reprobata, dum tamen ab alijs, quæ iure parochiali proueniunt, prorsus abstineant datam eis licentiam celebrandi, auctoritate nostra non differas publicare; ita quod dicti Fratres aliquam ex indulgencia nostra videantur in hoc gratiam consequi. Ex pdo textu elicio. 1. malignam esse interpretationem quæ fit dum concessiones huiusmodi explicantur ita vt requiratur assensus alterius, quam Sedis Apostolicæ. 2. Huiusmodi concessiones debere aliquid operari. 3. Nihil operari si talis licentia requiratur 4. Reprobari huiusmodi Interpretationem. 5. Hoc non esse ius Parochiale, ad quod sit respiciendũ in his priuilegijs. Ex quibus vides quam belle hic textus comprobet nostrum dictum.

92 † 3. Confirmatur ratione etiam supra adlata, quia si voluisset Sum. Pontifex requirendam esse hanc licentiam, eam expressisset, vt fecit Greg. XIII. in Priuilegio concessis Patribus Iesuitis, vt etiam non approbati ab ordinarijs in itinere, cum non possunt commode ijsdem ordinarijs se præsentare, possint audire confessiones Christi fidelium, non repugnantibus tamen Ecclesiarum Parochialium Curatis, vbi etiam, vides non requiri petitam licẽtiam, sed non repugnantiam. Et quando concedit, quod omnes religiosi possint celebrare in oratorijs priuatis, addit, dummodo oratoria ab ordinarijs sint approbata: & in Concilio Tridentino requiritur approbatio ordinarij vt possint Regulares audire confessiones, qua posita id possunt vbiq; ergo in præfato Priuilegio cum nulla talis licentia requiratur, non est asserẽda petenda, & in illius virtute possunt vbiq; & omni tempore, excepto Paschæ, & omnibus casibus, excepto Viatico, Sacramentum Eucharistiæ administrare.

93 † Vltimo probatur posse prædictos Patres Regulares tali modo Eucharistiam administrare, quia immemorabilis consuetudo ita explicat eorum Priuilegium quod aliter nunquam hactenus fuerit explicatũ.

94 † Certissimi enim iuris est consuetudines legem, & priuilegia interpretari. l. Seruus §. vlt. ff. de leg. 1. Bart. in l. Neque ff. de legib. Gloss. in l. 1. & penult. Cod. eodem l. missi. ibi consuetudine seruata regionum. C. de Exact. tribut. & communiter Tandem est postremo probo principalem conclusionem adducendo Priuilegium a Sanctis. Paulo IV. nostro Ordini Minorum concesso sub 20 Iulij Anno 1557. sui Pontif. 3. quod refert Roderiq. in sua Collect. Bulla 3. eiusdem Pontificis quo indulgetur expresse vt Sacramenta Pœnitẽtiæ & Eucharistiæ vbiq; etiam extra proprias Ecclesias & monasteria Patres valeant administrare, decernens contradictores Parochos aliosve Ecclesiarũ Curatos etiam adhibitis censuris compescendos, quod quia rem concludit ideo per extensum refero.

Dilecto filio Fratri Angelo Auersa totius Ordinis Minorum Regular. Obseru. Vicario Generali.

95 † PAulus Papa IV. Dilecti fili salutem & Apostolicam benedictionem. Cum sicut exponi nobis nuper fecisti Nonnulli Rectores Parochialium Ecclesiarum tam Brixiens. quam Bergom. & Cremensis & diuersarum aliarum Ciuitatum & diœcesum sub dicta Brixiens. nec non & Mediolanen. & Bononiens. & Sancti Antonij Prouinciæ nuncupatis in quibus fratres Ordinis Minorum Regularis Obseruantiæ plures conuentus seu domos iuxta morem dicti Ordinis in Diuinis deseruire solitos, habẽt, existunt, diuersas molestias seu lites, aut controuersias super confessionibus audiendis a Christi fidelibus & Sacramento Eucharistiæ illis administrando, tamquam iuris ignari seu alias malitiose, aut de facto pluries excitare & mouere, eosdemq; fratres desuper molestare, & impedire conentur dicentes quod prædicti fratres aliorum quam istorum qui ad domos suas huiusmodi veniunt, etiãsi infirmi existant, & pro illis mittant nullatenus confessiones audire possunt, eo prætextu, quod in aliquibus confirmationibus, seu nouis concessionibus a Sede Apostolica Fratribus, seu Ordini Minorũ super Confessionibus vtriusq; sexus fidelium audiendis huiusmodi concessorum hæc clausula est apposita videlicet. Ad eos pro tempore recurrentium, quam illos solos, qui vt præfertur ad easdem domos veniunt pro similibus confessionibus audiendis, & non ad alios etiamsi infirmi sint & pro eis miserint, vt præfertur extendi debere Rectores ipsi asserere non verentur, exinde fit, vt tam ipsorum Christi fidelium animarum saluti quam eorundem fratrum consolationi, & commoditatibus parum consolatur Nos igitur huiusmodi cauillationibus & molestijs, & controuersijs de cætero obuiare & in eis quæ dubia sunt vel esse possunt pro cõseruanda pace & tranquillitate quorumcumq; præsertim Religiosarum personarum, sub iugo regularis obseruantiæ positarum mentem nostram declarare volentes, quod de cætero tam dictarum, quam aliarum quarumcumq; prouinciarum ciuitatum & diœcesum per totum orbem omnium vtriusq; sexus fidelium pro tẽpore dicti ordinis fratres à suis superioribus vt moris est deputati confessores confessiones etiam infirmorũ vbilibet etiam extra domos & habitacula eorundem fratrum audire eosq; a casibus & censuris quibus eis per priuilegia Sedis Apostolicæ huiusmodi hactenus concessum est posse absoluere, & ipsi hactenus absoluere consueuerunt, absoluere, & pœnitentiam salutarẽ iniungere, ac omni tempore præterquam in die Resurrectionis Dominicæ Sacramentum Eucharistiæ tã illis quã alijs quibusvis personis licite ministrare possint auctoritate Apostolica tenore præsentium indulgemus decernimus & declaramus mãdantes dilectis filijs curiæ causarum Cameræ Apostolicæ Generali auditori in Vrbe ac Brixiensi & Cremensi in spiritualibus Vicarijs Generalibus quatenus ibi vel vnus eorũ per se vel aliũ vel alios auctoritate nostra faciant præsentes litteras & in eis contenta quæcumq; plenum effectum sortiri ac Rectores ipsos, siue alios pro tempore Parochialium Ecclesiarum huiusmodi, & quoslibet alios contradictores & rebelles cuiuscumq; status gradus, ordinis, vel conditionis existant etiam per quascumq; de quibus eis placuerit censuras, & pœnas appellatione postposita compescendo, etiam inuocato desuper auxilio bracij secularis, si opus fuerit. Non obstantibus felicis recordationis Bonifacij Octaui prædecessoris nostri de vna & in Conc. Generali de duobus dictis edita, dũmodo vltra tres non trahatur alijsq; cõstitutionibus & ordinationibus apostolicis, nec omnibus illis quæ in præfatis Priuilegijs siue eorum confirmationibus aut nouis concessionibus eis per nos factis concessum est, non obstare cæterisq; contrarijs quibuscumq; verum quia difficile foret præsentes litteras ad singula queq; loca, in quibus fore opus esset, deferri, volumus & pariter auctoritate apostolica decernimus, quod earum transumptis manu Notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ, seu curiæ Ecclesiasticæ munitis eadem prorsus fides in iuditio, & extra adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur si forent exhibitæ vel ostensæ.

Dat. Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 20. Iulij 1557. Pontif. nostri anno tertio.

Multa

Multa eſſent in hac Conſtitutione expendenda, quæ prudẽs Lector ex ſe facile colliget eſt enim adeo clara, vt niſi per ignorantiam, vel malitiam poſſit in dubium reuocari.

96 † Sed obijcies 1. priuilegiatus eſt Clerus, priuilegiati Regulares, & duobus priuilegiatis concurrentibus, præferendus eſt habens potentius priuilegium attendenda eſt enim qualitas potentior l. cum quæritur vbi DD. ff. de ſtatu hom. ſed priuilegia Cleri ſunt potentiora priuilegijs Regularium quorumcunq; cum habeant clauſulas derogatorias, vt patet ex ſupradictis. Clauſulæ autem iſtæ deſtruunt quidquid reperiũt ſibi obſtare &c. vt docent ſcribentes, quod non habent priuilegia Regularium, ergo Clerus eſt præferendus.

97 † 2. Priuilegio ad inſtantiam Regis, & Reginæ cõceſſo Papa non ſolet derogare ita ſtatuente Alex. VI. in ſuis Reg. tit. de ceſſionib. nec illi per clauſulas generales cenſetur derogatum, vt conſuluit Romanus cõſ. 493. vt refert Pariſ. conſ. 14. vol. 4. & ita ſe conſuluiſſe teſtatur Rebuffus, quem refert, & ſequitur Germonius de indult. Cardinalium §. per quæ ſublatis. Ergo per priuilegia Regularium non erit derogatum priuilegio Cleri ad inſtantiam regali dignitate fulgentis conceſſum.

98 † 3. Duobus priuilegijs inuicem concurrentibus illud eſt præferendum, cui maior ineſt ratio Bald. in authent. habita nu. 23. C. ne filij pro patre. Rota Rom. deciſ. 557. num. 4. volum. 1. in nouiſſ At maior ratio ineſt priuilegio Cleri cui incumbit ex officio animarum cura.

99 † 4. Priuilegium, quod agit de damno vitando, præferendum eſt illi, in quo agitur de lucro captando, l. verò §. fin. & l. ſi quod ff de min. Bartol. in auth. quas actiones C. de Sacroſ. Eccleſ. Panor. cap. in præſentia de prob. Gloſſ. in l. fin. ff. ex quib. cauſ. maior. Priuilegia verò Cleri agunt de damno vitando, vt patet ex text. ne videlicet fraudentur fidelium oblationibus, quartis, ac alijs emolumentis.

100 † 5. Priuilegium illud eſt præferendum, quod eſt iuri communi conformius, cuiq; ius aſſiſtit Bart. in l. ſi quis in graui § vlt. & in l. qui poſthumus ff. ad Sylla. & Aretinus conſ. 83. colum. 4. & Decius cap. in pręſentia num. 51. de probat. & poſt iſtos Couar. pract. qq. cap. 7. num. 4. verſu id probatur. Priuilegijs autem Cleri aſſiſtit ius commune, & ſunt illi magis conformia quam priuilegia Regularium, quæ vbi in iure communi habeant fundamentum non apparet.

101 † Vltimo dato, & non conceſſo, quod tam priuilegia Cleri, quam Regularium eſſent omninò paria, ac inuicem quaſſarentur, ita ut non poſſet dignoſci, quod eſſet illorum præferendum, tunc certè ad ius commune eſſet recurrendum, vt communiter docent ſcribẽtes, qua de re videndus eſt Carolus Tapia in l. fin. p. 2. cap. 8. num. 1. ff. de conſtit. Princ. In iure autem communi à Sacramentorum adminiſtratione arcẽtur Regulares, vt ſupra dictum eſt, & illa pertinet ad Parochos, ergo iſtis ius eſt dicendum, & pro iſtis eſt ſentẽtiandum contra Regulares.

Quibus nunc mihi eſt reſpondẽdum. Simul & propoſitis in principio pro parte negatiua, ſed antequam ad horum, & illorum ſolutionem accedam libet aliqua verba ex D. Petro Damiano valde ad rem iſtam facientia adnotare. Habet ergo lib. 5. epiſt. 8. quæ ſequuntur, quibus etiam addam alia D. Thom. in idem argumentum opuſ. 19. cap. 4 col 20.

102 † Inquit ergo B. Petrus. Multum, fratres chariſſimi, (alloquitur quoſdam Canonicos, qui Monacos ab adminiſtratione Sacramentorum arcebant) ſi digni eſtis audire, miramur, quomodo, vel ob quam cauſſam conemini nos à conſortio, & vnitate vniuerſalis Eccleſiæ ſeparare, cum conſtet à Monachis, non à Canonicis vniuerſalem Eccleſiam fundatam, & gubernatam, & à diuerſo errore cribratam. Apoſtoli nempe fundatores Eccleſiarum, noſtro, non veſtro more viuebant. Noſtri non veſtri Moyſes, & Elias fuere. Apoſtoli certe, & ſucceſſores eorum ſi irreuerberatis oculis paginas noui inſtrumenti percepitis, monachico non canonico more viuere intelligetis, eiſq; poteſtatem ligandi, atq; ſoluendi conceſſam à Domino proculdubio repetietis; Quod ſi ita eſt, immo quia ita eſt, cur nos ab hoc priuilegio ſeparare conamini? Si igitur mortui ſumus mundo, & viuimus Deo, probabimus vos per omnia eſſe mentitos, quia dicitis, nos ob hoc, quod mortui ſumus mundo nõ poſſe diſpenſare Eccleſiaſt ca (& paulo infra) ſed quid vos extollit? Recolite principia noſtra, & veſtra, & ex auctoritate Patrum, cui plus competat collyriato lumine pręiudicet. Hæc, & alia plura ſanatus iſte in hanc ſententiam habet.

103 † D. Thomas, vbi ſupra, ita fatur. Non ſolum non prouenit Parochis præiuditium; ſed maximum eis præſtatur beneficium; Quod maxime acceptatur ab illis Rectoribus, qui nõ quærunt, quæ ſua ſunt, ſed Ieſu Chriſti &c. & certe, quomodo Regulares Parochis præiudicare poſſunt, cum veluti gregarij milites nullo temporali ſtipendio accepto ſpiritualia arma tractantes, & Dei gloriam quęrentes per humani generis hoſtium caſtra excurrentes illos ſæpiſſimè in fugam vertunt, ac exterminant. Quis gregarios milites, ſi hoſtiũ caſtra debellent, militiæ ducibus iniuriam dicat inferre? Vana ſunt: Duces delegati ſunt Religioſi Summi Pontificis, non alium ducem agnoſcunt.

104 † Nunc ad primum ex his poſtremis argumentis de concurſu priuilegiorum. Reſpondeo conceſſa maiori, negando minorem. Nam clauſulæ præſeruatiuæ, & irritantes in priuilegijs Cleri non ſauciant priuilegia Regularium. Primo, quia nullam habent derogatoriam expreſsè conceſſorum iam, vel poſtea concedendorum, quod eſſet neceſſarium. Secundò, quia priuilegia Regularium ſunt poſteriora; quod non adſint clauſulæ neceſſariæ probatur, quia in priuilegio Sixti IV. due habentur clauſulæ, quarum neutra obeſt; Non prima quæ eſt tantum derogatoria priuilegiorũ, ad illud vſque tempus conceſſorum, ita enim habet Non obſtantibus priuilegijs, & indultis, Ordinibus, & Religioſis mediantibus per nos ſub qualibet forma verborum conceſſis, & præſertim illis quæ mare magnom nuncupantur &c. vbi vides derogari tantum iam conceſſis. Altera, quæ eſt in fine. In contrarium facientibus quibuſcunque, quæ clauſula nec extenditur ad futura, nec tollit conceſſa continentia liberalitatem Principis, vt ſunt Regularia de benignitate Sedis Apoſtolicæ conceſſa. In priuilegio Pauli III. appoſita priori clauſula adijcitur altera tenoris ſequẽtis. Nec quidquam contra illorum tenorem, etiam prætextu cuiuſuis priuilegij Apoſtolici, etiam pro fabrica Principis Apoſtolorum de vrbe, aut ſub quacunq; alia verborum forma ex quauis cauſſa conceſſorum, per dictos Religioſos, ſeu quoſcunque illorum Ordinum &c. In quibus clauſulis vel apertè exprimitur derogari tantum conceſſis, vel indeterminate dicitur non obſtantibus &c. & iſto caſu non derogatur futuris, Gonzal. ad 8. Reg. Cancell. Gloſſ. 9. §. 3. num. 29. & 31. Bald. conſ. 495. num. 4. lib. 1. Flam. de reſignat. beneſ. lib. 12. quæſt. fin. num. 29. & 30. Gomez. in Reg. de
105 infirmis reſignant. quæſt. 27. per totam. † Deinde priuilegia conceſſa perſonis alias priuilegiatis nõ cenſentur reuocata per clauſulas derogatorias, niſi de illis fiat ſpecialis, & expreſſa mentio, ſicut nec per eaſdem cenſetur ſublatum indultum conceſſum ob bonum publicum, & vtilitatem Eccleſiarum; Doctores allegat, & probat Sanctarellus variar. reſolut. quæſt. 17. numer. 10. non ergo dicendum eſt derogatum noſtris cum priuilegia noſtra ſint poſteriora, conceſſa perſonis, vt iam probatum eſt, & ad bonum publicum, & in fauorem Eccleſiarum, vt patet ex illorum lectione.

106 † Regularium priuilegia eſſe poſteriora priuilegijs Cleri patet, quia priuilegia Cleri fuerunt conceſſa à Sixto IV. & Paulo Tertio: Regularium vero à Paulo

IV. & Pio V. Imo cum à posterioribus Pontificibus, & ab ipso recentis memoriæ Greg. XV. fuerint confirmata innouata &c. vt visum est, possunt dici de nouo concessa; quia confirmatio ex certa scientia habet vim nouæ concessionis Suarez cum Doctoribus, quos citat & sequitur de leg. lib. 8. c. 12. Erasm. a Chochier de Iurisd. in Exempt. tom. 2. lib. 2. quæst. 7. nu. 7. &c. ex quo ego sumo argumentum ad probandum priuilegia Regularium derogare priuilegijs cleri, quod est tale.

107 Priuilegio posteriori derogatur priori, etiam si prius habeat clausulas. Nisi de eo fiat mentio de verbo ad verbum, si in posteriori adsit alia clausula non obstantibus priuilegijs etiamsi de illis fieri deberet expressa mentio. Panor. ca. Cum in stantia; de Censibus Siluest. Gratia & Exemptio. Mirād. Manual. Prælat. p. 2. quęst. 47. art. 2. conclus. 4. & quæst. 45. a. 6. Roderiq. tom. 1. quæst. 9. a. 3. Suarez de leg. lib. 8. cap. 38. num. 1. & seq. Salas disp. 17. sect. 14 num. 71. Azorius p. 1. lib. 5. quæst. 12. Tuschus litt. P. Conclus. 752. adiunctis quę dixerat litt. C conclus. 346. & lit. D. conclus. 216. Tapia in l. fin. p. 2. cap. 9. n. 12. ff. de Constit. Prin. Martha de Claus. p. 1. Claus. 77. nu. 1. & 197. nu. 1. Sanctarellius quæst. 17. num. 10. var. resol. Cochier. tom. 1. de Iurisd. in Exempt. lib. 3. quæst. 9. num. 6. qui etiam refert dixisse Nauar. & Sarmiensem, esse decretum irritans penetrabilius omni gladio ancipiti omnia interiora, & occultissima afficiens, & adstringens & esse tantæ malignitatis, vt quidquid inueniat destruat, & in oppositum adducat, ita lib. 4. quæst. 63. num. 2. & tom. 2. lib. 2. quæst. 42. n. 9. Nec desunt qui asserant non solum sufficere prædictā clausulam, sed longe minores ad derogandum priori priuilegio. Quis ergo dicat priuilegia Regularium, cū sint posteriora, & prædictis clausulis vallata; illa vero Cleri priora, nec requisitam clausulam, vt supra contineant, vt intuenti patet non derogare istis cleri?

108 † Quibus autem clausulis sint roborata priuilegia regularium, accipe lector. 1. In illo Clementis VIII. concesso Ordini Sancti Hieronimi ad instātiam Ser. Regis Catholici Filippi III. ita habetur. Non obstantibus præmissis &c. alijsq; apostolicis, nec non in vniuersalibus, prouincialibus, & synodalibus Concilijs editis generalibus, & spetialibus ordinationibus, & Constitutionibus, ac ordinū monasteriorū, & locorū prædictorū, etiā iuramento, confirmatione apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, consuetudinibus, stabilimentis, vsibus, & naturis priuilegijs quoq; indultis, & litteris apostolicis, eorūq; superioribus, & personis, necnon Legatis, & Ordinarijs prædictis sub quibuscumq; tenoribus, & formis etiam derogatoriarum derogatorijs, alijsq; efficacioribus, & insolitis clausulis irritantibus, & alijs decretis in genere, vel in spetie, etiā motu proprio, & ex certa scientia, ac de apostolicæ potestatis plenitudine etiam concistorialiter, aut alias quomodolibet concessis, etiam iteratis vicibus approbatis, & innoceatis, quibus omnibus, & singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione, de illis, eorumq; totis tenoribus spetialis, & specifica, expressa, indiuidua, & de verbo ad verbū, non autem per clausulas generales idē importantes mentio, seu quęuis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, illorum tenores, formas, datas, & decreta in eis apposita, ac si de verbo ad verbum nil ponitus omisso, & forma in illis tradita obseruata, inserti forent, etiam præsentibus pro expressis habentes, illis alias in suo robore permāsuris, hac vice dumtaxat spetialiter, & expresse derogamus, & sufficienter derogatum esse decernimus; nec non omnibus illis, quæ in singulis supradictorum prædecessorum litteris expressis, non obstare ceteris contrarijs quibuscūq; Aut si alicui cōmuniter aut diuisim ab eadē. S. Sede indultū, quod interdici, suspendi, vel excōmunicari non possint per litteras apostolicis nō facientes plenā & expressā ac de verbo ad verbū de indulto huiusmodi mētionē.

109 † In priuilegio autem concesso Canonicis Lateran. a Sixto IV. supra relato habentur istæ clausulę. Nō obstantibus Constit &c. & quorūcumq; aliorū Pontificū, similiter prædecessorū nostroru litteris forsan his nostris contrarijs, ac etiā prouincialibus, & Synod. Conc. editis spetialibus, vel generalibus Ecclesiarūq; & locorū quarū libet statutis, & consuetudinibus, & inter quorumcumq; eiusdem Congre. Lateranensis Canonicos, & locorū ordinarios, seu Rectores prædictos initis, & conclusis, & hactenus obseruatis pactis, & conuentionibus, etiam iuramēto confirmatione Apostolica, vel quauis alia firmitate roboratis, cęterisq; contrarijs quibuscūq; Quibus omnibus ac si in his de verbo ad verbum insererentur, & derogatoriarum derogatorias cōtinerent in se clausulas, præsentibus pro expressis habētes, illis alias in suo robore permansuris, quoad premissa spetialiter, & expresse derogamus. Aut si Patriarchis Episcopis, & Rectoribus præfatis, vel quibusuis alijs cōmuniter, vel diuisim a Sede præfata indultū sit, quod interdici suspendi, vel excommunicari, aut vltra, vel extra loca ad iuditium euocari non possint, per litteras apostolicas non facientes plenam, & expressā, ac de verbo ad verbū de indulto huiusmodi mētionē, & quolibet alia dictę sedis indulgētia generali, vel spetiali cuiuscumq; tenoris, per quā præsentibus non expressam vel totaliter, nō insertam, effectus earum impediri valeat quomodolibet, vel differri, & de cuius toto tenore habenda sit in nostris litteris mentio spetialis. Nos enim ex nunc illa, & quæcūq; alia, quæ in futurum per nos, vel Sedem Apostolicā quomodolibet concedi, statui, decerni, vel ordinari contigerit contra eorundem prædecessorum & præsentium litteraturū huiusmodi tenorē; nec nō si super ijs à quoquā quauis auctoritate scienter, vel ignorāter contigerit attentari, irrita, & inania, & nullius roboris, ac momēti fore, & esse decernimus, etiamsi motu, & certa scientia prædictis, vt super similibus ac fortioribus clausulis emanatę existerent, seu in futurum emanare contigeret.

110 † Et in Priuilegio nouissime cōcesso Patribus Theatinis in confirmationem suorum Priuilegiorū, quæ est quædam innouatio omnium illorum, quod supra retulimus habētur sequentia. Non obstantibus &c. Alijsq; constitutionibus, & ordinationibus apostolicis, ac decretis per quoscumq; Romanos Pontifices similiter prædecessores nostros, etiam viuæ vocis oraculo, aut alias, quomodolibet hactenus editis, nec non aliorum ordinū, etiā iuramento, apostolica confirmatione, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudibus, priuilegijs quoq; indultis, & litteris Apostolicis, quibuscūq; personis sub quibusuis verborum formis, & tenoribus, & cū quibusuis etiā derogatoriarum derogatorijs, alijsq; efficacioribus, & insolitis clausulis, ac irritantibus, & alijs decretis in cōtrarium præmissorū quomodolibet cōcessis, confirmatis, & innouatis, quibus omnibus, & singulis, etiā si de illis, eorūq; totis tenoribus specialis, specifica, expressa, ac de verbo ad verbum mētio habenda foret. eorum omnium, & singulorum tenores præsentibus pro plene, ac sufficiēter expressis, & ad verbum insertis habentes, illis alias in suo robore permāsuris, hac vice dūtaxat spetialiter, & expresse derogamus, cæterisq; contrarijs quibuscūq; Ex quibus aperte apparet solutum primū argumētū. Cum enim Priuilegia cleri habeant tantum clausulas generales nec per illas derogetur priuilegijs in posterum concedendis Regularū vero habeant tam efficaces, & prægnantes, sintq; posteriora, ista sunt potentiora ideo præferenda cumq; vna religio communicet cum priuilegijs alterius, æque ac si omnibus concessa essēt; sequitur, quod omnes omnibus possint vti. Cæteras clausulas vnusquisq; potest videre in alijs priuilegijs; nobis sat est istas retulisse.

111 † Ad secundū, vbi dicitur priuilegijs ad instātiā Regū, & Reginarū concessis non solere derogari: Respondeo 1. Priuilegium de quo loquimur tam facile negari, quam assumi esse concessum ad instantiam assertam regalem, nullibi enim in toto illo hoc apparet. Gaudet quidem, & iure merito assertus impetrans

pri-

priuilegijs præeminentijs &c. regalibus, est vere regalis & rex, at non constat ad illius instantiam tale priui-
112 legium fuisse concessum, quod certe deberet, † quia insolitæ clausulæ non præsumuntur; sed debent probari Barbos. Claus. 73. n. 7.

2. dato & non concesso quod ad instantiam dictam esset concessum; aliud simile expresse tamen ad instantiã Regis & Reginę Castell. & legion. quod supra retulimus spectans ad administrationem Eucharistiæ & aliud generale ad instantiam Ser. Regis Hispaniarũ & alia plurima sunt concessa regularibus. 3. etiamsi ad instantiam prędictam esset concessum, adhuc illi esset derogatum ex clausula inserta in Constit. Greg. XIII. in confirmationem priuilegiorum ordinis Cisterciensis ibi. Nec illa sub similium, vel dissimilium concessionum gratiarumq; reuocationibus suspensionibus limitationibus modificationibus derogationibus aut alijs contrarijs dispositionibus etiam per nos & Successores nostros Romanos Pontifices ac Sedem prædictam etiam Imperatorum Regum Reginarum Ducum & aliorum Principum intuitu & contemplatione &c. vt in textu videri potest. vbi in fine habentur etiam ista, & si aliter derogari reuocari, suspendi, limitari, vel emendari contigerit, huiusmodi derogationẽ reuocationem, suspensionem, limitationẽ, correctionem, & emendationem nullius esse roboris, & momẽti; & quoties illæ, vel illa emanabunt, toties in pristinũ, & validissimum statum restituo, & de nouo etiam sub quacũq; data &c. Extat per extẽsũ hic motus proprius apud Rodériq. in Coll. Priuileg. Bull. 10. Greg. XIII.
113 † 4. Immo ego colligo, licet tale priuilegium simili instantiam esset concessum, quod eo modo quo præ-
114 tendunt non possent vti Rectores Ecclesiarum; † nã habens priuilegium dependenter ab alio illo non potest vti contra illum ratione cuius est concessum per ea quę tradit Erasm. Choch. tom. 4. de Iurisd. in Exẽpt. lib. 1. quæst. 17. n. 19. & Suarez alijs relatis lib. 8. de leg. cap. 16. n. 12. Quis autem non videat esse contra impetrantes, qui Capellarum Priuilegijs vtuntur. Nec est putandum voluisse vulnerat priuilegia Regulariũ, vt cõplaceret sæcularibus rectoribus, cũ sint vtriq; deditissimi filij. 5. Ex clausula inserta in Priuilegio Cister-
115 ciensibus concesso & paulo ante relato elicio quod †. priuilegia ad instantiam Regum Ducum &c. cõcessa dupliciter possunt esse data, vel in fauorem, vel ad instantiam ipsorum patet ibi. Regum Reginarum &c. intuitu, & contemplatione, aut in eorum fauorem &c. & tunc dico priuilegijs concessis intuitu & contemplatione derogari; nec iuxta hunc sensum intelligendus est Germonius allegatus; sed in secundo, cum aperte differat de Priuilegijs ipsis Regibus concessis.
116 † Priuilegia autem illustribus personis concessa nõ reuocantur per clausulus generales Ancharar. cons. 297 per text. in cap. sedes de rescri Gloss. verb. maiores & digniores Menoch. con. 212. n. 46. Tapia in l. fin. ca. 7. n. 117 & de istis intelligenda est regula Alex. VI. Primi autem generis non esse istius firmitatis indubitati viris est. Sed quorsum ista? probetur prius qualitas priuilegij. deinde requiratur responsio.
117 † Ad 3. in quo habetur duobus priuilegijs concurrẽtibus illud esse præferendũ cui maior inest ratio. Respondeo hoc optime probare nostram conclusionem ita enim subsumo; sed maior ratio inest in priuilegijs Regularium quam sæcularium ergo Regularium sunt præferenda; minorem probo expendendo quatuordecim notas ex quibus cognoscitur in concurrentia Priuilegiorum, quod sit præferendum, quas refert Ta-
118 pia loco cit. & sunt † 1. Illud dicitur potentius priuilegium, quo agitur de damno vitando, quam de lucro captando doctores ex quibus istæ notæ desumuntur possunt videri apud eundẽ Tapiam, quos lubens prætereo. 2. desumitur ex caussa concessionis magis fauorabili 3. Ex maiori ratione concessionis 4. Ex maiori vtilitate. 5. Quod minus derogat iuri communi. 6. Respiciẽs potius personã, quam caussam, vel locũ. 7. Negatiuum affirmatiuo. 8. Ratione sexus, concessum fœminis validius, quam viris. 9. Fauorabile potius, quam odiosum 10. Dignius est etiam potentius 11. Benignius 12. Duplex est potentius vnico 13 Legis, quam hominis 14. Naturale, quam accidentale. Hinc ætatis beneficiũ potentius est absentiæ. Hæ sunt notæ quas refert Tapia. quas si lubet expẽdamus, vt videamus quod sit potentius 1. ergo est vbi agitur de damno vitãdo, quis autem non videt agi de damno vitando, non de lucro captando in priuilegijs Regulariũ, qui Sacramentorũ administratione, verbi, Dei prędicatione animas fidelium, quæ alias fortasse panẽ peterent, & non esset, qui frangeret, eis alunt & pascunt? Hæc enim ratio mouit S. Pontifices ad priuilegia concedenda. Nec puto esse dicendũ ex hoc sequi damnũ Rectoribus Ecclesiarũ, quia non video quid possint exigere aliquo iusto titulo ob Sacramentorũ administrationem, nullã enim inuenio taxã illis debitã, imo esset omnino damnabilis, si poneretur. ideo Sac. Cong. vt alibi dixisse memini, decreuit, vt etiã in funeralibus, & Corporibus sepeliendis Parochi contenti sint cera a sæcularibus sibi tradita, nec quidquam possint amplius exigere, quid diceret de Sacramẽtorũ administratione quæ tali onere redderetur odiosa sęcularibus? certe esset cõtra mentẽ totius Ecclesiæ optantis, vt si fieri posset quotidie fideles cõmunicarent. Nec tunc ageretur de damno vitãdo, sed de lucro captando, id enim omne lucrũ est, quod debitum non est. Dices agi de damno vitãdo, quia Parochorũ iurisdictio violatur. Sed ego hoc non capio; esset violare Parochorũ iura; si prohiberentur ipsi ista ministrare; sed quod alij ista ministrẽt vt a S. Pontifice delegati hoc certe non sequitur; non enim obligati sũt Christi fideles cõfiteri proprio Parocho quocũq; anni tẽpore, nec Eucharistiã de eorũ manibus sumere, excepto tẽpore Paschatis, sed pro istis liberũ est omnibus ad quos volunt cõfluere regulares. Tenẽtur ergo Rectores, & Parochi ministrare, quotiescumq; petuntur, nõ tenẽtur autem subditi ad eos recurrere, quomodo eorum viaolatur ergo iurisdictio, aut iura temerãtur? Agitur ergo in priuilegijs Regulariũ de damno vitãdo nihil enim ex hoc lucri prętendunt; sed tantũ animarũ salutem. nec quidquam Parochis debitum impediunt.

2. Est caussa concessionis magis fauorabilis. Priuilegia autem Regularium concernunt salutem animæ; Parochorum autem corporis, quæ autem sit potior decernit saluator Matth 6 Anima est plusquã esca. Nolite ergo solliciti esse dicẽtes quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur; hæc enim gentes inquirũt; Scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis. Qęrite ergo primũ regnũ Dei, & iustitiã eius, & hæc omnia adijciẽtur vobis. Differẽtia autẽ priuilegiorũ est adeo apetra in ipsis, vt sufficiat illa legere, quod facile quisq; potest; sũt enim a nobis supra relata fideliter.

3. Est caussa magis fauorabilis. Quæ autem sit magis fauorabilis videantur eadem Priuilegia, in quibus expresse declarat S. Pontifex esse fauorem animarũ: Bonam vitam Regularium, deuotionem populorum; quia sub iugo trium votorum Regulares vitam degũt, prædicationi verbi Dei, audiendis confessionibus, Sacræ Theologiæ, & Sacrorum Canonum studijs ad suã, & aliorum salutem vacant; & similia, quæ, si cum alijs conferãtur facile apparebit quę caussa sit fauorabilior.

4. Est maior vtilitas. Quid autem de ista decernendum sit dicat Saluator ipsæ lucæ 10. messis quidẽ multa operarij autem pauci; rogate ergo dominũ messis, vt mittat operarios in messam suam. Quis autem dicat non solum esse magis vtile sed necessarium Regulares Sacramenta ministrare. Recolant ipsi Rectores tempora Iubileorum & aliarum solemnitatum, & an magis sit vtile esse vel non esse regulares statuant.

Ad hanc comprobandam sufficeret adducere tenores priuilegiorum Summorum Pontificum attestantium, quam vberes fructus colligat illa Sancta Sedes ex Religiosorum laboribus pro salute animarum; addam tamẽ quod frequentia Sacramentorũ nõ

à Parochis, sed a Regularibus est instaurata Recolant
Parochi antiqua & conscient cum præsentibus tem-
poribus & æqui ipsi sint iudices. Cogitent quot, & qui
sint, qui obstinati perdurarent in suis consuetudini-
bus, si Regularium diligentia, e sitibus eos nō erueret.
Satis innuisse non vltra progrediar; puto hoc neminē
esse negaturum & si quis negaret, nisi morte præue-
niar ex qua spero meam immutationem, latius fortasse
in alijs meis operibus quæ nisi vires deficiant quas de-
biles experior corporis & fusius persequar, e iuste ex-
plicabo.

5. Quod minus derogent iuri cōmuni. Nostra Priui-
legia non derogant iuri communi imo sunt ius com-
119 mune. † Priuilegia enim toti Religioni concessa
æquantur legi, & habentur ac si essent inserta in cor-
pore iuris Sanch. lib 8. de matr. disp. 1. n. 13. per text. in
l. Personæ ff. de Relig. & sump. fun. Oldrad. cons. 300.
120 num. 4. vers. considerandum. † Licet enim priuilegia
ante concessionem dicantur odiosa, & esse contra ius,
concessa tamen sunt de iure communi l. 1. ff. de Const.
princ. Cæsar de Grassis decis. 1. num 6. de Verb. signi-
ficat. Rota decis. 33. num. 17. de Præben. in antiq. vt re-
fert Sanctar. Var. resolut. quæst. 16. num. 6. & affertur
exemplum de præscriptione, quæ dicitur contra ius &
odiosa, & postquam est perfecta, & completa dicitur
de iure communi, Paris. in cap. Veniens num. 16. de
præscript. Cum ergo regularium Priuilegia sint leges,
& de iure communi, sequitur potius, quod secularium
indulta sint contra ius commune, si enim aliquod
fundamentum habent in aliquo iure idest posterius
regulari, per quod censetur in hac parte illis deroga-
121 tum. † Deinde ex Suarez de leg. lib. 8. cap. 7. num. 4.
dupliciter aliquid potest esse de iure communi for-
maliter, & immediate, quod videlicet est insertum in
corpore iuris, vt sunt Canones, & leges; & mediate,
quatenus scilicet ius commune approbat, & mandat
seruari, quo secundo modo saltem priuilegia possunt
esse de iure per l. ius singulare ff. de leg. & l. 1. ff. de
Const. Prin. vbi Constitutiones quædam sunt persona-
les. Deinde est etiam conforme non solum iuri; sed
traditionibus diui Pauli Regulares ministrare Sacra-
menta. Sicuti enim beneficia sunt secundum ius, quia
instituta sunt, vt saluti animarum consulatur ita secun-
dum ius quod Regulares delegati Papæ sint coadiu-
tores Parochorum S. enim Pontifex est Parochus Pa-
rochorum & Episcopus Episcoporum. quis autem di-
cat delegatum exercere iura delegationis non esse
secundum iura? plura nolo ad istud caput afferre, ne
nimia, quę fortasse dicere & probare nō esset difficile.
122 † Ad 6. transeo quę est respiciens personam. Vtra-
que priuilegia tam Cleri, quam Regularium respiciūt
personas, cum vtraq; sint personalia. Solum in his venit
consideranda maior dignitas concurrentium, quæ au-
tem si maior dignitas, non loquor in præcedendo. sed
in præstandis Sanctæ Sedi, & vniuersali Ecclesiæ ser-
uitijs. audiantur non ego sed Diuus Petrus Damianus
& Nauarrus supra à me relati & cap per tuas vbi
Gloss. de maior. & obed. cap. vt Apostolicæ vbi Fran-
cus de Priuilegijs in 6. vbi dicuntur Regulares cæteros
omnes potiori iure, & Excellentia præcellere, & exi-
mij, & præcipua nota digni. Non desunt qui de Excel-
lentia ordinis regularis agunt, eumq; ad sidera extol-
lunt hæreticis exceptis, qui illos, vt hostes infensissi-
mos lætali odio prosequuntur. videatur Cochier sæpe
citatus lib. 2. tom. 2. quæst. 123. num. 2. Nauar. Cons.
6. num. 6 de Appellat.

7. Nota est negatiuū pręfertur affirmatiuo. Hęc nul-
li prodest, nec nobis, nec illis; in vtrisq; enim concedi-
tur, non negatur; & si nobis negatur, quod non possi-
mus administrare, illis etiam negatur, quod nō possint
123 nos impedire. † Priuilegium autem affirmatiuum
illud est, quod facultatem concedit aliquid agendi, ne-
gatiuum quod dat aliquid omittendi Suarez de leg.
lib. 8. cap 6. num. 9.

8. Ratione sexus, nemini fauet, & si aliquibus faue-
ret maxime regularibus, quia cum ista priuilegia sint
concessa intuitu omnium vtriusq; sexus, in quo conti-
nentur fœminæ, & istæ libentius Sacramenta sumant
multoties ab illis, quibus non sunt adeo cognitæ ob
earum fragilitatem, maxime illis conducit posse ad
Regulares confugere & de hoc satis.

9. Fauorabile potius, quam odiosum quæ aperte fa-
uet priuilegijs Regularium; ista enim cōseruant liber-
tatem, quam habent fideles sumendi Sacramenta ab
alijs, quam a Parochis, exceptis casibus determinatis,
124 deinde sunt concessa Religiosis; † Priuilegia autem
concessa ratione fidei catholicæ, miserabilium perso-
narum, ac religiosorum sunt fauorabilia & ideo late
interpretanda Salas de leg. disp. 17. sect. 6. in fin. &
sect. 8. pariter in fin. Sanchez lib. 8. de matr. disp. 1. nu.
125 13. & alij communiter; † & illud dicitur fauorabile,
quod vni prodest, & alteri non nocet Suarez de leg.
lib. 8. cap. 6. n. 5. ex Doctoribus ab eo adductis Nostra
autem priuilegia prosunt fidelibus, imo & Parochis,
cum illos ab oneribus subleuemus, nec illis nocent ex
traditis. Imo maximum, & fortasse onus insopportabi-
le esset illis omnium suorum subditorū tam frequen-
ter, vt nunc fit, confessiones audire, illisq; Eucharistiam
ministrare. Paterentur damnum animæ, quarum sola-
126 tio priuilegia sunt concessa. Deinde † ex primo fine
colligendum est, an dispositio sit fauorabilis, vel odio-
sa Salas de leg. disp 21. sect. 5. n. 10. &c. Qui autem est
finis primarius priuilegiorū Regulariū, non ne fauor
animæ? Cleri autem temporale; quod tamē nō læditur.

10. Est maior dignitas. Nemo autē dubitat statū re-
gularem quoad spiritualia esse digniorem sæculari D.
Thomas in libello, quem scripsit de perfectione vitæ
spirit. cap. 2. & Hieron. Plat. de bon. stat. Religio. lib. 1.
cap. 37. vbi hoc multis confirmat.

12. Est Benignius. Priuilegium Cleri continet ne-
gationem libertatis populorum. Regularium liberta-
tem & fauorē animæ continent Diuini cultus augmē-
tum, nec lædunt iura Parochorum.

12. Duplex est potentius vno, de hoc non est multū
loquendum. Regularium enim sunt plurima Cleri ve-
ro paucissima Regularium multoties confirmata Cle-
ri reuocata. Regularium plurium Cleri paucorum S.
Pontif.

13. Legis quam hominis. Priuilegia Regularium (su-
pra probatum est) dicuntur leges insertæ in corpore
iuris; & ideo iuris, non hominis leges dicuntur. Priuile-
gia vero Cleri, licet possint esse iuri communi confor-
mia, non tamen possunt dici esse à iure, nec ratione
suæ naturalis conditionis, nec ratione vniuersalitatis,
& generalitatis possunt dici inserta in corpore iuris.
Possunt quidem esse aliqua priuilegia quæ contineant
tantum ius commune, vt testantur communiter Do-
ctores, sed quod ideo possint dici ius commune, certe
nemo est, qui id asserat.

14. Naturale præfertur accidentali. Hæc etiā fauet
Regularibus Nam de iure naturali & diuino est quod
omnes Sacerdotes statim ac sunt ordinati possint Sa-
cramenta ministrare, quod autem hoc nunc non pos-
sint, est ex iure positiuo aliqua supra diximus latius
Doctores. Hinc est etiam quod consuetudine potest
præscribi iurisdictio Sacramenta ministrandi vt infra
latius probabo. Regularibus ergo iure diuino, & natu-
rali competit, idest ex natura rei; Parochis autem, vt
parochis, tantum ex iure positiuo. Quibus manifeste
patet in concursu priuilegiorum ad trutinam vtriusq;
iuris examinatorum primas esse deferendas priuile-
gijs Regularium.

Ad argumentum ergo negatur priuilegia Cleri esse
præferenda; quia Regularium priuilegijs maior inest
ratio. Ex quibus manent soluta quartum, quintum, &
vltimum argumentum. monstratum est quomodo
agatur de damno vitando quod petabat 4. quomodo
sint conformia iuri communis quod 5 & quomodo in
concursu sit agendum quod sextum & vltimum. Cui
autem assistat ius commune ex dictis aperte constat.

127 †

127 † Nunc superest respondendum argumentis initio propositis quorum primũ est, quod Ecclesia Parochialis gaudeat priuilegio ne intra eius fines alia construatur, &c. & quidquid intra eius fines includitur totũ eius iurisdictioni subdatur.

Ad quod respondeo nos hoc nec negare nec concedere sed asserere integros textus non afferri. In Capite enim quicunq; habetur Ecclesiã Parochialẽ gaudere priuilegio, ne intra illius fines alia construatur, (non sine Parochi) sed sine Episcop licentia, quã Episcopus concedẽdo prouidere debet, ne Ecclesia antiquior suis fraudetur iuribus, & in cap. Pastoralis non posse Episcopos Perochiales Ecclesias, earumq; obuẽtiones etiam de consensu patroni, sine consensu Capituli, vel Pontificis religiosis cõcedere; sed quid ista ad sem nostram vbi hic agitur de concedendis Ecclesijs? vbi de obuentionibus impediendis? agitur de sola Sacramentorum ministratione. Si obuentiones sibi debitas ex hoc agnoscunt fraudari conquerantur, & ostendant.

128 † Ad 2. Respondeo Clementinam illam Religiosi loqui tantum de illis Regularibus qui nullo Priuilegio suffulti id audent præstare; ita enim legitur à Nauar. in Manual. c. 27. nu. 102. Religiosi, qui clericis, aut laicis Secramentum extremæ vnctionis, vel Eucharistiæ ministrare matrimoniaue solemnizare, non habita super his Parochialis Præsbiteri licentia speciali, aut qui excommunicatos à Canone, præterquã in casibus à iure expressis, vel per priuilegia Sedis Apostolicæ concessis eisdem &c. absoluere quemquam præsumpserint excommunicationis incurrant sentẽtiam. Regulares autem habent priuilegia, quę possunt etiam dici ius commune.

129 † Respondeo 2. Nomine Parochi nõ solum intelligi immediatum sacerdotem, cui titulus Ecclesiæ est collatus, sed Episcopũ, & multo fortius S. Pontificem cap. Ad hæc de off. Archidia. & Doctor. quos sequitur Mirand. Manuali Prælat. p. 1. quæst. 41. art. 1. D. Thom. opusc. 19. c. 4. colu. 17. D. Bonau. Opuscul. cur fratres prædicatores prædicẽt col. 3. sufficit ergo quod ab isto licentia habeatur per tam tradita superius.

Resp. 3. ex Gloss. ibi Priuilegia super his concessa tollere non intendit, & Io. Imol. asserit eam non habere locum, vbi ex consuetudine, vel Priuilegio sacramẽta prædicta ministrantur, cui adstipulantur inter alios Suarez in 3. p. to. 3. disp. 72. sect. 2. paulo ante 2. conclu. Rod. tom. 1. quæst. 56. art. 2. cen. 4. Campan. in diuers. iur. rub. 12. cap. 13. num. 79. asserentes priuilegiatos ante illam, & post illam posse vti priuilegijs.

4. Non intendit Summus Pontifex comprehendere agentes ex priuilegijs sed propria auctoritate, indicat

130 illud † præsumentes, quod nõ est aliud, quam tentare aliquid contra ius cap. ad hæc, ne clare. vel monu. Hinc Sayrus de cens. lib. 3. cap. & nu. 29. & Regin. lib. 18. num. 411. dicunt habentem priuilegium, vel bona fide existimantem habere non esse dicendum præsumere; comprehenduntur ergo tantum agentes sine priuilegio.

131 † 5. Puto verum sententiam illorũ, quos suppresso nomine refert Suarez supra vers. sed inquires. Azor. 1. p. lib. 12. cap. 13. quæst. 5. Filliuc. tom. 1. tract. 4. nu. 261. in dicta Clem. prohiberi tantum Paschalem communionem, & in articulo mortis, tum quia prohibetur solum administratio eorum Sacramentorum, quę numquam fuit concessa; ergo prohibere etiam tãtum communionem quæ non solet concedi, ideo damnat pręsumentes; præterea id videtur innuere Glossa dum facti speciem format dicens. Aliquis meus parochianus petijt sibi dari extremam vnctionem, quæ fuit sibi data per Religiosum forte mendicãtem, sine meo mandatio; vel etiam forte in die Paschæ Religiosi receperunt aliquos in suo altari ad recipiendum corpus Christi; ex quibus colligitur quæ fuerit mens Glossæ super hoc cap. quam puto certam. & in praxi seruari ex cõsuetudine testatur Filliucc. Inquit enim vnusquisque accipit vbicumque Eucharistiam excepto Paschate, & viatico.

6. Respondeo, dato & non cõcesso, quod illa Clem. reuocaret antedata priuilegia, non potuit tamen ligare manus successorum Pontificum, quin eadem posent concedere Par enim in parem non habet imperium, & Summi Pontifices succedunt alter alteri cum eadẽ plenitudine potestatis cap. Proposuit extr. de conces. præben. quintam responsionem puto omninò veram, & tenendam. Ad id quod dicitur solere adijci in breuibus, sine præiuditio iurium Parochalium.

132 † Respondeo iura Parochialia absolute considerata à Siluest. verbo Parochia septẽ recenseri. P. quod populus in Ecclesijs Parochialibus sacrum audiat. 2. vt Parocho decimas soluant. 3. Oblationes, & primitias. 4. Quod Parochi dent pænitentias. 5. Quod Sacramẽta ministrent. 6. Sepultura mortuorum. 7. Benedictiones nubentium. Consididerata vero respectiue quoad Regulares ex Gregor. IX. qui hoc explicauit fratribus Prædicatoribus intelliguntur tantum oblationes, decimæ, & Primitiæ Siluest. vbi supra Tabiena verbo Parochia; & Parochialis Sacerdos: Roderiq. to. 1. quæst. 28. art. 1. vbi testatur id declarasse Sixtũ IV. quoad omnes mendicantes; & in mari magno Carmelitarũ quod refert Roderiq. in coll. Priuileg sub Sixto IV. Bulla 37. num. 87. in spetie ita habetur. Et ne de iure huiusmodi possit aliqua quæstio suboriri, iuris huiusmodi appellatione intelligimus decimas, & primitias dũtaxat, quæ à laicis solent clericis exhiberi. Ex quibus apparet, quæ sint iura parochialia, cum de illis agitur in priuilegijs regularium nec possunt vltra extendi, nimis enim arctat dictio illa, dumtaxat. Adde ex Suar. to. 4. de Relig. tract. 9. lib. 9. cap. 3. num. 4. Illa verba Absq; præiuditio iurium Parochialium apponi in priuilegijs ad conseruandum ius, quod habent Prælati inhibendi subditis etiam sub anathematis pæna, ex iusta tamen caussa, vt si essent publici peccatores nec constaret de pænitentia, item ne in Paschate sumant Eucharistiam, quã de manu proprij Parochi; Tunc enim si aliquid facerent regulares, facerent in pręiuditium iurũ Parochialium. At si id facerent intuitu solius iurisdictionis non essent audiendi, ipsi enim inferrent iniuriã subditis, & Regularibus, & tunc cũ Petro Damia. li. 8. Epist. 59. to. 1. dici posset contra vos itaq; multũ conquerimur, quia quidã vestrorũ ausus fuit temerario ore dicere à Monachis nullo modo communionem esse accipiẽdam, insuper etiam, suscipiens excommunicauit, & in opprobrium nostrum immo, & in condemnationem suam, & illorum, recommunicare præcepit, ita Beatus Petrus.

133 † Ad cap. Omnis vtriusque sexus dico loqui ibi tãtum de communiona paschali, non autem de alijs. Ad id quod dicitur, quod iura prospiciunt aliorum indemnitati, Respondeo optime esse prospectum indemnitati Parochorũ, nihil enim per priuilegia regularibus conceditur, quod Parochis sit debitum, supra traditum est;

134 † Non enim restringitur eorũ ordinaria potestas, non decimæ, non oblationes subtrahuntur. Optime enim D. Thom. opus. 19. cap. 4. col. 19. litt. E. dicit præiuditium, tunc fieri alicui, cum ei subtrahitur, quod in fauorem eius introductum est, at subiectio subditi ad pastorem Ecclesiæ non in ipsius pastoris, sed in subditorum vtilitatem est ordinata; videatur ibi S. Doctor & S. Bonauentura in opus. quare Fratres prædicat. prædicent col. 4. multa enim habent ad rem facientia.

135 † Ad id quod additur vlterius concessam facultatem testandi esse intelligendam legalem, & vsitatam iam respondimus supra, & nunc pariter respondemus ex D. Thom. loco alleg. col. 2. litt. B. legitimam facultatem testandi esse illam, quæ dat facultatem testandi secundum solemnitates à iure requisitas, non autem, quod licentia testandi sit ab alio petenda; esset enim inutilis talis petitio, quia facultas tastandi iã est data, ita & cum Summus Pontifex concedit legitimam facultatem

cultatem prædicandi concedit prædicandi vera dogmata, cum concedit administrandi Sacramenta, quod hoc fiat secundum ritum Sanctæ Ecclesiæ, non autem quod licentia sit ab alio petenda, cum ipse concedat, vide S. Doctorem, qui etiam addit ex hoc non inuerti Ecclesiasticam hierarchiam, quia qui est inferioris ordinis potest superioris officium exercere manens in suo ordine. Adde quod ex iure pontificio competunt Parocho, quæ mandat Regularibus, ergo qui potuit illis conferre, poterit alijs delegare.

136 † Ad cap. placuit, & similia. Respondet S. Thomas col. 16. lit. E. per ea tantum ostendi, quod Religiosi non possunt propria auctoritate Sacramenta ministrare, non autem simpliciter arceri quin id possint auctoritate sibi à Papa delegata, vel ab Episcopo, quod esset contra caput. Peruenit 16. q. 1. Nec inde fit quod Monaci ad Sacramentorum administrationem sint minus idonei legatur text. cap. sunt nonnulli 16. q. 1. ego tantum ista verba referam à S. Pontifice de Regularibus prolata inquit enim. Quanto quisq; est celsior, tanto est & in his potentior. Ex quo possunt deducere sæculares Sacerdotes, quorũ priuilegia sint præferenda in concursu dignitatis. Videatur B. Petrus Damianus lib. 5. epist. 19.

137 † Ad sequelam verò, quod Monaci maiorem haberent auctoritatem, quam Episcopi. Respondeo hoc non sequi; Episcopi enim habent ordinariam, Regulares verò delegatam, Ex quo sequitur non bene inferri, quod possint dici vniuersales Ecclesię Rectores,
138 cum sint delegati. † Quod autem S. Pontifex non assumat sibi titulum vniuersalis Pastoris omnium Ecclesiarum, non ex eo est, quia non habeat immediatam auctoritatem; sed quia vnicuiq; non præficitur immediate vt proprius & immediatus, quo casu cessaret potestas omnium aliorum.

139 † Ad 3. principale argumentum. Respondeo vt alias etiam respondi Parochum non debere ex administratione Sacramentorum colligere pro suo regimine mores Subditorum, nimis enim grauis redderetur confessio: deinde Respondeo hoc satis explicasse Ecclesiam quomodo sit intelligendum, cum declarauit teneri sumere Eucharistiã omnes subditos de manu sui Parochi tempore Paschali.

140 † Ad quartum omissis multis, quæ pro responsione adduci possunt, Respondeo Sacram Congregationẽ, requisito Summo Pontifice, An Episcopi possint regularibus præscribere, vt certis tantum in locis, ac tẽporibus, aut certarum personarum confessiones audiant, vel alias illorum priuilegia infringere, ac moderari in Sacramentis administrandis, Respõdit eodem approbante hac in parte Constitutionem nihil noui iuris induxisse, nec vllam nouam auctoritatem Episcopis in Regulares attribuisse. Ideoq; in vim ipsius Constitutionis non posse Episcopos Regularibus præscribere, vt certis tantum in locis, ac temporibus, aut certarum personarum confessiones audiant, vel alias illorum priuilegia in Sacramentis administrãdis restringere, aut moderari. Quod si aliunde Episcopis huiusmodi facultas competat illam non fuisse ab eadẽ Constitutione sublatam, ita in declarationibus insertis in bullario, quæ omnino sunt videndæ immediate post dictam Constitutionem.

141 † Ad quintum sunt expendenda priuilegia Cleri, quod vt facilius fieri possit summatim, & fideliter seriem totam negotij subijciam; quæ talis est. Cum Sixtus IV. audiuisset, quod Plebano, & Presbyteri Curati adeo tenues redditus haberent, vt à cura animarum desistere cogerentur &c. vt illis opem ferret, decreuit, quod non obstantibus priuilegijs Ordinibus mendicantium à se concessis præsertim per mare magnum, consuetudines antiquæ, quoad funeralia, & Sacramẽtorum administrationem seruarentur, & nihil contra eas permitteretur innouari. Litterarum verò exequtionem Ordinario committit, non obstantibus facientibus in contrarium. Hic est tenor illius Constit.

Paulus III. habet quod cum Leo X. eius prædecessor audiuisset Sixtum IV. pariter eius prædecessorem edidisset Constitutionem, cuius tenorem refert, & ipsemet Leo in Concilio Lateranensi decretum statuisset, & tamen quod Regulares quidam prætextu indultorum Apostolicorum Laicorum confessiones &c. ipsosq; Curatos quartis, & alijs portionibus defraudare præsumebant, & litteras ipsius Sixti transgredi non verebantur; Litteras ipsius prædictas, & omnia, & singula in eis contenta, indeque sequta rata, & grata habens confirmauit, approbauit, & innouauit, & earum exequtionem eidem N. mandauit, quia verò morte preuentus ipse Leo Decimus eas non potuit expedire, ne præfati Oratores frustarentur earum effectu Adrianus Sextus, qui Leoni successit mandauit eidem N. quatenus litteras Sixti, & Leonis decretum publicando, illas, & in eis contenta inuiolabiliter, & inconcussæ obseruari auctoritate Apostolica, mandaret nec quidquam contra illarum tenores permitteret innouari.

Postremo ipse Paulus Tertius audito, quod N. alijs negotijs detentus exequtioni dictarum litterarũ multoties interesse non poterat, & Ciuitas aliquando Nuncio careret; ex quo Regulares perseuerabant adire domos Parochianorum Missas &c. & alia ad dictos Curatos spectantia absq; illorum licentia facere auderent in eorum non modicum præiuditium, & iacturam, propterea mandat Nuncio, & Primicerio, vt constito, quod N. sit impeditus, vterque, aut alteruter eorum ad exequtionem earundem litterarum iuxta illarum continentiam procedant, proinde ac si à principio illis directæ fuissent. Hæc & summa priuilegiorum, & series facti.

142 † Ex quibus luce meridiana clarius patet nihil amplius decerni, quam quod consuetudines solitæ seruẽtur, & quod id, quod tunc controuertebatur, est, quod Regulares virtute suorum priuilegiorum irrequisitis Parochis illa præstarent. Non enim dubitatum fuisset si de eorum consensu illa præstitissent. Probatq ergo quod ex consuetudine Sacramentum Eucharistiæ in dictis Oratorijs irrequisita quacunque licentia ministrentur tota quæstio est expedita.

143 † Statuo ergo 2. conclusionem, & dico Regulares posse ex consuetudine extra proprias Ecclesias ministrare Sacramentum Eucharistię irrequisita cuiuscunque licentia. Pro dicendis, & ad efficaciam probationis.

144 † Noto posse induci consuetudinem ministrandi Sacramenta, & eo modo esse seruandam, quo est introducta, quia quidquid humana lege potest fieri, id consuetudine posse fieri non est negandum, l. de quib. ff. de leg. cap. fin. de consuetud. D. Thom. 1. 2. q. 97. a. 3. & Doctores communiter, & ego tradidi in Responso 3. in princ. & dum ibi agerem de consuet. Sed potest Summus Pontifex concedere, quod Regulares possint eo modo tanquam delegati ministrare Sacramentum Euchatistiæ, ergo & potest consuetudine induci.

145 † 2. Quidquid potest priuilegio, potest & consuetudine saltem immemorabili, l. hoc iure, ductus aquæ ff. de aqu. quot. & æst. & nos supra loco cit. Consuetudo enim habet vim legis Camillus Borellus multis relatis in sum. tom. 1. tit. 14. nu. 49. Mant. de tacit. lib. 23. tit. 27. nu. 22. & quæ priuilegio competere possunt competunt ex immemorabili consuetudine Sanctarellos adducens var. res. q. 19. nu. 1. q. Quis autem neget Sum. Pontif. dictam facultatem posse concedere, ergo & consuetudine induci.

146 † 4. Priuilegium præsumitur ex diutina possessione, vel quasi alicuius rei vel iuris, quod non potest haberi citra Principis priuilegium, Marichal. illustr. quæst. cap. 62 num. 6. Nauar. de priuil. cons. 8. n. 1. in Romæ impressis, & cap. super quibusdam § præterea; de verb.
147 signif. † docet priuilegium Papæ præsumi, & censeri sufficienter probatum, si allegetur. possessio temporis, cuius initij non extat memoria, & Mantic. de tac.

lib.

148 lib. 23. tit. 27. num. 12. asserit, † quod ad probandum
titulum, seu priuilegium sufficit allegare tempus imme-
morabile, & Nauar. cons. 9. num. 4. de Reg. ex impres-
149 sis Brixiæ tradit, † quod si quis allegaret aliquid ex
priuilegio Papæ sibi competere, & ad id probandum
litteras Apostolicas non haberet, probando consuetu-
dinem immemorialem, sufficienter probaret titulum,
150 & priuilegium à se allegatum; † Et iurisdictionem
consuetudine sicut, & priuilegio posse acquiri fuse
probat Petrus Gregor. Syntag. iuris lib. 47. cap. 22. nu.
20. & Borellus in Sum. tom. 1. tit. 14. num. 60. & in spe-
tie de iurisd. excommunicandi Leo thes. for. Eccles.
part. 3. cap. 8. num. 96.
151 † Tandem quod id quoad Eucharistiæ, & aliorum
Sacramentorum administrationem attinet consuetu-
dine possit induci, vt licite, & absque vllo excommu-
nicationis metu possit exerceri tradunt. S. Antonius
2. part. Sum. tit. 24. cap. 54. §. Quis intelligatur. Siluest.
Excom. 7. num. 42. Tabien eodem tit. cas. 11. num. 7.
Tuschus. litt. C. conclus. 938. Suarez ad 3. part. tom. 5.
disp. 12. sect. 4. num. 11. Camerat. de Sacra. tract. 4. cap.
9. dub. 5. & alij communiter, & deducitur ipso priui-
legio clare in quo dum deciditur an hoc modo pos-
sint regulares Eucharistiã ministrare, dicitur cõsuetu-
dines esse seruãdas, ergo possunt dari; & Marcus Ant.
152 a Genu. prax. neap. c. 50. inquit, † quod in Xenodochis
sacramenta administrare pertinet ad Parochos, nõ ad
Sacerdotes ibidem inseruiẽtes, nisi id sit legitime præ-
scriptum si quidem, inquit ipse, potestas administran-
di Sacramenta, & ipsa animarum cura præscribi pos-
sunt, & induci consuetudine Clem. quia contingit §.
Cæterum de Relig. dom. vbi Gloss. Cardin. Imola An-
153 charanus, & alij † ad quam tamen requiritur spatium
quadraginta annorum secundum eosdem Paul. Card.
& Imol. ita Genuensis.
154 † Imo licet delegati non possunt subdelegare, pos-
sunt tamen qui id obtinent ex consuetudine ita post.
D. Anton Bart. Med. Adria; & Siluest. Zambranus de
Sacra. cap. 7. dub. 1. num. 7. & Sanchez de matr. lib. 3.
disp. 31. num. 15. Cum ergo consuetudo possit induci
quis negabit regulares esse admittendos ad illam pro-
bandam, si illam pro se adducant? Quod si adducãt,
nulla difficultate probabunt, cum quotidiana experiẽ-
tia immemorabili constet sacramenta administrare,
nec vllo modo possit constare de petita licentia.
155 † Nec valet dicere ista esse vera de consuetudine,
quæ præter longissimum tempus requirit frequentiam
actuum fuisse à iudice probatam; aut in publico iudi-
tio firmatam; quia non minus falsum est primum, ac
sit falsum secundum requisitum falsum est primum,
quia ad consuetudinem firmandã non requiritur per-
sonalis scientia principis, sed sufficit legalis, ita tradi-
dimus Respondeo 3. alias allegato, & docent, cum al-
legatis Doctoribus Moneta de decimis cap. 5. nu. 88.
& de distrib. quotid. part. 2. quæst. 12. num. 19. Azor.
institut. moral. par. 1. lib. 5. cap. 18. quæst. 7. Sanchez
de matrim. lib. 7. disp. 82. nu. 20. & in tract. de leg. Sua-
rez lib. 7. cap. 13. per totum præcipuæ num. 6. & cap.
18. num. 14. Salas. disp. 19. num. 62. & alij, & nos supra
probauimus, Falsum est etiam secundũ hanc enim cõ-
ditionem non requiri testatur de communi plurimis
relatis Moneta de distr. quotid. par. 2. quæst. 11. num.
19 & Suarez de leg. lib. 7. cap. 11. num. 2. Salas disp.
19. sect. 6. num. 66. & sect. 11. nu. 93. & alij, & nos eo-
dem Respondeo 3. probauimus.
156 † Dices Missas dici in Oratorijs priuatis, & eodem
modo administrari Eucharistiam, quod non potest sa-
tis esse ad consuetudinem inducendam, quia talia non
potuerunt esse cum patientia Parochorum, cum illa
non potuerint scire, quia intra domesticos parietes fie-
bant. Sed quia hoc argumentum duo petit, ambo dis-
soluam; primum est quod isti actus nempe celebratio,
& administratio sint occulti, & clandestini. Secundum
est quod non sint cũ patiẽtia Parochi, cum illos igno-
157 rent. Ad primum ergo dico non esse † occultos, &
clandestinos; sed notorios, & publicos; saltem publici-
tate facti; cum sint gesti in domis, vt plurimum, ma-
gnatorum; in quibus, cũ multi sint, & omnes videant,
& intersint, licet fiant in priuatis domibus adhuc di-
cuntur publici publicitate facti; vnde ita blaspheman-
tes dicuntur publici plasphemi cap. statuimus de ma-
led. & ibi Doctores, quos allegat & probat Tusc. litt. P.
158 conclus. 967. num. 1. † & hanc publicitatem esse satis
ad inducendam consuetudinem firmat Suarez de le-
gi. lib. 7. cap. 10. num. 5. & alij quot autem personæ ac-
quirantur id remittitur iuditio prudentis viri pensatis
circumstantijs loci, temporis &c. Panormit. in cap. Per
vestras nu. 16. de Cohab. Cler. & mula. Quod ad rem
nostram non multum indiget probatione, cum indif-
ferenter in omnibus Oratorijs, ad quæ vocati hacte-
159 nus fuerunt Regulares, ea sẽper præstiterint. † Quod
autem non requiratur scientia illorũ, contra quos præ-
scribitur testatur Suarez lib. 7. cit. cap. 18. nu. 15. & San-
ctarell. alijs relatis Var. res. quæst. 15. num. 6. stat ergo
consuetudinem dicendam inductam, cum interueniãt
160 posita requisita. † Possunt enim regulares familiæ
inducere consuetudines etiam legum præscriptiuas
Mirand. tom. 2. Manual. Prælat. quæst. 28. art. 3. Cam-
panil. Rub. 10. cap. 20. num. 40. & rub. 12. cap. 12.
num. 5. & Suarez de leg. lib. 7. cap. 9. num. 11. Salas
item de leg. disp. 19. sect. 11. num. 91 & alij. Sed ipsa-
met Cleri priuilegia expendamus, & probemus ex
ipsis Regulares posse Eucharistiam ministrare, &
missam celebrare modo dicto irrequisitis Parochis
hoc modo.
161 † P. In priuilegijs Cleri nihil amplius conceditur
quam quod seruentur consuetudines. Sed consuetudi-
nes antiquæ, & præsentes erant, & sunt quod regula-
res ista præstarent, & præstent irrequisitis Parochis er-
162 go istas seruandas est tenendum. Maior probatur. †
Legum actus sunt ex D. Thom. 1. 2. quæst. 91. art. 2.
imperare, vetare, permittere, & punire; quod etiam
habetur in cap. Omnis autem lex dist. 4. ex quo fit illa
tantum in lege esse consideranda, quæ ponuntur di-
spositiue per verba præceptiua, permissiua &c. vt præ-
cipimus, mandamus, indulgemus, concedimus &c.
163 † non autem enunciatiua, quæ nihil disponunt Bar-
tol. quem refert Eucrand. loco à ratione legis larga. nu.
164 3. † nec ista possut allegari ad decisionem causarũ
165 Tusch. litt. L. conclus. 274. † Neque quæ ponuntur
causatiue, idest per modum causæ, quæ non dispo-
nunt, sed inseruiunt tantum ad maiorem declarationẽ
Miranda tom. 2. quæst. 25. art. 26. conclus. 4. & 5. sed
in prædictis priuilegijs dispositiue ponitur tãtum, quod
seruentur consuetudines, ergo de istis tantum priuile-
gia disponunt, quod autem de consuetudinibus tantũ
disponant dubitare esset in luce clarissima cæcutire
inspiciantur priuilegia Minorem. Probo quoad primã
partem nempe quoad cõsuetudines antiquas ex quo-
dam diplomate Clem. VII. in fauorem Cleri quod
tale est.

Clemens VII.

166 Dilecti † filij salutem, & Apostolicam Benedi-
ctionem. Nuper nobis exponi fecistis, quod,
licet quamplurimi nobiles, & graduati Venen, inter
alia indulta Apostolica eis concessa, Missas in eorum
domibus cum altari portatili, & debitis honore, & re-
uerentia, per quemcumque Sacerdotem per ipsos eli-
gendum, celebrari faciendi licentiam, & facultatem
ab Apostol. Sede obtinuerint; nihilominus Ven. Fra-
ter Patriarcha Venet. omnibus, & singulis præsbiteris
sæcularibus dictæ Ciuitatis Venet. sub excommunica-
tionis, & forsan alijs pœnis, ne missas huiusmodi, etiam
quod ab habentibus facultatem, & licentiam Aposto-
licam huiusmodi eligantur, celebrare audeant, expres-
se mandauit. Ex quo succedit, quod facultatem huius-
modi habentes non valentes Sacerdotes, habere alias

religio-

religiosos, & regulares, qui Missas prædictas iuxta tenorem facultatum huiusmodi, celebrent recipere coguntur, in dedecus, damnum, & deuotionis sacerdotum sæcularium diminutionem. Quare nobis humiliter supplicari fecistis, vt vobis in præmissis prouidere de benignitate Apostolica dignaremur Nos igitur huiusmodi supplicationibus inclinati, vobis, & vestrum cuilibet, vt quotiescumque ab habentibus facultatem huiusmodi, in casu infirmitatis, & necessitatis requisiti, & vocati eritis, & in Ecclesijs, vel alijs beneficijs Ecclesiasticis per vos in dicta Ciuitate Venetiarū pro tempore obtentis Missas celebrare non tenebimini, Missas in domibus priuatorum, facultatem huiusmodi habentium libere, & licite celebrare valeatis Apostolica auctoritate tenore præsentium licentiam, & facultatem concedimus, & elargimur. Quo circa Ven. Fratribus Patriarchæ Aquileiensi, & Episcopo Paphensi Venetijs commorantibus per præsentes committimus, & mandamus, quatenus ipsi, vel alter eorum per se, vel per alium, siue alios, vobis, & vestrum cuilibet in præmissis efficacis defensionis præsidio assistentes faciant vos, & vestrum quemlibet auctoritate nostra licentia, & facultate prædictis frui, & gaudere, non permittentes vos desuper quomodolibet molestari. Præfatum Patriarcham non parentam per censuras Ecclesiasticas inuocato etiam ad hoc si opus fuerint auxilio brachij sæcularis compescendo. Non obstantibus quibusuis præceptis, mandatis, & monitorijs per Patriarcham huiusmodi, & eius officiales factis, & faciendis, cæterisque contrarijs quibuscumque Dat. Bononiæ sub annulo piscatoris die XI. Setembris Pontificatus nostri anno VII. Euangelista. A tergo Dilectis filijs Plebanis, & Præsbiteris Venetiarum.

167 † Ex qua cōnstitutione elicio primo tunc temporis Regulares cōsueuisse in dictis Oratorijs Missas celebrare, nec vllibi constare de licentia asserta petenda, imo cum numquam nec successiuis temporibus fuerit petita, & Missæ celebratæ supponendum est neque tunc temporis fuisse petitam.

2. Præsbiteros sæculares non posse super his prætendere ignorantiam, cum aperte ex hoc breui, vel Constitutione constet omnibus notum fuisse illis vsq. temporibus.

3. Cum Summus Pontifex concedit quod libere, ac licite aliquid fieri possit, intelligere quod id possit fieri nullius alterius requisita licentia, imo quolibet contradicente. Nam hic volens Sacerdotes in vim facultatis nobilibus concessæ eligendos posse celebrare etiam inuito Episcopo nulla alia verba adhibet, quam ista libere, & licite celebrare valeatis Apostolica auctoritate tenore præsentium licentiam, & facultatem concedimus, & elargimur. Et sequentia non augent facultatem sed posita sunt tantum pro executione concessorum.

4. Manifeste constat Patriarcham inhibuisse sæcularibus non verò regularibus ergo aliqua maior ratio vrgebat, quæ certe esse debet, quia non poterat.

5. Hoc decretum emanasse, non quia ius aliquod Parochi prætenderent contra regulares, nō enim supplicant contra ipsos, sed ne lucra amitterent &c. Quod si potuissent ipsi impedire regulares, eis denegando facultates, si petere debuissent, certe sibi ipsis facile consuluissent. Sed cum Regulares soli vocarentur, nec ipsis vnquam fuerit inhibitum, ne constet de petita licentia dicendum est nec consueuisse petere; Præterea non supplicant eò quod Regulares eos defraudarent lucris &c. sed quia illa non consequebantur; quia non erant vocati, quod valde diuersum est.

168 † Ex quibus patet illis temporibus viguisse hanc consuetudinem; & confirmatur ex Priuilegio Pauli III. suprarelato ibi illisque tempore infirmitatis eorūdem Eucharistiæ, & forsan alia Sacramenta Ecclesiastica ministrare &c. & alibi in alijs; & ita manet probata consuetudo antiqua: de recenti hoc sufficiat dicere non extare hominum memoriā, quando inceperint regulares Missas celebrare, & Eucharistiam administrare, & semper irrequisitis Parochis, quod si afferant licentias fuisse datas cum negatiua sit improbabilis, ad eos spectabit affirmatiuam probare.

169 † 2. Probo priuilegia clari fauere regularibus non
autem ipsis nocere. Quæ clero conceduntur spectant
tantum ad communionem, quæ est de præcepto, non
ad illam quæ est ex deuotione, cum ergo de hac nihil
ad Regulares, vtique illis tales concessiones nihil no-
170 cent, imo fauent. Antecedens probatur quia † vna
lex aliam allegans secundum illam est intelligenda,
arg. l. Cum quidam ff. de his quib. vt indig. vbi Bartol.
tradit dictum Iurisc. esse intelligendum secundū legē
quam allegat, & dictum Glossæ iuxta eundem Bart. in
l. Non solum §. si liberationis num. 7. ff. de liber. leg. est
exponendum secundum legem quam refert; sequitur
Tuscus litt D. conclus. 554. num. 4. Sed priuilegia clari allegant, Sixti IV. mare magnum à se editū, & consuetudines antiquas. Leonis X. rescriptum Sixti IV. & Constitutionem à se editam in Concilio Lateranensi, Adriani VI. decretum Sixti, & Leonis; & postremum Pauli III. omnia prædicta ergo secundum ista sunt intelligenda. Quid ergo continent ista? Consuetudines. 1. In mari magno Eucharistiam pro viatico Ecce verba Præterea, quia Parochialium Ecclesiarum rectores præfati erga illos, qui dicti Ordinis Prædicatorum fratribus eorum peccata confitentur, persæpe in exhibitione Eucharistiæ, & extremæ vnctionis se reddunt difficiles, concedimus ipsis fratribus Ordinis Prædicatorum, vt personis eis cōfessis, quibus rectores præfati sine rationabili caussa denegauerint, seu malitiose distulerint Eucharistiæ, & extremæ vnctionis Sacramenta ministrare, super quo eorundem Confessorum assertioni stari debeat, illa petentibus posse impune exhibere In Constit. Leonis X. edicta in Lateran. ita Eucharistiæ vero, & extremæ vnctionis aliaque Ecclesiastica Sacramenta illis quorum, etiam infirmorū ac decedentium confessiones audierint, dicentibus proprium Sacerdotem illa sibi dare denegasse, dare nequeant, nisi denegatio, sine legitima caussa facta, vicinorum testimonio probata, aut requisitio coram notario publico facta doceretur. At quis nō videat ibi esse sermonem tantum de viatico? 1. Quia simul connectuntur Extrema Vnctio, & Eucharistia ex quo colligitur agi de Eucharistia quę datur, vt datur extrema
171 vnctio † ex tenore enim legis, vel priuilegij eruitur
eorum legitimus sensus cap. Porto cap. accepimus cap.
Cum plantare cum Gloss. de priuil. Cochis tom. 1. par.
172 lib. 1. quæst 2. num. 9 deinde copulatiua, † Et, quæ
vtrobique ponitur inter vtrumque Sacramētum adeo
equaliter copulat, vt idem sit iudicium de vno ac de
altero Barbos. dict. 110. num. 9 preterea numquam est
auditum conditiones ibi requisita fuisse consuetas in
173 alijs casibus, quam in articulo mortis. 4. † & vltimo
vnum priuilegium per alterum elucidatur, & quod vni
deest per aliud suppletur Bald. in cap auditis num. 4. de rescript. & fusius Iason l. triticum ff. de verb. oblig. num. 6. Suarez de legib. lib. 8. cap. 28. num. 19. quod maxime locum habet cum lex interpretans est posterior Salas de leg. disp. 21. sect. 3. Reg. 10. Azorius par. 1 lib. 5. quæst. 9 ideo cum in constitutione Leonis habeatur, & agatur de Eucharistia danda illis, quorum etiam infirmorum, & decedentium confessiones audierint; sequitur, quod de eadem vbique sit intelligendum. Ex quibus remanet probata consequentia, nepe Cleri priuilegia regularibus in hoc casu non nocere, cum agant tantum de communione pro viatico, & cum consuetudinibus standum esse affirment, illis fauere, cum consuetudines pro regularibus esse supra probauerimus.

3. Probo nihil obstare dicta priuilegia. Dato quod amplissime essent intelligenda, quod tamen est falsum, quia priuilegia ius tertij lædentia sunt stricte interpretanda, vt infra, dato tamen, & non concesso,

adhuc

adhuc tamen probo nihil obstare. Quia dicta priuilegia non tangunt Regulares nisi Missas celebrando, & Eucharistiam ministrando Parochis in quartis, & alijs portionibus Canonicis prejudicent, cum præsumptione defraudandi, & cum illorum præiudicio, & temeraria transgressione litterarum Sixti. Omnia autem ista abesse in casu proposito iam satis, superque supra probatum est. Quod hoc fiat non solum sine præsumptione fraudandi Parochos quartis &c. imò quod nullum eis super hoc damnum inferatur certo certius est, & si asseratur debet probari. Quod fit absque eorum præiuditio, patet ex dictis, nam dictas licentias prætensas non petere Parochis non præiudicat, quia Regulares vtuntur iure suo, nec inter iura parochialia connumeratur &c. vt sup. Tandem quod non sit cum temeraria transgressione litterarum Sixti est manifestum, quia illarum transgressio constare potest tantū in dictis.

174 † Quartò, priuilegia Cleri lædunt ius regularium, ideo strictè interpretanda per ea quæ habet Tapia in Rubr. de Constitut. Princ. cap. 6. num. 1. & Moneta de distrib. quot. p. 2. quæst. 14. num. 7. & latius de commut. vlt. volunt. cap. 8 num. 511. Sanct. vat. resol. quæst. 18. num. 15. &c. lædunt autem primo ius Regularium, quod iam illis est acquisitum si intelligantur, vt prætenditur. Secundò læditur ius, quod habent fideles. Tertiò læditur ius publicum, in publicam enim vtilitatem priuilegia probauimus concessa Regularibus. Aduerte tamen Lector ista priuilegia Cleri deseruire tantum in illis Ciuitatibus, pro quibus data fuerunt.

175 † Nunc remanet soluendum vltimum argumentū contrarium, quod est sextum in ordine ex Synodali Constit. quæ talis est. Nullus Sacerdos etiam de Plebani consensu aliquod Sacramentum in propria ipsius Ecclesia administret. Qui contra fecerit, tam Plebani similes licentias concedentes, quam Sacerdotes suspensionem ipso facto incurrant.

176 † Ad quod respondeo. 1. Non esse adeo certum, an hoc decretum possit fieri in Synodo Diœcesana; cū enim Plebanis, & Curatis ex iure communi competat tales facultates concedere, nescio quomodo iure
177 Synodali possit statui in contrarium. † Sed quidquid sit de hoc. Respondeo 2. quoad Regulares hoc decretum esse omninò irritum. quia in Clementina Religiosi supracitata habetur, quod non possint ministrare Eucharistiam &c. sine presbyteri parochialis licentia; ergo cum illa possunt, quomodo ergo potest Synodus Diœcesana contra ius commune statuere?
178 Tertiò † dico in dicto decreto Regulares non comprehendi, quia ibi nulla de ipsis fit mentio expressa, quæ tamen erat facienda cum in generali dispositione non veniant exempti cap. 1. de constitut. in 6. cum alijs adductis per Cochier. tom. 1. lib. 1. quæst. 5. nu. 14. & alij. 4. Synodalibus Constitutionibus non subduntur Regulares Suarez. de leg. lib. 4. cap. 20. per totum, Salas disp. 14. sect. 4. n. 43. Roderiq. ante ipsos tom. 3. quæst. 58. a. 9. & tom. 2. q. 63. a. 2. Cochier tom. 1. lib. 4.
179 q. 04. † Imo addo Regulares Synodalibus Constitutionibus non teneri, etiamsi essent à Summo Pontif. confirmatæ; nisi id ipse exprimeret, vel sufficienter Regularium priuilegijs derogaret, quia confirmatio non extendit, sed tantum dat robur statutis. Cū ergo statuta in Synodalibus Concilijs respectu Regularū sint nulla. ex confirmatione non possunt vires acquirere.

180 † Remanet ergo probatum Regulares vbique Parochis, & quibuscunq; alijs irrequisitis posse extra proprias Ecclesias Missas celebrare, & S. Eucharistiæ Sacramentum administrare de sola suorum Superiorum licentia.

S V M M A R I V M.

1 *Factum proponitur.*
2 *Quæ quærenda, & soluenda.*
3 *Aliqua præmittenda.*
4 *Est punctus Regulæ S. Francisci quod qualibet prouincia habeat ministrum, & Custodem.*
5 *Quomodo se haberent Prouincia, & Reformatio.*
6 *Quid in vsu esset quoad electiones ministrorum, & Custodum ex Const. Vrbani VIII.*
7 *Statutum Calatayarense.*
8 *Nunc quomodo eligantur minister, & Custos.*
9 *Resoluitur dubitatio ex Regula, & Decretis.*
10 *Probatur 1.*
11 *Probatur 2,*
12 *Resoluitur eidem Patri deberi Paternitatem.*
13 *Quædam obiectio soluitur.*
14 *Soluitur alia.*
15 *Resoluitur dictum Patrem esse manutenendum in sua possessione.*
16 *Possidens non est expoliandus possessione sua nisi probatur possidere clam, vi, aut metu.*
17 *Præscripsit tempore decennij elapso.*
18 *Lex reputat præsentes omnes de territorio.*
19 *Quædam obiectio soluitur.*
20 *Quæ sunt liberæ facultates non inducunt restrictionem potestatis.*
21 *Ius præcedendi est imperscriptabile.*
Consuetudo in præcedendo nihil potest operari Ex eo quod aliquis præcessit non infertur quod alius possit præcedere.
22 *Nulla in præcedentia admittitur extensio.*
23 *Ius deperditum, & possessionem præcedendi vnusquisque potest recuperare.*
24 *Quid dicendum attentis Constitutionibus Summorum Pontificum.*
25 *Quædam obiectio soluitur.*
26 *Alia obiectio pariter soluitur.*
27 *Decreta Sacræ Congregationis publicata fuerunt in Capitulo anni 1628.*

Custos electus à Prouincialibus, & Reformatis dum inter Reformatos degebat traslatus ad prouinciam an gaudeat Paternitate, & alijs priuilegijs.

C.

1 PAter N. † adhuc inter Reformatos Sancti Francisci degens, communibus votis tam Prouincialium, quam Reformatorum fuit electus Custos vocalis pro futuro capitulo generali: vt custos semper toto tempore sui custodiatus omnibus actionibus Prouincialium, actis criminalibus simul cum alijs conficiendis, Guardianis instituendis interfuit, licet Reformatus ab ipsis Prouincialibus semper, vt Custos, fuit habitus, & vt talis patentibus litteris ministri Prouinciæ ad Capitulum generale fuit directus, nihilque prætermisit, quod ad officium custodis pertineret, quin omnia omnibus assentientibus, & nemine contra dicente peragit; Rationabilibus de caussis ad Prouinciam translatus à duodecim fere annis gaudet priuilegijs, exemtionibus, præeminentijs &c. quæ paternitate fruentibus debentur, estque in pacifica possessione; nunc tandem ab aliquibus super ijdem vexatur, asserentibus

ista

ista illi non deberi, quia licet paternitas Custodi debeatur, debetur tamen Custodi Prouinciæ, non illi, qui non Prouincialium; sed Reformatorum Custos
2 fuit. Hinc orta altercatio; ideò † quæsitum fuit: 1. An iste N. vere fuerit Custos Prouinciæ secundum Regulam, & Constitutiones Ordinis. 2. An sit manutenendus in sua possessione. 2. Quid dicendum attentis constitutionibus Summorum Pontificum.

3 † Pro solutione præmittenda puto aliqua certa, & ab omnibus recepta sine controuersia saltem in prouincia, in qua agitur lis ista, quæ puto vbique fuisse tunc temporis vbique practicata; quæ sunt.

4 † 1. Esse punctum Regulæ certissimum, quod quælibet prouincia habeat vnum ministrum, & vnum Custodem, patet expresse in textu.

5 † 2. Tunc temporis, quando prædictus Pater N. fuit electus Custos, nondum fuisse factam diuisionē Prouincialium, & Reformatorum; sed ex omnibus vnam Prouinciam constitui: licet enim Reformati degerent in separatis conuentibus à Prouincialibus, nec Prouinciales se immiscerent in regimine Reformatorum, conueniebant tamen omnes simul ad capitulum prouinciale, & ministrum omnes simul totius Prouinciæ eligebant, qui etiam totius Prouinciæ minister dicebatur.

6 † 3. Tunc ministrum Prouincialem potuisse eligi; vel ex familia, vel ex reformatione iuxta antiquam Consuetudinem Religionis, & iuxta constitutiones Sanctæ memoriæ Clementis VIII. & Pauli V, at quādo minister Prouincialis erat Reformatus Custodem eligendum pro comitijs generalibus debuisse esse ex Patribus de familia, & vice versa Prouinciali ministro existente ex patribus de Familia, Custodem comitijs generalibus interfuturum, eligendum ex reformatis; vt vtraque pars vnum vocem haberet in Capitulo. Ita expresse Decreta edita per Sacram Congregationem à S.D.N. Vrbano VIII. Fratrum minorum de obseruentia, S. Francisci Cismontanæ Familiæ consultationibus præpositam, vt videre est in Bullario immediate ante Constitut. quinquagesimam quę autem essent partes ministri, quomodo tunc regeretur prouincia, hoc non est ad meum institutum, cū de Custode tantum nunc mihi sit agendum.

7 † 4. Extare statutum, quod inter Prouinciales in viridi est obseruantia conditum in Capitulo Calatayatensi, quo decernitur Custodi, expleto suo officio, deberi Paternitatem, idest posse, & debere gaudere omnibus priuilegijs, præeminentijs, prærogatiuis, & exemptionibus, quibus gaudet patres in prouincia, quo statuto, licet non vtantur Reformati, quia similibus decretis renunciarunt, vtuntur tamen Prouinciales, & quoad ipsos est in vsu.

8. † 5. Nunc esse factam omnimodum diuisionē itaut Reformati suum ministrum, se solis eligant, & Custodem, & Prouinciales suum, & vbi prius vnum tantum erat Prouincia, nunc sunt duæ Reformatorum vna, Prouincialium altera, itaut in nullo amplius conueniāt, nisi in incedendo in processionibus sub eadem Cruce His ita positis venio ad solutionem propositarum difficultatum, & ad primam.

9 † Dico Patrem N. ex Regula, & ex constitutionibus vere fuisse Patrem Prouincię, & vt talem omninò habendum, & probo, 1. Ex regula debet eligi vnus Custos totius Prouinciæ; iste fuit communibus votis omnium Patrum tam Prouincialium quam Reformatorum, nec alius reperitur electus ergo iste veræ fuit Custos Prouinciæ maior, & minor est manifesta vna ex textu, altera ex facto consequentia patet, vt regulæ sit satisfactum.

10 † 2. Dictus Pater toto tempore sui custodiatus exercuit omnia, quæ illi competebant, vt Custodi Prouinciæ; interfuit prouisionibus Guardianorum, in capitulis Prouincialium habuit vices, & voces, acta criminalia cum alijs, ad quos spectat, confecit, sententijs ferendis adfuit, omniaque nemine contradicente præstitit, quæ ad Custodem prouinciæ spectant, ergo,
11 vt custos Prouinciæ est habendus. † 3. Ab omnibus patribus de prouincia, vt Custos Prouinciæ est habitus, vt talis à ministro Prouinciali ad Capitulum Generale directus ergo etiam nunc vt talis est habendus, maxime concurrente legitimo titulo electionis certæ.

12 † Dico 2. Eidem Patri N. deberi Paternitatem, & consequenter debere gaudere omnibus priuilegijs, exemptionibus, & cæteris Paternitati annexis, & probo est vere Custos Prouinciæ ergo Pater ex Capitulo Calatayatensi, ergo omnia illi debentur, quæ patribus sunt debita, ergo exemptiones præcedentias &c.

13 † Dices 1. Iste Pater N. degens inter Reformatos istis numquam est gauisus, ergo neque inter Prouinciales debet gaudere. Respondeo Consequentiam nō tenere; Ratio est, quia vnusquisque iudicandus est iuxta leges fori, quem sortitur. Inter Reformatos legibus, ac statutis reformatorum iudicabatur, nunc inter Prouinciales Prouincialium legibus, & statutis est censendus. Cum ergo in Prouincia istæ exemptiones priuilegia &c. debeantur, & ipse Prouinciæ fuerit Custos, vtique, vt Custos Prouinciæ legibus Prouinciæ est iudicandus. Nec refert quod istis non sit gauisus inter Reformatos, qui huiusmodi priuilegia respuunt.

14 † Dices Patrem istum N. non fuisse Custodem Prouinciæ, sed Reformationis, quod nos falso asserimus; ideo priuilegijs Prouincialium non debere gaudere. Probatur antecedens ex communi denominatione, qua vocabatur Custos Reformatus. Respondeo verū esse, quod nos asserimus, nempe vere dictum Patrum fuisse Custodē Prouinciæ, quod satis probauimus. Ad probationem dico non ideo fuisse appellatum Custodem Reformatorū, eo quod esset Custos Reformatorum; sed quia ex Reformatis erat electus iuxta superius dicta, vel etiam quia vocem in Capitulo habebat pro Reformatis; sed non inde sequitur, quod non fuerit Custos Prouinciæ. Exemplo res sit manifesta. In Religionibus, quæ constant ex diuersis nationibus v. g. Veneta, Paduana, Vicentina, Veronensi &c. eliguntur Superiores modo vnius, modo alterius nationis, & denominantur ex eadem natione, & tamen nō superior illius nationis est, sed totius conuentus, vel totius religionis, ita & in casu nostro decretum est per Summū Pontificem, vt existente ministro Prouinciali Custos sit Reformatus, vt vtrique, tam Reformati, quam Prouinciales habeant suam vocem in Capitulo ergo Custos Reformatus erit tantum Custos Reformatorum non tenet, quia alia etiam, vt Custos Prouinciæ in prouincia exercet munera, vt exercuit Pater, de quo loquimur, per quæ vere constituitur Custos Prouinciæ, denominatio igitur sit a loco ex quo desumitur, non ab onere quod exercet.

15 † Ad secundum quæsitum. An dictus Pater N. sit manutenendus in sua possessione, quam pacifice iam à duodecim fere annis possidet: Respondeo esse manutenendum ratio est. Quia nemo cum legitimo titulo existens in possessione, possessione sua est expoliandus, sed volenti possidentem amouere incumbit onus probandi, illum nō possidere legitime. Lessius de iust.
16 lib. 2. c. 3. dub. 3. num. 52. † & nisi probet possessorem clam, vi, aut metu possidere possidens in sua possessione est manutenendus §. Quorum ius Instit. de interd. Lessius loco cit. & in dubio melior est conditio possi-
17 dentis. 2. † Prædictus Pater pacifica possessione, & legitimo titulo præscripsit contra iura aliorum, cum iam sit elapsum decennium Instit. de Vsucap § 1. & l. Cum inter longinquas C. de præscript. long. tempo. quod verum est inter præsentes, vt in casu nostro. † Nam sicuti lex præsentes reputat omnes de territorio, ita nos omnes de Prouincia.

19 † Dices 1. prædictum Patrem N. non esse in pacifica possessione præcedendi, quia aliqui illi præcesserunt, Respondeo non inde sequi ex eo, quod aliqui præcesserunt, quod nō sit in pacifica possessione, quia
20 tales actus nihil operantur, † quæ enim sunt liberæ facul-

facultatis non inducunt consuetudinem restrictiuam
21 liberæ potestatis, † & cum ius præcedendi sit imper-
scriptibiles Abbas conf. 21. nu. 25. consuetudo in præ-
cedendo nihil potest operari, nec ex eo quod aliquis
22 præcessit, infertur quod alius possit præcedere, † quia
nulla in hoc admittitur extensio, est enim odiosum, vt
dictum fuit in vna Astens. Sedis 25. Februarij 1589.
coram Gypsio taliq; iuri præcedendi, nec tacitè, nec
expressè potest renunciari Decianus conf. 21. nu. 74.
23 lib. 1. † & ideo hoc ius deperdinim vnusquisque, &
possessionem præcedendi potest recuperare Bald. cõs.
382. lib. 2. Purpurat. conf. 540. num. 19. lib. 2. Menoch.
conf. 902. num. 78. ex quibus deducitur, quod consue-
tudo in præcedendo nihil operatur.
Dices 2. Ius præcedendi non potest præscribi, vt su-
pra dictum est, ergo nihil releuat quod Pater N. sit in
pacifica possessione; sed semper poterit recuperari ab
alio cui competit. Respondeo hoc argumentum esse
satis leue non enim nos asserimus non posse recupera-
ri ius, & possessionem præcedendi, imò supra hoc
apertè diximus, sed nunc adstruimus existentem in
possessione cum titulo esse manutenendum, donec
de non bono iure constet. Dicimus ergo dari præ-
scriptionem ad manutentionem in possessinne, non
ad excludendas probationes docentes de bono iure
alieno. Est ergo manutenendus in possessione, qui
non existit, quod si opponens doceat de bono iure
iuxta probationes illi ius erit ministrandum non ob-
stante præscriptione quæ non datur.
24 † Ad tertium quæsitum quid dicendum attentis
Constitutionibus Summonim Pontificum; Respon-
deo ex Constitutione Vrbani VIII. quæ ex postremis
editis est, clare deducitur deberi illi omnia quæ de-
bentur Custodibus Prouinciæ, quod probo. Ex illa
verè est Custos Prouinciæ ergo illi debetur, quod sit
verè Custos Prouinciæ ex illa; patet ex supradictis. Et
quod debeantur prædicta priuilegia, exemptiones
&c. patet item ex ijsdem iam dictis, & probo vlterius.
Cum eligebatur Minister Reformatus, eligebatur Cu-
stos de Prouincia, & isti ita electo omnino illa dabã-
tur, & cõcedebantur inter Prouinciales ergo etiã inter
Reformatos trãslato eadẽ debentur; patet cõsequẽtia,
quia habet idem omninò officiũ Reformatus respectu
Prouincialiũ, ac prouincialis respectu eorũdẽ ergo quę
debentur isti, debentur etiam illi inter Prouinciales.
25 † Sed ex hoc decreto formant aliqui tale argumen-
tum. quando Minister est de familia Custos debet esse
ex Reformatis, vt vtraq; pars habeat vnum vocalem
in Comitijs Generalibus, ergo iste est Custos Refor-
matorum non Prouincialium, quia pro ipsis Genera-
libus Comitijs interest, non autem pro Prouincialib.
Huic argumento satis supra responsum est, & miror
viros alioqui doctos istiusmodi argumenta circum-
ferre; quod genus argumentandi est istud? Minister
eligitur ex Prouincia, & Custos de Reformatione, vt
vterq; habeat vnum vocalem, ergo est Custos tantum
Reformatorum? An ne alia tunc habebat munera,
quæ exerceret Custos? An ne tantum nomine Refor-
matorum Capitulo interetat. Si horum tantum nomi-
ne quomodo à Prouincialibus satisfiebat Regulę, quę
requirit quod vnaquæq; Prouincia suũ habeat custo-
dem, & ministrum; Si Prouinciæ non erat Custos
ergo Prouincia illa regulam non seruabat; stat ergo,
quod Custos Reformatorum, & Prouincialium æque
erat idem. Præterea si verum est Custodem electum
ex Reformatis non esse Custodem Prouinciæ, ergo
neque Minister cum ex Reformatis eligebatur erat
Minister Prouinciæ eiusdem: quis hoc dicat; Si ergo
Minister è Reformatis electus erat Minister etiam
Prouincialium, ergo etiam Custos eodem modo elę-
ctus erit Custos eorundem Prouincialium. Vtar hic
etiam exemplo supra adlato, quod optime rem totam
explicat, & declarat. Sunt in vna Religione Patres
diuersarum nationum, ex decreto Sanctissimi, vel ex
proprijs Constitutionibus debent eligere duos Supe-
riores alterum pro regimine, alterum pro Commitijs
Generalibus, & vt omnes nationes gaudeant dignita-
tibus Religionis, & vt regimẽ aliquando sit apud om-
nes eas nationes, statutum est etiã, vt modo vna modo
alia natio ad eadẽ officia, vel Prælatias eligatur, peto
ego superior electus ex vna natione eritne superior tã-
tum illius an totius Religionis? Preterea si post expletũ
munus suũ, vel officiũ aliquæ præeminẽtiæ illi sint de-
cretæ illis gaudebit tantum inter Patres suæ nationis an
inter omnes totius Religionis? Quis primum dicat nisi
insaniat? ergo secundum, quia vere est superior totius
Religionis, & licet ex vna natione eligatur, vt omnes
nationes in capitulo habeant suas voces, non ex hoc
sequitur, quod nomine suę nationis solius votum ferat,
sed bene cum officium sit totius Religionis totius etiã
nomine in comitijs, vel in capitulo agat aliud est enim
habere vocem ne sua natio sine voce sit in Religione,
aliud ferre vocem quod semper spectat ad vniuersita-
tem. Interest ergo Capitulo, vt pars totius Prouinciæ,
hoc illi officium interessendi datum est ex decreto,
Constitutione, vel consuetudine, vt ex tali natione: sed
quid hoc impedit quin nomine vniuersalis Religionis
vel totius Prouintiæ agat? Ita in casu nostro ex decre-
tis Sacræ Congregationis iussu S. Vrbani VIII. editis
demandatur quod Custos, & minister modo ex Pro-
uincialibus, modo ex Reformatis eligatur, vt vtraq;
pars suas voces habeat in capitulo, ergo minister ergo
Custos erit tantum, vel Prouincialiũ. vel Reformato-
rum iuxta modũ quo fiet electio. Vide quam inepte?
26 † Dices 2. Ex Constitutione Gregorij XV. incipit
onerosa Pastoralis officij, quæ est in Bullario 8. Consti-
tutio data sub 1. Septemb. 1621. §. 2. decernitur quod
Reformati non habeant in futurum inter obseruantes
seu de familia aliquam dignitatem seu officium, ergo
iste Pater dum fuit Reformatus non potuit esse Cu-
stos Prouincialium, cum inter illos non possit habere
aliquam dignitatem, vel officium. Possem vnico verbo
huic argumento respondere, quidquid sit de eo, quod
ex Constitutione Gregorij esset seruãdum ex Decretis
Vrbani clarum esse Custodem vere esse custodem to-
tius Prouinciæ; sed, vt scias istam constitutionem, &
Decreta inter se non pugnare, aduerte, quod Grego-
rius asserit Reformatos non posse habere officium, &
dignitatem vllam inter Prouinciales Pater iste N. non
habuit inter Prouinciales suam dignitatem, vel officiũ
sed habuit inter Reformatos; degebat enim tunc inter
Reformatos, sed quia ex Reformatis, & Obseruanti-
bus, vel Prouincialibus constituabatur vnum corpus
politicum, vna Prouincia, ideo eius officium, & digni-
tas erat dignitas totius Prouinciæ ideo tam Reforma-
torum quam Prouincialiũ erat custos vocalis, seu Ca-
pitularis, electus videlicet ex Reformatis capitulo in-
terfuturus nomine totius Prouinciæ. Vide ergo intel-
lectum istius constitutionis, vt optime quadrat, & cõ-
uenit cum decretis. Stat ergo quod sicuti Custodi tunc
temporis electo ex Prouincialibus debebantur illæ
pręeminentiæ &c. ratione talis officij debeantur etiam
prædicta Patri N. licet electo ex Reformatis, nunc ad
Prouinciales translato, cum idem sit officium respectu
eorundem, & legibus ipsorum inter ipsas degens sit
iudicandus. Nec obstat, quod ijsdem inter Reforma-
tos non sit gauisus quia illis isti, vel renunciatunt, vel
Apostolicis constitutionibus est interdictum.
27 † Decreta Sacræ Cõgregationis iussu Vrbani VIII.
edita de quibus supra lecta fuerunt in Congregatione
Generali die 15. Iunij anno 1618. Coram Eminentiss.
Cardinali Gypsio Præsidente Congregationis.

FINIS.